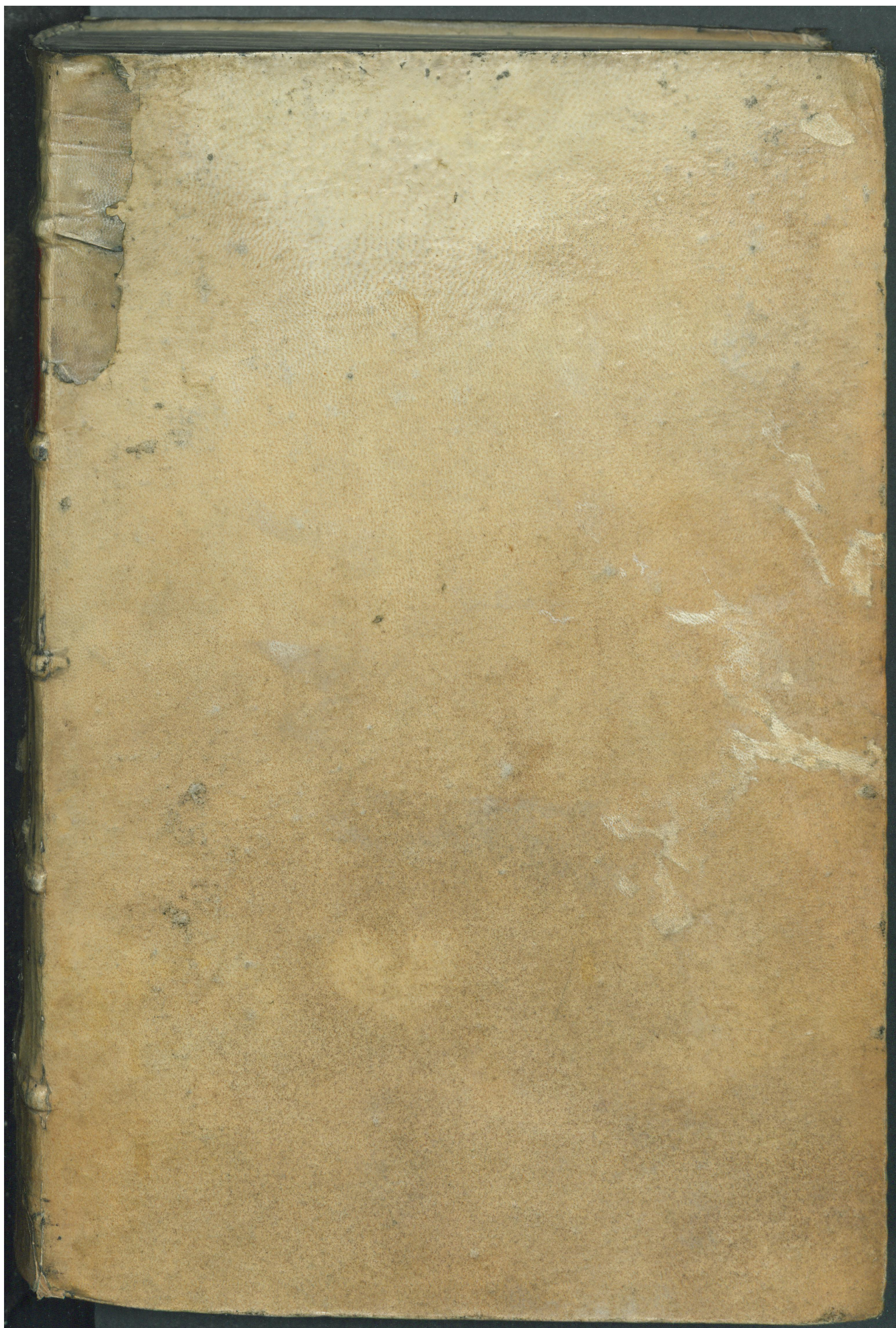
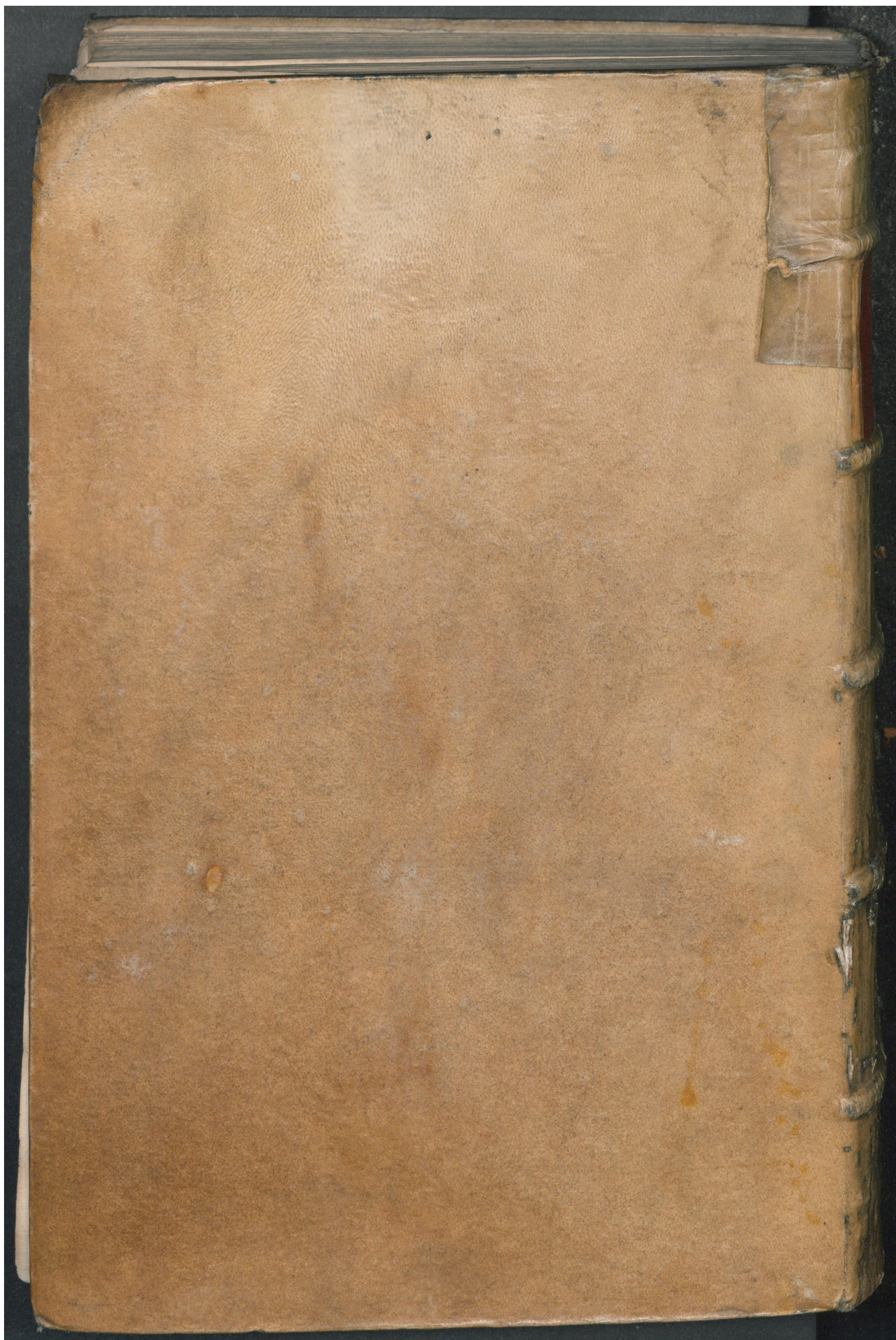
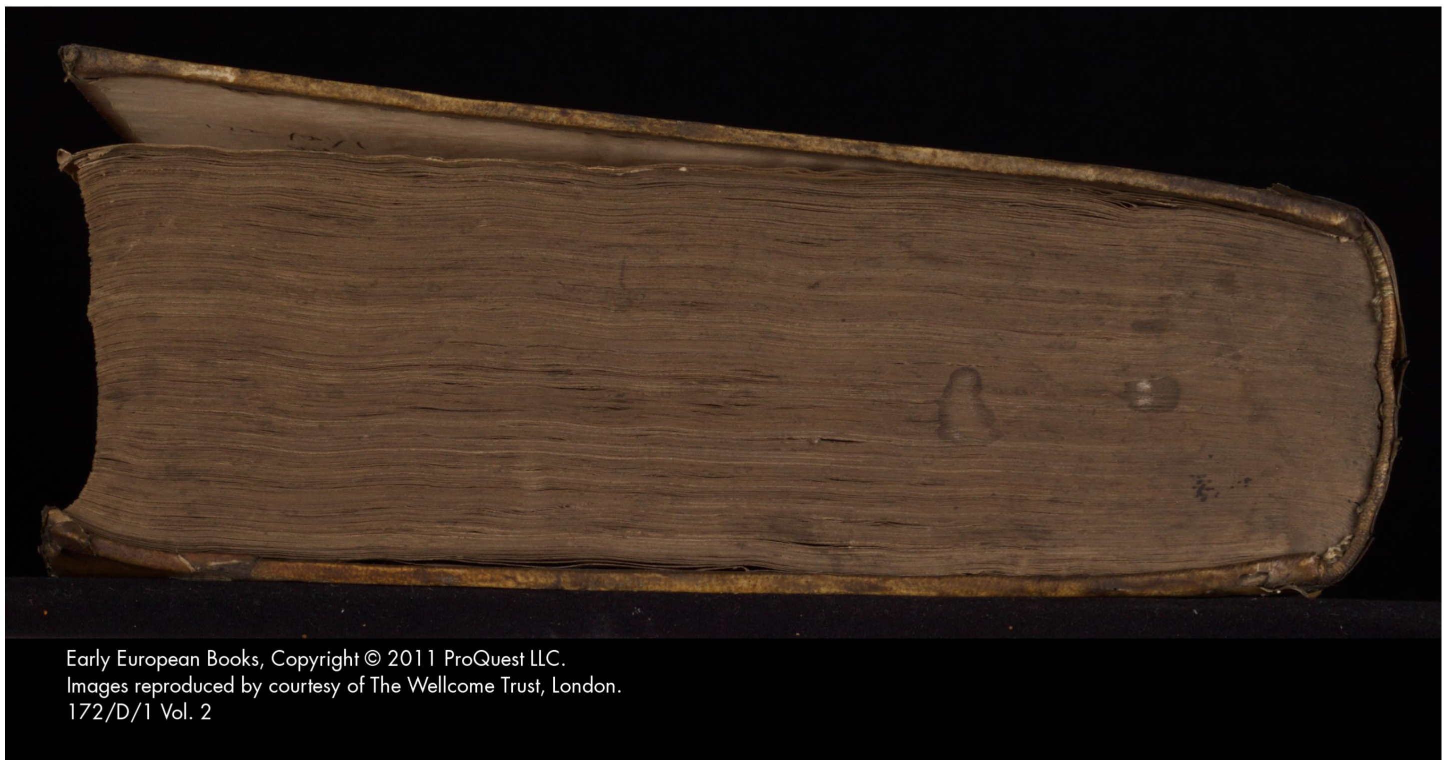
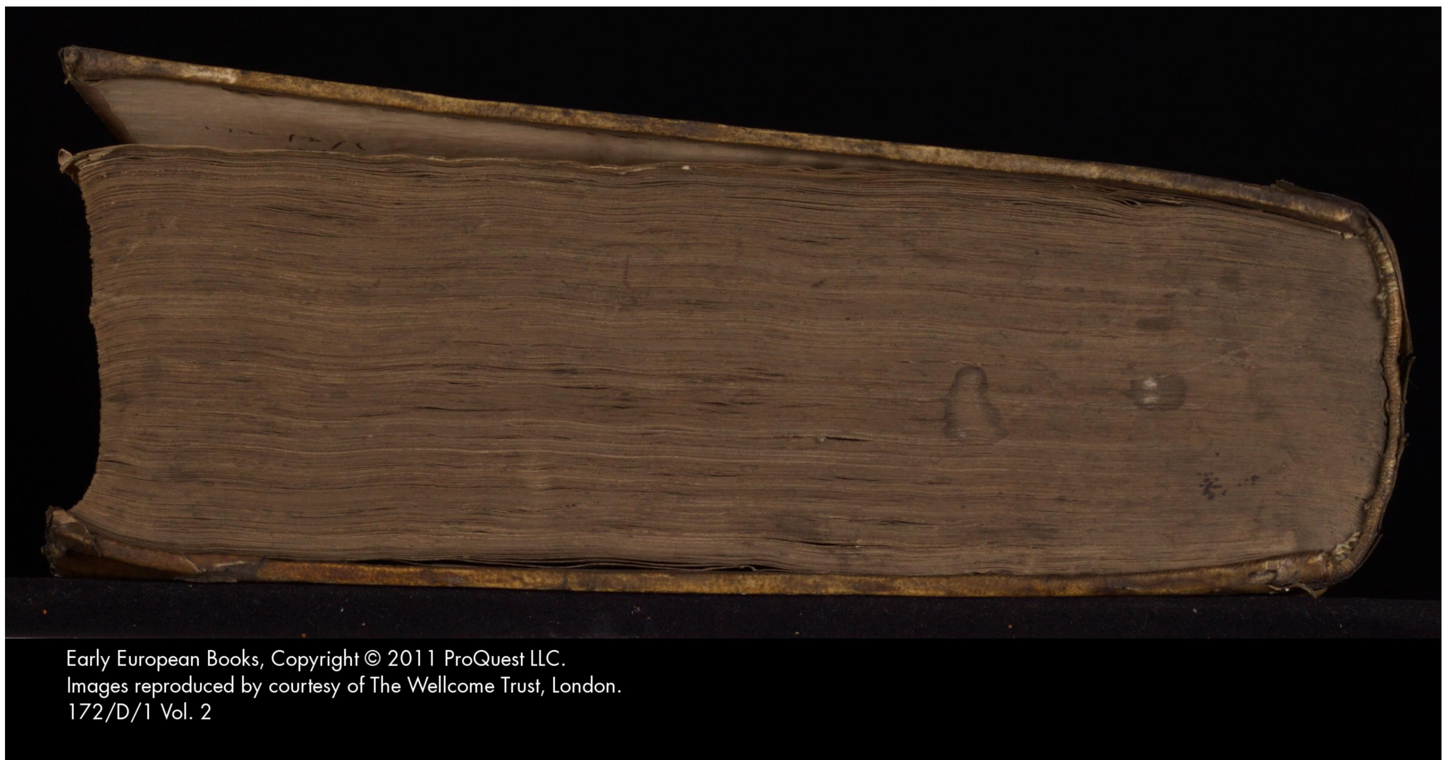

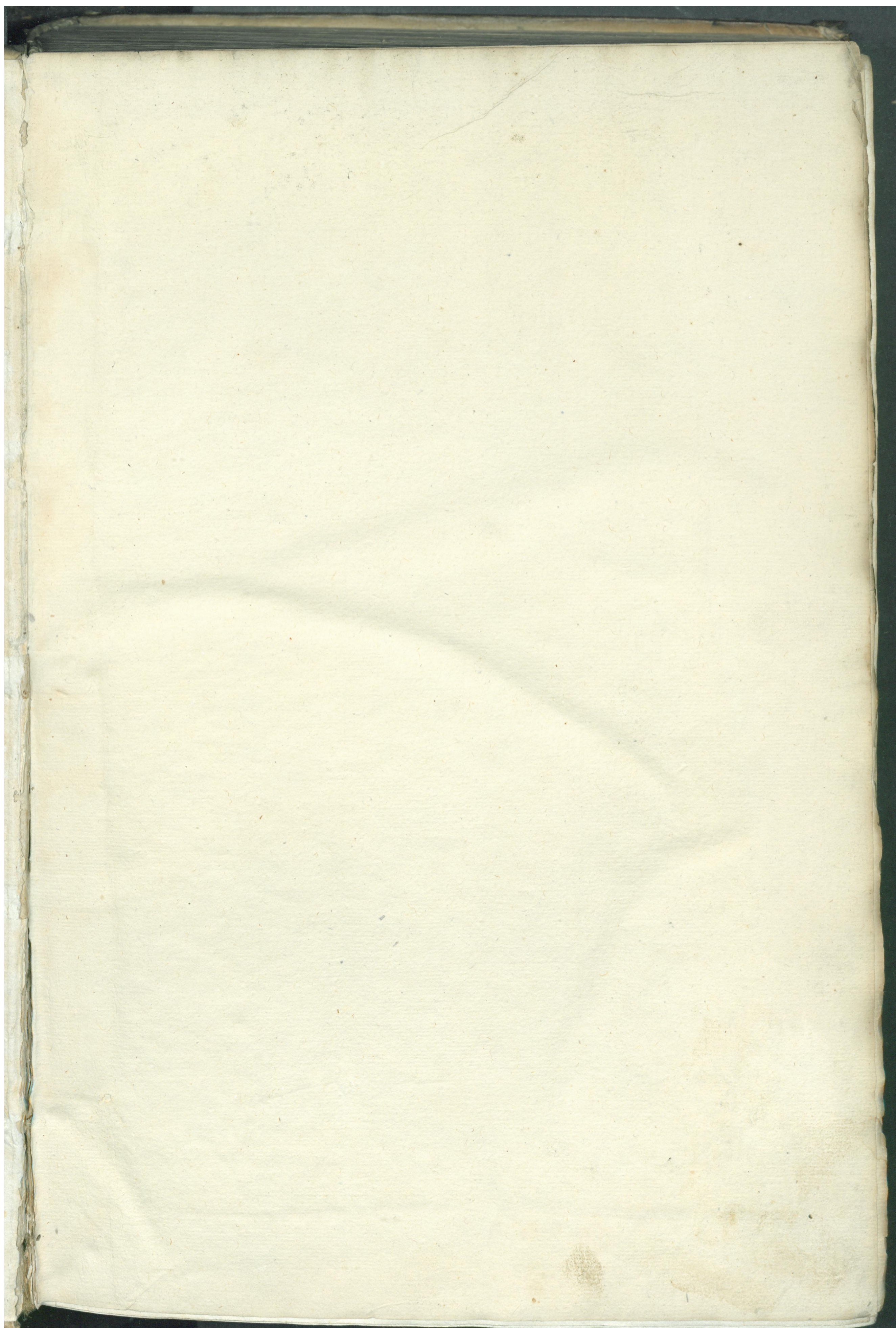

ALDROVANDI
T. II.
ORNITHOLOGIA
2

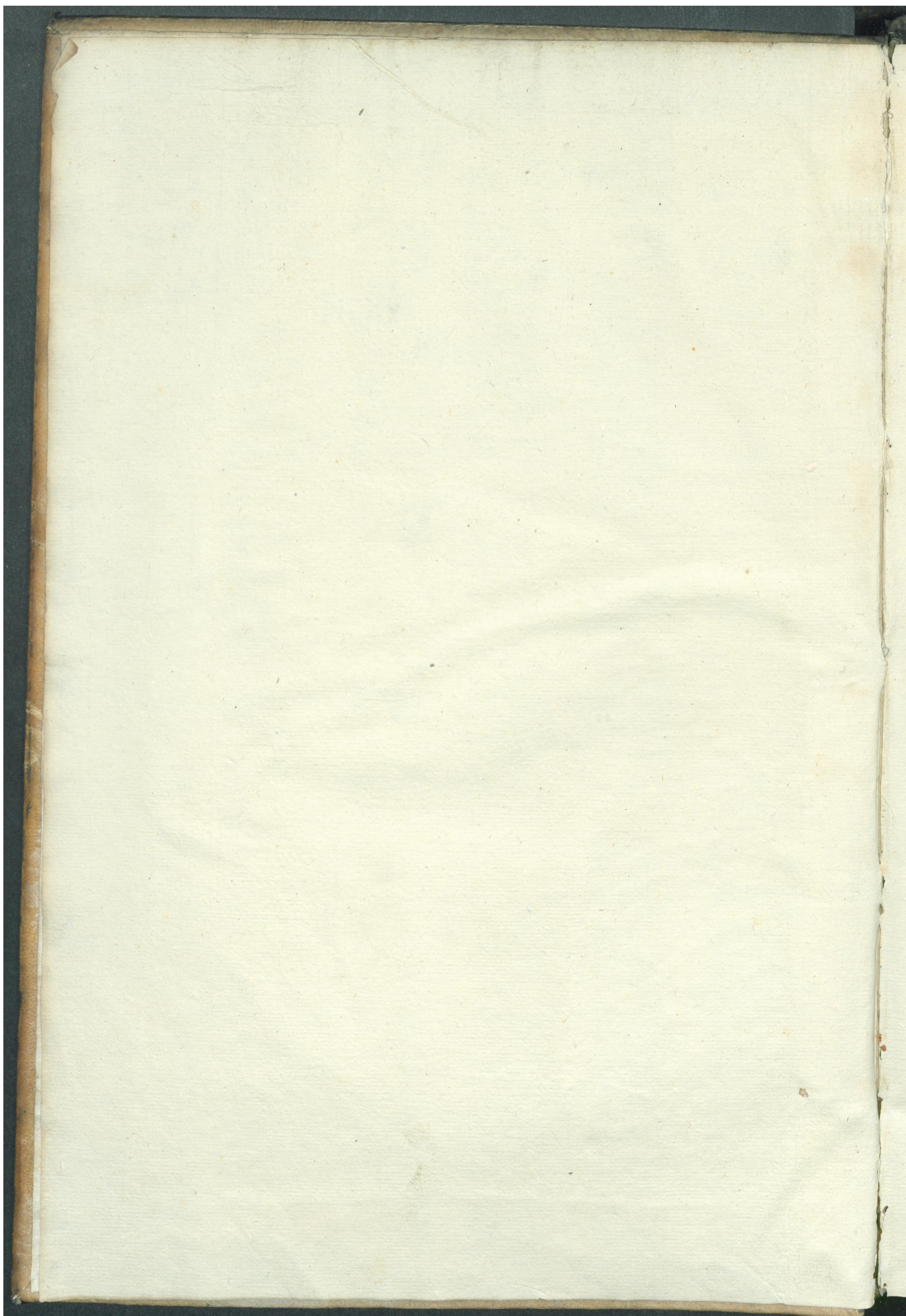

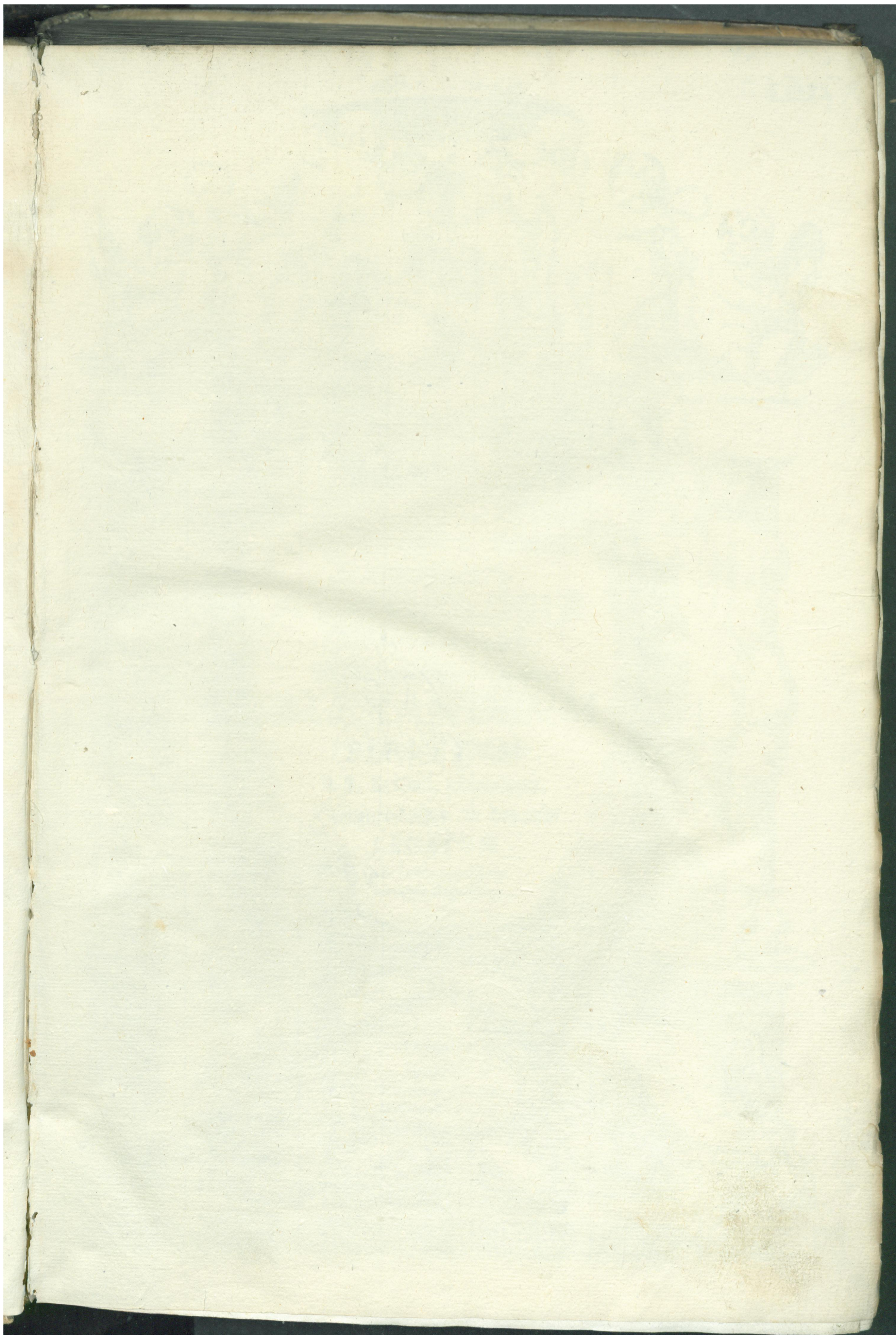

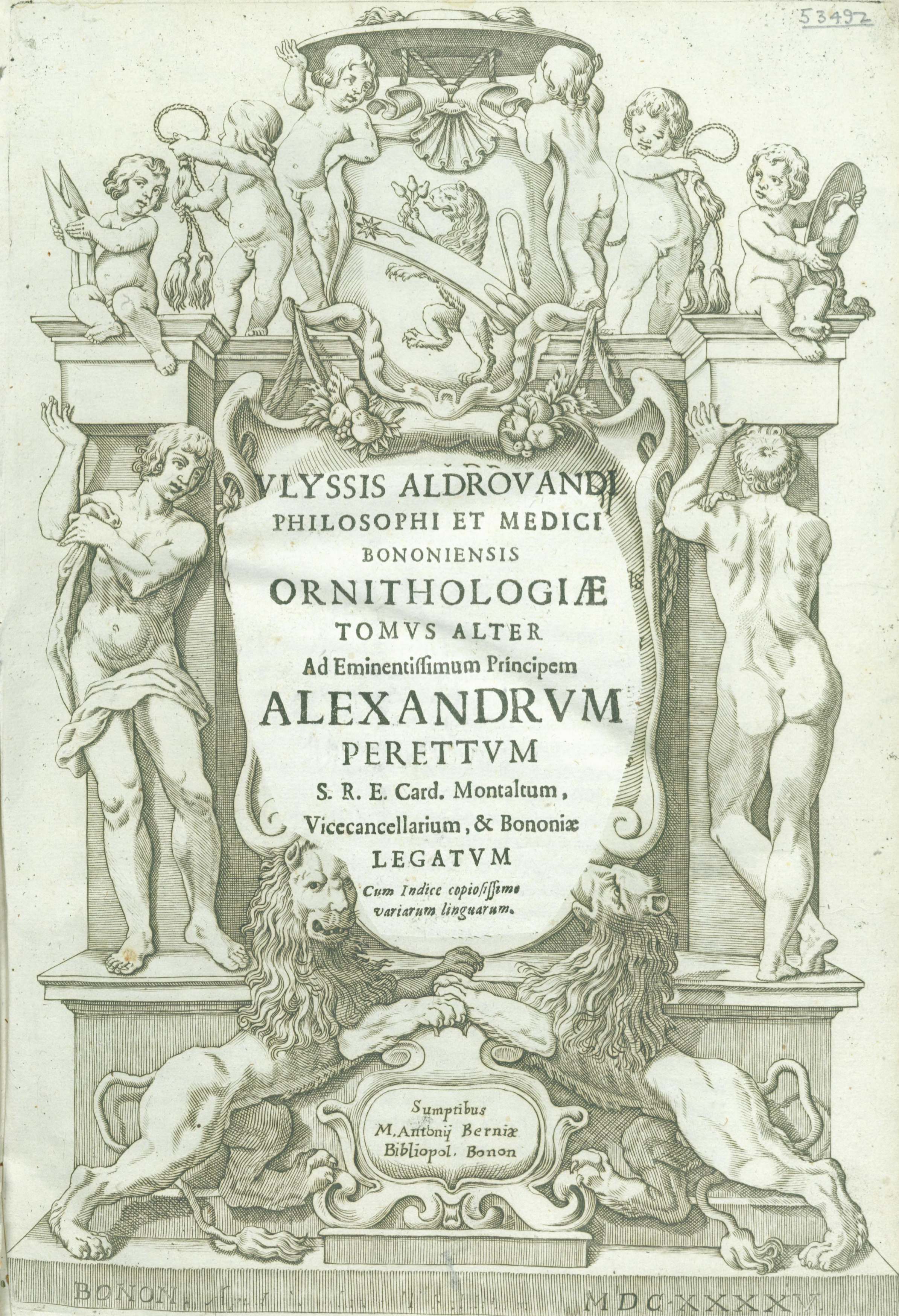

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI ET MEDICI
BONONIENSIS
ORNITHOLOGIÆ
TOMVS ALTER
Ad Eminentissimum Principem
ALEXANDRVM
PERETTVM
S. R. E. Card. Montaltum,
Vicecancellarium, & Bononiæ
LEGATVM
Cum Indice copiosissimo
variarum linguarum.
Sumptibus
M. Antonij Berniæ
Bibliopol. Bonon
BONON.
MDC·XXXXV

EMINENTISSIMO PRINCIPI ALEXANDRO PERETTO

S.R.E. Cardinali Montalto, Viceccancellario, & Boloniæ Legato.

VLYSSES ALDROVANDVS S.P.D.

IX primùm liberalis studia Cardinalis Eminētiss. primoribus labris gustare; atq; extremis (vt dicunt) digitis attingere cœperam, cùm antiquissimū illud Græcorum oraculū, οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι, mihi tāquam vnicum scopum duxi ante oculos proponēdum; non quò omnia vnquam me scire posse mihi persuaderem; neq; enim id humanarum virium est, verùm quò ardentius omnes neruos in discendo contenderē. Quare curis negocijsq; omnibus alijs posthabitis, totū me studijs dedidi, atq; in primis elaboraui, vt optimos quosq; vetustissimos authores, qui eam doctrinæ partē, quę maiorem mihi laudē atq; animi oblectationem allatura videbatur, pertractarunt, & illostrarunt, non solum euoluerem, sed in succum & sanguinem meū conuerterem: nullum deniq; industriæ, nullum impensæ, nullumvè laboris genus prætermisi, quò minus inter alias sciētias in illa quę circa res naturales versatur, quātum maximè possem proficerem. Huiusmodi enim scientia non honorem tantummodo, & gloriam, vti cæteræ aliæ, sed incredibilem insuper voluptatem, atque admirationem possessoribus suis impartit. Siquidem quid sublimius, quid viro ingenuo & nobili dignius, quam naturæ arcana rimari? quàm ea, inquam nosse studere quæ solus cognita habere videtur DEVS Omnipotens, qui ipsius naturæ author est, & cui vel ipse sapientissimus Regum Salomon hanc eandem scientiam acceptam referre solitus erat? Cùm itaque olei & operæ plurimum in hoc studij genere consumpserim, nonnihilque mihi assecutus videar, nolui quod multi facere solent, id intra proprios parietes abscondere, sed alijs etiam communicare libuit. Et quia plantas potissimum, animalia & fossilia publicè

professus sum, de omnibus ijs, licet quàm doctissimè sit pertractatum, multa tamen conscripsi, suo aliquando tempore, si vita suppetat, & concedatur facultas, edenda, quæ ab alijs vel omissa, vel perperam tradita fuere: nunc autem alteram Ornithologiæ meæ partem, quæ de ijs potissimum auibus agit, quæ vel in mensæ vsum cedunt, vel propter cantus sui dulcedinem, atque suauitatem domi passim à multis aluntur, in lucem dare visum est: in quarum conscribenda historia quantum elaborauerim, quos sumptus fecerim, aliorum esto iudicium: Eam verò Venerem satis fœliciter incœptam, & hucusque protractam absoluere animus est priusquam cætera euulgare cogitem. Neque fortassis ab re id facturus videri possim, nam cum priorem partem beneuolis Lectoribus acceptam fuisse videam, hanc secundam longè gratiorem fore certo mihi persuadeo: siquidem perfectiora imperfectioribus præferri par est. At qui ne vel temeritate quadam adductus, vel ingenij confidentia temerè id de opere meo iudicare videar, tuum Eminentissime Cardinalis hac præfatiuncula auxilium imploro. Etenim Amplitudinis Tuæ splendor vbique terrarum adeo elucet, vt vel solum nomen tuum libro meo præfixum, non à culpa tantummodo me vindicet, verum etiam contra quotquot fortè insurgere queant maleuolos tueatur. Cæterum quemadmodum illud summæ mihi laudi, ac decori duco, ita profecto nihil laudabilius, nihilq; in quo magis gloriari queam accidere mihi potuit, quam inter eos abs te haberi, quos ingenti liberalitate, benignitateque tua fouendos, augendosque suscipis. Tu nimirum hanc, de qua sermo est, Ornithologiæ meæ partem proprio ære monumentis mandari curasti, tu inquam, qui solus, & vnus es, vt iuues omnes, ornatosque reddat. Insignis passim ab omnibus decantatur Alexandri Magni erga Aristotelem liberalitas, sed quæ si cum tua comparetur, exigua omnium iudicio æstimatur: Neque enim quis ignorat abs te illum, cui scilicet nomine respondes, animi celsitudine, magnanimitate, reque ipsa longè superari. At quid Alexandrum; cur non potius de SIXTO V. Summo Pontifice auunculo illo tuo magno loquor? is, vt erat bonorum doctorumque amator beneficentissimus, me, cuius ei vix nomen erat notum, non solum inter eruditos homines habere dignatus est, verùm etiam mihi in meis commodis augendis perspectam beneuolentiam præstitit. Nam cùm primùm me communi studiosorum vtilitate sumptus tenuissimis meis facultatibus impares facere, ab alijs intellexisset, sua sponte Senatui Bonon. me tantoperè commendauit, vt inde non mediocres fructus perceperim. Iam verò de Pontificis huius immensa liberalitate, splẽdoreq; ac incredibili magnificentia, doctissimorum quorumcunq; virorum monumenta tum publica, tum priuata personant, immo vix aliquis est in litteris paullò notior, qui aut verba, aut scriptis non sit conatus testatum relinquere, se vnum SIXTVM V. admirari, eumq; vnum ob diuinas, inauditasq; propemodum virtutes suspicere. Sed non est quod ego in celebrandis tanti Principis laudibus elaborem, ne dum id præstare coner, rudi hoc stylo & philosophico potiùs quàm oratorio eas obscurem: hoc vnum tamen præterire nequeo Eminentiss. Cardinalis, tibi tantũ Pontificem obtigisse auunculum, quem omnes adeò augustè sunt venerati, vt etiam S.R.E. hostes virtutes eius, cui maximè irascebantur, plurimum prædicarent: quæ sicut vberrimæ ac splendidissimę fuere, ita in te earundem vbertatem ac splendorem mirificè infude-

fuderunt. Optima profecto hæreditas, vt inquit Tullius in eo libro, quem plurimi fecit Augustus, à patribus traditur liberis, omniaque patrimonio præstantior, gloria virtutis rerumque benè gestarum. Vtraque in magno illo tuo auunculo erat maxima, & nunc in te tanquam per hęreditatem illapsa elucescit, adeo vt solus & vnus ętate nostra sis, in cuius celebrandis virtutibus plurimi plurimum insident, Alexandro Macedoni, vt testatur vetus historia, cùm aliquando in marmoream Orphei statuam sudorem plurimo madentem incidisset, sciscitanti quid sudor ille portenderet, respondere arioli plurimum sudaturos omnes, qui illius facta vellent scriptis suis posteritati commendare. De ijs verò, qui de te scribendum susceperint quid modò dicturi essent arioli? non sudaturos ipsos tantùm, sed vires illis etiam debituras. Tot enim, tantæq; sunt animi tui dotes, vt non modò non illustrari dicendo: verùm ne enumerando quidem percenseri queant. Ad me quod attinet, ore, cum scriptis nequeam, collata à te in me beneficia semper prędicabo, vnum tamen quod passim in ore omnium est, hic repetam, te nimirum, qui neq; Rex est, neq; Pontifex, plusquam Regiam, ac Pontificiam liberalitatem exercere, Reges, ac Pontifices animi magnitudine, ac prętantia, longè vincere. Leo antiquissimum nobilitatis, atq; claritatis symbolum est: is tibi felicissimo equidem augurio pro ornamento obtigit. Generosum Græcia prædicat Achillem; non quòd pro insigni haberet Leonem, sed quia cùm aliquando matri eius lac deficeret, leænam infanti adhuc sugendam traderet. Tua verò magnanimitas eò maior est, quoniam te tua mater tam magnanimum absq; tali lacte procreauit, atq; in testimonium futuræ indolis generosum id animal pro signo concesserit. Cum igitur amplissime Cardinalis tanta tua sit erga liberalia studia ac studiosos beneuolentia, & liberalitas, vt etiam mihi naufragium studiorum meorum patienti, & ob id tuam clementiam per patronos meos inuocanti, opem atq; auxilium ferre non fueris dignatus, sed ea in me beneficia contuleris, quæ magnitudine sua omnem meam expectationem vicerunt, itaq; post hac optimo iure omne id, quod & nunc in me est, & olim erit (quod vt non leue sit, etiam atq; etiam studebo) tibi vindicare poteris. Ego certè me totum & omnia mea, quæ vel in præsentia possum, aut in posterum potero, tibi sanctè & religiosè dedico. Tuo enim patrocinio & liberalitate, cum studia mihi mea continuare adhuc licuerit, meritò quidem fructus, qui fortassis aliquando ad Rempub. & Ecclesiam est peruenturus non aspernandus Tuę Amplitudini ascribi debebit. Hęc sunt splendidiss. Cardinalis, quæ me vt alteram Ornithologiæ meæ partem tibi offerrem, impulerunt. Spero etiam me tibi hac ratione grati animi officium præstiturum, teque hoc licet exiguum munusculum clementi ac hilari fronte accepturum. DEVS te Reipubl. Christianæ sanctæ suæ Ecclesiæ quàm diutissimè incolumem seruet.

Ioan-

Ioannes Cornelius VVtervverius Batauus D. M. Candidis Lectoribus. S.P.D.

QVAM gloriam, quodque nomen Vlysses Aldrouandus Philosophus, & Medicus praecaeteris toto orbe celeberrimus cum publicè Aristotelem, Theophrastum, Dioscoridem ac Galenum maximò cum audientium stupore, declarando, tum in horto publico ac domi suae priuatim fossilia, animalia, ac plantas demonstrando (his enim omnibus Musaeum vberrime instructum habet) & sua cuique nomina atque naturam indicando, sibi acquisiuerit, nulli non notum est. (Legit autem publicè in hoc almo Bonon. Gymnasio annis quadraginta octo.) Iam verò non exiguum gloriae, nominiq; suo adiecit ornamentum, quando vobis auium historiam tam exactè tradit, vt nihil planè possitis amplius desiderare. Etenim praeter cuiusq; auis synonymiam, & naturam: caetera quoq; quae ex hac depromi possunt; qualia sunt symbola hieroglyphica mystica moralia, apologi, historica, vsus in cibis & medicina, fideliter ex optimis scriptoribus elegantissimo ordine atque methodo adducit: quamobrem quidem Philosophis ea in primis ac Medicis vtilissima est, ac necessaria, necnon Theologis, & iurisperitis, & cuiuscunq; etiam alterius facultatis studiosis: quemadmodum ipse author in prologomenis prioris tomi pulcherrimè demonstrauit. De herbarum viribus multi hactenus egerunt praestantissimi viri, easq; iconibus illustrarunt, sed aues Petrus Bellonius, & Ornithologus tantùm: ad quas diligentissimus, ac indefessus Vlysses Aldrouandus plurimas maximo sumptu comparatas addidit: quas quia simul cum historia vobis non ingratas esse vidit suo post tempore plantarum etiam plurimarum nulli adhuc cognitarum, nec non exanguium, piscium, quadrupedum, rerumque inanimatarum icones ac historiam dabit. Vos interim valete, & tanto Viro Nestoreos mecum annos auguremini, vt quae omnia ad communem studiosorum vtilitatem parat, tandem possit parturire. Iterum valete. Bononiae Die 15. Mensis Iulij 1600.

10

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS

ORNITHOLOGIÆ

20

Liber Decimustertius,

QVI EST

De Auibus Puluetatricibus syluestribus.

DE PAVONE. Cap. I.

30

ORDINIS RATIO.

VI priores Ornithologiæ meæ libros, quos superiori anno in lucem edidi, legerint, quales non paucos fuisse confido (quis enim vel mediocriter tantummodò eruditus Naturæ arcana, quæ quamplurima ex hac auium cognitione percipiuntur scrutari, rimariq; non gaudeat?) eos allatas ibi à me rationes, quibus in tota auium familia rapacibus & in his Aquilæ principem locum assignaui iam sibi optimè perspectas habere mihi persuadeo: sunt enim fermè innumeræ, ac si dicere mihi licet, validissimæ, sed quas repetere modò, ne (quod aiunt) actum agam, planè superuacaneum fore arbitror: hoc duntaxat obiter admonens me ex communi eas Senatus Populiq; philosophici, oratorij, historici, necnon & poëtici auctoritate, & consensu deprompsisse. Spontè hìc quoq; cæterarum auium omnium, quarum quàm exactissimè fieri licuit historia ibi pertractatur connexionem, vtpote ab ijsdem præclarissimis viris satis superq; examinatam prætereo. Quæ profectò talis existit, & talem in hocce pariter volumine polliceor, vt si vel vnicam auem suo eximias loco, omnino ordinem interrumpas. Quæ cùm ita sint ecce aues terrestres (ita appello, quæ neque in aqua, nec circa eam degunt) nunc sese nobis offerunt, carnium suarum saporis gratiam eximiam attestantes: & reuera vel hac sola, vt innumeras alias quas adducere possem rationes sileam aquaticis citra vllam controuersiam præferendæ sunt. Etenim si aquaticarum vna est ad mensæ vsum celebris, decem ex terrestribus, & sapidiores, & salubriores ei opponam. Nonne splendidissimæ Pontificum, Cæsarum, Regum, Cardinalium, Ducum, aliorumq; Principum, ac Magnatum mensæ his exornantur? Nonne etiam prorsus ieiunæ censentur, & frigescunt, nisi Pauonibus, Phasianis, Attagenis, Perdicibus, Gallinis cùm villaticis, tùm Africanis, Columbis, Turdis, Ficedulis, Hortulanis, ac eiusmodi quam plurimis alijs optimè instructæ fuerint? Aquaticis itaq; in tertium ac postremum Ornithologiæ nostræ tomum reiectis cum bona eorundem venia terrestrium historiam aggrediamur. At cùm triplex potissimum earum genus sit, granjuorum scilicet, bacciuorum, & vermiuo-

Aquila cur Ornithologiæ exordium sit.

40

Connexio operis.

Aues terrestres quæ.

50

Aues terrestres cur aquaticis nobiliores.

Ornithologia tertia pars.

Auiũ terrestriũ genus triplex.

minorum: granivoras velut nobiliores alijs anteponimus, (quamuis cum Epigrammatario inter aues Turdus, qui bacciuorus eſt, gloria prima vocetur, & Horatius nil melius Turdo dicat.) Secundum locum bacciuoris, tertium vermiuoris, canoris quartum ac postremum aſſignaturi. Cum verò rurſus graniuorarum aliæ puluerатrices ſint, aliæ lotrices, aliæ puluerатrices, & lotrices ſimul, omneſq; ſimul carnis ſuæ gratia celeberrimæ, Philoſophorum principem, & communem præceptorem *a* Ariſtotelem ſecuti, puluerатricibus (nā has primo loco nominat) lotrices poſthabebimus. Sed audiamus præceptorem. *Mos autem eſt*, inquit, *vt aliæ ſe ſe in puluere volutent; aliæ ſe ſe lauent; aliæ nec puluere, neque balneo vtantur. Sunt puluerатrices, quæ non altiuolæ, ſed terræ propinquæ, vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phaſiana. Lotrices, nonnullæ recti vngues; quæ circa fluntos, aut paludes, aut mare verſantur. Aliæ vtrumq; tum lauare, tum puluerare ſolent, vt Columbus, & Paſſer.* Hæc ille, in quibus etiamſi inter puluerатrices Gallinam prius nominet, haud tamen id feciſſe putandus eſt ac ſi nobilior cæteris foret, vt quiſpiam exiſtimare poſſet, at quia alijs notior, vt pote nullibi non obuia, atq; ita Alaudā Phaſianæ præfert, quod alias nemo rationis particeps fecerit.

Turdi laus

Graniuorarum genus triplex.

a li.9.hiſt. Animal. c. 59.

Gallinam cur prius inter pulueratrices Ariſtot. nominet.

A pulueratricibus itaq; auſpicaturus, & dignitatis ordini, prout in primo tomo feci, quoad fieri licebit, inhæſurus, in primis de ſylueſtribus, atq; inter has de Pauone agā, ſubinde eodē ſeruato ordine domeſticas ſubnexurus. Cur verò inter ſylueſtres Pauonē cæteris præferā, rationes tot ac tantæ ſe ſe mihi offerunt, vt penè eas ſuperent, quibus Aquilæ auiū reginæ in rapacium genere primas exibui: quinimò ſi ipſimet Aquilæ anteponere hūc noſtrum Pauonū vellē, æquidē neq; ad id mihi vnquam defutura eſſent argumenta. Nā, & antiquitas ipſa, quamuis in multis ſuperſtitioſa, in hoc tamen minus ſtolida, vtriuſq; dignitatem inter alias aues cùm ex animi, tùm ex corporis dotibus metiens ſummū vtriq; nobilitatis apicem aſſignauit, Aquilam velut omnium alitū regem Ioui, Pauonem ceu reginā earundem Iunoni coniugi eius, & ſorori dedicando. Quare etiam Imperatrices in ſua apotheoſi ſiue conſecratione Pauonem, quemadmodū Aquilā Cęſares, elegerunt. Aquilā Iouis currui ſucceſſiſſe abundè ex veterum monumentis demonſtrauimus: eundem honorem Pauoni Iuno exibuit, teſte in primis poëtarum facundiſſimo *b* Ouidio, cùm ait.

Cur à Pauone ordiatur author.

Pauo & Aquila adhibiti in conſecrat. Imperatorum.

b lib. 11. Metam.

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum Pauonibus aera pictis.

Atq; hinc paſſim à poëticis Iunonia ales nuncupatur, ſicuti in primis ab eodem *c* Ouidio.

c l.2. Elem.

Explicat atq; ſuas ales Iunonia pennas.

Et à *d* Statio, *Quem non gemmata volucris Iunonia cauda Vinceret.*

d lib.2.Syl.

Item à Claudiano.

Non tales volucris pandit Iunonia pennas.

Et rurſus, *Traduntq; palato*
Sideras Iunonis aues, &c.

Cur verò nobiliſſima ac regia iſta volucris ei Deæ, quæ cæterarum Dearum præſes ac Regina habebatur, ſacra fuerit pòſt ſuo loco abundè docebimus, nam hic alia tractare animus eſt, nimirum cùm animi, cùm corporis dotes proſequi quæ profectò tot ac tantæ ſunt, quot & quantæ in quouis alio auium genere, adeo vt ipſa Dea præſtantiorem digniorēq; ſibi alitem aſciſcere etiāſi voluiſſet nequiuerit. Etenim Pauo maieſtatem in primis regiam, cùm graditur, præ ſe fert, haud aliter ac ipſamet Iuno, de cuius ſuperbiſſimo inceſſu vulgata parœmia eſt, *Iunonium ingredi*, pro qua Athæneus habet βαδίζειν ἱερῶν ἐμπεπλεγμένοι .i. *incedere complicatum Iunonis ſacrum*, in eos, qui haud vulgarem in eundo modum ſeruant, quem notat *e* Horatius inquiens: *Vt ſi Iunonis ſacra ferret.* Cæterùm noſter Pauo rationis, quam ſolis hominibus Deus immortalis conceſſit, expers quodammodo eſſe non videtur, vt pote qui *laudatus gemmantes* (vt *f* Plinij verbis vtar) *expandit colores, aduerſo maximè Sole, quia ſic fulgentiùs radiant. Simul vmbra quoſdam repercuſſus cæteris qui in opaco clariùs micant, conca͂ta querit cauda, omneſq; in aceruum contrahit pennarum, quos ſpectari gaudet, oculos. Idem cauda annuis vicibus amiſſa cum folijs arborum donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mærens quærit latebram.* Ad hæc caudam eam gemmatiorem, vt ita dicam, & variam magis, quam ſunt Medorum Perſarumuè veſtes, quam laudatus iam extenderat, ac velut in rotæ modum verſauerat, mox conſpecta ſemel pedum ſuorum deformitate deponit, & in aceruū quendam contrahit, imo verò quod amplius eſt, ſi à tacito, eamq; haud admirante ſpectetur, tunc velut ira percitus pennas erigit, in quibus pulchritudinem ſuam conſiſtere probe callet, quaſq; ſpectari gaudet contractis earum oculis prorſus abſcondit, tamquam philoſophicis dogmatibus imbutus, beneficium in inuitum non conferendum eſſe cognoſcat. Meminit huiuſce ingenij *g* Ouidius, dum canit:

Pauonis cum animi tum corporis dotes.

Iunonium incedere prouerbiū.

e In Sermonibus.

Pauo rationis particeps.

f lib.10.c. 20.

g lib. 2. de arte amādi

Lauda-

Laudatas oſtendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus ſpectes, illa recondit opes.

Quod ſi contrà quiſpiam ſtoliditatis eum inſimulet, quod noctù expergefactus, quando ſeſe intueri in tenebris conſtitutum nequit, pauidè admodum exclamitet, quaſi eximiam illam pulchritudinem ſuam amiſiſſe ſeſe credat: eam ignominiam (ſi ignominia dicenda eſt, quod ego neutiquam conceſſero) facundiſſimus *h* Ælianus facilè eluit, aſſerens non modo non ignorare eum ex auibus ſe formoſiſſimum eſſe, verùm etiam vbi formæ ipſius ſita eſt pulchritudo, præclarè tenere, laudatumq; haud ſecus ac formoſum puellum, aut pulchram mulierem corporis præſtantiam bellè oſtentare, anteq; pictorum oculos ad imitandum ſe exponere, & abundè ſui depingendi copiam facere. Non itaq; media nocte vociferatur, quia pennarum ſuarum decorem perdidiſſe ſeſe exiſtimet, quemadmodum vulgus præſagiorum, quæ ab auibus docemur, ignarum ſibi falsò perſuadet, ſed quia, vt ſuo loco dicemus, temporis immutationes, ſerenitatem nempe, pluuias & ventos nobis tunc præſagiat. Neq; pariter ampliſſimam illius dignitatem minuit *i* Ariſtoteles, teterrimi criminis inuidiæ eum accuſans; nam & id Plinius, licet & ipſe parum ſibi conſtans, (qui nempe cenſui oblitus *k* alibi Ariſtotelis ſententiæ etiam ſubſcripſit,) diſertiſſimè ſubſequentibus grauiſſimis verbis, *l* vbi ex profeſſo de hac alite agit, negare videtur. *Ab authoribus, inquit, non glorioſum tantùm animal hoc traditur, ſed & maleuolum ſicut Anſer verecundum, quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi.* Si tamen Ariſtoteli, quem vt veridicum præceptorem imitari, modò fidei catholicæ non repugnet, vbiq; omnibus vſq; neruis contendimus, aſſentiendum eſt ego tunc vitium illud Pauoni, in malam partem haud vertendum eſſe dixerim, is etenim cùm admirandam illam corporis ſui ſpeciem homines, ſicuti diximus, mirari optimè calleat, & pedes ſibi datos admodum deformes, fieri poteſt, vt deformioribus alitibus alijs, quibus tales ad obeunda eadē munera ſatis fuiſſent, pulchriores pedes inuideat: ſed excrementa ſua, ne in hominum vtilitatem cedant recondere, quod Plinius tradit, id ſanè nunquam mihi perſuadere poſſum, quin contrà illud inſigni laude dignum exiſtimo, vtpote cum humanis moribus conueniens, ſi modò verùm eſt ea abſcondere. De felibus id paſſim receptum eſt: ea verò hominibus inuidere quis dicit? omnes ne fœtore eorum humanæ nares offendantur, id facere eos vno ore proclamant. Quis amabo niſi vecordiſſimus, non eadem in Pauone rationem aſſignet? eoq; maximè cum hæc auis verum quodammodo nobis munditiarum ornatuſq; ſpecimen ſit atq; exemplar. Sin rurſus quis pertinaciùs potiùs, quàm veriùs mecum contendat, Pauonem ab ea maleuolentiæ noxa verè purgari non poſſe, ille ſaltem inuidiam illam, quæ in hominem magis quam in aliud quoduis animal cadit: humanum quendam affectum ſapere, ac quaſi cum homine ei communem eſſe conceſſurus fuerit, atq; ita dignitati eius potius, quàm ignominiæ, aut dedecori aſcribendam. Sed hæc de animi dotibus, quæ equidem longè plures & maiores quàm recenſuimus exiſtunt, dicta nunc ſufficiant: iam ſi quæ corporis ſint laudes proſequamur. Tāta in primis in hac alite pulchritudo, tāta ſpecies, vt communi authorum conſenſu auium omnium formoſiſſima ſit pronunciata. Depingit inter cæteros admirandam eius ſpeciem faceriſſimus *m* Lucianus his verbis: *Incipiente vere Pauo ad pratum aliquod accedens, quando & flores prodeunt non amabiliores modò, ſed & (vt ita dixerit quiſpiam) floridiores, & quod ad colores & tincturam attinet, liquidiores: ipſe quoque extentis pennis, iiſq; oſtenſis Soli, & ſublata cauda, eamq; vndique circa ſe pandens, ſpectandos exhibet, & illius flores, & ver illud pennarum, perinde vt prato ad huiuſmodi contentionē & certamen ipſum prouocante. Conuertit quippe ſeipſum & circum agit, & quaſi quandam pompam agit pulchritudinis ſuæ, quando videlicet etiam admirabilior apparet ad ſplendorem Solis, variantibus ſe coloribus, & paulatim in altos atque alios tranſeuntibus, aliamq; ac nouam formoſitatis ſpeciem ſubinde recipientibus. Accidit autem hoc in circulis potiſſimùm, quos in ſummis pennis habet, quorum quemlibet quaſi quædā irides circundant. Nam qui antè æreus viſus fuit, mox inclinante ſe paulum illo, aureus conſpicitur, & rurſum quod ad ſolem cæruleum apparuit, ſi ſub vmbra transferatur, viride videtur: adeo ad luminis viciſſitudinem variatur.* Hæc itaq; ille. Qui pariter alibi muſcæ encomia deſcribens, hanc, ſi quis intenſiùs in eam oculos defigat, cùm expanſis ad ſolem alis ſeſe verberat, Pauonum inſtar variegatam eſſe inquit. Poſſim præterea quamplurium aliorum ſcriptorum de lectiſſima noſtri Pauonis ſpecie authoritates hic recenſere: at ne tanta earum congerie, quæ confuſionem potiùs, quam doctrinam præ ſe fert, delicata legentium ingenia obruam, offendamq; *n* Oppiani, qui in commendanda illa plurimus me herclè fuit, ſolos hoſce aureos verſus citabo.

Non ſecus ac ſi ales Iunonis Pauo ſuperbus

Pauo ſtoliditatis arguitur.
h lib. 5. de Animal. c. 21.
Pauo libenter depingitur.
Pauo cur meata nocte clamet.
i l. 1. Hiſt. cap. 1.
Pauonē nō eſſe inuidū
k l. 29. c. 6.
l l. 10. c. 20
Cur excremēta celet.
lib. 29. c. 6.
Feles excrementa ſua abſcōdunt, & cur.
Corporis dotes.
Pulchritudo.
m l. de domo.
Muſcæ color.
n lib. 2.

Cauda Verſicolor decorum corpus obumbrat,
Quod nihil ipſa Iouis prudentia & alma voluptas
Pulchrius aſpectu mortalibus antè creauit.
Non quodcunq; animal graditur, non reptile quoduis
Non quæcunque vagis ales fuerit aera pennis,
Non quæ cæruleos verrunt animantia fluctus;
Pauonem forma ſuperant, ſpecieq; venuſta,
Mollia dum flabella rotat pennaſq; coruſcas,
Ardet enim flamma permixta diſcolor ales
Sidereo glaucis alas radiantibus auro.

o lib. 3. de Venat. Et ruſus o alibi.

Quippe feris tanto præſtat forma inclyta Tygris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

p lib. 2. de nat. rer. Addamus obſecro Oppiano comitem, philoſophum ſimul & poetam p Lucretium *aurea ſæcla,* hoc eſt aurea auium genera Pauones appellantem hoc verſu:

Aurea Pauonum ridenti imbuta lepore
Sæcla.

q In Amin. at. Sc. 2. q Torquatus Taſſus, quem Homerum Hetruſcum dicere ſoleo, huiuſce alitis pulchritudinem admirans, caudæ illam, quam diximus, verſationem ſeu rationem, pompam nuncupabat, dum ait:

Quel ch'inſegna à gli augelli il canto, e'l volo,
A' peſci il nuoto, & à i montoni il cozzo,
Al toro vſar il corno, & al Pauone
Spiegar la pompa de l'occhiute piume.

Armidæ comptus. *r Hieroſ. liberat. cât. 16.* r Alibi etiam Armidæ ſuæ comptum deſcribens, admodum doctè atq; eleganter eum pompæ ornatuiq; Pauonis aſſimilat, inquiens.

Torſe in annella i crin minuti, e in eſſe
Quaſi ſmalto sù l'or conſparſe i fiori.
E nel bel ſen le peregrine roſe
Giunſe à i natiui gigli, e'l vel compoſe.
Nè'l ſuperbo Pauon sì vago in moſtra
Spiega la pompa de l'occhiute piume,
Nè l'iride sì bella indora, è inoſtra
Il curuo grembo; è rugiadoſo al lume,
Ma bel ſoura ogni fregio il cinto moſtra, &c.

Phaſiani pulchritudo. Speciosus profectò Phaſianus, Gallopauo pulcher, & Gallinaceus Gallus etiam non inuenuſtus eſt multæq; aliæ forma præſtantes: at ſi cum Pauone noſtro compararentur, vel pulchritudine corporis vel animi moribus ſaltem illi cedens Phaſiano nihil quicquam formoſius contemplari poſſumus, aue nempe ſpecioſa, & caudæ decore Pauoni nihil cedente, verùm quæ decorem eum non agnoſcat, & velut in rotā obuerſare, hominibuſq; eum videre ſatagentibus oſtendere ignoret, imo verò quem ingenij hebetudine turpiter contaminet, roſtro in terram abſcondito totum ſe latere exiſtimans. *Gallopauo.* Gallopauo, quem Indicum Pauonem appellant, admodum iactabundus caudam quidem Pauonis more in orbem expandit: at vbi decor ille, vbi floridum illud pennarum ver? vbi inquam, iucundiſſimi illi verſicolores oculi, quæ omnia in Pauone conſpiciuntur? Præterea Pauo ſpecioſa criſta exornatus eſt, ille criſta caret, niſi carnoſam eam pelliculam, quam per nares iratus rubram, *Gallus Gallinaceus.* ac velut ſanguine tumidam à capite demittit, vt roſtro promineat, & in paſtu ita retrahit, vt vix videri queat criſtam nuncupes. Gallinaceus Gallus & ipſe ſuà criſtà ſuperbire videtur, ferociſſimæ beluæ regique quadrupedem Leoni pauorem ea incutiens; Verùm id occultæ ac nos latenti antipathiæ potiùs quàm illius virtuti atque induſtriæ tribuendum eſt, quin contra ſi quæ in eo animoſitas atq; audacia, eam continuo cum tot Gallinis coitu, & quæ ſunt vires eneruat. Cum bona itaq; harum auium venia Pauonem noſtrum tanquam pulcherrimum præferemus, quo nimirum non aliam natura elegantiorem fingere potuiſſe videtur, neq; admiratione poſthac pignus nobis Solon eſto, quem de Græciæ ſapientibus maximum Cræſo regi in regali ſolio ſedenti, diademate & purpura auroq; ſuperbo interroganti, nunquid ſpecioſius quicquam ſpectaſſet, reſpondiſſe ferunt, Pauones, Phaſianos venuſtiores ſibi videri, quoniam naturali ornamento decorati, non aſcititio fuco ſpe-

Solonis de Pauone & phaſ. dictum.

ctabiles

ctabile essent. *s* Hieronymus Cardanus de Pauonis cauda loquens, singulare Naturę artificiũ prædicat, quòd in ea tã longa ac densa plumis, tanta colorũ varietate, tãto nitore, tam selectis etiam colorũ generibus album ac nigrum, quorum vnus per se tristis est, alter reliquos alios obscurat, colores deuitauerit. Noui hoc doctissimo *t* Scaligero improbari, quia si & illi colores caudæ immixti extitissent, colorum varietas maior fuisset. Non audet tamẽ Naturã, quæ neq; deficit vnquam in paucis, neq; abundat in multis, ob eorumdem colorũ defectum culpare, & quamuis Sebellinæ pelles, quæ sparsis albis pilis argentantur, aspectu sint elegantiore, vt ille ait, haud tamẽ earum exemplo Naturæ defectum, quẽ tacitè obtrudit, in caudæ huiusce alitis coloribus consequi existimem. Sed valeant; abeant, quicũq; illi sunt, Naturã culpantes; tanta equidẽ est varietas & splendor illorum in Pauone colorũ, vt ne pictores etiam eximij, Praxiteles, Metrodorus, & à quo solo depingi magnus ille Alexander voluit, Apelles, si reuiuiscerent, imitari possent, tantũ abest, vt naturam superarent: quare rectè *u* M. Varro mihi dixisse videtur, *Pauoni Naturam formæ è volucribus dedisse palmã.* *x* Plutarchus libro de repugnantijs Stoicorum de Crysippo loquẽs ait: *Idem cum in opere de Natura scripsisset Naturam multa animalia pulchritudinis causa protulisse, gaudentem nimirum pulchritudine & varietate: adiecissetq; alteriss. mum à ratione dictum, Pauonem ob caudam, eiusq; pulchritudinem esse creatum: rursum in libro de republica audacter insectatur eos, qui Pauones alunt, & Luscinias, tanquam contrarias legibus à conditore legum vniuersi positis leges statuens, ac Naturam subsannans, quæ studiosè tam elegantia edidisset animalia, quibus sapiens in vrbe locum non concederet.* Sanè tanta fuit in vrbibus Pauonis prærogatiua; vt Athenis tam à viris, quam à mulieribus studiosis eius elegantiæ ac pulchritudinis statuto pretio spectatus fuerit, multiq; è Lacedæmone ac Thessalia videndi causa eò confluxerint. Admittebantur autem spectaturi in nouilunijs tantùm, idq; per annos plus quam triginta factitatum memorant, & maximum ex eo spectaculo quæstum factum fuisse: vnde mirum est quanti apud priscos illos Pauo æstimaretur, mirum etiam quanti veniret. *y* Antiphon mille dragmis marem & fæmellam venditos fuisse scripsit: Aufidius Lurco HS sexagena millia nummum, vt ait *z* Varro, Sestertium, vt Plinius (idem enim est teste *a* Budæo.) quotannis cepisse ex illis dicitur. *Pauonum pretia*, inquit Varro, *multi extulerunt, ita vt oua eorum denarijs veneant quinis, ipsi facilè quinquagenis, grex centenarius facilè quadraginta millia sestertia reddat, vt quidam Albutius aiebat, si in singulos ternos exigeret pullos, perfici sexageno posse*. Ad eundem penè sensum Anaxandrides apud *b* Athenæum in hæc verba, populi nimium traxans luxum, prorumpit: *An non furiosum alere domi Pauones, cum eorum pretio queant emi statuæ?* Reprehendit eundem luxum Strattis quidam in Pausania, & in quanto honore haberentur, pariter innuit, dum ait? *Tanti sunt hæc facienda, quanti Pauones, & alta vestræ nugæ: quas domi pascitis ob pennarum pulchritudinem*. Alexandrum magnum accepimus adeò harum volucrum specie delectatum fuisse, vt visis ijs primùm apud Indos, grauissimam in eos, qui illas occiderent, pœnam constitueret. Sed & ipsos Indorum Reges, quamuis ibi etiam abundarent, propter eximiam elegantiam, Pauones cũ in suburbanis, tũ domi in hortis suis aluisse *c* Ælianus attestatur; & nostro etiamnum tempore idem factitant. Alexãdrum verò, vt ad pœnã illã reuertamur, Tyberius Cæsar non solũ imitatus esse legitur, verùm etiã voluntatẽ eius adimpleuisse: siquidẽ qui, sicuti ex Suetonio tradit *d* Alexander ab Alexãdro, prætorianũ militẽ ob subtractum è viridario Pauonem capite multauerit. Narrat item Eustathius adeò religiosè in Lybia habitũ fuisse, vt si quis læsisset tantummodò, non impunè ferret. Atq; hæc de formæ eius elegantia ac dignitate: sequitur carnis bonitas atq; prærogatiua, quæ sanè talis semper fuit, ac etiamnũ existit, vt nisi magnatũ, ditissimorũq; mensis nata videatur, & inter delicatissima sũptuosissimaq; edulia à veterũ luxu habita sit. *Veniat*, inquit *e* Platina, nouus ille Apitius, *ante omnes aues ad patinam Pauo, & quoniam viuus gloria delectatur, mortuus quoq; eiusdem fit particeps.* Carnem eius aiunt triginta annos integrã incorruptamq; seruari, quòd calor cõpactã, exiccatamq; naturã difficulter admodũ dissoluere queat, neq; rursus humorẽ expellere naturalẽ. Heliogabalus flagitiosissimus Imperatorũ, qui vitã agebat omni mollitie luxurięq; genere effæminatissimã, cui inquã, nulla vita fuit, nisi in voluptatis nouæ exquisitissima ratione. Palatinis, vt author est Lampridius, ingẽtes dapes capitibus Pauonũ, & Phasianorũ instructas exhibuit, & ad imitationẽ Apicij eorũdem linguas sæpè abliguriebat. Sed primus Q. Hortẽsius augurali cœna Pauonẽ posuisse dicitur, quod protinus factũ teste *f* M. Varrone tã luxuriosi, quam seueri boni viri laudabant. Quo verò in honore caro huius alitis haberetur, ex *g* Athenæo facilè colligas, qui apud Alexidẽ Comicum, interlocutorem quendam negare narrat, tantum se argenti consumere potuisse, ac si Pauones (ceu

s lib. 10. de subtilit.
Natur. cur albũ, & nigrũ colorẽ caudæ Pau. nõ addidit.
t Exe. 238
Sebellinæ pelles quæ meliores.
u l. 3. de re rust. c. 6.
x lib. de repugn. Stoic.
Pauo publ. spectatus.
Pauo quãti olĩ vẽditus
y In Or. cõtrad. Eras.
z l. 3. de re rust. c. 6.
a l. de Asse.
b lib. 14. Deipnosophist. c. 25.
Alex. Mag. quãti fecerit Pauon.
Indi Pauones alunt.
c li. 13. de Anim. c. 18
Tiber. punit qui Pauonẽ furatus esset.
d li. 2. Gen. die c. 13.
Pauo in Lybia cultus.
Carnis præstantia.
e lib. 5. de tuenda valetudine.
Heliogabali luxus.
Pauonem quis prima ad cibum occiderit.
f li. 3. de re rust. c. 6.
g lib. 14. Deip. c. 15.

longè pretioſiſſimas & delicatiſſimas aues) eſitaſſet. Quid? nonne hiſce etiam perditis temporibus in eodem æſtimationis culmine Pauones coluntur? cum nempe niſi in Principem, aliorumq; opulentiſſimorum hominum epulis, iiſq; tantummodo magnis, maximo ſumptu præparati, ſui edendi copiam præbeant? Mulcaſſem Tunetanum Regem, tradunt noſtri æui hiſtoriç Pauonum vſque adeo aromatibus multis infarctum eſitaſſe, vt ſcutatis centum conſtiterit, odorq; fragantiſſimus viciniam totam repleuerit, in poſterum quoque diem perdurans. Ob has itaq; adductus rationes inter graniuoras & puluerатrices ſyluestres nos principem locum Pauoni attribuimus, eoq; maximè, cum & ipſaſmet aues ita feciſſe fabulæ (ſub quarum cortice ſemper inſigne aliquod latet myſterium) ſignificent. Etenim pleræque in eligendo ſibi rege ad hanc partem inclinabāt, vt Pauoni rerum ſumma committeretur: huius ſiquidem pulchritudini, ſplendori, ſublimitati, faſtuiq; planè regio regnum deberi exiſtimabant: & omnino omnes vnanimi cōſenſu in hanc ſententiam pedibus iuiſſent, niſi paucæ longo rerum vſu callidæ, cuiuſmodi ſunt Cornices, & Corui, perpendiſſent, ſi Pauonem rebus præfeciſſent, futurum aliquando, quod ſæpius in monarchis quibuſdam videre contigit, nimirum vt Pauo ſolo nomine ſtrepituq; Regem ageret Aquila nihilo ſeciùs, vel ſine populi ſuffragijs regnum gereret: atq; ita Aquila Rex proclamata Pauoni noſtro regni gubernacula eripuit, quæ ei ceteræ volucres erāt traditura, niſi Aquilæ rapacitatem, tyrannidemq; timuiſſent. At relictis modò his fabulis, tandem videndum eſt, nunquid inſtitutus hic ordo ab aliorum ordine diuerſus exiſtat, an idem: eundem potiùs dixerim, à quo videlicet inter veteres Plinius, Bellonius inter recentiores non vidētur deflexiſſe. Ille enim ſubinde poſt traditam rapacium diurnarum, nocturnarumq;, aliarumq; peregrinarum quarundam auium hiſtoriam, mox de Pauone loquitur. Hic eidem quidem ordini inhæret, at quia aquaticas omnes, & quæ circa aquas degunt, Pauonis graniuoriſq; cæteris præfert nobilitatis, & dignitatis ordinem, quem nos, quoad fieri licet, ſequimur, inuertit: in hoc tamen nobiſcum conuenit, quòd Pauoni in familia graniuorarum ac puluerатricum primas tribuat, quemadmodum pariter Pierius Valerianus facit. Atq; hæc de Pauonis noſtri prærogatiua dicta ſufficiant; nunc ad hiſtoriam Pauonis, ſeruato pariter eodem, quem in priori opere habuimus, ordine, nos accingamus.

Mulcaſsis Regis luxus.

Aues cur Pauonem pro rege nō elegerint.

Cornicum & Corui prudentia.

Aquila ab auibus in regem electa & cur.

Ordo authoris an ab aliorum ordine diuerſus. Plin. ordo. Bellonij ordo. Pierij ordo.

ÆQVIVOCA.

QVOD vt præſtamus à nominis æquiuocatione inchoandū eſt, qua ſanè ſpecioſiſſimus noſter Pauo minimè caret. Nam in Pyrenæis montibus Tetraonem, etſi Pauoni admodum diſſimilem, de quo nos poſtea, Pauonem teſte a Iulio Cęſare Scaligero nuncupant. b Philoſtratus piſces quoſdam Pauones dici memorat, qui in Phaſide flumine, nec alibi vſpiam generentur: ita autem vocari, quia ipſis etiam cæruleæ ſint criſtæ, ſquamæ verſicolores, cauda aurea, & in quamcunq; voluerint, partem verſatilis. A Diuo Ambroſio atq; Iſidoro Hiſpalenſi etiam Pauo vel Pauus piſcis ille appellatur, quem Romæ ob colorum varietatem Papagallo, hoc eſt, Pſittacum dicunt, Luſitani Budiam, quem piſcem non ineptè quiſpiam cum Philoſtrati piſcibus eundem eſſe iudicare poſſet, niſi verſicolores piſces omnes Pauones vocari ab authoribus videremus. Petrus Bellonius in Gallice ſuo de piſcibus libro Papagallum illum Romanorum Pauonem, in latino verò Turdum appellat, & Phycin piſcem tincæ perſimilem fluuiatili, quem Maſſilienſes Roguan, Veneti promiſcuè Lambenam, Genuenſes Lagionum; Romani, vt plurimùm Merlinum vocant Pauonem dici teſtatur. Et Ornithologus Pauonem dici Romæ tradit piſcem illum, quem ex Rondoletio ſub nomine Nouaculæ deſcribit. Poſſint item eodem nomine inſigniri, quos Alaudas Rondoletius nominat; nam & verſicolores ſunt, & criſtam habent cæruleam, qualem Pauonibus Phaſidis Philoſtratus attribuit: in ſumma omnes, in quibus multa colorum diuerſitas conſpicitur, de quibus ſuo aliquando loco abundè dicturi ſumus. Extendit ſeſe præterea Pauonis nomen ad res inanimatas. Nam gemma quædam c Plinio Taos, hoc eſt: Pauo vocatur. Hanc Pauoni ſimilem eſſe ſcribit, item aſpidi, vocariq; etiam Chelidoniam. Eſt & in Hirpinis locus quidam prope Tamarum fluuium, quem vulgò Pauon dicunt, vt atteſtatur Leander Albertus. Pauus ſyluæ nomen in Gallia à Lemonico vrbe ferè decem milliaribus diſtans; atq; iſtac æquiuoca ſunt, quæ hactenus obſeruaui.

Tetrao vbi Pauo dicat.
a Exe. 230
b Lib. 3. de vita Apollonij.
Piſces Pauones dicti
Budia Piſcis.
Pſittacus Piſcis.
Turdus Piſcis.
Phycis Piſcis.
Rognau.
Lambena.
Nouacula Piſcis.
Alauda Piſcis.
c l. 37. c. 11
Taos gēma
Pauon Locus.

SY-

SYNONYMA.

NOMENCLATVRAM Hebraicam, quæ exactè & sine vlla ambiguitate Pauoni attribui queat, vix vllam (quod noui) habemus, Synonyma verò, quæ hic adducimus, passim ex Theologis excerpsimus nomen auis esse aiunt à clamore sic dictæ, & pulchritudine vocis, aut quia clamat, & exultat in pulchritudine alarum suarum, 10 vt Pauo, & forsan est ipse Pauo, inquit *a* Rabbi Dauid. Legitur ea vox apud Iobum, vbi inquit. Num dedisti alam (pro alas) Pauonis (qua) exultauit (vel extensam secundum Rabbi Abraham Aben Hezra) aut qua (vel potius quæ, nam ad pennam refertur verbum) exultat, vel Pauonũ. Est enim plurale. Alij putant esse Struthiocamelos à stridore, & ouatione, vel à gloria alarum, quas habet crispas, sed Pauones potius credit Sanctes Pagninus. Secundum *b* D. Hieronymum & Targhum quoq; Pauones sonat quemadmodum & Tuk, quã tamen vocem, Simiam alij interpretantur. Neelasa quibusdam etiam Pauo est, quibusdã Gallus ferus, quibusdam Strutrio. Rabbi Kimhi apud *c* Iobum exponit Ταὼς, quod est, Pauo; Ranan quandoq; verbum est, quandoq; nomen, cum verbum est, cantare & vociferare significat, cùm nomen, tum alij Pauonem, alij Struthiocamelum, alij Lusciniam 20 transferunt, Hoben, vnde pluralis Hobanium apud Ezechielem varia apud authores denotat, vt tradit R. Kimhi, qui plurimas super huius vocis significatione opiniones recenset. Alij animal esse existimant, ex cuius ossibus tanquam ex ebore varia conficiuntur opera. Alij Elephantem vertunt. Syrus interpres reddit Tauasin, id est Pauones. Magistri quoq; Thalmundici Tauasa Pauonem vocant, vti & Arabes teste Kimhi Tauas: nomine nimirum à Græcis mutuo accepto, quibus Pauo Ταὼς, dicitur, vel Ταων, vel Ταῶς. Atticis Ταώς, vel, vt Tryphon apud *d* Athenæum ait, Ταῶς, vltimam syllabam circumflectentibus, & aspirantibus, quod tamen *e* Seleucus improbat, quoniam aspiratio simplici nominum prolatione cum prima syllaba pronunciari velit. Dicitur autem Ταὼς eodem Athenæo testante ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν πτέρων, id est, ab alarum extensione. *f* Antiphon Thetor 30 ὁ Ταῶς duabus syllabis inflectit: Attrici verò cùm dicunt Ταῶνι, indicant rectum esse Ταῶν, quare & rectus pluralis etiam variat. Herodianus, vt scribit Eustathius, Ταῶν & Τυφῶν cum ijs enumerat, quæ in ων desinentia circumflectuntur, eaq; sola per ντ declinari negat, quouiam & aliam habeant reminationem, nempe Ταὼς & Τυφως. Vulgaribus Græcis hodierno tempore Pauo παγωνι vocatur. Sunt qui apud *g* Aristophanem περσικὸν ὄρνιν, id est, Persicam auem Pauonem interpretentur, alij lautissimam quamq; ita dici posse volunt, quandoquidem pretiosa omnia, quibus solus Rex vtebatur, Persica dicerentur. Apud Suidam μηδικὸς ὄρνι appellatur, id est, Medica auis. Latini Pauonem nominant vtrumq; sexum, quemadmodum ex Columella constat, sed cum distinctione harum dictionum, masculus & fæmina. Vtriusq; exemplum ex his verbis habere potes: *Masculus Pauo*, inquit, 40 *Gallinaceam salacitatem habet, atq; ideo quinq; fæminas desiderat*: & paulò pôst: *Fæminæ Pauones, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt.* *h* Asonius masculum Pauum, Pauam verò fæminam vocat hoc disticho:

Fæmineam in speciem se vertit masculus ales
Pauaq; de Pauo constitit ante pedes.

Sed Quoniam Iunoni Pauo sacer habebatur, itaq; passim à poetis Iunonis auis aut ales appellatur, quemadmodum suprà demonstrauimus. Poslet præterea auis picta nuncupari: nam oratio quædam Antiphontis Rhetoris teste: Athenæo de Pauonibus inscripta, Pauones nullibi, sed variegatas aues sæpissimè nominat. Pauonem à voce dici scripsit *k* M. Varro: at *l* Iosephus Scaliger à Græca voce Ταῶ, quæ Æolice Ταπος dicitur, deriuat, li- 50 tera nempe T in P mutata, quod etymum fortassis à *m* Scaligero parte suo acceperit, qui alibi hunc gryphum de hac aue conscripsit:

Latibus ignotam tibi dat vox Græca quietem,
Æoliam tollas: reliquum tibi pascua signat:
Ast obtruncato tibi det Carthago salutem.

Vox Græca (παυω quietem significat: Æoliam tollas) παω, πάσκει. Obtruncato Auo in Pœnulo Plauti.

a In l. rad.
b 3. Re. 10.
Tuk.
Neelasa.
c Cap. 39.
Ranan.
Hoben.
d li. 9. c. 19
e li. 5. Græcæ consuetudinis.
Etymum.
f In lib. de Pauonibus.
Παγωνι.
g In Auib.
Persica auis.
Medica auis.
h Sect. 1.
Iunonis auis.
Auis picta.
i li. 9. c. 19.
k lib. 4. de ling. Lat.
l In Etym. verb. Var.
m In logogryphis.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Pauo an feræ naturæ. *a lib. 2. de rer. diuiſ. Iuſtinian. explicatus.*

ANTEQVAM diuerſa Pauonum genera & differentias enodemus, prius operæ pretiũ eſt ſcire, nũquid in feris & ſyluestribus, an potiùs in cicuribus ac domeſticis volucribus ſint enumerandi. *a* Iuſtinianus Pauones & Columbas feræ naturæ eſſe ait, nec ad rem pertinere, quòd ex cõſuetudine euolare & reuolare ſoleant, quoniam & apes idẽ faciant, quarum naturã feram eſſe conſtat. Verùm dictio illa (fera meo iudicio, 10 & quemadmodũ doctiſſimus Accurſius exponit, ita intelligẽda eſt, vt eiuſmodi animãtia nec prorſus domeſtica, nec prorſus etiã fera conſtituamus: fera ſcilicet, ſi domeſticis, vt sũt Gallinæ, ijs comparemus. Etenim Pauo, etiamſi difficulter admodum cicuretur, ſyluas tamẽ & deſerta, vt ſolitariæ & prorſus ſyluestres faciunt, omnino ſpernit, quinimo hominibus conſpici, quaſi eorum conſortio gaudens, ſedulò amat. Siquidem & priſcos cicures domi aluiſſe ex Athenæo diximus, & nos quotidiè ſic eos enutrimus. Quod ad diuerſitatem Pauonum modò attinet, ea à colorum varietate potiſſimùm accipitur. Nam alios pictos, in quibus plurima colorum diuerſitas conſpicitur, quales noſtrates ſunt & Iaponenſes, qui fortè illi fuerint, quos Petrus Martyr in nouo orbe à noſtratibus diſſimiles coloribus reperiri ait, & Luſitanis pacis confirmandæ cauſa inter alia, quæ obtulerunt, munera incolas 20 ibi donauiſſe, quorum mox ſuo loco iconem & deſcriptionem exhibebimus: alios quorum vnus vbiq; color eſt, non pictos appellare poſſumus. Sunt qui medium inter vtroſq; locum obtinent, quales in terra firma reperiri aſſerunt, ventre & pectore nigris, cætera flauos: item alios pectore & ventre flauis, cætera nigros. Pauonum verò, quos non pictos vocant, alij ſyluestres ſunt, quales idem *b* Petrus Martyr in Curiana regione per nemora paſſim vagari, & adeo viles eſſe prodidit, vt vnico dumtaxat acu vendantur, *c* alibi in Darienis & aliorũ fluminum paluſtribus inueniri prodidit: alij domeſtici ſeu minus feri, cuiuſmodi flauos illos, & nigros, vtroſq; cauda noſtratum ſimili, in terra firma eſſe crediderim. Hos etiam criſtam, ſeu potiùs comam in capite gerere, eamq; in flauis nigram, flauam verò in nigris eſſe tradunt; Sunt qui nigros mares, flauos fæmellas eſſe credant: ſunt qui vtroſq; 30 ſpecie diſtinguant. Ad hos albi pariter reducendi ſunt, qui ſanè noſtro æuo, quamuis non adeo obuij, rari ſaltem eſſe deſierunt. Maximam verò in omnibus ſexus differentiam conſtituit. Solet enim fæmina mare longè deformior eſſe, & multò minor, neq; in cauda oculos illos gerere. In Curiana regione tamen, vt teſtatur *d* Petrus Martyr, fæmina parum à mare differt: item fæmella Iaponenſis quatuor oculos in vropygio obtinet.

Pauum diuerſitas. *Pauones picti.* *Pauones non picti.* *b li. 8. dec. 1. de rebus Oceani.* *c li. 9. dec. 2. de reb. Oceani.* *d Lib. 8. de reb. Oceani decadet.*

PAVONIS NOSTRATIS
deſcriptio. 40

Caput. *Apex.*

IN hoc itaq; genere mas toto (quod aiunt) cælo à fæmina diſcrepat. Mas capite, collo & pectoris initio coloris eſt intenſè cærulei, vel, vt Albertus ait, ſaphiri. Caput pro corporis portione exiguum, ac quodammodo, vt annotat idem Albertus, ſerpẽtinum, maculis ornatum duabus oblongis, candidis, quarum vna oculos ſuperequitat, altera breuior, at longè craſſior ſubiacet, quam dein alia nigra excipit, ceterò, vt dixi, cæruleum, & in vertice apicem, nõ vt in quibuſdam alijs auibus integrum, at è nudis quodammodo ſcapis tenerrimis virideſcẽtibus, in ſummitate eiuſdem coloris veluti liliorem flores ferentibus, conſpicuum. De quo pulcherrimo apice loquens Plinius: *Pauonis apicem*, inquit, *crinita arbuſcula conſtituunt*: & reuera non pennæ videntur, ſed erumpentia primùm plantarum 50 germina. Roſtrum candicat, & inſigniter hiat, in extremo aliquantulum recuruum, quale ferè eſt omnibus granìuoris, & in eo nares ſatis patulæ. Collum longiuſculum, & pro portione longitudinis, admodum tenue & exile. Dorſum ex albo cinereum eſt, maculis quamplurimis atris tranſuerſalibus conſperſum. Alæ clauſæ (apertas videre non datur mihi, qui depictum ad viuum in libris meis deſcribo) ſuperiùs quà dorſum ſpectant, nigræ, inferius, quà ventrem atq; intus pariter ruffæ. Cauda ita depoſita eſt, vt quaſi in duas diuidatur; nam quando eam in rotam extendit, minores quædam pennæ integram veluti per ſe caudam conſtituentes, & alterius etiam coloris, nempe fuſci, non vt longio-

Roſtrum. *Collum.* *Dorſum.* *Alæ.* *Cauda.*

Pauo mas cum persicaria maculata.

Pauo fœmina cum hordeo ſpurio.

longiores rigent, sed vt in reliquis fermè auibus extensæ conspiciuntur, adeo vt longiores indubitanter alij masculo inseri necesse sit, cuius beneficio ac opera ita erigi atq; extendi queant. Hasce longas Petrus Bellonius ex superiori dorso prope podicem oriri hoc est ex vropygio tradit, minoresq; alias à Natura factas, vt longiores sustineant. Vropygium intensè viret, quod vnà cum cauda longa erigit: cuius pennæ breues sunt, atq; ita dispositæ, vt tanquam Draconis Æthyopici squamas æmulentur, & partem pennarum caudæ longarum obscurent, ac conspectum eripiant. Pennæ longiores extensæ omnes castanei sunt coloris, lineis aureis elegantissimis sursum repẽtibus decoratæ, in extremitate verò in intensissimi coloris viridis plumas, easq; bifurcatas & Hirundinum caudam æmulantes desinunt. Orbiculi vel, vt Plinius vocat, pennarum oculi, vel vt Theop. Scholasticus, ὀφθαλμοὶ τοῦ πτέρου, ex viridi quasi chrysolithi splendore, & auri saphiri coloribus distinguuntur. Eiusmodi oculi quatuor circulis constant, aureo primo, secundo castaneo, tertio viridi, medium locum cæruleus seu saphirinus obtinet, figura quodammodo ac magnitudine phaseoli. Sub oculis rursus alia macula est, modò viridis, modò castanea. Mirum quomodo eiuscemodi colores ad solis splendorẽ varient circum agente ac seipsam admirante alite, paulatim in alios atq; alios transeuntes. Nam qui antè aureus videbatur, mox inclinante se paululum Pauone, æreus conspicitur, & rursum quod ad solem cæruleum erat, vbi sub vmbram sese recipit, viride quasi euadit: tantam inquam, ad luminis vicissitudinem pennarum ille decor varietatem admittit, de qua ita canebat *a* Lucretius.

Vropygiũ.

10

Oculi caudæ.

20

a lib. 2.

Caudaq; Pauonis larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obuersa colores,
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu
Scire licet sine eo fieri non posse putandum.

Poetæ pro cauda alas quandoq; accipiunt, quemadmodum hoc disticho Martialis:

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc sæuo tradere dure coco.

Coxæ, tibiæ atq; pedes cinerei sunt, maculis nigris conspersi, & calcaribus more Gallinaceorum armati. Venter prope ventriculum ex cæruleo viridis, prope podicem nigrescit aut saltem fulcescit. Atq; hoc modo masculum Pauonem in libris meis ad viuũ depictum descripsi. In fæmina pauca admodum colorum conspicitur varietas. Alæ totæ, dorsum, venter, coxæ, ac pedes coloris sunt fusci ad cinereum vergentis: capitis vertex, & apex eiusdem coloris; in vertice tamen aliquot maculæ exiguæ veluti puncta virescentia interseruntur. Maculæ illæ candidæ, quas in mare etiam annotauimus, in fæmina lõgè sunt maiores. Oculorum iris in mare lutescit, in hac planè plumbea. Mentum totum candidum. Colli pennæ vndatim positæ virides, prope pectus in extremitatibus albæ sunt.

Pedes.
Venter.

30

Fæminæ Pauonis forma.

LOCVS.

40

LOCA edita amant, quare plerunq; tectis domorum insident, pascuntur tamen simul cum Gallinis, earumq; more domi incubant, & sub vesperam simul Gallinarium repetunt. Raros olim in Europa Pauones fuisse multorum authoritate constat. *a* Ælianus alibi ex Barbaris ad Græcos transportatos esse, & *b* alibi rursus in Indiæ hortis mansuetos ali solitos scripsit. Quod etiamsi antiquissimis Samiorum numismatibus, in quibus Iuno cũ Pauone, quasi primùm ibi nato, & educato, vt *c* Athenæo Menedoti Samij authoritate nixo placet, depicta erat, refragari apertè videatur; attamen vnius Alexandri Magni exẽplo, quẽ cõspectis primũ apud Indos (nempe Oriẽtales, *d* vnde Iosephus Acosta Societ. Iesu Salamoni olim missos fuisse tradit, ac etiamnum abundare) his auibus, pœnam necis in eos, qui illas occidissent, cõstituisse antè diximus, necdum in Græcia, cùm ipse imperabat, visos fuisse Pauones palam docemur. Etenim contra omnem rationem heros ille alias clementissimas tam graui pœna in proprios milites, qui apud Barbaros (*e* Sabellicus ad flumẽ Hiarotim fuisse ait) eosq; hostes, & tam procul à patria, aues in propria sua patria obuias occiderent, animaduertisset. Sed & ipse Athenæus ex Antiphanis & Eubuli testimonio Pauonem olim raram auem fuisse tradit, suo verò æuo ita Romæ abundasse, vt vel Coturnicibus nihilo rariores essent. Quinimo Theophrastus referente Plinio in Asia fuisse inuectitio prodidit, tantum abest, vt in Samo insula Græciæ primùm visi fuerint. Postremò Varro trãsmarinos esse disertissimis verbis testatur *f* Athenæus itaq; Menedoti Samij verba

a lib. 5. de anim. c. 21
b l. 13. c. 18
c li. 14. cap. 25.
Pauones in Samo non prius visos esse.

50

d li. de na. & moribus Ind. c. 14.
e lib. 6. dec. 4.
f lib. 14.

ba perperam, quantum cognoſcere poſſum, intellexit, quæ talia ſunt: *Sunt ibi*, inquit, *Pauones Iunoni ſacri, primi quidem in Samo editi ac educati, indeq; deducti, ac in alias regiones deuecti, veluti Galli è Perſide, & quas Meleagridas vocant ex Æolia. Quamobrem g Antifanes inquit.*

g In Coterraneis.

In Heliopoli procreari aiunt
Phœnices: Athenis Noctuas: Cyprus habet
Eximias Columbas: Samia vero
Iuno aureum, vt dictitant, auium genus
Formoſos, & ſpectabiles Pauones.

Phœnices vbi. Noctuæ vbi, Colũbæ vbi, Pauones vbi.

Annè ex ijs concludat in Samo prius, quàm apud Indos has aues viſas? Primas equidem Samo ex India inuectas, & inde poſtmodum in reliquas Europæ regiones portatas fuiſſe lubens crediderim (nam & Samios Pauones ceu cæteris præſtantiores *h* Gellius commendat) primùm viſas minimè, Afris verò etiam non incognitos fuiſſe Pauones antiquiſſimus Diodorus Siculus atteſtatur, Babyloniam olim plurimos aluiſſe ſcribens, colore vario diſtinctos, tanquam illic quàm alibi maior pulchriorq; eorum varietas fuerit, ſicut *i* Cælius interpretatur. Media pariter inſignes aluit, quos a Guloſis *k* Clemens celebrari aſſerit. Ex hiſce itaque regionibus remotioribus ob corporis ſpeciem, & carnis præſtantiam per nullas non Europæ plagas delati ſunt. Tantum verò Romæ harum auium numerum fuiſſe Athenæus narrat, vt id vaticinatus Comicus Antiphanes dixiſſe videatur.

h Lib. 7. Noct. Attic. c. 16.
Pauones Babylonij.
i Lib. 1. Ant. lect. c. 10.
k In Pædagogo.

Pauonum tantummodo par vnum adduxit quiſpiam, raram tum
Auem: nunc verò plures ſunt quàm Coturnices.
Bonum ſi quis virum quærat, & conſpiciat,
Videbit ex eo ſatos improbos quinq; liberos.

Antiphon pariter apud eũdem *l* Athenæum author eſt populum Athenienſem prænitidos nutrijſſe Pauones, & multos homines ſicuti antè diximus, è Lacedæmone ac Theſſalia ad eos ſpectandos confluxiſſe. Athenienſi enim aere peculiariter delectatos fuiſſe vel ex eo colligere eſt, quod idem ille atteſtatur, mercatores Athenis in vicinas ciuitates transferentes pennas amputaſſe, ne auolantes loco priſtina repeterent. Inter reliquas etiam Europæ partes in Oſtrogothia, & Veſtrogothia, ac Suetia plurimos generare Pauones, & maxima diligentia educari *m* Olaus cognomento magnus, qui ijs regionibus patriam debet, ſcripſit, & *n* Iohannes Bruyerus Gallus Pauonum greges apud Nortmannos in agro Lexiouienſi ali refert, & dominis non exiguum ex ijs reditum cedere, quippe quos Gallinarijs vendiderit, qui in amplas eos vrbes deportant ad nuptiarum epulas, & opipara magnatum conuiuia: alioqui in alijs Galliæ locis eodem teſte rariſſimi ſunt.

l Lib. 9.
m In Epiſt. lib. 29. cap. 18.
n Lib. 15. de re cib. c. 28.

COITVS. PARTVS.

PAVONES aues ſunt inſigniter ſalaces ac libidinoſæ, adeo vt ſinguli mares quinis ſufficiant coniugibus: *Maſculus Pauo*, inquit *a* Columella, *Gallinaceam ſalacitatem habet, atq; ideo quinq; fœminas deſiderat: Nam ſi vnam, vel alteram fœtam ſæpius compreſſerit, vix dum concepta in aluo oua vitiat, nec ad partum ſinit perduci, quoniam immatura genitalibus locis excidunt*. Quapropter Plinius diſertiſſimis verbis author eſt, altoribus, vt plures fæmellæ vni maſculo committantur: Cum enim ſingulę aut binæ ſunt (vt eius verbis vtar) corrumpitur ſalacitate fœcunditas. Quod ſi verum eſt, Pauo Gallinaceã ſalacitatẽ, vt ait Columella non habebit, at hac in parte eam ſuperabit; nam Gallus licet vni tantummodo Gallinæ, commiſſus, oua tamen eius non vitiat. Quinimo Pauo maſculus eò ſalacitatis quandoque procedit, vt ni adſit alia quacum coeat, incubantem fæminam inuadat, ac oua frangat. Coeundi cupiditas agnoſcitur teſte *b* Palladio, quoties circa ſe amictum caudæ gemmantis incuruat, & ſingularum pennarum capita occulta locis ſuis exerit cum ſtridore procurrens; quod Rauiſius Textor hiſce verſibus expreſſit.

Salacitas.
a Lib. 8. de re ruſt. cap. 11.
b Lib. 1. de re ruſt. cap. 28.

Vocat Iunonius ales
Conſortem thalami, & ſpecioſa volumina verſat.
Cauda micat medijs fulgent ſua ſidera pennis,
Venit amans, cupidis miſcent ſimul oſcula roſtris,
Iungit amor geminos, geminataq; gaudia gliſcunt.

Ales Iunonius.

Ita ille: ſed quo authore oſcula miſcere dicat, ipſe viderit: id Columbaceo generi, nonnullisq; alijs cõuenit, Pauonibus nequaquam. *c* Ariſtoteles Pauones verè coire dixit: id verò non

c Lib. 6. Hiſt. cap. 9

rò non ita intelligendum est, vt alio etiam tempore coire neget, sed quòd tunc magis libidine pruriant: quo modo pariter *d* Palladius ab idibus Februarijs ad coitum accendi, & *e* Columella ab eodem tempore ad Martium mensem coeundi cupiditatem exercere, locis ferè apricis, cùm Fauonij spirare cœperunt, & ter quotannis fœtus edere tradunt, quod etiam testatur Albertus, & quotidiana experientia demonstrat. Idem Albertus, qui sine coitu fæminas concipere scribunt, hallucinari ait, sed perperam: Etenim Athenæus haud vulgaris author oua zephyria Gallinarum more, sed non plura tamen duobus parere author est: idem testatur *f* Aelianus, sed numerum ouorum non explicat, quinimo ipsemet 10 Aristoteles, & Plinius. Sunt qui Pauones in coitu clamare, & vbi coierint, in posteriora recedere dicunt, at ego nihil tale hactenus obseruaui. Quod si Pauones tui ad libidinem, sicuti quandoque fit, segniores aut impotentiores fuerint, & maiorem quàm par est, fæminarum numerum illis commiseris, tunc concitantibus libidinem cibis, maximè vltima hyemis parte, ex Columellæ, & Palladij præcepto Venerē in ipsis accendere debebis, ad quam maximè facit, si fauilla leui torreas fabam, tepidamq; des ieiunis quinto quoq; die: vetant autem, ne modum excedas sex cyatorum in singulas aues. Huiusmodi cibaria, vt idem Columella addit, non omnibus promiscuè spargenda sunt, sed in singulis septis, portione seruata quinq; fæminarum, & vnius maris; nec minus aqua, quæ sit idonea potui, quod vbi 20 factum est, mares sine rixa deducuntur in sua quisq; septa cum fæminis, & æqualiter vniuersus grex pascitur. Nam in hoc genere pugnaces inueniuntur masculi, qui & à cibo, & à coitu prohibent minus validos, nisi sint hac ratione separati. Quod modò ad partum attinet, is teste *g* Aristotele breui à coitu tempore agitur. Pariunt autem maximè à trimatu, vt idem scribit, & *h* Columella, & *i* Aelianus confirmant: Siquidem tenerior ætas, vt Columellæ verbis vtar, aut sterilis, aut parum fœcunda est. Aristoteles oua duodecim, aut paulò pauciora, nec continuatis, sed binis ternisuè interpositis diebus parere ait, primiparas verò octona maximè. Nonnulli primo anno vnum aut alterum ouum, sequenti quaterna, quinauè, cæteris duodena edere volunt, at nunquam hunc numerum transcendere. Attamen Petrus Martyr Indicas Pauones in Temistana terra viginti, immo triginta aliquando parere refert, ideoque semper ibi multiplicem gregem conspici. Quod verò *k* Aristoteles semel 30 tantùm anno parere inquit, id alijs authoribus omnino repugnat. Columella enim ter, & *l* Constantius Cæsar bis quotannis pullos edere dixerunt, idque Albertus atq; ipsa etiam experientia confirmant. Sed eiuscemodi controuersiam idemmet Columella ita componit, inquiens: *Fæminæ, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcundissima aut excludendis, aut etiam educandis pullis consumunt.* De postremis itaq; Aristotelis verbo meo iudicio sunt intelligenda. Si namq; totum fœcunditatis tempus in incubatu & educatione pullorum consumunt, quo tempore etiam Gallinæ sibi à Venere temperant, quomodo amplius quàm semel coeant, aut pariant? Si verò non incubent, quid obstat quod rursus non coeant, & alia oua edant? Quæ verò ter pariunt, earum primus partus, vt idem Columella habet, quinq; ferè ouorum est, secundus quatuor, tertius trium aut duo- 40 rum tantummodò. Idem author, qui profectò in præscribenda educationis Pauonum ratione diligentissimus fuit, monet, vt post admissuræ tempus confestim matrices custodiamus, ne alibi quàm in stabulo oua ædant, sæpiuſq; digitis loca fæminarum tentemus, vt cognoscamus, num in promptu gerant oua, quibus iam partus appropinquat, hasce vult clauso includi, ne extra id parientes oua frangant: itaq; etiam plurimis stramentis exagerandum esse auiarium, quò tutiùs excipiantur. Nam ferè Pauones cùm ad nocturnam requiem perueniunt, perticis insistentes, oua enituntur, quæ quò propiùs ac molliùs deciderint, illibatam seruant integritatem.

d l. 1. c. 28
e l. 8. c. 11.
f l. 11. c. 9.
Partus.
g 6. Hist. c. 9.
h l. 5. c. 32.
i l. 8. c. 11.
Quot oua pariant.
k 8. Hist. c. 9.
Aristoteles explicatus.
l l. 8. c. 11.

50 # INCVBATVS. EDVCATIO.

Victus.

OVA Pauonina Gallinis incubenda subdere ante *a* Aristotelis tempora vsitatissimū fuisse ex ipso habemus, qui eius rei hanc quoq; rationem assignat, quoniam mas, dum fæmina incubat, aduolans oua frangat, incubantis scilicet desiderio flagrans, vel vt alij volunt, quoniā mas suū aliquid in ouis esse velut non ignarus, ea pariter incubare velit, vel, vt Albertus sibi relatum asserit, ob zelum, quo vterq; nimio propter futuram prolem afficitur. Quibus rationibus, si placet, adde & hanc *b* Aeliani, qui ouis non continenter,

a 6. Hist. c. 9.
Pauon oua cur Gallinis supponantur, & quod tunc obseruādū.
b l. 5. c. 32.

sed

sed duorum dierum interuallo fæminam incubare, ait, vnde periculũ imminet, ne refrigerata oua, infœcunda reddantur quicunq; itaq; oua Pauonum Gallinis suppositurus, is iuxta c Varronis, aliorumq; qui de re rustica scripserunt, præcepta, Gallinacea subijciet, vbi iam decem dies Pauonina fouere cœperit, Gallinaceis enim excludendis bis deni dies satis sunt, Pauoninis verò ter nouem, vt Plinio, vel, vt Aristoteli placet, treceni requiruntur. Sed quod ijdem scriptores vetent plura quàm nouem oua Gallinæ ad incubandum dari, qua ratione id faciant, non video. Quid enim obstaculi est, cur non plura vel Pauonina vel Gallinacea subijci possint, cùm aliàs viginti plerumq; supponi soleant? Vnde illud etiam quamuis ab d Aristotile philosophorum coryphæo, admodum negligenter scriptum est, maximè bina subijci, quod plura suo incubatu aperire nequeant. Sin quis id ideo faciendum existimet, ne Gallina plures ædens, alere, & secum ducere recuset: is Gallinaceæ naturæ prorsus ignarus mihi videtur. Etenim Gallina Anatum, Anserumq; auium toto genere discrepantium vtpote aquaticarum pullos, modò ex suo incubitu nati sint, ad aquas vsq; tāto amore prosequitur, vt sæpe in medias vndas se se proijciens submergatur, tantum abest, vt Pauones aues sui generis, & eodem victu vtentes alere renuat, & quorum nutritioni Heri causa futuri lucri summam curam adhibent. Vnde & ijdem authores aiunt, imo expresè præcipiunt, vt cum exclusi sint ad aliam nutricem Gallinacei transferantur. Pauonini verò subinde ad vnam congregentur, donec quinq; & viginti capitum grex efficiatur. Quapropter meo iuditio alia ratio assignanda est, cur veteres quinq; tantùm Pauonina, & quatuor Pauonacea subdi iusserint. Quam quis si rursus in vsum reijciat, quod scilicet eo tempore non plura quàm nouem supponere in more positum esset, is pariter mihi nondum satisfecerit. Dicendum enim foret, cur quinq; Pauonina, Gallinacea verò quatuor, & non omnia Pauonina sint subijcienda, cum id, vt probauimus, vtroque modo, numero videlicet pauciori ob Pauoninorum magnitudinem sumpto, fieri possit. Sed istæc aliorum iudicio subijcimus, nobis veterum opinionem indicasse, & examinasse sufficiat. Oua quæ supponenda sunt, Columella, & Palladius, quò recentiora existunt, eò commodiùs excludi existimant, atq; iccirco quotidiè manè fœturæ temporibus stabula diligenter circumiri ibent, & iacentia oua colligi. Gallinæ Rodiæ, quia ne suos quidem fœtus commodè nutriunt, huic muneri ineptæ iudicantur. E nostratibus Gallinis veteres maximè commendantur: ouaque, inquit Didymus, supponantur luna ipsa nonaria existente, hoc est, vt Columella, & Palladius habent, nouem diebus à primo lunæ incremento. Quod verò decimo deinceps die omnia Gallinacea subtrahi velint, & totidem, quot ablata sunt, recentia eiusdem generis supponi, vt trigesima luna (hoc est, expletis triginta diebus) quæ est ferè noua, cum Pauoninis excluduntur; id profectò obseruandum omnino est, si & Gallinæ, & Pauonis pullos desideres: sin Pauonis tantummodo, nequaquam. Prima custodis cura teste e Philosopho esse debet, vt cibus adsit, ne desiderio eius discendens Gallina intermittat fouendi operam. Columella verò, Didymus, & Palladius, ne è nido desiliat, obseruari ab eo iubent, vt sæpe ad cubile incubantis accedat, Pauoninaque oua, quæ propter magnitudinem difficilius, quàm sua à Gallina mouentur, manu verset, atque quò id diligentiùs faciat, vnam partem ouorum atramento notari volunt, quoniam eo signo, an à Gallina conuersa sint, aliàs reuersus, manifestò docebitur, atque istæc fermè in suppositu, atque incubatu obseruanda sunt. Iam verò natis pullis herus ad educationem animum applicare debet, & victus in primis, qui à loco idoneo, & apta cibi ratione dependet, maximè curam habere. Quod ad locum spectat, poterunt vnà cum alijs degere, qui f Varronis temporibus in auiarijs Turdorum more stabulabantur, alibi etiam in septis villæ affixis nutriri posse dixit. g Ælianus duplici cella custodibus, & curatoribus vt nutriantur, opus esse scripsit. Didymus, & Palladius insulas laudant potissimùm manu factas multisq; herbis, & floribus luxuriantes, vt à vulpe communi auium hoste, similibusq; noxijs animalibus tuti degant. Quæ sanè insulæ commodissimæ fuerint, sed quia maximos secum ferunt sumptus, poterunt ex præcepto Columellæ nemorosæ ac paruulæ insulæ naturales, quales Italiæ obiacent, eligi. In huiusmodi enim locis nullam extrinsecam noxam incurrent, quinimo omnia sua munia absque vllo periculo obire poterunt: siquidem, vt doctissimi illius h Geoponici verbis vtar, nec sublimiter possunt, nec per lōga spacia volare, tum etiam, quia furis ac noxiorum animalium rapinæ metus non est: sine custode tutò vagantur, maioremque pabuli partem sibi acquirunt: fæminæ etiam sua sponte tanquam seruitio liberatæ studiosiùs enutriunt. Nec curator aliud facere debet, quàm, vt diei certo tempore signo dato, iuxta villam gregem conuocet, & exiguum hordei concurrentibus obijciat,

c l. 3. de re rust. c. 9.

Ouorum supponendorum numerus.

d 6. Hist. c. 9.

Gallinarũ erga exclusos pullos amor.

Ouorum supponendorum qualitas.

Gallinæ, q̄ eligendæ.

Oua quando supponenda.

Gallinarij cura.

e 6. Hist. c. 9.

Educatio.

Locus.

f li. 3. de re rust.

g l. 5. c. 21.

Insulæ Pauonũ educationi aptæ.

h l. 8. c. 11.

ciat, vt nec auis esuriat, & numerus aduenientium recognoscatur. Cùm verò & huiusmodi insularum pro tot regionum diuersitatibus rara admodum sese offerat, conditio, itaque rursus longè alius locus eligendus est, qualem scilicet idem Columella præscribit his verbis: *Mediterraneis locis maior adhibenda cura est, eaq; sic administretur. Herbidus syluestrisque ager planus sublimi clauditur materia, cuius tribus lateribus porticus applicantur, & in quarto duæ cellæ, vt sit altera custodis habitatio, atq; altera stabulum Pauonum: sub porticibus deinde per ordinem fiunt arundinea septa in modum cauearũ, qualia Columbarij tectis superponuntur. Ea septa distinguuntur velut clatris intercurrentibus calamis, ita vt ab vtroq; latere singulos aditus habeant. Stabulum autem carere debet vligine: cuius in solo per ordinem figantur breues paxilli, eorumque partes summa ligulas edolatas habent, quæ transuersis foratis perticis inducantur. Hæ porrò quadratæ perticæ esse debent, quæ paxillis superponuntur, vt auem recipiant adsilentem: sed idcirco sunt exemptiles, vt cum res exigit, à paxillis deducta liberum aditum concurrentibus stabulum præbeant.* Si quis verò tantis sumptibus laboribusque parcere malit, poterit vel ex arundinibus, vel ex stramentis stabula construere, tecta verò lateritijs tegulis operire, ne pluuia noxam Pauonibus inferat. In summa locum requirunt, vt ex Seio ¹ M. Varro annotat, quo diebus apricis pastum exeant. Stabulorum magnitudo multitudini auium respondeat; loca omnia pura sint: pastor cum batillo circumeat, stercus tollat, ac in vsum referuet: paxillos, quibus insiliant, quàm possit, altè accommodet, vt à furibus noctu, & à noxijs animalibus tuti sint. Solent enim alioqui hæc volucres plerumque per agros vagantes, & à pastu se domum recipientes, si paxilli desint, altissimas arbores petere: sin verò sponte sua paxillos non petant tunc à custode illis imponi debent docente Columella, ne noctù numi maneant, ac frigore torpescant. Verùm pleraque istæc prouectioribus & adultis Pauonibus competunt: nam pulli nisi post septimum mensem ex eiusdem præscriptio vnà cum illis stabulo ad nocturnam requiem includi debent. Atque hæc de idoneo loco dicta sunto: de cibo modò dicendum restat, in quo præscribendo ab eiusdem Columellæ aliorumq; veterum, vt Palladij & Didymi placitis vix nobis recedendum esse remur. Primo die vbi editi sunt pulli, similiter vt Gallinacci solent, minimè amoueri, sed postero cum nutrice in caueam transferri nonnulli volunt: è contrario Didymus primis duobus nihil offerendum esse præcipit. Sed ægrè fortassis biduo ieiunium imbecilli & languidi perferrent, quare quem ille in tertium diem præscribit, cibus ille primis diebus non malè conueniat, nempè farina hordei vino subacta, & triticum, & zea decorticata, madefactaque ex aqua. Eundem enim cibum Columella & Palladius concedunt eisdem diebus, nec minus ex quolibet frumento coctam pulticulam, & refrigeratam. Post paucos subinde verò dies huic cibo adijci volunt porrum Tarentinum, & caseum molem, hoc est, recentem vehementer expressum, quoniam serum pullis nocuum esse constet. Laudant insuper locustas, quibus pedes sint amputati. Hisce ita pasci debent vsque ad sextum mensem: postmodum satis esse inquiunt hordeum de manu præbere. Possunt itidem post quintum & trigesimum à partu diem vnà cum nutrice Gallina in agros satis tutò educi: sequuntur enim ceu matrem singultientem. At hoc ita fieri debet. Cauea clausa fertur in agrum à pastore, & emissa ligato pede longa linea Gallina custoditur, ne longiùs abeat, ad quam pulli circumuolant, qui vbi ad satietatem pasti sunt, persequentes, vt dixi, nutricis singultus in villam reducuntur. Atque si ita pullos à pluribus natos ad vnam transferre lubeat, iuxta Columellam vna matrix, vt antè quoque obiter admonuimus, vigintiquinque pullis sufficit. Palladius verò vni, vt benè educentur, quindecim satis esse existimat: quem hac in parte sequi placet. Solent etenim inter tot alij alijs imbecilliores existere, quorum, dum tot educandis intenta & occupata est matrix, curam quàm aliàs posset, habere nequit: Quinimo vegetiores pulli & validiores languidos & inualidos opprimunt, & cibum eripiunt; quapropter Didymus haud pœnitendus Geoponicus ab inuicem separandos esse monet. Sed caueat præ cæteris altor, ne eodem loco Pullos Pauoninos cum Gallinaceis diuersas nutrices sequentibus habeat: nam hæ Pauoninam prolem contemplantes, eius amore inflammantur, pullos suos diligere desistunt, atque etiamnum immaturos & materna ope adhuc egente deserunt, perosæ videlicet, quòd nec magnitudine, nec specie Pauoninis respondeant. Hinc satis constare puto, quantum curæ ac industriæ prisci educationi Pauonum impenderint, adeo vt vrbanum patrem familias potiùs, quàm tetricum rusticum eam postulare attestetur Columella, sed nèc huius alienam esse captantis vndiq; voluptatem acquirere. Siquidem is Pauonum decor est ac nobilitas, vt non dominos solos, sed exteros etiam oblectet; vt suo antè loco latissimè demonstrauimus, cùm alioqui damni sæpè plus

¹ *lib. 3. de re rust. c. 6.*

Cibus.

Quomodo populi Pauonini cũ Gallina educantur.

Educationis Pauonũ nobilitas.

Pauones quã damna afferãt.

 quàm

quàm vtilitatis afferant. Maximam enim hortis peſtem inferunt, & tegulas, tectorumque
culmos euertunt. Sed antequam hoc caput ad coronidem perducamus, prius etiam di-
cendum eſt, quo & quanto cibo prouectos & adultos Pauones alere oporteat. Varro ex
k Seio his in ſingulos menſes, ſingulos quoq; hordei modios exhibet, hoc interim ſeriò ſe-
duloq; admonens, vt in fætura vberius atq; largiori manu offeratur, nec non antequam
ſalire incipiant. Cùm itaq; modius libras viginti ſex cum octonis vncijs capiat, quotidiè
circiter decem vncias hordeum offerri poterit. Sin fæcundiores reddere placet, tunc iux-
ta Didymi præceptum ſingulis hyeme ſex cyathos, hoc eſt, ſeſcunciam fabarum torre-
factarum ſupra prunas, idq; ante alium cibum, aquamq; puriſſimam potandum exhibebis.
Alia ſimiliter Venerem ſtimulantia eandem ob cauſam exhiberi poterunt. Sin pinguio-
res velis tunc hordeum liberaliter offeras; nam hordeo, quamuis alioqui omni frumento
veſcantur, inter cætera grana, maximè oblectantur. Apud Nortmannos Galliæ populos,
quos Pauonibus abundare, indeque ad alias nationes deferri ſupra ſcripſimus; pyratis
(ita quoſdam potus vocant) teſte l Io. Bruyero Gallo, præcipuè pingueſcunt: quippe, in-
quit, pyrorum malorumq; granis ac fæcibus in primis gaudent. Quod verò m Athenæus
ex Ariſtotele Pauones πωολόγες, hoc eſt, gramine victitantes vocet, id in ijs, quæ hacte-
nus extant, Ariſtotelicis ſcriptis, neutiquam legitur: herbas tamen in ſumma frumenti
inopia deuorare minimè negauerim; herbiuoros verò inde dicendos nunquam credide-
rim. Albertus ſerpentes à Pauonibus edi dixit: qua in re, ſi modò verum eſt, quod id fa-
ciant, Gallinacei generis naturam, quemadmodum pariter, in eo, quod herbis veſcuntur
egregiè referunt.

Prouectiorum Pauonũ educatio.
k lib. 3. c. 6.
Modius quot libras accipiat.
Vt pingueſcant.
Hordeo gaudet Pauones.
l lib. 15. de re cib. c. 18.
m lib. 9.
Pauo herbas & ſerpentes vorat.

VOX. ÆTAS.

M. VARRO a Pauones, vt pleraſq; alias volucres, à voce ſua dictos tradit, at Philomelæ author eos pupillare dixit hoc verſu:

Pupillat Pauo, trinſ at Hirundo vaga.

b Ariſtoteles & Plinius Pauonibus ætatem tribuunt vigintiquinq; annorum. c Ælianus verò de Indico Pauone loquens ex aliorum relatu centum aunos vixiſſe memorat, ſed hunc noſtratibus maiorem fuiſſe, & fortaſsis alterius generis.

a lib. 4. de ling. lat.
b 6. Hiſt. c. 9.
c lib. 11. de Animal. ca. 33.

VOLATVS.

Greſſus.

ARISTOTELES a Pauones & Gallinas inter aues enumerat, quæ parum volatu valent, & cauſam illius rei aſſignat, quòd vropygium ineptum, hoc eſt, non aptum flecti obtineant. Vropygium enim ad dirigendos volatus à Natura datum eſſe ait: quemadmodum temones nauigijs. Verùm cùm Pauo caudam non tantùm flectat, vt reliquæ volucres, verùm etiam in rotæ modum ſolus excepto Gallopauone, erigat, itaq; Ariſtoteles veram nobis rationẽ breuitatis huiuſce volatus nondum omnino expreſſerat, quare ſubinde longitudinem caudæ & corporis grauitatem adiungit, quorum nempe pondere oppreſſæ alæ, quas breuiuſculas etiam Natura dedit, in altum æthera eleuari, & volatum protrahere nequeunt. Quod verò vropygium volatus, vt temon nauem dirigat, vt ille ait, id quoque in omni auium genere locum non habet. Siquidem multæ, quales ſunt Ardeæ ac Ciconiæ, cauda omnino deſtitutæ, velociſſimum tamen volatum exercent, pedeſq; ſuos retrò rectà extendunt & caudæ loco volatum illis dirigunt, quemadmodum doctiſſimè ibi Philoſophus docet. b Iulius Scaliger ad grauem breuemq; hunc Pauonum volatum alludens, Iouem ait Aquilam ſuam tanta caudæ prolixitate non armaſſe, ne in cælum volaturæ illi alliquando foret impedimento. Quærit autem doctiſſimus ille in hunc modum:

a l. de inteſ. Animal.
Vropygij vſus.
Aues pedibus pro cauda vtentes.
b In Apicula.

Quorsum
Ignea Pauonis caudam Iouis ales habebit?
Pulchra illi est, fateor: Pauonis pulchra, sed isti
Vt volet in cœlum sit sarcina prorsus inepta.

Legitur eiusdem carmen de Pauonis incessu in eos, qui vt in communi dicterio est, Iunonium ingrediuntur, hoc est, cum summa superbia. Pauonum etenim incessus fastuosus est, superbusq; ac lentus, ac si Iunonis sacra ferret. Canit verò:

Grallantur altè gressibusq; Pauonum.
10 *Timentq; crura commouere subsulsim.*
Sed fluctuante fœmore semper alternant.

MORES. INGENIVM.

QVANTI pulchritudinem suam faciat Pauo, quamq; munditiarum studiosus existat, & contrà quàm sordium ac labium hostis, cùm ex antea dictis; tùm ex solo eius incessu constare puto, quem eo modo componere nulla alia ratione videtur, 20 quàm ne maculetur, imo verò Albertus, penes quem eius fidem esse volo, tradit, si dum adhuc pullus est, madidus fiat, & pollutus, mori, tanquam omnis immunditiæ planè impatientem. *a* Aristoteles equidē Pauones ornatus ac polituræ amantes esse dixit, & inuidiosos: super qua re quid sentiamus, suprà demonstrauimus. Quod ad indolem ingeniumq; auis pertinet, illius minimè expers esse videtur, dum apertè præconem pulchritudinis, suæ eiusdemq; calumniat orem agnoscat. Nam si quis in præsentia sua eam, quā alioqui, & ipse velut admiratur, laudauerit, tunc floridas & auricomas caudę pennas expandit & ceu pratum floribus refertum erigens ostentat, & oculis ipse lustrans in orbem circumducit: sin spectator ille vel reprehenderit, vel non probauerit, tum subinde caudam, ac si calumniatorē illum odio sibi esse testari vellet, recondit, nec amplius illi spectandam præbet, quamdiu formam culpare audeat: quin etiam minari nouit, & pauorem incutere, quod vbi præstare 30 cupit, tunc teste *b* Æliano, pennas primum explicat, deinde ad inijciendum terrorem his tanquam miles quispiam armis suis cōcrepat, capitisq; elatione, ac superbo supercilio ceu triplicem cristam iactat. Illud insuper, quod ibidem Ælianus scripsit, ingenij Pauonis acumen non mediocriter ostendit, nempe cùm refrigeratione ipsi opus est, tum passis pennis & in anteriorem reflexis, ex sese corpus suum operire, atq; ita coloris vim propulsare, frangereq;: sin retrò atq; à tergo ventus spiret, alas paulatim pandere, vnde ab interspirante, mollesq; & suaues auras ei afflante vento, ipse refrigeretur. Fæmina Pauo priuatim insigni atq; admiranda prorsus sagacitate prudentiaq; vtitur, dum oua sua, quibus incubitura est, sponte recondit, celatq; ne à coniuge suo conspiciantur. Probè, siquidem nouit marem ob nimium, quo flagrat, fouendi desiderium, ea fracturum: probè, inquam, nouit si fortè 40 rumpi ea contingat, de spe futuræ prolis conclamatum fore. Sunt qui præsagiendi peritiā talem Pauonibus tribuant, qualis (si modò verum est ea præditos esse) vtinam nobis contigisset. Longè enim consultiùs meliùsq; cum rebus nostris ageretur, talem inquam, vt non agnoscant tantùm venenosi medicamenti apparatum, verùm ad locum etiam, vbi eiuscemodi insidiæ machinantur, procurrant, clamitent, alasq; quatiant, & medicamina è vasis dispergant, imo quod amplius est, si defossa sint terra eruant, atq; eo modo imminentes insidias manifestent. Quæ peculiaris sanè Pauonibus prærogatiua fuerit; si modò verum est, id facere: nam vt ingenuè loquar, apud me fide caret, alij quibus lubet, fidem adhibeant. *c* Æliano verò lubentius crediderim *Pauonem fascini veluti naturale amuletum lini radicem inquirere, & sub alarum altera retrusam gestare* scribenti, nam etsi & id admiratione dignum est, 50 veritati tamen omnino consonum est.

Pauonis munditiæ.

a li. 1. Hist. cap. 1.

Pauonis ingenium.

b lib. 5. de Animal. c. 21.

Quomodo homin. terreat.

Quomodo refrigeretur.

Fæmina in incubando sagacitas.

Præsagiendi peritia.

c lib. 11. c. 11.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

a lib. 10. c. 48. *Colūbæ, & Pauonis amor.* *Pauo serpētes terret.*

PAVONES & columbæ mutuam inter se amicitiam colunt teste *a* Plinio; qui huius amoris reciproci causam non addit. An quia vtriq; sese hominibus placere agnoscant.

Pauo, si authori, quisquis ille est, de natura rerum credimus, serpentes terret, & animantia omnia venenata non pellit tantùm, sed hæc ipsa etiam audita eius voce sponte fugiunt, nec prope morari audent. Quod hisce versibus expressit doctissimus Ioannes Khuenius Breidbachius Coloniensis olim discipulus meus charissimus. 10

Iunonis volucris, quæ caudâ sidera portat,
Prosequitur Pauo colubros cantuq; repellit,
Omniaq; à colubris latè loca tuta putantur,
Ales vbi fixit Iunonis Pauo pennates.

CORPORIS AFFECTVS. 20

Pennarum defluuium. *a 6. Hist. c. 9.* *b lib. 10. c. 20.* *Plin. & Arist. cōtradictio.* *c li. 1. de re rust. c. 28.* *Lāguores.* *d li. 8. c. 11* *Pituita, & eius cura.*

QVÆ hanc auem tanta venustate ornauit Natura, eadem morbosis quibusdam affectionibus carere noluit, inter quas celeberrima illa est, qua pennæ, in quibus præcipuè formositas consistit, decidunt: Vulgus hunc affectum, pennarum defluuium appellat. Quamuis autem *a* Aristoteles pennas simpliciter, nulla caudæ mentione facta, amittere tradat: *b* Plinius tamen id priuatim de cauda scribit. Rursus Aristoteles cum primis arborum frondibus pēnas amittere: recipere cum flore dixit, pudibundum interim Pauonem ac mœrentem lateribus quærere Vt vt est, apertissima de tempore, quo pennas recipit, controuersia est. Germen enim longè floribus præcedit, vt vel omnibus notum est. Verùm nunquid Plinio, an potiùs Aristoteli adhærere debeam necdum noui; 30 alij qui Pauones studiosè alunt, defectū nostrum supplere poterūt, & liberalia studia promouere. Sunt qui huiusmodi affectui mares in hoc genere tantum obnoxios esse velint, quod sanè Plinianæ lectioni non parum fauet. *c* Palladius lāguores etiam pati asserit, qualibus nempe infantes torqueri solent, quibus primùm dentes erumpunt, esseq; magnū illis periculum, cùm primùm crista produci incipit. Præterea vitia omnia, quibus omne Gallinaceum genus infestari solet, eadem teste *d* Columella, Pauones infestant; quare etiam eadem remedia requirunt. Quod si itaq; pituita & cruditate laborent, victum mutent: aer fiat ex fumo, ex lauro, & sabina herba parato: cibus allium cum farre, aut aqua perfusus, in qua lauerint Noctua, aut cum semine vitis albæ coctus: penna per transuersas nares inferatur, & per omnes dies moueatur. Id enim non parum ad sanitatem recuperandam faciet. Deniq; quod obiter dictum sit custos diligenter caueat, ne pulli sese plus æquo madefaciant. Etenim ita facilè perire paulò antè ex Alberto diximus. 40

COGNOMINATA.

a lib. 3. de re rust. c. 2. *Fircellius Pauo.*

AVIVM nomina hominibus isjq; sæpè non vulgaribus apud priscos cùm Græcos, tùm Romanos imposita fuisse, aliàs quoties nobis occasio sese obtulit, demonstrauimus. Quem verò hic locum ex *a* M. Varrone daturi sumus, licet iam aliquandiū 50 impressum, non tanquam bis coctam cramben obtrudimus, sed quia facetum, iocosumq; Is autem est de quibusdam, qui ab auibus cognominantur, quos inter Fircellius Pauo Reatinus etiam nominatur. *Imus*, inquit Varro de se & quodam Axio, *venimus in villam. Ibi Appium Claudium augurem sedentem inuenimus in subselljs, vt consuli, si quid vsus poposcisset, esse præsto. Sedebat ad sinistram ei Cornelius Merula, consulari familia ortus, & Fircellius Pauo Reatinus: ad dexteram Minutius Pica, & M. Petronius Passer. Ad quem cùm accessimus: Axius Appio subridēs: Recipis nos, inquit, in tuū ornithona, vbi sedes inter aues? Ille, Ego verò, inquit, te præsertim, cuius aues hospitales etiam nunc ructor, quas mihi apposuisti, paucis antè diebus in villa Reatina &c.*

Quare

Quare verò Fircellius Pauonis cognomentum obtinuerit, etiam nunc ignoro: iudicauerim autem ita dictum, quoniam has aues studiosè enutriret. Haud me latet tamen Pauones dici etiam posse, qui in vestitu honestam mediocritatem (quam in plerisq; alijs rebus, ita etiam in hoc optimam Cicero rectem dicebat) excedunt, & lecto nimis amœnoq; cultum, & magnifico impendio saturatas induuias affectant, & quales luxu perdita, fluxaq; excogitarunt hominum ingenia, sublustri gratoq; vibrantes splendore, & quod grauius est, diuersas quoq; & coloribus multifarias. Eiuscemodi enim homines minimè effugiunt hoc facetissimi Luciani scomma: ἔαρ ἤδη, Επόθεν ὁ ταώς, quod latinè redditum, sonat, *Iam ver est & vndenam Pauo?* Petrus cognomento Pauo professor medicinæ in celeberrimo Lugdunensium in Batauis gymnasio, vir vt audio cùm in medicina theorica & practica, tùm in cognitione plantarum versatissimus.

Pauones qui dicēdi

DENOMINATA.

ACERIS alterum genus, inquit *a* Plinius, crispo macularum decursu, qui cùm excellentior fuit, à similitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Istria Rhœtiaq; præcipuum.

Acer Pauo dictus. a lib. 16. c. 15.

Sunt qui hydropiper speculum Pauonium vocent; & Germanicè Pfauuen Krut, vel Pfauuen spiegel, hoc est, Pauoniam herbam, vel Pauonum speculum, quoniam eius folia ita nigris insignantur maculis ceu speculis oculisue, vt Pauonum caudæ: atque ideo hanc herbam Pauoni mari appinximus.

Speculum Pauonis.

Quoddam fungi genus, seu boleti, globosum, sessile, terræ syluestribus locis hærens, quod initio album vegetumq; reperitur, deinde in aridissimū puluerem nigrum redigitur, membrana tenui, nigricante inclusum, Galli crepitum lupi, Germani Pfauuen fijst, seu Pauonis fimum appellant. Huius puluerem chirurgi quidam post sectam vnam vulneri ad sistendum sanguinem inspergunt.

Pauoninus fimus fungus dictus.

Pauoniam seu potius Pauoninam gemmam nuncupant, quæ Pauonis caudam æmulatur partim viridis, partim amethestini coloris. Eiusmodi gemmam apud R. Iulium Mancinelolum Societatis Iesu mihi aliquando videre contingit.

Pauonia gemma.

Pauonium dici potest illud marmor, in quo Rauennæ in Basilica S. Vitalis, duorum Pauonum sese inuicem mirantium effigies conspiciuntur.

Marmor Pauonium

Tacta quædam *b* Plinio Pauonacea dicuntur, vbi de scissili quodam lapide loquitur hunc ferè in modum: *In Belgica prouincia candidum lapidem serra, qua lignum, faciliusq; etiam secans ad tegularū, & imbricum vicem, vel si libeat, ad quæ vocant, Pauonacea tegēdi genera.* Et quamuis complures viri docti hoc loco pro Pauonacea, pauita aut pauimenta, id est, pauimenti modo facta, & constructa, legendum esse contendant: mihi nihilominus prior lectio magis arridet, ac simul cum doctissimo *c* Iacobo Dalechampio Pauonacea interpretor picturatis lapidum impositorum quadris ad instar pennarum Pauonis fulgētia, & splendentia, vt hodiè fit in Principum, ditiorumq; ædibus, tegulis magna colorum varietate nitentibus, & conspicuis. *d* Scaliger Venetis Pauonaceum colorem dici scribit, qui suis vocatur morellus, nimirū puniceus. Possint item Pauonacea dici lithostrata, & musaica omnia tàm lignea, quàm lapidea, qualia in multis Italiæ locis, & Senis Romæq; in æde D. Virginis, necnon etiam Bononiæ in D. Dominici templo conspiciuntur. Habebant etenim mensas prisci vndulatas, quas Plinius vndulatim crispas vocat, quales *e* Iunius è buxi radicum lignis constructas fuisse optimè iudicat. Has quis Pauonaceas non ineptè etiam nuncupauerit: siquidem *f* Plinius *maiorem gratiam habuisse* tradit, *cùm Pauonum caudæ oculus imitarentur.*

Tecta Pauonacea. b lib. 38. c. 22. c In cōmēt. ad Pliniū. d Exer. 325. 13. Lithostrata Pauonacea Mensæ Pauonaceæ. e In nomēclatore. f lib. 13. c. 15.

Lecti quoque, quorum spondæ maximo sumptu ex plurimo colorum pulcherrimorum splendore constructi erant Pauonij dicebantur, sed an benè, ignoro. Meminit eiuscemodi superbissimorum lectorum *g* Martialis, dum ait.

Nomina dant spondæ pictis pulcherrima pennis,
Nunc Iunonis auis, sed prius Argus erat.

Lecti Pauonacei. g lib. 14.

Phœniceum colorem siue puniceum Itali Pauonaceum vulgò nominant: quem quamuis nonnulli, vt Antonius Tilesius refert, à Pauone dictum existiment, parum attamen, aut nihil cum Pauone similitudinis genere constat. Flagrat autem velut viola flammea; atq; ita à multis olim purpura vocata fuit violacea. Facile verò fuit puniceū pauonacium appellare.

Pauonaceus color quis Italis

Pauoneggiare verbum Itali deniq; à Pauonis superbia transtulerunt, pro eo quod est seipsum mirari, aut arroganter ingredi.

PRÆ-

PRÆSAGIA.

Pluuiæ præſagium.

QVAMVIS auium genus rationis prorſus expers ſit, nihilominus naturæ inductu cæli mutationes agnoſcere eas demonſtrauimus, ad quem locum lectorem modò ablegamus, ne ſæpiùs eadem repetamus. Ea qui legerit, haud temere nos Pauonibus præſagiendi peritiam attribuere nouerit. Theophraſtus Pauones, cùm paucitant, hoc eſt, cùm plus ſolito clamant, pluuiam præſagire teſtatur. Ex quo fortaſsis Antonius Mizaldus vocem noctù efferatam & clangoſam ſubindè ingeminantes, pluuiam iamiam imminentem ſignificare tradit, cauſamq; eius præter eam, quam nos ſuo loco adduximus, hanc quoq; adfert, quòd nempe vocis illius obſtreperæ congeminatio vegetum & acutum intus cum colore vocalem ſpiritum per arteriam vaporoſo aere imbutam erumpere teſtetur. Atq; hinc fit, vt auis ſit admodum clamoſa, idq; nocturno potiſſimùm tempore: quare Eupolis apud *b* Athenæum, *nunquam*, inquit, *nutriam per Proſerpinam Pauonem ſimilem, qui dormientes excitat.* Cardanus verò ita vociferari exiſtimat ob conſpectam crurium deformitatem, ſed id, vt *c* Scaligeri verbis vtar, planè plebeium eſt, & anicularum fabellas ſapit. *Quoties Pauo*, inquit Scaliger, *ſibi crura obtuetur; quare non ſemper, ſed aliquando luget inuiſum à natura decus? Quoties euenit ei, vt paſcatur nec crura conſpiciat ſua? vbi figat veſtigium, neſcit, niſi oculis captes locum, in quo ponat pedem. At ei ſpectaculo cum ſit à primis conſuetus annis quid noui patitur in veteri memoria? Quid verò eius pedes obſcœnitatis habeant, haud equidem ſcio.* Hæc ille: & reuera pedes Pauonum turpitudinis nihil præ ſe ferunt, attamen decori caudæ comparati, longè deformiſſimi exiſtunt, ſed horum deformitatem plorare, luctùmq; alto illo clamore teſtari, vt Cardanus voluit, haudquaquam mihi vnquam perſuaſerim, quamuis alij etiam nonnulli cùm noctù magis quàm interdiù vociferari eos viderent conſimili ſtoliditati eorum aſcribant, nimirum ideo clamare putantes, quòd in tenebris cõſtituti pulchritudinẽ ſe ſuam perdidiſſe exiſtiment Vt verò ad præſagia reuertamur pluuiam itidem indicant, ſi authori de natura rerum credimus, cùm altiùs ſolito aſcẽdunt. Si extra ſolitum tempus cantent, mortem alicuius ea in domo, vbi cantauerint, portẽdere Paracelſus ſcribit, quoniam, ſicuti Vulturi, inquit, à natura inſitum eſt cadaueris trans mare odorem percipere, & ad id aduolare, eodemmet modo Pauones futurum cadauer odorantur; ſed hoc quæſo alijs perſuadet, ego ſaltem eius rei penes ipſum fidem eſſe volo.

a In Ephẽtex. 1. cap. 43.

b lib. 19. c. 19.

Cardani error.

c Exercit. 238.

Mortis præſagiũ.

MYSTICA.

Pauo cur Iunoni ſacer.

PAVONES alij Iunoni Deorũ Dearumq; reginæ ſacros fuiſſe volunt, quod quemadmodum Pauo pulchritudinis ſuæ ſpectatores admirabundos detinet, ita pariter diuitiæ, quibus præfuiſſe illa Dea creditur, ad ſpectandum expoſitæ, omnium in oculos conuertant, vel vt alij, quia ſicut Pauo domorum tectis lociſq; eminentioribus inſidere gaudet, eodem modo diues conditiones ſemper, & dignitates maiores, & eminentiores totis ambit & quærit viribus; vel quod Iuno, quæ de corporis ſpecie cum ipſa Venere, vt ex iudicio Paridis conſtat, contendebat, & Dearum vt erat potentiſſima, ita etiam formoſiſſima haberi volebat, à Pauonibus auium omnium formoſiſſimis currum duci iuſſerit, & tanquam pediſſequis vti, vnde in multis numiſmatibus ante eius pedes depinguntur. *a* Athenæus verò ideo ei Deæ conſecratos ait fuiſſe, quoniam in Samo inſula, vbi præcipuè colebatur, prius viſi eſſent, & inde ad alias regiones tranſlati. Egò Aquilam Ioui ob corporis robur, Pauonem Iunoni ob admirandam eius ſpeciem nuncupatum fuiſſe reor; etiãſi Paulus Iouius ſe ex veterum opinione ſcribere profiteatur, id ideo factum, vt fæminam non ſine pudore cum mare congredi innuerent.

a lib. 14. c. 25.

MORA-

MORALIA.

PAVONES, qui hominum vtilitati, vt vulgus credit, (id enim antea negauimus) inuident, excrementa sua abſcondentes, viros doctos exprimunt, qui cum eruditione ſua alios iuuare poſſent, eam intra proprios parietes celant; vel quoſuis alios æmulos, qui proximis ſuis, dum ſine vllo facultatum ſuarum diſpendio prodeſſe queunt, deſtitutis ac fraudatis omni auxilio, ne conſilium, quo iuuentur, aperiunt, at vel ti Pauo, ſi quid opis inde nanciſci poſſint, inuident; de quibus D. Iob *a* loquitur dicens. *Cùm dulce fuerit in ore eius abſcondet illud ſub lingua ſua*: contra verò ait *b* Sapiens: *Sine fictione didici, & ſine inuidia communicaui*. Eleganter Pauo Saluatoris noſtri imaginẽ quandam etiam denotat, ſicuti ex D. *c* Antonio Patauino habemus: cuius verba licet ſtylo illius ætatis conſcripta (res hìc, non verba aucupari animus eſt) appoſuiſſe non piguit. *Pauo*, inquit, *eijcit pennas ſuas cum prima arbore eijciente folia ſua: & poſt naſcitur ei pluma, cum arbores incipiunt frondeſcere & fruticare. Prima arbor fuit Chriſtus, quæ plantata fuit in horto voluptatis .i. in vtero B. Virg. Huius arboris folia, ſunt ipſius verba, quæ cùm prædicator in prædicatione eijcit, & peccator ipſe ſuſceperit pennas .i. diuitias abijcit. In generali verò reſurrectione, qua omnes arbores, idest omnes ſancti incipient vireſcere. Pauo ille, qui mortalitatis pennas abiecit, immortalitatis recipiet*. Eodem authore temporalis gloriæ contẽptus in eiſdem auibus deſignatur, & quemadmodum pulchritudo in eorũ pennis, in pedibus deformitas conſiſtit, ijſq; conſpectis pulchritudo reprimitur ac compeſcitur, *Sic*, inquit, *pœnitentes huius mundi gloriam abijciunt per vtilitatis ſuæ, & incinerationis recordationem. Tales mentes verè pœnitentes deferunt de ſe, & ſuæ quotidie non deſinunt explorare*. Hæc ille. Tota verò auis corporis diſpoſitio myſticum in ſe ſenſum habere videtur. Nam veluti caput criſtatum, paruum, & vt ait Albertus, ſerpentinum eſt, cauda varijs decorata coloribus, inceſſus occultus, vox terribilis & clamoſa; vnde vulgò plumis dicitur veſtitus Angeli, vocem habere Diaboli, & inceſſum latronis. Ita quoq; plurimi capite ſerpentes, ideſt, ab initio fallaces & impoſtores, oculatã ſuam caudam, hoc eſt, opes facultateſuè ſuas oſtentat, quò occulto ſuo inceſſu alienas faciliùs occupent, rapinaſq; ſuas exerceant, in inuitos etiam voce ſua horribili ceu minarum fulguribus vtentes. Eiuſcemodi homines plumis prius pulchris, hoc eſt Angelico habitu amicti, ſeſe proximos ſuos amare mentiuntur, mox proditorum latronumuè more ſeſe eorum hæreditatibus immiſcent, ac tandem impotentiores opprimunt, ac repellunt. Poteſt etiam ad Dæmonem tota iſtæc Pauonis hiſtoria extendi, cuius nempe impulſiones licet fraudulentæ, à principio tamen leues exiſtunt, & quibus quis facilè queat reſiſtere, quare ſi repulſam patitur, eaſdem iterum atq; iterum cum omni blanditiarum oblectamentorumq; quibus fruituros pollicetur, permixtas proponit, donec tandem eiuſcemodi vanis promiſſis delinitos in caſſes ceu prædã petitam perduxerit, tunc etenim ſuam exercet tyrannidem. Occultus itaq; Pauonis inceſſus occultas illius tẽtationes, oculata cauda caducas haſce facultates, & delicias, vox terrifica tyrannidem ſignificant, duodecim oua, quæ parere dicitur, duodecim grauiſſima peccata, quæ ſuggerere ſolet, nempe adulterium, fornicationem, homicidium, furtum, auaritiam, nequitiam, dolum, impudicitiam, luxuriam, blaſphemiam, ſuperbiam, ſtultitiam: de quibus conſule *d* D. Marcum. Contrà Pauo voce ſua animantia venenata fugare dicitur, adeo vt ne eo loco, vbi illa auditur, perſeuerare audeant. Talia animãtia ſunt Dæmones, eorumq; aſſeclæ hæretici omnes, ſycophantæ, detractores, ac eius farinæ nequam homines omnes, qui vocem Pauonis, hoc eſt, viri iuſti ſalutares admonitiones, confeſſiones, conciones non tantùm non audiunt, ſed ne loca, vbi celebrãtur frequentare audẽt tantum abeſt, vt aures præbeant. Pauoni maſculo, qui fæmellæ ouis donec excluduntur, inſidiatur, potẽtiores egregiè comparari poſſunt, nam pauperes ijs ad omne iniuriarum genus expoſiti ſunt, niſi & ipſi aliquando opulenti euadant. Etenim tunc quemadmodum Pauo iam natos, & adultos pullos, eos veriti vel amant, vel ſaltem amare ſimulant: de quibus hoc *e* Sapiens dixiſſe videri poteſt: *etiam proximo pauper odioſus erit, amici verò diuitum multi*. Vel dicamus, niſi tenuioris fortunæ homines paucula ea, quæ maximo ſudore ſibi compararunt, clam domi ſuæ conſeruent, magnos & ditiores poſitis inſidijs cum ſumma iniuria vel clam vel palam ſtudere, & eripiant, & in ſuum vſum, vel luxũ potius conuertant. Sicuti verò Pauo corporis eximiam ſpeciem cum maxima iactitans ſuperbia, viſa pedum ſuorum deformitate, pennas recondit, ac ſuperbiam deponit, eodem modo homines, qui formæ ſuæ decore, vel fragilium

Marginal notes: *Docti inuidi.* — *a Cap. 20.* — *b Cap. 7.* — *Saluatoris imago.* — *c In ser. v. in Domin. poſt Trin. de aſcenſu Chriſti in nauem.* — *Gloriæ contemptus.* — *Pauonis myſtica hiſtoria.* — *Fallacium typus.* — *Dæmon deſignatus.* — *d Cap. 7.* — *Potentes.* — *e Prouerb. 14.* — *Superbi.*

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

gilium ac caducorum fortunæ bonorum copiam nimis efferuntur, conspectis pedibus suis hoc est, mobilis huiusce vitæ exitu, pallida nempe morte, quæ æquo pede, vt Horatianis verbis vtar, pulsat pauperum tabernas, regũq; turres, rectiùs sapere rebusq; suis melius cõsulere admonentur, iuxta illud f Ecclesiastici, *memorare nouissima tua & in æternum non peccabis.* Sed & finẽ, quem sortiri diuitiæ, earumq; cultores solent. Pauonis formæ egregiæ comparare possimus. Veluti enim pedum turpitudo, qui extremæ corporis partes existunt, speciem auis contaminat, sic quoq; diuitiarum exitus in turpitudine plerunq; consistit. Vnde Teophrastus, cùm in speciosa rerum ostentatione, etiam alia circumspicienda esse admonere vellet, sapienter admodum dicebat, ἰδ' ἄλλα πορισμῶθι, ac si turpia multa & fœda visu dictuq; sub tanta formositate delitescerent, sicuti his versibus, quibus illud Teophrasti dictum expressit, Horatius innuit, canens:

f Cap. 10. *Diuitiarũ exitus.*

Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota,
Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Porrò quemadmodum Pauo, dum vario pennarum splendore conspicuus sibi blandiri gaudet, ac seipsum admiratur, oculatam caudam explicare, & demonstrare studens verecunda simul ac pudenda detegit, pari pacto opulentus, dum purpura indutus & diuitijs iactabundus, adulationibus, pompis & vana gloria delectatur, corpus pulchrum & graphicè exornatum ostentat, animum vilem, scurrilem, omni vanitate imbutum detegit. Postremò carni Pauonis auari similes dici possunt: quemadmodum enim illa durissima est, & difficulter admodum concoquitur, neq; etiam facilè putrescit, eodem planè modo auarorum natura adeò indurui, ac callum obduxit, vt neq; aliorum calamitatibus infortunijsq; moueantur, neq; miserationes sentiant, suæ scilicet carnis putredinis prorsus obliti: de quibus D. Iob: *Cor eius induruit quasi lapis.*

Auari.

HIEROGLYPHICA. SYMBOLA.

Noctis & diei hieroglyphicum.

PAVO sapientissimis illis priscis Ægyptijs sacerdotibus, noctis fuit & diei hieroglyphicum, idq; diuersa quidem ratione. Nam noctem significaturi, auem hanc ita depingebant, vt caudam in orbem surrectam teneret oculosque ceu astra ostenderet. Etenim per Pauonem, vt in fabulis dicemus, Argum intelligebant, & per hunc stellas, siue cælum nocturno tempore oculatissimum. Ἄργος autem splendorem & velocitatem, quæ præcipuè in astris conspicitur, denotat. E contrà diem designaturi, Pauonem ita exprimebant, vt caudam demitteret, oculosq; illos occultaret, quòd nempè diurno tempore astra non apparentia velut splendorem suũ abscondant. Quoniam verò mira auis species in sola cauda est collocata, quæ alioqui nihil ad incessum, nihil etiam ad velociorem volatũ facit, vt in plerisq; alijs volatilibus solet, in quibus vicem, quàm in naui temon obtinet: itaq; pro tali hominũ genere depingi Pauo possit, qui rem suam vniuersam perditissimo luxu dilapidat, quales nẽpè opibus suis non ad iuuandũ proximos, sed ad luxuriam abutũtur. Sin hominis, quibus proprio laus sordet in ore, ambitiosos videlicet, nasutos, Thrasones, sua deniq; admirantes vellent indicare Ægyptij, Pauonem caudam in rotam explicantem depingebant: si quidem is tunc plurimum velut iactabundus ostentat, cùm plurimos pulchritudinis suæ spectatores, & admiratores adesse videt; vt contrà vbi nullum aduenisse cognouit, ceu indignatus caudam recondit. Ijdem teste a Pierio Valeriano hominem denotaturi, qui modò diuitijs efflueret, modò rerum inopia premeretur, varioq; euentu fortunæ volubilitatem iacturis & donis experiretur, caudam dũtaxat Pauonis faciebant, quoniam hic eam quotannis cũ primis arborũ frondibus amittat, & cum earũdem germine, denuò recipiat. Vnde etiam Homerum in Platonem abijsse Platonici dixerunt, quia tãtam rerum varietatem poetici coloribus ornatam explicauerit. In summa in tota colorum varietas in Pauone facultatum humanarum iacturas, multiplice fortunæ vicissitudines ac ludibria, externorum insidias, deniq; amicorum carissimorumq; miserias, calamitates & mortes, quæ omnia intimam animi partem eorum, qui alijs felices videntur, infestãt, designare potest. Deniq; Pauo vel pennæ eius dono datæ muneris symbolum sunt, ex quo plus detrimenti, quàm commodi donatis cedit. Etsi enim auis visu pulcherrima sit, oculorũ tamen voluptas ista plurimo aurium tædio compensatur, quæ sæpè tartareæ vocis suæ horrore fatigantur: præterea eo donati magnum domi impedimentum nutrient, escam vulpibus futurum, ni diligenter custodiant, areæ fossorem deniq; & cuius labore superficies nũquam æqua manet.

Frugalium typus. *Ambitiosi.* *Homo fortunæ ludibrio expositus.* *a lib. 14. Hierogl.* *Homerus cur in Pauonem abierit.* *Pessimi muneris symbolum.*

PRO-

PROVERBIA.

DE philauto homine & qui sibi quacunq; tandem in re impensius placet, suoq; ingenio indulget, aut qui forma sua delectatur, hoc vulgatum est, *tanquam Pauo circumspectans se*. Adagium ex Synesio est desumptum à Dione Prusiæo sophisticis, politicisq; argumentis admodum delectato, loquente: *in illis resupinus gloriatur, in illis decorem ostentat, Pauonis in morem seipsum circumlustrans & quasi superbiens orationis splendore*. Simile est illud Philostrati, *exorsus à Pauone, vt qui laudatus pennas surrigat*.

In philautos.

Ab hac aue aliud etiam prouerbium deducitur propter multiplicem pennarum varietatem, vt quicquid mirificè varium sit ποικιλώτερον ταῶνος, id est, Pauone magis varium, dicatur. Legitur id apud Alexim Comicum.

Pauone varius.

Ποιησαι' αὐτὸ ποικιλώτερον ταῶ, id est:

Sartaginem instruxit variam quàm Pauo magis.

Prouerbij quoq; faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ.

In auaros.

Didicit laudator auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos.
Vt pueri Iunonis auem.

Notior autem hæc parabola, quàm vt oporteat explicare.

VSVS IN SACRIS. ICONES. Numismata.

HADRIANVS Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod quindecim stadijs ad læuam Micænis distabat, in planiore Eubœæ parte situm, vt a Pausanias testatur, inter cætera memoratu digna, vel vt ille appellat, donaria, quæ ibi videbantur, aureum Pauonem lucidis pretiosissimisq; lapillis decoratum vnà cum aurea corona & purpurea, vbi Heraclis & Habes nuptiæ argenteæ cælatæ erant, dedicauit. Aenei Pauones inaurati Romæ duo ante templum Vaticanũ conspiciuntur, quorum pariter memini in libro, quem aliquãdo edidi de statuis Romanis. Eodem Pauone, aue quippe Iunonia in consecratione Imperatricis, prout in apotheosi Imperatorum Aquila Iouis alite vtebantur, vt suo loco diximus, quemadmodum ex multis, quæ etiamnum extant, antiquissimis numismatibus videre est. Neq; obstat, quod in quodam Faustinæ Piæ numo, cuius inscriptio est, CONSECRATIO. Aquila, non Pauo conspiciatur: neq; hinc meo iudicio Pierius Valerianus rectè infert Pauonem in illius mulieris apotheosi non fuisse. Etenim tametsi id, vnicum illud, quod adducit numisma indicare videatur, plura tamen alia à nobis paulo infra describenda, in quibus Pauo, non Aquila depingitur, prorsus reclamant: quare vtramque alitem in Faustinæ consecratione fuisse quispiam non ineptè suspicari queat. Aquila autem huic matronæ virorum more concessa fuit, vt marito suo eam imperium dedisse denotarent, quod pariter suo iure plerisq, in rebus administrabat, non sita M. Antonini coniugis sui viri vndequaq; probatissimi nota; cui cùm amici authores essent, tantam principis sui ignominiam ferre nolentes, vt Faustinam, si nollet occidere, saltẽ repudiaret, quòd Commodum, vt fama erat, ex adulterio concepisset: Atqui respondit ille, hoc minime fieri potest, nisi dotem etiam reddiderimus: dos autem erat imperium. In huius itaq; Imperatricis quodam numo Pauo Iunonem tergori suo insidentem, sceptrumq; dextra ferentem per æthera vehit. Circumcirca scriptum erat CONSECRATIO, & à dextro Pauonis latere S. à sinistro C. nempe Senatus consulto.

Pauo in templo Iunonis.
a In Corinthiacis.
Pauonis vsus in consecratione.
Faustinæ cõsecratio.
Aquila cur in numo Faustinæ.

In argenteo quodam eiusdem Faustinæ numo Pauo caudam in rotam surrectam habens conspicitur.

Aliud argenteum numisma est eiusdem Imperatricis, in quo sculptus est Pauo cum circumscriptione CONSECRATIO.

Sunt & bina alia Faustinæ numismata, argenteum vnum, alterum æreum, in quibus Pauo

uo caudam extensa monstrat: In argenteo auis supra aram, in æreo ante aram consistit, vtriq; inscriptum est IVNONI REGINAE.

In quodam alio eiusdem Imperatricis numo identidem idolum quoddam, quod Iuno fuerit, videre est, cum lancea & patera; à pedibus verò Pauo consistit: Inscriptio est IVNONI LVCINÆ.

Eiusdem deniq; Faustinæ æreum numisma Iunonem vestibus induatam habet sculptam sinistrâ sceptrum, pateram dextrâ gestantem, cui prope pedes Pauo Deam intuens assistit: huic numo erat circumscriptum IVNONI REGINAE, à sinistro latere C. & à dextro S.

Iuliæ Piæ numisma. In quodam insuper Iuliæ Piæ numismate Iunonis vestitæ effigies conspicitur. Dea dextrâ gerit pateram, sinistrâ sceptrum, & ad pedes Pauo astat, circumcirca scriptum erat IVNO.

Paulinæ numisma. Diuæ etiam Paulinæ numus extat, in quo ab vna parte Pauo mulierem in dorso inter alias sedentem portat, cum inscriptione CONSECRATIO. Ab alia parte caput est mulieris natu grandioris ab occipitio velatæ.

Æneas Vicus D. Liuiæ D. Augusti velatæ quodam numisma pingit, in cuius altera parte Pauo conspicitur caudam ostentans cum circumscriptione CONSECRATIO. & ad vtrumq; Pauonis latus scriptum erat S. C.

Domitiæ numus. In aduerso cuiusdam Domitiæ Augustæ numi latere Pauonis effigies est cum inscriptione CONCORDIA AVGVST. Sunt qui ideo hanc inscriptionem in hoc numismate factam velint, quòd Domitianus suscepto ex Domitia filio eam Augustam salutauerit, & mox repudiauerit, repudiatamq; mox iterum non solùm deperierit, sed in vxorem etiam rursus duxerit. Cùm enim Iouem appellati sese pateretur ille, Domitiam Iunonis, cuius Pauo ales est honore decorari voluisse verisimile est. *a* Pierius Valerianus magnam numorum vim in agro Belluenensi vico Plautereo suis temporibus erutam tradit, in quibus inscriptum erat DIVAE MAXIMINAE, cum muliebri capite, quod Lunæ insidet cornibus sursum versis: ab altera facie solus Pauo cauda in totam expansa: inscriptio CONSECRATIO. Addit etiam ad huius similitudinem factum & alium numum, quem Romæ apud Colesium, alterumq; apud Georgium Anselmum Parmæ se vidisse testatur, in quo pariter Pauonis similis figura, & à cuius pedibus hinc inde S. C. notæ singulæ conspicerentur: circumcirca CONSECRATIO: ab altera parte muliebre caput occipitio velato: litteræ DIVAE MARINIANAE.

a l. 14. Hierogl.

Maximinæ numus.

Marinianæ numus.

Antonini Pij numus. In ætero quodam Antonini Pij numo, cuius etiam aliàs meminimus, ab vna facie Pauo, Aquila & Noctua depictæ sunt, quibus Iuno, Iuppiter & Pallas denotantur. Huic numo inscriptum erat COS. I I I. infra S. C. ab altera Antonini principis imago laureo serto decorata cum hac inscriptione ANTONINVS AVG. PIVS PP. TR. P. COS. I I I.

Magnæ ducis numus. Serenissimi Magni Hetruriæ castissima vxor, vt Paulus Iouius refert, numum excudi iussit, in cuius aduerso latere Pauo pullos suos ab vtraq; parte ternos sub alis aliquantulum eleuatis fouet, cum verbis CVM PVDORE LAETA FOECVNDITAS.

Pila antiquissima. Romæ itidem ex antiquissimo marmore excerpta conspicitur pila, in qua Iouem. Aquila, Pauo Iunonem comitatur, Neptunus tridentem, Mercurius caduceum & galerum gestat.

Samiorum moneta lib. 14. c. 15. Samij, quorum insulæ Iuno præcipuè præesse credebantur, monetas suas, teste Athenæo, Pauone signabant.

VSVS IN EXTERNIS.

VVOLFGANGVS Lazius caudam Pauonis galeis impositam Austriæ Principum insigne ornamentum fuisse tradit, atq; ad id *b* Claudianum hoc carmine allusisse, etiamsi à nullo, inquit, Austriæ Grammaticorum hactenus sit intellectum.

a In præfat. comme. de rep. Rom.

b In Panag. in sex. Cõs. Honorij.

Gaudet metuens, & pollice monstrat,
Quod picturatas galeæ Iunonia cristas
Ornet auis, vel quod rigidos vibrata per annos
Rubra sub auaro crispentur serica dorso.

Verùm vt ingenuè loquar, malim per Iunonis auem eo loco Struthiocamelum, quem alias eidem Deæ ex veterum Ethnicorum sententia dicatum fuisse, & ex pennis eius galeas ornari

nari solitas, eumq; vsum ad nostra vsq; tempora perseuerasse, luculenter ostendi. Quare nisi Principibus Austriæ peculiare fuerit Pauonum pennis cassides decorare, quod etiam prius probandum foret, Lazius vir alias doctissimus, & antiquitatum peritissimus hac in re, quod pace illius dictum, esto, hallucinari mihi videtur. Non negauerim tamen eisdem pennis cassides ob oculorum pulchritudinē ornari posse, necnon pulchellis puellis pro sertis & alijs ornamentis cedere. Lictores Louteorum eas in pileo gestare legimus, vt ab alijs hominibus dignoscantur. Elegantissima porrò atq; artificiosissima muscaria, seu flabella, quibus muscas abigimus, similiaq; alia volucria insecta, vel etiam vt aerem calidiorē, quasolis æstiuo tempore esse assolet frigidiusculū reddimus, & caudis Pauonum non nostro tantùm sæculo fiunt, sed veteribus etiam ex vsu fuisse vero verius est. Græci πτέραςκιαδια dicunt. Meminit in primis Martialis, cùm canit:

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Et ante Martialem doctissimus c Propertius, inquiens:

Et modo Pauonis cauda flabella superbæ,
Et manibus dura frigus habere pila.

Item Claudianus, eunuchos, vbi eorum officia enumerat, quæ scilicet mulieribus, quibus inseruiebant, vt nunc ancillæ & pedisequæ faciunt, præstabant, etiam huiuscemodi Pauoninis flabellis, vbi incaluerant, eas refrigerare solitos scribit, inquiens.

Et cùm se rapido fessam proiecerat æstu
Patritius roseis Pauonum ventilat alis.

Ad huiusmodi muscarijs D. d Hieronymus egregiam desumens parabolam sic ait: *Quod autem matronis offertis muscaria, paruis animalibus ventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam citò restringere, quia muscæ moritura oleum suauitatis exterminant.* Eiusce modi flabellis cùm in alijs regionibus, tùm potissimum in Italia in media æstate prandium aut cænam sumentibus proceribus famuli muscas à cibis pellunt, aerem q; etiam interea frigidiorem reddunt: Qua in re huiusmodi pennæ alijs præferuntur, non tantùm qui oculorum suorum elegantissima varietate pulchriores existant, verùm etiam quia longiores. Super eisdem muscarijs epistola apud Ornithologum legitur, quam quòd ad propositam rem optimè faciat, simulq; concinnandi artem nobis tradat, hic non piguit adijcere. Cùm amicus quidam, inquit, mihi olim muscariū ex pennis Pauonidæ caudæ faberrimè concinnatum donasset, ego, tum, vt illi gratias agerem, tum vt ingenium in elegantissimi muneris descriptione exercerem, hanc ad ipsum epistolā dedi. Accepi pulcherrimum munus tuum muscarium Pauoninum, pro quò maximas tibi gratias habeo. Video & admiror in illo summam artem & manuum tuarum dexteritatem artificiosissima illa pennarum in capulo implexione, & nodis & internodijs elegantissimè confectis. Tu verò non contentus artificio tuo & natiua pennarum pulchritudine, ornamenta etiam alia addidisti, filis distinxisti aureis, sericisq; discoloribus, & villos bombycum textori operis mollissimè instar, flexeq; comæ puellaris ad basim capuli appendisti. Caput eisdem instar Gordij nodi pennarum caulibus ita implicasti, vt nec initium vllius, neq; finis appareat. Quod idem in cæteris quoque nodis copuloque toto à te præstitum est. Artificiosissimum verò illud est in omni opere, si ars quàm maximè occultetur: neq; ex initio aut fine partium operis, ratio eius & constructio prodatur. Ea enim quorum modum & rationem videmus, admirari desinimus. Iam cùm caules in nodis crassiusculi sint, per internodia verò in subtiles & tenuissimas fibras extensi secundum capuli longitudinem, hoc quoque admirationem auget. Has strias tanquam stamen in tela, transuersis, & obliquis filorum è serico auroque ductibus veluti sub tegmine intertextis, operis Musaici & Phrygiorum, qui acu pingunt, æmulatione felici, rhombis alisque figuris, & labyrinthis distinxisti, cancellasti, totumq; varium & iucundissimum visu opus perfecisti. Hoc scilicet non modò conatus, sed assecutus etiam mihi videris vt cum ipsa natura contenderes, & (si dicere fas est) superares quodq;. Quod enim in ipso Pauone & elegantissima eius parte, quam toties tanquam hinc se laudari intelligens, non sine summa ambitione, & ipse in se admiratur, & spectatoribus expandit, ostentatq;: quid in hac inquam, tam pulchrum, splendidum, varium & admirabile est, qui oculi, quæ gemmæ, aut quouis modo appelles, quod in ornatissimo flabro tuo vel par, vel superius spectetur? Fila caudæ plumata in opere tuo, vt ex pennis minutissimè sectis constant, in multam longitudinem promissa, sic leuissimo etiam impulsu auram copiosam citant, nec ventilando tantùm refrigerant, sed muscas, culices & omne volucrium insectorum

Louteorum lictores vt se ornent.

Muscaria ex Pauonū pennis.

c lib. 2.

d Ad Marcellum.

Muscarum Pauonium artificiosum.

Hercules musciperda.

ctorum genus abigunt, gratissimo per æstatem beneficio, vt Hercule musciperda, cui in Olympijs olim Græci sacrificabant, nihil ad hanc rem opus sit. Sed desino tecum certare, hoc est, verbis exprimere velle speciosissimum donum tuum, cuius artificium ne Cicero quidem disertissimus, vt cum Roscio mimo contendere solitus, ipsenè verbis rem eandem variare posset, an Roscius histro gestibus corporis, satis pro merito depinxerit. Cedo itaq; tibi tuæq; arti, & me vinci fateor. Hac itaq; Ornithologus, quibus sanè muscarium insigni & miro artificio elaboratum describit, quod qui volet, imitari poterit. Hinc Pauonum domini ex eorum pennis ad eiuscemodi ventilabra concinnanda non vulgarem quæstum percipiunt. *e* Olaus Magnus causam indagans, cur in Ostrogothia, & Vestrogothia, necnon in Suetia cæteris auibus diligentiùs Pauones foueantur, cùm pennarum pulchritudinem, tùm aliam quoq; vtilitatem statuit. Pictores enim & textores Aquilonarium terrarum in colorum varietate distinguenda eos imitari tradit, cùm magnorum artificum picturæ rarò ob itineri prolixitatem à remotis terris eò perferantur. Ex eiuscemodi pulcherrimis pennis priscos coronas fecisse nos *f* Lucianus docet, vbi omnium hominum certamina describit, atq; inter ea etiam poetarum: ait autem: *Ex poetis, vt verè dicam quanquam longè excelleret Homerus, vicit tamen Hesiodus. Præmia autem omnibus erat corona ex Pauonum penna confecta.* Tartarorum mulieres capita sua certis vasculis pedem longis cooperiunt, quæ vel holoserico exornant vel depictis Pauonum pennis, auroque & lapidibus pretiosis. Præstant etiam Pauones alios vsus, eosq; tam varios, vt ne excrementa vtilitate maxima careant. Varro stercus Pauonum ad agriculturam idoneum esse, & ad substramen pullorum, scriptum reliquit. Oua si credimus Kiranidi, ad aureum colorem rebus inducendum conferunt.

e l.19. cap. 18. in Ephis.

f l. 2. Ver. hist.

Stercoris vsus.

Ouorum.

VSVS IN MEDICINA.

RASIS & Auicenna eos, qui sibi à venenatis animalibus metuunt, Pauones & Mustelas iubent alere, quòd illi clamore suo ea fugent, hæ eadem deuorent; sed quid hac de re sentiamus, suprà diximus. Ius Pauonis peculiari quadam virtute ac proprietate volunt, maximè si pingue fuerit, pleuritidem sanare, & linguarum esum è caduco morbo homines præseruare, ideoq; fortassis Heliogabalus his ex Apicij æmulatione, vti Spartianus memoriæ prodidit, sæpè vescebatur. Adeps cum succo rutæ & melle colicos affectus ab humore frigido dependentes, testante Simeone Sethi, optimè adimit. Ossa Pauonis vsta, & in aceto trita & illita lepras & vitiligines emẽdant, vt idem ille scribit. Hanc postremam facultatem nos Naturam docuisse ex auis colore ad nigrum vergente & maculatis pennis luculenter demõstrat *a* Ioan. Bapt. Porta, plantas atras, & animantia atra atræ bili & eius morbis mederi, necnon plantas, & animantia maculis insignita similes affectus sanare docet. Fumum è pennis combustis, si oculis excipiatur, lippos & rubescentes oculos curare Ornithologus in libro Germanico manuscripto sese legisse memorat. Quã pariter vim Natura, vt idem *b* Porta ait, quia oculis similes in cauda maculas dedit, nobis significare voluit. Fimus quoq; Pauoninus medicis insignes facultates præstat, sed quem *c* Plinius resorberi ab aue tradit, quia hominum vtilitatibus inuideat, vt supra diximus. Est autem in morbis oculorum ex omnium medicorum sententia singulare remedium, & vt nonnulli volunt, podagræ feruorem egregiè mitigat. Potus, Sexto & Kiranide referentibus, caducos mirabiliter sanat; sed quod idem ille Kiranides fabulas sæpè veris immiscere solitus eundem fimum & interiora dicat omne malum suffitu abigere, veritatis cancellos excedere putem.

Ius Pauonum.

Lingua.

Adeps.

Ossa.

a l.3. Phytogn. c.11 & lib. 5. c. 16.

b l.3. Phytogn. c.29.

Fimi vsus.

c l.29. c.6.

VSVS

VSVS IN CIBIS.

MARSILIVS Ficinus carnem Pauonis inter eas enumerat, quæ mediæ naturæ sunt inter humidas & siccas, quales sunt Caponum, Perdicum, Gallinaceorum, similiumq; aliarum auium. Contra *b* Galenus Pauones Phasianis, quorum carnes Gallinis cōparat, duriores, fibrosiores, & ad concoquendum difficiliores esse testatur, quinimo *c* alibi Pauones inter aues difficillimæ concoctionis recenset. Sunt qui calidos & humidos esse contendunt, concoctionisq; difficultatem, non temperamenti vitio, sed carnis duritiei attribuunt: Ego cum *d* Cardano frigidos & siccos puto: nam calida & humida facilè putrescunt, contrà ac Pauonum caro facit, quæ quamdiu incorrupta seruetur, præterquā quod cuius notum est, D. *e* Augustinus ex proprio periculo hisce verbis ostendit, atq; attestatur. *Quis nisi Deus creator omnium dedit carni Pauonis mortui, ne putresceret? Quod cum auditu incredibile videretur, euenit vt apud Carthaginem nobis cocta apponeretur hæc auis. De cuius pectore pulparum quantum visum est seruare iussimus: quòd post dierum tantum spatium, quanto alia caro quæcunq; cocta putresceret prolatum atq; oblatum, nihil nostrum offendit olfactum. Itemque repositum est post dies amplius quàm triginta, idem quod erat, inuentum est: idemque post annum, nisi quod aliquantulum corpulentiæ siccioris & contractioris fuit.* Hæc ille: & Kiranides non solum Pauonis mortui carnem nec marcescere, nec fœtere dixit, sed tanquam aromatibus conditam vsq; perseuerare, addere non est veritus. Quod verò non putrescat, id partim temperamento, partim etiam occultæ proprietati tribuit Cardanus: nam de D. *f* Augustini authoritate, inquit, dubitādum non est, neq; de grauissimi vllius viri: cùm maximè res ea sit, quam liceat rursus experiri. Ergo de proprietate nihil agam, quoniam si quæ est, obscura illius ratio est; de natura ipsa dicendum est. Est in Pauone temperies frigida siccaque: ob hoc exhausto exiguo illo humido, quod superest, putredini resistit: nec verò hoc sufficit. Nam Sturnorum caro hoc etiam efficere deberet. Oportet igitur non solùm talem esse, sed & densam, vt optimè concoctus humor pinguior putredini resistat. Oportet igitur carnem hanc melancholicam (vt Græci dicunt) & densam esset & humidum pinguissimum habere. Forsan qni nostra non legerunt, densum idem & terreum existimabant. At non sic est, sed densum ostendimus fore tenuium partium. Quamobrem caro Pauonis robustum præbebit alimentum, & difficulter cōcoquetur. Hactenus Cardanus. Circa huiusce carnis soliditatem quid obseruarim ego, hic obiter meminisse non piguit. Antonius Gigas Forosemproniēsis vir pius, doctus & poeta non illepidus frustulum eius anno 1592. coctæ, anno postmodum 1598. mihi dono dedit, foraminibus quibusdam rotundis cribri modo peruium, ex quibus si leuiter quateretur, puluis excidebat; non aliter ac ex quibusdam arboribus caries: quare non omnino putredinis culpa carere videbatur: quamuis alioqui odoris gratiam non amisisset, sed proximè ad fœniculum accederet. Puluis verò excidens saporis erat salsi & subamari. Vt modò ad carnem reuertamur, inde fortassis *g* Iuuenalis Pauonem crudum vocabat, dum ait:

Crudum Pauonem in prandia portas.

nisi hominem crudum dicere noluerit. Nam crudus est, cui cibus incoctus & indigestus in stomacho est, cuius aspectus immitis ferè est, vnde & crudelis dictus: sed cibum crudum vulgò dicimus. Cùm itaq; adeo dura & fibrosa Pauonum sit caro, subit mirari, cur tātopere gulæ Romanæ in cibo placuerit. Equidem dicendum est Romanos in carnis nidore summam collocasse voluptatem, id quod *h* Horatius facetissimè simul & prudentissimè hisce versibus innuisse videtur:

Vix tamen eripiam posito Pauone, velis quin
Hoc potiùs, quàm Gallina tergere palatum
Corruptus vanis rerum, quia veneat auro
Rara auis, & picta pandat spectacula cauda.
Tanquam ad rem attineat quicquam, num vesceris illa
Quam laudas, pluma? coctoue num adest honor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet, esto.

Ostendit poeta helluonum, luxuriosorumq; cupiditates non esse naturales, neque rectas, sed opinione, ac vitio natas, ac deprauatas: propterea ea obsonia maximè conquirere, vehementissimèq; expetere, quæ vel rarissima sunt & carissima, vel à naturali magnitudine discesserūt

a l. 2. de vita producēda cap. 6.
b l. 3. de alimēt. facul. cap. 19.
c l. de solu. cont.
d lib. 7. de var. rer. c. 35.
e l. 21. de ciuit. Dei cap. 2.
Cur nō putrescat Pauonis caro.
f l. 7. de re. var. c. 36.
Sturnorum caro.
g Saty. 1.
Crudus qui dicendum.
Rom. gula.
h l. 2. Sat. 2.
Luxuriosorum cupiditate.

verbi gratia Pauonibus malunt vesci, quàm Gallinis, quamuis tamen Gallinarum caro Pauoninæ præferenda potiùs quàm assimilanda sit, vt ex Galeno diximus; Quare eleganter simul, & doctè Baptista Fiera Mantuanus, philosophus, medicus, Theologus ac poeta eiuscemodi Pauonis esum ridet, dum ait:

Cui tam seruatæ nocuit custodia vaccæ,
Ignea cui flamma est, cui caro lenta putret;
Qui licet oblectet, sitq; in regalibus aulis
Delicium, pigra est nec leuis ille dapis.
Quid tamen Hortensi te isthæc in prandia taxit
Num gula? num volucris sanaq; truxq; Venus?

li. 14. epig.

Præterea verisimile est, eiusmodi homines Pauonis formam magis, quàm Gallinarum, quæ pulchritudine longè impares sunt, captos fuisse. Nam & *i* Martialis Pauonis vicem, quòd cùm ita speciosus sit, etiam occideretur, & in cibum hominibus cederet, dolet, cùm ait:

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc sæuo tradere dure coco?

l Ad Lucilium.
m l. 1. Sat. 2.

Nihilominus tanti huiusce nobilissimæ volucris carnem fecerunt, vt alibi *l* Seneca ex *m* Horatio dixerit: *num esuriens fastidis omnia præter Pauonem, rhombumue? ambitiosa non est fames, contenta desinere est: quo desinat, non minus curat.* M. Tullius ad Pœrum suum scribens, *Pauones,* inquit, *etiam plures confeci, quàm tu pullos Columbinos,* iactitans nimirum se nobiliores sæpius carnes esitasse, quam Pœtus, cùm alioqui, & Columbarum esus, vt suo loco asseremus, nobilissimus esset. Eiuscemodi verò luxus priscis Romanis, quibus vt *n* Ouidij verbis vtar, præter pennas nihil in Pauone placebat, planè fuit incognitus. Etenim M. Aufidium Lurconem primum circa nouissimum Pyraticum bellum Pauones saginare instituisse, & ex eo quæstu reditus sextertium, vt Plinius habet, vel numorum, vt Varro sexaginta millia habuisse historiæ tradunt: Hortensium verò Oratorem aditiali cæna sacerdotij, vt Plinius ait, Romæ primum cibi causa occidisse, quem ob id factum *o* Aelianus χριθῆναι, hoc est, in ius vocatum, vel vt alij legunt κακοκριθῆναι, id est condemnatum fuisse ait: ideò gulæ luxus priscis illis displicuit. Sed quę Plinio cęna aditialis dicatur, age, dū breuissimè ex eodem alibi epulum adijciale vocante, declaremus. Cæna erat opipara, & profluens, nimirum ab adijciendo teste Festo appellata. Fiebat inaugurandi gratia, aut in publica, aut in festa lætitia, ad quem sensum *q* Cornelius Tacitus: *Rhescuporis,* inquit, *sanciendo, vt dictitabat fœderi conuiuium adijcit, tractaq; in multam noctem lætitia per epulas & vinolentiam.* Vocatur eadem cæna adipalis, & pontificalis, quia dici, hoc est, religiosi, vt vult Macrobius, solennisq; instituti causa pontifex in ea epulari diceretur. Verùm vt ad Pauonem reuertamur, Caio Caligulæ *r* Tranquillus etiam vitio vertit, quod sibi Pauonem, Phasianos, mactari, immolariq; iuberet, similesq; volucres alias summo pretio comparandas, in eo nempè Hortensio prodigiosori, quòd hic Pauones in cibum exhiberet, ille sibi tãquam aliqui numini immolari velle. Vt modò ad nostra sæcula veniamus, Pauo sępè ita coquitur, vt viuus videatur, in magnis epulis: necatur, inquit Platina, aut penna supernè in cerebrum dimissa, aut iugulatur, vt hœduli solent, quo sanguis exeat. A gutture deinde vsq; ad caudam pellis leniter scinditur, scissaq; cùm proprijs pennis à toto corpore ad caput trahitur, quo abscisso cùm pelle reseruato, cruribusq; Pauonem ipsum aromatibus, ac odoriferis herbis refertũ veru assabis, infixis tamen prius per pectus caryophillis, inuolutoq; collo linteo albo, continuè aqua humectato, ne omnino desiccetur. Coctũ Pauonem ex veru exemptũ propria pelle integes, & vt pedibus stare videatur, virgulas ferreas infixas tabulæ ad hoc fabrefactas per crura, ne cernantur, per corpus ad caput, & caudam adiges. Sunt qui ad ludum, & risum camphuram cùm lana ori indant, ignemq; dum ad mensam fertur, inijciant. Inaurare etiam assum, & aromatibus conspersum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Sunt qui nisi domi enutritum in cibum admitti volunt: at salubrior erit teste Elluchasi, si antequam coquatur, suspensis à collo per diem, & noctem lapidibus condatur, & vinum generosum superbibatur. Haliabbas per triduum suspensos laudat. Hanc controuersiam, si controuersia est, soluit Isaac, æstiuo tempore per vnum, hyeme per tres, vel saltem duos suspendi, iubens: vel potiùs contradictio ita soluetur, dicendo, Elluchasim de Pauone loqui, qui primum ætatis annum nondum excesserit, cuius scilicet caro minus fibrosa est. Haliabbatem verò de prouectiori. Sauonarola decem diebus suspensos tenet, at sine pondere. In summa, vt caro præstantiorem, & meliorem succum generet, iugulare oportet, in æstate per triduum, aut ad minus per biduum antequam coquatur, hyeme verò ad quatriduum, & vltrà, simulq; pedibus

n l. 6. Fast. Pauonē qui prius saginarit, & qui prius edit.
o l. 2. de Animal. c. 5.
Cæna aditialis quæ.
p l. 29. c. 4.
q lib. 2. Annal.
Cæna adipalis.
r In Caligula c. 22.

dibus onus lapidum appendatur: nam & eo pondere carnis durities mollitur, & distractione fibræ laxantur, atq; hoc modo coctus à ventriculo conficitur. Cæterum cum caryophillis alijsq; aromatis assatus elixo præstat: si tamen cum pipere & saluia elixetur. Platina non insuauem fore asserit: alioqui & ipse assatum laudat. Damnatur tamen & nimis curiosa & exquisita cum aromatis assatio, quòd carnes, quæ alias suapte natura nimia siccitate peccant, eo pacto nimis exiccentur. Tacuinus carnes meliores esse credit, si Augusto mense comedantur, sed id de nondum adultis Pauonibus haud dubiò dicendum, cùm prouectiores, quia sicciores & duriores hyeme magis conueniant. Caueant ab earum esu, qui 10 quiete fruuntur; si quidem conueniunt, aut saltē minus nocent multùm se exercētibus, ijsq; tantūmodò iuniorū Pauonum vtpotè teneriorum. Hepaticis & spleneticis omnino noxius est eorum esus, & quos hæmorrhoides crebrò vexāt: atq; istæc de carne dicta sunto. Iam de ouis aliquid dicēdum existit, de quibus certè magna est controuersia. Communis omnium recentiorum opinio est pessima & humanæ naturæ planè inimica existere. Contra *s* Epenetus & Heraclides Siracusius apud *t* Athenæū primum locum inter oua Pauonis assignarūt, secundum Apanse inis, tertium Gallinaceis. Ego, vt quod sentio, liberè dicam, recentiorū opinioni lubens subscribo, & eiusmodi oua carnis qualitates sequi arbitror: in qua etsi voluptatem proceres collocent, est tamen, vt dixi, suapte natura nidorulenta, dura & fibrosa, & per consequens pessima, si sanitatis ratio habenda est, sin saporis, non ingrata. Fuit & 20 in cerebellis Pauonū haud vulgaris apud Romanos luxuria. Vitellius enim teste *u* Suetonio, patinarius dictus ob plurimas, easque nefarias comessationes, quas omnes exupetauit dicatione illius famosæ patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Mineruę vocitabat: in qua scarorum iecinora, Phasianorū & Pauonum cerebella, linguas Phœnicopterum & id genus alios prodigiosos cibos exhibuisse proditur. Eam patinam CC. sestertijs condidisse illum *x* Plinius tradit, cui faciendæ fornax in cāpis exædificata erat, quoniam, inquit, eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris constet, quàm murrhina.

Oua Pauonum an in cibo conueniant.

s In lib. de parandis obsonijs.

t li. 2. deip. cap. 17.

Cerebella Pauonum.

u In Vitellio. cap. 13. & 17.

Patina Vitellij.

x lib. 33. c. 12.

APOLOGI.

30 AVES creaturas regem Pauo orabat, vt se ob pulchritudinem eligerent. Eligentibus autem eum omnibus, Monedula suscepto sermone ait: sed si te regnante Aquila nos prosequi aggressa fuerit, quomodo nobis opem ferres. Morale significat Principes nō modò propter pulchritudinem, sed & fortitudinem & prudētiam eligi oportere. Alius est apologus de eadem Monedula siue Gracculo Pauonis pennis, vt pulcherrimus auium videretur, se exornante. Apologus iste prouerbij vicem obtinet, nam Gracculum Æsopicū vulgò dicimus, qui alienis bonis, quæ sibi vsurparant, exuti, rursus qui erant, Gracculi existunt, de quibus dicebat Horatius:

Principes qui eligendi.

Gracculus Æsopicus.

Moueat Cornicula risum Furtius ornata coloribus.

Memini pariter huius apologi in Gracculi historia: vbi elegantissimos, qui sequuntur, 40 versus ex neotericorum poetarum corypheo etiam citaui, & nunc doctrinæ causa repeto. Inuehitur autem poeta in quendam Strumam, qui scripta sua carpens, ijs tamen sua adornabat; Inquit autem:

Rogas, quis is sit in meis scriptis canis,
Quem vocaui Nicticorum, quem voco Ægothelen?
Is Struma quidam est, Gracculusq; Aesopicus,
Turgidus Pauonis aura, gemmeisq; pennis,
Superum, inferumq; saturi odij meta vltima
Qui meum panem vorauit, & latrat farinam.

50

FABVLOSA.

NOTISSIMA Argi Arctoris filij fabula est, qui πανόπτης à Græcis cognominatus est, quòd totus oculis scateret. Hunc nempè Poetæ à Iunone Iûs Inachi filiæ à Ioue amatore in Iuuencam immutatæ, custodiæ adhibitum fuisse fingunt: nam

Argi fabula.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat
Inde suis vicibus capiebant bina quietem,
Catera seruabant, atq; in statione manebant,
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io.

vt a Ouidius canit; vnde etiam πανόπτης Aristophani appellatur, à quærendo, quòd τηρεῖν Græci dicunt. Hic, inquam, dum Io custodiret, à Mercurio Iouis iussu oculis sono illustræ consopitis interfectus fingitur. Oppianus ex interfecti cadauere terram protulisse vult auem, in qua etiamnum signa centum oculorum, quos habebat Argus, apparent, quasi ante Argi tempora Pauones nondum visi fuissent: alij aiunt eos à Iunone Pauonum pennis impositos, quos Ouidius sequitur, dum canit:

a lib. 1. Metamor.

Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaq; lumina somno
Supprimit extemplò vocem firmatq; soporem
Languida permulcens medicatâ lumina virgâ.
Nec mora falcato, nutantem vulnerat ense,
Quà collo est confine caput, saxoq; cruentum
Deijcit; & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge taces; quodq; in tot lumina lumen habebas
Extinctum est, centumq; oculos nox occupat vna.
Excipit hos, volucrisq; suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

Mythologici, qui sub fabulæ cortice, veritatis moralisq; philosophiæ aliquid latere ostendunt, Argum interpretantur sphæram stelliferam innumeris oculis, hoc est, stellis refulgentem: Mercurium verò Solem, qui tunc Argum dicitur occidere, cùm diurno suo lumine stellarum lumē obscurat; vnde Argiphontes teste b Macrobio dictus est: Mysticè autem Argus est cælum stellarum luce distinctū, quibus inesse quædam species cælestium videtur oculorum. Mysticum item sensum proculdubio etiam continet, quod Ennius, quem Horatius partem poetarum nominat, in principio annalium suorum, in somno se admonitum fuisse animam Homeri secundum Pythagoræ dogma in suum corpus migrasse scribit in eo anateleutico. *Visus Homerus adesse poeta.*

Sol Agriphontes.
b lib. 1. Satur. cap. 10.
Ennius in Pauonem.
c In Proœmio.
Pythagoræ somnium.

Ad quod c Persius quoq; respexit, dum ait:

Nec in bicipiti somniasse Parnasso.

Fingunt namq; Pythagoram somniasse se Pauonem fuisse, deinde ex Pauone animam suam in Euphorbum, ex hoc in Homerum, ex Homero in ipsum, tum demum in Ennium infusam, vt sic accipias Ennium quintum fuisse à Pauone Pythagoræ, in cuius corpore habitauerit anima eius: vnde Persius.

Post quam destitit esse
Mæonides quintus Pauone ex Pythagoreo.

HISTORICA.

AQVILAM in Sesto à virgine educatam, eamq; libertate donatam scripsimus illi non solùm duplicem beneficij gratiam retulisse, vnam vt aues, alteram vt venatus virgini aggereret, verùm etiam post mortem eius diutius superuiuere noluisse, sed se in iam exurendæ rogum accensum iniecisse ac vnà cum illa conflagrasse. Simile omnino apparet, quod de Pauone a Athenæus ex Clearcho recenset: *Clearchus*, inquit, *ait Pauonem in Lucadia virginem sic deperisse, vt mox expirante illa morbo extincta.* b Ælianus pariter de Indico Pauone insignem, nescio num veram narrat historiam, quæ talis est. Aegyptiorum rex, cùm Indicum Pauonem maximum pulcherrimumq; dono accepisset, noluit cum gregarijs cæteris eum alere, vel cibi gratia vel nutrimenti. Itaq; Ioui vrbis custodi eum consecrauit, dignum hoc Deo munus huiusmodi alitem iudicans. Huius deinde capiendę desiderio, ventri ac luxui deditus iuuenis quidā locuples, vt splendidè epularetur captus est. Solebat enim ille semper indulgere genio, & varias quærebat dapes, etiam cum periculo, quauis occasione, quouis pretio, lucrum existimans omnia quis suam delectaretur improbitatem, & satiaret ingluuiem. Mercedem igitur huius sacrilegij ampla vni ex ministris Dei largitur, & insuper aliam promittit. Is verò spe vana inductus eum accessit ad locum, vbi morari alitem norat, & capere iuueni adferendam aggressus est. Sed non apparuit Pauo, & loco ipsius aspis visa est, erecta & aduersus ipsum irata Quare territus retrocessit. Cùm verò gulosus ille vrgeret & instigaret, ad Pauonem venit, qui mox ambabus alis in aerem eleuatus, neq; in sacra aliqua arbore consedit, neq; in alio sublimi, & excelso loco, sed in medio quodam

Aquila in Virginem amor.
a lib. 13. c. 30.
Virgo à Pauone adamata.
b lib. 11. de Animal. ca. 33.
De Pauone Indico Ioui cōsecrato miraculum.

dam inter templum & ipsos, vnde intrepidè illos expectans præ se ferre hoc videbatur, se illorum insidijs superiorem ac tutum esse, neq; capi ab eis posse. Itaq; re infecta luxuriosus ille pecuniam expensam repetit: negat ille se redditurum, quòd quantum in se esset, nihil non fecisset, rem verò sacram Deo auferre nequirent. Hinc ortam contentionem & clamores multi audiuerunt, & tandem summus quoq; sacerdos superueniens, litis in æde causam sciscitatur: illi se inuicem accusant, & iuuenis ille diues minis conuitijs & maledictis affectus discedit, & alterius cuiusdam auis esse deglutito magno cum dolore è vita migrauit. Ministrum verò improbum, vtpotè sacrilegium, ciuitatis princeps puniuit. Auis ab eo tempore neq; viua, neq; mortua visa est, sed cùm annis centum, vt ferunt, vixisset, euanuit. Hæc itaq; Ælianus: quæ, etiamsi fidem aliquatenus illis habere non habeamus, interim quantum Deus immortalis sacrilegos puniat, docere egregiè possunt.

Sacrilegiorum pæna.

DE PAVONE ALBO.
Cap. II.

ALBI Pauones regionibus Septentrionalibus peculiares fuerunt, vel saltem fuisse credebantur: vbi insuper & aliæ volucres nigerrimæ, vt Corui, Gracculi, similesq; aliæ ob immane frigus candidæ reperiuntur. Sunt tamen & in alijs regionibus: Siquidē in insulis, quas Maderas appellant, *a* Aloysius Cadamustus, & *b* Ioannes Laurentius Ananias in parua insula dicta plurimos albos Pauones nasci testantur. Quinimo binos in Gallia *c* Scaliger se vidisse ait, plures Mediolani Gaudentius Merula: & quem ego aliquando ad viuum depinxi, Bononiæ natus erat, & à nullo non visus. *d* Plotinus meo iudicio huiusmodi albos Pauones (loquor de ijs, qui in calidioribus terris nascuntur) ex imaginatione nasci rectè asseruit, licet alioqui Gybertus Longolius hos, cùm primùm ex Nouergia aduehererentur, Coloniæ ceu rem raram & insolentem habitos gentiq; miraculo fuisse, numero deinde per seminium aucto, cùm penitus in frigidiora loca commearent, iamq; matres in ipso vere ouis incubantes niuosa illa montium iugà perpetuò ob oculos videretur, ex ouis iam animatis albos pullos excluderent, vulgatiores factos tradit: id enim in nostris regionibus minimè locum habere videtur. Quod si verò & in his albam sobolem procreari velis, caueas, quibus includuntur, pariunt, incubant, excludunt, susq; deq; & ex omni parte albis velaminibus obtendens. Artificium hoc Antonius Mizaldus acceptum fert ornithotropho cuiusdam Principis viri licet etiam à multis, inquit, descriptum fuerit, at nescio, an probatum.

a Cap. de nauigat.
b in fabrica mundi tract. 3.
c Exer. 238.
d Lib. 3. Ant. 2.

Sequitur Pauonis albi à me obseruati icon.

Pauo albus cum tritico spica multiplici.

Pauo Iaponensis mas cum locustas.

Pauo Iaponenſis fœmina cum hordeo diſtico.

DE PAVONIBVS IAPONENSIBVS. Cap. III.

Quorum Icones habes duabus præcedentibus paginis.

10 CVOS modò deſcripturus ſum, marem ſcilicet ac fæminam, Summo Pontifici ante aliquot annos à Iapponenſium Rege ei gratificaturo inter alias aues ad viuum depictas, tranſmiſſos, Illuſtriſs. & Excellentiſſimo D. Cæſari Facheneto Marchioni, & Senatori noſtræ Vrbis ampliſſimo acceptos refero, cui pariter illi ab Innocentio Nono Pont. Opt. Max. Patruo ſuo donati fuerant. Mas itaq; talis erat: Cum noſtrate, vt ex collocata vtriuſq; deſcriptione videre eſt, nullam præterquam in cauda & pedibus, quæ & ipſa admodum exigua & penè nulla eſt, ſimilitudinem gerebat. Roſtrum erat, vt in noſtrate cinericiũ, ſed longiùs & ſubtiliùs. Vertex capitis, qui planus erat, & collum ſuperius vireſcebant, & maculis cæruleis ceu punctis quæ pariter in medio exiguas lineas albas deorſum deſcendentes habebant, re-20 ſpergebantur. Apex in capite quatuor fermè digitos longus partim viridis, partim cæruleus, figura filiginis ſpicæ non omnino diſſimilis. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, hanc ruber circulus ambiebat. Pectus & dorſum veluti ex ſquamis, ſed colore variantibus conſtabant. Pectoris enim ſquamæ, ſi ita vocare licet, ex cæruleo, viridi, & aureo: dorſi ex cæruleo & viridi tantùm tingebantur. Alarum principiũ eiuſdem cum dorſo erat coloris, ſed ſquamæ illæ virides haud ita apparebant, cęruleæ verò maiores erant & lucidiores. Pennarum ſecundi ordinis primæ eiuſdem erant cum ſuperioribus coloris; reliquæ in medio virides, vbi lineis nigris tranſuerſalibus notantur: pòſt ſubluteæ ſimiliter nigris lineis notatæ; in extremitatibus denique nigræ. Venter, coxæ, & deniq; pedes colore leucophæo & maculis nigris inſigniuntur, quarum quæ in ventre ſunt, lineas albas habent. Cauda pen-30 nis, quàm in noſtrate rarioribus, colore magis fuſco ad caſtaneum vergente, calamo candidiſſimo. Oculi caudæ multò quam in noſtrate maiores, primùm aurei, dein cærulei, poſtremò virides, vt in noſtrate.

Maris deſcriptio. *Roſtrum.* *Caput.* *Apex.* *Oculi.* *Alæ.* *Cauda.*

Fæmina mare quidem minor eſt, ſed capite toto, collo, dorſo, pectore & alis ſimillima. Illud verò in hac admirandum eſt, ſuprà vropygium, nempe ad dorſi finem, quid veluti caudam habere, eamq; oculatam, vt in mari: ſed oculi, licet quàm in illo ſint minores, ſunt tamen pro pennarum portione magni. Habebat itidem caudam viridem pennis in ambitu cæruleis, & calamis albis. Poſtremò in eo etiam à mare differebat, quod ventrem haberet prorſus nigrum.

Fæminæ deſcriptio.

40

DE GALLOPAVONE. Cap. IV. ORDO. ÆQVIVOCA.

HANC eximiam alitem, quamuis ex primo intuitu & moribus & figura corporis è Gallinaceo potiùs, quam Pauonino genere eſſe appareat, Pauonibus tamen adiunxi, vel hoc ſolo argumento adductus, quòd communem cum illis caudæ explicationem habens, eam pariter & ipſe admiretur, & ab alijs videri geſtiat: quare & vulgò Pauo Indicus appellatur. Cùm 50 verò & Gallum Indicum, & fæminam eius Gallinam Indicam vocent, operæ pretium eſt, antequam alia ſynonyma enucleemus, lectorem prius admonere, alias aues eſſe quæ eodem nomine gaudent: quales in primis ſunt, quarum hiſce verbis Cardanus meminit: *Gallina Indiæ occidentalis, imo potiùs Vulturis genus (Nam cadauera & res corruptas ſequitur) benè olet ob caloris vehementiam & ſiccitatem temperiei.* Alibi etiam ita ſcribit: *Pauones Indi* (Gallopauones) *pulchritudine multum noſtro Pauone inferiores ſunt; ſed caudam ſuam ſimiliter mirantur in orbem conuerſam: at contrà Gallinæ, quas ego vidi, Indicæ noſtris pulchriores ſunt: pennisque Pauonis decorantur: ſed cauda ampla carent, quam nec in orbem erigunt. Igitur non à coloribus, ſed operationibus ipſis ſpecies animalium ſunt diſtinguendæ.*

Gallina Indica Vulturis genus. *Gallinæ Indicæ Pauonis pennis.*

a In dialogo de Aui. Gallina indica criſta ta.

Attagen Syluatici.

guenda. Ab his rurſus:& à noſtro Gallopauone diuerſiſſima etiam eſt Gallina Indica;quàm Philippus Traiectenſiũ Epiſcopus,vt *a* Gybertus Longolius refert, in delicijs habebat,criſtata planè,hoc eſt,criſta ſpecioſa ornata,perq; omnia Gallinæ ſimilis,ſi colorem,quo Pſittaci in morem virebat,excipias. Eam,inquit,quanquam viuam non viderim,exuuiæ tamen, quæ Batauoduri in arce cuſtodiebantur, indicant Gallinacei generis auem. Ornithologus quærit an hęc auis ſit Attagen Syluatici,ſed cùm hic Attagenis pennas vario modo coloratas eſſe ſcribat,ſicut Gallina Indica (fortè Gallopauo) & Longolius ſuam auem omnino viridem eſſe dicat,itaq; quis non abſurdè diuerſas omnino eſſe iudicet: niſi Syluaticus Attaginem colore viridi & cæleſti aliquando videri putauerit; Sed hæc alij, iudicent, mihi Ornithologi coniectura non prorſus diſplicet. 10

SYNONYMA.

Gallopauus Pauo gallus.

Gallus Indicus.

Gallus peregrinus.

Gallopauo an veteribus.

Rõ. notus.

QVEM, de qua inſtitutus eſt ſermo, Ornithologus compoſito ex Gallo & Pauone nomine perquam appoſitè Gallopauum nominauit,quoniã ab vtroq; cùm animi, tùm corporis actiones participet: Poſſet eorum modo non ineptè Pauogallis appellari. Eadem enim etymi ratio eſt. Recentioribus alijs Gallina Indica; & Gallus Indicus, Petro Gylio Gallus peregrinus dicitur: Italis Gallo & Gallina d'India:Hiſpanis Pauon de las Indias: Gallis poulle d'Inde: Germanis Indianiſch, aut Calekuttiſch, aut Vuelſch hun : hoc eſt, Indica ,aut Calekuttenſis, aut Italica Gallina: Anglis à Kok of Inde. Verùm cùm eiuſcemodi auis vix antè octoginta ab hinc annis in Europa viſa ſit, & ex noua India ad nos delata,hanc temerè ſuſpicari quiſpiam poſſit, nunquid antiquis Romanis & Græcis cognita fuerit.Notum etenim fuiſſe probare arduũ eſt,& in hoc multi ingenium hactenus exercuerunt. Turnerus & Bellonius viri vndequaq; ſanè doctiſſimi non tantummodo illis notam extitiſſe credunt, verùm etiam eorundẽ Meleagridem eſſe conijciunt;ad quorum coniecturam Ornithologus quodãmodo accedens,niſi eaſdem aues,congeneres ſaltem eſſe arbitratur.Ego verò diligentiſſimè veterum de Meleagride verba,præſertim exactiſſimam Clyti peripatetici Ariſtotelis diſcipuli deſcriptionem cum viuo Gallopauone conferens planè eaſdem eſſe ſubinde oſtendere tentabo, prius obiter admonens. Gallinam Africanam & Numidicam , & Afram auem poetis dictam (vt Horatio; 20 30

Gallina Africana.

Non Afra auis, non Attagen Ionicus,

Et Iuuenali:

Numidicæ gutture.

a l.3.de Villa Fauſti.

Nec fructum capræ ſubducere, nec latus Afra
Nouit Auis noſter Tyrunculus.

Et Statio:

Quas vdo Numidæ legunt ſub Auſtro)

Aues Lybicæ.

b lib. 8. de re ruſt.c.2.

c l.3.de re ruſt.c.9.

d l.10.cap. 26.

eiuſdem ſynonyma eſſe, vti etiam Numidicæ guttatæ, *a* Martiali dictæ,& aues Lybicæ. Ita quoq; Auguſtinus Niphus Meleagrides vulgò Tunes appellari tradit , nimirum à Tuneto Africæ vrbe ; & Eliota Anglus Meleagrides interpretatur Hennes of Genny , necnon quidem alius Hiſpanicè Gallinam Moriſcam . Contrà antiquiſſimus *b* Columella Meleagrides ab Africanis manifeſtè diſtinguit , quòd Africanæ ſiue Numidicæ rutilam galeam & criſtam, Meleagris vtramq; cæruleam habeat *c* Varro verò & *d* Plinius diſertiſſimis verbis Gallinas Africanas & Meleagrides eaſdem fecere. Ille enim Latinè Africanas,Græcè Meleagrides dici ſcribit ; hic, *Meleagrides* , inquit , *pugnat in Boetia : Africa hoc Gallinarum genus &c.* Cum itaque carnoſam illam criſtam in Gallopauone varij coloris eſſe obſeruauimus, adeo vt modo albicans ſit, aut cinerea,modò ſubcærulea,modò adueniente ſanguine,cùm nempè velut ira percitus caudam in rotæ modum expandit , rutula aut rubra euadat, fieri poteſt, vt Columella eiuſcemodi carunculæ colorem non benè diſtinguens , diuerſas aues crediderit,ſeu potiùs,quòd magis veriſimile eſt,pro Aphricanis(eſt enim Columella Varrone recentior) Gallinas illas Chineas , pro Meleagride Gallopauonem intellexerit, quo modo doctiſſimus *e* Bellonius quoq; diſtinxiſſe videtur. Sed videamus tandem, num notæ omnes,quas Meleagridi ſuæ ſeu Gallinæ Aphricanæ antiqui tribuunt,noſtro Gallopauoni exactè conueniant. Clytus Mileſius referente *f* Athenæo,circa templum Virginis, inquit, in Olero Meleagrides aues ſunt. Locus vbi aluntur, paluſtris eſt. Pullos ſuos nullo amoris affectu hæc ales proſequitur, & teneros adhuc negligit, quare à ſacerdotibus earum curam geri oportet. Magnitudo ei Gallinæ generoſæ. Caput pro corporis magnitudine paruum 40 50

Gallinæ Chineæ.

e l.5.de Auib. c.8.& 9.

f l.14.cap. 26.

Meleagridis deſcrip.

Magnitudo.

Caput.

unum & glabrum (ψιλῶν) in quo apex (crista, λόφος) carneus, durus & rotundus spectatur claui vel paxilli instar eminens, corpus ligneum. Habet longam carnem apud maxillas pro barba, quæ incipiat à corpore: eamq; Gallinis magis rubicundam. At eam non habet, quæ ad Gallinarum rostrum nascitur, quam nonnulli barbam appellant: quare hac in re mutilum est animal. Rostrum habet Gallina & maius & acutius. Collum est nigrum, Gallinis crassius & breuius. Corpus totum variegatum, atq; cùm totus color sit niger, maculæ sunt albæ, quibus frequentibus, lentibusq; maioribus distinguitur. Sunt autem hi circuli in nigris orbibus totius coloris: atq; orbes idcirco, cùm niger color à multo candidiore habeatur, ipseq, niger rursus multò habeat candidiorem varietatē iucundam efficiunt. Color verò alarum albo colore, eoq; serratis quibusdam figuris distinguitur, qui vicissim variatur. Crura carent calcaribus, similiaq; sunt Gallinis. Feminæ maribus sunt simillimæ, quare genus Meleagridum non facilè discernitur. Hæc sunt, quæ scripsit Philosophus de Meleagridibus interprete Nicolao de Comitibus Veneto: quæ profectò, nisi omnia, pleraq; saltem si diligenter examinentur, nostro Gallopauoni competunt. Etenim nutritioni pullorum suorum à principio, vt aliquoties ruri obseruaui, negligenter admodum incumbit, adeo vt præ nimia incuria eos pedibus suis calcās occidat. Magnitudo quadrat, si pro generosis Gallinis; maximas intelligamus, quales sunt, quas vulgus Patauinas vocat, sed Gallinarum nomine Gallos potiùs intelligi voluerim. Nam Gallus in hoc auium genere, maior est. Caput pro corporis portione exiguum, glabrumque, & velut tumultos carneos, vel si mauis vocare carneas cristas λόφυς, scilicet σάκρινας obtinet. Sed hic obiter lectorem admonitum velim Iacobum Dalechampium admodum oscitanter pro κεφαλὴν μίουραν, caput magnum vertisse; quamuis tamen reuera ita euadat, cùm velut iratus caudam in rotam versat. Tunc enim vnà cum collo intumescit. Quod verò Clytus addat καὶ τὸ σῶμα ξυλειδὲς hoc est, & corpus ligneum, Hermolaus Barbarus, eumque secutus Ornithologus pro σῶμα χρῶμα legendum esse conijciunt, vt scilicet capitis color ligneus sit. Nam, inquiunt, de totius corporis colore postea agit. Ligneum autem colorem Barbarus subflauum exponit. Alij verò, qui σῶμα legunt ξυλοειδὲς, transferunt corporis lignosa duritia. Quod si ξυλοειδὲς pro colore accipiamus nondum colorem explicamus: nam quamuis Barbarus subflauum conijcit, hic tamen color in Meleagride meo iudicio locum non habet. Quapropter communis lectio τὸ σῶμα ξυλοειδὲς mihi magis placet, & de duritia capitis intelligi debere existimo: & fortassis Clytus sponte colorem capitis tacuit, satis se fecisse credens, si carneos illos tumulos indicasset; siquidem hos cum nulla alia, quod sciam, aue habet communes. Adde quòd colorem eorum pluries variet, adeo vt difficulter exprimi queat. Sunt denique qui pro eisdem dictionibus rostrum ligneum vertentur, sed hi etsi rostrum quidem tale sit, quod toto capiti debeant ascribere ad rostrum priuatim deduxere. Caput autem huic aui durissimum esse facilè crediderim, ideoq; à sagacissima rerum parēte Natura illi largitum esse, ne cùm sibi inuicem, vt fieri quotidiè videmus, grana eripiunt, robustiores debilioribus cranium, quod glabrum est, pertundant. Solent autem id continuè petere, vel ne ab ambientis frigiditate, quam nō mediocriter perhorrescunt natiuus cerebri calor detrimentum accipiat. Deniq; & hoc certò noui caput collo adeo tenaciter adhærescere, vt nisi cum summo labore, cùm occiduntur, ab eo auelli queant. Sed huiusmodi meam coniecturam saniori semper doctiorum iudicio subijcio. Gybertus Longolius eiusmodi, quem dixi, colorem ligneum ad vniuersum auis corpus extendit, cuius viri sententiam, cùm vix è quinquaginta, duas eodem colore præditas reperire sit, amplecti non possum: sed prosequamur. Ad malas Gallopauonis nostri caruncula longa veluti barbara propendet, sicuti de Meleagride Clytus scribit, quamuis pro ἀπὸ τοῦ στόματος, id est ab ore; ἀπὸ τοῦ σώματος, id est, corpore in perperam impressis Græcis Athenæi libris legatur, quemadmodum diligentissimus Ornithologus etiam animaduertit; sed quod huiusmodi carunculam rubicundiorem esse dicat, quam in Gallina, id fortè dicendum, & intelligendum est, cùm velut irascitur auis; nam eo potissimùm tempore non sanguineo dumtaxat colore tingitur, & intumescit, sed collum etiam anterius, quod aliàs liuidum & obscurum est. Ad hæc τράχηλον (hoc est, ceruicem) nigrum, crassiorem & breuiorem pro corporis portione, quam Gallina, obtinet. Palea etiam caret, vt Meleagris. Rostri qualitas ex æquo respondet, necnon & corporis varietas; siquidem quamuis plerumq; nigri dentur Gallopauones, semper tamen frequentibus maculis albis resperguntur. Nostro æuo cuiusuis propè coloris reperiuntur; at non absq; eisdem maculis, Meleagridum alas maculis et albis specie serrata digestis distingui ait Clytus, id pariter, si de maioribus pennis

Barba in Gallinis quid. Rostrum. Collum. Color. Crura. Gallopauonis natura. Caput. Dalechampy error. Clytus explicatus. Ligneus color qui. Caput Gallopaui durum est. Ceruix. Rostrum. Alæ. Crura.

pennis maximè intelligamus, in Gallopauone locum habet. Crura deniq; calcaribus carent, & fęminæ maribus ſæpè adeo ſimiles ſunt, vt peritos etiam emptores decipiam. Ex quibus omnibus penitus affirmare auſim Clyti Meleagridem noſtrum Gallopauonem eſſe. Quæ cum ita ſint, videndum modò eſt, an Meleagris veteribus omnibus eandem auem ſignificet. Inter Varronem enim & *h* Columellam apertiſſimam contradictionem eſſe paulò ante oſtendi, illum nempe Gallinas Africanas Græcis Meleagrides appellari ſcribere: hunc verò Meleagrides Gallinis Africanis ſimiles quidem dicere, ſed ita diſtinguere: quòd illæ criſtam & galeam cæruleam, hæ rutilam habeant. Ornithologus in verbis Columellæ mendum eſſe arbitratur, & pro galea palea legendum. Paleam autem vocamus, quæ ceu barba quædam à Gallinarum roſtro dependet. Verùm cùm Clytus, vt ipſemet fatetur Ornithologus, barba ſeu paleis Maleagrides carere clariſſimis verbis ſcripſerit, eius itaq; coniectura nihil, aut parum ad rem facere videri poteſt. Ego quid de Gallinis Africanis Columellæ ſentiam, ſuprà aperui. Num modo Clyti Meleagris cum Varronis & Plinij notis conueniat, modò dicendum eſt. Manifeſtè enim præcipuam notam, carnoſam nimirum criſtam vterq; omiſit, quod ſanè mirum eſt: at fortaſſis quiſpiam eiuſmodi aues neutri viſas eſſe ſuſpicetur, eoq; magis cùm ipſemet Varro *magno venire propter penuriam* ſcribat; quod pariter Plinius his verbis confirmat: *quæ nouiſſimæ ſunt peregrinarum auium in menſas recepta.* Nihilominus paucæ illæ, quas vterq; aſcribit, notæ Meleagridi Clyti, & noſtro Gallopauoni egregiè reſpondent. *Gallinæ Africanæ*, inquit Varro, *ſunt magnæ, variæ, gibberæ* (hoc eſt, vt Beroaldus exponit gibboſæ) *quas Meleagridas appellant Græci. Hæ nouiſſimæ in triclinium genearium introierunt è culina propter faſtidium hominum.* Hæc ille, quæ ferè Plinius ad vnguem mutuatus videtur, cùm ait: *Simili modo* (vt Memnonides circa Memnonis ſepulchrum) *pugnant Meleagrides. Africæ hoc Gallinarum genus gibberum* (aliàs gilberium, Volaterranus gilbarum legit) *varijs ſparſum plumis, quæ nouiſsimæ &c.* Quòd verò gibberas eſſe dicant, id meo iudicio ita intelligendum eſt, non quòd omnino gibboſæ ſint, ſed quia quodammodo tales propter colli breuitatem appareant, quam Clytus quoque ſuæ Meleagridi tribuit. Reliqua extra omnem controuerſiam ad vnguem reſpondent: adhæc *i* Ariſtoteles Meleagridum oua punctis ſcribit diſtingui; his quoq; noſtræ Gallopauæ oua maculata ſunt. Atq; hiſce hactenus ſatis dilucidè Meleagrides Clyti & Varronis noſtros Gallopauones eſſe probaſſe videor; Quos verò *k* Ælianus alibi Gallinaceos maximos Indicos, vt in Petri Gyllij verſione habemus, appellat, hi quoq; non aliæ aues fuerint, quam Gallopauones vel ſaltem illis congeneres, quemadmodum & Ornithologus iudicat; ſed verba Gylij aſcribamus; *In India*, inquit, *Gallinacei Maximi naſcuntur, non rubram habent criſtam vt noſtri, ſed in variam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus contextam. Pennas poſteriores* (*caudæ ſcilicet* πτερὰ πάνυ γαῖα) *non inflexas habent, neque in orbem reuolutas, ſed latas, quas cùm erigunt, vt Pauones, trahunt, eorum pennæ ſmaragdi colorem gerunt.* Hæc ille, quorum ſanè pleraq; in Gallopauone conſpicimus. Et quantumuis criſtã non vt in noſtris rubram, ſed variam ad inſtar coronæ è varij floribus contextæ eſſe tradat, nos contrà in Gallopauone criſtam carneam nominauerimus, haud interim negauimus multoties colorem illum variare, imo verò modò ad album, modò ad cæruleum, modò ad liuidum, & ſubfuſcum, modò ad purpureum & rutilum, rubicundumque ſæpius accedere obſeruauimus. Adhæc Gallopauo, quem nunc manibus contracto, ſmaragdi colore quidem non eſt, at egregiè, & cum ſummo ſplendore eum emittit. Quibus ita ſe habentibus nonnullos recentiores, qui Gallos Vros (Orhanen Germanis vulgò dictos) Meleagrides eſſe crediderunt, iure merito indoctos Gybertus Longolius vocat, ſed quàm benè & ipſe quaſdam aues, quas eiſdem populis Kurhen, neſcio qua nominis origine dici ait, nidos locis vliginoſis in nemoribus ſtruentes, plumis varijs mirificè fulgentes, vt eminus videnti Phaſiani videantur, criſta purpurea, & cauda minimè longa, & corpore quàm Phaſianus eſt, preſſiore, Gallinas Africanas eſſe credat, prorſus non intelligo. Etſi enim Varro alibi dicat Gallinas Africanas, ruſticis aſpectu ſimile eſſe: facie tamen incõtaminata ruſticas ab Africanis manifeſtè diſtinguit, quaſi Africanę faciem habeant contaminatam, hoc eſt, vt ego conijcio, varios colores admittentẽ, quę ſi vera eſt coniectura, nihil amplius dubitãdum eſt, quin Gallina Africana noſter Gallopauo fuerit. Huius ſententiæ etiã Iulius Cæſar Scaliger fuiſſe videtur; cũ ait:

Pauuſq; Pauiq; æmulus minus pictus
Viſenaus orbe nuper è peregrino
Meleagris is putatus è Clyti libris.

Gallinam autem Africanam nõnulli Perdicem terræ nouæ vocant, vt in ſcedulis meis annotatum reperi.

g li.3. de re ruſt. cap.9.
Meleagris an omnibus eadem.
h li.8. de re ruſt. cap.2.
Palea quid
Clyti Meleagris an cum Varronis & Plinij Meleagride eadem.
Varro & Plinius explicati.
Meleagris cur gibbera dicta.
i 6. Hiſt. cap. 2.
k lib. 16. Hiſt. de Anim. c. 2.
Gallinacei maximi Indici.
Vrogallos nõ eſſe Gallopauones.
Kurhen Germanis quæ auis.
Facies contaminata quid Varroni.

Gallopauo mas cum oryza.

Gallina Indica cum ouo eius, & Melampyro luteo perpusillo.

FORMA. DESCRIPTIO.

GALLOPAVO cùm apud nullas non Europæ gentes iam passim ita obuius sit factus, & exactè satis à Petro Gyllio sub peregrini Galli nomine descriptus, itaq; allata ab illo descriptione acquiescemus: si quid tamen notatu dignum omiserit, id 10 maioris dilucidationis gratia è nostro addemus. *Ille autem ita fermè scribit.* Is quem ex nouo orbe delatum vidi, eadem est, qua Pauo, proceritate, quod ipsum simul cum capite à plumis omnino nudum est: tantùm purpurascente pelle obducitur; & tam valde crassum est, vt pellem, quæ antea laxa & vacua spectabatur, cùm vocem mittit, sic contendat & inflet, vt ad brachij crassitudinē accedat. Eius capitis vertex colore partim albo, partim cæruleo, partim purpureo distinctus crista caret, quædam rubra appendicula carnea ex eius summo rostro per superiorem rostri accliuitatem, tantoperè eminet, vt digiti longitudine inferius dependeat, quàm rostrum ipsum, quod quidē ea superintegitur, vt hoc nisi è transuerso videri nequeat. Hanc quidem appendiculam cùm pastum capit, contrahit, vt quę antea digito longior, quàm rostrum propendebat, modo contracta ad rostri longitudinem non acce-20 dat. Huius plumæ tunc Accipitris speciē similitudinemq; gerunt, tum extremæ albæ visuntur. Cruribus est procerissimis, eiusdemq; vngues similiter vt nostratium aduncitatem habent & distinctionem. Illius, quem vidi, corpus & rotundum erat, & Pauonis excelsitatem superabat. Oculorum ambitus cæruleo & purpureo colore efflorescebat, & perinde vt Accipitres acri atque acuto videndi sensu vigebat. Cùm quispiam ad Gallinam appropinquat, totis inhorrescit plumis, & gradu superbo exterrere accedentes conatur. Gallina illius alba erat, & Pauonem, cùm is plumas caudæ amisit, referebat. Hæc itaq; Gyllius, in quibus binæ eæq; non parui momenti notæ desiderantur: crura scilicet calcaribus carere, & marem à fæmina, cùm iam ad maturam ætatem peruenerint, setacea barba ante gulam distingui, carunculamq; illam in fæmina admodum exiguam esse. Quod verò pennas Ac-30 cipitrinis similes esse dicit, id propter multiplices maculas intelligendum est. Adde denique rationem, cur caruncula illa capitis pro arbitrio suo mutet. Cardanus tradit, & ratio ipsa etiam docet, vnà cùm sanguine extendi, quanquam & viderim simul pallentem & extendentem: colligi verò & contrahi, quoniam tenuis est, & laxa: quomodo & scroti cutis quandoq; tota contracta videtur, quandoq; verò multùm extensa.

Collum. *Caput.* *Color.* *Crum.* *Oculi.* *Crura.* *Scroti cutis.*

LOCVS.

GALLOPAVONES loca calidiora amant, & in frigidioribus Europæ plagis ægrè 40 admodum degunt. Pascuntur vnà cum Gallinis, sed longiùs à domo per agros diuagantur. Quod ad regiones spectat, quas habitasse à veteribus celebrātur, in primis Mnesias referente *a* Plinio Africæ locum Cratiamne in Oceanum effluente à lacu Meleagride & Penelopas viuere scribit, quod profectò omnino nō percipio, nisi fortè Meleagrides Mnesiæ ab alijs diuersæ fuerint. Antea enim *b* Plinius disertissimis verbis. *Num ascas Gallinas celebrari in parte Africæ Numidia, nunc etiam in Italia* dixerat. Numidicas autem Gallinas cum Africanis & Meleagridibus easdem esse antè ex Varrone & eodem Plinio probauimus. Penelopas verò aquas colore pulchrè noui. Contra *c* Athenæus Aetolos primos Meleagrides habuisse testatur. Ætolia autē in Achaia, est Achaia in Peleponneso, Peleponnesus peninsula Græciæ. *d* Diodorus Siculus cum Plinio consentire videtur, vltimam Syrię 50 partem Meleagrides ferre scribens: itē *e* Strabo circa Arabiam degere inquiens, qui pariter alicubi in frōte portus magni sic dicti tres insulas esse refert, quarū vna Meleagrides multas habeat. Clytus vero Mylesius circa templū Virginis in Olero, inquit, Meleagrides sunt: codex Græcus habet *ὀλέρῳ* Gyllius vertit ad templum æreum: Voloterranus ex Æliano in Lero Insula. Est autē Leros insula in mari Icario, vel, vt *f* Plinius habet, maris Ægei in ora Cariæ. Ornithologus in Olero legit, quæ, inquit, vrbs Cretæ in alto loco sita (supra Hierapytam *g* Ortelius) à qua Minerua (quam & Virginem vocant per excellentiam) Oleria dicta & festum eius Olerium apud Stephanum. Conijcit autem has aues Mineruæ sacras fuisse, cùm Athenis etiam in Acropoli olim educari solitæ fuerint. Hæc Ornithologus, sed

a l.37.c.2 *b l.10.cap.26.* *c lib.14.* *d l.3. Ant. cap.12.* *e l.16. Geo.* *f l.4.c.12.* *g In thes. Geog.*

ſed Acropolis Lybiæ vrbs eſt, item Aetholiæ apud Stephanum, & apud Æltholos Meleagrides naſcitur ex Athenæo diximus.

INCVBATIO. EDVCATIO.

COLVMELLA & Varro eandem ferè Numidicarum Gallinarum educationem eſſe volunt, quæ Pauonum, quas cum Gallopauonibus cùm eaſdem eſſe probauerimus, lectorem modò ad peculiare caput de educatione Pauonum remittimus. Sed quamuis non contemnendus ex Gallopauonum nutritione altoribus fructus & emolumentum cedat, ſumptus tamen in educando alendoq; & curæ plurimum requiritur. Incubant verno tempore diebus tricenis, quod cum Pauonibus commune habent, ſed hic mas non incubat. Mirum quod a Ioannes Bapt. Porta refert, nempe Pauones cum his auibus coire, & pulcherrimos ita pullos procreare: Cùm ſimul, inquit, domi cicuratæ eſſent Gallopauo fæmina, & Pauo maſculus, nata ſunt oua fœcunda, ex quibus pulli omnium pulcherrimi excluſi ſunt, pennas habentes nitidiſſimo colore fulgentes, qui cum Pauonibus denuò ſe commiſcent, totius ferè Pauoninis fuit partus.

Incubatus.

a l.2. Mag. natur. cap. 14.

Pauones cum Gallopauis coire.

VOX.

AELIANVS a Meleagrides, vt & Attagenes ſcribit ſuum ipſas nomen voce ſua imitari: quod, vt ingenue fatear, non intelligo: Pollux verò verbum ad Κακκάζειν ad Meleagridum vocem etiam extendit: quæ ſanè vox Gallopauoni quodammodo etiam conuenit. Eandem Heſychius Atticos ait de Gallinaceorum voce circa partum vſurpare. At Gallopauo vocem quandam ædit crocitationi Gallinaceæ Pauoninæq; non diſſimilem cum fragore nempe per collum longè lateq; vagantem, quaſi inſtar liquoris in dolium infuſi obſtrepentem.

a l.4. de Anim. c.41.

Κακκάζειν

DENOMINATA.

MEΛΕΑΓΡΙΑ & μελέαγρα quædam radices dicuntur teſte Suida, qui hæc innominati authoris verba citat: Ῥίζαις αὐτοῦς μελεαγρίων καὶ καρδίαις σαλάμων ἐδέζετο. Periti herbæ alicuius ſylueſtris radices eſſe exiſtimãt, eaſq; adeo dulces, vt mel ſylueſtre dici meruerint, quales vidẽtur illæ, quas vulgo dulcichinos vocamus, qui in amœniſſimo Veronenſium agro non procul ab vrbe ſpontè oriuntur, Traſi ib vocatæ, & Traſi dulci, & dolzolini. Pena appellat eſculentos cyperos, quòd hæc planta prorſus ſit è cyperi genere, ſiue radices, ſiue reliquam plantam ſpectes, nec differre videtur, niſi radicum ſapore, qui gratus veſcendo eſt, ſapore caſtaneæ, nec minus vtilis. Sunt autem bulboſæ, vt ſcribit b Matthiolus, fabarum magnitudine, oblongæ, & cùm exiccantur, rugoſæ. Sunt qui putant ſtirpem iſtam eſſe Theophraſti Cyperum eſculentum, cùm cæterorum radices ſint amaræ, & minimè edules.

Mel ſylueſtre.

Dulcichini Veronẽ. cum Traſi.

Cyperus eſculentus.

b In cõmẽt. c.138. l.2. Dioſc.

Botanici recentiores plantam quandam flore ſpecioſiſſimam, bulboſam, è Tuleparum genere deſcribunt, quam Lobelius Lilionarciſſum purpureũ variegatum vocat: al ij fritillariam: Dodonæus rectiùs Meleagridem dici poſſe arbitratur, quòd Meleagridis auis plumas non coloris quidem ſpecie, at varietate, ſitu, magnitud neq; macularum referat. Hæc planta à Narciſſis differt, Tulipæ ſimilior, ſed minor. Flos pulcherrimus deorſum vergens è ſenis filiolis componitur, violaceo colore purpuraſcens, quem dilutè admodum purpureæ ac quaſi albicantes, ordine concinno digeſtæ, ac intertextæ maculæ elegãtiſſima varietate commendant, & foris quidem. Interiore parte nigricantibus ſparſim diſpoſitis lituris, circa baſim maioribus ac frequentioribus exornantur. Stamina hinc quoq; ſex, & medius piſtillus, colore ſubluteo. Caulis tenuis, circa quem quina oblonga, anguſta foliola, croci, è virore candicantia. Radix bulboſa, rotunda, & candida eſt: ſemen albidum, compreſſum, ſiliquis hæmero callidis minoribus. Hæc omnia c Iacobus Dalechampius: ſed hic flos Gallinis Chineis, non Gallopauonibus aut Meleagridibus, vt perperam putabat Dodonæus, nomen inde detorquens, ſimilis eſt, licet colore diuerſus.

Lilio narciſſus purpureus variegatus.

Fritillaria Meleagris herba.

c l.15. Hiſt plant. c.7.

VSVS IN SACRIS Ethnicorum.

ISIDI Tithoreæ binæ quotannis nundinæ celebrabantur referente *a* Pausania vere ne̅pe,& autumno. Tertio verò ante vtrasq; dies,quibus eius penetralia introire fas erat, incolæ Tithoreenses se arcano quodam ritu lustrabant,& eorũ,quæ porrecta fuerant superioribus nundinis, extorum reliquias in eundem locum semper deportatas defodiebant: atque iste eis solennis diei ritus erat. Postero verò diei institores tabernas sibi ex arũdine & alia fortuita quauis materia erigebant. Tertio postremum die,qui ad eas nundinas venerant, mancipia & quoduis genus pecudum, vestem etiam, argentum & aurum vendebant. Pomeridianis verò horis ad sacra animum adijciebant, lautioresq;, hoc est, ditiores, boues & capras; quorum tenuior res familiaris esset, Anseres, & Meleagrides aues Deæ immolabant.

Isidis Tithoreæ nũdinæ.

a In Phocicis.

EMBLEMA.

NICOLAI Reusneri de Meleagride emblema cum lemmate HEV CADIT IN QVENQVAM TANTVM SCELVS.

b l.2. Emblem.27.

Dum cineres Meleagre tuos ad busta sorores
Collachrymant: syrias mox abeunt in aues.
Fratris adhuc nomen retinent, planguntq; gemuntq;
Matris & accusant voce querente nefas.
Mens vbi materna est, vbi sunt pia vota parentum?
Vitam cui dederas est scelus eripere.

VSVS IN CIBIS.

CARO Gallopauonum nostrorum in cibo lautissima est, & principum epulis digna, multum,si probè conquocatur,& cõstans alimentum præbens. Eodem modo Gallinæ Numidicæ veteribus in summo honoris culmine habi æ sunt: vnde Plinius eorum alibi gulam carpit,qui victu simplici & præsentibus non contenti, aues vltra Phasidem amnem & è Numidia peterent. Hæ, inquit *a* Varro de Meleagridibus loquens, *nouissimæ in triclinium ganearium introierunt è culina propter fastidium hominum*. Idem *b* Plinius repetit: *Quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ propter ingratum virus. Verum Meleagri tumulus nobile eas fecit.* Sed quorum Varro *propter omnium fastidium*, Plinius *propter ingratum virus* nouissimas inter peregrinas aues in cibis receptas dicant, id sanè in Gallopauone locum non habent: Idem enim propè sapor cum Pauonis nostratis carne est, atq; alimenti facultas eadem, neq; minor ad concoquendum contumacia, nisi maceratorum prius ratione aliqua carnis durities corrigatur: quod ferè vitium paulò maioribus auibus commune est, nisi multis, vt hic etiam vsu venit nouitas, & raritas gratiam adderet: atq; hinc *c* Martialis Capis & Gallinis hoc auium genus prætulit hoc disticho:

a l. 3. de re rust. c. 9.

b l. 10. cap. 26.

c In Xenijs

Si Lybicæ nobis volucres & Phasidis essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

d Iuuenalis quoq;, vbi eos insectatur, qui cænas lautiores parant, quàm modus facultatum suarum ferre possit. Gallinas Afras inter pretiosiores delicatioresq; cibos enumerans canit:

d Saty. 11.

Nec frustum capereæ subducere, nec latus Afra
Nouis auis noster Tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

Et Petronius Arbiter, *tuo*, inquit, *palato clausus Pauo nascitur, Gallina tibi Numidica*. Quapropter deniq; *e* Martialis miratus Hannibalem Afrum nunquam eiuscemodi aues edisse, ita canit:

e In Distichis.

Anſere

Ansere Romano quamuis satur Hannibal esset,
Ipse suas nunquam Barbarus edit aues.

Vt tenerior fiat.

Vt itaq; carnem hanc, quæ difficulter, vt dixi, ventriculo obtẽperat, licet palato hominum per se grata, teneriorem & per consequens eius esum salubriorem reddamus, tempestiuiùs auem ingulabimus, & ad pedes, vt in Pauone communi recitauimus, pendentibus pondera adijciemus, aut tale aliquid aliud excogitabimus, vt si è ficu pepẽderint, vel perstringãtur diutiùs, fricenturuè & vapulent: nam & hæc factura ad discutiendam carnis duritiam, & diù pandam fibrarum tenacitatem plurimùm facit. *f* Apitius pullum Numidicum sic præparat: *Pullum, inquit, curato, elixato, lauato, lasere & pipere aspersum condito atque assato. Teres piper, cuminum, coriandri semen, laseris radicem, ruta, caryotam & nucleos suffundes, piper asperges & inferes.* Gallopauo cùm elixus, tùm verò maximè assus nostro æuo editur.

f l. 6. c. 6. Pulli Numidici præparatio.

FABVLOSA.

Meleagri fabula.

MELEAGRI, quem Oenei Calidoniæ regis filium fuisse, perhibent, historia legitur apud Eustathium & alios Grammaticos. Huic fingunt, cùm pro regione frugum primitias Dijs offeret, & Dianæ non meminisset, iratam Deam immisisse aprum, qui & terram eius deuastaret, & multos homines interficeret: Meleagrum verò & Thestij filios, virtute quoscunq; præstantissimos è Græcia conduxisse, qui aprum interimerent. Qui cùm conuenissent, ac ferocissimam illam bestiam occidissent, tunc Meleagrum carnes eius distribuisse, caput verò, & pellem sibi soli reseruasse: Deam ira ob cædem sacri apri aucta loco pœnæ, rixam inter omnes excitasse, vt Thestij filij, & reliqui Curetes pellem peterent, præmij dimidium ad se pertinere dicendo, sed Meleagrum vi eis eam eripuisse; Thestijq; liberos occidisse: vnde cùm inter Curetes & Calydonios bellum esset exortum, Meleagrum ad id non exijsse, iratum nempe ob diras, quibus ipsum mater propter fratrum necem deuouerat. Cùm itaque Curetes iam vrbem essent inuasuri, vxorem Cleopatram ei persuasisse, vt Calydonios tueretur. Egressum ergo aduersus Curetes Meleagrum, cremata à matre sua face, quã illi Parcæ dederant, dicentes tamdiu victurum, quàmdiu fax illa duraret, in prælio occubuisse, maximumq; eius necem Calydonijs luctum attulisse: Sorores ad sepulchrum eius continuè eum deplorauisse, donec Diana eas virga tactas in aues mutasset, & in Lerum Insulam detulisset, imposito Meleagridum nomine; easq; etiamnum certo anni tempore Meleagrum lugere; Duas sorores, Gorgonem & Deianiram beneficio Bacchi, non transfigurasse. Hanc omnem narrationem ex Nicandro *a* Antoninus Liberalis. Eadem fabulam leges apud *b* Ouidium, qui primum Atalantam Schænei filiam aprum confodisse & formam & pulchritudinem eius miratum Meleagrum apri interfecti exuuias concessisse fabulatur; reliqua verò cum superioribus ferè conueniunt;

Diana ira ob interfectum sacrum aprũ.

Meleagri mors.

Meleagri sorores in aues.

a lib. 3. de mutationibus.

b l. 8. Metamor.

Quas postquam Oeneia tandem Latonia clade
Exsatiata domus, præter Gorgenq; nurumq;
Nobilis Alemenæ: natis in corpore pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas
Corneaq; ora facit, versasq; per aera mittit.

Lachrymæ in succinũ.

c l. 37. c. 2.

Fingebant autem etiam lachrymas eiusmodi auium in succinum conuerti, de quo *c* Plinius loquens: *Alios, inquit, putare in Numtaia gigni, Super omnes est Sophocles Tragicus poeta, quod equidem miror, tanta grauitate cothurus, & præterea vita fama, alias principe loco genitus Athenis rebus gestis, exercitu ducto. Hic vltra Indiam fieri dixit è lachrymis Meleagridum deflentium auium Meleagrum. Quod & credidisse eum, vel sperasse alijs persuaderi posse, quis non miretur? quamuè pueritiam tam imperitam posse reperi, quæ autum ploratus annuos credat, lachrymasue tam grandes, auésque è Græcia, vbi Meleager perijt, ploratum isse ad Indos? Quid ergo? non multa æquè fabulosa produnt poetæ? Sed hoc eam re, quæ quotidiè inuehatur, atque abundet, & hoc mendacium coarguat, seriò quemquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intoleranda mendaciorum impuritas.*

d l. 8. Mythol. c. 24.

De Penelope historia. Icarij somnium.

d Natalis Comes ignarus, vt apparet, alias esse Penelopes aues, alias Meleagrides, de Penelope Icarij & Peribeæ Naidis filia. Vlyssis vxore, quæ prius Arnæa vocabatur, historiam hanc nescio ex quo auctore recitat. Fama est Icarium, inquit, quo tempore gestaret in vtero Peribæa, iuisse ad oraculum propter quædam visa sibi in somnijs, vt sciscitaretur, quid vxor esset paritura, & responsum retulisse huiusmodi.

Αἴχρος ἔχει Περίβοια, κλέοστ' ἐν γάστριγον αικῶν.

Fæmineum Peribœa decus, Peribœa pudorem
Fert vtero.

Illud cùm audiuisset Icarius, neq; rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam in suam familiam ex illa, quę nasceretur, redundaturam, continuò natam Arnæam in quadam pelui expositam in mare deiecit, fortunæq; ipsius puellæ totum negotium commisit. Hanc puellam Arnæam vocarunt, quòd eam nollent educare, cùm ἀρνεῖσθαι refutare & abnuere significet. Cæterùm peluis, vbi diutius miram quandam maris & ventorum 10 tranquillitatem nacta fuisset, neq; recessisset ab eo loco, vbi primùm deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarū aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant. Has aues arculam ad litus appulisse memorant, cùm parum distaret à littore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum, ac Icario narratum, ita misericordia puellæ eius animum commouit, adhortante & impellente præcipuè Peribæa, vt ad mare ipse profectus inuentam peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illæ igitur aues cùm Penelopes per illud tempus Græcis dicerentur, nam Penelope est Gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox depocto priore Arneæ nomine filiam Penelopen vocauit. &c. Hæc itaq; ille: at mihi Penelope Anatum genus est, Gallinarum minimè. Quomodo 20 enim Gallinæ arculam è mari ad littora perducant, natare non tantùm ignaræ, sed ad id præstandum etiam omnino ineptæ?

Icarius Arnæam filiā fortunæ maris committit.

Aues Arnæam pelui impositam è mari ad littora perducunt.

Penelopem quæ auis.

DE PHASIANO.
Cap. V.

SI à pennarum pulchritudine, & carnis præstantia institutum nobis ordinem metiamur, equidem non minor, aut fortassis etiam maior colorum 30 varietas ac elegantia in pennis Phasiani, nec minor etiā caudæ ornamentum in hoc, quam in Pauonibus conspicitur: vnde sapientissimus olim Solon ab opulentissimo & in regali solio diademate purpura, auroq; superbiente Cræso interrogatus, nunquid vnquam speciosius quicquam spectasset, fertur respondisse, Phasianos & Pauones venustiores sibi videri, quoniam naturali ornamento decorati, non ascititio fuco spectabiles essent. Cùm verò eximiam cùm totius corporis, tùm maximè caudæ speciem ac formam hominibus ostentare, & tanquam in rotæ modum versare ac circumagere ignorent, quinimo turpissimo animi vitio nempe stoliditate laborent, quantumuis propter carnis etiam bonitatem præferendos, Pauonibus 40 Iunoni consecratis alitibus postposuimus.

Solonis in Cresum scomma.

ÆQVIVOCA.

PHASIANI populi sunt teste Hesychio in Ponto ad Phasidem amnem, à quo pariter hæ aues, de quibus in præsentiarū agendum est, nomen obtinuerunt. Regio horum populorū teste diuino *a* Hippocrate, palustris est, calida, aquosa & densa, imbresq; in eam decidunt omnibus tēporibus & magni & impetuosi. Ipsi verò vitam agunt in paludibus, domosq; ligneas & ex arundinibus in ipsis aquis habent extructas, neq; multum inde prodeūt, vt adeant vel emporia vel vrbes: verùm nauiculis ex vno ligno fabrefactis per- 50 meant sursum ac deorsum. Habet enim fossas ac ductus aquarum plurimos. Bibunt autem aquas calidas stagnātes, quæ & à sole sūt putrefactę, & ab imbriū casu auctæ. Ipseq; fluuius Phasis omnium fluuiorum stagnantissimus est, & quilentissimo cursu profluat. Fructus autem, qui illic nascuntur, omnes insalubres, euirati, imperfectique præ multitudine aquarum, neq; vnquam maturescunt. Hæc itaque Hippocrates. Regio verò, quam Phasis illabitur, Colchis appellatur, non longè, vt *b* Strabo scripsit, à Macrocephalis distans. Habet à Septentrione Sarmatia in Asia, ab occasu Pontum Euxinum, à meridie maiorem Armeniam. Flumen, quod centum & viginti pontes habuit, ortum ducit est Iberia, &

Phasiani populi, & eorū regio.
a l. de aere, locis & aq.

Phasis fluuius.
Colchis regio.
b l. 1. Geogr.

Glaucum

Glaucum atq; Hippum è vicinis montibus cadentes in se recipit. Adiacet ipsi vrbs eiusdem nominis, Colchorum emporium; quod ex alia parte amne cingitur, ex alia lacu, ex alia mari. Ab eiusdem fluminis sinistra manu Phasianæ Deæ simulacrum conspicitur, vt memorat c Arrianus; est autem eandem cum Rhea Dea, vt ex habitu, inquit, agnoscitur. Habet enim cymbalum in manu, & à latere leones, & eodem modo sedet, quo Rhea in templo Athenis. Apud Aristophanem φασιανὺς quidam teste Varino aues, alij equos interpretantur habentes insigne (φαράγμα) Phasiani (in femore, vt Suidas habet, iniustum) vel à suprà nominato à nobis flumine Scythiæ, vbi egregij equi nascuntur. Tetraones quibusdam etiam Phasiani dicuntur, sicuti apud d Athenæum Ptolomæus refert: & alibi ab Epinæto idem e Athenæus Tatyras dici ait, & à Ptolomæo Euergete τετάρτες, sed eisdem locis Tetraones fortè legendum, quemadmodum doctissimus Ornithologus conijcit. Vt verò veteribus Tetraones dicebãtur, ita pariter nostri Tetraones, præsertim minores (Nam Vrogallum Germanorum, Tetraonem maiorem, siue simpliciter Plinij Tetraonem esse subinde suo loco demonstrabimus) à quibusdam vulgò Phasiani montani, & Italicè ab alpium accolis Fasanelle vocãtur. f Iulius Scaliger einsmodi Tetraones à Pyrenæis Pauones agrestes, Taurinis Phasianos syluestres, & Gallis deniq; Phasianos quidem appellari tradit, sed addita cognominatione à vocis grauitate, Bruant, vti etiã g alibi hisce versibus attestatur.

Et phasianæ lucidæ notæ: namque
Versicolor vltra terminos trahit caudam,
Ast ater alter vropygio curto
Segusianis montibus frequens præda.
Transferre prudens pedibus oua deprensa
Haud Phasianus iure dicitur vulgo.
Quare Bruantis Francus addidit nomen,
Est Tetrao, sed nominatus antiquis.

Fasiana Pannoniæ vel Norici oppidum, vt ex libro Notitiarum citat Abrahamus Ortelius Antuerpensis.

Phasis vrbs. Phasianæ Deæ simulacrum. c In Epist. ad Adrianum Imp. Phasiani equi. d lib. 14. e lib. 2. Tetrao Plinij. Phasiani montani. Fasanelle. f Exer. 230. Phasianus bruant. g In Ata.

SYNONYMA.

PHASIANVS, vtpote auis peregrina in plerisq; linguis nomen vnum obtinuit. Cùm verò Hæbreorum lingua omnium antiquissima merito iure habeatur, vt varijs rationibus, ac argumentis in libro, quem aliquando conscripsi de linguarum diuersitatibus probo, itaq; eiuscemodi vocem ab illis ad alias nationes dimanasse facilè mihi persuadeo. Et quamuis sanctissima D. Hieronymi translatio Phasianos nusquam nominet, ex vocis tamen similitudine sacra biblia eorum meminisse apparet. a Vbi enim bis Coturnices traduxit D. Hieronymus, textus Hebraicus habet Phasionin, cuius singularis est Phasion. Licet contrà alij etiam omnes Grammatici Phasianos à Phasi vel Phaside amne apud Colchos (quem à Phaside Colchi patre dictum Eustathius tradit) quòd illic abundet, vel quòd ab Argonautis inde primum in Græciam aducti sint, dictos velint; iuxta illud vulgatum b Martialis.

Argo à primùm sum trasportata carinà,
Antè mihi notum nil nisi Phasis erat.

Et c rursus de villa Faustini:

Et impiorum Phasiana Colchorum.

Porrò in lexico trilingui Piseon pro Phasiano etiam legitur, & pro Schelau aliqui etiam Phasianum interpretatur; alij Coturnicem, quod Ornithologus magis probat. Syluaticus Adrungi, Adritigi, Atedemio, barbaras voces Phasianum transfert, vti etiam pro Altedarugi Bellunensis: quæ postrema vox, si articulum aldemas ad Tetarton, vel Tetraonem nonnihil accedit. Apud Auicennam alibi Alderariz legitur, quo loco idem Bellunensis habet Aliedarigi, vti etiã alibi pro Atederaz: & rursus alibi pro Atadrogi, Altedarugi. Altaiugi vel Alteiugi eodẽ teste, alijs Perdix est, alijs Phasianus; alijs vt Ebenbitar, auis in omnibus Coturnici similis, nisi quòd super alis quasdã pẽnas nigras & albas habeat. Syluaticus etiã Altamegi, vel Altahiegi, Tueiugiq; Phasianum traducit: alibi etiam Alcubi, inquit, secundũ quosdam Perdix, secundũ alios est Phasianus. Ego ea voce Altaiugi, & similibus solùm Perdicem accipio, & non Cubi, sed Cuberh pro eadem scribi suo pòst loco dicam.

Phasianus vox est Hebraica. Phasiani etymum. a Num. 11. & Ps. 105. b In Xen. c l. 3. Epi. Piseon. Schelau. Synonyma Arabica.

Albertus, vbi apud *d* Ariſtotelem Græcè κορυδος, id eſt, Alauda, legitur: habet Forador, quem nos, inquit, Phaſianum dicimus. Alibi quoq; Foraydec, Phaſianum transfert. Verùm omiſſis eiuſmodi barbaris vocibus, ad notiores accedamus. *e* Ariſtoteles, & Speuſippus apud Athenæum, & alij fere φασιανὲ absolute appellant. Alicubi, vt *f* ibidem Pamphilius ſcribit τετυρας (ſic & Heſychius & *g* Varinus habent) & alibi ταυρτος appellatur, vt Ptomolæus Euergetes ait: ac eiuſmodi nomina, vt dixi, Tetraoni potiùs competunt. Ab Ariſtophane φασιανικος ὄρνις appellatur, & ὄρνις φασιανὸς, & Pollux ὄρνιθες φασιανικὰς dixit. Latini pleriq; Phaſianum vocant, *h* Plinius & *i* Martialis etiam in fæminino Phaſianam. Lampridius ſcribit per F à principio, Galenus in Theriacę ratione Gallũ ſylueſtrem nominat: quem locum interpretatus Auicenna eo nomine teſte *l* Cœlio Phaſianum marem intelligendum cupit. Quare vbi apud Suidam & Varinum legitur φασιανοι ἀλεκτρύονες, καὶ ὄρνες τινες, doctiſſimus Ornithologus legendum cenſet, φασιανοι ἀλεκτρύονες, ὄρνές τινες. id eſt Phaſiani Galli, aues quædam. Licebit enim, inquit, Phaſianum Gallum nominare, & fæminam Phaſianam Gallinam. Albertus Phaſianum etiam Gallum ſylueſtrem alibi nominauit. Phaſidem alitem *m* Statius, Phaſiacam *n* Titus Veſpaſianus Strozza, Scythicam volucrem *o* Iuuenalis, Phaſidem *p* Martialis periphraſticè pro Phaſiano dixerunt. Itys deniq; pro hac quoq; aue ponitur, vt quidam recentior ſcribit, quoniam eius nominis puer, ſicuti in fabulis narraturi ſumus in Phaſianum immutatus fingatur. Ἴτυξ Varino auis nomen eſt quærendum nunquid Itys potiùs legendum ſit, vt Phaſianus auis intelligatur, Italicè dicitur Faſan, Faſano, & Fagiano. Hiſpanicè Faiſan. Gallicè vng Faiſant. Germanicè Faſan: vel, vt alij ſcribunt, Paſian: apud Flandros, Faſant. Batauis priuatim Faſaen: Anglis à Feſan, vel Feſant; Illyricè Baziant; Polonis Baſant: Turcis Surglùn.

d 6. Hiſt. c. 16. *Forador. Foraydec.* *e 5. Hiſt. 31. & 6. c. 2.* *f l. 9. Deip.* *Tetura. Taturos.* *g In Auib.* *h lib. 10. c. 38.* *i l. 3. Epig.* *Gallus ſylueſtris quæ auis Galeno.* *l lib. 16. Ant. lect. c. 13.* *m li. 4. Sil.* *n lib. 2. Erot.* *o Sat. 5.* *p lib. 16.* *Itys. Ἴτυξ.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

PHASIANVM autem pulueratricem eſſe colligitur ex communi pręceptore *a* Ariſtotele, qui interire illum ſcribit, niſi ſe pulueret, propter pediculos. Alibi etiã apertiſſimis verbis pulueratricem eſſe tradit; & *b* Theophraſtus Ereſius apud *c* Athenæũ inter huiuſmodi aues eum enumerat, inquiens: *Auium illa, quæ breuis volatus ſunt, vt Gallus, Perdix, Phaſianus, mox ab ouis excluſæ, & ingredi poſſunt, & plumis veſtiuntur.* A reliquo volucrum genere facillimè dignoſcitur, vt ex ſubnectenda deſcriptione patebit. Veruntamen non vbiq; terrarum eandem ſeruant magnitudinem. Etenim Paulus Venetus, alijq; qui de nauigationibus in nouum orbem commentarios ediderunt, in regionibus Ergimul & Cerguth magno Cham ſtipẽdiarijs maximos Phaſianos reperiri aſſerunt, caudà tantæ prolixitatis, vt decem & octo palmos excedant. *d* Bellonius duplex Phaſianorum, quemadmodum Perdicum genus dari aſſerit, vtrumq; apice præditum, at vnum duntaxat depingit.

a 5. Hiſt. c. 31. *b 9. Hiſt. c. 49.* *c lib. 9.* *Phaſianus vbi variet.* *Phaſiani longiſſima Cauda.* *d lib. 5. de Auib. cap. 12.*

FORMA. DESCRIPTIO.

CORPORIS pulchritudine Phaſianus mas nulli volucrum, imo ne Pauoni, quem vt omnium pulcherrimũ celebraui, cedit; de qua pulchritudinę loquens Gybertus Longolius, Phaſianis, inquit, nunquam quicquam ſpecioſius contemplatus ſum. Valeãt pictores omnes. Ipſe Apelles, ſi rediuiuus foret varietatem & ſplendorẽ pennarum plumarumq; imitari non poſſit. Et reuera non depictu difficilis tantummodò eſt Phaſianus, ſed deſcriptu etiam. Ex veteribus nemo eſt, qui in eo elaborarit; ex nuperis verò Albertus, igneis, inquit, & rubentibus pennis, & interdum viridibus in capite decoratur. Author verò de rerum natura paulò accuratiùs; Phaſianus, inquit, eſt Gallus ſylueſtris, auis perpulchra pennis coruſcis inſtar ignis. Cæruleus interdum, ac viridis (fortè cæruleis interdum ac viridibus) rubeiſq; pennis interſcribitur nitor. Hæc ille. Verùm ego Regio Lepidi miſſum à Dom. Io. Baptiſta Pagano Hannibalis alumni mei patre Phaſianum marem ita deſcripſi. Ponderatus libras pendebat tres duodecim vnciarum, & à roſtri extremitate ad caudæ finem quatuor, & amplius palmos longus erat. Roſtrum coloris ferè cornei, craſſiuſculum, pollicis tranſuerſi longitudine, eleuatum, & in extremo recurnum, & acutum, membranam habet carnoſam, tuberoſamq;, quà capitis ſuprà coniungitur

Pondus. *Longitudo.* *Roſtrum.*

Pauo mas cum helianthemo.

Phasianus fæmina cum fœno græco.

Caput. tur, sub qua nares velut occultantur. Inferius rostrum superiori breuius est. Caput suprà in vertice eleganti colore cinereo ferè micat: ad latera, nempe supra coccineam illã maculam de qua post, & prope rostrum viridi, & admodum vel in sole, vel in vmbra varij, qui pariter elegantissimus color totum collum superius occupat. Habet prȩterea ad vtraq; capitis parte è regione aurium pennas eleuatas: quas Plinius cornicula vocauit, vbi ait; *Phasiana in capite cornicula sunt.* Sub ijs caruncula apparet, quæ musculus est, cornicula illa mouens. Aures habet admodum latas, profundasq;, & rotundas. Has, vbi libet, adnatis in inferiori earum angulo pennis cæteris longioribus ceu tegmine quosdam aperit, operitq;: atq; hoc meo iudicio dixisse voluit Plinius his verbis: *Phasianæ in Colchis geminas ex plumis aures submittunt eriguntque.* Inter aues & rostrum, scilicet ad latera colore est coccineo elegantissimo, nigris punctulis variegato. Oculi ferè in medio illius coloris consistunt, eos tamen macula subiacet viridis, vt in collo superiori, ipsi verò ferè cærulei, admodum profundi. Colli pennȩ infrà prope pectus, & pectoris etiam prope collum tribus coloribus variant, fusco nempe prope radices, dein aureo & viridi, sed viridis, nisi complicatis simul pennis nõ conspiciuntur, nam si vnicam pennã à corpore ablatã examines, niger iã apparet: adeo eiusmodi color in hac alite variat: aureus etiã, si pennas inuertas, splẽdorem lucemq; amittit. Eiusmodi autẽ pennæ, quò dorso sunt viciniores, eò maiores existunt, sicut in ipso quoq; dorso est cõspicere, vbi pariter plumæ prope radices suas fuscæ sunt, & aureus, quẽ diximus, color, sed minus micans apparet, & in extremitatibus castaneus obscurus, qui pariter medium locum in ijs obtinet, & ad solem versus viridem splendorem edit. Hunc alba macula oualis percurrit, & insignem etiam decorem aui conciliat. Calami harum, & colli pennarum aurei sunt, & complicatis simul pennis, velut lineas aureas per collum, & tergus (nam in collo inferiori, & in pectore non videntur) percurrentes ostendunt. Quæ subsequuntur tergoris pennæ colore, magnitudine, figuraque à iam dictis differunt. Sunt enim totæ ferè ferrugineæ ad ruffum vergentes, alba illa macula carent, longiores sunt, & velut in exigua filamenta desinunt: hoc tamen cum prædictis commune habent, quòd ad lucem in medio sui viridem illum colorem edere videantur, cùm alioqui non sit, præterea quòd caules earum ad aureum accedãt, totæq; in radicibus fuscæ sint. Cauda, si longiores pennarum, medium occupantes metiaris, duos dodrantes cum duobus palmis explet, est autem eius figura ferè organi pneumatici, nam vt in eo cãnæ ab vtraq; parte paulatim magnitudine ascendunt, & maiores medium locum occupãt, ita quoq; in hac cauda euenit, nam binas, quas dixi, illas longissimas sedecim aliæ, octo nimirum, vtrimq; à lateribus cingũt, omnes diuersæ magnitudinis; sunt autem coloris cinericij ad latera ferruginei, prope caules nigrescentibus maculis inuicem in longissimis oppositis, in minoribus ab vno latere tantummodò, aut minus saltem apparentibus decoratæ. Alæ clausæ dodrantem longæ sunt, expansæ duos dodrantes latæ. Harum pennæ, vbi corpori annectuntur, coloribus eisdem, quibus dorsi principium, variegantur; quæ vero has sequuntur, posteriora dorsi imitantur; costæ tamen, vt in Perdice cinerea, quarum item colorem pennæ remiges ad vnguem fermè exprimunt, ex cinereo nimirum fuscescentes, & albicantibus vbiq; maculis distinctæ. In colli pennis hoc in primis aduertendum est, quod pennæ eius tam igneo colore coruscantes infrà prope pectus, quã supra prope dorsũ lõgè sint breuiores, alioqui ex æquo cætera respondent. Pectus venterq; vbi ventriculus est, & quam eius partem alæ operiunt, ijsdem quibus collũ coloribus, sed obscuriùs coruscant, pennæq; hic multo maiores sunt, prope annum, & in femoribus ex ferrugineo fuscescit. Tibiæ, pedes & digiti, atq; vngues coloris cornei, digiti tamen, & vnguium color magis fuscescit; digitis membrana maiuscula, qualis quòd sciam, in nulla alia puluerat rice reperitur, ad natandum fortè non inepta, intexitur. Tibiæ calcaria habent, quàm in Gallo breuiora quidem, attamen acuta, coloris nigri, quæ tamen Albertus, & author de natura rerum in hac aue negauerunt. Fæmina mare, per omnia deformior est Coturnicis ferè colore.

Cornicula. *Aures.* *Oculi.* *Collum.* *Dorsum.* *Cauda.* *Alæ.* *Pectus.* *Venter.* *Tibiæ.* *Pedes.*

10 20 30 40 50

LOCVS.

PHASIANVS loca plerunq; paludosa quærit, & ab hominum consortio remota, qualia prope Phasidem amnem, à quo nomen obtinuisse perhibent, erant; quapropter fortè horridum eum Statius vocabat, dum ait:

Inter quæ subito cadunt volatu.
Immensæ volucrum per astra nubes
Quas Nilus sacer, horridusq; Phasis,

Quas

Quas vdo Numidæ legunt sub Austro.

Ab hoc eodē amne eidē a Statio Phasidis ales, alijsq; poetis vocatur, vt Martiali hoc versu. [a l. 4. Syl.]

Si libycæ nobis volucres & Phasides essent.

Et alibi:

Et impiorum Phasiana Colchorum.

Titus Vespasianus Strozza inde etiam Phasiacam auem dixit:

Non magni corporis ingens
Phasiacis robur profuit alitibus.

10 Apud b Textorem istæc leguntur epitheta omnia à loco eodem accepta: Phasianus Scyticus, Phasiacus, & Phasius: at dicendum potiùs Phasiaca aut Phasia aut Phasis auis quanquam c Tito Vespasiano Strozzæ Phasis auis longè alia volucris esse videatur, vtpote cui sermonem humanum attribuit: Scyticus verò epitheton est. Athenæus olim hasce volucres ex Media, quasi ibi copiosiores aut meliores essent, accersiri solitas tradit, & d Ælianus in Indiæ hortis vnà cū Pauonibus mansuetas olim enutritas esse. In Curiana regione, vt refert e Petrus Martyr, Phasiani tam numerosè capiuntur, vt duabus aciculis singulos Christianis eò venientibus vendant. Stumpfius in montibus Helueticis quàm plurimos ali scribit. Ornithologo verò Heluetio nullos ibi vnquam obseruare licuit: quamuis etiam plurima loca montana sese penetrasse profiteatur. Neq; ego etiam Stumpfio hac in parte facilè crediderim, quia paludosa, vt dixi, plerumq; quærunt, & in nostris paludibus quandoq; capi intelligo. Fridericum Saxoniæ Ducem Phasianos memorant circiter ducentos per Saxoniam emissos capi vetuisse: itaq; etiamnum illic feliciter agere augeriq;. Olaus magnus non solùm Phasianos siue Gallos syluestres in quibusdam Scandinauiæ locis reperiri scribit, at, quod mirum est, absq; cibo sub niue latitare: Albertus alibi contextum Aristotelis interpretans, apud quem tamen nihil tale legitur à principio hyemis solum inter aues Phasianum loca mutare, & modò ad hac, modò ad illam syluam transcurrere, sed id non facere apud suos scribit: sed ibi per syluas distantias vagari, & aliquando in hortis, illis & vrbibus requiescere, & sæpius Coloniæ in horto suo inter saluiam & rutam latitantem lassum nimirum ex volatu obseruasse.

[b In Epith.] [c l. 4. Eroticon.] [d lib. 13. de Animal. c. 18.] [e lib. 8. dec. 1. rer. Ind.] [Fridericus Saxon. dux]

30

COITVS. PARTVS.

OBSCVRVS quidam Aristotelē citans Phasianos author est tempore libidinis tantùm gregatim degere, aliàs solos. Libidinem verò exercent, vt a Palladius testatur, mēse Martio vel Aprili, atq; minus, quàm aliàs huius generis aues salaces esse, ideoq; duabus fæmellis vnum marem sufficere: viginti autem ferè ouis pariendi ordinem concludi. Quod ad incubationem spectat, iubet, vt oua Gallinis potius incubanda committantur, & quindecim Phasianina oua vna matrix cooperiat; cætera sui generis. Monet item, 40 vt in supponendo eadē de luna & diebus, quæ ab ipso in alijs, à nobis in Pauone dicta sunt, obseruentur: semel tantùm in anno fœtificare, & trigesimo die maturos pullos in lucem emittere: quo loco Ornithologus fortè vigesimo legendum conijcit: sed an rectè equidem iudicare non possum, qui nunquā has aues alui: scio tamen Florentinum istæc oua non aliter quam Gallinarū ad vigesimam primam diem excludi scribere. De ouis harum volucrum loquens b Aristoteles punctis ea distingui ait, vt Gaza transtulit: & vt Grecus contextus habet: sed c Plinius, si modò ita vertit, vt in codicibus nostris legitur, nempe: *Ouorum alia punctis distincta sunt, vt Meleagridum: alia rubri coloris, vt Phasiani, Cenchridis:* Aristotelem inuertit: Quare si placet, locū ita restitue: Oua quædā punctis distincta sunt, vt Meleagridum & Phasianorum: rubrum Tinnunculi est: nam & de hoc ita Aristoteles scribit. Atq; hoc velut parergon interiectum esto. Antequam vero iam exclusos pullos educādi rationem docere egrediar, dicam prius ex d Gyberto Longolio, quomodo ex Phasiano mare & Gallinis Gallinaceis simul coeūtibus Phasiani procreentur. Super qua re ille cū interlocutore Pamphilo hunc in modum disputat. LONG. Noui quosdam, qui singulari artificio ingentem apud nostrates ex educatione & seminio Phasianorum quæstum faciebant, quorum sanè ædes rectiùs officinam, quàm viuarium Phasianorum quispiam appellauerit. PAM. quæso rationem istam explices. LONG. Phasianum marem, qua poterat diligentia, curabat quidam in domuncula decem pedibus longa lataq; viminibus & luto vndiq; bene ab aere tuta, in ea fenestellæ omnes in meridiem spectantes, de summo tecto copiosè satis

[a l. 1. de re rust.] [Quot diebus incubent.] [b l. 6. Hist. cap. 2.] [c lib. 10. c. 52.] [Plinius correctus.] [d In Dialogo de auib.] [Officina Phasianorum.]

lumen

lumen administrabant, in medio crates vimineæ domunculam diuidebant. Interuallum
cratium tantum erat opertum, quantum satis fuit auis capiti colloq; transmittendo. In al-
tero maceriæ latere Phasianus solus regnabat. PAM. Quid verò altera pars, carebatnè
habitatore? LON. Audies. Sub initium veris, villicanas aliquot Gallinas sibi compara-
bat: sed fœcunditatis cognitæ, plumisq; varijs, vt propemodum fæminam Phasianum men-
tiri possent. Has aliquot diebus communi pabulo alebat, verùm ita obiecto cibo, vt Pha-
sianus in Gallinarum conuiuio, traiecto per craticulam collo, lucraretur. PAM. Qua-
de causa obsecro non admittebatur? LON. Principio hac ratione consuescere cum Gal-
linis discunt, deinde molesti esse nequeunt, cùm veluti carcere ab iniuria inferenda prohi-
beantur. Alioqui ita ferociunt capti, vt ne Pauoni quidem parcant; quin mox ore dilace-
rent. At vbi iam aliquot dies consuetudine Gallinarum mitior factus est, vna, quam
cognouit illi inter reliquas magis familiarem, intromittitur, plabulumq; copiosius sug-
geritur. PAM. Quid de reliquis fiet? LONG. Plerunq; primam iugulare solet: ne-
Gallinarius itaq; custos omni spe sua decoletur, reliquas in subsidium alit. PAM. Quid
si res ad triarios redat: solaque vna superest spes gregis? LON. Tum latrone comprehen-
so, candente ferro rostrum illius tangunt, & vino chymico nates illius lauant. PAM. O
Apicianam diligentiam. LON. vbi cognouerint Gallinas ab illo plenas factas, diuor-
tium statim procuratur, admittiturq; noua pellex; quam cupiunt vxoris more ab illo tra-
ctari. Vxorem autem ad ouorum portionem alunt. Oua autem, quotquot posuit, incu-
bantibus alijs supponuntur. PAM. Ea fortè ab Gallinaceis reliquis nihil distar. LONG.
Imo punctis nigris vndiq; sunt maculata, & longè maiora, speciosioraq;. Vbi autem post
animationem exclusa sunt, à Gallina seorsim educantur: maximè polenta illius frumenti,
quod vulgò non ineptè fagotriticum vocant, quod semen fago (id est, fagi semini) farinæ
triticeæ perquàm simile fit: idipsum aqua ex lacubus fabrorum hausta subigunt, apij folia
recentia cultellis domita, immiscent: obijciunt autem baccas, quæ ex hyeme superfuere
ijs enim maximè delectantur, & ad incrementa proficiunt. PAM. Non tamen fieri cre-
do, vt per omnia patri similes sint. LONG. Non sunt: Verùm qui fucum istum non-
nouère, fraudem non facilè sentiunt. Porrò fæminæ ex hoc seminio procreatæ, cùm ad
patrem admittuntur, primo aut secundo partu genus ad vnguem propagant. PAM. Mi-
rum ergo mihi, non omnia auiaria Phasianis esse plena. LONG. Non dubito magnum-
prouentum cuiuis etiam polliceri, modò neque laboris sit impatiens, & sumptus magnos
ferre possit. Cogitur enim paupertinos aliquot alere, qui pro baccis quotidiè in syluam
excurrant. Nam siue ijs nihil ab illis boni sperare licet. Hæc omnia Gybertus Longolius.
Palladius vt ad communes Phasianos regrediatur nostra oratio, obseruari iubet, vt no-
uelli ad procurandos fœtus parentur, id est, qui anno præcedenti sunt editi. Veteres enim
fœcundos esse negat.

Phasiani feritas.

Feritas quomodo corrigatur.

Fagotriticum unde dictum.

VICTVS. EDVCATIO.

Saginatio.

PHASIANVS carpophagus & spermologus est, hoc est, fructibus, nempe baccis, &
granis seminibusque vescitur. Auena verò quàm maximè teste Alberto delectatur.
Educatur, vt M. Varro scribit, cuius verba leguntur in Geoponicis Græcis, sicuti Nu-
midicæ, Perdices & Attagenæ, necnon & Pauones. Saginatur optimè inclusi. Prima die ni-
hil offerri præcipit, secunda hydromel aut vinum, dein hordei farinam aquæ infusione sub-
actam, eamq; alternatim, paulatimq;, mox lomentum fabaceum, hordeum & milium mini-
mè infectum (Græcus contextus habet κἰνχρονὐγη) postremò linospermon elixatum, po-
lentæq; hordeaceæ permixtũ, atq; ita ex omnibus adiecto etiã oleo pulticulas fieri (μάζας,
id est, offas; & ad facietatem concedi. Sunt qui ad quintum vsq; aut sextum diem exhibent
fœnugræcum, eo nimirum vacuari purgariq; volentes. Pinguescunt autem vt plurimùm
diebus sexaginta. Atq; hæc ex Varrone. Quam eandem quoq; saginandi rationem Pal-
ladius asseuerat; & modij vnus triticeam farinam in breuissimas offalas redactam clauso
Phasiano per triginta dies exhibitam satis esse tradit: vel si hordeaceam potiùs præbere ve-
limus, vnius & semissis modij per prædictos dies saginam explere, sed obseruandum esse
vt offulæ ipsæ oleo asperso leuigentur, atq; ita faucibus inferantur, cauendumq; ne sub lin-
gua

Auena.

Fænugræcum.

gua mergantur; nam ita statim perire; diligenterque curandum ne noua alimenta, nisi alijs cigestis subingerantur, quia onus tanti cibi in ventriculo hærentis eos facillimè extinguat. Iubet insuper quindecim dierum interuallo farre hordei decocto & leuiter refrigerato cum asperso vini imbre pasci, dein triticum fractum præberi, & locustas & oua formicæ: Monet deniq; vt ab aquæ accessu prohibeantur, ne pituita eos infestet.

NATVRA. MORES.

Ingenium.

DE Phasiani moribus & ingenio nihil propemodum à classicis scriptoribus reperio exaratum, præterquam quod captum ita ferocire aiunt, vt ne Gallinis Pauonibusq; si vna nutriantur, parcat, quin inuadat, & rostro dilaceret. Obscurus quidam Aristotelem citans, licet aliàs in illis, quæ nunc extant ab ipso conscripta, non reperiatur, cælo pluuioso, tanquam id ægrè ferentem in rubetis & syluis sese abscondere asserit, pennasque dum nimis pinguescit, illi decidere, easdemq; rursus facili negocio renouari. Quod ad indolem, ingeniumque spectat, ob stoliditatem malè apud multos audit: ipsum tradentes capite in terram immisso, & abscondito totum se latere existimare. a Tertullianus quidem illud de Struthiocamelo tradit, cùm ait: *Struthiocamelum aiunt cum delitescendum habet, caput solum plane totum in condensum abscondere, reliquum se in apertum relinquere: ita dum in capite secura est, nuda qua maior est, capitur tota cum capite.* Alibi quoq; idem de Phasiano scribit referente Ornithologo, qui hæc eius verba citat: *At nos Phasianos aues hoc facere videmus.* Verùm non in eo dumtaxat ingenij sui stoliditatem manifestat, sed in hoc quoque, quòd dum propriam imaginem, tanquam philautus quispiam Narcissus admiratur, capi se prius sinat, quàm aufugere queat. Cuius gnari aucupes imaginem eius in albo quodam linteo depingunt, eaq; ei obiecta in retiam pelliciunt. b Cardanus huiusce rei rationem reddens, eam in obtusam oculorum aciem, nec non in auis simplicitatem reijcit.

Stoliditas.

a l. de Virginib. velandis.

Phasiani philautra.

Vt capiat.

b In appen. c. 36. de variet. rer.

CORPORIS AFFECTVS.

ARISTOTELES & Plinius Phasianos tradunt pediculis interire, nisi sese puluerent: quem affectum, vi & quosdam alios cum Gallinaceo genere communes obtinent, de quibus sigillatim & eorum curatione post in capite de Gallinis abundè sumus dicturi, quoniam eisdem prorsus remedijs curantur. Illud tamen hic præterire nequeo vulgatissimum vitium nempe pituitam ex a Palladij præscriptio ita sanari: Allio, inquit, cum pice liquida trito rostra eorum debebis assiduus perfricare, vel vitium, vt in Gallinis fieri dicemus, auferre.

Pediculi.

Pituitæ curatio.

a l. 1. de re rust. c. 29.

CAPIENDI

Ratio.

ANTEQVAM de ratione capiendi hasce nobilissimas volucres agam, obiter prius admonuisse placuit, nonnullis in locis non cuiuis hanc venationem esse concessam, quin tantam eius esse prærogatiuam, vt Carolus quartus Gallorum rex Christianissimus eiusmodi auibus, nisi à nobilibus habentibus merum imperium, vel eorum permissu intra sua pomeria iurisdictionem q; retia tendi concedere voluerit, & nisi barones sint, viuas capi, vel alio modo, quàm prædatorio auium aucupio vetuerit. Inter alia vtilissima agriculturæ dogmata, quę a Petrus Crescentiensis Senator olim Bononiensis rusticarum rerum scientissimus, sed quas barbaro illo sæculo natus stylo elegantiori conscribere non potuit, sed rem hic, non verba captamus, Phasianos capiendi modum hisce verbis docuit: Reti, quod

Quibus Phasianos capere concessum.

a lib. 10. c. 25.

Rete expegatorium. expegatorium vulgò vocatur, ſatis magno capiuntur Phaſiani, Coturnices & Perdices & aliæ quædam aues cum auxilio catuli ad hoc inſtructi, qui aues inquirit, quas cùm viderit, ſubſiſtit, nec ad eas progreditur, ne depellat: ſed aucupem ſuum dominum reſpiciens retro caudam mouet: vnde auceps cognoſcit aues eſſe prope canem, & tunc ipſe ac ſocius rete trahunt, atq; aues vnà cum catulo cooperiunt. c Et rurſus hoc modo Perdices in agris & Phaſianos ac Coturnices in ſemitis nemorum, per quas tranſeunt capi tradit: Fiant, inquit, laquei multi de pilis caudæ equinæ, in funiculo eiuſdem materiæ texti, qui tenduntur in ſulcis frumenti, funiculo à terra eleuato vltra altitudinem auis, parum decliuis laqueis & apertis, vt auis tranſiens capite immiſſo capiatur collo. Hactenus ille. Phaſianus etiam ſic capitur, auceps ſcutum ex panno lineo fabricat, & in eius medio panniculum rubeum collocat: quem ruborem in albo auis fatua dum attentiùs contemplatur, inſolitumq; admiratur: auceps hærentem viſu cernens, in dorſum retrocedere cogit ſcuti conamine, donec in retia eminus parata captiuum deijciat. Aliter. Auceps panno, in quo Phaſianus depictus eſt, coopertus, ſeſe ei oſtendit, hic ſequens coopertum, nec fugientem, nec retrocedentem, tandem à ſocio aucupis in inſidijs latitante reti inuoluitur. Aliter ex Alberto: Auis fatua eſt, inquit, & facilè capitur. Si quis enim pannus albus quadrangulus inter quatuor virgas vel baculos, inde Pectibiliter diſtenſus pictum in ſe Phaſianum rubei coloris præferat, adeò Phaſianus miratur picturam, vt non aduertens venatorem retrorſum in rete contrudatur. Adhuc longè præparatum rete etiam per modum dictum quadrangulum erigitur, & baculo ſuſtentatur, ita quod leui motu cadere poteſt: & in baculo ſuſtentante eſt ſub niue chorda vel folijs ad la ibulum protenſa aucupis; & ſub illo reti cibus auenæ, qui eſt pabulum Phaſiani ſpoſitus, & ſuper congregatos ibi Phaſianos rete deijcitur. Capitur autem etiam laqueis in vijs per quas de ſylua vadit ad aquam diſtenſis. Hæc Albertus. Eiuſcemodi inſidiæ in aurora vel circa veſperam inſtrui optimè poterunt, nam tunc, vt Obſcurus quidam tanquam ex Ariſtotele ſcribit, de ſyluis egreditur. Curiacenſes orbis nuperrimè reperti populi, apud quos ex Petro Martyre ingentem harum auium copiam dari diximus, d eodem tradente callidi venatores ſunt, Phaſianoſq; certis ſagittis facilè interficiunt. Quomodo verò Accipiter ad aucupium harum auium ſit inſtruendus e alibi ex Demetrio Conſtantinopolitano docuimus.

c Cap. 26.

Inſidiæ quando ſtruendæ.

Curiacenſes vt Phaſianos occidant.

d L.8. dec. 1. rer. Indic.

e To. 1. lib. 4. de Accipit. in genere.

DENOMINATA.

PHASIANVS quandoq; adiectiuum & nomen gentile eſt. Nam vt antè etiam diximus, Phaſiana quædam regio dicitur, & eius populi Phaſiani: quo modo Phaſianum alitem, & Phaſianam auem, & canem equumue Phaſianum dicere poſſimus; & fortè Phaſis aliquando adiectiuè accipitur, ſed tum φασὶς ſcribendum cum acuto in vltima, vt ſcilicet differat à proprio fluuij & ciuitatis φᾶσις quod penanflexum eſt, vt ſi quis Phaſidem auem, id eſt, auem Phaſianam dicat. a Ariſtophanes quendam φασιανικὸν appellat, quaſi ſycophantem, vti Scholiaſtes traducit, παρὰ τὸ φαίνειν. Et b alibi μηδ' ἄλλος ὅςις φασιάνος ἐς' ἀνὴρ etiam exponit ſycophantem παρὰ τὴν φάσιν, quod eſt, φαίνειν Phaſianarius Paulo iuriſconſulto dicitur, qui Phaſianos paſcit. Stephano gentilia ſunt φασιάτης, φασιανικὸς (fortè φασιατικὸς) & φασιανὸς, vnde fœmininum φασιανή. A Tito Veſpaſiano Strozza Phaſias pro Medea ponitur. Idem Phaſiacas alites dixit pro Phaſianis.

Phaſiana regio.
Phaſiani populi.
Phaſis auis.
a In Auib.
b In Acharnenſibus.
Phaſianarius.
Phaſias pro Medea.

PROVERBIA.

NON ſi mihi Phaſianos dederis, quos alit Leogoras, Εἰ δοίης γέ μοι τοὺς φασιανοὺς, οὓς τρέφει Λεωγόρας. dictum eſt Ariſtophanis, quod Scholiaſtes tanquam prouerbiale interpretatur in eos, qui quouis pretio aliquid ſe facturos negant. Sed alij hic pro Phaſianis equos, alij aues interpretantur.

Itym, quia in Phaſianum, ſicuti ſubinde in fabuloſis dicemus, quandoq; pro ipſa hac aue accipi à poetis antea annotauimus. Atq; in hoc ſenſu meo: A iudicio, quamuis alij aliter interpretari conentur, prouerbiali figura a Plautus dixit: *I modo venare leporem, nunc Itym penes:* id eſt, hanc cœnam quamcumq; certam habens, quæ re alteram, ſi potes, potiorem. Quadrat adagium in eos, quos, vbi commodi quippiam nacti ſunt, iubebimus ad aliud ſeſe accin

Itys Phaſianum ſignificat.
a In Capt.
Auctoris adagiorum Manutij error.

accingere. Adagiorum author, eiusque verba ad verbum transcribens Manutius, dum existimans deprauatum illum esse Plauti locum, nec Itym legendum, vt codices eius habent, nec Ichtyn, id est, piscem, vt perperam mutauit quidam, quoniam nec auis, nec piscis quicquam faciat ad venationem leporis, sed ictin, id est, Viuerram, quòd huic animali præcipua sit gratia propter venatum leporum & cuniculorum, dictionem leporum *b* Plinio, quem testem citant, de suo addunt, neq; enim in vllis codicibus legitur; siquidem & ratio suadet, & res ipsa monet, longè aliam cuniculos capiendi rationem esse, qui in suos multifores specus statim se abdunt, quò ictides, & mustelæ propter corporis paruitatem facilè eas sequuntur: aliam verò lepores, quorum sola salutis suæ spes in pedum velocitate consistit, dum quàm longissimè possunt concitatissimo cursu feruntur, vbi vix pernicissimi canes, hique soli, qui ab hoc munere leporarij appellantur, in equi possunt; tantum abest, vt mustelæ animantia, si canibus & leporibus comparentur, tardigrada, id, quod illi tradunt præstent. Itaq; meo iudicio prior lectio potior videtur; ac si diceret facetissimus & disertissimus ille Comicus, cænam habes opiparam ex aue lautissima, sed si potes, venare tibi ex quadrupedibus meliorem, nempe leporem, nam vt est in vulgatissimo illo Epigrammatarij pentametro.

b l. 8. c. 55.

Cuniculorum & leporum capiendi rationem diuersã esse.

Canes leporarijs.

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Scio tamen alios esse, qui pro Ity Cirin, hoc est, Galeritam legant, sed ea cæna parasito illi (quem gurgitem Plautus, & voraginem, & mare profundum, eleganter ad fundum alludens, vocat quasi mare quoddam sit, quo omnia sorbeantur, & hauriantur) vtpote nimis tenui famem explere non potuerit. Rursus qui legunt, *nunc i, rem tenes*, nulla prorsus ratione nituntur. Neq; pariter *c* Adrianus Turnebus, eumque secutus, Dionysius Lambinus pro Ity irim legentes mihi satisfaciunt. Volunt enim, vt aromaticam & condimentariam Catonis radicem intelligamus ad commendandam cibi gratiam: quoniam, inquiunt, Ægio parasitum inuitans promittit condimentariam suam cænam esse, cùm sit hortensis tota ex olusculis & heluellis, vnde addit.

Parasitus bellus.

c l. 13. Aduers. c. 7. in cõm. ĩ Pla.

Non meus scrupolsam victus commetat vitam;

hoc est parabilis & facilis est mea cæna, nec scrupea, nec aspera captatur via, vt cæna, in qua venatio est. Sic illi. At quomodo Ægio parasitum illum ad tam vilem & abiectam cænam, qualem ei haud domi suæ defuisse verisimile est, inuitare potuerit, prorsus non video. Quamuis enim Plautus subiungat: *non meus scrupolsam* &c. & lepus etiam huiusmodi loca incolat, quid obstat, cur non Itys, siue Phasianus exhibitus fuerit; siquidem iam ipsum captum habebat, ac si diceret, si Phasianum asperneris, i, & rursus per aspera loca leporem venare.

VSVS. ICONES.

ORNITHOLOGVS Phasianorum pennis nonnullos piscatores nescio quod genus muscarum certis anni temporibus repræsentare scribit, quibus hamo infixis pisces decipiant. Romæ in ædibus M. Curtij à Friapane prope D. Marci templum, Cupidinis simulacrum obseruaui nudum, Phasianum pullum brachij complectentis: fortè quòd eiusmodi auis illi Deo sacer esset. Ibidem in ædibus D. Francisci de Aragonia post templum D. Mariæ in via fontis simulacrum vidi cum duabus statuis integris, togatisq; quæ & ipsæ Phasianum adhuc pullum brachijs suis comprimebat.

Pisciũ capiendorum mira ratio.

VSVS IN MEDICINA.

ALEXANDER *a* Trallianus Phasianos non pingues, Perdices, Attagenes, Turdos & alios rurales Passeres purulentis pro cibo decoctos concedit, quòd eorum iura, vlcera magis detergeant, ventremq; humidiorem efficiant, & febres intendant. Marcellus verò Empyricus vinum, in quo extinctus est Phasianus ei, quo torsiones patitur, exhiberi iubet, confestimq; sanitatem inde pollicetur. Ex recentioribus quoq; Leonellus Fauentinus cuidam medicamento ad phtisicos restaurandos, carnes testudinis, aut Phasiani, aut cancrorum fluuiatilium adijci præcipit. Medulla arietis non castrati ab authoribus passim

a l. 7. c. 2.

Medulla arietis.

b l.1. de dotib. Theriacæ.
c l.7. c. 17.
Fellis Stercoris.
Adipis vsus.
d l. de rer. affect. dignatione, & curat. c. 4.

passim inter venena numeratur, humanæq; naturæ adeò inimicà esse fertur, vt memoriam aboleat. Cuius virulentiæ *b* Villanouanus carnes Phasiani resistere affirmat. Quod si verum est, fortè occulta proprietate fecerit, nisi dicamus omnibus venenis aduersari, quemadmodum vniuersaliter de sanguine huius aliti Kiranides scribit. Apud *c* Paulum Aeginetam adeps Phasiani, & Anseris miscetur emplastro diapyranu appellato, cuius compositionem legere desiderantes eò ablegamus. Eundem adipem tetanicis prodesse, & matricis passioni: fel visum acuere, stercus inunctum, vel potum erectionem facere (ita habet) idem Kiranides attestatur. *d* Galenus adipem laudat in renum affectibus, dum ait: Postea quam autem aluus satis excreuit, injicienda sunt, quæ vrinæ vias dilatare, relaxare, calculum deprimere, & morsus mitigare queant. Vtilis ad hæc materia est oleum anethinum, in quo elixatus sit adeps Gallinaceus quàm recens, maximoperè verò Phasiani adeps, vel butyrum recens, &c.

VSVS IN CIBIS.

Phasiani in cibis laus.

PHASIANVM auem, inquit Longolius, omnium libri decantant, quem primum ferè in mensis esse iudicant propter carnis bonitatem, à qua medicinæ professores veluti à scopo de temperamentis ciborum iudicia auspicantur. Et reuera Galenus Phasiani esũ multis in locis plurimùm cõmendat, adnumeratq; cibarijs laudatis, & quæ neq; tenuem neq; crassum succum gignunt, Eiusq; carnem, quod ad concoctionem, & nutrimentum attinet, Gallinarum carni similem, suauitate verò in edendo parem esse tradit. Et Simeon Sethi Phasianos probè concoqui ait, boniq; succi esse, & bonum laudatumq; sanguinem generare. Alij Perdici præferunt, alij medium inter Perdicem, & Capum locum tribuunt. Auerroes omni auium generi præfert, quem Petrus Apponensis, qui vulgò Conciliator dicitur, haud dubio secutus, sic scriptum reliquit. *Inter aues syluestres Phasiani præferuntur ad sanitatem, pariter & robur & fortè etiam domesticis, cùm Gallinis proximi sint, & eiusdem ferè speciei: sintq; illis sicciores aeris ac alimenti, & exercitij amplioris: sequuntur eos Perdices, Starna, &c.* Reliqui verò Arabes ferè omnes Perdicibus eos postponunt, vt Isaac *inter aues,* inquiens, *Starnæ (Perdix minori) est subtilior (leuior) pulliq; Perdicis, & pulli Gallinacei: deinde Perdix, Phasianus, & Gallina.* Elluchasem quoq; Phasianos minus subtiles facit minusq; temperatæ naturæ, quàm Perdices. Deniq; & ipse princeps Auicenna *Alduragi (Attagenis)* inquit, *caro excellit, & Gallinarum est subtilior ea, & non sunt cùm nutrimento carnium Alchabegi, & Altaraigi, & Alderaigi, id est, Perdicis maioris & minoris, & Phasiani.* Alij rursus carnem Phasiani magis nutrire, quàm Perdicis, minus verò partes imbecilliores corroborare, restaurareq; asserunt. Verum Phasianus meo iudicio non solũ medium inter Capum, & Perdicem locum obtinet, sed omnibus etiam, quas recensuimus, auibus præferendus est, modo fracescens, prout expedit, edatur, & dùm etiamnum pullus est: Nam talis absq; omni controuersia, vt gustu saporeq; gratior, ac iucundior, ita pariter salubrior existit, quòd mihi non solùm Galenus, sed ipsa insuper experientia persuadet. Etenim sapor melior auem conditione potiorem omnino indicat, siquidem ex bonitate ea nisi bonum præstare nequit. Saporis enim suauitate allectus auidiùs eam amplexatur ventriculus, & facilè conficit: vnde recrementorum paucitas, contra alimenti copia, vt cuncta non dissimilia commoda taceam, procedit, hacque gratia Phasianus non iniuria meliore loco reponitur, non autem ob raritatem, quæ nihil facit ad alendi rationem, præstat, si rectè pensetur. Rara enim multa non sanè optimam in cibis. Sed ideo quoq; bonitate Gallinaceum genus Phasiani vincunt, quatenus exercitatio cælumq; liberius (nam syluatici plerunq; existunt, contrà Gallinaceum genus domum parietibus includitur) pluſculum veræ gratiæ conciliat. Nec minus profectò ex castratione discrimen existit, quæ cũ in Phasiano nulla fit, non enim Phasianos Capos audimus, vt Gallinaceos, in Gallo, nisi castretur, detegit malitiã carnis, fibrositatem, duritiem, succum malũ, salsum, nitrosumq; nõ æquè contingit in Phasiano, cuius etiam non castrati innocuus quin gratus, acceptusq, perpetuò visus est, sed maximo bonitatis, consentientisq; nobis alimenti argumento id vnum erit. s. minimè futuri huiusmodi, nisi temperatione vnà per totum, tempusq; omne carnis substantia, melioreq; & nutricandiui potiore quadam constaret. Phasiani itaq; cùm quia rari sint, tùm quia sapore iucundissimi, & tale, quale diximus, alimentum edentibus præbeant, ditissimorum mensis duntaxat nati videntur: fuerũt etenim sẽper in supremo honoris culmine habiti. *a* Philostratus aues à Phaside, Mæotiaq; aduectas inter delicias enumerat. Plinius aues vltra eũ amnẽ peritas veluti sũmã luxuriam

Perdicis minoris.
Phasianus quãdo præstet.
Rara an bona.
Phasiani in cibo meliores, quam Gallinaceũ genus.
Phasiani nõ castratur.
a l.6. de vita Apollonij.

riam vitu perat. Clemens Alexandrinus gulæ, & ventri deditos vocat, qui ὄρνεις τὰς ἀπὸ φασιδος celebrare non desinunt. Ab hisce alitibus D. Hieronymus Saluinam, quam à secundis nuptijs temperare sese admonet, tanquam à præcipuis gulæ illecebris, sibi caueat, adhortatur, inquiens: *Procul sint à conuiuijs tuis Phasides aues, crassi Turtures, Attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant. Nec ideo te carnibus vesci non putes, si suum, leporum, & Ceruorum atque quadrupedum animantium esculentias reprobes. Non enim hæc pedum numero, sed suauitate gustus iudicantur.* Et d alibi: *Momento quoq; huius sententiæ. Habentes victum, & vestitum, his contenti sumus. Vbi videris fumare patinas, & Phasidas aues lentis vaporibus decoqui, vbi argenti pondus, vbi feruentes Buricos manos, comatulos pueros, pretiosas vestes pictaque tapetia, ibi ditior est largitiore, cui largiendum est.* Et ante D. Hieronymum e Iuuenalis, vbi omnibus in rebus luxum vitandum esse admonet, mediocritatemq; ac temperantiā colendam, Scythicas aues, id est, Phasianos inter epulas luxuriā incitantes etiam nominat, ita canens.

Sed nec structor erit cui cedere debeat omnes
Pergula, discipulus Tripheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atq; aper & Pygargus.
Vt Scyticæ volucres, & Phœnicopterus ingens
Et getulus Orix, habeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat vlmea cæna Saburra.

In eodem planè sensu f Martialis pariter ait:

Si Lybicæ nobis volucres & Phasides essent
Acciperes; at nunc accipe cortis aues.

Lampridius Phasianum à Seuero in maioribus tantùm festis positum, Heliogabalum verò ista habuisse consuetudinē, vt vna die nihil præter Phasianos ederet alia verò de pullis Alibi etiam eundem eò prodigalitatis peruenisse testatur, vt Leones, & alia bruta Phasianis & Psittacis pasceret, auibus nimirū peregrinis, & maximi pretij. Contra Pertinax & ipse imperator nimirū illiberalis habitus fuit, quia, vt Iulius Capitolinus refert, Phasianum nūquam priuato conuiuio comederet, aut alicui mittere. Ita pariter rex Ptolomæus lib. 12. operis de palatijs regijs Alexādriæ, & animalibus, quæ in ijs nutriūtur, se nunquā Phasianū degustasse, sed tanquā quoddā κειμήλιον, id est rem pretiosā conseruasse gloriatur. Nostrū verò singulis inquit, Athenæus Dipnosophista, apud Laurentiū Romę cōuiuantibus singuli appositi erāt Phasiani. Quis amabo hinc nō videat, quo in honore olim eius Phasiani habitus fueritis? Exclamemus itaq; cū doctissimo g Petrarcha: quāto meliùs isti nostri Phasiani, & mēsarum decus eximiū, & gulæ sūma felicitas apud Colchū semper, & Phasidē latuissent, quā huc ad corrumpendum nostrum orbem, & irritādas illecebras aduolassent. Iulius Scaliger quendā homuncionem, Picatū ei dictū carnē porcinam Phasianæ, & Perdicum, atq; id generis lautissimis carnibus præferentem festiuo hocce epigrammate ludens porcū nominat.

Rogabat in conuiuio satis claro
Vbi sederent nobiles magistratus
Sestertiorum flosculus monetarum
Potissimùm quæ è carnibus probaretur.
Nil alios moratos, vt decet fortem
Statim Picatus dixit esse porcinam.
Tum Præsul. Ergo qui lepusculis fiet
Perdice, & Attagine, Phasianoque?
Hic ille; nare bisq; terq; permuncta
Hoc quod gerebat, vnctiore mantili,
Ceruice flexa, pendulum liberans mentum
Suo canora labra more displodens
Istas alendo ineptius culas, dixit
Illam simillimam esse carnis humanæ.
Macte, inquit ille, vera sicauit vates
Vester Galenus, de Canopicis scribens,
Vocansq; asellos à cibis asellinis
Non lædet is, qui vel vocauerit porcos.

Sed quod si quis Picati illius partes tueatur, inquiens solam ex omnibus animantibus carnem porcinā temperamento nostro, vt idem ille Picatus statuebat, simillimā esse quòd profectò ad alimēti iusti æquatiq; naturam declarandam terminandamq; primum ac necessarium

d Saluinā de viduitate seruanda ad Pammach. super obitu Paulinæ vxoris

e Saty. 11.

f In Xenijs

g De Remed. dial. 18.

De porcina carne, elegans scomma.

Picatus quidam porcus dictus.

Porcinæ carnis laus.

Caro humana ſuillæ loco hoſpitibus appoſita.

rium ſemper exiſtit. Reliqua enim omnia non ſolùm carnes,ſed ex quibus tandem alimentum capimus,à iuſto illo temperamento recedentia,alimenti puri ſynceriq; naturam amittunt, & tanquam medicamentoſam induunt. Vna itaq; Suilla caro hac culpa caret,videlicet,vt dixi,humano tẽperamento adæquata: adeo, vt Galenus teſtetur ſceleſtiſſimos quoſdam caupones hoſpitio ſuſceptis humanas pro ſuillis appoſuiſſe, ignaroſq; illos pro ſuillis tanquam eiuſdem ſaporis eſitaſſe,donec detecta fraude præhenſi fuiſſent, ac tanto facinore digna pœna mulctati. Quid jam ad hæc reſponſurus erat Scaliger? ſed hic ludit cum Picaro illo,non diſputat. Vt modò ad Phaſiani delicias,vnde digreſſa eſt,oratio noſtra redeat; omnes volucres,ſeorſum verò Phaſianos, Perdices & Coturnices ſi ab Accipitre fuerint occiſæ,longè ſapidiores,ac delicatiores eſſe multi tradunt,quã ſi laqueis,aut alia fraude interceptæ fuerint. Quod ad coquendi modum aut præparationem ſpectat,ea ferè talis eſt, qualem in Pauone præſcripſimus. Occiſi antequam coquãtur,hyeme tridui,æſtate bidui interuallo ſuſpendi è pedibus debẽt. Platina primùm iubet aſſari,additq; ſi cùm pipere, & ſaluia elixentur, non inſuaues euaſuros. Ius conſumptum ex Phaſiano,& Capo quomodo fiat, in Capi hiſtoria ex eodem dicemus: qui item alibi eſitum ex carne abdominis Porcini aut vitulini cocta aut conciſa cum caſei veteris parte dimidia ad carnẽ,pauco pingui,herbis odoriferis, & aromatibus parati ait, & quoſdam eſſe, qui etiam pectus Phaſiani aut Capi tunſi non incommodè addant. Sunt qui harum auium carnem hyeme minus ſalubrem aſſerant. Eo itaq; tẽpore caro pectoris,quæ reliqua ſiccior eſt,tutò concedi poteſt. Atq; iſtæc de carne Phaſiani dicta ſunto. Oua eius medicis, ac ipſi Galeno maximoperè commendantur. Ait enim hæc, & Gallinacea cæteris præſtare, & Auicenna,oua Gallinarum, inquit, ſequuntur oua auium, quæ curſu præcedunt, vt Abderagi, id eſt, Phaſiani.

Aues ab Accipitre occiſæ meliores.

Præparatio & coquẽdi modus. Ius cõſumptũ.

Oua.

a lib. 3. de alimentis.

FABVLOSA.

TEREVM Martis & Biſtoridis Nymphæ filium ob immoderatã libidinem grauiſſimo ſuplicio affectum fuiſſe poetæ fingunt; quippe cùm non à patria ſolùm exulari coactus ſit,ſed ea homine etiam in auem commutatus. Fabula hoc modo narratur. Tereus iſte aſſiduis prope Prognes vxoris ſuæ,Pandionis Athenarũ Regis & Zeuſippes filiæ precibus impulſus fertur,vt ad Pandionem ſocerum proficiſcerẽtur, rogaretq;,vt cum eo Philomelam ad viſendam ſororẽ mitteret;quod cùm facilè ille à Pandione impetraſſet, vtpote qui virum bonum, & temperantem generum ſuum arbitraretur;tunc ferunt in itinere Tereum,cùm ad Parnaſi vrbẽ Daulidem adueniſſet,Philomelæ amore captum,eam tandem per vim vitiaſſe, licet illa diu rectularetur, ne verò tam turpe facinus, & impurum illa poſtea ſorori aut alij cuipiam manifeſtaret,linguam præcidiſſe,ac in itinere mortuam eſſe, Progne annunciaſſe;contrà Philomelam rem clam per nuncios ſanguine ſuo ſcriptam ſorori miſiſſe,vel potiùs, vt ſentit Nicocrates,acu pictam illi deferendã curauiſſe. Progne itaq; tam atrox facinus non impune oportere eſſe rata, filium Itym, quem vnicum habebat Tereus,coctum epulandum patri appoſuit. Cùm verò hic Itym filium aduocaret,vxor Progne extremas filij partes oſtendit, eumq; à patre comeſum fuiſſe demonſtrauit; quibus is conſpectis ſtricto gladio ad vindicãdam filij cædem accurrit. Quare Deorum conſilio Progne in Hirundinem cõuerſa eſt,vt celerior ad fugam capeſſendam fieret; Tereus verò hanc ſequens factus eſt Vpupa, clamans πȣ̃ πȣ̃, vt ſolent aliquam rem quærentes. Philomela in Luſciniam verſa eſt,& Itys in Phaſianum. An verò Progne in Hirundinem,& Philomela in Luſciniam, vt nos Ouidium ſecuti diximus, immutata fuerit, an verò è contrà Progne in Luſciniam,vt pleriq; volunt,quia huius loci non eſt,aliàs exactè diſputabimus. Etenim hic Itym in Phaſianum transformatum fuiſſe,quod omnibus placet dixiſſe ſufficiat. Hanc eandem fabulam *a* Homerus,ſed longè aliter, quàm recentiores narrat. Neq; enim Pandionis (niſi Pandioni fortè alio nomine etiam Pandores dictus ſit) neq; Prognes, neq; Terei meminit, & Itylum vocat, quem recentiores Itym, eumq; è Pandorei filia, & Zetho procreatum canit his verſibus.

Tereus cur ſũmo ſupplicio affectus.

Terei, & Philomelæ fabula.

Itys Terei filius patri coctus apponitur.

Progne in Hirũdinẽ. Tereus in Vpupam. Philomela in Luſciniam. Itys in Phaſianum.

a Odyſſ. T.

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέȣ κȣ́ρη χλωρηῒς Ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν.
Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυήχεα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Sicut

Stent autem quando Pandarei filia floridula Luscinia,
Benè canis verè recens stanti, id est nouo.
Arborum in folijs sedens densis,
Quæ frequenter versans fundit personantem vocem
Filium autem lugens Itylum dilectum.

Quid verò per hãc fabulam significare voluerint antiqui, id quoq; suo loco declarabimus. Itym autem ideo in Phasianum conuersum fabulantur, propter carnis præstantiam, vt Platina autumat. Quid enim, inquit, decentius Regum ac lautorum mensis opponi queat, 10 quàm Phasianus, non satis video; vt eò tandem redeat vnde digressus. Hoc tragico igitur scelere caret Pomponij mensa, qui cæpas & allium ascaloniumuè pro Ity conuiuis apponit: sic ille. Ad eundem sensum Bapt. Fiera, & fortè Platinam secutus, canebat:

Itys cur dicatur in Phasianum mutatus. *b l. 4. de tuenda valetudine.* *Pomponij mensa.*

Phasidæ iam vehat Argos auem, nec lenta retardet,
Debuerat primis decubuisse thoris.
Illa leuis stomacho est; suaues imitata tepores,
Non volet in mensas rustica turba tuas.
Si primi huic intra volucres debentur honores:
Non malè; cùm fuerit regius ante puer.

20

DE VROGALLO.
seu Tetraone. Cap. VI.

DE Vrogallo, quamuis ex Gallinaceo genere sit, hoc tamen loco agere visum est, quia syluestris est, & Phasianus dictus: sed veterum Tetraonem esse, quemadmodum ego credo probare volenti difficillimi extricatu modi occurrunt propter diuersas doctorum virorum sententias: quibus certè 30 veteres ipsi ansam dederunt, quoniam tam oscitanter, & tam paucis notis hanc auem descripserunt; adeo vt ipsemet alias antiquissimus *a* Athenæus vix eam sese agnoscere scribat. *b* Plinius & *c* Suetonius soli ex veteribus Tetraonas nominant: & Plinius has notas attribuit: *Decet & Tetraonas suus nitor, absolutaque nigritia, in supercilijs cocci rubor.* Cuiusmodi sanè notæ Vrogallo maiori Germanorum, vt postmodum in descriptione apparebit, exactè congruunt. E contrario non ita clarum est, an Vrogallus & Tetrix Aristotelis sint eædem aues, vti Ornithologus putat & ego pariter approbo. Quamuis enim non nido, sed condenso frutice Vrogallus prolem nutriat, vt de Tetrice *d* Aristoteles scribit, id tamen & aliæ etiam aues factitant. Attamen cum ob hoc, tùm ob alia, ac maximè propter nominis vicinitatem facilè adducor, vt easdẽ aues esse credam. Tetri-40 cem autem Aristoteles Athenienfibus Vragen nominari tradit: quæ sanè vox non parum ad Vrhaen Germanorum accedit, & fortassis ita Græci illi erant pronunciaturi, si Germanicè loqui calluissent, sed hoc alij asseuerent, qui hos græcisasse olim volunt. Vt modò verisimile videtur Tetricem Aristotelis, seu Vragen Vrogallum esse, & per consequens Tetraonem Plinij, ita rursus Tetracem maiorem Athenæi cum illis eandem esse, vt Ornithologus existimat, vnico dumtaxat, eoq; admodum leui argumento innixus, ob parem nempe magnitudinem, nequaquam mihi persuadere possum. Nam cùm formam ei Porphyrionis ascribat, & ex vtraq; aurium parte paleam, vt in Gallinis dependere dicat, eiusq; admiretur τὸ εὐανθὲς, quod est, vt Hermolaus vertit, formam conspicuam, itaq; Tetrao seu Tetrix seu Vrogallus esse nequit, vbi nihil tale reperire est, quemadmodum Politianus quoq; ad-50 uertit. Quem cùm Ornithologus validissimis scilicet argumentis fretum, easdem esse constanter negare videret, quas primùm easdem dixerat, iam congeneres saltem esse contendit, vtrasq; videlicet in Gallinaceo genere maximas: sed & in hac determinatione sibi ipsi refragatur, siquidem Otidem Gallinaceo generi ascribit, quæ tamen Tetraone seu Vrogallo maior est. Mihi Athenæus Tetraones, vel non agnouisse, vel diuersum à nostro descripsisse videtur. *e* Alibi enim Phasianos eos vocat, & in Ægypto etiam reperiri ait, cùm tamen Phasianus à Phasiano Tetraone diuersissimus sit, qui non nisi frigidissimis locis viuit, quales sunt Germaniæ montes, & cælum tepidum, quale est Ægypti, vix tolerat, adeò vt planè regij sumptus & magnificentiæ fuerit, eas aues Alexandriæ nutrire. Rursus Nemesiani poetæ Tetrax ab hisce omnibus diuersus est: neq; tamen Otis est, vt Ornithologus & Lon-

Tetrao cur incognitus. *a l. 9. c. 20.* *b l. 10. cap. 12.* *c in Calig. c. 22.* *Tetrix Aristotelis.* *d l. 5. de generat. c. 6.* *Vrage.* *Tetrax maior Athenæi Ornithologi error.* *Ornithologi altius error.* *e lib. 14.* *Tetrao vbi viuat.* *Nemesiani Tetrax.*

Ornithologi & Longolij error.

Longolius rentur. Verba poetæ ſuo loco apponam,ex quibus colligo eam auem eſſe,quam
ante aliquot annos clariſſimus Martinus Foxius Cracouiẽſis medicus mihi Cracouia dono
transmiſit , cuius mox etiam deſcriptionem dabo, eſtq; illa, quam Oruithologus per ono-
mathopœiam Grygallum maiorem appellat. Sed prius quid alij præclari doctiq; viri ſen-
tiant, videamus. *f* Hermolaus Barbarus, & Merula Tetraones cum Stardis ſeu Tardis aui-

Grygallus maior.

f In caſtig. Plinij.

g lib. 10. c. 22.

Hermolai & Merulæ error.

h in Calig. cap. 21.

bus, quas Otidas vocari *g* Plinius diſertiſſimis verbis tradidit,vel confuderunt, vel ſaltem
non rectè diſtinxerunt , quod vt probemus , eorum verba operæ pretium eſt apponere, vt
quiſq; quod lubet,ex eis iudicet Barbarus in caſtigationibus Plinianis ita ſcriptũ reliquit:
Vbi vulgati , inquit, codices habent, *decet & Tetraones ſuus nitor*. Politianus legit ſimiliter 10
ex *h* Suetonio, qui ait, Phœnicopteri,Pauones,Tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Pha-
ſianæ . Et herculè codices antiqui ferè habent Tetragones , quod & fortaſſis rectius eſt,
quàm Tetraonas ; quoniam Græci eas Tetracas appellant . Tetracis enim meminit Ari-
ſtophanes , & Athenæus ; *In Myſia & Paonia*, inquit, *naſcuntur Tetraces Porphyrioni ſimiles, ma-
ximis Gallinaceis maiores , criſtis* (barbis) *ab vtraque auricula pendentibus , voce graui , forma
conſpicua* (florida) *Struthionis ſapore ; Eſt & auicula* , inquit , *puſillæ nomen Tetrax Alexandro
Myndio , Epicharmoque* . Ergo Tetraones , ſiue Tetragones , aut eædem ſunt , quæ Tetraces,
aut valdè ſimiles . Merula non diſſentit quidem penitus , ſed & Erythrotaones quoq; dici
eas poſſe credit , ſcripta ad nos epiſtola his verbis: Peragraui, inquit , fines patrios , ſecus
Æmiliam viam oblatæ mihi ſunt paſcentes aues haud ita multò Anſere maiores : quarum 20
ceruix, quatenus alas contingit, rubro perfunditur. Rubeſcunt item cilia.Rogati de nomi-
ne ruſtici,reſpondere Stardas appellari, & nidificare inter maturas ſegetes, prҿterea cau-
dam in modum Pauonis ſurrigere, quarum carnes qui comedere non inſuaues aiunt eſſe.
Eas contenderim Erythrotaones Plinio vocari Tu quid ſentias, quando ocium fuerit, per-
ſcribe . Reſpondi ad hunc modum, de Erythrotaone, ſi quæris de nomine ſubdubito, cùm
proptèr illa Suetonij verba,qui Tetraonas aues appellat, tùm quòd omnes Pliniani codi-
ces manuſcripti Retragones & Tetragones habent,nullas Etrythrotaonas: ſin de re,tecum

Retragones.

ſum, vt genus hoc intelligam, quod, vt ſcripſiſti, Ligures Sardas vocant . Nam & Veronæ
Aquileiæq; modò Stardas,modò Trapos,eas nominãt,Hiſpani Tardas,à tarditate dictas,
vt arbitror ; quoniam, vt inquit eodem loco Plinius , alterum earum diſcrimen Vulturum 30
magnitudine coloreq; conſpicitur . Nec vlla , inquit, auis excepto Struthiocamelo maius
corpore implet pondus, in tantum auſta, vt in terra quoq; immobilis prænhendatur ; dein-
de ſequitur;proximæ eis,inquit,ſunt,quas Hiſpania Tardas appellat,Græci Otidas,vt tria
videãtur eius alitis faſtigia;ſed vulgus differentias & interſtitia tueri diù neſcit;proindeq;
tria earum genera tanquam vnum eodem vocabulo ſignificat , Tardas appellando . Hæc
itaq; omnia Hermolaus , quæ ſanè tam docto viro planè indigna exiſtunt . Etenim primò,
quod ait Tetraones Plinij , Athenæi Tetraces eſſe, nullum prorſus habet argumentum;

Tetrao & Otis toto genere diſcrepant.

Tetradactilos.

Plinius expoſitus.

nã Athenæus, vt ſuprà monui, longè alias notas Tetraci ſuo attribuit, quàm Tetraoni Pli-
nius , ſecundò in maiorem errorem impegit , dum Tetraonem Stardam ſeu Trappum eſſe
probare nititur , nam eiuſmodi aues, vt interim alias clariſſimas differentias prætercam, 40
toto genere diſcrepant , ſiquidem Tetrao digitis pedum quatuor , tribus nempè antè , re-
trò vno, Otis ſeu Starda tribus dumtaxat ingreditur, vnde Tetradactilos dici meruit: præ-
terea Plinius bina tantùm Tetraonum genera agnouit; vnum cui cilia cocci colore rubeãt,
quod Germanorum Vrogallus eſt; alterum Vulturum colore & magnitudine, & manifeſtò
Otidas à Tetraonibus excludit , dum ait : *Proximæ eis ſunt, quas Hiſpania Tardas appellat, Græ-
ci Otidas* ; ac ſi diceret , Otides proximè ad pondus ad magnitudinem Tetraonum ſecundi
generis accedunt , nam ſecundum illud genus , ſi modò verum eſt , quod Vultures adæ-
quet , vt Plinius ait (mihi enim videre id hactenus nunquam contigit) Otide multo maius
eſt , cùm Vultur , vt in eius hiſtoria ex Bellonij authoritate diximus , qui eos ſæpe obſer-

Vulturis magnitudo.

i l. 2. de Auib. cap. 1.

uauit , Aquilam, quæ Otidi vix cadit , ſeſquialtera proportione ſuperet . Quod ſi verò ſe- 50
cus viam Æmyliam Tetraones ſeu Erythrotaones Stardas vocent , dicendum Merulam
Tetraones agnouiſſe , cùm cilia rubeſcere dicat . Id enim in noſtris Stardis ſeu Tardis mi-
nimè conſpicitur . Quod verò caudam Pauonum more ſurrigere dicat , id fortaſſe non ita
intelligendum eſt, vt cùm lubet , iactantium Pauonum in mortem in orbem eam expandat,
ſed ſurrectam Gallinacei inſtar portet . Turnerus & Olaus magnus , dum Erithrotaonem

Turneri & Olai error.

Longolij errores.

Trappum etiam interpretantur , vterq; in eundem errorem, inquam Hermolaus, impegit.
Trappus enim , ſeu Trapgans , vt Belgæ vocant, Otis eſt ſeu Tarda auis : cum quas lapſius
ſimiliter Gyb. Longolius , vt Arogallum Tetracem Athenæi , & Nemeſiani eandem auem
faceret

faceret, hunc ferè in modum differit: Tetracem esse arbitror, quam Aristoteles etiam Tetricem vocat. Athenæus Porphyrionis speciem esse docet Indicat autem Porphyrionis vox nescio quod purpurascentis, quem tamen colorem in Vro Gallinaceo nondum deprehendi. Certè Athenæus Tetracem ita describit, vt Mysiorum potiùs nomenclaturæ videatur tribuere, quod asserit, quam veritati. Refert autem in Mysica sibi in sporta allatum magnitudine maximi Gallinacei, specie Prophyrioni perquam similem, vtrinq; ab auribus, propendentibus Gallorum instar paleis, voce graui, floridoq; corpore. Certè Vrus noster non paleas, verùm vestigia tantùm palearum habet, neq; Porphyrionis forma conspicitur, 10 cùm non adeo longo sit collo, sed instar Pauonis aducto & gracili, nullaq; rubentium, aut virentium plumarum imagini spectabilis: vt Tetracem tamen appellem, Nemesiani poetæ authoris, qui de aucupio Latinis versibus conscripsit, me adducit, eos hic recitat: nos suo loco eosdem recitabimus, quibus allatis, sic iterum insit. Principio poeta autem istam stultam vocat, quòd laqueum, quem sibi cotam parari videt, non fugit, sed abeunte aucupe, mox accurrens, sese huic inuoluit: deinde caccabanti colore & maculis similem esse ait, hoc est, si quid sentio, Perdici. Etenim me legisse alicubi memini, caccabare Perdicis esse vocem; neq; aliter nunc sonat: deinde de magnitudine quàm bene conuenit, ad Anseris pondus collata. Aristoteles non tecto, sed aperto nido oua ponere scribit; idq; plurimum in fruticibus: id quod nos etiam obseruauimus, & nidum eius congestum potiùs quam con- 20 structum vidimus. Est sanè Vrus Gallus etiam pulucrator, vt omnes propemodum frugilegæ. Nec alius videtur Tetraon vel Erythrotaon Plinij, quem è Germania vel Septentrione Anseris specie nigricantem, rubro paulò perfusum venire asserit. Non enim speciem ad similitudinem, sed ad magnitudinem refero. Quod rubro autem perfusum prædicat, id & in Coturnicibus & Perdicibus videre licet, & in nostro Tetraone eundem colorem animaduertere. Nam & is à Perdice nulla propemodum ratione, præterquam magnitudine, quæ vel quatuor prope Gallinaceos vincit, distat. Quin etiam & gregarius est & puluerator & frugilegus. Sub autumnum ad nos gregatim aduolat, agrum quem insidere, ouium grege occupatum diceres tanta est volucris magnitudo, sæpiùs mihi conspectæ: nec vllam pestem magis odere olitores. Nam ventrem rapis fulsit, & non mediocri 30 præda contentus esse solet. At non video, cur vulgò Anseris nomine venat, cùm nulla in tam magno corpore mica sit, quæ Anseris speciem præbeat; nisi quia Anserum modo gregatim volat. Hæc omnia Longolius, qui ex quatuor diuersis auibus vnam eamq; toto genere diuersam, Otidem nempe, componit. In primis enim quòd Tetracen Athenæi esse dicat, nullam prorsus firmam rationem adducit, quin imò Athenæum tanquam mendacem in describendo Tetracem accusare non est veritus. Quæ verò Athenæ Tetrax sit, ego, vt ingenuè loquar, omnino ignoro, interim benè perspicio Nemesiani Tetracem ab illo toto quod aiunt, cælo differre: neq; tamen Otis est, vt ille, illumq; secutus Ornithologus arbitratur. Stultitia enim illa, quam Tetraci suo poeta tribuit Phasiani naturam sapit, qui aut autè ex Tertulliano diximus, capite recondito totum se latere credit: solæ tamen 40 dorsi maculæ Otidi respondent: magnitudo nempe Anserina aut Gruina, licet non omnino aduersetur nostræ aui, quam depingemus, magis conuenire mihi videtur, cùm Otis longè maior sit. Quod verò Otidem quia aperto eam nido oua ponere, & vt plurimum in fruticibus obseruari, idcirco Tetricem Aristotelis qui id de ea testatur, esse dicat, id leue admodum argumentum est, cùm idem & aliæ multæ aues faciant, quas tamen ideo nemo Otides dixerit. Præterea Aristoteli Tetricem & Otidem diuersas aues esse, vel ex eo constat, quod diuersis locis, diuersisq; nominibus de vtraq; scribat. Idem Longolius quosdā Grammaticos Tetraonas cū Meleagridibus confundere asserit; at quàm bene inde colligat Gallinas Aphricanas à Meleagridibus diuersas esse, ipse viderit. Nos Gallinas Numidicas seu Africanas cum Meleagridibus easdem esse diximus. Hallucinatur etiam egregiè Augusti- 50 nus Niphus Tetricem Aristotelis Alaudæ speciem esse credens, absq; crista, magnitudine verò & colore cristatæ similem. Etenim id minimè omisisset Aristoteles, cùm alias vbi de cristata sentit, semper τὸν λόφον ἔχουσαν addere soleat. Quod si verò Tetricis nomine paruam aliquam auem Aristoteles intellexit, ea non alia quàm Tetrax alter Athenæi, cuius eodem capite meminit ex Alexandro Myndio, fuerit, magnitudine nempe Spermologi. Non possum nec debeo hoc loco insignem Bellonij lapsum præterire, vtpote qui pro hac Alexandri Myndij Tetrace auem Galliæ peculiarem, quam Canne petiere, hoc est, Anatem campestrem dicunt, interpretatur, auem inquam, maximam, tridactylon, & vt ipsemet illle iudicat, Otidis speciem. Iacobus Dalechampius illum haud dubio secutus alibi

Caccabare.

Longolij audacia.

Nemesiani Tetrax quæ auis.

Tetrix Aristotelis non est Otis.

Bellonij errore.

Canne petiere.

Dalechampij error.

d lib. 2.
Tetrax minor Athenæi quæ auis.
Alberti error.

apud eundem *d* Athenæum, vbi habet. *Tetraci femina humi sparsa legentes*, Tetraces Canes petieres, idest, Anates terrestres, in margine transferens, in eandem Scyllam incidit. Athenæus enim auem minimam est ait, nimirum magnitudine Spermologi, id est, Passeris cuiusdam ita dicti, non vt perperam idem Bellonius Gallicè vertit, vn Freux, hoc est, Cornios frugilegæ, cum qua tursus Graculum, qui & ipse spermologus est, confundit. Sed vt ad Tetricem Aristotelis seu Vrogallum reuertamur, Albertus pro ea dictione habet Radoryz, *& est*, inquit, *Picorum species Turdo ferè similes*; cùm tamen velut sui oblitus ita scribat: *Tetrix minus volat eoq; non in nido, sed frutice condenso prolem suam edit, niduniq; aura patentem habet*, quemadmodum nimirum Aristoteles scripsit. Rursus alibi errat Vrogallum veterum Ortygometram intrepretans, dum ait: *Ortygometra, genus est Gallinæ maximum, Anseris magnitudine, pennis in pectore hyacinthi coloris, in dorso cinerei. Vocatur autem Orhan ab incolis alpium, in quibus maximè abundat. Incolit ipsa iuga montium, & ex glacie, quæ illic perpetua est, aliquando crystallos deijcit: & inueniuntur aliquando parui crystallini berilli ingulis* (pappis) *eius*. Hæc ille: cùm alioquin istæc descriptio nec Ortygometræ competat, nec Vrogallo, cui dorsum minimè cinereum est: neque etiam verum est crystallum ex glacie congelari, vt ille vulgus secutus existimat. Atq; istæc de diuersis authorum opinionibus super hac aue dicta sunto. Antequam tamen ad reliqua sermonem conuertam, eorum etiam verba ascribam, qui nostram opinionem adstruunt, Ornithologus in omnibus nobiscum sentit, præterquam quòd Nemesiani Tetracem Otidem esse credat, & Otidem è Gallinarum genere faciat, cùm ego toto genere differre dixerim. *Ego*, inquit, *in Trappis illis seu Tardis tribus, quos aliquando vidi, cilia vel supercilia, vt Plinius de Tetraone scribit, neutiquam rubere animaduerti: sed in ea aue potiùs, quam nostri Vrogallum* (Orhan) *appellant, cui etiam nitor, & absoluta nigritia conueniunt*. In eadem sententia sunt cùm alij quidam viri docti, tùm *e* Georgius Agricola, qui Germanicè Tetraonem interpretatur Birchuner, hoc est, Gallum montanum; & Auerhaen quasi Vrogallum: & alibi etiam, *Paucæ*, inquit, *aues hyeme in syluis manent, vt Tetraones, Attagenes*, &c. quod Vrogallis etiam competit. Paulus Iouius nescio, nunquid vel ex propria, vel an aliorum potiùs authoritate, ita scribit: *Capitur apud Moscouitas auis subnigra, puniceis super cilijs, magnitudine Anseris: quæ palparum sapore Phasanorum superat dignitatem, Moscouitica lingua Tetrao nuncupata quæ Plinio. Erythrotao vocatur, Alpinis populis cognita, & maximè Rhætis, qui saltus ad Abduæ omnis fontes incolunt*. Est autem hinc omnino Vrogallus noster. Verùm quod Moscouitarum idiomate Tetraonem, Plinio Erythrotaonem dici ait; id neutiquã verùm est, cùm Erythrotao in nullis codicibus legatur, vt enim Hermolaus Barbarus affirmat: sed de hac re in synonymis latiùs agemus. Sigismundus Galenius non ineptè etiam ex similitudine nominis, quo Vrogallus apud Illyricos venit, Tetraonem esse iudicat. Dici autem illis ait Tetrzeuu, & Tetres, quæ quidem voces cùm ad Tetraonem, tùm ad Tetricem non parùm accedunt. Deniq; nostræ sententiæ Bellonium assertorem habemus.

Ortygometra quæ auis Alberto Orhan.
Opinio author. à quibus probata.
e lib. de subter.
Birchuner.
Auerhaen.
Pauli Iouij error.
Tetrzeuu.
Tetres.
Dukiphat.
Alharbari fortè Tetrao.

SYNONYMA.

τετρὶξ.
οὔραξ.
Retrago.
Tetrago.
Trao.
a In Caligula.
Cedron.
Gallo saluatico.
b lib. 5. cap. 11. de Auib.
Coc de bois.
Stolzo.
Stolgo.
Stolco.
Stoltz.

IVDÆI quidam recentiores Dukiphat Hæbraicam vocem Germanicè interpretantur Vrhaen, hoc est, Vrogallum. Andreæ Bellunensi quædam auis magna, sicut Anser non multum volans, & Damasci venatoribus nota Alharbari vocatur; pro qua voce Auicennæ interpres Tardam vertit; sed cùm Otis Ansere longè maior sit, itaq; Otis esse minimè potest. Nam & Auicenna fimum eius ad impetiginem laudat, & oua ad denigrandos capillos: quæ remedia de Otide Græci minimè scripserunt, quare fortè Tetrao fuerit, auis nigra, quales ad capillos nigros reddendos Corui exemplo alibi probauimus, facultatem habere. Aristoteli ὄραξ, dicitur, Atheniensibus, vt idem testatur, τέτριξ, quæ postrema vox ad Germanorum Vrhaen proximè accedit. Plinio Tetrao, vel vt in manuscriptis codicibus, teste Hermolao Barbaro, legitur Retrago, vel Tetrago, vel vt in vetustissimo Mediceæ bibliothecæ codice Politianus haberi dicit Trao. Mihi prior lectio magis arridet, quia *a* Suetonium Tetraones nominare video. Vnde Merulam, & Iouium errare constat, qui Plinio Erythrotaonem dici tradunt. Itali circa Tridentum Cedron vocant, & alibi, vt circa Vincentiam Gallo saluatico, quo nomine, qui circa Tridentum habitant, alterum syluestris Galli genus, domestico simile, aut par appellant. Gallum syluaticum dicunt Sabaudi; Galli, teste *b* Bellonio, vn Coc de bouis. Circa Rhetiam Stolzo, seu Stolgo, seu Stolco. Cuius vocis etymum Ornithologus Germanicum videri posse ait. Hi enim, inquit,

quit, Stoltz apellant quicquid magnificum, aut superbum est, vt fortè propter magnitudinem, ac pulchritudinem ex adiecto nomine ei proprium factum est. Germanis dicitur Orhaen, Vrhaen, seu Auerhaen. *c* Christophorus Encelius Vrhaen vocari putat à senio longissimo, aut cauda, quæ Græcis vra est; Auuerhaen verò ab aura, quam facillimè sentit propter rarissimum corpus. Verùm nunquid etymologia istæc auis naturæ competat, alijs dijudicandum propono, ne quis Germanicæ linguæ imperitus, de ea iudicans, ceu sutor videat vltra crepidam procedere. Malim tamen à magnitudine ita dici, vt Ornithologus quoq; existimat. Vnde in syluestrium etiam boum genere maximum, vocant Vrum, Vrochs, Auuerochs. Agricolæ etiam Pirkhuener vocatur, Encelio Birkhuner; sed cùm eiusmodi voces Gallinæ Betulæ, quam arborem Birck Germani nominant, etiam conueniat, Birghun, id est, Gallina montana, appellari potiùs possit. Sunt item qui Phasianis adnumerent, atq; ita appellent Bergfasan, quasi Phasianum montanum. Illyricè nominatur, vt dixi, Tetrzeuu, & Tetrez.

Vrhaen, eius etymũ. c l. 2. de lapidib. c. 54

Gallina montana. Phasianus montanus.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

ORNITHOLOGVS eruditos ait Vrogallum Otidi congenerem facere, seseq; illis adstipulari: Ego toto genere differre dixi, quòd Vrogallus quatuor digitis incedat, Otis tribus tantummodò. Nemo enim aues tridactilos cum tetradactalis congeneres dixerit. Quod verò ait ex Gallinaceo genere esse, id verissimum est, vnde etiam Gallus syluestris quibusdam dictus est. Quomodo ab alijs auibus, cũ quibus à scriptoribus confunditur, differat, paulò antè monstrauimus. Differt verò à Tetrace Nemesiani (loquor autem de Vrogallo maiore, seu Plinij primo Tetraone) quòd cacabantis instar maculatus non fit. Per Cacabantem autem Perdicem intelligit poeta, cui Philomelæ author eandem vocem attribuit. *b* Plinius, qui aliud genus agnouit, sic distinguit, quòd primum genus (id verò est de quo nunc sermo est) *suum habeat nitorem, absolutamq; nigritiam, & cocci ruborem in superciliis*: secundum verò *colorem & magnitudinem Vulturum, nec vllæ auis sit, excepto Struthiocamelo, quæ maius corpore impleat pondus in tantum aucta, vt in terra quoque immobilis prehendatur*. Quod equidem genus nunquam obseruare mihi licuit, nec ab alio visum noui, quicquid interim nonnulli nugentur.

a Cap. de Otide.

Gallus syluestris.

b l. 10. cap. 22.

FORMA. DESCRIPTIO.

CVM satis exactè vtrumque Tetraonem, maiorem nempe, & minorem Ornithologus describat; vtriusq; etiam ab illo delineationem mutuari placuit. De maiori autem ita scribit: Vrogallus à me inspectus huiusmodi erat. Collũ dodrãtale, plumis vestitum nigricantibus, sed cinereo diluto colore sparsim notatis. Alarum longissimæ pennæ palmorum quinque, nigricantes aut fuscæ potiùs: reliquæ in alis, minores dico & minimæ, castaneo ferè colore, nigricantibus punctis distinctæ. Caput nigrũ, pars infra rostrum nigrior. Rostrum Gallinæ breue, gibberum, latum, validum. Supercilia & pellicula circa oculos rubra. Collum pronum punctis cinereis varium, quibus pennæ virides succedunt. Pectus & venter colore nigro. In medio thorace, vbi os pectoris maximè prominet, plumæ aliquot ab altera parte albæ, altera nigræ sunt. Minores plumæ sub alis albissimæ, præterquam in summo: reliquæ albicantes, fusco admixto splẽdidæ. Cauda quinq; palmos longa, aut paulò plus, pennis nigris condita, maculis paucis albissimis, extremitates minorum pennarum, & punctis variarum insignentibus. In metaphreno (dorso superiore) plumæ castanearum coloris, punctis aspersæ, vt in alis: in inferiore (dorso) cinereæ, magis variæ punctis quàm in collo, longè pulcherrimæ. Poplites & femora plumis albis vestiuntur, quæ in cruribus fuscæ vsque ad digitos pedum descendunt, vt in Grygallo quoque, & Vrogallo minore: quibus etiam digitos pedum similes habet, & appendiculas quasdam pectinatim vtrinque à digitis, sed breuiter eminentes, & alia vbique toto corpore multa similia, vt congeneres esse aues, magnitudine ferè tantùm & colore distinctas, non sit dubitandum. Longitudo Vrogalli à capite extensi ad pedes, dodrantes quatuor cum dimidio. Cauda extensa semicirculum reddebat, trium in circumferentia dodrantem. Ex albis in

Collum. Alæ.

Caput. Rostrum. Collum. Pectus. Venter. Cauda.

Poplites. Femora.

Longitudo.

Vrogallus, ſeu Tetrao maior cum abiete.

Vrogallus, seu Tetrao maior alter, quem fœminam esse conijcio, cum tritico aristis circumuallato.

cauda maculis ætas conijcitur. Quo enim maiores sunt, eò pauciores illas habere feruntur, marem à fæmina, quod ad colorem nihil differre audio, nisi quòd fæmina minus nigra sit. Hactenus ille. Verum quem nos secundo loco damus depictum, pennas capitis non ita, vt alter ille primus erigebat, quod nescio quid differentiæ constituit. Vter verò eorum mas sit, ignoro. Stumpfius quosdam Vrogallos reperiri scribit, qui libras duodecim, aut quatuordecim appendunt: sed id de libris Germanorum intelligendum est, quæ sedecim, vel octodecim vnciarum sunt. Siquidem is, quem Tridento mihi ante aliquot annos Eminentissimus, ac Reuerendissimus Cardinalis Paleotus Archiepiscopus, ac Princeps Bononiensis, eo tempore Auditor Rotæ, cùm ibi sancta Synodus celebrabatur, transmisit, vigintitres nostrates libras appendebat.

Pondus.

10

LOCVS. COITVS.

VERSANTVR Vrogalli in altissimis montium iugis, aut altissimis potius syluis, Germaniam & Septentrionalia loca amant. De coitu huiuscemodi auium portentosa istæc tradit a Christophorus Encelius: Hæc etiam, inquit, de fæmina loquens, coit ore mense Martio, sed multò aliter, quā Bonasæ. Gallus huius speciei sperma ex ore tempore coitus in verè excreat & euomit, & voce magna aduocat Gallinas ipsas (sicut domesticus Gallus aduocat Gallinas inuento aliquo grano) quæ cùm aduenerint, sperma eiectum & excreatum à Gallo in terram ore legunt, ac reglutiunt, & tali modo concipiunt. Quas deinde ludens Gallus omnes ordine comprimit, (quasi verò illud comprimere non sit coire) & quasi ratum facit semen comestum. At non coit, quod vidi: sicuti semina quorundam piscium, tantum afflatu masculi, teste Plinio, rata redduntur, vt ita dicam. Nam super quas Gallinas non ascendit, oua illa hypenemia pariunt, vt domesticæ Gallinæ. Quicquid verò fugatis Gallinis, casu aliquo remanet in terra de spermate Galli excreato, hoc operante sole nonnunquam, forsitan rore, aut pluuia superueniente, & putrefacta materia mutatur in vermes & serpentes, qui dicuntur à Germanis Vrhanschlangen & Birgschlangen, id est, Vrogallorum serpentes, & montani serpentes. Harum copia est in sylua, quæ à Tangera fluuio nomen habet in veteri Marchia. Quicquid è contra remanet in terra de spermate excreato istius Galli, pluuia non superueniente aut rore (non) coincidente, mutatur, & coagulatur quasi in vesicam transludicam & candidissimam, & veluti lapidescit, & fit gemma, quæ à pastoribus, & venatoribus colligitur: & reperitur in locis, vbi tali modo Galli isti coeunt, auffdem paltz platze, tempore verno, vuan yhr paltz zeit ist. Hæc illa ipsa gemma facta & coagulata ex spermate Galli excreato, mirum in modum facit ad conceptum datum (data) mulieribus sterilibus. Incitat ad Venerem, & auget appetitum prolis. Gemmæ tales magnitudine, & forma, & candore margaritarum apparent. Nonnumquam grana arenæ vnà coagulata in his reperiuntur, aut plures. Hæc omnia Encelius. Ego cum Ornithologo huic serpentium & gemmarum è genitura Galli generationi non facilè crediderim. Nam si huiusmodi res alienæ prorsus naturæ ex auis semine nasci possent, ex aliorum quoque animalium semine, quod proculdubio sæpe in terram delabi contingit, multa & varia, cur minus, quàm è Galli semine nascerentur? Sed quis amabò hoc auium genus ore coire credat? Scribere tamen non veretur ipse Encelius ferè omnes Gallinas syluestres, ore coire, sed modo diuerso. Et paulò antè, Multæ aues ore, inquit, concipiunt, & coeunt, vt sunt Corui, exosculatione facta, vt fit in Columbis: licet hoc neget Aristoteles; nec ego admodum affirmo: quia non vidi coeuntes. At si hoc non credit, cur omnes syluestres Gallinas ita coire credit? Equidem mirum est, quomodo vir alias doctissimus & philosophus non aspernandus illud sibi persuadere potuerit, cùm ne pueri id coacti etiam admitterent. Attamen per totam fortè Germaniam monstruosè concipere hasce volucres fama percrebuit. Nam & Ornithologus refert aucupes quosdam Vrogallos coituros aream dicere aliquam puram & planam in terra parare, in qua coeant: fæminam à coitu maris genituram, quæcunque effluxerit, deuorare, atq; ita concipere. Quibus qui volet fidem adhibeat; mihi id nunquam persuaserint.

a li. 3. de lapidib. cap. 54.

Vrhāschlāgen. Birgschlangen.

20 30 40 50

USUS

VSVS IN CIBO.

QVOD ad carnem huius auis attinet, eam aiunt tam grati saporis esse, vt ne Phasianæ quidem cedat; adeo vt Principum mensis tantummodò nata videatur. Hanc auem etiam sceleratissimus Caligula sibi immolari voluit in templo suo numini proprio, vt a Suetonius tradit.

Carnis bonitas.

a In Caligula c. 22.

10

DE VROGALLO MINORE.

Cap. VII.

SYNONYMA.

20

VEM hanc Vrogallum minorem, vel Tetraonem minorem appello, vulgus Germanicum secutus, quod eandē in alpibus Germanicè sic appellat Kleiner Orhaen. Nonnulli Laubhaen appellant, à frondibus, siue folijs arborum & fruticum, quibus vescitur: alij Brigfasan, hoc est, Phasiannm montanum: alij Grijgelhaen, quasi Grygallum dicas à voce: sed alius est Grygallus, cuius historiam iam dabimus; alius etiam Spilhaen Grygallo minor, nec aliter ferè differens. Imperiti quidam & vulgus hominum hæc nomina confundunt; sunt qui sexu tantùm differre putent, sed falluntur, vt Ornithologus ait, qui seipsum singula hæc genera diligenter inspexisse; & à viris harum rerum peritissimis, præcipuè clarissimo viro Aegidio Scudo Claronensi, differentias eorum didicisse tradit. Italicè nominantur Fasan negro, vel Fasiano alpestre, à montiū incolis, & vicinis. Stumpfius nominat Phasianus quosdam montanos, nigros & fuscos, veris Phasianis maiores, qui non in summis montium altissimorum, vt Vrogalli maiores, sed medijs plerunque syluis reperiantur: de his ipsis, vt video, Vrogallis minoribus loquens.

30

Vrogallus, seu Tetrao minor. Kleiner. Orhaen. Laubhaen. Brigfasan. Grygelhaen. Fasan negro.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

EX Gallinaceo haud dubio genere est, multaq; cum Vrogallo maiore communia habet, & post ipsum inter syluestres Gallinas maximus est. Ornithologus, à quo istæc omnia mutuati sumus, ita magnitudine à maiori: & vtroque Grygallo distinguit, comparatis singulis ad Attagenem (sic voco Francolinum) vt Grygallus minor (Spilhan) sesquialter sit; Vrogallus minor, de quo nunc sermo est, duplus: Grygallus maior omnium maximus, qui etiam Anserem quandoq; excedat.

40

FORMA. DESCRIPTIO.

IDEM Ornithologus hunc Tetraonem minorem sic describit: Vrogallus minor à me, inquit, conspectus multò maiora supercilia è pellicula rubente (Cærulea quandoque ni fallor) quàm Vrogallus magnus habebat; plumas in vertice nigras. Rostrum nigrum, breue, longitudine tātùm transuersi pollicis. Collum quinq; aut sex digitorum longitudine, cæruleis vel Indicis plumis vestitum. Infra collum in medio dorso, & alis plumæ nigricant. Alarum tamen mediæ partes candidæ sunt, item interiores. Venter quoque nigris plumis integitur. Post medium dorsi, quod nigricare diximus, iterum caudam versus plumæ sunt Indicæ, vt in collo: vtrobique tamen non totæ plumæ huius coloris sunt, sed margines tantùm earum & extremitates, ferè vt in Pauonibus. Cauda pennis suis nigricat, quæ in medio multæ curtæque sunt, ita vt latè extendi possint: vtrinque verò tres longiores

50

Supercilia. Rostrum. Collum. Alæ. Venter. Cauda.

Vrogallus, ſeu Tetrao minor, cum glauce vulgari.

giores extrorsum reflexæ, ita vt lilij figuram, qualis depingi solet, cauda extensa quodammodo referat. Circa vropygium & poplites plumæ densissimæ, quæ ad digitos vsque pedum extenduntur, quasi natura ipsos munire voluerit, ne frigoris iniuria læderentur, vt & Grygallum maiorem (nam minorem non vidi) & Vrogallum maiorem, & maximè Lagopodes. Digitis pedum squamatim compactis, vtrinq; squamosæ quædam; vel corticeæ appendices eminent, vt in caudis cancrorum ferè, sicut in alijs etiam Gallorum montanorum generibus. Magnitudo totius alitis, instar Gallineæ villaticæ, vel paulò maior, & oblongior. Plumæ pedum nigricant, sed maculis albis distinguuntur: & tibiæ anterius tantùm, non etiam posterius, plumis induuntur. Fæmina in hoc genere mari similis est, sed minus nigra, & magis fusca, vt in Vrogallo maiore. Hæc omnia Ornithologus, quibus exactè respondet auis quam ante aliquot annos Illustris vir, cuius nomen nunc mihi non occurrit, Prætorianorum militum alæ tunc in hac vrbe præfectus ex Heluetia mihi dono transmisit, vir humanus, & mearum rerum studiosissimus. Aiunt rarò viuam capi. Capitur enim laqueo, ita vt collo astricto suffocetur, & instar furis pendeat. a Olaus Magnus in Septentrione (in Nouergia & finitimis regionibus) Vrogallos minores tradit sub niue duobus aut tribus mensibus sine cibo latitare, interim tamen à venatoribus capi. Verùm nunquid id nostris Vrogallis minoribus competat, mihi minimè constat: Ornithologus similes aues illis putat, de quibus alibi b Aristoteles, aut eius similis, mirabilium scilicet author, ita scribit: *In Ponto, aiunt, per hyemem aues quasdam reperiri, quæ neq; excernant, neq; cùm pennæ eis auelluntur, sentiant, neque cùm veru transfiguntur, sed tum demum cùm ab igne incaluerint.* At quis ambo ita mentis inops, qui istæc credat? horrerem membra frigore ita concesserim, vt nihil sentiant, id similiter in gliribus expertus, veru verò transfigi sine læsione nec Cicero, eloquentissimusùe alius mihi vnquam persuaserit.

Pedes.
Magnitudo.
Plumæ pedum.
Natura & capiendi ratio.
a lib. 19. Epit. hist. de gent. Septent.
b in mirabilib.

DE TETRACE NEMESIANI Poetæ, seu Grygallo maiore. Cap. VIII.

De Tetrace suo quem perperam Longolium, & Ornithologum cum Otide confundere diximus, Nemesianus ita scribit:

Et Tetracem Romæ, quem nunc volitare Tetracem
Cœperunt, Auium est multò stultissima, nunquam (namq; fortè)
Cùm pedicas necti sibi contemplauerit adstans,
Immemor ipse sui, tamen in dispendia currit:
Tu vero adiatos laquei cùm senseris orbes,
Appropera, & prædam pennis crepitantibus aufer,
Nam celer oppressi fallacia vincula colli
Excutit, & rauca subsannat voce magistri
Consilium & læta fruitur iam pace solutus.
Hic prope Pentinum radices Apennini
Nidificat; patulis quà se sol obijcit agris.
Persimilis cinerei dorsum, maculosaq; terga
Inficiunt pullæ (nigræ, vt in Perdice) *cacabantis imagine nota.*
Tarpeiæ est custos arcis non corpore maior:
Nec qui te volucres docuit Palamede figuras.
Sæpe ego nutantem sub iniquo pondere vidi
Mazonoim (Mazonomi lego) *puerum, portat cùm prandia, cirro*
Quæ consul Prætorue nouus construxit ouanti.

Hæc Nemesianus, quibus an hæc nostra auis, quam mox exhibebimus, exactè respondeat, iam videndum est. Sultitia in primis, quam Tetraci tribuit, huic potiùs, quàm Otidi, competere videtur; etenim ea Phasiani naturam sapit; at fortassis surditas auis alios imposuerit, vt cum Vrogallis ideo eandem crederent; quòd his, vt aiunt, dum Gallinas voce alliciunt, & inuitant, visus, & auditus intercipiatur, atque interim opus esse maxima celeritate

Stultitia.

tate aucupis, vt bombardæ globo feriat; aliàs auditum eorum acutissimum esse. Verùm & surditas talis huic nostræ aui magis congruit, vt pote quam clarissimus Martinus Foxius Cracouiensis medicus, cui hanc alitem & præclara alia multa accepta refero, mihi scripserit adeo surdam esse, vt ne bombardæ sono abigi queat. Quod cùm ita sit, facili modo ab aucupantibus decipietur, atq; ita stultam fortè poeta dixerit. Secunda nota, quod scilicet in radicibus Apennini nidificet, huic nihil aduersatur, si Apennini nomine alios etiam montes intellexeris. Tertia nota, dorsum nempe cinereum, etsi exactè non competat, ita tamen poetæ mens intelligi potest, vt cinereus color in *dorso magis*, quàm alibi sit conspicuus; alioqui enim toto corpore maculata est more Perdicum, vt poeta etiam testatur. Denique ascripta magnitudo, Anserina nempe, optimè quadrat. Est itaque istæc pulcherrima volucris iam dictæ magnitudinis, rostro quodammodo adunco, gibboso, colore ferè nigro: capite plano, à rostro ad aurium foramina vsq; cinereo, nigris maculis consperso; quod reliquum est, item & collum, pectus, venter, & coxæ, coloris ruffi, modò nigris, modò albis maculis respersi, in colli inferioris extremitate nullæ maculæ existunt. Dorsum & Alæ cinerea, maculis eiusdem coloris, sed longè maioribus insigniuntur; quarum partium etiam quædam pennæ in extremitatibus candicant. Remiges pennæ nigræ sunt, circumcirca cinereæ. Cauda ruffa, sed magis quàm reliquo corpore ad castaneum accedit, & maculis nigris maximis conspergitur. Tibiæ cinereis plumis & tabellis nigris ornatæ. Digiti cinerei, nudi, quatuor. Oculorum cilia coccineus color ambit, vt in alio Tetraone. Tota auis, si rostrum haberet more rapacium aduncum, & aduncos vngues, & paruo corpore foret, vt Lithofalcus, vel Accipiter Fringillarius videretur. Sed videamus, num hisce Ornithologi descriptio de Grygallo (dixi enim easdem aues esse) quadret. Sic itaque ferè scribit: Auis hæc ad viuum depicta, in Helueticis alpibus, circa Claronam præcipuè vocatur ein Grygelhan per onomatopœiam, quam ego secutus. Latinè etiam Grygallum dicere malui. Græcè etiam γρυκόκκυξ nominari poterit. A particula gry ad vocis imitationem facta & verbo κοκκύζειν, quod voci Gallinaceorum peculiariter tribuitur: vnde & Orthiococcyx pro Gallinaceo legitur. Quod si quis propter mirificam colorum varietatem, qua Attaginem & Gallinaginem etiam superat, Attaginem alpinum nominare voluerit, præsertim cum delicatissimam esse in cibo existimem, non ineptè is mihi facere videbitur, etsi magnitudine Attagene doctis plerisq; existimatos (Francolinos) vt præcedente capite docui, triplo ferè excedat. A capite ad pedes extensa auis, quam vnicam in hoc genere vidi, longa erat tres dodrantes & palmum, rostro vt Vrogallus maior, sed minore ac nigriore. Toto corpore Perdicis ferè, præsertim rusticæ vel Gallinaginis instar colorato, & punctis distincto vbiq; maculisq; nigricantibus: reliquus color ruffus est, vel ad castaneæ colorem vergens. Est & cinerei aliquid in collo præcipuè. Sunt & albæ quædam alicubi maculæ. Iris oculorum rubicunda. Colore circa oculos, retrò præsertim, rubente, angustius tamen, quàm in alijs Gallis syluestribus, nisi fæmina fortè hæc fuit, quam vidi. Ima colli pars prona rubet, intercedentibus lineis ex cæruleo virentibus. In ventre plurimum albi est. Crura pedesq; & digiti similiter, vt in Vrogallis. Varietas quidem colorum tam multiplex est, vt varietatem decoremq; eius verbis exprimere nequeam. Hæc ille, vti nam in hac opinione constans, nam in appendice operis sui de auibus, quàm pòst edidit, eandem prorsus, aut cognatam sibi videri cum Bellonij Attagine scribit, quod profectò nullo argumento nixus facere videtur. Cùm enim [a] Bellonij Attagenem in foro Venetorum Bononiensium consimiliumq; populorum, qui montibus vicini sunt, quandoq; præstare tradat, ibiq; Grygalli prorsus incogniti sint, non video qua ratione opinioni eius subscribere debeam. Scio tamen & Attagenes in agro Bononiensi, vel non esse, vel saltem à me hic nunquam hactenus obseruatas. Semel verò mihi Attagen ab Eminentissimo Cardinale Palæoto missa Tridento, alias Sicilià Perdicibus erat paulò maior. Præterea cum [b] Bellonius suam Attagenem Gallorum Canne petiere siue Anate campestri, quam Tetracem esse alibi contendit, multo minorem, Tetracem verò Phasiani corpulentia esse scribat, quo modo obsecro Grygallus iste esse poterit, cuius magnitudinem ipsemet Ornithologus inter Tetraonem vtrumq; mediam constituit?

Dorsum. *Magnitudo.* *Caput.* *Color.* *Dorsum.* *Alæ.* *Cauda.* *Tibia.* *Grygelhã.* Γρυκκόκυξ. *Orthriococcyx.* *Grigalli descriptio.* *Magnitudo.* *Rostrum.* *Color.* *Collum.* *Venter.* *Crura.* *Pedes.*

[a] lib. 5. de Auib. c. 6.

[b] l. 45. c. 4.

Grygallus maior, siue Tetrix Nemisiani, cum betula.

DE GRYGALLO MINORE. Cap. IX.

Grygallus minor. Spilhan. Birkhoun. Gallina Betulæ.

LIAM auem superiori per omnia similem, sed dimidio minorem Ornithologus Grygallum minorem vocat, & vulgò in Helueticis montibus, Claronæ præsertim Spilham, vel Spilhan nominari ait, sed causam se nominis ignorare; vt etiam an eadem auis sit, quæ circa Coloniam, & alibi Birkhoun, id est, Betulæ gallina nominatur, quam Gybertus Longolius Attagenem esse putat. *Perdici, inquit, persimilis est, sed maior. Nomen Germanicum habet, non à montibus, sed ab arbore Betula. Densa enim loca, & opaca, vt venatoris insidias, maximè bombardarum minas fugiant petunt, quamobrem sæpe in betuleto latent; de quo subinde, si diligenter adsis in fœnilia, & sata callidissimè excurrere videas. At quod nunc non eadem natalitia obseruant, in causa est bombardarum frequentes vsus, qui multis præclaris auibus Germaniam spoliauit. Alioquin ego non tam à montibus, quam à Betulæ colore auem nuncupatam reor. Nam supremum à Betula, corticem si detrahas, qui albo subest, in nigroq; russescit, præcipuum huius alitis colorem imitatur. Perdice enim paulò magis russescit, vt de Attaginne Alexander Myndius tradidit. Dorsum quoq; instar Perdicis maculosum habet.* Hactenus Longolius. Quærit Ornithologus an hæc vel eadem sit cùm Grygallo minore: vel fortè fæmina in eodem genere, quod Morhennam appellant. Talem enim, inquit, omnino describit Turnerus, & dubitat an sit Attagen vel Gallina rustica. Marem verò in eo genere totum nigrum facit. Fieri autem potest, vt vel Turneus deceptus sit (quòd magis puto) talem huius Galli fæminam existimando, vt vtrunque genus diuersum sit, vel Longolius talem huius fæminæ marem esse ignorauerit. Ego quidem in nullo animalium genere, fæminam mari colorum varietate, & pulchritudine anteire puto. Hæc Ornithologus, cuius super hac aue opinionem amplecti malui, quàm de re nunquam mihi visa diuersum quid astruere. Quòd verò in nullo animalium genere fæminas maribus formosiores esse dicat, id profectò non vsquequaq; verū est. Secus enim in rapacium auium genere, maximè Accipitrum, & Falconum euenire videmus, in quibus non modò speciosiores fæminæ, sed masculis etiam sæpè duplo maiores sunt, & robore etiam superant.

Morhenna.

Ornithologi error.

Fæminæ rapaciũ formosiores maribus.

DE ATTAGENE. Cap. X.

NSTITVTVM à nobis ordinem neutiquam (nisi fallimur) inuertemus, si modò de Attagene agamus. Nam spermologus est, pulueratrix, & gratissimi saporis. Ad hæc Longolius cùm Gallina Betulæ, vt paulo ante diximus, eundem facit. Quæ itaque sententia nunquid erronea sit, vt mihi videtur, alijs viris doctis ex subsequentibus, quæ dicturus sum dijudicandum relinquo.

ÆQVIVOCA.

TTAGINVS Herodoto nomen proprium viri est Attagenus (Ἀτταγενός) non Attagenus per T. simplex vt Hermolaus scribit, Athenæo è genere piscium est, qui & Scepinos dicitur. Attagenem Itali Francolinum, vt dicemus, vocant, sed & id nomen æquiuocum est. Ita enim Zacharias Lilius Lagopen (Lagopodem intelligere puto) in agro Vicentino vocari scribit, & Francolinus Nicolao Massæ Columbarum syluestrium genus est, nisi fortè, vt Ornithologus vult, Gallinarum potiùs quàm Columbarum genus esse dicere voluerit. Gallina quædam syluestris, cuius mas niger est, fæmina magnitudine Perdicis, Polonis Attagea dicitur: Attagena item herba est, ex qua fomites ignis laudantur, vt scribit doctissimus a Io. Baptista Porta.

Attaginus vir. Attaginus piscis. Ἀτταγενός. Francolinus. Gallina Attage dicta. Attagene herba.

a Lib. 4. Physogn. c. 24.

SYNO-

SYNONYMA.

ALDVRAGI, inquit *a* Bellunenſis, *ſunt aues, quæ dicuntur Francolini Latinè*, vbi Auicennæ vetus translatio habet Durax. Apud Syluaticum etiam eiuſmodi barbaræ voces leguntur, ab Attagene, vt videtur, corruptæ; Actago, Attago, Atage, Atchemigi & Atacuigi. *b* Ariſtoteles, qui bis tantùm huius auis mentionem facit, vtrobiq; 10 Ἀτταγῆνα nominat: Atticè apud *c* Ariſtophanem Ἀτταγᾶς legitur, teſte Varino; vltima circumflexa; at non rectè ita ſcribi Athenæus & Euſtathius volunt, quoniam quæ in ᾶς definunt pluſquam diſſyllaba barytona ſint, vt ἀδάμας: dicendum igitur, inquiunt, ἀτταγας & non ἀτταγῆνες, atqui ἀτταγαι quoq; à Polluce nominantur. Legitur item ἀτταγᾶς neutro genere apud Heſychium & Varinum hoc modo: ἀτταβυγᾶς εἶδος καὶ τὸ ἀτταγᾶς: quo loco Ornithologus mauult legendum, ὁ καὶ ἀτταγας. Conijcio enim, inquit, eandem auem eſſe. Inuenio etiam ἀταγᾶς per τ ſimplex ſcriptum, & Galenus aliquoties ἀταγῆν appellat. Apud Suidam ταγῆν legitur auis nomen, quæ ſanè nō alia quàm Attagen eſſe videtur; nam & ipſe ταγηνάριον vocari aliàs ſcripſit; quod poſtremū nomen Bizantij, teſte *d* Bellonio, retinuit, Latinis dicitur Attagen fæminino. Plinius & Horatius Attagenem Ionicam dixerunt, Var-20 ro, Gellius, & Martialis Attagenam, vt Gaza etiam apud Ariſtotelem tranſtulit. Italis dicitur Francolino, cuius vocis etymum idem Ornithologus à Franco voce diminutiua, id eſt, nobili deriuare putat, quod hæc auis in cibo nobiliſſima, delicatiſſimaq; ſit. Quod ſi verum eſt, exteram vocem neceſſe eſt eſſe, vt ipſe etiam admittit, cùm tamen in Germania nullam auem eo nomine inſignitam reperiri ſcribat. Francos autem Germaniæ populos eſſe omnibus notum eſt. Cùm verò Germanis, vt ille credit, Haſelhun dicatur, mirum videtur, cur Itali, dum Germanicam vocem ei indere voluerunt, non hanc potiùs imitarentur, quàm nouam fingerent. Quare meo iudicio Francolini vox non tantùm Germanica eſt, ſed & Itala. Vtraq; enim lingua Franci liberi dicuntur, ſeu immunes: quod Etymum Attagenis præſtantiæ competere videtur, quòd nempe vulgaribus eas venari interdictum, & 30 libertas viuendi à principibus conceſſa ſit. Idem Ornithologus Attagenem Bononiæ Franguellum dici ſcribit, ſed maximo errore, cùm Franguellus Bononiæ ſit Fringilla, auicula vel decuplo minor. Vocatur item nonnullis, quemadmodum in ſchedulis meis annotatum reperi, Perdix Aſclepica.

a l. 2. cap. 122.
Actago. Atage. Atchemigi. Atacuigi.
b l. 9. Hiſt. cap. 26. & 49.
c In Auib.
Ἀτταγᾶς. Ἀτταγῆν. Ταγῆν. Ταγηνάριον.
d lib. 5. de Auib. c. 6.
Francolinus vnde dicatur.
Heſelhun.
Frenguellus Bononiæ quod.
Perdix Aſclepica.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio.

40 ASTRVERE modò, & certò indicare, quæ veterum Attagen ſit, admodum arduum eſt: ſiquidem *a* Ariſtophanes Attagenem ſubito poſt paluſtres aues, & quæ locis riguis & Marathonijs pratis gaudent, nominans, multis viris doctis occaſionem dedit, vt paluſtrem putarēt, quemadmodū apertè eius Scholiaſtes, eumq;, vt apparet, ſecutus adagiorum author fecerunt. Contrà philoſophorum princeps, & ſemper veridicus *b* Ariſtoteles puluereatricem eſſe ſcribit: vnde cùm idem philoſophus alibi doceat, paluſtres minimè puluereatrices, ſed lotrices eſſe: itaq; Ornithologus haud ineptè dubitat, an Attagen paluſtris ſit dicēdus, licet & ipſe interim nihil certi concludat. Ego Ariſtotelem malui ſequi: & reuera. Ariſtophanes Attagenem nō inter paluſtres & campeſtres, ſicuti multi putarunt, at poſt illas nominat. Nam ſubinde in ſingulari addit, *Auiſque variè pennata At-*50 *tagas*, & fortaſſis ſynechdochicῶς ſpeciem pro genere accipiens, auem nempe monticulam pro monticulis omnibus. Etenim paulò pòſt eandem auem ſimul cum Perdice nominat, quam ſanè nemo paluſtrem dixerit: vel dicamus, doctiſſimus *c* Bellonius ad eiuſcemodi difficultatem reſpondet, fieri poſſe, vt ex montibus ad loca vicina deſcendat, per aliquod tempus ibi degens, & deinceps inde ad montes iterum reuertatur, vt Gallinago (Beccaſſe) etiam facere obſeruatur: an ne ideo paluſtris erit dicenda? Ad aliud *d* Comici locum, vbi ſic habet τὸν πηλὸν ὥσπερ Ἀτταγᾶς τυρβάζεις βαδίζων, id eſt, vt communis interpretatio habet; *cœnum tanquam Attagen turbabis iens*, dici poſſit, pro τὸν πηλὸν, puluerem traduci poſſe, etſi propriè ea dictio cœnum ſignificet. Quomodo enim per cœnum

a In Auib. & in Veſpis.
b 9. Hiſt. c. 49.
Ariſtophanes explicatus.
c l. 5. de Auib. c. 6.
Gallinago. Beccaſſe.
d In Veſpis.

iens, illum excitare possit? Solent autem aues pulueratrices, vbi puluerulenta loca frequentant, puluere sese purgare, quo tempore ceu nubem ex eo faciunt, quòd fortè Comicus dixisse voluit: suum tamen interim cuiq; iudiciū relinquo. Quòd si verò quispiam pertinaciùs asseueret, palustrem esse Aristophanis Attagenem, ego cùm illo, vtpotè nihil certi habens, non contenderim, sed diuersam ergò ab Aristotelis Attagene esse concedere cogetur. Cum itaq; inter viros doctos nondum constet, quæ auis Attagen esse possit, itaq; aliorum opinionem prius examinabo, deinde quid in tam obscura re sentiam, adferam, vt qui istæc lecturi sint, quam malint, opinionem amplectatur. Turnerus subolens minimè palustrem esse, & alterius iudicio subijciens, fortè quòd nullam auem vidisset, quę exactè ad Attagenis descriptionem accederet: si Attagenem, inquit, auem palustrem, & varijs maculis distinctam esse ab adagiorum authore verè scribitur, Anglorum Goduuittam, siue Feduam Attagenem, esse, indubitāter affirmare auderem. Est autem ipsa Gallinagini ita similis (huic etiam Aristoteles Attagenem assimilat) vt nisi paulò maior esset, & pectoris color magis ad cinereum verteret, altera ab altera difficulter possit distingui. Viuit in locis palustribus, & ad ripas fluminum: rostrum habet longum: sed capta triticum, non secus atq; Columbi, comedit. Triplo pluris quàm Gallinago apud nos venditur; tantoperè eius caro magnatum palatis arridet. Gallinagionē intelligit, auem illam palustrem, & maculis distinctā, quàm Belgæ Sneppam vocant, Galli Beccassam, Angli Vuodcoccum: de quo idem rursus. Falluntur, inquit, Britannici ludimagistri, qui suum Vuodcoccum Attagenem faciunt, qui solis vescitur vermibus, & grana nunquam attingit, quasi verò Goduuitta sua Attagen foret: vnde etiam Hadrianum Iunium hallucinari constat, qui Attagenem etiam Scolopacē vocari asserit, cum Scolopax Gallinago sit. Ornithologus Germanorum Haselhun, idest, corylorum Gallinam sic dictam, quòd inter corylos versari soleat, Attagenem esse putat, hoc præcipuè argumento fretus, quòd in Italia audiuerit, & ex icone Francolini Venetijs dicti, & à doctissimo medico Antonio Mundella sibi missi, citra vllam, vt credit, hæsitationem, cognouerit. Verùm id meo iudicio admodum leue argumentum est. Quamuis enim pleriq; viri docti in Italia hanc auem Francolinum vocent vt fecit etiam doctissimus Melchior Guilandinus, qui mihi eam sub eodem nomine aliquando dono Patauio transmisit: haud tamen inde sequi puto Attagenem esse, siquidem istęc auis, cuius hic subinde iconem exhibebo, Siculis, apud quos abundat, etiā Francolinus dicta descriptioni Attagenis meliùs respondet. Qualem etiam apud Leonardum Cognosciutum nobilem Ferrariensem inter multa alia volucrum genera, quæ in Ornithone suo amici causa alebat, mihi videre contigit, vnà cùm Gallina Germanica, illi admodum simili, quæ alia non erat, quā Gallina corylorum. Videamus itaq; num nostra auis cùm veterum Attagene conueniat. e Aristoteles Gallinaginem (Scolopacem) Attagenis colore describit. Color Gallinaginis magis ad meam auem, quam ad Gallinam corylorum accedit: nam hæc minus, quàm nostra auis maculata est. Alexander Myndius apud f Athenæum Attagenem *Perdice paulò maiorem esse* ait, *totum circa dorsum* καταγραφεν, id est versicoloribus pictum maculis, *figulinæ telle colore, sed magis russum, corpore graui, alis breuibus.* Quæ omnia in meo Attagene exactè reperiuntur; magnitudo in primis, dein dorsi color; & corpus certè valde graue est, & ad volandū ineptum: alæ deniq; multò quàm in Gallina Corylorū breuiores, vt expressa etiam icon demōstrat. Syluaticus nostræ descriptioni nihil aut saltem admodum parum aduersatur, cùm ait: *Attagen auis optimæ carnis inuenitur abundè in Rhodo; de qua g Hieronymus ait: Tu Attagenem eructat, & de comesto Ansere gloriaris. Aliqui Phasianum, alij Perdicem interpretantur, sed neutri benè, cum Galenus ab vtrique distinguat. Reuera autem est auis, quæ ab aliquibus vocatur Francolino magnitudine Phasiani* (Ornithologus Gallinam corylorum ad Gallinam accedere scribit) *sed cauda dissimilis* (breuior nēpe; in nostra aue cauda multò prolixior est, quàm in Gallina corylorum) *pennis vario modo coloratis, sicut Gallina Indica, interdum tamen colore viridi, & calesti conspicitur: sapore quidem delicato.* Hæc ille, an verò nostra auis alibi viridis, & cærulea reperiatur, planè ignoro h Bellonij descriptio, quantū ex verborum penuria colligere possum, nostro Attageni potiùs quam Gallinæ corylorū respondet, si per Coturnicem, cuius colore Tetricem suam (Canne petiere, hoc est, Anatem campestrem) esse ait, marē intelligamus. Etenim Attagenem suum, quoad colorem, Anati campestri similē esse scribit: Anatem campestrem verò Coturnicibus bene maculatis: Eodem modò syluaticus etiā alibi ait Attagena esse Coturnicem; *Sunt autem quædam*, inquit alibi, *Coturnices magnæ similes Columbis, & hæ sunt Attagenes; aliæ verò parua quæ vulgò dicuntur Qualeæ.* Sed hic per Columbas, maiores fortè intelligendæ veniū, siquidē aliàs Phasianorū magnitudine esse dixerat. Porrò quamuis

Goduuittā Anglorum Fedua.

Gallinago. Sneppa Belgarum. Beccassa. Vuodcoccus. Scolopax.

e 9. Hist. c. 49.
f lib. 9.

g Epist. 15. de fict. am.

h lib. 5. c. 6. de Auib.

Attagen cum tritico multiplici ſpica.

Porrò quamuis Bellonij Attagenis deſcriptio quodammodo cùm noſtra aue conueniat, reuera tamen, vel diuerſa eſt, vel fœminam (modo fœmina à mare in hoc genere diſcrepet, quòd ignoro) deſcripſit. Etenim noſtra velut criſtam in capite gerit, qua Bellonij auis, quemadmodum ex pictura agnoſcitur, deſtituta eſt. Vel aliquot ſpecies fuerint: nam Florentiæ apud Sereniſſimum Magnum Ducem binas diuerſas obſeruaui, vnam noſtræ ſimilem, alteram quam marem credebat, roſtro pigro, ſed in extremo rubeſcenti, oculi pupilla nigra, iride cinerea, maculis albis per ventrem, dorſo ferrugineo nigris maculis inſignito, pedibus etiam ferrugineis. Præterea *i* Iulius Alexandrinus diuerſum Attagenum genus ſeſe vidiſſe tradit, magna diligentia ex Hiſpania allatū, paulò noſtrate maius, longiore collo, & cruribus, plumis non eiſdem macularum notis diſtinctis, quòd, vt noſtrum nos, ſic Francolinum vocat Hiſpani ſuum. Quæ notæ equidem noſtræ aui omnino competunt, quæ talis eſt. Magnitudine, & toto habitu ad Phaſianum accedit. Roſtrum habet breue, nigrum & in extremo recuruum. Color toto ferè corpore variat: Caput in primis aſpectus pulcherrimi criſtam in medio vertice erectam habet ſubluteam nigris & albis maculis variegatam. Pupilla oculorum nigra eſt: iris lutea: ſupercilia vt in Tetraone ex pellicula coccineo colore rubente. Sub roſtro, & gulæ principio ceu barba ex tenuiſſimis plumis dependet. Collum longiuſculum, & ad corporis habitum aſſimilatum, tenue & exile, cinereum, item maculis nigris, & albis conſperſum: quæ in eo differunt, quòd hic albæ in capite nigræ ſint intenſiores. Pectoris macula eiuſdem coloris, eaſq; ferrugineæ etiam aliæ percurrunt. Venter, cauda, coxæ, & tibiæ, quæ plumis veſtiuntur, ſubcinerea, ſeu plumbea, & nigris item maculis reſperſa. Pedum digiti anteriores longi, poſterior breuis ſinguli adunco hamo armati.

Attagenū genera. — *i lib. 13. ſalub. cap. 5.* — *Attagenis noſtratis deſcriptio.* — *Color.* — *Caput.* — *Collum.* — *Pedum digiti.*

LOCVS.

ATTAGEN montium incola eſt *a* Bellonius ad plana deſcendere negat, atq; hinc rarò in Gallia conſpici; niſi aliundè inferantur: proſtrare tamen nonnunquam in foro vrbium, quæ montibus adiacent, vt Venetijs, Bononiæ, Romæ: relatum etiam ſibi eſſe à quibuſdam fide dignis ex Pyrinæis & Auernienſibus montibus allatos Franciſco Chriſtianiſſimo Gallorum Regi in cibum ceſſiſſe: quòd poſtremum, quòd nempe in Pyrinæis montibus Attagenes degant, etiam *b* Iulius Scaliger hiſce verſibus atteſtatur.

Et dilicatore quæ valens ſucco
Maiore corpulentia Attagen præſto eſt
Oris prouincialibus Pyrinais
Nomen minutiore deferens flexu,
Nam Francolium turba nuncupat vulgi.

Idem fortaſſis quoq; *c* Plinius dixit, cùm ait: *Capitur & in Gallia, Hiſpaniaque & per alpes etiam.* Verùm qui in Hiſpania naſcitur, vt ex Iulio Alexandrino diximus omnino noſter videtur. Quòd verò Bellonius ait nunquam ad plana deſcendere, in eo ſibi ipſi contrarius eſt, nam paulò pòſt Ariſtophanem interpretans id nō tantùm fieri poſſe admittit, ſed etiam vt aliquo tempore ibi moram trahat; neq; id etiam verum eſt, quod in Bononienſi foro Attagen proſtet; quinimo noſtris aucupibus planè ignotus eſt. Auis, cuius nos iconem dedimus, in Siciliæ montibus, vt dixi, ſatis abundè reperitur. Ex Ionia allatus olim in magno pretio erat, vnde Plinius ait, *Attagen maximè Ionicus celebratur, quondam exiſtimatus inter raras aues.* Ionicum etiam nominat *d* Martialis, Clemens verò Ægyptias à guloſis commendari ſcripſit. Frequentes quoq; in Rhodo inſula ſunt teſte Syluatico. In Cypro Inſula etiamnum domi ali Alexander Benedictus refert, ſed cùm veteres Attagenes captos à cibo abſtinere dicant, dubitandum videtur, num alias aues Attagenes vocet: niſi forſitan ibi alantur, dum pulli adhuc accipiuntur: nam & *e* Varro docet, qua ratione educentur. Mirum verò videtur, quòd à *f* Plinio proditum memoriæ eſt in Creta ceruos non eſſe præterquam in Cydoniatarum regione, item apros & Attagenes. *g* Ambroſius Leo Nolanus nullos etiam in Campania reperiri ſcribit, quemadmodum neq; Perdices, cùm inquit, alioqui in ea abundet Phaſiani, & Coturnices, quas Qualeas, & Coturnices magnæ, quas Starnas illi nuncupant. Cuius rei cauſam rationemq; inquirens, aconitum negat ea in regione naſci, quo cùm ſe aues iſtæ purgent, vt ille tradit, ita q; mirum non eſſe, ſi ibi non degant. Sed ipſum

a lib. de Auib. cap. 6. — *b in Ata.* — *c lib. 10. c. 48.* — *Bellonij error.* — *Attagē Ionicus.* — *d li. 3. Epigram.* — *e In Giaponicis Græcis.* — *f lib. 8. cap.* — *g Probl. 343.*

ipsum audiamus: Cur in Campania, inquit, nullæ comperiuntur Perdices, neq; Francolini; cùm in ea abundent & Phasiani & Coturnices magnæ, quas Starnas vocant Campani. Contra in Sicilia sunt Perdices & Francolini innumeri; vacatq; ea insula tum Phasianis, tùm Starnis? An quia Perdices & Francolini maximè purgantur Aconito, aut alia venenosa herba, quæ in Campania aut non est, aut vix, ineptauè nasci creditur: quod pharmacum abundè venit in Sicilia? Eadem ratione non sunt in Sicilia Phasiani, neque Starnæ, quòd illic purgationem nullam reperiunt, quæ in Campania vulgò optimaque reperitur. Siquidem quæ cibatui harum auium omnium apta sunt, hæc ipsa in singulis memoratis regioni-10bus & abundè oriuntur & comperiuntur. Neq; Campanus ager, qui Siculo est paruo Septentrionalior, diuersus est à Siculo cælo, ita earum auium aliquas minus alere & tolerare possit. Qua pro re si quæ ad alendum & nidificandum omnia in singulis apta habentur, ea deficere intelligendum est, quæ ad purgationem faciunt. Aues enim illæ non solùm alimenta, vt nutriantur, sed etiam medicamenta, vt purgentur, disquirere dicuntur. Habent enim suas medicinas animalia cætera: quippe cùm animalia præter stirpes, etiam proprias ægritudines sentiunt. Hæc itaq; Nolanus. Verùm aconito purgari Attagenes siue Francolinos & Perdices, an alicuius authoritate scribat, an ex propria experientia planè ignoro, nam nunquam mihi id ab aliquo exaratum videre contigit: hoc saltem ei vix credo, Campanis maiores Coturnices vulgò Starnas nuncupari nam in tota, nisi ego turpiter fallor, 20 Italia Starnæ, minores Perdices dicuntur, maiores siue ruffæ Coturnices. Mirum etiam cur & alij non scripserint Francolinos & Perdices in Campania non prouenire.

Siculi cum Perdicibus & Francolinis abundent, & careat Phasianis, & Starnis.

Campania cur quibusdã auib. destituatur.

Aues ea regiones inprimis colũt, vbi alimenta, & medicamẽta habeat.

Coturnices maiores apud Cãpanos Starnæ nũcupãtur.

Perdices maior. vulgò Italis dicũtur Coturnices.

VOX. EDVCATIO. VICTVS.

RAPHAEL Volaterannus Ἀτταγᾶν tanquam ex Aristophane dulce canere interpretatur: atqui apud Comicum, vel vllum alium authorem nunquam huius auis cantum memoratum, noui & planè id somniare videtur Volaterranus: Vereor autem veluti memoria lapsum, quod Æliano debebat, id Aristophani ascripsisse. Ille enim 30 ita scribit: *Attagenæ auis meminit etiam Aristophanes Comicus in suis auibus. Loquitur hæc nomen suum, qua potest voce & decantat.* b Plinius alias vocalem, captum obmutescere auctor est. Nutritur & educatur eodem modo, quo ex c Varrone diximus in Phasiano, ad quem locum lectorem remitto, ne velut bis coctam cramben eadem obtrudam. Spermologus est teste Alexandro Myndio apud d Athenæum, id est, frugibus & granis vescitur, sicut Gallinacei, vt Gillius & Leonicus de suo addiderunt. Nonnulli dubitant an dictio ista σπερμολόγος vertenda sit frugibus victitãs: an potiùs seminibus, frugibusuè erutis atq; effossis, vt Spermologus auis, dicta, quam ex Athenæo scribunt ab eruendis seminibus nomen habere. Sed quis non videt, parum referre, siue effossis in agro antequam prouenerint, siue aliter repertis vescatur, modò illa in cibum recipiat.

Ἀτταγᾶν quid Aristophani significet.

Volaterrani error.

a lib. 4. de anim. c. 42.

b lib. 10. c. 48.

c In Geop. Græcis.

d l. 9. Deip.

Spermologus auis vnde dicta.

40

NATVRA. SYMPATHIA.

Antipathia.

ATTAGEN, inquit a Aristoteles, puluerätrix est, vt reliquæ aues non altiuolæ, sed terræ propinquæ. Idem Alexander Myndius testatur, item captos non solùm non mansuescere, sed ne vocem quidem amplius edere, nisi denuò liberi dimittantur; Et hoc pariter Gilius repetit, qui præterea ab Attagene ceruos amari ex Oppiano 50 scribit, & eorum dorso insilire. Contrà b Ælianus has aues & Gallinaceos inimicos esse asserit.

Attagẽ puluerätrix auis est.

a li. 9. Hist. c. 49.

Ceruos Attagẽ amat, & Gallinaceos odit.

b li. 9. Hist anim. c. 45.

PROVERBIA.

Attagenes qui dicantur.

ATTAGEN, Ἀτταγᾶς; *Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere* in seruos stigmaticos, quòd hæc auis plumas habeat varijs colorum notis distinctas. *Atq; ita sanè Aristophanes eandem vocem accipit, inquiens;*

> Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστιγμένος
> Ἀτταγᾶς οὗτος παρ᾽ ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται. 10
> *Si quis è vobis erit fugitiuus atq; vstus notis*
> *Attaginis sanè apud nos varius appellabitur.*

Pauones qui.

Ad eundem modum ταὧς, id est, Pauones appellant Græci nitidiùs cultos, & versicoloribus amictos.

Serui cur Attagenes vocati. Mensis initiũ vt Græci vocant. Numenius auis similis Attageni.

Aliud adagium est apud eundem Suidam, Ἀτταγᾶς νουμηνία, ἐπὶ τῶν, nec plura: apparet autem locum esse mutilum. Adagiorum author traduxit. *Attagenæ nouilunium, & refertur*, inquit, *hoc adagium à Suida, nec explicatur, nisi quòd è diuersis locis haud difficile coniectura colligi potest, dictum fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominum. Siquidem Attagen auis est palustris, versicoloribus plumarum maculis distincta, vnde seruum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, varijs punctis esset picturatum, Attagenam vocabant. Porro ad nouam* 20 *lunam (sic enim Græci vocant initium mensis, cùm calendas non habeant) & serui distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur, vt Suidas scribit in voce* Νουμηνία. Hæc ille. Sed ignorabat Numenium auem esse Attageni similem, de qua plura Deo volente in propria eius historia dicam: Itaque quadrabit prouerbium, si duo inter se similiter improbi, & varijs dolis referti (vt aues istæ maculis) conuenerint. Nesciebat etiam idem planè prouerbium esse quod alibi retulit, *Conuenerunt Attabas, & Numenius*, Συνῆλθον Ἀτταβᾶς τε (legendum Ἀτταγᾶς τε) καὶ Νουμήνιος, *Quidam*, inquit, *legunt Attagas* (& reuera ita omnino legendum est) *Dici solitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabas eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendum, cùm ipse nec rationi nec sensibus assen-* 30 *tiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, cum Bitho Baccius.* Hæc idem ille, deceptus, vt apparet, à Diogeniano, qui auium nomina, hominum nomina fuisse putauit.

Ardea in auem.

Attagenæ macularum varietate similis est etiam Ardea stellaris, quam ex seruo (nimirum stigmatia) in auem mutatam fabulantur, eadem scilicet ratione, qua seruus improbus, vibicibus & liuoribus, aut etiam cauterijs notatus, Attagen dicitur.

a l. 9. c. 12.

Hanc item parœmiam; τρὶς τοῖς κακούργοις κακὰ id est *malis ter mala*, hoc est, digna dignis eueniunt, aiunt ab huiusmodi quadã fabula profectam. Narrant Attagenes aues, cùm primùm è Lydia in Ægyptum essent deportatæ, atq; in syluas dimissæ, Coturnicis vocem edidisse; deinde euenisse, vt exiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Ægyptiorum infestaret, magnamq; hominũ vim absumeret; Interea Attagenes vocem edere cœpisse hu- 40 manam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes, hæc verba; τοῖς κακοῖς τρὶς κακὰ, id est, *malis ter mala.* a Athenæus huius fabulæ authorem citat Socratem in libro de terminis ac locis, tùm de igne ac lapidibus, sic efferens adagium, τρὶς τοῖς κακούργοις κακά.

Circumfertur inter Græcas sententias & hic versus;

> Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός: id est;
> *Viro bono bona largiuntur cælites.*

Referuntur & hi senarij ex poeta quopiam in commentarijs de audiendis poetis;

> Εἰ μαρμένον γὰρ τῶν βούλευμα τῶν
> Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ καρμοῦσθαι βροτοῖς,
> *Consilia si quis destinarit improba,* 50
> *Huic necesse est præmium ferre improbum.*

VSVS IN CIBIS.

APlerisq; medicis, maximè Galeno & Oribasio in ratione alimenti Attagenes cum Perdicibus ferè coniunguntur. Caro earum facillimè excoquitur,& probum succũ generat. In hanc, inquit a Iulius Alexandrinus, non immeritò omnes congeras alimenti probi laudes;siue laudatus succus sit ex sanguinis optimi generatione, vnde clari maximè illustresq; spiritus gignantur;seu spectanda copia,quæ,vt in auibus expectari hinc 10 potest, idq; paucissimo excremento,multa,seu concoctionis facilitatem sequamur, cum alimenti, vt diximus, non exigua copia coniunctam. Indicio horum omnium fuerit carnis in primis candor totius, & teneritudo, fibris prorsus nullis, quæ manifestò bonitatem nobis alimenti hanc præstent, quam experimur. Hæc ille; & Galenus reuera *succum ex Attagenum carne laudabilem, neque tenuem, neq; crassum* gigni ait. *Duraz auis*, inquit b Auicenna, vt Bellunensis emendat, *præfertur carni Cubigi* (Coturnicem interpretatur Bellunensis, Venetijs dictam hoc est, Perdicem, cuius rostrum & pedes rubent *& Alfuacat* (hoc genus Turturum est, vel Palumbium colore camelino, aut cinereo, Bellunensis) *eadem temperantior, teneriorq; ac fictior est carne Altedarugi* (hoc est, vt idem Bellunensis vertit, Phasiani, vel Per- 20 dicis, vel Auis Coturnici similis) *Et minus calida*. Et alibi rursus; *Inter aues melior est caro Alduragi, & Gallinarum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium Alchabagi, & Altedarigi* (qui locus est obscurus, & haud scio an deprauatus.) Attagenis esus non aliter ac cæterarum præstantissimarum auium semper in maximo honore habitus fuit. Phœnicides apud c Atheneũ,dum varias se delicias degustasse refert,vtpotè myrta,vel propylea quam vocem pro cibo nusquam inuenio)ischadas,nihil horum cum hocce volucrum genere conferri posse testatur;& Galli,teste d Bellonio cibum aliquem à saporis excellentia & maximè pisces commendare volentes, Perdici marino comparant, ita (inquit) antiqui Attagenem Perdici præferentes,hujusmodi delicatos cibos Attagenes marinos nuncupabant Non mirum itaq; si e D. Hieronymus in luxuriosum & gulæ delicijs deditum inuectus. Attagenem 30 eructare, & de comesto Ansere gloriari objiciat. Veteres ac in primis f Plinius Ionicum tanquam ijs, qui & alijs regionibus afferretur, delicatiorem celebrabant. Hinc legimus etiam apud g Flaccum.

Non Afra auis descendat in ventrem meum
Non Attagen Ionicus;
Iucundior quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum.

Laudat eosdem h Martialis.

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus Attagenarum.

40 i Aulus Gellius verò Attagenam Phrygiam ex Satyra Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, id est, de peregrinis ciborum generibus, nominat inter genera & nomina edulium & domicilia omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies vestigauit. Scaliger Hibericum celebrat, inquiens;

Turgenlq; nostro sanguine eructet Pagrum
Aut Attagena Hibericum.

Condituram harum auium leges apud k Apitium, *In Perdice*, inquit, *Attagena, & in Turture* (scilicet condimentum) *piper, ligusticum, mentham, rutæ semen, liquamen, merum & oleum calefacies.*

Caro Attagenũ quali. a l. 13. Salub. c. 5. b lib. 2. cap. 223. Luxus in esu Attagenum. c lib. 14. Deipn. d l. 5. de Auib. cap. 6. Perdix marinus. e Epist. 14. ad Asellam de fict. amicis. f l. 10. cap. 48. g In Eod. h l. 3. Epigram. i l. 7. Noct. Attic. c. 16. Attagena Phrygia. k l. 6. c. 3.

50

MEDICA.

GALENVS alibi, quibus Attagenum carnes conueniant, docet, & stomachicis prodesse aliàs etiam dixit. In libro de renum affectibus, qui eidem Galeno ascribitur, pro nephriticis etiam laudantur. Hinc Alexander Benedictus victus rationem pro calculosis describens; Laudatissimus, inquit, in cibo est Attagen, si domi non educatus fuerit. Cerebrum & intellectum ac genituram auget, teste Auicenna, libidinemque promouet. Trallianus Attagenes etiam purulentis in cibo concedit.

a l. 6. de sanit. tuen. l. 8. de comp. med.

DE

DE GALLINA CORYLORVM. Cap. XI.

Longolij error. Orix quid Alberto. Lagodia quæ & vnde dicta. Lagopus vnde dicta Perdix alba, vel mõtana. Heselhen. a In opere de re metall. l. 3. c. 54. Gallina vicium. Bonasa & eius etym. Auisbona. b lib. 5. de Auib. cap. 54. Otis Longolij, sed perperam. Perdix rustica, vel montana. Bellonij. Gelinette sauuage. Gallina syluestris. Perdis de montagne. Geline de boys. Tschasarmadar. Cæsaris auis. Rzierzia. bek. Iabantau. Pernis alpedica. Fasanella. Frãcolino. Gelinette. Morehen. Gallina corylorum cũ Perdice similitudo.

VAMVIS istæc etiam auis, quam nunc in manibus assumpsimus, fortassis cuipiam huc non pertinere videri queat: nobis nihilominus visum est, antequam ad alias sermonem nostrum conuertamus, de ea prius aliquid dicere, vel hoc potissimùm argumento adducti, quòd plerique viri docti veterum Attagenem esse credant, præter vnum Gyb. Longolium, sed qui turpiter cum Otide, aut decuplo fermè maiore, & tridactylo, vt mox patebit, confundit, nominis fortè vicinitate deceptus. Otix enim Alberto, & authori de rerum natura, Gallina corylorum dicitur: quam barbaram vocem fortassis cum Græca Otis eandem esse iudicans, eandem quoque auem esse coniecit: & forsan pariter ex Lagodiæ nomine, quo Alexander Myndius apud Athenæum Otidem hanc scilicet cum Oto aue nocturna implicans, dici scribit, ad eandem sententiam impulsus est. Mihi Lagodiæ nomen à lepore factum, & non Otidi, seu Oto Noctuæ simili conuenire videtur, eò quòd pedes plumis villosos & leporis fermè similes habeat: qua ratione etiam Lagopodi, quam Perdicem albam, vel montanam appellant, inditum nomen.

SYNONYMA.

GERMANIS, apud quos hæc auis Alberto teste, abundat, dicitur ein haselhun, id est, Gallina corylorum, vel vt *a* Christophorus Encelius ait, Raebhuner, hoc est, Gallina vitium, quòd sub eiusmodi arboribus degat. A Græcis & Latinis Attagenẽ appellari plerią; docti arbitrãtur; quibus & Ornithologus astipulatur. Ego quid de Attagene sentiam præcedenti capite exposui. Albertus & author de natura rerum hanc auem vocant Bonasam, at qua ratione, ignoro: Ornithologus originem Gallicam esse suspicatur, vt scilicet Bonasa dicatur, quasi auis bona, quòd in cibo laudatissima sit. Idem Albertus etiam Oticem appellat, Longolius Otidem, falsò, vt diximus, nominis vicinitate. Petrus Bellonius Gallinam rusticam M. Varronis: Et *b* alibi vt Ornithologus annotat, Perdicem montanam, & syluaticam dici posse scribit. Italis pro locorum diuersitate, diuersis etiam venit nominibus. In locis non longè ab alpibus dissitis, & circa lacum Verbanum Petrus alpedica, idest, Perdix alpina: ab alijs, vt Bellinzonæ Fasanella, alijs deniq; Francolino, vt probat Ornithologus ex doctissimi medici Aloysij Mũdellæ epistola ex Italia ad eum missa vnà cum auis icone, quæ omnino cum Gallina Corylorum eadem erat. Galli vocant Gelinotte, vel gelinette sauuage, id est, Gallinam syluestrem, vt in Burgundia & Lothoringia, Perdis de montagne, id est, Perdicem montanam: item Geline, vel Gelinote de boys. Angli Morehen, vt quendam sibi interpretatum fuisse Ornithologus memorat; sed hoc nomine potiùs quædam syluestris Gallina significari videtur. Vngari Tschasarmadar, id est, Cæsaris auem, fortè ob carnis præstantiam, quasi Cæsare digna sit. Illyrij Gerzabelk, vel Rzierziabel: Turcæ Iabantau.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

GALLINA Corylorum prorsus ex Perdicum genere videretur, nisi maior esset; vnde dicebat Lõgolius, Otis (intelligit autem Gallinam coryli) Perdici adeo similis est, vt præter hoc inditium (nimirum quod plumas circa aures non erigit, vt Otus, sed demittit, vt palearũ quandam speciẽ repræsentet potius, quàm auricularũ) & quòd rostro paulò longiore est, ab illa parũ distet: corpulẽtior tamen & cruribus plumosioribus currit, vt fortassis ob hoc ab Alexãdro Myndio Lagodias dicta sit, ob id quòd tanquã villis leporinis hirta videatur. Hęc ille. Cũ itaq; Perdicibus multò maior sit, & ad Gallinã propè accedat, itaq; ad Gallinarũ fortè genus potius referẽda videtur: suũ tamen interim cuiq; iudiciũ relinquo

relinquo. Quòd verò Longolius palearum quandam speciem repræsentare dicat: id in Gallina corylorum minimè videntur habere locum.

FORMA. DESCRIPTIO.

GALLVS Coryli, inquit Ornithologus, quem ipse consideraui, talis erat: paulò minor Gallina, rostro breui, nigro. Palpebra superior croceo aut ferè cocci colore splendebat: puto autem in maribus hunc colorem intensiorem esse, in fœminis remissum (vnde mea, quam mihi doctissimus Melchior Guilandinus pro Attagene aliquando Patauio dono misit, fæmina fuerit; nam in ea talis color admodum remissus erat.) Pennæ vndiq; variæ, sic vt color glaucus siue cinereus, niger, castaneus & albus in eis spectarentur. Deniq; tota erat varia & elegans auis. Cauda quàm Perdici longior: in extremitate coloris glauci; paulò interius verò linea latiuscula erat nigra. In supina etiam capitis parte plumæ nigræ. Pedes omnino hirsuti plumis ad principium vsq; digitorum pertinentibus, quæ villos leporinos ferè referebant. Digiti pedum corticosi, squamosi, glauci, multis lineis articulati, vt in Gallo syluestri illo, quem Gallum frondium (Laubhan) nostri vocant. Hactenus Ornithologus. Mirum videtur, cur fuscam eam maculam tacuerit, è qua eiusdem coloris tenues quædam pennæ ceu villi dependentes tanquam barbam efficiunt. Quam verò lineam nigram in cauda vocat, ea profectò maxima potiùs macula dicenda est: in qua etiam aduertendum est, quòd superiores pēnæ, quæ cæteras tegunt, ea careant. Verùm sicuti mutila quodammodo hæc Ornithologi descriptio est, ita contrà exactiorem ex doctissimo a Petro Bellonio præterire nolo. Auis, inquit, quam syluaticam Gallinam vocant, Lutetiam Parisiorum quandoq; ex Hercina sylua defertur media potissimùm hyeme. Arbitramur autem hanc eam esse, quam veteres Romani Gallinam rusticam dicebant. Qui has volucres ad nos deferunt, ex Lothoringiæ oris veniunt, & cùm Phasianis delicatiores esse sciant, duobus etiam aureis nonnunquam easdem vendunt: nam Principum œconomi emptas ab ipsis portatoribus ad aulas deducunt, vel priuatis etiam magnatum epulis nuptijsq; ceu aptissimas volucres reseruant. Ratio cur eiusmodi alites, veterum Gallinas rusticas esse suspicati sumus, haud deest; siquidem quæ M. Varro, vbi ait: *Gallinæ rusticæ sunt in vrbe raræ, nec ferè mansuetæ, sine cauea Romæ, similes facie non his villaticis Gallinis nostris, sed Africanis aspectu, & facie incontaminatæ: in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis; item alijs id genus rebus inusitatis: neque ferè in villis oua, aut pullos faciunt, (in seruitute enim non fœtant, sed in syluis)* Rusticæ Gallinæ tribuit, ea omnia egregiè admodum huic Gallinæ syluestri conueniunt. Nomen fecit hæc auis insulæ maris Ligustici, Gallinariæ inde dictæ, quod hæc eiusmodi etiam aues copiosè subministraret. Hinc quoque factum est, vt nonnulli existimauerint Perdices, quas incolæ sunt. Ieræ pingues vocant, esse has nostras Gallinas syluaticas. Pennæ superioris dorsi similes sunt Ascolopacis (Beccasse) quæ verò sub ventre è regione ventriculi sunt, albescunt, nigro, maculatæ, & quæ in collo sunt, vt Phasiani. Caput & rostrum instar Perdicis; rubedinem habet in supercilijs, vt Perdix. Cauda etiam, vt in Perdice minore, fulua (grisea) in extremitate alba, & deinde nigra ad pollicis magnitudinem, cætera colore colli Tetraonis. Pennæ, quæ sunt supra ossa sacra longæ ac duplices, colore, vt in dicta Perdice. Remiges alarum adinstar Aluconis maculatæ sunt. Tibiæ plumis ad digitos ferè vsq; tectæ. Pedes habet, vt Perdix, quam diximus: qua nota ab Attagene distinguuntur, sicuti etiam corpulentia, quæ Gallina minor est. Rostrum obtinet breue rotundum & nigrum. Habet pariter pennas phœniceas, hoc est, colore dactylorum in vtroq; latere stomachi sub alis. In summa quicunq; imaginatur sese Perdicis conspicere speciem colore inter rubrum & cinereum medio, quæ præterea aliquid de Phasiani plumis participet, hic Gallinam hanc syluaticam conspexerit. Hactenus Bellonius.

Color. Cauda. Pedes. Laubhan. a lib. 5. de auib. c. 11. Gallina syluatica. Gallina rustica. Gallinaria insula. Descript. Dorsum. Caput. Alæ. Tibiæ.

LO-

Gallina Corylorum cum Ægylope, ſiue feſtuca.

LOCVS VICTVS.

HOCCE auium genus Alberto teste frequenter corulis insidet, & iulis seu nucamentis, quæ piper longum specie referunt, vescitur. Sed cùm eiusmodi iuli toto anni tempore non dentur, itaq; pronunciandum videtur, eos tantùm alijs cibis 10 opiæferre; alioqui, vt *a* Georgius Agricola tradit, in condensis opacis syluis degere solet. Idem ait plurimas in montanis syluis circa radices alpium reperiri, præsertim vbi coryli & rubi abundant, nimirum vt alantur ijs in locis, & auium rapacium insidijs tutiores sint, hyeme itidem in syluis manere, ac corylis vesci, minimè. Idem ferè Aloysius Mundella in epistola ad Ornithologum scripta asserit; In nostris regionibus, inquiens (circa Brixiam Venetorum) ea auis capi non consueuit, licet auceps quidam mihi proculdubio affirmauerit, se plurimas per anteactam hyemem venando cepisse, easq; per mõtes tantùm arboribus consitos, per syluas videri nõ per campestria, vt quæ rapacium volucrum insidias magis timeant, quàm hominum astus; ac quandoq; in arborum ramis humilioribus insidere, & velociter, vt Coturnices quoq; assolent, currere. Hæc ille. Sed quo victu vtantur, nemo ex-20 plicat; vnde omnino crediderim spermologas esse. Pullos vbi educauerunt, vt iam volari possint, aliò adducunt extra locum educationis ipsorum; illi verò bini, mas & fæmina alij aliorsum se conferunt, quod indubitanter ob alimenti inopiã facere coguntur. Ornithologus aucupem narrasse sibi tradit, se captæ cuiusdam ingluuiem & ventriculum rescidisse, & cibo, quo aleretur, in eis animaduerso, aliam quandam deinde multo tempore pauisse; sed & in cibum non nominat, cùm alioqui nominare sanè debebat.

a l. de subterraneis.

Cur in syluis agat.

COITVS.

30 NEGANT, inquit author de natura rerum, Gallinas coryli more aliorum animantium coire, sed libidinis tempore marem hiante ore discurrere, donec spuat, seu spumam eijciat, quam fæmina mox deuorat, & concipit. Sed hoc falsum esse Albertus hac ratione affirmat, quod ore, inquit, accipitur, in ventrem fertur, vbi alteratum nutrit, & quod superfluum est, aluo redditur. Vnde meritò omnibus sese ridiculũ proponit *a* Christophorus Encelius vir alias vndiquaq; doctissimus, omnes fermè Gallinas syluestres ore, sed diuerso modo coire pronuncians. Hæ species, inquit, Gallinarum syluestrium, quæ à corylis & viribus nomen habent; item quæ ab agris requiescentibus nomen inuenere in Marchia, coloris cyanei, optimi saporis, boni chymi coeunt ore circa æquinoctiũ vernum, osculatione facta, vt solent Columbæ. Gallus enim istarum specierum rostrum inserit in 40 os fæmellæ, & ita sperma infundit, more viperarum, in fæmellam. Hinc credibile est, quod fuerũt aucupes & venatores, Gallos de syluestribus Gallinis, quæ à corylis nomen inuenere (quas alias nescio an bene, Bonasas vocant) senio confectos oua more fæmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres, sicut ex ouo Galli Gallinacei domestici post nouem annos excluditur Basiliscus per rubetã domesticus; id quod testatur experientia. Sunt enim isti serpẽtes verè basilisci syluestres descriptione Nicandri, qui basiliscũ syluestrem describit. Neq; est genus per se & rarissimè reperitur. In Marchia & in ditione Abbatis Zinnensis, prope vrbem Luckenualdam contigit mihi videre talem serpentem interfectum à pastore, & profectò magna in syluis ibi est copia talium Gallinarum. Serpens erat capitis acuminati, flaui coloris & fermè crocei, longitudine ad tres palmos 50 & vltrà, immensæ crassitudinis, cauda turbinata in latus multis notulis candidis aluo insignitus, tergore tendente ad colorem cyaneum, oris immensi proportione corporis. Pastor qui eum interfecerat acuminata securi, narrabat mihi illum vesci ranis, serpentibus & omnium generum animantibus, præter Bonasas, vt de quarum prosapia sit genitus. Habitationem eius esse ad paludes, præcipuè vbi coryli sint, mirum in modum delectari lacte, propterea interficere eam vaccas venato ictu & propterea ipsum quoque eo magis peti à pastoribus & interfici. Retulit idem mihi pastor eius vocem esse veluti Anseris defendentis pullos, & hanc vocem Nicander vocat tygen. Hæc omnia itaque ille, quæ qui volet, credet, ego penes ipsum fidem manere volo, & profectò nemo vnquam etsi disertissimus

a In oper de re metall. lib. 3. c. 54.

Encelij ineptiæ.

Basilisci fabulosa generatio.

Tygẽ quid.

mus mihi perſuaſerit animalia vlla ore coire aut cōcipere, aut ex auium ouis ſerpentes generari. Refert porrò ſimilem ſubinde fabulam de Vrogallorum conceptione, & ſerpentium quorundam ex ſpermate eorum in terram effuſo generatione, vt ſuo loco etiam diximus. Baſiliſcos etiam aliquos ſylueſtres, alios domeſticos eſſe, & illos à Nicandro deſcribi nullo authore aut teſte, ne ipſo quidem, quo nititur, Nicandro defenderit. Quamobrem ad accurationem de hiſce ſerpentibus inquiſitionem, hoc ſcripto noſtro, ſi fortè inciderit, excitari ipſum velim, aut nimis credulos alios homunciones eius aſſeclas, ita quidem ne vulgo, & paſtoribus temerè fidem adhibeant.

Baſilici ſylueſtres, & domeſtici.

CAPIENDI RATIO.

STVMPFIVS Gallinas corylorum bis quotannis capi aſſerit, menſe nimirum Martio, & Autumno. Capturus eas auceps, inquit, vocem earum diligenter obſeruatam fiſtula imitatur in ſylua: illæ ſi præſentes fuerint, reſpondent. Tum auceps in Tugurio aliquo humili ſe abſcondit, & rete erectum aliquot paſſuum longitudine ante tugurium extendit. Tum autem fiſtula vocat: aduolat illa, & per terram iuxta tugurium huc illuc diſcurrens reti implicatur & capitur. Et rurſus; Si gallus, inquit, tantum huius generis capiatur, Gallina relicta, Gallum alterum adducet, ita vt plures Galli vnam ſemper fæminam ſequentes deinceps aliquando capiantur. Gallina verò capta, Gallus alteram ſequitur Gallinam, nec amplius ad priſtinæ habitationis locum reuertitur.

SYMPATHIA.

Otis equum amat.

GYBERTVS Longolius, qui vt aliquoties diximus coryli Gallinam Otydem veterum facit, illam quoq; equis (quod veteres de Otide ſcribunt) gaudere tradit, neſcio ex propriane experientia, an inde tantùm, quòd auem eandē eſſe perſuaſum habebat. Verba eius in dialogo hæc ſunt. LONG. Et tibi Otin (Otidem potius) vt equo delectatur, caudam illius, vt vellicat, vt aſſilit ſternutanti. PAMPH. Nidum parat, quamobrem ſetas equinas colligit. LONG. Nihil minus, naturalis eſt amoris; quamobrem ij, qui vel viſco, vel retibus, vel arcu illam fallunt, equum adducunt, ſed eum aucuparium, qui bombardæ, vel ſcorpionis fragorem non exhorreſcit. Nam fictis equis, quibus Perdices illaqueat, rarò prehenditur.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

Cibi nobilitas.

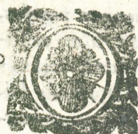
NOSTRI, inquit Ornithologus, cibum prorſus nobilem, & ferarum auium omnium laudatiſſimam hanc auem prædicant; ita vt principibus etiam interdum poſtridie quam cocta eſt, apponatur ſola auium, aut omnino animalium fortaſſis. Sunt qui colores quatuor diuerſos in eius carne inueniri dicant. Hæc ille, ſed quales non addit. Albertus carnem foris nigram intus albam eſſe ſcribit, teneram verò & gratiſſimi ſaporis. Author de natura rerum, & Aloyſius Mundella in probitate ſucci Perdici eam comparant, Mundella etiam præfert. Capta, vt Stumpfius ait, per excrementi locum exentetari, ſaliri, condiriq; poteſt, vt cum plumis etiam diu ſeruari, aut procul deferri poſſit.

VSVS IN MEDICINA.

Bonaſæ facultas.

IDEM Stumpfius Bonaſam epilepticis ſalubrem ex alijs tradit, ſed quorū authoritate nitatur nō nominat. Mulieres audio, inquit Ornithologus, harum auium pennis certo tempore decerptis aduerſus vteri ſuffocationem vti; neſcio ſuffitunè, vt Perdicum Pauonumnè pennis an aliter; ſed tale remedium, vt ille etiam fatetur, ſuperſtitione non caret. Eodem referente Hippiatri quidam recentiores, Bonaſarum tres quatuorue ventriculos vnà cum cibo in eis contento equis aſthmaticis deuorandos dari præcipiunt.

DE OTIDE SEV TARDA AVE. Cap. XII.

TIS siue Tarda auis, quamuis toto genere à præcedentibus auibus differat, nimirum trydactylos à tetradactylis, antequam è manibus excidat, non ab re fuerit hoc loco de ea pertractare, cùm quòd cum proximè præcedentibus plerisq; ferè confuditur, quemadmodum satis superq; demonstrauimus, tùm etiam quòd puluerатrix est, & frugibus vescitur; siquidem de puluera- tricibus & frugiuoris hactenus egimus, agemusq; donec auium natura patie- tur. Vt verò quàm breuissimè repetamus, cum quibus auibus Otis implicita sit, dicimus Hermolaum & Longolium perperam existimasse Otidem Tetraonem esse: rursus eundem Longolium & Ornithologum lapsos, dum credunt hanc auem eandem esse cum Tetrice Nemesiani poetæ. Idem Longolius Gallinam corylorum, de qua proximè egimus, auem, inquam Otide nostra vel quasi decuplo minorem cum Otide eandem esse asserit, errore tam manifesto, vt vel cæcus de eo iudicet, quod ceu in Vrogalli historia omissum hic addimus. Adhæc Turnerus scribit aliquot Germanorum litteratores, vt Murmellium Pygargum, Aquilæ genus interpretari Trappum turpi errore: Siquidem Trappus Germanorum, vt subinde patebit, Otis est, seu Tarda. Postremò *a* Synesius scribit Otidem ab imperito aliquo Pauonem existimare posse. Sed ne diutiùs in recensendis Neotericorum erroribus tempus teramus, amabo examinemus veterum monumenta, videamusq; nũquid & ipsi sibi constent. Equidem Athenæum qui legat, & parum etiam attentè legat, nisi prorsus ἄμουσος sit, indubitanter iudicaturus est omnia, quæ de Otide prodidit, cum Oto aue toto genere diuersa, vtpotè nocturna, pessimè confudisse. Ridiculosè item Oppianus pro Otis Otides inducit, hisq; cornua affingit. Sed quid & hoc miramur, cum nec Plinius, immo verò (si Deo placet) nec ipsemet Aristoteles sibi constare videantur. Apud *c* illum enim, vbi hunc Aristotelis locum traducit, Lingulaca, Otus, Cenchramus cum Coturnicibus auolant, Otis legitur: sed cùm paulò pòst ipsemet dicat: *Otus Bubone minor est*, citra controuersiam vtranq; auem simul confundit. At fortassis primo loco typographi mendum quispiam suspicari queat, atq; ita Plinium excusari, defendiq; posse, is sanè Aristotelem, qui pariter in similem errorem impegit, nempè vbi rationem adfert, cur Otus commodiùs saltationem (quæ & ipsa Otus dicta est, quemadmodum in huius auis historia scripsimus) perficiat, (nam hoc in loco Otum esse ait planipedem) tueri non poterit, nam nec Otus, nec Otis, cum qua confundit, planipes est: quare suspicandum est neutram agnouisse, atq; iccircò *d* vbi Otum cum Coturnicibus migrare ait, suspecta pariter mihi est lectio, eamq; parum circunspectè Plinium in suam historiam transtulit. Etenim nocturnas aues migrare mihi nouum atq; prorsus insolens est audire, neq; vnquam aliàs ab ipso Aristotele proditum: neq; etiam Otis migrat, quod vt credam multorum virorum fide dignorum experientia didici: quapropter omninò concludo Otum Coturnicibus concomitamen hactenus incognitum esse, eiusq; descriptionem apud authores nondum extare. Veruntamen quamuis omnia tam implicitè de Otide cùm à priscis, tùm à recentioribus scriptoribus sint exarata, nihilominus nos exactissimam hic, dilucidissimamq; de ea historiam pollicemur, sed prosequamur.

Ordinis ratio. — *Otis cum quibus auibus implicita.* — *Pygargus.* — *a In Epist.* — *b lib. 9.* — *Athænei error.* — *Oppiani nugæ.* — *Plinij & Aristotelis lapsus.* — *c lib. 10. c. 23.* — *d 8. Hist. c. 10.*

SYNONYMA.

VETERES Hæbrei Anapha exponunt, vt Paulus Fagius scribit, genus Milui, Iudæi Heluetiam incolentes Trappum, hoc est, Otidem. Interpres Auicennæ pro Alhabari Tardam vertit, & fortassis non ineptè: nam & Andreas Bellunensis, Alhabari, inquit, est auis sicut Anser, non multùm volans, nota apud venatores Damasci. *a* Galenus Οτίδα per omicron legi testatur apud *b* Xenophontem, apud Aristotelem Ωτίδα per omega; quod & Varinus repetijt. Apud Xenophontem nihilominus per ω legitur, nempe hoc modo, Ενῆσαν δ' ἐκαὶ Ωτίδες καὶ δορκάδες. Ego per omega legerim, vt scilicet Otis dicatur, quia insignes, & memorandos aurium meatus anfractusq; habet. Otum vel Otidem

Anapha. — *Alhabari.* — *a In Glossis.* — *b l. 1. Anabas.*

b lib. 9. Lagodia.

b Alexander Myndius referente Athenæo omnia confundente, vel aliorum potiùs confundentium verba citante, quoq; Λαγωδίαν vocari tradit. Mihi Ornithologus Lagodiæ nomen rectè à lepore deriuare videtur, conuenireque Oto, non autem Otidi, de qua nunc agitur: Nam Otus pedes habet villosos, & quodammodo leporinis non absimiles, qua nimirum ratione Lagopus, id est, Perdix alba nomen meruit, vt antè dictum est, & pòst rursus suo loco dicetur. Romani proprium nomen olim habuisse non videntur: siquidem c Plinius, *Hispania*, inquit, *aues Tardas appellat, quas Græci Otidas*. Huc pertinet ridiculum prorsus, exibilandumque Augustini Niphi etymum, Otidem videlicet Tardam dictam fuisse existimantis, quia tardè Romæ conspecta sit. Quis vel mediocriter tantùm in litteris versatus non videat amabo ita à corporis tarditate appellatam? Nam & d Isidorus Ispalensis Hispanus, *Tarda*, inquit, *auis apud nos dicitur, eò quòd tardo, & graui volatu detenta, nequaquam, vt cæteræ volucres velocitate pennarum attollitur. Græcè autem Gradipes appellatur*. Quam postremam vocem, quemadmodum neq; aliam similis significationis reperiri de hac vel aue alia apud Græcos non arbitror. Sed fortasse hocce etymum quibusdam magis adhuc ridiculosum videatur, vtpotè quod linguam Hispanicam cùm Romana confundat: debebat enim, inquiunt, ex Hispanico idiomate Hispanicæ dictionis etymum peti. Sed his ego vnà cum doctissimo e Ioanne Goropio responderem Latinorum tardus, & Hispanorum tarda ab Anglorum tardimanasse: apud quos, vt in tractatu pòst patebit, hæc auis abundat, & patria voce à Bustard, vel à Bistard appellatur; vnde etiam recentiorum Bistarda, & Starda. His autem populis Taridem est, quòd moror, aut pigrè procedo, quòd Otidi proprium est. Trappus verò recentiorum à Trapo Germanorum promanauit, sed hæ, per metathesium siue litterarum transpositionem à Tar Anglorum: Ad hæc Trapp ijs idem est, quod gradus, nobis eodem sensu scalino, quòd pedetentim, hoc est, tardè & paulatim conscendatur. Belgæ addunt gans dicentes Trapgans, hoc est, prorsus, seu omninò Trap, siue piger aut tardus. Non enim hic gans Anserem significat, vt hactenus totius Germaniæ, litteratores credidere, sed omninò, quòd veluti subodoratus Gyb. Longolius, non video, inquit, cur vulgò Anseris nomine veniat, cùm nulla in tam magno corpore mica sit, quæ Anseris speciem præbeat, nisi quia Anserum modò gregatim volat. Eodem prorsus sensu Scoti Gustardes appellant, licet Ornithologus Gulz Anserem Britanni dici scribat, cùm alio qui in Anseris historia inter synonyma Anglica eius mentionem nullam faciat. Neq; etiam aliter Ostarde, Oustarde, vel Otarde, Bistarde Galli, quàm à tarditate vocant. Sed ne ego Italus Germanici sermonis imperitus, tanquam cæcus de colore iudicasse videar, itaq; fateor me ingeniosam hancce etymologiam Ioanni Cornelio VVteruuerio Batauo, Med. doctori, quemadmodum & alia longè præstantiora debere. f Sigismundus Galenius Trap auem Illyricè Drosa vocati scribit, & eam esse conijcit, quæ in Lexicis Græcorum Ῥάφος appellatur, nempè Hesychij & Varini: sed cùm nulla præterea Raphi auis mentio aut descriptio extet, nos eandem auem esse non asseremus. Pelacanus quidem Kiranidi alio nomine etiam Ramphos dicitur, à rostro videlicet, quòd insigne, & omnium latissimum habet. Nos Picam Bresilicam pariter propter miram rostri magnitudinem Ramphaston appellauimus. Petrus Apponensis Patauinus, alias Conciliator dictus, vt citat Antonius Gazius Patauinus, nominis vicinitate, vti apparet, deceptus, Starnam cum Starda confundit, inquiens: *Starna à recentioribus dicta, vel est Perdix minor, vel est auis magna, vt Anser, grisea*, cinerea, *cuius caro laudatur, maximè cum iuuenis fuerit*. Hæc enim auis magnitudine Anseri Starda seu Tarda est, non Starna, quæ Perdix minor est, auis externa Plinio dicta, vti suo loco manifestabitur. Neq; etiam Perdices Anserum magnitudine, quas in India Onesicritus apud Ælianum reperiri ait, meo iudicio Stardæ seu Tardæ sunt, quamuis id Ornithologus ob consimilem colorem, & parem magnitudinem existimet. At vt de colore nihil dicamus, qui & ipse scilicet parum respondet, nam Perdix veterum ruffa est: pedum dispositio saltem Tardas à Perdicum genere discernit: illæ namq; tribus duntaxat, hi quatuor digitis pedes instructos habent.

Lagopus. c lib. 10. c. 22.

Niphi nuga. Etymum. d l. 12. c. 7.

e li. 7. Hermoth. Bustard. Bistard. Tastard. Anglis. Trappus, & eius etymum.

Gustardes.

f In Lexico. Simphono. Ῥάφος. Pelacanus cur Ramphos dicatur. Pica rampha stos. Conciliatoris lapsus. Starna quæ auis. Perdices Anserum magnitudine.

GENVS

GENVS.

QVÆ eadem pedum constitutio tantum apud me ponderis obtinet, vt quod alibi à *a* me scriptum est, nunc tanquam exibilandum & spongia dignum iudicem: id autem est, quod neotericos secutus, atque inter hos maximè Ornithologum, Otidem rectè in Gallinaceo genere recenseri, pronunciauerim; neque iam ampliùs probare possum cùm eundem *b* Ornithologum: tùm item *c* Petrum Bellonium, quorum ille sese astipulari ait, qui Vrogallum Otidi congenerem faciunt; hic verò apertissimis verbis Tetraonis siue Vrogalli aliud genus nuncupat, vterq; Plinium secutus, sed quantum ego iudico, perperam intellectum. Commodè, inquit Bellonius hoc loco post Struthiocamelum de Otide agemus, quam *d* Plinius alterum Tetraonẽ vocauit, cùm duas species faciat, ita hic agere oportet de secũda Tetraonis specie, quam esse arbitramur Otidem. Nam cùm scribat alteram Tetraonis speciem Vulturum colorem referre, & prima specie corpulentiorem esse, nullumq; aliud auium genus, si vnum excipias Struthionem, maius existere; cumq; nulli alij aui hæ notæ conuenire magis videntur, quàm Otidi; quare facilè mihi persuadeo ipsum Otidem intelligere, siquidem præcitato loco ait; *Alterum eorum genus Vulturum mangitudinem excedit, quorum & colorem reddit*; nam expofuerat colorem Vulturum, & pòst subiungit; *nec vlla est auis excepto Struthiocamelo maius corpore implens pondus, in tantum aucta, vt in terra quoque immobilis prehendatur.* Et quoniam non capiuntur in campestribus Italiæ, iccirco subiungit; *gignunt eas alpes & Septẽtrionalis regio.* Et ne ijs similes videamur; qui, vt nihil ignorare videantur, etiam peruersè de rebus iudicant, demonstrare volumus hæc non ab re ab illo conscripta; nam subinde ibidem addit; *Proxima eis sunt, quas Hispania aues Tardas appellat, Græcia Otidas, damnatas in cibis; emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplò sequitur*; Intelligit de Oto, id est, Asione; nã inuenimus & Otum Asionem significare. Hæc omnia ille, Plinium, sicuti dixi, malè intellectum secutus; tametsi Plinius proximas Tetraoni Otides faciat, nõ video tamen, quomodo inde colligat Bellonius, alterum eius genus esse, quare ego arbitror Plinium de magnitudine & pondere loqui, vt videlicet Otides proximè accedant ad magnitudinem atq; pondus alterius Tetraonis, quo ille nullam auem excepto Struthiocamelo maius corpore implere pondus dixit: Otidem autem corpulentam esse, carnosam, ponderosam experientia didici, vti postmodum in descriptione patebit, præterea à tarditate motus nomen obtinere iam antè probauimus. Quod si verò quispiam pertinaciùs potiùs, quam iustè mecum contendat Plinium ex mente Bellonij intelligendum, adhuc errabit Bellonius, eritq; Otis tertium non alterum, vt ille ait, Tetraonis genus. Verùm nunquam mihi aliquis persuaserit Plinium auem tridactylon cum tetradactylis congenerem fecisse; docti iudicent, indocti non intelligunt. Adhæc si eiusdem generis esse credidit Plinius, cur hac voce (*proximæ*) vsus est, cur non potiùs tertium eorum genus dixit, quemadmodum paulò antè alterum eorum genus dixerat? Possent tamen ita congeneres simul hæ volucres dici, quia omnes pulueratrices sunt & frugiuoræ; aliàs profectò nequaquam. Separata itaque hoc modo aue tridactylo à tetradactylis, antequam ad aliàs tetradactylos nos accingamus, duas alias aues tridactylos Otidis historiæ, Bellonium imitari subnectemus.

a To. 1. ca. de Oto. l. 8.
b Ca. de Vrogallo.
c li. 5. ca. 3.
d l. 10. ca. 22.
Plinius explicatus.
Otis est ponderosa auis.

DESCRIPTIO.

ELEGANTISSIMAM hanc auem primùm ab Eminentissimo piæ memoriæ Card. Palæoto, cui eo tempore de illa historiam dedicaui, dono datam, deinde rursus visam apud germanum Illustris ac Excellentissimi D. Æneæ Vizanij publici in hoc almo Gymnasio professoris, & viri ob multi iugam eruditionem longè celeberrimi, & mei amantissimi, non descripsi, quòd ab Ornitholgo & Bellonio exactè descriptam reperirem. Ego, inquit Ornithologus, duos ex eis ponderare volui, quorũ alter libras nouẽ, duodecim vnciarum appendebat, alter libras tredecim cum dimidia. Eosdem cùm diligentius inspicerem, conscriptionem feci huiusmodi. Trappi color parte prona, id est, dorso & alis, collo excepto, quod cinereum est, qualis Grygalli, vel Perdicis rusticæ, id est, Beccasse, præsertim minoris, vel etiam Ardeæ Stellaris, sed magis ruffus, nigris maculis

Æneas Vizanius.
Pondus.
Color.

Otis Ornithologi cum farre Cluſiuo Dalechampij.

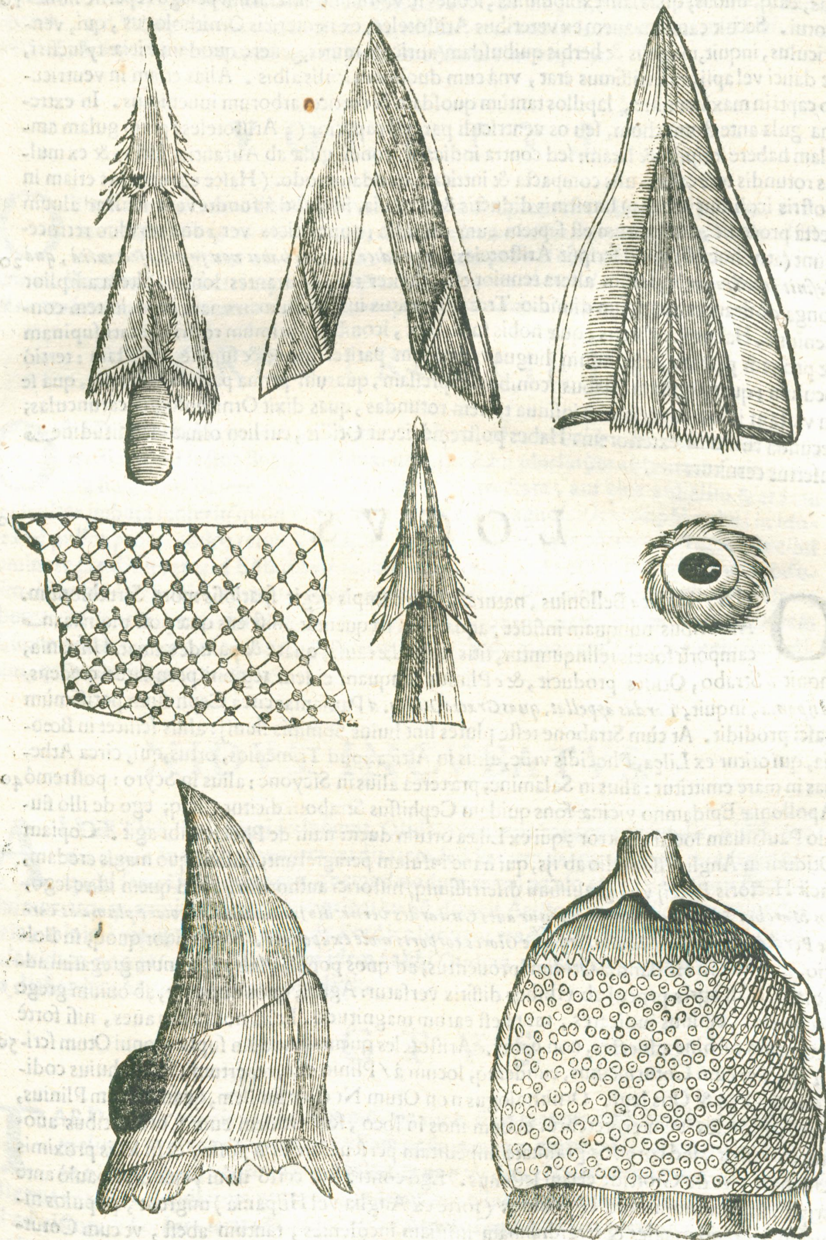
Otis mea cum cicere arietino.

vndantibus ferè eleganter distinctus. Rostrum Gallinæ: Caput, & collum cinereum: sed supina colli pars ad album vergit: pectus quoq; & venter, & crura quatenus plumis vestiuntur, ad media vsq; femora, alba sunt. Cauda digitos quindecim longa, hoc est, palmos ferè quatuor: pennis pulchris, ruffis, cùm tænijs quibusdam & maculis nigris superiore interioreq; parte albis, vt etiam in extremitate, ornata. Collum dodrantale: reliquum corpus à collo ad vropygium, circiter quinq; palmos longum; cauda tres palmos. Alarum pennæ maiores candidæ, circa finem nigræ. Crura fusca paulò breuiora duobus dodrantibus. Digiti pedum, & vngues, vt in Gallina: sed digiti terni tantùm antrorsum tendunt, nullus retrò. Vola vel pars interior retrò densa torosaq; est. Huc usq; Ornithologus. Sed qui auem 10 collo depingit nimis longo, quare missam mihi Tridento & hic visam exactiùs delineaui, cùm prius iconem ab eo mutuatus essem, quare, & vtramq; depictam exhibeo: prior Ornithologi est, altera me. Bellonius verò hanc auem ita describebat. Otides terrestrium auium maximæ sunt exceptis Struthiocamelis. (Sed hic Bellonius sibi ipsi contradicit, vtpote qui paulò pòst ex Plinio probare nititur, Otidem alterum Tetraonis genus esse, quod *a* Plinius Vulturum magnitudinem excedere, ait ipse verò Vulturem Aquila sesquilatera proportione maiorem. Atqui Aquila Otide, nisi maior, saltem par dici potest. Adhæc ego primum Tetraonis genus, quòd Plinius altero minus esse innuit, aliquando mihi ab Eminentissimo Card. Paleoto Tridento missum ponderaui, inueniq; viginti duas libras appendere, cùm Otis tantum tredecim pendeat, sicuti ex Ornithologo diximus: quot nunc alterum illud ge- 20 nus appendeat? quare vel sola magnitudo Bellonium errasse indicat, Otidemq; cum altero Tetraone confudisse.) Tetraci (Canne petiere, hoc est, Anati terrestri) adeo similes, vt præter magnitudinem nulla obseruetur differentia. Otis multo crassior est & validior Grue, & corpulentiæ Cygni comparari potest. Caput, si id solum inspicias, diceres esse Vulturis, tam est crassum, atq; inconcinnum. Rostrum habet robustum valdè, Gallinacei haud dissimile. Caput & collum coloris sunt cinerei ad ventriculum vsq; procedentis. Alæ inferius candicant, qua sola nota à Tetrace (Canne petiere) differt, si magnitudinem excipias. Tibiæ quia longæ sunt, collum quoq; longum fuisse oportuit. Totum dorsum castaneis ac subnigris maculis respersum est: cætera candida, exceptis pennis alarum longioribus, quarum extremitates nigræ sunt. Meatus auditorij in hac aue, quàm in vlla alia terrestrium auium 30 euidentiores, adeoq; patuli, vt extremitatem digiti imponat. Si introspicias, duo apparent anfractus, vnus rostrum versus, alter rectà ad cerebrum vergens. Latent sub plumis, quas nisi auferas, meatus non videbis. Pennarum Otidis radices rubræ sunt, quemadmodum & in Canne petiere. Femora albicant, Tibiæ crassæ pollicem, medium pedem longæ, squamosæ seu corticosæ. Crura pennis nuda. Pedes admodum crassi, sub quibus callus conspicitur magnus instar musculi: vngues breues: digiti pedis vtriusq; contra reliquarum auium morem terni tantùm. Cauda inferius, qua podicem spectat, alba, superius castanei coloris nigris maculis respersa. Pectus crassum est, ac rotundum: lingua serrata, vtrimq; acuta, & in extremo dura. Hactenus Bellonius. Ex veteribus, qui Otidem descripsere neminem, quod memini, habemus. Athenæus quidem Otidi colorem Coturnicis tribuit tanquam ex Aristotele: 40 ex quo hæc etiam citat. *Otis auis fidipes est, tribus insistens digitis, magnitudine Gallinacei maioris, capite oblongo, oculis amplis, rostro acuto, lingua ossea, gracili collo.* Nos horum in ijs, quæ extant, *b* Aristotelis nihil legimus, sed de internis partibus quædam, item Otidis magnitudinem Scythicam quandam auem esse: quod pariter Plinius ex eo repetit. Quæ posteriora Alberto fortassis occasionem præbuerint, vt ex Otide auem rapacem fabricare conatus sit, hoc modo scribens: *Bistarda auis est bis, vel ter saltum dans, priusquam de humo eleuetur, vnde, & ei nomen factum. Magnitudine & specie Aquilam refert: rostro est curuo, vnguibus aduncis, alis & cauda alba, reliquo corpore varia. Carnibus vescitur vt Aquila: volucres tamen non prædatur, sed cadauera fortè inuenta comedit; vel animal innocens, aut agnum vel lepusculum occidit: quod quidem sola facere non audet, sed à pluribus sui generis auibus* 50 *adiuta. Herbis etiam in fame vescitur; ciceris, pisi & leguminum herbis præcipuè delectatur; quòd rarum est in auibus carniuoris. Nidificat non in sublimi propter tarditatem, sed in terra parit, cùm matura seges est.* Hæc ille, quorum quidem quæ de herbis, quibus vescitur, & de nidificatione dixit, Otidi nostræ congruunt, cætera spongia digna, exibilationeq; scholiastica. Quæ tamen illustris ille Aristotelis commentator Suessanus authoritate sua confirmare nititur, cùm se dubitare dicat, an auis illa Scythica, cuius *c* Aristotelis, vti dixi, meminit, quæ oua in leporina aut vulpina pelle deponit, Otidis genus sit, sed ab Otide nobis nota diuersum.

Margin notes: *Rostrum. Caput. Pectus. Venter. Cauda. Collum. Alæ. Crura. Bellonius sibi nō constat. Magnitudo. a lib. 2. c. 1. de Auib. Caput. Rostrum. Collum. Alæ. Tibiæ. Dorsum. Meatus auditorij. Femora. Tibiæ. Pedes. Vngues. Cauda. Pectus. Lib. 9. b 9. Hist. c. 39. Alberti error. Niphi nugæ. c 9. Hist. c. 33.*

Otidis quædam partes internæ.

ANATOMICA.

Iulius Cæſar Aurantius.

SECVIT olim mihi hanc auem clariſſimus Iulius Cæſar Aurantius, quo in ſecandis corporibus nemo vnquam peritior, nemo in explicandis diſertior extitit. At quas diligentiſſimus ille vir diuerſas ab alijs auibus partes in hac alite obſeruauit, præter paucas, easq; nudas, quas iam exhibuimus, icones in vaſtiſſimo litterarum pelago reperire non potui. Secuit eandem auem ex veteribus Ariſtoteles, ex neotericis Ornithologus, qui, ventriculus, inquit, magnus & herbis quibuſdam (auricula muris, genere quodam viciæ ſylueſtri, & dauci vel apij, refertiſſimus erat, vnà cum duobus calculis albis. Aliàs etiam in ventriculo capti in maxima niue, lapillos tantùm quoſdam & cortices arborum inuenimus. In extrema gula ante ſtomachum, ſeu os ventriculi pars eſt capacior (a Ariſtoteles totam gulam amplam habere ſcripſit, & latam: ſed contra indicanr icones gulæ ab Aurantio ſectæ) & ex multis rotundis ferè carunculis compacta & intricata quodammodo. (Haſce carunculas etiam in noſtris iconibus videas) Inteſtinis diductis & extenſis, id quod à fundo ventriculi ad aluum rectà procedit, dodrantum eſt ſeptem cum dimidio: appendices verò duæ ab aluo retrocedunt (atq; hoc eſt, quod ſcripſit Ariſtoteles: *Appendices etiam habet non ſuprà, ſed infrà, quà deſinit inteſtinum*) quarum altera tenuior eſt, circiter tres dodrantes longa, altera amplior longa dodrantes duos cum dimidio. Tres iſti meatus iuxta aluum in vnam capacitatem conueniunt. Habes in adiectis, quæ nobis ſuperſunt, iconibus, primùm roſtri dentati ſupinam & pronam partem, ſecundum linguam ſerratam pariter pronè & ſupinè depictam: tertiò oculum; quartò gulam duabus iconibus expreſſam, quarum prima partem oſtendit, quà ſe in vaſtam illam capacitatem inſinuat; item rotundas, quas dixit Ornithologus carunculas; ſecunda tunicam exteriorem. Habes poſtremò iecur Otidis; cui lien oliuæ magnitudine inſertus cernitur.

Ventriculus. *Gula.* *a 2. Hiſt. c.* *Inteſtina.* *Roſtrum.* *Lingua ſerrata.* *Oculus.* *Gula.* *Caruncula.*

LOCVS.

OTIS, inquit a Bellonius, naturaliter in campis degit ſpatioſis more Struthionum. Arboribus nunquam inſidet, aquas non frequentat, niſi eas quæ poſt pluuias in camporũ foueis relinquuntur, ſitis ſedandæ cauſa, quare & paludes amat. Hiſpania, inquit b Strabo, Otides producit, & c Plinius tanquam eidem regioni peculiares credens: *Hiſpania*, inquit, *Tardas appellat, quas Græcia Otidas*. d Pauſanias circa Cephiſſum potiſſimùm naſci prodidit. At cùm Strabone teſte plures ſint huius nominis fluuij: alius ſcilicet in Bœotia, qui oritur ex Lilea, Phocidis vrbe, alius in Attica apud Trimenios, ortus, qui, circa Athenas in mare emittitur: alius in Salamine; præterea alius in Sicyone: alius in Scyro: poſtremò Apolloniæ Epidamno vicinæ fons quidam Cephiſſus Straboni dicitur; itaq; ego de illo fluuio Pauſaniam loqui arbitror; qui ex Lilæa ortum ducit: nam de Phocicis ibi agit. Copiam Otidum in Anglia eſſe audio ab ijs, qui hanc inſulam peragrarunt; quibus quo magis credam, facit Hectoris Boetij viri grauiſſimi diſertiſſimiq; hiſtorici authoritas, apud quem iſtæc lego; *In Marchia Scothia regione naſcuntur aues Guſtardes vernaculo ſermone dictæ colore pluma ac carne Perdicibus nam diſsimiles, ſed quæ Olores corporis mole exuperant*. Non minor quoq; in Belgio, maximè in Hollandia Otidum prouentus; ad quos populos ſub autumnum gregatim aduolant, & in agris procul ab vrbibus diſſitis verſatur: Agros, quos obſident, ab ouium grege occupatos, eminus iudicares, tanta eſt earum magnitudo. Italia noſtra has aues, niſi fortè ventorum turbine aduectas, non habet. e Ariſtoteles quemadmodum ſupra monui Otum ſcribit auolare cum Coturnicibus, eundemq; locum à f Plinio eſſe, repertum, ſed in huius codicibus & Otus & Otis legi. Ornithologus non Otum Noctuæ ſimilem, quamuis tum Plinius, tum Ariſtoteles ita interpretentur eodem mos in loco, ſed Otidem cum Coturnicibus auolare exiſtimat, ſed corporis grauitate impeditam perſeuerare non poſſe, & in locis proximis remanere, vt de Glottide etiam legimus. Ego contrà hoc certò noui, quod vt paulò antè ſcripſi, ſub autumnum ad Hollandos (fortè ex Anglia vel Hiſpania) migrent, populos nimirum Septentrionales & frigidiſſimam inſulam incolentes, tantum abeſt, vt cum Coturnicibus auolare credam; illas enim ab eo tempore noſtras oras deſeruiſſe conſtat. Adhæc aiunt

a lib. 5. de Auib. c. 3. *b l. 3. Geo.* *c lib. 10. c. 22.* *d In Phocidis.* *Cephiſſi fluuij plures.* *Angliam Otides habere.* *e 8. Hiſt. c. 10.* *f l. 10. cap. 23.* *Otis an migret.*

10 20 30 40 50

aiunt Batauí in media ferè hyeme etiam ibi quandoq; sclopetis peti. Sed hæc Ornithologus ceu sui oblitus scripsit: siquidem ipsemet alibi ita scribit. Est Otus, qui cum Coturnicibus auolat, idem Scops Aristoteli non satis cognitus, vt fatetur, cùm præteruolando tantùm per biduum appareat; pinguis & esculentus alioqui. Hic apud Plinium non rectè Otis vocatur: & apud Aristotelem Otus legitur; & in quibusdam Plinij codicibus quamquam Glotis & Otis & Cenchramus legatur, paulò pòst tamen, Otus Bubone minor est, legitur, quod probo, quoad nomen: de re ipsa verò iudicium meum adhoc cohibeo: neq; enim vlla nocturna auis auolare videtur: quod si quæ auis Otus dicta, cum Coturnicibus auolat, illius fortè descriptio apud authores non extat. Nam Otis magna, si ea est, vt docti credunt, quam vulgò Trappum vocant, non auolat, nisi fallor, ex nostris regionibus (etsi Heluetiæ rara est) & hyeme etiam apud nos capitur interdum. Huc vsq; ille.

Ornithologi error & contradictio.

VOLATVS.

OTIS volatu admodum breui vtitur, nimirum propter corporis sui pondus: vnde fit, vt quandoq; manu capiatur, si quis celerius instet, antequam se ad volandum componere queat vti *a* Xenophon memoriæ prodidit, & est à Plutarcho comprobatum. Huc spectat Alberti etymum, *Bistarda*, inquit, *auis est, bis vel ter saltum dans, priusquam de terra eleuetur, vnde & nomen ei factum, nempe quasi bis tardans saltum.*

a lib. 6. Exped. Cyri.

MORES. PROPRIETAS.

OTIDES timidas esse & pusillanimes aiunt, adeo vt vel leuiter vulneratæ ocyus moriantur. Hector Boethus humanum aspectum plurimùm abhorrere scribit: nuda humo oua parere, quæ si ab homine contrectata, aut eius anhelitu & afflatu vel leuiter imbuta senserit (quòd facilè naturæ beneficio agnoscit) extemplò veluti in idonea ad pullos procreandos relinquere alioq; ad oua parienda se cõferre. *a* Athenæus cibũ ruminare prodidit; atq; id Eustathius repetit, quod nunquid verum sit, etiamnum subdubito. Non me latet enim, quæ ruminant, animalia, teste *b* Philosopho reticulum omasum, abomasum & ventrem maiorem habere. Nos gulam prope ventriculum multò capaciorem obseruauimus, an verò ruminet, nequaquam. Esse & piscem nouimus, quem ruminalem dicunt, quia ruminare creditur.

a lib. 9.
An Otis ruminet.
b. 2. Hist. c. vlt.
Ruminalis piscis.

NIDVS. INCVBATVS.

ALBERTVS, qui, sicuti scripsimus, Otidem cum aue rapace confundit, nidificare dixit, non in sublimi propter tarditatem, sed in terra parere, cùm matura seges est: quòd sanè Otidi competit, quemadmodum etiam paulò ante ex Hectore Boetho diximus; atq; quamuis id de hac aue priuatim nõ dixerit Aristoteles, nihilominus eius doctrinæ minimè repugnat. *a* Is enim de Perdice loquens tradit, cui volandi facultas deest, huic nidum non prodesse. Cæterùm idem *b* alibi Otidem vt reliquas aues magnas tricenis diebus incubatum absoluere prodidit.

a 9. Hist. c. 8.
b 6. Hist. c. 6.

VICTVS.

TARDA auis granis viuit, frugumq; maximè, si ad manum sunt, herbis alioqui famelicum explens ventrem, nec vllam pestem magis, inquit, *a* Gyb. Longolius, odere olitores, nam ventrem rapis fulcit, & non mediocri præda contentus esse solet. *b* Ælianus vnam ex Aquilarum genere, quæ Iouis appellatur, carnes nõ attingere prodidit, sed ad victum ei herbam satis esse: cùm contra Aquila Iouis, quã Chrysaeton siue Aquilam regalem esse suo loco indicaui, carnibus ijsq; viuis tantùm pascatur. Quapropter aliquando

a In Dial. de Auib.
b l. 9. de Anim. c. 10.
Aquila Iouis quæ.

do dubitaui, nunquid Ælianus, cui aliàs fabulosa falsaq; sæpe veris immiscere solenne est, Otidem Aquilæ nomine dignetur, nimirum propter magnitudinem, viri docti iudicent. Albertum scribere Bistardam carnibus vesci more Aquilæ, suprà si benè memini, scriptum est, eumq; hanc auem cum rapace, & fortassis Vulture confundere.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

a 6. de Animal. c. 24. *Vulpis astus in capiẽdis Tardis.* *b l. 5. c. 24.* *Otis cur canem metuat.* *Attagen ceruum amat, Perdix damã. Otis amat equum.* *c lib. 9.* *d 2. de Ani. c. 28.* *e lib. de solec. animal.* *Hegemon dux cetorum.*

QVEMADMODVM vulpeculæ cum paucis admodum auibus amicitia intercedit, ita pariter eius cum Otide communis dissensio est: at summo astu in huius venatione vtitur, si *a* Æliano credimus ita tradenti: *Vulpes sic Otidas venatur, vt & sese auertens, & in terram abijciens, tanquam auis collum, sic caudam extendat: eæ autem hac insidiarum instructione seductæ, ad illam, tãquam ad suam gregalem accedunt: illa verò se vertens nullo negotio capit.* Idem *b* Ælianus, quomodo Otides sibi à canibus metuant, in hæc verba scriptum reliquit: *Canem nulla non auis parui facit: vnam Otidem excepto quæ propter corporis sui grauitatem & tarditatem, canem perhorrescit. Eam enim ponderosa corporis mole constructam alæ non facilè alleuant, idcircoque demisso atque humili volatu vtitur, quia pondere deprimitur. Ex eo fit, vt nonnunquam à canibus capiatur; itaque conscientia suæ humilitatis perculsa, simul ac canes latrantes audiuerit, in dumeta aut paludes excursione se impellit, quibus & protegatur, & ab instanti periculo seruetur.* Otidem verò à cane sibi metuere, etiam Philes testatur. Contrà verò equum amat: nam hoc modo Gillius habet ex Oppiano: *Attagen ceruum amat, Perdix damam, Otis equum.* Et rursus: *Otides circum pedes equorum concursant*; idem testatur *c* Athenæus, nec non *d* Ælianus inquiens; *Equum vbi aspexerit, statim gaudio ad ipsum aduolat.* Meminit præterea eiusdem amicitiæ doctissimus *e* Plutarchus, qui, vbi ostendisset, cur hegemon, hoc est, dux siue ductor cetorum semper magno aliqui ceto adsit, prænatansq; eius cursum dirigat; *dignum verò est*, inquit, *his societatibus & consensui eas amicitias componere, quas Aristoteles narrat, vulpium & serpentium, quia communem inimicum habeant Aquilam? aut Otidibus cum equis, quibus appropinquare & fimum deijcere gaudent?*

CAPIENDI RATIO.

a lib. 3. de Aucup. *b l. 1. Expedit. Cyri.* *Capiendi tempus.*

IAM diximus Otides Equorum præsentia delectari, qui sanè amor ipsis vitæ perniciem adfert, quando ita eorum opera in retia illiciantur, quemadmodum scripsit *a* Oppianus his verbis. *Qui Perdicum in ceruos, idem in equos Otidum amor est, quamobrem huiusmodi industria falluntur. Retia aliquis prope fluuium aut stagnum idoneo loco erigit, angustoque per medium transitu relicto, quo eques vnus transire possit, equum auibus ostendit; sequuntur illæ statim pennis omnibus expansis, donec equus ex loco illo angusto recedat, ipsæ verò inclusæ omnes irretiantur.* Capiuntur præterea manibus, antequam se ad volandum componere queant teste *b* Xenophonte, qui sic scribit; Otides, si quis celeriter instet, capere potest; breui enim volatu vtuntur, sicut Perdices, & mox fatigantur. Quam Xenophontis sententiam Plutarchus astruit, qui multas huius generis aues in Alexandriam ex adiacẽte Lybia volare tradit. Intelligit autem meo iudicio Xenophon, si corpus maioribus, vt quandoq; fit, pluuijs madescat, vt scilicet præter natiuam tarditatem pluuia quoq; iam degrauante madidæ insequentes haud longis spatijs effugiant, donec breui defatigatione lassatæ, dum nec prouolare, nec procurrere iam vlterius possunt, vltrò se capiendas præbeant. Tempus verò capiendi Otides est magis opportunum, cùm ventus cessauit. Capiunt easdem Falcones & Accipitres.

HIEROGLYPHICA.

A sperato auxilio damnum. *Passeris & Noctuæ hieroglyphicum.*

AEGYPTIORVM sapientes hominem viribus imbecillem significaturi, qui fortiorem insequentem fugiat, Otidem auem & equũ pinguefiãt teste Oto Apolline. *Volat enim*, inquit, *illa visa equo.* Sed Otis equum subinde visum sequitur, tantũ abest, vt auolet; quare huiusmodi hieroglyphicum significare mihi videtur hominem, qui ad patronum suum fugiens, damnum potiùs quã auxilium inde reportet. Ad quem sensum etiam

Passerem

Passerem & Noctuam pingebant. Ille enim ad hanc tanquam ad tutricem confugiens, peius ab ea tractatur, quàm erat ab illo tractandus, quem fugit, quemadmodum in Noctuæ historia luculenter scriptum est. *a* Pierius Valerianus idem hieroglyphicum repetit sub lemmate IMBECILLVS FORTIORI ASSVRGENS, & contrario etiam quàm Otus, modo interpretatur, inquiens: Aegyptij sacerdotes hanc (Otidem nempè) quoq; hieroglyphicis annumerarunt. Quippè si hominem imbecillum, qui ferociori potentioriq; assurgeret, ac in rebus gerendis, sententijsq; dicendis primas illi partes cederet, significare vellent, aut ita faciendum admonere, Otidem auem & equum adpingebant: illa siquidem simul ac equum 10 aliquem in conspectu habuerit, nihil quicquam cunctata, illum quadam veluti venerationis ostentatione excipit, circumq; volitando & subsequendo deducendoq; officium facere quodammodo videtur: Hæc ille, & quidem optimè; sed in hoc hallucinatus, quòd in pictura sui hieroglyphici Otum nobis pro Otide obtrudat.

a l. 5. Hierogl.

VSVS IN CIBO.

GALENVS, cui subscripsit Simeon Sethi, Otidum carnem mediam esse ait inter Gruum carnem & Anserum; nimirum minus duram, quàm sit Gruina, duriorem 20 verò Anserina, esseque excrementitiam, ac proinde ijs vitandam, qui salubri, id est, tenui victus ratione vti volunt. Atqui Xenophon citante Athenæo, Otidum carnes suaues esse scribit, & Demetrius Constantinopolitanus Accipitribus escas præscribens (quibus nisi lautas epulas concedit) Mergorum & Otidis carnes ad saturitatem vsque præbendas consulit, quia scilicet suauissimas. Quis modo hinc non videat *b* Plinium Otidas scribentem in cibis damnatas, quòd emissa ossibus medulla, odoris, tædium exemplò sequatur, Otidem cum Oto, cuius carnem esui ineptam *c* Aristoteles damnat, confudisse ex malè intellecto philosopho? *d* Bellonius etiam Otidem auem esse ait delicatam & in conuiuijs cæteris auibus præferri. *e* Iulius pariter Alexandrinus appositam potentiorum mensis lautioribus. Otidis carnem sæpè sese degustasse memorat, gustu, vt in aue magna, non pessi- 30 mo, sed nigram & duriorem, ita vt concoctu peruicax existimari facilè possit, & excrementis redundans, & melancholico humori procreando apta: valenter tamen alere, si rectam atq; exquisitam in ventriculo concoctionem adepta fuerit. Quod vt melius fiat, non statim, vt aut iugulata fuerit, culinæ mandandam esse, sed vt prædurae carnis auibus quærendam rationem, qua durities dometur. Id temporis in primis moram efficere, ne nisi veluti marcescentes dierum plusculorum spacio, hyeme, æstate nunquam, pridianas minus in mensas venire sinant.

a li. 3. de facult. alim. cap. 20.
Otidis caro quibus vitanda.
b lib. 10. c. 20.
Plinij error.
c 9. Hist. c. 28.
d l. 5. de Anib. cap. 3.
e lib. 13. de salubr. 5.

40 VSVS IN MEDICINA.

QVI morbo caduco olim laborabant, Otide aue abstinere iubebantur; teste Medicorum principe *a* Hippocrate. Plinius de adipe Otidis ita scriptum reliquit; *Phryges & Lyacones mammis puerperio vexatis, inuenere Otidum adipem vtilem esse.* Auicenna fimi vsum prædicat contra impetiginem.

a l. de mor. sac.
Adipis vsus.
Finis.

VSVS IN EXTERNIS.

50 PENNAS Otidum audio à piscatoribus requiri, vt repræsentatas ex eis muscas pro inescandis piscibus, hamis suis annectant. Eædem vsum scribendi præbent, vt Anserinæ. Alharbari, id est, auis tardæ siue Otidis oua teste *a* Auicenna, sunt tinctura bona capillorum, vt fertur: quod quidem, inquit, experimento apparere aiunt, & laneo eis inserto, & donec nigrescat, relicto. Kiranides Ciconiæ oua referente Ornithologo, cum vino soluta capillos denigrare scribit, & nos alibi oua Corui canos nigredine occultare *b* diximus; nec de aliarum auium ouis tale quid proditum inuenimus.

Pennarum vsus.
Oua.
a l. 2. c. de Ouis.
b In hist. de Coruo.

DE

DE ANATE CAMPESTRI, Canne Petiere Gallorum, ſeu Tetrace Bellonij. Cap. XIII.

ELLONIVS Otidis hiſtoriæ propter conſimilem digitorum numerum, *a* auem, quam Galli Canne petiere, dicunt, necnon Oedicnemum ſubiungit: quod & nos illum ſecuti fecimus, quamuis interim an puluerat rices ſint, nec ne, ignoremus. Cùm verò auis Canne petiere vocata mihi nunquam viſa ſit, niſi fortè ea ſit, cuius ſubinde iconem dabo, nam ſaltem Tetrax Athenæi non eſt, vt vel mediocriter verſatus in rerum naturæ diuerſitatibus facilè colligat, ſi Athenæum cum *b* Bellonio conferat: itaq; Bellonium audite. La Canne petiere, inquit, id eſt, Anas terreſtris, nobis auis videtur Gallinæ peculiaris; vbi vel quilibet ruſticus nomine tenus eam nouit; ſed pro locorum diuerſitate nomen etiam immutat: Sunt quibus Oliua dicitur: & quantum ego iudicare poſſum, Italia rariùs eam vidit. Nam cùm aliquando Ferrariæ eam Legatis Venetorum & Summi Pontificis monſtrarem, nemo omnium agnoſcebat: & quia nonnihil Phaſianum referat, nonnulli Phaſianum eſſe audacter etiam contendebant: ſed longè aliter ſe res habet; atq; quantumuis multum elaborauerimus, nullam tamen ab antiquis petitam nomenclaturam accommodare potuimus; ſuſpicamur tamen Tetracem eſſe: ſiquidem *Tetrax* (inquit *c* Alexander Myndius) *auis eſt magnitudine Spermologi, colore figlino, ſordidis quibuſdam maculis, lineiſq; magnis variegato. Frugibus veſcitur, & quando pepirit, quadruplicem vocem.* Pro Spermologo intelligas Cornicem craſſam, quam Galli dicunt vn Freux. Vocatur autem Anas terreſtris, non quia auis aquatica ſit, ſed quòd Anatum Aquaticarum more terræ inſideat: quin nullam habet cum auibus aquaticis ſimilitudinem; eſt enim campeſtris, Phaſiani corpulentia, capite, ſi craſſitiem demas, Coturnicem; roſtro pullum Gallinaceum referens: Auis nomine tenus magis quàm formâ nota eſt: habemus enim vernaculum nobis prouerbium in ſuſpitioſos, dum eos Anatem terreſtrem agere dicimus (faire de la Canne petiere) Capitur in campeſtribus more Perdicum laqueis aut retibus, & à la forme, necnon & Accipitribus: ſed ſummo aſtu ſeſe nouit defendere, propè humum volatum ducentos aut trecentos paſſus protrahens, at impetuoſum exercens, & cùm in terram dilapſa fuerit, tam velociter currens, vt ne homo quidem valeat inſequi. Tres dumtaxat in pedibus digiti ſunt vt in Otide, & Pluuiali. Radices omnium plumarum tubræ, ac quaſi ſanguineæ, ita cuti annexæ, vt in Otide; vnde & Otidis ſpeciem eſſe arbitramur: vtraq; enim ad inſtar Cycni, maximè verò Tetrax ſub ventre candicat: dorſum verò tribus aut quatuor coloribus, nimirum flauo tendente ad rubrum, ſubcinereo, & rubro intermixto variegatur. Quatuor pennæ alarum in ſuperiori parte in extremitatibus ſuis nigreſcunt: ſub roſtro ad pectus vſq; candicat; pectus alba torquis iuxta ingluuiem, vt in Merulis Sabaudienſibus circundat (ſed hæc torquis in adiecta icone non conſpicitur.) Color capitis & colli ſuperni, ſicuti in dorſo & alis ſupernis. Roſtrum nigrum, minus quam in Attagene Ionico. Tibiæ ad cineritium vergunt. Qui exactam auis deſcriptionem deſiderat, is imaginetur ſibi Coturnicem Phaſiani magnitudine, at valdè maculatam: nam talis omninò Anas campeſtris eſt. Omnia intus cum graniuoris auibus communia. Numeratur inter aues delicatas, nec Phaſiano deterior iudicatur. Veſcitur grauis abſq; diſcrimine omnibus, necnon formicis, ſcarabeis, & muſcis, item frumento, cùm etiamnum herba eſt. Et quamuis color colli & capitis ſemper idem non ſit, & in hoc maris à fœmina differentia conſiſtat, dorſum tamen & alæ nunquam colorem immutant. Hactenus Bellonius.

a lib. 3. de Auib. c. 4.
b lib. 9.
Deſcriptio.
Oliua.
De Canne petiere aliorum iudicium.
Tetrax.
c l. 9. apud Athen.
Spermologus.
Freux.
Anas terreſtris & cur ſic dictus.
Deſcriptio.
Caput.
Roſtrum.
Prouerbiũ.
Capiendi ratio.
Pedes.
Venter.
Dorſum.
Alæ.
Pectus.
Caput.
Collum.
Roſtrum.
Tibiæ.
Carnis bonitas.
Victus.
Maris à fœmina diſcrimen.

Stella Auis Romæ dicta, cum ranunculo aquatico, & gammaro.

DE STELLA AVE DICTA. Cap. XIV.

POSTREMO depictam auem tribus etiam digitis incedentem piscatores Romani, nescio qua de causa Stellam nuncupant. Arbitrabar cùm Belloniano Canne petiere eandem esse, sed ex collata vtriusq; descriptione 10 diuersam esse iudicaui. Toto corpore, si ventrem, & caudam, & alias maiores, excipias ex albo luteo & nigro ita variegata est, vt qui color superet difficile sit iudicare. Ventrem autem atque coxæ candicant, ita pariter & cauda, maculis nigris plurimis, quarum binæ transuersales insigni sunt magnitudine, conspersa. Alæ item quà ventrem tangunt, albæ sunt, remiges verò nigræ extrà intus cinereæ. Pedes sublutei digiti tres, crassiusculi, vngues nigri, breuissimi: Rostrum longiusculum, in extremitate parùm recuruum, nigricans: sub rostro albicat.

Color. *Pedes.* *Rostrum.*

DE OEDICNEMO BELLONII. Cap. XV.

20

AVEM quam a Bellonius Oedicnemum interpretatur, cùm ex inuitu appositæ iconis, tùm ex collata descriptione hactenus ab ea, quam perperam Ornithologus Charadrium appellat, nihil omnino differre animaduerti. Placuit autem vtriusq; dare iconem, ne quis nos temerè iudicasse putet: prior icon ex Bellonio excerpta est, altera ex Ornithologo, quæ magis placet, ille rostrum nimis breue depingit, & caudam nimis crassam. Attamen de vtraq; hic, tanquam de eadem aue agemus: & ne temerè Ornithologum reprehendisse videamur, 30 quàm breuissimè quæ auis Aristoteli Charadrius appellatur, aperiemus, sed prius Belloniũ audire. Aues, inquit, quarum icones exhibuimus, omnes in potestate nostra fuerunt, & manibus pertractauimus, vt diuersa naturæ indigaremus mysteria, quis est, qui ignoret me plurimas Græciæ Arabiæq; ortas peragrasse? Beneficentiæ D. Danielis Barbari patritij Veneti, Patriarchæ Aquiliensis ita deuinctus sum, vt ingenuè fateri cogar, multas me ab ipso, cùm Venetorum nomine legatus esset, picturas accepisse. Ille etenim, vt est vir prudentissimus ac diligentissimus mysteriorum diuinorum, operum, inquam, naturæ perscrutator, ne quid intactum relinquat, pictorem secum duxit, vt si quæ pictu existant digna, quã ocyus depingat. Cùm primò versarer in Anglia, auem obseruaui Otidi, quo ad pennas pedesq; persimilem; quare etiam Otidis genus paruum esse credebam: at cùm postmodum 40 in nostris etiam regionibus eam reperissem, nonnullisq; monstrassem, à quibus & propriam nomenclaturam expectabam, respondebant, se quidem quàm sæpissimè contrectasse, ac in conuiuijs adhibuisse, sed nomen proprium ignorare. Tardè parit hæc auis: repertæ enim sunt à nobis sub finem mensis Octobris, etiamnum ad aduolandum ineptæ. Magnitudo ad Elorium accedit. Peculiarem notam, qua vel sola agnosci queat, obtinet, quæ talis est: Tibiæ infra genu admodum crassæ sunt, nimirum propter os, quod valdè crassum est: vt ita q; notiorem redderem, eã appellaui Oedicnemũ. Digitos habet in pedibus ternos tantùm, vt Anas cãpestris, Pluuialis, Otis. Rostrum longiusculũ, in extremo nigrũ, & flauum quà capiti iungitur, prohibet, cur non paruam Otidem esse iudicẽ. Nam reuera alis intus albis, extra nigris Otidẽ refert, dorso verò Attagenem; est enim coloris fumosi maculis nigris per longitudinẽ ductis variegati, qualis videlicet in multis auibus cãpestribus conspicitur. Propter 50 tibiarũ longitudinem, & maximè femora nuda penè adducebar, in aquaticis reponerem: at digitorũ breuitas me ea opinione abstraxit, coegitq; campestribus annumerare. Hæc itaq; Bellonius, quibus planè atq; exactè descriptio Ornithologi, quã suo Charadrio applicat, respondet: Charadrium inquit conijcio eam esse auem, cuius imaginem apposui: (Ponit aũt eandem, quam nos.) Ea Germanicè, ni fallor, Triel vel Griel nominatur, Italis Coruz. Hãc aliquãdo apud ciuem meũ, qui vno altero anno domi aluerat, consideraui. Videtur nõnihil ad Accipitris speciẽ accedere, nisi quòd rostrũ nec pedes vncos habet, sed pẽnis vt Accipiter

a lib. 5. de Auib. ca. 5. Charadrius Ornithologi. *Danielis Barbari laus.* *Oedicnemo Otidi similis.* *Descriptio. Tibiæ. Pedes. Rostrum. Color. Tibiæ.* *Charadrij Ornithologi descrip. Triel. Griel. Coruz.*

Oedicnenus cum pseudocypero.

Charadrios Ornithologi, cum ſagittaria minore.

ter aut Tinnunculus subruffus est, collo, capite, pectore, & ventre maculosis, iisdemq; partibus ex luteo subruffis, nisi quòd colli pars posterior magis ad fuscum tendit. In dorso & alis maculas quasdam ruffas habet, cæterò color fuscus his partibus. Cauda breuis & angusta. Magnitudo ei quæ Gallinæ paruæ aut Columbæ. Crura oblonga duos palmos excedunt, colore tota subluteo: in quibus digiti terni breuibus interiore parte membranis iuncti (Quare non rectè Bellonius campestribus annumerat, nam in hoc potissimùm aquaticæ à cæteris differunt, quòd membranam inter digitos obtineat.) Digito posteriore caret, vt Tarda & Struthio. Vngues breuissimi, mutili. Pupillam circulus flauus vel aureus 10 ambit. Rostrum longiusculum anterius nigricat, posterius flauet, extremis partibus, inferiore scilicet, superioreq; leuiter decussatis, quod in pictura non satis apparet. Auis est stolida & stupida, vnde homines etiam stolidos nostri vocant Triellappen. Domi inclusa subinde ambulat, aliquando in orbem ad multum tempus, circa columellam aut aliud quippiam: aliquando recto tramite, & si quid impedimento fuerit, transilit potiùs, quàm à via recta declinet. Oculos etiamsi digitos admoueas, non claudit. Facilè mansuescit: nam etiamnum libera ruri parum sibi timet ab homine. Aquatica est & in pratis palustribus, vel circa paludes degit. Audiui aliquando in lacu nostro glacie astricto, manibus sese capi permisisse. Noctu etiam in domibus mures captat. In Germania inferiore abundare audio, noctu vagari, & vocem tanquam fistulæ edere. Videtur sanè & morbus arquatus siue icte-20 rus ei conuenire, cùm crura tota, rostrum & iris oculorum flauo luteoue colore in ea spectentur, & tota pars corporis supina ex ruffo colore pallescat. Hic igitur, ni fallor, Charadrius Aristotelis fuerit. Hactenus Ornithologus, deceptus, vt apparet, auis colore: nam cum videret nonnullos esse, qui pronunciarent ex Charadrij aspectu icterum sanari, auem hanc ex maiori sui parte luteā Charadrium esse coniecit, sed hi, vt ipsemet fatetur, Charadrium cum Ictero confundunt. Mihi longè alia auis Charadrios videtur, quemadmodum quoq; longè alia, quàm quæ à *b* Bellonio describitur, Gallis Delphinatibus Herpens dicta, quam & *c* alibi palmipedem esse dicit. Et quo minus auem ab Ornithologo descriptam Charadrium esse credam, facit quòd in palustribus degat: nam vbi ibi hiatus, quos subeat? Attamen si verū est noctu mures venari, posset fortè ea ratione Charadrios dici. Charadrios 30 enim noctu apparet, diu aufugit teste Aristotele: quare vnicuiq; suum relinquentes iudiciū, auem quam nos Charadrium putamus, in alium locum ablegamus. Nunc verò hic aliam auem colore potissimùm à superiori Oedicnemo diuersam & depingere & describere operæ pretium apparet. Quam itaq; statim delineatam dabimus, si agnouisset Bellonius, rectiùs paruam Otidem, quàm suam Oedicnemum appellare potuisset: siquidem quantum ex nuda icone (auem enim videre nuuquam mihi contigit) conijcere licitū est. Oedicnemo multò corpulentior est, tridactylos item, sed absq; membranis inter digitos, & femora pennis vestita; quæ duæ posteriores notæ campestribus auibus annumerandam esse indicant, quemadmodum contrà Oedicnemum Bellonij aquaticis. Auis itaque crassitie corporis Otidem refert, nec non pedum constitutione, cauda tamen huic, quàm Otidi longè bre-40 uior est, & rostrum contrà multò longius, si magnitudinis proportio habeatur. Color capitis, ceruicis, dorsi, caudæ, alarumque ex flauo & castaneo elegantissimè dilutus, maculatusque. Gula atque pectus albicantia intercurrentibus, maximè in pectore, vbi maiores sunt, maculis ceu squamulis, deorsum descendentibus, subluteis. Venter totus, femora, cauda & alæ intus candida: rostrum pedesq; rutili: vngues breues, crassi parum hamati, nigerrimi. Rostrum duorum & amplius digitorum inferius superiusq; æquè longum, vt in Otide rictu amplissimo, naribus valdè patulis, vt in Ansere. Tibiæ si digitos pedum compares, longissimæ, & digitos nulla membrana intercurrit.

Cauda. Magnitudo. Crura. Pedes. Vngues. Rostrum. Mores. Triellappē quid Germanis. Vox. Charadrij aspectus icterū sanat Charadrius Arist. b l. 2. c. 37. c l. 3. c. 27. Oedicnemo congeneris forma. Cauda. Rostrum. Color. Gula. Pectus. Venter. Femora. Rostrum. Pedes. Tibia.

Oedicnemo congener, cum anagallide aquatica.

DE PERDICIBVS IN GENERE.
Cap. XVII.

IAM ad Gallinaceum genus nostra conuersa foret oratio, nisi nobilissimæ alitum Perdices illatam sibi à nobis iniuriam caccabante sua voce quererentur, quòd quæ in principum epulis principem etiam locum obtinent, hucusq; intactæ relictæ fuerint. Et reuera generosissimæ hæ aues, splendidissimæ vbiq; terrarum in magnatum potentiumq; mensis deliciæ, vtpote sine quibus ignobiles, habentur, vulgares & nullius existimationis, carnis suæ prærogatiua, à qua multæ quoq; aliæ aues lautissimæ, vt Attagen, Gallina Africana, Gallina corylorum, Lagopodes, similesq; aliæ Perdicis nomenclaturà gaudere videntur, superioribus volucribus haudquaquā cedunt. Veruntamen quoniam series ordinis nostri (vt quiuis, qui superiora iam legerit, videre potuerit) ita expostulet, haud ab re, quin necessariò in huncusq; locum à nobis reseruatæ sunt, alioqui cum a Iulio Cęsare Scaligero Attageni etiam præpositurìs, nisi Attagen (ordinis seriem iam obiter in memoriam reuocamus) à Gyb. Longolio, vt dictum est, cùm Gallina betulæ, de qua omnino nobis erat loquendum perperam confusus, vt sui diuersitatem ab ea Gallina ostenderet, sese nobis prius obtulisset. Sed Scaligerum audiamus.

Ordinis ratio.

a In Ata.

Iam caccabantes gaudio intimo laudunt
Quæ lautiores etiam expetuntur ad lances,
Rubella perdix delicata & astuta,
Et nigripes, quam Hetruscus autumat Starnam,
Et quas niuales candida alunt alpes
Et quam sapore præditam minus firmo
Taurina gens Gallinam vocare iussit.
Et delicatior eque valens succo
Maiore corpulentia Attagen præsto est
Oris prouincialibus Pyrenæis
Nomen minutione deferens flexu:
Nam Francolinum turba nuncupat vulgi.
Et quæ fluentis Histricis Saua & Drauæ
Deponit æstum. Pannones feri quodam
Dicunt Coturnum. Sola verò Perdicum
Abit, reditq; & mansuescit in tectis.
Ritu Columbi pluma cui pedes vestit:
Scolopaxq; quam Franciloqua lingua Beccadam
Appellat: non rostra nominat beccos
Et comitiali obnoxiæ Coturnici.

Maximam equidem clarissimi huius viri verba lucē in refutandis multorum super quæstione, quæ veterum Perdix sit, sententijs nobis attulere. Sed cur & ipse inter enumeratas aues Beccadā Scolopacem, auē nimirum prope aquas degentē nominat, quispiam admiretur: at idcirco id fecerit fortè, quoniā & b Martialis hanc auē Perdicis nomine celebret, inquiēs.

b In xenijs.

Perdix rustica.

Rustica sum Perdix, quid refert, si sapor idem?

Adhæc pulueratrix est, sicuti suo loco fusiùs demonstraturi sumus, vbi simul etiam docturi Pet. Bellonium diuersam nobis à Scolopace auem pro Perdice rustica depinxisse. Nos interim nunc, quæ veteribus, maximè Aristoteli & Plinio Perdix sit, diligenter inquiramus. Ardua sanè ea res est, ac propter varias variorum scriptorum sententias intricata. Quam difficultatem videns Marcellus Vergilius Florentinus vir alias doctissimus, dicere solebat: *De Perdice non satis compertum est, quo nomine indicetur nostra ætate hæc auis: tam multiplex est diuersis locis earum autum genus & femineum.* Qui Perdicem minorem vulgarem, veterum esse contendunt, quorū ceu dux est Gulielmus Turnerus, his potissimū & sanè nō exigui momēti argumentis nituntur. Quæ Aristoteles, inquiunt, & Ouidius de Perdice scribunt, omnia nostræ Perdici vulgari conueniunt, nempe volandi nidulandiq; ratio, astutia, circa prolem solicitudo, corporis grauitas, & vocis stridor, à quo etiam nomen accepisse videtur. Veruntamen

Perdix veterum quæ.

Marcelli dictum de Perdice.

Perdicem vulgarē & quare veterū Perdicem esse credunt.

Cõfutatio.

runtamen quamuis hæc ita se habere verum sit, nondum tamen video,cur ideo concludendum sit,vulgarem hanc Perdicem esse eam, de qua nobis Aristoteles scripsit,siquidem cum c Athenæus Perdicem rostrum tribuit cinnabarino colore, huicq; omnia, Aristoteles suæ, atq; ex ipsomet Aristotele describat, Turneri sententiam amplecti non possum, nec debeo, at contra statuere eam auem veterum Perdicẽ esse,quàm ineptũ vulgus perperam in Italia, ac Sicilia vulgò Coturnicem nuncupat,etsi interim huius assertionis protectorẽ,patronumuè neminem, quod sciam, qui ex professo affirmet, habeam. Neq; me à proposita sententia mouet d Hermolaus Barbarus, qui Perdices rostro purpureo præstantissimas esse inquiens,at tales Italiam non habere scribens, manifestissimè prodit sese Coturnices nostras vulgò appellatas vel non agnouisse, vel nominis amphibologia deceptum cum Coturnicibus Latinorum eandem esse existimasse. Neq; audiendus Aloysius Mundella, dum hanc nobis vocatã Coturnicem,vel Gallinaginis,vel auis Numidicæ speciem esse credit,quam, inquit,quidam deserti Gallinam nuncupant. Nos (vt id interim obiter dicamus)qui de Gallina deserti sentiamus,veluti etiã de aue Numidica supra videre est.Grapaldum,quandoquidem neq; Porphirionem,neq; hanc nostrã Coturnicem planè agnouit, simul vtranq; turpissimè confundens, pueris explodẽdum tradimus. Sed audi amabo hominis ineptientis planè inepta verba: *Porphyrionem inquit, crediderim eam auem, quam Siculi, & Romani vernacula lingua Coturnicẽ appellant. Nam aliam esse à Phœnicoptero ex pennis rubentibus nomen adepto, certo certius est.* Hæc ille. Porphirio'autem, vt Deo fauente aliquando ostendemus, præterquam quòd quadruplo fortassis maior est, nihil planè cum hac nostra Perdice, quam Coturnicem dicimus, similitudinis gerit. Contra doctissimus e Gybertus Longolius duplex Perdicum genus delineans, eamq; cui rostrum colore cinnabarino rubet, ijs annumerans, f Athenæi nimirũ authoritate fultus, hanc nostram (ni fallimur) Coturnicem intelligit, sed verba eius maioris dilucidationis gratia adscribamus. PAM. Quas nos Perdices vocamus,tu forcassis alio nomine cum istis sciolis,quibus nihil vulgò acceptum,nominabis. Nam in Agrippina Colonia ante annos aliquot vir magni nominis, cùm Plinij caput de Perdice interpretaretur, Germaniæ ignotam auem non dubitauit asserere, videbaturq; in eam sententiam protensus, vt ex Otide Perdicem faceret. LONG. Certè nimia diligentia, vt dici solet in hisce signis & inditijs ignotarum exquirendis, vt molesta ita sæpe inutilis,cùm pro regionum varietate,& differentes quoq; nõ forma modò,verum etiam sono & moribus aues eiusdem generis videantur, id ipsum sanè in Perdicibus animaduertere maximè licet. Athenæus miratur in Italia Perdices rostris non esse cinnabarinis, cum in Græcia eo colore,quotquot sunt,spectabiles sint. Germania nostra vtrumq; genus habet. Nam & vulgares istas, nemo est qui ignorat, & qui rostro cinnabari colorato sunt, sæpè te vidisse in hac vrbe arbitror. PAM. Nunquam ego has Perdices vidi, nisi tibi speciosæ illæ auiculæ, quas Illustrissimus ab Eppestein Comes in delitijs habet, Perdices sint. LONG. Istas ipsas dico, quanquam neq; ego credidissem Perdicum genere contineri, donec Athenæus delitiæ meæ me id docuisset. PAM. vnde aduehunt? LONG. An tu ignoras me paulò antè dixisse Germaniam nobis etiam secundas istas suppeditare. In vinetis ferè victitant,sed ijs,quæ in montibus sita sunt,& arbustum aliquot densum sibi vicinum habent. Ego illos primum prope arcem nobilem,quàm à speciositate situs Chorostephanum vocant, haud ita multum à Regiomago distantem conspexi. Nulla dies erat, qua non ad excelsissima vsq;mœnia gregatim scandebant.Gaudebant enim elutabulo,quo sordes culinariæ profluebant. Hucusq; Longolius, at in eo nimis liber,quod Athenæum Perdices in Italia mirari ait, quibus rostra colore cinnabarino non rubent; nam disertissimis verbis, vt suo loco dicemus, duplex in Italia Perdicum genus agnoscit. Sed in hoc saltem Longolius nostræ opinioni astipulatur,dum auem illam rostro cinnabarino,nimirum nostratẽ Coturnicem,Perdicem,esse asserit. Idem facit Ornithologus,vocans eam Perdicem maiorem: Syluaticus Perdicem (simpliciter scilicet ita dictas) magnas etiam Perdices esse ait; sed hic parum sibi constat, dum alibi Attagenem interpretatur Coturnicem vulgò dictam,quæ nimirum Perdix est rostro,pedibusq;rubris. Bellonius alibi,Coturnix,inquit,Italis dicta, in Creta etiã Coturno vocatur,crassitie,Gallinæ,nam Perdices nostræ Gallis vulgò grises,vel goaches cognominatæ, ibi non reperiuntur; Hæc ille: sed quas Italia Coturnices vulgò dicit, non sunt diuersæ à Perdice maiore russa, quam pariter in Gallia reperiri asseuerat. Quapropter vel ex vna aliter duas fecerit,cùm duobus separatim de ea agat capitibus, vel quòd potiùs credendum est, Coturnus Græcorum à Coturnice Italorum diuersus fuerit, statuendumq; Italos id nominis à Græcis potiùs, quàm Græcos ab Italis, vt ille

c l.9.c.13.
Perdix veterum quæ ex opinione authoris.
d In Coral. ad Dios.
Hermolai error.
Aloysij Mũd.error.
Grapaldi turpis error.
Porphirio.
e In dialogo de Aui.
Longolij de Perdicibus opinio.
f lib.9.
Germanus quidã Otidẽ cũ Perdicib. confundit.
Athenæi laus.
Locis vbi degunt.
Lõgolij audacia.
Longolius qua parte nobis astipuletur.
Perdix maior Ornithologi.
Syluatici incõstãtia Coturno.
Bellonij error.

10 20 30 40 50

ille

ille putat, mutuatus. Iulius Cæsar Scaliger Coturnum à Perdice ruffa (nam hanc eum intelligere in antè allatis versibus per rubellam Perdicem arbitramur) diuersam facit: & reuera nostra Coturnix tam magna non est, vt ad Gallinæ crassitiem accedat, nisi id de minoribus Gallinis siue pulastris intelligamus. Interim haud credendum est, si magnitudinis differentiam magni faciamus, Coturnum cum Coturnice nostra eundem esse, quando teste eodem Bellonio Coturnus triplo maior est. Ex hisce, ni fallimur, satis constat nostram Coturnicem Perdicis nomine ab alijs etiam celebrari, & sola magnitudine à Coturno Græcorum differre: At iudicare modò num nostra Coturnix, an verò Coturnus sit veterum Perdix, hoc opus, hic labor est. Qua in difficultate, quamuis nihil certi affirmemus, conabimur tamẽ in tam tenebrosa luce è re dubia ac incerta veritatem eligere: *g* Bellonius ex hoc quòd *h* Aristoteles Perdicem ait cum alijs auibus, modò magnitudo par sit, coire, Coturnum Græcorum illius Perdicem esse iudicat, quoniam is cum Gallinis rem habere sit visus, nimirum propter similem magnitudinem; reliqua verò omnia Perdici ruffæ, quæ est nostra Coturnix, communia esse ait: verùm & coitus ille non Coturnici modo nostrati, sed minoribus etiam Perdicibus promiscuè, vt in historia apparebit, communis est: quapropter cùm præter solam magnitudinem Coturnix & Coturnus non differant, ideoq; nostra auis, vt diuinamus, vulgò Coturnise, quasi Coturnulus siue Coturnus minor appelletur, vtrique ceu vni speciei soli omnia conuenire arbitramur, quæ suæ Perdici veteres tribuerunt. Neque absurdum est statuere in Græcia, quàm in Italia maiores esse: nam & id in hominibus (ne longiùs abeamus) obseruamus, quæ res etiam à *i* Columella quondam considerata est. *Si rerum naturam*, inquit, *velut acrioribus mentis oculis intueri velimus, reperiemus, parem legem fœcunditatis eam dixisse virentibus, atque hominibus, cæterisque animalibus, nec sic alijs nationibus, regionibusuè proprias tribuisse dotes, vt alijs in totum similia munera denegaret: quibusdam gentibus, generosam prolem dedit, vt Ægyptijs & Afris, quibus gemini partus familiares, ac penè solennes sunt, sed & Italici generis esse voluit eximiæ fœcunditatis Albanas Curiatiæ familiæ trigeminorum matres; Germaniam decorauit altissimorum hominum exercitibus, sed & alias gentes non in totum fraudauit præcipuæ staturæ viris*. Sic *k* Iulius Scaliger in Allobrogibus Perdices esse ait, quas Gallicas vocant, mediocri pullo non minores. Idem de Coturno tradit, quod abeat, redeat, & mansuescat in tectis. Et *m* Hieron. Cardanus Perdicem omnino cicurem, & mansuetum esse iudicandum scribens de Coturno fortè intelligendus fuerit, *quia*, inquit, *in Cypro mansuescent in caueis etiam parit*. Ad eundem quoq; sensum Alexander Benedictus, *in Hydrope afcite*, inquit, *conueniunt Turtures, Perdices, & quæ rostro pedibusq; rubris, phæniceis alis, frequenti in Creta & Cipro insula sobolè domestica, etiamnum mansuefactæ fœtura Perdices ab incolis vocantur*. Eiusmodi ingenium cicur, mite, mansuetum, atq; domesticum in nostra Coturnice dicta etiam obseruatur, quemadmodum fusiùs & in adducendis quoq; exemplis post in historicis demonstrabimus. Et *n* Bellonius, vbi de Perdice ruffa agit, qua, vt diximus, nostra Coturnix est, quid nobis inquit, dicendum de Perdicibus superest, quando de ijs copiosè satis veteres scripsere? quasi nimirum ad hanc ea optimè referri queat. Adhæc præter tam parui momenti discrimen, vnicam nobis eamq; ruffam depictam exhibuit, & sequenti subinde capite de Perdice cinerea asserere nõ est veritus, hanc veteribus incognitam fuisse cùm Græcis, tùm Latinis, quando, inquit, nihil nobis de ea prodiderint. Augustinus Niphus Suessanus Perdices propriè dictas maiores vulgaribus esse rectè quidẽ censet, at quã benè, & quo iure minores vulgares Plinij Rusticulas esse inde concludat, ipse viderit. Nos interim quãdo iam dilucidè satis constare arbitramur, nostratibus Coturnicem nuncupatam Perdicibus antiquorum potiùs, quàm vulgares illas minores respondere, & *o* Plinio quidem cognitas hasce posteriores fuisse, sed ab *p* Athenæo Perdices minores appellatas, iam probare aggredimur. Hieronymus Accorobonus haud vulgaris medicus, alijsq; nonnulli viri docti, fortè cùm propter carnis præstantiam, tùm verò maximè, quia tota descriptio Pliniana, vt subinde patebit, hisce minoribus Perdicibus quadrare viderent, vnas easdemq; cùm externis auibus (puto autem ita olim vulgò vocatas esse, Plinium verò nouas nominasse, vt plerumq; viri docti facere solent, ne ijsdem, quibus plebs, vocibus vtantur) esse affirmant: quorum opinionem non possum non satis approbare; neq; interim mihi ipsi repugnare, vel vt dici solet, me meo gladio iugulare credo, quòd ex veteribus Athenæum Perdicibus annumerare, taliq; nomine appellare, Plinio verò nouas siue externas indefinitè vocari scribam. Siquidem Athenæus sub Antonino, Plinius sub Vespasiano vixit, inter quos Imperatores anni intercesserunt sexaginta, & plures. Sed Plinium audiamus loquentem, vt vel ex illius solis verbis opinionem nostram stabiliamus: *Aduenerunt*, inquit, *bellis*

Perdix rubella quæ Scaligero.

Coturnix Italorũ, vt à Coturno Cretẽsium differat.

g l. 5 de Anib. c. 13.

h l. 3. de gener. c. 5.

Omnes Perdices tã magnæ quam paruæ cum alijs auib. cocunt.

Coturnise.

Homines magnitudine variant pro regionis variet.

i li. 3. de re rust. c. 6.

k Exerc. 236. 3.

l In Ata.

Coturnus auis est mansueta.

m lib. de Var. rer.

Coturnix Italorum mansueta est.

n l. 3. c. 14

Niphi error.

o l. 10. c. 49.

p lib. 9.

Aues externæ seu nouæ.

Athenæus, & Plinius quo tẽpo-

bellis Bebriacenſibus ciuilibus in Italiam aues nouæ, quæ adhuc nomen retinent, paulò infra Columbas magnitudine, Turdorum ſpecie, ſapore gratæ. Hæc ille. Si autem vel nomenclaturam examines, vel magnitudinem, vel ſpeciem, vel deniq; ſaporem, ne tantillum quidem ex traditis notis, Perdicibus minoribus deeſſe videbis. Nomen in primis (loquitur autem de nomine, quo olim à vulgo nuncupatas fuiſſe veriſimile eſt) in toties à barbaris, qui barbarum ſuum idioma cum veteri Latino confundentes, multa nomina corruperunt, multa etiam penitus ac radicitus extirparunt, deuaſtata Italia, quamuis non integrum, ſaltem haud ita corruptum obtinent, quin vel idiota quiuis aut duræ ceruicis homo id etiamnum cum Pliniano congruere optimè iudicet, nã Starnas tanquam externas etiamnũ vocitant. De magnitudine Lectoris oculos velim iudicare: at hæ maculatæ ſunt, vt quædam Turdorum ſpecies, poſtremò vtinam de ſapore perſæpe mihi cùm lectore dijudicare detur: haud enim dubito, quin abſq; vlla hæſitatione, Principe, Rege, Imperatore dignis ſeſe epulis frui ſit pronunciaturus. Quod ſi verò ſciolus quiſpiam ac naſutus aut ardelio Athenæum tam delicati ſaporis in minori ſua Perdice non meminiſſe, ideoq; diuerſam ab externis auibus Plinij obijciat, is tributas cæteras ab eodem Athenæo notas examinet, nam velit nolit, eas Perdici minori, ac per conſequentiam externis Plinij exactè congruere, admittere cogetur, ſed audi, quid dicat q Athenæus: *Perdicum in Italia alterum genus eſt, corpore minus, colore obſcurius, roſtro non cinnabarino.* Hæc ille. Vulgares equidem Perdices ruffis minores ſunt vtpotè paulò infra Columbas magnitudine, vti paulò antè ex Plinio diximus: color obſcurior etiam eſt, vnde griſeæ in Gallia teſte r Bellonio nuncupantur, hoc eſt, vt ipſe vertit, fuluæ malim cinereæ, quemadmodum quoq; alibi apud eundem tranſtulit doctiſſimus, mihiq; chariſſimus s Carolus Cluſius Atrebas, roſtrum inſuper non eſt cinnabarino colore rubrum. De ſapore verò tacuerit fortaſſis Æthenæus, Perdices vocaſſe ſufficere ſibi exiſtimans, ita & nos de cuiuſcunque carnis bonitate ac præſtantia iudicaturi, Perdici eam aſſimilamus. At rurſus aliquis à me petat, Tu pro Perdicibus nobis Starnas obtrudis, quas nonnulli, vt Ant. Gazius etiã annotat, Anſere maiores aues eſſe ſcribunt? pudet ſanè me horum imperitiæ, qui nimirum nulla in tam clara luce magnitudinis habita ratione Starnã cùm Starda ſiue Tarda, quæ Otis eſt, nominis vicinitate decepti quã turpiter cõfundunt, quemadmodũ quoq; illi hallucinantur, ſed minus fœdè, qui Starnas cùm Attagenis eaſdẽ credunt, quos quidem Volaterranus reprehendit, noſtræ opinioni aſtipulans, nam Starnæ, inquit, aues externæ vocantur. Idem facit Syluaticus, & cuius vbiq; maximi facio t Iulius Scaliger, canens.

Et nigripas, quam Hetruſcus autumat Starnam.

u Iulius pariter Alexandrinus ad eandem ſententiã inclinat, ſed nihil certò audet affirmare, cuius tamen doctiſſimi viri verba tanquã plurimum lucis hic opinioni allatura, hic tranſcribere non piguit. Non admodum inquit, ceſſerit de alimenti bonitate Perdix huic (Attageni) ſed maior illa. Rubro roſtro pedibuſq; maior & carnoſior: Cothurnos vocat Italia tota. Nec valdè hoc loco contenderim, ſitne hæc meliorũ authorum Ariſtotelis Plinijq; vera Perdix, quando ambigi poſſe video, quæq; ab his Perdicum generi tribuuntur, vulgato frequentiq; magis (Starnas Italiæ magna pars vocat, Perdices multi) conuenire potiùs videntur, nidificandi ratio, ouorum pullorumq; numerus, educatio, atq; etiã eductio (fouẽt enim, ſecumq; educunt Gallinarum more) illarum captura, ſalacitas, malitia, pullus color, quo ſæpe inter non diſſimilis coloris terræ glebas occultatæ fallunt, à ſuperuenientibus non animaduerſæ: quædamq; præterea cum Coturnicibus cõmunia, tradita ab authoribus de his, & nunc quoq; obſeruata. Eodẽ namq; modo nidulantur, incubant, excludunt fœtus ſuos alũt, numeroſiores ſẽper, quàm alterius generis, quòd prius diximus, roſtri purpureo colore inſignis, cuius raritas longè maior, nec is vnquam pullorum numerus, qui Perdicum minorum. Aucupes ſæpiſſimè audimus, nidum ſe conſectari Perdicum, dicentes decẽ, duodecim, aut his etiam interdum plurium ſimul volantium: quòd in maiori illo genere nunquam viſum, infrequẽti valdè, nec paulò rigidioris cæli patiente importatas fuiſſe nouimus Germaniæ ac Bohemiæ, nec adhibitis licet blandimentis omnibus, ferre tamen diu alieni cœli plagam potuiſſe, ijſdem locis, quibus in media Germania introducti Phaſiani iam feliciter prolem ſuam propagent. Perdicum verò minorum, quas Starnas vocari diximus, vbiq; locorum vberrima copia viſitur, vt vel hoc vnum, peculiare genus quoddam facere Cothurnorum videatur, cum vnicum tantùm prodiderint authores hi, non tacituri alterum vſq; adeò diuerſum, vt eadem comprehendi ſpecie haud poſſint, ſi quidem duo nouiſſent illarum genera. Quumque hæc ab eruditis pro maiore Perdicum genere conſtitui animaduerterem, legiſſeque apud Plinium aliquando meminiſſem, veniſſe in Italiam Bebriacenſibus,

re vixerint Perdices minores dicti Plinio nouas ſeu externas aues.

Starnæ.

Athenæi Perdices minores ſunt aues nouæ Plinij.

q lib. 9.

Perdicis maioris & minoris diſcrimen.

r lib. 5. de auib. c. 19.

s lib. 1. obſer. cap. 10.

Starna cũ Starda cõfũditur, & cum Attagene.

t In Ata.

u l. 13. de ſalub. c. 6.

bus bellis ciuilibus nouas aues, easq; etiamnum tum id nominis retinere, vt nouæ vocarentur, Turdorum specie, paulùm infra Columbas magnitudine, sapore gratas: suspicabar corrupta voce vernacula Italiæ lingua, sed significato eodem, Starnas dictas, quasi externas aues, pro nouis, aue magnitudine Columbas inter & Turdorum genus maius: quum aliam non haberem Italiæ nunc familiarem, quæ rectè reddi Plinianis nouis auibus, referriq; ad eas posset, auem: viderentur autem præterea maculatum punctis quibusdam, vt Turdi, distinctæ, & sapore acceptissimæ Starnæ. Quod si reciperetur, iam esse nobis pro veterum Perdicibus pedibus rostroque purpureo insignes illæ possent & quas nunc Starnas voca-10mus, pro externis Plinij auibus deputaremus: vel si hoc non placet, fiat sanè hæ primùmq; illud rostri pedumq; rubedine notandum genus, Perdices, itaque vocentur, quando nihil hic aliud quærimus, quàm vt alendi ex his vires, potestatemq; tradamus. Hæc omnia itaq; Iulius Alexandrinus, nihil certi affirmare ausus, & in eo quòd Perdicem ruffam Germaniæ Bohemiæq; loca ferre non posse asserit, Gyb. Longolio contrarius, ex quo suprà circa Coloniam Agrippinam vtrumque Perdicum genus reperiri diximus: neque etiam verum est Perdices ruffas hic rariores esse, quin contrà abundantiores, & quò ad pretium, etsi corpore maiores, attamen viliores. Nobis interim vnus Scaliger patronus nostræ opinionis sufficere debeat. Sed quid rursus Iacobo Dalechampio atque Augustino Nipho Suessano respondebimus? quorum hic x Aristotelem, ille Plinium commentans Rusticulas Plinio di-20ctas minores Perdices esse putat, quamuis tamen quibus id faciant, rationes non adferant: Ego Plinij Rusticulam potiùs Gallinaginem illam esse existimo, nimirum Ascolapa siue Scolapacem Aristotelis. Preterea sunt qui adeo insaniant, vt Perdices cum Gallina rustica confundant. Nec denique Pieriu Valerianus vtrumq; Perdicum genus se satis calluisse paullò infrà ascribendis verbis demonstrauit, quando quas omnes minores vocant, ille maiores esse affirmet, nobisq; pro minoribus Coturnices Latinorum obtrudat. *Sunt verò*, inquit, *Perdices aliæ nobiles, aliæ rusticæ. Nobiles longè grandiores sunt; syluasq; & saltus plurimum incolunt: rusticæ arua & segetes peruagantur. Grandiores illæ sunt etiam pictu rariores, & plerisq; Italiæ locis nomen retinent incolume: Romæ tamen Starnas vocant, de quibus fortè Plinius dixit: Misit Hispania externas aues. Rusticæ longè minores, fusciore pluma & quodammodo cineritia.* 30*Idem vtriusq. ingenium, sed dolosiores, pugnacioresq; rusticæ, quas nunc Italia à sono vocis, Qualeas ferè vbiq; vocat.* Hæc ille. Verùm postquam iam satis, ni fallimur, probauimus Perdices ruffas siue Coturnices vulgò nobis dictas, veterum Perdices, Perdicesq; minores, nouas siue externas aues esse, omnes verò cùm animi, tùm corporis actiones, quas veteres Perdicibus generatim tribuerunt, vtriusq; communes esse, superest modo, vt consueto nobis ordine historiam aggrediamur, quæ vtrumq; genus simul complectatur.

Iulius Alexandrinus Longolio cõtradicit.

x In com. li. 10. cap. 38.

Rusticula Plinij quæ.

ÆQVIVOCA.

40 QVOT aues Perdicum nomine celebrentur, cùm ex superioribus satis innotescat, itaq; ea repetere superuacaneum duco. Sunt qui buglossum piscem Perdicem marinam vocent: & a Gulielmus Rondoletus inter synonyma mulli piscis hunc quoq; piscem quibusdam Gallis Moil, id est, maris Perdicem vocari scribit. Perdix ab b Ouidio fingitur Dędali fuisse ex sorore nepos, & serræ vsum inuenisse. Hunc Perdicem Fenestella Martialis tradit initio fuisse venatorem, cui cùm cruentum institutum, & solitudinis studiosa meditatio displicere cœpisset, assiduis agitata cursibus, simulq; quod intueretur eiusdem studiosos Æthona, Adonium, Hippolitũ pessimo interijsse exitio, artis pristinæ affectui misisse repudium, atq; eo studio desito agriculturæ totum se mancipasse, quo 50nomine terram quasi matrem omniũ generatricem dici adamasse. Eo labore consumptum ad maciem prolapsum: quod verò cunctis venatoribus detraheret, serram veluti linguæ virulentiam fingi inuenisse. Attamen secundum c Diodorum Talaus, non Perdix, adolescens filius sororis Dædali, qui ab eo erudiebatur reperta serpentis maxilla, paruulum cùm sciuisset lignum, imitatus postea dẽtium serpentis spissitudinem serram ferream primus omnium fecisse perhibetur. Perdix item Aristophani aliquot in locis cuiuspiam claudicãtis cauponis nomen est, de quo item prouerbium legitur, Πέρδικος σκέλος, id est, Perdicis tibia: item Πέρδικος ποῦς, id est, Perdicis pes.

Aues Perdices dictæ Buglossum piscis.

Mullus piscis.

a lib. 10. de piscib. ca. 3.

b Meta. 3.

Perdix viri nomẽ & eius historia.

Serræ vsũ quid inuenerit.

c lib. 5.

Talaus Dædali nepos.

Caupo claudus Perdix dictus.

SYNONYMA.

a In verbis etymol. b Hier. 17. c 1. Re. 26. d Hier. 17. Coquu. Coquin. e 1. Re. 26. f Hier. 17. Cubeth.

PERDIX auis Hebraicè vocatur, ideſt, Kore. Sannates Pagninus ita dici putata vocando: addit tamen rationem ſibi eſſe ignotam. *a* Ioſephus verò Scaliger pro Kore, Quore ſcribit, ideſt, inquit κλητὰς, quod vocet pulos. *b* Kimi referente Ornithologo Gallica voce, ideſt, Perdicem pro Kore exponit. Chaldæus etiam *c* alibi Korea habet, & *d* alibi etiam Koriath. Rabbi Salomon aliàs Perdicem interpretatur, alias vulgari lingua Gallina: Coquu autem Gallicè Cuculum nũcupant. Nicolaus Lyranus auem vulgò dictam Coquin, quæ inſequatur muſcas, & alias res viles. *e* Septuaginta quodam loco, quo Hieronymus Perdicem tranſtulit, Nycticoracem habent, *f* alibi tamen Perdicem: vbi quoque D. Hieronymus Perdicem vertit, Scriptores Arabici vel eorum interpretes ea de aue Cubeth ſcribunt, quæ Græci de Perdice. Ornithologus id nominis Perdicibus minoribus cõpetere ait, maioremque dici Cubigi, vel Cubegi, Cabegi, vel Cabagi, aliquoſque primæ litteræ C aſpirare, plerumque etiam articulum al præponi; ſed nos eiuſmodi ſynonyma maiori Perdici conuenire etiam credimus. Nam *Alchabegi*, inquit Bellunenſis, *ſunt Coturnices, quarum roſtra & pedes rubent, magnitudo par eſt Perdici, & vulgo à Venetis Perdices appellantur.* Vetus Auicennæ gloſſographus perperam pro Alcubigi intrepretatur Alaudam campeſtrem. Apud Bellunenſem Theiugi quoque vel Teyuz Perdices ſunt, item Altauigi vel Alteiugi, pro qua voce, alij Phaſianum, vt in eius hiſtoria, niſi nos memoria fallit, docuimus, transferunt; alij, vt Ebenbitar aſſerunt auem eſſe, quæ Coturnici in omnibus ſit ſimilis, niſi quòd ſub alis habet quaſdam pennas nigras, & albas. Cubigi, inquit Auicenna (Bellunenſis Cabegi legit) eſt, cui Attuigi communicat in formis ſuis, Agens de ouis oua Alchabegi & Alteiugi .i. vtriuſq; Perdicis, comparat ouis Gallinæ. Et alibi, *Inter aues*, inquit, *præſtat caro Alduragi* (Attagenis) *& Gallinarum eſt ſubtiliora, & non ſunt cum nutrimento carnium Alchabagi & Atheiz* (Bellunenſis pro Atheiz legit Altaiugi) Altei, vel Alteiem, vel Alteiei, eſt Perdix maſculus, vt Syluaticus, & vetus Auicennæ gloſſographus volunt. Altereze apud eundẽ Syluaticũ, eſt Perdix mas, & Alcubi Perdix ſimpliciter, vel Phaſianus. Diuerſas item barbaras voces Adurãti, Altinagi, Roſelageli. Bonion, omnes pro Perdice exponi reperio, ſed Politicum ipſi priuatim eſt parua Starna.

Alchabegi. Teiugi. Cubigi. Cabegi. Altei. Altereze. Alcubi. Politicum.

Perdix eodem nomine Latinis nominatur ac Græcis: recentioribus verò περδίκη, vel περδίκη. Vtriuſque etiam & maſculino, & fœmineo genere effertur. Apud Græcos οἱ πέρδικες paſſim legitur, & αἱ πέρδικες apud *g* Ariſtotelem, vbi de fœmineo ſexu loquitur. Apud Latino, vt annotat Nonius, Varro admirandos, Perdices Bœotios dixit. Nonnulli teſte *h* Athenæo nominis ipſius mediam ſyllabam contrahunt, vt Archilocus: at frequenter apud Atticos producitur, vt Dalechampius transfert, Ἀπέρδιξ fit περδίκιον diminutiuum, ideſt, paruus Perdix. Vtitur hac dictione *i* Athenæus, inquiens, περι εφέρετο περδκια, καὶ κλωια ὄπτα. Item rurſus *l* alibi ex Philippo Comico: Ἀλεκτρυόνιον, φαττίον, περδίκιον. Alias περδίκιον herbæ nomen eſt vt in denominatis dicitur. περδικιδεὺς vero eſt pullus Perdicis. Reperiuntur etiam alia ſynonyma apud Grammaticos Græcos ſignificantia Perdices, vt apud Heſychium & Varinum Πῆριξ, quo nomine Cretenſibus vocari ſcribit, *m* Bellonius tamen illis populis Coturnum dici ſcribit, & minores Perdices, ad quos fortè quis id transferre velit, in ea inſula non naſci. Σισίλαρος, vt ijdem aiunt, Perdix dicitur Pergæis: apud quos deniq; legitur Κηπιδὸς σκελὸς, τὸ περδίκος Κακκάβα Heſychio Perdix eſt: vox nimirum ab auis ſono conficta, qua ante Heſychium *n* Athenæus Alcmanem quendam vſum fuiſſe ſcribit, & à nonnullis etiam dici κακκάβιδας. Apud authorem lexici medici pro κακκαβα Caccabi legitur: ſed κακκάβα vel κακκάβη, vel κακκάβος apud eundem Athenæum cacabus eſt, ſiue olla teſtacea; & Carthago pariter, vt ait Euſtathius, κακκαβα dicta eſt. κακάβος verò etiam *o* Diſcoridi linguà Pœnorum ſolanum ſomniferum eſt. Quod modo ad Perdicis Etymologiam pertinet, ea non vna tantùm ſtatuitur. πέρδιξ, inquiunt Etymologus & Varinus, παρα τὸ περισσῶς ἄδειν, ἢ παρὰ τὸ πηδᾶν ἀπὸ τὸ πῦ εἰ, τόπον ἢ ὁ περισσῶς διωκόμενος καὶ φεύγον. ἢ παρὰ τὸ πεδον, ὅσημαινει τὸ χαμαὶ, τὴν γῆν. Χαμαιπετὲς γὰρ το ζῶον, καὶ μὴ σφοδρα εἰς ὕψος αἰρόμενον μυδὲ περιδινεῖσθαι ἐν ἀέρι δυναμένον. *p* Iacobus Dalechampius ἀπὸ τὸ πέρδειν Perdicem dici aſſerit, quoniam cum ſonum edat aut volando imitetur. Recentiorum nonnulli, ignari, vt apparet, Perdicis nomen Græcum eſſe, ridiculam nobis etymologiam è latio peritam adferunt, dicentes, Perdices à perdendo

g Hiſt. c. 1. h l. 9. c. 13. Περδίκιον. i Lib. 14. l Lib. 8. Περδίκιον herba. Πῆριξ. m Li. 5. de Auib. Σισίλαρος. Κακκάβα. n l. 9. c. 13. Caccabi. o l. 4. c. 72. Perdicis etymum. p In comm. ad Plin. ca. lib. 30.

dendo oua esse dictas. Verum quidem est Perdices mares, vt pòst fusius patebit, quando nimia libidine turgent, oua fæmellarum suarum perdere, rumpereq; sed quàm eleganter Perdicem inde nomen meruisse concludant, ipsi viderint. Nos interim reliquarum nationum synonyma prosequamur. Circa alpes & in Longobardia Perdix iussa teste Ornithologo, Perniso vel Pernisa appellatur: at non verum est Pernise Italis dici ad differentiam Perdicis minoris, vt ille putat, nam vbiq; Coturnise dicunt: quare Codornix Lusitanica vox ad maiorem potius, quàm minorem pertinere videtur: Sabaudis hæc Coturnix Perdris gaue, vel gaille vocatur, vel vt aliqui scribunt, gaule, id est, diuersorum colorum. Quidam circumloquuntur, Perdris aut pieds rouges. Peruise apud Sedunos, tum illos, qui Sabaudicè, tùm qui Germanicè loquuntur. Gallicè Perdris Franche teste Bellonio, vel Perdris rouge. Perdiz vocabulum Hispanicum, ni fallor, tam maiori, quàm minori attribui potest: maior Germanicè ein pernysen aut Pernijsse, aut VVeltschraphun, ein Rothun: circa Coloniam Eit tot raphun. *p* Castor Durantes Italicè ita circũscribit, Perdices & Saturna montana, c'hà il becco rosso. Minor Perdix Gallis simpliciter Perdris, vel Pedris gringette, aut griesce, vel Perdis des Champs, vel Perdris grise (à colore) vel Perdris goache teste Bellonio. Circa Montempessulum Rasele per onomathopœiam. Nobis Italis Perdice, vel Pernice; circa lacum Verbanum Pernigona; Starna item, quasi externa, sicuti diximus. Germanicè Raphun, Valdhun: Belgicè Perdijs, non autem Perrijs, vt Ornithologus ait, Anglicè à Pertise: Illyricè Kuroptvva: Polonicè Koropathvva: quæ voces aliquo pacto ad Hebræorum Kore accedun: Turcicè Zal.

Perniso. Coturnise. Codornix. Perdris gaye. Perdris Franche. Perdiz. p In thesaur. Perdicis voces etc.

GENERA, DIFFERENTIÆ.

PERDICES *a* Aristoteli pulucratrices appellantur: idem ait *b* Aelianus, sed periphrasticè inquiens: Non se quidem lauant, sed puluere respergentes nitidos efficiunt. Aristoteles, Pliniusq; quorum hic vtrumq; Perdicum, vt ostendimus, ille vnicum duntaxat genus recenset, non videntur Indicos illos agnouisse, quos vulture & Ansere maiores esse *c* Strabo tradit, nisi ea differentia in sola consistat magnitudine, vt quispiam suspicetur, maximè cùm Strabo nullam aliam differentem notam Indicis istis attribuat. *d* Bellonius quinq; aues totidem diuersis capitibus, sub nomine Perdicum describit, nimirum Perdicem Græcam, Perdicem maiorem ruffam, Perdicem griseam, id est, cinereã, quamuis ipse fuluam vertat, Syroperdicem siue Perdicem Damascenam & Perdicẽ albam siue Lagopodem. Nos quid de Perdice Græca & ruffa sententiamus, supra indicamus, vbi diximus sola magnitudine differre. At quam pro Syroperdice nobis depingit, pedibus penna vestris, ea meo iudicio aut Lagopus altera *e* Plinij est, de qua hic ita scribit: *Est & alia eodem nomine* (Lagopus nimirũ dicta) *à Coturnicibus magnitudine tantũ differens, croceo tinctu, cibis gratissima*: aut saltem Lagopodi potius quã Perdicum generi ascribenda. Hanc eandem auẽ *f* Iacobus Dalechampius Alpinis Gelabre vocari scribit. *g* Aelianus verò Syroperdicem vocat auem, quæ circa Antiochiam Pisidiæ lapidem exest, & conficit. *Perdice, inquit, minor est, & niger, excepto rostro, quod ruffum est. Non mansuescit vt alius Perdix, sed semper perseuerat ferus esse. Eius carnes, & densiores sunt quàm cæterorum, & suauiorem cibi vsum præstant*. Hæc ille: quæ sanè cum Bellonij Syroperdice, in qua rostrum non rubet, cuiq; pedes pennis vestitos tribuit, mihi conuenire non videntur. Idem *h* Helianus quosdam Perdices Cyrrhæos vocat, qui neq; ad certamina valent, neq; pulchrè cantare sciunt, de quibus item prodidit, & est ab *i* Athenæo quoq; attestatum; allio vesci, vt eius odore infectæ carnes esui ineptæ reddantur, atq; ita ab aucupibus contemni tanquam ad mensam inhabiles: verum an eiuscemodi ab alijs diuersi sint, non addunt, & ego id ignoro. Qui de re recens inuentis regionibus scripsere, præter iam dictos Perdices, longe alios dari testantur. Andreas Theuetus in America nostratibus maiores reperiri ait, quos vernacula sibi voce Macouacana appellant. *k* Iulius Cæsar Scaliger apud Troglodytas Perdices dari tradit, Gallinacei magnitudine, quorum quibusdam rostrum, & crura lutea sint, quibusdam fusca; sapor verò qui nostratibus. Mirum quidem, quod Gonzalus Ouiedus scribit, in ea orbis parte, quam continentem appellant, Perdices nasci gratissimi saporis, magnitudine Hispanicarum Gallinarum, dupli ci pulpa, alia nimirum alteri substrata, adeo vt duo carnis discrimina habeant, eamq; tantæ molis, vt ne insignis etiam helluo vnicam auem vna mensa absumat. Colore ait esse in pecto-

a 9. Hist. c. 49. b l. 3. de Anim. c. 16. Perdices Indici. c l. 17. Geo. d lib. 5. de Auib. e lib. 10. c. 48. Lagopus altera. Gelabre. f In cõ. ad locũ Plinij. g li. 17. de Anim. c. 7. Syroperdix Æliani. h l. 4. c. 13. Perdices Cyrrhæi. i l. 9. c. 13. Macouacana. k Ex. 236. 3. perdicum mirum genus dupli ci carnis pulpa.

in pectore, alis, atq; collo, cinereo: cætera noſtratibus ſimiles. Oua magnitudine ouorum noſtratium Gallinarum, colore lapidem cæruleum æmulante. Teſtatur etiam, idem ſolum alias dare volucres, Perdices ab incolis vocatas propter ſaporis gratiam, ſuperioribus minores, coloris quoq; cinerei, & cætera noſtratibus Perdicibus haud diſſimiles. His auibus ſaporem minus, quàm ſuperioribus gratum tribuit, ſed ægris ſalubriorem, vtpote concoctu faciliorem. Cinereas Perdices mihi aliquando Alexandria Aegypti miſſurum ſeſe pollicitus eſt Io. Paulus Oliua Genuenſis. In Chio Inſula, vt narrat *l* Nicolaus à Nicolais Perdices naſcuntur rubræ, Gallinæ magnitudine, de quarum admiranda natura pòſt dicemus, hoc tantùm hic obiter admonentes, has forſan eaſdem eſſe cum ruffis Græcorum. Hiſpaniola inſula, referente And. Theueto, exiguas Perdices, diuerſicolores, ſuauiſſimi ſaporis profert, quas ruriculæ domi alunt Gallinarum more. *m* Iohannes verò Boetius Benenſis in hac inſula varia Perdicum genera procreari atteſtatur. Gonzalus Ouidius in inſula Cuba, Perdices inueniri ait exiguas, at colore voceq; Turtures referentes, ſed gratiore ſapore, capi maxima copia, & incolas viuas domum ferre, facileq; trium quatuorue dierum interuallo cicurari, habereq; torquem in collo: ſed fortè Turturum ſpecies fuerunt, quarum item grata palato caro eſt. In Æthiopia in diœceſi Baruæ, quæ ciuitas regni Barnagaſſi emptorum eſt, tria aiunt reperiri Perdicum genera noſtratibus haud multum abſimilia, ſed magnitudine, & colore roſtri pedumq; inter ſe diuerſa: alias nimirum magnitudine Caporum, pedibus, & roſtro luteis, cætera noſtratibus ſimiles, alias non maiores Gallinis, pedibus, roſtroq; purpureis, alias deniq; roſtro & pedibus cinereis. *n* Ariſtoteles quoq; albas Perdices dari nobis author eſt; ſed has ita ab inſigni loci vel temporis frigore euadere, alibi à nobis ſcriptum eſt, vbi multas alias aues candeſcere etiam diximus, quæ in alijs locis ita non ſunt.

l li. 2. Itin. Orient. c. 8. *Perdices rubræ.* *Perdices parua.* *m in Relat.* *Perdices Turturum voces edētes.* *Perdices magnitudine Caporū.* *n lib. de col.* *Perdices albæ.*

LOCVS.

NON hic, quo loco, montanoue, an campeſtri gaudeant Perdices, dicere inſtitui, ſed apud quos populos abundantiùs reperiantur. Terra ſancta referente *a* Brocardo Monaco Perdicibus & Coturnicibus abundat. Hegeſander teſte *b* Athenæo, tradit Samios, cùm Sibarin nauigarent, & ad regionem Siritin (Siris & Aciris fontes duo ſunt, inter quos ſita eſt Heraclea, olim etiam dicta Siri Sibari vicina teſte *c* Plinio) appuliſſent, euolaſſe Perdices magno ſtrepitu, qui perterriti, & in fugam verſi, naues conſcenderint, ac inde ſoluerint. Quiſpiam autem non abſurdè ſuſpicetur eiuſmodi populos, quorum portentoſa laſciuia prouerbio locum fecit lautiſſimas has aues ad luxum ſuum enutrijſſe, & ex alijs etiam regionibus aduexiſſe. Apud Tarnaſſaros miram quoq; Perdicum fęcunditatem eſſe narrant, necnon & leporum. Abaſſienſes Perdicibus, Anſeribus, Gallinis, Leporibus, & eiuſmodi animalibus alijs teſte *d* Botero ea propter abundant, quòd venari ea nondum ſint edocti. Cyprus & Creta Perdices copioſè gignunt: in Creta tamen minores nullas teſte *e* Bellonio reperire eſt. Io. Rauiſius Textor ex malè intellecto *f* Plinio, qui albi Perdices ſcribit nō tranſuolare Bœotiæ fines in Aticam (ſic enim ex Athenæo corrigendus videtur ille locus: nam in vulgaribus exemplaribus legitur in Attica) Perdices in Bœotia reperiri negat. *g* Athenæus hoc addit miraculum, ſcilicet, ſi quæ fortè illuc migrauerit, voce ab indigenis (Atticæ) dignoſci. Hiſpania noua Perdices, vti diximus, profert plurimas, & diuerſorum colorum. Qui de Sicilia ſcripſere, aiunt in monte Peloro Perdicum Leporumq; magnum prouentum eſſe. In Procyta regni Neapolitani quadam inſula Perdicum ac Phaſianorum copia eſt, inſulamq; propter aucupium reddunt celeberrimam. *h* Leander Albertus Perdices maiores Coturniceſq; cùm à nobis abeunt, ad Capren inſulam ſe conferre ait, adeoq; ibi pingueſcere, vt adipem eximant incolæ, & in futura conuiuia reſeruent. Perdicum vtrumq; genus noſtri quoq; montes alunt, ſed maius in Sedunorum, Rhœtorum, & verſus Longobardiam & Sabaudorum alpibus magis capitur, non tam altis, nec tam ſylueſtribus locis, vt Lagopodes. Gallia, Luſitania, Hiſpania Perdicibus minimè carent. Audio in Belgio ruffas vel non eſſe, vel ſaltem admodum raras. Boterius quoq; Hiberniam Perdicibus & Phaſianis carere perdidit. Et *i* Antonius Liberalis in Lemniorum inſulis, quæ Neæ ſeu Nouæ vocantur, non naſci Perdices dumtaxat negat, ſed illatas etiam mori aſſeuerat, & alij affirmant emori, ſi vel à longè eam terram conſpexerit. Contra *k* Athenæus author eſt, à duabus Perdicibus in Anaphen inſulam immiſſis tantum vim eſſe procreatam, vt iam incolæ de loco deſerendo cogitarent.

a in deſcri. terræ sāct. *b lib. 14.* *c lib. 13. c. 11.* *Sibaritarū laſciuia.* *d in relat.* *f lib. 10. cap. 29. Plinius correctus.* *g l. 9. c. 13.* *h in hiſ. It.* *Perdices ruffæ vbi raræ.* *i in cong. narat. mir.* *k l. 9. c. 13.*

ANATOMICA.

THEOPHRASTVS *a* peritissimus philosophorum, vt referunt *b* Plinius, *c* Aelianus, & Aulus Gellius, Perdices omnes in Paphlagonia bina obtinere corda prodidit; quod tamen mihi nunquam persuaserit; è cōtrario facillimè *d* Aristoteles, 10 qui Perdicibus ventriculo ingluuiem propositam esse scripsit, habereq; appendices non suprà, sed infrà, quà desinit intestinum. Idem *e* alibi inquit earum testes, cùm Venerem exercent, insigni tantisper magnitudine augeri: hybernis verò mensibus nullos quidem in ijs, prout nonnulli credebant, haberi.

a l.1.c.17. *b l.10.cap. 35.* *c l.10.cap. 15.* *d 2.Hist.c. vlt.* *e 3.Hist.c. 1.*

SENSVS.

IDEM *a* Aristoteles olfactum credi Perdicibus exquisitum esse prodidit.

20

a l.6. Hist. cap.2.

ASTVS. DOCILITAS. Ingenium.

HAVD mirabitur aliquis, cur Perdicis astus in prouerbium abierit, vbi, quæ hic traduntur, perlegerit, *a* Aristoteles in primis hanc auem malitiosam vocat, & astu- 30 tam. *Callida*, inquit D. *b* Basilius Magnus, *volucris, astuta, ac zelotypa Perdix est, malitiosè q; cum venatoribus in præda agit*. Quem astum malitiosum *c* alibi, quamuis Perdicem non nominet, ita prosequitur: *Vidi ego tam auis astutæ naturam, cùm pullos suos videat adhuc ob debilitatem prædæ periculo expositos, sese aucupi ante illos vt prædæ paratam offerre, ita sese vertentem ac gestus dispensantem, vt nec periculo penitus, aut manibus se præbeat, neq; item insidianti spem omnino eripiat. Sic itaq; illum inter vtrumq; versando, occupando, in se retinendo, spatium dat natis ociosè fugiendi, ipsa ad extremum euolat.* Hæc ille: sed astus iste, quem malitiosum vocat laudabilis potiùs existit, hominibusq; imitandus, vtpotè cum fœtus ardenti amore coniunctus. *Cùm ad nidum quis accesserit*, inquit *d* Aristoteles, *prouoluit sese ante pedes venantis, quasi iam possit capi, atq; ita allicit ad se capiendum hominem, eumq; sic illudit, do-* 40 *nec pulli effugiant, tum ipsa auolat, & reuocat prolem.* Idem astus, à Plinio, Aeliano, Plutarcho, & Athenæo reperitur, quos lector per se adire poterit: *e* Aelianus addit, pullos, vbi à matre appellantur iam è venatoris faucibus elapsa, maternam vocem agnoscere, atq; ocyus ad illam aduolare. Nolim interim Plinij super hac versutia, verba præterire, quia, non dilucidiùs solum eandem repetit, verum maiorem etiam adiungit. *f* Ait autem: *Si ad nidum is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta prægrauem, aut prælumbem sese simulans, subitoq; in procursu aut breui aliquo volatu cadit fracta aut ala, aut pedibus: procurrit iterum iam iam prehensarum effugians, spemque frustans, donec in diuersum abducat à nidis. Eadem pauore libera, ac materna vacans cura in sulco resupina gleba se terræ pedibus apprehensa operit.* Nota quæso 50 ingenij vim, aciemq; in hac alite, quæ cùm aliàs pro pullis sese capiendam antè pedes aucupis prouoluit, vt illi, donec ad capiendam intentus est auceps, præsenti periculo sese eripiant, nunc cum nulla prolis cura est, haud opus callet, vt se venatori obijciat, & maiorem pro salute artem excogitans, terræ gleba pedibus prehensa corpus cooperit, idq; in sulco facit, vt ille terræ glebam esse, ratus ab insequendo desistat. *g* Cælius Rhodiginus in simili periculo expositam, nimirum si ad hoc fuerit, vt capiatur, lapidem ait sibi colore correspondentem quærere, & inibi spinam se componere. Verùm quomodo corpus suum eiuscemodi lapidi, subijciant, non ita video: quare festucis, alijsq; quisquilij potiùs tunc se cooperire verisimilius est, vt Scholiastes Aristophanis, necnon Plutarchus tradunt, quin etiam frondibus, ac simili alia in pratis passim obuia materia. Porro fortassis iam enarrata auis astutia minus

a 9.Hist.c. 8. *b Homil.8. in Hex.* *c Hom.13. Exhort. ad baptism.* *d 9.Hist.c. 8.* *f lib. 10.c. 33.* *Nota astũ.* *g lib. 29. Ant. lect. cap. 26.*

admiranda videatur, nisi & eam fœtus suos docere nosceret: nosse autem nobis author est *h* Plutarchus haud vulgaris scriptor, inquiens: *Alium æstum cum fætus amore coniunctum Perdices vsurpant. Adsuefaciunt enim pullos suos, qui nondum volare possunt, vrgente aucupe supinos tacere, & glebam aliquam, aut quisquilias corporis inÿcere, ac prætendere, tanquam vmbraculum, aut tegumentum quoddam. Ipsæ persequentem aliorsum abducunt, atq; circumagunt hinc inde volitantes, paulatimq; loco cadentes, donec lactatum spe capiendi longè à pullis auellant.* Et *i* alibi rursum: *Quod si negas, inquit, dysci à nobis artes, etiam doceri eas à nobis audi. Perdices suos pullos docent inter fugiendum occultare sese, & glebam pro se obtendere, postquam supini corruerunt.* Hactenus Plutarchus. Nonnulli pullos in pascua educturas, si fortè hominem viderint, sibilo id illis significare asserunt: hos verò confestim supinos se collocare, terraq; aut quisquilijs adeò artificiosè corpus tegere, vt ne, si palpitando pericliteris, aduertere quidem queas: mox rursus, vbi venator quadantenus est progressus, patrem sibilare, hosq; protinus euolare. Eodem planè astu fæmella teste *k* Aristotele vtitur in ouorum conseruatione. Sed hæc hactenus de hoc astu, quo nimirum venatoribus sese eripiunt, dicta sunto: nunc declaremus, ostendamusq; Perdices animalia esse docilia, venationisq; artem perquam miro modo addiscere ac tanto artificio alias sui generis in retia pellicere; vt homines potiùs, quàm aues esse iudices: & quamuis huius loci non sit de aucupio loqui, tamen propter singularem ac penè admirandam, ingenij aciem, quam in eo exercent; quæ in hæc verba scripta sunt ab Æliano, præterire minimè possum: *Vtitur verò Perdix*, inquit, *venator illecebris quibusdam ad alliciendos feros, ante retia enim propositus cantum edit eos lacescentem ad pugnam, eosdemq; vt ex insidÿs in laqueos inserat, incitantem. Syluestrium dux contrà cantet & suum gregem præcurrens obuiam procedit cum hoc luctaturus: cicur autem per malitiam semper insidias instruens, pedem refert, se timere simulans: alter vero spe, atq; animo inflatus simul, & sibi victoriam iam defrondens impetum facit, sed mox captiuus compage tenetur.* Fortassis quispiam ex eiusmodi lucta ingenij hebetudinem potius quam astum colligat, cùm feros ab aucupium edoctis tam facilè falli dicamus is si aduertat animum, omninò opinionem immutabit: nam ideò Perdices Perdicibus decipere homines sciet, quod hi ab istis auibus decepti, dum venarentur, nihil proficerent, ideoque nouam capiendi rationem inuestigare coactos fuisse, nimirum Perdices Perdicibus tanquam animalibus plus astu & ingenio pollentibus aucupari. Fæmella Perdix, nisi & ipsa mari suo imponere calleret, actum iam conclamatumq; de toto Perdicum genere foret. Etenim cum quolibet loco etiam in præsentia maris teste *m* Aristotele parere cogatur, quoniam hic oua, ne illa incubatu ouorum detenta ad coitum non sit parata, frangat, itaq; vt oua seruentur, nouit tantisper ibi remanendum esse sibi, quousque ille decesserit: tunc enim aliò, inquit *n* Solinus, ea transuehit, neque in hoc diù perseuerat loco, sed ne quis locum percipiat, longioris temporis mora; vt ait Aristoteles, immutat, nec non teste Solino clanculo reuertitur, ne indicium loci conuersatio frequens faciat; in eo etiam Caco, qui boues Herculis auersos per caudam in antrum suum petraxisse dicitur, astutior; illum enim auersa vestigia prodiderunt, hæc ne sese prodat, nulla facere nititur ne quandoque detrimento esse queant. En propterea quo ingenio sobolis propagationi studeat, non marem dumtaxat suis amplexibus fraudans, sed homini etiam nullam inueniendi oua occasionem præbens. Sed audi quæso qua in nido fabricando versutia vtantur hæ volucres, spinis & fructibus sic illum munientes, vt contra feras dicente *o* Plinio, abundè vallentur, vel vt ait Solinus, vt animalia, quæ infestant, arceantur à spinis surculorum. Insuper aciem ingenij, qua vigent, prosequi volentibus longè maiora forsitan supersint dicenda, adeò vt Statius *p* Papinianus grauissimus poeta dociles intellexisse videantur, aptasq; humano sermoni enunciando, cum syluula quadam de Psitaco Melioris ita canat:

Quiq; refert ingens iterata vocabula Perdix.

Scio tamen nonnullis hunc versum non ad docilitatem, sed vocem κακκαβίζειν referri: quorum homuncionum assertiones tanquam nugales (& vt ait ille) Crysippi syllogismis & Platonis legibus frigidiores *q* Cælius aspernatur; & reuera ad hoc confirmandũ, quod dociles sunt, nullis vineis aut arietibus opus est, nam id ex verbis poetæ nullo negocio coarguitur: quod quò manifestus pateat, Poetæ ipsius carmina, quæ ante id, quod iam iam citaui, leguntur operæ pretium est hic subijcere, quibus nimirum eas tantummodò aues enumerat, quæ humani sermonis enunciationi sufficiunt: ait autem:

Plangat Phœbus ales
Auditasq; memor penitus dimittere voces
Sturnus, & Aonio versa certamine Picæ,
Quique refert ingens iterata vocabula Perdix,

Et

h li. de Solert. anim.
Perdices pullos quid doceant.
i In Gryllo.
k 9. hist. c. 8.
Perdices esse dociles.
Quo astu vtantur in capiendis alÿs.
l l. 4. de anim. c. 16.
Cur homo Perdicibus.
Perdix fæmella cur Perdices capiat.
Marem fallat.
m 9. his. c. 8.
n Cap. 12.
Caci astus.
Nidi fabrica.
o l. 10. cap. 23.
p l. 2. Syl.
q lib. 29. Ant. lect. cap. 29.
Aues humanũ sermonẽ addiscentes.

10 20 30 40 50

Et quæ Bistonio quæritur soror orba cubili *Ferre simul gemitus.*

Quod si quis penultimo inductus carmine in diuersam sententiam abripiatur, quoniam & Hirundinem poeta ibi nominet, quam humanum sermonem addiscere nemo dixerit: respondeo de Prognes in Hirundinem transformatione expositionem esse quidem à Varrone confirmatam, & à nostris ferè omnibus; cæterùm Græcorum nonnullos, à quibus eiuscemodi fabulæ confictæ sunt, in Lusciniam malle: quod inter Latinos *r* Probus non ignorauit, & videtur *f* Ouidius secutus, cum ita canat.

Sola virum non vltra pius mœstissima mater
10 *Concinit Ismarium Daulias ales Itym.* Et rursus *t* alibi:
Deflet Threïcium Delias ales Itym.

Philomellæ porro docilitatem siue Lusciniæ quis ignorat? Drusus nonne & Britannicus Claudij filij Luscinias habuere Græco & Latino sermone loquentes? Quod si feras rursus & monticulas, ideoq; ab humano consortio penitus abhorrescere quispiam dicat, atq; ita, quę diximus, parũ vero similia esse, is profectò non satis harum auium naturam perspectam sibi habet, nam facili modo captæ cicurantur; quin immo Aloysius Mundella cum in Burmijs Rhœtorum medicum ageret refert nostratium se Coturnicum marẽ & fęmellã habuisse altiles in domo sua, quæ adeo cicures, & mansuetæ redditæ sint, vt postmodum cum domesticarum Gallinarum cohorte promiscuè habitarent, simulq; sine pauore cibũ caperent.
20 Stumpfius etiam scribit, si à prima ætate ab homine alantur, planè cicures & amabiles reddi. Mirum prorsus, quod de Perdicum in Chio insula mansuetudine ac docilitate prodidit *u* Nicolaus à Nicolais hunc ferè in modum: Agricolæ, inquit, huius insulæ maximos Perdicum greges alunt: interdiù adhibitis custodibus ad vicinos montes ad inquirendum sibi victum dimittunt: custodes eas sub vesperam edito sibilo reuocantes simul omnes domum reducunt; & illæ alias sibilo custodum nondum assuefactas, & etiamnum feras comites sibi asciscunt. Similis historia narratur ab Odorico de Foro Iulij his verbis: In regionibus circa Trapezuntem, quæ Pontus olim dicebatur, vidi hominem ducentem secum supra quatuor millia Perdicum. Is iter faciebat per terram. Perdices per aerem volabant, quas ducebat ad quoddam castrum nomine Thanega, quòd à Trapezunte distat trium dierum iti-
30 nere. Hæ Perdices cum duci ipsarũ homini quiescere aut dormire libebat, omnes quiescebant circa eum tanquam pulli Gallinarũ; & sic ducebat eas Trapezuntẽ vsq; ad Palatiũ Imperatoris; Cùm verò sic quiescebant circa eũ, capiebat de ipsis quantũ volebat numerum, reliquas ad locũ, in quo prius erant, reducebat. His, si placet, adde quod ex *x* Baside quodã recenset *y* Athenæus, nempe pygmæos, qui aduersus Grues bellum g runt, vti Perdicibus ad bellum iunctis, vel vt Ornithologus legit annotante Dalechampio, Perdicibus inequitare. Quæ res, tametsi planè fabulosa appareat, attamen Perdicũ interim docilitatem maximã demonstrat. Eiuscemodi itaq; mãsuetudinẽ & ingenij acumen si in Perdicibus agnouisset Domitius Papinij interpres, humani sermoni enunciandi rationem poetę fortassis haud reliquisset excutiẽdã. Quò minus verò absurdũ videatur Perdices humano assuescere pos-
40 se sermoni, Plinij authoritatem adduco, qui & ipse eam à communi præceptore Aristotele mutuò accepit: *Linguam*, inquit, *omnibus ys in suo cuiq; genere, quæ humanum imitantur sermonem, esse latiorem, quanquam id penè in omnibus contingit*: Perdicibus autem linguam latiusculam esse ex sectione didici. Quod si adhuc cuispiam non acquiescat, *z* Plutarchum adeat, qui disertissimis verbis Perdicis loquacitatem nominat, vocalemq; esse ac discere etiã alibi asseuerat, *a* Porphyrius insuper refert se Carthagine Perdicem ita cicurem aluisse, vt nõ tãtùm vocata aduolaret, at temporis progressu adeo familiarem euasisse, vt & adulari colere se & colludere videretur, suæque etiam voci occurrere, & quantum fieri poterat, respondere alio quodam tenore, quam quo se inuicem Perdices vocare solent. Quibus verbis quamuis Porphyrius humana voce vsam fuisse non dicat, insignem saltem nobis apti-
50 tudinem ad discendum eam ingerit, quando ex familiaritate, qua secum vtebatur, ferinam immutasset, imitatura indubitanter humanam, si is vel docuisset, vel docere calluisset. In Lyconia Perdices pariter vocales haberi ostendere videtur doctissimus *b* Athenæus, cùm Aristomonem Atheniensum Adriani libertum scribit à patrono solitum dici Atticoperdica, quod esset comediæ veteris histrio. Ita quoq; *c* Plutarchus alibi quendam proscindens ipsum ἀφωνότερον Περδικος, id est, Perdice magis mutum dicit. Ex quibus omnibus iam satis liquidò constare arbitramur, Perdices ad humanæ loquelæ imitationem non esse ineptas. Verùm in alijs quoque ingenij sui indolem ostendunt, quemadmodum in primis in eo quod proprios parentes à falsis, quorum incubatione exclusi sunt, dignoscere norint, quos ne ho-

Hirundo sermonem humanum non dicit.
Progne an in Hirũdinem, an in Lusciniam mutata.
r In Bucol. Virgil.
f In Epist.
t Ad Liuiã
Lusciniæ Græcè & latinè loquentes.
Perdix facile cicuratur.
Mira Perdicum docilitas.
u l. 2. naui. Oriẽt. c. 8.
Alia mirabilis historia de Perdicum mãsuefactione.
x li. 2. rer. Ind.
y l. 9. c. 13.
z In Symposiacis.
a l. 3. de abst. à carne.
b lib. 3.
c l. contra vsuram.

Perdicum pulli parẽtes proprios agnoſcunt.

d l. 2. Var.

Perdix alie na oua furto ablata cubat.

e cap. 17.

f In comm. ad Hier. locũ citatũ.

ne homo ipſe, quem Deus omnium animantium perfectiſſimum procreauit, ſi à parentibus in infantia, quod proh dolor nimis ſæpe contingere videmus, deſeratur, ex alijs diſcernere callet. Tradit hoc de Perdicibus Theodoricus Gothorum Rex referente *d* Caſſiodoro, ad Symmachũ ſcribens, Perdicibus nempe hunc eſſe morem, oua perdita per alterius matris damna reſarcire, vt adoptione alienæ ſobolis incõ i oda ſuæ reparent orbitatis: verum natos mox, vbi fiduciam habere cœperint ambulandi, in campos exeuntes cũ matre, vt fuerint materna voce cõmoniti, ouorũ ſuorum genitricẽ potiùs petere, quamuis ab alia furtiuis fœtibus educentur. Atque hoc eſt, quod à veridico propheta *e* Hieremia ſcriptum eſt: *Perdix congregauit, quæ non peperit faciens diuitias abſque iudicio: cum media relinquens ætate, & tandem erit inſipiens.* Et D. *f* Hieronymus in commento: *Aiunt*, inquit, *ſcriptores naturalis hiſtoriæ tam beſtiarum & volucrum, quàm arborum herbarumque quorum principes ſunt apud Græcos Ariſtoteles & Theophraſtus, apud nos Plinius Secundus, hanc eſſe Perdicis naturam, vt oua alterius Perdicis, id eſt, aliena furetur, & eis incubet foueatque, cumque fœtus adoleuerit, auolare ab eo, & alienum parentem relinquere.* Illud prætera in hoc auium genere admirandum, atcum generoſo quouis ac magnanimo viro commune quodammodò eſſe videtur: quod in pugna ſuccumbentes ſeſe alijs riſui ac oſtentui fore non ignorent tantùm, ſed ne in conſpectum amatæ ſuæ, cuius cauſa pugnam cum aduerſario inſtituerant, pudore nimio ſuffuſi denuò venire audeant, & in latibula ſeſe abdant.

Perdicis victi pudor.

g l. 4. de Anim. c. 1.

At ne id comminiſci videamur velut nimis Perdicum naturæ ſtudioſi; itaque facundiſſimi *g* Æliani, qui eiuſcemodi verecundiam ceu ſingulare naturæ domum brutis hiſce ineſſe ait, ampliſſimum teſtimonium, tranſcribere nobis, minimè piguit. *Ex auibus*, inquit, *Perdicos, quòd ad libidinem Veneris inflammatiſsimi ſint, idcirco cum fœminis aſsiduè verſantur. Homines autem, qui Perdicis ad certamen alunt, cum eos ad pugnam inter ſe incitare volunt, ſuam cuique vxorem præſentem eſſe curant. Hac enim machinationis commentatione Perdicum timiditas repellitur, & ignauia vitatur. Nam male pugnando victus nunquam in conſpectum, nec ad amatam, nec ad coniugem audet venire; ac potiùs morte occumbit, quam pugna turpiter deſerta, ab hoſte ſuo auerſus eam, cui probari tantoperè cupit, intueri ſuſtineat.*

Cretenſis militis verecundia ex auerſo vulnere.

Tale quiddam Cretenſes etiam de duobus amantibus prædicant. Sic enim audio, amatorem cùm alijs rebus præſtantem, tum bellicis ſtrenuum habuiſſe in amore puerum adoleſcentem ſumma indole virtutis, liberali forma, virili animo, & ſummo ad optimas diſciplinas ingenio, ſed ætate nondum militiæ apta. Nomen quidem vtriuſque alio loco me dixiſſe memini. Et hunc ipſum aliquando in pugna ſtrenuè verſantem, hoſtium frequenti cohorte toto impetu in eum irruente ad humi ſtrati cadaueris offenſionem collapſum fuiſſe. Iacenti cum hoſtium proximus quiſpiam gladio ſtricto plagam ei auerſam illaturus eſſet: retrò ad hoſtem verſus intuens, nequaquam, inquit, turpe & imbelle vulnus tergo inferas, ſed aduerſo potiùs pectori infligat, cùm vt timiditatis me meus amator condemnet, tum ne me turpitudinis notis inuſtum aſpiciat. Atqui hominem rationis participem ad timiditatis & ignauiæ crimen pudore affici, non admodum mirabile videri debet: at Perdicem rationis expertem huiuſmodi verecundiam retinere, ſingulare donum naturæ videtur. Hactenus itaq; Ælianus, cui ſubſcribens *h* Galenus, Perdices velle vincere dixit.

h l. 5. de pla. Hipp. & Pl.

i lib. 13.

Perdices venenũ agnoſcunt.

k l. 4. de Ani. c. 13.

Perdicum Cirrhæorũ vafritia.

Sed quid ſi Perdicibus noſtris præſagiendi quoq; ſcientiam tribuamus, eamq; cum ſumma generis humani vtilitate coniunctam? ſiquidem apud *i* Ætium ita ſcriptum leges: *Piſo Perdicem, quæ domi noſtræ alitur, vociferaci acclamare, atque lacerare ipſam coortem, in qua Perdices nutriuntur, vbi ſenſerit medicamentum quippiam lethale, aut aliud venenum intra ædes parari.* Alant itaque Principes Perdicum greges, nam & bonis & malis ſæpè eiuſmodi inſidiæ ſtruuntur. Admirandũ etiam ac vix veriſimile eſt, quod de Cirrhæorum Perdicum ingenio priuatim prodidit *k* Ælianus, quòd nempe ſeipſos emacient, quia ita ſe ab aucupantibus ſpretos iri præſagiant: *Ex Perdicibus*, inquit, *qui vocis contentione & cantu valent, & linguæ facultati confidunt: quique pugnaces & & ad certamina habiles ſunt, ſe minimè dignos credunt, qui ad extruendas menſas capiantur: vnde fit quod parum contra venatores de ſua libertate depugnent, quo minus comprehendantur, ſibi præfidentes, quod à cæde ſtudioſè ad cantus & certamina ſeruabuntur. Reliqui autem Perdices & potiſsimum qui nuncupantur Cirrhæi, ſibi conſcij, quòd nec ad certamina valent, neque pulchrè cantare ſciunt, & ſi capiantur, futuros ſe prandium his, qui ceperint, naturali quadam machinationis commentatione ſeipſos macie conficiunt, nimirum cùm ab omni alia eſca, quæ ad pinguedinem eos perducere queat, ſe ſua ſponte abſtinent, tum vt ne idonei ſint ad hominum menſas, cupidè alijs veſcuntur, cuius rei experientes, his præteritis, aliò venationem conuertunt. Qui verò hoc ipſum ignorant, eos, ſi facultas ſit, capiunt, quicunq; autem ipſos captos decoxerit, eorumque inſuaues carnes expertus fuerit, ſe iam & tempus, operam cognoſcit in his venandis perdidiſſe.* Hucuſq; ille. Eodem modo, nimirum ab eiuſcemodi auium aſtu, ſumpto exemplo, multi quibus peregrè eundum eſt, latronum in longis itineribus

bus sæpe obuiorum insidias veriti, tenuiter sese vestiunt, fœtoremq; vestibus conciliant, vt tanquam in tabidos ac mendicos latrones incidentes, & pecunijs destitutos, quarum causa alios petunt, non attingat. Ouidius itē longè adhuc maiorē, quàm qualem hactenus recensuimus; ingenij vim celebrare videtur (quod tamen vt poetæ dictum proponimus) siquidē & cōdolere amici casum & lætari inimici ac hostis infortunio, desumpto ab Icario filio Dædali, à quò è turri præcipitatus Perdix etiamnū homo dicitur, exemplo scribat his versibus.

Perdix amici, & inimici casum agnoscit.

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice Perdix,
Et plausit pennis, testataq; gaudia cantu est.

10 Postremò, vt huic rubricæ tandem finem imponamus, Perdix ijs iure merito annumerari debet animalibus, à quibus res salutares discere homines possunt. Quod fortassis *l* Aristoteles non inficiatur, porri facultatem ad sonorā vocem indicans Perdicum exemplo, quòd eo in tali casu vtantur pro remedio. *Cur porrum*, inquit, *prodest ad vocem sonoram? nam & perdici commodum eadem in re nouimus. An quod allium quoq; elixum delinit, & quidem porrum lentitiam quandam obtinet, quæ fauces detergere posset.* Nouit & in alijs affectibus sua sibi inuenire remedia, homine & felicior & ingeniosior: Si quę acceperit vulnera, origanum herbam mansam vulneri imponit, & absq; humana ope sanatur, si *m* Æliano credimus: qui *n* pariter fascinationem oculorum arcana & mirabili quadam natura cauere Perdicem tradit, 20 arundinis lecta coma, & in nidum imposita, vel vt Philes ait, comesa. Lauri folijs teste Plinio annuum fastidium purgat, quòd his versibus Ioan. Khuenius expressit.

Quibus animalibus annumerāda.
l 11. Probl. 39.
Perdix sua remedia agnoscit.
m lib. 5. de Ani. c. 46.
n l. 1. c. 35.

Graculus, & Merulæ, Perdices atq; Palumbes
Annua deturbant folijs fastidia Lauri.

o Ruellius arundinem nido ingerere putat, vt noxias bestiolas fuget. Vt vt est, in eo saltem Perdicis ingenium admirandum est, quòd & hanc herbam inter alias non dignoscere tantùm, sed in suum, qualiscunq; autem ille sit, vsum conuertere noscat. Perdicium etiam herbam ab ipsa denominatam *p* Theophrastus, atq; ex eo *q* Plinius erui tradunt, quod haud dubio ideo fecerit, quia in ea aliquam sibi salutem latere non ignoret. Sed istæc de ingenio huius auis dicta sufficiat, à quo haud temerè Dedala poetis dicitur, hoc est, ingeniosa.

o lib. 1. de stirp. c. 22.
p l. 2. Hist. Plant. c. 3.
q l. 21. cap. 17.
Perdix Dedala dicta.

30

VOLATVS.

ARISTOTELES *a* causam inquirens, cur Perdices more cæterarum auium nidum non extruant, eam reijcit in volandi impotentiam. Parum autem volare præter quotidianam experientiam *b* Xenophon quoque innuit, si verè eius verba citat *c* Athenæus, quæ hæc sunt: *Otidas si quis repentè ac celeriter in fugam vertat, capere licet; parum enim volant, vt & Perdices, & citò fatiscunt.* Haud tamen inde statuendum prorsus non volare Perdices ab illis dici, sed propter corporis grauitatem in altum aerem, vt aliæ alites pleræq; solent, non eleuari: vnde & *d* Ouidius de Talo seu Perdice in auem immutato sic canit.

a 6. Hist. c. 8.
b l. 1. Exped. Cyri.
c l. 9. c. 13.
d 8. Metā.

40 *Quemq;*
Reddidit, & medio velauit in aere pennis,
Sed vigor ingenij quondam velocis, in alas
Inque pedes abijt, nomen quod & antè remansit
Non tamen hæc altè volucris sua corpora tollit
Præter humum volitat, pontq; in sepibus oua.

Sic *e* Plinius quoq; currere Perdices & Rusticulas scribens, volatum demere ipsis putandus non est, sed hoc dicère voluisse, quòd cursu plus quàm volatu valeant, & pedum velocitate magis, quàm pennarum auxilio ab aucupibus se defendant. Certùm interim est, quandò se ad volandum componunt, etsi humilem, velocem tamen etiam & impetuosum volatum 50 exercere; atq; hoc modo Ouidij paulò antè citatus versus intelligendus venit.

e l. 10. cap. 39.
Perdices cursu valent.
Ouidius explicatus.

Sed vigor ingenij quondam velocis, in alas
Inq; pedes abijt.

Aiunt qui eorum naturam perspectam habent, hyberno tempore gregatim, verno verò cum proli student, binas tantùm volare. In Bœotia, nisi fabulam pro vero nobis obtrudat *f* Solinus, præscriptas aeris metas habent, quas volatu præterire non audeant. *Perdices*, inquit, *cùm vbiq; liberæ sint, vt aues vniuersæ, in Bœotia non sunt: nec cùm volant, sui sunt iuris, sed in ipso aere, quas transire non audeant, metas habent. Inde vltra notatos iam terminos nusquam exeunt, nec in Atticum solum transmeant. Hoc Bœotijs proprium.* *g* Plinius sanè, ex quo pleraq; sua

f c. 12. Polyhist.
g l. 10. cap. 29.

ſua Solinus tranſcripſit, Bœotiæ finis in Africam tranſuolare negat, cæterùm id tantum miraculum non eſt, vt fabuloſum iudicemus.

VOX.

a In comm. ad Pliniũ. b l.4. Hiſt. cap.9. c 9. Hiſt.c.8. d 3.Hiſt.anim.c.15. e l.9.c.13. f l.de varia voce anim. g In congerie mirab. Aues tẽpore coitus magis garriunt. Caccabas cur dicant Perdices. h l.9.c.13. Perdices canẽdi magiſtra. Muſicæ inuentio. i lib.4. de Ani.c.13. k In Auib. l l.9.c.10. Ant.lect.

ALBERTVS Perdices à ſono vocis appellari tradit, cui aſtipulans *a* Iacobus Dalechampius, addit dici ἀπὸ τοῦ περδεῖν. Sed *b* Ariſtoteles non omnibus eandem vocem aſſignat, alios caccabere, alios ſtridere ſcribens, & *c* alibi non modò canere, 10 ſed ſtridere etiam, & quaſdam alias voces emittere. Quæ omnia aſtruens *d* Ælianus maiorem etiam vocum varietatem adiungit, inquiens: *Perdicum non eadem vox eſt, ſed varia & multiplex alia Athenis, alia alibi. Tam variarum vocum, quæ ſint nomina Theophraſtus explicat: In Bœotia & Eubœa idem ſonant, ac (vt ſic dicam) eiuſdem ſunt linguæ.* Citat eundem Theophraſti locum *e* Athenæus, ſed longè aliter, ac maius addit miraculum. *Perdices*, inquiens, *non omnes caccabant. f Theophraſtus ſcribit Athenis Perdices citra Corydalum pagum, oppidum verſus caccabare, vltra verò τιττυβίζειν*: pro qua voce Natalis de Comitibus Venetus vertit garrire, & Ouidius Serenuſque Perdicem garrulam dixerunt. Dalechampius ad marginem Athenæi eiuſcemodi addit ſcholiolum: nomen illud, inquit, nempe τιττυβίζειν, ſtridulam magis vocem oſtendit, quàm caccabum & velut τὸ τρισμόν. Sunt præterea qui referente *g* 20 Antigono Liberali ferunt Atticas Perdices vocales eſſe, Bæotas verò admodum exili voce vti. Ex his itaque haud abſurdè quiſpiam ſtatuat non bene dici à ſono vocis nuncupatam, niſi dicamus talem ſonum, qualem dicit Dalechampius, maxima ex parte edere, cùm verò ad Venerem incitatur, κακκαβίζειν, vti opinatur idem Dalechampius. Sed aues tempore coitus loquaciores eſſe ſolent: κακκαβίζειν verò veteribus non garrulitatem aut loquacitatem, quàm per τιττυβίζειν & τρίζειν imdicarunt, ſed contrà concentum quendam quodammodo ſignificat, vnde Caccabas à quibuſdam, vt ab Alemane dici his verbis prodidit *h* Athenæus: *Inuexit & Aleman cantus, inuentamque à ſe & compoſitam cantionem Caccabidum, vulgari lingua dedit, apertè ſignificans Perdices canendi magiſtras ſibi fuiſſe. Quamobrem & Chameleon Ponticus ait, priſcis hominibus repertam ac excogitatam muſicam ab ijs auibus, quæ in ſolitudinibus* 30 *canunt, ad earumque imitationem inſtitutam fuiſſe muſicis diſciplinam.* Ad quem fortè ſenſum dicebat alibi *i* Ælianus Perdices quaſdam vocis contentione & cantu valere. Atq; fortaſſis etiam hinc quidam Grammatici Perdicem dictam putant παρὰ τὸ περισσῶς ᾄδειν. Quapropter cum pro temporis locorumq; diuerſitate vocem mutent, à ſolo περδεῖν, veluti Dalechampius ſtatuit, etymum deduci nequit, ſed quàm diuerſimodum hoc ſit ſupra oſtendimus. Pro κακκαβίζειν apud Euſtathium legitur κικκαβάζειν, vnde, inquit, apud Comicum aduerbium κικκαβαῦ habetur: atqui apud *k* Ariſtophanem (nam huic intelligit) κικκαβαῦ de voce Noctuæ legitur, quare & Euſtathij lectionem probare non poſſum. Cælius tamen apud eundem Comicum κικκαβίν de voce Perdicis legi ſcribit, ego reuera eum locum diu quæſitum reperire non potui, & Latini Alemanes ante citatam vocem caccabas, non κικκαβᾶν ſequuntur, nam 40

Caccabat hinc Perdix, hinc gratitat improbus Anſer.

κακκάζειν. m lib.5.de Auib.c.14. Dici aduenientis ſignum.

vt ait author Philomelæ, eumq; ſecutus Thomas Radiuus inquiens: *Sturnas pinſitans, Perdix caccabans.* Hiſychius κακκαζειν quoq; habet de ſono Perdicum. Scribit enim κακκαζειν ab Atticis dici τὰς ὄρνεις πρὸς τὸ τικτεῖν φθεγγένας, ſicuti Gallinæ etiam faciunt. Pollux verò τὸ κακκάζειν Meleagridum eſſe vult, Perdicum verò τὸ κακκαβιζειν & τιττυβίζειν: quam poſteriorem vocem Varinus etiam de Hirundinis voce vſurpari docet. *m* Petrus Bellonius ex Perdicum cantu certiſſimum iam appropinquantis diei ſignum colligi aſſerit, quaſi verò non alio tempore, quam in aurora pulchellam illam ſuam cantilenam occinant. 50

ÆTAS.

a 9.hiſt.c.7. b l.9.c.13. c l.10.cap.33.

ARISTOTELES *a* Perdicibus quodam in loco ſuæ hiſtoriæ vita extendit ad quintum, & vigeſimum annum, ſed cùm *b* Athenæus annos quindecim tantummodò viuere eas dicat, eiuſq; ſententiæ authorem citet Ariſtotelem, multi viri docti haud temere in libro Ariſtotelico mendũ eſſe à typographo cõmiſſum ſuſpicantur, maximè cùm & *c* Plinius ſcribat harũ auiũ vitam ad ſexdecim annos durare exiſtimari, quin & ipſemet

d Ariſto-

d Aristoteles albi de Palumbis scribens: *Vita*, inquit, *Palumbium vel ad quadraginta annos durare existimatur: Perdicum amplius quam sexdecim*. At rursus hoc loco, quo philosophus de Columbaceo genere agit, Ornithologus vocem πέρδιξ suspectam esse ait, alijq; vt Niphus tradunt in quibusdam codicibus legi πέλειαι, hoc est, Columbæ Liuiæ: quòd si verum est, & Athenæo credimus, Perdicum ætas ex Aristotele colligi non poterit, & Athenæus peculiarem, quo nos caremus, librum habuerit, ex quo & hoc fortassis etiam transcripserit, nempè quod fæminæ diutiùs quàm quindecim annis viuant, longiorq; vita sit fæminis auium, quàm maribus.

10

SALACITAS. COITVS.

SALACISSIMIS profectò animalibus etiam Perdices debent annumerari, si quæ de procacitate earum in libidinem cùm a Aristoteles ac b Plinius, tùm cæteri quoq; authores periti tantoperè celebrant, rata faciamus. Cur verò salacitatis libidinisq; symbolum à Perdicibus potiùs, quàm à Gallis Gallinaceis detorserint antiqui (Perdices salacitatis symbolum fuisse testatur Athenæus) non satis capio. Neq; enim id ideò fecisse mihi persuadere possum, quoniam fæminæ in hoc auium genere absq; vllo cum maribus congressu, at 20 sola illorum aura siue afflatu concipiant, nam hoc peculiare cuiusdam fœcunditatis potiùs, quàm nimiæ libidinis argumentum est: Neq; hactenus sufficerit mihi quamuis longè grauior ratio, videlicet furor ille, quo in coitu feruntur, dum non hiantes tantùm coeant, vt Aristoteles, & Plinius inquiunt, verùm etiam toto coitus tempore lingua exerta volent, vt ex Alexandro Myndio prodidit Athenæus: nam & hoc noster Gallinaceus quotidiani sui coitus frequentia, qua vnus reliquas quotquot sunt, volucres vincit, sicuti suo loco fusiùs ostendemus, diluere potest, sibiq; idem symbolum vendicare. Sed iam quæ de Perdicum libidine veteres scripsere, videamus. Clearchus teste c Athenæo Perdices scribit, Passeres, Coturnices & Gallos Gallinaceos non modò cum vident fæminas, semen emittere, sed etiam cùm earum vocem audiunt: causam esse in animo impressione, quod ipsum tempore coitus cognosci, si contra eos speculum posuerimus, & ante hoc ipsum tendicularum insidias, nam ad imaginem, 30 inquit, suam accurrentes, capiuntur, & semen emittunt, Gallinaceis exceptis, quos imago conspecta ad pugnam tantùm excitat. d Aelianus hasce volucres intemperantes esse prodidit, & nata iam oua disperdere, ne circa pulliciem educandam occupatæ fæminæ marium congressionem negligant. Oua verò frangi à maribus ob allatam ab Aeliano causam, fidus testis est philosophorum princeps e Aristoteles, qui etiam addit, fæminam omnibus neruis elaborare, ne id fiat, diffugientemq; clanculum parere, fieriq; sæpius, vt præ turgore parturiendi quolibet loco edat oua, & in maris quoq; præsentia. Quare cum alibi f Aelianus scribat Perdices, quia ad libidinem Veneris inflammatissimi sint, idcircò cum fæminis semper obseruari, id ita accipere debemus, quousq; nondum fæminæ peperermt, nam tunc vel illæ eorum atrocitatem, 40 quam diximus, veritæ, clam pariturae succedunt, vel amore futuræ prolis etiam incensi mares, relicta libidine simul incubant, quamuis diuerso loco, quemadmodum disertissimè g Aristoteles docuit. Idem h Aelianus alibi Perdicem intemperantem, & in adulteria pronum esse tradit, itaq; clam ad fæminas; & minimo etiam strepitu accedere. Item i Aristoteles, nec non Plinius adeò salaces esse Perdices inquiunt, vt in aucupantes corruant, & capitibus eorum insideant, & facilè capiantur. Quin tanta libidinis titillatione sæpè pruriunt, vt cum fæmellæ desunt, nempè quando ad incubandum sese seduxerint, inter se non vocibus tantum, & pugna procacitatem testentur, sed promiscuo inter se coitu illo nefario, hominibusq; cum internecionis pœna interdicto conspurcent: De qua turpitudine ita k Aristoteles scriptum reliquit: *Sed cùm diffugerit fæmina, vt incubet, mares tumultuantur, clamitant, pugnamq; inter se conferunt,* 50 *quos cælibes vocant, qui autem victus in pugna fuerit, sequitur victoris Venerem patiens, nec ab alio quàm à suo victore subigitur, sed si à comite principis, aut quouis vulgati vincatur, clausula à principe, ac furto subigitur: verũ hoc non illis fieri semper, sed certo anni tẽpore, planũ est. Perdices mansuefacti iam & domestici subiungunt feros & spernunt, contumeliosèq; tractant.* Hæc illæ, quæ sic à l Plinio repetuntur: *Illa quidem & maritos suos fallunt, quoniã intemperãtia libidinis frangunt earum oua ne incubando detineantur. Tunc inter se dimicant mares desiderio fæminarum. Victum aiunt Venerem pati. Id quidẽ, & Coturnices Trogus & Gallinaceos aliquando, Perdices verò à domitis feros & nouos & victos iniri promiscuè.* m Aelianus, qui & istæc omnia repetit, addit præterea victum victoris Venerem, fæminarum vice tã diu pati, quousq; & ipse alterius etiã victor factus

a l. 9. Hist. cap. 8.
b l. 10. cap. 33.
Salacitatis symbolum.
Perdices absq; coitu concipiunt.
Quo ardore coeant.
Gallinaceus cur salacitatis symbolum esse queat.
c l. 9. c. 13.
d l. 2. c. 5. de Anim.
Perdix mas cur oua frangat.
e 9. hist. c. 8.
f lib. 4. c. 1. de Anim.
Aelianus explicatus.
Mas & fæmella incubant.
g 6. Hist. c. 8.
h 7. de animal. c. 19.
i 9. Hist. c. 8.
k 9. Hist. c. 8.
l l. 10. cap. 33.
m 3. de Anim. c. 16.

Phocilidis & Grylli sophistæ error.

factus flagitiosissimam illam libidinem exerceat in victum. Phocilides itaq; animalium naturam haud exactè calluisse videtur, quando in brutorum genere masculam Venerem reperiri negat, vti Gryllus sophista quoq; apud Plutarchum à Circe in brutum deformatus, nam præter Perdices, Ichneumon quoq; eadem turpitudine sese maculat teste *n* Aeliano, & nos Gallos quoq; idem facere, nec non etiam Columbas quandoq; suo pòst loco dicemus. Perdices à nonnullis ob eiusce modi crimen Sodomiticæ dicuntur: quo epitheto pariter vsus est *o* Georgius Pictorius hoc disticho.

Animalia sodomiani exercentia. *n 10. de Ani. c. 47.* *o In Pantopolio.*

> *Huc etiam numeranda venit Sodomitica Perdix*
> *Quæ volucris fertur luxuriosa nimis.* 10

Et ad hoc fortassis respiciens Baptista Fiera Perdicem vocat, turpem hoc est, turpiter salacem hoc versu.

> *Turpe salax Perdix caueis occluditur arctis.*

Perdices cum proprijs pullis coeunt. *Perdix cur masculini generis putata.* *Pullus qui Romanis dictus.* *Q. Fabius Eburno.* *Cur pullus Iouis dict.* *p 2. de generat. c. 2.* *q Exer. 402. 3.* *Scaligeri incõstãtia.*

Quemadmodum verò huiusmodi, quam diximus, libido detestabilis, & execranda, grauissimaq; qualibet pœna digna: ita iam multò grauius, ac intolerabilius, quin Romanorum culeum, ac taurum Phalaridis & millies sæuiorem pœnam meretur peccatum, quod improprios pullos committunt, & hos nempè simul fermè ac exclusi sunt, subagitantes: quod in ijs præterea eò minus ferendum est, quandoquidem cùm non semper victos, veluti ex Aristotele diximus, pullos verò semper ineant: quapropter mirum adeò videri non debet, si Marcellus Perdicem ex auibus virili genere appellandam ex Varronis authoritate contendat. Romani 20 quidem pro turpissimæ huius notæ puero pullum dicere solent: quapropter Q. Fabium, cui Eburno propter candorem nomen fuit, pullum Iouis appellarunt, quod natis eius fulmine icta fuerit, quasi eam Iupiter appetisset, cùm potiùs interpretari debuerint, & eius amatores omnes igne perdendos esse: qua pœna eò dignior Perdix est, quòd non cum victo à se, & cum proprijs liberis rem habuisse contenta, etiam alijs auibus, quæ sui generis non sunt, sese permisceat. Cuius criminis testis nobis est *p* Aristoteles, alibi cum alijs auibus generatim, alibi præsertim cum Gallinaceo genere coire, ac quid tertium procreare scribens. *q* Iulius Cæsar Scaliger huiusmodi congressum sympathiæ, siue mutuæ inter se amicitiæ ascribendum esse existimans, quærit, nunquid etiam ex Turture, & Psitaco, quarum aurum arcta ad inuicem est necessitudo, quippiam generari queat: sed vt verum fatear, hanc illius viri opi- 30 nionem astruere nequeo; nam & *r* ipse velut sui oblitus, Perdicis cum Gallina copulam inter aliorum animalium congressus recenset, quæ ob similitudinem vnà se permiscent, dum canit.

> *Tygris item, vulpesq; cani, pardusq; Leana,*
> *Perdicem patitur, quæ parit oua domi.*

r In Farag. *s lib. 5. de Auib. c. 13.* *Fæmellarũ Perdicũ sagacitas.* *t 5. hist. c. 5.* *u l. 10. cap. 33.* *x li. 17. de Ani. c. 15.* *Fœtificus spiritus quis.*

Nec *s* Bellonius quoq; rem acu tetigit, dum Aristotelem priuatim de græca Perdice intellexisse affirmat, vt scilicet consimilis magnitudo aues ad coitum inuitet, nam vt hoc quidem vero simillimum est, haud tamen inde concluserim; id nostratibus, in quibus omnes illæ libidinis notæ à veteribus attributæ, pariter obseruantur, nequaquam competere. Atq; istæc hactenus de marium salacitate dicta sunto. De fæmellis nunc dicendum restat, quarum sanè non minus coeundi desiderium, in hoc tamen temperantiores, quòd incubationem in- 40 uitis etiam sæpè masculis exerceant. Si aduersæ maribus steterint, ventusque inde afflet. *t* Aristoteles, *u* Plinius, *x* Aelianus, alijsq; omnes, quotquot de Perdicibus scripsere, mirabili quadam naturæ vi concipere testantur, plerumq; etiam voce marium vtero ingrauescere, ac libidine turgere; volatu quoq; supernè marium effici idem posse, videlicet dum mas ipse in fæminam fœtificum spiritum demittit. Ephesius fœtificum illum spiritum interpretatur vaporem, qui defert calorem eleuatum à genitali semine maris: quiq; susceptus per meatus Perdicis penetrat ad menstrua illius, & sic conceptio fit, vt recitat Niphus, cuius verba paulò pòst citabimus, postquam Alberti contrariam opinionem refellerimus, qui super hac re sic scripsit. *Quod Auicenna dicit Perdicem fœminam concipere ex vento flante à mare, & voce maris,* 50 *& commisceri eos per linguas in coitu nec Aristoteles dixit, nec verum est, sed potiùs hæc tria (ventus à mare, vox, & lingua exerta) libidinem ante coitum excitant, & postea coeunt, sicut Gallus & Gallina, vt sæpissimè in Germania visum est, & nos etiam in domesticis Perdicibus obseruauimus.* Et rursus: *Perdices & alias quasdam aues quidam falsò concipere autumant sine coitu. Libidinem quidem sentientes ad se inuicem conuertuntur, & confricando mares ad coeundum excitant, sicut & Columba: coeunt enim, & semen inferius sicut aliæ aues, recipiunt, & coitus tempore fœtant.* Hæc ille, à quo illud in primis, quod Aristotelem id dicere neget, nimis præcipitanter scriptum est, nam & ex eodem veluti veritati consonum *y* Aelianus & *z* Athenæus repetunt. An modo verum sit, quòd ita concipiant, aliorum esto iudicium, ego Aristoteli, maximè

Alberti opinio de conceptu. *Perdicum absq; mare refellitur.* *y 17. de Anim. c. 5.* *z l. 9. c. 13.*

cùm veteres omnes id ceu rem miram ex eo repetant, potiùs adhærere malim, quàm cum Alberto idipsum inficiari. Veritatem autem huius rei Augustinus Niphus ita astruere conatus est. Videtur, inquit, Ephesius hoc quod Aristoteles dicit de conceptione facta ex aura flante à mare, intelligere de ouis subuentaneis, quibus impleri ait præ nimia libidine. Quam expositionem Albertus probauit, asserens se non credere eam conceptionem posse esse fæcundam, nisi fortasse ad ouum, non ad pullum, quoniam, vt inquit ad pullum, necessaria est receptio seminis corporea. Præterea se obseruasse ait domesticas Perdices coire, vt cæteræ aues faciunt. Insuper euaporatio seminis non habet præfinitum motum, in vuluam fæminæ, cùm multiplicetur circulo ab mare Perdice, qui est veluti cæterum circularis euaporationis. Sed Alberti, & Ephesij sententiæ aduersantur verba Aristotelis (illa nimirum quæ nos suprà citauimus) vbi apertissimè Aristoteles exposuit, Perdices non solùm ad oua, sed ad pullos concipere per contrapositionem maris. Si enim Aristoteles intelligeret de conceptione ad ouum, & non ad pullum, non solùm Perdix conciperet in contrapositione maris, sed etiam nullo mare inspecto, nec audito. Quare cùm hæc expresse afferat in Perdice, & in nulla aliarum auium, fit vt Perdix sola, ea ratione concipiat, & ad ouum, & ad pullum. Et quanquam Albertus dicat ad conceptionem, quæ est ad pullum necessarium esse corpoream seminis receptionem: negaret tamen hoc Aristoteles, quoniam in solius Perdicis conceptione aliquando præ nimia libidine sufficit spiritalis geniture receptio. Quin nos etiam obseruauimus Perdicem bifariam concipere posse, aliquando receptione seminis corporea, cum non nimia libidine agitur, aliquando sola spiritali seminis conceptione, cùm furit præ nimio amore: nec obstat, quòd affert de circulari euaporatione, tum quia spirante vento à mare diffunditur vapor seminalis per sphæram conuersam in rectum, tum etiam quoniam Perdix fæmina tunc concipit spiritalis receptione seminis, cùm nimio amore exardet, & inuenitur intra circulum euaporationis. Huc vsq; Niphus, pluribus etiam in libris de generatione se hac de re dicturum pollicitus. Et reuera Aristoteles nihil miri erat dicturus, nisi ita pullifera oua concipere intellexisset, nam & multæ domesticarum auium absente, & nunquam etiam viso vel audito mare hypenemia, siue subuentanea concipiunt: præterea non eadem videtur ratio in domesticis Perdicibus, ac in feris: illæ namq; propter continuam præsentiam, tanta, vt hæ, libidine non accendũtur: quemadmodũ etiã in nobismetipsis euenire videmus, qui propter diuturnam carentiam amatarum, vel in somnis, vel etiam ob repræsentationem earundem imaginis, semen effundimus nonnunquam etiam tanta abundantia, vt ne tantum in vero coitu eiaculemur. Velim interim id à grauioribus philosophis examinari. Modò filum orationis nostræ recipientes dicimus huiusmodi conceptionem prolificam, aut non polificam, non nisi à summa fœcunditate, necnon salacitate oriri. *a* Varro autem, vt id obiter tanquam prætermissum adijciamus, eiuscemodi conceptionis Archelaum quendam, non Aristotelem authorem citat. Cæterum libidinis intemperantia in fæminis ex hoc potissimum elucescit, quòd ne incubantes quidem, contra aliarum auium morem, à coitu sibi temperare queant. Nam etsi id *b* Plutarchus inficiari ausus sit, id tamen *c* Aristoteles, *d* Plinius, *e* Athenæus, atq; Oppianus attestantur: quin posterior hic scriptor non reijciendus, nonnunquam eò libidinis progredi ait, vt totam pullitiem negligant, nimirum ne incubatione detentæ, aut educatione pullorum, quoties lubet, à maribus iniri nequeant. Idem ferè habes in Plinio dicente: *Neq; in alio animali par opus libidinis. Si contra mares steterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpè voce tantùm audita masculi. Adeoq; vincit libido etiam fœtus charitatem, vt illa furtim & in occulto incubans, cum sensit fœminam aucupis accedentem ad marem recanat, reuocetq; & vltro se præbeat libidini.* Quam Perdicis fæminę incubantis zelotypiam Plinius ex *f* Aristotele transcripsit, qui sic habet. *Si verò Perdix fæmella sit* (suprà diximus propter libidinem capi, & quomodo id fiat, pòst dicemus) *& dux syluestrium ad eius vocem accurrerit, tum vniuersæ eum inuadunt feriunt, fugantq; ab ea fæmina, inuidentes quod non sibi sed illa accesserit. Vnde hic tacitus sæpè accedit, ne voce percepta oppugnetur. Nonnunquam marem adeuntem efficere, vt fæmina obmutescat, ne recognita pugnare cũ cæteris maribus cogatur, periti referunt. Sæpè & fæmina incubans exurgit, cum marem fæminæ venatricis attendere senserit occurrensq; seipsam præbet libidini maris, vt satiatus negligat venatricem.* Ex his itaq; quæ hactenus diximus, satis superq; liquere existimamus, libidinem Perdicum ad vtrumq; sexum æquè extendi. Nam quamuis mare promiscua se Venere contaminent, crimen hoc quadamtenus eleuare student, cùm in fæminis adulteria castigent. *g* Aelianus author est Perdicem captam, si fæmella est, ab omnibus percuti, vt quæ libidine accensa in seruitutem inciderit, si verò

Niphi opinio de conceptu Perdicũ absq; coitu.

Authoris opinio.

Homo cur sæpè ĩ somno semen emittat.

a lib. 3. de re rust. c. 2.

Perdices fæminæ dũ incubant, etiam coeunt.

b lib. de solertia animal.

c 9. Hi. c. 8.

d lib. 10. c. 33.

e l. 9. c. 13.

9. Hist. c. 8.

f Perdices masculi, adulteras fæminas castigant.

g l. 4. c. 16. de Anim.

si verò mas, cæteros captiuos opem ferre conari. Vt verò salacitati huic finem imponamus credimus Heliogabalum non deliciarum tantùm causa Perdicum plumulis in stratis, in puluinaribus, necnon etiam accubitis passim vsum, quantum naturæ similitudine, cùm protentosus ille Imperator, ne dicam bellua aut brutum potiùs, nullum nequitiæ genus, pudore prorsus omni perdito ac profligato, intactum reliquerit.

Heliogabalus cur in stratis ex Perdicum pennis cubaret.

GENERATIO. PARTVS.

NISI tam effrenæ libidini, qualem recensuimus, aliquando modum adhiberent Perdices, iam diu totum earum genus fortè extinctum. At diuina prouidentia, quæ omnia tùm vniuersalia, tùm particularia regit, animantia cuncta velut stimulo quodam excitata generis sui propagationem, quin & æternitatem quærere voluit. Vnde neq; semper aues hæ adeò in libidinem efferascunt, vt non quandoq; ardor ille deferueat, & vnanimi concordia mas & fæmina rem familiarem curent: quia in re multis viris prudentiores sapientioresq; sunt, qui adeò ad libidinem procliues sunt, vt vel vxores ducere nolint, vel si duxerint, ijs contenti viuere non possint, de quibus iure illud *a* Claudiani dici potest.

Sed quia cæcus inest vitijs amor, omne futurum
Despicitur, suadetq; breuem præsentia fructum,
Et ruit in vetitum damni secura libido.

Quæ res sacerdotibus Aegyptiacis ansam præbuit, vt rei familiaris concordiam in consortibus per duas Perdices incubantes exprimerent. Præterea tanto eas desiderio incubandi flagare aiunt, vt cùm propria desint, aliena oua furto sublata incubent. Atq; hoc est (ni fallor) quod dicebat *b* Propheta. *Perdix incubauit oua, quæ non peperit &c.* de qua re suprà abundè diximus. Quòd modo ad partum, & numerum ouorum attinet, Albertus hoc auium genus bis quotannis oua quatuordecim, aut quindecim, vno partu octona, & altero totidem aut paulò pauciora parere scribit; è contrario *c* Aelianus ad quindecim, *d* Aristoteles non pauciora quàm decem, sed sæpius sexdecim edere prodiderunt: quæ controuersia ab aucupibus decidenda videretur, nisi suspicaret veteres illos de Perdice russa, Albertum de minore loqui, nam hanc circiter decem parere supra annotauimus, attamen nunquid hoc bis quotannis faciat, rursus ab aucupibus erit petendum. Vt vt est, vtrumq; genus fœcundissimum est, cuius rei cùm earum copia restis est, tùm verò maximè, quod narrat de Anaphe insula. *f* Athenæus miraculis penè annumerandum, vel saltem in tantæ salacitatis auibus, ouaque præ nimia libidinis titillatione plerunq; rumpentibus prorsum memorandum, nempè cùm quis duabus ibi Perdices intulisset, tantam post exortam fuisse harum auium vim, vt incolæ de relinquenda insula, sæpè consultarent. Oua Perdicum *g* Aristoteles alba esse dixit, & quidam ex neotericis Columbæ ouis similia.

a lib. 2. in Europ.
Rei familias concordiæ Hieroglyphicum.
Perdix alijs sublata oua incubat.
b Hierem. cap. 8.
Quoties pariant.
c lib. 10. de Anim. cap. 35.
d 9. Hist. c. 8.
e l. 9. c. 13.
Albertus cum veteribus conciliatur.
f lib. 9.
Perdicum in Anaphe fertilitas.
Perdicum oua.

NIDVS. INCVBATVS. EXCLVSIO.

IDEM *a* Aristoteles alites, quarum corpus graue est, ac ponderosum, nidum sibi facere negat, hisq; Perdices quoq; & Coturnices accenset: rationem eius rei adiungit huiusmodi, quia scilicet ipsius volandi potestas desit. Quamobrem loca emant, sepibus, & arbustis consita, montana nimirum, quæ dum deserunt, faciliùs capiuntur, quemadmodum ex adiectis Hetruscorum poetarum principis versibus est videre, quibus binæ ex hoc auium genere captæ, Eminentiss. Cardinali Columnensi, cui eas poeta dono miserat, casum suum hoc modo deplorant.

A piè de'colli, oue la bella vesta
Pose de le terrene membra pria
La donna, che colui, ch'à te n'inuia
Spesso dal sonno lacrimando desta.
Libere in pace passauan per questa
Vita mortal, ch'ogni animal desia
Senza sospetto di trouar fra via
Cosa ch'al nostro andar fosse molesta.
Ma dal misero stato, oue noi semo

a 6. Hist. c. 2.
a 9. Hist. c. 8.
Perdices nidum non faciunt & cur.

Con-

Condutte da la vita altra serena
Vn sol conforto de la morte hauemo,
Che vendetta è di lui, ch'à ciò ne mena.

Ad eundem sensum Gyb. Longolius circa Coloniam Agrippinam in vinetis montanis versari Perdices dixi. Cur verò Ouidius ilici insidere Perdicem faciat, alia ratio est, nam à terra casum Icari, longè prospicere nequibat, quem itaq; vt videret.

Garrula ramosa prospexit ab ilice.

Vt verò modò ad nidum reuertatur oratio, dicimus Perdices, quamuis nidum non extruant more cæterarum auium volatu præstantium, nihilominus in aprico, vt *b* Aristotelis à Gaza translatis verbis vtar, aream facere eamq; materia quadam, sicuti vepribus aliquibus congestis præmunire. Eiusmodi area *c* Plinius appellat receptaculum; cùm ait: *Perdices spina, & frutice sic muniunt receptaculum, vt contra feras abundè vallentur. Ouis strangulum mulli puluere contumulant, nec in quo loco peperere, incubant.* Quibus verbis apertè indicare videtur Perdices, easq; tantum fæmellas quæ oua pariunt, incubare; cum è contrario *d* Aristoteles disertissimis verbis bina ouorum receptacula facere, & in altero fæminam, in altero marem incubare, quin etiam sua vtrumq; excludere atq; educare attestatur. Cur verò nidum siue receptaculum suum muniant, *e* alibi etiam docuit, nimirum vt Aquilarum, Accipitrumq; iniuriam, ac rapinam euitare possint. *f* Aelianus qui & hoc ex philosopho repetit, aliam insuper causam *g* alibi recenset, nempè ne oua à rore decidente imbribus, omni deniq; aerea humiditate afficiantur. Nam si fortè, inquit humectentur, nisi mater statim incubitu suo ea denuò concalfaciat, & infœcunda redduntur. Fuit certè Aelianus apprimè diligens in tota Perdicum historia, maximè in ijs, quæ ad generationem spectant, de qua ita scribentis verba hic præterire nolui. *Perdices*, inquit, *cum fiunt vicinæ ad partum, aream, vt vocant, è festucis sibi substernunt: Contextus is cauus est, & ad incubandum accommodatus. Cùm enim puluerem infuderunt, & molle quippiam velut cubile effecerunt, in idipsum ingrediuntur. Post sese desuper fruticum inuolucris occultantes, contra auium rapacitatem, hominumq; insidias in multa pace incubant. Non vno loco oua committunt, sed quasi migrantes ea in altum locum important. In magno enim timore sunt, ne quando deprehendantur, si in eodem diù commorentur. Itaq; alio loco nidificantes, rursus pullos, etiamnum teneros inuehant fouentque.* Hæc ille, qui pariter *h* alibi Perdicem septem diebus nidum contexere, septem consumere in pariendo, septenis deinde pullos enutrire dixit, adeò vt vnius & viginti dierum spacio omne generationis tempus absoluat: Quæ res si modò vera est, paucis ad nodum sanguineis competit, *i* Ouidius simpliciter oua in sepibus ponere dixit. Vt modò ad Aristotelem regrediamur, qui vtramq; Perdicem incubare scripsit, eius rei veritas profectò ab aucupibus esset petendam, nam aliàs parum verisimilis apparet, si enim verum est, quod multi testantur fæminas victori in posterum adhærescere, non video quomodo hic tot nidis sit suffecturus, maximè cum & victi victores postmodum sequantur, tanquam essent fæminæ, vt Beritius tradit: Adhæc si vterq; incubet, cur *k* Aristoteles mares χῆρας (Gaza cælibes transtulit) appellat, quòd fæminis incubationi intentis quasi vidui existant? Quod modò ad exclusionem ouorum pertinet, pullos aiunt tanquam moræ impatientes minimè expectare, vt oua ad tempus incubatione aperiantur, sed occupatis spatijs sponte erumpere, pertusisq; ouis, vbi primum caput exeruerint, pedesq; protulerint, reliquo verò adhuc adhærescente procurrere, sibiq; cibum inquirere, vt facundè admodum docet *l* Aelianus, qui etiam *m* alibi scribit pullos, simul ac pedes exeruerunt de tegumento velocissimos esse ad cursum.

b 9. Hist. c. 8.
Perdicum nidus.
c lib. 10. c. 33.
d 6 Hist. 8.
e 9. Hist. c. 8.
f lib. 3. de Ani. c. 16.
g lib. 10. c. 35.
Aeliani laus.
h l. 17. cap. 15.
i 8. Meta.
k 9. hist. c. 8.
Exclusio.
l lib. 4. de Ani. ca. 12.
m l. 10. va. hist. cap. 3.

EDVCATIO.

QVAMVIS iam Perdicum pullos ex Aeliano dixerimus subinde ac nati sunt, cibum sibi inuestigare non tamen id per se facere pronunciamus, nam parens eos more Gallinarum in agros educit. *Mox cum excluserit*, inquit *a* Aristoteles, *protinus pullos educit, propterea quòd nequit suo volatu ijs cibum administrare.* Educit autem per agros, vbi messis stetit; ad quod alludens *b* Baptista Mantuanus canebat:

Cum sobolis parua longo grege Dædalo Perdix
Deciduam frugem legit; & matertera Phœbi
Herculeo nunquam morbo afficienda Coturnix. Et *c* libi rursus:
Sedula per stipulas tenera cum prole Coturnix
Pascitur, & magno natorum examine Perdix.

a 9. Hist. 8.
b lib. 5. Al.
c In Villa Refrig.

L Hoc

Hoc verò maximè Perdicum pulli cum pullis Gallinarum commune habent, vt mox nati gradiantur, & plumis obuestiti sint, & cibum capiant: Matres etiam pullos fouent, vt Gallinæ, suis scilicet sub alijs tepefacientes, pennisq; tanquam fasciolis, sicut ait sertissimus d Aelianus quibusdam inuoluentes.

d 3. de Anim. c. 16.

CIBVS. SAGINATIO.

PRÆTER grana frugesq; & semina alijs etiam rebus hoc volucrũ genus vescitur a Aristoteles author est, vbi Perdices sunt, non reperiri limaces, quoniam omnes ab ijs absumantur: & b Athenæus scribit hasce easdem aues in insula Sciatho cochleis vesci. Vnde quispiam pamphagas esse non ineptè suspicetur, nisi eiusmodi animalibus, vel propter occultam aliquam antipathiam, vel pro remedio vesci dicamus: nam & c Plinius helxinem herbam quibusdam Perdicium vocari dixit, quoniam Perdices ea præcipuè vescantur. Arbitror autem huiusmodi plantam, non vt famem expleant, depascere, sed quia aliquam in ea sibi salutem latere agnoscant. Huc pertinet etiam quod de Citrhæis Perdicibus allio vescentibus d Aelianus prodidit, ex eius esu fœtidam, & abominandam carnem facturas se non ignorantibus. Nec ob aliam pariter causam sabulum comederint: quo vesci eas ex proprio periculo tradit e Iulius Cæsar Scaliger his verbis: *Nonnulla vorant sabulum. Qua in natura verbis mirum narrare possum. Perdices in ea parte Vasconiæ, cuius ager sabulosus est esitaui. Offensi sunt dentes inter mandendum, lapillorũ duritia. Primum ibi cum misero coquo putata est ratio eius operæ, non sine iurgio. Ille negare. Atq; vt innocentiam securiore fecerat sui conscia sedulitas poposcit alam, ac momordit. Illico tantundem causatus, sectam intus ostendit lucidissimis arena granulis differtam. postridie narraui ordine, quasi miraculum amicis. Quos inter Regulus quidã aucupij studiosus. Quid mirum, inquit, si in sabuletis victitans auis, sui sibi referi primordia? Vbi facta sementes sunt, inopi pabuli aliò se confert Perdix.* Ad saginationem modo quòd attinet, M. Varro has volucres neq; propter fœcunditatem, neq; propter suauitatem saginari dixit, sed sic pascendo pingues fieri. Et f Plinius eas enumerat inter ea animalia, quæ non pinguescunt. Quomodo verò educentur in Phasiano ex Varrone, alijsq; docuimus. Qui vult, inquit g Petrus Crescentiẽsis, Perdices, Turdos, Merulas, vel alias, quæ pingues carò veneunt, habere locum faciat clausum, & tegulis, vel rete magno coopertum, magnum secundum quantitatem auium, quas includere volet. In hoc tectum aquam venire oportet per fistulam, & eam per canales angustos serpere, qui facilè extergi possint: nam si lata diffusa est aqua, inquinaretur faciliùs & biberetur inutilius, & quę superat, ad potum auium per fistulam exeat, ne luto aues laborent, ostiũ habere oportet humile & angustum, quo custos vix intrare queat, fenestras raras, per quas non videantur extrinsecæ arbores aut aues, eò quòd earum aspectus, desiderium macrescere facit volucres inclusas, tantum luminis locum habere oportet, vt aues videre possint, vbi assidant, vbi cibus, vbi aqua sit: circa ostia ac fenestras talis sit munitio, ne mus vel mustela, vel alia bestia intrare possit. Circa huius ædificij parietes intrinsecus multi sint pali, vbi aues assidere possint, & etiam perticæ inclinatæ ex humo ad parietes, quibus multæ perticæ adnectantur ex transuerso modicis interuallis ad speciem cancellorum, cibatui Turdorum ponantur offæ glomeratæ ex ficis & farre mixto, cæteris tribuantur grana, quibus vti consueuerunt, & ea præcipuè auidè sumunt, diebus viginti antequam tollere vult Turdos, largius det cibum, & farre subtiliore incipiat alere. Cum opus est vt hoc sumantur armario, excludantur idoneæ in minusculum armarium, quod est cum maiore coniunctum: ostium lumine illustriore ibi sit, cum numerum habet exclusum, quem sumere vult, omnes occidit: hoc ideò in secluso iã debet facere, ne reliqui si videant, terreantur, & ante tẽpus venditionis vendantur. Vtilitatis & delectatio in his est, quia multi parui pretij includuntur, & impinguati carò veneunt, & dominorum esui satisfaciunt ad votum per se, & quibuscũq; voluerint, quotiescunq; fuerit opportunũ. Hactenus Crescentiensis, qui nobis plurima certè agriculturæ & saginationis animalium præscripsit præcepta, at vtinam stylo paulò latione. A nostri æui ornithotrophis raro admodum hoc auium genus saginatur, quin mortuæ potissimum & recens captæ fermè semper venduntur. In Perù tamen oppidum quoddã est Gliachu nomine, cuius incolas tãtum Perdicũ numerũ alere domi suæ tradunt neoterici, vt nauigantes ab eiusmodi auibus oppido nomen imposuerint. Et h Paulus Venetus affirmat ingentem earundem abundãtiã in quibusdã casis iuxtà ciuitatẽ Cianiganiorum ali, easq; pro Tartarorum rege illuc diuertente reseruati: quod sanè non fecerint, si ex saginatione deteriores aues euaderent. Locus vbi aluntur, Polluci περδικοτρόφειον appellatur.

a 9. hist. c. 37.
b lib. 9. cap. 13.
c lib. 11. c. 17.
d lib. 4. de Ani. ca. 13.
e Com. in p. l. Art. de plant.
Saginatio.
f l. 11. cap. 37.
Educatio.
g l. 9. c. 39.
Locus saginæ aptus.
h Cap. 64.

PVGNA.

HOC auium genus pugnax est, atque in obtinenda victoria pertinacissimum, adeo vt *a* Galenus Perdices velle vincere dixerit. Pugnant autem non solum sibi inuicem, verùm etiam cum alijs animalibus. Pugna inter se, nisi ex libidinis nimia turgescentia oritur, ad quam verno tempore præcipuè mouentur, & cùm gregatim per nemora pascentibus fæmina sese ceu futuri certaminis spectatrix offert, & nisi victori copiam sui faciens, cui vbi ea cesserit, ille protinus tāquam præclarus aliquis bellator auro aut puella, aut alio honorario munere donatus exclamans teste *b* Oppiano (Plinius ante inceptam pugnā canere ait) voce victoriam testatur, in hoc (modò verum sit id facere) Gallo Gallinaceo similis. Verùm melius profectò cum ipsis ageretur, si nunquam inuicem pugnarent. Etenim perniciosa ipsis ea pugna est, cuius nimirum causa in manus aucupum incidunt: nam capt ad pugnam instituti feras capare docent hoc modò, referente *c* Aristoteles his verbis: *Perdicem venatorem dux syluestrium primus inuadit, pugnamq; obuiam conserit, quo capto compage, alter occurrit, tum alius atq; ita singulis dimicatur, si mas sit, qui venatur, sed si fæmina est, vbi dux ad eius vocem accurrerit, cæteræ vniuersæ cum inuadunt, fugantque.* Hinc nimirum homines, qui has aues ad certamen alunt, quando eas inter se ad prælium incitare volunt, suam cuiq; vxorem præsentem esse curant. Hac enim machinationis commentatione earum timiditas repellitur, & ignauia vitatur: nam male pugnando victus, nunquam in conspectum, nec ad amatam, nec ad coniugem veluti ex *d* Æliano ante diximus, redire audet, quin moritur potiùs, quam pugna turpiter deserta, ab hoste suo aduersus eam, cui probari tantummodò cupit, intueri sustineat. Cyprij referente F. *e* Stephano Lusignano Perdices etiamnum ad eiusmodi certamina enutriunt, idque tam frequens ipsis existit, vt ne rustici & rudis plebeculà ab eo vsu abstineat. Olim verò cum alijs quoq; animalibus pugnare Perdices instituebant. *f* Ælius Lampridius Alexandrum Seuerum Imperatorem tradit per dies festos Perdicum & Catulorū certamine sese oblectasse, ideoq; id sæpius instituisse. Et reuera tam pugnax animal Perdix est, vt sponte sua absq; vllo magisterio cum diuersis animalibus dimicet. Refert Ornithologus se Perdicem aluisse olim, è Sedunis allatam, quę præsente etiam aliquo felem mordere auderet, tantum abest, vt eam expauesceret. Hoc verò longe maiori admiratione dignum est, quod *g* Antigonus Liberalis scribit, & cuius authorem facit Aristotelem, nimirum pullos harum auium, cùm primùm educuntur ad coitum, pugnare sua cute armatas, quam asperam reddant, affricando ad arbores, cœnoq; contaminando & resiccando. Cæterum creduntur quidem pugnaciores euadere, si trichomanes & politricum eis in cibo offerantur.

a l. de dec. Hipp.
Cum quibus pugnent, & quare.
Quomodo Venerē sentiant.
b l. 11. ca. 51.
c 9. Hist. c.
Perdicis victi verecundia.
d lib. 4. de Ant. c. 1.
e In Hist. de Cypro.
f In Alex. Seuer.
Perdicum catulorum certamen.
g In cong. nat. mir.

ANTIPATHIA. SYMPATHIA.

PERDICES inimicos paucos, amicos verò aliquot habent. Ælianus atq; Philes testudines ipsis hostes esse aiunt: & Meneclas referente *a* Athenæo Perdicibus pugnā esse ait cum Pygmæis, quamuis Basilis, sicuti diximus, Pygmæos dicat Perdicibus inequitare, atq; ita aduersus Grues in bellum exire. Amat hoc auium genus quæcunq; fermè maiora quadrupeda, vtpote equos, boues, vaccas, ceruos, dorcadas: Verùm eiusmodi amor sæpè ipsis perniciem adfert, quemadmodum postea patebit. Amicitiæ, quam cum dorcadibus exercent, meminit *b* Oppianus, inquiens:

Perdices flamma collo rutilante decori
Fœdus amicitiasq; colunt cum dorcade dulces
Floribus assuescunt ijsdem, stabulantur eodem,
Atq; vnà virides sumunt alimenta per herbas. Et rursus alibi:
An non prodigium est Attagenas terga salire
Corrigeri cerui, & Perdices verbere leui
Dorcas mulcentes alis haurire vaporem?

Hæc profectò mutua amicitia est, cùm & à Dorcadibus Perdices amentur: Ceruos verò, eodem Oppiano teste, tam mirificè amant, vt non solùm, cùm vnà pascuntur, discedere ab ipsis nolint, verum etiam dorso ipsorum insidentes, pilos vellicent.

a l. 9. c. 12.
Amor perniciosus.
b li. 2. de venat.

CAPIENDI RATIO.

Caroli IV. edictum. *Perdicum venationis nobilitas.* *Capiendi ratio.*

PERDICVM, ac Phaſianorum non cuius vbiq; terrarum conceſſa venatio eſt, at pleriſq; in locis tantùm nobilioribus, tanquam horum menſis natarum auium. Carolus eius nominis quartus Gallorum rex non ab alijs, quàm à nobilibus, hiſq; merum habentibus imperium, vel eorum permiſſu, ac tum niſi intra ſua pomeria Perdicibus retia tendi voluit. Prohibuit etiam nobilibus omnibus, niſi barones eſſent, viuas capere, vel alio modò quàm prædatorio auiū aucupio: immo verò quod amplius eſt, tanti ſemper earum auium aucupium Principes feciſſe legimus, vt facinoroſos aliquãdo & ob alia ſcelera morte plectẽdos homines, propter huiuſcemodi volucrū aucupiū ſe ſuſpẽdere finxerint, penniſq; earum circumdari iuſſerint, nimirum vt ita ruſticos ab earum venatione deterrerent. Quod pertinet autem ad capiendi rationem, mille equidem hodiè inſidiæ Perdicibus ſtruuntur: ſed verò præcipuè cum propter nimiam ſuam libidinem, tùm propter ſtolidam illam ſympathiam, qua quadrupedes proſequuntur, capiuntur. Etenim cùm viderent homines, quod inuicem propter fæmellas pugnaret, ferat poſtmodum ad huiuſmodi certamina inſtituerunt, atq; ita harum opera alias capere docuerunt: quæ venatio antiquiſſima eſt, ipſiq; etiam *a* Ariſtoteli nota, qui ſcilicet nobis eam primùm his verbis depinxit: *Perdices manſuetiam & domeſtici ſubigunt feros, & ſpernunt, contumelioſeq; tractant. Perdicem venatorem dux ſyluestrum primus inuadit, pugnamque obuiam conſerit, quo capto compage* (ita vertit Gaza inſtrumentum aucupatorium, quod Ariſtoteles πηκτὰς nominat, alias πηκτίδας: videtur laqueorum vel tendicularum genus eſſe, nam *b* Ælianus πάγην dixit) *alter occurrit, tum alius, atq; ita ſingulis dimicatur, ſi mas ſit, qui venatur; ſed ſi fæmina eſt, vbi dux ad eius vocem occurrerit, cæteræ vniuerſa eum inuadunt* &c. Quapropter quamuis fæmellarum, vt dictum eſt, deſiderio potiſſimùm pugnam committant, allectrix fæmina improbatur: nam & *c* Ælianus ait fæminas, quæ extrà ſunt, marem ex caſu in laqueum propinquo ſeruare ſuo cantu tanquam amatorio retractum: *nam vbi*, inquit, *plures & ſibi conſuetas viderit fæminas, ad illas libentiùs relicta allectatrice accedit*: vnde etiam hodie marem cicuratum caueæ includunt aucupes, quamuis è contrario *d* Xenophon fæminarum aucupium preferre videatur; Cæterùm ſiuè mas ſit, ſiuè fæmina, cantu ſuo alios alliciunt, ad quem velut preces delinientis proci, procæuè geſtientes conuolant: atque ideo ſaltem mares venatores præferri debeant, nimirum propter maius emolumentum: ſi enim fæminæ ad illum acceſſerint allectæ, has ſubinde matres omnes (niſi ſint qui aucupij fraudem ſobolent) ne cum eo rem habentes, ſuos amplexus Veneremq; ſpernant, illicò ſubſequuntur, ſimulq; omnes ſuæ libidinis, ſalacitatiſq; pœnas dantes, à venatore retibus inuoluuntur: Sin venator tuus fæmina, eſt, nedum deſperandum eſt; nam & hæc caueæ incluſa ſi teneatur, cui ſit introitus, exitus verò nullus, ad conſpectam eminus feri aduolabunt, ſuaque ſeſe ſponte caueæ includent; ducem ſuum plerumque cæteri ſubſequentes. Venator omnis è multis eligendus; nam non æquè omnes ad capiendum apti ſunt. *e* Ælianus eligendos arbitratur, qui vocis contentione & cantu valent & linguæ facultati confidunt, quiq; pugnaces & ad certamen habiles ſunt, quoniam tales miro naturæ ductu ſponte ſua ſe in retia præcipitent, quòd nõ ignorent ſe à ca de ſtudioſè ad cantus & certamina ſeruandas iri. Capiuntur prę terea propter eandẽ libidinẽ maximè coitus tempore, ſi contra eas ſpeculū poſueris, & ante hoc ipſum tendicularū inſidias, nam ad imaginẽ ſuam, quæ in ſpeculo repręſentatur, accurrentes ſeſe in retia præcipitant. Alter modus, vt diximus, capiendi eſt cum quadrupedibus, quæ naturaliter amant; ſiquiden horū pellibus decipiuntur, nimirū ſi quis ceruī pelle indutus, cornua capiti imponat & furtim accedat, illæ verum ceruum eſſe ratæ ſuſcipiunt, coluntq; eum, & accedente gaudet adeo, vt diſcedere ab eo nolint, ac ſi familiarẽ aliquẽ & coætaneum adoleſcentẽ à longa peregrinatione reuerſum cernerent, cùm alioqui miſerrimæ nihil aliud quàm retia aut laqueos hac beneuolentia ſibi lucrentur. Eodẽ modo fictis equis nonnullis eas illaqueant. *f* Robertus Stephanus bouis etiam imaginem ex linteis fieri ſcribit, quæ ab aucupe geſtetur, ita vt poſt illam lateat, & ſic decipi Perdices. Et rurſus: Quidam, inquit, ad aucupiū Perdicū (à la tonelle, ou tomberel Galli vocant) vtuntur vaccæ effigie è ligno, aut equi, coloribus additis & ſic effigiem ceu animal viuum paulatim admouent, donec Perdices tẽdiculis ante effigiẽ diſpoſitis implicẽtur. De Dorcadibus & Perdicibus, quarū vt dictū eſt, reciproca, aut vtriuſq; pernitioſa ęſt amicitia, ſic canebat *g* Oppian.

Perdicibus Perdices capere. *a 9. Hiſt. c. 8.* *b lib. 4. de Ani. c. 16.* *Mas venator fæminæ venatrici præſtat.* *c l. 4. c. 16.* *d In Apomnemo.*

Quæ propter venatorẽ eligẽdæ. *e l. 4. ca. 1.* *Quomodo ſpeculo capiantur.* *Quomodo per quadrupeda capiantur.* *f In appẽd. dict. Gallico latini.* *g lib. 2. de Vener.*

Nonnun-

Nonnunquam verò coniunctus amarus vtriusq;
Extitit, insuaues & amicitiæ, quibus ingens
Fraus hominum insidias occultis comparat armis.
Dorcadibus siquidem tendunt Perdicis amici
Illecebras dulces, itidem Perdicibus astu
Dorcadas obyciunt, vt pelliciantur vtriq;
Fraudibus infectis venantum in retia dira.

Indorũ aliqui suas Perdices, quas scripsimus nostratibus longè maiores esse, fistula alectas 10 irretiunt, quod quomodo faciant, operæ pretium est indicare: E cæsarie sua quam in superiori fronte longiusculam nutriunt, miro modo fistulam conficiunt, qua sonum edunt Perdicum voci similium, ad quem dum accurrunt, in laqueos, quos ex filis habequen dictis ad hoc institutum præparatos reseruant, incidunt. Eiusmodi autem fila ex quadam herba gladiolo non multum absimili: quam Cabuyam vernacula voce dicunt, conficiuntur, quemadmodum qui de India scribunt, testantur *b* Petrus Crescentiensis Perdices irretiendi binos modos præscribit; In ripis, inquit, fluuiorum ab vtraq; parte figitur arbor altissima, vel duæ simul iunctæ vt longior sit arbor, habetq; per totum cuniculos ad ascensum in summitate tirellam, in qua ponitur funis retis, cuius longitudo est secundum fluminis latitudinem, & arborum distantiam, & eius latitudo est, vt superius è leuata vsq; ad 20 medias dependeat arbores, deinde homines vsq; à remotis veniant per glaream fluminis, omnes volucres, quas inuenerit expellentes, quæ volantes à splendore aquæ non discedent, donec in retia inciperint; & tunc declinetur rete cum finibus suis, & volucres capiantur. Et modus iste locum habet, nisi cùm tempus fuerit nubilosum, & aer obscurus, alioquin aues eleuatæ facilè à flumine deuiarẽt. Et aliàs: Sũt, & alia, inquit, retia, quibus capiũtur Perdices, quæ sũt lõga, & stricta: in medio quandã caudã ad modũ sacculi longã habẽtia. Hoc modo aucupator, qui die venatur, pãnũ rubeũ cũ virgulis ad clypei modũ formatum ante se portat per agrũ, pergẽs foraminibus duobus inscicit, & Perdices, inquirit, cùm eas viderit, circa ipsas retia tendit, quibusdã palis affixis ad finẽ retiũ annexis, & caudã circulis apertã extendit semper ante se retinẽs clypeũ versus Perdices, quibus extẽsis, se Per30 dicibus appropinquat, & in caudã retiũ paulatim impellit, nõ solũ timore, sed et pedibus, si opus erit. Qui autẽ nocte venatur, in sero locũ inquirit, vbi nocte morantur, & cùm aeris integra obscuritas superuenerit, ad eũdem locum cum igne reuertitur: est autẽ ignis cũ vase sic formato, quod nec ipse videtur, & apertè videt spatia vniuersa prope se, & per vnum agri sulcũ accedit, & per aliũ reuertitur circa locũ, in quo Perdices reliquit, vt cùm eas viderit, ipsas operis cum reti, quod habet apertũ in capite perticæ formatæ ad modum huic negocio opportunũ, vel si habet rete suprà dictũ, potest id extẽdere circa ipsas, & impellere, & capere vniuersas. Est & aliud paruũ rete in capite perticæ præparatũ, vt apertũ existat, quo vnus solus vtitur aucupator, & ad Qualeas solus cum quasi latorio, cuius sonus est per omnia similis voce Qualeæ generis fæmineæ, ad quẽ ardenter accedunt masculi prope 40 ipsum, quas tunc operit atq; capit. Hæc omnia Crescentiensis. Cæterùm quotquot hactenus capiendi modos recẽsuimus, ij, nisi vbi certò Perdices esse nouimus, exerceri nequeũt; nam si quærere hasce aues opus est, tunc canibus, ijsq; sagacissimis, & ad hoc aucupiũ edoctis opus est. *i* Petrus Bellonius Perdice tanto in conseruandis pullis astu vti testatur, vt venator sine canis opera eos capere nõ possit. Eiuscemodi enim canes, non Perdices dũtaxat ac alias aues, verũ Lepores etiã, in sũma omnes feras, quas venari solemus, aduerso vẽto vagãtes odoris sagacitate inquirunt, & tã egregiè nõ nunquã ad venationẽ instituũtur, vt in ea non tantũ intellectu vti videãtur, sed ipsos etiã homines ea in parte superare. Sunt qui has aues proprio marte viuas capiunt, dominisq; suis, qui sæpe nihil tale suspicãtur, deferunt; alij quàm primùm eas conspexere, tanquã attoniti subsistunt, & tanquã digito heris 50 suis monstrantes, fulminalibus siue sclopetis, vel alijs instrumentis occidẽdas tradunt, quin immo sępius Accipitribus eripiũt, quemadmodũ luculẽter doctèq; vt omnia ostendit *k* Ludouicus Ariostus Ferrariensis, Hetruscus Homerus, vbi de auaro illo medico loquitur, qui, quòd Philandro Gabrinæ perfidissimæ mulieris præcepto, machinauerat venenum, ab eadem ipsius haurire cogebatur. Versus poetæ adscribere non piguit, qui sic habent.

Come Sparuier, che nel piede grifagno
Tenga la Starna, e sia per trarne pasto,
Dal can, che si tenea fido compagno
Ingordamente è sopraggiunto, e guasto,

Indi quomodo Perdices venẽtur.
Fila habequen.
Cabuya.
b l. 10. cap. 10. & 24. & 25.
Aliter.
Aucupium Perdicũ cũ canibus.
i li. 5. de Anib. c. 15.
Canum sagacitas.
k Cant. 21. Stanz. 63.

Così il medico intento al rio guadagno
Donde sperana aiuto, hebbe contrasto.

Quomodo canis opera retibus capiantur, etiam docet Crescentiensis inquiens: Est & aliud rete, quòd expegatorum vulgo vocatur, satis magnum, quo capiuntur Perdices, & Qualeæ, & Phasiani, & quædam aliæ aues cum auxilio catuli ad hoc instructi, qui aues inquirit, quas cum viderit, stat, nec ad eas progreditur, vt expellat, sed aucupatorem dominum suum retrò respicit, & caudam mouet taliter, quod ipse cognoscit aues esse pabulum, ante tamen, & tunc ipse & socius rete trahunt, & aues & catulum operiunt, & sic eas accipiunt. Hæc ille: Atque hoc ferè pacto canes, altores suos remunerant. *l* Bellonius Turcas scribit Hispanicos canes ad Perdices odoratu persequendas alere, tantum cæteris præstantiores.

l l. 3. Obs. c. 3.
Accipitre Perdiçarij.
Beritij nugæ.

Quomodo Accipitribus capiantur, satis superque in eorum historia scripsimus, vbi quoq; diximus aliquos Perdicotheras vel Perdicarios vocari, quod sua spõtè naturæq; ductu Perdices venari oblectentur. Atq; istæc de capiendi ratione dicta sunto. Sponte enim tanquam superuacaneum, & nullius momenti præceptum Beritij de capiendi Perdicibus præterijssemus, nisi nobis omnia exactè quo ad fieri licet, scribere animus esset. *Perdices, inquit, facilè venaberis, si farinam vino madefactam obieceris. Omnis enim auicula facile corripitur, si vinum aqua dilutum, vinosius tamen in vasculis, appolueris. Vnde enim vel parum inde ebiberint, soporantur, & obstupescunt.* Sed quis in libero aere degentibus eiuscemodi potum exhibeat, vbiuis obuia existente aqua?

PRODIGIVM. AVGVRIVM.

a l. 12. hist. Eccl.
Duo hominum corpora prodigiosa, viui maximũ, alterũ minimum.
Homuncio Perdicis statura.

NICEPHORVS *a* Calistus inter alia prodigia, quæ Theodosij Imp temporibus euenerunt, hoc etiam ceu memorandum recenset; duo nimirum hominum corpora tunc quoq; visa fuisse, alterum quidem in Syria supra humanam naturam magnitudine excedens: alterũ verò in Ægypto infra incredibilem staturæ breuitatem consistens: Syrum in longitudinem cubitorum quinque & vnius palmi excreuisse, quamuis pedes eius reliquæ corporis magnitudini proportione non responderent, introrsum nempe intorti, & varij. Homini nomen fuisse Antonio. Talem pariter sua ætate sese vidisse, & pro monstro habitum esse, quem breuis admodum staturæ mulier in lucem protulerat. Ægyptum verò tam breuem fuisse narrat, vt Perdici persimilis esset: neq; ingratum spectaculum extitisse, si cum ille in globo (hominum scilicet) conuersaretur, & ad contentionem excitatus colluderet. Porrò quod mirabile dictu est, prudentiam in eo fuisse, qualis homini formoso competit; quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademisset; vocem à musis non abhorruisse; sermonem mentis generositatem spectandam exhibuisse: vtrumq; eodem illo tempore viguisse; nec statim vitam finijsse: maximum enim viginti quinq; expleuisse annos, minimum multum ab eis abfuisset.

b l. de no. fa mil. Neap.
Hẽneberg castrũ vnde dictum.

Perdices è veteribus nec inter oscines, nec inter præpetes, vel quasuis alias augurium facientes aues recensitas fuisse reperio. Præclarus quidam historiographus Germanus scribit referente *b* Scipione Mazzalla Neapolitano quẽdam ex antiquissima atq; illustrissima Columnensium familia, dum olim Gothi in Italia tyrannidẽ exercerent, ne in eam incideret, cũ toto suo grege sese in Germaniã contulisse, ibiq; in Franconia syluã emisse vagam & amœnam, ac prope eam ædificasse castrũ, quod à conspecta ibi Perdice Hennenberg appellauerit. Verùm hæc vox, sicuti à Germanis audiui, illis montẽ Gallinarum, non Perdicum sonat: quare suspicor syluestrẽ Gallinam illi heroi visam, locoq; nomẽ fecisse, quam nimirum indoctiores cũ Perdice facile confundunt, omnes delicati saporis aues Perdices nũcupantes.

VSVS IN SACRIS.

a l. 1. c. 35.
Americanorum superstitio.

PERDICE Suidam Deo à Pentilibus dicatas fuisse nunquam, quod memini, hactenus legi. *a* Ælianus tamen authores habere scribit, qui dicant Iouem & Latonam his auibus delectari. Americani, vel idolis suis Perdices consecrant, vel saltem admodum religiosè eas colere verisimile est, quando earum pennis tam superstitiosam vim tribuunt, referente And. Theueto, vt procellosum mare, ac maximè intempestum sedandum iri crebant, si in id eas iniecerint.

DENOMINATA.

VERBVM ἐκπερδικίσαι metaphora à Perdicum ingenio ſumpta, Græcis dolo & aſtu effugere ſignificat. Vtitur eo *a* Ariſtophanes his verſibus.

a In Auib.

Πέρδιξ γενέσθω τῷ πατρὸς νεοττίον,
Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίσαι.
Perdix & verſatus ſimiliter, vt pater fiat,
Decipere enim apud nos nihil turpe eſt.

Loquitur autem de Piſæ filiò portas infantibus prodere volente, vnde Scholiaſtes in verbum pro fugere & exulare accipi poſſe putat, vt Piſiæ filius tanquam exilio mulctatus traducantur, *nam Perdices,* inquit, *ſua vaſritiæ facilè ab aucupibus euadunt, ſæpè ſe reſupinanter, & feſtucis integentes.* Auctor adagiorum idem verbum ad omnes aues extendit, quæ nonnunquam è laqueis ſeu retibus elabuntur. Pro ἐκπερδικίσαι apud Varinum & Heſychium legitur quoq; in eodem ſignificato διαπερδικίσαι.

Perdicas Macedo à Perdicibus nomen obtinuerit, neq; id Sophocles videtur inficiari, ita alibi Latinus factus inquiens:

Perdicas.

Venit in celebres Athenienſium vicos
Qui cum aue Perdice nominis ſocietatem habebat.

Fuit autem iſte Perdicas inter comites Alexandri Magni, & in regni etiam partem ſucceſſit, tantæ vir audaciæ, ſimul & fortitudinis, vt in Leænæ latibulum ingredi auſus, eaq; non reperta catulos eius per vim auferret, cuius rei teſtis eſt *b* Ælianus. Hic etiam Hippocratem ad ſe vocaſſe legitur in illius vita.

Perdiccæ fortitudo.
b l. 12. Va. Hiſt. c. 39.

A Perdicum venatione quoddam Accipitris Genus Græcis περδικοθήρας, Latinis Perdicarium appellatur, quòd naturali quoddam inſtinctu haſce alites inſectetur.

Perdicar. Accipiter.

Pruna quædam nigra, duriore carne, ſed gratiſſimo ſapore, vulgo Pernicona cognominant, vt ſcribit doctiſſimus *c* Andreas Ciſalpinus: de quibus pariter, ni fallimur, ſed paulò fuſiùs Ioan. Bapt. Porta loquens, Neapoli, inquit, vocantur prune pernigone, à Perdice deductum nomen, vt credo; quemadmodum n. inter aues ipſa carnis ſuauitate excellit; ſic hęc inter prunorũ genera, à citerioris Hiſpaniæ regione nobis allata, ob id nobis etiam prima Catalonica dicta ſunt, ſed quibuſdam in hortis aſſeruantur, dulci ſucco prædita, carne duriore, guſtu ſuaui purpureoq; ſplendet colore parte qua ſolẽ ſpectant, ex aduerſa candicãt, preſſum digitis interũ dimittunt, oblonga, exili nucleo ac longo. Sed ego exiſtimarẽ Iberica pruna eſſe, quæ nobis de Frate dicuntur, nam inter cæterea facilè principatũ obtinent, innoxiè præbentur ægris, ac minus ſtipticitatis, quã Damaſcena obtinẽt, colore gramineo, ingrato, ſucco melleo prædita, calloſa, oblonga, os intus oblongum, compreſſum, acutumq;. Sunt alba nigraq; ſed nigra dulciora, maiore, oui magnitudine, ac magis ſerotina. Hæc ille.

Pruna pernicona.
c lib. 2. de plant. c. 13
Pruna Catalonica.
Prune de ſtrati.

Perdicium Theophraſti, à perdicio Latinorum nimirum Cornelij Celſi ac Plinij, longè diuerſũ exiſtit. *d* Plinius binas herbas eo nomine, ac vtraſq; à Theophraſto perdicio, quod tamen etiam illi cognitum fuit, vt mox apparebit, complectitur. *e* Theophraſtus de ſuo perdicio ſcribebat interprete doctiſſimo *f* Iacobo Dalechampio: *Et perdicium appellatum. Etenim id craſſas & multas habet radices aut folia: vocatur autem perdicium, quod Perdices ad id ſe volutent, & id effodiant.* Idem *g* Dalechampius Plinium alibi de hoc Theophraſti perdiciũ loqui exiſtimat, his verbis ſtatim poſt cichorium vulgare: *Cichorium, & ſimilia circa terram folia habent, germinantibus ab radice poſt Vergilias. Perdicum & alia gentes, quam Ægyptij edunt: nomen dedit auis, id maximè eruens.* Quæ ſanè ex Theophraſto Plinium conuertiſſe perſpicuum eſt, niſi quod ab Ægyptijs, aut ab alijs gentibus edi Theophraſtus non ſcripſit.

Herba perdicium dicta.
d l. 2. c. 17.
e l. 1. Hiſt. c. 11.
f l. 12. Hiſt. plãt. c. 28.
g l. 21. cap. 17.
Perdicium Theoph.

Nonnulli hocce perdicium eam plantam eſſe credunt, quam Dalechampius cichorium bulboſum appellat, & Romæ hodie herba hæmorrhoidalis dicitur, atq; ipſe etiam Dalechampius pedibus ire in eam ſententiam videtur, quoniam huiuſmodi cichoriam craſſas habeat radices, nempe bulboſas, & non ſolùm plurimas, vt ait Plinius, ſed & folia, vt ſcribit Theophraſtus, ſi quis radiculas innumeras ex caulis humi iacentis nodis prodeuntes intelligat. Nonnulli rurſus bulboſam aliã plantam, quam *h* Ruellius primus bulbum ſylueſtrem nuncupauit, Theophraſti perdicium eſſe crediderunt, quod & hæc radices craſſas habeat, & plures radices, quam folia, multis in vnam aceruatis. Cornelij Celſi verò perdicium doctiſſimorum herbariorum conſenſu eſt Helxine, officinis parietaria dicta & muralis,

Cichorium Bulboſum.
h l. 2. de ſtir. c. 100.
Bulbus ſylueſtris.
Perdicis Celſi.
Hexine.

quod

quòd muros ac parietes natales locos sibi elegerit. *i* Celsus eandem herbam parthenium dici testatur. Hinc Plinius hononymia deceptus, duas herbas diuersissimas in vnam confudit, nimirum parthenũ Dioscoridis, & helxinem siue parietariam. Sic enim ille *k* Celsum citans: *Parthenium, alij Leucanthemum, alij amaracum vocant. Celsus apud nos Perdicium & muralium &c.* quæ de parthenio Dioscoridis intelligenda nã herba muralis siue perdicium à Celso quidem parthenium dicitur, sed non hoc, de quo hic Plinius & *l* Dioscorides tractant, verùm id, de quo infra *m* Dioscorides & *n* Plinius ipse his verbis: *Helxinem aliqui perdicium vocant, quoniam Perdices ea præcipuè vescantur, alij sideritim, nonnulli parthenium* &c. Ex mox de secundo perdicio: *Perdicium*, inquit, *siue parthenium (nam sideritis alia est) à nostris herba vrceolaris vocatur, ab alijs asterifcum; folijs similis ocimo, nigrior tantùm*, &c. *o* Dalechampius hanc plantã eam esse suspicatur, quæ ocimoides minus siue album herbarijs dicitur: sed cùm Plinius hanc vrceolarem vocari scribat, ac ipse verò *p* Dalechampius alibi id nominis parietariæ competere dicat, vel Plinius, vel ipse has herbas simul confundunt, quod de Plinio potiùs est dicendum; nam parietaria detergendis vrceolis aptissima est. Antequam verò perdicium è manibus excidat, obiter admonemus, vbi alibi apud *q* Plinium legitur; *Palumbes, Graculi, Merulæ, Perdices lauri folio annuum fastidium purgant. Columbæ, Turtures & Gallinacei herba, quæ vocatur helxine*: Iacobum Dalechampium rectè verba hæc transpondenda censere, legendumq; esse; Palumbes, Gracculi, Merulæ lauri folio annuum fastidium purgant, Perdices, Columbæ &c. herba quæ vocatur helxine.

Perdicitim siue perdiciatim lapidem ad omnes duritias pollentem requiri inuenio in compositionem illam, quæ à Paulo *r* Aegineta pamplethes & diacinabareos appellatur, sed vt ingenuè loquar, necdum noui, quis lapis ille esse queat: Inquirendum esset, num ille sit, quem doctissimus *s* Georgius Agricola in tractu Hildesheimo, quà itur versus occasum à fossa Mœniorum vrbis Septentrionem spectante, scribit reperiri, & strijs & colore Perdicum pennas, quas in pectore habent, exprimere.

Templum quodam Athenis iuxta Acropolim Perdicis dictum fuit, at à Perdice Eupolami filio, non ab aue, ita vocatum, de quo Perdice agemus in fabulis.

MYSTICA.

SANCTÆ Rom. Eccl. Theologi per Perdicem (quam diuinus vates *a* Hieremias vociferante, pullosq; non quos pepererat, sed alienos congregantem, atq; eo modo familiam suam imprudenter augentem, dicebat à pullis ad matris vocem accurrentibus derelictam insipientię suę admoneri) eos interpretãtur, qui ex alienis per fas nefasq; ereptis ditescentes, illud duntaxat Horatianum in ore habent:

Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.

vel generis humani hostes, dæmones nimirum, eorumq; sequaces hæreticos: illos, quia Dei fœtus in nido prauitatis sibi enutrire adulterina student educatione; hos verò, genus scilicet hominum Perdicis instar malignum, fraudulentum, callidum, quodque decipiendis alijs plurimum operæ insumit. Sed age, ipsa Theologorum verba quouis nectare suauiora seruato quem vbiq; instituimus, ordine ascribamus. *Huiusmodi Perdices*, inquit D. *b* Hieronymus, *diuites sunt, qui aliena diripiunt, & absque cogitatione iudicij Dei faciunt diuitias non cum iudicio, quas in medio tempore relinquunt, subita morte subtracti, quando c dicitur eis: Stulte hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Nihilq; insipientius quàm non prouidere nouissima, & breuia putare perpetua.* Huculq; de falsè turpiterq; ditescentibus: procedit deinde, docetq; quomodo Dæmonis typus esse dicatur. *Alij verò*, inquit, *& propter superiorem historiam & propter alteram, quæ dicunt Perdicem esse pugnacissimum & immundum, ita vt victum polluat: diabolum sub eius nomine interpretantur, quòd alienas sibi diuitias congregari, & dicens ad Dominũ: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Quem relinquent diuitiæ suæ, quæ malè ab eo fuerunt congregatæ; & per Apostolos conuertentur ad Dominum, & qui sibi videbatur prudentissimus, erit omniũ iudicio insipiens.* Ad eundem penè sensum D. *f* Augustinus de vero Pastore loquens: *Pascit ille cum iudicio*, inquit, *dispertiens propria proprijs, hæc istis, illa illis, debita eis quibus debetur, hoc aut illud. In propheta enim Hieremia clamauit quidem, Perdix congregauit, quæ non peperit, faciens diuitias suas non cũ iudicio. Contra istum Perdicẽ facientem diuitias suas non cum iudicio, pascit iste Pastor cũ iudicio. Quare ille sine iudicio? quia congregauit, quæ nõ peperit. Quare iste cũ iudicio? quia fouet, quod peperit: de Pastore tamẽ bono loquitur. Pastores boni autẽ nõ sũt,*

aut

i l. 2. c. 33. Parthenũ. Plinij error. *k l. 21. c. 30.* *l l. 3. c. 38.* *m l. 4. c. 81.* *n lib. 22. c. 17.* *o l. 5. Hist. pl. cap. 52.* Ocimoides minus. Vrceolaris. *p l. 11. c. 24.* Plinij alius error. Plinij locus correctus. *q l. 8. c. 27.* Perdicitis lapis. *r lib. 7.* *s lib. 5. de fos.* Templum Perdicis. *a Cap. 17.* Iniustè ditescentium typus. Dæmones & hæretici designati. Hæretici quales. *b l. 4. com. in Hier. ca. 17.* *c Luc. 11.* Perdix quomodo dæmonem notet. *e Math. 4.* *f In serm. de pastor.*

aut latent. Si nox sunt, quid agimus? Si latent, quare de eis tacetur? Perdix quidem ille à quibusdam maioribus, & ante nos scripturas tractatoribus diabolus intellectus est congregans quæ non peperit. Non enim ille creator, sed deceptor est faciens diuitias suas non cum iudicio. Non enim ad eum pertinet, quis isto aut illo modo erret: omnes errantes vult quibuslibet erroribus. Quam diuersæ sunt hæreses &c. Diuus pariter g Ambrosius mellifluam hanc super eodem mysterio protulit sententiā Perdicē astutā nouimus, quæ aliena oua diripiat hoc est, Perdicis alterius, & corpore foueat suo, sed fraudis suæ fructū habere non posse, quia cū eduxerit pullos suos, amittit eos: quia vbi vocē eius audierint, quæ oua generauit, relicta ea ad illā se naturali quodam munere & amore conferunt, quā veram sibi matrem ouorū generatione cognouerint, significantes hanc nutricis fungi officio, illam parientis. Itaq; incassùm proprios fundit labores, ac fraudis suæ pretio mulctatur: vnde Hieremias ait; *Clamauit Perdix & congregauit, quæ non peperit*; id est, oua congregauit, & clamauit, quasi ouans suæ fraudis effectu: sed ludit opera, quia in impenso labore alij educat, quos ipsa diuturnæ fœtu sedulitatis animauerit. Huius imitator est diabolus, qui generationes creatoris æterni rapere contendit, & quos insipientes, & sensus proprij carentes vigore potuerit congregare, fouens eos illecebris corporalibus, vbi primùm vox Christi paruulis fuerit infusa discedunt, ad eam se conferūt matrem, quæ pullos suos sicut auis materno amore cōplectitur. Cōgregauit enim diabolus gentiles, quos non creauerat: sed vbi in Euangelio suā vocem Christus emisit, ad eum se potissimū contulerunt, quos sub vmbra alarū suarū ipse suscepit, & matri dedit Ecclesiæ nutriendos. Hæc ille: Et rursus h alibi in eodem fermè sensu totā auis naturam detorquet in hæc verba: Dicitur itaq; auis, inquit, ista plena fraudis, fallaciæ, quæ decipiendi venatoris vias calleat, atque artes nouerit, vt eum à pullis auertat suis, omniaq; tentamenta versutiæ nō prætermittere, quo posset venantem abducere à nido & cubilibus suis. Certè si insistere aduerterit, tam diù soboli fugiendi signum tribuat, & potestatem: Quā vbi euasisse senserit, tūc se & ipsa subtrahit, & lubrica arte deceptū insidiantē relinquit. Fertur etiā promiscuæ esse permixtionis, vt in fœminas cū summo certamine mares irruant, & vaga calescant libidine. Vnde impurū, maleuolū, & fraudolentū animal aduersario, & circumscriptori generis humani, fallacissimoq; & impuritatis authori conferendū putatur. Clamauit ergò Perdix, quia perdendo nomen accepit, Satanas ille, qui Latinè cōtrarius dicitur. Clamauit in Eua primum, clamauit in Cain, clamauit in Pharaone, Datam, Abiron, Core. Clamauit in Iudæis, quando petierunt fieri sibi Deos, cum Moyses legē acciperet. Clamauit iterū, quādo de Saluatore dixerunt, crucifigatur, crucifigatur, &c. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Clamauit, quando sibi regem fieri postulauerunt, vt recederent à Domino Deo rege. Clamauit in omni vano & perfido. His vocibus congregauit sibi populos, quos nō creauerat. Deus enim hominem ad imaginem fecit, & diabolus sibi hominem vocis suæ fraude sociauerat. Congregauit sibi nationum populos, faciens diuitias non cū iudicio. At verò Iesus quasi iudex bonus cum iudicio omnia agit, qui venit, sicut scriptum est, i dicens: *Ego loquor iustitiam & iudicium salutaris.* Ea igitur gratia deprædatus est Perdicem illum diabolum, abstulit ei malè congregatas diuitias, reuocauit ab errore animas gentium, mentesq; nationū deuiantiū. Et quia diaboli voce deceptos sciebat, & ipse, vt vincula nexusq; veteris erroris soluere, &c. Videamus modo, quomodo eiusmodi Perdix eisdem Theologis hæreticos significet aduersarij ministros. Docet id in primis D. k Augustinus his verbis: Perdix nimis contentiosum animal, notum est quanta auiditate ipsius contentionis currat in laqueum. Nō enim disputare audent hæretici, sed quoquo modo superare impudentissima peruicacia, vt congregent, sicut his dixit, quæ non pepererunt, Christianos enim quos maximè Christi nomine seducūt, iam per ipsius Christi Euangeliū natos inueniunt; & faciunt illos diuitias suas, non sanè cū iudicio, sed cum temeritate inconsiderata, &c. Item in hoc sensu D. l Hieronymus: Leones, inquit, intelligamus aduersarias potestates, aut hæreticorū principes, qui terram Ecclesiæ desolantes, omnes illius vrbes hæretico incendio vastauerunt, & illo igne, de quo scriptum est: *Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum.* Illi enim verè dant vocem suam, & in hoc eodem propheta sub Perdicis personæ clamant, Congregant quæ nō pepererunt, faciuntq; diuitias nō cū iudicio &c. Et m rursus. Quodq; à Septuaginta dicitur: *Clamauit Perdix*; ad hæreticorum personam referendum videtur: quòd perdix iste diabolus clamauerit per principia hæreticorum, & congregauit quæ non peperit, & receptorum sibi multitudinem congregarit, quæ postea dimittat eum, & omnium iudicio stultissimus comprobetur. Est postremò pessimum ac detestabile, pernitiosumq; prauorum aliud hominum genus, hypocritæ, quos Perdix etiam designare potest, atque

Diabolus cur Perdix

g 6. Hexa. cap. 3.

h Enarrat. in cap. 17. Hier.

Perdices natura.

Starnas contrarius, & Perdix à perdendo dicti.

i Esaia 63.

Perdix vt signet hæreticos.

k lib. 3. contra Faust. Manich.

l li. 1. Comment. Hier. cap. 1.

m li. 3. Cō. Hier. c. 17.

Hipocritas. Perdix signat.

atq; huius potiùs quàm alterius alitis typo eos exprimens S. Antonius Patauinus ita ſcribit: *Perdix eſt auis doloſa, & immunda, & hypocritas habentes, vt dicit Petrus, oculos plenos adulterij & inceſſabilis delicti ſignat.*

MORALIA.

a Hom. 13.

Exēplū ab aucupes Perdices inſequente.

MAGNVS ille cognomento *a* Baſilius ab aucupe Perdicis pullos habentis venationi, vt apparet, intento, & ambiguo vtrum vel ſolos pullos, vel ipſam ſimul matrem, quæ ſeſe pro fœtibus ei ſponte offert, inſequi debeat, & omnes ſimul è manibus abire ſinat, deſumpto argumento, nos pariter cauere admonet, ne ſimilia patiamur, certa pro incertis relinquentes, aut ſpem firmam vana commutantes. Sed quid ſi per hunc eundem aucupem Chriſti ſequaces intelligamus, quem Perdix, hoc eſt, huius mundi illecebræ fallacijs ſuis remorans, ab inſtituta venatione, hoc eſt, à bonis operibus facilè auertit, & ad vanitates ſuas allicit, vt relicta priori bona vita, planè ſe irretiendum illis præbeat. Theodoricus verò rex apud *b* Caſſiodorum falſam Perdicis adoptionem deteſtans, & pietatem pullorum adoptatorum erga veros, legitimoſq; parentes ſuos collaudans, exaltanſq; nos ad ſimilem pietatem adhortatur inquiens: *Perdicibus etiam mos eſt oua perdica per alterius matris damna ſarcire, vt adoptione alienæ ſobolis incommodo ſuæ reparent orbitatis. Sed mox vt nati fiduciam habere cœperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice, qui vt fuerint materna voce commoniti, ouorum ſuorū potiùs genitricem petunt, quamuis ab alijs furtiuis fœtibus educentur. Quid ergò homines facere debebunt, quando & hanc pietatem auibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaq; qui facti ſui acerbitate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire iudicium, & ſi eum patri ſuo Martino manus ſuas inieciſſe conſtiterit, protinus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideo elegimus mores veſtros, quia crudelibus parcere non poteſtis. Quando genus pietatis eſt in illos diſtringere, qui contra naturæ ordinem ſceleratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.* Hactenus ille.

b l. 2 Var. Epiſt. 14.

Exēplū falſæ adoptionis.

Pullorum Perdicis erga matrē pietas.

Romuli crudelitas.

HIEROGLYPHICA.

a li. 4. Hierogl.

Hominis in euitandis periculis cauti typus.

Pædicationis ſymbolum.

b l. 2. Hierogl.

PIERIVS *a* Valerianus, vt ab aſtutia Perdicum hieroglyphica exordiamur, hominem in euitandis periculis vaferrimum, aſtuq; maximo pollentem ſignificantes, Perdicem & venatorem depingere ait; Sin impudentiſſimum, ac effrenatæ libidinis virum, qui nec ſexus diſcrimine habito, maſculis, vbi fæminæ deſunt, ſeſe permiſcet, quod peſſimum, ac nequiſſimū genus hominum prædicatores vocant, denotare vellent ſacerdotes illi Ægyptiaci, tum geminos Perdices teſte *b* Oro Apolline cælare ſolebant. Hi enim amiſſis fæminis inuicem coeunt, vti ſatis ſuperq; oſtendimus. Addit præterea Valerianus nihil ad eneruatiſſimam libidinem & impotentiſſimam ſalacitatem exprimendam Perdice commodius eſſe, quoniam hæc auis tanta plerunq; de coitu efferatur rabie, tantoq; æſtu, & libidinis intemperantia, vt oua fæminæ frangat, ne incubando detineatur. Quia verò hæc eadem auis velut moræ impatiens neutiquam expectat, vt ouum incubatione ad tempus, quod alioqui breuiſſimum eſt, nēpe quod *c* Ælianus ſeptē dierum interuallo abſolui ſcribit, aperiatur, ſed occupatis ſpacijs ſpōte erumpat, pertuſoq; ouo, vbi primum caput exeruerit, ac pedes protulerit, reliquo adhuc adhereſcente cortice procurrat, itaq; idem ille celerem profectum ex eiuſcemodi pullo, quem eo, vt dictum eſt, modo, ex ouo erumpentem addita etiam icone depingit, ſignificari poſſe arbitratur. Item aberrantem aliquandò hominem, fallaq; opinione ductum, ſed viæ demum redditum, & recta ſentientem oſtendere, inquit, qui volunt, Perdices duas grandiores faciunt, pullis aliquot inter vtramq; pictis Sed huiuſmodi hieroglyphicum DD Hieronymi & Ambroſij authoritate nititur, quos Perdicem cum oua ſua fracta compererit, tanto incubationis ſtudio affici ſcribere diximus, vt aliena ſurripiat & nido refoueat ſuo, quam opinionem, quamuis aliqui refutent, nos aſſeruimus. Ægyptij item per haſce eadem volucres contumelioſos intellexerunt, quoniam inquit *d* Cælius iſtiuſmodi aues ſenio confectæ inuicē contumelia afficiant: Verum an hoc ſit verum, necdum habeo compertum, & a nemine præterquam ab ipſo Cælio exaratum video, quare lubens Valeriano aſſentior, qui ideo ſignificari contumelioſos per has alites credidit, quòd in ſuo genere maximè tumultuari, diſſidere & altercari inuicem aſſiduè conſueuerint, quod ſanè veriſſimum eſſe ex ſuperioribus clarum eſt.

Perdicis nimia libido.

c lib. 2. de Ani. c. 7.

Celeris profectus typus.

Homo aberrans, in viam ſe recipiens.

Contumelioſorum typus.

d lib. 29. Ant. lect. c. 26.

APO-

APOPHTHEGMATA.

ARISTIPPVS, quem Diogenes canem regium appellabat, quòd Dionysio ad diuitibus ventris gratia adularetur, lautiorem victum nemini ad benè viuendum impedimento esse dicebat, voluptatem bonorum, dolorem malorum finem constituens. Is fertur, vt scribit a Diogenes Laertius iussisse aliquando Perdicem vnam quinquaginta dragmis emi, & tantam luxuriam grauiter ferenti cuidam respondisse: Tu istam obulo non emeres? & cùm annuisset ille: dixisse, mihi quinquaginta dragmæ tantum valent: significans luxum non ex pretio, sed ex voluntate existimari.

a In Aristippo.

Aristippi dictum.

Fulgosus de B. Ioanne Euangelista elegantissimum recitat apophthegma, quo viuentem hominem innuit in negocijs perpetuò versari non posse, ita ne aliquando ocium attingat. Cùm enim sæpè animi recreandi causa sanctissimus ille vir cum Perdice luderet, eamq; ob rem ab adolescente quodam amatore irrideretur, arbitrante parum conuenire seni homini, qui sanctimoniæ exemplum atq; speciem esset vt ociosus cum aue animi laxamentum quæreret. Ioannes pendere arcum ab eius humero conspicatus, petijt vt arcum tenderet. Quòd cum egisset adolescens, sæpiusq; sagitasset, demum à Ioanne dimissus, arcum remisit. Tum Ioannes remittendi causam quæsiuit. Respondente, aut adolescente, arcui funem se detraxisse, ne cùm vti eo necesse fuerit, sagittationi inutile non inueniat. Tunc Ioannes & ego & cæteri honesto ocio interdum relaxamur, vt maioribus viribus orationi atq; ieiunio sufficere possimus. Quod fieri non posset, si semper eodem tenore viueremus. Idem de Amasi rege Aegyptio narrat b Herodianus.

Aliquando otiandum esse.

D. Ioannis dictum.

b lib. 2.

EPIGRAMMA.

DE Perdice venatore Simmiæ antiqui poetæ epigramma legere est hoc modo.

Ουκ ἔτ' ἀν' ὑλῆθεν δρυὸς ἔυσχιον ἀγρόπα Πέρδιξ,
 Ηχησεις ἐνεὶν γηρυω ἀπὸ ςόματος
Θηρέυων ἀγρίας σιωομήλικας ἐν νομῇ ὕλης.
 Ωχεο γὰρ πυματαν εἰς ἀχερόνθος ὁδὸν.

Non amplius in vmbrosa sylua ò venatrix Perdix
 Canis vocem edens ab ore
Captans feras (Perdices) æquales tuis in syluæ pascuis
 Namq; postremum ad Acherontem peregisti.

EMBLEMA.

DE Perdicibus emblema habet Nicolaus Reusnerus sub lẽmate, χρήσις πλῦτε μάρτυς.

Surripit oua salax Perdix aliena; fouensq;
 In nido pullos educat inde nouos.
Pullus at eductus nutricem deserti vltrò.
 Cantantis pendens matris ab ore suæ.
Condit auarus opes, defessoq; incubat auro,
 Per fas atq; nefas condit auarus opes.
Vnde habeat, nihilis curat: sed oportet habere,
 Et citò vult fieri diues, inopsq; manet.
Nam mors aut vilem redigit communis ad assem
 Eripit aut partes turpe tribunal opes.
Magni parta malis, pereunt maiore dolore
 Quod dat cuiq; deus, sorsq; benigna, sat est.

VSVS IN CIBO.

Aristippi luxus.

PERDICVM esum nobilissimum apud priscos fuisse inter alios quamplurimos vnus testis sufficiat Aristippus, qui vnam Perdicem quinquaginta aliquando dragmis velut auem Principe dignam, ac palato maximoperè arridentem emere non est veritus. Quare nunquam laudare potui *a* Martialem primam gloriam in tota auium familia Turdo dantem. Et *b* Horatius planè diuersum ab alijs palatum habuisse videtur, aut nunquam Perdices degustasse, cùm ait:

a In xenijs.
b l. 3. Epist.

Cùm sit obeso
Nil melius Turdo, nil vulna pulchrius ampla.

Iecinorum esus æstimatio.

Neq; Cyro deniq; satis notæ hæ extiterunt volucres, quando Anserina iecora (quæ regijs olim mensis fercula erant longè lautissima) amicis suis integerrimis è mensa sua mitteret, vt simul secum tantæ voluptatis, quam ex eorum esu percipiebat, participes essent. Nobis pariter Anserina iecora, necnon Gallinacea in delicijs habentur, sed Perdicum caro longè, ac omnibus, quod aiunt, parasangis præfertur, quemadmodum quoq; apud veteres factum esse arbitramur, nam & ipse *c* Martialis multis in locis non tantum celebrat Perdices, sed & rarissimas, hoc est, vt nos exponimus, pretiosissimas propter carnis præstantiam, appellat, inquiens:

c In xenijs.

Ponitur Ausonijs auis hæc rarissima mensis
Hanc in lautorum mandare sæpè soles.

Iulius Cæsar Scaliger doctissimus ac nobilissimus heros princepsq; elegantissimè inter volucres Perdicem, inter pisces saperdam principem nobilitatis locum, quo ad saporem, obtinere tacitè subinnuit, quando eiusmodi muneribus seu strenis causidicorum (nos id hominum genus procuratores, Galli & Belgæ aduocatos nominant) animos conciliari scribat his versibus:

Placida Libonis puteal, toral, matella
Ardenti cadi fulgure, Perdice, saperda.

Caro Perdicis quibus exhibenda.

Idem Scaliger Picatum quendam quomodo porcinam carnem Perdicibus, Phasiani atque Attageni præferentem vocet porcum, in Phasiano (ni fallimur) diximus. Vt verò medici cognoscant, quibus eiusmodi caro exhiberi queat; non enim omnis caro lauta, atq; delicata ægris capta est, itaq; videndum quid Galenus alijq; medici de Perdicibus memoriæ prodiderunt: quæ quamuis non vsq; adeò vtriq; cùm minori tùm minori generi conueniant, hic tamen recensere placuit. Elluchasim Starnas, id est, Perdices minores ait esse naturæ temperatæ, sed ad caliditatem declinare, pinguesq; ex ijs humidas fieri. Et rursus: Starnæ, inquit, Phasianis natura proximæ sunt: quod ad temperamentum & subtilitatem primo loco Starnæ habentur, deinde Phasiani, tertio Perdices (maiores scilicet nostrates Coturnices. Ecce vt id obiter dicamus, quomodo minores Perdices Starnas maiores, simpliciter Perdices nominat) propter vim exiccandi earum. Vnde de priori etiam locutus mihi videtur Rasis, inquiens: *Caro Perdicis maris calida est & humida, instat, Venerem promouet, obesat, calfacit, & sanguinem multum auget.* Nam vterq; conualescentibus conuenire etiam dixerunt, quorum corpus, vt ait Rasis, refrigeratum & imminutum fuerit: Ventriculo enim frigido, vt Elluchasim habet, nocent; Quæ noxa emendatur, si præparentur cum fermento. De maiori verò intellexit Auerrois, cùm auium laudatissimas Perdices esse dixit, sed declinare parum ad frigiditatem, & siccitatem. Rasis easdem frigidas & siccas esse alicubi scribit, nimirum maiores, nam alibi vt paulò ante annotauimus, Perdicem marem calidum, & humidum facit, de minori scilicet loquens. Sunt qui Phasiani carnes magis nutrire dicant, quàm Perdicis, sed minus imbecillas particulas roborare: aiuntq; carnes Phasiani medias esse inter Perdicem, & pullum Gallinaceum. *d* Galenus Perdices cibarijs laudatis, & neq; tenuem, neq; crassum succum gignentibus annumerat: & *e* alibi concoctu faciles esse, & sanguinem gignere laudatissimum scribit. *f* Alibi, rursus boni succi esse, præsertim iuuenes, sicuti item *g* alias montanas edendas in victu attenuante: *h* prærerea conuenire stomachicis. Quibuscunq; verò istæc à nobis dicta haud satis distincta videntur, ij quæ forsan distinctiùs scripsit *i* Iulius Alexandrinus legant, perlegant, sunt autem istæc. Maioris generis caro, diuersa solidior, durior, neq; dura tamen. Duriorem diximus minoris generis carnis respectu. Tenerior enim omninò hæc, proinde, & tenuioris alimenti, & resolubilis, difflabilisq; citius, simul, & concoctionis facilioris: qua gratia pertulisse

d lib. de cibbo. & mal. suc.
e lib. 3. de alim. fac.
f De re sa. par.
g De vict. atten.
h lib. 8. de comp. med. sec. loc.
i lib. 13. salub. cap. 6.
Iulij Alexãdrini opinio de Perdicis carnis facultate.

Gallis, & Phasianis, Perdices Galenum legimus eo loci, quo ephemera febre correptorum victus rationem instituit, minoris huiusce generis teneritate cõmodè ad rei, quam tunc tractaret, vsum captata. Cæterùm non æquè candida hæc caro, vt hac parte, neq; absolutã quidem ideo ex toto succi bonitatẽ, aut certè non qualem quantãq; genus alterũ spondeat, nobis promittere possimus, maiorum corpus vt carne plenius solidiore ac densiore: sic vberioris quoq; nutrimenti in eo copia maior, eadem ac diuturnior, neq; tamen ea in concoquendo carnis peruicatia, vt ventriculo aduersetur nimirũ, acceptæ statim, atq; attractæ, arctoq; contentricis vndiq; facultatis amplexu, quo iuuari maximè atq; in primis concoctrix facul-10tas solet, fotæ, ac mox exquisitè concoquendæ. Color niuei prorsus candoris irreprehensus optimi laudatissimique omni ex parte sanguinis, succiq; spem facit simul, & præstat. Hæc vtriusq; generis priuata. Cõmunia illa excrementis multis vacare, pinguescentiam facere, Venereas operationes iuuisse, colorẽ corporis bonũ addidisse, superfluas ventriculi humiditates eduxisse, restitisse putredini, solutiorem aluũ cohibuisse, prælertim verò adultas, aut senescentes iã, hoc facere, frigiditatis, ac siccitatis excessu, quamuis paruo, idq; ætate tantũ accersito. Nam adolescentiũ adhuc ac nouellarum temperamentũ mirũ, calorq; potiu cum humore; sed modici ambo ac frigiditatis tantum, & siccitatis, quæ senescentibus insunt, respectu. Vnde recolligentibus se ex morbis ad virium refectionem præstabilius nihil, vt hoc quoq; obiter tollãtur Arabum discordia de his dicta, modò frigiditatem, & siccitatem his, 20calorem modò, atq; humorem tribuentium, ætatum diuersitate considerata. Temperamẽto namq; cum sint ætatis tempore potiore æquo, labente ea inclinanteq; se, facilis in frigidum siccumq; excessus, atq; is non magnus. Quod si quis tamen est temperamenti in Perdicibus iusti, ætate quoq; meliori lapsus: is sanè minoris solummodò generis fuerit per siccitatis exiguum aliquid, cui tenuitatem simul substantiæ maiorem ascripsimus: vnde minus etiam permanens, qua in maiore alimentum, & ex siccitate suppressio alui, humiditatumq; exustio & putredinis resistentia. Hucusq; Alexandrinus Iulius. Aloysius Mundella de nostra Coturnice scribens, boni, & laudabilis nutrimenti esse, vtile ducit, si postquam interempta fuerit sua dio per aliquot dies ad gelu relinquatur, priusquam eam elixes, aut asses, vt magis tenera, & friabilis reddatur eius caro: quæ paulum quidem, inquit, solida est: accidet 30enim vt faciliùs deinde à ventriculo cõcoquatur. Item Simeon Sethi Perdices recẽtes non esse edẽdas monet, sed post vnum diem aut alterum, vt amittant, quod est durum. Galenus verò id faciendũ scribit in multis volucribus, quę alas fibrosas, & vniuersam carnem huiusmodi habent, quales sanè Perdices nemo dixerit, si quis tamen eas vltra diem vnam, aut alteram mortuas reseruet aeri expositas, haud dubiò teneriores sunt euasuræ: vti quoq; verisimũ est ab Accipitribus captas suauiores, ac delicatiores esse. Sũt qui pullos veteribus prę- ferunt, ex quibus forsã etiã Scaliger est, qui nimirũ k alibi scriptos reliquit hos versiculos.

Aloysij Mundellæ opinio de Coturnicis nostratis carnis vtilitate.

Perdicis caro quãdo sit esui apta.

k In Hippõ. in Nat. P. Alarũ laus.

Iam fumat hædus musteusq; pinguisq;
Matrisq; proles tustæ cura Perdicis.

Qui verò circa gulam exercitati sunt homines, ij in Perdicibus alas potissimum prædicant. 40Isidorus Perdicis pectus cum superioribus perquam sapidum esse ait, inferiorem partem non æque, sed obseruandum etiam, est Perdices circa Cirrham, propter pabulum carnẽ minimè esculentiam habere. Eiuscemodi enim Perdices sibi quodammodo conscij, vt l Ælianus refert, nulli virtuti se esse idoneos, degustatis alijs de industria marcescunt. Quod modò ad coctionis modũ attinet: elixãtur Perdices, vel assãtur: nostrates plerũq; assant. Ex recentioribus Antonius Gazius, præstare mihi, inquit, videtur, Perdices vt elixentur, potiùs quã, vt cõmuniter fit, assentur, vt ex humiditate aquæ siccitas earũ nonnihil tẽperetur, nisi corpora sumentium humida sint. m Platina quoq; assari quidem iubet, sed elixam etiã cum pipere, & saluia non insuauem videri asserit. Nicophon apud Athenæum Perdices elixas etiam celebrat in Cheirogastoribus, aut manuarijs artificibus, qui totius operæ quæ-50stum ventri impendunt, aut quibus venter improbior est. In Perdice, Attagena, & Turture ex Apicio, in elixis: *Piper, ligusticum, Apij semen, mentham, myrrham, & baccas, vel vuam passam, mel, vinum, acetum, liquamen & oleum: vteris frigido Perdicem cùm pluma sua elixabis, & coctura madefactam depilabis. Concisa Perdix potest ex iure coqui, dum induresçat, si iterum ferbuerit, elixa, condiri debet.* Aliter in Perdice, Attagena, & Turture. *Piper ligusticum, mentham, rutæ semen, merum, & oleum calefacies.* Hæc Apicius. In omni assatione (vt modò de hac aliquid dicamus) maximè verò Perdicis Arnoldus obseruandum esse asserit, ne nimium siccentur, & torreantur. Patina Catellonica in Perdices ex Platina. *Perdices assæ ac propè* (Ornithol. legit probè) *cocta alas, & pulpam circumquaque abscindes, indeque in locum*

l lib. 4. de Aui. c. 13.

m li. 9. Dei. 13.

Patina Catellonica.

in locum modicum salis; armatum caryophillorum contusorum, succus citri, aut maliarantij, quò melius simul hæreant, misceri his debet. Inuoluatur tamen citò necesse est, & calida deuoretur oportet. Edulium cum pectore Perdicis ab eodẽ *n* alibi describitur. Item quomodo ex Perdice ius consumptum paretur, leges in Capo Artocreas de Perdice ex quodam coquo Gallo. Impone Perdici lardum minutatim incisum, & insperge zinziber tritum cum caryophillis. Atque istæc hactenus de carne Perdicis dicta sunto. Fuerunt etiam exta earum, præterea & oua veteribus in delicijs, nam Heliogabalus perditissimus princeps, qui in eo totus erat, vt parta omnia dilapidaret, Palatinis, teste Lampridio, ingentes dapes exhibuit extis illarum refertas, & Perdicium ouis. *o* Auicenna oua Perdicum inter ea recenset, quæ corroborant, aitq; naturæ esse temperatæ, & velociter in sanguinem conuerti, parum excrementi relinquere, clarum, & subtilem sanguinem generare, hoc est, conformem sanguini, quo nutritur cor. Alibi etiam eadem oua ouis Gallinaceis comparat, Elluchasim verò putat his esse subtiliora, & minoris etiam nutrimenti. Probè autem appabuntur eiusce modi oua, si elixentur in aqua bulliẽte cum sale, & aceto, ita vt superficies aquæ æquetur extremæ superficiei ouorum. Nec minus laudatur modus præparationis cum oleo, garo, & modico vino in vase aperto, & suspẽso in caldario continente aquam calidam. Frixa in oleo mala sunt: gignunt enim calculos, & fastidium mouent, & colicam: in aqua verò cocta meliora sunt.

n l.7.c.43. *Artocreas de Perdice* *Exta.* *o l.de Med. cordi.* *Oua.* *Ouorũ præparatio.*

VSVS IN MEDICINA.

INTER cibos elephanthiacorum Aretæus Perdices omnes laudat. *a* Hieronymus Cardanus scribit, non malè illum consuluisse, qui morbum Indicum solum Perdicibus assatis curauit. Sunt qui Perdicem coctam cum malis cydonij, & esitatam, iusq; potum cum vino styptico cœliacos, & stomachinos sanare tradunt: Sed caro Perdicis per se sola ventrem sistit, & ventriculi humiditatem exiccat, putredinem aufert. *b* Hippocrates Perdicum carnibus assis vtendum iubet citra condimenta in alui fluxu. Medici quidam pulpas Caponum aut Perdicum medicamentis quibusdã miscent ad restaurandas vires ægrorum deiectas, sed id nullus ferè Medicorũ eruditorum probat. Iure verò teste Plinio stomachus recreatur: idem ad iecoris dolorem Serenus sumi tradit, & Plinius ileo resistere, nec non regio morbo, vt quidam citant ex eodem. Sed Simeon Sethi non ius, sed medullam Perdicis ictérico ait sanare, si cum vino hauriatur: & Plinius cerebrum Perdicis è vini cyatis tribus potum, eidem morbo scribit resistere; cui *c* Sextus, & Constantinus scribunt. Idem *d* Plinius ventriculum Perdicum per se contritum atq; ex vino nigro potum ad ileum commendat. Iecur item aridum tritumq; potum comitiali morbo laborantibus confert, si Haly, & Simeoni Sethi credimus. Sanguinis teste *e* Plinio oculis suffusis eximiè prodest alibi etiã Nyctalopas sanare dixit. Fellis verò vsus apud medicos maximè celebris, adeo vt id ceu præstantissimum *f* Dioscorides celebret inquiens: *fel inter aues præstantissimum Perdicis, Aquilæ & Gallinæ albæ.* Laudat id pariter *g* Galenus ad medicinæ vsũ præstare afferens, præcipuè ad remedia aduersus hebetudinẽ visus & incipientes suffusiones. Recipitur in cõpositiones quasdam ad oẽm visus hebetudinẽ, & cicatrices & incipiẽtes suffusiones apud *h* eundem, & *i* Ætium. Compositioni cuidam Antonij Musæ ex acuenti visum & ad glaucedinem, vt idẽ *k* Galenus refert, miscetur fel Perdicis syluestris, & non altilis, sed aliàs legitur succi herbæ perdicij: Ad quem locum commentans Cornarius: de hac electionis, inquit, diuersitate commune fecit rectè vel Antonius Musa, cui pharmacum inscribitur, vel ipse Galenus, cùm valdè diuersæ res sint succus herbæ Perdicij, & fel Perdicis syluestris, & ad præsentem vsum fel longè accommodatius sit, ac efficacius (velut etiam alia fellis genera, quorum suprà ad suffusos Galenus mentionem fecit,) quam Perdicij succus. Apud Græcos autem facilis fuit occasio substituendi Περδικίου βοτάνης χολὴ pro πέρδικος ἀγρίας χολῆ ob similitudinem scripturæ vocum. Apud nos verò etiamsi perdicium latinè dicamus cum Celso, vt Plinius testatur, quam Græci Parthenium vocant, tamen fellis, & succi non est ea similitudo, quæ est apud Græcos χολῆς & χολή. Hæc ille *l* Trallianus Alexander citante Donato Antonio ab Altomari ex felle Perdicis cum melle, & succo fæniculi illitionem faciendam esse præcipit in suffusione oculorum. Idem Donatus Antonius in cura nyctalopis ait Ætium commendare fel Perdicis, capræ aut hirci ex interuallis. Fel Perdicis cum mellis æquo pondere ad claritatem oculorum laudatur à *m* Plinio, vt quidam citant, & placet, quamquam apud hunc ita refertur, ac si contusis oculis medeatur. *Ad caliginem incipientem suffusionem, & glaucomata* (glaucoma habet Marcellus) *hæc est*, inquit *n* Sextus, com-

a In comix Apib. *Carnis vsus.* *b l.3.de diæta.* *Medulla.* *c Cap.3.* *d Ventriculus.* *d l.30.c.6.* *Iecur.* *Sanguis.* *e l.16.c.8.* *Fel.* *f l.2.c.72.* *g l.10.de simp.* *h De cõp. med suo loc lib.4.c.4.* *i l.7.c.111* *k lib.4. de comp. med. sec.loc.c.6.* *Galenus correctus.* *l ca. de suf.* *m l.29.c.6* *n Cap.9.*

compositio vera, vehemens, quod ipsi experti sumus. Perdicis fellis vesicula quicquid habuerit, ad hac commiscens opobalsamum cyatho vno cyprum sydoniæ (Cyperi sydonij Marcellus) *cyatho dimidio in se commixtum contere diligenter* (ad summam leuitatem Marcellus) *& repone in pyxide stanea siue argentea* (plumbea Marcellus) *& inde inunges, miraberis. Et licet quod prorsus non videat, sed tamen si pupillam integram habet, sine difficultate curabitur. Hoc non ipsi frequenter tentauimus.* Eadem descriptio apud Constantinum Africanum legitur, sed deprauatior. Ab albugines sæpè comprobatum remedium. Perdicis masculi felle ex melle illinito: ex p Galeno. Fel Perdicis cum melle, & opobalsamo, & succo Marathri visum acuit: ex Kiranide. Idem fel temporibus illitum vt penetret, semel in mense plurimum aiunt ad memoriam confirmandam prodesse: auctor est Simeon Sethi. Nicolaus Myrepsus fel Perdicis ad difficilem auditum & surditatem calidum instillari iubet. Pennæ enim harum auium in medicorum vsum cedunt, quas nimirum nonnulli aduersus vteri strangulationes crematas in linteolo ad olfaciendum porrigant. Ornithologus ex libro quodam manuscripto Germanico ad Apoplexiæ periculum præcauendum, huiusmodi sese remedium reperisse scribit, nempè si fiat suffitus è cumini syluestris genere, quod consolidam regiam vocant, pennis Perdicis, & thure albo. Oua quoque suas vires habent, easq; celeberrimas, atque vtinam multis mulieribus cognitas. Si sorbeantur fæcunditatem facere putantur, & lactis copiam teste q Plinio Kiranides soluta cum adipe anserino, mammisq; nutricum inuncta copiam lactis educere ait. Alibi etiam partum accelerare scribit, soluta cum melle, visum acuere. Quemadmodum etiam alibi in cibo sumpta dixit Venerem stimulare, amatoriumq; potum esse. Aetius etiam eis, qui re venerea vti non possunt, inter cætera, vt Perdicum ouis vescantur, consulit, adeo vt oua auium salacitate plurimùm pollentium ad excitandam libidinem in hominibus etiam iuuent, stimulosq; addant. r Plinius eorundem ouorum putaminum cinerem cadmiæ mixtum, & cæræ stantes mammas seruare, ne scilicet corrugentur, & flaccescant, putareq; nonnullos scribit, ter circumductas ouo Perdicis mammas non inclinari.

p 3. Eup. 14.

Pennarum vsus.

Oua.

q lib. 30. c. 14.

r Loco citato.

PROVERBIA.

PERDICIS libidinem, inquit Cælius, vsurpari adagio posse scimus, pro efferata, turpi, atq; infami, demumq; pernitiosa: & paulò infrà pòst recitatam Perdicis in auem sui nominis figurari fabulam, cæterùm, inquit, vt à fabulis ad historicam demigremus veritatem, videtur auis quoque adagio gradum fecisse, nec enim, vt rerum periti tradunt, in animali alio par opus libidinis. a Hadrianus Iunius quoque Pherecratis siue eius, qui Chironem composuit, versiculum ab b Athenæo repetitum prouerbialiter prolatum esse scribit, qui talis est.

a Cent. 3. adagio 13.

b l. 9 c. 3.

Huc inuitus egreditur Perdicis modo.

hoc est vel libidine incitata, vel astutia subdola.

Περδίκως πὺς, siue Περδίκος σκέλος. *Perdicis pes, aut Perdicis tibia*, Prouerbium quod à Suida refertur. Adagiorum author in loripedes quadrare asserit, ac à Perdice caupone claudo ortum esse, conuenireq; crura gracilia atq; distorta. Sed esto aliquid in significatione claudicationis, natura tamen Perdicis efficit, vt ad dolos, & vafritiem spectare adagium arbitremur, cùm scilicet subdolo quempiam ingenio hac progressum speras, ille tamen è vestigio illac se proripit, atq; ita vacillatione spectantium spem eludit, vt iter eius, aut rerum progressus, euentumq; nunquam possis certa coniectura comprehendere. Nam qui apud Athenæum citatur versus:

Perdicis pes.

Ἔγχει πιεῖν μοι καὶ τὸ περδίκος σκέλος,

ad huiusmodi pedum inconstantiam, titubationemq; eam, quæ oritur ex nimio potu, facere videtur. Pedes enim tentat vnum luctator dolosus, vt apud Comicum est; Nullum autem inter aues animal Perdice dolosius, neque astutius: vnde illud eiusdem Comici ἐκπερδικίσας, quippè Perdicis more periculum euadere.

Vinum pedes tentat.

Perdix congregas, quæ non peperit, vt est apud Hieremiam, prouerbialiter etiam dici potest in eos, qui hoc vnum agunt, & student, vt aliena corradant, & in re augenda cum altorum dispendio laborant: siue in eos qui opidus malè partis, incubant iniantque. Tale est. *Tollis quod non posuisti.* Item *metis vbi non seminasti.*

ICONES.

Perdix vbi pictus.

a lib. 14. Geog.

IN Rhodo erat pulcher ille Perdix celebre illud Protogenis parergon, de quo in hunc modum *a* Strabo. *In Rhodo Iouis Colossus vnum ex septem miraculis fuit. Iuxta columnam Protogenis pictura erant Ialysus, & satyrus: super columna Perdix, ad quam ita homines habitant, cum nuper tabula esset posita, vt illam solam admirarentur. satyrum verò contemnerent, quanquam perfectissimum opus. Augebant admirationem Perdices mansueta, quæ à nutritoribus allatæ, & contra pictam opposità canebant ad picturam, & congredi gestiebant. Protogenes videns rem præter opinionem euenisse, æditu os rogat, vt se delere permittant, quod & ita factum est.*

FABVLOSA.

Perdicis fabula.

PERDIX Dædali nepos fuit, nempe sororis filius, aliàs Talus dictus. Hic reperta serpentis maxilla paruulum cùm secuisset lignum, imitatus postea dentium serpentis spissitudinem ferream serram, teste *a* Diodoro, primus omnium fecit. Reperit etiam tornum, & rotam figuli. Ita cum pluribus rebus profuisset, magna laude celebratus est. Hunc igitur puerum Dædales inuidia motus existimans turpe magistrum ab adolescente gloria vinci, dolo interfecit. Alij Perdicem non Dædali nepotem faciunt, sed sororem, & ambos Eupalami filios. Perdicis verò filium nomine Talum à Dædalo propter inuidiam artis occisum, atq; propterea Perdicem se ipsam suspendisse. Athenienses verò ei honores decreuisse. Cæterum *b* Sophocles Perdicem, non Talum, illum quem Dædalus occidit, vocatum esse scribit. *c* Ouidius à Dædalo ab excelsa turri præcipitatum fabulatur, Deorumq; misericordia in auem sui nominis transformatum: quæ etiam nunc ruinæ illius memor excelsa vitet, humi nidum construens: At audiamus canentem Ouidium: cuius versus quod ad Perdicis naturam maximè spectent, eamq; explicent, ascribere non piguit.

b In comi.
c Met. 8.
Perdix in auem.

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramoso prospexit ab ilice Perdix:
Et plausit pennis: testataq; gaudia cantu est
Vnica tum volucris, nec visa prioribus annis,
Factaq; nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Nanque huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum: ferroq; incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ reperit vsum
Primus, & ex vno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, & æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret: pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, sacraq; ex arce Mineruæ
Præcipitem misit, lapsum mentitus: at illum
Quæ fauet ingenijs, excepit Pallas, auemq;
Reddidit, & medio velauit in aere pennis.
Sed Vigor ingenij quondam velocis, in alas
Inq; pedes abijt, nomen quod & ante remansit,
Non tamen hæc altè volucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoq; cacumine nidos:
Præter humum volitat, ponitq; in sepibus oua.
Antiquiq; memor metuit sublimia casus.

Huius

Huius figmenti (vtor Pierij Valeriani verbis) talis fertur interpretatio. Impuri homines cùm à sapientiæ arcæ deciderint, à rectis, honestisq; studijs alieni facti, tam etsi astutia freti aliqua suis in rebus excellere videantur, hisq; tractandis super alias attolli, sordidis tamen, & improbis negociationibus implicati, sublime nihil sapiunt; sed humi volitantes, dolisq; & fraudibus omnibus freti, rem quocunque modo facere tantùm student, libidinum, & cupiditatum suarum laqueis, & retibus impliciti obuolutiq; eò Perdice deteriores, quòd illis vaferrima est ars ad elabendum, capturamq; declinandum, quod Græci dicunt, ἐκπερδίζειν, hi neque capti fugam moliuntur, neque si euadere possint, studium adhibent vllum, 10 vt salui fiunt. Astutiæ huiusmodi causa factum puto, vt Eucherius cacodæmonem ex Perdicis imagine significari dixerit eo loco (*Clamauit Perdix, congregauit quæ non peperit.*) In fabulis quoque fertur à quibusdam Perdicem venatorem matris amore deflagrasse, vt antè in æquiuocis annotauimus. Sed & hæc fabula ab aue Perdice orta videtur, vt scilicet eadem improbitas sit filiorum in matres, quæ in hoc auium genere parentis in filios. Sunt qui eodem figmento historiam, sunt qui Philosophicum sensum explicent: At ipsa eius impudica procacitas argumentum fabulæ suppeditauit. Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum fabulantur, cùm mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis vberibus in os eis manasset, ea nocte nouem voces diuersas edidisse, Hirundinis Pauonis Columbæ, Cornicis, Perdicis &c. vti in Columbæ historia à nobis fusius recitabitur. Nunc ad particularium auium descriptio- 20 nem properamus.

Dæmonem per Perdicẽ significari.

DE PERDICIBVS IN SPECIE & primum de Perdice Græca Bellonij. Cap. XVII.

A GRÆCA Bellonij Perdice cæterum particulariũ descriptiones auspicandas 30 esse, vel ea saltem ratione operæ pretium fore arbitramur, vt nimirum ex *a* Bellonio attributis similitudinem lector perspicias, quæ ei cum nostrate Coturnice siue Perdice ruffa intercedit, quã fortè idem videns Bellonius Græcæ Perdices nullam nobis iconem exhibuit, exhibiturus proculdubio si peculiaribus notis ab hac differt. *b* Ille verò à nobis Latinis factus hunc ferè in modum de Perdice Græca scripsit. Perdix crassa quam Græci ad imitationem nominis Italicis vulgò Coturnum dicunt, nobis cùm à Galliæ, tum à Gothiæ Perdicibus diuersa esse videtur: nostratibus enim duplo crassior est: rostro, pedibusq; rubris, maculis ad anteriorem ventriculi partem, eisdem quibus nostra respersa, mediocris Gallinæ magnitudine. Hocce Perdicis genus in rupibus Colmensibus (Colme) insulisq; Cycladibus, ac maximè in Cretæ maritimis 40 ita frequens est, vt cæteras aues sua frequentia superet. Vocem earum quis à nostratum Perdicum voce distingui existimet; magna siquidem hæc est, sonitumq; faciens, maximè partus tempore, & cùm ad coitum incitatur hanc vocem (caccabis) exprimit, sæpiusq; reiterat. Prosequuntur se inuicem in rupibus. Hinc fit, vt Græci Latinos docuerint, caccabare esse more Perdicum canere. Hoc Perdicis nomen accepimus ab earum voce, nam vulgò Perdris dicuntur, aut alio nomine Cacabis. De hoc genere, quantum ego iudico, intelligendus Aristoteles est, cùm ait. *Gallinæ si cum Perdicibus coeant speciem quandam generant diuersam.* Nidificant sub Dio, tempore Maij, in quibusdam herbis, quo tempore ex rupibus descendunt, loca quærentes, in quibus commodè pullos possint educare: oua edunt in terra sub aliquo magno lapide, quandoque octodecim, quandoque sexdecim, plus, minus, ouis Gallinæ similia, 50 minora, & alba, & maculis subrubris, frequentibus exiguis respersa, esui, vti Gallinacea, peridonea, sed quorum vitellus non congeletur. Posteaquam pullos exclusere, eos foras educunt in campestria ad pabulum inquirendum. Quapropter hoc Perdicum genus diuersum omnino esse arbitramur à nostra: nam in quibusdam Italiæ locis vtraque reperitur, & diuersis nominibus indigitatur, hac nimirum adhibita distinctione, vt vna Coturno vulgò vocetur, altera Perdicis nomen referuet. Hucusque Bellonius.

a l. 5. c. 13.

b lib. 5. de Aui. c. 13.

Coturni descriptio.

Magnitudo

Locus.

Vox.

Caccabare quid.

Nidulatio.

Oua.

Educatio.

DE PERDICE RVFFA, siue de Perdice maiori. Cap. XVIII.

ECESSARIVM profectò fuerit ob allatam superiori capite rationem, hic quoq; inserere, quæ de hac aue idem *a* Bellonius prodidit. Cùm, inquit, iam in Perdicis Græcæ mentionem inciderimus, placuit etiam de nostratibus iam nunc verba facere: nam & moribus, & natura cum illis conueniunt: cum Aristoteles in multis locis, maximè libro quinto capite quinto abundè de Perdicibus scripserit, & Plinius ea ad verbum in suam historiam transtulerit, itaq; pauca nobis dicenda supersunt, nisi etiam eadem reperere velimus. Perdices omnes propè humum volant, & impetuosè, neq; arboribus insident, neq; in eiusdem nidulantur, at propè terram versantur, quemadmodum & cæteræ aues corpulentiores. Hyberno tempore gregatim volant, sunt enim istiusmodi naturæ, vt quindecim, aut sexdecim pullos vnico incubatu exclusos educent, hiq; tota hyeme inuicem degant. Sed vere, cùm mas fæmellæ se adiungit, binatim volant, nam tunc volatus, earum inuicem separatur. Fæmellam ferunt duobus in locis parere, hanc in vno, in altero masculum incubare. Mas siquidem, vt fæmina incubant, & educant. Vterq; suos educit in agros. Victitant grauis. Vbi opus est pullos suos sub alis Gallinarum more fouent: quod si quis fortè fortuna ipsam cum pullis reperiat, non auolat, sed huc atq; illuc currentes pullos conuocat, quibus natura prospexit, vt optimè currant, & sese abscondant, ita vt ex receptis illis in locum munitum, vnum eorum capere arduissimum sit. Quod ad hoc verò attinet, quod aiunt matrem seipsam pro ijsdem venatori ceu capiendum sponte offerre, vel alam, vel tibiam læsam habere fingere, vt scilicet interea temporis illi effugiendi tempus habeant, id & verisimilium est, & cùm in Perdice Græca, tùm in nostrate obseruari potest. Etenim inuentos pullos, si quis prosequatur, capiatuè, illa continuò modò huc, modò illuc volitat, atq; importunā aucupanti sese præbet quinimo, nisi etiam valde sagax catulus sit ad manū, nulla amplius capiēdi illā spes superest. Ex cantu Perdicum iam matutinum crepusculum appropinquare signum est longè certissimum. Noctu simul degunt, at suboriente luce inuicem secedunt, hæc huc, illa illuc victum quæsitura. Voce enim inuicem edita congregare nouerunt. Perdices, & Coturnices teste *b* Aristotele admodum salaces sunt: idem ait *c* alibi mares dum fæminæ incubant, cælibes vocari, atque tunc pugnam inter se conferere, victum victorem sequi, ab eoq; solo subigi, nisi à comite Principis, aut quouis vulgari vincatur, nam tunc clam à principe, ac furtim iniri. Verùm hoc fieri, nisi certo anni tempore planum est mansuetorum exemplo: nam vt ait Aristoteles: Perdices mansueti, & domestici subigunt feros, & spernunt, contumelioseq; tractant. Perdices semper in delicijs habitos vero simillimum est. Carne enim sunt valdè firma, & quæ saporis prærogatiua cæterarum volucrum carnem facilè superat, quamuis apud antiquos non tanti, vt nostro æuo æstimata fuerit. Martialis sic canit:

Carior est Perdix, sic sapit illa magis.

Cumq; Perdici caro delicata admodum sit, palatoq; gratissima, ita pariter maximopere laudatur, quòd multum nutriat, faciliq; valde negotio digeratur, atq; optimum in corpore sanguinem generet: gratior est, si aliquantulum mortua referuetur. Hippocrates fel Perdicis in argenteo vase seruatum laudauit aduersus affectus oculorum, & ad clariorem visum. Sanguis Perdicum etiam prodest in recentioribus oculorum vlceribus, ruboresq; aliquoties eorundem curauit. Hæc omnia Bellonius, nullam nobis auis, cuius alioqui iconem exhibet, descriptionem afferens. Quod autem Hippocratem scribat, Perdicis felle vti aduersus oculorum mala: id quidem lapsus memoria fecisse videri potest, quando nihil tale in Hippocratis operibus legitur, cuius ego sparsas sententias, quæ de medicamentis agunt à rebus naturalibus acceptis in ordinem alphabeticum redegi, & fauente Deo aliquando in lucem edere constitui: opus me hercule medicis omnibus perquam vtile, & necessarium; ex cuius enim lectione facilè agnoscant, nullum ferè morbi genus dari, cui suum remedium apud illum virum non sit assignatum, quando iam à barbaris ferè solis, & ipsi fortassis barbari sua præsidia hauriunt; sed stylum orationis institutæ recipientes, Coturnix nostratibus

Marginalia: *a lib. 5. de Aui. c. 14.* — *Volatus.* — *Partus.* — *Cursus.* — *Astus.* — *Amoris signum.* — *b l. 1. de hi. cap. 1.* — *c 9. Hi. c. 8.* — *Perdices cælibes quæ.* — *Caro.* — *Fellis vsus* — *Sanguis.* — *Bellonius memoria lapsus.*

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

Perdix ruffa cum gramine ſpicato facie panici.

Coturnicis Italorũ deſcriptio. ſtratibus appellata ſiue Perdix ruffa, ſiue maior (his enim potiſſimùm nominibus indignatur) deſcribenda reſtat. Deſcriptionem autem accuratiſſimam nobis dedit Ornithologus, quam ne quid actum agamus, eamq; aſpernari videamur, libentiſſimè in noſtra iſtæc commentaria tranſtulimus. *Roſtrum.* Roſtrum, inquit, in hac aue (vt ipſe manibus tractans obſeruaui) *Pedes.* cocci colore: pedes minus rubent. *Color.* Color cinereus per dorſum, pectus, & caput. Ab oculis linea nigra retrò per collum tendit: inde reflexa per pectoris partem ſupremam ſemicirculum facit: quod intra eam eſt, albicat. *Oculi.* Oculorum quoque palpebræ marginibus rubent. *Venter.* Venter ſubruffus eſt. Vtrinque ad latera pennæ varijs coloribus diſtinguuntur, albo, ſubruffo, & nigro ſplendente. Magnitudo, & roſtri figura quæ Columbæ. Hæc ille: & reuera tota auis Columbam ita exprimit, vt niſi caudæ breuitas obſtaret, qui aliàs eam non vidit, ex Columbarum genere iudicaturus fuerit.

DE PERDICE MINORE, ſiue Cinerea. Cap. XIX.

a lib. 5. de Aui. c. 15. DE hoc Perdicum genere ita ſcribebat *a* Bellonius. Minorem hanc Perdicem cineream (ita enim griſe transfero, licet ipſe Gallus fuluam vertat) Græcis ignotam fuiſſe præſupponendum eſt, quando eius gentis authorum nemo illius meminerit, quemadmodum quoque nemo latinorum, niſi auis ſub primæ nomine illam quoq; comprehenſam ab ipſis ſtatuas. *Magnitudo.* Minor eſt ruffa, neque eam præſefert excellentiam quam ruffa, ſed in omnibus maculis inferior eſt, hoc eſt minus colorata: quare etiam minoris venditur. *Color.* Vocata eſt cinerea à pennarum colore, ad quem roſtrum quoq;, tibiæ, pedeſq; vergunt: habet item rubri aliquid in temporibus vti rubra, & Græca, quo pulli niſi iam trimeſtre exceſſerint, carent. *Volatus.* Gregatim volat, vt aliæ antè dictæ, vere verò binatim: ſumma ſummarum eiuſdem naturæ eſt, ijſdem minoribus prædita, cæterùm *Mores.* vbiuis frequens. Hucuſq; Bellonius haud ſatis perfectè, notam alitem deſcribens: ſi qui accuratiorem deſcriptionem deſiderent, Ornithologi, qui in delineandis animalibus, maximè verò auibus diligentiſſimus fuit, deſcriptionem legant: quam hoc loco qui nihil in hoc opere quantum fieri poteſt, prætereire volo, ponere non piguit. Eſt autem huiuſmodi. Perdici noſtrati color omnino varius, nec facilis deſcriptu. *Roſtrum.* Roſtrum ſubfuſcum eſt. *Crura.* Crura è fuſco albicant. *Caput.* Sinciput, partes circa oculos, & prora capitis cum initio colli inferioris ruffo colore ſimplici inſignuntur. Reliquum caput ſuperius è ruffo fuſcum eſt. Singulæ autem plumæ per medium maculis diſtinguntur ruffi coloris diluti. *Collum. Pectus.* Collum, & pectus cinerea ſunt, exiguis maculis nigris quaſi per verſus criſpos, & vndantes interſtincta, qualis in ſciuris Ponticis color apparet. *Venter.* In medio ventre vtrinque pennæ quædam ruffi coloris ad fuſcum tendentis ſunt. Inferiora ventris, & crura modicæ ſupra genu plumæ albicantes ſubfuſcæ veſtiunt. *Dorſum. Cauda. Alæ.* Dorſum, cauda, & alæ, varios alternis colores indicant. Nam in dorſo, caudaq; nigricantem, ſubflauum, & ruffum ſaturum colores videas per tranſuerſum alternatim diſpoſitos: minimum autẽ nigri eſt, & quaſi per puncta verſuum vndantium. In alis pennæ maiores fuſcæ ſunt maculis ruffis maiuſculis per tranſuerſum aſperſæ. In ijſdem minores, ſuperioreſq; pennæ magis variæ, & ſplendidæ ſunt, eodem ferè quo per dorſum colore, ſed ſingulas linea media albicans, elegantiſſimè diſtinguit, latere etiam cinereo colore ſunt, vt in collo, & pectore, ſed maculæ aliquot latiuſculæ ruffæ per tranſuerſum intercipiunt. Longitudo caudæ digiti quatuor, & colli ſimiliter, vel paulò minus. Et talis quidem mas erat, ni fallor, mihi hæc condenti inſpectus, fœmina fortè nonnihil differt. *Pondus.* Vncias appendebat duodecim cum dimidia.

DE

Perdix cinerea, siue Starna, cum Origano Heracleotico.

Perdix Damascena cum perdicio, siue parietaria.

DE PERDICE DAMASCENA.
Cap. XX.

VIS, cuius hic modò iconem delineatam exhibui, tota specie, breuitate corporis, crassitieq; ad Perdices accedit, color verò adeo minoribus similis, vt vix ex primo intuitu distinguas: pedes tamen in hac quodammodo lutei sunt: rostrum item prolixius, cùm alioqui auis multò sit minor, quamuis contrà expressa hic icon ostendat: etenim pictor nimis magnam reddidit. Hanc nescio quis mihi transmisit sub titulo Perdicis Damascenæ: verùm nunquid Damasco deportata sit, me etiamnum latet. Syroperdix *a* Æliani non est, etsi magnitudo respondeat: non enim nigra est nostra auis, neq; rostrum habet ruffum, vt de Syroperdice ille tradit, quam pariter in Antiochia Pisidiæ lapides exesse & conficere memorat, necnon & nunquã mansuescere, & semper in feritate perseuerare: carnes item densiores esse, quàm cæterorum, & suauiorem cibi vsum præstare. *b* Bellonius, vti antea quoq; annotauimus, Lagopodis quandam speciem pro Perdice Damascena tradit. Quare operæ pretium fuerit deinceps de Lagopodibus agere, tum ob hanc, tum ob aliam rationem, nimirum quia propter carnis quoque præstantiam Perdices albæ hodie communiter appellantur.

Color. Pedes. Rostrum. Magnitud. Syroperdix Aeliani. a lib 16. de Ani. c. 7. b l. 5. c. 16.

DE PERDICE ALBA, siue de Lagopode. Cap. XXI.

ÆQVIVOCA.

VEM, quam *a* Plinius Lagopodem vocauit, *b* Bellonius nonnullique alij Neoterici Perdicem albam nuncupant: at hęc vox vulgaribus Perdicibus albis etiam competit. Albas autem has reperiri, inter alios fidissimus testis est *c* Iulius Cæsar Scaliger, qui eas, vti etiam albos Lepores in Allobrogũ alpibus sese esitasse scribit. Prætereà ciuis quidam Curiæ Rhætorum, referente Ornithologo, vir non indoctus Perdices albas in montibus Rhætorum inueniri affirmauit, nihil à vulgaribus nostris differentes, nisi quod colorem, quem æstate fuscum, & nostris similem habent, hyeme in candidum mutent, quemadmodũ & Lepores in ijsdem montibus, quorũ pedes etiam villosos Perdices illæ repræsentent. Albas autem totas esse candidas, præter minimas quasdam notas, quæ circa aues nigricent: Lagopodes verò, quamuis eadem magnitudine sint, non tamen esse Perdicum generis: & in frigidissimis montiũ iugis, vel acuminibus morari: vbi ne frutices quidem vlli præ frigore nimio crescere possunt: Perdices locis non adeo frigidis reperiri, & maximè inter iuniperos: Hæc ille vir: at non satis distinctè, siquidem albæ Perdices non habent villosos pedes, à quibus nimirum Lagopus, teste *d* Plinio (de Auibus sermo est) nomen meruit. Verùm Lagopoda esse, hoc est, leporinis pedibus, nocturnis quibusdam auibus quomodo competit, licet alioqui inferius, seu sub pedibus villos non habeant, vt Pliniana Lagopus: vnde in hoc parum circumspectus Albertus, alioqui Philosophus eximius, atque vtinam Latiniore æuo natus, Lagopoda Plinianam cum nocturna aue confundens hunc in modum scribit. *Lagopus pedes habet leporinos, & villum pro plumis, & male volat: & ideo in specubus sub terra viuit, quod si ad prædam aliquando prosilit mox eum capta ad antrum redit & comedit*: & mox hoc ex Plinio addit, *non mansuescere captam mori & citissime putrescere*. *e* Martialis carmen (vt vulgaria exemplaria habent) Lagopoda auritam nominans.

Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus.

mea quidem sententia de nocturna aue intelligendum, quando Lagopus Pliniana neutiquam aurita est: ad hæc Martiali non de lautis auibus sermo est, at de quodammodo porrosis, quales nocturnæ sunt. Quare satis mirari nequeo, neque Ornithologum, neque Bello-

a l. 10. cap. 58. b lib. 6. de Ani. c. 16. c Exer. 591. Perdices albæ. Lepore albi vbi. Lagopodes vbi degãt. d l. 10. cap. 48. Lagopodes quæ feræ. Alberti error. e l. 7. Epig. Lagopus aurita. Martialis explicatus.

Bellonium hæc vidisse, quæ videns doctissimus, & Cæsare Scaligero patre dignus f Iosephus Scaliger in expositione huius Propertiani versus, *Graucidos & catula vox est mihi grata quærentis*, pro Lagopode apud Martialem legendum scribit Glaucopide, aue scilicet nocturna, sed verba clarissimi illius viri ascribere clarioris doctrinæ causa non debeat pigere. Graucidos, & catulæ lege, inquit, Glaucidos, ita vocat ab oculis. Glaucos oculos intelligit, quos Galli vulgò vocant Veronos: quales sunt in plerisq; catellis. Quin & multos catellos vidimus, qui altero rauo, altero glauco erant. Glaucopides, qui vtroque glauco sunt, Græci vocant. Tales aues nocturnæ: omnes enim vna appellatione γλαυκωπίδων comprehenduntur. Martialis.

f lib. 4. in comm.

Catulæ glaucis oculis quæ.

Glaucopides qui.

Martialis correctus.

Si meus aurita gaudet Glaucopide Flaccus.

In qua lectione etiam in manuscriptis exemplaribus menda inoleuit, vt pro Glaucopide Lagopode legatur. Atqui tria absurda sequantur necesse est. Primum Lagopodem non esse auritam. Est enim Lagopus, quam Perdicem albam Inalpini vocant. Deinde prima syllaba corripitur. Postremò auis illa pulcherrima est: ideoq; non videtur inter monstra, & deformia portenta naturæ annumeranda: quum tamen hoc agat Martialis, vt ostendat, monstra placuisse illis viris, quos ordine recenset. At contrà Glaucopis seu Bubo, & aurita, & sanè non inter illa venusta animalia numeranda. Hæc omnia Scaliger filius: è quibus facillimè constare arbitror ignaros rerum naturalium Grammaticos nobis pro Glaucopide aue Lagopodem toto genere, & natura diuersam obtrusisse: quorum quoq; alij eò inscitiæ deuenere, vt Lagopice legerint, & quàm vocem quidam omnium ineptissimè ancillæ nomen interpretantur. Rursus diuersa à Lagopode nostra Lagodia est. Nam Alexander Myndius, referente g Athenæo, & Otidem cum Oto, qui Lagodia dici potest, confundente, Otidem λαγωδίαν cognominari ait. Quidam viri docti Germani Lagopodem croceam Germanicè interpretantur Emmerling. Goldammer quod est genus Passerum, Ornithologo teste. Lagopus autem crocea apud Plinium secunda species est, sola magnitudine à Coturnicibus differens: quæ mihi longè alia auis est, vt suo postmodum patebit loco. Postremò Lagopus Dioscoridi plantæ genus est, at quod tam paucis perstrinxit, vt ex eius verbis, quisnam verus sit Lagopus veterum, intelligere vix quispiam possit: sed de hoc nos suo aliquando volente Deo, agemus loco.

Lagopice.

Lagodia.

g l. 9. c. 13.

Emmerlig

Goldämer.

Lagopus crocea.

SYNONYMA.

LAGOPVS nomen Græcum est, vel ipsomet a Plinio teste, qui & id in latium transtulit, inquiens, *pedes leporino villo ei nomen dedere*. λάγος enim lepus est. Hæc auis Hesychio, & Varino λαγωΐνης meo iudicio dicitur: neque alia fuerit Lagois b Horatio, etsi multi interpres piscem transferat, quemadmodum etiam Calepinus facit, qui tamen aliàs auis genus esse concedit, quæ leporinas habet carnes: quod ex Acrone Horatij scholiaste transcripsit, apud quem sic legitur. *Aut Lagois est auis, quæ carnem leporis habere perhibetur aut genus piscis, quod in mari Italo non reperitur:* ignarus scilicet & ipse, quid Lagois Horatio significet piscemne, an auem, in eo à Plinio dissentiens, quòd carnes leporis habere dicat, quando hic à pedum leporis similitudine nomen, vt dixi, deducat. Verùm videbat Acron Poetam à delicato ad delicationem victum progredi, itaq; ceu leporinis carnibus similem carnem celebrare Horatium cogitabat, nam

a l. 10. cap. 38.

λαγωΐνης.

Lagois Horatij.

b l. 2. ser. 2

Calepini, & Acroni error.

Leporinæ carnis laus

Horatius explicatus.

Inter quadrupedes gloria prima lepus:

Vt inquit ille: neq; ita longè à scopo aberrauit, siquidem Poeta postquam nobiliores pisces, vti exempli gratia scaurum, & ostrea nominasset, ab his ad maiora oblectamenta, quæ ex delicatioribus carnibus percipiuntur, transit, quod vel ex subsequenti saltem versu manifestò satis constare cuiquam potest, sed Poetam audiamus canentem, quò melius intelligamur.

Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno
Ne bibitis diluta foris est promus, & atrum
Defendens pisceis hyemat mare, cum sale panis
Latrantem stomachum benè leniet. Vnde putas, aut
Qui partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitijs, albumq; nec ostrea,

Non

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.
Vix tamen eripiam, posito Pauone, velis quin
Hoc potius, quàm Gallina tergere palatum
Corruptus vanis rerum: quia veneat auro
Rara auis: & picta pandat spectacula cauda.

Veruntamen dictio peregrina morosioribus quibusdam Grammaticorum ingenijs fastidium mouerit, qua Poeta ceu epitheto Lagois vtitur, cùm interim ea nostra opinionem non parum astruat, ac confirmet: nam hæc nostra, aut potiùs Pliniana Lagopus rarò, vel nunquam in Italia, nisi Tridentinis quandoq; montibus Germaniæ conterminis delata capitur. Sed mirum cuipiam videatur, quomodo etymum suum hæc auis Lagopus, vt dixi, vel Lagois dicta è Græcia agnoscat, cùm alioqui *c* Aristoteli planè fuerit incognita, qui nempè alibi nobis scriptum reliquit: nullum animal præter vnum leporem pedes villosos habere. Quapropter Aristoteli existimem hocce auium genus prorsus fuisse incognitum, & Plinium ex alio Græco id nomine descripsisse. Sed iam cætera synonyma, si quæ supersunt prosequamur. *d* Bellonius Gallicè vocat Perdix Blanche de Sauoie, id est, Perdicem albam Sabaudicam. Ornithologus in Sabaudia Vallesijs finitima Arbenne vocari sese accepisse scribit: cui inquit proximum nomen est Vrblan, Italis in Lombardia vsitatum: sed eiusmodi vox mihi, & Italo, & Lombardo quodammodo, planè inaudita est, neq; Italica videtur: Burmij in Rhetis Italicè loquentes appellant, Rhoucas, teste eodem Ornithologo, & alibi Herbei: alibi Perdice alpestre: qui circa Tridentium habitant, Pernise bianche della Montaigne, id est, Perdicem albam montanam. In quibusdam Italiæ locis audio vocari Perdices petrosas. Ab Heluetijs montium incolis Germanicè nominatur Scheehun, Schneuuogel, ei Vuyld Rabhun, ein Vuild VVyszhun steinhun, circa Lucernam schrathun: Quæ vocabula partim à colore candido facta sunt, partim à locis vbi degunt, niuibus scilicet, & scopulis circa montium vertices. Postremæ vocis significationem Ornithologus Heluetius ipse se non assequi scribit, tantùm abest, vt ego eius rationem assignare valeam.

Lagois cur Horatio Peregrina dicatur.
Lagopus Aristoteli incognita.
c l. 3. Hist. cap. 12.
d lib. 5. de Aui. c. 17.
Perdix blanche. Arbenne. Vrblan. Rhouca. Herbey. Perdix petrosa.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

BINA Lagopodis genera *a* Plinius describit his verbis: *Alpium pecularis auis est Lagopus, præcipuo sapore: pedes leporino villo insignes ei nomen hoc dedere, cæterò candida, Columbarum magnitudine. Non extra terram, in qua nascitur, ea vesci facilè, quando nec viua mansuescit, & corpus occisæ statim marcescit. Est & alia nomine eodem à Coturnicibus magnitudine tantum differens croceo tinctu, cibis gratissima.* Prima itaq; Pliniana Lagopus ea fuerit, quam *b* Iulius Cæsar Scaliger depingit, inquiens: *Est in Pyreneis Perdicis facie, cuius rubra crura tegit pluma Columbarum more: ipsa tota candida. Hanc equidem puto Lagopoda Plinianam. Vbi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & soli auersa loca persequuntur: in quibus nix perennat. Idcirco rarò capitur in campis. Tanti candoris est, vt à venatoribus hoc solo, quod niues superat, visu deprehendatur. Latet enim homine conspecto: eoq; dissimulato, sese motu prodere cauet. Tanta ei fallendi fiducia niuis similitudine, & quæ sequuntur.* Quæ profectò descriptio quoad auis colorem, magnitudinem, & locum, in quo degit, absq; vlla controuersia Plinianæ ex æquo respondet. Quam, n. Ornithologus depingit, binas autem, easq; diuersas depingit, vniusq; nobis iconem exhibet, alterius quoq; in appendice operis iconem daturum pollicitus, sed in fine operis eandem nobis pro diuersa obtrudit, estq; ea, quam & nos depictam damus, & quæ ex Heluetia mihi & ab Eminentiss. & Reuerendissimo Card. Paleoto tunc temporis Auditore Rotæ ad sacratissimam Tridentinam Synodum à Paulo Quarto Pontifice Optimo Max. propter multi iugam eius eruditionem misso mihi transmissa fuit, propter aliquot nigras potissimum pennas, quas, vt mox in descriptione patebit, habebat, neutra Plinianæ ex æquo respondet, quemadmodum neq; illa quam aliquando apud Serenissimum Magnum Hetruriæ Ducem obseruaui, cui propè rostrum, & vropygium macula erat nigra. *c* Olaus magnus in septentrione genus auium niualium esse attestatur, quæ in sæuissima hyeme tantùm, & magnis niuibus prodeant, Turdi magnitudine, & sapore, totæq; candidæ. Has aues Ornithologus Lagopodes esse iudicat, vel eis congeneres: at magnitudo a Plinio Lagopodi albæ ascripta non respondet. Quod modò ad secundum Plinianum genus attinet, inter omnes, quotquot hactenus scripserunt, & quotquot rerum naturalium peritiam profitentur, nemo præter vnum Ornithologum, qui suspicatur illud genus

a lib. 10. c. 48.
b Exer. 59. Lagopus Pliniana.
Ornithologi Lagopoda non esse veram Plinianam.
c l. 19. rer. sept. c. 19. Aues albæ Lagopodes credita.

Authoris humilitas. esse, quod primo loco nos exhibebimus, nemo inquam hactenus de eo iudicault. Quapropter oratos & exoratos quosdam homines velim, qui in iudicando nimis sæpè superstitiosi tacere omnino malunt, quàm propriam opinionem super aliqua re ambigua in medium afferre: vt si ipsis noua istæc mea super hac alite minus arrideat, saltem æqui boniq; consulant. Opinor itaq; sicuti quoque in Perdicum historia annotaui, hoc secundum Lagopodis genus eam autem esse, quam *a* Petrus Bellonius nobis descripsit, depinxitq; sub titulo Perdicis Damascenæ, vel Syriacæ. Conferte obsecro Plinianis verbis Belloniana, & vos etiam, qui nimis scrupulosa cura paruula quæque momenta examinatis, non dubito, non hæsito, quin opinionis meæ ocyus & accessores, & patronos habuero. *e* Plinius sola magnitudine hanc Lagopodem à Coturnicibus differre dixit, innuens interim colore quodammodo similes esse, sed croceo tinctu: circũ oculos nimirũ quod Perdicibus omnibus cõmune est, imo & Lagopodi tum nostræ, tum Ornithologi, & (vt opinor) Plinianæ, & Scaligeranæ. Nam & apud Alphonsum eius nominis Secundum Serenissimum Ferrariensium Ducem, Lagopodem obseruaui eiusmodi oculis, cætera candidam. Bellonij Damascena Perdix Coturnicis instar diuersicolor est, dorso, & collo Gallinaginem, seu Rusticulam æmulans. Accedit par vtriq; magnitudo: est enim rubris, & cinereis Perdicibus minor, hoc est media inter Coturnices, & Perdices minores magnitudine: Attamen hoc vnicũ duntaxat signum obstat, quod Bellonius Perdici suæ torquem in pectore tribuat: cuius sanè, & Plinius erat facturus mentionem, si eo sua auis decorata fuisset. Sed cùm & id in icone, quam Bellonius exhibet, & quam mox ex eo nos quoq; dabimus, non conspiciatur, itaq; id ceu parui, aut nullius fortassis momenti, & tanquam parum conspicuum à Plinio fuisse omissum arbitror. Erant enim veteres in descriptionibus suis vel admodum negligentes, vel saltem parum circumspecti, quemadmodum & nos sæpe in rebus tritis delineandis.

Lagopus altera Plinij quæ sit. d lib. 2. obseruat. cap. 93. & 5. de Auib. c. 14. e l. 10. cap. 38. Plinius expositus. Lagopus crocei oculis cætera candida.

FORMA. DESCRIPTIO.

LAGOPODA mihi missam ita descripsi: magnitudo alitis à rostro ad caudæ vsque extremitatem commensuratæ respondebat magnitudini Columbæ, duos nimirum fermè dodrantes explens. Tota erat candida, si caudæ pennas excipias, quarum pleræq; nigræ erant. Pedes, & digiti pennis vestiebantur. Rostrum nigricabat. Supercilia in mare magis quam in fæmina rubebant: nam in hac erant pallidiora. Auriũ foramen satis patulum. Mas habebat in collo maculas quasdam nigricantes, quæ in fæmina nõ erant. Plumarum radices in vtraq; erant nigræ. Ex hisce, nisi turpiter labimur, vel cœco clarum arbitramur hanc eam Lagopoda esse, quam Ornithologus variam appellans, ita delineauit. Alterum etiam Lagopodis genus in Heluetiæ montibus reperitur. Auis huius generis, quam descripsi, mas erat, ventre candido, & alis quoq; albissimis. A posteriore parte tamen pennæ aliquæ partim fuscæ, partim variæ (στικταὶ) erant. Caput, collum, & dorsum plumis fuscis, & maculosis distinguebantur. Collum supina parte plurimum albi, nigri parum habebat: prona partim varias, partim albas plumas. Pelli cula supra oculos vtrinque semicirculi figura rutila eminebat. Rostrum perbreue, nigrum: cuius pars superiori incuruata, inferiorem canaliculatam in se recipiebat. Cauda digitos quinque, longa duodecim pennis nigris constabat, & duabus in medio candidis, & tribus, aut quatuor varijs. Circa coxas densæ, & multæ erant albæ plumæ, ad imos vsque digitorum vngues adnatæ, ita vt nihil planè nudum appareat exceptis vnguiculis nigris. Vola pedis tantùm, & interna digitorum pars sine plumis erant; digiti tamen vndiquaque coeuntibus plumis tanquam pilis integi poterant. Magnitudo Columbæ, aut paulò maior. Longitudo totius circiter palmos quinque. Hanc autem circa Tridentium Italicè puto dici Otorno: circa Verbanum Lacum Colmestre. Nostri priuatim Stheinhun, id est saxatilem Gallinam appellant, & vt præcedentem (quam mox describemus, & depingemus) aliqui. Sunt qui, distinguendi gratia, magnitudinis differentiam adijciant. Gonijcio autem secundum hoc genus paulò maius esse. De priore quidem genere dubium mihi non est, quin sint Lagopus prima Plinij, candida, &c. Hoc secundum verò, etsi dubitari fortè potest, an secunda Plinij Lagopus sit, quam à Coturnicibus magnitudine tantùm differre scribit; omnino tamen ad idem genus cum prima referri debet. Hæc omnia Ornithologus. Mihi neutra Plinianis Lagopodibus respondere ex æquo videtur. De Lagopode verò, quam Plinij primam esse affirmat, hunc in modum scribit addita icone.

Magnitudo. Color. Pedes. Rostrum. Cilia. Lagopus varia Ornithologi. Color. Collum. Cilia. Rostrum. Cauda. Coxæ. Pedes. Magnitudo. Lõgitudo. Otorno. Colmestre Steinhun. Lagopodis Plinianæ descriptio.

Allata

Lagopus auis, cum lagopode herba.

Allata eſt mihi aliquando Lagopus, initio Maij capta magnitudine Columbæ, tota candida, niſi quòd pennæ in cauda vtrinque nigræ erant, (Plinius totam candidam eſſe ait) Pedes, & digiti vndiquaq; hirſuti, vt in lepore. Roſtrum quale Galli Corylorum dicti, quem Attaginem interpretor. Auriculæ nullæ, nec aliquid aurium inſtar eminens, vt mireris, cur Lagopodem auritam Martialis dixerit. Amplius corpus mari, & à roſtro oculos verſus linea nigra, qua fœmina caret. Supercilia etiam, ideſt, ſemicirculi ſupra oculos in mare magis rubent, in fœmina pallent. Æſtatem fuſcam eſſe aiunt, non albam: eas verò, quæ non aſcendant in montes, ne hyeme quidem albeſcere. (Vel hinc ſaltem quis Plinianam Lagopoda non eſſe non videat?) Eadem in ijs quæ in Perdicibus, obſeruari, quòd oua humi pariant, & quòd gregatim volent, nec in ſublime. Vocem edere non diſſimilem ceruinæ. Propè niuem, & glaciem degere in Alpium verticibus tota hyeme. Cauis equorum veſtigijs per niuem aliquando inſidere, vnde, ſi quis fortè accedat, ſubitò euolent. Viatore propè admittere, minimè ſuſpicaces. Capit interdum pane tantùm obiecto, alio accedente à tergo. Hactenus ille. Supereſt Belloniana Perdix Damaſcena, ſeu Syroperdix, de qua his verbis a latinus factus loquitur. Quamuis reperiantur authores, qui Perdicis mentionem faciunt, quæ latinis Syroperdix appellatur, tota nigra præter roſtrum, quod rubrum eſt, nulla ratione manſueſcens, frequens verò in Antiochia, & Piſidia. Veruntamen Damaſci morantes aliam auem ſpeciem obſeruauimus, quam, cum nullum, quod antiquitatem saperet, nomen ei accommodare ſciremus, Perdicem Damaſcenam appellauimus. At ne eadem, quæ de ea ſcripſimus diuerſimodè repetamus, itaq; iſtæc ex capite nonageſimo tertio libri ſecundi noſtrarum obſeruationum excerpſimus, vbi ita ſcripſeramus. Nullæ ſunt Damaſci

Auricula. Supercilia. Vox. Locus. Capiendi ratio. Perdicis Damaſcenæ deſcriptio. a l. 6. Hiſ. auib. c. 16. Color. Roſtrum. Nomenclatura.

Lagopus altera, Perdix Damaſcena Bellonij, cum gramine phalaroide.

(vtitur nunc interpretatione doctiſſimi Caroli Cluſij Atrebatenſis, qui Bellonij obſeruationes ex Gallia in latium tranſtulit) ſylueſtres aues magis inſignes, quã eius regionis Perdices: minores eæ ſunt rubris, & cinereis. Dorſi, & colli colore Gallinaginem, ſiue Ruſticulam æmulantur: alis verò alius ineſt color, nam quæ corpori iunguntur albis, fuſcis, & fuluis pen-

Magnitudo. Color.

pennis integuntur: decem verò remiges pennæ cinereæ sunt, alarum pars interior, & venter albent, torquem habet in pectore, vt Merula torquata, vel Tetrax, rubro, & fulgo flauoq; coloribus constantem: alioqui capitis, & colli inferiore parte rostro, & oculis Perdicis similes, breuisq; cauda. Eam inter alterius Ortygometræ, seu Perdicis Rusticulæ, aut Pluuier Gallorum genera reposuissemus, nisi crura haberet pennis vestita, vt Allobrogica Perdix alba, quæ Lagopus est, vel Columba plumatis pedibus. Iconem in nostris obseruationibus non expressimus, at sponte in hunc locum exprimendam reseruauimus. Hæc ille.

NATVRA. MORES.

LAGOPODES non extra terram, teste a Plinio, in qua nascuntur, facilè vescuntur, tantæ nimirum feritatis atq; indomitæ naturæ, vt viuæ nunquam mansuescant, & corpus occisarũ statim marcescat. Atq; hæc tantummodò de natura Lagopodum apud veteres exarata inuenias. Recentiores autẽ in eius inuestigatione longè diligentiores extiterunt, sed ex quorum relationibus tamẽ nihil certi colligas, Perdicumnè naturam sapiant, vt affirmat b Bellonius, an cõtra animalia sint simplicia, ac penitus stolida, vt c Scaliger significare videtur, tantam simplicitatem eius tribuens, vt à venatoribus dispositã lapidum seriem transilire non audeant, sed secundum illam, quasi secus murum insuperabilem decurrentes in decipulas incidant. Sed Bellonium hoc latuerit, & quod idem Scaliger subdit tantummodò examinauerit, idq; vafritiei, calliditatiq; ascripserit, potius quam ingenij stoliditati, videlicet, quòd conspecto homine lateant, corporis candori, quem cum niue, in qua perpetuum degit similitudinem gerere nouit confisæ. Sed & hoc tanti momenti non est, vt Perdicum naturam sapere dici mereans. Præterea subinde patebit, quàm facilè sese capi auis ista sinat.

a lib. 10. c. 38.
b lib. 6. de Aui. ca. 17.
c Exe. 59.
Lagopus an stolida auis, an callida.
Lagopus conspecto homine vt lateat.

LOCVS. NIDVS.

LAGOPVS, inquit a Plinius, *Alpium peculiaris est*, sed nunquid in Italiæ Alpibus reperiatur, adhuc dubito. Necdum enim hactenus obseruaui. Solus tamen Zaccharias Lilius, Lagopis, inquit, quos Francolinos appellant, ager Vicentinus abundat, qui optimi saporis bonitate Phasianos, & Perdices superant. Sed verendum est, ne vir iste Francolinos Attagenes (quas ibi reperiri proprio loco diximus) cum Lagopodibus confuderit, falsus scilicet nominis homonymia. Et reuera Horatio Lagois (supra diximus eandẽ esse forsan auem cum Lagopode) peregrina dicitur. Vera Pliniana prima Lagopus teste b Scaligero in Pyrenæis montibus reperitur, & in summis iugis eminentibus (vtimur interim eius verbis) ei valli, cui Arbusti cognomen est, qua fauces aperiunt iter, inter Tarroconensem frequentissima. Scribit ibidem idem Scaliger, vbi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & Soli auersa loca prosequi, in quibus nimirum nix perennat: atq; idcirco rarò capi in campis. Ea item auis, quam pro Lagopode ex Ornithologo dedimus depictam, in alpium verticibus propè niuem, & glaciem tota hyeme degere dicitur. Ex quibus Lagopodem non tantùm frigore gaudere videmus, sed calorem, quin tempore Solis tanquam naturæ suæ hostem aspernari. Sed non semper id facere putandum est. Nam vbi nidulentur? vbi incubent? Vbi pabula quærant? Ornithologi Lagopodem humi parere inquiunt, addo ego, Perdicũ more. Cui enim volandi facultas deest. (Nam neque in sublime volare aiunt, & gregatim) huic teste c Aristotele, nidus non prodest.

a li. 10. ca. 38.
b Exer. 59.
Nidus.
c li. 9. Hist. cap. 8.

VOX.

LAGOPVS depicta ab Ornithologo vocem dicitur edere nõ dissimilem ceruinæ a Bellonio verò, eadem, qua Perdices vti scribit, quare rei veritas aperienda foret. Ego quid de voce dicam non habeo.

a l. de Aui. cap. 17.

CAPIENDI RATIO.

Lagopus facilè capitur.

PERDICVM genus quàm difficulter capiatur, ſuprà videre eſt. Contrà hic euenit in capienda Lagopode propter auis ſimplicitatem, adeo vt interdum pene tantùm obiecto capiatur alio accedente à tergo. Lagopus, inquit Stumpſius, non procul volat, & facilè capitur, tanquam ſimplex, & ſtolida auis, hoc ferè modo. Lapides oblongo ductu diſponuntur, tanquam ad muri extruendi initium. Eò cùm peruenerint Lagopodes, non tranſiliunt, ſed iuxta illum ſubinde aſcendunt, deſcenduntq;: tum auceps funem longum laqueis inſtructum iuxta eundem extendit, & cum illic viderit aues, funem tam diu huc illuc trahit, donec illæ collo illaqueantur. Quin & ſimplicius ac minori opera interdum alij capi aſſerunt, nimirum hoc pacto. Aucupum alter pileum manu rotat, quem dum admiratur auis, alter cum longa arundine, & laqueo accedit.

VSVS IN CIBO.

a lib. 50. c. 38. *b 2. ſer. 2.* *c Exer. 59.*

PLINIVS *a* Lagopoda præcipuo ſapore eſſe dixit. Et quantum eam prædicet *b* Horatius, habes in ſuperioribus. Ornithologus ſe aſſatæ Lagopodis carne guſtata, ſubamaram reperiſſe ait, at guſtu non ingrato, & delicijs quæſitam. Mihi miſſam guſtare propter marcorem, quem ex itinere conceperat, non licuit. Aiunt Norici atteſtante *c* Scaligero, earum carnes eſſe ſaluberrimas: quarum eſu naturalis calor mirificè roboretur. Addit idem, omnium carnes celerrimè corrumpi.

DE COTVRNICE LATINORVM.

Cap. XXII.

Ordinis ratio.

PRÆTER anni tempus, quod vel ſolum me ad conſcribēdam huius auis hiſtoriam inuitare debebat (nunc enim egregiam illam ſuam cantilenam paſſim in agris, & in caueis etiam incluſa occinit) natura eius etiam hunc ſibi locum vendicat. Quid enim Coturnix cum Perdicibus præter nimiam illam his attributam verſutiam, non habet commune? Cuncta equidem, ſi *a* Ariſtoteli credimus. Par ei libido, par in libidine improbitas, victus, volatus, nidus, incubatus idem, eadem pullorum educatio: nec non pugnacitas eadem, ac fortaſſis etiam maior. Huius item pugnam multi celebrarunt, qui tamen Perdicis non meminerunt. Quo in ludo illa (vt id obiter dicamus) præcipuè celebratur, quam omnium victricem mirata eſt Alexandria, Vrbs quippe tota in huius alitis præconijs occupata. Hanc tanti fecit Cæſar, qui primus Auguſti cognomine vſus eſt, vt Erotem Ægypti præſidem, cùm neſcio quia moroſitate hanc in ludibrium emiſſet, aſſamque deuoraſſet, inquiſitum ſuper hac re, ceu peſſimo, ac deteſtando ſcelere faſſumque malo nauis juſſerit affigi, ac tam abominando mortis genere ducem illum tanquā hominem peſſimæ indolis affeciſſe, quo morte tam celebris in pugna auis cohoneſtaret, alioſq; poſtmodum à ſimili audacia deterreret. Meminit hujuſce tam atrocis mulctæ *b* Plutarchus. Refert pariter *c* Fabius Quintil. eloquentiſſimus ſcriptor iudicium Areopagitarum, quo damnatus ſit puer, quòd inuentus eſſet Coturnicibus omnibus, quas poſſet cōprehendere, oculos eruere. Hinc nanque euidentiſſimum ſibi capiebant argumentum pernitioſiſſimæ mentis, multiſq; malo futuræ, ſi adoleuiſſet. Ex quibus exemplis quanti olim ab omnibus, maximè principibus, Coturnix æſtimata fuerit, quis non videat? At cōtrà fortè Plinij aſſecla quiſpiam, & Coturnicum oſor mihi obiecerit dicens, neutiquam Coturnici inter haſce hactenus recenſitas lautiſſimas volucres locum eſſe aſſignandum, poſtquā veratri ſemine veſcatur, & iccircò veterū menſas eam damnaſſe: ſimulq; Comitialem propter morbum deſpui ſuetam, vt *d* ille memoriæ prodidit, Galenuſq; atque Princeps Arabicæ ſcholæ Auicenna repetunt. Cui, vt modò reſpondeam, loci iſtius conditio prohibet, quare deferam reſponſum ad rubricā de vſu in cibis, vbi dilucidè firmiſq; ac validiſſimus argumentis eiuſcemodi opi-

a 9. Hiſt. c. 8.
Coturnicē pugnacem quāti fecerit Auguſtus Erotes Ægypti præfectus cur ſuſpenſus.
b in Apoph tegm.
c li. 5. Inſt. Orat. c. 9.
Puer Coturnicibus oculos eruens, vt punitus:
Coturnicis æſtimatio.
d lib. 10. c. 23.

di opinionem multis hactenus hominum mentibus radicitus infixam peſſundabo. Illud tamen vtpotè ad hunc locum ſpectans ſilentio inuoluere nec poſſum, nec habeo, eò inſaniæ nonnullos deueniſſe, vt Coturnicem Italis vulgò dictam, quæ abſque omni controuerſia Perdix ruffa eſt, vti abundè ſcriptum eſt à nobis ſuperiùs, veterum Coturnicem eſſe contendere non vereantur. Quorum Mehercule error craſſior eſt, quam vt nos in eo refellendo, vel tantillus temporis cõtendere dignemur, eoq; maximè cũ doctiſſimo viro *a* Aloyſio Mundella ſatis ſuperq; ſit reprehenſus. Quicquid autem de Coturnice ſua Veteres ſcripſere, ea ad vnguem in noſtra Qualea (eo enim nomine noſtris aucupibus venit Latinorum 10 Coturnix) obſeruare licet: quin imò ſola vox nobis ſufficere deberet, à qua nimirum pleriſque volatilibus nomina indita ſunt. Nam ſi quis iteratim ſonet Coturnix, ita vt ſingulas ſyllabas toni tractu pronunciet, auis vocem liquidè, ac exactè imitatum ſe agnoſcet. Quare non eſt, vt in profligandis hiſce anilibus deliramentis diutiùs immoremur.

Coturnicẽ Italorũ cur Coturnice Latinorum aliqui confunaunt. *a li. Epiſt. Med. Ep. 9.*

ÆQVIVOCA.

Χεννίον, ideſt, vt vertunt, Coturnix parua, de qua ſic *a* Athenæus, *Auium, quas Chennia nominant. Sunt autem puſillæ Coturnices: meminit Cleomenes ſua ad Alexandrum epiſtola ſic. 20 Phaleridas ſale conditas decies mille: Tylacum quinque millia: Chennia ſalſa decies mille. Hipparchus in Iliade Ægyptia: Non mihi vita placuit quam degunt, Ægyptij Chennia vellentes & ſalpas comedentes.* Eiuſmodi animalia quæ ſunt, hactenus, vt ingenuè fatear, me latuit: Coturnices tamen eſſe non credo, nam hę diminutiua voce, idem Athenęus ibidem ex Eupoli Ορτύγια vocat. *b* Iacobus Dalechampius vir vndequaque doctiſſimus χέννια interpretatur aues Alaudis ſimiles, maiores, corpulentiores, roſtro latiore, quas Galli Calendere dicunt. Verum quo argumento id faciat, omnino nõ video. Suſpicati quiſpiam poſſet Chennia piſciculorum quoddam genus potiùs eſſe quam auium. Vnde enim tanta auium copia, vt decies mille ſale condirent? Ad hæc piſces ſale condire vſitatiſſimum, non item aues. Hæc ſubolentes Heſychius, & Varinus, vterq; nimirum dubius auibuſne, an piſci-30 bus potius χέννια aſcribere, χέννιον, inquiunt auicula quædam eſt apud Aegyptios ſale aſſeruari ſolita, & genus piſcis. Hanc meam coniecturam doctis viris diſcutiendam relinquo, futurus in hac opinione audacior, & pertinacior, niſi Æthenæum eo loco ſcirem ad auibus agere. Stelephuron herbam nulli non notam *c* Plinius quibuſdam Ortyga, id eſt Coturnicem & plantaginem vocari etiam ſcribit: Sed Theophraſtus, ex quo id ſuam hiſtoriam ille tranſtulit, Plantaginem quibuſdam, Ορτυγα dicit ait, non autem Stelephurũ: ſed vtramque herbam dicit eſſe ſpicoſam, *Spicoſa igitur, d* inquit, *oculus caninus, & cauda vulpina, & Plantago quæ Agnina lingua à quibuſdam vocata eſt, & ab alijs* Ορτυξ: (Gaza vertit Coturnix) *huic quodammodo ſimilis bibinella eſt.* Nec alia fortè quam Plantago fuerit illa herba, quæ Heſychio, & Varino Ορτυξ appellatur.

40

Chennion. *a lib. 9.* *Chennia qualia animalia.* *b In marg. Athenæi.* *Calendere Gallorum.* *c lib. 21. ca. 17.* *Plantago Stelephuros.* *Plin. error.* *d 7. Hiſt. Plant. cap. 10.* Ορτυξ.

SYNONYMA.

COTVRNIX Hebræis appellatur Schelau, & Scalium Coturnices licet *a* ſeptuaginta, alibi Ortygometram, id eſt, matrem Coturnicum verterint. Dauid Kimki autem interpretatur auem præpinguẽ, quæ dicatur vulgò Qualea. Idem facit Rabbi Salomon Ioſephus, & D. Hieronymus aſtipulantur. Miratur Sanctes Pagninus eſſe, qui ac ſi per Scin dextram ſcribatur, huius etymum afferunt, quòd in abundantia frumenti iuxta 50 apologum ocioſa, & ſecura deſiderat, pinguedine ingrandeſcens. Eſt enim auis præpinguis. Chaldæus interpres Selau habet. In dictionario Syrochaldaico legitur Scilua. Arabs Salui, Perſa Moreg Zag, & *b* alibi Arabs, ſimiliter & Chaldæus Shaliu. Perſa Moreg Zeha. *c* Alibi vbi Chaldæus Phaſiani, Arabs Elſchalui cum articulo el. In dictionario trilingui pro Coturnice legitur Schalau, Salua, & Kakli, quæ poſtrema vox etiã in Syrochaldaico dictionario reperitur, quemadmodum & Saluain. Dorache Auicennæ interpres exponit ex *d* Ariſtotele Coturnices. Bellunenſis apud eundem Auicennam Seman interpretatur Coturnicẽ, vel Qualeam: Altedarugi verò (aliàs Altaiugi) Phaſianum vel Perdicem, vel auẽ Coturnici ſimilem. Græcis Ορτυξ appellatur, hodie verò vulgò Ορτύκη, vel Ορτιυ. Eupolis teſte

Schelau. *a Exo. 16.* *Selau.* *Scilua.* *b Num. 11.* *c Pſal. 105* *Scalau.* *Dorache.* *d 8. Hi. ca. 10.* Ορτυξ. Ορτυκι.

e lib. 9. f in pace. ὄρτυξ, vt declinetur Antogos. Hakalokirim. Harcoyz. Guagias. Bedæ error g In exp. c. 16. exo. χοντιλός. ἀκοντιας serpens. τορτυξ. Perdices nanæ. h l. 12. c. 7. Ortygiæ insulæ etymum. Correlius. Quaglia. Qualean. i lib. 2. de morbo Gal. Etymum. Quaquila. Quiſquila

teſte e Athenæo imminuente vocis ſignificato, in Vrbibus Ορτύγια tanquam Coturniculas
dixit his verbis: *Aliquando Coturnices nullas tu aluiſti: Ego verò poſtea* μικρά ὀρτύγια, *id eſt, exi-
guas Coturniculas: quid inde? Antiphanes in ruſtico ſic* ὀρτύγιον *dixit. Et quid nam facere potes
Coturnicula cum animum habeas?* Porrò idem Athenæus ibi ſcriptum reliquit dictionis
ὄρτυγος mediam ſyllabam ab Atticis produci, teſtemq; citat Demetrium Ixionem, qui id
ſcribat in libro de conſuetudine loquendi. f Ariſtophanes verò verſus ſeu metri cauſa
corripuit. Docet item quomodo ὄρτυξ declinandus ſit, inquiens: ὄρτυξ, κόκκυξ declinatur
per υγος, nam nomina υξ maſculina biſſyllaba, ſi conſonantem aliquam immutabilem
initio ſecundæ ſyllabæ habent, declinantur per κος, vt κῆρυξ, excipe ὄνυξ: reliqua per
γος, vt ὄρτυξ. Pro Coturnice Albertus deprauatas, quaſdam voces habet, vt Antogos pro
ὄρτυγος, Hakalokirim, & Harcoyz. Alij inquit ipſe, Guagias (forte Qualeas) vocant.
Multi, quos inter etiam g Beda eſt, perperam Coturnicem Græcis Ortygometrã eſſe dixe-
re, de qua nos ſeparatum agemus, χοντιλος Heſychio, & Varino auis genus eſt aut Cotur-
nix, item ſerpens, iaculus nimirum, qui ἀκοντιας aliàs dicitur, quaſi acontilus. Pro ὄρτυξ
apud Varinum τόρτυξ quoq; legitur Longolius, Coturnices exiſtimat Theophraſto dici
Perdices nanas. Quod ad etymum attinet Græcæ vocis ὄρτυξ, h Iſidorus ait ita vocari, quia
in Ortygia inſula priùs viſa ſit hæc volucris: mihi contrà inſula, quæ aliàs dicitur Delos,
vt ſuo loco dicetur, ab aue potius nomẽ obtinuiſſe videtur, quã auis ab inſula; Latini nulla
vtuntur ſynonymia. Comeſtor tamen vulgò Currelium dici vult à currendo: ait id nomi-
nis Perdicibus, ſimilibuſq; alijs auibus, qui plus pedibus quam alis ferè valent, attribui po-
teſt. Italis nobis Quaglia dicitur, quã vocem nonnulli parũ Latini in Latiũ trãſtulere, Qua-
leam dicentes: Plautus alibi Coturnix dixit in fæminino genere, & nos hac in re ipſum ſe-
qui volumus. Prima ſyllaba corripitur, legitur tamen producta apud Lucretium hoc verſu.

At capris adipes, & Coturnicibus auges.

Hæc poetica licentia vſus etiam eſt doctiſſimus i Hieronymus Fracaſtorius canens.

Viteturq; grauı Coturnix tarda ſagina.

Periti etymum à ſono vocis deducunt, ſonat enim iteratim Coturnix, vti ſuprà diximus,
Blondus Qualeam quoque hinc dictam ſcribit: Antonius Gaſius Quaquilas ſcribit com-
muniter appellari. Apud Arnoldum Villanouanum Quiſquila in eodem ſignificato legere
eſt, vti pariter apud Albertum, Coturnicem Galli Gaille vocant: Hiſpani Cuaderuiz.
Germani ſuperiores Vuachtel: Belgæ Quartel, non autem Quackel, vt habet Ornitholo-
gus: Angli Qu ayll. Illirij Krzicpelka, vel Krzepelka.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

a lib. de col. b lib. 1. de Polonia. Coturnices virẽtibus pedib.

VNVM duntaxat hactenus à me Coturnicum genus obſeruatum eſt, neq; aliquem
video aliud obſeruaſſe. Nam quamuis a Ariſtoteles ſcribat viſam quandoq; Co-
turnicem albam, ea diuerſam ſpeciem minimè conſtituit. Cur verò quibuſdam
in locis aliquando albeſcant aues, & ipſemet ibi Philoſophus diſputat, & eſt à nobis ſæpiùs
indicatum. Veruntamen iam in mentem mihi venit legiſſe me aliquando apud b Martinum
Cromerum in campis Ruſſicis, & Podolocis (an forte Polonicis elegendũ) reperiri Cotur-
nices virentibus, pedibus quarum vſus etiam ſpaſmũ inducat. Noſtrates pedes virides non
habent & nunquid ſpaſmũ, & conuulſionem comeſæ inducant, alio loco à nobis diſputant.

FORMA. DESCRIPTIO.

a lib. 10. c. 22. b lib. 9. c In Piſio. Coturnix cur Perdix nana credita.

NOTÆ quotquot ſuæ Coturnici veteres aſcripſerunt, ad vnguem omnes in noſtris
reperiuntur. a Plinius paruam auem vocauit, & noſtra parua eſt. b Athenæus pedes
fiſſos tribuit, eiuſq; teſtem adducit Ariſtotelem, & noſtræ eiuſcemodi pedum con-
ſtitutio conuenit. Rurſus c Ariſtoteles, ſi modò verus Ariſtoteles, Coturnicibus, & Gallina-
ceis pinnas duras eſſe, inquit, quod pariter ſignũ noſtræ Coturnici cõmune eſt. Verùm hu-
iuſmodi notæ omnes multis alijs cõpetunt. Lõgolius arbitratur Theophraſto fortè Perdi-
ces nanas dici, quoniã ita per omnia Perdicẽ imitantur, vt pręter exiguitatẽ, & preſſitudinẽ
corporis planè nihil diſtẽt. Cui verò doctiſſ. viro cur hac in re repugnẽ non video pictam
Perdi-

Coturnix mas cum adianto.

Coturnix fœmina cum elleboro nigro adulterino.

Perdicem vocabat Martialis, quod epithetum Beroaldus Coturnici attribuit inquiens.

& picta Coturnix
Preſſa ſub Accipitre fata cruenta gemens.

a lib. 9. Fœminæ, & Maris differẽtia.

Fæmina Coturnix, inquit Alexander Myndius apud *a* Athenæum, quàm mas collo eſt graciliore, parte mento ſubiecta minimè nigra. Sed & alijs notis diſtinguuntur. Totus fæminæ color quodammodo teſtaceus eſt ſuperius ad ceruicem, dorſum, caudam, & alas, ad mentum, & pectus ſubluteus, ad ventrem ferè albus. Mas longè maior, caput, ceruicem, dorſum, caudam, & alas fermè nigra albis, oblongis deorſum tendentibus lineis, obtinet. A roſtro ſupra oculos, & aures linea inſignis longitudinis ad ceruicem vſque excurrit. Quod Alexander Myndius ſub mento nigrum vocabat: id ad colli inferioris initium deſinit, ſed ſupra oculos, ſub nempe paulò ante nominata oblonga alba linea circulares aliquot maculas habet, ſeu mauis appellare lineas, albas nimirum binas, tres nigras alternatim poſitas: quæ res non parum decoris aui conciliat. Roſtrum in mare etiam magis, quam in fæmina nigricat. Mas ſupra roſtrum ceu capillos quoſdam habet, qui in fæmina deſunt. Collum planè ruffum albis intercurrentibus lineolis. Pectus, & venter, vt fæmina, quaſi alba, ſed huic ruffæ verſus alas maculæ ſunt Cauda fæminæ pro portione maior. Pedes in mare minus quam in fæmina luteſcunt: quorum digiti ita conſtituti ſunt, vt medius primo, & tertio (qui ferè æquè longi ſunt) longè maior ſit; poſterior, nempe quem pro calce habent, admodum exiguus.

ANATOME.

Oſſa. Gula. a 2. Hi. vl. b l. 9. Cor. Iecur. Fel. c 2. Hiſt. c. vlt. Teſtes.

COTVRNIX internas quaſdam partes obtinet diuerſæ ac in multis alijs auibus conſtitutionis. Oſſa in primis, teſte Oro Apolline, dura, & ſolida, vtpote quæ difficulter afficiantur, qualia nimirum auem pugnacem decebant. *a* Ariſtoteles gulam infrà ampliorem eſſe dixit, & paulo pòſt, *Coturnici*, inquit, *præcæteris hæc propria habentur, vt & ingluuiem, & gulam propè ventriculum amplam, & latam habeat.* Alexander verò Myndius apud *b* Athenæum in fæmina Coturnice diſſecta ingluuiẽ ait amplam non videri: magnum verò cor habere, atq; id τρίβολον, (triu ſculum vertit Dalechampius) muricis modo, in tres velut cuſpides diuiſum. Iecur, & fellis conceptaculum inteſtinis agglutinata: (*c* Ariſtoteles ſimpliciter fel inteſtinis iungi dixit) fellis ad inteſtina labentis canalem paruum, & vix ſpectabilem: teſtes iecori ſubditos, vt Gallus.

LOCVS.

Coturnix migrat, & quomodo. a 8. Hiſt. c. 12. Diſcedere volentes, vt noſcat auceps. b l. 10. cap. 23. Migratio. Coturnicũ deſcripta.

LOCA amat campeſtria, in ſegetibus viridibus primum, mox maturis, deniq; in earum ſtipulis latitans, nulli non genti nota auis, at migratiora, & quæ quotannis ad nos vere aduolat, & nedum elapſa penè æſtate diſcedit. *a* Ariſtoteles author eſt hoc auium genus, cum hæc loca adeunt ſine ducibus pergere, ac cum hinc abeunt, ducibus Lingulaca, Oto, & Matrice (Ortygometra) proficiſci, atq; etiam Cinchramo, à quo noctù etiam reuocentur. Cuius vocem cùm ſenſerint aucupes intelligere parari diſceſſum. Dixit inſuper diſcedere antequam Grues; alteram enim Auguſto, alteram Septembri menſe incipere. Sed *b* Plinius quod hic Ariſtoteles de diſceſſu ſcribit, id ad aduentum tranſtulit, inquiens. *Coturnices antè, & ſemper aduentunt quam Grues.* Fuit tamen Plinius in deſcribendo earum diſceſſu, & aduentu diligentior, quam Ariſtoteles. Quare neque verba illius aſcribere clarioris doctrinæ cauſa piguit. *Aduolant & hæ*, inquit, *ſimili modo non ſine periculo nauigantium, cùm appropinquauere terris. Quippe velis ſæpe inſidunt & hoc ſemper noctu, merguntque nauigia. Iter eſt his par hoſpitia certa. Auſtro non volant, humido ſcilicet, & grauiore vento. Aura tamen vehi volunt propter pondus corporum, vireſque paruas. Hinc volantium illa conqueſtio labore expreſſa. Aquilone ergò maximè volant Ortygometra duce, Primam earum terræ appropinquantem Accipiter rapit, ſemper hinc remeantes comitatum ſolicitans, abeuntque vnà perſuaſa Glottis, & Otus* (ita legendum, non autem Otis, vt vulgaria exemplaria habent) *& Cychramus. Glottis prælongam exerit linguam, vndè ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auidè profectam, pœnitentia in volatu cum labore ſcilicet ſubit. Reuerti incomitatam piget, & ſequi, nec vnquam plus vno die pergit. In proximo hoſpitio deſerit. Verum inuenitur alia antecedente anno relicta: ſimili modo in ſingulos dies Cychramus perſe-*

uerantior

uerantior festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. Itaque nocte is eas excitat, admonetque itineris. Hæc omnia Plinius. c Blondus verò vbi ille velis insidunt habet, incidunt legit, & hanc lectionem Solinus Plinij expilator alias, & simia, quoq; secutus est, & ex d Oppiano eadē asseri potest. e Bellonius tamen priorem lectionem approbare videtur scribens se in itinere obseruasse, cum ex insula Rhodo Alexandriam peteret, quæ magna numero fessæ quiescendi gratia malis, & velis insiderent. Marcus f Varro verò in Pontijs insulis (quæ duæ sunt nō longè a Palmaria regione Formiarum) Coturnices cum ad Italiam veniunt, prima volatura requiescendi causa paucos dies morari testatur. Vt vt est, Plinio non facilè crediderim tanto numero nauibus insidere, vt nauigantibus periculum naufragij adferant. Neq; ēt verum est, vel saltem Aristoteles, dicit, Coturnices, vt ille habet, comitatum abituras quærere. Nam hoc modo statuendum esset, Coturnicem potiùs quam Otum, Ortygometram, Glottida, & Cychramum, vt Aristoteles vult, ducem itineris esse. Quamuis id à g Solino repetitum sit, qui eam etiam rem latiùs explicat: cuius verba itaq; non omittam, ne quid vnquam desiderari hoc in opere possit. *Adueniendi*, inquit, *habent tempora æstate depulsa. Cum maria tranant, impetus differunt, & metu spatij longioris vires sua nutriunt tarditate. Vbi terram persentiscunt, coeunt cateruatim, deinde globatæ vehementius properunt, quæ festinatio plerunq; exitium portat nauigantibus. Accidit enim plerunque noctibus, vt vela incidant, & præponderatis sinibus alueos inuertant. Austro nunquam exeunt, nam metuunt vim flatus tumidioris. Plurimum se Aquilonibus credunt, vt corpora pinguiuscula atq; eo tarda facilius proueheat siccior & vehementior spiritu. Ortygometra dicitur quæ gregem ducitat. Eandem terræ proximantem speculatus Accipiter rapit* (Plinius primam Coturnicē, non Ortygometram ab Accipiter ita rapi dixit. Quæ res ab experientia dependet: mihi quamuis nihil habeam certi, Solini lectio probatur: hæc enim ceu dux cæteris præuolat. Coturnices, frequentes cateruatim volitant) *ac propterea opera est vniuersis, vt solicitent ducem generis externi, per quem frustrentur prima discrimina.* Hactenus Solinus. h Oppianus verò longè aliā rationē assignat, quare nauibus incidant nimirum propter aquarū timorem. *Timidæ interim*, inquit, *vt maris aspectum exhoreant, & oculis conniueant, vnde aliquando velis illisæ nauium à nautis capiuntur.* Quod verò volatu ceu auium celerrimas non intermisso mare superare dicat, id non vsq; adeo verum est, vti Bellonius obseruauit, & Marco Varroni aduersatur, quemadmodum ex superioribus videre est: ad hæc sunt qui in Delum etiam insulam è mari deferri scribant, vt non vno continuo volatu mare traijciant. Illud postremò quòd Solinus dicit, quod adueniendi tempora habent æstate depulsa, id cū experientiæ, tum Aristotelis authoritati repugnat. i Hic autem discedere eo tempore non aduentare scribit inquiens, *Discedunt antequam Grues, altera enim Augusto, altera Septembri mense incipiunt.* Quod modò ad Aquilonem ventum attinet, quo flante has aues mare tranare Plinius, & Solinus dicunt, id verissimum est, etiamsi sacræ paginæ repugnare videatur, cui explosis illis profanis ethnicis credendum est. k Hæc enim populo Israelitico in deserto carnes poscenti Deum arreptas trans mare Coturnices immissurum, Austrum abstulisse de Cælo tradit, & in virtute sua introduxisse Aphricum, ventum scilicet vehementem, & procellosum, de quo dicebat l Virgilius:

Vnà Eurus, Notusq; ruunt, creberq; procellis
Aphricus.

Sed facilè Plinius & Solinus eum sacra pagina conciliantur. Nam quamuis Aphricus vehementia, vt dixi Aquiloni proximus sit, situ tamen proximus Austro est, nimirum inter hunc & Zephirum spirans. Accedit situs regionum, nam si Aphricus, qui transuersim flat iuxta Austrum, Coturnices in castra Israelitarum impulit, vt m Psalmographus dixit: Boreas qui est è regione oppositus eas expulisset, tantum abest, vt induxisset: atque ita nulla vis naturæ illata est, sed secundum eius ordinem omnia disposita. Cæterùm ex hisce, quæ hactenus dicta sunt, nemo non videat, Coturnices aues esse migratorias: ausus est tamen Albertus id negare, inquiens: *Coturnicē multi credunt trans mare auolare, quod falsum esse conuincitur: quoniam trans mare per hyemem non inuenitur. Latet ergò sicut aues cæteræ quibus superflui, lentiq; humores concoquendi sunt.* Debebat saltem Albertus hic mare nominare, trans quod per hyemem Coturnices reperiri inficiatur. Quasdam maria non transuolare verissimum est, quæ nempè ad loca tepidiora, vt nonnullæ quoque aliæ, quæ frigidioris auræ nostrarum regionum sint impatientes, sese recipiunt: at nullas migrare, vt ille contendit, falsissimum est. Cùm è Rhodo Alexandriam Aegypti, inquit n Bellonius, nauigaremus, plurimæ Coturnices à Septentrionem meridiem versus volantes, in naui nostra captæ sunt: vnde certo persuasus sum cælum mutare. Nam prius etiam cùm è Zacyntho insula in Moream seu Nigropontum nauigarem verno tempore, Coturnices contraria profectione à Meridie

Margin notes: *c In latinis* — *d Cap. 18. Polyhist.* — *e l. 5. c. 20. de Auib.* — *f l. 3. de re rust. c. 5.* — *g Cap. 18.* — *Coturnicē an Ortygometrā primā rapiat Accipiter.* — *h In Exeuticis.* — *i 8. Hist. c. 11.* — *k Psal. 74.* — *l Æneid. 1.* — *Cum sacra scriptura. Aristoteles, & Plinius conciliari* — *m Psal. 77.* — *Aues quæ latent.* — *n l. 5. de Auib. c. 17.*

Line numbers in margin: 10, 20, 30, 40, 50

Meridie ad Septentrionem volantes obſeruaram, vt illic per totam æſtatem degerent: quo tempore etiam permultæ in naui noſtra captæ ſunt cum diuerſis alijs migrantium auium generibus. Obſeruo ego hic volandi modum: ſiquidem ſi Aquilone ſpirante volantes vtuntur, Auſtroq; à volatu ſeſe contineant, ſicuti ex Plinio, ac Ariſtotele diximus, contrario vento volare dum accedunt ad nos, pronunciandum eſt: quod ſanè rationi, ſenſuiq; noſtro repugnare apparet. Aquilo enim à celerrimo Aquilæ volatu nomen habens velociſſimus ventus, item valdè impetuoſus: contrà Coturnices volatum exercent admodum debilem, propter nimiam corporis grauitatem, debilitatem verò, vt Plinius atq; ipſemet, ſi Deo placet, Ariſtoteles teſtantur, querula voce ſignificant. Quomodò itaq; hoc flante vento ad nos venerint, planè mihi perſuadere nequeo, nemoq; alius facilè perſuaſerit. Quapropter arbitror ego abeuntes à nobis huius venti opera vti, adeuntes nequaquam: quinimò niſi ad diſceſſum Aquilo detur difficulter ad optata loca peruenire: multaſq; nimia pinguedine (Autumno nempe quàm verè ſunt pinguiores, vt dicebat *o* Ariſtoteles) graues niſi ob hanc cauſam apud nos hybernare, ac pro hybernis, hic loca tepidiora inquirere. Neq; hanc meam opinionem Ariſtotelicis dogmatibus prorſus refragari reor. Is enim demigratione harum auium agens, *Hybernas*, inquit, Gaza vertente, *apud nos non patiuntur: niſi paucæ locis apricis remanſerint, nimirum grauitate, ponderéq; corporis & vento apto non aſpirante impeditæ. Cum ceciderint, ſi ſerenum ſit, aut Aquilonium tempus ſociantur, proſperè degunt; ſed ſi Auſtrinum, moleſtè propterea quod parum volant. Humidus enim grauiſq; Auſter eſt, quamobrem qui aucupantur, Auſtrum, non Aquilonem obſeruant.* Non negat itaq; hic Ariſtoteles Auſtrino tempore volare Coturnices, vt facit Plinius: ſed moleſtè tunc agere aſſeuerat; ſed quòd moleſtè ſit, tamen fit aliquando. Ab hac migratione Coturnix peregrina à poetis dici meruit, vt ab Angelo Politiano canente:

Volandi modus dũ migrant.
Aquilo vẽtus qualis & vnde dictus.
Quando Aquilone vẽto vtuntur, authoris opinio.
o 6. Hiſt. c. 11.

Flet viduus Perdix quæritur peregrina Coturnix
Incluſi caueis.

Vſus eſt eodem epitheto Antonius cognomento Gigas olim integerrimus noſter amicus hoc verſu.

Non ibi vel Perdix deeſt vel Peregrina Coturnix.

Atque iſtæc de Coturnicum migratione, ſeu mutatione cæli dicta ſufficiant. Nam quod nonnulli, qui ſe theologos, & morales iactant, ſcribunt has aues, dum mare tranant, laſſas vna ala volatum promouere, altera verò natare, id fabulis fabuloſius eſt, & omni mendacio falſius & quòd ne poetis quidem in ſcholis perſuadeant. Videamus modò quibus in regionibus magis abundent. Quas inter Delus inſula prima mihi ſeſe obtulit, quam olim Ortygiam fuiſſe dictam tradit *p* Strabo, etſi cauſam eius non aſſignans, ſed Phanodemus apud *q* Athenæum, nec non Aelianus ita nuncupatam volunt, quòd eiuſcemodi volucres gregatim mare tranantes, illic ob acceſſus, & tanquam portus commoditatem ſubſiſtant. *r* Solinus contra quòd in ea Coturnices primùm viſæ ſint, ſecutus vt videtur fabulam, vel illam, quæ Latonam ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe, eoſque in Delo peperiſſe narratur, vel aliam illam, quæ Aſteriam Iouis concubitum fugientem ſe ipſam in Coturnicem immutaſſe, & in mare proſilientem factam eſſe inſulam fingit, vnde hæc eadem inſula alio nomine etiam Aſteria appellatur. Neque aliunde Lycophron ſanè inſulam ὄρτυφα πτερυμένην, ideſt Coturnicem alatam appellauerit. At ego vel à copia Coturnicum ita dictam putauerim, vel quia in ea, ſicut antea annotauimus, ad nos accedentes laſſæ quieſcendi cauſa aliquandiu remorentur. Arabicus ſinus, teſte *ſ* Flauio Ioſepho, Coturnicibus plurimùm abundant: quæ fortaſſis earum reliquiæ fuerint, quibus Deus Iſraelitas in deſerto cibaui, de quibus nimirum ille ibidem loquitur. Superior Aethiopia abundè Coturnices alit, multaq; alia auium genera: item Terra ſancta, nec non Madera inſula, vt Cadamuſtus ſcribit, & plurimæ noui orbis regiones. Circa Tænarion, quæ nunc Cereapolis, teſte *t* Protocopio, dicitur, tantus Coturnicum numerus eſt, vt hodie mutato ab eis nomine, Porto de Qualeis, vel, vt alius quidam, Porto delle Quaglie nuncupari meruerit. Tanta copia in agrum Neapolitanum ex Africa propelli Coturnices, nonnulli referunt, vt glomeratim ſæpè in ædes maritimas incidant, & ſine vlla difficultate capi queant. Ad Capreas Tyrrheni maris inſulam ſub hyemem imminentem ſeſe multæ Coturnices conferunt: neque mirum, ſi id faciunt, nam inſula tantæ amœnitatis eſt, vt Auguſtus, & Tyberius Imperatores eam quoque ſæpè animi refocillandi cauſa peterent, quod Tyberij arx, quam *u* Plinius eam fuiſſe nobilem ſcribit, & cuius etiamnum veſtigia extant, locupletiſſimè atteſtatur. Idem etiam contingere *x* Aloyſius Mundella ait ad maritimam circa Piſaurum regionem. Belgas ferunt hoc auium genere plurimum abundare, præci-

Coturnices vbi abundent.
p lib. 10. Geor.
q lib. 9.
Delus inſula cur Ortygia dicta.
r C. 18. Polyhiſt.
ſ l. 13. c. 1.
t lib. 13. de Bell. Vuãd.
Coturnicũ portus.
Caprearum inſulæ amœnitas.
u lib. 3. c. 6.
x In Epiſt. Med.

præcipuè qui Oceano adiacent, vt Hollandi, Zelandri, Flandri, quos aiunt quotannis maximam earum capturam facere, nauibusq; in Angliam deuehere. Narbonensis item Gallia vim ingentem Coturnicum habet, ideoq; in vnoquoque fermè diuersorio loca instituta sunt, in quibus saginentur. Mediterranei Galliarum verò tractus alunt quidem Coturnices, sed raras admodum. Auerroes, referente *y* Galeoto Martio, author est, Coturnices, & Alaudas in Andalusia insula non reperiri. In conuallibus Alpium Helueticarum apud Rhætos, Sedunos, & Leopontios non pauciores, quam alibi capiuntur.

y l. de promisc. doct.
Coturnices & Alaudæ vbi reperiantur.

10

INGENIVM.

Ex superioribus Coturnices temporis qualitates nosse palam est, quibus tutiùs abituræ, & venturæ mare traijciant. Sed nec ita id tranare tentant, nisi receptis primùm viribus. Moderandam nempe ipsam in rebus omnibus actionem secundum virium suppetentiam non ignorantes. Atq; ita ab his, vt à plerisq; alijs brutis docetur ignauus homo vires suas metiri. Cùm mare transuolant, inquit *a* Oppianus, vt intelligant, superatumne iam ipsis mare si, nec ne, singulæ ternos ore lapillos ferunt, quorum singulos per interualla demittunt, & diligenter obseruant, vtrum in mare lapillus quisq; deciderit, vlteriusq; volandum sit, an in terram, & tempus iam sit quiescendi. Quæ res, nisi veritatis terminos excedat, non mediocrem quidem in hoc auium genere prudentiam indicat. Oppianus, id forte ex *b* Plinio transcripserit, sed qui nō semper ipsas id facere videtur innuere, at cùm ventus, (vt ipsius verbis vtar,) agmen, (traijcientiū scilicet mare) aduerso flatu cœperit inhibere. Nam tunc ponduscculis lapidum appensis, aut gutture arena repleto, stabilitas volare eas attestatur. Idem Grues factitare nonnulli prodiderunt. Sed cùm *c* Aristoteles hoc falsum esse scribat: itaq, & Coturnicem hoc facere non facilè Plinius, vel Oppianus mihi persuaserit. Alij id diligentius inquirere poterunt. Petrus Bellonius vir cùm doctissimus, tum fide dignissimus, viuas in medio mari in naues incidentes aperuit, milium & hoc fermè recens in ingluuie reperit, lapidum eorum, aut arenæ, si inuenisset, haud dubio mentionem facturus. Seneca referente *d* Andrea Theueto, memorat, Coturnices, & alias aues, necnon quadrupedia aliquando terræmotu interijsse. Hinc, inquit Theuetus edoctæ hæ alites in posterum circa flumina versantur, gnaræ scilicet loca fluminibus proxima, & paludosa minus quam alia terræmotui esse obnoxia. Verum nunquid & hoc verum sit Theuetus viderit. Coturnices inter segetes, & earum stipulas, quæ saltem in paludosis locis pauciores sunt, habitant, quamdiu apud nos agunt: ad hæc locum illum in Senecæ operibus diu quæsitum reperire non potui. Attamen illud Theueto concedendum, paludosa loca minus quā alia terræmotu concuti: exemplo sit celeberrimum illud Dianæ Ephesiæ templum, quod ducentis, & amplius annis integrum perseuerasse dicitur, adhuc diutius ita durandum, nisi Heluidius quidam, vt memorandum de se posteris, famam, & celebrem nomen relinqueret, vt scribit Herostratus, id incendisset. Ob eandem pariter rationem Romæ ad Tyberim Herculi templum ædificarunt.

20 30 40

Vires in omni re examinandæ.
a In Ixeut.
Cur lapillos ore ferant.
b l. 10. cap. 23.
c 8. Hist. c. 12.
d l. 2. Hist. Ind.
Terræmotu animalia intereunt.
Loca terræmotui minus obnoxia.
Dianæ Ephesiæ templum cur à terræmotu tutum.
Heluidij facinus.

VOLATVS.

Coturnicibus, Perdicibusq; volandi facultatem deesse docuit communis præceptor *a* Aristoteles, vbi rationem reddit, cur nidum sibi non faciant. Eandem volandi imbecillitatem innuebat *b* Plinius, inquiens. *parua auis, & cum ad nos venit, terrestris potius quàm sublimis.* Aquilonio tempore meliùs degunt: contra Austrino ægre volant, quòd huius venti humiditas corporis grauitatem per se alioqui ad volatum parum idoneam augeat, veluti ex *c* Aristotele diximus, cùm de migratione ageremus. Hinc est, quod Hieronymus Fracastorius Veronensis, medicorum, ac Poetarum nostri temporis coryphæus apposito admodum corporis grauitati epitheto tardam vocet, inquiens:

50

Vincturq; grauis Coturnix tarda sagina.

Verùm prudentissima Natura, quæ nullibi deficit, volatus debilitatem, pedum velocitate recompensauit. Currunt enim satis velociter. Coturnicem, inquit Comestor, Currelium vulgò dicimus à currendo.

a 9. Hist. c. 8.
Quo tempore velociores.
c 8. Hist. c. 12.
Coturnicis velociter currunt.

O VOX.

VOX. CANTVS.

a 9.Hi.c.9.
Quādo canere incipiunt.
b In latinis
c 4.Hi.c.9.
Coturnicis vox an laudanda, aut an vituperanda.
d lib.9.
Coturnicis vox quare laudabilis.
Coturnix prognomone.
Coturnicis vocis detestatio.
e lib. 9.
Poeta ineptus cur.
Coturnix dictus, & cur Martialis Psittacus.

IN nonnullis, inquit a Aristoteles, auium generibus cantus maribus tantùm datus est, vt Gallinaceis, & Coturnicibus. Albertus verò fœminæ non tantum vocem attribuit, verum etiam, vt apparet, maiorem, dum ait: *Coturnix mas vocem edit exilem ferè, sicut Grillus, fœmina crassam.* Vtrasque canere facilè crediderim. Sed nunquid fœminæ vox grauior sit, ignoro. Vere canere incipiunt, præsertim Aprilis mensis initio: at nunquid subito ac ad nos venerint, subdubito: nam si verum est vt b Blondus ex Plinio tradit eas in Campania eo tempore magno numero videri, prinsquam venisse credantur (venisse autem sese voce maximè produnt) itaque fuerint iam aliquo tempore, antequam aduenisse sese voce significent sua. Eadem vox pugnam huius auis, & Perdicis distinguit. Nam Perdix antequam dimicare incipit, illa verò, teste c Philosopho, in media dimicatione canit. Qualem autem vocem edant, præter quàm quod iam antè diximus, nemini non notum est: propter quam, licet omnino absona sit, & audientium aures offendat potiùs, quàm oblectet, multi tamen non infimæ sortis homines, quin & viri sepæ patricij eas domi caueis inclusas enutriunt, & pulchellum illud suum Coturnix quò pluries reiterant, eò nobiliores censent. Hanc tamen dissonam vocem aliò torquere, ac laudare, quemadmodum contra alij vituperare volenti, neutri sua sibi defutura argumenta crediderim. Laudare eam Pratinas in primis apud d Athenæum videtur, dum Coturnicem ἀδύφωνον, idest, suauissimam, seu iucundissimam vocem edentem appellat. Ex eadem voce antiqui illi Reges seu sapientes (nam non nisi tales in reges eligi solitos tum temporis satis constat) non contemnendam hauriebant vtilitatem, nam cognita Coturnicis natura, quæ ceu verum cantu suo signat horoscopi emersum animalis huius opera tanquam gnomone quodam vtebantur, & non ociose in id intenti certum exortus ipsius punctum deprehendebant. Seruat enim in voce istæc auis certum numerum. Verùm quemadmodum ea ratione laudem meretur ista vox: ita contra, quia, vt dixi prorsus inconcinna est, & quam non aliter ac ipse Cuculus semper eandem, & vix absono huius cantu suauiorem reiterat. Vnde ab hoc tam ἄμυσω cantu elegantissimum, quod nunc in omnium ore obuersatur, scomma detorsit facetissimus e Martialis: quo lepidè admodum clancularium quendam Poetam, hominem scilicet illiberalis ingenij, & qui corniculam Aesopicam referens suos ineptos versiculos nomine Martialis in vulgus spargebat, ratus futurum, vt titulo decepti lectores, Martialis esse crederent, Coturnicem appellauit se verò Psittacum, quasi diceret præter Coturnicis morem, & naturam fore, vt concinna, atque articulata voce quali Psittacus solet humanum sermonem edoctus vteretur, atq; ita vt Coturnix se sua voce prodit, Pseudopoeta ille se suis ineptis versibus. Alij scomma hoc ad auis ingenium referunt. Destituitur enim Coturnix eo discendi ingenio, & aptitudine, quæ in Psittaco maxima est, vt in Psitacco scripsimus. Dicebat autem Martialis.

Credis hoc Prisce
Voce vt loquetur Psittacus Coturnicis.

SALACITAS, SEV LIBIDO.

a 9.Hi.c.9.
b 9.Hi.c.9.
c lib.9.
Athenæus correctus.

ARISTOTELES a cùm Perdicum pugnam quam pro fœminis sustinent, descripsisset, & marium in hoc genere salacitatem, dixissetq; fœminas ad incubandum aliò diffugientes, clam parere, ne oua à maribus propter salacitatē frangātur, & mares interim cælibes inter se pugnare, victumq; victoris Venerem pati, nec ab alio, nisi suo victore subigi, idque non semper sed certo tempore anni fieri: demum subdit; Hoc idem à Coturnicibus quoque agi animaduertimus. Idem ferè Plinius scribit ex eo, vt apparet, mutuatus. In summo eadem planè Coturnicibus, quę Perdicibus libidinis procliuitas. Vsque adeo verò vtræque, teste b eodem, copia libidinis gaudent, vt in aucupantes corruant, & sæpenumerò capitibus eorum residant: quam postremā sententiā c Athenæus repetit ex Alexandro Myndio, sed apud hunc pro καθίζοντας ἐπὶ τῶν κεφαλῶν legēdum ex Aristotele καθίζοντα

ζονταs

ζανειν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. Apud eundem Athenæum Clearchus Coturnices etiam inter illas aues recenset, quæ & quando fæminas vident, & cùm earum vocem audiunt, semen emittunt, vti quoque in Perdice scripsimus. Salacitas autem in duobus consistit, nempe vt vnus mas multis fæminis, vt Gallus, sufficiat, vel coitum sæpius reiteret, vt Passeres aliæque quàmplurimæ, quibus ego Perdices, & Coturnices annumero. Nam Coturnicum generi, teste Alberto, proprium est, vt rara inter eas fæmina fit, maresq; multi vnam fæminam quærant. Quare mirum non est, si coitum sæpius repetant, nam semen, vt in homine etiam contingit diu retentum acredinem quandam acquirit, cuius causa, vel sponte, vel coitu 10 excernitur impetuq; erumpit. Vnde etiam Galli, vt scribit *d* Io. Bruyerus Gallus, libidinosum hominem significaturi Qualea, seu Coturnice salaciorem dicunt.

Salacitas in quo consistit.

Coturnix quibus salacibus ascribenda.

d li. 5. cap. 33. de re cibar.

Salacis hominis typus.

NIDVS.

ARISTOTELES *a* Coturnices nunquam in arbore, sed humi semper consistere nidulariq; tradit: nidum verò non facere, vti neq; grauiores aues alias, sed facta in aprico area (alibi enim nunquam inquit, pariunt) atque materia, vt vepribus 20 quibusdam congestis, quoad Accipitrum, & Aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edere, & incubare: sicuti in Perdice quoq; scriptum est.

a 9. Hi. c. 8

Nidi qualitas.

INCVBATVS. PARTVS. EDVCATIO.

QVO loco pariunt, non incubant, teste *a* eodem Philosopho, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Pariunt autem oua numero sexdecim Coruinis ouis similia, si *b* Bartholomeo Anglico credimus, sunt qui quotannis quater prolem 30 edere velint, bis nempe in illis regionibus, ad quas à nobis abeuntes migrant, item bis hic apud nos, & quę priùs edita proles est, hanc quoq; antequam discedant, soboli studere, argumento quòd innumerabilis harum auium numerus, licet quotannis infinita earũ millia cùm in aduẽtum, tùm discessu varijs capiãtur modis, tamen semper abire conspiciatur, atq; redire. Aucupes tantam earum copiam admirantes dicere consueuerunt, incubanti Maio mense Coturnici mortem inferentem, spem centum, & amplius Coturnicum perdere. Neq; id à veritate alienum videtur. Illa enim sexdecim ouis incubãs totidẽ pullos excludit, ex his verò quæ fæminæ sunt, rursus Augusto mense pariunt ad minus decẽ: quem numerum si supputemus, nõ mirabimur, cur tanta Coturnicum copia vbiq; capiatur. Cum Perdicibus commune habent, quòd pullos alis suis more Gallinarum fouent, eodemq; mo-40do per agros ad pabula educent, quòd *c* Baptista Mantuanus sic expressit.

Sedula per stipulas tenera cùm prole Coturnix
Pascitur, & magno natorum examine Perdix.

a 9. Hi. c. 8

b l. 9. cap. 103.

Quoties prolẽ edant

Aucupum de Coturnicũ fœcunditate dictũ.

c In villa Refrig.

CIBVS.

ALOYSIVS *a* Mũdella Coturnicem, quòd milio potiùs quam alijs granis vescatur, Miliarem auem esse arbitratur, imo contendit. At nos hoc nomen minori aui suo loco attribuemus. Vescitur porrò præter milium Coturnix, & alijs granis, maxi-50 mè post demessas segetes, inter quarum stipulas plerunq; versatur. Cùm verò omni tempore grana ad manum non sint, quare & alia in cibum ipsis cedere credẽdum est, nempe dum segetes adhuc virent. In Capreis certè insulis, vbi maximoperè abũdare diximus, & multas illuc sub hyemem seu ad hyberna sese conferre, cùm grana nulla producãt, vt qui de ea scribunt, attestantur, alio victu vti coguntur, Acinos herbarũ comedere certo certius est. Hinc & apud Hollandos Brioniæ acini. Quartelsbeyen, id est, Coturnicum acini dicuntur teste *b* Hadriano Iunio Hollando. Io. Bapt. Porta sparteis restibus arborẽ claudi tradit ab alijs scribi, ne Coturnicibus aut Coruis, alijsue auibus malũ Punicũ laceretur, ac si Coturnices eo etiã vescantur, quod nullibi lego. Spermophagæ seu feminiuoræ etiã sunt, atq; inter alia

a In epist. med.

Miliaria auis.

Quartelsbeyen vnde Hollandis dicantur.

b In Nomẽclat.

ſemina peculiari quadam naturæ ſuæ prærogatiua ellebori ſeminibus, quæ nobis venenum ſunt, innoxiè veſcuntur. Teſtatur hoc *c* Lucretius, inquiens.

præterea nobis veratrum est acre venenum
Et capris adipes, & Coturnicibus auget.

Idem legere eſt in libro illo de plantis, qui falsò Ariſtoteli aſcribitur, nimirum hoc modo. *Hyoſciamus, & elleborus noxius homini est, cibus Coturnici.* *d* Plinius procul omni dubio de hoc ellebori ſemine intelligendus eſt, quãdo inquit: *Veneni ſemen gratiſsimus cibus, quam ob cauſam eas damnauere menſæ.* Scio multos eſſe, qui pro dictione veneni legant veratri, atq; ego etiam ita eram lecturus, niſi primùm *e* Solinus Plinij expilator, ſeu potiùs ſimia veneni 10 legeret, eandemq; lectionem Iulius *f* Cæſar Scaliger confirmaret commentans paulò antè allatum Pſeudouariſtotelis locum: *Meminiſtis*, inquit, è Galeno, *quid reprehendant in Auicennæ codicibus. Plinius in decimo veneni appetentẽ Coturnicẽ prodit, neq; nominat.* Sed & ipſe Plinius *g* alibi eodẽ libro interpoſitis aliquod capitibus. *Veneno*, inquit, *capreæ* (Lucretius de capris hoc dicit) *& Coturnices, vt diximus pingueſcunt placidiſsima animalia.* Galenus verò, & Auicenna elleborum nominant, *Cicuta*, inquit *h* Galenus, *Sturnos nutrit, nos verò interimit, & elleborus Coturnicis pro cibo eſt, homini venenũ.* Recentiorum nonnulli, inter quos eſt Stephanus Aquæus Bituricenſis Plinij ſcholiaſtes, Coturnicẽ arbitrantur nõ cibi cauſà elleborum comedere, ſed recuperandæ ſalutis. Etenim Plinius, & Galenus tradunt Coturnices Epilepſia tẽtari, quã elleborus vel ipſo *i* Dioſcoride teſtu ſanat. Verùm etiãſi id nõ in- 20 ficier, eiuſmodi tamen opinio, cui aliàs libenter aſſentior, Lucretio, Plinio, Galenoq; repugnat, qui vno ore Coturnices ex eius vſu pingueſcere dixerunt. Eſtq; eiuſcemodi eſus, vti paulò ſuperiùs diximus ipſis peculiaris. Fit .n. cõcoctio non modò vi, & ardore caloris, ſed tota etiã ventriculi ſubſtãtia, atq; quadã proprietate. Eodẽ modo fruges aridas, & prææduras minutiſſimæ auiculæ conficiunt, ac in ſubſtantiã ſui conuertunt, quæ vix homo audeat attingere. Hanc proprietatẽ cõcoctionis in Coturnice agnouit *k* Alexãder Aphrodiſeus illuſtris ille Peripatheticus inquiens. *Quid est quod Gallina edito ouo feſtuca aliqua ſe, & ouum luſtrat, quare Coturnices veratro, cicuta Sturni veſcantur, quæ toxica eſſe hominibus certum eſt &c.* Quæſtionũ ratio partim ex ſe certa, manifeſtaq; eſt, partim inexplicabilis; modũq; penitus humani ingenij excedẽs, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerũ omniũ parens 30 & author eſt. Operis quidẽ ſolertiſſimi cuiuſpiã rationẽ artifex, qui extruxit integrè tenet: cæteri verò, qui artis illius ſunt ignari, rationem nullã reddere queunt, ſed tantũmodò rem inſpectant, & demirantur. Ita pariter nobis Coturnix, qua ratione ſemen iſtud in naturam ſuã cõuertat, miraculo potiùs habetur quàm verã eius cõcoctionis rationẽ aſſignare queamus, niſi, vti diximus ad occultam eius naturã confugiamus: In quo ſenſu D. *l* Ambroſius, *Elleborũ*, inquit, *periti loquuntur eſcam eſſe, & alimoniam Coturnicũ, eò quod naturali quodã temperamento ſui corporis vim pabuli nocentis euitent. Etenim, ſi ratione medicinæ plerunque ad ſalubritatem humani quoque corporis temperatur, cui videtur eſſe contrarium: quanto magis proprietati naturæ ad cibum proficit, quod medicinali manu conuertitur ad ſalutem?* Magnus etiam ille Baſilius herbarũ eiuſmodi venenatarũ exẽplo probans nullas à Deo fruſtra generatas 40 eſſe: ita in eodem ſenſu ſcribebat. *Illarũ autem rerũ nullã prorſus extimare oportet, aut ociosè, aut fruſtrà creatam eſſe. Aut .n. nonnulli animalibus expertibus rationis ſunt pabulum, aut & nobis ipſis ex his nonnullis morbis depellendis ab arte medendi remedia cõperta præſtantur. Nam cicuta quidem Sturni veſcuntur, & tamen propter corporis conſtitutionem à veneno non occupantur. Cùm enim pertenues habeant ad corda penetrantes meatus: fit, vt antea deuoratam cicutam concoquant, quam inde letale gelu ad præcordia peruenerit. Elleborus Coturnicibus eſt cibus, nec ab eo peculiari quadam temperatione detrimenti quicquam percipiunt. Sunt hæc ipſa nonnunquã tẽpore opportuno etiam vtilia nobis, &c.* Multi eam D. Baſilij opinionem approbant, nempe ideo ellebori eſum Coturnicibus, cicutæ Sturnis innoxium eſſe, quòd propter venarũ arteriarumq; anguſtiam ad cor penetrare nequeat: ſed eiuſmodi ſententiam minores aliæ Coturnicibus 50 aues, quæ eius herbæ eſu intereunt, peſſundant vel ſvt falſam. Arabum nonnulli Napello paſci Coturnices ſcripſerunt, ſed hi Napellum cum elleboro turpiter confunderunt. Atq; hinc eſt, quod Antonius Gainerius aduerſus Napellũ puluerem Coturnicis, vel Turdi vtiliter dari poſſe ſuſpicatur, deceptus ſcilicet hac Arabum cõfuſione. Sed & Turdum perperam pro Sturno hic nominarunt, qui & ipſe non elleboro, ſed cicuta veſcitur: adeo vt eiuſcemodi Barbari cùm in auiũ, tùm in veneni nominibus intoleranter hallucinati ſint. Atque hinc etiam *m* Arnoldo Villanouano Orobus Coturnicum Auicennæ Napellus eſt.

c lib. 4. de nat. rer.
d li. 10. ca. 23.
e Cap. 18. Polyhiſt.
f In cõmẽt. ad l. Ariſt. de Plant.
g Cap. 72.
h Ad Piſonem.
Stephani Aquæi opinio de Veratri eſu in Coturnice refellitur.
i l. 4. cap. 146.
Quomod. innoxiè elleborum edant.
Concoctionis proprietas.
k In Proœmio probl.
l Hexam. lib. 3. c. 9.
Nullas herbas à Deo fruſtra creatas eſſe.
Sturni cur cicuta non aſsiciãtur.
Arabes Napellum cũ elleboro confundũt.
m In lib. de venenis.

SAGI-

SAGINATIO.

NVLLA quispiam apud priscos Coturnicum auiaria fuisse arbitretur, quoniam à cibo teste *a* Plinio damnatæ erant. Veruntamen *b* Marcus Varro Plinio longè antiquior, quosdam in Ornithone præter Turdos, & Merulas, aliasq; quæ pingues veneunt carè, vt Miliariæ, ac Coturnices, adiecisse tradit. Quod ad saginam spectat, milio, & tritico, & lolio, preterea pura aqua nutriendæ sunt: ita enim *c* Dydimus pinguescere prodidit. *d* Pet. Crescentiensis docet, quomodo Coturnices, & aliæ aues inclusæ pinguescant: vti in Perdice à nobis scriptum est, ad quem locum lectorem remittimus, ne sæpius illi eadem ceu Cramben bis coctam obtrudamus. Locus vbi nutriuntur, ὀρτυγοτροφεῖον dici potest, siue cohors sit siue cauea, quemadmodũ ὀρτυγοφόρο, qui eas gestat: Cupedinarij, qui eas in caueis saginant, altum locum eis minimè permittunt, quòd salientes caput offendant, atq; ita minus pinguescant, quare caueas vetant cubiti altitudinem excedere, at longitudinem nõ prohibent. Caueas vidi aliquando, quæ trecentas, & plures caperent aues, adeo verò humiles, vt vix Coturnicum altitudinem superaret. Loca in quibus saginantur, teporem desiderant. Cibaria ad satietatẽ offerre oportet. *e* Io. Bruyerus præter fruges, seminibus cannabis maximè opimari scribit. Opimantur autem ocyssimè, & tantam sæpe adipis copiam corpori adijciũt, vt adiposa illa mole mortuas esse quãplurimas exploratissimũ habeamus.

a l. 10. ca. 23.
b l. 3. de re rust. c. 5.
c In Geoponicis.
d l. 9. c. 93.
ὀρτυγοτροφεῖον.
ὀρτυγοφόρος.
Cauea qualis debeat esse.
e l. de re ci. c. 33.
Quantum pinguescat.

PVGNA.

PERDICES pugnaces esse diximus, & id fortassis Coturnicibus potiùs competere dicendum est, nam Aristoteles, vel saltè quisquis ille fuit Physiognomicorũ author, aues, ait quibus duræ sunt pennæ, fortes esse, & pugnaces, quas inter Coturnices, & Gallinaceos nominat. Pugnant autem, vel legitimo *a* Aristotele teste pro fæminis, & inter cælibes etiam mas victus victoris venerem patitur mansuetæq; inter se spectaculi gratia certaturæ committuntur, vt referemus. *b* Plinius Pergami certamen Gallinaceorum quotannis publicè edi solere prodidit. Id & Athenæis factitari cæptum, author est *c* Ælianus, à Themistocle superatis Persis. Lucianus adijcit & Coturnicũ certamina, eaq; ibidem spectari consueuisse tanti decoris, vt ad illa tanquam ad gladiatorũ munus effusissimo studio omnes conuenirent. Quinimo Solonem narrantem inducit legem Atheniensibus fuisse, vt iuuenes Coturnicibus, & Gallis pugnãtibus spectandis tempus impẽderent, vt eiuscemodi auium rostris ad extremam vsque viriũ defectionem pugnantium certamina, intuentes ad fortiter subeunda pericula, & contemnenda vulnera, ne auibus ingenerosiores haberentur, inflammarẽtur. Ita Herodianus Seueri filios scribit, dissidere solitos puerili primùm certamine edendis Coturnicum pugnis, Gallinaceorumq; conflictibus. Eiuscemodi enim aues in tali ludicro certamine productæ, vel etiam sua spõte inuicẽ dimicãt, mutuisq; ictibus collidunt, caput, & ceruicem erigentes. In nonnullis Italiæ vrbibus maxime Neapoli pugnaces etiamnum alunt, & ex earum certaminibus maximam voluptatem, & etiam lucrum sæpè percipiunt: certaturis primò milium ad satietatem offerunt, dein super oblongam aliquam mensam ab vtraque scilicet parte vnam collocant: illæ more Gallinaceorum inuicem totuè aspicientes, quasi minarentur, quid audacter præstitutas, tacitę subsistũt, at mox non aliter ac si duo fortissimi equites in vallo concurrent, vbi ad aliud milium, quod in media mensa ponitur peruenere, tanto ardore, tantaq; velocitate inuicem aggrediũtur, manusq; conferũt, vt nisi euulsis sibi pennis, ac sanguine ex acceptis vulneribus effluẽte à pugna discedant, atq; tamdiu dubio marte dimicant, donec alterutra, tãquam se victam fassa, victori locum cedat, ac pudibunda aufugiat. Tunc verò victoris dominus præmio, de quo certatum est, potitur, victricemq; suam magni ęstimat, adeo vt si ita aliquoties acie vincat, decẽ, & duodecim sæpè aureis vendat. Quanti verò apud priscos fieret eiuscemodi certamen, cùm ex paulò antè dictis, tum verò exemplo potissimum Augusti Cæsaris innotuit, qui Erotem Ægypti præfectum, quòd victricem per cõtumeliam edisset, morte, eaq; infami mulctauit. Et lõgè ante tempora Cæsaris diuinus *d* Plato eos redarguẽs, qui nimis illis tribuerent,

Aues quæ fortiores.
a l. 9. Hist. cap. 8.
b l. 10. cap. 21.
c li. 2. Var. c. 28. in Anachoside.
Atheniẽsiũ lex in desidiosos iuuenes.
Seueri Imp filior. pugna.
Coturnicũ certamẽ apud Neapolitanos.
Coturnicis victricis prettum.
d In Lyside.

buerent,

buerent, quanto in pretio haberentur, innuit, *Potiùs*, inquiens, *ego mihi amicum probum optauerim, quàm optimam* (strenuissimam scilicet) *inter homines Coturnicem, aut Gallinaceum.* Sed an semper ita inuicem dissideant, vt *e* Ouid. mihi in sequenti disticho innuere videtur, dum scribit inde facilè senescere, me latet, quamuis id facilè credam.

e In epitaphio Psittaci.

Ecce Coturnices inter sua prælia viuunt,
Forsitan, & fiunt inde frequenter anus.

Sed nonnulli viri docti pro prælia prandia legunt vt scilicet ad elleborũ, quo Coturnices pasci scripsimus, referatur, at qui elleboro vesci dixerunt, non ex huiusmodi esu senescere voluerunt, vt hic Ouidius: at cõtrà pinguescere; quare non malè meo iudicio prælia legendum, quemadmodum etiam, quotquot ego vidi exemplaria habent. Porro Aristides sophista apud Philostratum hanc pugnacitatem innuens cuidam deprecanti, ne Sparta muris cingeretur, respondisse fertur. *ne capita illi damus mœnibus Coturnicum assumpto ingenio.* Huc pariter spectat, quòd *f* Aristophanes Carcini poetæ filios ὄρτυγας οἰκογενεῖς, id est, domesticas Coturnices, aut potiùs domi genitas vocauerit, quòd videlicet domi continuè inter se contenderent: quare ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχειν, hoc est *Coturniculæ animum habere*, parum rectè, vtpotè contrà auis naturam, prouerbialiter de formidoloso, & pusillanimo homine Antiphanes comicus apud Athenæum hoc versu protulit.

f In pace.

Carcini Poetæ filij Coturnices dicti.

Coturniculæ animum habere.

Σὺ τί ποιεῖν δύνασαι ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχων,
Tu quid facere vales, Coturnicula animum habens.

Meticulosi enim homines non pugnant, vel si cogantur pugnare, terga, vbi possunt, vertunt: è contrario Coturnix sponte dimicat, & nisi victa, ac plerunque nisi vulneribus acceptis pugnam deserit. Haud ab re fuerit hic docere, quomodo Coturnices per se alias pugnaces, pugnaciores reddantur. *g* Dioscorides author est Adianti herbæ esu ad pugnam accendi. Quod si itaque pugnatũ domini milij vice pugnaturis exhibuerint præliabuntur audaciùs, aduersariasq; facilè superabunt. Id verò inter Coturnicum, Perdicum & Gallorum prælium differentiæ, est quod illæ in pugna cantent, Perdix ante aggressam dimicationem, Gallus post debellatum hostem.

Meticulosorum pugna.

Vt pugnaciores reddantur.

g lib. 4. ca. 131.

CORPORIS AFFECTVS.

EPILEPSIA, siue Comitiali morbo Coturnices tentari, author est *a* Plinius: idque non pauci, referẽte Aloysio Mundella, nostro tempore obseruarunt. *b* Aristoteles tamen inuestigans cur solis hominibus oculi peruertantur, solos eos inter omnia animalia epilepticos esse asseuerat. Sed Aristotelem hallucinatum esse non sola Coturnix testatur, sed multa etiam alia animalia. *c* Hippocrates in primis Capras, & oues eo morbo vexari tradit. De Capra idẽ profitetur Plutarchus, atque propterea veteres sacerdotes ea vehementer, vt morbida abstinuisse, quamuis contrà Varro neget eam epilepticam fieri. *d* Iulius Cæsar Scaliger, canes ea lue interijsse ex ipsa experiẽtia testatur, quemadmodum & *e* Cælius, qui præter canes Feles addit, & arietem; Absyrtus equos: Brodæus Accipitres, & Gracculos. *f* Aloysius Mundella se ab alijs accepisse refert, Capos Gallinaceos, Alaudas, Picas epilepsia torqueri. Ex quibus constare arbitror lapsum Aristotelis, nec nõ ipsius Plinij, qui præter homines solas Coturnices hoc morbo laborare scripsit. Dici tamẽ potest ad defendendum Plinium, non solas quidem Coturnices post hominem, sed illas potissimum huic morbo abnoxias esse. Baptista verò Mantuanus id in Coturnice negare non veretur, vt ex hoc versu videre est.

a l. 10. c. 23
b Sect. 10. Probl. 49.
Aristotelis error.
c lib. περὶ τῆς ἱερῆς νόσε.
Animalia epileptica.
d In comm. Aristot. de Plant.
e l. 6. antiq. lect. c. 7.
f l. 3 c. 23.

Herculeo nunquam morbo officienda Coturnix.

Sed huius auctoritas apud me tanti non sit, vt circa eam me exerceam. Nondum tamen vidi aliquem, qui rationem afferat, cur eo morbo Coturnix laboret, præter vnum *g* Galenum, qui multos propter Coturnicum esum in musculorum distentiones incurrisse scribit, quoniam veratrum illæ comedant. Sed nisi aliquis aliam rationem assignet, nondum Galeno acquiescã, quia Veratrum, quemadmodum paulò antè ex Dioscoride dixi, epilepticos curat, tantum abest, vt Epilepsiam indicat: neque etiam homines crediderim ex harum auium esu distentionibus corripi. Nam has aduersus morbum illum volare suo loco dicam: præterea omnia illa, quæ recensuimus animantia epilepsia afficiuntur, quæ tamen veratro pasci nemo dixerit.

g In comm. li. 6. Hipp. de morbis comm. tex. 36.
Galeni opinio cur Coturnix epilepsia patiatur, explosa.

SYM-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

COTVRNICEM tradunt reperto aquæ etiamsi lympidissimæ fonte simul ac biberit, reliquam aquam rostro pedibusq; corrumpere, lutosumq; reddere, puluere etiã in eo ingesto: quod facere eam hactenus multi credidere, ne quodpiam aliud animal eius potu fruatur: à qua nimirum auis natura tanquam inuida, improba, ac maligna 10 Ægyptij etiam argumẽto sumpto malignum hominem per eius hieroglyphicum significarunt. Verùm cùm nonnulla animalia suapte natura puram in potu aspernentur, turbulentamq; & crassam præferant, vt exempli causa Cameli, quos aiunt, qui eorum naturam perspectam habent, nõ è fluuio prius bibere, antequam pedibus protrita terra aquã eius spissiorem reddiderint. Nec alio Elephanti quoque potu gaudent, quos autem ideo turbidam reddere volunt, ne imaginis suæ toruitate terreantur. Itaque nõ absurdè, meo iudicio quispiam dixerit, & nostram Coturnicem id ob occultam aliquam cum horum aliquo, vel forsan vtroque amicitiam, vel quia ipsa fortassis tali potu delectetur, nõ malignitate, aut inuidia aquæ, postquam potauit, puluerem ingerere, si modo verum est quod faciat: nemo cuim grauissimorum tradidit. Grauissimos voco Aristotelem, Plinium similesq; alios, qui de 20 animalium natura scripsere: apud quos illud quoque non reperias, quod de eadem aue, & Luna Orus Apollo referente Pierio Valeriano prodidit, atque hoc docti videant, nunquid sympathiæ, an antipathiæ, quam hæc auis cum Luna habet, adscribendum sit. Est autem hoc, atque bis verbis à Valeriano traditum Quotiescunque Luna oritur, Coturnix inauspicatos clamores excitat aduersus eam, non quæ Deam saluare iubeat, aut laudatione prosequatur, vt solem Gallinacei, sed manifestissima det indignationis aduersus eam signa, quod apud ipsos (Ægyptios) magna dabatur impietati: cùm summo Lunam cultu prosequerentur. Antè omnia autem terram fodicat (ita intelligendum τοῖς γὰρ ἰδίοις ποσὶν αὐτῆς σκέλεσι αναρυσσων τὴν γῆν) pupillasq; identidem sibi conscribillat, vtpote quæ indignè ferat Lunam apparere, quam neque quidem intueri patitur: atque eadem facit in ipsius So-30 lis tam diuini astri exortu: qui mos nonnullis Æthiopum nationibus in Solis ortu, quem velut hostem maximè reformidant, & ne spectent in loca palustria fugientes, vbi non alia fruticum, aut syluarum copia fuerit, ibi delitescunt, Deum omni execratione prosequentes. Hæc ille, vbi etiam annotat, in vulgato codice Græco mendum animaduerti, in quo nimirum Oryx quadrupes animal pro Coturnice positum & ita traductum: neque enim, inquit, hic quicquam de Oryge apud Orum, apud quem in vetustis codicibus manuscriptis Ορτυγα, non Ορυγα legas. Et eodem capite vulgati etiam codices habet τοῦτο μόνον τῶν πτηνῶν, quod satis manifestum facit de aue, non de quadrupede hæc dici. Pelicanum, & Coturnicem sibi inuicem dissentire volunt. *De Coturnicis exitio*, inquit *a* Ælianus, *Pelicanus, acerbè, & crudeliter cogitat: rursus Coturnix ab eo vehementer dissentit.*

40

Coturnix bibens cur aquã turbet. *Maligni hominis hieroglyphicum.* *Cameli cur bidã bibũt.* *Elephanti cur bibituri aquam turbent.* *Coturnix cur puluerẽ in aquã purã ingerat, opinio authoris.* *Grauissimi authores quæ.* *Coturnix an cũ Luna sympathiam habeat.* *Ægyptij Lunã honorant.* *Coturnix Lunã non intuetur.* *Æthiopibus Sol hostis est.* *Pelicanus & Coturnix hostes.* *a l. 6. de anim. c. 49.*

CAPIENDI RATIO.

RATIO capiendi Coturnices diuersimoda admodum est, prout nimirum anni tempus expostulat. Siquidem vbi primùm ad nos accedunt, segetesq; etiamnum virescunt, masculi fęminas propter libidinem prosequuntur, atque ita fæmina inclusa caueæ, vel etiam fistula ex osse, & corio confecta (nostri Quagliarolo, Piceni Truffello, Galli teste *a* Bellonio Cursalet vocãt,) illectæ retibus ab Aucupibus irretiuntur: atque hoc de 50 maribus dixi, quia paucę admodũ fæminę eo modo capiuntur. Sed elaborandum est, vt fæmellæ venatrices egregiè canant: canere verò hoc pacto eas docent: inclusas caueis cystæ includũt; vt planè in tenebris habeãtur, mane verò, & vesperi alternatim apposita candela, aut lucerna milium in cibum exhibent, idq; tandiu cõtinuant, donec iam egregiè pulchrum illud suum Coturnix didicerint: ad hanc siquidem vocem allecti mares, ceu ad coeundum inuitati ocyssimè accurrunt, & se ipsos in extensa retia præcipitant, tantoq; nonnunquam impetu id facere visi sunt, vt antequam auceps extendere retia posset, caueam perforare voluerint, eorum præsentiam minimè expauescentes; quin imo quod amplius est, retia ipsa fregerint. Sed hoc modo paucæ capiuntur; plurimæ verò, quin innumeræ

Mares vt capiantur. *a l. 5. de Aurib. c. 17.* *Quomodo doceantur canere.* *Quando multæ capiantur.*

cùm

cùm primùm mare transuolant, fessæ scilicet, vt Baptista Mātuanus hisce versibus expressit.

Altilia in cœnas veniunt, venit assa Coturnix,
Nam genus hoc auium dum se super æquora magnis
Vere refert turmis volitans in retia fessum
Visa cadit, capiturq; manu peregrina volucris.

b In latinis.

Circa Neptunium Italiæ oppidum (inquit b Blondus) aucupium est Coturnicum. Nam cùm ad prima Veris signa Hirundines, & simul cum ipsis Coturnices transmisso mari Infero in Italiam redeunt, omnia Antiatum quondam littorum supercilia passus quinque millia Neptunienses contiguis retibus complent, sedensq; vnusquisque in fundi proprij, & magno pretio comparati loco ad particulam propriam retium venientes noctu Coturnices fistula illectat: & cùm turmatim illæ retibus intricentur, si aliqua de longissimo volatu fessa extra rete in sabulum ceciderit, eam auceps manu percipit, fuisseq; audiuimus intra mensem vnum, quo id continuatur aucupium, dies aliquot, in quorū singulo centies huiusmodi auicularum mille sit captum. Hactenus Blondus. Ad cuius narrationis confirmationem placuit referre hoc loco, quæ antè aliquot annos D. Franciscus Arriuabenus Mantuanus à cubiculo Eminentiss. ac Reuerendissimi Cardinalis Paleoti super eiusdē loci aucupio ad Illustrem D. Camillum nostræ Vrbis quondam Senatorem amplissimum dictiq; Cardinalis Germanum scripsit in hæc verba. Quid Neptunij, vbi triduum pernoctauimus, viderim tibi significare non grauabor. Cùm hinc Eminentiss. Cardinalis germanus tuus discederet, Asturam (alterius, ni fallor, oppidi nomen est) visitaturus, vix oppido egressi incidimus in Coturnicum aucupium. Retia quatuor millia passuum explebant, & maximus auium numerus capiebatur. Dicebant aucupes eò ferri ex barbaria, vnicoq; volatu mare tranare, sub vesperam discedere illinc, huc verò summo manè appellere, sese quandoq; semen Basilici auium ingluuie exemptum terræ commisisse, feliciterq; germinasse, quod certè celerrimi itineris inditium est. Præfectus loci interrogatus, quot hoc manè captæ essent, ex aucupum relata fide decem, & amplius millia respondit. Quod verissimum fuisse sequenti die comperi, quin imo multò plures capi, cùm interim aucupes venti inculparent, iniuriā, vtpote qui aliò eas differret: & reuera ventus flabat vehementior, adeo vt appellens, quædam nauis, dum pranderemus, vix portum tenere posset. Aucupes captas Neptunium ferunt, & Ορτυγόπωλαις Romanis harum duntaxat auium gratia huc migrantibus vendunt, centurias singulas quindecim Iulijs, hoc est, aureo cum dimidio. Hactenus ille Iā verò dicēdum restat, quomodo capiantur, cùm libido cesserit, & nullam iam amplius vocem edūt. Tunc sagaci, venandiq; artē edocto cane opus est, qui eas ceu digito monstret, simulq; in vnum locū coire cogat, vt ita ab aucupibus rete ab vtraque agri parte ferentibus, duobus nempe, cooperiantur. Galli, teste Bellonio; id genus retis riraz vocant, nostri tragino. Depingit eleganter admodum hunc cum cane aucupādi Coturnices, & Perdices modum Angelius Bargæus hisce carminibus.

Neptunienses, vt Coturnices capiant.

Franciscus Arriuabenus.

Astura.

Retia maxima.

Quomodo capiantur cū non turgent libidine.

Tiraz apud Gallos quid.

Præterea latos quoties contendis in agros
Prædaturus aues, quarum Latona tuetur
Alma genus: seu sit Regum gratissima mensis
Coturnix magno quondam dilecta Tonanti:
Siue sit inuenta primum cui lamina ferræ
Attulit exitium miseræ malè prouida Perdix:
Ipse tibi aucupij catulus dux, ipse magister
Anteferat celeres gressus, passimq; pererret.
Cùmq; adeò steterit campis immotus, & ore
Despiciens crebro caudam vibrarit: inanes
Rumpe moras omnes subito, & caua retia pande;
Quæ tecum sublata manu comes vnus, & alter
Substolant, raptimq; tegant volucresq; canemq;.

Augustinus Gallus inter alios Geoponicos recentiores facilè princeps maximum numerum simul capi scribit Augusto mense cùm iam abitum parant, si Coturnix, quæ ab Aprilis initio vsque ad Iulij mensis exitum in tenebris reseruata fuit, tribus horis ante exortum solem in medio agro milio consito collocetur. Ad hanc enim, inquit, cantilantem non solùm illæ accurrent, quę in eodem agro existunt, verùm etiam omnes alię, quotquot cantilantis vocem audierint. Hanc capiendi rationem c Oppianus non videtur ignorasse, inquiens. *Coturnices noctu retibus, quas nubes vocant capiuntur; clamantibus alijs natu maioribus* (παλαιοτέρων,

c In Ixeut. lib. 3.

Retia nubes dicta.

(παραιοτέρων, iam olim captis, vnde forsan verbum παλεύειν factum, de quo nos fusiùs in Columbarum tractatu agemus:) *ad quarum vocem dum accurrunt, in sagenas incidunt. Interdiu etiam in terra hoc modo capiuntur? Reti extenso aliquis tunicam supra caput erectam calamis vtrinque sustinens mouet paulatim progrediens, metuunt ille sibi, & dum vestis huc illuc nutantis vmbram fugiunt retium laqueis inuoluuntur*. Docet idem Gallus, quomodo alio genere retis, quod strusam vocari ait, item alio, quod piombinam magna multitudine simul capiantur, quæ omnia lector ipse per se legere poterit. Crescentiensis etiam describit aliqua, quibus capiuntur, retia, de quibus in Perdice egimus. Vbi ex Clearcho quoque descripsimus, quomodo speculis eis insidiemur. Qua ratione verò ab Accipitre capiantur, in huius etiam tractatu luculenter ostendimus.

Strusa. Piombina. d In Aui.

COGNOMINATA,
& Denominata.

APVD *a* Aristophanem Midias quidam Ορτυξ cognominatur his verbis Καὶ γὰρ ἥκει (ἥκει pro ἐοίκει, vt Suidas intepretatur) Ορτυγι τῷ συροχόμπῳ τὴν κεφαλὴν πεπληγμένῳ, quo loco Scholiastes, *Ammonius*, inquit, *Midiam putant Ορτυγα* cognominatum esse διὰ τὸ κυβευτὴν εἶναι, καὶ ἐν γυρῷ (forte γυρῷ) τὰς Ορτυγας κόπτειν. *Nam & alibi μειδίαν Ορτυγοκόμον appellat: & alibi rursum Gallinaceorum studiosum eum fuisse scribit. Traducitur alioqui tanquam vir improbus, & fur publicæ pecuniæ*, πτωχαλαζών. *Habent autem pleriq; codices* συφοκόμπῳ *dictione obscura; quam aliqui interpretantur Coturnicem pugnacem* παρὰ τὸ στερεῶς κόπτειν: *ficto nomine auis* παρὰ τὸ καλῖ τιειν τὴν κεφαλὴν, ὃ συμβαίνει τοῖς Ορτυξ. *Dionysius Zoppyrus* ὀρτυγόπομπῳ *legit, & μ litterā (propter carmen, aut forte de industria, vt simul* κόμπον, *id est factum hominis notaret) insertam ait.* Hæc ille. Mihi quidem, inquit Ornithologus, in mentem venit posse etiam τυφοκόμπῳ legi apta significatione & hominis, qui notatur, moribus conueniente: sunt enim τύφος, & κόμπος vocabula synonyma, quibus fastum, & superbiam Græci appellant. Erat autem Midias homo fastuosus, & inde πτωχαλαζών etiam cognominatus. Vt sensus sit Midia vocabatur Ορτυξ, eò quòd præ nimio fastu Coturnicem capite ictam referret. Videntur enim Coturnices in ludo ab hominibus, vel ipse inter se certantes percussæ præsertim pugnaciores, vt & Gallinacei, caput, & ceruicem magis erigere. Sed vide, nunquid etiam ita cognominatus Midias fuerit propter contẽtionem, seu cõtentiosam naturã. Nam eidem *b* Aristophani alibi Carcini Poetæ Tragici filij, quos tres fuisse Scholiastes eius memorat Ορτυγες etiam dicti sunt ab eadem indole, vti suprà annotauimus, quãuis *c* *Cælius arbitretur ita cognominatos à paruitate corporis, nam*, inquit, *Corpore minutili, perbreuesq; Ortyges dicuntur*. At hoc nostræ opinioni non repugnat. Solent enim eiuscemodi homunciones admodũ contentiosi esse: cuius rei mihi exemplum esto famulus meus monstrosæ (si paruitatem spectes) propemodũ staturæ, vix pygmæo maior, tam verò superbus, vt nihil præter rixas, iurgia, blasphemias, & contentionem in ore habeat, etiamsi nemo ei occasionis tãtillum præbeat, adeo vt ne mei sæpe rationem habet. Iam prosequamur. Apud *d* Athenæum etiam vir quidã Ορτυγι nominatur. De Ortigia insula suprà diximus, hoc modo hìc addentes aliquos esse, inter quos etiã Nicander est, qui ita dicta volunt ab Ortygia oppido. Quod fortè dicere voluit *e* Virgilius, inquiens:

Linquimus Ortygiæ portum.

Fuit & Ortygia alia circa Siciliam ex opposito Plemmyrij Siciliæ amnis quæ ponte iungitur Syracusis, & fontem habet Arethusum, cuius pariter meminit Virgilius canens.

Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
Plemmyrium vndosum; nomen dixere priores
Ortygiam, &c.

Ephesus etiam Ioniæ vrbs olim, vt scribunt Eustathius, & Stephanus Ortygia dicta est. Augustinus Niphus Accipitrem Qualearum appellat, qui Qualeas, hoc est Coturnices capiat. Sed vide nunquid is idem sit cum Perdicario, vel hunc dicere voluerit. Corqualeatũ Galli nonnulli mensem Aprilem nominant, eò quòd tunc fermè cantillare Coturnices incipiant. Hollandi, quemadmodum suprà diximus, Brioniæ acinos Quartalbeyen dicunt, quò his Coturnices vescatur.

a In Aui. Midias Ortus dictus.
Στυφοκόμπος.
Midias cur Coturnix dictus.
b In pace. Carcini Poetæ filij, Coturnic. cur vocati.
c l.26. Ant. lect. c.25. Paruuli sunt cõtentiosi.
d lib.6. Ortyges vir. Ortygia insula.
e li.3. Aen. Ephesus. Accipiter Qualear. Aprilis cur Corqualeatus dictus. Quartalbeyen.

HISTO-

HISTORICA.

Populum Israeliticũ Coturnicibus saturatus.

a Cap. 6.

ISRAELITICVM populum, dum Moyse duce in deserto degeret, & terram à Deo promissam peteret, in itinere ei obmurmurasse testantur sacra Biblia, & carnes quibus vescerentur non sine alterationibus à Moyse expostulasse: Deum verò obmurmurantibus Coturnices immensa, ac inumerabili copia, necnon & Mannam, quibus ceu delicatis cupedijs gulam explerent, immisisse. Legitur hæc sacra historia in a Exodo his verbis ex traductione, quam semper ante oculos quisq; vir christianus habere debet, vulgata: *& murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen, & Aaron in solitudine: dixeruntque, vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate, &c. Locutus est Deus ad Moysen dicẽs, Audiui murmurationes filiorũ Isael, loquere ad nos, vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus; scietisq; quod ego sum dominus Deus vester. Factũ est ergo vespere & ascendens Coturnix cooperuit castra, mane quoq; ros iacuit per circuitum castrorum.* b Flauius Iosephus etiam hanc historiã in suos libros transtulit velut sacræ paginæ calcar addens, atq; in hæc verba, Sigismundo Galenio interprete, scribens. His auditis Moyses descendit ad multitudinem: illi verò animaduertentes promissionibus diuinis lætũ, & ipsi posito mœrore vultus hilares sumpserũt. Tum ille stans in medio cõcionis ait se præsenti necessitati à Deo remediũ afferre, nec ita multò pòst magna vis Coturnicũ, quod genus auiũ præ cæteris Arabicus sinus alit, superato interiacente mari, longo volatu fessarũ, qui alioquin etiã nõ est sublimis, in Hebręos differtur. Illi verò cibos diuinitùs oblatos certatim comprehendentes, remediũ inopiæ quærebant: & Moyses rursum ad supplicationes vertitur ob auxiliũ à Deo promissum simulatq; exhibitum: qui ad hunc modum pastis, alia mox alimenta demisit. Nam interim, dum Moyses palmas deprecabundus attollit, ros de cælo dilabitur: qui cùm manibus eius hærens concreuisset, suspicatus ille hanc quoq; alimoniam à Deo demitti, degustat: lutusq; re comperta, turbam ignaram, & putantẽ hyberba tempestate ningere, monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cælo descendere, sed alimoniam, quæ ope alia destitutos periculo famis eximeret, ac mos prægustatum offert, &c. Meminit eiusdẽ Dei erga Israelitas amoris c Psalmographus inquiens. *Petierunt, & venit Coturnix; & pane cæli saturauit eos, Dirupit petram & fluxerunt aquæ* &c. Dirupit petram, nempe Moyses, à quo rursũ murmurantes potũ extorquebant. In hac enim ciborum copia interuenit magna potus inopia, vt interim d Philonis Iudæis verbis vtar interpretatione eiusdem Sigismundi Galenij, iamq; deplorata erat salus omnium cùm Moyses sumpta illa sacra virga, per quam in Aegypto prodigia patrauerat, numine correptus rupem percutit, quæ ceu vena opportuno ictu aperta, seu aquis tũ primùm eò corriuatis per occultos cuniculos erumpentibusq, præ impetu more fontis tantũ profundit, quantũ ad sitis remedium, & ad diuturnam aquationem sufficeret tot millibus. *Vt verò ad Coturnices regrediamur,* dubitare quispiam possit, vnde tanta Coturnicum copia à Deo accersita, ac in tot millia hominum, eorumq; stolida carnium fame laborãtium immissa? Cui vsus eiusdem Philonis verbis responderim, illum non nouisse scilicet Deum, nec quærere vt agnoscat: alioqui certo certius sciret miracula ista esse Dei ludrica collata cum serijs operibus, quale est creatio cęli cum fixis, erraticisq; sideribus, lucis, diei, Solisq; productio, itidemq; nocturni Lunaris luminis, terræ fundatio in rerum meditullio, insularum, & continentis immensa magnitudo, animalium, stirpiumq; in tot species diuersa varietas: ad hæc maris æstuaria, fluuiorum cursus, præterea tot mutationes aeris, tẽpora discreta annuis horarum vicibus, aliæq; pulcherrimæ, res innumeræ, quibus recensendis vix tota hominis vita sufficiat, quæ nec ad vnius cuispiam mundi partis miracula singulatim excutienda satis sit, etiamsi contingeret longissima. Verùm ista cùm digna sint admiratione maxima contemnuntur propter consuetudinem: quæ autem inusitata sunt, quamuis minora miramur, indulgentes nouis imaginationibus. At redeamus in viam, & ne videamur frustrà, aut impiè de hac dubitatione locuti, addemus quę super eodem miraculo sacra pagina habet, nam & ibi ipsemet videtur Moses vix potuisse adduci, vt crederet, quomodo Deus tanquam gentem ad nauseam vsq;, ac per multos dies carnium esu exaturaret, sed e sacra verba adducamus, quæ sic habent: *Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudini? Flent circa me* (inquit Moyses) *dicentes; Da nobis carnes, vt comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est &c. Populo*

b lib. 3. An. Hebr. c. 1.

Mannæ descriptio.

c Psal. 104

d lib. 1. de vita Moys.

Moyses aquam dat miro modo Israelitis.

Dei omnipotentis opera.

Mosis dubitatio.

e Nu. c. 12.

quoque

quoque dices (verba Dei sunt ad Moysen) *Cras sanctificamini, & comedetis carnes. Ego enim audiui vos dicere. Quis dabit nobis escas carnium? Bene erat nobis in Ægypto, Vt det vobis Dominus carnes, & comedatis: non vno die, vel duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem, sed ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam*, &c. *Et ait Moyses ad Dominum sexcenta millia peditum huius populi sunt, & tu dicis, dabo eis esum carnium mense integro? Nunquid ouium, & boum multitudo cadetur: vt possit sufficere ad cibum? Vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur, vt eos satient? Cui respondit Dominus. Nunquid manus Domini inualida est? &c. Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare Coturnices detulit, ac demisit in castra itinere quantum vno die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram. Surgens autem populus toto die illo, & nocte, ac die altero congregauit Coturnicum multitudinem.* Quam multitudinem exprimere cupientes f Psalmographus, & g Philo Iudæus, ille eas pulueri, & maris arenis, hic nubibus assimilabat. *Nubes*, inquit hic, *Coturnicum aduolabat à mari, tota castra inumbrans, terræ tam propinqua, vt facilè præberet aucupium.* Ille vero sic habet. *Transtulit austrum de cælo, & induxit in virtute sua Africum. Et pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum, & manducauerunt, & saturati sunt nimis &c.* Meminit ex Christianis doctissimus inter alios Poetarum h Prudentius sub rubrica, Manna in deserto datum, canens:

f *Psal.* 76.
g *l. 1. de vita Moysis.*
h *In Dittocheo.*

> *Panibus Angelicis albent tentoria Patrum*
> *Certa fides facti, tenet vrceus aureus exin*
> *Seruatum Manna, ingratis venit altera nubes.*
> *Atque auidos carnis saturat congesta Coturnix.*

MYSTICA.

VIDEAMVS modò quod nobis sacra illa, quam iam recensuimus, historia mysterium doceat. In cuius traditione nihil à nobis afferetur, nisi quæ S R E. Doctores, atq; Antistites scriptis mandauere. Attingit in primis hunc locum Diuus a Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus, explicans illa Saluatoris verba. *Sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum: panis enim verus est*, &c. Atq; Coturnices illas legem quodammodo denotare hoc pacto docet. Numquam enim, inquit, auis hæc volatu effertur, sed propè terram semper volat. Nam & disciplina legis, terrestris quodammodo est, animalium oblationes, & purificationes continens Iudaicas, quibus illi non multum è terra leuabantur. Vespere autem traditur, vel quia magna obscuritate figuræ legis inuoluũtur, vel quia mundus tenebrarum offusione tenebatur, luce vera carens, quæ est Christus. *Ego*, b inquit, *lux in hunc mundum veni.* Cogituros autem ait, quod Dominus eduxit eos ab Ægypto: quia vniuersalis quædam ac confusior in Mosaicis libris salutis cognitio solummodo est. Nondum enim aderat gratia, quod ipse significauit dicens: *Mane videbitis gloriam Domini, dum det vobis panes in saturitate.* Solutis enim nocturnis legis iam tenebris, & Sole nobis intelligibili orto, præsentis Domini gloriam intuentes, copiosissimè panem cælestem, ipsum rursus Christum assequimur. Factum est ergò vespere, & ascendens Coturnix operuit castra: manè quoq; ros iacuit per circuitum castrorum, quumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine album, & minutum quasi coriandrum. Considera rursum spiritalium ordinem sensuum. Nam de Coturnice quidem dicitur, quòd castra operuit: de manna verò quia cessante rore mane de cœlo descendit per circuitum castrorum in facie deserti. Legalis enim disciplina, quam per Coturnicem intellleximus, figuris, atq; vmbris Iudæorum populum contegit. *Latet enim* (vt ait c Paulus) *velum in corde ipsorum, & cæcitas ex parte*: sed postea quam manè factum est, oriente iam sole vero, Euangelica doctrina fulgente, quum etiam ros, id est rudis: & pruinosa legis obseruatio iaceat, atq; desinat (finis enim legis, & Prophetarum Christus) tunc verum de cælo descendit manna, tunc Euangelica doctrina rutilauit non in Hæbreorum congregatione, atq; Synagoga, sed per circuitum castrorum in facie deserti, & solitudinis, in omnibus videlicet gentibus, in Ecclesia gentium. Hæc, & quæ subsequuntur D. Cyrillus. Cui astipulatur d Beda in hunc modum. Potest quidem & volucrum esca veteris legis significare eloquia, quæ populum carnalem, tanquam carnalem eleuat per verba diuinitùs missa. Per volatilia, vnde & vespere dantur, finem habent. A manifesto lumine fidei datur manna populo Dei. i. Christus, qui est panis viuus.

a *l. 3. Euāg Ioan. c.* 34.
Lex per Coturnices denotata.
Cur vesperæ immissæ dicantur.
b *Ioan.* 12.
c 2. *Cor.* 3.
d *Expos. in Exo. c.* 19.
Manna est Christum.

Hoc

Hoc autem volucrum genus apud Hebræos vocatur Coturnix, apud Græcos Ortygometra, auis marina in Latina: (quod poſtremum apud neminem legas, præterea Ortygometra Græcis longe alia auis eſt, quam Coturnix.) Alij dicunt per Coturnicem humanitatem Chriſti poſſe intelligi; per mannam ipſius diuinitatem. Veſpere enim Coturnix percutitur, quando carnis Chriſti occiſionem ſignificat. Manè manna diuinitatem, corporis præcellentiam, nobis myſterium ſapientiæ, & corporis Chriſti notantur (ita habet exemplar Baſilicæ impreſſum.) Alibi rurſus idem e Beda, poſtquam per has volucres, & eſcas niſi prædicationes diuinitus miſſas intelligi dixiſſet (quæ tranſcurrunt per verba ſonātia, quaſi per aera volatilia pennata, quibus per fidem paſcantur, hi qui ad patriam regni cæleſtis peruenire contendunt,) ſubiungit: Poteſt quidem & volucrum eſca ſignificare legis eloquia, quæ plebem carnalem tanquam carne alebat, per verba diuinitùs miſſa quaſi per volatilia. Vnde & veſpere dantur, quia cuncta, quæ carnaliter illis conceſſa ſunt, finem habituram erant: manifeſtato autem lumine fidei datur manna populo, &c. Vt modò de ethnicis aliquid dicamus, habebat & hoc auium genus ſua apud illos myſteria. Namq; teſte Solino in Latonæ tutela exiſtimabantur conſtitutæ: quoniam hæc Dea, vt inter fabuloſas transformationes latiùs dicetur, ex Ioue in Coturnicem transformato Dianam, & Apollinem concepiſſe crederetur, eoſq; in Delo inſula, quæ poſt Ortygia dicta eſt peperiſſe, licet alij aliter hanc fabulam receſeant. A Phœnicibus verò Herculi Coturnices immolari ſolitas Eudoxus Cnidius in libro primo circuitus terræ ſcribit referente f Athenæo, quia Hercules Iouis, & Aſteriæ filius in Lybiam proficiſcens, & interfectus à Typhone, Iolao Coturnicem ei admouente, & præbente olfaciendam, reuixerit. Illum enim cum orbem terrarum ambiret, & peragraret, hoc animali, inquit Athenæus delectatum fuiſſe Iacob. Dalechampius hoc addit ſcholium, vel eius eſu aut ſpecie. Sed quid ſi ob epilepſiam, qua Hercules laborabat, eiq; nomen fecit? vt ſcilicet hanc auem ſecum ferret, vt quotieſcunq; hoc caduco morbo torqueretur, eius opera ceu reuiuiſcens acceſſionem breuiorem redderet. Coturnicem huic morbo opitulari ſuo loco dicemus Heliorodus Pertinacem refert boum, & Coturnicum greges præmiſiſſe partim, vt ex vnoquoq; genere ſacrificaret hecatomben, partim populo inde pararentur epulæ: verum non addit, cui hecatomben illam ſacrificaret, putarem tamen Herculi. Iuuenalis traducent eos, qui cum pro amicorum, vel Parentum ægrotantium ſalute ne minimum quidem ſumptum facerent, pro diuitibus orbis, quorum hereditatem expectabant, magnificè impendebant, canebat.

Coturnix

Nulla vnquam pro parte cadet.

Meſſicani Peruēſes, ac multi alij noui orbis incolæ ſuis idolis etiam Coturnices immolant: idoliq; caput, quod ſiccitatibus, pluuijs, & ſterilitati præeat, Coturnicum pennis exornant.

Chriſti humanitatem Coturnix ſignat. *e 40. 8. in Quæſt. ſup. Exo. c. 23.* *Coturnices cur Latonæ ſacræ.* *Herculi cur ſacra Coturnix.* *f lib. 9.* *Authoris opinio.* *Pertinacis hecatōbe.* *Meſſicani Coturnices immolant.*

MORALIA.

COTVRNICVM ex noſtris hiſce ad alienas terras migratio, eorum ad vnguem conditionem vitæ exprimit, qui procelloſum huius mundi pelagus nauigantes toto corde cæleſtes ſedes affectant. Illæ enim gregatim volant, & ducem eligunt itineris, hi ſimul degere gaudent, & ducem vnum ſequuntur: illæ Auſtrum vitant, & Aquilonem quærunt: hi carnales huius mundi proſperitates fugiunt, pœnitentiæ ſe ſuaq; committentes per hanc ad littora cæli faciliùs pertingunt, nam, vt ait D. Gregorius, *mala, quæ hic nos premunt, citius ad Deum venire compellunt.* Quemadmodum verò illæ longitudine itineris defeſſæ, quo quieſcat, locum quærunt, ita pariter eiuſmodi bonorum genus hominum durioris iſtius vitæ quam agunt, ſpacia trutinãt, & ne longitudine eius deficiant, vires ſuas examinantes, paulatim hunc Oceanum penetrant. Quod contra nōnullos dictum eſto, qui a principio vitam aſperitatibus, ac omni moleſtiarum genere plenam inſtituunt, ac ſi primo impetu ad ſuperos iretur; at vix in medio itinere cōſtituti, turpiter deficiunt, tantum abeſt, vt id continuent, aut perficiant. In quos illud D. a Pauli optimè quadrat: *Currebatis benè, quiſquis nos impediuit?* Sed proſequamur. Coturnices occiſo, qui comitabatur, & dux erat gregis, ab Accipitre, alieni generis alium ſibi in ducem adoptant: ita hi mortuo ſuo Paſtore, alterius Principis auxilium implorant, ne in Accipitres, hoc eſt ſæuos, rapaceſq; prædones, bonorum expilatores incidant: Principum enim eſt probos iuſtoſq; contra eiuſcemodi nequam homines, vindicare, tueriq;, maloſq; punire. Vel dic Coturnices ſignificare genus

Migratio Coturnicū quod ſignet *a 5. ad Gal.* *Principum munus.* *Chriſtus bonorum dux.*

genus humanum, & patres veteris testamenti, quibus (quia statim ac mare huius mundi nauigauerant, ab Accipitre Diabolo in infernum præcipitabantur) opus erat duce alterius generis, & naturæ, videlicet Christo, qui opus ceu Dux præcederet, iuuaret, & ex vnguibus eius eriperet.

SOMNIVM.

10 COTVRNICES, inquit *a* Artemidorus, his, qui eas libenter alunt, nuncios significant per mare affuturos iniucundos & malos, & per mare quidem: quantũ etiamsi ipsæ quidem vernaculæ regionis incolæ sint, tamẽ per mare accedunt. Iniucundos verò, quòd pugnaces sint, & breuis vitæ, & in sodalitatibus, & amicitijs, & nuptijs, & vitæ commertijs, seditionum, & contentionum significationem habẽt, & ægrotis, siquidem traijciant, mortem significant propter vitæ breuitatem non traijcientes, minus periculum. Sed & ad peregrinationem malæ sunt: dolos enim, & insidias, & deprædationem significant. Nam & ipsæ è domibus discedentes, in manus incidunt eorum, qui ipsis insidias struunt.

a l.3. de sõ. inter. c.5.
Cur malos nuncios significent.

20

HIEROGLYPHICA.

ORVS Apollo Niliacus narrat, eam fuisse Aegyptijs de Coturnicibus opinionem, vt in hieroglyphicis omnis immunditiei, & nequitiæ signũ esse facerent. *a* Valerianus Pierius addit, sacerdotes illos sola hęc animalia ex volatilibus, quæ ciborum vsum præbent, nullo tamen mactationis honore illis habito, comedisse, vtpote quæ contentionem quandam habere viderentur aduersum præcipuum Deum illorum, Lunam videlicet, in cuius exortu Coturnices, aiebant, inauspicatos clangores excitare, quemadmodum sub rubrica de Antipathia & Sympathia scripsimus. Perditissimæ item malignitatis hieroglyphi-30 cum Pierio recensentur Coturnices, quòd postquam bibere reliquam aquam, puluere etiã ingesto, lutosam reddant: sed hoc ad Sympathiam cum quibusdam alijs animalibus non refragante Pierio transtulimus. Orus Apollo item Coturnicis osse picto stabile, ac tutum quippiam eisdem Aegyptijs significatum fuisse, ait quoniam difficulter admodum huiusce animalis os afficiatur, aut quicquam patiatur.

Nequitiæ signum.
a lib. 24.
Ægyp. quo modo Coturnices ederent.
Perditissima malignitas.
Stabilitatis typus.

VSVS IN LVDIS.

40 COTVRNICVM veteres quàm studiosi fuerint, iam suprà ostendimus, & vel inde constat, quòd eas etiam in ludicris, tùm in serijs ludi alerent. Hinc (nisi fortè propter pugnæ voluptatem) Ὀρτυγομανία *a* Athenæo dicitur, hoc est, insanus Coturnicum amor. Pueros in primis Coturnicibus collusisse ex *b* Plauto habemus, eosq; patritios. *Nam vbi eo adueni*, inquit, *quasi patritijs pueris aut Monedulæ, aut Anates, aut Coturnices dantur quibuscum lusitent.* Et *c* rursus: *Dic igitur me tuum passerculum, Gallinam, Coturnicem, Agnellum, hædilum.* *d* Plutarchus de Alcibiade scribit, sub veste Coturnicem gestasse, cumque aliquando plaudente populo in Senatum Atheniensem cooptaretur, præ lætitia auis oblitum fuisse, eaq; territa, & fuga se proripiente, maiorẽ ab Atheniẽsibus plausum sublatũ, multoq; ad capiendã auem accurrisse: captã ab Antiocho gubernatore, & redditã, ideoq; hunc summ50 operè adamatũ Alcibiadi. Atis adolescens sanè, non puer erat, neq; est quod cum aue collusisse putemus. Cur igitur heros ille fortissimus aue ea delectatus? Pierius Valerianus magistrã ei extitisse arbitratur, qui scilicet dato Pericli consilio de ratione potiùs nõ reddenda, tranquillam ciuium suorum quietem perturbaturus esset. Sed huiusmodi ratio nescio num admittenda fuerit. Quid si dicamus ideo Alcibiadem Coturnicem secum portasse, quia auis est libidini plurimũ indulgens, vt scilicet ille, qui ad luxum, & cæteras voluptates procliuis esset, auem quoq; salacem, voluptatibus deditam amaret. Nam & Aristophanes amatores pueris, quo deperibant, alios Coturnices, alios Porphyriones, alios Anseres donare solitos scribit. Atque huc spectare videtur, quod M. *e* Antonius scribit, nempe se à Diogneto

Ὀρτυγομανία.
a lib. 11.
Pueri Coturnicibus ludunt.
b In Capt.
c In Asin.
d In Alcib.
Alcibiadis Coturnix.
Alcibiades cur Coturnicem sub veste ferret.
Coturnices amatis donatæ.
e In sua vita.

Diogneto didiciſſe, ne amici cauſa Coturnices aleret, aut ſimilium rerum (impudicarum) ſtudio, & cupiditate teneretur. Vt verò de alijs ludis, quos Coturnices exhibebant, aliquid dicamus, Iulium Pollucem adeamus: ex quo Cælius Calcagninus tradit his verbis: *In præſcripto circulo Coturnicem ſtatuebant, tum alter eam digito percutiebat: alter in aduerſum nitebatur illam intra circulum continere: quod ni feciſſet Coturnicis dominus ſuccumbebat.* Hæc ille. Sed Pollux ſimpliciùs ſic ſcribit, vt vertit doctiſſimus Ornithologus: *Coturnicem in circulo circumſcripto poſitam aliquis digito feriebat: quod ſi illa ictui cedens extra circulum ſe reciperet* (ἀναχαιτίζειν ἔξω τοῦ κύκλου) *iam victus erat Coturnicis dominus.* Hucuſq; Pollux, *d* qui etiam hæc Eupolidis verba citat, Οὐχὶ περιγράψεις ἄζονεις ἄριστον κύκλον; ἀποκρίνεται. Τί ἐστιν εἰς ἅμιλλαν; ἀριστήσομαι ἥκω ψώμαι τὴν μάζαν, ὥσπερ ὄρτυγα. Vbi pariter paulò poſt vocabula aliquot ad hoc certamen pertinentia recenſet, vt ſunt Ὀρτυγοκοπεῖν, Ὀρτυγοπία, Ὀρτυγοκόποι, qui & στυφοκόποι dicebantur. καὶ τὸ κόπτειν τοὺς ὄρτυγας, καὶ ἀνερεθίζειν, παροξύνειν. *Et hæc*, inquit, *vocabula ſunt* Ὀρτυγοκοπικά. Et rurſus ibidem: *Circulum*, inquit, *deſcribebant in area aliqua* (τηλία) *qualis piſtorum eſt, vel eorum, qui panes vendunt, in quo Coturnices* (duas nimirum pariter) *ſiſtebant inter ſe certaturas: quod ſi altera è circo excederet retrò conuerſa, vincebatur & ipſa, & dominus ipſius: præmium victori erat, pro quo certabant, aliàs ipſa Coturnix, aliàs argentum. Interdum verò alter* (hominum ſcilicet ſic certantium) *Coturnicem ſiſtebat: alter digito indice feriebat, & plumas è capite vellebat; quod ſi Coturnix ſuſtineret, victoria penes illum ſtabat, cuius erat alumna: ſin cederet, & refugeret, penes ferientem, & vellentem. Sic victis Coturnicibus remedium adhibebant, inclamando in aurem, quod* Τρυλλίζειν, vel Ἐντρυλλίζειν *nominabant, vt Coturnicis, quæ victrix extiterat, vox quàm citiſsimè è memoria eius tolleretur.* Hæc omnia Pollux, interprete Ornithologo: vnde apparet non rectè ſcripſiſſe Calcagnignum, alterum ex ijs, qui concertabant percuſſiſſe Coturnicem, alterum verò in aduerſum intra circulum eam continere conatum, neque enim alter alterius conatus impediebat: ſed Coturnix iſta ſibi permittebatur, vt vel maneret intra circulum, vel excederet. Ad eiuſcemodi luſum parum decuiſſe viros graues, & cordatos, colligitur ex *e* Plutarcho, apud quem ſit ſcriptum reperire eſt: Et quibus verbis Achillem in Scyro inter Virgines ſedentem Vlyſſes increpat.

> *Generis illuſtre lumen extinguis tui,*
> *Proles parentis Graium præſtantiſsimi,*
> *Lanificium tractas?*
> *Poſſe & prodigo dici, & turpi quæſti debito, &*
> *Succerdi, & erudito.*
> *Potas parente natus Graiorum optimo.*

aut teſſeris ludis, aut Coturnices cædis, aut cauponaris, aut fænebrem exerces rem, nihil magnum, aut genere dignum cogitans? &c. Alium ludum recenſet idem Pollux, in quo Coturnices in gyrum (γῦρον ſimpliciter κύκλον περιγραπτὸν dicit: alioqui γῦρος Græcis ſcrobem ſignificat) collocant, quas feriunt in capite, & is qui Coturnicem in gyro comprehenderit, lucratur ſibi deinceps quotquot poteſt: ſin fruſtretur, alteri Coturnices ferire permittit, idq; alternis fit. Huiuſcemodi ludus eodem Polluce teſte vocabatur, Ὀρτυγοκοπία, quemadmodum, qui ludebant Ὀρτυγοκόποι, ad quem ludum etiam alluſit Eupolis in θαξιαρχοῖς dicens, κόψομαι τὴν μάζαν ὥσπερ Ὄρτυγα. Meminit & *f* Plato: *Non*, inquit, *cum hominibus abiectæ ſortis nobis certandum eſt, ſed cum præſtantiſſimis: quare non negligenda nobis res eſt, neq; tanquam ferſendis Coturnicibus ludamus, agendum.*

Pugnæ in præſcripto circulo.

d l. 9. de ludis.

Ὀρτυγοκόποι.

e l. de Audiend. Poe.

Alius ludus.

Ὀρτυγοκοπία.

Ὀρτυγοκόποι.

f In Alcib. & Phet.

PROVERBIA.

ΟΡΤΥΓΩΝ ἀναπτεσθαι γνώμην, id eſt, *Coturnicum induere ingenium*, prouerbium deſumptum ab earum pugnaci, atq; contentioſa natura: quadratq; in pugnaces, & ferocis ingenij homines, quiq; velut re præclara victa criſtas attollũt, quemadmodum Coturnices facere ſcripſimus: vbi etiam oſtendimus perperam ab Antiphane comico puſillanimes dici, & formidoloſos Ὀρτυγος ψυχὴν ἔχειν, id eſt, *Coturniculæ animum habere.* Neque pariter rectè meo iudicio adagiorum author Κιχλίζειν tanquam prouerbiale verbum Coturniſſare tranſtulit: nam κίχλα Græcis Turdum, non Coturnicem ſignificat.

Coturnicũ ingenium inducere.

Κιχλίζειν. Coturniſſare.

Ὀρτυξ

Ορτυξ ἐσώσεν Ηρακλῆα τον καρτερον, idest, *Seruauit Herculem Coturnix strenuum*. Senarius est Græcis prouerbij vice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud vllum veterum scriptorum inueniri. Cæterùm dici solitum, inquit adagiorum author, de his, qui periculo seruati essent ab his, quibus minimè sperarent. Sed ego Herculem agnouisse crediderim eam in Coturnice virtutem, atque ideò in longis itineribus semper ad manum habuisse, vt quotiescunque Epilepsia corriperetur, ea vteretur ceu remedio præstantissimo. Nam quod à Tiphone fingunt iuterfectum Coturnice ab Iolao naribus eius admota reuixisse, id fabulam sapit, sub cuius cortice illud latere arbitror, quod iam pronunciaui. At ne noua, atque 10 insolens, veteribusq; hæc opinio videatur repugnare, operæpretium fuerit de vsu Coturnicis subinde agere, quem ægris cùm in cibo data, tum pro remedio præstet.

Sanauit Herculem Coturnix strenuum.

Hercules Coturnicũ virtutem agnoscit.

VSVS IN CIBIS.

COTVRNICES, quæ inter primas nobis fermè epulas exhibentur, apud veteres à mensis amouebantur. Plinius causam assignat, quòd veneno alantur, & comitiali morbo laborent. *a* Vnde veritos eos fuisse putandũ est, ab auibus venena eden-20tibus, ac eo morbo laborantibus, si ederent, veneno inficiendos iri, atque in Epilepsiã incursos. Quinimo *b* Galenus in Dode, Bœotia, & Thessalia plurimos se obseruasse affirmat, qui ex Coturnicũ esu musculorũ distentionibus corriperẽtur, quoniam veratro, inquit, vescũtur aues istæ. Huic falsissimæ Galeni, ac Plinij doctrinæ, Arabicæ scholæ Principes Auicenna, nonnulliq; Arabes alij, necnon & aliqui Græci subscripsere. *Ex Coturnicũ cibo*, inquit Princeps Mauritanus, *timetur Tetanus, & Spasmus: non quia comedant elleborum tantum, sed quia in substantia earum hosce producendi affectus facultas inest*, quasi diceret cæca quadam, ac abdita causa Coturnices eiuscemodi affectus parere, quemadmodum etiã nõnulli peruicaces homines asserere non verentur. Et tam altas radices egit falsissima hæc opinio, vt *c* Dydimus remedium Coturnices edentibus præscripserit his verbis. *Quandoquidẽ Coturn-30nices, quæ pascuntur elleboro, eos à quibus comestæ fuerint, in tantum vitæ discrimen agunt, vt distendantur, conuellanturq; ceu correpti vertigine, cum illis milium certè elixandum est. Quod si aliquis priusquam sic prospexerit, sibi ex eis comedens tali corripiatur affectu, is milium decoctum hauriat. Idem etiam faciunt myrti baccæ. Miliũ quidem naturali quadam facultate venenis resistit. Nam si ex milio panem confectũ comederit quispiam à nullo deleterio læditur.* Hæc ille. Galeno in primas, ac Plinio quędã alia animalia repugnãt, quæ licet venenis vescantur, bonũ tamen, & innocuum succum generant. Exempli gratia Sturni cicuta, vt idẽmet Galenus author est, aluntur, quibus quis nõ impunè vescitur? Si ideo à veterum mensis Coturnices reiectæ sunt, vt Plinius quoque asserit, quia Epilepsia afficiantur: boues etiam, capræ, arietes, necnon capones erunt reijciendi: quoniam & hæc animalia cuncta eodẽ morbo laborasse obseruata 40 sunt. Sed fortè argutus, vel nasutus potiùs quispiam, mihi sacrum illũ de Coturnicibus locum à Deo Opt. Max. populo Israelitico immissis obtruserit, inquiens populum hunc in varios morbos ex earum esu postmodum incidisse. Cui responderim hunc eundẽ locum nostræ sententiæ non parùm patrocinari tãtùm abest, vt repugnet. Deus enim, vt murmurantes, & incredulos debita mulctaret pœna, eisdem quibus tantopere inhiauerant, & quibus ad nauseam vsque iam diu se impleuerant, cupedijs punire voluit. Coturnices enim sępius, & largiori manu comesæ humores generãt crassos, & pituitosos, viscidosq; aptos nimirùm Epilepsiam, Tetanum, similesq; morbos alios procreare: quæ etiam causa fuit, cur Hebræi, vt interim pœnas, quas morte luebant (nã Deus adeo se Coturnicibus ingurgitaturos dixerat vt nauseam facturę essent, & per nares exituræ, & paulò post. *Adhuc carnes* (inquit sacra 50 pugna) *erant in dentibus, & ecce furor Domini concitatus in populum percussit, cum plaga magna nimis vocatusq; est ille locus sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum, qui desiderauerat*) diuersis morbis corriperentur. Nimis enim se his ingurgitauerant. Quod modò ad Auicennam, eiusque asseclas attinet, dicentes scilicet Coturnices propria substantia Spasmum, Tetanumq; gignere, vix dignor respondere. Quis enim non dicam in hac vrbe, non dicam in tota Italia, sed tota Europa est (loquor cum diuitioribus, nam à pauperum mensis, vt qui minoris impensæ cibis vesci consueuerunt, & carne bouilla, & pecorina famelicum ventrem exsaturare, ablegatæ sunt) qui eas non semel, non bis aut ter, quaterue, imo centies, & amplius intermisso tempore (nam alioqui pituitosos morbos,

a l. 10. cap. 23.

Cur veteres à Coturnicum esu abstinuerit.

b l. 6. Epid. comm. 5.

c In Geoponicis.

Milij vis contra venenum.

Refutatio.

Animalia Epilepsiam patiẽtia innoxiè edi.

Israelitæ cur ex Coturnicũ esu in varios morbos inciderat.

Coturnices quando noxiæ.

bos, vt dixi, gignere idoneæ ſunt) impunè edit? Si itaq; Coturnicum eſus tam creber eſt, imo omnimodus, pullorum, adoleſcentium, adultarum, cur non conuellimur? aut ſi conuellimur, cur tam rarenter? Aut cur tenſiones illas non experimur? Nonne magnes ferrum cùm appropinquauerit, rapiet? Aut purgatorium Pharmacum nonne ad quem factum eſt, humorem trahet? Quæ ſi cuncta rerum proprietate fient, abditaq; euenire ſemper, aut perquam rarò ceſſare oportet: cùm videlicet vel agentis efficacia quoquomodo euanuerit; vel quod perpeti debet, longius quàm par ſit, abfuerit; vel impedimenti tandem aliquid medium ſeſe interpoſuerit. Quorum cùm nullum in Coturnicum eſu contingat, parata enim promptaq; omnia profectò, ſi peculiaris proprietas aliqua cauſam præberet conuulſionibus, aut muſculorum tenſionibus, non tam id rarò videremus contingere. Quapropter opinionibus cùm Galeni, tùm Auicennæ eorumq; aſſeclarum valere iuſſis, ex modico Coturnicum eſu vobis polliceor ſanguinis optimam qualitatem, quemadmodum contrà ex immodico, maximè quando pinguiores ſunt, ſanguinẽ omnino putredinalem. Quas quoque damnat Hieronymus d Fracaſtorius hoc verſu:

Coturnicũ eſus modici laus.

d lib. 2. de morb. Gal.

Viteturq; graui Coturnix tarda ſagina.

e 8. hiſt. c. 12.

Sunt autem, teſte e Ariſtotele, autumno, quàm vere pinguiores, & vere cum redeunt ad nos, inſipidæ: quare nec nimium pingues, nec macilentas probauerim, maximè à morbis conualeſcentibus, quibus noſtri medici impunè, imo cum ſummo iuuamine præſcribunt, & vix Perdicibus poſthabent. Quanti verò Proceribus æſtimetur harum auium vſus, eleganter, vt omnia, f Hetruſcus Satyricus his verſibus indicat, in animalia iſtæc propter conuiuia nata inuectus:

f Satyr. 5.

Diuenta giotto, & hoggi Tordi, e Quaglie,
Dιman Fagiani, & vn'altro di vuol Starne.

g Cant. 43. act. 76.

Et rurſus g non Satyricus, ſed Vergilius Hetruriæ, vbi nimirum Adonium omnia bona ſua propter Anſelmi vxoris Amorem dilapidaſſe ſcribit, haſce eaſdem aues Perdicibus, & Phaſianis annumerat, inquiens:

Sola reſtò, toſto, che fù priuata
Di Starne, di Fagian, di Coturnici.

Baptiſta Fiera veteres ſequutus de Coturnicum eſu ita ſcribebat, & ipſe explodendus.

Sint autumnales crocco tibi pabula lumbo
Sine Coturnices, ſiue voces Qualeas.
Senſibus hæc mala ſunt, tenebriſq; replentia faſcis,
Ventri inuiſa, malis febribus exitium.
Si tamen vlla tuos circumuolitauerit orbes,
Cœna tibi non ſit, ſed leue prandiolum.

Rectiùs Grapaldus

In pretio nunc ſum, olim damnata Coturnix.
Vox nomen, pretium dat ſapor ipſe mihi.

Gal. Coturnices ſale condunt.

Eduntur plerumque aſſæ, atq; ita etiam magis probantur, cùm, quòd ſapidiores ſunt, tùm quia ſalubriores. Gallorum nonnulli, vt audio Coturnices findunt à ſuperiori parte, reliquum corpus ſale condiunt, adipem verò liquant, ſeruantq; in alabaſtris, condiendis epulis iucundiſſimum, quod genus geneæ cum maiores noſtri ignorarunt, tum etiamnum tota Italia ignorat, aliàs eiuſcemodi gulæ illecebrarum nimium ſtudioſa.

VSVS IN MEDICINA.

Plantæ, & animalia cũ Luna cõſenſum habentia.

a l. 8. phytogn. c. 10. 11. 12.

Hercules cur Coturnices ſecũ ferret.

PLANTÆ noctu lucentes, vel ad Lunæ motum ſe mouentes, & nonnulla animantia quandam cum hoc nobiliſſimo ſidere occultam amicitiam habere doctiſſimus a Ioannes Baptiſta Porta Neapolitanus amicus noſter quamplurimis adductis exemplis ad morbum Comitialem, & ad cerebri vitia valere audet affirmare; cuius viri ſententiam non poſſum non amplecti, maximè cum ea opinionem noſtram non parum roboret, qua pronunciauimus celeberrimum illum monſtrorum domitorem Herculem Coturnices ſecum vexiſſe, quocunque iter faceret, vt & earum remedio epilepſiæ ſuæ mederetur. Sed ad corroborandam magis hanc noſtram

Portæq;

Portæq; opinionem, non piguit aliquot exempla, quibus nempe studentium vulgus magis, quam rationibus credit, adducere. Pæoniam dicit Apuleius, noctu lucere tanquam lucernam, ob id noctu à Pastoribus inueniri, & alio nomine Aglaophotim dici. Quis est amabo tam parum in medicinæ studio progressus, qui huiusce herbæ frequentissimum in Epilepsia vsum ignorat? Si epileptico iacēti imposita fuerit, periodum morbi breuiorem reddit: & si eam secum tulerit, rarò eo afficietur. Simias Luna caua tristes esse, nouam exultatione adorare. *b* Plinius & *c* Solinus scribunt Ægyptij pro Luna Cynocephalum pingunt, propterea quod animal hoc consensum queandam, quo ad Lunæ cum Sole coitu afficitur, habet; vbi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens expers luminis permanet, tum mas quidem Cynocephalus, nec quoquam intuetur, nec vescitur quicquam, sed demisso in terram vultu, Lunæ tanquam reptæ vicem dolere, & indignè ferre videtur: fæmina verò præterquam quod nusquam oculos contorquet, eademque cum mare paritur, insuper è genitali vase sanguinem emittit, idemque ad hęc vsq; tempora in sacris ipsi Cynocephali nutriuntur, vt ex ipsis coniunctionis Solis, & Lunæ tempus cognosci possit. Lunam orientem indicare volentes, Cynocephalum pingunt stantem, manusq; in cælum attollentem, quia hoc habitu videatur Cynocephalus Lunæ congratulari, vt prodidit Orus Apollo. Cor simiæ assum, & aridum potum drachmæ pondere cum mellicrato vetere, valet, teste Rase, cui plurimum fido, quòd centum annis medicinam fecisse, multaq; propria experientia didicisse dicitur, contra comitialem morbum. Nota est Elephantis religio, & veneratio siderum, & Solis quoque, & Lunæ, ab interlunio crescente Luna. Elephantos intelligo quadam naturæ recondita ratione ex sylua primùm, vbi nascuntur, ramos decerpere, eosq; deinde sublimes ferre, tum verò illos ad Lunā suscipere, ac leniter ramos mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes. Ebur exhibetur cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. *d* Plinius in eisdem morbis Elephantis iecur commendat. Ex auibus Gallinaceum exoriente Luna quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atq; exultare memorant: huiusce auis testes ex aqua cælesti bibendos dant, antecedente dierum abstinentia ad Comitiales, ex *e* Plinio, & *f* Sexto. Nos cùm de Sympathia, & Antipathia ageremus, viris doctis iudicandum reliquimus, nunquid Coturnices vel Sympathia, vel Antipathia, quā cum Luna habeant, clangores, quos, quotiescunq; hoc sidus exoritur, edant, & terram fodicent: nam hoc de illis Orus Apollo scribit. Cæterum vt vt est, Coturnicem animal Lunare esse nemo negauerit, si modò verum est, quod id faciat. Sin lector hoc non accipiat, alia ratio est, quæ Lunarem esse hanc auem demonstrat: nimirum capitis, cerebri potissimùm humiditas, quæ lunari potestate augetur, & minuitur: atque hac potissima causa est, cur hæc auis Epilepsia corripiatur: vnde dicebat Plinius, citante eodem Io. Baptista Porta: *Caput Coturnicis apertum humidum est, & fœtidum, ob id epilepsiæ obnoxium.* In hoc enim morbo cerebrum nimis humidum est: Cognouerit hoc autem quis maximè ex ouibus præsertim, & capris. Hæc enim animalia frequentissimè eiuscemodi morbo corripiuntur. Quod si caput autem horum secueris, reperies absq; vlla controuersia cerebrum humidum, sudore refertum, & malè olens. Hinc Plutarchus veteres sacerdotes à capra refert, vt morbida vehementer abstinuisse. Lunari verò potestate corpora augeri, & minui Horatius meminit Conchiliorum exemplo.

Lubrica nascentes implent conchilia Lunæ.

Sed, vt rem propositam agamus, dicimus capræ carnē comitialibus prodesse, maximè si in rogo hominis tostæ fuerint. Plinius author est cerebrum capræ traiectum, priusquam lac detur infantibus, distillari contra comitiales morbos: Galenus verò iecur propinat. Dioscorides lac. Ouibus etiam semper humidum cerebrum eidem affectui, vel *h* Galeno teste opitulatur. Ad morbum comitialem, inquit, remedium valde efficax: *Coturnicum cerebrum ex vnguento myrteo tritum stanneo vase reponito: & cùm quempiam morbo comitiali prolapsum videris, eo faciem illinito. Admiraberis enim huiusce naturalis auxilij efficaciam. Nam statim ægrotus exurget.* Bartholomæus cognomento Anglicus, oua pariter Coturnicum epilepticis ex *i* Plinio valere scribit: sed hoc, quod nouerim Plinius non habet. Kyranides de ouis scribit, si testes inungantur, voluptatem inducere, & pota libidinem augere, vt scilicet auis libidinosæ oua, libidinem pariter in hominibus excitandi vim habeant. Quidam etiam Ioannes Kuefnerus referente Ornithologo, medicus adipem Coturnicis cum pauco elleboro ad vim veneris excitandam membro pudendo inungit. Apud *k* Aetium ad promouendum conceptum, eiusmodi pessus describitur. Radicis Altheæ expurgatæ, & lotæ ℥ iij. diligenter contusas in olei sextario torrefacito: deinde abiectis radicibus, adipis Coturnicis

Pæonia noctu lucens ad epilepsiā valet.
Simiæ cum Luna amicitia.
b Cap. 40. Polyhist.
c li 8. c. 14.
Cynocephali Lunam adorant.
Coniunctio Solis, & Lunæ à Cynocephalo significata.
Cordis simiæ facultas contra epilepsiam.
Elephantis religio in Lunam.
Eboris vis.
d l. 28. c. 8.
e l. 30. c. 3.
f lib. 2. c. 8.
Coturnicē animal lunare esse.
Coturnicis cerebrum.
Cur epilepsiā patiatur Coturnix.
Ouium, & caprarū cerebrum.
g In quæst. rer. Rom.
Cerebrū capræ, & ouis.
h lib. de re. facilè par. 155.
i l. 19. cap. 103.
Ouorū Coturnicū vis.
k lib. 16. c. 34.

Aduerſus oculos mirum remedium.

nicis vncias ſex, cæræ vncias duas admiſceto, ego verò dr. iij. admiſceo. Vnguentum præclarum ad tunicas, vel cicatrices, vngues, & diuerſa vicia oculorum ex libro manuſcripto apud Ornithologum, mellis vnciam, adipis Coturnicis ſemunciam Myrrhæ, calchanti (alibi) vtriuſque drachmam, miſce, cola, fiat vnguentum: quo dormiturus bis ſingulo menſe oculos illinat, & nunquam opus habebit alio remedio aduerſus varios oculorum affectus. Sunt qui equorum oculis, cùm eiſdem vitijs laborant zinziber tritum cum adipe Coturnicis ſubactum inungant, vel adipe per ſe inuncto oculos incolumes ſeruari promittant. Tarentinus Coturnicum carnem inueteratam miſcet ad eſcam porcorum piſcium. De oculis Coturnicum Kiranides tradit, ſicum radice ænotheræ (alias alteæ) ſuſpendantur, ophtalmiam ſanare, & tertianam, & quartanam.

Carnis vſus. i In Geoponicis. Ouorum.

FABVLOSA.

à In argumento Pythiorum. Aſteria in Coturnicē.

SCHOLIASTES Pindari Latonam ait ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe: quos peperit in Delo, quæ prius inde Ortygia vocata ſit. Sed hanc fabulam aliter recenſet Perottus. Iupiter, inquit, cùm Latonam compreſſiſſet, ſorbrem quoq; eius nomine Aſteriem vitiare conatus eſt, quæ Deorum miſeratione in auem conuerſa eſt, quam nos Coturnicem vocamus: at Iupiter ſeſe in Aquilam, vt eam raperet, vertit. Illa verò rurſus Deorum miſeratione in lapidem transmutata eſt, qui diu ſub aquis latuit. Tandem verò precibus Latone à Ioue in ſummas aquas deductus eſt.

DE ORTYGOMETRA.

Cap. XXIII.

E Ortygometra, quamuis propter eius in hiſce agris raritatem ignoremus, nunquid præcedentium auium more puluerатrix fit (quod aliàs facilè nobis perſuademus) vel ideo ſaltem hic nobis agendum eſt, quòd diſcedentibus hinc Coturnicibus vnà cum Gloditte, & Cenchramo, ſeu Cynchramo duces exercitus ſeſe præbeant, quemadmodum ex Ariſtotele ſcripſimus, capite antecedenti.

NOMENCLATVRA.

Schelau. Etymologia. a li. 10. c. 7. b l. 10. c. 23. Matrix. Perotti error. Alberti error. Lib. 23. Orhan. Rè delle Quaglie.

HEBRAICAM vocem Schelau nonnulli Ortygometram interpretantur: ſed magis non probamus, qui Coturnicem ſimpliciter hac voce ſignificari ſcribunt, Ορτυγομητρα dicitur Ariſtoteli, non quòd Coturnices comitetur abeuntes, vt a Iſidorus, alijq; multi credunt, ſed quia maior ſit, & quodāmodo earum mater, ſiue matrix. Nam μητρα vox Græca in compoſitione magnitudinem, & in ſuo genere principatū ſignificat. Ad quem ſenſum Heſychius Ορτυγομητραν prægrādem Coturnicem exponit. Plinius eadem voce Latinè vtitur. Cōtrà Theodorius Gaza, b Plinij aliàs aſſecla, ne dicam ſimia, Matricem tranſtulit. Perottus vero in Ortigometrę aſſignādo etymo turpiſſimè hallucinatus eſt, ab Ορτυξ, & μέτρον, id eſt, menſura id detorquēs. Producit enim penultimā hęc vox, & Græcè vt diximus per η ſcribitur, non per ε, vt ille exiſtimat. Varinus inſuper, & Etymologus rem acu, quod aiunt, neutiquam tetigerunt, dū Ορτυγομητραν παρὰ τὸ ὄρω τὸ διεγείρω deriuant, niſi dicamus locum hunc eſſe corruptum. Alioqui Ορτυξ dictio eſt ſimplex, & à verbo ὄρω, quod eſt excito, deriuari poterat: fortè quòd facilè ad pugnam animo concitetur, quamuis magis placet per onomatopœiam dici. Albertus Ortymetram, & Ortygem confundit. Facit item alibi Ortygometram Galli ſylueſtris genus maximum, quod vulgo Germanis dicatur Orahan, quam eius interpretationem Auguſtinus Niphus repetens non improbat. Plerique populi proprium ignorantes nomen id circumſcribunt. Atque ita Itali il Rè delle Quaglie, Galli le roy emere de Cailles, Germani quidam Der

VVachteln

VVachteln Kijnig, id est, Coturnicum Regem nuncupant. Alijs Germanis dicitur Scricà ein Schrecke, teste Gyb. Longolio, qui solus omnium recentiorum hanc auem agnouit, sed & ipse maximo errori sese inuoluens, dum Ortygometram seu Scricam cum Cenchramo confudit, ex duabus auibus, quas disertissimè communis Præceptor Aristoteles distinxit, vnam faciens.

Coturnicũ Rex. Scrica. Longolij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

10

DE forma Ortigometræ pauca admodum maiores nostri, easq; multis alijs auibus cõmunia prodidere. Quæ sanè causa fuit, cur tot præstantissimi viri alij alias pro hac aue depinxerunt. a Petrus Bellonius videns fortassis b Aristotelem Ortygometræ formam auium lacustriũ attribuere, cùm in obseruationibus, tùm in ipsa auium historia imprudenter admodum auem, quam Ga li R asse vocant, circa aquas versantem pro legitima Ortygometra Aristotelis nobis obtrudit: quamuis interim, & verã agnouerit Ortygometram alteram in genistis degẽtem appellans. Sunt qui eisdẽ Aristotelis verbis decepti Ortygometram interpretati sunt Germanicè ein Schnepff, quæ est Rusticula: in quà 20 sententia video fuisse Arnoldum Villanouanum, qui pro Ortygometra Ethigometrã scribit, & auẽ interpretatur lautam, Perdici similem, lõgo rostro. Alij rursus Ortygometrã cum Crece quam Herodotus Ibidis magnitudine esse scripsit, eandem esse credunt, alij cum Cynchramo, vel Cenchramo confundunt. Verùm si ad trutinam (quod aiunt) Aristotelis verba examines, Ortygometram quidem auibus aquaticis forma, id est, corporis specie similem esse dixit, sed non colore, aut aquæ frequentatione. Aquaticarum autem hæc ferè species est, vt crura oblonga habeant, digitum, qui pro calce est, perbreuem, corpus gracile, & plumas plerunque varias, ventrem albicantem, caudam breuem, rostrum longiusculum, modicè flexum. E quibus nobis cùm plurimæ Ortygometræ competant, iure Aristoteles, aquaticarum forma esse dixit; Ortygometra enim, vel saltem quam ego Ortygo- 30 metram existimo, nam & aucupes nostri, qui ecce hæc scribenti mihi ceu rariùs hic apparentem auem adducentes Rè delle Quaglie vocant, licet rostrum, quàm aquaticæ minus, longè tamen quã Coturnices maius obtinet, & caudam perquam exiguam ac penè nullam, crura pedesq; pro corporis portione longos, colore inter croceum, & viridem medio. Totus ferè capitis, colli, dorsiq; nec non maior alarum pars, quà dorsum spectant testaceus, in summa Coturnici potissimùm fæminæ perquam similis, quare rectè Rex Coturnicum, quasi magna Coturnix appellabitur. Alæ, quà ventrem contingunt ruffescunt. Collum anterius, & pectoris initium prorsus testacea. Venter, & coxæ, vt in accipitre stellari. In fæmina omnia pallescunt. Hanc eandem auem alias Eminentiss. ac Reuerendiss. Cardinalis Paleotus Tridento, cùm ibi Synodus haberetur, mihi dono misit. Sed quam nunc 40 viuam emi caueę inclusa milio, & frumento adeo se replet, vt Gallinam voracitate superet. Huic nostræ aui, omnia, quæ c Bellonius de Ortygometra altera in genistis degente prodidit, exactè respondere videtur: quapropter ascribere hic illa non piguit; ne quid in hoc auium Oceano quis desiderare amplius possit. Quæ verò de Gallorum R allo scribit, vt hic impertinentia sponte præterimus, & meliori loco reseruamus Ortygometra, inquit, in genistis degens, Ortygometram nigram (Rallum nempe) corpulentia aliquantulum excedit. Non omnino rubra est, sed ad ruffum vergit, qualem colorem conspicimus in pennis Vulturis. Pennæ, vt in nigra, sed alterius coloris. Differunt, & magnitudine cùm corporis, tùm etiam rostri. Tibiæ, pedesq; proportione similes. Caput Perdicis cinereæ simile, aut parui pulli. Color præcipuus ruffus, aut subrubens in alarum costis: femora castanei coloris 50 maculæ albæ intercurrunt. Pascitur in nemoribus, vt Rallus, prope riuos aquarum. Vescitur genistarum seminibus. Romani, meo iudicio, vocant Perdicem Rusticulam. Nam, si videas, iurares, Perdicem campestre esse, vnde facile credimus, Martialem, cùm ait:

> *Rustica sum Perdix, quid refert, si sapor idem.*
> *Gratior est Perdix, & sapit illa magis.*

De hac Ortygometra in genistis degente intellexisse: quæ altera (Rallo) paulò rarior est, & delicatior, ita pariter magis laudatur, quia maior sit. Sed hic rursus Bellonius in alium errorem incidit, dum hanc Ortygometram cum Perdice Rustica, quæ est Scolopex Aristotelis, simul implicat.

a l.4. de Auib. c.19. b li.8. hist. cap.2. Bellonij error. Basle Gallorũ nõ est Ortygometra. Ortygometra in genistis degens. Arnoldi error. Ethigometra. Aquaticarum auium forma. Ortygometræ descriptio. Rostrum. Crura. Color. Alæ. Collum. Venter. c li.4. de Auib. c.20. Ortygometra in genistis degens. Magnitudo. Color. Crura. Victus. Perdix rusticula. Bellonij alius error. Perdix rustica est. Scolopex.

Ortygometra cum genista.

DE CYNCHRAMO.
Cap. XXIV.

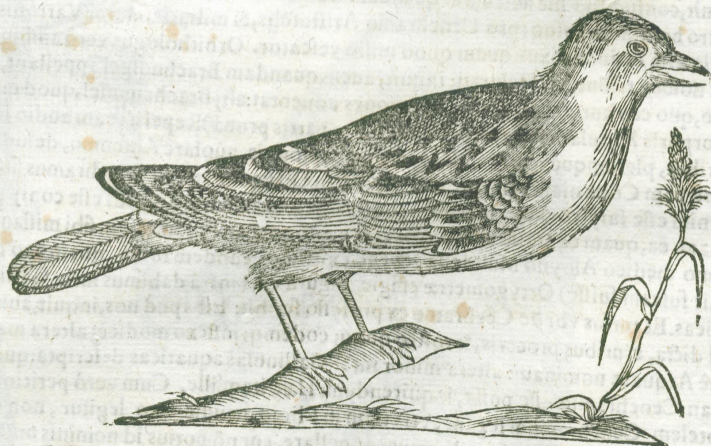
QVAMVIS reuera certò affirmare non ausim, quæ auis Aristoteli Cynchramis sit, aut Cynchramus, aut Cenchramus, vt alij legunt, & meo iudicio rectè; attamen de hac nobis vel ideo saltem aliquid hic dicendum est, quòd non solùm hinc abeuntes Coturnices comitatur, quemadmodum de Ortygometra proximè præcedenti capite diximus; verumetiam voce eius audita, aucupes Coturnicum discessum intelligant: Quin imo *a* Plinius author est, perseuerantiorem esse, quàm sit Glottis (quæ nuntiam plus vno die cum eis pergit, & proximo hospitio eas deserit) festinareq; etiam, vt cum eis ad expetitas terras perueniat: itaq; eum noctu illas excitare, atq; itineris admonere. Sed verò neq; ego, vt dixi, quæ auis Cenchramus sit necdum certò noui, neq; alium rectiorum video, qui se agnouisse eam asseueret, præter Gib. Longoliũ, & Belloniũ, quorum ille Cenchramum, cum Ortygometra, quas vtrasq; *b* Aristoteles, vt diximus, apertissimæ distinguit, confundit: *c* hic auiculam quandam Gallis Præier dictam, quòd in campis abundet rostro breui, tuberosoq; pro Cenchramo Aristotelis, & miliaria Marci Varronis obtrudit, nulla alia ratione nixus, quàm quòd milio vescatur. Ornithologus verò ambiguus, cui aui hoc nomen tribueret: Heluetij, inquit, auem quandam Brachuolgel appellant, à mense Iunio, quo capitur, vel in quasdam regiones aduentat: alij Brachammsel, quod magnitudine corporis Merulam referat (fortè, & colore partis pronæ) Reperiri eam audio in pratis palustribus, plerumque rostro oblongo, cruribus longis, auolare Autumno, deinde verno tempore cum Coturnicibus redire. Hæc quidem Ortygom tra, an Cenchramus sit (alterutram enim esse suspicor) nondum mihi constat. Sed Cenchramũ potiùs esse conijcio, quòd differat ab ea, quam ex Italia accepi (dixerat paulò antè Ortygometram sibi missam fuisse à clarissimo medico Aloysio Mundella, & ego existimo, eandem fuisse, quam ego depinxi, quia ait fuscam fuisse) Ortygometræ effigie. Figurã eius infrà dabimus inter Gallinagines aquaticas. Et rursus vbi de Cẽchramo ex professo scribit: Est apud nos, inquit, auis Brachuolgel dicta, cruribus proceris, & rostro quoq; eodemq; inflexo modicè; altera maior, quã Latinè Arquata nominaui: altera minor inter Gallinulas aquaticas descripta: quarũ alterutra, an Cenchramus esse possit, inquirendum: Hæc itaq; ille. Cum verò peritiores apud Aristotelem Cenchramum legant, vti etiam in Plinio manuscripto legitur, non video, si Bellonio licuit suam auem Cenchramum appellare, cur nõ potius id nominis nostris Hortulanis tribuere possim, iudicareq; Miliarias Varronis cum Cenchramis easdem esse, esse verò nostros Hortulanos. Hæ enim auiculæ mirum quantum pinguedinis ex milij, seu Κεγχρίδος esu corpori adijciant: & quàm grati delicatiq; saporis sint, quorum causa carè venisse Miliarias *d* Varro prodidit. Principes, patritijq; norunt, quibus solis eas edere propter ingentem caritatem concessum est. Etenim Perdicibus, omnibusq; magni pretij, boniq; saporis auibus alijs præferuntur, & apud nobiles magno in pretio habentur, suauissimi quidem saporis sunt, boni succi, facillimæ concoctionis, & valdè salubres, atq; hyeme altiles fiunt. Has aues ager Bononiensis, ac Florentinus alit, patritijq; nostri, necnon & aucupes ipsi eas magno numero Romã depilatas ac in farina asseruatas in scattulis recẽtes, & intactas trãsmittunt; illi vt proceribus gratificentur, hi, vt carè vendant Ornithologus quidem admittit Hortulanos cũ Miliarijs easdem esse aues, sed Cenchramos diuersas ab his existimat, nulla alia ratione ductus, quã quòd Græcè etiam Cynchramus legatur. Sed textum corruptũ esse facilè apparet, nã quàm facilè fuit pro Cẽchramo Cynchramũ, vel alio, vt dicemus, modo, legi ab hominibus, qui de rebus ignotis scribentes, nomina plerũq; vel corrũpũt, vel aliter scribunt, vel cũ similibus confundunt Nam præter quam quod in quibusdam exemplaribus Κεγχραμος legitur, quã lectionẽ sequuti sunt Theodorus Gaza, & Hesychius, in alijs etiam Κύγχραμος reperitur, quam lectionem Varinus sectatur, in alijs Κεγχραμος, absq; γ habetur, quam in manuscripta Plinij historia legere est, quamuis nunc multi corrupto Aristotelis textu decepti Cynchramus legunt, vel Cychramus. Inuenio, & quam postremam dictionem in manuscripta ... Κίγχοάμας, apud Hesychium, & Varinum. Errat præterea, vt opinor, Ornithologus, dum hanc vocem per onomathopœiam factam videri putat. Nam à milio, quod Græcis Κεγχρίς est, mea

Ordo. — *a l. 10. cap. 23.* — *Cenchramus, qua auis.* — *b Hist. c. 18* — *c l. 5. de auib. c. 20.* — *Preter Gallorum.* — *Brachuolgel.* — *Brachãmsel.* — *Brachuolgel forma.* — *Arquata.* — *Hortulanus Cenchramos dici posse.* — *Horulani vnde pinguescant.* — *d l. 5. de re rust. c. 5.* — *Locus.* — Κεγχραμος — Κέγχραμος. — Κεγχρίς.

Coturnix miliatis vocata.
e l.4. de lin. lat.
f l. 3. de re ruſt.
Cenchris.
Ruelli error.
Linaria.
Cenchritæ aues quæ.
Cenchris Tinnunculus eſt.
Hortulani deſcriptio.
Magnitudo
Color.

eſt, mea quidem ſententia deriuari videtur, miliariamq; Latinè traduci poſſe, non adiectiuè, in quo fortè ſenſu doctiſſimus Aloyſius Mundella Coturnicem auem miliarem vocauit, hoc eſt, milio vt plurimùm veſcentem: ſed ſubſtantiuè, vt ſcilicet eadem ſit cum Miliaria e Varronis: ſiquidem *Miliariæ*, inquit, *à cibo dicuntur, quòd milio fiant pingues.* f Alibi verò, *in Ornithone præter alias aues quidam alunt Miliarias, quæ pingues veneunt carè.* Quæ ſicuti paulò antè dixi, mirum quàm Hortulanis noſtris competant. Nec alia Cenchris Aretæo, cæteriſq; Græcis fuerit, quam ægris præſcribunr. Perperam etiam Ruellius auiculã quandam vulgò dictam linariam Miliariam facit: de qua nos ſuo loco. Diuerſæ item ſunt Miliariæ, ſeu Cenchrami à Cenchritis auibus, & ſi à milio nomen pariter obtinentibus, quòd & eo pariter pingueſcunt. Cenchritæ enim aues aquaticæ ſunt ex Anſerum genere. Poſtremò alia à miliaribus auis eſt Cenchris, nimirùm à varietate punctorum milij inſtar dicta. Hæc autem Tinnunculus eſt ex Accipitrum genere, de quo nos in primo Tomo abundè, & exactè egimus. Supereſt modò vt Hortulanum noſtrum, quem Cenchramum, ſeu

Hortulanus mas cum panico ſpica foliata.

Hortulanus fæmina cum panico maiori ſpica herbacea.

Miliariam arbitramur, & describamus, & depictam exhibeamus. Auis est Alaudæ fere magnitudine, at paulò minor. Rostrum, crura tota, pedumq; digiti rubescunt. Caput, collum, & pectus in mare flaua intercurrentibus punctis croceis: in fæmina hæ partes coloris sunt partim flaui, partim viridis, discreti scilicet vtriusq;. Mas sub oculis ad latera maculam habet rotundam, intensè luteam, quæ in fæmina non est. Alarum pennæ intercostales in vtraq; ex flauo, & nigro colore constant: remiges verò, item & cauda vtriq; nigræ in extremitatibus, & ad latera flauæ. Venter croceus cinereis quibusdam maculis distinctis. Hæc itaq; cùm maris Hortulani, cùm fæminæ descriptio est. Iconum prior maris est, 10 secunda fæmellæ. Verùm cùm in hoc genere alias ab his diuersas obseruarim, ne quid in hisce nostris commentarijs desiderari possit, itaque & has delineatas exhibere non piguit. Quæ auis primo post nunc descriptas, delineatasq; loco ponetur, tota flauescebat colore propemodum paleari, exceptis alarum costis, & remigum pennarum extremitatibus, quæ erant albæ. Crura item & rostrum erant rubicunda. Altero loco pinguenda, tota erat candida, quin ipso fermè Cygno candidior. Tertio loco ponẽdam Aucupes etiã Hortulanum nuncupant, & reuera auis est tota Hortulani forma, sed colore non nihil differens. Caput ex subcinereo ad flauum vergit. Collum cinereum nigris maculis punctatim distinctum. Venter, & crura, pedesq; toti, crocea. Costæ alarum, & remiges albæ, cætera partim cinereæ, partim nigræ. Cauda tota fusca, ad latera lutescentes. Quarto loco collocanda capite, 20 collo erat viridi, rostro rubicundo, cruribus cinereis, cætera nigricant. Habet tamen in vertice capitis, necnon in duabus tantùm remigibus maculam albam oblongam. Quinto loco ponendã Albicillam vocare licet: cauda enim erat alba; cætera vulgaribus Hortulanis similis, sed in omnibus pallidior. Quam postremo loco dabimus aucupum alij Spipolæ, alij Hortulano congenerem faciebant, & reuera ego Spipolæ potiùs quàm Hortulani speciem fecerim: rostrum enim longiusculum est & tibiæ pedesq; fuscæ, qui in Hortulanis lutescere solent. Toto corpore item fuscescit, pectore & alatum extremitatibus albi. Modò videamus, quid de suo Cẽchramo scribat g Bellonius. Le Pruyer, aut Preyer, inquit, auis est, quo ad pennarum colorem, Alaudæ aut Linariæ similis, quamuis tanta in alis albedo illi non sit. Arbitramur esse migratoriam, atque Aristoteli Cenchrarum dici, fierique porest

Sexus distinctio. Alæ. Cauda. Venter.

Hortulanus flauus. Hortulanus albus. Hortulano congener, & eius descriptio. Caput. Color. Albicilla.

g l.4.c.20. de Auib. Cenchrami Bellonani descriptio.

Hortulanus flauus cum malo Punica.

Aretæum, cæteroſq; Græcos de Cenchride loquentes, quod ægrotis in cibo conueniat, de hac aue intellexiſſe. Veruntamen cum Ariſtotele tantum conuenire volumus: ſunt qui Tinnunculum cum hac Cenchramo confudere: quod prohibere nequimus. Cenchramus maior eſt Alauda criſtata. Roſtri qualitas ta'nquam præcipua nobis nota facilè oſtendit, de qua aue loquamur: eſt enim breue, craſſum, turberculo cōſpicuum, nec non & ad inſtar oſſis durum, ad hæc inferius cum ſuperiori coniunctum, foueam quandam in medio efformat. Nec aliam cū ſimili roſtri diſpoſitione auem vſquam inuenias. Venter pallet, ſed quibuſdam nigris maculis diſtinctus eſt. Crura pedeſque inter rubrum, & caſtaneum media,

Magnitudo
Roſtrum.
Venter.
Crura.

Hortolanus albus cum malo Aſſyria.

Hortulano congener cum Iaſmino albo.

HORTVLANVS COLLO VIRIDI, CVM MESPILO.

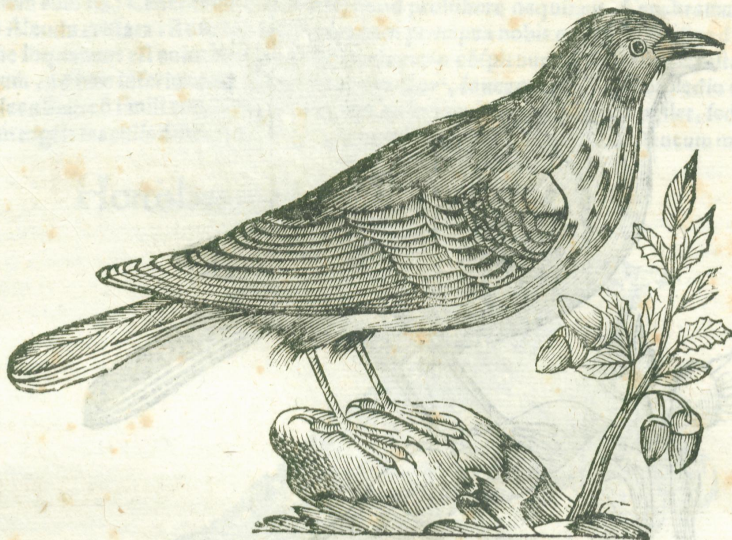

HORTVLANVS CAVDA ALBA, CVM PINO.

forma verò cruribus pedibusq; simili: porticum item digitum longum habet, argumento, quòd auis sit terrestris, & rarò quidem arborum ramis insidet. In quibusdam etiam ita Linariæ similis est, vt nisi ob solam magnitudinem distinguas. Versatur in pratis, vnde Gallicè Preyer dici meruit: prosequitur tamen etiam aquas more Gallinaginis, quamuis cõtrà

HORTVLANO SIMILIS SPIPOLÆ CONGENER CVM ILICE.

CENCRAMVS BELLONII CVM MILIO.

Locus. facere ex roſtri, & pedum conſtitutione iudicares. Mirum eſt quantum hordeo, milioque delectetur. Reperitur nonnunquam ſepibus inſidere: ſæpius tamen in terra degere: & *Victus.* quia terreſtris auis eſt, idcirco etiam in altis locis non nidulatur, ſed vbi Anates, quæ quandoque in truncis ſalicum nidificant: itaq; plerunq; iſtæ aues nidos extruunt in agris auena, hordeo, & milio conſitis, vel in nudis pratis, quinque aut ſex pullos excludentes. *Nidulatio.* Non omnes vbique idem nomen ſortiuntur, ſed pro diuerſitate locorum, diuerſum: ita quoque hæ alibi Teriz appellantur, quòd interdiu pallo, aut ſtipiti inſidentes hanc vocem cãtillando edant Tirtertirterijs, eamq; ſæpius reiterent. *Teriz.* Cùm volant, crura ad ſe, vt cæteræ aues non retrahunt, ſed pendere ſinunt. Frequentes alas motitant, ſeruato tamen quodam ordine, *h* Ariſtoteles auem quandam Cencramum vocat, aut Cyncramum, vbi ſcribit, *Coturnices ducibus Oto, & Linguacula, & Ortygometra proficiſcuntur, atq; etiam Cencramo, à quo etiam reuocantur noctu: cuius vocem cùm ſenſerint aucupes intelligunt parari diſceſſum.* Dictio Cẽchramus, ſi latinè traduceretur, ſonaret miliari: quare eam eſſe arbitramur, cuius mentio fit apud Varronem. Nam ſi Romæ alerentur vna cum Coturnicibus, milioq; saginarentur pro futuris epulis, veriſimile eſt auem extitiſſe corpulentam: quapropter ferendi non ſunt, qui Miliariam cum Linaria confundunt, ſtatuendumq; Cenchram eſſe.

h lib. 8. hiſt. cap. 12.

50

FINIS LIBRI DECIMITERTII.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIÆ

Liber Decimusquartus,

QVI EST

De Puluerat ricibus Domesticis.

DE GALLO GALLINACEO, & Gallina. Cap. I.

LARAS, ni fallimur, easq; satis efficaces rationes in primordio huiusce operis adduximus, cur à Pauone potiùs, quàm Gallinaceo, genere exorsi fuerimus, tametsi hoc in omni auium familia, quæ ad mensæ vsum requiruntur, apud omnes fermè authores, quotquot hactenus scrisperunt, primas obtinere videatur. Placuit autem, vt id obiter dicamus, Plinium hac in re, tanquam ducem, authoremq; sectari. Hic enim subinde à Pauonibus ad Gallinaceos sermonem conuertit, dum ait *Proxim è gloriam sentiunt, & hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit: nouat sidera &c.* Haud me fugit interim, non defutura cuipiam sua argumenta, quibus Gallinaceum hocce genus in multis, præcedentibus auibus præferat. Veruntamen cùm hæ volucres prorsus domesticæ sint, illæ verò syluestres, quæ domesticis meo iudicio sunt præstantiores, vel saltem ita vulgò habentur, itaq; Gallinaceam hanc familiam in hunc librum, qui priuatim de ea tantùm ager, reiecimus. Plurimi sanè has alites veteres fecisse, maximè Gallos, vel ex hoc a Ciceronis constat, qui *non minus delinquere eum* dixit, *qui Gallum Gallinaceum, cùm non opus fuerit, occiderit, quàm eum, qui patrem suffocauerit.* Nec ab re ita scripsit Tullius, cùm præcipuè hac aue prisci Græci, & Romani in bello vterentur, & sacris suis adhiberent. Non minorem laudem meretur eius animositas, splendorq; & amor erga suos, cæterçq; eius dotes, quibus sese verum nobis egregij, laudabilisq; patris familias exemplar præbet. Quantum verò ex hoc Gallo, eiusque coniugibus, ac liberis emolumenti humano generi, cùm ad victum tam sanis, quam ægrotis suppeditandum, tum etiam ad quoscunque fermè morbos propulsandos cedat, id tam clarum cuiuis esse arbitramur, vt demonstratione prorsus non egeat. Quis etenim tam internus, quàm externus corporis affectus, qui non hinc sua hauriat remedia? Sed de hisce pòst suo loco iam ad historiam more nostro accedamus: in qua trasedenda illud ferè in singulis rubricis obseruabimus: quæ vtriq; sexui communia sunt, præferemus: hinc quæ mari, vltimò quæ fæminæ soli conueniunt adducemus, omnem vbiq; quoad licuerit, confusionem euitaturi. De Capo verò separatim agere visum est, cùm quòd is, etsi ex Gallo factus veluti vtriusq; sexum complexus, & ceu hermophroditus factus, medicus scilicet inter Gallum, & Gallinam videatur, tum quia ad mensæ vel sanorum, vel ægrorum vsum duntaxat natus sit: Gallus verò, & Gallina soboli studentes genus suum natura duce æternum reddant.

Ordinis ratio.

Gallinacei generis dignitas.

Plinij ordo

a Or. pro l. Murena.

Galli dignitas, & honor.

Animositas.

Vtilitas.

Capi historia cur hinc excludatur.

30

40

50

ÆQVIVOCA.

ΑΛΕΚΤΩΡ, Ἀλέκτρυων Græcis, vti etiam Latinis Gallus, vox eſt æquiuoca, & multa ſignificat. Alector, teſte Euſthatio filius fuit Epei Regis Elidis. Eiuſdem nominis filium dicitur habuiſſe Argea Pelopis filius, & Hegeſandræ filiæ Amiclæ, cuius filia Iphiloche, vel Echemelus Megapenti filio Meneleai nupta fuit, vt idem Euſtathius tradit. Quoniam Alectyon nomine tyrannidem quondam geſſit, & Perſis primus imperaſſe dicitur etiam antequam vel Darius, vel Megabyzus: vnde etiã Gallus, vt pòſt dicemus, ales Perſica appellatur. Alectryon item nomen ducis eſt Philippi Regis, qui à Charete Athenienſi interemptus fuiſſe fertur: at num cum ſuperiori idem fuerit, vel, quod magis credo, diuerſus, non auſim affirmare: docet autem hiſtoria, hunc Charetem ſæpius, & nimis arroganter iſtius facti verba apud populum Athenienſem feciſſe, adeo vt hinc pòſtmodum natum ſit prouerbium Φιλίππου ἀλεκτρυών, id eſt, *Philippi Gallus*: vbi quis de leui quopiam facinore perinde vt maximo ſe iactaret. Alectryon quoq; dicebatur Amphitrionis pater, filius verò Alcei, cuius meminit *a* Heſiodus. Ἀλέκτωρ Euſtathio coniugem ſignificat pro ὁμόλεκτρος, quaſi ὁμόλεκτορ, litera alpha ſignificante ὁμοῦ. Eadem vox alpha priuandi vim habens innuptam ſignificat, quare Mineruam ἀλέκτορα dictam legimus apud *b* Athenæum, vbi Pompeianus Sophiſta cum Panathenæa feſta celebrarentur, in quibus iudicia ceſſant dicebat: γενέθλιές ἐστι της ἀλέκτορος Ἀθηνᾶς καὶ ἄδικος, ἡ τῆτες ἡμέρα. Apud Iouem αὐλὸς, hoc eſt, tibia ἀλέκτορ vocatur, quod propter ſoni dulcedinem auditores à cubili reuocet, vel dormire non ſinat. Vnde etiam ſol Homero ἠλέκτωρ nuncupatur, quia homines ἀλέκτρες facit, ſiue à lecto diſcedere, vel potiùs quòd ipſe ἄλεκρος, id eſt, peruigil ſit, hoc eſt, nunquam cubet, ac quieſcat. Ἀλέκτωρ denique *c* Plinio gemma eſt, de qua pòſt in denominatis: nam alij codices Pliniani legunt ἀλεκτώρας; alij ἀλέκωρεας. Gallus, vt ſcriptum reliquit *d* Quintilianus, vox pariter ambigua eſt, *Virum enim*, inquit, *auem, an gentem, an nomen, an fortunam corporis ſignificet incertum eſt*. Gallinis in primis vocabantur decantati illi ſacerdotes, qui præſto erant ſacris Cybeleis. Hos archigallos Iulius Firmicus vocabat teſte Brodæo. Romæ epitaphium videre eſt in Diuo Martino, vbi quoque archigalli dicuntur. Id autem eſt huiuſmodi: D. M. C. CAMERIVS CRESCENS ARCHIGALLVS MARTIS DEVM MAGNÆ IDEÆ, ET ATTIS PO. RO. &c. Meminit huius epitaphij Griſaldus, qui Tertulliani etiam verba de quodam Archigallo repetit: Cæterum Galli ſacerdotes ita dictos volunt à flumine eiuſdem nominis, cuius tam admirandam vim eſſe commenti ſunt priſci, nimirùm quòd parcè potus & cerebrum purget, & inſaniam tollat: contrà largiori manu hauſtus lymphaticos, & inſanos reddat. *e* Plinius quidem hos ſacerdotes ab hoc fluuio nomen traxiſſe ſcribit: ſed tam admirandæ facultatis minimè meminit. Alij ſacerdotes illos mox à potu eiuſmodi aquæ furore correptos fuiſſe memorant, atq; ſe ipſos caſtrauiſſe, id verò citra vitæ diſpendium facere non potuiſſe, niſi Samia teſta vterentur. Meminit *f* Ouidius:

Cur igitur Gallos, qui ſe excidere vocamus?
Cum tantum à Phrigia Gallica diſtet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen, altasq; Celenas
Amnis it inſana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit, procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonæ mentis, qui bibit, inde furit.

Quidam Gallum puerum putauerunt, qui contracta offenſa Deæ ſe execuerit, & ſimul fluuio nomen fecerit. Fluuium illum in Sangarium euolui neſcius non ſum: at minimè credam tam noxiam fluminis vim fuiſſe, vt homines, vel furibundos redderet, vel enecaret. Quantum verò virium ſemper habuerint ad homines dementandos vanæ ſuperſtitiones qui neſcit, is alienus non modò ab omni hiſtoriarum lectione, ſed vitæ etiam communis vſu. Vnde etiam prouerbialiter dicimus γάλλως τί τέμνεις, id eſt, Gallos quid execas, pro quid actum agis. A quibus ſacerdotibus quàm benè Baptiſta Pius, vt id obiter dicamus, Gallos populos per conuitium Romanorum nomen fuiſſe adeptos colligat, ipſe viderit: quaſi ſcilicet, quòd exectorum hominum nomina haberent. Quis obſecro

tam

Alector Epei. *Alector.* *Argea.* *Alectryon. Perſarum rex.* *Gallus auis Perſica dictus, & cur* *Alectryon Phili. dux.* *Charetis arrogantia.* *Prouerbiũ Alectryon.* *a In Aſpi.* *Minerua innupta.* *b l. 5. Dei.* *Tibia alector dicta.* *Sol alector dictus.* *c l. 37. cap. 10.* *Gallus vox ambigua.* *d l. 7. inſt. orat. c. 9.* *Galli ſacerdotes Cybelis.* *Archigalli* *Gallus fluuius, eiuſq; mira vis.* *e l. 6. c. vl.* *f l. 4. faſt.* *Baptiſtæ Pij error.*

tam vecors, tam communis sensus expers, vt sic cogitet Gallos perpetuò Romani nominis hostes nomen sibi, vel accipere, vel retinere voluisse, quod hostium contumelia imposuisset; Quod si tamen quis ita sentiat, ego eum non testiculis profectò, sed cerebro carere dixerim. Neminem interim latere existimo, Gallos Europæ populos à candore dictos à Gala, quæ vox lac Latinis dicitur. Nam montes, & rigor Celi ab ea parte Solis ardorem excludunt, vt eorum corpora non colorentur. Persarum milites Cares Gallos nuncupabant, ob conos, quibus galeas ornatus habebant, eaq; de causa Artoxerses hominem è Caria, qui Cirum iaculo vulnerasse creditus est, eo cohonestauit præmio, vt Gallum aureum in lancea præfixum 10 ante aciem ferret. Verum Athenæus Gallos scribit in Perside primum ortos, ideoq; fortasse cognomentum id Persæ acceperit, vel ab Alectryone, que eis primum imperasse paulò antè diximus: Vnde & Aristophanes, vt eius est mos omnes illudere, Gallum ait Persis olim præfuisse, atq; hinc cristatos adhuc gerere cassides: verba Aristophanis aliàs citabo. Gallus item quidam Centaurus fuit, à quo secundum Pincernam regium eximiè amatum fuisse author est Nicander. Nunquid autem Centaurus idem fuit cum Centoarato, de quo sic meminit g Aelianus: Antiochi equus, vt dominum suum vlcisceretur, Gallo nomine Centoarati, qui Antiochum in pugna interfecerat, necem intulit, difficile est iudicare. Est etiam Gallus Imperatoris nomen, cui Constantius magni Constantini filius Cæsaris dignitatem concessit. Sed cũ comperisset, hunc regnũ affectare, ad tyrannidem proruere, nihil non moliri, quo 20 voti compos fieret, omni conatu eius anteuerso, caput ei præcidi curauit: deinde Galli fratrem, porcum illum fœtidum, Iulianũ corona Cæsarea cohonestauit, vt narrat h Constantius Manasses. Alij verò Gallum illum longè antiquiorem faciunt, & simul cum Volusiano Decio in imperio successisse scribunt, imperioq; biennium & menses octo potitum fuisse. Quidam cognomento Milo Gallus dicebatur, qui Caroli Calui temporibus floruit, & ad eum ipsum quæ de sobrietate carmina conscripsit, misit. Condidit & Sancti Amandi, vitam cuius cænobij ipse Antistes fuit anno post partum salutiferum 880. Est & Gallus Sancti Confessoris nomen, vt refert i Beda, cuius vita plena virtutibus cõscripta habeatur. Erat autem beati martyris Ignatij diaconus, qui Episcopus factus viam magistri pius imitator sequutus, procommendato grege, Christi amato occubuit. Fuit & Gallus alius Columbani Abbatis disci- 30 pulus. Hic & Hildeboldus diaconus pisciculos, quos de flumine reticulo traxerant in solitudine assaturi, ignem cocinnabant, cùm interim vrsus miræ magnitudinis proprius accedens diaconum quidem terruisset, iubente Gallo, vt ligna igni inferret, obediuit, vt k Marcus Marulus Spalatensis memoriæ prodidit. Quod sanè hìc referendum duximus, vt qui prępositis suis reniti audent, tali exemplo magis confundantur, quando, & syluestres feræ iussa sanctorum reuereantur, & obseruent. Hermolaus iubas, & capillos Græcis alectoridas dici asserit. Et mola matricis Syluatico Gallus matricis dicitur, forte similitudinem. Nam & l Amatus Lusitanus meminit cuiusdam mulieris, quę geminos vtero gestans quinto mense abortiuit, & tertia à primo abortu die frustum quoddam carnis emisit. Galli cristæ cum rostro Gallinaceo simile Piscis quidam ad oceanum Germanicum Gobijs congener, Ger- 40 manis vt audio Sechan, id est, Gallus marinus dicitur. Verum & bina alia aquatilia animantia eiusdem nominis reperio, piscem nempe alium, & quoddam genus è crustaceis. Piscis enim m Plinio Zeus dictus, & Faber, Hispanis, & Monspeliensibus, teste doctiss. Rondoletio, Gal appellatur, Santonibus, & Baionensibus Iau, id est, Gallus à dorsi pennis surrectis, quemadmodum Gallorum Gallinaceorum cristæ erigi solent. Romani hodie citulam dicunt, & piscem Sancti Petri, quia iubente Christo D. Petrus hunc piscem ceperit, & in eius ore numisma pro tributo repeterit: vnde digitorum impressorum vestigia in medio corpore relicta fuerint. Recentioribus item Græcis χρισοφόρος dicitur, aiuntq; D. Christophorum, dum Christum humeris gestans mare traijceret, piscem hunc apprehendisse, & impressa digitorum vestigia reliquisse. Est autem piscis iste ex sententia Rondoletij 50 χαλκεύς Athenæi à Chalcide diffidens, vt Deo dante suo loco aliquando docebimus. Donauit mihi nupertimè hunc piscem exiccatum admodum Reuer. P. Ambr. Morandus Bonon. sacræ Theol. Doctor eximius, Congregat. S. Saluatoris Gener. mihiq; amicissimus. Præterea Gallum marinum idem Rondoletius, & Petrus Bellonius vocari asserunt illud animal crustaceum, quod Aristoteles ἄρκτον, Latini similiter vrsum ab actionibus, & moribus, quos exercet, appellant: vt nonnulli existimant: alij verò à figura ita dici volunt; nimirum, quod exterior forficis pars Galli Gallinacei figuram referat. Hesychius, & Varinus Vpupam ἀλεκτρυόνα vocarunt, haud dubiò ob cristam, in capite gerit, ob quam etiam à Liguribus Gallus Martij dicitur, eò quòd illo mense apud ipsos primùm appareat.

Galli vnde dicti. *Persarum milites.* *Galli vocati, & quare.* *Gallus Centaurus.* *g lib. 6. de ani. ca. 44.* *Centoaratus.* *Gallus Imperator.* *h In annc.* *Gallus Milo, eiusque opera.* *Gallus cõfessor.* *i In Mart.* *Gallus Colũbani discipulus.* *k lib. 4. de peru. obed.* *Tabæ Alectoridæ dictæ.* *Gallus matricis.* *l li. 1. cura. mea.* *Gallus piscis Sechã.* *m l. 9. c. 19* *Gal.* *Iau.* *Citula.* *Piscis S. Petri.* *χρισοφόρος.* *χαλκεύς.* *Crustaceũ Gallus dictum.* *Vrsus.* *Ἄρκτος.* *Vpupa.* *Gallus Martij.*

Corui Alectorida. Galli Coraxi. Artificialia. Gallus dicta. Nauis Gallus. Gallus libri nomen.

Et Persæ, vt Hermolaus nescio quo authore scribit, Coruos Alectoridas dicunt. Ornithologus mendum subesse existimat. Sed fortè Hermolaus ex Pausania id decerpserit, qui Gallos quidem Gallinaceos quosdam Coraxos, idest atro Coruorum colore in Bœtia esse dixit. Significat denique Gallus quædam artificialia, ac in primis nauem quandam prætoriam, de qua eiusmodi ad Misenum epitaphium legitur. D. M. C. IVLIO QVARTO VET. EX, PR. N. GALLO, M. CECILIVS. FELIX. S. INONIA HERACLIA S. ET. S. Gallus & somnium inscribitur quidam Luciani luculentissimi authoris dialogus, quo diuitiarum, atq; potentię incommoda, molestiasq; prosequitur, ostendens, quam contrà tranquilla res paupertates sit, si modò sua sorte sit contenta. In posteriore autem parte Gallus, qui ex Pythagora in auem transformatus cum hero suo Micyllo colloquens introducitur, diuitum cùm priuatorum, ac ciuium, tùm regum, ac potentum molestias, curas, & pericula recenset, quæ illis, & belli, & pacis temporibus, præterea etiam circa valetudinem, quam luxus istæ & crapulæ labefactant, accidere solent. Postremò, vt & de Gallinis aliquid dicamus, rustici Pleiades stellas Græcis dictas, & Atlantides, Latinis Vergilias, Gallinas vocant, & plerique Butrionem, Angli nempe, id est, Gallinam habentem pullos vulgo Bruothenn. Hanc constellationem Hebræi Zatha vocant, & Galli la Poussiniere. In dictionario trilingui aysch, vel pro eodem sidere legitur. Gallina nigra apud chimicos est argentum viuum.

Gallina Bella. Butrio. Bruothen. Argentum viuum. Gallina nigra.

SYNONYMA.

VARIAS quidem nomenclaturas, quibus apud Græcos potissimùm, ac Hebræos Gallus Gallinaceus venit, est reperire. Secheui in primis legitur apud D. [a] Iob, vbi dicitur: *Quis dedit Secheui intelligentiam?* Sanctes Pagninus in biblijs maioribus Ven. anni 1515. Lasecheui legi scribit, & in nostris alijs exemplaribus Michel esse. Sonat imaginationem in mente cælatam, cogitationem, intellectum. Plerique interpretes traducunt cordi. [b] Rabbi Dauid ab aspiciendo, & videndo deriuari asserit; & alibi. *Doctores*, inquit, *Hebræorum exponunt etiam Gallo*; quod etiam Rabbi Simeon filius Lakisch tradidit, teste Ioanne Reuclino: atque ita D. Hieronymus vertit. Septuaginta verò, *Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, aut variegatam scientiam?* Targhum, *Quis dedit cordi intelligentiam?* Alterum Targhum; *Quis dedit Gallo syluestri intelligentiam, vt laudet dominum suum?* Rab. Abraham, *Cordi?* Rab. Leui, *intellectui?* Rab. Mosech, *qui dedit Gallo intelligentiam, vt media nocte surgere doceret hominem ad laudandum Deum?* Ita quidem ille hæc profert ex quodam Targhum Ierosolimitano in hunc locum, atq; suis Rabbinis, sed de corde eos magis congruere asseuerat. Sunt, inquit, Ornithologus ex quodam alio, apud Hebræos, qui vocem Sekui Tarnegul (hanc vocem Chaldaicam esse conijcit) cuius vltima syllaba Germanicè Galli nomenclaturæ, nempe Gul congruit, id est Gallum interpretantur. Fortè verò ita Gallus dictus fuerit vel ab animositate, quæ in corde sedem suam potissimùm habet, vel à visu, quem semper simul sursum Miluorum, & aliarum auium rapacium euitandarum causa, & deorsum ad victum intentum habet. In lexico trilingui pro Gallo etiam legitur Sikui, & pro Gallina Sakuia, quæ postrema vox in Syrochaldaico dictionario Gallus exponitur, ex Vaic. rab. cap. 26. Pro barbur in [c] libro Regum, vbi legitur. *Exceptæ venatione ceruorum, caprearum, atq; bubalorum*, & barburim auusim, idest, *altilium saginatorum in stabulos*, hoc est, *stabulantium*. Dauid Kimhi ex magistrorum sententia, transfert aues, quæ afferuntur ex Barbaria. Rab. Salamon Gallos pingues, Kimhi addit castratos, Iosephus volatilia, D. Hieronymus aues altiles, septuaginta ἐκλεκτὰς, id est, electus, quasi legerint barur, Chaldæus autem saginatam vel altilem. Prouerbiorum 30. variè exponunt quidam, vt Dauid Kimhi docet, canem leporarium cursu velocem: alij nemer, id est, pardum, alij speciem auis immundæ, D. Hieronymus Gallum, septuaginta interpretes secutus, qui ἀλέκτορα reddiderunt. Nam R. Ioseph dicit nomen animantis esse, quod inter Gallinas ambulet. gaber apud Esaiam D. Hieronymus vertit Gallus Gallinaceus; [d] Septuaginta, & plerique Hebræorum vir, vti & Chaldæus pro Gabera. [e] I. Diusius ita vertendum esse & non aliter omnino contendit, hunc in modum scribens. Verba sunt Isaiæ ex versu septimo, & decimo capitis 22. *Ecce Dominus transportabit te Taltela Gaber*, quæ verba D. Hieronymus edoctus ita, vt ipsemet testatur, ab Hebræo præceptore suo, alia ratione quam interpretes, qui ante ipsum, exposuit. Cùm enim

a cap. 38.

b In libro radicum.

Barbur. c 3. cap. 4.

Sarsir.

Gaber. d cap. 22. e l. 10. obser. c. 8.

enim alij omnes Gaber virum expoſuiſſent: ipſe vnus Gallum interpretatus eſt, hac ſententia, *ſicut Gallus Gallinaceus humero portatoris de alio loco tuo leuiter aſportabit*. Ego an idem verbum eodem modo expoſitum, pòſt offendi à Salomone Iario: neq; ſanè Camius eam expoſitionem ſilentio præterit, quam c tat inter alias ex Dras. Ac ne illud quidem pigebit admonere, apud *f* Salomonem, vbi in vulgata lectione latina legitur, *viam viri in adoleſcentula*, expoſitum ſimiliter legi in Medras Misle de Gallo Gallinaceo: idq; mihi mirum in primis eſſe viſum. Nam quod ſequitur in adoleſcentula, eam expoſitionem, niſi animi fallor, planè conuellit. Ego ſanè, quod bona eorum iuterpretum veniâ dictum ſit, id verbum nuſquam eam vim habere arbitror, præſertim cùm præcedat verbum Taltela, quod formam habet nominis, vt grammatici loquuntur, abſoluti. Iam illud quoq; nonnihil eſt, quod Hebræos peritiores aliter accipere eum locum conſtat. Dauid certè Camius, qui, quæ lingua aliarum linguarum princeps eſt, eius ipſe linguæ princeps inter ſuos interpretes cenſetur, in commentarijs ad eum locum. Meo animo, inquit, Gaber eſt poſitum in caſu vocatiuo, & eſt ordo, ac ſenſus: ò vir ecce Dominus tranſportabit te tranſportatione. Vocat autem eum virum propter ſuperbiam ac faſtum. Hactenus I.Druſius. Verùm præterquamquod ipſe fatetur, Salomonem Iarium ita vertiſſe, & Camium eandem expoſitionem ex Dras citare, quidam etiam alij Tarnegula, id eſt, Gallum Gallinaceum exponunt, teſte Dauid Kimhi, Thargum Ieroſolimitanum pro Vaiſhu mheſion gaber, id eſt. *Et profecti ſunt Etzion gaber*, quod legitur num. 33. habet Vunetalu micherach tarnegola, id eſt, *profecti ſunt autem ab arce Galli*, vt legere eſt in dictionario Syrochaldaico Guidonis Fabricij Boderiani: Itaq; meo iudicio & Gallus, & vir traduci poſſit, cum vir à virtute, ſeu robore dicatur, & animi vigore, quo Gallus inter ſui generis volucres egregiè præditus eſt. Pro Gallo item in dictionario trilingui legitur habur, & nergal, quarum vocum prior ad Gaber accedit, poſterior ad Tarnegul, pro qua voce Syrè legitur Tarnagola Gallus auis: Iob.3.Matt.26.Marc.14.& Io.8.& Tarnagela dedaua, Gallus aureus, Eſter.1.in Thar Ieroſol.& Tarnegoled Gallina, & Tarnegola bara, Gallus ſylueſtris idem tarnegol bara, Iob. 38. & Pſal. 50. & tarnegoled thibur, Gallus Gallinaceus in plurali tarnegolim mecharcherin, Galli crocitantes, duchifad vox Hebraica in dictionario Syrochaldaico, ex quo pleraq; nomina iſtæc excerpſimus, Gallus ſylueſtris exponitur, acaua idem eſt, quod tarnegul, id eſt Gallus, aut ſecundum alios vetulus canis, ſiue lelaps canis venaticus Prouerb.30.Compluten, aura, quod Aruc das exponit beſtiæ nomen, nagar tura Gallus ſylueſtris vertitur, vel, vt R. Serira Ghaon ait, Gallus montanus, vel vt alij, Vpupa. Saracenis, Gallum quidam hodie Dic appellari literis prodidit, Gallinam verò eiſdem Terſeſe dici alicubi legimus. Auicennæ caput 296. lib. 3. inſcribitur Giaziudiuch, vbi interpres vertit de Gallinis, & Gallo. Aducaſugeg Syluatico, vel, vt vetus Auicennæ Gloſſographus habet, Aduzaruzegi, vel vt *g* Gentiles legit, Aducarucegi (hinc vel inde enim eam vocem hauſiſſe videtur) Gallus, vel Gallina eſt. Furogi verò, vel Furogigi Gallus tantum. Sed fortè ea vox muſtelæ ſylueſtri, quam Galli furo dicunt potiùs conueniet, quaſi furo gigeg (ad quam vocem, quæ eidem Syluatico Gallum, vel Gallinam ſignificat poſteriores duæ ſyllabæ gigi nempè non malè accedunt) id eſt furans ſiue inſidians Gallinis, quod & animali quaſi proprium eſt. Alibi etiam apud eundem legitur Digegi, vt apud Serapionis interpretem Digedi. Alfrach Arabicè non eſt commune ad omnes pullos, & quandoq; dicitur de Gallina iuuene, quæ nondum oua peperit, teſte Andrea Bellunenſi, ſed abſolutè prolatum ſignificat pullum Columbinum, qui nondum volare poteſt. Et alibi ſcribit Alpheti Gallinas eſſe ſecundum expoſitores Arabes, eſſeq; eas, quæ nondum peperunt oua. Quod ad Græcam nomenclaturam attinet, ea, vt ſubinde patebit, varia admodum eſt, etſi apud vetuſtiſſimos Græcos nomen nullum peculiare inueniamus, ſed communi ὄρνιθες vocabulo hanc ſpeciem ſignificaſſe, vnde etiam Myrtilus apud Athenæum ſolas Gallinas ὄρνιθας, & ὀρνίτια appellat. Quia tamen apud recentiores, qui poſt Ariſtotelem floruerunt, multa, vt dixi, ſynonyma reperiantur, viſum eſt ea ordine alphabetico proſequi, vt omnis vitetur confuſio. Ariſtoteles, eumq; ſecuti alij ὄρνιν, vel ὄρνιθα communiter de quauis volucre dicunt: nonnulli verò recentiores Græci priuatim de Gallo, Gallinaque. Ariſtoteles Gallum ἀλεκτρυόνα, vel ἀλέκτορα vocat, Gallinam ἀλεκτορίδα. Ariſtophanes ἀλέκτορας, qui mares ſint, ἀλεκτρυαίνας, quæ fœminæ, ἀλεκτρυόνας, vtrunque continere ludens in comœdia monſtrauit. *h* Socrates ſanè apud eundem Ariſtophanem, Strepſiadem reprehendere videtur, quod ἀλεκτρυόνα in vtroque ſexu proferat, itaq; iubet, cum fœminam ἀλεκτρύαιναν vocare ficto vocabulo, & poetico, vt à λέων fit λέαινα marem verò ἀλέκτορα. Videtur autem,

f *In Prouer. cap. 30.*

Taltela.

Tarnegula.

Habur.

Nergal.

Tarnegoled.

Dulchifad.

Ataua.

Lepaps.

Aura.

Nagar tura Dic.

Giaziudiuch.

Aducaſugeg.

g In expoſit. verb.

Furogi.

Digegi.

Digedi.

Alfrach.

Synonyma Græca.

ὄρνιθια.

ὄρνις.

Ἀλεκτρυών.

Ἀλέκτωρ.

h In nubibus.

tem, inquit Scholiastes, vulgaris hæc consuetudo tum fuisse, fæminam quoque ἀλεκτρυόνα nominandi, vt patet ex hisce *i* Aristophanis verbis:

> Γυναικὶ τὸ ψοφήσαντί σιν: ἡ ἀλεκτρυὼν
> Τὴν κύλικα καταβέβληκεν. Οἰμώξουσά γε.

Et in Platonis Dedalo: ἐνίοτε πολλαὶ τῶν ἀλεκτρυόνων ὑπηνέμια βία τίκτουσιν ὠὰ πολλάκις Οὐδὲ παῖς ἔνδον τὰς ἀλεκτρυόνας σοβεῖ. Attici quidem etiam Gallinas sic vocabant. Et Theopompus: Vocant verò Gallinam etiam ἀλεκτρύαιναν. Hæc Scholiastes; sed locus quo ad authorum citationes non rectè distinctus emendari potest ex Athenæo, apud quem ita legitur. *Cratinus, inquit, ἀλεκτρυόνα in fæminino genere dixit. Item Strattis* Αἱ δ' ἀλεκτρυόνες ἅπασαι καὶ τὰ χορίδια τεθνήκεν. *Et Anaxandrides Rhodius Comicus:* Ὀχευομένας τὰς ἀλεκτρυόνας θεωροῦσιν ἀσμένοι. *Et Theopompus:* Ἄχθομαι δ' ἀπολωλεκὼς ἀλεκτρυόνα τίκτουσαν ὠὰ πάγκαλα. *Et k Aristophanes:* Ὠὸν μέγιστον τέτοκεν, ὡς ἀλεκτρυών. Thomas Magister quoque annotat, vocem ἀλεκτρυὼν significare marem, & fæminam, & Hesychius veteres ἀλεκτρυόνας Gallinas vocare scribit. Gallus etiam dicitur ἀλέκτωρ, à quo fit ἀλεκτορὶς, Gallina, quam posteriorem vocem Varinus, & Thomas Magister poeticam esse dicunt: ἀλέκτωρ verò vocabulum esse ἀδόκιμον. Verum cùm *l* Aristoteles ἀλεκτορίδα etiam nominet, ac *m* Galenus ἀλεκτρυόνος καὶ ἀλεκτορίδος ἅμα dicat: itaq; vocem ego ἀλεκτρύαινα prorsus ἀδόκιμον, ἀλέκτωρ verò poeticam tantùm contra illos esse dixerim; qui cùm ἀλεκτορὶς poeticum faciant, poetæ nullius testimonium adducunt, & ego quoq; nullum ex poetis hac voce vsum memini, ἀλέκτορα verò in prosa nemo dixit, sed poetæ aliquot, Aristophanes, Theocritus, Cratinus, alijq; Ἀλεκτορὶς verò Athenæo non Gallina est, sed Gallus. *Vsus, inquit, nostro tempore obtinuit, vt Gallinæ* Ὄρνιθες, *&* Ὀρνίθια *dicantur, Galli verò* ἀλεκτρυόνες, *&* ἀλεκτορίδες. Apud Varinum ἀλεκτρὶς pro Gallina legitur, sed fortè impressoris culpa pro ἀλεκτορὶς, vt videtur. Reperitur & ἀλεκτόριος pro ἀλεκτορεος. Ἀλέκτωρ verò Gallus dicitur, quòd nos, vt apud Athenæum est, ἐκ τῆ λέκτρου, id est è cubili excitet. Ille, vt videtur, intelligit esse ex alpha priuatiuo, & λέκτρον, quod nos ἀλέκτρους faciat. Eustathius vult esse ex alpha priuatiuo, & verbo λέγω, id est cubo, vt videlicet sit λέκτορ, deinde præfixo alpha priuatiuo ἀλέκτωρ: vnde ἀλεκτορίσκος. Cæterum etiamsi ἀλέκτορ ex α priuatio, & λέγω deducamus, ἀλεκτρύον, quod idem est, quod ἀλέκτορ, Gallus nempè, & interdum etiam Gallina, vt mox ex Aristophane diximus, & Athenæo, ex α priuatiuo, & λέκτρον potius fieri dicendum est. Hanc vocem nempè ἀλεκτρυων Homeri sæculum, teste Varino, non agnouit. Vtebantur nimirum antiquitus, vt diximus paulò antè, tantū voce ὄρνις de Gallo in genere masculino, de Gallina in fæminino. Cum verò ἀλεκτρυων nomen viri est, cuius *n* Homerus meminit, seruat ο magnum in genitiuo, secundum Varinum, secundum verò Eustathium mutat. Βόσκας ὀρταλὶς Nicandro Gallina est domestica, siue altilis, Βρητὸς apud Hesychium, & Varinum Gallus anniculus Ηικανὸς, Gallinaceus, vt ijdem interpretantur. Ἱππαλέκτρυων dicitur magnus Gallus apud Aristophanem. Κέρχνος ijsdem Hesychio, & Varino scilicet, vel Accipiter est, vel Gallinaceus, sed Accipiter potius, meo iudicio, ijsque Circus; vti etiam Κῆρυξ, quæ vox Suidæ pariter, & Varino Accipitris genus est, & Gallinaceus. Κίκιρρος Gallinaceus, Hesychius, & Varinus. Κίκκος oxytonum Gallinaceus, paroxytonum verò parua cicada, & Κίκκα paroxytonum, Gallina. Ijdem. Videtur autem vox per onomatopœiam facta. Κοκκοβόας ὄρνις de Gallinaceo accipiendum videtur apud Sophoclem, vt vult Eustathius, nimirum quoque à voce, de qua verbum κοκκύζειν Græci vsurpant: videtur itaq; epitheton esse. Κόρκορα, ὄρνις, Pergæis Hesychius, & Varinus Κορυθων ἀλεκτρυών, αἱ νεανίδες. Iidem. Fortè autem sic nominatus fuerit Gallus, quòd κόρυθα, id est, cristam gerat: & eadem ratione fortassis etiam κορυντεὺς apud eosdem, sed quæ vox eis etiam cophinum & calathum significat. Κοσκικοι, οἰκατοικίδιοι Ὄρνιθες. Iidem. Apparet autem priorem vocem à κικκὸς formari. Κοθοὶ, Gallinacei à crista capitis sic dicti apud eosdem in Προκοττα, quod etsi, κεφαλῆς θρίκωμα, Κοττος ὄρνις, sed equum quoque aliqui sic vocabant. Ijdem. Et rursus Κοττοβολεῖν τὸ παρατηρεῖν τινὰ ὄρνιν. Κοττολοιοὶ κατοικίδιο ὄρνεις: sed Varinus legit κιττολιοι per iota in penultima. Hesychius vocem κόττος alibi in dictione κοττη generaliter pro qualibet aue accipi scribit, propriè verò esse Gallinaceum Κοτίκας Gallus. Ijdem. Κροκίας apud *o* Plutarchum Gallus est, quem Hermanubidi immolare solere tradit. Κυμβαι ὄρνιθες. Ijdem. Videntur autem aues simpliciter intelligendæ, quoniam cymbateuta etiam Varino sunt aucupes. Κώκαλον genus

quoddam

Marginalia: *i In Amphiarao.* — *k In pace.* — Ἀλέκτορ. — *l li. 6. Hist.* — *m l. de sim. med.* — Ἀλέκτωρ. Poeticum esse. — Ἀλεκτορὶς. — Ἀλεκτρὶς. — Ἀλεκτόριος — *Nominis ratio.* — Ἀλεκτορίσκος. — *n Iliad.* — Βόσκας ὀρταλὶς. — Βρητὸς. — Ηικανὸς. — Ἱππαλεκτρυων. — Κέρχνος. — Κῆρυξ. — Κίκιρρος. — Κοκκοβόας. — ὄρνις. — Κοκκύζειν. — Κορυθων. — Κοττοί. — Κόττος. — Κοτίκας. — *o l. de Osi.* — Κύμβαι.

quoddam Gallinacei. Iidem & Κώαλος Varino quoq; proprium nomen est. Μηδικοί, aues Medicæ, Gallinacei. Iidē Aristophanes μῆδον auem facere videtur. Scholiastes Gallinaceū accipiendum suspicatur. Alibi quidem dubitat, an vlla auis rectè μῆδος appelletur o Cælius à Medicis dici asserens, *etiamsi*, inquit, *in latinis literis Medicum de procuratore pronunciari animaduertimus à verbo μήδομαι*, id est *curo*. Sed cùm Gallinaceus ab eodem comico etiam Persica auis dicatur, Medum quoq;, vel Medicam auem pro Gallinaceo accipi ab eo verisimile est. Ολόφωνος Hesychio Gallinaceus est, sic dictus vel à lopho, id est crista, vel ab ea quòd inter canendum in sublime se erigat, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ᾄδειν ὅλον αἴρεσθαι καὶ μετεωρίζεσθαι. Ορταλὶς Nicandro Gallinam significat. Ορνιθα casu recto Græcis hodie vulgò Gallina est. Ορθροβόαν Gallum dicebat Alexarchus Cassandri Macedonum Regis frater, qui Vranopolim ædificauit, quiq; peculiares dicendi formas inuexit, nimirum quòd inter canendum se erigat, vnde & ὁλόφωνον, dictum quidam conijciunt, vt diximus:, nisi quasi Ορθροβόαν potiùs a matutino cantu, sic appellatū placeat. Ορτάλιχος vox poetica tum Gallum ipsum, tum pullum Gallinaceum significat, sed pullum frequentiùs, vt pòst dicemus. Bœticè tamen ipsi Gallinacei etiam sic dicuntur apud p Aristophanem, vt referunt Scholiastes, & Varinus. ὀρθιοκόκκυγα Sophocles habet pro Gallina, ni fallor. Περσικὸς ὄρνις Persica auis Gallinaceus dicitur propter cristam. Vnde Aristophanes. *Multos pueros deceperunt amatores, alius Coturnice, alius Persica aue, aliaue donata:* Vbi Scholiastes: *Pretiosa*, inquit, *omnia quibus solus Persarum rex vtebatur, Persica vocabantur*, & hoc in loco auis Persica non certam aliquam auem designat. Sunt tamen, qui Gallinaceum, & qui Pauonem interpretantur. q Pisthetærus Gallum auem Persicam dici tradit ab Alectryone olim, vt diximus apud Persas imperante. Vbi etiā Scholiastes, *forte*, inquit, *Alectryona vocat Medum auem*. Nā Persas Medos quoq; appellant. Σέρκος Hesychio, & Varino Gallinaceus est, & Σέλλος χειλῶνες Gallinacei quidam. Iidem. Ψήληκες, τῶν ἀλεκτρυόνων οἱ νοθαγένναι, Suidas, & Hesychius. Ωἶδος ὄρνις, pro Gallinaceo legitur apud Pollucem. Cęterùm cùm pullus adhuc seu recenter natum hoc Gallinaceum genus, Græcis, vti etiā latinis, aliter dicitur. Νεοσσὸς nimirū illis, his pullus: at Nicander ea voce pro Gallinaceo adulto vsus est hoc versu. ὀρταλὶς αἰχμητὴ σὺν ὑπευθεῖσα, νεοσσοῖς. Νεκρακες Hesych & Varinus pullos Gallinaceos appellabant. Ab r Athenæo νεοσσοὶ ὄρνιτες, & ἴπποι dicuntur, id est, quasi equuli. *Credo*, inquit Hermolaus, *quia pulli propriè sunt equorum*. Νεοττίδες ἀλεκτορίδων καὶ χηνῶν Aristoteli dicuntur fæmellæ iuuencæ e Gallinaceo genere, vel Anserino, quæ nuper scilicet parere cœperunt: possunt & sic dic antequā pepererint. Ορταλίχους Etymologus, & Varinus pullos vocat, qui nondum volare possunt Hinc ὀρταλίζειν, verbum de auibus volare incipientibus, vel de ijs, qui pullos in sublime efferunt, citato motu, & impropriè deinde de alijs motibus: s Aristophani verò superbire, & efferri significat, haud dubio propter naturam Galli, qui vt diximus, etiam ὀρτάλιχο dicitur. Quemadmodū verò ὄρνις apud Græcos, vt dictum est, eodem pariter modò apud latinos auis aliquando pro Gallo, Gallinauè absolutè ponitur. Ita Rhodias aues pro Rhodijs Gallinis Columella dixit, & Græcè ταναγραίους ὄρνιθας, genere masculino pro Gallinaceis Tanagræis legimus. Apud probatissimos authores latinos Gallus dicitur, & cum adiectione Gallinaceus, & simpliciter quoq; Gallinaceus. Vnde Albertum, aliosq; latini sermonis imperitiores hallucinari constat, cùm Gallum Gallinaceum, Capum, hoc est Gallum castratum interpretentur. In quem errorem ipsemet Isidorus etiam impegit, Gallum simpliciter Capum appellans, eo, vt videtur, argumento nixus, quòd veteres Gallos castratos vocarent: cùm tamen veteres classici quique Gallos mares in hoc auium genere nuncupent. Haud me latet interim Martialem alibi apertè scribere Gallum à castratione dici, se is eo loco iocatur, non seriò agit. Ait autem.

Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus,

Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.

Gallina, inquit M. Varro, *trium sunt generum, Villaticæ, rusticæ, & Africanæ. E quibus tribus generibus proprio nomine vocantur fæminæ, quæ sunt villaticæ Gallinæ, mares Galli, Capi semimares, quòd sint castrati.* Hinc Gyb. Longolius totum hoc auium genus, quod de Gallinario deuolat, Gallinaceos vocari scribens, id quoque nullo probato authore fretus fecisse videri potest: Cum Gallinarum sæpius quam Gallinaceorum nomen vniuersaliter pro toto genere ab authoribus vsurpetur, quoniam nimirum plures vt videmus in hoc genere, quam mares propter vtilitatem, alantur. Fæminæ enim pòst suo loco patebit, maximam propter partum præbent vtilitatem, & vnus mas multis sufficit Gallinaceus à Gallina fieri videtur, & vel simpliciter pro Gallo ponitur, vel tanquam epitheton ei adiungitur, differentiæ fortassis gratia, vt nimirum amphibologia euitetur. Nam & Galli, vt diximus

populi

Μηδικός. Μῆδος.
o l. 10. cap. 13.
Persica auis.
Ολόφωνος.
Ορταλὶς.
Ορνιθα.
Ορθροβόας.
Ορθάλιχος.
p In Acharnensib.
Ορθιοκόκκυγα.
Περσικὸς ὄρνις.
q In Aui. Aristoph.
Σέρκος, Σέλλος χειλῶνες.
Ψήληκες.
Ωἶδος ὄρνις.
Νεοσσός.
Νεκρακες.
Ἵπποι.
r lib. 9.
Νεοττίδες.
Ορταλίχους.
Ορταλίζειν.
s In Equitib.
Auis pro Gallinaceo genere.
Rhodiæ aues.
Alberti error.
Longolij error.
Gallinaceus.

populi ſunt, & Cybeles ſacerdos ſic vocabantur, & alijs quibuſdam idem nomen conuenit. Varro pleraq; volucrum à vocibus ſuis dictas tradit, atq; inter eas Gallinam, & Anſerem in primis nominat. Ego Gallinam eiuſmodi vocem edere nunquam audiui, nec apud alium legi: quod ſi verò conſimilem vocem ederet hoc auium genus, cur non & ita Græcis dicitur? Quare ſatis non laudare nequeo *t* Ioſephum Scaligerum, qui dictionem Gallus παρὰ τὸ κάλλος deriuat. Κάλλος autem palea eſt, quæ hiſce auibus quaſi ſolis conuenit. Ornithologus Pumiliones ſimpliciter Gallinas alibi interpretatur: mihi contrà illæ diuerſum, ac peculiare genus eſſe videntur, vt pòſt dicam, ſimpliciter verò Gallinas exiſtimo, quas Varro villaticas, Plinius villares, & altiles, Columella cohortales aues appellat. Gallus periphraſticè varijs modis à Poetis vocatur, vt ales excubitor *u* Virgilio.

Excubitorq; diem cantu patefecerat ales.

Auis lucis Martiali.

Criſtataq; ſonant vndique lucis aues.

Ales criſtati oris *x* Ouidio.

Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris, &c.

Eodem modo de Gallinis periphraſticè loquuntur, vnde Ouidio, & Martiali Cortis, ſiue cohortis aues dicuntur: Ouidius:

Abſtulerat multas ille cohortis aues. *y* Martialis.

Si Lybicæ volucres nobis, & Phaſides eſſent,
Acciperes, at nunc accipe cortis aues.

Comici, teſte Hermolao Gallinas quãdoq; Mylacridas vocant: quanquã Ariſtophanes ita appellet beſtiolã, quæ inter molas naſcitur. Pullus generale nomẽ eſt omniũ alitũ, & quadrupedũ etiam quorundam fœtus, pulli dicũtur, vt equi, & aſini, ſed præcipuè auiũ, & inter eas Gallinarũ maximè per excellentiam. Inuenimus verò pullos pro Gallinaceis abſolutè poni apud Vegetium, alioſq;. Plinius etiam arborũ atq; plantarum pullos dixit, vnde verba, pullulare, pulleſcere, pullulaſcere, & pullatio pro fœtura pullorum apud Columellam. Quidam ẽt ex recentioribus fæminino genere pullas efferunt. Pullaſter, vel pullaſtra ſignificat Gallũ, vel Gallina adoleſcentes. Ita & à *z* M. Varrone Pullaſtræ dicuntur Gallinæ iuuencæ, dũ ait: *Ea quæ ſubijciat potiùs è vetulis, quam è Pullaſtris.* Quare Grapaldum ſaltis mirari nequeo, qui Pullaſtrũ, & Pullaſtrã neotericè (vt eius dictione vtar) vocari ſcribit. Hermolaus verò, Spõtinus, & Platina pullaſtræ vocabulo pro parua Gallina vtuntur. Auguſtus, vt Trãquillus memorat, Pulleiaciũ pro Pullo dicere ſolebat. *a* Lampridius Pullicenos appellat paruos pullos, quaſi pullicenus diminutiuum ſit à pullo. Eius verba ſunt. *Seruos habuit vectigales, qui eos ex ouis, & pullicenis & Pipionibus alerent.* Sed fortè potiùs legas pullicinis. Hæc enim vox ad Italorũ pulcino, vel pullicino proprius accedit, quos eam à veteribus Romanis retinuiſſe probabile eſt. Gallum Itali Gallo dicunt, Gallinam, Gallina, Galli, Gallum vocq; Gau, Gaeu, Gal, Cog, quarum vocum prima, & vltima à Græco κόκκος deriuatæ videri poſſunt, Gallinam verò Geline, vel Poule, Sabaudi eiſdem vocibus vtuntur, ſed Gallinam etiam Genilette vocant. Hiſpanis etiam Gallus Gallo appellatur, & Gallina, Gallina. Hun dictio Germanica tam Gallo, quàm Gallinæ quadrat, Gallum verò Han, Hanſhan, & Gul, & Guggel, & Gallinam Hen. Angli Gallum Cok, Gallinam Hen. Ægyptij Gallinas pingues appellant Maluph, vt ſcribit *b* Proſper Alpinus præſtantiſſimus medicus, & in celeberrimo Patauino Gymnaſio ſimplicium medicamentorum profeſſor. Pullus Italis Pollo vocatur, Pollaſtro, & Pulcino, ſed hic tener adhuc, & implumis, Pollaſtro maiuſculus, & iam menſis aptus. Gallis poulſin, pol, pollet, Cochet, & polla ille, de pullaſtra adultiore, Germanis Huolne, Hunckel: Anglis chijk, Flandris kijcken, Hollandis Kuijcken. Cùm verò pleraq; quæ de ouis ſcribuntur paſſim ab authoribus, de Gallinarũ ouis intelligantur, non ab re, quin operæ pretium, ac omnino neceſſarium iudico, non tantùm hic eorum ſynonyma, verùm etiam quomodo ſingulæ partes appellentur, recenſere. Oua itaq; Hebraicè bezach dici inuenio. In lexico trilingui & beza, & beia ſcribitur. Arabes beid, vel baid vocant, vt apud Auicennam videre eſt. Apud Serapionem naid legitur, quod non probo, Syluaticus baadh ſcribit pro Arabica voce, & alibi barch, & elbair, neſcio cuius linguæ vocabula oua interpretatur, ſed fortè etiam Arabica fuerint, & corrupta Latini ouum à Græcorum ᾠὸν deriuaſſe videntur interpoſita litera u euphoniæ gratia. Græci verò ᾠὸν, teſte Etymologo, dixerunt, quaſi οἶον, hoc eſt ſolitarium, quia ſingula pariantur, Poetarum aliqui ouum ᾠεὸν vocant, vel ᾤϊον, ſi rectè ſcribitur, Euſtathius hoc omittit, ᾠεὸν, & ᾠὸν tantùm habet. Apud Athenæum etiam ᾠεὸν legitur. Alij ᾠάριον, dicunt forma diminutiua. Hodie vulgo

αὐγὸ

Margin notes: Etymum. — *t* In Verb. c. ynol. — Ornithologi error. — *u* In Moreto. — *x* Met. 11. — *y* l. 13. Epigram. — Mylacridæ — Pull. quid. — Pulla. — Pullaſter. — *z* l. 3. de re ruſt. — Pulleiacius — *a* In Alex. Seuero. — Pullicenus — Cocq;. — Geline. — Poule. — Genilete. — Hun. — Maluph. — *b* lib. 3. de med. Aeg. c. 26. — Pollo. — Pulcino. — Pollaſtro. — Ouorum ſynonyma. — Beza. — Beia. — Beid. — Baid. — Naid. — Baadh. — Barch. — Elbair. — Ὠὸν & eius etym. — Ὠϊον. — Ὤϊον. — Ὠεον. — Ὠάριον.

ἀογό nominant. Itali ouo,& vouo. Galli oeuf, Germani ey, Angli anegge. Partium oui,quę
primùm oculis ſeſe offert,aliqui putamen vocāt,Serenus teſtam,Plinius calicē quādoque.
Græcis κέλυφός dicitur,quòd Suidas interpretatur τὸ λέπιρον τεῶε: item λέπος, vt Ana-
toli,& λέμμα Ariſtophani, c Lycophroni celyphanon, quanquā eo nomine quilibet cor-
tex cenſeri valeat. d Hippocrati λεπύρια, Ariſtoteli ὄςρακον. A qua poſtrema dictione Ni-
candri Scholiaſtes ἀνός τρακα oua nominat,quæ ſine putamine redduntur. Et oſtracoder-
ma dicuntur quæ teſtaceo putamine obducuntur teſta, oua Macrobio dicta: malacoder-
ma verò quæ molli cute teguntur. λέκυθος ab Artemidoro etiam pro putamine accipi vi-
detur, niſi fortè lectio corrupta ſit: alij ea voce vitellum ſignificari volunt,Annara,& Ami-
antus apud Syluaticum pro ouorum teſta accipiuntur. Quod autem rupto iam ouo appa-
ret, id Ariſtoteles τὸ λευκον τεῶε. Cornelius Celſus oui album, oui candidum Plinius, & al-
bumen,vt quidam citant(ego plerunq; ſuper oui candidum ab eo nominari inuenio)album
liquorem Columella, Palladius alborem oui, Apicius albamentum oui vocabant: candi-
dam vndam Martialis per periphraſin hoc verſu.

Candida ſi croceos circumfluit vnda villos.

Recentiores quidam ex Græcis transferentes aui aquatum, & tenuen oui liquorum, indo-
ctiores alburginem, cùm tamen albugo propriè ſit in oculo macula, ſiue cicatrix altiuſcula,
ſicut vtique in ſummo nubecula, vt probi authores docent. Legimus & oui album ſuccum
apud Plinium in ramicoſi infantis remedio: vt apud Serenum quoque candidum oui ſuc-
cum. Itali la chiara dell'ouo, Galli de Blanc d' vn Oeuf, aut aubun d' oeuf, Germani ſupe-
riores das Klar oder vvyss im ey, inferiores dat vvit vant ey. Interior oui liquor, qui lu-
tei coloris eſt, Plinio vitellus, & luteum oui vocatur. Recentiores quidam etiam vitellum
genere neutro efferunt, vti & Gaza quoq; contra veterum authoritatem. Vitellus à vita di-
ctus eſt quòd ex eo viuat pullus, Græci modò Lecython appellant modò χρυσον. Hippocra-
tes etiā τὸ χλορὸν, Ariſtoteles ὠκρὸν, & alibi λέκυθον fæminino genere,vti & Dioſcorides τῶν
ὠῶν τα χρυσα mueonio apud Athenæū,& ὠῶ τὸ μόρρὸν apud Suidā. Veteres quandoq; etiam
oui luteum νεοττὸν vocabāt, id eſt, pullum, nimirum quòd pullū ex eo naſci, formariq; exi-
ſtimarent, Itali torlo dell'ouo vocant, Galli le moyen d' vn oeuf,le iaulne,Germani todter,
vel tutter, forte, vt ait Ornithologus,quia mamillam tutten nuncupant. Alitur autem pul-
lus vitello intra ouum, ſucco eius attractu, vt infans in lucem editus lacte mamillæ. Belgæ
dat geel vant ey. Ozonab Syluaticus exponit pro vitello oui.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

ORNITHOLOGVS Gallorum,ac Gallinarum differentias à regionibus, ac lo-
cis quibus degunt potiſſimùm deſumi, atq; ita non aliter quam magnitudine, aut
etiam pugnacitate vult differre. Differunt tamen & in alijs, vt ex ſubſequentibus
patebit. Inter eas, quæ à veteribus celebrantur,Gallinas, Hadrianæ,ſiue, vt vocauit Ariſto-
teles Αδριανικαὶ, primo loco occurrunt. At quæ ſint, alios aliter ſentire ideo, & reuera ne-
minem hactenus videre mihi cōtigit,qui exactè hac in parte doctis ingenijs ſatisfacere po-
tuerit. Albertus magnus Philoſophus ſui temporis celeberrimus, dum quaſdam Gallinas
Hadriani Regis vocari dicit,quæ ſuis magnæ dicātur, apertè Ariſtoteli refragatur: ſi mo-
dò verum eſt, quod de Hadrianis Ariſtotelis intelligat, vt Auguſtinus Niphus affirmat, in
Albertum inuectus,cùm ait: *Gallinæ Hadrianæ nō ſunt magno corpore,& oblongo,vt ſomniauit Al-
bertus,ſed contrà vt Ariſtoteles,& Epheſius tradiderunt.* Hæc ille. At quam benè ex hoc colligat
Hadrianus Gallinas ab Hadriano Imperatore nomen inueniſſe,ipſe viderit. Equidem Ari-
ſtotelem longè ante Hadrianū Imperatorem vixiſſe hiſtoria docet. Hadrianas verò à loco
nomen accepiſſe, nimirum ab Hadria ciuitate nihilum dubito. Turnerus Africana ab Ha-
drianis nihil differre exiſtimans eas triplo,& amplius maiores facit,in tam fędum errorem
impingens, vt redargutione planè non egeat: Nos de Africanis ſuprà diximus. Qui verò è
contrario id genus Gallinarum nanas interpretantur, ſiuè pumiliones, ab eorum opinione
recedere minimè poſſum,cuius ſententiæ fuiſſe Hiſpanum quendam amicū ſuum Ornitho-
logus tradit,ac Hiſpanicè Gallina enana interpretari aſſerit,nimirùm,quod corpore nana,
& pumila ſit, eo, vt videtur, argumento nixus,quoniam Ariſtoteles Hadrianas paruo cor-
pore eſſe ſcribit. Veruntamen ego nanas hic minimè claudicantes illas,vt Longolius vocat,
quæ pariter nanæ ſunt, interpretor, ſed genus quoddam cæteris minus: claudicantes enim
illæ licet cæteris fœcundiores ſint, in omnibus paſſim locis reperiuntur, & genus ſuum

non

Αογό. Putamen. Teſta. Calix. Κέλυφος. Λέπος. Λεμμα. *c In Alexandra Celiphanon.* Λεπύρια. *d li. de nat. pueri.* Ὄςρακον. Ανός ςρακα. *Oua. Oſtracoderma. Oua teſtea. Malacoderma.* Λέκυθος. *Annara. Amiantus. Albuminis nomina. Vnda candida. Albugo. Vitellus,& eius nomina. Lecython.* Νεοττός. *Ozonab.*

Hadrianæ Gallinæ, & quæ ſint. Alberti error. Niphi error.

Turneri error.

Gallinæ nanæ. Pumiliones.

non ſeruant, aut propagant, ſed ita nanæ neſcio quo caſu naſcuntur. Præterea veriſimile mihi non videtur, quomodo, & cur Ariſtoteles, qui omnes animalium differentias diligentiſſimè obſeruauit, literiſq; mandauit, & hanc non annotauerit. a Plinius Hadrianas à nanis etiam diſtinguere non videtur, quamuis diuerſis de his agat capitibus. Sed nanas non vocat, verùm modò Hadrianas, modò pumiliones. Poſtquam enim Hadrianis maximam laudem circa fœcunditatem attribuiſſet, mox ſententiam fuſiùs explicans, de eiſdem ita infit. (*Eſt & pumilionum genus non ſterile in ijs* (nimirum optimis) *quod non alio in genere alitum, ſed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia*: quaſi dicat: oua illis non ſupponenda eſſe, quoniam pullos ſuos ſint interempturæ, vt dixit Ariſtoteles, qui colorem quoque addidit, varium nempè, quem omiſit Plinius, fortè quaſi ſuperfluum fuerit eum addere: quod vix crediderim. Philoſophus enim nihil fruſtra dicere ſolet. Gybertus Longolius quaſdam Gallinas Germanicè Leihennen, quaſi Gallinas parturientes dicas, appellari ait, & Hadrianas eſſe conijcit, colore verò varias eſſe, & roſtro longiuſculo, pullos verò columbarum pipiones referre. Quod verò Ariſtoteles Hadrianas ferocire dicat, factum eſſe putat ob patriæ mutationem, cùm in calidiores regiones deuectæ, & ferocioris ingenij redditæ ſunt. Has ego (ſi modò tales ibi dentur) Hadrianas eſſe prius planè credebam. At cùm ferocire eas neget, id verò Ariſtoteles apertè tradat; nimirum in proprios pullos, quos, vt inquit, ſæpè interimunt: Plinius, vt oſtendi, eandem ob cauſam tanquam incubationi ineptas, reijciat: immutata opinione omnino cenſeo, nec tales Hadrianas eſſe. Verùm cùm & ipſe interim, quæ certò Hadrianæ dici poſſint nunquam viderim, itaque ſuum cuique liberum iudicium relinquo, aliorum opinionem tantùm examinaſſe contentus. Video tamen pleroſque viros doctos, fortè quia & ipſi alias non haberent, quas Hadrianas dicere poſſent, Gyberti Longolij ſententiam amplecti. Columella etiam quaſdam Gallinas pumiliones vocat, quæ nunquid eædem ſint cum pumilionibus Plinij, rurſus ſubdubito. Etenim Columella nec propter fœcunditatem, nec propter aliud emolumentum eas nimium probat: hic, vti diximus pro fœcundiſſimis habet: & inter noſtri ſeculi ſcriptores Conradus Heresbachius pumiliones etſi vetuſtas cùm ob infœcunditatem, tùm ob alias cauſas improbat: tamen pluribus locis fœcundas reperiri euaq; plurima edere aſſerens, & in Britannia hoc tempore ad cibos delicatos expeti. Quas verò Longolius pumilas vocat, & Germanicè Kriel interpretatur, eæ, vt paulò antè dixi, paſſim extant, per terram reptant, claudicando potiùs, quàm incedendo, nos etiam nanas appellamus. Flandri, vt audio gekrielde hennens. Ariſtoteles de ſuis Hadrianis loquens, cur multa admodum pariant, hanc rationem reddit, *quòd propter corporis exiguitatem, alimentum ad partitionem ſumptitetur. Has*, vt inquit Chryſippus apud b Athenæum, *Athenienſes alere ſtudebant, quanquam noſtris inutiliores: Adriatici verò contrà noſtras accerſire ſolebant.* Sunt & præterea alia Gallinarum genera ab antiquis magno honore habita: quæ itidem ferè nobis incognitæ ſunt. Tales ſunt Tanagrææ, Lidæ, Rhodiæ, Chalcidicæ, Medicæ, & Alexandrinæ. Ex Tanagræis Gallos potius, quàm Gallinas probabant, eorumque bina erant genera. Alij enim μάχιμοι, id eſt, pugnaces vel præliares erant, vt Hermolaus vertit: alij Coſſiphi qui Lydas magnitudine æquabant, quorum c Pauſanias meminit, & Coruis colore ſimiles eſſe tradit (hinc nimirum Coſſiphi dicti, quòd Merularum inſtar atri coloris ſint) & barbam, & criſtam habuiſſe inſtar anemones (quo loco Hermolaus habet calcaria, & apex anemone floris macula modo rubent, quod non placet: ſiquidem in nulla Gallina calcar vnquam rubere viſum eſt.) Candida item ſigna exigua in roſtro ſupremo, & caudæ extremitate. Mihi eiuſmodi Gallorum genus prorſus ignotum eſt. Veruntamen cùm Græci Tanagricas è Bœotia, item Athenæus, Rhodias Columella, & Martialis, nec minus Chalcidicas, & Medicas, & nonnulli Alexandrinas Aegyptias ad pugillatum, & prælia commendant: itaque quiſpiam eaſdem eſſe ſupicari poſſit, etſi à doctiſſimo M. Varrone, & Columella, necnon à Plinio apertiſſimè diſtingui videantur. Nam ſi diligenter, & ad trutinam, quod aiunt, grauiſſimorum horum authorum verba examines, nullam fermè inter omnes notabilem differentiam reperies, & alios alijs pugnaciores tantùm dicere videbis. Ita eodem prorſus modo in Europa noſtra cernimus aliam gentem alia pugnaciorem eſſe, cùm tamen interim nulla alia corporis nota diſcrepent. *Tanagrici, Medici, & Chalcidici*, inquit Varro, *ſine dubio ſunt pulchri, & ad præliandum inter ſe maximè idonei, ſed ad partus ſunt ſteriliores.* Columella verò nulla pugnacitatis facta mentione, *Tanagrici*, inquit, *plerunque Rhodijs, & Medicis amplitudine pares, non multum moribus à vernaculis diſtant, ſicut & Chalcidici*: cùm paulò antè dixiſſet: *Rhodij generis, aut Medici propter grauitatem, neq; Gallos nimis ſalaces,*

a l. 53. nu. 10. C. 56.

Leihennen quæ Lõgolio dicãtur.

Pumiliones Columellæ.

Pumilæ Longolij.

Hadrianæ cur multa pariant.

b lib. 7.

Tanagræi Galli.

c In Bœoticis.

laces, neque fœcundas esse Gallinas. Quibus verbis dum non multum moribus à vernaculis differre tradit, à Varrone, & Plinio dissentire videri possit, nisi aliàs ita scribere: *Deliaci, nempe scriptores, quia procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant præcipuè Tanagricum genus, & Rhodium probabant, nec minus Chalcidicum, & Medicum, quod ab imperio vulgo littera mutata Melicum appellatur.* Et alibi etiam Rhodia aues, intelligit aūt Gallinas fœtus suos non cōmodè nutrire scripsit. Ita & Plinius, *Ex Gallinaceis,* inquit, *quidam ad bella tantum, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodū, & Tanagram.* Quos itaq; sagacissima parens rerū natura, maiores ac pugnaciores alijs fecit, eosdē contrà steriliores cæteris esse voluit. Albertus quasdam Gallinas Hadriani Regis appellat, & apud suos magnas vocari ait, magni scilicet, & oblongi corporis. *Abundant,* inquit, *apud Hollandos, & Zelandos, & vbiq; in Germania superiore.* Harum Galli fortè cum iam dictis similes fuerint. Etsi verò Varro Tanagricos Gallos, Medicos, & Chalcidicos ad partus steriliores, Albertus contrà eas Gallinas quotidie parere dicat, non tamen ideo omnino diuersū genus esse crediderim. Fieri enim potest, vt apud Hollandos, & Zelandos, quorum regio ferè in extrema septētrione sita est, fœcundi sint, & apud Græcos steriles in regionibus videlicet calidissimis: vel potiùs Varro ad partus steriles dixit, quoniā in pullos sæuiant, nam & Albertus de Hollandicis Gallinis prodidit, minimè in suas benignas esse, eosq; sæpe interimere, & Columella Rhodias aues fœtus suos non cōmodè nutrire tradit. Hermolaus Barbarus, & Longolius, viri alioqui doctissimi, Medicas eas Gallinas esse credunt, quæ vulgò Patauinæ & Longobardicæ vocantur. Quorū ego opinioni neutiquā subscribere nec possum, nec volo. Siquidē tā manifestā differentiā, qua à cæteris omnibus distinguuntur, nempè quod cauda destitutæ sint, profectò veteres nequaquā erant prætermissuri. Fuerint itaq; genus diuersum, neque etiā credibile est veteres eas, vel Medicas, vel Tanagricas, vel alio quouis peregrino nomine compellaturos fuisse, si Patauij in medio ferme Italiç sinu eas habebāt. Cęterū Patauinas puluerarias à vico cognominari Hermolaus testis est, grandissimas & spectabiles maximè: Puluerarias autē dici intellexi ab Excellentiss. M. Antonio Vlmo Patauino à vico quodā, vbi abundant, & cuius Cælo miro modo gaudent, adeo vt ibi fertilitatis miraculum adæquent, & cū ad alia loca etiā vicina importantur, nisi sterilescat, saltem maximoperè degenerent. Has quidam Germanicè circūscribentis interpretātes grosss vvelschhennen, id est, grandes Italicas Gallinas. Nos, inquit Longolius tales habemus Gallinaceos, altis cruribus, absque cauda. Grande Genus Gallinaceorum, quod pedibus vsque sublatis incedit, plumis ex auro fuluis, patrum memoria in Germaniam ex proximis prouincijs aduectum est. Videntur autē Medici, quanquam nō Media modò verùm Bœotiæ ciuitas Tanagra, & Rhodus, Chalcisq; insulæ insignes corpore suffecerunt. Vnde istos vel Medicos, vel Tanagricos, vel Rhodicos, vel Chalcidicos appellare licebit. Vulgus Longobardicos nuncupat. Paucia villaticis educantur, quòd parū fœcundi sint. Hæc ille. Nauigationum in Indiam authores in regno Senegæ Gallinas esse referunt, quæ Gallinę Pharaonis dicātur; deferri autē ex Oriente: item apud Tarnasaros Indiæ populos alios Gallos, & Gallinas reperiri nostratibus triplo maiores. Postremò Petrus Martyr in Imaica insula Gallinas reperiri, author est, quæ Pauonibus nec magnitudine, nec sapore cedant. Atq; hactenus magnitudine discreparunt. Iam reliquas, si quæ sint, differentias prosequamur. *a* Ælianus mutos Gallos dari astruere videtur, cum ait. *Nibas locus est Thessalonicæ ciuitati Macedoniæ vicinus, in quo Gallinaceorum genus perpetuo mutum silentio nunquam familiari his alitibus cantu vocale auditur: inde adeo natum est prouerbium, & cùm futurum aliquid dicitur, cùm Nibas cecinerit, res impossibilis intelligatur.* Verum nunquid istæc manifesta differentia sit, an potiùs à proprietate aliqua illius loci occulta procedat, quòd Gallinaceus ibi nō canat, alijs inquirendum relinquo. Ego autē id mihi facilè persuadeo. Quod vero *e* Theophrastus, eodē Æliano referente, negat in regionibus frigidis, & vbi Cæli constitutio nimium humida est, Gallinaceus canere, id planè credere non possum, secus enim Hollandia, Frisia, Nouergia, & remotiores septentrionis regiones demonstrant, in quibus etsi frigidæ sint, & humidæ, Galli nihilo remissiùs quàm in quauis calida regione canunt, tantum abest, vt prorsus obmutescant. Manifestam porrò corporis tegumento differentiam constituunt. Non enim omnes pennis teguntur, sed nonnullæ, licet raræ, ceu lanis vestiuntur, vnde lanigeræ dictæ sunt, nonnullæ pilis, quales in ciuitate Quelim in regno Mangi reperiuntur, pilis more felis nigris vestitæ, nostratum more parientes, & bonam edentibus carnem præstantes. Lanigera Fuch vrbs maxima versus Orientem, vt Odorico ex Foro Iulij testatur, producit, tanti candoris, vt vix niui cedant. Pennatarum rursus aliç pedibus sunt nudis, aliæ hirsutis

Gallinæ Hadriani Regis quæ.

Patauinæ, & Longobardicæ.

Puluerariæ.

Grosss vuelschhennen.

Gallinæ Pharaonis.

Galli muti.

a lib. 15. ca. 20.

Prouerbiū.

e lib. 3. de Ant. ca. 20.

Differentiæ à tegumentis.

Lanigeræ Gallinæ.

Piligeræ.

ſutis, quas poſteriores Germani Gehoſſe hennen dicunt, quaſi caligis indutas. Rurſus aliæ criſtam habent ſimplicem, aliæ duplicem, caudam aliæ & aliæ minimè. In partu præterea maximum diſcrimen eſt. Iuuencæ enim, vt Plinius, & Ariſtoteles ſcribunt primæ pariunt ſtatim vere ineunte, & plura quàm veteres, at minora: & in eodem fœtu prima, & nouiſſima (ſcilicet minora pariunt) vt Plinius ex ſemetipſo addidit. Contrà verò Albertus Gallinas iuuenes æſtate parere, veteres principio veris aſſerit, & hanc rationem addit, quòd æſtate ſuperfluus humor, vti, & autumno in iuuenibus excitetur; veterum verò frigiditas caliditate, & humiditate verni temporis temperetur; quæ ſanè ratio omnino philoſophica eſt, & veritati conſona. Rurſus alias bis in die, alias ſemel tantùm oua edere cum ipſum Ariſtotelem, tùm Pliniũ authores habemus. *Nonnullæ etiam è cortalibus*, inquit ille, *bis pariunt. Iam aliquæ in tantum copiæ prouenerunt, vt effœtæ arcui morerentur.* Quam ſententiã indubitanter hunc in modum Plinius ab illo tranſtulit. *Eſt autem*, inquit, *tanta fœcunditas, vt aliquæ ſexagenæ portant, aliquæ quotidie, aliquæ bis, aliquæ in tantum, vt effœtæ moriantur.* f Ariſtoteles etiam alibi, ſi modò genuinus Ariſtoteles, author eſt ex aliorum relatione Gallinas in Illyria, non vt alibi ſemel parere, ſed bis, aut ter in die. Item alibi diſertiſſimis verbis tradit, in genere Gallinarum eſſe, quæ pariant oua omnia gemina: in quibus animaduerſum ſit, quod de vitello expoſuit, (dixerat autem oua omnia gemina binis conſtare vitellis, qui ne inuicẽ confundantur, facere in nonnullis quoddam prætenue ſeptũ albuminis medium: alijs verò vitellos contractu mutuo ſine vllo diſcrimine coniungi) Ait autẽ quaſdam duodeuiginti peperiſſe gemina, eaq; excluſiſſe, præterquam ſi quæ eſſent, vt ſit, irrita: Cæteris fœtus prodijſſe, ſed ita geminos excluſos, vt alter eſſet maior: alter minor: & tandẽ in monſtrum degeneraſſe, qui minor nouiſſimè, proueniſſet. Verùm eiuſmodi partus præter potiùs quàm ſecundum naturam fieri videri poſſit. Nam & Plinius ẽt tradit Cornelij Celſi authoritate nixus Gallinas *quaſdam omnia gemina parere, & geminos interdum excludere, atque alterum pullorum maiorem eſſe, alioquin negare omnino geminos excludi.* Vetus item quidam Ariſtotelis interpres, vt ex recentiori quodam citat Ornithologus, ad eundem ſenſum vertit ex Arabico hoc pacto: *Et in quolibet inueniuntur gemelli, & vnus gemellorum paruus eſt, & alter magnus: & multoties eſt paruus monſtroſus.* Sed Græca Ariſtotelis exemplaria, niſi mendum ſubeſſe iudicemus, ita habent, Τὰ μὲν ἐν ἄλλα γόνιμα, Πλὴν ὅσα τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δὲ τελευταῖον τερατῶδες: hoc eſt, vt ego arbitror: *cæteris itaque gemina fœcunda ſunt, niſi quibus hoc contingit, vt alter maior fuerit, alter minor. In ijs enim tandem in monſtrum degenerat, qui minor nouiſſimè prouenit.* Quibus verbis apertè habemus, eiuſmodi geminorum ouorum partum minimè ex Ariſtotelis ſententia monſtroſum eſſe, ſed ex minoribus, qui nouiſſimè generatur in monſtrum tantummodò abire. Et videtur certè Plinius vel ex profeſſo cùm Ariſtotele, quem alioqui aliàs vbiq; ſequi ſolent, hac in re minimè conuenire, quando Cornelium Celſum authorẽ, nõ Ariſtotelem citet. Vtra aũt ſententia fuerit verior monſtrabit experientia. Mihi quidem Ariſtoteli adhære multorum fide dignorum relationes, & experientia ipſa cogunt, atq; eo magis, cùm in quibuſdam Plinianis exemplaribus habeatur, vti rectè annotauit Claymundus, non aliqui, ſed aliqui negant omnino geminos excludit. Ornithologus quærit, an legundum in Ariſtotelis verbis non πλὴν ἴσα, ſed πλὴν ὅτι: & γίνεται præſens loco præteriti ἐγένετο accipiendum ſit, vt non ſimpliciter hic de ouis geminis ſcribat Ariſtoteles, ſed de illius tantùm Gallinæ geminis, quorum hiſtoriam hoc in loco recitat hoc ſenſu: Ex ouis octodecim Gallinæ cuiuſdam omnibus geminis, pauca quædam irrita fuerunt: cætera verò omnia ritè fœcunda: niſi quod è geminis pullus alter ſemper minor fuit, & vltimus (alter ſcilicet minor de ouo poſttemo excluſo vel parto) monſtroſus. Vt vt eſt, eiuſmodi partum minimè monſtroſum eſſe concludendum eſt: nam & g Pierius Valerianus apud Macedones Gallinam repertam aſſerit ex aliorum relatu, quæ oua duodeuiginti ſemel ediderit, & incubitu binos pullos ex ouis ſingulis excluſerit. Quod verò germina quædam ſingulis diebus edant id Patauij ſeſe obſeruaſſe teſtatur tertio etiam nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, Excellentiſſimus M. Antonius Vlmus, cuius paulò antè mentionem feci, experientia monitus Pierium vera narraſſe aſſeuerat, ſed quam ipſe gemina peperiſſe vidit, eam id bis in hebdomada tantùm præſtitiſſe aiebat, idq; horis matutinis, & veſpertinis Gallinamq; tandem ob vteri decidentiam obijſſe, fuiſſe autem Gallinam Patauinam. Verè itaque monſtrificos pullos dicemus, qui gemini ex vno ouo proueniunt ſimul coniuncti. Fit enim ſæpè, vt pullus ſit bicorporeus, vnde apud Albertum legimus. *In ouis quibuſdam gemelli ſunt, ſed alter gemellorum comprimit alium, & aliquando ruptis telis* (tunicis) *bicorporeus generatur.*

Ab incu-

A partu.

f In mirabilibus.

g lib. 24. Hierogl.

Pulli monſtrifici qui dicendi.

10 20 30 40 50

Ab incubatione etiam differentiæ capi queunt: siquidem aliæ semel, aliæ bis ternè, aliæ multoties incubant. Florentinus author est in Alexandria illa, quæ ad Ægyptum spectat Gallinas quasdam Monosiras dici, ex quibus pugnaces oriantur Galli, quæ bis, aut ter incubent, post absolutionem scilicet pullis ipsis subtractis, seorsumq; enutritis. Ita contingit vt vna Gallina quadraginta, aut etiam sexaginta, & plures vnico incubatu excludat. Differunt deniq; moribus & ingenio: nam præterquam quòd aliæ domesticæ, & aliæ syluestres vocantur, inter ipsas etiam domesticas quædam suapte natura adeo mites, & cicures sunt vt sine humano consortio vitam transigere quodammodo nequeant: cuius rei ocu-10latus testis sum. Siquidem antè aliquot annos in suburbano meo Gallinam alebam, quæ præterquamquòd tota die sola per domum absque cæterarum comitatu vagaretur, vesperi ad quietem sese receptura nullibi nisi propè me inter libros, eosque maiores etsi aliquoties abacta, recubare vellet. Aliæ contra adeo feræ sunt, vt homines prorsus fugiant, tantum abest, vt earum familiaritate gaudeant. Aliæ in propriam sobolem sæuiunt, aliæ oua, postquam edidere, absumunt.

Differētiæ ab incubatione. *Monosiræ Gallinæ.* *A Moribus.*

20

FORMA, ET DESCRIPTIO

Galli, & Gallinæ in genere.

ARISTOTELES *a* interprete Gaza *Gallum Gallinaceum Alucone minorem* esse prodidit: sed id olim Doctissimi Petri Bellonij authoritate de maiori Alucone intelligendum esse monstrau mus: alioqui reuera Gallus Alucone multò maior est. Quod ad colorem attinet, is in toto Gallinaceo genere ascribi non potest. Huic enim 30soli fidipedum altilium colores diuersi sunt. Nam alijs huiusce generis altilibus alius, atque alius color est, & in singulis vel color vnus per totum corpus, vel varij: Vnde Solon à Creso exquisitissimè omnium ornamentorum genere splendente, sublimeque in solio residente interrogatus, an pulchrius vnquam spectaculum vidisset, respondisse fertur, teste Laertio, Gallos Gallinaceos naturali nitore, & incredibili speciositate vestiri. Et Ælianus in rationis expertibus naturam mari prærogatiuum honorem, atq; præstantiam elargitam esse tradit: *serpens*, inquit *cristatus est: Gallus item formæ excellentia illustratur.* Verùm etsi cuiusmodi propositio vt plurimùm vera sit, & in Gallo nostro etiam locum habeat vniuersaliter tamen vera non est, siquidem, vt multis in locis in primo opere ostendimus in rapacium genere fœmininæ maribus, & præstantiores sunt, & pulchriores. Gal-40lus cristam capite gerit, eamque semper exertam, atq; rubentem, dummodo integra sanitate fruatur, quare Teocritus eum Φοινικολόφον vocabat per periphrasim. Talem cristam solus teste *b* Aristotele, sibi peculiarem sortitus est: sic autem institutam vt nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. *Spectatissimum insigne,* inquit *c* Plinius elegantissime hanc cristam depingens, Aristotelemque periphrasticωs explicans *Gallinaceis corporeum, serratum, nec carnem id esse, nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verùm peculiare.* Vnde apud Aristophanem κυρβασίαν cristam peculiarem potius quàm cassidem solùs rectam, vt vulgaris interpretatio habet in versu.

Ε῎πὶ τῆς κεφαλῆς τὴν κυρβασίαν τῶν ὄρνιθον μόνος ὀρτὴν.

debemus interpretari, quoniam, Vpupa, Alauda, cristata, similesque cristatæ volucres 50alioqui cristam etiam erectam gerunt: quare recte Hesychius in hoc certè prudens κυρβαβίαν cristam Gallinaceam transtulit: puto autem καβρασίαν legendum, typographique mendum esse. Facilè enim fuit pro καρβασίαν κυρβαβίαν legere. *d* Politianus cristam in Gallinaceo genere apicem vocauit. Aliqui barbarè ruffas appellant, & Syluaticus nescio qua lingua ascilli: Græci, plerique λόφον: Aristophanes, vt dixi, κυρβασίαν, quamquam Varinus Cyrbasiam, quoque caput Gallinacei interpretetur, Hesychius κορυφὴν ἀλέκτρος, id est verticem, vel cristam Galli. Hippocrates Cyrbasiam vocat pileum, acutum, vt videtur, alij tiaram erectam, qua soli Persarum Reges vtebantur: vnde alibi Suidas: Ο᾿ Περσικὸς ὄρνις, ὁ ἀλέκτωρ λέγεται διὰ τὴν λοφίαν

a l. 9. Inst. cap. 8. *Magnitudo.* *Color.* *Crista.* *b l. 2. hist. cap. 8.* Κυρβασία *c In Rust.* *Apex.* *Ascilli.* Λοφ ος. *Ciata. persarum Regum.*

hoc eſt, Perſica auis, Gallinaceus dicitur à criſta, in dictionario Syrochaldaico caruelada legitur pro criſta Galli, & metaphoricè in Arue pro veſte rubea inſtar criſtæ Galli. Hinc Curbalin Cuculi, capitis inuolucra inſtar galearum, vel iuxta alios pallia. Ab hac nota Galli Theocrito alibi Ὄρνιθες φοινικόλοφοι, hoc eſt, aues rubricistatæ, Latinis criſtatæ volucres appellari meruerunt, & Martialis Gallos criſtatos dixit eo verſu.

Volucres criſtatæ.

Nondum criſtati rupere ſilentia Galli.

Longolij error. *Gallum nõ mori ex amputata criſta.* *Gallus frigore torpẽs abſciſſa criſta ad cantum incitatur.* *Oculi.* *Salacitatis nota.*

Vt verò Galli criſtam erectam, ita Gallinæ plicabilem obtinuere, & per medium caput deorſum dependentem: quare neſcio, quid in mentem venerit Gyberto Longolio illas ferè diſertiſſimis verbis carere profitenti. Hac abſciſſa animal non moritur, nam parum ſanguinis ex inflicto vulnere effluit. Super qua re mira apud Sigiſmundum liberum Baronem hiſtoria legitur in deſcriptione itineris ſui per Moſcouiam, quæ talis eſt; Gallum, inquit, Moſcouitum more Germanorum ſuper currum ſedentem, frigoreq; iam morientem, famulus criſta, quæ gelu concreta erat, ſubitò abſciſſa non ſolùm hoc modo ſeruauit, verùm etiam vt erecto ſtatim collo cantaret, nobis admirantibus effecit. Sed iam ad alia transeamus. Oculi harum auium ſplendidi ſunt, & limpidi. Aiunt quibus tales natura largita eſt, vulgò ſalaces, & libidinoſos haberi. Membranoſa illa cutis, quæ ſub mento, & collo vtrinque dependet, palea dicitur: ſic apud Columellam legimus; *Paleæ ex rutilo albicantes, quæ velut in cana barbæ dependent.* Similiter & in bobus palearia dicimus, quæ à pectore, & collo dependent. Hanc membranam, ſi ita appellare placet, Ariſtoteles, κάλλαιον vocat: in cuius vocis traductione Gaza maximoperè hallucinatus eſt, criſtam vertens. Hæc enim in vertice erecta eſt; κάλλαια, ſiue paleæ vtrinque à malis dependent. Videntur autem κάλλαια dicta ob purpureum, floridumque colorem. Nam κάλλη Græci floridos colores dicunt, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων, vt Ammonius de differentijs vocum interpretatur, & ibidem κάλλαια τοὺς τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνας. Ornithologus Latinam vocem paleæ à Græcis deductam eſſe conijcit, κ nempe in π mutato, & λ vno exempto. Pro κάλλαια apud Varinum κάλλαιοι legitur pro Gallinacei barba, & omni colore purpureo, vel ſecundum alios vario: & e alibi κάλλεα habet pro eadem barba, & ſecundum Ælium Dionyſium ea vox eodem authore pennas in cauda earum ſignificat. Roſtrum omnium auium vulgus Italicum becco vocat vocabulo Toloſano antiquo, quamquam priuatim Gallinacei roſtrum, f Suetonio teſte, ſignificaret: eſt autem vtrique ſexui robuſtum, & in ſuperiori parte aduncum, coloris plerunque cornei. Heſychio, & Varino κόραξ modò Coruum, & omnibus Græcis, ſignificat, modò ſumma Gallinaceorum roſtra, nimirum à nigro colore, quem Græci κόρον vocant: at noſtris Gallis vtraque roſtri pars eiuſdem ferè ſemper coloris eſt: quare fortè extremitates intellexerint, quæ quandoque ad nigredinem vergunt. Carnem illam, quæ roſtrum vndique cingit nonnulli mentum vocant, Columella verò etiam genam. Longiores cæteris plumæ aliæ collum in Gallo, & ceruicem vndique ambiunt. Has Columella oppoſito quidem vocabulo iubas appellabat. Sunt enim iubæ crines animalium à collo dependentes, in quibus videntur aliquod robur corporis ſui agnoſcere: vnde g Plinius *tunc præcipuam Leonis generoſitatem ſpectari* tradit, *quum colla, armoſque veſtiunt iubæ.* Atque ita eodem modo pugnaturi, & irati etiam explicant Gallinacei, quaſi & in ſuis aliquid ſit, quod iracundiam, & animoſitatem eorum demonſtret. h Apicius in pullo quandam corporis partem nauim vacat, *pullum à naui aperiri iubens:* putauerim autem omnino pectus ita appellare, ſed nullo interim firmo argumento nixus, niſi quia mox pullum farſilem à pectore aperire iubeat: Scio tamen Humelbergium partem ventris poſteriorem interpretari, quòd vt nauis cauus, & figura eius non diſſimilis ſit. Cauda in hoc auium genere maribus maior eſt quàm fœminis: præterea binæ illis ſunt pennæ longiſſimæ propter teneritudinem incurui arcus imaginem præ ſe ferentes, quæ in fœminis non ſunt: atque illud eſt, quod Albertus dicere voluit hiſce verbis: *Gallus pennas in cauda inſtar ſemicirculi curuat, & ſimiliter in collo. & dorſo, videlicet cùm iraſcitur, at ad pugnam ſe ſe parat.* Plinius etiam caudam falcatam in ſublime erigere Gallum dixit. Ὄρραι Heſychius, & Varinus peculiariter Gallinacei caudam vocant. Pennas illas, quos Gallinis, & Capis ſaginandis ſub cauda euellimus, quidam Germani, teſte Ornithologo, à tali Actione Maſt feaderem, hoc eſt pennas pinguefactorias priuatim nominarunt. Armantur calcari mares potiſſimum, vt ſcripſit Ariſtoteles, & fæminæ magna ex parte ea non habent. In maribus in magnam molem quandoq; excreſcunt, quales illi ſunt, quos pòſt depingeremus.

Palea quid. *Palearia.* *Κάλλαιον.* *Gazæ error* *Κάλλη.* *Καλλαιος.* *e In voce.* *Ὄρρα.* *Roſtrum.* *f In Vitel.* *Κόραξ.* *Mentum.* *Gena.* *Tubæ.* *g l.8.c.16.* *h l.6.c.vo.* *Nauis in pullo quid.* *Cauda.* *Ὄρρα.* *Maſt faederem.* *Calcar.*

Obſcu-

Obſcurus quidam de natura rerũ huiuſmodi ſpicula, ſeu calcaria in Gallinis errore potiùs, quàm opere naturæ quandoq; dari tradit: verùm quamuis mihi rarò Gallinas calcaribus præditas videri contigerit, tamen Ariſtoteles id affirmat ita ſcribens: *Gallinæ cum mares vicerint, cucuriunt: criſtaque etiam, caudaque erigitur, ita ne facilè præterea ſit, an fœminæ ſint, cognoſcere: nonnunquam etiam calcaria parua ijs enaſcuntur*. Et *i* Iulius Alexandrinus, neſcio nunquid ex propria obſeruatione, an potiùs Ariſtotelis authoritate ſuper hac re ita ſcribit: Quid? an non Ariſtotelem authorem habemus, videmuſq; partim aliquãdo ipſi idem nos, Gallinas, quæ maris animum induiſſent, experta ſemel de Gallis victoria, ſuperuenire mares coitu ſolitas, irrito quidem conatu, ſed ſolitas tamen: & quod dicta in primis noſtra cõfirmat, atq; author idem eſt, criſta, caudaq; Gallorum in morem erecta viſas, tanta marium ſimilitudine, vt diſcernere non facilè fuerit. Iiſdem obſeruatum parua quoq; nota calcaria quædam locis ſuis. Hæc ille. Ariſtoteles *naturam* arbitratur *calcaria addidiſſe in auium genere iis, quæ ob corporis molem ſunt ad volandum minus idonea*. Sed hæc propoſitio, quod pace tanti viri dixerim, quò minus vera ſit, Gallopauo, Otis, ac id genus aues aliæ oſtendunt, quæ licet ad volandum æquè ineptè ſint, calcaribus nihilominus carent. Calcaria cum ab alijs Atticis, tùm potiſſimum ab Ariſtotele πλῆκτρα appellantur: Doricè πλᾶκτρα, communiter κέντρα. Cæteras partes cum alijs pleriſq; auibus communes habent: Si quidem quod *k* Plinius Gallinas probet imparibus digitis, id nõ de numero dicere voluiſſe videri poſſet, ſed quod non debeant æquè longi eſſe, niſi etiam pòſt ſubiungeret, *aliquando & ſuper quatuor digitos tranſuerſo vno*: nam inde quinque digitos intellexiſſe, non autem calcar illud, quod aliquãdo eis adnaſci ex Ariſtotele diximus, apertè videmus: & Columella etiam Gallinas probat, quæ quinq; digitos habent, ita tamen ne cruribus emineant tranſuerſa calcaria. Quare quid de eiuſmodi digitis dicam, planè ignoro: cùm alioqui pedes pentadactyli neq; in auium hoc genere, nec in alio obſeruari, niſi in monſtris ex abundantia materiæ videamus: qualis ille pes pentadactylos eſt, quem mihi olim neſcio, à quo donatum in Muſæo meo reſeruo. Vt verò modò quoad fieri licet breuiter Gallum noſtrum deſcribamus, itaq; doctiſſimi *l* Angli Politiani elegantiſſimos hoſce verſus priùs citabimus.

Comes it merito plebis cætera Regi.
Formoſo regi, cui vertice purpurat alto
Faſtigiatus apex, dulciq; errore coruſca
Splendeſcunt ceruice iubæ, perq; aurea colla,
Perq; humeros it pulcher honos, palea ampla decenter
Albicat ex rutilo atque toroſa in pectora pendet
Barbarum in mortem: ſtat adunca cuſpide roſtrum,
Exiguum ſpatij roſtrum. Flagrantq; tremendum
Raui oculi, niueaſq; caput latè explicat aures.
Crura pilis hirſuta rigent, iuncturaq; nodo
Vix diſtante ſedet, durus veſtigia mucro
Armat: in immerſum, pinnaq;, hirtiq; lacerti
Protenti excurrunt, dupliciq; horrentia vallo
Falcatæ ad Cœlum tolluntur acumina caudæ.

Hactenus ille. Probus verò, & laudabilis Gallus eſto eiuſmodi. Corpore ſit procero, & elato, quales in primis Varro laudat, in certamine ſit pertinax, quin imo qui pugnam ipſe non prius auſpicetur tantùm, ſi pugnandum eſt, & aggredientibus alijs fortiter repugnet, verum etiam acriter ſeſe de illis vlciſcatur, & animalia, quæ nocent Gallinis, non modò non pertimeſcat, ſed pro eiſdem illa oppugnet: alioqui Columella pugnaces, & rixoſæ libidinis Gallos improbat, quòd plerunque cæteros infeſtent, & non patiantur inire fœminas, cum ipſi interim pluribus ſufficere nequeant. Vnde & alibi dicebat. *Mores autem quamuis non ad pugnam, neque ad victoriæ laudem præparentur: maximè tamen generoſi probantur, vt ſint elati, alacres, vigilantes, & ad ſæpius canendum prompti, nec qui facilè terreantur. Nam interdum reſiſtere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas ſerpentem, vel aliud noxium animal interficere*. Florentinos pugnaciſſimos eligi vult, eoſq; cùm vſu, atq; experientia, tùm ſignis quibuſdam internoſci ait: ſed tales ob allatam à Columella rationem potiùs improbantur. Deliaci, qui Gallorum educationem præcipuè celebrauere, Tanagricum genus, & Rhodium probabant, nec minus Chalcidicum, & medicum (quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur) quoniam procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant; author eſt idem *m* Columella. Hos item M. Varro laudat, quòd pulchri

Marginalia: *i lib. 22. de ſalub. c. 7.* — *Calcaria quib. data. Ariſt. error.* — πλῆκτρα. κέντρα. — *k l. 10. cap. 56.* — *Pes Galli quinque digitis.* — *l In Ruſtic.* — *Delectus Gallorum.* — *Tanagrici, Medici, & Chalcidici cur laudentur, & vitu perentur.* — *m li. 3. c. 9. de re ruſt.*

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

chri sint, & ad præliandum inter se idonei, sed ad partus damnat, ceu alijs steriliores. Rationem Columella reijcit in corporis grauitatem, additq; inertes esse ad incubandũ, multoq; magis ad excludendum, & rarò fœtus suos educare, nimirum eorum Gallinas. Et *n* Plinius eosdem ad bella tantùm, & prælia assidua nasci tradit, isq; etiam patriam nobilitasse Rhodum, ac Tanagram: secundum esse honorem habitum Medicis, ac Chalcidicis. *Quibus itaque cordi est ea genera*, inquit Columella, *propter corporum speciem possidere: cùm exceperunt oua generosarum, vulgaribus Gallinis subijciunt, & ab his excluti pulli nutriuntur*. Et mox omniũ horum nothos pullos optimos esse ait, quoniam paternam speciem gerant, & salacitatem, fœcunditatemq; vernaculam retineant. Sed vt ad vernaculum genus reuertamur, & vt omisso illo Græcorum studio, qui ferocissimum quemq; alitem certaminibus, & pugnæ præparabant industrium patremfamilias doceamus, qui ex eo vectigal suũ adaugeat; itaq; ex eiusdem Columellæ & Varronis potissimùm præscripto illi omnino authores sumus, vt nisi salacissimos Gallinaceos alat, atq; in his quoq;, vti etiam in fœminis, quibus idem color, idemq; vnguium numerus est, & status altior. Cristas habent sublimes, sanguineas, nec oblongas: oculos rauos siue nigros: rostrum breue, & aduncum, non autem acutum, vt Varro præcipit: paleas ex rutilo albicantes, quæ velut incanæ barba dependent: aures maximas: candidissimaq; : collum varium, & aureolum: iubas varias, vel ex auro flauas, per colla, ceruicemq; in humores diffusas; pectus latum, musculosum, ac lacertosum: alas procerissimas: caudã duplici ordine singulis vtrinq; prominentibus pinnis inflexam: crura robusta, breuiuscula, sed solidis spiculis egregiè armata: vngues longos. Qui eiusmodi Gallum nactus fuerit, haud dubio genus suum cohortale insigniter promouebit, eoq; magis, si Gallinas etiam ad fœturam fœcundissimas sibi comparet. Tales autem ferè sunt fuscis, aut rubicundis, flauis, aureisq;, aut etiam nigris plumis. Sint, si fieri potest, omnes eiusmodi, sin minus, ab his proximè colores eligantur. Improbantur albæ, & damnatur, quod plerunque molles sint, ac minus viuaces, tùm ne fœcundæ quidem tale facilè reperiuntur. Sunt præterea, quia candore suo conspicuæ auium rapacium, Aquilarum, Accipitrum, Miluorumq; prædis magis, quàm aliæ expositæ. Sint igitur matrices coloris probati, robusto corpore, ac pectore, magnis capitibus, rectis rutilisq; cristis, & interdum geminis, auribus albis, & sub hac specie quàm amplissimæ, vnguibus imparibus. *Generosissimæ*, inquit Columella, *habentur, quæ quinos habent digitos, sed ita, ne cruribus emineat transuersa calcaria*: quod Plinius etiam testatur, cuius verba paulò antè citauimus, vbi nostro æuo eiusmodi Gallinas haud dari diximus: cur verò tales Gallinæ, quibus nempe calcaria transuersa eminent, vitentur. Columella rationem hanc adiungit, quòd id virile signum sit, illæ verò ad concubitum contumaces, didignentur admittere marem, roroq, etiam fœcundæ sint, denique cum incubant, calcis aculeis oua perfrigant. Aristoteles, Pliniusq; Hadrianas in primis celebrant, quòd multa admodũ oua pariant: qua de re suprà satis superq; disputatum est. Idem *o* Aristoteles vulgares Gallinas generosis fœcundiores esse scribit: corpora nempe illis humidiora, his ficciora haberi, in quibus animus generosus potiùs consistit. Pumiliones Gallinas etsi vetustas cùm propter alias causas improbat Columella, Plinius laudat, sed de hac re etiam antè diximus. Si verò cibi futuri causa eligendæ sint: sunt qui illas suauioris carnis esse existimant, quæ cibo non abundè eis apposito, sed quem ipsę pedibus fodientes eruant, non absque labore, pastæ fuerint. Alij ad saginam aptas potissimùm autumant, quæ in ceruice pingui cute sunt. Vt autem in cæteris animalibus rusticis, ita in hoc auium genere, optimæ seruandæ, & deteriores vendendæ, aut mensæ destinandæ sunt: quod per autumni tempus quotannis, cùm fructus earum cessat, commodè fiet. Nostræ etiam mulierculæ eo tempore numerum minuunt. Antiqui tunc etiam omnes, quæ trimatum excedunt, vendi iubent. Addo ego nunquam habendas, quæ aut parum fœcundæ, aut non bonæ nutrices sunt: atq; in primis quæ oua vel sua, vel aliena exorbent, neque minus, quæ, vt Gallus, cantare, atque calcare incipiunt. Galli verò quandiù fœminas implent, retineri possunt. Rarior enim in hisce auibus mariti præstantia est; probantur tamen iuniores: nam & hoc experientia didici, cùm trimatum excedunt, implere quidem Gallinas, sed ad Venerem impotentiores euadere. Sed istæc de externa Gallinacei generis delineatione dicta sufficiant: iam videndum videtur, an ne internas aliquas partes peculiares præ cæteris volucribus obtineat.

n lib. 3. c. 9. de re rust. — *Pulli optimi qui.* — *Galli salacissimi alendi.* — *Crista laudabilium Gallorum.* — *Rostrum.* — *Palea.* — *Collum.* — *Pectus.* — *Ala.* — *Cauda.* — *Crura.* — *Vngues.* — *Gallina fœcũda quæ.* — *Gallina quæ improbantur.* — *Hadrianarum laus.* — *o lib. 3. de gen. c. 1.* — *Pumiliones improbata, & laudata.* — *Quæ ad cibum probẽtur.*

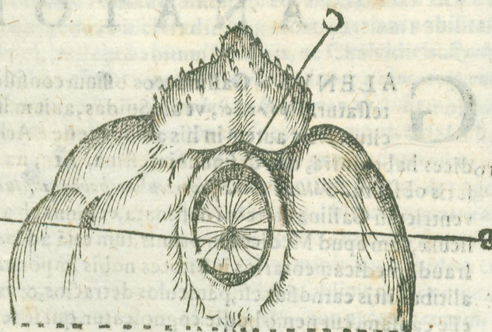
ANATOMICA.

GALENVS *a* Gallinaceos ossium consistentiam laxam, cauam, & leuem habere testatur. Πρόλοβος, vt ait Suidas, auium ingluuies est, quæ ab aliquibus φύσσα dicitur. Hæc autem in his auibus, teste *b* Aristotele ventriculo præposita est. Appendices habet infra, quà desinunt intestina. Atq; ita intelligenda sunt verba *c* Plinij alioqui satis obscura. *Gallinæ vltra ventriculum habent ingluuiem.* Pellicula ceu cortex quidam intra ventriculū Gallinæ stercori destinata, echinus ab aspredine Græcis appellatur. Huius pelliculæ, cùm apud Medicos in primis, tum etiā ad lac coagulandum vsus est. Sunt qui magna fraude medicamentarios institores nobis imponere dicant, quia ex vētriculo, quo nihil in alitibus istis carnosius est, pāniculos detractos, & exiccatos pro ingluuie vēdant: hanc autē esse causam, cur nemo hodie cognoscatur, qui se feliciter in ventriculo roborādo pelliculis istis vsum profiteatur: inter quos Gyb. Long. nō ex vētriculo, sed ex primo cibi in Gallinis receptaculo, quòd stomachū, & ingluuiē vocat, hanc membranam decerpendā sentit. Atq; veteres hanc vim non ingluuiei, aut stomacho, id est, ori ventriculi, quem κοιλίαν propriè vocant, interiori membranæ tribuerunt. Nā & *d* Dioscorides κοιλίαν nominat de hac membrana agens, & *e* Galenus post κοιλίαν, id est, ventriculum Mergi, statum huius membranæ meminit, intus aduerbium ponens, pro eo, quod est in ventriculo. Vno tātùm in loco Gallì gulam (scribitur autem Græcè etiam γοῦλαν) vnà cum larynge ijs auxiliari, qui strata permingunt, legimus, tertio nempè parabilium libro, sed qui falsò illi ascribitur. Plinius etiam ventris membranā vocauit. Gallicum vulgus, quòd tanquam parergon interiectum esto, inquit *f* Laurentius Ioubertus, Gallinarum ventriculum, si benè memini, periè vocat à petris, quas patria lingua perias dicunt: quoniam rarò absq; lapillis reperitur. Alex. Myndius apud Athenæum Gallinaceis testes sub iecore esse dixit, & reuera mulierculæ nostræ eos castraturę digitos admodū profundè in inflicto propè anum vulnere infingūt Albertus fœminis supra caudā esse tradit, & exteriori parte corporis: maribus verò interius, vbi alijs animalibus renes siti sunt. Plinius alibi calculi remedia recensens, inter alia lapillorū quorundā meminit, qui in Gallorum vesica reperiūtur: quasi verò aues vesicā habeant. Recentiores quidā teste Ornithologo, non ex Gallo mare, sed castrato (quem Gallinacei nomine imperitè intelligunt) hunc lapidem haberi putant, & Germanicè interpretantur, kapunenstein, hoc est, Capi lapidem, sed qua in parte reperiatur, minimè addunt. Fortè tales lapillos Plinius intellexerit, quos semper in harū auiū ventriculo reperiri paulò ante diximus. Nos in communē virorū studiosorum, atq; maximè eorum, qui naturæ arcana perscrutantur, aliquot Gallinas Excellentiss. M. Antonio Vlmo secandas exhibuimus, vt admirabile naturæ in generandis ouis artificium indagaremus. Is itaq; vir præstantissimus diligentissima sectione naturales partes examinans, nouem iconibus omnia in ijs obseruatione digna complexus est: quarū tres subsequenti pagina pictę ad vteri conformationem quodammodo, reliquæ ad ouorū generationem pertinent: quas post suo etiā loco daturi sumus. Quòd ergo ad vterum spectat, forma eius plurimum à viuiparorum animalium vtero differt, cùm hic vnum duntaxat foramen habeat extrinsecus respiciens, alter verò ouiparorum duplex obtineat foramen, infernum, per quod ouum ad externa respiciens egreditur iam perfectum: alterum internum, & supernum, per quod ouum ingreditur iam sub septo transuerso inchoatum, seu conceptum ad formam perfectam suspiciendam: cuius positum, substantiam, figuram, consensum, nunc declarabimus. Vteri itaque totius (intelligimus nunc vterum propriè dictum, & eius extensionem) positus est in parte sinistra ad spinam, cùm intestina ipsa obtineant dextram abdominis regionem, & centrum. Exitus verò est in superna parte ad spinam desinente, cùm inferiorem partem teneat podex ad ventrem positus. Vtraque verò foramina cùm intestinorum, tùm vteri adeo in proximo sitam membraneam substantiam obtinentia coniunguntur, vt arctissimè conniuentia sensum ipsum fallere quandoq; possent, vt ex subiecta icone videre licet. Quam rem pariter adiunctæ binæ aliæ non parum etiam explicant, vt ex adiectis literis est videre. Podicis itaque atque vteri foramina inuicem ita, vt dictum est, proxima cute, ac musculo subiecto communiter obteguntur: quod præputium nymphas ex similitudine dicere possumus. Correspondet enim cutis hæc Gallinæ podicem, ac vteri os obtegens, cuti glandem pennis virilis coope-

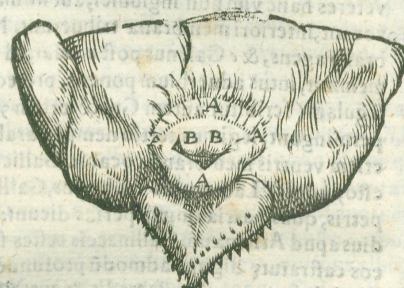
rienti,

a lib. 11. de vsu part.
Prolobus.
b lib. 3. Hi. c. vlt.
c l. 11. c. 37
Plinij explicato.
Echinus, & eius vsus.
d l. 2. c. 43.
e lib. 11. de impl.
f In Apol. pro parad. 7.
Periè quid Gallis.
Testium locus in Gallinaceo genere.
Lapilli in Gallorum vesica.
Kapunenstein.
Caponis lapis.
Ouiparorū, & viuiparorum vteri differentia.
Vteri positus.
Podicis, & vteri foramina.

A. Cutis rugo circularis extrema.
B. Cutis læuis, tenuis desinens in foramen.
C. Foramen.

AAAA. Podicis Gallinæ & vteri commune tegumentum præputium referens circulare.
BB. Extremitas colli vterini.

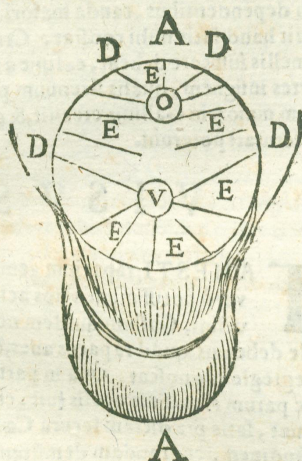
D. Rima oblonga exitus communis.

rienti & cutaneis fæminarum. Huius cutis, vel præputij foramen vnicum existit, quod vulgares podicē Gallinarum credunt. Præputium hoc formam habet sphericam, & musculum subiectum figura etiam spherica. Nam obtinet maiorem capacitatem & cùm vtrumq; foramen cooperiri debeat, cutis etiam maximè erat dilatanda, cui maximè extensioni spherica figura est accommoda: prominet cutis hæc pręputium referens vel ipsius proportionale, turgidum, globosum instar papillarum apicis. Musculus cutem præputij subuestiens, sphericam, vt diximus, etiam figuram habet, cuius latitudo pollicis existit. Fibras autem obtinuit non parerellas, vel æquè distantes, quemadmodum sphincter intestini humani, 10 sed a circumferentia ad centrum conuersas, & diametrales: quemadmodum ex subiecta figura demonstrabitur. Cur verò os vteri ad spinam, vel supernam partem, ponatur, coi-

Præputium in Gallinis.

Os Vteri in auibus cur ad spinam.

AA. Gallinæ pudenda.
O. Os vteri ad spinam superne.
DDDD. Circumferentia musculi præputium constringentis.
20 V. Exitus intestinorū, vel podex ad ventrē infernè.
EEEEE. Fibræ à circumferentia ad centrum pertinentes.

30

tum ipsum causam esse opinamur. Nam supergressu hæc animalia coeuntia, instrumenta in proximo habere oportebat, quò faciliùs, & promptius inuicem coniungerentur. Exitus præterea intestinorum deorsum versus meritò vergit. Nam infra etiam illius est officium, quemadmodum scripsit Aristoteles, quod intelligere debemus ratione ipsorum excrementorum ex elementari portione terrestri ad inferiora tendentium. Substantia vteri membranea, & crassa est (vterum nunc propriè dictum intelligo.) Hoc enim corpus maximè omnium dilatatur, ac extenditur, & in ipsum recipitur ouum iam auctum, ac propemodum absolutum. Figura est cancaua, oblonga, latior qua ad exitū pertinet, in longitudinē trium digitorum, cæterùm angusta, rotundiorq; intestini tenuis formam repræsentans. Porrigi- 40 tur enim ab infimo abdomine iuxta exitum intestinorum vsq; ad locum conceptionis ouorum sub septo transuerso, estq; cùm extenditur, longitudiue dodrantali, cuius longitudinis ratione membranam obtinuit à spina dorsi proportionalem omnino, ac persimilem intestinorum mesenterio, quam & venæ frequentes percurrunt cum ad nutritionem ipsius vteri, tùm ad oui intrinsecus contenti, dum pertransit à loco sub septo transuerso ad ipsius vteri exitum, alitionem. Membrana autem spinæ colligans, & connectens eadem prorsus existit ipsi mesenterio intestinorum, quinimo eadem est, & substantia, & origine: quapropter consensum habet vterus præsertim cum ipsis intestinis. Figura vteri inæqualis, alibi angusta, oblonga, alibi lata, breuis: iuxta hanc varietatem varia quoq; sortiri nomina debet. Nam vteri latitudo, infimo abdomini proxima, & in qua ouum iam absolutum conti- 50 netur: est ipsemet vterus, reliquum verò corpus angustum, oblongum rotundum quod ad septum transuersum extenditur, vel vteri stomachus, vel vterus productus, extensusuè, vel vteri gula nuncupari posset. Est autem membranea, & tenuis, admodum diuersa à reliquo vtero protenso, & à substantia ipsius vteri, qui ad exitum iacet. Nam finis hic membraneus subtilis, & pellucidus existit, ac exanguis. Intestinum quoque vteri ratione figuræ & quantitatis cùm longitudine rotunditatem cauernosam habeat, meritò diceretur, cui accedit membranæ occasio hanc vteri extensionem, vel productionem spinæ colligantis, quod mesenterium vterinum appellamus. Intermedia pars vteri, quæ est, illius portio ab vtero propriè dicto, finem interiacens crassam obtinet substantiam albam, lacti similem, &

Vteri substantia.

Intestinus vteri.

Mesēteriū vterinum.

in ſemetipſam confidentem, cuius meſcreon multiplices venas habet. Huius ſubſtantia co-ᶜta oui albuminis guſtu ſaporem exhibet.

SEXVS.

SEXV tam manifeſtè hocce Gallinaceum genus natura diſtinxit, vt prorſus ſuperuacaneum iudicauerim, ſuo loco eiuſmodi differentiam ponere. Quare & Grammatici marem Gallum, fœminam Gallinam nominarunt, & nomen quod ſciam nullum habent, quod vtrumque genus complecti ſimul queat. Cur verò ſagaciſſima, ac prudentiſſima in omnibus natura, tam manifeſtis ſignis, erecta vtpote criſta, iubis à ceruice per collum dependentibus, cauda maiori, inſigni ad præliandum calcari à Gallina ſeparare voluerit haud ſatis mihi conſtat. Crediderim tamen id ideo factum eſſe, quòd vnus multis fæmellis ſufficere debeat, eaſque à noxijs quandoq; animantibus tueri. Nam eiuſcemodi partes inſignem, qualis ſtrenuum patres familias decet, grauitatem præ ſe ferunt: quare etiam maiorem Gallinis creauit, & grauiorem denique vocem dedit. Sed iſthæc alij altiùs perſcrutari poterunt.

Sexus differentia.

VISVS. GVSTVS.

Aquila vnde dicta.

TAMESTI rapacium genus, & in ijs maximè Aquila cætera animantia, volucres verò potiſſimùm viſus acie præcellat, adeo vt nomen inde ſibi accepiſſe plurimi velint, Gallum quidem noſtrum non parum oculorum acumine vigere etiam vel inde debemus, quòd rapaces aues, & Miluos maxime longè à reliquis auibus interſtinguere egregie cognoſcat. Qua in parte fortaſſis etiam Aquilæ præferri debeat: quæ ſanè in hoc parum Aquilinis oculis fuit, cum ad Æſchili celeberrimi poetæ: eius diei ruinam, vt ferunt, ſatis prædictam ſecura Cæli fide cauentis albicantem caluariam ſaxum eſſe rata, teſtudinem deuorandam demittens, miſerum illum occidit, vt vel ob hanc vnam cauſam Aquilæ viſus hebetari aliquando videri poſſit: Gallum verò noſtrum eo magis viſu valere conſtat, quòd vnico tantùm oculo ſurſum eleuato ſemper rapaces aues infeſtiſſimos hoſtes ſuos obſeruet, ne ex improuiſo, vel pullum aliquem, vel fæmellam, aut ipſummet eripiant è corte, altero diligentiſſimè minutiſſima quæque in locis etiam parum lucidis diſquirat. Guſtum item exquiſitiſſimum Gallinaceus habet, qua in re ſimiæ, qui alioqui omnes vno ore palmam attribuunt, nihil mihi cedere videtur. Illi enim, vt de rebus iudicet, neceſſarium eſt, vt dentibus ſuis eas prius confringat, noſter verò Gallinaceus Gallus aridiſſimum quodque modò id ore recipere queat, ilico dijudicat, vt à Iulius Cæſar Scaliger docet.

Galli guſtus.
Simia guſtus.
a Exod. 266.

VOX. CANTVS.

a In Phyſio.

GALLINACEVS Gallus eandem ferè ſemper nobis vocem occinit: ſed qui animoſiores ſunt, grauiorem edunt, teſte Ariſtotele, incipiunt autem cantum, quum inſilire Gallinas incipiunt. Gallina verò pro varijs actionibus vocem immutat. Aliam enim iens, aliam parturiens, aliam pullos enutriens edit: alioqui & illa gracillare dicitur: Gallus cucurire, vnde Philomelæ author.

Cucurire ſolet Gallus, Gallina gracillat.

κοκκύζειν. Cocyſſare.

Gaza quoque apud Ariſtotelem pro κοκκούζειν, qua voce Demoſth. pro Galli voce etiam vſus eſt, cucurire vertit. Pollux & Scholiaſtes Ariſtophanis Cuculo propriam eam vocem eſſe aſſerunt. Vnde coccyſſare, inquit Cælius, id eſt κοκκυζειν verbum habent Græci fictitium ex Gallinacei voce, & Coccygis. Alibi tamen Scholiaſtes, cùm Ariſtophanes de Gallo dixiſſet ὁπόταν μόνον ὄρθριον ἄσῃ addit κοκκύζειν, enim tum propriè dicitur: *Gallus cum parta victoria canit.* & Varinus κοκκύζω vertit, *inſtar Gallinaces clamo*. In qua item ſignificatione Theocritus vſus eſt, dum canit, ὁ δ᾽ ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ Κοκκύσδων ναρκᾶσαι, &c. Item Cratinus apud Euſtathium κοκκυζειν, inquit, τὸν ἀλεκτρυονα ὀυκ ἀνέχονται: qui & hoc Platonis Comici citat Σὺ δὲ κοκκύζειν ἀλέκτωρ πρυκαλεῖας. Denique in hoc vulgato prouerbio

Prouerbiū.

ὅταν

Ὅταν Νίβας κοκκύσῃ, hoc eſt, cùm Nibas cocyſſauerit: id verbum de Galli voce, non autem de Cuculi dicitur. Tradunt enim in Theſſalonica Macedoniæ ciuitate, vt ſupra etiã annotauimus, vicũ eſſe, cui nomen Nibus, vbi Galli nunquam vocẽ edant. Hinc meritò κοκκύβοας ὄρνις, & ὀρθροκόκκυξ Gallus Heſychio, & Varino dicitur. Haud tamen interim nego Cuculo eam vocem conuenire: ſiquidẽ ſuo loco id alias oſtendi. Ἄδειν verbũ de Gallinaceorum voce priuatim vſurpari ſcribunt Pollux, & Euſtathius Gallinas gracillare diximus, alij pipare dicunt. Nonius pipare illis propriũ eſſe, Varro Aboriginibus, vt idẽ Nonius citat. *Bos* inquit, *mugit, Gallina pipat*: & rurſus *Varro*, inquit, *pullos pipare pixit*. Sed pullos Gallinaceos, & eiuſmodi alios propriæ pipire Columella ait, ſed pipare forte piſci dixerint. Nam apud Feſtũ legimus pipationem Oſcorum lingua clamorẽ plorantis vocari. Dum incubant Gallinæ, vocem mutant propter affectũ pullorum. Tunc enim acutior euadit. Eas ruſtici, teſte Columella glocientes appellant: Longolius crocitantes, Faſtus etiã glocire, & glocitare proprium Gallinis eſſe ait, quæ incubaturę ſunt. Hebręi, vt in ſyrochaldaico dictionario legere eſt glelogh dicunt. Κακκίζειν verò dicuntur circa partum teſte Heſychio, & Varino, & verbum eſt Atticum, cui ſimile eſt Germanicum gaggſen. Has Politianus, & Longolius ſingultire aiunt. Pollux verò hoc verbum de Meleagridum voce in vſu eſſe ſcribit. Qua de cauſa querit Pamphilius in dialogo Gyb. Long. cur Gallina canturit, officinam cortalem petens. LONG. Non canturit, ſed ſingultit. Hoc enim verbo Varro vocem Gallinarum fractum, & intra roſtra formatam imitatur. Ruſticorum gens Columellæ tempore glocire maluit dicere. PAMP. Gallus etiã ſubinde ſubgultit. LONG. Rectè, ſed cùm cantat cucurire dicitur Latinè, Græcè autem κοκκύζειν. Hęc Long. ſed Columella, vt diximus, ruſticos ſuo tempore glocientes vocaſſe ſcribit, quæ incubant, quas, ſeruato adhuc nomine, ruſtici Itali Chioccias vocãt, nimirũ à voce, & Belgæ, & audio Klokhennen. Rectè verò Gallum cũ canit, cucurrire dixit. Gallina ẽt, cùm eam eſt initurus Gallus, vocẽ format exilẽ, itq; manca Hoc ſuadet experientia, ſi quis animaduertat. Gallinã à Gallo ſubſidere ad coitum patiendũ, tunc. n. eam is roſtro ferit, quà deſinit collũ, ſed leuiter nõnunquam, quòd mordere vocabat *a* Iuuenalis, qui ſimul eiuſmodi Gallinæ vocem anguſtã appellat, dũ inquir.

Miretur vocem anguſtam qua deterius nec
Ille ſonat, qua mordetur Gallina marito.

Arbitror ego id generis vocem conformari ab ea Gallina, quotieſcunq; coitum aut inuita patitur, aut Gallum non æquè redamat: nam hoc exemplo Satyricus maſculorum illorum vocem, qui Venerem damnatam patiuntur, de quibus loquitur in 4. ſuperiore oratione. Licet verò Gallinæ ita pro varijs actionibus, vt dixi vocem immutent, nulla tamen cantus nomine digna videtur. Siquidem *b* Ariſtoteles in hoc auium genere cantum maribus tantùm datum eſſe teſtatur, *auditur tamen*, inquit, *aliquando fœmina, cantus, & à ſe natrum vulgò pro malo omine accipitur, adeo vt canentem iugulari velint.* & *c* Terentius pro oſtento duci teſtis eſt, ſi Gallina cecinerit: inter monſtra enim & hoc memorat, *Gallina cecinit, inter dixit ariolus.* Quo loco Donatus exponit obſtetricum eſſe obſeruationem, in qua domo Gallina canat. Galli verò cantus ἀλεκτοροφωνία Græcis dicitur, vti & tempus, quo canere incipit. Diſputant nonnulli, an eiuſmodi cantus inter euphonos, an potiùs inter diſphonos ſic enumerãdus. Angelus Politianus refert Picũ Bapt. Guarini nomine quęſiuiſſe, cũ Gallus intempeſtiuũ caneret, quo pacto illud vocis à Græcis diceretur. Etenim Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certè inquit, mi Baptiſta, nõ aliud puto, quàm quod aliquando reperi apud idoneos ἀπῳδόν, quanquam mihi authores iam non ſuccurrunt. Eſt verò ἀπῳδὸς ea vox etiam, quæ neque choro, neque fidibus concordat. Hæc ille: quibus innuere videtur, eiuſmodi tantum harmoniæ omnis prorſus expertem eſſe: & reuera cucuritus ille nihil præter moleſtum ſtrepitum, inſuauemq; Sonum præ ſe fert, & vix cantus nomine dignus eſt. Vnde Tragædi etiam κήρυκας ἀλεκτρυόνας tanquam vocales, & clamoſos præcones appellant, teſte Euſtathio ἀπὸ τοῦ γηρύειν, id eſt, à vociferando. Nam dum cucurit, altùm admodum exclamat, idque non ſolùm interdiu, ſed & noctu, acrum ſtaturis fermè horis. Vt verò maiorem, vt apparet, ſtrepitum clamoſa ſua voce excitet, itaq; iã iam cucuriturue, alis ad latera colliſis, ingentẽ ita ſonitũ edit, ſeipſumq; ferit; quod ideo facere ipſum *d* D. Gregorius ſcribit, vt ſe vigilantẽ reddat. Sunt qui profunda nocte validius, matutino vero tẽpore remiſſius cãtare putẽt, eius rei hanc rationẽ aſſignantes, quòd cãtus vẽto feratur, ventus autem noctù, quàm ſub crepuſculum matutinũ magis ſpiret, cuius beneficio longius audiatur. Vt vt eſt media ferè nocte canere, rurſumq; ſummo manè, tã clarũ, ac notum eſt, vt ſuperuacaneum ſit ſuper tali re authoritates veterũ citare. Vt modò de vtilitate

huiuſ-

Κοκκόβοας.
Ὀρθροκόκκυξ.
ἄδειν.
Chelog.
Κακκαζειν
Canturire.
Singultire.
Chioccia.
Klokhẽnen.
Mordere Gallinam quid Iuuenali.
a Satyr. 3.
b l. 8. hi. c. 3.
c In Phormione.
Ἀλεκτοροφωνία.
Ἀπῳδός, *quæ vox.*
Præcones vocales.
Gallus cur alas cantaturus quatiat.
d l. 10. cap. 21.

huiuſmodi ſiue cantus, ſiue cucuritus, quam hominibus præſtat, dicamus, ſcire licet, veteres in primis gnomonibus horarij nondum repertis noctis deliquium, & acceſſum diei eo metitos eſſe: etenim initium à prima mediæ noctis inclinatione ordiebātur, proximumque tempus Gallicinium vocabant, quòd eo tempore lucem multò antè præſentiens incipiat canere. Tertium conticinium, cùm & auis conticeſcat, & homines vnà conquieſcant. Quartum diluculum manè, cùm clarus iam dies eſſet ab exorto Sole. Itaque ſecundus Galli cantus multò Solis exortum anteuenit, vti Iuuenalis quoque meminit inquiens:

Galli cantus diem, & noctem diſtinguit. Gallicinium. Coticinium. Diluculum. Mane.

Quod tamen ad Galli cantum facit ille ſecundi
Proximus ante diem Caupo ſciet. & *e* Horatius:
Sub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.

e l. 1. ſer. 1.

Ab hac veterum conſuetudine, quod ſcilicet noctis deliquium, & acceſſum diei Galli cantu iudicarent, ſumptum eſt hoc vulgatum prouerbium: *Priuſquàm Gallus iterum cantet,* id eſt, admodum mane, & antelucanò. Videtur autem deſumptum ex *f* Ariſtophane.

Prouerbium. f In conc.

πόθεν
Οὐ δ' εἰμὰ διά τον' ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον
Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο. id eſt:
minimè gentium
Ne ſiquidem te illo appuliſſes tempore,
Cùm Gallus iterum caneret.

Quia verò ita die aduētate hominibus inclamet, ἡμερυφωτος Græcis vocari meruit, quaſi diē canens. Quia in re equidē maximā mortalibus vtilitatē præſtat: quod tūc ſibi relinquēdum lectū ſciant, cū eos Gallus à profundo ſæpe ſomno excitat, vnde ἀλέκτορα, & ἀλεκτρυόνα, dictū eſſe ante etiam diximus. Hinc apud *g* Theocritū duodecim puellæ Thebanæ Helenæ pollicētur ſe manè reuerſuras, & nouū epithalamion, ſeu carmen nuptiale cantaturas, vbi πρᾶτος ἀοιδὸς, id eſt, primus cantor, nimirum Gallus Gallinaceus è cubili ſuo inſonuerit.

Gallus cur ἡμερυφωτος dictus. g Edyl. 18

Νεύμεθα κἄμμες ἐς ὄρθρον, ἐπεικα πρᾶτος ἀοιδὸς
Ἐξ εὐνᾶς κελαδήσῃ ἀνασχὼν εὔτριχα δειρὰν.
Redibimus nos mane, vbi primus cantor
E cubili ſuo inſonuerit ſuſtollens pulchrè pennatam ceruicem.

Ouidius eleganter ab eiuſmodi officio, nempe quod nos è ſummo excitet, Gallū lucis prænuncium appellant, inquiens.

Iam dederit cantus lucis prænuncius ales.

Sed hoc *h* alibi clariùs indicat, dum ait.

h l. 1. amor.

Iamq; pruinoſos molitur lucifer axes,
Inq; ſuum miſeros excitat ales opus.

Et Martialis pueros qui frugi eſſent, eo tempore olim ſurrexiſſe innuere videtur, dum alios qui tardiùs ſolito adhuc in lecto deſidiosè recubabant, ſic hortatur.

Pueri frugi ſummo mane ſurgunt.

Surgite, nam pueri vendit ientacula pictor
Criſtatæq; ſonant vndique lucis aues.

Eodem modo ſomniculoſum Pſecam è ſomno excitat Ælius Iulius Crottus, inquit:

Exurgit alma de rutilo mari dies,
Et nox gelatis cedit irrepens equis
Criſtata cecinit plures Pſecas auis,
Suſtolle tandem ſomno oculos pigro graues.

Huc ſpectat Galli encomiū, quod nobis Plinius his verbis exaratum reliquit: *Proxime gloriam ſentiunt & hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rūpendoq; ſomno natura genuit. Norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas interdiu cantu; cum ſole eunt cubitum, quartaque caſtrenſi vigilia ad curas laboremque reuocant, nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipſum verò cantum plauſu laterum.* Quæ ſanè omnia cantui eius potiùs, quam ingenio accepta referre debet humanum genus. Amant hunc cantorē milites, quia in caſtris illo vice pariter horarij gnomonici vtuntur. Nam cùm ſtatis horis vigilias mutare coguntur hoc indice noctis interualla diſcriminant: quare bellicis curribus aliquando ſingulis ſingulos Gallos alligant. Priſci itaque excubiarum, & vigiliarum ſignum indicaturi Gallum potiùs, quàm vllum aliud animal depingebat. Diſputant multi, cur non multùm ante ſolis ortum cantum illum ſuum reperat: ſunt qui cauſam eius ad auis naturam referant, ſunt qui ad ſympathiam eius cum illo ſidere. Qui naturam eius ſeu cauſam effectricem conſtituunt, aiunt, animal hoc à natura calidiſſimum, & in appetendo in

Cur milites. Galli cantū amant. Vigiliarū hieroglyphicum, & excubiarū. Cur manè cantet.

do in primis & nutriendo auidum ob calorem quidem insitum cibum acceptum citiùs concoquere: itaq; ob auiditatem, naturæ appetitũ suum significare, quasi pascentem se inuitet, & excitet. Alij, qui rem quamlibet alicui certo sideri dicatã esse volunt, non aliter ac lotum herbam, solarem esse existimant, indeq; fieri, vt Gallus, sub solis exortum canat, eodem modo quo lotus, eo exoriente, folia sua pandit, & occidente, contrahit, quasi occulta quadam, & naturali ratione, redeunte ad ortum duce suo, vterq; gaudeat: atq; hæc quidem eorum est sententia, cuius opinionis etiã Cardanus fuit, quod scilicet Solis robur sequatur. Albertus verò eius fuit sententiæ, vt Gallum ideo horas cantũ suo distinguere crediderit, quòd auræ 10 remutationes ex motibus Solis cõtingentes facilè sentiat. Alij rursus ad naturã auis referunt, & salacitati eius eiusmodi euentũ ascribi oportere cõtendunt: cantu nẽpe veneris appetentiã significari: idq; inde probare nituntur; quòd ante quã vsui venereo sufficiat, conticescat, peracto subinde cucuriat, tũ eò magis opinionem suã astruunt, quòd ẽt nonnullæ aliæ aues procliuitatẽ, ac lubentiã ad initũ quolibet præeant cantu, quemadmodũ alibi attestatur ẽt Plinius, tum verò, vbi ait, *Perdices fœminas concipere superuolantium afflatu sæpe voce tantum audita masculi.* Contingere autem Gallinaceis autumant, quòd ferè cęteris vsu venire cõpertum est, vt peracto cibo, refecto per quietẽ corpore, ac inde maximè vegeto libidinis titillentur pruritu: interuulsus autẽ somnus, ac identidem repetitus cătus frequentiæ causã facilè suggerat. Huius opinionis adagiorũ author ab amico suo Leone acceptã adducit pro miraculo, vt ait *i* Scaliger. Leo verò ille, quẽ adagiorũ author citat, causã in tria hæc reijcit, quòd 20 scilicet pro nocte cibum depellens, eumq; in omne corpus diuidens modificetur, quieteq; plurima satietur, vt Democrito apud Ciceronem visum esse ait: secundò quòd auis sit salacissima, & intercepti, & frequentis somni: tertiò vt Gallinarum fœtificatio sit plenior & fœcundior. Mihi eorũ sententia plurimũ arridet, qui ad occultã cũ Sole amicitiã confugiunt: siquidẽ alimenti desiderio nõ canere ducemur, quod (vt Scaligeri verbis vtar) etiã satur canat: nec Gallinæ quoniam canit à coitu: deinde canit præsente illa, quam tunc non init, nec noctu, cum alioqui multas secũ consertas habeat iacentes, & immotas, quibuscũ tamen non coit. Rursus nõ desunt, qui nisi statutis horis canere Gallũ dicant: quinimo *k* Cardanus totum naturalẽ diẽ in octo partes diuidere illũ author est, nõ tamen oriente sole canere, sed 30 eũ accedit ad authore terminos, sic & ante meridiẽ. Verũ eiusmodi opinionẽ prorsus erroneã esse Iulius Scaliger tam in excubijs, quã in lucubrationibus suis expertus testatur; & reuera alios ẽt alijs frequentius interdiu potissimũ canere obseruamus, nullo seruato tempore. Etsi verò veteres eorũ cantu tempora sua diuiderent, haud tamen ideo credendũ est, ea tam exactè, & minutim distinxisse, vt horarũ pulsus facit, sed circiter idem tẽpus ferè auem occinisse. Cum itaq; nocturno Galli cantu tanta hominibus vtilitas, qualem diximus cedat, haud desunt tamen, qui ob vocẽ eam quoties audiant, Gallo malã crucẽ imprecentur, pigri nẽpe, & desidiosi homines, qui somno tantũ, & ventri student: quales olim Sybaritæ fuere, qui Gallos, vt *l* Athenæus refert, in ciuitate haberi non permittebant. Erant autem gens mollissima, effęminata, ac adeo delicata, vt non solũ hanc alitẽ in vrbe nutriri prohiberent, 40 sed omnes etiã artes, quæ strepitum faciunt, veluti fabrorũ omnium, reijcerent. Vt verò & delicatis huiusmodi humuncionibus consulamus, vt Gallũ domi alere possint, qui neq; cantet, neq; strepitum edat, inquimus, duobus id modis præstari posse, nulla tamen illi illata noxa, *m* Plinius enim circulo è sarmentis addito collo nõ cantaturum promittit, Albertus capite, & fronte oleo inunctis. Hæc experti, si vera eorũ authorũ pręcepta inuenerint, Gallum ob futurã prolem nutrire poterunt, vt ea sæpius saturi somno cõmodiùs indulgere queant. Præterea castratus cantare desinit: idem nictus facit tanquam pudibundus: deniq; cum ouis incubant, vt Ælianus testatur, quasi eiusmodi officium virum dedecere non ignoret.

Lotus herba solaris.

i Ex. 259. Probl. 16.

Propria sẽtentia.

k l. 10. de subtil. Cardani error.

Gallos non exactẽ horas distinguere.

l l. 2. c. 6.

Sybaritæ cur Gallũ in vrbe nõ admittebãt

m l. 29. c. 4.

50

SALACITAS. COITVS. PARTVS. Incubatus. Generatio. Exclusio.

Salacissimũ animal Gallum esse quamuis vt Albertus scribit, ad vnum ouũ fæcundandũ multiores cũ eadem Gallina coeat, *a* Oppianus prodidit. Quod sanè, etsi aliæ item dentur, volucres, quarũ libido apud authores magis celebratur, vt in Aquilæ historia diximus, cuius congressu Maris & Veneris adulterium indicabant, & Passer etiam strenuissimus in hac venerea palestra habeatur athleta, verum esse videbimus, Galli libidinem cum earum libidine conferamus. Aquila enim, & Passer similesq; salaciores alites aliæ salacitatem

a In Exeu. Gallũ esse omniũ auium salacissimum.

tem suã toto anni tẽpore minimè exercent, vt facit Gallus noster, qui singulis diebus quinquagesies, & amplius vxores suas, quas plurimas habet, init, cum contra vnica illi contenti sint. Testantur verò eius libidinem, nõ solum Gallinarũ maxima turba, sed acerrimæ etiam pugnæ, quas non ob liberos cibumuè committit, sed vt fæminis potiatur solũ, quales etiam canes conserere solent, at hi quòd simul vnam inire non detur, ille quòd vllam ex suis ab aliquo contaminari nolit, qua in re sapientis patris familia munere fungitur, ac nõ aliter ac hic honori suo consulere videtur: quinimo tanto amore suas prosequitur, vt si mori contingat eas, ipse contabescat mœrore animi. Insuper non hinc tantũ Galli salacitas cognoscitur, quòd tanta frequentia cũ proprijs vxoribus coeat, sed in eo magis, quòd vt *b* Ælianus 10 etiam refert, si illæ desint, à masculino genere minimè sibi temperet, sed in media etiam corte, qui recentior aduenerit, eum ineat. Etsi apud Plutarchum Grillus Sophista apud Circem deformatus in brutum neget ex brutis vllum masculam venerem affectare. Nam & Aristoteles apud *c* Athenæum scribit, ex ijs Gallis, quos Dijs consecrant, qui prius dicatus est, subigi à nouitijs, donec offeratur alius, quod si nullus donetur, inter se præliari, & à victore semper iniri victum. Sed locus ille apud *d* Aristotelem sic legitur. *Vbi sine fæminis munerarij, dicatiq; versantur Gallinacei, non temerè eum qui nuper dicatus accesserit, omnes subiungit:* vbi nihil de pugna meminit, quod Athenæus ex se addidit. Ob tam fœdum, & horrendum Galli facinus olim, teste *e* Plutarcho lex erat, vt Gallus si Gallum inisset, quamuis etiam Gallina abesset, viuus combureretur. *Vnde videre licet, qua mulcta eiusmodi nefarium* 20 *scelus prisci punirent in hominibus, si id in brutis faciebant:* nec sanè immeritò, cum eiusmodi flagitiosi, & nequam homines, qui tale peccatum committunt, humanæ naturæ vim inferant, & interitum humano generi procurent, in sterili solo semine effuso, quod in Ona filio Iudæ seuerè admodum vindicauit Deus. Quare lege Pontificia tales à cœtu hominum arceantur, turpiusque adulterio visum est stuprum virile. Sed vt vnde digressa est oratio reuertatur, Gallus noster in maiorem adhuc longeque detestabiliorem libidinis notam incurrit, dum cum alijs etiam volucribus, quæ sui generis non sunt, vt cum Phasianis, & Perdicibus, vt postea dicemus, coeat, quod testatum etiam reliquit *f* Aristoteles. Sed fortè Gallinis magis adhuc vitio vertendum est, quod & illæ ab ijsdem volucribus sese iniri permittant: adeo vt multi diuersas ex ijs cum alijs coeuntibus fætus excludi promittant. Non 30 parum etiam Gallorum salacitatem arguit, quod Mnaleas apud *g* Ælianum memorat, nimirum nunquam ad Gallinas, quæ in æde Hebæ, ipsi verò in Hercullis pascerentur, interfluente vtramquè ædem riuo perenni, & lympidæ aquæ nunquam transuolent, nisi cum libidine stimulentur. Tantæ in his volucribus libidinis salacitatisque causa est genitale semen, in ijs maximoperè redundas, cuius irritationem perferre nequeuntes, in libidinem proruunt. Tanta verò seminis copia abundant, vt Clearchus apud Athenæum author sit, eos non solùm cum vident fæminas id emittere, verum etiam cùm vocem earum exaudiunt. Quare quid sibi velint illa Aristotelis verba: *Gallorum testes tempore coitus magis conspicui sunt*, à multis non puto intelligi. Nam cum singulis ferè, vt ita dicam, momentis coeat, singulis item momentis testes conspectiores euadere oportere: quis inde colligat, 40 quod alioqui absurdum esset astruere. Ego verò hanc philosophi sententiã dupliciter exponi posse existimo, primo nempe ipsum comparare Gallorum ætatem perfectam ætati imperfectæ, ac iuxta earum differentias magnitudinẽ, atq; paruitatẽ testium æstimare. Certissimũ enim est his auibus vtcunq; salacissimis vel à primo ortu non adesse facultatem generatricem. Exemplo sit ætas puerilis humana, cęterarumq; specierum tenella, quæ ad coitum est inepta: atque hac ratione Aristoteles dixit Gallorum testes tempore coitus esse magis conspicuos, ac si diceret, vbi ætatem validam obtinuerint, & vsui veneris aptam obtinent, pariter testes grandiores, quã habebant in ætate adhuc imperfecta. Secundò liceret forsan eadẽ verba hoc modo interpretari sensu ipso duce, & assertore, Gallis etsi coeant singulis anni temporibus, singulisq; horis attamen peculiare coeundi tempus esse vernũ: nam tunc 50 calor innatus viget in pluribus speciebus vegetalium, & animalium. Itaq; si Gallorum testes considerentur, & tempore verno, autumnali, hyemali, & æstiuo, & inuicem comparentur, sensus docebit ipsos testes inesse grandiores tempore verno, minores verò autumnali, hyemali, & æstiuo. Vt modo ad salacitatis causam regrediamur, *h* Scaliger in assignanda causa non satis sibi constare videtur. Cùm enim *i* prius è nimia seminis redundantia fieri dixisset, mox ceu sui oblitus pauco humore abundare dicit, omnem verò in coitu impendere. Quærit autem in hunc modum: *At Capi, qui castrati sunt, quare podagra miris modis afficiuntur: Galli non? Quia Capis pusillus calor, edacitas multa. In Gallo calor multus, cibi abstinẽtia nõ minor. Cur ergo tot Gal-*

b lib.4.
Gallum cũ Gallo coire.
c lib.9.
d li.9. hist. cap.8.
e In l.num. bruta ratione vtãtur.
Lex de Gallo.
Onas cur à Deo punitus.
f 2. de Gener. c.4.
g l.7 c.46.
Salacitatis Galli causa Seminis copia.
Aristoteles explicatus.
h Ex.131.
i Ex.27.22
Capi cur podagra afficiatur, & non Galli.

tos Gallinis vnus sufficit, si non multo humore præditus est? Propterea quòd quantum succi habet eò impendit. Hæc ille. Quantũ verò ad auis petulantiã attinet, crediderit etiam pullum illũ Gallinaceũ, quẽ Liuiã Tyberiũ adhuc in vtero gestantẽ, exclusisse aiunt in manu, cùm exploratura an marem esset partura, ouũ incubãdi Gallinæ subduxisset, idq; nunc sua nunc ministratũ manu adeo fuisset vt pullus excluderetur, nõ tantùm sexu in Tyberio portendisse, vt multi volũt, sed salacitatem etiã & procacitatẽ eã, qua ille mox famosissimus fuit: Quinimò quicunq; nasũ concauũ, & frontẽ habent rotundã, & caput sursũ eminens rotundũ, vt Galli luxuriosi vulgò putantur. Verũ haud omnes Gallos æq; salaces esse cõstat, nã quidam eorũ à primo naturæ ortu ita teste *k* Aristotele effæminati nascuntur, vt neq; cucuriant, neq; fæminas ineãt. Sed venerem eorũ, qui tẽtent superuenire, spõte patiãtur. Et Theophrastus author est, referente *l* Athenęo, agrestes cortalibus ad venerem procliuiores esse. At cũ nos agrestibus careamus, interest nostra etiã noscere, qui salaciores in ijs sint. Siquidẽ tales ad partus promouendos in primis agricola sibi cõparare debet. Eos autẽ ita internosces. Sũt, teste Varrone, lacertosi, rubenti, erectaq; crista, rostro breui, pleno, acuto, oculis rauis, aut nigris, palea rubra, collo vario, fæmoribus pilosis, vnguibus lõgis, cauda magna, frequentibus pinnis. Gallinæ etiamnũ æq; libidinosæ sunt. *m* Iulius Cæsar Scaliger Gallũ salacẽ maritũ, Gallinã salacẽ matricem vocabat. Quæ aũt veneris appetẽtior est, eã noctu iuxta Gallum proximam sedere Albertus tradit, sed hoc inter vtriusq; libidinem Theoph. interesse autumat, citãte Athæneo, quod mas statim ac à cubili surgit ad venerem cõcitetur: fęminę verò magis progresso iã die. Coeundi modus est, vt *n* Arist. annotat, *Gallina cõsidente humi, Gallo verò superueniente. Inhorrescunt* aũt, teste eodẽ, Gallinæ à coitu: & sæpe etiã festuca aliqua sese lustrant, quod idẽ & edito ouo sæpe faciunt. Plinius auibus omnibus duobus tantũ modis coitũ esse ait, fæmina ita, vt dixi, cõsidente humi, aut stante, vt in Gruibus. *Post coitũ Gallina sese excutit, vt idẽ Arist.* tradit, quod ideo facit, docente Alberto, quòd per libidinem incitetur in ea vapor, qui membra illius extendit, eodẽ modo, vt pandiculatione homines corripi videmus, quando coeundi desiderio languent. Quæ ratio naturalis, ac philosophica est, maximè in ijs, quæ spõte marem admittunt. Cũ verò nimio salacitatis Galli, quę simul cũ nimia rixosa libidine coniuncta à Columella vitio vertatur, quoniã pullificationi noxia est, itaq; eiusmodi procacitas potiùs quã salacitas corrigenda est, corrigitur a. ampullaceo corio, cuius in orbiculũ formati media pars rescinditur, & per excisã partem Galli pes inseritur, quo veluti cõpede cohibẽte feri mores. Si omnino à coitu abstinere velis, poteris verbena vti, quã nonnulli, quo quo modo Gallo applicatã efficere tradũt, vt Gallinas superuenire nequeãt. Kiranides eandẽ herbã ad eundem effectũ dari ei præcipit in pastum vna cũ furfure, & polenta. Idem promittit, si Cinædus lapis cũ polenta exhibeatur, qui ederit, Cinedũ futurum, sed penes Kiranidẽ eius rei fides esto. Videamus modò, quid cõmodi nobis Gallorũ coitus præstet, quod sanè exiguũ cuiquam videri posset, quando Gallinæ absq; eorũ opere pariant oua, sed cũ istæc generationi inepta sint, totam pullificationem Gallis acceptã referre debemus. Concipiunt itaq; Gallinæ duobus modis, vel ex congressu cũ Gallo, vel per sese. Quæ posteriori modo generãtur oua, irrita, subuentanea, & hypenemia dicuntur, quoniã è vento concepta credantur. Hoc enim ex veteribus non Varro tantum, sed ipsemet Aristoteles, & inter recentiores Albertus memoriæ prodiderunt *In Lusitania*, inquit Varro, *ad Oceanum montem Targo quadam è vento certo tempore concipiunt equæ, vt hìc Gallinæ quoque solent, quarum oua hypenemia appellant.* Aristoteles, & Albertus ea ex peculiari vento, Zephyro nempe, concipi velle videntur. *Sũt qui hypenemia*, inquit ille, *hoc est, subuentaneos illos partus Zephyria nominent, eò quòd verno tempore flatus illos fœcundos ex Fauonio recipere videantur. Zephyria oua concipiunt autumno*, inquit hic, *flante Austrino vento. Hic enim auium corpora aperit, & humectat, & fœcundat. Autumno autem abundat in eis sicca ventositas. Alia verò oua venti concipiunt vere, receptione venti Austrini.* Hæc Albertus, & alibi, nulla nec temporis peculiaris, nec Zephyri mentione facta, causam adducens, cur ita conciperent, hunc ferè in modum ait. *Oua venti in auibus concipiuntur ex vento maximè. Rara enim corpore habent, & aerea, & locum ani, per quem concipiunt, vento expositum, itaque vento ad libidinem mouentur, sicut etiam mulieres Austro matricem aperientes delectantur, vnde menstruus, sanguinis attrahitur. Fiat autem hoc frequenter in auibus propter volatum, & continuum cauda motum, propter quem attrahitur semen ad matricem earum.* Hactenus Albertus. Quibus certè vento quidem, sed cuicunque eiusmodi oua accepta ferenda esse innuit, Zephyrum tamen id potiùs præstare minimè negat. Eum enim præ cæteris poro aperire constat, idq; alibi ostenderat. Nec illi aduersatur Aristoteles, eiusmodi conceptum

Liuia ouũ exclusit, & quid portẽdat.
Tyberius fuit salax.
Luxuriosi qui putentur.
Galli salaciores qui.
k l.9. c.49.
l lib.9.
Salacis Galli signa.
Gallinæ salaces.
m In Ata.
Coeundi modus.
n lib.5. hist. cap.2.
Cur se Gallina post coitum excutiat.
Salacitas nimia vt corrigatur.
Remedium contra coitum.
Gallinæ quot modis pariant.
Oua subuẽtanea quæ.
Equæ ex vento concipiunt.
Oua Zephyri.
Zephyrus ad ouorum conceptionẽ facit.

nulla facta venti mentione materiæ excremētitiæ acceptū referens, vbi causā reddit, quòd vncæ subuentanea non pariant: *subuentanaea*, inquiens, *conceptus in ijs fiunt auibus, quæ nō volaces sunt, vt vncæ, sed multipara* (tales autem Gallinæ sunt) *quod excremento ipsæ abūdant: vncis in alas, & pēnas id vertitur, corpusq; exiguum calidū, & siccū habetur. Decessus autem menstruorum, & genitura excrementum sunt.* Et paulò post, *Fiunt subuentanea oua, quoniā materia seminalis in fæmina est, nec menstruorum discessio fit auibus, vt viuiparis sanguine præditis. Volacibus autem non gignuntur, scilicet eadem causa, qua neque multa ab ijs ipsis generantur. Vncunguibus .n. parum excrementi inest, & marē desiderant ad excremēti cōmotionem.* Etenim cū ex materiæ abūdantia hypenemia oua generari etiā ex propria sententia hìc dicat, non est quòd priùs allata eius verba nobis negociū facessant. Ea enim nominis etymū tantū testantur. Itaq; illic causam efficientē, hìc materialē assignat. Haud improbo etiā Plinij sententiā, qui mutua inter se libidinis imaginatione oua talia cōcipere dixit. Omnino etenim verisimile est, seminalis materiæ redundantiā ingentē pruritum, ac titilationē in partibus genitalibus excitare, vnde postmodū sese concepisse imaginentur, maximè si altera fæmella, vt quandoq; fit, alteram ineat Quod verò Plinius addit & puluere conc pere: id, vt videtur, ex Græco aliquo authore mutuatus est. Græci quidem ἀφλῶ tùm puluerē vocant, tū tactum, tùm contrectationem. Cū verò & Gallinę eiusmodi oua manu contrectatæ, teste Aristotele & *o* Oppiano pariant, dubitandum videretur, nunquid Plinius in translatione illius dictionis hallucinatus fuerit. Attamē cū contra afferri potest, ἀφλῶ nō simpliciter puluerem, sed illū præcipuè, quo palestritæ post vnctionē inspergebātur, significare, vt Budæus annotauit: & cū pulueratrice sint Gallinæ, & pulueratio quoq; contrectatio quædā, & affricatio sit: hoc quoq; modo sterilia huiusmodi oua ab eis concipi posse sit verisimile. Erant Aristotelis æuo, qui eiusmodi oua reliquias partus esse crederent; quas coitus fecerit; sed hos ille hallucinari ex eo ostendit, quod multæ Gallinæ iuuēcæ nūquam Gallū expertæ oua pariant. Eiusmodi oua, etsi alioqui omnes partes videantur habere, inanimata esse, & ad generationē inepta, & dicit *p* Aristoteles, & experiētia quotidiana obseruamus, quoniam principio carent, quòd à maris semine affertur. Reddi tamen fœcunda posse alibi docet, si Gallina, quæ ea iam cōcepit, coeat nondū mutato ouo ex luteo in albū. At si iam candidū acceperunt humorem, fieri nō posse, vt in fœcunda mutentur. Verum eiusmodi doctrina ipsi Aristoteli videtur aduersari, quoniam si ex albumine, vt ipsi alibi docet, & experientia comprobat, pullus generetur, cur non pòst superueniens Gallus id viuificum reddat, quando ipsum luteum ambit? Faciliùs enim albumini quàm luteo commisceri posse quis non videt? Quod si iam membranam vtrumq; ambisse, semenq; iniectum per eam excludi obijcias, id nihil obesse ex eodē Aristotele rursus probo, qui oua piscium iam exclusa etiam, post à mare iniecto super ea semine fœcūda reddi asserit: &, vt de Gallina dicamus, Albertus author est, semen Galli, quando in matrice ouum venti reperit, aliqua ex parte, aut etiam omnino præter testam, & pellem completum, huic non coniungi tantùm, sed totum ouum etiam fœcundum reddere. Quod fortè pòst videns longè aliter decet *q* Aristoteles, dū auē, quæ ouū coitu conceptum gerit, si cū alio mare coierit, simile eius, quo cū postea coiuit omne pullorum genus excludere statuit, ideoq; nōnullos, qui, vt Gallinæ generosæ procreentur, operam dant, ita mutatis admissarijs facere, *tanquam maris semen*, inquit, *sua facultate materiam contentam in fæmina qualitate tantum efficiat, non etiam misceatur, constitutionemq; subeat.* Quibus verbis apertè concludit, ex ouis conceptis posterioris coitus specimē præ se ferre, sed de luteo nō meminit. Nam si semen vitæ primordia albumini subministrare debeat, necessario etiā ei cōmisceri necesse erat, quod Albertus fæminæ sperma vlmatricis, ac testium ad oui substantiam attractum vocare non est veritus. Cæterùm, quæ coiuit Gallina, vel alia quæuis volucris ouū concipit superiùs ad septum tansuersum: vbi primo minutum, & candidum cernitur, vt Aristoteles alibi tradit, mox rubrū cruentumq;, deinde increscens luteum, & flauum efficitur totum: iam amplius auctum discernitur, ita vt intus pars lutea, sit foris candida ambiat? vbi perfectum est, absoluitur, atq; exit putamine, dum paritur, molli, sed protinus durescente, quibuscumq; emergit portionibus, nisi vitio vuluæ defecerit. Atq; istæc est doctrina Aristotelica, sed mirum quod vteri non meminerit, in quo tamen ouum perficitur, etsi extra cum primò propriæ substantiæ habeat rudimenta, sed formam absolutissimam in eo recipit. Locus itaque inchoationis, quæ ab Aristotelis interprete conceptio dicitur, est ventris inferiori superior, ac media pars ad septum transuersum. Dixit eum, *fæminæ concipiunt oua ad septum transuersum.* Hoc autem addimus nos ex anatomica inspectione esse supra ipsam spinam ad diuaricationem vasorum, quæ in crura descendunt. Locus

verò

Plinij opinio de ouis subuentaneis.

Αφλῶ Græcis quid.

o In Ixeu.

Oua subuentanea inepta generationi.

p l. 2. de Gener. c. 3.

Oua subuentanea quomodo fœcūda reddantur.

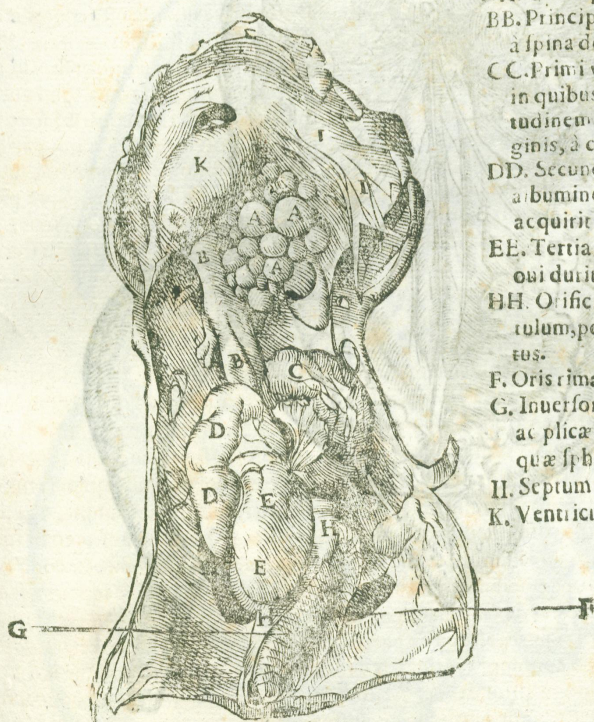
q l. 1. de Gener. c. 20.

Ouum vbi concipiatur

Conceptio quid Gazæ.

verò perfectionis est ipse vterus, cuius forma, vt diximus, plurimùm differt ab vtero viuiparorũ. Seminis situm in albumine potiùs, quam in vitello esse, ex r Philosopho etiam manifestò colligitur, cùm principiũ genitale maris in ouo ea parte secerni scribat, qua ouum vtero adhæret. Nemo enim vitellum vtero adhærere dicat, cùm id ab albumine ambiatur, vt paulò antè ex ipso Aristotele diximus. Cùm verò eiusmodi ouorum conceptio admirandum sanè naturæ artificium demonstret, adeo vt nisi quis ipse speculetur, vix mente id concipere queat, quomodo oua, vt diximus sub septo concepta extra vterum in hunc decidant, augeantur, ac perfecta euadant: itaq; communis studiosorum vtilitatis causa aliquot Gallinas Excellentiss. D. M. Antonio Vlmo secandas exhibui, qui quinque hisce iconibus totum eiusmodi negocium clarissimè speculandum omnibus proposuit. Prior icon.

r lib. 3. de Generat.

AA. Oua septo transuerso subnexa.

BB. Principium intestini vterini oua à spina decidua primò excipiens.

CC. Primi vteri ipsius extensi loculi, in quibus ouum paulò post magnitudinem suã cõsequuturum albuginis, à crocco secretionem subit.

DD. Secundi, in quo plenè à luteo albumine separato iustam ouum acquirit molem.

EE. Tertia vteri cellula, in qua testa oui duritiem acquirit.

HH. Orificium vuluæ extremum patulum, per quod ouo perfecto exitus.

F. Oris rima.

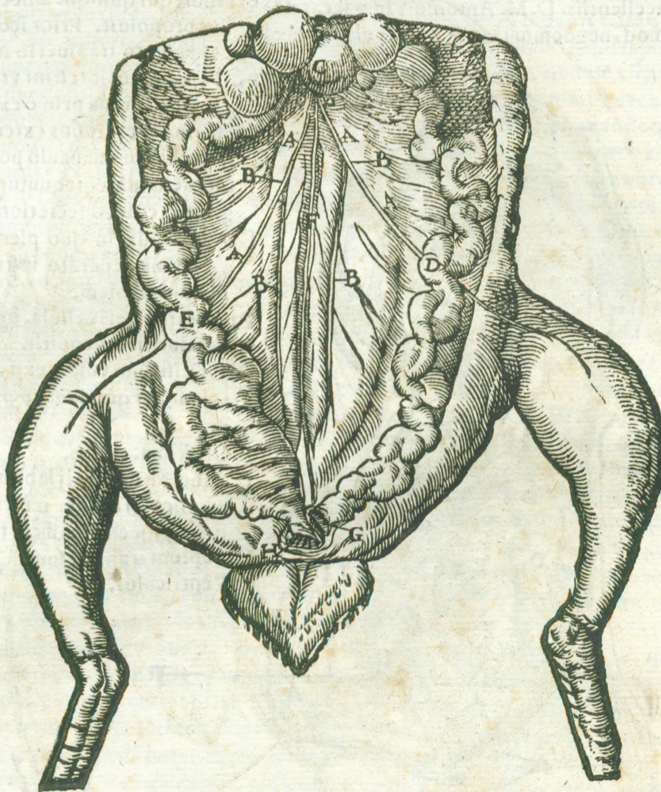
G. Inuersorũ orificij labrorum rugæ, ac plicæ in orbem musculi ductæ, quæ sphincteris officio funguntur.

II. Septum transuersum.

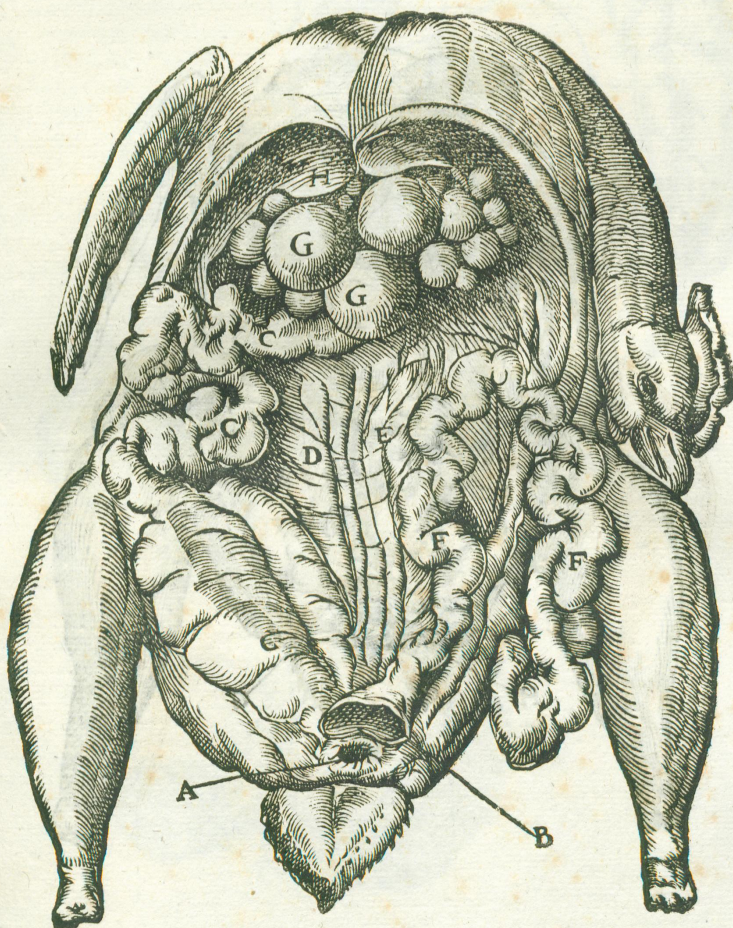
K. Ventriculus.

Ouorum sub septo conceptorum magnitudinem, & locum, per quem in vterum descendunt, item in quo luteum ab albumine ambitur, nec non etiam vbi testæ duritiem acquirunt, aliosq; demonstrat locos generationi destinatos, quos simul omnes ex appositis literis disces. Alteræ tres subsequentes istæc ferè omnia, sed dilucidiùs ostendũt, nempe qua magnitudine oua à septo in matricem descendant, nec non & vteri protensionẽ. Vltima solius vteri figura est, demonstratq; vtrunque eius orificium, per quod scilicet oua sub septo contenta recipiat, item per quod ea postremò excludat. Sed vt ad semen Galli reuertamur, principium nempe ouorum generationis, id nostræ mulierculæ gallaturam dicunt, Aristoteles sperma, non autem χάλαζαν, sen χαλάζιον, quasi aquæ guttam dicas in aqua congelatam, pro qua voce Theodorus Gaza grandinem vertit: est autem duplex secundum Aristotelem, vna, quæ parti inferiori oui est iniecta, maior & ad solem obtegente manu apparet extra putamen: altera quæ parte superiori hæret, non cernitur nisi fracto putamine, & iniecta parte lutei infra. Hanc autem Aristoteles mihi conferre putat ad generationem: quæ res veritati refragari videtur, cùm oua quæ ea carent, omnia infæcunda sint, quare ego eam cum spermate eandem esse credo. Pro cuius conseruatione natura admodum solicita fuit, oui testam ab ea parte, vbi id continetur duriorem generans: ea autem acuta est, postremò etiam exit. Quod enim adhæret id postremò exire conuenit, vt citato paulò antè Aristoteles loco docet, cùm & alibi monstrasset, luteum mediam oui partem occupasse, *Si quis*, inquiens, *rupto putamine oua plura in patinam excreta excoquit igne molli, & continente,*

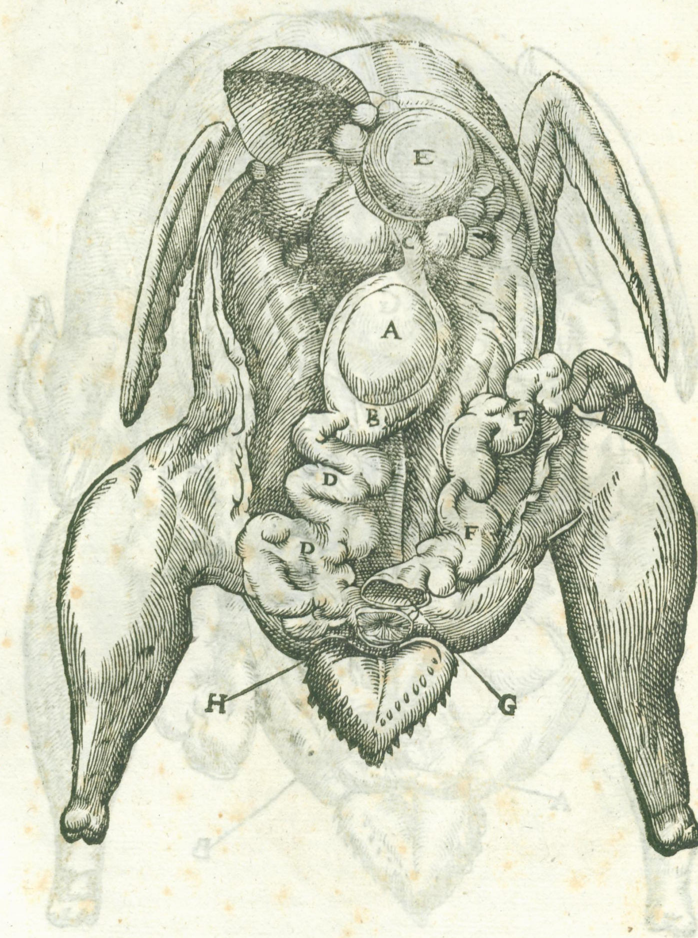
Gallarum Sperma. Grando.

a. Initium diuaricatæ magnæ venæ, super quam oua concipiuntur ipsa nutrientem.
AA. Rami venæ cauæ vtrinque ad crura distributæ.
BB. Rami delapsi ad reliquum ventrem inferiorem.
D. Intestina.
E. Vterus protensus.
F. Spina dorsi.
G. Exitus intestini.
H. Vteri os externum.

A. Vuluæ os.
B. Exitus inteſtini.
CCC. Vteri capacitas, idemque protenſus.
D. Meſareon vteri.
E. Meſenterium inteſtini.
FF. Inteſtina.
GG. *Oua ſub ſepto tranſuerſo concepta.*
H. Septum tranſuerſum.

A. Ouum ad primedium vteri albumine, & vitello distinctum cortice necdum indurato.
FF. Intestinum.
DDD. Vterus protensus.
E. Ouum extra vterum sub septo transuerso hærens.
C. Vteri suprema pars quo hiat in oua septo transuerso adhærentia.
G. Vteri orificium.
H. Anus.

A. Os vteri.
B. Vteri corpus ouum duro putamine tectum habens.
C. Vteri protensi pars capacitati eiusdem proxima, substantia albicante, paucioribus venis referta.
D. Vteri pars tertia crassior, rubicundior, venis plurimis intertexta.
EE. *Mæsareon Vteri.*
F. Pars superna vteri protensi prætenuis, hians ad loca ouorum sub septo transuerso.
GG. Oua sub septo transuerso concepta.
ꝩꝩ. Oua tenella venulis distincta.
AA. Pedunculus, quo ouum spinæ hæret.

nente, vitelli omnes in medium coeunt: albumina autem circundant, & ſe in oras conſtituunt. Albertus, atq; ipſemet Ariſtoteles ſanè noſtrã opinionẽ non parum tueri videntur, cum vitellum ab albumine tunica propria ſeparari tradat, & verſus partes naturales pulli ſitum, & à ſpiritualibus eius remotum. Spiritualia autẽ ex maris ſemine ſunt. Si ergo à ſpiritualibus vitellus ſeparatus eſt, ſemine expertem eſſe neceſſe eſt. Sũt autẽ oui tunicę tres, eiuſdẽ authoribus, vna vitellum continens, ſecunda albumen, quę eſt tanquam pia mater: tertia teſtæ adhærens, tanquã dura meninx. Prima tunica intra teſtã oui ſubſtantiã à teſta defendit: ſecunda, quæ mollior eſt, & albumen continet in pulli generatione ſecundarũ loco eſt & pullum complectitur: tertia vitellum ambit. Inter primam, & ſecundã humor quidam crudus naſcitur, qui excernitur, dum formatur pullus: Alibi ẽt Albertus apertiſſimis verbis, ſeminis ſitũ pertingere ſcribit per totũ albumẽ, vſq; ad vitellũ, huicq; verſus partem acutiorem oui infigi, idq; ego in ſectione oui vnum diem incubati obſeruaui. Deniq; ipſemet iterum Ariſtoteles incœpta oua, ſi adhuc paruis coitus deſierit, nõ accreſcere teſtatur, ſed ſi continuetur, cętera incremento augeri, iuſtamq; magnitudinẽ implere.

Vitellus ꝓpria tunica ambitur.

Vitellus ſemine caret.

Oui tunicæ quot, & earum officium.

Oua quomodo nutriatur.

Oua autẽ dũ adhuc parua ſunt, lutea eſſe ex eodẽ diximus, & in ſectione etiã videmus. Sed quęret forſan aliquis quomodo cũ cętera animalia per vmbilicum cibũ capiant, oua nutriãtur; nõ enim vermiũ modo per ſe incremẽtũ recipere veriſimile eſt. Id apertè docet Ariſtoteles fieri per mẽbranam mollẽ, quæ poſtea teſta efficitur: perfecto enim ouo, durum ac rigidũ euadit, ita modicè, vt exeat adhuc molle, ſiquidẽ dolorem moueret, ſi ita exiret.

Ouum molle cur exit.

Egreſsũ ſtatim refrigeratũ duratur, euaporato humore quã primũ, qui exiguus eſt, relictaq; portione terrena. Huius itaq; mẽbranę particula quędã vmbilicaris, in parte acuta principiũ cõtinet, tenditq; paruas adhuc velut fiſtula: quod in eiectitijs inchoatis ouis patet. Nã ſi auis madefacta, aut alia cauſa inalgeſcens eiecit, curuentus adhuc cernitur cõceptus, habenſq; ſibi annexã appendiculã vmbilicarẽ, quæ ouo amplius increſcente obtenditur latius, atq; minuitur, perfectoq; mucro exitum cõplet, membrana interior ſub hoc vmbilico eſt, quæ vitellum, albumẽq; ab eo diſterminet. Vbi iã ad conſumationẽ ventum eſt, ouum abſoluitur totũ, & vmbilicis ratio non inſuper apparet: extremum enim vltimum eius eſt.

Partus ouorum qualis.

Partus ouorum contrà atq; animal euenit. Animal enim verſum in caput, ſuumq; principium naſcitur: at ouum quaſi in pedes cõuerſum exit. Cuius rei cauſa, vt diximus, eſt, quòd ouũ ea parte, qua principũ cõtinetur, adhęret. Ex quibus habemus, quomodo ouũ incrementũ ſumit, ac perfectum excluditur: at quot diebus perficiatur, nondũ diximus; hoc alibi etiã Plilosophus docet, & Plinius cõfirmat decima nempe à coitu die magna ex parte. Sed quęrẽdũ eſt quãto tempore ſubuentaneũ ouũ matureſcat. Hoc enim, quod ſciã, veterũ nemo tradidit. Videtur aũt tardius debere perfici propter caloris penuriam, qui in ſpermate eſt. Sperma autem perficit ouum vſq; ad exitũ, quod inde patet, ſi frangantur ouũ perfectum: inuenitur id triplici differẽtia dictum. Colore enim album eſt, vtpote purioris ſubſtantiæ, & ſubſtantia denſius quã reliquum albumen, vt firmius retineat colorem formãtem, ne facilè exhalet. Cæterũ, vt veriſimile eſt ouũ ſubuentaneũ tardiùs quã ex coitu factũ perfici, ita me neſcire fateor temporis quantitatem, ac differentiã, quã alius quiſpiam obſeruare poterit, mihi id quæſiuiſſe tantùm ſufficiat:

Ouum quot diebus perficiatur.

Quanto tẽpore ouum ſubuentaneum matureſcat.

Spermatis qualitates.

Pullus ex quo generatur.

Iam verò circa pulli generationis principium Ariſtoteles à priſcorum Græcorũ opinione prorſus recedit. Exiſtimabant autem illi, vt Almæonis Crotoniatis, quem citat ipſe Ariſtoteles, & Hippocratis medicorum principis exemplo probari poteſt, pullum ex vitello conſtare, nutriri verò ex albumine, *in ouo*, inquit, *s* Hippocrates, *pelliculæ ex vmbilico tenta ſunt, & reliqua, quæ de puero dicta ſunt, ſic ſe habere in ouo volucris reperies ab initio ad finem.* Et rurſus: *Volucris in ouis luteo naſcitur, hoc modo. Incubante matre ouum caleſcit, & quod in ouo ineſt, à matre mouetur: Caleſcens autem id quod in ouo eſt, ſpiritum habet, & alterum frigidum ab aere per ouum attrahit. Ouum enim adeo rarum eſt: vt ſpiritum, qui attrahitur ſufficientem ei quod intus eſt, tranſmittat, & augeſcit volucris in ouo, coarticulatur modo eodem, ac conſimili, velut puer. Naſcitur autem ex luteo oui volucris: alimentum verò & augmentum habet ex albo, quod in ouo eſt. Vbi autem deficit alimentum pullo ex ouo, nõ habens id ſufficiens vnde viuat, fortiter mouetur in ouo, vberius alimentum quærens, & pelliculam circum dirumpuntur, & vbi mater ſentit pullum vehementer motum, putamen excalpens ipſum excludit, atq; fieri ſole in viginti diebus. Vbi enim excuſſa eſt volucris, nullus humor in oui teſta ineſt, qui ſanè memorabilis exiſtat. Expreſſus eſt enim in pullum.*

s lib. de Natura pueri.

Hippocratis opinio de auis generatione.

Hippocratis opinio de generatione auis exploſa.

Hæc omnia Hippocrates, quibus ſanè generationis modũ egregiè, vt tantum virum, quem omnes mirantur, decebat, depingit: verùm, quod ex albumine nutriri, & ex vitello conſtare dicat, id oſſitantei fortaſſis fecerit: nam alioqui id contra omnium ſententiam, ac quotidianam experientiam ſcripſit. Quòd verò contrà ex vitello nutrimentum capiat,

capiat, & ex albumine generetur, præterquã quod experientia id docet, luculenter demõstrat t Aristoteles, atq; ex hoc potissimũ, quòd luteũ calore humescat, gelu contra coeat, & indurescat: Etenim si ex eo pullus generari debebat, incubatione indurari oportebat. Incubatio autem calefactio est, sed ne per ignis violẽtiã durescit, eodẽ teste, tantum abest, vt id incubatio præstet, quapropter cũ vel in terra, vel per incubitũ cõcoquitur, liquescit: Contrà candidum calore induratur, frigore verò magis, magisq; humescit. Quamobrem, cum ad generationem concoquitur, crassescit. Quare minimè ẽt audiendus est Cardanus, qui alas, & crura ex luteo cõstare affirmat, eo argumẽto nixus, quòd pulli, vt putat, qui ex ouo, cuius lutea duo sunt, absq; sepiente membrana quatuor alis, & totidem pedibus nascantur, quasi in eiusmodi ouis ẽt candidum copia non peccet. Cęterùm oui naturalis generatio, authore Philosopho hoc modo euenit, vt incubãte, & concoquente aue, animal ex parte oui secernatur: natura enim simul & materia animalis, in ouo reponit, & satis sibi ad incrementum. Cùm enim auis intra se perficere nequeat, cibum vnà parit in ouo. Nam ijs quæ forma animalis nascũtur, cibus in alia corporis parte paratur, quod hac vocatur. Sed quis mihi obijciat, ipsummet u Aristotelẽ in assignanda generationis in Gallo materia sibi contradicere, quando alibi ita scribit. *Iam quale certo tempore, tale aliquando prodijt lu eum totum, qualis postea pullus est.* Si enim totum luteum est, ex luteo pullus constet necesse est. Verùm, vt addit, tale ouum monstrificum est, & pro ostento ab auguribus habetur: innuit tamen interim, meo iudicio, quod id, quod album esse debeat, & pulli nascituri materia, à vitello ita tinctum sit, vt non videatur album ouo inesse.

Ex vitello nutriri, & ex albumine constare pullos probatur.
t l.3 de gẽ. c.1.
Luteũ oui à calore liquescere, & albumẽ indurari.
Naturalis pulli generatio.
Lac quid.
u 6.Hi.c.2

Quomodo verò, & quando singulæ partes in ouo generentur, & quomodo nutrimentum pullus factus assumat diligentissimè ẽt duobus potissimum locis docet. Primus locus est eodem capite, quam iam postremùm citauimus, vbi ita scribit: Principio corde constituto, & vena maiore ab eo distincta, vmbilici duo de vena eadẽ pertendunt, alter ad membranam, quæ luteũ continet: alter ad membranam, cui secundarum species est, qua animal obuolutum continetur, quæ circa testæ membranã est. Altero igitur vmbilico cibũ ex luteo assumit. Efficitur luteum copiosius: quippe quod calescens reddatur humidius. Cibum enim quoniam corpulentus est humidum esse oportet, qualis plantæ suppeditatur. Viuunt autem principiò, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur, vita plantæ. Adhærendo enim capiunt primum, & incrementum, & alimentum. Alter vmbilicus ad secundas tendit. Ita enim in ijs, quæ ouo nascuntur, animalibus, pullum vti luteo existimandum, vti fœtus viuiparus sua parente vtitur, quandiu intra parentem continetur. Cùm enim non intra parentem nutriantur, quæ ouo proueniunt, partem eius accipiunt aliquam, habentque secum in cibo. Membrana vero exteriore nouissima sanguinolentia hæc perinde vt illa vtuntur. Simul autem & luteum, & secundas testa oui complectitur vteri proportione, perinde quasi quid vnum obductum amplectatur, fœtum, parentemque totum. Quod ita est, quoniam fœtum in vtero esse & cum parente necesse est. Itaque vterus in viuiparis in parente est, in ouiparis è diuerso fit, quasi dixeris parentem esse in vtero. Luteum enim est cibus, qui à parente præstatur. Causa est, quòd fœtus nutricatio non intra parentem est. Crescentibus vmbilicus primùm considet, qui secundis adiungitur. Hac enim pullum excludi conuenit. Reliquum lutei, & vmbilicus ad luteum pertinens post collabitur. Cibum enim habeat statim oportet, quod exclusum est. Nec enim à parente nutritur, & per se ipsum statim capere cibum non potest: quapropter luteum subit cum vmbilico, & caro adnascitur. Talis ortus eorum est, quæ ex ouis perfectis foris generantur. Hæc ille eo loco, quæ omnia ferè peculiariter in Gallina vt videtur, facto experimento hunc in modum x alibi reperit: Gallinis porrò tertia die, ac nocte postquam cœpere incubare, indicium præstare incipiunt. At maiorũ auium generi plus prætereat temporis, necesse est: minori autem minus sufficit. Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, quà principium oui est, atqui ouum detegitur ea parte, & cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit, quod punctum salit iam, & mouetur, vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguiferi duo tortuosi ad tunicam ambientem vtramque, dum augetur. Membrana etiam fibris distincta sanguineis, iam album liquorem per id tempus circundat, à meatibus illi venarum oriens. Paulò autem pòst, & corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primùm, & candidum, conspicuum capite, & maxime oculis inflatis, quibus ita permanet diu: serò enim decrescunt oculi, & se ad ratam contrahunt proportionem. Pars autem inferior corporis, nullo membro à superiori distingui inter initia cernitur. Meatuum, quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Origo itaq; pulli in albumine est,

Quomodo & quando singulæ partes in ouo generẽtur.
Cibus cur prius humidus esse debeat.
x l.6. hi. c. 3.
Cordis generatio.
Oculi.

cibus

Pullum decima die perfectum esse.
Caput.
Oculi.
Viscera.

cibus per vmbilicum ex luteo petitur. Die iam decimo pullus totus perspicuus est, & membra omnia patent. Caput grãdius toto corpore est. Oculi capite grandiores hærent: qui fabis maiores per id tempus eminent nigri, nondum cum pupilla. Quibus si cutem detrahas, nihil solidi videris, sed humorem cãdidum rigidumq; admodum refulgentem ad lucẽ, nec quicquam aliud, ita oculi, & caput. Iam verò, & viscera eo tempore patẽt, & alui, intestinorumq; natura perspicua est. Venæ etiam illæ à corde proficiscentes iam sese iuxta vmbilicum constituunt. Ab ipso aũt vmbilico vena oritur duplex: altera tendens ad membranã, ambientem eam, qua pullus operitur, & eam, quæ vitellum, humoremq; interiectum continet. Dum enim pullus paulatim increscit, vitellus seorsum in duas pates secatur, quarum altera locum tenet superiorem, altera inferiorem: & medius humor candidus continetur. Nec partem inferiorem à vitello liquor deserit albus, qualis ante habebatur. Decimo die albumen exiguum iam, & lentum, crassum, pallidulum nouissimè inest. Sunt enim locata quæq; hoc ordine. Prima, postremaq; ad testa oui membrana posita est, non testæ ipsius natiua, sed altera illi subiecta. Liquor in ea. Deinde pullus continetur obuolutus membrana, ne in humore maneat. Mox pullo vitellus subiacet, in quem alteram ex venis prorepere dictum est, cũ altera albumen ambiens petat. Cuncta autem ambit membrana cum humore speciei sanici. Tum verò membrana alia circa ipsum fœtum, vt dictum est, ducitur arcens humorem: sub qua vitellus alia obuolutus membrana, in quem vmbilicus à corde, ac vena maiore oriens pertinet, atq; ita efficitur, ne fœtus alterutro humore attingatur. Vicesimo die iam pullus, si quis putamine secto soliciter, mouet sese, pipitq; aliquantulum, & iam ab eo die plumescit, quoties vltra vicesimum exclusio proferatur. Ita positus est, vt caput supra crus dextrum admotum ilibus, alam supra caput positam habeat. Quin etiam membrana, quæ pro secundis habetur, pòst vltimam testæ membranam, ad quam alter vmbilicus pertendit, euidens per id tempus, est, pullusq; in eadem iã totus locatur. Et altera quoq; membrana, quæ & ipsa vicem secundarum præstat, vitellumq; ambit, ad quem alter vmbilicus procedit, latius patet. Oritur vmbilicus vterq; à corde, & vena maiore, vt dictum est. Fit autem per id tempus, vt vmbilicus aliter, qui in secundas exteriores fertur, cõpresso iam animante absoluatur: alter, qui adit vitellum, ad pulli tenue intestinum annectatur. Iam & pullum ipsum multum humoris lutei subit: atq; in eius aluo fæcis aliquid subsidit luteum. Excrementum etiam album eodem tempore pullus emittit, & in aluo quiddam album consistit. Demum vitellus paulatim absumitur totus membrorum haustu, ita vt si pullo decimo die pòst excluso rescindas aluum, nonnihil adhuc vitelli comperias. Vmbilico verò absoluitur pullus, ne quicquam præterea haurit. Totus enim humor, qui in medio cõtinebatur, absumptus iam est. Tempore autem supra dicto pullus dormit quidem, sed non perpetuò, quippe qui excitetur interdum, & mouens se respiciat, atq; pipiat. Cor etiam eius cum vmbilico, vt spirantis resflat, & palpitat. Sed auium ortus ad hunc modum ex ouis agitur. Huc vsq; ille. Quæ quidem Plinius malè intellexisse videri potest, dum sanguineam illam guttam, quam cor esse dixit Aristoteles, & in albumine consistere, medio vitelli inesse scribat: Contradicit autem in eo non Aristoteli tantùm, ac quotidianæ experientiæ, sed sibi ipsi, dum animal ex albumine corporari dicat, principium verò vitæ, nempe cor, in vitello inesse sibi persuadeat: scribit verò in hunc modum: *Omnibus ouis medio vitelli parua inest velut sanguinea gutta, quod esse cor auium existimant, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certè gutta salit, palpitatq;. Ipsum animal ex albo liquori oui corporatur. Cibus eius in luteo est. Omnibus intus caput maius toto corpore; oculi compressi, capite maiores. Increscente pullo candori in medium vertitur, luteum circumfunditur. Vicesimo die, si moueatur ouum, iam viuentis intra putamen vox auditur. Ab eodem tempore plumescit, ita positus, vt caput supra dextrum pedem habeat, dextram verò alam supra caput. Vitellus paulatim deficit.* Hactenus Plinius, Aristoteli in plurimis cõsentiens:

Pliniȷ error

r l. de Animal.

Galeni doctrina de iecoris principio explosa.

r Contra Galenus id quod in ouo primũ apparet, caput pulli esse existimat. Si igitur pueri generatio in vtero eodẽ modo sese habeat, vt in ouo, quod doctissimis verbis docere Hippocratem medicorũ coryphæũ supra ostendimus, & ex sanguinea illa gutta cor generetur, quod ex palpitatione, quæ solius cordis passio est, Aristoteles, Pliniusq; probant, & ego meis oculis vidi, nõ video, quomodo Galeni doctrina defendi queat, dum iecur primũ nasci putat. Quominus enim huius partes agam, mihi obstat propria obseruatio. Vt enim triennalis huius cõtrouersiæ inter medicos, ac philosophos veritatem indagarem, ex ouis duobus, & viginti, quæ Gallina incubabat, quotidiè vnum cum magna diligentia, ac curiositate secuti, & Aristoteles doctrinam verissimam esse reperi: sed quia istæc obseruatio, præterquã quod scitu dignissima est, & ad præteritorũ explicationem apprimè idonea, & volup-

tatem

tatem in se non mediocrem habet, placuit eam hoc loco, quo breuius fieri possit, inserere. Secundo itaq; ab incubatu die, luteum obseruaui deferri ad cacumen, aliquo pacto alteratum, & in medio quasi subalbidum; cuius rei in primis Aristoteles non meminit. In aliqua verò parte albuminis, quæ pariter erat alterata, semen Galli apparebat, quod tres illas videbatur obtinere qualitates, quales iam antè diximus. Tertia die ablato putamine in parte oui obtusa, vidi albumen, & reliquam substantię oui partem in superiori putamine separatam. Recesserat autē albumen aliquantulum à putamine, quemadmodum fieri videmus in ouis omnibus, quæ minus recentia sunt. Hinc Plinius oua schista appellat tota lutea, quæ 10 triduo incubatu tolluntur. Vocat autē schista teste Hermolao, quia diuidantur, & discedat vitellus à candido. Videbam item manifestè admodum membranas illas tres, quas ouis in esse ex Alberto dixi, & ex Aristotele etiā colligitur: neq; verū est, quod secunda earum sit recenter genita. Si enim illud ita esset, minimè in ouis nondum incubatis conspiceretur. Inest autem & his, vt etiam vidi, sed albior in incubatis caloris causa. Eadem die vitellus videbatur versus oui partem acutam: atq; hoc est, quod dicebat Philosophus. *Effertur per id tempus luteus humor ad acumen, vbi est oui principium*, nam ibi est maior calor, & vis spermatis. Apparebat etiam in albumine exiguum velut punctum saliens, estque illud quod Philosophus cor statuit. Ex eo verò euidenter admodum videbam enasci venæ truncu- lum, & ab hoc duos alios ramulos proficisci, qui meatus illi fuerint sanguiferi, quos ad 20 vtranque tunicam ambientem vitellum, & albumen protendi ille dixerat. Sum autem omnino eius sententiæ, vt eiusmodi vias credam esse venosas, ac pulsatiles, sanguinemque in ijs contineri puriorem, principalium membrorum generationi, iecoris nempe, & pulmonis, similiumque idoneum: adeo vt rectè dixerit Philosophus, *tertia die signa apparere an oua fœcunda sint futura*: licet eiusmodi obseruatio in maiorem auium, vtpote Cycnorum, Anserum, ac id genus aliarum ouis locum minimè habeat. In eiusmodi enim, vt idem Philosophus testis est, paulò tardiùs ea signa apparent. Quarta die bina videbantur puncta, & quodlibet eorum sese mouebat: quæ haud dubio cor, & iecur fuerint, quæ viscera in ouis triduo incubatus z idem dixit. Apparebant item duo alia puncta nigricantia, nempe oculi: & iam luteum manifestè ad acutam oui partem, vbi maior calor est, & sper- 30 matis vis sese receperat. Trahitur autem à spermate illud pro carnis generatione, vt in omnibus animantibus fit, quæ sibi simile generant. Quinta die non ampliùs punctum illud, quod cor esse diximus, extra videbatur moueri, sed obtegi, ac cooperiri, & duo illi meatus venosi euidentiores conspiciebantur, alter vero maior altero: nec verùm est quod Albertus scripsit, apparere in tunica illa, quæ albumen includit: nisi fortè id de tertia tunica, seu secundina dixerit, cui euidenter venæ insunt, nam alioqui illa nullius venæ vestigium inerat. Harum venarum insita vi reliqua albuminis portio quasi in palearem colorem immutatus. Videbantur etiam ramuli ad locum tendere, in quo caput formatur, eo scilicet puriorem materiam, à quà caput, ac in eo cerebrum fiat, vnà cum virtute formatrice deferentes. Erat autem capitis fabrica valde rudis adhuc ac informis: oculi verò conspectiores, atque erui quasi magnitudine. Sequenti dein die ablato superiori partis obtusę putamine, eiectisq; duabus prioribus tunicis, tertia euidenter cernebatur venulis referta: de hac lo- 40 cutum fuisse Philosophum arbitror, cùm inquit: *Membrana etiam fibris distincta sanguineis*: atque hæc meo iudicio secundina dici postea. Dein inter hanc, & quartam membranam, quę fœtum inuoluebat, humor erat aquosus; quem autumo serosam albuminis partem esse, quæ post natum fœtum superest, tanquam ad generationem inepta. Eam verò membranam inuenire videtur Aristoteles à meatibus illis venarum ortū ducere, quatenus scilicet, vt fibrarum à venoso illo meatu ortarum in palearem, vel sanguineum colorem immutatur. Cernebatur deinde totus fœtus moueri, & oculi iam maiores erant, quàm in præterea die: at partes inferiores, thorax nempe, venter, & pedes, erant valdè imperfectæ, nec di- 50 scerni adhuc poterant, & rostrum erat mucosum: vt rectè dixerit Aristoteles: *pars inferior corporis nullo membro, à superiori distingui inter initia cernitur*. Caput denique tota inferiori corporis parte maius erat. Septima die aperta quarta tunica fœtum conspeximus paruum adhuc, ac indistinctū cum oculis tamen magnis, tripliciq; in illis humore, crystallino nempe, vitreo, & aqueo. Aperto capite iam cerebrum apertè cernebatur, minus verò reliquæ partes. Vnde dicebat Philosophus. *Paulò pòst* (intelligit meo iudicio diem quintam vsq; ad nonam inclusiuè) *& corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primum, & candidum, conspicuum capite, & maximè oculis inflatis, quibus ita permanet diù, vt nos conspeximus*: *& serò*, inquit, decre-

Oua schista quæ.

Qua die fœcunditatis signa appareant.

z lib. 3. de Gen. c. 4.

Secundina quæ in ouis dicatur.

decrescunt oculi, & se ad ratam proportionẽ contrahunt; quod quidem verissimum est id quidem in quartadecima, aut quintadecima die aliquantum resident diminuti propter caloris digestionem. Octaua rursus die oculi maiores adhuc videbantur, vtpote ciceris fermè magnitudine. Totum corpus tunc sese velociter mouebat, & iam crura, & alæ distinctè cerni incipiebant. Rostrũ tamen interim muccosum adhuc erat. Sed fortè quispiam quærat, cur prius superiores, quàm inferiores partes in eiusmodi formatione appareãt: cui responsũ velim, virtutem, seu facultatem formatricem in superioribus magis quàm in inferioribus vigere, quod spiritales sint, & per consequens plus caloris obtineant. Cæterùm istæc omnia, quæ hac die videbam, sequenti manifestiora apparebant. Decima die non ampliùs caput toto corpore maius erat, magnũ tamen, vt in infantibus ẽt videmus: magnitudinis autem causa est humidissima cerebri constitutio. Quod verò Aristoteles dicit *oculo fabis maiore esse*, id profectò minimè verùm est, si de vulgaribus nostris fabis locutus fuerit, cũ alioqui erui vel ciceris albi magnitudinem non excederent: atque hinc etiam non absurdè quispiam colligat fabas antiquorum fuisse rotundas, quales araci sunt, quem ideo fabam veterum quidam existimant. Neque etiam verùm est quod tradit, *tunc* scilicet *oculos pupillis adhuc carere*. Etenim hæ nõ tantùm hac die apparebant, sed duabus etiam præcedentibus, vnà cum omnibus partibus, ac humoribus. Quod verò ait *detractã cute nihil solidi videri, sed humorem tantùm candidum, rigidum, & fulgentem ad lucem, nec quicquã aliud*, id de crystallino humore mihi dixisse videtur, qui tamen haud solus apparebat, sed vitreus quoque & albugineus, vnde non parũ hallucinatus videri potest Philosophus, vti etiã Albertus, qui eo tempore nihil duri, & glandulosi in ijs reperiri existimat, cùm cristallinus humor solidus sit, ac quàm maximè conspicuus. Eadem item die vidi omnia viscera, nempe cor, iecur, pulmonem. Cor autem, & iecur erant albicantis coloris: & cordis motus non solùm apparebat, antequam fętũ aperirem, sed iam secto etiã thorace moueri videbatur. Erat autem pullus inuolutus quartæ illi membranæ plurimis venis refertæ, ne in humore iaceret. Cernebam etiam vasa vmbilicalia propè anum ad vmbilicum deferri, ibiq; inseri, vt cibum per illum sumeret fœtus. Vidi denique, quod Arist. non aduertit, in dorso propè vropygium pennarum principia nigricantia menti humani cuti non absimilia, cui pili abrasi sint. Die subsequenti hæc omnia erant manifestiora, & in superioris rostelli extremitate erat quid albidi, cartilagineum, & subduriusculum, quod rursus die decimatertia magis erat cõspicuum. Erat autem rotundum milij grano haud absimile. Sagacissima rerum parens natura id ibi fabricasse videtur, vt impediat, ne rostello suo vel venulas, vel membranulas, vel alias quascunque tenerrimas particulas pertundat. Aiunt mulierculæ, pullos iam natos cibum capere non posse nisi priùs id auferatur. Decimaquarta die pullus iam totus plumescebat. Decimaquinta in digitis vngues albicantes apparebant. Die verò decimasexta ouum aperire placuit in opposita parte, vbi natiua tunica, sed vnica tantummodo apparebat, eaque alba. Alteram enim quam in altera parte semper videram, hìc obseruare minimè datum est. Itaque dubitabam an ea tantùm pro albuminis tutela nata esset, cùm scilicet ouum non sit recens, vel ad pulli defensionem in ouo incubato. Nam indies illa magis magisque decidere videtur, & fœtum sequi qui sui grauitate deorsum decidit. Aristoteles etiam vnicam tantùm eiusmodi tunicam his verbis videtur innuere. *Sunt*, inquit, *quandoque locata oua hoc ordine, prima, postremaque ad testam cui membrana posita est, non testæ ipsius natiua sed altera illi subiecta: liquor in ea candidus est*, quasi diceret, omnes partes in ouo locatæ sunt hoc ordine: nempe prima, postremaque ad testam oui membrana posita est. Intelligit meo iudicio per primam, & postremam membranam, eas membras recens in incubato ouo genitas, eas videlicet, quas aliquoties appellaui tertiam secundinam, & quartam, quam inuoluentem fœtum dixi. Nam cùm dicit testæ natiuam non esse, ostendit nec primam, secundam esse, quæ ab altera oui parte reperitur. Videtur igitur excludere hanc natiuam siue primam, vel secundam, & intelligere tertiam, quam secundinã sæpè vocaui. Cùm verò dicit, *sed altera illi subiecta*, intelligit eandem secundinã nempe testæ subiectam, quod vel ex hoc maximè liquet, quòd candidum in ea liquorem inesse dicat. Is enim, vt suprà ostendi, inter tertiam, & quartam continetur. Hinc manifesto errore Suessanus conuincitur, qui ex Ephesio per primã interpetatur eã, quæ teste adhæret, per postremã verò, quę albumini. Quæ omnia à nobis obseruata quotidie in sequentibus diebus euidẽtiora, vtpote in perfectissimo pullo apparebãt. Die verò vigesima pullus putamine à parẽte Gallina ablato hora vigesimasecũda sua spõte exiuit. Sequens icõ ostẽdit sitũ perfecti iã pulli in vtero. Post

Caput cur in infantibus magnum.

pennarum ortus.

10 20 30 40 50

ro. Post exclusionẽ reperi in putamine tunicas duas albas natiuas vnà cum duabus alijs in incubatu genitis, secundina nempe,& quæ fœtũ ipsũ inuoluerat, in qua excrementũ adhuc inerat subalbidũ Euidenter adhuc apparebat in pullo tria illa vasa vmbilicalia, duæ scilicet arteriæ, & vena vna,& orificiũ vmbilici valdè erat contractum. Vena vera iecori per alium ramum, qui rectà ad illud tendebat, inseri videbatur. Mirum autẽ erat, quod extra id nihil lutei appareret, cum tamen in ciuitate abdominis, vbi intestina sunt, propè anũ pullus per vmbilicum totũ ferè id obsorbuerat, simul cũ quinta tunica, quæ id inuoluerat. Tanta autem ibi lutei inerat copia, vt vix duplo plus sit in ouo nondum incubato. Arist. etiam scripsit, *decima ab ortu die, si aluus abscindatur aliquid adhuc lutei in ea conspici.* Sed consideratione in primis dignum est, quomodo eiusmodi membrana, quam vna cum vitello à pullo absumi diximus pòst eijciatur. Videtur autem dicendum, quod per eandem viam, vmbelicũ videlicet, regredi debeat, vel per anum, quod potiùs credo. Tunicæ huic duo vasa implantantur, quorũ vnũ arteriã esse,& à corde proficisci pulsus indicat: altero vena est, deferturq; ad intestina, lutei videlicet vehiculũ: Hepar erat coloris admodũ lutei, fortè quod ex luteo per venas attractio nutriatur. Prætereo modo tritã illã, ideoq; otiosa potiùs, quã curiosam quastionẽ, num Gallina prior ouo sit, an contrà. Constat enim Gallinã fuisse priùs ex sacris biblijs, quæ docent animalia ab initio mũdi fuisse creata: non igitur ex ouo Gallina, sed ex nihilo. Quod si verò quis obstinatiùs dicat, omnia, quæ sunt aliquando cœpisse, ideoq; ouũ à natura iure priùs factum videri, quoniã quod incipit, imperfectũ adhuc,& informe sit,& ad perfectionẽ sui per procedẽtis artis, & tẽporis additamenta formetur. Ille facilè acquieturus est, dum ouum, cuius est, nec initium, nec finem esse

An Gallina prior, vel posterior.

30 sciat. Nam initiũ semen est, finis auis ipsa formata ouum verò seminis digestio. Cùm igitur semen animalis sit,& ouum seminis: ouũ sanè ante animal esse nõ potuit. Quod si rursus oua auium seminaria esse dicat, ipsũ quid semen sit ignorare dicã. Semen aũt ex Philosophorũ sententia, generatio est ad eius, ex quo est, similitudinẽ pergens. Quomodo itaq; queat ad similitudinem rei pergi, quæ nec dum est? Sic ẽt neq; semen ex eo, quod nondum subsistit, emanat. Verum de hac quæstione a Plutarchum, b Macrobium lector consulere poterit, qui exactè ea tractant. Nobis enim diutius ei immorari & locus,& tempus prohibent. Pariunt Gallinæ, Perdicesq; oua complura, vt Arist. tradidit,& Plinius ex eo repetijt,& quotidiana experientia docet, aliæ tamen alijs plura pro ætatis ratione: iuuencæ enim, teste c Plinio plura, quam veteres, sed minora,& in eodem fœtu prima ac nouissima pariunt. Quare Var-

Ouum non esse semen. Semẽ quod

a Sympos. 2
b Satur. 7.

Quot oua pariãt Gallinæ, & quæ plura.

c l. 20. cap. 33.

40 ro anniculas ad partum, aut bimas appositissimas dicebat. Confecta verò bruma parere ferè incipiunt atq; earũ, quæ sunt fœcundissimæ locis tepidioribus circa calendas Ianuarias, frigidis eodẽ mense post idus. Coeunt autem,& pariunt omnibus anni tẽporibus, exceptis brumalibus diebus, teste Arist. qui tamen alibi binos brumales menses excipit, quã postremam sententiã Plinius sequutus est,& experientia comprobat. Pariunt tamen nonnullæ & his diebus, sed raró. Sunt quę tam multa pariant, vt id bis etiam die faciant. Sed tales, teste Arist. citò pereunt. Hyperinæ enim, id est, exhaustæ, effœtæq;& aues,& plãtæ fiunt. Optima fætura est, quæ ante vernum ęquinoctium æditur. Post solstitiũ nata non implent magnitudinẽ iustam, tantoq; minùs quantò seriùs prouenere. Vnde dicebat M. Varro: Aiunt optimum esse partum æquinoctio verno, aut autumnali. Itaq; quæ antè, aut postea nata sunt,&

Optima fætura.

50 ẽt prima eo tẽpore, non supponenda. Sed de differentijs partus suprà diximus. Parituram sese Gallina clamore prodit, eodemq; peperisse se testatur, quod si impediatur, mox tamen sibi relicta cantum absoluit: eiusmodi cantũ Columella singulum appellasse videri potest, dum ait: *Parituras se Gallinæ testantur crebris singultibus interiecta voce acuta.* Sunt qui dolore eas, cùm pariunt, arbitrãtur. Ambrosius Nolanus quærens cur solæ Gallinæ parto ouo gracillent, siue cantent: An quia, inquit, tum maximè dolent, non eò quod exiens ouũ lesit, sed quoniam locus vacuus factus aerẽ suscepit frigidum, quo pacto,& lotium facientibus dum vesica inanita est, aerẽ, capiens dolorẽ mouet quendã. Verũ nunquid ob ingressũ in vuluã aerem doleant, si modò verũ est, quod doleant, alijs dijudicandũ reliquo. Profectò parere eas sine dolore ex Arist. colligitur, dum, vt antea quoq; diximus, testam membranã mollem

Parituram quomodo cognoscatur.

Singultus Gallinæ quid.

An cũ dolore pariãt.

fuisse scribat ante partum. *Testa,* inquit, *membrana mollis fuit. Id enim quod testa futurum est, perfecto ouo, durum ac rigidū ita modicè euadit, vt exeat adhuc molle. Dolorem enim moueret, nisi ita existet. Egressum statim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exigunt inest, relictaq; portione terrena.* Nec obstat, quod aliquando visa fuerint oua cruore suffusa, quale mihi allatum fuit vt XVI. Kal. Maij domi meæ natum, cuius putamen totum erat punctis, & maculis, & lineolis sanguineis truentatum, non enim id ex vteri læsione fieri putarim, sed potiùs ob diapedesim, seu transudationē copiosioris sanguinis, quo venas vteri plus æquo aliquando turgere contingit. *d* Oppianus scribit faciliùs parere, si festucam è terra ore apprehensam dorso imposuerint: sed credere illi sine superstitione hac in re non possum: scio tamen Gallinas parientes eiusmodi festucas sæpè ore contrectare, pericarphismumq; Plutarcho dici, cùm Gallinæ, vt scribit Theophrastus, quod Aristoteles etiam posuit, & est à Plinio repetitum, ædito ouo, ceu religione quadam sese, & oua lustrans; Illud etiam admirandum videtur, cur noctu tenera pariant, eademq; nisi ad magnam vsq; diei partem completa, ac dura. Sed hoc rursus admirabilius, quod quæ aliàs tenera erãt æditura, dura parturiant, si aliquas horas antelucanas viderint lucernæ lumen, ita vt sub ortum Solis cogantur, ea parere pauculo sale supposito, quo ingenio vtuntur gulæ magistri, dum oua recētissima sorbenda parãt. Causam huius rei reddere conatur *e* Ambrosius Nolanus hoc modo: quòd scilicet lumē ignis visum, sensumq; Gallinarū obtenebret, ac perturbet, quamobrem velut stupidæ, & ebriæ nihil cogitant de cibo parando, quærendoq; sed potiùs sileant, cubentq; ac facillimè se & capi, & tractari sinant. Quod si verò tempore lumen absit, tum anteculanis horis surgant, sedesq; deferant, cibū sibi quæsituræ, vnde veluti relicto officio concoquēdi ouū nisi post Solis ortū durescere queat. Cōcoquere verò tū maximè cū nihil videt, aut visu turbantur, signū est, quod obcæcatæ acu Gallinæ, Capiq; cæteræq; volucres mirificè pinguescãt. Solēt in Gallinarijs alueoli lignei, siue cistulæ vimineę disponi, in quibus Gallinæ sine ouorū detrimēto faciliùs parturiãt. Eiusmodi cistulas ēt vascula viminea appellant, Varro, & Colū Gallinarū cubilia Apuleius calatha, & lecticulas, cum ait. *Heus puer calathum fœtus Gallinaceo distinatum angulo solito collocato, ita vt fuerit iussum puero procurante Gallinæ consuetæ lecticulæ spreto cubili,* &c. Quibus verbis ēt indicat, suo æuo eiusmodi lectos in angulis Gallinariorum solere locari, vt nostri agricolæ hodierno tēpore adhuc ēt faciunt. Quod verò apud veteres ēt stramen vasculis illis imponerēt, colligo quodq; ex *f* Iuuenale.

Grandia præterea tortoq; calentia fœno
Oua adsunt ipsis cum matribus.

Libentius verò, & commodius pariunt, cùm iam prius ouum in nido conspiciunt: quamobrem cum aliqua oua tam propria, quàm aliena exorbent, aliquid marmor, vel similem lapidem candidum ad oui similitudinem efformatum nido imponunt. Ouum autem cùm perfectum est, & monstrositatis expers, bicolor est, forma tereti, & plenè spherali. Sed cùm in his animalibus, quorū partus numerosus est, monstra sæpe nascantur, & præcipuè in auium genere, earumq; potissimùm in Gallinis, vt *g* Arist. docet, itaq; quàm breuiter fieri poterit, de monstrosis partubus aliquid dicamus. *Eorum causam in materia esse, & putat, & probat* iam citato loco Philosophus, eam autem in Gallinis magnis quàm Columbis, quarum partus tamen etiam numerosus est, abundare, non modò, quod sæpe pariant, vt illæ, verumetiam quod multos simul conceptus intra se contineant, & omnibus temporibus coeant. Hinc ēt gemina parere plura. Cohærere enim conceptus, quoniã in propinquo alter alteri sit, quomodo interdum fructus arborum complures. Quod si vitelli distinguantur membrana, geminos pullos discretos sine vlla superuacua parte generari. Sin vitelli continuentur, nec vlla interiecta mēbrana disterminentur, pullos ex his monstrificos prodire corpore, & capite vno, cruribus quaternis, alis totidē, quoniam superiora ex albumine generentur, & prius (vitellus enim eis cibus est pars a t inferior postea instituatur, quãquam cibus idem, indiscretusq; suppeditetur. Albertus ēt propter corruptionem vitelli, vnde alimentū suppeditandum erat, pullum vult imperfectè formari, & quasdã partes in ipso non absolutas inueniri, aut simul coniunctas, vt in abortu animalis viuipari ante perfectionē linea mētorū fœtus. Non debebant itaq; antiqui eiusmodi mōstra prodigij loco habere, si ex nimia materiæ abūdãtia nasci certū est. Iulius Obsequēs author est, C. Claudio, M. Perpēna Coss. pullum Gallinaceum quadrupedem natū esse, & prodigij loco habitum. Ego aliquot monstrorum icones suo loco exhibiturus sum. Cæterum Gallinæ nonnullæ, vt idem Arist. alibi author est, oua mollia hoc est, sine testa pariunt vitio, quæ Albertus inter subuentanea annumerat. Nicander existimat eiusmodi oua parere propter ictū, vel propter multitudinem ouorū se inuicē cōprimentiū. Præterea Albertus ouū se obseruasse tradit prorsus sphericū

duabus

Oua cruore suffusa quare.
Vt facilius pariant.
d In exeut.
Pericarphismus quid.
Cur noctu tenera pariant.
e Emb. 160.
Cur alueoli in Gallinarijs ponantur.
Vascula viminea.
Gallinarū cubilia.
Calatha.
Lecticulæ.
f Satyr. 11.
Ouum cur in nido relinquitur.
Ouū perfectum quid.
Monstra in quibus animalibus maximè nascantur.
g l. 4. de generat.
Monstrorū causa.
Cur Gallinæ sæpè mōstra pariãt.
Gemini pulli vt nascãtur.
Pullus Gallinaceus.
Oua mollia, & sine testa vnde.
Ouū sphericū dupliciti testa.

duabus testis intectum, vna intra alteram, cum albumine aquoso tenui inter vtranq; absq; vllo vitello, & altero etiam albumine intra interiorem testam. Idem refert, hypenemia dari exteriori testa carētia, sed membranā tantū habentia, quæ testæ subijci solet. Putat autem hoc inde fieri, quoniam talia oua humida sunt, & aquosa, & exiguo calore prædita, maximè cibo si humido Gallinæ nutriantur. Sunt qui trilecita, id est, triplicis vitelli oua reperiri dicūt, eaq; in medio testæ plerūq; cauitatem habere, vt Elluchasim sese intellexisse scribit. Ornithologus enarrat, se aliquando ouū vidisse, cuius putamen ab altera parte extrema in angustum velut collum, instar cucurbitæ se colligebat. Mihi multa omnino sphærica visa, & 10 admodum exigua, quę ad Columbarū oua vix accederēt: vnū ēt quod adhuc in Musęo reseruo. Anserino haud minus, plicis, rugisq; insigne, quod Illustris Io. Bapt Barbazza Bononiensis mihi olim donauit. Sed videamus modo, an Gallus etiā ouum pariat. Etsi enim Aristoteles, alijq; veteres, quod sciā, nullam huius rei mentionē faciant, idq; ex recētioribus Albertus falsū esse scribat, tamen id alios viros doctissimos non credere tantum, sed ex experientia propria id scribere video: edere autem inquiūt, cùm iam decrepitus esse incipit, ac senectute confici, idq; nonnullis septimo, nono, aut ad summū decimoquarto ætatis anno euenire pro virum vel robore, vel imbecillitate, aut etiā concūbendi consuetudine, qua nulli non animantiū naturę vis deijciuntur, atq; eneruātur: tunc scilicet ex putrefacto intus seminis excremento, aut humorum colluuie conflari ouum existimant, ędiq; sub Caniculę 20 exortu, quòd tunc maximè ab ambientis calore expultrix lāguida in alite decrepita iuuētur. Taceo modò mihi bis, teruè à viris etiam non plebeis, sed fide dignissimis ouū allatum quòd è Gallo natum affirmabant. Sunt qui eiusmodi oua semper rotunda, ac orbiculata esse tradunt. Mihi tamen relatum est apud Ferrātem Imperatum Pharmacopæum Neapolitanū in celeberrimo eius Musæo oblongū videri. Ea verò quem hi visa sunt, erant rotunda colore modò luteo, buxeo, flauescēte, lurido. Item vix ante octiduū nescio quis ruptum ad me attulit, quod vitello omnino carere dixisses. Erat enim totum fermè album: inerat tamē quod media parte aliquo pacto flauesceret: habebat etiā quod iam quasi ad generationem vergeret. Quod verò nonnulli dicant testa carere, sed adeo duræ pellis esse, vt fortissimis ictibus resistat, id planè fabulosū esse existimo, vti etiā quod vulgus in tota Euro-30 opa existimat, ex eo basiliscum generari, *maximè si à rubeta, vel bufone excludatur. Leuinus Lemnius medicus præstantissimus propria* sese experientia comprobatum habere tradit, Gallum nō edere tantùm ouum, sed incubare etiam. Scribit autē in ciuitate Zirzæa, atq; insulæ huius ambitu duos annosos Gallos non tantùm ouis suis incubasse, verumetiā fustibus ægrè ab illo opere *abigi potuisse, atque ita, quoniam ciues eam persuasionem* concepissent ex eiusmodi ouo basiliscum emergere, ouum contrisse, & Gallum strangulasse. Verùm quicquid hic, alijq; dicant, ego ne iurantibus quidem crediderim, tantum abest vt Gallum id in fimo ponere, vt eius calore fœcundetur, aut ab incubantibus id rubetis basiliscum generari credam, vt nōnulli etiam nugati sunt. Haud interim negarim Gallū quid ouo simile ex conglobata intus putri concretione, maximè in vtimo eius senio, cū non amplius coit, 40 concipere, ouum *integrum vnà cum testa excludere minimè credam. Hoc enim in matri*ce perfici ratio dictat. Vt autem à viro totu fætum excludi nemo dixerit, ita neq; à Gallo, qui cùm Philosophorum, tùm Medicorum dogmatibus edoctus loquitur. Vnde relictis eiusmodi nugis, cætera, quæ ad huiusce auium generis procreationem spectant, prosequamur. *Supersunt* modò, quæ ad incubatū, & exclusionem pertinent. In incubatione tria maximè obseruanda sunt. Gallinarum, ouorumq; qualitas, tempus supponendi, & Gallinarijcura. Quod ad Gallinas attinet, *Columella* non omnibus incubationem permittendam esse asserit, quoniam nouellæ magis edendis, quam excubandis ouis idoneæ sunt. Et alibi veteranas ad eiusmodi incubationis munus obeundum eligendas præcipit, easq; maximè, quæ iam sæpius id fecerint, conandumq;, vt mores eorum maximè pernoscamus, quòd 50 aliæ meliùs excubant: *aliæ editos pullos* commodiùs educant. Sunt è contrario nonnullæ, quæ, & sua aliena oua frangunt, ac sæpè etiam exsorbent, quas velut omnino ineptas quamprimum ab ouis submouere conuenit. Varro etiam *illas* improbat, quæ rostra, & vngues acutas habent, & tales ad concipiendum potius, quàm ad incubandum commendat. Florentinus illa omnino aspernatur, quę spiculatis calcaribus non secus quā Gallinacei armantur. Item ijs oua subijci vetat, quę iam ętate florent, quòd tales plerunq; plura, quā alię pariāt, quales maximè bimæ sunt: Est tamē & ijs supponēdū, cū ab incubādi cupiditate, q̄ teste Columella, ferè cū primū partū consūmauerint, ab idib. Ian. incipere solet prohiberi nequeunt. Nā multa pariens, & nō incubās frequēter ægrotat, & moritur. Inhibetur verò

Oua sine testa.

Oua trilecitha.

Oui figuræ cucurbitæ.

Oua rotunda.

Gallus an pariat.

Gallus quando pariat.

Gallorum senium.

Basiliscum non generari ex ouo Galli.

In incubatione quid obseruandum.

Gallinæ incubationi ineptæ, & quando tamen eis oua supponēda.

Incubandi cupid. quomodo prohibeatur.

illa cupiditas pinnula per nares traiecta,& frigidæ aspersione. Circa oua,quę supponenda sunt,duo maximè considerare oportet,qualitatē nempe,& numerum. Ne sint itaq; subuentanea,seu hypenemia,sed Gallum expertarū Gallinarū,atq; hæc recentia,plena,quæ aquæ dulci iniecta submerguntur,in quibus soli obtenti semen Galli apparet, nihil aūt vacui,& si fieri potest,vetularū potiùs quàm pullastrarū Sed in eiusmodi ouorū electione inter Plinium, & Columellam insignis est contradictio, cùm ille intra decē dies edita laudet, vetustiora, aut recentiora infœcunda existimans:hic verò,etsi quæ decē dierū sunt,infœcunda non putet,aptissima tamen ad excludendum recentissima queq;iudicet.Sed malim ego hac in re Columellæ assentiri,eoq;magis cùm hunc sequi Albertum videam,qui etiam illud addit, oua quatriduana optima esse,minus verò probari infra aut supra hoc tempus nata:sed hæc Alberti determinatio quodam modo Columellæ aduersatur, qui dum recentissima,vt dixi, laudat, eò oua incubationi aptiora innuere videtur, quo ortui suo primiora existunt: quinimo obseruari vult, dum eduntur, ac signo aliquo natari,vt, quantò priùs fieri possit, glocientibus supponantur, cæteraq; vel reponantur, vel ære permutentur. Super quare inquisitæ à me nostræ mulierculæ,Alberti potius,quam Columellę preceptū sequēdum prędicant,quia inquiunt recentia vnius diei,vel etiā duorum supposita irrita,& putrida fiunt. Verum etsi quandoq; oua omnibus iam dictis bonitatis signis prędita sint,fit tamen vt nonnunquam minimè fœtum excludant idque vel incubantis,vel quę ea ędidit Gallinę culpa. Eorum enim quæ pariunt nonnulla quandoq; infœcunda sunt,quamuis ex coitu conceperint, quod inde colligimus, quia nullus ex ijs prouenit fœtus, licet diligentissimè incubatu foueantur. Sunt verò potissimū sterilia,vel quia subuentanea sunt,vel alias ob causas,quas ad quatuor hasce Albertus redigit.Primò propter corruptum albumen,ex quo partes pulli formari debebant.Secundò propter vitelli corruptionem,vnde suppeditandum erat alimentum , nam sic pullus imperfectè formatur , & partes quædam in ipso absolutæ non inueniuntur, & non coniunctæ, sicut in abortu animalis viuipari ante perfectionē lineamentorum fœtus. Albumine verò corrupto, nihil omnino per totam incubationē formatur,sed ouum totum marcidū euadit,& fœtidū,vti sanies corrumpitur in apostemate. Tertiò contingit ouū vitiari membranarum,& fibrarum,quę per albumen tendunt,culpa:Nā corrupta tunica, quæ continet vitellum, humor vitellinis effluit, & confunditur cum albumine; itaque impeditur oui fœcunditas. Corruptis verò fibris, corrumpuntur,& venæ,& nerui pulli, impeditur eius nutrito, compago destructis ligamentis dissoluitur, & læsis neruis sensus amittitur. Quartò propter vetustatē, exhalante spiritu,in quo est virtus formatiua : vnde vitellus pondere suo penetrat albumen,& ad testam fertur in eam partem,cui incumbit ouum. Hisce igitur quatuor modis oua infęcunda fieri cōtingit.In secundo quidē modo,vt hoc iterum repetamus,aliquando accidit,quod humoribus curruptis partes igneę combustæ ferantur ad putamen,vnde ouum in tenebris lucet, quemadmodum truncus arboris putrefactæ,cuiusmodi ouum sibi visum in regione Corascena Auicenna testatur. Sunt & alij fortè corruptionis ouorum modi,sed qui sub iā dictis facilè cōprehendi possūt. *Deprauantur*, inquit [h] Aristoteles, *oua & fiunt, quæ vrina appellantur, tempore potius calido, idq; ratione. Vt enim vina temporibus calidis coalescunt fæce subuersa: hoc enim causæ est, quod deprauentur: sic oua pereunt vitella corrupto. Id enim in vtriusq; terrena portio est. Quamobrem & vinum obturbatur fæce permista, & ouum vitello diffuso. Multiparis igitur hoc accidit meritò, cum non facilè omnibus calor conueniens reddi possit, sed alijs deficiat, alijs superet, & quasi putrefaciendo obturbet*. Hæc ille: quæ verò vrina vocat, Plinius alijs cynosura vocari scribit, fortè quòd æstate, vt diximus,& sub cane magis vrina fiant:quia ēt canicularia dicuntur. Cælius οὔρια oua (modò οὔρια eadem sint,vt videtur,cum vrinis) quasi fluctuosa dici putat:nam οὖρον,inquit, ventum dicunt: quo argumento etiam ab Homero multos dici οὐρῆας coniectant periti, & recenset Eustathius διὰ τὸ ἄγονον, id est,ob insitam non gignendi proprietatē, quòd eorū semen sit ἀνεμαῖον, id est spiritosum,& proinde fœcūditatis nesciū:& rursus,vbi quęrit, vnde eiusmodi oua fluitēt? Ratio, inquit,erui illinc potest,quòd aquescant,ac spiritus contabescētia cōcipiant plurimū:qua ratione colligitur & illud,cur in aqua pereūtes,primò quidem impetere: mox vbi cōputrescere cœperint, emergere, ac fluitare soleant. Etsi tamē spiritu ita intus concepto aquæ innatantia putredinē suā testentur eiuscemodi oua, ac proinde infęcunditatem,nō ergo subuētanea seu hypenemia sunt,vt Calepinus perperam exponit, nā hypenemia sine Galli congressu Gallinæ pariunt, sed ita fiunt iam dictas ob causas, quibus demum addere potes, quando ab incubante Gallina relinquuntur, atq; hinc fortè Florentinus, qua die subditurus es oua, non vnam tantùm Gallinam, sed tres, quatuorue

Quid circa oua considerandū.

Controuersia inter Pliniū & Columellam.

Oua fœcunda cur aliquando pullos non edant.

Oua cur sterilia.

Oua vrina quæ.

h lib. 3. de Gen. c. 2.

Vinum vt corrūpatur.

Cynosura oua quæ.

Οὔρια.

Canicularia oua.

Οὖρος *quid.*

Submersi primò fundū petunt, ac postea natant, & cur.

Calepini error.

quatuorue superponi præcipit. Sed quærat modò hìc quispiã, qua ratione cognoscatur, si quid ex illis nasciturũ sit. Certa quidem illius indicia statuere difficillimum esse puto. Tradit tamẽ Albertus oua incubationi idonea quarto die sanguineas habere venas: eo itaque tempore ad solis radios examinari possunt, & in quibus venæ apparent, rursus supponi, alia minimè. Videat autem, quisquis introspexerit, si eadem die in acutiore parte clara appareant, hoc est, vt Plinius loquitur, *cùm purus, & vniusmodi pelluceat color* nam talia ad generationem inepta sunt, itẽ in quibus Galli semen tunc non apparet, teste Varrone, Albertus septimo rursus die inspici iubet & si quid est, quod Soli obtentũ non videatur alteratũ, 10 abijci, ceu subuentaneum, & inutile. Sed in eiusmodi exploratione ouorũ obseruandũ maximè est, vt caueat inspector summoperè, ne cõcutiantur. *Concuti enim*, vt Plinij verbis vtar, *experimento vetant, quoniam non gignant confusis vitalibus venis*. Sciendum ẽt tot denuò substituti posse, quot pro infœcundis reiecta fuerint. Reijciantur deniq; omnino hypenemia, nã quamuis partes videantur habere omnes, tamen principio carent, quod à maris semine affertur: quapropter animata non sunt, vt dilucidè *i* Aristoteles docet: qui ẽt tria potissimùm aliàs indicia adducit, quibus huiusmodi oua ex alijs distinguas. Ait enim alijs minora esse, & plura numero gigni, ob vnã eandemq; causam. Rario est, quia cùm imperfecta sint, minus augentur, & quia minus augẽtur, plura numero existunt. Deniq; minus esse suauia, quia minus concocta. Nam concoctũ in quouis genere suauius est. Ne itaq; qui oua suppositurus, à 20 venditoribus decipiatur, qui sæpe subuentanea pro fœcundis ignaræ plebeculę venditant, fugiat parua, & quorũ magnam haberi copiã videt, eligat maiora, eorumq; aliquo primò vescatur, vt ex dulci sapore cętera seminis participia diuinet. Collectis modò ouis fœcundis, eorũ numeri etiã ratio habẽda est, si veteribus credimus. Quotquot enim de agricultura scripserunt, ferè omnes impari numero subijci iubent, idq; hodie nescio quàm verè muliercul æ nostræ obseruant. Nam reuera res nõ videtur superstitione carere, nisi Pythagorę fortè dogmata sapere dicamus, qui summum bonum in numero impari ponebat. Variant verò eiusmodi numerũ cùm pro vniuscuiusq; Gallinæ natura, tũ ẽt pro diuersitate temporis anni. Si Gallina fœcunda est, Florentinus nõ plura, quã viginti tria supponi iubet, pauciora verò, cùm talis non est. Varro, & Plinius negant, plus viginti quinq; oportere incu-30 bare, quamuis ẽt propter fæcunditatem plura pepererit. Columella primo tempore, id quod est mense Ianuario, nõ plura quàm quindecim subijci vult. Martio nouem decim, nec pauciora, vnum, & viginti Aprili, & tota æstate vsq; ad calendas Octobris. Sed nostræ mulieres semper ferè nõ vltra septemdecim, vel nouemdecim glocientibus incubanda exhibent. Eligendum etiam tempus est incubationi maximè idoneum: siquidem totum anni tempus tale non est. Præfertur autem velut præstantissimum æquinoctium vernum, hoc est, à vigesima quarta die Martij vsq; ad nonas Maias: nam quæ post illud tempus incubantur, pullos edunt, qui plerunque, quia tardiùs nati, nullam aliã eo anno vtilitatem hero, quàm ad mensæ vsum, apportant. Quinimo Columella author est, ab æstiuo solstitio bonam pullationem non haberi, quòd ab eo tempore, etsi facilem educationem habeant, iustum tamen 40 non capiant incrementum, probandam itaque ęstiuam educationem. Et Longolius pullos maturos dici posse putat primo vere exclusos: serotinos verò qui særiùs eduntur, quos patria lingua autumnales vocari asserit, eos ait sub veris initio needũ parere, quemadmodũ quos maturos vocat; quamobrem, inquit, non ad pullationem, sed ad veru aluntur. Alibi etiam Columella post Octobrem superuacuam incubationis curam esse scribit, quoniam frigoribus exclusi pulli plerunque intereant. *k* Plinius tamen ad Calendas Nouembris vsque tempus extendit, & terna dena etiã supponi iubet, sed ab eo die vetat, donec bruma conficiatur: admittit denique hyemalem incubationem, sed pauciora tunc incubari cupit, non tamen infra nouena. Incubent itaque Gallinæ quoties glociunt, & Gallinarij sint exclusos frigore pullos loco calidiori enutriri. Porrò & Lunę ratio habenda est in suppositione. 50 Nam in defectu illius prohibetur; & dum noua est, vt Plinius monet, vel saltem dum crescit, hoc est, à nouilunio vsque ad decimam quartam diem, laudatur. Oua enim ante nouilunium subiecta, Varro & Plinius non succedere inquiunt, hoc est non producere pullos, Florentinus tabescere, & corrumpi, eò quòd à plenilunio vsq; ad nouilunium euanescant, vt in conchilijs etiam obseruamus, & è contrario omnia a nouilunio vsq; ad plenilunium repleantur, & humectentur. Columella semper quidem considerari vult, vt luna crescente supponantur, verùm nisi à decima, postquam creuerit die vsque ad quintamdecimam: idque Palladius comprobat, & Tragus à mulierculis in Germania etiamnum obseruari scribit. Ex huiusmodi autem suppositione eam vtilitatem dimanere inquit, quòd pulli in crescente

An fæcunda futura.

Oua quæ abijcienda.

Oua incubata non concutienda, & cur.

i l. 2. de gener. c. 3.

Oua hypenemia vt noscantur.

Quo numero oua supponenda.

Pythagoræ dogma.

Numerus ouorũ cur varietur.

Tempus incubationi idoneũ.

Pulli autũnales quos Germani dicant.

k li. 18. ca. 26.

Luna crescente oua supponuntur.

Suppositionis modus optimus.

scente

ſcente iterum luna excludātur: & reuera hic incubandi modus ſatis laudari nequit, dignus vt ab omnibus inſtituatur. Hiſce itaq; omnibus ſedulò obſeruatis, Gallinas includere oportet, vt tam inter diù quā noctù, ac in ſumma ſemper incubēt, niſi dū cibus potuſq; exhibendus eſt. Id autem fiat manè, & veſperi. *Cùm volumus*, inquit Florentinus, *vt ouis Gallina incubent, ſtramen nitidum eſt ſubſternendum, & in eo imponendus ferreus clauus: quòd is videatur vim habere quoduis vitium propulſandi*. Erant autem veteres in ſupponendis ouis admodum diligentes, ne dicam ſuperſtitioſi, vt ex hoc Columellæ, cuius, ni fallor, conſtet. *Supponendi conſuetudo*, inquit, *tradita eſt ab ijs, qui religioſius hæc adminiſtrant, huiuſmodi, Primum quam ſecretiſsima cubilia eligunt, ne incubantes matrices ab alijs auibus inquietentur: deinde antequàm conſternant ea, diligenter emundant paleaſq; quas ſubſtraturi ſunt, ſulphure, & bitumine, atq; ardente teda perluſtrant, & expiatas cubilibus inijciunt, ita factis concauatis nidis, ne ab aduolantibus, aut etiā deſilientibus euoluta dicidant oua.* Caueat Gallinarius, ne oua multum manibus moueat. Nam venæ, & humores, dum vertuntur facillimè vitiantur, quod vel inde conſtat, quia cum Gallina in occulto incubat, oua omnia fœcunda fiant: manibus verò hominum tractata plurimum corrūpantur. *l* Conradus Heresbachius ſibi compertum eſſe tradit quaſſata claudos produxiſſe pullos. Quare curator, dum ea vertit, cum ſumma dexteritate id facere debet. Debet autem ea neceſſariò vertere ex Varronis, & Columellæ præcepto, vt æqualiter concaleſiant. Subſtramen ſæpius tollat, & recens aliud ſubijciat, alioqui ex acere vteri pulices oriuntur, & cætera huiuſmodi animalcula, quæ Gallinam conquieſcere non patiuntur: ob quam rem oua aut inæqualiter matureſcunt, aut conſeneſcunt. Columella monet, vt cibus iuxta ponatur, vt ſaturæ ſtudioſiùs nidis immorentur, neve longiùs euagantes oua refrigerent: quare commodè ſeorſim ab alijs recludentur. Curabit etiā omnino, ſi aliquæ nolint aſcendere vltrò, vt ad incubandi munus redeant, coactæ etiam, ſi neceſſitas vrgebit, item ſi quæ vnguibus earum læſa, vel pacta ſunt, oua remoueat: Die vndeuigeſimo animaduertat, an pulli roſtellis oua pertuderint, & auſcultet, an pipiant. Nam ſæpè propter craſſitiem, putaminum erumpere nequeunt. Itaq; hærentes pullos manu eximito, & matri fouendos ſubijcitò, idq; non amplius triduo. Nam quæ poſt illum diem ſilent oua animalibus carent, quare & remouenda ſunt, ne Gallina diutius incubans inani ſpe pullorum detenta, effœta reddatur. Mirabile magnum, quia non planè comprehenditur, inquit Petrus Gregorius virtus, & omnipotētia Dei, quia pullus intra oui corticem concluſus, antequam putamen effringat, pipiat ales factus intra concluſus poſt vndeuigeſimum diem ab incubitu Gallinæ in oua. Porrò ſupponere etiam Gallinis diuerſi generis volucrum oua nō tā noſtro æuo, quā apud veteres vſitatū fuit. Nam præterquā quod Plinius id, alijq; Geoponici tradunt etiā apud Ciceronem legimus: *Anatum*, inquit, *oua Gallinis ſæpe ſupponimus*. Quomodo verò ea, necnon Anſerina ſubijciantur, ſuo aliquando loco Deo volente, docebimus, vti etiam abundè de Phaſiano diximus. Quod ſi verò quis, vel mares, ſiue Gallos ſine fæmellis, & è contrà fęmellas ſine maribus naſci velit, id ita præſtabit. Oua eliget oblonga, & faſtigio acuminata, ſi mares volet: ſin fæminas, quæ rotundiore, & parte ſui acutiore obtuſa, orbiculum habent. Ita enim legendum eſt apud Ariſtotelem, vbi ex correctione Alberti contrà ex rotundioribus mares, ex acuminatis fæminas prodire legitur. Et multi ſanè Ariſtotelis veterem textum, ita verè legi ſolere putant, quòd poſteriores Geoponicos in hac determinatione ab illo nihil recedere videant. Nam Marcellus Virgilius cùm Columellæ, & Ariſtotelis de ſexu ouorum diſcernendo ſententias contrarias, vt credebat, recitaſſet: *Eſt ſanè*, inquit, *in natura grauis author Ariſtoteles. Columella tam villaticam poſtionem ex quotidiana obſeruatione, & experientia docebat: nec noſtrum eſt inter tam graues authores tantas componere lites.* Quaſi verò Columella ab Ariſtotelis ſententia recedat, quod ſanè nequaquam facere quiuis dicturus ſit, qui hæc verba eius leget. *Cùm quis volet*, inquit, *plurimos mares excludere, longiſsima quaque, & acutiſsima oua ſubijciet, & rurſus cum fæminas, quàm rotundiſsima.* Sed præter Columellam ipſemet Plinius vbiq; ferè, in animalium natura Ariſtotelis interpres ita ſentit, dum ait. *Fæminas edunt quæ rotunda gignuntur, reliqua mares.* Hoc idem ſentire videtur *m* Horatius, vbi oua oblonga gratioris ſaporis eſſe ſcribit, inquiens.

Longa quibus facies ouis erit, illa memento
Vt ſucci melioris, & vt magis alba rotundis
Ponere namq; marem cohibens calda vitellum.

Contrà Albertus, cùm Auicennam ſcribere aliter videret, propriam nobis experientiam obtrudere non eſt veritus, veterumq; Ariſtotelis textum immutauit, vitiumque non ex dictis Philoſophi, ſed ex peruerſa ſcriptura fuiſſe arguit. Verùm quicquid ille dicat, vetus il-

Incubandi leges.
Claui ferrei vis.
Oua quomodo tractanda.
l lib. 4. de re ruſt.
Curatoris Gallinarij munus.
Subſtramen cur mutandum.
Quomodo cibandæ incubantes.
Quando pullum pipiat.
Oua aliarū volucrum Gallinis ſupponi.
Vt Galli ſoli, vel ſolæ Gallinæ naſcantur.
m l. 2. ſer.

la lectio

la lectio vera eſt, & genuina Ariſtotelis, quàm ſcilicet Horatius, Plinius, & Columella, qui vt dixi, ex proprio periculo tradebat ſcriptis, cum probarunt. Nec tanti apud me ponderis Auicennæ patrocinium eſt, vt non potiùs Ariſtoteli grauiſſimo in naturæ arcanis authoris adhærere velim: nec deniq; me mouet ratio illa, quam citante Cælio Albertus adducit, nimirum virtutis perfectionem in maſculinis ouis æqualiter ambire, extremaq; continere, in fœminis verò à centro, in quo ſit vitalis calor, materiam longiùs abire. Quinimo contrà euenire arbitror. Qui enim non videat in rotundis calorem magis diffundi, in oblongis ab vna potiorq; parte conglobari? Nec eſt, quòd experientiã eius magni faciamus, eam enim in multis alijs obtrudit, quæ æquè fa ſa ſunt, & minus veriſimilia. Igitur, vt parerga iſtæc concludamus, ſenſit Ariſtoteles, & ſcripſit ex rotundis progenerari fæminas, ex acuminatis mares. Nunc verò in textu Ariſt. tam Græco, quam Latino legitur, prout Albertus correxit, vel potiùs corrupit. Vetus verò Ariſtotelica lectio eſt, illa, quam vitiatam ille dicit. Cæterum nunquid modò, ex oblõgis mares, vt vetus lectio habet, & ex rotundis fęminæ, vel contrà procreentur, Gallinarius ſuper hoc eſſet conſulendus. Ego priorem lectionem, vt dixi, libenter amplector, gaudeoq; me cùm Ariſt. in ea hæreſi eſſe, vt ex acutis ouis mares gigni, credam, eoq; magnis cùm Plinium Ariſtotelicum, & Columellam omnes villicationis conſultiſſimum comites erroris, ſi error fuerit habeam. Mulieres medius fidius noſtræ ex acutis mares, & è contrà ex rotundis fæminas procreari aſſ runt.

Vt omnes pulli fæminæ naſcentur.

Ornithologus ex ſuorum relatione tradit, oua, vt ex eorum ſingulis omnibus fæminæ generentur ſubijci oportere, dum Luna plena eſt, eaq; ad hoc præferri, quæ in plenilunio ẽt nata ſunt, item ita obſeruandam temporis rationẽ, vt in plenilunio ẽt excludantur. Verùm arduum fuerit oua in plenilunio nata, in plenilunio rurſus excludere. Nam ſi illa aliquot diebus reſerues, antequã ſupponas facilè euaneſcunt, vt in his, & conchilijs ẽt fieri paulò ante diximus: ſin mox ſupponas, in plenilunio non excludes. Solent enim viginti plerunq; diebus incubationis tempus abſoluere.

Quando pulli citius excludantur.

Excludunt tamen celeriùs, teſte Ariſt. æſtate, quam hyeme: æſtate nempe duodeuigeſimo (vndeuigeſimo habet Plinius) hyeme aliquãdo vigeſimo quinto die. Sed fortè id de locis calidioribus intelligendum eſt. Nam Albertus hyeme vigeſimonono die exire pullos dixit. Diſcrimen tamen etiam auium eſt, vt idem Ariſtoteles author eſt, quod aliæ magis fungi officio incubandi poſſunt.

Vt pulli verſicolores naſcantur.

Sunt qui aſſerant, idq; in libello quodam Germanico manuſcripto, ſe legiſſe Ornithologus prodidit, pullos eo colore naſci, quo oua incubanda tincta fuerint. Alij iubent, vt auiaria, ſeu caueæ, quibus includũtur, congrediuntur, pariunt, incubant, & excludunt, ſuſq; deq; & ex omni parte albis velaminibus obtendantur, vt in Phaſiani hiſtoria ẽt diximus.

Vt pulchri gignantur.

Si quis verò pullos cupiat excludere viſu iucundiſſimos, Palumbum marem cùm Gallina coire curabit, aut Perdicẽ, vel Phaſianũ. Cuius coitus modum in Phaſiano diximus, & hìc ſponte omittimus. Perdices copia libidinis gaudent, & cum diuerſis ſalacioris generis auibus commiſcentur, coeuntq; inter ſe, & ſobolem ſuſpiciant, vt in Gallinis, vnde ex Gallina, & Perdice, & in primi fœtus communi generis vtriuſq; ſpecie generantur, ſed tempore procedente, diuerſi ex diuerſis prouenientes, demum forma fæminæ inſtiti euadunt. Hæc ex Ariſt. ſcribit *n* Io. Bapt. Porta.

n l. 2. Ma. c. 14.

Ex Columbo, & Gallina pullus cõmixtus.

Quo loco etiam dicit ex Gallina, & Columbo, ſi miſceantur, pullum procreari commiſtum ex vtroque. Sit, inquit Columbus iuuenis, Tunc enim temporis feruet in eo ardor coeundi, & fæminis ſuperfluitas. Senex enim coire non poteſt. Omni enim tempore coeunt Columbæ, & fœtant æſtate, & hyeme. Erant nobis domi Columbus cælebs, & Gallina vidua: Columbus ſatis amplo corpore, & ſalax: Gallina parua ſiue nana: vnà verſabantur, vnde tẽpore veris Columbus Gallinam ſuperuenit, quæ ſuo tempore oua dedit ab ea incubata excluſa ſunt, pulloſq; ex vtroque miſtos nobis protulit ab vtroq; genitore retinentes effigiem. Magnitudo corporis, capitis forma, & roſtri erat Columbi, pedes Gallinæ, pluma quã albiſſima, & criſpa, pedes pennis operti, atque vt Columbus pipiebat, maximi nobis fuerit oblectamenti, & iucunditatis quique non alibi quàm in cubili, aut mulierum ſinu quieſcebat.

Pullus Gallinaceus vt quaternis alis proueniat, & totidem pedibus.

Docet item alibi ex Ariſt. quonam modo pullus Gallinaceus, quaternis alis naſcatur, quaterniſq; pedibus. Ouo inquit, ſeligito, quę bina comperies habere boleta, pellicula quadam non tenui intercuſante, ſed albumina cõtinentia, quæ fœcũdiores ferè Gallinæ aſſolent parere: ex magnitudine cognoſces: patetq; intuentibus Soli exponendo, exuperante ẽt materia productum, & plurium ſeminum cõmixtu, ſemenq; habeat pullorum glocienti Gallinæ iam ſupponas excubanda, vt ſuo inſeſſu foueat ea: elapſo iam debito tempore tales excludet fœtus, pedibus, aliſq; quaternis, curabis vt commodè edocentur. Si autem membrana diſterminabitur, gemini diſcreti pulli generantur, ſine vlla ſuperuacua parte. Sic enim & biceps naſcetur ſer-

pens,

pens, & animal omne, quod ouo excluditur: ſi tale euenerit, non mediocris erit admirationis ſæpius enim monſtra in prolificis animalibus, & multiparis, quam in minus fœcundis, & imperfectioribus animalibus naſcuntur: in alijs verò facilitas generationis præualet: vnde in vilioribus animalibus facilius monſtra proueniunt, quam in nobilibus. Hæc itaq; omnia Porta, *h* qui etiam docet, quomodo Gallus, vel Capus in mortuæ, vel educere pullos Gallinę nolentis locum ſuccedat. Iubet aũt illi oſtendi pullos, & blandè manibus dorsũ pertractando præberi cibũ, vt manibus edere aſſueſcat, & cicur fiat. Nox pectus deplumando vrticis perfricari atq; ita paucis interiectis horis adeo optimè pullos recepturũ promittit, & cibum eis exhibiturũ, vt vix vnquam mater Gallina tale fecerit. Verũ ipſemet *i* Ariſtoteles Gallos nonnullos viſos eſſe teſtatur, qui cum fortè fęmina interijſſet, ipſe offitio matris fungerentur, pullos ductando, fouendo, educando, ita ne de cætero, vel cucurire, vel coire appeterent. Et *k* Ælianus Galli laudes proſequens. *Matrice Gallina*, inquit, *extincta ipſe incubat, & pullos ex ouis excludit: ac tum ſilentio vtitur*. Idem ẽt teſtatur *l* Plinius, *Narrantur*, inquiens, *& mortua Gallina maritis earum viſi ſuccedentes inuicem, & reliqua fœtæ more facientes, abſtinenteſq; ſe à cantu*. Quæ cum ita ſint, Gallo aliquando abſq; hominum opera, Gallinarũ officio functos fuiſſe manifeſtò conſtat. Quod ſi verò nec Gallina, nec Gallus excubare oua velint, nondum deſperandum eſt: nam præterquam quod vterq; immutari poſſit: poſſunt ẽt in primis ab homine perfici, teſte Plinio, qui Liuiam Auguſtam ait ouum in ſinu fouendo excluſiſſe, vt poſteà dicemus, & antè ẽt diximus, indeq; fortaſſe nuper inuentum eſſe, vt oua in calido loco impoſita paleis igne modico fouerentur, homine verſante pariter, vt ſtato tempore illinc erumpere fœtus. Sed vetus Ariſtotelis præceptum eſt, ſi aut tempus, ſi bene temperatum, aut locus in quo oua manent, tepidus, non auium tantum oua concoqui ſine parentis incubitu, ſed quadrupedum ouiparorum ẽt. Et alibi ita ſcribit: *Incubitu auium oua excludi naturæ ratio eſt: non tamen ita ſolum oua aperiuntur, ſed ẽt ſponte in terra, vt in Ægypto obruta fimo pullitiem procreant*. Cuius rei Diodorus Siculus etiam meminit his verbis: *Quędã ſuo ſtudio adinuenta ſunt, vt qui* (loquitur autem de Ægyptijs) *aues, aut Anſeres nutriunt, præter carũ, quæ apud alios homines habentur procreandi nomina, vt in numerum dictu mirabilẽ auium euadant: non enim oua incubant aues, ſed ipſi ingenio, & naturali arte educant fœtus*. De eiſdem populis ita *m* Paulus Iouius: *Apud Ægyptios magna copia eſt pullorũ Gallinaceorum. Nam apud illos Gallina ſua oua non incubant: ſed ea in clibanis, tepore ſenſim adhibito, ita fouentur, vt mirabili arte cõpendioq; pulli intra paucos dies progignantur, ſimul, & educantur, quos illi non numero, ſed menſura venales habent. Modiolum ſtatuunt ſine fundo, quem vt compleuerint tollunt*. Et Tragus deniq;, *In Ægypto*, inquit, *circa Alcairum oua arte excluduntur: clibanum parant cum multis foraminibus, quibus oua diuerſa, Gallinarum, Anſerum & aliarum auiũ imponunt, tum fimo calido integunt clibanum, & ſi opus fuerit ignem circumq; faciunt, ſic ouo ſua quæq; tempore matureſcunt*. Verum in eo Iouius, & Tragus à Diodoro, & Ariſtotele diſcrepant, quod hi nulla clibani facta mentione, oua tantum fimo obruta pulitiem procreare dicant: quare dicendum eſſet Ægyptios nunc diuerſo modo, quam ſolebant olim, pullos excludere, cum tamen talis excluſio celeriter abſolueretur, vt vel ex hoc colligo, quod, vt Ariſtoteles pariter teſtis eſt, quidam potator Syracuſis, ouis ſub ſtorea in terra poſitis, tandiu pitaret donec ouo fœtum ederent. Iam verò, & cùm in vaſis quibuſdam tepidis eſſent coniecta ſponte ſua pullos edidiſſe, idem *n* Ariſtoteles author eſt. *Si Gallina non incubet*, inquit Democritus, *hac induſtria complures habebis pullos. Qua die incubanti Gallinæ non ſubijcis, eadem ſtercus Gallinaceum accipiens idipſum contere, cribraq; ac deniq; in vaſa inijce ventricoſa, pennas illis Gallinarũ circumpone. Poſt hac aut in figura recta imponito oua, ſicut pars mucronata supernè tendat, ac dein rurſus ex eodem fimo tandiu illis inſpergito, donec vndiq; inducta videantur. At vbi duos, aut tres dies primos ſic intacta eſſe oua permiſeris, ſingulis poſtea diebus illa conuertito, cauens ne contingantur mutuò vt videlicet ex æquo incaleſcant. Poſt vigeſimam autem diem, dum ſub Gallina oui excludi incipiunt, inuenies ea, quæ in alueis ſunt, circumfracta. Ob quam nimirum cauſam etiam inſcribunt diem, qua ſupponuntur, ne dierum numerus ignoretur. Vigeſima itaque die putamen extrahens, pullos in cophinum conijcito, eos alens delicatiſsimè. Alciſe etiam Gallinam, quæ moderabitur omnia*. Hæc Democritus, Andrea à Lacana interprete, qui Græcam vocem γάστρας vaſa ventricoſa interpretatur: Cornarius ventriculos: Hieronymus Cardanus, qui hunc locum in libros ſuos de ſubtilitate tranſcripſit, puluinaria, his verbis: Puluinaria duo reple ſtercore Gallinarum tenuiſſimè trito: inde plumas Gallinarũ anecte conſuendo vtrique molles, ac denſas. Oua verò capite tenuiore ſuprà extante, collocata ſuper alterũ puluinar. Deinde reliquum ſuperpone in loco calido, permitteq; immota duobus diebus: poſt verò ad vigeſimam vſque diem, illa ſic verte, vt vndique æqualiter foueantur: inde ſtata

die quæ

h lib. 4. Me. Nat. c 26.
Vt Gallus aut Capus Gallinæ munere fũgatur.
i l. 9. Hiſt. c. 49.
k l. 4. c. 29.
l l. 10. cap. 11.
Incubatio abſq; Gallina, aut Gallo.
Liuia Augusta ouũ fouens, & excludens.
Oua calore loci excludi.
m l. 18. hi.
Portator tamdiu potat donec oua excludatur.
n In Geoponicis.

die, quæ iuxta vigesimam primam est, pipillantes iam ex ouo sensim educito. Ego etsi hoc etiã modo oua excludi posse ratio loqui videtur: video tamen aliud sensisse Democritum, verbis eius Græcis diligentiùs examinatis, & placet gastranuas ventriculum vertere, vt priùs in tale vas intelligamus fimum injjciendum, tum super fimo imponendas plumas (vt ἐπιβάλλει potiùs quàm περιβάλλει legitur) in plumis oua: postremò rursus fimum addendum donec contegantur oua. Sed vt vt est, o Porta hoc à se diligentissimè expertũ non successisse scribit, nec quomodo succedere possit, sese conijcere posse. Hoc ét addens quod qui clibanum laudant, modum nõ ostendat, quo id fieri possit. Vnde quæ ipsemet fecit, & ab alijs factitata vidit minutissimè demõstrat. Vt paruo labore, & sine Gallinis quiuis oua clibano calido excludere possit, vas fieri vult ligneum, valde simile dolio, rotundum, cuius diameter tantæ sit longitudinis, quantum capiat brachium intromittendum, vt oua componere, & cõuertere possit: altitudo quatuor pedum. Hoc tribus tabulatis intus, in quatuor partes diuidemus. Sit primum sexquipedale, secundum paulò maius pede, tertium pedale, quartum omnium minimum. Habeat vnaquæq; cellula tabulatis diuisa suum ostiolum latitudine quantum brachium immiti possit, suaq; opercula, vt aptè claudi, & reserari possint. Primum, & secundum tabulatum ex tenuibus tabellulis, vel viminibus contexta, sint tertium sit æneum, fornicatum, postremnm ligneum, solidumq;. Primùm, & secundùm tabulatũ in centro foramen habet, latitudinis triũ digitorum, per quod æneus canalis, vel ferreus, stanno sublitus. Is supra secundum tabulatum ad medium pedẽ semper emineat, sic & in inferiori, sed in imo patentioris fiat oris ad modum pyramidis, vel infundibuli, vt concinne calorem, & flãmam soppositæ lucernæ excipere possit. In secundo tabulato canalis circa supremũ locum perforatus sit, vt inde exhalans calor, locum tepidè foueat, & oua ex superiori parte calescant, vt Gallinæ faciũt. Super hęc tria tabulata spargatur scobs lignea, quæ ibi aptissimo operi videbitur. Scobs circa dolij latera erectior, in medio minus: in imo, vbi canalis, depressior, vt ouo supra eam incubantia calorẽ vndiq; à canali prouenientem excipiant. In tertio tabulato, vbi canalis terminatur, sic circa latera depressa, in medio circa canalem altior: supra scobem linteus extendatur subtilis, si deturpatur, vt denuo lauari possit, & exclusi pulli supra illũ ambulare possint. Singulis tabulatis cẽtena oua accommodetur, plus, minus. Retusa oui pars infrà, acuta sursũ vergat Parietes dolij supra scobem extantes intra cellulas, & superna pars tabulati, ouillis pellibus contegantur, vt suo tẽpore calorem retineant. Inferiora cellula sub infundibulo lucerna accõmodetur accensa, in initio binis ellichnijs, in fine tribus æstatis tẽpore, sed hyeme initio tribus, postremò quatuor, aut quinq;. Feriat lumen in medio infundibuli, vt per canalẽ ascendens calor, æquè cellulas concalfaciat. Locus in quo hoc vas steterit, sit tepidus, & solitarius. In inferiori parte, vbi accensa lucerna nõ oportet oua accõmodare, quia calorem non habet oua excludenda aptum Sed vbi pulli madidi, quam primùm ouis excluduntur, hic claudantur, vt tepido flãmę calore madorem exiccent: bis, teruè singulis diebus animaduertendo, si calor remissus, tepens, aut intensus sit. Quod ita cognoscemus: ouum è cellula extrahemus: & supra oculum ponendo optimè experiemur. Nam si offendit, intensus est: si insensibilis, remissus. Intensus calor excoquit oua, remissus irrita facit. Ob id lucernæ lumen addendo, & minuendo exæquatum reddes. Post quartum diem, à quo oua fieri cœperint, extrahito è cella, & nulla facta commotione vehementi, sensim contra splendorem Solis, vel candelæ quispiam speculabitur, si prolificum sit ouum, nec ne. Nam si fibratũ aliquot, cruentumq; discurrere videtur, prolificum est, si contrà perspicuum erit, ceu infæcundum reijciendum: irriti loco substituatur aliud. Fæcunda oportet quotidie ad calorem luminis vertere, atq; circũcirca mouere, vt Gallina solet. Nec verendũ nobis ne corrumpantur oua, vel si ab aliquo sensim, & cõmodè petractentur. Post decimũ nonum, vel vigesimum diem æstatis tempore, aut vigesimum quintum, aut vigesimum octauum hyemis, oua manu capies, ac Soli obuersa inspice, vbi pulli rostrum steterit, ibi crustam rumpito, & per oui foramẽ manibus rostellũ capiendo pulli caput foras extrahe, ac suo loco repone. Nam ex se ipso foras progreditur, & ouo egressum in inferiori cellula, vt diximus, pone, sed à pauimento lucerna aliquantulum absit, ne pulli lucis splendore allecti, lumen rostellis feriant, & comburantur. At si quæ diximus diligenter operatus fueris, ex trecentis ouis vix decem, aut viginti perdes. Hactenus itaq; Io. Bap. Porta. Petrus Crescentiensis deniq; scribit, in quadam regione homines reperiri, qui furnos ita temperatè calefaciant, vt eorũ calor par sit Gallinæ incubantis, & in furno, seu clibano ponere quamplurimos plumas, & mille Gallinacea oua, quæ post viginti dies nascuntur, ac erumpant. Atq; istæc de ijs, quæ ad huiusce auium generis

o lib.4. Mag. cap.4.

Vas ad excludenda oua sine Gallinæ opera.

Fæcundi, & infæcundi oua signa.

Pullos in furno excludi.

neris procreationem ſpectabant dicta ſunt. Antequam tamen ad reliqua me conferam, pauculos hoſce Politiani verſus ceu epilogi loco, nempe de eiſdem agentes adijciam. Ait aũt.

Vocibus interea crebrum ſingultit acutis
parturiens coniux, quæ ſcilicet oua ſubinde
Tollit anus, ſignatq; dies, vigilemq; lucernam
Conſulit: & Lunæ creſcentis tempora ſeruans
Vt primùm Gallina glocit, numero impare ſubdit
Verſatiſq; diu, ſolers auſculat, an intus
Pipiat inuolucer pullus, tenerumq; putamen
Pertuaerit molli roſtro, atque erumpere tentet. 10

EDVCATIO. VICTVS.

Cuſtos Gallinarũ cur fidus eſſe debeat.

QVAMVIS nulla non mulier Gallinaceum genus ſciat educere: ſunt tamen nonnulla præcepta à diligentiſſimis antiquis Geoponicis præſcripta, quæ illas non tantùm, ſed fortè eruditos etiam latent. Qui itaque factum ex his auibus percipere volet, fidum in primis aliquem eligat oportet. Niſi enim, qui curam habet Gallinarum, fidem domino ſeruet, nullus ornithonis quæſtus vincet impenſas. 20 Eiuſmodi altor, qui nempe in Gallinarum ſcandit, & oua colligit, & quæ incubantur manibus verſat, Gallinarius curator, vel cuſtos rectè dicetur. Cùm verò pulli maiorem quàm adultiores curam requirant, itaq; de his prius dicemus: qui iam excluſi ſingulis Gallinarum ſtatim ſubtrahendi ſunt, ſubijciendiq; alij, quæ paucioribus incubat, ſed & huius rurſus quæ fouet, oua vel nondum concreta, & formata, alijs quarum oua eiuſdem temporis ſupponi debent, vt vnà cùm illis calefacta animentur. Columella ea, quia excluduntur die, ſingulos tollere prohibet, ſed vna die in cubili ſinere iubet, cum matre & aqua ciboq; abſtinere, donec cæteri excludantur, & poſtera die, cùm iam grex fuerit effœtus, hoc modò deponere: Cribro vitiario, vel etiam loliario, quod iam fuerit in vſu pullos ſuperponi, deinde pulegij ſurculis fumigari, quoniam ea res, pituitam quæ celerrimè teneros in- 30 terficit, prohibere videatur. Poſthac caueæ iuxta eundem cum matre includendi ſunt, & farre hordeaceo cum incocto vel adoreo farre vino reſperſo modicè alendi. Nam maximè cruditas vitanda eſt, & ob hoc tertia die cauea cum matre retinendi ſunt, priuſque quàm emittantur, ad recentẽ cibũ ſinguli tentandi, ne quid habent in gutture, nam ſi vacua non eſt ingluuies, cruditatem ſignificat; abſtineriq; debent, donec concoquant. Dũ adhuc teneri ſunt, non eſt permittendũ longiùs euagari, ſed circa caueã continendi ſunt, & farina hordeacea paſcẽdi, donec iã robuſtiores euaſerint. Varro quindecim primis diebus mane ſubiecto puluere, ne ſcilicet tenellis roſtris noceat terra dura exhibet polentam, cum naſturtij ſemine, & aquã prohibet, ne tum deinde in eorũ corpore turgeſcat. Dydimus porri folia tenerrima cum caſeo muſteo contuſa illis exhibet. Hordeum verò exactis duobus (ſex 40 vt habet codex Græcus, ſed interpres mendũ ſuſpicatur) menſibus offerri iubet. Democritus vermes laudat ex ſtercore aſinino, vel bouino genitos: quare id capacia vaſa colligi, inijciq; vult. Nam decem diebus exactis naſcuntur pullorum nutricationi percommodi. Sunt qui, vt multum, & citò creſcant, teſtas, è quibus emerſerunt, tunica interiore dempta, contritas, cùm ſale, & ouo cocto duro immiſceant, & pullis primi alimenti loco opponant. Verum noſtræ mulieres tanta diligentia non vtuntur, & ſimul atq; omni excluſi ſunt, mox vel ſaltem poſt biduũ ſimul cum matre euagari ſinunt, obuiumq; quiduis exhibent. Audio tamen apud Belgas primis octo, aut decem diebus caueæ matrem includi, ne pulli longiùs abeant, & ſimul cùm illa cibum ſub cauea capiant, habereque ligneum quoddam vas vix palmum altum, in quo multa, plerunq; verò duodecim caua ſunt, & in his aquam pro po- 50 tu imponi, ne ſi in ea incidant pulli, ſubmergantur. Quot verò pullos vna Gallina educare debeat, cuius notum eſt, dum quæque ſuos tantùm conuocet. Quod ſi autem inter incubantes aliæ plura alijs incubent, pulli aliquot ei ſubijci poterunt, quæ pauciores habet, idq; maximè faciendum, dum quæ futura erat nutrix, nota eſt non benè educare. Columella id omnino faciendum eſſe monet, dum mater ſuos, & alienos propter ſimilitudinem dignoſcere non poteſt, nempe prima die. Cauendum item ne plures quàm triginta vni nutrici committantur. Negant enim omnes ferè Geoponici hoc numero ampliorem gregem poſſe ab vna nutriri. Sin autem Gallinarum aliqua ſuos deſerat, timeaſq; ne ita di-

Gallinar. curator, ſeu cuſtos, qui dicendus.

Pulegij vſus.

Cibus. Cruditas vitanda.

Polenta.

Porri folia.

Vermes è ſtercore Aſini, vel Bouis.

Vt citò, & multũ creſcant.

Belgæ quomodo pullos nutriãt.

Quot pullos vna Gallina educare debeat.

Si Gallina pullos deſerat, quid agendum.

ſerti

ſeri intereât, cura, vt Gallus, vel Capus nutricis munere fungatur. Quod quomodo præſtare poſſis, ſuperiori capite ex Io. Baptiſta Porta oſtendi, Gallinam pullos deſerere volentem agnoſces inde, quòd non iam amplius hiſpidæ ſit, nec alas demittat, glocire deſinat, & cum ijs euagari nolit. Atq; hæc de pullorum cura dicta ſint. Iam de parentũ educatione aliquid dicendum ſupereſt. Eæ ſi incubent, bis, manè ſcilicet & veſperi cibus offerendus eſt. Vagantium verò non alius cultus eſt, quàm clauſuram, niſi quòd hæ non emittantur, ſed intra ornithonem ter die maiori menſura paſcantur. Nam ſingulis capitibus, Columella teſte, quaterni cyathi diurna cibaria ſunt, cũ terni, vel bini vagis præbeantur. Quid verò exhibẽdum 10 paulò pòſt dicemus. Locus, quo conuerſantur, Gallinarium dicitur: Gyb. Longolius officinam cohortalem appellari ait, quòd, vt in noſtris officinis cuncta parantur, quæ in vsũ humanum veniunt, ita iſtic oua, & pulli, quæ in cibum. Auiaria verò nominantur, vbi cicures atq; omnium auiũ genera ſeparata farciuntur. Hæc auiaria ὀρνιθοβοσκεῖα Varroni dicuntur. Vnde fortè haud rectè Calepinus ὀρνιθῶνα Gallinariũ intrepretatur. Nam præterquã quòd ea vox, teſte Varrone, in villa paſtionis genus, quale pariter περιστερῶνας dicũt auiariũ propriè ſignificat: etſi interim minimè negarim, & pro gallinario accipi. Nam Græci cùm omnem auem, vt diximus, tum Gallũ Gallinamuè per excellentiã ὄρνιν & ὄρνιθα nominãt. Grapaldus πέταυρον interpretatur ex Polluce caueam, in qua ſeſe cortis alites cubitũ ituræ recipiunt. Ariſt. inquit Pollux, πέταυρον nominant ἄτὰς ἑσπερίδιοι ὄρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβέβηκε. 20 Verùm vt Ornithol. conijcit, non Gallinarium totum πέταυρον nominari poteſt, ſed tabula, vel aſſer, qui Varino dicitur σανὶς, quaſi πέτευρον παρὰ τὸ εὕδειν ἐν αὐτῷ τὰ πετεινά. Sunt verò noſtra gallinaria longè diuerſa ab illis, quæ Columella, Varroq; commendant. Noſtra enim admodum exigua ſunt, & vix quandoq; gregem capientia, cum maximo ſæpe eius detrimento, nam cùm bona pars ſæpe noctu excludatur, animaliũ noxiorum relinquuntur, furumq; rapinis. Non mirum itaq; ſi tanta gallinariorum cura veteres inceſſerit, vt illa nobis exactè depinxerint. Iubent itaq;, vt, ea parte villæ, quæ orientem ſpectat, conſtituantur, iuncta ſint fumo, vel Culinæ, vt ad aues perueniat fumus, qui huic generi præcipuè ſalutaris eſt, adeo vt Palladius ſufficere dixerit, vt fumo, puluere, & cinere vtantur. Vnde etiamnũ noſtro æuo ſuper furno, vel propè caminum ſaltem ædificantur. Totius autem officinæ, in- 30 quit Columella, tres cõtinuæ extruuntur cellæ (ſed fortè pro plurimo gregis numero. Nam Varro pro ducentis duas caueas coniunctas conſtituendas monet) quarum perpetua frons orienti ſit obuerſa. In ea deinde fronte exiguus detur omnino aditus mediæ cellæ, quæ ipſa tribus minima eſſe debet in altitudinem, & quoq; verſus pedes ſeptem: in ea ſinguli dextra, læuoq; pariete aditus ad vtramq; cellam faciendi ſunt, iuncti parieti, qui eſt intrãtibus aduerſus. Huic autem focus applicetur tam longus, vt nec impediat prædictos aditus & ab eo fumus perueniat ad vtramq; cellã, eæq; longitudinis, & altitudinis duodenos pedes habeant, nec plus latitudinis quàm media ſublimitas: diuidantur tabulatis quæ ſupra ſe quaternos, & infra ſeptenos liberos pedes habeant, quoniam ipſa ſingulos occupant. Vtraque tabulata Gallinis ſeruire debent, & ea paruis ab oriẽte ſingulis illuminari feneſtellis, quæ 40 & ipſæ matutinũ præbeant exitum auibus ad cohortem, nec minus ad veſpertinum introitum, ſed curandum erit, vt ſemper noctibus claudantur, quò totius aues maneant. Intra tabulata maiores feneſtræ aperiantur, & eæ clatris muniantur, ne poſſint noxia irrepere animalia. Sic tamen vt illuſtria ſint loca, quo commodiùs habitent, auiariuſq; ſubinde debet ſpeculari, aut incubantis, aut parturientis fœtus. Nam etiam in ijs locis ita craſſos parietes ædificare conuenit, vt exciſa per ordinem Gallinarum cubilia recipiant: in quibus aut oua edantur, aut excludantur pulli. Hoc enim & ſalubrius, & elegantius eſt, quam illud quod faciũt, vt palis in parietes vehemẽter actis, vimineos qualos ſuperimponant. Sic aũt parietibus, ita, vt diximus cauatis, aut qualis vimineis perponenda erunt veſtibula, per quæ matrices ad cubilia vel pariẽdi, vel incubãdi cauſa perueniunt. Neq; .n. debent ipſis nidis in- 50 uolare, ne dũ aſſiliunt, pedibus oua cõfringãt, aſcẽſus deinde auibus ad tabulata per vtrãq; datur iunctis parieti modicis aſſerculis, qui paulũ formatis gradibus aſperantur, ne ſit aduolantibus lubrici. Sed ab hac cohorte forinſecus prædictis feneſtellis ſcandulæ ſimiliter inungantur, quibus irrepant aues ad requiem nocturnam. Maximè autem curabimur, vt & hæc auiaria, & cætera de quibus mox dicturi ſumus intrinſecus, & extrinſecus poliantur opere tectorio, ne ad aues feles habeant; aut coluber acceſſum, & æquè noxiæ prohibeantur peſtes. Tabulatis inſiſtere dormientẽ auem non expedit, ne ſuo lædatur ſtercore, quòd cùm pedibus vncis adhæſit, podagram creat. Ea pernicies vt euitetur, perticæ dolantur in quadrum, ne teres læuitas earum ſuperſilientem volucrem non recipiat: conquadratæ

Gallinæ pullos deſerere volentis ſigna.
Incubantiũ victus, & vagãtium.
Quantum cuique offerendum.
Locus.
Gallinariũ
Officina, cohortalis
Auiaria.
Ορνιτοβοσκεῖον.
Calepini error.
πέταυρον quid.
Noſtra Gallinaria diuerſa eſſe à Gallinarijs veterum.
Fumus Gallinaceo generi amicus.
Gallinarij deſcriptio.

deinde foratis duobus aduersis parietibus induũtur, ita vt à tabulato pedalis altitudinis, & inter se bipedalis latitudinis spatio distent. Hæc erit cohortalis officinæ dispositio, quam Columellæ acceptã ferre debemus, à qua nõnihil diuersa est, quã ponit Varro. Si ducẽtas, inquit, alere velis, locus septus tribuẽdus, in quo duæ caueæ cõiũctæ magnæ constituendæ, quæ spectent ad orientẽ versus, vterq; in lõgitudine circa decem pedes, latitudine dimidio minores, & altitudine pau ò humiliores. Vtriusq; fenestræ latitudine bipedali, & vno pede altiores, à viminibus factæ raris, ita vt lumen præbeant multum, neq; per eas quicquam ire intrò possit, quod nocere possit Gallinis. Inter duas ostiũ sit quà Gallinarius curator earum ire possit. In caueis crebræ perticæ traiectæ sint, vt omnes sustinere possint Gallinas. Contra singulas perticas in pariete exculpata sint cubilia earũ; Ante sit, vt dixi, vestibulũ septũ, in quo diurno tẽpore esse possint, atq; in puluere volutari. Præterea sit cella grãdis, in quo curator habitet, ita vt in parietibus circũ omnia posita sint cubilia Gallinarum aut exculpta, aut affixa firmetur motus.n. cùm incubant, nocet. Hæc ille, quamuis Florentinus nõ plures, quàm quinquaginta in vno auiario nutriri prohibeat, quòd in angusto arctatæ labefactentur. Quapropter auiarium magnum sit, necesse est. Columella ducẽta capita vnius custodis curã requirere ẽt scripsit, eamq; sedulam, ne vel ab hoĩbus, aut insidiosis animalibus aliqua diripiantur. Quod verò ad cortem attinet, ea ad meridiẽ pateat, & soli obiecta sit, quò faciliùs hyeme aliquem tepore cõcipiat. Porticus furcis, asseribus, & fronde formandi, quæ vel scandulis, vel si copia suppetit tegulis, vel, si facilius, & sine impẽsa placuerit, caricibus, aut genistis tegendi, vt æstate caloris sæuitia temperetur, animaliaq; ceu in vmbra degant. Columella monet, vt puluis siccus, & cinis, vbicũq; cohortam porticus, vel tectũ protegit, iuxta parietes reponatur, vt sit, quo aues se perfundãt. Nam his rebus, inquit plumas, pennasq; emundant, si modo credimus. Ephesio Heracleto, qui ait, sues cœno, aues cohortales puluere, vel cinere lauari. Qui itaq; emolumenti causa hocce auium genus educare volunt, ædiculã qualẽ ex Columella, vel ex Varrone descripsimus, ædificare poterũt, & q̃ sequentur, diligenter obseruare. Nõnulli, teste Leonino, domunculos, & nidos purgãt, ipsasq; aues sulphure, asphalto, picea lustrãt, sed & ferri laminam, ac clauorũ capita, atq; lauri surculos imponunt nidis, vt quæ ad arcenda prodigia (textus Græcus hẽt διοσημείας tẽpestates) oĩa magna vim habere vidẽtur. Sed eiusmodi remedia, vt diximus, nimiam sedulitatẽ veterum declarant. Calorum ẽt ratio habenda est vt totius Gallinarũ numeri sexta pars mares sint, sed id minimè obseruatur à nostris Gallinarijs, cũ aliqui haud ab re ab antiquis Geoponicis ea norma tradita sit. Qm̃ si plures Gallinæ fuerint, Gallum nimio coitu eneruant. Si ergo forte euenerit, quod Gallum vel nouiter emeris, vel dono acceperis, eumq; in corte tua cum reliquo grege educare volueris, nõ temerè statim, ac fortuito solutũ dimittes. Sed curabis, si alij Galli ibi sint, ne ab eis fugetur, [a] Ælianus eiusmodi Gallum recentẽ sponte fugitiuum ad suos familiares, & cõpascales, vtcũq; ꝓcul allatus fuerit, se recipere tradit, iõq; custodia ipsum muniendũ, & vinculis occultioribus, quam quibus apud Homerũ Vulcanus irretitur, coercendum, idq; hunc in modũ effici, si ei fidem adhibes (nam reuera fabulã sapit) mensam super qua cibum capere soles in medium cortis siste, & Gallum ter circa ipsam circumferto, atq; ita cum cæteris auibus domesticis liberũ dimittito. Sic.n. tanquã vinctus nusquam aufugiet. Sed Gallus ad suos non reuertetur, vt ille, ait, nisi à vicinis tuis illũ emas, nam tunc propter veterem pellicum amorẽ facilè domum repetit. Quod verò ad reliquam Ορνιθοτροφίαν, seu, vt Columella vertit, rationẽ cohortalem attinet, ea iam in solo victu, & potu consistere videtur. Victus aũt ratio ob duas potissimum causas instituitur, vt .s. vel oua pariant, & proli incubant, vel pro hominũ futuro pastu saginentur. Sed cum animantia sint pamphaga, nihilq; non deuorent, absumantq; naturæ suæ caliditate adiuti, adeo vt non solum prçter omnia ferè granorum genera, omnium animantium cùm terrestrium, tum aquatilium carnibus oblectentur, verum ẽt nec humanis stercoribus, nec serpentibus, scorpionibus, eiusmodiq; animalibus venenatis sibi temperent, quinimo conficiant ac nonnunquam arenas, lapillosq; ingluuie sua deuoratos, teste Dioscoride, dissoluant: nã cum hos in ventriculo aperto tm̃ reperire sit (vnde & Gallicum vulgus, vt scribit [b] Laurentius Iobertus Gallus, earum auium ventriculum perie vocat à petris, quas patrias lingua peiras dicunt) nunquam vero in intestinis, itaq; non dissolui tm̃, sed confici ẽt ab illis q̃spiam non ineptè iudicet, qa nõ prius descendit conclusa ventriculo materia, q̃ fit emollita, & in chilũ cõuersa. Quinimo auiũ genus, maximè carũ, q̃ non sunt carniuore, & seminibus nascũtur potissimum, vt Gallinæ, vẽtriculi mẽbranã hẽt dẽsissimam, in eaq; natiuũ calorẽ valde acrẽ, vt est in calybe ignito ob subiecti soliditatẽ. Atq; vt is calor cõseruet, est tunicç illi circũdicta caro mul-

Quot capita vni Gallinario cõmittenda.

Cohors qualis esse debeat.

Puluis, & cinis cur in corte habẽdi.

Cur plures Galli habẽdi.

Gallus nouitius quo tractãdus.

a l.2. c.10.

Victus rõ.

b In Apol. pro parad. 7. dec. c.2.

ro multa, densaq; ac crassa: vt non sit mirum aues solidissima quæq; posse conficere. Cùm itaque iam ita omnia deuoret, naturaq; ventriculum largita sit tam mirificè calidum, iure merito de edacibus,helluonibusq; hominibus ac omnia sua ligurientibus natũ est adagium *Gallorum incusato ventrem* quod ex Aristophane desumptum videtur: ait enim:

Mihi dixerat ventrem esse Gallinacei
Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Prouerbiũ. c In Vesp.

Vt modò parũ Gallinarum promoueamus, commodumq; ex ijs nobis percipiamus, cibos conuenientes exhibemus, cauebimusque ne deuorent, quæ sterilitatem inducant. Columella pro optimis cibarijs præberi scribit hordeum pinsitũ, & viciam,nec non cicerulam, tum etiam milium,aut panicum:sed hęc vbi vtilitas annonæ permittit:vt verò ea est carior, excerta tritici minutè commodè dari: quòd per se id frumentũ ẽt, quibus locis vilissimum est, non vtiliter præbeatur. Posse ẽt lolium decoctum offerri, nec minus furfures modicè à farina excretos: hos verò si nihil habeant farris,non esse idoneos,nec tantũ apperi. Palladius oua maiora parere tradit, & sæpius, si hordeum semicoctum exhibeatur. Rasis idem facituras promittit Nasturtij seminibus tritis, cum furfure, & cum vino subactis, ac in cibum oblatis. Item magna oua tibi parient Gallinæ, si testam Laconicam tusam furfuribus, & vino admiscueris, & subactam Gallinis obieceris: item ad eundem effectũ rubricã dissolutam cibo earũ admiscebis. Sunt qui parere nequeuntibus Gallinis Melanthij semen, quod vulgò gith vocatur exhibeant. *d* Matthiolus experientia sese compertũ habere asserit Gallinas,quę hyeme,quo tẽpore propter algoris sęuitiam rarò oua parere solent,cãnabis semine vescuntur,numerosiore ouorũ partu gaudere,& Brasauola per totã hyemẽ oua ædere testatur. Quod certè insigni priuilegio fecerint, cùm alioqui, teste Simeone Sethi, cãnabis semen in homine geniturã instar caphuræ exiccet. Sunt qui furfuribus coctis tanta crassitie,quãta sumi à Gallina poterũt matura Vrticæ semina immiscẽt,& sic per hyemẽ incalescere,& fœcundiores fieri promittunt: aliqui ẽt vrticas exiccãt,manibus atterũt, in futurã hyemẽ seruãt,& in aqua pro illarũ cibo decoquũt ob eandẽ scilicet causã. Sed Brasauola ex semine vrticæ idẽ promittit,quod alij ex cãnabis semine. Aliqui itẽ viscũ decoquunt:cuius quidẽ pabulo fœcunditatẽ dari cuicũq; animali, Plinius alibi author est. Crescẽtiensis galegæ, siue rutæ caprariæ semen dicere quosdã asseuerat, mirabiliter fœcunditatẽ Gallinarũ augere. Contrà vinacea sterilitatẽ inducunt. Quæ res nostras mulieres minimè latet,quãdo prorsus cauent ne toto eo tẽpore,quo pariunt,ea degustẽt. Vnde Andreas à Lacuna non parum hallucinatus videri potest, γόνιμα, quòd ex vinaceis acinis cohiberi Florentinus scribit,fermitudinẽ vertens,cùm fecunditatẽ transferre debebat: sed,vt videtur nomine vicinitate falsus μόνιμα legit. Vetus itẽ hactenus opinio inuoleuit fabarũ esum Gallinis sterilitatẽ conciliare: inde,vt apparet, nata,quòd *e* Theophrastus earum putamina radicibus arborũ apposita vitẽ penitus tollere scripserit: etsi interim nullã Gallinarum mentionem faciat, tantum abest,vt earum esum illis interdicat, vt postmodum *f* Clemens *g* Apollonius, Auicẽna, multiq; recentiores fecerũt. Cùm verò fabas inflare nulli nõ notũ sit,& inflantia omnia venerem cicere, planè videre nequeo, cur ob dictã causã Gallinæ earũ esu abstinere debeat. Quare ẽt eorũ sententiã probare minimè possũ, qui Pythagorę eos rradunt fabarum esum vetasse, quoniam comesæ mulieres infœcundas reddant. Quinimo contra *h* Plutarchus aliam causam affert,cur Pythagoras à fabis abstinere voluerit, nempe quòd omnia legumina spiritũ, & humorem impurum ingenerent in corporibus, atq; hanc ob causam ad venerem incitent. In eadem sententia *i* Cicero fuisse videtur,cùm scribit ad hunc modum. *Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis vt nihil sit, quod errorem animis perturbationemq; afferat. Ex quo etiam Pythagoræis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quòd habeat inflationem magnam in cibis, tranquillitati mentis quærenti vera contrariam. k* Hieronymus Mercurialis deniq; medicus nostri æui longè celeberrimus, mihique amicissimus nõ tantùm in eadem mecũ opinione est, sed de Theophrasti verbis etiam dubitare videtur,& reuera nostri agricolæ,vt vberiorem segetem faciant, fabam priùs seminant, quòd pinguedinem quandã in terra relinquere noscant,vnde subsequenti anno frumenti copiam maiorem colligant, tantũ abest,vt sterilitatem agris inferre existiment. An verò earũ cortices, vt vult Theophrastus, arbores extinguant, an non compertũ minimè habeo, & penes illũ fidem eius relinquo. Esset verò super hac re diligẽs, prudẽsq; agricola consulendus. Ego itaq; fabas Gallinis minimè interdixerim, sed potiùs laudauerim. Nam & Bauatos audio apud quos fabę vilis annona est, Colũbis dare, vt ad venerem alacriores reddantur, & per consequens citiùs pariant. Vinaceis verò omninò abstinere iusserim, quòd

Qui cibus præscribẽdus cõmodi causa.

Vt oua maiora, & sæpius pariãt.

d In com. l. 3. c. 148. Diosc.

Cannabini seminis vis.

Sterilitatẽ cibi inducentes.

Andreæ à Lacuna error.

An fabæ sterilitatẽ inducant.

e lib. 5. de caus. Plan. cap. 21.

f Strom. 3.

g In Mir. Hist.

Pythagoras cur à fabis abstinuerit.

h In Problematib.

i l. 1. de diuinat.

k li. 5. Var. lect. c. 5.

Fabæ cur Columbis dentur.

Herbæ amaræ vitandæ, & cur.
Lupini cur interdicti.
Vuæ cur prohibitæ.
Ficus incōmoda.
Ornithologi error.
l Coro. 164

quòd quamuis tolerabiliter paſcāt, ex eorū tamen vſu, rarò pariant, & oua exigua faciant. Sint igitur ipſis cibus poſt autumnū, cū à partu ceſsāt. Quod ēt Columellæ præceptum eſt. Eo tempore, inquit, pro parere deſinēt aues, id eſt, ab idibus Nou. pretioſores cibi ſubtrahendi sūt, & vinacea prębēda, quæ ſatis cōmodè paſcūt adiectis interdū tritici excrementis. Vitētur herbæ amaræ, maximè abſynthiū, ſiquidem ex eius eſu oua amariſſima pariunt. Sūt qui ex impura cibaria paſcentibus Gallinis putrida plerūq; venenataq; oua naſci velint, & excremētoſa, ſi humanas fæces comederint Lupinis ēt abſtinere debēt ob eandem causā, tum verò quod ſub oculis grana gignāt, vt Creſcentienſis obſeruauit, quæ niſi acu, teſte Palladio, leuiter apertis pelliculi auferantur, oculos extinguunt. Vuæ, quarū alioqui ſapore maximè afficiuntur, propter vinacea prohibentur, quæ ſteriles reddunt, tū ēt, quod pituitam generent communem huius auium generis peſtem, maximè ſi immaturæ fuerint. Idem incommodum ficus adferunt, quorum eſu non minus gaudent, & perperam Ornithologus aut lectum ab Hermolao, aut malè intellectum hoc Græcum carmen ſuſpicatur.

Σῦκα φιλ' ὀρνίθεσσι φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσιν, id eſt,

Ficus amant aues, plantare verò nolunt.

Ne ficus, & Vuas cōmedant.

Cùm ceu prouerbialiter recenſeat Gallinaceos amātibus ficus ne ſerito: quaſi verò Barbarus Gallinaceos neget ficus amare. Sed hoc voluit indicare, vt qui eiuſmodi aues lucri cauſa educāt, ficus non offerant, quòd, vt dixi, pituitam generent. Vt igitur huic malo obuiam eas, caprificum vnà cùm cibo decoctam offeres, atq; ita, teſte Columella, ficus faſtidire facies. Item vuarū faſtidium inducit vua labruſca de vepribus immatura lecta. Plinius alibi ſimpliciter cibo incoctam dari iubet, alibi cum farre miſtā Columella cū farre triticeo minuto coctam eſurientibus obijci vult, pollicetur; eius ſapore offendi ita aues, vt omnem aſpernentur vuam. Sed videndū eſt, num eandem plantam intellexerit, quam Plinius. Hic enim aliqui ēt vuæ florem id præſtare ſcripſit his verbis: *Vuæ florem in cibis ſi adere Gallinacei, vuas non attingunt* Fortaſſis œnantem è Græco vuæ florem tranſtulit. A Dioſcoride quidem memoratur genus vitis ſylueſtris ſterile, quod fructū non profert, ſed florem tantum, quem œnanthen vocāt. Sed Labruſca alioqui fructū fert, at exiguum eumq; prius admodum auſterum, poſt mellitum, atq; dulciſſimū. Cæterū quęcunq; dabitur eſca per cohortem vagantibus, monet Columella, vt die incipiente, & iam in veſperam inclinante bis diuidatur, ne ſcilicet mane à cubili latiùs euagentur, & ante creſpuſculum veſpertinum propter cibi ſpem tempeſtiuiùs ad officinā redeāt, poſſitq; numerus capitum ſæpius recognoſci. Nam omne volatile pecus paſtoris cuſtodiam facilè decipit. Quantum aūt cuiq; auiexhibendū eſt difficulter exprimi poſſe putem. Palladius tamē duobus hordei cyathis, vnam, quæ vaga eſt, Gallinam benè paſci dixit. Qui verò ſaginare eas, & ad menſæ luxū educare volunt, diligentiùs, & maiori impenſa eas nutriunt, vt ea dignam mercedem cōſequantur. Quæ res antiquiſſima certè eſt, & quā Deliaci primi exercuiſſe perhibentur, de quibus ita Plinius: *Gallinas ſaginare Deliaci cœpere: vnde peſtis exorta optimas aues, & ſuopte corpore vnctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum inter dictis exceptum inuenio iam lege C. Fannij Cos. XI. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur præter vnam Gallinam, quæ non eſſet altilis: quod deinde caput tranſlatū per omnes leges ambulauit.* Meminit eorundem Cicero: *Vides ne inquiens, vt in prouerbio ſit, ouorum inter ſe ſimilitudo? tamen hoc accepimus, Deli fuiſſe complures ſaluis rebus illis, qui Gallinas alere permultas quæſtus cauſa ſolerent. Hi cū ouū inſpexerant, quæ id Gallina peperiſſet: dicere ſolebant Petronio Arbitro Deliaci, Gallinarum curatores. Molles veteres Deliaci manu recisi,* id eſt caſtrati, vt Scaliger exponit. Saginantur aūt hyeme meliùs, quàm æſtate.

Oenanthē quid.
Cibus quādo dandus.
Quantum offerendū.
Saginatio.
Quo tempore melius pinguescant.
Locus ad ſaginandū.
m li. 3.
Farina dulcis.
n li. 10. ca. 50.
Quot diebus pinguescant.

Sunt tamen qui aſſerunt, Gallinas potiſſimum pingueſcere, quo tempore arbores florent: maximè, ſi flores deſcantur: oua verò tunc etiam citò corrūpi, ac putreſcere. Locus ad ſaginandum calidiſſimus diligendus, & modici luminis, quòd motus earum, & lux pinguedini inimica ſit, vt Varro tradit, & experientia ſuffragatur: vnde *m* Martialis ganeæ nō imperitus fuiſſe videri poteſt, cùm non tantum nobis tradiderit, quo loco ſanguinentur, verùm etiam, quo cibo maximè. Ait autem.

Paſcitur & dulci Gallina farina,
Paſcitur & tenebris, ingenios a gula eſt.

Vocat autem dulcem farinam, quæ ex milio fit mulſo lacteue elotam, vnde etiam *n* Plinius dicebat: *Inuentumq; diuerticulum eſt in fraude earum Gallinaceos quoq; paſcendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbantur.* Pingueſcunt fere viginti quinque diebus, ſingulæ caueis incluſæ, quæ ab vtraque parte foramina habeat, vnum, quo caput, alterum quo caudam exerant, vt ſcilicet cibum capere, & excrementa deponere queant.

Pluma

Pluma omnis in capite, ſub alis, atque clunibus detergatur, illi ne pediculos creet, hic ne ſtercore naturalia lædantur. Varro ex alis, & cauda pennas euelli iubet. Florentinus extremas, quare & hæc eximi poterunt. Subſternatur mũdiſſima palea, vel molle fœnum. Nam ſi durè cubent, non facilè pingueſcunt. At non obeſas tantùm, ſed in cibo etiam longè ſuauiores fore promittunt omnes fermè rei ruſticæ ſcriptores, ſi farina hordeacea recẽti aqua mulſa conſperſa exhibeatur. Vnde Columella, poſtquam, vt videtur, ex Varrone, apud quem eadem leges, niſi quòd ſimplicem eam aquam dulcem vocet, ſimplici eam aqua conſpergit, & ita offas ex eadem fieri iuſſit, primiſq; diebus dari parciùs, donec plus concoquere conſueſcant: quòd cruditas vitanda ſit maximè, tantumq; præbendum, quantum digerere poſſint: neq; ante recens exhibenda, qua tentato gutture apparuerit nihil veteris eſcæ remanſiſſe. *Nam illi*, inquit, *qui volunt non ſolùm opimas, ſed etiam teneras aues efficere, mulſa recente aqua prædicti generis farinam conſpergunt, atq; infarciunt.* Nonnulli, teſte Varrone, pane triticeo, vino optimo ac odorato madefacto, & aqua prædicta opimant, ita vt viginti diebus pingues reddant, & teneras. Alij, inquit Columella, tribus aquæ partibus vnam boni vini miſcent, madefactoq; eodem pane obeſant: hoc modò fartam auem, quæ prima Luna (quoniam id quoq; cuſtodiendum eſt) ſaginari cæpta, vigeſima pergliſcere tradit. Varro turũdis hordeaceis partim admiſtis ex farina hordeacea, aut ſemine lini ex aqua dulci farciri ſcribit, idq; facere iubet vſq; ad dies vigintiquinq; tum deniq; pingues fieri. Laudatur à Florentino etiam milium. Et panicum ad Gallinarum Columbarumq; ſaginam potiùs datur, quàm ad hominum alimentum. Cardanus author eſt. Gallinas ſi pingui lacertæ, ſalnitro, cyminoq; farinã tritici miſcueris, & hoc cibo eas ſaginaueris, adeo pingueſcere homineſq; qui eis aluntur, ita pinguefieri, vt diſrũpantur. o Io. Iacobus Vveckerus eiuſmodi ſeſe ſecretum ab Hollando quodam accepiſſe tradit, vt Gllinæ pingueſcant. In culina, inquit, facias tibi capſam, pluribus interſtinctam capſulis, ſingulis cum ſuis foraminibus, per quæ capita extrudere foras poſſint Gallinæ cibumq; capere. His itaq; capſulis, Gallinæ iuuenes, vel pulli incarcerentur, ſingulæ ſingulis: cibuſq; ſingulis horis offeratur, parum pro vice potu interdicto. Cibus autem ſit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capſulas inferius eſſe peruias, vt excrementa permeare poſſint ſingulis diebus diligenter auferenda. Cæterum vltra duas hebdomadas incluſas Gallinas eſſe non oportet: præ nimia enim pinguedine interirent. Hæc ille. Audio ẽt apud eoſdẽ populos inſigniter pingueſcere, & citò, ſi ceruiſia eis in potu apponatur pro aqua, item ſi reliquijs eiuſdem ceruiſiæ paſcantur, ſed & oua ita plura, maioraq; parere. Columella, Plinius, & Florentinus, cum ad partum promouendum, tum ad ſaginandum, Cytiſum miro modo commendant, eaq; propterea in agro haberi plurimum referre. Paucæ enim regiones ſunt, è quibus non poſſit eiuſmodi arbuſcula haberi. Columella eius folia ieiunis, ſeminaq; maximè probari, ait, & alibi eſſe non Gallinis tantum, ſed omni pecudum generi vtiliſſimum prædicat, quòd ex eo citò pingueſcat: Plinius Ariſtomachum viridem cytiſum Gallinis dari iubere ſcribit, aut ſi aruerit, adefactum. Deniq; Florentinus eius ſemina, & folia arida èqua perfuſa offerri præcipit, quippe quæ non minus quam viridia eas nutriant. Eiuſmodi Gallinas, quæ hoc mòdo ſaginabantur, altiles, & fartas vocant, earumq; nutritionem ſaginationem. Iam verò non omnes aptas cenſebant teſte p Plinio, ſed eas tantũ, quæ pinguem in ceruice cutem haberent. Sed quia noſtra ætas Capos potius, quàm Gallinas ſaginet, itaq; eiuſmodi victus Capis ẽt præſcribi poterit, de quibus ſuo loco pòſt fuſiùs dicemus. Quod ſi cibum reſpuant, faſtidantue, totidem diebus, inquit Varro, minuere oportebit, quot iam farturæ proceſſerint: ita tamen ne tempus omne opimandi quintam, & vigeſimam lunam ſuperueniat. Idem Columella, Cato, & reliqui Geoponici bis die cibum offerunt. Parum tamen refert, ſi pluries dederis: modò in obſerues, vt cruditatem vites, quod præſtabis, ſi cùm iterum cibum oblaturus, guttur examines: ſi enim prior deſcendit, iterum dandus alius, ſi non, nequaquam. Qui itaque ſæpe offerre volunt, vt Hollandus ille, de quo diximus, faciebat, parum exhibeant, idq; facilis digeſtionis. Quòd verò ad potum attinet: ſi farciantur, Cato meridie tantùm dari præcipit, aquamq; non plus, quàm vnam horam ante ſinendam. Quæ pariunt, & in corte diuagantur, potum tota die poſtulant, iſq; nequaquam negandus, maximè, ſi æſtus fuerit: ſitis enim non aliter ac nobis hiſce auibus nocet. Aqua autem mundiſſima ſit. Nam ſtercoroſa pituitam concitat: quare cohors per quàm vagantur, non tam ſtercore, quam vligine careat; quæ res cùm diligentiſſimum etiam cuſtodem nimia aſſiduitate ſtercus colligendi torqueret, aquam tamen interim mundiſſimam eſſe oporteat, vaſa in hunc vſum fabricata clauſa habere debebit. Et autem talia ſint, qualia his verbis Columella deſcribit.

Vt cibo gratiores fiant.

o l.8. de ſecretis.

Secretum ad pinguefaciendas Gallinas.

Citiſus cur commẽdetur.

Gallinæ altiles & fartæ.

p l.10. cap. 50.

Gallinæ ſaginationi aptæ.

Si cibum faſtidiant quid agẽdum.

Quoties dandus cibus.

Potus.

Sitis auibus nocet.

Aqua qualis eſſe debeat.

Vaſa aquã continentia qualia eſſe debeant.

Sunt, inquit, *qui aut aqua, replentur, aut cibo, plumbei canales, quos magis vtiles eſſe, quam ligneos, aut fictiles compertum eſt. Hi ſuperpoſitis operculis clauduntur, & à lateribus ſuper mediam partem altitudinis per ſpatia palmaria modicis forantur cauis, ita vt auium capita poſsint admittere. Nam niſi operculis muniantur, quantulumcunq; aqua, vel ciborum ineſt, pedibus euertitur. Sunt qui à ſuperiore parte foramina ipſis operculis imponant, quod fieri non oportet, nam ſuperſiliens auis proluuie ventris cibos, & aquam conſpurcat.* Eiuſmodi vaſa in Hollandia, ſed fictilia, propter minorem impenſam paſſim, cùm in agris ab agricolis, tum in vrbibus fiunt, vt audio, ſed aquam tantùm, non autem cibum imponunt, vaſaq; ſingulis hebdomadibus ad minus ſemel ſetaceo quodam inſtrumento, quod indigere ſermone ab officio de vuaſſer appellant, quaſi lauatorem dicas, abſtergunt, ne aqua intus fundo, marginibuſque adhærens putreſcat; verùm non in Gallinaceo genere tantùm, ſed in Columbaceo etiam, atque ab hoc nomen obtinere, dici autem Duuepotten, id eſt, vaſa Columbacea. Cæterùm cùm vino aſpergi cibum ante ex veteribus ruſticæ artis ſcriptores dixerint, agricolas in primis monitos vellim, vt à vino, aut eius fætum vapore collecto vt ignis liquore abſtineant. Is enim Gallinis peſtifer, lethaliſq; exiſtimatur, vt etiam ius à carne ſalſa.

Duuepotten.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

a l. 9. hiſt. c. 49.

Cur ſe ſe puluerent.

GALLINÆ teſte *a* Ariſtotele, vt reliquæ aues non altiuolæ, puluerattrices ſunt. Impendio autem puluere gaudent. Vnde dicebat Epheſius Heraclitus cœno ſuo lætari, velut cohortales aues puluere, aut cinere. Id verò triplicem maximè ob cauſam faciunt, vt ſcilicet ita ſeſe volutando velut quodammodo ſcabant, plumas, pinnaſque emendent, & pulices excutiant. Quæ omnia alio modo ſe præſtare non poſſe optimè norunt natura docente: Cuius ductu etiam quietum ad pariendum requirunt locum, & cubilia ſibi nidoſque conſtruunt, eoſq; quàm poſſunt molliſſimè ſubſternunt, quaſi ignorent oua aliàs facilè collidenda iri, ſi ea in duriori loco ponerent. Sed in eo non tam ingenij ſui acumen produnt, quàm cū iam pullos excluſerunt, quos ita tueri norunt, vt & pennis foueant, ne ab ambiente frigore, vel calore lædantur. Hos tanto proſequuntur amore, vt ſi noxium quodpiam animal, vtpote vel Miluum, vel muſtelam, vel maius etiam aliud eis inſidiari viderint, vel aliquatenus cognouerint, receptis eis primùm ſub alarum vmbra, ſeu tegumento ſeſe acerrimas tutrices opponant cum maximo clamore hoſtibus pauorem incutientes, roſtroque alis ſeſe defendentes, adeo vt propriam mortem potiùs obire in pullorum tutelam, quàm illis hoſtibus relictis fuga ſalutem quærere malint. Qua in re egregium nobis ſpecimen exemplarq; filios amandi præbent, tum etiam quando dum illos paſcunt, & cibos ſubinde collectos ore porrigunt ſe ſuamq; famem negligant. Quem amorem *b* Homerus ſub Achillis perſona olim deſcripſit. Hic enim ſuos, quos pro Græci ſubierat labores, & pericula præ nimia in eos beneuolentia conferens matricis auis (Gallinæ nimirum per excellentiam) in pullos affectui, ita apud illum loquitur.

Gallinarū erga pullos amor.

b Iliad. 1.

Achilles Gallinis cōparatus.

Ὡς δ' ὄρνις ἀπτῆσι νεοσσοῖσι προφέρῃσι
Μάστακ' ἐπεί κε λάβῃσι κακῶς δ' ἄρα οἱ πέλει αὐτῇ.
Sicut autem auis implumibus pullis offert
Eſcam poſtquam acquiſiuerit, malè autem eſt is ipſi.

c l. de amparent. erga liberos.

Citat hæc verba alibi *c* Plutarchus, vbi hæc eius verba leguntur Ἡ μὲν Ὁμηρικὴ ὄρνις τῷ ἑαυτῆς τρέφει λιμῷ ἔγγονα καὶ τὴν τροφὴν τῆς γαστρὸς ἀποτεμνομένην, ἀποκρατεῖ καὶ πιέζει τῷ στόματι μὴ λάθῃ καταπιοῦσα. Gybertus Longolius ſic vertit. Homerica auis ſua fame paruulos natos paſcit, & nutrimentum quod ventri ſuo deſtinauerat, ore retinet, ne eo in ventrem delapſo in obliuionem ipſa adducatur. Sed lector, inquit Ornithologus, conſiderabit, an ſic potiùs reddi debeant verba poſteriora. Ventris ſui alimentum ore tenens, abſtinet tamen, & ne forte nolens etiam diglutiat mordicùs premit. Vt vt eſt verba, illa flagrantiſſimum Gallinæ erga pignora amorem teſtantur; de quo alibi idem *d* Plutarchus: *Quid verò Gallinæ*, inquit, *quas obſeruari noſtri oculis quotidie domi conſpicamur, quanta cura, & ſedulitate pullos cuſtodiunt, & gubernant? Alijs alas, quas ſubijciant, remittunt; alijs dorſum, vt ſcandant, reclinant: neq; vlla pars corporis eſt, qua non fouere illos ſi poſſent, cupiant: neque id ſine gaudio, & alacritate, quod & vocis ſono teſtari videntur. Canes, & angues* (Ornithologus κίρκους, & δρακοντας, pro κύνας, & δρακοντίας; vt vulgaris lectio habet fortè legendum, ſummo iudicio conijcit. Canes enim parum expaueſcunt Gallinæ: Circos reliquoſq; Accipitres maximè) *cùm de ſe agitur, ſuliſq;*

d Eod. lib. paulo poſt.

Julijq; sibi metuunt, fugiunt, tum quidem. Si verò pullorum agmini ab his periculum verentur, vindicare illud ab iniuria nituntur, & suprà quàm vires patiuntur, sæpè dimicant. Etenim verò eiusmodi affectiones opinabimur istis animalibus ingenerasse naturam, de Gallinarum, Canum, Vrsarum propagatione solicitam, non nobis hoc modo pudorem voluisse incutere? Nimirum reputantes ista naturam sequentibus exemplorum loco esse, duris autem suam exprobare inhumanitatem, propter quos sola hominis incusatur natura, quod amorem gratuitum non ferat, neque nisi vtilitatis causa diligere norit. Haud minor etiam profectò Galli erga totam Gallinaceam familiam amor est ipseque nobis veri, optimiq; patris familias exemplar est. Is enim non vigilem tantùm sese suorum in primis præbet custodem, & manè, dum tempus est, ad quotidianum inuitat laborem, sed ipse primus exilit non tam voce, quam reapse quid faciendum sit ostendens, ipse omnia vertit, omnia explorat, omnia despicit & simul atq; aliquid escæ nactus est, Gallinas, & pullos ad pascendum conuocat, interim ceu pater quidam, & symposiarchus excelsus adstat, & ad epulandum inuitat, hoc vnum semper curæ habens, vt suis sit, quod edant. Interea ipse disquirit, ecquid in proximo reperiat, quo reperto, rursus suam familiam citat alta voce. Accurrunt illico. Ille sublimem se gerens, & vndiq; circumspiciens, ecquid hostile vsquam appareat, totam cohortem circumit, & obiter granum aliquando vnum sibi sumit, non citra inuitationem, vt se sui sequantur. Vnde apud Ausonium prouerbialiter legitur, *Gallinaceus Eucleonis*, in eum, qui omnia solet diligentissimè perscrutari, & inuestigare, ne puluisculo quidem relicto, donec id inuenerit, quod exquisita cura conquisiuerat. Gallus verò tum ideo quoq; amorem, beneuolentiamq; suam illam manifestat, dum se doloris, quo coniuges suas affici credit, consortem cantu longè alio, quàm cucuritu, sed Gallinarum cantui simillimo attestatur. Meminit eius e Oppianus his verbis: *Galli partus Gallinarum leuare, & doloris participatione solari videntur, dum placida, & exili voce eis accinunt*: dissentiens in eo ab Aristotele, quem Gallinas absq; dolore parere, authorem esse suprà diximus. Vnde item f Porphyrium falsum ita scripsisse dicendum est: *Maritus etiam inter bruta partus dolores intelligit, & plurimi ex eis, parientibus fœminis condolent, vt Gallinacei quidam etiam excubando iuuant, vt Columbi.* Verùm visus est aliquando Gallus, teste Aristotele, mortua Gallina, eius munus obire, hoc est, vel incubare oua, vel iam natos pullos educare, insigni sanè beneuolentiæ signo. Quid verò de ingenio eius dicemus, quo certè plurimùm valere quiuis meritò dixerit, qui perspectam huius auis naturam habuerit. *Proximè gloriam sentiunt*, inquit g Plinius, *& hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum Sole eunt cubitum quartaq; castrensi vigilia ad curas, laboremue reuocant. Nec Solis ortum incautis sinunt obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausum laterum. Imperitant suo generi, & regnum, in quacunq; sunt domo, exercent. Dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos, velut ideo tela agnata cruribus suis intelligentis.* h Aelianus etiam non Solis tantùm, sed Lunæ etiam ortu lætari Gallinaceos scribit, vbi ait: *Gallinaceum exoriente Luna, quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atq; exultare ferunt. Oriens autem Sol nunquam ipsum fallit, tum vehementissima voce contendens, semet magis, magisq; cantando vincere conatur.* Res item summa admiratione digna est, Gallum tum silentio vti, & pulchellam illam suam vocem, cucuritum inquam, celare nosse, cùm mortua Gallina coniuge sua, ipse eius officio fungens oua incubat, quòd id mulierem decere, & parum virile esse non ignoret, vt idem Aelianus memoriæ prodidit. Illud præterea ingenio harum auium ascribendum est, quòd cum sese copia sanguinis immoderati aggrauari sentiunt, vnguibus cristas tam diu scalpant, donec illato vulnere sanguinis fluxum proliciant, atq; ita ab imminentibus malis sibi ipsis medici liberent. i Plinius similiter herbam, quæ vocatur helxine agnoscere eos tradit, eaq; sese dum indigent remedio, purgare. Haud ab re igitur D. Iob quærebat: *Quis dedit Gallo intelligentiam?* Verum istæc intelligentia non rerum diuinarum cognitio est, vt quispiam ex Plinius verbis, quæ paulò ante adduximus, qui nimirum sidera nosse, &c. dixit, arguere possit, sed naturalis, quæ tamen nec ipsa cum deliberatione constet. Quomodo etiam cum summa industria terram vnguibus scalpendo victum quærit. Hoc scalpurire Plautus dixit de sepulta olla loquens: *Vbi erat hæc* (olla) *defossa cœpit ibi scalpurire vngulis circumcirca*: veteres etiam ruspari, atque hinc eo verbo pro sedulò perscrutari vtuntur: vnde alibi idem ait: *Corruspare tua consilia in pectore.* k Alibi deniq; facetissimè eiusmodi ruspationi scriptionem amasiæ Callidori comparauit, quia nimirum difficulter ob malè formatas literas legi poterat: ait autem.

An obsecro Hercle habent quoque Gallinæ manus?
Nam has quidem Gallina scripsit.

Quorum

Galli amor erga familiam.
Diligentia.
e In Exeu.
f l.3. de abstin. ab ani.
Gallus pullos educare visus.
Ingenium Galli.
g l.10. cap. 21.
h lib. 4. de An. c. 29.
Luna etiã exoriente lætari Gallos.
Gallinaceũ genus quomodo se sẽ à pletora liberet.
i l.8. c.27.
Helxino libera Gallinaceis nota.
k In Psc.

Henneſcra pſel. Gallinarũ ruſpatio.

Quorum verborum ſenſum, atque vim, nemo, quod ſciam, omnium quotquot in Plautum cõmentati ſunt, hactenus aſſequutus eſt. Audio autem apud Hollandos eiuſmodi loquendi modum frequentiſſimum eſſe, vt videlicet ſcriptionem parum legibilem Henneſcrapſel, hoc eſt, Gallinarum ruſpationem vocent. Hetauſci pro ruſpare dicunt ſparnazzare,& metaphoricè vtuntur in prodigos ſua adijcientes inutiliter.

MAGNANIMITAS. PVGNA.

a In Ixeu,

LAVS item Gallo maxima in animo pluſquam regio, adeo vt *a* Oppianus auium omnium pugnaciſſimum vocare non ſit veritus: cuius nimirum tam excellus animus eſt, tanta animi conſtantia, vt non vitæ, quæ omnibus animalibus cariſſima eſt, pericula tantùm ſubire, ſed perdere etiam eam malit, quàm alterius imperium, iugumq; vel ad vnicum tantummodò temporis momentũ pati. Sciuit hoc Themiſtocles, ſciuerunt maiores noſtri, qui anniuerſarijs ſolennibuſq; Gallorum pugnis ſolenni ritu inſtitutis perpetuos nos eſſe voluerunt Gallorum imitatores. Aiunt verò non Leonem modò ad eorum cantum, ſed baſiliſcum etiam expaueſcere: quod an verum ſit, vt parui refert, ita certum eſt nullum animal maiori animo, & excelſiori vel caput criſtatũ, & caudam erectam falcatamq; genere, vel certamen inire, in quo frequenter antè moritur, quàm aduerſario cedat. Quare iure merito Marti bellorum, pugnarumq; Deo ſacer habitus fuerit, & prouerbialiter Ἄρεως νεοττός, hoc eſt, *Martis pullus* vocatur: quaſi ad bella, pugnaſq; magnoperè propenſus. Verum non in pugna tantùm animoſitas maxima eius eluceſcit, ſed in coitu etiam: à quo (taceo modum, quod ſolaciſſimus ſit, & vnus multis vxoribus ſatisfaciens) cùm omne animal triſtati ſoleat, ſolus ipſe exhilareſcit, & cantu alacritatem ſpiritus atteſtatur: & Plato author eſt, Gallum degenerem ignauumq; antequam vicerit, canere. Nec ferè ob aliam cauſam, quàm propter vxorem pugnam init, veritus ne alius amplexus earum illi clam ſuffuretur: vnde ſcribit Athenæus Gallinaceum alteri mari cum Gallina coitum abſq; pugna non permittere: quare Alberto neutiquam crediderim, Gallos ſcribenti, ſi multi ſint, nimio coitu Gallinas enecare. Haud tamen interim inficias iuerim eas à diuerſis Gallis iniri: nam id furtim fieri putauerim: ſimul verò degere, vel ſaltem ſimul cum Gallinis coire, quod ille ſupponit, nunquam crediderim; quinimo illud ego ex inſpectione didici Gallum vnicum ſemper in vno loco imperium habere, & in alios ſi fortè clam, vt dici, cùm vxorum ſuarum aliqua coierint, vel coire tentauerint, acriter animaduertere, vnde item adagium extat ſatis triuiale, *Gallus in ſuo ſterquilinio plurimùm poteſt*, quod ſcriptum eſt in ludicro Senecæ: videtur autem innuere quemlibet in alieno ſolo timidiorẽ eſſe, & in ſuo regno ferociorem, & animoſiorem. In quo pariter ſenſu & illud notum eſt: *Domi pugnans more Galli* in illos, qui domi rixantur, quum foris ſint placidiſſimis maioribus: vnde dicebat *b* Plinius: *Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunque domo ſunt exercent, Dimicatione pariter hoc quoque inter ipſos velut ideo tela agnata cruribus ſuis intelligentes, nec finis ſæpe niſi morientibus.* Quod verò ait ſapientiſſimus virorum Salamon: *Gallus ambulans inter Gallinas lætus*: id pariter Eucherius imperij ſignificationem eſſe dicit. Hoc item ceu magnificentiam, animique celſitudinem arguit, quod nunquam ſui ineundi copiam faciat abſq; atrociſſimo certamine, vt *c* Athenæus author eſt. Denique & illud, quod idem au hor ibidem teſtatum reliquit, & quotidiana experientia comprobat, quod ſcilicet quaſcunque ædium fores ingreſſurus, criſtam ſubmittat. Quod ab Aeliano fortaſſis mutuatas *d* Athenæus fuerit, quia ita ſcribit: Illud item in eo mirificum, cùm limen intrat, tametſi ſuperum altiſſimum exiſtit, is tamen ſeſe inclinat: quod quidem ipſum ſuperbia inductus facere videtur, ne ſcilicet criſta vſpiam offendatur. His, ſi placet, adde, quòd pro caris vxoribus, pignoribuſq; ſuis aduerſus ſerpentes, Miluos, muſtelas, & eiuſcemodi feras alias, viriliter decertet, & nos ad ſimile certamen, vbi ſeſe occaſio offerat, inuitet. Hieronymus *e* Cardanus Gallum ideo decantatiſſimo illi parricidarum culeo, vnà cum ſerpente, cane, & ſimia inſeri à Romanis exiſtimabat, quòd ſuperbiſſimus ſit, vel ob gentis ſimilitudinẽ; quod ipſum *f* Scaliger ex inſcitia hiſtoriarum crediidiſſe tradit, quoniam Gallis nondum notis illa lex ſcripta fuiſſe: ſed ne hic rem acu tetigit. Quomodo enim Gallum includere potuere Romani nondum notum? Quare ego pòſt ſuo loco veram, ni fallor, eius rationem aſſignabo. Quod verò ad pugnam Gallorum attinet, ad quam vel imago eorum in ſpeculo tantum conſpecta eos inuitat, teſte Athenæo, ea ſingulari non carent, artificio. Dum enim pugnant, naturæ ductu terram feriunt, & plumas

Solennes Gallorum pugnæ cur inſtitutæ.
Leo, & Baſiliſcus.
Gallum expaueſcunt.
Gallus cur Marti dicatus.
Gallus à coitu cantat.
Quare pro Gallinis pugnet.
Gallus adulterum punit.
b l.10.cap.21.
Gallus ſtuprum ſui non admittit.
c lib.9.
Gallus domum intrans criſtã ſubmittit.
d l.4.c.29 de Anim.
e lib.10. de ſubtil.
f Exc.240
Gallorum pugna deſcripta.

mas circũ collum erigũt, pennasq; caudę quãtũ possunt, sursũ atq; deorsũ vibrant, assilientes interim, quò magis calcaribus suis, quæ ob id ceu tela in cruribus agnata, teste Plinio, agnoscũt, hostẽ feriãt: vnde legas apud ãtiquiss. Luciliũ hos vel versus, vel versuũ fragmẽta.

Gallinaceus cùm victor se Gallus honestè
Sustulit indigitos, primoresq; erigit vngues.

Vbi, teste Nonio, primores vngues pro anterioribus dixit: quod non purem, cum non ijs vnguibus, sed calcaribus dimicent, quæ etsi in posterioribus tibiarũ partibus ferè sita sint, inter insiliendum tamen cũ scilicet aduersarios feriunt, ijs ita vti norunt, ac si ad interiora 10 locata forẽt. Ab eiusmodi certamine vulgare extat adagiũ. *Gallus insilit*, in eum, qui semel victus redintegrat certamẽ; quod sanè sæuissimum conspicitur: vnde dicebat g D. Augustinus: *Cum ecce ante fores aduertimus Gallos Gallinaceos ineuntes pugnam nimis acrem.* Et paulò pòst pugna ita describit: *Vt in eiusdem ipsis Gallis erat videre intenta proiectus capita, inflatas comas, vehementes ictus, cautissimas euitationes, & in omni motu animalium rationis expertium nihil non decorum: quippe alia ratione desuper omnia moderante postremò legem ipsam victoris, superbum cantum, & membra in vnum quasi orbem collecta, velùt in fastũ dominationis.* Sed doctissimè idem carmen hisce versibus quàm breuiter Angelus h Politianus complexus est:

g To. 1. l. 1. de ordine.

h In rust.

Et regnum sibi Marte parent, quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebrisq; acuunt assaltibus iras.
20 *Ignescunt animis, & calcem calce repulsant*
Infesto, aduersumq; affligunt pectore pectus.
Victor ouans, cantu palmam testatur, & hosti
Insultans victo, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq; petit, dominumq; superbum
Ferre gemit: comes it merito plebs cætera regi.

Quãquam etenim Gallus animal natura pugnax est, ac magnanimũ, vt diximus, vbi tamen se sentit imparem in cõflictu, mirè deiectus, ac supplex profugit, seseq; occultat pudore suffusus, risum spectatoribus mouens. Ita apud Theocritum Amyntas Pollucem ad certamen prouocans. Tuus, inquit, ego, tumens (nimirum victus) vocabere, quia φοινικολόφων: id est, 30 alitum rubri cristatarum talia sunt certamina. *Signum autem victi*, inquit D. i Augustinus, *elatas à ceruice pennulas, & in voce, atque motu deforme, totum & eo ipso naturæ legibus nescio quo concinnum, & pulchrum.* Idem scribunt k Plinius, & l Ælianus: quorum hic: *Quod si, inquit, palma contingit, statim in victoria canunt seq; ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægreq; seruitium patitur, & plebs tamen æquè superba graditur, ardua ceruice, christis celsa, Cælumq; sola volucrum aspicit, crebrò in sublime caudam quoque falcatam, erigens.* Ille verò clarius: *Quod si, inquit, cum altero pugnans vincatur, idcirco non canit, quod ex illa mala pugna spiritus fracti illi vocem supprimant. Cuius offensionis verecundia confusus in primam quamq; latebram sese occultat. Sed si ex certamine victoriam reportarit tum oculorum eminentia, tum ceruice crectæ simul, & cantus contentione insolenter effertur, & triumphantis similis est.* Hallucinatur igitur alibi Aristophani in-40 terpres, quando à Gallo victo victorem insectari scribit. Fugere autem victum ipsum Aristophanem minimè latuisse, ex prouerbiali istuc, quod m alibi protulit, dicto, est manifestum Πτήσσει φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ, id est, *horret Phrynichus, sicut Gallus.* Fuit autem hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniensis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Meminit eiusdem adagij n Plutarchus, qui cùm antea fuisset ferox, insolens ex Socratis familiaritate, cuius singulares integritatem suspiciebat cœpit esse mãsuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è quopiam poeta.

i Loco cit.

k li. 10. ca. 20.

l li. 4. c. 49.

m In Vesp.

Phrynicus quis.

n In Alci.

Ἔπτηξ᾽ ἀλέκτωρ, δοῦλος ὣς κλίνας πτέρον, id est,

Pauidus refugit mare Gallinacei
50 *Cùm victus alas ille submittit suas.*

Vsurpatur verò id adagium in male affectum, & commotum, aut etiam pauitantem, πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atque expauescere. Peculiariter autem de auibus dicitur. Similiter *superatus es Gallo quippiam*: locus prouerbialis dicitur in seruos, qui dominos à tergo sequuntur, supplices videlicet, & obiecti cuiusmodi nimirum solent esse Galli superati in pugna. Non tamen animositate vincuntur hę alites, sed viribus, & eleganter antiquissimus Ion poeta Tragicus his versibus ostendit.

Nec iam corpore, vtroque, & ocello
Ictibus obtuso ille fatiscit.

Robore

Robore ſed labente gemiſcit
Et viuus ſeruire recuſat.

Quod poſtremum, etſi non vſque adeo ſemper verum ſit, niſi viribus tamen victum cedere certum eſt: contrà fit in pleriſq; alijs animalibus, quorum ferè ſemper alia alijs ante initam pugnam ſua ſponte cedunt. Quod intelligens Miltiades Athenienſium Imperator, cũ Rex Perſarum excito Aſiæ robore tam multa millia traieciſſet in Europam, quaſi ad primũ clamorem oppreſſurus Græciam conuocatis in Panatheniacum conuentum ſocijs pugnantes oſtendit has alites, vt Philo Iudæus ſcriptum reliquit, ratus hoc ſpectaculum maiorem vim habiturum, ad promouendum eorum animos, quam orationem. Nec eum fefellit ſua opinio. Spectata enim, inquit Philo, in brutis patientia, pertinaciq; contentione vſq; ad necem pugnantibus iuncto pectore, correptis armis eam expeditionem ſuſceperunt, quaſi bellaturi cum ingenti ſtrage hoſtium, contemptis mortibus, & vulneribus, vt ſaltem inſepelirentur libero ſolo patrię. Nihil enim ad rem grauiter gerendam excitat, ac deteriorum victoria maior, quàm ſperari poterat. Tradit item Diogenes Laertius, Socratem Iphicrati duci animos adieciſſe, cùm ei oſtendiſſet Gallos Gallinaceos tonſoris Midę aduerſus eos, qui erat Galliæ, pennis, ac roſtro dimicantes. Quam vtilitatem agnouit & *o* Chryſippus, dum Gallorum æmulatione inijci nobis ad fortitudinẽ ſtimulos, & ſubijci calcaria prodidit. Quinimo fuiſſe apud antiquos hiſtoria docet, qui Gallos ad certamẽ inſtituerent, quos Columella auium laniſtas vocauit. *p* Plinius author eſt Pergami Gallorum ſpectaculum velut gladiatorum quotannis edi. Apud Tarnaſaros Indiæ populos, nobiliores pugna eorum, ad quam tantummodo eos nutriunt, non oblectantur tantùm, ſed centum & aureos deponũt, quos ille, cuius Gallus in certamine ſuperior euaſit, domum victor reportat. Aiũt verò qui eas regiones peragrarunt, Gallorum eorum certamen quinq; quandoque horas durare, & victum victori niſi more cedere quàm ſæpiſſimè Idem certamen colunt Iaue inſulæ incolæ, nec nõ qui Paulaoan inſulam habitant. Verùm nunquid id longo tempore fecerint, vt ſaltem veriſimile eſt, mihi nondum cognitũ eſt: Græcos id olim obſeruaſſe tum ex allata Plinij authoritate, tũ ex Æliano & clarũ eſt, qui Themiſtoclem contra barbaros exercitũ ducentem duos in itinere Gallos fortè pugnantes vidiſſe prodit, ac imperaſſe, vt miles deſiſteret, acceptaq; de hac pugna occaſione, docuiſſe bonis, & ſtrenuis ciuibus, pluris patriam, liberos, vxores, parentes, Deoſq; penates æſtimandos, quã Gallis ſolam victoriæ opinionem. Qua de re cõſule *q* Celium. Cùm igitur victor rediſſet, inſtituiſſe, vt quotannis Gallinaceorum pugna Athenis publicè exhiberetur. Quem morẽ etiamnum apud Bonemos in hunc diem durare audio, vbi primos præparare Gallos aiunt pugnæ, quaſi gladiatoriæ, fieriq; ſponſiones pretij non parui, dum vnuſquiſq; pecuniæ ſummam largam deponit, quam dominus victoris Gallinacei aufert. Et *r* Io. Garropius id Ambiuaritis populis, teſte Cæſare, Galliæ Belgicæ in vſu fuiſſe refert, magna ambitione duabus inter ſe certantibus factionibus, atq; id cùm in pagis tùm maximè in ipſa vrbe, cui à Ducis ſylua nomen eſt (vulgò Tishertighen bos: eſt aũt Barbantię, nobilis vrbs, & Regi Catholico aduerſus Hollandos ſemper maximis in belli periculis fidem ſeruans) per octo integros dies in ipſa curia Gallos ad pugnam committi, ingẽti partium ſtudio, & ſolicita victorię expectatione: in hac verò tantùm exardeſcere, vt ipſe viderit ex Gallinaceorũ certamine ad equeſtre duellum aliquẽ alium prouocaſſe, in eoq; alterum virũ in primis ſtrenuum, & veteranum equitẽ lancea in fronte ictũ occubuiſſe eodem ferè modo, quo Hernicus Rex Frãciæ, cui per oculi alterius cauitatem pars fractæ lanceæ in cerebri ſedem eſt adacta. Legimus deniq; apud Gallos eiuſmodi Gallinaceorum pugnantium ſpectacula in ſcholis edi: quod fortè & ipſe fecerint, vt non alacriores tantùm iuuenũ ſuorum ad pugnã animos reddant, ſed etiam ſperatæ, ac optatæ victoriæ cupidos. Veteres, vt Gallinacei in pugna faciliùs aduerſos hoſtes ſuos tutarentur, ſtimulis ferreis æneiſq; quos Sipontinus plectra dici aſſerit, illos armabant: vnde etiamnum extat adagium αἶρε τὸ πλῆκτρον ἀμυντήριον; id eſt, *tolle calcar vltorium*: in eum nimirum, qui iam vltionem parat: ſumptum aũt eſt adagium ex *s* Ariſtophane, cum ait: αἶρε τὸ πλῆκτρον, εἰ μάχει, hoc eſt *tolle calcar ſi pugnas*. Iucundum verò, inquit *t* Cælius, quod obſeruatũ hoc parte nõ reticebimus, Gallinaceis mox cõpugnaturis alium in cibis obijci ſolitum, quò acriùs decertarent, ex quo facetiſſimè in veteri comædia, ἐσκοροδισμένος, id eſt, allio paſtus, quod ſcorodon vocant, pro vehementi, ac nimis in pugnam procliui quandoque dicitur. Eodem modo proficiſcente, ijq; qui bella & caſtra ſequuntur, allium guſtant, quòd eos agiles reddat, vires addat, & animum acuat. Exhibetur etiam equis vna cum pane, & vino, vt ad prælium euntes faciliùs labores futuros ſuſtineãt, ferocioreſq;

Miltiades Athenienſium Imperator Gallorum pugnantium exemplo ſuos hortatur.

Socrates Iphicrati animũ addit.

Galli exẽplo.

o li. de Inſ.

Gallorum certamen inſtitutum.

Auium laniſtæ qui.

p li. 10. ca. 21.

Themiſtoclem cur Gallorum pugnã inſtituerit.

q l. 17. lect. antiq. cap. 32.

r In Gotodanicis lib. 7.

Henticus Galliæ Rex quomodo mortuus.

Ferrea calcaria cur Gallinis adhibita.

s In auibus

t li. 16. ca. 13. Ant. lect.

Allium cur Gallis exhibeatur.

Milites, & proficiſcentes cur allio vtātur.

cioresq; fiant *u* Plinius item Gallinaceos pugnaciores reddi author est, si in cibum eorum pulitricum, & trichomanes addantur. Idem præstare aiunt adiantum:quod Io. Bapt. Porta ideo fieri putat, quia hæc herba Galli cristã quodammodo æmuletur. Cæterũ inter Gallos alij alijs præferebantur. Laudabantur autem in primis, teste Plinio Rhodij, & Tanagræi: secundò Melici (Lego Medici) & Chalcidici *Iam ex his*, inquit, *ad bella tantùm, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum, ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis, ac Chalcidicis, vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana purpura.* Hinc facilè hunc Suidæ locum restituas: ἀλεκτρυόνα ἀθλητὴν ταναγραῖον, hoc est *Gallinaceum athletum Tanagræum*: Deest enim copulatiua coniunctio, quæ & alibi apud eundem habetur. ἀλεκτρυόνα καὶ ἀθλητὴν ταναγραῖον, vbi eam prouerbialiter hoc accipi scribit: & siue Gallinaceum Tanagræum, siue athlætam Tanagræum dicas, animosum, & strenuũ intelligas: elegantius verò fuerit, si hominem, & athlætam pugnacem, ac fortem Gallinaceum Tanagræum cognomines: quam si athlætam Tanagræum simpliciter. Non enim athletas à Tanagra laudatos legere memini, sed Gallos tantum. Iam verò ex his, quæ dicta sunt, cuius satis liquidò constare arbitror, Gallinaceos Gallos non solum pugnacissimas alites esse, & à seruitio, iugoq; abhorrere, sed ab antiquis, & à multis nostro æuo ob id in summo honore habitos; adeo vt olim *x* Plato illorum stoliditatem ridens, sese amicum bonum potiùs, quam Gallũ ἄριστον, id est optimum, seu pugnacissimum malle dixerit. Contrà Pallas huiusce bellicosissimi alitis imaginem, vt testatur Pausanias, in casside suo pictam tulit, & Mars sibi sacrum voluit, adeo vt vtrinq; bellorum Deo gratum fuisse videamus, atq; hinc fortè Aristophanes aues hominibus, Persis verò in primis imperasse per iocum scripsit: ait autem.

Quod autem non Dei igitur hominibus imperarunt antiquitùs,
Sed aues & regnabant: multa sunt signa horum:
Statim autem vobis primum ostendam Gallum quod regnabat
Imperabatq; Persis primùm omnibus, Dario, & Megabizo:
Quare vocatur Persicus auis à dominatione adhuc illa.

Sed verisimilius fuerit primum Persarum regem Gallum fuisse dictum, vt in æquiuocis diximus *y* Aristoteles fortitudines huius volucris causam in duras eius pennas reijcit: quasi verò non aliæ darentur aues durioribus pennis, quæ tamen haud æquè fortes sint. Rases, penes quem eius rei fides esto, vinciturum pollicetur causam contra aduersarium, si calor Galli de crure dextro tecum feras: & Kiranides fabulosissimus scriptor cristam capitis Galli cum grano thuris, & pauco cornu cerui timorem omnem nocturnum, si gestatur, omnemq; occursum malum auferre: hominemq; gestantem intrepidum reddere: quasi eiusmodi arma, quibus Gallus maximè superbit, crista nempe, & calcar ad hominibus animum addendum polleant: quòd cùm non negauerim, minimè tamen affirmauerim, nihil scilicet certi inde habens. Atq; hæc de Galli pugnacitate dicta sufficiant.

u l. 22. cap. 21.
Galli qui præferãtur ad prælia.
Suidas correctus.
z Gallinac. Tanagræus Athleta Tanagræus.
x In, Lyri.
Palladis cassis Galli imagine ornata.
y In Phys.
Fortitudinis Gallus causa.
Calcaris dextri Galli virtus.

SYMPATHIA. ANTIPATIA.

VIDETVR quidem occulta quædam sympathiæ, seu amicitiæ vis, potentiaq; subesse, quod aues cicures, & domesticæ tam audacter equos, asinos, boues, atq; id genus iumenta alia contemnant, ac si cum mansuefactis elephantis simul alantur, non modò eos non pertimescant, verùm per eos etiam ipsos gradiantur, & Gallinacei eorumdem dorso insidere audeant. Cauendũ tamen Gallinas alentibus, ne ad boum præsepia perrepãt, maximè Gallinacei. Nam hoc quod decidit immistum pabulo, teste Columella, necẽ bubus affert. Gallinis item cum Pauonibus, Anatibus, Anseribus, & Columbis mutua intercedit beneuolentia: maior verò Gallo cum Porphyrione, si Æliano credimus, qui Gallum in eodem cum Porphyrione versantem domicilio, tam insolenti miroq; amore illi coniũctũ fuisse ex inspectione testatur, adeo vt tãdẽ Gallo propter epulas occiso, Porphyrio conuictore sua priuatus, tantum doloris animo conceperit, vt postmodum non amplius cibum ceperit, sed inedia potiùs sibi mortem accelerare, quàm post superuiuere maluerit. Sed huius quoque abstrusa videtur, ac occulta ratio, cur deficiente apibus cibo, si ad fores earum crudas Gallinarum carnes, & vuas passas posueris, inedia non sit perituræ: quod in schedulis meis notatum reperio, sed ex quo authore nõ memini: & an verum sit, haud scio: curiosius quispiam experiri poterit. Vt verò illud incertum est, ita hoc cùm pueris, tùm se-

Domesticarum auiũ cũ iumentis amicitia.
Gallinacei quomodo bubus mortẽ afferant.
Galli cum Porphyrione mira amicitia.
Ne apes inedia pereãt

nibus,& vt dici ſolet,lippis,& tonſoribus notum,& quotidie obſeruatum, nimirũ Gallinaceum Gallum cum ſole habere ſympathiam Hunc enim ad omnes mundi angulos,feſtinantem, exortiuum,occiduum,& meridianum voce admodum vocali,& alarum applauſu congratulantis in moré,ſæpenumerò ſalutat,& reſalutat. Adducant modò alij,quas velint manifeſtas rationes. Ego hinc ſolare animal Gallum vocauerim, vti alij & Leonem feràrum generoſiſſimum,qui non cætera animalia tantùm, ſed fortiſſimos quoq; viros terret, quem tamen Gallus ne minimi quidem facit:at contra,illi & viſus,immo auditas tantũmodo pauorem incutit, etſi de eiuſmodi antipathia diuerſimodi authores ſcribant. *a* Albertus enim duobus in locis hoc de Gallo albo intelligit. Sed ante ipſum item Diuus *b* Ambroſius tradidit: *Leo,* inquiens, *Gallum, & maximè album vertetur.* Cùm verò cæteri omnes, nullius coloris facta mentione, id ſimpliciter de Gallo tradant: itaq; quod cum venia huius ſanctiſſimi Patris dixerim, omnes Gallos à Leone timeri crediderim, ſi modò verùm eſt, quod inter vtroſq; hæc antipathia intercedat. Id enim à me non obſeruatum eſt, nec ab aliquo obſeruatum video. Sed ſi Plinio, Æliano, Solino, Lucretio, Proclo, alijſq; credimus, quemuis Gallũ à Leoni timeri conſtabit. At hi rurſus cauſam huius odij non vno modo vno tradunt, *c* Plinius bis diſertiſſimis verbis eius mentionem faciens, primò criſtam,& cantum, ſecundò criſtam, falcatam caudam timeri à Leone aſſerit: cuius verba maioris fidei cauſa aſcribere placuit. Inquit ergo ibi: *Atq; hoc tam ſæuum animal*(Leonem)*rotarum orbes circumacti, curruſq; inanes, & Gallinaceorum criſtæ, cantuſq; etiam magis terrent, ſed maximè ignes:* hìc verò ſic habet: *Quod ſi palma contingit ſtatim in victoria canunt ſeq; ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægreq; ſeruitium patitur. Et plebes tamen æquè ſuperba graditur, ardua ceruice, criſtis celſa: itaque terrori ſunt etiam Leonibus ferarum generoſiſſimis.* Vides igitur hìc cantus nullam facere mentionem, cuius rurſus Solinus tantummodo meminit, Gallinaceorum cantus timere Leonem aſſerens. Deniq; *d* Ælianus, Lucretius, & Proclus, alijſq; Gallinaceũ ſimpliciter nominant. Quid ergo dicendum ſtatuendumq;? Ego ſum eius prorſus opinionis, vt (ſi verum eſt, vt dixi, huiuſmodi innatum odium; iam enim id præſuppono) Gallum ipſum quatenus tale animal eſt, à Leone pertimeſci putem, nec inde odium naſci credam, quòd vtrumque animal ſolare eſt, vt *e* Proclus exiſtimat, ſed occulti quid latere in Gallo, quo Leonem fuget. Atq; hanc meam opinionem, quam ſemper ſaniori doctorum virorum iudicio ſubijcio, ex ipſomet *f* Plinio depromo. *Qui à Leonibus, & Pantheris homines non attingi* tradit, *qui iure Galli perunctì fuerint, maximè, ſi et allium admiſceatur.* Quæ quidem res innatum Leonis timorem indicat, & hanc fortè ſemina illa vocauit *g* Lucretius, quæ Leonem oculis incuſſa, illos ceu cæcutire, timereq; faciant: hic autem ita canit:

Quin etiam Gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Hunc nequeunt rapidi contra conſtare Leones
Inq; tueri: ita continuò meminere fugat.
Nimirum quia ſunt Gallorum in corpore quædam
Semina, qua cùm ſint oculis immiſſa Leonum
Pupillas interfodiunt aceremq; dolorem
Præbent, vt nequeant contra durare feroces,
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remeando
Lædere non poſſunt ex vlla lumina parte.

Quod ſi verò quiſpiam contra allatam ſententiam arguat, dicatq; Leones criſta maximè perterreri, idq; inde conſtare, quòd Capum non timeat: id huic minimè negauerim, ſed criſtam primarium, atq; euidentiſſimum ſignum eſſe dixerim, quo præſens Gallum agnoſcat, vti etiam cucuritus, dum longiùs abeſt. Vnde is ſolam criſtam, vel cantum duntaxat expaueſcere iure nequaquam concluſerit. Neque etiam mirum fuerit, ſi & nos rem acu non tetigerimus. Etenim ipſemet *h* Ælianus cauſam explicare, cur ſcilicet Leo, & Baſiliſcus Gallinaceum timeant, vtpote abſtruſam, atque abditam ſuum non eſſe tradidit: in quibus, inquiens, exquirendis etſi permulto abundant otio, plurimum temporis conſumũt non tamen optatum aſſequuntur. Angui quoq; Gallus terrori eſt: & Simia Gallum odit, ſed cum magno eorum, ac hominum condemnatorum detrimento, ac ignominia: nam ob eiuſmodi odium cum cane omnes ſimul parricidarum culeo includebantur, vt nimirum Simia Gallum perſequeretur, Gallum fugeret anguis, anguis in hominem penetraret, atq; ita

Marginal notes:
Galli cum Sole ſympathia.
Gallus animal ſolare.
Gallus Leoni terrori eſt.
a l. 22. 23. de animal.
b l. 6. Hex.
An album Gallũ ſolũmodo Leo timerat.
c l. 8. c. 16. & l. 10. c. 21.
d l. 6. de animal. c. 22.
Gallum cur timeat Leo.
e l. de ſacr. & mag.
f l. 29. c. 4.
g lib. 4. de nat. rer.
Leo Capum non timet.
h l. 8. c. 29. de animal.
Angui terrori eſt Gallus.
Simia Gallum odit.
Romuleus Canorum.

Line numbers: 10 20 30 40 50

ita viuus parricida, vlua sepultura fieret: proinde hoc significari Iuuenalis alibi canit.

Clauditur aduersis contraria simia fatis.

Item alibi rursus.

Cuius in exitium non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus.

Verùm illud parū Gallo honoris conciliare videri possit, quod angui sit pauori, qui à leone ferarum generosissimo timebatur, nisi ēt basiliscus ipsum horreret, insigni sanè immunitatis priuilegio: cuius siquidem locum nulla alioquin ales impunè transuolet, infectū nempe 10 semper spiritu pestilenti: quin ēt cuius sibilum cæteri serpentes omnes perhorrescant, tantum abest, vt præsentiam eius tolerare queant. Hunc aiunt, mirabile dictu, cū Gallum videre fortè contingit, animo tremere, & cùm cucurientem audit, tanto terrore concuti, vt emoriatur. Quam rē non ignorantes, qui per immensas Cyrenensiū solitudines, quæ pestem illam, & singulare in terris malum gignunt, iter faciūt, Gallum, itineris comitē sibi adiungunt, qui cantu suo truculentissimam illam bestiā longè abigat: author est huius historiæ *i* Aelianus. Iam verò & Gallus suis hostibus cùm apertis, tùm occultis minimè caret. Inter aues in primis non rapaciū duntaxat hostilitatē, rapinamq; metuit, sed cū Attagene, teste Aeliano, grauiter ēt dissidet. At maior ab vncunguibus tanquam generis sui prædonibus expauescenti; ideoq; cū acutissima acie præditus est, oculo vno cibū inquirit, altero sursum 20 ad æthera erecto insidiatores obseruat: quibus à longè conspectis, alta voce exclamitat, Gallinas suas conuocans, vt si per temporis angustiam liceat simul cum eo sese in tutum recipiant: sin illi improuisiùs adsint, tunc quantum potest, sese illis opponit, ac pro liberandis vxoribus, liberisq; ad necem sæpè vsq; cum eisdem dimicat, vnde dicebat *k* Politianus.

Non illum squamea tutò
Aggreditur serpens non raptor ab æthere Miluus.

Hunc etenim etsi in rapacium genere ignauissimum in primis obseruat, tanquam non ignoret, quòd prę cæteris alijs incautiorem aliquā è suis è media corte per insidias soleat eripere: vnde dicebat Aelianus. *Quæ leones exterret ales, & basiliscos metu examinat, Miluos expauescit.* Verùm vt hoc mirū videtur, quod Gallus tā timidam volucrem horreat cum aliàs, 30 si cum eo congrediendum foret, facilè superaret; nam Miluus rapturus vel pullum, vel Gallinam è corte visus antè rapinam suam non impune sæpè fert. Quin imo ipsa Galina, vbi vel audierit tantum, aut à longè viderit hunc pullorum prædonem, eos ocyus sub vmbra alarum suarum recipiens, & ipsa sese hosti audacter opponit, rostro, alis & se, & pullos defendens, tantum abest, vt id Gallus præstare non possit, vel quadruplo Gallina robustior, sed occulta quædam, de qua agimus antipathia est. Nam tanto odio Miluum hoc auium genus prosequitur, vt si illius caput collo Gallinaceo alligaueris, omnes celerrimè arrepta fuga salutem quærant; imo quod amplius est & mirum dictu, Gallum non amplius cantaturum aiunt, si cristam sanguine Miluini capitis inunxeris. Non mirum itaque, si Accipitrem etiam timeant: qui tanto Gallinis præcipuè terrori esse dicitur, vt audita tantummodò, dum 40 incubant, eius voce, oua vitiari credātur, sed & huic etiam propter nimium pullorum amorem resistere non verentur, quod hisce versibus *l* Oppianus ostendit.

Quanto Gallina domesticus ales
Nutrit amore suos fætus lasciua tenellos,
Quæ si labentem videas pernicibus alis
Accipitrem à tecto, sublata voce gracillans
Arrectis sursum pennis, ceruice recurua
Expandit tumidas pullis glocitantibus alas.
Tum pauidus miles pipiens femœnibus altis
Abdit, conglomeratq; parens trepida agmina pennis.
50 *Sic profligat aues audaces sedula mater,*
Et caros pullos ex alitis ore rapacis
Liberat, implumesq; fouet, simul atque relinquunt
Festos & thalamos nitido candore glabrantes.

Ornithologus Heluetijs Accipitris genus aut Miluum à Gallinarum præda ait appellari den hunerdieb, id est, Gallinarum furem: & Miluum scripsi Belgis à rapiendis pullis Kuijckendief dici, vnde eidem aui, Miluo nempe ea nomina competere suspicarer, nisi teste Turnero Rubetarium Accipitrem, Anglis hen harroer, id est Gallinarum occisorem, appellari cernerem. Palumbarium Accipitrem magnitudine superat, & coloris est

Basiliscus Gallum timet.
Basilisci pestilens virus.
Gallus quibus itineris comes.
i l.3.c.31.
Gallus hostes apertis, & occulti.
Gallus Attagenem odit.
Gallus rapaces timet.
k In rusti.
Gallus cur Miluū metuat.
Gallina se, & pullos contra Miluū defendit.
Vt Gallus nō amplius canat.
Accipiter Gallinis timori est.
l l.3.de venat.
Hunerdieb
Kuÿckendief.
Harroer.

 cinerei.

cinerei. Humi ſedentes aues in agris,& Gallinas in oppidis,& pagis repentẽ adoritur. Prę-
da fruſtratur tacitè diſcedit,nec vnquã ſecũdũ facit inſultum Hic per humum Accipitrum
omnium volat maximè. Quapropter habere oportet, inquit Columella, clauſam amplum
veſtibulũ, idq; retibus munitũ, ne Aquila, vel Accipiter inuolet: & has impenſas, & curas
niſi locis, quibus harum rerum vigent pretia,non expedit exhibere. Si itaq;tantum emolu-
mentum non præbeat Gallinacea tua familia, vt totam cortem retibus munire propter im-
penſas nequeas, poteris lõgè cum minori ſumptu eiuſmodi vncungues fugare. Plinius vo-
lucres vite nigra (Petrus Creſcentienſis id de vite alba intelligit, quæ paſſim per Italiam
obuia eſt,nimirũ cauſtica illa)id pręſtari ex aliorũ tamen relatu his verbis memorię prodi
dit: *Vite nigra*, inquiens, *aiunt ſi quis villam cinxerit, fugere Accipitres, tutaſq; fieri villaticas
alites.* Et ſi verò eo modo rapaciũ auiũ impetus effugere poſſit Gallinaceũ genus, ita cõtrà
difficilius à noxijs quadrupedibus ſeſe tueri poteſt propter locorum, quibus ſeſe abdunt,
commoditatẽ. Ex his aſtutiſſimã animaliũ vulpeculã in primis non oderũt modò, ſed adeo
etiam pertimeſcunt, vt cum ſubdola Gallinaceos quantumcunq; in alto remoto loco in-
tuetur,vel ſaltẽ oculos lucentes tanquã faculas eis oſtendit, caudaq; quaſi baculo quodam
minatur,præ metu ſeſe deorſum præcipitent,fugereq; conantes opprimantur. Rapit autem
vulpes ex eis plurimas, adeo vt vna nocte quadraginta, & amplius pullos ſimul cum ma-
tribus partim abſũpſiſſe, partim ſemieſos reliquiſſe meo cũ malo obſeruauerim. Cũ autem
nuſquam non domeſticis hiſce alitibus infeſtæ ſint vulpes, tum verò id maximè faciunt in
locis montanis, non ignaræ nimirum, quòd ibi faciliùs latere queant in ſyluis, difficiliuſq;
capiantur. Vt itaq; noxia iſtæc animalia fuges, Gallinariumq; & cortem tuta reddas, pla-
cuit hic ẽt remedia docere,quibus id præſtare queas. Tradit *m.* Hector Boetus, Scotos ma-
ximè monticulas tali conſilio illarum belluarum pernitiem anteuertere conſueuiſſe: *Vicis
frequentioribus*, inquit, *ſingula ædes ſingulas Vulpeculas nutriunt, eaſque earum carnibus contuſis,
coctiſque animalium cibis miſcere ſolent. Quæ autem pecudes, & volucres domeſticæ eas degu-
ſtaſſent, duos propè menſes innoxia, ſecuræq; paſcentes oberrant, vulpibus à ſui generis eſca tam an-
xiè abſtinentibus, quod ita eſſe comprobant. Nam ſi qua non deguſtarit peruagantibus inter Gallinas,
Anates, Anſeres, cæteraſq; aues innoxijs vulpibus ea ſola illis prædæ eſt, quam à genere ſuo abſtinuiſſe
ſentiunt, vt appareat in ferendis iniurijs nonnunquam iniurias propellis.* Hæc ille: quod ſecretum
Plinius ignoraſſe minimè videtur. Nam & hic *n* alibi ſcripſit, *Gallinaceos non attingi à vul-
pibus, qui iecur animalis eius aridum ederint, vel ſi pellicula ex ea collo inducta, Galli inierint.* Rutam
ſylueſtrem ẽt aduerſus vulpes, & alia animantia Gallinis infeſta valere legimus, & multò
efficaciorem fore, ſi vulpis fel cibo admiſtum adhibueris, vt Democritus affirmat. Idem de
cato ſcribunt *o* Dioſcorides,& Afranius,ſed diuerſimodè. *Tradunt rutæ montanæ*, inquit ille,
ſuccum Gallinaceis pullis inſperſum feles arcere. Catus ait hic, *non inuadet Gallinam, ſi ruta ſylueſtris
ſub eius ala appendatur.* Cum muſtelis magis,quam cùm felibus inſitam inimicitiam exercent,
nam has non præteruntes duntaxat horrent, ſed voce etiam tantum audita,teſte Aeliano,
ferè exanimantur, cum alioqui mugitus boum, rugituſq; aſinorum præclarè contemnant:
Ab his quoq; Plinius tutos Gallinaceos pullos fore prodidit,ſi earum cinis in offa iſtis ex-
hibeantur. Salamandrę pariter neſcio quid ineſſe neceſſe eſt,quod occultè Gallinis noceat,
nam & hanc referunt in aceruo tritici repertam totum id inficere,Gallinaſq;inde viſcentes
emori, cum aliàs noxias quaſq; ſerpentes impunè ſæpius viſæ ſint deuoraſſe. At Gallinæ
eo die,quo oua pepererint, à ſerpente non læduntur, quin & caro earũ tum à ſerpẽte mor-
ſis remedio eſt. Item ſerpentes quoſuis abſq; noxa depaſcuntur, cum alioqui, quod mirum
videtur ab ipſis morſæ moriantur, ſed magis adhuc admirandum eſt, quod tradit Plinius,
nimirum ſuperuentũ eorũ,qui ſerpentũ cani ſue rapidi dente aliquando lęſi fuerint,Galli-
narũ incubitus,& pecorum fœtus abortu vitiari. Vt ergò non mordeant Gallinas: ſic proui-
deto: Circa caueas incendito cornu,cuius odore non fugari tantũ,verum etiam eos interi-
mi referũt. Cum plantis quibuſdam hæc volucres antipathiã habere videntur,ac in primis
cum nobiliſſima arbore, quæ nobis eximium illud Bacchi donum ſubminiſtrat,cum vite
inquam, cuius florem ipſis in cibo exhibitum efficere ferunt, vt poſtmodum matureſcen-
tium vuarum eſu abſtineant. Sunt qui id, vt antea etiam obiter diximus, œnanthi ſyl-
ueſtri aſcribant; eamque cibo incoctam, & illis proiectam faſtidium gignere vuas ap-
petenti: verùm Plinius id de vuæ flore ſimpliciter protulit. Vt vt eſt, vtriuſque curio-
ſus quiſpiam poterit cum paruo ſumptu, at cum maximo lucro periculum facere. Nam
vuarum eſus vt oſtendimus Gallinis admodum damnoſus eſt. Sed fortè cum omni vite
antipathiam habuerint, nam idem *p* Plinius, *Gallinaceis ipſis circulis è ſarmentis collo additis*

non

Vt rapaces aues fugentur.
Vitis nigra Accipitres fugat.
Ouidium in vulpes.
m In deſc. regni Scot.
Vulpes quomodo fugentur.
Vulpes ſui generis carnibus abſtinent.
n l.8.c.vlt.
Rutam fugare vulpes.
Necatus pullos rapiat.
o l.3.c.45.
Vt à muſtelis tuti ſint Gallinacei.
Salamãdræ Gallinas enecat.
Serpẽs quãdo Gallinas lædere nequeat.
A ſerpentibus occidi Gallinas.
Gallinaceorum antipathia.
Vt vuis abſtineant Gallinæ.
p l.29.c.4.

non canere tradit, quod si verum est, insigne sanè, & occultum odium demonstrat. Audio deniq; & aquam vitæ, vt vocant, eis lethalem esse. Ex Sambuco magis canoram buccinam, tubamq; eodem referente, fieri credit pastor, si ibi cædatur, vbi Gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Quæ res ad quandam pariter antipathiam referri potest: sunt tamen qui physicam illius rationem talem assignent. Materies, inquiunt, sambuci mirè firma traditur: constat enim ex cute, & ossibus: quare venabula ex ea facta præferunt omnibus. Quondam verò loca syluestria, qualia sunt, in quibus Gallorum cantus nō auditur, ficciora sunt, ligna etiam illic sicciora, solidioraq; fiunt, & ex tali materia tibiam magis canoram tornari 10 credibile est, cùm vnumquodq; corpus eo magis sonorum sit, quò siccius, simulq; solidius. Eandem etiam rationem *q* Cælius Calcagninus, quosdam assignauisse, scribit, postquam aliorum sententiam examinasset, suamq; diuersimodam attulisset, his verbis. Cur id fiat: (si modò verum est) nemo facilè dixerit. Sunt qui hoc non simpliciter, sed συμβολικῶς traditum putent, more Pythagorico, vt multum diuersum, quàm dicitur, intelligatur, sicut proditum est, non ex omni ligno Mercurium debere fieri: Deum non populari ritu, sed electo, ac religioso colendum esse. Sic non vulgari, sed remotiori musicæ incumbendum esse admonentes, non ex obuia quaq; Sambuco tibiam, sambucamq; coagmentari oportere dixerunt, & expedire vt remotiora petantur, atq; inde decerpatur, vbi Galli cantus non obstrepat. Nam sic hodie quoque locum longè sepositum, ad quem nemo adeat significantes, 20 dicunt in eo, ne Gallum quidem vnquam exauditum. Aut certè stridula illa, atq; admodum obstrepera vox Galli hebetare, & stridore suo quodammodo diffindere, & conuellere potest penetrabilem ac fungosam sambuci materiem, vtpote qua leo etiam tantę animal constantiæ consternetur. Alij sunt, qui eo dicto nil præterea ostendi putent, quàm syluestrem sambucum satiuæ multò esse præferendam; quòd ea procul locisq; abditis, hæc propè intra nostra septa adolescat. Quæ postrema sententia cum priori conformis est, quam à viris doctis examinari ventilarique velim. Insigne contra immunitatis priuilegium Gallinis (sic enim apud *r* Dioscoridem ὄρνιτες transfero) accessit, cū impunè baccis taxi, quæ alioqui reliquis animalibus pestiferæ sunt, vescantur. Quæ itaq; venena non venena in illis esse voluit prudentissima natura, eadē contrà quæ non venena sunt, pestifera illis esse voluit, sparsoti semine depasto eas emori cupiens, item hominis excremento, qui Helleborum biberit, 30 vt Auicenna testatur. Albertus quædam vrticarum genera pullis mortifera esse scribit, Gallinamq; earum malignitatis consciam eas euellere conari. Verùm quæ hæ vrticæ sint, non explicat. Tradunt item Gallum contra orobanchen herbam circumferri, vel semina terræ mandāda Gallinaceo sanguine rigari, tanquam & herba leo (nam ita etiam vocatur) non minus, quàm animal à Gallo abhorreat. Oderunt quidem meritò hanc herbam agricolæ, quoniam cannabi, in quam spem omnem lucri ponunt, nutrimentū eripit, & quo minus ad optatā altitudinē excrescat, impedit, ad radices eius enascens. Poterunt ergo eiusmodi remedium experiri. Præterea Gallinæ metallorum regi auro venenum sunt, si *s* Plinio credimus, qui alibi ita scribit. *Auro liquescenti si Gallinarum membra misceantur, consumunt* 40 *id se. Ita hoc venenum auri est.* Quod si verum est, inquit *t* Scaliger sanè sic præsentius & commodius adipiscemur aurum esculentum, quàm ex inani Cardani indicatione aurum potabile. Falsum vero vanumque esse medicina posterior innumeris experimentis comperit. Etenim ad deploratos morbos Gallinaceas carnes incoquunt, aurumq; adijciunt, quod tamen absumi non videtur. Sed videndum foret, num periclitantes aurum prius liquidum reddere deberent, quando id de liquescenti auro Plinius prodidit: quinimo sunt qui eam dictionem (liquescenti) exponunt in oleo partem chimicam redactum, quasi Plinius huius artis nō fuerit ignarus: quod alioqui mihi nunquàm lectū. Vt vt est, inde saltem excogitata medicis ratio est parandi iuscula ἀναληπτικὰ cū carne Gallinæ, & lauri folijs. Postremò cū tonitru Gallinæ diffidens. Quandoquidem si cùm incubant, tonuerit, non modò qua pereūt, 50 vt Aristoteles, & Plinius tradunt: verumetiam, teste Columella, semiformes pulli interimuntur, antequam toti partibus sui consummentur. Ne itaq; tanto detrimento afficiantur agricolæ, malo huic obuiam ire debent. Remediū autem cōtra tonitru, teste Plinio, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Plurimos etiā scribit Columella intra cubilium stramenta, graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus alij capita vnà cum clauis ferrei subijcere: quòd hæc cuncta remedia credantur esse aduersus eadem tonitrua

Ex Sambuco vbi buccina magis canora.

q lib. 12. Ep. quæst.

r l.4.c.75.
Baccis taxi vescuntur impune Gallinæ

Sparti semen, & hominis excrementū, qui Helleborum bibit Gallinas occidit.

Vrticæ Gallinis infestæ.

Gallus contra orobanchen circūfertur.

s l.29.c.5.
Gallinæ auro venenū sunt.

t Exer.88.
Aurū non consumi à membris Gallinarū iuscula ἀναληπτικά.

Gallinæ tonitru inimicum.

Ne tonitru noceat.

DE AFFECTIBVS CORPORIS Gallinaceorum.

INTER affectus corporis quibus Gallinaceum genus infestatur, pituita, siue coryza, quę ipsius peculiaris, ac inimicissima est, & ptiriasis, seu pedicularis morbus, peculiares sunt. De quibus itaq; priùs dicendū videtur. Pituita est humor è cerebro in nares, nec non in fauces destillans, edendi bibendiq; cupidinem eis auferens; linguæq; officiens. Palladius albam pelliculā vocat extremam linguā vestientem: adeo vt sæpè periculo non careat id malū, sed interimat etiam. Signa euidentia admodū sunt, nam lingua indurescit, vt pipire, glocire, glacillare, cucurrireq; in sūma vocē emittere nequeāt: marcescunt etiam, & cibum capere nolunt. Est autem affectus iste, quē nos vulgò la piuida dicimus, superiores Germani das pfippe, inferiores de pippe. Quæ nomina, vt videtur, pro onomatopœiam ficta sunt, quoniam hoc auiū genus ita affectū cōsimile vocem edat. Oritur à sordido potu plerunq;. In assignando tempore, quo maximè hoc malo torquetur, à Plinio Columella dissentit. Plinius enim inimicissimam esse illi testatur, *maximè inter messis, & vindemiæ tempus*. Contrà Columella, *cum frigore, & cibi penuria laborant*. Quis autem inter messis, & vindemiæ tempus frigore torqueri dicat? vt interim de cibo nihil dicam? Nam & cibū in agris, vbi messis fuit, copiosorem habent. Quare fortè dicendū est, tā ob exuberantem calorem, qualis inter messem, & vindemiā esse solent, quàm ex immodico frigore in id malū incurrere. Addidit porrò, & aliā causa Columella, cùm scilicet ficus, aut vua immatura ad satietatem permissa est. Ita enim textus legi debet, vt Ornithologus etiā existimat, non autem cùm ficus, & vua immatura, nec ad satietatem vsq; permissa est, vt vulgati codices habent. Nam eo modo sensus verborum non cohæreret. Cæterùm vt & alterā causam examinemus, quòd scilicet ex cibi penuria pituita oriatur, vt ille tradit, iterum Plinio dissentit, qui alibi disertissimis verbis remedium in fame ponit. Quid igitur dicendum? Putarim ergo Columellam de penuria cibi præstantioris loqui, vt nempè quid præter naturam deuorare coactę eo malo afficiantur. Plinium verò ex cibi melioris copia, pleoricum habitum nactas ita affici credere, itaq; inediā præscribere. Vt præseruentur ab eiusmodi malo, Columella præcipit, vt purissimam illis aquam potandam demus. Id autem præstare non poterimus nisi cùm aquæ, tùm vasorum etiam curā habeamus, hoc est, nisi aquam purā limpidamq; semper demus, sæpiusq; ne marcescat, immutemus, vasaq; aliquoties intus, & extra abluamus, & immunditijs detergamus. Leontinus origanum in aqua macerat, eamq; ita bibendum offert, præseruaretq; à pituita Gallinas arbitratur. Eodem modo alias herbas ita aquæ imponere poterimus, ac similiter à tali affectu Gallinas præseruare. Vult item Columella Gallinaria fumigari, & ab excrementis aliquoties repurgari. Si verò iam in morbum inciderint, ad alia remedia confugiendum est, idq; nō solummodo, vt vulgus facit, penna per transuersas nares inserta, ac quotidiè mota; quandoquidē quæ ita curantur, multas sæpius interijsse compertum est. Verùm alia etiā tentanda medicamina: quorū magna copia cū apud authores recētiores maximè extet, itaq; & nos aliquot adducemus, vt doctissimus lector ex ijs seligat, quod sibi accommodatius videbitur. [a] Plinius alibi mistum far in cibo procedesse tradidit, & [b] alibi acinos ligustri, [c] alibi denique famum herbæ sabinæ eiusmodi morbum sanare. [d] Galenus idem pollicetur ex allijs, & capris. Allia etiā multi alij cōmendant, sed diuersimodè exhibent. Etenim quidā, teste Columella, spicas eorum tepido madefactas oleo inserunt: quod pariter Palladius repetijt, sed pro spica mica habet, corrupto, vt videtur, textu. Paxamus eisdem minutim conscisis, & in calidum oleum iniectis, vbi refrixerint, ora Gallinarū colluere iubet, ac, si illa vorauerint, efficaciùs restitui ait. Nonnulli, eodem referente allia in humano lotio elixant, rostrumq; Gallinæ illis fouent, cauendo quā maximè, ne portio aliqua in oculos influat. Leontinus pariter allio rostri foramina inūgit, aut in aquā cōijcit, & potandā exhibet. Scilla minūda in aqua macerata, & exhibita cū farina idē præstat. Sunt qui ad idē malū origani, hyssopi & thymi suffitu capite Gallinæ fumigent, & mox allio rostrum eius perfricent. Quidam etiam vrina tepida irigant ora, & tam diu teste Columella cōprimunt, donec eas amaritudo per nares emoliri pituitæ nauseam cogat. Vua quoque quam Græci staphisagriam vocant, cùm cibo mista prodest, vel eadem cū aqua trita potui data.

Pituita Gallinarū quid. *Alba pellicula quid.* *Piuida.* *Pfippe.* *Pippe.* *Quo tempore pituita laborēt.* *Ficus, & vua immatura.* *Gallinaceis inimica.* *Præseruatio à pituita.* *Origani vsus.* *Cur pituitæ.* *a l. 19. c. 6.* *b li. 24. ca. 16.* *c li. 21. ca. 11.* *d li. 2. Met.* *Alij vsus ad pituitā.* *Scilla pituitæ Gallinaceorum remedia.* *Staphisagriæ vsus.*

Leonti-

Leontinus vrina quoq; rostra abluere iubet, quasi ea per se sola pituitã curare apta sit. Verũ, & membrana ipsa leuiter vnguibus auellitur, ac post allio trito plaga mundata cõspergitur. Eiusmodi vero omnia remedia mediocriter laborantibus Gallinis adhibentur. Nam si pituitam circumuenit oculos, & iam cibos auis respuit, ad ferrum deueniendũ est. Columella genas rescindi iubet, Paxamus partes aperiri, quæ sub gena consistit, & coactam sub oculis saniẽ omnem exprimi, atq; ita paulum triti salis vulneri infricari. Quo tempore ad vmbram ducendus esse admonet. Quod ad potũ attinet, is talis sit, quem diximus, aqua munda nẽpe, vel in aqua allium vel eiusmodi remedia, qualia recitauimus macerata sint. Andreas Cæsalpinus corticẽ fraxini internũ, aquã in qua maduerit, cæruleam reddere, & Gallinis, cùm morbis laborant, apponi scribit, sed ad quos morbos, & cuius authoritate id faciat, non addit. Fas est credere de pituita loqui. Nam etiã antea eius ligni decocto fęlici successu Guaiaci loco vsurpari dixerat. Secundus morbus, quo Galli, Gallinæue laborant, ptiriasis est, cùm scilicet pediculis, atq; pulicibus inferantur, maximè cùm incubant. Hic aũt affectus faciliùs, quam pituita tollitur: quinimo sæpenumerò sibi ipsis magistræ eo sese puluerando liberant. Ceterum & hoc malo affectis veteres cùm Latini, tum Gręci Geoponici remedia præscripsere. Multi illitu olei è lino facillimè curari tradũt, staphisagriã, & torrefactum cum inũ pari pondere cum vino contusa Palladius, Paxamusque laudant, si malum leue est, sin pennarum penetrarit secreta, decoctum lupinorum. Sunt qui proprio experimento edocti Gallinas arena littorali, aut, quod pręstantius esse aiunt, cineribus saponariorũ à lixiuio relictis, cura mulierẽ sese puluerantes, istoc malo ocyus liberari referũt Varro ab eisdẽ animalculis præseruandas iri tradit, si in cubilibus, cùm pepererũt, auferatur substramen, & recens aliud subijciatur. Aloysius Mundella Capos epilepsiæ obnoxios esse prodidit. An verò Gallus, & Gallina eodem morbo laborent ignoro. Ex oculis aũt laborare, vtrumq; certè scio, nam & eorum aciem parum valere author est Aristoteles. Si itaq; ij malè habeant, mulieris lacte, aut portulacæ succo, vel sale ammoniaco, & cumino, & melle, æquis portionibus contusis illinito. Ipsas verò sub vmbras deducito. Crescentiensis hæc remedia ita recitat, ac si prodessent et ad grana illa, quæ sub oculis prouenire solent ex esu Lupinorũ amarorum, quod minimè probo, quandoquidem ea, nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur, visum extinguunt, tantùm abest, vt tam leuibus medicamentis cedant. Deprauatur item huic auium generi appetentia, ac potissimùm Gallinis, hisq; nisi cùm pariunt. Etenim tum quandoq; cùm propria, tùm aliena oua depascuntur. Si ergo ita laborent, vt à tam prauo more desuescant ex ouo albumen effundens, & in luteo ipso humidum gypsũ inijces, vt testæ duritiem contrahat. Volentes quippe in subiecto ouo gulam explere, nec in eo amplius inuenientes quid succi, ouorum aliorũ fastidio capiuntur, atq; ita tandem appetentia illa deprauata corrigitur. Si diarrhœa infestat illas, vt fit quandoq;, farinæ tantum quantum manu apprehendi possit, tantundemq; cætæ vino lenigabis, & pastam conficies, atq; ante alium cibũ deuorandum offeres: aut pomorum, Cydoniorumue decoctum bibendum dabis. Quæ mala sub cineribus cocta in eodem casu auxiliantur. Aegrotant præterea Gallinæ, teste Alberto, cùm multa pariunt, & non incubant, eò quòd non abstrahuntur à partu: quoniã ipsis omnis potentia, ac virtus ob nimium partum exhauritur. Quod, vt videtur, Albertus ab Aristotele mutuatus est, sed qui id vniuersaliter de omnibus auibus prodidit. Rursus, quæ incubant ægrotare quibusdam dicuntur, sed tunc animo potiùs quàm corpore languent. Nam nimius erga pignora sua amoris affectus, quem immutata vox acutior nempe facta indicat morbi istius, si ita appellare placet causa existit. Eodem tempore furere Aristoteles eas dixit propter inediam. Cum mulieribus verò commune habent, quòd abortiãt. Qui sanè affectus heris maximo detrimẽto est, quòd oua imperfecta, ac non debito sæpè tempore pariant. His ita medentur: oui candidum assatum, & vuas passas tostas æquo pondere terunt, & ante alium cibum offerunt. Atque hi fermè Gallorum, Gallinarumq; affectus sunt. Quod modo ad pullos spectat, ij quasi primis infantiæ diebus sedulò tractandi sunt, plumulæq; sub cauda clunibus subtrahendæ, ne stercore coinquinatę durescant, & naturalia præcludant. Sed quamuis id caueatur, sæpè tamen euenit, vt aluus exitum non habeat: itaq; pinna pertunditus, & iter digestis cibis præbetur. Cauendum pariter, ne stercus etiam pedibus eorũ adhæreant; Nam podagram creat, sed qua Capi magis quàm Galli afficiantur, quin imo Capi miris modis, Galli non, si Scaligero credimus, qui huius quæsiti etiam hanc rationem assignat: Quia Capis pusillus calor, edacitas multa: in Gallo calor multus, cibi abstinentia non minor.

Quãdo ferro medendũ pituitæ.

Gallinarũ pituita laborantium potus.

c lib. 3. de Plant. c. 13

Ptiriasis, & eius cura.

Epilepsia Capos torqueri.

f lib. 2. Hist. ca. 2.

Oculorum morbi in Gallinis vt curentur.

Ad deprauatam appetentiam.

Ad diarrhæum.

Gallinæ nimis copiosè parturientes ægræ fiunt.

Gallinæ incubantes cur ægrotent.

g 10. Prob. 73.

Gallinæ abortium.

Ad abortũ Galinarũ remedia

Pulli.

h Exerci. 2772.

CAPIENDI RATIO.

Laceris vis venenosam esse.

QVAMVIS eiusmodi volucres ab aucupibus nec retibus capiantur, nec fallantur laqueis, nec visco denique decipiantur, quoniam eas vel in cortibus vagantes, vel gallinarijs inclusas habemus, attamen vt vagantes, quæ nobis sæpè huc & illuc fugiendo negocium facessunt, absque molestia ocyus, vbi ne necessitas vrget, allectæ è media corte, vel ex agris etiam ad præsentem vsum nobis cedant 10 eiusmodi astus possunt excogitari. Berytius frumentum lasere, & melle mixtis maceratum, & Gallinis obiectum eas quasi vertigine affici scribit. Quod si verum est, vt multi affirmant, id allectis Gallinis in pastum exhibere possemus, & ceu temulentas capere. Solus Andreas à Lacuna laseri contrariam facultatem tribuit, quod, vt pace eius dixerim, neutiquam approbare possum: cum nec verba Græca sic habeant: neq; talis aliqua laseris vis legatur apud alios scriptores, sed potiùs plerisque animalibus venenosa. Tradunt enim pecora eo assumpto, cùm ægrè habent, aut subinde pristinam sanitatem recuperare, vt plerunq; contingit, aut emori. Eodem modo si hyosciami suffitum percipiant, corripiuntur amentia quadam adeo, vt non de sedibus suis duntaxat abire obliuiscantur, sed decidant etiam, & capiendi sui copiam faciant. Quo astu vtuntur illi nebulones Ægyptijs, quos vulgò 20 Cinganos appellant. Nec verendum est ab eiusmodi Gallinarum esu noxam proficisci. Nam & reliquæ, quæ eodem cibo (loquor autem de frumento, de quo paulò antè) pastæ sunt, mox conualescunt. Si assam fœtidam exibueris in victu, pennæ omnes decident, & velut mortuæ sese capiendas tradent. Cardanus eosdē scurras Gallinas, Anates, Anseres, cuniculosq; suffurati scribit, ita autem citò hamo affixos auferre, vt neq; motu alarum, neque voce furtum prodant. Sed huiusmodi furtum nescio quomodo, vt ille putat, bene cedat furi. Etenim esto, quòd hamo in gulam iniecto vocem illis adimant, non video quomodo alarum concussionem impedire queant, & si hoc etiam concedamus, vt nimirum duobus hamis vtramq; illam actionem, vocem scilicet, & commotionem impediant, sociæ vel Gallinæ, vel Gallus maximè, vel Anseres elato clamore, vt in consimili casu facere so- 30 lent, Gallinarios excitabunt, furtumq; prodent.

Pecora laseris esu moriũtur.

Hyosciamus Gallinas dementat.

HISTORICA.

Polyarchi historia.

POLYARCHVM, referente Æliano, ferunt, eò mollitie peruenisse, vt canes etiam, & Gallos, si quibus delectatus fuisset, mortuos efferret publicè, & amicos suos ad funus conuocaret, splendideq; sepeliret, atq; quod maius est, in monumentis eorũ columnas erigeret, quibus eorum epitaphia inscriberet. Qui sanè Gallo amoris illius in hominem iustam reddidit rationem. Sed vt ad veriora sermonem nostrum cõuertamus, Lauren- 40 tius Surius sanctum Germanũ Episcopo Antisiodorensem prodidit, cùm itinere noctis cogitare compulsus mediocris hominũ status successisset hospitio (nam id maximè ambitum fugiens requirebat) & in diuino opere solito pernoctasset officio, lucē ortã esse nullis Gallorum cantibus nunciatam, cùm earum auium copia in eisdem domibus non deesset. Causam nouitatis explorasse, audisse multum iam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale Gallicinium damnauisset; ab omnibus verò exoratum mercedem mansionis exoluisse. Acceptum namque triticum benedictione condiuisse, aueſq; eo pastas auditus habitantium vsque ad molestiam frequentatis cantibus fatigasse. Ferunt, & maiorum nostrorum æuo in Hispaniæ nobili quodam oppido & ob miraculum iam per totã Europam celeberrimo, vulgò S. Domenico della Calzada dicto, Gallum mortuum, coctumque cantu 50 suo illustre quoddam, at potissimum cauponis filiæ facinus prodidisse. Etenim virũ quendam vna cum vxore, & filio haud deformi iuuene Compostellam, vbi D. Iacobi corpus cõseruatur, cuius videndi, & adorandi gratia eò se conferebat, vt plurimos quotidie facere videmus, & ego in iuuentute mea eadem etiã pietate ductus feci, iter fecisse, casumque in iam dicto oppido in diuersorio pernoctasse, filiam verò hospitis amore speciosi illius iuuenis captam, ei corpus suum obtulisse: Cùm verò ille copiam sui negaret, seq; iã altiora cogitare diceret, cælestibusq; tantùm vna cum patre, & matre incũbere, ac in sanctissimo itinere esse, in summa nec posse, nec velle illicitæ illius libidini obtemperare, illã, quo maximo

Tom. 4. in eius vita l. 1. c. 8.

Galli canunt per miraculũ.

Galli miraculum in Hispania.

ximo flagrabat amore in ſummum conuerſo odium, in abeuntis ſarcina clam argenteam patinam celauiſſe, & cùm iam ille aliquot paſſus ab vrbe diſceſſiſſet, altum exclamauiſſe, patinam illã furto ab eo iuuene ablatã fuiſſe: cauponemq; eius patrem conuocatis lictoribus illum perſequentem ab incœpto itinere redire coegiſſe, & reperta in ſarcina patina, manifeſti furti illũ apud Senatum accuſauiſſe, & ad furibus peculiarem mortem, furcam, nempe condemnatum fuiſſe. Parentes verò quamuis tam inopinatam, tamq; infamem cariſſimi filij ſui necem maximoperè flerent, ab incœpto tamẽ itinire nõ deſtitiſſe, ſed Compoſtellam appulſos D. Iacobum tam obnixè rogauiſſe, vt dolorũ eorum misereretur, quod ipſe feciſſe Sanctus poſt edito euidentiſſimo miraculo declarauit. Nam cùm domum reuertentes per eandem viam iter haberent, filium ſuum viuum lætumq; reperiſſe in eodem loco, vbi mortem tam turpem ſubierat. Vnde perſolutis primum D. Iacobo gratis miraculum publicaſſe, reuixiſſe filiũ ſuũ læta voce proclamãtes, etſi tamen id illius loci Prefecto perſuadere non poſſent, ſed nunciantibus miraculum nihil reſpondiſſe aliud, quàm ita viuere filium eorũ, atque Gallus ille, quem iam aſſum in menſa poſitum habebat. Quo tempore coctam alitem non cucuriſſe duntaxat, ſed ex patina reſumptis pennis etiam exilijſſe. Tum tam inſolenti ſpectaculo perculſum incredulum illum loci Præfectum correctam hoſpitis filiam, & infandum ſcelus ſuum confitentem, qua priùs innocentem iuuenem affecerat, pœna mulctauiſſe. Gallum autem tanti miraculi teſtem in eo loco conſeruari, & à peregrinantibus, qui illius in memoriam plumulam è corpore eius euulſam cum magna pietate domum reportant, piè ibi colitur. Simile propemodum de Gallo cocto, & in fruſtra conciſo, menſæque ad mandendum impoſito miraculum doctiſſimus mihique amiciſſimus *a* Carolus Sigonins è S. Petro Damiani recenſet his verbis: Verùm me religio aliquatenet, quæ aut ſancti, aut pij homines poſteritati pro re magna cõſecranda putarunt, ea dum ſe occaſio præbet, quaſi contemnenda ſilentio præterire. Quare cum per hos annos, authore S. Petro Damiani huius ætatis (circiter annum 1014) æquali portentum ingens à S. Petro Apoſtolo Bononienſi in Eccleſia editum ſit, mihi reticendum eſſe non duxi Prudentis inquit, & honorati cuiuſdã apud ſæculum Diaconi didici narratione, quod refero. In Bononiæ partibus duo quidam viri, qui & amicitiæ fœdere, & compaternitatis, ſi dignè recolo neceſſitudine tenebantur, in conuiuio diſcumbebant: quibus in menſam allatus eſt Gallus. Quod videlicet pulmentũ vnus illorũ arrepto coltello, vt mos eſt, in fruſtra diſſecuit, tritum quoq; piper cum liquamine ſuperfudit: Quo pacto, alter protinus ait: Profectò compater, ſic explicuiſti Gallum, vt ipſe S. Petrus etiamſi velit redintegrare nõ poſſit. Cui mox intulit ille; Planè non modo D. Petrus, ſed etſi ipſe Chriſtus imperet, hic perpetuo non reſurget. Ad hanc vocẽ repentè Gallus viuus, & plumis coopertus exiluit, alas percuſſit, & cecinit, totum & liquamen ſuper eos, qui conueſcebantur, aſperſit. Illico ſacrilegium blaſphemæ temeritatis digna pœna ſequitur vltionis; nam & in aſperſione piperis lepra percuſſi ſunt, quam videlicet plagam non modò ipſi vſque ad obitum pertulerunt, ſed & poſteris ſuis in omnes generationes velut quoddam hæreditarium reliquerunt. Vnde factum eſt, vt in famulatum redacti ſint ſanctæ Bononienſis Eccleſiæ, quæ videlicet B. Petri Apoſtoli eſt inſignita vocabulo. Quorum progenies, vt relator aſſeruit, hucuſque lepr oſa duræ illationis canone cenſitas eſt, vt ex operibus manuum ſuarũ inferant Eccleſiæ capiſteria. Sic nimirum duplici pœnæ, lepræ ſimul, & ſeruitutis addicti ſupplicijs, inſtruũt alios, vt iam temere de diuina potentia non loquantur. Et Gallus, qui dudum arguerat Petrum in terra negantem, tunc probauit Petrũ cum eo, quem negauerat, in cælo regnantem. Laurentius Surius diuerſam à ſuperioribus hiſtoriam de S. Pachomio à cacodæmone in magnum Gallinaceum immutato, vexato, ac tentato refert his verbis: Cumq; domum apprehendiſſent (dæmones) ſpeciem præbuerunt, quod eam concuterent, adeo vt exiſtimaret Sanctus moueri domum ex fundamentis. Ipſe verò minimè conturbatus, rurſus chordam pulſauit ſpiritualem, & cum voce cecinit, dicens, Deus refugium noſtrum, & virtus, adiutor valde in afflictionibus propterea non timebimus, dum turbabitur terra. Hæc autem cùm is dixiſſet, repente fuit qũies maxima. Ipſi verò tanquã fumus defecerũt: & paulò pòſt tanquam canes, qui ambiguntur, recedunt, & rurſus impudenter accedunt. Sic etiam poſt preces beato illo ad opus ſedenti, malignus, ſuſcepta figuram maximi Galli, valde ante ipſum clamabat, continuas, ſæuaq; voces edens, & ſimul etiam in eum inuólans, & acerbè eum feriens vnguibus. Is autem cùm rurſus in eum ſufflaſſet, & ſignum crucis in fronte feciſſet, effecit, vt is ſtatim euaneſceret &c.

Miracul. à D. Iacobo editum.

Gallus coctus, & in menſa ad mãducandũ poſitus miraculosè canit.

a lib. 2. de Episc. Bon. in vita Clemen.

Gallus mortuus reuiuiſcit, & comedentes iure aſpergit.

Blaſphemi lepra affliciuntur, eamq; hæredibus ſuis tradunt.

S. Pachomius à Dæmone in Gallũ mutato tentatur.

COGNO-

COGNOMINATA.

Comerus Gallus.

ANTIQVISSIMVS ille Italiæ princeps, conditorq; Comerus Galli cognomentum obtinuit. Regnauit hic, teste Beroso, & colonias suas posuit in regno, quòd pòst Italia dicta est anno Saturni decimo, & regionem suam à suo nomen cognominauit, docuitq; illos legem, & iustitiam. Fuit iste Comerus primogenitus Iapeti post diluuium, & Gallus paterno epitheto dictus Arameæ, & Hebreæ originis quasi inundatus: Vnde Ian genas, qui Vmbros vetustissimos Italiæ genuerunt, Gallos veteres progenitores Vmbrorum vocat *a* Cato, & *b* Solinus. *Veterum*, inquit, *Gallorum prolem Vmbros esse M. Antonius asseuerat.* Hos eosdem, quia in clade aquosa imbribus superstites fuerunt, Græcè ὄμβρες dictos, scilicet epitheto pater non véterum Gallorum Ianigenarum. Comerus locos, scilicet vbi Ianus auus antè colonias posuerat, à se cognominauit. Nam in Vetuloniensi agro est vallis Comera, & Ry Comerius in Phaliscis est regno Comersan, à qua oppidum isola Comersana. Elusium quoq; antea Comer solum dicebatur, vt author est *c* Liuius. Docuit autem Tuscos legem, atq; iura, quæ scilicet ante viginti annos, & amplius auus eius Ianus in scriptis illis mandauerat licet breuibus absoluta. Adæus quidam è Philippi Macedonum regis militibus ἀλεκτρυὼν, id est, Gallus cognominabatur. Cuius Heraclides Comic. apud *d* Athenæum his versibus meminit.

Ianigenæ Galli dicti.
a In frag. 2 orig.
b In colle.
c lib. 10.
Adæus Alectryon.
d lib. 12.

Αλεκτρυόνα τον τῆ φιλίππῳ παραλαβὼν
Αωρὶ κοκκύζοντα καὶ πλανώμενον
Κατέκοψεν, οὐ γὰρ εἶχεν οὐδέπω λόφον
Ενα κατακόψας μάλα σοχνὰς ἐδείπνισε
Χαρης Αθηναῖος.

Nam hic Chares, inquit Eustathius, Athenienses in foro epulis excepit, cũ sacrificaret epicenia propter pugnã prosperè contra Philippi peregrinos milites gestã. Dicit aũt intempestiuè illum cecinisse, eò quòd pugnã intempestiuè aggressus sit, & nondum cristã habuisse, hoc est, inermẽ sese periculo exposuisse. Super quare vulgata satis parœmia circumfertur, φιλίππου ἀλεκτρύων, in eum, qui de leui, & nullius fermè momenti facinore quopiam, perinde vt maximo, laudãdoq; ab omnibus se se iactat. Apparet enim Charetem eius facti ẽt nimirum crebrò, nimisq; insolenter apud populum Atheniensem verba fecisse, quòd Alectryonem Philippi confodisset. Sulpitius Gallus cognominatus Consul Romanus cum M. Marcello insignis commemoratur fuisse astrologus, vt qui in exercitu P. Aemilij contra Perseum noctu ecclypsim Lunæ mirantibus militibus enarrauit. De eo ita scribit Valerius *e* Maximus: *Sulpitij Galli maximum in omni genere literarum recipiendo studium plurimum reip. profuit. Nam cùm L. Pauli bellum aduersum regem Persen gerentis legatus esset, ac serena nocte subito Luna defecisset: eò quòd veluti auro quodam monstro perterritus exercitus noster manus cum hoste conferendi fiduciam amisisset, de Cæli ratione & siderum natura peritissimè disputando, alacrem eum in aciem misit. Itaque illi inclitæ Paulianæ victoriæ liberale artes Galli aditum dederunt: quia nisi ille metum nostrorum militum vicisset, imperator Romanus vincere hostes non potuisset.* Meminit eiusdem *f* Plinius his verbis: *Et rationem quidem defectus vtriusq;* (Solis, & Lunæ) *primus Romani generis in vulgus extulit Sulpitius Gallus, qui Consul cum M. Marcello fuit: sed tum tribunus militum, solicitudine exercitu liberato pridie quam Perseus Rex superatur à Paulo est, in concionem ab Imperatore productus ad prædicandam ecclypsim, mox & composito volumine.* Galli cognomine gauisus est Cornelius poetarum laudatissimorum haud infimus, nemini non notus, quem adeo adamauit Virgilius, vt quarum Georgicorum librum à medio in finem vsque in illius honorem conscripserit, quem postea, iubente Augusto in Aristæi fabulam commutauit. Hunc Gallum tantæ procacitatis fuisse ferunt, vt Dion historicus tradat, Proculeum cùm illi aliquando occurreret, nasum & os manu compressisse, id scilicet significantẽ, non alicui tutum esse, illo præsente, nec loqui, nec respirare, tam petulantis, & parùm modestæ linguæ erat: quare procacissimum eum appellauit Ouidius, & vulgò etiam Anser dicebatur. Hunc & Virgilius intellexit, dum ait: *Inter strepere Anser Olores.* Quod mox prouerbij loco vsurpatum est, cùm indoctus inter doctos disputat. De hoc Ansere etiam Propertius.

Philip. Gallus prouerbium.
Sulpitius Gallus Cõsul, & Astrologus.
e l. 8. c. 13.
Romani cum Perseo pugnant suadente Sulpicio Gallo.
f li. 2. c. 12.
Cornelius Gallus Poeta.
Cor. Gallus cur Anser dictus.

Nec minor his animis, aut si minor ore canorus
Anseris indocto carmini esset Olor.

10 20 30 40 50

DENO-

DENOMINATA.

A GALLO fit Gallina; à Gallina Gallinaceus: quæ postrema vox vel Gallo additur ad differentiam vt alibi diximus, vel pro eo dicitur, quod ex Gallis, & Gallinis est, vt pullus Gallinaceus, oua Gallinacea Varroni, ὠὰ ἀλεκτόρεια a Synesio. Fel Gallinaceum b Ciceroni, & ὀρνιθακρέα, Gallinaceæ carnes c Xenophonti. A Gallo etiam Gallulo verbũ est, pro pubẽ emitto, vnde rursus Gallulasco Næuio pro pubesco, quòd pubescentes vocem grandiorem ad Galli Gallinacei similitudinem faciant: *Puere muliere præstare*, inquit Nonius, *nemo scit, quanto melior sit, cuius vox gallulascit, cuius ramus iam roborascit*. Aristoteles id τραγᾶν appellabat, simili nempe metaphora ab hirco, qui τράγος Græcis dicitur. Gallare item verbum, quod, Nonio teste, Varroni Eudæmonibus insanire est *Deam Gallantes*, inquit, *vario retinebant studio, eodem namque vetustas hic est Gallantibus*. An verò eiusmodi verbũ à Gallo deriuetur, Nonius non addidit. Cęterum à Gallina fit Gallinarius, qua voce Plinius, & d Cicero pro Gallinarum custode vtuntur, qui aliàs Varroni, & Columellę Gallinarius curator dicitur: cui etiam Gallinarium locus vocatur, in quo nutriuntur. Idem pro Gallinario officinam dixit. Gyb. Longolius vulgò cohortem dici putat, vt videtur, ex Varrone, qui ita scribit: *In Vrbana quoque domo cortem facere poterimus, in qua pascere Ciconias, Grues, Pauones, Gallinas, Anseres, & similia habitur ad vsus quotidianos*. Sed si Italorum Corte à Latinore corte, seu cohorte dimanet, locus erit diuersus, attamen Gallinis destinatus. Hi enim la corte dicunt locum, eum nempe, quem aream Latini nuncupant, & in quo frumenta secta teruntur. Quare mea sententia Gallinarium à cohorte plurimũ differt. Etenim Gallinarium vulgus à pullis Gallinaceis, qui simul cum matribus suis noctu illi à Gallinario custode includuntur, pullarium semper vocauit, Italiq; seruato etiamnum eo nomine, pullaro vocant, & Hispani el gallinero donde duermen las Gallinas, hoc est, Gallinarum, vbi Gallinæ dormiunt. In corte verò dormire nemo dixerit. Quod verò eiusmodi ędiculam, vbi nempe noctu potissimum habitant, & quò interdiu pariturę reuertuntur, ouaq; incubant officinam cohortalem, siue cortalem ob id appellari inquiat, non possum non laudare. Nam vt omnia in nostris officinis parantur, quæ in vsum humanum cedunt, ita ibi oua, & pulli, quæ in cibum. ἀλεκτρυονοπώλης dicitur Polluci, eiusmodi aues vendit, quemque nos vulgò pollarolum, quasi pullos venditantem appellamus. Putat autem vsurpari posse tale vocabulum, cùm e Phrynichus vsus sit voce ἀλεκτρυονοπωλητήριον, affertque simul ἀλεκτρυφωρεῖ ex Æschinis Acciocho, quos annumerari posse ait τοῖς ὀρνιθευταῖς, seu ὀρνιθοθήραις. Notanda porrò diuersa scriptura in his tribus compositis, & primum syllaba νο excedere cætera procul dubio, vitio typographi, qui parũ fuerit attentus. Cæterùm, vt ἀλεκτρυοπώλης, siue ἀλεκτρυονοπώλης is est, qui venditat Gallinaceos, seu Gallinas, ita ἀλεκτρυοπωλήθριον, siue ἀλεκτρυονοπωλήθριον est ipse locus, seu forum, vbi venditantur, & ἀλεκτρυονογόρος siue ἀλεκτρυοφόρος is qui baiulat Gallinas, seu Gallinaceos emptos, & vendendos portat. Vnde nos etiam forte ὀρτυγοφόρο dicere poterimus. Nam ὀρτυγοκόπος non est in vsu, teste Polluce. Videtur autem significare eos qui has aues venales gestant, vel ad ludos potiùs. Nam ὀρτυγοκόπος dicitur, qui in ludo Coturnicem digito ferit. Porrò Gallinicium ea pars noctis appellatur, in qua Galli cantant, vt scribit f Macrobius. Primum diei tempus dicitur, medię noctis inclinatio: deinde Gallicinium: inde conticinium, cùm & Galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Id temporis spatium ἀλεκτρυοφωνία Græcis dicitur, vt qui iam in lexicon vulgare Græcolatinum retulit, sed apud D. Marcum ἀλεκτοροφωνία scribitur, vbi Saluator noster discipulos admonet sæpiùs, vt vigilarent. At autem: *Vigilate ergo (nescitis enim quomodo Dominus domus veniat, sero in media nocte, an Galli cantu, an mane) Ne cùm venerit repente inueniat nos dormientes.* Danos populos doctissimus Ioannes Goropius à Gallo Gallinaceo ideo sese denominari ait voluisse, quòd cùm belli studijs potissimùm oblectarentur, atque in ijs non tam auaritia, quàm generoso animo ducti, victoriam, & laudes potiùs quàm diuitias quærerent, Gallinaceus Gallus inter omnia animalia naturæ dotes ad hunc scopum necessarias habere viderentur. Ab hoc igitur, tum bellicæ laudis, & generosissimi animi, tum indolis regalis, & strenui militis, & ad omnia momenta vigilis optimo exemplari nomen non solum mutuari voluisse, verùm in pro symbolo, & synthemate quodam sibi accipere. Vocasse enim se De hanen, & compositè per concisionem Danen, aspiratione in media litera de

more

a In Epist. b lib. 2. de Diuinat. c li. 4. Ana. Gallulo. Gallulasco. Exod. Τραγᾶν. d l. 4 Quæstion. Aca.

Pullarium. Pollaro.

Officinæ cortalis. Αλεκτρυονοπώλης. e In κρονω. Αλεκτρυοπωλήθριον. Αλεκτρυονοφόρος. Ορτυγοκόπος. Ορτυγοκόπος. f lib. 3. Sat. ca. 3. Αλεκτροφωνία. g l. 7. Gotodanicor.

Dani à Gallo nomen habẽt.

Danorum symbolum.

more eorũ delitescente. Ingentes ergo animos, & vigiles custodias, necnon summum erga

Dani cur Gallos in Militia secũ ferant.

suos amorem Dani, qui se hoc nomine nuncuparunt, pollicebantur, vnde hactenus in vsu ipsis fuisse constat, Gallos semper in militia habere binas maximè ob causas, nimirũ, vt tum virtutem eorum imitarentur, tùm vt pro horologijs cantus eorum haberetur. Subiungit autẽ idem Coropius Gallorum mox nomen alios imitatos esse, sed qui à Danis illis fortasse Cimmariorum sobole, genus decerent: illos, vt nonnihil à parentibus distinguerentur, Alanen se nominasse, quasi dicerent, se omnes aut omnino Gallos esse. At enim omnẽ, Han

Alanen.

Gallinaceum notaret hinc Alani appellationem, quæ gens Ptolomæo suprema ferè ad septentrionẽ ponitur, è Suobenis non longè remota, & rursus in Sarmatia Europæa sub eiusdem nominis montibus. Ait denique & probat ex eodem Galli etymo Albanos, Alonorsos, Rosolanos eiusdem cum Alanis originis, & linguæ fuisse, Albanos verò dictos fuisse quasi montanos Gallos, ex Alb, quo montes significant, & Han, quo Gallinaceus dicitur,

Albani. Rosolani. Alonorsi.

Alonorson, quasi Alanos degeneres, & spurios ab Horson filium meretricis significãte; Rosolanos quasi equestres, Alanos, à Ros, quod equum denotat. Et quemadmodũ Sacæ Alpini Sacalpini, ita Alanos, siue Danos montanos, Albanos esse nominatos, atq; hinc fieri potuisse, vt pòst omnes se Alanos dixerint, eò quòd omnes Gallinacei nomen haberent, & id præsertim, cũ iã Dani è Sarmatia in Cherrone sum Cymbriam, & Noruvegiã, & insulas vicinas cõmigrassent, adeo vt tota ferè Sarmatia, & Asiatica, & Europæa posterioribus tẽporibus Alania cœperit dici. Quẽ Procopius Honoricũ vocat (qui Gizerici filius & Vandalo-

b In Batau.

rũ imperij hæres, tyrannicè atq; immani sæuitia per ignes atq; alia suppliciorum tormenta ad Arrianam sectam compulisse legitur) alij Hunericum, nonnulli Heinricum, vel potio-

Alania regio.

re scriptura Henricum appellant. Hunericus autem teste *b* Hadriano Iunio Gallinaceorũ, Gizericus Anserum copijs affluentẽ significat: Heinricus verò domicilijs diuitem, aut laris & sanguinis paterni magna progenie clarum. Galeatius apud Italos maxime nomen pro-

Galeazius. Galliatiũ Vicecomitẽ Mediolan. à Gallo nomen habere.

prium est: sed haud scio, an à Gallo: certè tamẽ noui Matthiæ Vicecomitis cognomẽto magni (nobilissima hæc Mediolanensium familia est) primogenitum à Gallo Galeazium, seu potiùs Galliaziũ nomen accepisse, quòd hæc ales tota nocte, cũ nasceretur, cantaret, quasi pater sub felicibus huius volucris auspicijs natum significare vellet. Galliciorum familia nunc extincta, olim in hac vrbe generis claritate floruit, & turris ab eis fabricata etiamnum nobilitatis eorum extat testimonium, hanc autem à Gallis auibus nomen habere nonnulli volunt. Ἱπποαλεκτρυὼν *i* Aristophoni nominatur, id est, Equorum Gallus hoc versu.

Ἱππαλεκτρυόν.

Μεγάλα πράττει χ' ἀστιν νῦν ξουθὸς ἱππαλεκτρυών.

Magna facit, & est nunc Gallorum equus.

i In auibus πλῆκτρος. k li 17.c.5 Alectorolophos. l l.4.c.57. m l.4.Phi. c.12.

Iam verò prçter plantas, quæ mox sequuntur, & ab harum auium partium potissimùm similitudine nomen habent, etiam processus, vnus ossis λιθειδοῦς, ab inferiori eius parte exoriens solidus, sublongus, & subtilis instar styli, vel acus πλῆκτρον, id est calcar dicitur. *k* Plinius Alectorolophon vocat herbam, & Romanis cristam vocari asserit, & folia habere similia Gallinaceæ cristæ caulem tenuem, semen in siliquis. Quibus verbis multi herbarij nostri plantam quandam, quam *l* Dodonæus depingit ob florum congeriem, multiplici, & densæ Gallinacei cristæ modo fastigiatam, ob folia multò magis ad simplicis cristæ figuram accedentia Alectorolophon, siue cristam Gallinaceam, siue cristam Galli appellarunt.

Crista Galli herba cur venerẽ dicat. Portæ error.

Nascitur passim in pratis, & aruis vtrobique otiosa, & inutilis. *m* Io. Baptista Porta venerem ciere ea ratione scribit, quòd cristæ Gallinaceæ imaginem repræsentet, eoq; magis cùm & Gallus salacissima auis ad venerem inutilis reddatur dempta crista. Verum quòd folia aspera ferre dicat, hirta, verrucis, & rugis nonnihil aspera, verbasci pube, & aliquibus scaream dici, in eo non parùm mihi hallucinari videtur. Siquidem id Gallitrico, non alectro-

Sclarea. Gallitricũ. Fistularia. Pthirion. Gallitricũ. Centrum. Galli. Matrisaluia. Herba Iudaica.

rolopho Plinius conuenit. Haud me latet tamen recentiore herbarios aliã herbam alectorolophon vocare, sed quæ nec ipse Gallitricum sit, at fistularia alijs dicta, quòd ad fistulas, & sinuosa vlcera prosit, alijs item pthirion, siue pedicularis ab effectu, quia in pratis vbi prouenit depascentibus iumentis, pecoriq; pediculorum copiam gignit. Flores edit cristæ Gallinaceæ similes, sed minores & rubescentes. Prouenit in vliginosis locis ipsis infesta, Gallitricum verò longè diuersa herba est, & Horminis haud dubio congener, estq; nulli non nota sub Sclareæ nomine: alij centrum Galli vocant, alij matrisaluiam. Horminum tamen non est, quo nomine descripsit, & pinxit Fuchsius. Nam folia habet multò maiora nempe verbasci, admodum hirta. Tota planta odorem spirat non ingratum, sed tam vehemẽtem, vt capitis grauitatem faciat. Syluaticus hanc herbam cum Sideritide Heraclea, quam hodie eruditi quidam herbam Iudaicam, vel tethrait Arabice & vulgò herbariorum esse

rum esse putant, confundit. Nam cùm alibi sclaream dici dixisset, quòd visus claritate re-
moueat, cuius ratione Germani Scarlach quoque dicitur, mox, *Heraclea,* inquit, *est quæ la-
tinè ferraria nigra vocatur, quòd recentiores centrum Galli, & Gallitricum syluestre vocant.* Viden-
dum etiã nũ Τζενθεγαλη, quæ vox apud Nic. Myrepsum nominatur vnguento 62. sit Galli-
tricum: item nũ & hoc à Galli crista nomen habeat. Videtur siquidem vocabulũ Græco la-
tinum, qualia barbari multoties efformant. Capillũ enim Græci τρίχα appellant, Capilli ca-
pitis verticem occupant, vti etiam cristæ. Cum vero Horminis herba similis sit, Gallina-
ceæq; cristæ, Porta, vt dixi, Galli vires referre, veneriq; prodesse plurimum ait; αἰσθρμᾶν enim
10 est impetu, instinctuq; ac ingenti libidine in venerẽ ferri. Galli crus Apuleo herba dicitur,
cuius cacumen instar pedis Galli diuiditur. Herbarij graminis speciẽ faciunt. Plinius Ischę-
mum vocat à sistendo sanguine. Nascitur vbiuis, præsertim in hortorũ areis cum alijs inuti-
libus herbis. Radices habet multas, tenues, candicantes, folia milij vt scripsit Plinius, aspe-
ra, & sanguinosa: caules multos, rotundos, geniculatos, florẽ in spicis, colore herbaceis ple-
runq; quinis, aut septenis. Herba trita, & admota efficacissimè fluentẽ sanguinẽ sistit. Pueri
floris asperis spicis sanguinẽ è naribus eliciunt, adeo vt pro diuersò vtendi modo hæc her-
ba sanguinẽ cohibeat, & euocet. Exiguũ est gramen apud nos, inquit *n* Porra, surgens cala-
mulis geniculatis, surrectis, singulis in quinas, ternasuè exiles florũ spicatas caudas, digita-
tim sparsis, sapore astringenti, & exiccante, vnde nõ vana coniectura Plinianum Ischœmo-
20 nem possumus existimare, vulgò Galli pes dicitur, quòd in summo frutice trifariam Galli-
nacei pedis imitationẽ habeat: ius Gallinaceis dysentericis medetur, sed veteris vehemen-
tius, ex Plinio: ad mẽbranarũ cerebri sanguinis profluuiũ prodesse dicunt sanguinem Galli
ex Galeno: ad sanguinis reiectiones ore, & naribus valere oua assa suadent Medici. Hæc il-
le. Sed sciendũ est hanc herbã Syluatico perperã Gallitricũ vocari, vel per errorem trisyl-
labã antepenultimam à typographo additam, & ex duabus vocibus vnam factam. Ait au-
tem: *Gallitricus* (lego Galli crus) *idest sanguinaria, eo quod naribus imposita sanguinẽ suauiter flue-
re facit. Nascitur circa vias, & saxosis locis. Habet in summitate veluti pedes Galli.* Pes Gallinaceus
o Plinio prima Capni species est, vt hisce verbis apertissimè docet: *Capnos prima, quam pedes
Gallinaceos vocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis sparsisq; flore purpureo viri-
30 dis.* Dodonæus hanc herbam putat eam esse, quæ multis rampullis fruticat teneris, in qui-
bus folia numerosa incisa, colore, sapore, & quadamtenus forma alteri fumariæ similia,
prætenera viriculis, & capreolis: herba ipsa in sepibus prouenit: flosculi eius candidi, cæru-
leo colore nonnihil distincti, in siliquis paruis semen: radix singularis, longitudine digita-
li, vere primo, vt & nostra vulgaris prodit. Maio, & Iunio vtraq; floret, & carpitur. Hæc
Capnos, inquit, Plinij imitatione pied de Geline dici potest. Verùm cũ Plinius Capni pri-
mã speciẽ purpureo flore esse dicat, Dodonęus suæ candidos tribuat, forsan eadem nũ fue-
rit, suũ tamen interim cuiq; liberũ esto iudiciũ. Capnos, siue Capnion, inquit *p* Hermolaus,
hoc est, fumus, duplex. Alia Dioscoridi descripta nascens in hortis, & segetibus hordaceis:
alia & nomine, & effectu similis, quã pedes Gallinaceos vocant, teste Plinio, in parietibus
40 & sepibus genitã, ramis tenuissimis, sparsisq; flore purpureo, vt inquit Plinius, quam non-
nulli modò Cymbellarẽ vulgò dictã, nescio quam rectè interpretantur folio hederę præte-
nui, vt in Cotyledone etiã cõmonuimus: & mox crassissimũ illorũ errorem reprehendit, qui
ex eo, quòd Plinius Capnon latinè pedes Gallinaceos vocari scribit. Capnon à Dioscoride
monstratũ, non alius genus esse putant, quam quæ vulgò sanguinaria, & Galli crus, vt antè
diximus, appellatur, quæ gramini, inquit, tam similis est, vt ab eo fortè nõ admodum seiun-
gi possit: nisi quod folio minore cernitur, & fibris potiùs quã radici innititur. Id aũt quod in
summo frutice trifariã Gallinacei pedis imitationem habet, cãdidus in hac quã in gramine
conspicitur. Et alibi: Cotyledon non est, vt quidam rentur, quæ vulgò Cymbalaris appel-
latur, etiãsi Cymbalion à Dioscoride vocetur. Est autem Cymbalaris herba folio tenus an-
50 guloso, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ nascens, quã quidem nonnulli ge-
nus alterum capni dictæ faciunt. Hæc ille. Vulgaris quidem apud nos hæc herba est, & la-
ctis etiam nonnihil habet, flosculo calathiformi ex purpureo ad cæruleũ inclinante, radice
alba, dulci, vt rapplo syluestri congener videatur. Oculis à quibusdam vt lis creditur, nimi-
rum vt Capnos quoque, vt ab eodem effectu nomen idem contigerit. Foliorum species per
ætatem mutuatur, ex rotundiori in longam. Quæ verò eius pars pedes Gallinaceos referat,
non facilè dixerim, nisi fortè mucrones illi, in quos diuiditur calyx, qui florem sustinet, eos
repræsentare dicantur, præsertim cùm flos deciderit, aut aruerit. Tunc enim in diuersa
tensi rigentesq; apparẽt. *q* Baptista Porta Gallinacei pedis similitudinẽ capnon habere tra-
dat,

Scharlac.
Heraclea.
Τζεντογαλη.
Galli crus quæ herba Apuleio.
Ischœmũ
n l.4. Phytogn. c. 23.
Gallipes.
Syluatici error.
o li. 25. ca. 23.
Pes Gallinaceus.
p Cor. 724.
Cymbelaris.
Sãguinaria Galli crus.
Cotyledon.
Cymbalion
q li. 4. Phytog. c. 23.

dat, ideoque eius succum oculis claritatem facere, & aluum soluere autumat, sed qua parte non addit. Caucalis quoq; Græcis, & Latinis nominatur herba, quã inter oleracea Theophrastus, Plinius inter herbas vulgares, & in cibis vsitatas meminere. Gaza in Theophrasto pedem Gallinaceum conuertit, quo nomine Romani, vt r Ruellius scribit, appellant, quòd extremum folium in Galli, aut Gallinæ pedem conformetur. Ait item apud Dioscoridem tum eodem nomiue, tum etiam pedem pulli ob eandem similitudinem vocari: sed id mihi nondum lectum est, scio tamen, hunc inter thlaspios nomenclaturus pedis Gallinacei meminisse, & Syluaticus portulacam. Macropedem pulli nũcupari asserit. Ornithopodion similiter à Gallinæ pede denominatum videri cuipiam possit, quoniam Ορνις, & ὄρνιτις Græcis Gallina est. Attamen hic ὄρνιθις in genere sumitur, atque herba ita vocatur à similitudine paruæ auiculæ. Denique aduertendum est apud s Suetonium quosdam Gallipedem ineptè pro Gallipede legere. Cunila Gallinacea non alia herba est, quàm quæ Origanum Heracleoticũ Græcis vocatur, teste t Plinio. Ruellius sic dictam putat, quòd eam Gallinæ pascantur. Meminit eius plantæ Plautus his verbis.

In Ponto absinthium fit, & cunicula Gallinacea.

Cur verò cunilam Gallinaceam vocent, à nemine adhuc traditum reperio. Ego ab effectu ita fortè appellari existimem, videlicet quia insigniter venerem stimulat. Puto enim hoc origanum eisdem ferè facultatibus præditum, quibus cunila simpliciter dicta, quæ satureia, seu tymbra alias nominatur. Vnde satureiæ nonnulli à satyris nomen impositum volunt, quòd vt hi salacissimi, libidinosique passim à poetis depingantur, ita & hęc herba homines ad satyriasim impelleret, vt eleganter his verbis demonstrat Martialis.

Improba nec prosunt iam satureia tibi.

Dodonæus duo elatines genera describit, depingitq;. Vnũ, quod à quibusdã morsus Gallinæ nũcupatur, & à Germanis Hunerbisz, à Belgis Hoenderbeet, hoc est, Gallinæ morsus. Alterum quod ab eisdem Germanis Hunerserb, à Belgis Hoenderserue appelletur, hoc est, Gallinæ hæreditas. Prior elatine multis cauliculis fruticat, hirsutis, auriculæ muris modo: folijs subrotundis, asperis, & hirsutis, sępius parùm incisis: cętera alsinę non multum dissimilis: flores purpureos, & cæruleos edit: deinde parua capitula, in quibus semen includitur. Hanc Fuchsius nomine Alsines mediæ depinxit. Morsum Gallinæ folio hederulæ vocat Lobelius. Altera similes priori cauliculos profert, sed longiora folia, angustiora, toto ambitu crenata: flores cęruleos, semen in binis folliculis iunctis, radicem fibratam. Vtraq; locis vmbrosis, incultis, secus vias, & in agrorũ marginibus frequens. Maio mense, & Iunio florent. Hippiam recẽtiorum quidã vocãt herbã vulgatissimã, quàm Andreas Matthiolus pro alsine depinxit. Hæc quoq; vulgò morsus Gallinæ dicitur, & Gallis morgeline, quod Gallinis, & auiculis grata sit, eæq; caueis inclusæ, & cibũ fastidientes herba ista recreentur, vt helxine ẽt, qua Plinius *Gallinaceos scribit annum fastidium purgare*, vnde non inepte quispiã dubitet, errore aliquo factum esse, vt vel typographus, vel Plinius helxine pro alsine scripserint. Germanis dicitur vogelkraut, id est, herba auiũ. Italis centone, Pizzagallina, grassagallina, Pauarina, quòd iunioribus Anseribus, quos Pauaros vocant gratũ sit pabulum. Anagallis Matthiolo ẽt grassagallina dicitur, sed quẽ ob id Dalechãpius reprehendat, quid id nominis soli alsinę cõuenire putat. Ruellius tamẽ & ipse pariter Gallus anagallidẽ Gallicè morgelinã, siue Gallinæ morsũ nũncupat, vbi ẽt hallucinari eos scribit, qui mouronẽ vulgò dictũ, aut papauerinã florẽ candidã ferentẽ, huic anagallidũ connubio retulerunt (diuiserat aũt in marẽ, & fęminã, hunc flore puniceo, illã cæruleo) illius virilis, fęmineiq; sexus diuortiũ facientes. Ornithogalũ à lacteo Gallinarũ colore, vt vult idẽ Ruellius, nomen accepisse videtur, quòd flores intus lacteo colore niteãt, nisi quis sentiat, inquit Dalechãpius, ab oui candidi figura, quã radix præ se fert, dictũ: nam auicularũ oua imitatur, intus albisima. Arbitratur aũt eiusmodi candorem in alis Gallinarũ retinere: quod sanè non intelligo, quoniã plurimę atræ sunt totę, multę alterius coloris, in quibus profectò nihil cãdoris reperias: si verò de candidis loquitur, cur in alis potius, quàm in alijs partibus candor ille magis retineat. Videndũ an à candore albuminis oui cocti, præsertim cũ id lac Gallinæ à quibusdam peritis putetur, Anaxagoræ, Alcmæonis Crotoniati, vt Aristoteles citat, atq; magno Hippocrati: etsi eiusmodi alioquin opinionem ceu erroneam antea refellerim ex Aristotele, dum ait: *Animalibus viuiparis cibus, qui lac vocatur, in mammis parentis paratus est. Sed contrà quam homines putant, & Alcmaeon Crotoniates ait. Non enim albumen oui lac est, sed vitellus. Hic.n. pullis pro cibo est; illi albumen pro cibo esse existimant propter coloris affinitatem*, Ornithologus herbam illam testatur, quam pro aristolochia rotunda pharmacopolæ Germani fallo accepe-

Caucalis pes Gallinaceus dicta. *r l.2. de nat. stirp. c. 62.* *Pes pulli.* *Ornitophodion.* *s In Tiber.* *Suetonius correctus.* *Cunila Gallinacea Origanum Heracleoticum.* *t l.2. c.17.* *Cunila Gallinacea cur ita dicta.* *Saturegia.* *Tymbra.* *Elatines genera.* *Morsus Gallinæ.* *Alsine media.* *Hippia.* *Anagallis Grassagallina.* *l.2.c.109.* *Ornithogalum.* *u l.1.c.20.* *Aristolochia rotunda.*

acceperunt, à quibusdam Germanicè Hanen sporn, id est, calcar Gallinacei à floris figura nominari. Quod nomen pariter alsinæ corniculatę Clusij conuenire posset, vt pote quã cornicula ferre scribit, Gallinaceorum calcarium forma. Alectorias gemma à Gallo Gallinaceo nomen habet, quòd in eius corpore reperiatur. Plinius in ventriculo generari putauit, Agricola non in eo dũtaxat, sed & in iecore, & in hoc maiores. *Allectorias*, inquit y ille, *vocant in ventriculis Gallinaceorum inuentas crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotoniensem vsum in certaminibus inuictum fuisse viaeri volunt*. Vicit tamen cum Tritormas bubulcus, vt ex Rhodigino citat z Dalechampius. *Alectoriæ*, inquit Agricola, *quanquam raro in Gallo-10 rum Gallinaceorum, & Caporum etiam ventriculo, & iecore gignuntur. Sed in iecore plerunq; maiores. Nam nuper in Capo inuentus est longus vnciam, latus digitum, altus sescunciam: inferior pars quæ latior, humiles habet cauernas: superior, quæ strictior, ad dextram exuberat: ad leuam humilis est, & fusca, cùm reliquum eius corpus in fusco cãdidum sit. At in ventriculo repertæ non raro ferè figura sunt, lupini, magnitudine eiusdem, aut fabæ, modò in cinereo candidi: modò fusci coloris, sed diluti: nunc vero crystallina specie, sed coloris obscuri, quæ fibras interdum habent subrubras. Crystalli similis, si politus inter oculum, & palpebram inferiorem interponitur, & ex vna parte ad alteram transfertur, oculũ non lædit. Quod idem facit Saphirus, vel onyx, vel alia gemma polita interposita, modò parua sit.*

Hanen sporn. Alectorias gemma. y l.37.c.10 Milo Crotoniensis in bello inuictus. & cur. z In Com.

His, quæ de hoc lapide ab Agricola tradita fuerunt, statim subijcere libuit descriptionem alterius, cuius nimirum, dum hæc scriberem, mihi copiam fecit perillustris Eques Hercules 20 Butrigarius, vir medius fidius multæ eruditionis antiquitatisque, & rerum naturalium studiosissimus, quemq; se in Capi trimi ventriculo adinuenisse affirmabat. Estq; mea quidem sententia, verus, & genuinus alectrinas lapis, crystallina videlicet specie, licet colore subobscuro, figura sphærica læuiter vtrinq; compressa, & vndiq; læui, nisi quòd in superiori parte, qua strictiusculus cernebatur, aliquantulum exturbaret. Nullæ in eo cauernulæ, quod de suo scribit Agricola: quin ex densa materia cumpactus, & grauis. Nam cum cerasi fructu aliquantò minor esset, pendebat octo & viginti ceratia, quæ caratos vulgò dicimus. Quod autem in Capi ventriculo repertus fuerit, videtur confirmare recentiorum quorundam sententiam, qui non ex Gallo mare, vti iam ex Plinio, & Agricola diximus, sed castrato, quem Gallinacei nomine imperitè, vt anteà etiam docuimus, intelligunt, hunc lapidem 30 haberi putant: & quidam, teste Ornithologo, Germanicè Kapunenstein interpretantur, id est, Caponis lapidem. Albertus, & author de natura rerum quinto vel sexto à castratione anno in iecore alitis inueniri tradunt, quod Syluaticus ex Alberto, quem citat, aliter transcripsit, videlicet extrahi dicens ex ventriculo, postquam castratur supra quartum annum: addit insuper, aliquos post nonum extrahi dicere, meliorem esse de Gallo decreptio, maximũ in hoc genere fabam æquare. Citat deniq; Dioscoridem testem, quod in ventribus Gallorum Gallinaceorum crystallo similis, vel aquæ limpidæ reperiatur, cum alioqui nihil huiusmodi in nostris exemplaribus Dioscoridis reperiatur. a Albertus radaim, seu donatidem lapidem nominat, qui niger sit, & luceat. *Ferunt autem*, inquit, *cum capita Gallorum formicis permittuntur, aliquando post multa tempora in capite maris Galli hunc lapidem inue-40 niri. Conferre pollicentur ad rem quamuis impetrandam*: Qui lapis nunquid idem fuerit cum alectoria difficilè est iudicare. Video tamen vtriq; eandem virtutem ascribi, quæ superstitionis expers non est. Vt enim Albertus ad omnia imperanda radaim lapidem probari tradit, ita etiam alectorias, vt author obscurus quidam de lapidibus ait:

Hercules Butrigarius. Caponis lapis. a lib. 2. de metal. c. 17

Hic oratorem verbis facit esse disertum,
Constantem reddens, cunctisq; per omnia gratum,
Hic circa veneris facit incentiua vigentes;
Commodus vxori, quæ vult fore grata marito.
Vt bona tot præstet, clausus portetur in orbe.

50 Syluaticus etiam reges alectoriam gemmam gestãtes, & gladiatores inuictos reddere scribit, sitimq; tollere, & mulieres viris conciliare. Cardanus huiusmodi lapidem sarda, vel achate fingi putat, in quo flammea macula appareat. Ad Gallinam villa Cæsarum fuit ad Tyberim, via Flaminea, quę ab eo dicta est, quod Liuię Augustę ex alto abiecit in gremium Aquila conspicui candoris Gallinam, lauri ramum suis baccis fœtum rostro tenentẽ, quam seruari iusserant aruspices, ramum verò inseri diligenter: quod ad villam factum est, quæ vt dixi hac de causa ad Gallinam dicta fuit. Gallinaria à Gallinarium copia, vt Calepinus vult, vel vt alij à Gallinis feris sic dicta, insula est in mare Tusco, cõtra mõtes Ligusticos, vt eã b Varro describit, & c Sozomenus. Meminit eiusdẽ d Sulpitius. Ortelius hodie Isola de

Ad Gallinam locus. b lib. 3. de re rust. c. 9. c lit. 3. Hist. eccl. c. 9. d In vita D. Martini

e Ad. 6. Aen.

Arbenga dici putat. Gallinaria sylua Straboni, & Ciceroni in Campania. *e* Pompeio verò Sabino in Cumano. Sanfelicus dicit hodie la peneta de patria vocari. Alectoriæ quædam pillulæ aluum purgantes à Nicolao Myrepso describuntur, quas si dictas apparet, eò quòd vi sua purgãdi eos, qui sumpserint, à lecto excitent: quo modo Gallum ἀλέκτορα etiam dici antea scripsimus.

PRÆSAGIA.

Pluuiæ, & tempestatis præsagium.

IMMINENTES pluuias ab his auibus potiùs, quoniam nobiscum degunt, quàm ab alijs cognoscimus. Eas autem in primis Gallus præsagit, cum paulò post solis occasum, vel primis noctis horis statim vespertino crepusculo insolens in raucisonum cucurritum non sine alarum motu indefessus prorumpit: *Gallinacei*, inquit *a* Aelianus, *cæteraque domesticæ aues alarum percussione concrepantes, & cucurrientes, & sua quadam voce obstrepentes tempestatem nunciant.* Rationem eius aliàs assignauimus, quòd scilicet Auster vnà cum vaporoso aere vocalia instrumẽta vt sensim replet, ita multa pituita infarcit; cuius motum sentientes Galli per eum cæli, & corpori statum facilè raucescunt. Cęterùm vt grauante hac sarcinula vocis, & motus præsidio sese exonerent, ad cantum modo insolito stimulantur. Adde si videbitur, laryngis per humidum aeris statum dilatationem, quę vt vocem grauiorem, ita raucam, & clangosam solet reddere. Hinc Germani, teste Ornithologo, Gallum tempestatis ein vvetteran appellãt, quasi cantu suo peculiari quadã facultate ad indicandas mutationes præditus videatur. Aeris etiam mutationem, & ventum prænunciant, si noctu, quam solent, citiùs canant. Item si Gallinæ cum pullis suis in principio pluuiæ domum se recipiant, aut manè exire recusent, pluuiarum copiam indicant futuram. Pediculos quærentes, aut paludes, vel mare alis more Anatis verberantes, teste Theophrasto, easdem pertendunt. Auienus Arati inter Latinus etiam interpres pluuiæ signa ponit.

a l. 7. de Anim. c. 7.

Galli cur raucescant.

Vox Galli, vnde rauca.

Pectora cùm curuo purgat Gallinula rostro.

Si denique vltra solitum sese in arena concutiant, vel segregentur, plures earum in vno loco simul, & in pluuiæ principio quærant locum opertum vbi à pluuia protegantur, signum est maximorum imminentium imbrium. Contrà Gallum tempore pluuiæ canentem, serenitatem instantem polliceri plerique credunt. Gallinæ in mutatione pennarum, quando ante hyemem decidunt, si à capite incipiunt deplumari, tempestiuè serendum, serotinè verò si à posterioribus, significant.

Serenitatẽ quãdo Gallus portendet.

VSVS IN SACRIS Ethnicorum.

NON parum profectò gloriari debet hoc volucrũ genus, quòd tam varijs dijs quondam sacratum fuerit, atque etiamnum apud quosdam diuino afficiatur honore, vt postea probabimus. Suidas ex animatis olim sacrificia in vsu fuisse testatur de oue, sue, boue, capra, Gallinæ, & Ansere. Sed Gallinæ nomine Gallum etiam intellexisse verisimilium est. Nam veteres Gallinaceum Gallum Marti in primis, vti etiã antea, vbi de auis huius pugnacitate, & animositate agebamus, ostendimus, consecrarunt. Causam in eiusmodi fabulam reijciunt. Alectryonem illius Dei, quem ceu bellorum, militiæq; præsidem colebãt, comitem, ac satellitatem fuisse comminiscũtur, eiq; tam familiarem, vt dum cum Venere adulterium committeret, foribus cum custodiẽdis adhibuerit. Sed quia somni violentia oppressus obdormijsset, in auem sui nominis fuisse immutatum, quæ hactenus veteris negligentiæ memor sedulò Solis aduentum prænunciat, vt *b* Lucianus copiosiùs demonstrat. Ausonius ad hoc illudens cecinit.

Gallus cur Marti sacer.

Alectryon Martis comes, & eius fabula.

b In Gallo.

Authoris opinio cur Gallus Marti sic dictus sacer.

Ter clara instantis Eoi
Signa canit serus deprenso Marte satelles.

Mihi è contrario Gallus eam ob causam illi Deo sacer habitus videtur, vel quòd pugnans summo studio victor è prælio discedere conetur, alteriusq; seruitium omni conamine pati nolit,

nolit, & ad necem vsque pro eo dimicet, auis scilicet ad dimicandum nata, & à natura ad id instrumentis aptis, rostro nempe robustissimo, calcaribusque instructa, vt rhetor quidam, teste Eustathio scriptum reliquit his verbis *ἀλλὰ τοῦτο τις ὕστερον μυθοποιητικῆς ἢ σημεῖον ἐστι λάλημα*, vel quod Gallos, id est, milites, ac bellatores homines in vrbibus habendos esse significarent, & in contubernio retinendos, non tamen rei sacræ causa, seu vrbis vigiles, & custodes intelligas, quando ij per Gallos significari videntur. Hinc Romanos, vt milites suos vigilantiæ admonerent, Marti Gallum appinxisse historia docet, & apud Plutarchum traditum est. Lacedæmonios, cùm hostes aperto Marte profligassent, Gallum Marti solitos sacrificare, sin aliquo stratagemate victoria potiri essent, bouem: id quod ab eis non sine ratione fiebat, quòd pluris æstimabant incruentam victoriam, quam cruentam. Soli, & Lunæ dicatum fuisse id indicat, quòd tempori hoc auium genus inseruit, quod per Lunam, & Solem intelligitur, vel quòd nos Gallus cantu suo admoneat, quare magi cognatum Soli faciunt, ac inde fieri, vt eius cursus inflexiones sentiat, & cantu mortalibus annunciet. Insitum autem est Gallis, inquit Proclus, numen Apollinis velut proprijs canticis aduocare. Nos verò sacris hymnis canimus Gallicinio Luciferum venturæ lucis prænuncium excitari, obductum caligine cælum aperiri, dari copiam, vt patefacta iam via errores ambagesque omnes declinemus, canente Gallo valetudinarijs, aliquam salutis, aut saltem alleuationis spem effulgere, meticulosos trepidatione liberari, & multa, quæ per insidias parabantur, dissipari, quæ omnia aduenientis lucis beneficia sunt. *c* Aelianus, Gallum Latonæ quoque sacram fuisse his verbis docet: *Latonæ in amore esse aiunt, & quòd ei adfuerit parienti, & quòd etiam nunc parientibus adsit, & felices partus efficiat*; eò quòd Solis ad hemisphærum nostrum regressu, calor naturalis augeatur, partum visua promouens: quem quia nunciat Gallus Latonæ meritò gratus est. Maiæ, quam & Proserpinam, & Cererem vocant, etiam Gallinaceum consecrarunt, *d* Porphyrio teste, quamobrem initiati huic Deæ auibus cortalibus abstinebant. Nam & Eleusine abstinentia ex his alitibus, & piscibus fabisque præcipitur. Romanos quoq; Nocti Gallos mactasse *e* Ouidius docet, quia cantu suo diem nocti contrarium prænunciat, atq; vt inquit Plinius, *Solis ortum non patitur incautis obrepere.*

Gallus Soli, & Lunæ sacer.

c l.4.c.29.

Maiæ sacer Gallus.

d lib. 4. de abst. ab animas.

e li.1.Fast.

Nocti sacer.

> *Nocte Deæ noctis cristatus cæditur ales*
> *Quòd tepidum vigili prouocet ore diem.*

Mercurio item datus est ob diligentiam nunciationis, & vigilem eius curam, vel ob ipsammet mercatorum vigilantiam, quòd omnis negociator lucro semper diligentissimè inuigilet, siue quòd ab eius cantu surgant ad peragenda negocia Erat autē Mercurij forma homo sedens in throno galeratus, cristatusque & pedibus Aquilinis, sinistra Gallum tenens, aut ignem. Erat item Gallus Æsculapio dicatus, haud aliam ob causam, quàm quòd medico vigilantiam, sedulamque curam necessariam esse indicarent. Adde, si placet, quòd ab hoc auium genere (nam, vt dicemus, Gallinas illi etiam vouebant) cùm alimenta, tum medicamenta omnibus fermè corporis affectibus conuenientia depromi queant, etsi interim minimè inscius sim *f* Plutarchum alibi solius vigilantiæ significandæ causa id factum esse innuere, vbi ait: *Sicut autem qui Gallum super manu Aesculapij pinxit, matutinum tempus voluit significare, & Solis ortum appetentem.* Socratem, Tertullianus, & Lactantius Firmianus ceu nimis superstitiosum redarguunt, quòd moriens Phædonem admonuisset, vt voto se liberans Aesculapio Gallum persolueret. Sanè, inquit Tertullianus, *Socrates faciliùs diuerso spiritu agebatur. Siquidem aiunt dæmonium illi à puero adhæsisse, pessimum reuera pedagogum, etsi post Deos, & cum Deis dæmonia deputantur penes poetas, & philosophos. Nondum enim Christianæ potestatis documenta præcesserant, quæ vim illam perniciosissimam, nec vnquam bonam, antiqui erroris artificem omnis veritatis auocatricem sola traducit. Quòd si idcircò sapientissimus Socrates secundum Pythij quoque dæmonis suffragium, scilicet negotium nauantis socio suo quanto dignior constantiæ Christianæ, atque sapientiæ assertio, cuius afflatu tota vis dæmonum cedit? Hæc sapientia de schola cæli Deos quidem sæculi negare liberior, quæ nullum Aesculapio Gallinaceum reddi iubens præuaricetur, nec noua inferens dæmonia, sed vetera depellens, nec adolescentiam vitians, sed omni homo pudoris informans, ideoque non vnius verbis, sed vniuersi orbis iniquam sententiam sustinens pro nomine veritatis, tantò scilicet perosioris, quantò plenioris, vt & mortem non de poculo per habitum iucunditatis absorbeat, sed de patibulo, & viui comburio per omne ingenium crudelitatis exhauriat, interea in isto tenebrosiore carcere sæculi inter suos Cebetas, & suos Phædonas, si quid de anima examinandum est, ad Dei regulas, est, diriget, &c.* *g* Lactantius in eundem Socratem ob id inuectus ita infit: *Quis*

Mercurio sacer.

Mercurij forma.

Gallus Aesculapio dicatus.

f l. de Pyth. orat.

Socrates superstitionis arguitur, & cur.

g l.3. de falsa sap. c.20.

Quis iam superstitiones Aegyptiorum audeas reprehendere, quas Socrates Athenis authoritate confirmauit sua? Illud verò nonne summæ vanitatis, quod ante mortem familiares suos rogauit, vt Aesculapio Gallum, quem vouerat, pro se sacrarent? Timuit videlicet, ne apud Rhadamantum recuperatorem voti reus fieret ob Aesculapio. Dementissimum hominem putarem, si morbo periisset. Cum verò hoc sanus fecerit, & ipse insanus, qui cum putet sapientem. Defendit Socratem [h] Cælius Rhodiginus his ferè verbis: Oblitus est, inquit, Lactantius sententiæ illius, Nunquam futurum Platonicum, qui allegoricè non putet Platonem intelligendum. Quid verò illis inuolucris sibi Plato voluerit, iam nunc ex Platonicorum sententia promere adoriar. Prisci Aesculapio medico, Phœbi filio Gallum sacrificabant, diei, solisq; nuncium, id est, diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, cui diem, idest, vitę lumen, se debere fatebantur. Eiusmodi medicũ Socrates in superioribus perquiri iusserat morborũ animi curatorem. Præterea priscorum oracula tradunt, animas remeantes in cælũ pæana, id est, triumphalem cantilenã Phœbo canere. Reddidit ergò Deo votum, vt alacer pæana canens cælestem repetat patriam. Hactenus Rhodiginus. Postremo alios etiam morientes eidem Aesculapio Gallum vouisse legimus: [i] Artemidorum enim, referente Paulo Gyraldo, alterius cuiusdam somnium enarrat, qui Gallum Aesculapio vouit, si sanus foret. Cæterùm Gallinas etiam eidem Deo vouebant, teste Festo, vnde dicebat [k] Iuuenalis.

h lib. 16. c. 12. lect. ant.

Diuino beneficentia diuinæ prouidentiæ filia.

i li. Orniro-criticon.

Gallinæ Aesculapio sacræ.

k Satyr. 2.

libet expectare quis ægram
Et claudentem oculos Gallinam impendat amico
Tam sterili, id est pauperi, & [l] Prudentius:
Quamuis promittere & ipsi
Gallinam soleant, aut Gallum clinicus, vt sic
Dignetur præstare Deus morientibus æquum.

l In Apot.

Non admittebatur verò Gallinæ ad eiusmodi sacra, nisi, vt Alexander ab Alexandro scribit, quæ rostro essent nigro, nigrisque pedibus, & digitis imparibus. Si enim rostrum pedesque lutea habuissent, velut impuræ aruspicibus credebantur. Plinius huius rei quidem mentionem facit, sed de imparitate non: inquiens: *Gallinæ luteo rostro pedibusque ad rem diuinam puræ non videntur: ad opertanea sacra nigra.* Sed num istæc sacra ad Aesculapium pertineant videndum foret. Ea autem seclusa vocabantur Græcis φυσήρια. Hoc idem auium genus Herculi, eiusque vxori [m] Mnesias, referente [n] Aeliano, miro modo sacras fuisse prodidit. Fuisse nempe templum quoddam Herculis, & vxoris eius, hanc ceu Iouis filiam in huius templi ambitu cicures aues multas nutrisse, nẽpe Gallos, & Gallinas, compauisse autem, & gregatim pro sui generis sexu degisse, & sumptu alites publico, dijs, quos diximus, consecratos, Gallinas in æde Hebæ, Gallinaceos in Herculis pastos. Fluxisse autem in medio riuum perennem, & lympidæ aquæ. Gallinarum nullam ad Herculis templum accessisse, nec vllum Gallorũ ad Hebæ: at suo tempore mares stimulatos libidine riuum transuolasse, & postquam impleuerant fæminas, ad Deum suum, & suas redisse sedes lustratos, purgatosq; interfluenti riuo, quo sexus vterque dispesceretur. Natis deinde tempestiuè ouis, & exclusis incubitu pullis, fæminas nouellas matribus, mares genitoribus asseruisse, & altos. Hæc ille. Quæ nunquid vera sint, alij iudicent. Mihi sanè vel fabulam sapere videntur, vel dæmonis arte facta [o] Plutarchus, Aegyptios scribit, Osiridi Gallum immolare solitos, aliàs album, aliàs nigrum: supera syncera, & manifesta, infera mixta, & varia innuentes. Alibi etiam Hermanubidi immolasse tradit, & Anubidi. Est autem vocabulum, vt videtur, Græcè originis, ὁ ἀναφάινων τὰ οὐράνια καὶ τῶν ἄνωλόγος, hoc est, ratio superiorum, & cælestia declarans, vti Hermanubis inferiora, sacrificabant autem vtrique Gallum, illi album, quòd vt diximus cælestia pura, & lucida sint, huic χροκίαν, hoc est, pennis, & iubis croceis præditum. Gyraldus etiam croceum transtulit. Sed videndum nunquid pro χροκίαν, χοραξίαν legendum sit hoc est nigrum, quem etiam Osiridi diximus sacrificasse. Albos immolare apud Epirotas ex vsu fuisse vel inde constat, quòd Pyrrhus rex, vt idem Gyraldus testatur, splene laborantibus medens, albo Gallo sacrum perageret. Author est quoque in citato paulò antè libro Plutarchus Magos Zoroastris exemplo Gallinas, & terrestres echinos, Bono Deo attribuisse, aquaticos autem Malo, [p] Iuuenalis Gallos Gallinaceos Laribus etiam sacros habitos esse his

Gallina qualis in sacris adhibeatur.

Gallinacei Herculi sacri.

m In li. de am. Iouis.

n li. 17. ca. 46.

o li. de Isid. & Osiride.

Aegyptij Osiridi Gallum immolant.

Hermanubis, & Anubis.

Albi Galli immolati à Pyrrho.

Bonò Deo, & malo, qui Galli immolati.

p Satyr. 13

esse his versibus nos admonet.

Et laribus cristam promittere Galli

Nos audent.

De Termini sacrificio *q* Prudentius ita canit.

Et lapis illic

Si stetit antiquus, quem cingere sueuerit error

Fasceolis, vel Gallinæ pulmone rogare

Frangitur, & nullis violatur terminus extis.

q Contra Simmacũ.

10 Methonæ vrbis in Trœzeniorum agro incolas legimus Gallum pro vinearum incolumitate mactare solitos, vt Africi venti, qui eos plurimùm infestat, incursionem vel auerterēt, vel saltem emolirent: Cùm enim flare institerit, vitium oculos exuri, spemque vindemiæ falli. Moniti igitur ab aruspicibus, sacri genus hoc instituere, vt viri duo Gallum vnũ, eumque album, manibus apprehenderent, & in diuersa abeuntes trahendo discerperent, partemq; vterq; suam manu præferentes vineta loci omnia perlustrarent, donec ita omnibus expiatis, in eundem conuenirent locum, vbi Gallum dissecuissent, ibique partibus vtriusque humi defossis, nullum eius anni incommodum se passuros persuasum habeant: iuuitq; sors, vt quandiu sacrum hoc celebrauere, res illis ex voto succederet. Vetus etiam Pythagoræ symbolum Gallo albo abstinendum esse admonet. *r* Diogenes Laertius, ideo eum inter dixisse scribit, quòd mensi sacer sit, & supplex. Quod autem mensi sacer haberetur etiã Aelianus meminit, inquiens: *Gallum album mensi sacrum, vt pote horarum nunctum crediderit Pythagoras.* Iamblicus tamen Pythagoram sectatoribus suis, qui ciuilis, id est, politici dicti sunt, permisisse author est, vt Gallum, agnum, & alia quędam antè nata prẹter vitulum ritè sacrificarent. Et *s* Plutharchus discipulorũ nonnullos eum accusare memorat, vt quin in cōmētario de iustitia scripsisset de Gallis Gallinaceis vtiliter eos esitasse, quòd & somno nos excitent, & scorpios conquirant, & in pugna nobis studium, emulationemque fortitudinis quandam ingenerent. Vnde non sacrificasse tantùm Gallos solitum, sed esum eorum permisisse videmus. Quod ad sacrificia attinet, Suidas etiam sacrificasse illum Gallos testis est, quia verò & ipse Diogenes *sacrificijs*, inquit, *vtebatur Pythagoras* 30 *inanimis; sunt qui dicunt, Gallis Gallinaceis, & hœdis, etiam lacteolis, quos teneros dicunt: agnis autem minimè.* Quod verò ad eorum esum, Aristoxenus apud Gellium cuncta illum animata in cibum permisisse ait, boue aratore, & ariete exceptis. Alij contra Pythagoram, licet præter sua instituta, immolasse tamen quandoque Musis bouem, Io n verò Gallum album. Alij tradunt Gallum album adeo ab eo amatum, vt si quando videret, fratris Germani loco salutaret, & apud se haberet. Vnde apertè constare arbitror Pythagoræ præcepta vel perperam posteritati tradita, vel ipsum in determinatione illorum inconstantem extitisse. Nihil aliud hoc loco quidam Pythagoram intellexisse volunt, quàm Gallum ipsum. Si quis tamen altiùs hoc considerare voluerit, ad reliquorum symbolorum rationem, modumque interpretari poterit, vt scilicet nos philosophus moneat Gal-40 los nutrire, vt diuinam animæ nostræ partem diuinam rerum cognitione, quasi solido cibo, & cælesti ambrosia pascamus. Verùm vt recentiorum superstitionem, seu idolatriam potiùs sermonem nostrum diuertamus. *t* Petrus Bellonius interprete Carolo Clusio, amœnam nefarij illius Mahumetis, Turcarum pseudoprophetæ in paradisum profectionem, quam nocturno tempore hic se confecisse splendidissimè mentitur, describens insignem de Turcarum paradiso nugas recenset, inter alias verò, illum comminiscent, se in cœlo variæ formæ angelos vidisse, vt bouum, hominum, equorum, auium, inter quas Gallus fuerit, pedibus primum cœlum premens, & capite secundum attingens: interrogantique Mahumeto, quid ista sibi vellent, angelum, à quo se eo conductum finxerat, respondisse, angelos esse, qui pro ijs, qui in mundo sunt, 50 Deum orent, humanæque formæ angelos pro hominibus orare, bubulæ pro bubus, equinæ pro equis, Gallinaceæ pro Gallis, atque cùm ingens ille Gallus caneret, reliquos Gallos cùm cælestes, tùm terrestres canere. Author est Ludouicus Romanus Calecutenses cacodæmonis sacerdotes sanguine Gallinacei cultello argenteo iugulati carbonibus ignitis aspersi, ei sacrum peragere. Abaculum, inquit, habent vice altaris, quem varijs floribus, ac flagrantibus puluisculis sternunt. Tunc sanguinem Galli in vas argenteum ignitis carbonibus oppletum, imponunt, additis varijs suffumentis. Gallum dein mactant cultro argenteo, cruentumq; cultellum nonnunquam igni admouere solent. Sanguis Galli totus accensis funalibus crematur circa altare. Quem sacerdos immola-

Methonæ incolæ cur Gallum immolant.

r lib. 8. de vit. philos. in vita Pythagoræ.

s li. de Stoico. repugn.

Pythagorã Gallos sacrificasse.

Gallum albũ vt amarit Pythagoras.

t lib. 3. obs. c. 7.

Mahumetis profectio in paradiso.

Calecutenses quomodo Gallum immolant.

Indi Gallũ adorant. *u In lib. de Syria Dea.* *Ouorum vſus in ſacrificijs.* *Ooſcopica.* *Oua cur ſacrificata.* *Animaliũ genera quæ oua gignãt.*

turus lacertos & pedes exornat argento. Verùm quod maius eſt Indos Gallum adoraſſe Ioſephus Acoſta ſcribit, & *u* Lucianus pro Deo olim cultũ fuiſſe. Porrò cùm ouorũ etiam olim purgandis piaculis luſtrationibuſq; adeo quotidianus vſus fuerit, vt Orpheus, teſte Suida, Ooſcopida, id eſt, de diuinatione ex ouis ſcripſerit, eaq; meo iudicio in Gallina magis conſpicua ſint, familiari nobis pr ę cæteris alite, itaque paucula iſtæc hìc referre libuit. Adhibebantur autem oua in Bacchi orgijs, aliorumque Deorum ſacrificijs, vbi pro homine aliquid Deo ſoluendum eſſet. Omittimus interim quæ in Orphicis, & Bacchi Orgijs, in hac ipſa re obſeruata ab antiquis traduntur. Id ſolùm ex eis repetemus, ideo religioni oua inſeruiſſe, & in tanto honore gentibus fuiſſe, quòd capiente omni mundo tot animalium naturas, & genera, nullum ferè eſt, in quo non ex ouo ſpecies aliqua naſcatur. Volucres paſſim ouum gignunt: aquatilia in mari penè infinita. In terreſtribus lacertæ: in ambiguis, & quibus in terra æquè, quàm in aqua victus eſt, crocodilis in pedibus aues; in carentibus pedibus angues: in multipedibus attelabi; & ne longiores ſimus in pluribus generibus alijs plura alia. Ob quæ totam referre naturam credita fuerunt, & in religione ad placanda, exorãdaque numina gratiorem habere poteſtatem. Oua explationibus apta monſtrat illud Iuuenalis.

Niſi ſe centum luſtrauerit ouis.

x In arte.

Sed & *x* Ouidius oua hac luſtralia indicat his verſibus:

Et veniat, quæ luſtret anus, lectumque locumque,
Præferas & tremula ſulphur, & oua manu.

Ouorum Hecatõbe.

Oui, quod in Cereali pompa ſolitum fuerit eſſe primum, meminit Varronis verbis: *Nam non modo illud ouum ſublatum eſt, quod ludis Circenſibus nouiſſimi curriculi finem facit quadrigis, ſed ne illud quidem ouum vidimus, quod in Cereali pompa ſolet eſſe primum.* Ouorum hecatombe ab Ephippo nominatur per locum apud Athenæum.

AVGVRIA.

Prodigia.

a l. 10. cap. 21. *Tripudia ſoliſtima fauſta & infauſta.* *Quot modis auguria faciebãt.* *Pullarius qui dictus.* *b lib. 10. ad Planc.* *d lib. 2. de diuinat.* *Tripudium quid.* *Augurium bonum.* *e lib. 1. de diuinat.* *f lib. 1.* *g lib. 45.*

QVOD ad auguria in primis ſpectat, in his hoc auium genus tantum prærogatiuæ obtinuit priuilegium, vt publicè ad ea aleretur. Tantum verò apud Romanos in nefarijs eiuſmodi ſignificationibus momenti habere credebatur, vt quæ indicaret veriſſima, & ſacroſancta haberentur. Quod *a* Plinius Galli laudes commemorans eleganter demonſtrat: *Vt planè digna aliti tantum honoris præbeat Romana purpura. Horum ſunt tripudia ſoliſtima* (quæ læta erant cum prodeuntes è cauea cibum oblatum capere non recuſabant; & inter edendum nihil non in terram ex ore decidebat: quorum alterutrum accideret, triſte, ac pernitioſum cenſebatur, vti alibi abundè docuimus.) *Hi magiſtratus noſtros quotidiè regunt, domoſque ipſis ſuas claudunt, ac retinent, iubent acies aut prohibent, victoriarum omnium toto orbe partarum auſpices: hi maximè terrarum imperio imperitant, extis etiam fibriſq; haud aliter, quam optimæ victoriæ Dijs grati.* Varro verò non ſolũ augures Romanos ex his auibus auguria captaſſe memorat, ſed & patres familiæ rure. Quadrupliciter verò maximè auguria faciebant, videlicet per ſoliſtima tripudia, per præpoſteros eorũ, veſpertinoſq; cantus, vt Plinius tradit, & cũ cibo ſpreto & è caueis auolabant, quod maximi infortunij ſignũ habebatur: & per eorũ pugnam. Erant præterea, eodem Plinio teſte, & extra Dijs grata. Qui pullorum curã habet, & qui è paſtu pullorum captat auſpicia, *b* Ciceroni, & *c* Liuio pullarius dicitur: *Attulit è cauea pullos,* inquit alibi *d* Cicero, *is qui ex eo nominatur pullarius.* Erat autem moris Romanis ducibus pugnam inituris aduocare eiuſmodi pullarium, vt offam hiſce volucribus obijceret ad augurium captandũ. Pultem verò ijs dabant potiſſimùm, quia ex ea neceſſe erat decidere, quod trepidum, hoc eſt terripudium faceret. Pauire enim ferire eſt. Bonum enim, vt diximus, augurium eſſe putabant, ſi pulli per quos auſpicabantur comediſſent: præſertim ſi eis edentibus aliquid ab ore decidiſſet. Sin autem omnino non ediſſent, periculum imminere, vt Flaminij exemplo docemur, qui cum terripudio auſpicaretur, pullarius, teſte *e* Cicerone, diem prælij committendi differebat. *f* Valerius etiam, atq; *g* Liuius authores ſunt Hoſtilio Mancino conſuli in Hiſpaniam ituro hoc accidiſſe prodigium, cùm ſacrificium

facere

facere vellet, pullos cauea emissos in proximam syluam deuolasse, & summa cura requisitos reperiri nequiuisse. Tradunt verò eiusmodi auspicia tristia fuisse idq; exitu probatum. Victū. n. fuisse Hostiliū à Numantinis, & castris exutū, moxq; cū nulla superesset seruandi exercitus spes, pacem cum his fecisse, eamq; adeo ignominiosam, vt ratam eam esse Senatus vetuerit. Contrà Themistocli Atheniensiū clarissimo duci, quē adolescentiā suam in omni luxus, lasciuiæq; genere peregisse, tādē verò cū vir euasisset, iuuētæ suæ maculas præclarissimis gestis deleuisse, historia testis est priusquā in Xerxē, ad quē postmodū ab ingrata patria pulsus cōfugit, exercitū duceret, pridie auditus Gallorū cātus victoriā promisit. Ex huiusmodi cantu felix augurium cepisse *h* Iustinū, Sophiamq; Corripus testatur his versibus.

Limen vt augusta sacro pede contingit aulæ,
Omnia Gallorum strepuerint culmina cantu.
Exactam noctem primi sensere volucres,
Et latum cecinere diem, alarumq; dedere
Plausibus assiduis, & acuta voce fauorem.

Insuper Gallos omnes, *i* Paulus Morigia, anno millesimo ducentesimo septuagesimo septimo ea nocte, qua Otto Archiepiscopus, & Mediolan. exercitus præfectus victoria aduersus Turianos potiebatur continuò cecinisse, eademq; nocte Galeatiū in Vicecomitum item familia eius nominis primū natum esse, & ab eiusmodi felici Gallorum augurio nomē accepisse. Cantum verò auium harum victoriæ signum habitum ideo *k* Plinius docet, & *l* Cicero ridet, quòd victæ silere soleant, canere victrices Vterq; verò celebris illius Bœotiorum contra Lacedæmones victoriæ exemplo comprobat. *Totis noctibus*, inquit ille, *canendo Bœotijs nobilem illam aduersus Lacedæmonios præsagiuere victoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret. m* Cicero verò paulò aliter fusiusq; *Lacedæmonijs*, ait, *paulò ante Leutricam calamitatem quæ significata est, cum in Herculis fano sonuerunt, Herculiq; simulacrum multo sudore manauit: At eodem tempore Thebis, vt ait Callisthenes in templo Herculis valuæ clausæ repagulis, subitò se ipsæ aperuerunt armaq; quæ fixa in parietibus fuerant, ea humi sunt inuenta: cumq; eodem tēpore apud Lebadiam Tropheniores diuina fieret Gallos Gallinaceos in eo loco sic assiduè canere cœpisse, vt nihil intermitterent, tum augures dixisse Bœotios, Thebanorum esse victoriam, propterea quòd illa victa silere soleret, canere si vicisset. n* Alibi verò ita eiusmodi vanitates ridet. *Quas autem res tum natura tum cassus effert, in quibus nonnunquam etiam errorem creat similitudo, magna stultitia est earum rerum Deos facere effectores, causas rerum non quærere. Tu vates Bœotios credis Lebadiæ vidisse ex Gallorum Gallinaceorum cantu victoriam esse Thebanorum, quia Galli victi silere solent canere victores. Hoc igitur per Gallinas Iupiter tantæ ciuitati signum dabat? An illæ aues, nisi cum vicerint, canere non solent? At tum canebant, nec vicerant. Id. n. inquies ostentum, magnū verò quasi pisces, non Galli cecinerint. Quod autem est tempus, quo illi non canēt, vel nocturnum, vel diurnum? Quod si victores alacritate, & quasi lætitia ad canendum excitantur: potuit accidisse alia quoque lætitia, qua ad cantum mouerentur. Democritus quidem optimis verbis causam explicat, cur ante lucem Galli canant: depulso. n. de pectore & in omne corpus diffuso & modificato cibo, cantus edere quiete satiatos: qui quidem silentio noctis, vt ait Ennius, fauent faucibus, rursus cantu, plausuque premunt alas.* Hæc omnia Cicero, quibus superstitiosas illas Romanorū augurium vanitates & vera dęmonis pręstigia apertissimè superstitiosus alioqui & ipse, reijcit, & parui ēt eiusmodi auguria fecisse Publius Claudius videri potest, qui, vt Valerius annotauit, bello Punico primo cū prælium nauale cōmittere vellet, auspiciaq; more maiorū petijsset, & pullarius vix exire cauea pullos nūciauisset, abijci in mare eos iussit, dicēs, si esse nolunt, bibāt. Quemadmodū verò vana antiquitas Galli cantū pro bono augurio habebat, ita cōtra ob Gallinarū cātus diri aliquid imminere, aut futurū incōmodum ipsis significabat. Sergio Galbæ item in auspicio, teste *o* Trāquillo, pullos euolasse futuræ eius cædis signū fuit. Antonius ex pugna Gallorū, & cornicū, vt *p* Plutarchus meminit, tale hausit augurium, vt se Cæsare inferiorē ac impotētiorē agnosceret, cū penes Cæsarianas aues victoriā esse videret. Inde enim Ariolo Ægyptio eorum vni, qui natalitias prædictiones exercēt, ei, inquam, qui liberè aliquādo eidixerat, fortunam eius splēdidissimā alioquin, & maximam à Cæsaris fortuna obscurari fidē adhibere cœpit, atq; ita rebus suis Cæsari commissis italia excessit. Triste sanè quoq; Vitellio principi Gallinaceus auguriū attulit, cui Viēnæ, referente *q* Suetonio, pro tribunali iura reddēti supra humerū, ac deinde in capite astitit. Quo ostento significabatur imperiū per se retinere non posse, imo verò exitum eius, & clades, quam mox passus est. Gallinaceus enim ille significabat, venturum imperatorē in alicuius Gallicani hominis potestatē, vti res ipsa postmodū successit. Nam ab Antonio primo aduersarū partiū duce oppressus

Themistoclis contra Xerxē victoria.

h l. 1. Iusti. ni laud.

i De nobil. Mediolan.

k l. 10. c. 21

l l. 2. de diuinat.

Bœotiorum nobilis victoria.

m lib. 1. de diuinat.

n lib. 2. de diuinat.

Cicero Galli auguria ridet.

Publius Claudius auguria ridet.

Gallinæ cātus inauspicatus.

Sergij Galbæ auguriū triste.

o In Galba.

Antonius ex Galli, & Cornicum pugna augurium petijt.

p In Antonio.

Vitellij augurium.

q In Vitellio cap. 9.

Vitellius occisus à Becco.

preſſus eſt, qui Tholoſæ natus cognominatus fuit Beceus, quod valet, vt diximus, Gallinaceũ roſtrũ. r Pierius hanc locutionem à Scythis omnium antiquiſſimis emanaſſe ait, quod illi cibum bech dicant vocabulo genuino. Sed cur quæſo eam vocem potiùs à Belgis, quos Gallos eſſe nemo neſcit, non petijt, qui roſtrum omnium auium bec vocant? Huc quoque pertinet decantatum illud Liuiæ Auguſtæ augurium, quam referunt prima ſua iuuenta Tiberio Cæſare ex Nerone grauidam, cum parere virilem ſexum admodum cuperet, tali vſam fuiſſe pullari augurio, ouum in ſinu fouendo; atq; dum deponendum haberet, nutrici per ſinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Eidem Liuiæ tale eueniſſe quoq; prodigium s Dion, t Suetonius, ac u Plinius tradunt, quòd ei voluptatem, alijs metum attulit; eſt autẽ tale: Aquila Gallinam albam in gremium eius abiecit, quæ ramum lauri fructum ſuum generis geſtabat. Liuia (verba Dionis ſunt) quòd id oſtentum haud exiguum doceret Gallinam adſeruauit diligenter: laureũ autem ramum ſeuit, atq; is radicibus actis adoluit, itaut poſtea temporis frondes triumphantibus diu admodum ſuppeditauerit: ac futurum erat, vt Liuia ſuo in ſinu potentiam Cæſaris, ipſumq; omnibus in rebus parentem ſibi haberet. Verba Plinij, & x Suetonij, hic lubens prætereo, quòd ea alibi citauerim. y Apuleius pro prodigio recitat mirabili, quod Gallina cũ ouũ parere ſoleat, eius vice viuũ edidiſſet pullum: Scribit verò hunc ferè in modũ: *Iam his poculis mutuis altercantibus mirabile prorſus euenit oſtenſum. Vna de cætera cohorte Gallina per mediam curſitans aream, clamore gemino velut ouum parere geſtiens perſonabat. Eam ſuus dominus intuens, ò bona,* inquit, *ancilla, & ſatis fœcunda, quæ multo iam tempore nos quotidianis partubus ſaginaſti, nunc etiam cogitas, vt video, guſtulum præparare, & heus inquit, puer calatum fœtui deſtinatum angulo ſolito collocato, ita vti fuerat iuſſum, procurante puero, Gallina, conſueta lecticulæ ſpreto cubili, ante ipſos pedes domini præmaturum, ſed magno prorſus futurum ſcrupulo prodidit partum, non enim ouum, quod ſcimus illud, ſed pinnis, & vnguibus, & oculis, & voce etiam perfectum, edidit pullum, qui matrem ſuam continuò cœpit comitari.* Illud etiam prodigioſum eſt, quod in annalibus z Plinius inueniri teſtatur, nempe: M. Lepido, Q. Catulo Coſs. in agro Ariminenſi in villa Gallerij locutũ Gallinaceum. Quam autem rem ſemel duntaxat eueniſſe credit. Augures etiam, vt ait a Ariſtoteles, pro oſtento habebant, quando oua tota lutea naſcuntur, vel cùm diſciſſa Gallina talia oua ſub ſepto tranſuerſo, quo loco fęminis oua adhęrent, inuenta ſunt magnitudine oui perfecti. E quibus diſcimus, ad Iamblici vſq; ætatem inter ſapientiæ profeſſores, eam fuiſſe opinionem, maximam Apollinaris naturæ facultatem in Gallo Gallinaceo vigere. Sed tempeſtiuum eſt, vt relictis hiſce ſuperſtitioſis gentilitatis vanitatibus, ad alia, eaque veriora ſermonem noſtrum dirigamus.

r l. 24. Hierogl. Pierij Valeriani error.
Liuiæ Augurium.
s lib. 48.
t In Galba cap. 1.
u li. 5. c. vl.
x To. 1. l. 2. cap. 1.
y lib. 9. de Aſino.
Gallina viuũ partum edens.
z l. 10. cap. 21.
Gallus quando locutus.
a li. 6. Hiſt. cap. 2.

MYSTICA.

QVID Gallus miſticè ſignificet, Diuus a Gregorius exponens illud D. Iobi. *Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam?* hunc fermè in modum exponit: Qui hoc loco alij Galli nomine deſignantur, niſi modo aliò repetiti ijdem prædicatores ſancti, qui inter tenebras vitæ præſentis ſtudent venturam lucem prædicando, quaſi cantando nunciare. b Dicit enim: Nox præceſſit, dies appropinquauit. Quis vocibus ſuis ſomnum noſtri temporis excutiunt, clamantes: *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.* Et rurſum: *Euigilate iuſti & nolite peccare.* De hoc Gallo rurſum ſcriptum eſt: Tria ſunt, quæ bene gradiuntur & quartum, quod feliciter incedit. Leo fortiſſimus beſtiarum, qui ad nullius pauebit occurſum. Gallus ſuccinctus lumbos, & aries, nec eſt rex, qui reſiſtat ei. Ipſe qui hoc loco Leo ponitur, de quo ſcriptum eſt. *Vicit Leo de tribu Iuda*: qui fortiſſimus beſtiarum dicitur, quia in illo hoc quòd infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Qui ad nullius pauet occurſum. Dicit enim: *Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* Gallus ſuccinctus lumbos, id eſt, prædicatores, inter huius noctis tenebras verum mane nunciantes. Qui ſuccincti lumbos ſunt, quia à membris ſuis luxuriæ fluxa reſtinguunt. In lumbis quippe luxuria eſt. Vnde & eiſdem à Domino dicitur: *Sint lumbi veſtri præcincti.* Et aries nec rex eſt, qui reſiſtat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus niſi primum intra eccleſiam ordinem ſacerdotum? De quibus ſcriptum eſt: Affere Domino filios arietum, qui per exempla ſua gradientem populum, quaſi ſubſequentem ouium gregem trahunt. Quibus ſpiritualiter, rectèq; viuentibus, nullus rex ſufficit omnino reſiſtere, quia quilibet perſequutor obuiet, intentionem eorum non valet præpedire. Sciunt enim ad eum,

a lib. Moral. 30. c. 4. & 5. c. 38. d.
Prædicatores ſancti per Gallum ſignati.
Leo, Chriſtus.
Gallus prædicator.
In lumbis luxuria.
Aries ſacerdotum primus ordo.

eum, quem deſiderant, & anxiè currere, & anxiè peruenire. Ponitur ergo primus Leo, ſecundus Gallus, tertius aries. Apparuit enim Chriſtus, deinde ſancti prędicatores Apoſtoli, & tũc demum ſpiritales partes, Eccleſiarũ prępoſiti, videlicet duces gregũ, quia doctores ſequentiũ. Sed hæc aduc melius affirmamus. Nam quia poſt hæc & Antichriſtus apparebit, hoc illic quartũ ſubdit dicens Et qui ſtultus apparauit poſtea quã eleuatus eſt in ſublime. Si n. intellexiſſet, ori impoſuiſſet manũ. Ipſe quippe in ſublime eleuabitur, cũ Deũ ſeſe eſſe mẽtietur eleuatus ĩ ſublime, ſtultus apparebit, quia in ipſa eleuatione ſua per aduẽtũ veri iudicis deficiet. Quod ſi intellexiſſet, ori impoſuiſſet manũ, id eſt ſuppliciũ ſuũ, quum ſuperbire exorſus eſt, præuidiſſet, benè aliquando conditus in tantæ lactationẽ ſuperbiæ non fuiſſet elatus. De quo nequaquã moueat, quod ſuperiùs dictum eſt. Quartum, quod incedit feliciter. Tria quippe bene incidere dixit, & quartum feliciter. Non enim omne, quod feliciter, bene, neq; in hac vita, omne, quod bene, feliciter. Nam Leo, Gallus, & aries bene incedunt, ſed non hic feliciter, quia perſecutionem bella patiuntur. Quartum verò feliciter, & non bene incedit, quia in fallacia ſua Antichriſtus graditur, ſed iuxta breue tempus vitæ pręſentis ipſa illi fallacia proſperatur, ſicut de eo ſub Antiochi ſpecie per Danielẽ dictũ eſt. Robur datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata, & proſternetur veritas in terra, & faciet, & proſperabitur. Quod Salomon ait. Incedit felliciter; hoc Daniel dicit, proſperabitur. Iuxta hoc igitur teſtimoniũ, quod per Salomonẽ dicitur, Gallus ſuccinctus lumbos, aptè ẽt hoc loco Gallũ ſanctos prædicatores accipimus. Ad ſe ergo cuncta referens Dominus, dicit: Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiã, vel quis dedit Gallo intelligentiã? Ac ſi diceret, In cor hominis humana ſapientis ſupernæ ſapientiæ gratiam quis infudit, vel ipſis ſanctis prædicatoribus quis, niſi ego, intelligentiam dedit, vt ſciant quando, vel quibus debeant futurũ mane nunciare? Idcirco enim quando, & quid agunt, ſentiunt, quia hoc intrinſecus me reuelante cognoſcunt. Notandũ verò eſt, quod ſapientia diuinitus inſpirata in viſceribus hominis ponitur, quia nimirum quantum ad electorum numerum ſpectat, non in ſolis vocibus, ſed ẽt in ſenſibus datur, & iuxta quod loquitur lingua, viuat conſcientia, vt lux eius tanto clarius reſpondeat in ſuperficie, quantò veriùs inardeſcit in corde. Hæc omnia D. Gregorius. Magni verò laboris eſt hoc, quod additur: *Vel quis Gallo dedit intelligentiam?* Subtiliore adhuc expoſitione diſcutere. Intelligentia quippe Doctorũ tantò ſubtilior eſſe debet, quantò ſe ad penetranda inuiſibilia exercet, quantò nil materiale diſcutit, quanto & per vocem corporis loquens, omne quod eſt corporis tranſit. Quæ profectò nullatenus ſummis congrueret, niſi cantanti eam Gallo, id eſt prædicanti Doctori ipſe ſummorũ conditor miniſtraret. Intelligentiam quoq; Gallus accepit, vt priùs nocturni temporis horas diſcutiat, & tunc demum voces exortationis emittat, quia videlicet ſanctus quiſq; prędicator in auditoribus ſuis priùs qualitatem vitę conſiderat, & tunc demum ad erudiendum congruã vocem prædicationis format. Quaſi enim horas noctis diſcernere eſt prædicantium merita dijudicare. Quaſi horas noctis diſcernere eſt aptionum tenebras acta increpationis voce corripere. Gallo itaq; intelligẽtia deſuper tribuitur, quia doctori veritatis virtus diſcretionis, vt nouerit quibus, quid, quando, vel quomodo inferat, diuinitus miniſtratur. Nõ. n. vna eademq; exhortatio cunctis conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas aſtringit, vt inquit Eucherius. Sæpè enim alijs officiunt, quæ alijs proſunt. Nã & plerunq; herbæ, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt, & lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat, & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires addit, & panis, qui vitam fortium roborat paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo doctorum, vt ad ſua ſingulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte, nunquam recedat. Quid enim ſunt intentæ mentes audientium, niſi quaſi quædam in cithara tenſionis ſtratę chordarũ? Quas tangendi artifex, vt non ſibimetipſis diſſimilem cantum faciãt, diſſimiliter pulſat. Idcirco chordæ conſonam modulationem reddunt, quia vno quidẽ plectro, ſed non vno impulſu feriuntur. Vnde, & doctor quiſq; vt in vna cunctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina nõ vna eadẽq; exhortatione tãgere corda audiẽtiũ debet. Aliter namq; viri, aliter admonendæ ſunt fæminæ, aliter iuuenes, aliter ſenes, aliter inopes, aliter locupletes, aliter læti, aliter triſtes, &c. Habemus vero aliud, quod de Galli huius intelligẽtia cõſiderare debeamus, quia profundioribus horis noctis valẽtiores, ac productiores ędere cantus ſolet, quũ verò matutinũ iã tẽpus appropinquat, leniores, & minutiores omnimodo voces format. In quibus Galli huius intelligẽtia quid nobis innuat, conſiderata prædicatorum diſcretio demonſtrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prædicant, altis, & magnis vocibus æterni iudicij terrores intimant, quia videlicet, quaſi in profundæ

Antichriſtus.

Gallus prædicatio.

Doctorum intelligentia qualis.

Doctorum ſermo pro qualitate audiẽtium formandus eſt.

fundæ

fundæ noctis tenebris clamāt. Quum verò eam auditorum ſuorū cordibus veritatis lucem adeſſe cognoſcunt, clamoris ſui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt, & nō tam illa, quæ ſunt de pœnis terribilia, quam ea, quę ſunt blanda de pręmijs proferūt. Qui etiam minutis tūc vocibus cantāt, quia appropinquante mane ſubtilia quæq; de myſterijs prædicāt, vt ſequaces ſui eò minutiora quæq; de cæleſtibus audiant, quò luci veritatis magis appropinquant, & quos dormientes longus Galli clamor excitauerat, ſucciſor vigilantes delectet. Quatenus correcto cuilibet de regno cognoſcere ſubtiliter dulcia libeat, qui prius aduerſa iudicij formidabat. Eſt adhuc aliud in Gallo ſolerter intuendum, quia cùm iam ædere cātus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorē reddit. Quod patenter cernimus, ſi ſanctorū prædicatorum vitā intuemur. Ipſi quippe, cùm verbum prædicationis monent priùs ſe in ſanctis actionibus exercent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce, ſed antè ſe per ſublimia facta excutiunt, & tunc ad benè agendū alios ſolicitos reddunt. Priùs cogitationum alis ſemetipſos feriunt, quia quicquid in ſe inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendunt, diſtincta animaduerſione corrigūt. Prius ſua putrire fletibus curant, & tunc quæ aliorum ſunt punienda denunciant. Prius ergo alis inſonant, quā cantus emittant, quia antequā verba exhortationum proferant, omne, quod ſecuturi ſunt operibus clamant, & quum perfectè in ſemetipſis vigilant, tunc dormientes, alios ad vigilias vocāt. Sed vnde tanta doctori hæc intelligentia, vt & ſibi perfectè vigilet, & dormientes ad vigiliam ſub quibuſdam clamoris profectibus vocet, vt & peccatorū tenebras prius cautè diſcutiat, & diſcretè poſtmodum lucem prædicationis oſtendat, vt ſingulis iuxta modum, & tempora congruat, & ſimul omnibus, quæ illos ſequantur oſtendat? Vnde ad tanta, & tam ſubtiliter tēditur, niſi intrinſecus ab eo, à quo eſt cōditus doceatur? Quia ergo laus tantæ intelligentiæ nō prędicatoris virtus eſt, ſed authoris, rectè per eūdem authorem dicitur. Vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac ſi diceret, niſi ego, qui doctorū mentes, quas mirè ex nihilo condidi, ad intelligenda, quæ occulta ſunt, mirabilius inſtruxi. Et tertia parte Paſtoralis: Ad beatum (inquit) Iob dicitur: Quis dedit Gallo intelligentiam? Prædicator etenim ſanctus, dum caliginoſo hoc clamat in tempore, quaſi Gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Et rurſum. Euigilate, iuſti, & nolite peccare. Gallus aūt profundioribus horis noctis altos ædere cātus ſolet: quum verò matutinum iam tempus in proximo eſt, minutas, ac tenues voces format, quia nimirū, qui rectè prædicat obſcuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis myſterijs indicat, vt tunc ſubtiliora quæq; de cęleſtibus audiant quum luci veritatis appropinquant. Sed inter hæc ad ea, quæ iam ſuperius diximus, charitatis ſtudia, retorquemur, vt prædicator quiſq; plus actibus, quam vocibus inſonet, & benè viuendo veſtigia ſequacibus imprimat, vt potius agendo, quam loquendo, quò gradiatur, oſtēdat, quia & Gallus ipſe, quem pro exprimenda boni prædicatoris ſpecie in locutione ſua Dominus aſſumit, cùm iam ędere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit, quia nimirum neceſſe eſt, vt hi, qui verba ſanctæ prædicationis monent, prius ſtudio bonæ actionis euigilent, ne ſemetipſi torpentes opere, alios excitent voce. Prius ſe per ſublimia facta excutiant, & tūc ad bene viuendum alios ſolicitos reddant. Prius cogitationum alis ſemetipſos feriant, & quicquid inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehēdāt, diſtricta animaduerſione corrigant, & tūc demū aliorū vitā loquendo cōponant. Prius punire propria fletibus curēt, & tūc quæ aliorū punienda ſunt denunciēt, & antequā verba exhortationis inſonēt omne, quod locuturi ſunt, operibus clament. Vnde rectā dicebat venerabilis [b] Beda: *Gallū puto eſſe vnumquemque ſanctorum, qui in nocte, & tenebris huius mundi accipiunt per fidem intelligentiam, & virtutis conſtantiam clamandi ad Deum, vt aſpiceret iam dies permanens, & amoueantur vmbræ vitæ præſentis, qui vrgent etiam ſequentis clamore precum ſuarum, dicentes. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: Quod de Prophetis intelligere poſſumus, qui certatim annunciauerunt diei & Solis aduentum*. Chriſtus Saluator noſter, quia peccata populi tulit. Gallus, vt exponit Iacobus Vitriaco Cardinalis, etiam dicitur dormientes, excitans, & quaſi calcaribus comminationum, vt eis verbis vtar, pungens, & ſtimulans. Cùm verò de Galli cantu inter Euangeliſtas, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum iam ad ſalutiferam mortem rapiendum D. Petro dixiſſe tradunt eum ſe ter negaturum, antequam Gallus cātaret, quædam videatur controuerſia, itaque conciliare eos placuit, priuſquam myſticum eius cantus ſenſum explicemus. Cùm enim tres Euangeliſtæ aſſerant, Dominum dixiſſe, Petrum ſe ter negaturum, antequam Gallus cantaret: non autem omnes dicant quoties Gallus cantaret, Marcus hoc ſolus narrauit expreſſiùs, inquiens: *Antequam Gallus bis vocem dederit*, quod quomo-

[b] *lib. 9. In Exp. Tob. c. 7.*

Gallus Chriſtus dicitur.

Controuerſia Euāgeliſtarū de Galli cātu.

quomodo postea sit impletum in sequentibus distinctè enarrauit, ex quo consequitur, Petrum non ter Galli cantu Dominum negasse, vt dicunt tamen tres Euangelistæ. Matth. .n. dixit: *Amen dico tibi, quia in hac nocte antequã Gallus cantet, ter me negabis.* Lucas autem, *dico tibi, Petre, non cantabit hodie Gallus donec ter abneges, nosse me.* Ioannes autem: *Amen, amen dico tibi, non cantabit Gallus donec ter me neges.* Diuus c August. hanc tractas difficultatem, sic eam putat dissoluendam, vt dicantur tres Euangelistæ dixisse trinam Petri negationem futuram ante Galli cantum, quia ante illam cœpta fuit, & in ipso etiam animo consummata, vt sic dictum: Ter me negabis, quomodo si alicui diceretur, Antequam cantet Gallus ad me scri-
10 bes epistolam, in qua mihi ter conuitiaberis. Id .n verè quis dixerit, etiam si epistola non fuerit absoluenda ante omnem cantum Galli, sed antè cantum Galli incœpta. Quò verò dilucidiora hæc videantur D. August. verba ascribere non grauabor, quæ talia sunt. *Diuersis verbis, & verborum ordine eandem explicauerunt sententiam dixisse Dominum, quod antequam Gallus cantaret, ter cum Petrus esset negaturus. Rursus si totam trinam negationem antè peregisset, quam cantare Gallus inciperet, superfluo dixisse Marcus deprehenderetur ex persona Domini. Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac prius quam Gallus bis vocem dederit, ter me negaturus es. Quid .n. attinebat dicere prius quam bis, quando si ante primum Galli cantum tota illa trina negatio cõpleretur simul, & ante secundum, & ante tertium, & ante omnes Galli cantus eiusdem noctis completa inueniretur, quæ ante ipsum primum impleta probaretur. Sed quia ante primum Galli cantum cœpta est illa trina negatio,*
20 *attenderunt illi tres, non quando eam completurus esset Petrus. Sed quanta futura esset, & quando cœptura, id est, quia trina, & quia ante Galli cantum, quanquam in animo eius & ante primum Galli cantum peracta sit tota illa trina negatio: tamen affectione animi & timore Petri ante primũ tota cœpta est. Nec interest quantis morarum interuallis trina voce enunciata sit cum cor eius etiam ante primum Galli cantum tota possederit: tam magna scilicet formidine imbibita, vt posset Dominum non solum semel, sed & iterum, & tertio interrogatus negare. Et rectius deligentiusq; attendentibus quomodo iam mœchatus est mulierem in corde suo, qui eam viderit ad concupiscendum: sic Petrus quandocũq; verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, vt perdurare posset vsq; ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est, quando eum trinæ negationi sufficiens timor inuasit. Ex quo etiam, si post primum Galli cantum inciperet pulsatio interrogationibus pectore verba illa*
30 *negationis erumpere, nec si absurdè, atq; mendaciter ante Galli cantum ter negasse diceretur, quando, & ante Galli cantus timor obsederat mentem, qui eam posset vsq; ad tertiam negationem producere. Multò minus igitur mouere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus ante Galli cantum cœpta, etsi non ante primum Galli cantum peracta est. Tanquam si alicui diceretur, hac nocte antequam Gallus cantet, ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conuitiaberi: non vtiq; si eam ante omnem Galli cantum finiret, ideo dicendum erat falsum fuisse prædictum. Marcus ergò de ipsarum vocum interuallis planius elocutus est, qui dixit ex persona Domini, priusquam bis Gallus vocem dederit, ter me negaturus es. Ita gestum esse apparebit, cùm ad eundem locum narrationis Euangelicæ venerimus, vt etiam illic ostendatur Euangelistas sibi congruere. Si autem quæruntur ipsa omnino verba, quæ Petro Dominus dixerit, neque inueniri possunt, & superfluo quæruntur, cum sententia eius, pro-*
40 *pter quam cognoscendam verba proferentur etiam in diuersis Euangelistarum verbis possit esse notissima. Siue ergo diuersis sermonum Domini locis commotus Petrus singillatim ter enunciauerit præsumptionem suam, & ter ei Dominus suam negationem prædixerint. sicut probabilius iudicatur: siue aliquo narrandi ordine possint omnium Euangelistarum commemorationes in vnum redigi, quibus demonstretur semel Dominum prædixisse Petro præsumenti, quod cum negaturus esset, nulla hic Euangelistarum repugnantia deprehendi poterit, sicut nulla est.* Hactenus D. Augustinus. Verum eiusmodi eius solutionem nõ esse cõuenietem ex eo patere vult d Cornelius Iãsenius Episcopus Gandauensis, quòd tres illi Euangelistæ, qui dicunt Dominum dixisse, Petrum negaturum se ter, antequam Gallus cantaret, post ea ostensuri impletam fuisse Domini prædictionem, omnes tres Petri negationes narrent ipso opere impletas prius quàm tradant
50 Gallum cecinisse. Vnde, inquit, patet eos non illi sensu accepisse, quod nunc dicunt, Dominum dixisse Petrum se negaturum ante Galli cantum: quia ante eum trina negatio erat incipienda, sed quia ante eum erat consummanda. Proinde omissis alijs rationibus, quibus quidam student conciliare Euangelistas, dicendum est tres Euangelistas de illo loqui cantu Galli, qui ab hominibus maximè solet obseruari, à quo scilicet vltima noctis pars, quæ quarta olim dicebatur vigilia, dicitur Gallicinium. Duabus .n. potissimum vicibus Galli in nocte canere consueuerunt: semel non diu post medium noctis, & secundò cum iam adhuc duo, aut tres, vel circiter noctis horæ supersunt: quoniam in cantu perseuerant vsque ad tempus, quod conticinium dicitur, à quo secundo cantu quarta noctis vigilia dicitur

c lib. 3. de cons. Euãg. cap. 2.

d Commẽt. in concor. Euang. cap. 133.

Euãgelistæ conciliantur.

Galli bis noctu canunt.

citur

citur Gallicinium. Marcus itaque rei in Petro geſtæ, vt ab ipſo Petro audierat, accuratam præſcribens hiſtoriam, vtriuſque Gallus cantus meminit, cuius mentionem facit & e Iuuenalis dicens.

e Satyr. 9.

Quod tamen ad cantum Galli facit ille ſecundi
Proximus ante diem caupo ſciet.

Per cantum Galli ſecundi intelligens ſecundum cantum Galli,&per hoc deſcribere volens tempus illud,quod Gallicinium dicitur. Reliqui verò tres Euangeliſtæ poſteriores tantum Gallicantus meminerunt, vt qui ſit præcipuus, & à quo pars noctis dicatur Gallicinium: proinde idem ab omnibus eſt ſignificatum,nempe ter Petrum negaturum ante tempus illud noctis quod Gallicinium dicitur, quod tempus ſecundum cõmunem quidem loquendi modum ſimpliciter notatur per Galli cantum:ſecundum accuratiorem verò loquendi rationẽ, notatur per ſecundum Galli cantũ. Ex prędictis, & ſequenti Marci narratione patet,quòd cùm hìc dicitur apud eum, Priuſquam Gallus bis vocẽ dederit,illud bis accipiendum eſſe pro duabus diuerſis vicibus,& temporibus non autem ſimpliciter,vt duplicatum ſignificet ſonũ. Cum emphaſi autem apud Marcũ dicit Dominus Petro:Tu hodie,tu,inquit,ſingulariter,qui prę alijs te ſingulariter putas cõſtantiorem,nõ quidem poſt aliquot dies,ſed hodie, imo in nocte hac præſenti, idq; diù ante finem eius, nimirum ante Gallicinium, præterquã quod cũ alijs,me derelicto,fugies,etiã negabis,idq; nõ ſemel tantùm,ſed ter in tam breui temporis ſpatio.Quomodo autem Petrus eratDominũ negaturus explicatur à Luca, cum dicit:Donec ter abneges,noſſe me.i.donec abneges quod noueris me.Hęc itaq;ille de eiuſmodi Euangeliſtarum diſcrepantia. Ad eiuſmodi negationis myſticum ſenſum explicandum f Iacobus Vitriacenſis Cardinalis ſic ſcribit: Permiſſus eſt Petrus negare,vt in Eccleſiæ principe remedium pœnitentię conderetur,& nemo auderet de ſua virtute conſidere.Poſt reſurrectionem ſatisfecit cùm ipſum ſe amare confeſſus eſt.Ante Galli cantum,dũ adhuc tenebræ ſunt, in aſcenſu negat Petrus, poſtquam Gallus cantauit; cum iam tenebræ ſunt, Petrus, pœnituit Gallus, ideſt, prædicator ſomnulentos increpat, dicens. *Euigilate, iuſti, & nolite peccare*. Poſt eius vocem multi prius factis Chriſtum negantes pœnitent, & flent amarè.Quam noxia prauorum colloquia,quæ Petrum negare cogunt,qui inter diſcipulos Chriſtum confeſſus eſt Dei filium, intus aũt in ſocietate impiorum pœnitet. Ter aũt Chriſtum negauit,primum ad vocem ancillæ,& cantauit Gallus,ſecundò negat ad vocem alterius ancilæ,& ad vocem calefacientium ſe ad prunas: tertiò ad vocem ſerui principis ſacerdotum, qui erat cognatus Malchi,& tunc Gallus iterum cantauit. Tertia igitur negatio eſt inchoata ante Galli cantum & conſummatą eſt, antequam Gallus bis cantaret: primo ſimpliciter negat Petrus,dicens: Non noui hominem, & non ſum diſcipulus eius. Non ſolùm enim negat Chriſtum, ſed ſe negat eſſe Chriſtianum, vel diſcipulum eius: ſecundò cum iuramẽto negauit:tertiò cępit anatematizare,quia perſeuerare in peccato dat incrementum ſcelerũ,& qui modica ſpernit,cadit in maiora.Spiritualiter aũt prima ancilla,titubatio eſt: ſecunda conſentio,tertius vir, ideſt,operatio,ſic perficitur trina negatio. Ad vocem ancillæ negat,qui carnis delectatione mortaliter peccat. Ad vocem calefaciẽtium ſe ad prunas negat,qui per auaritiã peccat, qui ſe turpi quęſtu calefieri deſiderat,vel qui exemplo cupiditatis alienæ à via veritatis deuiat. Ad vocem cognati Malchi negat, qui vitio elationis contra Deum peccat. Malchus enim rex interpretatur. Potentum enim cognatum eſt vitium elationis. Hucuſque ille. Eundem ſenſum ita Ianſenius interpretatur, & vt videtur dilucidius. Vt benè, inquit, nocti tribuit ſcandalum diſcipulorum, & Petri negationem,quòd nocti conueniant peccata,& errores, ita bene ſine negationum imponit in cantu Galli, quod per hunc lux annuncientur inſtare,& homines à ſomno excitentur, vt quo ſigno monentur homines ſurgere à ſomno, eodem & Petrus moneretur agnoſcere ſuũ errorem. Petrum autem præ alijs Dei prouidentia cadere grauius erat permiſſura, iuſto quidem iudicio, nimirum quia de ſe nimis præſumendo alijs prætulerat, ſed tamen propter bonũ aliquod, nempe vt diſceret Petrus,& nos in illo, quantæ ſit temeritatis hominẽ confidere in ſe ipſo, quamq; neceſſarium ſit Dei implorare gratiam, ſine qua noſtra dilectio, & propoſitum non poſſit, vel ad breue tempus perſeuerare, &c. In eandẽ ferè ſententiam ita quærit Franciſcus Georgius Venetus: Cur datus fuit Galli cantus in ſignum negationis Petri? An,vt Chriſtus vaticinaretur tanquam verus Propheta negotium hoc,ſicut & multa alia,quæ ipſi ſuperuẽtura erant? Nã mortem, & reſurrectionem ſuam antè prædixerat. An cùm omnia acta,& geſta Chriſti ſint plena ſacramentis, hoc ſignum tradidit,vt indicaret Galli cantum, qui fit in mente omnium peccantium, per ſynderefim, & portionem ſuperio-

f Fer.6.Paraſ.

Gallus eſt prædicator.

Malchus Regem ſignificat.

ſuperiorem remurmurantem. Quam portionem Gallum vocant ſpecientes: qui interpretantur dictum Socratis, quod moriens, teſte Platone dixit, Gallum Æſculapio debeo, reddite. Et benè Gallus vocatur lumen illud, quod à ſupramundano ſole procedit: cum inter ſolares aues Gallus primum locum tenet. Hinc præco eſt lucis, quæ inde venit: de qua luce Ioan. ait: *Erat vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quæ ſanè doctrina congruit omnino, vt videtur, D. g Ambroſio, ita ſcribenti: Eſt etiam Galli cantus ſuauis in noctibus, nec ſolum ſuauis, ſed etiam vtilis, qui quaſi bonus cohabitator & dormientem excitat, & ſolicitum admonet, & viantem ſolatur, proceſſum noctis contra ſignificatione proteſtans. Hoc canente, latro ſuas relinquit inſidias, hoc ipſe Lucifer excitatus oritur, cælumq; illuminat, hoc canente mœſtitia trepidus nauta deponit, omniſq; crebrò veſpertinis flatibus excitata tempeſtas, & procella miteſcit, hoc canente deuotus affectu exilit ad præcandum, legendi quoq; munus inſtaurat, hoc poſtremò canente, ipſa Eccleſiæ petra culpam ſuam, diluit quam priuſquam Gallus cantare ter negando contraxerat. Iſtius cantu ſpes omnibus redit, ægris leuatur incommodum, minuitur dolor vulnerum flagrantia mitigatur, reuertitur fides lapſis, Ieſus titubantes reſpicit, errantes corrigit. Deniq; reſpexit Petrum, & ſtatim error abſceſſit. Quod non fortuitò accidiſſe, ſed ex ſententia Domini, lectio docet. Sic.n. ſcriptum eſt, quia dixit Ieſus ad Simonem: Non cantabit Gallus priuſquam me ter abneges. Bene fortis in die Petrus, nocte turbatur, & ante Galli cantu labitur, etiam tertiò: vt ſciat non inconſulta effuſione ſermonis eſſe prolapſum, ſed mentis quoq; mutatione turbatum. Idem tamē poſt Galli cantū ſit fortior, & iam dignus, quē Chriſtus aſpiciat. *Oculi Domini ſuper iuſtos.* Agnouit veniſſe remediū, poſt quod iā errare nō poſſet: & in virtutē ab errore mutatus amariſſimè fleuit, vt lachrymis ſuis deleret peccatū. Ad Galli eiuſmodi cantū hymnus h Prudentij legitur elegantiſs quē eò maximè adijcere placuit, quā totā myſticā hiſtoriā proximè ſuperiorib. accōmodatā, ac cōſentientē cōplectatur.

g l. 5. Hex.

h In Cath.

Ales diei nuncius	Lucem propinquam cecinit.
Nos excitator mentium	Iam Chriſtus ad vitam vocat.
Auferte clamat lectulos	Ægros, ſopores, deſides,
Caſtiq; recti, ac ſobrij	Vigilare iam ſum proximus.
Poſt Solis ortum fulgidi	Serum eſt cubile ſpernere,
Ne parte noctis addita	Tempus labori adieceris.
Vox iſta, quia ſtrepunt aues	Stantes ſub ipſo culmine
Paulò antè quàm lux emicet	Noſtri figura eſt iudicis.
Tectos tenebris horridis	Stratoſq; opertos ſegnibus
Suadet quietem linquere,	Iam iamq; venturo die.
Vt cum coruſcis flatibus	Autora cælum ſparſerit,
Omnes labore exercitos	Confirmet ad ſpem luminis.
Hic ſomnus ad tempus datus	Eſt forma mortis perpetis,
Peccata ceu nox horrida,	Cogunt iacere, ac ſtertere.
Sed vox ab alto culmine	Chriſti docentes præmonet
Adeſſe iam lucem propè	Ne mens ſopori ſeruiat.
Ne ſomnus vſq; ad terminos	Vitæ ſocordis opprimat,
Pectus ſepultum crimine	Et lucis oblitum ſuæ.
Ferunt vagantes dæmones	Lætos tenebris noctium
Gallo canente exterritos	Sparſim timere, & cedere.
Inuiſa nam vicinitas	Lucis, ſalutis, numinis,
Rupto tenebrarum ſitu,	Noctis fugat ſatellites
Hoc eſſe ſignum præſcij	Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi	Speramus aduentum Dei:
Quæ vis ſit huius alitis,	Saluator oſtendit Petro,
Ter antequam Gallus canat	Seſe negandum prædicans.
Fit namque peccator priùs,	Quàm præco lucis proximæ
Illuſtret humanum genus,	Finemque, precandi ferat.
Fleuit negator denique	Ex ore prolapſum nefas
Cùm mens maneret innocens	Animuſq; ſeruaret fidem.
Nec tale quicquam poſtea	Linguæ locutus lubrico eſt
Cantuque Galli cognito	Peccare iuſtus deſtitit.
Inde eſt quod omnes credimus	Illo quietis tempore
Quo Gallus exultans canit	Chriſtum rediſſe ex inferis

Tunc mortis oppressus vigor, Tunc lex subacta Tartari.
Tunc vis diei fortior Noctem coegit cedere.
Iam iam quiescant improba, Iam culpa furua obdormiat,
Iam noxa lethalis suum Perpessa somnum marceat.
Vigil vicissim spiritus Quodcunque restat temporis
Dum meta noctis clauditur, Stans, ac laboras excubet.
Iesum ciamus vocibus Flentes, precantes, sobrij.
Intenta supplicatio Dormire cor mundum vetat
Stat conuolutis artubus Sensum profunda obliuio
Pressit, grauauit, obruit Vanis vagantem somnijs.
Sunt nempè falsa, & friuola Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus, Vigilemus, hic est veritas,
Aurum, voluptas, gaudium, Opes, honores prospera
Quæcunque nos inflant mala Fit mane, nil sunt omnia.
Tu Christe somnum disijce. Tu rumpe noctis vincula
Tu solue peccatum vetus. Nouumq; lumen ingere.

Gallus pro libidinoso.

Sed hactenus Gallus in bonã partẽ acceptus est, possit etiã in malam accipi, & significare, vt auis est libidini dicata maximè, qui muliebra sectatur & voluptatũ magis amator est, quam Dei, vnde apud Esaiã dicitur: *Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur Gallus Gallinaceus* Superest modò, vt de Gallina etiã dicamus: de qua D. *i* August. in expositione huius versus Psalmistæ: *Exurge in occursum mihi, & vide. Aliquid,* inquit, *me dicere admonet in hoc loco capitis ipsius nostri sublimitas, quoniam infirmatus est vsq; ad mortẽ, & assumpsit infirmitatis carnem, vt pullos Hierusalem colligeret sub alas suas, tanquam Gallina infirmata cum paruulis. Non enim in aliqua aue hoc aliquando conspeximus, earum etiam, quæ nidificant ante oculos nostros, sicut parietũ Passeres, sicut Hirundines tanquam annuæ nostræ hospites, sicut Ciconiæ, sicut aliæ aues, quæ ante oculos nostros nidificãt, & ouis insidunt, pullos alunt, sicut ipsæ Columbæ, quas quotidie videmus, aliquãdo auem firmare cũ paruulis non agnouimus, non vidimus, Gallina quomodo hoc habet? Certè notã rem dico, quæ in conspectu nostro quotidie versatur, quomodo raucescit vox, quomodo fit hispidũ totũ corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ, & vides circa pullos nescio quid ægrotum, & ea est materna charitas, quæ inuenitur infirmitas. Quare ergo Dominus nisi propter hoc Gallina esse voluit in S. scriptura, dicemus. Hierusalẽ, Hierusalẽ, quoties volui congregare filios tuos, tanquam Gallina filios suos sub alas, & noluisti? Congregauit autem omnes gentes tanquam Gallina pullos suos, qui infirmatus est propter nos, accipiens carnẽ à nobis, id est, à genere humano, crucifixus, contemptus, alapis casus, flagellatus, ligno suspensus, lancea vulneratus. Ergo hoc maternæ infirmitatis, est non amissæ maiestatis. Quum ergo talis esset Christus, & ideo lapis offensionis, & petra scandali, ideo multi offenderunt in eum. Cum talis esset Christus, & tamen carnem sine peccato suscepisset, factus est particeps nostræ infirmitatis, non iniquitatis, vt ex eo quod nobiscum communicauit, infirmitatem soluere nostram iniquitatẽ.* Et *k* rursus exponens illud Psalmog. *Et sub alis eius sperabit: Si Gallina,* inquit, *protegit pullos sub alis, quanto magis tu sub alis Dei tutus eris, & aduersus diabolum, & angelos eius, quæ aereæ potestates, tanquam Accipitres circumuolitant, vt infirmũ pullũ auferant? Neq; .n. sine causa comparata est Gallina ipsi sapientiæ Dei. Nam ipse Christus dominus noster, & saluator tanquam Gallinam se dixit Hierusalem, Hierusalem, &c. Noluit illa Hierusalem, velimus nos, illa rapta est ab aeris potestatibus fugiens alas Gallinæ, præsumens de viribus suis quum esset infirma, nos consistentes infirmitatem nostram, sub alas Dei fugiamus. Erit .n. nobis tanquam Gallina protegens pullos suos. Nõn est .n. iniuriosum nomẽ Gallinæ: Attendite cæteras aues. Multæ aues ante nos fœtat, calefaciunt pullos suos, nulla sic auis infirmatur cũ pullis suis, quomodo Gallina. Attendat charitas vestra, Hirundines, Passeres, & Ciconias videmus extra nidos suos, nec cognoscimus vtrum fœtus habeant: at Gallina cognoscimus in infirmitate vocis, & in relaxatione plumarum, tota mutatur à fœtu pullorũ, quia illi infirmi sunt, infirmam sese fecit. Quia ergò, & nos infirmi eramus, infirmam se fecit sapientia Dei, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis, vt sub alis eius speremus.* Et rursus *l* alibi, *Hoc,* inquit, *genus animantis magnum affectum in filios habet, ita vt eorũ infirmitate, & ipsa infirmitate, & quod difficilius in cæteris animalibus inuenies, alis filios suos protegens contra Miluum pugnat: sic etiam mater nostra sapientia Dei per carnis susceptionem infirmata quodammodo, dicente Apostolo: Quod infirmum est Dei fortius est hominibus protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo, ne nos rapiat. In qua defensione, quod illa aduersus Miluum conatur affectu, hæc aduersus diabolum perficit potestate.* Item *m* rursus in hæc verba: *Nos ouum nostrũ sub alis illius Gallinæ ponamus;* inquit, *Euangelica Gallinæ, quæ clamat Hierusalem Hierusalẽ illi falsæ, & perditæ, quoties volui congregare filios, tanquam Gallinæ pullos, & noluisti? Non nobis dicatur, quoties volui, & noluisti. Illa enim Gallina diuina sapientia est, sed assumpsit carnem, vt pullis congrueres. Videte Gallinam hispidam plumis, demissis alis, voce fracta, & quassa, & lassa, & languida congruere*

i In enar. Psal. 58.

Gallinæ charitas erga pullos.

Christus Gallinæ cõparatus.

k In enar. Psal. 90.

l l. 1. quæst. Euã. quæs. 36.

m lib. de verb. Dom. in Euang. secun. Luc. cap. 29.

paruulis

paruus suis. Ouum ergo nostrum, id est, spem nostram sub alis illius Gallina ponamus. Et alibi o iterum: *Nutrit ergo ipse infirmos, tanquam Gallina pullos suos. Huic enim se similem fecit. Quoties volui; inquit ad Hierusalem, congregare filios tuos sub alas tanquam Gallina pullos suos, & noluisti? Videtis autem patres, quemadmodum Gallina infirmetur cum pullis suis; Nulla enim alia auis, quod sit mater agnoscitur. Videmus nidificare, Passeres quoslibet ante oculos nostros, Hirundines Ciconias Columbas quotidie videmus nidificare, quas nisi quando in nidis videmus parentes esse non agnoscimus. Gallina verò sic infirmatur in pullis suis, vt etiam si pulli ipsi non sequantur filios non videas, matrem tamen intelligas ita fit alis demissis, plumis hispida, voce rauca, omnibus* 10 *membris demissa, & abiecta, vt quemadmodum dixi etiam si filios non videas, matrem tamen intelligas.* Postremo illum etiam Psalmistæ locum exponens, vbi Propheta ait: *Si me non protegas, quia pullus sum, Miluus me rapiet. Dicit enim, ait, quodam loco Dominus noster ad Hierusalem quandam ciuitatem illam, vbi crucifixus est. Hierusalem, Hierusalem, quoties volui filios tuos congregare tanquam Gallina pullos suos, & noluisti? Paruuli sumus; ergo protegat nos Deus sub vmbraculo alarum suarum.* Hæc omnia D. Augustinus. Alloquebatur autem Dominus procul dubio sub ciuitatis nomine ipsos ciues (dixerat enim, Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, &c.) vnde postea facta mutatione dicit: Relinquetur domus vestra deserta: sequitur quod insigne est charitatis diuinæ iudiciũ. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodũ auis nidum suum sub alis, & noluisti? Magnę charitatis fuit, quod non semel tantùm, sed multo- 20 ties adeo cupiuerit eius filios, hoc est, inhabitatores, omnesq; Iudęos, qui ad ea tanquam matrem confluebant, ad se congregare, idq; ea semper reluctante, sed id adhuc magis Dei charitatem argui, quòd non simpliciter filios eius congregare voluerit, sed eo modo, quo auis nidum suum, id est, vt interpretes omnes ferè vertunt pullos suos sub alas, hoc est summo cum desiderio, & solicitudine. Est autem Græcis pro dictione auis ὄρνις, quam dictionem ancipitem esse diximus ad auem, & Gallinam. Et quidem vti paulò ante D. Augustinus dicebat, *mirus est amor omnibus ferè auibus, ad confouendos, & protegendos pullos, sed præcipuè Gallinis:* vnde magis conueniebat vertere Gallinam, quemadmodum D. Matthæi interpres optimè fecit. Porrò quàm aptè Dominus se Gallinæ compararit, ex eodem D. August. partim demonstrauimus, & Hylarius, & D. Chrysostomus etiam innuunt. 30 Ille enim enarrans illum versum: *Semita meam, &c. Quod autem,* inquit *per tritam prædicationis semitam ambulauerit, audiamus ipsum dicentem Hierusalem, Hierusalem, &c. quoties volui congregare, &c. frequentiam numerosæ significationis ostendit. Nihil ergò noui & egit & passus est, cùm per nolentẽ congregari filios suos Hierusalem, toties & auditus, & inhonoratus est in prophetis.* D. verò p Chrysostomus ad illa D. Matthæi verba: *Quoties volui congregare, &c. Hinc patet,* inquit, *quod semper se ipsos peccando disseminabant, amorem autem suum ab imagine significauit. Feruenti nempe amore aues pullos diligunt suos. Crebro autem hæc imago auis, & alarum apud Prophetas inuenitur, & in cantico, & in Psalmis mirabilem prouidentiam, & eximiam protectionem denotans, sed noluistis ait.* Et q rursus secundum alteram expositionem in Matthæum: *Quoties,* inquit, *volui congregare, &c. Quum te in Aegypto quasi sanguinarius Accipiter persequebatur Pharaon, nisi* 40 *super te Mosen, & Aaron, quasi duas mollissimas pennas misericordiæ meæ, & liberatos vos de vnguibus eius rapui in desertum, & noluistis sequi me, facientes vobis vitulum in Horeb, vt seruiretis potius idolo mortuo, quàm Deo viuenti. Quoties volui congregare, &c. Percurre, si vis. Iudicum librum quoties peccauerunt, & tradidit illos Deus, & iterum liberauit. Gallinam posuit Ecclesiæ similitudinem. Sicut enim pulli Gallinarum pastum suum quærentes, per diuersa vagantur, & maternis vocibus congregantur, sic & populus Dei per malam voluptatem & mundialem concupiscentiam sequentes per diuersos vagantur errores, quos Ecclesia mater per sacerdotes modò increpationibus, modò blandimentis, quasi quibusdam vocibus congregare, & allectare festinat. Et quemadmodum Gallina habens pullos vocando illos non cessat, vt assidua voce vagositatem corrigat pullorum suorum: Sic & sacerdotes in doctrina cessare non debent, vt studio, & assiduitate doctrinam suarum negligentiam popu-* 50 *li errantis emendent. Et quemadmodum Gallina habens pullos non solum suos calefacit, sed etiam cuiusq; volatilis filios exclusos à se diligit, quasi suos, ita & Ecclesia non solum Christianos suos studet vocare, sed siue Gentiles, siue Iudæi si suppositi illi fuerint omnes fidei suæ calore viuificat, & in baptismo regenerati & in sermone nutrit, & materna diligit charitate,* & paulò pòst. *Quotiescunq; n. vt diximus inter hæreticos & fideles fidei mouetur certamen, euidenter vult illos Dominus congregare sub veritate alarum suarum, id est, sub duorum testamentorum, quotiescunq; leguntur apud eos verba prophetarum & Apostolorum: illi autem non quasi domestici pulli Gallinæ, quæ est Ecclesia, sed quasi syluestres pulli sanguinarij Vulturis, aut Accipitris non solum ad veritatem duorum testamentorum venire non acquiescunt, sed adhuc irruunt super ipsam Gallinam, id est, Ecclesiam, & diripiunt, & dispergũt pullos eius, & euellicant eã: toties vult illos cõgregare, illi autẽ nolunt;* Hucusq; ille. Prouerbialis igitur

o *In Euan. Ioan. tract. 15. cap. 4.*

p *Hom. 7. in Matth.*

q *Hom. 46.*

Gallina Ecclesia.

lis igitur istæc allegoria facilè nobis malũ diligendi iuuandiq; nostros ante alios, præscribit. Debemus parentibus, in primis, vt pietate illi respondeamus: quod bruta animalia præstare minimè norunt, præter Ciconias, quę authore Aeliano parentum senectutẽ nutriunt. Sũma hæc est allegoria faciet ad ostẽdendam vim pietatis, ac beneuolẽtiæ cuiusquàm erga suos Nullũ enim animal, teste D. *r* Bernardo, circa pullos suos tanta compassione mouetur, sicut Gallina. Fit enim non solum, vt diximus, toto corpore hispida, voce rauca, sed toto ẽt feruens animo, & omnibus membris infirma, & vsq; ad supremum defectum perueniens. *Si ergo,* inquit D. Bernardus, *in tantum pullis suis Gallina animal irrationale compatitur, quanto putas optimum Iesum humano generi fuisse compassum? Ad quantam putas cum debilitatem, & infirmitatem peruenisse? Quanta putas ipsum macie confectum fuisse, qui pro omnibus cognoscitur doluisse?* Vnde Esaias: *Verè languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit.*

r Tract. de passion. Domini c. 5.

MORALIA.

Gallus patremfamilias denotat, qui fingi est.

OMNES in primis Galli Gallinacei vitæ actiones veri patris familias, & qui in eo omnem suam curam ponit, & studium, vt familiæ suæ de omnibus necessarijs prospiciat, significare potest. Hæc enim ales tota die quicquid virium habet, id totum ad suorum confert salutem, & nullius rei minus, quàm sui ipsius solicita est. Vnde sapientissimus Pythagoras tam prouidam animalis, & erga suos promptam naturam considerans, dixit, nutriendum quidem Gallum esse: at non immolandum, quod vt alij aliter interpretantur, ita ego inter cætera hoc dico denotare, homini hanc Galli solicitudinẽ ad res corporis curandas esse quidem necessariam verùm non sic esse necessariam, vt eam etiam ad sacrificium, & cultum diuinum ferre debeamus, vt quem omnes æternæ curæ liberum esse decet, nec vlla terreni pabuli solicitudine destinari. Absit ergo Gallinaceus à sacrificijs hac, quam dico ratione. Iam & illud moneri videtur cętera quidem animalia immolari posse, Gallum citra piaculum non posse, eò quòd is optimum totius vitæ exemplar occidit, videatur indicare sibi nihil amplius opus esse laudatissimis huiusce animalis dotibus, citra quas tamen probo, sapientiq; viro non fuerit viuendũ. Alendus igitur Gallus, & perpetuò, dum viuimus, imitandus, tum in familia alenda, & propugnanda, tũ in vitæ officijs per opportunas temporũ vices distribuendis. Eodẽ pariter modo nobis liberalitatis, ac benignitatis exẽplar est. Quemadmodũ enim omnia, quæ habet, Gallus suis impartit, ita vir quispiã pius ac liberalis sua, quæ corrasit, non sibi soli seruare debet, sed pauperibus etiam benigniter aliquid erogare, iuxta illud Iob. *Non comedi ex eis solus* &c. Principẽ itẽ ecclesiasticũ eleganter Gallo cõparaueris, etenim vti hic oculo vno grana, vt diximus familiæ suæ diuidit: altero Accipitrẽ obseruat, & contra irruentẽ in eã sese alacris opponit. Ita ille duo ob oculos potissimũ ponere debet, curã nempè humanarum moraliumq; ac cælestiũ, æternarumq; rerum. Illas benè administrare cognoscitur, si alienus ab omni auaritiæ macula pauperibus, subditisq; de necessarijs prospiciat, vel saltẽ quæ sibi supersunt, eis communicet, nihilq; sibi præternecessaria referuet. Harũ verò curam genere dicetur, si contrà omnẽ diaboli vim sese subditosq; Gallũ imitans defendat. Diabolus autẽ verus Accipiter est, qui nobis futurã ęternitatẽ inuidet, nosq; suę pęnę socios perpetuos ascifcere conatur. Grana verò, quorũ esu quotidie fruimur, egregiè necessaria nobis designant. Prætetea tã feruens Galli erga suos amor nos etiã admonet, vt vxores nostras, abiectis omnibus sortis, quæ mera maritorũ pestis sunt, ac pernities amemus. Quare veteres insignis, legitimiq; matrimonij coniunctionẽ significaturi, mortuorũ sepulchris Gallũ, & Gallinã insculpebant, se inuicẽ deosculãtes. Satis superq; supra ostendimus à nonnullis Theologis Christianis concionatores, & diuinos homines intelligi, qui nobis verba salutis enunciant, quiq; iacentibus in tenebris, & vmbra mortis, lucẽ quæ Deus est, pręnunciant, & à nobis mentis nostræ veternũ, ac torporẽ suo cantu excutiunt. Alius aliam cõminisci poterit expositionẽ. Possunt autẽ & Thrasones, gloriosiq; ac stolidi homines, nimium sibi arrogantes per Gallos notari. Nam vti hos habendos esse quidem Pythagoras dicebat, & non penitus abijciendos, non autem ad sacra admittendos, ita illi ab arcanis, & serijs grauibusq; sermonibus reijciendi sunt. Quod secus tamen hodie (proh dolor) à Regibus plerisq; & Principibus fieri videmus. Alius amantes, & qui continuè amore depereunt, interpretari per Gallum poterit, quo pacto videntur Athenienses significasse, cùm Anterotis aram constituerunt, in qua pueri nudi, & formosi signum inerat, in vlnis geminos sustinentis generosos Gallos, & se in caput impellentis, quibus Timagoram, & Meletam, seu Melitum (vtrunq; enim legimus) qui amore perierunt, significabant. Historia notissima est apud *a* Pausaniam, & *b* Suidam, quanquã nonnihil inter se uarient.

Pythagoras cur nutriendum Gallũ censeret, & non immolandum.

Gallus liberalitatis exemplar.

Princeps ecclesiasticus. Gallo comparatus.

Diabolus Accipiter est.

Gallus, & Gallina se pulchris insculpti.

Gloriosi per Gallos designati.

Libidinosi per Gallum designati.

a In Atti. b In dict. Mileto.

Tota deniq; castrensis disciplina Galli imagine denotari potest. Crista enim pro galea, calcaria pro ense gerit, excubias cantu testatur, pugnat acie aperta, absq; insidijs hostem inuadit, caudæ erectione vexilla imitatur, victoriam cantu, triumphumq; ostendit.

HIEROGLYPHICA.

VICTORIÆ hieroglyphicum erat Gallinaceus Gallus. Hinc Lacedæmonij, vt apud Plutarchum est, cum hostem viribus profligassent, Gallum immolabant. c Alibi etiam idem Spartanos scribit ante Leutricam cladem Gallum immolasse. Sed quid illud sibi vult, quod Harpocratem silentij Deum Galli Gallinacei vocalissimæ alioquin alitis guttur sinistro cubito prementem depingerent? Id sanè mysterio carere minimè putandum est. Cùm enim Gallus maximum sui vsum hominibus præstet, cantu suo quotidianas docens opportunitates, & ea ratione is habeatur veluti magister quidam, operum omnium per horas distribuendorum; sic Harpocrates otium quærere dicebatur, & omnium operum externorum vacationem, itaq; nō permittit Gallo, vt hoc excitandi ad labores munere fungatur, & ideo quemadmodum digito sua labia compescit, ita huic cubito guttur coercet. Sed interroget quis, si nulla huius auis vtilitas sit ad ea vel præstanda, vel iuuanda, quæ Harpocratis symbolo denotantur, cur ad partes vocetur? Cur non potiùs, vt nihil ad rem faciens omittatur, perinde ac Picę, Corniculę, Gracculi, Philomelę, & cætera id genus auiculæ, aut garrulæ, aut canoræ? Et certè si nocturnum quæratur silentium, Luscinia potiùs quā Gallus cōpesci debuisset, quòd ea sola totas ferè noctes canēdo ducat insomnes: hic vix ter stridulā, & minimè durantē vocem exhalet. Est quidē hoc, verùm vt ante ostendimus, Gallus animal solare est, & inter omnia solaria tenet principatum, adeo vt non frustra videatur erigere cristas. Igitur diligenter diurni tēporis vices obseruās, atq; homines ad agendū incitans, non potuit apud Harpocratē asymbolus manere. Cū enim maxima cupiditate id quod quiescens agit, agere videatur, vt Cupidinis arma declarāt, quid gratius habere potuisset, quā animal sub cubito tenere, in cuius gutture iā vocem moliēte sentire tur tacitum, & internum incitamentum? Quamuis enim vocem edere nequiret, vrgebatur tamen ad vocem: & quod exterius præstare non posset, id musculis, & vocalibus instrumentis moliebatur: quod facilè erat ei sentire, quid cubito guttur pressum teneret. Gallus igitur hic sic positus est, vt non cantet ille quidem, nec silentium rumpat, sed vsum tamē illū præstet, vt tacita corporis molitione solaris cursus det significationē. Quia verò Gallus, inquit d Pierius Valerianus, à prima medię noctis inclinatione explādētibus, vt Lucretius ait, alis.

Auroram clara consuetus voce vocare.

matutino crepusculo, matutinis astris Deum item laudantibus quotidie cōmodulatur, excubiarum, & vigiliarum signum apud antiquos fuit, eaq; de causa Mercurio dicatus ferebatur. Et rursus: Neq; prætereundum est illud, quòd ex imagine Gallinacei impietas ipsa hieroglyphicè figuratur. Is enim matrem salit, vt Hippopotamus: & patrem etiam immaniter incessit: eaq; de causa sapientissimi legum latores Gallum vnà cum vipera, simia, & cane in parricidæ culeum includendū censuerunt, vt qui eius criminis rei sunt eodem supplicio simul afficerentur, & pœnas pares luerent. Notum illud apud Aristophanem, quod Philippides, qui patrē verberauerat, exemplo Galli factum tuetur suum: patrem enim ille malè mulctat. Mulierem tribadem, vel quæ maris officiū aggredi non erubescit, vel etiam, quæ viro dominari affectat, per Gallinam, quæ cristam, caudamq; erigit, cuiq; etiam parua calcaria prominent, intelligi veteres tradiderunt. Ea siquidem vbi marem, quod nonnullæ faciunt, pugnādo vicerit, cucurire incipit, & exēplo marium tentat coitu superuenire, Gallinasq; reliquas perinde ac si rē peragere possit, solicitat, at saliendo fatigat, cristā caudamque tollit, ac ea incedit specie, vt non facilè inde sit, vtrum mas, an fęmina sit, internoscere. Virū vero, qui opulētissimas diuitias dilapidauit, &, vt apud Horatiū est, res maternas, atq; paternas fortiter absumpsit, significare volētes, Gallinā aureos nūmos depascentē pingūt: de qua miraculū illud proditur, quòd si auro liquescēti eius mēbra misceātur, illud in carnes eius consumi deprehendatur, atq; ita fit, vt Gallina sit auri venenū. Coniectores autem automāt eū, qui per somnium Gallinarū gregē ad se venientē, & domū ingrediētē inspexerit, & diuitijs, & honoribus auctū iri: quin ēt addunt, si per quietem ita visæ Gallinæ pusillæ admodū apparuerint, earūdē rerū tenuitatē præsagiri. Qui fabulas delectabili philosophādi genere commenti sunt. Sirenas confinxere blanditijs amatorijs, & voluptuosa nequitia

Victoriæ hieroglyphicum. *c In Agesilao.* *Harpocrates cur sinistro cubito guttur Galli premat.* *d l.24. Hierogl.* *Vigiliarum signum.* *Impietatis typus.* *Gallus cur in culeo inclusus.* *Mulieris quæ maris munus obit typus.* *Prodigi typus.* *Diuitiarū augurium.* *Sirenū forma, & significatio.*

homines ad ſe trahere, illecebriſq; irretire, ita vt apud eas mollitudinis omnifariæ luto inhæſitantes fœdè computreſcerent. Harum pedes Gallinaceos fuiſſe tradunt intellectu à ſuperiore non diſſimili. Scribunt enim eiuſmodi fabularum interpretes, ſignificari ex hoc hominem libidinibus deditum, fortunas ſuas perſeueranti ſtudio diſpergere, inutiliterque prodigere, cuiuſmodi eſſe Gallinarum morẽ, cùm pleno aceruo paſcuntur, aſpicimus. Sunt qui ratione habita quotidiani fætus, & geminorum aliquando pullorum, qui ouo ex vnico excluduntur: ouorum etiam, quæ nonnullæ gemina ſingulis diebus ædunt, tertio etiã nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, ſola quippe cartilagine conſpicuo, fœcunditatẽ per Gallinam, & ouum ſignificari velint. Hæc omnia Pierius, qui hoc etiam ex propria ſententia addit, inquiens: Atqui veluti per lauri ſurculum in ore Columbæ, & per platani folium in Ciconiæ nido ſecuritatem ſignificari prodidimus, cur non etiam per Gallinam, ad alam cuius ramuſculus rutæ applicatus ſit, ſecuritatẽ eodem modo pingi, hieroglyphicumq; ſapere fateamur? Siquidem Afranius in ijs, quæ de re agraria Conſtantinus Cæſar colligi mandauit, ait Gallinas à fele tutas fore, ſi rutæ ſylueſtris ramuſculis ſub eius alam applicetur. Quin Democritus etiam tradit, eo præſidio munitas, neq; à vulpibus, neq; ab infeſto quopiam alio animali contangi.

Fœcunditatis ſignificatio. *Securitatis hieroglyphicum.*

SOMNIVM.

GALLI pugnaces in ſomnijs ſeditionum, & contentionum tãtummodo ſignificatiui ſunt. Verùm non alia in ſimilem cum Coturnicibus euentum habent. Nos de ijs ſuo loco egimus ex Artemidoro, quem locum lector adire poterit.

EMBLEMATA.

EMBLEMA eſt Andreæ Alciati ſub lemmate VIGILANTIA ET CVSTODIA, quod tale eſt.

Inſtantis quod ſigna canens dat Gallus Eoi,
Et reuocet famulas ad noua penſa manus.
Turribus in ſacris effingitur: area mentem
Ad ſuperos peluis quod reuocet vigilem.
Eſt Leo: ſed cuſtos oculis quia dormit apertis,
Templorum idcirco ponitur ante fores.

Ex Oro Apolline, inquit Franciſcus Sanctius Alciati commentator, vt mox oſtẽdemus. Addit tamen Alciatus campanam, & Gallũ ex communi vſu. Obſcurum eſt emblema, & male diſpunctum in codicibus, quos mihi hactenus contigit videre. Dicam tamen quod ſentio, liberũ cuiq; interpretandi cãpum relinquens. Titulus igitur huius epigrammatis eſt, VIGILANTIA, & CVSTODIA. Videamus ergo, quo pacto hæc ex epigrammate eliciantur. Ac primùm duplicem hìc depingit Alciatus vigilantiam, alterã corporis, mentis alteram. Corporis vigilantiam Gallus referat, qui homines ad labores ſolet excitare. Cãpana verò quia mentẽ ad Deum excitat, ſymbolum interioris vigilantiæ contineat. Hactenus de vigilantia. Cuſtodiam autem repreſentet Leo, qui apertis oculis ſolet dormire, tunc ſic ſtructurã ordino: Gallus effingitur in ſacris turribus, quòd det ſigna inſtantis Eoi, & quòd reuocet famulas manus ad noua pẽſa. Aerea peluis ſcilicet effingitur in ſacris turribus, quod reuocet mentem vigilem ad ſuperos. Sed Leo cuſtos eſt, quia dormit oculis apertis. Hoc totum ſumpſit Alciatus ex Oro Apolline Niliaco, qui libellũ de hieroglyphicis notis Græcè compoſuit, cuius verba ſubijciam. Vigilantem, vel cuſtodem cùm voluiſſent ſignificare, Leonis caput pingebãt. Solet enim, cùm vigilat, oculoſ habere clauſos Leo, cũ verò dormit, apertos, quod quidem cuſtodiæ ſignum eſt. Hinc ſymbolice Leones templorum clauſtris ſolent apponi, veluti cuſtodes. Hæc Orus. Gallus ita depictus, vt ſub pedibus tubam teneat cum lemmate, PACIS, ET ARMORVM VIGILES, ſignificabit, quantum interſit inter belli, & pacis cõditiones. Author eſt Claudius Paradinus. Gallum verò audacter inuadere, & terrere Leonem, indicat, ſynderesim præualere contra diabolum, qui dicitur leo, ſi non ſit nimio peccatorũ pondere prægrauata. Tale Emblema depinxi in ſuburbano meo cũ titulo; CEDITE FATIS. Gallus, & Cycnus ſimul capientes cibum in vaſe alabaſtrino, in quo deſcendat è cælo manna, nix, & lac: cum verbis, SIC ANIMVS, ſignificabat hominem,

Vigilantia duplex. *Vigilantia corporis.* *Vigilantia mentis.* *Leo cuſtodiæ hieroglyphicũ.* *Gallus in ſacris turribus effingitur.* *Vigilantia, vel cuſtodis ſignificatio.* *Leones ad templorum clauſtra.* *Cãdoris animi ſignũ.*

nē, qui ostendat candorem animi sui, nō posse à quauis externa iniuria turbari, nec offendi. Habet id Emblema Io. Baptista Pittonus. Aesopicus Gallus, qui gemmam inuentam spernit, & viliorem cibum quærit, cum verbis, PAR IGNORANZE, significat hominem, qui inscius, virtutis dulcissimos fructus spernit, vitij sese immergens, & nutriens. Huius emblematis *b* idem author est. Eadem denique ales cum lauri ramo in rostro, & cum verbo VIGILANDO, hominem denotat, qui in vigilijs, non autem in somno, & otio vitam degat, vt bene operando æternam adipiscatur gloriam. *c* Idem porrò de Gallina ex Alpheo in epigrammatibus Græcis εἰς φιλος οργίαν hexasticon legitur.

Aesculapieus Gallus.
b In insigni Frid. Sigis. Fuccari.
c In insign. Petri Malnetij.

χειμερίαις νιφάδεσσι παλυνομένα τιθὰς ὄρνις,
Τέχνοις εὐναίας ἀμφέχεε πτέρυγας,
Μεσφαμὶν ὀυράνιον κρύος ὤλεσσεν ἦ γὰρ ἔμεινεν
Αἰθέρος ὀυρανίων ἀντέπαλος νεφέων.
Πρόκνη καὶ Μήδεια κατ' αἴδος αἰδέσθητε
Μητέρες ὀρνίθων ἔργα διδασκόμεναι.

Quos versus *d* Franciscus Sanctius à quodam Alphonso Nunio Metylensi egregia indole iuuene, sibiq; amico ita redditum tradit.

d In comm. embl. Alciati.

Gallina hybernis niuibus cooperta, cubili
Compacto ex plumis pignora cara fouet.
Donec eam sæuum frigus male perdidit, atq;
Aethereis mansit nuda parens niuibus.
Sic pudor, o Medæa ferox, atque improba Progne,
Et matres, volucrum discite nunc opera.

Vertisse etiā eadem carmina Fernandū Sanctiū patrem suum ait, sed vult periphrasticè sic.

Canus December, brumaq; sæuiens
Montes & agros texuerat niue.
Gallina pullos, mitis ales
Frigore non poterat tueri.
Nec fata caris filiolis valet
Auferre, verùm nidificat suis
Plumis, & alas ponit, & quam
Perdiderant, reparant salutem.
Ast ipsa vitam perdidit, & tulit
Mortem libenter. Procnem aliter tamen
Cholchisq; fœdare vira audax
Passa manuus proprio cruore.

Eiusdem aliter.

Bruma fremebat atrox pennas Gallina reliquit,
Frigus vt à natis pelleret, atq; obijt.
Hinc Medæa ferox hinc Procne discite: namq; hac
Bis vitam pullis præbuit, ac moritur.

Andreas Alciatus verò longè aliter vertit in emblemate nonagesimo tertio, cui titulus est, AMOR FILIORVM.

Ante diem vernam boreali cana Palumbes
Frigore nidificat, præcoca, & oua fouet.
Mollius, & pulli vt iaceant, sibi vellicat alas,
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu
Ecquid Cholchi pudet, vel te Procne improba? mortem
Cum volucris propria prolis amore subit.

Super eodem erga pullos amore Gallinæ eiusmodi emblema habet *a* Nicolaus Rausnerus sub lemmate, NIL CHRISTO TRISTE RECEPTO.

a l. 2. Emb.

Prædatur pullos, pedibusq; euiscerat vncis
Miluus edax, si quod deuius error agit.
Colligit, & fidis tetigit hos Gallina sub alis
Glocitu matrem testificata piam.
Terribilis Sathanas sanctos affligit, & angit,
Et quacunque potest arte nocere, nocet.
Protegis alarum quos Christe potente sub vmbra,
Et sæuo tutos solus ab hoste facis.

ÆNIG-

ÆNIGMATA.

POETARVM nostri æui coryphæus Scaliger de Gallina bina hæc condidit ænigmata: quorum primum tale est.

Cui lux ante diem, tenebræ sunt ante tenebras,
Sic vtrumque simul sedula lenis erit.
Quærere posteriùs, natione priusue parente
Possumus, hoc quod nunc est quod & ante fuit.
Fit melior peior, generiq; tuoq; suoq;:
Sed peior melior pòst modò vita tibi est.

Etsi in primis Gallo istæc omnia, ac ea in primis, quæ priori disticho dicuntur, competant, maluit tamen poeta id de Gallina dixisse, quòd ea, non autem Gallus ad mensas lautiores saginetur. Est verò primi distichi sensus: Cùm hoc animal lucem ante diem, & noctem ante noctem agnouit, non tamen ante lucem ad pastum, nec ante noctem ad quietem sese recipit; ad vtrumque opus meritò deses dicitur: etsi aliàs naturaliter sedula, quò enim noctu in tenebris sese recipiat? Cur longè antè noctem vesperi cubitum eat? Secundum ad communem eam tritamq; quęstionem, quam nos etiam antea obiter attigimus, alludit, nempe num Gallina priùs, an ouum extiterit. Tertium mea quidem sententia ita intelligendum: Quæ Gallina pinguior, & esui aptior est, ea tuo, suoq; generi, hoc est soboli nascituræ, quæ tam tua est, quàm eius, peior est alijs, quia scilicet Gallinam occidendo spem futuræ prolis auferas: atque ita hæc suæ, tuæq; proli peior est, & tibi melior postea vita, quoniam scilicet tam lauto cibo nutritus vitæ tuæ incolumitati consulas.

Explicatio.

ALIVD.

Magnanimam gentem imbelli de pectore promet,
Tantum posteriora piger tibi textor habeto
Quæ tamen vt sapido lucro tibi prima putabit.

Magnanimam) Galli. Posteriora) Lina. Prima) posteriora Gallinæ.

EPITAPHIVM.

IN Gallinaceum [a] Anytes epitaphium in epigrammatibus Græcis.

a lib. 3. sec. 24.

Ουκ ἔτι μ' ὡς τὸ πάρος πυκιναῖς πτερυγέσσιν ἐρέσσων
Ορσεις ἐξ Ευνῆς ὄρθριος ἐγρόμενος.
Ηγάρσ' ὑπνώοντα σινὶς λαθρηδὸν ἐπελθὼν
Εκτεινεν λαιμῷ ῥίμφα καθεὶς ὄνυχα.

APOPHTEGMATA.

PLATONEM legimus hominem definiuisse animal biceps sine plumis, Diogenem verò Cynicum irridendi gratia in academiam eius Gallinaceum deplumatum immisisse, hunc hominem Platonis esse inclamitando, quare postea Platonem πλατύονυχον, id est latis vnguibus præditum, differentiæ causa addidisse.

Plato à Diogene cur irridetur.

Diogenes Cynicus citharædum, qui quoties canebat, ab auditoribus deserebatur, obuium ita salutabat, Salue Galle. Quum ille offensus salutationibus nouitate diceret, Quid ita? Quoniam, inquit, cantu tuo excitas omnes. Iocum captauit ex ambiguitate verbi Græci: ἐγείρειν enim dicitur, & qui excitat dormientem, quod solent Galli Gallinacei malè canentes, & qui sedentem excitant, vt surgat, vt ille solet.

C. Iulius Helio (alij apophtegma hoc Crasso ascribunt) mancipi sępius obstrepenti sibi dixit, etiam ostendam qualis sis: & Helio instanti, vt ostenderet, qualis esset, Iulius digito demonstrauit Gallum in Mariano scuto Cimbrico depictum, nodis distortum, erecta lingua, buccis fluentibus, cui manceps tunc simillimus est visus. Taberna autem erat apud forum, ac scutum illud signi gratia positum. Ingens omnium risus consequutus est.

[a] Chrysippus, scribit, quendam somnium suum, quò oua à lecto suo pendētia viderat, ad diuina

a In lib. de Orac.

diuinatorem retulisse: audijsseq; ex illo, inuenturum se vbi soderet, thesaurum. Et cùm, vase, in quo aurum, argentumq; erat inuento ad vatem argenti nonnihil attulisset, dixisse illum, τῦ δὲ νεοττῦ οὐδὲν μοι δίδως, hoc est, *de vitello verò nihil ne mihi dabis?* Author est Suidas. Lusit autem is pulchrè circa somnium ouorum, in quibus candidum, & luteum continentur, illud ad argentum, hoc ad aurum referens, cùm in somnij interpretatione, tùm magis argenti parte muneri oblata.

In νεοττόν.

b Cleomenes Cleombroti, vt refert Plutarchus, cùm quidam ei Gallinaceos pugnaces offerret, quos pugnando etiam, pro victoria emori dicebat: quin tu de illis potiùs, dixit mihi dato, à quibus occiduntur. Illi enim præstabunt. Ab Alcibiade Socratem interrogatum, cur tam turgiosam vxorem domo non exigeret; ferunt respondisse, cur tu Gallinas clamosas alis? Cumque Alcibiades respondisset, quia sibi oua parerent, dixisse, & vxorem sibi liberos parere.

b In Laconicis. *Alcibiadis, & Socratis apophthegma.*

PROVERBIA.

ALIQVOT prouerbiorum in superioribus rubricis, maximè capite de magnanimitate meminimus, qualia in primis sunt *Gallus insilit.* Ἀλεκτρύων ἐπιπηδᾷ. Egregiè, aptèq; quadrat, vbi quis vel in acie, pugnaue succumbens, vel in disputatione resumptis viribus prælium redintegrat. Similis parœmia est αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id est, *tolle calcar voltorium*, cuius etiam mentionem fecimus. Rectè autem dicitur, cùm quis sese ad vindictam præparat. Extat adagium apud *a* Aristophanem, Αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ, id est, *tolle calcar si pugnas.* Metaphora vt videtur sumpta est a ferreis illis stimulis, qui Gallis pugnaturis à dominis alligantur, quò se in pugna tueantur. Prouerbialiter etiam loco dici diximus πτίξη τινὸς ἀλεκτρυόνες in famulos, qui dominos suos à tergo sequũtur, supplices videlicet, & abiecti, quales scilicet Galli esse solent in pugna superati, quia victi silere solent, canere victores. Cui finitimum est ἔνδον μάχης ἀλέκτωρ, id est, *domi pugnans ad instar Galli.* Item & illud: *Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.* Nam dicuntur eiuscemodi prouerbia in eos, qui domi viribus præstant, in bello verò, vel alibi cuiuis virtute cedunt, pugnacitateque. Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ, id est, *ipsemet canit, seu ipse sibimet tibicen.* Prouerbium hoc à Gallis desumptum apparet: nam his præcipuè mos est, cùm se e pugna prorumpunt, canere si victores sint, quasi victoriæ suæ tibicines, quare prouerbium conuenit, cùm aliàs, tùm illos, qui semetipsos laudant, Thrasones, nasciulosque, de quibus *b* Plato fortè dicebat: *Videmur mihi Galli in morem, quum ante victoriam à sermone resilierimus, canere.* *c* Cicero quoq; prouerbialiter scribit, vt inuidiam adducat hoc modo. *Iste qui diuitias suas iactet, sicut Gallus è Phrygia, aut ariolus quispiam depressus & oneratus auro clamat, & delirat.* Ὅτ' ἂν Νίβας κοκκύσῃ, id est, *cùm Nibas coccyssauerit.* Simillimum est adagium illi ad Græcas Kalendas. Tradunt enim, vt annotauimus, in Thessalonica Macedoniæ ciuitate vi- locum esse, cui nomen Nibas, vbi Galli nunquam vocem edant. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas, vt ab ijs expectetur κοκκύζειν, quod est Gallinaceorum. *Socratis Gallus.* Hoc adagij vice Nonius Marcellus è Varrone citat in significationẽ caluitiei, apud quẽ se inuenisse quispiã ait, cùm dormire cœpisset tam glaber, quàm Socratis Gallus, esse factũ ciricium cum pilis, & proboscide. Sentit quisquis illic loquitur, se cùm iret cubitũ, fuisse leui corpore, nec vllos habuisse pilos toto corpore, in somno transformatum in ericium, qui totus hirsutus est, & suum more proboscidem habet. Scio, inquit author adagiorũ, locũ esse mendosum, & Aldina editio pro Gallo legit caluum: & fortassis non male: nam nostra editio Varronis verba ita recitat. Inuenisse cùm dormire cœpisset tam glaber, quàm Socrates, caluum esse factum ericium è pilis albis: Conueniet adagium in nudos, & inopes, *Vesperum examen metuit Phrynichus, velut Gallinaceus:* Hic Phrynichus Tragicus Nileti captiuitatem agebat: Athenienses verò meruentem, perrhorrescentemq lachrymantes eum eiecerunt: Author est Ælianus: sed alij aliter. Quadrat in damnum passos. *Indecens est, vt Gallina ante Gallum canteт:* hoc est, non decet, vt mulier pro viro gubernacula teneat, quod neque animi magnitudo, qua potissimum ciuitatis salus nititur, neque consilium, quod ad vrbanarum rerum temperationes maximam vim habet, satis præsidij ad constituendam temp. in ea vigeat. Feliciter natum, *Albæ Gallinæ filium* dicunt, vt *d* Iuuenalis: *quia tu Gallinæ filius albæ:* Vel quòd læta, & auspicata latini alba vocant, vel quòd prouerbium alludit ad fatalem illam Gallinã, de qua antea cùm de augurijs ageremus, ex Suetonio locuti fuimus.

Gallus insilit. *Tolle calcar Vltiorum.* *a In auib.* *Domi pugnas instar Galli.* *In Thrasones nasutosq;* *b In Theæteto.* *c lib. 4. ad Herenn.* *Cum Nybas coccyssauerit.* *Galli vbi nunquam vocem edat* *Socratis Gallus.* *Ex Gallo ericius factus quid significet.* *Ericij forma.* *Mulieres rerum gubernaculis haud idoneæ sunt* *Albæ Gallinæ filius.* *d Satyr. 12* *Lac Gallinaceum.*

mus. Lac Gallinaceum ὀρνίθων γάλα, dicitur in opulentos, & quibus quiduis rerum ſuppeditat, vt copiæ cornu, aut dicitur de raris inuentu, atque ob id pretioſis, vt ſit hyperbole ſignificans nihil omnino deeſſe. Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi, irridens Græcorum delitioſas quaſdam, & magnificas inſcriptiones. *Cerion*, inquit, *inſcripſerunt, quod volebant intelligi fauum*: alij κέρας ἀμαλθείας, quod copiæ cornu, velut lactis Gallinacei ſperare poſſis in volumine hauſtum. Meminit eiuſdem *e* Ariſtophanes.

e In Vesp.

> Ἐγὼ γὰρ οὐδ' ἂν ὀρνίθων γάλα
> Ἀνθ' τε βίου λάβοιμ' ἂν οὗ μ' ἐτοῦν ἀποστερεῖς, id eſt,
> *Non lac Hercule Gallinaceum*
> *Hacce pro vita capiam, quam mi adimis in præſentia.*

f Euſtathius citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus Ωα. Legitur & aliud apud eundem *g* Ariſtophanem hoc modo:

f In Od. q.
g In Aui.

> Δώσομεν ὑμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν
> Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
> Βίον εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα
> Χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων.
> Ὥστε παρέσται ὑμιν κοπιᾶν
> Υ᾽πὸ τῶν ἀγαθῶν. id eſt.
> *Dabimus vobis ipſis filijs, filiorum filijs*
> *Opulentiam bonæ valetudinis*
> *Felicitatem, facultates, pacem,*
> *Iuuentam, riſum, choros,*
> *Feſta, Lac Gallinarum,*
> *Vt ſitis præ bonorum copia laboraturi.*

h Strabo Samiorum agros, quod omnium rerum ampliter feraces eſſent, extollens, illud vulgò de illis iactatum eſſe addit, quod lac etiam ferrent Gallinaceum, teſtaturq; hoc adagium apud *i* Menandrum Comicum inueniri. Athenæus ex mediæ comœdiæ ſcriptore quodam Mneſimacho Senatoris hos adducit.

h lib. 14.
i l. 9. Deipnoſoph.

> Καὶ τὸ λεγόμενον
> Σπανιώτερον πάρεστιν ὀρνίθων γάλα
> Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς. id eſt,
> *Lac ſuppetit res rara Gallinaceum, ac*
> *Plumis reuulſis Phaſianus adprobè.*

Et rurſum eodem libro adducit ex Numenio.

> Ἡ δ' ὅπερ ὄρνιθος καλεῖται γάλα,
> *Atque quod Gallinæ dicitur Lac.*

Alibi etiam *k* Ariſtophanes Piſthetærum Herculi loquentem inducit ita.

k In Auib.

> Καταστήσω ἐγὼ τύραννον, ὀρνίθων παρέξω σοι γάλα.

Vbi Scholiaſtes hoc prouerbium locum habere ait in ijs, qui admodum fortunati ſunt, & nihil non poſſident, ita vt etiam circa res impoſſibiles aliquid lucrentur. Etenim nequit fieri, vti vnquam latè Gallinis habeatur. At fortunati homines id quoque, ſi voluerint, comparare ſibi poſſunt. Meminit & Suidas Βούλοιντο μὲν ἂν τῶν ὀρνίθων γάλα παρασχεῖν.

Cùm verò in harũ alitũ ouis magis, quã in alijs eluceant, quæ paſſim de ouis ab authoribus tradita ſunt, itaq; & prouerbia, quæ ab ouis proferuntur, hoc ſubijcere placuit, ne lector ſtudioſiſſimus vllare, quæ auiũ hiſtoriã illuſtrare, amplificare, ac explicare poſſit, defraudetur. Ὠὸν κολλήεις (ſi rectè legitur, malim κολλᾶς, id eſt, *ouum glutino compingis.* Refertur à Diogeniano. Ridiculè laborat, qui fractũ oui putamẽ glutino ſancire, & coagmentare conetur. Dicetur in eos, qui fruſtra ex impoſſibilibus poſſibilia reddere conantur, quales ſunt, quos vulgus alchymiſtas appellat, qui nimirũ ex ijs, quæ aurum nõ ſunt, aurũ facere elaborãtes, aurũ, quod ante poſſidebãt, & oleũ, & operã perdunt. Ab ouo vſq; ad mala prouerbiali figura dixit *l* Horatius, pro eo, quod eſt, ab initio conuiuij vſque ad finem. Ait autem.

Ouum glutino compingis.
Ab ouo vſque ad mala.
l Ser. Sat. 4.

> *Si collibuiſſet ab ouo*
> *Vſque ad mala citaret, Io Bacche modò ſumma*
> *Voce, modò hac reſonat quæ chordis quatuor ima.*

Antiquitùs etenim cœnam ab ouis auſpicabantur, malis finiebant. Nos ab acetarijs ordimur, at ſaltem in eo cum illis conuenimus, quòd malis aut pyris eam finiamus. Erit venuſtius, ſi longius trahatur, ab ouo vſque ad mala: id eſt, toto colloquio, tota nauigatione,

Cæna veterum ab ouis incæpta.

aut toto

aut toto opere. Qui rem altiùs repetunt, quàm oportet, notantur hoc versu Horatiano: *Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo*, Ἐξ ᾠοῦ ἐξῆλθεν, *ex ouo prodiit*: aiunt dici solitum de magnoperè formosis, ac nitidis, quasi neges cõmuni hominum more natos, sed ex ouo more Castoris, & Pollucis. Si quidem est in poetarum fabulis, Lædam Tyndaris filiam ex Iouis concubitu duo peperisse oua, è quorum altero prodiere gemini Castor, & Pollux insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius species literis omnium est nobilitata: *Ouo prognatus eodem*: hoc fortassis simpliciter dictum ab Horatio. Quandoquidem ad fabulam quoq; respicit Ledæ, quæ grauida ex Ioue in Cycnum conuersum ouum peperit, vnde gemini prognati Castor, & Pollux, vt diximus. Hoc verò ouum *m* Pausanias refert ostendi apud Lacedæmonios suspensum tænijs à testitudine templi. Verùm si quis hoc dictum deflectat ad ijsdem natos parentibus, aut ab eodẽ eruditos præceptore, aut ita consimilibus ingenijs, vt eodẽ ouo nati videri possint, æque fuerit prouerbiale, veluti, si dicas, Vultus, ingeniũ, mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cũ hoc cõueniunt, vt iures eodẽ prognatos ouo. Aristotele quidem ostẽdit iuxta naturã fieri posse, vt ex eodẽ ouo duo pulli nascãtur. Extant apud authores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est. *Non tam ouum ouo simile* de rebus indiscretæ similitudinis. Hinc dicebat *n* Tullius. *Vides ne vt in prouerbio sit ouorum inter se similitudo?* Tamen hoc accepimus Deli fuisse complures, qui Gallinas alere quæstus causa solerent: ouũ cũ inspexerant, qui id Gallina peperisset, discernere nouisse. Idem prouerbium refertur à F. Quintiliano. Vsurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium Imperatorẽ lusit. Ouorum verò inter se miram, ac prope indiscretam similitudinem sepænumero apud animũ meũ non sine stupore perpendi. Alium enim alij si compares, fallitur examen, hebescitq; intuentis obtutus: tanta prorsus parilitas est, tantaq; geminitudo. Ὠιῶ πολὺ λευκότερον, id est; *ouo multò candidius*, Sappho dixit apud Athenæum.

Ex ouo prodidit.

Ledæ partus.

Ouo prognatus eodem.

m In Laconicis.

Pullos duos ex vno ouo posse generari.

Non tam ouum ouo simile.

n lib. 2. Ac.

Ouo candidus.

FABVLA.

LVCIANVS, & ex eo Cælius Rhodoginus, iuuenem quendam nomine Alectryonem vocatum, hoc est, Gallum, Marti adeo familiarem factum fuisse fabulantur, vt cum eo subinde commessaretur, foretq; amorum illius conscius. Sicubi ergo ad Venerem iraret Mars, adfuisse comitem Alectryonem. Quia verò suspectum præcipuè habebat Solem, ne rem conspicatus Vulcano renunciaret, proforibus excubare adolescentem iussisse, vt vbi comparuisset Sol, indicaret. Fortè autem euenisse, vt cùm sopitus excubias proderet adolescens, fieretque speculatio cæca, ac superueniente clam Sole, Mars Venusque complexi deprehenderentur, in vtramq; quòd dicitur, aurem Alectryonis fiducia decumbentes. Factum itaq; certiorem Vulcanum catenis prætenuibus vtrumq; mox illaqueasse, irretisseq; quas ad eum vsum diu antea erat commolitus: sed emissum deniq; è vinculis eiusmodi Martem, in Alectryonem prorsus factum cõmotiorem, nec prius iram deferbuisse, quam in eius nominis auem deformasset male fidum custodem, atq; ita vt crista videretur celsus, sicuti cum hominem ageret, galeam gestaret. Atq; hinc Gallos ex antiqui admissi memoriam, vt se Deo expurgent, illatiq; damni formula satisfaciant, morem perpetuo seruare diu antè vt præcinant, vbi mox oriturum præsenserint solem: vnde Ausonius.

Alectryonis fabula.

Martis, & Veneris adulterium.

Alectryon in Gallum.

Ter clara instantis Eoi
Signa canit seruus, deprenso Marte, satelles.

APOLOGI.

CANIS, & Gallus inita societate iter faciebant, vespere autem superueniente, Gallus conscensa arbore dormiebat, at canis ad radicem arboris excauatæ. Cùm Gallus, vt assolet, noctu cantasset, vulpes, vt audiuit, accurrit, & stans inferius, vt ad se descenderet rogabat, quod cuperet, commendabili adeò cantu animal cõplecti. Cùm autem is dixisset, vt ianitorẽ potiùs excitaret ad radicẽ dormientem, vt cùm ille aperuisset, descenderet. Et illa quærente, vt ipsum vocaret, canis statim prosiliens, eam dilacerauit. Fabula significat prudentes homines inimico insultantes ad fortiores astu mittere.

Canis, & Gallus.

Felis,

Felis, & Gallus.

Felis, comprehenſo Gallo, cum ratio nobili ipſum cauſa deuorare vellet: accuſabat ipſum, dicendo moleſtum eſſe hominibus, quoniam nocte clamaret, neque ſomno frui permitteret. Eo verò reſpondente ad illorum vtilitatem id ſe facere, vt ad cõſueta opera excitarentur. Rurſus felis cauſam afferebat, quod impius eſſet erga naturam, cũ matre, ac ſororibus coeundo. Eo autem & hoc ad vtilitatem dominorum facere dicente, cùm multa hinc ipſius oua pariantur, felis præfatus, ſed ſi tumultis abundas euidentius reſponſionibus, ego tamen ieiunus non præſtabo, ipſum deuorauit. Affabulatio ſignificat prauam naturam peccare volentem, ſi non veriſimili cum prætextu facere id poſſit, apertè tamen malignari.

Gallus, & Perdix.

Gallos quidam habens domi, emptam & Perdicem cum illis paſci dimiſit, quid cum illam verberarent, ac expellerent, illa triſtabatur valdè exiſtimans vt alienigenã hæc ſe pari à Gallis. Cùm verò paulò poſt & illos videret pugnare, & ſeipſos cædere, mœrore, ſoluta, ait: ſed ego poſthac non triſtabor. Apologus ſignificat, prudentes facilè ferre ab alienis iniurias, cùm ipſo videant nec à ſuis abſtinere. 10

Galli duo pugnantes.

Duobus Gallis pugnantibus de Gallinis fœminis, alter alterum in fugam vertit, ac victus in locum obſcurum profectus delituit; ſed qui vicit, in altum eleuatus, ſtanſque ſuper alto periete magna voce clamauit, & ſtatim aduolans Aquila eum rapuit. At qui in tenebris deliteſcebat, ex illo intrepidè Gallinas conſcendit. Fabula docet, dominum ſuperbis opponi, dare autem humilibus gratiam.

Gallus verrens ſtercorariũ offendit gemmam, cuius cùm vſum ignoraret, ſe cum loquebatur, ſi hanc gemmam aurifex quiſpiam reperiſſet, nihil ei gratius accidere potuiſſet. Ego granum hordei pluris facio. Morale ſignificat multos, dum de magnis iudicant, velut minima, & inutilia ſpernunt. Apologum eundem leges hoc tetraſticho comprehenſum. 20

Dum rigido fodit ore ſimum dum quæritat eſcam,
Dum ſtupet inuenta iaſpide Gallus, ait:
Res vilis pretioſa loco nitidique decoris
Hac in ſorde manens, nil mihi meſsis habet.

Gallina, & Hirundo.

Gallinas ſerpentis ouis inuentis diligenter calefacta excludit. Hirundo autẽ cum eã vidiſſet, ait ò demens, quid hæc nutris? Quæ cum excreuerint, à te prima iniuriã auſpicabuntur. Significat apologus implacabilem eſſe prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs. 30

Gallina aurea oua pariens.

Gallinam quis habens oua aurea parientem, ratus intra ipſam auri maſſam ineſſe, occiſam alijs Gallinis ſimilem reperit. Hic multum ſperans inuenire diuitiarum, & exiguis illis priuatus eſt. Monet apologus, oportere contentũ eſſe præſentibus, & fugere inexplebilitatem. De hac fabula tale carmen Gabriæ exſtat authoris Græci.

Ετικτε χρυσεῖν ὠὸν ὄρνις εἰσάπαξ.
Καὶ τῖς πγανθεὶς χρυσοτοας ἧς τlω φρένα,
Εκτεινε ταύτlω, χρυσὸν ὡς λαβεῖν θέλων.
Ελπὶς δὲ μεῖζον δῶρον ὀλέκει τύχης. id eſt.

Ouum aureum Gallina ſemel peperit.
Quidamque auarus deceptus animo
Eam occidit, aurum accepturus.
Sed ſpes perdidit maius fortunæ donum. 40

Mulier quædam Gallinam habebat ſingulis diebus ouum ſibi parientẽ, rata verò ſi plus Gallinæ hordei proijceret, bis parituram die, hoc fecit. Sed Gallina pinguefacta ne ſemel quidem die parere potuit. Fabula innuit eos, qui ob auaritiam plurium ſunt appetentes, & quæ adſunt amittere.

VSVS IN MEDICINA. 50

Gallinæ cur Aeſculapio immolata.

TANTAM equidẽ hoc Gallinaceũ genus ad medicinæ vſum hominibus vtilitatem præbet, vt nullus propemodum corporis cùm internus, tũ externus ſit affectus, qui præterquamquod, teſte Raſe, (qui centũ annos medicinam fecit, omniaq; ex diuturna experientia nobis ſcripta prodidit) nullus cibus eſt, qui in ægritudine alat, & nõ oneret, excepto eo, qui ab his auibus petitur, hinc ſua non hauriat remedia. Vnde nimirum ſapienter, etſi alioqui ſuperſtitioſè veteres Æſculapio ſuo Gallinas immolabant tanquam ſalubritatis indicium. Ferunt enim id ſacrificij genus ideo inſtitutum, quòd earum caro ſit

leuissimæ digestionis, ac perinde languentibus commoda, tùm verò eò maximè, quoniam nulla ferè in ijs particula fit, (nec excrementa excipio) ex qua suam medicus non agnoscat vtilitatem Quod iam astruere aggredior, à morbis inuersalibus exorsus. Plurima præterea remedia ab ouis accipiuntur, quæ, quòd de Gallinaceis tantum intelliguntur, nō ab re imò necessariū fuit hìc pertractare. *a* Hippocrates medicorū oīum corypheus febrientē ouorū trium, aut quatuor candidum, id est, albumen bibere iubet in aquæ congio concussum, idq; valdè frigefacere, atq; ægrū ad aluum exonerandū conturbare pollicetur. Quod si verū ett vt certè credendum est, vtpote ab Hippocratico oraculo perfectū, & à Brasauolo ante ali-10quot annos expertū, qui reperisse se ait, qui ex sorbili ouo ter quaterue excernerēt, frustra tā pretiosis remedijs medici nostri tēporis vtentur. Quod si verò victū conuenientē præscribere medicus velit, vnde quæso meliorē vtilioremq; hausturus? *b* Galenus in febri, quæ sincopem cōiunctam habet, oua (ouorū vitellos) ante quartā diem exhibuit, & postea ēt carnē. Sed hæc sit Gallinarū castratarum, etsi Galenus, cæterique veteres earum non meminerit. Harum enim caro candidior melior, & friabilior est, & facilè, & citò coquitur, teneraq; est, ac grata palato. Sed hic minimè prǽterire volo, nec debeo. Gelu illud prǽstantissimum cum expresso Gallinacei nullo suco in Gallia vsitatissimum, vt audio pro febrientibus, & alijs ad vires restaurandas. Carnem pulli, & pedes vituli, aut veruecis discoques, donec caro incipiat dissolui, tum per colateis, & exprimes succum, cui adijcies bonam partem sacchari, ac 20pollinis cinamomi: purificabis cum albuminibus, & testis ouorum, colabis denuo, addesq; crocum, aut aliud quippiam pro colore, quē desideras, viride rubrū, &c. Si acidum placuerit aceti aliquid, vel rob, id est defrutum aliquod eius saporis, vt de ribes, aut herberis addi post. Perpetuò omnibus hectica febre laborantibus, inquit *c* Trallianus, Gallorum testes commodi sunt, cùm abundè nutrire, & vires augere possint, vbi probè concocti fuerint. Quapropter id alimentum semper exhibendū est, vbi vires non ad extremū collapsę fuerint. In Epiala febri, in qua exteriora calent, frigent interiora, ijs cibis cōmode vteris, qui hæmitritęo phlegmaticę conueniunt. Gallus antiquus post longā cū altero demicationē occidatur, coquaturq; cū hordeo, passulis enucleatis, pulegio, hyssopo, thymo, & violis, temperetur q; cū oxymelite acri. Propinato quātū vno haustu sorbere potest ęger. Vel pro eodē febri, cū 30à simplici pituita dependet præsertim in homine frigidæ naturæ, senescentem Gallum prædicto modo defatigatū parato ad hunc modum. Chamomæli sequi manipulū, ficuū aridarum, passularū enucleatarū singulorū manipulum, hordei ab vno cortice exuti pugillos tres; coquito sufficienter, & colato Cum libra huius iuris misceto adipis Anatis recentis vncias tres, aceti albi è pulegio vnciā, salis parū. Bulliant iterū donec permiscatur. Dato calidum quantū vno haustu sorberi possit. Efficacissimū est ad crassos humores, & lentos febrem generantes. Idē cum Capo, & pullo efficere possis, sed inefficaciùs. Eiusmodi sorbitio ex adipe Anatis dici potest Brudus Lusitanus in opere suo de victu febricantium hęc recenset remedia, multaq; alia cum pullis, & Gallinis coquenda præcipit febribus diuersis salubria, vt cucurbitam, pruna, vuā acerbam, quæ breuitatis gratia hìc spontè præterimus. Sed postquam 40in iuris Gallinacei, cuius tam frequens apud nostrates medicos vsus est, mentionem incidimus, in iuniorū gratiam paulò altiùs, fusiùsq; de eo dicendum nobis videtur. Sciant itaque tyronum ingenia ius Galli iunioris, & Gallinæ, diuersa omnino, ac plenè contraria à iure Galli veteris vi pollere. Iunioris enim Galli, Gallinæue ius, maximè si & ipsa iuuenis fuerit, vitiosos humores temperat quidem, at non educit, & in ardoribus stomachi, authore Dioscoride, etsi ea verba Ruellius vel neglexit, vel illegitima iudicauit (leguntur enim in antiquissimo codice, teste Marcello, & à Serapione etiam referuntur) simpliciter paratum datur: atque ita Plinius intelligendus est, dum Gallinaceorum decoctum acria molire, id est, mordaces humores temperare dixit. Nam, vt diximus id Gallinarum, earumque iuniorum iuri magis conuenit, Gallinaceorum, nisi planè iuuenes fuerint, minus, & 50minimè quidem veterum. Nam & Auerroes ait. *Ius Gallinæ iuuenis, & pinguis temperat complexiones, & est optima medicina leprosis.* Porrò, si § Galeno credimus, ius Galli veteris aluum ducit, Gallinarum astringit, & quod magis admirandum videtur, caro Gallinæ veteris. Ius verò Galli veteris ad multa in actu practico commendatur. Lauat enim, abstergit, aperit, flatus dissipat, prouocat, aluum soluit, atque melancholiam purgat, vt Serapio testatur, sed Antonius Musa Brasauolus, cùm id experiretur verum esse non reperisse se scribit. Lenit enim, inquit, & ea educit, quæ in ventriculo, & intestinis continentur. Senam etiam quandoque se miscuisse ait, atque ita atram bilem eduxisse: alias denique turbit pro pituita detrahenda, aliàs mirabolanos citrinos pro bile flaua:

a lib. 3. de morb.

Ad febres.

b lib. 12. Methad.

Gallinarū castraturū carnis laus

Gelu laudabilis.

c l. 12. c. 5.

Ad epialā febrem.

Sorbitio ex adipe Anatis.

Ius Galli iunioris & Gallinæ non laxat.

§ Ad Pisonem, & de simpl.

Ius Galli.

d l. de simp. ca. 23.

flaua: quod penultimum authoritate *d* Mesues fecisse videri potest, qui non turbit tantum pro educenda pituita, sed cnicum Gallinaceo iuri miscet, ac ob id arthriticis doloribus ex hac natis conferre scribit: melancoliam verò cum epithymo,& polypodio, & cum iisdem, atq; thymo hyssopo, anetho, & sale gemmæ arthriticos iuuare. Serenus febribus chronicis prodesse dixit hoc versu.

Febribus aut longis Galli noua iura vetusti
Subueniunt etiam tremulis medicantia membris.

e l. 29. c. 4.

Iuris Gallinacei præparatio.

Sed *e* Plinius, ex quo Serenus videtur mutuatus fuisse, præ cæteris iuris Gallinacei encomia ita egregiè prosequitur statim vbi pennas, & cerebrū aduersus serpentium venena valere dixisset: *Ius quoque ex his potum*, inquit, *præclarè medetur & in multis alijs vsibus mirabile. Pantheræ, leonesq; non attingunt perunctos eo, præcipuè si allium fuerit incoctum: aluum soluit, validius è veteri Gallinaceo. Prodest & conita longinquas febres, & torpentibus membris* (stupori, tremori, quoniam pituitam educit) *tremulisque & articularijs morbis & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus fastidijs, incipienti tenesmo, iocinori, renibus, vesicæ: contra cruditates, suspiria. Itaque etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho. Vtilissima autem in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum supradictis herbis, & refrigeratum sub dio dari tempestiuis antecedente vomitione.* Hactenus Plinius. Quæ eius iuris parandi præcepta ex Dioscoride transcripsisse videtur, vti etiam Auicennas, & Mesues, sicuti doctissimus *f* Io. Costæus Laudensis in hoc almo nostro Archigymnasio Bonon. medicinæ theoricæ professor primarius, mihique amicissimus luculenter quoq; demonstrat, licet interim vterq Gal. citet, quando tamen in Galeni, quæ extant monumentis, de hac re nihil legere liceat. *g* Dioscorides verò eius Gallinaceum hunc in modū præparat. *Abiectis*, inquit, *interaneis, salem conijci oportet, & consuto ventre decoqui in viginti sextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigatur, totum id refrigeratum sub dio datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem cnicum, aut filiculam.* At circa hanc præparationē, illud in primis scitu dignū est, an integro Galli corpore, vt iā ex Dioscoride diximus, an, vt alij volunt, decerptas in frusta carnes præstet vsurpare: tū ēt si integrum illud sumendū sit qualenā sal inijciendū crassumne, an tenue: an item statim vbi repletū est sale, igni cōmitti debeat; an potius tantisper desistendum, vt in intimas carnes sal penetret. Et rursū an ea aquæ mensura, quā præscribit Dioscorides opportuna sit, an verò potiùs cotilæ viginti satisfaciant, vt iubet secundo loco Auicenna, vel non tam certo seruato pondere, vt ait Mesue: tandēq; quis coctioni præscribēdus sit modus, an vt ad tres cotilas aqua absumatur, quod illi præcipiunt, an vt ad tertias, quod Mesue, an quid aliud. Itaq; cum luculenter, & doctè admodum præfatus Io. Costæus super eiusmodi quæstionibus disputet, beneuolū lectorem ad doctissima eius in Mesuē cōmentaria remitto. Illud interim obnixè precabor, vt omnino ea legant: quia egregiè eiusmodi controuersias conciliat: Illud etiam obiter admonens, Marcellum Virgiliū ad Dioscoridis verba de iure suspicari sextariorum, & heminarum numeros, pro rei necessitate maiores, vtrumq; in eorum notis fortassis esse, Mesue ad eiusmodi ius purgatorium præparandum Gallos eligit ruffos potissimum, qui ad motum sint alacres ad coitū ardentes, ad dimicandū fortes, inter obesos, & macilantes medios, & quò vetustiores, eò magis esse medicamentosos asserit. Quantum autem ad soluendam aluum ex hoc iure exhibendum, sic, ex proprio periculo ita docet Antonius Musa Brasauolus: Veteris Galli iure vsi sunt frequenter prisci pro medicamento aluum molliente, & ad ichores educendos. Aluum mirè proritat, si satis copiosè sumatur, hoc est ad tres, vel quattuor cōmunes pateras (nam vna patera nihil efficit, alibi etiam à libra vna ad duas bibi iubet) in qua copia potum etiam Capi ius ventrem emollit. Gallinacei verò pulli ius, etiamsi, multò copiosius hauriatur, nihil omninò educet. Sed tempestiuum est, vt reliqua, quæ medico præstat hoc Gallinaceum genus, remedia prosequamur. Rasis cerebrum Gallinarum aduersus cerebri tremorem commendauit. Idem ingenium, memoriamque iuuat adeo, vt nonnullos, qui iam delirare cœperant, resipiscere fecerit. Epilepsiam ex venenati animalis morsu contingere præclarissimi quiq; medicorum vnanimiter tradunt. In quo casu quamcūq; auem, sed Gallinam maximè, pullum, aut Pipionem, Columbamue per dorsam scindes, & loco morsus calidā impones. Nam sua caliditate venenū ad se trahit, vel sic Gallus Gallinaue deplumetur circa anū, & imponatur anus loco morsus, & attrahet ad se, ægerque sanabitur. *h* Sextus Philosophus Platonicus epilepticis eiusmodi quoq; remedium præscribit: *Galli*, inquit, *testiculos contritos cum aqua ieiuno dabis potandos: abstineant autem à vino diebus decem: debent autem testiculi sicci seruari, & cum fuerint necessarij continuò sumantur.*

f in com. ad Mesuen.

g l. 2. c. 43.

Qui Galli ad iuris præparationem præferendi.

Ad tremorem.

Ad epilepsiam.

h Cap. 8.

De eis-

De eiſdem teſticulis, quòd nempe comitialibus, & caducis remedio ſint, *i* Plinius ſic refert: *Quidam bibendos cenſet teſtes Gallinacei ex aqua, & lacte antecedente quinque dierum abſtinentia vini ob id inueteratos.* Diſſentiunt nimirum parum Sextus, & Plinius, quòd ille ex aqua tantùm potandos teſticulos velit, & decem dierum à vino abſtinētiam laudet, hic cũ aqua & lacte exhibeat bibendos, & quinq; dierum abſtinentiæ vini meminit. Serapio etiam pro epilepticis medicamentum probatè teſtibus Galli Gallinacei confectũ: Cęlius Aurelianus vt videtur, improbat. Ornithologus in manuſcripto quodam Germanico libro remedium tale ad epilepſiam inueniſe aſſerit. Fel Gallinacei æger cum aqua mixtum bibat, & diebus decem abſtemius eſto. Amatus Luſitanus catulum, vel Columbum viuum diſſectum per ſpinam ſupra caput mulieres melancolicæ, vel deſipientis imponi conſulit. Similiter Ornithologus quoſdã Gallinã nigrã diſſectã in eodem caſu audiſſe ſe refert admouere. Quod ſi vel capitis, vel alterius cuiuſq; membri dolorem ſedare velis, noli ab oui Gallinacei albumine recedere. Plinius Gallinaceũ capitis doloris remedio eſſe ait, ſi incluſus abineat die ac nocte pari inedia eius, qui doleat, euulſis collo plumis circumligatiſq; vel criſtis. Idem ſed paulò aliter Marcellus atteſtatur. Albumẽ enim, teſte principe Auicenna, dolores, etſi acres magis, quum vlla alia res eiuſdem ēt facultatis compeſcit, quoniã ſuo glutine dolentibus partibus adhæret, nec facilè recedit, vt lac. Et Kiranides omnes dolores ouũ crudum ſanare dixit: vnde etiam ouo (albumine potiſſimum) tanquã ſine morſu exiccante ad anacollemata, quæ fronti imponũtur, vtimur. Maximoperè ſanè ſemper ſtudēt medici, vt moderato ſomno vtantur ægri: id quoq; oui albumen frõti cum linteolo applicatum luculenter præſtat. Pedes ēt Gallinaceos comeſos vulgus ſomnum conciliare exiſtimat. Sunt qui Gallinę pennam intinctam in aceto ad ſomni profunditatem conferre tradant: quod ſi verũ eſt in immoderatis vigilijs, quibus in ardentibus febribus ægri frequenter contorquentur, eiuſmodi viliſſimi pretij remedium laudatiſſimumque erit. Deſtillationibus, & rheumatiſmis ouũ acrochliaron, id eſt, leuiter calefactum ſorptumq; remedio eſſe Dioſcorides ſcripſit, tanquã de albumine priuatim atq; ita Auicēna debet intelligi, vbi oua coryzę cõferre prodidit. Albumen enim fronti applicatum fluxiones à capite deſcendere prohibet. Eſt enim inſigni aſtringendi facultate præditum adeo, vt Plinius dicat: *Candidum ex ouis admixtum calci viuæ glutinat vitri fragmenta*: vis verò tanta eſt (oui candido nempe, vt Hermolaus exponit) vt lignũ perfuſum ouo nõ ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur. Vnde non mirũ eſt, ſi Galenus, Auicenna, & Serapio oui albumẽ medicamentis ſanguinis profluuiũ ex cerebri inuolucris, ſupprimentibus, quæ citra morſum obſtruere, & aſtringere poſſunt, vtiliter miſceant. Laudat & Auicēna contra ſanguinis fluxũ eiuſdemq; mictum ſi ſorbeatur, ouũ crudũ: quod ob albuminis vim aſtringentẽ infarcientẽq; ſolam dixiſſe videri poſſet, niſi Pliniũ authorẽ haberemus, cruenta excreãtibus luteũ oui prodeſſe. Gallinarũ item cerebrũ comeſtũ cõferre ijs, qui ex percuſſione fluxum ſanguinis nariũ patiuntur, legimus, ſed diuerſimodè: *Cerebellum Gallinarum*, inquit Marcellus, *naribus ſanguine fluentibus prodeſt.* Dioſcorides, & Plinius ſic. *Cerebellum Gallinarum ſanguinem à cerebri membrana profluentem ſiſtit.* Auicēna per nares à cerebri velaminibus, Raſis contra fluxus ſãguinis à cerebro. Idẽ ēt præſtare ſanguinẽ Gallinæ nonnulli voluerunt, & apud Serenũ habemus.

Ad melancoliam. *Ad dolores.* *Ad ſomnũ cõciliãdũ.* *Albuminis vis.* *Ad ſanguinis fluxum*

> *Aut Galli cerebro, vel ſanguine tinge Columbæ*
> *Quod niſi ſupprimitur ſanguinis potandus, & ipſe eſt.*

Sed *k* Galen. eiuſmodi facultatem non agnouit, quando diſertiſſimis verbis eos reprehendit, qui id aſſerant, inquiens. *Sunt qui ſcribant ſanguinem Galli, & Gallinæ ad meningum, id eſt, membranarum cerebri ſanguinis profluuium prodeſſe. Quem ego cum nihil egregium præſtiturum ſperarem experimentum de eo ſumere nolui, ne vel curioſus, vel ſtolidus eſſe iudicarer, ſi multis probatiſq; remedijs ad hunc vſum neglectis, maiorem è ſanguine iſtarum alitum non compertam hactenus vtilitatem expectarem, præſertim cùm ſanguinis ab hac parte profluuiũ valdè periculoſum ſit. Eſt enim omnino experiẽtia huiuſmodi periculoſa, & à ſolis regibus circa facinoroſos homines vſurpanda.* Alibi verò idẽ *l* Galen. ex Aſclepiade, ad ſanguinis narium eruptionẽ tale medicamẽtũ pręſcribit. Putaminis oui partem vnam, gallæ omphacitidis partem vnam, trita linamento torto aqua, aut aceto madefacto excipito, & indito: frontem verò, aut naſũ gypſo aut luto figulino integito: aures autem obturare iubeto. Sunt qui ad hoc remedium putamine vſto vti malint. *m* Alibi rurſus ad eandẽ profuſionem hoc medicamentum recenſet: Oui putamen integrum comburito, & liquorem ex eo extractũ cum fiſſili arſenico permiſceto, in nareſq; patientis immittito: ſi arſenicũ præſto non fuerit, ſolus oui liquor ſufficiet. *Putaminis cinis,* inquit Plinius, *in vino potus ſanguinis eruptioni medetur*; quod Kiranides etiam repetijt: alij tamen etiam non vſto vtuntur. Rurſus Plinius, ſi bene memini, ad ſanguinem fluentem

i l.30.c.3. *k lib.10.de ſimplicib:* *l De comp. med. ſec. lo.* *m Euporiſt. 77.*

è naribus, aliqui, ait, thuris farinã cum calici oui cinere, & vermiculato gummi ex oui cãdido linamento in nares conijciunt. Ornithologus ex libro Germanico manuscripto ad sanguinem sistendum tale medicamentum recenset: Cortices ouorum in aceto acri, donec molliantur, maceratos in sole siccabis, cõteres, & insperges, vbicunq; sanguis fluit, vel pulverem ex ouorum corticibus cum fuligine pistoria mixtum insperge, & mox sistetur. Si verò sanguis immodicè ex inflicto vulnere fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorũ cremati cinis impositus mirè sistit, teste Plinio, & Sereno, dum ait.

Ad sanguinis fluxum.

Si vero infrenus manat de vulnere sanguis
Fimus equi rectè cum testis vritur oui. 10

Sunt qui fimi Gallinæ parte alba dũtaxat intus sumpta sanguinẽ concretum reijci tradant. Raucedini vocis à causa calida acrochilaron ouũ prodesse asserit Auicẽna, quod ex Dioscoridis libris transcripsisse videri potest, qui tale ouum ad gutturis scabritiem cõmẽdat. Plinius verò luteũ duntaxat inquiens fauciũ scabritię illinitur luteũ oui. Celsus albumen, Galen. Dioscoridi subscribit: Oua sorbilia, ait, in quibus liquidum, id est, albumen, coactũ adhuc, densatumq; non est, ad leniendas gutturis asperitates idonea sunt: & *m* alibi in inflãmationũ arterię principijs lenissima remedia sũt oua sorbilia. Et rursũ: Ouũ sorbile inquit, miscetur, ijs, quæ cõtẽtos in thorace, & pulmone humores inscidũt, & vsurpatur in illis, quorum guttur exasperatum est clamores, vel acrimonia humoris. Tenacitate enim sua partibus affectis adhęret, & immoratur instar cataplasmatis, & pariter substãtię suę lenitate omnis morsus experti easdẽ mitigat, curatq; qua retione asperitates ẽt circa stomachũ, ventrẽ, intestina, & vesicã oborta, curat. Elluchasem oua sorbilia vocem clarificare dixit, & Marcellus, si raucus, inquit, oua incocta recẽtia per triduũ ieiunus hauserit, statim remediabitur: quod pariter in nothis Galeno attribuit reperitur. Sed fortè Marcell. incocta oua ad exasperatam vocẽ commẽdat, vt iam subito à partu, dum adhuc naturali calore intus, ac extra calent, sorbeãtur § Hippocr. ei, cui pulmonis arteria exulcerata est Galli carnem assam conferre scripsit: & Auicẽnę caro Gallinę vocis claritatẽ efficit. Ad occultas anginas Nicolaus Myrepsus Galli stercus albũ, & cerussam colore referẽs exiccatum reseruari iubet, & vsu postulante cũ aqua, aut mellicrato subigi, coclearq; propinari, & desperatos sanare pollicetur: quòd si verò ægri nequeant bibere, præcipit vt cum melle subactũ intimis partibus illinatur. Plinius thoracis destillationibus illiniri oui luteũ testatur. Ius Galli veteris asthmati prodest, & defectum cordis patientibus. Et Auicẽna ouum acrochilaron ad dypsnæã laudat. Edulium in asthmate, & alijs pectoris affectionibus, cum ægri admodum infirmi sunt, tale præscribit *o* Arnoldus: pullum, vel Gallinam iuuenẽ pinguẽ cum hordeo puro discoquito, donec liquefiat. Tum tere pullum cum pulpa, & ossibus, & parum ptisanę infunde, exprime, cola Præstabit quidem pullo, dum teritur, aquam rosaceam affundere, & diligẽter miscere. Idẽ *p* alibi albũ ferculũ, inquit, de pullis Gallinarũ frequẽter sumi poterit, modò ne fiat de pulpis effilatis (sic loquitur) sed ex transuerso subtiliter inscisis, & postea contritis, ac ligatis cum lacte amygdalarum, paucoue amylo, vel polline bryzæ. Pleuritidi, teste Auicena ouũ acrochilaron confert, & id Laurentius Ioubertus Medicus præstantissimus statim à Gallina depositum, & exhibitum magis conuenire ait, quàm igne calens: sanguinem verò iam spuentibus ægris, idem ouum, vt Dioscorides, & Auicenna asseuerãt, leniter calefactũ, vel materno tepore calens proderit, sed id valentius fortè præstabit, si quid amylia adijciatur. Plinius enim alibi amylon cũ ouo his dari refert, qui sanguinem reiecerint: Si autem exasperata pectoris loca, vnde sanguinem plerunq; excreamus, læuigare duntaxat velimus sola id oua meo iudicio præstare poterũt: quare alibi dicebat & stricturæ anhelitus, & sputo sanguinis, præsertim cum sorbetur vitellus eorum tepidus. Et Constantinus, ac Aesculapius vitellus ouorum quinq; crudos cum vini cyathis tribus hæmoptoicis prodesse tradunt. Denique Marcellus vitellos totidem cum vini veteris aut mulsi cyathis tribus permixtos, & calidè per triduum potos excreationes cruentas emendare dixit. Sunt qui ẽt ad sanguinis è pectore reiectionem ouorum cinerem testante Sereno prodesse putẽt. Si verò malum iam inueteratum est, ac simul cum sanguine pus expuatur: valẽtioribus remedijs opus fuerit, quæ tamen & ipsa ab his auibus peti possunt. Marcellus in tali casu ad sanguis scilicet, atq; puris excreationẽ ouũ crudũ cum pari mensura succi de porro sectiuo expressi, tãtundemq; optimi (Græci, Plinius) mellis permixtũ calefactũ ægros ieiunos bibere iubet, *q* Hippocr. Galli carnes ad pectus, & dorsũ dirupta commẽdat, sed cũ hac cautela, vt probè cũ iusculo pręparẽtur, & ęger iusculũ absorbeat, & sorbitionibus priusquã cibo vtatur. Castor referente Plin. vomicas rũpere, purgare, persanare promit-

Ad raucedinem.

m De alim. bon. & mal. succi.

n lib. 7. de cõpos. med. sec. Loc.

§ De affect. inter.

Ad occultas Anginas.

Ad asthma

o li. de aqu.

p li. de san. cons.

Ad pleuritidem.

Ad sanguinis sputum.

Ad puris sputum.

q lib. de inter. affec.

Ad vomicas.

promittens, marrubij succum in ouum inane conijcit, ipsumq; ouum infundit melle æquis portionibus tepefactam. Idem remedium Serenus repetit, inquiens:

Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij succo implebis, post melle liquenti
Omnia consociata tepenti prospera potu
Sumantur, reseruantq; malum, purgantque, leuantque.

Sed clariùs idem medicamentum à Marcello traditur his verbis: *Ouum incoctum, hoc est, crudum calicem effunditur, & testa eius succo marrubij impletur, & in ipsum* (eundem scilicet, in quem 10 ouum depletum est) *calicem defunditur, & mellis optimi despumati tantundem.* Omnia hæc in se permiscentur, ac tepefacta hauriuntur, miro modo vomicas rumpunt, & ad sanitatē laborantem stomachum perducuntur. Verùm huiusmodi remedium ad hanc historiam minimè pertinet: siquidem oui testa præter mensuram nullum alium hìc vsum præstat. Gallinaceum adipem intra corpus empyicis tantùm dari legimus apud eundem Marcellum Empiricum: cuius hæc sunt verba: *Anethi sicci veteres puluerem, & resinæ pityinæ puluerem cum adipe veteri Anserino, aut Gallinaceo edendum mane ieiunio empyco cochlearia tria, & vespere tantundem dabis, mirè subueniès.* Ad phthisim iam ægro vergenti sorbilia oua Auicennæ laudantur maximè. Marcellus ad phthisicos *oua cruda*, inquit, *duo in calicem verguntur, eò adijciuntur olei optimi gari flori, passi Cretici singulorum vnciæ quinque: cùmq; hæc in calicem conieceris axungiæ vetustissi-* 20 *mæ tantundem in vase igne dissolues, eundemq; liquorum calidum cæteris rebus adijcies: omniaq; pariter super aquam feruentem remittes, & calida phthisicis bibenda præbe.* Pro hecticis albos pullos Marsilius præfert, tanquam minus calidos: sed Gilbertus Anglicus vulgò experimento cognitum esse dicit albos pullos in ventriculo non facilè coqui. Cum verò in iam dictis pectoris affectibus ægri tussiant, itaq; videndum nunquid & tussis hinc sua remedia promere queat. Auicenna in primis ouum sorbile tussi prodesse scribit, sed Plinius solo luteo liquido deuorato, ita vt dentibus non attingatur, eam vim attribuit. Idem etiam alibi tussientibus oua cruda cum passo, oleique pari modo dari asserit. Datur item ouo mel permixtum, aut oua trita cum melle, vt Plinij verbis vtar, vnde & Serenus ait:

Ad phthisim.

Ad hecticos.

Ad tussim.

Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
30 *Et sumes.*

Sed si ita non cedat tussis, in ouum sorbiles ex Marcelli præcepto mastichæ puluerē immittes: at opus esse ait, vt mox coagitatum statim sorbeas, ne delationes fiat crusta, quo exhausto tussim facilè secandā iri pollicetur, modò id sæpè reiteraueris. Alibi etiam omnē tussim, etsi grauem maiorum natu intra quinq; dies, paruulorū intra triduum sanare dixit, qui sulphuris triti quantū tribus digitis prehendere potest, in ouo sumi cocto sorbili per triduum ieiuno, aut per quinq; dies dederit. Plinius verò medicos, refert, propter tussim resina in ouo ferè in larice vti. Marcellus ad humidā tussim, ventriculi Gallinacei membranā, quas sordes aqualiculi continentur, arefactā, diligenterq; tritam, & cum vino potui datā plurimū conferre, quinimo sanare promittit. Si syncope ab humoribus tenuioribus dependeat, vi-40 telli ouorum dandi erunt, iubente Galeno, quòd, cū facillimè coquantur subitò, & multùm, & probè nutriant. Sunt qui Gallinæ plumā intinctam in aceto, & naribus inditam, ac illitam statim syncopem curare referant. Qui præcordiorum ardore vexantur, etsi febriant, & lumbricis infestentur, hoc remedio teste Marcello sanabuntur: *Ouum crudum*, inquit, *summitet apertum, idq; implebis oleo viridi, & defundens, & lotio virginis pueri implebis, & defundes: tum adijcies parum mellis, & in vnum cum oui ipsius interioribus permiscebis, & potandū ieiuno dabis, hoc stercus vetustissimum, & lumbricos noxios pellis, & febrem acutissimā releuat.* Stomachicis Dioscorides tradit subditam ventriculo Galli membranam cornu non absimilem, cuius pellis in decoctionibus detrahi solet, siccari, terique & in vino vtilissimè dari in potu scripsit: Sed r Galenus id esse penitus falsum experimento comprobasse se ait. Vnde subit admirari, in-50 quit Syluius, nimium Galeno addictus in ea hæresi falsa medicos omnes etiā hodie permanere. Putant, opinor, eam vim illi esse, quòd ea similis sit tunicæ internæ ventriculi nostri, sed vi tanta coquendi prædita, vt lapillos conficiat. Sed æquius fuerit eam tunicam ex Struthiocamelo sumere, quippe cui mira sit natura coquendi, quæ sine delectu deuorarit, vt refert s Plinius, vt ferrum, & ossa veruecum integra. Vnde & pelles eorum cum plumis mollioribus concinnatas stomachicis applicant. Et rursus: An non videt, inquit, harum pelliculārum temperamentum vitiari siccatione, & vim illam coquendi viuis inesse, non superesse mortuis: nec fortasse pellibus illis insitam, sed potius à carne multa crassa densaque pelliculam hanc ambiente? Verùm, quòd pace cum Galeni, tum

Ad syncopem.

Ad præcordiorum ardores.

Ad stomachicos.

r lib. 11. de simpl.

s li. 10. c. 1

sequentis Syluij dixerim, recẽtior medicina ad hos vsus mirè hanc membranam celebrat. Antonius Guainerius præparatam miscet medicamento ad confortandũ ventriculũ: item Leonellus medicamẽto ad eiusdẽ dolorem. Præparatur verò, vt Syluius ex Bartholomæo annotat, hoc modo: lixiuio calido hora vna maceratur, ter lauatur, deinde vino ter maceratur, & ter lauatur: iterũ lixiuio, post vino, & siccatur clibano, ex quo panis extractus est. Porrò Plinius dissolutum stomachũ pullos ouorum cũ gallę dimidio conformare ait, ita vt ne ante duas horas cibus sumatur. Sed stomachum in primis roborant, & vires restaurant oua semicocta, vt alibi legimus inter notha Galeno adscripta, vbi pariter ouũ crudũ sitim prohibere dicitur. Marcellus verò sitire ægrum desinere tradit, si sorbeat oui vitellũ semi- 10 coctum, oleoq; permixtũ. Ad vomitum nimium reprimendũ sulphuris viui pusillum, & ramenti cornu cerui tantumdẽ in ouo sorbili tritum, & permixtũ bili vtile est, authore Marcello, qui hoc etiã sæpè expertum esse asseuerat, non vomiturum amplius, qui in ouo sorbili cimicẽ vnum contritum ieiunus ignorans biberit. Ouorum vitelli cum vino, & oleo cocti, adiecta polenta mane sumpti medentur his, si Constantino credimus, qui cibos non continet. Quod si autẽ vomitum promouere medicus velit, stercus Gallinaceũ certò vomitum educit: vnde etiam contra venena propinatur: quod Guainerius quoq; testatur, sed misceri iubet cum lini vrticæue semine cum aqua decocto, aut aqua, & butyro: & Villanouanus stercoris Gallinacei pulli drachmas duas dissolutas in multa aqua calida, & potas vomitũ proritare memorat. Dolores stomachi lenti oui vitellus tostus, & in farina comminutus, & 20 cũ polenta potus: author est Archigenes apud t Galenũ. Inter neotericos medicos nunquã satis laudandus u Guilhelmus Rondoletius cinerem intestinorũ Gallinæ ad dolorẽ, & humectationẽ ventriculi dari scribit. Amatus Lusitanus pro muliere quadragenaria, quę maximo dolore ab ore stomachi ad imũ pectinẽ cruciabatur, febricitabat, vomebat, nec quicquam aluo reddebat, post cætera remedia ius Galli præscripsit hoc modo. Gallum veterem quatuor ad minimũ annorũ defatigatũ interfice, & exẽterato immite salis gemmæ drachmas tres, seminis cnici, polypodij de quercu recentis, & contusi ana vnciã vnam, seminis Dauci, anethi, ameos ana semunciam, turbith drachmas tres, misce & in libris duodecim aquæ fiat decoctio ad media. Huius decoctionis, inquit, vncias sex ieiuna bibebat, & ex eadem interdum clyster parabatur, quibus aluus secessit, ac dolor, ex toto leuatus est. Trallia- 30 nus etiã caua iecoris Galli veteris iure purgat. Dolore hepatis propter flatus contracto, per diem sanat ægrum, & si vehementer affectum oleum ouorũ. In icteris sulphur cũ ouo sumptum expurgat, vt legitur in libello de cura icteri, qui Galeno tribuitur. Gallina si sit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis vino quòd bibatur, morbo regio, teste Plinio resistit. At in eodẽ libello Galeno ascripto Galli à cibo icter icorum, nisi moderatè carnosi fuerint, excipiuntur. Ornithologus tamẽ pelliculã interiorẽ ventriculi Gallinę nigræ quosdã asserit vulgò aduersus eundẽ morbum bis, aut ter edendã suadere. Ad hydropem, si hepatis causa ortũ habeat; x Hippocrates Galli carnem hoc modo præscribit: *Quũ autẽ decem dies præterierint cibos accipiat paucos, & obsonium habeat Galli carnem assatam calidam.* Cæliacis oua decoquuntur in aceto, donec durescant, & vitelli eorum tosti cum pipere esui dantur, 40 quod remediũ Marcellus plurimũ probat. Serenus eosdem recreati putat pane, inquiens.

Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis.
Quorum testa fero prius emolliscat aceto.

Sed Marcellus, & Serenus fortè id remedij ex Plinio transcripserit, qui sic habet. *Oua in aceto macerata, vt emolliatur putamen, cum farina in pane subigunt, quibus cæliaci recreantur.* Quidam ita resoluta in patinis torrei vilius putant. Aliàs verò Marcellus membranam, quæ est in ventriculo Gallinæ siccatam, tritam, & cum vino austero potui ieiuno datam cæliaco mederi testatur, ita vt ipsa Gallinas prius biduo abstineat cibo, & qui potionẽ accepturus est ante diem frugi sit, & nõ cænet. Sed & hoc remedium Plinius habet. *Membrana Gallinarum,* inquit, *testa & data in oleo, ac sale cæliacorum dolores mulcet. Abstinere autem frugibus ante, &* 50 *Gallinam, & hominem oportet.* Et Constantius: *Pellis* interior inquit, *de ventriculo Galli, & cum vino pota ventrem adstringit.* Sed Dioscorides totam eam vim ventriculo tribuere videtur, dum ait: *Gallorum ventriculus* (Marcellus Virgilius interpres addit in senectute, quoniam proximè de veterum Gallinaceorum iure dixerat author) inueteratus, & in vmbra siccatus pondere trium vnciat. (όσον sic habet codex noster impressus, corrupta, vt apparet, ponderis nota, drachmæ fortassis, quæ designãtur alibi in Dioscoride instar maiusculi lambda iacentis, hoc modo Λ) *sumptus præsenti remedio est contra nimias purgationes, quæ à deijcientibus aluum medicamentis fiunt. Quamprimùm enim purgationes eas sistit, In quem vsum terendus est, &*

cum

Membranæ ventriculi Gallinacei præparatio.

Ad sitim.

Ad vomitum sistendum.

Ad vomitum promouẽdum.

Ad dolores stomachi.

t De comp. med. sec. lo. & Eup. 1. 97.

u li. de pęd. c. 18.

Ad dolorẽ hepatis.

Ad icterũ.

Ad hydropem.

x li. de intern. affect.

Ad cæliacos.

cum aqua bibendus. Ventris fluxiones etiam exiccat ouum, si aceto coctum comedatur; authores sunt Galenus, & Simeon Sethis. Constantinus albumen vel etiã totum ouum combustum, & cum vino, vel aceto potum, vel impositum, omnes fluxiones sistere memorat. Serenus eandem facultatem torrefacto assignat hoc versu.

Torrtaus ex vino cortex potabitur oui.

γHippocrates alibi carnibus Gallinaceis assatis citra condiméta in alui fluxu vtendũ præcipit. Ius Gallinaceorũ, referente Auicenna, coquitur aliquãdo cum remedijs astringentibus ad dysenteriam, & cum lacte ad vlcera vesicę. Aetius oua lacti commixta dysentericis 10 prodesse monet. Talia auté oua oogala nuncupant. Dysentericorum, qui ardorem sentiũt, clysteribus oua cruda adduntur eodẽ tradente, cum modico, ac largo rosaceo conquassata. Plinius quinq; ouorũ lutea in vini hemina cruda sorberi dysentericis ait cum iure putaminis sui, & papaueris succo, & vino. Alibi etiam fieri dysentericis remediũ prodit singulare ouo effuso in fictili nouo, eiusdemq; oui mensura, vt paria sint omnia, melle, mox aceto, confusis, crebroq; permixtis. Quò fuerint ea præstantiora, hoc præsentius remediũ erit. Alij eadem mensura pro oleo, & aceto resinam adijciunt rubentem, vinumq; & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorũ, vnà eius quod rhus dicimus, mellis odolis quinque simul decoctis, ita vt cibus alius post quatuor horas sumatur. Hæc ille. Celsus oua dura aluum astringere scribit, magis verò si as-20 sa sunt: ita Galenus (legitur autem in nothis ei ascriptis) oua assata in cinere sine fumo, mederi ait solutioni ventis, & dysenteriæ, cũ sumuntur cũ quibusdam astringentibus, & aqua agrestæ: item, vt Auicenna addidit, asperitati (vlcerationi) intestinorũ, & vesicę; quod Galenus scribit de ouis in aceto coctis, vt paulò antè diximus, maximè verò ita ægros iuueris, quod si etiam admiscueris aliquid eorũ, quæ dysentericis, & cœliacis prosunt, deinde super igni medio cri, & minimè fumoso, qualis carbonũ est, frixeris, & exhibueris ægris. Conuenienter autem addetur huic remedio omphacium, & rhus, tum ruber dictus, qui obsonijs aspergitur, tũ succus ipsius, & galla, & sidia, & cinis cochlearum, quæ integræ tostę fuerint: necnon vinacea, & fructus myrti, mespili, corni. His medicatoria sunt balaustia, cytini, & hypocisthis. Nicolaus Myrepsicus dysentericam quandam potionem laudatam de-30 scribit, in qua membrana ventriculi Gallinacei cum cæteris miscetur. Marcellus verò vestem, id est, tunicam oui delicatã interiorem siccatam conterit, vino miscet, & colat, & ex aqua dysenterico bibendam exhibet. Et Plinius esse ait, qui dysentericos pullos dent in ipso ouo decoctos, admixta vini austeri hemina, & pari modo olei polentaq;, sed nescio nũ pro remedio, an pro cibo: qui certè ab hoc auium genere, si ab vllo alio, maximè in hoc affectu petitur. Alibi etiam ius è Gallinaceo dysentericis mederi asserit, sed veteris Gallinacei vehementiùs. Verùm vt iunioris Galli ius in hoc affectu conferre facilè dixerim, vtpotè quod astringere ex Galeno dixi, ita an veteris Gallinacei ius dysentericos iuuet, maximè addubito, & verbum vehementiùs ita interpretari velim, quasi hoc ius vehementius, magisq; medicamentosum sit, quàm vt dysentericos iuuet: non autem quasi vehementius, 40 aut efficacius illi medeatur. Itaq; Galli iunioris ius dysentericis vtile dixerim, veteris inutile, falsum, insuper noxium. Quare si torminosi, vel cœliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficiant, Marcellus prudenter eis Gallinæ pinguis in butyro excoctæ ius exhibendum esse admonet. Laudatur item inter cibos dysentericorum ab Aetio edulium quoddam spongiosum ex ouis confectũ, quod suo loco describetur. Si iam grauis dysenteria fuerit, intestinaq; vlcera, & putrefactionẽ senserint, Auicenna clysterẽ ex oui albumine cũ meliloto injci iubet. At dolorẽ ventris ab oui testa tale medicamen ponit Serenus:

Praterea ninet sterilis testa vritur oui.
Quæ postquam in tetram fuerit conuersa farinam,
Et calidis potatur aquis, & pota medetur.

50 Ileo resistis Gallinaceorum iecur assatam cum ventriculi membrana, quæ abijci solet, inueterata, admixto papaueris succo. Alij recentem torrent ex vino bibendam. Secus Aretæus Iulio Paulo Crasso Patauino interprete, videtur sentire, qui in iliaco affectu aliméta aluum ducentia exhiberi iubet, & reuera, meo iudicio rectè: at quod iuscula Gallinarum ille præscribit, ego minus ob iam dictas causas probauerim. Vlcera renum, & vesicæ mirificè tollere tradunt oua ex aceto decocta. Alex. Trallianus oua cruda in inflammatione renum sorberi contulit: & Plinius in eorundem rosionibus prodesse oui luteum prodidit. Idem Dioscorides de ouo sorbili. Fimum Gallinaceum album, & frictum aduersus colicam in potu confidenter exhibet Aetius. Clisteris ad omnẽ colicam apud Ornithologum

descriptio

γ lib. 3. de dia.
Ad dysenteriam.
Oua oogala.
Ius Galli veteris an Dysentericos iuuet.
Ad dolorẽ ventris.
Ad ileum.
Ad vlcera renum, & vesicæ.
Ad colicã.

deſcriptio ex Ioanne Gouerоto Gallinarum regis medico talis legitur; Gallus, quem vetuſtiſſimum inueneris, virgis verberatus decolletur,& in ſitulam aquæ inijciantur,deplumari exenteratiq; ventri immittantur hæc medicamenta;aniſi,fæniculi,cumini,polypodij, ſeminis cnicis,ſingulorũ ſemũcia, turpeti, ſenæ,agarici in ſubtili linteo ligati de ſingulis drachmæ binæ. Florũ chamæmeli manipulus. Decoquantur vſq; ad oſſium ſeparationem. Huius decocti libera cum oleis de anetho, & de chamæmelo (duabus,vel tribus vncijs vtriuſq;)& duobus oui vitellis miſceatur, fiatq; clyſter, qui tepidus ventriculo vacuo exhibeatur. Ius Galli veteris cum polipodio,& anetho in colico affectu, teſte Auicenna, ſaluberrimum eſt. Fimus itẽ Gallinaceus aduerſus eiſdem affectus cruciatus ex aceto, aut vino iuxta Dioſcoridem, cum aqua calida,& molle iuxta Raſem bibitur. Medicus quidam Myſus, vt ſcribit z Galenus hunc fimũ potandũ exhibebat ijs, qui diutius coli dolore fuiſſent vexati ex oximellite,vel ſi id non aderat,ex aceto,aut vino aqua diluto. Et rurſus a alibi ex Aſclepiade. Gallinarũ interanea omnia,inquit,exẽpta,& in vas fictile coniecta aſſato,ac trita reponito; vſus verò tempore cochlearium vnum,& dimidium,& ſeminis dauci Cretici tuſi,& cribrati tantundẽ ex aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus exhibeto. Ornithologus in libro quodã manuſcripto Germanico albã tantum huius fimi partem aduerſum eundẽ dolorem ſalubriter bibi legiſſe ſeſe ait; ex vini cochleario. Gallinæ tibiæ cum pedibus coctæ,& cum ſale, oleo, acetoq; comeſtæ coli ſanant dolorem; ex Conſtantino, & Aeſculapio; at quidam pro coli hìc colli legunt; ego coli legendum arbitror. Marcellus enim Epiricus ſimile habet medicamentum pro eodem dolore. *Gallinam*, inquit, *per totum diem à cibo abſtinet : dein poſtero die, cùm eam occideris, crura eius cum ſale, & oleo inaſſato, & ieiuno colico, qui ſe pridie cibo abſtinuerit, manducandum dato, mirificè profuerit.* Idem Marcellus præſentaneum remedium colicis parat ſic; Oua putidiſſima in Sole poni iubet, vt perſiccentur; cùm aruerint, conteri, & minutiſſimè percribari, & ad præſidium in doliolo vitreo condi; cumq; in aliquo auſpicabitur coli dolor, in hemina aquæ calidæ dari bibenda cochlearia tria. b Ioannes Guinterius Andernacus clariſſimus medicus potionem ex decocto Gallinacei veteris, quæ ad colicũ dolorem, tàm ex pituita, quàm ex flatibus contractum efficax eſt, præſcribit, quæ talis eſt; Hyſſopi, calaminthæ ſinguli manipuli, vuarum paſſarum purgatarum ſeſcuncia: niſi, fæniculi, carui, ſingulorũ drachmæ ſex: ſeminis cnici vnciæ duæ: polipodij quercini recentis ſeſcuncia: tritum florum cordi familiarium ſinguli pugilli, florum chamæmeli pugillus dimidius. Omnia Gallinacei curſu agitati, defatigatique & præparati, vti decet ventri impoſita, ex aquæ ſextarijs quinq; ad tertias decoquito. In fine dum adhuc fuerunt adijcito, foliorum ſenæ purgatorũ vncias duas,& dimidiã, agarici recẽter in paſtillos redacti drachmas decem, ſinito per noctẽ macerari, deinde ius colo trajicitur, ſeruetur q; vſui. Cùm neceſſitas poſtulat, quatuor vncias ſumito additoq; ſyrupi violacei vnciam, ac potui exhibeto. Si parum proficere medicina videbitur, quòd æger fortè aluum habet difficilẽ, electuarij diaphœnicon, aut benedictæ ſeſquidrachmæ, aut duarum drachmarum inſtar adijcito. Hæc potio ad morbos tũ ex atra bile, tum ex pituita ortos plurimùm valet. Verùm præcipuus eius vſus eſt ad colicos dolores partim ex flatuoſa materia, partim ex pituita creatos. Sed in huiuſmodi potionibus obſeruandum eſſe admonet, quòd quanquam agaricus hiſce addi ſoleat, tamen conſultius in doloribus inteſtinorũ omitti: primùm quòd clyſteribus iniectum eſſentiæ ſuæ læuitate adhærens, interanea pugnat, ſtimulet, defluxionẽq; ad ipſa prouocet, ac frequentiſſimam deſidendi cupiditatẽ pariat; deinde, quòd vim humoris à longinquis partibus attrahendi obtineat. Chamæmelum aũt rectè hiſce decoctis imponi aſſerit, quanquam aliàs medici hoc in illis vti non ſoleant. Conſtare autem ipſa experientia huius ſolius decoctum omnibus internis doloribus præſertim colicis, & nephriticis præſentiſſimũ eſſe remedium, vt permulti magno ſalutis ſuæ commodo comprobarunt. Aqua ſtillititia chamæmeli idem ferè præſtat, ſed decoctum efficaciùs. Sin autem delicatiores hoc propter amatorem aſſumere recuſent, zaccharo gratius reddere poterunt. Rurſus aliam ex Gallinacei iure potionem ad colicos pariter dolores præſtantiſſimam hanc præſcribit. Gallinaceum veterum quatuor nimirum annorum curſu defatigatum interficito, exinanitoq; repleto ſalis foſſitij drachmis tribus, ſeminis cnici, polypodij quercini recentis, & contuſi hyſſopi, ſingulorum vncia, ſeminis dauci, anethi, ameos, ſingulorum ſemuncia, turpiter drachmis tribus. Deinde relarto ventre in duodecim aquæ libris ad dimidias coquito: iuris decocti vncias quatuor, aut ſex potui exhibeto: nonnunquam etiam libram ad inferioribus per clyſterem infundito. Kiranides contra eoſdem, & nephriticos cruciatus oua Gallinarum in paria ex vrina aſini elixata,& eſa mirificè laudat: & pelliculam aliàs interiorem de ventriculo Galli in

z lib. 10. de ſimpl.

a De comp. ſec. loc.

b To. 2. de vet. & no. med. dia. 7.

Agaricus quare in doloribus inteſtinorũ omittatur.

Ad nephriticos dolores.

li in vino mixtam ſiccatam,ac tritam cum ſale potam cum vino, vel condito niphcitim ſanare perfectè pollicetur. Calculos terit,teſte Auicenna,cinis putaminum ouorum, à quibus excluſi ſunt pulli. Conſtantinus membranam interiorem nimirum ventriculi cum vino potam non frãgere ſolùm lapides ſcribit,ſed per vrinã ẽt eijcere. Nam nonnulli etiam, vt refert Alexander Benedictus inter calculi remedia eam membranam celebrant. Sed & ante Plinij tẽpora hac facultate pollere credebatur,vt diſertè ſeſe teſtatur,inquiens. *Membrana à ventriculo Gallinacei aridam, vel ſi recens ſit, toſtam vtiliter contra calculos bibi traditur.* Fieri quidem poteſt,vt aliqui huic membranæ vim calculos diſſoluendi ineſſe ſibi perſua-

Ad calculos.

10 ſerint ex eo,ꝙ Galline ẽt lapillos concoquere vulgò credantur,vt Dioſcorides ẽt credidit. Ego quia experientiam huius effectus hactenus nullã audiui, nec rationem aliquam, qua id effici poſſit video, aſſertionem meam adhuc cohibeo. Alex. Benedictus inter calculorũ remedia à recentioribus authoribus ouorum teſtas celebrari ſcribit: & Plinius ex aliorum relatu calculos oui candido pelli prodit. Qui in veſica dolore ſemunciam amyli cum ouo, & paſſis tribus ouis (ea nimirum paſſi menſura,quantã tres ouorum teſtæ caperent) ſuffernefacta à balena probat.Sed Dioſcorides in veſicæ roſionibus ouum arochilaron hoc eſt, leuiter calefactum,ſorptumq; prodeſſe tradidit, & renum exulcerationibus,tanquam priuatim de albumine: videtur tamẽ de toto ouo ſorbili rectè eadem vis prædicari poſſe. Sũt qui guttur Gallinæ combuſtũ ieiuno intepida potũ incontinentiæ vrinæ mederi affirmãt.

Ad veſicæ dolores.

Ad incontinentiam vrinæ.

20 *c* Galenus verò ad ſiſtendã exuperantiam mictionis hoc receſet remediũ. Accipe pelliculas,quæ ſunt in ventre Gallinarum,ex quibus in Sole ſiccatis drachmam miſcebis cũ thure maſculo, glande ſicca,baluſtrijs,galla ana dr. trita omnia melle roſato excipies, & ex frigida propinabis ieiuno. Et *d* rurſum ad inuoluntariũ mictum in ſtratis Galli guttur vſtũ ligulæ menſura ieiuno ex aqua propinato.Et *e* rurſus: Gallinæ gulam pariter cum gutture vre,& tere diligentiſſimè,ac ex vino vetere propina. Idẽ remedium Raſis è criſta Gallinæ promittit, inquiens: *Criſtam Gallinæ aridam da in cibo ei, qui mingit in lecto, neſcienti curabitur.* *f* Galenus rurſum ad inuoluntarium vrinæ exitum in ſtratis, Galli teſtem vnum edendum apponi iubet. Quod ſi verò lotium cum ardore exeat, eiuſmodi ardore oua ex aceto decocta mirificè ſanant.Sin vrina elicienda eſt ex ouo recente interiora nempe album,&

c Eup. 2. 133.

Ad ſiſtendam vrinã.

Ad inuoluntarium mictum.

d 2. Eup. 78.

e 3. Eup. 238.

f 3. Eup. 257.

30 ovitellum effundas,& teſtam digitis in calicem vinum continentem confriato,& mox pariter ebibito,vrina ſtatim ſequetur.Ornithologus ex quodã obſcuro.Sunt qui ad hoc remedium teſta oui, ex quo pullus excluſus ſit vtantur. Suidas aduerſus dyſuriã eiuſmodi carmen recitat; *Gallus bibit, & non mingit, myxus bibit, & mingit.* Sed huiuſmodi cantilenæ credere,quod nimirum contra eiuſmodi malũ valeat, ſuperſtitioſum eſt. Quare in eodem affectu Nicolaum Florentinum ſequere, qui mirificè commendat corticem oui,è quo pullus excluſus eſt,cuius à pellicula ſua repurgari drachmam propinat. Quod remedium ſummum eſſe Gattinaria proprio experimento refert; ſiquidem cum nobili cuidam fæminæ id exhibuiſſet, duodecim vitrea (vaſa) vrina plena reieciſſe aſſerit. Alij ſimpliciter teſtam oui è vino propinant. Eoſdem cortices,à quibus pul-

Ad ardorẽ vrinæ.

Ad prouocandã vrinam.

40 olus exierit, & eodem pondere Leonellus cum aqua ſaxifragæ bibi conſulit ad prouocandam vrinam. Idem remedium beſtijs etiam, & pecoribus prodeſſe reperio. Ornithologus autem in Germanico quodam codice manuſcripto inuenit ventriculi Gallinaceorũ membranam vtiliter bibi contra ſtranguriam.Si ramex in ſcrotum deſcenderit,ſunt qui locum cinere è teſtis ouorum fæliciter illini velint mixto cum vino. Sic enim inteſtina in locum ſuum redire: ex quodam obſcuro. Anum (habet autem extalem) nimis prominentem reprimit vitellus Gallinaceus,teſte Marcello,ſi integer ab ipſo ægro illic calidus cõtineatur.Et Plinius ad cohibendas aluos lutea ouorum per ſe in aceto cocta, donec indureſcãt, iterumque cum trito pipere torreri tradit. Et quamuis Auicenna inter cætera oua præcipuè Paſſerum venerem promouere dicat, Raſis tamen alijque Gallinæ, & Perdicum oua

Ad dyſuriam.

Ad ſtranguriam.

Ad ramicem.

Ad procidentiam.

50 ſemen augere aiunt, & ad coitum homines ſtimulare. Gallinacei dexter teſtis, vt Plinius author eſt, aretina pelle adalligarus, venerem concitat. Et alibi, *Magi*, inquit, *tradunt inhiberi venerem pugnatoris Galli teſticulis Anſerino adipe illitis, adalligatiſq; pelle arietina. Item cuiuſcunq; Gallinacei, ſi cum ſanguine Gallinacei lecto ſubijciantur.* Sed hic locus vtpote ſuperiori, ac ipſi vero contrarius ex Sexto ita corriges. *Galli teſticuli cum adipe Anſerino in arietis pelle brachio ſuſpenſi concubitum excitant: ſuppoſiti lecto cum ipſius ſanguine efficiunt ne concumbat, qui iacent:* At & poſtremum illud, nempe quòd ſanguis Gallinaceus concubitum inhibeat, vt Plinius, & Sextus volunt, vel proprietati cuidam occultæ aſcribendum eſt, vel alioquin negandum. Nam ſi teſticulos Veneris ſtimulos addere verum eſt, quid

Ad venerẽ promouendam.

Plinius correctus.

ni &

ni & ſanguinem præſtare illud ſtatuendum eſt, quando ex ſemen in teſtibus generari debet? Plinius tantam ad generationem promouendam vim hiſce teſtibus tribuit, vt mulierem ſi à conceptu ſubinde eos edat, marem pariturам exiſtimet. Et Aetius, qui in hac paleſtra minus ſtrenui ſunt, inter cætera Gallinaceos teſticulos eſitare præcipit. Inter recentiores Alex. Benedictus Gallinaceum pinguem verno tempore, dempta cute, & interraneis, ſale farctum in vmbra ſuſpenſum donec areſiat, mox exoſſatum, atq; vna cum ſale contritum, & in vitreahamula ad vſum conſeruatum, ſi obolis duobus bibatur, mirè veneris certamina promouere memorat. Quemadmodum verò quòd libidinem augeant teſticuli Gallinacei, atq; ipſa oua Gallinarũ, ita hæc teſticulorũ humanorum vitia ẽt ſanant: quod Plinius quoq; his verbis memoriæ prodidit: *Infundantur*, inquit, *oua ad virilitatis vitia ſingula cum ternis paſſi cyathis, amyliſq; ſemuncia.* g Galenus pariter ad dolorem, & inflammationem penis, cuminum, & ouorum putamina bene decoqui iubet, ac foueri, indeq; effectum mirabilẽ promittit. Recentiorũ nõnulli ad geniturę profluuiũ corticis oui cinerẽ laudãt. Siſtũt non aluũ tantùm, ſed & menſes fœminarũ oua in aceto macerata, vt emolliatur putamẽ, & in patinis toſta, aut, ſi maior ſit impetus, cruda cũ farina ex aqua hauſta; ex Plinio At Sextus ad idem malũ Gallinæ ouũ totũ (cum teſta nimirum) comburi vult, & conteri, & in vino mixtũ illini. Kiranides verò, crudum ſi ſorbeatur, eiuſmodi fluxũ ſiſtere ſcripſit. Quod ſi alba profluuia fuerint, cineris corticis oui, cineris cornu cerui, farinæ ſuccini, ſeminis anethi ſingulorũ drachmas duas miſce, cribra, fiat puluis, vtatur cũ aqua. Cinis teſtarum oui, Plinio aſſerente, cũ myrrha illitus menſes mulieris ſiſtit. Idem præſtant, eodem authore, lutea ouorũ cocta, & ex vino pota. Si quæ mulier menſes ordinato tẽpore non habuerit, tria oua recentia ad duritiẽ cocta, putamine ſeparato, & minutatim conciſa lateri ignito infundat, & vaporem (quod per canalem, aut infundibulum fieri poterit) vtero concipiat; ſic fiet, vt paulatim hoc vitium emendetur; Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto. Videtur autem, inquit, hoc remedium non prouocandis menſibus, ſed coercendis illis, qui intempeſtiua fluunt, deſtinatum eſſe. Si ab inflationibus tentetur vulua, cruda ouorum lutea cum oleo ac viuo illita Plinius curare ait. Hippocrates nitro cum reſina cocto, & in glandem efformato, adipe Gallinaceo tincto, ac vteri collo impoſito fœtum mortuum educit. Et Kiranides cor Gallinæ adhuc palpitãtis coxæ alligatum, partum optimè accelerare refert; ſed Plinio potiùs adhæſerim, partuum adiuuare dicenti tota oua ruta, & anetho, cumino pota ex vino. Nicolaus Myrepſus an ſecundas mulieris murantes hoc remedium præſcribit; Sapæ cyathos duos, ouum crudum vnum, & aquæ calidæ quod ſatis eſt, ſimul mixta bibenda præbeto. Et ſi ſequitur quidem, inquit, cõfeſtim ipſam ſubuertet, atque ea vomente ſtatim ſecunda eijcietur. Si verò non exciderit, fænu græcum cum aqua coquito ad tertias, præbe bibendum. Eſt enim probatum. Si mulieri matrix prociderit, ſunt qui eam ablui cum aqua ſuadeant, & linteo abſtergi, & vngi vnguento, quod Martiatũ appellant, & poſtremò inſpergi teſtas ouorũ tritas è quibus pulli excluſi fuerint. Atq iſti omnes hactenus corporis affectus interni curam ſuam Gallinaceo generi acceptam referunt. Iam dicendum eſt de externis, qui hinc pariter ſua habent remedia. Ad ignem itaque ſacrum Plinius candido ouorum trito cum amilo quoſdam ait vti; & alibi, oua cum oleo trita ignes ſacros lenire, betæ folijs ſuperilligatis aſſerit, quòd Serenus ex eo repetijt, dũ canit;

Ouaq; cum betis proſunt ſæpè illita tritis.

Raſis cruſtam ignis Perſici rumpi à ſtercore Gallinæ teſtatur, ſi ex eo cataplaſma fiat cum melle, & illinatur. Vbi feruor fuerit, inquit Sextus, corpus ouo crudo illines, & deſuper folium betæ impones, & miraberis ſanitatem. Galenus ambuſtis ouum crudum mox imponit, ſiue totum vnà cum vitello agitatum, ſiue albumen tantùm. Refrigerat enim moderate, & ſine morſu ſiccat. Quin imo Plinius ouis tantam ad ambuſta facultatem attribuit, vt ſi à feruente aqua vſtio fuerit, & ſtatim ouo ambuſta occupentur, puſtulas non ſentire diſſerit; quoſdam verò admiſcere farinam hordeaceam, & ſalis parum; quod ex Dioſcoride tranſtulit in ſuam hiſtoriam, qui priuatim id de albumine ſcriptum reliquit, Auicenna tamen, ſi bene memini, vitellum pariter, & albumen humectantis naturæ facit, at non nutrimenti magis, vt Ornithologus exiſtimat, quàm medicamenti ratione. Nam & Plinium authorem habemus, ouorum vitella durata in aqua, mox ſuper prunas putaminibus exuſtis, prodeſſe ad ambuſta, ſi tum lutea ex roſaceo illinantur; præterea & ipſe Ornithologus neſcio quo authore, ceu ſui oblitus cõbuſtionis veſtigia, & ex alijs læſionibus relicta ſanare aqua ex vitellis, & ex albumine deſtillatis aſſerit. Et Arnoldum dolorem ambuſtorum ab oleo ouorum mitigari ſcribit. Id autem ex vitellis, non ex albuminibus fit. Haud

Ad teſtiũ vitia.

g 3. Eu. 279.

Ad penis dolorem.

Ad ſeminis profluuium.

Ad ſiſtendos menſes.

Ad alba profluuia.

Ad inordinatos menſes.

Ad vuluæ inflationes.

Ad fœtum mortuum educẽdum.

Ad ſecundas.

Ad matricis procidentiam.

Ad ignem ſacrum.

Ad ignem Perſicum.

Ad ambuſta.

10 20 30 40 50

Haud interim inficias ambusta ab albuminis citiùs tutiùsq; sanari. Nam & Serenus ait:

At verò ambustum flammis, qui candidus oui
Succus inest, penna inductus sanare valebit.

Vteris verò ouis cum lana. Sunt qui lardum, & adipem Gallinaceum adhibitum candelæ lumini super aquam liquent, & collectum ex aquæ superficie pingue mungant: Ornithologus ex innominato. Scabiem omnem cutis sanari tradunt aqua ex vitellis ouorum destillata, sed longè efficacius esse oleum eorundem. Arnoldus ad scabiem dependentem ex bi-10 le, eiuscemodi oleo parum sanguinis Gallinæ admiscet. *h* Galenus ad scabiem pruritumq; eiuscemodi remedium recenset: Oua Gallinæ integra in acetum acerrimum demitte per diem, noctemq;: quæ si tria fuerint, ipsis cum putaminibus in eodem aceto contritis adijce sulphuris ignem non experti, arsenici scissilis, vuæ taminiæ, (credo intelligere vitis nigræ fructus. Ea enim nobis hodie adhuc, etsi corruptè tannia dicitur, quasi tamina) cerussæ, spumæ argenti, nerij succi, singulorũ vnciam vnam, olei veteris quantum satis est, omnibus contritis obline in balneo. Sed Plinius scabiem, ac pruritum oleo, & cedria cũ ouo mixtis tolli putat. Aetius ex Gallo Vulturnio viuo remedium ad elephantiasim præscribit: qualis aũt hic Gallus sit, non docet: idem quidem remedium ex Vulture fieri ait: quod cùm in Vulturius historia posuerimus, hìc repetere superuacaneũ iudicamus. Sextus furunculos à 20 Galli stercore ruffo imposito rũpi prodidit, & dolorem tolli. Est aũt furunculus (vt id obiter dicamus) abscessus cum tumore, quem copiosè Cornelius *i* Celsus describit, & nascitur passim, vt tradit *k* Plinius, in quancunque parte, ac maximo incommodo mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Huic eidem malo eundem fimum Plinius, sed recentem, & ex aceto illitum ait mederi, Serenus fimum in hoc casu ex albo Gallo eligit:

Præterea; fimum ex Gallo, quod legeris albo
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti.

Plinius rursus alibi eisdem furunculis myricæ semen cum altilium pingui imponi tradidit. Sunt qui ad ossa fracta, sex, aut septem albumina cum thure albo permisceant, & emplastrum inde paratum eis imponant. Nicolaus Myrepsus ad eminentias expertum medica-30 mentum eiuscemodi recitat: Ouum elixato, donec durum fiat, & repurgato, quod in eo testaceum est, abijcito: interiorem autem eius partem cum albo ipsius in carbones conijcito, & tantisper assato, donec totum albescat: dein vitellum eius conijce in mortariũ plumbeum cũ cerussa, & oleo rosaceo sufficienti, & omnia simul diligẽter subigito, quod ad glutinis crassitiem nanciscantur. De in chamæmelum coquito in aqua ad tertias, & locum cum spongia sæpius foueto. Pòst vnctiones desuper cum penna illinito, & sic curato bis die, assiduò obseruando. Vlcera humida in capite oua cyclamino admixta, Plinio teste, tollunt Ornithologus puluerem è testis ouorum, vstis ad vlcus antiquum in crure siccandum componebat, qui talis est: Cortices ouorum, & soleas calceamentorum veterum vre, quibus addes fimum bubulum de Maio mense arefactum, & tritum. De his mixtis puluerem in-40 sperge vlceri, & lanuguinem typhæ super insperge. Oleum ouorum Arnoldus aduersus fistulas, & vlcera melancolia plurimùm commendat. Medici, inquit Plinius, liquida resina rarò vtuntur, & in ouo ferè è larice, propter tussim, vlceraq; viscerum. Eadem ratione sunt, qui etiam catapotia ex ouo sorbili deglutiant, quod ita facilè, commodeq; deuorentur. Sed hic ouum nihil aliud confert: ad tussim verò vlceraq; viscerum ipsum quoque per se nonnihil iuuat. Auicenna oua laudat ad apostemata circa anum, & pectinem, supponit autem cum licio infuso in eis, & oleo rosarum: Et aliàs emplastris apostemata prohibentibus oua miscet: item clysteribus propter vlcera, & apostemata, & erysipelata eisdem vtiliter illinuntur cum oleo. Cur verò oua eiusmodi remedijs permisceantur docet *m* Petrus Aponensis, dum ait: Oua confracta cõtusa super tumores apostematum, prohibent ea au-50 geri, & oleum rosarũ cum oui vitello, & exiguo croco quemuis abscessum purulẽtũ author instar impositum cum oui vitello, & exiguo croco quemuis abscessum purulentum author est aperire. In libro quodam manuscripto Ornithologus reperisse sese memorat pelliculam è ventriculo Capi tritam fistulis priùs mortificatis vtiliter inspergi. Albuminis oui in vulneribus glutinandis vsum esse cùm nemo non nesciat, itaque nec ego hic repetere velim, illud tantummodo obiter addens, albumen ad purganda vulnera, & constringenda, quæ laxa sunt prodesse. In omnibus quoque sanguinis eruptionibus cinis putaminis oui in vino potus, tradente Plinio, confert. Cicatrices fœdas à vulneribus relicta, aliarumq; noxarum cutis vestigia emẽdat frequenti illitu liquor chymicis instrumentis ab albumine ouorum

Ad scabiẽ.
h 3. Eyp. 77.
Tannia.
Ad elephãtiasim.
Ad furunculos.
i lib. 5.
k li. 26. ca. 13.
l lib. 30.
Ad ossa fracta.
Ad eminẽtias.
Ad vlcera humana in capite.
Ad fistulas.
Ad apostemata ani.
m In prob. Arist.
Ad vulnera glutinãda.
Ad sanguinis eruptioni.

ouorum deſtillatus. In eodem ferè caſu ouorum oleum commendatur quibuſdam. *Ad lendes.* Si lendes caput infeſtent, tum ouo Gallinaceo caput illinito, poſtea aqua, vel ſucco herbæ cyclaminis lauato: hoc pacto lendens necati vltra non renaſcentur. *Ad alopeciam.* Plinius fimum Gallinarum recens illitum alopecias celeriter curare ſcribit. Marcellus id cum vtroq; oleo (non explicat quibuſnam) ob eandem cauſam permiſcet. Kiranides, & Raſes cum aceto imponunt: hic verò locũ priùs fricari vult cũ panno, & cæpe, donec rubeat. *Ad capillorum generationem.* Capillos regignere oleum ex ouis experientia plurima comprobatum eſt. *Ad oculorum debilitatem.* Ex felle Gallinaceo optimum fit collyrium contra oculorum debilitatẽ. Acuit enim viſum, & valet ad maculas corundẽ. Valentiùs id præſtabit, ſi cum ſucco chelidoniæ herbæ, & melle oculis illinatur. *Ad dolores oculorum.* Ad dolores oculorum, & vigilias, quibus febricitãtes frequenter torquentur, Galenus mulſam inſtillat, & ouũ præmaceratum (nimirum mulſa) ac putamine mundatum, in duas portiones ſecat, & ſuper oculum deligat, ægrumq; ſomno fruiturũ pollicetur. Et Sextus notiſſimum eſſe ait, Gallinarum oua ad dolorem oculorum vim habere, albumin infuſum in oculum punctiones ſedare, omneſq; feruores & prurigines, vt addit Conſtantinus. *n. 3. Eup. 18.* Archigenes apud *o* Galenum agglutinatorium ad fluxionem oculorum præſcribens oui tenuis vitellum cum thure fronti imponi iubet, aut cochleam cum teſta ſua, & oui candido ad ſtrigmentitiam formã redactam in ſplenio altero ad alterum extendendo imponi, ita ſua ſponte decidere, vbi reſtiterit fluxus. *o de comp. ſec. loc.* *Ad fluxiones oculorum.* Sed idem ferè remedium Dioſcorides habet, dum ait; *Candidum oui fronti impoſitum cum thure fluxiones arcet, auertitque.* Pro cuius verbis Græcis Ἀνακόλλημά ἐσὶ ῥευματιζομένων σὺν λιβανωτῷ κατὰ τοῦ μετώπου ἐπιτιθέμενον Barbari translationem cum thuris polline, frontibus perunctis, theumatiſmos reclinat, Marcellus Vergilius reprehendit. Ex Plinio enim, inquit, accepto reclinandi verbo voluiſſe videtur eadem Plinio, non Dioſcoridi hoc loco docere: & de reclinandis palpebrarum pilis in hoc ſcriptore præcipere, cùm non de palpebris reclinandis, cõpeſcendis, firmandiſue Dioſcorides hìc præcipiat, niſi nos fallimur: ſed de compeſcẽda omni à ſuperiori parte in oculos deſtillatione, ſeu rehumatiſmo: quam ob cauſam iubet fronti imponi. Verbum quidem anacollema manifeſtè indicat vim remedij lentore ſuo glutinantis, aut naturæ ſuæ vi fluẽtia firmantis, ac retinentis. Verùm nõ eam ob cauſam, vt videtur, ex ouorum candido fieri anacollema Dioſcorides ait: ſed quoniam glutinoſo lentore fronti adhæreat. Hæc ille. Et ipſius translationem hoc in loco nos etiam potiùs, quã Hermolai probamus. Sed reclinandi verbũ cũ de palpebris ſermo eſt, compeſcere, aut firmare, vt ipſe interpretatur, nõ ſignificat. Neq; enim veteres Græci medici ἀνακολλᾶϑαι dicunt palpebras (nam de his quoq; hoc verbo vtuntur æquè, quàm de fluxione retinenda) quæ effluant, ſed quæ retortæ in oculum pungendo moleſtæ ſunt, cùm ad ſitum, & rigorem naturalem illitis quibuſdam (glutinãtibus, & rigorem, cũ aruerint præſtantibus) reducuntur: quos pilos aliqui forcipe euellunt. Hæc quod ad propriam vocum ſignificationem: quod verò ad rem ipſam, ipſamq; remedia, pleraq; quæ pilos reclinare poſſunt glutinoſo humore ſuo, eadem, ſi fronti illinantur, chatharrum etiam ad oculos ſiſtere poſſe videntur. *Ad epiphoras.* Porrò ad oculorum fluxiones Plinius lac muliebre commendat mixto ouorum candido liquore, madidaq; lana fronti impoſitum. Marcellus verò ad oculorum epiphoras limaces complures in mortario nouo vel nitido teri vult, ouumq; Gallinaceum crudũ adijci, & cum lana ſuccida fronti imponi. Idem quoq; apud Plinium legas, qui ita habet: *Lanæ habent & cum ouis ſocietatem ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras. Non opus eſt ea in hoc vſu radicula eſſe curatis, nec aliud quàm candidum ex ouo infundi, ac pollinem thuris.* Et rurſus: *oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, vrenteſque refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miſcent collyrijs.* *Ad plegmones palpebrarum.* Eodem pariter modo inflammationes oculorum oui candidum infuſum curat, Dioſcoride teſte. *p lib 10.* Galenus ad inflammationes circa palpebras, aures, & mamillas, quæ ex ictu iſtarũ partium, vel aliter oboriuntur, toto ouo crudo vtitur: itẽ circa corpora neruoſa, vt cubitũ, tendines digitorum, vel articulos in manibus, pedibuſq;. *p* Alibi verò priuatim contra oculorum plegmonas laccũ ouo, & roſaceo approbat. *Ad plegmonas oculorum.* Verùm oculos in primis refrigerat, & confortat liquor ex ouorum albumine chymicis inſtrumentis deſtillatus, & vtiliter miſcetur collyris alijſq; oculorũ remedijs. *Ad lippitudines.* Galenus ad lippitudines etiam candido oui vtitur, & ante ipſum Plinius: *Contra lippitudines,* inquit, *vix aliud remedium eſt infantibus, candido ſcilicet per ſe infuſo oculis, butyro admixto recenti:* *Ad ſuffuſiones.* Suffuſionibus oculorum fel Gallinaceum mederi cùm antiqui, tùm recentiores affirmant: at alij id cum melle, & ſucco fœniculi commendant: alij loco fœniculi ſucco rutæ, vel eufragiæ, vel chelidonij, vel verbenæ vtuntur: & *q* Galenus medicamento cuidam liquido ad oculos ſuffuſos, alios Galli fel, alios aliud adieciſſe ſcribit. Et *r* alibi ad ſuffuſionẽ hoc admirabile eſſe ait, &

q lib. 4. de cõp. ſec. lo. *r 3 Eup. 16.*

illico

illicò viſum reſtituere. Muris ſanguinem, & Galli fel, & muliebre lac æquis ponderibus miſce,& benè ſubactis vtere. Probatum eſt enim & magnificè profuit. Luſcioſis, *ſ* Plinio teſte, ſimum quoq; Gallinaceorum rubrum duntaxat illinendũ monſtrant. Alij ſtercus alibi Galli cum melle, & aceto oculis iniectum eorum lachrimas ſiſtere volunt. Archigenes, referente *t* Galeno, ad cruentos,& ſugillatos oculos candidum oui inſtillatum prodeſſe aſſerit, atq; amplius pura lana exceptum & ſupernè impoſitum. Et *u* rurſus, eodem teſte, ſigillata in oculis oui vitellus impoſitus diſcutit. Sunt qui mel miſceant. Et rurſus: ad hæmalopes, & hypoſphagmata, id eſt, cruentos,& ſugillatos oculos, ſtatim à principio tum ad inflãmmationem, tum ad dolorem compeſcendum prodeſt oui aſſiluteum cũ vino impoſitum. Marcellus fellis Gallinacei, vel Vulturini, quod longè magis prodeſſe putat, ſcrupulum,& mellis optimi vnciam benè trita coniungi iubet, atq, in pyxide cuprea haberi, & opportunè ad inungendum vti: hoc nihil potentiùs caliginẽ reuelare. Serenus verò in ſimplici lympha macerat: ait enim:

Fel quoque de Gallo mollitum ſimplice lympha
Exacuit puros dempta caligine viſus.

In eodẽ felle, ſi *x* Plinio fidẽ adhibemus, alligato vis eſt ad argema,& ad albugines ex aqua diluto: itẽ ad ſuffuſiones oculorũ, maximè cãdidi Gallinacei: itẽ alibi fimo ſimilem ferè vim aſcrib t, dum ait: *Fimum Gallinaceũ duntaxat candidũ oleo in vetere, corneiſq; pyxidibus adſeruant ad pupillarum albugines.* Sanguinis Galli præterea ad oculorũ vitia vſus eſt, quãdo, teſte Conſtantino, eorum leucomata, & cicatrices cũ aqua inunctus ſanat. Sed Marcellus ad leucomata,& hypophyſes Galli Gallinacei fel maximè albi ex aqua dilutũ,& in vnctione adhibitum laudat,& aciẽ oculorũ confirmare teſtatur. Et alibi fimũ Gallinaceũ cũ oleo veteri tenuiſſimè tritũ, & adpoſitũ leucomata, & hypophyſes curare. Et *y* Galenus oculorũ vlcera, & albugines felle Galli inungi iubet. Sanguinẽ tamen cõtra oculorũ vitia inſigni vi pollere docemur, Valerij Apri exemplo, cui ſanguinis Gallinacei beneficio viſus quondã reſtitutus dicitur: vti pręcęteris ex tabella marmorea Romæ in Aeſculapij tẽplo in inſula Tiberina inuẽta, & vſq; ad hanc diẽ referente Hieronymo Mercuriali medicorum noſtri æui celeberrimo, apud Maphæos conſeruata intelligere licet, in qua inter alia Gręcè leguntur, quę latina facta ſic ſonant: Valerio Apro, militi cæco oraculũ reddidit Deus, veniret, & acciperet ſanguinem ex Gallo albo admiſcẽs mel,& collyrium cõficeret, & tribus diebus vteretur ſupra oculos:& vidit,& venit,& gratias egit publicè Deo. Plinius cùm fimũ ruffum Gallinaceũ luſcioſis illini dixiſſet, mox etiã ſubdit. *Laudãt & Gallina fel, ſed præcipuè adipem contra puſtulas in pupillis.* Verùm haud minorẽ nobis hæ alites in aurium affectibus vtilitatẽ pręſtãt, idq; adipe ſuo potiſſimùm, ſi, teſte *a* Galeno, ex aqua recipiatur in vſũ. Quinimmo Marcellus liquefactũ, & tepidè inſtillatũ quodlibet auriũ vitiũ ſanare teſtatur. Alibi etiã Galenus adipẽ Gallinaceum itẽ & Anſerinum plurimùm prodeſſe ait, ſi aqua auditoriũ meatũ intrauerit, mediocriter calidũ infuſum. Si purulentæ fuerint aures Plinius Gallinæ adipẽ calidum infundi vtiliter exiſtimat. Sunt qui eundẽ adipem inſtillatum tepidum aduerſus difficultatẽ auditus laudent. Apollonius apud *b* Galenũ (vti etiã Raſis) dolentibus auribus inſtillari liquefactũ iubet. Quo loco Galenus: *Gallinaceus, inquit, & Anſerinus adeps, ſiquidẽ euacuatum corpus inuenerint, & humorẽ qui inflammatã affectionẽ excitat non amplius influentẽ duabus rationibus tum mitigandi, tum curandi profuerint. Si verò influente adhuc cauſa adhibeantur, affectioni quidem nihil auxiliantur, leniunt tamen doloris acceſſionẽ, ſiue ſymptoma, quemadmodũ etiã, ſi ob humorũ acredinẽ mordacitas contingat.* Kiranides adipem Galli liquefactum cum nardo ad dolores aurium etiam commendat, & contra neruorum paſſiones. Sed vt obiter aliquid de huius adipis qualitate dicamus: ſcire licet medium eſſe inter Anſerinum, & ſuillum, vt ſcriptum reliquit *c* Galenus: ait autem Anſerinum; ex his valentiorem eſſe, ſed ſubſtitui aliquando Gallinaceum, Anſerinum, ſuillum, caprinum adipem, quemuis in alterius abſentis vicem: Gallinaceum tamen calidiorem, & ſicciorem, quàm ſuum, & teneriorem, & minimùm terreſtrem, idq; magis etiam ſi è Gallinis ſylueſtribus fuerit,& tenuitatis ratione profundiùs penetrare. Eiuſmodi adipes quomodo debeant curari, & reponi, docetur in vulgatis Nicolai Præpoſiti codicibus, his ferè verbis: Animalium recens mactatorum adipes diligenter purga a pelliculis, & ollæ nouæ figulinæ impone, quæ non ſupra dimidium impleatur: hanc copertam in aliud vas calidiſſimum (vel aqua feruida plenum, ſecundum alios) impone, & ſubinde quod liquatum fuerit, in aliud vas infunde, donec nihil amplius liquetum,& colatum in loco frigido repone. Sunt qui repoſituri modicũ ſalis deijciant. Præter verò adipem, Gallinaceus alia quoq; ſubminiſtrat, quibus auribus medearis. Nam Auicenna apoſtemata in aure calidum oui vitellum curare refert: ſin abſceſſus dolorem vehementem efficiant,

Ad luſcioſos. — *ſ l.29.c.6.* — *Ad lachrymas ſiſtendas.* — *t De comp. me. ſec. loc.* — *u lib. 5. de comp. med. ſec. loc. c. 1.* — *Ad caliginem.* — *x l.29.c.6.* — *Ad albugines.* — *Ad cicatrices.* — *y 2. Eu. 49.* — *Valerio Apro vt viſus reſtitutus.* — *z l.7. Gymnaſt. c. 1.* — *Ad aurium vitia.* — *a 1. Eu. c. 6.* — *Ad purulẽtas aures.* — *b De comp. ſec. loc.* — *Adipis Gallinacei temperies, & vis.* — *c li. de ſimp. & de cõp. me. ſe. loc.* — *Adipes vt ſeruentur.* — *Ad apoſtemata in aure.*

oleum ouorũ ſtatim ſedabit, eorũq; concoctionẽ promouebit, eoſq; aperiet. Atq; *d* Galenus auriũ dolores oui candido leniri aſſerit: & rurſus: ad dolorẽ auris ex inflãmatione obortum, miſceri ait opiũ muliebri lacti, & oui candido, quæ ipſa etiam per ſe aurium inflãmationibus profuiſſe teſtatur. Et rurſus: *Ad aurium nocumẽta ex aqua*, inquit, *oui aquato modo, eodẽ, quo in oculorũ inflãmationibus vti ipſo conſueuimus, præparato vtitor*. Item pellis interior è ventriculo Galli Gallinacei arefacta, tritaq; ex vino, adiecto paululo opij, medicamen auribus vtiliſſimũ facit. quod calefactũ infuſum ſuppurationẽ earũ expurgat, & ſanat Idẽ *e* Plinius atteſtatur, inquiens: Vẽtris Gallinaceorũ mẽbrana, quæ abijci ſolet, inueterata, & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur. Si lingua aſperior reddita fuerit, adipe Gallinæ inungere poteris, nã is aſperitatibus egregiè medetur. Dentiũ dolores mitigat oleum ex ouis illitũ cũ pinguedine Anſeris. *f* Galenus verò ad eundẽ dolorem ouorum putamina, ſepiam, & oleum iubet miſceri, & coqui, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineri. Mirum quod tradit Plinius de ſedando dentium dolore: *Oſſiculis*, inquit, *Gallinarũ in pariete ſeruatis, fiſtula ſalua, adacto dente, vel gingiua ſacrificata, proiectoq; oſſiculo ſtatim dolorẽ abire tradunt*. Alibi etiam vbi cinerẽ putaminis in vino potũ ſanguinis eruptionibus mederi dixiſſet, mox addit ſic fieri & dẽtifricum: *Dentrifricũ*, inquit, *præſtat cinis ex ouis, ſed non ſine vinos*. At qui Plinius in verbis iã recitatis ſcribens, *ſic fit & dentifricium*, intelligere videtur, nõ quaſi id quoq; cum vino fiat, vt medicamentũ proximè ab eo memoratũ in vino bibendũ contra ſanguinis eruptiones, ſed vſto ſimiliter putamine, & abſq; membrana, vt de proximo remedio dixerat. Si dentientium puerorum gingiuæ doleant. Aegineta adipe Gallinaceorũ molliendas conſulit. Kiranides cerebro Gallinarũ puerorum gingiuas perfricari vult, vt dentes eorum abſq; dolore naſcantur. Labiorũ rimas, ſi Marcello & Plinio credimus, adeps Gallinaceus, vel Anſerinus impoſitus egregiè curat. Alias verò vterq; membranam putaminis detractã ouo ſiue crudo, ſiue decocto ad eadem mala prædicant. Et Nicolaus Myrepſus mirabilẽ inde curam promittit. Tumorem mamillæ repelles agitato ouo cũ vino quinquies copioſiore, eo liquore madefactũ linteũ imponens: Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto. Ad tonſillarum inflammationes, & anginas *g* Galenus iuſculo Gallinæ hœdine vtitur. Et rurſus *h* alibi ex Archigene deſcribens fomentum, cuius vapor intra os recipiendus eſt, ad gurguliones inflãmatos, & tonſillas: *Origanum*, inquit, *& hyſſopum cũ ſufficienti aceto diligenter in olla feruefacito obturata: operculum autem circa mediũ habeat foramen. Deinde arundinam ad foramen operculi, ac os ægri adaptato, ac fomentum admittito. Si verò os à feruore arundinis comburatur, ouũ vacuum vtrinq; perforatum ægri in ore contineant, & per ipſum arundo inſeratur*. Kiranides ouũ crudum ad ani rupturas adhibet ad inflammationes eiuſdem cõmendat, ſed Dioſcorides, & Plinius, etſi diuerſimodè, ouorum luteis vtuntur. Ille enim ad inflãmationes, & condylomata ſedis vitellum oui cum meliloto vtilẽ eſſe ait: hic verò generatum loquens: *Sedis vitijs*, inquit, *vtilia ſunt ouorum lutea indurata igni, vt calore quoq; proſint*. Adeps Gallinaceus recens laudatur à Raſe, & Dioſcoride ad dolorẽ matricis, & in eiuſdẽ apoſtemate inſtar emplaſtri imponitur. Vult autẽ Dioſcorides, vt recens ſit, & ſine ſale conditus. *Nã ſale*, inquit, *inueteratus, & qui tẽporis ſpatio acrimoniã concepit, vuluæ inimicus eſt*. Auicenna ad vlcera vuluæ ſalubre paſſariũ ait fieri ex albumine cũ oleo ex alcanna. Mirabile remediũ in arthritide à muliere quadã, & adhibetur in quouis loco, vbi iuncturæ exeunt (fortè exiſtunt) Gallina benè habita quadrima, abſinthio referta coquatur in tribus ſitulis aquæ ad duarum partiũ conſumptionem. Hic æger foueatur, vaporetur fiat ſtuffa, bis quotidie donec liberetur, fricando ſemper ad inferiora. Legitur in additionibus ad practicam Varignanæ. Podagras plurimũ iuuare fimum recens appoſitũ Marcellus, & Plinius volunt. Kiranides hepar Gallinæ tritum, & cum hordei farina, & aqua emplaſtri modo impoſitũ eiſdem prodeſſe ſcribit. Aetius oua Gallinæ quatuor cærato cuidam adijcit podagrico. Pedũ vlcera Gallinacei, vel Columbini fimi cinis ex oleo impoſitus ſanat, teſte Marcello, ſed Plinius paulò aliter. *Fimi Gallinacei*, inquit, *cinis pedum exulcerationes ſanat: Columbini fimi cinis ex oleo*. Alibi etiã fimũ Gallinaceũ cũ oleo, & nitro clauos pedũ ſanare dixit. Atq; iſtæc tã de internorum, quàm externorũ corporis humani affectuũ, qui ab harum auium partibus, excretis, & ouis remedia habent, curatione dicta ſunto; videamus modò an nihil aliud præter iam dicta medicis Gallinacea iſtæc familia præſtet, quod facere eam videbimus, ſi diligentiùs cùm veterum, tùm recentiorum ſcripta, reuolamus. Illis itaque in primis Aetius pulli Gallinacei pinguis ius abſorbendum dari iubet poſtquam vomuerint, qui toxicum bibere. Quinimo obſcurus quidam hoc annotatum ſeſe reperiſſe ait in margine codicis cuiuſdã Serapionis iuxta caput de vrina, ſi oui albumen cum vitello ponatur in matula alicuius, quem veneno infectũ eſſe

ſuſpicio

d De comp. ſec. loc.
e l. 29. c. 6.
Ad linguæ aſperitatẽ.
Ad dolores dentium.
f 3. Eu. 187.
Ad dolores gingiuarũ.
Ad labiorũ rimas.
Ad tumorẽ mamillarum.
Ad tonſillarum inflammationes.
g 2. Eu. 15.
h De comp. ſec. loc.
Ad ani rupturas.
Ad dolorem matricis.
Ad vlcera vuluæ.
Ad arthridem.
Ad podagram.
Ad vlcera pedum.
Ad clauos pedum.
Ad potum veneni.

ſuſpicio eſt, infra aliquot horas locus veneni in hepate demonſtrabitur. Nam ſi id in venis fuerit vltra gibba hepatis aut in vijs vrinalibus, ouum nigreſcet, & fœtebit: ſin circa concaua hepatis, vt in orbo (colo, vel alterius inteſtini nomen legendum apparet) ouum rugas, & colorem citrinum contrahet abſq; fœtore. Dioſcorides inter aconiti remedia enumerat oua in oleum euacuata, ita vt totum hoc cum muria miſceatur, & ſorbeatur tepidum. Idē etiā vti & Nicander Gallinæ pinguis carnē è pectore coctā, vel iuſculū inde potū contra doryctniū emedio eſſe ſcribūt. Lathyridis grana ſtomachū lædunt, itaq; teſte Plinio, inuentū eſt, vt cū piſce, aut iure Gallinacei ſumerentur. Fungorū eſus hominibus ſæpè peſtilens viſus eſt, & lethalis. Aduerſus hoc ſtercus Gallinaceum tā internè, quā externè vtiliter in vſu admittitur. Vnde dicebat Dioſcorides, Gallinaceum fimum priuatim cōtra fungorū venena bibi ex aceto, aut vino. Raſis ex oxomellite nimiū vt vomitus ſubſequatur: quod Raſis à *i* Galeno mutuatus videri poteſt; Cum medicū quendā, inquit, in Myſia Gallinaceo vtentē ſtercore conſpexiſſe in eis, qui ab eſu fungorū ſuffocabantur, & ipſe quoq; ſum vſus in quibuſdā vrbē inhabitantibus, qui & ipſi fungos eſitauerāt, ipſū videlicet ad leuorē cōtritū tribus, quatuorue oxycrati aut oximellitis inſpargēs cyathis, & palā adiuti ſunt idq; celeriter. Nā qui præfocabātur paulò pòſt vomebāt pituitoſū humorē omnino craſſiſſimū, & exinde planè liberati ſūt ſymptomate. Ætius verò aduerſus eoſdē noxios fungos, *Pilagrius*, inquit, *Gallinaceum ſtercus album exhibet, ex poſca, ut aceto mulſo. Huius enim manifeſtum habemus experimentū, quod ad fungorū ſtrangulationes auxilietur.* Sed lōgè ante Ætiū Plinius candū fimū in hyſſopo decoctum, aut mulſo fungorum, boletorūq; venena aſtringere dixit item inflāmationes, ac ſtrangulationes, quod miremur (inquit) cū ſi aliud animal guſtauerit, id fimū, torminibus, & inflāmationibus afficiatur. Qua verò quātitate eiuſmodi ſtercus in tali caſu exhiberi debeat, docet obiter doctiſs. *k* Gulielmus Rondoletius, dum ait. Stercus Gallinarum aduerſus fungos præſcribitur à drachma vna ad drachmas duas. Dioſcorides itē contra fungos Gallinarū oua cū poſca pota conferre ait, addita ariſtolochiæ drachma. Si quis à cane rabido morſus fit, ſtercora Gallinarū cibo permixta rabiē imminentē prohibere creduntur, quod ex Plinio trāſcriptū eſt, qui alibi ita ſcribit: *Rabies canum Sirio ardente homini peſtifera, quapropter obuiam itur per triginta eos dies Gallinaceo maximè fimo mixto cibis, aut ſi præuenerit morbus, veratro.* Idē etiā, vti & Kiranides criſtā Galli contritā efficaciter imponi aiunt. Ætius verò ad felis morſum Galli ſtercus liquidū cū adipe Gallinaceo ſubigi iubet, atq; imponi. Ad ſerpentiū, aliorūq; virulentorum animantiū morſus non ipſæ aues tantùm per ſe calidæ ad affectū locū impoſitæ proſunt, ſed partes etiā aliquot. Ætius ad viperæ morſum primò affectā partē ſacrificat, aut Gallinā diſſecat & internè adhuc calentē morſui imponit, atq; illud frequenter repetit. Paulus Gallinarū pullos eodem modo diſſecat: ſed vterq; vt videtur, id à vetuſtioribus medicis, ac in primus Dioſcoride mutuatus eſt, qui ita habet: *Diſſectæ Gallinæ & adhuc calentes appoſitæ ſerpentium morſibus auxiliātur, ſed identidem alias ſufficere oportet.* Et alibi: *Diſſecti Gallinarum pulli, cùm maximam tepent percuſſo loco applicentur.* Mirū verò quod ſcribit Galenus, Gallinæ carnes nouiter occiſa ita, vt diximus, morſibus impoſitas omnibus venenoſis obſiſtere, atq; curare præter vnius aſpidis morſum. Contrà ſentire videtur Plinius, inquiens: *Cimicum natura contra ſerpentium morſus, & præcipuè aſpidum valere dicitur; item contra venena omnia, argumentū, quod dicunt Gallinas, quo die cimices ederint, non interfici aſpide. carnes quoq; earū percullis plurimum prodeſſe.* Nec deſunt, qui hiſce tāquam diſcordia naturali quadā pugnātibus vtātur. Verū huius rationē inire facillimū fuerit. Gallinæ enim calida natura præditæ ſūt, argumento, quòd deuoratū inſigne virus conficiunt, & aridiſſima quæq; ſemina conſumunt, itē nonnunquam arenas, lapilloſq; ingluuie ſua deuoratos abſoluunt. Itaque animātis calore adiutus ſpiritus, ab iſta parte impetu capeſſens, exilienſq; ſecū venenū exigit. Obſcurus quidam ita ad huiuſmodi virulentos morſus, in viro Gallū, Gallinā verò in fæmina imponi iubet, & ſtatim cor è vino bibi. Verùm præterquam quod eiuſmodi opinio anilis eſt, ita etiam doctiores alij cerebrum, non cor bibendū exhibent: ac in primis *l* Plinius: *Cerebellum*, inquit, *Gallinaceū recentibus plagis prodeſſe:* id eſt, morſibus ſerpentiū: & alibi: *Venena ſerpentiū domatur Gallinaceorū cerebro in vino poto. Parthi Gallinæ malunt cerebrum plagis imponere, quaſi præſtantius.* Sed alibi etiam non vno, ſed varijs modis adminiſtratum cerebrum harum auiū ſerpentium morſibus prodeſſe tradit, & docet idem *m* Plinius: *Prodeſt item*, inquit, *Gallinaceum cerebrum recentibus plagis ſale viperino in cibo ſumptum. Traduni & vlcera tractabiliora fieri & ſanari celerius.* Item *n* rurſus: *Contrà omnium morſum remedium eſt Gallinaceum cerebrum cū piperis exiguo potum in poſca.* Et Sextus id videtur repetere, dum ait: Galli cerebrum cum poſca adiecto pipere his, qui à vipera percuſſi ſunt, vel morſi potui dabis, auxilium maximum experieris.

Contra aconitum.

Contra dorycnium.

Contra lathyridem.

Cōtra fungorum venenoſitas.

i Eup. 131 & 10. de ſimpl.

k l. de pond. cap. 10.

Ad morſū canis rabidi.

Ad felis morſum.

Ad viperæ morſum.

l l. 29. c. 4.

m lib. 30. cap. 5.

n l. 29. c. 4.

Alij autẽ authores bibi, non lini volunt. Kiranides ſanguinẽ Galli eryſipelata, chimela ſanari ait, & ijs qui marinum leporem comederint, auxiliari. Itẽ ſi quis alliũ contriuerit, & biberit calidũ ſanguinẽ cũ vino, nullũ reptile ei nociturũ. Oua quoq; teſte Plinio cocta tritaq; adiecto naſturtio aduerſus ſerpẽtiũ ictus illinũtur: & alibi etiã priuatī cõtra hæmorrhoidũ morſũ illiniri ait luteũ oui, & ſorberi. Cõtra omniũ phalangiorũ (vel vt ait Raſis, aranearũ) morſus remediũ eſt quoq; Gallinarũ cerebrũ cũ pipere exiguo potũ in poſca: ex Plinio, qui alibi etiã fimũ Gallinarũ ad ictus ſcorpionũ prodeſſe ait Kiranides idẽ aduerſus ſcorpionũ ictus cõmẽdat. Fel præterea efficaciſſimũ creditur ſcorpij, & callionimi piſciũ, marinæq; teſtudinis, & hyenæ vulneribus, maximè verò Perdicis, Aquilæ, & albæ Gallinæ. Elephãtiaſi deploratę Gallinæ viperis ſaginatę medẽtur. Si bubo ortus ſit in peſte, Gallus depiletur circa anum, & apponatur loco per horã, & in alia hora apponatur alter, & ſic fiat per totũ diẽ. Sic venenũ attrahitur à corde Galli, & Gallus ſubitò moritur. Serenus inter carbunculi remedia inquit.

Ad leporẽ marinum. *Ad morſũ phalangiorum.* *Ad elephãtiaſin.* *Ad bubones peſtiferos.*

Eſt qui Gallinæ peraucat ſtercore corpus.

Quaſi etiã ſtercus id ad carbones valeat. Ornithologus neſcio quo authore eiuſmodi remediũ ad morbos deſperatos recitat, blandũ alioqui, & ad experiendũ facillimũ: nempè ægros intra duos ignes ouorũ albuminibus cõquaſſatis perfricatos diebus aliquot, ſemel quotidie reſtitutos iri. Non caret quoq; admiratione quod Marcellus Empiricus memoriæ prodidit. Oſſiculũ extremũ ex ala Gallinacea cochleario terebratũ, nodiſq; ſeptem licio ligatũ, atq; ita brachio, vel cruri eius partis, quæ inguina habet ſuſpenſum, ijs mirabile remedium exhiberi. Præterea ſunt qui ad phreneſim Gallũ per medium fiſſum adhibeãt, & talę leuamentũ inde promittant, vt niſi ita alleuietur æger, de eo prorſus actũ ſit. Lucianus poſtremò author eſt, etſi nimirũ fabulas ſapiat, & anilia deliramenta, lõgiſſimarũ caudæ Gallinaceorũ pennarum quæ duæ ſunt, ſi quis dextrã euulſam ſecũ ferat, tum a nemine cõſpectũ iri, tũ quod ianuis reſeratis, & foribus quamuis diligenter ſignatis omnia domus penetralia pateſcant. Cæterùm, vt veternarij ſiuę ἱππιατρικοὶ hinc etiã aliquod percipiãt emolumentũ, placuit hìc tanquam pro epilogo adiungere aliquot remedia iumentorum quorundã morbis conuenientia. Equo itaq; ex pituita per nares laborãdi, fimũ Gallinaceũ per nares inflabis. Anatolius ſtrophoſo equo oua quatuor in os confringit, curatque vt cum putaminibus ſimul deglutiat. Tuſſis in equo, inquit ° Theomneſtus, quã æſtus, aut puluis excitauit his remedijs abigitur. Oua quinque cũ ſuis putaminibus in aceto acri cùm aduesperaſcere cœperit, macerabis. Diluculo deprehẽdes exteriorẽ callum intabuiſſe, ſic vt ea proſus emolleſcat: qualia videri ſolẽt, quę intẽpeſtiuè ponuntur, & præcoci partu Gallinarũ eduntur: quorum folliculus tactui non renitens, in veſicæ morẽ liquoris capax remanet. Vbi os diduxeris, linguã educẽs, integra ſigillatim faucibus impelles; ſingula auri pigmento conuolues. Sed caput ſublime teneatur, cũ ſingula deuorauit. Sub hæc autẽ fœnu græci, aut ptiſanæ cremor melle dilutus infũditur, ea triduo data vitium extenuabunt. Hæc ille. Afficiuntur quãdoq; etiã equi inflatione illũ, & ventris; in quo caſu Abſyrtus, & Hierocles fimũ Gallinaceũ, aut Columbinũ, quantũ manus capit, in vino diſſoluunt cum nitro, & inde clyſterẽ inijciunt. Si equus, vt fit aliquãdo pennã deuorauit, primo vratur in vmbilico, deinde in os eius ſtercus bouis tepidũ inſerantur, tum fiat phlebotomia. Demũ omnia interiora Gallinę ſanę in os eius immites, etſi ne ita quidem liberatur, minue diligenter ipſum: ex Ruſio. Vt verò ferocitatẽ deponat, pennã Gallinæ, quo volueris modo ei deglutiendã præbe: Emuleus. Equa ſi marẽ non patitur, Gallinaceo fimo cum reſina teribinthina trito naturalia eius liniri iubet Anatolius, eamq; rẽ libidinẽ in ea accẽdere pollicetur. Boum languor, & nauſea ſæpè diſcutitur, ſi integrũ ouũ Gallinaceũ crudũ ieiunis faucibus inſeras, ac poſtero die ſpicas vlpici, vel allij cũ vino conteras, & in naribus infundas: Columella. Attactio, teſte Ruſio, dicitur, cũ neruus pedis anterioris in iumẽto, à poſteriore crure (vt fit aliquando præ fæſtinatione) læditur. Hoc malũ ſi recens ſit, prima vel ſecunda die iũctura, & locus ſacrificetur, vt per ſacrificationẽ ſanguis exeat, poſtea Gallus per medium ſciſſus ſuperponatur calidus cũ omnibus inteſtinis. Pelagonius aduerſus tuſſim iumẽti è faucibus, vel gutture prouenientẽ mactatę recẽs Gallinæ ventrem vnà cũ ſtercore inuolui iubet melle, & iumento in fauces immitti adhuc calentẽ. Sunt qui ad vlcera iumentorũ vtantur fimo Gallinaceo arido trito cribratoq; inſpergentes manè, & veſperi ſuccum ſambuci immittentes per dies aliquot, vbi vlcera primũ albuerint vino, in quo ſambuci folia decocta ſint cũ modico ſale. Si hordeo malo, aut nimio iumentũ læditur, remediũ eſt pelliculã è vẽtre Galli ſiccatã fumo, deterere, additiſq; octo ſcrupulis piperis, & quattuor cochlearibus mellis, & vncia pollinis ex thure, cũ ſextario vini veteris tepefacto per os dare. Vegetius Chiron Cẽtaurus pro remedio malidis, ſiue peſtilentiæ iumẽtorũ præcipit catulũ lactãte viuũ in

Ad morbos deſperatos. *Ad phreneſin.* *Remedia pro iumentis.* *Ad equum pituita laborantem.* *° In Hipp. Gra.* *Ad iliũ, & ventris inflationem.* *Vt equus ferocitatẽ deponat.* *Ad boum nauſeam.* *Attactio.* *Contra tuſſim in iumentis.* *Ad vlcera iumẽtorũ.* *Ad peſtilẽtiã iumentorum.*

aqua ferventi missum, ac depilatum, ita decoqui, vt ossa separentur à carne, quibus diligenter ablatis, eius caro cũ aqua in qua decocta fuerit, liquamine optimo, vino veteri, oleo, & pipere, cum melle condita vsq; ad sextarium debere seruari, ac singulis animalibus binas cotylas tepefactas, donec ad sanitatem perueniant, & diebus singulis dari per fauces. Vegetius quoq; de Gallo Gallinaceo albo eadem, quæ de catulo obseruanda demonstrat.

NOCVMENTA.

10 CÆLIVS Aurelianus author est, quendam à Gallo pugnantem leuiter læsum in rabiem venisse: tanquam pugnans Gallus, dum ita percitus est, etiam furiat. Sunt qui putent, oua diutissimè elixa, & indurata immodicè homini venenum fieri. Multis tamen ea placere video. Num autem venenum fiant, ignoro: bene tamen noui plurimum negocij stomacho facessere. A presepibus equorum remouebuntur aues domesticæ, atq; altiles, quæ eas propter reliquias pabuli sectari solent, & in his non solum pinnulas excutiunt, sed etiam stercora deijciunt: atq; illæ cum gutturis, hæc cum alui periculo ab equis deglutiuntur. De fimo Gallinaceo à bobus, aut equis deuorato, & remedijs contra eum, plura in quadrupedum istarum historijs Deo dante, scribemus illud tantummodo iam dicentes, Hieroclem equo aduersus huc fimum deuoratum docere auxiliari 20 ipsum fimum Gallinæ album, & solidum, quem conteri iubet cum drachma seui, & cum duobus polentæ chœnicibus, vinoq; nigro austero in massas redigi, & equo edendas dari. Cæterùm paulò antè etiam ex Plinio diximus aduersus fungorum, boletorumq; venena dari item ad inflationes, & strangulationes, cum si id animal aliud gustauerit, torminibus, & inflationibus afficiatur: quomodo itaq; quum iuuabit, si priùs noxam induxit?

Galli pugnantis rabies.

Ouorũ durorũ malitia.

Gallinæ cur à præsepibus pellendæ.

Contra fimum deuoratum.

VSVS IN CIBO.

GALLINACEVM genus in cibi vsum cedere quis ignorat? Hoc penè vno in repentino, ac inopinato amicorum hospitumue aduentu iuuamur, huic omne 30 mensæ lautæ, mediocri, tenuisq; splendorem acceptum referre debemus. Si lautam necessitas postulat, carnes hinc habetis laudatissimas, easq; cùm elixas, tùm assas præterea oua reliquarum auium ouis præstantiora, quæ varia etiam tibi præstabunt fercula: Si mediocrem, vt in diebus, quibus carnium esu lege sacra est interdictus, sola oua tibi suffecerint: sin tenuem, & ægris conuenientem, vnde quæso tutior, iucundiorq; victus queat, quam hinc peti? Quare meritò iure apud Columellam, & alios, qui de auibus ex professo scripserunt, Gallinaceum genus principem semper locum obtinet. Vnde etiam a Horatij commentatores, vbi ita canit.

Quã vtilitatem Gallinaceũ genus in cibis præstet.

a Sat. egl. 5.

> *Accipe qua ratione queas ditescere Turdus,*
> *Siue aliud priuum dabitur tibi.*

40 priuum exponunt non solùm priuatũ quid, & propriũ, sed peculiare, & rarũ quid ex auium genere, quales, inquiunt, apud veteres erant Gallinæ, & Turdi, quibus (turdis) alibi et nil melius esse dixit idem poeta. Lampridius in Alexandri Seueri conuiuij tradit fuisse Gallinas, & oua, sed festis diebus adhibuisse et Anserẽ: maioribus verò festis Phasianum, ita vt aliqñ & duo ponerentur, additis Gallinaceis duobus: Et alibi etiã Heliogabalum vna die non nisi de Phasianis tm̃ edisse refert, alia die de pullis. Hinc iam clarum est & perditissimos Imperatores harum auiũ esu delectatos sed Gallinas tantum, aut pullo esitasse: Galli enim, & maximè qui admodum salaces sunt, proli magis, quàm gulæ reseruantur. Sin verò Galli tenelli adhuc sunt, nempe pullastri, eorum caro inter volucrum carnes, qua mediam quandã extenuandi, & crasse faciendi naturã præstant, connumeranda est, à Galeno tanto- 50 opere prædicatas. Facilè enim concoquitur laudabilẽ sanguinem generat, appetentiã conciliat, quibuscunq; temperamẽtis conuenit, præcipuè si moderatè pingues fuerint, & nõdum coierint, aut cucurierint. Coeuntes enim, & canentes iam sic cescere incipiũt, exacuiturq; siccitate ea calor, ac fit illorum quamprimum dura, fibrosaq; caro, vsq; eo vt salsugineũ saporem elixatione reddant pro vetustate maiorem semper, etiam leniendæ aluo efficacem. Quare antè id tempus ad castrationem deueniendum erit: alioqui procul dubio præferendæ pullastræ, vtpote frigidioris temperamenti: ac idcirco pullastris maribus in febricitantibus prælatæ: in reliquis alimentum idem boni, laudatique succi non excrementij, non morantis diu in progressu, descensuque in intestina: alimentum tamen exhibent, nec

Alexandri Seueri conuiuiæ.

Gallorum esu quis laudetur.

Galli quãdo castrantur.

Pullastrarum laus.

 multum,

multũ, nec duraturũ multũ quippe ex tenui ſanguine cõſtat, ac fluxili, labiliq; vt & citò inde abire poſſit, damneturq; præterea podagricis, vt alia, quæ fluxilis ſanguinis generatione facilè affectis, ideoq; imbecillioribus partibus incurrũt, vel mixta, vel attracta. Sũt qui ad mẽſæ vsũ, & pro febricitãtibus Gallinas caſtratas pullaſtris cũ maribus, tũ fęminis pręferãt. Apud nos Gallinas caſtrare inſolẽs eſt. Gallo veſci, maximè prouectę ętatis dedecus, etſi ruſticis vſurpatũ, vtpote ingrato nobiliũ palatis; nã, vt ait Baptiſta Fiera medicus, ac Poeta.

Prandia ſi dederit, Veneris documenta proteruus
Neſciat: hinc ſicca eſt, & malè grata caro,
Sit puer, aut Cybeli pœnas pro nomine falſo
Pendat, & execto ſit tibi teſte Capus.
Sic præpinguis erit, ſic iam dormire licebit,
Et pariet rauca fercula larga gulæ.
Sic humens Gallina vices huic cedet honoris
Vel nigra, vel partus ſit licet indocilis.
Sic cerebrum, Veneremq; fouet: minus ignea pullo
Vis eſt: ſub ſicco hic ſit mihi cœna cane.
Maxima, teſticulis poſiti tibi gloria, Galle,
Somno, aluo, Veneri gratus es, & Cybeli.

b lib. 10. ca. 10.

Apud veteres inter cæteras, quas ſaginabãt, ſaginatas Gallinas magni faciebãt, vt C. Fanninus legem ferre coactus fuerit, qua volucres mẽſis apponere prohiberet, pręter vnã Gallinam, eamq; quæ non eſſet altilis. Si autem altiles apponebantur, ars culinarum erat, vt ab vno pede laceratæ tota repoſitoria occuparent: inde illud Satyricum:

Quo geſtu Lepores, vel quo Gallina ſecetur.

Lex verò de altili Gallina ante tertium bellũ Punicum vndecim annis lata fuit, teſte *b* Plinio: *Hoc primum*, inquit, *antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fanny vndecim annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur, præter vnam Gallinam, quæ non eſſet altilis: quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulum eſt in fraudem earum, Gallinaceos quoq; paſcendi lacte madidis, cibis, multò ita gratiores approbantur.* Hæc ille. Erant autem communia præcepta, & adhuc quotidie traduntur, quia ratione tenereſcant, vt proprio à nobis allato capite de ſaginatione monſtratum eſt. Abſq; verò longa ſaginatione tenereſcat, ſi Horatio credimus.

Vt tenereſcat.

Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes
Nec Gallina malum reſponſet dura palato,
Doctus eris viuam multo merſare falerno
Hoc teneram facies.

Multos vnam partem in Gallinis celebrare.

Idem præſtabis impoſita in anũ ficu, vnde Gallum immolatum Herculi recentem tenerũ & penè friabilẽ cùm quã inter obſonia obtuliſſet, tã citis teneritudinẽ ficui acceptam retuliſſe legitur. Etſi tamẽ ita teneræ factę ſint Gallinę, nonnulli eò libidinis deuenerunt, vt vel vnã tantummodo partem auis ad eſum admitterẽt: vnde quoq; apud Pliniũ legimus, mox cùm de ſaginatione harũ auiũ locutus eſſet, *nec tamen in hoc maugonio quicquam totum placet, hic clune alibi pectore tantum laudatis.* Haud iuſtè itaq; Pertinacem Imp. Capitolinus nimiũ illiberalem fortè vocauerit, quòd amicis aliquando lumbos Gallinaceos miſerit: crediderim enim id gulæ cauſa factum. Etſi autem in dorſo carnis parum ſit admodum, pellicula tamẽ ipſa, maximè in altili Gallina, pinguis eſt, & apprimè delicata; ita & Matron apud *c* Athenæum.

Pertinax Imp. cur lũbos Gallinaceos amicis miſerit.

Sic factus eſt, rident alij, moxq; afferunt
Gallinas altiles in argenteis patinis
Deplumes, ætate pares, dorſo laganis ſimiles.

c lib. 14.

Criſtarum coctio, & eſu.

Teſtes.

d lib. 3. de aliment.

hoc eſt, vt ego expono, dorſo gratas, non autẽ ruffeſcente dorſo, vt alij exponunt: ſiquidem lagana nõ ruffeſcunt, ſed albeſcunt. Criſtæ etiam, & palearia priuatim à quibuſdam eduntur ex iure, vel aſſæ ſuper prunas, & dein addito pipere, & ſucco aurantij: nos teſtes etiã adiungimus, maximè die sãcto Pellegrino ſacro, ideſt, calẽdis Auguſti, quo tẽpore Bononienſibus Galli caſtrãtur. Sũt qui difficulter coqui aſſerant, parũq; nutrire, vtpote ſiccæ naturæ: attamen *d* Galenus criſtas Gallinaceorũ, & paleas medio loco habet, nõ probandas nimirum, nec improbandas. In maximis etiam apud Romanos delitijs criſtas fuiſſe hiſtoria traditum inuenimus, viri alioqui grauis inuento. Eas Meſſalinus Cotta Meſſalæ oratoris filius cum palmis pedum & Anſeribus torrere, atque patinis condire repetit. Et Heliogabalus, cui nullla fuit vita niſi in voluptatis nouę exquiſita ratione, ſæpius ex Apitij æmulatione, vt

Spartanus

Spartanus prodit,criſtas Gallinaceis viuentibus vorauit,itẽ camelorũ calcanea,Pauonum linguas, & Luſciniarum. Cerebrũ etiam coquitur,editurq; maximè leuiter aſſum cũ pauco ſale. Acuit autem priuatim intellectum. Laudat eiuſmodi cerebella Baptiſta Fiera medicus, ac poeta, ſed adiecto pipere humiditatem obtundendam: ait autem:

Heliogabalus criſtas Galli vorauit.

Cerebri eſus, & coctio.

Quadrupedum præſtant oculi, cerebella volucrum;
Vda tamen nimium, ni piper addis erunt.

Iecinora harum auium inter omnia edulia Cardanus celebrat Raſi verò ex *e* Galeno inter hepata primatũ Anſerino tribuit,idq; quia humidius & tenerius,ita etiam ſapore ſuauius eſſe ait,ſecundam verò laudem Gallinaceo aſcribit. Eſt tamen,& hoc humidũ,quòd idem Fiera hoc carmine docet, inquiens.

Iecinora.

e 2. Aph. 87.

Colla iecurq; calens, ſed colla fluentibus humens,
Gallina, Anſer, Anas mollius hepar habent.

Id ſuper prunas aſſatũ labẽtes vires breui reparata,ſuperbibito pauco vino albo. Vẽtriculus ſi concoquatur vberrimè nutrit, teſte *f* Galeno,ac inter omnes Gallinæ,& Anſeris præſtantiſſimus ei cenſetur:& alibi ſibenè memini, ita habet: *Ventriculi in cibo laudantur, præ inteſtinis, præſertim altiliũ Gallinarum, magiſq; etiam Anſerum: ſunt enim perquam ſuaues cæterùm craſſi, duriq; eòq; ad coquendum difficiles, ſed quibus ſemel coctis multum alimenti inſit.* Et Villanouanus nullos animaliũ ventriculos in cibo laudari aſſerit, præter vẽtriculos Gallinarũ, Anſerũ,& Gruis. Inteſtina ẽt priuatim cũ alijs quibuſdã rebus incocta edebãt,ea gigleria, teſte Hermolao,vocãt,alij gigeria legũt. Inter reliquas partes teſtes maximè cõmendãtur, Galeno maximè,ac omnibus medicis,potiſſimũ ſi Galli lacte nutriti eſſent. Hi .n. concoctu facillimi ſunt,& ampliſſimi. Cuius rei mẽtionẽ facit *g* Alexãder Aphrodiſienſis. Vropygiũ Gallorũ,Gallinarũ,& Caponũ cibũ militarẽ eſſe Galli exiſtimant. Veteranos enim milites vropygiorũ oratores appellant:Certum aũt eſt altilium,& præpinguium gulæ mirificè placere:& luxurioſis vulgò exhiberi per iocũ ſolet. Sanguis item Gallinarũ nõ eſt inferior ſanguine ſuum,ſed multò peior leporino. Erant *h* Galeni tempore,qui eum ederẽt. Noſtri dum Gallinas occidunt,eas ex pedibus ſuſpendunt, vt ſi nul collectus ad locũ affectũ ſanguis cõglobetur,& poſtea in cibum cedat. Ex capitibus & interraneis Caponum,& Gallinarum Platina eiuſmodi deſcribit patinam. Gallinarũ,atq; auium iecuſcula,pulmones,pedes,capita,& colla benè lauabis. Lota,& elixa in patinã ſine iure trãsferes. Indes anethũ, mentham,petroſelinum,inſpergeſq; piper,aut cinnamomum,ac ſtatim conuiuis appones. Iuſcula deniq; harũ auiũ nõ ingrata ſunt Quinimo apud Ægyptias mulieres ius pinguium Gallinarũ nigrarũ arte pinguefactarum in familiariſſimo vſu eſſe legimus in balneis, vt ſe pingue faciãt. Etenim ipsũ totũ ex vncia Gallina confectũ vnaquæq; mulier potat, totãq; Gallinã in balneo deuorat. Aliàs accipiũt Gallinã nigrã probe pinguẽ,ac carnoſã,in cuius ventrẽ iniiciunt auellanarũ contuſarum amygdalarũ dulcium, piſtachiorũ,pinearũ piſorum ana drachmas tres:quã hoc pacto paratã in aqua decoquunt,ipſamq; percoctã vnica die in balneo mulier vnica totã depaſcitur,eiuſq; ius,in quo ẽt Sacrocola ebulliuit,abſorbeat,pluribuſq; diebus hoc mulier pinguefaciẽda continuat Eodẽ fere modo aliam Gallinã decoctã comedunt,& ius eius bibũt:ſed prius triticis mundi in aqua decocti libra vnam comedẽdã exhibẽt,quod cùm ipſa comederit,Gallinã decapitat, coquit, totãq; in balneo comedit,& totũ inſuper ius ebibit. Idem quoq; factitant aliæ,ſed alio modo Gallinam coquendã præparant. Nam,& triticũ ad libram ſemis in aqua decoctũ Gallinæ comedendũ exhibent,quod vbi totũ comederit,decapitat adecoquunt,ſolamq; comedũt,eiuſq; ius potãt illa die,quinquieſq; hoc illæ factitare ſolent. Author horũ omniũ eſt *i* Proſper Alpinus. Inſuper Antagoras poeta tanti Gallinaceum ius fecit, vt Athenæus ſcribat,ire noluiſſe in balneũ, cũ aliquãdo Gallina elixaret, ne pueri, abſente eo, abſorberent iuſculũ. Vt modò de apparatu harũ auiũ cũ alijs rebus aliquid dicamus. Apiciũ in primis, & Platinã ſequi placuit. Sunt certè apparatus varij *k* Apicius cũ conchiclas quaſdã(ſic dicta edulia à faba cõchide,vt puto) cũ faba,& cũ pila deſcripſiſſet:aliter,inquit,cõchilã ſic facies: *Pullum lauas,exoſſas,concidis minuatim cepam coriandrum cerebella eneruata, mittis in eundem pullum liquamine,oleo,& vino ferueat, cum coctus fuerit,concidis minutatim cepam,& coriandrum,colas ibi ipſam coctam non conditam,accipies conchiclam pro modo,componis variè: deinde teres piper, cuminum: ſuffundis ius de ſuo ſibi. Item in mortario oua duo diſſolues, temperas,ius de ſuo ſibi ſuffundis ipſe integræ elixæ, vel nucleis adornabis, & lento igni feruere facies, & inferes.* Aliter conchicla farſilis, ſiue cõchilatus pullus, vel procellus: *Exoſſas pullum à pectore,femora eius iunges in porrectum,ſurculo alligas, & impenſam paras, & facies alternis piſam lotam, cerebella, lucanica, & cætera: teres piper,*

Ventriculus.

f lib. de cib. bon. & ma. ſucci.

Inteſtina.

Gigleria quid.

Teſtes.

g 2. Prob. 73.

Vropygiũ

Sanguis.

h lib. 3. de Aliment.

Patina ex capitibus, & interaneis.

Aegyptiæ mulieres, quomodo in balneis ſe pinguefaciant.

i lib. 2. de Med. Aeg. cap. 16.

k li. 5. artis coquen.

Conchicla farſilis.

per, liguſticum origanum, & Zinziber. Liquamen ſuffundis, paſſo, & intemperabis. Facies vt ferueat, & cum ferbuerit, mittis modicè & ipſam cùm condieris, alternis in pullo componis, omento tegis, & in operculo deponis, & in furnum mittis vt coquantur paulatim, & inferes. Apud cundem item *l* alibi iſtos leges apparatus. *In pullo elixo ius crudum. Adÿcies in mortarium anethi ſemen, mentham ſiccam laſeris radicem, ſuffundis acetum, adÿcies caryotam, refundis liquamen, ſi napis modicum, & oleum defruto temperas, & ſic mittis in pullum anethatum.* Aliter pullus. *Mellis modicè liquamine temperabis. Lauas pullum coctum, & ſanabo mundo ſiccas, charaxas, piper aſperges, & inferes.* Pullus Parthicus. *Pullum aperies à naui* (de hac parte alibi noſtram aperuimus ſententiam) *& in quadrato ornas: teres piper, liguſticum, carei modicum, ſuffundis liquamen, vino temperas, componis in cumana pullum & conditarum ſuper pullum facies: laſer, & vinum inter illas diſſoluis, & in pullũ mittis ſimul, & coques, piper aſperges, & inferes.* Pullus oxyzomus: *Olei acetabulũ maiorem ſatis modicè, liquaminis acetabulum minorem, aceti acetabulum perquam minorem, piperis ſcrupulos ſex petroſelinũ porri faſciculũ.* Pullus laſeratus. *Aperies à naui, lauabis, ornabis, & in eum ana ponis: teres piper, liguſticum laſer vinum, ſuffundis liquamen: vino, & liquamine temperabis, & mittis pudum: coctus ſi fuerit pipere aſperſum inferes.* Pullus elixus cum cucuribus elixis. *Iure ſuprascripto addito ſinapi perfundis, & inferes.* Pullus elixus cum colocaſij elixis: *Supraſcripto iure perfundis, & inferes.* Facit & in elixum cum olius colymbadibus non valde (impletum) ita vt laxamentum habeat, nec diſſiliat dum coquitur in olla: ſubmiſſum in ſportellam cùm bullierit, frequenter lauas, & ponis, ne diſſiliat. Pullus Varianus (à Vario Heliogabalo fortaſſis, aliàs Vardanus) *Pullum coques iures hoc: liquamine, oleo, vino, faſciculum porri coriandri, ſaturiæ cùm concoctus fuerit, teres piper, nucleos cyathios duos, & ius de ſuo ſibi ſuffundis, & faſciculos proÿcies, lacte temperas, & reexinanies in mortarium ſupra pullum, vt ferueat: obligas cum albamentis ouorum tritis, ponis in lance, & iure ſupradicto perfundis. Hoc ius candidum appellatur.* Pullus Frontonianus. *Pullum prædura condies liquamine oleo, mixto, cui mittis faſciculum anethi, porri, ſatureiæ, & coriandri viridis, & coques, vbi coctus fuerit, leuabis eum in lance, defruto perfundes, piper aſperges, & inferes.* Pullus tractogalatus (à tracte, & lacte, quibus condiebatur, vt Humelbergius exponit) *Pullum coques liquamine, oleo, vino cui mittis faſciculum coriandri, cæpam, deinde cùm coctus fuerit, leuabis eum de iure ſuo, & mittis in cacubum nouum lac, & ſalem modicum: mel, & aquæ minimum, id eſt tertiam partem, ponis ad ignem lentum, vt tepeſcat: tractum confringis, & mittis paulatim, aſſiduè agitas, ne vratur pullum illic mittis integrum, vel carpetum, verſabis in lance, quem perfundes iure tali piper, liguſticum, origanum: ſunffudis mel, & defrutum modicum, & ius de ſuo ſibi temperas in cacabulo: facies vt bulliat; cum bullierit, amyllo obligas, & inferes.* Pullus farſilis. *Pullum ſic, ne aliquid in eo remaneat, à ceruice expedies, teres piper, liguſticum zinziber, pulpam cæſam, alicam elixam, teres cerebellum ex iure coctum: oua confringis: & commiſces vt vnum corpus efficias, liquamine temperas, & oleum modicè mittis, piper integrum, nucleos abundantes fac impenſam, ac imples pullum, vel procellum, ita vt laxamentum habent. Similiter & in Capo facies. Accipies pullum, & ornas, vt ſuprà, aperis illum à pectore, & omnibus eiectis coques.* Pullus Leucozomus. *Accipias aquam, & oleum Hiſpanum abundans, agitatur, vt ex ſe ambulet, & humorem conſumat; poſtea cùm coctus fuerit quodcunque olei remanſerit, inde leuas piper aſperges, & inferes.* Hæc omnia Apicius, qui etiam quod omiſeram, primum hæc ſcripſerat. *In Iſicia de pullo. Olei floris libra vna, liquaminis quartariũ, piperis ſemuncia.* Aliter de pullo. *Piperis grana triginta, & vnum conteres, mittis liquaminis optimi calicem, carnei tantundem, aqua XI. mittes, & ad vaporem ignis pones, Iſicia de Pauo primum locum habent, ita ſi facta fuerint, vt callum vincant; ſecunda Iſicia de Phaſianis, tertium de cuniculis, quartum de pullis.* Aliter (Iſicium amylatum) *Oſſicula de pullis expromas, deinde mittis in cacabum porros, anethum, ſalem, cùm cocta fuerint, addes piper, apÿ ſemen deinde orindam* (fortè oryzam, cuius & paulò antè meminerat in ſimili Iſicio amylato. Sed Humelbergius ex Heſychio orindam interpretatur ſemen ſimile ſeſamæ, &c.) *infuſam teres: addes liquamen, & paſſum, vel defrutum, omnia miſces & cum iſicÿs inferes.* Diphnoſophiſtici apud *m* Athenæum Gallus cum oxyliparo apponitur. γαλεὺς καὶ βατίδας ὅσα τετῶν γένων ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, inquit ibi Timocles comicus: Eſt autem fortè oxyliparum trimma ſeu condimentum idem, aut ſimile quale ſuprà in pullo oryzomo Apicius deſcripſit, quod conficitur aceto, liquamine, & oleo, quæ lipara, id eſt, pinguia ſunt Sed Hermolaus, ſeſe inueniſſe ait, oxyliparon genus eſſe iuris, in quo raiæ, & cęteri eius naturę piſces mandi ſoleant. Egregia quædam condimenta pro pullis coctis deſcribit Antonius Gainerius capite reſtaurando appetitu. Pullus in agreſta. Pullum cum ſalita carne decoquito: vbi ſemicoctus fuerit grana vuæ, ſublatis è medio vinaceis, in cacabum feruentem indito: petroſelinum,

l lib. 6. c. 9.

Pullus Parthicus.

Pullus oxyzomus.

Pullus laſeratus.

Pullus elixus cũ cucurbitis.

Cum colocaſÿs.

Pullus Varianus.

Ius candidum.

Pullus Frõtonianus.

Pullus tractogalatus.

Pullus farſilis.

Pullus leucozomus.

Iſiciũ amilatum.

m lib. 8.

Oxyliparũ quid.

troselinum,& menthã minutatim concidito, piper,& crocũ in puluerem conterito. Hęc omnia in cacabum, vbi pullastra cocta fuerit, conijcito,& patinam statim facito. Hoc obsonio nihil salubrius. Admodũ enim alit facilè concoquitur;stomacho, cordi, hepati, renibus conuenit, ac bilem reprimit,ex *n* Platina. Et *o* mox: Pullus assus: Pullum bene depilatũ, exinanitum,& locum assabis, Asso,atq; in patinam imposito,antequam refrigerat,aut succum mali medici,aut agrestã cum aqua rosacea,saccaro,ac cinnamomo bene trito infundes conuiuisq; appones. Hoc Bucino non displicet,qui acria (acida) simul ac dulcia appetit, vt bilem reprimat,& corpus abesset. Idem *p* alibi præscribit quomodo paretur pastillus ex quauis carne animantis curis, vt vituli,Capi, Gallinæ, & similium. E pullastris pastilli ex libro Germanico Baltasaris Stendelij, vt citat Ornithologus: Pastillo confecto pullastras ritè paratas membris confractis impone; & pro magnitudine pastilli tria,aut quatuor oua,addito sale,& Zinziber satis abundè. Per æstatem conuenit etiam vuas passas corinthiacas addi,vt Caponibus quoque,& aliquid butyri recentis. Operculum etiam facies quale pro pastillo è Capo præscribitur,& ouis illines:hortis duabus coques. Quod si frigidum habere malis, ius per foramen superius effundes,& pingui separato flatu, idem rursus affundito. Cùm pulli in olla operti coquuntur, vel assantur potiùs in butyro, affuso etiam vino modico cum seminassi,sunt,nostri hoc genus coctura stoffare vocant, Germani verdempffen, latinè forsan soffucare dixeris, quemadmodum oua pnicta, id est,suffocata Græci efferunt. Sunt qui vuarum acinos cũ pullo in olla operta coquãt: deinde conterunt exprimunt,& rursus ad pullũ affundunt cum butyro; Et rursus:Pullos rite paratos in ollam inde; vinum,& ius carnium affunde, cum modico sale,& aromatici pollinis crocei;quod si iusculum crassius desideras, segmenta duo panis albi tosta bullieti iuri inijcito, cùm ferbuerint, extractis vnà cum iecore tritis exprimito succum colando per aromaticum pollinem, rursus affundito, & perfectè coqui finito. Sunt qui limonum segmenta cum pullis elixant,quæ deinde ijs cũ ij inferuntur,imponunt. Cibarium contusum: Gallinam,vel Caponem percoquit, donec carnes bene mollescant, & in pila pulpam vnà cum ossibus contunde, quod si parum carnis fuerit, licebit etiam segmenta albissimis panis simul conterere. Tum vnà cùm iure omnia per æneum vas colatorium exprimes, modicum generosi vini, & croci, aromatumque quantum satis videbitur, adijcies, & coques aliquandiu cùm inferre volueris panẽ tostum subjcies,interdum oua extra testã in aqua cocta impones. Reliquias etiã Gallinarũ, & Caponum à mensa, carnes scilicet cũ ossibus aliqui contundunt,& ferculum parant; cui nonulli elixum hepar agninum contusum adijciunt. Hic cibus puerperis,& ijs qui venam secuerint, conuenit,ex ante dicto Stendelio. In pastillum Gallinaceum ex *q* Platina; Cristas pullorum trifariam, iecuscula quadrifariam diuidito; testiculos integros relinquito,laridum tessellatum concidito, nec tundito; duas aut tres vncias vitulini adipis,medullam bubulam,aut vitulinã addito. Zinziberis,cinnami,sacchari,quantum satis erit sumito. Hæcq; omnia cum cerasis acribus (acidis) ac siccis ad quadraginta misceto, inditoq; in pastillum ad id aptè ex farina subacta factum. In furno, aut in foco decoqui potest. Semicoctum vbi fuerit, duo vitellos ouorum disfractos, modicum croci, & agrestæ superinfundens. Ius Gallinaceum cum amygdalis, Cape tibi selibram amygdalatũ, tres ouorum vitelos exiguos iecuscula Gallinarum, panis è similia ad modum duorum ouorum, cremæ lactis, quantum semiobolo emitur, ius Gallinæ veteris perfectè coctum. Tum amygdalas contusas cum iure percolando exprime, & da. Vel pone prius in iure sic parato pullum prius, coctum,& modicè simul efferuere finito, vt desiusculum fiat, & modicum cinnamomi cariophyllorum, salisq; addito. Baltasar Stendelius. Ex eodem ius viride pro Gallina, aut pullo. Piretro,samsucho, petroselino minutatim dissectis vinum affunde, simul agita,saccarum,& aromatis aliquid adde,& affunde iuri,in quo Gallina cocta est, nec amplius coquito,ne color viridis euanescat. Conditura pro Gallinis elixis; Gallinã elixam integram, vel in partes diuisam,bene purgatam in ollam inde, permodicum aquæ affunde cum pauco vino dulci, & butyri modicum adde, & pollinis aromatici nonnihil de macere, cinnamomo, cariophyllis. Cura diligenter ne diutius ad ignem maneat hoc ferculum, fit enim prorsus inutile. Tolles cùm ad ruffum colorem Gallina vergit, & ius mediocre habet. Si dulce placuerit, saccarum per se, vel cum aromatibus adijcies. Aliud edulium de pullis vel Capis cum pane tosto, &c. ex eodem. Ipse Germanicè vocat Plutzte huner. Pullos, aut Capos assos frustatim dissectos saccharo cum aromatibus condies, ac vino dulci perfundes, imponesq; segmentis è pane albo tostis eodem vino dulci madentibus: frigidum impones. Condimentum, quo Gallina, vel pullus farcitur. Iecur, & ventriculum è Gallina manu diligenter eximes, ita ne quid frangas. Hæc minutatim concisa cum ouo permisce, & cro-

ceum

n l.6.c.16.
o cap.17.
Pullus assus.
p l.6.c.9.
Pastilli ex carne.
Pastillus è pullastris.
Oua pnicta.
Cibarium contusum.
Pastillus Gallinaceũ
q l.6.c.38.
Ius Gallinaceum cũ amygdalis.
Ius viride.
Conditura pro Gallinis elixis.
Plutzte huner.

ceum colorẽ adde, ſi placet: addes & olus viride contuſum, vel vuas paſſas minores, his immiſſis pollinem aromaticum affundes, & ventre Gallinæ religabis, eamq; in olla coques eo genere, quod ſuffocationem vocant. Cæterùm pro Gallina aſſanda, condimentum hoc in patella mixtũ cum ouo ſubiges, & in ventrem immites. Idem. Aliqui Gallinam pullam in optimo vino albo decoquunt, & diſſolutam coctione diutina exprimunt, colantq; ius, & cum cui vitello ad ignem miſcent. Hac ſorbitione proſtratas ęgrorum vires mirificè reſtaurari aiunt. r Athenæus meminit procelli dimidia parte aſſi, & dimidia elixi, fartiq; Turdis, ac ventriculis Gallinaceis. Prandia apud Gallos elixas Gallinas accipiunt, cœnæ aſſatas. Proceres ganeæ brumalibus diebus edendas iubent. Vulgus à menſe Februario appellat Februarinas, quibus nullam aliam eſcam anteponit. Alij toto anno in cibatu eas apponunt. Verùm & in his, vt in cæteris animantibus ratio tẽporis eſt habenda, Franciſcus Aluarez à Presbytero Iano narrat oppoſitas Gallinas, quarum caro ſimul cũ oſſibus pelle exuta erat, & varijs delicatis aromatibus impleta, & tanto artificio iterũ concinnatas, vt nullibi rupturæ locus, aut veſtigium appareret. Admonet Nicolaus Maſſa vt in omnibus Gallinarũ apparatibus modicũ quid ſalis adhibeatur, quoniã ita ſapidiores ſint, & citiùs in ventriculum deſcendant. Illud etiam obiter admonitũ velim nucẽ pullo incluſam illum lõgè celeriùs coqui facere, vt Com. Agrippa memoriæ prodidit: quod ſi verũ eſt (poſſit autẽ quiſpiam abſque noxa vlla experiri) egregiã ſæpe in inopinato amicorũ aduentu vtilitatem præſtaret. Si vis, vt pullus ſaltet in diſco: Accipe, inquit Albertus Magnus, argentũ viuũ, & puluerem calaminthæ, & mitte in ampullam vitream ſigillatam, & illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum viuum incaleſcit, mouet ſe, & faciet ipſum ſaltare. Hodie apud Indos quoſdam in Scocotera inſula religio eſt Gallinam, aut quamlibet auem contingere, ne dum guſtare: & Britannis olim s Iulius Cæſar teſtatur, nefas fuiſſe leporem, & Gallinam, & Anſerem guſtare: hæc tamẽ alere animi voluptatiſq; cauſa. t Alex. ab Alexandro verò & dijs ea offerre lege vetitum ipſis fuiſſe ſcribit. Et u Hippocrates eos olim, qui morbo ſacro laborabant, Galli carnibus abſtinere iuſſos memorat. Sed tempeſtiuũ modò etiã aliquid de ouis dicere, quæ quot modis cibos iuuent, nemini non notũ eſt adeo, vt alibi Plinius dicat nullum alium cibum eſſe, qui in ægritudine alat, neq; oneret, ſimulq; vim potus (alij legunt vini vſum) & cibi habeat. Eligimus autem ad cibum oua Gallinarũ potiſſimùm. Hęc enim quicquid dicãt alij, cęteris omnibus præferuntur, maximè ſi ea ex Gallo Gallinæ conceperint. Nam Zephyria teſte Ariſtotele, minus ſapiunt minora ſunt, ac magis humida. Recentia veteribus plurimùm præſtant, quippe optima ſunt recentiſſima, vetuſtiſſima autem peſſima: quæ verò in horum medio ſunt, proportione receſſas ab extremis bonitate, vel prauitate inter ſe differunt. Recentia à veteribus dignoſcuntur facillimè. Recentia plena ſunt, vetuſta vt plurimùm circa partem latiorẽ inania. Vetuſtatis inſuper ſignum eſt manifeſtiſsimum, ſi dum aperiuntur, vel refringuntur diffluant, præſertim vitello: contrà bonitatis, ſi aperto ouo vitellus integer manſerit, & in medio eius gutta rubicunda, velut ſanguinea apparuerit. Platina ſapidiora putat oua, quæ ex Gallinis pinguibus, non macilentis ſunt nata, & ex depaſtis criticum, hordeum, milium, panicum, potiùs quàm herbas. Arabes præferunt oblonga, parua tenuia, vt Tragus citat. Idem oua recentia in plenilunio excluſa tanquam præſtantiora, cùm ad cibum ceu durabiliora, tum vt Gallinis ſupponantur, colligi iubet. Elluchaſim oua probat, quæ duos vitellos habent tanquam maiora, & ſubtiliora. Oua recentia nomen ſeruant, vetuſta verò antiquis requieta dicta ſunt, nobis vulgò ſtantia, fortè quoniam leuitate ſua aquis ſupernatent. Hac enim ratione tutò experire, ſi plena ſunt, & recentia, an è contrario. Inſuper ne ad cibum inepta reddantur oua, ſiue ne requieta fiant, vbi eorum copia eſt, quæ in futurum vſum reſeruare velis, in lomento repones. In eo enim ſeruare oua vtiliſſimum Plinius iudicat, vel vt alibi ait, *hyeme in paleis, æſtate in furfuribus.* Qui oua, inquit Varro, diutius ſeruare volunt, perfricant ſale minuto, aut muria: atq; ita ſinunt per tres, aut quatuor horas, eaq; abluta condunt in furfures, & acus. Columella refert, quoſdam trito ſale ſex horis adoperire, deinde eluere, atque ita paleis, aut furfuribus obruere: nonnullos ſolida, multos etiam fresa faba coaggerare, alios ſalibus integris adoperire, alios muria tepefacta durare. Sed ſal omnis quemadmodum non patitur putreſcere, ita oua minuit nec ſinit plena permanere, quæ res ementem deterret: itaq; ne in muriam quidem qui dimittunt, integritatem ouorũ conſeruant: quare Plinij placita ſuper iſtac conſeruatione ſequi placet. Sunt qui, Ornithologo teſte oua recẽtiora ſeruari velint frumenti genere quod ſecale vocãt, noſtri ſegala, Germani roggẽ, vel cinere, ita vt acutior pars oui inferior ſit, tũ rurſus ſecale, aut cinerem ſuperinfundunt. Tradito conſeruationis modo, coctionis ratio explicãda ſeſe nobis offert. Oua autem

diuerſis

Marginal notes:

r lib. 6.

Salis vſus.

Coctio celerrima.

Vt pullus ſaltet in menſa.

Qui Gallinæ eſu abſtineat.

s l. 4. de bell. Gall.

t l. 3. c. 12.

u l. de morb. ſac.

Ouorum electio.

Zephyri oua improbantur.

Recentiorum, & vetuſtiorum dignotio.

Oua quæ bona, & quæ mala.

Requieta oua quæ.

Vt ſeruanda oua, ne requieta fiant.

Oua quomodo coquentur.

diuersis modis coqui, & ad cibum parari solent, aut simpliciter, aut cum alijs admistis. Ordo autem expostulare videtur de ijs primùm dicere, quæ parãtur simpliciter. Coquũtur autem hæc vel in aqua, vel sub cineribus calidis, vel in sartagine. Et quanquã quouis horum modo magis, minusue liquida, & dura fiant pro coctionis modo; de ijs tamen, quæ in aqua elixãtur maximè sentiũt authores, cũ sorbilia, mollia, duraue, aut similibus oua nominibus appellãt. Licebit autem horum proportione comparationeq; de ijs etiam, quæ alio coquendi modo magis, minusue cocta fuerint, quid sentiendum sit iudicare. Coctura ouorum quæ in aqua fit, melior est cæteris & quæ in calidis cineribus: melior, quàm quæ in sartagine, nẽpè si eiusdem generis semper inter se conferas, dura duris, mollia mollibus. Nam mollia in cineribus, duris in aqua coctis oportet præferre. Cur verò in aqua cocta oua meliora sint ijs, quæ in igne, non leues sunt rationes. Tostum enim ouium, vt Cælij verbis vtar, dissilit facilè, non dissilit aqua concoctum: ignea siquidem vi, quodam ferrumine copulatur, quod inest, humectum, ampliusq; calefactum, exustumq; plures parit spiritus: qui loco nati perangusto, exitum mollientes testam rumpunt, demumque euaporant. Præterea flammæ vis tunicam circumsiliens putaminosam amburendo diffringit, quod & fictilibus euenire, dum torrentur, euidens est. Quemadmodum perfungi frigida prius solent oua: calida siquidem aqua mollicie statim humorem effundit, & raritatem relaxat, quibus adde, si placet, quod oua vel sub cineribus calidis, vel super carbones ignitos cocta tetrum odorem spirant, malæ contractæ qualitatis euidentissimo signo. Rursus oua elixa in aqua cum testis suis peiora sunt, quàm fracta in aqua: siquidem crassos, & fumosos halitus testa cohibet: vnde ex frequenti eorum esu inflatio oritur, & stomachi, ventrisque grauatio. Sine testa verò cocta, naturalem suam humiditatem seruant, & odoris sui grauitatem deponunt, exuuntque; sunt tamen qui magis appetunt in testa sua cocta, quàm effusa, ex quorum numero se etiam fuisse scribit Antonius Gazius. Verùm quicquid isti dicant, mihi effusa magis probantur, quæ proprio, eoque cotidiano fermè vsu sana, & ad gustum delicata offendi, maximè si quid recentis butyri super affundatur. Ita cocta oua nostræ mulierculæ, & coqui oua disperdute nuncupant, Græci, vt rectè Ornithologus conijcit, ἐξαφητὰ, etsi alioqui doctissimum Hermolaum exapheta cum pnictis eadem facere nouerim, & Brasauolus quandoque absque testa, quandoque cum testa in aqua coqui dicat. Nam reuera Ornithologi coniectura solidis, firmisque nititur rationibus. Ego inquit, apud Græcos scriptores, reperiri hoc nomen non puto. Lexicorum quidem scriptores, qui vocabula, vel Græcè, vel Latinè exposuerunt, non ponunt. Videntur autem ἐξαφητὰ, syllaba vltima acuta oua, appellari, quæ è testis suis effusa coquuntur integra, siue in aquam calidam, vt sorbilia, vel mollia coquenda, siue aliter, vt pnicta, vt quidam putant. Nam si non integra, sed fracta, ruptaq; liquoribus addendis coquuntur pnicta, non putarim exaphetà vocanda. Quod ad vocabuli originem, certi nihil habeo. His scriptis locum Simeonis Sethi inueni, quem alijs errandi occasionem dedisse video. Sunt autem verba hæc: Ἐπαινοῦνται δὲ τὰ πνικτὰ ὥσπερ γε καὶ τὰ ὀνομαζόμενα ἐξαφετα (Gyraldus legit, ἐξεφθὰ, quasi ἐξ οτυίδιυ κελυφος ἑζομένα insinuans. Sed hoc nomen apud alios authores non ext. t. Malim ego ἐξαφετὰ legere, hoc est, emissa, & effusa à verbo ἀφίημι. Talia autem vocabula non vsitata veteribus Græcis, nec analogicè composita non pauca recentiores habent à vulgò sumpta) τὰ ἐπὶ θερμοῦ ὕδατος σκευαζομενα, hoc est, laudantur, quæ pnicta dicuntur, & exaphetà, quæ in aqua calida coquuntur. Quod autem intelligat de ijs, quę in aquam calidã è testa sua effunduntur, vel hinc patet, quoniam de alijs iam suprà egerat, & quod hæc oua ab alijs etiam, præsertim Arabibus, quos Simeon in multis sequi solet, probantur, & quod Galenus quoque meminit post pnictà, periphrasticè nominans τὰ ἐπιχεόμενα αναζεουσαις λοπάσι, hoc est, patellis (calidam scilicet continentibus) infundi solita. Infundi autem nisi fracta non possunt. x Symeon autem cùm cætera ex Galeno mutuatus sit, hanc etiam partem non omissam ab eo credendum est. Nostri hæc vocant in vuasser gesel, in vvasser geslagen, (hoc est in aquam infusa) & vel per se edenda ægris præsertim afferre solent, vel coctis panis segmentis imposita. In his parandis, inquit Galenus, similiter vt in pnictis curandum est, ne supra mediocrem substantiam incrassentur: sed cùm ad huc succum suum retinent, vas ab igne submouendum. Hactenus ille. Pnicta autem parantur ad hunc modum conspersis, oleo, & garo, & pauco vini ouis (ita vulgaris translatio apud y Galenum habet) vas, quo continentur, cacabo aquam calidam habenti inditur, de in igni substernitur, donec mediocrem nanciscantur substantiam. Quæ enim supra modum crassescunt, elixis, & assis fiunt similia: mediocrem verò crassitiem adepta, & melius, quàm dura concoquuntur, & alimentum corpori dant præstantius, sed verbum

Ouorum coctura quæ melior.

Oua in aqua cocta optima sunt.

Ouorum in igne coctorum qualitas mala.

Oua disperdute.

Ἐξαφητά. Oua.

x l. de ali. c. de ouis.

Oua pnicta quomodo coquantur, & quæ meliora.

y lib. de aliment. facultatib.

ἀναζεῦ-

ἀναδεύσαντες, quo z Galenus, Aegineta vtuntur, non conſpergere, ſed ſubigere, & permiſcere ſignificat: quod miror, nec Hermolaum, nec alios (quod faciam) præter vnum Cornarium animaduertiſſe. a Hermolaus enim hæc Aeginetæ verba ſuper his ouis ἀναδεύθεντα ὠμὰ μετὰ γάρυ καὶ οἴνυ καὶ ἐλαίυ, καὶ ἐν διπλώμασι συμμετρίως πηγνύμενα: Sic vertit: *cruda cum garo, vinoq; ac oleo ſubacta*. (Albanus irrigata vertit, & diplomata ineptè vaſa ænea, teſtaceauè) *in duplici vaſe coquuntur, donec mediocriter condenſentur*. Αναδεύειν verò verbum compoſitum permixtionem, quæ per totum fiat, præſertim in humido, vel liquido ſignificare videtur. Hanc enim vim propoſitio ἀνὰ in compoſitione quandoq; habet, nam & extra compoſitionem vltro citroq; ſignificat. Itaq; oua cum oleo, & vino ἀναδεδευμένα permixta, & agitata vertere licebit; ita vt tale ferè hoc ferculum fuiſſe videatur, quale apud Germanos Ornithologus ius quoddā eſſe tradit, cui vulgo à vino calido nomen: ait tamen denſus eſſe, neque oua integra permanere, ſed frangi, & agitari. Qui itaque exaphetà, & pnicta eadem putant, toto errant cælo, inter quos Hermolaus eſt, vir alioquin nullis non præferendus, qui deinde dum pnicta interpretatur, quæ in aquam calidam mittuntur, immerguntur q; cum garo, &c. hoc quoque perperam ſcripſit, vt ex Galeni, & Aeginetæ verbis iam recitatis facilè percipitur. Nec Cælius quoque rem acu tetigit, pnicta Galeno vocari exiſtimans, quòd præfocari videantur, dum certo genere coquuntur, &c. Nam & hic verbi ἀναδεύειν vim non animaduertit. Germani, teſte Ornithologo, huiuſmodi genus cocturæ appellant Verdempffen, hoc eſt, vt Germanus quidam mihi expoſuit, ſuffocare, quoniam vaſe operto; & incluſo intus vapore veluti ſuffocari videatur, quod intus coquitur. vnde etiam inquit, non ineptè oua pnicta Germanicè dixeris Verdempffte eyer, hoc eſt, oua ſuffocata. Nobis, vt opinor, rectè affogata dici queant. Quod ad bonitatem ouorum pnictorum attinet, b Galenus ea elixis (hepthis, id eſt duris) & aſſis meliora eſſe ſcripſit. Equidem videntur pnicta tanquam in diplomate cocta, cum ſapidiora eſſe, *idque condimentorum quoque ratione*, tùm magis lenire, ac mitigare, quàm quæ in vaſe ſtatim igni impoſito parantur: nam hæc faciliùs empyreuma aliquod trahunt. *Sorbilia* oua ῥόφητα Græci dicunt: at quæ & hæc ſint, non ſatis inter authores conuenit, vel ob ſynonymorum copiam non conuenire apparet. c Galenus quem ſequi placet, oua ῥόφητα vocari aſſerit, quæ dum coquuntur, excalfiunt tantummodò. Hæc aliàs quoque liquida appellantur: non enim, *vt Cælius*, & *Hermolaus* putant liquida cum tremulis, & mollibus eadem ſunt. Mollibus enim panis intingi ſolet, liquida, hoc eſt, excalfacta per ſe tantùm ebibuntur, vnde nobis vulgò oua da bere dicuntur, ſolentque paulò ante prandium ditioribus exhiberi cum modico ſalis. Ita & Braſauolus rectè ſorbilia interpretatur, quæ coctura ſua vix cœpere condenſari. His, inquit, non vtimur, niſi cùm oua ſint recentiſſima, vt naturalem adhuc Gallinæ calorem ſeruent; & reuera niſi vnius dici oua ſint, ſequenti die eiuſmodi coctionem vix admittunt. Cùm itaque paulò magis coquuntur, vt è putamine educta tremere videantur, Græcis τρομητα, id eſt, tremula, Dioſcoridi aliquando ἁπαλα dicuntur, Cornelius Celſo mollia, nonnullis recentioribus etiam tenera, & tenella. Sin duritiem aliquam acceperint ἑφθά, & ἑψηθεντα abſolutè Galeno, & Simeoni Sethi non ſimpliciter elixa vocantur, quemadmodum quæ omninò indurruerint σκληρα, hoc eſt, dura, etiam ſi Galenus quandoq; epheta, & dura pro eiſdem ſumere videatur. Hæc nos oua Paſchalia vulgò dicimus, quod in die Paſchatis in templum ſacerdoti benedicenda offerantur: Atq; hi ferè ſunt elixorum ouorum coctionis modi, quæ omnia generaliter ἀυγοχύλικα Simeon Sethi nominauit, ea inquam omnia, ſiue parum, ſiue multùm, modò in aqua cocta forent. De quorum omnium, antequam ad alias coctiones procedamus, ſalubritate parum dicendum eſt. *Ouum ſorbile*, inquit d Galenus, *cibus eſt leuiſsimus*. Et e rurſus, *boni ſucci eſt non calefacit, vires poteſt reficere aceruatim: antiquitus ſumebatur cum garo, lenit gutturis aſperitates*: Et Celſo, *Ouum ſorbile*, inquit, *boni ſucci eſt, pituitam craſſiorem facit imbecillimæ materia eſt* (id eſt minimùm alit, vt durum validiſſimè) *ouum molle, vel ſorbile: eadem minimè inflant*. Braſauolus tradit multos ſeſe vidiſſe, qui ex ſorbilius ouis molliorem ventrem habuere, & nonnullos, qui vno etiam exhauſto, quinquies, vel ſexies deijcerent. Hæc olim pro matutino erant ientaculo, & guſtula vocabantur, vt ex f Apuleio colligere eſt, dum ait. *Nunc etiam cogitas* (alloquitur Gallinam,) *vt video, guſtulum præparare*, quo guſtulo nihil, me iudice, eſt iucundius, & nullus alius cibus, qui alat, neque oneret, ſimulque vini viſum, & cibi præbeat. Mollia ſorbilibus plus nutriunt, dura plus mollibus, Dioſcoride, Galenoque teſtibus. Hæc idem Galenus, & Simeon Sethi ad nutriendum omnium præſtantiſſima eſſe volunt, & Celſus tanquam ſtomacho apta commendat. Dura ad coquendum ſunt difficilia, tardè deſcendunt, craſſiuſque alimentum corpori tribuunt, quinimò & viſcoſum

z lib. 3. de aliment. facult.
a In anno. in lib. Gal. de cõp. me. ſec. lo.
Oua pnicta quale ferculum.
Hermolai error.
Cælij error.
Oua ſuffocare quale cocturæ genus.
Oua ſuffocata quæ dicantur.
b lib. 3. de aliment.
Pnictorum ouorum qualitas.
Sorbilia oua.
c lib. 3. de aliment.
Oua liquida quæ dicenda.
Mollia quæ Oua debere.
Sorbilia oua debent eſſe recentiſsima.
Tremula.
Tenera.
Ephta.
Dura.
Oua paſchalia.
Αυγοχύλικα oua quæ.
Sorbilis oui ſalubritas.
d lib. de Dynamidys.
e lib. de cõp. ſec. loc.
Guſtulum quid veteribus.
f lib. 9. de Aſin. aur.

viſcoſi, aluũ conſtipãt, adeo vt Braſauolus referat, monachũ quẽdã Frãciſcanũ, cũ in feſto Paſchatis collecta à ſe eiuſcemodi oua alba, & rubra ad ſaturitatẽ ediſſet, aſtricto vẽtre, vt neq; clyſteribus, neq; medicamẽtis cederet, obijſſe. Noſtri eiuſmodi oua teſtis ſuis exuũt, & in partes aliquot ſecãt, vt alterius vitelli, ac albuminis ſegmẽtis lãces acetariorum coronẽt. Idẽ Germanos tã ſuperiores, quã inferiores factitare audio. Oua aſſa, vel roſta, quæ nẽpe in calidis cinerib. coquũtur, vel potiùs aſſantur, Galeno, & alijs ὀπτὰ ἢ ὑπτηθέντα nuncupãtur. Cauẽdũ dũ aſsãtur, ne diſſiliãt, quamobrẽ perfũdi frigida ſolẽt. Ita cocta parũ laudãtur: colorẽ enim ab igne acquirũt, & grauẽ odorẽ itaq; magis ſiccãt, minuſq; refrigerãt, & ingratioris lõgè ſaporis sũt, quã elixa in aqua. Sed cũ duobus modis aſsẽtur, in cineribus nẽpe, & inter carbones, Iſaac ea quę in cineribus aſſantur, deteriora eſſe ſcribit: quoniã cũ calor ignis circũeat ipſa, fumoſos eorũ halitus exire prohibet, quod ſuper carbones nõ cõtingit: Poſtremò τηγανιστὰ dicũtur oua in ſartagine ſpiſſata, oleo ſcilicet, vel butyro fricta: nã tega nõ Græcis patellã, vel ſartaginẽ ſignificat. Noſtri vulgò vocãt oua nella teglia. Germani, teſte Ornithologo eyer in anckẽ. Hæc peſſimũ omnibus modis nutrimentum habere Galenus, & Symeon Sethi, volũt, quoniã dum cõcoquuntur in nidorem, hoc eſt, ructus fumoſos cõuertantur, ideoq; nõ modo craſſum, ſed etiam paruum ſuccum gignere, atq; excrementum. Et rurſus alibi Galenus, *Oua frixa*, inquit, *tardè deſcendunt, mali ſucci ſunt, & corrumpunt etiã ſecum admixtos cibos, & inter deterrima earũ rerũ habentur, quæ concoqui nequeunt.* Iſaac inſuper mox in nidorem, & cholericos, ſeu biliosos humores, ac putredinem verti tradit, ideoq; faſtidiũ, & nauſeam parere. Eiuſmodi ouis vulgus plerunq; veſcitur, neq; etiam nobiliores ab ijs abſtinent, ſed in purum vas, idq; ſtanneum, plerumq; euacuãt, diſſoluto in eo priùs butyro, ne fundo adhæreant, coquunt autem, donec albũ denſari ſupra vitellos, & albeſcere cœperit. Hæc meo iudicio Braſauolus perperam oua pnicta vocauit, inquiens: Ad oua pnicta coquenda Galenus oleo vtitur, nos butyro; nam hæc pnicta non eſſe ex prædictis patere arbitror. Sed antequam ad opponenda ea in menſa tempus, ac rationem accedam, ſuperioribus velut pro epilogo hocce Baptiſtæ Fieræ epigramma adijcere viſum eſt, eſt autem tale.

Monachus comeſis ouis mortuus.

Aſſa vel toſta.

Aſſatorum quæ meliora.

Tiganiſta. Oua nella teglia.

Oua tiganiſta vt coquantur.

Braſauoli error.

> *Flent leue cocta, tremuntq; , & vix cocuntia mandi.*
> *Nollent, nata modò, ſi ſapis, oua bibe,*
> *Tuida ſunt, celeriſq; cibi, flammaq; tepentis.*
> *Sed durata time, nec requieta vetis.*
> *Pectus alunt, tuſsimq; leuant, ſunt prandia raucis.*
> *Inſanoq; thoro prandia grata parant.*
> *Demulcent renes, ſtomachumq; aluumq; dolentem.*
> *Veſicam mira ſedulitate fouent.*
> *Sed moneo: hæc marcent facilè, & tot commoda perdunt,*
> *Vt nihil ex omni parte beare ſolet.*

Præter iã dictos ſimplicis coctionis modos, vnus ſupereſt, quo Babylonios venatores vſos Cælius teſtatur: is aũt eſt talis: Oua cruda fũde imponebãt, & tãdiu rotabant, donec ex eiuſmodi motu coquerẽtur. Quod modò ad apponẽdi oua tempus, ac rationẽ attinet. Athenęus ſcribit, bina fecũdę mẽſę apud priores ſolita inferri cũ Turdis, &c. Apud Romanos verò, atteſtãte Porphyrio, cœnæ initia habebãt oua: vnde [f] Horatius. *Ab ouo vſq; ad mala citaret.* Et in eodẽ ſenſu [g] Tullius, *Integrã famẽ*, inquit, *ad ouũ affero: itaq; vſq; ad aſsũ vitulinũ* (aliàs vitellinũ) *opera iſta perducitur.* Vbi integrã famẽ ad ouum afferre iuxta Cæliũ nõ aliud eſſe videtur, quã ad ſecũdã vſq; cibi appetẽtiã ꝓducere. Si itaq; veteres acetaria in prima mẽſæ apponebãt, oua nõdũ locũ mutauerũt, ꝑſertim mollia, & in ſartagine cocta, itẽ dura aſſa. Sorbilia vt diximus, pro ientaculo erãt, & noſtri paulò ante prãdiũ ea accipiũt. Quod ſi ſanitatis rõne ſpectes, oua quoquo modo parata, tũ à ſanis, tũ ab ægris priori loco ſumi đbẽt. A duris quidem ſanos, & ęgros, & hos quoq; magis abſtinere prorſus cõuenit, niſi cũ aluus ſolutior eſt: quã ſi durius coctis ouis cohibere libuerit, ea quoq; ante alios cibos eſitari oportet: vt cõtra ẽt mollire aluũ ſorbilib. exhauriẽdis ſtatueris, id quoq; initio mẽſę faciendũ. Quemadmodũ aũt apponẽdi, ita ẽt oua aperiendi modus diuerſus eſt. Iudęi enim ea aperiũt parte acutiore, vt ſi qua i la gutta sãguinis apparuerit, abſtineãt; obtuſiore plerũq; Germani in latere. Hęc itaq; de diuerſis ouorũ cocturis, in aqua, ſub cineribus, in ſartagine, deq; ouis pnictis dicta breuiter nobis ſufficiãt: ſupereſt modò, vt de varijs eorũ apparatib. aliquid, maximè ex Apicio, & Platina dicamus: *Oua frixa œnogarata oba elixa liquamine, &c.* [h] Apicius: vbi Humelbergius ſic legit: Oua frixa œnegaro, ſcilicet affuſo inferũtur. Oua elixa liquamine, oleo, mero: vel ex liquamine pipere, laſcere: *In ouis hapalis nucleos infuſos: ſuffũdes mel, acetũ, temporibus liquamine.* Oua hapalà, inqt Humelbergius vocat Apicius tenera, & mollia, q̃q; ſine cortice, & putamine cocta sũt ĩ aqua: qualia, & ſtomachũ cõfortãt, auth. [i] Scribonio Largo. Sed Scribonius loco

Apponendi oua ratio.

[f] Serm. 1.

[g] In Epiſt. ad Pet.

Famẽ integram ad ouũ afferre quid.

Oua ſanitatis ergo quo modo accipienda.

Aperiendi modus.

Iudæi vt ouo aperiunt.

Oua frixa.

[h] l. 7. c. 17.

iam citato ſimpliciter oua happalà commẽdat, nec dicit ea ſine putamine in aqua coqui: & Dioſcorides hapalõ ouũ molle appellat, hoc eſt mediũ inter ſorbile, & durũ, vt ipſe ĩterpretatur, & nos ſupra quoq; retulimus, Tyropatina *Accipies lac, diuerſus ꝙ patinam æſtimabis: tẽperabis lac cũ melle quaſi ad lactãtia*, id eſt, lactaria, vt Humelbergius exponit, *oua quinq; ad ſextariũ mittis, ſed ad heminam oua tria in lacte diſſoluis, ita vt vnum corpus facias: in cumana colas, & igni lento coques: cum duxerit ad ſe piper aſpergis & inferes.* Oua ſphongia ex lacte: *Oua quatuor lactis heminam, olei vnciam in ſe diſſolutis, ita vt vnum corpus facias: in patellam ſubtilem adijcies olei modicũ, facies, vt bulliat, & adijcies* (oleo bullienti) *impẽſã* (mixtionem iã dictam ex ouis, lacte, & oleo) *quã paraſti. Oua parte cum fuerit coctũ, in diſco vertes, melle perfundis, piper aſpergis, & inferes.* Hæc omnia Apicius. Humelbergius oua ſphongia interpretatur cibũ, qui ouorũ formã præ ſe ferat, & ſpõgioſũ, id eſt, admodũ ſpõgiæ rarũ, tenerũ, & inflatũ. Germani, teſte Ornithologo, hoc, vel ſimile edulĩũ vocãt ein bratne milch, quaſi dicas, lac aſſatũ, cõdẽſatũ, vulgus noſtras vn coppo: Græcè, & Latinè oogala dici poteſt, quãquã Cælius pultẽ ex ouis, & lacte cõcinnatũ oogala dici medicę rei ſtudioſis ſcribat. Laudatur hoc inter cibos dyſentericorũ ab Ætio, ſi bene memini. *Ouorũ albore* inquit k Platina, *vtimur in conditurís quorumdã edulior, ñ ac belllariorũ.* Iuſculũ ceoceũ è vitellis ouorũ cũ agreſta, iura vituli, aut Capi, pauco deſcribitur ab codẽ: itẽ l alibi, quomodo frictella fiat ex albamẽto ouorũ, polline, & caſeo recẽti. De ouis agitatis, & cõfractis ex eodẽ: *Oua cum modico aquæ, & lactis bene agitata, & confracta aut tudicula, aut cochleari caſeo trito commiſcebis, Mixta ex butyro, & oleo coques. Suauiora erunt, ſi & parũ cocta, & dum coquuntur, nunquam voluta fuerint. Herbacei coloris ſi volueris his beta, aut petroſelini pluſculum, ſucci bugloſsi, mentha, amaraci, ſaluiæ parum addes.* Aliter. *Eaſdem herbas conciſas, & frictas modicum in butyro, aut oleo, ſuperiori impenſa admiſcebis, ac coques. Nutriunt hæc, tardè concoquũtur, hepar iuuant, obſtructiones, & calculum generant.* Oua frictellata. *In patellam feruentem oleo, aut butyro recentia, & integra, abiecto putamine, indes, lentoque igne decoques oleo, ſemper, prælertim cochleari, aut tudicula ſuffundendo. Vbi alba eſſe cœperint, cocta ſcito. Duriores concoctionis propter fricturam hæc putant medici.* Hæc aũt eadẽ sũt cũ ijs, quæ nos cotte nella teglia vulgò appellari diximus, Græcis tiganiſta Oua elixa: *In feruentẽ aquam oua recentia, obiecto folliculo, indes: concreta vbi erunt, ſtatim eximes. Tenella eſſe debent, ac ſacharo, aqua roſacea, aromatibus dulcibus, agreſta, aut ſucco malia vrancij ſuffundes. Sunt qui & tritum caſeum inſpergant, quod nec mihi, nec Perphoro placet, qui tali edulio perſæpè veſcimur. Sine caſeo optimum, & ſuauiſsimum eſt.* Aliter: *Oua in lacte, aut vino dulci coques eo modo, quo antè Verum de caſeo nulla fiat mentio: plus alit: hoc etſi ad plegmonem ſanguinem ducit.* Oua fricta. *Oua recentia diu coquendo dura facies. Albatis putaminibus, oua ipſa ita per medium ſcindes, vt nullibi albamentum comminuatur. Exeptoſo vitellos partim cum bono caſeo tum veteri, tũ recenti & vua paſſa contundes partim reſeruabis ad pulmentum colorandum. Parum item petroſelini, amaraci, menthæ minutatim conciſæ addes. Sunt qui & duos albores ouorum, aut plures cum aromatibus indat. Hæc impenſa albamenta ouorum repleta, & contuſa lento igne in oleo friges. Frictis, moretum ex reliquis vitellis, & vua paſſa ſimul tunſis, ac ex agreſta, & ſapa diſſolutis, addito zinzibere, caryophillo, cinnamo, infundes: efferueantq; paululum cum ipſis ouis, facies. Hoc plus mali in ſe habet, quam boni.* Oua in craticula. *Oua tunſa in patellam extendes, & coques, donec concreta plicari quadrifariam poſsint. Hæc in quadræ modum redacta, in craticulam ad focum poſitam extendes. Oua deinde recentia, ablatis putaminibus, huic inde ſaccharumque & cinnamum, dum coquitur, inſperges. Cocta conuiuis appones.* Oua in veru: *Veru bene calefacto, oua per longum transfiges, & ad ignem, ac ſi caro, eſſet, torrebis. Calida ſunt edenda. Stolidum inuentum, & coquorum ineptiæ ac ludi:* Aliter: *Oua recentia in cinere calido diligẽter ad ignem volues, vt æqualiter coquantur. Exudare vbi cœperint, recentia, & cocta putato, ac conuiuis apponito. Optima hæc ſunt, & cuius apponi per cõmodè poſsunt.* Aliter: *Oua recentia in ollam cum recẽti aqua impoſita vbi parum ebullierint, eximito, & edito. Optima enim ſunt, & bene alunt.* Oua fricta Florentinorũ more: *In feruẽtem ex oleo patellam, oua recentia, ablatis putaminibus, ſingillatim, indes, tudiculaq; aut cochleari circunquaque reſtringes, in rotundum redigens. Coloratoria vbi eſſe cœperint, cocta ſcito Tenella intus ſint neceſſe eſt. Coqui difficilius hæc, quam quæ ſupra conſueuerunt.* Aliter: *Oua integra in carbones ardentes conijcito, ac calida donec frangantur, fuſte percutito. Cocta, & exẽpta petroſelino, & aceto ſuffundito.* Oua fricta: *Caſeum pinguem, & tritum parum menthæ, & petroſelini conciſi, vuæ paſſæ minimũ, modicum piperis tũſi, duos vitellos ouorũ cruda ſimul miſcebis; mixta, in oua more Florentino fricta, vbi inde pertenue foramen vitellum exemeris, indito, ac iterum frigito, donec farcimẽ coquatur. Cõuoluẽda ſæpius ſunt, & cocta agreſta, aut ſucco mali aurãcij cũ zẽzibere ſuffundẽda ſunt.* Oua impaſtilli morem: *Farinam ſubactã tenuem admodum facies, extenſa per tabulã, oua recentia diſtincta ſpatijs addes, inſpergendo ſemper vnicuique parum ſacchari, aromatum minimum ſalis. Inuoluta deinde, vt paſtillos ſolemus, aut elixabis, aut friges. Fricta tamen laudabiliora ſunt. Dura fiant, caueto.* Hucuſq; Platina. Idem m alibi iuſculum verzuzum deſcribit, quod recipit

Cõp. Medicor. 104.
Oua Tyropatina.
Oua ſphongia.
Coppo.
Oogala.
Ouorum albor.
k lib. 6. cap. 44.
l li. 9. ca. 3.
Oua agitata & fracta
Oua frictellata.
Oua elixa.
Oua fricta.
Oua in craticula.
Oua in veru.
Oua fricta.
Oua fricta.
Oua in paſtilli morẽ.
m lib. 7. ca. 20.
Iuſculum verzuzum

ouorum vitellos quattuor, facchari vncias quattuor, fucci mali aurancij tantundem, femunciam cinnami, aquæ rosaceæ vncias duas. Iubet autem eo modo coqui, quo iusculum croceum coquitur, & quò magis placeat, etiam crocum addere. Hoc genus cibarij, inquit, æstate præcipuè salubre habetur. Multum enim, ac benè alit: parum refrigerat, & bilem reprimit. *Λεκιθίτης placenta dicebatur, cui vt scribit Eustathius, oui vitellus erat admixtus.* Alhagie Andreæ Bellunensi cibus est ex vitellis ouorum factus in sartagine ex ouis conquassatis, quem Veneti fritaleam appellant. Sed quem Veneti, & nos etiam fritaleam vocamus, simul cum vitellis albumina conquassata recipit: tardi, & nidorosi nutrimenti causa est. Mutagenat, inquit Syluaticus, id est, cibus, qui fit in aliquo vase cum lacte seminum communium, & iure Gallinæ, & vitellis ouorum, cum saccharo, & miscella aromatica è cinamomo, spica, cucebis, calamo aromatico, & cari semine. Coquitur autem in igne, & apposita supra vas testa calida. Sed alia quoq; innumera panum, placentarum, laganorum, eduliorumq; diuersorum genera ex ouis, aut ei admixtis fiunt, vulgò cognita, quæ omnia persequi infinitum foret. Sat fuerit ea quæ authores de his tradiderunt, collegisse.

Lecithito placenta. Alhagie. Fritalea. Mutagena.

VSVS IN VARIIS.

GERMANI milites prælium proficiscentes Gallinaceis Gallis vtuntur vigilantiæ causa, quod alias etiam nationes factitasse antea retulimus. a Tarentinus escam ad capiendos pisces magnos, marinaq; omnia velut glaucos, orphos, & quæcũq; sunt eiusmodi ex Gallorum testiculis cum nucibus pineis torrefactis, ac tritis ita committit, vt sint testiculorum drachmæ octo, nucum pinearum drachmæ sexdecim: iubet autem omnia teri in farinæ speciem, fieriq; collyria: & eiusmodi esca illectari pisces pollicetur. Ventriculi Gallinaceorum pelliculæ coagulandi vim attribuunt: vnde legimus apud Palladium: *Maio mense lac coagulabimus syncero lacte, coagulis vel agni, vel pellicula, quæ solet pullorum (Gallinaceorum scilicet) ventribus adhærere.* Alij eandem coagulandi vim gutturi Gallinæ attribuunt. Sunt qui fabas Gallorum sanguine maceratas, antequam ferantur, ad aduenientibus herbis non infestari promittunt. Sanguis nigrarum Gallinarum, attestante Rase, aufert maculas fœtidas, & lentigines à facie, & huiusmodi, maximè si misceatur ei lapis vaccinus tritus cum baurach rubeo. Et reddit faciem formosam abstergit, & bonum colorem facit. b Ant. Mizaldus verò albæ Gallinæ sanguinẽ in faciẽ lentiginosã effusũ, ibiq; reficcatum, & detersum omnes eius maculas obliterare scribit ex quodã Italo. Fimus hìc quoq; à nonnullis cõmendantur, maximè candidus seruatus in oleo veteri cornea pyxide, vt Plinij verbis vtar: qui alibi adipem etiã vel Gallinæ, vel Anseris cutẽ in facie dixit custodire: quod ex Dioscoride videri potest descripsisse, qui ita habet. *Adeps Anseris, & Gallinaceus vtilis est εἰς ϕσο-σώπον τὰ ἰνσλεν*, id est, ad nitorem vultus, vt Marcellus Virgilius vertit, ad *mãgonizãdã faciem*, vt Ruellius: etsi Ornithologus cũ Plinio potiùs malit vertere, *ad faciei custodiã*, scilicet, aduersus ventos frigora, & Solẽ. Sũt qui ad carnis pulchritudinẽ, ac iuuẽtę florẽ conseruãdos aquã è Gallina arte chymica eliciãt hoc modo: Gallinã accipiũt cãdidã, eã strangulat, vnaq; cũ plumis, & ossibus cõtundũt, omnia in aqua fluuiatili decoquũt vnà cũ hordei cortice nudi manipoli vno, & dimidio, decoctã catino satis amplo ponunt, oua recentis, vnius nempè dici simul cũ testis suis rupta cũ Gallina permiscent, & terebinthinæ abietinæ parum, ac pulueris Myrrhæ mediã vnciã adijciunt, omniaq; permista destillãt in alẽbico, ac dein nouẽ cõtinuis diebus soli exponũt, postremò boracis, & facchari parũ adijciunt, ac vtuntur. Aliter ad faciẽ mãgonizãdã: Accipe Gallinã pinguẽ, à pennis mundã, cõtũde vbi interanea exemeris, sanguinẽ absterseris, ac in frustra parua concideris: dein simul cũ pulueris gumi elemi, carabes, armoniaci, myrrhæ, bdellij, vernicis, thuris, boracis ana vnica vna in alẽbico destilla: destillationi moschi grana duo, aut tria adde, & cãphoræ octauã: hac aqua mulier faciem abluat, postquam priùs aqua pluuiali visa fuerit. Porrò ad agros lætificandos Gallinacci fimi maximus vsus est, præcipuè apud nostros agricolas: etsi enim Varro Turdorum fimo principatum tribuat, non est idcircò hũc spreuisse arbitremur. Quinimò Columella primis partibus Columbario datis (id enim nostro ęuo præstantiss. est, ac pretiosissimũ, secundas mox Gallinaceo concedit. Eiusmodi stercus nos vulgò pulinã dicimus, eoq; non vtimur duntaxat, sed pro Columbino nobis etiã ab adulterantibus id sæpè obtruditur, tanquã eos nõ lateat fęlices quoq; atq; vberes segetes facere: licet alioquin id vitij in se habeat, vt multas, ac inutiles herbas procreet. Mulieres Germanæ, vt Ornithologus refert, stercus hocce commendant pro betonica altili, quæ colitur in vasis, at non ad alia ob dictam causam. Albuminis ouorũ singularis vbique ferè terrarum vsus est ad agglutinandum, quemadmodum item apud veteres, vti ex

a In Geop. Græc. Esca ad capiendos pisces. Ad lac coagulandum. Fabæ vt ab alijs herbis liberentur. Ad lentigines faciei. b Cent. 5. 23. Ad pulchritudinẽ seruãdam. Ad faciem mangonizandam. Ad agros pinguefaciendos. Fulina. Albuminis vsus ad agglutinãdũ.

vti ex Plinio in primis habemus: *Aurum*, inquit, *marmori, & ijs quæ candefieri non poſſunt, oui candido illinitur*. Et alibi. *Candidum ex ouis admixtum calci viua glutinat vitri fragmenta. Vis verò tanta eſt vt lignũ perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidẽ contacta aduratur.* Et rurſus: *Aurũ ouatum ex Grãmaticis quidã dictum volunt, quoniam oui albo antea illito, æra, ac marmora auri, & argenti luminis decorantur.* Quinimò Cardanus tradit ad lithoſtrata cõficiẽda (qualia vulgo muſaica vocant opera) ex fruſtulis lapidum diuerſorum colorum glutino tenaci inuicem iunctis, fieri maltham (glutinum) perperum ex calce, & ſuillo adipe, vel pice, aut oui candido. Pharmacopolæ longè ad alium vſum albuminibus ouorum vtuntur, vt ſcilicet ſerapia, & alias potiones clariores reddant: quod ita præſtant; albumina ex aqua frigida agitant ſcopulis, donec in ſpumam abeant, quam particulatim ſyrupo, vel alteri decocto feruenti inſpergunt, & vbi ferbuerit, cochleari foraminolento deradunt, nouam inſpergunt, id faciunt, donec fit ſyrupus clarior. Alij vbi ex bullis clarius decoctum vi ignis factũ animaduertunt, in id tepidũ (nam calidius decoctũ albumina coqueret, in frigidiore minus prõptè, & parcior ſpuma elicitur) albumina ſingulis libris ſingula, ſed etiam pluribus pauciora inijciunt, ſcopulis agitant, vt ſpumeſcant, ſaccharum in particulas confractũ conijciunt, recoquunt: vbi ſpuma ſubſidit, igni aufertur per manicã Hippocratis, melius aũt per pannum clauis quatuor, angulis quatuor firmatum. Colatum aũt ter, quater ſi non ſatis claruerit: ſiue ſic albumen ſeparatũ, in qua agitatũ ſcopulis inſpergitur decocto igni reddito, ſpuma illa vſta, alia inijcitur, idq; toties donec bullæ clarũ ſatis prodũt. Tũc colatur quoties eſt neceſſe. Antiquitus etiam vina ſua albuminibus ouorum clarificabant: Hinc apud Horatium legimus:

Muſaica opera.

Decocta quomodo clarificentur.

Surrentina vafer, qui miſcet fæce falerna
Vina, columbino limum benè colligit ouo,
Quatenus ima petit voluens aliena vitellus.

Vinũ, inquit Nicolaus Myrepſus, vt pellucidum confeſtim fiat: Alba ouorum inijce in vas, quotquot ſufficerint, & albumen quoad ſpumat, cõcutiatur cũ vino, & modicũ ſalis albi, tenuis, & fit album. Cuius rei c Albertus hãc rationẽ aſſignat, nẽpè *quoniã vitellus qui naturã habet cognatã cum fæce vini, & albugo, cum vino, ideò fit*, inquit, *quòd cum oua immittuntur vino* (turbato per æſtatẽ propter calorẽ auſtrinũ) *cum arena, & calce clarificatur vinũ: nã arena, & calx perforans* (penetrant) *vini ſubſtãtiã, & vitellus attrahit fæcẽ.* Vtrum verò vitello ea vis ſit, ſubdubito, etſi id Ornithologus alioqui ẽt affirmet, ac Albertus rurſum alibi vitellum panni ſordes abſtergere ſcribat, ſed niſi in plenilunio excluſi oui, & non aliter, ſi dijs placet: at quid abſit, quæſo, quod vel in creſcente Luna, vel in decreſcente nati oui vitellũ præſtare prohibeat? Nunquã enim mihi perſuaſerim verã eſſe rationẽ, quam ex alijs idem Albertus adducit; nempè quia media ſaginata (ſic habet codex impreſſus, fortè ſanguinea) gutta in vitello: prima quidẽ generatione exiſtens, calorem penetrantẽ diuidentem maculas ex multo lumine Lunæ humidum mouente tunc concipit, quod alio tempore facere nequit. Qui colore picturam illuſtrant oui candidũ ſpõgia frangunt, donec prorſus tenue, & aqueũ fiat: quod ita fractum coloribus ſuis admiſcent, vt vulgares ẽt pictores. Olim ad ornandos, criſpandoſq; capillos alibi liquoris oui vſus erat etiã pro iuuenibus, qui nunc puellis tantum relinquitur.

c In comm. de gen. animal. c. 2.

An vitellus oui faces attrahat.

Ad illuſtrandum colores.

Ad criſpãdos capillos.

INSIGNIA. ICONES. NVMISMATA.

PAuſanias a prodidit in arce Elidis Mineruæ fanum fuiſſe, ſignumq; auro, & ebore fabricatum, idq; Phidiæ opus extitiſſe: Deæ verò caſſidi Gallinaceum Gallum inſiſtere: quod, vt opinor, hæc auis omnium volucrum pugnaciſſima ſit, vel quòd Mineruæ cognomento Erganæ ſacra habeatur. Tradit item aliter. Idomeneum Minois nepotem à Paſiphae Solis filia oriundum in ſcuto Gallum Gallinaceum pro inſigni vſum fuiſſe. Et quamuis Pauſanias eum id tactitaſſe credat, vt originem iactitaret ſuam à Deo Apolline nimirum, cui Gallus quoque, vt docuimus, erat conſacratus, quòd cantu ſuo Solis ortum annunciet, quis tamen haud ineptè coniecerit, alitis pugna citatis, & magnanimitatis imitandæ cauſa ducem illum, cuius præſtantiam in bello decantat Homerus, eiuſmodi inſigne in ſcuto tuliſſe: quod Danos, Alanoſq; non tactitaſſe duntaxat diximus, ſed ſibi nomen etiam ab ipſo Gallo deſumpſiſſe. Cyrum inſuper narrat b Alex. ab Alexãdro aureum Gallum lanceæ affixum militi in acie pro vexillo exhibuiſſe, haud dubio, vt alitem ſequeretur, cui vnicus ſcopus eſt in prælio victoria potiri, & pro libertate dimicare. Sed c Plutarchus Artaxerxẽ Perſarum regem atteſtatur Cyri Iunonis percuſſori ex Caria virtutis talem contuliſſe præmium, vt in prima acie Gallũ aureum in haſtæ geſtaret apice. Vnde factum eſt, vt Cares omnes

a In Eliac.

Gallus in caſside Mineruæ.

Idomenei ſcutum.

Danorum inſignia.

Cyri ſacea.

b 4. de Gen. dier. c. 2.

b In Arta.

Cares Gallos habent pro conis.

omnes Gallos pro conis haberent, vt idem Plutarchus ibidem ſcribit. *d* Herodotus verò eos ait primos galeis criſtas impoſuiſſe,& clypeis ſigna adiunxiſſe,& lora ſcutorum excogitaſſe. Hinc præterea factum eſt,vt Perſæ Caras omnes ἀλεκτρυόνας dicerent,id eſt, Gallos, διὰ τοὺς λόφους,id eſt, à conis, quos in galeis portabant, ad quod lepidiſſimus fortaſſe *e* Ariſtophanes alluſit, dũ Gallos quandoq; imperitaſſe Perſarum gentibus dicat:quo argumento &t Perſica appellatur auis Gallus,atq;eo itẽ nomine cyrbaſiam,& tiaram geſtat, quod regibus tantũ licebat,tradente *f* Clitarcho. In Apollinis Delphici celeberrimo templo, vt Plutarchus author eſt, eius Dei imago erat, quæ manu Gallinaceũ tenebat,vt horã matutinã,& tẽpus inſtãtis ortus deſignaret. Gallũ in foro Romano depictũ fuiſſe ex *g* Plinio habemus: *deinde video*, inquit, *& in foro poſitus vulgò. Hinc enim ille Craſſi oratoris, lepos agentis ſub veteribus, cum teſtis* (aliàs reus) *compellatus inſtaret: Dic ergo, Craſſe, qualem meris? Talem*, inquit, *oſtendens in tabula pictum inficetiſſimè* (aliàs infacetiſſimè) *Gallum exterentem linguam.* Quod fortè *h* Plinius ex Cicerone tranſcripſit. Quintilianus tamẽ id factũ à C. Iulio narrat. Illũ enim obſtrepẽti Heluio,ac ſępius inſtãti qualẽ ſe tandẽ oſtẽſurus eſſet,digito mõſtraſſe imaginẽ Galli pictã in ſcuto Mariani Cimbrici,cui tũc Heluius ſimillimus videbatur. Notiſs. inſuper hiſtoria eſt apud *i* Pauſaniã,& *k* Suidã (variãt tamẽ nõnihil inter ſe) Athenienſes Anterioris arã conſtituiſſe,in qua pueri nudi,& formoſi ſignũ erat in vlnis geminos ſuſtinẽtis generoſos Gallos,& ſe in caput impellẽtes, quib. Timagorã,& Meletũ, qui amore perierũt,ſignificabãt. Geſtat aũt puer Gallinaceos:quòd vnà cũ duobus Gallis, quos à Meleto ſibi dono datos vlnis geſtabat,ex arce Athenis ſe pręcipitaſſet. Gallinacei icõ in excelſarũ turriũ ex apicib. ex oricalco cõflata,& inaurata plerũq; impolet, lamina ad vẽtũ verſatili. Mõzę in Gallia Trãſpadana Gallina videtur vna cũ pullis ex auro à Theodorico rege ibi facta. Paulus Morigia hãc aureã Gallinã cũ duodecim pullis pariter aureis Theologillæ reginæ Chriſtianarũ rerũ ſtudioſiſſimæ iuſſu cõfectã teſtatur,eamq;ab illa in tẽplo,quod Mõzæ D Io. Baptiſtæ vouerat,inter alia regia dona memoriæ conſecraſſe. Mirũ,quod ſcribit Georgius Agricola,lapidẽ Eiſlebanũ aliquãdo Galli effigiẽ referre. Quod modò ad numiſmata attinet, in quibus imago Galli Gàllinacei conſpicitur, ſtatuendũ eſt ea vel ĩ Galli,vel in Deorũ,quibus is cõſecratus erat,honorẽ,cauſa fuiſſe. In Mamertinorũ in primis numiſmatibus Gallus figura erecta,ita vt velut cucurrire velle videatur,apparet cum aſtro propè eius collum : inſcriptio eſt talis. ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΑ ΒΡΕΤΤΙΩΝ. Ex altera nũmi parte figura erecta,pectus,vẽtreq;dũtaxat velata,dextera baculũ cũ flagello,ſiniſtra haſtã tenens:humi prope eã à dextra thorax, à ſiniſtra parma iacet. Aſis (regio puto ſic dicta. Nã & *m* Ouidius,teſte Abramo Ortelio, ita Aſinã vocat) puerũ delphino inſidẽtẽ numis inſculpebãt:Dardani Gallorũ pugnam:author eſt *n* Pollux,qudd ideo feciſſe eos Pierius Valerianus rectè exiſtimat,quoniã magnũ pugnacitatis decus ſibi antiquitus vſurparẽt. Hinc honoratũ sẽper apud Maronẽ. Dardaniæ nomẽ, cũ ſecus phryges ferè sẽper ceu imbelles notẽtur. Hubertus Golzius Selenontinorũ numiſmata , in quibus icon Galli conſpicitur,depicta exhibet,in quorũ primo viri nudi in aduerſa parte imago eſt,paterã dextra,ſiniſtra lauri,vel oliuæ ramũ tenentis:à dextra eius ara eſt,ſupra quã ignis,& ante eam Gallus tãquã feſtinãter currẽs,à ſiniſtra cippus cui inſiſtit taurus,ſeu bos caput declinans, & cornibus ſuis incurſũ minitãs:ſupra tauri tergus foliũ ſelini herbæ (quam Latini apium nũcupant) à qua Selinõtis vrbs nomẽ obtinuit,itẽ Sellnus fluuius,qui haud procul ab eius vrbis mœnibus præterlabebatur. Inſcriptio numi eſt. ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. Ab altera numi parte biga eſt,cui duo inſiſtũt viri nudi,quorũ alter qui eſt à dextera, lora equorũ ſiniſtra tenet, dextera ſagittam tenſi arcus: qui verò à ſiniſtra ſtat arcum iam dictũ dextra retinet, ſiniſtra baculũ, quo equos regat, & in hac parte nulla erat inſcriptio , contrà ac in altero eorundẽ Selenontinorũ numo,in quo prædicta inſcriptio eſt à parte bigę,in aduerſa verò iſtæc ΣΑΨΥΗ, cætera eodem ferè ſe habebant modo,niſi quod hìc in ara focus non adſit, & tarus in cippo elaborato conſiſtat. Tertium à primo differebat , quod ab vtraq; parte numi eadem inſcriptio eſt ΣΕΛΙΝΩΝΙΩΝ , item in eo quod ab vtraque cippi parte lauri ramus dependet. Quartum numiſma ab omnibus diuerſum eſt. Hic enim nuda illa imago,quam Herculis eſſe remur, dextra pateram,vt in ſuperioribus, ſed ſiniſtra clauam geſtat aculeis armatam,& à parte dextra altare quidem aſtat;ſed ſine foco, ac magis quã in illis elaboratum, præterea ante id ſerpens eſt capite erecto:à ſiniſtra parte Gallus,atq; demũ ſupra eum Selini folium cum inſcriptione vt in ſecundo,ſed trãſpoſitis literis, nempe hoc modo ΗΥΨΑΣ. In auerſa numi parte eadem imago taurum cornu prehenſum retinẽs, ſiniſtra erecta claua minitans: fuerit autem haud dubio taurus Erictonius, quem Hercules

d lib. 1.
e In auib.
Perſia auis Gallus.
f L. Cur Pythia nõ amplius carmine reſpõdeat.
Gallus in foro Romano depictus
g l. 35. c. 4.
Gallus in ſcuto pictus
h lib. 2. de Orat.
i In Attic.
k In dict.
Miletus.
Puer geminos Gallos in vlnis tenens.
Gallus in turriũ apicibus.
Gallina aurea.
l lib. 1. c. 8. hiſ. Medic.
Lapis Galli effigie.
Numiſmata in quibus.
Galli icon.
Memertinorum numiſma.
m Met. 1.
Dardanorũ numus.
n lib. 9.
Selenontinorum numiſmata.
Selinontis vrbs vnde dicta.
Numiſma cum Gallo depictus.

superasse dicitur: inscriptio ΣΙΛΙΝΟΝΤΙΩΝ. In prioribus tribus Vrsinus Herculem Aesculapio ad aram sacrificare putat, dum dextra patera libatoriam exhibet: sed fortè eiusmodi iudicium ex quarto numo desumit, in quo vt diximus, apertissima Herculis imago est, cum tauro dimicantis. Nam vbi ex professo de populorum istorum colonia, & rebus gestis scribit, secus sentire videtur, dum ab altera numismatū parte in bigis Apollini Sagittario Galeoten filium, aut Empedoclem, aut Herculem latus existimat claudere: scribit aūt in hæc verba: Vrbi stagnum, siue æstuarium imminebat, quod æstate quū pestilentem ob Solis ardorem aerem exhalaret, ciuitati pernitiosissimum erat, cùmq; pestilentia ob eam causam crassando euulgaretur, *Empedocles Agrigentinus sapientia clarius, vt Selinotinis remedium afferret*, deriuata ex Selinonte, & Hypsa fluminibus, fossa, & vnico alueo, ac maximo impetu vtriusq; fluuij aquis in stagnū irrumpentibus quum pigras priùs, limo torpescentes, salsas stagni *aquas motu copiaq; dulcium aquarum diluisset, ciuitatem suo ingenioq;*, & sumptibus ab ea lue liberauit; quo beneficio meritus est, vt Selinontini tanquā ciuium liberatori, alteriq; velut Aesculapio diuinos honores tribuerent. Hinc forsitan in Selinontinorū numismatibus sacra faciente aut Empdocle, aut Hercule Alexicaco Gallus, & *Parias serpens* ad aras Aesculapij adsculpitur: ad hæc numi in altera numismatum parte in curribus Apollini Sagittario Galeotes filius, aut Empedocles, an deniq; Hercules latus claudat, liberam cuiq; coniecturam, & opinionem relinquo. Hæc itaque *Vrsinus opinionis suæ, vt vides, incertus.* Quod si mihi meum interponere liceat iudicium, putarim Empedoclis imaginem esse, & Aesculapij vice cultū illum fuisse ob alatam causam. In Tianensium quod numo etiam Gallus conspicitur *erectæ figuræ* ceu cucuritum edens, cui supra cristam granum tritici, & à tergo astrum: ante talis inscriptio. TIANO. Ab altera parte Martis caput galeatum. Credendum ergo Gallum in tali numo expressisse, quoniam Martis ales est, & granum tritici fertilitatis ex agricultura symbolum esse. Quod ad stellam attinet, quæ pariter aliquot alijs vicinorum populorum numis conspicitur, nonnulli eò referendum putant, quòd magna Græcia priùs Hesperia dicta sit: Hesperum itaque, siue vesperuginem (quam Venerem non sine ratione quidam opinati sunt) his numis exprimi. *Galenorum* item duo visuntur numismata Galli imaginem ferentia, quorum primum, quod æreum est, ab vno latere sex pilas habet sine inscriptione, ab altero Gallum erectum cum inscriptione ΚΑΛΕΝΩ. Alterum pariter æreum ab vna parte caput galeatæ Mineruæ, ab altera Gallum cum astro à tergo, & inscriptione ante pectus CΑΛΕΝΩ. Reperitur quoddam Antonini Pij Augusti numisma, in quo tribus Gallis totidem simulacra velut abblandiri videntur, quod ad mansuetissimum Antonini ingenium spectare crediderim, vt qui pugnacitatem commitigare procuraret, omnemq; belli ferociam, quanto posset studio emoliret vt pote qui mallet vnum ciuem seruare, quam mille hostes interficere, solusq; omnium principum sine ciuili sanguine, & hostili etiam, quantum ad se pertineret, viueret. Denique in Suessanorum numo, vt inscriptio indicat, *Gallus est erectę staturę cum Phosphoro à tergo stella addita. Sed quispiam* fortassis breuitatis studiosus orationem nostram nimis creuisse accuset, ac nōnulla superfluè[à] nobis allata historię amplificandę gratia effudisse dicat: cui equidem responsum velim, *nihil, quod scimus hìc allatum esse, quod terminos nostros egrediatur, hoc est, quod* vel ad Galli, vel Gallinæ historiam non pertineat. Etsi enim nonnulla de ouis dicantur, quæ quispiam nimium superstitiosus, aut ardelio non in Gallinæ tantùm, sed in aliarum etiam *auium ouis locum habere obijciat, is scito Gallinæ, oua in omnibus orbis partibus* vt principem locum obtinentia, quotidie in manibus omnium versari, & in vsum cedere, non item ita alia. Cùm itaq; ab ouis plurimi, ac diuersi cùm ad esum, tùm ad medicinam *vsus percipiantur, cur non hìc potiùs, quàm alibi nobis erat dicendum? Ne tamē post hac* *legentium* beneuolentia, atq; humanitate abutamur, itaq; hìc nunc vela contrahimus, & ad describendas Gallorum Gallinarumuè diuersas aliquot species nos accingimus. Cùm verò multæ volucres eæq; *exoticę Gallinaceo generi non annumerentur duntaxat, sed eodem etiam nomine fruantur*, adiecto solummodo distinctionis gratia patriæ cognomine, itaque in descriptione earum ordinem hunc nobis seruare placuit, vt de eis, quæ cum vulgaribus nostris villaticis maiorem gerunt similitudinem exordiremur, pòst verò subnecteremus eas, quæ magis ab illis discreparent, ne quid intactū à nobis relinquatur. Maiorem autem similitudinem cum nostratibus habent, quæ calcaribus armantur, quibus exoticarum maior pars caret. Quapropter Turcicas vix in peregrinis habeo. Etenim parum à nostris differunt. Persicæ quoq; calcaria habent, sed cauda carent.

Empedocles Agrigentinus vt Selinontios pesti liberauit.

Tianensiū numus.

Stellæ cur in numis multorum populorum magnæ Græciæ.

Galenorum numi.

Antonini Pij numus.

Suessanorū numus.

Author excusat historiæ longitudinem.

DIVER-

DIVERSARVM GALLINARVM & Gallorum descriptiones, & primo de alba cristata, & alia fermè in lapidem conuersa.

Cap. II.

10 VIllaticarũ nostrarum Gallinarum, vt pote nulli nõ cognitarum duas tantum icones damus, quarum vna tota candida est, & instar *Alaudæ cristata*, altera intra duos parietes reperta fame extincta, atque eo modo, quo vides, in lapidem fer-

mè substantiam conuersa, cauliculis suis absq; pēnis histricis instar horrida intra arcis vetu-50 stissimę parietes reperta. Eã Illustrissimus Comes, ac Senator nostræ Vrbis amplissimus D. Io. Pepulus olim mihi tanquã rem mirã donauit. Huius iconem sequens pagina dabit. Gallinæ cristatæ appictum est *Lolium*.

Gallina ferè petrificata

DE PVMILIONE. Cap. III.

QVamuis communium Gallinarum aliam nos iconem exhibituros negauerimus, Pumilionis tamen, siue nanæ, quam perperam multos pro Hadrianis habere diximus, etsi ex earum genere, exhibere placuit, quòd minus frequentes sint. Erat autem hæc.

Gallina tota nigra præter alarum maiores pennas, quæ in extremitatibus candicabant, habebat pariter maculas in collo circumcirca candidas mediam lunam æmulantes, atq; oculos deniq; macula sublutescẽtis coloris rotũda ambiebat. Caput erat cirratum. Paleæ, & crista quæ admodum erat exigua, intensius rubebant: pedes flauescebant: vngues parui, coloris impensè candidi. Sed quid describere exactius prodest, si plerunq; imò ferè semper co lor in his, vt alijs variet?

DE GALLINIS Patauinis. Cap. IV.

NOstratibus Gallinaceis plerunque maiores exiſtunt, quos vulgus Patauinos appellat, quemadmodum & tales Gallinæ noſtratibus Gallinis. Maris fœminæq; iconem exhibemus. Mas erat aſpectu pulcherrimus, quinq; tamen

coloribus tantummodò exornatos, nigros scilicet, albo, viridi, rubro, & luteo. Totum enim corpus erat atrum. Ceruix candidissimis pennis erat cooperta. Alæ verò, atque dorsum, partim quoq; nigro, partim viridi constabant. Cauda pariter eiusdem erat coloris, sed pennarum radices albicabant. Albæ erant insuper quædã ex remigibus. Caput habebat pulcherrimo cirro exornatum: cirri autem radices erant albæ. Oculos macula ambiebat rubra. Crista erat exigua, rostrum, & pedes lutei. In tota verò Gallina præter albam illam pelliculam, quam prope aurium foramina obtinent, nihil prorsus erat albi, sed tota ex nigro virescebat. Pedes erant subflaui; crista admodum exigua, coloris etiam vix rubri. Gallo appicta est auenauuda, Gallinæ Phalaris.

SVNT quoq; in hoc auium genere pedibus quandoq; hirſutis, quales ſunt, quos nunc damus Gallus, & Gallina, Gallus collo, & dorſo erat caſtanei coloris. Alæ primum nigræ albicantibus maculis decoratæ, dein nigræ erant, remiges candidæ extra, intus nigræ. Mentum, pectus, venter, coxæ, tibiæ nigra, albicantibus maculis inſigniti.

Pedes lutei, criſta duplex non admodum magna, roſtrum luteum: paleæ magnæ; cauda partim albis, partim nigris pennis conſtabat. Gallina tota flaueſcebat, ſed artis vbiq; ſi ſolum collum demas, maculis modò paruis, modò magnis, at vbiq; oblongis conſperſa; criſtam habebat omnium minimam, & paleas admodum breues, roſtrum, & pedes luteos.

DE GALLO, ET DVABVS Gallinis Turcicis. Cap. VI.

Gallus Turcicus Ægylope bromoide Belgarum.

CVIVS modo damus iconem, Gallum Turcicum dicunt. Totum corpus quodammodo candicabat. Alarum tamen pennæ partim etiam erant nigræ, & nigra quoque aluus: cauda partim viridibus, partim nigris, necnon pennis semiuiridibus, & seminigris constabat, toto corpore modò argenteis, modò aureis lineis erat perornatus, quæ res mirum, quantum in eo pulchritudinis conciliabat. Tibiæ, & pedes erant subcærulei Gallina hæc, quam pariter Turcicam vocant, tota erat alba, maculis vbique conspersa nigris, pe-

Gallina Turcica pedibus subcæruleis cum pseudomelanthio.

dibus ſubcæruleis: paleis, ſi maris paleis compares, longè minoribus, eadem iſtæc videretur, niſi ceruix luteſceret, & apicem in vertice gereret, & pedes omninò haberet cæruleos, & caudam immaculatam.

Aliam in hoc genere obſeruaui, cui pedes prorſus erant cærulei, eodem modò, vt prædicta, ex albo & nigro maculata, ſed poſt carneam criſtam, aliam habet ex pennis albis inſtar Alaudæ, & ceruicem ex cinereo luteſcentem, quæ in præcedenti nigra eſt. Iconem ſequenti pagina dabimus.

Gallina Turcica pedibus cęruleis cum vſtilagine auenæ.

DE GALLO, ET GALLINA ex Persia. Cap. VII.

VEM verò Perſicum Gallum appellant, & quem hìc depinximus, à noſtratibus, in eo potiſſimùm differt, quòd cauda careat, cætera ſimillimus exiſtit. Criſta tamen veluti caudam obtinet. Erat autem totus niger lineis luteis conſperſus: Alarum remigies principio albæ erant, cætera atræ: pedes cinerei: Gallina quoad formam habitumuè noſtratibus erat ſimilis; colore à mare diuerſiſſimo, vnde tam in his, quàm in illis coloris diuerſitatem vilipendendam arbitror. Erat autem tota coloris ferruginei, tribus pennis remigium exceptis, quæ nigræ erant. Criſta, ſi criſtæ maris compares longè erat quàm in illo minor. Gallo appinximus phalaridem, Gallinæ calamogroſtim.

DE MONSTRIS.
Cap. VIII.

VM in hac Gallinacea familia, si in ullo alio animalium genere, monstra generentur, itaq; aliquot etiam monstrorum icones, quorum pleraq; ipsimet obseruauimus, hoc loco, ne quid in hac auium historia deesse videatur, naturæ miraculum admirantibus lectoribus visum est exhibere.

Prior itaq; hic Gallus tripes cum multis alijs pullis in Brutijs olim natus dicitur, anno nempè mundi 3767. ante verò natum Christum 196.

Subsequentem Gallum, qui pariter tribus instructus est pedibus, vulgò Gallo Grotesco dicunt. Erat autem à collo ad anum vsq; coloris aterrimi, sed maculis candidissimis conspersus, toto verò dorso ad vropygium vsq; ferruginei. Alarum maxima pars item ferruginea. Sui tamen principio, & qua ventrem spectant, subfusci, sed albicantibus maculis conspersi oblongis. Remigies pennæ omnes albæ. Cauda semiuiridis, ac semiatra. Oculos macula rubra ambiebat. Icon sequenti pagina exprimetur.

Gallus tripes alius, Grotesco vulgo, cum gramine alopecuroide minore.

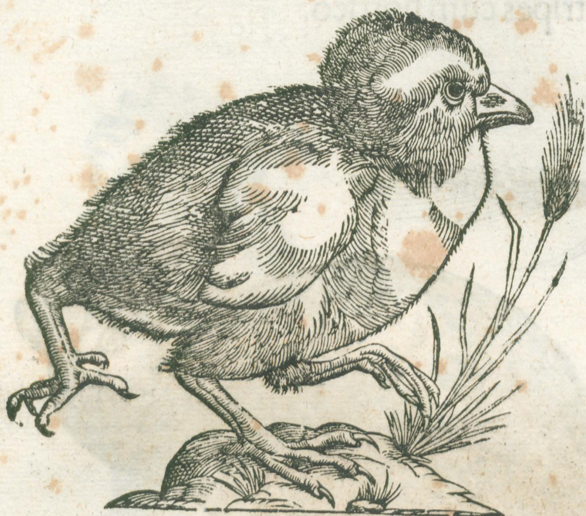

Tres quoque pedes, ſed tertium prope anum enaſcentem habebat hæc Gallina toto ferè corpore flaua. Alæ eius, & dorſum fuſcis vbiq, maculis conſpergebantur. Fuſcæ etiam à collo quædam pennæ dependebant, ſuper alarum principia. Cauda denique tota fuſca. Cætera lutea.

Gallina tripes cum hordeo.

Pullus iſte tribus pedibus natus tertium habebat, velut ex vropygio enatum.

Sceleton hocpu lli mõſtrifici eſt,& ſuperiori pullos ferè ſimilis, niſi quod pes è podice natus quinq; digitis ſit inſtructus.

Gallus hic quadrupes pronè erant ad ventrem vſq; caſtanei coloris, ſupinè ad vropygium vſq; lutei intercurrentibus pennis caſtaneis. Alæ albæ, remigibus viridibus à tergore propè caudam pennæ dependebant longæ admodum, caſtaneæ; cauda viridis, & nigra, criſta duplex, minimè crenata: pedes quatuor, quorum anteriores perfecti erant & lutei, anteriores imperfecti & pallidi.

Gallus monſtrificus quadrupes cum Ægylope.

Quatuor quoque pedibus erat nata hæc Gallina vnicolor, toto nempe corpore colore quodammodo ferruginei. Pedes autem habebat luteos.

Gallina quadrupes cum Siligine ſpica mutica.

Anno insuper 1551. in Gallia duplices ex Gallina pulli inuenti sunt, quatuor videlicet alis, vt icon ostendit, totidemq; pedibus, sed vnico duntaxat capite.

Pulli gemini vnico capite.

Hic verò Gallus quinquepes anno mundi 3838. ante natiuitatem Christi 125. Ceræ atus memoratur.

Pullis capite gemino cum Lolio rubro.

Pullus iste capite gemino, alis, pedibusq; binis duntaxat, dorso erat coloris fusci, temporibus, & collo lutescentibus, pectore, & ventre albis, & pedibus, & tibijs castaneis.

Vinculum item caput hi pulli pariter gemini, & parum à superioribus differentes habebant, sed corpora magis quàm in illis coniungebantur.

Pulli gemini vnico capite.

Si verò auis vlla monstrifica appellanda est, ea erit Gallus iste, quem viuum ante aliquot anno in Aula Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Francisci Medicei obseruaui: viris etiam magnanimis aspectu suo terrifico pauorem incutiebat. Caput nō crista carnea vt in vulgaribus Gallis ornabatur, nec paleæ quoque erant corneæ, sed vtræq; ex plumis constabant militum conos, quibus galeas exornant, æmulantibus. Habebat in fronte duas pennas, seu potiùs pennarum calamos (erant enim nudæ) surrectos, ceu duo cornua; item binos alios ab vtraque rostri prope nares parte, sed quin in extremitate plumas tenuissimas ad instar setarum æderent, nec non & alium in ceruice, qui à principio ferè eiusmodi erat exornatus: Color totius corporis ferè subfuscus, sed radices pennarum erant albæ, pennæ verò ita erant constitutæ, vt veluti squamas toto corpore æmularent Prope vropygium, qua cauda exst, tuberculum habebat rotundum, subalbidum. Cauda non auium more ex pulmis, sed carnosa ad instar quadrupedū, pilis nuda, sed in extremitate tamen floccum, qualis in illis conspici solet, obtinebat. Flocci color erat candicans. Cauda subcærulea. Tibiæ velut ocreis indutæ erant Iconem proxima pagina dabit.

Gallus miro modo monstrificus.

Caput.

Color.

Cauda.

Tibia.

Gallus cauda quadrupedis cum crista Gallinacea.

De hoc Gallo ad me scripsit Pompilius Tagliaferrus Parmensis inter præclaros medicos haud infimus his verbis: Ad te mitto Galli monstruosi effigiem, etsi tamen in illo delineando pictor haud mihi satisfecerit. Sed scias velim, duo potissimùm in hoc Gallo reperiri admiratione digna, quæ in Gallinaceis, & Gallinis nostris visuntur minimè. Primum, & præcipuum est, quòd alarum pennæ contrario, quàm in alijs modo situantur, nam pars illarum prona, quę ex naturæ pręscripto in alijs interius vergit, in hoc exterior cōspicitur, ita vt tota ala, penitus inuersa videatur. Alterum notatu dignum existimo, quòd ceruicis plumulæ caput versus cirri instar eriguntur; quorsum etiam tota cuada attolli conspicitur. Hæc illæ. Quæ tamen de hoc Gallo commemorat, nec eius imago ad me missa, nec nostra icon satis exprimunt: quod pictoris imperitia factum fuisse eius verba ostendunt.

DE PEREGRINIS QVIBVSDAM Gallinaceis dictis, & primò de Gallo Indico aurito tridactilo.

Cap. IX.

VÆ modò ſubſequuntur, aues ſunt peregrinæ, & Gallinaceo nomine gaudent. Cuius primo loco iconem damus Cæſar Fachinetus Marchio & Senator olim Bononienſis, mihi copiam fecit, eū Gallum ego ita deſcripſi. Etſi aures in Gallo fictitias quiſpiam iudicet easq; ſolis quibuſdam nocturnis volucribus attribuendas, is in Ardeæ cuiuſdam genere, quod quandoque in Flandria apparet mira ſpecie, de quo nos aliquando Deo dante ſuo loco agemus, eaſdem contemplatus minimè monſtroſas, nedum dicam fictitias in pulcherrimo iſtoc Gallo indicaturus eſt. Mira quidem huius Galli ſpecies eſt, & nulli volucrum generi pulchritudine inferior, vt nunc ex tradenda deſcriptione cuius patebit. *Roſtrum.* Roſtrum reliquorum Gallorum diſſimillimum, ſed Pſittacorum omnino reſpondens. Eſt enim aduncum in ſuperiori parte, totum verò rubrum. *Venter.* *Caput.* Caput totum, pectus & venter integer colore roſeo diluto, qui in pectore maculis ſubroſeis dilutioribus exiguis, in ventre longè maioribus; quas alba linea tranſcurrit, inſignitur. *Oculi.* Criſtis inſignitur duabus, primùm carnea more noſtrorum, quę propè roſtrorum eſt, inter quā & roſtrum ſuperiùs macula oblonga cęrulea eſt. Criſta verò alia pennis conſtat luteis propè primam criſtam paruis mox longè maioribus ſurſum primùm aſcendētibus, mox deorſum per collum deſcendentibus. Oculorum capacitatis forma diuerſa admodū non tantùm à noſtratibus Gallis, verùm etiam à reliquo volucrum genere: præſefert enim eundem ferè ſitum, qualis in homine eſt, oblongum ſcilicet, in cuius medio oculi ſiti ſunt, quorū pupilla nigra eſt, iris lutea, cilia nigra. *Aures.* Aures magnæ, & erectæ aſininis non abſimiles: ſub mento pennæ quædam dependent *Collum.* virides in marginibus nigræ, veluti barbæ figuram præ ſe ferentes, quas palearum, quæ in Gallo noſtro dependet, vicem obtinere arbitror. *Ala.* Collo ſuperiori & vropygio, quæ viridia ſunt, pennæ cæruleæ, albis calamis ornatę deorſim dependent. Alæ admodum diuerſi coloris ſunt. Primæ enim earū pennæ obſcuræ virent, ſed ita diſpoſitæ ſunt, vt veluti ſquamulas efficere videantur, harum medium linea alba percurrit. Quæ ſequuntur intenſè admodum virent, ſed in extremitate albæ ſunt; harum tamen tres inferiores cæruleæ ſunt circum circa etiam ſubuirides: Hunc ordinem pulcherrimus alius excipit cæruleus, nempè cuius pēnæ in fine inſigniter admodum rubent. Extremæ denique remiges luteę ſunt omnium coſtę albæ. Inferior verò alarū pars colore ſubcæruleo ad viridem tendens; ſuperior verò roſeo, *Cauda.* & coctæ omnes itidē albę. Cauda duplex, prior exigua, & quinque tàntùm pennis conſtans, iiſq; ruberrimis, & admodum breuibus, ſi ſecundæ caudæ comparentur. Secunda cauda nouem longiſſimis pennis conſtat, quarum aliæ alijs longiores ſunt, & diuerſum colorem obtinent. Maiores ferrugineæ ſunt, pennulis tenuiſſimis oblongis fuſcis, hinc inde dependentibus conſtantes. In extremitate ceu oculos ouales rubicundos & circumcirca cæruleos obtinent. Virides verò eiuſdem coloris pennulis conſtant, & in fine oculos albos circumcirca cæruleos obtinent: ceruleæ quæ ſequuntur eodem modo ſeſe habent. *Pedes.* Pedes rubei maculis ſubfuſcis diſtincti. Digiti terni. Vngues & calcaneus albi *Dorſum.* Dorſum verò totum ſubrubrum maculis nigris ſemilunaribus diſtinctum, quæ in medio linea alba inſigniuntur.

Gallus Indicus cum panico cæruleo Indico.

DE GALLO alio Indico. Cap. X.

QVem modò depingimus, ſimpliciter Gallũ Indicũ dicunt. Eum magno Hetruriæ Duci Ferdinãdo acceptum refero, qui præ eximia ſua liberalitate, vt eſt virorum doctorum ſtudioſiſſimus, depictum mihi aliquando dono tranſmiſit. Auis toto corpore coloris erat aterrimi, calcaribus, & cauda carebat, vti etiã criſta, cuius loco cirros gerebat. Roſtrũ erat bicolor, partim enim luteũ, nempe caput verſus, cætera atrum. Superius roſtrum aduncum. Quo loco in alijs Gallis narium foramina ſunt, ibi hæc auis rotundum quid magnitudine ceraſi luteum habebat. Tibiæ, pedeſq; tabellis albicantibus præditi. Pennæ etiam quædam prope anum exiguæ albeſcebant.

Gallus Indicus alius cum frumento Turcico.

DE GALLINA INDICA.
Cap. XI.

GALLINAM hanc quoq; Indicam appellant; colore tamen, & corporis habitu à superiori Gallo dissimilem, similem verò in eo, quòq capite etiam est cirrato. Color totius ferè corporis subfuscus. Rostrū, quam in iam di-10 cto Gallo crassius, in medio tuberosum, albicās, nigris maculis insignitum. Oculi nigri, iris crocea. Coxæ ex ferrugineo lutescunt. Tibiæ, & pedes lutei. Cauda caret, & vropygium, quod in Gallo superiori plumis operitur, nudum planè simiæ instar obtinet. Apparet autem esse eiusdem cum Gallo illo generis.

Gallina Indica cum frumento saracenico.

DE ALIIS DVABVS Gallinis Indicis.

Cap. XII.

INdices Gallinas alij, alij Numidicas dicunt etiā has, quas modò damus depictas. Num verò caudata, quam priori loco exhibemus, an verò quæ ſubſequitur, cauda carens mas ſit, ſiue Gallinaceus, planè ignoro. Putauerim tamen caudatum marē eſſe, fœminam alteram. Sit quomodocumq; vtraq; ſub Gallinæ nomine mihi cōmunicata eſt, prior à Sereniſs. Magno Hetruriæ Duce, cum titulo Gallinæ Indicæ, altera pro Gallina Numidica. Prior à roſtro ad caudæ extremitatem vſque (quæ candida eſt, ſed nigris lineis conſperſa) nigra: quæ tamen nigredo vbiq; fermè ad ſubcæruleum vergebat. Podex, & caudæ principium ſubtus cādicabant. Roſtrū robuſtum, recuruum, rubicundum. Tibiæ eiuſdem ferè coloris, ſed pallidioris multò, & in poſtica parte ad

cæruleum vergebant. Vngues erant atri. Tuberculum in fronte gerebat magnum, figura ficus, coloris ferè cærulei. Cauda longa, minimè vt in nostratibus Gallis surrecta, sed vt Pica extensa. Altera non ita erat atra, sed coloris fusci tantummodo, quiq; in collo, & alis ad cinereum vergeret. Tuberculum in fronte alterius iam dictę simillimum. Rostrum eiusdem coloris, sed minimè aduncum. Cætera etiā similia, sed cauda carebat. Planta adiecta est hordeum distichon.

DE GALLINIS GVINEIS.

Cap. XIII.

Guineæ Gallinæ ex Gallinaceo genere sunt Galli Mauritani Ornithologi descriptio.

ALLINACEO generi fortassis rectiùs quam superiores peregrinæ alites istæ, quas Guinea regio nobis subministrat, annumerandę sũt, quòd in omnibus fermè exceptis crista, calcaribus cum illo conueniat. Cùm verò Ornithologus eas exactissimè nobis describat, descriptioni illius lubẽter acquiescemus. Gallus Mauritanus, inquit, pulcherrima auis est, magnitudine corporis, figura, rostro, & pede Phasiano similis, vertice corneo in apicẽ corneũ à posteriori parte præcipitẽ, in anteriori leniter accliuẽ eleuato, armatus. Eũ natura voluisse videtur inferiori capitis parti tribus veluti lacinijs se prominentibus cõmittere, atq; deligare: inter oculũ, & aurẽ vtrinq; vna, & in frõte media itẽ vna omnibus in eiusdẽ cum vertice coloris: ita vt insideat capiti eo modo, quo ducalis pileus Illustriss. Duci Veneto, si quod iam aduersum est auersum fieret. Rugosus is est inferius per circuitum: qua se attollit in directum in summo collo ad occipitem, nascũtur erecti quidã, atq; nigri pili (non plumę) in contrarium versi. Oculi toti nigri, ęquè & in orbem palpebrę, atq; cilia. Si maculam in summa, & posteriori parte supercilij vtriusq; demas. Imum caput per longitudinem vtrinq; caro quædam callosa colore sanguineo occupat, quę ne propendeat veluti palea, vt replicaretur, natura voluit, & auerso ductu in duos processus acutos à capite liberos finiret. Ex hac carne attollunt se vtrinq; carunculæ, quibus nares in ambitu vestiuntur, & caput in anteriori parte à cætereo rostro pallido separatur. Harũ ad rostrũ margines inferiores, replicantur ẽt leuiter sub vtraq; nare. Quod inter verticem, & carnẽ est à dextra, & sinistra parte, squamosa incisura duplici notatæ: in posteriori nulla, sed læues, & veluti punctis quibusdam sui coloris respersæ: Color illi sub faucibus exquisitè est purpureus: in collo obscurè purpureus: in cætero corpore per summa contuenti qualis cõsurgit, si album, & nigrum pollinem vtcunq; tenuiter tritum colori fusco rarius aspergas, nec tamen commisceas. Tali colori maculæ albæ ouales, aut rotundæ per totum corpus inesse visuntur, per summa minores, per ima maiores comprehensæ interuallis linearum, vt apparet in plumarũ compositione naturali, qua se mutuò intersecant obliquo hinc inde ductu per summa tantùm corporis, non item per ima. Id non ex toto corpore solùm deprehendes, sed ex singulis auulsis pennis. Superiores enim, obliquis lineis se mutuò intersecantibus, aut si mauis orbiculis quibusdam ex albo, & nigro vt dixi, polline confectis, & per extremitatem cõiunctis, vt in fauis, aut retibus, maculas ouales, aut rotundas in spatijs fuscis comprehendunt: inferiores non item. Vtræq; tamen simili legæ positæ sunt. Nam in alijs plumis, ordine ita iunctæ sunt, vt ferè triangulos acutos faciant: in alijs, vt oualem figuram repræsentet. Huius generis ordines tres, aut quatuor in singulis plumis sunt, ita vt minores in maiorũ complexu reponantur. In extremis alis, & in cauda rectis lineis ęquidistantibus procedunt per longitudinem maculæ. Inter Gallum, & Gallinã vix discernes, tanta est similitudo, nisi quod Gallinæ caput totum nigrum est. Vox illi est diuisus sibilus, nõ sonorior, nõ maior voce Coturnicis, sed similior voci Perdicis, nisi quod sublimior ea est, nec ita clara. Hæc omnia Caius. Ego omnino Meleagridem hanc auem, vel Numidicã Gallinam appellarim, de qua suo loco inter Gallinas scripsimus. Eadem nimirum fuerit Afra auis in versu Horatiano. *Non Afra auis descendat in ventrem meum &c.* Hactenus Ornithologus. Sed eiusmodi opinionem suo loco satis, superq; ni fallimur, redarguimus. Insuper verùm non est Gallinam totum caput nigrũ habere, vt Caius ille scripsit, sed quo ad colorem maris capiti simillimum: at obtusius multò est tuberculum. Describit easdem Gallinas *a* Bellonius hunc ferè in modũ ex Gallico Latinus factus: Quemadmodum multæ merces, quas è Guinea regione ad nos (Gallos) aduehunt mercatores nobis primũ erant incognitæ, ita pariter hę Gallinę ante horum ad eam regionem nauigationem nemini nostrum erant notæ: sed nunc in aulis magnatũ satis obuiæ, atq; vulgares sunt. Aues sunt visu pulcherrimæ pennis infinitis maculis candidis in spatijs nigris præditæ. Corpulentia vix nostrates Gallinas superant: tibiæ tamen longiores sunt, quare etiã maiores apparent. Ex solo capitis gibbu quiuis eã internoscat, quẽ supra frontem habet camelopardalis in star, calli naturam obtinentem, duritie ferè cornu. Eiusmodi Gallinę perquam fœcundæ sunt, & multiparæ. Veteres videntur eas agnouisse, & *b* Varro earum meminit his verbis, *Gallina*

Oculi.

Color corporis.

Maris à fœmina distinctio.

Ornithologus, vt Guineas Gallinas vocet.

a lib. 5. de Auib. c. 9.

b lib. 3. de re rust.

Africana

Gallina Guinea cum panico cæruleo Indico.

EE

Africana, vel Numidica varia est, quemadmodum quas Romani Gibberas appellant; quas interpretati sumus Gallos Indicos: Columella, & Plinius Numidicam dicunt. Omnium domesticarum, seu cicuratarum volucrum formosissimæ sunt, quamuis alias nulla in pennis alia, quàm nigri, & albi coloris sit diuersitas: sed hi ita mixti sunt, vt albæ maculæ per nigra spatia sparsæ elegantissimè, ac ineffabiliter suos ordines seruent. Aues sunt quoad mores cum villaticis Gallinis nostris similes: terram eodem modo pedibus verrunt. Tibiæ pedes, atque vngues item similes, sed tibias habent longiores. Hæc verò inter eas, & nostrates differentia est, quòd cùm tamen Gallis nostris, quàm Gallinis cauda sit surrecta, hæ semper demissam habeant vt Perdices, ac Coturnices: quare etiam quibusdam Perdices terræ nouæ vocitantur. Loco eodem manere nesciunt: in quærendo sibi victu admodum solicitæ ac industriæ, qua in re nostratum etiam naturam sapiunt, vnde huc illuc perpetuò diuagantur. Nulla euidens nota est, qua marem à fæmina distinguas. Vtique enim eædem maculæ sunt, & albedo eadem circa oculos, ac denique eadem supra eosdem rubedo. Crista carent, sed eius vice callositatem in vertice quandam habent coloris cærei, qua parte camelopardalim referre ex primo intuitu videntur, qui scilicet dum currit, caput tenet erectum, & eundem ferè cum ijs colorum varietatem habet. Habent verò insuper peculiarem sibi, ac propriam quandam notam. Nam quemadmodum Galli Indici pilorum quendam aceruum ante ventriculum, ita illæ supra caput similem obtinent, sed qui in anteriori parte reflectuntur à prima vertebra, aut osse colli procedendo per posteriorem capitis partem. Cum Pauonibus etiam hoc illis commune est, vt colli principium sit gracile. Plumæ colli, maximè inferiores relucent, vt Palumbi torquis. Vox similis est Gallinis communibus: nam clamant acriter voce alta, quemadmodum pulli recens exclusi. Perticis insident, vt nostrates: caro delicata est, oua esui apta. Iam videmus, huius alitis cognitionem vulgò Guineam Gallinam vocanti acceptam ferre deberi. Nam si consideremus Africam, videbimus appellationem quadrare. Numidia enim, & Guinea Africæ regiones sunt: prior in littoribus Oceani, altera maris mediterranei. Antiquissimi Romani Mare mediterraneum potiùs præternauigabant, quàm Gaditano egrederentur, nonnunquam tamen, sed rarius transfretabant. Contrà Lusitani, & Normandi, aut alij maris mediterranei incolæ Africæ oras, quæ Guineæ sunt magis frequentant, quàm fretum Gaditanum. Quapropter mirandum non est, si eiusmodi Gallinæ in Gallia, quàm in Italia frequentiores reperiantur. Ad nos enim frequentiùs, quàm in Italia naues ex his regionibus appellunt. Tales Gallinæ apprimè fæcundæ sunt, & in nutriendis pullis admodum sedulæ, vnde etiam facilè multiplicantur, sed frequentiores euaderent, nisi frigus, vtpotè ex calidissima regione venientes, perhorrescerent. Hæc itaq; omnia Bellonius; at non video quo argumento Gallinam Africanam aut Numidicam faciat. Varronis enim verba, quæ adducit, ipse inuertit. Varro enim Gibberas à Meleagride, aut Africana minimè distinguit, sed ita habet. *Gallinæ Africanæ sunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagrides appellant Græci*, &c. Plinius ait: *simili modo pugnant Meleagrides, Africæ, hoc est Gallinarum genus, Gibberum, varijs sparsum plumis.* Varro in primis Gallinas Africanas grandes vocat. Guineæ, vel ipso etiam Bellonio teste, villaticas magnitudine non vincerent, nisi tibias haberent longiores: quare meo iudicio grandes Africanas Varro dixit, vt à Villaticis distingueret. Magnitudo itaq; Gallo, Gallinisq; Indicis, quos idem etiam Bellonius Meleagrides esse contendit, rectiùs conueniet. Sed super hac re aliàs fusiùs disputauimus.

Perdices terræ nouæ. *Callositas.* *Peculiaris.* *Collum.* *Caro.* *Oua.*

DE

DE GALLINA LANIGERA. Cap. XIV.

GALLINÆ huius lanigeræ icon desumpta est ex carta quadam cosmographica. Fuc ciuitatis est maxima versus Orientem, in qua maximi Galli nascuntur. Gallinę sunt albę instar niuis, non pennis, sed lanis, vt testatur Odoricus è Foro Iulij, tectæ, vt pecus. Item M. Paulus Venetus scribit in ciuitate Quelinsù in regno Mangi nomine, Gallinas inueniri, quæ loco pennarum pilos habeant, vt cati, nigri scilicet coloris, & oua optima pariant.

Gallina lanigera cum crista Galli Herbariorum.

DE GALLO SCOTICO ſylueſtri, & de Morenna Anglorum.

Cap. XV.

a In deſcr. Regni Scotiæ.

EPERITVR in Scotia, tradente a Hectore Boetho quoddam ſylueſtris 10
Galli genus, Phaſiano carne, ac magnitudine, ſimillimum: ſed nigra pluma, rubentibus admodum palpebris, frumento victitans. Huius alitis effigiem Ornithologus Henricum à S. Claro clariſſimum virum è Scotia ſibi transmittendam curauiſſe ſcribit. Scoti in hoc genere marem vocant Aneblack cock, id eſt, Gallum nigrum, fæminam, quæ magnitudine inferior, & colore dilutior eſt, anegrey hen, id eſt, Gallinam ſuſcam. Mas collo, pectore, alis, coxiſq; punctis rubicundis aſperſus eſt fæminam leucophæam maculæ nigræ variant. Supercilia, & barbulas in vtroque ſexu membrana rubra inſignit. Anglus quidam hac icone viſa, in Anglia etiam capi retulit locis erica plenis. Eandem auem Gail Turnerus intelligere videretur in deſcriptione, quam ſtatim ſubdemus, niſi fæminæ alium colorem tribueret, quam ait magis ruffam eſ- 20 ſe Perdice, cùm fæmina Galli nigri Scotici fuſca ſit, vt diximus. Gallinaceum ſylueſtre genus apud nos eſt (inquit Turnerus Anglus, Morhennam vulgò vocant, ni fallor, fortè propter colorem maris nigrum, vt in mauris: alij, puto Hethcok, id eſt, Gallum ericarum) in quo fęmina ita à mare differt, vt duorum generum iſtiuſmodi rerum imperito videri poſſint. Mas Gallo domeſtico paulò minor, totus niger eſt, excepta ea parte caudæ, quæ podicem tegit. Ea enim alba eſt. Cæterùm nigredo huius nonnihil ſplendeſcit, ad eum ferè modum, quo Columborum, nigrorum torques circa colla ſplendeſcunt. At viriditatem igitur proximè accedit. In capite rubrum quendã habet, ſed carneum cirrum, & circa genas duos habet veluti lobos rubros, & eos carneos. Fæmina tota maculis diſtincta eſt, & à Perdice, niſi maior eſſet, & ruffa magis, ægrè dignoſci poſſet. In deſertis locis, & planis, erica potiſſimũ conſitis, 30 ambo degunt. Grano veſcuntur, & ſummis ericæ germinibus. Breues habent alas, & breues faciunt volatus. Hanc auem Attagenem eſſe conijcerem, ſed qui Attagenem deſcribunt, marem à fœmina non ſeparant. Vnde colligo eundem fuiſſe colorem, & eandem figuram maris, & fæminæ Quod ſi Attagen non ſit, Gallina eſſe videtur Varronis ruſtica. Hæc ille. Verùm hanc auem non eſſe Attagenem, ex eius hiſtoria apparebit; præſertim cùm Attagen ſit paluſtris, hæc non item. Vide an eadem auis ſit, quam Longolius Attagenem putauit, cuius verba recitauimus in Grygallo. Hæc omnia Ornithologus, qui ſanè & dum Attagenem paluſtrem vocat, Attagenem noniſſe minimè videtur, eſt enim montium incola, vt ſuo loco ſcripſimus.

Galli Scotorum forma.

Morhenna Anglorum. Gallus ericarum.

Gallus paluſtris cum gramine cyperiode.

DE GALLO PALVSTRI. Cap. XVI.

DE Gallo palustri Ornithologus sic scribit: & hanc exhibet iconem: Auis, quam Scoti, (& Angli quoque, vt conijcio) vocant Gallum palustrem, ane mvvyrcok, Germanicè scripserim ein Murhan, Attagenis historiæ subijcienda videtur. Nam & in summis delicijs habetur, & in locis palustribus (vnde nomen) pascitur, & corpus ei subru ffum, aut subflauum, vndique punctis nigricantibus distinguitur. Supercilia, & barbulæ è membrana rubente, vt in reliquis ferè Gallis syluestribus nulla. Effigiem eius ad nos è Scotia mitti doctissimus vir Io. Ferrerius Pedemontanus curauit. Haud scio, an eædem sint aues, de quibus Hector Boethius in Scotiæ descriptione sic prodidit: Sunt in Scotia Galli, Gallinæq; Syluestres vocati, qui frumento abstinent, & enascentibus tantum minutisq; cytisi folijs vescuntur, humanæ gulæ perquam suaues. Gyb. Long. Gallinæ syluestris quoddam genus vocat Kurben, quasi Murhen; quam Meleagridem, seu Africanam Gallinam interpretatur: quæ itidem in palustribus locis versatur. Sed Athenæi descriptio Meleagridum, Scoticis palustribus iam dictis non conuenit. In epitome dubitat, an sit Longolij Gallina palustris.

DE CAPO.
Cap. XVII.

HAVD immeritò fortassis separatim de Capo scribemus, quod propter corporis immutatã temperiem, testiculis nempe priuatus nomen immutauerit, pullorum propagationi prorsus inidoneus factus, & ad mensæ vsum duntaxat propter carnis præstantiam seruiat.

Ordo.

SYNONYMA.

SVNT qui Barbur Hebraicam vocem Capum interpretentur; sed hi Capum cum Gallo confuderint, vt alij etiam nonnulli parum Latini fecerunt, vt suo loco admonuimus, cũ tamen, teste M. Varrone in Gallinaceo genere villatico Capi semimares dicantur, quòd sint castrati Quare ineptè ab Isidoro scriptum est, Gallum à castratione vocari. Nititur autem eo solùm argumento, quod veteres abscissos vocarent Gallos, vel ex malè intellecto a Martiale, qui alibi ait, sub lemmate Capo:

Barbur.

a lib. 13.

> *Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus,*
> *Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.*

hoc est, castratus, vt erant Cybeles sacerdotes, Galli appellati, vnde idem rursus.

Martialis explicatus.

> *Succumbit sterili frustra Gallina marito,*
> *Hanc matris Cybeles esse decebat auem.*

hoc est, hanc potiùs Cybelæ dicare debebãt, nempe castratum, cuius castrati etiam essent sacerdotes, quàm Gallum: non autem, vt Ornithologus exponit, hæc potiùs, & propriè debebat vocari Gallus. Haud me tamen latet, Capum a Petronio Arbitro Poeta antiquissimo Gallum dici, sed cum additione spadonis. Quod modo ad nomenclaturam Græcam attinet, nullam prorsus reperio. Latini Capum dicunt, aut Caponem. Longolius Capum rectiùs dici asserit: En tibi, inquit in dialogo eius Pamphilus interlocutor, Capones, vt cuirati neque vocem edunt, neque Gallinis molesti sunt: vbi mox ipse Longolius: Ego illos non Capones, sed cum Varrone, & Columella libentiùs Capos vocauerim. Ex recentioribus quidam Capum Gallinaceum dixit, at per pleonasmum. Sat est enim Capum dixisse. Apud T. Vespasianum Strozzam eiusmodi periphrasis de Capo legitur.

Gallus spado.

> *Tum Gallinarum pulli, quos villica lapso*
> *Reddidit eunuchos anno, cristasq́ recidit.*

Quod verò Albertus Gallinaceum (intelligit autem Capum) veteribus Paponem dici scribit, id somniasse videri potest, quando apud nullum classicum scriptorem tale reperire sit. Italicè nominatur Cappon, seu Cappone: Gallicè Chappon, Germanicè Kappun, Kapaun, Kaphan; Anglicè Capon: lingua Abissina Capi dicuntur Aroazes.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

QVOT Gallorum genera sunt, totidem etiam Caponum esse possunt. Etenim omnes castrari queunt. Sola etiã castratione Capi à Gallinaceis differunt. Capis tamen iuba est maior, quàm Gallis, & caudæ pennæ longiores. Vox demissior, & rauca, b Scaliger testatur, sese Capum habuisse insigni magnitudine, ac propterea certum conuiuium, qui cùm ater fuisset totus, anno quarto factus fuit candidus, quanquam erant ali, quibus nulla pluma nigra fuerat, An verò Capis pennarum colores immutari quid peculiare sit, an verò id, quod Scaliger scribit de suo Capo, fortuitò euenerit, quod magis credo, quispiam dubitare possit.

Capi vt à Gallis differat.

b In com. lib. 5. Theo. de Plant. caus.

FORMA.

FORMA. DESCRIPTIO.

Forma Capi cum Gallis eadem, nisi quòd illis iubæ, & caudæ pennæ maiores sint, & crista careant, & calcaria in maiorem molem excrescāt, vt in adiectis duabus carcarium iconibus est videre. Quem hìc primo loco depictum dabimus, capite, collo, & dorso toto, pectore, & ventre coloris erat castanei, iubæ pennæ erant nigræ, nigra item cauda, & alæ, sed quarum remiges erant subluteæ, pedes cinerei. Altera pictura Capi monstrifici est, tribus pedibus instructi, qui tamen pes tertius duos tantummodo digitos habebat, at longiores multò quàm in alijs. Color superiori ferè contrarius. Huic enim color erat totus niger, sed iubæ pennæ duplicis coloris, nam maiores pennæ ferrugineæ, minores erant auræ. Remiges alarum candidæ. Cauda nigra, pedes lutei. Adijciemus etiam intestinum cum duabus suis appendicibus, nempe intestinis cæcis, quæ Anatibus & Anseribus, similibusq; alijs etiam sūt cōmunia, item misenterium, seu lactes Columbi Cyprij.

Galli monstrifici descriptio.

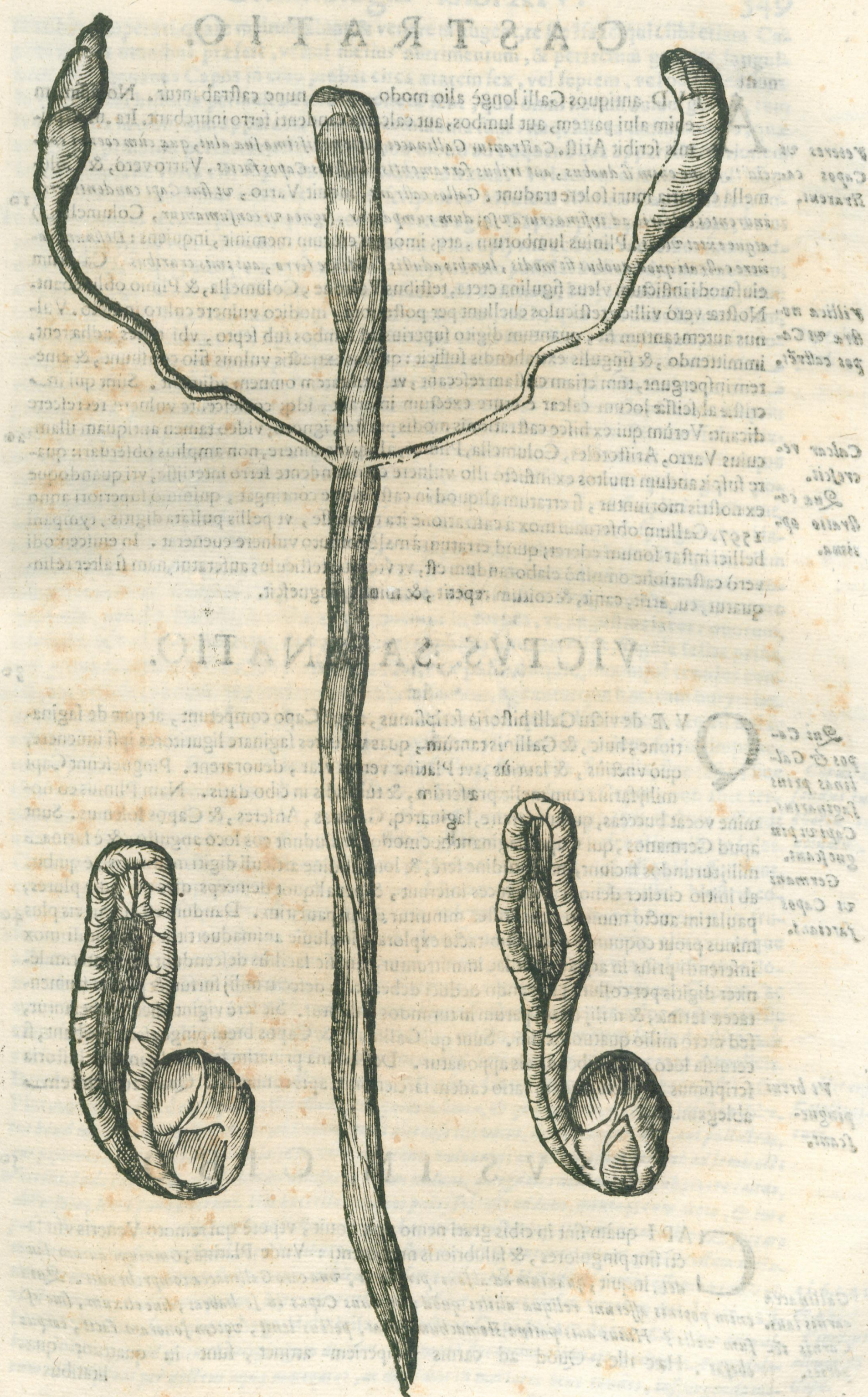

Capus cum gramine alopecuroide.

Capus tripes cum bromo sterilis.

CASTRATIO.

Veteres vt Capos castrarent.

APVD antiquos Galli longè alio modo, quàm nunc castrabantur. Nouissimam enim alui partem, aut lumbos, aut calcaria candenti ferro inurebant. Ita .n. in primis scribit Arist. *Castrantur Gallinacei parte nouissima suæ alui, quæ cùm coeunt concidit. Hanc enim si duobus, aut tribus ferramentis adusseris Capos facies.* Varro verò, & Columella calcaria inuri solere tradunt. *Gallos castrant,* inquit Varro, *vt sint Capi candenti ferro inurentes calcaria ad infima crura vsq; dum rumpantur, (ignea vi consumantur,* Columella *) atque extet vlcus.* Plinius lumborum, atq; imorum crurum meminit, inquiens: *Desinunt canere castrati quod duobus fit modis, lumbis adustis candente ferro, aut imis cruribus.* Cæterùm eiusmodi inflictum vlcus figulina creta, testibus Varrone, Columella, & Plinio oblinebant. Nostræ verò villicæ testiculos euellunt per posteriora, modico vulnere cultro inflicto. Vulnus autem tantum fit, quantum digito superius ad lumbos sub septo, vbi testes adhærent, immittendo, & singulis extrahendis sufficit: quibus extractis vulnus filo consuunt, & cinerem inspergunt, tum etiam cristam resecant, vt virilitatem omnem adimant. Sunt qui in cristæ abscissæ locum calcar è crure exectum inserant, idq; coalescente vulnere recrescere dicant: Verùm qui ex hisce castrationis modis præstet, ignoro, video tamen antiquam illam, cuius Varro, Aristoteles, Columella, Plinius, alijq; meminere, non amplius obseruari: quare suspicandum multos ex inflicto illo vulnere cum candente ferro interijsse, vti quandoque ex nostris moriuntur, si erratum aliquod in castratione contingat, quinimò superiori anno 1597. Gallum obseruaui mox à castratione ita tumuisse, vt pellis pulsata digitis, tympani bellici instar sonum ederet; quod erratum à malè consuto vulnere euenerat. In eiuscemodi verò castratione omninò elaborandum est, vt vterque testiculus auferatur, nam si alter relinquatur, cucurrit, canit, & coitum repetit, & minus pinguescit.

Villicæ nostræ vt Capos castrēt.

Calcar recrescit.

Quæ castratio optima.

VICTVS. SAGINATIO.

Qui Capos & Gallinas prius saginarint.

QVÆ de victu Galli historia scripsimus, æquè Capo competunt, at quæ de saginatione, huic, & Gallinis tantùm, quas volucres saginare liguritores ipsi inuenere, quò vnctiùs, & lautiùs, vt Platinæ verbis vtar, deuorarent. Pinguescunt Capi milij farina cum melle præsertim, & turundis in cibo datis. Nam Plinius eo nomine vocat bucceas, quibus farcire, saginareq; Gallinas, Anseres, & Capos solemus. Sunt apud Germanos, qui Capos saginant hoc modo; Includunt eos loco angusto, & è farina milij turundos faciunt, magnitudine ferè, & longitudine articuli digiti mediocris, e quibus ab initio circiter denos eis in fauces inserunt, & per aliquot deinceps dies quotidie plures, paulatim aucto numero, qui postea minuitur etiam paulatim. Dandum est autem eis plus minus prout coquunt: concoctio tactu explorata ingluuie animaduertitur. Turundi mox inserendi priùs in aquam, aut lac immittuntur, nam sic faciliùs descendunt, licet interim leniter digitis per collum premendo deduci debeant. In defectu milij furfur, & parum frumentaceæ farinæ, & milij etiam parum in turundos redigitur. Sic ferè viginti diebus obesantur, sed mero milio quatuordecim. Sunt qui Gallinas, & Capos breui pinguescere scribant, si ceruisia loco aquæ bibenda eis apponatur. De Gallina priuatim farcienda in eius historia scripsimus. Videtur autem ratio eadem farciendis Capis conuenire. Quare eò lectorem ablegamus.

Capi vt pinguescant.

Germani vt Capos farciant.

Vt breui pinguescant.

VSVS IN CIBO.

Gallinaceæ carnis laus.

Carnis temperies.

CAPI quàm sint in cibis grati nemo non nouit, vtpotè qui remoto Veneris vsu facti sint pinguiores, & salubrioris nutrimenti: Vnde Platina; *Omnium autem laudet,* inquit, *quantum ad absonia pertinent, vna caro Gallinaceæ comprehendit. Quid enim popinis afferunt reliquæ altiles quòd non vnus Capus in se habeat, siue elixum, siue assum velis? Huius auis patina stomachum iuuat, pectus lenit, vocem sonoram facit, corpus obesat.* Hæc ille. Quod ad carnis temperiem attinet, sunt in quattuor qualitatibus

litatibus temperati, quare multum alunt, & venerem augent, te ste Isaac, qui alibi etiam Capum auibus omnibus præfert, vt qui melius nutrimentum, & perfectum generet sanguinem. Villanouanus Capos in cibo probat circa ætatem sex, vel septem, vel octo mensium. In Gallinacei historia permulta à nobis recitata sunt, quæ omni harum auium generi, tum salubritatis in cibo, tum apparatus ratione communia sunt: itaq; hic ea tantummodo, quæ ad Capos priuatim pertinent, afferemus. Quod modò ad coquendi, ac apparandi rationem attinet, hæc sanè varia est, & pro cuiusque libitu instituta. Vel autem elixantur, vel assantur. Iulius Alexandrinus inter recentiores scriptores Medicos illustris Capos subsequenti modo elixans medici potiùs, quàm coqui partes agit. Capum priùs per se elixat, huius pulpas, præcipuè verò alarum, ac pectunculorum cum apij vnà ac betæ radicibus sumit, addit caseum, & friati panis parum, oua sex circiter, vuarum passularũ aliquid, cinnamomum, zinziberis, piperis, caryophillorum quantum satis esse existimat, butyri cochlear magnum: componit omnia simul comminutis priùs, quæ comminui, tritis, quæ teri debeãt, in massam, quam deinde in offas diuidit figura, & magnitudine ouali ferè. Rapeolos, inquit, multi vocant, quòd ex friatis priùs id epuli genus fortè rapis concinnatum fuerit, dein minutim etiam concisis herbulis, demum, & animalium carne. Has tenui ex subacta farina, quam pastam vocat aliquoties folio seorsim singulas inuoluit offulas, eodem Capi iure recoquit: exemptis, patinæque iniectis caseũ infriat, & calidi affundit butyri satis. Est verò salis mixtura plurimæ alimoniæ, sed quæ sanguinem, vt ipsemet attestatur, inflammet, vitiosumque succum generet, meatusq; obstruat. Nostri verò coqui eiusmodi herbas, vt quæ ingratũ potiùs, quam gratum saporem carni cõcilient, minimè adijciunt, sed vel simpliciter elixant, vel ex caseo recenti pillulas adijciunt, & friatum caseum veterem superinspergunt: qui sanè cibus gratissimus est. Molesta verò etsi pariter, multiq; laboris assatio est, quam idem Iulius Alexandrinus præscribit paulò post, elegans tamen, & laudãda, si herbas eas ante nominatas excipias. Coques, inquit, eadem materia conclusum integrum Capum, excepto quod alæ, pedesq; infracti, & collum retorquentur in corpus, vt angustius iacet: ouorum luteis duratis aliquot infarcies, ea configes caryophillis binis, ternisue, singula salita priùs, tum pruna accipies, & si hæc ad manus non sunt, vuæ passæ, aliquid, limonijuè tenuius concisi, aut vtriusq; partem, oua sex ferè: tudicula miscentur, agitanturque hæc: tum butyri bene recentis adijcitur pro Capi pinguedine plus minus, sed quod liquaminis tamen instar efficiat, hoc madescet immersus intus Capus: postremo factum ex eadem farina imponetur vasi operculum. Hoc modo immittitur furno farinacea patella, siue olla, siue testa, siue escarum vas id, ouorum prius albumine illitum. Si anniculus fuerit Capus, non ante tertiam horam extrahi furno debet. Cautio erit, si quid furni calore agitatus factum effundi visum fuerit, vulgata charta nostra texisse, statim id reprimire efferuescentiam illam solet. Calidum inferre mensæ vult. Nonnulli ante perfectam cocturam vini aliquid assundunt, conuiuijsque iam appofituri luteum oui aceto dilutum adijciunt. Hæc ille. Nostris coquis in veru assare Capones vsitatum est, & cum vel malis aurantijs, vel limonijs in frusta conscissis conuiuis exhibere. Quod si verò sese offerat occasio, vt neque elixare, neque assere ad ignem Capum quemuis, vti fit in longo itinere, vbi sæpè hospitia desunt, tunc domo abeuntes chalybem ignitum nobiscum feremus, cumque in deplumem Capum, ac exenteratum inijciemus, accuratè vno, alteroue mantili obuoluentes, ne calor euanescat: sic enim sui aptum reddemus etiam inter equitandum, modo meminerimus subinde alitem versare. Verumenimuero tetro inficietur odore, sed ferendo tamen, ac grato famelicis. Iam de præparationis varietate dicendum. Mirasue Catellanicum lati genus cibi est à Platina his verbis descriptum: *Catellani gens quidem lauta, & quæ ingenio, ac corpore Italicæ solertiæ haud multum dissimili habetur, obsonium, quod mirause illi vocat, sic condiunt: Capos, aut pullastras, aut pipiones, bene exentaratos & lotos in veru collocant, voluuntq; ad focum tantisper quo ad semicocti fuerint. Inde exemptos, ac tessellatim diuisos in ollam indunt: amygdalas deinde tostas sub cinere calido, abstersasq; lineo panno terunt. His buccellas aliquot panis subtosti addunt, mixtaq; cum aceto, & iure per cribrum setaceum transmittunt. Postea in ollam hæc omnia, insperloq; cinnamo, zinzibere, & saccaro multo, tamdiũ efferuere simul in carbonibus procul à flamma, lento igne permittunt, quoad tutam coctu-ram peruenerint, miscendo semper cum cochleari, ne fertæ adhærẽãt. Hoc nihil suauius esse memini. Multi est alimenti: radè concoquitur, hepar, & renes concalefacit, corpus obesat, ventrem ciet.* Idem alibi cibaria alba, seu leucophaga, delicatiss. ex pectore Capi parare docet: *Cibarium tum album, inquit, quod aptius Leucophagum dicetur, hoc modo duodecim conuiuis condies: Amygdalarum libras duas per noctem aquæ maceratas, ac depilatas in mortario bene tundes, inspergendo modicum*

Rapeolus quid.

Capus assandus cur chartæ inuoluatur.

Mirause Catellanicum.

a l. 6. c. 41. & 42.

Cibarium album ex Capo.

dicum aqua, ne oleum faciant. Deinde Capi pectus ex oſſatum in eodem mortario conteres, indeſque excauatum panem, agreſta prius, aut iure macro remollitum. Zinziberis præterea vnciam, ac ſaccari ſelibram addes, miſcebiſque hæc omnia ſimul, mixtaque per excretorium farinaceum in ollam mundam trāſmittes. Efferueat deinde in carbonibus lento igne facies, coblearię; ſæpe agitabis, ne ſeriæ adhæreat. Coctum vbi fuerit aquæ roſaceæ vncias tres infundes. Ad menſam, aut in patinis, vbi caro fuerit aut ſeorſum, aut minoribus mittes. Quod ſi in Capos fundere inſtitueris, quò lautius videatur, mali Punici grana ſuperinſpergito. Idem ſubſequenti capite cibarium album Catellonicum ex pectore Capi deſcribit, hoc modo: Farinam cpiu̅ riſi cum duabus metretis lactis caprini in cacabo ad ignem ponito, procul flamma, ne fumum concipiat. Pectus deinde Capi eodem die mortui, ac ſemicocti in quædam quaſi ſubtiliſſima fila diuidito, indiuq; in mortario duabus eo amplius tribus ictibus piſtillo contundito. Vbi lac dimidium horæ efferbuerit, hoc idem pectus in fila redactum cum libra ſaccari indes, efferuereque horas quatuor patieris, agitando ſemper per conaituram cochleari, cui hærebit, vt terebinthinæ, vbi decoctum fuerit. Aquam poſtremò roſaceam, vt in ſuperiore infundes, patinaſque facies. Nec erit ab re ſaccari aliquid inſpergas: nulli enim cibario, vt aiunt, ſaccarum aduerſatur. Cibarium croceum ex b eodem: Pro duodecim, inquit, conuiuis libram amygdalarum cum membranulis tundes, his Capi elixi, aut cuiuſuis bonæ alitis pectus, ouorum vitella quatuor, ſaccari ſelibram, Cinnami, Zinziberis parum, croci pluſculum contrariæ addes, ac iure pinguis, ac agreſta diſſolues. Diſſoluta in cacabum per ſetaceum excretorium infundes, factoque procul flamma in carbonibus efferueant, agitando ſemper cochleari. Ad horam ebulliant neceſſe eſt. Sunt qui inter ebulliendum duas vncias liquaminis, aut butyri recentis indat. Patinis aromata inſperges. Alit hoc, etſi tardè concoquitur obeſat, venerem ciet, hepaticis, & cardiacis prodeſt. Eodem item libro eſitium ex carne præſcribens: Sunt etiam, inquit, qui pectus Capi tunſi non incommodè addant. Id verò eſitium tale eſt: Pro decem conuiuis libram abdominis porcini, aut vitulini bene elixato, coctam, ac conciſam cum ſelibra caſei veteris, pauco etiam & pingui addito, cumque herbis odoriferis bene conciſis pipere, zinzibere, caryophillo miſceto. Hæc omnia farina bene ſubacta, ac in tenuiſſimum folium redacta ad caſtaneæ magnitudinem inuoluito, inuoluta in iure pingui, ac croco decoquito. Parum cocturæ requirunt. In patinas traducta caſeo trito, & aromatibus dulcioribus aſpergito. Fieri, & hoc edulum ex pectore Phaſiani, Perdicis, aliarumue alitium poteſt. Deſcribit deniq; eſitum ex pelle Caporum. Capum vbi elixaueris, pellem circunquaq; abſcindes, & eam maximè, qua collum integitur. Conciſam, ac in fruſta diuiſam rurſum in iure pingui per ſemihoram decoques, addito croco, quo coloratius fiat: in patina translatum aromatibus, & caſeo trito conſperges. Baltaſar Stendelius ſcriptor Magiricæ Germanicus docet, quomodo paſtillus è Capo fiat, de quo ante egimus. Apicius in minuta Apicianum teſticulos Caponum adijcit, Gallis nimirum, dum caſtrantur exemptos.

Cibarium album Catellonicum.

b lib. 7.

Cibarium croceum.

Eſitium ex carne.

Eſitium ex pelle Caponum.

VSVS IN MEDICINA.

SVNT qui tanquam ex Dioſcoride, alijſq; authoribus medicas facultates Capo attribuant, quas illi Gallinaceo aſcripſerant, obſcuri nempe authores, quos per linguæ Latinę imperitiam pro Gallinaceo Capū interpretari diximus. Et quamuis eiuſmodi vires Capus quodammodo ſubminiſtrare poſſit, tamen ad victus rationē idoneam tantummodo vulgò à medicis tum caro, tum ius eius in quocunque fermè morborum genere, maximè in quibus virium ratio habenda eſt, præſcribitur, medici enim quotieſcunq; deiectas vires ægrotantium excitare volūt, medicamentum dant, quod ex carnibus Caporum, & Perdicū conficitur. Sūt qui, inter quos eſt Aloyſius Mundella doctiſſimus inter neotericos medicus facilè corrumpi dicant, ſi aliquo notabili tempore moretur, neq; ita ægrotos alere, ſed is, vel id de extremè laborātibus, qui carnem hanc maſticare nequeunt, dixerit, vel ſibi ipſi aduerſatur, vt qui ſcribat, ſe ægroto cuidam maligno laboranti morbo, cùm iā ſigna concoctionis apparerent, modò Turdum, modò vnum, aut alterum oui vitellū, modò Caponis carnē contuſam conceſſiſſe potius, quam vituli. Idē deſcribēs hiſtoriā iuuenis cuiuſdā biliosi febricitātis cōtinuè à ſe curati. Victus ratio, inquit, fuit caro Caponis iuuenis per diem ante mactati cum ſeminibus melonum cōtuſa, nec non panis in eiuſdē iure optimè incoctus ad viri ū (quę debiles in eo valde erant) robur cōſeruādū. Iuris Caponū in primis plurimus apud medicos vſus eſt, maximè quod cōſūptū dicūt, vulgò cōſumat, alij deſtillatum

Capus quomodo in medicina vſum præſtet.

Vires ægrotantium, vt reſtituantur.

Iuuenis febricitantis victus.

ſtillatum, alijaquam carnis. Id enim ad reſtaurandas ocyus ægrotum vires ſatis laudari non poteſt. Obſcurus quidam ex Capi iure mirè vires recreari pollicetur, ſi vel cochleariũ paruum inde ægrotus ſorbeat. Capum veterem, inquit, para, exentera, totum cum oſſibus comminue. Tum in vaſe bene obturato vitreo, aut ſtanneo per ſex horas bulliat, adiecto etiam auro, vt annulo, vel numiſmatibus aureis. *Fieri*, inquit Platina, *ius conſumptum, aut ex Phaſiano, aut ex Perdice, aut ex Capreolo, aut ex Pipionibus, aut ex Columbis ſyluaticis poteſt. Si ex Capo voles, cacabum ſumes, qui aquæ metretas quatuor contineat. Huic Capum fractis, & comminutis oſſibus indes cum vncia ſuccidiæ macræ, piperis granis triginta, cinnamo pauco, nec nimium tuſo, tribus, vel quatuor caryophillis, ſaluiæ laceræ trifariam folijs quinque, lauri duobus. Sinite hæc efferueant horis ſeptem, vel donec ad duas ſcutulas, vel minus redigantur. Caue ſalem indat, aut ſalſa, ſi ægrotantium cauſa fiat. Parum aromatum nil vetabit, quo minus ægroto etiam apponatur. Senibus hoc, & valetudinarijs detur.* Hæc ille. Noſtræ mulierculæ Capum, vel pullaſtrum ſimul cum oſſibus contundunt, ac tam diu in ſuo iure decoquant, donec ad exiguam quantitatem ius redigatur, & cremoris albi veluti ſubſtantiam acquirat, idq; ægris debilioribus potandum exhibent cum feliciſſimo ſucceſſu. Sed nunc coquendi modum improbat doctiſſimus, & admodum Reuerendus F. § Euangeliſta Quatramius Sereniſſimi piæ memoriæ Herculis Ferrarienſium Ducis horti præfectus, & in arte diſtillatoria verſatiſſimus amicus noſter veteranus. Vult autem Capum integrum decoqui per aliquod tempus, iuſq; quod ab eo defluit, dum eximitur colligi (id enim reliquo alio præſtantius iudicat) Capum verò fortiter comprimi, vt humiditatem omnem ædat: ſi verò, vt fit, puluerem cordialem admiſcere placeat, eum cum reliquo iure magis aqueo diſſoluere iubet. At licet hunc coctionis modum minimè improbarim, probare tamen non poſſum. Siquidem Caponis integri coctio multũ aquæ requirit, quæ ad paruam quantitatem, quæ ægro exiberi debet, redigi quàm citò, ac facilè nequit: neque verum etiam eſſe exiſtimo id ius, quod in exemptione defluit, cætero præſtare. Alij verò Capum accipiunt, vel Gallinaceum tenerum, vel Gallinam, decoquunt, contundit totum id vaſe recondunt, igne ſubiecto per alembicum, vel duplici vaſe deſtillant, qui modus quàm maximè paratu facillimus. Quod ſi æger peſtilentia laboret, periti medici ſimul herbas adijciunt Caponis coctioni inſtituto ſuo congruentes, quales ſunt meliſſa, ſcordium, bugloſſa, borrago, carduus benedictus, cicoria, endiuia, acetoſa, ſcabioſa, tormentilla, flores nympheæ, violarum, bugloſſæ, borraginis. Andreas à Lacuna circa finem libri de peſte, Capo generoſus, inquit, in aqua pura dicoquitur cum folijs borraginis, & bugloſſi ana m. 1. conſeruarum de violis, roſis, borragine, & bugloſſo ana dr. ij. adijciatur etiam nonnihil de illis, quæ cordialia vocant, contritum. Deſtillatum inde liquorem in diplomate (balneo Mariæ) cum puluere diaſantalon mixto propter odoris gratiam, propinabis creberrimè. Sunt qui aurum ſignatum, torques, laminas, ſiue bracteas auri eiuſmodi decoctis adijciant, nec deſunt, qui abſoluta ſublimatione candens ferrum aliquoties extinguant. E quibus quid coctura decerpi poſſit præter ſordes, aut hydrargyrium, non video: ſcitèque dixit Trincauella olim præceptor meus, aurem exhilarare ſpiritus omnes, cùm quis in crumena eo abũdauerit. Paradigma hoc Florentinis medicis fuit vſitatum in eodem caſu. Accipe duos pingues Capos, & bene ſaginatos. Vnum coquito ad diſſolutionem propemodum, contunde, & exprime vehementer, expreſſum ius conſerua: poſt accipe ſecundum Capum, hic vncia tantùm ebullitione bulliat, vt paulum molleſcat, in partes diſſeca & contundito. Fundum vaſis inijce borraginis manipulos duos, quibus inſterne panis ſimilacei albiſſimi, & leuiſſimi medullam, quæ totum Capi primi ius abſorpſerit antè aſſeruatum. Pani ſuperpone ſecundum Caponem in fruſtula diſſectum, & ſic deſtillationi committe. Attamen ſatius fuerit cucurbitam vaſe vitreo figulino conflari, ne aduratur ob liquoris penuriam, guſtuiq; minus voluptatis creet. Cauendum quoque, ne extrema deſtillationis cum prioribus confundatur, cum ingratiſſimi ſaporis ſic permixta ſint euaſura: ſed ſeorſim colligantur. Paradigmata huiuſmodi aquarum paſſim varia apud practicos extant: collecti ſimul reperies parte ſecunda Euonymi Philiatri à Volſio publicata, quo lectorem ablegamus. Hac ratione euocatus ſuccus ignea vi concoctionem ſubit haud ita multo magnoque negotio ob partium tenuitatem, qua facilè ita carnibus detractæ per ſe concoquantur: Simul ipſe ventriculi calore euictus breui iecoris quoque ſanguificam facultatem promptè ſuſcipit ſuccus, ac per quàm citò alens ſuſtentat labentes ſæpè iam vires, idcirco inſigniter debilibus datur in morbis, magno plerunque vſu. Nonnulli præterea quibuſuis morbis, capitis præſertim, & frigidis, & cum virum imbecillitate deſtillatas eiuſmodi Caporum aquas laudant

Ius conſũptũ ex quibus auibus fiat.

Iuris conſumpti coctio.

§ In proœm lib. de Theriaca.

Ius conſũptũ contra peſtem.

Aurum vt ſpiritus recreet.

Paradigma Florentinorum.

laudant. Ornithologus ſe colicis affectibus prodeſſe expertum aliquando tradit, ijs maximè, qui flatuoſi ſunt. Aqua enim deſtillata aphyſos redditur, vt non amplius inflet, ſi rectè, parata fuerit. Adijcientur autem medicamenta alia, atque alia à perito medico pro affectuum varietate. Sed iſtæc de carnis, iuriſq; vſu victa ſufficiant. Adipis peculiaris quædam in colico affecta vis eſt, ſi Ornithologo credimus, qui ex libro manuſcripto virum quendam nobilem in hoc malo poſt multa remedia fruſtra tentata, liberatum tandem atteſtatur epoto cyatho (duarum, aut trium vnciarum) pinguedinis Capi pinguis decocti in aqua (vt fit ad cibum) abſque ſale: oportet autem, inquit, pinguedinem iuri innatantem ſeparatam bibere quam calidiſſimam. Marcellus verò ei, qui patitur varices, ſeui hircini ſelibram, & adipis è Capo librã ſimul permiſcent, & in linteo die Iouis cæroti more apponi iubet, & potenter ſubuenire pollicetur. Sed tale medicamentum non caret ſuperſtitione: cur enim die Iouis potius, quam alio exhibet? Obſcurus quidam ad fiſtulam, cum emortua eſt (ſic loquitur, hoc eſt, vt mihi videtur, cùm nullus in ea dolor perſentitur) pelliculam interiorem ventriculi Capi, quæ abijci ſolet, in ſole torrefactam terit, & inſpergit. Sunt qui oſſa crurum compoſitis ad alba mulierum profluuia medicamentis admiſceant. Græci aſſerunt fabæ ſemina Caporum ſanguine macerata ab aduerſantibus herbis immunia fore, & ſi pridie quàm ſeruntur aquæ ſimplici infuſa fuerint, citiùs naſcituras: ſin nitratæ aquæ, difficilem coctionem non habituras.

Adipis Capi facultas, & vſus.

Pellicula interior ventriculi Capi.

Sanguinis mira vis.

10

20

Sed hæc ad agricolas, non ad medicos pertinent.

Finis Libri Decimiquarti.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS

ORNITHOLOGIÆ

Liber Decimusquintus,

QVI EST

De Auibus, quæ simul se puluerant, & lauant.

DE COLVMBIS IN GENERE.

Cap. I.

PRÆCLARISSIMVM, vtilissimum, decantatissimumq; genus Columbaceum illatam sibi à nobis iniuriam lamentabili suo murmure conqueritur, quod qui dignitatis ordinem vbiq; fermè sequentes, Gallinaceis postposuerimus, cùm alioqui veteres omnes cum sacros, tùm profanos Columbas non minoris, quàm Gallinaceos existimasse abundè constet: sanè & nos quoque priorem illis locum eramus assignaturi nisi Columbæ, præter quam quòd sese pulucrent, quemadmodum & Gallinæ, etiam sese, teste Philosopho lauarent. Adhac, vt cætera prætereamus, quædam quoque sunt, præcipuè ad oua spectantia, quæ licet vtrique generi communia existant, tamen in Gallinarum ouis, quæ semper in hominum manibus versantur magis conspicua sunt. Quod autem ad Columbarum encomia pertinet, ea non à corporis duntaxat, sed ab animi dotibus quoq; proficiscuntur, vndiquaq; nobilissima: vnde fortassis diuinus Propheta a Esdras, *ex omnibus creatis volatilibus Deum sibi Columbam vnam nominasse* dixit. Et reuera Spiritus Dei baptizato Saluatori nostro apparere cupiens Columbæ potiùs quàm alteriùs volucris figurā induit. Quāti verò gentiles, ac in primis antiquissimi Romani has volucres fecerint, soluta pro eius vix credenda pretia attestantúr. Varronis ætate singula paria ducentis numis, & cùm eximia essent, singulis millibus sestertiorum vendebantur: quemadmodum & Columellæ temporibus sunt inuenti, qui quaternis millibus numum binas Columbas mercarentur. b Plinius etiam *L. Axium equitem Romanum ante bellum ciuile Pompeianum denarijs* quadringentis singula paria venditasse tradit, licet in omnibus exemplaribus, *& L. Axius vendicauit*, legitur, tamen & L. Axius venditauit rectè meo iudicio legit doctissimus c Budæus. Nam Varro de pullis earum agens, ita scribit: *Romæ, si sunt formosi, bono colore, integri, boni seminis, paria singula vulgò veneunt ducentis numis, necnon eximia singulis millibus numum: quas nuper cùm mercator tanti emere vellet a L. Anxio equite Romano, minoris quadringentis denarijs daturum negauit.* Si ergo singula Columbarum paria non semel mille sestertijs numis vendita sint, & aliquando etiam mille, & sexcentis, id est, quadringentis denarijs, quis Gallinaceo generi eas non præferendas iudicet, cùm id nullibi, quod noui, ad tale pretium euectum fuerit? Quinimo Co-

Cur Gallinaceum genus Colūbaceo author prætulerit.

Columbarū laus.

a lib. 4. c. 5.

Romanorū luxus in emendis Columbis.

b l. 10. cap. 37.

Axius eques quanti Colūbas vēdiderit.

Plinius correctus.

c In pādec.

lumbas

Romani Columbarũ amore insanierunt. *Batauorũ erga Columbas studiũ.*

lumbas ita celebrauit Romanorum luxus, *vt Plinius ibidem multos earum amore insaniisse* tradat, nobilitatemq; singularum, & originem enarrasse. Quid? Harum causa Ælianus Carnos, & Illiricos bellum omisisse recitat. Non ne & apud nos nobilem familiæ ferè omnes Columbaria habent, in quibus habitant, educantur, ac nidulantur? Sed etsi nos emolumenti causa eas alamus, Gallos tamen maximè autem Belgas, ac inter hos Batauos ferunt adeo Columbarum studiosos esse, vt vel quarta saltem eorum pars eas ad animũ dũtaxat explendum enutriat. Aiunt insuper eosdem, quotquot reperiri queunt Columbarum genera, diligenter inuestigare, magno semper mercari pretio, laudes singularum in publico, priuatoq; conuentu, in quo patritios etiam viros pauperioribus sese immiscere minimè pudeat, modò de Columbis sermo fit, enarrare, adeo vt quod Plinius olim de Romanis, id nos etiamnum de Batauis dicere queamus, Columbarum scilicet amore insanire. Quod si modò quæstum quod iam plerique faciunt, consideremus, profectò Columbarum possessio vndiquaque vtilissima est, cùm propter fimi, cuius ad cannabi conciliandum decore, ac per consequens ingens pretium, apud Bononiensium agricolas magnus vsus est commoditatem, tum maximè propter pullos ijs potissimùm necessarios, qui iam vires à morbo recolligunt. Quamuis verò Columbarum fœcunditas, de qua abundè pòst suo loco agetur, longè minor sit quàm Gallinarum est, maiore tamen, teste Columella, quæstum dominis suis referunt: neq; magna opus est cura, aut sumptu ad earum nutritionem, quippe quæ per hyemem tantùm, ac tunc per paucos menses (loquor modo de saxatilibus, quas pullorum causa duntaxat alimus) videlicet cùm diutinæ niues agros cooperiunt, impendio domini alantur, cæteris anni temporibus victum ex agris quærirent. Quod modò ad dotes earum cùm corporis, tùm animi attinet, eæ profectò tantę sunt, vt dicturo de eis calamus potiùs, atq; carta, quàm verba sint defutura, quare sponte, ne in longum nimis abeat oratio, eas pretereo, soliùs tantùm castitatis earum mentione facta, quòd hæc præ alijs in hoc auium genere tàm à sacris, quàm profanis passim concelebretur, sic enim *d* Sapiens: *Vna est columba mea, vna est matri suæ: electa genitrici suæ.* Talis autem in ijs castitas conspicitur, vt coniugij fidem nunquam, nisi alterius morte violent. *Communem*, inquit *e* Plinius, *domum seruant, nisi cælebs, aut vidua, nidum non relinquit & imperiosos mares, subinde etiam iniquos ferunt, quippe suspicio est adulterij, cùm natura non sit.* Munditiei corporis quoque maximam curam gerunt, quibus scilicet immundata omnia, ac maculata displicent: vnde pariter apud sapient fimum Regum legimus: *Aperi mihi soror mea, immaculata mea.* Idem etiam nobis fortassis tacitè innuit Ouidius, inquiens:

Quæstus è Columbis vnde petatur.

Columbæ maior quæstus quàm Gallinæ.

Columbarũ castitas. *d Cant. c. 1.* *e lib. 10. & 34.* *Columbarũ munditiès.*

Aspicis, vt veniunt ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Adeo vt, cùm animi, tùm corporis munditiès in hisce auibus magis, quàm in alis resplendeat: quare & Spiritus Sanctus in sacro Saluatoris nostri baptismo Columbæ specie apparuit. Quamuis verò insuper simplicissimum vulgò animal Columba habeatur, ingenio tamen minimè caret, vt suo postmodum loco fusiùs apparebit. Illud modò preterire non possum, quod *f* Plinius de ijsdem prodidit, nempe *in esse quendam eis gloriæ intellectum. Nosse credas*, inquit, *suos colores, varietatemq; dispositam.* Hanc autem tanquam rem pulcherrimam, ac inspectu admirabilem complures celebrauere. Conspicitur verò in collo earum potissimùm, de quo in primis Nero Cæsar disertissimè lusit hoc versu:

Spiritus Sãctus Columbæ specie cur apparuerit. *Columbarũ ingenium.* *f lib. 10. cap. 36.* *Columbini colli decus.* *g lib. 1. de Asin. aur.* *h lib. 2. de nat. rer.*

Colla Tuberiacæ (Rodoginus legit Cytheriacæ) *splendent agitata Columbæ.* Videmus enim in eo colorem vnum, omnium colorum vniformitatem præseferentem, neq; tamen oculus indagare potest, quis nam præcipuè sit ille color, an cæruleus, an luteus, an niger, an hyginus, an fuluus. Varietatis huiusce venustatem visui nostro iucundissimum *g* Apuleius flosculum appellat, inquiens: *Nunc coruina nigredine cæruleus Columbarum colli flosculus æmulatur, vel cum gutturis Arabicis obunctus, & pectinis arguti dente tenui discriminatur.* De eiusdem coloris diuersitate ita cecinit *h* Lucretius:

Quali enim cæci poterit color esse tenebris
Lumina qui mutatur in ipso? propterea quòd
Recta, aut obliqua percussus luce refulget.
Pluma Columbarum quo pacto in luce videtur
Quæ sita ceruices circum collumq; coronat.
Namq; altàs fit, vti claro sit rubura pyropo:
Interdum quadam sensu fit, vt videatur
Inter cæruleum virides miscere smaragdos.

Et Lu-

Et Lucretium imitatus Homerus Italus *i* Torquatus Tassus, puellam illam in omnes sese colores ad instar polypi conuertentem, quam magis Carolo, & Vbaldo itineris ducem promiserat, vt Rinaldum è faucibus Armidæ eriperent, depinges à Columbino collo similitudinem eleganter admodum deprompsit, canens.

i Cãto 15. Gier. liber.

Crinita fronte essa dimosta, e ciglia
Cortesi, e fauoreuoli, e tranquille,
E nel sembiante à gli angioli somiglia,
Tanta luce iui par, ch'arda, e sfauille
10 La sua gonna hor'azzurra, & hor vermiglia
Diresti, e si colora in guise mille,
Sì c'huom sempre diuersa à se la vede
Quantunque volte à riguardarla riede.

Così piuma talhor, che di gentile
Amorosa Colomba il collo cinge,
Mai non si scorge à se stessa simile,
Mà in diuersi colori al sol si tinge.
Hor d'accesi rubin sembra vn monile,
20 Hor di verdi smeraldi il lume finge,
Hor' insieme gli mesce, e varia, e vaga
In cento modi i riguardanti appaga.

k Plinius item *Smeragdos Carchedonts ad inclinationẽ magis, & minus lucidos Columbarum plumis comparat*: *l* Aristoteles verò Columbarum ceruices ad lucem refractam χρυσοειδεῖς, hoc est, auricolores sese offerre tradit, vt nimirum coloris splendorem, qui in auro pariter ad candem lucem admodum varius est, nobis indicaret. Meminit quoque eiusdem rei D. Hieronymus: *Columbarum*, inquit, *colla ad singulas conuersiones colorem mutant*. Diuinus verò *m* Psaltes, quod alij de collo dixere, id de tergore quoq; & cauda prodidit, cùm ea *adinstar auri rutilare* dixerit. Iucundissima autem hac colorum varietas tam incertos aspicientes 30 cedit, vt *n* Seneca, *falsi coloris speciem, & ponere & sumere* scripserit. Sed & *o* Martianus, *Arcesilas*, inquit, *collum intuens Columbinum dubitabat siquidem hac permotus varietatis incertitudine amplius astruere ἀκαταληψίαν* cœpit, id est *incomprehensibilitatem*. Proinde etiam M. *p* Tullius contrariæ scilicet sectæ, inquit ad Hortensium. *Neq; verò hoc loco expectandum, vt de remo inflexo, aut de collo Columba respondeam. Non enim is sum, qui quicquid videtur, tale dicam esse quale videatur*; & rursus. *Nam & in remo sentio non esse id, quod videtur, & in Columba plures videre colores, nec esse plus vno*. Quæ sanè colorum ficta varietas maximam Colũbis pulchritudinem conciliat, quamuis tamen nisi illustrante sole vix videatur, in cuius videlicet deliquio colorata omnia sua priuantur venustate. Sunt tamen qui existiment diuersos re ipsa esse inibi colores, diuersasq; superficies ex diuersarum pennularum portionibus radiantes. 40 Plurimi verò vnius coloris esse illam varietatem, sed varijs aspectibus variè illustratam sub differenti specie oculis sese exhibere: rationem eius esse quòd mouendi vim à luce suspiciat, quod verò amplius ab illa moueatur, amplius, & ipse sese moueat. Vt vt est eiusmodi pennarum decor efficit, vt inter pulchellas aues connumerari Columbæ queant, & *q* Cicero plumas versicolores Columbis à natura ad ornatum datas perhibet, & in sacris *r* literis, vt sponsæ pulchritudo denotetur, oculi eius Columbarum oculis comparantur. *Ecce*, inquit Sapiens, *tu pulchra es, amica mea, oculi tui Columbarum*. Et *s* mox infrà enatrans sponsa sponsi sui pulchritudinem, similiter eius oculos Columbarum oculis comparat: *Oculi eius*, inquit, *sicut Columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima*. Et alias dixerat idem sapientissimus Rex: *Propera, amica mea, Columba mea, formosa mea in* 50 *foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam*. Cæterùm si cuncta, quæ de Columbarum laudibus dici possent, hic adduceremus, in immensam nimis molem nostra abiret oratio, quare hic vela contrahimus, illud interim admonentes, sub Columbaceo genere, quod *t* Philosophus περιστεροειδεῖς appellat, & domesticas, siue celares, vt vocat Columella, & feras, vt sunt Palumbes, Oenades, Liuiæ, & Turtures comprehendi, de quibus sigillatim postea agemus, à communioribus exorsi, quòd ad has omnia fermè, quæ omni Columbaceo generi in vniuersum communia sunt, referri optimè queant.

k l. 37. c. 5.
l lib. de col.
m Psal. 77
n l 5. nat. quæst. c. 5.
o De nupt. Philolog.
p Acade. 2.
Colorata tantum in Sole splendent.
q lib. de fin.
r Cant. 1. & 4. c.
s Sap. 5.
t l. 5. Hist. cap. 13.

ÆQVI-

ÆQVIVOCA.

a In Calig. Columbus gladiator. Venenum Columbinum. Columba martyr. Columbæ sanctæ alterius nomen & miracula. Monasterium Columbinũ. Lithospermon Colũba dictum. Balearis insula maior. Columba dicta. b In Thes. Georg. Columba oppidum. Liber Columba inscriptus. c lib. 1. d lib. 1.

SVETONIVS a Tranquillus gladiatoris meminit, cui nomen erat Columbus, *cui C. Caligula*, vt eiusdem Suetonijs verbis vtar, *victorij leuiter tamen saucio venenum in plagam addidit, quod ex eo Columbinum appellauit*. Columba Senonensis in martyris nomen est, quæ ad prostibulum damnata, sed Dei ope defensa supplicium capitis subijt pridie Calendas Ianuarij anno 275. Fuit eiusdem nominis alia etiam virgo sanctitatis plena Reatina ex ordine Sancti Dominici, admirabili innocentiam, cunctisq; virtutum operibus ornatissimã, quæ spiritu prophetiæ insignis innumeris ægrotis sanitatem restituit. Panem suis deficientem sæpè multiplicauit. Puerum quemdam desperatæ valetudinis, & iam semimortuum precibus suis ad vitam, sanitatemque simul confestim reuocauit. Defixa in cælestium contemplatione sæpius extra omnes sensus rapiebatur. Cùm moraretur in monasterio, quod vocatur de nomine eius, nihil aliud vnquam comedit, nisi herbas, nihil nisi aquam bibit: pane, vino, carne, piscibus, lacte, & omnibus, quæ ex illo conficiuntur, ouisque abstinuit. Diuinitùs educta è cubiculo, in quo morabatur, vndiq; obstructo, Perusiam peruenit. Obijt anno 1051. mutis multis vsum linguæ, cæcis oculorum reddidit. Eius vitam Leander Albertus Bononiensis descripsit. Lithospermon à Romanis Columbam appellari inter nomenclaturas Dioscoridi adiectas legitur. Baleares, vt Mela habet, vel Balearides, vt Prolomæus mediterranei maris insulæ sunt iuxta Hispania, hodie Mallorca, & Menorca Hispanis, teste b Abrahamo Ortelio indigitantur, quasi latinè diceres maior, & minor, quemadmodum eas Pomponius, & Procopius quoq; nominant. Sic etiam distinguit eas Antonius, qui maiorem Columbam, & minorem Nuram vocat. Columba Hyberniæ oppidum est, teste Beda, & S. Columbani patria, Columba inscriptus erat pro titulo liber cuiusdam Stellæ poetæ dicti Patauini, qui Violantellam Neapolitanam amauit, quæ cùm amisisset Columbam, quam habebat in delicijs, & fleret, præbuit argumentum Stellæ conficiendi operis de morte Columbæ. Testatur hoc Venus, cui Columba, vt dicemus sacra est apud c Papinium de Stella loquentem.

Hic vestra deflenit fata Columba.

Meminit quoq; d Martialis.

Stellæ delicium mea Columba
Verona licet audiente dicam,
Vicit Maxime Passerem Catulli,
Tantum Stella meus tuo Catullo,
Quanto Passere maior est Columba.

e lib. 7.

Et rursus e alibi.

Vel Stellæ cantata meo, quam flenit, Hiantis
Cuius in Elysio nigra Columba volat.

Et ex recentioribus Io. Baptista Fiera Mantuanus poeta, & medicus de Perhillæ suæ morte scribens ad Ianum quendam huius Stellæ pariter meminit his versibus.

Heus Iane, num licentiam hanc temerè tentem,
Si meo Catullo confero, nec veneror Stellam?
Catullus olim Passerem obrutum fleuit;
Et Stella Columbam: vtrumq; riseris sæpè,
Non ipse Turturem fleo perattam dudum:
Nunc nunc ademptam epistatam domus fidam
Fleo Perillam, &c.

Columba pars nauis. Columbar quid. f lib. 5. g In Rud.

Columba pariter nauis pars est. Audiui, inquit, Lazarus Bayfius de viro docto, cùm diceret carinam propriè esse, id quod vulgò Venetijs dicitur la Columba: sed eam Columbam puto esse quod δρυοχων Polybio dicitur. Latinum nomen, quod sciam non habet. Verba Polybij sunt. Αὖθις ἔγνωσαν ἐκ δρύοχων εἴκοσι, καὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαι σκάφη, id est, *rursus decreuerunt à fundamentis ducentas, & viginti ædificare naues*, quod enim est fundamentum in domo, id est δρυόχοι in naui, sic dictum opinor, quòd omnem δρυν, id est materiam nauis contineat. Columbulam Hollandi quandam nauem, vnam nimirum ex ijs, quibuscum nuperrimè in Indias nouas nauigarunt, vocauerunt. Columbar, vt docet f Priscianus, vinculi genus est, quò collum nectitur, ad quod per locum alludens g Plautus Columbum ita vocat, dum ait;

Illic in Columbum credo leno vortitur
Nam in columbari collum haud multò pòst erit.

Sed fortè per duplex l scribendum est.

SYNONYMA.

COLVMBVM Hebræis Ion significat, in plurali Iouin, vti apud a Ezechielem: Ionah verò Columbam, vti in b Genesi in primis videre est. Contrà Sanctes Pagninus in singulari masculeũ reperiri negat in S. Scriptura, sed fœmininũ tantùm: addit tamen apud Doctores Hebræos inueniri, & antè ita scripserat: Ion cum vau in pronunciatione occultato est Columbus. Quidam reducunt ad oppressit, quòd omnium præda pateat, & plurale Ionim Columbi Columbæ. Nomina enim specierum sub quocunque genere venerint, vtrunq; sexum comprehendunt. Hæc ille: qui etiam aliquot S. scripturæ loca adducit, in quibus tamen in nostra translatione semper Colũba legitur. Cæterùm apud c Ieremiam, vbi translatio nostra habet Columba, Hebræi legunt, vt docti quidem scribunt, mœror, vel tristitia, vt scilicet sit deriuatum à verbo Ianah, quod est mœrore affecit, afflixit. Ion quidẽ pro Columbo in scriptis Rabinorum frequentius est. Chaldæus interpres in citato Geneseos capite Hebraicam vocem Ionah omisit. Arabs habet alkeha, & Gamamah, vel chamamah. Persa Kaphtar. Rursus d vbi Chaldæus habet Ionetah. Arabs legi dazamach. Gozal Hebrę is pullus auis est, maximè Columbæ: Dauid Kimki Gozal auiculã paruam interpretatur. Chaldæus in vetere testamento habet Bar Ionah, id est, pullum Columbæ, Arabs Pherah hamas; sed melius haman legendũ, nam & Auicennæ haman Columba est, pro qua voce Syluaticus hamen habet, vt Hara Hamen, stercus Columbinum, pro quo etiam alibi apud eundem Laaman, & caficium legitur. Alibi quoq; Demen Chame habet pro sanguine Columbæ, vti deniq; pro eodem Dem Alcamar apud veterem Auicennæ glosographum legitur. Quidam Hemam Saracenis Columbam esse scripsit. In dictonario Auicennæ alia etiam nomina pro Columba leguntur, vt Guarisdem. Agluariscin (Serapio habet Guarzen, Alguriffen) Alursan, Alchata, Knakendin. Kebuhar (fortè Kaphtar legendũ, vt supra) bezar Persæ pullus Columbinus est. Alfrac, vt ait And. Bellunensis, est nomen commune ad omnes pullos, & aliquando vsurpatur pro Gallina iuuene, quę nondum oua peperit, absolutè verò pro pullo Colũbino, imperfectis adhuc pennis necdũ volante Alnuaheb, vt scribunt Arabes, significat Columbos, qui iam perfectis pennis volare incipiunt. Inter synonyma Græca vsitatiora in primis est περιστερα, Attici verò περιστερὸς genere masculino efferunt, vt Alexis, & Pherecrates, citante Athenęo. Meminit & Eustathius. Hodie etiam ita vulgò dicitur, vel περιστερι. A περιστερα fit περιστερίδιον, & περιστεριον diminutiuum, hoc est Columba parua, seu Columbulus. περιστερίδεις Aristophani sunt pulli Columbi, vt annotant Scholiastes, Suidas & Eustathius. Περιστεριδεὺς etiã, vel περιστερίδης patronymica forma de Pipione dici potest, περιστερά autem, vt Etymologus, & Varinus volunt apud Græcos dicta videtur à duro, & laborioso volatu, παρα το πέτεσθαι στερρῶς, vel à nimio amoris affectu, παρά το περισσῶς στερᾶν. Quæ posterior etymologia placet, altera minimè; velocissimo enim, ac leuissimo volatu vtitur, tantum abest, vt laborioso, est enim feruidissima ad Venerem. Cæterum περιστερὰ versibus hexametris haud commodè admittitur. Quamobrem poetæ Græcè πέλειαν, & πελειάδα, quod genus peculiare, & ferũ esse dicemus, simpliciter pro Columba ponunt: & τρήρωνα aliquando per Antonomasiam, quod nomẽ Eustathius omnis Columbacei generis proprium epitheton esse dicit. *Inuenies tamen pauidis alijs auibus etiam attributũ, sed* rarissimè. Apud e Aristophanem hoc versu: Καὶ κεμφοι τρήρωνες ἀλωπεκίδευσι πεποιθε. Scholiastes eam vocem non Cepphis attribuendã, sed per se accipiendam docet, ac si dicat poeta: *Vos Cepphi (id est stolidi, ac leues) & timidi fidem habetis hominibus astutis.* Circus Accipiter apud f Homerũ τρήρωνα πέλειαν prosequitur, id est, *pauidam Columbam*. Τρήρων simpliciter etiam aliquando pro Columba ponitur: vnde apud eundem g Homerum dictio composita πολυτρήρωνα. *Sic autem Thisben Bœoticam cognominat, vt pòst dicemus,* à copia Columbarum, vt Grammatici interpretantur. [Π]έλειας αδος verò vox deriuata à primitiuo πελεια non simpliciter, vt diximus, Columbam, sed genus Columbæ nigrioris significat, vt dictio ipsa indicat. Πελὸν enim vel πελιὸν oxytona nigrum sonant, quamuis aliquan-

Ion.
a Cap. 7.
b Cap. 8.
c Cap. 26. & 46.
d Psal. 55.
Gozal.
Bar Ionah Haman.
Hara hamen.
Demẽ chame.
Hemame.
Alfrach.
Alnuaheb.
περιστερά.
περιστερίδιον.
περιστεριδεὺς.
περιστερα *Vnde dicatur.*
πέλειας *pro* περιστερα.
τρήρων *pro Columba.*
e In pace.
f Iliad. 10.
g Iliad. B.
Thisbe.
Πολυτρήρων.

Liuidus color. aliquantum ab hoc colore discrepent. Siquidem liuidum potiùs dicunt. Liuidus autem color cęruleo quodammodo dilui appa: et. Quamobrem Theodorus hoc Columbarum genus traducens apud Aristotelem vbique Liuias vertit. Dores verò, vt Sophrō apud Athenæum πελειάδα simpliciter pro Columba accipiunt. Scholiastes *b* Homeri in hoc versu,

Liuias Colũbas cur Gaza appellet.

b Iliad. φ.

Δακρυόεσσα δ' ὑπ' αὐτὸν ἔφυγε ὥστε πέλεια,

pro πέλεια etiam simpliciter Columbam transtulit, & sic quoque Andræas Diuus Iustinopolitanus, & Io. Spondanus, alijq; interpretes vbique apud eundem Homerum transferunt, vt sæpè in hac historia patebis. Πέληρ, περιστερα (Ornithologus legis περιστερα) Hesychio, & Varino etiam Columba est, vti εὐρίστος Glossario Columbus. Παλευτρια Columba illex est, quæ execata, deinde reti imposita subinde subsultans cæteras allicit, vnde παλεύειν verbum: pro quo Budæus vertit allicere, fallere per allectores. Apud latinos Columbus masculino, & Colũba fœminino genere legitur: in plurali numero tamen fæminino magis vtuntur, vt Grãmatici obseruant. Colũbulus diminutiuum, cuius rarior vsus est: vtitur eo *i* Plinius: *Tu Passerculis, & Columbis nostris inter Aquilas vestros dabis pennas.* Et Catullus de Cæsare *k*, cuius molliciem notat: *Vt albulus Columbulus Dionæus.* De etymo Columbarum alij aliter scribunt, *l* Varro à columinibus (lego autem culminibus) villæ in quibus degere solent, appellatas tradit. Ex recentioribus Hermolaus Barbarus insolentis doctrinæ vir à Græco verbo κολυμβᾶν, quod vrinare significat, dictas existimat, inde forsan quòd bibentes rostrũ aquæ diutius immergant. Nonnulli, teste Grapaldo, à voce primis syllabis correspondente dictas putant, & *m* Varronem, ni fallor, notat, qui alibi sic habet. *Volucres pleraque à suis vocibus nominantur, vt Gallina, Columba.* Quod si verò per onomatopœiam ita vocentur, Palumborum quoque nominis rationem eandem esse diuinare possumus. Albertus cognomento magnus homo me Hercule eruditior, quàm eloquentior, *Columbi*, inquit, *ab eo appellantur, quod lumbos frequenter colant, contrà Palumbi, quod lumbis parcant.* Quæ etymologia mihi minimè improbatur, quamuis interim cuiq; viro docto suũ relinquã iudiciũ: reijciendam verò & pueris etiam explodẽdam iudicans, quam *n* Isidorus adfert, quod earum colla ad singulas conuersiones colores mutent, *o* Seruius Columbos ludrico Titos dici scribit, non quidẽ latinè, sed multorum authoritate tanquam Latinè. Quem locum Cælius attingens cum Columbis Palumbes confundit, cùm Palumbes Titos dici arbitratur à Passerum salacitate, qui solent τιτίζειν, id est, titissare: siquidem Palumbes longè minus salaces sunt, quàm Columbæ, & paulo antè ex Alberto diximus, ita dici quòd lumbis parcant. In eundem lapsum alij viri docti impegere: vt Cornutus *q* Persij interpres, qui Titos Columbos agrestes interpretatur, atque ita Seruium intelligendum esse Georgius Fabritius Ornithologum admonuit. Erat item Ascensius in eundem Persij locum, Titos, inquiens, esse pullos Columbinos, cõgruereque vulgari Flandrico, quo sic pulli Gallinacei vocẽtur, & de iuuenibus ignauis per irrisionem dici quòd sint pulchri Titi. Ego Titos adud Persium Tatios, seu Titios interpretor, vel si aues malis, aues Titias, id est: Vultures, vt etiam *r* Turnedus conijcit Pipio quoq; Columbarum pullus est apud *s* Lampridium, vt annotat doctissimus *t* Barbarus Videtur autem per onomatopœiam sic dictus. Italorum Piccione ad hanc vocem quodãmodo accedete videtur, quo vocabulo cùm maximè pro pullis Columbinis vtuntur, tũ quandoque pro Columbis ipsis, quas in villis plerunque alimus, Gallis Pipio appellatur Pigeon. Germani circunscribunt ein iunge Tub, id est, iuuenis Columba: vel vtuntur diminutiuo Tuble, id est, Columbulus. Poetis Columbæ quandoque dicuntur Chaonis alites, Idaliæ, & Gnydiæ volucres, & aues Dionææ à Dione nympha Oceani, & Tethyos filia, matre Veneris. Italicè Columba, Columbo, Colomba, Ponione, & Palombo etiam apud Scoppam Grammaticum. Sed Hispani quoque Columbam Paloma appellant: quæ tamen nomina à Palumbo, id est, Columbo syluestri facta, constat. Gallicè Coulon, Columbe, Columbe priuee. Germanicè Tub, Taube, Saxonicè, & Belgicè Duue. Germani Columbum, id est, marem priuatim appellantem Kuntei per onomatopœiam, & apud quosdam Taub epicœni generis nomen est, Tauber masculini: vti quoq; apud Belgas fæmella dicitur een Duue, siue Duyf, masculus verò een Duffer, siue Doffer. Turcis Columba vocatur Iuga, & ygen.

Latina synonyma.
i Epi. s 202
k Epig. 27.
Columbarum etymũ.
l lib. 3. de re Rust.
m lib. 4. de ling. lat.
n l. 12. c. 7.
o In Bucol.
Columbi cur Tin. dicti.
p l. 9. c. 10.
Passerum salacitas.
q Satyr. 1.
Iuuenes qui pulchri Titi dicti.
Pipio.
r l. 3. c. 11.
s In vita Alexandri.
t In Corol. in Plin.
Piccione Italis qd.
Kunter.
Tauber.
Duue.
Doffer.
Iuga.

GENE-

GENERA.

ARISTOTELES *a* teste *b* Athenæo, tradit vnum Columbarum genus esse quinq; verò species, quas sic, inquit, enumerat, Περιστερὰς, Φάψ, Οἰνὰς, Φασσα, τρύγων, id est, Columba, Oenas, Phabs, Phassa, Turtur, libro verò quinto de Animal. Phaba is non recenset, quamuis *c* Æschilus sic meminerit:

Cibum quærentem infælicem, & miseram Phaba
Medijs lateribus irretitum obuoluas.

d Idem genitiuo casu, Φαβῶν dixit. Oenas Columba maior est, inquit Aristoteles, atq; Φάβος, Phassa verò magnitudine Gallinæ, colore cinereo. Turtur omnium minima cineris colore, ætate conspicitur. Hactenus Athenæus. Et reuera in Græco textu Phabs etiam legitur, etsi Gaza eam in sua translatione omiserit. Qua in re non exiguas lectori tenebras offuderit, cùm Philosophus apertissimè Phattam à Phabe distinguat. Ait autē Philosophus: Alia frugibus viuunt, vt Phabs (ita autem loquor, ne latinè simpliciter Palumbem traducens simul cum Phassa vnà cum Gaza confundam, qui pro vtraq; voce, vt mox videbis, Palumbes transtulit) Phassa, Columba, Oenas, & Turtur. Phassa, & Columba semper visuntur, Turtur æstate tantùm, Oenas autumno potissimum apparet, cui magnitudo maior Colūba, minor quàm Phabis est. Gaza hæc sic vertit. Alia frugibus viuunt, vt Palumbes, Columbus, Vinago (ita optimè pro Oenas transfert) Turtur. Visuntur semper Columbi, atq; Palumbes, sed Turtur æstate tantùm. Vinago Autumno potissimum conspicitur, cui magnitudo maior Columbo, minor quam Palumbi est. Verùm si Phaps rectè (vti experientia docet legi debere) legatur, ipse quoque Athenæus species omnes ita non recenserat, quare pòst addit: Eodem opere Aristoteles Columbam à Peleiade differre monet. Peleiadem enim minorem esse magis Columbam mansuescere: nigram esse Peleiadem, paruā, rubris pedibus, & asperis: ideoq; cellarem neminem domi alere. Verùm & eiusmodi diuisio diuersa longè est ab ea, quam nobis reliquit doctissimus *e* M. Varro, qui duo duntaxat Columbarum genera statuit, atque ex his duobus, si misceantur, natum tertium aliud, quod miscellum nuncupat, sed ascribam ipsa Varronis verba: *In villa* inquit, *intro volant Columba, de quibus Merula: Axi, si vnquam* περιστεροτροφεῖον *constituisses, has tuas putares quamuis feræ essent. Duo enim genera earum in* περιστεροτροφείῳ *esse solent. Vnum agreste, vt alij aiunt saxatile, quod habetur in turribus, ac columinibus villæ à quo appellatæ Columbæ, quæ propter timorē naturalem summa loca in tectis captant. Quo fit, vt maximè agrestes sequantur turres, in quas ex agris euolant suaptè sponte ac remeant. Alterum genus Columbarum est clementius, quod cibo domestico contentum intra limina ianuæ solet pasci. Hoc genus maximè est colore albo. Illud alterum agreste sine albo, vario. Ex his duabus stirpibus fit miscellum tertium genus fructus causa atque incedunt in locum vnum, quod alij vocant* περιστερεῶνα, *vel* περιστεροτροφεῖον. Hæc ille. Putandumne igitur Varroni Peleiades, Phabes, Oenades, & Turtures, quas Aristoteles, & Athenæus in Columbarum genere recensent, in Columbaceo genere non fuisse habitas? Id sanè ego nunquam mihi persuaserim, sed ideo duo tātum genera posuisse crediderim, quòd ea ceu magis domestica, vulgatiora essent, magis cognita, & ad alendū vtiliora, ideoq; alia tacuisse, quod cicurari ea minimè queant, & reuera si penitus, & ad trutinā Aristoteles verba examines, videbis tantùm de syluestribus loqui, atq; ex omnibus Columbarū syluestrium speciebus quas enumerat, indicare id genus faciliùs domari, quod Varro agreste vocabat, idq; ideo Columbæ nomine dignatum, quòd proprius ad domesticarū naturā accedat, domesticasq; tāquā notissimus præterijsse, de earū natura scripsisse cōtentum. Qui igitur Columbas in domesticas, & syluestres diuiserit, haud malè, ni fallor, fecerit. Nā & *f* Galenus non parui ponderis author genus vnum κατοικίδιον, id est domesticum, alterū νομαδικός, id est, pascuū, & syluestre appellat. Omnes verò seu placidas, seu agrestes sub vno ferarum nomine in iure comprehendere oportuit, quod, quamuis in turribus peristerotrophij intraq; domesticos parietes eas habeamus tamē sępe aufugere soleant apū more, nouasq; sedes, & loca alia quęrere, vnde lites poterāt suboriri, quibus sanctione obuiam ire necessum fuit Quanquā & huic determinationi negocium aliquatenus facessit, quod alibi scribitur § Gallinarum. Inquit enim Imperator, Gallinarum, Anserumque feram esse naturam, neutiquā censeri, nosque id ex eo posse intelligere, quia aliæ sunt Gallinæ, alijsq; Anseres, quos feros appellamus. Ad, quā normam si rem exigamus, vides admitti dissidium, Columbasque ipsas, quas domi, aut etiā in peri-

sterionibus

a l. 8. Hist.
b l. 6. Deipnoß.
c In Prometheo.
d In Phil.
Gazæ error.
e li. 3. de re rust. c. 7.
Columbarum genera secundū Varronem.
Miscellæ Columbæ, quæ.
Varro cur tantùm duplex Colūbarum genus posuerit.
Columbarū diuisio.
f lib. 10. de comp. simp. med.
Cur Iurisperiti omnes Columbas feras vocent.

ſterionibus alimus,pro[ſ]feris non eſſe habendas,eò quòd aliæ ſunt Columbę,quas feras vocamus. Verùm dicendũ eſt Iuſtinianũ,iuriſq; conſultos ſequutos eſſe Varonem. Nam licet Peleias, Phata,Phabs,Oenas,& Turtur reperiantur, apud latinos tamen Columbæ nomine neutiquã veniunt,ideoq;nulla de ipſis ratio habita eſt. Vnde etiam dicẽdũ eſt rationem illam in pręnotato Gallinarum, poſitam non pro ſolida, perpetuaq; quaſi ea ita animantum placida natura deprehendatur, ſed ſimul Gallinarum,Anſerumq; domeſticorum placidam naturam,quæ in fera nunquam,vt omnibus in cõfeſſo eſt,degenerat,adeo,vt ipſas feras nõ eſſe,nec proferis vnquam habendas exiſtimarent. Quæ ratio in Columbis apibuſq; minimè viget. Cùm quamuis feræ Columbæ feræq; apes,præter eas, quæ in hominum dominio sũt, reperiantur,tamen quæ placidæ habẽtur,maxima impermutabiliq; placiditate,qualẽ, quãtamq; in Gallinis, Anſeribuſq; quotidie ſpectamus,præditæ non ſint,ſed de hac re ſatis ſuperq;. Iam videndum,nũquid tales,quales Ariſtoteles,ac Varro nominant, noſtro æuo adhuc dentur. Quod ad Varronem attinet,nulli dubitum eſſe exiſtimo,quin iamnum reperiãtur. Primum enim,quas ſaxatiles,& agreſtes vocat, haud dubio illæ ſunt, quas nos, noſtriq; agricolę in turribus,vel in eminentiori domus parte alimus,nam & ille non in turribus tantùm,& culminibus haberi tradidit, verùm etiã inde etymũ Columbarum in vniuerſum, vti diximus,deduxit:eo quo facilè,ni fallimur,intelligitur aliud Varroni ſaxatile genus Colũbarum eſſe ab eo,quod in agro Bononienſi capitur quandoq;vulgò ſaſſarolo,id eſt,ſaxatile dictum,Columbis ſaxatilibus Varronis maius, & coloris liuidi, roſtro rubicundo, prorſus, ferum. An verò idem fuerit cum eo, quod Rhæti, teſte Ornithologo,vulgò Steintube, id eſt, Columbam ſaxatilem appellant,quam pariter prorſus feram refert eſſe? Cum Varronis verò ſaxatili eadem eſt, vt idem Ornithologus quoque iudicat, quæ Galeno νομάς, & βοσκὰς dicitur, quoniam liberius in agris, & campis paſcatur (ſic enim & equas νομάδες dicunt, quæ in armento liberè paſcuntur, tanquam paſcuas, & paſcales) & πυργῖτις quibuſdam, vt eruditus quidam docet. Petrus Creſcentienſis nominis ſimilitudine deceptus ſaxarolos vulgò dictos cum ſaxatilibus Tarronis confundit, cùm ait: *columbi quidam vulgò ſaxaroli dicuntur, hi in Columbarijs melius aurant, quàm cæteri, &c.* Quos enim vulgus Bononienſe (& ille Bononienſis erat) ſaxarolos vocat, prorſus feræ, & indomitæ naturæ exiſtunt. Grauior ſanè, ac minus tolerabillis Perotti error eſt, qui Varronis ſaxatiles cum πελιάσι eaſdem facit, ſed verba eius clarioris doctrinæ cauſa aſcribam, *Columbæ agreſtes*, inquit, *quæ & ſaxatiles Varroni dicuntur, maximè ſequuntur turres, in quas ex agro euolant ſuapte ſponte, ac remeant. Hoc genus Græci πελιάδας nominant à liuore. Varij enim ſunt coloris ac liuidi, propter quod è noſtris quidam* (Gazam videtur intelligere) *eas Liuias appellauere. Pauca inter eas alba ſuni colore improbatur. Pedes plumis nudos habent, rubidos, & ſcabroſos.* Hæc ille, nos πελιάδας ſylueſtres omnino eſſe diximus,& dicemus rurſus ex eodem Ariſtotele,& vnius omnes coloris eſſe,nec ali ſolere. Secundũ illud genus, quod Varro domeſtico cibo contẽtum intra limina paſci tradit,& plerunque cum Gallinis,coloris varij, & maioris amplitudinis, quàm eæ quæ turres incolunt,id meo iudicio illud eſt,quod nos communiter, Colombe ſotto banche, id eſt Columbas ſub ſcamnis, ſeu ſedibus, ita à loco appellamus. Hoc enim genus præfatas omnes qualitates obtinet. Verùm nunquid M. Varro, Ariſtoteles, alijque veteres domeſticarum Columbarum ſpecies, quas noſtra tempora modò ſuppeditant, agnouerint, non dubito duntaxat, ſed non adducor etiam, vt id credam, etſi antiquos Romanos Columbarum amore inſanijſſe probè norim,& ex Plinio antè retulerim. Tanta enim iamnum in Europa Columbarum reperitur diuerſitas, maximè, vt audio, apud Belgas, hoſq; inter apud Batauos, vt narranti mihi viro alioqui fide digniſſimo vix fidem adhibere potuerim. Hos populos ſi quæ vlla gens, Columbis impenſè delectari, ideoque quàm plurima earum genera alere, ſupra quoq; memini. Dicebat autem vir ille præter communes domeſticas, & ſaxatiles, quarum inſuper immenſam habeant copiam, genus quoddam eſſe domeſticis vulgaribus duplo ferè maius, pedibus hirſutis, hoc eſt pennatis, quod inter volandum, & dum murmurat, id eſt vocem ſuam edit fauces in tumorem ingentem adducit, quem quo maiorem, maximè in volatu oſtendunt, eò nobiliores cenſeri, dici verò id genus Kroppers Duue, hoc eſt Columbas gutturoſas, quo nomine pariter nobis veniunt, nam quandoque etiam ad nos afferuntur. Ornithologus ſe Venetijs Columbas obſeruaſſe tradit, quæ Gallinaceos ferè magnitudine æquarent. Verùm quod eas è Palumbarum maximarum cicuratarum genere eſſe credit, prorſus meo iudicio fallitur; Palumbes enim nunquam cicurantur. Cæterum num illæ, quas in Batauia haberi vir ille narrabat, eædem ſint cum Campanis Plinij, qui in Campania maximas naſci ſcribit, non auſim affirmare

quamuis

Saxatiles Columba Varroni.

Columba ſaſſarolo vulgo Bononiæ.

Steintube.

Columba nomas, & boſcas Galeno quæ.

Purgitis.

Columba Creſcentienſis error.

Perotti grauis error.

Colũbarum Varronis ſecundum genus.

Colombe ſotto banche.

An veteres omnes Columbas domeſticas agnorint.

Batauí Columbarum multa habent genera.

Kroppers duue.

Columba Campania.

quamuis interim id minimè negarim. Bellonius certè eius planè sententiæ est, & halluci- nari eos asserit, qui Plinium, aliosq; veteres eas non agnouisse putant. Christophoro Columbo Indi quoque Columba obtulerunt inter alia munera nostratibus multò maiores, & gustu pariter suauiores, sed gustus itaq; iudicaret, si cùm superioribus eædem sint, an diuersæ. Affirmabat vir ille, reperiri aliud genus hirsutis pariter pedibus, ac magnum, si communibus domesticis compares, paruas verò, si illis, id nostrates vulgò Tronfo vocant. Alere quoque Cyprias, seu, vt Ornithologus nominat, Russicas, & Anglicas, & Monachicas, Ferrarienses Sorellas, has appellare Kappes, hoc est, cucullatas, à crista nimirum, quæ cucu- 10 lum, quem Kappam vocant, propemodum æmulari videtur, & harum duo habere genera, vnum pedibus pēnis ornatis, alterum nudis; rursus omnes hasce diuersorum colorum esse. Dari & aliud genus Cyprijs simillimum, sed crista carnes, & pedibus semper nudis, rostro nempè admodum exiguo: hoc dicere Cortbecke, id est, breuis rostri: esse ibi & aliud genus, quod indigere voce à gestu Querslagers nuncupent, quoniam in honorem fæmellæ vel suæ, vel aliarum post longa murmura à terra sese eleuet, & vltra illas volando alas quatiat. Quas verò vt nobilissimas colunt eas appellare Draijers, quæ non eodem, vt illæ, modo, inter volandum duntaxat alas quatiant, verùm etiam in orbem circum volitent, idq; maximè supra fæmellas tam fortiter alas quatiendo, vt duorum asserum simul collisorum sonitum superent, vnde remiges earum pennæ semper fermè fractæ conspiciantur, ac quandoq; etiam 20 volare inde nequeant. Hoc genus aiebat in Venerem admodum pronum esse, fæmellas, cùm partui vicinæ sunt, alijs etiam sui copiam dare, incolis autem in maximo pretio haberi, vtpotè quarum vnum sæpè per quattuor vendatur aureis, pedibus esse nudis, coloris varij, hoc est, dari cuiuscunq; coloris capite quandoq; exigua crista pulmena ornato, quandoq; plano, has bollen, id est, planas vocare, illas gecopte, id est, capitatas. Haberi item ibi aliud genus aspectu elegantissimum, quod Helme dicunt, quasi galeatas. Harum enim alias capite, cauda, & alarum remigibus coloris esse albi, cæteras alterius coloris, puta nigri, rubri, lutei, cærulei: alias verò ex horum colorum aliquo caput, caudam, & remiges habere, cætera vel ex albo, vel ex alio quouis diuerso, adeò, vt caput, cauda, remiges semper alius coloris sint, quam reliquum corpus. Quod modò ad tertium genus spectat, 30 quod M. Varro miscellum vocat, id non solùm ex Columbo domestico, & agresti fæmina, vel contrà, vt ille innuere videtur, generatur, sed ex domesticis ipsis diuersæ speciei procreari potest, atq; id etiam quotidie conspicimus. Sed hæc de domesticis dicta sufficiant. Iam videndum, quæ Aristoteli Peleias, quæ Phatta, quæ Phabs, quæ Oenas sit, & quæ Trygon; Gaza pro Peleias traduxit Liuia: pro Phatta, & Phabs, vt diximus, Palumbes, pro Oenas Vinago, pro Trygon Turtur. Sed Iacobus Dalechampius eum reprehendit, quòd pro Oenade Vinago transtulerit. Ait autem Oenadem dici à fibrosa carne, & Gallis appellari vn Tarragon: sed quærendum esset, quæ auis sit Tarragon: nam Bellonius pariter Gallus eius non meminit. Præterea Oenas, vt Ornithologus quoque existimat vel à tempore vindemiæ, quo apparet, vel à calore corporis, qui vino nigro, vel vuis maturis 40 similis nomen obtinet, quare Gaza meo iudicio Vinago vertere potuit. g Aristoteles cæteras species magnitudine distinxit: alibi enim Liuiam, siue Peleiadem Columba minorem dixit, maximam esse in hoc genere Phassam, Oenadem Columba maiorem, nempè secūdum magnitudinis locum obtinentem, Turturem omnium minimam. Sed Philosophus (miror id hactenus à nemine animaduersum) in octauo, vt suprà citauimus, Oenadem Phabe minorem dixit: cur itaq; hic Oenadi secundum magnitudinis locum attribuit? Putauerim ego, qui semper me saniori virorum doctorum iudicio subijcio, Aristotelem hoc loco Phassam generaliter etiam pro Phabe accipere, vt scilicet in toto Columbaceo genere Phassa maior, & minor primum locum, secundum Oenas obtineat. Neq; tantum apud me valet Eustathij Homeri interpretis, necnon Athenæi testimonium, vt secus quàm feci, sentiam, quo- 50 rum ille Phabem media magnitudine esse ait inter Oenadem, & Columbam, Phattam verò magnitudine Gallinacei, colore cinereo, hic verò idem repetit tanquam ex Aristotele, quem citat, quando tamen nihil tale apud hunc reperire sit. Hinc itaq; collectus magnitudinis ordo talis sit necesse est, vt Phassa primum, Phabs secundum, Oenas seu Vinago tertium magnitudinis locum obtineat, quartum Columba, quintum Liuia, seu Peleias, sextū, & postremū Turtur, omniū scilicet minimus. Notiores ex his sunt Colūba, & Turtur. Mihi Phabs, & Peleias nunquā visæ, quare & suo loco Peleiadis iconē ab Ornithol. mutuatā exhibiturus sū. Oenas siue Vinago ea fortè fuerit, quam Sassarolo vulgò dici nostris agricolis scripsi. Maior

Tronfo.
Kappers.
Cortbecke.
Quers lagers.
Draijers.
Helme.
Columba miscella.
Dalechampij error.
Tarragon auis.
Oenas Columba vnde dicta.
g li. 5. Hist. c. 13.
Columbarum distinctio Aristotelica.
Oenas siue Vinago qua.

enim eſt Columba agreſti, coloris vino nigro nam abſimilis, & Autumno potiſſimum conſpicitur. Nam iconem quam pro Oenade Ornithologo Rōdoletius transmiſit, aut Alchati Arabum eſt, aut Perdicis potiùs ſpecies, vt ſuo loco poſt dicemus. Oenas, inquit Turnerus Anglus, mihi vnquam hactenus viſa eſt nec quid habeat nominis apud noſtros, aut apud Germanos compertum habeo. Vidi tamen Venetijs Columbos his noſtratibus ſexquilatera proportione maiores. Sed hos non Vinagines fuiſſe credo, ſed Columbos è Campania ad Venetos aductos, vbi Plinius Columbos ſcribit eſſe grandiſſimos. *h* Niphus dubitat an Vinago ſit genus illud, quod in Italia habeatur ex Columbo cellari, & Palumbo naſcens, & quoniam Ariſtoteles hoc in loco Columbarum genera numerans Peleiadem omittit, vt libro quinto Oenadem, dubitat an Oenas, & Peleias eadem auis ſit, ſed Ariſtoteles in quinto Oenadem nominat, & Columbam maiorem facit, Peleiadem minorem. Ex recentioribus etiam quidam viri docti Phaſſam, & Phabem ſex tantum differre exiſtimant, vt Phaſſa fæmina ſit, Phabs verò mas, ſed eiuſmodi determinationis authorem veterem nullum, quod ſciam, habent. Aquitani Galli, vt in libello de nomenclaturis animaliom, & ſtirpium Latinis, Græcis, ac Gallicis innominati authoris legitur, Phaba Græci ſermonis veſtigium ſeruantes Phauier appellant: cæteri verò Galli neſcio an ipſi quoque Phaſſam Ramier dicunt. Sed quærendum diligentiùs diuerſam ne auem Aquitani Phauier appellet, an verò eandem, quam cæteri Galli Ramier: in quam ſententiam inclinat Ornithologus hoc ductus argumento, quòd Itali quoque Palumbem communem, ſiue Phattam Fabariam, vulgò nempè Fauaro vocitent. Verùm is ſibi contradicit, primùm enim Phauier ad Græcorum Phabs accedere etiam dicit, mox verò ad Italorum Fauaro cùm alioqui & Latinorum Faba, & Gallorum Fabue æquè ad eandem vocem accedant. *i* Iacobus Dalechampius pro Phabs quidem Palumbes minor interpretatur, & benè, at quod Gallis vulgò Biſet dici ait, in eo non parum hallucinatur, ſi quidem Palumbes minor, vt ipſe etiam ſcribit, coloris eſt cærulei, Biſet verò, vt *k* Pet. Bellonius pariter Gallus teſtatur, liuidum colorem, vel plumbeum ſonat, quare, & idem Bellonius ita Peleiadem, ſiue Liuiam interpretatur. Quanquam autē Phabs, & Phaſſa, vt ſcripſit, differant; idem tamen Accipiter à priore voce φαβοτύπος appellatur, & φαβοκτόνος, quaſi Palumbicida: à poſteriore φασσοφόνος: Latinè Palumbariū reddunt: vnde vbi apud Varinum, & Heſychium legitur φαβοτύπος εἶδος ἱέρακος καὶ περιστερᾶς ἀγρίας σπερμοφάγε, ita corrigendus locus, φαβοτύπος, εἶδος ἱέρακος, καὶ φαψ εἶδος περιστερᾶς &c. & rurſus vbi habent, φασσοφόνω, τῷ τὰς φάσσας φονεύοντι. Ἔστι δὲ εἶδος περιστερᾶς ὑπὸ τὴν τρυγόνα, lege ἔστι δὲ ἡ φάσσα εἶδος &c. id eſt, *Phaſſa autem ſpecies eſt Columbæ ſub Turture*, cum contrà Turtur veriùs ſub Columba ſit: quærendum an rectiùs legatur κατὰ τὴν τρυγόνα. Sed quid Callimacho reſpondebimus, qui, vt teſtatur *l* Aelianus, Palumbum, Pyrallidem, Columbam, & Turturem dicebat nihil inter ſe habere ſimilitudinis? Nam ſi Palumbus, & Turtur, vt Ariſtoteles ſcripſit, Columbæ ſpecies ſunt haud dubio ſtatuendum eſt præter ſimilitudinem corporis alia etiam gerere, quæ ſimul ipſis communia ſint, vt apertè in ſingularum hiſtoria apparebit. Pyrallim verò à Columbaceo genere diuerſam eſſe facilè eſt colligere ex eo, quòd *m* Ariſtoteles eam cum Turture pugnare ſcripſerit. Sed qua ratione Palumbum, Columbam, & Turturem nihil inter ſe ſimilitudinis habere dixerit, ipſe vel alij viderint, mihi quidem id oſcitanter ſcriptum videtur, quare, & ipſe Aelianus addidit. Si *Callimacho fides eſt habenda*, quaſi in re friuola, ac incogitata. Atque hæc de Columbacei generis diuerſitate dicta ſufficiant. De ſylueſtribus ſingulis priuatim agetur; quæ enim hìc afferā domeſticis maximè quadrant, aut ea docent, quibus à ſylueſtribus diſtinguantur.

h In Ariſt. 8. Hiſt. 3.

Phaſſa, & Phabs quomodo differant.

Phauier Gallis quæ auis.

Ramier.

Ornithologi error.

Fauaro.

Dalechampij error.

i In annot. ad Athe. li. 9.

Biſet Gallis quæ auis.

k 16. c. 21.

Palumbarius Accipiter.

Varinus, & Heſychius correcti.

l li. 1. Var. Hiſt. c. 15.

Pyrallis.

m l. 9. Hiſ. cap. 1.

DIFFERENTIÆ.

TOTVM Columbaceum genus, vt diximus, vel domeſticum eſt, vel ſylueſtre, ſed in vtroq; genere aliquot conſtitui poſſunt differentiæ. Sylueſtres enim Columbæ in inſula vulgò Capo verde, & Madera adeò mites ſunt, vt noſtrarum domeſticarum more ſe manibus capi ſinant. Et Aloyſius Cadamuſtus nouas inſulas binas ſeſe inueniſſe memorat, in quibus item Columbæ ita placidæ eſſent, vt ab hominibus prætereuntibus caperentur, cùm aliàs tamen in his inſulis nullum fuiſſet viſum hominis veſtigium.

Sylueſtres Columbæ mites vbi.

Sylueſtres partu differunt.

Silue-

Syluestres præter positum ante magnitudinis discrimen partus ratione quoque differunt. *a* Aristoteles enim quæ Columbacea specie continentur omnia bina oua parere prodidit, in quibus Palumbem etiam, & Turturem annumerat, quas tamen complurimùm ternas testatur parere. Præterea *b* idem author est Columbas vel decies anno generare, Palumbem verò, Turturem, & Vinaginem semel tantummodò, & parcius. Syluaticus Algnesim nominat genus Columbarum, quæ semel anno pariunt. Sed & domesticis, si Aristoteli credimus, vti debemus, non est certus pariendi terminus. Nonnullas enim ait decies anno parere, Plinium in Campania grandissimas prouenire asserere: cui adde, si placet & Columellam 10 nonnullas vndecies, Ægyptias verò duodecies. De magnitudine singularum diximus, & easdem, & Alexandrinas tanquam peculiare quoddam genus habeat, nominare. De Campanis Perottus etiam repetijt, & in Therapne maximas etiam nasci ait, cùm alioquin, inquit, Spoleti sint perexiguæ. Mirum quidem inter duodecim millia passuum tantam esse differentiam. Marcus *c* Varro Columbarum discrimina ponit à loco habitationis, colore, & coitu. Quod verò agreste genus sine albo varium esse dicat, non vsque adeo verum esse cuiquam videri possit, nisi id dicamus verum esse, vt in pluribus, nam aliàs quoque albo maculatur, verùm an eiuscemodi spuriæ sint, & vt ipse vocat, miscella? *d* Athenæus auctor est, Columbas candidas eo tempore in Græcia primùm fuisse visas, quo exercitus Persicus circa Athon montem interijt, ignotas aliàs prius. Idem *e* Aelianus Charontem Lampascenum af-20 firmasse prodidit, quem pariter Athenæus nominat. Longolio teste, Columbæ in Noruegia totæ albæ habentur, quod si de omnibus dicat, frigiditati regionis ascribendum, vti aliquoties diximus suis locis, sin de aliquibus ridiculum sese præbuit, cùm & Varro ex domesticis plurimas esse albas dixerit, & vbiq; terrarum vulgatissimæ sint, vnde *f* Ouidius Columbas albas vocat sine labe, qualem olim Coruum fuisse memorat his versibus:

Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales vt æquaret totas sine labe Columbas.

g Aelianus in Erice Siciliæ ingentem Columbarum numerum haberi tradit, at ex his omnibus vnam rubram, quam (putabat autem superstitiosa antiquitas eam Venerem esse, vti postea dicetur) reliquæ tanquam ducem sequantur: quod sanè mirum esset, ex tot Columbis 30 vnam tantummodò rubram videri, nisi fortè dæmonem ita superstitiosos illos homines sub eiusmodi Columbæ forma delusisse verisimile foret. Nobis interim rubras Columbas videre minimè insolens est, vti neque luteas, quas ille *h* alibi apud Indos reperiri ex aliorum relatu narrat. *i* Athenæus huius rei authorem adducit Damachum quendam, sed & omnium ferè colorum diuersitas in Columbis hodie conspicitur, quare cum Aristotele dicimus colorem non immutare speciem. Differunt etiam partium figura. *k* Scaliger in Persia Columbos raros esse scribit, sed quos habent, oblongo collo esse, & Anserino: cætera natura nihil differre nostratibus. Mihi pariter vix ante quinquennium Columbæ icon ab excellentissimo Hieronymo Paduano Praga, nempe ex aula C. M. transmissa est, cui caput planè Anserinum est, quod genus peregrè ad nos transferri testabatur. Nostratibus quoque non omni-40 bus eadem figura; aliæ enim capite plano sunt, cristatæ aliæ, & harum rursus cristam crassam, vt Cypriæ quæ inde. Monachinæ dicuntur, quod monacorum cucullum æmulentur, aliæ tenuem, quales Batauis Gecopte dici antè memini. Rostrum item alijs exiguum, alijs oblongum. Sunt, quarum etiam ante mentionem fecimus, quæ fauces in tumorem amplissimum attollunt. Andreas Bellunensis Alchata nominat, & pedes eis tribuit nigros, & breues; sed nos post, qui de hac aue sentiamus, aperiemus. Pedes alijs nudi, alijs pennæ adnatæ. Postremò coitus ipse etiam differentiam ponit. Iuniores enim nunquam coeunt cum fæmella, nisi prius eam exosculentur, idque quoties coitum exercent, seniores verò prima vice tantum oscula præbent, secunda sine osculo coeunt.

a li. 6. Hist. cap. 4.
b Ibidem, & cap. 1.
Algnesim.
Domesticarum differentiæ à partu.
A magnitudine.
Columbæ Campanæ, & Alexandrinæ.
c li. 3. de re rust. c. 7.
d l. 9. c. 16.
Columbæ albæ.
e li. 1. var. hist. c. 15.
f Metam. 2
g lib. 4. de anim. c. 2.
Columba rubra reliquarū dux.
h li. 1. Var. hist. c. 15.
i l. 9. c. 16.
Differentiæ à partibus.
k Exercit. 231. 7.
Nostratum Columbarū diuersitas.
A coitu.

50

DESCRIPTIO COLVMBARVM in genere.

Columbas describi in genere arduum est.
a l.5.de gē. cap. 6.
Cuculus Columbis similis.
b lib. 2. de part. c. 13.
c 6. Hist. c. 13.
Alba Columba dānata.

IN genere describi posse quàm arduum sit, ex differentijs paulò antè positis, maximè quæ ad partium diuersitatem spectant, satis superque cuiuis constare arbitramur. Magnitudo etiam cùm syluestribus, tùm domesticis non eadem. Quæ omnia secum perpendens prudentissimus *a* Philosophus nihil aliud de Columbarum cognitione memoriæ prodidit, quàm quod varijs coloris esse dixerit. Habent tamen simul omnes aliquid propriū, nempe quòd vtraque palpebra conniueant: & *b* alibi Philosophus Columbas pedibus, & vnguibus Cuculum repræsentare dixit: Et reuera Cuculus Columba prorsus appareret, nisi Accipitris pennis vestiretur, auis aliàs ab Accipitribus planè differens, & innoxia. Quod ad electionem pertinet, albas omninò *c* damnat, quòd ab Accipitre longiùs conspiciantur: quare color albus, vt inquit Perottus, in domesticarum genere non improbatur, quòd hæ Accipitrum iniurijs minus obnoxiæ sint: nam intra limina ianuæ solent pasci.

ANATOMICA.

a 3. Hist. c. vlt.
Vētriculus Columb.
b 3. de par. cap. 7.
Lien.
Fel.
c In Hier.
d 2. Hist. c.
e lib. 8. c. 9.
f l. de atra bile.

COLVMBO, *a* inquit Aristoteles, *ingluuies præposita ventriculo, vt Gallinaceo est.* Plinius ita habet, *Columba vltra ventriculum habent ingluuiem*; quòd alibi ita exponit. *Aues quoq; geminos sinus habent: quadam vnum, in quo merguntur recentia vt guttur: alterum in quem ex eo demittunt, concoctione maturata, vt Gallinæ, Palumbes, Columbæ.* Albertus eiusmodi ingluuiem paruam esse ait, & fermè rotundam: Ventriculum feruentiorem esse testatur idem *b* Aristoteles: Lienem verò eius magnitudine deficere, hoc est, vt alias etiam ait, tam exiguum esse, vt visum fugiat. De felle in primis variæ authorum sententiæ. Alij prorsus carere, alij habere existimant, sed & hi de loco dissentiunt. Qui carere negant, sunt Theologorum non pauci, atque inter hos in primis Beda: negat quoq; Orus Apollo. Qui verò fel Columbis tribuunt, sunt Aristoteles, Plinius, Athenæus, & ipsemet, ceu sui oblitus. Orus Apollo *c* Aristoteles fel habere Columbas disertissimè scripsit, sed non eo loco, quo cætera animantia: verùm & non omnes Columbas eodem loco, alijs enim ventri, alijs intestino iungi: quod postremum *d* Plinius repetijt, vti præcedens *e* Athenæus. Fuere, qui fel in vropygio esse tradidere. Orus alibi in dorso esse scripsit: Mihi nec in dorso, nec in vropygio fel reperiri quispiam persuaserit; vti neque alij Columbas eo carere. *f* Galenus quidem ridiculos eos vocat, qui id asserere audeant, tamen & ipse interim vesicam habere negat, qua fel contineatur: quod quomodo defendi possit, ipse viderit.

SEXVS.

a 9. Hi. c. 7
Mas quomodo à fæmina distinguatur.
Columbas distingui.

HAVD facile est, inquit *a* Aristoteles, Columbarum sexum dignosci, nisi interiorum aspectu: cùm alioqui ex voce maximè domesticarum facillimè mas à fæmella distinguatur. Fæmellæ admodum exigua est, maris longè grauior. Taceo interim multas alias actiones, quibus eas vel quiuis etiam dignoscat.

SENSVS.

Columbas perspicaces esse, & cur.
Accipitres quomodo.
Columbas venentur.

HÆ aues quantum forsitan vllum animans aliud cunctis sensibus valet, sed visu potissimùm, & auditu, gustuque, si non cætera vincant, saltem nulli cedunt. Perspicacissimas esse vel inde in primis constat, quòd à longè quodlibet Accipitrum genus agnoscant. Cùm enim horum alij Columbas humi sedentes rapiant, volātes non appetant: alij super arborem, aut tale quid conscendētes venentur, sin humi cōsideant, aut volent, non inuadant: alij rursus neque humi, neque in sublimi manentes aggrediantur, sed volantes tan-

tes tantummodò capere conentur: itaq; sagacissima rerum parens natura Columbis sese nouercam, atq; iniquam exhibuisset, nisi & ipsis, vtpotè animalibus imbellibus, innocentissimis, & quę nulla ratione sese tutari aduersus tam sæuos hostes possent, videndi aciem ingeniumq; elargita fuissent, quibus singula Accipitrum genera distinguere rectè potuissent. Alioqui enim Accipitrum iniurijs expositæ continuæ extitissent. Itaq; cùm Accipitrem prouolantem videant, si sublimipeta est, manent quo constituerint loco, tanquam non nociturum agnoscentes, sin humipeta est, quem prouolantem cernunt, non manent, sed continuò auolant, & fuga saluti suæ consulunt. Author est *a* Aristoteles; quæ sanè oculorum acies insignis est: siquidem communem hostem à longè videre paucis datum, vti nullis, quod sciam inter tot Accipitrum genera speciem distinguere. Si authori, quisquis ille fuerit, de natura rerum credimus, nam reuera anile deliramentum sapit, Columba nouies visum recuperat. Idem discernendi iudicium Columbis in auditus sensorio, ac ob eandem rationem, vt scilicet hostes suos agnoscant, natura concessit. Cùm enim omnes Accipitres, vt diximus horreant, nempè suos prædones, Circi tamen, & Aquilæ marinæ rapacitatem magis quàm cæterarum rapacium pertimescere videntur: vnde alibi dixit *b* Aelianus: *Aquilas marinas, & Circos horreos horrent Columbæ*: itaq; voces eorum inter alias discernere à longè nutunt, vt si clamantes audiant, ocyus aufugiant. Meminit idem Aelianus: *Clangorem*, inquit, *quidem Aquilarum, & Vulturum Columbæ spernunt, non item Circi, & marinæ Aquilæ*. In gustu quoq; non minus iudicium. Amant quidem, ac edunt omnia ferè granorum genera: sed ex his quibusdam ita afficiuntur, vt donec is suppetit, nunquam, quem incolunt, locum deserant, quod alioqui meliorem alibi victum quærentes sæpius solent facere: sed de hac re fusiùs, vbi de victu earum agemus.

Columbæ Accipitres agnoscunt. *a l. 9. Hist. cap. 36.* *Columbarũ auditus.* *Columba Circum, & Aquilam marinam agnoscunt.* *b lib. 3. de an. c. 45.* *Gustus.*

LOCA COLVMBIS Abundantia.

APVD Assyrios Columba sacra habebatur, & nefas erat eam occidere, vnde tam immensa ibi creuit harum volucrum copia, vt accedentium mercatorum ora peruolarent: vnde apud *a* Oseam legitur; *Et auolabunt quasi aues ex Aegypto, & quasi Columba de terra Assyriorum*. Hinc pariter *b* Tibullus scripsit.

Quid referam, vt volucris crebras intacta per vrbes
Alba Palæstino sancta Columba Viro.

c Eusebius Pamphilus author est Syriæ maritimam quandam ciuitatem esse, quę Ascalon dicatur, ei cùm applicuisset (ait autem applicuisse, quando oraturus, atque sacrificaturus Hierosolyma ad patrium templum missus fuisset) magnam sese Colũbarum multitudinẽ admiratum fuisse, interrogantiq; ipsi quamobrem aues illæ omnia penè loca illa occupassent, responsum fuisse lege apud eos Columbarum vsum esse prohibitum; *d* Homerus Tisben πολυτρήρωνα vocat, teste *e* Strabone, à copia scilicet Columbarum, vt Grammatici exponunt. Erat autem Thisbe Bœtiæ vrbs celeberrima: sed Stephanus portum, & nauale Thisbæorum Columbis plenum fuisse tradit: vt vt est, Colũbas poetæ hinc Thisbæas appellant. *f* Ouidius de Dædaliono mutato in auem rapacem, hoc est, Accipitrem secundum Grammaticos.

Quæ nunc Thisbaas agitat mutata Columbas.

Meminit etiam *g* Statius.

Dioneisq; auibus circumsona Thisbe.

h Homerus alibi Spartem Nessem pariter vocat multarum Columbarũ. Has Chaonias item poetæ dicunt ab Epiri parte, pro Epiroticas. *Nam*, inquit Seruius Vergilij Scholiastes, *olim in Dodona sylua Epiri oracula reddebant*: Sed malim cum *i* Io. Rauisio Textore dicere ideò Chaonias appellatas, quòd ea Epiri pars Columbis plurimùm abundaret. *k* Virgilius.

Chaonias dicunt Aquila veniente Columbas, &c.

Propertius.

Non me Chaonia vincant in amore Columbæ.

m Ouidius.

Quasq; colat turres Chaonis ales habet.

Pontanus.

Assyrij cur Columbis abundent. *a Cap. 11.* *b lib. 1.* *c lib. 8. de præp. Euã. cap. 5.* *Ascalon vrbs Syriæ. Columbis abundans.* *d Iliad. B.* *Thysbe polytriron.* *e lib. 7. Geo.* *Columbæ Thysbeæ cur dictæ.* *f l. 11. Metam.* *g l. 7. The.* *Sparte Nessa.* *h Iliad. B.* *Chaoniæ cur dictæ.* *In eorum copia.* *k Eglog. 9.* *l lib. 2.* *m lib. 2. de arte am.*

Chaonis & qualis oſcula iungit auis.

Inſulæ veneri, cui Columba etiam ſacræ putabantur, antiquitùs conſecratæ, vt Cyprus, Paphos, Cythera, & Sicilia præcipuè Columbis ſcatebant. Antiphanes apud *n* Athenæũ Cyprias Columbas plurimum commendat inquiens, Ἡ Κύπρος ἔχει πελείας διαφόρους, id eſt, *Cyprus habet Columbas præſtantiſsimas*. Celebrantur ſanè etiam hodie ab omnibus Cypriæ Columbæ propter criſtæ venuſtatem. Lycophronis interpres, ibidem, & in Papho infinitam tradit eſſe copiam Columbarum, ideoq; currum Veneris ab ijs duci putare. In Sicilia etiam abundare Columbas *o* Aelianus prodidit, maximè circa Erycem, vbi ipſis feſti dies agũtur, quos Eryecini, & Siculi omnes eodem authore, profectorios appellant: cur autem ſic appellentur cauſam aliàs *p* ex eodem adferemus. Cæterùm Columbas Siculas egregias eſſe ſcribit Philemon apud Athenæũ, qui pariter eaſdem olim laudatas fuiſſe etiam aliàs refert, vbi hæc Alexidis verba citat. περιστερὰς ἔνδον τρέφων τῶν Σικελικῶν τούτων μάνυκομψας. Nicander denique Siculas Columbas alibi iubet. Cnidos, ſeu Gnidos vrbs inſignis in extremo cornu peninſulæ Cariæ adhærentis. Veneris quoque cultrix, cuius imagine à Praxitele facta in primis nobilis celebratur, Columbas habuit plurimas, quæ inde poetis Gnydiæ volucres appellantur: vt Pontano, cùm ait:

Atque hac Gnydiæ loca læta Volucres
Peruolitant.

Cur Plinius Campanas laudet antè diximus, item cur Columella Alexandrinas, Tanta verò eſt apud Pœonios, & Illyricos Columbarum multitudo, vt contra eas ordine militari in bellum exeant, quemadmodũ Magneſij, & Epheſij contra locuſtas. Author eſt *q* Io. Rauiſius Textor, neſcio ex quo. Nos ſuprà ex Aeliano Illyricos Columbas in bello commouiſſe diximus. Franciſcus Lopez Hiſpanus de Leucaiæ inſulis prodidit, tam abundè ibi Columbas, aliaſq; volucres diuagari, vt circumuicinarum inſularum incolæ eò aucupatum venientes, nauibus quandoque onuſtis domum reuertantur. Aloyſius Cadamuſtus in Madera inſula olim ignota, quam Luſitani nunc obtinent, maximam copiam Columbarũ fuiſſe memorat, eiſq; capiendis non alia arte vſos aucupes, quàm alligato perticæ vncino ex arboribus, quibus inſidebant, aues admirabundas (vt quæ inſula deſerta hominem prius non vidiſſet) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam inſula noui orbis Columbas hominum præſentiam nihil pauentes ſcipionibus cæſas refert. *r* Solinus inſulam quandam appellat Columbariam, auium huius nominis matrem, quæ proculdubiò eadem fuerit cum ea, quam Græci πελειοθρεμμόναν vocant, id eſt, Columbarum altricem: nam πέλειας, vt antè oſtendimus ſæpius pro Columba in genere ponitur. Hæc autem inſula, Plinio teſte, in Tyrrheno mari eſt. Pelias Zonaræ item inſula eſt propè Drepanum Siciliæ. VVolfius, teſte *t* Ortelio Columbariam vertit, haud dubiò ab auium harum copia. VVitichindus, vt idem refert, Colmar Germaniæ vrbem vocat Columbariam. In Regno Pegù, Columbæ pariter abundant, vt Cornelius Iudæus Antuerpianus teſtatur. Feſſa Aphricæ vrbs, vt author eſt *u* Io. Leo Aphricanus immẽſum harum auium numerum ſuppeditat. Batauia quantum fortaſſis quæuis alia etiam decuplo maior regio Columbas numeroſas enutrit, eaſque diuerſorum generum, quoniam, vt narrauimus, plurimi incolarum cuiuſcunq; ferè gradus, ac conditionis earum aſpectu plurimùm oblectentur. Mirum quod Theophraſtus ſcripſit, referente Plinio inuectitias eſſe in Aſia Columbas.

VOLATVS.

VOLATVS pernicitate Columbæ vel cum quauis penè alite poſſunt decertare. Domeſticarum auium ſanè nullam conſtat neq; longius domo, neque diutiùs abuolare, quàm Columbæ faciant, quæ tectorum tamen lariumq; ſuorum mox memores ſumma illa fide repetunt, & manſuetiſſima nobiſcum conſuetudine diuerſantur. Sed non domeſticas aues tantùm volatus celeritate ſuperant; verum etiam eadem rapacibus ſæpè imponũt, quando ita fuga arrepta, ſaluti ſuæ conſulunt, cuius ea ſola ſæpè ſpes eſt, cùm alioquin rapaces plurimùm velocitate valeant. Sunt qui eas ceu honoris ambitione tactas altiſſimum quandoq; volatum exercere exiſtiment, vti neque deſunt, qui opinentur tantã eis, cũ aere familiaritate intercedere, vt tutiùs ſeſe ibi, quã humi degere exiſtiment. *a* D. Ambroſius dum cauſam aſſignat, cur celeriùs, quàm cæteræ alites volent, myſticum potiùs, quàm natura-

Inſulæ Veneri ſacræ.
n lib. 14. c. 15.
Columbæ cypriæ.
Currus Veneris à quibus Columbis ductus.
o lib. 14. de animal. c. 2. & 1. Var. c. 15.
Dies profectorij Siculis cur dicti.
p lib. 14. c. 30.
Cnidos Veneris ſimulacro nobilis.
Gnydiæ volucres.
q In cornucopia.
Leucaiæ inſulæ Columbas habent.
Madera inſula.
Mirus modus capiẽdi Columbas.
r c. 9. Poly.
Inſula Columbarum.
s l. 3. c. 6.
Pelias inſula.
t In Theſ. Geogr.
Columbaria vrbs.
u In Tab. Geo. Aſiæ.
Feſſa vrbs Africa.
Volatu præſtare Columbas.
Volatu ſe rapacibus eripiunt.
a to. 15. ſer. de S. Euſ.

naturalem rationem videtur adducere: *Vnde, inquit, puto etiam ipsius auibus ideò velocius Columbam penè præ manibus volitare, quod alacritatem, & innocentiam comitetur.* Etenim, & aliæ dari possunt aues innocentes, quæ tamen minimè volaces sint, vt Gallinæ. Tanta autem volatus Columbarum est facilitas, vt *b* Maro dicat:

Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Petrus *c* Bellonius narrat, sese obseruasse, dum in Philagonia ageret, Columbas per aera tam altè volitare, vt conspectum eius effugerent, quæ mox vnà omnes, absq; vlla separatione ad Colũbaria sua reuerterentur. Etsi verò semper perniciter volitent, celeritatem tamen 10 penè duplicant, cum ab aue rapace aliqua insectari sese norint, vt eleganter *d* Baptista Fiera ex recentiorum poetarum numero non contemnendus eleganter his versibus demonstrat:

Non tam pernici, & rapido effugere volatu
Præpetibus pennis, actaq; pauore Columbæ
Vncapedes volucris si quando incessit anhelas.

Vtitur eadem comparatione *e* Petrus Angelius Bargæus poetarum nostri æui decus eximium:

Non aliter, quàm si sublimi è turre Columbæ
Conspexere procul palsis Heliaton alis
Irruere infestum, & prædam captare volentem,
20 *Densantur, coeuntq; omnes, rapidoq; volatu*
Præcipites quacunq; viam secat illa, feruntur.
Sic globus Abdaridum furialibus ocyor auris
Infertur, &c.

Hunc tam velocem volatum omnes passim poetæ celebrant. *f* Virgilius in primis Columbas inde volucres appellabat inquiens:

Et volucrem traiecto in fune Columbam.

Et hunc imitatur Petrarcha:

Purpureis ornata rosis, volucresq; Columbas.

Hinc pariter *g* Ouidius aeriæ dicuntur:

30 *Qualis in aeria tergo solet esse Columba.*

Sed & sacræ litteræ Columbæ volatũ ceu rem mirã celebrant: *Qui sunt isti*, inquit *h* Esaias, *qui vt nubes volant, & quasi Columbæ ad fenestras suas?* Diuinus *i* Psaltes non alterius animantis, quã Columbæ alas sibi exoptat, vt sese manibus hostium eripiat; *Vt volem*, inquit, *in tutum, & procul ab hostibus meis, & dixi, quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Quam Dauidis sententiam Petrarcha hisce versibus heroicis Hetruscis ita eleganter expressit.

Qual gratia, qual'amor, ò qual destino
Mi darà penne à guisa di Colomba,
Ch'io mi riposi, e leuimi da terra?

40 Chorus quoque apud Sophoclem non aliam ob causam in Columbam immutari desiderat. Ait autem ad hunc modum, interprete Georgio Ratellero in supremo apud Belgas Regio Senatu Melchliniæ Consiliario:

O vtinam celerem mutatus
Nunc in Columbam præpete
Scindam æthereas penna nubes
Vt quæ futuri prælia
Præsagit mens, coram dijs
Aspiciam conflictibus.

Apud *k* Pontanum Lepidina idem sibi precatur, inquiens:

50 *Dum siccas simul ad solem, pectisq; capillum*
Tunc ego, tunc niueæ pennas imitata Columbæ.
Sim volucris.

Apud *l* Homerum legitur supra Planctas petras marinas nullas aues transire posse, sed neque Peeleiades, id est Columbas quidem, quæ Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine scilicet maior reuerentia ijs deberetur. Quo loco, *non modo*, inquit Eustathius enarrator, *poeta ne Peleias quidem supra Planctas transire posse canit, propter pernicitatẽ harum auium in volatu: sed etiam, vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidẽ auibus parcerent, quæ Iouis patri Ambrosiã afferant*: Idẽ Homerus p[a]ssus Iunonis, & Mineruæ ab bellũ ocyssimè proficiscentium,

b l. 5. Aen.
c lib. 6. de Aui. c. 23.
d In sylu.
e li. 9. Syr.
f Aen. 5.
g lib. 3. de Ponto.
h Cap. 60.
i Psal. 54.
k Pomp. 2.
l Odyss. 12.
Iuno, & Minerua cur Colũbis assimilata.

vt

vt velocissimè iuisse innueret ad opem Græcis tunc laborantibus ferendam (iam enim malè tractabantur à Troianis) pauentium Columbarum volatui assimilat. Ait autem.

Αἱ δὲ βάτην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι

Hæ autem iuerunt timidis columbis passus similes.

m Aen. 5. Mnestheus Columbis cur comparatus.

Pereleganter similiter m Virgilius Mnesteum infelici Sergesti casu commotum, repentè excitatum, & summo impetu mare sulcantem Columbæ comparat exterritæ, & ad volandum incitatæ, loquitur autem hunc in modnm.

Qualis spelunca subitò commota Columba,
Cui domus, & dulces latebroso in pumice nidi
Fertur in arua volans plausumq; exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aere lapsa quieto
Radit iter liquidum, celeres neq; commouet alas.
Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat vltima Pristis
Aequora, &c.

n Sat. 1. Fama laudum Colũbarum volatui comparata.

n Ludouicus Ariostus comparatione etiam ab harum alitum perniciſſimo, ac altiſſimo volatu accepta, sese promittit ita amici laudes, & encomia decantaturum, vt earum fama Columbarum volatum sit superatura:

Io stando, *inquit*, quì farò con chiara tromba
Il suo nome sonar forsi tant'alto,
Che tanto mai non si leuò Colomba.

Columbæ nunciæ.

Iam verò si exercitum, aut ab hoc vrbem aliquam obsideri tam arctè contingat, adeò vt nihil inde efferri ad alias vrbes possit ad implorandum opem, non ne Columbarum ope in hoc casu vsos cum veteres, tum recentiores bellorum duces historia docet? Cur verò hisce alitibus potius epistolas collo annexas, vel earum pedibus deferendas, quam alijs committebant, quam ob volatus celeritatem? Hoc militari astu o Plinius Hircium, & Brutum in Mutinensi obsidione vsos narrat: Hircio Consule ad Decium Brutum, & Decio Bruto rursus ad Hircium Columbam mittente, vbi disposito cibo, quibusdam eminentiſſimis locis, Columbas tenebris prius inclusas, & fame plurima affectas illinc inde volare instituerant. *Quid itaque vallum*, vt Plinij verbis vtar, *& vigil obsidio, atq; etiam retia amne prætenta, quod fuere Antonio per cælum eunte nuncio?* Quæ verba Io. Dousa nobilis Batauus, apud quos Columbas simili officio functas in obsidione Leidensi Lipsius tradit, ita carmine vertit,

o lib. 10. c. 37. Hircius, & Brutus literas suas Columbis committunt.

Quid vigil obsiato quid arces,
Aut valla prosunt, per spatia ætheris
Eunte Cæli nuncio?

p li. 9. var.

Mirum; sed ad rem propositam sanè accommodatum, quod p Aelianus tradit his verbis: *Vno, eodemq; die victoria Taurosthenis ex Olympia Aeginam nunciata est ipsius parenti, vt alij affirmant, per spectrum. Alij verò dicunt Taurosthenem Columbam à suis pullis madidis adhuc, & inuolucribus abstractam secum deportasse; cumq; vicisset purpura amictam eam remisisse, eamque cum summa festinatione ad pullos properantem eodem die ex Pisa in Aeginã aduolasse*, quod si verum est, nam fidem apud authorem esse volo, quãuis alloqui credi possit, velocitatẽ alarum Colũbæ maximã denotat: Et forsan hanc per Colũbas missionẽ Iuuenalis innuit, cũ scribit:

Tanquam à diuersis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola penna.

Vsus Colũbarum in spectaculis. q l. 3. de re rust. c. 7.

Vnde verò eiuscemodi vsus, litteras scilicet ita per Columbas mittendi, & remittendi ortum habeat, præter vnum Iustum Lipsium, nemo, quod nouimus prodidit: Hic autem vir doctiſſimus eius opinionis est, vt à theatro illo Brutiæ militiæ exemplum credat. *Olim enim in re ludicra, & in spectaculis Saturnalibus vsus*, inquit, *similis fuit Columbarum*. Nam patres familias, qui in Theatrum, vel Circum ibant, vnde non pro arbitrio reditus erat. Columbas secũ in sinu ferebant, easq; immittebant cum tabellis nuncias domum, quid vellet. Huius verò rei authorem adducit M. q Varronem, qui sic scribit: *Columbas redire solere ab tectis licet animaduertere, quod multi è theatro è sinu missas faciunt, atque ad locum redeunt, quæ nisi reuerterentur non emitterentur.* Sed fortè aduersus nos, qui ad hoc officium Columbas potius, quam alias aues propter volatus celeritatem electas fuisse statuimus, insurgat inquiens, ideò accipi hasce volucres tantum, quia fideliter suas sedes repetant, quemadmodum etiam Hirundines internuncias in rebus magnis fuisse, quandoque historia testatur, & r Ælianus prodidit Marrhem Ægyptiorum regem Cornicem habuisse, quæ postquam audiuisset, quò volatus dirigendus, & quãnam regio transcunda, & vbi terrarum requiescendum

Hirũdines nunciæ. r l. 6. de animal. c. 7. Cornix literas portat, & quõ.

ſecundum eſſe, eò literas ocyùs quàm quiuis nuncius perferret. Quam tamen alitem Columbis in volatus celeritate longè inferiorem eſſe conſtat. Verum huic reſponſum eſto, Cornicem illam niſi temporis diuturnitate ab hominibus inſtructam eo munere functam idem Aelianus innuit, dum valde cicurem extitiſſe tradat. Hirundinis verò volatus noſtram opinionem confirmat, tantum abeſt, vt eam diminuat. Hanc enim alitem transmare etiam aliquando migrare conſtat, moxq; ad domeſticam ſedem reuerti. Sed de volatu eius proprio loco. Aſtipulatur in primis nobis Pet. Bellonius, qui Aegyptios nautas, Cyprios, atque Cretenſes Columbas in nauibus ſuis alere tradit, non aliam ob cauſam, quàm vt ad terram appropinquantes eas emittant domum lætum allaturas nuncium, aduentare dominum. Inſuper *t* Io. Boterus Benenſis Cattiæ vrbis, quæ inter Gazam antiquiſſimam ciuitatem, & Cairum interiacet, incolas teſtatur Columbis ideo pro nuncijs vti, ligatis pariter ſub alis literis, quòd hæ velociſſimè ad columbaria reuerti ſciant, etſi ſex etiam dierum interuallum vtraque vrbs diſtet. Eundem vſum, necnon celeritatem eiuſcemodi nunciorum eleganter docet Ludouicus Arioſtus de morte Orrili ita canens:

Hirundini cur litteræ committãtur.
s lib. 6. de ... cap. 13.
Nautæ Aegypti, & Cretẽ, cur Columbas in nauibus habeant.
t l. de re.

> Toſto che il Caſtellan di Diamata
> Certificoſſi, ch'era morto Orrilo,
> La Colomba laſciò, ch'hauea legata
> Sotto l'ala la lettera col filo.
> Quella andò al Cairo, & indi fù laſciata
> Vn'altra altroue, come quiui è ſtilo:
> Sì che in pochiſſime hore andò l'auiſo
> Per tutto Egitto, ch'era Orrilo vcciſo.

Sed hæc de celeritate dicta ſint. In volatu quandoq; ſtrepitum edunt, vt innuit quoque Virgilius *u* inquiens:

u Aen. 5.

> *Fertur in arua volans, plauſumq; exterrita pennis*
> *Dat tecto ingentem &c.*

Quo tempore ſanè minus celeriter volant, atque hoc idem quoque inſinuat, dum addit:

> *Mox aere lapſa quieto*
> *Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.*

Eiuſmodi verò alarum plauſus pro diuerſis Columbarum ſpeciebus etiam variat: aliæ enim in aere ſublimi, vt agreſtes, quæ niſi dum ſeſe à tectis præcipites dant, vt iam ex Varrone diximus, & genus illud gutturoſum: quod iteratis vicibus plaudit magna cum ambitione: aliæ in aere quidem, ſed vltra fæmelllas volando tantùm, quales ſunt illæ, quas Bataui Ouerſlarges, & Dracijers vocare priùs diximus. *x* Plinius de tempore agens, quo Accipiter Columbas inuadit, hoc tanquam præcipuum nominat. *Qua oſtentatione*, inquiens, *vt vincta præbentur Accipitri, implicatis ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum numeris eliditur alioquin ſoluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit.* Hæc ille: ex quibus duo potiſſimùm intelligimus, ſtrepitum ſcilicet pennarum cum oſtentatione edere, & eo tempore tardiori volatu vti, ſed de qua ſpecie agat, arduum eſt indicare. Qui de maximis illis, ſeu gutturoſis dixiſſe id ipſum exiſtimet, haud ita toto cælo meo iudicio aberrauerit, ſi modò verùm eſt, quod tales Campanæ illæ fuerint, vt nonnullos arbitrari diximus: nam de his ita *y* Plinius ſcribit: *Harum volatus in reputationem cæterarum quoq; volucrum nos impellit.* Sed quò minus id credamus, obſtat, quod Accipitrem inuadentem fronde latere ſcribat: nam Accipiter niſi in agris fronde latere non poteſt, cùm hominum conſortia maximè fugiat. An Plinij temporibus magis erant ſylueſtres, & victum ex agris comparabant? Nam & nunc quoque apud Batauos id quandoq; facere audio.

Alarum plauſus variat.
x l. 10. cap. 36.
Plinius explicatus.
y l. 10. cap. 37.

ÆTAS.

COLVMBAS, & Turtures octonis annis viuere Plinius ſcripſit, mutuatus, vt videtur ab *a* Ariſtotele, ex quo tamen nihil certi concludas. Ait enim ad hunc modum: *Columba, & Turtura viuunt, vel ad annum octauum, ſcilicet qua excæcatæ allectrices aluntur.* Si enim hæ excæcatæ, & tam ingentes dolores paſſæ id tempus attingunt, quid vetat quod aliæ liberæ id ſuperare nequeant? Neque etiam *b* Pet. Creſcentienſis authoritas contrarium aſtruit, qui in Columbarijs nõ inueniri tradit, quę octauũ annum ſuperegrediantur. Eiuſcemodi enim Colũbæ vel in agris intercipiũtur, cùm ab hominibus, tũ ab Accipitribus, aliiſq;

a lib. 9. de hiſt. cap. 7.
b l. 10. 91.
Columba ſaxatiles cur citius, quam aliæ moriantur.

Columbas duorum, & viginti annorum.

aliiſq; rapacibus, quorum gratiſſima eſca ſunt, vel aliò auolant, veteres ſedes aut ob pabuli inopiam, aut ob aliã quamuis cauſam peroſæ. Quod verò ad domeſticas attinet, retulit mihi vir quidam fide dignus, & rerum naturalium non imperitus, ſe à patre ſuo, qui Colũbacei generis, aliarumq; auium ſtudioſiſſimus eſſet, audiuiſſe Columbum habuiſſe viginti, & duobus annis, & ſemper generaſſe, excepto vltimo ſemeſtri, quo cælibem vitam, relicta cõiuge, degerat. Fidem huius rei mihi facit Albertus, qui in indagandis eiuſcemodi naturæ arcanis diligentiſſimus fuit. *Compertum eſt*, inquit, *apud nos Columbam viuere per viginti annos, & rarò ſupra:* quaſi vigeſimum annum Columbinæ vitæ terminũ conſtituat. Quin & c Athenæus poſt enumeratas omnes Columbarum ſpecies, ex ijs diutiùs vitam Columbas prorogare ait, vt quæ ad annos triginta quatuor viuant. Verùm d Ariſtoteles vitæ terminum Palumbis tribuit quadraginta annorum, pro quibus fortè is memoria lapſus Columbas poſuerit. Veriſimile enim eſt Palumbes diutiùs ſuperuiuere, vt pote in venere temperantiores, adeo fructuoſum eſt venerem detrectare.

Columbinæ vitæ terminus. c l. 9. c. 16. d 6. Hiſt. c. 4. *Palumborũ ætas. Venus minuit vitam hominum.*

10

VOX.

a lib. 4. de ling. latin.

M a Varro Colũbas inter eas aues annumerat, quæ à ſono vocis nomen habent. Verùm Græcorum, aliorumq; Latinorum, ni fallor, præter ipſum, neminem aſtruere videas, quando ſanè longè aliam vocem edant. Itaque Γογγίζειν per iota in penultima, vel γογγύζειν per ypſilon de voce Columbæ dicitur, authore Polluce. Γουρρύζειν γοχγρῦσαι de voce porcorum apud Heſychium legitur. Τονθορίζειν Græcis murmurare eſt, quod verbum Varinus de Columbarum voce dixit; dicuntur & Τοττίζειν. Eſt autem vox, vt Theodorici verbis vtar, ſuſpirantibus ſimilis. Latini gemere dicunt, murmurare, & meditare. Prius verbum magis eſt vſitatum. Author Philomelæ.

Γογγύζειν. Τογγύζειν. Τονθορίζειν Τοττίζειν. Gemitus.

20

Et caſtus Turtur, atq; Columba gemunt.

Pontanus.

Quid Acti

Proſunt, aut gemitus tibi Columbæ?

30

Albertus omnia Columbarum genera eiuſmodi gemitu pro cantu vti ſcribit. De earum murmure in elegantiſſimo legitur epithalamio Gallieni Imperatoris:

Murmur.

Non murmura veſtra Columbæ

Brachia non hedere, non vincant oſcula conchæ.

Et apud Politianum in ruſtico:

Murmure apricantes niuei de turre Columbi.

Quod verò meditari dicantur Columbæ, legimus in ſacris biblijs: *Sicut pullus Hirundinis*, inquit b Ezechias Rex à morbo diuinitùs liberatus, *ſic clamabo, meditabor, vt Columba*. Et c rurſus: *Rugiemus quaſi vrſi omnes, & quaſi Columba meditantes gememus*. Item rurſus: *Et miles captiuus abductus eſt, & ancillæ eius minabantur, gementes vt Columbæ* &c. Eiuſcemodi ſuſpirioſam vocem cantus nomine inſigniuit d Plinius, inquiens: *Cantus omnibus ſimilis, atque idem trino conficitur verſu, præterquam in clauſula gemitu, hyeme mutis, vere vocalibus.* Ornithologus hæc verba ad omne Columbarum genus extendi exiſtimans meo iudicio fallitur. Poſtremum enim illud, quod hyeme obmuteſcere & vere vocales eſſe tradit, Columbis minimè competit, quæ hyeme non minus, quàm quouis alio anni tempore lamentantur potiùs, quàm canunt. Vnde Hebræorum Ionah, pro qua voce noſtra tranſlatio, vt diximus, Columba habet ab alijs Hebræis mœror, vertitur, aut triſtitia, vt ſit deriuatum à verbo Ianah, quod eſt mœrore affecit.

Meditari. b Iſai. 38. c cap. 59. Nahunc. 2. d lib. 10. c. 31. Ornithologi error. Ionah Hebræis quid.

40

50

NATVRA. MORES. INGENIVM.

a l. 9. Hiſt. cap. 7. Bibendi modus. b l. 9. c. 16.

A RISTOTELES a proprium Columbis, Palumbis ac Turturibus eſſe videri ſcribit, ne collum, cùm bibunt, reſupinent (eleuent legitur apud veterem interpretem) niſi ſatis hauſerint. Videtur verò locus ille quibuſdam viris doctis ſuſpectus, fortaſſis quòd apud b Athenæum aliter legatur, hoc modo Οἱ δὲ Μύνδιος Ἀλέξανδρος ὁ πίνειν φησὶν τὼ φάσσαι ἀνακύπτουσαι, ὥσπερ τὴν τρυγόνα, id eſt, *Alexander Myndius ait Columbas, cũ bibunt,*

dum nec Turturum. Verùm ego vnà cum Ornithologo locum Athenæi corruptum esse arbitror. Aristotelis verò integrum, legendumq; apud illum ex Aristotele ἀνακύπτουσαι, ὥσπερ ἐδὲ τὴν τρυγόνα. Nam & c Plinius quoque sic legit: *Proprium generis eius*, inquit, *& Turturum, cùm bibant, collum non resupinare, largè bibere iumentorum modo.* Albertus non ita quoque tantummodò legit, verumetiam cur ita bibant, rationem assignare conatur inquiens: *Omnes vno tractu bibunt demisso capite, & non erigunt in potu sæpè capita, sicut aliæ aues: nam collum earum breue, & amplum est, & multæ aquæ capax, in alijs auibus non item.* Germani, referente Ornithologo, similitudine ab eiusmodi Columbarū potandi more accepta, hominem 10 qui affatim vno haustu bibat, haustum Columbinum trahere dicunt, Græci ἀμυσὶ πιεῖν. Aues sunt gregales, teste d Aristotele, conspiciuntur tamen & solæ volare. Quod si verò ignota quædam voluntatibus sese immisceat, primùm veluti eam odissent, verberant, & quandoq; etiam erectis pennis horrent, quod e Statius ita pereleganter demonstrat.

Qualiter Idaliæ volucres, vbi mollia frangunt
Nubilia, iam longum cæloq; domoq; gregatæ,
Si iunxit pennas, diuersoq; hospita tractu
Venit auis, cunctæ primùm mirantur, & horrent.
Mox propiusq; volant, sociam iamq; aere in ipso
Paulatim fecere suam, plausuq; secundo
20 *Circumeunt hilares, & ad alta cubilia ducunt.*

Plinius Columbam vocat auem multiuagam, quoniam, vt ego conijcio, sæpius volatum ad agros, maximè si pulli alendi sunt, reiteret. f Varro propter innatā timiditatem altiora loca, amare tradidit, quare & à nobis in eiusmodi domus partibus (loquor modò de agrestibus) enutriuntur. Arbores tamen rariùs petūt, quare minimè laudare g Pontanum queo, qui pro re noua, & insolenti scribit Columbas nuces decerpsisse. Neq; Virgilius obstat, inquiens:

Tollunt se celeres, liquidumq; per aera lapsæ
Sedibus optatis geminæ super arbore sidunt.

Nam cùm eiusmodi Columbæ aureum ramum Aeneæ indicare debebant, illeq; in arbore esset, arbori etiam insidentes facere poeta debebat. Adde quod eiusmodi Columbas 30 Veneris nempè nuncias Accipitris insidias non fuisse veritas tacitè subinnuere voluerit poeta, quas alioquin cæteræ naturaliter exhorrescunt: ille verò sub frōdibus latere solet, vt inopinantes inuadat, euasuras facilè, si aperto campo, cùm quod volatus celeritate vnguibus illius sese eripiant. Nam, vt inquit h Seneca, *fuga Columbas iuuat.* Terram etiam nisi pabulum quæsituræ fugiunt. Quare i Virgilius aliàs eas in solo sedere facit, inquiens:

Geminæ cum fortè Columbæ
Ipsa sub ora viri cælo venere volantes,
Et viridi sedere solo. Gaudent pluuijs, quibus sese abluunt à collectis sordibus.

Sed & puluerare solent. Vtrumq; etiam k Aristoteles eis ascribit. Longolius tamen Columbas inter aues puluerattrices rectè numerari non putat. Sed quid si nec inter lotrices simpli- 40 citer reponamus? Lauant enim simul, & puluerant quod hoc modo præstant. Corpus primum humectant, dein puluere sese conspergunt, atq; ita corpora sua à pulicibus, ac omni labe mundant: quam nempè impensè oderunt, vt innuit l Ouidius hoc disticho.

Aspicis vt veniant ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Alibi etiā Columella *sine labe* dixit, & D. Basilius *omnem fœtorem expellere.* Sed hæc ad mores earum quoque referri queat, cùm aues sint, vt paulò pòst dicemus, castæ, & pudicæ, quæ nunquam connubia semel incœpta violent. Celebratur Gallinacei generis amor erga sobolem, sed his cum Columbarum amore neutiquam comparari potest. Illic enim à sola matre procedit, hìc vtrique parenti æqualis, vt m Plinius testatur, atque experientia com- 50 probat: quinimò n Aristoteles, & ex hoc o Aelianus, & ipse p Plinius referunt fœminas vagantes, & errantes à maribus compelli ad nidum, & cùm pepererint oua, cogi vt incubent, dein & ipsos vicissim cum ipsis incubare, pullos fouere, & alere; hæc omnia alternis vicibus præstare: illas noctu, hos interdiu incubare. *Sæpè etiam ex hac causa*, inquit Plinius, *castigatio pigriùs intrante fœmina ad pullos.* Et q Aristoteles etiam alibi *fœminam in opere sobolis marē acerbiorem esse* testatur: sed & mares, si Porphyrio credimus, exclusis pullis primi cibum in hos ingerunt. Haud tamen inde statuendum est fœminas parum de sobole sua solicitas esse, sed in nutritione paulò maribus negligentiores, siquidem aliàs, & ipsæ incubantes, vel fouentes eam non deserunt, nisi iam mares eodem officio functuri sponte vicem suam subeant.

c lib. 10. c. 34.
Haustum Columbinum trahere qui dicantur.
d l. 1. hist. c. 1.
e lib. 1. Achileos.
Columba cur Plinio multiuaga dicta.
f l. 3. de re rust.
g In Acom.
Columba cur Virgilio insidere arbori dictā.
h li. de ira.
i lib. 6. Ae.
k 9. Hist. c. 49.
Quomodo se lauent.
Munditties Columbarum.
l li. 2. Met.
Amor erga prolem.
m li. 10. c. 34.
n 9. Hi. 7.
o 3. de an. 45.
p 10. c. 34.
Mas erga prolem studiosior.
q 6. His. 4.

beat. Ab hoc amore ſimilitudinem ſumpſit r Dantes, Columbis duas comparans animas: quas, vt ipſum alloquerentur, tam citato curſu vſas ait, quali Columbæ ſolent ad nidos reuerſuræ. Ait autem.

r Cant. 5. de infer.

Quali Colombe dal deſio chiamate
Con l'ali alzate, e ferme al dolce nido
Volan per l'aer dal voler portate
Cotali vſcir de le ſchiere, &c.

Columba ſe inuicem amant.

Porrò non ſobolem ſuam duntaxat amant Columbæ, verùm etiam ſe inuicem. *Ita magna ex parte*, inquit s Philoſophus, *Columbæ mutuo degunt amore.* Gregatim enim, vt diximus, volãt, ſimul pabula quærunt, & paſtæ ſimul reuertuntur. Maior verò amor maris erga fæmellã, & huius erga marem exiſtit, eoq; humanum genus longè ſuperant. Etſi enim plures in eodem loco mixtim degant mutuoq; ſe omnes amore proſequantur, aues alioqui ſalaciſſimæ procacitatis, laſciuiæq; notam apud omnes gentes contraxerint, incomparabile tamen continentiæ, ſummæq; & incredibilis pudicitiæ exemplum de ſe nobis exhibent, quando neq; quis alterius connubia violet, maſculo nempè non quærente nouas nuptias, fæminaq; illi, cui ſemel nupſit, fidem ſemper ſeruante inuiolatã, cuius ſanè talis amor eſt, vt non tantùm moroſiorem maritum patiatur, nunquam ab ipſo deficiens, verùm etiã officioſa charitate illum ſibi reconciliatũ in oſcula cogit redire: quod eleganter t Plinius, qui in celebranda iſtac pudicitia multus fuit, his verbis ſcriptum reliquit: *A Perdicibus* (de quarum ſalacitate memorabili egerat) *Columbarum geſta ſpectantur maximè ſimili ratione, mares ijdem, ſed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non violant, communemq; ſeruant domum. Niſi cælebs, aut vidua, nidum non relinquit, & imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferunt: quippè ſuſpicio eſt adulterij, quamuis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur, ſæuiq; roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio.* Hæc ille; cui multi recentiorum ceu calculum adijciunt, quorum verba breuitatis cauſa ſponte prætereo. Sunt qui nigris Columbis hanc miram naturam tribuant, vt ſcilicet vita functis maribus fæminæ nullis illecebris adduci queant ad ſecundas nuptias, quodq; etiam ſit maribus erga defunctas fæminas beneuolentia, quaſi verò ea nigrarum Columbarum prerogatiua ſit, vt aliorum quorumcunq; colorum Columbas caſtitate præeant, quod ſanè, prætera quam quod quotidiano experimento repugnat, fabulas ſapit, & anilia deliramẽta, dignum vt à pueris explodatur. Conſtat enim Columbas cuiuſcunq; etiam coloris, ſi mares defuncti ſint, nouas nuptias appetere, quinimò ſi earum dominus coniugia earũ permutet, poſteaque rurſus ſimul ad conſuetas habitationes perducat, quibus ſecundò coniunctæ ſunt, poſthac ſemper adhæreſcere, & cum prioribus maritis, tanquam cum ignotis vitam degere. Sed anilis ea opinio inde fortaſſis enata videri poſſit, quòd Ægyptij ſapientes mulierẽ volentes ſignificare teſte Oro Apolline, quæ ad mortem vſq; in eo ſtatu permaneret, nigram Columbam pingerent. Verùm hi nigram faciebant, non quod cæteris pudicior ſit, ſed vt id ſcilicet indicarent, quod ad ſecundas nuptias non tranſiſſet, ſed atrata viri prioris deſideriũ præ ſe ferret. Ex quo in primis, vt id obiter annotem, docemur antiquiſſimos illos Aegyptios in luctu pullo etiam colore vſos, vti etiamnum mos ille plurimarum gentium communis eſt, quamuis apud Romanos in Imperatorũ funebribus veſtibus albis vtebãtur, vt Plutarchus, & Herodianus aſſerunt. Sed vt ad Columbarum pudicitiã reuertamur, Tertullianus in ſua Monogamia Columbam in exemplum trahit, nos ad ſimplicitatem eius prouocatos ea de cauſa differens, quòd hæc auis innocua tantùm ſit, verumetiam pudicam, quam vnam vnus tantùm maſculus nouit. Idem facit u Propertius, inquiens:

s 9. Hiſt. c. 7.

Continentia libidinis in Columba.

t lib. 10. c. 34.

Nigras Columbas perperam quidam dicũt alijs pudiciores eſſe.

Vidua pudica hieroglyphicũ.

Aegyptij in luctu pulla veſte vſi.

u lib. 2.

Exemplum iunctæ tibi ſint in amore Columbæ
Maſculus & totum fæmina coniugium.

Dantes ab hoc mutuo maris, & fæminæ amore eiuſmodi metaphoram collegit:

Si come quando'l Colombo ſi pone
Preſſo al compagno, l'vno, e l'altro pande
Girando, e mormorando l'affettione.
Così vid'io l'vno da l'altro grande
Prencipe glorioſo eſſer' accolto
Laudando il cibo, che là sù ſi prande.

Huc ſpectat quod Iuuencus poeta Chriſtianus Columbas proprio, ac peculiari epitheto puras, quaſi immaculatas, & vt Ouidij verbis vtar, totas ſine labe appellet.

Simplicitate tamen puras ſuperate Columbas.

Sed

Sed & § Martialis de Publij catella eodem epitheto vſus videtur, inquiens: *Iſſa eſt purior oſculo Columbæ:* y Pontanus quoque fidem Columbis matrimonij tribuit immaculatam, dum ait: *Turturibus, ſi certa fides, certuſq; Columbis.*

Eſt amor, & thalami, ſunt vincula certa mariti.

Et antè dixerat.

Viximus ex illo gemini ſine lite Columbi
Nox ſocios vidit, ſocios lux, oſcula iunge
Mutua, ſic gemini ſeruant in amore Columbi.

Quapropter mirum apparet, quod ab a Artemidoro Daldiano ſcriptum eſt, Palumbes, & Columbas in ſomnis mulieres ſcortatrices ſignificare, cùm alias pudicas potiùs notare deberent. Columbarum autem oblationem in ſacris, de qua poſt fuſiùs agemus, Theologi ita accipiunt, vt coniugij tam firmi ratione habita, nos quoq; mẽtem ſtabili firmitare perſeuerantem, Deo vt verò coniugi, ſociemus. Offerebatur autem à muliere poſt partum par Columbarum pro peccato, veluti piaculum amiſſæ virginitatis. Mirum fortaſſis cuipiam videri poterit, quòd cùm vt omnium fermè volucrum caſtiſſimas celebrauerimus Colũbas, eaſdem ſalaces, & in Venerea paleſtra non alacres duntaxat appellemus, ſed laſciuas etiam, ac petulantes. Nam ſi caſtitas temperantię ſpecies eſt, vt vult D. b Thomas, equidem Columbæ caſtæ ideo dici non poterunt, quod temperantiæ leges, terminoſq; non obſeruent. Verùm eò inſignis temperãtię exemplar ſeſe nobis offerunt cùm vt aues ſalaciſſimę, & ad coitum ſemper pronæ ſeſe ab alienis temperent, & niſi cum proprijs vxoribus coeant, nec alios cum ijs coire patiantur, neque denique coniugium iam inde à primo ortu deſerant, niſi cęlebs, aut vidua, vt Plinius, Aelianus, multique alij atteſtatur, vti latiùs demonſtrauimus. Contrà rurſus Ariſtoteles diſertiſſimis verbis interdum nonnullas ex maritatis cum alijs coire dixit, & apud Aegyptios impij, ac ingrati hieroglyphicum ſint, quia maſculus validior factus patrem roſtro impetit, & à matris conſortio tentat abigere. Illud verò maximè improbam, ac illicitam earum libidinẽ indicat, quod c Ariſtoteles ibidem tradit, & experientia comprobat, quod ſcilicet mas adultos pullos, cùm tempus prodeundi, ex nido eſt, ſubigat, dignus profectò culeo, & duplo maior ſupplicio: quæ ſanè culpa elui nulla ratione poteſt. Porrò notiſſima omnibus earum eſt ſalacitas, quam nempe non illi ſolummodo celebrent, qui de auium natura ſcripſere, ſed quicunq; ferè etiam poetæ hinc in laſciuis amoribus ſuas depromſere ſimilitudines, & Veneri ſacras facere. D. d Baſilius etiam Columbas copia libidinis gaudere dixit, & non immeritò Albertus Columbarum etymologiam à plurimo earum coitu deducit, ita dictas tradens, quòd lumbos colant, id eſt, quod Veneri indulgeant. Catullus Columbulum albulum, aut Dionæum tanquam ſummæ ſalacitatis volucrem nominat, vbi C. Cæſaris libidinem deſcribens, eam huic aui comparat. Vocat autem Columbulum Dionæum à Dione Veneris matre. Idem facit e Pontanus Catullum vt videtur, imitatus.

Mox vbi iuuenis docent, valenſq;
Qui ſit, ſubſtituam, ſalaciorq;
Verno Paſſere, & albulis Columbis.

f Homerus, vt annotat alibi g Varinus, Turdis, & Columbis comparat ancillas Penelopes, Turdis fortè à cichliſmo, id eſt, inconcinno, & laſciuo riſu, qui vtebantur, vt ſe mutuò exhilararent: Columbis verò propter libidinem, ad quam hæc aues, inquit, procliues ſunt. Ob hanc itaque nimiam ſalacitatem, licet aliàs quidem Spiritus Sanctus ſoleat deſignari per eam non decuiſſe volunt Theologi, teſte D. h Bernardo, Columbam in ſacrificio Domini, de quo pòſt ſuo loco, aſſumi, niſi ea ætate, qua neſciret libidinem. Turturis verò non deſignari ætatem, quoniam in quacunque ætate agnoſcatur eius caſtitas. Vnde ſunt, qui non omnibus Columbis hanc caſtitatem attribuant, at eis tantùm, quæ φάτται dicuntur, quarum cælibatum, quem alterutro eorum extincto, coniux alter fideliter ſeruat, & Coruis, & Cornicibus, & Gracculis communem eſſe perhibent. Sacræ ſanè litteræ, vt paulò antè ex D. Bernardo diximus, Turtures maximè celebrant. i Aelianus à Palumbis Turtures caſtitate, ab his rurſus Columbas ſuperari innuens, quamuis interim quod tradit, fabulam ſapere videtur, hunc in modum alibi ſcribit: *Ex auibus Caſtiſſimi* (Palumbi) *ſunt ab omni ſtupro. Mas .n. & fæmina in hoc genere tanquam nuptijs alligati mutua conſenſione adeo ad ſtabile, & certum connubium, per ſummam caſtimoniam adhæreſcunt, vt neuter alienum cubile attingat. Si autem impudico amore capti, ad alienam Venerem libidinis oculos adiecerint, eos reliqui circumdens mares quidem marem diſcepunt, fæminas verò fæmina diſpendunt.* Huiuſce

§ lib. 3.
y Lepid. pomp. 7.
z Pomp. 1.
a De ſomn. interp. cap. 20.
Columbarũ laſciuia
Caſtitas quid.
b 3. Ethic.
c 9. Hi. c. 7.
Columba cur Veneri ſacra.
d In Hexa. hom. 8.
Columbarũ etymum.
Columbulus albulus Dionæus.
Cæſaris libido Colũbæ comparata.
e l. 1. Baiarum.
f Odyſ. X.
g In voce. Κιχλαις.
Penelopes ancillæ Turdis, & columbis aſſimilatæ.
h Serm. 59 ſuper cant.
Columbæ quæ caſtitatem ſeruẽt.
i l. 3. c. 44.

etiam modì lex ad Turtures pertinet, ſanctaque & ſyncera permanet: tum etiam ad Columbas albas manat, præter quam quod non vtranq; occidunt: nam marem duntaxat perimunt, fœminam verò illius misericordia permoti, impunitam, atq; inuliam in viduitate reliquam ætatem ducere permittunt. Hæc ille. Cur verò huiuſcemodi caſtitatis decus priuatim ad albas Columbas peruenire dicat, planè non video, niſi albas, vt frigidiori temperie præditas, etiam minus libidinoſas innuere voluerit. Sed quò minus id credam, obſtat eiuſdem authoritas, omnes vniuerſaliter caſtiſſimas nominantis. Sũt præterea Columbę, ſi quę animantia alia, innocentia, imbellia, placida, ac mitia, timida, tepidaq; atq; ſimpliciſſima, Innocentia earum in primis iam diu in prouerbium abijt, qua alibi vtitur Iuuenalis hoc verſu.

Columba animal innocens.

Dat veniam Coruis, vexat cenſura Columbas.

Agnoſcitur autem ex armis ſuis, quæ neque ad nocendum, neq; ad iniurias propellendas idonea gerunt: quare rectè Horatius imbelles appellat, inquiens.

Nec imbellem feroces
Progenerent Aquilæ Columbam.

Columbæ timiditas.

Varro quoque *nihil timidius Columba* dixit, & Græcis τρήρων, & τρηρὸν ob eandem cauſam dicitur. Etymologi enim τρήρων paronymum nõ epitheton ponunt. Deducitur autem à τρέω, *quod eſt trepido, & poetę cum Græci, tum Latini, nec non & Hetruſci paſſim in pauidis hãc* vſurpant comparationem: vt Homerus de Pallade, & Iunone ad bellum euntibus.

Αἱ δὲ βάτην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι.
Hæ pauidæ greſſu ſimiles abiere Columbis.

k Ilia. l. 21.

k Alibi ẽt Dianã prę timore arma ſua de manibus cadere ſinentẽ pauidę Columbę cõparat.

Diana Columbæ comparata.

Δακρυόεσσα δ' ἔπειτα θεὰ φύγεν, ὥστε πέλεια:
Lachrymabunda autem deinde Dea fugit, velut Columba.

l l. 2. Aen.

Ita *l* Vergilius Hecubam ad aram capto Ilio profugientem, Columbæ aſſimilat, quæ imminentem tempeſtatem ſubter fugere conatur:

Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum
Præcipites atra ſeu tempeſtate Columbæ
Condenſa, & diuum amplexæ ſimulacra tenebant.

m Can. 20. ſt. 92.

Eodem modo Ludouicus *m* Arioſtus Marphiſam, & Guidonẽ, alioſq; heroes alioqui inſuperabiles, & fugere neſcientes, timidos Columbas nuncupat, quod Aſtulphi cornu ſonum ferè nequirent.

Marphiſa, Guido, & alij Columbis comparati.

Mà che direte del già tanto fiero
Cor di Marfiſa, e di Guidon Seluaggio?
De i duo giouani figli d'Oliuiero,
Che già tanto honoraro il lor lignaggio?
Già cento milia hauean ſtimato vn zero,
E in fuga hor ſe ne van ſenza coraggio,
Come Conigli, ò timidi Colombi,
A cui vicino alto rumor rimbombi.

n Stan. 103.

Et *n* paulò pòſt, vt oſtenderet timidiorum eſſe gregatim ire, eandem Marphiſam fortiſſimis quibuſdam ac magnanimis heroibus inducit loquentem;

Dicendo che lodeuole non era,
Ch'andaſſer tanti Caualieri inſieme,
Che gli Storni, e i Colombi vanno in ſchiera
I daini, e i cerui, e ogn'animal, che teme.
Mà l'audace Falcon, l'Aquila altiera,
Che ne l'aiuto altrui non mette ſpeme,
Orſi, Tigri, Leon, ſoli ne vanno,
Che di più forza alcun timor non hanno.

o In Aui.
p Chil. 12. 433.
Orrhos quid.
Taurus quid.
Nates in timore contremiſcũt.
q Cap. 7.

Homerus, teſte *o* Ariſtophane, Iridem timidis Columbis ſimilem eſſe dixit. *p* Ioãnes Tzetza in enodatione dictionis ὀῤῥωδεῖν, quæ ſignificat timere, ſcribit, Columbis, cùm pauore afficiuntur, medias natiũ partes tremere, atq; hinc eiuſdem dictionis etymologiam deducit, vel inde quod orrhos pars corporis, quam & taurũ dici ait ij, qui metuunt, ſudare conſueta ſit, atq; madeſcere, vel deniq; à timore brutorum, quę in eo caudã in femora ſolent cõtrahere, quòd ſanè verum eſſe domeſtici canes docent, & veriſimile eſt Columbarum horrentiũ nates tremerè, nã & nobis, vbi quid inſolẽs accidit, quod pauorẽ inducat, ſimiliter nates cõtremiſcũt. Cæterũ Colũbarũ timoris ſacrę literę quoq; meminerũt, vt apud *q* Ezechielẽ:

Saluabuntur, qui fugerint ex eis, & erunt in montibus, quasi Columbæ conuallium omnes trepidi. Quapropter rectè trepidas dixit e Ouidius.

Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

Et timidas Marullus.

Nec Leporem canis Æmathius, timidamue Columbam.

Porrò clementia earum, & mansuetudo tam nota omnibus est, vt comprobationibus opus esse non putem. Communis enim id parœmia satis manifestat: *Columba mitior.* Et cùm Græci aliquam mansuetudinem significare volebant ἡμέρη πέλεια, idest, quieta Columba 10 dicere consueuerunt, & πραότερος περιστερᾶς eodem significato. Chalinus etiã apud f Plautum cuidam ablandiens ita loquitur: *Sine amabo te amari, meus festus dies, meus pullus Passer, mea Columba, mi Lepus.* g Alibi etiam Agyrippus adolescens apud illum dolet sese non amplius à læna ad amasiam admitti, quia iam nummis esset spoliatus: *Sed vbi, inquit, quod dederam quasi Columba pulli in ore ambæ* (lena, & amasia) *meo*: hoc est blandientes Columbarum more. Hinc blandæ poetis dici merentur. Petrarcha:

Ante Aquilam blandæ vincent feritate Columbæ.

Propter innatam itaq; hanc mansuetudinem fortè humana hospitia diligunt. Hominum autem consuetudine gaudere, vel inde clarũ est, quod in medijs vrbibus, imò domi sub mensis vna cùm Gallinis conuersentur. *In vrbibus*, inquit Ælianus, *Columbæ cum hominibus fre-* 20 *quentes habitant, seq; ad pedes horum huc, & illuc magna consuetudine, ac familiaritate versant. In locis autem vbi ab hominum frequentia solitudo est, propinquitatem hominum minimè expectantes aufugiunt. In multitudine .n. hominum confidentiores fiunt, vsq; nihil sibi graue passuras planè sciunt.* Sed quod illas hominum præsentiam expauescere dicat, quæ nunquam eos viderunt, non rationi tantum, sed experimento etiam repugnat. Si .n. paucos metuunt, cur non & multos? Quod si ideo metuere dicas, quod nunquã homines viderint, pullos oẽs, qui in Columbarijs nascuntur, procul aufugere semper ob eandem causam constituẽdum foret, qui tñ & in medijs vrbibus in eisdem Columbarijs cum parentibus suis, modò non domis ad mensam cedant, postmodum quietè viuunt. Quinimo & illę quibus nunquam ante visi homines, non amant illos duntaxat, sed sponte ad ora etiam eorũ aduolant, tãquam innatam cum il- 30 lis amicitiam significaturæ; quod multorũ populorum, incolarũ Cheecæ, & aliorũ quorum supra meminimus, Columbas fecisse cõstat. Celebrisq; deniq; in ipsis simplicitas est, vt quibus, teste D. h Chrysostomo, *proprium sit vsque ad mortem in simplicitate perseuerare.* Sed laudine, an potiùs vitio ea ipsis vertenda sit, dubiũ cuiquã videri possit, cùm ea modò in sacris literis damnetur, modò cõmẽdetur. Ephraim apud i Oseam similitudine à Columba accepta stultitiæ ita accusatur, vbi dicitur: *Et factus est Ephraim quasi Colũba seducta, non habens cor* .i. intelligentiam, quæ suos fœtus non potest defendere. Cõtra verò Saluator noster k Iesus Christus disertissimis verbis Apostolos suos monuit, vt simplices essent, vt Columbæ, prudẽtes verò vt serpẽtes. Quid itaq; dicẽdum? mihi ea vbiq; damnata videtur. Iesus .n. ita eam commendat, vt simul serpentium prudẽtia adiungatur socia, vt scilicet prudẽtes essent, ne 40 aliorum insidijs caperentur, simplices, ne alijs nocerent. Prudentia autem sine simplicitate calliditas est: simplicitas sine prudẽtia stultitia. Ita l Prudẽtius Euam, cum à peccatis adhuc immaculata esset, Colũbã vocat, cãdidã, cuius simplicitati serpẽs facilè imponere potuerit.

Eua Columba fuit tum candida, nigra deinde
Facta per anguinum male suada fraude venenum.

Suidæ extat adagium, cuius ẽt ante meminimus, ab harũ auium simplicitate, nempe ἡμέρη πέλεια, Columba quieta, quod dici solitũ indicat de supra modum simplicibus, ac mãsuetis. Columbæ enim cum volant, volatus pernicitate cæteras fallunt, cum sedẽt, nihil ipsis mitius, ac quietius. Hinc simulatores, qui simplices apparet, Columbarum vultus gerere dicere possumus: ita Faustus ait:

50 *Exteriora gerit qui simplicis ora Columbæ.*

Licet verò tãtæ simplicitatis animalia sint, qualem diximus, suo tamen interim ingenio carere natura noluit, quo in primis simplicitatem, ac inermia sua corpora defendere possent. Loca in primis eligunt eminentia, vt a nocentibus bestijs tutæ sint; nã præter rapaces aues alios quamplurimos hostes habent. Quid aduersus Accipitres, qui ipsis ceu gratissimæ escæ vbiq; & semper insidias struunt, eas tutatur aliud, quam singularum specierum eorum exacta cognitio? *Contra quos quo astu vtatur audire operæ pretium fuerit*, inquit m Ælianus, *cum enim Accipiter, qui natura sua in sublime ferri potest, persequitur, ea deorsum versus elabuntur. Cum ille in inferiori sede aeris volat, illæ contra sublime feruntur, & supra Accipitrem, in sublime ineptum facere* non

e Met. 5.
Clement. Columbæ.
f In Chalino.
g In Asinaria.
Simplicitas.
h Hom. 24. in cap. 10. Matth.
i Cap. 6.
k Mat. 10.
Simplicitas an vitio vertenda.
l In Dittoc.
Eua Columba dicta.
Columbarũ vultus gerere.
Ingenium Columbarum.
Loca alta cur habitent.
m l. 3. c. 45

non valentem, volantes bene sperare incipiunt, in fiduciaque implentur. Hæc ille. Sed nos antea istæc ex *n* Aristotele clarius scripsimus, qui talem ait Accipitrum naturam esse, vt alij Columbam nisi sedentem, alij nisi volantem rapiant: Columbas verò singulos horum etiam dignoscere, superuolare, si humipetæ sint Accipitres, in terram se proijcere, si sublimipetæ. Sed quod amplius est, cùm bibendi causa flumina petunt, vbi eos sub frondibus latentes latrones infestare solent, ad aquas sæpius oculos conijcere, vt præuisa in ea illorum aduentantium vmbra (nam eminus etiam eos agnoscunt) fuga saluti suæ, quæ in ea sola reposita est, consulant. Insuper multis alijs auibus si non sapientiores cautiores saltem existunt. Multæ in cassides aucupum nullo planè negotio incautæ, stolideque sese insinuāt, & si fortè semel euaserint, in easdem rursus tanquam mala sua à bonis discernere nescientes, impingunt. Columbæ verò non duntaxat aucupum fraudes ignorare minimè videtur, verùm si semel fortassis in eas incidere illas contigerit, vel sedes illas mutant, vel saltem summo cum timore postmodum vitam ibi traducunt: quod *o* Ælianus quoque alibi scriptū reliquit his verbis: *In multitudine hominum confidentiores fiunt, seq; nihil ibi graue passuras planè sciunt. Vbi verò aucupes venatoriaq; instrumenta versari vident, non amplius sine summa ibi formidine habitant, vt ita de is loquar, quemadmodum ante me Euripides.* Haud exiguam etiam prærogatiuam à natura obtinent, dum & corporis dotes cognoscunt, inter quas pulchritudo, qua homines, qui animi gratia eas enutriunt, afficiuntur, primum locum sibi vendicat: hanc inquam non agnoscunt tantùm, sed Narcissi instar, eius etiam specie capiuntur, vnde sese sæpè soli, ad cuius radios pulchellum illud suum collum maiorem, & venustiorem colorē æditurum scientes, exponunt. Id sanè Plinius quoq; intellectui earum ascribit, inquiens: *Columbis inest quidam, & gloriæ intellectus. Nosse credas suos colores, varietatemq; dispositam.* Sed hæc omnia noscere eas, lectori minus mirum forte videbitur, si memoria pollere etiam dixerimus, Themistius autem eximius sui æui philosophus, & affirmat illud, & causam quoq; assignat purgatiorem in illis imaginem: quod *p* Cælius quoq; repetijt. Exempla aliquot, quæ memoriæ Columbarum firmitudinem testentur afferre possem, sed cum eadem, & ingenio earum ascribi possunt, quod sequitur instar omnium vnum esto. Temporis sui mas, quando fæminæ in incubatu succedendum est, nunquam obliuiscitur, vti neq; fæmina sub noctem ad nidum reuerti, & hæc nimirum incubationis suæ temporis optimè memor. Quæ subsequuntur; nō tantummodo Colūbarum ingenij acumen, sed amorem etiam erga suam speciem ostendūt. Parturiētem fæmellam dolere, auxilioq; egere nosse mas videtur dum sua spōte solatia, & ministeria adferat, tanquā obstetricis vicē obiēs: quin & ad pullos pigriùs intrantē castigat, teste *q* Plinio, illius pigritiæ in alendis pullis conscius. Sed Aristoteles ad nidum simpliciter cogere eam tradit, atque ita Plinij verba quoque intelligenda sunt, nam alioqui sibi ipsi contrarius esset, qui nempe ante dixerat, *amorem erga pullos ipsis æqualem esse.* Tunc enim ad nidum fæmina intrare tradat, cùm iam partus labores instāt. Sed vt de maris ingenio prosequamur, is pullis suis recens natis, si Æliano credimus, nescio quid in os respuit, quod omnem ab ipsis fascinationis iniuriam repellat, ne si id non faciat, aliunde fascinentur. *r* Athenæus etiā marem natis pullis inspuere ait, ne fascinētur, sed quid inspuat, non addit. Verùm vt id incertum est, ita hoc in primis verissimùm quod veridicus Philosophus, & rursus *s* Athenæus ex eo de mare, nempe quod exclusis iā iam pullis terram salsuginosam potissimùm præmanducatā in nos inserentes suum ingerant, atque ita præparēt, vt post hac commodè cibum recipere possint. *t* Bernardinus Gomesius, nō solùm salsuginosam, vt Aristoteles dixit, terram, sed & integra salis grana colligere asserit, idque facere, non ad præparationem recipiendi postmodum cibi tantùm, vt ille voluit, verùm vt eis tam fœcunditatem, & propagandi vim, quam cibi etiam appetentiam ingerant. Quæ sanè doctissimi viri illius sententia ceu verissima summoperè mihi placet, cùm in sale tales, quales prædicat virtutes omnibus eluceant, vt in tractatu, quem suo tempore edendum conscripsi, plurimis argumentis comprobaui. Ornithologus, vt id obiter annotemus, Plinij locum suspectum habet, & pro inspuunt, inspuit in singulari ex Aristoteles legendum arbitratur. Sed non video quomodo fæmina pullis id præstare non possit, vel si possit, non velit. Si enim verum est, quod æqualiter sobolem ament, vti ex *u* Plinio diximus paulò antè dicendum esse existimo, & ipsam illis eiusmodi beneficiū, à quo totius fermè vitæ salus dependet, nunquam negaturam. Posse verò id ipsis præstare nulli dubitandum est, cùm longè diutius incubet, ac foueat, quam mas, & nocte tota, qua sanè ille nihil salsuginosi reperire, vel si iam præparatum habeat (vt *x* Plinius de vtroque innuere videtur, *gutture collectum gerere* inquiens) saltem in ore illorum inspuere non poterit, quare

meo

n 9 hist. ca. 36.

Colūba in aqua Accipitris vmbram agnoscit.

o l. 3. c. 15.

p li. 20. ca. 10.

q li. 10. ca. 34. lib. 9 Hist.

Plinius explicatus.

r l. 9. c. 16.

Columbæ cur terram salsuginosam pullis in os ingerant.

s 9 Hist. ca. 24.

t li. 1. com. de sale.

Plinij locus Ornithologo suspectus.

Fæmellam etiam salē in os pullis ingerere.

u li. 10. ca. 34.

x Ibidem.

meo iudicio Plinij lectio integra remanere potest, eoque magis, cùm & y Ælianus ita legat, Aristotelem citans: *Aristoteles*, inquit, *parentes exclusis iam pullis, ait, primum nutrimentum, ne à cibis abhorreant, terrarum salsuginosam in os indere: quum id gustauerint, inde facillimè reliquis cibis vesci queant*. Putarim tamen Aristotelem id mari peculiariter tribuisse, quòd hic vel sæpius, vel securius id faciat. Vt vt est, insignis, & acuti id in primis ingenij aciem in tam simplicibus animantibus demonstrat, quemadmodum & hoc quod salis grana non reperientes, terram salsam quærant, eamque in locis lotio conspergi consuetis, quasi apertè norint lotio salsam inesse acredinem. Corporis mũdities impensius, vt diximus, ipsis placet, eò quòd ex spurcitie pulices, pediculos, atq; execrãda id genus insecta alia, quibus infestari, torqueriq; sua corpora possent, procreari sciãt, itaq; & ipsæ à fimo nidos suos repurgare non ignorant, & pullos etiam, quàm primùm id præstare posse vident, id edocent, vt postmodũ & illi à similibus noxijs animalculis sese tueri queant. Verùm in eo maximè vel hominibus ipsis quamuis ratione vtentibus irrationales ipsæ sapientiores videntur, quod vbi ipsis ægrè est, sibi ipsis medicæ deceptis lauri folijs medeantur. Laurinos etiam ramulos, si Aeliano fidem habemus, tenues primum pro fascinationis amuleto colligunt, ac deinde ad custodiam pullorum in nidos imponunt, & z Zoroastres author est, Palumbes, quæ & ipsæ Columbarũ species sunt, nidis suis laurum imponere, sed etsi causam non addat, cur id faciant, facilè tamen contra blattas id eas facere conijcere possumus, quoniam proximè ab Hirundinibus eam ob causam apium nidis imponi dixerat. Helxinen herbam quoque inter alias agnoscunt, eaq; teste a Plinio, ægrè sese purgant. Sed quid istæc memoro, quæ naturæ instinctu faciunt, quin potius de ijs loquor, quæ proprio marte præstant. Possunt enim non solùm institui, vt ad locum, quem ab eis habitari volumus redeant, verumetiam, quod amplius est, fideliter ad notos aduolent: quare fortassis & literæ ipsis perferendæ ad amicos committi queant, non autem eo modo, quo in obsidionibus fieri diximus, tam tum nesciæ se eas ferre, domum liberę ad carissima sua pignora reuolebant, sed gnarę se eas ferre ad antea visum dominum amicum. Quid enim Anacreon nobis aliud suo de Columba carmine iudicare voluit, quam scribit ita cicuratã fuisse, vt, pręterquamquòd literas perferret, panem etiam è manu sumeret, vinumq; biberet. Quod si verò poeticè id ab eo, non historicè scriptum dixerit quispiam, viri mihi familiarissimi, & fide dignissimi experimentum, cui magis, quàm scriptorum authoritatibus credendum est, illi obiecero: narrabat autem vir ille pullum se Columbinum vix ante octiduum natum, postquam vtrumque eius parentem vendidisset, educasse, atque ita instituisse, vt postmodum è manibus eius cibum caperet, sed nonne impium illum, nefariumque Mahumetem Columbam habuisse constat, quæ quoties volebat, ex aure eius cibũ capere docta erat? at cur id nequam ille fecerit, suo loco dicetur. Si itaque talia illæ edoceri possunt, cur non & literas perferre, maximè si is cui portantur, gratiorem aliquem cibum offerre consueuerit, vt aliàs libentius reuertãtur. Sed videamus Anacreontis carmen, quod è Græco Clemẽs quidam Anglus Thomæ Moro & literis, & mortis genere nobilissimo quondam affinis, latinè vertit hoc modo, vt refert b Io. Garopius Becanus.

y lib. 3. de ani. c. 45.

Columbæ quo in loco terram salsam agnoscant.

Cur fimum eijciant.

Columbæ sibi ipsis medentur.

z In Geop.

Helxinem agnoscunt Columbæ.

a l. 8. c. 27.

Columbarũ docilitas.

Anacreontis Colũba.

Columba cicurata cibum è manu capiens Mahumetis Colũba.

Amabilis Columba	Vnde, vnde ades volando?
Quid est rei, quod altum	Cælum citò secando,
Tam copia benigna	*Spires liquentem odorem?*
Tam copia benigna	Vnguenta grata stilles?
Qui est? tuane refert?	Hæc te ne cura tangit?
Me misit ad puellum	Anacreon Bathyllum:
Me misit, inquam ad illum	Qui nunc recens potitus
Potentia impotenti	Tyrannus est in omnes.
Huic cantione parua	Laudem in suam recepta
Me vendit Cythera.	Hinc nunc Anacreonti
In talibus ministro,	Tantisque prompta rebus
O qualibus tabellis	Nunc seruio ferendis
Mox ilicò futuram	Me liberam recipit.
At ego, licet manu me	Mittat, tamen manebo
In seruitute eadem,	Apud hunc meum patronum.
Nam quid necesse montes	Agrosq; peruolare,
Ramis quid insidentem,	Agreste quid comesse,
Cum pane delicato	Nunc pascar otiosa

Rapto ex Anacreontis	Vinum mihi bibendum
Iam quid quod illud offert	Et ſi deinde pota
Quod ipſemet propinat?	Patronum Anacreontem
Ducam leues choreas	Si deinde preſſa ſomno
Alis meis obumbro,	Eſt barbitus cubile.
Dormire cogar, ipſa	Tu, qui morare curſum,
Nunc cuncta habes, abito	Et me loquaciorem
Manu, rapi ſinentis.	Cornice reddidiſti?

Habes etiam ex eodem carmine dulciſſimum poetam ad amores ſuos magis deuinciendos eam miſiſſe auem, quam ab ipſa Venere, cui ſacra eſt, ſe fingit emiſſe: quod dum facit, omnes amabilitatis numeros comprehendiſſe videtur. 10

LOCVS HABITATIONIS.

Nidus.

Columbaria cur in altioribus extruãtur. COlumbaceum genus omne propter innatum pauorem loca eminentiora amat: quare & omnes docuerunt Columbaria in altioribus ædium partibus extruere. Naturaliter autem ſpecus, & latebras quærunt, vt *a* Vergilius in primis innuit comparatione ab hiſce auibus accepta, cùm ait: 20 *a Aen. 5.*

Qualis ſpelunca ſubitò commota Columba
Cui domus, & dulces latebroſo in pumice nidi.

Columbæ in petris nidificant. Idem colligitur ex *b* ſacris litteris: *Columbas meas*, inquit Sapiens, *in foraminibus petræ, in cauerna maceriæq́; oſtende mihi faciem tuam: c* Hieremias etiam alibi ait: *Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & eſtote quaſi Columba nidificans in ſummo ore foraminis.* In arboribus nidificare etiam Columbas *d* Horatius tradere videtur, vbi prodigia enumerat omnia, quæ futuram vindictam poſt mortem Cæſaris à coniuratis in curia viginti tribus vulneribus interempti facta ſunt, inter quæ tantam Tiberis fuiſſe ait inundationem, vt diluuij ſpeciem repræſentaret, atque poſt eius ceſſionem piſces in arboribus relictos fuiſſe, in quibus antea Columbæ nidos extruxerant: ait autem: 30 *b Cant. 2. c Cap. 48. An in arboribus nidificent. d li. 1. carm. 2.*

Piſcium & ſumma genus hæſit vlmo,
Nota quæ ſedes fuerat Columbis,
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.

e Virgilius etiam in arboribus, ceu gratiſſimis locis ſedere facit, inquiens: *e Aen. 5.*

Tollunt ſe celeres, liquidumq́; per aera lapſa
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

f In Aug. c. 94. Palmæ arbor omen victoriæ. Idem diſertiſſimis verbis ſcribit *f* Suetonius, vbi Cæſarẽ narrat, cũ apud Mundã Hiſpaniæ oppidum caſtris locũ caperet, & ſyluã cæderet, arborẽ palmæ repertã conſeruari, vt omen victoriæ iuſſiſſe. *Ex ea*, inquit, *continuo nata ſoboles adeo in paucis diebus adoleuit, vt non æquaret modò matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq́; Columbarum nidis, quamuis ad auium genus auram, & aſperã frondẽ maximè vitet.* Sed eiuſmodi Colũbę Palumbi meo iudicio fuerint, quorũ in arboribus nidulari propriũ eſt, cum quibus Colũbę ſæpius ab authoribus, maximè à poetis cõfunduntur. Si enim in arboribus nidularẽtur, faciliùs, & cũ longè minori ſumptu homines nidis dũtaxat ex illis ſuſpenſis, vt pro Palũbis faciunt, Colũbas alere poſſent. Sed Colũbaria antiquiſſima ſunt, & quorũ extruendorũ rationẽ *g* Varro, vt poſt oſtẽdemus, etiã docet. Fiebant autẽ & tunc in eiſdem locis, quibus etiã nunc hodie, in eminentiori nẽpè domus parte, quod euidẽtiſſimis verbis *h* Plinius atteſtatur, inquiens: *Et harum amore inſaniunt multi ſupra tecta exædificant turres ijs, nobilitatemq́; ſingularum, & origines narrant, vetere iam exemplo.* Herodes, referente *i* Flauio Ioſepho hortum habuit, viridarijs ſyluiſq; amœniſſimis, ac altis euripitis, ciſternis, & aquis irriguis, vbi varias feras, piſces, & aues continebat, & prolixas habebat ambulationes, ac circũ latices multas turres domeſticarum Columbarũ in agro pariter Hieroſolymitano *k* Chriſtianus Adrichomius ad meridiem montis Olíueti turrem extitiſſe narrat ſaxeam, rotundam, ſublimem, & concameratam, extrinſecus dealbatam, atque anguſto vno oſtiolo in ſummitate patentem, in qua pariter domeſticæ ſeruabantur Columbæ, incolis autem petram Columbarum nuncupatam fuiſſe. Vnde & Iudæos 40 50 *Palumbi arbores habitant. Colũbariorũ antiquitas, & extructio. g li. 3. de re ruſt. c. 7. h lib. 10. c. 37. Herodis hortus. i l. 6. An. c. 6. k In The. terræ ſãct.*

dæos Columbarum studiosissimos fuisse cõstat, sed mirum est in eiusmodi turri sæpè quinque Columbarum millia contineri solita. Quod M. Varro de Romanorum Columbarijs quoque attestatur. Quod modò ad loci constitutionem attinet, sunt multa poetarum monumenta, ex quibus pro Columbis turres, vel saltem habitacula in altioribus ædium locis facta fuisse comprobari potest. k Ouidius in primis de re incredibili loquens dixit.

Non prius incipient turres habitare Columbæ.

l Alibi rursus Accipitres, & lupos hominibus exosos esse scribit, quòd illi semper in armis vitam ducant, in persequendo innocenti pecore sint indefessi, Hirundines verò, & Columbas gratas, quia suapte natura mites sunt, & clementes.

Odimus Accipitrem, quia viuit semper in armis,
Et pauidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidijs hominum, quia mitis Hirundo est.
Quasq; colat turres Chaonis ales habet.

Meminit earundẽ turrium m Martialis animaliũ genera recẽsens, quæ in villa Faustini memoranda colebantur. Et n Iuuenalis docens, quomodo diuites inferiora, & latiora ædium loca habitantes ad incendijs tutiores sint, quàm pauperes, qui in summitatibus ædium sub ipsis tegulis habitare coguntur, si quidem illi bona sua, vrgente incendio, auferre queunt his antequam auferant, incendium viam intercludat, omnia absumens, eleganter pauperes, vel cum Columbis degere, vt quæ hæc loca habitare solent, illos nunc habitare inquit.

Viuendum est illic, vbi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquam, iam friuola transfert
Vcalegon, tabulata tibi iam tertia fumant,
Tu nescis, nam si gradibus trepidatur ab imis,
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles vbi reddunt oua Columbæ.

Eiusmodi turres, in quibus hac alites enutrimus, Italorum vulgus la Colombaia appellat, nomine, vt apparet, vel ab ipsis auibus, vel à Latinorum Columbarium desumpto, quamuis hæc vox Latinis, atq; in primis Varroni, & Columellæ propriè loculamẽtum sit singulis Columbarum paribus destinatum, id scilicet, quod nostri agricolæ appellant vn burgotto: Palladio tamen, cæterisq; eius sectatoribus pro toto loco, quẽ Varro vocabulo Græco visus περιστερεῶνα, & περιστεροτροφεῖον vocant, in quo degunt, extenditur à nobis in eadẽ significatione vsurpatur. Perottus Columbarum esse putat, in quo agrestes, peristereona, in quo domesticæ Columbæ habitant. Ego nihil interesse existimem, & omninò idem Columbarium Latinis significare, quod peristereon Græcis. Vitruuio Columbaria sunt, per quę aqua tympano excepta effluit. Sed hæc huc non pertinent. Columbariorum siue peristerionũ fabricam veterum nõ pauci scriptis traditam reliquerunt, ex quibus scilicet plurima hominibus cederet vtilitas. Περιστερεών, inquit o Varro, *vt testudo, magna camera tectus, vno ostio angusto fenestris punicanis, aut latioribus, reticulatis vtrinque, vt locus omnis sit illustris, neuè serpens, aliudue animal maleficum introire queat, intrinsecus quam læuissimo marmorato toti parietes, ac cameræ oblinuntur, & extrinsecus circum fenestras, ne mus aut lacerta quà adrepere ad Colũbaria possit. Nihil enim timidius Columba, singulis paribus fiunt Colũbaria rotunda in ordine crebra. Ordines quamplurimi possunt à terra vsq; ad cameram, Columbaria singula esse oportet, vt os habeant, quo introire, & exire possint. Intus ternorum palmorum ex omnibus partibus sub ordines singulos tabulæ fictæ, vt sint bipalmes, quo vtantur vestibulo, ac prodeant.* Hactenus ille. Cui consentit prorsus p Columella, sed paulò diligẽtiùs singula recitat hunc in modum; *Nec in plano villæ loco, nec in frigido, sed in edito fieri tabulatum oportet, quod aspiciat hyber nũ meridiem. Eiusq; parietes, vt in ornithone præcepimus, continuis cubilibus excauentur, vel si ità non competit, paxillis adactis tabulæ superponantur, quæ vel loculamenta quibus nidificent aues, vel fictilia Columbaria recipiant præpositis vestibulis, per quæ ad cubilia peruenient. Totus autem locus, & ipsæ Columbarum cellæ poliri debent albo tectorio: quoniam eo colore præcipuè delectatur hoc genus auium. Nec minus extrinsecus leuigare parietes maximè circa fenestrã, & ea ita sit posita, vt maiore parte hyberni diei solem admittat, habeatq; appositam satis amplam caueam retibus emunitam, quæ excludat Accipitres, & recipiat egredientes ad apricationẽ Columbas, nec minus in agros emittant matrices, quæ ouis, vel incubant, ne quasi graui perpetuæ custodiæ seruitio contristatæ senescant. Nam cùm paulũ circa ædificia volitauerint, exhilaratæ recreantur, & ad fœtus suos vegetiores redeunt, propterea ne longius euagari quidẽ, aut fugere conantur.* Hactenus ille. Veterum quidam quoq; alij, vt Palladius, Quintilius, alijq; de eadẽ re scripsere, sed quia cũ Varrone, ac Columella planè fermè conueniunt, itaq; verba eorũ, ne lectorẽ in re satis obuia diutiùs detineam,

Marginalia: Columbarũ 5000. in vno Columbario. — k lib. 1. de Ponto. — l lib. 2. de Art. aman. — m lib. 3. de villa Faustini. — n Satyr. 3. — Diuites, & paŭperes quas ædium partes habitẽt. — Colombaia. — Columbarium quid Latinis. — Burgotto. — Columbarium quid Vitruuio. — Columbarÿ descriptio ex Varrone. — o li. 2. de re rust. — p Ex Columella li. 8. c. 8. — Columbæ albo colore delectantur.

neam, nũc ſponte prætereo, ſolummodo illa allaturus, quæ pro maiori parte *q* Petrus Creſcentienſis ex propria experiẽtia prodidit: Columbaria duobus potiſſimũ poſſunt fieri modis, aut ſuper colũnis, & parietibus ligneis muro circundatis lapideo, aut ſuper turri è craſſis muris conſtructa, & vtrumq; nidos, ſeu nidorum foramina poteſt habere. Sed præſtat in turri lapidea, quàm lignea fieri, & nidos interius conſtrui, qui ſi exterius ſint, fimus perditur, qui maximè vtilis eſt, & pulli faciliùs à rapacibus auibus capiũtur. Excitetur ergo turris lapidea ampla, anguſtaue pro domini arbitrio, nõ admodum alta parietibus leuigatis, & dealbatis cæmento albo, habens à ſingulis quatuor partibus breuiſſimas feneſtellas, ſeu foramina, quæ Columbis ſolùm ad introitũ, exitumq; ſufficiant, ſub quibus quàm proximè circumitus lapideus emineat circumquaq; quo muſtelæ, aliæq; nocẽtes feræ aſcendere prohibeantur. Super tectum etiam feneſtra ſit, per quam ingrediãtur, & exeant Columbi, qui ad ſolem ſuper tectũ apricari gaudent. Si autẽ cancellata lapidibus aut lignis, ne per ipſam rapaces volucres alis apertis ingrediantur. Nidi formãtur interius, quos quidã faciunt rectos, & mediocriter anguſtos, alij obliquos, quibus incubãtes Columbę ſe contineant. Quidam præterea prouidè faciunt feneſtellas latas, & modicè concauas, ſeu longas. Sunt qui ciſtellos paruos circa parietes, & tectum affigunt, aſſerentes, in his Colũbas libentiùs incubare. Sed ego experimento didici Columbas quaſdam in muro libentius, quàm ciſtellis nidificare, quaſdam è diuerſo: & rurſus alias eſſe in aperto, & ſuper quacunq; re cum nido, vel ſine nido incubare, alias gaudere occultari. Quamobrem non inutile puto in Columbario cuiuſcunque generis nidos habere, vt diuerſis Columbarum affectibus ſatisfiat. Qui in muro ſunt, à fimo, & pediculis purgantur faciliùs, idq; crebrò fieri expedit: nã ab illis cùm augentur, plurimùm incubantes Columbę læduntur. Expedit etiam trabes paſſim per Columbarium ponere, & præcipuè in circuitu, necnon & aſſeres, quibus cùm vel pluuiæ, vel niues, vel nimij æſtus infeſtant, Columbæ, maximè ſi magna earũ multitudo eſt, inſidere, ac quieſcere poſſint. Sic enim loci amore capientur, & non facilè recedent. Purgetur crebrò etiam ipſarum locus, & vndique ſit decorus. Nam & ipſæ mundam domum non minus ac homines, amant. Animaduertendum in primis eſt, vnumquodq; par tres, vel ſaltem duos nidos requirere, licet aliquando augeantur in tantum, vt nidos omnes, & ſolarium atq; trabes, & cætera loca omnia repleant. Atque fermè hoc modo Columbaria extrui iubet Pet. Creſcentienſis, cuius præcepta, ſi Columbarum ædificaturus obſeruauerit, indubitanter id omnibus numeris abſolutum perficiet. Verùm quod in tecti ſummitate feneſtras laudet binas, vt per alterã pariter Columbæ, quæ ad ſolem ibi gaudent apricari, exire, atq; ingredi queant, ego cùm propter Accipitrum, tum verò maximè muſtelarum, atque id genus aliarum nocẽtium beſtiarum metum ſuadere, & laudare nequeo. Apud Batauos nonnulli tenuioris fortunæ ruſtici exigua in medijs ſæpè areis faciunt Columbaria, at in quibus non pænitendum numerũ Columbarũ enutriunt, hoc modo fabricant. Columnam ligneã quindecim circiter pedes altam erigunt, huic rotã imponunt, ac ſuper hanc tria, aut quatuor tabulata (quod nempè rotam ferre poſſe conijciunt) ex aſſeribus conficiunt, atq; ita concinnant, vt horum ſingula viginti, & amplius nidulamenta capere poſſint: ſed hæc etſi à muſtelis tuta ſint Accipitribus tamen maximè expoſita. Nonnulli item Columbaria Columnis rotundis, lęuigatiſq; ſuper piſcinas mediaſq; aquas collocãt, quo ſimul & à noxijs animalibus ſint tutiores, & quia aquis limpidis cõtemplari gaudent, quoties lubet lauari poſſint, id quod incubantes facere expedit. Et ſanè multi volunt, præcipiuntq;, vt aquã habeant è regione; ſed alij vicinam, alij remotam: qui remotã laudant, collecta grana longinquitate itineris quodammodo inter volandum alterari exiſtimant, atq; ita pullis tradere, qui eò faciliùs illa digerant, & in nutrimentum ſuum conuertant: præterea & hoc etiam commodi inde emanare, quòd redeuntes à potu pedibus ſiccis oua contingant, cum aliàs humiditate aquæ refrigerantes ſpem prolis ſæpè fallant. Qui verò vicinam probant, antequam ſecurè domum redeant, ſæpius vel à rapacibus, vel ab inſidiantibus hominibus intercipi, atq; ita oua, ſi incubent, irrita fieri, pulloſq; teneriores adhuc emori altoribus ſuis priuato. Quapropter, vt omnibus ſatisfiat, ego locum eligerem, qui neque ab aqua remotus ſit, neque etiam nimis vicinus. Porrò multi Columbaria vel nimis alta, vel nimis humilia improbant laudantq; quæ mediocrẽ habet altitudinem, quoniã ad ea defeſſæ volucres ſine vlla moleſtia redeant: & Varro quoque altiora improbare videtur, ſed ob aliud incommodum, quia ſcilicet deuolantes ad conſpecta per feneſtras aliorũ grana capiantur. Hoc enim innuere mihi videtur his verbis: *Sed id genus minore tutela paſcitur longinquis regionibus, vbi liber egreſſus auibus permittitur, quoniam vel ſummis turribus, vel aditiſsimis ædificijs aſſignatas, ſed frequentat,*

q li. 10. ca. 87.

Columbarij deſcriptio ex Creſcentienſi.

Turris cur lapidea eſſe debeat.

Turris qualitas.

Feneſtra ſuper tectũ.

Nidorum qualitas.

Columbarũ in nidificãdo diuerſitas.

Nidorum diuerſitas cur in Columbario eſſe debeat.

Cur feneſtra ſupra tectũ improbetur.

Batauorum ruſticorum Colũbaria.

Colũbaria in medio aquarum.

Locus Columbarij aptiſsimus.

Altitudo Columbariorũ apta.

quentat, patentibus fenestris, per quas ad requirendos cibos euolitant. Obseruandum etiam est vt Columbarium intus, ac foris maximè dealbetur. Nam præterquam quòd Columbæ hoc colore delectantur (nã hanc causam tantùm veteres assignant, vt ex superioribus est conspicere) in eminus faciliùs videre poterunt. Antiquos verò Columbaria sua dealbasse ex Ouidio in primis habemus dicente.

Columbarium quare dealbetur.

Aspicis vt veniant ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Et ex hoc r Martialis.

r lib. 12. de hortis Marcell. vxoris.

10 *Quæq; gerit similes candida turris aues.*

Quo loco Dominicus Chalderinus poetæ interpres, & Scholiastes turrem candidam illum dixisse ait propter calcẽ, qua ex præcepto Columellæ Columbaria obstruebantur, ne feles possent irrepere, sed Columella, vt diximus, ideo candida fieri præcipit; quoniã Columbæ hoc colore gaudent. Sed eiusmodi Columbaria, de quibus hactenus diximus, agrestibus competunt. Nam domesticis, & cicuribus, quæ intra tecta aluntur, nisi ipsis locum in ædibus priuatum assignes (nam sic feliciùs soboli incumbunt) sibi ipsis in angulis sed trabibus, alijsq; locis nidos construunt. Has veteres, vt ex Iuuenale paulò antè probauimus, in eminentiori domus parte habebãt, vti quoq; & iã mos est, maximè apud Batauos, qui eiusmodi Colũbaria voce indigere appellant een tille, een duuslach, quæ postrema vox eam partem 20 significat, quæ extra fenestram prominet, quibus aduenas Columbas fallere solent. Quod modò ad nidos, seu Columbaria, vt Varro, & Columella vocant seu loculamẽta attinet, & hæc varijs modis fieri possunt. Apud nos ex viminibus fiunt: Grapaldus ita fictilia Columellæ exponit, oualia, atque cooperta: atque his vtimur in Columbarijs agrestium. Horum Calphurnius meminisse videtur inquiens:

Domesticarum Columbarum nidi.

Tille.

Duueslach. Nidi vnde fiant.

Textilibus nidis ausas prodire Columbas.

Bataui, aut audio, fiscellas faciunt è stramine rotundas, non coopertas, quò faciliùs stercus cùm matrices, tùm pulli egerant, sed has loco alligare, aut ita collocare oportet, ne laxatæ, quando insiliunt aues, moueantur, nam sic oua eliduntur, & confringuntur. Domesticæ Columbæ sibi ipsis nidos parãt ex collecto stramine, aut stipulis, quod & agrestes facerent, nisi 30 nidi à dominis darẽtur, aut locus in Colũbario sufficeret. Etenim debili nido cõtentę sunt, teste Alberto, eò quòd calida earum sint corpora, & non multùm indigeant calore nidi.

Bataui vt nidos columbarum faciant.

Columbæ debili nido sunt contentæ.

PASTORIS COLVMBARVM Officium.

EXTRVCTO itaq; Columbario, & nidis suis instructo, Columbæ imponendæ sunt. 40 At quales, & quot, & quando, & quàm diù includi, & emitti debeant, dein quis cibus exhibendus, postremò quantum diligentiæ custos, vel pastor earum, qui colũbarius Varroni dicitur, eis debeat tribuere, nunc dicendum est. Empturus igitur Columbas pro nouo Columbario, coloris in primis corporis, & ætatis rationem habeat. Albus color in vagis ideo improbatur, quòd cum facillimè speculetur Accipiter, in domesticis, vt alibi etiam diximus non omnino damnandus. Qui verò in vagis color, alijs præstantior sit, Columella non facile dictu iudicat. Crescentiensis laudat, quæ vulgò turgni vocantur, quod præ reliquis maximè durent, at quales illæ sint, vix dum noui, nisi turchinas, hoc est cæruleas dicere voluerit. Columella vult, vt sint maximi corporis, hoc est, quæ aliàs paris ętatis magnitudine vincant: Crescentiensis in assignanda illis ętate à veteribus Varrone nempe, Columel- 50 la, & Quintilio dissentit. Quintilius eligi præcipit, quæ iam pullos ædere cœperunt, Columella neque veteres, neque nimirum nouellas, Varro ætate bona, Crescentiensis verò pullos tantùm, eosque dum vix pennas habent perfectas. Sed cùm eiusmodi pulli antequam maritentur, multo adhuc tempore opus habeant, etsi post quindecim dies (illum autem inclusionis terminum ipse constituit) emittantur, ingens periculum est, ne sedium suarum immemores ad alia vicina Columbaria simul cum alijs auolent. Quare si fieri posset, pullos laudauerim semestres, tunc enim Veneris tentigine prurire incipiũt: verbi causa accipiantur Martio mense editi, & Iulio in Columbarium recipiantur, & non emittantur, nisi iam maritatæ pullos habeant, vel saltem incubent. De numero verò imponendarum nihil dico,

Columbæ quæ in Columbario imponi debent, quales esse debeant.

Albæ colũbæ quare improbentur, & quæ laudentur.

Turgni dicti.

Quà ætate imponendi in Columbarijs pulli.

Quando emittendi.

Quot debeant imponi.

co, is enim ad domini arbitrium relinquitur. Sit tamen ad minus ſex, aut octo parium: gaudent enim gregatim volare, & ſimul pabula quærere. Quanto plures, inquit Creſcentienſis, initio ponentur, tanto ocyus locus implebitur. Quintilius citò multiplicaturas pollicetur, ſi decẽ paria imponantur. Quando verò, & quandiu Columbario incluſæ ſeruari debeant, ex veteribus, quod ſciam nemo meminit: Creſcẽtienſis, vt diximus, quindecim ad minus diebus includi præcipit, quòd ſic pingueſcant, & ad reuertendum peritiores euadant. Ego integro menſe, & amplius ob paulò antè allatam rationẽ includi laudauerim, vt interea temporis vel pullos educent, vel ſaltem incubent. Non omne quoq; tempus emiſſioni aptum eſt, vt eleganter etiã Creſcentienſis demonſtrat, iubens, id præcipuè Auguſto fieri, & Septembri menſe, vel etiam Iulio; quoniam tunc faciliùs cibum in agris vicinis inueniant, vnde nec longiùs a Columbario recedant, nec perdantur, vultque & tunc obſeruandã eſſe, vt emittantur, niſi tempore pluuioſo, vel ſaltem nubiloſo; nam & ſic ad remotiora loca non euolãt. Addit etiã menſe Martio, Aprili, & Maio ob cõtrariam rationem ab intromiſſione, ac emiſſione abſtinendũ eſſe. Sed quid vetat intromitti, ſi cibus ſuppetit? Ac reuera mirum videtur, quod hęc à veteribus omiſſa ſint, cùm alioqui tota hinc Columbarij concepta vtilitatis ſpes dependeat. Curandum inſuper Columellæ pręcepto, ne pulli, vt excluſi ſunt, vnquam, ſi fieri poteſt, ſeparentur. Nam ferè, inquit, ſi ſic maritatæ ſint, plures educant fœtus, ſin id fieri nequit, vetat certè, alieni generis ſimul coniungi, vt Alexandrinas, & Campanas. Quoniam ita maritatæ prolem ſuam minus diligunt, & maſculi fæmellas non multum ineunt, nec ſæpius fœtant. Veruntamen agreſtes cum ſuaptè natura ſint feræ, & ſæpius domari nequeant, ita vt impoſitæ in nouum Columbarium nullis blanditijs retineri poſſint, multi, vt pòſt faciliùs, & ſecurius domi ſuæ aſſueſcant, hoc modo naturam earũ temperant: agreſtibus domeſticas matrimonio iungunt, ſed ex his illas tantùm, quæ aliquo tẽpore in Columbario degerunt, atq; poſtquã ita agreſtes exire, redire didicerunt, domeſticas eis auferunt, atq; inter ſeſe ſua coniugia celebrare permittunt. Hoc verò aſtu vti Batauos audio. Sed idẽ nobis fortaſſis. *a* Varro ſignificat olim etiam in periſterione domeſticas cum agreſtibus aliſolitas, his verbis ſcribens. *Aluntur in periſterione Columbarum clementiores, tum agreſtes, tum ſaxatiles, ex quibus fit miſcellum tertium genus fructus cauſa.* Domeſticarum ſanè etſi longè mitior ſit natura, & faciliùs Columbarijs aſſuefiant, quia tamen & ipſæ quandoq; ſuas ſedes deſerere ſoleant, itaque earum quoque cura Columbario minimè negligenda eſt. Hæc indebita maximè victus ratione conſiſtit: primùm offerat, quæ gratiora ipſis ſunt, & pleniori manu, & non prius emittat, niſi pullos iam ediderint. Nam aliàs emiſſæ cum vicini tui Columbis ſeſe permiſcent, & quàm facillimè ſeducuntur. Sunt enim Columbæ animalia ſimpliciſſima. Si verò alant pullos, tum non longè à Columbario auolant, ſed ſemper eorum recordantur, quorum nempe incredibili amore afficiuntur. Quod modò ad cibum pertinet, fruges offerendæ ſunt. Frugilegæ enim *b* Ariſtoteli dicuntur, & Albertus granis tantùm, vel quæ ex his conficiuntur, veſci ſcribit. Cùm autem fruges diuidantur vel in triticea, vel in legumina, triticea verò vel in ſpicata, vel in panniculata, ſtatuendum eſt his omnibus illas veſci: alias tamen alijs præferunt, & aliæ alis magis, prout anni tempus poſtulat, conueniunt. Ex triticeis frumentum amant, & ſemper exhiberi poteſt, niſi id hominibus potiùs natum videretur, ac propter annonam ſibi ſeruarent. *c* Columella excreta tritici etiam exhibet, ſed quæ Gallinaceo generi magis conueniunt. Auena Columbæ veſcuntur quidem, ſed & hæc, maximè vbi pullos habent, propter grani longitudinem, atque extremitatum ſpicula, quibus teneros lædere viſæ ſunt, improbatur. Similiter de hordeo (quò tamẽ *d* Varro delectari ait, & *e* Palladius, ſi torreatur, fœtus frequentare) atque de frumento illo bimeſtri, quod à tempore, quo ſeminatur, Marzola appellatur, dicendum: paulò tamen ſecurius exhiberi poſſunt. Lolium ſummopere laudatur, cùm quòd eo delectantur, vt Florentinus teſtatur, tum quia viliori pretio venditur, & homines ab illa peſte liberent. Ex panniculariis milium panico carius eſt, ſed illo libentiùs Varrone, & Columella teſtibus, veſcuntur: vtramq; dari poteſt, maximè vbi pulli recens nati ſunt. Milium Indicũ, quod noſtri melegam vocant, proprius Columbarum victus videtur: & ſanè pro eis ferè ſolis in Italia noſtra ſeritur. Inter legumina *f* Plinius gratiſſimã ipſis craccam nominat, de qua ſic alibi ſcriptum reliquit: *Cracca ex leguminibus degenerat, in tantum Columbis grata, vt paſtas ea negent fugitiuas illius loci fieri.* *g* Columella commodiſſima cibaria putari tradit, viciam, vel eruum, tum etiam lenticulam, & ſi qua ſunt alia legumina, quibus etiam Gallinæ aluntur. *h* Varro piſis, & faſeolis delectari etiam aſſerit. Sunt qui & orobũ exhibeant, porcis, quod mirum eſt, ſi paſcantur, exitialem. Fabæ, quamuis antiqui, quod ſummoperè

admiror,

Vt citò multiplicẽtur.
Quamdiu includi debeant.
Tempus emiſſioni aptum.
Veterũ negligentia.
Vt plures educent.
Vt ſylueſtris natura dometur
a li. 3. de re ruſt. c. 7.
Domeſticæ Colũbæ quõ alendæ.
Columbæ quare citius reuertantur.
Cibus Columbarum.
b 2. hiſ. c. 5.
Frugũ diuiſio.
Victus quo plus delectantur.
Frumentũ.
Frumenti ex creta.
c l. 18. ca. 8.
Auena.
Hordeum.
d 3. de re ruſt. ca. 7.
e li. 1. c. 14.
Marzuola.
Lolium.
Milium.
Milium Indicum.
Melega.
f l. 18. c. 16
Cracca.
Vicia, Eruum.
g li. 8. ca. 8.
Lenticula.
Piſa.
h 3. de re ruſt. c. 7.
Faſeoli.
Orobus.
Fabæ.

admiror, earum non meminerit, non improbatur, sed vt à viro quodam Columbarum altore intellexi, cum maxima vtilitate afferuntur. Nam etsi annona quodammodo efferre eas prohibeat, sumptum tamen frequentia pullorum compensat. Præter fuges semina, nucleos, & fructus etiam quærunt. Cannabis semen in primis tam impensè amant, vt sint, qui affirment, quoties id ederint, non fugiturus aliò, aliasq; id vtilitates præstare, nempe eo pastas citius soboli incumbere. *i* Andreas Cæsalpinus tradit pinastri, seu syluestris pini nucleis alias inutilibus vberius fœtificare, & Crescientiensis glandem fagi non conuenire tantùm illis, sed carnes illarũ, si ea pascantur, concoctu faciliores reddi. Itẽ nostri agricolę 10& glandes quercinas in frusta contusas hyemalibus mensibus, quibus nix terram cooperit, eis exhibent, nec non & acinos vuarum, qui sanè omnium ciborum vilissimus existit, gratus tamen in fame. In omnis cibi oblatione obseruari maximè Varro monuit, vt apponatur circa parietes in canalibus, quæ extrinsecus per fistulas suppleantur. Verùm si Columbarum eiusmodi canalibus careat, vt sæpè vsu venit, tum circum parietes spargendus est, quoniam ea Columbarij loca carent stercore, quo inquinatum alias, si vbiq; sparseris, tangere recusant. Quantitatẽ offerendi cibi habemus ex *k* Palladio triginta Columbis sex sextarios dicente sufficire Crescentiẽsis quoq; pro centum paribus dari vult granorum partem corbis octauam singulis diebus, & duplum cùm nihil per se inueniunt Quod ad potum attinet, Varro pręcipit aquam puram dari, quę influat, vnde & bibere, & se lauare possint: *Permunda* 20*enim*, inquit, *hæ volucres sunt*, quapropter maximè laudauerim, vt quotidie aqua permutetur, & vas lauetur, ne intus ad parietes putrescat. Sũt qui tradant, ex *l* blato pro potu melicrato prolem non derelicturas. Iam verò si eiusmodi, quem narrauimus, cibo, potuq; pastas retinere non possis, quin ad vicina Columbaria sese recipiant, tunc ad actum veniendũ est. Cumino quidem quod medici, & pharmacopolæ Romanum vulgò nuncupãt, mirificè Columbas delectari constat: vnde sunt, qui hæc semina leguminibus, vel frugibus offerẽdis miscent. Alij linteola, quibus inclusum est cuminum sub alis Columbarum alligant, vt allectæ odore alienæ Columbæ eas sequantur. Rem aiunt certam esse. Ornithologus scribit in quibusdam Italiæ locis astum istum legibus esse prohibitũ, adeo vt sacerdotes etiã dum confitentes audiunt, inter genera furti super hoc inquirant. Quod etsi mihi nunquam aliàs audi-30tum, aut lectum sit, tamen admodum verisimile est, nam reuera furti genus est. Ex antiquis *l* Palladius Colũbas ait cumino pastas secum alias ducere. Alij non fugituras pollicentur, si cuminum, & lens melicrato infusa offerãtur, aut passo cocta. Præparant alij Columbis retinendis pharmacum amatorium, quod tale est: Testulam (ostracum) cribratam, & costũ cum veteri, odoratoq; vino miscent simul, eisq; porrigunt exeuntibus ad pasturam. Sunt qui hordeaceam farinam vnà cum caricis coquentes, & ląuigantes mellis aliqua portione adiecta, Columbis offerant. Peristereon herba Columbis, teste *m* Plinio, admodum grata, vnde, & nomen. Nonnulli hanc in Columbario spargi, & circa nidos suspendi iubent. Salsa quoque tam auidè dicuntur appetere, vt nec hospita commutent, si argillam parietum sale condias: & iure caseorum delectari, quod à salsis dimanat caseis. Nonnulli milium Indicum ex aqua 40coquunt, & rursus exiccatum in aere decoquunt in melle, calidum etiamnum inspergentes Columbarijs, eorumq; foraminibus, vt euolantes Columbæ alis pedibusque etiam odorem suscipiant, quo non allici duntaxat alienas promittunt, sed allectas etiam nunquam domũ suam reperituras: rem, aiunt, esse experientia comprobatam. Columbas quoque Columbarium nunquam deserere *n* Fallopius affirmat, si pascantur frumento, quod fuerit tribus continuis diebus maceratum aqua, in qua semina anisi ebullierint, donec crepuerint. Idem tradit, allaturas secũ alienas, si fasceoli, qui priùs in aqua ebullierint, ac dein melle macerati, demum puluere cumini inspersi ipsis offerantur. Columbæ, inquit, *o* Gaudentius Merula, & ex hoc Cardanus, alliciuntur hoc pastillo: Maizi, seu sorgi lib. 60. cumini lib. vi. mellis x. costi lib. i. seminis vrticę lib. v coquantur omnia in aqua ad illius consumptionem: 50inde additur vini odorati optimi quantum sufficit cum libris quindecim cæmenti vetusti: & fit tumulus in Columbarij medio. Columbæ aliæ cùm odorẽ sentiunt, ad locum veniunt. Sentiunt autem, cùm ipsis commiscentur indigenis Columbis, & cùm semel adierint locum, relinquere nequeunt, suauitate cibi allectæ. Pharmacopæus quidam Colmariensis Dauid Vezelius nomine eiusmodi escam ad alliciẽdas alienas Columbas componebat referente *p* Io. Iacobo VVeckero: Recipe argillæ antiquissimæ, & in furno pistoris vsque ad rubedinem combustæ, vel luti antiqui ex furno vnciam vnam, verbenæ fæminæ drachmas quatuor, tritici in vino sublimato macerati, & triti drachmas quatuor, cardopatiæ drachmas sex, caphuræ semi drachmam, cymini drachmas tres, vini sublimati sesquiunciam,

mellis

Cannabis.

i lib. 3. de plant. c. 52.

Pinastri nuclei.

Glans fagi.

Acini vuarum.

Victus exhibendus.

Quantitas cibi.

k l. 1. c. 24.

l l. 10. c. 89.

Potus.

Aqua cur sæpe mutanda.

Melicratũ cur dandũ

Cuminum.

Cumino nutrire Columbas cur prohibitum

l l. 1. c. 24.

Pharmacũ ad retinendas Columbas.

Hordei farina.

Peristereon herba.

m l. 25. c. 10.

Salsis gaudent Columbæ.

n l. secret. c. 208.

o l. 3. memor. c. 48.

p l. 8. de secret. c. 4.

mellis quantum satis ad formandas pilulas ad magnitudinem ipsorum, quæ inter Columbarum edulia ponãtur. Quidam addunt vrinam, & sanguinẽ humanum: deinde recipe herbę verbenę quantum volueris, & impendatur in domicilio Columbino. Hęc ille. Plura eiusmodi secreta adducemus, vbi de sympatia sermo habebitur, si quidem multa sunt quæ Columbas alliciunt, quæ tamen ad victum inepta sunt, quod sanè sine quadam occulta, & nos latente facultate facere minimè videtur. Verùm in eiusmodi, quos posuimus, cibis, etiam obseruandum mihi videtur, ne exhibeantur, ijs maximè quæ ex agris viuunt, dum pullos habent, nam eiusmodi philtris allectæ ad agros euolare desuescerent, vnde cibum etiam ipsis offerre cogereris. Saginare Columbas rarius consueuimus, neq; etiam veteribus ad eo ex vsu fuit, quod in his farciendis tantus reditus non sit, vt Columella loquitur, quantus in educandis: dixerat tamen eadem ratione, qua Gallinas Palumbos etiam Columbosq; cellares pinguissimos fieri, ac mox subinde addit posse in hoc etiam auiario saginam exerceri. *Nam si quæ*, vt eius verbis vtar, *steriles, aut sordidi coloris interueniunt, similiter, vt Gallinæ farciuntur.* Sed præter albũ nullum colorem aliud improbare videtur, dum qui eo excepto ex alijs optimus sit, non facilè dicta scribat; quare Columbarius albos, ne ab Accipitribus intercipiantur, saginare poterit. Sed sciendum est, quæ domicilia sua habent in turribus, carcere contabescere, volatuq; at exercitio exhilarari, atq; ita opimari. Quæ verò domi educantur, sic laudantur, præpingues fieri. Pullorum saginandorum maior cura habenda est, *Qui eos*, inquit q Varro, *saginare solent, quo pluris vendant, secludunt eos, cùm iam pluma sunt tecti. Deinde manducato* (mollificato, & masticato, vel molli, vt Crescentiensis habet) *candido farciunt pane: hyeme hoc bis, æstate ter, mane meridie, & vesperi. Hyeme demunt cibum medium. Qui iam pinnas* (Crescentiensis *magnas* addit, fortè quòd nisi iam magnas pinnas habentes impares ad sufferendum hunc dolorem existimet) *habere incipiunt in nido relinquunt illis is cruribus, & matribus, vberius, vt cibo vti possint, obijciunt. Eo enim totum diem se, & pullos pascunt. Qui ita educantur celeriùs, quam alij pinguiores fiunt, & candidiores.* Eadem ferè leguntur apud r Columellam: *Pulli vero faciliùs sub matricibus pinguescunt, si iam firmis, priusquam subuolent, paucas subtrahas pinnas, & obteras crura, & vno loco quiescant præbeasq; copiosum cibum parientibus, quo & se, & eos abundantius alant. Quidam leniter obligant crura, quoniam si frangatur dolorem, & ex eo maciem fieri putent. Sed nihil ista res pinguedinis efficit. Nam cùm vincula exercere* (exerere forte hoc est excutere) *conantur, nõ conquiescũt, & hac quasi exercitatione corpori nihil adijciunt. Fracta crura non plus, quã bidui, aut summũ tridui dolorẽ afferunt, & spẽ tollunt euagandi.* Hactenus itaq; Columella. Nonnulli cibo earum salsa immiscent, at inde pinguiores euasuras affirmãt. Cùm iam itaq; Columbarius peristereonem Columbis instructam habet, & quo cibo pascere quãto, & quando nouit, alia pręterea exteriora nonnulla callere debet, quæ pariter ad propagationẽ harum auium plurimum faciunt. Curet ante alia, & vt mundum sit Columbarium, & à stercore purgatum: quanto enim id cultius, & mundius est, tanto etiam & aues lætiores, & meliores existunt. Sunt enim Columbæ, teste s Varrone, volucres permundæ, quare & quibuscunque mensibus a custode crebrò id euerti præcipit. Monet etiam, si quid Columbam offenderit, vt medeãtur, si qua perierit, vt afferat pullos idoneos ad vendẽdum promat, tæras rete ab alijs se parcet, ac loco certo discludat (cùm scilicet reliquę ob necessariam causam domi retinentur) quo transferantur, è quo foras euocare possunt matres. Quod quidem inquit, faciunt duabus de causis, vna si fastidiunt, aut inclusæ consercescunt, quò libero aere, cũ exierint in agros redintegrentur: Altera de causa propter illicium. Ipsæ enim propter pullos, quos habent, vtique redeunt, nisi à Coruo occisæ, aut ab Accipitre interceptæ. Crescentiensis etiam Columbos nimis feros, & pugnaces, alijsque molestos remoueri, & aliò se poni vult, monetq; custodem, vt quoties ad Columbas accedit, in Columbarium, mediocrem secum semper esse quantitatem ferat, easq; solita voce conuocet, quoniam eo modo facilius mansuescãt. Vas in quo aquam semper puram haberi oportet, sæpius lauet, & tale sit, quale in Gallinarum historia descripsimus, quod scilicet colla bibentium solummodo admittat, vt cupientes lauare propter foraminum angustias, corpus immergere prohibeat. Quare cum eiuscemodi lotio ipsis salubris sit, laudauerim & aliud vas humile, nempe æquale nos vulgò tegliam vocamus, custos habeat, sed nũquã nisi vbi lauare sese velle videt, apponat. Obseruet item lauantes: nam quę incubant, vel quę pullos educant id facere minimè expedit. Animalia quæ hisce auibus noxia sunt, non cognoscere tantum, verùm & fugare ea scire debet. t Quintilius docet, quomodo Columbarium fieri queat ab eiusmodi animantibus immune, quod cum è re sit omnium Columbas habere volentium, itaq; quæ de eo scribit communis vtilitatis causa hìc ascribere non piguit.

Obseruatio in cibis.

Sagina Columbarum

Pullorum saginatio.

q 3. De re rust. c.7.

r l.8.c.8.

Quid in Colũbarijs obseruandum.

s 3. de re ru. c.7.

Locus disclusus ab alio cur esse debeat.

Vas quale esse debeat.

Quæ lauare, & quæ non debeãt

Animalia noxia Columbis.

t In Geop. Græcis.

Columbarij à noxijs animalib. immunis descriptio.

Ego quidem, inquit, *expertus sum accessus reptilium volens obsistere, vbi elegi locum selectum, remotumq; à contubernio domorum, columnas transtuli illuc pro ratione magnitudinis operis fabricandi. Quibus quidem minimè ad rectam lineam, sed ordine circulari dispositis, imponens capita, ac in ipsis postea capitibus dictis columnis admodum generosas trabes* (ἐπιςυλα habet Græcus codex) *confirmans tandem supra columnas in formam orbis domunculas duas extruxi altitudine cubitorum septem. In earum autem parietibus ab occasu quidem gratia splendoris fenestram vnam aperiens, ab ortu verò aliam in hac, per quam sunt egressuræ ad pasturam posui dictum cathicten* (nempè quod retinendi Columbas vim possidet) *vnde Columbas ad pascua exire oportet. Cæterum à latere meridionali ianuam constituit, vt per eam pateat ingressus, ei qui curandarum autum prouinciam subijt. Hoc enim modo ipsas volucres hactenus illæsas seruaui. Siquidem nec reptilia possunt ascendere per columnas, vtpote bitumine accuratè inductas, & læuigatas, neq; item catus, neq; aliud animal in eas grassari poterit, cùm domus hanc quidem consistant propè, è quibus insidiari queant.* u Varro etiam, nemus, aut lacerta adere par, partes Columbarij circa fenestras læuissimo marmorato oblini scribit, ac similiter totos parietes, ac cameras intrinsecus, ne serpens, aliuduè quouis animal maleficum introire queat: malim extrinsecus dixisset, hinc enim magis ab huiusmodi noxijs animalibus periculum imminet. Quod si Columbarij, siue Columbarum custodis Columbarium tale non fuerit, vel ita oblinat, vel ad alia remedia recurrat. Rutam in primis semper in promptu habeat. Huius enim ramulos x Palladius contra noxia animalia in Columbarijs pluribus locis suspendi præcipit. Auicenna quidam mustelas etiam hac herba tradit fugari, id quod quis haud temerè miretur, cùm eandem impugnaturæ serpentes gustare dicantur. Didymus ad feles etiam abigendas rutam poni, suspendiq; iubet passim per Columbarium præcipuè circa fenestras, atq; omnes aditus. *Ruta enim*, inquit, *vim possidet feris aduersantem*. A mustelis, teste Palladio, Columbæ tutæ erunt, si inter eas frutex virgosus sine folijs asper, vel vetus spartea proijciatur. Sed si mustelam semel ceperit Columbarius, cinerem pullis Columbarum exhibeat. Hic enim, teste y Plinio in offa eis exhibitus à mustelis defendit. Non simile quid de vulpeculis in Gallinarum historia scripsimus. Rasis, & Albertus aiunt caput lupi in Colũbario suspensum cati, vel furonis, vel alterius animalis accessum ad Columbas prohibere. At fortè & Columbæ tam trucelenti animalis capitis aspectum non ferent, Democritus, & Florentinus serpentes abigi volunt suffimento ex pucedano parato, fenestræq; si herbam habeant. Quod deniq; ad aues rapaces attinet, quæ sæpissimè z Columbas persequi solent, Columellæ, vt diximus, præceptum est, vt Columbarium habeat appositam satis amplam caueam retibus emunitam, quæ rapacium genus excludant. Sed cùm earum aliæ diurnæ sint, aliæ nocturnæ, contrahas custos fenestram noctù teneat diligenter clausam, vel si eà apertà intrauerit rapax auis, ac ipse strepitum Columbarum audierit, audacter cum limine intret, auemq; captam occidat, nec curet de exitu Columbarum. Aues verò diurnas visco, vel paruo reticulo capiat, & occidat, fenestram claudat ita, vt Columbæ ingredi valeant, & exire, non autem auis rapax, quæ non nisi alis apertis intrat. Has diurnas rapaces ita visco capi solitas a Varro disertissimis his verbis ostendens, *Coruus*, inquit, *aut Accipitres, qui Columbas interficiunt, Columbarij interficere solent duabus virgis, viscatis defixis in terram, inter se curuatis, cùm inter eas posuerint obligatum animal, quod intercipere solent Accipitres, qui ita decipiuntur, cùm se obleuerint visco.* Sed istæc de Columbarum custodis cura dicta sunto; nunc ad auium naturam reuertamur, ab incubatione exorsi, omnibusq; quæ ad generationem spectant.

Columbarij à noxijs animalibus immunis descriptio.

u 3. de re rust. c. 7.

Rutæ vsus.

x l. 1. c. 24.

Mustelæ quomodo sese contra serpentes muniant.

Aduersus mustelas remedia.

y l. 21. cap. 15.

Caput lupi catos fugat.

Suffimentũ ex peucedano.

z li. 8. c. 8.

Vt tutæ sint Columbæ contra rapaces.

Rapaces aues si intrauerint.

Columbarium quid faciẽdum.

a 3. de re rust. c. 7.

COITVS. PARTVS. Incubatus.

QVOD ad coitus modum attinet, is in hoc cum humano conuenit, quod plerunq; antequam mas fœminam ineat, sese mutuò exosculentur. Sunt qui id ipsis solis ascribant, sed falsò, cum & Coruum id facere constet, qui etiam fellator quibusdam inde dictus, quoniam ita ex osculis concipere illum putabant, & non alio coitu vti: cuius a Martialis meminit, inquiens:

Corue salutator, quare fellator haberis?
In caput intrauit mentula nulla tuum.

Oscitanter etiam ab b Aeliano & c Athenæo scriptũ, quamuis ille, si dijs placet, Aristotelem citet, *masculum non prius in fœminam ascendere, quàm osculum ei dederit: nec fœminas recipere*

Coeundi modus.

Columbæ sese mutuò exosculantur.

Coruus cur fellator dictus.

a In Apo.

b lib. 1. de var. hist. c. 15.

c l. 9. c. 16.

 marium

d l. hist. c. 2. marium commertium, *si vacuum sit osculo.* d Aristoteles enim *peculiare esse* prodidit *Columbis, vt in coitu, nisi antea sese mutuo exosculentur, marẽ non ascendere, sed interesse* etiam dixit, *iunioris sit, an senior, siquidem, si senior,* inquit, *est* primum coitum *ab osculo exorditur, sequentem sine osculo celebrat. Sed iunior, quoties libet coire, toties osculatur.* Sed & hoc quod pace Philosophi sit dictum, non vsq; adeò perpetuò verum est. Talem enim in Columbis salacitatem agnoscit experientia, vt fæmina marem sæpè sine osculo admittat; quod si quis videre velit, marem fæmellæ eripiat, ac per triduum, aut quatriduum ei restituat, & videbit illã recognito ocyus mari se submittere osculorum planè immemorem, licet interim credendum sit ex his voluptatem percipere. Quod mirum est Aristotelem, vel Plinium, vel alium quemuis eorum, qui de animalium natura scripsère, non annotasse, cum alioqui veterum pleriq; id apertè tradant, cum in illos, qui satis inter se iuuenantur, ac lasciuiunt, atq; itidem in oscula, & amplexus proruunt, Columbari verbum prouerbialiter soleat iactari, atq; Columbatim se inire, atq; amplecti, quod Belgis; vt audio duuebecken appellatur, hoc est Columbarum more voluptati indulgere. Hoc verbo vsus est e Gallus in Iambico carmine, & Seneca in versibus Mæcenatis; *Quod si quis fæmina circo crispata labris Columbatur?* Columbatim verò aduerbium à Musæo factum est;

Osculationis Columbarum diuersitas.

Fæminam sine osculo marem admittere cõtra Aristotelem.

Voluptas in osculis.

Columbari de quibus dicatur.

Duuebecken.

e Epi. 115.

In mimi.

Sinuq; amicam recipio frigidam calido,
Columbatimq; labra conferens labris.

Quibus versibus vtitur f Martius, Mæcenatis etiam pruriginis plena verba hæc sunt;

Quid salubrius amne, syluisq; ripa, comantibus?
Viden, vt alucum lyntriculus aret versosq; vado
Remittat hortos?
Quid si quis fæmina cirros crispat, & labris
Columbatim?

Et in eiusmodi osculis Columbas voluptatem agnoscere poetę ferè omnes tradidere, qui de amore agunt, ac in primis Catulus carmine ad Nalium conscripto;

Nec tantum niueo gauisa est vlla Columbo
Compar, seu quicquam dicitur improbius,
Oscula mordenis semper decerpere rostro,
Quantum præcipuè multiuola est mulier.

g Amor. Eleg. 6. g Ouidius paulò dilucidiùs:

Oscula dat cupido blanda Columba viro.

Idem Martialis innuit, dum basia Phyllidis meretricis Columbarum nuptijs comparat, inquiens:

Amplexa collum basioq; tam longo
Blandita, quàm sunt nuptia Columbarum.

h lib. 11. Idem h alibi, vbi cum vxore diuortium faciens iustissimi dissidij causas recenset, inter alias, hoc quoque affert:

Basia me capiunt blandas imitata Columbas,
Tu mihi das auia qualia manè soles.

Vtitur hac similitudine etiam Pontanus aliquoties, vt

Meoque collo
Pendens in numerum, & modum Columba.

Et aliàs.

Oscula mox iunges cupidas imitata Columbas.

i In Rust. Item i Politianus.

Et amicam blanda rogantes
Oscula circumeunt, insertantq; oribus ora.

k Cant. 25. st. 68. Et Ricciardetus apud k Ludouicum Ariostum delicias, & voluptates enumerans, quas ex Concubitu Florispinæ perceperat, oscula sua Columbinis comparat, cum ait:

Non rumor di tamburi, ò suon di trombe
Furon principio a l'amoroso assalto,
Ma baci, ch'imitauan le Colombe
Dauan segno, hor di gir, hor di far'alto.

Horum osculorum etiam Torquatus Tassus meminit, vbi Psitacum introducit de amore loquentem, ait autem.

Radop-

Raddoppian le Colombe i baci loro
Ogn'animal d'amor si riconsiglia.

Cùm verò humana oscula sonitum, Columbarum murmur quoddam tantùm ædunt: quod eleganter *l* Ouidius his versibus innuit:

Quæ modò pugnarant, iungunt sua rostra Columbæ,
Quarum blanditias, verbaq; murmur habent.

Et hunc imitatus *m* Strozius pater:

Turba Columbarum modò prouolat, & modò misces
Certatim rauco mutua rostra sono.

Super hac re elegantissimum *n* Gallieni nubentium manus tenentis carmen extat tale.

Ite, ait, ò pueri pariter sudate medullas,
Omnibus inter vos, non murmura vestra Columbæ,
Brachio non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Idem quoque venustè ait *o* Pontanus;

Sic hederæ serpunt, sic iungunt rostra Columbæ
Murmuris & taciti ludit in ore sonus.

Et Sannazarius de plenis prurigine, & tentigine amantum osculis.

Sed totum cupio tenere linguam,
Insertam humidulis meis labellis,
Hanc & sugere, morsiunculasque
Molles adijcere, & Columbulorum
In morem teneros inire lusus,
Ac blandum simul excitare murmur.

Verùm cùm in Venere ruunt, antequam ad oscula proueniant, mares fæminis primum adulantur, quamuis *p* Plinius, vbi marem de fæminæ adulterio quandoq; suspicari scribit, hoc postponat: *mox*, inquit, *in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio.* Præterea nisi & sic marem fæmella non admittit, tum ille magis ad libidinem accensus caudam flectit, & per terram non sine strepitu protrahit, ac tandem illam primùm ad oscula, ab his ad coitum compellit. quæ fortassis ideo coitum tardat, vt ita mas inflammatior alacriùs eam ineat. Sæpè enim mutuò sese exosculari visæ sunt, cùm tamen mas non ascendat. Libido aliàs, & salacitas vtique, ni fallor, par est: quinimo Aristoteles tradit, & Aelianus id ex eo repetit, fæminas, si mares desunt, in mutuos amplexus ruere, & super gressu mutuo agere, idq; cum osculis, vt mares solent, & quamuis altera nihil emittat in alterã, tamen plura sic oua, quam ex maris coitu parere. Sunt qui dicunt rem experti, ita singulis ferè diebus ouum parere, idq; ad octiduum, & amplius quandoq; continuare. Verùm nullus, teste Philosopho, ex his pullus nascitur, sed sunt omnia irrita. De hypenemijs ouis abundè scripsimus in tractatu de Gallinis, ad quæ lectorem remittimus, vt pote cum his cõmunia. Ouum Columbæ coeuntis cum mare citiùs perficitur, quàm Gallinæ. Huius enim ouum decem à coitu diebus perfici supra ex *q* Aristotele diximus, cùm Columbæ eodem testante, paucioribus consistat, sed quota die perficiatur, non addit. Albertus Philosophi scholiastes id septem in vtero diebus fieri dicit, à Plinio, vt videri cuipiam posset, discrepans, ac dissentiens, qui quinta à coitu die Columbas parere prodidit. Sed *r* Athenæus, & Eustathius fæminam, cùm peperit, postridie marem repetere, & concipere aiunt. Si ergo quinta à coitu die, vt Plinius supponit, oua pariant, in medio ferè incubationis tempore eas quoque parere dicendum erit: quod cùm nunquam obseruetur, itaque aut falsum id esse, aut saltem oscitanter à Plinio proditum pronunciandum, nisi potius à veritate alienum esse dicamus, concipere fæminas ex eo coitu, quem postridie à partu repetunt. Hæc cùm aliquando mihi scrupulum facerent, & mox rei veritatem indagarem, ad experientiam confugiendum ratus incidi in virum fide dignum, ac eruditum, qui se ex antiquo Columbario percepisse affirmabat, Columbas non solùm postridie à partu, vt Athenæus, & Eustathius inquiunt, marem repetere, sed prima quoq; , atque adeo ipsamet die, qua prius ouum ędiderunt, idq; Columbarium ideo eas facere existimare, vt ad partum alterius oui (nam vt *s* Philosophus etiam testatur, cùm pepenint primum ouum, interposito die, secundum pariunt) alacriores accederent, quod vt crederet, rationem hanc adduxisse, quia tum illæ mares ad coitum inuitent, cùm aliàs mares illas prouocare soleant. Atque ita Plinius defendi posset, nisi rursus ceu sui oblitus, & propriæ opinionis impugnator aliàs decima die ouum Colum-

l 2. de artē. *m Aeolos. l. 4.* *n In epith.* *o 3. Amor.* *p l. 10. cap. 34.* *Famella cur coitum tardet.* *Ouum columba quanto tempore perficiatur.* *q 6. hist. c. 2.* *r l. 9. c. 16.* *Plinius defenfus.* *Fæmina non cõcipit à partu.* *Fæmina cur à partu coeat.* *s 6. hi. c. 4.* *Plinij inconstantia & lapsus.*

binum in vtero perfici ſcriberet, in eo etiam *t* Philoſopho diſſentiens, quem paucioribus diebus ouum Columbinũ conſiſtere ſcripſiſſe diximus, & decem dies Gallinæ ouo tribuere: at verba *u* Plinij aſcribere placet: *A coitu*, inquit, *decem diebus oua mature ſcunt in vtero: vexatæ autem Gallinæ, & Columbæ penna euulſa, aliaue ſimili iniuria, diutius*, id eſt, tardius, ſed hæc longè aliter ex ipſo Ariſtotele tranſtulit. Apud hunc enim iſtæc hoc modo leguntur. *Facultas Columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi eſt. Nam ſi ab aliquo vexetur, aut penna in nido euulſa vel quauis alia ſimili re infeſtetur, aut etiam ſponte moroſius habeat ouum per triſtitiam retinet, partumq́; differt.* Parit autem fæmina oua candida, vt idem *x* Ariſtoteles tradit, & Plinius repetit, *eaq́; ferè bina*. vt *y* Plinij verbis vtar, *ita natura moderante, vt alijs crebrior ſit fœtus, alijs numeroſior*. Hæc paulò obſcuriùs ab Ariſtotele ſcripta videri poſſint, vbi ait. *Columbarum genus, vt Palumbes, & Turtur pariunt magna ex parte bina oua, ſed complurimum terna Palumbes, & Turtur.* Nam ſi magna ex parte Columbaceũ genus bina parere dicat, & Palumbẽ, & Turturẽ ei annumeret, dicendũ apparet, & has magna ex parte duo ędere: cùm contra ille pòſt ſubiungat *complurimum ædere terna*. Ego, ni fallor, ſemper enim me ſanioribus iudicijs ſubijcio, ita accipiendã illam ſententiã putẽ, vt dixiſſe voluerit, totum Columbaceũ genus bina parere, Turturẽ verò, & Palumbe terna, licet quandoq; reliquarũ more duo parturiant. Parere tamen & totũ genus terna oua viſum eſt, licet rarò, vt author eſt Albertus, qui quoq; tertium ſemper corrumpi addit. Sed Ariſtoteles hæc de Palumbis, & Turturibus ſcripſit. Cur verò tam pauca oua pariant Columbæ, aues alioqui, vt ſuperius ſcripſimus, adeo libidinoſæ, vt ſalacitatis ergò Veneri ſacræ putatæ ſint, cauſam nobis talem *z* Ariſtoteles aſſignat, qualem alibi in aduncis auibus ex eodem attulimus. *Columba*, inquit, *pauca parit, vt pote volax, ſicut & aues vncæ; materia enim volatu conſumitur, & in alas pennaſque conuertitur.* Mirum verò videtur, at ab *a* Ariſtotele traditũ, & à *b* Plinio, ac *c* Aeliano repetitũ Colũbas, cũ duo, vti dictũ eſt, ædant oua, ex priori marẽ, Fœminã verò ex poſteriori ædi. Viſæ tamen ſunt aliquando binas fæmellas, vti rurſus binos mares vnico partu excluſiſſe. Quod verò prior mas exeat Paulus à Caſtro, multiq; Philoſophi virtuti caloris tribuendũ eſſe exiſtimat, quamquã in hominibus contrarium voluerit Bartolus. Nec huic ſententiæ deſunt ſcriptores Theologi, inter quos *d* Alexander Ales tradit cõgruiſſe mulierẽ fieri corpore infirmiorẽ, virũ autẽ fortiorẽ, idque quatuor potiſſimũ rationibus: primò ex parte actionis, & paſſionis, deinde ex regimine, & ſubiectione, præterea ex parte nutriendæ prolis: poſtremò ex parte ſpiritalis ſignificationis, quæ omnia mẽbratim, & articulatim proſequitur, & lõgè, lateq; declarat, quẽ lector plura deſiderans adire poterit. Cæterũ quanuis duo plerumq; pariãt, vti diximus: non ideo tamẽ ſtatuẽdũ eſt infœcunda eſſe animalia: quin cõtra fœcũdiſſima, quippe quæ ſingulis *quadragenis*, vt *e* Varro ait, & Florẽtinus cõfirmat, *tricenis*, vt *f* Ariſtoteles, diebus cõcipiant, pariãt, incubẽt, ac pullos enutriãt: ſed & hæc, etſi in nullis alijs auibus fœcũdis obſeruẽtur, pauca viderẽtur, niſi tantã fœcunditatẽ toto ferè anno cõtinuarent. Quod quanuis *g* Ariſtoteli aduerſari appareat, qui alibi tradat, *tota æſtate fœtificare Columbas*, ipſe tamẽ alias decies anno, & omni fermè tẽpore parere dixit, & alibi *h* rurſus nonnullas vndecies, Aegyptias verò, quod *i* Plinius ex eo reperit etiam duodecies, à loco, ac cibo, vt apparet, fœcunditatis laudem in ipſis dimetiens. Vnde *k* alibi etiã ſic habet: *Pariunt Columbæ omnibus anni temporibus, pulloſq; educant ſi locũ apricũ habeant, & cibum: ſin minus æſtate tantummodo fœtant.* M. Varro ad cibum tantùm reſpiciens à bruma ad æquinoctiũ vernũ, quo ſcilicet tẽpore nõ ſæuiũt ſolùm frigora, ſed agri ferè vel niue, vel pluuijs infeſtãtur, interuallũ facere, & nõ alij anni tẽporibus dixit: quod Florẽtinus quoq; ex eo repetijt. Cùm itaq; tẽporis, lociq; conditio poſtulat, & victus ſuppetit, quibuſcũq; etiã menſibus fœtare poſſunt, atq; ita *m* Aelianus intelligẽdus, qui alibi *omnibus anni partibus parere Columbas* dixit, & rurſus alibi ex Ariſtotele, quẽ alioqui, vt videtur, minimè eſt aſſecutus. *Pariunt*, inquit, *omnibus anni tẽporibus, vnde per annũ decies fœtum ædunt.* Quid obſtat autẽ, ſi duodecies pariãt, cur nõ toties etiã pullos ædãt, cùm authore *n* Ariſtotele citra dies triginta, prole expedita ſuperiori pariant, vt *o* Plinius teſtatur diebus octodecim, vel ſaltẽ viginti totus abſoluatur incubatus? Sed apud illũ, vt apparet manifeſtò, parere, & fœtũ ædere non differũt, quando ſubinde pro miraculo ſubiungit de Columbis Aegyptijs, *quas*, inquit, *in ea regione ferunt duodecies parere.* At hoc fortè dicare voluit Aelianus, alias ſcriptor diſertiſſimus communiter Columbas duodecies quidem anno parere, ſed decies ſolummodo fœtum ædere, Aegyptias verò Columbas vtrumque facere, toto anni curſu nempe propter regionis caliditatem. Sed & hoc rurſus *p* Ariſtoteli refragatur, qui, vt diximus, cùm loci commoditas eſt, & cibus abundè ſuppetit, noſtrates toto anno fœtificare etiam dixit. Qui verò defendere omnino

Aelianum

u l. 10. cap. 53.
Colũba vexatæ ouum retinent.
x 6. hi. c. 2.
y l. 10. cap. 52.
Oua candida colũbæ, & quot pariant.
Ariſtoteles explicatus.
Cur pauca oua pariãt.
z l. 3. de gẽ. ani. c. 1.
a 6. hi. c. 4.
b l. 10. cap. 48.
c 1. hi. Var. cap. 1.
Cur ex vno ouo mas ex altero fæmina generetur.
d In 2. par. hiſt. quæſt. 88. memb. 4.
Columbas fœcundas eſſe.
e 3. de re ruſt. cap. 7.
f 6. hi. c. 4.
Quoties pariant.
g 5. hi. c. 13
h 6. hi. c. 4.
i l. 10. c. 13
k 5. h. c. 53
l 3. de re ruſt. c. 7.
m l. 1. Var. cap. 15.
n 1. hi. c. 1.
o l. 10. cap. 58.
Aelianus explicatus.
p 5. h. c. 13

Aelianum velit, dicat Aristotelem de domesticis loqui, illum de agrestibus, quæ etsi abundantiùs etiam cibum offeras, nunquam, vel rarò brumali tempore pullos ædere solent: De domesticis verò id constat abundè; Longè maior Varini lapsus est Columbam, δίγονον idest, bis parientem vocantis. *Homo*, inquit doctissimus Scaliger patet, *semper generat. Etiam de lepore idem produnt. De Columbis domesticis non est dubium. Singulis mensibus nouos creant, atq; educant fœtus.* Sed quæ hactenus diximus, etsi alioqui incredibilem propemodum, si ad alias volucres conferas, fœcunditatem demonstrent, duodecim ad summum pullorũ paria ex eis haberi significant. Si autem *r* Plinio credimus, vt certè experientia edocti credere hac in re debemus, quatuordecim, vel saltem tredecim paria subministrare eas videbimus. Si quidem interdum est æstate binis mensibus terna ædunt paria. Nam sæpè, vt idem tradit, inter pullos oua inueniuntur, & alij prouolant; alij erumpunt. Hos rursus *s* M. Varro *simul ac creuerunt, & robur habent, cum matribus parere* dixit. Quinimò Florentinus non est veritus dicere, *id facere illos, cùm primum absoluti sunt.* Sed quamuis *t* Aristoteles longè aliter sensisse videatur, intra annum coire eos scribens, semestresq; agnoscere incipere Venerem: Nihilominus contra Plinius quinquemestres fœtificare scribit: eiq; Albertus non solũ subscribit, verè tempestiuè natos ante hyemem eiusdem anni pullos habituros asserens, sed experientia quoq; idem approbat. Vt vt est, inter omnes volucres Colũbarum collegium fæcundissimum esse concludendum est. Neque mirum amplius mihi videtur, quod M. Varronis temporibus quinque millia Columbarum quandoque in vno peristerotrephio colerentur, cùm vel decem paria paucis annis in talem numerum excrescere queant. Quapropter *u* Columella rectè dixit Columbarum fœcunditatem, quamuis longè minor sit, quam Gallinarum, quæ scilicet quotidie pariunt, maiorem tamen quæstum referre. Tantæ fœcunditatis causam Aristoteles hanc rationem assignat, quod magno ventris, corporisq; calore, & facultate concoquendi maxima præditæ sint, & quod cibum facilè sibi acquirant. Quod postremò pertinet ad incubationem: hæc cùm fœminæ, tùm maris opera perficitur. *x* Athenæus ita omne Columbarum genus facere ait, testemq; citat Aristotelem. Operam verò hanc ita partiuntur, vt illa noctu, hic interdiù incubet. *y* Plinius verò eiusmodi incubatum Palumbi alibi priuatim attribuens, *Palumbas*, inquit, *incumbas post meridiana in matutinum, cætero mas.* De tempore perfectionis pullorum in ouis Plinius, Aristoteles, ac Albertus dissentire videntur: sed Plinius, & Aristoteles facilè conciliantur, non item Albertus: *Concoquunt*, inquit *z* Aristoteles, *atque aperiunt Columba citra diem vicesimum ouum, quod prius ædiderint* (masculum .s. quod ferè die vno prius quam fæmineum ædunt) *perforant* (vt Gaza vertit, sed textus Græcus τιτρώσκει habet in singulari. Ornithologus, de fœmina intelligendum id priuatim putat, ego vero & marem idem facere existimo) *ouum pridie eius diei quo pullum excludunt. Græcè legitur* τιτρώσκει δὲ τὸ ὠὸν τῇ περιστερᾷ (scilicet ἡμέρα) ἢ ἐκλαίνει. Vbi Alberti translatio sic habet: *In fissura oui primò Columba paruula in eo existens penetrat testam anteriore parte rostri sui, ita vt testa eleuetur ad magnitudinem grani tritici, & postea diuidit eam in duas partes, & exit pullos.* Plinius primum *a* Aristoteli subscribẽs, & ipse vicesimo die Colũbas excludere dixit, mox verò subiungit; *Aestate interdum binis mensibus terna ædunt paria, neq; octauo decimo die excludunt.* Quibus verbis ab Aristotele recedere apparet, qui solum vigesimum diem in genere nominat. Vnde verisimile est hunc interim non negare id octodecim diebus absolui posse, vt Plinius vult, æstate nimirum celeriorem exclusionem fieri indicant. Albertus verò dum harum ouium oua propter caliditatem quindecim diebus foueri, & excludi, alijs verò diebus quindecim compleri ad volandum, scribit, quod *b* Aristoteles alibi priuatim Palumbis, & Turturibus adscribit, id ad Columbas generatim extendit. Idem Albertus alibi etiam, *Ouum*, inquit, *Columba in vtero completur septem diebus, deinde fouetur per quatuordecim, postea fisso ouo exit pullus.* Sed Aristoteles, vt dixit de Palumbis, & Turturibus hoc scribit, nempè *oua harum auium diebus quatuordecim* non quindecim *in vtero gestari, totidẽ incubari, totidem deniq; exclusa perfici ad volatũ.* Mirũ sanè est Albertum id scripsisse, qui aliàs ad experientiã confugere solet, quæ vigesimo plerunq; die incubatũ Columbarum absolui docet. Cęterum quãuis ambo, vt diximus, vicissim incubent, *prolem tamen nisi ad certum tempus* teste *c* Aristotele *fouent eodem modo. Fæmina.n.* inquit, *in opere sobolis acerbior mare est*, & vt cæteris quoq; à partu animalibus euenit. *d* Idẽ author est, cæcos parere pullos & imperfectos, & causam cæcitatis, & imperfectionis assignat, quod quia pauciparæ sunt, copiam alimenti parere vnà cũ prole, soleant. *e* Oppianus Colũbas ab ortu versicolores, seu depictas fore tradit, si cũ Veneris desiderio mouentur, & oscula iã maritis miscent, Columbarius vestes varietate colorum decoratas, præsertim verò purpureas conspiciendas exhibeat.

Varrini error.

q In l. 1. Theopo. de caus. plant.

r l. 10. cap. 58.

Columbæ etiam tredecim, aut quattuordecim pullorũ paria annuatim edunt.

s 3. de re rust. c. 7.

Pulli quãdo incipiũt oua edere.

t 6. hi. c. 4.

Columbas fæcundissimas esse omnium auium.

u li. 8. c. 8.

Incubatio.

x l. 9. c. 16.

Pulli quando perfecti in ouis.

y lib. 10. c. 48.

z 6. hi. c. 4.

a l. 10. cap. 58.

b 6. hi. c. 4.

Quandiu incubent.

c 6. h. 6. c. 4.

d 4. de ge. c. 6.

Pulli Colũbarum cur cæci, & imperfecti.

e lib. 1. de ven.

Pulli vt versicolores nascantur.

Hæc eadem peragit, nouitq; calidus auceps,
Cui volucres curæ sunt, & lætalis arundo.
Atq; Columbarum pullis, hac arte figurant,
Stragula flammeolis oculis, rubrosque tapetos,
Et vestes ostio perfusas obijcit auceps.
Sicque oculos pascens, animos eludit amantes,
Et pullos adit rubeo discrimine mistos.

PVGNA.

QVAMVIS Columbæ suaptè natura nullum animal infestent, sed contrà quia timidissimæ, semper vel minimum quippiam perhorrescunt, has tamen *f* Aristoteles pugnacia animalia nuncupat. Verùm pugna non cum alijs animalibus est, sed inter se maximè propter fæmellas: quamuis & fæmellæ sæpè inter se dimicare visæ sint ob marium pariter commercium. *Alter*, inquit Aristoteles, *alterum infestat, nidumq; alter alterius subit, sed rarò. Nam etsi ex longinquo minus, tamen apud ipsum nidum summo certamine dimicatur.* Albertus pugnare quoq; scribit, quando nidos habent inuicem nimis vicinos, additq; id pro vxoribus facere. Alibi quoq; marem, & fæminam, postquam semel coiuerunt, non facilè coniuges suas deserere prodidit: sed antequam coiuerunt, mares, qui carent coniugibus, suas alijs subtrahere conari, indeq; acerrimam dimicationem oriri. Mirum, quod ab Auicenna, eodem referente, scriptum est, nimirum se vidisse duos Columbos pro fæmina pugnantes accessisse autem fæminam ad victorem: deinde pugna repetita cùm vinceret, qui antea victus erat, ad eundem relicto altero redisse. Hic sanè, inquit idem Albertus, Columborum mos est, vt si mas sine vxore fæminam marito carentem viderit, mox cum ea coeat: hæc statim à coitu illum sequatur, & obediat. Inter filios præterea, & patrem quandoque pugna nascitur propter matris concubitum. Mas enim pullus, vbi robustior euaserit, vt *g* Orus, & Ælianus testantur, ex consortio matrem expellit, eique coniugio iungitur, dignus, si id verum est, culeo Romanorum, aut æneo Phaliridis tauro. Ægyptij sanè sapientes ob hanc impietatem Columbam pingebant, quando hominem ingratum, ac infestum ijs, à quibus beneficio affectus est, significare vellent.

f 9. hist. c. 7.
Pugna Columbarum vnde.
Mares alijs femellas eripere.
Fæmina ad victorem accedit.
g In Hier.
Pauli patribus suis matres eripiunt.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

COLVMBIS in primis cum humano genere occulta quædam videtur amicitia intercedere, quanuis *h* Aristoteles illas *cum hominibus degere* simpliciter scripserit. *i* Aelianus nō vrbibus duntaxat frequentes cum hominibus habitare dixit, sed sese quoq; ad pedes horū huc, & illuc magna mansuetudine, & facilitate versare, & in multitudine hominum confidentiores fieri, & nihil se ibi graue passuras nosse. At quod aufugere illas, & propinquitatem hominem non expectare subijcit, vbi ab horum frequentia solitudo extitit, id vel non verum est, vel ita intelligendum, quod horum insidias metuant, vt ipsemet post loquitur: *vbi aucupes, venatoriaq; instrumenta versari vident, non amplius sine summa ibi formidine habitant.* Nam alias consortio hominum gaudent, tantùm abest; quod eos metuant. *k* Aloysius Cadamustus in historia suorum nauigationū scribit, se in Oceani quadam insula innominata, & incognita priùs dierum aliquot vltra Canarias nauigatione, incolas nullos, sed Columbas duntaxat, & varia aliarum genera auium inuenisse. *Columbæ*, inquit, *capiebantur pro libito manu hominis. Non enim pauebant, ad viri conspectum, vtpotè ad rem sibi hactenus inuisam.* Nisi itaque malè cederet ipsis hic erga homines amor, quibus ceu esca gratissima in cibum cedunt, indubitanter & apud nos sese manibus capi finerent, sed vt piscatores icti sapiunt, seq; medijs insidijs, si possunt, eripiunt. Occultam verò hanc cum hominibus amicitiam hoc in primis attestatur, si modò verum est, quod ab alio quodam de sanguine humano sese audiuisse Ornithologus narrat. Nonnulli, inquit, humanum sanguinem cum pisis integris in vase figulino per quartam horæ partem circumagunt, deinde sanguine Columbas illinunt, & ipsa edenda obijciunt, vt hoc remedio adhibito tum ipsæ in Columbario maneant, tum alias etiam alliciant. Præterea Albertus eandem ferè vim

Sympathia cū homine.
h 1. h. c. 7.
i 3. hi. ani. cap. 45.
Ælianus explicatus.
k cap. 40.
Columba manibus capi sese patiuntur.
Cur nos fugiant Columbæ.
Secretum quo aliqui Columbas seruant, & alliciunt.
Sanguinis humani vis cū cranio.

cranio humano tribuit: *Si, inquit, cranium hominis senis in Columbario suspendatur, multiplicabuntur ibi Columbæ, ac quiete viuent.* Verùm longè admirabilius est, quod *l* Palladius scribit de loro, quo homo strangulatus est, non abire videlicet Columbas, neq; locum deserere, si per omnes fenestras aliquid de tali loro suspensum fuerit. Idem factum lac mulieris puellam à bimatu lactantis Albertus pollicetur, si in vitreo vase ibidem suspendatur. Ornithologus hoc idẽ remedium ex libro Germanico manuscripto accepisse sese tradit, & sic, inquit, augebuntur, & aliæ allicientur, eruntq; mansuetiores. Idem Ornithologus de capite capræ sic scribit: Columbæ amabunt locum, & alias etiam adducent, vt quidam mihi asseruit, si caput capræ excoriatum in aqua coquatur cum copioso (libræ pondere fortassis) cumino Romano, & multo sale (quatuor vnciarum fortasse) quod deinde in Columbario ponatur. Vulgò notũ est, Columbas, Gallinas, Anseres, Anates, & Pauones quadã inter se mutua beneuolentia conuenire. *m* Plinius alibi *Columbas, & Pauones amicos* esse scribit, & Aelianus eis cũ Turture amicitiam intercedere: quod sanè & si mirum esse non videatur, cùm Turtur ex Columbarum genere sit, vt suprà ex Aristotele ostendimus. Vir quidam tamen fide dignissimus mihi affirmauit, à Columbis immissum in Columbarium Turturem Indicum candidum fæminam penè interemptam, & nisi eam abstulisset haud dubio omninò occidendam. Ornithologus etiam Gallinas Columbis infestas esse ex aliorum relatu refert: & reuera cùm simul pascuntur, Gallinæ illis cibum eripiunt, & corpore, & viribus validiores. Cum Tinnunculo, quam auẽ ex *n* Aristotele in Accipitrum genere reposuimus, non solùm amicitiam colunt apertam, sed occultã etiam, & cum maxima vtilitate coniunctam. Eiuscemodi enim auis naturali potentia Accipitres terret, licet viribus impar, atq; Columbas contra capitales illos earum inimicos defendit, dum viuit, mortua verò in Columbario in olla sepulta, & in quatuor angulis suspensa facit, vt loci amore capiantur, & nunquam deinceps sedem mutent, adeò amicã etiam post mortem amant. Meminit huius amicitiæ *o* Plinius, vbi Columbas colores suos nosse scribit, & in cælo ex volatu plaudere. *Quæ, inquit, in ostentatione præbentur Accipitri implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto volatu in multùm velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit. Ob id cum ijs habenda est auis, quæ Tinnunculus vocatur. Defendit enim illas, terretq; Accipitres naturali potentia, in tantum, vt visum, vocemq; eius fugiant. Hac de causa præcipuus Columbis amor eorum. Feruntq; si in quatuor angulis defodiatur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem Columbas.* Idem ferè legere est apud *p* Columellam, vbi de Columbis loquitur, quare Columbaria sua deserant. *Id, inquit, ne fiat vetus Democriti præceptum. Genus Accipitris Tinnunculum vocant rustici, qui ferè in ædificijs nidum facit. Eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur, stipatisq; operculæ supponuntur, & gypso lita vasa in angulis Columbarij suspenduntur, quæ res auibus amorẽ loci sic conciliat, vt nunquam deserant.* Cum Vespertilionibus quoq; tacitam quãdam intercedere necessitudinem vel inde patet, quòd Colũbaria sua, si modò Dydimo credimus, nunquam mutent, si caput Vespertilionis è fastigio Columbarij suspenderimus. Sed fortè Vespertiliones Columbas eodẽ amore prosequuntur, cũ & ipsi sub Colũbariorũ tegulis habitent, atq; ita simul degere gaudeant. Illud quoq; sympathiæ videtur ascribendũ, quod idem author de testula (ostraco nempè) cribrata scribit, nimirũ si cũ costo, ac veteri odoratoq; vino misceamus, ac Columbis ad pasturam exeuntibus porrigamus, ijs retinendis pharmacũ amatorium fore. Huius enim meo iudicio ratio naturalis assignari nequit, vt neq; illius, quod idem quoq; Dydimus alibi tradit, mansuras nempè, si quis vitis agrestis ramũ, quo florescit tempore decerptum in Columbario reposuerit. Peristerionem herbam Columbis admodũ familiarem esse, indeq; nomen habere suprà ex *q* Plinio dixi, eamq; nonnullos in Columbario spargi, ac nidos suspendi suadere, vt Columbæ eius innata vi detineantur in amore loci. Eadem elelisphaco siue saluiæ facultas inesse putatur. Nam Dydimus scribit, si vnà cum thure in Colũbario cõburatur, Colũbas, quæ iam id deseruerint, eò reuocari. Herba itẽ carlina vulgò dicta, quæ quibusdã chamæleontis albi species est, Columbis obijcitur alijs quibusdã mixta, vt euolantes alia secũ adducant. Tragus escam Columbarum, qua multas alias venentur, è radice carlinæ à quibusdam confici narrat hoc modo: recidi adiungunt lutũ adustũ è clibano, mel, vrinam, muriamq;, oua haleces condita fuerint, & massam inde formatã Columbarijs imponunt. Alij eiusdem herbæ radicem in aqua coquunt, lutumq; rufum è furno in vrina remollitum simul cum salis pugillo in eadem dissoluti, & modicum mellis adijciunt. Alij carlinam cum pisis albis melle excipiunt, & ad huius massæ odorem Columbas allici inquiunt. Sunt qui simul subigant carlinam, cannabes semina, coriandrum, & lutum fornacis veteris cum vrina. De Lygi, hoc est, viticis, semine

Cranij humani vis ad retinendas Columbas. Cum loro strangulati hominis.
l l. 3. c. 44.
Cum lacte mulieris.
Cum capite capræ.
Cum domesticis auib.
m lib. 11. c. 74.
Cum Pauonibus.
Cum Turture.
Cum Tinnunculo.
n 9. h. c. 36.
Tinnunculus vt Columbas amet.
o l. 10. cap. 37.
p li. 8. c. 8.
Cũ vespertilionibus.
Cum ostraco.
Cum vite agresti.
Cum Peristerione herba.
q lib. 25. c. 10.
Cũ saluia.
Cum carlina herba.
Esca Columbas alliciens.
Cum semine viticis.

mine tradit Didymus, ſi triduo in vetere vino maceretur, ac poſtea orbi eodem vino madefacti Columbis offerantur, & mox abigantur, vt primũ halitum ſenſerint, extemplo omnes ad Columbarum aduolaturas, idemq; externas etiam facturas. Serapio inquit ab antiquis memoriæ proditum eſſe, Columbas citò, & libenter ad Columbarium ſeſe recipere, ſi earum alæ aureo annulo argenteovè inurantur. r Plinius ſanè huius ſympathiæ meminit, quæ illis cum auro intercedit, cùm inquit. *Quod auro inſectis alarum articulis quæſiere aliqui, non aliter innoxijs vulneribus, multiuaga alioquin aue.* Cum odoribus etiam permulcentur, tanquam re grata. s Palladius alienas ad Columbarium ſecum conducturas promittit, ſi alas tuarum ſetoſi hirci alarum balſami liquore (ſic loquitur, ladanum autem videtur intelligere) tetigeris. Et Didymus ianuas, atq; feneſtras, nec non angulos Columbarij oleo opibalſami inungi iubet, atq; ſic non abituras pollicetur. Hanc ſympathiam Columbarum cum delicatis odoribus agnoſcebat quidam Rex Cypri, qui in Papho, referente Athenæo, inter cænãdum Columbarum circumuolitantium alis, nec alio flabro ventilabatur. Vngebatur enim vnguento quodam Syriaco, cui fructus quidam cuius cibo Columbæ delectabantur copioſè erat admixtus, cuius odore allectæ tanquam in caput regis erant inceſſuræ, ſed cùm proximè erant, à pueris repellebantur: vnde parum auolantes mox reuolabant, regemq; ita mediocri, & commodo flatu, quem modò auolando, modò reuolando excitabant, refrigerabant. Verùm vt occultæ Columbarum cum his omnibus, quæ recenſuimus, amicitiæ naturalis ratio aſſignari non poteſt, ita nec è contra inimicitiæ, quæ ipſis cum ſubſequentibus animalibus intercedit, niſi ideò hæc infeſtare eas dicimus, vt in cibum ſibi cedant. Nam Accipitres, vt ab his exordiamur, Columbas magis, quàm alias aues, quia nimirum gratiſſima ſibi eſca ſunt, perſequuntur. Quin ipſæ *ſtatim à ſuo ortu*, teſte D. Ambroſio, *eos timent, omnibuſque animantibus inſitum eſt, vt etiam, quæ nondum nocere ſibi experta ſunt, quaſi noxia reformident.* Sed num omnes Accipitres, an potiùs peculiares aliquas ſpecies tantùm Columbæ oderint, quis dubitare poſſit, cùm eorum vnus duntaxat Palumbarius, & Palumbicida, Græcis φαβοκτόνος, φαβοκτόνος, & φασσοφόνος dici meruerit: §. Gyllius Columbarum Accipitrem vocat, & Mercurio ſacrum fuiſſe aſſerit. Præterea Aelianus alibi ſcripſit, *Colũbas clangorem Aquilarum, aut Vulturum facilè ſpernere, non autem Circi, & marinæ Aquilæ.* Circus autem Accipitris ſpecies eſt, non genus. Contrà verò poetæ cùm veteres, tùm recentiores, tum ipſe §. Ariſtoteles, qui etiam à Columbis omne Accipitrum genus cognoſci ait, ſcireq; eas, qui ſe vel in ſublime volando, vel ad terram declinando eripere queant: eiuſmodi odiũ Accipitribus ſimpliciter attribuunt: quapropter Palumbarium dici autumauerim, quòd is vel alias aues, præter Columbas non capiat, vel ſi capit, id inuitus facias ad explendam famem, non autem propter odium: ſed eo Columbas ſolas proſequi, nam & cæteri idem odiũ in quaſcunq; obuias exercent. Circi verò, atq; Haliæti vocem timere putauerim, quòd hæ volucres, dum clangunt, Columbas inuadant, vt paulò infrà ex Homero probabimus: reliquas verò Aquilas, & Accipitres ex inſidijs, vocemq; cùm vicinæ ſunt cohibere, ne ſe prodant, quamuis interim non me lateat Aquilas, Vultureſq; niſi admodum famelicans clangere. Columbæ tamen meo iudicio ideò clangorem eorum ſpernunt, quod à clangentibus, vtpotè etiamnũ remotis nondum viſas eſſe ſeſe cognoſcunt. Sed vt ad Accipitres reuertamur, ab eorum cum Columbis antipathia, inter poetas in primis u Homerus ſæpè ſimilitudines haurit, maximè vbi à Iunone Dianam ad ſingulare certamen vocatam fuiſſe memorat, hanc more Columbæ fugiſſe inquiens, quæ ab Accipitre fugata ſe in cauam petram abſcondit.

> Δακρυόεσσα δ' ἔπειτα θεὰ φύγεν, ὥστε πέλεια,
> Ἥ ῥά θ' ὑπ' ἴρηκος κοίλην εἰσέπτατο πέτρην: id eſt:
> *Lachrymabunda autem deinde Dea fugit velut Columba*
> *Quæ quidem ab Accipitre in cauam volauit petram.*

Idem innuit x Vergilius Camillæ victoriam aduerſus Auni filium fugientem hac comparatione amplificans:

> *Quam facilè Accipiter ſaxo ſacer ales aperto*
> *Conſequitur primis ſublimen in nube Columbam.*
> *Comprenſamq; tenet, pedibuſq; euiſcerat vncis,*
> *Tunc cruor, & vulſæ labuntur ab æthere plumæ.*

Eodem modo Q. Calaber Pantaſilæam ab Achille conficiendam Columbæ æquiparat, illum autem Accipitri, quòd in hunc Columba incidens euadere non poſſit. Hoc ſenſu y Ouidius loquentem introducit Aretuſam virginem, enarrantemq; quomodo ab Alphæo fuerit compreſſa:

Cum annulo aureo, & argenteo. r *l. 10. c. 17* *Cum odoribus.* s *l. 1. c. 24.* *Cũ ladano.* *Cum opoballſamo.* *Rex Cypri Columbarũ alis ventilatur.* *Antipathia cum animalibus.* t *l. de par. c. 5.* *Cum Accipitribus.* *An cum omnibus Accipitr.* *Palumbarius Accipiter.* §*lib. 4. de ani. c. 14.* *Columbarius Accipiter.* *Circũ odiſſe Colũbas.* §*. 9. h. c. 36.* *Palumbarius cur ita dictus.* *Circos, & Haliæt cur magis horreant.* *Ex clãgore agnoſcunt Columbæ ſe nondum. Aquilis viſas.* u *Iliad. φ.* *Diana colũbæ comparata.* x *Aen. 11.* *Pantaſilæa Columbæ aſſimilata.* y *Metam. 5.*

10 20 30 40 50

Sic ergo currebam, sic me ferus ille premebat.
Vt fugere Accipitrem penna trepidante Columba,
Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

Idem z poeta sæpissimè internecini harum auium inter se odij mentionem facit, nempe primum, vbi Dedalionem ab Apolline in Accipitrem conuersum fabulatur:

Quæ nunc Thisbæas agitat mutata Columbas.

Et rursus a alibi:

Terretur minimo pennæ stridore Columba.
Vnguibus Accipiter saucia facta tuis.

10 Item b alibi denuò, vbi de vitiata à Thereo Philomela agit elegantissimè à Columba, quæ Accipitrinos vngues euasi, similitudinem deprompsit hoc modo:

Illa tremit, velut agna tremens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi nondum sibi tuta videtur.
Vtque Columba suo madefactis sanguine plumis,
Horret adhuc, auidosq; timet, quibus hæserat, vngues.

Alibi denique Arionem sonum edidisse scribit tam suauem, vt animantia inter se irreconciliabili odio diffidentia redderet sibi mutuò amica, adeo, vt Accipiter etiam à Columbarum raptu sibi temperaret.

20 *Sedet, & Accipitris iuncta Columba fuit.*

Pariter c Horatius Augusti contra Cleopatram, & Antonii victoriæ lætitiā describens, Cleopatram fugere facit trepidæ Columbæ more, & Augustum vt Accipitrem illam insequi.

Redegit in veros timores
Cæsar ab Italia volantem
Remis adurgens, Accipiter velut
Molles Columbas, aut leporem citus
Venator in campis, &c.

Hieronymus d Vida Saluatoris nostri discipulos adhuc propter Iudæorum timorem, quoniam nondum à virtute Spiritus Sancti erant confirmati, prædicare non audientes, sed sese 30 huc illuc illatebrantes, Columbis comparat, quæ Accipitris vim, atque iniuriam fugientes subinde in domicilia sua recondunt.

Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animi firmati numinis aura
Aetherea, sed adhuc latebras, cauaq; antra petebant:
Si ut vbi Accipiter celsa de sede Columbam
Sustulit apprensam, quam rostro eutjecerat vnco,
Diffugiunt aliæ huc illuc; mox turribus imis
Condunt se celeres, & inania murmura miscent.
Haud illis secus attoniti post funera regis
40 *Inclusi tecto stabant, &c.*

e Pontanus verò, vt auiditatem Colæ significaret, in efferenda ex profundo maris patera, Accipitris Columbam insequentis celeritate vsum fuisse fingit, quasi dicere velit, non tam auidè simul, ac velociter Accipiter Columbam insequitur, quam Colā paternam, ait autem.

sese q; sub vndas
Demisit, quantumq; æter per inane Columbam
Delapsus cœlo Accipiter, sequiturq; feritque
Iamq; alis, iamq; vngue petent
Per fluctus, per saxa secans, imum vsque profundum
Sectatur pateram.

50 Eleganter etiam f Hercules Strozza Titi filius ceruum persequentem Strozzium Accipitri, timidum natura ceruum Columbæ assimilat, inquiens:

Deinde per obliquum campo insectatur aperto;
Qualis Hyperbore celerem de nube Columbam
Accipiter super instat agens, propriorq; fugaci
Fit magis, atq; magis; tamque huc, iamq; exigit illuc,
Alarum ad sonitum trepidantem, & sana pauentem
Consequitur fugientem, &c.

Ab eadem antipathia carmen Beroaldi tale est.

z Met. 1. Dedalion in Accipitrem.

a l. 1. trist.

b Met. 6. Philomela à Thereo vitiata Columbæ cōparata.

Arionis sonus.

Fast. 2.

c li. 1. car. ode 37. Cleopatra fugit more Columbæ Accipitrē fugientis.

d l. 6. Christiad. Discipuli Domini Columbis comparati.

e lib. 4. de stel. de Cola pisce.

f li. de ven. Ceruus Columbæ assimilatus.

Quan-

Quantum cerua pauet fuluum, trepidatq; leonem;
Accipitrem quantum blanda Columba timet.

Quàm verò Columbæ eſca afficiatur Accipiter, Ludouicus Arioſtus luculenter admodum oſtendit:

Qual buon'Aſtor, che l'Anitra, ò l'Accheggia
Starna, ò Colombo, ò ſimil'altro augello
Venirſi incontro di lontano veggia
Leua la teſta, e ſi fà lieto, e bello.

Cæterùm vt eiuſmodi ſuum odium aduerſum timidiſſimum hoc volucrum genus exerceant implacabiles Accipitres equidem viribus illos ſuis ſæpè fruſtrarent Columbæ, vt pote quæ naturam eorum, modumq; venandi, teſte *g* Ariſtotele, cuius ſuo loco ſuper hoc verba citauimus, callent, gnaræ ſcilicet num aduentante aliquo, vel ſubuolandũ, vel humi ſedendum ſibi ſit, niſi & ipſi ad aſtum deuenirent; vnde plerunque frondibus latentes Columbas intentas aliò improuidaſque adoriuntur, ac quandoque ſpeciem ſuarum pennarũ, pulchritudinemque admirantes, vt doctiſſimè *h* Plinius his verbis tradit: *Columbas noſſe credas ſuos colores, varietatemque diſpoſitam qui etiam ex volatu creduntur plauaire in cælo, varieq; ſulcare. Quam oſtentatione vt vinctæ præbentur Accipitri implicatis ſtrepitu pennis, quæ non niſi ipſis alarum humeris eliditur, alioqui ſoluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit.* Quamuis verò Palumbarius, ſeu Columbarius Accipiter vti dixi, à laniandis vel Palumbis, vel Columbis nomen meruerit, veterum tamen nemo, quod hucuſque nouerim, ab eo priuatim ſimilitudinem accepit, quod tamen de Circo fecit *i* Homerus, vbi Hectori imminentes ſibi miſerias præuidenti, ac ſecum expendenti Achillem ſuperuentu ſuo pauorem incutere faciens, hunc Acccipitri Circo, illum Columbæ aſſimilat his verbis:

g 9. hiſt. c. 36.

Accipitrũ aſtus in columbarum venatu.

h l. 10. cap. 36.

i Iliad. 10.

Circo Accipitri Achilles, Hector Colũba ſimilis.

Πελήϊδης δ' ἐπόρουσε ποσὶ κραιπνοῖσι πεποιθώς.
Η' ὔτε Κίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ρηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν.
Η' δέ θ' ὕπαιθα φοβεῖται· ὁ δ' ἐγγύθεν
ὀξὺ λεληκὼς
Ταρφέ' ἐπαΐσσει, ἑλέειν τέ ἑ θυμὸς ἀνώγει. id eſt,
Pelides vero irruit pedibus celeribus fretus
Veluti Accipiter Circus in montibus leuiſsimus volucrum
Facilè ruit in timidam Columbam
Hæc autem obliquè fugit: ille verò propè acutè ſtrepens
Crebrò irruit, capereq; ipſam animus iubet.

Ex quibus Homeri verbis non antipathia duntaxat Circi cum Columbis annotanda eſt, ſed venandi etiam modus, qualem hanc auem exercere nuperrimè oſtendimus, vbi rationem aſſignabimus, cur eius vocem magis, quàm aliorum Accipitrum Columbæ perhorreſcerent, quæ ea erat, quòd Circus vociferans eas inuaderet, cæteri tacitè. Hoc enim acute ſtrepens Homero ſignificat. Circus autem, vt in illius hiſtoria abundè diſſeruimus, à vocis aſperitate, quæ velut acutum ſtrepitum edere videtur, nomen apud Græcos obtinuit. Porrò ſimili à Circo, & Columbis comparatione vſus eſt Apollonius.

Circus vt Columbas capiat.

Circi Accipitris etymum.

Οἱ δ' ἄλλοι ἔξαντες ὑμέτρεσαν, ἠΰτε κίρκους
Ωκυπέτας ἀγεληδὸν ὑποτρέσσωσι πέλειαι.
Aly verò edentes trepidabant, quemadmodum Circos
Celeriuolos gregatim pertimeſcunt Columbæ.

Et alibi rurſus. Η' ὔτε Κίρκοι
Φῦλα πελειάων κλονέουσι.
vt Circi
Genera Columbarum concutiunt.

Cum Miluis antipathia eſt columbis.

Miluus cur Columbas capiat.

Cum Miluis etiam Columbis haud bene conuenit; nam & hi non minus, quàm Accipitres eas infeſtant. Verum num id ex occulto, inſitoq; ipſi odio faciant, an potiùs quia imbelles, & ab Accipitrina indole degeneres, imbelles etiam, & timidiſſimas aues, quales ſanè Colũbæ ſunt, proſequuntur, curioſus quiſpiam inquirat. Cui ſi mihi reſpondendum foret, dicerem id ab innata quadam cum illis antipathia facere, cum vel à longè minore ipſis auium quocũq; genere, ſi tenerrimos Gallinæ pullos excipias, fugentur. Diſcordiam hanc perquam doctè *k* Horatius, noſtræ, aut apparet, opinionis patronus, & aſſertor his verſibus detexit.

k In epod. l. ode 16.

Mirus

Mirus amor iuuet vt tigres subsidere cernis

Adulteretur & Columba Miluio: hoc est per adulterium à Miluo ineatur. Paræmia est ex impossibili desumpta, quà scilicet summam discordiam, & naturalem impotentiam docere intendit, quod aduersum animal, ac inimicissimum Columbæ sit Miluus, adeò vt impossibile fit eos vnquam reconciliari, tantum abest, vt mutuo amori indulgent, & Columba Miluo succumbat, priori odio deposito. Voluit item aliud nobis his versibus impossibile denotare poeta, quod cũ Columba nulli succumbere soleat, nisi cui semel sese iunxit, nunquam contingere possit, vt à Miluo, quam capitaliter alias odit, sese iniri patiatur. Ad 30 eundem sensum Cassandra virgo cum Palladis exemplo perpetuam virginitatem vouisset, nunc vel ab hoc, nunc ab illo Græcorum duce ad coactas, & violentas nuptias raperetur, apud Lycophronem sic plorabunda loquitur.

Cassandra cur Colũbæ comparata.

Τῆ μος βιαίος πρὸς τόργυ λέχος

Ταμφαῖον ἅρπης οἰνὰς ἑλκυσθήσομαι,

Tum violenter Palumba ad Accipitris lectum

Faucibus Harpes Columba raptabor.

Quibus versibus duo potissimum innuit, Harpes nimirum, quæ, vt suo loco docuimus Milui species est, in Columbas sæuitiam, ac discordiam, tum etiam eiusdem ignauiam, vtpotè, quæ captam prædam è faucibus sibi eripi sinat ab Accipitre. Notandum interim Interpretem 20 τόργυ transferre Accipitris, cum potiùs τοργος Vulturem Lycophroni significet, vt Suidas, & Hesychius annotant. Sed interpres meo iudicio Accipitris voce ita vsus est, vt quancunque volucrem rapacem significet, quæ Harpen viribus superet. Accipiter enim ab accipiendo dictus est, hoc est à rapiendo, quod omnibus rapacibus cõuenit. Iosephus Scaliger, qui Iambico carmine Cassandram Lycophronis transtulit, Vulturem quidem vertit, sed cũ Harpes, non meminerit, sensũ authoris, vel non assecutus est, vel metri causa omisit, sic autem habet:

Harpes quæ auis.

Τόργος. quã auem Lycophroni significet.

Accipiter vnde dictus.

At vulturis Columba tunc raptim torum

Exanguis alis vngue picato trahat.

Deniq; & hoc etiam in Lycophrone notandum, quod οἰνὰς simpliciter pro quauis Columba accipiat, cùm alioqui Columbæ syluestris species sit, vt supra ostendimus, & infrà etiam 30 proprio de eo facto capite demonstrabimus. Postremò obseruandum est Scaligerum totum hunc versum omisisse, cum sanè sine eo mẽs Lycophronis exprimi nequeat. Habet præterea misellum hoc, ac tenellum auium genus Accipitribus ipsis longè validiores, ac sæuiores hostes, & de quibus prius, tanquam maioribus, ac nobilioribus erat dicendum, nimirum Aquilas auium omnium reginas. Neque enim verum est, quod l Ælianus prodidit, *cum rapacibus cæteris fœdere deuinciri, pacemq; gerere*, quando etiam (Aquilas nunc etiam excipio) à multis nocturnis, & Coruini generis auibus infestentur, vt mox patebit. Inimicitiam verò Columbarum cum Aquilis, vel potiùs Aquilarum cum Columbis luculenter detegit m Ouidius, quando modum describit, quo Romulus vtebatur in diripiendis Sabinorum virginibus. Has enim ait, ita exhorruisse præsentiam Romuli, quemadmodum Columbæ superue-40 nientem Aquilam pertimescunt; ita verò canit:

Antipat. cum Aquilis.

l li. 3. de anim. c. 47.

m lib. 1. de arte.

Protinus exiliunt animum clamore fatentes

Virginibus cupidas injiciuntque manus,

Vt fugiant Aquilas timidissima turba Columbæ

Vtque fugit visos agna nouella lupos.

Sic illæ timuere viros sine lege ruentes.

Simili etiam comparatione vsus est alibi:

Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ.

Idem fecit Marialis, qui neget se Carminionis fratrem esse, his versiculis vtriusque naturæ disparitatem, ac discordiam aperit, inquiens:

50 *Tam dispar Aquila Columbæ non est*

Nec dorcas frigido fugax leoni,

Quare desine me vocare fratrem.

Meminit eiusdem dissidij Prudentius similitudine à contrario sensu accepta:

Agnus enim vice mirifica

Ecce Leonibus imperitat

Exagitansque truces Aquilas

Per vaga nubila, perque notos

Sidere fugat lapsa columba.

Inachi Tendiliæ comes.

Et Baptista Mantuanus Inachi Tendiliæ comitis, Oratoris Hispaniarum Regis ad Innocentium Octauum Pont. Max. encomia recensens, cui, inquit:

> *Cum vebit Hispanas animosa in bella phalanges*
> *Territus incursu tanti ducis, ora fugaci*
> *Vertit equo, refugitq; suam Saracenus in arcem:*
> *Sicut præcipiti fugiunt stridore volantes*
> *Instantem quoties Aquilam videre Columbæ.*

o li. 1. p. 2.

Et rursus *o* alibi hac similitudine vsus egregiè Columbarum ingentem pauorem explicat, inquiens:

> *Sicut vbi mites Aquilam videre Columbæ*
> *Nare per aereos tractus; nec pinguia rura,*
> *Nec placidæ retinent epulæ; timor omnia vincit.*
> *Pars latet vmbroso saltu, pars alta volatu*
> *Tecta petit, pars montanis caua saxa latebris,*
> *Et pennis percussa sonat pernicibus alis.*

Bradamãtis imago Columbæ similata.
p lib. 3. de anim. c. 45.
Aquilas marinas plusquam alias timẽt.

Exprimit pariter hanc Columbarum formidinem Franciscus Modestus eo in loco, vbi illis comparat virgines in nauali certamine cursu contendentes ob proposita præmia, sic canens:

> *Seu quibus* (scilicet Columbis) *instrepuit cælo Iouis ales aperto*
> *Et super infrendens rostrum exertauit, & vngues,*
> *Cùm per inane fuga se se agmine tradunt.*
> *Certatim cunctæ socias anteire laborant,*
> *Penna strepit; nebulæ excedunt, adsibilat auræ.*

Aquila marina est Haliæetos.
q 9. hi. 32.
r li. 9. Syrt.

Ludouicus Ariostus eandem similitudinem in vsum suum conuertit, vbi Bradamantis imaginem ab Atlante è Carena Magico, vt Ruggerio causam apud se morandi innecteret, abrepta scribit:

> E se l'arreca in spalla, e via la porta,
> Come lupo talhor pauido agnello,
> O l'Aquila portar ne l'vnghia torta
> Suole ò Colombo, ò simil'altro augello.

Cum rapacibus nocturnis.
Cum Bubone.
Cum Noctua.
s li. 4. de re rust.

Verùm quamuis ex æquo Aquilas omnes metuant Columbæ, priuatim tamen marinas maiori odio prosequuntur: quare alibi *p* Aelianus, *Aquilas marinas*, inquit, & *Circos horrent:* & alibi etiam dixit: *Vulturum quidem, & Aquilarum vocem facilè Columbæ ferunt, non item Circi, & marina Aquila.* Hanc Aquilam *q* Aristoteli Haliæton dici proprio de ipso capite ostendimus. Meminit huiusce diffidij Petrus Angelius Bargæus:

> *Non aliter, quam cùm sublimi è turre Columbæ*
> *Conspexere procul pulsis Haliaeton alis*
> *Irruere infestum, & prædam captare volentem,*
> *Densantur, coeuntq; omnes rapidoq; volatu*
> *Præcipites quacunq; viam secat ille feruntur.*

Noctua idẽ foramen intrat, quod Columba.
t li. 9. c. 90.
Cum coruino genere.
u 3. de re rust. c. 7.
Cum terrestribus.
Cũ vulpe.
Cum catis & mustelis.
Cũ serpentib. & quo modo Columbæ se contra eos defendant.
x Can. 10. Hier. lib.

Rapaces nocturnæ noctu maximè Columbas exagitant. Author de natura rerum priuatim id de Bubone scribit, quem tradit illarum oua exorbere. Noctuam testatur *s* Conradus Heresbachius sese in Columbario suo deprehendisse inter medios Columbarum nidos ouis suis incubantem: item in propinqua excauata arbore plurimorum pullorum reliquias à noctuis congestorum, quibus pullos nutrierant illæ. Etsi enim, inquit, Noctuam maior appareat Columba, plurimarum videlicet densitate freta, tamen eodẽ penetrat, quo Columba, quòd corpore exili sit, licet pulmosiore. *t* Crescentiensis contra Nocturnas rapaces Columbis insidiantes fenestram de nocte claudi iubet, vt suprà diximus. Postremò ex auibus totum ferè Coruinum genus, vt sunt Corui, Cornices, & Picæ, videmus Columbarum pulles primùm euolantes opprimere. *u* Varro verò & matrices etiam ab illis intercipi scribit, præcipitique, vt cùm fœtæ sint, certum locum disclusum ab alijs fere habeãt. Docet etiam quomodo à Columbarijs duabus virgis viscatis hnmi inter se curuatis capti interimantur. Ex terrestribus in primis vulpes communis hostis est Pauonum, Columbarum, ac omnium ferè auium. Cati insuper, & omnia molestarnm genera Columbas non solùm, vt gratum pabulum comedunt, sed continuè etiam eis insidias struunt, vnde peculiariter, si fieri potest, propè Columbaria habitant. Quomodo verò Columbæ ab his defendentur, antè docuimus, vbi quoq; scripsimus, vt à serpentibus infestentur, qui & ipsi alias ijs iniurijs esse solent. Hinc Paganorum Imperator apud *x* Torquatum Tassum pacem Christianorum

norum aspernatus ait agnos priùs cum lupis familiariter in eodem ouili vna victuros, & cum serpentibus Columbas simul nidificaturas, antequam illi pacis conditiones accipiat. Ait autem:

> Gli agni, e lupi fian giunti in vn'ouile,
> E le Colombe, e i serpi in vn sol nido,
> Prima, che mai di non discorde voglia
> Noi co'Francesi alcuna Terra accoglia.

Sed ipsemet etiam Columbæ, contra serpentes sese tutari noscunt, idque miro modo, si Ki-10 ranidi, & Alberto credimus. *Peridexion*, inquiunt (Albertus heperdexin habet. Ornithologus fortè peristereon putat legendum esse, verùm meo iudicio perperam, nam peristereon Plinio herba est, peridexion, seu hyperdexion illis arbor) *arbor est in India, cuius fructus dulcis est, gratus Columbis, cuius gratia in hac arbore diuersari solent. Hanc serpentes timent, adeo etiam vt vmbram eius fugiant. Nam si vmbra arboris ad orientem vertatur, serpentes ad Occidentem recedunt, & versa vice. Itaq; vt huius arboris serpentes Columbis nocere non possunt. Si quæ autem fortè aberrauerit serpentis flatu attracta deuoratur. Nam si gregatim degant, aut volitent, nec serpens, nec Ocypteros .i. Sparuarius, eas lædere potest, vel auxes. Huius arboris folia, aut cortex suffitu omne malum* (bestias veneratas) *auertunt.* Vt verò illa arbor Columbis salutifera, ita, teste y Serapione lethalis helleborus albus (de nigro autem id nō scribit, fortè quia minus validum 20 sit) Antiquitas verò solo fermè ad expurganda hominum corpora vtebatur helleboro, vnde quoque à z Persio pro tota medicina sumitur hoc versu:

> *Helleborum frustra, cum iam cutis ægra tumebit,*
> *Poscentes videas venienti occurrite morbo.*

Idē enim poeta dixisse videtur de solo helleboro, quod sic Ouidius de vniuersa medicina:

> *Principijs obsta, serò medicina paratur,*
> *Cum mala per longas inualuere moras.*

Serapio itaq; scribit *ex Mesarugie Columbas perimi deuoratis frugibus, aut fabis madefactis aqua, in qua helleborus albus fuerit maceratus.* Sed vti illud minimè mirū est, cum & debitā quantitatem excedens, præsens etiam hominibus venenum sit, ita verò huius potissimùm naturalis 30 ratio dari non potest, quod a Plinius memorię prodidit, hominum nimirum dentibus quoddam virus inesse, quod Columbarum fœtus implumes necat, cum alioqui homines, & Columbæ mutam ferè amicitiam colant. Ornithologus b Martialem eiusdem antipathiæ meminisse autumat, vbi ita ille canit:

> *Nec violes teneras præduro dente Columbas*
> *Tradita si Gnydiæ sint tibi sacra Deæ.*

Peridexion Hyperdexion. *Ornithologi error.* y l. 4. de me. c. 114. *Helleborus albus Colūbis lætalis.* 2. Sat. 3. a l. 11. cap. 37. *Dentibus humanis virus inest Columbas necans.* b In Xen.

CORPORIS AFFECTVS.

40 MOLESTATVR genus Columbarum, maximè verò pulli pulicibus, & pediculis, quibus nisi à Columbario mundentur, macilenti fiunt, & sæpè ad debitam magnitudinem non excrescunt. Continuò enim infestati corpori nihil adijciunt, quare sæpè nidos ille debet mutare, vel saltem ab animalculis illis expurgare. a Crescentiensis diligentissimus geoponicus Columbis nonnumquam variolos circa oculos nasci tradit, præcipuè mense Augusto. Sed quod amplius est, ob vitiliginem, & lepram albas Columbas à Persis expulsas legimus apud Herodotum: *Si quis,* inquit, *apud Persas, è ciuibus lepra, aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum alijs Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos, quod in Solem peccauerint. Aeternam verò, qui ijsdem correptus fuerit, è regione sua exigunt, atque ob eandem causam albas Columbas expellunt.* 50 Hucusque ille, interprete doctissimo Henrico Stephano, vbi communis interpretatio sic legit, *eandem ob causam Columbas in ciuitatem afferunt.* Vtra verò lectio sincerior sit, ab experientia esset probandum. Mihi Columbas hoc morbo tentari nouum quidem, nihilominus verisimile.

Pulicū nocumenta. a l. 9. c. 90. *Variolæ.* *Lepra.* In Elio. l. 1 *Persarum lex.* *Persæ cur Columbas expellant.*

CAPIENDI MODVS.

Colũbaria qui habere possunt.

LICITVM est quidem cuique etiam in fundo beneficiario, qui censualis est alicui domino etiam iuridico Columbarium habere tot Columbarum capax, quot in confinio possessiones habuerit, vt eis cibaria suppeditet, vt placuit iudici contradictorio Parisiensi Senatui xv. Calend. Iunij anno Domini 1549. & vj. Idus Decembris 1565. nec potest superior dominus prohibere, cum Columbaria non sint inter insignia superioris iuris, nisi contrarium suaderet loci consuetudo, vel præsidij clientelaris lex in empyteusi. Sunt enim cõsuetudines locorum, quæ ex clientibus prohibebat, & solis permittant dominis, vt Burgundæ, Armorecæ, Niuernensis. Alioquin ius est cuique liberè habendi, nec vicinus quoq; prohibere potest, cum victus harum auium sit innocens; nec rerum possessoribus noceat, damno de pastionis cum stercore fundis vtilissimo, compensato. Sed vti iura gentium Columbaria habere Columbis instructa permittunt, ita contra aucupatum earum prohibent: *Columbæ,* inquit *b* Iurisconsultus, *ex alieno Columbario acceptæ furti actionem pariunt.* Quamuis tamen etiam eas capere lex vetet, multi tamen clam eis insidiantur. Capiuntur autem illæ varijs modis: inter quos rete principatum obtinere videtur, quod eo maximè loco extendi debet, quem victum quæsituræ sępè frequentare solent, potissimùm verò niuis tempore, postquam ibi gratum ipsis aliquod edulium proieceris. Petrus *c* Crescentiensis rete describit, quod ad has volucres capiendas aptissimum sit, quem lector adire poterit. Retibus verò eas capere vsus est antiquissimus, & ante Homeri sæcula etiam cognitus, & magnatibus cultus, vt apparet ex hoc, quod scribit Athenæus: Heroes, inquit, apud Homerum, ne aerem quidem volucribus liberum permittebant, sed laqueos; & retia Turdis, & Columbis tendebant: Meminit & *d* Aristophanes facetissimus Comicus.

Columbarũ aucupium prohibitũ.
b lib. si quis de arb.
Columbæ quod capiantur.
c l. 10. cap. 21.
d In auib.

> Τάς περιςεράς θ᾽ὁμοίως ξυλλαβὼν ἔρξας, ἔχει
> Κἀ παναγκάζει παλεύειν, δεδεμένας ἐν δικτύων, id est,

vt Andreas D. Iustinopolitanus interpretatur.

> *Columbasq́; similiter colligens, impediens habet*
> *Et cogit aucupari ligatas in rete.*

Παλευτρια unde.
Paleutriæ quæ dicantur.
Columbæ alias seducunt.
e l. 10. cap. 37.
f 9. hi. c. vl.
Allectatrices ex quibus fiant.
Paleutriæ quare dictæ.
h l. 1. deipn.
Meretrices paleutriæ dictæ.
i l. 13. cap. 29.
k l. 3. Ixe.
Laquei è caua equina.
l l. 10. cap. 26. 28.

Sed adagiorũ author παλεύειν transfert seducere, siue in laqueum deducere, indeque Græcis παλεύτριαι dici ait, moremque esse aucupibus exosculatam Columbam in rete ponere, quæ subsultans cæteras Columbas alliciat. Alibi idem Aristophanes habet ad eundem sensum δεδεμένοι παλεύουσι, vbi Scholiastes, *Aues,* inquit, *excæcatæ præsertim Columbæ, & Palumbis in retibus locantur, vt voce alliciant alias sui generis,* quod Glossomatici παλεύειν dicunt. Verùm quæcunque Columbæ alias fallunt, & seducunt, paleutriæ dici possunt: in quo sensu Suidas *Columbæ,* inquit, *quæ euolant fallant cæteras paleutriæ dictæ à verbo* παλεύειν, *quod est fallere.* Euolantes verò Columbas arte blandiri alijs, easque corrumpere, fur oq; comitatores, reuerti author est *e* Plinius. *f* Aristoteles, cæterique ferè alij paleutrias eas vocant, quæ excæcatæ in retibus positæ alias alliciebant: Gaza allectatrices vertit apud Aristotelem, vbi sic habet. *Turtures, & Columbæ vel ad annum octauum viuunt, scilicet, quæ excæcatæ allectrices aluntur.* Et g rursus de Palumbis: *Palumbum allectricum prius mas, quam fœmina moritur.* Quo loco Augustinus Niphus Italus, *Apud nos etiam,* inquit, *allectatrix, siue hallucinatrix* (hoc fortè dixit, quoniam plerunque, vt diximus, exosculari solent. Attamen aliud est cæcum esse, aliud hallucinari) *fit Palumbis syluestribus.* Germani, teste Ornithologo, Liuias allectatrices faciunt, & vulgò vocant Locktuben, vt sui generis aues in rete pelliciant. Fuerint autem paleutriæ, vt rectè quidem Oppiani paraphrastes existimat, forsitan dictæ, quasi veteranæ quædam. Sunt enim veteres, hoc est olim captæ. Sic meo iudicio Eubulus apud *h* Athæneum meretrices appellat paleutrias, quas iuuenes suis blanditijs alliciunt: quod etsi iuuenes etiam faciei suæ decore faciant, veteranæ tamen magis id verborum lenocinijs præstant, quas nos ab officio roffianas, id est, lenas dicimus. Cæterum excæcatarum loco, vbi desunt, Columbarum imagines subrogari possunt. Simplices enim sunt, atque ceu ad vuas aduolant. Imo vero *i* Athenæus alibi author est Columbam pictam conscendere ob similitudinem. *k* Oppianus autem de Palumbis loquens docet, quomodo eiusmodi excæcatæ alias alliciant, in summa quomodo retibus capiendæ, quibus & Columbas decipi posse adiungit, vt in Palumborum historia ostendemus. *l* Petrus Crescentiensis quoque ostendit, quomodo laqueis è caudæ equinæ pilis capiantur,

&

& alijs quibusdam: & deinde quomodo feriantur sagittarum illo genere, quod caput crassum habet, pulzones vocat. Columbas agrestes & αὐτονόμας, à quibus capi scribit B. [m] Basilius allectas per mansuetam, quã aliquandiu domi aluerint Hanc alis vnguento suauiter fragrante inunctis emitti ad externas, quæ postea ipsam domum reuolantem suauitate odoris inuitatæ comitentur. *Ars quædam est*, inquit, *aucupandi Columbas videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum assuefaciunt. Deinde vnguento alas illius perungunt, sinuntque coniungi agrestibus: illa verò per vnguenti fragrantiam agrestem illum, ac liberi passus gregem ad possessionem transfert eius, cuius ipsa est domestica. Bene olentes autem sequuntur, & reliquæ, atque ita in potestatem Columbarij veniunt.* Aloysius Cadamustus in Madera insula olim ignota, quam Lusitani nunc obtinent, tradit maximam fuisse Columbarum copiam, ijsque capiendis aucupes non alia arte vsos, quam alligato perticæ vncino ex arboribus, quibus insidebant, aues admirabundas (vt quæ insula deserta hominem priùs non vidissent) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam insula noui orbis Columbos ab hominibus nihil pauentes, scipionibus cæsos refert. Hollandi, apud quos, vt audio Columbis aliorum insidiari lex minimè prohibet, habent tanquam reticulum quoddam, quo caueas, quas extra Columbaria eminentes habent, claudunt, & aduolantes ad eas vicinorum Columbas intercipiunt [n] Prudentius quàm luculenter omnes modos enumerans, quibus ab aucupibus Columbæ decipiuntur, ostendit totidem ferè illusionibus hominum animas à dæmone in obscura Tartara detrudi:

Pulzones.

[m] *Epist. 175. ad Iulittam.*

Vnguento capi Colũbas.

Vncino perticæ alligato.

Columbæ scipionibus cæsæ vbi.

Hollandi quo columbas capiant.

[n] *In Amartigenio.*

Haud secus, aut si olim per sudum lactea forma
Lapsa Columbarum nubes descendit in aruum
Ruris frugiferi, laqueos vbi callidus auceps
Prætendit, lentoq; inoleuit vimina visco,
Sparsit & insidias siliquis, vel farre dololo
Inliciunt alias fallentia grana, gulamq;
Innectunt auidam tortæ retinacula setæ.
Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
Ast aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
Gressibus innocuis sterili spatiantur in herba,
Suspectamq; cauent oculos conuertere ad escam.
Mox vbi iam calo reuolandum, pars petit æthram
Libera sideream plaudens super aera pennis,
Pars captiua iacet laceris, & saucia plumis
Pugnat humi, & volucres ne quicquam suspicit auras.
Sic animas cæli de fontibus vnicolores
Infundit natura solo, sed suauibus istic
Deuinctæ illecebris retinentur, & æthera pauca
Conscendunt reduces, multas viscosus inescat
Pastus, & ad superas percurrere non sinit auras.

HISTORICA.

NOTISSIMA in primis est sacra historia de Columba à Noe ex arca in famigerato illo cataclismate emissa, quæ primùm vacua reuersa est: iterum verò post septem dies emissa redijt cum oliuæ ramo, & rursus post totidem dies non redijt. Hæc autem ita leguntur in [a] Biblijs: *Cumque transissent quadraginta dies aperiens Noe fenestram arcæ, quam fecerat, dim sit Coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ super terram. Emisit quoq; Columbam post eum, vt iam videret, si cessassent aquæ super faciem terræ. Quæ cùm non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. Aquæ enim erant super vniuersam terram, extenditq; manum suam, & apprehensam intulit in arcam. Expectatis autem vltra septem diebus alijs rursum dimisit Columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo. Intellexit ergo Noe, quòd cessassent aquæ super terram. Expectauitq; nihilominus septem alios dies, & emisit Columbam, quæ non est reuersa vltra ad eum.* Nonnulli existimant hic sacram scripturam sibi non parum aduersari existimant,

Columba à Noe emissæ historia.

[a] *Gen. 8.*

Scriptura sacra conciliata.

mant, quoniam, si prima die mensis decimi post diluuium taliter diminutæ fuerant aquæ, vt teste Moyse, appareret cacumina montiū, & adhuc post quadraginta dies Noe aperiens fenestram arcæ emiserat Coruum, qui egrediebatur, & nō reuertebatur, cur Columba, quæ post Coruum ex arca emissa fuerat, dicitur idcirco reuersa ad Noe in arcam, quia non inuenerat vbi pes eius quiesceret? Si enim, inquiūt, Coruus priùs emissus remanserat, certum est, quòd locū inuenerit, vbi pes eius quiesceret. Et reuera ex dictis colligi videtur terram nudatam fuisse, & non nudatā, per Coruum nudatam non nudatā adhuc per Columbam. Quapropter aliqui credunt sacram hanc historiā accipiendam esse, vt ea posterius intelligantur, quæ priùs facta sunt, vt scilicet Columba primùm, vltimum Coruus dimissus sit. 10 Quam opinionem veram esse tradit *b* Seraphinus Cumiranus Feltrensis, qui totius sacræ scripturæ loca, quæ inter se pugnare videntur, conciliare enititur. Verùm cùm naturales rationes, eæque satis euidentes assignari queant, meo iudicio ad loquēdi ordinis inuersionem confugere non est necessarium. Coruus enim supernatantibus aquæ cadaueribus insistere, & quiescere potuit, eorū pastura ceu gratissimo cibo gaudens, à quibus interim carpophagæ Columbæ summopere abhorrent. Vel fieri etiam potuit terram aliquo pacto sic ab aquis nudatam fuisse, vt requiescere in ea Coruus potuerit, non autem Columba. Ille enim ceu auis immunda immunditijs, & spurcitijs delectatur, hæc etiam supra terram non descendit, nisi ab aquis nudata fuerit. Cùm diluuij aqua, inquit Ioannes Tzetzes nostræ sententiæ astipulans paulum cessasset, Noe ex arca Coruum priùs emisit, qui quidem non 20 est reuersus iterum, cadaueribus se pascens multorum, quæ interierant. Deinde Columbam emisit, quæ arrepto ramo oliuæ reuersa est, id quod indicium erat manifestum, aquas subsidisse. Columbas olim grauioribus rebus nunciorum munere functas fuisse, literis, vel pedibus, vel collo, vel sub alis alligatis suprà diximus; vbi etiam ostendimus has volucres ad id electas fuisse propter volatus pernicitatē, quod ex hac *c* Æliani historia probauimus, quam hic repetere placuit: *Vno, eodemq; die victoriam Taurosthenis,* inquit, *ex Olympia Æginam nunciata est ipsius parenti, vt alij affirmant, perspecturum; Alij verò dicunt Thaurosthenem Columbam à suis pullis madidis adhuc, & implumibus abstractam secum deportasse, cumq; vicisset, purpura alligata eam remisisse: eamq; summa cum festinatione ad pullos properantem eodem die ex Pisa in Æginam aduolasse.* Oppugnante ante multos annos Christiano exercitu Prolæmaidem, cùm 30 in hunc modum nunciam Columbam Saladinus destinasset obsessis, hortatus vt firmo animo essent, sperata sui aduentus festinatione, ea à nostris intercepta est miro modo, cōtrario alligato nuncio demissa, vnde euenit, vt desperato illi auxilio, nihil amplius expectarēt, sui deditionem facerent. Quam historiam ita narrat *d* Sabellicus. Tenebat adhuc obsidio, cùm ex speculis datum est signum tabellariam Columbam aduentare, illi qui moris erant huius gnari, totis castris iubent milites, vbi auis castrorum spacia superuolare cœpisset, clamorem quàm maximè possent, extollere: quo factum est, vt Columba velut telo quodā icta, subitò ad terram decideret: literæ quo volucri erant lino alligatæ, signabant ijs, qui obsidione tenebātur, vt bono animo essent, fore vt intra paucos dies Dachin Rex cum ingentibus copijs auxilio adesset, foreque vt ante ipsorum oculos hostes ad vnum cæderentur, ipsi 40 terra mariq; leuarentur obsidione. Mouit ea res Christianorum animos, apparebatque eo nuncio accepto, Tyrios spe auxilij confirmatos, multò obstinatiùs obsidionem laturos, & quod magis formidolosum erat, metus incessit, ne cum potentissimo hoste inuiti certare cogerentur: commenti itaq; dicuntur rem minimè ineptam, vt subdititiæ literæ pro Damascenis eius alitis pedibus obligarētur, quibus Tyrij docebātur, nō esse cur à Dachine auxilium vllū expectarent, consulerēt ipsi rebus suis, quādo fortuna belli eò loci venisset, vt aut vltrò seditio faciēda foret, aut si caperētur, omnia extrema ferenda. His literis (quia vbi primùm Colūba dimissa est, in vrbē abijt) publicè recitatis victa Triorum pertinacia, quinto mense, quam obsideri cœperant, deditionē fecere. Nunc quia hæc, quæ de tabellaria aue à nobis sunt prodita, non multum à fabula distare videntur, grauissimos authores habeo ex Roma- 50 nis ducibus quosdam huiusmodi volucribus vsos esse. *e* Plinius Mutinensi obsidione Columbam ait literas in castra attulisse. Fabius Romanorum annalium scriptor, & Cecinna Volaterranus Hirundinibus vsos ad hoc ipsum dicunt. Sed confesso vlu illud in dubium venire potest, quæ causa sit, vt superuolantes aues, velut ictæ vocibus concidant, quod cùm sæpè alias, tum in isthmiorum conuentu accidisse proditum est memoriæ, cùm Græciæ vrbibus libertas restituta. Plutarchus Chæroneus causam depressionis in auibus arbitratur collisum vocibus aerem, qui, cùm vox permagna editur, vi discissus nullam volucribus relinquat volandi facultatem, sed cùm lubricus sit factus, superuolans

b To. 1. Cōrap. 359.

Coruus vbi quiescebat.

Columba nuncia.

c l. 9. Hist. cap. 2.

Victoria Taurosthenis.

Ptolæmais à Christianis obsessa & columba literas portantis opera capta.

d Aenead. 9. lib. 9.

e li. 10. ca. 37.

Quomodo clamore aues ex alto decidant.

auis,

auis, tanquã ad inane peruenerit, ad terrã defluat, aut certè vehementi clamore, tanquam telo icta concidit. Poteſt præterea & aeris velut aquarum eſſe vortex quidam, qui aues violento quodam turbine ad ima deprimat. Hucuſq; Sabellicus, apud quem eadem aliàs repetuntur. f Martinus Polonus ſimiliter in expeditione illa ſanctiſſima Hieroſolymitana Godefredi Lothoringiæ Ducis, antequam nimirũ adhuc Hieroſolymam obſideret, Cæſaream nempe vſq; profectò, author eſt Columbam nunciam mirè in manus Chriſtianorum incidiſſe, videlicet quam deſuper eorum exercitũ volantem fortè inſequens Accipiter grauiter vulneratam in terram deiecerit. Litteræ hæ talẽ habebant ſententiam. Rex Acheron Duci Cæſareæ ſalutẽ: generatio canina venit, gens contentioſa: quos per te, & alios legem tuam defendas. Idem annũcia alijs ciuitatibus. Aſſeuerat huiuſce hiſtoriæ miraculum Hetruſcus Homerus h Torquatus Taſſus, cuius doctiſſimos verſus nõ tam doctrinæ cauſa, quàm quod dilucidiùs id enarrent, aſcribere non piguit. Canit autem hunc in modum.

f Dec. 1. l. 8. In ſupputationibus.

Accipiter Columbam litteras ferentem in aere occidit.

h Cant. 18. Hier. lib.

Mentre il campo à l'aſſalto, e la Cittade
S'apparecchia in tal modo à le difeſe,
Vna Colomba per l'aeree ſtrade
Viſta è paſſar ſoura lo ſtuol Franceſe:
Che non dimena i preſti vanni, e rade
Quelle liquide vie con l'ali teſe,
E già la meſſaggiera peregrina
Da l'alte nubi à la Città s'inchina.

Quando, di non sò donde eſce vn Falcone
D'adunco roſtro armato, e di grand'vgna,
Che fra'l campo, e le mura à lei s'oppone,
Non aſpett'ella del crudel la pugna.
Quegli d'alto volando, al padiglione
Maggior l'incalza, e par, ch'omai l'aggiugna.
Et al tenero capo il piede hà ſoura,
Eſſa nel grembo al pio Buglion ricoura.

La raccoglie Goffredo, e la difende,
Poi ſcorge in lei guardando eſtrania coſa,
Che dal collo ad vn filo auinta pende
Rinchiuſa carta, e ſotto vn'ala aſcoſa:
La diſſerra, e diſpiega, e bene intende
Quella, ch'in ſe contien non lunga proſa,
Al Signor di Giudea (dice lo ſcritto)
Inuia ſalute Capitan d'Egitto.

Non sbigottir, Signor, reſiſti, e dura
Inſino al quarto, ò inſino al giorno quinto,
Ch'io vengo à liberar coteſte mura,
E vedrai toſto il tuo nemico vinto.
Queſto il ſecreto fù, che la ſcrittura
In barbariche note hauea diſtinto,
Dato in cuſtodia al portator volante,
Che tai meſſi in quei tempi vsò il Leuante.

Libera il Prence la Colomba, e quella,
Che de' ſecreti fù reuelatrice,
Com'eſſer creda al ſuo Signor rubella,
Non ardì più tornar nuncia infelice.
Ma il ſopran Duce i minor duci appella,
E lor moſtra la carta, e così dice,
Vedete come il tutto à noi riueli
La prouidenza del Signor de' Cieli.

i Com. re. Moſcouit.
Olech hiſt.
Columbæ caſtra incē-dunt.
Igor occi-ditur.
Olha lega-tos occidit.

Già più di ritardar tempo non parmi, & quæ ſequuntur. Aliam hiſtoriam *i* Sigiſmundus liber barbaro narrat de Olha Rutentorum principe Igoris, qui mortuo Olechi in eo regno ſucceſſerat. Hãc autem non Columbas litterarum allatrices habuiſſe memorat, ſed quæ hoſtium ad quos eas remittebat, caſtra cum annexis ſub alis igneis inſtrumentis inciderent. Mortuo Olech, inquit, Igor dicta ex Pleſcouia vxore Olha imperare cæpit: qui cum exercitu ſuo longiùs progrediens, Heraclem, & Nicomediam vſque perueniſſet, tandem bello ſuperatus aufugit. Poſt à Malditto Drevulianarū principe in quodam loco Coreſte nomine, vbi etiam ſepultus eſt, occidit. Filius autem Suuatoſlaus, quem infantem reliquit, cum per ætatem imperare non poſſet, interim mater Olha regno præfuit, ad quam cùm Drevuliani viginti internuncios miſiſſent, cum mãdatis, vt eorum principi nuberet, Olha nũcios Drevulianorum viuos obrui iuſſit, ſuoſq; interim legatos ad eos miſit, nimirum ſi ſe principem, & dominam expeterent, vt plures, atq; præſtantiores procos mitterent. Mox alios ſelectos quinquaginta viros ad ſe miſſos in balneo combuſſit: alioſque legatos iterum miſit, qui aduentum ſuum nunciarent, iuberentq; apparere aquam mulſam, aliaque ex more ad parentandum marito defuncto neceſſaria. Porrò ad Drevulianos cum veniſſet, maritũ deplãxit, Drevulianos inebriauit, quinque millia eorum occidit. Mox Chiouiã reuerſa, exercitum conſcripſit: contra Drevulianos progreſſa victoriam reportauit, fugientes in caſtrum proſequuta, obſidione ad integrum annum preſſit: poſt interpoſitis conditionibus tributum illis de qualibet domo, tres videlicet Columbas, totidemque Paſſeres imperat: acceptaſque in tributum aues, continuò allegatis ſub alis igneis quibuſdam inſtrumentis dimittit. Auolantes Columbæ ad ædes conſuetas redeunt, reuolantque, caſtrum incedunt. Inflammato iam caſtro diffugientes, aut occiduntur, aut capti venduntur. Hactenus ille. Argonautis, vt id obiter dicamus, quamuis alioqui poetarum figmentum eſt, Columba, data fuit itineris dux præcipiente Plinio. Apollonius id Plinium quidem præcepiſſe refert, ſed addit etiam ab Euphemo eam Columbam fuiſſe nutritam, emiſſam autem, vbi Argonautæ ad Cyaneas perueniſſent, hoſque eam ſequutos ſine periculo tranſiuiſſe. Meminit eius apud Latinos in primis *k* Ouidius eo verſu:

Argonautæ Columba ſequuntur volantem.

Qualis, & ipſa fuit, quoque præcipiente Columba,
Et data Palladiæ ræuita, duxque rati.

k In ibim.

Idem *l* Propertius, dum ait:

l lib. 8.

Et quæ mouiſti duo littera, cum rudis Argus
Dux erat ignoto miſſa Columba mari.

Columba Saluatori baptizato apparuit.
m c. 3. in fi.

Notior verò, & certiſſima ſacra hiſtoria eſt de Spiritu ſancto Columbæ forma baptizato à D. Io. Baptiſta in Iordane Saluatore noſtro Ieſu Chriſto apparente, vt Euangeliſtæ omnes vnanimiter tradunt, quoniam ſacra verba aſcribere non piguit: *Tunc venit Ieſus,* inquit, *m* S. Matthæus, *ex Galilæa in Iordanem vt baptizaretur ab eo. Io. autem prohibebat eum dicens, ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Ieſus, dixit ei ſine modo: ſic enim decet, nos implere omnem iuſtitiam. Tunc dimiſit eum. Baptizatus autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ei ſunt cæli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut Columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cælis dicens. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Eadem ſcribit D. Marcus, ſed vt videtur paulò diligentius, & ſi paucioribus verbis. Hic enim & ciuitatem nominat, qua baptizandus Saluator noſter veniebat, nimirum Nazareth, cum S. Matthæus totam tantum regionem, nempe Galilæam. Ait itaque D. *n* Marcus. *In diebus illis Ieſus à Nazaret Galilea, & baptizatus à Ioanne in Iordane. Et ſtatim deſcendens de aqua vidit Cælos apertos, & Spiritum ſanctum tanquam Columbam deſcendentem, & manentem in ipſo, & vox facta eſt de cælis, tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Sed D. Matthæus, D. Io. iſtæc dicere facit, & Spiritum etiã ſuperfuſum, non in ipſo manſiſſe refert, vti D. Marcus ait, cui D. *o* Lucas tamen aſtipulatur. *Factum eſt autem,* inquit, *cum baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato, & orante, apertum eſt Cælum, & deſcẽdit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut Columba in ipſum, & vox de Cælo facta eſt: Tu es filius meus dilectus, in te cõplacuit mihi.* Hęc ille. In eo aũt cæteris clarior, & dilucidior, quod Spiritum ſanctũ corporali ſpecie deſcendiſſe dicat. Diuus verò *p* Ioannes, qui & ipſe Apoſtolicus fuit in eo cũ S. Matthæo conſentit, quod Spiritum ſuper ipſum mãſiſſe ſcribat, *Altera die,* inquit, *vidit Io. Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt de quo dixi, Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimonium perhibuit. Io. dicẽs. Quia vidi Spiritum deſcẽdentẽ, quaſi Colũbã de Cælo, & mãſit ſuper eũ. Et ego neſciebam*

n cap. 1.
o cap. 3.
p cap. 1.

eum,

eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendentem, & manentē super eū, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Hactenus itaq; D. Io. Discordiam verborū in sacra istac historia nullā esse luculenter demōstrat *q* Cornelius Iāsemius Gandauensis Episcopus, ad cuius commentaria lectorem allegamus, maximè cum huc non pertineant. Vnum verò ex eodem hic ascribere placuit, num scilicet Columba, in cuius specie descendens Spiritus sanctus apparuit, verum fuerit animal, an non. D. enim *r* Augustinus omninò vult fuisse verum animal, nō quidem ex communi Columbarium grege acceptum, sed recens à Deo creatum, & post officium suum esse desinens. *Neq; hoc ita dicimus*, inquit, 10 *vt Dominū Iesum Christū dicamus solū verum corpus habuisse, Spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse, in oculis hominum, sed ambo illa corpora, vera esse credimus. Sicut enim non oportebat, vt homines falleret filius Dei, sic etiā nō oportebat vt falleret Spiritus sanctus: sed omnipotenti Deo, qui vniuersam creaturam ex nihilo creauit non erat difficile verum corpus Columbæ sine aliorum Columborum ministerio figurare. Sicut etiam non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine fabricare cùm creatura corporea, & in visceribus fæminæ ad formandum hominem, & in ipso mundo ad formandum Columbam imperio Domini, voluntatique seruiret.* Verum sicut argumentum S. Augustini efficaciter non concludit, inquit Iansemius, ita quoque, & scripturæ, & ipsi rei magis cōgruit intelligere non fuisse veram Columbam, sed tantùm similitudinem eius, ad hoc factam, vt per proprietates Columbæ Spiritum sanctum designaret. Scripturę quidem, 20 eò quòd dicatur Spiritus descēdisse in corporali specie, hoc est, similitudine. Deinde, quod tanquam, vel sicut Columba dicitur descendisse, vbi similitudo potiùs designatur Colūbæ, quàm Columbæ veritas. Rei verò, quia cùm hoc ipsum fieri potuerit per Colūbę similitudinē, quod per verā Columbam, nec Deus quicquam faciat frustra, sicut nec Natura, frustrà fuisset hic de nouo creata vera Columba. Columba enim hæc non aduenit, nisi vt signaret, & mox præteriret, vt etiam *s* S Augustinus testatur: neq; argumenta Augustini concludūt. Nā primùm nō est simile de corpore, in quo Christus apparuit, vt verè dicatur, & sit homo. Spiritus verò non dictus est, nec fuit Columba. Neq; per hoc Spiritus veritatis aliquem fefellit, quòd in apparenti, & non in vera Columba apparuit, quæ tamen a plerisq; vera Colūba sic putata. Non enim fallit, qui sine intentione fallendi aliquid dicit, aut facit, ad quod 30 aliquis sequitur in alio error non perniciosus. Iam Columbæ huius apparitio nō ad hoc inducta est, quo homines crederent esse veram Columbam, sed quo per eam Spiritus præsentiā, & proprietates cognoscerent. Sicut ergò in die Pentecostes Spiritus sanctus dicitur descēdisse super Apostolos tanquā ignis, cùm tñ secundū omnes nō esse verus ignis, sed ignis similitudo, nec ob id fallacia, aut fictione aliqua vsus est Spiritus Dei: ita & nūc veluti Colūba descēdisse dicitur, quòd nō in vera Colūba, sed in similitudine eius apparuit, nullā tamē falsitatē admittēs. Est. n. vtrobiq; similis loquēdi modus ὡσεὶ tanquā, vel veluti. Certè *t* Augustinus in hāc magis inclinat sentētiā, docēs, nō necesse esse, vt Colūba hęc dicatur habuisse se animā, à qua moueretur, imo, nec verū fuisse corpus, quod apparuit. Dicitur autē Spiritus super Christū descēdisse corporali specie, sicut Colūba, nō quòd reuera descēde- 40 rit, qui vbique existēs moueri nō potest, neq; rursum, quod per descensum speciei Columbæ cœperit Christū per gratiā inhabitare, qui ab initio semper fuit plenius Spiritu sancto, vt in quo inhabitabat diuinitas corporaliter, sed quia per descensum illius Columbæ manentis super Christū, & spiritū repræsentātis, declarata est præsentia Spiritus in eo, in quo prius non declarabatur. Hactenus ergo Iansemius, qui etiam rationes assignat, cur Spiritus sanctus in Colūbæ similitudine apparuit: de quibus, & nos agemus, vbi de mysticis sermo erit. Hic veritatem historiæ annotasse sufficiat. Cōpendiosè tamen antequā reliquas Colūbæ historias prosequamur rationes nonnullas adteremus, cur Colūbæ potius, quàm ignis specie Spiritus sanctus apparuerit, super qua re *u* Alphonsus Tostatus disputans, id propter multa, quæ Colūbæ cōueniunt factū esse hoc ferè modo demonstrat: primò propter dispo- 50 sitionē, quæ requiritur in baptizando, vt nō fictus accedat. Columba. n. est animal simplex, astus, doliq; expers. Secundū propter septē Spiritus sancti dona per septē Columbarū proprietates, quas, quia nos alibi recensemus, nunc præterimus designata, quæ baptizandis dantur. Tertiò propter propriū baptismi affectum, qui est remissio peccatorum, & reconciliatio ad Deū. Hoc autem in Columba propriè signatur, quia animal est cicur, domesticum, & mansuetum, & maximè quoniam ipsa denotauit reconciliationem Dei cum homine, & tranquillitatem sæculo redditā: nam in diluuio, per quod sæculum delebatur, per Colūbam pax, & misericordia significabatur, videlicet, quod Deus misereatur sæculo, & cessaret diluuiū. Quartò ad designandum communem baptismi effectum, qui est confirmatio Eccle-

siasticæ

q Cap. 14. cōment. in concord. euange.

Columba, quæ apparuit Christo an fuerit verum animal.

r L. de agone Christi c. 22.

Columba, quæ apparuit nō fuit vera.

Columba cur apparuerit.

s lib. 2. de Trinit.

Spiritus sanctus tāquā ignis.

t Epist. 102.

Spiritus cur super Christum descenderit.

u Cap. 83. cōment. in cap. 3. Matth.

Cur Spiritus sanctus Columba potius, quā ignis specie apparuit.

ſiaſticæ vnitatis: quintò propter charitatem, vnicam nimirum virtutẽ, quæ priuatim baptizandis apparere debet. Quamuis etenim in baptiſmo omnes virtutes, & dona infundãtur, charitas tamen omnium eſt excellẽtior. Eius autẽ præ omnibus animalibus cultrix eſt Colũba, Angelos nec non & Sanctos huius auis figura quandoq; hominibus apparuiſſe teſtatur hiſtoria. a Laurentius Surius, ex quo pleraq; iſta in noſtram hiſtoriã tranſtulimus Angelum Columbæ ſpecie moribundo iam glorioſo Dei athletę Allouuino cognomẽto Bauoni, non tãtum apparuiſſe, verũ ẽt ceu ſuper notę ſimplicitatis filiũ tam familiariter requieuiſſe ſcribit, vt videretur dicere: *Super quam requieſcam, niſi ſuper humilem, & trementem ſermones Dei?* Addit ẽt totam cellulã tam miri odoris fragrantia repleſſe, vt raptũ ſe Allouuinus exiſtimãs paradiſi delicijs intereſſe cogitaret, & quaſi iã laborũ ſecutus diceret: *Ecce hæreditas Domini.* Cum verò alio ſpectet per ſcripturę prata riuulos ingenij dicere quid innocentiæ, quid ſimplicitatis Columba videatur habere: itaq; ad alia feſtinãti hoc ſolũ ſufficiat dixiſſe, meritò ſuper eũ in Colũbam Angelũ vniſſe, qui Colũbina plenus erat ſimplicitate: meritò illum diuinum odorem hauſiſſe, qui ſecura cõſcientia poterat dicere. *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco.* Idẽ Surius S. Radegundim Reginã Colũbæ figura in mari periclitãtes ab imminenti naufragio liberaſſe ita enarrat. *Porrò clariſſimis regibus, & ſereniſs. Regina Brunechildi, quos haud vulgariter dilexit, atq; etiam ſacroſanctis Eccleſijs, & earum Epiſcopis cum diuina obteſtatione ſuum commendauit monaſterium. Pro cæleſti autem hoc munere miſit ſupradictum Presbyterum cum alijs gratias vt agerent Imperatori. Quibus redeuntibus, mare fluctibus cæpit agitari, ita vt multis illi obiecti periculis, eiuſmodi procellas, & tempeſtates nunquam ſe vidiſſe faterentur. Quadraginta diebus, & noctibus in medio mari in ſummum vitæ diſcrimen coniecti, cum vitam planè deſperarent, & mors eis ob oculos verſaretur, inter ſe mutuò concitati pelago illos iam iamq; abſorbere cupiente, voces in Cælum dabant, ita dicentes. Domina Radegundis ſubueni ſeruis tuis, vt qui tibi obediuimus, ſine ſubſidio non pereamus. Libera nos de præſentiſſimo ſubmerſionis periculo. Vbicunq; ex fide inuocaris miſereri ſoles adiuua ergo etiam nos, ne pereamus. Ad has voces in medio mari Columba ad hos veniens nauẽter circumuolauit. Cumq; tertiò id faceret in nomine S. Trinitatis, quam B. Radegundis ſemper in ſuo habuit pectore, famulus eius Beneſarus manum extendens, è cauda eius tres extraxit pennas, quas mari intingens tempeſtatem ſedauit. Ita ad ſui nominis inuocationem B. Radegundis in Columbæ ſpecie apparens, ſuos ex ipſis mortis faucibus reduxit ad vitam. Factæ ergo tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant: Aduenisti bona domina pietate plena, vt tuos captiuos eriperes, ne fluctibus abſorberentur. Nec illi ſoli liberati ſunt, ſed etiam alij omnes meriti beati illius. Eas pænas attulere ij ipſi à tanto periculo educti, & per loca ſancta piè diſtribuerunt.* Idem Surius tradit S. Leonardum cuidam captiuo in ſubterraneum ſpecum coniecto Columbæ figura apparuiſſe, eumq; inde eduxiſſe, & cùm atra nox hoĩ viam, quia iret prorſus abſconderet, Columbam ab oculos eius volitantem eum anteceſſiſſe, atq; ad locum optatum perduxiſſe. Verũ quemadmodũ hi S. Colũbę ſpecie alios ab imminenti mortis periculo liberarunt, ita pariter ipſa Colũba mirabiliter alijs ſanctis apparens ſanctitatis illorũ publicè teſtimoniũ præbuit. Ea in primis D. Io. Chryſoſtomi in Archiepm̃ initiandi capiti inſedit, quod idem quoq; Surius recenſet hoc ferè modo. *Cuius autem eũ ordinaturi eſſent, vt Deus iuſſerat, & dies adeſſet præſtitutus, aderat quidem omnis cœtus fidelium & ſimul etiã aderat vniuerſus chorus pontifici. Cum ad aram verò ſacram acceſſiſſet, & ipſe quidem, vt fas exigit caput pontifici ſubmiſiſſet, ipſi autem eius manus fuiſſent impoſitæ miraculum quoddã hic quoq; facit Deus, & oſtendit eum qui initiabatur, eſſe dignum, & ſua ſententia illum dignatum fuiſſe ſacerdotio. Columba .n. & colore alba, & ſpecie valde pulchra templum ſuperius conuolans, illicò deſcendit, & inſidet capiti eius qui ordinabatur. Superuacaneum eſſet omnino immorari interpretantis ijs, quæ ſunt manifeſta. Cui.n. non eſt manifeſtum hoc eſſe ſignum S. Spiritus?* Columba, referente eodem authore, ſimiliter S. Gregorij Agrigentini in auguratione eius in paſtorem populi ab altari aduolans capiti inſedit: quamobrẽ vniuerſus populus ſtupore, vt par erat affectus, gaudio, & admiratione plenus, nõ amplius orabat exploratũ ſibi fieri, vtrũ qui deſignatus pontifex fuerat, nunc Deo creandus videretur. Itaq; craſtino die pontifex creatur, tradituŕq; Agrigentinis; immo verò huic iſti, vt probo paſtori rationales oues à pontifice maximo creduntur. Hæc dum Gregorius Romæ moraretur, contigere. Eidẽ ſimilẽ Columbã, poſtquã Agrigentũ venerat, & templũ ingreſſus myſteria peregiſſet, rurſus cælo deuolantẽ eum adumbrare conſpexerunt. Idẽ quoq; de S. Fabiano Pontifice maximo memorãt, S. Anti, vel vt alij vocant Anterotis ſucceſſore. Hoc enim poſt mẽſem vnũ in Epiſcopali munere mortuo diuinis ſacra adminiſtratio ad Fabianũ eſt delata. Aiunt autem poſt Anterotis mortem ex agro Romam veniſſe, atq; ibi cum alijs verſatum eſſe. Quum verò Romæ Epiſcopi, & fratres omnes in Eccleſiam ad Epiſcopum creandum conue-

a Tom. 5. in vita Bau.

Angelus Columbæ figura apparet S. Allouuino.

S. Radegũdis Columbæ figura periclitantes in mari liberat.

Periclitantes S. Radegundis auxilium implorant.

Columbæ ter nouem circũuolat.

Beneſarus maris tempeſtatem ſedat.

S. Leonar. captiuum liberat Columbæ ſpecie.

Columba apparens ſãctitatis eorum, quibus apparet indicium.

Chriſoſtomi capiti Columba inſidet.

Columba S. Spiritus ſignum.

S. Gregorij Agrigentini capiti Columba bis inſidet.

S. Gregorius cur in epiſcopum electus.

S. Fabiani capiti Columba inſidet.

conuenissent, atq; suffragia deligentium de multis præclaris, & illustr. viris, quibus eam dignitatem collatam iri hominum opinio erat, variarent, affuit etiam Fabianus: & quamuis de eo nulli Episcoporum in mentem veniret, de repentè tamen aliundè aduolans Columba, ac capiti eius insidens, eum designauit, & spiritum in eo acquiescere significauit, in Columbę specie apparere solitum: quare tam admiranda vniuersus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem simul ore omnes dignum eum esse, & idoneum acclamarunt, & continuò in episcopali throno collocarunt. Authores sunt y Nicephorus, Calistus, & z Eusebius, qui Columbam illam, illius figuram gessisse etiam addit, quæ in Sancti Spiritus imagine descenderat super Iesum apud Iordanem. Scribitque id alios tradere quoq; S. Zepherino euenisse, non Fabiano. Sed Platina ad priorem opinionem inclinat. Aliud miraculum de Columba recenset Laurentius Surius, ampullam sancto crismate plenam B. Remigio Remorum Archiepiscopo Francorum Regem Clodoueum baptizaturo adferente. *Interea eundi,* inquit, *via ad baptisterium à domo regia præparatur, velis, & cortinis depictis ex vtraque parte protenditur, & desuper adumbratur, plateæ sternuntur, Ecclesiæ componitur baptisterium, balsamo, & cæteris odoramentis conspergitur: talemque gratiam Dominus subministrabat in populo, vt æstimarent, se paradisi odoribus refoueri. Sicque præcedentibus sacrosanctis Euangelijs, & crucibus cum hymnis, & canticis spiritualibus, atque litanijs, sanctorumque nominibus acclamatis, sanctus Pontifex manum tenens regis, à domo regia pergit ad baptisterium, subsequente Regina, & populo. Dum autem simul pergerent, Rex interrogauit Episcopum, dicens: Patrone est hoc regnum Dei, quod mihi promittis? Cui Episcopus, Non est hoc,* inquit, *illud regnum, sed initium viæ, per quam venitur ad illud. Cùm verò venissent ad baptisterium, clericus, qui crisma deferebat, à populo interceptus, vt ad fontem venire nequiret. Sanctificato autem fonte, nutu diuino chrisma defuit. Et quia propter populi pressuram vlli non patebat egressus Ecclesiæ, vel ingressus, sanctus Pontifex oculis, ac manibus protensis in Cælum cœpit tacitè orare cum lacrymis. Et ecce subito Columba niue candidior attulit in rostro ampulla, chrismate sancto repletam, cuius odore mirifico super omnes odores, quos antè in baptisterio senserant, omnes qui aderant, inestimabili suauitate repleti sunt. Accipiente autem sancto Pontifice ipsam ampullam species Columbæ disparuit. De quo chrismate fundit venerandus Episcopus in fontem sacratum. Viso autem Rex tanto miraculo, abnegatis diaboli pompis, & operibus eius, petit à sancto Pontifice baptizari.* S. Maria Oegniascensis, eodem referente Surio, vidit quandoque sacerdotem quendam cum lacrymis deuotè sacrificantem, & Columbam quandam in eius humerum descendentem, ex eoque humero fontem purissimum scaturientem. Non minori miraculo plena est illa historia, quam idem author de Columba refert, quę Sanctæ Marinæ Virgini, ac martyri incarceratæ specie S. Trinitatis apparens, non tantùm hunc in sanctissimo suo proposito constantem ad tolerandas futuras pœnas adhortata est, sed iam morienti etiam iterum præsens facta multa hominum millia tanto miraculo stupentium ad fidem Christi conuertit. *Præter opinionem ergo,* inquit ille, *quæ nulli culpæ erat affinis, Martyr Christi Marina à sæuo illo, & pernitioso serpente (cuius specie dæmon paulò antè illam tentauerat) liberata videt magnam lucem refulsisse in custodia. Crux autem à terra in Cælum vsque peruadens ostendebatur, tanquam fons illius luminis. Supra crucem verò conspecta fuit alba Columba, & pura tota, lucidos emittens splendores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium apertè ostendente visione. Nam per lucem quidem erat ostendi apertè paternam gloriam: per crucem Crucifixum significari vnigenitum: per Columbam verò conspiciebatur sancti Spiritus diuinitas, quæ & ancillam Dei alloquebatur, & consolans animum addebat, dicens: Aue Marina ratione prædita Dei Columba, quod vicisti malignum, & bono adhæsisti. Aue, & lætare, & delectare ex toto corde tuo filia superna Sion. Quoniam venit dies, in qua pro tuis meritis ornata victoria coronis, & intelligentem Dei requiem comprudentibus ingressa apud sponsum, & regem tuum habitabit.* Et paucis interiectis: *Tunc præses iubet, vt ei nudata lampadibus pectus vratur, & latera. Cùm diu ergo vreretur, & supplex tacitè preces emitteret ad Dominum nostrum Iesum Christum in corde suo, dolores facilè sustinuit. Cùm eam autem de ligno deposuisset, iussit magnum lebetem afferri in medium, & eum aqua repleri, & Marinam vinctam in aquam immitti, vt in ipsa suffocaretur. Cùm id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta, & in vas aquæ iniecta exclamauit magna voce. Domine Iesu Christe, qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui soluisti vincula mortis, & inferorum, & eos, qui habitabant in sepulchris, excitasti tuo potestatis nutu omnipotenti: Tu Domine altissime aspice ad ancillam tuam, & rumpe vincula mea, & fiat mihi hæc aqua in vitam æternam, & in supplementum baptismatis à me desiderati ad depositionem quidem veteris hominibus, & qui corrumpitur secundum desideria deceptionis, indumentum verò, & amictum noui, qui secundum Deum creatur in veritate, & iustitia.* Sic orans iniecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aqua. Cum primum

autem

S. Fabianus ad summi Pontificatus apicem euehitur.

y li. 5. Hist. eccl. c. 26.

z li. 6. Hist. eccl. c. 21.

Columba ampullam ch ismate sancto plenam B. Remigio portat.

Clodoueus Rex baptizatus.

S. Marinæ apparet columba in carcere.

Colũba supra crucem apparet. Trinitas significata.

Spiritus sanctus S. Marinã cõsolatur.

S. Marinæ tormenta.

Columba S. Marinæ coronam imponit.

autem ingressa fuit lebentem, ecce fit magnus terræmotus: & rursus prima Columba coronã ore tenens volauit ipsa hora super aquam, & ingens ignis Columna, & crux super eã eadem, qua prius figura apparuit beata: & Columba quidem cũ tetigisset sacrum caput martyris, & repentè sursum volasset, sedit super ipsam crucẽ. Quæ etiam athletam placida voce est alloquuta, Pax tibi, dicens, ancilla Dei. Nunc cõfide cælestem accipiens coronã de manu altissimi. Simul autẽ atq; hoc dixisset, ipsa quoq; soluta à vinculis, & ex aqua emergens, cùm, quæ explicari non potest, exultatione spiritus diuinissimi magnificãs laudabat Trinitatem, vt citra medium baptizata, & mirandum in modum illuminata. Illic dicitur factũ fuisse miraculum valaè admirabile, nempè alas quidem suas expandisse, tanquam ijs, quæ fiebant, exultantem diuinã illam Columbã, conspectã super illam lucidã, quæ apparebat, crucẽ. Cùm in voce autẽ erupisset apud sanctã martyrem audientibus omnibus sic fuisse locutã. Huc adsis nunc, ò sponsa Christi Marina in supernis mansionibus: & accepta corona incorruptionis in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filijs patris choros ducens, & latens requiesce in sæculum: Hanc tanquam Dei vocem, cùm totus populus exaudijsset, & obstupuisset, statim Christo crediderunt, viri simul, & mulieres in magna multitudine, & seipsos quoq; esse Christianos magna voce exclamauerũt, paratos verò se quoq; mortẽ subire pro Christo. Erant autem virorum quidem, vt aiunt, in quindecim millia, & multæ mulieres, in quos Olybrius totum exercitum immittens crudelissimè animaduertit. Illud prætetea miraculo adscribendum est, quod a idem ille de moribundo iam iam S. Amatore scribit, nempè, quod Columba huius sancti viri animam in cælum afferret; Hoc, inquit, dicens præcepit, se ad sanctã Ecclesiam prouehi, vt ibi spiritum datori redderet, vbi die, ac nocte eidem consueuerat profiteri. Progreditur cum eo dextra, leuaq; frequens populi multitudo. Præcedit Clericorum chorus, matronarum caterua subsequitur. At vbi ecclesiam est ingressus pontificalem thronum ascendens, ferè hora diei tertia emisit spiritum. Et continuò chorus sanctorum, quod est ad dicendum admirabile, successit, & spiritum eius cum hymnis, & laudibus specie Columbæ vehebat ad Cælum, hoc multis cernentibus, & narrantibus est confirmatum. Verùm num ad imminentis mortis augurium, an potiùs ad præcedentis vitæ beatæ, simpliciterq; transactæ specimẽ demonstrandũ sit referendum, quod b Bernardus Scardionius Canonicus Patauinus memoriæ prodidit de B. Beatrice Athestina Accij Estensis ex secunda vxore filia, alijs iudicandũ propono, mihi verba authoris descripsisse sufficit. De signis autem, inquit, & prodigijs, ac vitæ, & mortis eius præter cætera, quæ de ea referuntur, hoc omninò reticendum non censui, quod paulò ante mortem, dum inter reliquas virgines mensæ accumberet, vt cibum caperet, Columba candidissima nunquam illic amplius visa iuxtà manens: vbi quasi admirans eam aliquandiù fixo oculo fuisset intuita, vltro euolauit, nec amplius vnquam visa est. Hoc paulò ante obitum. Quomodo S. Niuardus, felicibus Columbæ auspicijs cænobium ædificarit, ita ferè enarrat c Surius. S. Niuardus cùm in quodam prædio suo cænobium ædificare vellet cum S. Berchario vicum quendam Spernacũ, quem B. Remigius Ecclesiæ Remensi pretio acquisierat, expetens in ipso processu itineris graui sopore deprimitur, ita vt eundi facultate remota omnem illum equestrem, qui se fortè comitabatur, ordinem stare præciperet. Itaq; fagus frondosa eligitur, sub cuius tegmine recubans, Bercharij decumbentis gremio vertice composito recipitur. Interim eo quiescente, S. Bercharius in Cælum defixis luminibus aspicit subitò niueam Columbam è sublimibus descendere, & arbori, cui substrati erant, insidere. Quæ repentè ab arbore prosiliens, & rumpens aera vacuum futuræ fabricæ spacium circumuolans, locum, quo cænobium constrm debebat, gyro designat, præsentia sanctificat: Cùmq; eosdem sui ambitus circulos tertiò repetijsset, aperto Cælo reconditur. Simile prorsus miraculum in principio ædificationis templi D. Mariæ in Monte extra vrbem nostram Victoris Episcopi temporibus euenisse Carolus Sigonius, F. Leander Albertus, Pompeius Vizanius, & quot quot alij memorabilia huius vrbis posteris consecrarunt, referunt. Sed Sigonij testimonium dumtaxat hic adducemus. Quin etiam, inquit, vicinis adhibitis episcopis oratorium in monte Vrbi imminente paulò antè conditum Victor consecrauit, idq; Assumptioni B. Mariæ Virginis dedicauit. Id autem hac occasione fuerat factum. Cùm Picciola Alberti Galutij filia, Octauiani Platesij vxor sacellum in hoc colle Virgini Dei matri vouisset, ac fabri iussu eius terram ad fundamenta agere instituissent, Columbam de industria locum quendam circunuolantem, ac ligneis frustulis collectis, orbem satis amplum conficientem vno atq; altero die notarunt. Ac mirati rem religionis pleni ad Victorem Episcopum retulerunt. Ille multis comitantibus clericis in collem prouectus, cùm Columbam perinde vt acceperat, nouo adhuc intentam operi reperisset cælestem eo signo sine dubio portendi voluntatem asseruit, atq; vt ædem eo in loco, & quidem rotundam faceret, matronam admonuit. Ita ex pia optimi præsulis interpretatione constructa ædicula post paucos menses ab eodem ante diem nonum decimum Cal. Septembris est dedicata. Miraculis inde plurimis editis, clarus locus, ac magna conuenarum dona piè deferentium celeber satis docuit verè sedem illam à B. Virgine sibi delectam, ac tacito Columbæ officio, atque labore significatam. S. Ephren Syrus (tradente Cæsare d Baronio S. R. E. Cardinale) cuius summam in scribendo fuisse auctoritatem

a To. 4. In vita S. Germani c. 5.

Columba S. Amatoris animam in calũ effert.

b l. 11. clas. 6. de sanct. & præcl. in sig. Pat.

B. Beatrici Estensi Columba apparet.

c To. 5. in vita S. Bercharij.

S. Niuardus columbæ augurio templũ cõdidit.

Templum D. Mariæ in monte Columbæ auspicijs conditum.

d Serm. de pass. Dom.

e Des:r. cc.

e Hieronymus tradit, tùm cùm velum scissum est, nempe cum iam moribundus Dominus noster Iesus Christus acetum accepisset, dixissetque, *Consummatum est*, Columbam etiam è templo egredi visã esse. Rursus B. Catherina totis illis duodecim diebus, quibus à Maxentio tyranno carceribus inclusa detinebatur, per Columbam, tradente Surio, alimentũ accipiebat à Superis. Quemadmodum S. Auxentius Abbas cubiculo totius hebdomadis spacio inclusus à monachis eius monasterij, in quo sanctus ille vir habitabat. Tale etiam est, etsi fabulosum mihi videatur, quod narrat *f* Diodorus Siculus de Semiramide à matre sua in loca saxosa, & deserta, in quibus aues erant plurimæ exposita. *Tradunt*, inquit, *rem admirandam, aues infantem alis confouentes nutrisse coagulato lacte ex proximis pastorum mapalibus rapto. Acto anno cùm firmiore egeret alimento, aues caseum eodem ex loco raptum ori infantis admouisse. Quare à Pastoribus ex corrosione calei animaduersa infantem speciosam forma compertam ferunt, nutritamque apud se, dono postea datam præfati pastorum regio nomine Simma. Hic liberis carens, vt filium magna cura nutriuit. Semiramidem ab auibus (eo enim nomine lingua Syra vocantur) appellauit, quas postmodum Syri omnes, vt Deas honorant.* Hæc ille, qui Semiramidem Decretus Deæ Syræ filiam fuisse tradit, atq; hoc modo genitam; Venerem nempe aliquando obuiam factam fuisse Decreto, amorem cuiusdam adolescentis sibi sacrificantis iniecisse, ex quo cùm filiam Dea suscepisset, sui erroris pudore affectam, adolescentem ab se amouisse, & filiam in deserta, & saxosa loca, vbi Columbarum erant ingentes turmę, exposuisse: Columbas verò, vt diximus, infantem enutrisse. Tradit hæc quoque *g* Ioannes Tzetzes, quẽ lector plura videre desiderans adire poterit. Verosimilior historia est, quam de Aspasia Hermotimi Phocensis viri pauperis filia, per mulierem in Columbam mutatam in somnio visam à turpi laborum tumore liberata, at dęmonis astu, ac impostura illusa, vt credendum est, fusè *h* Aelianus posteritati consecrauit, quæ in compendium redacta sic habent, Aspasia Hermotimi Phocensis tenuioris fortunæ viri filia, cùm mentum ei maximo formæ detrimento intumuisset, nec haberet vnde sumptum in medicos faceret, in somno Columbam vidit, quæ in mulierem mutata bono animo ipsam esse iussit, & rosea serta Veneris iam arida contrita tuberi imponeret: quod cùm fecisset, tumor euanit, ipsaq; rursus inter formosissimas puellas numerata est, aut potiùs omnibus prælata. Tandem inuita relicto patre ad Cyrum Darij filium adducta, vna omnium concubinarũ carissima illi fuit. Vnde Aspasia insomnij memor, Veneri sacrificia gratificatoria peregit, & ingens idolũ in honore eius faciendum curauit, iuxta quod gemmis picturatã Columbam statuit. Deinde Cyro in prælio contra fratrem occiso, ab Artaxerse quo que similiter amata, & in honore fuit, vt multis ibi scribit Aelianus. Vide obsecro, pie lector, quomodò & dæmõ sub Veneris nomine à superstitiosa vanaq; gentilitate cultus, Columbæ figura, qua & Spiritum Sanctum in Iordane, multosq; sanctos, vt ex superioribus est videre, delectatos, nõ fine grandi mysterio constat, induere non est veritus, & sibi eam sacram nuncupare ita facilius deceptos in laqueos suos irretitos in ima, ac obscura Tartara detruderet. Alia est apud eũdem *i* Aelianũ historia, quæ eundem humani generis hostem sub eiusdem innocentissimæ volucris specie delusisse homines testatur, quamuis interim fabulã quodammodo sapere videatur. Est autem talis: *In Erice Siciliæ festi dies aguntur, quos Ericini, & Siculi omnes profectorios appellant. Cur autem sic appellentur, causam afferunt, quod id temporis Venerem inde in Lybiam proficisci dicunt, nam cum longè maximè Columbarum in ijs locis numerus esse soleat, nulla autem tum temporis appareat conijciunt ipsam abeuntem venerantes Deam cum illa peregrè profectas esse. Nam Veneri sacrum esse genus Columbarum omnes existimant. Nouem diebus lapsis vnam forma insignem ex pelago Lybico spectari euolantem, quæ non sit quemadmodum reliquæ gregales Columbæ, sed rubra, qualem nobis Anacreon canit esse Venerem, cùm eam quodam loco purpuream, & auro similem canit, imitatione nimirum Homeri, qui eandem nobis auream celebrat. Hanc cæterarum Columbarum greges sequuntur, & rursus ex earum reditu Ericini reuersionis dies celebrant.* Et alibi rursus. *In Erice*, inquit idem *k* Aelianus: *Siciliæ, vbi templum Veneris ad venerandum, & sanctum, cum certo tempore offerunt Anagogia sacrificia Ericini, & Venerem è Sicilia discedere in Lybiam affirmant, euanescunt ex eo loco Columbæ, quasi comitantes Venerem. Reliquo verò tempore ingentem earundem auium copiam circa Deæ templum abundare constat.* Hactenus ille. Et Athenæus scriptor alias clarissimus referente Nicolao Leoniceno, non solùm hæc omnia repetit, sed veluti etiam calcar historiæ addens, specioso nimirum satis per se mẽdacio, longè maius adducens ait, *eo die, quo redeunt è Lybia, vniuersum regionis illius tractum butyrum olere, idq; aduentantis Deæ certissimum indicium perhiberi.*

S. Catherina in carcere à colũba enutrita.

f l. 3. cap. 2.

Semiramis à Columbis nutrita.

Semiramis Decretus filia & quomodo nata.

g Chil. hi. 9. 275.

h l. 2. var. Hi. à principi.

Aspasia quomodo à fœdo tumore liberata.

Aspasia Veneri dedicat templũ.

Dæmon Veneris specie incautos decipit.

i li. 4. de anim. c. 2.

Profectorij dies qui Siculis dicti.

Columbarũ in Sicilia maximus numerus.

Colũbæ Venerem abeuntem comitantur.

Rubra Columba reliquarũ dux.

Vennus rubra. Venus aurea.

k li. 1. Var. hist. c. 15.

Anagogia sacrificia.

Butyri odor Veneris aduentũ indicat.

COGNOMINATA.

Semiramidis encomium. *Semiramis Columba dicta.* *Babylonij vexilla ſua Columbæ imagine in ſigniunt.* *a Cap. 25.* *b Cap. 46.* *Nabuchodonoſor Columba dictus.* *Gloſſæ ordinariæ error.* *D. Thomæ opinio probata.* *c Cap. 1.* *Naaſon à Columbina ſimplicitate dictus.* *d Hom. 1. in cap. 1. Matth.* *S. Petrus filius Colūbæ dictus.* *e Cap. 16.* *Colūba familia apud Genuenſes.* *Chriſtophorus Columbus admirās mare dictus.* *Colūba familia Cremonenſis.* *Realdus Columbus.* *Lazarus & Phœbus Columbi.*

SEMIRAMIDEM, quam quarto loco Babyloniæ annis quadraginta regnaſſe hiſtoriæ tradunt, militia verò triumphis, diuitijs, victorijs, & imperio omnes mortales ſuperaſſe, atq; ipſam Babyloniam ex oppido maximam feciſſe, vt magis dici poſſit illam ædificaſſe, quam ampliaſſe, Aſyrijs, Columbam ex Diodoro Siculo nuncupatam fuiſſe, quod ab his auibus mirabiliter in deſertis, & ſaxoſis locis educata crederetur, paulò ſupra diximus, dicemuſque poſtea, cum expiraret in Columbā mutatā ab eis creditam, ideoq; ab eſu Columbarum eos abſtinere, deniq; & vexilla ſua Columbæ imagine exornaſſe ſolitos: quod teſte D. Thoma Aquinate, Hieremias Propheta exhortans Hieroſolymitanos, vt ſugerent à facie iræ Colūbæ, id eſt, inquit, Babyloniorum, quos Columba, id eſt, Semiramis armorum ferocia magis, quàm Ninus inſtruxerat, indicauit: Ter autem Propheta eius meminit. Primo autem *a* loco ſic habet: *De reliquis quaſi Leo vmbraculum ſuum, quia facta eſt terra eorum in deſolationem à facie iræ Columbæ, & à facie iræ furoris Domini.* *b* Secundo loco ait: *Reuertamur ad populum noſtrum, ad terram natiuitatis à facie gladij Columbæ.* Poſtremò, *Diſperdite,* inquit, *ſatorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore meſſis à facie gladij Columbæ vnuſquiſq; ad populum ſuum conuertetur.* Quo loco gloſſa ordinaria per Colūbam exponit Nabuchodonoſor Babylonis regem, & optimè, vti etiam in antè allatis duobus prophetæ locis videre eſt. Sed quod regem illum Columbam interpretari à Propheta exiſtimat, quaſi ſtultum, leui admodum argumento innititur, quod tale eſt, *Columba*, inquit, ſtulta dicitur, qui pullos nutrit alienos, ita Nabuchodonoſor, non pro ſimplicitate Columbam vocat, ſed pro ſtultitia ſuperbiæ. Si enim ab amore Columbæ erga alienos pullos propheta ſimilitudinem aſſumeret, vti gloſſa ſupponit, Nabuchodonoſoris benignitatem, ac beneuolentiam erga Hieroſolymitanos etiam inde concludere debebat, quod tamen ſacræ literæ, ac ipſamet gloſſa negant, quin contrà ceu flagellum eorum conſtituunt. Taceo modo eiuſcemodi Columbarum amorem admodum inſolentem eſſe, vt inde ſimilitudo accipi poſſet, vt ab Oſſifraga alij peritiores faciunt. Quare veroſimilior D. Thomę opinio habenda eſt, nimirum, quòd Columba Semiramidis, omniumq; eius ſucceſſorum inſigne eſſet. Sanctus *c* Matthæus Euangeliſta Chriſti Saluatoris noſtri genealogiam recenſens, in ea etiam Naaſon nominat, quem à Columbina ſimplicitate, & à requie ita dictum Theologi interpretantur, vt diſertiſſimis verbis facundiſſimus D. *d* Chryſoſtomus oſtendit, inquiens. *Aminadab autem, qui erat voluntarius populus, vel gens deſiderata, genuit Naaſon, qui interpretatur refectio,* id eſt, *requies. Ferè enim quicunq; eſt voluntarius Deo, & præbebit ſe deſiderabilem apud Deum, generat ſibi refectionem, & requiem. Congruè autem Naaſon, in cuius tempore filij Iſrael de Aegypto exierunt, qui & principis factus eſt ſuper tribum Iudæ, refectio, & requies eſt nominatus, quoniam in tempore illius de ſeruitute Aegyptiorum violentorum, de laborioſis operibus luteis liberati requieuerunt, & refectionem conſequuti ſunt in deſerto, & corporis, & animæ: corporis quidem, quia ad libertatem venerunt corporalem: animæ autem, quia poſt immundas culturas Aegyptiorum ad notitiam perducti ſunt Dei viuentis. Sed & Columbinus, & ſerpentinus interpretatur Naaſon, forſitan quia prudens erat in bono, ſicut ſerpens: ſimplex autem in malo ſicut Colūba.* Hactenus D. Chryſoſtomus. Hoc ſenſu, vt opinor, Saluator noſter Ieſus Chriſtus, Sanctum Petrum chariſſimum ſuum diſcipulum apud D. *e* Matthæum Simonem Bariona, id eſt, vt Zacharias Epiſcopus Chryſopolitanus exponit, filium Columbæ, qui triſtitiam ponat, ac mœrorem audiat, appellauit. Hoc enim Simon illud Bar Iona ſignificat. Verba Saluatoris noſtri ſunt: *Beatus es tu Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt. Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram &c.* Porrò apud Genuenſes originem habuit celeberrima iam familias Columba cognominata, quam ſcilicet Chriſtophorus Columbus toto orbe nominatiſſimus iam ante multos annos maximè illuſtrauit noui orbis inuentione, quare & admirans mare dictus eſt: Cremonæ pariter alia familia eſt, Columba appellata, ex qua Realdus Columbus magnus ille Anatomicus egreſſus maxima ſui laude, ac ſummo audientium commodo, ac progreſſu in almo Romano Gymnaſio rem anatomicam profeſſus eſt, ac de eo doctiſſimos quindecim libros poſteritati diſtinctè ſanè, atq; accuratè conſcriptos reliquit, quos poſtmodum Lazarus, & Phœbus Columbi Pio Quarto Pontif. Max. nuncupatos in lucem ediderunt.

DENO-

DENOMINATA.

A COLVMBA sit Columbinus, vel Columbaris, Columbinus quod ad Columbas pertinet, Columbaris quod est Columbæ, vel idem significat. *a* Columella *Columbare stercus* dixit: *Pulli Colũbini* Varro, & Cicero. *b* Arist. aues omnes, quæ sub Columbario genere continentur περιστεροειδὰς appellat. Colũbina apud aucupes dicta est Merula Torquata fæmina, item & Turdus visciuorus, ob magnitudinem. *c* Plinius alibi vuas Columbinas acinosissimas appellat, cui *d* item, vt suprà etiã diximus, planta quædam peristeros vocatur caule alto, foliato cacumine in alios ramos se spargens, Colũbis admodũ familiaris, vnde & nomen. Hanc habenti negant oblatrare canes. Herbarij recentiores omnes hanc plantam Verbenam, siue verbenacam esse existimant. Sed cùm verbenaca Plinio peristereon, non autem peristereos vocetur (vt duobus in locis apud illum videmus, primùm vbi honores verbenacæ enumerat, quos illi olim Romani detulerunt, *e* vbi verbi gratia, *aliqui*, inquit, *peristereon*, *nostri verbenacam*, *vocant*, & *f* aliàs *alcea*, inquit, *folia habet verbenaca, quæ & peristereon cognominatur*: quispiam dubitare posset, vtrum diuersæ plantæ sint, an verò eadem; & certè id doctorum virorum animos quandoquidem, vti video, torsit, quin etiam quidam Veronensis nomine Io. *g* Antonius Pantheus prorsus concludit, diuersas esse. Verùm cùm ipsemet Dioscorides peristeriona siue verbenacam ex eo nominatam videri scribat, quòd Columbæ circa eam perquam libenter versari soleant, cogor in omniũ doctissimorum Botanicorum sententiam venire. At cùm rursus Dioscorides duas herbas diuersis capitibus verbenacam nimirum, & hierabotanem peristereona dici tradat, & de verbenaca tantùm dicat, quod à Columbis nomen obtineat, quis denuo putare posset verbenacam ergo *h* Plinij peristereona esse, cùm contrà hic hierabotanem peristerona esse, appellari dicat. Vnde meo iudicio vtraq; hac herba Columbas delectari statutendũ est, ideoq; illud nomen accepisse, etsi id de verbenaca priuatim Dioscorides scripserit, Latinis peristereon itaq; verbenam, vel verbenacam significat, quibusdam herba segminalis, alijs Columbaria, seu Colũbina dicitur, nõnullis etiam ferraria, à ferri duritie. *i* Nicander περιστερεῶντα πέταλα vocat verbenæ folia. Scholiastes longè nobis aliud, quam Plinius, & Dioscorides faciunt, peristereonis etymum adduxit ex Crateia nimirum dictam scribens, quòd folia diuisa habeat, & pedibus Columbinis similia. *k* Ioannes item Goropius prorsus à Plinio, & Dioscoride apertè dissentit, cùm peristereonem dictam putet, quòd ad eos amores conciliandos, ligandosque, in quibus Columbæ omnium gentium iudicio habent principatum. Cuius equidem doctissimi viri sententiam eò libentiùs amplector, quod in hac herba, nisi ad occultam sympathiam recurramus nihil agnoscam, in quo tantùm auibus consistere possit oblectamentum, tum maximè verò etiam, quòd non alia de re, quam ob conciliandum amorem dicta est Philtrodotes: quod Vergilius sciens loco philtrorum, quæ *l* Theocritus lauris adiunxit, verbenas carmini suo intexuit, arte vt eximia, ita à nemine, quem legerim, præter vnum hunc virum animaduersa. Porrò inter nomenclaturas fumariæ apud Dioscoridem etiam peristereon legitur, à florum videlicet specie, quæ Columbarum ingluuiem quodammodo repræsentat, vnde à Germanis quoque nominatur Tuben kropfle: vel ad differentiam generis cuiusdam loti sylueſtris inodori, cui similes, sed lutei flores, quæ similiter eisdem Tuben kropfle vocatur, rote tuben kropfle, hoc est, rubra Columbarum ingluuies. Audio, & chamæbatum rusticis Germanorum alicubi Tuben kropfle appellari, vel ipsum, vel fructum eius. Pedis Columbini nomine duæ herbæ veniunt, vna nota, & satis vulgaris ex geraniorum genere, altera rara admodum, amomum nempe, de quo *m* Iacobus Dalechampius sic scribit. Gratias aromatum Indicorum author de amomo scribens narrat se percunctatum aliquando à quodam pharmacopæo Hispano, sed religione Iudæo, qui Hierosolymis habitabat, quid esset amomum. Eum respondisse Arabica lingua Hamama nuncupari, quod pedem Columbinum significat, stirpem hanc nouisse, quam tamen apud Indicos nõ vidisset. Postea seu euocatũ à Nizamoxa rege in Decam potentissimo, medicos eruditos tũ Persas, tũ Turcas, quos semper magnis stipendijs domi alebat, interrogasse nũ amomum haberent, dixisse illos, istic quidem non nasci, sed inter alia aromata, quæ ad regem ex Asia,

Colũbinus. Colũbaris. a l. 8. c. 8. b 5. h. c. 13 Merula torquata Colũbina dicta. Turdus visciuorus. c l. 14. c. 3. Vua Colũbina. d lib. 25. c. 10. Peristeros. Verbena seu verbenaca. e l. 25. c. 9. f lib. 27. g In disce. 2. diei l. 4. cap. 55. Peristereon duab. herbis cõuenit. h l. 25. c. 9. Segminalis herba. Colũbaria Ferraria. i In theriacis. Etymum. k lib. 6. de Saxonicis. Goropij sententia probata. Philtrodotes. l Eglog. 8. Fumaria peristereon dict. & cur Tubẽ kropfle. Chamebatos. Pex Colũbinus. m l. 8. hist. plãt. c. 40. Quid sit amomum. Hamama.

Perſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam aduehit: eiuſque ramulis ſe ab eis donatum, id cum Dioſcoridis deſcriptione contuliſſe, & vetuſtiſſimè quadraſſe, ac licet iam ſiccum, pedem Columbinum repræſentaſſe. Sed eius figuram nec prolixiore oratione, nec pictura Garzias expreſſit. Eius verò Scholiaſtes nobis iconem exhibuit, amomi, & amomidis nomine. Neutram tamen cum Plinij, & Dioſcoridis conuenire ille putat, niſi id fortè ſit, quo ſe Garuias donatum, quodque pedem Columbinum referre aſſerit. Nam hæc fragmenta aliquot ſunt ramuli, foliolis quibuſdam adeo, frequentibus onuſti, vt ex ſolis folijs conſtare videantur (velut in tithymalo paralio videre licet) quæ in extremo ita ſunt diſpoſita, vt floſculum, aut roſam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem Columbinum (qualis Columbarum eſt, quæ pedes, vt ita dicam, plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore, aut ſapore præditi ſunt. Cæterùm cum auctor hic pedem Columbinum memorat, atque etiam Serapio, minimè intelligunt id geranij genus, quod herbarij pedem Columbinum vocant, ſed amomum ipſum, vt ex Serapionis deſcriptione perſpicere licet. Quare ineptiſſimè faciunt, qui pedem Columbinum vulgarem herbariorum amomo ſubſtituunt. Hucuſque Dalechampius. Quod modò ad geranij genus attinet, pes Columbinus herbarijs dictum, id, teſte Ruellio, illud eſt, cui folia maluæ ſunt, rotunda, ſed multipliciter diſſecta. Videtur autem de illo geranio loqui, quod Andreas Matthiolus ſecundo loco depinxit, cum cæteri omnes herbarij illud, quod apud eundem tertio loco depictum eſt, pedem Columbinum nuncupent: quamuuis tamen in Italia vtrumque eo nomine celebretur. Quod itàque omnes pedem Columbinum vocant, aiunt ſecundum genus eſſe Dioſcoridi, dicique etiam geranium Columbinum, Gallis pied de pigeon, Germanis Tauberfuſz. Cæterùm apud veterem Auicennæ gloſſophagum Seulcar pedem Columbinum ſignificat, quo authore, eodem tingitur oculus vel cera. Aquilegiam *n* Dalechampius ait Columbinam dici, quoniam corniculis ſuis ſurſum reflexis, gracilitate ceruicem, & roſtella Columbarum referat. Vult autem id de ſimplicibus aquilegijs intelligi, quod in hortis culta hæc ſtirps multo pluribus denſioribus, & nidioribus corniculis prædita ſit Lithoſpermon à Romanis Columbam appellari inter adiectas Dioſcoridi nomenclaturas legitur. Adamus Lonicerus ſcribit, in quibuſdam Germaniæ locis dici tubenrock, nimirum à Columbis. Theophraſtus, & Dioſcorides ciceris genus Columbinum vocant, quod *o* Plinius alijs etiam Venereum dici tradit, aſſequi candidum, rotundum, læue, & arietino munus. Hoc fortè fuerit, quod vulgò piſum album nominatur, interius flaueſcens, foris læue, rotundum, quod & piſis alijs in cibis ferè præfertur: de quo plura leges apud *p* Ruellium, qui id orobiæum, & orobiam Græcis vocari docet, ſub quo genere etiam ſylueſtre contineatur eruo ſimile, ſubamarum, ſecundum alios dulciſſimum. Rhai alhamam, hoc eſt, paſtus Columbarum (aliàs additur & camelorum, vt ſcribit *q* Auicenna) eſt herba, quæ fert granum ſimile grano myrti, ſed magis cinereum, cuius medulla colore, & guſtu refert lentem excorticatam cum exigua dulcedine. Apparet autem leguminis quoddam genus eſſe. Matthias Lobelius, atque Pæna ſcabſoſam, minorem etiam Columbariam nuncupant. Eſt autem etiam Columbaria Inſula in mari Thuſco, à qua, ni fallor, à *r* Io. Baptiſta Egnatio Columbarienſes nominantur: verum *s* Plinio Periſterides Inſulæ etiam iuxta Smyrnam dicuntur, quas ſic dictas arbitrandum eſt, quod Columbarum agminibus abundarent. *Periſtere Stephanos vrbs Phœnicum eſt: gentile Periſterites*, Eniſipia maris Lybici Inſula Aegypto adiacens Gerar, Mercatori Iſola de' Colombi, hoc eſt Columborum Inſula dicitur. Duuelandia Zelandiæ pars eſt frugibus abundantiſſima, ita dicta, quod totius ferè inſulæ Columbæ eo, etiam trans mare ad paſtum quærendum euolitent. Porrò argillam, vel margam quandam *t* Plinius Columbinam nominat, *& Galliam ſuo nomine eglocopolam* (quidam legunt Aeglepeliam, ideſt ſplendidam, & liuidam αἰγλήεις lucidus: πελιός liuidus: ſed hoc mundo ea vox Græca fuerit, non Gallica, vt Plinius vult. In vetuſto legitur ſuo nomine Græco (legit Dalechampius, ſed & Græco) Pelian appellat *appellare ait & glebis excitari lapidum modo, ſole, & gelatione ita ſolui, vt tenuiſſimas bracteas faciat.* Eadem inquit Ornithologus, aut ſimilis fuerit argilla nigricans, qua agros alicubi ſtercorari audio: ex qua etiam optima vaſa figlina, & ignis tolerantiſſima fieri puto, qualibus aurifabri vtuntur. Et ex eadem nimirum materia, ſed magis indurata, etiam lapis ille niger in tenuiſsimas laminas ſciſſis, quo ad pugillarem, & ædium tecta vtuntur. Ioannes Auguſtinus Pantheus alchymiſta lapidem lebetum vocat fuſcum illum,

Admomũ vnde aduehatur.
Amomis.
Amomi delineatio.
Colũbinus pes vulgaris non eſt amomum.
Geranium quod pes Colũbinus dicatur.
Seukar qd Auicenna.
n li. 7. hiſt. plant. c. 14.
Aquilegia columbina dicta, & cur.
Lithoſpermon colũbinum.
o l. 18. c. 12
Cicer Venereum.
Piſũ albũ.
p l. 2. c. 36.
Rhai albamam qua herba.
q 2. 565.
Scabiola minor.
Columbaria inſula.
r In Hiſt. prin. Rom.
s l. 5. c. 31.
Periſterides inſula.
Periſtere vrbs.
Eniſipia.
Iſola de' Colombi.
Duueland.
Argilla columbina.
t li. 17. c. 8.
Eglocopola.
Vaſa ignis tolerantiſs. vnde fiant
Lap. ſciſſ.

illum, qui Plinij propè Clauenam in Rhetia non procul à Lario lacu ex montibus deportatur, & ferro tornatur in vasa ignis apprimè patientia: videtur autem eundē appellare petram Columbinam. *u* Isidorus verò Columbinum lapidem *ab auis colori nuncupari* scribit, *& natura gypso vicinum esse, & mollitie simillimum.* Venenum Columbinum Caligula apud Suetonium appellat ex eo, quod Columbo cuidam victori at leuiter saucio in plagam abdidit. *x* Paulus Iouius Antracium quendam refert Pisanis duo inusitatæ magnitudinis vendidisse tormenta rudi veterum sæculo fabrefacta, quorum vnum ab insculpta aue Columbinum, alterum à terribili ictus violentia Desperatum vocabatur. Plauto Columbare, exponente 10 Festo, locum quendam significat in naui. Verba sunt Plauti in scribam naualem.

Non ego te vidi: naualis scriba Columbari impudens?

Et subdit Festus: Siue quod Columbariorum quæstus temerarius, incertusque est, Ornithologus hic fortè etiam Columbar legendum putat, genus nimirum vinculi, quod à collo denominatum aliquis coniecerit, & cuius idem *y* Plautus alibi meminit, inquiens: *Illic in Columbar credo, leno vertitur. Nam in Columbari collum haud multò post erit.* Vitruuio verò Columbaria duo significant, vtraque à Palutino Columbari diuersa, vt ex hisce *z* eius verbis manifestè apparet: Oπαι, inquit, *Græci tignorum cubilia, & asserum appellant, vti nostræ ea Columbaria.* Et *a* alibi ita vocat *foramina, siue canales, secundum singulos axis octantes, per quæ aqua in tympano haustorio organo concepta effluit.* Quo loco Guil. Philander dicta esse 20 annotat Columbaria ἀπὸ τῶ κολυμβιςῶν, id est, vrinando, quasi Columbaria, quod aquæ innatēt, immerganturuè, à quo, inquit, κολυμβιςὰς, Græci vocant, quos Latini vrinatores, quales sunt Anates. Quæ, vt videtur, ab Hermolao mutuatus est, qui alibi sic habet: Cioniō, siue cion vasculi genus est, quo nomine in hodiernum vsque diem vtantur cauponæ. Hoc Columnas à nostris ex interpretatione Græca vocitatum putes: vnde apud Iurisconsultos Columnarium, quanquam non Columnarium, sed Columbarium fortasse pronunciandum sit. Instrumenti genus ita nominatur Vitruuio ad aquam hauriēdam per tympana, etiam si à colluuie colluuiarium sunt qui legant. In quo illud mihi occurruit. Columbarium non à Columbis, sed à Græco verbo, quasi colymbarium venisse, quando Græci κολυμβᾶν, & Colymbistas vocant, quod nos vrinare, & vrinatores dicimus. Vrinatorium ergò vas, quo vi- 30 delicet, aut vinum promitur, aut aqua, Columbarium à veteribus dictum existimare possumus: alioqui & Columbæ ab hoc ipso verbi Græci significatu appellantur. Quid si columbarium apud iurisperitos pro mensa lapidea, quæ cartibum, & cartibulum quoq; dicebatur, accipiant. De qua M. Varro, *Altera*, inquit, *vinaria mensa erat lapidea, oblonga vna cum tumella, & vocabatur cartibulum, in quo ponerentur anea.* Hæc omnia *b* Hermolaus. Ornithologus verò, cui libenter hac in re assentior, Columbaria in tympanis, siue rotis haustorijs vasa eadem esse credit, quæ & haustra dicuntur ab vsu, & columbaria figura dicta, qua referant loculamenta, seu nidos, quæ pro Columbis in cellis Columbarij fiūt, nisi hoc interest, vt videtur, quo haustra illa, quæ Columbaria propriè dicūtur, caua sunt, & in ipso tympano, alio verò vt modioli quadrati foras prominentia, vti etiam figuræ Vitruuio adiectæ decla- 40 rant. Eodem modo *c* Isidorus Columbaria putat esse loca concaua in summis nauium lateribus, per quę eminent remi, ita autem dicta, quod sint similia latibulis Columbarum, in quibus nidificant. S. Columbanus, cuius vitam plenam maximis, & memorandis miraculis Beda fusè admodum describit, à Columba quidem nomen meruit, non autem ab aue, ac à ciuitate Hyberniæ Columba nuncupata.

Petra Columbina. u l. 19. cap. 10. Venenum columbinum. x l. 3. hist. Columbinũ tormentum. Desperatũ Columbar. Plauto quid. y In Rua. Columbar quid Vitruuio. z l. 4. c. 2. a l. 10. c. 9. Vrinatores Cionion vasculi genus. Columnas. Columnarium. Vrinatorium vas. Columbarum dictũ. Mensa lapidea. Cartibum. Cartibulũ. b In Cora. Haustra quam vasa dicta. Columbaria vnde dicta. c l. 19. c. 2. Columbanus vnde dictus.

PRÆSAGIA.

50

COLVMBAS aiunt tardiùs solito ad suum περιςερεῶνα redeuntes mox imminentium pluuiarū signa repræsentare, quoniam percepto in pluuias aeris motu, in crastinum prouidè expleri satagunt. *a* Hieronymus Vida ab hoc Columbarum præsagio facta eleganti quadam similitudine innuit Columbas sæpè non prius arua, camposque relinquere, quàm vel tonitru audierint, vel ex nebuloso aere certò affuturas pluuias diuinauerint, canit autem:

Pluuiæ præsagium. a l. 5. Christiad.

Ac velut in paſtus celſaquæ ſede Columbæ
Exierant varios, cum tempeſtate repentè
Vrgenti cæco miſceri murmure cælum
Incipit, & nigræ cinxerunt atheræ nubes,
Continuò linquunt arua vndique & ardua pinnis
Tecta petunt, celereſque cauis ſe turribus abdunt.

E contrario verò ſi inſolenter cantillauerint ſerenitatis ſigna vulgò creduntur.

Serenitatis ſignum.

10

AVGVRIA.

DVPLEX ex Columbis erat augurium, lætum ſcilicet, ac infelix: quamuis nonnulli proſperos ſucceſſus tantùm prædicere velint: alijq; nullius prorſus auſpicij creditas eſſe, niſi comitatas ab alijs, quod *a* Alexander ab Alexandro quoque ceu ratum repetijt. Homerus felicis (hoc enim inter meas ſchedulas annotatum reperio) Columbæ augurij meminit: neq; etiam ſemper fauſtum fuit comitatas videre, quemadmodum vel hoc ſenario habemus ex Suida:

a l. 5. Gen. dier. c. 13.

20

Περιστερὰς βλέπειν τὶ προξενεῖ βλάβην.
Columbas videre malum aliquod præſagit.

Verùm vt aſtruamus modò felix, modò infelix augurium feciſſe: ſcire licet antequam felicia enumeremus, Columbarum vti etiam reliquarum minorum volucrum auguria à maioribus ſuperuenientibus extingui credita, quod alibi *b* Virgilius ab Aquila ſumpto exempto etiam innuit, dicens.

Magnæ alites paruarũ auguria turbant.
b Aegl. 9.

Sed carmina tantum
Noſtra valeant; Lycida tela inter Martia quantum
Chaonias dicunt, Aquila veniente Columbas.

Quo loco eius Scholiaſtes Seruius, *minora enim*, inquit, *auguria maioribus cedunt, nec vllarum ſunt virium licet priora ſint*. Idem Seruius Columbarum auguria ad reges pertinere dixit, quia nunquam ſolæ ſunt, ſicut neque reges: quod poſtremum falſum eſſe ſubſequentia docebunt. Adnumerari verò Columbas inter eas alites, quæ regibus auſpicia faciebant veriſſimum quidem eſt. Hinc in primis (proſequor autem felicia auſpicia) Virgilius Aeneæ Veneris filio, & regi Columbas geminas in auſpicium miſſas narrat, duces nimirum ad inueniendum aureum ramum. Optauerat enim Aeneas in nemore arborem auriferam videre, vt inde ramum refringeret, & ſtatim illi apparent geminæ Columbæ volantes, quas quia matri Veneri dicatas nouerat, lætus precatur, vt curſum ſuum dirigant, vbi ramus exiſtit aureus, obſeruatoque earũ volatu ſuper arbore conſidiſſe animaduertit, quò gradiens, cum perueniſſet, auri fulgorem vidit in arbore, indeque illicò ramum excerpens, eum Sybillæ detulit. Quæ omnia poeta ſic proſequitur:

30

Seruius hallucinatur.
c Aen. 6.
Columbæ geminæ Aeneæ apparent.

40

Si nunc ſe nobis ille arbore ramus
Oſtendat nemore in tanto &c.
Vix ea fatus erat geminæ cum fortè Columbæ
Ipſa ſub ora viri Cælo venere volantes,
Et viridi ſedere ſolo, tum maximus heros
Maternas agnoſcit aues, lætuſque precatur,
Eſte duces, ò ſi qua via eſt, curſumq; per auras
Dirige in lucos, vbi pinguem diues opacat
Ramus humum, tuque ò dubijs ne deſice rebus,
Diua parens, ſic effatus veſtigia preſſit,
Obſeruans, quæ ſigna ferant, quo tendere pergant
Paſcentes, illæ tantum prodire volando
Quantum acie poſſent oculi ſeruare ſequentum,
Inde vbi venere ad fauces graueolentis Auerni
Tollunt ſe celeres, liquidumq; per aera lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

50

Discolor vnde auri per ramos aura refulsit:
Quale solet Syluis, &c.
Talis erat species auri frondentis opacæ
Ilice sic leui crepitabant bractea vento.
Corripit extemplo Aeneas, manibusq; refringit
Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sybillæ.

C. Iulio Cæsari originem ab Aenea trahenti, vel saltem trahere sese iactitanti Columbæ prospero fuerunt ostento, cùm palmam eam nidis frequentare cæpissent, quã ipse castris locum 10 capiens inter Syluas, quas cædebat, repertam conseruari vt omne victoriæ iusserat. Ea enim de causa mirum, & inusitatum videbatur, quòd id auium genus duram, & asperam frondem studiosè soleat euitare. Meminit huius augurij his verbis *d* Suetonius: *Apud Mundum*, inquit, *D. Iulius castris locum capiens, arborem palmæ repertam conseruari, vt omne victoriæ iussit. Ex ea continuò nata soboles, adeò in paucis diebus adoleuit, vt non æquipararet modò matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq; Columbarum nidis: quamuis id auium genus duram, & asperam frondem maximè euitet. Illo præcipuè ostento motum Cæsarem ferunt, ne quem alium sibi succedere, quam sororis nepotem vellet. e* Apollonius quoq; canit aspectu Columbæ iussos ab augure Mopso heroas illos benè sperare: demonstratumq; illis esse respondere id signum prædictioni Phinei, qui affirmarat reditum eorũ è periculosa illa expeditione, posi- 20 tum esse in Veneris voluntate, ipsius namq; Deæ eas sacras esse aues. Idem alibi §. Phinæum fingit Aragonatis suadere, ne per Symphlegades petras nauigent, nisi prius eminus emissa Columba, vt si illam viderint incolumem euadere per ipsas, sequantur: sin minus retrorsum nauigent, tanquam prohibentibus Dijs. Neapolim celeberrimam Italiæ vrbem tali felicissimo auspicio conditam referunt, vt nimirum Parthenope virgo Eumeli filia Columbæ augurium secuta post longa itineris interualla agrum Neapolitanum, tanquam ad tantæ futuræ vrbis decus elegerit. Meminit eius *f* Velleius Paterculus: *Huius classis*, inquit, *cursum esse directum alij Columbæ antecedentis volatu fuerunt, alij nocturno æris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet.*

C. Cæsaris argum. — *d In Augusto Cæsa-re. c. 94.* — *e Argon. 3. Argonautarum augurium.* — *§ lib. 2.* — *Neapolis Columbæ auspicijs condita à Parthenope.* — *f lib. 1. hist. Dom.*

Item *g* Statius.

30 *Tenuis nec rara colonis*
Parthenopis, cui mite solum trans æquora vectæ
Ipse Dioneæ monstrauit Apollo Columbæ.

g lib. 4. Syl.

Hinc quoq; Neapolitani, referente Alexandro Neapolitano, statuam erexere Apollini, cuius numero Columba insidebat, & mulierculam quandam (quæ Parthenope fuerit) genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret. Idem quoque Statius attestatur dicens:

Statuæ Apollinis Columba insidet.

Dij patrij, quos augurij super æquora magnis
Litus ad Ausonium deuexit Abantia classis;
Tu ductor populi longè emigrantis Apollo,
40 *Cuius adhuc volucrem læua ceruice sedentem*
Respiciens blandè felix Eumelis adorat.

Lætũ etiã Alexandro Seuero, ac imperium portendens auguriũ fuisse legimus, quod anicula quædã eo, quo natus est die, matri eius Colũbas obtulisset. De Diadumeno tradunt Macrini filio eiusmodi portentũ: Aquila qua natus est die Palumbũ ei regiũ paruulũ attulit, & in cunis posuit dormiẽti, recessitq; sine noxa: quod dubio procul eũ ab ineunte ætate Imperatorem aliquando futurũ indicauit. Præterea etiã de Aretulla scribitur, quod cũ sæpius Domitiũ pro fratre suo, quẽ in Sardiniã exultatũ miserat, frustra rogasset, vt ab exilio illũ reuocaret, in eius gremiũ Columba, quæ cum cæteris auibus in Theatro (nam id spectaculi genus edidit Domitianus, quod *h* Papinius testatur, & olim ediderat Nero) deciderit, neq; inde voluerit 50 euolare. Hanc *i* Martialis fratri reuersuri ab exilio nunciam fuisse credidit, cùm canit:

Seueri augurium. — *Diadumeni auguriũ.* — *Aretullæ augurium.* — *h In Sat.* — *i lib. 8. Epi.*

Aera per tacitum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aretullæ blanda Columba sinus.
Luserat hoc casus, nisi inobseruata maneret
Permissaq; sibi nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas est sperare sorori,
Et dominium mundi flectere vota valent,
Hæc à Sardois tibi forsitan extulit oris
Fratre reuersuro nuncia venit auis.

k lib. 22. Hierogl. *Hebræi columbarum alas tectis affigunt.*

Pierius *k* Valerianus ex Euthymio apud Hebræos ait prædiuitum, ac potentiorũ hominum morem fuiſſe, Columbarum alas gypſo illitas in ſummæ felicitatis ſignũ ſummis tectis effingere. Hæc itaque felicia hactenus extiterunt auguria, ſuperſunt modò infelicia, quale inprimis illud eſt, quod Priamus Iouem orans ſumit ab Aquila. *Columbam etiam reſpirantem* vnguibus tenente. Inde enim Penthaſileam haud reuerſuram incolumen ex prælio augurabatur. Meminit Q. *l* Calaber.

Auguria infelicia. *Priami augurium.* *l lib. 1.*

Αἰετὸς ὀξὺ κεκληγὼς
Ηδη ἀποπνείουσαν ἔχων ὀνύχεσσι πέλειαν
Εσσυμένως ὤρουσεν ἀριστερός, id eſt:

Aquila acutum clangens.
Iam efflantem animam tenens vnguibus Columbam
Concitatè ruit dextera.

m In Ione. *Ionis augurium.*

Ion quoq; apud *m* Euripidem, dum venenum, quod Creuſa ei machinata, à ſene rege acceptum biberet turmam Columbarum in interiora irruiſſet, vnam verò etiam ex ipſis pro eodem vino mortem obijſſe. Euripides Latinus factus ſic ait.

Atque dum hæc fierent, ſubitò irruit in tentorium
Turma Columbarum (nam in delubris Apollinis
Tutò habitant) illicque vbi vinum effuderant,
Simul roſtra, bibendi ſcilicet cupidæ
Dimiſerunt, hauſeruntque in plumigera guttura
Laticem: ac cæteris quidem innoxia Dei libatio
Fuit; quæ autem conſedit, vbi nouus puer libauerat,
Potumq; guſtauit, ea mox corpore volucri,
Concuſſo bacchatur, ſimulque ſtridula
Vocem edit confuſam: vnde omnis obſtupuit
Conuiuarum corona labores alitis.
Tandem autem palpitans moritur, purpureos,
Et ſubmittit pedes. At fatidicus puer
Nuda è veſtibus ſupra menſam membra explicuit.
Exclamans, quis hominum mihi machinatus eſt necem?

n In Perſicis. *Perſici exercitus augurium.* *o li. 1. Var. c. 15.*

Charon *n* Lampaſcenus apud Athenæum de Mardonio ſcribens, & exercitus Perſici interitu circa Athon montem, *tum*, inquit, *primùm Columbæ albæ in Græcia viſæ ſunt, cùm prius non fuiſſent.* Idem *o* Aelianus narrat, ſed tum primùm viſas alites, cum triremes Perſarũ prætérlegentes Athon perirent. Hannibalem ſedecim continuis annis Italiam vexaturum multoſq; in ea occurſum, ſed tandem & ipſum à Scipione ſuperandum, ac omnem victoriarum gloriam perditurum, hoc, quod Silius Italicus memoriæ prodidit, augurium ſignificabat:

Cùm ſubitum liquida non vllis nubibus æthra
Augurium mentes, oculoſq; ad ſydera vertit:
Accipiter medio tendens à limite ſolis
Dilectas Veneri, notaſq; ab honore Diones
Turbabat violentus aues, atq; vnguibus idem
Idem nunc roſtro, duris nunc ictibus alæ:
Terquinas dederat ſæua inter vulnera letho:
Nec finis, ſatioſue, noui ſed ſanguinis ardor
Gliſcere, & vrgebat trepidam iam cæde priorum,
Incertamq; fugæ pluma labente Columbam;
Donec Phœbeo veniens Iouis ales ab ortu
In tenues tandem nubes dare terga coegit:
Iam victrix lætos ſigna ad Romana volatus
Conuertit pleroſq; ducis qua parte decora
Scipio quaſſabat puerilibus arma lacertis,
Clangorem bis, terq; dedit, roſtroq; coruſca
Perſtringens conum galeæ, ſe redidit aſtris.
Exclamat Liger, huic ſuperos ſentire monentes
Ars fuit: ac penna monſtrare futura magiſtra.
Pœnè bis octonos Italis in finibus annos
Audaci ſimilis volucri ſectabere pubem
Auſoniam, multamq; feres cum ſanguine prædam.

Sed

Sed compesce minas, renuit tibi Danuia regna
Armiger ecce Iouis: nosco te summe Deorum.
Adsis è firmesq; tuæ pater alitis omen,
Nam tibi seruantur: ni vano cassa volatus
Mentitur, superos præpes postrema subactæ
Fata puer Libyæ, & maius Carthagine nomen.
Contra læta Bogus Tyrio canit omnia regi
Et factum Accipitrem, casasq; in nube volucres
Aeneadis cladem, & Veneris portendere genti.

Macrinus item Romanorum Imperator regno exutus legitur Columbæ augurio. [p] Xiphilinus author est, cùm primùm litteræ eius de imperio legerêtur, Columbam ad statuam illius, quæ posita erat in curia, circumuolasse, idq; futuræ eius timiditatis, propter quam à Pseudoantonio puero adhuc superatus est, superior aliàs viribus, augurium fuisse. Diogenem orientis Cæsarem antequam imperio caderet, hæc signa præcessisse memorant. Nigra Columba circa triremem volitans, manu comprehensa est, & imperatrici tradita: medium illius tabernaculum confractum, ac ignis, nescitur vnde, lapsus, qui equos imperatorios, & vehicula combussit. Hæc & id genus auguria, felicia, aut infelicia, qualia: posteriora fuere diuina putauit antiquitas. Viri autem vita, & doctrina sanctissimi, si aliqua esset, quæ diuina auguria fas esset dicere, ea signa diuina auguria assererent, quæcunque diuinam causam habere possunt, qualia sunt, quæ de Columba diximus, quæ discipulis Domini, quæ in multorum Pontificum electione, ac in templorum ædificatione apparuit nimirum ad futurum bonum: cui etiam felix illud Mediolanensium augurium ascribito. Die vno de tricesimo mensis Maij, anno à salutifero partu 1176. Sisino, Martino, ac Alexandro martyribus sacro tres Columbæ candoris niuei, ex horum sanctorum sacello euolasse visæ sunt ad castra Mediolanensium, ac tam diu aureæ cruci rhedæ, qua totus senatorius ordo vehebatur (vulgò carrotium vocant) insedisse, neque equorum fremitu, armorum strepitu, turbarum, ac tympanorum rumoribus ad volatum compelli potuisse, donec fugato hoste, qui Fridericus erat Imperator cognomento Barbarossa, victoria potiti, victoriam alto clamore nominarent. Author est [q] Paulus Morigia.

Macrini augurium.

[p] In Macrino.

Diogenis Cæsaris augurium.

Auguria diuina quæ dici possint.

Mediolanensiũ felix augurium.

Fridericus Barbarossa victus.

[q] In Hist. Mediol.

VSVS IN VANIS ETHNICORVM Sacris.

SYRI, teste Beroso, Columbis religiosè abstinent. Meminit huius superstitionis Tibullus, inquiens:

Alba Palæstino sancta Columba viro.

Et [a] Lucianus, dum ait: *Columba ex auibus Syris videtur res sanctissima esse, & ne tangere quidem ipsam fas habent: quod si quando inuiti etiam attingunt, scelerati & execrabiles illo tum die habentur: ideò compascuæ ipsis sunt, & ad domos ipsorum veniunt, & in terra pascuntur in sacra vrbe.* Vnde apud Hessenos Palestinæ populos tantam earum copiam factam fuisse legimus, vt aduenas, velut cicures peterent. Eiusmodi populus ideò sacras has alites fuisse [b] Diodorus Siculus tradit, quod Semiramidem Decretus Syriæ Deæ filiam ab illis in deserto educatam crederent. Sed [c] Lucianus aliter sentit, nimirum quod cum expirasset in Columbam conuersa putaretur: quod [d] D. Iustinus martyr, & historicos astruere videtur hinc similitudine sumpta multos tyrannos pro Dijs cultos asserens: *Quod si*, inquit, *quidam execrandi, & Deo inuisi opinionem quod Dij essent, obtinuere: & Decretus filia Semiramis, mulier petulans, & cædibus contaminata Dea Syria existimata est, & ipsius Decretus causa, Columbas quoq; & Semiramidem Syri colunt. Nam quod impossibile est fœminam in Columbam mutatam esse, apud Ctesiam fabula est. Quid mirum est, &c.* Alij propter castitatem cultas ab eis Columbas existimant, atque hec etiam [e] Lucianus alibi retulit. Cur verò Meccæ Mahumeti sepulchro illustris vrbis incolis religio sit has aues occidere, longè alia ratio est nam pseudo propheta, ac nefarium illud scelus eis persuaserat sibi cum Spiritu Sancto Columbæ specie sæpius de rebus serijs interloquia intercedere. Assuefecerat enim Columbam, vt ad aurem suam sæpius aduolaret; atque huie tanto in ea etiam vrbe harum auium copia facta est, vt Ludouicus Barthema quindecim, & viginti etiam millia ibi simul sese conspexisse memoret; quas omnes misereri illius vrbis cines sobolem, inquit, illius Columbæ existimant,

Syrii Colũba sacra.

[a] lib. de Syria Dea.

Hesseni Columbis abstinent.

[b] lib. 3.

[c] lib. de Syria Dea.

[d] In Orat. Athenag. pro Christ.

[e] In Ioue Tragædo.

Meccæ incolæ Colũbas non tangunt.

stimant, cū scelecto illo colloqui videbatur. *Volabant*, inquit, *vbiq; per domus, vbi granorum omnis generis erat abundantia, neq; erat, qui eas abigeret*. Lugdunensibus Batauorum, siue Hollandorum Columbas *f* Iustus Lypsius etiam sacras esse tradit, sed causam cur eas colant habere legitimam, quòd scilicet eis fidelissimis nuncijs in vrbis suæ æternum memoranda, ac annua obsidione vsi fuerint. Sed verba Lypsij adscribam. *Dousa*, inquit (Ianus poeta celebris, & eques auratus) *Columbas toto vultu renuit. Cùm verò Lernutius conuiuij præses diceret, Quid ita? Fortassè te Columbis non amicum? Amicissimus sum*, inquit, Dousa. *Qui an igitur Syrus es? Minimè ait: tamen & nobis Batauis hæc sacra. Ea enim nobis obsessis arcanorum apud socios interpretes, ea litterarum fidæ admirata, ea rebus tam deploratis, & tantùm non funere nostro conclamato solæ indices auxilij salutaris*. Iam verò Columbas Veneri dicatas esse, ac sacrificari solitas nemo nescit, qui vel prioribus tantùm labris poetarum scripta gustarit. *g* Ouidius autem id in primis, vt cæteris ferè fabulosior innuit inquiens:

f li. 2. Satu. serm. c. 6.

Lugdunēsis Bataui Columbas honorant.

Columbæ Veneri sacræ.

g li. 1. Fast.

Tuta diu volucrum proles tum denique cæsa est,
Iuueruntq; Deos indicis exta sui.
Ergo sæpè suo coniunx abducta marito
Vritur in calidis alba Columba focis.

h lib. 4.

Et *h* Propertius:

Sed capite torquatæ genus ò regina Columbæ
Ob meritum ante tuos guttura secta focos.

i lib. 14.

Et *i* Martialis:

Ne violes teneras præduro dente Columbas,
Tradita si Gnydiæ sint tibi sacra Deæ.

Cur Veneri sacræ.

Veneris, & Cupidinis fabula.

Peristera in Colūbam.

Lactantius grammaticus causam, cur Veneri immolentur, in hanc fabulam reiecit. Cùm Venus, & Cupido lasciua contentione certarent, vter plures sibi flores colligeret, & Cupido alijs adiutus Venerem superaret, Peristera Nympha occurrit, & adiuuando Venerem superiorem effecit, indignatus Cupido nympham in auem sui nominis immutauit, Venus verò vt honore pœnam minueret, Columbam suam in tutelam esse mandauit. Verùm quod verisimilius est, has aues Veneri ideò sacras existimatas fuisse putauerim, quòd lasciuiarum, ac cuiusuis amoris Deam aues etiam decerent, quæ simul in osculis, ac complexibus lasciuæ essent, & in incœpto amore perseuerarent, ac continuè proli incuberent. Has etiam in vehendo Deæ curru, quem magna arte Vulcanus ei fabricauerat eorum officio functas fabulati sunt. Meminit in primis *k* Ouidius, vbi Venerem cum Cupidine filio suo loquentem ita ferè inducit.

k lib. 1. am. oleg. 2.

Necte comam myrto, maternas iunge Columbas
Qui deceant currus vitricus ipse dabit.
Inque dato curru, populo clamante triumphum,
Stabit, & adiunctas arte mouebis aues.

l In Asi. tur.

l Apuleius verò currus illius fabricæ artificium prosequens, à quatuor vectum Columbis ijsque candidis ait his verbis: *At venus terreni remedij inquisitionibus abnuens, cælum petit, iubet construi currum, quem ei Vulcanus subtilis fabricæ studiosè polluerat, & ante thalami rudimentum, nuptiale munus obtulerat, Lunæ tenuantis detrimento conspicuum, & ipsius auri damno pretiosum: de multis, quæ circa cubiculum dominæ stabulant, procedunt quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus incessibus picta colla torquentes, iugum gemmeum subeunt, susceptaq; domina læta subuolant, currum Deæ prosequentes, gemitu constrepenti lasciuiunt Passeres, &c*. Columbas verò Veneris currum vexisse alibi etiam *m* Ouidius ait:

m lib. 14. Metam.

Gaudet, grateſq; ait illa parenti,
Perq; leues auras iunctis inuecta Columbis
Littus adit &c. Meminit item *n* Claudianus:

n lib. 6. de laude Stil.

Venus hic inuecta Columbis
Tertia regali iungit connubia nexu.

Quia itaq; huic Deæ consecratæ erant Columbæ, Poetis Cytheriades, Cytheriacæ, Dioneæ, Cypriæ, Idaliæ, Paphiæ, & Gnydiæ nuncupantur. Dioneæ autem à Dione Veneris matre: reliqua verò nomina, siue epitheta à locis, in quibus hæc Dea colebatur, sumpta sunt. Catullus albulum Columbulum Dioneum dixit Cæsaris molliciem notans, ita alibi Silius *o* Italicus:

Dioneæ vnde dictæ columbæ.

o lib. 4.

Dilectus Veneri, notaſq; in amore Dionis.

p l. 6. The.

p Statius aues Dioneas vocauit, inquiens:

Dioneisq; auibus circumsona Thyba.

Aeneas

Aeneas verò apud *q* Virgilium aues maternas, Veneris nempè filius:

Tum maximus heros
Maternas agnoscit aues, &c.

q lib. 5. Aeneid.

Paphias Columbas *r* Martialis dixit hoc versu:

Spartanus tibi cedet Olor, Paphiæq; Columba.

r l. 8. Epig.

Idalias volucres *s* Statius.

Cæston, & Idalias procul ablegasse volucres
Fertur.

s l. 5. Theb.

Item *t* rursus.

Quali Idalia volucres, vbi mollia frangunt
Nubila.

t In Achil.

Cyterias *u* Sylius:

Hanc sedem primò Cythereia condidit ales.

u lib. 3.

Gnydias Pontanus:

Atque hæc Gnydiæ loca læta volucres
Peruolitant.

Item Cyprias:

Vincant murmura Cyprias Columbas.

Præter Venerem Iouem etiam delectatum fuisse Columbis innuere videtur *x* Homerus, cum has ambrosiam illi subministrasse canat his versibus:

Τῇ μέν τ' ἐδὲ ποτητὰ παρέρχεται, ἐδὲ πέλειαι
Τρήρωνες, ταί τ' ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρεσιν.

Hac neque volucres præteruolant, neque Columbæ
Timidæ, quæ ambrosiam Ioui patri ferunt.

Iuppiter Columbis delectatus.

x Odyss. 12.

Columbæ Ioui ambrosiã ministrant.

y Athenæus tamen multis astruit hic Pleiades stellas intelligi, non Columbas aues, idque auctoritate Mœrus, vel Myrus Bizantiæ in poemate, quod inscribebatur Mnemosyne, quæ prima hunc locum ita sit interpretata, quam inuentionem Crates Critieus sibi arrogauerit. Sed nos, quia reuera Homero de volatu, vt videtur, sermo est, communem interpretationem sequamur. Monet autem ibi Circe Vlyssem, vt Planctas marinas petras vitet, adeò nauigantibus periculosas, vt ne aues quidem tutò præteruolare possent, imò nec Columbæ, quarum celerrimus volatus sit, & quæ Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine saltem maior reuerentia eis deberetur. *Non modò*, inquit Eustathius enarrator, *poeta ne Columbas quidem supra planctas transire posse canit, propter peruelocitatem harum auium in volatu, sed etiam vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidem auibus parcant, quæ Ioui ambrosiam adferunt.* Docet idem Eustathius, quæ illæ Peleiades fuerint, & cur Ioui ambrosiam subministrare Homerus finxerit. Refert enim Alexandrum Paphium tradere Homerum Aegyptijs parentibus Dmasagora patre & Aethra matre natum, nutricem habuisse Prophetin quandam filiam Ori Sacerdotis Isidis: ex huius mamillis mel aliquando in os infantis manasse, vnde is noctu voces nouem diuersas ediderit, Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphyrionis, Sturni, Lusciniæ, & Merulæ, & puerum inuentum esse cum nouem Columbis colludentem in lecto, & aliquando Sybillam in conuiuio pueri insania captam carmen effudisse, cuius initium Δμασαγόρα πολιεῶνικε, in quo Dmasagoram etiam μεγακλεῆ, & στεφανίτλω appellarit, & templum nouem Pegridarum, hoc est, Musarum condere iusserit. Hoc illum fecisse, & puero iam adulto rem omnem aperuisse. Itaque poeta in honorem auium, quibuscum infans collusisset, finxisse eas ipsas Ioui ambrosiam adferre. Athenæus verò, quem ex Mœro Bizantia Pleiades, non Peleiades (ita enim stellas illas per epentesim poetis dici ex Eustathio suo loco dicemus) ambrosiam Ioui ferre dicere scripsimus, id ita non ab re fingi à poetis ait: quoniam ab hominibus quoque ortu, occasuq; partium anni discrimina, & arationes, messisq; tempora (idest, generationis frugum, & perfectionis) significant. Cæterùm figmentum Mœrus, cuius etiam carmina recitat, huiusmodi est: Cùm Iuppiter in specu quodam Cretæ nutriretur, Peleiades τρήρωνες ambrosiam ei ex Oceano afferebant, nectar verò è saxo quodam hauriens Aquila. Has aues postea Iuppiter, victo patre Saturno, vt gratiam referret, inter sydera collocauit, quæ Aquilam vocant, & Pleiades. Quod sanè figmentum ab auibus, non autem à stellis ambrosiam Ioui subministratam fuisse ostendit, cùm ob beneficium stellas ex Columbis factas à Ioue dicat.

y l. 11.

Circe Vlyssem monet, vt Planctas fugiat.

Columbæ quæ Ioui ambrosiam ferunt.

Homerus nouẽ auiũ voces edidit.

Pleiades arationis, & messis tempora significant.

HIEROGLYPHICA.

Trepidationis Symbolum.
a In Hierogly.
Hominis non ſuaptè natura iracundi hieroglyphicũ.
Quieta Columba.
Viduæ ad vitæ exitũ typus.
Color niger quid indicet.
b lib. 22. Hierogl.
Charitatis ſymbolum.
Aeris indicium, cur Columbæ potius, quã alia auis.
Sublimia penetrãtis hieroglyphicum.
A Deo mõſtrata remedio conualeſcentis typus.
Impÿ, & ĩgrati ſymbolum.

IN primis vulgatiſſimum, Columbam pro trepidatione poni. Si quidem quam trepidum animal ſit, ex ſuperioribus habes *a* Orus, author eſt Aegyptios hominem notare volentes natura ipſa nequaquam iracundum, hoc eſt, qui ſuapte natura bile careat, ſed eã ab altero ſuſcipiat Columbam pinxiſſe erecto dorſo, quaſi hæc auis ibi bilem habeat, ſed nos id negauimus, nonumq; nobis eſſe diximus ibi aui bilem eſſe. Indicabant autem eo modo auis manſuetudinem, quam pariter volentes Græci exprimere ἡμέρα πέλεια, hoc eſt, quieta Columba dicere conſuere, & πρᾳότερος περιστερᾶς eodem ſignificatu. Cùm verò hæc auis ſit gregalium omnium manſuetiſſima, etiam, teſte Philone, à Moſe puriſſima iudicata eſt: atque illud in primis apud Aegyptios, etſi alias, non tam eis, quam alijs quibuſcunque nationibus plurima alia Columbę ſignificata eſſent, miraculi loco habebatur, quod, cùm ineffabilis laſciuiæ, ac procaciſſimæ ſalacitatis notam vbique ferè ſibi contraxerit, marito ſuo tamen fidem perpetuò ſeruet inuiolatam, nobiſq; tam memorandæ ſuæ continentiæ, ſummęq; ac incomparabilis pudicitiæ ſpecimen edat. Itaque teſtante Oro, Sacerdotes illi Columbæ nigræ typo mulierem ſignificabant, quæ poſt mariti obitum ad vltimam vitæ horam vidua perſtaret. Depingebant autem nigram, vt indicarent, ſpretis etiam ſecundis nuptijs priorem maritũ velut deplorare, quemadmodum viduæ facere ſolent, quibus etiamnum atris veſtibus, vti moris eſt, quoniam huiuſmodi color firmitatis, & perſeuerantiæ ſignum eſt. Alij enim colores quot quot ſunt, ex vno in alium tranſeunt, obſcurioriſque corporis admiſtione denſiores fiunt, at vbi ad nigrorem eſt peruentum, ibi tunc conſiſtitur. Quod verò, inquit *b* Pierius Valerianus, iidem Sacerdotes Aegyptij per volucris huius ſimulacrum illecebras amatorias ſignificarent, duabus vtriuſq; ſexus Columbis ſe inuicẽ exoſculantibus ad pictis, id ea de cauſa factum, quòd illæ nunquam ad Veneris copulam, niſi prius ad oſculationem deueniant. Idẽ paulò poſt, ſanè, inquit, quod mutuis ſe oſculis Columbæ ſuauientur, anſam dedit, vt charitatem, amoris quippè pij virtutem hieroglyphicè per Columbam nonnulli interpretarentur. Aeris item indicium, quod vnumquodque volatile animal ſignificat, Columbæ potius, quàm alterius auis pictura veteres denotarunt, quòd domeſticis alitibus nulla neque longiùs domo, neque diutius abuolet, tecti tamen lariumq; memor, ſumma fide reuertatur, & manſuetiſſima nobiſcũ conſuetudine diuerſetur. Vnde Heſychius Columbam, neque non Turturem hieroglyphica ponit hominis; qui mente ſublimia quæque facillimè penetret, & contemplationi ſit egregiè deditus. Aliquem verò remedio quodam conualuiſſe à morbo ſignificare cupientes Aegyptij, quod Deorũ aliquis præmonſtraſſet, tunc quoq; hanc alitem ita exprimebant, vt lauri ramulum, in quo medicinam ſuam, ac per conſequens ſalutem agnoſcit, ore geſtaret. Iidem impium, ac ingratum hominem indicaturi, eumq; qui in eos, qui de ſe benè meriti ſunt, etiam perduellis eſt, Columbam, teſtante Oro, aut eius pullum, qui matrem ſolicitaret, facere conſueuerunt. Columbis enim, vt ſuprà ſcripſimus, hæc peſſima nota inuſta eſt, quod earum mas iam validior factus patrem roſtro impetit, & à matris conſortio tentat abigere, eiuſq; coniugij locum occupare.

VSVS IN SACRIFICIIS Hebræorum.

Hebræi cur Columbas ſacrificarent.
a Gen. 15. Abraham Columbas ſacrificare iuſſus eſt, & cur.
b Qu. 65. in Geneſ.

PLVRIES à Deo Columbarũ ſacrificium inſtitutũ fuiſſe ſacræ litteræ teſtantur, at non ſemper ob eandem cauſam, quamuis præcipua ſit ad eluendũ peccatum. *a* Abrahamo autem primùm ſacrificare ſibi has aues iuſſit, vt nouas terras eũ poſſeſſurũ ſignificaret. Itanẽ ex Deo quærit Abrahã. *Domine Deus, vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſurus ſum eã?* Reſpondens Dominus, inquit: *Sume mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, Turturem quoque, & Columbam. Qui tollens vniuerſa hæc, diuiſit ea per medium, & vtraſq; partes contra ſe altrinſecus poſuit: aues autẽ non diuiſit. Deſcenderuntq; volucres ſuper cadauera, & abigebat eas Abraham.* Quo loco beatus *b* Theodoretus quærens, quare Deus præcepit

cepit sacrificari sibi vaccam, &c. Hæc erant, inquit illorum ænigmata, quæ familiæ erant obuentura. Siquidem sacrificio peracto subiunxit: *Cognoscens cognosces quod semen tuum peregrinari debeat in terra non sua*, & addidit. *Quarta vero generatione reuertentur huc*. Propterea ex quadrupedibus mundis tria, & vnumquodque eorum sacrificari præcepit, ad significandas tres generationes, quæ in incolatu permansuræ erant. Turtur autem generationem illam denotabat, quæ ex Aegypto egressa, velut auolauit, & habitauit in deserto. Huiusmodi enim auis est amans deserti. Columba autem generationem aliam innuebat, quæ terram promissam accepit. Mansuetum enim est hoc animal, & domesticum. Quamobrem 1 e hæc minimè diuisit, vt liberationem à seruitute significantia. Quadrupedes autem partitus est, eò quòd indicarent, quàm malè tractandi erant in Aegypto. Aues autem illæ, quæ supra portiones diuisas volitabant, quas quidem Patriarcha à sacrificijs abigebat sententiam Aegyptiorum significabant, qua omnes cædere decreuerant: quam tamen irritam Deus reddidit, volens ea firma, rataque esse, quæ Abrahæ promiserat. Sicut enim in figura aues illas prædatrices expellebat Abraham: sic Abrahæ honor repressit Aegyptios. Hæc ille. Beda verò Columbam ab Abraha oblatam significare ait, aliquos inter Iudæos spirituales futuros. Explicat obiter eundem locum S. Augustinus, probans, cur volucres spirituales significent: Non frustrà, inquit, dictū est de Abraham, Aues autem non diuisit. Abraham in illo sacrificio satis mystico accepit tria animalia, arietem trimum, vaccam trimam, 2 o capram trimam, ac Turturem, & Columbam. Diuisus est aries, & aduersus se inuicem partes constitutæ. Diuisa vacca, sic etiam de ipsius carne factum est, & subiecit scriptura: *Aues autem non diuisit*: deinde dicitur, *trimus aries, trima vacca, trima capra*: de auium ætate tacetur. Vnde rogo vos, nisi quia significantur in auibus quidam spirituales, quorum ætas temporalis propterea tacetur, qui æterna meditantur, & transgrediuntur, desiderio, & intellectu omnia temporalia? Spirituales viri qui de omnibus iudicant, & à nemine iudicantur, itaque ipsi soli non diuiduntur in hæreses, & schismata. In ariete intelliguntur præpositi: ducunt enim greges. In vacca plebs intelligitur Iudæorum, habuit enim iugum legis, sub quo laborabat. In capra intelligitur Ecclesia de gentibus: in quibusdam enim liberis saltibus insultabat, & amaro pascebatur oleastro. Trima sunt dicta animalia, quoniā tertio tempore gratia 3 o reuelata est. Nā primū fuit ante legē, secundum ex quo lex data est, tertiū quod nunc est, ex quo regnum cælorum prædicatur. Quid ergo dicimus, quod aries non diuidatur? Nonne Episcopi fuerunt authores schismatum, & hæresum? Porrò autem si plebs ipsa non diuideretur, erubuissent fortassis illi in diuisionibus suis, & ad compagem remeassent. Diuiduntur duces, diuiduntur & plebes, vt cæcus cęcum sequatur, & simul in foueā cadant. Ponuntur aduersus se inuicē. Aues autem non diuisit. Spirituales nō habent diuisiones, nō cogitāt schismata. Pax est in eis, custodiunt eā in cæteris, quantū possunt, vbi in alijs deficiunt, in se tenent, &c. Et *d* alibi rursus, quid ergo, inquit, significent ista, fratres, breuiter, quantum Dominus dederit charitatis auribus vestræ cupimus intimare. Beatus Abrahā pater multarū gentiū à Domino dictus est: Omnes enim gentes, quæ in Christum credunt, & crediture sunt, filijs sūt 4 o Abrahæ imitando fidē non nascendo per carnē. Nā sicut Iudæi per infidelitatē degeneres facti ex filijs Abrahæ filij diaboli, & progenies viperarum sunt in euangelijs appellati, ita è cōtrario omnes gentes, quę in Christum fideliter credunt, Abrahæ filij effici meruerunt. Vacca ergo triennis, & aries annorū triū, & capra triennis, & Turtur, vel Columba figurā omnium gentium prætulerunt. Dicta sunt autem trium annorum, quia omnes gentes in trinitatis erant mysterium crediture. Et quia tota Ecclesia catholica non solùm habet spirituales, sed habet etiam & carnales, quanuis nonnulli in Trinitatem se credere dicant, carnales tamen sunt, quia crimina, & peccata vitare dissimulat. Quia ergo cum carnalibus sunt, etiam spirituales, ideo Turtur, & Columba sunt additæ. In Turture, & Columba spirituales possunt significari, vt in illis tribus animalibus carnales intelligi. Ergo diligenter attendite, quia il- 5 o la tria animalia diuisisse in duas partes dicitur Abraham: & cōtra se inuicem posuisse, *Aues*, scriptura inquit, *non diuisit*: Quare hoc patres? Quia in Ecclesia catholica carnales diuiduntur: spirituales omnino non diuiduntur, & sicut dicit scriptura, contra se præparantur, quare carnales & diuisi & contra se positi sunt? Quia omnes luxuriosi, & amatores mundi contra se inuicem diuisiones, & scandala habere non desinunt. Isti ergo diuiduntur, quia sibi inuicem aduersantur: Aues autem, id est spirituales non diuiduntur. Quare spirituales non diuiduntur? Quia est illis cor vnum, & anima vna in Deum. Est in illis vnum velle, ac nolle. Illis enim quas supra diximus auibus similes sunt, Turturi scilicet, & Columbę. In Turture castitas, in Columba simplicitas designatur. Omnes enim in Ecclesia Catholica Deum timentes,

Turtur quā generationem denotet, & cur.
Columba quā generationē denotet, & cur.
Quare Abrahā quadrupedes diuisit, & non item aues.
c In Enarrat. in Ps. 103.
Spirituales p Columbam significati.
Aries quos notet.
Vacca.
Capra.
Cur trima dicta animalia.
Aries cur diuisus.
Aues cur non diuisæ.
d De tem. in Domin. quin. ser. 2.
Abrahā pater multarū gentiū dictus.
Iudæi degeneres, vt appellati.
Cur animalia trima dicta.
Cur Colūba, & Turtur in sacrificio Abrahæ addita.
Aues cur Abrahā nō diuiserit.
Spirituales cur non diuidantur.
Turtur, & Colūb. quid significent.

timentes, & casti, simplicesq; esse significantur, & cum d Psalmista dicere possunt: *Quis dabit mihi pennas sicut Columba, & volabo, & requiescam?* Et e iterum. *Turtur inuenit nidum, vbi reponat pullos suos, &c.* Hæc itaque omnia D. Augustinus. Alia præterea scripturæ loca sunt, quæ Deo Columbarum, ac Turturum sacrificium gratum fuisse ostendunt, maximè vbi sedulò Moysen admonet, vt id vniuersum populum Israel doceat. At non semper eodem modo celebrari voluit, sed pro occasionis diuersitate, vt iam patebit. Nam cùm placari vellet, holocaustum fiebat, vel è pecoribus, vel ex auibus, & si ex his, tum hoc modo institui iubebat. *Si autem*, inquit f Deus ad Mosem, *de auibus holocausti oblatio fuerit Domino, de Turturibus & pullis Columbæ, offert eam Sacerdos ad Altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneribus loco decurrere faciet sanguinem super crepidinem Altaris, vesiculam verò gutturis & plumas proijciet prope altare ad orientem plagam in loco, in quo cineres infundi solent, confringetque ascellas eius, & non secabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito.* Cùm quis peccauerat peccatiq; aliquandiu non meminisset veruntamē eius tandem recordaretur, tum Deus agnam, aut capram immolare præcipiebat, sin autem non posset pecus offerre, vt offerret duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum pro peccato, alterum in holocaustum, daretq; eos Sacerdoti: qui primum offerens pro peccato retorquebat caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreret, & non penitus abrumperetur, & aspergebat sanguine eius parientem altaris: quod autem erat reliquū, faciebat destillare ad fundamentū eius. Alterum verò in holocaustum adolebat, rogabatque pro eo Sacerdos, & pro peccato eius, & dimittebatur ei. Voluit item à muliere post mēstruam purgationem pro filio, vel filia natâ deferri agnum anniculum in holocaustum, & pullum Columbæ, siue Turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij, tradique Sacerdoti, qui offerebat illam coram Domino, & orabat pro ea, & sic mundabatur à profluuio sanguinis sui. Cùm verò nō posset agnum offerre, sumere licebat ei duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum in holocaustum, alterū pro peccato. Antequam verò ad cætera sacrificia, in quibus hæ alites celebrabantur ab Hebræis, me conferam, placuit huius de mēstruatis mulieribus sacrificij mysteria præuertere. Qui sit itaque mysticus huius diuinæ legis sensus egregiè sic g Rodulphus Flauiacensis ordinis S. Benedicti, vir incomparabilis doctrinæ, eruditorumq; sui temporis omniū sine cōtrouersia princeps exponit. Dies purgationis mulieris, inquit, huius tūc explētur, cùm præsentis vitæ cursus consummatur. Hæc est enim quadragesima illa, in qua sanctū non tangere iubetur, & à sanctuarij foribus eliminatur. Nā & illa quæ fœminā peperit, etiāsi post mortē carnis secundam prius quā purgetur, sustineat quadragesimā, eiusdē tamen purgationis, quę mortē sequitur, modus ante mortē quodāmodo cōpletus est: quia pōdus sequentis animaduersionis ex merito pendet præcedētis actionis. Neq; enim post obitū tēpus erit bene operādi, sed quod egeris recipiendi. Sciendū est, ait B. Gregorius, quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur: Purgatio igitur etiam sequens ante mortem quodammodo expletur, dum mensura illius ex præcedentis actionis merito terminatur. Expletis itaque diebus purgationis, die scilicet vltimo iam instante, mulieri ista, quæ aut masculum, aut fœminam peperit, quæ in via Domini, aut viriliter, aut remissius egit, iubetur offerre agnum anniculum in holocaustum. In agno intelligitur innocentia, in spacio temporis, quod annum scilicet expleſſe iubetur, eiusdem innocentiæ consummatio designatur. Porrò holocaustum totum incendebatur. Iubetur itaque mulier ista completis diebus purgationis suæ agnum anniculum offerre in holocaustum: vt vnusquisque qui purgare mores suos, actusque sanctificare aggreditur, magnopere contendat, vt saltem in vitæ extremitate ad iustitiæ ipsius perfectionem pertingat, sicut h scriptum: *Iustorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* Sed quoniam nec ipsa perfectio humana irreprehensibilis vsquequaque fieri potest, cum agni oblatione iungendus est Columbæ pullus, siue Turtur pro peccato. Hæ namque aues gemere, non cantare solent. Nullum ergo ex nobis quamlibet perfectum sine gemitu exire oportet: etsi enim non sunt præsentia peccata, quæ plangat, sed sunt præterita: præsentia si non sunt magna, sunt tamen nonnulla: nam & beatus i Apostolus proprijs etiam, quæ non intelligebat, timebat: *Nihil*, inquit, *mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem me iudicat, Dominus est.* Et k Psalmista: *Si iniquitates obseruaueris Domine, quis sustinebit?* Si enim absque misericordia operū nostrorū discussio fiat, nullus erit, qui sustinere queat. Quis namque gloriabitur, castum se habere cor? Vel quis dicere poterit, purus sum à peccato? Mulier ergo ista cum agno suo pullum Columbinum, aut Turturem offerat, vt vnusquisque quanuis sanctus, quanuis perfectus, magis studeat in illa

Marginalia: d Psal. 54. — e Psal. 83. — Sacrificiū Columbarū, ac Turturum Deo gratum. — Holocaustū ad placandū Deum. — f Leu. c. 1. — Sacrificādi Columbas, & Turturē ritus. — Si peccator tādem peccati recordaretur quod agendum. — Mulieris post menstruæ purgationis tempus sacrificium. — g lib. 8. in Leuit. — Dies purgationis est quadragesima. — Agnus anniculus significat innocentiam. — Cur mulier purificāda agnum offerret. — h Prou. 4. — Cur Columba pullus, & Turtur sacrificio addantur. — i 1. Corynt. 4. — k Psalm. 123.

illa hora tremenda, ea in quibus vt homo errauit, cũ cordis contritione recolere, quàm merita sua stulta præsumptione iactare. Hæc autem omnia ad ostium tabernaculi deferri præcipiuntur, quia videlicet iam tempus imminet, vt anima, quæ perfectionis culmen attigit, post longi peregrinationem exilij domum cælestis ingrediatur tabernaculi. *Et tradet,* inquit, *sacerdoti, qui offeret illam coram Domino, & rogabit pro ea, & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui.* Docemur per præpositorum nostrorum orationem, seu per summum omnium Pontificem Christum, si illi defuerint: quicquid boni agimus, vel certè ipsam peccatorum confessionem fieri posse acceptabilem, & paulò pòst. Simile quid in his, quæ pro peccato 10 offeruntur, iam exposuimus. Agnum quippe manus illius non inuenit, quia ad extrema veniens, dum vitam suam recolit, veram se custodisse innocentiam non agnoscit. Offerat ergo duos Turtures, vel duos pullos Columbæ, vt duplicem gemitum assumat, siue quia malum egit, quod iam non potest digna satisfactione abluere: vel quia bonum, quod proposuerat, non vocat explere. Inde est, quod de duobus Turturibus, seu pullis Columbinis dicitur, vnum pro peccato, & alium pro holocausto. Turtur quippe, seu pullus Columbę pro peccato offertur, cùm graui cordis contritione criminum reatus defletur. In holocaustum verò alter credit, cùm mens, quæ à bonis operibus vacasse se plangit eorum desiderio, si tēpus detur, & spacium, tota se accendit. Hactenus ille. Ad eundem planè sensum *l* Beda ad subsequentia D. Lucæ verba: *Et vt darent hostiam secundum &c.* Moraliter autem, in-20 quit, siue fortia quis opera, seu creauerit infirma, quæ masculi, ac fœminæ vocabulo distinguuntur, vt hæc legitimæ Domino valeant consecrari, ouem necesse est innocentiæ, & Turturem pariter, siue Columbam compunctionis offerat. Quia enim volucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lachrymas humilium designant, quibus plurimum in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia etsi bona esse, quæ agimus nouerimus, qua tamen distinctione à Domino examinanda, qua à nobis perseuerantia sint consummanda nescimus. Qui verò diuitias virtutum non habendo, de quibus ad Corynthios Apostolus ait: *Quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & omni scientia,* agnum vitæ innocuæ in actuum suorũ grege non inuenerit, duos saltem Turtures, aut duos Columbę pullos offerat, hoc est, ad lachrymarum flagitanda suspiria confugiat. Et bene duos, vnum pro peccato, & 30 alterum in holocaustum. Holocaustum namque totum incensum dicitur, quia duo sunt nimirum genera compunctionis; Deum namque sitiens anima prius timore cõpungitur, pòst amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorum recolit, pro his perpetui supplicia æterna pertimescit. At verò cùm lõga męroris anxietate fuerit formido cõsumpta, quędam iam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum inflammatur. Contemplatur etenim mens, qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas bonorum spirituum, quæ maiestas æternæ visionis Dei, & amplius plangit, quia à bonis perennibus deest, quam flebat priùs cùm mala æterna metuebat. Qui ergò priùs flendo non duceretur ad supplicium, Turturem pro peccato offerebat, de altero facit holocaustum, cùm postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur à regno. Columbam pro pec-40 cato offert, qui laborat in gemitu suo lauat per singulas noctes lectũ suum, hoc est, per singulas pulsãtis culpæ tenebras opera sua bona, in quibus requiescere debeat, lachrymis abluere non cessas. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriæ cælestis absentiam flentes aiunt: *Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.* Sunt qui binos illos Culumbæ pullos, qui in tẽplo pro pueris offerebantur, duo etiam Spiritus sancti opera significari velint, incarnationem videlicet, & effusionem charitatis, vt vnus indicet sponsum Ecclesiæ, qui est Christus, alter Ecclesiam sponsam eius. Eadem lex à Beata Virgine obseruata est, vt testatur D. Lucas: *Et postquam,* inquiens, *impleti sunt aies purgationis eius secundum legem Moysis, tulerunt eum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, & vt darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par Turturum, aut duos pullos Columba-50 rum.* Verùm lex Domini, vt diximus, erat, vt qui diuites essent, agnum offerrent Cur ergo Dominus Iesus Christus omnium ditissimus, vtpote Rex regum par Turturum, & duos pullos Columbarum offerri pro se passus est. Respondens *m* Beda, Dominus ergò Iesus Christus, inquit, cùm diues esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam volui dari, vt videlicet vna sua paupertate nos & hic diuites in fide, & illic faceret hęredes regni: quod Deus diligentibus se repromisit. Quæ ferè his ita versibus reddidit *n* Baptista Mantuanus:

Regia post partum Virgo, quæ limina nunquam
Liquerat, & breuibus tectis abscondita nondum
Venerat ad Solymas arces altamq; Sionem.

Cur ad ostiũ tabernaculi deferritur sacrificanda.

Cur qui agnũ nõ haberet Colũbas, vel Turtures offerret.

Cur vnus pullus offerretur pro peccato, alter pro holocausto.

l li. 2. in euã. Luc. c. 2.

Cõpunctio duplex.

Duo pulli oblati duo S. Spiritus dona significant.

B. Virginis sacrificium.

m l. 1. in eu. Luc. c. 4.

n l. 2. Par.

 Peruigil

Peruigil ante diem petijt cum prole, viroque
Et cum pauperibus donis Salomonia templa,
Munus erat veteris gentis de more, pudicæ
Turturis, aut Paphiæ, auo pignora parua Columbæ.
Ista sacerdoti solyma paupercula matres
Munera pro natis deferre in templa solebant,
Luce quater decima, minor hoc tamen hostia, maior
Agnus erat lex ipsa noui post tempora partus
Ante maritales thalamos intrare negabat. 10

Quamuis verò Deus hanc legem, vt diximus, ad abluendum peccatum instituerit, haud tamen idcirco concludendũ est B. Virginem Deo hostiam hanc pro peccato obtulisse, sed, vt D. § Bernardi verbis vtar, hæc omnia non ex necessitate, at ex humilitate impleuisse. Abstinuisse ab introitu templi quadraginta diebus, non quia necesse habeat purgari, quæ sine omni delectatione, saluo virginitatis sigillo, de Spiritu sancto concepit. Obtulisse hostiam non pro peccato, sed pro humilitate, vt nimirum ostenderet etiam in hoc filium Dei Iesum Christum non soluere venisse legem, sed adimplere. *o* Alibi etiam vbi castitatem, & viduitatem commẽdat, Turturem, ait castitatis merito dignam fuisse dari hostiam pro virgineo partu, & licet alias quidem per Columbam Spiritus sanctus soleat designari: tamen quia libidinosa auis est, nõ decuisse offerri eam in sacrificium Domini, nisi ea sanè ætate, qua nesciret libidinem: At Turturis non designari ætatem, quoniam castitas in quacunque ætate agnoscitur. D. *p* Ambrosius pudicitiam referri ad Turturem ait, facta prius eiusdem hostiæ mentione, gratiam verò ad Columbam. *q* Alibi quoque: Qua de causa, inquit, cùm dies quadraginta complerentur ex Mariæ Virginis partu, tulerunt Dominum nostrum in Hierusalem, vt offerent Domino secundum legem, & vt darent hostiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum, eò quòd in Columbis spiritalis gratia sit, in Turture incorruptæ generationis natura, vel immaculati corporis castimonia. Meritò ergo ad sacrificiũ iubentur post arietem Turtur, & Columba sumi, vt verbo adhærere intelligas incorruptam castimoniam, & spiritalem gratiam. Quamuis verò sanctissimi isti castitatis indicium ad solam Turturem referant, *r* Adamantius tamen Origenes ad vtramque illam extendit: Non sine causa, inquiens in sacrificio assumitur par Turturum, aut duo pulli Columbarum; Nam idem valent, & nunquam dictum est separatim, per tantum modò Columbarum, sed par Turturum, & duos pullos Columbarum. Columba Spiritus sanctus est. Spiritus autem sanctus, quando de magnis, & occultioribus sacramentis & quæ multi capere non possunt, loquitur, in Turturis appellatione signatur, id est, in eius auis, quæ semper in montibus, & in arborum verticibus versatur. In vallibus autem, & his, quæ ad homines vsque perueniunt; Columba assumitur. Denique Saluator, quia hominem est dignatus assumere, & venit ad terras, multiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus sanctus non in Turturem vertitur; inter nos propter hominum multitudinem auis mansuetior conuersatur, Turtur autem non videtur. Exponens illud Canticorum: 40 *Oculi tui Columbæ*. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam iam mœchatus est eam in corde suo, oculos non habet Columbæ, &c. *s* Philo verò disertissimus Iudæorum Mosen ad auium naturam latissimè respexisse innuit, & non ad mores, dum ait: Volucrium cùm sint innumeræ species, duas tantùm legit Moses legifer, quoniam Columba inter natura mansuetas, & gregatim volitantes est mitissima. Turtur verò inter solitarias cicuratu facillima. Et rursus, vbi eius mysterium explicat: Præterea Turturem, & Columbam, diuinam, & humanam sapientiam ambas quidem volucres, & in altum extolli exercitatas, differentes tamen à se inuicem, quare differt genus à specie, aut exemplar ab imagine. Amat enim diuina sapientia solitudinẽ, propter solum Deum, cuius ipsa est possessio, & Turtur figura vocatur. Altera verò mansueta, cicur, & gregatim volitans ciuitates hominum 50 libenter incolit, gaudens consuetudine mortalium, & ideo representata per Columbæ similitudinem. Ita pariter *t* Beda: Hoc sanè, inquit, inter Columbæ significantiam distat, quòd Columba, quæ gregatim conuersari, volare, & gemere consueuit, actiuæ vitæ frequentiam demonstrat: de qua dicitur. Multitudinis autem credentium erat cor, & anima vna, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suũ esse dicebat, sed erant illis communia omnia. Turtur verò, qui singularitate gaudet, adeo vt si coniugem casu perdiderit, solus exinde permaneat, speculatiuæ vitæ culmina denunciat, quia & paucorum est ista virtus, & his sigillatim attributa, &c. Eodem modo *u* Hesychius perfectionem, & maiorem

§ Serm. in die Purific.
B. Virgo cur Columbas, & Turtures sacrificare voluerit.
o Serm. 59. super Cant.
Colũba qua ætate in sacrificijs adhiberetur.
p l. 5. He. c. 19.
q l. 2. de Abra. c. 8.
Castitas nõ solũ Turturi tribuitur
r Homil. in Cant.
Spiritus sanctus cur potius in Colũbæ specie quam Turturis apparuit.
r Cant. 1.
s In l. de victimis.
t l. 1. in cu. Luc. 2.
u l. 1. in Le.

maiorem volatilium oblationem esse docens: Volatilia enim, inquit, homines sunt contemplationi vacantes, terrenis omninò non se miscentes negocijs, &c. Et paulò post. Contemplationi ergò vacans, & in superiorum considerationem perfectus homo, si conuersionem, siue vitam suam oblationem offeret, de Turturibus, aut de Columbis offerat munus suum, id est, in scientia, & mansuetudine spiritali, &c. Non frustra autem Turturem, & Columbam: Turtur siquidem, quia cognitionem habet, ita vt eius exemplo Iudæorum exprobaretur populus. x Hieremias probat: ait enim: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Columba autem munda, & simplex, adnunciatrixq; præsentiæ S. Spiritus est, quales oportet esse eos, qui circa contemplandas scripturas habent studium. Propter quod, & Apostolos simplices vult esse Dominus, vt Columbam &c. Sed & ad meditandum vacare debent, vnde Ezechias ait; *Meditabor, vt Columba, &c.* y Alphonsus Tostatus duas præcipuas causas esse docet, cur eiusmodi, & non alias aues Deus sibi offerri voluerint, primò, quia cùm in sacrificijs deuotionem omnium populorum tàm diuitum, quàm pauperum excitare vellet, non debuit, inquit, constituere oblationem in rebus magni valoris, nam eo modo pauperes excluderentur, & Deum non colerent: secundò, quia sacrificia, quæ fiebant in testamento veteri, erant tanquam signa eorum, quæ futura erant in nouo, & potissimùm Christi in cruce immolandi: cuius Columba, vtpotè sine felle, mansuetudinem, Turtur, quia semper gemit, gemitum in cruce significat. Ex Neotericis Franciscus Ribera Societatis Iesu, vir sanè doctissimus Turtures putat posci ad holocaustum, & pullos Columbarum non autem pullos Turturum, & Columbas, quoniam in Turturibus plures fiant, & aptiores ad cibos, qui iudicantur grandiores, quàm pulli Cõtrà in Columbis meliores, ac suauiores sunt pulli. Quod ita, inquit, præcipiendum fuit, vt rudis, ac carnalis populus vbique doceretur, meliora Deo esse offerenda. Ex his itaque satis constare arbitror ex omnibus auibus Columbas duntaxat, & Turtures aptas fuisse sacrificijs, præterquam tamen in leprosorum purificatione, in qua institui poterat sacrificium de qualibet auium mundarum, seorsum verò Passerum specie. In quo sacrificio, si offerens erat pauper, eiusmodi fiebant cæremoniæ: pro delicto assumebat ad oblationem agnum, vt rogaret pro eo sacerdos, decimamq; partim simile conspersæ oleo sacrificiũ, & olei sextarium, duosq; Turtures, & duos pullos Columbarum, quorum vnus erat pro peccato, & alter in holocaustum, offerebatque ea die octauo purificationis suæ sacerdoti ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino: qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei leuabat simul, immolatoque agno, de sanguine eius ponebat super extremum auriculæ dextræ illius, qui mundabatur, & super pollices manus eius, ac pedis dextri: olei verò partem mittebat in manum suam sinistram, in quo tingens digitum dextræ manus aspergebat species coram Domino: tangebatq; extremũ dextræ auriculæ illius, qui mundabatur, & pollices manus, ac pedis dextri in loco sanguinis, qui effusus est pro delicto: reliquam autem partem olei, quæ erat in sinistra manu, mittebat super caput purificati, vt placaret pro eo Dominum, & Turturem siue pullum Columbæ offerebat, vnum pro delicto, & alterum in holocaustum pro libamentis suis. Atque hoc erat sacrificium leprosi pauperis. Habebant etiam Hebræi legem pro immoderato seminis in viris sanguinis in mulieribus profluuio, pro cuius purgatione duos Turtures tantummodo aut duos pullos Columbarum, vnum scilicet pro peccato, alterum in holocaustum offerebant. Vt verò nemo nesciat, quantum refert hæc quæ de sacrificijs istis dicuntur, mysticè exponere, itaque breuiter, at paulò altiùs quædam adferam, eorum mysterium perquam aptè explicantia. Triplex autem erat hostia, vitulus nimirum, agnus, Turtur, aut pullus Columbinus. Vitulus optima omnium victimarum erat, quæ in holocaustum offerri poterant, & Deo gratissima. Qui enim vitulum habere non poterat, agnum, aut hœdum offerebat, sicut & hæc qui non habebat, offerebat Turturem, aut pullum Columbæ. Vitulus ergo, vt exponunt Catholicæ Ecclesiæ Doctores, Christi caro est, in ara crucis pro humano genere oblata. Homo qui vitulum offert, ipse Christus est, quia, vt ait z Apostolus, *tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis:* quæ victima omnium præstantissima, & Deo gratissima fuit. Masculus verò est vitulus, vt ait a Origenes, quia peccatum, quod est fæmineæ fragilitatis ignorat. Solus ergo ille masculus, solus sine macula est, qui peccatum nõ fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Secundum dignitatem holocaustum erat ex pecoribus, quo offerebant, qui vitulũ non habebant. Hoc ergo holocaustum sanctorum martyrũ est, qui Christũ imitantes semetipsos obtulerunt. Hoc holocaustum agni erat, aut hœdi, masculi, & immaculati. Agnus martyr stro-

x Cap. 8.

y In comm. in capit. 1. Leuit.

Leprosorũ sacrificium. Cæremoniæ in sacrificio leprosi.

Sacrificium pro seminis profluuio. Hostia triplex.

Vitulus prima hostia, & quid denotet.

Christi holocaustum.

z Ephes. 1.

Vitulus cur masculus in sacrificijs.

a Hom. 1. in Leuit.

Secundũ holocaustum sanctorum martyrum.

Agnus martyrem denotat.

est propter innocentiam, & mansuetudinem, qua inimicis minimè resistit; sicut ait *b* Hieremias: *Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.* Masculus propter fortitudinem, immaculatus propter sanctitatem. Idem in hœdo intelligitur, quia natura filius iræ erat, & ad vitia procliuis, vt virtutes, quibus anima ornatur, & vitia, quibus caruerit, non naturæ bonitati, sed gratiæ Dei tribuat. Natura enim non agnus erat, sed hœdus. Tertium holocaustum erat eorum, qui cùm sanguinem pro Christo fundere non possunt, quia deest tyrannus, qui fundat, vltrò se ipsos per assiduam carnis macerationem, & voluntatis suæ abnegationem, quasi viuas hostias Deo mactant, totosque se illi dedunt: de his D. *c* Paulus ait: *Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium vestrum, &c.* Hoc holocaustum de auibus erat: magnum enim est homines versantes inter cęteros, qui in terra sunt, & terrena sapiunt, & corpori indulgent, & voluptates amant, & suo more viuere volunt, terram relinquere, & quasi volucres grauia corpora pennis charitatis Dei, & sanctarum orationum in altum tollere, & volucres cæli appellari. Nec de omnibus auibus holocaustum fiebat, sed de Columbis, & Turturibus. Columba velocis, ac diuturnioris volatus est, ideoque *d* Dauid, omnes huius sæculi curas affugere cupiens, & ab illis quàm longissimè recedere: *Quis*, inquit, *dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Fœcunda etiam auis est, & mansueta. Turtur castitatem amat, solitudinem appetit: atque vtraque auis assiduè gemit, sicut est apud *e* Poetam.

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes
Nec gemere aerea cessabit Turtur ab vlmo.

Sic iusti volant celeriter, nec labore defatigantur, & fœcunditatem bonorum operum habent, mansueti sunt, felle carent, vicem iniurijs referre nesciunt, castitatis studiosi sunt, solicitudinem ad orationem, & ad vacandum Deo quærunt, pro cantu gemitum ædunt, quia dum alij lætantur voluptatibus, ipsi pœnitentiæ gemitibus sua, atque aliorum peccata deflent; de quibus dictum esse docet D. *f* Hieronymus illud: *Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Pulli Columbarum, & Turtures grandiores, qui meliores, ac suauiores putantur hoc indicant, eos, qui in hoc hominum genere præstantiores sunt; eligi à Deo in holocaustum, id est illos esse, qui verè holocaustum offerunt Domino, cui totos se tradunt, omnia relinquentes, vt nudi nudum Christum sequantur.

b Cap. 11. — *Hœdus filius iræ.* — *Holocaustũ confessorũ.* — *c Rom. 12.* — *Quæ aues ad sacrificia aptæ.* — *d Ps. 54.* — *e Ver. egl. 1.* — *Iustorum typus.* — *f Mat. 5. & Hier. in eadem verba.*

MYSTICORVM ALIORVM
Sacræ Scripturæ explicatio.

SVNT præter istæc sacrificiorum mysteria, multa præterea alia sacrarũ literarũ loca de Colũba, quæ pariter sua habent mysteria: in quibus explanandis ego, qui philosophum, non mysten ago, ne falcem in messem alienam inferre videar, nil allaturus sum aliud, quàm quæ à sanctis Patribus, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Doctoribus conscripta sunt. Primus itaque *g* locus est de Noe, qui quadragesimo vniuersalis diluuij die, emisso Coruo, vt videret, num cessasset aqua, atque non reuerso emisit Columbam, quæ non inuenta requie pedibus suis redijt ad ipsum in arcam; quæ, cùm eam rursus post septem dies emisisset, redijt ad ipsum sub vesperam oliuæ ramulũ secum ore adferens. D. *h* Io. Chrysostomus non absque ratione, neque temere adiunctum esse ait, ad vesperam, sed vt discamus, quòd tota die fuerit pasta, & inuento sibi conuenienti cibo ad vesperam redierit, portans secum folium, vel ramulum oliuæ. Animal, inquit, mite est, & nostra familiaritate gaudens, & idcirco redijt, & sicco oliuæ folio multum solatij iusto attulit. Sed dixerit fortasse aliquis. Et vbi inuenit folium oliuæ? Totum hoc factum est dispensatione diuina, & quod Columba inuenit, & quod ore receptum ad iustum attulit. Alioquin & arbor semper virens est, & verisimile est, quod cùm aquæ redierint, arbor hęc habuerit adhuc foliorũ comam. Mysticũ eorundem sensum facundus pariter S. *i* Ambrosius, qui de Noe, & arca integrũ conscripsit librũ, eleganter ita prosequitur. Noe illud, inquit, vacuũ (mysterio scilicet) quod postea Colũba dimittitur. Malitiã enim simplicitas, & culpã virtus resoluit. Malitia igitur amat diluuiũ, cõsortiũ iustę mẽtis refugit, & quasi desolata, & sine aliqua statione

g Gẽ. 8. c. 8. — *h Hom. 26. in c. 8. Gen.* — *Columba cur ad vesperã dicatur redijsse in arcam.* — *Colũba vbi inuenerit oliuæ foliũ.* — *Oliua arbor perpetuo virens.* — *i li. de Noe c. 18.* — *Corui typus.*

tione remanet nullam habēs cum virtute communionem. Virtus autem redit, amans iustorum consortia, & largiendæ familiarior vtilitati, quæ conferat salutaria, & cauenda ea, quæ sunt nocitura, cōmoneat. Sicut Columba dimissa, cùm videret cessasse aquam, reuersa est, tanquam plena iustitiæ, vt ei, à quo missa erat, nunciaret, quid adhuc cauere deberet, atq; expectando fructu meliore postea potiretur. Quod autē Columba non inueniens requiem suam non regreditur ad eum, manifestum iudicium dedit per huiusmodi aues, quantum intersit inter militiam, & virtutem exprimi. Siquidem Coruus antè dimissus, cùm aliquanto videretur amplius exundare diluuium, visus est locum inuenisse residendi. Et certè non 10 est huiusmodi Coruus, vt aliæ aues, quæ in aquis conuersationem habere consueuerunt. Cùm ergo Coruus, vbi remaneret, inuenisse videatur: Columba autem non inuenerit, euidēs ratio est, altiore interpretatione signari, quia malitia inquietis passionibus, & cupiditatibus, quibus corrūpitur anima, se miserere consueuit, & quasi cognatis, & domesticis delectatur, ibiq; commorationem suam locat: virtus autem prima statim specie visionis offensa, regredi festinauit ad mentem animamq; iusti, quòd illic diuersorium sibi tutissimum sit locatum: eò quòd alibi tanquam Columba, ita huiusmodi virtus stationem tutissimam inuenire non possit. Tardè enim inter astutias istius mundi, & sæcularium fluctus cupiditatum portum solet inuenire simplicitas. Itaq; sicut iustitia veluti visendi gratia progressa paulisper ad mentem optimam redire festinat, nec longiùs discedit à iusto: ita etiā iustus, 20 & studiosus virtutis, vbi virtutem appropinquare cognouerit, gremium suæ mentis expandit. Quid enim sibi vult, quod vir studiosus virtutis Noe extendens manum suam suscepit eam, & introduxit ad se? Quod etsi secundum literam planum videtur: non tamen facilè colligas, nisi viri sapientis tibi nota sit consuetudo, qui velut speculatrice virtute vtitur, & ei explorandorum negociorum, gerendorumq; prærogatiuam quandam videtur committere. Ea ergo virtus expendit naturas, vt si qua earum sibi videtur committere profectum, ei possit adiungere. Communis enim quædam est bonitas sapientiæ, & liberalis, & largæ vtilitatis: ita vt quas morigeras sui cernet, associet: vbi autem propositio suo viderit aliquorum recalcitrare naturam, velut ad hospitium familiare sibi reuolat, & recurrit quam sapiens, & industrius tanquam manu quadam mentis festinat excipere, omne cor 30 aperiens suum, quo etiam eam absentem tenebat. Nunquam enim potest sapiens exors esse propriæ virtutis. Quid præterea sibi velit, quòd tenuit septem diebus alijs Columbam, & iterum emisit eam, nisi vt aduertas, quòd bonum sapientis, optimumq; propositum semper sibi etiam alios adiungere studet, errantes emendare, corrigere vagantes? Si quem in principio resilire conspexit, tamen cōmutandi eius, & corrigēdi non desperet profectum. Sicut enim bonus medicus, etsi tempus medicinæ non sit, tamen visitationis speculum ante præmittit, deinde non negligit iustæ expectationis excubias, & paulisper passionibus cedens, operatur facultatem medendi, quæ cùm fuerit oblata, suum non intermittit officium, ita ergo, & sapiens verbis ac disputationibus tanquam medicus medicamentis contrarias curare desiderat passiones, & quia in omnibus remedio diuini fauoris vtendum est, ideo se- 40 ptem expectauit dies, quibus mundus omnis describitur absolutus, & operatori requies ministrata, vt ex illo authore omnium sumeretur disciplina operationis humanæ. Cur modò verò Columba dicatur ad vesperam reuersa cum ramo oliuæ in ore: & vnde cognouerit Noe aquas defecisse: & cur Columba tertiò post dies septem omissa non rediret, fusiùs etiam exponit hoc pacto: Non ociosè, inquit, posuit & vesperam, & regressam, habentem folium oleæ & ramum in ore suo, vt non fugitantem virtutem arbitreris profectus futuri, si quos possit acquirere, neq; rursus tanquā sine lumine eam fuisse cognoscas, & quibusdam tenebris occultatam, sed diurno candore fulgentem expectasse ad occasum diei, & sic ad eum regressam, apud quem etiam vesperi tenebras habere non posset. Folium quoque quod secum detulit, etsi breue illud folium detulisse videretur, spem eorum, quos sui pœni- 50 teret erroris, etsi non magnum, aliquam tamen significauit. Folium enim sine virgulto esse non potuit. Ergo quasi germinantis corruptionis, licet non magnum aliquod, tamen vexit insignia, & folium oleæ, in qua arbore oliua generatur, ex qua oleum conficitur, quo materiale hoc lumen fouetur, & tenebrarum fugatur obscuritas. Quid autem magis, quàm lumen familiare virtuti est? Folium ergo, & ramulus insigne est corruptionis. Corruptio autem quasi radicem sui pænitentiam habet, quæ pœnitentia non potest in turbidis, sed in ijs, qui spiritalem iam sermonem acceperint, germinare. In ore quoq; non frustra ramulus oleæ videtur esse delatus, eò quòd virtus, & sapiētia in sermone sui habeat claritatē, & ipsa

Columbæ typus.

Colūba non inueniens requiē quid denotat.

Coruus non reuertens quid signet.

Noe Columbam recipiens quid significet.

Noe septē alijs diebus colūbā tenens quid sibi velit.

Medici boni opus.

Columba cur ad vesperam reuersa ad arcam.

Columba cur folium oliuæ secū tulit ad arcam.

Lumen familiare virtuti.

Oliuæ ramulus cur in ore dicatur allatus.

& ipsa statim specie lumen eius effulgeat, maxime cum pacifica loquitur: quoniam hunc quoq; pacem petentes præferre solebāt. Tulit ramulum eò quod simplicitas puritate, & sinceritate semina quædam auribus nostris infundit, & bonæ doctrinam virtutis, aut ad iustitiam prouocat, & inuitat ad præmium bonæ sibi cōmissum disciplinæ, aut gerēdæ pœnitentiæ, & sequendæ cōuersationis cupiditatem inijcit peccatori. Vnde & præterea cognouerit sanctus Noe, quia defecerit aqua à terra sicut scriptum est, considerandum videtur. Primò omnium secundum literam, quia potuit intelligere, vtrum siccum, aut humidum folium esset allatum. Deinde quia non est huiusmodi Columba, vt possit fructus latentes sub aqua eruere. Sed vtrum illud folium ante diluuium fuerit exortum, an tempore diluuij contuendum est tibi. Si ante diluuium vir iustus gauisus est fructū de veteri semine aliquem reseruatum, & inde collegit misericordiæ insigne diuinæ, quod iam diluuiū remouisset, quæ fructum demonstraret, cui non potuissent nocere diluuia. Si diluuij tempore natū est folium, aduertit vtiq; iustus noua semina misericordiæ fructificasse cælestis, vt radices arborum viuerent, quasi resumpta anima fœtus geminarent vetustos atq; in assuetos partus redirent, quorum iudicium præmissa folia demonstrarent. Sed hoc alta potiùs interpretatione collegit, quia Dominus Deus noster, quamuis acerbis iniquitatis nostræ offensus sit erroribus, tamen antiquæ nobis prosapiæ, patriæq; virtutis semen aliquod vel exiguū reseruaret, ne penitus operis, & creaturæ suæ omne circa humanū genus amputaretur insigne. Tertiò admittitur Columba post septem dies, atq; eadē nō regreditur. Vnde consideremus ne id quod supra diximus inueniatur esse cōtrariū. Si verbo quidem Columba opere autem virtus non reuertitur ad iustum, ergò destitutus est iustus, & defraudatus munere suo? Nequaquam. Nunquā enim vir huiusmodi à virtute disiungitur, nec cùm ex ore emittit iustitiā, disputationemq; alterius virtutis inducit, virtute se exuit, & imitanda alij æquitate despoliat, sed vice solis alios illuminat, cūradios suę lucis emittit. Ignis nēpe calefacit appropinquātes, ita vt calorē naturæ suæ ipsæ possideat. Nunquid deficit lux diei, cùm totum mundū illuminat claritate? Habet inoffensum cursum suū, illibatamq; naturā, sic & ista & Columbæ specie virtus cùm adhuc ferueret diluuium, secundū autē tamen in terris, secundū virtutem in hominum passionibus: reuertitur ad iustū, quia iniquorū pectoribus virtus, vt posset hærere, nō potuerat inuenire. Et ideo in illo secundo diuersorio sui regrediens hæret, atq; requiescit. At verò vbi deferbuerint diluuia passionum, & auditi verbi, compertæq; doctrinæ plurimi studerint esse consortes, iam non vnius patrimonium, sed commune bonum esse incipit disciplina virtutis, & tanquam sapientiæ poculum hauritura plurimis qui antè sitientes bibere noluerunt: sicut nūc feruent diluuia in pectoribus Iudæorum, & cùm aqua cælestis doctrinæ exundet, potulq; exuberet, non putant esse potandum. Euangelium legitur, virtus exit de sermone cælesti, tradat sacerdos in Ecclesia, ne fortè intra arca solus positus non possit audiri, interdum & egressus Ecclesiam, vbi Iudæus occurrerit, monet exemplū adfert cælestiū scripturarum. Claudunt aures, ne vel inuitos fons abluat, & verbi dominici humor aspergat. Si quis verò crediderint, currunt ad fontem doctrinam expetunt, insinuari sibi Euangelium concupiscunt, nec satiantur assiduitate potandi. Ita fonte sapientiæ certatim repleri desiderant, quem antè fugere gestiebant. Quem fontem? Audi dicentem: *k Si quis sitit veniat ad me, & bibat.* Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Rursus *l* alibi trinam Columbæ emissionem, & binam reuersionem hoc modo exponit: Tres, inquit, emissiones tria tempora significant. Primum ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. In hoc verò loco Noë Deū, arca autem cælestē Dei habitationem designat. Noë primo Colūbam ex arca emisit, quia Deus omnipotens sanctis viris, qui ante legē fuerunt gratiam Spiritus sancti dedit, & qui legem nō habebant diuina pręcepta, quæ postea data sunt, per donum Spiritus sancti impleuerunt. Sed columba non inuenit vbi pes eius requiesceret, qui nō solùm cæteræ gentes, sed & ipsi Iudæi in Ægypto positi in tantum culturā Dei reliquerunt, vt eo tempore quo Moses natus est, penè nullus inueniretur, in quo Spiritus sanctus habitare dignaretur. Et quodammodo gratia Spiritus sancti ad eum redijt, à quo missa est, cùm homines iniquos deseruit. Secundò emisit Noë Columbam ex arca, quia Deus gratia Spiritus sancti hominibus legem puro corde seruantibus dedit. Vespere autem, qua Columba ad Noë redijt, tempus quo Christus natus est, designat. De hoc tempore Dominus dicit in *m* Euangelio: *Lex & Propheta vsque ad Ioannem*: quia postquam Euangelium cœpit prædicari, circumcisio, & multæ obseruationes legales nihil profuerunt. Quandiù legis obseruatio Deo placuit, tandiù homines legem seruantes Spiritus sancti

Noe vnde cognouerit aquam defecisse.

Oleæ ramus allatus à Columba quo tēpore natus.

k Dom. 7.

l Com. in 6. c. Apoc.

Tres emissiones Columbæ ad arcam qd notent.

Cur vespere reuersa.

m Mat. 11.

10

20

30

40

50

ſancti gratia comitauit. Et ſicut Columba ad veſperam ad Noè rediȷt, ita & Spiritus ſancti gratia Iudæos infideles deſerens, quodammodo ad eum, à quo fuerat miſſa, reuerſa eſt. Per ramũ verò oliuæ legem poſſumus intelligere, vel accipere: per folia autem virenta, eos qui per legem ſalui facti ſunt. Columba igitur ramũ oliuæ cum virentibus folijs in ore ſuo detulit, cùm Spiritus ſancti gratia eos, quos per legem ſaluauerat, quodãmodo obtulit. Tertiò Noè Columbam ex arca emiſit, quando fidem euangelij ſeruantibus gratiam Spiritus ſancti dedit. Quæ non eſt reuerſa vltrò ad eum, quia fides euangelij tamdiu cum electis manebit vſq; dum veniente Domino ad iudicium, electi, qui in hoc mundo inuenientur, rapientur coram Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erunt. Ad eundem ferè ſenſum D. *n* Chryſoſtomus. Dimiſſa eſt autem in figuram Dei à Noè & Columba, vt videret, ſi ceſſaſſet diluuium, quæ cùm nondum inueniret requiem pedibus, poſt tempus iterum dimiſſa eſt, & rediȷt ſiccum ramum oliuæ in ore ferens, & poſt dies ſeptem dimiſſa, inuentaq; ſibi requie, confidens, ceſſaſſet diluuium, nidificauit. Columba figura eſt aduẽtus Spiritus ſancti, quæ ante legem inuiſens creaturam, nõ inuenit, quomodo ſuper ea requieſceret, ſicut neq; Ieſus, vbi inclinaret caput ſuum, ita impietas omnia occuparat. Deinde poſt tempus quoddam iterum Colũba dimiſſa eſt, redit ferens ramulum oliuæ in ore: forte ſignans in lege, ac in ore prophetarum paruum quendam fructum miſericordiæ Spiritum ſanctum ferre. At poſt ſeptem dies omnis cultus ſabbatorum legis emiſit Deus Noè Columbam ſpiritus filij ſui, & inuẽta requie apud fideles, & in eis habitauit, & delicatè deambulauit, nidificauit, & manſionem apud nos fecit. Columba enim animal eſt, quod præ omnibus volatilibus cæli homines amat, & contubernale eſt, & manſuetum, innocenſq; & fœcundũ, & domeſticum, quod quieſcit, verſatur; & habitat in domibus noſtris. Sicut & Spiritus ſanctus dicit de nobis: *quia habitabo, & conuerſabor cum eis.* Atq; idcirco in ſpecie Columbæ in Iordanem de Cælo deſcendit. Specta autẽ hoc admirabile animal: feræ enim, & nigræ cohabitare, & conuerſari non amant, ſed immaculatæ, & fulgidæ, vt & hoc manifeſtè, & ſignanter deſcribã in ſeipſis in nobis habitationẽ immaculati, puriſſimiq; Spiritus ſãcti. S. verò *o* Cyrillus ad eundẽ modum cõmentans. Mittentur, inquit, quippe à Chriſto viri ſanctiſſimi, qui mundũ eoſq; qui eũ incolunt, fermè explorarent, qui redeunt, quaſi pacẽ loquentes. Hoc enim ramus ille oleæ, quẽ Colũba in ore ſuo portabat, vt puto, ſignificat. Argumentũ enim pacis hanc plantam eſſe accepimus. Igitur qui in fide purgati ſunt, Deũ magnoperè diligunt, & veluti quadam euangelicæ inſtitutionis manſuetudine eruditi, Deo mirificè placent. Quod autem ex ipſis quoq; defecturi eſſent, hinc latiſſimè patet. Nam tertia Columba, & vltima emittitur, quæ ad Noè reuertatur, haudquaquã curauit. Sed cùm aquæ ceſſaſſent, *ſedit*, inquit, *arca ſuper montes Ararat*, quod deſcenſus teſtimonum interpretari poſſumus. Nã qui in Chriſtum crediderint, ſublimes quidem ob euangelicæ diſciplinæ ce ſitudinem ſunt, & tanquã in altiſſimis montibus ſedentes, vnigenitum Dei filium, qui è cælo deſcenderit, vbiq; orbis terrarum alta efferunt prædicatione. *p* Beda quoq; Colũba, quæ oliuæ ramum attulit, Chriſtum ſignificare dixit, qui pacem mundo attulit, vt ipſa eſt pax noſtra. Pacis nũciam etiam eſſe ex *q* Prudentio habemus canente:

> *Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcem*
> *Ore Columba refert ramum viridentis oliuæ.*
> *Coruus enim ingluuie per fœda cadauera raptus*
> *Hæſerat, illa datæ reuehit noua gaudia pacis.*

Quærens quidam, cur emiſſa ſecundò Columba reuerſa eſt cum ramo oliuæ: Nonne cognoſcens pater ille ſapientiſſimus, inquit, ſæuientem adhuc iuſtitiæ diuinæ ſeueritatem per reuerſionem Corui, emiſit Columbam pacis, & clementiæ nunciam, vt exploraret, an eſſet adhuc terris reſtituta pax? Sed quia pax nondum erat reddita, ſed currebat tempus medium inter bellum, & pacem, hinc dicitur, quod non inueniebat locum, vbi requieſceret planta pedis eius, & ideo reuerſa eſt in arcam. Propterea Noè arcanorum peritiſſimus, expectatis adhuc ſeptem diebus, numero quidem remiſſionis, & placationis, iterum emiſit ipſam Columbam. Quæ cognoſcens remiſſum, & placatum eſſe furorem diuinũ in ſignum redditæ pacis tulit ramum oliuæ virentibus folijs. Quo facto expectauit nihilominus pater ille prudentiſſimus adhuc ſeptem alios dies, vt alio ſubſequente ſeptenarij curriculo plenius ſubſequeretur, & firmaretur pax. D. verò Cyprianus emiſſam à Noè Columbam lapſorum imaginem præ ſe ferre commentatur. Et *r* Pierius Valerianus Columbam hanc, nempe quæ ad Noè oleæ virentis ramum attulit, fuſcam poni à Prophetis ait, eſſeq; indicium perhiberi mentis, quæ à perperã factis iam abſtineant, ſeq; quieti det, hoc eſt tranquilli-

Lex per ramum oliuæ ſignificata.

n Hom. de Spir. ſan.

Columba quale animal.

o lib. 3. in Gen.

Ramus oleæ quid notet.

Olea pacis planta.

Ararat q̃d

p In Ge. 8.

Colũba ramũ ferens Chriſtum notat.

q In Ditt.

Lapſorum imago.

r l. 22. He.

Columba fuſca mentis indiciũ.

quillitati, quæ non niſi in depurgato à vitijs animo locum habet. Sub veſperam autem hãc reuerti deficiente quippe luce, quod tantundẽ ſit, ac ſi momẽtaneo, ac breui temporis curriculo duraturæ felicitatis diceremus. Sub veſperam, inquit, aduolat, ne occupetur à nocte, quippe ne intercipiatur à morte, priuſquã infectum eluerit ſcelus, atq; ita perpetui carceris ſupplicio afficiatur. *s* Iudocius Clichtoueus per hanc eandem Columbã beatiſſimam Virginem Mariam interpretatur elegantiſſimè hoc modo ſcribens: Secundum gaudiũ habuit Virgo ſanctiſſima hodierno die in oblatione, qua genuflexa filiũ offerebat Deo Patri pro totius mundi pace, & pacatione. Quod ſignificatum eſt in Geneſi per Columbam reuerſam in arcam ad Noè ad veſperam, quæ portauit ramum oliuæ virentibus folijs: intellexitq; Noè, quod Deus pacem dediſſet in terra, & quòd ceſſaſſent aquæ. Iſta Columba eſt beata Virgo felle amaritudinis carẽs, quæ hodie ramum oliuæ, ſcilicet Chriſtũ pacificum, & pacem populi virentem gratia, & virtute obtulit Deo Patri. Inſuper intellexit beata Virgo, quod hęc oblatio in tẽplo eſſet quędã repręſentatio oblationis futurę, qua ſeipſum eſſet oblaturus in Cruce pro Mundi redemptione, vbi etiam ipſa Mater præſens eſſet futura, & in huius myſterijs contemplatione gaudebat. Secundus ſacræ paginæ locus eſt apud diuinum *t* Pſalten: *Si dormiatis inter meatos cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & poſteriora in dorſi eius in pallore auri.* Vbi *u* Gil. Genebrardus notandum monet Hebraicam ecclipſin: quaſi propheta dicat, ſi verſemini in præſentiſſimis, & certiſſimis periculis, vt quãdo de captiuorum vita, libertate, fortunis, victores ſortè mittunt, tùm in illa rerũ deſperatione eritis tutiſſimi, sereniſſimi, lætiſſimi, vultu & colore tã pulchro, ſereno, ac vegeto, quã Columba, cuius pennæ ſunt veluti deargentatę inſtar argenti pellucẽtis, & dorſũ, vel cauda dorſi ſplendẽt, ac rutilat inſtar fului, ſiue pallentis auri; Tam præſens vobis erit numen, vt illis ſitis in tuto, & animi ſecuritate, neq; quicquam perditas de vultus ſpecie, & habitu. Columbæ ſimilitudinẽ appoſuit, quòd in hac aut pennarũ elegantia, & morum forma excellant, quin & capta nitet, eodẽ eſt colore, ſpecie, ſtatu. Non omittam tamen alios ita vertere, ſi tam ſordidi, & atri ſitis, quã ij, qui iacent inter nigras ollas, eritis poſthac tamẽ candidi, quam alæ Columbę argenteæ, & inſtar auri fulgẽres: depoſito ſcilicet mœrore poſthac læti eritis, & fortunati. *x* Iacobus Vitriacenſis S.R.E. Cardinalis ex is hunc myſticum ſenſum elicit, argentatæ Columbæ ſanctos aſſimilans: Hi ſunt, inquit, velut pennæ Columbæ deargentatę inter medios cleros dormientes, quia duplicem gratiã, ſcilicet actionis, & contemplationis à Deo ſunt ſortiti. Ipſi enim pennati per volatum contemplationis, Columbini per ſtudium ſimplicitatis, deargentati per puritatẽ locutionis inter medios cleros dormiunt, dum à mundana cupiditate oculos claudunt. Columba igitur deargentata, ideſt, anima ſancta, & pura, duas habet alas, actiuam ſcilicet, & contemplatiuam. Ala autẽ actiua ſeptem habet pennas, quę ſunt ſeptem opera miſericordię. Similiter & contẽplatiua ſeptem quę docentur in Euangelio, ſcilicet paupertas ſpiritualis, luctus, & alia, quę ſequũtur. Vnde etiam Iacobus ſeptem annis ſeruiuit pro Lia, & totidem pro Rachele. Hæ pennæ debent eſſe deargentatę, vt ad imitationem Chriſti informentur, cuius humanitas argento comparatur. Vel argẽtatæ dicuntur, dum operibus actiuæ, & contemplatiuę vtimur ſecundũ ſcripturas diuinas. Columba item in ſacris literis pro ſponſa, vel coniuge chariſſima accipitur: quod in Colũbaceo genere pręcipuè coniugij lex firmiſſima, & minus inter cõiuges amor ſpectetur. Sic autem regum *y* ſapientiſſimus: *Columba mea, formoſa mea:* & paulò poſt. *Columba mea vna perfecta mea.* Et *z* rurſus: *Aperi mihi ſoror mea, amica mea, Columba mea, integra mea.* Et *a* alibi: *Ecce tu pulchra es amica mea, oculi tui Columbarum.* Et infra *b* rurſus enarrans ſponſa pulchritudinem ſponſi ſui eius oculos comparat oculis Columbarum. Sed vim, & ſententiam talem habet iſta ſimilitudo; nimirũ ſignificãtur oculi ſimplices, ſine fuco, & dolo: Nam Chriſtus Dominus excellentiã ſimplicitatis præcipuè tribuit Columbis, cùm *c* dixit: *Eſtote ſimplices ſicut Columbæ.* An potius oculi Columbini ſignificant oculos minimè vagos, & laſciuos, ſed pudicos, & caſtos? Nam & *d* Adamantius Origenes hæc exponens verba: Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, oculos non habet Columbæ. Si quis autem oculos Columbæ non habet, domum fratris ſui ingreditur infelix, non ſeruans illud, quòd in *e* prouerbijs eſt præceptum: *Domũ fratris tui ne intres infelix.* Qui autem habet oculos Columbæ videt rectã, & miſericordiam promeretur: videns quippe rectã miſericordiam conſequetur. Porrò quis videt rectã, niſi qui caſto conſpectu, & puris intuetur oculis? Noli igitur mihi de his tantùm carnis oculis intelligere, quæ dicta ſunt, licet & de his intellexiſſe, ſed ingrediẽs ad interiora & ante oculos mente perquirens, qui & à *f* Dei mandato illuminantur, mandatum quippe Dei illumi-

s In feſt. 3. purif. B.M. *Maria Virgo per Columbam ſignificata.*

Chriſtum ramus oliuæ ſignificat.

t Pſ. 77. *u In com.*

In Columba pennarum elegãtia.

x D. 7. poſt feſt. Pent. *S. Columbæ argentatæ ſimilati.*

Duæ animæ ſanctæ alæ.

Columba pro ſponſa accepta.

y Cant. 2. *z cap. 5.* *a cap. 1.* *b cap. 5.*

Oculi ſimplices ſine dolo.

c Mat. 10. *Oculi Columbini ſignificant minimè vagos.*

d Hom. 3. *e Prou. 27.* *f Pſ. 18.*

illuminans oculos) illud enitere, labora, contẽde, vt sanctè intelligas vniuersa; quæ dicta sunt, & similis spiritui, qui in specie descendit Columbæ, audias, quia oculi tui Columbæ sunt. Si intelligis legem spiritualiter, oculi tui Columbæ sunt. Si intelligis Euangelium, vt se vult intelligi Euangelium, & prædicari, vides Iesum omnem languorem, & infirmitatem, non solum eo tempore quo carnaliter facta sunt, fuisse medicatum, sed hodieq; medicantẽ, & non tantum tunc ad homines descẽdisse, sed hodieq; descendere. *Ecce enim, g inquit, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Oculi tui Columbæ sunt. Sunt qui per illa *h* verba: *Vna est Columba mea, perfecta mea*, B. Virginem Mariam intelligant, vt 10 per quam etiam eleganter ostendit, *i* Rupertus Abbas Monasterij Tuitiensis Ord. Benedictini vir, & vitæ sanctimonia, & sacrarum literarum peritia præclarus, exponens hæc verba: *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui Columbarum:* Ecce tu pulchra es, & iterum dico, ecce tu pulchra es, pulchra decore Virgineo, pulchra vnigenito filio. Taliter geminata nullius vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritudo. Adhuc addo istud pulcherrimum: *Oculi tui Columbarum.* Quinam sunt oculi Columbarum, nisi dona septem gratiarum, idest septem spirituum super Christum requiescentium? Septem namque oculi, qui iuxta Zachariam prophetam in vno lapide sunt, septem sunt spiritus Dei, qui iuxta Esaiam prophetam super florem Iesse requiescunt: Isti oculi mei (Christi verba sunt, quem loquentem facit) sunt oculi tui, oculi Columbarum, oculi omniũ gratiarum. Omnium quippe gra- 20 tiarũ, vel spirituũ tu effecta es particeps, ex quo me castis visceribus suscepisti, super quem requiescit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et *k* rursus in hæc verba (*oculi tui Columbarum absque eo, quod intrinsecus latet:* commentans: Oculi Columbarum, inquit, & oculi Coruorum hoc differunt: quo dulcedo simpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidentium. Simplicitas Columbarum septem habet insignia virtutum naturalium: hęc namque auicula primùm sine felle est, deinde nihil viuum comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cãtu habet, libenter iuxta fluenta residet, vt venientem Accipitrem ex vmbra præcognitum effugiat pernicius. Tu maximè, ò misericordiæ mater, sine felle es: nihil enim vnquã habuisti inuidiæ, nihil odij, quòd familiare est rapacibus Coruis. Nihil viuum Columba comedit, & tu lõgè ab 30 illis es, de quibus scriptum est, *Qui deuorant plebem meam sicut escam panis.* Pullos alienos Columba nutrit, & nos qui eramus alieni secundum carnẽ à genere tuo, ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora Colũba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum Dei. Columba in petris nidificat, & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eo quòd præcunctis mortalibus inẽre vulnerata esset. Columba iuxta fluenta residet: tibi autem vel tuo pectori omne fluentum scripturarum quã contiguum est? Nunquam aduentas spiritalis Accipitris tibi esse improuisus, aut te cõsequi, imo nec tibi appropinquare potuit. Igitur oculi tui Columbarum, & hæc vera pulchritudo est, absq; eo quod intrinsecus latet, quod solus in te Deus videt: nobis autem quia inexpertum, 40 idcircò ineffabile, imo & incogitabile est, &c. D. verò *l* Hieronymus per speciosam istã spõsam intelligi vult Christum, vel eius Ecclesiam. Grandis, inquit, in hoc profectus eius ostenditur, vt quæ prius tantũ speciosa in mulieribus dicta est, nũc vt proxima speciosa dicatur, ex ipso sine dubio sponso splendorem decoris accipiẽs, vt semel ab ipsa sumpta pulchritudine, etiam si accidat ei paululum sponsi absentiam pati, nihil minus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius cõparantur Columbis, ob hoc profectò contingit, quia diuinas scripturas non iam secundum literam, & secundum spiritum intelligat, & aspiciat in eis spiritualia mysteria. Columba enim indicium est Spiritus sancti. Spirituali ergò sensu intelligere legem, & prophetas, hoc est oculos Columbæ habere. Et hìc quidem Columbæ oculi eius appellantur. In *m* Psalmis verò huiusmodi anima pennas sibi dari Columbæ desiderat, 50 vt volare possit in intellectum spiritualium mysteriorum, & requiescere in atrijs sapientiæ. Sed etsi dormire quis possit, hoc est collocari, & requiescere in medio sortium, atq; intelligere sortium rationẽ, & cognoscere diuini iudicij causas, non solùm pennæ Columbæ, quibus in spiritualibus intellectibus volet, promittũtur ei, sed deargentatæ pennæ, idest, verbi, & rationis ornamento decoratæ. Scapulæ quoq; eius in specie auri fieri dicuntur, vbi constantia fidei, & dogmatum stabilitas indicatur perfectorũ. Ergo si caput esse Christus dicitur nihil puto absurdum videri, si & oculi eorum, qui secundum interiorem hominem spiritualiter intelligunt, & spiritualiter dijudicãt, Spiritus sancti esse dicantur. Et ob hoc fortassis in lege, sicut agnus positus est, per cuius hostiam populus purificaretur in Pascha, ita &

g Mat. 28.
h Cant. 6.
B. Maria significata.
i Com. in Cant. c. 1.
Dona septẽ gratiarum oculi Columbarum.
k Com. l. 3. in c. 3. cãt.
Oculi coruí, & Colũbæ quomodo differãt.
l Hom. 3. in cant.
Christus vel eius ecclesia significata.
Oculos columbæ habere quid.
m Psal. 54. & Ps. 67.

Colum-

Columbæ positæ sunt, quibus purificatur homo, ingressus hunc mundum. Sed & de eo nunc dicere, & hostiarũ qualitates discutere, longior videtur excessus, & proposito operi minimè conueniens. Potest adhuc profundiore fortassis sacramẽto, quod dixi: *Ecce es speciosa proxima mea*, intelligi de præsenti sæculo dictum: quia speciosa quidem sit & hìc Ecclesia, cùm proxima est Christo, & cùm imitatur Christum. Quòd verò iterauit, & dixit. *Ecce es speciosa*, potest ad futurũ sæculum pertinere: vbi iam non solùm imitatione, sed ipsa sui perfectione formosa est, & speciosa, & ibi dicat esse oculos eius Columbas, vt duorum oculorum Columbæ duæ intelligantur esse filius Dei, & Spiritus sanctus. Et ne mireris, si Columba simul dicatur, cùm vterq; similiter aduocatus dicatur, sicut n Ioannes Euangelista declarat, Spiritum quidem Sanctum dicẽs paracletum, quod est aduocatus. Et de Iesu Christo nihilominus in Epistola sua dicit, *quia ipse sit aduocatus apud patrẽ pro peccatis nostris*. Sed apud Zachariam Prophetam duæ oliuæ ad dextram, & ad sinistram candelabri positæ, vnigenitum nihilominus, & Spiritum Sanctum designare dicuntur. Insuper Diuus o Gregorius eadem sapientissimi regis verba enarrans, per eandem sponsam Ecclesiam intelligit hoc scribens: Pulchram narrat, & pulchram replicat, quia alia est pulchritudo morũ, in qua nunc cernitur, & alia pulchritudo præmiorũ, in qua tunc per conditoris sui speciem, videlicet omnes dilecti, qui ad cuncta simpliciter incedunt; eius oculi Columbarũ vocantur, qui magna luce irradiant, quia & signorum miraculis coruscant Sed quantum est omne hoc miraculũ, quod videri potest, illud de internis miraculũ est mirabilius, quod videri non potest. De quo illic apertè subditur: Absq; eo quod intrinsecus latet. Magna quippè est gloria aperti operis, sed longè incomparabilis occultæ remunerationis. Item D. August. per Columbam quoq; inquit, vnitas Ecclesiæ significatur, de qua p dictũ est, *Vna est Columba mea, vna est matri suæ*. Vnde debuit humilitas, nisi per auem simplicẽ, & gementẽ, non per auem superbam & exultantẽ, sicut Coruus significari? Abbas quoq; Ioachim q Thelosphoro ad hæc D. Cyrilli verba, Columba suo volatu volatũ Aquilæ, vel Accipitris nõ formidat; Hæc est, inquit, Romana Ecclesia, quæ si cursu celeri in suis aduersantibus, & pressuris iniquè illatis fideliter, & deuotè ad Christum Dominũ recurret, raptoris insultum minimè formidaret r Thomas vero Bozius Eugubinus cõgregationis Oratorij Presbyter ob hanc causam Ecclesiæ in canticis nomen Columbæ ascribi ait, quòd hic sit mos Columbis, vt ante coniunctionẽ mutuò se se osculentur. Ore namq; nos Eucharistiam percipimus, ex illa perceptione cõnectimur in vnum cum Christo, & inter nos corpus. Et antiquitùs communicaturi per osculum sanctum labia labijs iungebant, vt alterius in alterum spiritus ipse corporeus intimè infunderetur. Hinc olim multis in locis Eucharistia seruabatur super altari intra auream, vel argenteam Columbam, vt est in gestis S. Basilij, quæ nomine Amphilochij scripta circumferuntur, & in libello supplici quem quintæ synodo aduersus hæresiarcam Seuerum clerus, & monachi Antiocheni obtulerunt. Tertius locus s Scripturæ est: *Et quasi Columbæ meditantes gememus*: quæ verba explicans D. t Hieronymus, subaudiendum monet, absq; sensu, & intelligentia Scripturarum tanquã acerba meditãtes, quæ decantant memoriter. Sed quomodo, inquit Columbæ, de quibus scriptum est; u *Ephraim quasi Columba non habens sensum*. Et quomodo in x Euangelio cõtra serpentium malitiam, simplicitas ponitur Colũbarum: sic in præsenti loco simplicitas absq; prudentia, quæ vicina stultitiæ est, in sola verborum meditatione monstratur. Quartus locus est apud y Hierem. Proph. quem Nabuchod. Colũbam vocare, quod hęc auis Babylonis insigne olim erat antè dixi Ad quem locũ commentans idem D. z Hieronymus. Non mirabitur, inquit, Columbã Domini intelligi Nabuchodonosor, qui supra eũ vocari seruũ Domini legerit, pro quo septuaginta transtulerunt gladium magnũ. Licet Columbam, & in persona Hierusalem possimus accipere, quo irascatur, & tristis sit se leonis sui perdidisse custodiam, & terram suam venisse in desolationem. Quintus locus est a Ezechielis: *Eruntq; in montibus quasi Columbæ conuallium omnes trepidi, &c.* Theodotio transtulit: *sicut Columbæ meditantes omnino tacuerunt*. In quorum verborum explicatione noli quoq; ab eodem D. Hieronymo recedere, qui sub metaphora, inquit, Columbarum meditantium significat vnumquenq; de populo suum flere peccatum, & intelligere, atque sentire, cur ista pariatur. Tropologicè verò sic accipiendũ, Columbæ quandiu in vallibus sunt, trepidant, & singula reformidant, quarum imitari b præcipitur innocentiam. Et de quibus in c Psalmo dictum est: *Si dormiatis inter medios cleros, &c.* In cuius specie d descendit Spiritus Sanctus, & mansit super Dominum Saluatorem. Pulchreque iuxta Theodotionem vocabimus Columbam mediantem eum, qui in lege Domini die, ac nocte meditatur, & de quo e scriptum est: Os iusti meditabitur sapientiam. Sextus locus est f Oseæ:

Filius Dei & Spiritus sanctus Colũbæ dicti.
n cap. 14. 15. 16.
Oliuæ duæ ad candelabrũ positæ quid signẽt.
o li. 1. mor.
Ecclesiæ vnitas.
p Can. 6.
q cap. 1.
r tom. 2. de sig. eccles. lib. 14. de coniũc. cor. Eccles. & Christi.
Veterum in Cõmunione cæremoniæ.
s Esaiæ 95.
t Con. l. 16.
u Osea 7.
x Mat. 10.
y cap. 14.
Columba Nabuchodonosor significat.
z lib. 5. con. in Hier.
Columba Hierusalẽ significat.
a cap. 7.
Colũba gemens quid notet.
b Mat. 10.
c Psal. 67.
d Mat. 3.
e Psal. 36.
f Osea 7.

Factus

Factus est Ephraim quasi Columba seducta, non habens cor. g Rupertus Abbas ad hunc locum commentans, in eo, inquit, quod non absolutè ait: Factus est quasi Columba, sed addidit seducta, bonam Columbæ significationem præsenti loco penitus exterminat. Amplius autem cùm apponit adhuc, non habens cor, seductionem eiusdem, & vacuitatem omnis boni miro exprimit modo. Si quidem aduersus id, quod de Columba pro bona similitudine dici, vel scribi solet, non habens fel, hìc dicitur, nō habens cor. Quanta putas distantia est inter non habentem cor? Quanta, inquam differentia Columba habens fel, & non habens cor à Columba non habente fel, & habente cor seiuncta est? Magna profectò, & omnino 10 contraria. Sic planè & tanta dissimilitudine seiunctus est carnalis Israel à spirituali, qualis tunc erat ille Ephraim, qui seductus est, vt recederet à domo Dauid, & nunc est iste Iudas, qui negauit Christum filium Dei, Columba esse debuit manendo in simplicitate, atque vnitate paternæ fidei, sed & tunc, & nunc seducente diabolo recessit in felle amaritudinis, in inopia cordis. Hæc ille. Et D. h Hieronymus eadem prophetę verba declarans, significare illa innuit, Ephraim non dolere, quòd ipsius populus nō seduceretur in partes, & perderetur, quoniam aues omnes dolent, si ab eis eripiantur pulli, & pro viribus eos tuentur, sola Columba non dolet ablatos pullos, neque requirit. Sed verba eius ascribamus. Præcepit, inquit, Dominus in i Euangelio, vt simus simplices sicut Columbæ, & astuti quasi Serpentes, vt imitantes simplicitatem Columbarum, & serpētis astutiam, nec alijs nocere pos- 20 simus, nec ab alijs patiamur insidias, sed simplicitate, & prudentia exhibeamus hominē temperatum, quia prudentia absque bonitate malitia est, & simplicitas absq; ratione stultitia nominatur. Et pulchrè Columba seducta, siue insipiens appellatur, quia est Columba, & sapiens, quæ dicit in k Psalmis. *Quis dabit mihi pennas sicut Columbæ. &c. Cuius pennæ deargentatæ sunt, &c.* Ephraim autem Columba insipiens, & non habens cur in tactum brutæ mentis offenditur, vt Ægyptū inuocans ad Assyrios perrexerit. Quæritur cur Ephraim non alijs auibus, sed Columbæ comparatus sit. Aues cæteræ pullos suos, etiam cum periculo vitæ suæ protegere festinant, & cùm nidum suum, Accipitrem, colubrem, Coruum, siue Cornicem accedere viderint, huc, illucque volitant, & immittunt se morsu, & vnguibus lacerant, & dolorem parentis querula voce testant: sola Columba ablatos pullos nō dolet, 30 & ideo rectè comparatur Ephraim, quòd vastatum per partes populū non sentiat, sed negligens sit salutis. Magistros contrarium dogmatum, qui Christum reliquere sapientiam, & Ecclesia sūt egressi, rectè insipientem, & excordem Columbam possumus dicere, qui terrena desiderantes, Assyrijs traditi sunt. Septimus locus habetur apud eumdem l Prophetam: *Et auolabant quasi aues ex Aegypto, quasi Columba de terra Assyriorum.* Hæc Columba, teste eodem D. Hieronymo, hominem signat, qui fuit hæreticos. Ægyptus, inquit, m Rupertus Abbas, siue terra Assyriorum, mundus iste est omnibus errantibus, & principem huius mundi sectantibus, qui intelligitur per Assur. Pulchrè namque qui auis auolare dicuntur, qui terrenas cupiditates relinquēdo cælestem gratiam sequuntur, & sic euadunt, vt vestigia culpę nulla in eis inueniat insecutor diabolus, sicut auolatus auium nulla vestigia su- 40 persunt, dum liberis per aera pennis feruntur. Nec verò contentus dixisse nomine generali, & auolabūt quasi auis, sed continuò specialiter exprimit eius auis similitudinē, cui competenter assimilatur gratia cælestis, dicendo: *Et quasi Columba de terra Assyriorum.* Columba namq; maximè pro eo, qui in hac specie Spiritus sanctus super Dominum nostrū cū baptizaretur, apparuit regenerantem eiusdem Spiritus sancti gratiam significat, cuius itaq; sacramētis viuificati, auolauimus ex Aegypto, & de terra Assyriorum, id est, de ignorātiæ tenebris, & de terrenarum affectibus cupiditatum, &c. Octauus locus legitur apud n Naum Prophetam: *Et ancillæ eius mirabuntur, gementes vt Columbæ, murmurantes in cordibus suis.* o Rupertus hunc locum sic explicat: quod protinus, inquit, subiungit, gementes vt Columbæ, murmurantes in cordibus suis tam de milite, quam de ancilla, id est, tā de nobilibus, quàm 50 ignobilibus debet intelligi. Quid autem gementes, vnde murmurantes? Non vtique quod captui abducti sunt, vel quod minentur ante currum triumphatoris huiusmodi, sed inde gementes, quod ab isto domino sibi incogniti liberi, & Niniue, hoc est, mundi huius, serui fuerunt, & super hoc murmurantes in cordibus suis, id est, scriptores reprehendentes in conscientijs suis. Murmurare namque interdum in bono accipitur. Itaque & hìc cum dicitur: *gementes sicut Columbæ murmurantes in cordibus suis*, sic rectè intelligitur, ac si diceret, conquerentes, ac dolentes de peccatis præteritis, & semetipsos reprehendentes in conscientijs suis. Nam licet gratia victoris, & triumphatoris ducentis eos, non ignorent se esse saluatos, non tamen obliuiscuntur, & quales fuerint, & super hoc dolere, & conqueri nō desinunt

g l. 3. com. in Ose. c. 7.

Ephraim qualis.

Iuda Colūba seducta.

h In com.

i Mat. 10.

k Psal. 54. 67.

Columba insipiēs, & excors, quis dicendus.

l Oseæ 11.

Homo hæreticos fugiens Columbæ assimilatus.

m l. com. in Os.

Aegyptus quid.

n cap. 2.

o l. 2. com. in Naum. c. 2.

Murmurare.

ſinunt in cordibus ſuis. Pro huiuſmodi rectè dicuntur gementes, non vtcunque, ſed gemen-
tes, vt Columbæ. Columba namque gemitum pro cantu habet, & iſtis ita gemere valde dul-
ce eſt, ita vt quando canunt quippiam in laudẽ captiuatoris ſui &c. Nonus locus eſt p So-
phoniæ: *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas Columba: non audiuit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam.*
Vbi D. Hieronymus commentans: Multi putant, inquit, propter conſequentiam dici aduer-
ſus Niniuen, de qua q ſuprà: *Et ponet Aſſyrium & ponet Niniuen in ſolitudine*. Sed nunquam
ſcriptura Niniuen Columbam vocaret, licet in r Hieremia à facie gladij Columbæ de
Nabuchodonoſor dictum putent. Sed ſciendum, quod alij è contrario aſſerant, pro Colum-
ba ibi poſſe intelligi ἑλλάδα, id eſt, Græciam, vt ſit ſenſus, à facie gladij Iona, id eſt, à facie
gladij Græciæ Iona enim tam Columbam, quàm Græciam ſignificat. Vnde & vſq; hodie
Græci Iones, mare appellatur Ionium, & apud Hebræos permanet eorum vetus vocabulũ.
Omnis itaque contra Hieruſalem ſermo eſt: Væ ciuitas quondam Columba, ſemper pec-
cans, & captiuitatibus tradita, & rurſum redempta à Domino. Vę ciuitas prouocatrix, quod
ſignificantiùs Hebraicè dicitur, id eſt, παραπικραίνουσα, quod poſſumus dicere Deum ama-
rum faciens, id eſt, tuo vitio dulcem Dominum, atq; clementem vertens in amaritudinem,
vt qui miſeri vult, punire cogatur, &c. Et s Rupertus, Super quã, inquit, cœpit intentio iudi-
cij dicendo, & extendam manum meam ſuper Iudam, & ſuper omnes habitatores Hieruſa-
lem, ſuper eandem ciuitatem, & conſummatur dicendo *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas.* Quę
enim alia ciuitas à Deo prouocatrix, quã paſſim, & ferè vbiq; ſancta ſcriptura Dominũ pro-
uocaſſe arguit? Ipſa prouocatrix, ipſa redẽpta, & tantò dãnabilior prouocatrix, quãtò plu-
ribus redẽpta beneficijs. Prouocationes eius magna cũ admiratione hic denarrãtur, cùm in
primis Columba ipſa nominatur, & deinde leonũ ſæuitiã, luporũ ferocitatem vel habuiſſe,
vel habere declamatur. *Columba*, inquit, *non audiuit vocem & non ſuſcepit diſciplinam*, hoc dice-
re eſt, mãſueta quondã ciuitas, vel gẽs rebellis facta eſt, incorrigibilis perſeuerat. Quid .n.
manſuetius Abraham, Iſaac, Iacob, cæteriſq; patribus, Moyſe, & Dauid, cæteriſq; ſanctis, &
prophetis, vel iuſtis hominibus. Si illos, & vniuerſam illius gẽtis, vel ciuitatis electionẽ con-
ſideres, rectè nimirum ciuitas Colũba dicta eſt. E contrà, ſi illos attendas qui prophetas, &
iuſtos homines occiderunt, qui Dominum dereliquerunt, & Baal, cæteraq; portenta colue-
runt, & alia ſacrilegia commiſerunt, veraciter dicas, quia non audiuit vocem, & non ſuſce-
pit diſciplinam, in Domino non eſt confiſa, &c. Decimus locus de Columba in ſacris literis
eſt de Spiritu ſancto, quem omnium Euangeliſtarum teſtimonio huius auis ſpecie in Salua-
toris noſtri baptiſmo apparuiſſe ſcripſimus, & t Prudentius innuit:

Apertis poli perilluſtribus iugis
Diſcipulus videt à patre venientem,
Manentemq; Spiritum in perpuro verbo,
Profectum vt Columbam indicibili modo
Populiſq; oſtendit occurrentem Domino.

Quærens quidam recentior, cur Columba tanti habita ſit, vt aliquando Spiritum ſanctum
deſignauerit? An quia, inquit pacem, & remiſſionem, affectum quippe Spiritus ſancti nun-
ciauit? An quia eſt animal ſimpliciſſimum, carens omni fraude, & dolo? Iuxta illud u Sal-
uatoris: *Eſtote ſimplices vt Columbæ.* Hinc & in x Canticis dicitur: *Oculi tui Columbarum.* An
quia rectè volat, ſicut Spiritus ſanctus, qui ad nos demiſſus præbet, vt eodem tramite con-
uolemus ad ſuperos? Hinc y Propheta canit. *Quis mihi dabit pennas vt Columbæ, & volabo?*
An quia hæc ſola inter aues habet pennatos pedes, in hoc ſignificans Spiritum ſanctum, qui
tanquam interpres Patris, & Filij volat ad nos affectu, & amore, per pedes denotato? Sicut
de Mercurio dicitur, quẽ interpretẽ dicunt eſſe Deorũ. Eſt enim Spiritus ſanctus velut in-
terpres docens, & illuminãs, & prophetas, & amicos Dei cõſtituens, vt ſapiens ait. z Ada-
mãtius Origenes cauſam reddens, cur Spiritus ſanctus Colũbæ, non autem Turturis ſpecie
apparuit. Columba, inquit, Spiritus ſanctus eſt. Spiritus autem ſanctus, quando de magnis,
& occultioribus ſacramentis, & quæ multi capere non poſſunt, loquitur, in Turturis appel-
latione ſignatur, id eſt, in eius auis, quæ ſemper in montium iugis, & in arborum verticibus
commoratur. In vallibus autem, & his, quæ ad homines vſque perueniunt, Columba aſ-
ſumitur. Deniq; Saluator, quia hominem dignatus eſt aſſumere, & venit ad terras, mul-
tiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus ſanctus non in Turturem verti-
tur. Inter nos propter hominum multitudinem, auis manſuetior conuerſatur: Turtur au-
tem non videatur. Et Suidas πτέρυγες περιστερᾶς exponit Alę Columbæ, dona Spiritus ſan-
cti. Eius autem alæ, inquit, argento ſunt induta, tergum verò auro eſt ornatum. Nam ſim-

pliciora

p cap. 3.
q cap. 2.
r cap. 25.
Græcia per Columbam intelligitur
s In Com.
Hieruſa[lem] prouocatrix dicta.
Spiritus ſãctus Colũbæ ſpecie.
t In Proſp.
u Mat. 10.
x Cant. 1.
y Pſ. 54.
Mercurij officium.
z Homil. 2. in Cant. 2.
Cur in Columbæ ſpecie, nõ Turturis apparuit Spir. ſanctus.

pliciora, & candidiora simplicioribus, altiora perfectioribus conueniunt. Item D. Cyprianus ideò in Columba venisse Spiritum sanctum scribit, quoniam simplex sit animal, & lectum, non felle amarum, non moribus sæuum, non vnguium laceratione violentum, cuius ingenium, est hospitia humana diligere, vnius domus consortium nosse, cum generant simul filios educare, communi conseruatione vitam suam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, circa omnia demum humanitatis omnem implere legem. Diuus verò *a* Chrysostomus Columbam tunc ideò apparuisse tradit, vt extenti quodammodò digiti vice, Dei filium Ioanni monstraret, atq; vt etiam disceres, quoniam super te quoque, cùm sacro fonte 10 dilueris, Sanctus Spiritus veniat: iam verò non visibili specie, qua vtique non egemus cum nobis pro cunctis sola fides sufficiat. Nam signa, inquit, non credentibus, sed incredulis dantur. Quærit deinde cur in specie venit Columbæ? Mansuetum, respondet hoc animal, & mundum est. Quia igitur ipse spiritus mansuetudinis est spiritus propterea in eius specie apparuit. Simul etiam veteris videtur nos admonere historiæ. Nam cùm vniuersum aliquando orbem naufragium commune mersisset, & omne prorsus hominum genus periclitaretur, illud interim certè animal apparuit, finemq; illius tempestatis ostendit, atque ore ramum portans oliuæ, pacem mundo redditam nunciauit. Quæ omnia erat futurorum signa. Tunc enim multò erat hominum vita deterior, multoq; maiori digna supplicio. Ne igitur ipse desperes, illius te historiæ confirmat admonitus. Nam tum quoque desperatis iam omninò re-20 bus, liberatio facta est, atque correctio: sed tunc vtique per pœnam, modo verò per gratiam, atque ineffabilem indulgentiam redemptoris. Propterea, & Columba cernitur, nequaquam oliuæ ramum ferens, sed omnium malorum liberatorum nobis euidentiam ostendens, spemq; suggerens prosperorum. Non enim ex arca vnum educit hominem; sed postquam apparuit, vniuersum prorsus orbem attollit in cælum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Considerans igitur tanti amplitudinem muneris, nequàquam illius inferiorem existimes dignitatem, qui se in huiusmodi specie demonstrauit. Audio quippè dicentes aliquos, quantum inter hominum Columbamq; discrimen est, tantam Christi, & Spiritus sancti esse distantiam: quia ille quidem in nostra vtique natura, hic verò in specie sit visus Columbæ. Quid igitur ad talia responderi potest? Nisi quod 30 filius quidem Dei naturam hominis profectò susceperit, Spiritus verò sanctus non assumpserit naturam Columbæ. Idcircò Euangelista non in natura, sed in specie Columbæ dixit: nec vnquam omninò postea, sed tunc certè solum in hac visus est figura, &c. Et rursus exponens hæc verba Diui *b* Matthæi: *Et vidit Spiritum descendentem sicut Columbam, & venientem super se.* In quo inquit, mysterio natus est Christus, in hoc mysterium, & Spiritum sanctum accepit. Etenim filio Dei baptismum recipiente, & spiritu descendente, vnus in forma stabat humana, alter in specie descendebat Columbæ, tertius nec in forma stabat humana, nec in specie descendebat Columbæ, sed in voce tantùm audiebatur, desursum descendente. Et in hæc verba: *sicut Columbam*, ideò, inquit, Spiritus sanctus speciem Columbæ suscepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis. Om-40 nes enim species iustitiæ, quas habent serui Dei in veritate, possunt habere, & serui diaboli in simulatione. Habet enim diabolus, & mansuetos, & humiles, habet castos, & elemosinarios, & ieiunos, & omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem, & diabolus introduxit ad seductionem, vt inter bonum verum, & bonum simulatum confusio fiat, vt simplices homines, qui boni veri, & boni simulati differentiam intelligere cautè non possunt, dum quærunt bonos Dei viros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem sancti Spiritus non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species iustitiæ de impostoribus inuenitur, sola autem gratia veræ charitatis non inuenitur, nisi in solis seruis Dei. Ideò ergo hanc priuatam speciem charitatis sibi soli, seruauit Spiritus sanctus, vt per nullius iustitiam, & testimonium sic cognosca-50 tur, vbi est Spiritus sanctus, quemadmodum per gratiam charitatis. Diuus autem *c* Hieronymus D. Matthæum commentans, triplicem ob causam Saluatorem ait à Ioanne baptismum accepisse. Primùm vt quia homo natus omnem iustitiam, & humilitatem legis impleret; secundò vt baptismate suo Ioannis baptisma comprobaret; Tertiò vt Iordanis aquis, per discensionem Columbæ Spiritus sancti in lauacro credentium monstraret aduentum. Et paulò pòst ad hæc verba: *Et ecce aperti sunt ei Cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut Columbam, & venientem super se &c.* Mysterium, inquit, Trinitatis in baptismate demonstratur. Dominus baptizatur, Spiritus descendit in specie Columbæ, Patris vox testimonium filio perhibentis auditur. Aperiuntur autem Cæli non reseruatione elementorum, sed spiritualibus oculis, quibus & Ezechiel principio voluminis sui apertos eos esse

Columbarum benigna natur.

a Hom. 13. in 3. Euan.

Cur sãctus Spiritus non videatur super nos cũ baptizamur.

Cur in spẽ Colũbæ dixerit Euãgelista.

b Hom. 4. in idem caput Matt.

Diabolus imitatur bona bonorum opera. Spiritus sancti charitatem non.

c Comm. 1. Christus triplicem ob causam à Io. baptizatus.

Trinitatis myst.

commemorat. Sedit quoq; Columba super caput Iesu, ne quis putaret vocem Patris ad d Io. factam, non ad Dominum. Et D. Augustinus, quod didicit, inquit, Ioannes per Columbam, discamus & nos. Non enim Columba Ioannem docuit, & Ecclesiam non docuit, cui Ecclesiæ dictũ est: *Vna est Colũba mea.* Columba doceat Columbam, nouerit Colũba quid Io. dicerit per Columbam. Spiritus S. in specie Columbæ descendit. Hoc autem quod dicebat Io. per Columbã, quare in Colũba didicit? Oportebat enim, vt disceret, ne hoc fortè oportebat, nisi vt Columbam disceret. Quid dicam de Columba fratres mei? Aut quando mihi sufficit facultas, vel cor, vel lingua, dicere quomodo volo, & fortè non dignè volo quomodo dicendum est, nec sic tamen possum dicere quomodo volo, quanto minus quomodo dicendum est? Ergo à meliore hoc audire vellem, non vobis dicere. Discit Io. eum, quem nouerat, sed in eo discit, in quo cũ non nouerat, in quo nouerat nõ discit: Et quid nouerat? Potestatẽ dominici baptismi in nullũ hominẽ à Domino transiturã: sed ministeriũ planè transiturũ potestatẽ à Dño in nemine ministrorũ, ministeriũ & in bonos & in malos. Non exhorreat Columba ministerium malorũ, respiciat Dñi potestatẽ. Quid tibi faciat minister, vbi bonus est Dñs? Quid te impedit malitiosus præco, vbi beneuolus est iudex? Io. didicit per Colũbam hoc: Quid est quod didicit? Ipse repetat: *Ipse mihi dixit*, inquit, *super quem videris Spiritum descendentem sicut Colũbam, & manentẽ super eũ, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto.* Non ergo te decipiant, ò Colũba, seductores, qui dicũt. Nos baptizamus. Columba agnosce, quid docuit Colũba, Hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Per Colũbam dicitur, quia hic est, & tu eius potestate putas te baptizari, cuius ministerio baptizaris? Si tu hoc putas, nondũ esse in corpore Colũbæ, non mirandũ, quia simplicitatẽ non hẽs. Simplicitas. n. maximè per Colũbã denotatur. Quare simplicitatem Columbæ dicit Io. Quia hic est qui baptizat in Spiritu sancto, nisi quia Columbæ non erant, qui ecclesiam dissipauerunt? Accipitres erãt, Milui erãt. Nõ laniat Columba, & vides illos inuidiã nobis facere, quasi de persecutionibus, quas passi sunt. Corporales quidẽ passi quasi persecutiones, cùm essent flagella Dñi, &c. Et post rursus idẽ S. e August. exponens, quomodo Columba super Dñm descendit: Gemitus, inqt, Columbæ est, gemũt enim Columbæ in amore. Audite, quid dicat Apostolus, *Nolite mirari, quia in Columba specie voluit demonstrari Spiritus sanctus.* Quid enim oremus, sicut oportet (inquit) nescimus, sed ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Non in semetipso gemit, sed in nobis gemit, quia gemere nos facit, insinuans nobis, quia peregrinamur, & docens nos in patriam suspirare. Præterea Columba sine felle sæuit. De arca missus est Coruus, & non est reuersus. Et si arca figurabat Ecclesiã, videtis vtriq; quia necesse est, vt in isto diluuio sæculi vtrumq; genus cõtineat Ecclesia, & coruum, id est eos, qui quæ sua sũt, quærunt, & Columbam. i. eos, qui ea, quæ Christi sunt, quærunt. Propterea ergò cũ mitteret Spiritũ sanctũ, duobus modis eũ ostendit visibiliter. Per Colũbam super Dñm baptizatum, & per ignem super discipulos congregatos. Ibi simplicitas, hic feruor ostenditur. Ergo ne spiritu sanctificati dolũ habeant, in Colũba demõstratũ est, ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratũ est. Sic sic oportebat demonstrari Spiritum S. venientem super Dñm, vt intelligat vnusquisq; si habeat Spiritum sanctũ, simplicẽ se esse debere, sicut Columba, habere cũ fratribus verã pacẽ, quam significant oscula Columbarũ. Colũba de fructibus terræ viuit, innocens eius victus est, qđ verè mirandũ est in Columba. Sunt Passeres breuissimi, q vel muscas occidunt, nihil horũ Columba. Non. n. de morte pascitur. Qui laniauerunt Ecclesiã, de mortibus pascuntur. Per Columbã quoq; vnitas Ecclesiæ significatur, de qua dictum est, *Vna est Columba mea, vna est matri suæ.* Vnde debuit humilitas nisi per auẽ simplicem, & gementem, & non auẽ superbã, & exultãtem sicut Coruus significari? Et infra: Si Columba est simplex, innocens, sine felle pacata in osculis, non sæua in vnguibus, quæro vtrũ ad huius Colũbę membra pertineant auari raptores, subdoli, ebriosi, flagitiosi. Membra sunt Colũbæ Spiritus S. in specie Columbæ, & maneret super eum, cùm in aduentu Columbæ, hoc cognosceret Io. propriam quandam potestatem in Domino ad baptizandum, quia per propriã hanc potestatem pax Ecclesiæ firmata est. Et infra: Columbam vnam videns supra caput Christi, linguas vides in toto orbe terrarum. Idem spiritus per Columbam, idem & per linguas. Si per Columbam idem spiritus, & per linguas idem Spiritus S. per totum orbem datus est, à quo te præscidisti, vt clames cum Coruo, non vt gemas cum Columba. Et infra, Missa est, inquit, Columba, & primò non inuenit requiem pedibus suis, rediјt in arcam. Plena enim erant aquis omnia, & maluit redire, quàm rebaptizari. Coruus autem ille emissus est antequam siccaretur aqua, rebaptizatus redire noluit, mortuus est in his aquis. Auertat Deus Corui illius mortem. Nam quare non est reuersus, nisi quia aquis interceptus est? At verò Columba non inueniens requiem pedibus suis, cum ei vndique

d Expos. in Euãg. 101. tract. 2. de cc. 1.

Simplicitas notata.

e Tra. Sex.

Coruus quos signet.

Vnitas Ecclesiæ significata.

10 20 30 40 50

clamaret aqua, Veni, Veni, hic tingere, quomodo clamãt isti hæretici Veni, Veni, hic habites non inueniens illa requiem pedibus suis, reuersa est ad arcã. Emisit illam Noe iterum, sicut vos mittit arca, id est, Ecclesia, vt loquamini illis. Et quid fecit postea Colũba? Quia erant lingua foris baptizata, reportauit ad arcã ramum de oliua. Ramus ille folia, & fructũ habebat. Non sint in te sola verba, non sint in te sola folia, sit fructus, & redis ad arcam, non per te ipsum, Colũba te reuocat. Oliuæ fructus charitatẽ significat. Quomodo enim oleum nullo humore premitur, sed diruptis omnibus exilit, & supereminet: sic & charitas, quia nõ potest premi in ima, necesse est, vt ad superna emineat. Et rursus *f* alibi, vbi manifestã Trinitatis ostensionẽ factã esse in hoc Domini baptismo demõstrat. Cùm ergò, inquit, baptizatus esset, aperti sũt Cęli, & descẽdit super eũ Spiritus sãctus in specie Colũbæ. Deinde vox desuper consecuta est, Hic est filius meus, in quo bene sensi. Habemus ergo distinctã quodammodo Trinitatẽ: in voce patrẽ, in homine filiũ, in Colũba Spiritũ sanctũ. Hoc quidẽ cõmemorare opus erat Nam videre facillimũ est. Euidente enim, nec vllo dubitationis scrupulo cõmendatur hæc Trinitas cùm ipse Dñs Christus in forma serui veniẽs ad Ioannẽ, vtriq; filius est. Nõ.n. dici potest, quod pater sit, aut dici potest, quod Spiritus sanctus, Venit, inquit, Iesus vtiq; filius Dei. De Colũba quis dubitet? Aut quis dicat, Quid est Colũba? Cùm ipsũ Euangeliũ testetur apertissime; *Descendit super eum Spiritus sanctus in specie Columbæ.* De voce autẽ illa similiter nulla dubitatio, quod patris sit, cùm dicit; Tu es filius meus. Habemus ergo distinctã Trinitatẽ, &c. Et *g* rursus alibi ad eundẽ sensum: Vt autẽ Ioãnis testatio, inquit, & cælesti testimonio cõfirmetur, vidit Spiritũ sãctũ corporali specie, quasi Columbã descendentẽ, & manentem super Iesum. Audiuit, & Patrem dicentẽ. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui bene.* Aduertite dilectissimi fratres, quãta nobis in baptismate Dñi nostri Iesu Christi patefacta sit gratia, quã subtili sacramẽto Trinitas se homini reuelauit. Pater enim auditur in voce, filius manifestatur in homine, Spiritus sanctus dignoscitur in Colũba &c. Ei D. *h* Ambrosius Colũbam illã, quam Noe iustus ex arca misit, istius Colũbæ speciẽ fuisse ait, quæ super Dominũ descendit, vt typus agnosceretur sacramẽti. Et fortasse, inquit, dicas, Cùm illa vera Colũba fuerit, quę emissa est, hic quasi Colũba descẽderit: qũo illic speciẽ esse dicimus, hic veritatẽ cùm secũdũ Gręcos in specie Colũbę spiritũ descẽdisse sit scriptũ. Sed quid tàm verũ quàm diuinitas, quæ manet semper? Creaturæ aũt nõ potest veritas esse, sed species, quę facilè soluitur, atq; mutatur. Simul quia eorũ, qui baptizãtur, nõ in specie esse debeat, sed vera simplicitas. Vnde & Dñs ait *Estote astuti sicut serpentes, & simplices sicut Colũbæ.* Meritò ergo sicut Colũba descendit, vt admoneret nos simplicitatẽ Colũbę habere debere. Speciem aũt pro veritate accipiendã legimus & de Christo: *Et specie inuentus vt homo.* Et paulò antè dixerat de eodem baptismatis mysterio loquens: Volẽs Deus reparare, quod deerat diluuiũ fecit, & iustũ Noe in arcã iussit ascendere. Qui iã decedente diluuio Coruum dimisit prius, qui non reuertit: dimisit Colũbã, quę cũ ramo oleæ legitur reuertisse. Vides aquam? Vides lignum? Columbam aspicis & dubitas de mysterio? Aqua est ergo, qua caro mergitur, vt omne abluatur peccatum. Sepelitur illic omne vitium. Lignum est, in quo suffixus est Dominus Iesus, cùm pateretur pro nobis. Columba est, in cuius specie descendit Spiritus sanctus, sicuti didicisti in nouo testamento, qui tibi pacem animæ, tranquillitatẽq; mentis inspirat. Coruus est figura peccati, quod exit, & non reuertitur, si in te quoq; iusti custodia, & forma seruetur. Et *i* rursus explicans illud: *Super quem videris Spiritũ descendentẽ de cælo, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.* Dixit, inquit, hoc Deus pater Ioanni: Ioannes & audiuit, & vidit, & credidit. Audiuit à Deo, vidit à Domino, credidit, quia Spiritus erat, qui descendebat de cælo. Non enim Columba, sed sicut Colũba descendit. Sic enim scriptum est, *Et vidit spiritum descendentem de Cælo sicut Columbã.* Sicut Ioãnes vidisse se dicit, ita scripsit & Marcus. Lucas autẽ addidit, quod corporali specie descẽdit Spiritus S. sicut Columba, ne incarnationem illam putes fuisse, sed speciem. Ideo autem speciẽ prætendit, vt per speciem crederet, qui spiritũ nõ videbat &c. Sed hac de re nos supra fusiùs egimus. Idem rursus *k* alibi ad eadem verba cõmentans. Nunc, inquit, consideremus mysterium Trinitatis. Vnum Deum dicimus, sed patrem confitemur, & filium confitemur. Nam cùm scriptum sit: *Diliges Dominum Deum tuum & ipsi soli seruies.* Negauit filius esse se solum, dicens: *Sed non sum solus, pater enim mecum est.* Nec nunc solus est: Pater enim se adesse testatur. Adest & Spiritus S. Nunquam enim potest à se Trinitas separari. Deniq; apertum est Cælum, & descendit Spiritus S. corporali specie, sicut Columba. Quomodo autem hæretici dicunt, quia solus in cælo est, qui non est solus in terris? Aduertamus mysterium. Quare sicut Colũba. Simplicitatẽ enim lauacri requirit gratia, vt simus simplices sicut Columbæ.

Oliuæ ramus charitatem significat.

f Serm. 58. Euang. sec. Ioan.

g Serm. 5. de temp. Dom. intra oct. Epiph.

h l. de imitat. cap. 4.

i l. 3. de Sp. sanc. c. 11.

k Com. in Luc. Euãg. cap. 3.

lũbę. Pacẽ lauacri requirit gratia, quã in typo oliuę Colũba quondã ad illã arcã, quæ sola fuit diluuij immunis, aduexit. Docuit me cuius typus Colũba illa fuerit, qui nũc descẽdere dignatus est in specie Columbæ. Docuit in illo ramo, in illa arca typũ fuisse pacis Ecclesię, quod inter ipsa mũdi diluuia Spiritus S. ad Ecclesiã suã pacem afferat fructuosã. Docuit ẽt Dauid, qui prophetico spiritu cernẽs baptismatis sacramentũ ait: *Quis dabit mihi pẽnas sicut Colũmbæ?* Ad eundẽ pariter sensũ doctissimus *k* Tertullianus, Tunc ille sanctissimus spiritus inqt superemũdata, & benedicta corpora libãs a parte descẽdit, super baptismi aquas tãquã pristinã sedẽ recognoscẽs cõquiescit colũbę figura delapsus in Dñm, vt natura Spiritus S. declaratur ꝑ animal simplicitatis, & innocẽtię: quod ẽt corporaliter ipso felle careat Colũba. Ideoq; *Estote* (inquit) *simplices sicut Colũba*. Ne hoc quidẽ sine argumento præcedẽtis figuræ. Quemadmodũ n. post aquas diluuij, quibus iniquitatis antiqua purgata est, post baptismũ; vt ita dixerim, mũdi pacẽ cælestis irę pręco Colũba terris adnũciauit dimissa ex arca, & cũ olea reuersa; quod, signum apud omnes etiam nationes prętenditur. Eadem dispositione spiritalis effectus, id est, carni nostrę emergẽdi de lauacro post vetera delicta Colũba sancti Spiritus aduolans, pacem Dei adferẽs, emissa de cælis, vbi ecclesia est arca figurata. Ex recentioribus Theologis *l* Cornelius Iansenius Episcopus Gandauẽsis: In Columbæ specie, inquit, apparuit Spirtius sanctus, primùm quidem ad designãdũ in Christo Columbinam non solùm innocentiam, mundiciam, & simplicitatem, sed summam etiam erga suos mansuetudinẽ, solicitudinem, & curam. Mansuetissimũ enim animal est Colũba, vtpote felle carens, flagrantissimę quoq; erga pullos suos affectionis, quos omnibus rebus posthabitis summo studio fouet Ita & Christus tanta mansuetudine præditus, vt vnicè à se discere nos velit, quòd mitis sit, & humilis corde, in omni vita ardẽtissimũ erga nos amorẽ exhibẽs, vt & mortẽ pro nobis obierit. Deinde & ideo factum est, vt veritas figurę respõderet. Quoniam enim in diluuio hoc animal apparuit, ramũ ferens oliuæ, & cõmunem orbis terrarum tranquillitatem annunciãs, ideo & nunc etiam Colũbam apparere conueniebat, quę liberationem, & liberatorem nobis in salutari baptismatis diluuio demonstraret, & gratiã patris per Christum orbi oblatam annunciaret. Ipse enim Christus ille erat, de quo Esaias: *Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me &c. vt prædicarem annum placabilem Domino.* Vtrobique autem ad annũciandum orbis tranquillitatem, Columba assumpta est, propter illius animalis mansuetudinem, & charitatem: quę animalis proprietates simul cum alijs, quoniã optimè exprimunt nobis proprietates Spiritus sancti, ob id etiam tertiò conueniebat ipsum in huius animalis specie apparere. Idem legere est apud *m* Iacobũ de Vitriaco Cardinalẽ, qui ita scribit: In specie autẽ Colũbę super Christũ Spiritus sanctus descẽdit, vt ipsius ostenderet simplicitatem, & manifestaret eius mansuetudinem, & innocẽtiam. In specie verò ignis descendit super Apostolos, vt peccatorũ in eis rubiginẽ consumeret, & ipsos calefaceret ad feruorem, & illuminaret ad cognitionẽ. His autẽ omnibus non indiget Christus. Vnde non in specie ignis, sed in specie Colũbę super eũ Spiritus sanctus se ostendere voluit, vt per eã instruerentur homines de baptizãdi potestate, & per Colũbæ proprietates varia charismatũ dona in Christo esse monstrarentur. Colũba enim felle caret. Et Christus omni malitia, & felle peccati caruit. Nullũ rostro, vel vnguibus lędit. Et Christus per omnia innocẽs fuit. Nec minimas auiculas inuadit, quia Christus nulli vnq̃ iniuriã fecit, sed omnibus beneuolus fuit. Puro grano, & nõ cadaueribus pascitur. Et Christus iustis, & nõ peccatoribus delectatur. Alienos pullos nutrit. In quo Christi charitas designatur, qui nõ quę sua sũt, sed quæ patris erant, quæsiuit, & gẽtes alienas vocauit ad se. Gemitũ habet pro cãtu Et Christus ꝑ nobis legitur fleuisse, nunquã autẽ in hac miseria legitur risisse. Gregatim volãt Colũbę. Et Christus sibi multos cõgregauit, pacẽ, & cõcordiã, quantũ in ipso fuit cũ omnibus habuit. Iuxta aquã sedẽt, vt præuisa vmbra Accipitrẽ declinẽt. Et Christus tãquã lignũ, quod plantatũ secus decursus aquarũ, id est secus fluẽta gratiarũ, ita à diabolo sibi cauit, quod princeps huius mũdi in ipso non habuit quidq̃, nec aliquid ꝙ suũ esset, in ipso reperire potuit, &c. Et *n* rursus, Et Spiritus sanctus, inquit, plura gratiarũ dona in se cõtinet, & cõprehẽdit. Vnde ad eius mansuetudinẽ ostendendã in specie Colũbæ, Spiritus sanctus super Christũ apparuit: super Apostolos autem in specie ignis. In Christo enim mansuetudinem ostendit, in Apostolis peccatorum rubiginem consumpsit, &c. Super Christum etiam in Columba Spiritus apparuit, quia homo pro hominibus factus mitem se hominibus præbuit. Quis .n. iustitiã iudicis ferret, si priusquã nos per mansuetudinẽ corrigeret, culpas nostras ꝑ zelũ rectitudinis examinare voluisset? Noluit prius peccatores ferire, sed colligere. In Colũba igitur supra illum apparere voluit Spiritus sanctus, qui nõ veniebat, vt peccata ꝑ zelũ

iam

k li. de bap.

l In cõm. in concor. euã.

m In oct. Epist.

n In die Sãctor. post Pent.

Cur Spiritus S. specie Colũbæ & ignis apparuit.

iam percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret, &c. Et mox. In igne autem, & Columba, potiùsquam in alia specie Spiritus sanctus monstratur, quia simplices facit, & ardentes. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Non enim placet Deo simplicitas sine zelo, vel zelus sine simplicitate. Vnde de B. Iob dicitur, quod erat simplex, & rectus. Cor enim, quod Spiritu sancto tangitur, & mansuetudinis lenitate fit tranquillum, & zelo rectitudinis, & iustitiæ accensum. Sancti enim prudentes sunt sicut serpentes, & simplices sicut Colũbæ. Vnde Apostolus dicit: *Nolite pueri effici sensibus*. Ecce prudentia serpentis. *Sed malitia paruuli estote*: Ecce simplicitas Columbæ. Habet autem spiritualis Columba septem oculos, qui sunt septem dona Spiritus sancti, de quibus in Canticis: *Oculi tui Columbarum*. Hi autem oculi per septem proprietates, quæ materiali Columbæ conueniunt, designantur. Columba enim gemitũ habet pro cantu, ecce spiritus timoris: felle caret, & pullos alienos nutrit, ecce spiritus pietatis: super aquas residet, vt percipiat vmbram Accipitris, ecce spiritus scientiæ. Gregatim volat, ecce spiritus fortitudinis. Scriptum est enim. o *Væ soli quoniam si ceciderit, non habebit subleuantem*. Meliora grana eligit, & cadaueribus non pascitur, ecce spiritus consilij. Non requiescit in palude, sed in altum ponit nidũ suum, nidificans in summo ore foraminis, sicut p Ieremias ait: ecce spiritus intellectus: puro grano vescitur, & per spiritum sapientiæ delectatur homo in grano puro, quod cadens in terram multum attulit fructum. Non solùm autem in specie Columbæ apparuit Spiritus sanctus in baptismo, & in specie ignis in die Pentecostes, sed & in specie flatus datus est &c. Septem autem hasce Columbæ proprietatum etiam q Thomas de Vio meminit, & septem Spiritus sancti dona significare scribit: Et r Rupertus Abbas de eisdem, quomodo per singulas illarum singulæ virtutes, vel gratiæ significentur, & quibus modis easdem Columbæ virtutes spiritualiter in suis actibus Christus habeat, hoc pacto demonstrat. Igitur totus, inquit, super illum requieuit septiformis gratiæ spiritus, secundum signum, quo id ipsum manifestaretur, id est, secundum Columbæ integrũ corpus. Quapropter nec illud prætereundũ, quia volucris huiusce, scilicet Columbæ natura fungitur septem suis virtutibus quadam similitudine congruentibus septem huius Spiritus sancti gratijs, quas diximus. Primò, sedet enim super riuos aquarum, vt Accipitrẽ (conspecta eius vmbra) velociter effugiat. Secundò nihil viuum comedit. Tertiò pullos alienos nutrit. Quartò in foraminibus petræ nidificat. Quintò grana candidiora colligit. Sextò felle caret. Septimò gemitum pro cantu habet. Deinde in eo, quòd iuxta fluenta residens Accipitrẽ præcauet, sapientiæ, in eo, quod pullos alienos educat consilij, in eo, quòd in foraminibus petræ nidificat, fortitudinis, in eo, quòd grana candidiora colligit, scientiæ, in eo, quòd felle caret, pietatis, in eo, quòd gemitũ pro cantu habet, timoris quædam imago est. Sedet enim iste Spiritus sanctus, imò is, in quo est Spiritus sanctus, maximè hic totius plenitudinis eius possessor Dominus noster iuxta plenissima sedit fluenta scripturarum, cunctas antiqui hostis præuidens, & potenter præcauens tentationes, quod sapientiæ est. Nihil viuũ comedit, id est, neminem vnquam iustum condemnauit, aut certè neminem malè viuum, id est, concupiscentijs, & vitijs militantẽ sibimet per acceptionem personarum concorporauit, quod intellectus est. Alienos pullos nutrit, id est, gentes; abactis Iudæis nutriendas recipit, qui eramus alieni à testamento Dei, quod incõprehensibilis, & inuestigabilis consilij est. In petra nidificat, quò serpens accedere nõ possit, id est, in vulneribus passionis suæ ipẽ suorũ collocat. Vnde diabolus rapere nõ possit, quod fortitudinis est Grana candidiora, id est, lucidiores, de aceruo scripturarũ, in omni sermone suo sententia cõgerit, qđ sciẽtiæ est. Felle caruit, id est, mala pro bonis, vel maledictũ pro maledictio nõ reddidit, quin & pro interfectoribus suis exorauit, s dicendo, *Pater dimitte illis, nesciunt.n.quid faciunt*; qđ pietatis est, gemitũ pro cãtu habuit, id est, gemitibus inenarrabilibus, vt ait t Apostolus, cũ clamore valido, & multis lachrymis pro nobis exorans, obediẽs fuit vsq; ad mortẽ, quod timoris est. u Federicus Nausea Episcopus Viennensis in ipsa quinquagesima post Pascha die Christi fideles scribit, vt plurimũ ad horã diei tertiã vel circiter in tẽplũ proinde processionaliter, & vnanimiter cõuenire, & in eo loco, vbi nuper ceremonialis habita est ascẽsio Domini, coram, & super ipsis aliquot in locis demitti imaginẽ Colũbinã, cumq; ea statim ignẽ, & aquam cũ sonitu nonnunquã bõbardico, vel alterius rei crepitu, canẽtibus interim Christi fidelibus ipsis responsoriũ, cuius initiũ est. *Apparuerunt Apostolis &c.* Et verba quæ Christus dicit post resurrectionẽ ad discipulos. *Accipite Spiritũ sanctũ, quorũ &c.* Hunc verò actũ, & ritũ ceremonialẽ omninò credi repræsentare, quicquid verè gestum traditur in ipsa Spiritus sancti missione, quã quinquagesima die post Pascha factã Lucas attestatur. Deniq; impiũ quoddã Mahumeti sceleratissimi, ac nequã hominis scelus inserere placuit, non incõgruum alias huic loco. Aiũt aũt Colũbam ipsum adeò cicurẽ aluisse, vt cibũ ex aure eius sumere per- didice-

Septẽ oculi Spir. Columbæ.

o Eccl. 4.

p Cap. 48.

q In sum. D.Thomæ.
r l. 1. de op. Sp. san. cap. 22.

s Luc. 23.
t Hebr. 5.
u l. 6. catecat. c. 37.

Mahumet Columbæ opera sibi cum Spiritu sancto sermon. esse fingunt.

10 20 30 40 50

didicerit, quod nefarius ille ideo factitabat, vt ſibi cum Spiritu ſancto in Columbæ ſpecie ſecretos in aure ſermones eſſe, qui ad religionis ſuæ amplificationem pertinerent, ignaro vulgo falsò perſuadens faciliùs, incaſſes ſuos ſeduceret. Penultimus ſacræ paginæ de Columba eſt locus iſte: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Sunt autem verba Saluatoris noſtri ad diſcipulos. Quæri hic iure merito queat, cur ſimplices iubeat eſſe Apoſtolos, ſicut Columbę, cùm alioqui ſimplicitas tam pro ignorantia, quã pro ruſticitate accipi ſoleat, & ſimplices vulgò inſcij, & imperiti vocentur, quales ſanè diſcipulos ſuos Saluator eſſe non voluerit: dixerat enim, vt eſſent prudentes, vt ſerpentes: præterea, ſi in ea ſignificatione ſimplicitatem accepiſſet, Columbas non nominaſſet, nam ita innueret has aues inter omnia bruta poſtremum ſimplicitatis gradum obtinere, id eſt, inſipientiæ: ſed aſinum, & inter aues Struthionem, qui pullos ſuos enutrire ignorat, vt ait D. x Iob, quoniam Deus eum priuauit ſapientia. Columbæ verò alijs brutis imperitiores non ſunt, quia nihil omittunt, quod ad ſolicitam ſui conſeruationem pertinet: quare de eiuſcemodi ſimplicitate intelligere non potuit. Verùm aliter ſimplicitas etiam accipitur, nimirum ſine dolo, nam ſimplex dicitur ſine plica, id eſt, non ambulans duplici corde, ita vt aliud oſtendat foris, quã intus mente reclusum gerat, de quo dicebat Perſius:

Aſtutam vapido ſeruat ſub pectore vulpem.

Simplices autẽ ſunt, qui quamuis ſint prudentes, non diſſimulant tamen, nec decipiunt, ſed quod mẽte gerunt, hoc verbo, & geſtu exprimunt, quales ſanè debebant eſſe Apoſtoli, nam Columbæ dolum neſciunt. Quare eiuſcemodi ſimplicitas mentis, animique quendam candorem ſonat, in quo ſenſu hunc eundem Saluatoris locum tranſtulit y Io. Baptiſta Fiera, dum canit:

Vos modò non vincant mentis candore Columbæ,
Quas odium nullum, nec fellens inquinat ardor.
Non aſtu ſuperet ſerpens, quem fallere durum eſt.

Quoniam itaq; prudentes, id eſt, habentes aſtutiã ſolent plerunq; eã abuti (tunc autem, teſte z Ariſtotele, aſtutia, nõ prudentia appellatur) Apoſtolos ſimplices iuſſit eſſe, vt ſunt Columbę, quod ſanè neceſſariũ fuit addere; nã cum dixiſſet, Eſtote prudentes, ſicut ſerpẽtes, qui non ſolùm à malo ſibi cauẽt, ſed alijs ẽt inferunt, Columbarũ ſimplicitate, quę memini nocere nouerunt, prudẽtiã eorũ tẽperare debebat. Atq; hoc modo verba Saluatoris noſtri intelligẽda ſunt, vt anteà ẽt oſtendi, & ſubſequentes doctiſſimorum virorum expoſitiones ẽt docent. a Io. Tzetzes hoc ſenſu à Domino prolata ait, ſeruate capita veſtra, quemadmodũ ſerpẽs, qui inſidijs petitus, vapulanſque ad mortem, omni modo caput ſuum abſcondit: ſic vos à tyrannis, & impijs cruciati caput ſeruate mihi, fidem veſtram, & ne Deum negetis vſque ad ipſam mortem. Simplices autem ſitis, ſicut Columbæ, ac prudentes pariter, ſicut Columbæ Noe, quæ diluuij tempore dimiſſa ad arcam reuerſa eſt. Omnis ſanè Columba, ſi nata fuerit domi non recedit indè, niſi fuerit ſpuria, & non genita ibi, ſed aliunde adducta. Poterit præterea aliquis Rethoricè hoc dictum illuſtrando ſeruanda iubere capita, hoc eſt, authores, & dominos noſtros, nec illos decipere, aut fallere dolis ſacrilegis. Et D. Hieronymus ad eadẽ verba. Vt per prudentiam, inquit, deuitent inſidias, per ſimplicitatem non faciant malum. Serpentis aſtutia ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, & illud, in quo vita eſt, protegit, ita & nos toto periculo corporis caput noſtrum, qui Chriſtus eſt cuſtodiamus. Simplicitas Columbarum ex Spiritus ſancti ſpecie demõſtratur: Vnde dicit b Apoſtolus: *Malitia paruuli eſtote*. Eſtote, inquit D. c Io. Chryſoſtomus, ergo prudentes, ſicut ſerpentes ad intelligendas fraudes. Eſtote ſimplices, ſicut Columbę, ad ignoſcendas iniurias. Nolo vos eſſe ſemper ſicut Columbas, ne propter ſimplicitatẽ nimiam per ſeductionem laqueum incurratis. Nolo vos eſſe ſemper ſicut ſerpentes, ne ex corde contra aliquem venena fundatis, ſed ſecundum tempus, & perſona mutetis & mores. Eſtote ſerpentes, ne comprehendamini. Si enim comprehenſi fueritis, eſtote Columbæ, vt ne mordeatis. Quandiu enim homo gentilis eſt, ſerpens in illo eſt, quoniam indignatio illius, ſecundum ſimilitudinem eſt illius ſerpentis, qui in paradiſo hominem à Deo ſeparauit, cùm verò conuertitur ad fidem, recedente ſerpente, ingreditur in illum ſpiritus, qui in ſpecie Columbæ deſcendit de cælo, & fit Columba. Ergo contra infideles eſtote ſerpentes, quia ſerpens ſerpenti non nocet: cum fidelibus autem eſtote Columbæ, Columbis charitatis oſcula porrigatis. Et vt breuiter dicam, eſtote prudentes ſicut ſerpentes, vt malum intelligatis, & caueatis. Et eſtote ſimplices ſicut Columbæ, vt non faciatis vllum malum. Quia intelligere malum, laudabile eſt, facere autem vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipſe facit malum, ſed qui facit malum. Et in ſequentia verba Domini: *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos*

in

Simplicitas pro qua re accipi ſoleat.

x Cap. 39.

y li. 3. de Deo homine.

z Eth. cap. 16.

a Chil. 9. c. 263.

b 1. Cor.
c Hom. 24. in Matt. 10.

10

20

30

40

50

in concilijs. Quoniam, inquit, superius dixit. *Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ:* nunc ad vtrumque causam ostendit, & quare vult esse prudentes sicut serpentes,& simplices sicut Columbæ. Prudentes quidem sicut serpentes, vt attendant sibi ab hominibus qui tradent eos in concilijs. Proprium enim est serpentis ab hominibus sibi cautè prospicere. Vnde *d* Apostolus admonet: *In sapientia ambulate, quoniam tempus malignum est.* Quare autem vult eos esse simplices? Vt non aduersus proditores suos malitię memores sint, sed diligant inimicos suos, & benefaciant persequentibus se, secundũ Dei Christi præceptum; quia non tantùm lædimur ab inimicis iniquis, quando lędimur ab ipsis: sed etiam proficimus cum 10 per malitiam eorum constantia bonitatis nostræ à suo proposito victa non recesserit. Quoniam proprium est Columbæ vsque ad mortem in simplicitate manere. Vnde & de tolerantia *e* Iob dictum est: *Et adhuc perseuerat in simplicitate.* Elegans pariter, ac docta epistola super hac materia extat S. *f* Isidori Pelusiotæ ad Martinum presbyterum: Prudentia, inquit, simplicitate temperata, diuinam quandam rẽ, hoc est, numeris omnibus absolutam virtutẽ parit. At si altera ab altera seiungatur, illa in peruersitatem incidit, hæc in stultitiam desinit. Etenim illa ad malum aliquod patrandum apta est: hæc fraudi, & deceptioni patet. Ac propterea diuinum oraculum per vnam imaginem hoc minimè declarauit (neque enim in ijs animantibus, quæ ratione carent, prudentia cum simplitate coniuncta est: verùm alia improbitatem, alia simplicitatem consectantur) verùm his verbis est vsus. *Estote prudentes* 20 *sicut serpentes, & simplices sicut Columba.* Hoc autẽ non eò spectat, vt serpentis venenum percutiendi libidine imitemur (vituperantur enim Iudæi, vt serpentes, & genimina viperarum) nec rursus vt versutiam, ac fraudem (neque enim istud exemplum iuxta omnem rationẽ accipitur, sed ex aliqua duntaxat parte, alioqui exemplum non esset, sed res omninò eadẽ) verùm vt veterem hominẽ, hoc est, vitium, tanquam serpentis pellem, exuamus, atque fidem quidem, vt ille caput, custodiamus, corporis autẽ exiguam curam geramus: cætera verò missa faciamus, atque his Columbæ simplicitatem admisceamus; non vt ipsius stoliditatem exprimamus (traditur enim Ephraim vt stulta Columba, non habens cor) verùm vt ipsius simplicitatem ab omni improbitate remotam imitemur. Hæc ille. Vltimus de Columba in Euangelio locus est: *Et cathedras vendentium Columbas euertit.* Ad hæc D. Hieronymus 30 commentans, qui, inquit, vendunt gratiam Spiritus sancti, & omnia faciunt, vt subiectos populos deuorent, de quibus dicitur. *Qui deuorant plebem meam, populum meum sicut escam panis.* Et Origenes, sunt & alij, inquit, in templo vendentes Christi Columbas, & tradentes simplices sicut Columbas, & dicentes: *Quis dabit mihi pennas, sicut Columba, & volabo, & requiescam,* tradentes eas principibus, quibus non oportebat. Et arbitror conuenire verbum de venditoribus Columbarum, eis, quibus tradunt Ecclesias, auaris, & tyrannicis, & indisciplinatis, & irreligiosis Episcopis, aut presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodo appellauit Euangelista euersas esse à Iesu. Et vtinam audirent hæc cum decenti admonitione scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moysi, in quibus sedent, & vendunt omnes Ecclesias Columbarum, & tradunt eas talibus pręposítis, ad quos rectè dicatur à Do- 40 mino per *g* Hieremiam prophetam: *Principes populi mei me non cognouerunt.* Filij enim sunt insipientes, & non intelligentes. Sapientes sunt ad malè faciendum, bene autem facere nesciunt. Et apud *h* Michæam similiter. *Principes populi mei expellentur de domo epulationis suæ.* Si autem audirent, nunquam venderent Christi Columbas, sed constituerunt principes eorum parentes Columbis, & prouidentes saluti earum, & non despicientes, nec occidẽtes pingues Columbas. Vnusquisque ergo sedentium super cathedram Ecclesiasticam, & amantium primas cathedras in synagogis, videant ne fortè sic sedeant in eis, vt veniens Dominus eas euertat, quasi dignas euersione. Super hac sententia elegantissima legitur epistola S. *i* Isidori Pelusiotæ ad Lucium Pelusij Archidiaconum, hominem auarum, & titulo tenus tantùm Deo addictum. Si venerandi altaris diaconi. Episcopi oculi sunt, profe- 50 ctò cùm tu Dei permissu ipsis præsis, totus oculus esse debet, quemadmodum animalia illa plurimis oculis prædita (quoniam etiam propinquitatis ad Deum ratione, ea imitaris, non vita vt audio, sed sola muneris sacri functione) ac non improbis studijs, atque consilijs, & honorandum illum chorum ac sodalitium, & Episcopum tibi temerè ac sine iudicio morem gerentem obscurare, diuinumque sacrarium per auaritiam contaminare, dum opes tibi ipsi per nummariam manuum impositionem aggeris. Dominus enim eos, qui Columbas vendebant flagris à templis expulit. Quamobrem ne tu quoque eodem modo submouearis, desine opes ita augere, ac materiam futuro igni parare. D. verò Ambrosius, cathedras vendentium Columbas, inquit, cur euerterit, secundum scripturam non intelligo. Neque

d Colos. 5.
e Cap. 2.
f Epist. 175
g Cap. 4.
h Cap. 2.
i Epist. 29.

enim

enim verò nundinationis auium vendicare sibi poterant honorati alicuius in nundinis solij dignitate. Nam quæ prærogatiua est in Columbis? Admonet tamen dominici forma baptismatis, quando descendit Spiritus sanctus in Columbæ typo, eiectorum de templo eiusmodi mercatorum, in Ecclesia Dei consortium eos habere non posse, qui sancti Spiritus gratiam nundinentur. *k Gratis*, inquit, *accepistis, gratis date*. Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putauit posse conferri, respondit Petrus: *Pecunia*, inquit, *tua tecum sit in interitum, quoniam gratiam Dei putas te pecunia consequi posse: non est tibi pars, neque sors in hac fide*. Venditores quoque ouium, & boum eos puto, qui de labore alieno vel simplicitate, fœdi auctionales quasdam nundinas aucupantur: aut quia oues eijciuntur, & boues, Columbæ iubentur auferri, populus videtur Iudæus excludi. Ephraim enim sicut Columba, quòd eorum Dominus, & successiones oderit, & labores, &c. Item *l* alibi. Templum suum, ait, Christus ingreditur, & flagellum prehendit, & eijcit de templo nummullarios. Nō patitur enim in suo templo pecuniæ esse vernaculos: non patitur in suo templo esset eos, qui vendant cathedras. Quid sunt cathedræ, nisi honores? Quid sunt Columbæ, nisi simplices mentes, vel animæ fidem candidam, & puram sequentes? Ego ergò inducam in templum, quem Christus excludit? Iubetur enim exire, qui dignitates vendit, & honores. Iubetur enim exire, qui vendere vult simplices mentes fidelium. Item *m* Laurētius Surius eleganter in quadam D. Gregorij Papæ epistola demonstrat sacerdotes non esse, qui pretio fieri conātur: quia graue facinus sit Dei donum vel pretio comparare, vel vendere. Euangelica, inquit, authoritas testis est. Templum erit Dominus, & redemptor noster ingressus cathedras vendentium Columbas euertit. Quid aliud est Columbas vendere, nisi pretium de manu impositione percipere, & sanctum Spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit venundare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos, cathedrarum vtique patenter euersione signatum est &c. Atque hactenus exposita sint sacræ paginæ loca omnia de hac aue. Cæterùm Columba cùm sit auis, vti dictum est, simplex beneuola, multisque ac bonis proprietatibus insignita, misticè nobis etiam signat quemlibet virum iustum, simplicem, ac timentem Deum, qui super cæteros homines, mitis, benignus, ac humilis esse dicitur, tanquam Columba. Ipsa enim auis non tantum munda dicitur victu, sed insuper fructu fœcunda, & gemebunda cātu. Quibus pariter, & vir iustus ornatus esse debet, vt sit vita, & conuersatione mundus, ac facundus operibus bonis, & gemebundus pariter, dum tanquam incolam hunc mundum se inhabitare recolit. Et sicut Columba nō comedit de Cadaueribus, sicut Coruus, sed grana pura, & munda eligit, in signum cuius emissa ex arca, & non inueniens situm mundum, & siccum, vbi pes eius quiesceret, reuertebatur in arcam, ne super huiusmodi immunditias descendens inficeretur. Sic viri perfecti non debēt quiescere in suis affectibus, qui hoc in loco per pedes Columbæ figurantur, nisi in bonis operationibus, & in societatibus honestis, ac sanctis, & à cadaueribus putridis, ac fœtidis, id est, à vitijs, & à caducis delicijs, quæ animam maculant, se studiose cohibere debent. Quibus carnales homines, vt Corui delectantur. D. *n* Basilius sanctos quoque Columbas dici scripsit propter innocentiam. Et D. Chrysostomus Iob virum iustū Columbam vocat in medio Accipitrum, ouem in medio luporum, stellam in medio nubium, Lilium in medio spinarum, & iustitiæ germen in oppido iniquitatis. Porrò Columbam secus fluenta residere, vt Accipitre viso fugiat, significat, sanctos secus diuinæ scripturæ fluenta residere, vt diaboli incursum euadant, vel sanctos eligere sanas sententias, & non hæreticas. Quod Columba meliora grana eligit, significat etiam sanctos bona doctrina, & exemplo pascere eos, qui diaboli fuerunt imitatores. Quod ipsa nutriat pullos alienos, significat etiam, sanctos carere ira irreuocabili, & refugium suum, & spem in vulneribus Christi Domini ponere, & gemitum, & non cantum de peccatis suis edere, quòd ipsa careat felle; Thomas Bozius Eugubinus elegantissime catholicos Columbas vocat, probans illud *o* Esaiæ, *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi Columbæ ad fenestras suas?* Horum synceram, & immaculatam religionem remotissimis orbis insulis notam futuram: Hac vbi, inquit, percunctatus est Christum, qui conuersus ad Ecclesiam respondeat, inducit: *Me enim*, subijcit, *insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longè, argentum, & aurum eorum, cum eis nomini Domini tui, & sancto Israel, qui glorificauit te*. Hucusque oraculum Esaiæ, in quo aduertendum, quod ait: *Qui sunt isti, qui vt nubes volant*. Signat enim velificationem celerrimam, quam venti vehementes moderentur: & quod adijcit: *Quasi Columbæ ad fenestras suas*: ostendit eorum, qui volant, & nauigant partus. Columbæ namque sicut fœcundissimæ, sic in fenestris foraminum, cubiliumque suorum pullos habere solent, eodem modo, qui properant ad Indias, siue

k Mat. 20.

l Cant. de basil. non trad. hære.

m In vita D. Gre. Pa.

Iustū Columba notat.

n Hom. in Psal. 28.

o Cap. 60. Catholici Columba dicti.

occiduas

occiduas, siue Eoas, vt Christi doctrinam disseminent, filios sibi innumeros, ac Christo longè se dare plures, quàm prisci gignunt. Et quemadmodum Columbæ, vbi alas explicant, in præceps se dare videntur, sic qui Antipodas petunt, cùm sint illi subter pedum nostrorum vestigia inspicientibus infra loca, in præceps se dare videntur, veluti aerem secantes. Quod subdit: *Adducam filios tuos de longè*, innuit eorum, quos Ecclesia Christi suscipit, ad nostram religionem aduentum. Atq; vt aliquam insignem notam proponat, meminit de argento, & auro, quod plurimum ab Indijs aduehitur ad nostras oras. Quod si velis Esaiam prophetam vocabulo illo Columbæ voluisse quodammodo alludere, ad quæ frequens est allusio 10 Hebræis, ad Christophorum Columbum, qui nobis iter primus ad oras illas aperuit, & hoc dici potest. Hæc ille.

MORALIA.

ARS quædam est aucupandi, inquit D. *a* Basilius Magnus, Columbas, videlicet talis. Vbi nam cæperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad humanum coniunctum assuefaciunt. Deinde vnguēto alas illius perungunt: sinuntq; con- 20 iungi agrestibus: illa verò per vnguenti fragrantiam, agrestem illum, & liberi passus gregem ad possessionem transfert eius, cuius ipsa est domestica. Benè olentes namq; sequuntur, & reliquæ, atq; ita in potestatem Columbarij veniunt. Quamobrem autem literarum istarum istud exordium esse volui? Quoniam Dionysium filium, aliquādo Diomedem, nactus, diuino vnguento animæ illius alas perunxi, & ad honestatis tuę grauitatem misi, vt & te ipsam illi iungeres, & ad nidum acciperes, quem ipse apud nos compegit &c. Quemadmodum etiam Columbæ Accipitrem cognoscētes, qui in aere genus earum diripere solet, ei sese eripiunt terram petendo, ita etiam illum, qui eas in terra inuadere solet, illudunt, ęthera petendo: ita pariter, qui nimia sui confidentia tentantur, timere debent, & ad humilitatis asylum perfugere: vt contrà qui de salute sua diffidunt, ac veluti oppressi iacent, caput extollere, & ad 30 charitatis misericordiæq; diuinæ spem confugere, credereq; non tanti fieri pudorem lapsus humani apud Deum, quanti emendatio prioris vitæ, humanumq; esse labi, angelorum vitia commissa corrigere. Hæretici præterea, vt exposuit *b* glossa ordinaria, qui ab Ecclesia recedunt, ex cordi Columbæ comparantur, qui terrena desiderantes Assyrijs traduntur, & cùm profecti fuerint de Ecclesia, extendet Deus super eos rete, & testimonij scripturam, & artifici sermone sapientiæ contextum, vt eleuantes se contra Domini sapientiam ad humilia detrahat, comminando de pœna, vt sic correcti non pereant in æternum.

a Epi. 171. Exēplum à cap ēdi ratione.

b In Ose. c. 6. Hæretici Colūbæ comparati.

40 ALLEGORIA.

SVNT qui per geminas illas Columbas, quas Venus Æneæ apud Maronem duces ad inueniendum aureum illum ramum cęlo dimisit, duas mysticè animę alas Platonicè designari putent, hoc est, contemplatiuam, moralemq;. Esse autem volucres Veneris, quia oportet illas esse ab ardenti amore, neq; iniuria matrem inuocare, quoniam tantam difficultatem, nisi rapiat amor, facile homines fugiant. Columbas verò non semel, aut vno impetu, sed paulatim volando, ad locum vbi aureus ille ramus erat, ducere; quia hominis non sint omnia momento videre, sed ratiocinando gradatim à cognitis ad incognita: sed vide quid sequatur.

Duæ animæ aliæ per duas Colūbas designatæ.

50 *Inde vbi venere ad fauces graue olentis Auerni*
Tollunt se celeres liquidumque per aera lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

Namquæ ad tantarum rerum cognitionem duces se præbent, eas rerum terrenarum cōtagionem (id enim est Auerni teter odor) celerrimo volatu fugere oportet. Aureus autem ramus sapientiam nobis indicat, sine qua non est speculatio eligendarum, agendarumq; rerum iudex. Neque mireris aurum sapientiæ symbolum apud hunc poetam obtinere, cùm pleriq; idem scriptores fecerint. Vnde illud sapientis: *Aurum, & multitudo gemmarum, & vas pretiosum labia sapientiæ.* Aurum enim est sapientiæ virgo, atq; fulgor. Nullum

Aureus ramus quid notet.

lum ex metallis auro pretiosus est. Nihil in rebus sapientia pluris faciendum. Fulget maximè aurum. Nihil sapientia est splendidius. Nulla ærugine exeditur aurum. Nulla res imminuit sapientiam. Nullis sordibus coinquinatur aurum. Nullis maculis sapientia deturpatur. Sed latet arbore opaca, multis enim, & varijs inscitiæ tenebris ita obruitur: verùm & luco (ea enim corporis, vt ita loquar hebetudo est) ita tegitur, vt difficilè omnino sit illud eruere. Scitè enim & à Democrito vsurpabatur naturã in profundo veritatem demersisse. Non tamen prius in hanc contemplationem descendere valemus, quàm aureum ramum decerpserimus.

Veritas in profundo.

Sagittariorum illud certamen, quod Homerus Achillem in Patrocli obitus honorem, Virgiliũ Æneam in mortem patris instituisse scribunt, significat non omnibus contingere, vt Corinthum adeant, hoc est, vt ad culmen virtutum ascendant. Sic enim & illud facundissimus a Lucianus explicat, inquiens: *Neq; enim rectè, aut probabiliter fortunam incusaremus, si sagittando, & iaculando non prorsus assecuta sit veram illam viam, vnam nimirum inter tot infinitas falsas, & erroneas existentes, quod nec Homerico quidem sagittario concessum fuit, cui cùm debuisset Columbam arcu fixam deijcere, linea vincula rupit. Opinor autem fuisse Teucrum.*

a li. de sect.

EMBLEMATA.

SACRVM emblema Iacobi Billij S. Michaelis in Eremo cœnobiarchæ de hominis peruersitate inscriptum est:

Serpentem nobis dens est, mens læua Columba,
Stultitia & pueros, & superamus oues.
Et canis est morsus nobis, & equina libido:
Vt Leo nos furimus semper, & instar apis.
Formica ventris non cura est maior alendi,
Fermenti, & ventris nos comitatur amor.
Sic innata feris mala nobis cuncta supersunt:
Cùm bona deficiant insita cuncta feris.

Aliud emblema est apud Lucam Contilem nobilis cuiusdam Hieronymi Torti Papiensis, qui binas candidas Columbas ceu duces sibi ad syluam, in qua arbor illa erat cum ramo aureo, vt suprà ex Vergilio diximus, præuolantes depingens cum verbis: VNDE PER RAMOS AVRA REFVLSIT, Æneæ exemplo, cum summa gloria ad scientiam quam per ramum aureum intelligi diximus, pertingere significat.

ÆNIGMA.

DE Columbo ænigma tale habet Iulius Cæsar Scaliger:

As, assusq; atq; exilius præponitur vnctis
Pars duo sunt asses, non contemnenda trientes
Namq; hæc posterior, meliorq; priore superbit.

As (assusq;) totus Columbus. Pars duo &c.) duo trientes, duæ syllabæ lumbus. Namq; hæc) lumbus, quàm collum.

PROVERBIA.

CORVVS nuncius, veluti suo loco scripsimus, de eo dicitur, qui aliquo terrarum missus non reuertitur. Eodem modo Columba nuncia prouerbialiter æquè dici potest, qui celeriter reuertitur, vnde missus fuerat, prout ea fecit Columba, quæ post Coruum de arca exierat. Potest item ille vocari Columba nuncia, qui felicem adfert nuncium, facta nempè allusione ad id, quod soleat hoc innoxium animal Spiritus sancti speciem repræsentare. Vel potest deniq; nuncia Columba dici, qui futuram iam nunc pacem annunciat: ad quem sensum a Prudentius ait.

Coruus nũcius.
Columba nuncia.
Qui Colũba nuncia dicatur.
a In Dittochæo.

Nuncia diluuij iam decrescentis ad arcam
Ore Columba refert ramum viridentis oliuæ.

Ceruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
Haſerat illa data reuehit noua gaudia pacis.

Ἡ μένη πελέιας à Suida prouerbij titulo commemoratur .i. *Columba ſedens*. Ait autem id dici ſolitum de ſupra modum manſuetis, ac ſimplicibus. *Nam Columbæ*, inquit, *cùm auolant, fallunt cæteras pernicitate volatus, cum ſedent, nihil mitius, ac ſimplicius: neq; quicquã habent, quo ſe tueantur aduerſus Miluios, & Accipitres præter alarum velocitatem.* Author verò adagiorum, Mihi, inquit, videtur dici poſſe & in eos, qui ſimplicitatem ſimulant, quo magis imponant: propterea quòd mos ſit aucupibus exoculatam Columbam in reti ponere, quæ ſubſultans cæteras Columbas alliciat. Sed apud Suidam ἡμμένη per duplex μ legi non poſſe antè diximus, vti etiam quod Suidas non eandem faciat τὴν ἡμένην & τὴν παλεύτριαν, id eſt, exoculatam, vt adagiorum author: ſed illam ſedentem, & ſimpiicem, hanc aſtutam, non autem euolantem, vt Ornithologus exponit. *b* Ariſtoteles enim παλεύτριαν exoculatam vocat. Exoculatas, quis euolare dicat? Ad hunc ſenſum alia adhuc ſimilis parœmia eſt apud Diogenianum. Πραότερος περιστερᾶς id eſt, *manſuetior Columba*. Quo loco Columbina ſimplicitas, inquit adagiorum author, & manſuetudo laudatur, etiam in diuinis literis. Nam hoc eſt Columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipſa nulli animantium meditatur noxam, nec aliunde præſidium habet aduerſus Miluios, quam à celeritate volandi.

Columba ſedens.

b hiſt. c. 7.

Columba mãſuetior.

Non ouum tam ſimile, quàm illud prouerbij ſpeciem præ ſe fert, quod eſt apud Iuuenalem, nempè hoc:

Dat veniam Coruis, vexat cenſura Columbas:

Hoc eſt, vt idem author interpretatur, pœna legum exercetur in humiles quoſpiam, & à quibus ob ingenij manſuetudinem aliquid emolumenti poteſt auferri. Rapacibus ignoſcitur. Sumpta eſt parœmia ab apophtegmate illo ſatis triuiali Anacharſidis, qui hoc dicto eluſit ſtudium Solonis in conſcribendis legibus, quemadmodum refert *c* Plutarchus his verbis: *leges aranearum telis adſimiles dicebat, propterea quod in illas: ſi quid leuius, aut imbecillius incurrit, hæret: ſi maius aliquid, diſſecat, ac fugit.* Huc etiam pertinet *d* hoc Terentij:

c In Solone.

d In Phor.

Quia non rete Accipitri tenditur, neque Miluio,
Qui malè faciunt nobis, illis qui nihil faciunt, tenditur.
30 *Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.*

Quod ſubſequitur à Lyrico poeta etiam prouerbialiter ſcriptum eſt, & à nobis in Aquilæ hiſtoria explicatum.

Non imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

Simili planè forma id Horatius dixit, ac illud Theognis:

Οὐδὲ γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐθ' ὑάκινθος,
Οὐδέ ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον, id eſt,
Non enim è ſquilla roſa naſcitur, aut hyacinthus,
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

40 Admonet autem adagium è probis parentibus naſci liberos probos, ex improbis improbos. Venuſtius erit, ſi ad indocti Doctoris indoctum diſcipulum referatur, ad improbi nutricij improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam claſſem. *Mali corui, malum ouum, & prolem probam haud pater progignet improbus.* *e* Plato præterea hoc prouerbij loco vtitur. *Si velit, accipiat Palumbem pro Columba.* Legitur & in Mormiæ cuiuſdam Græci ſcriptoris epiſtola ad hunc modum, *Redemptam tibicinam, quàm fortè amabat, ſponſaq; ſtola amictam mihi induxit Columbæ loco Palumbem, vt aiunt, meretricem pro ſponſa.* Conuenit vbi quod deterius eſt, & adulterium pro eo, quod eſt præſtantius, ac legitimum ſupponitur: vt videlicet error ſit in re, non in ipſa ſcientia. Palumbes enim Columbis ſunt adſimiles. De re incredibili *Columbæ prius vitabunt turres*, dixit *f* Ouidius:

e In Theæ.

50 *Nam prius incipient turres vitare Columbæ,*
Antra feræ, pecudes gramina, Mergus aquas,
Quàm malè ſe præſtet veteri Gracinus amico.

f I. de Põto.

Et nobis Italis commune de Columbis adagium eſt tale: Tirano alle Colombe delle loro Colombaie, hoc eſt, proprij ſui Columbarij Columbas iaculantur. Idem eſt, quod ſibi ipſi damnum inferre. Etenim tales Columbæ maiorem longè vtilitatem erant allaturæ fœtus frequentia, quàm ipſe ſemel menſę. Germani quos de re leui, & vili contendere ſignificant, eos, teſte Ornithologo, de fimo Columbino certare inquiunt: Nobis verò fimus iſte vilis adeò non eſt, ſed in magno pretio, vt poſtea oſtendemus.

De fimo Columbino certare.

APOLOGI.

Columba & cornix.

COLVMBA siti correpta, vt vidit quodam in loco poculum aquæ depictam, verum rata, atque multo elata impetu, inscia in tabulam offendit, vt & pennis ipsius perfractis in terram decideret, atque à quodam occurrentium caperetur. Apologus significat nonnullos homines ob vehementes alacritates inconsultò res aggredientes, inijcere sese in perniciem. Columba in Columbario quodam nutrita, fæcunditate superbiebat. Cornix verò ea audita, ait: sed, heus, tu, desine hac gloriari: nam quo plures paris, eò plus mœroris accumulas. Signat ex captiuis eo quoque esse infelicissimo, qui in seruitute multos filios procreant: Formica sitiens descēdit in fontem, ac tracta à fluxu suffocabatur. Columba verò hoc viso, ramum arboris acceptum in fontem proiecit, super quo sedendò formica euasit. Auceps autem quidam post hoc calamis compositis ad Columbam comprehendendam ibat. Hoc autem viso formica aucupis pedē momordit: qui dolens & calamos abiecit, & vt Columba fugeret, author fuit. Indicat fabula, oportere benefactoribus gratiam referre. Monedula videns Columbas in quodam Columbario lautè, ac abundè enutriti dealbauit sese, atq; ad eas accessit, vt & ipsa eodem pabulo frueretur. Hæ verò albedine deceptæ, ratæque Columbam esse, donec taceret, admiscerunt in societatem. Sed cùm aliquando eeu oblita emisisset vocem, tunc detecta fallacia, ac perspecta eius natura, expulerunt percutiendo: eaq; priuata eo cibo redijt ad Monedulas: quæ ob colorem, cùm eam non nossent, à suo pastu abegerunt, vt duorū illa appetens, iam neutro potiri posset. Morales docet oportere, vt quisque nostrum propria, & quam Deus dedit, sortè contentus viuat, simulq; perpendat, auaritiam, præterquam quòd nihil prodest, sæpè & quæ adsunt bona auferre.

Formica & Columba.

Monedula & Colūba.

FABVLÆ.

De Dodonao oraculo.

a li. 1. ant. Rom.

b lib. 2.

Dodona vrbs.

ANTEQVAM de fabulosis peccatum mutationibus agamus, aliquid prius qui de Dodonæi Iouis oraculo commenti sunt, in medium adducemus. Nam & hoc fabulosum esse. *a* Dionysius Halicarnassæus, necnon Herodotus *b* in historia tradenda aliàs & ipse poeta attestantur, vt mox patebit. Proximum hoc Delphico oraculo fuisse fertur. Dodonam enim Chaoniæ regionis, quæ Epiri pars est, ciuitatem fuisse memorant amplam, satisque florentem, notam Iouis oraculo, quod Dodonæum appellatum est: in quo duas columbas fuisse fabulantur totidem quercubus insidentes, & responsa dedisse, experimentia in mutis animalibus, quid homo adorare vellet: & postea vnam earum transuolasse Delphos, quæ ciuitas fuit Bœotiæ iuxta Parnassum montem eiusdem regionis, ibiq; Delphici Apollinis oracula edidisse, alteram verò Hammonis Iouis templum tenuisse in Aphrica. At Ægyptij sacerdotes, authore Herodoto oraculum Dodonæum sic constitutum fuisse afferebāt: binas nimirum columbas nigras ex Thebis Aegyptis aduolasse, alteram in Molossis ex fago monuisse voce humana illic habendum esse oraculum Iouis, alteram idem fecisse, sed in Lybia, vbi esset Hammonis Templum sacratum. Templum id iuxta nemus Ioui sacrum, in quo arbores, quercus nempè vocales responsa dare dicebantur, omnibus circa populis sanctum erat, à Pelasgis constructum, & plaudibus circumfusum, quo capti superstitione homines, vt in dubijs rebus respōsa acciperent, religiosè ascendebāt. Qui arboribus hisce famulabantur, ij quoque diuinandi facultatem habebant, solisque Bœotijs, si quando consultò opus foret, responsa dabant. Hæc & alia prodigiosiora de hoc oraculo nugata est antiquitas, quæ cum ad rem nostram non pertineant, iubens prætereo, hoc tantùm repetens, primam fagum, aut quercum (nam has arbores poetæ confundunt) & columbam Dodonæ vaticinatam fingi, Dodonæ absque columbas à nonnullis, teste *c* Gyraldo, oracula sua dicit carmine heroico conscripsisse. Caterùm quia poetarum figmenta sunt, non piguit *d* Silij Italici elegantissimi poetæ versus egregiè explicantes apponere; ait autem,

Hammonis templum vbi.

Quercus Dodonaa & eius oraculum.

c Dialog. de Poets.

d l. 3. circa finem.

Has vmbras nemorum, & conuexa cacumina cælo,
Calcatosq; Iouis lucos prece Bostar adora:

Nam cui dona Iouis non diuulgata per orbem,
In gremio Thebes geminas sedisse Columbas?
Quarum Chaonias pennis quæ contigit oras,
Implet fatidico Dodonam munere quercum,
At quæ Carpathium super æquor vecta per auras,
In Lybien niueis tranauit concolor alis,
Hanc sedem primo Cythereia condidit ales.
Hic vbi nunc aras, lucosq; videtis opacos,
Ductore electo gregis & mirabile dictu,
Lanigeris capitis media instar cornua perstans,
Marmaricis ales populis responsa canebat.

Meminit eius etiam inter recentiores *e* Baptista Mantuanus, quando inquit:

Nec tua quercus erat laus vltima. Tu Iouis arbor
Conscia fatorum; Graijs oracula namque
Ipsa dabas, meminit veteres Dodona Columbas
Antheaq; illapsu superum querceta Deorum.

e lib. 3. in quercu.

Item *f* alibi;

Aspice sacra
Quod tibi in Epiro dudum cecinere Columba.

f li. 3. Age.

Et *g* Sannazarius ait ad hunc sensum:

Nec mihi Chaonias spes est audire Columbas.

g li. 2. Ele.

Alludere videtur ad id, quod *h* Solinus scribit, nempè eiuscemodi oraculum desijsse reperiri. Sed & Columbas hinc Chaonias dici Seruius scribit, explicans illud Vergilij.

Chaonia dicunt, Aquila veniente, Columbas &c.

h li. 7. circa finem.

Verum non ineptè quispiam, ni fallor, Columbis in epitheton attribui dicat, quoniam in Chaonia plurimum abundauerit hoc auium genus: ideoq; nõnullos finxisse Thebem, quam quoq; supra Homeri testimonio Columbarum cultricem nominauimus, virginem fuisse è cuius gremio geminæ illæ Columbæ oracula reddentes euolauerint, altera nimirũ ad Hammonis fontem, altera ad Dodonæ syluam. Ad hæc poetæ sæpius Columbas Chaonias appellant, cùm nihilominus oraculi illius prorsus non meminerint, verbi causa *i* Ouidius:

Columbæ cur Chaoniæ dictæ. Thebe Columbarum cultrix dicta.

Quasque colat turres Chaonis ales habet.

i l. 3. de ar.

Item *k* Propertius;

Non me Chaoniæ vincant in amore Columbæ.

k lib. 2.

Et ex recentioribus Pontanus;

Chaonis & qualis oscula iungit auis.

Vt verò ad oraculum Columbarum redeamus, fabula quidẽ suo nõ caret mysterio. Seruius Grammaticus id fingi credidit, quia lingua Thessala Peleiades Columbæ & vaticinatrices appellarentur. Alij Columbas illas duas puellas fuisse putant, quæ ob sermonis sui barbariem Columbæ dicerentur, & cum aliorum more loqui didicissent, deposita barbarie, itatum lingua humana vsas fuisse, atq; eleganter respõdisse fingi, quibus astipulari Herodotus videtur, inquiens: *Mulieres Dodonæi oraculi, antistites aiunt geminas ex Ægypto Columbas aduolauisse, vtranq; nigram, vnam quidem in Africam, alteram verò in Dodonam, quæ fago insidens humana voce elocata sit, eo loci Iouis oraculum cõdi debere, & se interpretes esse. Eam verò, quæ ad Afros abijsset, Columbam, iussisse Afros, vt Ammonis oraculum conderent, quod oraculum & ipsum Iouis est. Sic illa referebat, quarum antiquissimæ nomen erat Promeneæ, proximæ Timaretæ, minimæ natu Nicandræ. De quibus ita mea fert opinio. Si reuera Phœnices ablegauerunt fæminas sacerdotes, & earum alterã in Africa, alteram in Græcia vendiderunt: hanc quæ in Græcia, illa quæ Pelasgia vocabatur, venijt, illã esse, quæ apud Thespotos venijt, atq; deinde ancillantem ibidem condidisse sub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Et postea quam illa linguã Græcam accepit, dixisse aiũt, sororem suam in Africa ab eisdem Phœnicibus (vt ipsa fuisset) venundatã. Quod autem mulieres à Dodonæis Columbæ vocatæ sunt, ob id mihi videtur factum, quod barbaræ essent; quòd videlicet simile quid auibus sonarent: Interiecto deinde tempore Columbam humana voce locutam aiunt, postquã more ipsorum Columba locuta est, tandiu volucris more sonare visa, quandiu barbarè loquebatur. Nam Columba quodammodò humanam vocem sonat. Nigram autem Columbam esse dicẽtes Ægyptiã fæminam significat. Sunt itaq; simillima inter se oracula, & illud apud Thebes Aegyptias, & hoc apud Dodonam &c.* Hæc omnia Herodotus. Verùm Ioannes Goropius Becanus vir me Hercule, vndiquaque longè doctissimus multò altiùs eiusmodi oraculi mysterium explicare nititur in hæc

Oraculi Dodonæi mysterij explicatio.

Mulieres Dodonæi oraculi.

Sacerdotes fæminæ.

Colũbæ, & humanæ vocis similitudo.

Alia mystica oraculi Dodon. explicatio.

hæc verba. Aueo, inquit, videre antiquissimum illud Dodonæum quercetum, & sciscitari, quæ illo oraculo reddi consueuerunt, quæque fuerint Chaoniæ glandes, quibus homines primùm victitarunt. De Dodonæo Ioue, deque eius vaticinorum antiquitate, & fabuloso exordio, cùm alij, tùm Herodotus, & Strabo consulendus.

Chaonia vnde dicta. Deucalion idem qui Noe. Dodona à quo condita Ioui cur quercetum consecratũ. Noe instituit homines ad cultũ diuinũ.

Nos in Gallicis docemus, Chaoniam ab Hercule Chaone, id est, à Nocho nomen accepisse. Quo fit, vt illi optimè senserint, qui Dodonem à Deucalione conditam scribunt, quandoquidem is idem sit cum Nocho, vt in Chronijs ostendis. Oraculum autem ex Phœnicia venisse vti Herodotus prodit, ex eo liquet, quòd Nochus, quem vel Chaonem Herculem, vel Deucalionem voces, è Phœnicia in illam Græciæ partem prius appulerit, quam in Italiam nauigarit. Hyginus à Thessalo, quo nomine Deucalionem vocare videtur, Dodonam conditam dicit. Quia igitur extra omnem controuersiam est, locum hunc omnium esse antiquissimum, probabile est multò Pelasgis esse vetustiorẽ, & tanto quidẽ magis, quãtò Gallos veteres Pelasgis fuisse priores ex ijs, quæ de Iapigia, & Epiro tradidi, quiuis colligere potest. Quando igitur omnis Ogeniorum hominum religio ad vitæ lignum referebatur non potest esse obscurum, cur Nochus, siue Chaon, siue Deucalion, siue Thessalus quercetum Ioui consecrarit. Cùm enim totius orbis Pontifex maximus esset, diligenti studio vbique terrarum curabat, vt vetusta Sethinorũ de religione instituta, & sacris ritus diuinitùs accepti docerentur: atq; ad eam rem collegia, & diatribus pluribus locis erigebat: quarũ nulli Dodonæa, aut venerationis nomine cessisse videntur, aut antiquitatis opinione.

Columbas naues Noe nominat.

Quod autem de Columbis fabulati sunt, quò sit referendum, vt conijcere possum, ita asserere nolim. Appulit fortassis Nochus in Epirum duabus nauibus, quas bono omine Columbas potuit nominare, tùm ob volatus celeritatem, tùm quò memoriam refricaret eius, quod in magna illa naue occiderat in gemina Columbæ emissione. Ex vera enim historia inanes frequenter fabulæ apud Græcos natæ sunt de rebus vetustis non benè cognitis, vnoquoque sibi somnia comminiscente. Nec aliter hic accidisse reor, dum Columbæ è Phœnicia dicuntur emissæ: è quibus alij, quod visum fuerit, sibi fingant, mihi certè naues lubet suspicari, idque eo magis, quod hæc auis Veneri dedicetur, ad quam terris omnibus inducendam Nochus potissimum nauigabat.

Mons Veneris nauis dicta.

Holcadi maximæ, qua generosissimæ quæque Reginæ Hungariæ ancillæ, & pedissequæ vna cum Oeconomo, & alijs, inter quos & ego fui, in Hispaniam à Belgio vehebantur, nomen erat Mons Veneris, vt & ingens moles, & formosarum mulierum vectura notaretur: cui ego potius Columbæ nomen dedissem, maiorem eorum, quorum Columba tesseram habet, quàm molis rationem habiturus: tametsi sciam eum, qui nomenclaturam dederat, ad fabulosum Veneris in Apennino montem allusisse. Non fuit itaq; falsum Columbas olim oracula reddidisse, si naues pro vectoribus capiantur, eò quòd ij, qui cum Deucalione ex Phœnicum littore appulissent, primi sacrorum doctrinam in Epiro plantassent: & quorsum ea tenderet, nobili querceto solertibus ingenijs intelligendum dedissent. Atque hoc quidem primum Dodonæ fuisse videtur institutum, à quo posteri immanibus spatijs digressi, vanissimum aperuerũt mercatum mendaciorũ, quæ ceu vera vaticina protrusa, ingentem quæstum fallacibus sacrificulis attulerunt: qui, vt perpetuus esset, omnem non veritatem modò, sed veritatis etiam memoriam frigidissimis, & execrandis idolomaniæ portentis obruerunt. Hoc est illud præsens omnis pietatis venenũ, hoc vsitatum religionis exitium, cùm quæ diligens patrum cura ad frigidos hominum animos accendendos comparauit, ea ad sordidum lucrum detrahuntur. Hoc est illud præcipitium, quo quæ Deo sunt consecrata, & pietatis studijs promouendis inuenta, ea ad mammonam rectissimo lapsu deuoluuntur, ruina sua non rarò totam secum trahentia religionem: quod vtinam nunquam cogeremur videre.

Idolomania vnde ortum ducat.

Vt vt res nunc habeant, id saltem vnum est de certissimis omnem priscam sacrorum disciplinam hac via sic corruptam quondam fuisse, vt tandem Deus non abusum modò, sed res etiam ipsas ad pium vsum olim institutas, tolli mandauerit. Hactenus itaque Goropius. Sed tempestiuum modò est fabulosas quasdam metamorphoses, quæ & ipsæ poetarum commenta sunt, describere, inter quas fabulas Semiramidis celeberrimæ mulierum primò succurrit.

Semiramidis fabula. Semiram. in Columbam. Syri cur columbas colant.

Hanc enim in solitario, ac inusitato loco ab adultera matre expositam non tantùm à Columbis eo modo, vt antè diximus, enutritam fingunt, sed morientem etiam in Columbam commutatam fuisse, ac cũ multis huius generis alitibus, quæ in morientis domo conuenerant, auolauisse: ideoq; à Syris Columbas, vt Deas coli, immortalem Reginam arbitrantes. Alij post maxima bella cõfecta, Babylonemq; ędificatã, cùm insidias sibi a filio strui cõperisset, omni iniuria illi remissa, præfectis omnibus iussisse ferunt, vt illi, tanquam Regi parerent: è vestigioque

que euanuiſſe ad Deos translatam. Sed *l* Diodorus Siculus à Nino per eunuchum, non à filio inſtructas inſidias ait. Vt vt eſt, hoc ſaltem fabuloſum ad Deos translatam, & in Columbam mutatam, vt *m* Ouidius quoq; canit his verſibus:

l li. 3. ca. 5.

m li. 4. Metamor.

At magis vt ſumptis illius (Decretus) *filia pennis*
Extremo altis in turribus
(alias montibus, quod magis placet) *egerit annos.*

Idem *n* Ouidius Alcidamantis filiæ meminit, quam & ipſam in Columbam transfiguratam ſic inquit:

n 7. Meta. Alcidamãtis filia in Columbã.

Tranſit, & antiquæ Carthæia mœnia Cææ.
Quam pater Alcidamas placidam de corpore nata
Miraturus erat naſci potuiſſe Columbam.

Anij Apollinis Delphici filias ideo in Columbas pariter conuerſas fabulatur, quòd quæcunq; manibus attingerent, in ſegetem, vinum & oleum Bacchi beneficio conuertentes Agamemnon abducere conaretur, vt illarum opera exercitum alere faciliùs poſſet: ſed cùm illæ ſe ituras negarent, ille verò iam vi cogeret, implorata Bacchi ope in Columbas abiere. Anius hæc hoc modo apud Ouidium narrat:

Anij filia in Columbas.

Agamemnon cur Anij filias in exercitu ſuo eſſe voluerit.

Dedit altera Liber
Fæmineæ ſtirpi voto maiora, fideq;
Munera. Nam tactu naturam cuncta mearum
In ſegetem, laticemq; meri, baccamq; Mineruæ
Transformabantur, diuesq; erat vſus in illis.
Hæc vbi cognouit Troiæ populator Atrides,
Abſtulit inuitas gremio genitoris: alantq;
Imperat Argolicam cæleſti munere gentem.
Effugiunt quò quaque poteſt &c. & mox
Iamq; parebantur captiuis vincla lacertis,
Illæ attollentes etiam nunc libera cælo
Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere: tulitq;
Muneris author opem. (ſi miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui ſcire aut nunc dicere poſſum.
Summa mali nota eſt pennas ſumpſere, tuæq;
Coniugis in volucres niueas abiere Columbas.

Nonnulli allegoricas fabulam explicantes, Anij filias, aiunt, apprimè fuiſſe auaras, atq; omne ſtudium in mercatura exercuiſſe, frugumque, vini, ac olei in primis feciſſe monopolium, Bacchum verò eo illas donauiſſe munere dici à Poeta, quoniam ille Deus cornucopiæ, atq; abundantię præeſſe antiquitùs crederetur. Cur modo in Columbas potiùs, quàm alias volucres immutatas dicat, ſignificare, vel celerrimè eas aufugiſſe, vel potiùs ab Agamemnone opibus exutas poſtmodum meretriciam vitam agere coactas fuiſſe. Columbæ enim admodum libidinoſæ ſunt. Periſteram puellam in Columbam quoq; conuerſam Lactantius Grammaticus refert, teſte Gyraldo: ſed alij aliter Lactantij verba citant: Etenim Antonius Conſtantius Fanenſis in illud *o* Ouidij.

Anij filiarum fabula explicata.

Anij filiæ cur in Colũbas mutatæ.

Periſtera in Columbam.

o li. 1. Faſ.

Vritur in calidis alba Columba focis.

Delectatur, inquit, Venus huius auis holocauſto, vt Lactantius Grammaticus tradit hac de cauſa; Cùm Venus, & Cupido laſciua contentione certaret, vter plures ſibi flores colligeret, & Cupido alis adiutus Venerem ſuperaret, Periſtera nympha accurrit, & adiuuando Venerem ſuperiorem effecit: indignatuſque Cupido mutauit eam in auem, quam Græci περιςεραν appellantur: Venus autem, vt honor pœnam minueret, Columbam in tutelam ſuam eſſe mandauit: Hæc ille. Ioannes Baptiſta Pius verò explicans hoc Plauti: *Meus feſtus dies, meus pullus Paſſer, mea Columba, mi lepus,* lepidam, inquit, Lactantij interpretis Papiniani fabellam recẽſere non inferium, nec illepidum fuerit. Venus cùm fortè fortuna in pratum admodum verſicolorem incidiſſet, quodam veluti Cupidinis floreæ ſtimulo ſuccenſa legere comantes florulentè mox herbas occœpit: quas dum tenui vngue ſucciſas in ſcirpiculum reponit, videt ſuam ſibi coſmetam ſegniter ceſſare. Eia age, inquit Dea, quam Paphos, & fluctu pulſa Cythera colit, & tu in Venerem æmulationem ſedes? Surgit ilicò Periſtera diuali ſe rapinæ præcingens: dein tum ſedulitate, tum ſtudio Deam Venerem in floreo certamine relinquit: quod ægrè ferens Venus Periſteram mutauit in Colũbam: quæ

Veneris & Cupidinis contentio.

Iuppiter in Columbā. p li. I. Var. cap. 15.

Homerus cū nouem Columbis collusit.

pristini obsequij, & in noua fortuna non immemor, currui Venereo sub iuga fidissima triumphat. Hactenus Pius. Quæ quantum à supradictis differant quisq; videt. Iouem quoq; Achiui, referente p Æliano commemorant (Athenæus id Autocratem scribere tradit) cum Pthiā virginem in Ægio habitantē amaret, in Colūbæ figurā conuersum esse. Huc insuper pertinet, quod de Homero Alexander Paphius scribit, & est à nobis etiam antea ex eo annotatum, quod scilicet cum nouem Columbis per etiamnum in lecto colluserit, ac adultus in earum honorem finxerit eas ipsas Ioui ambrosiam afferentes. Postremò illud etiam ceu fabulosum explodimus, quod ex Æliano de Columbis Erycinis suprà etiam scripsimus.

VSVS IN CELEBRATIONE Funeris.

a Iliad. ψ Patrocli funus.

Columba è malo suspensa.

Præmia p iaculatione Columbæ.

Teucea iaculator.

HOMERVS a celebrationem funeris Patrocli describens inter reliqua aliorum certamina etiam sagittarios facit Columbam funiculo à malo suspensam nauis eminus eam impetentes. Scribit autem & huius certaminis authorem fuisse Achillem, præmiaq; sagittarijs proposuisse huiusmodi, vt qui Columbam ipsa percussisset, decem pro præmio bipennes acciperet, qui verò ab illa aberrans rupisset funiculum, totidem securiculas. Primus itaq; iaculator Teucer feniculum, quòd Apollini nihil voluisset, rupit; Meriones verò facto prius voto, aufugientem Columbam in sublimi percussit. Versus Homeri Latinè facti sic sonant, quorum plerosq; interpres à Virgilio mutuatus est.

Protinus Aeacides celeri certare sagitta
Inuitat, qui fortè velint, & præmia ponit,
Ingentiq; manu malum de naue refixum
Erigit, & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quò tendant ferro malo suspendit ab alto.
Qui primus volucrem ferro contingat acuto,
Is ferat appositum munus, bis quinque secures:
Totq; securiculas, qui funem ruperit ictu.
Prodijt his dictis rex Teucer, eumq; secutus
Fortis Meriones, magni comes Idomenei:
Aerata inde duas miscent in casside sortes.
Teucro prima loco sors contigit: ille reductum
Fortiter emittens telum, nec munera nouit
Debita, primitias agrorum, aut sacra daturum
Vlla sagitti fero regi. Quo crimine Phœbo
Irato, volucrem non attigit: indita tantùm
Vincula diffregit, quæ cùm stridente sagitta
Lapsa solo iacuere, Columba per aera purum
Tollitur, acclamant totis spectacula castris.
Moriens properè arrepto fidentior arcu,
Vouit primitias agrorum, & munera Phœbo,
Et vacuo latam cælo speculatus, & alis
Plaudentem nigram figit sub nube Columbam,
Transmittens ala medium, reuoluta sagitta
Figitur in terram mali, ipsa in culmine sidens
Proiecto demum collo, & stridentibus alis
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in astris.
Spectantes Danai miracula tanta stupebant.
Atque ita Meriones retulit bis quinque secures,
Ipse securiculas Teucer.

b L. de sect.

Via vna bona inter multas malas.

Hactenus Homerus. Meminit huius certaminis b Lucianus. *Neque enim rectè aut probabili ter fortunam incusaremus, si sagittando, & iaculando non prorsus assecutus sit veram illam viam, vnam nimirum inter tot infinitas falsas, & erroneas existentem, quod nec Homerico quidem sagittario concessum fuit, qui cùm debuisset Columbam arcu fixam deijcere, linea vincula rupit*

opiner autem fuisse Teucrum. c Athenæus etiam alibi scripsit heroes Homericos se ad aucupia exercuisse, Columba è malo nauis suspensa funiculo. Aeneas apud d Virgilium, qui ferè totam hanc historiam ab Homero accepit, quamuis hic duos, duntaxat, ille quatuor sagittarios faciat, simile planè sagittariorum certamen instituit, & ex multis quattuor sorte eligit, Hippocoontem nimirum primum, secundum Mnestheum, Eurytionem tertium, quartum Acestem, Hippocoon autem primus telum mittit, & malum figit: Mnestheus funem, quo nexa detinebatur auis ictu sagittę disrumpit: quam fugientem, ac per aera volantem promptus Eurytion, vocato in vota Pādaro fratre transfigit. Acestes etsi nullus supererat palmę locus, tamen sagittā emittere vult, quę in aere accensa, tota igne consumitur. Inqui ergò Vergilius:

c l. 1. Dei.
d Aen. 5.

Protinus Aeneas celeri certare sagitta
Inuitat, qui fortè velint, & præmia ponit,
Ingentique manu malum de naue Seresti
Erigit & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quò tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
Conuenere viri, deiectamq; aerea sortem
Accepit galea, & primus clamore secundo
Hyrtacidæ ante omnes exit locus Hippocoontis.
Quem modo nauali Mnestheus certamine victor
Consequitur, viridi Mnestheus euinctus oliua.
Tertius Eurytion, tuus ò clarissime frater
Pandare qui quodam iussus confundere fœdus,
In medios telum torsisti primus Achiuos.
Extremus, galeaque ima subsedit Acestes,
Ausus & ipse manu iuuenum tentare laborem.
Tum validis flexos incuruant viribus arcus
Pro se quisq; viri, & depromunt tela pharetris.
Primaq; per cælum neruo stridente sagitta
Hyrtacidæ iuuenis volucres diuerberat auras,
Et venit, aduersique infigitur arbore mali.
Intremuit malus, timuitque exterrita pennis
Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
Post acer Mnestheus, adducto constitit arcu
Alta petens, pariterq; oculos, telumq; tetendit.
Ast ipsi miserandus auem contingere ferro
Non valuit, nodos, & vincula linea rupit,
Queis innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa Notos, atque atra volans in nubila fugit.
Tum rapidus iam dudum arcu contenta parato
Tela tenens fratrem Eurytion in vota vocauit,
Iam vacuo lætum cælo speculatus, & alis
Plaudentem nigra figit sub nube Columbam.
Decidit exanimis, vitamq; reliquis in astris
Aereis fixamq; refert delapsa sagittam.
Amissa solus palma superabat Acestes,
Qui tamen Aethereas telum contorsit in auras.

Ad horum veterum exemplum Batavi fictitios è ligno Psittacos, vt audio ex altissimis malis deijciunt, sed id non sagittis tantùm faciunt, sed sclopetis etiam.

VSVS IN MEDICINA.

Temperies.
a 3. de pa. c. 7.
b Sat. 6.

TEMPERIEM Columbis calidissimam attribuunt. a Aristoteles quidem ventriculo feruentiore esse dixit, neque id b Iuuenalem latuit dicentem:

Calida pulmone Columba

Author quisquis ille sit, de natura rerum propter huiusmodi ventriculi temperiem comesos

c L. de var. hiſt.

Margaritæ quomodo adulterantur.

lapillos conficere ait, & *c* Cardanus ita margaritas eis datas breui in ventriculo relictas poliri prodidit. Aliqui verò referente Ornithologo, eas ſic mentiuntur: Conchas paluſtres in forti lixiuio coquunt, donec cortices nigri ſeparari poſſint, reliquum albũ contundũt, & rore inter Pentecoſten, & Auguſtum collecto, deſtillatoq; excipiunt, ſubigunt, & globolos minutos formant, quos acicula pertuſos, filoque inſertos ad Solem indurant: tum Columbis deuorando obijciunt, ita vt cibi aliud nihil præbeant, in loco puro, & per aluum redditos ſeligunt in cribro, abluunt, & aliquandiu coquunt in aqua calcis clara, & forti: demum ſoli per dies octo exponunt, vt perfectè dealbentur. Alij conchas in forti aceto ad ſolem, vel iuxta fornacẽ macerant, vt à cruſta nigra purgari poſſint. Verùm tanta harum auium caliditas non eſt, vt Mauritani in cibis eas damnare potuerint. Nam & eſum earum Galenus, maximè, quæ in turribus degunt, non tantùm concedit, ſed etiam commendat. Quamobrem qui ſinceras litteras ſequntur, non dubitant pullos cùm ſanis, tùm etiam ægris ſalubres iudicare: quamuis continuus earum vſus improbetur. Nam Curtium aiunt, quòd quotidiè Columbas eſitaſſet, vitam breuiorem reddidiſſe. Et reuera longè duriores ſunt ad concoquendum pullis Gallinaceis, & melancolicum generant ſuccum, ſuntque excrementitij, maximè ſi à ſenibus edantur, qualis Curtius erat, iam propemodum ſeptuageſimum annum agens, & multis grauibus curis afflictus, ac inter reliquas filij maximè cæde, nec non multis ſtudijs maceratus, demum quòd omnibus maius fuit, vix quinq; horas dormiens. Ex arcanis Aegyptiorum accepimus eos, qui Columbis aſſiduè in cibo vtuntur, peſtiferis morbis haud corripi, quare ſi peſtis vnquam debacchari cœpiſſet, nihil aliud in obſonium regibus comparari ſolitum, quàm ex Columba, quamuis Diodorus Siculus vitulum alioqui, & Anſerem ſimplicem tantùm eorum regum cibum fuiſſe contendat. Quamobrem *d* Cardanus laudat in peſte cibum, qui ex Columborum iure, & carne conficitur. Villanouanus antiquis Columbis mirabilem tribuit in epilepſia, & paralypſi proprietatem, & ſylueſtres Columbos mares comeſtos membrorum tremori, paralypſi, & amiſſioni loquelæ prodeſſe ait, ſed per ſylueſtres, vt conijcio, Columbos turrium intelligit. Nam & filios Zor apud R. Moſen his eandem ferè facultatem aſcribit, additq; etiam odorem Columbarum in aerem reſolutum ab effectibus iam dictis præſeruare. & Nicolaus Maſſa, Pulli Columbini, inquit, in cibo ſumpti membra reſoluta roborant, & tremorem vniuerſi corporis ſanant, relaxata crura, & minimè incedere potentia, ac ſenſu, motuque ferè priuata reparant. Et *e* Cardanus dari præcipitius Columbinum ijs, qui frigore laborant. Sunt qui Columbum viuum diſſectum per ſpinam, melancolicorum, aut deſipientium capiti affecto admoueant, quod faciendum etiam conſulit *f* Amatus Luſitanus. Sextus Empyricus Columbam ſciſſam (per ventrem, vt Villanouanus habet) calidamque morſui ſerpentium impoſitam credi ait venena omnia rapere, & ſanare. Idem fermè *g* Plinius ſcribit, inquiens: *Columbarum caro recens concepta contra ſerpentes auxiliatur.* Præterea pullos Columbinos, nec non & Gallinas ijs, qui ob paucitatem ſpirituum viſiuorũ imbecilitate viſus laborant, vtiliſſimos eſſe Auẽzoar ſcriptum reliquit, ſed capita abſcindi iubet, quia eorum cerebella cæcitatem inducendi proprietatem habeant. Ijdem, vt Raſis atteſtatur occulta proprietate renum dolori conferunt, & corruptum ſanguinem emendant. Sed & ipſe capita truncari prius præcipit. Eodemq; authore eorundem carnes teneſmum ſanant, quem, inquit, cucurbita frequenter comeſa generare ſolet. Aliqui ſylueſtres Columbos etiam in arthritide commendant. Florentinus pullos ijs neceſſarios eſſe dicit, qui iam vires à morbo recolligunt. Præter carnem multa alia Columbæ ſuggerunt ad vſum medicum. Etenim cerebella in primis nonnulli recentiores medicamentis venerem promouentibus miſcent, ſed Ornithologus id oſtentationem magis, quà vtiliter facere eos aſſerit: quoniam abſq; ratione, & copioſius ſumpta magis ad hanc rem conferre queant, quàm medicamentis parcè admixta. Ego verò eiuſmodi cerebellam cùm in eiuſmodi medicamentis, tùm in cibo omnino prohibuerim, ſi modò verum eſt, quod ex Raſe, & Auenzoare diximus, nimirùm cæcitatem inducere. Nam & in multo coitu ſpiritus viſorij plurimùm reſoluuntur: ne ſcillicet noxa dupliciter. Fabulam ſapere videtur, mulierem, vt Albertus ſcribit, perditè eum amaturam, à quò Columbini cordis puluerem in potu, vel cibo acceperit. A ratione pariter alienum eſt, verrucas aboleri, & euaneſcere, ſi quis cor Columbinum ſepeliat.

Colũbæ in cibis non improbãdæ.

Curtius cõtinuo Colũbarũ eſu vitã reddidit breuiorem.

Peſte qui nõ corripiatur.

Aegyptyorũ Regũ cibus.

d In com. 1. Aph. 10.

e In com. 5. Aph. 22.

f Cura. 34.

g l. 28. c. 4.

Capitum Columbarum noxa.

Cerebelli vſus in medicina.

Cordis facultas vana.

Teſticuli venerem ciere creduntur: quinimmo Kiranides in pluribus plus quàm poeta fabuloſus, ac nugax author eos mulieri à viro exhibitos, amoris poculum fore aſſerit: ſicuti etiam Columbæ matricem viro à mulieri præbitam. Sanguinis vis notior, ac celebrior. Peculiariter autem, teſte Dioſcoride, cruorem membranis cerebri manantem cohibet.

Teſticulorũ vſus.

Sanguinis facultas, & vſus.

Galenus

h Galenus tradit Pergamenos, atque adeo per totam ferè Asiam, qui capitis ossa confracta odorant, Columbæ sanguinem in crassum cerebri inuolucrum assolere effundere: postea verò quendam cùm haberet Palumbem, nec adesset ad manum Columba, Palumbis sanguine vsum esse, & tamen seruatum esse hominem illum. Aliumque rursus Turturem ad eundem vsum applicantem, nihil hominem læsisse. *Quippe similia, inquit, similia efficere posse constat*: se verò ait, sexcentos nouisse eorum, quibus Romæ perforata fuere ossa, nec quicquam ab vsu rosacei citra Columbi sanguinem offensos. Verùm id calidum sit æquè, inquit, atque Columbæ sanguinis necesse est: ac fortassis ipsa tantum caliditas in contactus moderatione est vtilis, haud quaquam eximimia, & incognita facultate. Adest illi quoque bona facultatis temperatura. Sed quid hoc? Nam & hæc rosaceo inest, præter quàm quòd leuiter astringat. Itaque melius inuenire nihil possis in capite perforato, quàm vt rosaceo probo vtaris. Hæc ille, ex quo Aetius, & Auicenna eadem repetunt. Eodem sanguine, inquit *i* Galenus, ad hyposphagmata, id est, sugillata in oculis consistentia, quidam vtuntur, protinus videlicet sumentes, qui ex animante mactata effluit. Hunc calidum in hyposphagmata affundebat quidam venis ad alarum exortus incisis, quo videlicet ad multos vsus idem animal sufficeret (vt iterum scilicet, & sæpius ex eadem Columba sanguinem oculo sugillato infundere posset, nam ex mactata semel tantùm vtiliter). Alter pullorum tenerorum extractis pennis (sunt autem illæ molles, & fistulas humore plenas obtinent) eum ipsum humorem exprimebat, oculis instillans. At alijs medicis controuersia fuit, pullinè sanguinem, an Columbæ adultæ meningi affundere oporteat. Sed collyria sunt plurima, quæ medeantur hyposphagmatis, & maximè quod plurimam recipit myrrham, quale est, quod à Democrate compositum diasmyrnon vocant. Secundò sunt, quæ habent multum thuris: post quæ sunt, quæ ex croco constant. Quin & fœnugræci succus sanguini Columbino in hoc vtique præstat. Quid ergo moramur aut Columbos, aut Palumbos, aut Turtures, cùm omnium medicamentorum paratu facillimum habeamus fœnugrecum? Tum memorata colyria in promptu seruemus? *k* Idem alibi Archigenis hæc verba recitat: Ad hæmalopas, & hyposphagmata, id est, ad cruentatos oculos, & sugillatos. Cùm plagæ oculis illatæ sunt, & oboriuntur ex eis cruentę suffusiones, statim in principio tùm ad inflāmationē, tùm ad dolorem compescendum facit Columbinus sanguis instillatus, & præsertim is, qui ex teneris pennis exprimitur. Qui locus mihi suspectus est: neque enim sanguis ex pennis exprimitur, sed humor quidam, vt paulò antè ex eodē Galeno recitatū est, & ex subsequētibus patebit. Quocunq; ictu læsus oculus, inquit Marcellus, si sanguinolentus videbitur, Palumbinus ei, vel Perdicis, vt Turturis sanguis: aut si hac animalia non erunt, Colūbinus de pinna sublatus statim, id est, adhuc calens infundatur. At Marcellus, ac eiusdem sententiæ Cornelius Celsus aliàs grauissimus author in eo ab alijs discrepare videntur, quòd Columbinum sanguinem, ceu minus efficacem postponant. *Si ictus oculum lædit, inquit Celsus, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quàm sanguine vel Columbæ, vel Palumbi, vel Hirundinis inungere: neque id sine causa fit, cùm horum acies extrinsecus læsæ interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimèque* (fortè celeberrimè) *Hirundinis*. Eorum ergò sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, vt sit Hirudinis optimus, deinde Palumbi, minimè inefficax Columbæ & illi ipsi, & nobis. Verùm reliqui veteres omnes vel Colūbinū sanguinem ad eiusmodi mala solum prędicant, vel saltem aliarum auium sanguini pręferunt. Dioscorides solius Columbini mentionem faciens. *Columbæ sanguis, inquit, in oculis cruore suffusis, & recentibus eorum vulneribus illinitur.* Sic Sextus ad sanguinē in oculis ex ictu, Columbæ sanguinē recisum, vt illius quoque verbis vtar, deinde infusum, optimè facere asserit. Sic & ipse Marcellus solùm Columbę sanguinē alibi ceu sui oblitus, nominans, eum de loco pinnarum (sic habet) eo momento, quo pinna auellitur, oculis, dum adhuc tepet, infundi præcipit, qui ictu aliquo vulnerati, aut sanguine suffusi fuerint. Plinius quidem Turturum, Palumbinum, Perdicumque sanguinem ad eundem effectum celebrat, sed Columbinū prius nominans, sic infit. *Columbarum, Turturum, Palumbium, Perdicum Sanguis oculis cruore suffusis, eximiè prodest.* In Columbis masculi efficaciorem putant. Vena autem sub ala (quæ in axilla eius est, Sextus) ad hunc vsum inciditur, quoniam suo calore vtilior est. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, lanamque succidam ex oleo, aut vino. Porrò idem Plinius ex Dioscoride, vt videtur, apud quem idem est legere, Columbæ sanguinem lusciosis illini asseuerat, vt Turturum etiam, & Palumbium: & *l* Galenus instillatū nyctalopa, id est nocturnam oculorum cæcitatem iuuare author est. E naribus fluentem sanguinem à Columbino sanguine ad id seruato, concretoque sisti, Plinius, Marcellus,

Seuerus,

h li. 10. de simpl.

Similia similia efficiunt.

i l. de simpl. 10. 3.

Diasmyrnon.

k lib. 4. c. 8. ac com. me. sec. loc.

l Eup. 146

Seuerus, atquè ex his Auicenna ſcripſere. Idem Auicenna podagræ prodeſſe teſtatur. Hierocles verò medicamento cuidam ad ſtranguriam equi ſanguinem Columbæ admiſcet, ac denique in alijs Hippiatricis Græcis medicamento miſcetur ad leucoma equi compoſito.

Adipis vſus.

Adipem harum volucrum Alexander Benedictus ad dyſuriam commendat, inunctum ſcilicet.

Pennarum vſus.

Pinnæ Columbinę, vt Marcellus eſt author, maximè quę primùm naſcuntur, vſtę cum vrtica, atque impoſitæ podagræ dolores leuant.

Ouorum vſus.

Ouis etiam veteres Medici vſi ſunt. Cornelius Celſus *ad rhagadia, Columbina*, inquit, *oua coquenda ſunt, & vbi indurnerunt, purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, ſic vt inuicem vtroque aliquis vtatur.* Et mox de condylomate tuberculo. *Iiſdem etiam ouis rectè tuberculum,* inquit, *id fouetur: ſed deſidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ ſunt ex reprimentibus.* Et rurſus paulò pòſt etiam hæmorroidum vitium ouis foueri iubet, ſed ſimpliciter, vt Gallinacea intelligamus. Dioſcorides verò Columbinis ouis longè diuerſam facultatem tribuit, nimirū contra ceruſſæ venenum, ſi cum thure, & hordei decocto prębeantur ijs, qui eiuſcemodi venenum hauſere. Aliam rurſus Plinius, ſed luteis eorum duntaxat vim commemorat, inquiens; *Venerem concitant lutea ex ouis quinque Columbarum ſi admixto adipis ſuilli denarij pondere ſumantur.*

Fimi vſus maximus.

m lib. 3. de med. ſim.

Iamverò fimi, ſeu ſtercoris Columbini, cùm ita ſimpliciter ſumpti, tum etiam vſti, & cum alijs admixti maximus in medicina vſus exiſtit. Quod ad temperiem attinet, ſane medicamētum eſt calidiſſimum, adeo vt *m* Galenus alibi tradat, ſi manus huic fimo inſeratur, manifeſtam perſentiri caliditatem. Profectò & Palladius author eſt, in agro etiam eiuſcemodi ſtercus feruidiſſimum eſſe.

n l. 3. de temp.

Domus propter fimum cōflagrat.

Inſolens profectò etiam eſt, quod de ſumma eius caliditate *n* Galenus alibi prodidit, nimirum, quod in ea Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, domus hac ratione aliquando conflagrauit. *Erat protectum*, inquit, *Columbinū ſtercus, cui iā putri, & excalfacto, ac vaporem edenti & tangentibus admodum calido, in propinquo feneſtra fuerat, ita vt contingeret eius ligna, quæ largè nuper illita reſina fuerant. Media igitur æſtate cùm ſol plurimus incidiſſet, accendit tū reſinam, tum ligna. Hinc autē & fores quædam aliæ, quæ propè fuerant, & feneſtræ nuper etiam reſina illitæ facilè ignem conceperant, atque ad tectum vſq; ſummiſerant.* Hæc ille, qui itē multis alijs in locis Columbarū agreſtium ſtercus maiori tēpore perfectè accendi aſſerit.

o lib. 10. de ſimpl.

o Alibi rurſus, vbi ex profeſſo de eo ſcribit, *Fimo nomadū*, inquit, *hoc eſt Columbarum agreſtium perſæpe vtor ad multa ceu calfaciente pharmaco, & cū Naſturtij ſemine tuſum, incretumq; aridum pro ſinapi in ijs, quæ phœnigmo, ſeu rubrificatione indigent, adhibeo, vt ſunt inueterati affectus hemicrania, coxendix ſcotomata, vertigines, & cephalæa; & in lateribus, ſcapulis ceruice, lumbis inueterati: item nephritides, & affectus cœliaci, & podagrici, arthritides, quando videlicet in articulis eorum nondum conſtiterint tophi, ſiue por.. Atq; hoc ſtercus planè fœtidum non eſt, maximè arefactum; quocirca & in vrbibus & variè vtimur, aliàs alijs miſcentes medicamentis.*

p l. 2. de cōp. med. ſe. genera.

Demum rurſus *p* alibi, *Columbarū*, inquit, *in turribus ruſticorū agentium ſtercus acre eſt, quo interim ruri vſus ſum in adoleſcente nerui vulnere affecto; atq; hoc agricula loco illi præfectus cùm vidiſſet (erat enim non imprudens) imitatur ſemper vſurpat, & neruis vulneratis medetur. Porrò compoſitio & vſus ſimiliter ſe habet, vt in medicamine ex euphorbio: ſic vt cætera nihil diſcrepent, ſed euphorbij loco ſtercus inditur. Verùm ſtercus hoc ſubtilitate euphorbio cedit, eoq; duris corporibus ruri ex vſu eſt. Temperaui idem aliquando cum metallicis experiundi gratia, ſtatim à principio cū eis terens ex aceto ad Solem, ſicut ſuprà docui, multoq; acrius medicamentum euaſit, quemadmodū & cū æruginem non vſtā accepit.* Hæc omnia de ſtercoris Colūbini ardore Galenus: quibus velut in compendiū contractis Fernelius doctiſſimus ex recentioribus medicus, Columbinus, inquit, fimus (cùm eum antea intrahentibus medicamentis celebraſſet) admodū calfacit, attrahit, & rubificat cū hordeacea farina, & aceto mixtus ſtrumas diſcutit; arefactus, tritusq; cū naſturtij ſemine inueteratos coxendicis, ceruicis, & lūborū dolores, podagras, & arthritides omnes extirpat. Celſus quoq; euocare, & educere dixit. Inſignē ſanè pręrogatiuā hoc Colūbinum ſtercus obtinet, ſi vt Aeſculapius teſtatur, dolores omnes vniuerſaliter ſoluat, & humores deſiccet. Et reuera ex Galeno iam diximus huius fimi vſum ad inueteratos capitis dolores nimirū hemicraneam, & cephalæam commendari. Apollonius apud eundem Galenum idem ſtercus fomentis ad aurium dolores adhibendis commiſcendum eſſe aliquando ſcribit. Marcellus etiam tritum id cum hordeacea farina, & adipe ſuilla, & ouorum albo permixtū, & coctum, emplaſtri more renibus dolentibus ait imponi. Aliqui cataplaſma ex eo cum farina, hordei, & aceto ad omnem tumorem commendant. Aduerſus carbunculos maximoperè celebratur à Dioſcoride, Plinio, alijsque: *Carbunculos emarginat*, inquit Dioſcorides, *tritum cum melle, lini ſemine, & oleo.* Plinius verò ſic habet: *Carbunculus fimo Columbino aboletur per ſe illico, vel cū lini ſemine ex aceto mulſo.*

Idem

Idem legere est apud Serenum:

Carbone medendo
Dulcacidum, laticemque cum lini semine iunge,
Atque fimum pariter Paphiæ compone Columbæ,
Hinc line diruptas partes, & clausa venena.

Verùm Ornithologus rectè quidem priorem versum ex Dioscoride, & Plinio sic restituit. *Dulcacidum laticem cum lini semine iunge.* Parotidas tumores etiam sæpius periculosos Plinius hunc fimum vel per se, vel cum farina hordeacea, aut auenacea comprimere testatur. Idq; 10 Marcellus repetit, sed paulò aliter. *Tritum*, inquit, *cum farina hordeacea, & melle subactum, calidum suppositum nascentes parotides comprimit.* Idem tradunt, si eo quo postremò dictum est, modo vsurpetur, panos aperire, & aduersus strumas prodesse. Ad nigras cicatrices inalbandas Oribasius apud q Aetium idem stercus ex aqua illini iubet, at citò ablui, ne exulceret: aut alijs medicamẽtis misceri, vt thuri, saponi, cimoliæ, cũ aceto. Plinius verò ex melle illitũ cicatrices ad colorem reducere ait, vitiligines itẽ albas ex vino. Marcellus tritum cũ aceto omnes cicatrices sanare. Clauos pedem sanat, Plinio attestãte, si ex aceto coctum applicetur. r Andreas Furnerius liquorem quendam stillatitium, qui faciem nitidam, & teneram reddat, præscribit, cui inter cætera (oua recentia, caseum musteum pinguissimum, vinum Maluaticum, poma arantia, oleũ tartari, & cerusam, diuersis ponderibus mixta) Pi- 20 pionem adijcit. Verùm fortassis rectiùs fimum eius adijcere debebat, vtpote quod, teste Æsculapio, vtile est ad impetigenes, aduersus quas apud Ætium etiam medicamentis admiscetur: nec nõ stigmata faciei delet, vt Marcellus scribit, ex aceto, ita vt assiduè medicamen superducatur. Si caluescat mulier ex defluuio capillorũ. Hippocrates stercus Columbinum imponi præcipit: Marcellus cum aceto tritum capiti impositum alopecias ait, & cicatrices omnes sanare: Medicamentũ ad alopeciam Archigenis probatum, etiam Nicol. Myrepsus refert. Fimũ Columbinum bene tritũ cum aceto irrigato, & nitro prius fricato loco illine: postea subtile linteum imponito: quod vbi abstuleris, locum prius irrigato. Mirum videtur, quod Dioscorides stercus hoc, quod alioqui vrere ꝑ se dixit, simpliciter igni ambustis mederi asserat: Plinius autem eandem facultatem cineri eius ascribit, si ex oleo illinatur. Quod 30 sanè quæsitum doctissimis medicis discutiendum relinquo. Magis verisimile est omnes durities discutere, ad quas Plinius cum hordeo commendari prodidit. Sextus qui eiusdem facultatis testem ẽt se præbet, humores exiccare ait cum oleo, aut melle calefacto distemperatum, & super duritias ligatum. Miscetur insuper medicamento oculari non iumenti solum, vti apud s Vegetium, quid id ad cicatrices eorũ videtur vsurpare, sed in humanis etiã corporibus: Plinius enim ex aceto (Marcellus addit, si coquatur, & illinatur) ad ægilopas, hoc est, fistulas oculorum, similiter ad albugines, & cicatrices, nimirum vt addit Marcellus, qui plerunq; sua ex Plinio transcribit, oculorum, laudari prodidit: & Archigenes apud Galenum thus cum eodem stercore probè facere. Alibi quoq; t Galenus, ad ægilopas inquit, fimi Colũbini aridi drachmas quatuor cum masculo thure, tere & insperge, certum est: & in li- 40 bro de oculis, qui eidem Galeno attribuitur, fimũ Columbinũ apud pilorũ in oculis albationẽ etiam adhibetur. Idem deniq; u Galenus ad discutiendas genuũ defluxiones, salem & stercus Columbinum teri iubet, atq; ex oleo iungi. Morsibus venenatis, si Villanouano credimus, vtiliter imponitur. Tarẽtinus quidã ad pastinacas marinas, quarum ictus etiam exitialis habetur, Columbinũ fimum aqua perfundi iubet, & ex similagine leuigari, & imponi. Sed vt ad internos affectus redeamus, præter diurnos capitis dolores, multis ẽt alijs morbis medetur. Quidam in apoplexia Columbum dissectũ sincipiti admouent. Si epilepsia fit ex atra bile, stercus Columbinum tritum cum ouis Coruorũ nonnulli miscent, & ceu cataplasma spleni imponunt, appositis prius sanguisugis. Hoc enim cataplasma materiam aiunt trahere à capite ad splenem, & febrem inducere, & sic epilepticum liberari, maximè si id 50 per autumnum fiat. Author additionum breuiarij Villanouani antidoto cuidam contra epilepsiam etiam stercus Columbinum admiscet. Inflammatas tonsillas Nicolaus Myrepsus Columbino stercore illini consulit, Plinij nimirum authoritate vsus, qui id cum passo gargarizatum tonsillas, & fauces iuuare scripsit etiam cum fico arido, ac nitro impositum extra: quod posterius remedium Marcellus Pliniomastix asperitatem faucium mollire, destillationemq; castigare ait. Sed hæc verba apud Plinium mox subiecta ad sequens ex cochleis remedium pertinent. Ad mouendum pus in angina x Aretæus clarissimus medicus Columbinũ fimum tenuiter per cristeram, id est linteum sacculũ instar pulueris transmissum, ac insuper inspersum efficacissimum esse scribit: & y Galenus duobus in locis ad anginam,

q lib. 13. c. 129.

r In lib. de decorat.

s Vet. c. 22.

t 3. Eup. 41.

u 3. Eupor. 131.

x l. 5. c. 7.

y 3. Eupor. 265. & 266.

anginam, & colli dolorem fimum Columbinum ex melle instar cataplasmatis imponi præcipit, & Plinius vino, & oleo permixtũ, anginis illitum remedio esse tradi docet: Ad vomicam, inquit Serenus,

Simplice resinam miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, & purgamenta Columbæ,
His bene decoctis languentia membra fouentur.

Commendatur item Galeno eiusmodi fimus ad cœliacos affectus veteres foris illitus, Plinius verò totum, potumq; eorundem affectum dolores mulcere asserit, sed videndum potiùs an ad colicos dolores dicere voluerit. Nã & Auicẽna dolorem colicę in clystere curare asserit. Et, vt dictum est, Galenus id foris cœliacis illinit, & Marcellus tritum, & ex melle illitum, alui incontinentiam stringere testatur. Necnon Hippatri equi strophosi collirijs in anum indendis cùm alia, tùm stercus Columbinũ miscent. Absyrtus, ac Hierocles ad inflãmationem ilium & ventris equi, fimum Columbinum, aut Gallinaceum, quantũ manus capit, in vino cum nitro dissoluunt, & inde clysterem inijciunt. Plinius cum melle illitũ ileo resistere quoq; scribit. Galenus laudat ad veteres lumborum dolores, item ad nephritides. Ad hydropicos Archigenis remedium ad Galenũ tale legitur. Aeris vsti, stercoris Columbini ana drachmam vnam, rutæ ramulos tres, salis communis parum, cum vino Ephesio, & aqua, ita vt tota mixtura heminæ dimidiæ fit, præbeat. Apud Nicolaũ Myrepsum Columbinum stercus adijcitur quoq; emplastro cuidam ad lineosos, hydropicos, & cachecticos Si vrina retineatur propter calculum à renibus delapsum, & in lotij meatu hærentem nostrum electuarium, vel puluerẽ eius dabis, inquit Marianus Sãctus Barolitanus, cuius est hæc descriptio: Stercoris mirum, Columborum (scilicet stercoris) porcellionum (id est, asellorum integrorum) singulorum vnciam miscebis cum sesquilibra mellis daspumata, & facies electuarium, de quo exhibebis semiũciam miscebis, iure, vel vino. Vel loco mellis accipe tantũdem sacchari optimi, & morsellos inde para: de quibus itidem semiunciam præbeas cum iure Gallinaceo, vel vino. Hoc remedium si exhibere pergas, intra triduũ vrinam promouebit, quamuis etiam prima statim die vtilitas eius sentiatur: nam lapidem renum cõminuet. Quod si puluere vti malis, dantur inde scrupuli duo cum iure, vel vino. Constat aquam fieri posse, quæ lapidẽ vesicæ per catheterem immissa illico cõfringat Ad quod duo sunt necessaria, vt & lapidem atterat, & vesicæ sit necessaria. Primũ præstabit modus, & materia. Nam extremos vapores scorpionũ cinere, vel Mecedonici petroselini, vel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyriten comminuat. Porrò innocẽtiã præstat, si materia, ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit; nõ igitur è salis genere aliquo, aut alumine, aut calcantho, aut vini fęce: sed ex aliquo eorum quę nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Equidem scio stercus Columbinũ, ac parietariam, hoc, vt illud hac arte in aquam deductum, lapides vesicæ durissimos frangere posse. Quodnam autem illud sit, quod id facturum sit, & absq; noxa, experientia declarari oportet. Hæc ille. Ornithologus ex libro manuscripto, Fimum Columbinum inquit, in aceto per diem, ac noctem macerabis, & colando separabis acetum, propinabisq; calculoso. In hoc aceto iniectum lapidem frangi aiunt. Aliqui septem diebus in vase vitreato macerari in aceto volunt, deinde acetum colatum bibi. Alij fimum Columbinum purgari diligenter iubẽt, & postquã in aceti modo, qui sufficere videatur (sextarijs tribus, aut amplius) diebus septẽ maceratus fuerit, destillant in alẽbico in instar aquæ rosaceæ: hoc liquore poto calculum vesicæ, & renum pelli aiunt, idq; experimentis constare. z Galenus quoque Turturis stercus calculosis vstum ex mulso propinat, vt lapides per vrinam exturbentur. Et Serenus eandem aduersus lapidem vesicæ in hoc fimo facultatem agnoscit, inquiens.

z 3. *Eupor.* 273.

Siue Palumbarum capitur fimum acre sororum
Dulcacidis sparsum succis, trituque solutum.

Ad vrinæ difficultatẽ in equo a Theomnestus quosdam Columbinũ stercus cum vini duabus heminis refert infundere. Si mulier secundinas retineat, stercus Columbinum suffitum per infundibulum, eas educet. Symphorinus Champegius radicẽ aristolochiæ rotundæ addit. Sunt qui fœtum viuum, aut mortuũ, & molam quoq; expelli dicunt, si fimum Columbinum per se, vel cum alijs, vt castoreo, opoponace, myrtha, felle vaccino exceptum suffiatur. Et reuera Aspasius apud Ætium eandem vim huic fimo ascribit. Porrò Marcellus stercus Columbinum, vel solum, vel cum ouo tritum dolentibus articulis illitum prodesse tradidit, & est ab Auicenna repetitum: & nos quoq; coxendicẽ, & podagram, in qua tophi nondũ constiterint, hoc fimo iuuare supra ex Galeno retulimus. Sed Plinius simile quid de

a *In Geoponicis.*

cinere

cinere eiusdem fimi prædicare videtur, dum ait: *Incussi articuli fimi Columbini cinere cum polenta, & vino albo curantur*. Alibi tradit eundem cinerem cum arsenico, & melle ea quæ erodenda sunt, nimirum in vlceribus, auferre: Nam & alibi omnia pedum vlcera sanare prodidit. Emplastrum de fimo Columbarum vsto, vti legimus in additionibus breuiarij Villanouani, cum aceto foris imponitur super ficus ani, vel hæmorroides. Cæterum notandum erit, quod etiam Galenus sese obseruasse testatur, in Columbis, quarum stercoris tam creber nobis vsus est, multo semper inferius, & imbecillius earum stercus fore, quæ in domibus degunt, quam earum quæ in montibus. Sed & hoc annota, quod Gallinaceum stercus, vt Dioscorides scribit, omnia quidem quæ Columbinum præstet; sed inefficaciùs. Item pro fimo Palumbi, fimum Columbæ ad remedia adhiberi posse, & rursus pro Gruis fimo Columbinum, vt in Antiballomenis, quæ Galeni, & Pauli libris adijci solent, legitur. Atque hæc de fimo Columbino, & de toto, quia Columbis petitur, medico vsu dicta sunto.

Fimus quis eligendus.

VSVS IN CIBO.

COLVMBARVM genus omne in cibum cedere extra omnem controuersiam est. Veteres quoque earum esu delectatos fuisse cùm magna pro eis soluta pretia, tùm celebrari ab ipsis peristeriones testantur. a Ouidius delicias, quas ex Columbarum esu percipiebant, exemplo innuit Polyphemi, quem Galateæ, vt in amorem sui pelliceret, par Columbarum inter alia eiuscemodi gulæ illecebras offerentem introducit. Solent enim amantes amasijs suis ad conciliandum amorem eiusmodi conferre munuscula: ait autem:

Nec tibi deliciæ, vulgataque tantùm
Munera contingent, damæ, leporesque, capraque
Parque Columbarum, &c.

a Met. 13. Polyphemus. Galat. par Columbarũ donat.

Qui de nouo orbe scripsere, Pegù incolas adeò harum auium esu affici aiunt, vt appellentibus eò nostratibus vendere nolint, tanquam cibum sibi gratissimum alij sinuidentes. Sed videamus, quibus, & quæ conueniant, & quantum corpus humanum nutrire natæ sint. Eiuscemodi autem differentiæ maximè ab earum ætate, nascendi loco, & tempore accipiuntur, Syluestres domesticis præferuntur, pulli veteribus, & ex ijs vere quàm autumno nati, teste b Aristotele, æstiui improbantur. Albertus autem autumnales etiam laudat, nec immeritò, nam eo tempore melioribus granis vescuntur. Veteres durioris alimenti sunt, & propter nimiam caliditatẽ, & siccitatem improbandi. Ex pullis optimi, qui euolarunt: si tamen has aues quamplurimis alijs assimiles, optimi succi dici possunt: nã generatim de his loquens c Galenus eas auibus annumerat, quæ facilè concoquuntur, & inter laudata alimenta, & quæ neque tenuem, neque crassum succũ generant. d Alibi priuatim de pullis loquens, eos boni chimi, & subtilis esse scripsit. Et Ruffus pullos secundo ordine auium laudabilium recenset, quare laudare minimè possum, quod à Simeone Sethi scriptum est, nimirum eorum carnem multæ superfluitatis excrementitiæ esse; nam quamuis id priuatim de domesticis intelligit, vt subinde facit, etiã minimè verum erit, nisi facta ad syluestres cõparatione: nam hoc modo etiã e Galenus rusticulas domesticis ad attenuantem victum præfert. Et alibi syluestres nimirum sanguinem calidiorem, & crassiorem temperamento gignere dixit. Psellus easdem inter attenuantia quidẽ etiam recẽset, sed f alibi ceu sui oblitus inter ea, quę humores excremẽtitios pariunt. Languentibus hoc auiũ genus teste Galeno, exhibebatur. Sed vt ad pullos reuertamur. eos generatim acceptos Auerroes calidos eße iudicat, & humidos, crassique succi, idque animaduerti ex grauitate motus eorum, & quoniã calidi actu sũt, & cibos celeriter percoquant. Quod modo ad nocumenta, & iuuamenta ex eorum esu attinet; *Ex volucrum genere*, inquit g Aetius in cura colici affectus frigidi, & phlegmatici; *Gallinæ altiles omnibus præstant, deinde Perdices, & Palumbi debilis nutrimenti gratia exhibendi, Turturesque altiles, atque Columbæ*. Aretæus & ipse illustris medicus in cura cephaleæ inter aues laudat Palumbum, & Columbum, aliasque quæcunq; haud ita pingues sunt. Et h Hippocrates diætam præscribens in morbo epatico quodam Columbas edi iubet. Florentinus pullos Columbarum admodum necessarios ait illis, qui iam à morbo conualescunt. Iã verò contrà quia multũ alimenti, & plus sanguinis generẽt, inflammationes, & febres etiam procreari apti sunt. Simeon Sethi caput, & oculos lædere ait, & si nimirum eorum esus vsurpetur, lepram dici gignere. Cynanchen eandem

Incolæ Pegù Columbarum esu delectantur.
b 5. Hist. c. 13.
c l. 3. de ali. & l. de cib. & ma. suc.
d li. de diff. cont.
Simeonis Sethi lapsus.
e li. de vict. atten. li. de off. cont.
f li. de vict. rat. in morb. acut.
g l. 9. c. 30.
Columbarũ vsus in quibus morbis vtilis.
h l. de inter affect.
Nocumenta ex esu Columbarum.

i Met 8. *Quibus danda in cibo.* *Quomodo parentur.*

dem ob cauſam, teſtante Raſi, inducunt, & quendam Caſſiſam nomine, qui ter vno die ex aſſa Columba comederat, perijſſe memorant. Quapropter quamuis alibi *i* Galenus Columbarum pullos pro calidis, & ſiccis laudet, ego potiùs Auicēnæ, & Raſis exemplo phlegmaticis hoc eſt frigidis, & humidis tutiùs exhibuerim. Raſis *his ritè paratis medici*, inquit, *veſci conſulant ijs, qui parum ſanguinis habent, & quos calor innatus, ac vires deſtituunt, præſertim ex longo morbo.* Quomodo autem parentur, idem docet, inquiens. *Veteres cum frigidis ſumi præcipiunt, vt cum liquore vuæ acerbæ: citrij pomi, portulaca, lactuca, ſcariola, coriandro, & ſimilibus.* Baptiſta Fiera in magno calore labruſca conditi iubet, & acribus pomis:

Sint mihi cellaris conuiuia prima Columbæ,
Cum patrios primùm liquerit ala ſinus.
Tunc calidi, humentiſque cibi eſt, faciliſque culina,
Obtuſi, atque grauis antè cruoris erat.
Condiat hanc labruſca tamen, cùm Syrius ardet,
Aut repleant calidos acria poma vteros.

Quomodo occidatur. *Quæ aſſandæ, quæ elixandæ.* *k Aph. 4.* *l In Theſ. 9.* *Meſſos quid.* *Almoſos quid.*

Nicolaus Maſſa Columbas aliquando elixari, at plerunq; aſſas, aut in ſartagine coctas comedi ſcribit. Sunt qui ſub alis digitis compreſſas circa cor ſuffocent. Alij in collo ſuperius venam incidunt, vt ſanguis omnis effluat, qui ſalubriùs facere perhibentur: mulierculæ noſtrates eodem modo, quo Gallinas occidunt, rumpendo ſcilicet colli vertebras. Antonius Gazius vir ſanè illuſtris, aut relinquendas eſſe ait, nimirum quæ domi aluntur, aut aſſandas, deſiccandaſque cum frigidis, & ſiccis condimentis: Sylueſtres verò vel eas, quæ in turribus degunt, vtpotè non admodum pingues, meliùs elixari. *k* Raſis, & *l* Auenzoar capita earum truncari volunt, cùm præparantur: quoniam naturali potentia morbos capitis chronicos generent. Ancillæ noſtrates, coquique præceptum illud minimè obſeruant, quin ſi fortè caput auferri ab eis contingat, nobiles è menſa quaſi indignabundi reijciunt ceu cæteris capita ſua habentibus ignobiliores. Apud veterem Auicennæ gloſſographum meſſos cibarij genus eſt (Syluatico Almoſos dicitur, ni fallor) cum Columba in aceto, vel rhu, vel omphacio, vel ſucco limonum, aut granatorum acidorum coquitur, cuius ventri imponitur menta, vel gelatina. Apicius ſic præparat. *In Palumbis, & Columbis*, inquit, *piper, liguſticum, coriandrum, careum, cepam ſiccam, mentham, oui vitellum, caryotam: mel, acetum, linquamen, oleum, & vinum.* Aliter in elixis: *Piper, careum, apij ſemen, petroſelinum condimenta moretaria, caryotam, mel, acetum, vinum, oleum, & ſinapi.* Aliter: *Piper, liguſticum, petroſelinum, apij ſemen, rutam, nucleos, caryotam, mel, acetum, liquamen, ſinapi, & oleum modicè.* Aliter: *piper, liguſticum, laſer, vinum ſuffundis liquamen: vino & liquamine temperabis, & fundis ſuper Columbum, vel Palumbum, pipere aſperſum inferes.* Hæc ille. Columbæ pullos quomodo in paſtillo ad cibum paretur, docuimus in Gallina, vti quoque in Capo ex Platina, quomodo ius conſumptum ex Pipionibus fiat. Innominatus qui Galſicè Magirica ſcripſit, in paſtillum è Pipionibus addi iubet laridum minuatim conciſum, & zinziberis aliquid. *Si cruſtam voles*, inquit *m* Platina, *ex Pipionibus, aut quauis aue, primùm facito ebulliant, vbi ad cocturam ferè ventum erit, ex lebete eximito, exemptaque in fruſta conciſa in ſartagine cum abundanti larido frigito. Inde in patellam, vel teſtam benè vſtam, cruſtaq́; inſtratam deuoluito. Huic pulmento non iniuria pruna, & ceraſa, vel auſtera addes. Agreſtam deinde, & oua octo, ſi plures conuiuas habebis, vel pauciora ſi paucos, cum modico iure tudicula agitato. Huic petroſelinum, amaracum, mentham, gradiminutatim, quoad fieri poteſt conciſam admiſceto, ad ignemq; ponito, longè tamen à flamma. Lentè enim ebulliat neceſſe eſt. Cochleari interim tandiu miſceri debet, donec cochleare ob craſſitudinem integat. Fundito poſtremò hoc iuſculum in cruſtam, ad ignemq; ac ſi artocrea eſſet ponito coctam conuiuis apponito. Multum alet, tardè concoquetur, pauca recrementa relinquet, bilem reprimet, corpus exaſperabit.* *n* Idem mox Mirauſe Catellonicum ex Capis, aut Papionibus parare docet, vt in Capo diximus. *o* Idem in Pipionem exoſſatum: *Pipionem exinanitum*, inquit, *& benè locum per diem, ac noctem in aceto acri ſines: locum deinde, ac repletum aromatibus, & herbis, elixum pro libidine, aut aſſum facies. Vtrouis modo ſine oſſibus inuenies.* Et *p* mox quomodo ex vno Pipione duo fiant docens, *Pipionem*, inquit, *ſine aqua ita appoſitè deplumato, ne pellem frangas: Exenterato deindè autem integram auertes, ac diriges: directum optimo farcimine replebis: integer tum omnino videbitur. Verùm Pipionem hoc modo aſſum, frictum, elixum facies. Aſſum ſemicoctum, ſale, ac trito pane aſperges, inungeſq; leniter vitello oui, vt cruſtam procute faciat. Vbi incoctus omninò fuerit, vehementi igne ſtatim torreto, quo coloratior fiat: inde conuiuis appones.* Syluaticus Iudebor cibum eſſe ait, diciq; Rui, eſſe autem micas panis, quibus pingue de pullis Colūbinis ſuper funditur. Porrò ſanguine Colūbino quoſdam veſci nec eſſe illū ſuillo inferiorum *q* Galenus ait, ſed leporino multò peiorem: Elluchaſim verò facilè corrumpi, & morbos ſanguineos produci

Columbæ pullus quomodo in paſtillo paretur. *Ius conſūptū ex Colūbis quomodo fiat.* *m l. 6. c. 10* *Cruſta ex Pipionibus.* *n Cap. 13.* *Mirauſe Catellonicum.* *o Cap. 40.* *p Cap. 40.* *Vt ex vno Pipione duo fiant.* *Iudebor quis cibus.* *Rui quis cibus.* *q lib. 3. de alim. fac.*

ducere dicitur. Oua quoque, teste Auicenna, percalida habentur, & mali saporis. Albertus haud facilè ait indurari; quod quidem verum esse alius etiam mihi retulit, sed paruum in ijs saporem reperisse negabat.

Oua Columbarum.

VSVS IN EXTERNIS.

IMPOSTORES quidam aromatibus sanguine Columbino exceptis, & ad solem exiccatis, rursusq; tritis, & aqua rosacea moschata aliquoties rigatis, iterùmque exiccatis, tertiam, vel quartam partem moschi veri admiscent, atque eo modo moscum adulterant. Ouorum Gallinaceorum ad potiones crassas, & turbidas purificandum pharmacopolis hodie vsus est, vt in Gallina latius exposuimus. Horatius eundem vsum in Columbinis ouis celebrat his versibus.

Moschi adulteratio. *Ouorum vsus.*

Surrentina vafer qui miscet fæce falerna
Vina Columbino bene limum colligit ouo,
Quatenus ima petit, voluens aliena vitellus.

Frequentissimus verò fimi vsus apud agricolas. Varro non duntaxat ad agriculturam appositum esse tradit, verum etiam aliquot scripsisse optimum haberi, & rursus, *Cassius*, inquit, *stercus optimum esse scribit volucrum, præter palustrium, & natium: de hisce præstare Columbinum quòd sit calidissimum, ac fermentare possit terram. Ego arbitror præstare ex auiarijs Turdorum, ac Merularum.* Palladius quoque calidissimum esse dixit Columbinum, & Columella Varroni astipulans proximo Turdorum fimo Columbinũ constituit. Nonnulli cinerem tenuissimum, vt optimum stercus prædicant oleribus, quoniam, naturali colore non solùm terram recreet, sed & omnia pulicum, vermiumq; genera, ac eiusmodi bestiolas enecet: ijdem ei cinerem si desit, Columbinum fimum surrogant, quoniam & hoc eadem prestare possit. Porrò Cassius apud Varronẽ, nec nõ Columella spargi id per agros, vt semen pręcipiunt, & non vt de pecore aceruat imponi. Crescentiensis ex recẽtioribus, *Fimus Columbinus*, inquit, *optimus est plantis, & seminibus, & potest spargi quocunque tempore anni, quoties aliquid seritur cum ipso semine, ac etiam postea quandocunque, & vnaquæque corbis huius fimi æquiualet fimi ouium quadrupedum plaustro. Nam ex viginti corbibus satis commodè, ex vigintiquinque bene, ex triginta optimè impinguatur iugerum frumenti, si manibus spargatur per agrum æqualiter, & cum ipso grano tunc sato vertatur. Tria quidem paria Columbarum in anno faciunt corbem fimi, si Columbaria nidos intrinsecos habeant, & quo magis cibantur in Columbario, tantò plus fimi recipietur ab eis. Sic enim diutius in eo morantur, nec semper coguntur extra quærere victũ.* Verũ nostri rustici Columbino fimo tantùm ad cannabem vtũtur, quã ex nullo alio stercore maius incrementũ sumere obseruarunt; quare ẽt carè admodũ vẽditur, sed longè minori quantitate quam scripsit Crescẽtiẽsis, agris inspergũt, & lętũ cannabis tñ prouentum faciunt, & quatuor vel quinq; corbes sufficere cuiq; iugero existimant. Democritus stercus Colũbinum cũ pipere, & oleo ficubus adhibitũ pręcoces producere fructus tradidit: & Io. Baptista Porta si eo radices arborũ oblinantur fructus copiosiores producturas pollicetur, arboresq; à vermibus non infestari. Plinius denique quosdam scribit Columbino ac suillo fimo palagis arborũ mederi. [r] Alibi etiã Indicũ eo adulterari ait. Verum veteres Israelitæ, vt apparet, longè pręstantiorẽ in hoc fimo vsum agnouisse videtur: nã in magna illa Samarię obsidione, ac celeberrima fame, vt sacra [s] Biblia testatur caput asini octo argenteis, & quarta cabi stercoris Colũbarũ quinque argenteis venundabatur: quare non immeritò quis miretur in quem vsum tanti fęx illa Columbina emeretur. Nonnulli pro construendo igne tã carè venditam existimant: sed id à peritis non admittit, quando huiuscemodi materia nec ignẽ foueat, nec tã abundans esse potuerit, vt ciuitati satis esse posset. Alij vt Diodorus Siculus recondita in ea granula nondum digesta à famẽ perpetientibus empta fuisse credunt, vt in cibum cederent. Sed horum alij aliter stercus illud considerant. Etenim [t] Nicolaus à Lyra, referente Alphonso Tostato non comedisse existimat ex fimo iam excreto de ventre Columbarum, quoniam id esui non est, neque alit, sed quòd etiamnum in œsophago esset, nimirum grana tritici aliarumque segetum, necdum à ventriculo concocta, ac in intestina protrusa, quæ, ait, stercus quodammodo appellari possunt, quoniam iam in corpore auium existunt mox in excrementum tale abitura. Contrà verò Andreas antiquissimus bibliorum postillator, homines tradit in magna illa fame industrios factos, excrementaque Columbarum inquisiuisse, in ijs

Fimi vsus apud agricolas. *Fimus quarum auium ad agriculturam præstet.* *Cineris vsus in terræ cultura.* *Fimi vtilitas.* *Fimi quantitas agris inspergenda.* *Cãnabis seritur cũ fimo Columbino.* *Vt ficus pcoces fructus producat.* [r] L. 35. c. 6 [s] 4. Reg. 6. *Samariæ obsessio, & fames.* *Columbinũ fimum care venditũ, & cur.* [t] Ca. 29. in 4. l. Re. c. 5.

humores quoſdam relictos eſſe exiſtimantes, ex quibus quoniam ex granis optimis conſtabant, pulmentum, ſiue ſorbitiuncula alicuius nutritionis parari poſſet. Quam poſteriorem opinionem & ipſe Toſtatus aſtruit, veriſimilius eſſe ſcribens de ſtercore dici propriè ſumpto, quam de granis, quæ reperiuntur in œſophago. Hæc enim in primis ſtercus nondum appellantur, & nomen ſeruant: præterea ſi de his intelligeretur, non tantùm de Columbarum fimo, ſed de Gallinarum aliarumquè auium dici poſſe, verùm cum Columbinum tantummodo nominat ſacra pagina, de ſtercore, non de granis locum illum accipiendum eſſe. Cur verò ſtercus hoc potius, quam aliarum auium in cibi vſum cederet, hanc rationem exiſtere, quia Columbæ mundis ſolummodo granis veſcantur, nam tantò ſtercus minus malum eſt, quantò de rebus ſit ſimplicioribus: vnde humanum omnium eſt peſſimum, & fœtidiſſimum, nimirū ex multa ciborum varietate conſtans: quare & Ezechiel panem ſuum à Deo eo operire iuſſus, hoc magis, quàm quoduis aliud horruit. Verùm nemo clariſſimorum horum virorum (quod pace eorum dictum ſit) rem acu (quod aiunt) tetigit. Nam vnde Samaritanis tanta copia, vt Columbas alerent cùm vix trex, quatuorue equos nutrire poſſent? Rectius meo iudicio, Flauius Ioſephus obſeſſis ſalis vicem præbuiſſe iudicat: quæ ſanè miſera conditio ſummæ calamitatis ſpecimen dedit.

Stercus & melius, & quod peius.

10

ICONES. NVMISMATA.

20

OCCVRRIT hoc loco primum Archytæ Columba volatilis, de qua ſic ſcribit [a] Aulus Gellius: *Quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atque feciſſe traditur, neque minus admirabile, neque tamen vanum æquè videri debet. Nam plerique nobilium Græcorum, & Fauorinus Philoſophus memoriarum veterum exequentiſſimus affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulacrum Columbæ ligno ab Archyta ratione quadam, diſciplinaque mechanica factum volaſſe: ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum & aura ſpiritus incluſa, atque occulta concitatum.* Hæc ille, qui pariter Fauorini verba fidei conciliandæ cauſa etiam ponit. At [b] Cælius Calcagninus Columbam illam Archytæ, inquit, ligneam certis machinis, ac ponduſculis inſtructam fuiſſe legimus, vt cùm moueri ſemel cœpiſſet, ſemper moueretur, neque deſineret, vt illa ſcilicet priſtina, quæ motus principium dederat, nunquam deſerente impulſam, ſtructura præterea, & artificio adiuuante. Eiuſcemodi ligneæ Columbæ fabricandæ rationem [c] Cardanus his verbis præſcribit: Quæri ſolet, an Columbam ligneam, qualem Archytam Tarentinū ex Gellio alibi annotauimus fabricaſſe, facere liceat, ſcilicet, quæ ſponte volet, vbi tamen quieuerit, immota maneat? Nam imagines, ſtatuaſque ambulantes ſuper menſam rotarum abditarum vi aliquoties vidimus. Volantem etiam auem, ſed funi inſitam, per ſe, nondum: Ergo quæ ſe ſponte eleuet, vix fieri poteſt: quoniam firma oportet eſſe vincula, quæ moueant, atque ideo grauiora, quam vt agi proprijs poſſint viribus, mota verò ab initio, & impulſa, & maximè vento flante ſecundo, ob alarum magnitudinem, & vim rotarum, quæ illas agat, nihil prohibet. Conueniat igitur leuitas corporis, alarum magnitudo, & robur rotarum, atque venti auxilium, quod & anſeres, & grauiores aues non negligunt, vt Columba euolet certo ordine, incerto autem ignis vi, quemadmodum & lampades. Sic enim & ſponte eleuabit, & alas mouebit, quoniam ignis non manet, & materiam citra pondus ſuppeditare non licet. Hactenus ille. At [d] Iulius Cæſar Scaliger, pariter volantis machinam, cuius authorem Archytam tradunt, ſe vel facillimè profiteri audere ſcribens longè alium, quàm Cardanus, parandi modum, innuit: Nauiculam, inquit, ſponte mobilem, ac ſui remigij authorem faciam nullo negotio. Eadem ratio cum volante auicula. Materia, ex iunci medulla parabilis, veſiculis amicta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (ſic enim libet nunc) vtuntur neruulis obuoluta, vbi ſemicirculus rotam vnam impulerit, motum præſtabit aliarum, quibus alæ agitabantur. Vt ad Archytam reuertamur, cum [e] Diogenes Laertius primum mechanica mechanicis principijs expoſuiſſe tradit, primumque organicum motum deſcriptioni geometricæ admouiſſe. Non diſſimilem huic artificem [f] Caſſiodorus Boeth. prædicat. Ad quem enim ſcribens, vt recitat [g] Petrus Crin. Tibi inquit, ardua cognoſce, & miracula monſtrare propoſitum eſt. Tuæ artis ingenio metalla mugiunt, Diomedes in ære grauiùs, buccinatur æneus anguis inſibilat, aues ſimulatæ ſunt, & quæ vocem propriam neſciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emit-

30

40

50

[a] l. 10. cap. 12.
Columba Archytæ lignea volatilis.
[b] lib. de peren. mot. rer.
[c] l. 12. var. c. 58.
Columbæ ligneæ volatilis fabrica.
[d] Exe. 326
Nauicula mobilis ſine remigio.
[e] lib. 8.
Boethij artificium.
[f] In Var.
[g] lib. 17.

emittere. Parua de illo referimus, cui cælum imitari fas est. Iam verò notum est, & à nobis sæpius repetitum Columbam Semiramidis insigne fuisse, ac ideo Babyloniæ vexillis appingebatur. Hinc etiam in sacra vrbe, vt Lucianus memorat, in Syria, Dea colebatur, cui aurea insidebat Columba, quæ Semiramis credebatur. Scribit *h* Athenæus circa Pyrenem Colũbam tanto artificio fuisse depictam, vt ad illius imaginem, ceu ad viuam Columbam viua Colũba aduolaret, ingens idolum Aspasiam Hermotimi Phocensis viri pauperis filiam in honorem Veneris fecisse, ac iuxta id gemmis picturatam Columbam statuisse, ex *i* Aeliano scripsimus, quod conspecta in somnis Venere in Columbam conuersa, & bono animo esse iubente didicisset, quomodo à fœdo faciei tumore, quo laborabat, sanaretur. In æde Transtyberina magnæ matri dicata, vrna cinerum custos conspicitur; in qua eiusmodi caracteres leguntur antiquitatem redolentes: HOSTIÆ C. F. PROPINQVÆ VIXIT, AN. VII. M. IX. Huic virgunculæ conditorio subscripta est Columbula passis alias velut euolatura, angue mordicus latus dextrum appetente. Columbæ icon tenerrimæ ætatulę virginis dulcissimam puritatem denotat: cuius ætas violenter moritur, vel Virgilio sic adstipulante:

Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbras,

Anguis nimirum vim, ac venenum indicat mortis. Subest quoque semilacer canis ceruum modicus arreptum sistens. Canem furiam, ac parcam, idest mortem dici ex hoc Lucani habemus.

Stygiasq; canes in luce superna
Destituam.

Ceruum symbolum ætatis, ac temporis esse nemo ignorat. Neapolitanos statuam Apollini erexisse, cuius humero Columba insidebat, & mulierculam, nimirum Parthenopem genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret, collocasse ex Alexandro Neapolitano, item Statio in augurijs recitauimus. Cur verò Phigalenses in antro quodam Cereris simulacrum, quod manu altera delphinum, altera Columbam sustinebat, consecrarint, *k* Cælius eiusmodi fabulam recenset: Propè Phigaliam Arcadię vrbem, stadijs plus minus triginta mons fuit Elainon nomine, ac in eo Cereri sacrum antrum, qui μελαινὴν cognominant, idest nigram, pullatamue. Deæ cum Neptuno congressum sub equina specie celebrant Thelepusæi. Verùm non inde natum Phigalenses, equum volunt, sed quam dicunt Arcades δέσποιναν. Quinimo indignatione in Neptunum concepta, prætereaque Proserpinæ raptu consternatam, sibi pullam induxisse destem, ac in speluncam sese insinuantem diu postea non esse visam: verùm corruptis frugum pluribus, ac grassante latius in homines pestilentiæ vi rabida, Deorum quidem nulli supererat coniectatio, vbi latitaret Ceres. Vnum Pana, dum venando hunc, illum montem obit, fortè ingressum specum Deam ibi esse conspicatum, qui & mox Ioui insusurrarit: à quo μοῖραι, hoc est, Parcæ illuc è vestigio missæ. Ab eis verò demulctam Cererem iram desisse, ac tristitiam valere iussisse. Causis quidem hisce astruunt Phigalenses antrum illud videre sacrum Cereri, atque simulacrum inibi consecrasse, habitu quidem in petra sedentis, ac cætera muliebri persimile præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum, ac ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos demissa. Dephis manu sustinebatur. Columba verò altera. Cur autem sic effigiem simulacri censuerit efformandam, facilè (opinor) sagax vir, nec imperitus rerum, bonusq; disseruerit, coniectaritue. Hæc autem hactenus ille. Celebre etiam apud *l* Homerum est prudentissimi Nestoris poculum Columbarum imaginibus decoratum, quod nimirum antiqui enarrationibus suis variè illustrarunt, vt modò patebit Homerus verò sic habet:

Παρ δὲ δέπας περικαλλὲς, ὃ οἴκοθεν ἦγ' ὁ γεραιος,
Χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον κατα δ' αυτὰ
Τέσσαρ' ἔσαν, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον
Χρύσειαι νεμέθοντο, δύω δ' ὑπὸ πυθμένες ἦσαν.
Αλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης,
Πλεῖον ἐον Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν, idest.

Iuxta etiam poculum perpulchrum, quod domo tulerat senex
Aureis clauis transfixum: ansæ autem ipsius
Quatuor erant, binæ autem Columbæ circum quamlibet
Aureæ pascebant, duo autem subtus pedes erant
Alius quidem laborans submouisset à mensa
Plenum existens: Nestor autem senex sine labore collebat.

Columbæ Semiramidis insigne. Deæ Syriæ antea insidebat Columba.
h lib. 3.
Columbæ elegans Pictura.
i lib. 12. in Var. c. 1.
Aspasiæ simulacrum.
Columbula alis passis in virginis sepulchro depicta, quid notet.
Furia canis dicitur.
Ceruus ætatis symbolum.
Statuæ Apollinis humeris Columba insidens.
Cereris simulacrum.
k lib. 15. c. 31.
Cereris fabula.
Cereris & Neptuni congress.
Ceres latitans pestilētiā imittit, & fruges corrūpit.
l Iliad. A.
Nestoris poculum.

Peleiades in poculo Neſtoris, an Homero aues, an ſtellæ.

Peleiades hic non ſignificat aues ſecundum aliquos, idq; fuſiùs probat doctiſſimus Athenæus. Nam cùm poculum illud aures, ſiue anſas geminas haberet, vtraque ſcilicet in binas partes verſus poculum rurſus coeuntes diuiſa, vt cùm binæ eſſent aures, & circa vtramque περὶ ἑκάτερον binæ Peleiades ſpectarentur, & rurſum aliæ duæ ſub fundo poculo, in vniuerſum ſex haberentur, quot ſcilicet in cælo etiam conſpiciuntur, itaque ſtellas, non aues ſignificare Homero exiſtimat. Sed cùm & Martialis Columbas verterit, haud ineptè quis Homerum aues intellexiſſe putet:

Hic duo longæuo cenſetur Neſtore fundi
Pollice de Pylio trita Columba nitet.

m In com. Quo loco *m* Domitius Calderinus pro Columba turpiſſimè legit columna, ſenſum authoris planè inuertens. Extat ſuper eodem poculo elegans Alciati emblema SCYPHVS NESTORIS inſcriptum, quod tale eſt:

Neſtoreum geminis cratera hunc accipe fundis,
Quod grauis argenti maſſa profundit opus.
Clauiculi ex auro: ſtant circum quatuor anſæ:
Vnamquamque ſuper fulua Columba ſedet.
Solus eum potuit longæuus tollere Neſtor,
Mæonide doceas quid ſibi muſa velit?
Eſt cælum ſciphus ipſe, color argenteus illi eſt:
Aurea ſunt cæli ſydera clauiculi.
Pleiades eſſe putans, quas dixerit ille Columbas
Vmbilici gemini magna, minorq; fera eſt.
Hæc Neſtor longo ſapiens intelligit vſu.
Bella gerunt fortes, callidus aſtra tenet.

Allegoria de Neſtoris poculo.

Quam allegoriam Alciatus ex Athenæo tranſtulit, cuius longiſſima diſputatio ſuper ea, ceu in compendium redacta ad hunc ferè modum habet: Neſtoris poculum quatuor aures, vt Homerus teſtatur, habebat, quod ita Poeta deſcripſit, vt cæli faciem repræſentaret. Argentum enim, quo tantũ poculum conflatum erat, cæli colorem indicat claui aurei ſtellas: Pleiadas, quæ circa aures erant, Pleiades referebant. (Peliadas ſiquidem ſæpe Poetæ pro Pleiades poſuerunt, vt Simonides, & Pindarus teſtantur per tranſmutationẽ literæ,) Et quando Homerus Peleiades .i. Columbas inducit Ioui ferentes ambroſiam, de Peleiadibus, non de Columbis eſt intelligendum. Verùm & per has aues intelligi ſupra ſcripſimus. *n* Paulus Iouius Antracium quendam Piſanis duo inuſitatæ magnitudinis tormenta rudi veterum ſæculo fabrefacta vendidiſſe narrat, quorum alterum ab inſculpta aue Columbina, alterum à terribili ictus violentia Deſperata vocarentur. Laurentius Surius, alijſq; permulti ſcribunt D. Baſilium Columbam ex puro auro, confeciſſe, in qua ſacratiſſimam cuſtodiebat Euchariſtiam; ſuſpendebat autem eam ſupra ſacram mẽſam in ſpecie S. Columbæ illius, quæ in Iordano Saluatori noſtro baptizando apparuit. Hinc *o* Baronius S. R. E. Card. In Altari inquit, item intra Columbam auream reponi ſolitam legitur in actis D. Baſilij; quæ Amphilochij nomine inſcripta habentur. Ad idem officium poſitas ſupra Altare Columbas aureas, & alias argenteas ſuper Baptiſteria ſuſpenſas Seuerus impius hæreticus ſuſtulit, vt quæ iſti ſunt Clerus, & Monachi Antiocheni libello ſupplici, quem quintæ ſynodo obtulerunt. Hæc ille. Et Platina author eſt, Hilarium Pontificem in Templo trium SS. Columbam auream duarum librarum pondere inter alia aurea munera obtuliſſe. Item Conſtantinum Imper. in Templo D. Petri auream Patinam cum Thure, Columbamq; hyacinthinis ornatam gemmis, ac margaritis conſtituiſſe. Romani Pontifices ſingulis annis in præclara Natalis D. N. Ieſu Chriſti nocte, priuſquam exordiantur ſacrificia, thure, & aqua luſtrali conſecrant, & ſanctis precibus inaugurant enſem affabrè factum, aurea vagina baltheo, capuloque aureo inſtructum, & eius mucroni impoſitum galerum ex holoſerico molli ianthino conſutum, duplicatumque exuuijs muſtelarum, vel vt quidam vocant, inalpinorum murium candidiſſimis faſcia, vel diademate aureo circundatum, & margaritis plurimis circumtextum, exornatumque. Quamuis autem nobilis, & optima hæc ſtrena, quam parat ea nocte ſolam Pontifex Summus magno cuipiam Principi domandam, qui bene de Republ. Chriſtiana meritus eſt, vel bene mereri adhuc poteſt, huc pertinere minimè videatur tamen eius obiter mentionem fieri oportuit, quoniam in eo galeto candida Columba, & ſolis globus calari ſoleant, illa Spiritum Sanctum, hic ſummum omnium conditorem Deum ſignificans. De cęterorum myſterijs aptiſſimis, quorum meminiſſe, & exequi ſignificata Chriſtiani,

n L. 3. hiſt. Tormẽtum bellicum cũ Colũbæ imagine. Columba aurea in qua S. Euchariſt. ſeruabatur. o Ann. t. 1. Columba aurea oblata ab Hilario Pontif. Maximus, cur enſem conſecret nocte Natalis Domini.

10 20 30 40 50

ſtiani, ac pij principis intereſt, qui plura deſiderat, is Stephanum Vinandum Pigiū adeat, qui fusè, ac doctè ea ſingulatim in ſuo Hercule Prodicio omnia proſequitur. Quod modo ad numiſmata ſpectat, pauca equidem, imo bina tantum obſeruaui, in quibus Colūbæ imago repreſentatur. In nummo ſanè Cybaritico Columba cuſa eſt. Horatio eius vrbis, & fortaſſis numi meminit, inquiens:

Numiſmatacum Colūba imagine.

Ne Cybarictica, ne Bithina negotia perdas.

In Cilicia ea eſt vrbs, quamuis & alia ſit minoris Phrygiæ. In nummo autem inſcriptio eſt KIBIRA. Signum Columba volans. Pierius Valerianus loci religionem indicare exiſtimat, nimirum, vt in ea vrbe quemadmodum in Siria ſacra Columba colatur. Aliud numiſma, argenteum eſt Iuliæ Piæ, quod in auerſa parte Iuliæ Piæ in habitu viduali effigiem cum inſcriptione IVLIA PIA FELIX AVG. ab aduerſa verò Pudicitiæ Deæ eundem veſtitum indutæ, ſed ſedentis, & ab vtroque ſedis latere Columbam, manu verò ſceptrum habentis imaginem repreſentat cum literis PVDICITIA.

Iuliæ Piæ numiſma.

EPIGRAMMA PONTANI INSCRIPTVM cui donaturus ſit ſuam Columbam.

Cui veſtrum niueam meam Columbam
Donabo, ò pueri, tibine Iuli?
An Celſi tibi? An tibi Nearche?
Non vobis dabimus mali cinædi.
Non vos munere tum elegante digni.
Quin in te miſeram crucem, diuque
Conciſis maceremini mariſcis.
Inſulſi, illepidi, & parum venuſti.
Sed cuinam cupis, ò Columba, munus
Deferri? ſcio, nam meam puellam
Amas pluſquam oculos tuos, nec vlla
Viuit mundior, elegantiorque.
Hæc te in delicijs habebit, hæc te
Præponet nitidis ſuis ocellis,
Nec tanti faciet ſuam ſororem.
Huius in gremio beata ludes.
Et circumſiliens manus, ſinuſque
Interdum aureolas voles papillas.
Verùm tunc caueas proterua ne ſis.
Nam pœnas dabis, & quidem ſeueras.
Tantillum modo, tam venuſta poma
Seces vnguibus. Eſt enim Dionis
Tutelæ hortulus ille dedicatus.
Nomen lædere tu tuum caueto.
Impune hoc facies volente Diua,
Vt dum te roſeo ore ſuauiatur.
Roſeum luteolis premens labellis,
Mellitam rapias iocoſa linguam,
Et tot baſia, totque baſiabis
Donec nectarei fluant liquores.

DOMESTICARVM ALIQVOT Columbarum deſcriptiones, & primum earum quibus pedes nudi ſunt. Cap. II.

DOmeſticas Columbas appellamus vti ſuprà quoq; innuimus, quæ intra limina nobiſcũ ferè degunt. Harum alias noſtrates, alias peregrinas, ſiue exoticas nominare poſſumus. Noſtratiũ aliæ pedes hirſutos habẽt, aliæ nudos: rurſus aliæ criſtatæ ſũt, aliȩ vertice plano, q̃ vulgatiſs. ſunt. In peregrinis nõ cȩdẽ tantum

Columba domestica varij coloris cum piso.

Columbæ maioris nu-æis pedibus imago. Troſfo. Auſtarnellato. Color. Cõlũbæ va-riæ pedibus nudis deſcriptio. Magnitudo Roſtrum. Guttur. Collum. Dorſum. Alæ. Pectus. Venter. Coxæ. Cauda. Columbarũ monſtrifica-rũ pedibus nudis ima-gines.

differentia reperiuntur, ſed roſtri inſuper quantitate diſcrepant. De colore omniũ nihil dico: quod ſi enim & is diuerſitatem ſpeciei in eis conſtitueret, potuiſſem quaſuis vbique obuias deſcribere, lectoreq; in re trita, ſeù ſeria diutiùs remorari; at cum idem etiamnum mihi ſit, qui ſemper fuit, docendi animus, itaq; poſthabita coloris ratione, diuerſiſſimorum generum ſaltem vnam delineabo, vel plures ſi neceſſarium fore exiſtimauero.

Inter notiores, quibus pedes nudi ſunt, cum duplex genus ſit, maius nimirum, & minus duas etiã icones exhibere placuit. Prior effigies maioris eſt. Vulgus hmõi Columbas Trõſas, & Auſtarnellatas appellat. Maiore ſui parte nigricabat. Caput maculis albis, quas virides pennæ percurrebant, erat variegatum. Mentum pariter inſignẽ maculã albã habebat, ſub quã pennæ prorſus erant ametheſtinæ. Alæ inſuper albis maculis reſpergebantur remiges verò totæ cãdidæ: pedes rubri, albis tabellis diſtincti: cætera, vt dixi, auis erat nigra.

Quam nũc damus potius, quam aliã in hoc genere depinximus, quia videlicet inter alias ob colorum diuerſitatẽ longã pulcherrima exiſtit. Quare variã appellare libuit. Magnitudo ſi à roſtri extremitate ad caudæ finẽ, vſq; demetiaris dodrantem æquat, & palmum. Roſtrum craſſiunculum eſt, qua capiti coniungitur, albũ: nates patulæ, & nigræ: cætera coloris cornei. Caput ſuperiùs modò albis, modò ametheſtinis plumis variegatur. Guttur propè roſtrũ, atq; oculos primũ liueſcebat, mox prorſus candicabat. Collum coloris caſtanei, ſed in ſummitate pennarum fermè ſanguinei, & propè dorſum vireſcit. Dorſum ipſum, ac vropygium candida, vti etiam coſtæ, & alarũ remiges, nã cætera omnino ſunt ferruginea. Pectus, venterq; plumbi colorẽ æmulantur, quemadmodũ item coxæ: nihilominus plumulæ omnium ſubtiliſſimæ ad caſtaneum inclinant. Cauda ex albo cinerea eſt Tibiæ digitiq; nudi, coloris ſanguinei, albis tabellis inſignes. Vngues breues, nigri, ac minimè recurui.

Verum antequam ad Columbarum domeſticarum, quibus pedes hirſuti, hoc eſt, pennulis obueſtiti ſunt, deſcriptiones me accingam: monſtrificarum harum Columbarum imagines præponere libuit, quarum prior in Germania propè pagum Rikenſchouen, non procul Landouia oppido anno 1550. capta eſt, non tantum quatuor pedes, ſed duplicem

etiam

etiam naturæ ad eijcienda excrementa aluum habens, quæ Augustam (vbi tunc temporis Romani Imperij comitia habebantur) Missa, primum à Carolo Cæsare, & Principibus Imperij, ac reliqua hominum multitudinem miraculi loco conspecta est. Hæc altera Bonon. nata est duplici aluo, item quadrupes colore tota cinereo ad amethistinum tendente.

Columba monstrifica alia quadrupes cum cannabe.

DE COLVMBIS PEDIBVS HIRSVTIS, siue pennatis. Cap. II.

Columba hirsutis pedibus maior, cum cicere arietino.

NOSTRATIVM domesticarum, quæ pedibus sunt hirsutis, aliæ maiores quoque, aliæ minores dici queunt, & harum rursus aliæ capite sunt plano, cristato aliæ. Quam pro maiori exhibuimus, auis erat aspectu quidem iucundissima, maxima tamen sui parte albicans. Rostrum habebat ferè luteum, ceruicem viridem, pectoris initium amethistinum, vertex capitis, dorsum, alæque superius quodammodo liuescebant. Cauda, alarumquè superiorum extremitates prorsus erant nigræ, digiti pedum rubei, cætera candida. Aracum quia quoque vescatur eo, appinximus.

Ex minoribus, quæ crista carent, hæc est, quam modò delineatum tradimus, omninò candida, sed rostrum luteum, pedum digiti rubri, ac inter eos pennæ, eæque satis longæ, & candidæ.

Si Picam Plinius, quod nimirum albo, nigroque variaret, variam appellare potuit, & nos hanc ex poſteriorum etiam genere hic iam depictam Columbam variam dicere poterimus. Nam & hæc ſi ſanguineos pedes excipias, duobus eiſdem tantummodo coloribus conſtat. Caput enim, guttur, pectus, venter, coxæ, & alæ inferius candida. Dorſum totum nigrum. Ceruix, collum, atque alæ ſuperius, necnon podex, & cauda ex albo, nigroque varia. Apicta eſt melica.

Columba nostra cristata.

Inter cristatas nostrates huius auis icon etiam suffecerit. Auis erat tota subcæruleo, nigro, ac candido variegata. Caput vbi rostro annectitur, subcæruleum, mox album: in ceruice rursus subcæruleum. Gula pectus, venter omnino alba: alæ albo subcæruleo, & nigro variæ. Cauda tota subcærulea pedes rubri; atque hæ icones pro domesticis nostratibus positæ sufficiant.

DE COLVMBIS PEREGRINIS.

Cap. IV.

Columba crispis pennis cum cicere syluestri.

EREGRINARVM quia maior diuersitas, plures etiam icones postulare videbantur. Differunt autem non pedum duntaxat ratione, sed rostri quoque quantitate, & capitis crista. Has inter tanquã mirabilior, omnium conspectũ in se rapit, præcedenti pagina depicta quã vulgò Columba Riccia, id est, cristam vestitam pennis crispis habentẽ, appellant. Auis autem prorsus erat candida, præter pedum digitos qui rubebant.

Columba Cypria cucullata cum orobo.

Superiorem pulcherrimæ excipiẽt Cypriæ, quarũ duplex genus est; cristatum vnum, alterum plano capite. Christatarum, quas cucullatas, seu monachinas, Ferrariæ Sorellas vocant, aliæ pedes nudos, aliæ plumis tectos habent, qualis hæc est, quam hic pònimus, Columbam galeatam quibusdam appellatam, quod nimirum cristam gerat admodum surrectam, magnamque.

Plurimæ ex hoc genere pedes nudos habēt. Sed quoniam eiuſcemodi aues ſpecie ſua dū viuunt, plurimos oblectent, nō ab re futurum arbitror, ſi etiam aliquas delineatas exhibuero. Quæ primo loco datur auis eſt ex albo nigroq; varia, pedibus ruberimis.

Columba Cypria alia cum lente.

Sunt qui ob pectoris amplitudinem, hanc, quam nunc depictam tradimus, vulgo etiam Tronfo nuncupent, & gutturosam. Auis est satis speciosa capite ex albo, & cinereo variante, crista omnino cinerea. Rostrum vbi capitis coniungitur superius album, cætera cinereum. Pectus ab initio, totusque ventre alba. Collum elegantissimo colore puniceo nitet, intercursantibus pennulis viridibus. Alatũ vestitricũ quatuor primi ordines albi, quintus castaneus, sextus, ac postremus ater: remiges rursus omnino candidæ. Cauda, ac vropygium ex albo ad cinereum vergentes. Pedes rubri: vngues nigri, exigui, minimè vnci.

Columba Cypria alia cum fumaria lutea.

Hæc quoque Cypria quibuſdam dicitur, & criſta decoratur ſatis venuſta: ſed haud ita cucullata: quare ad cõmunes noſtrates domeſticas potius, quam ad Cyprias meo iudicio referenda eſt, maximè cum & roſtrum ſit longiuſculum, quod Cyprijs breue eſſe ſolet. Cæterum auis tota coloris erat caſtanei, ſi candidas quaſdam maculas, quæ in collo, ac propè remiges, nec non ad ventrem cõſpiciuntur, excipias. Remiges tamen etiam caudaque intus candidæ ſunt: pedes rubri: vngues nigri, roſtrum luteum.

Columba Cypria alia cum araco.

Posteriores hæ duæ vbique fermè similes. Priorem tamen alba macula, quam retrò oculos ante cristam habet, facile ab altera distinguit. Vtraq; colore cinereo est ad subcæruleũ declinante. Collum etiam vtrique elegãntissimo, ceu torque pollicem lato viridi ornatur. Priori remiges candidæ, alteri nigræ, quibus tamen binæ etiam candidæ immixtæ sunt. Caudæ extremum vtrique nigrum, rubri pedes.

Columba Cypria alia cum verbenaca.

Columba Cypria alia cum lente minore.

Eiuſcemodi Columbarum genus nonnulli Indicas appellant, cùm Cyprijs annumerari optime, ni fallor, queant. Nanque ſi criſtam, ſiue cucullam addas, planè tales euadent. Quæ priori loco poſita eſt. Columba tota erat nigra præter croceos oculos, & rubros pedes, nec non poſteriorem roſtri partem, quæ lutea eſt.

Columba vulgò Indica dicta cum pede Columbino.

Sunt qui hanc Cretenſem appellant, quando alioqui roſtri breuitas ſuperiori congenerem eſſe demõſtret. Auis eſt capite, dorſo, pectore, ventre, cauda, & coxis cinereis. Roſtrũ luteſcit, ſuperiuſq; qua capiti nectitur, albũ habet tuberculum. Supra oculos retrò prope verticem, oblonga macula candida erat: ſimiliſq; alia mentum conſtituebat. Collum ad latera viride, cætera cinereum, pennis intercurrentibus puniceis: prope pectus verò omnino puniceum. Alæ erant verſicolores. Octo enim priores ordines prorſus erant cinerei, dein alius ordo coloris cere, iquem rurſus albus, albũ rurſus ordo cereus excipiebat. Remigum minores ab initio albæ, à medio ad extremitates vſq; cerei coloris erant, maiores totæ candidæ. Pedes rubri, vngues nigri.

Columba vulgò Cretenſis dicta cum vite vuam ferente.

Huius generis Columbam quidam gutturoſam vocant,ſed id nominis meo iudicio,magnis illis quæ in ipſo volatu guttur aere inflantes, tanquam in amplum tumorem adducũt, potiùs competit. Color huic aui pene vnus,nimirum caſtaneus ad rubedinem vergens. Roſtrum breue, craſſum, tuberoſum, totum album. Macula item alba ſupra oculos à roſtro per frontem aſcendit. Oculi rubeſcunt. Pennæ colli ad latera, & in extremitatibus in viridem colores deſinunt. Alarum remiges, caudaq; extra candicant, intus ſunt caſtanei coloris, pedes rubri, vngues nigri.

Columba perperam gutturoſa dicta, Cretenſis vel Cypria potius, cum cicere ſylueſtri.

Ex eodem genere eſt, quam nunc exhibeo, etſi monſtrifica. Color eis ex amethiſtino cādicans. Auis erat quodammodo bicorpor, ex vno nimirum corpore alterum par pedum emittens, cùm reliqui duo alteri corpori perfecto ineſſent. Capitis coloris amethiſtino puniceus alius erat immixtus: pedes pallidè rubeſcebant, vngues nigricabant.

Columba Cypria quadrupes cum araco.

Eiusmodi Columbas Persicas, & Turcicas appellant, colore toto pullo, siue betico, præter oculos, qui miniaceo colore, & pedes, qui pallidè rubent, necnon rostrum, quod lutescit. Nunquid verò eiusmodi color huic generi proprius sit, planè ignoro.

Hanc iconem, quā modo dabimus Hieronymus Parauinus Medicus clarissimus Viennæ mihi ex aula Sacræ Cæsareæ Maiestatis ante aliquot annos transmisit sub titulo Columbæ Indicæ rostro Anatis, cùm interim præter pedes, & magnitudinē nihil cū Columbis commune habeat. Rostrum enim, remigum, caudæque breuitas Anatem potius, quā Columbam constituunt. Quid verò de natura eiuscemodi auis dicam, præter nudam, eamque propè mutilam descriptionem nihil habeo. Columbis tamen adijcere eius iconem propter inditum nomen liceat. Lector interim curiosus, si dabitur occasio, reliqua quæ ad naturam eius spectant, inquirere poterit, & defectum nostrum in re tam seria supplere. Rostrum primùm albicat, dein circa nares erubescit postremò serpentium instar subcæruleis, & nigris maculis, quæ per totum fermè verticem producuntur variegatum est. Sub oculis macula longa alba totum caput tanquam torquis ambit. Collum interius virescit, 10

retrò sub ferrugineum est, sicuti etiam potior pars alarum. Pedes tenuiter admodum rubent. In pectore pennæ quinque, aut sex in vertice albæ totidem eiusdem coloris maculas constituit; cætera fusca sunt.

Columba Saxatilis M. Varronis cum cannabe.

Antequam verò ad ferarum Columbarum priuatas historias me accingam, agrestis, siue saxatilis, vt Varro nominat, Columbæ imaginem prius exhibere necesse esse iudico, eoque maximè cum agrestium, nimirùm, quæ in Columbarijs nostris degunt, natura planè in omnibus eadem sit, si tantùm habitationis locum excipias cuius gratia minus humanam consuetudinem ferunt.

Quia verò, & in hoc genere etiam variat color, itaque hæc, cuius iconem expressimus, non ideo depicta est, tanquam eo colore omnes sint, sed quia plerunque saltem tales. Color capitis supini, colli prope dorsum, & alarum ex cinereo fuscus. Ramiges omnes pennæ cinereæ. Dorsum ex cinereo albicat. Vropygium, & cauda cinereæ, hæc verò in extremo nigra. Pectus ad castaneum vergit. Venter totus leucopheus. Pedes rubicundi, tabellis albis ornati. Vngues nigri.

DE PALVMBO MAIORI, siue Torquato. Cap. V.

ÆQVIVOCA.

NARRATIS iam satis, superque quæ ad Columbarum generatim consideratarum historiã pertinere videbantur, descriptisq; aliquot domesticis, syluestres sequuntur, in quibus Palumbus Torquatus, nimirum omnium maximus primum locum iure merito obtinet. De quo antequam agamus more nostro quædam recensebimus, quæ eodẽ nomine insigniuntur. Gladiator quidem magnæ famæ Palumbus dictus est, de quo lepidissimum apud Tranquillum apophthegma legitur Claudij principis: nam cùm populus Romanus aliquando obnixè Palumbum illum exhiberi peteret, Claudius alludens ad nominis amphibologiam daturus sese Palumbum pollicitus est, vbi captus foret. a Athenæus pisces quosdam Palumbos nominat ex Epicharmo his verbis: *Mane ab aurora apuas exigne comedimus rotundas, ac porcellos, carnes assatas, polypos, quibus cum vinum dulce bibimus, heu me miserum ad sepulchrum me vocans, mala dicit, præter triglas, tum duæ amiæ mediæ appositæ, Palumbiq; Φάσσαι tanti aderant, & scorpij.* Pastina marina, cuius redij, siue caudæ ictus lætalis est, Venetijs vernaculè pesce Palombo appellatur, quæ nunquid Φάσσα sit Athenæi, peritiores inquirant: nam quamuis adeo venenoso armata sit radio, non ob id tamen à ciborũ censu prorsus submouetur, abscissa siquidem cauda vbique fermè venalis habetur, & in cibos admittitur, verùm vilis, & plebeia æstimatur; nobilis tamen, ac delicata, si mustelæ læui comparetur, quæ & ipsa tamen Romæ nescio, quam ob causam pesce Palumbo vulgò dicitur Caniculam mustelarum pariter generis in quibusdam Galliæ locis Palumbum vocari audio.

Palumbus gladiator. *a li. 7. ca. 3.* *Palumbus piscis.* *Pastinaca marina.* *Mustela læuis, pesce Palumbo dicta.*

SYNONYMA.

QVÆ Græci Phattis, idest, Palumbis, ea aui Guaresen dictæ ascribunt Arabes, pro qua voce Bellunensis habet Alursan, seu Alurasen, ni fallor, nam Columborum syuestrium cæteris maiorum, notorumqne in Syria speciem esse asserit, & alibi Aluers Columbos syluestres magnos exponit. Apud veterem Auicennæ glossographagum etiam Algauriscen legitur. Apud Hebræos hoc nomen non reperitur, Albertus vbi Gaza Aristotelem traducens habet, *Genus maior est Columba, minor Palumbo*, legit minor est, quam Kyloz, vel Kalez. Aphatta Græca voce Feita, & vehica etiam detorsit, Auicennæ interpretes, vt apparet, secutus. Græci hanc auem, vt sæpe diximus Φάσσαι, Attici. Φάτται, moderni Φάσα dicunt. Gaza Latine traduxit Palumbes, & rectè quidem sed perperam eo nomine Phattam, & Phabem tanquam easdẽ aues comprehendit, Plinium, ni fallor, secutus, qui nusquam Phabes nominat, sed Palumbes tantùm simpliciter, atque eam vocem ad omnes forsan syluestres Columbas extendit. Exempli causa, vbi Aristot. scribit, *Cuculum in Phabum nido parere*, ille Palumbis habet. Alibi verò viscum nasci negat nisi per aluum auium redditum, maximè Palumbis, & Turdi, quod Athenæus de Oenade attestatur. vnde satis liquet, Plinium, si non omnes, saltem plerasque Columbas syluestres, Palumbes vocasse. Quamuis tamen eodẽ in capite modò Palumbum simpliciter, modò Palumbum ferum nominet: quare hìc ferum fortè dixit non saginatum. Ex recentiorib. doctissimus Hermolaus, & Perottus Palumbi significationẽ etiam ad omnes Columbas syluestres extenderunt.

Guaresen. Alursan. Aluers. Algauariscen. Kyloz. Kaloz. Gazæ error. Plin. error. Visci generatio. Hermolai, & Perotti error.

runt, Palumborum genus vnum cuius ſimo viſcum naſcatur. Athenæum Oenadem appellare ſcribentes. Veterum enim nemo Oenadem Phattis, aut Phabis annumerauit, ſed Columbaceo generi ſſimpliciter, cuius, & Phatta, ſiue Palumbes ſpecies exiſtit. Nõnunquam etiam Palumbus cum Columbo apud authores confunditur: vnde nonnulli, dum intelligunt Palumbos, maioris diſtinctionis cauſa, feros dicunt. Ego, vt omnis vitetur confuſio, Phattam transfero Palumbem, ſiue Palumbum torquatum, vel maiorem, Phabem verò Palumbem minorem: quemadmodum etiam Iulius Cæſar Scaliger *a* alibi fecit: quamuis aliàs Phabem nunquam videre mihi contigerit, nec ab vllo recentiorum deſcriptũ cernam. Sed & ipſe Ælianus quoties Palumborum meminit, Palumbos ſemper Φάττας nominat, nunquam Φάβες. Martialis, qui & ipſe tamen Φάβες (ni fallor) vel nunquam agnouit, vel ſaltem de eis non meminit, Palumbos torquatos elegantiſſima diſtinctione appellat: idem faciunt ex recentioribus Niphus, & Perottus. Quod verò Phabes Palumbes minor verti queat, vel inde ſaltem conſtare poteſt, quia idem Accipiter, quem Latini Palumbarium, vel potius Palumbicidam nuncupant, Græcis modò Φασσοφόνος, modò φαβοτύπος, ſiue φαβοκτόνος indifferenter vocetur, tanquam vtrunque hoc genus peculiari odio indifferenter rapiens. Quæ cum ita ſint, supereſt, vt reliqua ſynonyma perſequamur Palumbo torquato competentia, in quibus, ſi quæ ſint, quæ & Phabi attribui queant, ea vtrinque accommodabimus. Palumbus in maſculino genere paſſim apud authores legitur: Palumba in fœminino apud Propertium. *b* Vergilius, vt nonnulli putant, Palumbos dixit in fœminino, hoc verſu: *Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbi.*

Sed fortè hic Palumbes legendum, nam hæc vox vſitatior eſt apud omnes Latinos ſcriptores, quamuis & ipſa non ſemper in fœminino genere cùm apud poetas, tum apud proſinſcribentes. *c* Plautus in maſculino genere dixit, inquiens:

Qui enim intelligo duæ vnum expetitis Palumbem, Quem locum Nonius quoque adducit. Lucilius pariter, *Palumbes macros* vocaſſe legitur. *Palumbium ferorum* legimus in Plinio, & alia lectio habet *ferarum*. *Quo Palumbem vnum*, inquit Pomponius de vite, vt citat Nonius, *ex ore tollit*, Palumbulus, vti Columbulus diminutiuè etiam dicitur. Palumbula quoque legitur in Cornucopiam Perotti, authore non citato. Nobis Italis Palombella dicitur, vt audio. Palumbi genus alterum, & minus, quod Liuiam Niphus, neſcio num bene interpretatur: Quapropter ego Palumbulum potius Phabem dixerim, quaſi Palumbum minorem, niſi Palumborum pullos alij Palumbulos etiam vocarent, quod non veto. In Marchia Anconitana duo Palumbi genera reperiri intelligo magnitudine differentia maius appellari Palumbono, minus ſimpliciter Palumbo: quæ fortè Phatta, & Phabs fuerint. Iſidorus Palumbes dictãs putat à pabulo, eo ꝙ ſint farctæ: addit tamen ex moribus appellari, ꝙ comes ſit caſtitatis, quod poſtremum magis placet; nam & Albertus, vti ſcripſimus Palumbem dictam ait, ꝙ parcat lumbis, ſicuti Columbam contrà quòd lumbos colat. Hallucinatur Adrianus Iunius, Palumbem Martiali ſimpliciter Torquatum dici exiſtimans; nam Martiali hæc vox epitheton, ſicuti ex hoc verſu, vel mediocriter doctus videat: & ex quo etymum Alberti egregiè eluceſcit. *Inguina Torquati tardant, hebetantque Palumbi.*

Rectius dixiſſet Iunius quotieſcunque Palumbes ſimpliciter nominatur, de Torquata intelligendum eſſe. Seruius Palumbes vulgò Titos vocari ſcribit, idque Iſidorus repetit: quinimo idem Seruius dicere non veretur, Palumbes non dici Latinè, ſed multorum authoritatem Latinum feciſſe, vt Ciceronis in Elegia, quæ Thalemaſtis inſcribitur, vt Vergilius in Bucolicis. Cælius Palumbes Titos dici arbitratur ex Paſſerum ſalacitate, qui ſolent, inquit, τιτίζειν, ideſt titiſſare: quanquàm, & ϛρουθίζειν, de voce eorum vſurpatur: hinc fortè Titis deriuatur, vt ſcribit Dionyſius, auiculæ ſpecies, aut etiam auis quædam minutior. Hoc ille: Et Cornutus in illum Perſij locum *Ingentes trepidare Titos.*

Columbos agreſtes interpretatur, Aſcenſius verò, qui, & ipſe Perſium commentatus eſt, pullos Columbinos congruere inquiens vulgari Flandrico, quo ſic pulli Gallinacei vocentur, & de iuuenibus ignauis per irriſionem, ꝙ ſint pulchri Titi. Ego Perſium per Titos ingentes, aues intelligere non puto, ſed vti vetus interpres interpretatur Titios principes Romanos, alias Tatios dictos, vel ſi omnino Titos velit quis aues eſſe, ego Titias aues interpretabor .i. Vultures: etſi ſimilem vocem nimirum τιθασών reperio apud *d* Ariſtot. vbi etiam Gaza Palumbium tranſtulit, quam pariter lectionẽ ſecutus videtur doctiſſimus Turnebus. qui ad hæc Varronis verba, ſodales Titij, &c. ſic ſcribit, *Tatij à Tacito vocantur lib. 1. à Lucano Titij. Vtrumque verum puto, cum & Titienſis trib. à prænomine Tatij dicta ſit, & Titiæ curia ab eodem. Titij tamen ſodales à Varrone dicuntur nõ Tatij, argumẽto Titiarum auium. De his ita ſcribit*

Palumb. cũ Colũbo cõfunditur.
Translatio propria.
a l. 1. c. 27. in Theoph. de plant.
Accipiter Palũbarius
b In Bucc.
c In Bacch.
Palũbulus.
Palõbella, quæ auis Italis.
Palumborum genus maius, & minus vbi.
Palõbono.
Etymologia.
Adriani Iunij lapſus.
Palumbes ſimpliciter de Torquata intelligẽda.
Titi quæ.
Palumbes cur Titi dicantur.
Titi q Perſio vocetur.
d 8. h. c. 16
Titienſis tribus.
Titiæ curia

 Tacitus

Titius Tatius. e li. de san. tuend. Cadones, quæ aues. Palumbo. Paloma torcaz. Colombo. Fauaro. Phauier. Semiramis quæ auis. Grand Ramier. Petit Ramier. Coulon, ou Pigon, Ramier, oug. Mansart. Mansau. Ringeltub.

Tacitus. Vt quondam Titus Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Tatios instituerat. Varro autem à Titijs auibus appellatos putat. Vetus interpres, Ingentes trepidare Titos, cùm Poeta ait, à Titis Titos vocatos dicit. Seruius Palumbes dicit vulgò appellari Tetas. An sint hæ Tittæ aues lectori conijciendum relinquo. Hæc ille e Arnoldus Villanouanus subinde post Turtures Cadones nominans, non alias aues, quàm Palumbes videtur intelligere. Palumbes, teste Augustino Nipho vulgò Torquati appellantur, nonnulli Latinum nomen quodammodo seruantes Palumbo appellant, aliqui rursus Colombo Torquato, quemadmodum, & Hispani Palòma Torcaz, circa Ferrariam, & Bononiæ Colombo Fauaro nomine non ad Phaps Græcorum accedente, vt Ornithologus existimat, sed quod fabis vescatur: sed Gallorum Phauier fortè Phabs fuerit, quo nimirum nomine Aquitani genus à Phatta diuersum appellant: aliàs Phattas Ramier dicunt; quod in ramis arborum nidificet. Ornithologus dubitat nunquid Græcorum Semiramis à Ramier Græcorum deriuetur, quod etsi propter Gallorum vetustatem negare prorsus non ausim, magis tamen placet, Semiramidem eam statui, quæ nobis vulgò Saslarolo vocatur. Nam Diodorus Semiramidem in loco saxoso, & deserto nutritam à Columbis tradidit. Nonnulli Galli, vt Phattam à Phabe distinguant, illam grand Ramier, idest, Palumbum magnum, hanc petit Ramier, idest, paruam Palumbem nuncupant. Robertus Stephanus Palumbem interpretatur etiam Coulon, ou pigeon Ramier, oug Mansart: quæ posterior vox, aut saltem consimilis, nimirum Mansau Brabandis, vt audio, vsitata est. Germanicè vocatur Ringeltub, nempe à circulo, siue torque circa collum. Alijs vt in Heluetia, teste Ornithologo, Schlagtub, Grosz Holtztub. Alijs Plochtub, nomine forsan à Palumbe facto, Flandris Kriesduue, Hollandis Ringduue, Anglicè à Coushot, à Ringeddoue, vt Gul. Turnerus interpretatur, vel vt Eliota à Vvood Culuer, id est, Columba syluestris, vel vt alij, à Blokdoue, à Stokdoue. Illyricè Divvoky.

GENVS.

a l. 5. Hist. cap. 13. Palũb. cur ferus à plinio dictus. Ornithologi error. Zã Schlagtuben. Vvelschtuben. Tronfo. Russicæ columbæ. Palumbes cellares. An in Palũbiũ genere diuersitas. b l. 10. dec. 1. Ocea. Palumbes nostratibus maiores.

PHASSAM è Columbarum genere esse antea ex a Aristotele ostendimus, & maximam in hoc genere. Plinius Palumbulum ferum dixit, non quia, & domestici dentur, vt Ornithologus putat: nam quos hic domesticos interpretatur, nimirum Palumbos pedibus pennatis suis Zam Schlagtuben, hoc est, Columbas Italicas appellatas, illi sunt, qui vulgò tronfo vocatur, quod ipsemet mihi indicare videtur, nam vbi locum Eustathij, & Athenæi scribentium, Palumbos magnitudine Gallinacei esse interpretatur, tantas ferè Columbas se Venetijs vidisse aduectas profitetur, & fortè, inquit, huius generis Palumbes cicuratæ fuerint: alibi item vbi vocem illam Vvelsch tuben exponit, Columbas pedes plumis indutos habentes esse ait, alijsque Russicas appellari. Huiusmodi autem aues ex Columbarum, meo iudicio, non ex Palumbium genere sunt; nec obstare arbitror, quominus id sic credam, quod antiqui Palumbes cellares habuerint, nã has propterea pennatis pedibus fuisse nemo dixerit. Niphus ex columba cellari, & Palumbo, quoddam Columbæ genus diuersum enasci tradit, quod quamuis nunquã obseruauerim, inficiari tamen noluerim, maximè si Columba mas fuerit, Palumbes fœmina. Nam quàm salax Columbus sit, satis à me demonstratum. Sed an syluestrium Palumbium, hoc est, Palumbium per se consideratarum genus diuersitatem admittat nondum mihi constat: nam & in cõmuni prouerbio est Columbo Palumbus semper adsimilis. Lego tamen apud Petr. Martyrem Hispanos in quadam insula noui orbis inuenisse Palumbos nostris grandiores, sapore, & gustu Perdicibus nostris meliores, aromaticum quendam odorem spirantes, eorumque ingluuies, cùm dissecuisset, odoratis floribus plenas deprehendisse.

FORMA. DESCRIPTIO.

Palumbes Colũbis adsimiles. Magnitudo. Color.

PALVMBES COLVMBIS adsimiles esse, vel ex communi habemus Adagio. Eustathius, & Athenæus Aristotelem citans, apud quem hoc non inuenias. *Phassam aiunt magnitudine esse Gallinacei, colore cinereo.* Quem locum considerans, ceu parum verisimilem Nicolaus Leonicenus, *haud*, inquit, *multò minor est paruis Gallinaceis*: alius item quidam vir doctus, cuius nomen modestiæ causa sileo, eundem èxaminans locum, nonnullis in regionibus Gallinaceos æquare existimas,

Palumbus Torquatus cum piso.

Athenaeus explicatus. *a li. 5. Hist. cap. 13.* *Palumbis maioris descriptio ex Bellonio.*

mat, & nos iam paulò antè ex Petr. Martyre in quadam noui orbis insula nostratibus maiores reperiri diximus. Sed Athenæus vniuersaliter de Phassis loquitur: quare vel non agnouit, vel fortassis de corporis crassitie intellexit, nã eo modo ad Gallinas propemodum accedere dici poterit: aliàs reuera tam magnæ non sunt. a Aristoteles quidem Phassam in Columborum genere maximam nominat, sed Gallinacei magnitudine esse, vt ille citat, nusquam in ijs, quæ extãt eius scriptis, legitur. Colore cinereo esse verissimum est, si ad alia Columbarum genera comparetur. Phassam quàm breuissimè ita Bellonius describebat. Palumbes coloris est cinereo capite ex rubro, & cæruleo mixtis, alis in lateribus maculis albis insignitis, torque coloris à capitis, dorsiq; colore diuersi, à qua Palumbos torquatos dixit Martialis, canens. 10

Inguina Torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hunc volucrem qui cupit esse salax.

Descriptio ex Ornithologo. *Longitudo.* *Pondus.* *Collum.* *Vt à Liuijs differat.* *Alæ.* *Dorsum.* *Cauda.* *Collum.* *Cauda.* *Pedes.* *Venter.*

Hæc ille. Apud Ornithologum verò exactissima Palumbi Torquati descriptio legitur, quæ talis est: Palumbus Torquatus quem manibus tractaui, dum hæc scriberem, longus erat circiter duos dodrantes à rostro ad pedes retrò extensos: pondere vnciarum sedecim cum dimidia. Circulus albus in collo imperfectus, supina colli parte desinens, duorum digitorum interuallo. Is in minoribus ætate non percipitur. Candidæ aliquot pennæ in medijs alis apparent, in Liuijs non item, vt neq; circulus colli. Externa pars alarum, quæ longioribus pennis constat, colore nigricat, interior magna ex parte fusca est, vt etiam dorsi superior pars: reliquũ dorsum, & cauda cinerei planè coloris sunt. In collo præcipuè prono, & ad latera pennæ (præter albas) variæ, & pro alio, atque alio ad lucem situ positæ purpureæ, virides, cæruleæ, cinereæ. Collum pronum cum aliqua parte pectoris purpurei coloris plumas habet, cui cinerei etiam nonnihil confusum est. Cauda extrema nigra, pedes rubicũdi, rostrũ subflauũ, cute vtrinque purpurea inductum. Ventris plumæ partim albæ, partim cinereæ. Aliàs etiã mihi inspicienti Torquati venter magis ruffus visus est, quã Liuiæ. 20

ANATOMICA. 30

a 2. h. c. vl. *b li. 11. ca. 37.* *c 3. Hi. c. 1*

HVIC auium generi a Aristoteles ingluuiem ventriculo præpositam haberi memoriæ prodidit. Atque ita istæc b Plinij verba, *Palumbes vltra ventriculum habet ingluuiem* intelligere oportet, nam & alibi ita scribit: *Aues quædam sinum vnum habent, quo merguntur recentia, vt guttur: alterum in quem ex eo dimittunt concoctione maturata, vt Gallinæ, Palumbes, Columba.* Eisdem auibus cùm Venerem exercent, insigni tantisper magnitudine testes augentur, teste c Philosopho, *hybernisq; mensibus*, inquit, *ne vllos quidem in ijs haberi nonnulli arbitrantur.*

LOCVS. 40

a li. 15. ca. 37. *Palumbarum mira copia vbi.* *b l. 1. Hist. cap. 1.* *Palũbes, vt campestria loca habitare dicat.* *Palumbes non insidẽt humi.* *c In Acon.* *Palumbes syluarũ dona dictæ.*

TORQVATI Palumbi nullibi non noti sunt. Miratur a Ioannes Bruyerinus, vnde tantus eorum, cùm apud Delphinates, tùm apud Vesates Aquitanos prouentus existat: quibus ex verbis facilè colligo in illis Galliæ partibus copiosiores longè, quàm apud nos haberi, vbi iam mense Maio cùm hæc scriberem bis in foro apud aucupes quæsitum Torquatum reperire non licuit. Sed quid b Aristoteli respondebimus, qui Phattas campestres vocat, cum contrà in arboribus degere nemo ignoret? Is meo iudicio hic per campestria loca intelligit, quæ in arboribus consita sunt, non autem planos campos, quos campestres aues incolunt in terrę areis nidos construentes, nam Palumbes nunquam, vel admodum rarò humi insidere visæ sunt, sed arboribus, vel saltem locis editioribus semper. Elegantissima desumpta parœmia dicabat c Iouianus Pontanus de re insolenti: 50

Liquere palumbes.

Quercus: idest, arbores. Ita Vergilius ab vlmo gemitu earum audiri dixit:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes
Nec gemere aerea cessabit Turtur ab vlmo.

Habitant autem plerunque syluas, teste Aristotele, quapropter facere admodum Nemesianus Poeta has aues syluarum dona nuncupat, inquiens:

Geminasq;

Geminasque Palumbes

Nuper quæ potui syluarum præmia misi.

d Plinius Palumbes migrare scribit, sed quoniam eant, incertum esse, idque cùm experiẽtia, tùm recentiorum multorum, quinimmo ipsius e Philosopho testimonio de Torquatis comprobatur. Hic autem non discedere solùm Phattas, sed quod maius est, ne hybernare quidem apud nos sese pati asseuerat: attamen cũ Plinio Palumbis nomine etiam Phabs comprehendatur, & si Deo placet, ipsemet f Aristoteles alibi scripserit *Semper apparere Phattas,* siue Palumbes apertissimè sibi ipsi repugnans, itaque quispiã dubitare possit, nunquid vel Palumbes siue Phassæ, vel Phabes migrent. Difficultatem hanc soluit doctissimus Athenæus, qui posteriorem Aristotelis locum in suos libros transcripsit, & pro Phatis Phabes habet, quare Phassas migrare, Phabes semper apud nos haberi constituendum est, & meo iudicio in modernis Grçcis g Aristotelis codicibus perperam Φάτται pro Φάβες legitur. Alibi idem Aristoteles Τιθασῶν aliquas latere scribit, aliquas non, sed cum Hirundinibus abire: quo loco Gaza nescio, an bene pro Τιθασὸν Palumbium vertit alludens, vt videtur, ad nomen Seruij Titi: quod Palumbem significare tradit: at docti inquirant, quæ aues illæ Aristoteli fuerint, quarum neminem adhuc meminisse video, sed ne vocem à Lexicographis acceptam. Agricola Palumbes eis auibus connumerat, quæ in loca vicina tepidiora secedunt, & si ea defuerint, se in angustis montium iugis recondunt: atque ea de causa verno tempore deplumes solere conspici: quod si verum est, Gazæ interpretationem aliquo modo defendit, at non arguit non decedere, nam hoc certissimum est, mirumque quot è mari quotannis in agrum Volaterranum, item Delphinatem aduolent.

d l. x. c. 24. An migrẽt. e l. 8. hist. cap. 12. f lib. eod. cap. 3. g li. 8. cap. 16. hist. Palumbes se condũt.

INGENIVM. MORES.

MIRA de Palumbium castitate recitauimus ex Æliano in Columbæ tractu, quæ hic repetere nolumus. h Aristoteles tradit, mare vno contentam viuere Palumbem, nec alterum recipere. Vnde Isidorus de etymo huius auis loquens, *Comes est*, inquit, *castitatis, cùm, amissi corporali conforti, solitaria incedat, nec carnalem vltra copulam requirat.* Quapropter meo indicio, quæ de Columbarum in genere castitate referunt, ad Palumbium genus, Turtures, cæterasque syluestres potius, quàm domesticas referenda sunt. De hac admiranda Palumbium castitate loquens i Porphyrius: *Mira est*, inquit, *Palumbium in coniugio castitas, quæ etiam adulterio corruptæ interimunt corruptorẽ, si assequi possint.* Atque hæc de castitate harum auium breuiter dicta sufficiant. Sed vt ea virtute Columbas domesticas vincere videtur, ita par vtriusque est ingenium, nempe simplex ad hæc habes, ac obtusum, vtpote quod non hominibus tantum, sed ipsis brutis etiam, iisq; stupidissimis nimirum Cuculis perspectum est. Hi enim cùm in quarundam stolidam stolidarum auium nidis oua pariant, tum id in Palumbium teste k Aristotele, maximè nidis faciunt, suosque liberos educendos eis committunt. Ad quam ingenij hebetudinem alludens facetissimus Plautus, hominem soliuagum, ac aliorum consortia fugientem, ideoque bardum, atque stupidum elegantissima similitudine Palumbem nuncupat, aduocatosque homines, scilicet vafros improbo Lenoni eum spoliandum tradentes introducit tanquam hominem peregrinum facillimè in aliena vrbe decipiendum: Ait autem,

Nos tibi Palumbem ad aream vsque adduximus,
Nunc te illum melius capere, si captum esse vir.

h Hist. c. 7. Castitas. Columbis ascripta cui generi conueniat. i lib. 3. de abstin. ab animatis. Ingenium. Cuculus in Palumbiũ nido parit. k l. 10. c. 7. Homo stolidus palũbus dictu.

Verùm quid si hinc astutiam auis, vafritiamque quis potiùs colligat quàm stoliditatem, & Plautum dicere voluisse asseueret, aduocatos illos gloriari se hominem, qui alioqui deceptu difficilis esset. Palũbi assimilasse aui scilicet, quæ difficulter capiatur, quod acumen potiùs, quàm stoliditatem denotat? Quid si præterea ideo Cuculum in eius nido oua sua deponere dicat, quia, teste Oppiano, visis Accipitribus procul aufugiat? Verisimile enim est, & eo viso, qui veteribus propter magnam similitudinem Accipiter creditus est, aufugere, atque ita Cuculum impune, ac sine vllo obstaculo earum nido parere. Amplius alienum à veritate minimè videtur oua Cuculi Palumbinis ita dissimilia non esse, vt ea à suis distinguere Palũbes queant. Quid igitur concludendum, stolidis ne an potiùs astutis auibus sunt ac cẽsendæ Palũbes? Ego stolidis annumerem, nec obstat, quod difficulter capiantur, nam & Cuculus brutorum ferè omnium stupidissimus parata sibi retia vitate nouit. Altera ratio negari non possit, si Cuculus præsentibus illis ad nidum earum accederet, verùm is expectat

Palumbes difficulter capiũtur. Cuculus olim Accipiter creditus.

pectat

pectat, dum longè absint. Dicamus itaque ingenio esse pęditas hebeti, nam & idem Comicus in hoc eodem sensu Palumbis nomine amatorem vix mentis compotem perstringit, inquiens: *Qui enim intelligo, dua vnum expetitis Palumbem.* Quamuis verò ita vituperemus harum auium ingenium: attamen non ideo statuimus ita stolidas, & stupidas existere, vt omnino eo sint destitutæ quin contrà in quibusdam sapientiores hominibus nonnullis esse existimamus, nam exempli causa inter arbores laurum, origanum inter herbas non tantummodò agnoscunt, sed in vsum suum, vbi opus est conuertunt. Plinius Lauri folio annuum fastidium purgare eas attestatur; Philes contrà fascinationem edere: Apollo Orus in nidum inferre, vbi ægrè habent, atque ita conualescere, Gaudentius Merula, vt blattas ex nido extrudant, vel, vt noxias bestiolas fugent, vt habet *l* Ruellius. De origano verò ita scriptũ reliquit Aelianus: *Perdices aiunt, & Ciconias Palumbas vulnere accepto origanum imponere, & ad sanitatem redire,* idem reperies ab Antonino Liberali repeti.

l lib. 1. de stirp. ca. 22.

VOLATVS.

AVES huiusmodi, cùm è Columbarum genere sint, similem etiam quem illæ volatum exercere credibile est. *a* Philosophus cum ad nos accedunt, & cùm suo tempore secedunt gregatim volare eas testatur. Vergilius aerias appellat, videndum nunquid à volatus pernicitate, vel fortassis à loco, nam in aere habitant; dicebat autem:

a lib. 8. hist. cap. 12.

Nanque notaui
Ipse locum aeriæ quò congessère Palumbes.

VOX.

IDEM Vergilius Palumbium vocem raucam nuncupat hoc versu;

Nec tamen interea rauca tua cura Palumbes.

Sed qualis istæc vox sit alij aliter scribunt. Proprium verò earum est palusitare, vt monstrat author Philomelæ hoc versu;

Plausitare Minurire.

Plausitat arborea clamans de fronde Palumbes.

Aelius Spartianus verò minurire Palumbos dixit: Multis etiam, vt Columbæ gemere dicuntur, hinc *b* Martialis:

b lib. 3.

Gemit hinc Palumbus inde cæreus Turtur.

Eiusmodi vocem, siue gemitum *c* Plinius cantus nomine non dedignatur, eumque secutus *d* Angelus Politianus; dum canit:

c l. x. c 30.
d In Rust.

Dum sua Torquati recinunt dictata Palumbes.

Plinius hyeme tacere scribit, & nullam vocem emittere, vbi ait: *Cantus omnibus similis atque idem trino conficitur versu præterquam in clausula gemitu: hyeme mutis vere vocalibus.* Atqui *e* Aristoteles hyeme quidem mutas esse tradit, sed si aliquando ex asperrima hyeme placidum tempus successerit, gemitum earum audiri apertissimè scribit, idq; inquit, apud peritos in admirationem habitum esse. Et Alexander Mydius apud Athenæum ab eis vocem edi negat nisi serenitas fuerit. Quinimo Augustinus Niphus sese hyeme tranquilla, & serena multis diebus gemitum earum audiuisse profitetur, quę mox aduenientibus imbribus, statim silerent. Sed quarum dicet quispiam, gemitum, vocemve audire potuit, si hinc migrent, vt ex Aristotele diximus? Præterea authore eodem *f* philosopho gemere incipiunt vere incipiente, & nisi confecto, peractoque solstitio, vt habet *g* Plinius, qui solstitij tempus antea vix indubitatis notis signasse naturam asserit, cùm Palumbium vtique exauditur gemitus. Quamobrem si Niphus gemitũ earum in hyeme audiuit, id in loco tepidissimo (nam & considere sese suprà ex Agricola scripsimus) contingisse rationi consentaneum est, sed cùm, & ipse eiuscemodi vocem auditam rusticis præsentis veris signum haberi, inquiat principium veris pro hyeme accipere abundè constat.

e 9. hist. ca. 49.
Palumbes hyeme aliquando gemunt.
f 4. hist. ca. 49.
g li. 18. ca. 28.
Solstitij indubitatæ notæ.

ÆTAS

ÆTAS.

COLVMBÆ, vt in earum historia traditum est, vitæ sunt breuiores, qua Palumbes, quòd Venerem sæpius quàm hæ exerceant, adeo vtile est, venerem moderatè colere, ad quam sententiam respicit illud a Theocriti:

Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι.

10 id est, vt hoc versu transtulit adagiorum author:

Verum quos amor angit, in vna luce senescunt.

Hinc spectat aurea illa D. Chrysostomi sententia, quam (nisi me fallit memoria) in ea legi homilia, cui titulus est: Quod nemo læditur, nisi à se ipso: *Qui*, inquit, *in libidine vitam ducunt resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta: quibusq; ad cumulum malorum, podagræ tremor, & immatura senectus succedit, & est eis vita semper cum medicis, & medicamentis.* Atque hæc quidem mala omnibus, & communia sunt animantibus. Vt verò de Palumbis loquamur, his sanè vita longa teste b Philosopho, *nam ad vigesimum quintum*, inquit, *& ad trigesimum annum protrahentur: nonnullas quadraginta etiam annos compleuisse exploratum habetur.* Idem c Plinius repetit, & 20 Aristotelem citat. Veruntamen, quamuis hic Palumbium ætatem propter infrequĕtiorem Veneris vsum, quàm Columbarum longiorem esse scribamus, non ideo innuimus omnino à coitu abstinere; nam reuera, & ipsæ salaces sunt, sed hoc dicimus, quia Columbis multò minus ac rariùs lumbos colant, ideoq; diutius superuenire. Palumbes autem salaces esse, vel inde constat, quod mares in hoc genere, tradente d Aristotele, prius mori creduntur, quemadmodum in Passeribus salacissimo pariter auium genere contingere volunt, cùm contra in omnibus auibus cæteris fœminæ prius, vt ibidem testatur Philosophus, è vita discedant. Quod verò Palumbium mares fœminas morte præuertant, cognoscitur, inquit, documento earum, quæ domi allectrices aluntur.

Colūba cur breuioris vitæ, quam Palumbes.
a In Aita.
Amor vitæ spaciū minuit.
Chrysost. de libidine sententia.
Libidinis mala.
b 9. hi. c. 7.
Palumbes quot annos viuant.
c l. x. c. 35.
Palumbarū salacitas.
d Loco cit.
Cur Palūbes mas citiùs, quam fæmina moriatur.

30 COITVS.

PALVMBIVM libidini, si lubet, ascribe, quod trimestres factæ coire, fœtificareq;, vt nonnulli, referente a Aristotele tradunt, argumento, quod larga vbique earum copia conspiciatur: hoc verò continentiæ, quod proditum est à Martiale canente.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

Ex quod disticho quispiam has alites non solùm non salaces esse statuat, verumtiam fre- 40 quentiùs aut largiori manu comesas salacitatem, libidinemque extinguere: Verùm poeta meo iudicio, salacitatem ita ipsis nō aufert, sed hoc dicere voluit vt ijs, qui salaciores euadere cupiunt, Columbas potiùs, quam Palumbes edant; nam Columbas veneri sacras prius dixerat, cum contra Palumbes Proserpinæ sacræ haberentur. Vère in Venerem accenduntur, seseque Columbarum more ante initium exosculantur, vnde b Oppianus:

Oscula blanda vibrant plaudentes vère Palumbi.

Et c Baptista Mantuanus, sed qui Palumbes cum Columbis confundat;

Geminaq; in fronde Columbæ
Mutua porrecto collibant oscula rostro.

Et d rursus:

50 *Iam redijt Progne, iam sunt de prole Palumbes.*
Solicitæ: Venerem iam meditantur aues.

Mirum quod Alciatus, nescio nunquid ex inspectione an alicuius scriptoris authoritate scribit, nempe Palumbes ante vèris ingressum, magno adhuc frigore existente, nidificare plumasque sibi euellere, vt pulli calidiori nido fruantur, ipsesq; plumis nudatas frigore aliquando perire.

Palumbes trimestres coeunt.
a 6. hi. c. 4.
Palūbes crebrò comesis libidine extinguere.
Martialis dicat.
Proserpinæ sacræ.
b li. de ven.
c L. de 1. cal. temp.
d L. 4. Syl.
Palumbes quomodo pullos foueant.

NIDVS.

NIDVS. PARTVS.

Incubatus.

a Eidil. I.

IN arboribus degit hoc auium genus, vti dictum est, in ijsque nidulatur: sed nunquid alias alijs præferat, videndum foret: nam *a* Theocritus disertissimus poeta, quem vnum à Vergilio ne adæquatum quidem fuisse volunt, Palumbum iunipero incubare inducit, sed carmina maioris, dilucidiorisque doctrinæ gratia non piguit adijcere: Ait autem:

Κἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν,
Ε῎κ τᾶς ἀρκὶυθο κατελὼν. τἠνεὶ γάρ ἐφίσδει.
Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbum
Ex iunipero abreptum: ibi enim incubat.

Virgilius pariter priuatim ab vlmo Palumbes, & Turtures gemere facit, canens:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes,
Nec gemere aeriâ cessabit Turtur ab vlmo.

Hollandi vt nidos pro Palũbibus parent.
Partus.
b l. 10. c. 13
c 6. hi. c. 1.
d 6. hi. c. 4.
Quoties & quot pariant.
e lib. 10. c. 58.
Ouum vrinum.
Incubatus.
f 6 hi. c. 4.
Incubandi modus.
g lib. 4. de Gen. cap. 7.

In Hollandia, vt audio, nidos oblongos inter maiores arborũ ramos, vt faciliùs ab auibus conspiciantur, collocãt; sed qui mihi id narrauit, dicebat se ignorare Palumbinè torquati essent, an Phabes, ꝗ magis credebat, veruntamen certò sese nouisse aues esse ex Columbaceo genere, & in turribus etiã nidulari. Quod pertinet ad partum, & incubatum, *b* Plinius hasce aues, nec non Turtures quotannis bis parere tradidit: *c* Aristoteles verò semel tantùm, ouaque bina: sed *d* Plinius alium Philosophi locum transcripsisse videtur, vbi ille, *Compluribus terna & bis, at non pluries parere* testatur, atque ita, si prior fœtus corruptus fuerit. Vbi & *e* Plinius hoc addidit, & quamuis tria pepererit, nunquam plus duobus educare, tertiumq; irritum esse, vocariq; vrinum. Incubatum citiùs, quàm Columbæ absoluũt, nam, teste *f* Philosopho decem, & quatuor diebus vterum ferunt, totidem alijs incubãt, & totidem rursus alijs fœtus inuolucris euadit, atque perficitur, vt vix possit apprehendi, cùm contrà Columbarum incubatus rarò ante vigesimam diem absoluatur. Seruant eundem, quem Columbæ incubationis vicissitudinem: vnam & in hoc genere fœmina à meridie incipiens, totaque nocte, & vsque ad ientaculi tempus perseuerans incubat: reliquo verò tempore munus idem mas subit. Pullos etiam vt Columbæ cæcos, & imperfectos, teste *g* Aristotele, pariunt. Quomodo pullos edant rubeos docet Oppianus, ita scribens.

Dum celeres blando capiuntur amore Palumbes
Oscula dum rostris gemebundis dulcia figunt
Stragula flammeolis oculis, rubeosque tapetas.
Et vestes ostro perfusas obijcit anceps,
Sicque oculos pascens, animos eludit amantis,
Vt pullos edat rubeo discrimine tinctos.

VICTVS. SAGINA.

Palumbes cur fabariæ dicantur.
Columbæ cauernales sunt Palũbes.
Palumbes glandiphagæ.
Palumbes cellares altæ.
Quom. farciantur.

INTER alia grana, & legumina fabas præferunt, quare nonnulli Italorum, maximè circa Ferrariam fabarias nuncupant. Bellonius in Gallia stomachum earum glandibus sæpiùs cum ilicis cocciferæ tum superis, ilicum viridium, necnon & fagorum repletum reperiri tradit, quapropter Columbæ Alberto cauernales dictæ non aliæ, quàm Palumbes fuerint, nam & has glandes, & grana comedere scribit, monachi, qui annotationes in Mesuem dederunt, Palumbes aiunt domesticis maiores à nonnullis glandiphagas nominari à glandibus, quibus libenter vescantur. A nonnullis Torquatas supra à veteribus diximus cellares altas fuisse, quod nunc asseuerandum occurrit. Varro Palumbes eodem modo farciri, impinguarique scripsit, quo Gallinæ, sed eius de Gallinis saginandis verba retulimus suo loco, quæ lector per se videre poterit. Columella (cuius etiam verba, quomodo pinguissimi reddantur Palumbi, in Columba recitaui) offis ex pane in vino madefactis, hyeme Turtures, sicuti etiam Palumbos, celeriùs opimari, quàm cæteris cibis scribit. M. Cato priuatim de Palumbo sagi-

saginando, hæc scripta reliquit: *Palumbem recentem sit farcito. Vti prehensus erit, ei fabam coctam tastam primùm dato; ex ore in eius os insufflato item aquam. Hoc dies septem facito. Postea fabam fresam puram, & far purum facito, & fabæ tertia pars vt infernescat. Cùm feruere incipiet, pariter facito, & coquito bene; id vbi excoxeris, deponito. Bene oleo manum vngito, depositoque primum pusillum, postea magis depses, oleo tangito, depositoq; dum poteris facere turum das & eas ex aqua dato, & escam temperato.* Hæc ille. Alica ad hoc negotium plurimum præstat, quod Martialis pariter attestatur, talesq; in primis delicijs habitas fuisse innuit: inuehitur autem Poeta in Cæcilianum, qui inuitatus præ auaritia, & ingluuie delicatiora, ac pretiosiora è mensa surrepta domum mittebat.

Alicæ vsus ad impinguãdas Palumbes.

Cæciliani auaritia, & sordities.

Quicquid ponitur, huic, & inde veris,
Mammas suminis, imbricemq; porci.
Communemq; duobus Attagenam,
Mullum dimidium, lupumq; totum
Murenæq; latus, fæmurq; pulli,
Stillantemq; alica sua Palumbum.
Hæc cùm condita sunt, madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda.

CAPIENDI RATIO.

QVEMADMODVM antiqui, sicuti diximus, Palumbos cellares habebant, quas pascendo saginabant, ita etiam alias, vt nostra etiam ætate fit, aucupij duntaxat gratia alebant. Quæ ita habentur, à veteribus (vide in Columba) exæcatæ allectatrices, siue illices vocabantur, quam postremam vocem Palumbo priuatim attribuit [a] Scaliger, inquiens:

Palumbes aluntur vt alias capiant.

Allectatrices, siue illices.

Fertillicem Palumbem
Hic humeris rete habile
Reuocauit à tergo prorsum,
Et plagulis faciem texit
Fratribus mormolyssans, &c.

a In Anac.

Palumbi, inquit Oppianus, difficillimè capiuntur: statim enim, visis aucupibus, procul auolant: Vincuntur tamen & ipsi dolo. Nam aucupes insidentes arbori conspicatus, rete in solo extendit, ac tenues paleas inspergit, vt lateat: & Palumbos etiam captos, atque exæcatos imponit, & pedibus funiculos alligat, quo commoto sese concutere, & strepitum ædere cogit: eo percepto, cæteri pascuis, & arbustis relictis, adulant. Auceps in attegia conditus, quantum potest, retium funem attrahit, & perdicis simul omnibus euersis, Palumbos retium finibus intricatos capit. Eiusmodi retibus Columbæ etiam comprehenduntur, sed multò faciliùs laqueis. Gallorum nonnulli, maximè verò Delphinates, in quorum agros quotannis plurimo grege aduolant, Palumbos plerunque noctu ignibus accensis capiunt. Aues dum splendorem eorum admirantur, à sagittario telis agitatæ configuntur, nec tamen vna, aut altera pluribusq; ex arbore deturbatis, sociæ deuolant, aut mouetur, sed silentio opus est. Alij verò sagittarij, teste Bellonio, pelues secum ferunt, earumq; crepitu aues terrent, tantum abest, vt silentio vtantur. Hunc capiendi modum vernaculos illis vocabulo Chariuari appellant. Et [b] Constantius Robertus molarum sonitu, aut tympanorum maximo strepitu ex arboribus decidere ait, neque sagittariorum meminit. In Antitate, inquit Blondus, agro Italiæ Palumbium aucupium est per autumnum, Palumbi cùm mari transuolato, Italiam relicturi sunt, aliquandiu in nemoribus Antiatum commorantur: quare peritissimi Neptunienses retia quàm maxima in id aucupij magno parata impẽdio suspendunt. Exinde Palumbes quascumq; longo tractu viderint congregatis in arboribus considere, iacta lapidis, & clamore territas in aere volare compellunt: dumque aues in magnum coactas numerum aduolando, tensis retium insidijs viderint supereminere, contorta funda paruum lapidem vel naturaliter album, vel gypso delinitum maximo emittunt crepitu: quo territæ bombo Palumbes, vt Accipitres Chiluones à Plinio appellatos, quibus nunc Falconibus est nomen, quos in lapide, bomboq; fundæ timent, declinando feruentur, terræ quam possunt volatu rapidiùs propinquat: sicque amentes in retia se præcipitant. Hæc ille.

Difficillimè capiuntur.

Quomodo capiantur.

Palũbi facile laqueis capiũtur.

Galli vt Palumbos capiant.

Chariuari quid Gallis.

b in supple. ling. lat.

Neptunienses vt Palũbes captãt.

Accipitres Chiluones nunc Falcones vocantur.

CORPORIS AFFECTVS.

Palumbis vngues accrescũt nimium.

NVLLVM in hisce auibus affectum hactenus obseruaui, vno, eoque exigui admodum momenti excepto, nempè nimio vnguium incremento, eoque in senectute tantummodò. Meminit huius affectus Aristoteles, ex quo Plinius eundem reperit. *Aetate prouectis*, inquit ille, *vngues accrescunt, quos recidere solent qui eas alunt. Nil, quo lædantur aperiè, aliud his senescentibus accidit*: insigni sane priuilegio, cùm nobis senescentibus nullum non morbi genus insidietur, sed & ipsa senectus nobis per se morbus est.

Senectutis mala.

SYMPATHIA.

CVM Perdicibus, teste Aeliano, his auibus benè conuenit.

DENOMINATA.

Accipiter Palumbarius.

ΑΣΣΟΦΟΝΟΝ, hoc est Palumbicidam, siue Palumbarium Accipitrem eundem esse cũ φαβοτύπῳ, siue φαβοκτόνῳ, antè diximus, de quo Accipitre vide, quæ instituto de eo capite scripsimus. Proserpinam multi ex Gręcis Theologis Pherephattan dictam existimant παρὰ τὸ φέρβειν λάω φατταν, id est, à pascenda Palumbe. Et antiqui huic Deæ Palumbem sacrã fecerunt. Quamobrem etiam mulieres Maiæ sacerdotes eam ipsi immolant. Maia verò eadem est, quæ Proserpina, tanquam mea quędam, id est obstetrix, & nutrix. Est enim Dea terrestris, & eadem Ceres. Author est *a* Porphyrius.

Proserpina cur Pherephatta dicta.

a Lib 4. de abstinent. ab animat.

Palumbarij oppidi in Samnio olim à Caruilio capti meminit *b* Liuius. Illud, ni fallor, fuerit, quod Lanciano dextrorsum ad Maielle radices procul abesse scribit *c* Blondus, & Pennam castellum in montibus ei supereminere.

b Lib. 10.

Palũbariũ oppidum.

c In Abrutio.

Penna castellum.

Apud eundem *d* Blondum Palumbaria oppida nominantur Sabellæ familiarum vrbis Romæ, & in regione opulentissima in Crutumerijs annumerantur.

d In Vmbria.

Palumbaria crypta à Palumborum nidis dicta est. Huius cryptæ aqua caput, & renes sanat, vrinæ meatus aperit, nebulas ab oculis, & ventos ab auribus fugat, passiones stomachi etiam quæ ad cortendunt, expellit, & arthriticis confert, sed ea vtens à salsis, & frigidis caueat; quæ omnia hoc dodecastico expressit Alcadinus Siculus:

Palũbaria crypta, & eius aquæ facultas.

Crypta Palumbaria est, fuerit quia grata Palumbis,
Vel quoniam lumbis fertur obesse parum.
Vnde suo hac læsos feruens medicamine renes
Sanat, & vrinæ sumpta recludit iter.
Auxilium nusquam inuenies præsentius vllum,
Perpetuus capitis, si tibi fortè dolor.
Ex oculis nebulas, & ab auribus excutit euros,
Cardiacam tollit, artheticumq; fugat.
Et maiora facit, si scis seruare diatam,
A salsis caueas, frigidæ quaq; fuge.
Algentis vitalis aquæ consuescere potu:
Vtere lymphato, quod parit vua, mero.

Phassachaten gemmam ex achatis genere nominatam à Plinio, Georgius Agricola ita dictam scribit, quòd aliquando venarum, & macularum discursu exprimat Palumbem.

AVGVRIA.

Phassachates gemma.

AVGVSTINVS Niphus de Gallinis, & Palumbibus negat auguria accipi, præterquam ex ouis.

EMBLE-

EMBLEMA.

De Palumbis emblema est apud Alciatum cum lemmate AMOR FILIORVM.

Ante diem vernam boreali cana Palumbes
Frigore nidificat, præcoqua, & oua fouet.
Mollius & pulli vt iaceant sibi vellicat alas,
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu.
Ecquid Colchi pudet, vel te Progne improba? Mortem
Cum volucris propriæ prolis amore subit?

Sed vereor Alciatũ hęc perperam Palumbi tribuere: quia præter ipsum nemo id tradit alius.

VSVS IN CIBIS.

PALVMBES tanquam aues humano palato arridentes, ac delicatas cùm maiores nostri, tùm coætanei passim nominant. Has *a* Athenæus in Carani Macedonis nuptijs fuisse memorat, easdem vnà cum Turturibus, Turdis, Merulis, Anseribus, Leporibus, Agnis, Hœdis, similibusq; gulæ illecebris in Laconicis conuiuijs celebrat, quemadmodum & sexcentis alijs in locis, Pistoclerus adolescens apud Plautum Bacchides meretrices duas vnum Palumbem expetere, ceu rem acceptissimam, asserit; intelligit autem amantem. Et *b* Theocritus pastorem inducit, qui puellæ suæ Palumbem promittit sese dono daturum, inquit enim:

a Li. 4. c. 1. & 4. Carani Macedonis nuptiæ. Bacchides meretrices Palumbem petere quid significet. b Edil. 5. Pastor puellæ Palumbem promittit.

Κηγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτικα φάσσαν
Ε'κ τᾶς ἀρκεύθω καθελὼν· τηνεῖ γὰρ ἐφίσδει.
Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbem
Ex iunipero abreptum. Ibi enim incubat.

Alibi item Lacon apud eundem cõqueritur puellam suam basium recusasse, quamuis ei Palumbem donauisset:

Lacon pastor puellæ Palumbem donat.

Οὐκ ἐρέω Ἀλκίππας, ὅτι με πρᾶν οὐκ ἐφίλασε
Τῶν ὤτων καθελοῖσ', ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα.
Non amo Alcippen, quia me nuper non osculata est,
Auribus ad se attrahens, cùm ipsi Palumbem donarem.

Quas Theocriti sententias Nemesianum, & Calphurnium elegantissimos Poetas, qui pariter eglogas scripsere imitatos fuisse, non est dubitandum. Alcon enim pastor apud Nemesianum Donacen puellam, quam ardebat, sic alloquitur:

Alcon pastor puellæ palumbes mittit.

Præterea tenerum leporem, geminasq; Palumbes
Nuper quæ potui syluarum præmia misi.

Sic quoque *c* Calphurnij Lycidas sese sæpè Phyllidi suæ Palumbes donauisse iactitat, inquiens:

c Egl. 3. Lycidas pastor puellæ Palumbes donat.

Accipe, ne dubita meruit manus vtraque pœnas:
His tamen, his inquam manibus tibi sæpe Palumbes
Sæpe etiam Leporem decepta matre pauentem
Misimus.

Horatius verò Nasidieni diuitis cuiusdam cænam ordine totam describens inter alios cibos Palumbes etiam nominat, easque sine clune, ceu ita lautiores: sed hanc cœnam per totam satyram ridet, eamque partem, vt Acron vetus Horatij Scholiastes exponit, putrem fuisse indicat, vti quoque alias, quæ cæteris animalibus, quarum meminit, deerant. Innuit tamen interim veteres in aliquibus tantùm partibus animalium priuatim delicias agnouisse, vt *d* Plinius disertissimis hisce verbis testatur: *Postea culinarum artes, vt clunes spectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatatæ repositoria occupent. Dedere & Parthi coquis suos mores, nec tamen in hoc magonio quicquam totum placet: hic clune, alibi pectore tantùm laudatis.* Audiamus nunc *e* Horatium, qui sic canit:

Nasidieni cæna. d l. 10. cap. 50. e Sat. 8. l. 2.

Vt Leporem auulsos, vt multò suauius, armos,
Quàm si cum lumbis quis edat: tum pectore adusto

Vidimus, & Merulas poni, & ſine clune Palumbes,
Suauis res, ſi non cauſas narraret earum.

Palumbis nuptias parat. Populus Romanus. Galli vt Palumbos edant. Cocturam qualẽ quæque carnes expoſtulent Machomæ cæna.

Hoc eſt, cauſas naturales, cur partes eſſent totis ſæpè, & integris corporibus, aut aliæ alijs præferendæ. Romanus noſtri temporis populus, teſte Blondo, ex Palumb um aucupio nuptias, & conuiuia maiori ex parte parat. Apud Gallos quoque eas inter elegantiores epulas hybernis menſibus collocari nouimus. Aliqui eorum cum braſſica elixant, parum tamen antè inaſſatas. Alij verò (quorum maior eſt numerus) ſemitoſtas mandunt, hoc eſt adhuc cruore perfuſſas, quod quidem nec ſalutare eſt, nec humanum: quippe cocturam genus omne carnium moderatam poſtulat, ſi quidem hominum vitam alere debeant, & ſuſtinere. Iulius Scaliger & ipſe Gallus tamen ſemicoctam laudare videtur Machomæ cænam damnans, & ſua edulia recitans. 10

Quæris meæ quid eſitem domi? dicam. Et mox:
Bisterque lota dextera, è veru tracta
Fumat Palumbes ſemicocta: porcellus
Nitore grandis: paruus hædus ætate,
Veruexque petricorijs tener mandris
Te corte Capo captus, & ſaginatus, &c.

f In Hipp.

Et f rurſus vbi Rufo Natali, & affini ſuo conuiuium parat, ait: 20
Exin Palumbes ſemicocta fumabit.

g In Treſiſ.

Item g alibi de Palumbe canebat:
Is, quem ſcis lauti nomen captare, Palumbum
Integrum vbi poſuit, non coctum clamat: & eſſe
Eſſe reponendum: Miſer ille offertur inanis,
Inde ſine exequijs in condum: vt eraſtinus extet,
Quem totum appoſuit, ſed non ſemel,

h In Api.

Atque h rurſus:
Iuſſum cænare Palumbes
Men' ſaturas porris, prius hinc diſcedere certum eſt,
Quàm me plebeiæ cupiant faſtidia cænæ, 30

Condimentũ Palumbi Paſtili e Palumbis.

Apitij verba de condimento in coctura Palumbi altilis, recitauimus in Columba. Coquus quidam Gallicus, referẽte Ornithologo, ad paſtillos è Palumbis parandos, Vteris ſalſa (iure intinctorio) inquit, calida, vt pro bubula carne, & ſpeciebus aromaticis, niſi quod cepa requiritur in liquamine ſuillo frixa.

VSVS IN MEDICINA.

Palumbiũ carnis qualitas. a lib. 1. de morb. mul. b lib. 2. de alim.

QVOD modò ad qualitatem carnis Palumbum ſpectat, perperam nonnulli, meo iudicio, ſicuti Pſellus inter excrementoſas numerant. Nam Hippocrates mulieri, cui menſes pituitoſi fluebant, Palumbis, & ſimilibus veſci conſulit: alibi etiam in cibo exiccare, & ventrem aſtringere dicit, quod poſtremum ab Auicenna repetitum eſt: ſed magis aſtringunt, teſte Celſo, ſi in poſca decoquantur. b Galenus pariter Palumbium carnem non improbat, ſed Columbina tantùm duriorem eſſe dicit: *Auium caro minus nutrit, quàm quadrupedum, ſed facilius concoquitur, præcipuè Perdicis, Attagenis Columbæ, Gallinæ, & Galli. His verò durior eſt caro Turturis, Palumbis, & Anatis.* Et c Paulus primum locum inter aues Perdici, pullo Columbino, Attagenæ, Gallinæ, Phaſiano tribuit, ſecundum Turdis, Merulis, & Paſſeribus, tertium Palumbis, & Anati: quartum Pauoni, vltimum Anſeri, & Struthioni. Ruffus pariter, referente Elluchaſim tres auium ordines ſtatuit, & præfert ex auibus ſylueſtribus Alaudas non criſtatas, & ſathur (fortè Turdos) deinde Sturnos, Phaſianos, Perdices, Turtures, Pipiones, Palumbes ſylueſtres, & Filacotanas, M. Cato Cenſorius ægrotis ieiunium imperari vetabat, ſed ſaltem oleribus, & modica carne Anatis, aut Palumbis, aut leporis ali volebat. Libidinem dicuntur inhibere, nam Martialis ait: 40 50

c lib. 1.

Inguina torquati tardant, hebetantque Palumbes
Non edat hanc volucrem, qui cupit eſſe ſalax.

d de comp. med. ſec. lo.

Venerem autẽ extinguere nonnulli volunt propter glandiũ eſum. Archigenes apud d Galenum Palumbes pro ſtomachicis cõmendat. Trallianus pro tympanicis: & elephãtico Aretæus

victum

victũ præscribens, Perdices, Colũbas, & Palumbes celebrat, & rursus priuatim torquatas commendat in cibo cephalæã patientis, & colicũ affectũ inquit Aetius frigido, & plegmatico Gallinæ altiles ad cibum præferuntur, deinde Perdices, & Palumbi debilis nutrimẽti gratia sunt exhibendi, Turturesq; altiles, & Columbæ. Ab Alexandro Benedicto Turtures, & Palumbes tempore pestilentiæ in cibo probãtur. *e* Hippocrates Palũbis carnis his, quæ iam cœperũt dari iubet, item, si vterus laxus fuerit, diæta, inquit, fiat ex alica, carne suilla, aut Palumbis. Alibi etiam in lienteria vtendum esse monet carnibus sale, & aceto inueteratis, caninis assatis, & de Palumbis, ac reliquis huiusmodi volucribus. Nonnulli ad corrigendam fortè intemperiem siccam, priusquam coquant Palumbem in aqua frigida aliquandiu relinquunt. Mirum, quod scribit *f* Io. Baptista Porta oculos Palumborum confossos renasci, ideoq; nullũ remedium ad cicatrices, & vulnera oculorum præstantius reperiri. Hoc verò omnẽ admirationem superat, quomodo, referente Plinio, iumentorum verminatio finiatur, ter circumlato verendis Palumbo, & quomodo Palumbus emissus moriatur, iumentumq; liberetur confestim. Idem Plinius Palumbi in aceto decoctam, dysentericis, & cœliacis mederi dixit, item Palumbũ ferũ ex posca decoctũ, tormina sanare, nec non in cõtractione neruorũ in cibis prodesse etiã si inueterata. De sanguinis Colũbini, Polũbiniue vsu ad oculos sanguinolentos, vel sanguine suffusos, & sistendũ sanguinem multa diximus in generali Colũbarũ historia. Celsus huiusmodi sanguinem vulnera purgare scribit. Marcellus pedes illitos sanari eo efficacitet, si cũ Miluino permixto vrtica intingãtur, ad podagram, ni fallor. Fimus Colũbinus, teste Celso, adurit Vires, quas Dioscorides Columbarũ fimo adscripsit, recentiores quidem indocti Palumbino attribuerunt. Etsi autem Palũbium fimus eadem possit, quæ Columbinus efficaciorq; etiam sit, conseruanda tamen sunt bona fide authorum verba. De huius item vsu in calculo multa diximus in Columba. Celebratur in tali affectu à Sereno canente:

Siue Palumborum capitur fimus acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis, tritusque solutum.

Plinius item in faba sumi aduersus calculos, & alias difficultates vesicæ prodidit, nec nõ & lapillos in harum auium ventriculo inuentos contritos potioni inspergi contra eosdem. Idem fimus vrinam prouocat, & alijs vesicæ affectibus opitulatur.

e l. de mor. mul. — *f l. 1. Phy. cap. 14.* — *Palumborũ oculi confossi renascuntur.* — *Iumentorum verminatio vt finiatur.* — *Sanguinis vsus.* — *Fimi vsus.* — *Lapidũ in Ventriculo Palumbiũ inuentorũ facultas.*

DE PHABE, SEV PALVMBE Minore. Cap. VI.

PHABEM, vt diximus, Palumbem minorem interpretamur, sed cum hæc volucris, nec mihi nunquam obseruata sit, nec alijs notam fuisse videam, itaque relicta eius delineatione ad Oenada, siue Vinaginem, quæ proximè, teste *a* Philosopho ad Phabis magnitudinem accedit, sermonem conuertimus.

Phabe est palumbes minor. — *a 8. hi.c. 3.*

DE OENADE, SEV VINAGINE. Cap. VII.

ÆQVIVOCA.

OENAS, inquit *a* Ælianus, auem significat, non vt quidam putant, vitem; ex quibus verbis facilè est colligere, quod Oenas veterib. etiam vitem significauerit. Sed & nonnulli Oenada interpretantur locum viribus consitum. Οἰνάδες, inquit Hesychius, ἀμπελώδεις τόποι. Huic pterea, & Varino Οἰνὰς genus Corui, aut Columba fere est, & alibi οἰνὰς habent pro specie Corui. Mihi Οἰνὰς pro Columbæ specie tantummodò nota, & ab Aristotele nominata, scio verò aliam auiculam Oenanthen Aristoteli, & Plinio dici, sed de hoc agam proprio loco. Est postremò Oenas canis nomen, si benè memini apud Xenophontem.

a lib. 4. de ani. c. 58. — *Oenas antiquis etiam vitẽ denotabat.* — *Οἰνάς.* — *Oenanthe.* — *Oenas canis.*

SYNONYMA.

a In Cassandra.

Vinago, cur sic dicta.

Color Oenadis.

Rondoletij error.

Ἰνὰς auis, & cur sic dicta.

Inadis caro

Inas Rondoletij non est Oenas Aristotelis.

Alchata, & Filacotana quæ auis Arabibus.

Perdix Damascena.

d Comm. in Teoph. lib. 2. cap. 27.

Rupicola.

Turricola.

Saxatilis.

Columba Rhætia.

Semiramis quæ auis.

Columba montana.

HAnc alieto Tzetzes Οὐνό Hebraicè, & Syriacè dici tradit. *a* Lycophroni ni fallor, οἰνοτρόπος φάψ dicitur: interpres vertit, vnifera auis, Iosephus Scaliger Vinitorcula, Gaza pro οἰνὰς apud Aristotelem transtulit, quemadmodum suprà diximus, Vinago, quasi fortasse cum vino agro. Nam præterquam quod, teste Philosopho, *autumno*, (quo videlicet tempore vindemiæ celebrantur maximè) *& conspuitatur, & capitur.* Eustathius etiam colore addit esse, quam Græci οἰνωπὸν appellant, qualis nimirum in vuis nigris maturis apparet: adeo vt ab eo an colore, an vindemiæ tempore dicta sit, meritò quispiam dubitet. Qui sanè color in aue, quam ego Oenadem esse puto, optimè reperitur, vt subinde in descriptione eius patebit. Quapropter Gulielmus Rondoletius vir alias longè doctissimus, rerumque naturalium, maximè piscium, de quibus luculentissimos edidit commentarios, peritissimus, non, rectè ἰνὰς per iota tantum in prima legendum censet, ita auem dici credens ἀπό τῶν ἰνῶν, hoc est, à fibris carnis: ita enim inquit in Epistola ad Ornithologum scripta, fibrosa, & dura est, vt neque edi, neque ad cibum parari, nisi detracto tergore commodè possit. Sed auem, quam Rondoletius Ornithologo misit ab Oenade Aristotelis diuersissima existit: est enim vel Alchara, vel Filacotano Arabum, vel saltem congener, non autem Damascena Perdix Bellonij, quemadmodum arbitratur Ornithologus: nam pedes huic sunt pennis obuestiti, manifestissimo diuersitatis inditio. *b* Iulius Cæsar Scaliger alibi pro Oenade interpretatur Rupicola, & pro Peleiade: hoc est, Liuia Turricola: ex qua interpretatione auem, quam depingemus, veram Oenadem esse inde colligimus, quoniam montium rupes duntaxat habitat, ideoque Bononiensibus aucupibus Sassarolo nuncupantur, hoc est, saxatilis, quamuis M. Varroni Columba saxatiles vocetur: Præterea diuersa est à saxatili Rhætiæ meo iuditio Peleis, siue Liuia est: nam & hæc aliquando in parietibus templorum, vnde Turricola Scaligero dicitur, & in montium rupibus nidificat, at non semper, vt nostra saxatilis, cui etiam magnitudo Oenadi ab Aristotele ascripta optime respondet. Neque alia fortè Semiramis fuerit Hesychio, & Varrino pro hac voce Columbam montanam interpretantibus. Robertus Stephanus quosdam ait Oenadem Gallicè vertere grand Colomb, vel Biset: sed Biset, teste Bellonio Liuia est, Oenade multa minor, & diuersa, vt instituto super hac capite Bellonius disputat.

DESCRIPTIO.

a 8. Hist. ca. 3.

Magnitudo.

Æliani error.

Phatta magnitudo.

Quomodo Aristoteles Oenadem Columba maiorem esse dixit.

Oenadis authoris magnitudo.

Color.

b 8. Hist. cap. 3.

ARISTOTELES *a* Oenadi in Columbaceo genere tertium magnitudinis locum attribuit, inquiens: *Oenas maior quam Columba, minor quàm Phabs.* Quem locum repetens Ælianus, non solùm nō assequutus est Aristotelem, sed planè contextum eius vitiauit, quando scribit. *Hanc Aristoteles Palumbo* (ἰναπον habet) *maiorem, Columba minorem facit.* Aristoteles enim Phattam, vt iam sæpius diximus, in toto Columbaceo genere maiorem, imò maximam appellat, tantum abest, vt minorem dixerit. Rectus, opinor, Eustathius Columba maiorem esse dixit Oenadem, & colore, quem Græci οἰνωπὸν appellant, qualis nempe vini nigri est, vel qualis in vuis nigris maturis apparet; quod si pro Columba, qua Oenadem maiorem esse dixit Aristoteles, eumque sequutus Eustathius, Saxatilem Varronis, hoc est, in Columbarijs nostris agentem intelligas, vt ego intelligendam arbitror: certè auis hæc quam ego pro Oenade depingam, egregiè respondebit: est etenim domesticis Columbis nihilo minor. Color quem Oenadi tribuit Eustathius planè etiam in ea conspicitur, maximè propè pectoris initium, nam quodammodo ex ferrugineo ad fumatum accedit, qualis in vuis nigris, ac illis potissimum, quas maiolas apud nos vulgus nuncupat. Præterea *Oenas* teste *b* Philosopho, *autumno potissimùm conspicitur, & capitur:* & hoc quoque meæ aui comperit: quapropter vbi Aristoteles addit, *ad nos venire, cùm iam prolem facere*, quis non malè interpretetur, ad plana descendere. Aucupes interrogati, quoties anno pariat nostra auis, respondebant senescite. Socio in Latinis à Gaza factis Aristotelis libris, legi semel anno tātùm parere, quod sanè in Græco textu nō habeatur, at bonus ipse Gaza, illud addidit, nescio quam bene; falsum verò est, & experientiæ, & Aristotelis

authoritati

Oenas mas cum vicia.

Oenas fœmina cum orobo.

authoritatis repugnans Turturem semel tantùm parere, vt ille adiungere ausus est. Cæterùm Oenadem Philosophus dixit citato loco bina parere. c Athenæus de Oenade miraculum recitat huiusmodi, Arbores non producturas ixiam, hoc est, viscum, quod alias ἰξὸς nempe Aristoteli dicitur, nisi super quas auis ventrem deponens deuoratum eius semen excreuerit. Idem in Palumbe de Palumbe scribere Plinium diximus. De turdo idem communi adagio vulgatissimum, *Turdus malum sibi cacat.* Sed vt fabulam hanc anilem prætereamus, quam sola visci natiuitas per se iugulat, nam viscum αὐτομάτως in arboribus sine semine oritur, lubet huc insignem Plinij errorem annotare, qui cum Dioscoridi ixiam viderem (huic enim alia 10 planta, quàm Theophrasto ixia vocatur, nempe Chamæl conniger) in venenatis radicibus recenseri, ac quodammodo, ab ἰξῷ, id est visco appellari, vbiq; pro ixia venenata radice viscum reddidit intolerabili sanè errore: Restat modo vt auem nostram describamus. De magnitudine eius paulò antè memini, & de colore pectoris, Rostrum planè est cinnabarinum, longum vt in Columba domestica, in extremo acutum. Caput totum, venter & alarum pennæ sunt cinereę, exceptis remigibus, quæ nigricant, & notabilis sunt magnitudinis, quare etiam volatu plurimum valere verisimile est. Ceruix viridis est, intercurrentibus nigris plumis: Cauda versus vropygium cinerea, cætera nigra, pedes rubri, vngues nigri. In fœmina, cuius etiam iconem ponimus rostrum minus rubet, & pedes etiam palidiores.

Gazæ audacia.
c l. 9. c. 16.
ixia, siuè viscum vt nascatur.
ἰξὸς
Turdus malum sibi caccat.
Plinij maximus error.
Ixia Dioscoridis & Chamælcõniger.

20

CAPIENDI RATIO.

ARISTOTELES priuatim de Oenade scripsit, vt Gazę interpretis verbis vtar, modum maximè capiendi eam esse, dum se in aquam bibendo propendit.

DE ALCHATA, SIVE Filacotona Arabum.

30

Cap. VIII.

NTEQVAM ad Liuiæ Columbæ historiã, quemadmodum institutus ordo, magnitudinis nempe, expostulabat, orationem conuertam, operæ pretium planè mihi visum est de Alchata, siue Filacotona Arabum prius verba facere, cùm quia Arabes è syluestrium Columbarum genere eam nominẽt, tùm verò etiam, vt relicto interim vnicuiq; suo iudicio appareat nostram quam 40 pro Oenade dedimus auem, potius quàm hanc Oenadi respondere. *Alchata*, inquit Bellunensis, *est genus Columbarum syluestrium, quorum alæ oblongæ sunt, pennæ, & plumæ coloris Coturnicum, & cutis extrema prædura, quamobrem medici in regionibus ad Orientem præcipiunt huiusmodi Columbos excoriari, vt cutis remoueatur: Vulgo vt si sunt in Syria pedibus nigris, & valdè breuibus.* Hæc ille. Ecce quam exactè huic aui conueniant quæ de sua Oenade Rondoletius ad Ornithologum scripsit. Vt enim eam cum Oenade veterum faceret ἰνὰς per iota, vti diximus, non οἰνὰς scribendum esse existimat, vt nimirum ἀπὸ ἰνῶν, id est, à fibris denominata dicatur: Ita enim inquit fibrosa, & dura est neque edi, neque ad cibum nisi detracto tergore parari commodè possit. Auis est gregalis, & circa Monspessulum vulgò Angelus (vn Angel) vocatur: simillima perdici, sed rostro, & pedibus nigris: 50 plumis ex fusco colore in nigrum vergentibus, & luteis in ruffum. Cætera, magnitudine præsertim, Perdici persimilis. Sed quis hanc auem ab Alchata diuersam esse non dicat, quoniam Bellunensis pedes perbreues Alchatæ tribuit, cùm contrà quam ille Inadem vocat cruribus sit satis proceris, sed non impedit, quin saltem (vtor modo Ornithologi verbis) eiusdem generis proximi species sint diuersæ: & sanè Angelo etiam Monspessuli dicto, vt pictura ostendit pes propriè dictus, hoc est inferior, & digitatus breuis est proportione, & postremus digitus minimus. Alchatæ carnem Auicenna etiam duram esse dixit, ijs tamen salubrem, quorum iecur obstructum est, & infirmum, & quorum corruptum est temperamentum, hoc est, cachecticis, & hydropicis. Filacotonæ apud Elluchasem,

Ordinis ratio.
Alchata Arabum siue Filacotona.
Rondoletij Inadẽ esse Alchatam Arabum, Angelusque auis dicta.
Pedum cõstitutio.
Caro Alchatæ quibus profit.
Filacotonæ caro.

Iuchasem, qui Tacuinos Arabicè scripsit, cum Columbis, & Turturibus numerantur, vnde Ornithologus Palumbium generis esse conijcit, & easdem fortè, quas Auicenna Alfuachat nominat. Ego cum Alchata potiùs easdem crediderim, maximè cùm idem Elluchasem paulo antè Palumbos syluestres, & Filacotonas simul numeret tanquam diuersas, cuiq; tamen in reparum nota suum perm itto iudicium.

Alfuachat.

Alchata, siue Filacotona Arabum, cum securidica.

DE COLVMBA LIVIA. Cap. IX.

SYNONYMA.

OLVMBA Πέλειας Aristoteli dicta, à Theodoro Gaza, vt iam sępe diximus, Liuia traducitur, & apparet sanè πελειάδα, siue vt efferũt poetæ πέλειαν à colore ita appellatam. Nam πελλὸν, & πελιὸν Græci liuidum dicunt. Vnde Eustathius πέλεια, inquit, *non simpliciter Columba est, sed species Columbæ nigrioris, vt vox, seu dictio ipsa subindicat*. Idem Eustathius alibi πέλειαν ait esse genus Columbæ timidum, ideoque etiam alias τρήρωνα vocari. Contrà rursus alibi docet πελειάδα Doribus Columbam simpliciter sonare, & τρήρωνα commune omnium Columbarum epitheton esse, necnon etiam quandoque per antonomasiam simpliciter pro Columba vsurpari, quemadmodum (ni fallor) ni Columba diximus. Augustinus Niphus Columbas Liuias (vtor enim communi Gazæ interpretatione, atque vtinam is ita vbique virum se præbuisset) scribit Italis vulgò Palumbellas dici. Quod nomen Ornithologus Latinè quoque eis rectè tribui posse existimat; Nam, inquit, maior est, qui simpliciter Palumbus dicitur, vel ad minoris differentiam, torquatus. Veruntamen eo modo Liuiæ cum Phabe, quæ Palumbus minor est, seu Palumbella confundentur. Albertus Magnus alias Columbas cauernales, alias corrupta, vt apparet, à Peleia voce Belez nuncupat: Scaliger aptissima dictione Turriculas; Germani Lochtuben, Kleine Vuilde, Holtztuben.

Etymum. Πιλὸν quid. Τρήρον. *Palũbella.* *Columbæ cauernales.*

GENVS.

ARISTOTELES Columbarum genera enumerans πελειάδα penultimum magnitudinis locum tribuit, sicut alibi fusius à nobis disputatum est. Nunquid in hoc genere diuersitas reperiatur, planè ignoro; lego tamen apud Aelianum in India Liuias Columbas virides pennas habere, adeo vt primo aspectu, si quis in auium cognitione rudis sit Psittacum, non Columbam dicat: rostrum illi, & crura Græciæ Perdici esse similia: quas sanè in nostratibus Liuijs non reperias.

Belez. Liuiæ Columbæ virides.

DESCRIPTIO.

PELEIAS, inquit a Aristoteles, *quàm Columba minor nigra est* (Gaza vertit, Liuet etiam plumis, & penè nigricat) *& pedibus rubidis, scabrosisque*. Idem Athenæus, & Aelianus repetunt. Quare parum rectè Varinus *Peleiam* esse ait *Columbæ genus simile Palumbi*, nam neque color, neque magnitudo respondet. Hinc etiam, vbi Albertus habet, Columbæ Belez similes sunt domesticis griseis, lege fuscis, nam aliqui color griseus incanus, seu cinericius est, & ipsemet alibi nigras esse dixit. Hesychius ob allatam rationem non parum hallucinatur, & dum Peleiades Columbas nigras interpretatur Φάσσας, lego Φασσας Mihi Peleias, siue Liuia, nunquam conspecta, quare descriptionem, atque iconem ab Ornithologo mutuatus sum. Descriptio autem talis est. Vidi ego, inquit, apud nos Liuias captas cùm alias, tùm Februario etiam, & Augusto mensibus. Auis ea Columbæ domesticę specie persimilis est, paulò minor; pedibus rubet: rostrum albicat, circa nares tamen purpurei parum habet. Plumæ vbiq; cinereæ, sed in cauda extrema pennæ nigrescunt, mediæ subruffum aliquid habent. Collum pronũ, & ad latera partim purpureas, partim subuirides plumas habet pro diuerso ad lucem positu hoc, vel illo colore splendentes. Collum supinum ex cinereo purpureum est. Alarum pennæ quatuor longiores nigri-

a 5. hist. c. 18. *Varini error.* *Griseus color qualis.* *Columbæ Liuiæ descriptio.* *Rostrum.* *Color.* *Collum.* *Alæ.*

nigricant cum aliquo subruffo colore: minimæ cinereæ sunt: mediæ partim cinereæ, partim ad extrema nigricant, & earundem vltimæ dorsum versus subruffæ sunt. Longitudo à rostro ad extremam caudam dodrans, & digiti quinque ferè. Differt à Palumbe, quod & multò minor est, & maculas albas circa collum, & in alis, vt illa non habet.

Liuia vt à Palumbe differant.

Columba Liuia cum Cumino.

LOCVS. NIDVS.

MONACHI, qui in Mesuem commentarios promulgarunt, *Columbæ*, inquiunt, *syluestres inturribus, & montium rupibus nidificant, domesticis minores, & nonnullis Liuiæ, quasi liuidæ dictæ.* Sed dubito ego num in montium rupibus nidulentur. Nam & Scaliger Turriculas, Oenades verò hoc est, nostros Sassarolos rupicolas dixit, quàm aptissimè Turnerus in cauis arborum, & templorum muris nidificare ait, item Albertus, sed hic cauernas arborum, aut ipsas arbores præferre existimat Aues sunt migratoriæ, a Aristoteles enim discedere eas, neq; hybernare apud nos testatur, preterea minus patientes esse, eaq; ob rem à nullo cellares ali. Albertus aliam causam cur non alantur adducit, quod scilicet quamuis retineantur, non pullificent. Volant gregatim, vt idem Albertus testatur.

An in rupibus nidulentur.

a 8 hist. c. 12.

Cur non alantur.

ÆTAS.

ARISTOTELES a Perdicum ætatem non amplius, quàm ad sexdecim annos extendi prodidit, si communi textu standum. Sed cùm eo in loco de Columbaceo genere agat, dictio περδίκες multis viris doctis suspecta est, & Niphus annotauit multos in verioribus codicibus πέλειαι legi asseuerare. Quod si πέλειαι legendum, hæ sanè è Palumbium genere non fuerint, quarum videlicet ætas ad quadragesimum vsq; annum extenditur.

a 6. hi. c. 4. Perdicum ætas.

Palumbiũ ætas.

VICTVS.

ORnithologus Columbis Liuijs eadem ferè exiberi posse credit, quę Palumbis, & Albertus glandibus, & granis Columbas cauernales, quæ Liuiæ sunt, vesci scribit.

VSVS.

LIVIÆ inquit Ornithologus, apud nos, vt audio, Palumbis, tanquam teneriores in cibo præferuntur; Quod etiam Bapt. Fiera dixit canens:

> *Aridior si te delectat forte Columba*
> *Liuia, turrita quæ tibi ab arce cadit.*
> *Non sapiat torquata minus mihi caro Palumbes,*
> *Si modo fert molles non diuturna dapes.*

Hoc est non annosa. Liuiarum fimus, vt tradunt monachi Mesues commentatores, ad sinapismum requiritur.

Liuiarum carnis præstantia.

Fimi vsus.

DE TVRTVRE. Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

TΡΥΓΩ'Ν, vti dicemus Græcis Turtur est; Huius nominis mulier quædam fuisse legitur, eaque Aesculapij nutrix, cuius monimentum a Pausanias in templo eius Dei prope Ladonem Arcadæ fluuium, cuius aqua omnibus Græciæ fluminibus pulchritudine antecellebat, extare memorat. Hesychio quoque τρυγὼν est ἤτων γυναικῶν μῖξις, & συνετροφος, quæ verba doctissimus Henricus Stephanus mendo non carere existimat. Eidem Hesychio τρυγων est piscis marinus centro deleterio, ille nempe quem Latinè pastinacam marinam dicimus. Hunc piscem, Vlyssi necem intulisse tradunt, ideoque à Nicandro ὀλοοργὸν τρυγόνα nuncupari.

Trygon. Æsculapij nutrix.

a In Arc.

Trygon piscis. Pastinaca marina.

b In Hexa. D. Ambr. error. Recentiorum nonnulli, vt D. *b* Ambrosius, vocis amphibologia decepti pro hoc pisce Turturem verterunt, quod multi non probant, quoniam Τρυγὼν non à voce dicatur, sed παρὰ τὸ τρύειν ἢ τρύχειν, idest, βλάπτειν καὶ κακοῦν, hoc est, nocere, & affligere. *Turtur qui piscis.* Turtur tamen etiam piscis nomen est: hunc Robertus Stephanus vocat Trutam, Ornithologus Troctam legit, & authorem habere illum negat. Sed Turtur duos fortè diuersi generis pisces significat. *Trutta. Tructa.* Nam qui à Iuuenale Turtur appellatur, eum nonnulli Trucham, seu Troctam esse volunt, quemadmodum *c* Lucius Marineus Siculus historiographus regius, cuius super hac re verba adijcere minimè piguit. *Capitur, inquit, multis Hispaniæ amnibus piscis aureis maculis insignitus, qui etsi notissimus, vbique, quo tamen nomine vocetur ambigitur. Ego verò eum esse arbitror, quem Turturem Iuuenalis appellat, quo cariturum dicebat Vrsidium: quandoquidem nomen hoc Turturis multarum gentium vulgari sermone maximè conuenit. Nam & Hispani Trucham, & Itali, Siculiq; Troctam vocant. Piscis est autem non modo iucundissimi saporis: sed optimi quoque nutrimenti, quem medici senibus, & etiam ægrotis libentissimè concedunt: cuius in Hispania magna est multitudo, & magnitudo ingens. His namq; prælarga captura non diuites modo sed etiam pauperes vescuntur viltus emptis. Qui etsi in multis Hispaniæ fluminibus capiuntur, illis tamen, qui apud legionem fluminis Orbigonis, Benauentum, Burgos, Molenam, Nelam, Mansiliam, Barchum Abutæ, & in amne quamuis paruo, cui nomen est copus hominis, multò meliores habentur, quàm cæteri. Turturem captum vidimus in ripa Thormis apud Salamanticam librorum viginti.* Hæc itaq; ille. Truttam, vt apparet, intelligens, quam Itali Trottam, non Troctam nuncupant. Tructa autem piscis quidem nomen est, at Græcum, & communi Doctorum virorum sententia Amia Aristotelis, de qua suo loco, Deo dante, agemus. Vt verò ad Truttam reuertamur: hunc piscem nunquid Iuuenalis Turturem vocauerit viri docti iudicent. Græci veteres, quod nouerim, Truttam non agnouere, Latini alij aliter appellant, at nemo Turturem. Ausonio Gallo haud dubio silar nescio, quare appellatur, dum ait:

Piscis qui Turtur Iuuenalis dictus.

c Li. de rebus Hisp.

Turcha siue Tructa, qui piscis.

Turtur piscis librar. viginti.

Amia Aristotelis.

Purpureisque stellatus tergora guttis.

Silar piscis

Turtur q̃d Iuuenali.

Inter Iuuenalis commentatores Georgius Valla poetam existimat non de aue, at de pisce loqui, verùm quem piscem, ita vocent, non addit: & reuera Iuuenalis, dicant alij quid velint, lautissimum cibum nominare volens, quo Vrsidium cariturum gloriatur, auem satis obuiam, quamuis gratissimi saporis intelligere mihi non videtur, maximè cum sequenti sub inde versu mullos recenseat. *Romanorũ gula.* Romani, vt historia testis est, pisces maximè exoticos semper cùm in summo honore, tùm in præcipuis habebant delicijs: sed hęc sunt alterius loci, & negocij. Addemus Iuuenalis versus, vt quisque, quam lubet, amplectatur opinionem:

Sed placet Vrsidio lex Iulia, tollere dulcem.
Cogitat hæredem cariturus Turture magno,
Mullorum iubis, & captatore Macello.

De Pastinaca pisce miraculum. Quę si ita sint, Τρυγὼν siue Turtur duos pisces significauerit, Truttam nimirum, & Pastinacam marinam, de qua, vt id obiter sit dictum, eiuscemodi tradunt miraculum, nempe si quis ictus ab ea caudam ex arbore quapiam, & præcipuè quercu suspendat, arborem arescere, ipsum liberum euadere. Quod per antipathiæ rationem contingere tradit Aetius. *Turtur locus.* Porrò Turtur vulgò loci nomen est in calabria multis arundinibus saccariferis abundantis.

SYNONYMA.

Thor. Saphina. Schuphnina. Schephenina. Tetaru. Zuziltha. Alfafanin. Guarescen. Duram. Duraz. Antonij Garzij error.

THOR Hebræis Turturem sonat, & Thorem Turtures in plurali. Thor tempus quoque significat, & Thorem in Canticis gemmas, aut margaritas coniunctas, vel ordinatas secundum ordinem dispositionis, vel lineamenta, aut genus ornamenti, vt sunt torques, vel monilia. Rabbi Dauid exponit figuras depictas instar Turturis. Chaldæus pro Thor habet Saphina. In dictionario Syrochaldaico apud Platinum impresso Schuphnina legitur, atquè Schephenina, & in plurali Schaphnina. Legitur in eodem dictionario species auis, vel Turturis. Persa pro Turture habet Tetaru inuenitur item pro hac aue in lexico trilingui zuziltha, nescio cuius linguæ. Turtur Auicennæ, vt Bellunensis interpretatur, præposito articulo appellatur Alfafanin. Guarescen, inquit Syluaticus, Turtur est, vel Palumbus syluestris: quę posterior significatio verior est. Neq; etiam Duram, vt ille vult, Turtur est, modò Duram illi eadem auis, quę Duraz Auicennę, vt ego conijcio: nam hęc, vti Bellunensis quoq; interpretatur, Attagen, siue Francolinus est: quare & Antonius Garzius

a eundem errorem incidisse videtur, cùm nixus authoritate Auerrois, qui Turturibus admirandam ad acuendum ingenium facultatem tribuit, Duragi, cui hanc vim ascribit Auicenna, Turtures vertit, apud Albertum, vbi Græcè Aristoteles habet τρυγὼν, semel, atque iterum Targula legitur, quam nonnullis Sturnum esse asserit, sed omnino Turtur est. Alibi quoque Theagore habet pro Turture, Τρυγὼν Græcis recentioribus Τριγόνι, vel Τριγόνα appellatur, Latinis Turtur. Vtrisque, tàm Græcis nempe, quàm Latinis à sono vocis, nimirum à τρύζων, non Τρίζων, nam hæc posterior vox Vespertilionum est, quod etymum in Græca dictione dilucidè, minus in Latina apparet, nisi dicamus id per methatesin, siue literarum transpositionem, vt Goropius vult, factum, vt Turtur dicatur quasi Trutru. Alij verò ab Hebræorum Tor Turturis nomen deriuant. Legitur, & Turturis in nominatiuo, vt Vulturis apud Ausonium. Plerunque Turtur in masculino genere, raro in fœminino sumitur. a Martialis cæterum, & aureum Turturem dixit, b Iuuenalis magnum, sed hic subinde à Turture Mullos nominat, vnde fortè, vti antè diximus, piscem Turturem nominat. Turtur auis Italis Tortore, Tortora, Tortole, & Turtura, & Tortorella dicitur; Hispanis Tortola, & Tortolilla; Gallis Tourterelle, Tortorelle; Germanis Turteltub, Turtel; Saxonibus, Anglis, Belgis communi vocabulo Turtelduue: vsurpatur, & Turtell in Anglia: Illyricè Hrdlicze. c Io. Goropius Becanus, qui omnia suæ linguæ origini vocabula accepta ferenda esse contendit; Belgis Turturem non Turtelduue, vti diximus, sed Trouteldune dici scribit, sed vulgus, vt multa plerunque corrumpit Turtelduue nuncupare: dici verò Trouteldune à verbo Troutelen, quod, inquit, idem est, quod blandiri, & omnibus modis, & gestibus conari cuipiam placere, & propriè id facere suauijs, & amplexibus, quod à Turturibus docemur. Et mirum est in hac voce, & sonum quodammodo ipsius auis exprimi, & præterea significari fidei excellentiam, quæ in Turturum coniugio tota est, vt meritò princeps fidei dici possit. Trou fidem notare ait, & Trout idem esse, quod coniugio copulat. El, siue cum aspiratione Hel, excellentiam denotare. Hinc Troutel de ijs dici fœminis, quæ blanditijs Columbinis amorem sibi conciliare student: & in masculis Troutelaer eodem modo vsurpari.

Duragi. Targula. Thagore. Τριγόνι. Τριγόνα. Etymologia. a l. 3. Epi. b Sat. 6. c In Saxo. Troutelduue. Trutelen quid Belgis Turturum mira fides in matrimonio. Troutel de quibus fœminis dicatur. Troutelaer de quibus masculis dicatur.

GENVS.

ARISTOTELES Columbacei generis volucres ordine recensens, Turturem vltimo loco nominat, & minimam in eo genere existere scribit, & sanè nostrates Turtures tales omnino existunt. Cæterùm Philosophus vnicum duntaxat, vt apparet Turturum genus agnouit, quod licet in locis frigidioribus, ac niuosis candidum aliquando reperiatur (a Scaliger in Vascouia duos eiusmodi sese vidisse narrat, & in Polonia eosdem inueniri mihi per literas narrauit Martinus Foxius Medicus Cracouiensis) nostro tamen æuo aliud genus obseruatur, cuius fœmella naturaliter candicat, mas verò coloris est cinerei ad subruffum vergentis, habetquè torquem nigram. Eiuscemodi par Turturum mihi misit Ioan. Michael Rinellus nobilis Placentinus; hoc genus Indicum appellant. b Aelianus Turtures sæpè apparere scribens, de posterioribus intelligere mihi non videtur, at de illis, quas in niuosis locis quandoque conspici diximus. Insula illa, quam Hispaniolam nuncupant, tria, aut quatuor diuersa Turturum genera producere tradunt. Henrico Galliarum Regi, teste Ornithologo, coronando Turcarum Imperator inter alia munera par Turturum rari cuiusdam, & peculiaris generis transmisit, & mihi Ioan. Paulus Olina Genuensis aliquando alterius, & diuersi, quàm sunt nostrates, coloris promisit, quas ex Alexandria Aegypti deferri referebat.

Magnitudo. Turtures candidi. a Exerc. 19. Turtures Indici. b lib. 10. cap. 33. Henrico Galliarum Regi Turcarū Imp. Turtures misit.

FORMA DESCRIPTIO.

TVRTVR, quemadmodum ex *a* Aristotele diximus, in toto Columbaceo genere minimus est: *b* alibi quoque Chloreum, pro qua voce Gaza non rectè Virionem vertit; nam hanc Turture triplo minorem, Turturis magnitudine esse dixit, quemadmodum, & Alexander Myndius Ortygometram: sed Ortygometra Turture nostrate breuior, & altior, & vt apparet, corpulentior est, modo quam pro Ortygometra pinximus nostris *Rè delle Quaglie*, hoc est Coturnicum Rex vocata veterum Ortygometra sit, vt opinor. Athenæus ait, Turturem esse colore cinereo, eius authorem citat Aristotelem; quod etsi quodammodo verum sit, tamen in Aristotelis codicibus non reperitur; dorso, vt inquit Albertus, color ruffus in superficie pennarum inspergitur. Turturem itaque cur nigrum vocent *c* Ouidius, & Pontanus, haud facilè intelligo, cum prȩter maiores, seu remiges alarum pennas, nihil vel saltem parum nigredinis possideat. Orus verò Apollo ridiculosè admodum Turturi (τρύγωνι) soli inter omnes volucres dentes, & mammas tribuit. Ornithologus rectè hunc locum Ori mēdo nō carere suspicatur, sed quod pro τρύγων, νύκτερις, idest, Vespertilio. Quia, inquit, hic dentes, & mammas habet, legendum arbitretur, mihi vix arridet, quia ea vocabula nihil similitudinis inter se obtinent, & fortè vox consimilis Oro imposuerit, nam Vespertilionis ex Græcis τρίζειν dicitur, Turtur verò τρύζειν: atque eo modo Turturem cum Vespertilione imprudenter confuderit. Neque minus absurdè Athenæus cuipiam scripsisse videatur, Turturem Cercopi similem esse, cùm Cercope cicada sit, vel saltem ei congenere: verùm hoc dicere voluit Athenæus, quòd Turtur nimia, & obstrepera garrulitate Cercopi similis sit. Turturem verò, quem ante aliquot annos ad viuum depingi curaui, ita descripsi: Capite est pro corporis portione exiguo, coloris, qui ex cinereo ad subruffum vergit. Oculi pupilla nigra, iris lutea. Rostrum longè quam in vlla alia Columba minus, & tenuis, eiusdem, cuius caput, coloris. Collum torquis ambit ferè aterrimus, viridibus maculis conspersus, ante vix conspicuus: Dorsum, & pectus fermè ferruginea, dilutiùs tamen pectus, dorsum intensiùs. Pars prona situ ventris candicat. Femora, tibiæ, pedesque ferruginea. Vngues breuiusculi, nigri parùm adunci. Alæ prorsus versicolores. Primùm etenim qua dorso, pectori vicinæ sunt, elegantissimo colore ruffescunt, intercurrentibus pennis nigris, quarum extrema viridia sunt, dein subuiride, sequuntur, quarum margines ruffi aliquid obtinent, immiscenturque his pennæ nonnullæ nigræ: vltimæ tandem, nempe maiores, siue remiges prorsus atræ, at in extremitatibus aliquid albi habentes. Vropygium fuscum, vel colore, quem fumatum vulgus nuncupat. Cauda supina eiusdem coloris est, at prona, & in extremitate candicat. Fœmina teste *d* Aristotele, nisi interiorum aspectu, difficulter dignoscitur. Contrà in Turturibus Indicis se es habet. Fœmina enim exceptis pedibus, qui rubri sunt, & præter rostrum, quod nigricat, vt in mare, cætera candida est. Mas verò capite, collo, pectore, alis ad remiges vsque, & dorso vsque ad vropygium ruffescit, sed color longè, quam in nostrate dilutior est, neque vlla macula respergitur. Magnitudo fermè eadem, vox eadem. Rostrum quoque simile, at nigricans. In oculis diuersitas euidentissima. Huic iris planè croceo, aut potius miniaceo elegantissimè respondet, quæ in nostrate lutescit tantùm. Torquis etiam diuersa figura est, nam Indicis tenuis, & nigra est, & circumcirca collum ambit, cum in nostrate digitum, & amplius lata sit, nec vnicolor, vt diximus. Pennæ alarum longiores, vropygium, cauda tota fucescunt, calamos habentes atros, & in marginibus albicant. Venter maximè prope anum lutescit, pedes rubei tabellis albicantibus ornati, vngues fusci ad luteum vergentes. Alui marem, & fœminam domi meæ caueæ inclusos, ac milio eos paui. Sæpius oua ediderunt, sed propter caueæ motum (erat enim è trabe suspensa) excludere non poterant. Incubabant autem vicissim, donec oua rumperentur: quibus ruptis iterum coibant, & nouiter oua bina semper edebant, donec tandem gemebunda earum voce, maris potissimùm, nam fœmina exilem admodum edit, defessus, eas neptibus meis donarem. Nunc nostratium historiam prosequamur.

a 5. hi. c. 13
b 9. hi. c. 22
Chloreus.
Gazæ error.
Virio.
Ortygometræ magnitudo.
Color.
Dorsum.
c In Epist.
Turtur cur niger vocatus.
Ori Apollinis nugæ.
Turtur Cercopi similis vt dicatur.
Cercope quale animal.
Turturis descriptio.
Caput.
Oculi.
Rostrum.
Collum.
Dorsum.
Pectus.
Venter.
Pedes.
Alæ.
Vropygiū.
Cauda.
d 9. hi. c. 7.
Turturum Indicorum descriptio.
Quomodo à nostratibus differant.
Historia Incubatus.

LOCVS

Turtur mas cum ornithopodio.

Turtur Indicus cum latyro altero.

LOCVS. HABITATIO.

TVRTVRES notissimæ quidem in nostro orbe aues sunt, & passim habitant. Nihilominus rarò admodum quibusdam in locis visuntur; quibusdam verò crebrius apparent. Commorantur ferè semper in montium iugis, & arborum verticibus: quamobrem, teste Origene Turturis appellatione Sanctus Spiritus appellatur, vbi de magnis, & occultioribus mysterijs agitur, quæ multos latere solent. Hinc quoque *a* Cælius arbitratur Turturem Vergilio aeream nuncupari hoc versu.

Nec gemere aerea cessabit Turtur ab vlmo.

Sed poeta eo innuere voluit, non solum in montibus agere plerunque Turturem, sed in vlmo, hoc est, arboribus nidulari, tum quoque rariùs terram, nisi victus quærendi causa contingere, nam ad agros etiam, & hortos propter id descendit. Vnde rectè dicebat doctissimus Aloysius Mundellà, Turturem tùm monticolam, tùm capestrem esse. Platina scribit loca sabulosa libenter ab eo frequentari, in summa loca solitaria, & ab humano consortio remota. Contrà verò Psalmographus innuere videtur, dum sese deterioris cōditionis esse ait, quàm est Passer, & Turtur, quia his aditus ad altaria Dei pateat, adeo vt apud illa nidulentur. Sed Hebraici sermonis periti Hebraicè Hirundinem significari volunt, quæ sanè in Ecclesijs, & domibus nidos construit. Gilbertus Genebrardus ad hunc Prophetæ locum commentans existimat esse synedochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt. Imo, inquit, citra synedochen R. Mose. Nahmanides eodem loco arbitratur Deror nomen esse commune omnibus auiculis liberè per domos, vrbes, & agros volitantibus, & vagantibus. Nam Deror libertatem significat Auis nempe libera, non inclusa caueæ, vel domibus. Septuaginta propter mysterium Turturem potuerunt eligere. Amat itaque Turtur loca rarò frequentata, sed quæ & ipsa immutat. Migrat enim, vel si locum tepidum repererit, in eo per hyemem latet. Latere Turturem præter alios testatur sæpius in primis ipse *b* Aristoteles. *Turtur*, inquit, *c* alibi *æstate tantum apparet, hyeme se condit. Latitat enim suo tempore.* Et rursus alibi: *Turturem hyeme latere maxime omnium constat: nemo enim propè dixerim vidisse per hyemem vspiam Turturem dicitur.* Latere autem incipit præpinguis, & quanquam pennas in latebris demittit, tamen pinguedinē seruat. Alibi quoque vbi de toto Columbaceo genere generatim agit, scribit *ad nostra loca venire, cùm iam prolem fecerit*, sed id de Turture & Oenade solùm mihi dicere videtur. Nam, & Plinius *trimestres* vocat Turtures, hoc est tribus mensibus nobiscum agentes, *Columbas perennes.* Et rursus idem *d* Aristoteles, *Degunt*, inquit, *æstate Turtures locis frigidis hyeme tepidis.* Ex recentioribus qui idem scribunt, sunt Albertus Magnus, & Georgius Agricola, quorum hic *Turtures*, inquit, *aliquando in angustis montium locis latere consueuerunt, qua de causa verno tempore deplumes conspiciuntur.* Ille verò *sæpè* inquit *manent, cùm montem habuerint contra Boream, & ab altera parte locum liberum & patentem, in quo se soli exponant, & regio temperata fuerit.* Atque ita satis probasse me existimo Turtures hyberno tempore in nostris regionibus quoque latere: quare dicendum, asseuerandumq; superest hinc migrare, quod superius pronunciauimus. Tradit id etiam *e* Aristoteles, inquiens *Turtures non patiuntur apud nos hybernare, sed discedunt, nisi pauca locis apricis remanserint.* Et rursus ibidem. *Volant gregatim tum palumbes, tum Turtures, cùm adueniunt, & cum suo tempore abeunt.* Idem M. *f* Varro refert, dum ait: *Turtures, & Coturnices immani numero suo tempore in Italiam aduolant, & alto tempore reuolant.* Et iterum: *Pontiæ insulæ*, inquit, *non longè à Palmaria è regione Formiarum, in quibus Turtures, & Coturnices, cum ad Italiam veniunt, prima volatura requiescendi causa paucos dies morantur.* Addit Ornithologus Turtures in genere Columbaceo apud suos primas aduolare, deinde Liuias, postremò Palumbos torquatos. *g* Cicero quoq; Turtures cursu, & peregrinatione gaudere dixit. Quapropter Pliniū haud verè dixisse putauerim, quē alias tamen Platina sequitur, vere occultari Turturem, & pennas amittere. Nam si verum est, quod ex Aristoteles diximus, ad nos venire cum iam prolē fecerit, vt certè constat, dicendum est dū occultatur proli incumbere quod mihi absurdum omnino videtur. Præterea Turtur ex ijs auibus est, quæ sua præsentia ver nunciant. Hinc in sacris *h* Canticis Sponsus sponsæ suæ signa recensens, quibus aduenisse iam ver cognoscitur, vocem Turturis quoque nominat; *Surge*, inquit, *propera, amica mea, Columba mea, formosa mea, & veni. Iam.n. hyems transijt, imber abijt, & recessit, apparuerunt in terra*

a l.26. Antiq. lect. ca. 5.

Turtur cur aerea vocatus.

Dauidis locus explicatus.

Hirundo vbi nidificet.

Deror quæ aues Hebrais.

b 8 Hi. c. 3.

Quando lateat.

c 8. Hist. c. 16.

Cur trimestres dicantur.

d 8. Hist. c. 12.

Turtures migrare.

e 8. Hist. c. 12.

f lib. 3. de re rust. c. 5.

g lib. 2. de fin. bon. & malor.

Turtur ver nunciat.

h Cap. 2.

Signa aduentus veris.

terra noſtra: tempus putationis aduenit: Vox Turturis audita eſt in terra noſtra: ficus protulit groſſos ſuos: vineæ florentes dederunt odorẽ ſuum. Meminit pariter *i* Ieremias Propheta diſertiſſimus, dum ait: *Miluus in cælo cognouit tempus ſuum: Turtur, & Hirundo, & Ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Quamuis in nulla non regione Turtures inueniantur, alia tamen alijs locis præferre videntur. Nam in Æthiopia tantam harum auium copiam per aerea volare tradunt, vt cælo velut nebulas offendere videantur, & ſolis radios impediant. Apud Tartaros abundare minus mirum eſt, qui eas non capiant, eſumque abominentur. Perù dicta regio numeroſè eas alit. In Germania, teſte Turnero, multo frequentiores ſunt, quam in Anglia.

Turturum copia vbi. Tartari cur Turturibus abundent.

MORES. INGENIVM.

IN Columbaceo genere caſtiſſimas eſſe Palumbes, ſecundum caſtitatis locum obtinere Turtures, tertium, ac poſtremum Columbas albas ex *a* Æliano in Columbæ hiſtoria generali tradidimus. Alij in Turturibus hanc continentiæ laudem magis celebrant. *b* Ariſtoteles Turturem, & Palumbem vno mare contentos viuere, nec alterum recipere inquiens, neutram præferre videtur, ſed Turtur, ſi mori alterutrum contingat, à ſecundis nuptijs abſtinet, & quod reliquum eſt vitæ ſine coniuge perpetuò agit, ſoluſque volat, & quàm plurima etiam mœroris plena propter coniugem vita functum exempla edit, omniaq; facit, quæ ad luctum ſpectare, & ad viduitatem, ac ſolitudinem exprimendam aptiſſima videantur, atque ideo frondenti ramo non amplius inſidere tradunt, nec ex lympido fonte bibere, nec conſpecta in aqua imagine ſua coniugis eſſe ratus eius recordetur, & nouos dolores inde percipiat, ſed ſiccos truncos eligere, & aquam turbare, quod Vergilianus & patria, & cantu *c* Baptiſta ille hiſce verſibus ſic expreſſit:

Turturum caſtitas. a Li. 3. de ani. c. 44. b 9. hi. c. 7. Turtur à ſecũdis nuptijs abſtinet. Quare viduus factus non bibat aquã fontis lympidi. c Lib. 2. de Part. Mar. d Lib. 3. de ſacr. dieb. Mater Virginis Turturi cur aſſimilata.

Sicut vbi amiſſo thalami conſorte per agros
Sola volat Turtur, nitidis nec potat in vndis,
Ne comitis priſci triſtetur imagine viſa,
Nec viridi poſt hac fertur conſidere trunco.

d Alibi quoque matrem D. Virginis propter ſterilitatem ceu viro, qui rus ierat, orbam, Turturi ita aſſimilat:

Rus ierat, mater tanquam ſine compare Turtur
Deſolata domi viduas imitata ſedebat.

Ob huiuſmodi igitur pudicitiam Turtur poetis caſtus nuncupatur, ac in primis Ouidio, ſi is Philomelæ author eſt, dicenti:

Et caſtus Turtur, atque Columba gemunt.

Et Baptiſtæ Mantuano pudicus, dum ait;

Munus erat veteri genti de more pudicus
Turtur, &c.

Paſſim verò per hanc hiſtoriam pudicitiam huius auis celebrauimus. Hic tamen de inuiolabili earum amore ita ſciſcitari vnà cum Ioviano Pontano lubet, cuius hi mellitiſſimi ſunt verſus hendecaſyllabi:

Quæ ramo gemino ſedetis vnà,
Atque vnà canitis vagæ volucres,
Vna & gutture canitis canoro:
Cùm vobis amor vnus: vna cura,
Vnum ſit ſtudium, & fidele amoris,
(Noſtri nam variant ſubinde amores)
Vos blandæ volucres, amoris inſtar
Exemplum fidei iugalis vnum.
Quæ vis, obſecro, dicite, eſt amoris?
Tam conſtans male, diſſidensq; ſecum?
Nam ſi paſcitur è calore, & igni,
Curò miſeri ſubinde amantes
Frigeſcunt ſimul, & tremunt? geluque
Toto pectore ſanguis obrieſcit?
Sin eſt frigida vis geluq; ab ipſo

Horreſcit

Horrescit simul omnibus medullis:
Cur ò cur miseri subinde amantes
Vruntur tacito colore, & igni
Toto, & pectore sanguis vstulatur?
Quænam hæc tam varians subinde vis, vt
Alternis calor imperet, geluq́?
Vos ò dicite blandulæ volucres,
Exemplum fidei, atque amoris vnum.

10 Ingenium Turturis Iudæorum sapientiæ præfert e Hieremias, dum ait: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui populus autem meus non cognouit iudicium Domini*, Celebrat idem f D. Amdrosius, aut nescio, an verè; sed audiamus quid dicat: *Vides*, inquit, *quantum Dominus etiam minusculis infundit prudentiam? Turtur nido suo ne pullos suos incurset lupus squillæ folia superiacit. Nouit enim, quod huiusmodi folia lupi fugere consueuerint: nouit auicula, quomodo posteritatem foueat suam, & tu ignoras, & tu negligis, quomodo aduersum lupum nequitia spiritalis posteritatem vitæ huius habeas tutiorem?* Hæc ille. Sed quid Turtur à lupo sibi, pullisque metuat in arboribus nidulans? Gladiolum, vel vt alij legunt, iridem nidis imponere tradit Aelianus, Philes verò comedere eandem, tanquam fascinationis amuletum, & ad pullorum custodiam Aristoteles, si modò verus Aristoteles, author nimi-20 orum mirabilium, qui sub Aristotelis nomine venditur, tradit Cuculum in Helice pariturum non construere nidum, sed in Palumbium, & Turturum nidis parere.

Ingenium Turturis.
e 9. cap. 8.
f 6. Hex. 4.
Turtur, vt nidū suum tueatur cōtra Lupū.

PROPRIETAS.

TVRTVRI, & alijs quibusdam auibus, inquit a Philosphus proprium est crepitu ventris. Pars etiam nouissima alui earundem vehementer citatur, cùm vocem edunt.

Cuculus in Turturū nidis parit.
a 9. hist. c.

30

VOX.

TVRTVR, inquit a Isidorus, de voce vocatur auis de qua supra quoque quædam scripsimus. Dicitur autem Græcè τρύζειν, hoc est, vt Cælius vertit, trissare, quod verbum de inani obstreperaque verborum multitudine vsurpatur, ob quam Turtur etiam male audit, vt in prouerbijs dicetur. Aliqui Græcorum verò Turtures στένειν, hoc est, gemere dicunt. Latinam vocem Latini vsurpant: Author philomelæ.

a l. 12. c. 7.
Etymologia.
Tryssare quid.

Et castus Turtur, atque Columba gemunt.

40 b Martialis.

b lib. 3. epi.

Gemit hinc Palumbus, inde carens Turtur.

Item Virgilius.

Nec genere aerea cessabit Turtur ab vlmo.

Huiusmodi gemitum, cantus nomine dignatus est Suidas, inquiens: *Cum maximè esurit, cantat maximè.*

Gemitus. Turturis cantus dictus.

ÆTAS.

50 COLVMBÆ, & TVRTVR, teste Plinio, octonis annis viuunt, nimirum, quæ excæcatæ allectrices aluntur, vt habet Aristoteles, ex quo hoc transcripsisse videri potest. Ego enim aliàs diutius viuere arbitror. a Bartholomæus Anglicus nescio ān propria obseruatione, an verò ex alio quopiam scriptore tradit Turtures quindecim annos viuere, iisdemque cubare.

a lib. 3. de prop. anim. cap. 34.

VOLA-

VOLATVS.

Turtures pedum velocitate valent.

ALBERTVS priuatim Turtures cùm volatu, tùm etiam pedibus plurimum valere prodidit. Columbarum ſane volatus velociſſimus eſt, greſſus non item hoc itaque Turturi priuatim in Columbaceo genere competet, modò verum ſit pedibus valere, vt ille teſtatur.

NIDVS. COITVS.
Incubatus. Partus.

Vbi nidulentur. Coeundi modus. Oppianus correctus. An mares cum maribus coeant. a 6. hi. c. 2. b in Bacc. act. 1. Pro Machera Turturem captare quid ſit. c 6. Hiſt. cap. 1. d. 6. Hiſt. cap. 4. e 9. Hiſt. cap. 7. a 8. Hiſt. cap. 3. b lib. 3. de agricul. c. 35.

NIDVLANTVR Turtures iiſdem ferè in locis, quibus Palumbes, nempè in arboribus: montana tamen alijs præferunt. Nidum inter denſos arborum ramos ex lignis duris, & nodoſis conſtruunt. De coitu, vteri geſtatione, fœturaque, nonnulla, ſcripſimus in Palumbe, quæ & Turturi communia ſunt. Oſcula quoq; Columbarum more ante initium permiſcent, idque inter eas, quæ prouectiores ætate ſunt, perpetuum eſt. Iuniores verò non raro abſque oſculis coire viſæ ſunt. In vulgaribus Oppiani exemplaribus legitur, mares ſi fæmina deſit, præter communem auium legem ſe inuicem conſcendere, & oua, ſed infœcunda generare: ſed legendum potius fœminas ſe inuicem conſcendere, ſi mas deſit: nam *a* Ariſtoteles hoc Columbis quoque attribuit, vt in Columba diximus. Ad eiuſmodi oſcula, quibus Turturem ante coitum vti diximus, alluſit fortaſſis *b* Plautus, Piſtoclerum adoleſcentem loquentem inducens, ſe pro machera Turturem capturum, hoc eſt, pro meretrice, quæ baſijs, & ſuauijs adoleſcentes decipiat, amantes. Gaza in textu *c* Ariſtotelico addidit, *Turturem ſemel tantùm anno parere*: nam bis parere conſtat, ſicuti idem ipſe alium interpretans Ariſtotelis locum, ſcribit Turtures quidem animalia fuiſſet infœcunda, niſi benigna parens rerum natura trimeſtres iam factos generationi idoneos fœtificareque feciſſet, vt nonnulli, referente *d* Ariſtotele prodiderunt, eo argumento nixi, quòd larga eorum vbique reperiatur copia. Turtures illi Indici, quorum ſuprà meminimus pluries pariebant, quotieſcunque nempe oua rumperentur, non parituri fortaſſis, & ipſi, niſi bis oua excluſiſſent. Incubant autem, teſte *e* Ariſtotele, mas, & fœmina viciſſim, quod in omni Columbaceo genere commune eſſe arbitror.

VICTVS. SAGINA.

Turtures oliuis veſcuntur. Sagina, Turdorum copia. Turturum pretiū minuit. Turtur quo cibo pingueſcat. Receptacula Turturū. Aqua quales danda. Stercoris vſus. Turturis ætas ad ſaginā apta.

FRVGIBVS viuere Turturem præter communem experientiam teſtis eſt *a* Ariſtoteles. Albertus præter grana etiam glandibus veſci aſſerit: quin & *b* Carolus Stephanus oliuarum cultores hortatur, ne Turturibus, Turdis, ac Sturnis acceſſum ad eas permittant, tanquam ſumma auiditate eas depaſcentibus. De ſagina Turturarum abundè Columella ſcribit in hanc ſententiam. *Turturum educatio ſuperuacua eſt, quoniam id genus in Ornithone nec parit, nec excludit Auolatura vt capitur, farcturæ deſtinatur: eaque leuiore cura, quàm cæteræ aues ſaginatur. Verùm non omnibus temporibus. Per hyemen, quamuis adhibeatur opera, difficulter gliſcit. Et tamen quia maior eſt Turdi copia pretium Turturum minuitur. Rurſus æſtate vel ſua ſponte, dummodo ſit facultas cibi, pingueſcit: nihil enim aliud quàm obijcitur eſca præcipuè multum: nec quia tritico vel alijs frumentis minus craſſeſcant, verum quod ſemine huius maximè delectentur. Hyeme tamen offæ panis vino madefactæ, ſicut etiam Palumbos celerius opimant, quam cæteri cibi: Receptacula non tanquam Columbis, loculamenta vel cellulula cauatæ efficiuntur: ſed ad lineam mutuli per parietes defixi, tegeticulas cannabinas accipiunt prætentis retibus, quibus prohibeantur volare, quoniam, ſi id faciant corpori detrahunt. In his autem aſſiduè paſcuntur milio, aut tritico: ſed ea ſemina dari niſi ſicca non oportet. Satiatque ſemodius cibi in diebus ſingulis vicenos, & centenos Turtures. Aqua ſemper recens, & quam mundiſſima vaſculis, qualibus Columbis, atque Gallinis præbetur. Tegeticulaque mundentur, ne ſtercus vrat pedes, quod tamen & idipſum reponi debet ad cultus agrorum, arborumq; ſicut & omnium auium, præterquam nantium. Huius auis ætas ad ſaginam nō tā vetus eſt idonea,*

quam

quàm nouella. Itaq; circa messem, cùm iam confirmata est pullities, eligitur. Varro pariter de Turturum sagina loquens: *In septis,* inquit, *villæ affixis nutriri possunt Turtures.* Et c rursus Merula apud eundem, *Turturibus,* inquit, *locus constituendus proinde magnus, ac multitudinem alere vetis.* Item iubet, vt habeat hostium, ac fenestras, & aquam puram, & parietes, ac cameras munitas tectorio: Sed pro Columbarijs in pariete mutulos poni, aut palos in ordine, supra quos tegeticulæ cannabinæ sint impositæ. Infimum ordinem oportere abesse à terra non minus tres pedes, inter reliquos dodrantes, à summo ad cameram ad semipedem, æquè latem mutulos à pariete extare posse, in quibus dies, noctesque pascuntur. Cibatui quod sit obicij triticum ficcum in vicenos, & centenos Turtures fere semodium, quotidie euerti eorum stabula, à stercore ne offendantur. Sic ferè ille. Palladinus verò præcipit, vt Columbarij cellæ duo subiecta cubicula fiant: vnum breue, & propè obscurum, quo Turtures claudi possint: quos, inquit, nutrire facillimum est: nam nihil expetũt, nisi vt æstate, qua sola maximè pinguescunt, triticum, & milium mulsa maceratum super accipiant. Panico etiam impinguari author est Dydimus, & potu largiore delectari Aucupes Lombardiæ, tradente Crescentiensi, præcipuè Cremonæ, tota æstate Turtures ferè retibus capiunt, & domunculæ illuminatæ includunt: aquam continuè puram, & mihi quantum lubet exhibentes, & vsq; ad exactum fere autumnum seruant quingentas, & mille quandoque eo modo congregatos, atque admodum carè vendunt. Tam mirum verò in modum Turtures pinguescunt, vt teste d Scaligero, pinguedine suffocati intereant, tanquam nimio infarctu elisis faucibus. Ob hunc itaque bonum pinguescendi habitum Turtur fortassis Martiali cæreus appellatur, atque aureus hoc versu.

Aureus immodicis Turtur de clunibus implet.

c L. 3. c. 8. de re rust. *Locus in quo nutriẽdus est Turtur.* *Vt maximè pinguescãt.* *Aucupes Galliæ Cisalpinæ. Turtures saginent.* d Lib. 5. in Theoph. c. 20. *Turtures pinguedine suffocãtur.*

SYMPATHIA.

Antipathia.

QVAMVIS Turtur nullam auium suapte natura infestet, vt scribit Albertus, & author de natura rerum, & aliarum iniurias, seu infestationes patientissimè ferat, non caret tamen, & ipse suis amicis, quibuscum tacita ei intercedit amicitia, eaq; reciproca, & cum integerrima fide culta, qualis in primis illa est, quam cum Psittaco exercet. Agnouit quidem hanc sympathiam Plinius, dum ait: *Turtures, & Psittaci amici sunt.* Sed quantopere inuiolabilem vterque inuicem fidem seruet, si nouisset, pluribus eam verbis erat celebraturus, quemadmodum nobis præstitit a Ouidius poetarum facundissimus, qui reciprocum harum auium amorem talem fuisse canit, qualis olim inter Orestem, & Pyladem (hunc enim per Phocæum intelligit) intercessisse legimus. Quatuor autem amicitiarum mutuarum (vt id obiter dicamus) teste Lactantio Firmiano, exempla celebrantur, Thesei nempe, & Pirithoi; Achillis, & Patrocli: Tydei, & Polynicis: Orestis, & Pyladis: quos postremos, vt dixi nominat Ouidius. Addita postea sunt à quibusdam, & illa duo amicorum paria, Scipionis, & Lælij: Damonis, & Pythiæ, de quibus b Cicero: sed Ouidium audiamus, qui ita inquit:

Omnes quæ liquido liberatis in aere pennas,
Tu tamen ante alias, Turtur amice dole. (scilicet ob mortem Psittaci)
Plena fuit vobis omni concordia vitæ
Et stetit ad finem longa, tenax q; fides.
Quod fuit Argolico inuenit Phocæus Oresti,
Hoc tibi dum licuit, Psittace Turtur erat.

Hanc eandem Psittaci cum Turture sympathiam, amoremue comprobat apud eundem Ouidium Sappho puella Phaoni persuadere contendens, se quamuis candida non sit, at nigra, posse tamen ab eo adamari, quoniam, & aues diuersi coloris, diuersiq; generis naturali quadam iungantur amicitia; inquit autem.

Candida si non sum, placuit Cepheia Perseo
Andromade patriæ fusca colore suæ.
Et varijs albæ iunguntur sæpè Columbæ,
Et niger à viridi Turtur amatur aue.

Quem locum interpretatus Domitius Scholiastes omnibus neruis contendit lectoribus persua-

Turtur nullam auem infestat. *Turtur cũ Psittaco amicitiam exercet.* a L. 2. amo. *Orestis, & Pyladis amicitia.* *Quatuor amicitiæ mutuæ celebrata.* b Lib. 3. de off. *Sapho, vt Phaoni persuadet, vt se amet. Aues diuersi coloris, sæpè se inuicem amant. Ouidius explicatur.*

persuadere, poetam pro varijs Pauones intelligere, aues nempe diuersi à Columbis generis eo solo argumento nixus, quod sequens versus duas diuersi generis aues nominet, Turturem nempe, & auem viridem, idest Psittacum. Sed quamuis Pauones, & Columbæ, vt nos ex Plinio scripsimus, amici sint, possit tamen ita versus meo iudicio exponi, vt non solùm Columbæ candidæ sese cum varijs, hoc est, maculatis, nempe deformibus copulent, matrimoniumq; contrahant, sed quod magis est, vt aues etiam diuersæ speciei sese mutuò ament; Sed prosequamur. Idem Domitius arbitratur Plinium pro Merula, cum qua Aristoteles Turturi bene conuenire testatur: Psittacum vertisse, quod sanè etiam probare non possum, cùm ob allatum *c* Ouidij, qui ipso Plinio antiquior est, testimonium, tum ob quorundam experimētum. Magna 10 est, inquit Antonius Mizaldus, scriptor non infimæ classis naturam familiaritas inter Psittacum, & Turturem: nam hunc de omnibus amat ille, & contra: quod mihi, & multis exploratum fuit. Asseuerat eandem harum auium necessitudinem, cui vel soli adhæserim, Iulius *d* Cęsar Scaliger, quapropter, & ego ausim astruere Turturi præter Psittacum, Merulam quoq; amicam existere. Aelianus, quemadmodum in Columba dictum est, Columbæ cum Turture amicitiam intercedere ait: sed hoc etsi mirum non videatur, quoniam Turtur è Columbarum genere sit, dixi tamen ex viri fide digni relatione, Columbas immissam in Columbarium Turturem penitus occidisse; sed hunc Turturem Indicum fuisse, quare fortassis id ob coloris diuersitatem fecisse videre possunt. Hoc verò etiam sympathię tribuendum videtur, quod cùm Columbæ hellebori esu interimantur, Turtures eo impunè vescantur, nihilq; inde detrimenti pa- 20 tiantur; author est *e* Glyca, id propter peculiare ipsis temperamentum accidere tradens. Contrà verò malo punico trito pereunt, si *f* Aeliano credimus, qui pariter eorum hostes recēset occultos Coruum, & Circum, aues certè aduersus quas sese defendere nō possunt: est tamen id odiū reciprocū. Occiduntur pariter, teste *g* Philosopho à Chloreo, quo cū pugnant: quo loco *h* Gaza pro Chloreo Luteum vertit, quod placet. Plinius ex Aristotele cum Pyrallide pugnare scribit, & rationem odij reddit, quòd eodem victu pascantur, & eodem loco degant. Hìc Gaza pro Pyrallide Ignariam transtulit. Repetit hanc eandem inimicitiam Philes. Sed quod apud eundem proximè ante legitur, Turtur odit Pyrram, id deprauatè legi apparet: fortè Pyrallidem dicere voluerit. Oderunt, & Pharalim volucrum, teste Rauisio Textore. Diximus antè ex *i* D. Ambrosio Turturem aduersus Luporum accessum squillæ folia ad nidum inducere. 30 Sed hoc Zoroastres vulpem, non Turturem facere scribit, pro qua fortè D. Ambrosius memoria lapsus Turturem substituerit.

Pauones Columbas amant. *Variæ aues quæ Ouidio.* *Auis viridis.* *Merula, & Turtur amici.* *c 6. Hist. c. 1.* *d In com. 1 l. 3. The. de plant. 16.* *Columba, & Turtur amici.* *Turtures impunè helleboro vescuntur.* *e Ann. par.* *f 6. de ani. cap. 46.* *Turturis hostes Coruus, & Circus.* *g Cap. 45.* *Cum Chloreo pugnat.* *h 9. He. c. 1.* *Cum Pyrallide.* *Ignaria.* *i 6. Hexa. c. 4.* *Vulpes, cur squillæ foliandoimportet.* *D. Ambrosij error.*

CAPIENDI RATIO.

ARITOTELES *a* de Columbis scribens Turtures etiam excæcatas allectatrices ali solere prodidit. Capiuntur autem diuersimodè: Visco in primis teste *b* Oppiano, & sub arbore, cuius ramis Turtur alter, videlicet allectrix imponitur. Qui capiendi 40 modus longè antiquissimus videtur, vt pote cuius Plautus quoque meminit, vbi Antemonidem gloriosum militem facit iactare sese sexaginta hominum millia occidisse proprijs manibus, dum ait.

Viscum legioni dedi
Fundasq; eò præsternebam folia farfari.

Lycus respondet.

Cui rei? ANTH. Ne ad fundas viscus adhæresceret
Infundas infundebam grandiusculos globos
Eos volantes iussi fundarier.
Quid multa verba? Quemquem visco offenderant, 50
Tum crebri ad terram decidebant, quàm pyra.
Vt quisque ceciderat, necabant eum ilicò
Per cerebrum pinna sua sibi quasi Turturem.

Quomodo intricentur Turtures laqueis è pilis caudæ equinæ, & alijs quibusdam: item quomodo retibus capiantur docet multis Pet. Crescentiensis, & ante ipsum Aelianus, dum ait: *Ad hanc rationem aucupantur Turtures, qui absolutè, perfectèq; earum aucupium tenent, nec longissimè ab experimento aberrant, vt saltent, valdèq; suauiter, præclarèq; canant: quorum auditu hæ delectantur, saltationisq; conspectu permulcentur, acceduntq; proprius. Aucupes sensim, & pe-*

a 9. Hi. c. 7. *b Lib. 3. de aucup.* *Anthemonidis gloriosi militis iactatio.* *Vt retibus capiantur.*

detentim

detentim eò secedunt, vbi retium explicatorum posita sunt insidiæ in quas incidentes, capiuntur; capta primum saltatione, & cantiunculis. Orus quoque testatur Turtures tibia, & saltatione capi. Intercipiuntur insuper, teste Oppiano, cùm siticulosè ad fontem accedunt: venator propè eum arundinem erigit, pennis ad summum alligatis: quarum inquit, motus Turtures admodum terret, fugatque. Sed aliàs Turtur iam pridem captus in propinquo ponitur, quo conspecto, cæteri aduolitant, & retis tractu obteguntur. Aliquando etiam contingit Turtures ita viribus labescere, vt manu sese capiendas præbeant, vt author de natura rerum prodidit.

Turtures saltatione gaudent.

Vt prope fontes capiantur.

Turtures manu capiuntur.

10

DENOMINATA.

VERBENACA Græcis trygonium appellatur, quòd Turtures ea delectentur, seu potiùs, vt doctissimè disputat Ioan. Goropius Becanus, quod ad eos amore conciliandos, ligandosq; valere credatur, in quibus cùm Columbæ, tùm Turtures omnium gentium iudicio habent principatum.

Trygoniũ.

20

AVGVRIA.

Vsus in Sacris.

VETERES, vt historia testatur, quicquid agebant, nisi auspicatò agebant, maximè in rebus serijs. Ita quoque in primo die, vbi desponsatio futura esset, nobiliores familiæ non nisi auspicatò conueniebant. Optima autem istiusmodi auguria capiebantur à Turture, & Cornice: atque ita si par integrum apparuisset, boni ominis 30 erat, si alter tantùm, pessimi, quemadmodum in Cornice fusiùs docuimus. In Columba verò Columbam diximus propter salacitatem potissimum Veneri ab antiquis sacram habitam fuisse. Contrà verò [a] Ælianus albas Turtures cùm Veneri Cereri, tùm etiam Parcis sacras esse sese intellexisse scribit. Belgæ, referente [b] Becano, Turturem Columbarum minimam his amoris, & fidei dotibus excellentissimam arbitrati, non nomen tantum ab ijs facere, sed eum præ ceteris Veneri consacrarunt, adeo, vt apud eos, qui externis moribus necdum corrupti, patrios ritus conseruant, nephas habeatur. Turturem occidisse: & ne honos nobili auiculæ à maioribus tributus ob Veneris cultum abolitum pariter, dicunt eam D. Virgini sacram esse, attexta etiam nescio qua fabula ad opinionem apud vulgus confirmandam. Tartaros pariter ferunt Turturum esum abominari, eosque minimè capere, ne- 40 scio an ob similem causam. De vsu verò Turturum in sacrificio Hebræorum abundè cùm in Columbæ tractatu egerimus, superuacaneum est hic repetere.

Familiæ nobiles antiquorũ auspicatò conueniebant.

Duos Turtures vidisse bonum, vnũ malè.

Columba cur Veneri sacra.

a li. 10. ca. 33.

b lib 6. Sax.

Belgæ, Turtures Veneri consecrarunt.

Turtures occidere vbi nephas sit.

Turtur D. Virgini sacer dictus.

MYSTICA.

CASTITATI huiusce auis, qualem prædicauimus, multa sacrosancta mysteria innituntur, adeo vt Adamantius Origenes scripserit; *Castitatis sermo Turtur est in Ecclesiæ conuiuio.* Et alibi [a] D. Hieronymus: *Turtur*, inquit, *auis pudicissima semper habitans, in sublimibus, typus est Saluatoris.* Cui eandem hanc auem ita comparat S. Antonius Pa- 50 tauinus: *Christus*, inquit, *facit sicut Turtur auis, quæ hyemis tempore ad valles descendit, & in truncis concauis arborum habitat deplumis. In æstate verò ad montana reuertitur. Sic Christus in hyeme infidelitatis, & frigore demoniacæ persequutionis descendit in vterum humillimæ Virginis, & habitauit in hoc mundo pauper, & abiectus, tanquam plumis potentiæ nudatus. De hac Turture dicitur in Cantico: Vox Turturis audita est in terra nostra: Vox Turturis est gemitus, & luctus. Christus descendit gemere, & plangere, quem nunquam legimus risisse, vt nos doceret gemere, & plangere. Audita est autem vox Turturis in terra nostra, scilicet, Agite pœnitentiam. Cùm verò appropinquauerit æstas, & feruere cœperit Iudaicæ persequutionis, & exarserit calor passionis, tunc redijt ad montem, idest ad*

a lib. 1. ad. uers. Iouinianum.

Saluatoris typus.

Vox Turturis.

Christus nunquam risit.

Patrem, &c. Eadem ratione, vt ait Ambrosius Heremita Turtur dicitur sapientia Patris, quoniam imperfectis absconditur, & inter perfectos eam verbi dispensator loquitur. Nam Turtur, vt dictum est, vitam in secretioribus, & à multitudine remotis vitam transigit. Turtur, inquit, disertissimus Iacobus de Vitriaco Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. sanctos viros significare potest, quorum exemplo reprobi Iudæi tempus visitationis suæ debuerunt agnoscere, & dicere cum Nicodemo: *Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo.* Turtur quandiù maritus eius viuit, nunquam recedit ab eo, quo mortuo nulli alij copulatus, sed solitaria incedens, siccis arborum ramis insidet, gemens, & tristis. Per Turturem igitur sancti, casti, & iusti designantur, qui solitarij incedunt à tumultu mundi remoti, gementes, & dolentes pro morte Christi, & pro peccatis suis, & aliorum, super siccum paupertatis ramum insidentes: absconduntur autem in hyeme: in præsenti enim sæculo propter vanitatem, in æstate autem futura in cælum v labunt. Significat etiam Turtur soliuaga prædicationes, & secretas orationum lachrymas, quemadmodum contrà Columba gregalis vitam actiuam, & orationes Ecclesiæ publicas, vt scribit Thomas de Vio in summa D. Thomæ Doctoris Angelici. Apud Psalmographum b locus est huiusmodi: *Ne tradas Chaiah* (bestijs, vt D. Hieronymus transtulit) *animam eruditam in lege tua.* Vbi septuaginta habent. *Ne tradas bestijs animam confitentem tibi.* Fr. Hector c Pintius Lusitanus Hieronymianus Hebraicismi peritissimus idem vocabulum feram, & bestiam significans significare etiam congregationem, & vocabulum, pro quo septuaginta verterunt confitentes significare ait Turturem, & legem. Vnde Pagninus traduxit: Ne tradas congregationi inimicorum animam Turturis tuæ. Ac si dicat. Ne tradas, Domine, vitam gentis Hebrææ exercitui hostium suorum. Gentem illam appellat Turturem ob imbecillitatem, & mœstitiam, quo opprimebatur, quòd se cinctam ab inimicis intueretur. Et quia populus ille Deum laudibus efferebat, appellant illum septuaginta confitentē Deo, idem est confiteri, quod laudare, & Hieronymus eruditum in lege Dei. Potest verti: Ne tradas cœtui hominum animam Turturis tuæ: vt si sensus; Cupio, Domine ab hominum cœtu, & frequentia discedere, meque in solitudinem recipere instar Turturis, loca solitaria quærentis, vt aptiùs possim in diuinam philosophiam incumbere, & cælestia mysteria contemplari, quapropter te obsecro, & obtestor, ne me Turturi similem tradas turbulentis negotijs, & hominum congregationi ac frequentiæ. Alius est eiusdem Psalmographi locus, quo antea diximus D. Hieronymum propter mysterium Turturem vertisse. Ait autem d Psalmographus: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suo.* Quem locum commentans D. Hieronymus: Simpliciter, inquit, interpretemur: videte quid dicat (Dauid) Desidero Domine æterna tabernacula tua: concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere desidero. Aues, quæ liberè huc illuc vagantur tamen postquam volauerint, habent locos, & nidulos, vbi requiescant: Quantò magis anima mea, & caro mea debet sibi locum præparare, vbi possit requiescere? Non aliùs ascendamus. In Domino confido: Quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut Passer? Videte ergo, quia nemo transmigrat in montes, nisi qui Passer est. *Et Turtur nidum sibi.* Iste est Turtur, de quo dicit in Cantico Canticorum. *Vox Turturis audita est in terra nostra. Turtur nidum sibi:* Turtur est animal castitatis. Turtur non habitat in humilibus, sed semper facit nidos sibi in excelsis arboribus. Sicut ergo Passer, & Turtur aues castissimæ nidos sibi in sublimioribus faciunt: sic ergo tabernacula, & atria, & domus non sunt in humili ista terra, sed in excelsis, hoc est in Regno Cœlorum. Exponit eundem textum D. e Gregorius, per Passerem intelligendo Christum, qui sibi domum inuenit, quando ascendit in Cœlum, sed per Turturem fideles accipit, qui ipsum imitantur: Vnde explicans illud f Iob: *In nidulo meo moriar:* ait: Quid per nidum exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, puta, qua vnusquisque infirmus nutritur? Nam si Ecclesia Sancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret. Psalmographus non diceret: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, &c.* Iam quippè domum Passer inuenit, quia in æternum Cœli habitaculum Christus intrauit. Et Turtur inuenit nidum, quia Sancta Ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi, id est pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos quousq; ad superiora euolēt, caritatis gremio calefactos fouet. D. verò August. in enarratione eiusdem Psalmi per Passerem intelligit, ait Prophetæ cor, & per Turturem eiusdem carnem. Nam duo, inquit, dixerat, & duo reddidit in similitudinem auium.

Turtur significat sapientiam patris.
Turtur sãctos viros notat.
Sancti solitarij incedunt.
Prædicationis & secretarum orationum typus.
b Psal. 73.
Catah quod Hebræis.
c Comm. in Daniel. c. 2.
Hebraica gens Turtur appellata, & cur.
Idem sunt confiteri, & laudare.
d Psal. 63.
Turtur animal castitatis.
e Lib. 19. mor. c. 24.
Christus Passer dictus.
Fideles per Turtures designati.
f Cap. 29.
Quis per nidum expressa.
Dauidis cor Passer significat.
Turtur eius carnē.

Dixerat

Dixerat exultasse cor suum, & carnem suam, & hic duobus reddidit Passerem, & Turturem. Cor tanquam Passer, caro tanquam Turtur: inuenit sibi domum Passer, inuenit sibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis in ipsa fide, spe, & charitate, quibus volet in domum suam, & cùm venerit permanebit etiam querula vox Passeris, quæ hic est, non erit ibi. Nam ipse est querulus Passer, de quo alio g Psalmo: *Sicut Passer solitarius in tecto, de tecto volat ad domum*. Iam sic sit in tecto, calcet domum carnalem, & habebit quendam cælestem locum, perpetuam domum. Passer iste finiet querelas suas. Turturi autem dedit, & pullos, idest, carni, inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos suos. Passer domum, Turtur nidum: & nidum vtique vbi ponat pullos suos. Domus tanquam ad sempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum, tanquam volantem Passerem ad suam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem sanctorum quanta bona fiant: per hanc enim operamur, quæ iussi sumus operari, quibus adiuuamur in hac vita. Frange esurienti panem tuum, & egenum sine tecto induc in domum tuam: si videris nudum, vesti, & cætera talia, quæ nobis præcepta sunt, non operamur nisi per carnem. Passer ergo ille, qui cogitando domum suam, non recepit à Turture quærente sibi nidum, vbi eos ponat, &c. Idem h alibi. Videamus, inquit, quomodo in Deum, & cor simul, & caro hominis exultat. Quomodo nisi, vt homo, & carne, & corde seruiat. Cor enim exultat in Deum, quando honesta, & sancta cogitat, quando religiosa opera, & Deo placita concupiscit. Caro autem exultat, quando pudica est, quando sobria, quando nulla impuritate polluitur, quando nullis immundis actibus sordidatur. Videte enim è diuerso, & agnoscite, quàm vera sint, quæ dico: si viderit aliquis vestrum hominem iniusta dicentem, nunquid dicere potest, quod cor illius exultet in Deum viuum? Aut si quis alium viderit ebriosum, impudicum, fornicatorem, nunquid dicere potest, quod caro eius exultet in Deum viuum? Nulla enim caro exultat in Deum, quæ viuit in vitio. Ideo ergo propheta dicebat: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quia & corde retinebat plenam religionis fidem, & carne seruabat deuotam corporis sanctitatem. Nec sine causa in consequentibus statim Psalmista subdidit, dicens: *Etenim Passer inuenit sibi domum & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos*. In Turture, & Passere Saluator noster significatur. Passer enim, vt scitis, perparua auis est: Turtur enim, vt legimus, pudicissima. Et ideò Saluator noster Passer dicitur, quia docuit primus humilitatem. Turtur dictus est, quia docuit primus castitatem. Vnde etiam in Canticis Canticorum dixit: *Vox Turturis audita est in terra nostra*. Vox Turturis doctrina intelligitur Saluatoris. Audire cœpit, puritatem castitatis adamauit. Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos. Quæ est enim domus Christi, nisi Ecclesia. Hanc ergo domum Saluator cum ingenti pietate quæsiuit, &c. Diuus verò i Bernardus in hanc Prophetæ psalmographi sententiam incidens longè aliter eam interpretatur, dum ait: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, in quibus Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos*. Passer, inquam, naturaliter animal vitiosum, mobile, leue, importunum, garrulum, ac pronum in libidinem. Et Turtur luctus amica, opacæ solitudinis familiaris incola, forma simplicitatis, exemplum castitatis. Ille sibi inuenit domum quietis, & securitatis. Illa nidum sibi, vt reponat pullos suos. Quæ sunt hæc, nisi iuuenum naturaliter calidus sanguis, & feruidus animus, ætas labilis, curiositas inquieta, & virilis maturitas, seruus animus, castus, sobrius, pertæsus exteriorum quantum potest, & intra semetipsum. Quorum alterum in tabernaculis Domini virtutum, in disciplina cellarum inuenit sibi ab omnibus vitijs quietem, firmamentum stabilitatis, & mansionem securitatis. Alterum verò in secreto cellæ secretiorem recessum conscientiæ, vbi reponat, & nutriat sanctarum affectionum suarum fructus, & spiritualis sensus contemplationis. Passer solitarius in tecto, hoc est, in altitudine contemplationis calcare amat habitationem carnalis conuersationis. Turtur in inferioribus fœcundatur, & gaudet in fructibus humilitatis. Perfecti enim quique, & spirituales, qui Turturis nomine designantur, cùm ad firmamentum, & robur virtutis suæ per virtutem obedientiæ, & subiectionis perueniunt, præmunt se semper, & deijciunt in id quod insipientium est: & vnde infra se descendunt, inde ascendunt supra se: & humiliando se magis proficiunt propter fructus solitudinis, qui sunt frequentes, & sublimes excessus contemplationis, non arbitrantes esse negligendum conscientiam voluntariæ subiectionis, vsum socialis vitæ, & dulcedinem fraternæ charitatis, &c. k Disertissimus D. Chrysostomus à propheta

Marginalia: g Psal. 10. — h Hom. 33. Homo, vt Deo corde & carne seruiat. — Saluator in Passere, & Turture notatur. — Dominus Christi Ecclesia. — i Epist. ad frat. de monte Dei. — Passer animal vitiosum. — Turtur amica luct. — Iuuentus Passeri cõparata. — Passer solitarius in tecto. — Perfecti, & Spirituales Turturis nomine designantur. — k Homi. de virt.

Homo cur per Passerem designatus.

pheta Passerem appellari ait, designarique hominem, quia anima nostra, sicut Passer erepta est de laqueo venantium. Quod & Dominus idipsum volens ostendere discipulis suis, quantum alios sanctitate praecellerent, dicit *l* eis: *Nolite timere: multis Passeribus meliores estis vos*. Propterea, & Salamon proclamat, dicens: *Vt euadas, sicut damula ex cassibus, & sicut auis à laqueo.* Turturi verò ait comparasse omnem castam Ecclesiam propter multiplicem sapientiae gratiam. Et, quia, inquit, verum est, quod dicimus, audi *m* Dauid loquentem: *Omnis gloria filiae regis ab intus in fimbrijs aureis circumamicta varietate: Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos*. Hoc in confessione trophaei crucis enutriens illuminatos filios suos. Huius Turturis *n* Hieremias mentionem facit, dicens: *Turtur, & Hirundo, & Cicada agri, Passeres cognouerunt tempus aduentus sui.* Turturem dicit omnem castam Ecclesiam: Hirundinem verò Ioannem hominum amatorem: Cicadam verò eloquentissimum Paulum, Ecclesiae Organum. De ista namque Turture praecepit Abrahae Deus dicens: *o Accipe mihi vaccam trimam, & arietem trimum, & capram trimam Turturem, & Columbam*. Huius Turturis meminit scriptura in Cantico *p* Canticorum, dicens: *Vox Turturis audita est in terra nostra. Vox Turturis huius caelestem Christi nobis verni temporis significat aduentum: Vox Turturis audita est in terra nostra. Audiamus igitur huius Turturis vocem melleam decantantem: Nigra sum, & speciosa filia Hierusalem, &c.* Venerabilis *q* Beda, quomodo per Passerem animam, per Turturem carnem intelligendam esse scribit, nunc audiamus. Duobus, inquit, praemissis, duo alia reddit (nempe diuinus Psalmista) in similitudinem auium. Et animam dicit Passerem, propterea, quia Passer querula auis est, & cauta à laqueis, & exercet se in pennis. Et anima, quae hic ingemiscit attendendo tristitiam, & laborem peregrinationis, & cauet sibi à deceptionibus diaboli, non acquiescendo concupiscentijs carnis. Et quae exercet se in pennis, quibus ad alta tollatur, id est, in virtutibus huius vitae, scilicet in fide, spe, charitate. Huiusmodi, inquam, anima auolando de terra, & caelestibus conuersando, inuenit sibi ibi domum, in qua semper maneat, & omnem miseriam suam finiat. Turturem verò comparat carni: quia sicut Turtur pro cantu gemitum habet: ita ad carnem propter multiplicem, & infinitum defectum suum pertinet semper ingemiscere. Cui Turturi dat pullos suos: quia carnis est opera misericordiae facere: vt nudum vestire, esurientem pascere, infirmum visitare, & caetera talia facere. Isti autem pulli non vsquequaque sunt ponendi, ne conculcentur, & pereant: sed in nido, idest, in fide, & societate Catholicae Ecclesiae, extra quam veri Sacrificij locus non est, quia & pagani saepè faciunt opera Misericordiae: sed quia non habent nidum; ideò conculcantur, & pereunt opera eorum. Et notandum, quod animae propter manentem mansionem in caelo domum dat, carni verò dat nidum, qui ad tempus tamen inhabitatur, deinde deseritur: quia & fides, & opera misericordiae, quae caro facit, temporalia sunt. Cùm enim venerit species, peribit fides, nec opus erit misericordia, vbi nulla erit miseria. Litera autem sic legitur, quasi dicat: Verè anima mea, & caro exultauerunt in Deum viuum, quia anima mea existens Passer inuenit sibi domum: & caro mea existens Turtur inuenit sibi nidum, vbi reponat sibi pullos suos. Sed isthaec pro huius loci explicatione sufficiant. Alius est scripturae locus in *q* Cantico Canticorum: *Pulchrae sunt genae tuae, sicut Turturis*. Quam sententiam explicans D. Gregorius. Turtur, inquit, postquam parem suum perdiderit semel, nunquam alteri se iungit, sed semper solitariè habitans, in gemitu perseuerat, quia quem diligebat, non inueniens, quaerit. Sic anima quaeque dum à sponso suo absens est, ab eius amore non recedit, sed in eius desiderium semper anhelat, & gemit, & dum illum, quem valde diligit, non inuenit, quia ab omni alieno amore se retrahit, quasi in genarum verecundia castitatem cordis ipso habitu, & actu exteriori ostendit. Et D. *r* Bernardus antedicta verba exponens, hoc pacto ferè scribit: Tenera est sponsae verecundia, & per increpationem sponsi facies eius rubore suffusa est, pulchriorque ex eo apparens, illicò audit, pulchrae sunt genae tuae sicut Turturis. Duo quaedam in intentione, quàm faciem animae esse dicimus, necessariò requirentur, res, & causa: idest, quid intendas & propter quid. Et his sanè duobus animae, vel decor, vel deformitas iudicatur, vt (verbi causa) anima, quae ambo ista recta, atque pudica habuerit, illi meritò, veraciterque dicatur: *Pulchrae sunt genae tuae, sicut Turturis*. Quae verò altero eorum caruerit, non poterit audire: *Pulchrae sunt genae tuae, &c.* propter eam, quae adhuc ex parte erit, deformitatem. Si (verbi gratia) intendat quis animum inquirendae veritatis, atque id solo veritatis amore, nonne is tibi videtur, & rem, & causam habere

l Matt. 15. *Ecclesia casta Turturi coparatur.* *m Psal. 44.* *n Cap. 8.* *Io. Hirudo dictus Paulus Cicada.* *o Gen. 15.* *p Cap. 2.* *q In com. ad Psal.* *Passer cur animam designet.* *Extra Ecclesiam Catholicā non est locus sacrificij.* *q Cap. 1.* *Anima Turturi assimilata.* *r Serm. 4. super Cāt.*

habere honestatem, meritoque sibi vendicare, quod dicitur *Pulchre sunt*, &c. Quippe cui in neutra generum næuus reprehensionis appareat. Quod si minimè quidem veritatis desiderio, sed aut inanis gloriæ, aut commodi temporalis obtentu in veritatem obtenderit, iam etsi vnam genarum videatur habere formosam, non dubitabis ex parte deformem, cuius alteram faciem causę turpido fœdauerit. Si autem videris hominem nullis honestis studijs intendentem, sed carnis illecebris irretitum, ventri, & luxuriæ deditum, quales sunt illi, quorum Deus venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt, nonne istum ex vtraque parte fœdissimum iudicabis in cuius vtique intentione res, & causa reproba inuenitur? Ergo solum inquire Deum propter ipsum solum, hoc planè est, vtranque bipartitæ intentionis faciem habere pulcherrimam, atque id proprium, ac speciale sponsæ, cui merito singulari prærogatiua audire conueniat: *Pulchræ sunt*, &c. Turtur pudica auicula est, & conuersatio eius non cum multis, sed solo degere fertur contenta compare: ita vt si illum amiserit, alterum non requirat, sed sola deinceps conuersatur. Tu ergo stude ambas speciosas habere has genas tuę intentionis, vt imitator castissimæ volucris, sed eas secundum Prophetam solitarius, quoniam leuasti te super te. Omnino supra te angelorum Domino desponsari, adhærere Deo, atque vnum spiritum esse. Sede itaque solitarius, sicut Turtur, nil tibi, & turbis, nil cum multitudine cæterorum, etiamq; ipsum obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiset rex decorem tuum. Secede ergo mente, ostio, ora patrem tuum *s* præcipiens, ne virgo coniungatur malis hominibus: *Sanctimonialis, inquit, fœmina, quæ Christum perfectè diligit*, delectabilia, & superflua dona ab omnibus non recepit, quia Christum in omnibus donis anteponit. Vnde in Canticis Canticorum Ecclesiæ dicitur, *Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut Turturis*, Turturi assimilatur Ecclesia, vel quælibet sancta anima, quia Christum perfectè diligit, & nihil amori eius præponit. Turtur ex quo per occasionem coniugem suum perdidit, nunquam alterum amplius quęrit, quia adulterinum amorem non recipit, sic sanctimonialis fœmina, quę Christum perfectè diligit, amplius adulterinum amorem non recipit; idest, amplius in malo homines non diligit. Religiosa fœmina, quæ plus diligit hominem, quam Christum non est casta, sed adultera, quia Christum contemnit, cui fuerat desponsata, &c. Antea item eodem in *t* libro dixerat ad eundem fermè sensum, Soror in Christo amabilis mihi, audi vocem Iesu Christi sponsi tui dicentis: Surge amica mea, & veni per dilectionem, iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit, flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit, vox Turturis audita est in terra nostra, hoc est vox prędicantium apostolorum in Ecclesia. Turtur est auis castissima, quæ in excelsis, & arboribus semper nidificare, & morari solet: Apostolos, vel cæteros Doctores significat, qui possunt dicere: Nostra conuersatio in Cœlis est, quæ & gemitum habet pro cantu, & significat ploratum sanctorum, qui suos ad lamentum, & fletum hortantur, dicentes: Miseri estote, & lugete. Igitur honesta virgo, accipe exemplum huius Turturis, & luge propter amorem Iesu Christi sponsi tui, quousque eum videre possis regnantem in solio regni sui. Melius est tibi lugere cum amore Iesu Christi, quàm cum timore inferni. Pulchræ sunt genę tuę sicut Turturis. Natura Turturis est, vt si per occasionem perdiderit alterum amplius non quærit. O sponsa Christi, assimilare & tu huic Turturi, & præter Iesum Christum sponsum tuum, amatorem non quæras alterum. O sponsa Christi, esto similis Turturi, & luge die, ac nocte cum desiderio Iesu Christi sponsi tui: quia iam ascendit ad Cœlos, vt aliquando faciem illius videre merearis in dextra patris. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut Turturis. In genis solet esse verecundia. Soror venerabilis genas habes Turturis, si præ verecundia Iesu Christi sponsi tui, nihil contra volnntatem illius facis. Genas habes Turturis, si cum amore, & reuerentia Christi ea, quæ nihil displicent postponis. Genas habes Turturis, si præter Christum alterum amicum non diligis, &c. Explicat pariter eiusdem sententię mysteriũ D. Hieron. postquam disertissimè demonstrasset Ecclesiam Christi, sponsam esse, quæ tanquam pro epilogo repetens. Per hæc, inquit, edocemur, quomodo sponsa Christi, quæ est Ecclesia, etiam sit corpus eius, & membra. Si ergo audias sponsi membra nominari, Ecclesię membra dici intellige: in quibus sicuti aliqui, qui dicunt oculi pro intelligentiæ sine dubio, ac scienciæ lumine: & alij aures pro audiendo verbo doctrinæ: alij manus pro bonis operibus religiosisque ministerijs: ita sunt alij & qui genæ eius appellentur. Genæ autem partes vultus dicuntur, in quibus honestas, & verecundia animæ agnoscitur: per quod sine dubio illi in membris Ecclesiæ declarantur, qui castitatis, & pudicitię excolant honestatem. Pro his ergo ad omne corpus sponsę dicitur: Quàm speciosæ factæ sunt genæ tuæ? Et obserua, quàm speciosæ sunt genæ tuæ, sed quam speciosæ factæ sunt, vt ostendat prius quidem non eas ita fuisse speciosas, sed postea quàm suscepit oscula sponsi, & ipse qui loquebatur per Prophetas, prius affuit, & mundauit

Turtur pudica auis.

s Serm. 60. de modo bene viuendi.

S. Ecclesia Turturi assimilatur.

Sanctimonialis fæmina Turturi comparata.

t Serm. 10.

Vox prædicantiũ vox Turturis est.

Genas Turturis quæ habent.

Ecclesia Christi spõsa.

ſibi ipſi Eccleſiam lauacro aquę, & fecit eam non habere maculam, aut rugam, & agnitionem ſui præſtitit ei: tunc factæ ſunt ſpecioſæ genæ eius. Tunc enim caſtitas, & pudicitia, & virginitas, quæ prius non fuerat, per Eccleſiæ genas ſpecioſa decore diffuſa eſt. Quæ tamen genarum ſpecies, ideſt, pudicitiæ, & caſtitatis Turturibus cōparatur. Turturum ferunt huiuſmodi naturam eſſe, vt neque maſculus præter vnam fœminam adeat aliam: nec fœmina pluſquam vnum patiatur marem: ita vt ſi accidat altero intercepto ſupereſſe alterū, pariter cum coniuge extinctus ſit ei concubitus amor. Conuenienter ergò ſimilitudo Turturis aptatur Eccleſiæ, quòd vel alterius viri poſt Chriſtum coniugiū neſciat, vel quod continentiæ, & pudicitiæ in ea tanquam Turturum volitet multitudo. Reſtat & alius Canticorum locus de voce Turturis enodandus, qui talis eſt: *Surge, veni, proxima mea, ſponſa mea, quoniam ecce hyems tranſijt, pluuia abijs, flores viſi ſunt in terra, tempus putationis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra, &c.* Hæc declarans idem qui ſupra D. Hieronymus; Quod ſit autem, inquit, tempus opportunum, quo de terrenis, & corporeis locis euolent ad cœleſtia, pennis ſancti Spiritus ſubleuati, conſequenter inſeruit. Quia, ecce hyems perturbationum, ac vitiorum procella diſceſſerit, & vltra iam non fluctuet, & circunferatur omni vento doctrinę. Vbi ergo ex anima hæc cuncta diſceſſerint, deſideriorumq; ab eadem tempeſtas effugerit, tunc incipient in ea flores vernare virtutum: tunc eius meriti, & tempus putationis aduenit, & ſi quid ſuperfluum, & minus vtile fuerit in eius ſenſibus, vel intellectibus, reſecabitur, & ad gemmas ſpirituales intelligentiæ reuocabitur. Tunc etiam vocem Turturis audiet, illius ſine dubio ſapientiæ, quam diſpenſator verbi loquitur inter perfectos ſapientiæ Dei altioris, quæ abſcondita eſt in myſterio. Hæc namq; indicat appellatio Turturis. Hęc namq; auis in ſecretioribus, & remotis à multitudine locis, vitam tranſigit aut deſerta montium diligens, aut ſecreta ſyluarum, procul ſemper à multitudine poſita, & turbis aliena. Quid autem eſt aliud, quod opportunitati temporis huius, amœnitatique conueniat. Et D. Gregorius per vocem huius Turturis veris principio canentis niſi Eccleſiam, per terram ſponſi, niſi vitam illam beatam deſignari aſſerit. Vocemq; Turturis in terra ſponſi auditam eſſe dicit, quia dum pro deſiderio ſuo ſancta Eccleſia deprecatur, à Chriſto in cęlo clementiſſimè exauditur. *u* D. Bernardus pariter ad eundem locum commentans hunc in modum ſcripſit: *Vox Turturis, &c.* Hoc inditium eſt tranſactæ hyemis, tempus nihilominus putationis adeſſe denuncians. Id iuxta litteram, inquit. Alias Turturis vox non dulce admodum ſonat, ſed ſignat dulcia. Ipſa auicula ſi emis, non magni, ſi diſcutis, non parui pretij eſt. Et vox quidem gementi, quam canenti ſimilior, peregrinationis noſtrę nos admonet. Illius doctoris libenter audio vocem, qui non ſibi plauſum, ſed mihi planctum moueat. Verè Turturem exhibes, ſi gemere doceas, & ſi perſuadere vis, gemendo id magis, quam clamando, ſtudeas, oportebit. Exemplum ſanctum in alijs multis, tum vel maximè hoc in negocio verbo efficacius eſt: dabis *x* voci tuæ vocem virtutis, ſi quod ſuades, prius tibi illud cognoueris perſuaſiſſe. Validior operis, quam oris vox. Vox Turturis, &c. Vbi Regni Cœlorum promiſſio facta eſt, tunc intellexerunt homines, ſe non habere hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirere tota auiditate cœperunt, & tunc primum manifeſtè ſonuit in terra vox Turturis. Nam dum ſancta quæque iam anima Chriſti præſentiam ſuſpiraret, regni dilationem moleſtè ferret, deſideratam patriam gemitibus, & ſuſpirijs à longè ſalutaret, non ne tibi videtur, vice fungi gemebundæ, ac caſtiſſimæ Turturis quæcunque anima in terra ita feciſſet? Hoc quippe eſt, quod ipſe agebat. Nunquid *y* poſſunt, inquit, filij ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus, veniet autem dies, cùm auferetur ab ijs ſponſus, & tunc lugebunt. Ac ſi diceret: Et tunc vox Turturis audietur. Ita eſt Ieſu bone. Venerunt illi dies. Nam & ipſa creatura ingemiſcit, & parturit vſq; adhuc, reuelationem filiorum Dei, expectātes redemptionem corporis noſtri. Hoc ſciētes, quod quandiu ſumus in corpore hoc, peregrinamur à Domino. Nec vacui gemitus, quibus è Cœlo tam miſericorditer reſpondetur. Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus. Et infra: Deniq; compare vno Turtur contenta eſt, quo amiſſo, alterum iam non admittit, numeroſitatem in hominibus redarguens. Nam etſi forſitan culpa propter innocentiam venalis eſt, ipſa tamen incontinentia turpis eſt. Pudet ad hoc negotium honeſtatis rationem non poſſe in homine, quod natura poſſit in volucre. Cernere enim eſt Turturem tempore ſuę viduitatis ſanctæ viduitatis opus ſtrenuè, atque infatigabiliter exequentem. Videas vbiq; ſingularem, vbiq; gementem audias, nec vnquam in viridi ramo reſidentem proſpicies, vt tu ab eo diſcas voluptatum virentia velut virulēta vitare. Adde, quod in iugis montium, & in ſummitatibus arborum frequentior illi conuerſatio eſt, vt quod vel maximè propoſitum pudicitię decet, doceat nos, terrena deſpicere, & amare cęleſtia. Ex quibus colligitur, quod vox Turturis ſit etiam prędicatio caſtitatis. Neq; enim à principio

Turturum natura.

Tēpus opportunum quo de terrenis ad cæleſtia euolatur.

Turtur abſconditam Dei ſapientiam denotat.

Eccleſia voce Turturis canētis veris principio ſignificatur.

u Serm. 59.

Hyemis tranſactæ inditium.

x Pſal. 67.

Anima ſancta Turturi comparata.

y Matth. 9.

Turtur viduitatem ſeruat.

vox

vox iſta terris audita fuit,ſed magis illa, z Creſcite,& multiplicamini, & replete terram. In-
caſſum profectò vox illa pudicitiæ ſonuiſſet, necdū prolata reſurgentium patria in qua longè
facilius homines neq; nubēt, neq; nubentur, ſed ſunt Angeli Dei in cælis,Tunc voci illi tem-
pus fuiſſe dicas, cùm maledicto omnis ſubiacebat ſterilis in Iſrael,cum Patriarchæ ipſi plures
ſimul haberent vxores, cum frater fratris abſq; liberis defuncti ſemen ſuſcitare ex lege cōpel-
lebatur?At vbi inſonuit ex ore cęleſtis Turturis commendatio illa ſpadonum,qui ſe caſtraue-
runt propter regnum Dei , & item alterius cuiuſdam caſtiſſimæ Turturis conſilium de virgi-
nibus vbiq;inualuit,tunc primi dici veraciter potuit, quia vox Turturis audita eſt in terra no-
ſtra. Eucherius verò hoc eodem loco,Turtur,ait,intelligentiam,quę à diuino ſpiritu eſt,ſigni-
ficari,neq; inficiatur idem de Colūba dici. Sed Spiritum ſanctum ex Columba tunc intelligi
vult,quando quæ de ſacris literis diſputatio,cōmentarioq; profertur,ea manifeſta eſt,& ada-
perta.Tunc verò è Turture cum res altis, obſcuriſq; myſterijs agitatur. Franciſcus a Georgius
Venetus Minoritanus quid altius ex hoc myſterio eluere conatur, quærens hoc pacto.Quid ſi-
gnificat illud à Salomone decantatum,*Vox Turturis audita eſt in terra noſtra?* An forte quia in-
cipiebat tempus vernale,quando Turtur incipit canere?An ſi theologizari velimus per nume-
ros,& arithmeticam,quam Hebręi ghemateriah vocant,quę eſt pars ſecretioris theologię(vox
Turturis eſt vox Ieſu,& Marię ſimul)Ieſu enim reddit per numeros trecenta,& ſexdecim:Ma-
riam verò ducenta,& nonaginta.Qui numeri ſimul iuncti reddunt ſexcenta,& ſex.Quo nume-
ro gaudet nomen Turturis apud c Hebræos,quę dicitur Tur.Alibi verò ita reſpondet.An Tur-
tur(præter ea quę ſuper diximus)eſt illa gratia,vel diuinitas,quam Hebręi Sachinam vocant?
Quæ quidem gratia ſacrificia aſpiciens,ea inflammabat,orationeſq; pariter in Deum aſcende-
re faciebat.Turtur autem dicitur ob fidelitatem,quam exhibet conſorti,ſcilicet filio,qui ait de
hac Sachina,quæ eſt Spritus ſanctus.*Ille de meo accipiet,& annunciabit vobis.* Et iterum : *ille*
ſuggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis. Omnimoda enim fidelitas,connexio,& vnio Spiri-
tus ſancti,eſt cum filio:adeo vt alter nunquam ab altero diſſentiat.An Turtur eſt beata Virgo:
cuius vox audita fuit in terra noſtra,qnando dixit:*Ecce Ancilla Domini fiat mihi ſecundum ver-*
bum tuum? Ad quod verbum ſtatim facta eſt vnio æterni verbi cum carne humana.Vnde ſalus,
ac redemptio noſtra.Iacobus Vitriacenſis in explicatione huiuſce ſententiæ: *Expurgate vetus*
fermentum,vt ſitis noua conſperſio,ſicut eſtis azymi,hunc eundem Salomonis locum adducit,atq;
hoc modo declarat,dicēs:poſt triſtia ſabbata felix irradiat dies, qui primatum in diebus tenet.
Iam enim hyems tranſijt,imber abijt,& receſſit flores apparuerunt in terra noſtra.Ficus protu-
lit groſſos ſuos. Vineæ florentes dederunt odorem ſuum . Hyems tranſijt , ideſt perſecutio,
quam pro nobis à Iudęis Chriſtus ſuſtinuit.Frigus etiam infidelitatis,& corporis receſſit à cor-
dibus Apoſtolorum:Imber abijt,receſſit,ideſt,amaræ lachrymæ ab oculis diſcipulorum.Flores
immortalitatis,& impaſſibilitatis Chriſti apparuerūt in terra noſtra, ideſt, in humana natura,
vel flores quos produxit æſtiua pluuia, ideſt dulces lachrymæ charitatis, bona,ſcilicet operum
initia,apparuerunt in primitiua Eccleſia.Tempus putationis,ideſt amputationis immortalita-
tis à Chriſto aduenit,vel amputationis vineæ Domini,vt ſacramenta ſterilia amputētur. Vox
Turturis,ideſt,Mariæ Magdalenæ,prius plangentis,& gementis audita eſt in terra noſtra, quę
gaudium nouæ reſurrectionis diſcipulis nunciauit. Vox etiam Turturis,ideſt, Chriſti, & ſan-
ctorum prædicatorum audita eſt in vniuerſa Eccleſia.Ficus protulit groſſos ſuos, ideſt , Sina-
goga fructus primitiuos,ſcilicet Apoſtolos,qui dulcem cibum credentibus miniſtrarunt.

z Gen. 1.

Intelligentiam,quæ à diuino ſpiritu eſt Turtur ſignificat.

Columba quando Spirit. ſanctum ſignificet, & quando Turtur.

a To.4.ſec. 9.de B. V. q.457.

Sachina quod Hebræis.

B. Virgo Turtur eſt.

Vox Turturis eſt Maria Magdalena.

MORA-

MORALIA.

AB insigni, qualem hactenus prædicauimus, castitate, sancti Patres, alijq; passim, quædam moraliter scripsere; *Audiant*, inquit, D. & magnns Basilius, *ipsæ mulieres, vt etiam apud animalia ratione non prædita viduitatis honestas iterati connubij anteponatur*, Et *a* rursus alibi vbi de temperantia, & incontinentia scribit: *Audiant idcirco*, inquit, *viri, audiant mulieres castimoniam viduitatis etiam apud ea animalia, quæ ratione non vtuntur, maiore esse pretio, & honore, quàm sit multarum nuptiarum deformitas. Inimici cum ijs, qui animam agunt, in gratiam redeunt, ac nouercæ mortem demum incipiunt odio habere. Turturem aiunt, si quando à coniuge disiunctus fuerit, nunquam in posterum cum alio inire societatem, sed cælibem sibi coniugio manere, alterius coniunctionem respuendo, coniugis superioris nimirum recordatione. Quid igitur nobis miserius esse potest? Qui non solum non eundem coniugibus nostris ostendimus amorem, quem animantia rationis expertia, sed etiam contra, quàm est præceptum Domini, incedimus collo erecto, oculis micantibus, coloreq; adulterato, qui vulgò castitatem prodere, atq; eripere solet. Hanc autem lex Dei*, inquit fœcundissimus, & sanctissimus *b* Ambrosius, *velut castæ hostiæ munus elegit. Quæ cum Dominus circumcideretur oblata est, quia scriptum est in lege Domini, vt darent hostiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum. Hoc est enim verum Christi sacrificium, pudicitia corporalis, & gratia spiritalis. Pudicitia ad Turturem refertur, ad Columbam gratia. Etenim Turtur, vbi iugalis proprij fuerit amissione viduata prætesum thalamos, & nomen habet coniugij, eo quod primus amor fefellerit eam dilecti morte deceptam, quoniam, & infidelis ad perpetuitatem fuit, & amatus ad gratiam, qui plus doloris ex morte, quam suauitatis ex charitate generauerit. Itaque iterare coniunctionem recusat, nec pudoris iura, aut complaciti viri resoluit fœdera: illi soli suam charitatem reseruat, illi custodit nomen vxoris. Discite mulieres, quanta sit viduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur. Quis igitur has leges Turturi dedit? Si hominem quæro, non inuenio. Homo enim nullus est ausus, quando nec* c *Paulus ausus est leges tenendæ viduitatis præscribere. Nam ipse ait: Volo ergo iuniores nubere filios procreare matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario.* Et *d* alibi: *Bonum est illis si sic permaneant, quod si se non continet, nubant: melius enim est nubere, quam vri. Optat Paulus in mulieribus, quod in Turturibus perseuerat. Et iuniores hortatur, vt nubant, quia mulieres nostræ Turturum pudicitiam implere vix possunt. Ergo Turturibus Deus infudit hunc affectum, hanc virtutem continentiæ dedit, qui solus potest præscribere, quod omnes sequentur. Turtur non vtitur flore iuuentutis, non tentatur occasionis illecebra. Turtur nescit primam fidem irritam facere, quia nouit castimoniam seruare primæ connubij sorte promissam.* Super eadem Turturis continentia elegans extat Theodorici Regis ad Vviltánchum Ducem scripta Epistola, quam Cassiodorus varijs suis inseruit, posteritatique reliquit. Est autem talis; *Grauis est Patzenis clementiæ nostræ sensibus intimata conquestio: qui se in expeditione Gallica constituto, in eum Branailam prosiluisse testatur excessum, vt vxorem eius Reginam, proprio sociandam duceret esse coniugio, & in iniuriam nostrorum temporum adulterij simulata matrimonij lege commissum fuit. Hæc nos, si vera sunt, transire nequaquam patimur impunita. Nam quando affectus tutos quis habeat, si sic sceleri subiacebit, cum pro omnium salute pugnauerit? Respicite impudicæ, gementium Turturum castissimum genus: quod si à copula sua fuerit casu intercidente diuisum, perpetuæ se abstinentiæ lege constringit: gratiam coniunctionis non repetit, quam reliquit fidem seruat, dum laudem pudoris ignoret: & moribus studere deprehenditur, quod nulla viduitatis conuersatione gloriatur. Mulierum se, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus castitatem ratio persuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Perierunt profectò mores, sic nec illis comparari possunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo sublimitas tua imperitos ad suum faciat examen occurrere: & rerum veritate discussa, sicut iura nostra præcipiunt, in adulteros maritorum fauore resecetur. Quia defensorem Reip. redire noluerunt, qui scelerata præsumptione coniuncti sunt. Confundi sine dubio desiderauerunt omnia, qui tentauerunt legibus inimica. Sed melius est paucorum damno malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod absit, incertum relinquitur, si in tanta reuerentia sine aliquo terrore peccetur.* D. Aug. *f* verò iubet, vt velut castissimi Turtures diuina verba S. Spiritus feruore in nidum cordis nostri fouere contendamus, ne ve permittamus, vt in nobis semen verbi Dei peccatorum frigore congelascat: propter illud, quod scriptum est: *Abundauit iniquitas, refrigescit charitas.* Simus magis, sicut dicit Apostolus, spiritu feruentes. Quomodo .n. Columbæ, vel Turtures, postquam genuerint oua, si illa permiserint refrigerari, perdent fructum illorum: ita & nos si conceptum verbum Dei per obliuionem refrigerari permittimus, desiderabilem fructum

a Orat. 8.
Castimonia viduitatis laudata.
b Li. 6. Hexam. c. 19.
Turtur pro castæ hostiæ munere electa.
c 1. Tim. 5.
d 1. Cor. 7.
Turtur cõtinẽtia mulieres vincit.
Theodorici Regis Epistola de continẽtia Turturis.
e L. 5. Var. 33.
Brandila adulterij accusatus.
f Serm. de temp.

habere

habere non possumus. Præstamus itaque in nobis nidum sermonibus sanctis, secundum quod scriptum, *Turtur inuenit sibi nidum, vbi reponat pullos suos.*

HIEROGLYPHICA.

QVAMVIS paucissima, imò penitus nulla apud Orum legantur Turturis hieroglyphica ab Aegyptijs sacerdotibus prodita, verisimile tamen est, & alia præter vnicum, quod ille ponit, idque falsissimum, ab illis posteritati relicta fuisse. Illud autem tale est: Mulierem lactantem, ac bene nutrientem pictura expressuri Aegyptij Turturem pingebant, quod sola inter omnes volucres hæc dentes habeat, & mammas. Sed hoc nos Vespertilioni conuenire, non Turturi, suprà diximus. Pierius Valerianus aliquot alia addit, quorum primum est continentissimæ viduitatis, quam illi exprimere volentes, plerosque ait Turturem in aliquo ramo insidentem pingere, nimirum quia hæc auis coniuge vita functo non amplius nubat. Alterum pudicitiæ est, quoniam apud Hebræos reperiatur, per Turturem pudicitiam significare, siquidem, inquit, apud D. Basilium habetur in circuncisione par Turturum, aut duos pullos Columbarum offerre mos erat, quod indicium esset pudicitiæ, & vitæ continentis exemplum. Pudicitia à Romanis velata facie pingi, sculpique solebat, & apud alios testudini æquiparata fuit, quod pudicarum sit sese domi continere, & frequentia loca omnia declinare. Atqui Turtur in secretioribus, & remotis à multitudine locis vitam transigit, aut deserta montium diligens, aut secreta syluarum à frequentiore auium aliarum cœtu sequestrata. Tertium quod ponit, Hieroglyphicum est prouidentia, quoniam oblatio Turturis, & Columbæ in sacris literis significat, vt Hesychius exponit, hominem contemplationi deditum, qui munus offerat suum in scientia, & mansuetudine spiritali: hìc enim opus est prudentia, non vt excedat legis consideratio circa res vana occupata. Turturem quidem ponit, quia cognitionem, atque prudentiam habet rerum, quas sibi necessarias fore viderit, ita vt eius exemplo exprobaretur populus Iudæorum, Hieremia dicente: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Apud Philippum, inquit idem Pierius loquens de quarto huiusce auis Hieroglyphico, nimirum saltationis, illum, qui sacerdotum Aegyptiorum lemmata quædam Græcè scripta posteritati tradidit, saltatorem hominem, & tibijs deditum, per Turturem significari comperio, neque quicquam aliud: nam eam omninò tibijs mirum in modum affici compertum est, quarum etiam audita æmulatione, dare motus compositos, & saltationem imitari dicunt: quin etiam eo cantu in insidias allici, atque capi. Ad huiusmodi saltationem addemus, quod Theocritus Idilio, cui Συρακούσιαι titulus est loquaciores quasdam fœminas Turtures vocat: illæ enim non ore tantùm garrulitatem ostentant, verùm etiam caudæ motu, qua propemodum obstrepere videntur. Hæc ille. Sed eo modo Turtur garrulitatis potiùs, quam saltationis fuerit symbolum Hieroglyphicum, nam & a Aelianus si benememini *homines*, ait, *Turture loquaciores dici solere. Siquidem Turtur*, inquit, *& ore semper garrula est & posticæ etiam parte plurimum (vt ferunt) obstrepit. Et hanc quidem parœmiam taem poeta* (Menander nempe) *vsurpat & Demetrius in Sicilia fabula.* Quintum Hieroglyphicum est, quod Turtur in sacris literis intelligentiam, quæ à diuino spiritu est, significet, vt, inquit, Eucherius ait eo Cantici Canticorum loco: *Vox Turturis audita est in terra nostra.* neque inficiatur idem de Columba dici. Sed Spiritum Sanctum ex Columba tunc intelligi vult, quando quæ de sacris literis disputatio, commentatioque profertur, ea manifesta est, & adaperta: tunc verò ex Turture, cum res altis obscurisque mysterijs agitur.

Mulieris lactantis Hieroglyphicum.

Viduitatis continētissimæ typus.

Pudicit. typus.

Pudicitia quomodo à Rom. depicta.

Prouidētiæ hieroglyphicum.

Homo contemplationi deditus vt designetur.

Saltationis hieroglyphicū Turtur tibiarū cātu & saltatione gaudet.

Fœminæ loquaces Turtures dictæ.

Garrulitatis typus.

a Lib. 12. c. 10.

ÆNIGMA.

IVLIVS Cæsar Scaliger de Turture eiuscemodi habet ænigma:

Quod nomen signare potest, sub tegmine falso
Non colo, quas trepidi fratres, trepidæque sorores.
Sum minor, at triplex culmen pro corpore porto.

Quod nomem (à turribus. Quas trepidi) Columbi turres. At triplex) Tur apex est turris.

EMBLE-

EMBLEMA.

APVD Iacobum Billium de Columba sacrum legitur emblema sub lemmate PIORVM IN CALAMITATIBVS CONSOLATIO. Ego istud emblema Turturi potius, quàm Columbæ ascripserim, nam & ipse in scholijs de Turture, non de Columba explicat. Canit autem:

Iræ progenies iram non sentit acerbam,
Ridet at in grauibus perfida turba malis
In lachrymis contra sunt semper corda piorum;
Crescereq; vt virtus, sic dolor ipse solet.
At quid ait mœsta Christi vox blanda Columbæ
Quæ cupit amisso coniuge morte, necem?
Chara cohors animo ne concide, summa voluptas.
Excipiet luctus tempus in omne tuos.

VSVS IN CIBIS.

Carnis laus

a In monst. act. 1.

Grunnio seruus à Tranione seruo derisus.

TVRTVRVM caro tam veteribus, quàm nostris æui hominibus grata in mensis fuit. a Plautus sanè Turtures inter lautiores cibos enumerat. Nam Grunnio seruus alibi apud illum à seruo Tranione derisus, quòd allia, cibum nempe agricolarum & vilem oleret. *Quid tu*, inquit, *vis fieri?*

Non omnes possunt olere vnguenta exotica,
Si tu oles; neque sapidior, quàm herus accumbere,
Neque tam facetis, quàm tu viuis victibus
Tu tibi istos habeas Turtures, pisces, aues
Sine me alliatum fungi fortunas meas.

Sed & Epigrammatarius Romanos scribit olim Turturibus mensas suas exornasse, dum ait:

Dum pinguis mihi Turtur erit, lactuca valebis,
Et cocleas tibi habe, perdere nolo famem.

Clunes Turturis laudati in cibo.

Alibi pariter clunes priuatim laudat huius auis, quod ea pars præ cæteris magis pinguescat.

Aureus immodicis Turtur de clunibus implet.

Et rursus alibi.

Et concubino Turturum nates donat.

b Lib. 7.

Turturib. caput amputabatur.

Antiquiùs, seu potius suo æuo idem b Martialis Turturibus capita amputari solita innuere mihi videtur, vbi Sanctræ gulositatem improbat, & exprobat; nam hunc Turturis caput trunci, & alia canum etiam analecta deuorasse dicit, inquiens:

Sed mappa, cum iam mille rumpitur furtis
Rosos tepenti spondilos sinu condit,
Et deuorato capite Turturem truncum
Colligere longa turpe nec putat dextra
Analecta, & quicquid canes reliquerunt.

c In Sat.

Inter recentiores, qui Turturis esum celebrant est in primis; quem libenter propter immensam eius doctrinam, etsi Italicè scribentem nomino, est, inquam c Ludouicus Ariostus, in principium aulicos inuectus, quorum plerunque venter Deus est:

Hor vuol Fagiani, hor Tortorelle, hor Starne.

d L. 4. ser.

Item d Strocius pater amico suo epulas ruri parans, inter primas volucres Turtures nominat, dum canit:

Turturibus verò, quas cepimus altæ Martis
Ortygias iungemus aues, foliataque necdum
Textilibus nidis ausas prodire Columbas.

e Lib. 4. de abst. ab anim.

Antiquissimos verò Aegyptios, qui plurima curiosè admodum obseruabant, tradit e Porphyrius inter cætera Turturibus etiam abstinuisse, non quòd vel noxias, vel praui saporis eas existimarent, sed quia Accipitrum vngues aliquando euaderent. Itaque ne in talem,

nempe

nempe ab Accipitre sacro sibi alte dimissum Turturem inciderent, vniuersum eorum genus in cibo vetuisse. At relicta modo hac Aegyptiorum superstitione, videamus nũ quos vulgus laudat, nos pariter laudare oporteat. Vulgus autẽ quò pinguiores sunt, eò meliores, salubrioresq; existimat. Idẽ enim in hac aue, quod in Coturnicibus euenit, nimirum, vt pinguedinis infractu nimio strangulẽtur. Nec tamen idcirco edendo non esse puto, quippe qui more, vt diximus conturnicũ suffocati tantum pereant, intercluso tantùm spiritu, non autem tabifico morbo aliquo, aut senecta confecti. Cauendum tamen edentibus iudico, ne præpingues nimis in mensa veniãt: nam si naturę eorum humiditati, pinguedinis 10 addatur humor noxius, laxansque, damnosi procul omni dubio euident, humiditatis, scilicet improba nimietate. Et quamuis Turtures innocentiùs, quàm Coturnices pinguescentiam illam ferre possint, sunt enim Coturnicibus sicciores, & calidiores, & quamuis etiam eiuscemodi pinguedine siccitas, qua cum calore bene satis à tẽperamenti iusti mediocritate recedunt, temperatior fiat, quæ duram alioqui reddat eorum carnem, præsertim adultorum, longèque magis senescentium, tamen quia difficulter concoquatur, concoctaque crassum, & atrabiliarium alimentum præbeat. Itaque salubriter ijs vesci cupientibus omnino author sum, vt nouellos tantùm vsui adhibeant, non maiores anniculis, nec nuper iugulatos, aut pridianis recentiores. Etenim hac quoque temporis mora, præter ætatis tenerioris delectum, veluti marcescens tenerescet insita illis durities, siccitas- 20 que, tũ & promptius patebunt ventriculi officio, & significationi meliori commodabunt, alimentumque largentur corpori pro rara parte non exiguum, nec paruum, crassumque inter, & tenue exuta partim remanente natiua adhuc duritie, quæ diuturnitatis aliquid nutrimento addat. Idem siccitatis, humiditatisque in medio constituet: nam calore exuperabit aliquantum alimentum id idcirco generando, augendoque sanguini laudatum calore, atque humore, vel certè non multa siccitate gigni, perficique multus solet. Iam quoque ex sanguine multo, præsertim cum humore insto suo calido, seminis sæpe sperari multum ad obeunda fortius Veneris munia, poterit, & ex non valde crasso, quin modicè potiùs tenui, spiritus animales, peragendis ratiocinationis, & intellectus cogitationibus aptissimi, solidè potiùs, ac firmiter, quam euanidè, & inaniter perspicacibus expectari: 30 quare rectè dicebat Nicolaus Massa Turturum carnes cibum esse sapientum.

Vulgus quos Turtures laudet.

Qui vitandi.

Temperamentum.

Qui edendi.

Vt durities Turturum tenerescat.

Turturum caro cibus sapientum.

VSVS IN MEDICINA.

TVRTVRVM, & Palumbum esus cùm grassatur pestilentia, à nonnullis laudatur. Archigenes apud a Galenum has volucres inter cibos stomacho viles enumerat. Trallianus tympanicis permittit, & colicis; nonnulli etiam nephriticis conuenire tradunt. Dysentericis in cibo mire prodesse dicuntur, vtpote ventrem sistentes: sed efficacior ad hoc ipsarum sanguis habetur: qui item, teste Plinio, oculis cruore 40 suffusis eximiè prodest, de qua re plura in Columba à nobis scripta sunt, tum etiam quomodo ad sistenduum sanguinem, qui ex cerebri membranis erumpit, sit vtilis. Auicenna calidum istiusmodi sanguinem vtiliter super aurem contrariam, & dolentem distillari author est. Fimum, teste Plinio, albuginem extenuat. Kiranides cum melle ait albulam curare. *Ad summam leuitatem tritum*, inquit Marcellus, *& cum melle Attico, aut etiam alterius generis, dummodo optimo, & desumpto inunctus leucomata oculorum potenter extenuat.* Alibi rursus ex mulso coctum & ceroti modo ventri, ac renibus laborantis impositum efficaciter prodesse ait. Nicolaus Mirepsus difficulter mingentibus auxilium quod sequitur, admodum probatum esse scribit, nempe, si æger stercoris Turturis drachmam tritam cum melle bibat per triduum. Alibi b Galenus fimum hoc vstum ex mulsa præberi iu- 50 bet calculosis. Lapidem enim, inquit, per vrinam exturbat; qui pariter vsus ex Columbino stercore à quibusdam mirè prædicatur. Plinius pariter eundem fimum in mulso decoctum, vel ipsius Turturis decoctæ ius prodesse contra calculos, & alias difficultates vesicæ testatur. Turturum quæ domi aluntur saginanturque stercus, teste Varrone, ad agrum colendum seruatur: sed hoc ad agricolas, non ad medicos spectat. Ex nostri æui medicis c Castor Dorantes ad facilitandum partum eiuscemodi recenset remedium: Si tres, inquit, Iuniperi baccæ, & septem lauri, cum drachma cinnamomi, & drachma vna, & semis corticis casiæ Turturi indantur, & deinde assetur, & illinatur ad ignem pinguedine Gallinæ, & Turtur comedatur vesperi bis in hebdomada à muliere partui vicina facile,

a De comp. sec. loc.

Sanguinis vsus.

Ad dolorẽ auris.

Fimi Turturis facultas.

b 3 Eupo. 275.

c Cap. de Iunipero.

&

& sine fastidio pariet. Idem Durantes hæc Baptistæ Fieræ carmina de Turturum salubritate citat.

Non rapit in Venerem Turtur, licet ipse Minerua
Casta dicata, fugit vidua hac consortia cuncta;
Perpetuo gemit, arentiq; immurmurat vlmo
Non mandenda recens, sistit, ventremq; fluentem
Comprimit, astringit, dysentericisq; medetur:
Postremus, meliorq; cibus, stomacoq; salubris.

Georgius Pictorius etiam ad fluxum ventris commendat Turturum carnem, sed assam. 10

Si fluxus ventrem nimium infestauerit ingens
Turtur combustus, terque quaterque iuuat.

Quod Pictorius ex Clemente transcripsit. Mirum verò quod Mizaldus ait, si in corio lupi deferatur cor Turturis, gestantem non capi illecebroso rerum venerearum appetitu.

PROVERBIA.

Turtur loquacior.

TΡΥΓΟ'ΝΟΣ λαλίστερος, hoc est, *Turture loquatior* prouerbium, inquit adagiorum author, in garrulos, & impendio loquaces homines dici solitum, vel, vt Varinus 20 ait, scomma est in loquaces. Causam adagij in hieroglyphicis addidimus, nempè quia non ore tantùm, sed & posterioribus partibus obstrepera sit. Τρυγονοψάλλειν Hæsychius prouerbialiter scribi ait ἐπὶ τῶν γαῦλυς μαστόν των, (fortè ψάλλοντων) nimirum à verbo τρύζειν, quod de Turturum voce in vsu est, & ad indecoram, aut nimiam in homine loquacitatem transfertur, vt in illo, μὴ μοι τρύζητε. Author adagiorum huius prouerbij non meminit.

ICONES. NVMISMATA.

30

Metapontinorum numismata cũ Turture.

INTER varia Metapontinorum numismata à doctissimo Huberto Golzio delineata vnum est æreum, in cuius latere aduerso Martis barbati, & galeati caput conspicitur. & supra id hæc inscriptio ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ. ab altera verò frumenti aristata spica, cuius folio Turtur insidet, & sub eo videtur syllaba istæc AN, à dextro spicæ scriptum est ΜΕΤΑ.

Heliogabali Imp. numus cum Turture.

In Heliogabali perditissimi Imperatoris quodam numo in vna parte mulieris sedentis imago conspicitur, & Turturem vna manu gestãtis altera militum quoddam insigne, quale ab altera numi parte pariter expressum est, cum inscriptione FIDES MILITVM. Arbitror ego ideo hìc Turturem fuisse depictam, quod quemadmodum istæc auis coniugi fidẽ seruat inuiolatã, ita pariter ad eandẽ Imperatori præstandã miles per auem admoneatur. 40

DE PASSERE IN GENERE.

Cap. X.

ORDINIS RATIO.

50

Author cur post columbas de Passeribus agat.

IRABITVR fortassis lector, cur subinde à Columbaceo genere de Passeribus, vtpotè auibus quadruplò etiam minoribus, & quarum nomen quibusuis minutioribus auiculis adaptari potest, agere instituerim. Id verò non faciam, nisi methodicè. Nam Columbæ, quarum nomine Palumbes, Oenades, Turturesq; etiam intelligo, cùm sese & lauent, & puluerent, necessarium erat, & alias inuestigare volucres, quæ id quoq; facerent. Tales autem sunt Passeres, & præter eos, quod sciam, aliæ nullæ. Hos communis præceptor *a* Aristoteles vnà cum Columbis etiam nominat. *Mos auium est*, inquit, interprete Gaza, *vt aliæ sese in puluere volutent, aliæ, sese lauent,*

a 9. Hi. 49.

aliæ

alia nec puluere, nec balneo vtantur. Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ, sed terræ propinquæ: Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phasiana, Lotrices, nonnullæ rectungues quæ circa fluuios, aut paludes, aut mare versantur. Aliæ vtrumque tum lauare, tum puluerare solent: vt Columba, vt Passer. Hæc ille. Verùm cum b idem præceptor disertissimis verbis, eodem vertente Gaza, *vermiculis pasci* Passeres testetur, nec alterius cibi meminerit, itaque rursus quis vermiuoras aues cum graniuoris, quales reuera Columbæ sunt, me confudisse arguat. At verò non ita meo iudicio sunt accipienda Aristotelis verba, vt Passeres prorsus vermiuoros esse dicere voluerit, sed quod præter grana etiam insectis vescantur absque discrimine, quemadmodum Gallinas facere quoq; obseruamus, quas tamen nemo simpliciter vermiuoras ideo dixit. Quare age seruato hactenus ordine historiam prosequamur.

Pulueratrices aues quæ Lotrices.

b 8. hist. 7.

Aristot. explicatus.

ÆQVIVOCA.

PASSERIS nomen, vt ab auibus æquiuocationem auspicemur, Latinum, & Græcum, etiam στρουθὸς cuilibet auiculæ, maximè autem paruæ, competit, priuatim tamē vtroque auiculam turrium, domorumque caua nidis suis occupantem significamus, vocamusque, de qua præcipuè hic scribimus. Sed non ab re fuerit confusionis omnis euitandæ causa alias hac rubrica nominare auiculas, quæ passeris nomine apud multos audiunt, ac rationem obiter assignare, cur à Passeris priuatim vocati capite excludantur. Passer itaque solitarius dictus, & à multis celebratus Passere (ita nunc semper simpliciter vocabo, de quo institutum est caput) longè maior, color diuersus, vtpotè Merularum species inter Merulas describetur. Passer rubi, Prunella quibusdam, & βάτις Aristoteli, pro qua voce Gaza transtulit Rubetra, auicula est vermiculis victitans. Passerem gramineum Germanis Currucam appellari Turnerus tradit, sed cur id faciant, non addit. Curruca autem & ipsa vermiuora est, vt patebit. Passer aquaticus, seu arundinarius an huc pertineat planè ignoro propter diuersas super eo doctorum virorum sententias. Turnerus Anglorum Passerem arundinarium (Anglicè à Rede Sparovv) quandam auiculam vocat, Parum palustrem, vt conijcio, nam ait esse auem paruam, passere parum minorem, cauda longiuscula, & capite nigro, cætera fuscam. Hanc inter Parorum genera recensebimus. Eberus verò, & Peucerus passerem aquaticum in arundinetis nidificantem domestico in omnibus similem esse inquiunt, nisi quod collum albus ambiat torquis: qualis sanè auis ad hanc nostrā historiā pertinere videtur, nidulationis in loco tantūmodo à passere diuersa. Sed Gilbertus Longolius & ipse Germanus suis quoddam passeris genus Ringelspatz, idest torquatum dici asserit, eiusque collum pennis albis tanquam torque aliqua circundari scribit, & in arborum truncis qui longo situ foraminosi sunt, nidificare, corporeque multò minorem esse, & vitæ, quam domestici diuturnioris. Atque de hoc fortassis genere intelligendus est Turnerus, dum ait: Passer torquatus non solum torque albo à communi Passere differt, sed & voce, & modo nidificandi. Hoc genus in Germania frequens est, sed apud Anglos rarum. Hæc ille. Iam vidisti, lector, duo Passeris genera prorsus diuersissima Germanis torquata nuncupari. Bellonius verò Passerem torquatum non à torque ambiente collum appellat, sed à macula alba, quæ oculos circundat: & Ornithologus Passeris quodam genus describit circa Argentoratum Rorgytz, vel Rorgeutz vocatum, cui retro oculos, & in parte colli albus est color. Sed vt ad Passerem arundinariū reuertatur oratio, cum eo eadem auis fuerit Calamodytes Aeliano nuncupata, quā cedri folio periore author est. Apparet enim ex etymologia hoc quoq; nomen passeris esse, vel alterius inter arundines degentis auis. Quemadmodū vero ignorare me dixi, vtrū eiuscemodi passer arūdinarius dicta auis huc sit referēda, ita certò scio passerē aquaticū Bononiæ appellatū ex hoc genere nō esse, rostro nimitùm longiusculo corpore maiorē, pectore albo cætera fuscum. Passer Troglodytes nuncupatus omnium auium excepto Regulo minimus est, in sepibus potissimum viuens, insectis victitat. Græcorum Anthus, siue Florus Latinorum, vt Gaza interpretatur, in Creta, teste a Bellonio, Passer Sporguitis dicitur. Passeres simplices quasdam aues Indi dicunt pedibus Anserinis aquaticas. Quos ijdem

Passer quā priuatim auē significet.

Passer solitarius quæ auis.

Passer rubi Rubetra.

Passer gramineus.

Curruca.

Passer arūdinarius.

Parus palustris.

Passer torquatus.

Calamodytes passer.

Aquaticus passer Bononiensiū.

Passer Troglodytes.

Anthus, siue Florus.

a Lib. 1. obser. c. 11.

Passer simplex, aut stultus.

aut qui de iiſdem ſcribunt, ſtultos à contrario effectu, quaſi ſagaciſſimos appellant, noſtratibus, imo Turdi maiores eſſe, inquiunt, & ferè nigros, pennis quibuſdam albis in collo, de quibus inter ignotas aliquando, ſi Deo placuerit, agam. Bononiæ verò longè aliam auiculam Paſſere matto, hoc eſt Paſſerem ſtultum dicunt, nimirum motacillæ quandam ſpeciem, nonnullis etiam aucupibus Magnanimam vulgò appellatam. Item aliam auiculam, quam inter Paſſeres deſcribemus. India mittit & aliam auiculam, quam qui de ea ſcribunt, Paſſerem muſcatum vocant, aiuntque qui eam volantem viderit, tum ob celeritatē, tum ob paruitatem, crabronem, aut veſpā eſſe iudicare. Agam verò & de hac inter incognitas; Paſſer marinus Plauto, aliiſque Struthiocamelus eſt, quem Athenæus ϛρυθὸν μεγάλην vocat: ſed Struthio ſimpliciter acceptus à Suida Paſſer dicitur; nam vbi apud D. Iob *b* legitur, *Frater fui Draconum, & ſocius Struthionum*, ille ita habet, Frater factus ſum ſirenum, & ſodalis Paſſerum. Græcorum ϛρυθὸς, vt ſupra dixi, etiam generaliter pro quauis aue accipitur: in quo, inquit *c* Ludouicus Cælius Rhodoginus, animaduerſione dignū eſt, vbi Theophraſtus ϛρυθῶν πτέρα dixit, ac Theodorus *Struthorum alas* reddidit *auium* transferre maluit Plinius: tanquam Struthos Græcis, quandoque de auitio dicatur, ſicuti Latinè Paſſer; vnde Cicero omnibus Paſſeribus inſitam ait à natura voluptatem. Hæc ille. Nicander inter remedia contra aconitum ϛρυθὸν dixit pro Gallina, & contra fungos πάτον ϛρυτοιο κατοικαδος pro fimo Gallinæ; nam & ὄρνις per excellentiam pro Gallina ponitur. Vocatur & ϛρυθὸς à *d* Theophraſto herba, de papauere Herculeo loquente, quæ aliis Græcis, vt *e* Dioſcoridi ϛρύθιον appellatur, Plinius radicula tranſtulit, inquiens: *Tingentibus, & radicula lanas præparat quam Struthion à Græcis appellari diximus*. Strutheum verò per e, in penultima non herbam notat, ſed membrum virile, teſte Feſto, à ſalacitate videlicet, Paſſeris. Pſittas Græci vocant piſces planos, Latini Paſſeres, quales ſunt rombi, & Paſſeres priuatim etiam dicti, de quibus conſule doctiſſimum *g* Rondoletium, nam de his agere & locus, & tempus prohibent. Antequam tamen cætera proſequar, lectorem monitum velim alium piſcem *h* Ariſtoteli ϛρυτόν, id eſt Paſſerem dici videri, cùm de felle piſcium loquitur: *In aliis*, inquit, *fel inteſtinis hæret, his propriùs, illis remotius à iecore: vt in rana, ellope, Synagride, murena, gladio, hirundine, Paſſere*, Rondoletius eo loco Hirundinem, & Paſſerem expungi oportere cenſet, tum quia Gaza eos piſces tanquam ad eum locum non pertinentes omiſit, tum verò maximè ex ſententia, quæ proximè ſequitur. Cur verò piſces latos Paſſeres dicant, *i* Petrus Bellonius à fuluo per dorſum colore, qualem in Paſſerculo pullato, dum volando alas extendit cernere eſt, factum eſſe tradit. Paſſeris fluctus nomen cuiuſdam loci, cuius meminit Epigrammatarius, dum ait:

Non mollis Sinueſſa, feruidique
Fluctus Paſſeris, aut ſuperbus Auxur.

Locus eſt non procul à Terracina inter blandiſſimas Italiæ aquas. Inſulæ quædam à Columbo repertæ, inſulæ Paſſerum appellantur. Paſſer Belgis Circinum ſignificat, inſtrumentum nempè, quod ad res accommodandas eſt aptiſſimum, nos id appellamus vn compaſſo.

Paſſer ſtultus Bononienſium. *Magnanima.* *Paſſer muſcatus.* *Paſſer marinus.* *b Cap. 30.* *Στρυτός pro quauis aue.* *c Lib. 14. Ant. lect. c. 6.* *d L. 9. hiſt. plan. c. 13.* *Στρυτός herba.* *e Lib. 2. c. 193.* *f Lib. 24. c. 11.* *Strutheum quid.* *Paſſeres piſces.* *g L. 11. de piſcib. c. 7.* *h 2. hiſt. c. 15.* *Piſces cur paſſeres dicti.* *i Lib. 7. de auib. c. 19.* *Paſſeris fluctus.* *Inſula Paſſerum.* *Paſſer Belgis quid.*

SYNONYMA.

HEBRÆI pariter nomen habent, quod priuatim duntaxat Paſſerem ſignificat Zipor, vel cum Vau, commune nomen eſt omnibus auibus: capitur tamen interdum pro ſpecie ſpeciali, nimirum pro Paſſere, vt colligitur potiſſimùm ex Pſalmo octuageſimotertio ex Hirundinis nomine, quòd ſubiicitur. *Paſſer, & Hirundo, inuenerunt nidum, &c.* Periti huius ſermonis nomen id deriuant, quod eſt mane ſurgere quod auibus. Paſſeribuſq; priuatim competit: alii nominis aliud afferunt etymum, nempè quod ſtatim ex ouo excluſa (auis) plumas ſecū, & vngues producat: ſed eo modo neutiquā Paſſerē ſignificare poſſit, vtpotè qui teſte cōmuni præceptore *a* Ariſtotele, *cæcos, & imperfectos pullos pariat*. Pluralis numerus eſt Ziparim. In decimoquarto Deuteronomii accipit

Zipor. *a 4. de gen. c. 6.*

pro

pro omnibus auibus mundis: quo loco Chaldæus habet Zipar, Arabs Taer, Persa Gongeschek. Leuitici decimoquarto, vbi de mundatione agitur, Chaldæus pro Passere habet Zepara, Arabs Abur. Persa retinet generale nomen Gongescheck, Septuaginta ὄρνιθα, idest, auem, D. Hieronymus Passerem. Pro Agur Hebraica voce nonnulli interpretantur Passerem. D. Hieronymus apud Hieremiam Ciconiam. Doctus quidam Germanus apud Esaiam, vbi D. Hieronymi translatio habet, *sicut pullus Hirundinis sic clamabo, meditabor vt Columba*: pro Agur vertit Hirundinem. Hoc autem ex locis iam citatis saltem constare potest, Agur auem esse aduenam, & voce vtentem lugubri. Dauid Kimki eamdem vocem Chaldaicè vertit Senukita, quam dictionem à Talmudicis vsurpatam R. Hai Arabicè exponit catuph, vulgò, Arundina, idest, Hirundinem. Sunt qui auem credant humana vtentem voce, nimirum gazah vulgò dictam, idest Picam. Alhassefir Bellunensis Passerem traducit, Iia Lesanalhassefir, alias alasafir. i. lingua Passerũ, legitur de fructu fraxini, vel orneoglossi arboris apud Arabicos medicos. Opim Azbar, fortè Azbur, vt supra. Celegua, Cassarengua, nomina omnia barbara de Passere leguntur, & Passara à Latinorũ Passer detortum vocabulũ, & Struthion à Græcorum στρουθός, pro Struthion Syluaticus stupion habet Babebot, inquit, idem, est auis quædam omnium calidissima, Venerem stimulans, mihi igota: videtur autem Passer esse. Στρουθός oxitonon est, secundum canonem Eustathio relatum, Atticè verò penanflectitur Herodiano, vt scribit Aristophanis Scholiastes in aues, Eustathius ait esse communis generis, & commune alijs auibus vocabulum, magis verò sibi placere, vt ita vocentur aues Homericæ Strutho (quarum scilicet ille meminit Iliados secundo) congeneres. Ex Philosophi descriptione idem, ni fallor, Eustathius, στρουθὸν arbitratur illam auem videri, quæ vulgò τρωγλοδύτης appellatur, alioqui generale nomen esse. Varino Στρουθία omnes auiculæ sunt, sed Στρουθός propriè, qui τρωγλίθις nominatur. Sed quid si per Στρουθία etiam priuatim Passerculos diminutiuè intelligamus, nam Στρουθάριον Passerculum significat. b Galeno Στρουθοὶ πυργῖται, idest, Passeres turriculæ vocantur, quæ in turribus; quæ in loco sunt excelso, nidulantur, ac si, vt existimo, sine adiectione dictionis πυργῖται, vel alterius, pro quibusuis auibus Σθρουθός accipiatur: nam alias etiam hoc apertiùs innuere videtur, vbi ait: *Alaudæ cristatæ aues sunt similes Passerculis, qui pyrgitæ, & troglytæ nominantur in oppidorum muris, ac turribus frequentes, extra quam galero, quo illi carent.* Ita pariter Kiranides, Xuthros, inquit, alijs Struthos, vel pyrgites, alij troglyten vocant. Dilucidius iterum c Galenus seipsum alibi declarat, inquiens: *In paruorum Passerum* (ad differentiam nimirum τῶν μεγάλων Στρουθῶν, hoc est, Struthiocamelorum) *numero πυργῖται etiam sunt.* Bellonius tradit in Creta Passerculum etiam nunc Sporguitim appellari. Et Ornithologus σπουργῖτας, vel ἀσπουργίτις, adhuc Græcorum vulgò dici sibi relatum esse asserit. Troglitæ, siue Pyrgitæ mihi dicti videntur Passeres hi domestici, quia in ædium troglis, idest, cauis versari nidularique soleant, adhita tamen leui distinctiuncula, quod pyrgitæ nullibi, nisi circa turres, & excelsiora degant, ideoque salubriores habeantur. Vt modo ad simplicem vocem Στρουθὸς reuertamur, pro ea Hesychius etiam Στροῦς, nescio quam benè, dixit: nam Struyis Belgis, vt audio, Struthiocamelus est. Dicitur autem Στρουθός, secundum Eustathium, quod cum furore quodam in libidinem feratur, παρὰ τὸ μετὰ οἴστρου θεῖν. d Io. Goropius, vt est vir in fingendis etymologijs, ijsque ex sua lingua, quod sanè mirum est, Στρουθός, deriuat à Belgarum Strous doot, idest, morte connubij, & reuera etymum satis laudare nequeo, eiusque verba propter argutiam, atq; subtilitatem adscribere, lectorique trutinanda proponere visum est. Si quis, inquit, diceret à Græcorum voce Στρουθος Struthion (nimirum pomum, de quo & eius etymo doctissime, ac ingeniosissimè erat locutus, quæ & nos suo post loco recensebimus) deriuari, ego eum interrogabo, vnde Struthos nomen acceperit? Ad quam quæstionem scio æquè mutum fore, atque is est, qui Græcis etymologicon scripsit. Nos ex perpetua vocum rerumq; cognitione cernimus, ex eadem causa, & malo, & Passerculo nomen datum esse. Sicut enim pomum, ita & Passer Veneris iugalis symbolum gerit: atque idcirco Strous doot, idest, mors connubij vocatur; tum quia vulgus nostras dicit, mortis quoddam genus suauissimum contingere finem Venereæ palestræ, quæ Passere ob immensam salacitatem notatur, tum quo moneamur, nos è connubio celerrimam mortem reportaturos, si auiculam hanc imitemur; quoniam mas in eo genere sic sese frequenti Veneris vsu exhauriat, vt nũquam ad biẽnium perduret. Hinc στρουθοὶ etiã illi vocati sunt, qui huius auiculæ naturam sequuntur. Sed illud animaduertendũ στρουθίον diminuentiũ formulã factũ aliud esse, &

Zipar. Taer. Gongescheck. Zepara. Azbur. Agur. Senukita. Catuph. Alhassefir. Babebot. Στρουθός. Quæ auis. b lib. 6. de san. tuen. Passeres turriculæ. Xuthros. c lib. 3. de alim. Troglitæ, siue pyrgitæ passeres. Στροῦς. d in Vert. Struthi etymum. Passer Veneris iugalis symbolum. Passeris salacitas non imitanda. Στρουθοι, qui dicti.

Lanaria herba cur Struthium dicta. ψάρις. Διϱίγες

alio tempore pronunciandum, quam ςρύθιον pro malo: cum hoc aliunde ſit compoſitum, qua m illud, quod mortis vnà adducit mentionem. Herba autem lanaria duplici ratione poteſt videri nomen Struthij accepiſſe, ſemel, vt moneamur, coniugij caſtimoniam tam purã, ſynceramque eſſe debere, quàm eſt lana, radicula fullonia emũdata: rurſus, quod eadem radicula libidinem etiam excitet, vehemẽti ſuo calore plurimum humoris ad vaſa ſpermatica mandans, præſertim ſi flatulentis, & craſſis cibis edatur. Hæc & alia circa Struthi etymologiam Goropius, quæ breuitatis cauſa ſponte prætereo; nunc ad reliqua Synonyma tranſeo. Ψάρις inter Martini Rolandi ſynonyma pro Paſſere etiam legitur. Heſychius pro Δίγηρες exponit Paſſeres, ita etiam Varinus facit, ſed dictionem illam pe- 10 nanflectit. Reperitur pariter apud eoſdẽ Δίγηρες, Διγῆρες, & Διρηγες pro Paſſeribus: item Δρῆες lingua Macedonum, Elei, teſte *i* Athenæo haſce auiculas vocant Δειρίριθας. Quem locum *k* Cælius, quamuis Athenæum non citet, annotans, Δειριᾶν apud Spartanos cõuitiari ſignificare aſſerit, & δειρεῖς vocari conuitiatores, δειρὸν verò tumulum eſſe, & locum accliuem. Cypſelos *l* Pſellus Trogletas nuncupat, quia in foraminibus, & cauis ferè latitent: ſed cypſeli, meo iudicio Græcis illæ aues ſunt, Hirundinibus ſimiles, qui Apodes vocat Ariſtoteles. Ornithologus cùm pſellum eiuſcemodi aues in cibum commendare videret, arbitratur eum de Paſſeribus troglitis, & pyrgitis ſenſiſſe, deceptus quod Hirundines illas nullis niſi fame coactis in cibum admitti crederet, tum etiam quoniam alias pſellus inter attenuantes cibos vna cum perdicibus, & auiculis montanis Tro- 20 gletas, nominet. Sed nobis Bononienſibus Apodes illæ in delicijs ſunt tantum abeſt, vt à menſæ vſu reiciamus. Ego non trogletam, neque troglatam (vt Georgius Vallapſellum interpretans habet) ſed troglitam per iota in penultima ſcribendum cenſeo. Ἐλλοποδες, ἐλλοὶ (Heſychius habet ἐλλόπιδες) Varinus, & Heſychius vertunt paſſeres, & hinnulos ἀπὸ τοῦ ἀλλεσθαι, & catulos ſerpentis. Iiſdem Σμάρδικον ςρυθίον, eſt, ideſt, paſſerculus; vnde σμαρδικοπῶλαι: item Κίλλας paſſer mas. Atque iſtæc ſunt ſynonyma Græca omnia, quæ hactenus legere, ac notare datum eſt; Latini, quod nouerim, ſynonymia non vtũtur, ſed vbique paſſeres, & diminutiuè paſſerculi audiant, à paruitate, vt volunt Grãmatici plerique, à patiẽdo vt nonnulli alij, quod morbum comitialem ſæpe patiantur. *m* Io. Goropius hoc etymum quoque ſuo ex Idiomate eruere conatur, & hũc in modum ſuper 30 eo nobis ſcribit: Et hæc quidem de Græco paſſeris nomine, cum ſtrutheo pomo partim conuenienti, partim aliò declinati; cui ſi velitis, hoc addam corollarium, quo intelligatis, quàm eadem auicula apud Latinos, habeat nominis ſui rationem: quã non minus, quam ea, quæ modo de Græca voce dixi, pariter omnes, ni fallor, ignorant. Iap & Pai ſic inter ſe ſunt connexa, vt nemo prius præſtare poſſit, quin alterũ conſequatur, cùm illud idem ſit, quod βιῶ, hoc verò non aliud, quam ſatisfacio. Quandoquidem igitur eer honor eſt, & decus; Pais eer decus erit illius ſatisfactionis, ſiue ſolutionis, qua id datur, quod coniugi debetur. Qua in voce non mirum eſt litteram S, duplicatam, loco I, vocalis; quæ diphtongum in priore compoſiti parte faciebat, ita vt ex Pais eer fiat Paſſer. Nam ſi in hac arena certamen inter omnia animalia iniretur, nemini dubium eſt, quin huic auiculæ 40 ſummum victoriæ decus à iuſto Iudice decernendum eſſet. Hactenus ille. Itali Paſſetem vocant Paſſere, in quibuſdam locis, vt audio, Celega, alibi etiam paſſere caſaringo, nimirum ab ædibus noſtris, in quibus nidulatur, quas caſas appellamus. Celegam verò vocant, vt Hermolaus, & ex eo Cælius, exiſtant, quaſi ſpecilegam. Hiſpanicè dicitur Paxaro, Pardal, Gorrion pequeno, & Gorrioncello pullus paſſerinus. Gallicè paſſe, paſſereau, paſſera, paſſetaeu, Moineau, Moucet. Germanis Spar, Spatz, Huſzſpar. Saxonibus Sperck, Sperlincgk, nonnullis alijs Luningk, Belgis Muſche. Anglicè Sparrou. Illyricè Vurabecz.

Δρῆες. *i Lib.3.* *k Li.4. antiq. lec. c.6.* *l L. de vict. rat.* *Cypſelus.* *Apodes.* *Ornithologus hallucinatus.* *Apodes hirundines in delicijs eſſe.* Σμάρδικον. Κίλλας. *Paſſeris etymum.* *m In ver.*

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

PYRGITIM, & Troglitim dictum Passerem præcedenti rubrica Passerem nostrum domesticum esse asseruimus. Nunc videndum num alia dentur genera Passerum, quemadmodum ex antiquorum quorundam, & recentiorum monumentis colligitur. Omnia quæ generatim communis præceptor Aristoteles de Passere scripta reliquit, nostro Passeri domestico optimè, atque exactè conueniunt, quare alios nouisse non est verisimile. Nam albos, quos aliquando repertos esse scribit, referente *a* Cœlio, non pro diuersis habuisse exstimo, cùm alibi tradat, colore variari speciem. Albas se vidisse narrat *b* Scaliger pater, sed pro diuersis non habet, atque ego à me obseruatum album post depictum dabo, non quasi diuersum, sed quia rarum. Huiusmodi coloris Passeres, aut etiã Hirundines, si quando apparuissent, *c* Aristoteles, nisi fortasse pseudo Aristoteles, ille fuerit, futuræ tempestatis signa esse, author est. Sunt tamen alia Passerum genera. Sunt qui alios foramina parietum frequentare asseuerent, alios roscidas valles quærere, nonnullos montes appetere squalentes. *d* Alexander Myndius apud Athenæum bina tantummodo genera recenset, alterum syluestre, domesticum alterum. Agrestium fœminas, & reliquo corpore esse debiliores, & rostri colore magis testaceo, facie, (hoc est, vt exponit Iac. Dalechampius, anteriore parte) nec nigra, nec valdè alba. Quod postremum genus fortassis illud fuerit, quod ab Hollandis patria voce Houtmusche, idest, Passerem lignipetam, quòd in lignorum cauis niduletur, vocari audio. Nam & Albertus duorum generum meminit, quorum alterum in vertice rubeum esse ait, & in cauis arborum nidulari. Præter albos Passeres, & vulgares domesticos, ego mox multos depingam, in quibus alij alio colore sunt. *e* Scaliger in insula D. Thomæ Passeres refert esse virides canoros, qui nunquid ex hoc genere sint, me latet. Verendum autem est Passeris voce pro alia parua auicula vti: nam & *f* Auicenna Passeris meminit, qui quindecim diebus continuis in principio veris suauissimè cantillet, & post colorem immutet, mutescat & sese abscondat. Indi præterea aliquot habent auiculas Passeris nomine celebratas à Neotericis: quas quia an huc pertineat, ignoremus, hic recensere visum est. Quasdam itaque nocturnos Passeres nuncupant, noctu volantes, interdiu quiescentes, odioque plus quàm Vatiniano Noctuam prosequentes. Has aiunt Hirundinibus volatu, & alis esse similes, ex cinereo nigris, nisi quod in medijs alis fasciam habeant albam. Quærendum nunquid hæ eædem cum illis sint auibus, quæ etiam Passeres vocatur, & apud eosdem celebratur. Turdo minores sunt, tantæ velocitatis in volatu, vt velocissimarum auium nomen obtinuerint. Aiunt autem qui de ijs scribant, aquas sequi, ac quasi natare videri, etenim eleuantibus sese, & rursus descendentibus fluctibus, & eas sese eleuare, & descendere. Quærendum item num Passeres syluestres sint, quorum meminit *g* Actuarius, quos à Noctua maximè capi scribit: sed verba eius ascribamus, vt coniectandi cuilibet latior pateat campus. Scribit itaque hunc in modum, vt citat Gyb. Longolius, enumeratis etiam verbis Græcis: *Passeris syluestris* (Ornithologus addit magni ad differentiã alterius syluestris, qui paruus est) *caro neque redundans, neque concoctu difficilis est, sed si qua alia boni succi. Testantur autem Tragon medicus cerebellum eius proprietate quadam comitialibus auxiliari. Est autem Passer magnus terrestris: neque in arboribus, neque domibus habitat: verùm in summis fruticum surculis desidet, voce nimis quam garriens: pascitur autem in triticum hordeumque ferentibus agris, & nidum in terra collocat: colore, & magnitudine Alaudæ similis: hyeme non visitur, capitur verò maxime Noctua.* Hæc ille Turnerus hunc magnum Actuarij Passerem suspicatur esse auiculam quandam, quam Angli Butingam, Germani Gerstgammer appellant, & in margine etiam addicit huic Passeri Mollicipitis apud Aristotelem descriptionem magna ex parte conuenire. Ego in ea coniectura nihil certi statuere nec possum, nec debeo, cùm in multis differre eiuscemodi aues videam: addam tamen & aliam coniecturam, nam nunc mihi in mentem venit alia auis, *h* Aristoteles Colarem vocat, & ab Vlula, cæterisque aduncis rapi scribit, indeque his bellum oriri. Etenim Albertus licet indocto tempore natus, Colarem Passeris speciem interpretatur. Idem Niphus affirmat. Solus Ornithologus suspicatur esse Collurionem, & pro tali voce typographi lapsu Colarem scribi. Passeris magni etiam meminit Aristophanes, sed hic Struthios sine controuersia ita appellat. Nunc ad notiora reuertamur, quos tamen & ipsos nobis India mittit, sed diuerso à nostratibus colore

Passeres albi.
a Lib. 27. c. 11.
b Exer. 59.
c In secr. secr.
d Lib. 9.
Houtmusche.
e Exer. 236. 3.
f L. 8. de anim. c. 7.
Passer nocturnus.
Aues velocissimæ vocatæ.
Passer syluestris Actuarij.
g l. 2. regu. serm.
Butinga Anglorum Gerstgammer.
Passer Molliceps.
h 9. Hist. c. 1.
Colaris auis.
Passeres Indici caudati, & sine cauda.

Paſſer Illyricus. colore, vtpote atros, eorumq; alios longiſſima cauda ornatos, alios ca [illegible] e quibus poſt priuatim agemus. Habeo, & aliud Paſſeris genus depictum, quod Illyricum dicunt, pronè album, cætera noſtris ſimilem, at maiorem, & bifurcata cauda prædıtum.

FORMA. DESCRIPTIO.

a l. 4. c. 75. PASSEREM, cui hæc generalia exactè competunt, deſcribere ſuperuacaneum eſt, ſingulis nimirum horæ momentis cuilibet conſpicuum: iconem tamen exhibemus cum adiecto taxi arboris ramulo. a Dioſcorides auiculas tradit; quæ Italici taxi baccas deuorant, denigrari. Vt tamen eiuſcemodi domeſticam, vel potius in tectis noſtris habitantē auiculam, alios etiam viros doctos Paſſerem generali nomine appellaſſe oſtendamus, non ab re fortaſſis fuerit, quæ circa formam eius prodiderunt, obiter adiungere; *Paſſeris penna*, inquit Ariſtoteles, *quoties frigora vrgeant acriora, interdum in albas abeunt*; quod noſtro Paſſeri competit Alexander Myndius, teſte doctiſſimo Athenæo. *fœmellas roſtro*, ait eſſe, *colore magis* (quàm in maribus) *carneo, facie verò nec admodum alba neque nigra*. Sed non ita duntaxat fœmella noſtra à mare diſcernitur, verùm menti potiſſimùm colore, qui in mare niger eſt, in fœmina albus, quamuis, vt teſtatum reliquit Ariſtoteles, is in mare in hyeme immutetur, & æſtate tantùm conſpiciatur: præterea mares, tradente Alberto, guttulis nigris, & albis diſtinguuntur. Idem ait, Paſſerem eſſe auem paruam, cineream: item fœminas vbiq; eſſe coloris cinerei: quæ nunquid Paſſeri noſtro quadrent, cuilibet iudicandum relinquo: quid enim in re tam liquida dubitandum? huiuſmodi color κεραμ ας Græcis dicitur, Gybertus Longolius teſtaceum transfert, Paſſeriq; ait, & pleriſque puluerıtricibus conuenire. Iacobus Dalechampius Paſſeres ſcribit carere ingluuie, ſed ventrem habere proximum: quod dum legerem vix percipiebam, nam Ariſtoteles ita ait: *Paſſeri, vt auiculis omnibus non eſt gula, nec ingluuies, ſed ventriculus longior eſt.* Ibidem ad imum inteſtinum paucas appendices habere prodidit, ſed perexiguè. Item alijs ventri, alijs inteſtinis fel iungi.

Fœmina vt à mare differat.

Color Paſſerum.

b In comm. in Plin li. 11. ca. 37. c 2. hiſt. c. vlt.

Paſſer domeſticus mas cum taxo.

LOCVS.

LOCVS. NIDVS.

AELIANVS *a* author est Passeres conscientia, vel suæ infirmitati, vel sui corpusculi exiguitatis in ramorum cacuminibus, modò ab ijs sustineri queant nidos contexere: & sæpenumero ea machinatione factas à venatoribus insidias declinare, quoniam hi propter rami tenuitatem ascendere nequeant. Verùm hoc loco Ælianus Passerum nomen absque vlla hæsitatione pro alijs quibusdã paruis auiculis accepit, quemadmodum etiam *b* Homerus draconem scribens Passeris octo filios in extremis platani ramis nidulantis à dragone deuoratos. Nam Passeres Pyrgitæ, & troglitæ inde dicti, tum circa turres, tum in tectis nostris versari, nidulariq; solent: quare prudẽter admodum à D. Hiero. in Psal. 83. vbi diuinus psaltes ita habet: *Zippor inuenit sibi domum &c.* Passer traduxit: nam etiã auicula hæc quãq; templa tum intus (modo minus sit frequentata) tum extra nidis suis frequentat. Cassiodor. eundem Psal. locum declarans. *Passer*, inquit, *est nimia velocitate celerrimus, qui in syluis habitare non patitur: sed domum sibi in parietum foraminibus desideranter exquirit, quam dum inuenerit, nimio gaudio latus exultat, quia se diuersarum aduersitatum vlterius patere*

a lib. 4. de ani. c. 49.

b Iliad. β

tere non credit insidijs. Huic itaq; Passeris nomen pro Passere simpliciter dicto accipitur à D. Hieron. atque, vt dixi, prudenter: at non vbiq; id ab eo factũ est: nam in Psal. 10. in contrarium legitur, nempe, *Transmigra in montes sicut Passer.* Hoc. n. in loco Passerem montes colere, habitareq; innuere apparet, quare vel Passeres monticolas intelligit, vel quascunq; aues in montibus versantes, & propter mysterium Passer transtulit: nam vbi priorẽ Psaltis locum (*& Passer inuenit sibi domum*) explicat, hunc postremò citatum etiam adducit, *& videte ergo*, inquit, *quia nemo transit in mõtes, nisi qui Passer est.* De illis autẽ loquitur q. ad altissima terrarum loca leuissima voluntate rapiuntur, vt his meritò similes æstimentur, qui ad nequissimas prædicationes leuitate inconstantes animi transferunt. Quod verò D. Hieron. etiam generaliter pro quauis aue Passeris nomine sit vsus, ex alio etiã Psal. videlicet 103. colligitur apertissimè, vbi dicitur: *Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic Passeres nidificabunt. Herodij domus dux est eorum &c.* Nam Aquilas, teste c D. Chryſ hic quoq; genericè aues legit: Admonendus præterea hoc in loco lector est D. d Aug. pro Herodio Fulcam transtulisse: quod reuera palato meo, immo nec auribus, neutiquam arridet: Fulica .n. auis est, vel ipsomet D. August. teste, aquatica, & in terra non in cedris nidulatur, quemadmodum Herodius. Sed quam auem hic Herodius significat? Nam in hoc multos huiusce loci expositores lapsos cerno, dum Herodium exponunt cæterarum auium, maximè verò Passerum, hoc est, minutularum ducem .i. regem, nimirum Aquilæ illud genus, quòd à robore Herodium appellari suo loco scripsimus. At secus meo iudicio res omnino sese habet, quando Herodius Ardeæ genus quoque significat, quod in cedris, hoc est arboribus (ita.n. per synecdochem loquendum, ac vertendum existimo) nidum suũ construit. Quomodo enim aues imbelles, quales omnes minutulæ sunt, simul cum Aquila aue rapace earumq; tyranno degere dicamus? Nonne si ea veniente, & arbore, quas illæ antea occupassent, eligente ad nidulandum, deserturas, fugaq; saluti suæ consulturas credendum potius existit? Sed de hac re satis. Videamus modo nunquid vbiuis locorum æquè Passerculi nostri abundent, vt videtur: nam quæcunq; ego frequentaui, vbiq; Passeres satis copiosè conspexi. Audio tamen apud Hollandos, maximè Delphis non illis Apollineo oraculo, sed Cerealis potus, quem cereuisiam aliàs vocamus, inclytis, & quidem tanto magis inclytis, quantò illi propter friuolæ, mendacis, & vanæ existimationem celebritate hominum magna floruerunt, Passerum copiam esse tantam, vt in vno cereuisiariorum, quorum ibi maximus numerus existit, granario, sæpenumero vna die aliquot centuriæ capiantur. Addebat, qui id mihi narrabat, Io. Cornelius Med. Doctor, qui que ei vrbi patriam suam debet, vasa quædam ventricosa, sed longiusculo collo à figulis quotidie fieri, quæ incolæ emant, & pro Passerum nidis ex ædium parietibus clauo ferreo suspendant, & sine vlla molestia, & vitæ periculo, vt apud nos contingit, quando super tecta ascendendum est, pullos eximere: auiculas verò nidum intus in vasis eiusdem fermè figuræ, atque materiæ, atq; hic in tectis construere: ego nidi aliquando à me in suburbano meo obseruati iconem exhibui. Iam prosequamur e Diodorus Siculus ingentem in Media numerum harum auium inoleuisse scribit, adeò vt homines, quia iacta in terram semina cuncta ferè illæ absumerent, alia ad loca migrare coacti fuerint. De Passeribus erat pauperum oblatio, vt testatur sacra Biblia: quod ideo factum tradit Glossa ordinaria vulgo nuncupata, quoniam magnopere ibi abundarent. Hieremias propheta Passeres inter eas aues enumerare videtur, quæ vel migrare super hyemem ad alia loca, vel sese condere solent: ait autem interprete D. Hieronymo: *Turtures, Hirundo, Ciconia, & Passer cognouerunt tempus aduentus sui, &c.* Neque illud ab Aristotelicis dogmatibus alienum apparet: nam scribit Philosophus ipse citante Athenæo, mares in hoc genere hyeme occultos nusquam comparere, fœminas autem permanere, probabile id esse coniectans ex colore, qui profectò in illis mutatur, vt in Merulis, & Phaleridibus, quæ certis temporum momentis albescunt. Verùm in ijs, quæ nobis relicta sunt, f Aristotelis scriptis, illud minimè reperias: quin è contrario esse quosdam asseuerat, qui Passeres mares anno diutius durare non posse arbitrentur, argumento, quòd veris initio nulli mentum habere nigrum spectentur, sed postea, tanquam nullus anni superioris seruetur. Si itaque anno diutius non durent, aut nunquam, aut saltem semel duntaxat migrare eos docendum foret. Quid itaque ad Hieremiæ locum respondendum? Existimo ego me in huius, & Aristotelis ab Athenæo citati loci declaratione lectori, vel paucis verbis latis facturum, ni fallor. Credo itaq; mares sine fœminis neutiquam migrare, sed simul perseuerare: illos verò menti illam nigredinem, quando iam libidine non amplius pruriunt, sed frigore horrent, deponere: atque id dicere voluit ipse g Philosophus, vbi

c In comm.
d To. 8. in comm.
D. Aug. error.
Herodius, quæ auis Psalmistæ.
Aquila Herodius.
Hollandi Passeribus affluunt.
Hollandi vera fictilia pro Passerum nidis factũt.
e Li. 4. c. 3.
Medi cur loca mutarint.
f 9. Hi. c. 7.
g 3. hist. c. 12.

vbi habet; *Passeris* (maris nimirum, & fœminæ) *penna quoties frigora vrgent acriora, interdum in albas transeunt*, ac si diceret, nihil in ipsis nigredinis relinquitur. Præterea remanere vtrunque, imò verò quod amplius est, simul plerunque, vt per æstatem connubio iuncti solent, agere, vasa illa, quæ pro nidis ab Hollandis ex ædibus suspendi supra retuli, testificari queunt, in quibus noctu sæpe par harum auium, & non plures, nec pauciores, si diligens cura adhibeatur, excipitur. Quapropter D. Hieremias ita enodari poterit, vt passeres inter latentes, vel migrantes nominarit, quia verè iam accrescente calore cùm interno, tùm externo, quando iterum menti color accrescit coniuges suas ad sobolis propa-10gationem adhortari incipiant. Scio verò hanc meã expositionem, aut potius coniecturam non omnibus fortè satisfacturam, quoniam passeri minimum vitæ esse dicatur, maresq; vt ait *b* Plinius, diutius anno durare negentur. Nam, inquiunt, si mares intra biennium moriantur, reperirentur proculdubio passim cadauera eorum per vrbes, agrosq; extinctorũ, sed qui sponte moriantur, nunquam aut saltem fortuitò obseruati sunt, itaque vel ab alijs occidi, vel in alijs regionibus mori credendum est. Ego ante vitæ terminum capi, ac cocidi mihi persuadeo, & quid de vitæ eorum spatio, siue ætate censeam, iam nunc aperiam

b Lib. 10. c. 38.

ÆTAS.

20 INQVIT igitur *a* Plinius: *Passerum minimum vita, cui salacitas par* (vt Columbis, videlicet, & Turturibus (*mares negantur anno diutiùs durare, argumento, quia nulla veris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit, fœminis longiusculum spatium.* Sed Plinius rostri nigredini, quod ascribit, id *b* Aristoteles ex aliorum relatu, sed nihil affirmans, de mento scribit, vti præcedenti rubrica ostendimus adductis etiam illius verbis. Cæteri authores, qui breuissimi huius æui mentionem faciunt, cùm veteres, tùm recentiores, Aristoteles, non Plinium citant: & reuera mas menti colore à fœminella discernitur, non rostri. Quod verò ad vitæ spatium attinet, alij aliter philosophum interpretari conãtur. Albertus referente Augustino Nipho Suessano id cõputat à tempore coitus, inquiẽs 30nullum passerem (marem) à tempore coitus plus vno anno viuere. Niphus Ephesium existimat fortasse magis verba examinare, quia annum illum à tempore natiuitatis computet, asserens nullum viuere à tẽpore suæ natiuitatis plus vno anno. Cæterùm eiuscemodi opinio, nimirũm, quod in hoc auiũ genere, non plus vno anno viuant, ita inoleuit, ac radices egit, vt etiamnum mentibus hominum quorumcũque infixa hæreat, quamuis meo iudicio falsissima sit, & fabulas, & anilia deliramenta sapiat. Breuis vitæ lubens esse cõcedo, multosq; intra annum naturaliter mori, at neminem plus anno viuere nemo hominum persuaserit. Fœminas quam mares diutiùs viuere certissimum est, nempè propter venerem, quæ maribus plusquam fœminis nocet; vnde dicebat *c* alibi philosophus: *Mares si salaces fuerint, breuiores vita sunt, quam fœminæ, vt in genere passerum.* Hic sanè locus verissimus est, 40alter verò ex aliorum relatu, in quo nihil prorsus philosophus affirmat. Sed si mares omnes anni spatium non excedunt, vnde passim tanta passerum copia? Noui animalcula esse fœcunda, bis, terue quotannis parere, quatuor, quinque, ac sex quãdoq; pullos excludere: attamen cum hi antequam auolare possint, tectorum dominis plerumq; in cibum cedant, tanta marium copia in subsequenti anno superesse non poterit, vt omnibus fœmellis satisfiat. Vnus enim in hoc genere mas vni fœminæ sese connubio iungit. Quærat itaq; à me quispiam dicendo: Quod ergo tu vitæ spatium his auibus tribuis? Cui quid respondeam, certi nihil habeo; facilè tamen mihi persuadeo, quartum annum nonnunquam excedere: nam si verum est, quod Plinius scribit parem ipsis, & Columbis salacitatem (quæ mortem accelerat) esse, inde colligi posse existimo, terminum à me constitutum breuem potiùs, 50quam longum existere, si quidem Columbæ multæ, vt earum tractatu diximus, decimum sextum, ac vigesimum quandoque vitæ annum explent. Iulius Cæsar Scaliger in determinatione harum auium æui ambiguus, nisi sibi ipsi contradictor est. Nam libros de plantis Aristoteli attributos exponens, in secundo de arborum fœcunditate loquens, eorum sententiam non improbat, qui passerem nullum excedere bimatum existimant; Cardanũ verò ex *d* Aristotele repetentem salacioribus animalibus vitam esse breuiorem, reprehendit, argumento, quod harum auium, quæ hac de causa infames habentur, cadauera nusquam reperiantur. Nec profectò priori eius opinioni prorsus subscribere possum. Sed videamus quid dicat; *Gallinæ*, inquit, *minusculæ quoque* (vt plantæ minusculæ) *sunt*

a Loco cit.

b 9. hi. c. 7.

c In lib. de longa vita.

Authoris opinio de passerum vita.

d Exe. 69.

fatun-

fœcundiores. Et in secundo de causis Theophrastus excelsas arbores pusillum fructum ferè prodidit. Multos scilicet opus habere alimento. Infœcundas viuere diutius ob eamdem rationem. Quare putarunt, quidam Passerum nullum excedere bimatum: sanè haud contemnenda opinione. Ex illis parum captatur, minimum capitur: fœcundissimi sunt: frequentia non magna. Est & proportio quædam secundum quasi gradus, sanitatis, roboris, vitæ. Igitur si salaces morbosi, etiam breuioris vitæ. Hæc ille colligens, vt apparet breuitatem ætatis harum auium ex earum paucitate, cum alioqui fœcund issimæ sint; at si ea de causa bimatum uon excedant, cur & Gallinæ quotidie parientes, Columbæq; toto fermè anni tempore soboli incumbunt, non æquè moriuntur? Harum profectò auium longè minor, quàm Passerum numerus foret, nisi humana in nutriendis ipsis adesset cura, atque custodia: quapropter omninò concludo Passeribus vitam quidem esse breuem, sed intra annum mori, ne iuranti id credo: adeo fructuosum est, venere moderata vti: vnde canebat Baptista Fiera Poeta pariter, & Medicus.

Ardet & in tenera Passer durabitur albo;
Si vis esse salax, det cerebella tibi.
Heu miserum; qui præcipiti sic labitur auo,
I, Venus, hinc solas ni modo perdis aues.

Aetas passerũ, vt cognoscatur.

Idem hoc tetrastichon in libros suos transtulit Castor Durantes, sed vt suum videretur, parumper immutauit; quæ res ipsi minimè noua est. Ætas Passerum cognoscitur ex rostro, quia iuuenibus adhuc cinereum est, & circa fauces croceum, senibus nigrum, ac durum. Alexander Myndius, referente Athenæo, ait fœminas maribus esse infirmiores: quam sententiam, si etiam ad coitum extendamus, Aristoteli, cæterisque quos nominauimus, refragabitur; nam is maribus propter vitam, quam fœminis breuiorem tribuit; & Scaliger, sanitatis, roboris, vitæque gradus ex salacitate metitur, quàm elegantissimè. Quare Myndius de coitu minimè intellexisse mihi videtur, sed de cæteris vitæ munijs obeundis, in quibus semper mares fœminis præualent, quæ etiam propter nimium motum vitam eorum abbreuiant: quod innuere etiam videtur Albertus, dum ait: *Mares parum viuunt propter coitum, & nimium motum, quæ exiccant in eis humidum vitale.*

VOX.

Struthissare.

QVI stridunt, inquit Cælius, potiùs quam canant (hoc est, vt habet Eustathius, ex quo Cælius id mutuauit, cantum vilem ædunt) στροβίζειν Græcè dicuntur, quod Latinè enunciare licet Struthissare, ex Passerum voce, qui Struthi vocantur verbo deflexo. Suidas στρουτίζειν exponit τρίζειν, idest stridere; quare στρουτίζω fuerit Passeris in modum strido. Apud a Esaiam dicitur de auium pullis, qui ore hiante, & stridente, seu vociferãte escam à matre petunt. Vbi Hebraico textui adiuncta versio habet: *Qui aperiret os, & ganniret.* Fortassis autem omnibus in genere pullis tribuit, quod passerum pullis peculiare, stridore nimirum escam petere: Τρίζειν b Homerus etiam de Passerculis dixit τετριγῶτας eos nominans: alioqui verbum proprium est de voce Vespertilionum, vt ibi scripsimus: Cælium, aliosq; hallucinari in Columbis diximus, quod Titos Palumbes interpretentur ex passerum salacitate, qui solent τιτίζειν. Verbum hoc de Passerum voce dici posse minimè nego, nam idem ferè sonus est τρίζειν, στρουτίζειν τιτίζειν. Eustathius dici ait de voce, quam ædunt pulli auium. Passer, inquit, obscurus quidam Aristotelem citans, apud quem tamen nihil eiusmodi extare existimo, vocem sibi peculiarem habet, sicut & Turtur. Author Philomelæ pipere passeres dixit hoc versu:

a cap. 10.
b Iliad. β

Pipere.

Pessimus at Passer tristia flendo pipit.

Quam vocem Columella Gallinaceis pullis attribuit, sed passeri potius conuenire putem, nam præterquam quod M. Varro Gallinas pipare scribat, Catullus Passerem de Lesbiæ suæ Passere loquens pipillare dixit, canens:

Sed circumsiliens modo huc, modo illuc,
Ad solam dominam vsque pipilabat.

Et Catullum imitatus Pontanus dum ait:

Pipilat Passer, & dulce canit Philomela.

At non opus erat p duplicare, quando & Catullus primam syllabam producat. Suidas, & Varinus πιππίζειν verbum fictum esse scribunt ad imitationem vocis auium. Videtur autem Passeribus præcipuè conuenire, quinimo à Latinorum pipere detortum. c Martia-

c lib. 9.

lis

lis absonam harum auium vocem nonnihil dulcedinis in se habere videtur innuere, cùm argutas eas appellat hoc disticho canens:

Nunc Sturnos inopes, Fringuillarumque querelas
Audit, & arguto Passere vernat ager.

Et Thomas Rhadinus cantillare dixit Passerculum.

INGENIVM.

10 IN quadrupedibus hinnulos, capreas, damas, & pygargos, item lepores, quos Græci Poetæ in pauendo πτῶκας appellant, in auium generibus Passeres, in aquatilibus mugiles suapte natura timidos esse tradit a Aelianus: & reuera quod ad Passeres nostros attinet, nam de cæteris animalibus hìc nobis agendum non est, auiculæ sunt timidissimæ, adeo vt propter continuam formidinem sæpissimè inter quiescendum excitentur à somno; quare sunt qui dicant, ideo à Psalmographo scriptum: *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto:* sed mirum non est, si natura timeant, siquidem corpore sunt exigui, nullisque armis à natura armati, quibus sese aduersus Accipitres tueri queant: at sagacissima illa omnium parens, qua nullibi deficit, ingenij sagacitate corporis imbecil-20 litatem compensauit: quam suspiciens Cassiodorus. *Passer*, inquit, *est auis parua, sed nimia sagacitate solicita, qua nec facile irretitur, nec per illuuiem ventris escarum ambitione decipitur. Hac propter infirmitatem suam, ne aut ipsa à prædatore capiatur, aut fœtus eius serpentinis deuoretur insidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum fastigia excelsa concurrit, vt à suspectis casibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia.* Hæc ille. Cæterùm ob aliam fortassis causam in domorum fastigijs etiam in media vrbe nidulantur, nimirum propter amorem, quo homines prosequuntur, vel potiùs propter spem futuri auxilij contra suos prædones, videlicet Accipitres, nam & in b Aeliani varia historia legimus Passerculum ab Accipitre vehementiùs impetitum in Xenocratis sinum deuolasse, & in eo tuendi sui causa hæsisse, quasi non esset ignarus Accipitrem conspecto homine regressu-30 rum. Qua quidem in re non canes duntaxat imitabatur, qui dum suis viribus diffidunt, sese inter hominum pedes conijciunt, eisque se quam possunt arctissimè iungunt, quo præsens periculum euadant, sed ipsos etiam homines, maximè pueros, qui formidine correpti suos arctissimè parentes, vel eum in quem primùm incidunt, apprehendunt, & quantò ei strictiùs hærent, tantò se existimant tutiores. Et reuera cùm hæc ipsius naturæ sit instructio, & institutio in ipsis etiam brutis vim suam clarissimè demonstrans, vt imbecilliora, dum in periculo versantur; ad fortiora confugiant: turpissimus, & pudendus prorsus hominis error esset, ac fœda degeneris animi nota, si in discrimine magno, vnde se liberare nequeat, constitutus, non è vestigio ad eum properet, à quo solo seruari possit. Nunc ad Passerem reuertamur, quem alij stolidum potiùs, ac nullo planè ingenio prædi-40 tum esse dixerint, argumento quod aucupis infestas artes declinare omni conatu studens, ad Noctuam, teste c Oro Apolline, vt eius patrocinio periculum euitet, confugiat, & ab ea longè infestiùs excipiatur. Sed quomodo, & vbi Passer auicula noctu quiescens, interdiù vitæ munia obiēs. Noctuam, quæ nocturna auis est, reperiat, vt ad eam se recipiat? item auceps interdiù potiùs quam noctu Passeres captat. Quare quantum ego comprehendere possum. Passer hoc argumento frustra, atque inculpanter stultitiæ ab Oro accusatur. Neque etiam validum, efficaxve Origenis argumentum est ab Homerico illo Passere desumptum, quo aues, vtpote animalia ratione carentia, diuinitatis, sensuq; nihil obtinere, nec futurum præsagire probare conatur, quod is eo in loco non esset nidulatus, vbi futurum erat, vt draco cùm se, tùm pullos disperderet. Nam & homines, qui sola ratione 50 potissimùm alijs animalibus præstant, quā sæp ssimè à quibus auxilium potiùs, quàm damnum sperant, occidūtur, cùm alioqui aduersus intestinos hostes sibi egregiè prospexerāt. Præterea hoc exemplum ad Passerem non spectat, qui in ramis non nidificat, sed ad alias auiculas. At si eo modo defendantur à nobis, Strabonis geographi luculentissimi, & fide digni scribentis se Passeres vidisse in tetrum illum puteum circa Hierapolim sese immisisse, & statim mortuos concidisse, testimonio imprudentes iterum nōnulli dixerint, siquidem nemo sapiens sponte, ac sine vrgenti aliqua causa seipsum occidisse visus est; ac nec id, nec tantillum quidem sagacitati eorum detrahit, minuitve: nā tam virulentū, noxiūq; halitum puteus ille pestilentissimus exhalabat, vt superuolantes fortuito aues enecaret.

Quid

Animalia timida.
a *L.7. hist. c.19.*
Passerum timiditas.
Ingenij sagacitas.
Cur in vrbibus nidificent.
b *Lib.13. c.31.*
Passere in sinu suo seruat Xenocrates contra Accipitrem.
Imbecilla animalia ad fortiora confugiūt.
c *L.2. Hie*
Putei circa Hierapoli virus, ac pernicies.
Passer animal docile.

Quid si itaque maiorem etiam ingenij laudem hisce auiculis tribuentes, dociles esse dicamus, disciplinæque capaces. *a* Iosephus Acosta vir fide dignissimus è Societate Iesu, qui multorum populorum nuperrimè repertorum historiam conscripsit, Taprobanenses nautas, quod vsum magnetis ignorent, in alto mari versantes, cùm terram petituri sunt, Passeres, quos ad id secum ferunt, nauibus emittere attestatur, vt eorum volatum insequentes, tutò adoptata loca pertingant: Certè nidis exempti quàm facilè, citoque cicurantur. Vidi sæpe ita domesticos, vt ad puerorum manus aduolarent vocati, & cibum ex eis acciperent. Nouerunt inuicem inuitare se ad epulas, significareque suo garritu, vbi gregatim simul omnes abundè epulari queant: quod constat illius exemplo Passeris, qui ad alios in arbore considentes aduolans nunciabat se frumentum sparsum inuenisse, inuitareque ad id comedendum, quemadmodum fusiùs recitabimus in historicis ex Philostrato. Sunt item munditiæ, studiosæ hæ volucres, lauantes sese, & puluerantes ne vel pulices, vel aliud insectum noxium infestet: stercora pullorum non solùm ipsæ egerunt, verùm etiam pullos id facere docent: ipsæ aut nidos nunquam conspurcant.

a L. 1. hist. Indiæ.

Passeres nautis viã monstrant.

Passeres se inuicem inuitant.

Munditia.

LIBIDO. SALACITAS. COITVS.

QVAM salax animal sit Passer noster domesticus neminem latere arbitror. Adeò verò libidinis titilatione prurit, vt non solummodo homines salaces, & ad Venerem nimium proni metaphoricè, teste Hesychio στρυθοί, idest, Passeres dicantur, verum etiam Strutheum, siue Passer, illud membrum, vt scriptum reliquit Festus, quo coniugium maximè promouetur, & debitis augetur incremẽtis, quam salacitatem considerans, *a* Iulius Cæsar Scaliger, Passeres hac de causa infames haberi, dicebat: cùm tamen nos Gallum Galinaceum hac infamia, (vt ad Scaligeri dictionem alludamus) cætera volatilia superare scripserimus: quod quomodo defendamus, hic non repetimus, sed hoc vnum addimus ad opinionis nostræ corroborationem, quod & Plinius Passerum, & Columbarum salacitatem cõparem esse tradat. Clearchus, quemadmodum multoties diximus, aliquot aues ait emittere semen, non tantum si viderint fœminas, verum etiam si vocem solùmodo earum audierint, inter quas Passeres etiam recenset. Orus ait sæpius in hora fæminam inire, & abundanter semen emittere: ego, qui omnia videre, notareque semper studui plusquàm vigesies longè minori temporis interuallo fæminam compressisse conspexi, & pluries coitum adhùc repetiturum, nisi illa locum mutasset: quod ne alicui incredibile appareat, clarissimi etiam *b* Scaligeri obseruationem hic adijciam. *Passerculum, inquit, vidi in cauum quoddam plus decies ad fæmellam, quam iniret, ex aduerso muro, pusillis interpositis momentis aduolasse.*

στρυθοί, qui homines dicantur.

a Exer. 269.

Passer non solũ visa fæmina semẽ emittit, sed etiam tãtũ eius audita voce.

b Exe. 296

NIDVS. PARTVS.

QVEM locum pro nidi extructione quærant Passeres, supra nonnulla scripsimus. Nidulantur autem in fœno, & plumis: quod eo faciunt consilio, vt liberi molliùs cubent. Occupant nonnunquam nidos Hirundinum, easque rostro, quo plus valent, abigunt. Quod cum viderent nonnulli credentes à Passeribus eiusmodi nidos factos, apud Aegyptios ob limum, quem inuehit Nilus eos simul cum Hirundinibus, artem è luto parietum construendorum monstrauisse scribunt, & ad hoc respexisse *a* Aristophanem, vbi quærenti alicui, qui composuisset equum Durium in arce Palladi respondet:

Ορνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ Αἰγύπτιος

Πλινθοφόροι, οὐ λιθουργός. idest:

Aues, nec alius vllus haud Aegyptius

Latercifer aut faber lapidarius.

Sed Passeres nisi Hirundinum nidos occupent, luto in suis nidis non vtuntur. Hirundines itaq; non Passeres intellexit Aristophanes. Illas artem fabricandi parietes docuisse *b* alibi docuimus, & fusiùs postea in hoc opere docebimus. Isidorus Cuculos scribit oua Passeris in nido reperta deuorare, & sua subijcere: hunc post illa suscepta fouere, & nutrire.

a In auib. Equus Durius.

b In prolegom. Ornithol. nostræ

Cuculi an in Passerũ nidis pariant.

Quod

Quod quomodo fieri possit non video. Etenim Passeres vel sub tegulis tectorum, vel in foraminibus parietum, vel vt iam postremò diximus, in nidis Hirundinum oua edunt: quæ deuorare quidam queat Cuculus, sed sua supponere corporis mole prohibetur. Nisi ergo Isidorus Passeris voce abusus sit, defendi in eo minimè potest. Cæterum parit passerculus noster, teste Philosopho, & communi præceptore c Aristotele cœcos, & imperfectos pullos, quia nimirum paruus corpore multos edat. Sunt autem ij, eodem authore, si modò verè, vt credere fas est, eum citet Athenæus, (nam in ijs, quæ nobis relicta sunt, eius monumentis, non est id reperire) ad summum octo; Albertus vt plurimum septem, vt minimum quatuor 10 parere eosque bis vel ter quotannis, tradit.

Isidori error.

c 4. de gen. cap. 6.

VOLATVS. GRESSVS.

PASSER ita volatum exercet, vt neque tardus, neque etiam velox dici queat; Cùm graditur, sæpiùs salit, ad quod respiciens Aristophanes famulum inducit, qui semen, quod saltitaret Passerem appellat, cùm ait:

Οἴμοι κακοδαίμων, ϛρυθὸς ἀνὴρ γίνεται.

20

VICTVS.

COMMVNIS præceptor a Aristoteles *Passerem vermiculis victitare* testatur: quæ verba supra declarauimus. Est autem Passer non aliter ac Gallina pamphagus, & nihil non in cibo perplacet, maximè pullos nutrirent, tunc enim magis in quærendo cibo solicitus, atque intentus est. Muscas, Papiliones, Apes, Vespas, Crabrones, Araneas, Formicas, Grillos, Scarabeos in summa quodcunque ferè insectum venatur. Attamen graniuora alias auicula est, & agris granis prægnantibus plurimum infesta: quare passim, vbi milium consitum est, laruas, personasque vulgus hic sporrachios (quasi pauorem auibus 30 incutientes appellitat) positas cernere est, vt nimirum ijs conspectis Passeres, homines esse rati, fugiant, nec damnum inferant: vnde etiam rura (Italiæ) teste Hermolao, Passerculum vocant spicilegam detrita modo priori syllaba: non spicis tantùm, sed iactis in terram seminibus, siue granis non minsis quàm Gracculi, spermologique (Cornicis nimirum, de qua nos abundè suo loco egimus) nocent: adeo vt Diodorus Siculus ita ea in Media absumpsisse testetur, vt incolæ ad alias terras nauigare cogerentur. Hordeum, vt ait Albertus præ cæteris in cibo amant, & corticem celeriter à grano separant: etsi quando nimium auidè paleam cum grano deuorauerint, suffocantur. Tragus, & acinorum quibusdam granis, & sambuci eos vesci scribit: quod sanè mirum non est: nam nec venenosis seminibus abstinent, sed citra vllum corporis detrimentum hyoscyami semina deuorant: cuius rei rationem 40 reddentes nonnulli ad venarum exilitatem confugiunt; ego quid in hoc sentiam in Coturnice declaraui.

a 8. hi. c. 3.

Passer cuius spicilega dictus.

Passer impune hyoscyamo vescitur.

MORBOS.

IACOBVS a Oliuarius, & Bartholomeus cognomento Anglicus morbo comitiali, & lepra affici tradunt, sed absque authoritate, nisi ego fallor: quanquam author de natura in quibusdam regionibus comitialem morbum pati hanc auem scribat: nam & hic, cùm Aristotelem credere ait id accidere, quia hyoscyami semine pascitur, fidem non me50 retur, quando nihil huiusmodi apud Philosophum legitur: b Plinius verò de Coturnice, elleboro eam vesci, & solam præter hominem comitiali obnoxiam esse tradit. Quare si Plinio standum esset de Passere id neutiquam foret dicendum. Sed Plinio hac in re nos supra contradiximus multorum cum veterum, tùm nuperorum authoritate: & Passerem huic malo obnoxium esse facilè credimus, non solum quia eo semine vescatur, verum etiam propter frequentem coitum, nam & c Galenus morbos omnes increscentes: inter quos comitialem etiam recenset, coitu exacerbari scribit.

a lib. 10. c. 32.

b lib. 10. c. 23.

c in l. Hip. de moribus vulg. com. v. aph. 26.

COGNOMINATA.

Denominata.

a l. 2. de re rust. *Struthas.* *b lib. 4. rer. Græcar.* *Strutium herba.* *Strythion.*

M. Petronius Passer cognominatur apud *a* Varronem, quemadmodum allatis etiam Varronis verbis in Pauone recitauimus. Στρȣ́θας Satrapæ regij nomen est *b* Xenophonti, vel forsitan cognomen à salacitate. Nam, vt diximus, homo salax στρȣθὸς Græcis appellatur.

Στρȣθίον, inquit Hesychius, radix herbę lanis eluendis apta: quasi verò radicis, non herbæ integræ nomen esset, quemadmodum nos suprà ex Theophrasto, Plinioque scripsimus. A nostris, nimirum à Plinio radicula appellatur; herba spinosa, teste Hermolao non tamen acanacea: flos eius spectabilis æstatibus sine odore, caule lanuginoso, semen nullum radix magna, quæ conciditur purgandis lanis, mirum quantum conferens candorem mollitiaque. Smyrnæa mulier Galena florem hunc non Struthium, sed Strythion vocauit. Hæc ille. *c* Iacobus Dalechampius quandam herbam pro polemonio depingit, nimirum, quam Pena, & Lobelius Ocymastrum Valerianthes, alij valerianam rubram vocant. Eandem scribit me saponariam alteram, & Struthium appellare: quod sanè à me scriptum est nullibi, nec me vnquam ita nominasse memini: nam etiamnum saponariam. Valerianthes eam voco: possit nihilominus ideo Struthium dici, quatenus radix ejus abluendi facultatem habet: nam & ἐστρȣθισμένα vocantur, quæ eiusmodi herbis repurgantur. Dioscorides lanas ἀστρȣθίστȣς, hoc est, illotas siue radicula non curatas laudat ad oesypum. Cæterùm Struthium, inquit Ornithologus, medicis hodie, & orbi nostro, in quo prouenire etiam non puto, ignoratur. Serebatur olim passim. Sponte verò nascitur in Asia, Syriaque & trans Euphratem. Hippocrates commendat nascens in Andri Insulæ littoribus. Arabes quandam herbam condes, condisum, & aslengi nominant. Hanc Bellunensis radicem esse scribit folijs plantæ spinosæ carduorum more, intus subflauam, nigram foris, eius decocto lanas, laneosque pannos sordidos abstergi. Damascenos seplasiarios eius decoctum immiscere confectionibus ex melle, ac sapa paratis, idque tantum candoris conciliare, vt ex amylo, & sacharo purissimo constare videantur: quin etiam sic durare, vt tenaciores sint, & vix morsu diuellantur. Quantum igitur ab hoc struthio, seu Arabum condiso saponaria tum facultatibus, tum notis multis differat, nihilominus Leonardus Fuchsius eam nobis pro Struthio depinxit. Alij peregrinam quandam plantam è Lychnidis generibus longè pulcherrimam (quare etiam passim in hortis seritur florum voluptate arridens) nimirum Calcedonicam miniatam, siue Constantinopolitanam, quam alij florem Constantinopolitanum, alij Hierosolymitanum, alij Creticum appellant. Struthium, siue Lanariam esse crediderunt: Arabumque condisum, sed qui hanc herbam norunt, si cùm superiùs à nobis exaratis conferant neutiquam respondere videbunt. Herba autem lanaria (quæcunque autem illa sit) duplici ratione videri potest nomen Struthij accepisse: semel, vt moneamur coniugij castimoniam tam puram, sinceramque esse, quàm est lana radicula fullonia mundata: rursus, quod radicula non aliter ac στρȣθος, siue Passerculus libidinem etiam excitet vehementi suo calore plurimum humoris ad vasa spermatica mandans, præsertim, si cum flatulentis, & crassis cibis edatur.

c lib. 10. hist. plant. c. 58. *Condes, siue condisum.* *Lychnis Calcedonica.* *Flos Constantinopolitanus.* *Lanaria herba cur Struthium dicta.*

Μῆλα στρȣθια, siue στρȣθιομηλα, siue mala Struthia è cotoneorum genere ab omnibus censentur. Ornithologus minori amplitudine, odoratioraque esse ait, at serò prouenire, sed *d* Galenus eumque sequutus Aetius maiora, dulciora, & minus acerba esse scribunt. Alio in loco *e* Galenus Cydonia à Struthijs, quæ etiam Struthiocamela nuncupat, apertè distinguens, Cydoniorum succum minus esse suauem asserit, & maximè astringere. Nominat Struthium quoque, Macrobius *f* inter malorum genera. *g* Ioannnes Goropius postquam optimè, vt solet, Cotoneorum malorum (sic enim Cydonia vulgò audiunt) etymologiam è Cymbrico suo sermone deriuasset, & a facultate Venerem stimulante denominari demonstrasset, item Struthiorum (vox autem hæc Græca est) etymum luculenter admodum, & clarè inde eruit, his fermè verbis: Struthia linguæ nostrę peritis indicant, sese ad connubia promouenda, lætoque successu augenda pertinere: quod si verum est, vt est verissimum, quid vltra impedimenti adfertur, vt non constanter asseramus in legitimo matrimonio

Struthia mala quæ. *d Lib. 6. de san. tuen.* *e Lib. 2. de alimen.* *f l. 3. c. 19.* *g In vert.* *Struthiorũ malorum etymologia.*

an luen-

ambiendo, hoc malorum genus tesseræ loco fuisse? Trou idem est quod connubio iungo: Dien est augeri, promoueri, & ad bonam frugem peruenire. Hinc Strousdien quid aliud erit, quam ipsius matrimonij felix auctio, & promotio? Nolo vos monere à Trou in genitiuo fieri Strous, articulo per syncopen adiecto, loco des trous formula vt satis nobis vsitatissima, propterea quòd si aptissima ad sermonis breuitatem, quàm perpetuò affectatum. Iam ex sibilo, & littera media in compositione concurrentibus, quid mirum si facta sit littera aspirata, qua posita cum terminatione Græca ex Strousdiem fit Struthion penultima longa, vt eam Arabius in epigrammate modò recitato dimensus est. Hactenus ille. Epigramma verò id minimè mihi prætereundum esse arbitror, imò necessarium hìc inserere, nimirum quod eiusmodi mala in matrimonijs quondam loco tesseræ fuisse demonstret, vt iam Goropius dixit. Est autem hoc.

Trou quid Belgis.
Dien quid Strousdiē.

Ἕδνα γάμων ἔρριπτες ἢ ἀμβολίην ταχύτητος
Τοῦτο γέρας κούρῃ χρύσεον Ἱππόμενες:
Ἄμφω μῆλον ἄνασσεν, ἐπεὶ καὶ παρθένον ὁρμὴν
Εἶργεν, καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν Παφίης.

Aurea dona iacis, quo sint sponsalia, an vt sint
Pernicis remora Virginis Hippomenes?
Malum ambo expedijt, prohibens hinc impetum, & inde
Se monstrans Veneris tesserulam esse tuge.

Sed isthæc de hisce malis dicta sufficiant: sunt enim, & aliæ plantæ, quæ à Passeribus nostris denominantur, de quibus modo dicendum etiam est aliquid. In auibus Aristophanis, ni fallor, Cleocritus quidam traducitur ὡς στρουθόπους, τουτέστι μεγαλόπους: Scholiastes eum locum explicans, à Struthio cameli pedibus, inquit, fortassis, vel à Passerinis per antiphrasim: ἢ ὡς τὼ ὀφθαλμὼ στρουθώδης. Ego Struthopoda eum nominauerim, qui pedes, cruraque habet exigua. Nam, & Plinius Eudoxum tradit scripsisse in meridianis Indiæ vitis plantas esse cubitales: fœminis verò adeo paruas, vt Struthopodes appellentur. Et Plautus, citante Festo, cruscula todila dixit. Festo verò todus est genus auis paruæ. Στρουθοκέφαλα authori definitionum medicinalium, quæ à Galeno attribuuntur, partus monstruosi sunt, quibus caput pro corporis proportione nimis est exiguum. Quod si verò à Struthiocamelo eam vocem potiùs quàm à passere placeat deriuare, susque deque feram, nam & Struthiocamelus caput, si corpori compares, paruum obtinet. Papaueris alterum genus syluestre *h* Theophrasto Heracleum vocatur, alijs Aphron, teste Plinio, Dioscoridi ἀφρώδες. Hanc herbam *i* Plinius perperam intellecto Theophrasto *folijs esse*, ait, *speciem Passerum præsentantibus*, cùm hic folia Struthij, quod Struthium Dioscorides appellat, habere scribat, hoc est, vt vertit Gaza radiculæ, sed non in hoc solummodo lapsus est Plinius, verum etiam papaueri vim abstergendi tribuit, lanandique lanas, quam ille Strutho. Passerina nomen herbæ est, at alij alijs id plantis attribuunt. Errant, inquit, Hermolaus, qui passerinam vulgò dictam florem candidum ferentem anagallida existiment: & ego pariter lithosperma illud minus potius, vel vt alij centumnodiam ita appellauerim. Matthias Lobelius aliam herbam eo nomine dignatur Linariæ folio, quam ob similitudinem linarijs etiam annumerat. Lingua passerina, inquit *k* Io. Baptista Porta, oblongis folijs, & teretibus à passeris lingua, quam imitatur, omnium consensu inditum est nomen στρουθίου γλῶσσον dici potest, Dioscorides passerum linguas maximè imitari dixit: alij polygonum vocant, vel polycarpum ex seminis abundantia: nam ad Venerem, & conceptionem valere diximus. Passerina inter Leuconij nomenclaturas apud *l* Dioscoridem quoque legitur. Siluaticus vsnem herbam interpretatur stercus passerum, vel herbam Kali, &c. albam esse aiunt, & panos ea lauari: quærent diligentiores Struthio ne an papaueri spumoso descriptio eius conueniat; mihi ad struthium potiùs accedere videtur Poculum quoddam Persicum στρουθίον dictum Athenęo, Eustathius an à quibusdam Struthis (passeribus) denominatum sit, non constare asserit; sed Hermolaus Struthio herbæ folia oleæ esse ait, & à medicis aureum poculum nominari, & ab hac similitudine vasculum illud potorium Struthion appellari conijcit.

στρουθόπους
Struthopodes qui.
Cruscula todila.
Tusdus auis.
Papauer heracleum.
h 9. hist. c. 13
Aphron.
Plin. error.
i Lib. 20. c. 19.
Passerina herba.
k Lib. 4. Phyt. c. 16.
Phalygonō.
l C. ar. 703
Vsne herba
Poculum. Struthium.

CAPIENDI RATIO.

EX hoc auium genere ſyluestres faciliùs capiuntur, difficulter verò domeſtici. Decipiuntur autem vel reti, vel viſco potiſſimùm. Petrus Creſcentienſis, & capiuntur, inquit, Paſſeres, & cæteræ aues paruæ vel magnæ, ſi virgulæ inuiſcatæ ponantur in locis, vbi paſci, vel morari conſueuerunt: ſed de multis magnis id verum non eſt: nam Coruos viſco non capimus. a Oppianus etiam Struthos, hoc eſt, auiculas in genere viſco capi ſcribit, item ramis duobus myrti colligatis annexo funiculo. Pantheron retis eſt genus, ex eo nomen habens, quòd aues omnes includat: hoc reti Galli vtuntur ad Paſſeres, & Sturnos capiendos, vocantque teſte b Budæo, ſaltabundum: cùm humi exporrectum eſt, & in oblongam tenuitatem contractum, tegitur quiſquilijs, ne ab auibus prouideri poſſit. Deinde cùm opus eſt, adducto magna vi fune, repente expanditur, ineſcataſque aliquot diebus auiculas vno ictu vniuerſas contegit. Aliam in prædictis diuerſiſſimam capiendi rationem ita memorat Petr. Creſcentienſis, dum ait: *Capiuntur Paſſeres præcipuè iuuenes minus ſagaces cum ſaxa, ſeu brechoello eſt quædam cauea ex iuncis conſtructa, de qua exire non poſſunt, cum ad Paſſeres pullos impoſitos ingreſſi fuerint.* Ego Paſſeres iuuenes ad pullos alios caueæ incluſos accedere non puto, ſed parentes tantùm, & nutritionis ſocios, vt eſcam eis offerant, ita verò capi poſſe non inficior, quin in Batauia dixi cauea quadam ex viminibus facta, & feneſtræ impoſita, capi, dum clauſis cæteris ad eam confugiant, & magno impetu ſeſe in illam præcipitent. Coturnices, Perdices, & Paſſeres, quàm ſint libidinoſæ aues, & quomodo libidinis tempore ſpeculo præpoſito capiantur, iam antè multoties recitaui. Ornithologus ait è nidis, quos in parietibus habent, muſtelis, & viuerris cicuribus immiſſis extrahi, item aues, quas ego Lanios appellaui, à pueris cicures ali, vt Paſſeres è nidis captent. Multi qui eos reti capiunt, mares habent caueis incluſos, quo prætervolantes alliciant. Qui eos captat, Græcis στρουθοπιαστής appellatur.

a Lib. 3. de venet. 4.

Pantheron retis genus

b In annot. in Pand.

Quomodo in Hollandia capiantur.

SYMPATHIA.

Antipathia.

PASSERES ſuum genus impenſiùs amant, quod vel inde conſtat, quòd pullos alienos vicinos non ſolùm, quando etiamnum ad volandum inepti ſunt in præbendo cibo iuuent, verum etiam poſt euolantes vnà cum parentibus concomitentur, auxilium ſi opus fuerit, in volatu allaturi. Milij eſu, quia maximopere delectantur, itaque etiam agris eo conſitis maximum inferunt damnum, quod ne contingat multi laruis aruo impoſitis, eos vt diximus fugant, ſed Plinius, *Peſtem,* inquit, *à milio: atq; panico Sturnorum, Paſſerumue agmina ſcio abigi herba, cuius nomen eſt ignotum in quatuor angulis ſegetis defoſſa: mirum dictu, vt omnino nulla auis intret.* Multi a eodem referente ad remedia eiuſdem ſegetis *rubetam noctu circumferri iubent, priuſquam ſarriatur, defodique in medio incluſam vaſe fictili: ita nec Paſſerem, nec vermem nocere, ſed eruendam priuſquam metatur, alioqui amarum fieri.* Veritatem rei alij experiri poterunt, mihi retuliſſe ſufficit, quia nimirum inſignis antipathiæ auis cum ea planta (quęcunquè tandem illa ſit,) & rubeta indicium exiſtit, cuius profectò ratio aſſignari ab homine non poteſt: quemadmodum facilè illius odij, quod cum Hirundinibus, teſte Auicenna, cùm in vna domo conueniunt, exercent: ſolent enim earum nidos libenter occupare, vnde meo iudicio rixæ, & pugnæ oriuntur, cædes, atque interneciones. Quod verò Vultures timeant, vt Philes ſcribit, & muſtellam, vt ex nuperis b Bartholomæus cognomento Anglicus, adeo mirum non eſt, quando non ſolum eiuſcemodi auium genus, ſed pleræque etiam alias aues rapaces, & muſtellas expaueſcant, nimirum implacabiles hoſtes, & quorum viribus longè impares exiſtunt. Aelianus, vt ſcripſit ante, Calamodyten, quam auiculam ex Paſſerum genere videri ibi tradidi, folio cedri perire prodidit: quærendum, aut potiùs experiendum eſſet, nunquid & alij Paſſeres idcirco moriantur.

Amor in alienos pullos.

Ne milium depopulentur.

a Li. 18. c. 17.

Paſſeribus inimicitia eſt cum Hirundinib.

Vultures cur metuat.

a L. 2. c. 33

HISTORICA.

APOLLONIVS *a* Tyanæus referente Philostrato, cùm Ephesios doceret, oportere sese mutuò nutrire, atque nutriri, Passeres fortè in arbore quadam taciti considebant; vnus autem ex ipsis tanquam alicuius rei nuncius vocem emisit, qua visus est aliquid cæteris prædicere. Eo audito cæteri clamorem tollentes post ipsum volarunt. Tunc aliquandiù tacuit Apollonius, sciens quidem quam ob causam Passeres volitassent, nondum tamen auditoribus id enarrans. Vbi verò omnes in se conuersos, & quasi portentum aliquod admirantes aspexit, tunc rupto silentio, sic est loquutus. Puer quidam effusum frumentum in arcam manibus demittens, cum negligenter illud collegisset, abit, multa grana passim in angiporto sparsa relinquens: quæ cum Passer ille inuenisset, cæteris, (vt audistis) nuncians, inuentum cibum communicauit. His verbis permulti commoti, ad hoc visendum cucurrere. Ipse verò his, qui manserunt, cœptum sermonem de communi societate seruanda prosequutus est. Postquam verò qui visum ierant cum clamore, atque admiratione summa reuersi sunt. Videtis, inquit Apollonius, quo pacto passeres mutuam de se curam habeant, quantumque communi gaudeant societate, nos autem homines eam colere dedignemur. Hæc ille, interprete Beroaldo. Aristodicus Heraclidis filius vir inter cæteros Cumæos clarus, quomodo surreptis in templo nidulantibus Passeribus Deorum gentilium socordiam, atque impotentiam deriserit, narrat *b* Herodotus hunc ferè in modum: Pactyam cùm Cyrus, à Cumæis, ad quos confugerat, reposceret, hi verò Cyri potentiam metuerent, consilio inito statuerunt ad Deum apud Branchidas referendum, quid facto opus esset. Erat enim illic oraculum peruetustum, quo Aeolos, Ionesque communiter vti consueuerunt. Consulentibus cùm responderetur, Persis Pactyam esse permittendum. Cumæiq; oraculo acquiescendum fore dicerent, Aristodicus seu oraculo parum fidens, siue ipsos consultores oraculi responsum non rectè perferre existimans, constanter obstabat, quo minus oraculo Cumæi obtemperarent. Vnde factum est, vt iterum de Pactya interrogaturi alij mitterentur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoq; Aristodicus erat. Hi cùm ad Branchidas peruenissent, vnus ex omnibus Aristodicus consulebat oraculum sciscitans in hæc verba. O Rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus mortem fugiens violentam: Persæ eundem reposcentes iubent Cumæos hominem dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamen supplicem nondum reddere ausi sumus, donec intelligeremus ex te indubitatò quid facere nos conueniret. Hunc in modum sciscitanti Aristodico, idem rursus respondebatur, quod priores tulerant, nempe Pactyam Persis permittendum. Post hæc Aristodicus tale quippiam de industria aggreditur: Templum circumiens, Passeres, aliasq; auiculas, quæ fortè in templo illic nidulabantur, è nidis eximit. Quæ cum ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam, quæ ad Aristodicum ferreretur, atque huiusmodi quædam sonaret: Hominum scelestissime, quæ nam libido te incessit, vt auderes meos supplices diripere? Aristodicum nihil dubitasse ad hunc modum respondere, Tu ne rex, sic auxilium fers supplicibus, & Cumæos iubes supplicem Pactyam tradere Persis.

a li. de vita Apoll. *Mutuæ nutritionis adhortatio. Apollon. Passerum voces interpretatur.* *Passerum mutua cura.* *Aristodicus vt fura tis è têplo. Passeribus Deos irriserit.* *b lib. I.* *Oraculum Aeolium & Ionium.* *Aristodicus oracula contemnit.* *Aristodicus Passeres è templo Deorum abripit.*

PRÆSAGIA.

Auguria.

SI præter modum pipillauerint Passeres, ventos iam affuturos præsagire nonnulli inquiunt. *a* Theophrastus author est, *matutino cantu imbrem adferre, aut tempestatem, vespertino verò pluuiam tantummodo.* Cui loco Federicus Bonauentura Vrbinas, qui nuperrimè librum Theophrasti commentatus est, hoc addidit scholiolum: Si enim Passer manè canat, constitutionem prima luce parari monstrat, iamque vigere, vnde meritò non solum pluuiam, sed etiam tempestatem potest nunciare. A validiore enim constitutione maiorem afferri mutationem necesse est. Contraria de causa vespertino cantu imbres tantùm portendit. Imbecillior enim constitutio minorem iniuriam affert. Multi præterea tradunt vnum ex hoc auium genere manè solitariè pipillantem pluuiæ vel tempestatis vestigia in aere impressa significare. Cùm oua nidosque deferunt pestis futuræ signa produnt.

Ventorum præsagium. *a lib. de sig. pluuiæ.* *Quando pluuiã, & têpestatem, & quando pluuia tantum denotet, & c.*

Prioris belli ciuilis augurium.
b In Sylla.
Græci vnde cognouerint decimo anno ſe Troiam capturos.
c l. 2. de diuinitat.
d in miſce.

Prioris belli ciuilis, quod nimirum Marius, & Sylla cum maximo vrbis detrimento contra ſe mutuò geſſerunt, augurium Paſſerem feciſſe aiunt, cùm cicadam deſcripſiſſet, atque partem in æde Bellonæ reliquiſſet, alteramque partem abſtuliſſet. Meminit eius augurij *b* Plutarchus his verbis: *Cùm ſenatus ariolis hac de re vacaret, inq; æde Bellonæ conſediſſet, omnibus inſpicientibus Paſſer cicadam ore gerens intrò aduolauit, partemque cicadæ ibi reliquit, cum altera abijt. Itaque coniectores ſeditionem inter agrorum poſſeſſores, & vrbanam, forenſemque turbam portendi videri reſponderunt: hanc enim vocalem eſſe inſtar cicadæ verò forenſem &c.* Homerus tradit Agamemnone poſt abreptam Helenam Aulide, quæ vrbs eſt Bœotiæ exercitum, ac ſacrificante, draconem in vicinam arborem aſcendiſſe, octoque pullos Paſſeris, nonamque quæ ijs accubabat matrem perdidiſſe, eoque oſtento Calchantem indicaſſe Græcos nouem annis ad Ilium bello geſto, decimo vrbem capturos. Homeri carmina conuertit *c* Cicero ſub perſona Agamennonis, cum debeant citati ſub perſona Vlyſſis, vt annotauit *d* Politianus: Carmina Ciceronis non adſcribam, ſed alterius poetæ, qui perquam doctè Homerum tranſtulit. Canit autem:

Meminiſſe poteſtis tempore ab illo,
Quo nos ad poſitam Dijs immortalibus aurem
Sacra parabamus denſis quà plurima ramis
Vmbrabat platanus, ſubterquam frigida puro
Vnda reſultabat riuo, quo tempore viſum 20
Eſt ingens nobis monſtrum, draco terga cruentis
Diſtinctus maculis, aræ ſublapſus ab imo
Proſiluit pede (ſic Saturnius ipſe volebat)
Ipſe vago lapſu ramos amplexus, in altum
Euaſit platanum, tetigitque cacumina: quorum
Nidus in arce fuit, numero bis quatuor intus
Paſſeris includens pullos: qui frondibus altis
Hærentes exultabant implumibus alis,
Quos omnes matrem vano ſtridore vocantes
Cum draco peſtifero de paſtus dente fuiſſet, 30
Ipſam etiam matrem circum ſua pignora fruſtra
Sollicitas querulis quatientem vocibus alas.
Corripuit, nonamquè auidam demiſit in aluum:
Protinus in ſexum mutatum Iupiter ipſum
Conſpicuum poſuit, ſed nos horrenda Deorum
Conſtitimus ſtupido mirantes omnia viſu.
Præcipuè quanam ratione ad ſacra Deorum
Tam dirum veniſſet opus monſtrumq; nefandum.
Tum Calchas diuina tenens miracula fatur.
Cur vos tanta noui ſubit admiratio monſtri, 40
Crine graues Danai? Prudens nam Iupiter iſtud
Prodigium immiſit, venit qua gloria nobis
Sera, & tarda quidem, ſed fama, & laude perenni.
Sicut enim ſerpens auido crudelis hiatu
Octones pullos nona cum matre vorauit:
Sic nos fata nouem mittunt in bella per annos
Sæua gerenda manu ſpacioſæ ante inclyta Troiæ
Mœnia, quæ decimo tandem capiemus in anno.

e l. 12. Me. Meminit eiuſdem augurij *e* Ouidius, qui ſuperiores Homeri verſus velut in compendium contraxit, inquiens: 50

Hic patrio de morte Ioui, cùm ſacra paraſſent,
Vt vetus accenſis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai videre draconem.
In platanum, captis qui ſtabat proxima ſacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore ſumma,
Quas ſimul, & matrem, & circum ſua damna volant
Corripuit ſerpens, auidaquè recondidit aluo
Obſtupuere omnes: at veri prouidus augur

Teſto-

Thestorides, Vincemus, ait: gaudete Pelasgi:
Troia cadet, sed erit nostri mora longa laboris.
Atque nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & seruat serpentis imagine saxum.

Scio, imo antea annotaui, Passeres, de quibus hic agitur, non nidulari in arboribus, ideoq; eiuscemodi augurium huc non videri pertinere: sed quia priuatim nulli alteri aui id attribuere noui, itaque hic potius, quàm alibi id recensendum esse apparebat.

10

VSVS IN SACRIS Hebræorum.

QVemadmodum pro mundatione sanguinis menstrui Turtures, aut Columbarum pulli Deus sibi immolari ab Hebræis voluit, ita pariter pro purificatione lepræ duos Passeres postulauit, vt legitur in sacris Biblijs, quorum verba neutiquam nobis prætereunda existunt, quoniam sacrificij ritum optimè explicant. *Hic est* 20 *ritus leprosi* (verba sunt Dei ad Moysen ex interpretatione D. Hieronymi) *quando mundandus est: adducetur sacerdotem, qui egressus de castris, cùm inuenerit lepram esse mundatam, præcipit ei, qui purificatur, vt offerat duos Passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum, & vnum ex Passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco, & hyssopo tinget in sanguine Passeris immolati, quo asperget illum, qui mundandus est, septies, vt iure purgetur & dimittet Passerem viuum, vt in agrum auolet, &c.* Neque ab re fore iudico huius sacrificij mysterium, antequam ad cætera mystica accedamus, enodare: Passeres illi duo viui Christum denotant, nempè diuinitatem ipsius, & humanitatem, quia munda eius etiam humanitas, & viuens est. Munda quidem, vtpotè quæ peccatum non habuit: viua autem, vt quæ ge-30 nita non est ex viri immunditia, & ideo non fuit maledictioni obnoxia. De Passeribus ergo, quos diximus esse Christum, hunc præcepit immolari, vel occidi, & occidi in vase fictili, super aquas viuentes in nobis, idest pro nobis, siquidem sumus vas fictile, de luto videlicet facti. Vnigenitus occiditur secundum carnem super aquas viuas, idest baptismatis. Mors eius quippè nostrum figurat baptisma, quod ostendit a Paulus dicens: *Quicunque in Christo baptizati sumus, in morte eius baptizati sumus.* In hoc viuus Passer, & lignum cedrinum, & coccinum tortum, & hyssopus tingitur: omnia enim hæc comprehenduntur in virtute baptismatis. Sed viuus Passer, quem in vnigeniti necessariò diuinitatem accipimus, in sanguine hic occisi Passeris, & aqua tingitur, idest, in gratia baptismatis, quia non in hominis passione baptizamur. Deinde post hoc viuens Passer in agrum, vt auolet, dimittitur. Er-40 gò impassibilis diuinitas, & inseparabilis in sanguine baptizatur, vt impassibilis viua in agrum auolet. Atque istæc est doctrina Isychij presbyteri Hierosolymorum, qui Leuiticum commentatus est. Theodoretus admodum compendiosè in eodem planè sensu. *Legislator,* ait, *duas puras auiculas prædicat offerri solitas, & alteram sacrificari, & in sacrificatæ sanguine tinctam alteram demittit. Vbi diuinitatis, & humanitatis cernimus typum, dum hæc quidem sacrificatur, illa autem passionem sibi ipsi propriè accommodat.*

Lepræ mũdatio.

Sacrificij leprosorum explicatio.

a Rom. 6.

VSVS IN VANIS Ethnicorum sacris.

50

TAMETSI apud a Vergilium Aeneas Columbas maternas agnoscat aues, ac si illæ tantummodo matri suæ, nimirum Veneri sacræ essent, nihilominus Sappho nobilissima poetria, & decima à Græcis Musa appellata, cuius versus supra recensui, Deam illam Passeribus vehi solitam finxit. b Apuleius verò Columbas Venerem vexisse ait: Passeres verò eam comitatas fuisse: *Procedunt*, inquit, *quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus incessibus picta colla torquentes, iugum gemmeum subeunt, susceptaque domina lætæ subuolant, currum Deæ prosequentes, gannitu constrepenti lasciuiunt Passeres, & cæteræ,*

a Aeneid. 6.

Passer Veneri consecratus.

b Lib. 6. de Asino aureo.

terræ, qua dulce cantitant aues melleis modulis reſonantes, aduentum Deæ pronunciant, cedunt nubes, & cælum filiæ panditur, & ſummus æther cum gaudio ſuſpicit Deam, nec obuias Aquilas, vel Accipitres rapaces pertimeſcit magna Veneris canora familia. Sic ille, & non immeritò æquidem Paſſeres in famulitio Veneris habiti dicuntur, qui ipſos conſtat eſſe libidinoſiſſimos: atque idcircò etiam harum auium cerebellis præeſſe putabatur, quoniam hæc præcipuè Venerem ſtimulent. Cur verò Aeſculapio ſacrum hoc auicularum genus fuerit, numquam quod memini, legi. Sacrum fuiſſe diſertiſſimè tradit in hæc verba c Aelianus: *Tantam ſuperſtitionem Athenienſes animis conceperant, vt ſi quis vel paruam ilicem excidiſſet è luco Heroum, eum morte mulctarent: ſed & Aterben, quoniam Aeſculapij ſacrum Paſſerem vſque ad necem verberaſſet, non impunè ferre ſciuerunt, ſed morti adiudicarunt: neque impudentia, neque inſaniæ rationem ducentes, ſed vtriuſque his antiquiora habentes ſacra Dei.* Dicebatur enim inuitus id factum deſignaſſe. Alij verò cum furore percitum feciſſe commemorant.

Cur Veneri ſacri ſint.

Paſſeres Aeſculapio cõſacrari.

c *L.5.c.17.*

Aterbes cur morte mulctatus.

MYSTICA.

D. Cyrillus a Archiepiſcopus Alexandrinus, ſcriptor diſertiſſimus in Satanæ ſuperbiam, & cogitationes ſtultas inuectus, luculenter admodum, atque diſertè demonſtrat, communem illum humanæ ſocietatis hoſtem vniuerſaliter omnes opprimere, ac deſtruere non poſſe, etiamſi ad inſtar draconis illius Homerici Paſſeris pullos in platano extinguentis, nonnunquam, permittente Deo, aliquem priuatim opprimat; ſed verba Cyrilli adijciam: *Iactat enim*, inquit, (*nimirum diabolus*) *ſe vniuerſum orbem terrarum expugnaturum, idque facillimè, & promptè, & citra pugnam ſe facturum decernit, ac conſtituit, quicquid tandem ipſi in mentem venerit. Comprehendam enim totam continentem velut nidum, & velut derelicta oua tollam, & non erit, qui diffugiet, vel qui reſtiterit mihi. O inſignem ſuperbiam, ò cogitationes ſtultas, quaſi vnius Paſſerculi nidus eſſet vniuerſa hæc machina, ita eam conſiderat, ouis relictis ab altrice aue, totius terræ incolas confert, vt quaſi draco inuadat, & abſorbeat, oditq; contradicentes, &c.* b Sanctes Pagninus ſe nunquam aſſerit legiſſe, quod Paſſer in malam partem accipiatur: idem D. Hieronymus apertè docet explicans illud c Eccleſiaſtis: *Et claudent oſtia in platea in humilitate vocis molentis, & conſurget ad vocem volucris, & obmuteſcent omnes filiæ carminis.* Nec mirandum, inquit, ſi Angeli tubam Paſſeri comparemus, cùm omnis vox ad Chriſtum comparata ſit tenuis. Et quantum ego poſſum animo recordari, nunquam Paſſerem in malam partem me legiſſe noui: attamen Caſſiodorus in declaratione iſtius d Dauidici dicti: *Tranſmigra in montes ſicut Paſſer*; per Paſſeres interpretatur homines leues, & inconſtantes, qui ad nequiſſimas prædicationes hæreticorum leuitate inconſtantes animi transferuntur. Cum itaq; hic loca ſacra, quæ ſunt de Paſſere, enodare ex ſacris ſcriptoribus ſoleam, ab hoc Pſaltis loco exordium ſumam. Caſſiodorus ergo in expoſitione eiuſdem ſic ſcribit: ad perſuaſores hæreticos hic ſermo dirigitur, qui volunt loqui, quod impiũ eſt, vt contentionibus prauis ſeducant animas innocentes. Hic ergo vir fidelis dicit. Dum ego ſum in religionis fixo cacumine conſtitutus, quẽadmodum mihi ſuadetis: Tranſmigra in montem, ideſt ad hæreticam prauitatem, mentientes ibi eſſe Chriſtum, vbi veritas nullum probetur habere veſtigium? Mons enim in diuinis ſcripturis æquiuocus eſt, quod diſſimilibus rebus pro aliqua cõparatione deputetur. Frequẽter enim & in bono, & in malo ponitur. Nam cùm in bono mons dicitur, firmitas eius conſideratur, & honorabilis altitudo, cùm verò in malis ſtupor mentis, & eleuata ſuperbia. Paſſerum quoq; plura ſunt genera. Alij gaudent foramine parietũ, alij valles roſcidas requirunt, nonnulli montes appetunt ſqualentes. Sed nunc de illis dicit, qui ad altiſſima loca terrarum leuiſſima voluntate rapiuntur, vt his meritò ſimiles æſtimentur, qui ad nequiſſimas prędicationes leuitate inconſtantis animi transferuntur. Hæc ille. At D. e Auguſt. hoc pacto declarat; Vnum montem teneo, in quo confido, quomodo dicitis, vt ad vos tranſeam, tanquã multi ſint Chriſti? aut ſi vos montes eſſe dicitis per ſuperbiam oportet quidem eſſe Paſſerem pennarum virtutibus, & præceptis Dei. Sed ea ipſa prohibent volare in iſtos montes, & in ſuperbis hominibus ſpem collocare. Habeo domum, vbi requieſcam; quia in Domino confido. Nam & Paſſer inuenit ſibi domum. Alius eſt f Pſaltis locus, qua gratulatur ſibi ob domum, quam præparatam ſibi nouit in cælis: *Etenim*, inquit, *Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos.* Et oſtendit, quod gloriæ conſideratio hominem

a *Lib.1.in Eſaiam.*

Diabolum omnes opprimere nõ poſſe.

b *In Iſag.*

Paſſerẽ in malam partẽ accipiatur.

c *Cap. 12.*

d *Pſ. 10.*

Hæretici perſuaſores.

Mõs in bonam, & in malã partẽ accipitur.

Paſſerum differentiæ penes loci habitationem.

e *In com.*

f *Pſal. 83.*

nem exultat. Istum textum exponit D. *f* Gregorius, per Passerem intelligens Christum, qui sibi domum inuenit, quando ascendit in Cœlum, sed per Turturem fideles accipit, qui ipsum imitantur. Vnde exponens illud *g* Iob: *in nidulo modo moriar:* ait. Quid per nidum exprimitur, nisi tranquilla fidei quies? Nam si Ecclesia sancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret, Psalmista non diceret: *Etenim Passer inuenit sibi domum, &c.* Iam quippe domum Passer inuenit, quia in æternum cœli habitaculum Christus intrauit. *Et Turtur inuenit nidum*, quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi, idest, pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios, quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefacto fouet. Et Cassiodorus, cùm superiùs, inquit, animam, corpusque dixerit in Domini exultatione gaudere, hic auium ista duo genera ad quandam similitudinem commendandam posuisse dignoscitur. Passer est nimia velocitate celerrimus, qui in syluis habitare non patitur: sed domum sibi desideranter in parietum foraminibus exquirit: quam dum inuenerit, nimio gaudio lætus exultat, quia se diuersarum aduersitatum vlterius patere non credit insidijs: sic anima iocundatur, dum in cælorum regna mansionem suam senserit, esse præparatam, &c. Diuus item Augustinus luculenter hunc locum declarat, inquiens, Duo dixerat, & duo reddidit in similitudinem auium. Dixerat, exultasse cor suum, & carnem suam, & his duobus reddidit Passerem, & Turturem, cor tanquam Passer, caro tanquam Turtur, Inuenit sibi domum Passer, inuenit sibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis, in ipsa fide, & spe, & charitate, quibus volet in domum suam, & cum venerit, permanebit etiam querula vox Passeris, quæ hic est, non erit ibi. Nam ipse est querulus Passer, de quo in alio *h* Psalmo dicit: *Sicut Passer solitarius in tecto*, de tecto volat ad domum. Iam sic fit in tecto, calcet domum carnalem, habebit quendam cælestem locum perpetuam domum. Passer iste finiet querulas suas. Turturi autem dedit pullos, idest, carni. *Inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos suos.* Domus tanquam ad sempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum tanquam volantem Passerem ad suam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem sanctorum, quanta bona fiant. Per hanc enim operamur, quæ iussi sumus operari, quibus adiuuamur in hac vita. Passer ergò ille, qui cogitat domum suam, non recedit à Turture quærente sibi nidum, vt ponat pullos suos, &c. Et *i* D. Hierony. ad eundem locum commentans. Videte, inquit, quid dicat, Desiderio, Domine, æterna tabernacula tua, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere desidero. Aues quæ liberè huc, atque illuc vagantur tamen postquam volauerint, habent locos, & nidulos, vbi requiescant. Quantò magis anima mea, & caro mea habet sibi locum præparare, vbi possit requiescere. Nunc altiùs aliquid ascendamus. In Domino, inquit, confido quomodo dicitis animæ meæ transmigra in montem, sicut Passer. Videte ergo, quia nemo transmigrat in montes, nisi qui Passer est. Sæpè Passerem loco prudentiæ poni legimus. Ideo isti dicunt hæretici, Transi ad nos sicut prudens, cùm eorum prudentia sit stulta, &c. Aliter verò per Passerem, & Turturem accipitur quilibet iustus, qui virtutum pennis fultus per contemplationem ad cælestia volat. *Etenim Passer inuenit sibi domum.* idest ratio, vel quilibet iustus inuenit sibi domum non manu actam in terris, sed in cælestibus. Vnde & tunc pennas virtutum assumit .s. spem, fidem, & charitatem, vt volet Passer in domum, in qua permaneat sine fine. *Et Turtur nidum* .s. corporis casti. Et rationabiliter Passer significat iustos propter multa: primò propter prudentiam quo ad partem rationalem. Passer .n. nidificat in tectis domorum & non in imo, ne fœtus eius rapiantur à serpentibus: vnde alibi dicitur à *k* Psalmista: *Cedri libani quas plantauit*, quæ .s. sunt altæ, *illic Passeres nidificabunt.* Quantum verò ad domos habes hic: *Etenim Passer inuenit sibi domum:* Sic & iusti sciunt, quod in terra multi sunt serpentes. Fœtus autem iusti est opus suum. Si igitur in terra pullificaret, à serpentibus deuoraretur. Et ideo Passeres prudenter nolunt habitare in terra idest iusti, sed in alto. Secundò iustus Passer dicitur propter temperantiam, quo ad concupiscibilem. Passer .n. non facilè laqueis irretitur, nec per ingluuiem ventris escarum ambitione decipitur. Sic iusti vitant hos laqueos, qui cibi superfluis, & escis non indulgent. Tertiò propter patientiam, quo ad irascibilem: ait .n. Philosophus rariùs inuenerit Passerem album, quoniam ei albescere non conueniat, nisi propter infirmitatem. Sic & iusti in suis infirmitatibus patienter albescunt, quia fortitudo patientiæ in hoc magis relucet, secundum illud D. *l* Pauli: *Virtus infirmitate perficitur, & quando infirmor, tunc fortior sum, & potens.* Tertius, Dauidis locus est. *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto.* Theodoretus, Multis, inquit, vtitur comparationibus,

f L. 29. mor. c. 24.

Passer Christum denotat.

g Cap. 29.

Passeris natura.

Passer anima.

Passer cor.

h Psal. 101

Domus, & nidi differentia.

i In cōment. dicti Psal.

Passer pro prudentia.

Iustus per passerē, & Turturem.

Paßer cur iustos significet.

k Ps. 103.

l 2. Cor. 12

nibus, volens dignè ob oculos ponere calamitates. Per quaslibet autem harum auium, timorem demonstrat, gubernatorisq; destitutionem; Quandoquidem Passer ob ægritudinem somnum abigit, & Nycticorax habitas domos fugiens, desertas, derelictasque prætervolat. Domicilia .n. parietinas Symmachus dixit. *Sic etiam alia auis in solitudinibus versatur.* Et Cassiodorus ait ad hunc eundem locum. Venit ad tertium genus auis, quod idem similitudine Passeris indicatur, vt qui mundi crimina lugebat, per omnium satisfactionum modos discurrere videretur. *Passer est auis parua, sed nimia sagacitate solicita, quæ nec facilè irretitur, nec per illuuiem ventris escarum ambitione decipitur.* Hæc propter infirmitatem suam, ne aut ipsa à prædatore capiatur, aut fœtus eius serpentinis deuoretur insidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum fastigia excelsa concurrit, vt à suspectis casibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia. Huic meritò comparatur, qui diaboli insidiosa formidans, specialiter ad Ecclesiæ septa se conferens, in eius fastigio vigilans tutissimè perseuerat. Vnicum dicit Passerem propter charitatem, quæ ex multis vnum facit. In ædificio, siue in tecto propter altitudinem fidei, & fortitudinem mentis. Sic ille. At D. Aug. Ergo dormieras, inquit, in parietinis, & dixeras: Ego dormiui, quia volui, dormiui, noctem amando dormiui, sed vigilaui.i.exurrexi, & ascendi in cælum, factus sum sicut Passer volando .i. ascendendo singularis in tecto .i. in cælo. Ergo Pelicanus fui nascendo, Nycticorax moriendo, Passer resurgendo. Ibi in solitudine velut solus, hic in parietinis velut ab eis occisus, qui stare non potuerunt in ædificio, dic verò iam vigilans, & volans singularis in tecto, ibi interpellat pro nobis. Et Turtur nidum sibi .i. Ecclesiam Dei, nidum de ligno crucis ipsius, vbi ponat pullos suos.i. paruulos suos, &c. Ponit verò hic diuinus Psaltes quintum malum, quod erat diuinæ laudis conculcatio. Quia .n. in illa persecutione (de qua loquitur) Iudæi publicè vniti stare non poterant, sed dispersi erant, ideo laudibus diuinis secundum legis præceptum non poterant intendere. Atque hoc insinuans Psaltes in persona illius populi dicit; Vigilaui .s. mente: sed non potui voce publica Dei laudes exoluere, *quia factus sum sicut Passer solitarius in tecto.* Passer solitarius in campis cantat, sed in tecto silet: quo demonstrare intendit, Christum, quamuis admodum Pelicani sanguine suo filios mortuos ipse moriens viuificauerit: tamen à morte resurgentem, cælos gloriosè ascendisse. Vnde etiam ad hunc ipsum locum glossa ait: Christus vigilans factus est Passer solitarius in tecto. Nam Christus, qui in passione dormierat, vigilauit in resurrectione, & volando in cælum factus est sicut Passer solitarius in tecto, idest in cælo, vbi interpellat pro nobis. Potest & hunc in modum locus hic explicari, nimirum, quia pænitentia de peccatoribus iustos efficit: idcirco postquam ostendit statum pœnitentiæ, dicens: *Similis factus sum Pelicano solitudinis, factus sum sicut Nicticorax in domicilio:* nunc ostendit statum iustitiæ acquisitum per pœnitentiam, dicens: *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto.* Passer.n. significat iustos, quemadmodum suprà ostendimus. Vel dicamus etiam in duobus hisce textibus, siue versiculis tria auium genera poni, & tria loca, quibus diuersi status prædicatorum intelligantur. Atque hoc modo etiam declarat Glossarius, Tres, inquiens, aues, & tria loca hic distinguuntur. Aues, Pelicanus, Nicticorax, & Passer. Loca, solitudo, parietina, & tectum. Et dicitur Pelicanus in solitudine: Nicticorax in parietinis: Passer in tecto. Nicticorax est auis vigil, & teter Coruus noctis, habitat in parietinis, quas vulgò dicimus ruinas, nimirum ædificia rupta, & deserta, Passer verò tecta amat. Vnus autem homo, vel plures possunt habere personam trium auium. Tria verò loca tria genera hominum. Etenim solitudo, vbi Christiani non sunt, neque fuerunt. Parietinæ vbi fuerunt, sed corruerunt. Tecta verò, vbi fuerunt, necdum ceciderunt manentes in domo. Verus ergò prædicator, si venit inter eos, qui Christiani non sunt, similis est Pelicano solitudinis: si autem venit ad eos, qui Christiani fuerunt, sed non sunt, est sicut Nicticorax in domicilio, vel in parietinis: quia nec tenebras eorum deserit, sed ad meliora reducere contendit. Postremò si venit ad eos, qui crediderunt, & etiamnum perseuerant in fide, sed tepidè, ac frigidiusculè agunt, tunc est velut Passeres in tecto, exhortans eos, qui sub tecto, idest sub carne torpent, cùm ipse sit supra carnem. Atque hæc est explicatio D.[m] Augustini: Vigilare est hic Hebræis intentè quippiam obseruare. Felix tamen exercitatus sum vertit. Paraphrastes verò cum nostro sic reddi versum: Præ solitudine somnum non indulsi oculis meis, & similis mihi videbar Passeri mœsto, qui solus in foramine desidet sub tecto. Vulgo enim auem quandam Merulæ similem, solitarium Passerem appellant, eò quòd sola ferè semper sit, & in tectis residens meticulosa garrit: auis alioqui suauissimo concentu, & raro: nihil suauius audiri potest. Verùm de Passere nostro vulgatissimo hic dici arbitror, qui vagus, & impu-

Passer pro timore.

Christus quãdo Passer solitarius in tecto.

Nicticorax quæ auis.

Pelicano quis prædicator similis.

m *In enar. Psal.* 101.

Passer solitarius quæ auis.

impudens omnibus penè infensus est, & odiosus. Is quidem è paleis, ac stipulis suum componens nidum, sub tectis emittit fœtus: animal tamen est tridulum, atq; vsq; ad fastidium loquax, quod prudentiæ imaginem, vti ex D. Hieron. diximus, secū habeat. Excusso igitur penitus à calamitosi viri oculis somno, similem se facit Passerculo mœrenti, suamq; deploranti ærumnam in tecto, cui nihil gratum esse potest præterquā luctu pasci, & nutriri. Quartus Dauidis locus: *Saturabuntur ligna campi, & cedri libani, quas plantauit: illic Passeres nidificabunt. Herodij domus dux est eorum.* Quamuis verò Passeres, vt pleriq; ex Hebræo transferunt, quaslibet volucres denotent, nihilominus propter vocis mysterium hic hunc locum, 10 ne quid in hoc nostro opere desiderari vnquam possit, explicare visum est. Cæterum antequam ad loci mysterium accedamus lectores admonitos velim, vltimam versus partem non tantùm subobscuram videri, sed multos, vt supra pariter innui, in eius declaratione labi Io. Baptista Folengius Mantuanus Monachus Casinas Ordinis S. Benedicti, qui in omnes Dauidicos Psalmos doctissima, ac planè diuina commentaria edidit, eam partem ex Hebr. dilucidiorem esse ait: *Sic illi*, inquit, *Ciconiæ domus abietes*. Solet enim id genus volucrum in ædicioribus locis nidum struere, vt sunt abietes, orni, cupressus, fagi, cedriq; immensæ proceritatis arbores. Verùm quid sibi velit, Dux est eorum, vix auguror, vel eo maximè, quod nullus ex Hebræo, quod sciam legit dux, sed habies: ac si dicat: Ciconiæ domicilium abies præbeat. Quod autem pro Herodio, seu Ardea Ciconiam vertunt, non multum in- 20 terest, quam vocem approbes, modo id non ignores, vtramque auem edita, vbi nidificet, loca diligere: quanquam haud scio an rupes magis, & saxa eligat, quàm arbores Ardea, genus nimirum Accipitris, volocissimi volatus, ac prædæ infestissimi. Putant quidem auem illam esse, quam vulgò Falconem appellant. Hæc itaque ille. Sed Ciconia raro admodum in arboribus nidificare est visa, plerunque verò in excelsiori ædium parte, vnde Philomelæ author: *Gloterat immensa de turre Ciconia rostro.* Quemadmodum verò ea in parte quodammodo excusari possit ille Monachus, ita contra falsissimus est Ardeam, Accipitris genus esse: præterea nemo mortalium vnquam Ardeam in rupibus nidulari obseruauit. Psalmista verò, vt ad mysterium transeamus, demonstrat ex fructibus terræ, hoc est prædicatorum, qui fructus sunt verbi Dei, omnes homines cuiuscunque conditionis, ma- 30 gnos, paruos, nobiles, plebeios saturari. Vnde per ligna campi intelligit subditos, & humiles: per cedros Libani potentes, atque principes: quibus omnibus ad saturitatem panis diuini verbi per Sanctos Apostolos datus est. Atque hæc ferè est declaratio glossæ, dum ait: *Saturabuntur ligna campi*, idest, plebs humilis prius: *& cedri Libani*, idest, potentes postea: nam prius electi sunt contempti, & ignobiles, quàm sapientes, & nobiles. Vel in cedris Passeres nidificabunt, quia pauperes, qui per Passeres, nimirum minuta animalia intelliguntur, nidificant in cedris: nam pauperes, qui sua relinquunt, vt nudi sequantur Iesum, quemadmodum Apostoli, qui non solùm dimiserunt quicquid possidebant, verum etiam quicquid possidere, atque optare poterant: *In cedris nidificant*, nempe ex bonis, & facultatibus magnatum, & principum viuunt. Ad quem prorsus sensum Cassiodorus scri- 40 bit, inquiens: Passer minuta, & cautissima nimis auis monachorum significat paruitatem, qui in cedris Libani, idest, in patrimonijs potentium Christianorum, velut in quibusdam ramis monasteria sibi quasi nidos aliquos ædificare monstrantur, eorumque robore sustentati velut Passeres, laudes Domini assidua voce præcinunt. Beda pariter, Passeres, inquit, vocat humiles, qui huic sæculo abrenunciarunt, & ad communem vitam se transferentes, habitant in cænobijs, quæ cedri construxerunt, cauti, & de peccatis semper queruli. Et quamuis spem habeant in cedris illis propter necessitatem temporalem, tamen in domo Herodij est principalis spes eorum. D. verò a Chrysostomus per Passeres animas eas intelligi ait, quæ pietatis causa à Diabolo, ijsque qui ipsius partibus fauent, exagitantur, ipsiusque laqueos effugiunt, de quibus, inquit, n Dauid dicebat: *Anima nostra sicut Passer* 50 *erepta est de laqueo venantium*. Atque hic est quintus Dauidis locus. Est autem anima nostra Passeri admodum similis, dum in ijs, quæ agit vtitur exemplo calliditatis. Dum enim anima se ipsam considerat, contingit quandoque, vt ex vsu continuæ considerationis animus callidior fiat: vt in via positus inter laqueos, liber euadat. Sunt autem tres laquei. Primus laqueus venantium est fallax suggestio dæmonum: secundus subtilis suggestio hæreticorum: tertius dulcedo huiusce vitæ. Hi laquei ponuntur in semita, in via, & in campo. Semita est arctior vita, via lata, campus spaciosus. Per arctam, & arduam semitam incedunt religiosi: per viam latam, & rectam coniugati: per spaciosam, & deuiam voluptati dediti gradiuntur. Laqueus Passerem captum retinet, dum diabolus mentem possidet,

Dauid cur se Passeri assimilet.

Ardea, & Ciconia alta loca amant.

Ardea non est Accipiter.

Prædicatores fructus terræ.

Passeres de notāt pauperes.

a *in Comm.*
Passer pro anima.
n *Ps. 124.*
Anima passeri similis.

Laquei dæmonis quot & qui.

det, vel dum dulcedo vitę præsentis placet: seu dum hæreticus blanditijs deceptum fouet. Sed laqueus rumpitur, & Passer liberatur, si abiectis, spretisq; voluptatibus, ad Deum anima conuertitur: quod fit non per nos, nostramq; potentiam, sed per singularem Dei gratiam. Adiutorium enim nostrum in nomine Domini. Per Passerem hic martyres intelligi possunt, qui nimirum postquam animam suam pro Christo abtulerunt, atq; eo modo laqueos euaserunt, quos hic parat diabolus, securè Deo habentes gratiam, exclamant: *Anima nostra erepta est sicut Passer &c.* Passer enim quamuis auicula, sit cauta, & difficulter, vt dixi capiatur, paratas tamen vbiq; insidias, quæ obiecto cibo parantur, vitare, effugereq; nequit, nisi audito prius aliquo strepitu. Eodem modo sancti martyres prius etiam ad vitæ huius delicias, quas quilibet naturaliter amat, alliciebantur, donec audientes strepitum quem excitat Deus, dum ęternas inferni pœnas inculcat, ad modum Passeris laqueos effugere. In quo planè sensu scribit D. August. dum ait: *Anima nostra sicut Passer &c.* quare sicut Passer? Quia anima incauta ceciderat, sicut Passer: Quomodo si videas auem iam cadere in muscipulam, facis strepitum, vt euolet de muscipula. Sic & martyrum iam fortè aliqui tendebant collum in dulcedinem vitę huius. Sed Dominus, qui erat in illis, fecit strepitum, scilicet ostendens eis pœnam gehennarum, quam mererentur: gloriam Dei, quam perderent, si ad escam delectationis vitæ præsentis. Et sic isto strepitu ereptus est Passer à laqueo venantium. Et quid semper erit illa muscipula. Muscipula erat delectatio vitæ pręsentis. Sed illis occisis, muscipula fracta est. Iam non remansit dulcedo vitæ præsentis, per quam possent iterum capi. Sic illa contrita est, nunquid Passer contritus est, & nos erepti sumus. Ex quibus apparet, quod martyres per mortem de laqueo venantium persequutorum liberantur, quia mortuo corpore, in quo potestatem habent, solum remanet anima, quam violare non possunt. Vnde etsi corpus capi potest laqueo venantium, anima tamen libera effugit. Et postremo alius in biblijs de Passere locus apud D. Matthæum, necnon etiam apud D. Lucam parum, aut nihil discrepans. Matthæus habet sic: *Nonne duo Passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem, & capilli capitis numerati sunt. Nolite ergò timere: multis Passeribus meliores estis vos.* Lucas verò sic: *Nonne quinque Passeres veneunt dipondio, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis Passeribus pluris estis vos.* Quasi dicat: Nolite timere mortem, quia mori non potestis sine nutu, & voluntate Dei Patris, quod liquet in minoribus. Si enim Passeres qui parui, & viles sunt in auibus, & minimi pretij sine Diuina permissione non possunt mori, quantò magis vos, qui pluris estis, hoc est, apud Deum maioris dignitatis, & pretij: quia rationales, ac empti pretio magno, & redempti sanguine Christi, non moriemini sine voluntate Dei. Non est enim proportio comparatione bonitatis multorum Passerum ad vnicum spiritum, animamuè. Si ergo Passeres, inquit a D. Chrysost. in voluntate Dei positi sunt non in potestate hominis, quos Deus ad vsum hominum fecit, quantò magis vos non estis in potestate hominum, sed in voluntate Dei, quos Deus ad suam gloriam fecit. Si Passer euentu non moritur, nec cadit propter hoc ipsum, quia opus Dei est, quanto magis iustus homo non est in euentu positus, quia imago Dei est, sed aut a Deo traditus, aut a Deo liberatus euadit. Si Passeribus nihil sine ratione agitur, quorum duorum pretium vnus est assis: quantò magis in nobis sine Deo nihil agitur, quorum pretium est sanguis meus. Si sic habentur Passeres, quomodo habendi sunt filij? Ideoque non debetis timere homines, quia non est in vobis illorum potestas, sed Dei. Non enim quando volunt impij, tunc possunt nocere sanctis: sed quando illis nocendi tempus concesserit, vt prouideat sanctis suis coronam. Quæ est ergo sapientia illum non timere, quia accipit? Si ergo non ex traditus, sine causa times, & si traditus es, pariter sine causa times. Deo enim liberante homo tibi nocere non potest: Deo autem tradente, homo tibi parcere non potest, etsi vult. Nescitis, quomodo Pilatus volebat dimittere Christum, sed non potuit, quia Deus eum tradebat. Hæc Chrys. Vnde legimus etiam apud Senecam: *Vir bonus quicquid illi accidit, æquo animo sustinebit: scit enim id accidisse lege diuina, qua vniuersa procedunt.* Hunc eundem locum, ita Hilarius mysticè interpretatur: Duo Passeres, scilicet corpus, & anima minimo pretio venduntur, cùm pro minima delectatione diabolo traduntur. Et bene Matthæus, inquit D. p Ambrosius, duos Passeres posuit corpus, animamque significans, quoniam caro quoque, si consentiens Dei legi, & exuens se lege peccati in naturam animæ sensuum puritate transierit, alis ad Cœlum spiritualibus eleuatur. Itaque docemur, quia volandi nobis gratiam natura dedit, voluptas abstulit, quæ, malorum escis grauat animam, atque in naturam corporeæ molis inclinat. Meritoque posuit, quia nemo eorum cadit sine volun-

Martyres dicti Passeres.

a Homil. 35. op. imp.

p in comm. c. 10. Luca.

voluntate Dei. Iam illud dubium non est, animæ Passerem comparari, cùm legeris: *q Anima nostra sicut Passer erepta est de laqueo venantium.* Et *r* alibi: *Quomodo dicitis animæ meæ transmigra in montem sicut Passer.* Ipsum quoque hominem legimus comparari Passeri, quia scriptum est: *Ego autem quasi Passer solitarius in tecto,* scilicet ex duobus Passeribus in vnum Passerem, hoc est, spiritualis substantiæ subtilitatem concordans, vtriusque alæ compage formatus. Ergo Passer bonus est, cui volandi natura suppeditat. Est etiam malus Passer qui volandi vsū terrenæ vitio labis aboleuerit: quales sunt isti Passeres, qui dupondio væneunt. *s* Alibi esse væneunt, alibi dupondio. Quanta vtilitas delictorum? Mores enim vilis, sed pretiosa virtus. Etenim aduersarius tanquam captiua mancipia vilioris precio æstimationes addicit. At verò Dominus tanquam speciosa seruitia, quæ ad imaginem, & similitudinem sui fecit, idoneus sui operis æstimator magno precio nos redemit, nimirum pretioso suo sanguine. In summa igitur texti sensus est, Si dominum vilibus auibus, & infidelibus hominibus prospexit, haud esse dubitandum contemplationem apud illud fidelium valituram esse meritorum: quemadmodum his etiam versibus innuit Prudentius canens.

q Psal. 123.
r Psal. 10.
s Matt. 10.

Ne te soliciter res crastina, ne cibus aluo
Defuerit, redeunt escæ cum sole diurnæ.
Nonne vides vt nulla auium cras cogitet? ac se
Pascendam, præstante Deo non anxia credat?
Confidunt volucres victum non defore viles.
Passeribusq; subest modico vænalibus esse
Indubitata fides Dominum curare potentem
Ne pereant. Tu cura Dei, facies quoque Christi
An dubitas ne te tuus vnquam deserat author?

HIEROGLYPHICA.

FILIVM, inquit *a* Cælius Calcaginus, quem pater insectetur, Passer, & Noctua significant. Hieroglyphicum non explicat. Verisimile est autem ex *b* Oro Apolline desumpsisse, qui hominem ad proprium patronum confugientem, neque adiutum Ægyptios tradit significare volentes, Passerem, & Noctuam depinxisse: quoniam Passer, vt arbitratur, aucupem fugiens ad Noctuam velut suppetias ab illa implorans se conferat, & opprimatur: Sed Ægyptij, quantum ego videre possum, eiusmodi icone (modò verum sit Passerem, Noctuam hieroglyphicè delineasse, vt Orus testatur) aliud hieroglyphicum denotare videntur. Quomodo enim Passer dum aucupum venatione petitur, ad Noctuam accurrat? Quomodo auis diurna nocturnam reperiat? quare vide nunquid Passer ita dedictus cum Noctua nos ad vigilias, laboremque continuum adhortetur. Passer enim interdiù quemadmodum & noctù Noctua aues sunt in opere admodū solitæ. Idem Orus Ægyptios author est, quotiescunque vellent hominem denotare libidine nimia prurientem, & semine abundantem Passerculum Pyrgiten pinxisse, quoniam abundantia spermatis septies in hora coïens abundanter sperma emittat. *c* Pierius Valerianus in manuscriptis Ori exemplaribus μυρσινὸ, id est, fuluum, vt interpretatur & æris instar rubicundum, non pyrgiten legi contendit quasi verò id genus pyrgites salacitate vincat, quod non puto. Ijdem Ægyptij, referente Pierio, & alio quoque nationes tempus annum per Passeris hieroglyphicum intellexere. Nam & Calchas, inquit, artificioso augurandi genere celeberrimus, ex passerum numero, quot serpens deuorasset, belli Troiani tempus auguratus est, qui pro passeribus annos, pro angue tempus intelligeret, vt in serpente Saturnum significari ex huius animalis gestamine demonstratum. Solum enim:

a li. 2. epist. quæst.
b li. 2. Hierogl.
Passeris, & Noctuæ hieroglyphicum quid denotet.
Passer ad Noctuam se non confert.
Libidinosi hieroglyphicum.
c l. 21. Hierogl.
Temporis annui hieroglyphicum.

Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis.

Quare iam taceat Epicurus, neque amplius portenta derideat, neque vlterius assueret, passerem nihil simile habere cum annis, cùm & Græcorum disciplinæ, & hæc Ægyptiorum oracula testatissimum relinquant, tempus annuum ex figura passeris non temere ab Homero, & alijs positum. Hæc ille, qui pariter diuinas literas alitis huius

Animæ hieroglyphicum. *Voluptatis hieroglyphicum.* *Sirenæ cur.* *Passeris specie pingerentur.* *Veneris illitijs significatio.*

hieroglyphicum nonnunquam pro anima ponere asserit, quæ voluntatibus, & sensui dedita facilè seducatur, nequitiæque laqueis identidem irretiatur. Vnde, inquit, Psalmographus ille fatidicus plurimùm exultas animam suam ereptam esse, velut Passer de venãtium laqueis. Et alibi: Inuenit sibi Passer domum, qui scilicet prius erat erraticus, & vagabundus modò his, modò illis illecebris auocatus. At vbi sacras cœpit ædes frequentare, incolereque, domum est sibi visus inuenisse. Quin & Sirenas, quæ suauitate cantus & mollibus quibusdam illecebris illectos homines apud se ad mortem vsque feruntur detinuisse, Passeris effigiem à pectore supra, fœmineam verò infrà habuisse tradunt quædam Græcorum fabulæ, vt in Suidæ collectaneis habetur: quamuis alij aues eas sæmimea 10 tantum faciet fuisse prodiderint. Has verò veneris illitium significare vsitatissimo hieroglyphico negat nemo.

EMBLEMA.

a Em.131.

ANDREÆ *a* Alciati emblema cum lemmate EX ARDVIS PERPETVVM NOMEN.

Crediderat platani ramis sua pignora Passer
Et bene; ni sæuo visa dracone forent. 20
Glutijt hic pullos omnes miseramque parentem
Saxeus, & tali dignum obire nece.
Hæc, nisi mentitur Calchas, monumenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis eat.

PROVERBIA.

Prandium Passerinũ quid. *Delinar Spagnuolesco.* *Homo Passerini roboris.* *a In Ada.* *b Matt.10* *Passer vetus nõ illaqueatur.*

30 PASSERINVM prandium dici videtur scitissimè pro minutis frustulis, quare cibus qui frustillatim, & minutatim dissipatur, vel Passeribus obijciendus sit, Passerinum Prandium dici potest, vt à Pomponio, *Et te obiecta frustatim Passerinum prandiũ*, quantum .s. Passer absumat. Eiuscemodi prandium vulgus hic nuncupat, il desinar Spagnuolesco i more Hispanorum vesci Hermani etiam hominem exigui cibi aiunt comedere instar Passeris, Belgæ verò hominem languidum, & imbecillum notaturi robore Passeris esse dicunt. *a* Polydorus Vergilius illud *b* Apostoli, *Vnus Passer non cadet super terram sine patre vestro*, prouerbialem figuram esse scribit, ac prouidentiam Dei significare, cum tam pusilla auis absque eius nutu non possit perire. Quam rem inculcauit Christus discipulorum auribus, quo probe scirent, soli Deo cuncta esse curę, cui omnia sua demandare deberent. Apud Ita 40 los quoddam prouerbium celebratur, Passerem veterem non illaqueari, vt apud Latinos: *Annosa vulpes non capitur laqueo, & Simia non capitur laqueo* in eum, qui longa ætate, multaque rerum experientia est callidior, quam vt dolis capi possit.

VSVS IN CIBIS.

a lib. 5. *Carnis tẽperies.* *b 3. de facul.alim.c. 19.* *c li. de suc. bon.& vit.* *d Cõm. 4. de vict.rat. tex.101.*

ABSIT à patinis nostris, inquit *a* Platina passer, qui esui sumptus ob nimiam calidi- 50 tatem malè alit, difficulter concoquitur, & libidinem excitat. Carnem huius auiculæ calidam esse asserunt vsq; ad tertium gradum, & siccam vsq; ad eundem. Galenus *b* alibi duriorem esse scribit, quàm est caro Perdicum: *c* alibi Passeres enumerat vnà cum Columbis, Perdicibus Phasianis inter cibos inter attenuantes, & incrassantes medios: *d* alibi etiam edi iubet pro victu attenuante: alibi autumno maximè laudabilem carnem habere testatur, quod tunc optimo cibo vtantur.

Elluchasen verò longè ob aliam causam Passerum esum damnat, nimirum propter ossicula, quæ deglutita œsophagum, atq; intestina perforare possint. Ait tamen si de pullis harum

harum auium edulium fiat cum ouis, & cepis, coitum promouere: iura earum ventrem soluere, carnes astringere, maximè, si macræ sint: deteriores esse, quæ domi saginantur. Quamuis verè Passerum esus à medicis damnetur, vtpote temperatis corporibus insalubris, nihilominus cùm nostro æuo, tùm quondam etiam non omnino suo honore destitutus fuit: quinimò Suidas Passeres, & Turdos in delicijs præcæteris cibis habere testatur; & Ephippus apud a Athenæum ait:

Passer delitijs.

a li. 9. ca. 2.

Cur postea
Corona nulla est ante ianuam sita,
10 *Naresue nidor nullus altus verberat*
Amphidromia cùm sint, quibus mos omnibus
Assare frusta casei sit Isthmij,
Vlnisque latas brassicas lixare oleo:
Propinquium agnorum ferire pectora
Turdos, Palumbos, vellicare Passeres
Mollire mox cum sepij loligines.

Pastillus ex Passerculis ex Gallico coquo: Cape bubulam, aut vitulinam, & adipem vituli incisum minutatim, & caseum optimum, aromata, & crocum.

Pastillus.

20

VSVS IN Medicina.

PASSERES à Medicis ob allatam paulò ante rationem in febribus prohibentur: in quartana tamen ex melancholia naturali præberi possunt. Pinguiusculos commanducare à salacioribus inuentum est, siquidem hoc auicularum genus salacissi-30mum est, & vescentes in Venerem procliuiores reddit etiam Tersicles apud Athenæum prodidit. Idem testatur a Plinius, & Marcellinus, & in libro secretorum, qui Galeno attribuitur, compositio quædam præscribitur ad promouendum coitum: qua cum, inquit author, Passeres quandoque decoquuntur. Cerebella verò, atque oua id præcipuè præstant: vnde Rabbi Mose, vt citat b Io. Baptista Porta, cibarum ex capitibus Passerum, & maximè masculorum ad coitum iuuare scribit. Oua idem posse ex Latinis Plinius citato loco Marcellus, alijq; ex Arabibus, Princeps Auicenna, Hali, & plerique testantur: quinimo ea facultas excrementis etiam harum auicularum infusa est, vt paulò post apparebit, vbi docuerimus quomodo cerebella isthæc in annos pro vsu futuro conseruentur cerebella animaliũ, quomodo reponi debeant, docetur ex c Bulcasi in vulgari, & barbara editione Nic. 40Præpositi, peculiariter verò cerebella auium. *Peculiariter verò cerebella auiũ* (inquit Bulcasis) *quorum ad remedia vsus est accipi debent ac auiculis, quæ nidificant in domibus tempore autumni, aut viris, quibus decollatis exempta cerebella ponantur in vase mundo, & purgentur à ventriculis (membranis) ambientibus: pro singulis verò cerebellis decem vitellum oui recentis nati ex Gallinæ à Gallo compressa addes, & mixta siccabis in patella super cinere calido, deinde in Solabis, vt amplius desiccentur, aut iterum ad ignem pones. Sunt qui sine vitellis hoc medicamen faciunt: alioqui cerebellis mox recentibus vtuntur. Alij cerebellis, & ouis parum mellis admiscent, & ad ignem coagulata reponunt.* Syluius pariter: *Cerebella Passerum*, inquit, *vere occisorum lauantur, purgantur. Ex his decem cum vitello oui subacta parũ igni friguntur, deinde sole, vel igne siccantur, adiecto, si libet, pauco melle ad venerem incitandum parantur: alij vt adipes, & medullas parant.* Vt modò ad Passeres redeamus: ij epile-50pticis ritè præscribuntur: etenim caliditate, & siccitate sua humores consumunt, à quibus epilepsia dependet. Trallianus tympanicis concedit ex minutis Passerculis illos, qui pingues nõ fuerint. Laudat eorundem esum d Galenus, maximè turricolarum in ijs, qui vel renum calculo, vel articulorũ vitulo laborare solent. e Alibi vbi ex professo super hoc affectu scribit, hos ait in hoc casu naturalem efficaciam obtinere. Passerum adeps ponitur im emplastro f Nicolai Myrepsi ad tofos, seu poros. *Fel*, inquit Rasis, *pondere dauic in Zambaccelao pondere aurei virgæ testibus, & inguinibus inungitur, vt vim ad venerem confirmet.* Fimo harum auium teste g Plinio, dolorem dentium abire tradunt cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso: sed pruritum intolerabilem facere. Archigenes apud h Galenum stomacho

Passeres edere à quibus inuentum.
a li. 30. ca. 15.
Cerebella. Oua.
b l. 6. Phys. cap. 5.
Cerebella vt seruentur.
c l. 1. c. 13.
Cur epilepticis denotetur.
d lib. 6. de san. tuen. ca. 2.
e l. de rem. affect.
Adeps.
f Num. 70
Fel.
Fimus.
g l. 30. c. 3.
h li. 8. sec. loc. c. 4.

exoluto, & nauſeabundo Paſſerum ſtercus aridum, velut polentam, ſiue aquam biberint, ſiue vinum, inſpergi iubet. Kiranides verò idem ſtercus cum vino potum ad virgæ erectionem facere aſſerit: cum adipe verò porcino inunctum alopeciam ſanare, & carbunculos frangere. Remedijs contra Accipitrum, & falconum lumbricos aliqui Paſſeris Indici, vel ſolitarij, vel ſi is deſit, communis ſtercus admiſcent. Troglitæ fimum, vel carnem cum vino, aut melle Accipitri contra morbum quendam dari iubet incertus author Græcus recentior: εἰς συνχαυιο αιυον ἱέρακα. Idem fimus faciem à lentigine purgat, quam facultatem *i* Io. Baptiſta Porta ex maribus agnoſci ait, quod guttatim albis, & nigris punctulis diſtinguantur. Extirpat denique varices, ſi cum ſputo hominis illinatur. Cinis Paſſerum, vt habet *k* Plinius ſermentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa (potus) morbo regio reſiſtit. Similiter crematorum Paſſeris pullorum cinerem *l* eodem citante, ex aceto aduerſus dentium dolorem vtiliter infricari tradunt.

i li. 5. Phy. cap. 16.
k l. 30. c. 3.
l l. 30. c. 3.

10

DE PASSERIBVS IN SPECIE, & primum de Paſſere Albo.

Cap. XI.

20

ASSERIS albi iconem ſupra pollicitus ſum: qualẽ bis mihi videre contigit, ſemel ante aliquot annos, ſecundum ſuperiori anno 1598. die verò Septembris decimo, in quibus profecto nullos præter candidũ, color reperitur, ſi roſtrum, pedeſq; excipias, quę partes flauę ſunt. Oculorum præterea nigram pupillã lutea iris ambit. Planta adiecta gloſſularia rubra eſt, cuius nimirum grana Paſſeres, quandoque depaſcuntur.

Paſſerculus totus albus cum groſſularia rubra.

DE PASSERE FLAVO.
Cap. XII.

VICVLAM hanc aliquando nouitatis causa ad me delatam, cuius iconem depictam exhibeo, ex toto corporis habitu, maximè rostro ex Passerem domesticorum genere esse indicaui, licet colore prorsus esset diuersa: nã & aucupes, qui eam cęperant, Passerem vocabant. Erat autem tota flaua præter oculos, qui erant nigri. Supra per dorsum, caput, alas, & caudã ad castaneũ color vergebat. Rostrum verò, pectus, mentum, venter, atque cauda infra lutei prorsus erãt coloris, femora tibiæ, pedes castanei, vngues longiusculi nigri. Viburno frequenter insidet, & seminibus granisue eius etiam nonnunquam vescitur: vnde plantam appinximus. Alium obseruaui Passerem flauum, sed coloris longè pallidioris, quare fæminam fuisse suspicor.

Passeris flaui descriptio.

Color.

10

Passer flauus cum Viburno.

DE PASSERE MACVLATO, ſiue tricolore. Cap. XIII.

Paſſeris Maculati deſcriptio
Nominis ratio.
Caput.
Alæ.
Roſtrum.
Oculi.

EIVSCEMODI auiculam aucupes noſtri etiam Paſſerem nuncupant, atq; ideo hic eam depingere viſum eſt, tum etiam quia reuera toto habitu Paſſeres repreſentet. Maculatum autem; ſiue tricolorem vocaui, quia cum tribus 10 tantummodo coloribus, albo nimirũ, nigro, & ſubflauo conſtet, nullus eorum potior in eo dici poteſt. Caput totum, ac collum alba intercurrentibus maculis ſubluteis. Alæ tribus nominatis coloribus ornantur, albus tamen, & niger in ijs prædominantur. Roſtrum quale Paſſeribus craſſiuſculum, in extremitate acutum, flaueſcens in ſuperiori parte, in inferiori omnino flauum. Oculorum iris candida, pupilla nigra. Mentum, pectus, & venter, femora, tibiæ, pedeſq; & cauda ſubtus ex albo flaueſcunt: alioqui cauda penè flaua eſt. Planta appicta Thuia eſt Maſſilienſium, quam cedrum lyciam eſſe Bellonius exiſtimauit, Labelius cedrum Phœnicam alteram Plinij, & Theo- 20 phraſti. Huius plantæ baccæ amaræ ſunt, & ſubodoratæ, Turdis, & Merulis gratiſſimus cibus, necnon huic noſtro Paſſeri.

Paſſer maculatus cum Thuia Maſsilenſium.

DE PASSERE ALBICILLA.
Cap. XIV.

ARISTOTELES Aquilæ quoddam genus, à caudæ albedine Pygargum, idest, vt interpretatur Varinus, & Theodorus Gaza Albicillam nominauit, adeo nos pariter hunc Passerem albicillam dicere poterimus: nam cauda eius, quamuis planè candida non sit, ex cinereo candicat, cùm alioqui cætera colore domestico Passeri ferè similis sit: maculam verò illam nigram sub mento non habet. Rostrum, vt in illo candicat. Oculi nigri sunt. Caput, & omnes inferiores partes ex albo lutescunt. Dorsum verò maculæ coloris penè ferruginei, satis amplæ percurrunt lineolis admodum exiguis candidissimis decoratæ. Pennæ alarum omnes castaneæ, circumcirca luteæ: tibiæ pedesque fuscæ. Appicta est acer montana, non quia ea delectetur eiuscemodi volucris, verùm quia fructus eius auicularum plumas, aut grandium muscarum alas imitetur.

Passeris albicillæ descriptio. Nominis ratio. Color. Rostrum. Oculi. Caput. Dorsum. Alæ. Pedes.

10

Passer Albicilla cum assere montano.

DE PASSERE MONTANO.
Cap. XV.

Paſſer montanino.

Paſſeris montani maris forma.

Caput.

Dorſum.

Alæ.

Pedes.

Cauda.

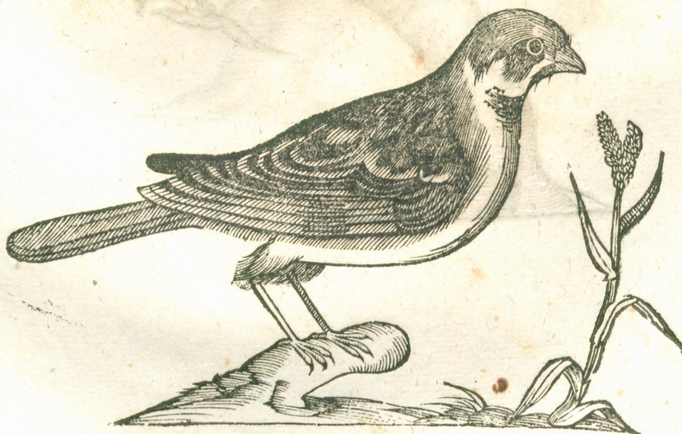
Paſſer mõtanus fœmina, vt a mare differat.

a l. 18. c. 7.

VALE nunc damus Paſſeri genus, aucupes noſtri, & Genus pariter, vt audio, vulgò appellant Paſſere montanino hoc eſt, Paſſerem Montanum, aiunt quæ in montibus degere. Paſſerum noſtratum omnium longè pulcherrimus eſt. Magnitudo cum vulgaribus planè eadem, vel forte paulò minor. Roſtrum habet acutum, breuiuſculum, oculos nigros; capitis verticem coloris fermè punicei, vel potius caſtanei, mentum vulgares atrum, inter quod & verticem color albus eſt, eaq; albedo deorſum deſcendens totum ventrem occupat: ad oculorum latera maculæ ſunt binæ, quorũ vna altera maior eſt, vtraque verò nigra. Dorſum atque alæ totæ partim flauæ, partim nigræ: Alæ verò quà ventrem contingunt, modò ferrugineæ, modo atr æ, modo albæ. Cauda tota ex luteo fuſceſcit. Tibiæ, & pedes ſubflaui ſunt. Atq; hæc eſt maris in hoc genere deſcriptio. In fœmina enim omnia pallidiora, & mentum nigram eam maculam non habet; habetque prope oculos vnicam tantummodo, ſed maiorem, & rotundiorem maculam, ac aliam denique ſub pectoris initium, quæ in mare nõ eſt. Mari appictum eſt panicum ſylueſtre ariſta aſpera; fœminæ panicum maius, ſpica bifida, quod mammoſum a Plinio dicitur.

DE PASSERE SYLVESTRI. Cap. XVI.

EIVSCEMODI auem cùm aliud nomen non haberem, & aucupes ita pariter appellarẽt, Passerem syluestrem vocaui. Magnitudo Passeribus communibus optimè respondet. Rostrum ex flauo candicat, & prorsus, vt ita dicam, Passerinum est. Vertex capitis, vt in montano præcedenti ferrugineus ad cinnabarinum vergens oculorum ambitus albus est, iris subflaua, pupilla nigra. A mento ad podicem vsque cinereus est, sed plumarum extremitates ad subruffum inclinant. Mentum, & collum inferius lineæ admodum continuæ, transuersales, nigriusculæ percurrunt, cùm aliàs in omnibus Passeribus maribus totum atrum esse suspicandum imo statuendum est. Dorsum, cauda, atque pedes ex ferrugineo fuscescunt, nisi quod pennæ in extremitatibus suis omnino luteæ sunt. Alæ eiusdem sunt coloris, sed pennæ primæ, quæ earum costas obtegunt, in notabilem candorem desinunt, quem tamen expressa iniuria pictoris non expressit. Staphylodendri ramulum appinximus, licet hunc quoque admodum difficulter pictura expresserit. Eiuscemodi autem arbore ramis foliculos demittit, quales halicacabus, in quibus fructus conduntur bini terniue esculenti, natura, colore, & sapore pistaciorum, Passerum etenim genus præter grana, baccas, fructusq; etiam depascuntur.

Passeris syluestris descriptio. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Color. Staphylodendrion.

Passer syluestris cum staphylodendro.

DE PASSERIBVS. Cap. XVII.

Passeribus congeneris descriptio. Rostrum. Clor. a li.9. Hist. ca.7.

ÆC auicula, quamuis mentum nigrum non habeat, neque vlla alia eius vestigia, quemadmodum in nonnullis fæmellis obseruamus, ex Passerum genere sese esse reliquo nihilominus corporis habitu attestatur. Rostrũ sicut in domesticis candicat. Toto corpore maculis subruffis oblongis, deorsum descendentibus tingitur: sed quæ in collo inferiori pectoreq; manifestiores existunt, quòd eæ partes candidæ sint, cùm superiores, dorsum nimirum, collum superius, & capitis vertex ruffescant, quemadmodum tota pariter cauda, atque alæ, sed earum pleræque pennæ in finibus suis candidæ sunt. Adiecta est amygdalus, nõ quòd amygdalis auicula hæc vescatur, quod ignoro, sed quòd formicas in ea veniantur, quæ sub veris initio floret, ideoq; magis, quàm aliæ arbores, quòd tunc nõ floreant, ab ijs insectis infestatur Passerem genus etenim, teste a Aristotele, etiam vermiuorum est.

Passeris species cum amigdalo.

DE PASSERE TORQVATO.
Cap. XVIII.

DE Passeribus, qui cæteris neotericis torquati appellantur, præcedenti capite in rubrica de Aequiuocis nonnulla scripsimus, vbi pariter diximus Bellonium à macula candida oculos ambiente suum Passerem torquatum vocare, de quo hunc in modum ferè a Latinis factus loquitur: Clarum est Passerem torquatum à superiori (communi nimirum Passere) diuersum esse, cùm quia diuersi coloris est, tùm verò etiam, quia vbi superiori macula nigra est, ea huic sit lutea. Iure autem optimo torquatũ dicimus, nam oculos sub supercilio alba torquis circũambit. Nonnulli, vt legere est, eiuscemodi Passeris speciei meminere, atq; vt conijcimus, etiam torquatũ appellauere. Quia verò nõ cicuratur, ita etiã in syluis habitat in cauis arborum nidificans, & quia vocem habet dissimilẽ, & diuersum nidificandi modum, aliterq; se, & pullos alit, quam is, qui vrbes incolit, ideo peculiari de eo capite egimus. Veruntamen nisi magis quam in illo cinereus hìc color esset, & vocem ederet maiorem, magnitudineq; vinceret corporis, & rostri, nec non maculam, quæ in illo nigra est, obtineret luteam, nullã eius iconem exhibuissemus, sed hæc nos non mouerunt, vt exculpi iuberemus, demostrantes potissimũ eius guttur. Hæc ille. Eiuscemodi Passeris genus, ni fallor, in libris meis seruo ad vinum depictum, sed aucupes nostri non syluestrem, sed marinum Passerem nuncupant, præterea torquis, quã dicit Bellonius oculos non ambit, neq; id eius icon demonstret, sed tantum supra oculos, est velut oblõga macula. Auicula est satis speciosa. Fringillæ speciẽ potiùs quàm Passeris diceres, quod vero Passere domestico magis cinereum esse dicat, id adeo verũ nõ est nisi id de dorso, & alis intelligamus, quæ tamen partes & ipsæ magis fuscescũt, nã à macula illa flaua, quæ mentũ constituit, in hoc totus vẽter ad flauedinẽ vergit.

a lib. 7. de Au. c. 20. *Descriptio.* *Nominatio.* *Passer marinus.*

DE PASSERE PVSILLO in iugulandibus degente.
Cap. XIX.

GALLI, tradente eodem a Bellonio, tria Passerum genera diuersa habentes, vtpote pennarum colore, & corporis magnitudine differentia, diuersa etiã imposuerunt nomina, volueruntq; vt omniũ minimus diceretur Friguet, idest Passer pusillus: & reuera signa in eo sũt planè discrepantia: Habet.n. maculas omnes, quæ reperiuntur in Celuy de muraille .i. ni fallor, in Pico murali. Agricolę pariter vocant Moinieau de noyer, idest, Passerẽ nucum, se in nucibus degentem. Sicut enim Passer vulgaris vrbes, & pagos incolit, & torquatus syluas, ita pariter pusillus iste nidũ nõ nisi in quadã arbore cõstruit. Rostro est breui admodũ, nigro, crasso; pedibus, cruribus, capite, atq; alis vt Moinieau muraille, idest, Passer muralis.

a l. 7. c. 21. *Friguet.* *Moinieau de noyr.*

DE PASSERE STVLTO Bononiensium. Cap. XX.

BONONIENSES Aucupes quandam auiculam, quæ corporis habitu Passeribus similis est licet colore diuersissima, Passer matto, siue Passere ingannolo, hoc est, Passerem stultum nuncupant, quæ descripta talis est. Magnitudine Passeri par est, color totius flauescens, maculis vbique ferrugineis, aut potius ruffis oblongis, sed per dorsum multò longioribus, ac crassioribus, vbique deorsum descendentibus conspersus. Rostrum ruffum est, crassum, atque curtum. Oculi maiusculi, quorum pupillam lutea iris ambit.

Passeris stul. i forma. *Passer matto, siue ingannolo.* *Magnitudo.* *Color.* *Rostrum.* *Oculi.*

Cauda,

Cauda. Cauda, atque alæ ad nigrum vergunt, extremitates verò pennarum minorum in alis candidæ ſunt: pedes toti ex luteo ruffeſcunt.

DE PASSERE ILLYRICO.

Cap. XXI.

Paſſeris Illyrici deſcriptio.

Color.

VIVSMODI magnitudinis auem, cum ante aliquot annos eſſem Venetijs, Tartaglinus eius ciuitatis ciuis, apud quem plurimas aues exoticas inter alia pulcherrima depicta obſeruaui, depingendi mihi copiã fecit, vulgoq; paſſer ſchiauo, ideſt, paſſerem Illyricum appellari aſſerebat. Noſtratibus maior eſt, colore verò fermè ſimilis. Pronè enim planè candicat: ſupinè pallidè ruffeſcit, nullo intercurrente alio colore. Oculi, & roſtrum pro corporis portione magni, hoc verò candicat: cauda bifurcata eſt, pedes lutei, tabellis aut potius lineis tranſuerſalibus colore penè carneo ornati: vngues nigri, ſatis longi, & acuti. 10

30

40

50

DE PASSERE INDICO MACROVRO ROSTRO MINIACEO. Cap. XXII.

Serenissimus Princeps Ferdinandus Medices Magnus Hetruscorum Dux eiuscemodi Indicos Passeres, quales hic depictos videbis, elegantissimè ab eximio illo suo pictore Iacobo Ligocio depictos suis sumptibus (quæ eius erga bonas litteras, earumque studiosos, in me verò in primis perpetua, & insignis est liberalitas, & tanto Principe digna munificentia) ante aliquot annos transmitti dono iussit. Quem itaque primo loco depictum, & iuiubino ramo insidentem exhibeo, magnitudine domesticis nostris Passeribus par est, si caudæ longioras pennas excipias. Rostrum habet breue, & crassum, coloris miniacei. Caput planum est prope ceruicē, eleuatum, subnigrum, incurrente subuiridi ad cæruleum vergente colore: qui pariter deorsum per tergus, & superiorem alarum partem vergens conspicitur. Alæ verò tribus potissimum coloribus cōstant, primò illo, quem dixi; secundò albo, vt in icone apparet; tertiò nigro; quartò lutescente, quem colorem pennæ remiges excipiunt, nigræ itidem, sed intus cinereæ. Guttur, collū inferius, pectus, & venter candicant. Cauda duplex, vt in Pauone mare, & duorum etiam colorū: minor, quæ maiorem sustinet, & tanquam eius fulcrum est, albescit, maior quatuor pēnis longitudine dodrantali angustissimis cōstans, aterrima. Tibiæ, & pedes ex nigro & albo maculati, vngues nigri, & quales rapacibus adunco, & acutissimo hamo armati.

DE PASSERE INDICO Macruoro alio. Cap. XXIII.

VIS ficulneo ramo insidens passeris indici nomine celebris, profectò longè pulcherrima est, & superiori etiam pulchrior, atq; vt inam manibus tractare liceret, nam depictam describere cogor. Magnitudo cum præcedenti huic pareſt. Roſtrum cæruleum. Caput etiam, vt in illo planum, sed in ceruice magis eleuatum, totum nigrum, oculi etiam nigri circulo albo circũdante, & iride luteſcente. Collum & pectus coloris ſunt coccinei, venter, & coxæ candicant. Alæ, tergus, & cauda nigræ: remigibus tamen alarum quidam pallor permiſcetur. Caudæ longiores pennas, quæ ſunt binæ longiſſimæ, quinque nimirum palmorum, & latiſſimæ, tertia primùm etiam lata, ſed in exilia admodum filamenta deſinens, minores aliç ſuſtinent. Tibiæ, pedeſq; albeſcunt; vngues nigri, & vt in præcedenti inſigniter acuti hamo longiuſculo inſigniti.

Magnitudo. Roſtrum. Caput. Color. Cauda. Pedes.

DE PASSERE INDICO ALIO Brachyuro. Cap. XXIV.

ABES idem quoq; ramo ficulneo inſidentem paſſerculum Indicum alium ſuperioribus duobus omnino diſſimilem, minorem nimirum, & præter roſtrum, & pedes totum nigrum, & cauda denique, quam in communi noſtro paſſere, breuiori, vnde paſſerem brachyurum Indicum appellare placuit, ideſt, breui vropygio præditum. Auicula hæc, vt dixi, tota nigra eſt. Color tamen neſcio quid cærulei, atque amethiſtini præ ſe fert, vt in magno atrore vſu venire ſolet. Roſtrum, pedeſque coloris carnei, vngues nigri. Oculos nigros etiam albus circulus cingit.

Paſſeris Indici brachyre forma. Color. Roſtrum.

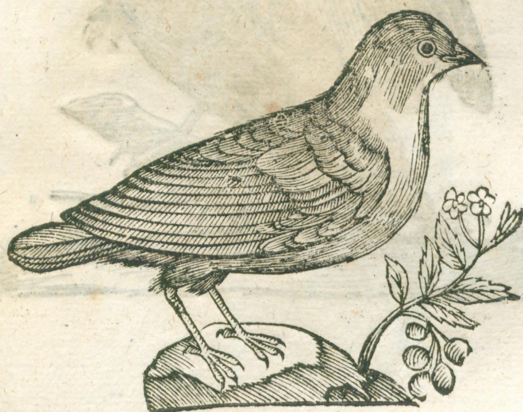
DE PASSERCVLO BRACHYVRO noſtrate. Cap. XXV.

N Bononienſi agro nonnunquam, quam hic delineatam cernis, breui admodum cauda inſtructa auicula Paſſerino, ideſt, paſſerculus nuncupata, capitur. Toto corpore vnicolor eſt, nempe flaueſcens: pectus tamen, & venter magis albicant. Roſtrum intenſiùs luteum eſt. Planta adiecta ramulus eſt ceraſi auium, quod eiuſcemodi fructus auibus grata eſca eſſe ſoleat.

Paſſeris Brachyuri noſtratis forma. Color.

Paſſerculus Brachyuros noſtras cum ceraſo auium.

DE PASSERE ERYTROMELANO Indico sine vropygio.

Cap. XXVI.

Passeris erytromelani Indici sine cauda, forma,

ANTONIVS Gigas Forosemproniensis, vir me Hercule pius, doctus, & mei amantissimus picturæ huiusce auiculæ Indicæ, quã inter alia exotica, quibus Musæum eius admodum abundè instructum erat, copiam mihi fecit. Passerem autem erytromelanum vel Porphyromelanum eam nuncupaui, *Nominis ratio.* quod præter rubrum, aut potiùs coccineum, seu purpureum, & nigrum colorem nullus alius præterquam in rostro, quà capiti iungitur, conspiciatur. *Color.* Totum etenim corpus pronè, & supinè, item alarum principia elegantissimo illo coccineo colore splẽdent; reliquum alarum atrum est; si tamen pennæ earum expandantur ad latera, aliquid candoris præ se ferunt. *Pedes.* Pedes item nigri sunt. Habet duas etiam pertugus nigras oblongas, quarum altera longior est, maculas admodum contiguas. *Rostrum.* Rostrum pro corporis portione (est enim auicula pro paruitate crassiuscula) exiguũ, & minus etiam, quàm in passere vulgari, colore qua capiti iungitur, vt dixi, albo, cætera nigro, acutum, & exile. Vropygio prorsus caret Indi ex huiusmodi auis, & quæ subsequitur, pennis opera plumaria conficiunt, de *Opera pulmaria.* quibus nonnulla scripsimus in Psittacorum historia, quæ beneuolus lector, si lubet, adire poterit.

DE PASSERE INDICO, ſiue vropygio alio cyanerythromelano. Cap. XXVII.

HVIVSCE pariter auis picturam idem D. Antonio Giganti acceptã refero. Auis eſt ſuperiori longior, at minus corpulenta, & tribus potiſſimùm coloribus, rubro nimirum, cyaneo, ſeu cæruleo, & nigro, quare κυανερυθρομέλανον appellare viſum eſt. Caput, collum, atque pectus, atque inferiora omnia coloris ſunt rubri ſaturati. Ad colli latera maculæ ſunt binæ, contiguæ ſemilunares magnæ, ceruleæ. Alæ admodum longæ, nigræ ad latera cæruleæ. Pedes breues, nigri. Roſtrum parum recuruum, nigrum, prope frontem album. Ex huius auis pennis indi etiam opera ſua plumatilia conficiunt.

Paſſeris cyanerythromelani ſiue deſcriptio.
Color.
Ale.
Pedes.

DE PASSERE INDICO
alio Porphyromelano caudato.
Cap. XXVIII.

VPERIORIBVS similis est, cuius nunc imago represẽtatur. Caudam 10 verò habet longam quinque digitos, & decem pennis constantem nigerrimis. Remiges alarum etiam sunt nigerrimæ. Caput, dorsum, vropygium coloris sunt purpurei saturati; radices tamẽ plumarum lutescunt. Rostrũ crassiusculum est, aliquantulum aduncum, acutum, Collurionis quodammodo æmulans, superiùs nigrum, infrà quo capiti hæret, album. Pedum colorem ignoro, deerãt.n. communicato mihi exuuio; verisimile est autem nigro habere.

Passer Indicus caudatus similis Passeri sine vropygio erithromelano dicto, cum panico cæruleo Indico. 20

DE EMBERIZA ALBA Ornithologi. Cap. XXIX.

ORNITHOLOGVS Passerum historiæ quatuor auiculas tanquam Passerini generis applicat, omnesque Emberizas nuncupat. Sed quia tres earum mihi hunc pertinere nō videantur: de alba, quam vocat, vtpote de qua quærendum putat, an sit Passer ille magnus, de quo supra scripsimus, tantummodo agemus. Eam Italis Ciam montaninam vocari arbitratur, quod ego ignoro, imo auem nunquam obseruari: Ille verò ita scribit: Emberiza alba, quæ mihi demonstrata est media hyeme apud nos capta (ein Vvijsse Emberitz) maior est superiore (flaua nēpe, de qua nos inter canoras) rostro breui latiusculo, flaui nihil habere, colore similis Alaudę, alioqui dissimilis, ventre albicante, à quo etiam albam cognominauimus. In superiori rostri parte retrò mucronem, tuberculum intus conspicitur. Digiti fusci sunt, curat album, & puniceum, colores mixtos præ se ferunt. Hæc ille.

Emberizæ albæ descriptio.

Ciā montanina.

DE EMBERIZA PRATENSI. Cap. XXX.

Emberiza pratenſis. Color.

IDEM Ornithologus de alia quadam auicula ſcribens ſubinde à præcedenti, Emberizam, inquit, pratenſem voco, quam aucupes noſtri Vviſe Emmeritz à pratis, in quibus verſari ſolet, appellant. Hæc vt pictura indicat, colore eſt teſtaceo, ſeu figlino, cruribus, pectore, ventre, alis, & cauda media. Vtrinque enim in ea nigræ ſunt pennæ. Dorſum quoque nigricat, & in alis ſuperiùs maculæ nigræ ſunt ſubrotundæ: in-

Emberiza pratenſis mas cum arbore Indiæ.

ferius verò margines pennarum secundum longitudinem nigricant. Rostrum fuscum, vertex niger, infra quem vtrinque macula albicans retrorsum tendit: tum rursum aliæ duæ nigræ & albicantes per interualla sequuntur. Hanc auem circa lacum verbanum Ceppa vocant. Hæc ille, quæ exactè his auiculis, mari nempe, & fæminæ, qnas in agro nostro Bertazinas vocant, conueniunt.

Ceppa. Bertazina.

Emberiza pratensis fæmina cum castanea equina.

Turtur albus, cuius icon poni debebat pag. 150.

Finis Libri Decimiquinti.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIÆ

Liber Decimussextus,

QVI EST

DE AVIBVS BACCIVORIS.

DE TVRDIS IN GENERE.

Cap. I.

SVNT præter hactenus enumeratas aliæ auiculæ, quæ pariter se vel aqua, vel puluere mundant, vt exempli gratia Alauda, quæ eodem iure, quo illæ bacciuoris hisce, de quibus nunc agere instituimus præferẽdæ essent, nisi earum aliæ simpliciter vermiuoræ essent, aliæ etiam propter vocis suæ, cantusue suauitatem passim ab omnibus maximè à nobilibus, proceribusq; alerentur, nam cùm ob hanc, tùm ob aliam causam, quia nimirum corporis magnitudine bacciuoris longis cedũt parasangis, priuatim binis de ijs institutis libris agere decreuimus simpliciter autem vermiuoras, vt id obiter sit dictum, appellamus, quæ propter cantum non vt aliæ aluntur. Scripturus itaq; de bacciuoris Turdus, & Merula primum occurrunt, vterq; & vocis, & carnis suæ bonitate celeberrimus: Cùm verò veteres Turdos magis, quàm Merulas celebrent, Turdos etiam nos Merulis præferemus, & reuera testis est historia Imperatores, atq; primates Romanos præter Turdos, & Attagenes non alias aues in conuiuijs suis ita celebrasse, vt nos nunc facimus. Et veterum enim monumentis obseruare non licet, carnes ab illis tanti fuisse æstimatas, quàm erant pisces, quin his inferiores perpetuò habitas fuisse. Aegyptij sanè monachi toto vitæ cursu piscibus abstinuerunt, quasi inferre vellent, se eiusmodi delicijs priuatos, quemadmodum, qui apud nos carnibus abstinent. Hoc verò carnium ille contemptus, & piscium æstimatio effecit, vt veteres tùm Græci, tùm Latini auium genera minus nouerint, quàm piscium. Cum itaque luxuria Romanorum in piscibus esset collocata potissimùm. Turdum tamen inter aues, vt dixi, plurimi fecere, C. Titius vir doctus, & qui Romanos luxus acerrima oratione lacerauit, inter alios Turdi esum etiam nominat, sicuti Furius Albinus ex oratione illius apud Macrobium recenset. *Vix, inquit, per vino sustinent palpebras, eunt in consilium, ibi hac oratio, quid mihi negocij est cum istis nugatoribus: potius quàm potamus mulsum mistum vino Græco, edimus Turdum pinguem bonumq; piscem, lupum Germanum?* Persius a poeta Satyricus, & in mores Romanorum illicitos inuectus, cùm alios auarè nimis cerneret viuere, alios contrà genio indulgere, bonaque sua dilapidare, sese ait velle mediocritatem colere, negatq; se rhombos ex piscibus, ex auibus Turdos libertis appositurum, innuens ita euitandam esse auaritiam, vt in prodigalitatem non incurratur. Canit autem:

Solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muria vafer in calice empta.
Ipse sacrum irrorans patinæ piper: sic bona dente

Ordinis ratio.

Aues simpliciter vermiuoræ q.

Turdorum prærogatiua immensis Imperatorum.

Piscium æstimatio apud antiquos.

Cur Græci, & latini aues minus nouerint.

a Satyr. 6. Persius cur libertis non apposuerit Turdos.

Grandi

Grandia magnanimus peragit puer: vtar ego, vtar.
Nec rhombos ideò libertis ponere lautus,
Nec tenuem ſolers Turdorum noſſe ſaliuam.
Meſſe tenus propria viue.

Tenuis ſaliua quid.

Tenuem ſaliuam poeta, (vt id obiter dicamus) vocant optimum ſaporem, qui in deglutienda ſaliua perſentitur. Luxurioſa enim gula, & artis coquinariæ periti, rerum ſapores cognoſcebant, diſtinguebantq; an cellarius eſſet Turdus, an terrarius, an maſculus, an fæmina: vnde dicebat ex Catij ſententia Horatius:

Nec ſibi cauarum quiuis temerè arroget artem,
Ni priùs exacta tenui ratione ſaporum.

b Epiſt. 15.
Manij voracitas, & Beſtijs auaritia notata.

Idem hic *b* Horatius pariter, vbi Manij, ſimiliumq; nepotum, atque helluonum voracitatem, & ingluuiem, qui nempè non ſua tantùm, & aliena abligurirent, dilapidarentq; & nemini eam ob cauſam parcerent, non probis, non improbis, non auaris, non luxu perditis, depingit, & è contrario Beſtijs nimias ſordes, & auaritiam, qui eiuſcemodi, quos dixi, ventres laminâ dicebat vtendos potiùs candente, quàm in vita tolerandos, taxat, Turdi obeſi eſum nominat, tanquam cibum, quo patrimonia exhauriuntur:

Scilicet vt ventres lama candente nepotum
Diceret vrendos correctus Beſtius: idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne
Verteras in fumum, & cinerem: non Hercule miror
Aiebant, ſi qui comedunt bona cùm ſit obeſo
Nil melius Turdo, nil vulua pulchrius ampla.

Romani qui Turdi eſu delectarentur.
Turdi in quo numero à Romanis nutriti.
c l. 17. c. 9.

Quam verò Romani Turdorum eſu caperentur, demonſtrat Varro, inquiens. *Edones Romam, vt turba intendat annonam, ſed propter phagones Ficedulam pinguem, aut Turdum niſi volâtem non video.* Quæ quidem verba, vtpote intellectu difficilia Nonius Marcellus hoc modo explicat. Edones Romani, vt turba intendat annonam. Eſt autem, inquit, Homericum hemiſtichium. Nemo neſcit, Varronem paſſim interſparſiſſe, ceu emblemata quæpiam Græca ad ornatum, ac præcipuè Homerica. Quare mirari deſino, cur haſce delicatiſſimas aues tam ſedulò ſaginarent. Sed mirabile admodum videtur, cur earum auiaria tam breui in tantam multitudinem accreuerint, vt ex eorum fimo ſtercorarentur agri, cùm alioqui Cornelius Nepos, qui Diui Auguſti temporibus obijt, paulò ante ſaginari cœptas ſcribat: Quamobrem non immeritò exlamabat *c* Plinius, cùm Varronem cerneret Turdorum ſtercori ex auiarijs principatum tribuere. *Bene*, inquit, *ſperandum eſt de moribus noſtris ſi tanta apud maiores fuere auiaria, vt ex ijs ſtercorarentur agri*: Cæterùm cui non notæ Luculli deliciæ? Hic, vt refert *d* Athenæus, cum Romam poſt expeditionem Ponticam redijſſet, ad vitam ſumptuoſiſſimam, & elegantem ſe conuertit: tantas enim opes parauerat, vt ædibus, & prætorijs extruendis, hortis, & cænationibus amœniſſimis, incredibiliq; ſumptu paratis, & bibliotheca inſigni vtriuſq; linguæ libris referta, atque omnibus ob via, & patenti, opes bello quæſitas conterere non potuerit, cum interim quotidiano epularum apparatu in prouerbium penè venerit. Hic, inquam, clariſſimus, ac ſplendidiſſimus heros, quod miror Athenæum non adnotaſſe, teſte Varrone, in auiarijs ſuis quam ſedulò Turdos alebat; vnde de eo loquens: idem Varro, *Vbi delicatè*, inquit, *cænitaret, & alios videret Turdos, in maximo poſitos coctos, alios volitare circa feneſtras captos*. Porrò in tanta copia pretia tam memorabilia fuiſſe harum auium quis non attonitus ſtupeat? Conſtat enim ternis denarijs, id eſt, duodenis nummis vænijſſe ſingulos Turdos Romæ ad epulum adijciale, id eſt, ære noſtro, (inquit *f* Budæus) denis ſolidis Turonicis, & ſemiſſe. Ex vno autem ornithone quinque millia Turdorum eodem pretio diuendita fuiſſe, author locupletiſſimus *g* Varro atteſtatur, inquiens. *In villa materteræ meæ in Sabinis ad quartum, & vigeſimum lapidem via Salaria à Roma ornithon eſt, ex quo vno quinq; millia ſcio vaniſſe Turdorum denarijs ternis vt HS ſexaginta millia ea pars villæ reddiderit eo anno, bis tanto, quantus* (Axium alloquitur) *fundus ducentorum iugerum Reate reddit*. Et rurſus ſequenti capite: *Non diſſimulabo, quod volo, de Ornithone primum, quod lucri fecerunt hoc nomen Turdi. HS enim ſexaginta millia ſircillina excandere me fecerunt cupiditate*, Et mox: *Ornithonis alterum genus fructus cauſa eſt, quo genere macelarij, & in vrbe quidam habent loca clauſa, & rure maxime conducta in Sabinis, quod ibi propter agri naturam frequentes apparent Turdi.* *h* Columella pariter quo in pretio haberentur, meminit his verbis: *Impenſa, curaq;* (vt par eſt) *adhibita M. Terentius ternis ſæpe denarijs Turdos ſingulos emptitatos eſſe ſignificat auorum temporibus; quibus qui triumphabant populum dabant, epulum. At nunc ætatis noſtræ luxuries quotidiana fecit hæc pretia propter quæ ne ruſticis quidẽ cõtẽnẽdus ſit hic reditus.*

Luculli ſumptus.
d lib. 4.
e lib. 3. de re ruſt.
Turdorum pretia.
f lib. de Aſſe.
g Lib. 3 de re ruſt. c. 2.
h li. 8. cap. 10.

tus. Hæc ille. Sed hic rursus mihi alius suboritur scrupulus, in tot Ornithonum abundantia, Pompeio aliquando ægrotante Romæ, nullibi potuisse reperiri Turdos (erat enim æstas) quàm apud Lucullum, vt refert Plutarchus: vnde referunt, Pompeium respondisse medico, qui eam Turdos comedere iusserat; Si Lucullus delicatus non esset, non viueret Pompeius? Quod verò *i* Plutarchus recitat de Pompeio, id Io. Tzetzes ait de Catone. De Curtio etiam equite Romano delicijs diffluente tradit *k* Macrobius, cùm macrum Turdum sumpsisset, in conuiuio Cæsaris interrogasse, nunquid mittere liceret; & cum princeps respondisset, quid ni statim per fenestram sisse. Heliogabalus perditissimus principum, impurissimusq; ingentes dapes Platinis, teste Lampridio, exhibuit extis refertos, & cerebellis Turdorum. * Suetonius etiam Tyberij Imperat. comessationes recensens, eum refert, Asellio Sabino ducenta donasse sestertia pro dialogo in quo boleti, & Ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Quare nihil mirum est, si præcipui muneris loco aues has nobiliores quiq; inuicem mitterent: quod in primis docet lepidissimus *l* Martialis, qui cum Turdos non haberet, quos Caro cognato suo offerret, cortis suæ munera, nempe Gallinas, similiaq; altilia ei mittit, at ne subrusticus videatur, causas adducit, cur id faciat, hoc modo.

Si mihi Picena Turdus palleret oliua,
Tenderet aut nostras sylua Sabina plagas:
Aut crescente vadis traheretur arundine præda,
Pinguis & implicitas virga teneret aues,
Cara daret solemne tibi cognatio munus,
Nec frater vobis, nec prior esset auus.
Nunc Sturnos inopes, Fringuillarumque querelas,
Audit, & arguto Passere vernat agar.
Inde salutatus Picæ respondet arator,
Hinc prope summa rapax Miluus in astra volet.
Mittimus ergo tibi paruæ munuscula cortis
Qualia si recipis sæpè propinquus eris.

Et rursus subsequenti ad Flaccum poetam inscripto epigrammate, cui & Stellæ, qui & ipse erat poeta dic, propinquorum dum Turdos mittere statuerat, tutius, meliusque sibi videri arbitratur ab incœpto abstinere, quam alios multos amicos, qui eosdem petere possent, offendere, quia nimirum consultius sit omnibus placere, quam paucis. Canit autem:

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Cum Stellæ Turdos, cum tibi Flacce paro.
Succurrit nobis ingens, onerosaque turba,
In qua se primum quisque, meumq; putat.
Demeruisse duos votum est, offendere plures
Vix tutum, multis mittere dona graue est,
Qua possum sola veniam ratione merebor,
Nec Stellæ Turdos, nec tibi Flacce dabo.

Alibi etiam à Pontia venefica Turdos sibi dono missos scribit hoc tetrasticho.

Cum mittis Turdumq; mihi, quadramve placentæ,
Siue femur Leporis, siue quid his simile:
Buccellas misisse tuos te Pontia dicis,
Has ego nec mittam, Pontia: sed nec edam.

m Horatius pariter, senes vtili amicitia gaudere innuens, quare ad animos eorum conciliandos palmarium esse munera ipsis grata offerre, inter huiuscemodi dona Turdum auem enumerat, inquiens: *Quando pauperiem missis ambagibus horres*
Accipe qua ratione queas ditescere, Turdus
Siue aliquid priuum dabitur tibi: deuolet illuc
Res, vbi magna nitet domino sene.

n Plinius Cæcilius secundus Flacco cuidam nescio an poetæ, an Annio Senatori, nam eodem fere tempore vixit, vterq; gratias agit pro acceptis Turdis facta super hoc munere epistola, cuius exordium est, Accepi pulcherrimos Turdos: cum quibus parem calculum ponere, nec vllis copijs ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantis: sed (quæ facilitas tua) hoc magis dabis veniam, quod se non mereri fatentur. Hæc ille. Apud priscos item, Græcos has easdem volucres pro munere

Pompeius æger Turdos Luculli aspernatur.
i l. 10. Chiliade 347.
k li. 2. Sat.
Heliogabali luxus.
** In Tib. c. 42.*
Tyber. cur Asellio ducēta sestertia donauerit.
Turdi dono missi.
l l. 9. Epig.
Martialis cognato suo Gallinas mittit.
Martialis cur Flacco & Stellæ poetis Turdos nō mittat.
Pontia venefica Martiali Turdos donat.
m Sat. 5.
Senes vtili amicitia gaudent.
n l. 15. ep.

Homero pueri Turdos donant. nere amicis dabantur: Nam antiquissimum Homerum legimus cum aliquando quoddam poema recitasset, à pueris Turdos accepisse, indeque eos versus Epiciclides dici meruisse. Alexis etiam apud dipnosophistam o Athenæum sponsos sponsis suis Turdos tanquam bellaria quædam misisse attestatur his verbis;

o lib. 13. c. 17.

Sponsi spõsis Turdus donant.

Bellarium cognosco quod sponsi solent
Vbi petunt sponsam, refert molles ei
Ametas & Turdos dedisse, tum Lepores.

Quanti præterea Turdorum esum ipsi facerent Græci, docet in primis non Aristophanes, vbi per interlocutorem istum sermonem, quæ à priscis in cibis pueris interdicta essent, recitat: nam & Turdi esum ipsis illicitum fuisse, vtpote pretiosum nimis, ac delicatum, quo molles, & effæminati euadere possent. p Alibi etiã inter lautissima cibaria nominat amylos placẽtas, & Turdos apes. Teleclides insuper, de veteri beata vita loquens, *Turdi, ait, asse vnà cum placẽtis in fauces eis inuolabãt.* Romani, ni fallor, in offerẽdis pro munere Turdis variãt à Græcis: nam in corona ferebant pendentes: hi in lance, eoq; sæpe magni pretij. q Athenæus Charini Macedonis conuiuium describens, non mediocres diuitias pro cæna illatas, ait, lancem scilicet argenteum non mediocriter crassum, inauratum, quantusq; Suis valde magni amplitudinem complecteretur, qui intus supinus iacebat, atq; ventrem multis bonis auibus plenum superius ostendebat; inerant autem, inquit, Turdi volua, innumeraq; Ficedularum multitudo. Romanos verò in corona misisse docet ante alios r Ouidius inquiens.

p in Pace.

Turdorum oblatio varia.

q l. 4. c. 1.

r l. 2. de arte aman.

Quin etiam Turdoquè licet, missaquè corona,
Te memorem dominæ, testificere tua.

Item Martialis, at longè dilucidiùs:

Texta rosis fortasse tibi, vel diuite nardo,
At mihi de Turdis facta corona placet. Alibi etiam
Illic coronam pinguibus grauem Turdis
Videres.

Possim hic præter allata hactenus Turdorum encomia, & alia veterum loca in medium afferre, magisquè præter eos celebrare, nisi etiam nostra secula, quæ & ipsa perdito luxu vbique diffluunt, hoc auium genus in summo honoris vertice haberent. Vix enim conuiuia celebrantur inter proceres, in quibus non suus cuique Turdus in ipso mensæ auspicio apponatur. Titus Vespasianus Strozza Abbatis cuiusdam sibi ipsi indulgentis delicias recensens, inter eas Turdos tanquam præcipuas decantat.

Turdũ nostra tempora celebrãt.

Ille boues macras, & Brigantinia multa
Odit, nec totos vult vigilare dies.
Illius in Turdis sermo versatur, & offis,
Gnosiaco spuman liuida labra mero.

Ne verò in omni occasione sibi desint, auiaria etiam veteres imitati habent varijs auibus delicatis, ac in primis Turdis referta Io. Bapt. Campegius, vir splendidissimus, doctorum virorum, & mei in primis amantissimus, & quem ob incredibilem erga me liberalitatem (donauit autem mihi mille aureos) satis laudare non possum in agro Bononiensi Tusculanum, & in ea auiarium habebat admodum superbum, atquè magnificum, quod describens Antonius Gigas quocum, atque vna cum Card. Paleoto, necnon D. Camillo eius fratre, alijsq; viris eruditis aliquoties animi causa me contuli depingens, auiarij eius meminit, auesquè, & in his Turdos etiam nominat, inquiens;

Io. Bap. Cãpegij liberalitas.

Non ibi vel Perdix deest, vel peregrina Coturnix
Et Merula, Turdique suo stant tempore obesi.

Cæterùm vt tandem in hisce Turdorum laudibus vela contrahamus, sat fuerit vnà cum Martiale eis solis inter omnia auium genera primatum tribuisse: hoc in primis indicat vbi Bæticum quendam ridet, qui ea deuoraret, quæ secretos olerent mulierum loculos.

Epilogus. Turdus in auibus principatum habet.

Nec mullus, nec te delectat Batice Turdus,
Nec lepus est vnquam, nec tibi gratus aper.

Apertè, ac disertissimis verò verbis ita canit:

Inter aues Turdus, si qui me iudice certet,
Inter qadrupedes gloria prima lepus.

In summa, vt vtar etiam disticho Andreæ Dactij patritij, & Academici Florentini:

Inter aues Turdus gustu gratissimus olim,
Nunc etiam primos occupat ore locos.

ÆQVI-

ÆQVIVOCA.

XIXAH Græcis, vel Latinis Turdus auem significat, & piscem, qui absque vlla hæsitatione à similitudine macularum auis id nominis sibi vsurpatit. Prouincialibus Gallis, teste doctissimo *a* Rondeletio, Italis, & Hispanis vulgò Turdo nuncupatur. Duodecim eius genera depingit, & solo ferè colore differre asserit, sed primi generis à pluribus dici Turdo, quod notas etiam insigniores habeat, quibus à quouis negocio nullo discerni queat. *b* Hippolytus Saluianus præcauendum esse admonet, ne omnes pictuatos pisces, quod ichthyopolæ vbique fermè faciunt, Turdos vocemus, non solùm Turdos ipsos, sed parcas etiam Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones, atque reliquos depictos pisces perperam Turdos appellantes. Quem errorem, ait, facilè euitabimus, si veterum testimonio Turdi piscis aluum, Turdi auis instar varium, siue maculosum esse animaduerterimus: quamobrem, qui aluum varium non habent, Turdi non sunt.

Latinorum Turdus præter auem, & piscem etiam viri nomen est nequeam, & infamis, cuius meminit Seneca, citante *c* Iusto Lipsio, vbi hunc Senecæ locum restituit: *Hi qui iactantur, & operosa, atque ardua sursum, deorsum eunt, fortes viri sunt, primoresque castrorum. Isti quos publica quies alijs laborantibus molliter habet, Turtur illæ sunt, tuti contumeliæ causæ.* Hærere, inquit Lipsius, in hac voce necessum est, qui nusquam hærent. Pincianus vir egregius, & doctrina minimè ventosa legebat, *Tutulinæ sunt*, allusione ad Deam priscam *apud gentiles*, cui nomen tutando. Non conuenit. In vitium enim hęc Seneca dixit, non in laudem. Aptius fortasse ego, *Turdi sunt*. Turdum reperio paulò supra illam ætatem, hominem mollem, & infamis cuiusdam ignauiæ. Quid autem si nomen eius abijt in dictum vulgi: qualia quædam eximia plebe scriptor hic aliàs vsurpat. Verba *d* Senecæ patris sunt: *Oppressi sunt in templo ab omni multitudine, quæ postulabat, vt Romam Sabinus cum Turdo proficisceretur. Cum Turdus promitteret iturum se Sabinus silentio, facto, ait, Ego ad Cæsarem non sumturus cum mattea.* Ex quibus clarum de infami mollitie huius Turdi. Fortasse, & tota illa cum Sabino actio causam, aut principium huic adagio dedit. Et Hercle tàm magis cogito, quàm magis probo. Hæc omnia Lipsius.

Turdus piscis cur dictus.
a lib. 6. de piscib. c. 6.
b Hist. 8. de aquat.
Turdi pisces, vt cognoscantur
c l. 1. elect. c. 16.
Turtillinæ.
Turdus homo infamis.
d lib. 9. ep. 14.

SYNONYMA.

SYLVATICVS pro Alchāmari exponit Turdum auem. Alibi etiam Clas habet, alibi Cicla, & Clice pro Turdo: quæ voces à Græcorum κίχλη corruptæ videntur. Interpres Auicennæ Alzarazir Turdos conuertit, cùm Sturnos debuisset. Apud *a* Aristotelem alibi Cichlæ leguntur, vbi Alberti translatio habet, Triangel, & Aulones. Græcis Κίχλη Turdus est. Varinus Κίχλα aliquos, & τρίγλα efferre ait, at non rectè: quia fœmina in λα omnia debeant secundum Atticos habere λ duplex, vt κόλλα, σκίλλα, δβίλλα, &c. Quæ verò λ simplex habent per η scribit, vt πύλη, ὀπίχλη. Syracusij αἰλλας, teste *b* Athenæo Κιχήλας nominant, qui Epicharmi versum hunc citet:

Quæ oleæ folia comedunt Κιχήλαι.

Varinus verò Κιχήλας dici vult per pleonasmum pro Κίχλαι: attamen ipsimet, vti etiam Hesychio Κίχηλαι Turdi sunt: Iisdem Ἴχλα Turdum significat. Ἴχαλλη verò, vel Turdum auem, vel quendam piscem: Ἴσκλαι Turdos, & melatos, hoc est, pelles caprinas. Varinus, vbi Κίχλα scribi deberet, Κίλλα habet, exponitque animal volucre. Ornithologus esse tradit, qui Turdi nomen Græcis hodie vulgare sibi esse affirmat Χέχλα, alios Τξίχλα, alios πίστο. Sed *c* Bellonius, qui ipse Græciam peragrauit, nunc Turdos ibi nominari ait Schynopoullos, ac si Lentiscenas aues diceres, & quia myrti baccas etiam deuorant, à nonnullis myrtopullos. Latini Turdum nuncupant, & *cum sint nomine mares*, inquit M. Varro, *reudra fœminæ quoque sunt*. Nonius verò masculino genere plerunque legi ait, fœmini-

Alchamari.
Clas.
Cicla.
Clice.
Alzarazir.
a li. 6. hist. c. 1.
Triangel.
Aulones.
b l. 2. c. 26.
Ἴχλα.
Ἴχαλη.
Κίλλα.
c lib. 1. obser. c. 10.

Turda.

nini tamen etiam Varronem Quinquatribus. In quibusdam Persij exemplaribus Turdarum legitur pro Turdorum. Quinimo P. Pithæus, qui antiqua ad Persium commentaria superioribus annis in lucem prodidit, abusiuè id à poeta factum esse scribit, authoritate Horatij canentis:

Pone macros arsit, dum Turdos versat in igni.

Turdones. *Turdulus.* *a in man. Catulli.* *Turdi Etymum.* *c lib. 6. de auib. c. 31.*

apud Arnoldum Villanouanum Turdones legitur pro Turdi. Turdus diminutiuum est à Turdo, qua voce vtitur etiam alibi *b* Scaliger. Isidorus Turdelam exponit, quasi maiorem Turdum, cuius stercore viscum generari putat. Eiusdem opinionis assertor est Hermolaus Barbarus, Ornithologus, & Monachi Mesues commentatores. Idem Isidorus, dum à tarditate Turdos dictos arbitratur, quoniam hyemis confinio se ad nos referunt, Ornithologo, & Bellonio aduersatur, ille enim per onomatopœiam dici sibi potius videri scribit: *c* Hic clarum est, inquit, Turdum à colore dici: nam & hodie quando quid cernimus è nigro ad cinereum, aut similem alium colorem vergere, nostro idiomate chose grauilee nuncupamus. Sic Bellonius, cui an Ornithologo, an Isidoro subscribere debeam etiamnum hæsito. Turdum piscem à colore Turdi auis appellatū probè noui, & paulò ante id scripsi, auem verò à colore dici nunquam alias legi: & reuera Ornithologo me potiùs comitem adiungo; neque interim Isidori etymum displicet. Nunc cæterarum gentium nomenclaturas adscribamus,

Tordo. *Gigenia.* *Griue.*

Italorum Tordo omnibus Turdis attribui possit, quamuis priuatim genus, cuius Aristoteles non meminit, significet. In monte Plumbitio, vt audio, Gigenia dicitur. Alia eorum synonyma in particularibus Turdorum historijs trademus. Gallice Turdus, teste Roberto Stephano dicitur vne Griue, vn Tourd, aut oiseau de nerte. Bellonius verò Turdos Gallice exponit Griues, Mauuiz, Trasles, & Tourerz, sed Turdum maiorem propriè Griue dici ait minorem Mauuis, & Pilarem media magnitudine Litorne. Hispani vocant Tordo, vel Zorzol. Germani, teste Ornithologo Ziemer. Flandri priuatim een Cramer, nam alioqui commune Belgarum nomen est een Lijster, siue Lijsteruoghel: Angli à Feldefare, vel à Feldfare, vel à Filfar: Illyrij Kuuiczíela: Poloni Gluch, Iemiolucha.

Zorzol. *Ziemer.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

a 9. h. c. 20. *b l. 2. c. 26.*

GENERA Turdorum tria esse prodidit *a* Aristoteles. Primum, atque maximum Picæ magnitudine, quod *b* Athenæus ἰξοβόρον, idest, visciuorum, siue viscedulum appellari ait, Aristoteles, vertente Gaza, nisi visco, atque resina non vesci scribit; Alterum magnitudine Merulæ, quod sonat acutè, hoc τριχάδα dicunt: Tertium his omnibus minus, minusque maculis distinctum Iliada, siue, vt Gaza vertit, Iliacum dicunt alij, vt refert Alexander Myndius: hoc Athenæus gregatim volare scribit, & Hirundinum more nidos è luto construere. Recentiores alia præterea genera auium, vt mox patebit, Turdis annumerant. Ornithologus enumeratis tribus Aristotelicis generibus: Est insuper, inquit, eiusdē generis, quam aliqui Turdelam, tanquam Latinè nominant, Germani ein Trostel, præ cæteris musica. Sed post, interpositis tribus capitibus Trostel interpretatur Turdum minorem alterum, eum nempe quem nos simpliciter Turdum nuncupamus, cū alioqui Turdela Turdum maiorem significet, vt paulò antè innui. Ita pariter *c* Bellonius quatuor eadem genera agnoscit, & quem Ornithologus minorem alterum vocat, secundo nominat loco, visciuorū nimirum minorem, & Hermolaus Turdela, inquit, Turdi est alterum, quod in Veneta prouincia Drexanos vulgò vocant; in Liguria priscum nomen obtinent, maiores sunt Turdo, penna subtus varia. Turnerus, eumque sequuti alij viri docti, Turdi genus minus, & canorum, quod Germanis Trostel appellari dixi, Turdum pilarem esse putarunt. Verùm Turnerus pōst æditum de auibus librum in suis ad Ornithologum literis non hanc amplius auē. Germanorū Krameruogel, mediç magnitudinis Turdū (quem prius Collurionē esse putabat) Turdum pilarem se existimare scripsit. Idem Turnerus autem Saxonice dictam Brachuogel ex Turdorum genere esse vult, figura, & magnitudine non dissimilem Merulæ, colore fusco, terreo obscuro, vt humi sedens vix agnosci, & à terræ colore discerni possit. Quidam Germani hanc Aristotelis Collurionem faciunt. Sed Ornithologus nomen Brachuogel vagum, & incertum esse scribit, quoniam & Arquatæ, & generi cuidam Gallinaginis attribua-

Ornithologi error. *c lib. 6. de auib. c. 31.* *Drexanos.* *Brachuogel.* *Collurio Aristotelis secundum quosdam.*

attribuatur, quòd hæ aues in noualibus, & quiescentibus agris immorari soleant. Iidem Germani Turdorum minimum genus arbitrantur esse auem, quæ Saxonicè Ziepdruschel vocatur figura alioqui, & colore Iliaco Turdo similis. Viuit circa rubos, & versatur, & fructibus eorum, & sambuci baccis delectatur, atque hinc conijciunt esse Batin Aristotelis, quia Βάτος Græcis sit rubus. Alibi quoque auem Merula minorem, maiorem Fringilla, nostro acuto breuibus pedibus Germanicè Klein Zimmer, idest, Turdum paruum nuncupant, & Aristotelis Cyanum, idest, Cæruleum esse arbitrantur: sed nos iudicium nostrum super hac aue hìc adhuc cohibemus, suo id tempore allaturi. Apud Heluetios, teste Ornithologo: Turdi genus exiguum, tertia ferè parte Iliacis minus Vualdtrostel, vel Klein Trostel, hoc est, Turdum syluestrem, vel minorem vocant. Apud Carinthios auis nuncupata Leymtrostel cognatam esse audio Turdis minoribus, sed pedibus albis. Subaudis Griue Turdis pilaris est, & alia Turdi species paulò nigrior vne Tortue. *Aduenerunt*, inquit [d] Plinius, *bellis Bebriacensibus ciuibus in Italiam aues nouæ* (alias externæ) *quæ adhuc nomen retinent, paulum infra Columnas magnitudine, Turdorum specie, sapore gratæ.* Has aues Perdices minores esse primo huius operis libro asseruimus. In regionibus ad Septentrionem remotis Turdi albi reperiuntur, vt Olaus magnus refert, Ego Turdi capite albo iconem exhibebo, non tanquam diuersus sit, sed quia mirus, & rarus.

Ziepdruschel. Batis Aristot. Turdus paruus. Cyanus Arist. Vualdtrostel. Leymtrostel. Griue. Tortue quæ auis. d Lib. 10. c. 39. Aues nouæ quæ dicantur Plinio. Turdi albi.

FORMA. DESCRIPTIO.

GENERA Turdorum, vt ex superioribus liquet, magnitudine potissimum differunt. Sunt tamen nonnulla, quæ simul omnibus conueniunt. Color cinereus eis quodammodo peculiaris, at huic, quàm illi remissior, aut intensior. Omnes per collum inferius, pectus, & ventrem maculis consperguntur: sed non omnibus anni temporibus. Atque hoc dicere voluit [a] Aristoteles interprete Gaza. *Mutat, inquit, & Turdus colorem: quippe qui æstate varius* (ποικίλος) *hyeme marino distinctur* (ψαρώς) *spectetur.* Quam versionem Gillius in transferendo Aeliano etiam sequitur: cuius hæc sunt verba: Κίχλη χειμῶνος ἐςι ψαλοτέρα ἰδεῖν, θέρους δὲ τὸν αὐχένα ποικίλον ἐπιδείκνυσι: vbi ex Aristotele ψαλωτέρα lego ψαρωτέρα. Sed ex Aristotele cum dicit simpliciter colorem mutare, dubitare quispiam possit, nunquid in toto corpore, vel in aliqua parte tantummodo: nam & [b] Plinius verba Aristotelis traducens de collo priuatim scribit, inquiens. *Turdis color æstate circa collum varius hyeme concolor.* Ego Turdum visciuorum nescio quo anni tempore captum depinxi ad viuum, in quo totius corporis color ita plumbeus euaserat, vt quodammodo ad amethistinum accederet: & videbantur nihilominus in collo maculæ: præterea Turdum nobis vulgò dictum tribus diuersis coloribus, diuersis nimirum temporibus captum, depictum in libris meis asseruo: quare Aristotelem de toto corpore locutum esse certò mihi persuadeo, & Plinium mentem eius non esse assecutum: nunc prosequamur. Rostrum omnibus longiusculum, crassiusculum, rectum: pedes etiam similes figura, at colore non in omnibus eodem. Lingua omnibus lata est, & ad imitandum humanum sermonem non inepta, sicuti omnibus ferè auibus, quas loqui docere solemus: vnde canebat [c] Scaliger.

Nam bruta pecora, garrulæque aues omnes,
Quæcunque nostros æmulantur accentus,
Linguamque lingua ductili probam fingunt,
Seu Psitaccus, seu Pica, Coruus, aut Turdus,
Merulaque nigra, quæ ore buxeo pippat,
Sturnusque teneras streperus enecans aures.

Habent fortassis, & alia etiam communia, sed hæc in priuatis eorum descriptionibus aperientur. Intestinum appendices non habet, nec gula versus stomachum dilatatur, nec superius ingluuiem habet.

Turdi quæ simul conueniant. a 9. histo. c. 49. Vt colorem mutare dicantur. b Lib. 10. c. 29. Plinij lapsus. Rostrum. Pedes. c In Ætna. Intestinum

Turdi viſciuorus cum viſco.

LOCVS.

TVRDI aues ſunt notiſſimæ, & nullibi non obuiæ, Pilares tamen, & Iliaci alij ſunt rariores, vel ſaltem in minori copia hic viſuntur. Ornithologus pilares ait cæteris ferè in cibi præferri & magis peregrinos eſſe, vultque Varronem per Turdos aduentitios hoc maximè genus intellexiſſe. *a* Clemens verò Alexandrinus, Daphnios præ cæteris celebratos fuiſſe innuit his verbis: *Antiphanes autem Delius medicus, vel vnam hanc dixit eſſe morborum cauſam, ciborum varietatem: cum qui veritatem ægre ferant, multiplici neſcio quà vanagloria frugalem, & moderatum victum abiurent, & transmarinas eſcas anxiè perquirunt. Ac mihi quidem venit in mentem eorum morbi miſereri, ipſos autem non pudet ſuas decantare delicias, cumque in freto ſunt Siculo, murænas anxio, & ſolito animo perquirant, & Mæandri anguillas, & qui in Melo ſunt, hædos, & qui in Sciatho mugiles, Pilori conchas, & Abidena oſtrea, nec Manas, quæ ſunt in Lipara, prætermittant, nec bolum Mantinicum, nec betas, quæ ſunt apud Alcraos, & pectines exquirant Mechymnæos, & Pſettas Atticas, & Turdos Daphinos, & caricas Chelidonias, propter quas in Græciam cum quinquies mille millibus infelix Perſa profectus eſt; Phaſides aues, præterea coemant. Attagenas Ægyptias Medicum Pauonem.* Hæc Clemens: quæ vel ideo hîc citauimus, vt conſtat, quo in precio Turdi Daphnij olim haberentur. Verùm quos, vel quare Turdos Daphnios vocet, etiamnum dubitô, eoque maximè cum neminem veterum eos nominare video. Daphnon in primis lauretum eſt, locus nimirum lauris conſitus, & laurorum baccis veſci Turdos veriſimile eſt, ſed inde celebrandi meo iudicio non ſunt. Quare à Daphne delicioſo quodam Syriæ ſuburbano, & nemoris amœnitate, & vico aquis fontanis irriguo, inclyto, dictos eſſe conijcio: nam in eo nemore bacciferas arbores, & oliuas fuiſſe credendum eſt, quibus egregiè pingueſcunt Turdi, vt ſuo loco dicetur fuſius. Aues aduenas eſſe, & quotannis tranſmeare in Italiam ſcriptum reliquit *b* M. Varro, aduolare verò circiter æquinoctium autumnale, & eodem reuolare æquinoctio verno. Atque ita meo iudicio intelligenda ſunt iſtæc Plinij verba: *Turdi, & Turtures trimeſtres ſunt*, hoc eſt, tribus duntaxat menſibus manent. Sed hæc Bononiæ ſaltem non vſque adeo vera ſunt, nunc enim dum hæc ſcribo, quarto nimirum idus Maij Turdorum viſciuororum pulli in foro proſtantes inueni, & quos Turdos vulgò dicimus. Martio etiam menſe copioſo ſatis, quoque vænales habentur. Aliàs igitur *c* Plinius abire Merulas, & Turdos in vicina cenſet, ſed plumam non amittere, nec occultari, niſi ſpe cibi, quo hybernum pabulum petant; itaque Germania hyeme maxima cerni. Ornithologus etiam in Heluetia plerunque præſertim circa Tigurum per hyemes abundare ait. Æſtate etiam viſuntur, & nidificant in Gallia, & ceraſorum maturitate viſco capti educuntur, vt refert *d* Ioan. Bruyerius Gallus. Platina in noſtris montanis locis, autumno in planis, & collibus ait inueniri, hyeme prætetea loca maritima, & iuniperis, & myrtis abundantia etiam apud nos frequentare tradit. *e* D. Ambroſius deniq; de pluribus auium differentijs differens, Turdos eis accenſet, quę ſub hyemis initium ad nos accedunt. Ex quibus iam ſatis, ſuperq; conſtare arbitror, Turdos toto anni tempore apud nos degere, cerniq; cum alioqui *f* Ariſtoteles hyeme latere Turdos ſcribat, & vt diximus, Marcus Varro diſcedere, atq; id ita fieri probet, quòd in propinquis inſulis, Pontia, Palmaria, Pandataria, in prima volatura cùm veniunt, morentur paucos dies, requieſcendi cauſa, idemq; faciant cùm ex Italia tranſmare remaneant. *g* Agricola etiam author inter recentiores grauiſſimus, ad vicina loca, quæ tepidiora ſunt, ſe conferre prodidit. Quapropter meo iudicio dicendum eſt, quoſdam abire, alios non, & horum alios latere, alios ſemper conſpici. Verſantur autem vt inquit Albertus, in glebis agrorum quieſcentium.

Turdi aduentitij qui Varroni.
a In pedag. l. 2. in prin.
Morborum cauſa.
Turdi Daſnij, in quo pretio ſint habiti.
Turdi Daphnij qui.
Daphne quid.
Daphne Syria ſuburbanum.
Turdi aues aduenæ.
b Lib. 3. de re ruſt.
c Lib. 10. c. 24.
Turdi hyeme abūdāt.
d Lib. 5. de reci. c. 37.
e L. 5. Hex. cap. 14.
f Lib. 8. hiſt. c. 3.
g L. de ſub. adentes.

INGENIVM. CANTVS.

TVRDIS, ſicuti anteà annotauimus, lingua lata eſt, & ad formandum humanum ſermonem idonea: Sed ea nihil prodeſſet, niſi etiam dociles natura effeciſſet. Antiquitus ab altorib. inſtruebantur, & cum loqui didicerant, in magno, vt par erat, habeantur pretio. Claudij principis Agrippinã tradidit *h* Plin. Turdum habuiſſe, qui

Turdi loqui diſcunt.
h l. 10. cap. 42.

omnium

i Exer. 237.

Cardanus reprehēsus

Aues ad loquendum idoneæ.

omnium sermones imitabatur: quod profectò insignem linguæ promptitudinem demonstrat, quare optimo etiam iure i Scaliger Cardanum redarguit, quoniam Turdos, inter alias, quas recenset, aues dociles non numeret: *Secundum Psitacci docilitatem*, inquit, *Coruum statuisti: inde Merulam, Turdum, Sturnum, Picum, Picamque omisisti. Haud tamen omnes vno loquuntur modo. Quam te decuit explicare subtilitatem. Coruus lingua, & gutture vtitur: itaque difficillimum elementum optimè exprimit. Illud, inquam, quod Demosthenes serò protulit: mihi rarò fit, vt siccè annuncietur. Vnum alebant monachi vicini nostri, qui coquum Conradum nominatim in fame implorabat, adeò exquisitè, vt ab homine vocatum arbitraremur. Ridiculum adscribam. Inuentum librum musicum, quasi notas legeret, passim pertudit. Ad Merulæ, & Turdus tanquam è modulis sermocinatur. Sturnus in sibilo propius accedit ad loquutionem. Etiam elementum illud caninum vibrat optimè. Pica horum omnium tum plurima, tum creberrima, tum explicatissima. Picus minus aptè, & pauciora, & rarius.* Hæc illæ. Verùm cùm peculiaris Turdis ascribatur surditas, adeo vt in prouerbium cesserit, mirum quidem videtur, quomodo ita loqui edoceri potuerit. Nostra autem ætas Turdos, quod noui, loquaces non habet, vel saltem mos ille docendi desijt: nam propter eorum cantum in caueis aluntur propter Græci à Q. Calabro, vt id obiter dicamus, ob dirutum Ilium hilarem victoriam canentes, Turdis post magnas tempestates, natam serenitatem canora voce canentibus comparantur, dum ait: *Græci autem in cachinum soluti, se ad naues receperunt, illustrem cantu victoriam celebrantes, non secus, ac infinitus Turdorum clangor, vbi post exitialem tempestatem serenitas cælo enitescere incipit, ac æther nullo ventorum turbine exagitatur, sic illis apud naues animus gaudio diffundebatur, &c.* Apud Iulium Scaligerum de Turdo optimè canente carmen legitur encomiasticon, quod hic minimè præterire volumus: est autem tale:

Turdi surditas.

Turdi propter cãtum aluntur.

Græci Turdis comparati, & cur

Scaligeri carmen de Turdo optimè cantante.

Dulci Turdule docte gutturillo
Asperas animi leuare curas,
Cantillans modulos minutiores:
Condito mihi pectoris medullas,
Cantiuncula vt inquietiore
Oblitus veterum miser malorum
Mentis improbus ac quiescat æstus,
Da mi blandula murmurilla mille,
Mille anfractibus implicata: quid sit
Pote eludere vortices Charybdis.
O princeps auium beatiorum,
Quot grato dominum excitant susurro,
Rex nostra volucella vocis almæ
Dulci Turdule docte gutturillo.

VOX.

Trutilare.

TRVTILANT Turdi, vt inquit Philomelæ author:

Dum Turdus trutilat, Sturnus tunc pinsitat ore
Sed quod mane canunt, vespere non recolunt.

a In Arca.

Pisces Turdi vocem edentes.

Pisces varij.

Si verò a Pausaniæ, & Philostrato credimus ea vox Turdis solis propria non erit: nam & pisces quosdam ea vti scribunt. *Aroanius*, inquit ille, *pisces educat cùm alios, tùm eos, qui Poecilia* (credo à coloris varietate) *appellantur. Hos haud absimilem Turdorum auium voci sonum fundere aiunt. Vidi ego sanè pisces tam captos, vocem vero eorum nullam audiui cùm tamen ad solis vsque occasum circa Aroanium commoratus essem, quod eo maximè tempore vocales eos esse pisces dictitant.* Philostratus verò Cyrenæus in Aorno fluuio, qui per Pheneum fluit, pisces ait esse, qui vocem Turdorum similem edant, vocarique varios, dici.

VICTVS

VICTVS. SAGINATIO.

QVamuis etiam præter baccas alia deuorent Turdi, bacciuoros tamen eos appellamus, nam his potissimum vescuntur, & cæteris præferunt. Lentisci, & myrti baccas in primis appetunt, quare modernis Græcis Schinopoulli, & myrtopoulli, teste Bellonio, nuncupantur Ornithologus in dissecto Turdi pillaris ventriculo se inuenisse scribit baccas iuniperi, & ossa spinæ albæ fruticis, quam oxyacantham interpretantur, & berberi vulgò dicti granorum semina. In sambuci fructu grana, inquit Ruellius, insunt sesemacea, non ingrata Turdis, Sturnisq; Hederæ baccis etiam non abstinent: in vuas verò maximè grassantur. In summa baccis mirum in modum afficiuntur omnibus, at maximè myrti, quod Baptista Fiera pariter innuit, canens:

Intra omnes Turdus primos sibi iactat honores
Nec sibi odorata gaudet discumbere bacca
Ridet & epastam ficu, & sordentibus vuis,
Sit licet illa gulæ luxu in maiore petita.

Philes myrti comam edere scribit etiam, sed contra fascinationis noxam, vel potiùs id faciunt, vt vult Zoroastres contra blattarum iniuriam. A visco vnum genus priuatim viscivorum à *a* Philosopho nominatum, quòd nimirum eo tantum, & resina vescatur, sed pilares, & iliacos idem in cibum petere constat: quin imo pilaris, non ille, quem visciuorum vocat Philosophus, in multis Italiæ locis maximè in Lombardia viscada vulgò dicitur. Præterea vulgatissimum illud, quod quotidie in omnium ore obseruatur, *Turdus malum sibi cacat.* Turdum generatim nominat, non aliquem priuatim, hoc est, vt Plauti verbis vtar, ipsa sibi auis mortem creat, siue cacat, vt adagiorum author corrigit. Cum scilicet viscum creat, quo postmodum ab aucupibus capitur. Erant sanè in ea opinione veteres, maximè Plinius, & Theophrastus viscum ex semine à Turdo excreto nasci: quamuis Theophrastus Turdos in eiuscemodi generatione non nominet, sed κίτται, idest, interprete Gaza, Picas, facilè tamen apparet corruptum esse eum textum, & pro κίχλαι, à typographo positum esse κίττα: nam *b* Plinius, qui eundem, vt apparet locum in suam historiam transtulit, *Viscum,* inquit, *satum nullo modo nascitur, nisi per aluum autum redditum, maximè Palumbis,* (Athenæus habet Oenadis) *& Turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium non prouenit.* In eadem sententia ex recentioribus multi sunt, Ruellius nimirum, multique alij, qui de plantis nostro æuo scripsere. Ego, vt ingenuè loquar, cum à veteribus, tum à recentioribus, semper hac in parte dissensi. Quot enim in arboribus Turdus stercus excernit, & tamen viscum non generatur? Quot in regionibus Turdi non sunt, & tamen visci copia est? Cuscuta alienis nascitur plantis, ab auium excrementis produci quis somniet? Scio disertissimè scribere Theophrastum viscum non nasci aliqua putredine, nec prouenire nisi semine, vbi aues, quæ fructum deuorarunt, excrementum in arbore egesserunt. Scio vnius plantæ ramum innasci sæpe, & succrescere alienæ arbori, & cur id fiat causam eundem afferre Theophrastum, abstrusas rerum naturas perscrutantem, quòd aues arborum fructum comedentes, posteaquè in arboribus considentes excrementa egerant, semenque in cauernas delapsum pluuia irrigatum enascatur, & pullulet. Verùm, vt dixi *d* Theophrastus hac in parte, quod scilicet viscum nisi ab excretis per aluum auium seminibus prouenire credat, vulgus secutus esse videtur; mirumque est, quomodo id credere potuerit. Ne verò solus tantis viris contradicere appaream, *e* Scaligeri viri grauissimi patrocinium adijciam, qui pariter viscum ex arborum vitali excremento, quasi ex semine, portione quadam oriri probat, sicut gallam, non è semine deiecto ab auiculis: quasi verò, inquit, in Palumbis, & Turdi ventriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruscarum gigarta longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti sumus, datis Turdo, vuis labruscæ, deinde visci baccis, nullaque horum specie in auis excrementis reperta. Ad hæc extremo autumno comedunt aues acinos, sumis ramis etiam surrectis quibusdam viscum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempestatibus proluitur. Non enim statim nasci est verisimile. Quare caloris interni fotu in formata visci principia in succo sibi connaturali, ab externo calore adiuta, atque euocata concrescunt, & in plantam adolescunt, quemadmodum cornua ex ossibus animalium educuntur. Ridiculum quoque adijciam, quod prodidit Tragus, Satyria, & orchides nasci videri ex genitura Turdorum, & Merularum. Hallucinatur item insigniter *f* Platina, à Turdis cauendum esse scribens, vbi lampsa-

Turdos cur author bacciuoros vocet.
Schinopoulli.
Myrtopoulli.
Turdi myrti baccis gaudent.
a 9. hist. c. 20.
Viscada quæ Turdus dictus.
Turdus malum sibi cacat.
Theophrastus correctus.
b lib. 16. c. 94.
Turdū non serere viscum.
Cuscutæ generatio.
c 2. de caus. plāt. c. 23.
Plātæ aliæ alijs innascuntur.
d lib. 5. de hi. plāt. c. 4
e in comm. c. suprad. & exerc. 168.
Turdi acinos, & visci semina in ventriculo conficiunt.
Tragi opinio de satyriorum ortu explosa.
f l. 5. de tu. sanit.

Platina error. lampsanam, quod Græci, inquit, βράκανα nostri napellum vocant, comedunt. Quid enim syluestri huic oleri inest, quod comedenti noceat? nam hoc βράκανα Hesychio significat, *βρακανα quid.* non napellum, vt ille somniat, nec apud alium eam vocem, quod noui reperire est, neque *Lapsanum. Lapsana.* etiam lapsanum, siue potius lampsana aliud est, quàm idem illud olus. Falsum autem ab *Arabum error.* Arabibus id exarasse ipsum apparet, qui Turdum aconito vesci scripserunt, quod napellum etiam dicimus. Sed & ipsi in duplicem errorem inciderunt: nam præterquam quod id falsissimum est, κώνειον, & ἀκόνιτον Græcis, à quibus hoc hauserunt, idem esse putarunt, κώνειον verò cicuta est, Sturnus etiam, non Turdus eam depascitur. Nunc ad Turdorum victum reuertamur. *Turdi amãt oliuas.* Amant præter baccas, oliuas quoque tanquam gratissimam escam, 10 & ex qua plurimum pinguedinis corpori adijciunt: quod Calphurnius illustris poeta indicat, inquiens:

Non sic destructa macrescit Turdus oliua
Vt lycidas domina sine Phillide turbidus erro.

g li.9.Epi. Et g Martialis, dum canit:

Si mihi Picena Turdus palleret oliua.

Turdi cur oliuarij dicti. Idest, pinguior fieret, & præ pinguedine pallidior, idest, magis cæreus euaderet; hinc Turdos ἐλαιοφάγες Epicharmus dixit, vt rectè legit Varinus, & ex hoc Dalechampius, qui Monspessulanis Turdos, & Sturnos oliuaiaires, idest, oliuarios dici ideo scripsit: nam *h* Athe- *h l.2.c.26.* næi codices impressi non rectè habent ἐλαιοφυλλοφάγε, idest, oleæ folijs vescentes. *i* Ho- 20 *i In Epod.* ratius in laudibus vitæ rusticæ Turdis retia olim solita tradit tendi, ne oliuas deuorarent.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

Turdi insecta vorant. Fagi etiam glans, teste Plinio ab eis expetitur. Ab insectis etiam non abstinent, quin insigniter in ea sæuiat. *a* Plautus lumbricis inhiare eos innuens, de amatore loquens dicebat:

a in bacch. *Nunc ab transenna hic Turdus lumbricum petit.*

b in auibus *b* Aristophanes, quia culices deuorent, honorandos, laudandosq; esse tradit: nam sic ficus illas non offendere, inquit autem: Si homines colant aues, inter alia ab eis commoda, hoc etiam lucrabuntur.

Ὅτι οἱ κνῖπες καὶ ψῆνες ἀεὶ τὰς συκὰς κατέδονται, 30
Ἀλλ᾽ ἀναλέξει πάντας κατὰ ῥῶς αὐτὲς ἀγέλη μία κιχλῶν.

Veterũ diligentia in saginandis Turdis. *Ficus eorum non semper deuorabunt culicum genera, sed omnes illos vel vnus Turdorum grex absumet.* In saginandis Turdis quantam diligentiam impenderint veteres, pretia pro ijs soluta indicant, de quibus suprà diximus, *Turdi*, inquit Palladius, *si alieno tempore saginentur*, hoc est eo tempore, quo non reperiuntur, vt capi possint, *& voluptatem cibi, & reditum* *e l.1.c.26.* *maximum præstant, parcitati beneficium ministrante luxuria.* Nunc quomodo saginentur, & de loco ad id apto disserendum est; qua in re veteres apparet sequendos esse, qui vt erant *d l.3.de re rust. c.3.* luxui magis dediti, magis in hoc eloborarunt. *Dicam*, inquit *d* Varro, *quod te malle arbitror Axirce ornithone, quod* (lego quem) *fructus causa faciunt, vnde nonnullis pingues lumuntur Turdi. Igitur testudo* (vt perystilum tectum tegulis, aut rete) *fit magna, in qua millia* 40 *aliquot Turdorum, ac Merularum includere possit. Quidam cum eo adijciunt, præter eas aues, alias quoquè, quæ pingues væneunt carè, vt Miliaria, ac Coturnices. In hoc tectum aquam venire* *Turdarij descriptio.* *oportet per fistulam, & eam potius per canales angustas serpere, quæ facilè extergi possint. Si enim latè ibi aqua diffusa, & inquinatur facilius, & bibitur inutilius, & ex eis caduca quæ abundat, & exit per fistulam, facit vt luto aues laborent. Ostium habere humile, & angustum, & potissimum eius generis, quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Fenestras raras quas non videantur, extrinsecus arbores, aut aues, quod earum aspectus ac desiderium macrescere facit volucres inclusas. Tantum luminis habere oportet, vt aues videre possint, vbi assidant, vbi cibus, vbi aqua sit. Tectorio tecta esse laui circum ostia, ac fenestras, nequà intraremus, aliaue quæ bestiæ possit. Circum huius ædificij parietes intrinsecus multos esse* 50 *Cibus.* *palos, vbi aues assidere possint. Præterea & perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in eis transuersas alias gradatim modicis interuallis annexas ad speciem cancellorum scenicorum, ac theatri. Deorsum in terra esse aquam, quam bibere possint. Cibatui offas positas: ea maximè glomerantur exsicij, & farre misto. Diebus viginti antequam quis tollere velit Turdos, largius dat cibum, & aqua plus, ponit, & farre subtiliore incipit alere. In hoc tecto caueaque tabulata habeant aliquot ad pertica supplementum. Contra hoc auiarium est aliud minus, in quo qua mortuæ ibi sunt aues, vt domino numerum reddat, curator seruare solet. Cum opus sunt, ex hoc auiario, vt sumantur idoneæ, excluduntur in minusculum auiarium, quod est coniunctum cum maiore ostio,*

& lumine

& lumine illustriore, quod seclusorium appellant, Ibi cùm eum numerum habet exclusum, quem sumere vult, omnes occidit. Hoc ideo in seclusorio clam, ne reliqui, si videant, despondeant animum, atque alieno tempore venditori moriantur. Non enim, vt aduenæ volucres faciunt, pullos, vt in agro ciconiæ, in tecto Hirundines, sic aut hic, aut illic Turdi. De eodem loco ita scribebat e Columella hunc in modum. *Turdi locum æquè munitum, & apricum, quàm Columbi desiderant, sed in eo transuersæ perticæ perforatis parietibus aduersis aptantur, quibus insidant, cum satiati cibo requiescere volunt. Eæ perticæ non altiùs à terra debent subleuari, quam hominis statura patiatur, vt à stante contingi possint.* f Palladius pariter sub Columbario iubet cubicula duo subijci, vnum, quo Turtures claudantur, aliud verò, quod Turdos nutriat, vultque locum esse mundum, & lucidum, & vndique læuigatum: transuersim in eo perticas figi, quibus possint post inclusum volatum sedere: ramos etiam virides sæpe mutare. Collocentur verò circa angulos surculi lauri, alteriusve cuiuspiam arboris, nam hoc iubet g Didymus, diligens etiam geoponicus. Præbetur verò hisce maior, quàm alijs auibus opera, & impensa: nam quamuis quidem omni rure, vt Columellæ verbis vtar, pascantur, id tamen salubrius faciunt in eo, in quo capti sunt, & difficulter in aliam regionem transferuntur, quia caueis clausæ plurimæ despondent: quod faciunt etiam, cùm eodem momento temporis à rete in auiaria coniecti sunt. Itaque ne id accidat, veterani debent intermisceri, qui ab aucupibus in hunc vsum nutriti, quasi allectores sint captiuorum, mœstitiamque eorum mitigant interuolando, sic enim consuescent, & aquam, & cibos appetere feri, si mansuetos id facere viderint. Idem habemus apud h Palladium. *Claudantur*, inquit, *illæsi, & recenter capti, mistis aliquibus antè nutritis, quorum societate ad capiendos cibos pauidam noua captiuitatis mœstitudinem consolentur.* Cauendum esse admonet i Bellonius, vt cùm aliquem Turdorum pro mensæ vsu ex auiario accipimus, reliquos non reddamus feros, quia præter quam quod ita non pinguescunt, sæpe etiam moriantur. Sed vt de cibis tandem, quò pinguescunt, dicamus, ij, teste Columella, ponuntur ferè partibus his ornithonis, quæ super se perticas non habent, quo mundiores permaneant. Semper autem arida ficus diligenter pinsita, & permista polline, præberi debet, tam largè quidem, vt supersit. Hanc quidam mandunt, & ita obijciunt. Sed ista in maiore numero facere vix expedit: quia nec paruo conducuntur, qui mandant, & ab ijs ipsis aliquantum propter iucunditatem consumitur. Multi varietatem ciborum, ne vnum fastidiant, præbendam putant. Ea est, cùm obijciuntur myrti, & lentisci semina, item oleastri, & hederaceæ baccæ, nec minus arbuti. Ferè enim etiam in agris ab eiusmodi volucribus hæc appetuntur: quę in auiarijs quoque residentium detergent fastidia, faciuntque auidiorem volaturam, quod maximè expedit, nam largiore cibo celerius pinguescit. Semper tamen etiam canaliculi milio repleti apponuntur, quæ est firmissima esca: nam illa, quæ supra diximus, pulmentariorum vice dantur. k Didymus tamen illa ferè repetit, sed ficus, siue caricas aqua perfusas prædicat, maceratasque, immo etiam minutim scissas, farinaque mistas, aut etiam polentæ hederaceæ: milio verò, & panico pinguiores reddi. Aqua sit pura, & limpidissima: vasa, quibus præbetur, non dissimilia gallinarjs. Tu- runda, inquit M. Antonius Flaminius esca solis cognita.

e l. 8. c. 10.

f l. 1. c. 26.

g in geopo.

Cura incaptiuis Turdis.

h l. 1. c. 26.

i lib. 6. de auib. c. 31.

Cibus quo pinguescũt.

k In geopo.

Aqua quæ danda.

NIDVS. PARTVS.

IN fabricandis nidis Hirundinum industria potissimùm ab omnibus commendatur, cùm nihilominus Turdi eas hac in parte vincere videantur. Nam si verum est, quod scribit a Philosophus, ego enim nidum non vidi, nidum ædificare ex luto Hirundinum more in excelsis arboribus, ita deinceps continuato opere, vt quasi catena quædam nidorum contexta videatur, mirum omnino est, quomodo quod Hirundines ad trabes, vel similia quæque solida faciunt, illi ad arborum ramos, qui plerunque rotundi sunt, & vento concutiuntur, nidos applicare queant. Meminit huius nidi etiam Plinius his verbis: *In cacuminibus arborum luto nidificantes, penè contextim in successu generant.* b Bellonius tradit, morem increbuisse (fortè apud Gallos, nam apud nos id, quod noui, non fit) vt vasa collocentur in arborum cacuminibus, in quibus Turdi nidulentur, alioqui, inquit, syluestres more Merularum nidos ex luto conficiunt. Oua decem à conceptu diebus pariunt, & fouent.

a 6. Hist. c. 1.

Nidi artificium.

b lib. 6. de auib. c. 31.

SYMPA-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

a l. 16. c. 74
b Hiſt. c. 1.
Turtur à Merula amatur.
Turdi qui noctuam odere.
Accipitres Turdos capiunt.
Troiani Turdis cõparati.
Aiax Aquilæ & Accipitri ſimilis.
c l. 8. c. 31.

PLINIVS a Turdos, & Merulas aues amicas eſſe ſcribit: ſed fortaſsis ille locus à Typographis eſt corruptus: nam b Ariſtoteles Turturem, non Turdum à Merula amari ſcripſit. Turdus viſciuorus, necnon Iliacus, & fortaſsis etiam alij Noctuam odere, & ea clamante aduolant quidem, vt multæ aliæ volucres, ſed non proximè illam, niſi arbor aliqua propè ſit. Petrus Creſcentienſis Accipitres tradit, neſcio, an ex propria obſeruatione, an alicuius veteris ſcriptoris teſtimonio, vel authoritate, cùm alias aues, tùm maximè Turdos capere. Quintus Calaber antipathiam fortaſsis hanc eandem innuens Troianos acriter primum circum Achillis ab Apolline occiſi corpus dimicantes, ac mox à ſuperueniente Aiace in ſubitam fugam compulſos Turdis, quos ex inopinato adoritur Accipiter, comparat his verbis: *Sic fatus in hoſtes abripiebatur, qui adhuc ob Achillis cadauer prælium turbant, quique vt vidiſſent multos validis manibus animam expirantes, formidarunt, & imbecillibus Vulturibus ſimiles, gradum ſiſtere non audebant, quos in fugam egit Aquila omnium auium præſtantiſſima, cum in montibus greges à Lupis detectos dilacerant, ſic iſtos aliunde & ſaxis, & enſe, & ſuaui diſsipauit temerarius Aiax, qui magna percuſsi formidine bello ſe turmatim ſubduxerunt. Turdus haud diſsimiles, in quos Accipiter irruit, vt deuaſtet; hi tum turmatim alij aliò, pernici curſu feruntur, fuga magnam perniciem propulſantis, &c.* Et optimè quidem Turdis eos aſsimilat: amant enim teſte c Caſsiodoro, ſui generis denſitatem.

CAPIENDI RATIO.

Quomodo nunc capiantur.
a in Bacc.

MODIS eiuſdem, quibus apud veteres noſtros etiam æuo Turdi Merulæque capiuntur: laqueis nimirum, & retibus. *Tempore hoc*, inquit Palladius, nempe menſe Decembri *per humiles ſyluas, & baccis fœcunda virgulta ad Turdos, & cæteras aues capiendos, laqueos expedire conueniet. Hoc vſque ad Martium menſem tendetur aucupium.* Arcus nunc faciunt exiguos ex vimine, vel alia re flexili, in quorum medio laqueus bacca aliqua prægnans dependet, quem cùm abripere volans cupit Turdus, ſuſpenſus ex illo remanet. Quod verò apud veteres retibus caperentur, teſtis in primis eſt lepidiſsimus, & vetuſtiſsimus, a Plautus, dum ait:

Nunc ab tranſenna dic Turdus lumbricum petit,
Pendebat hodiè pulchrè, ita intendi tenus.

Tranſenna quid.
Tenus qd.
lib. 5. aduerſ. c. 9.

Allegoria enim iſtæc tracta à tendicula, qua Turdi capiuntur, qua ſcilicet Chryſalus innuit ſenem iam iam ſine dubio literarum lectione captum iri. Eſt autem tranſenna funiculus extenſus, & ex eo apta machinula, quæ adhibetur ad Turdos capiendos: tenus verò pertica, ſeu paxillus, qui tenditur. Turnebus ait, tranſennam vocari funiculum in auium pedicis, atque adeo pedicam totam: eumque funiculum Pollucem dicere vocari Græcis σπαρτίον, neque aliud meo iudicio μαχήριον fuerit Heſychio, & Varino νέφελη, vt aiunt, à quibuſdam dictum, retis nimirum genus, quo Turdi capiuntur. Meminit huius capturæ cum retibus nimirum, etiam b Horatius, dum ait:

b in Epod.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

c in Nemeſi.

Et c Horatium, vt apparet imitatus Scaliger:

Magnum arbitratus eſſe momentum viri,
Si leporis, aut odor à latrantum agmina, aut
Fallentis aſtu ſubdolam vulpis fugam
Vrbis relictis munij ſiſtas miſer.
Gruibusvè, edacibusvè Turdis retia
Blandi ſoporis dulce munus auferant.

d li. 2. Epi.

d Martialis ſæpius etiam retibus Turdos capi ſcripſit, ac in primis Tongilij cuiuſdam hominis, cui Deus erat venter, gulam notans, qui nimirum, vt bene epularetur, ſe ægrè habere ſimulabat: canit autem:

Vri Tontilius male dicitur hemitritheo,
Noui hominis fraudes eſurit, atque ſitit.

Subdola

Subdola tenduntur crassos modo retia Turdis,
Hamus, & in mulum mittitur, atque lupum.

Et rursus e alibi:

Sed tendit auidis rete subdolum Turdis.

Idem alibi f ita habet:

Et quæ rara vagos expectant retia Turdos.

Ludouicus g Ariostus pariter agens de Bradamante Atlantem magum cantati anuli virtute à se ligatum dissoluente, à Turdis reti inuolutis, & inde se explicantibus compara-10tionem elicit, inquiens:

Sbrigossi da la Donna il Mago all'hora,
Come fà spesso il Tordo da la ragna.

Rursus h Rugerij delicias describens, quibus apud Alcinam fruebatur, Turdos etiam ait cepisse, vel laqueis, vel visco, sed ipsum audite:

Hor per l'ombrose valli, e lieti colli
Vanno cacciando le paurose lepri,
Hor con sagaci cani i Fagian folli
Con strepito vscir fan di stoppie, e vepri,
Hor à Tordi lacciuoli, hor vischi molli
20 Tendon trà gl i odoriferi ginepri,
Hor con hami inescati, & hor con reti
Turbano à pesci i grati lor secreti.

Stumphius, Heluetiorum regionem, vt circa Tigurum quibusdam annis Turdis abundare testatur: & peritos aucupes fundis in sublimi aere longo spacio (ad iter horæ interdum, aut amplius) aues has prosequi, donec ad descensum coactas retibus, non supra hominis staturã erectis cateruatim implicent. Rustici, & multi etiam nobiles in nostro agro autumno maximè, sclopetis petunt in arboribus vuas deuorantes.

e lib. 9.
f lib. 10.
g Cant. 4. stan. 39.
Bradamas Atlantem magum sol uit.
h Cant. 7. stan. 12.
Rugerius Turdos capit.

30 DENOMINATA.

IN Heluetia alicubi, referente Ornithologo, vt circa Claronam, Steintrostlem, idest, Turdelas rupium nominant aues, quæ ab alijs, inquit, Steinrotele dicuntur ab alijs (ni fallor) Blavvogel, idest cæruleæ aues, de quibus copiosè in cæruleo à nobis dicetur. Ibidem circa Claronam Vvassertrostlen, idest, Turdelæ aquaticæ vocantur aues quædam cruribus oblongis, breuibus rostris, fidipedes, quæ iuxta aquas degunt: eædem fortè cum Merulis aquaticis. Merulam item torquatam audio in multis Germaniæ regionibus, vt Misnia, Turingia, Hassia, nominari ein Meertzische drussel, idest, Turdum Mar-40tium, Menechnius in libro de artificibus author est, vt tradit a Athenæus opusculum versibus compositum, & attributum Homero titulo Epiciclides, nomen id sortitum fuisse, quòd cùm aliquando Homerus eos versus caneret, à pueris munus acceperit Cichlas, idest Turdos. Κιχλίζειν prouerbio dicebatur, qui pinguibus Coturnicibus, aut Turdis vescerentur, aut qui riderent lasciue, parumque decore. b Homerus ancillas cichlis, idest Turdis, & Columbis comparat: illud fortè propter immodestum risum, hoc verò propter libidinem, ad quam Columbam genus procliue est: nam & κιχλισμὸν risum mollem, & impudicum appellant. Adagiorum author pro Κιχλίζειν Coturnissare vertit, fortè quia & b Aristophanis interpres idem verbum traducit pro eo, quod est pingues Coturnices, & Turdos esitare, aut indecore, & immoderatè ridere, ex quo & Varinus, & Suidas id repetunt. 50 Verùm cùm Cichla Turdum, non Coturnicem significet, Turdari potiùs vertendum fuerat. Varinus κιχλίζειν verbũ vertit pro eo, quòd est moueri, & agitari: in qua significatione Ornithologus κιγκλίζειν scribendum ait: id enim, inquit, Hesychio est κινεῖν, σαλεύειν, μοχλεύειν παράζειν: quamquam κιγχίζειν, & κιγχλίσειν apud illum scribitur corruptè, vt arbitror. Hesychius, à Cinclo aue, quæ caudã subinde mouet, κιγκλίζειν verbũ factũ ait, pro eo quod est διασείεσθαι, concuti. Videntur & κιγκλίδες θύραι ab hoc verbo dictæ, quòd circa cardines suos moueantur. Et fortè κιγκλισμος (sic .n. rectiùs scribi autumo, quam κιγχλισμός, vel γιγγλισμός) risus tam vehemens fuerit, qui totum agitet, & concutiat corpus: sed Κιχλισμὸν potiùs dixerim à Turdis, quòd homines saturi cibis præsertim delicatioribus ad risus

Steintrostlem.
Steinrotele.
Blavvogel
vvassertrostlen.
Merula torquata.
Meertzischedruessel.
a l. 2. c. 26.
Epicichlides versus.
Κιχλίζειν.
b Hodis. ✝
Ancillæ turdis similes.
κιχλισμὸς
Coturnissare.
c In nub. b.
Turdari.
κιγκλίδες θύραι.
Κιγκλισμός.

Kitzeren. Κιχλίζειν. Καχλάζειν. Κικλησμός. Κιχλιασμός. Κίγχλιμός. Onocicle. c 7.hiſ.plã. c. 10. d l.7.c.16. Κιχληβώτις. Turdariũ.

laſciuos diſſolutiores ſint. Ornithologus Germanos tradit verbum habere non diſſimile Græco Kitzeren nempe, eſſeque eiuſdem ferè ſignificationis Κιχλίζειν, quod & καχλάζειν, inquit Varinus, affatim ridere eſt ἀθρόως γελᾶν μειδιᾶν, ridere. In ſumma Κιχλισμὸν riſum interpretantur, at non quemuis: alij enim tenuem, ideſt, tenui voce emiſſum, muliebrem, meretricium; alij contra vehementem,& immoderatum. Sed quoniam alij aliter, & interpretantur, & ſcribunt, ſingulorum verba enarrabo. Κιχλισμὸς ὁ λεπτὸς καὶ ἀκόλαστος γέλος, Suidas. Varinus ſimiliter ſcribens exponit μικρὸν γέλωτα ἢ πολὺν καὶ ἄκοσμον: & rurſus muliebrem riſum. Apud eundem, & Heſychium Κιχλησμὸς per η in penultima riſus vehemens eſt. Item Κικλησμὸς riſus ſimpliciter, iiſdem. Κιχλιασμὸς Clementi Alexandrino riſus muliebris, & meretricius, Κιγχλισμὸς Heſychio, & Varino riſus turpis, & immoderatus, vel laſciuus. Ego ex diuerſis iſtis ſcribendi modis nullum probarim præter vnum Κιχλισμός. Onocicle herba compoſito nomine ab aſino,& Turdo, quæ particulatim floreat, memoratur à Theophraſto, & *d* Plinio. Κιχληβώτις ab Heſychio, & Varino exponitur portulaca herba. A Latinorum Turdus Turdarium eſt, locus, in quo Turdi ſaginantur. *Verba*, inquit Varro, *ex verbis ita declinare ſcribunt, vt verba litteras alia aſſumant, alia mutent, alia commutent (fortè amittant) vt ſit in Turdo, & Turdario, Turdelitio.*

HIEROGLYPHICA.

a lib.25.in fine. Hominis propria arte percũtis ſignum.

HOMINEM inquit *a* Pierius Valerianus, qui technis, & commentis, conſilijſve, & artibus proprijs eluſus male perierit, & vti dicitur, in laqueos, quos tetenderat, inciderit, oſtendere qui volunt, Turdum viſcatæ implicitum virgulæ pingunt: quandoquidem, vt inquit Plautus *ipſa ſibi auis mortem cacat*: viſcum enim non prouenit, ait Plinius, niſi maturatum in ventre, ac redditum per auium aluum, maximè Palumbium, & Turdorum. Apud Irenæum legas quid huic rei ſimile de ijs, qui in eligendo ſibi malo ſunt procliuiores,& aduerſa mox, quæ in ſeipſis contrahunt, Deo imputant, cùm nihil aliud ſit, indurare cor Pharaonis,& excæcare oculos populis apud Deum, quàm gratiam ſuam, quæ ſe largè volentibus infundit, à prauè, & iniquè agentibus auertere. Nam ſimulat quis Deum dereliquit, quæ bona ſunt, aſpernatus, amiſſa ſpiritus gratia, omnibus inde afficitur incommodis, viam rectam non videt, & contumacem ſe opponit ad admonitiones, nullo pollet animi ſenſu, vt ſciat reprobare malum,& eligere bonum. Ita dicimus eum à Deo excæcari, & obdurari, quemadmodum ſolem occidentem receſſu à nobis facere, cùm alioqui nihil à Deo niſi bonum emanet, quemadmodum à Sole ſemper lumen, & calor. Hæc ille. Sed eiuſcemodi hieroglyphicum non probo, nam Turdus, vt ſupra demonſtraui, viſcum non ſeminat. Scribit præterea Turdum ſurditatis inditium eſſe: quia omnium auium eſt plurimùm incommodo laborare Turdum, manifeſtum habeatur.

Surditatis hieroglyphicum.

APOPHTEGMA.

Ceſtij faceta reſpõſio. a l.de dict. & fact.

CVM aliquando orans Plautius exclamaret in quadam controuerſia à Ceſtio elatis petebat ſupercilijs; quia de cauſa cyathus vitreus terræ illiſus ſubitò rumpatur: non item ſpongia? Luculenter, & lepidè reſpondit Ceſtius, cur volant Turdi, non item pepones? Refert hoc apophtegma *a* Ludouicus Guicciardinus.

EMBLEMA.

a Emb. 104.

ANDREÆ *a* Alciati emblema cum lemmate: QVI ALTA CONTEMPLANTVR CADERE.

Dum Turdos viſco, pedica dum fallit Alaudas
Et iacta altiuolam figit arundo Gruem
Dipſada non prudens auceps pede perculit: vltrix
Illa mali emiſſum virus ab ore iacit.
Sic obit extento, qui ſidera reſpicit arcu,
Securus fati, quod iacet ante pedes.

Verùm

Verùm eiuſcemodi epigramma vix huc pertinet, deſumptum autem eſt ex epigrammatibus Græcis, eſtque *b* Antipatri Sidonij, qui & ipſe argumentum ſumpſit ex fabulis Aeſopi: item Græcè ψᾶρα habet, ideſt, Sturnum, vt etiam Fernandus Sanctius Franciſci, qui ad Andreæ Alciati emblemata commentatus eſt, frater tranſtulit; *b Lib. 3.*

Qui prius, & Sturnum matura meſſe fugabam,
Paſcentem q́; auidè ſemina noſtra Gruem,
Excutiens torto ſaxum de verbere fundæ
Arcebam innumeras Alcimenes volucres.
10 *Cùm me lethalis talos propè dipſas amaram*
Inſpirans bilem faucibus interimit.
En ego qui ſummum ſpeculatus ſum aera cladem
Non animaduerti, quæ fuit ante pedes.

PROVERBIA.

ΚΩΦΟΤΕΡΟΣ κίχλης, hoc eſt, ſurdior Turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionyſio citat, deſcribens huic aui ſurditatem peculiarem, cùm ſit, inquit author adagiorũ, loquaciſſima, vel prouerbio teſte (ego non de Turdi, ſed Trygonis, ideſt Turturis loquacitate prouerbium legiſſe memini) vnde concinnè dici putat in eos, qui perpetuò blaterantes ipſi non auſcultant, quid viciſſim ab alijs dicatur, quod vitium in multis licet deprehendere. Suidas, & Varinus apud eundem Eubulum aiunt, non ſurdior legi, ſed ἀφωνότερος κίχλης, ideſt, *magis mutus, quàm* Turdus. Aliud eſt adagium vulgatiſſimum, *Turdus ſibi malum cacat*, in eos dici ſolitum, qui ſibi ipſis miniſtrarent exitium. *a* Plautus, vt tradit *b* Polydorus Vergilius, illud etiam prouerbialiter protulit. *Nunc è tranſenna hic Turdus lumbricum petit.* Nam quia Turdus niuali præſertim tempore fame affectus è tranſenna, hoc eſt laqueo lumbricũ petens facilè capitur, hinc prouerbio locum dedit in valdè auaros, qui immenſa habendi cupiditate affecti, nimiumque auidi omnis diſcriminis im-30memores, ob quamuis paruæ rei acquirendæ cauſam ſeſe ita periculis temere exponunt, vt de ijs eleganter dicamus. Turdus è tranſenna lumbricum petit. Poteſt generatim ad omnes torqueri, qui quoduis negocium vtile, ſed periculoſum tentant: ad quem ſenſum alibi dicebat idem *c* Plautus: *O Gryppe Gryppe in æ... te hominum plurima ſunt tranſenna, vbi decipiuntur dolis, atque ædepol in eas plerunque eſca imponitur, quam ſi quis auidus poſcit eſcam, auariter decipitur in tranſenna auaritiæ eius.*

a In Barc.
b L. Adag. 254.
c In Rude.

PRÆSAGIA. AVGVRIA.

40 TVrdorum greges, qui non rari, & ſparſi, ſed turmatim volitent, aliqui imminentis peſtilentiæ præſagium faciunt.

VSVS IN EXTERNIS.

M. VARRO, inquit Plinius, principatum dat ad agros lætificandos Turdorum (& Merularum) fimo ex auiarijs: quod etiam pabulo, boum, ſuumque magnificat, neque alio cibo celeriùs pingueſcere aſſeuerat. Varro autem ita habet: *Ad agrum ſtercorandum præſtare arbitror ſtercus ex auiarijs Turdorum, & Merularum, quod non* 50 *ſolum ad agrum vtile, ſed etiam ad cibum ita bubus, & ſuibus, vt fiant pingues, itaque qui auiaria conducunt, ſi caueat dominus ſtercus, vt in fundo maneat, minoris conducunt, quàm ij, quibus id accedit.*

Stercoris Turdorum vſus.

MEDICA.

a Lib. 6. de auib. c. 31.
b l. 30. c. 7.
c l. 30. c. 8.
Antonij Gainerij error.

MORIS, inquit a Bellonius, esse cœpit Turdos myrtorum baccis farcire, assosq; ita ventris profluuio laborantibus exhibere. Verùm antiquissimus ille vsus est; nam b Plinius etiam attestatur, Turdum inassatum cum myrti baccis dysentericis mederi. Et c alibi Turdos edisse scribit cum baccis myrti prodesse vrinæ. Ab Alexandro Benedicto laudantur tempore pestis in cibo macerati aceto. Antonius Gainerius Coturnicis, vel Turdi puluerem aduersus Napellum commendat, deceptus nimirum ab interpretibus Arabum, & ijs, qui Napellum, aconitum, & cicutam ferè confundunt, cum Sturnos, non Turdos conio, idest, cicuta pasci veteres testentur. 10

VSVS IN CIBIS.

a L. 3. var. lect. c. 3.
Mercurialis de Turdorum bonitate iudicium.
Cur Turdi nũc ita nõ sint delicati, vt olim.
b Lib. 3.
c L. 7. Met.
d l. 2. c. 18.
e In epist. ad Ocean. 63.
f Lib. 2. de com p. med.
g l. 12. c. de tertiana.
h l. de cib. boni, & mali succi.
i L. 5. genial. dier. c. 26.
Qua mensa exhibiti.
k In marg. Athen.

HIERONYMVS a Mercurialis, qui idem est inter doctos, quod Sol inter Sidera, multi, inquit, mirati sunt, in eamque venerunt sententiam, vt veteres tanquam gulæ indoctos damnarent: sed si rem hanc exactiùs considerare volumus, profectò apparebit haudquaquam male eos iudicasse. Nam quantam nutriendis, pinguefaciendisque Turdis maiorem operam impenderent, M. Varro, & Columella posteris testatum fecerunt, vbi præter alia innumera circa Turdos studia in cibum illis quotidianum offas ex ficis, & farina aliàs crassiore, & aliàs subtiliore confarctas, necnon milium cum aqua copiosa, & clara præbuisse monstrant, vt hac ratione persuasum cuique esse possit, aues similibus cibis, alijsque curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeò quod singuli Turdi ternis denarijs iure emptitari potuerint, quemadmodũ interdum tempore suo Varro, quotidie ætate sua factum scribit Columella. Atque temporibus nostris Turdorum saginandorum cùm nullus curam gerat, qualesue capiuntur, in coquinas mittantur, necessum est eam in ipsis manducandis suauitatem minus percipi. Illud sanè de Turdis non parua admiratione me affecit, quomodo b Galenus eos, & Passerculos duriores esse concoctu Perdicibus, Attagenis, Columbis, Gallis, Phasianis, & Gallinis dicat, quem locum aliquo mendo scatere posset quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium, & Aetium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potissimùm in causa est, quod & alibi ex c Galeno colligitur, quæcunque magis nutriunt, debere difficiliùs (datis cæteris paribus) à calore naturali confici; vnde si Turdis, & Passeribus magis Perdices, Gallinæ, & Phasiani nutriunt, suntque (vt loquitur d Celsus) materiæ firmioris, par est quoque difficiliùs concoqui: iam verò Phasianos, quos quantum ad coctionem, ac nutriendi vim spectat, Gallinis pares, edendi verò suauitate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulæ suauitatem coqui consueuisse apud D. Hieronymũ e obseruaui. Is enim sacerdotis munera typicè enarrens, sic eum depingit debere esse domum suam benè regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt celatas patinas struat, non vt Phasides aues lentis laboribus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artifici temperamento. Hoc etiam pacto solere fructus coqui pro valetudinarijs, f vbi examinat scripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & g Alex. Trallianus. Hæc omnia Mercurialis deliciæ nostræ, Turdi esum, vt audiuistis, plurimum commendans, vt profectò quisque sani iudicij vir facere debet: nam & ipse Galenus h alibi Turdos laudatis adnumerat cibarijs, & quæ neque tenuem, neque crassum succum gignunt. Baptista Fiera pinguem Merulam Turdo præfert; ambo (inquit) sistunt, sed Turdus calidior est, & grauius redolet, ab aucupe tamen laqueo, vel reti captũ non minus, quam Merulam probat. Ego Turdus semper prætulerim. i Alexan. ab Alex. Græcis scribit oua cum Turdis, & Leporinis carnibus, ac mellitis placentis secundæ mensæ frequentiùs data esse. Athenæus verò dipnosophista Turdorum, aliarumq; auium turmas, atque greges in propinationibus (vel, vt habet k Dalechampius, propomatibus) hoc est in primis cænæ ferculis fuisse testatur, citatque hunc Teleclidis versiculum: 20 30 40 50

Turdi cum ametilcis f. ubus aduolabant,

idest, vt interpretatur idem Dalechampius, cum placentulis, quæ & ipse prima fercula sunt, quemadmodum etiam oua, quibuscum appositos fuisse ille tradit, quod vel ex communi

communi dicterio notum est, *ab ouis vsque ad mala, Turdos, Merulas, &c. assabis*, inquit Platina. Hæ quoque aues, si elixantur cum pipere, & saluia non insuaues videbuntur. Et rursus in Turdo: *Vbi Turdum assaueris eo modo, quo conuenit, amygdalas bene tusas, saleque inspersas, cum agresta, & iusculo miscebis, modicumque zinziberis, & cinnamomi insperges. Mixta hæc omnia per cribrum setaceum in cacabum transmittes. Vbi modicum ebullierint in ollam, in quam Turdos assos reposueris, infundes. Sunt item, qui satius dicunt in assos Turdos, vel malarantia exprimere, vel aromata dulcia inspergere.* Pectora Turdorum in patinam Apicianam conijciuntur. De pastilis è pullastris verba *l* Balthassaris Stendelij recitauimus (nisi fallimur) in Gallo; similiter autem, inquit, pastillos è Turdis etiam fieri, quos non vltra horam coqui, iubet. Apitius *m* alibi titulum habet: Iura in diuersis auibus, Turdis, Ficedulis, Pauone, Phasiano, Ansere; sed in contextu nullius harum auium priuatim mentio fit, præterquam Anseris. Porcellus dimidia parte assus, & dimidia elixus apud *n* Athenæum farctus erat Turdis, & ventriculis Gallinaceis. Item antea dixerat, porcum assum appositum fuisse Turdis, & Ficedulis farctum. Ornithologus iecur ouis integrum ab aliquibus diligenter cum medulla panis ait contundi, & per linteum, vel cilicium transmitti, deinde aromatibus ad saporem, coloremque commendandum inspersis modicè feruefieri, & Turdos in iure carnium elixos, ac modicè frixos imponi.

Præparatio. *l Li.4.c.1.* *Pastilli e Turdis.* *m L.6.c.5.* *Porcellus Turdi plenus.* *n Li.4.c.2.*

DE TVRDIS IN SPECIE, & primum de Turdo Visciuoro. Cap. II.

Communis præceptor *a* Aristoteles Turdorum genera recenses ἰξοβόρον, idest, visciuorum primo nominat loco: quare nos pariter eum alijs præferimus, multaque quæ in genere de Turdis scripsimus, huic priuatim competunt: sed vel propter magnitudinem saltem cæteris præferendus erat. Est enim omnibus maior.

a 9.hist.ca. 20. *Ordinis ratio.*

SYNONYMA.

HOC Turdi genus, vt dixi Aristoteles: Ἰξοβόρον, Athenæus ἰξοφάγον appellat. Arbitrabatur enim Philosophus, nam id apertè præcitato loco tradit, nisi visco, atque resina vesci. Latini Turdum visciuorum dicunt, Græcum nimirum nomen transferentes. *b* Isidorus, ni fallor, Turdelam: *nam Turdela*, ait, *quasi maior Turdus dicitur, cuius stercore viscum generari putatur*. Monachi quoq; Mesues commentatores Turdelam Turdo maiorem esse scribunt. Item *c* Hermolaus Barbarus, qui hanc dictionem per ll duplicatum scribit. *Turdela*, inquit, *Turdi genus alterum est* (non alterum Aristotelis, sed simpliciter diuersum) *quod in Veneta prouincia Drexanos vulgo nominat: in Liguria priscum nomen retinent, maiores Turdo sunt penna subtus varia.* Ornithologus etiam ab Italis Dresso nuncupari scribit: nobis verò Bononiensibus Columbina dicitur. Apud Gallos, teste *d* Bellonio vne Griue, sed pro diuersitate regionum, & ciuitatum nomen immutat. Apud Sabaudos enim, vt sibi scriptum ab amico suo quodam refert Ornithologus, Griue Sisalle Turdus maior est, colore Columbino, rostro Merulæ, nidum faciens ex musco in pariete, oua quaterna patiens. Parisienses, cùm deberent, inqnit Bellonius vocare Turdorum maximum, dicunt Calandram, sed hallucinantur. Lugdunenses dicunt Cisere, eodem teste, ait denique à Gallis Coridalum dici. Germani à Visco denominant ein Mistler, in Heluetia Mistelfinck, alibi Ziering, Carinthijs Zerrer, Bauaris Scherrer. *e* Iulius Alexandrinus Germanis, quia plerunque iuniperi baccas vorat, Cronabet appellari ait, Italis verò Gardennam. Gybertus Longolius, qui circa Coloniam in Germania vixit: Primum, inquit, Turdi genus, quod Picæ magnitudine est, nondum, quod sciam, conspexi. Anglicè dicitur à Poluer: Illyricè Prskavvecz, Turcicè Garatauk.

ἰξοβόρος. *ἰξοφάγος.* *b L.13.c.7* *c In corollario.* *Drexanos.* *Dresso.* *Colũbina.* *d L.6. cap. 31.* *Griue Sisalle.* *Calandra.* *Cisere.* *e Li.13.salub.c.8.*

DESCRIPTIO.

Magnitudo. *Color.* *Pedes.* *a Lib. 6. de auib. c. 31.*

TVRDVS visciuorus noster, inquit Ornithologus, maior est cæteris Turdis, paulò infra Columbam (hinc fortè Bononiensibus Aucupibus Columbina dicitur) capite, alis, & ventre fuscus, plumis tamen iuxta caudam. Aliquid flaui admixtum apparet. Cutim intra rostrum pallidus, & subruber colores mixti tingunt. Pedes digitiq; flauescunt, præsertim posteriore neruo tibiarum. Vngues, & rostrum nigricant. Collum parte prona. Venterque totus nigris punctis in albicantibus plumis, alicubi flauis variant. Plumæ sub alis candidæ sunt. a Bellonius breuiter etiam describit hoc modo: Iam signa daturi Turdi visciuori maioris, Turdo pilari maiorem esse dicimus. Aristoteles assimilat cum Picæ, & verum est, colorem non seruare, vti pariter obseruauit Aristoteles. Plerumq; verò in suprema capitis parte, & colli magis plumbeo colore maculatur, quàm Turdus Pilaris. Extremitates plumarum alarum, & caudæ, quæ longiuscula est, albo colore circumducuntur. Pedes, & crura habet alba ad flauum, siue luteum vergentia. Hæc ille. Ego semel hunc Turdum obseruari, & depingi curaui ad viuum adeo pallescentem maximè in cauda, & alarum remigibus, vt penè albesceret, capite verò, & tergore, & alis supernis esset cinereus omnino. Turdi visciuori iconem habes folio 582.

LOCVS. NIDVS.

a Lib. 6. de auib. c. 31.

VISCIVOROS Turdos etiamsi Philosophus discedere scribat, nullo nihilominus non tempore apud nos visuntur. a Bellonius arbores magis cauare, nidumq; maiori cum industria conficere scribit. Nidificat, inquit Ornithologus in nostris regionibus.

VICTVS.

Turdus alius alium pellit.

ARISTOTELES nisi visco, atq; resina vesci scribit: constat tamen, & alias baccas arborum, fruticumq; deuorare, atq; in primis iuniperi. Bellonius præcitato loco æstate ait viscum abietis depasci, hyeme verò semina visci fructiferarum arborum. Vuis quoq;, & ligustri baccis inhiat. Cicuratur etiam, & pascitur omni genere ciborum, pane, caseo, &c. Turdos huius generis singulos, singulas (quod mirum est) visci feraces arbores occupare aiunt, & semper proximè eas versari, neq; admittere alios, sed persequi, & depellere: quod eorum ingenium etiam in causa est, vt facilè capiantur.

PRÆSAGIVM.

ORNITHOLOGVS se à rusticis quibusdam accepisse, tradit, si Turdus visciuorus circa finem hyemis in cacumine alicuius arboris insidens, & supra arborem eminens cantillet, hyemis diutius duraturæ signum esse: si verò in medio arboris considat, ita vt non appareat, aut ægrè æstatem propinquam significari.

CAPIENDI RATIO.

AVCVPIS caueam, cui auis vna huius generis sit inclusa, & reti obtecta, vt conspici possit è sublimi, cum decipula superstructa, ad arborem aliquam viscum ferentem vnco ligneo prælongo suspendunt, mox Turdus ferus conspecto incluso, impetu in illum delapsus, vt de arbore sua depellat, decipulæ operculo cadente capitur, & sic deinceps ad arbores multas caueam eandem suspendunt. Eiusce modi capiendi modus in Italia, quod sciam ex vsu non est. Vtuntur etiam aucupes hoc Turdo ad capiendos Accipitres attegia, amiti imposito. Nam cùm Accipitrem viderit, exclamat,

VSVS IN CIBIS.

Bellonius a hoc Turdi genus cæteros saporis gratia vincere; contra verò Ornithologus apud suos minoris pretij esse refert, minusq; in cibis lautum haberi, quàm soleat pilaris. *a L.c.31.*

DE TVRDO PILARI.

Cap. III.

SYNONYMA.

ALTERVM Turdi genus Aristoteli, & Athenæo τριχάς appellatur. Gaza Latinè transtulit pilaris Turdus: sed Grapaldus eiuscemodi nomen vulgare, siue à vulgò confictum existimauit, at sic non est, præfertur, inquit, Turdorum genus quoddam reliquis maiusculum, pectore albo nigricantibus maculis, quod Merulæ magnitudine per hyemem iuniperi baccis enutritum, præsertim montana mittere sub pilaris nomine consueuerunt: sic ille. Ego pilaris nomen non vulgare esse, puto, sed Latinum à Gaza confictum, vt Græcum τριχάς exprimeret. τρίχα enim Græci pilum dicunt. Scribit autem Gaza pilarem per l simplex. Cur verò à pillis hoc Turdi genus nomen habuerit, non video: suspicari autem possimus nomen hoc illi per onomatopœiam à Græcis inditũ fuisse. Nunquid verò etiam Grapaldus, auem, quam nos pro Turdo pilari depingimus pro pilari accipiat, Subdubito, Turdus enim pilaris pectus album non habet; neque id de eo veteres scripserunt. Augustinus Niphus rusticè apud suos dici scribit Schironem, atq; huiusce nominis etymum adducit, quia hoc auis geminus corpus, & rostrum acutum habeat: sed multis hoc alijs auibus etiam conuenit, quas tamen nemo, ne ille quidem Schirones nuncupat. In alijs Italiæ locis præcipuè in Lombardia Viscada nuncupatur, quod visco vescatur, quamuis reuera à Turdo visciuoro Aristotelis, nimirum de quo præcedenti egimus capite, diuersus existat: vtrunq; autem genus visco delectatur. Gallicè, teste a Bellonio dicitur Litorne. Germani, vt scribit Ornitologus appellant kramervogel, vel, (vt alij scribunt) kramesz vogel, kranvvitvogel, Heluetij, priuatim Reckolteruogel, alij Vvachholteruogel, Vvecholbterziemmer: nam Ziemer, teste Ornithologo, Turdorum commune nomen est.

τριχάς. Grapaldi error. Etymum. Schiton. Viscada. Litorne. a L.6.c.34.

DESCRIPTIO.

HOC Turdi genus exactissimè cùm à Bellonio, tum ab Ornithologo descriptum est, quare & nos eorum allata descriptione, acquiescemus. Nonnulli, inquit a Bellonius, hoc Turdi genus confundunt cum eo, quod Calandra cognominatur. (Turdum visciuorum maiorem ita di i ibi scripserat) Turdo visciuoro maiore aliquantulum minus est, maius Iliaco, Merulæ compar. Obseruaui nonnunquam pro Merula fœmina venundari: eique similis videretur, nisi per pectus flauesceret transcurrentibus maculis nigris, ventreq; candicaret. Crura pedesq; nigrescunt, aliter ac in Turdis maioribus, & minoribus, quibus flauescunt, & albescunt. Capite, collo, & sub vropygio cinereus est, dorsum castaneum, cauda subnigra ferè vt in Merula. Sex priores alarum suarum pennæ longè magis nigricant, quam reliquæ subsequentes, quæ ad ruffum, aut castaneum accedunt. Rostrum habet diuisum, breuius verò quàm in Merula, in extremitate nigricans. Minus maculatur, quam Grue (Turdus visciuorus maior) præterquam in duabus pectoris partibus, plumisque laterum: nam sub alis omnino candicat, & quia minor est, ideo etiam rarius venditur, quàm visciuorus maior, & minus in cibo etiam commendatur. Hucusque ille. Ornithologus verò sic describebat Turdum, inquit, pilarem nostrum curiosiùs olim conspectum his verbis descripsi. Rostrum ei subflauum in extremo nigricat. Tota ferè magnitudine, & figura est Merulæ. Os etiam intrinsecus, & linguam flauus

a Lib.6. de auib. c.34. Magnitudo. Color. Pedes. Rostrum. Rostrum. Os.

flauus color, ſed dilutior, quam in Merulis pingit. Collum pronum cinereum eſt, vt etiam caput, ſed nigris maculis aſperſum. Dorſum charopum, ſeu ruffum obſcurè, & per medias pennullas nigricans. Pars circa vropygium rurſus cinereis plumis obtegitur. Caudam pennæ nigræ conſtituunt. Collum ſupinum, & pectus varia ſunt: nam flaueſcentes in eas plumas nigrę diſtinguunt maculæ. Alę interiores albę ſunt. Latera etiam intra alas (ſub alis) in extremitate plumarum albicant, inde lineis ruffis diſtinguuntur: intima parte latius nigreſcunt. Plumæ ventris albæ. Vngues digitiq; pedum nigricant. Pennæ alarum partim nigricant, partim ruffo colore, vt dorſi minores præſertim, & breuiores, apparent. Sexus in hoc genere non facilè diſtinguitur.

Collum. Dorſum. Cauda. Collum. Pectus. Alæ. Vngues.

Turdus Pilaris cum hedera.

LOCVS. VOX. VOLATVS.

TVRNERVS Anglus apud suos Turdum pilarem nunquam, aut rarò videri scribit in æstate, hyeme verò tantam esse copiam, vt nullius auis sit maior. Apud Heluetios, vt refert Ornithologus postremò aduenit. De hoc priuatim tradit a Aristoteles, quod acutè sonet, ac quamuis colorem immutet, vocem non variet. Volat 10 gregatim, & inter volandum obstreperus est.

a 9. hist. 20.

VICTVS.

HOC Turdi genus baccis oblectatur, præcipuè iuniperi, vnde & nominatur à Germanis, teste Ornithologo, & in vulgari apud illos ænigmate quæritur, quæ sit auis, quæ pabulo trimo pascatur. Iuniperi enim baccæ tertio demum anno maturescere creduntur. Ille in huius Turdi ventriculo dissecto sese repetisse ait iuniperi baccas, & ossa spinæ albæ fruticis, quam oxyacantham vocant, & berberi vulgò 20 dicti granornm semina. Aquifoliæ arboris, sorbi minimæ, similiumque etiam arborum baccis vescitur.

Aenygma de Turdo pilari.

DE TVRDO ILLADE, siue Tylade. Cap. IV.

SYNONYMA.

30

TERTIVM Turdorum genus a Philosophus ἰλλάδα quibusdam dici scribit. Gaza Iliacum vertit, sed ab Hermolao taxatur, quod non Illada, sed Iliada legerit, quare, inquit, commodiùs Illadicum conuertisset, sed Athenæus etiam ἰλλάδ. habet, & Alexandrum Myndium pro ἰλλας τυλάς scribendum arbitrari asserit. Italicè appellatur, vt Nipho placet. Maluicius, nempè Maluizzo, alibi, vt Ornithologus se audiuisse scribit, Cion, vel Cipper, vt circa lacum Verbanum, Gallicè, teste b Bellonio, vn Mannuis. Apud Cenomanos verò Touret voce correspondente diminutiuè nomini d'vn Tours. Germanicè ein vvinsel, vel vvintze apud Tigurinos à voce sua, vt scribit Ornithologus. Claronæ, quæ 40 pariter Heluetiæ vrbs est, Bergtrostel, quasi Turdus montanus; alibi Boemerle, Bomerlin Beemerzr emer, vel Behemle, quasi Bohemica auis, vel Turdulus Bohemicus, quod in Bohemia nidificare dicatur. Scribit tamē Ornithologus sese ab aucupe quodam accepisse auem Behemle aliam esse à Vvensola Heluetiorum, sed similem: alibi Vvyntrostel, idest, Turdus vinearum, fortè quod vuis pascatur, & Rottrostel, idest, Turdus ruber, ad differentiam alterius Turdi minoris, quem illi Trostel simpliciter, alij Vvysztrostel, idest, Turdum album vocant. Circa Coloniam ein Bitter, in Saxonia Vueindruschel, Vveingartuogel. Circa Basileam per onomatopæiam Gixerle.

a 9. hi. ca. 20.
Τυλάς.
Maluizzo.
Mannis.
b l. 6. c. 33.
Touret.
Vvinsel.
Bohemica auis.

DESCRIPTIO.

50

VVINSELA nostra, inquit Ornithologus, per totum dorsum fusca est. Pectus ei varij coloris: medius venter albicat: rubet vtrinque, vt etiam pars sub alis. Interiora oris penitus flauescunt. Denique similis est tum specie, tum magnitudine illi, quam Trostel nominamus. Sic ille. Quæ descriptio exactè meæ aui, quam depictam exhibeo, respondet: sed minus, quàm alij Turdi, vt etiam a Aristoteles animaduertit, maculata est, maculæque longæ sunt minores. Depingit, describitque eundem hunc Turdum b Bellonius his ferè verbis: Turdus iliacus similis est Turdo visciuoro minori, sed tenuior, & magis flauescens, & parte prona, maximè circa flexiones alarum

Color.
a L. 9. hist. cap. 20.
b li. de aui. cap. 34.

alarum ad colorem aurantij mali accedens, & per collum maculatus, pennæ capitis, & dorſi è caſtaneo ad cinereum accedunt: roſtrum, crura, pedeſque colore Turdi viſciuori maioris: venter, vt in Turdo pilari albus eſt, contrà ac in alijs duobus, quibus is maculis variegatus eſt. Cauda, atque alæ ſunt caſtaneæ.

Turdus minor cum olea ſylueſtri.

LOCVS. NIDVS.

ORNITHOLOGVS aues esse ait peregrinas, neque apud suos nidificare, sed vt se audiuisse tradit, in Bohemia, vel Vngaria. Aduolare verò apud suos initio hyemis per quatordecim ferè dies ante Turdos pilares: circa Pascha recedere. Racemis victitant, vineisque, teste Bellonio, multum damni inferunt. Turdus Iliacus, inquit Gybertus Longolius, qui reliquis minor est, & gregatim plerumque victitat, in dumetis, & inter humiliores syluas, iuniperos, aquifolias degit: cui vulgus Germanicum (circa Coloniam) ab amaritudine nomen indidit ein Bitter. Ornithologus in dissecti vêtriculo Nouembri mense reperit baccas spinæ albæ, quam oxyacantham dicimus. *Victus.* *Batter.*

CAPIENDI RATIO.

IDEM Ornithologus laqueis capi scribit, sed difficiliùs, quam pilares: nam si laqueus, inquit, sit albus, remouent, vt transgrediantur. Quia vero vuis inhiant, plurimi, teste a Bellonio, tempore vindemiarum diuersimodè capiuntur, & præcipuè instrumento, quod à suis Bret appellatur. Fit autem id in modum sibili, nam absque Vlula, inquit, parum præstari: capi verò etiam visco in media æstate, item in ipso volatu, & multis alijs modis, sed quos breuitatis gratia subticet. *a l. 6. c. 33.* *Bret, quid Gallis.*

DE TVRDO SIMPLICITER dicto. Cap. V.

SYNONYMA.

ARISTOTELES eiuscemodi Turdi genus non videtur agnouisse, nam trium tantummodo meminit, quæ scilicet iam antè descripsimus. Bellonius hunc Turdum primo a Aristotelis Turdo annumerat, Turdum visciuorum minorem appellans, nimirum Griue petite. Nos appellamus simpliciter Tordo. Ornithologus Gallis ait dici vn Trasle, Germani vocant Trostel, quod nomen ab Italico Turdela factum videri potest, quæ Turdus Visciuorus maior est. Alij aliter Germanicum illud nomen scribunt, & efferunt: Gyb. Longolius, qui Coloniæ scripsit Droessel. Turnerus, qui ibidem Durstel. Hieronymus Tragus Troffel, Murmellius Trusel: nonnulli Sangdruschel, idest, Turdum musicum, ad differentiam Turdi Iliaci superioris: alij Vvsztrostel, idest, Turdum album, quod non admodum nisi colore quarundam partium differant. Angli à Troffel, aut à Mauuis, teste Turnero; sed nos Maluiccium vocamus Turdum minorem rubrum, de quo postremo loco egimus, & Galli eundem Mauuis, alij à Thrusche, quod nomen tamen primo, & maximo Turdorum generi adscribit. Illyrij, & Poloni Drozd. *a l. 6. c. 32.* *Griue petite.* *Trasle.* *Trostel.* *Turdus musicus.*

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES generatim Turdos considerans, eos, tradit, colorem immutare: atque hoc quoque huic Turdo conuenit. Auis est varia, & maculosa: Magnitudo, & species huic generi ex inspectione nostra, inquit Ornithologus, eadem ferè, quæ Turdo minori proximè descripto. Crura albicant, (hic quoque color variat, nam ex ijs, quos ego depictos habeo, vbi pedes crocei sunt.) Pectus, ventrem, & latera puncta nigra insigniunt. Venter alioqui candidus est, & caudæ etiam pars supina in minoribus pennis. Pectus subflauo, & ruffo colore, in vnum commixtis. Idem sub *Colorem mutat.* *Magnitudo.* *Crura.* *Pectus.* *Venter.*

ſub alis color merus,& abſq; maculis in minoribus pennis eſt. Tota pars prona vna ferè, & ſimplici colore, nẽpe fuſco. Alæ fuſco ruffum miſcuerũt, & maculas ſubflauas habent. Sexus, vt audio, nõ facilè diſcernitur, niſi cãtu. Hucuſq; ille. Huic generi propriũ eſſe apparet, vt circũ oculos maculetur: nã quatuor, quos ignarus priùs colorẽ immutare tãquã diuerſos depinxi, tres erãt ita maculati: quarto enim caput totũ ferè erat candidũ, cuius hic ſeparatim picturã exhibeo. Prior à me in libris meis ad viuũ depictus iam allatæ ex Orni-

Alæ.

Oculi.

Turdus ſimpliciter dictus cum olea ſatiua.

thologo descriptioni ex æquo respondet, nisi quod pedes haberet, vt dixi penè croceos, & alis tergore, & cauda supina magis ruffesceret. Alteri pedes candicabant, rostrum erat flauum, oculos albos, eaque maximè macula, subrotunda ambiebat, cætera magis pallescebant. Tertio rostrum erat nigrum, color ex cinereo ad album vergebat, maculæ in collo, pectore, ventreq; vix erant conspicuæ. Oculos huic macula non circundabat: erant tamen in medio duarum albarum; quarum vna prope rostrum erat, altera ferè in ceruice. Quarto, quem delineatum damus, vertex capitis omnino erat candidus, cætera primo simillimus, nisi quod pedes minus lutescerent.

Turdus leucocephalos cum iunipero.

DE MERVLIS.
Cap. VI.

Ordinis ratio.

MERVLARVM genus, quia cum Turdis in omnibus fermè conuenit, ijs ſubiungendum omninò erat. In cantu Turdis nihil cedit: humanum ſermonẽ ęquè docetur. Victu eodem fere vtitur. Iiſdem in ſtabularijs Romæ alebatur: non minus, quàm illi in cibo commendatur; quin ſunt qui Merulas pręferant, quamuis reuera preferendæ non ſint. Quæ hoc capite generatim ſcribemus, priuatim priori Ariſtotelis Merularum generi exactè conueniunt.

ÆQVIVOCA.

Brenthus. a 9. hiſ. c. *b 9. hi. ca. 11.* *c In Bœot.* *Gallinacei Merulæ dictæ.* *Merula piſcis.* *d l. 6. de piſcib. c. 5.* *Merula fluuius.* *Capo delle Meire vnde dictus.* *Conta.* *Centa.* *e In Ligu.* *Centena.* *Meruleus color.* *f In cõ. rer. Muſæo.* *g l. x. c. 12.* *Merula machina.* *Merula pro ſummitate.* *h lib. 3. eleg.*

BRENTHVS perperam ab Heſychio, & Varino exponitur Coſſyphos, id eſt, Merula: nam aquaticam auem eſſe ex *a* Ariſtotele facilè colligitur, qui cũ Laro, & Harpa diſſidere ſcribit, quoniam omnes è mari victũ petunt, quamuis apud eundem Ariſtotelem *b* alibi, vbi Græcè βρένθος legitur, Gaza Brenthus verterit, quam auem Philoſophus montes, & ſyluas colere ſcribit, eſſeq; ei victum probum, & ſonoram vocem. *c* Pauſanias Tanagræ duo Gallinaceorum genera eſſe ſcribit, vnum pugnax, alterum Merulæ nomine inſigne, magnitudine Lydas Gallinas æquans, colore Coruino, à quo nimirum, teſte Hermolao, nomen Merulæ obtinuit. Syluatico Soſofigius auis Merula eſt, verùm ea vox à Græco σεισοπυγίς, quod Matacillam ſonat, corrupta eſt. Græci autem, & piſcem κόσσυφον appellant, ita pariter Latinis Merula auem, & piſcem ſignificat. Peritiores Galliæ piſcatores, teſte *d* Rondoletio, hunc piſcem Merle vocant, Romani Merlo: nonnulli perperam Turdum, Lippius, & Iſidorus Merulum, quod Merulæ auis inſtar niger appareat. Piſcis eſt ſaxatilis, & boni, laudatique ſucci. Merula item Plinio Liguriæ fluuius eſt, Iuſtiniano, & Leandro Meira dictus (vnde, vt audio promontorium propè quod allabitur, vulgo Capo delle Meire à Liguribus dicitur) Nigro Contà teſte Abrahamo Hortelio, niſi pro Centa, quod arbitror, Conta errore Typographi legatur. *e* Blondus enim Liguriam deſcribens, Centam vocari aſſerit: Ornithologus Centenã, & nominis etymũ adferunt, quia centenis amnibus augeatur. *Albinga*, inquit Blondus, *abluit latus Merula fluuius Centa appellatus, quid Centenis torrentibus augeatur.* Cur verò eo nomine gaudeat ille amnis, nemo tradit; quid ſi ab aquæ nigredine dictum conijciamus? Nam & Meruleus, vt poſt dicemus, Plauto color niger eſt, & alterum Tanagræorum Gallorũ ab eodem Merularũ colore Coſſyphos Pauſaniæ appellatur, ideſt, Merula, ſiue Meruleus. Inuenio etiam apud Sigiſmũdum *f* Baronem alium eiuſdem nominis fluuium, de quo ita meminit. Ab oriente meridiem verſus reflectendo, circa Mœotidis Paludes, & Pontum ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Aphgaſi populi ſunt, quo loco vſque ad Merula fluuium (ita habet) qui Pontum illabitur, montes occurrunt, quos Circaſſi, ſeu Ciki incolũt. *g* Vitruuio verò loquenti de cteſibicis machinis, quæ altiſſimè aquam extollunt: Merulæ ſunt de genere hydracularum, quibus reddebantur voces humanarum imitatrices, & cantus auium effectrices, ſicuti exponit Gulielmus Philandes Caſtilonius, Vitruuij Scholiaſtes. Nobis denique Italis Merula indigite voce ſummitatem tectorum, ædiumue ſignificat, eamque vocem Latinam fecit *h* Sanazarius hoc verſu:

Quinque rigens Merulæ nomine gaudet opex.

SYNO-

SYNONYMA.

A GRÆCORVM Cossyphos corrupta videntur hæc Syluatici nomina Merulā ipsi significantia, Cesesos, Cassisos, kepsos. Pro Archi nescio qua lingua Merulam auem etiam transfert. Hæc quoque barbara sunt, & ex qua lingua ab ipso excepta sint, ignoro, Alfia, Merulus, Echus, idem item Edulchus, & Ethida pro Merula, quas posteriores voces corruptas conijcio ab Æthyia Græcorum, quæ Latinè Mergum sonant, non Merulam, vt ille somniat. Apud Albertum Fastozoz, vel Farrakoz, & Cokoylos, Folkynos, Chricos, & Focoton omnia leguntur pro Merula, quæ Aristoteli, cæterisque Græcis κοσσυφος dicitur, & κόττυφος, teste Hermolao Barbaro. Κοψιχος Hesychio, & Varino, Suidæ Κόσσυφος per iota in penultima, quod non probo: Alibi etiam Κόψυχος pro aue accipi ait, κόσσυφος verò pro pisce, sed quemadmodum huius nullum habet authorem, ita etiam, ipsemet proximè scripserat κοψυχο: pro pisce accipi, quamuis & id verū non sit: nam vt suprà diximus Κίσσυφος & piscem, & auem significat. Eustathius etiam Κόψιχος habet, sed communiùs, inquit, dicitur κοσσυφος. Hodie Græcis Merula κοιτσφός dicitur. Latini Classici scriptores fæminino genere tantùm efferunt, recentiores, & author Philomelæ, nonnulliq; alij etiam masculino Merulum dicunt, & Itali Merlo. *a* Varro Merulam, quasi meram dici vult, id est vti ipse exponit, solam volantem, quam tamen etymologiam, vt superstitiosam, & plus iusto curiosam ridet *b* Fabius Quintilianus, ita Varonem vellicans: *sed huic tanti fuit vertere, quia sola volat quasi mera volans nominaretur.* Isidorus verò etymū Varronis repetēs, id nō videtur improbare, sed antiquitus Merulā Medulam dictam fuisse scribit, eò quòd moduletur. Festus pariter Varroni subscribit, inquiens *Merū solum antiquis: vnde & auis Merula, quod solinaga est, & solitaria pascitur.* Merulam à nigro colore, quo prędita est nōnulli, referēte Ornithologo Nigrettū appellarūt, sed ea vox, quod sciam, Latina nō est. Italis, vt dixi Merlo dicitur, Hispanis Mierla, Lusitanis Melroa, Gallis Melre, Germanis superioribus Amsel, circa Coloniam Merl, Flandricè in nōnullis locis Merlaer aut Meerel, Hollandis primatim, vt ait Ornithologus, een Lyster: Anglice à Balak osel, à Blak byrd. Illyricè Kos, quæ dictio à Græcorum Cossyphos detorta videri potest, Turcicè Ecluck.

Cossyphos. Cassisos. Kepsos. Archia. Aethya. Mergus.

Etymum. a Lib. 4. de ling. Lat. b L. 1. c. 10

Nigrettus.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

ARISTOTELES *a* duo Merularum genera recenset, nigrum vnum, idque vulgare, candidum alterum, quod circa Cylienam Arcadiæ tantum nascatur. Si itaque peculiaris illius loci natura sit Merulas producere candidas, quod pro altero genere ponit Aristoteles, diuersum à primo non erit: color enim non variat speciem, maximè cùm & magnitudine, & voce simile vtrunque genus esse dicat. Verùm quod nullibi alias candidas Merulas nasci tradit, idq; *b* Plinius accuratum repetit; id meo iudicio vsque adeo verum non est. In Nouergia enim, teste Gyb. Longolio, etiam candicant, & Io. Carus, eodem referente albas Merulas in nouo orbe, in quem cum Hispanis nauigauit, se vidisse asserit: & ego pariter Merulam aliquando à Cardinale Paleoto mihi Roma missam totam candidam, exceptis rostro, & pedibus, quæ flauescebant, delineatam ob oculos ponam: Sed vt ad veteres reuertamur, *c* M. Varro non pro diuersa specie, sed pro re quadam noua, aut rara habuisse videtur, inquiens: *Gallinæ rusticæ in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis, item alijs id genus rebus inusitatis.* Agnouit tamen Aristoteles etiam aliud Merularum genus siquidem pręcitato loco ait. *Et etiam ex hoc genere quæ similis nigræ sit, sed fusca colore & magnitudine paulò minor. Versari hæc in saxis, & tectis solita est, nec rostrum rutilum, vt Merula habet.* Ornithologus quærit, an hoc genus sit, quod multi Passerē solitariū vocant, vel illud Merulę genus, quod nōnulli viri docti Germanicè interpretantur, Birckamsel, id est, Merulam montanam: huius ex illo descriptionem post suo loco dabimus. Næuius apud Festum Merulæ meminit sandaracino colore, sed huiusmodi color rostro Merulæ tantùm cōpetit: quare diuersa species non est. Obseruari tamen Merulam nescio quo tempore captam, quæ tota ex flauo ad castaneū vergeret, mutato, vt puto priore colore. Albertus alibi, vbi *d* Aristot. Caprimulgum

a 9. hist. ca. 19.

Merulæ cādidæ vbi. b l. 10. ca. 30. c L. 3. de re rust. c. 9.

Passer solitarius. Birckamsel.

d 9. hist. c. 30.

mulgum Merulæ quo ad magnitudinem confert, *eſt*, inquit, *Merularum genus quoddam, quod Caprimulgus vocatur*, cùm Caprimulgus alioqui auis ſit nocturna, de qua ſcilicet in libro de nocturnis auibus priuatim egimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo.

9. Hiſt. c. 19.

ARISTOTELES, citante Athenæo, Turdum Trichada, ſiue pilarem Merulæ æqualem facit: verum in codicibus, quos nunc habemus, Ariſtotelis, id non reperias: conuenit tamen ea magnitudo Merulæ communi, nempe nigræ, quam primo loco nominata *a* Ariſtot. hic depingimus. Quod ad colorem pertinent, is quidem niger eſt, quare nigrum colorem Meruleum.

Merula mas cum myrtacantha.

dicebat facetissimus Plautus, sed hyeme, teste Aristot. Plinioq; ruffus euadit. Quàm huic depingimus, legitimã Aristotelis Merulam, primo, vt dixi, loco vominetam esse remur, nam nigra est, & vulgaris, rostrumq; habet rutilum, quemadmodum de sua prodidit ille: Albertus Merulæ rostrum, & pedes coloris tribuit crocei, mea verò Merula pedes habet aterrimos, quas tamen ex hoc planè genere post fæminam depictas dabo, omnes pedes habebãt luteos. Quemadmodùm verò plumarum colorem mutant, pro temporis diuersitate, ita pariter rostrum colorẽ eandem nõ seruat, sed eum pro auium ætate immutant: nam id anniculis, teste Plinio in ebur transfiguratur, at maribus duntaxat. Eodem modo forte in pedibus euenit: Sextus in hoc genere manifestam differentiam constituit. Fœmina enim vt mas atra non est, sed fusca tantummodo. Rostrum etiam vt in illo rutilum non est, sed inferiùs tantũ lutescit supra enim planè fuscescit: præterea gula. pectusq; totum ex albicante, & fuscescente coloribus maculantur. Priori icon maris est, altera fœminæ.

Merula fœmina cum ilice æquifolia.

Merula leucocephalos, eiusque forma.

Tertio loco depicta haud dubio ex eodem genere, Merula leucocephalos dici potest, nam caput præter tres maculas oblongas nigras, quæ retro oculos conspiciuntur, prorsus candidum est, pedes luscescunt, cauda, & venter aterrimo colore, vti pariter pectus, atque alæ, sed quæ albo maculantur, aliquot etiam ex pennis remigibus prorsus candidæ sunt, rostrum, & oculorum iris lutea.

Merula leucocephalos cum phylirea angustifolia.

Quas quarto, & quinto loco depingimus, ex albo, & nigro sunt maculatæ, mas minus, fœmina magis: nigredo verò in fœmina longè minus, quam in mare intenditur.

Merula alba, & nigra mas cum mytto laurea maxima.

Cauda vtrique tota nigra mari roſtrum, & pedes rutili intensè admodum: fœminæ pallidè flaueſcunt.

Merula alba, & nigra fœmina cum Phylirea Narbonenſi.

Vltimo loco depicta tota candida est, excepto rostro, quod rutilum est, & pedibus, qui lutescunt.

Merula candida cum oxycedro.

LOCVS.

MERVLA, inquit Albertus, versantur in locis densis consitis arboribus, & spinetis, & in fissuris lapidum. Sed *a* Aristoteles hæc de Trochilo tantùm, non de Merula scripsit. Agit certè Merula eisdem in locis, in quibus Turdus, atque eiusdem ferè naturæ est: mutat enim, vt ille, locum: *Abeunt, & Merulæ*, inquit *b* Plinius, *Turdique & Sturni simili modo in vicina, sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, visi sepibus* (alias nisi spe cibi) *quo hybernum pabulum petunt*: quæ apud *c* Platinam sic leguntur. Occultantur hæc animalia sepibus, ibiquè hyberno tempore pabulum quærunt. Aristoteles etiam hyeme latere scripsit has aues, & alias de eisdem sic habet: *Quadam cum æstate degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ, sicuti Sturni, Turdi, Merulæ.* Idem ferè ait Georgius Agricola angustis montium angulis quandoque latere Merulã scribens, Parasitus tamen quidã in Aristophõtis Pythagorista apud Athenęum inter alia de se iactitat, si algor subdio perpetiendum sit, se Copsichon. i. Merulam esse.

a 9. h. c. 11
b L. 6. 24.
c Lib. 6. de san.
9 hi. c. 16.

VOX. CANTVS.

IO. *a* Antonius Pantheus Veronensis fringulcire de Merularum voce vsurpat. Apud veteres, quod sciam nullum verbum, quod vocis earum proprium sit, reperire est, nam ceu canoras tantùm eas celebrant, & etiamnum cantui educantur. *Cantu*, inquit Aelianus, *Merulæ valent*, Author verò de natura rerum non suauiter tantùm canere ait, sed vocis quoque amœnitate se ipsas oblectare: Laudat item cantum Philomelæ author:

Et merulus modulans, tam pulchris concinit odis,
Nocte ruente tamen carmina nulla canit.

a In cõfab. prima diei. Merulæ cãtu valent.

Albertus author est Merulam quãdam olim adeo excelluisse in nouem vocum modis, quibus omnis cantilena componitur, exprimendis, vt nullus hominum perfectè illam imitari potuerit; eamq; quasi ostentantem sæpè in præsentia hominũ nouem ordine voces efformasse. Vt verò diutius & suauiùs cantent, carnibus pascendæ sunt, nã idẽ Albertus testatur clausas ergastulis propter pinguedinẽ diutiùs cantare, & tunc contra naturã carnibus vesci, & propter eas libentiùs canere. Verũ non semper cantant, sunt enim ex genere earũ auiũ, quæ vocẽ mutant, imo mutescere Merulas tradit *b* Aristoteles, ita enim in Græco cõtextu legitur, nempè τὴν φωνὴν ἴσχει, Gaza autem nõ rectè vertit, vocem reddit diuersam. Aues quædam, inquit Philosophus, per anni tempora tum colorem, tum vocem mutant, vt Merula, quæ nigra ruffescit, & vocem cohibet. Canit enim ęstate, per hyemem verò strepitat, & tumultuantem edit vocem. Gręcè legitur ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει, τῷ δὲ χειμῶνος παταγεῖ καὶ φθέγγεται θορυβῶδες, Gaza istęc quoque parum rectè transtulit, ita; strepitat enim per hyemem, cum per æstatem tumultuans cãtet. Vere verò cantare, ni fallor, incipiunt: nam & hoc indicare videtur Theocritus, dum canit:

Merulæ mirus cantus.
Vt suauius cantet.
b 9. hist. c. 49.

Εἰαρινοὶ δὲ λιγυφθόγγοισιν ἀοιδαῖς
Κόσσυφοι ἀχεῦσιν, ποικιλότραυλα μέλη.
Vernæ autem stridulis cantibus
Merula modulantur variè sonora carmina.

INGENIVM. MORES.

MERVLÆ veluti sibi ipsis medicæ lauri folia teste Plinio, annuum fastidium purgant. Sed ingenij earum acumen ex hoc magis manifestatur, quod humanum sermonem imitentur. *a* Philostratus de quodam adolescente prodidit, quod Merulas docuerit humanum sermonem imitari. In quo pariter Turdi naturam sapit: immo *b* Iulius Scaliger author est Merulam, & Turdum tanquam è modulis sermocinari. Neuter verò æque ac Psittacus verba format consona

a L. 7. in vita Apoll.
b Exer. 237.
Merula quam Psittacus imperfectius loquitur.

consona, quòd & rostrum, & linguam eis formandis minus habeant idonea. Psittaco enim rostrum aduncum, & latum, lingua latissima, & humanæ ferè similis, his rostrum rectum, & angustum, lingua stricta, quare tria hæc elementa d, t, r. raro aut fortè nunquã exprimunt, Psittacus optimè, neque id mirum, cùm eadem edentuli homines, nã & in his addentes loquelæ formatæ reflectio non fit, vt in Psittaco, cui aduncitas rostri dentiũ loco est, vel non, vel malè admodum exprimant. Quod ad mores, & naturam Merularum attinet, amant sese lauare, vt scribit author de natura rerum, & plumas rostro purgant. Plinius eas inter eas recenset aues, qeæ saliunt. Solas volare aiunt, vnde etymũ Varro, & Festus deduxerunt: quare etiam nonnulli hominem solitariũ, qui aliorum aduersatur comertia, denotare volẽtes, Merulam depingunt.

Mores Natura.
Hominis solitarij typus.

VICTVS. SAGINA.

TVRDOS in victu quoque Merulæ referunt Myrtis, Lauro, & Cipresso consitis nemoribus gaudent, teste Oppiano, vt nimirum earum baccis vescantur. Caueis inclusæ, vt ex Alberto suprà diximus, contra naturam carnes comedunt. Pomis sorborum, & orni, sambucique acinis etiam vescuntur. In depictis à nobis Merulis aliquot plantæ, quæ ipsis in cibum cedunt adiectæ sunt, nimirum oxycedrus Dalechampij, ilex aquifolia eiusdem, myrtachanta, philirea, angustifolia, myrtus laurea maxima, myrtus exotica Plinij, area Theophrasti effigie alni. Aristoteles verò Merulam scribit eisdem vesci, quibus Collurio. Quod sanè verum est, si Collurio, vt Turnerus, & Ornithologus volunt. Turdela (sic Turdum simpliciter dictum vocant, & huius non meminit Aristoteles) est: nos quid de Collurione sentiamus, libro quinto scripsimus. Edunt denique etiam Merulæ vermes, & locustas. Quomodo clausæ saginentur, in Turdo fusiùs adductis etiam veterum geoponicorum verbis, docuimus. a M. Varro ornitrophion accuratissimè depingens. Intra rete, inquit, aues sunt omne genus, maximè cantatrices, vt Lusciniæ, ac Merulæ, quibus aqua ministratur per caniculum, cibus obijcitur sub rete: sed hoc ad saginandi rationem nihil facit.

Collurio, quæ auis.
a l. 3. de re rust.

NIDVS. PARTVS.

NIDVM durum, & quasi glutino quodam firmatum construere Merulam scribit Ornithologus. Ego anno superiori, nempe 1598. sub finem Iunij allatum, & in cespitibus spinosis propè terrã repertum ab aucupe mihi eiuscemodi nidum diligenter consideraui, atque hunc fermè in modum descripsi. Figura erit hæmispherica, oblongiuscula tamen, substantia firma, solidaque circunferentiã duorum dodrantum. Cauus erat ad modum scutellæ; & cum summa arte constructus ex surculis, ramulisque exilibus, & fibrosis radiculis inter se luto, quod glutinis loco erat, connexis. Intus materia mollior, vt nempe molliùs cubarent fœtus, luti nihil. Parit Merula a Philosopho teste, bis anno; sed eius primi partus pereunt frigore hyberno: omnium namque auium prima hæc parit: posteriorem autem partum educat, & fæliciter ducit ad finem. Sic ille. Oppianus ante exactam hyemem fœtificare scribit. Ornithologus apud suos, idest, Heluetios, ferè Martio, vel Aprili. Sed quot pariat, nemo annotat. In nido mihi ab aucupe allato quinque inerant pulli, quorum alij, vt ex colore vel intenso, vel remisso iudicaui, mares, alij fœminæ erant. b Io. Langius Persarum magos tradit ex saluia sub fimo putrefacta, dũ Sol, & Luna secundam Solis faciem occupãt, auem Merulæ similem procreasse, cuius adustæ cinere lampade insperso domus serpentibus referta videbatur. Idem in suis mirabilibus, recenset c Gaudentius Merula, vbi de Leone sidere agit, & modum docet; quomodo autem ita procreemus. In facie Leonis, inquit, prima Luna constituta saluiam contusam, si in vitreum vas indideris, & orificio Hermetis sigillo obtuso in fimo caballino sepelieris, & intra lunarem circulum enatum Merulæ simile animal reperies. Meminit huiusce Merulæ pariter Marsilius Ficinus. Ego verò eiuscemodi generatione non credo.

Nidi descriptio.
Partus.
a li. 5. hist. ca. 13.
b In epist. med. 34.
Merulæ similis auis mirus ortus.
c li. 2. c. de Leone.

SYM-

SYMPATHIA.
Antipathia.

a l.10.cap. 74.
Rubecula Merulam amat.
Crex Merulam impugnat.
b 9.hi.c.7.
Merula volat ad clamorem Noctua.
Merula mali punici grano perit
c l.6.c.46. de anim.

PLINIVS a Turdos, & Merulas inuicem amicos esse scribit. Sed locum hunc in Turdo, ex Aristotele correximus, qui Turtures cum ijs amicos esse asserit, non Turdos. Rubeculam appellant quandam auiculam à rubente pectore, de qua in hoc opere postea suo agemus loco, hanc se audisse ait Ornithologus Merulam amare eamque sequi, & noctu ferè iuxta Merulam, aut in proxima arbore conquiescere. Verùm quemadmodum hasce binas auiculas habet amicas Merula: ita cōtra inimicas binas alias, aduersus quas illæ Merulam non defendant, Crecem nimirum, quam moribus pugnacibus esse b Philosophus author est, & Noctuam: Crex, inquit ille, *Merulam impugnat, nocet enim ipsi, pullisque.* Noctuæ verò nonnulli ita intensam esse volunt, vt quotiescunque clamantem audiat, ex templo ad illam velut illatam sibi iniuriam vindicatura, aduolet. Sed fortè hoc postremum non ita mirum videatur, vt occulto odio ascribamus innato. Hoc verò omnino mirandum est, vel saltem nulla eius ratio naturalis assignari potest, scilicet cur mali punici grano, vt testatur c Aelianus, pereat, quo alioqui cetera animātia impunè vescantur, præter Circum, Larum, Turturem, Vultures, & Scopes, vt Gyllus addit, quæ aues eodem deuorato, vt idem Aelianus prodit, intereunt.

CAPIENDI RATIO.

a In Exeu.
b In art. poet.
Cōparatio.
Malus poeta etiam errās vult laudari.
c li.5.c.40.

MERVLAS, inquit a Oppianus, & canoras Luscinias capere licebit laqueo inter densa fruteta collocato, quem bini orbes constituant sub intortis sinibus retis latentes, & marinis retibus, quæ ὑποχάς vocant similes. Intenduntur etiam longissimi nerui bubuli posita in medio virga, à neruis funiculus, & laqueus suspenduntur. Ad hęc esca imponitur vermiculus aliquis, aut lumbricus, qua inescata auis illaqueatur, & omnibus illis, quæ ad capturam destinata erant, circumactis detinetur. Cæterùm in Merulas alium etiā captionis modum adolescentes excogitarunt. Scrobem hyeme fodiunt, cùm auis maximè cibi inops est, & oliuæ, aut Lauri baccam inijciunt, ac propè testæ fragmentum, vel lateris ponunt; scrobi item paxillum inserunt, quo testas binas intendunt. Apponitur, & altera auis laqueo ligata. Sic omnino Merula famelica aduolabit, & scrobem subibit. Hæc ille. Retibus verò etiam olim capi solitas esse vero verius est, & ab eiuscemodi capiendi modo b Horatius comparationem detorquet in ambitiosus poetas, qui scilicet etiam (cùm errant) laudari cupiunt:

Hic dum sublimes versus ructatur, & errat,
Si veluti Merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueamque.

Quasi dicat, si intentus auceps Merulis capiendis sursum aspicit, & foueam sibi proximam non attendens, incidit in eam, ita malus poeta dum superbit, & nimis laudari appetit, incidit in foueam reprehensionis publicæ. Apud Nermannos Galliæ populos, referente c Io. Bruyero, vbi frequens hęc auis est, in sepibus noctu ad ignis splendorem retibus extensis capitur.

COGNOMINATA.

a lib. de re rust. c. 2.
Cornelius Merula à qb. occisus.
b li.3. ann.

CORNELII cognomento Merulæ memini in Pauone ex a M. Varrone adductis etiam eius verb s facetissimis. Erat autem consulari familia ortus. Hic cum flamen dialis esset, Mario, & Cinna priori bello ciuili vrbem hostiliter ingredientibus, & in omnes, qui à Scyllæ partibus stabant sæuientibus etiam occisus scissaram venarum cruore Iouis oculos aspersisse legitur. b Cornelius Tacitus neminem duobus, & septuaginta annis post huius Merulæ cædem in flammi-

nem

nem dialem suffectum fuisse author est. Quem locum Taciti annotans c Iustus Lipsius veteris historiæ peritissimus. Constat, inquit, ratio. Nam Merula interfectus anno vrbis 668. Suffectus flamen nouus ab Augusto, anno vrbis 764.

c In com.

Nostro æuo Georgius Merula floruit Alexandrinus, vir vtriusque linguæ doctus: sed in quem Philippus Beroaldus sæpè inuehitur.

DENOMINATA.

10

AVIS quædam, teste Ornithologo Brachuogel, Brachamsel appellatur, idest, Merula noualium, quod in noualibus agris ferè degat, & circa loca palustria, rostro, & cruribus oblongis, corporis reliqui specie, vel magnitudine non dissimilis, vt arbitratur Merulæ. Est autem, ni fallor Gallinaginis species. Caryocatacten auem Ornithologo dictam Lacus Verbani accolæ Italico sermone Merle alpadie, id est, Merulam Alpinam nominant. Galbula, siue Icterus, siue Picus nidum suspendens, siue, vt recentiores vocant, Oriolus, Brabandis vulgò, vt in eius historia scripsi, Goutmeerl, hoc est, aureæ Merulæ, vel Olimeerl, id est, oliuæ Merula appellatur.

Brachuogel. Brachansel. Caryocatacte. Merle alpadie. Coutmeer. Blimeerl.

A Merula Plautus adiectiuum deduxit Meruleus, quo vtitur, vt dixi, pro colore nigro: 20 nam Anthemonidem adolescentem ita verberaturum amicam suam inducit, vt tota fiat Merula, nigra:

Meruleus.

Iam Pelago illam pugnis totam faciam, vt sit Merulea,
Itaque replebo atritate, atrior multò, vt fiet,
Quam Aegyptij, aut qui cortinam ludis per circumferunt.

PROVERBIA.

30 MERVLA ad Merulam, vetus prouerbium, & simile ei: *Semper Graculus assidet Graculo.* Item ei: *Cicada Cicadæ cara formica formicæ*; item vulgatissimo illi: *Simile gaudet simili:* Κίχλης κωφότερος, id est, *Turdo surdior*, imperitiores nonnulli perperam Merula surdior verterunt.

E già di là del rio passato è'l Merlo,

id est Merula riuum præteruolauit, prouerbialiter à Petrarcha prolatum est, pro eo, qui præsenti se periculo eripuit, & in tutum euasit. Merula enim, cui propè riuum amnemue ab aucupe tendebantur insidiæ, vbi flumen alis tranauit, extra periculum est.

Prouerbiū Italicum.

40 VSVS IN CIBIS.

ROMANORVM luxuria Merulas vnà cum Turdis saginabat, vt in Turdi historia abundè videre est, & in pectore earum non paruam collocabat voluptatem, quod ex a Horatij doctissimis hisce versibus manifestò constat canentis:

Pectoris Merulæ delicia.

a L. 2. ser.

Et leporum auulsos, & multò suauius armos,
Quam si cum lumbis quis edat, tum pectore adusto
Vidimus & Merulas poni, & sine clune Palumbes.

Inter popinæ enim professores, & ganeæ studiosos disceptabantur sæpè clunesne præferen-50 di sint tergoribus, vt videre est apud b Plinium, cuius verba in Gallina citauimus, & hic breuitatis gratia præterimus. Apud c Philetærum, siue Nicostratum, vt citat Athenæus interroganti cuidam, magnamue impensam facere se velit, alter respondet, minimè, sed non sordidam, iubetq; emere cuniculos, Anaticulas, Turdos, Merulas. Quod ad carnis præstantiam attinet, Elluchasim non infimæ classis medicus Merulas in cibo improbat, eo quòd vermibus, & locustis pascantur: vnde, inquit, carnis acrimonia in eis percipitur, & odor ingratus d Platina item Merulas tardè ait concoqui, parumq; alere, & augere melancholiam. Medici verò Salernitani inter aues laudatas eas enumerant: & quamuis e Galenus earum carnem inquiat, duriorem esse, quam Perdicis, Columbę, Gallinę, &c. tamen vbi de cibis boni,

b L. x. c. 50.
c Lib. 2.
Carnis bonitas.
d. Lib. 5. de san. tuen.
e Lib. 3. de alim.

& mali succi ex professo agit, eas inter cibaria laudata, & neque tenuem, neque crassum succum gignentia recenset. Quinimò ex recentioribus nonnulli, vt Mich. Sauonarola Turdis eas præferunt, vti quoq; Baptista Fiera hisce versibus, quos veluti suos Castor Durantes in suos libros transtulit:

Si mihi pinguis erit Merulus, tua gloria cedit
Turde, salutiferos vult mea mensa cibos.
Igneus ardor inest maior tibi, sitis ambo,
Tu grauior redolens ni tibi bacca f.net.
Si tamen aucupijs, laqueo, vel rete latenti
Falleris, inde mihi non minus ipse places.

Merulæ quæ eligendæ. *Vt sapidiores sint.* *f Li.9.c.9.*

Ego sanè Turdos Merulis prætulerim, quemadmodum, & Ornithologus, & Volaterranus faciunt. Turdorum, & Merularum carnes calidas esse aiunt, & siccas in fine primi gradus vsque ad principium secundi. Eligi debent secundum Baldach pingues, & laqueis, vel retibus captæ. Nonnulli præferunt captas à Noctua. De Merulæ coctura, quædam, ni fallimur, diximus in Pauone. Quomodo sapidiores euadant, docet *f* Apicius. *Ad Merulas condiendas*, inquit, *accipies liquamen optimum porrum concisum, cuminum, passum, satureiam, vinum mustum, facies aquatum ius, in quo Merulas coques.* Sic ille. Ad artocreas è Melis: Accipe caseum optimum, & indito in auem medullam bubulam, lardum minutatim incisum, & gingiber. Ornithologus ex coquo gallico.

MEDICA.

Caro Merularũ quibus conueniat. *a Lib. 3. Phy.c.11.* *b L.4.c.7.*

QVIBVS laxior aluus est, Merulæ, quarum carnem eam astringere Latinus Hippocrates Celsus attestatur, non inconsultè præscribi possunt. Plinius inassatas cum myrti baccis dysentericis mederi scribit. Alexander Benedictus Merularum esum pestilentiæ tempore laudat: Marcellus pro tormina patientibus; Rasis pro ijs, quibus melancholia generari incipit, quem locum Rasis citans *a* Io. Baptista Porta nos id ab auis colore nigro edoceri multorum aliorum animalium nigrorum exemplo, quæ pariter ad melancholiam prosunt, ostendit: quemadmodum etiam *b* aliàs scripturus maculatas herbas, & animantia maculas nostri corporis abstergere, Merulæ fimum ex aceto mistum, testimonio Hali lentigines extirpare tradit, sed Hali addit, si orizam comedet auis. Oleum vetus, in quo Merula cocta dissoluatur. Kiranides Opisthotonon, & ischiadem sanare asserit: Adscribam pro fine amuletum: Leporis pedes cum capite Merulæ ad brachium sinistrum portari, homines reddere dicuntur audaces, aptosque multis, grauissimis negocijs.

DE PASSERE SOLITARIO, quem tertium Merularum genus, secundum Aristot. esse remur. Cap. VII.

a Li.6.cap. 26. *Bellonij error.* *Merula torquata non est tertia Merula Aristotelis.*

PETRVS *a* Bellonius Merulam Torquatam, de qua nos post agemus, Tertium Merularum genus ab Aristotele recensitarum esse arbitratur, sed Philosophus disertissimis verbis rostrum non luteum habere scripsit, & Merula minorem esse. Merulæ autem torquatæ rostrum luteum est, & si non maior est Merula, ei saltem compar est. Passerem verò solitarium vulgò dictum tertiam Aristotelis Merulam esse etiam Niphus, & Ornithologus asseuerant.

SYNONYMA.

CALEPINUS pro Paſſere ſolitario Græcè habet Στρουθίον μονάσον. Ego à recentioribus hanc auiculam Paſſeris ſolitarij nomen accepiſſe putem à Pſalmiſta, apud quem Latinè legitur. *Sicut Paſſer ſolitarius in tecto &c.* Neque enim apud veteres id inuenire eſt. An verò eiuſcemodi nomen ei rectè conueniat, multi, atque inter eos Andræas Placus Maguntini lexici biblici author, dubitant: ſi quidem textus Hebraicus habet Zippor, eaque vox peritis eius linguæ generaliter Paſſerem, id eſt quamlibet auiculam ſonat. Itaque Paſſer ſolitarius prophetæ potiùs fuerit Sturnus, is enim, inquiunt, ſuper tecta verſatur maximè. Sed Ariſtoteles hanc quoque Merulam tectis inſidere ſcribit. Poteſt præterea hæc noſtra Merula Paſſer ſolitarius appellari, quia cum nullo ſui generis, vt inquit Albertus, vnquam congregatur, niſi tempore generationis. Circa Tridentum Merulus ſolitarius dicitur. Romanis, teſte Alberto Merulus ſtercoroſus, quia habitat in latrinis antiquis, & rimoſis. Ego hanc auem in huiuſmodi locis habitare non puto. Placentiæ Merula ſaxatilis. Genuæ Merlo chiappà: Gallis, ni fallor, Merule bleu, id eſt, Merula cærulea. Germani, inquit Ornithologus, nomen Latinum ſeruant Paſſeris ſolitarij, ab Italis nimirum acceptum. In Germania enim hanc auem naſci non putat, ſed ex Italia tantùm mitti, vel Rhætia nobis tranſalpina, quæ Italiam ſpectat.

Paſſer ſolitarius, vnde dictus.

Merulus ſolitarius.

Merulus ſtercoroſus.

Merle bleu.

FORMA. DESCRITIO.

DESCRIPSIT nobis hanc auem communis præceptor a Ariſtoteles, inquiens: *Eſt etiã ex Merularum genere, quæ ſimilis nigræ ſit, ſed fuſca colore, & magnitudine paulò minor: verſari hæc in ſaxis, & tectis ſolita eſt, nec roſtrum rutilum, vt Merula habet.*

a 9. hi. cap. 16.

Paſſer ſolitarius mas cum populo alba.

Augustinus Niphus fuscum colorem interpretatur album, & nigrum, eiq; adstipulatur Ornithologus, cùm alioqui nihil albi auis ista possideat. Cur verò fuscam dixerit Philosophus vix video, cùm tota nigra sit, exceptis alis, & capite, quæ cæruleo tinguntur. Depingit tamen eandem auem Ornithologus, quam ego. Auis est Merula paulò minor, rostro longiusculo, parum per arcuato: capite pro corporis portione paruo, superiùs plano, nigroq; ad latera nempe circum oculos, auresq;& in collo inferiori cæruleo, qui pariter color in alarum principio conspicitur: cætereo tota auis nigra est, at non ita intense, vt Merula. Fœmina in hoc genere tota fusca est, & nihil cærulei habet, & pectore lutescentibus maculis variegatur, mariq; planè dissimilis est. Habes vtriusq; iconem expressam, vt differentia appareat. 10

Forma. *Color.* *Fœminæ descriptio.*

Passer solitarius fœmina cum hedera.

LOCVS. NIDVS.

VERSATVR, inquit Albertus, in parietibus, & cum alijs Passeribus coniungitur, & cum eis volat ad pastum, eos qui sui generis sunt, omnino contemnens. Aristoteles quoque, vt citaui suprà, in saxis, & tectis versari dixit. Item Ornithologus in dumosis rupibus nidulari circa Larium locum testatur, & solitariam degere, 10 neque cum alijs auibus, quod tamen testatur Albertus. Ornithologus, vt quod dixerat, astrueret, nec mirum, inquit, cùm de Merularum genere sit, quibus inde nomen, quod meræ, idest, solæ volitant.

Sola degit.

CANTVS.

CAnora auis est, hinc Grapaldus admodum imperitè Carduelem putabat esse hanc auem suauiter cantilantē. Mediolani & Geneuæ in foro has aues vendi audio magno pretio, indubitanter propter cantū. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo.

Grapaldi error.

20

DE PASSERE SOLITARIO Congenere. Cap. VIII.

EST, & alia, inquit Ornithologus, huic (Passeri Solitario, de quò iam proximè egimus) cōgener auis, de Merularum, & ipsa genere, in saxis habitans, vnde Petrocossyphus, idest, Merula saxatilis è Græcis vulgò dicitur, à nostris Steinrotele, simpliciter propter cantum pretiosa. Alibi de eadem ita 30 disseruerat. Eadem prorsus (nempe cum ea, quam *a* Bellonius, cuius verba citauerat, vocat Merulam torquatam) mihi videtur auis illa, de qua nuper genere, & doctrina super ætatem suā ornatissimus Iuuenis Augustanus Raphael Seilerius nobilissimi medici Geryonis Seilerij filius his ferè verbis ad me perscripsit. Auis quā à colore cæruleo Germani Blau vogel nominant, Sturni magnitudine est, pectore, lumbis, & ceruice pulchrè cyanea, obscurius tamen, quā Ispida: dorso, & alis nōnihil nigricat obscuræ interim glaucis, vel cæruleis. Rostrum ei sesquidigiti longitudine, subter nares fuscum, in imo aculeatum, superiore parte adunca, inferiorem, vt plurimum contegente: pedes fissi, vt in cæteris auibus. Degit in altissimis alpibus, neque cacumine montium contenta, in scopulis maximè, & præruptis, & niuosis locis viuit: nec alibi reperiri constat, 40 quàm in montibus circa Athesim fluuium præcipuè Aenipontem vrbem. Hanc ob causam apud ipsos inquilinos in magno pretio habetur, aliturque quibuscunque cibis mensæ hominum familiaribus, istisque, qui Merulis, Turdisq; aucupio destinatis præbuntur. Voce articulata, amœna admodum, & varia est: ipsa tam docilis, tamq; diligenter res obseruat, vt pleraque vocis articulo aliquo significet, & indicet. Media, & intempesta nocte expergefacta, ad astantis prouocationem, quasi iussa claro spiritu canit, imperata quæ sibi putat iniungi, probè suo officio exequutura, quod versiculis aliquando vtcunque delineaui.

Petrocossyphos.

Steinrotele.

a Ca. de cæruleo.

Blauuolgel, & eius descriptio.

Locus.

Vox.

Cætera auis glauca (glaucum colorem intelligit cæruleum) *verè sacrata Mineruæ.*
Præte cui seruit Noctua nulla magis.
Quid sibi vult? Quis te docuit parere volenti?
50 *Instinctu proprio non facis ista tuo?*
Non puto, sed Deus est, qui te ciet, vsque monenti,
Scilice, tvt morem sic homo quilque gerat.

Oculos hominum, aliorum alitum more, appetit, quod imaginem in ijs suam velut in speculo intuens, cognati desiderio trahitur, ipsiusque consuetudinem desiderat. Ante tempus autumni, quo cæteræ aues incubant, prolique dant operam, cum colore etiam vocem mutat, ac alis expansis nouos cantus excogitat, secum ipsa continuò murmurans, nec veteris tamen, quem olim didicit, obliuiscitur. Color sub hyemem è cæruleo niger euadit, quem mox circa veris initium in proprium rursus cōmutat. Adulta, vel è nido materno

Quando vocem mutet.

Color mutatur.

terno ſemel egreſſa, valuitq; paulum ad ſueſacta non amplius vllis (quod omnes aucupes affirmāt) blandimentis, vel aſtutijs, ob innatam ſolertiam capitur. Nidum in præaltas, deuiaſque ſolitudines deſuper in ſpecus congerit, quando locum ſecuritati idoneum nacta eſt, cui tutò ſe fœtumq; ſuum credere auſit, eumq; ſua quoq; fraude altiſſimis iugis ab hominum acceſſu non ſolum abdit, ſed à rupicaptis etiam, alijſq; feris, in cauernas deorſum condit, ibiq; pullos ternos, aut quaternos vermibus nutrit, dum eos extra nidum producto s exponat. Tum prius venatores, ſiue aucupes vel fortuitò, vel ex inſidijs loco animaduerſo, Grallo, ſeu ſparo longo, tereti læui, cuius ſingulare, & rarum inuentu lignum eſt (qualis ſcanſoribus, rupricapraſque præcipitantibus ſæpe vitæ periculo ſemper in-ſcendendis ſcopulis adiumento eſſe ſolet) arrepto, ibi etiam aſcendunt, vbi vni plantæ veſtigium non crederes. Et ne quid prætercam, faciem hi non totam, ſed qua in tranſuerſum proſpiciunt, ac inde caput illis vertigine afficitur, faſciolis obtegunt, partim aduerſus ipſos pullorum parentes, partim & veriore cauſa, ne quoquam latiùs oculorum radijs, acieue pertingant, quam quo ſolo pede innitendum, vel manus implicanda eſt. Sic illi tandem ad nidum, non abſq; extremo periculo, & defatigatione permeant quam prælunga illa, quam diximus, ſude ſurſum è profundo ad ſeſe attrahentes auferunt, domiq; fouent, & alunt, deinde vel charè vendunt, vel proceribus notis mares diſtribuunt. Hæc omnia ad nos Raphael Seilerus. Suſpicor autem eandem hanc auem, quæ Blau vogel ab ipſo nominatur, aut certè congenerem à Rhætis circa Curiam, alibiq; Steinrotele nuncupari. Hactenus ibi Ornihologus, ſed alibi rurſus: Vidi ego iuxta Larium Lacum Paſſerem ſolitarium, vel montanum, vt vocabant, fæminam, ni fallor: quæ eadem cum Merula habebat communia, quæ Cyanus auis (ein Steinrotele) nempe roſtrum, pedes, & magnitudinem: caput cinereū ferè: dorſum, vētrem, & pectus cęrulea (verſus ſolē pręſertim) alæ, & cauda vno colore nigricabant. [a] Bellonius, qui hanc auem Cyanon, ſiue, vt vertit Gaza Cæruleū Ariſtot. eſſe arbitratur, in hūc ferè modū ſcribit. Auis, quoniam Cyanon Ariſtoteles, Plinius Cęruleū vocat; quoniam in rupib. altorū verſatur, & Merulę ſimilis eſt, nomine mutato, nunc vulgò Gręcis Petrocoſſypho vocitatur, hoc eſt, Merula ſaxatilis. Eſt autē Merula minor, vndiquaq; cęrulea, & in magno pretio propter cantū, & caueis includitur. Vox ei eadē, quæ Merulæ, Gallicum nomen nullum, quoniā in Gallia nō reperitur, vt neq; in Italia niſi caueis apportetur: quandoq; enim nido eximitur, vt ſermonē humanum edocetur. [c] Alibi vbi ex profeſſo de eadem hac aue agit, appoſita etiam icone. Quamuis, inquit, auem Ariſtoteli Cyanon, Gazæ Cæruleam vocatam Gallicè Merle bleu appellemus, nihilominus hoc non facimus, ac ſi Galliæ nota eſſet, ſed quia ruſticorū Epidauri, qui diuerſo vtuntur idiomate, alij, qui Italicè loquuntur, Merlo biauo, alij, qui Gręcè, Petrocoſſypho, alij, qui ſimpliciter loquuntur, Illyricè Merle tantùm appellarunt. Caueæ incluſa cantillat, ſuauiùs etiam, quàm Merula quamobrem ruſtici Illyrici in rupibus degentes nidis eximunt, & ad vrbes deferunt, vt vendant. In Gallia non inuenitur, niſi aliunde inferatur. Nidificat in montium ſummitatibus, quemadmodum in Creta, Cytharea, Corcyra, Zacintho, & Eubœa, quæ vulgò Nigroponto dicitur, obſeruauimus, Ariſtoteles eius citato loco mentionem faciens dicebat vulgò in rupibus conſpici in Scyro. Ariſtoteles ſuam Athenis condens de animalibus hiſtoriam, viros per diuerſas mittebat regiones ad inquirenda quæcunque animalium genera, in Sciro autem montes multis rupibus ſcabroſi ſunt. Vt verò compendioſa, breuiſque huius auis fiat deſcriptio, imaginabimur nobis exiguæ ſtaturæ Merulam, coloris cærulei, nam talis omnino hæc auis eſt. Garrula eſt, & rarò ad plana deſcendit, quinque plerunque pullos edit, plures nūquam. Idem & præſtantius etiam, vt Merula nutrimentum præſtat, eamque volando vincit, & eodem victu vtitur. Hæc omnia Bellonius, hallucinatus huiuſmodi auem Cyanon, ſiue Cæruleū Ariſtotelis eſſe: de quo nempe [d] hic ita ſcribebat. Nouimus, & ſaxatilem auiculum quandam, cui nomen Cæruleus (κύανος pro paraxytonum, quamuis apud Heſychium oxytonum legitur) *quæ maximè in Scyro colis, ſaxa amans, magnitudine minor, quam Merula, maior paulo, quam Fringilla, pede magno eſt, ſcandique ſaxa, colore tota cæruleo, roſtro tenui* (ῥύγχος χαλεπὸν Gaza vertit λεπτόν, cui, adſtipulatur etiam Alberti translatio, quæ habet gracile, vetus interpres anguſtum) *& longo, colore breui ſimiliter, vt Pipo* (ἵππος. Gaza videtur πίπα legiſſe, pro qua voce etiam alibi Pipo tranſtulit) *eſt.* Turnerus Cæruleum conijcit eſſe auem, quæ Anglicè vocetur à Clothurd, à Smarche, an Arlyng, à Steinchek, & Germanicè ein Brechuogel. Hanc, inquit, in cuniculorum foueis, & ſub lapidibus in Anglia nidulari, & hyeme non apparere. Sed Brachuogel apud Germanos, teſte Ornithologo

Nidus. | Pulli vt vidis eximentur. | Steinrotele | [a] lib. I. obſer. c. II. | Forma. | Vox. | [c] Lib 6. de auib. c. 26. | Merlo biauo. | Merle. | Locus. | Deſcriptio. | Bellonij error. | [d] 9. hi. c. 21 | Cæruleus Ariſtotelis. | Pipo. | Clothurd. | Smarche. | Arlyng.

10 | 20 | 30 | 40 | 50

thologo, aliarum etiam auiũ nomen est, vt Arquatæ, & auis cuiusdam circa aquas degentis proceris cruribus, quarum neutra Cæruleus esse potest. Ego Turneri Cæruleum non agnosco; vt neque quorundam aliorum Germanorum, qui Cæruleum Germanicè interpretantur Klein Zimmer, idest, Turdum minorem. Nullum enim Turdum Cæruleum nouimus. Ornithologus, cui ego adstipulor. Cæruleum de genere Picorum esse conijcit, cùm, & crure similiter breui, vt Pipra sit (pipra autem, vel, vt Gaza vertit, Pipo Aristoteli non aliam auem esse alias demonstrauimus, quàm Picus est) eoque ad scandendum apto, & rostro etiam, vt Picorum genus oblongo. Tradit id Ornithologus apud suos Pici genus esse Fringilla paulò maius, cæruleo dorso, & rostro tenui, longoque, vulgò Ehlaen appellatam, quod, inquit, an Cæruleus sit inquirendum: quę sanè coniectura mihi non displicet. Quæ omnia ex Ornithologo dixisse volui, ne quis sequutus Bellonium Metulæ illud genus cum Aristotelis Cyano, siue Cæruleo confundat.

Arquina. Klein Zimmer. Cæruleus quæ auis Aristoteli. Pipra quæ auis. Pici genus. Fringillæ magnitudine.

DE PASSERE SOLITARIO BELLONII. Cap. IX.

Nominis ratio.

IDEM Bellonius diuersam longè à nostro, & Ornithologi pro Passere Solitario depingit, describitque nimirum hanc, quam ab ipso mutuatam hic nos exhibemus, ne quid in hac nostra Ornithologia deesse quispiã dicat. Describimus, inquit Bellonius nunc auem, quam vulgus Passerem Solitarium nuncupat, quòd in rupibus solitarijs vt similium locorum incolæ obseruarunt, nidificet, tum etiam propter locum Psalmographi, a vbi dicitur *Passer solitarius in tecto.* Arbitramur cùm primũ eam obseruaremus, indubitanter esse Charadrium, memores verò eorum, quæ cum historia Aethiopica, tùm ab Aristophane, & Aristotele scribuntur, apertissimè differre iudicamus. Monticolæ vbi canentes audiunt, nidos earum obseruant, vt earum pullos in proximis ciuitatibus vendant.

a Psal. 193. Charadinus. Descriptio.

Passer Solitarius Bellonij cum lauro tino bacca cærulea.

Nos qui nidis eas ſæpè eximi vidimus, maris & fæmellæ mores obſeruauimus. Similis eſt eiuſcemodi Paſſer ſolitarius Luſciniæ, eiſdē motibus prǫditus, craſſitie verò Turdi Iliaci. Qui nomen ignorāt, facillimè Turdi genus eſſe iudicarent, maximè cum colore illi ſimillimus ſit. Mas à fęmina pulchritudine coloris diſtinguitur, pulchrior enim ille eſt. Pēnæ maximè ſub pectore, & duab. coſtis colore ſunt dactilorū, ſed maculæ colore variant: dorſū cinereum eſt, fuluo maculatū, cauda, vt in Luſcinia, ruffa, quam mox, vt nido eximitur, immutat. Roſtrum rotundū acutum, & ſubalbum, in extremo nigrum, pauloq; robuſtius, quā Turdi, aut Merulę quāuis nihilominus carne veſcatur, vtpote qui ſecta ſecus vias deuoret. Pedes Turdo ſimiles: cui etiā colore reſpōdet, item oculis, quos albæ plumæ ambiunt. Rarò in plano, aut per valles cernitur; omnibus eſt admirationi. Quodā anni tempore degit ſub tegulis, quas imbrices dicunt, quales plerunq; in caſtris obſeruamus, quæ in altis mōtibus ſita ſunt, vt fit in nonnullis Aluerniæ locis. Olim hi paſſeres in Galliæ noſtræ planis apparebāt, nunc in caueis māſueti adferūtur. Franciſcus Gallorum Rex curioſus, & ſimilium rerum ſtudioſus tanti huius auis cantum fecit, adeoq; eo afficiebatur, vt nullam præter hāc audire dignaretur: eſt autē ſuauiſſimus, & omnium iudicio admodum delectabilis: noctu ęquè, ac interdiù canit, maximè ad lumen candelę. Hęc & quę ſequuntur Bellonius.

Deſcriptio. *Pectus.* *Dorſum.* 10

DE MERVLA MONTANA Germanorum. Cap. X.

20

RÆTER recentum proximè præcedenti capite Merulæ genus, aliud in Germania eſt, à quotquot ego obſeruaui diuerſum, vt ex collata cum eo deſcriptione perſpicio, quibuſdam viris doctis, qui ſuſpicantur tertio id ab Ariſtotelis loco deſcribi inter Merulas, Birchamſel, ideſt Merula mōtana dictū. Ornithologus ſeſe Ianuario menſe, & initio Februarij hoc genus fuſcum vidiſſe tradit, in ventre ad cinereum colorem inclinans. Mas, inquit, paulò nigrior eſt, & pectore magis ruffo, & maculoſiore, quam fæmina; roſtro color idem in vtroque ſexu. Autumno adueniunt, & ad cibum tanquam lautæ, & optimæ probantur. Noſtri quoq; vocant Birgamſzlen, vel Hagamſzlen. Hanc eſſe puto, cuius deſcriptionem olim confeci huiuſmodi. Auis eſt paulò infra Turdum maiorem. Colore nigricat in capite dorſo, & alis, ruffo quodam modicè admiſto. Cauda eſt atra. Crura ex glauco nigricāte, ruffoq; compoſitum colorem habent. Pectus obſcurè maculoſum, ex plumis partim ſubfuluis, partim nigricantibus. Os interius, & lingua luteo, ſeu melino colore ſunt. Roſtrum nigrum, & concolores digiti. Ventris color ex nigro, cinereoq; mixtis conſtare videtur. Hactenus ille.

Birchāſel. 30 *Birgāſzlen* *Hagāſzlen* *Deſcriptio.* *Color.*

DE MERVLA TORQVATA. Cap. XI.

40

ELLONIVS, [a] qui, vt diximus, huiuſmodi Merulā exiſtimat tertium Merularum genus eſſe apud Ariſtotelem; Allobroges, inquit, alij montium accolæ maximè in valle Ambrunenſi, & proximè D. Io. Morienſem quoddam Merulæ genus vocitant Merle au collier: quo ijs in locis nulla alia auis eſt frequentior. Cum verò rarum, & inſolens id genus nobis videretur, tum ob torquem coloris cinerei, vt in Perdice maiore ruffa, & Tetrace, tùm quod ruſtici nomen ignorarent, operæ pretiū, neceſſariumq; nobis videbatur videre nunquid eius vſpiam meminiſſet [b] Ariſtoteles, inuenimuſq; agnouiſſe, dicereq; in Græcia reperiri: nam poſt habitum de Merula nigra & alba ſermonem, eſt alia inquit, quędam Merula ex hoc genere, cui ſimilis eſſet, niſi roſtrum haberet rubrum, habitans in altis montibus, nec colore tam nigra eſt, ſed fuſca: quæ omnia huic Merulæ conueniunt. Roſtrum, pedes, vox, volatus, nidulandi modus, geſtus, vt in Merula, color etiam qualem dixit Ariſtoteles: quare omnino concludimus eandem eſſe cum tertio Ariſtotelis Merularum genere. In planis nullam reperire eſt, cum alioqui in montibus ita abundent, vt ijs tantùm,

a L. 6. cap. 24. *Merle au collier.* 50 *b 6. hi. c. 19* *Deſcriptio, & hiſtoria tota.* *Vſus in cibis.*

tum hoſpites cauponibus excipiantur. Idem ijs ſapor, qui Merulæ nigræ, & iiſdem veſcuntur. Hæc ille. Et alibi in obſeruationibus, interprete Carolo Cluſio, quemadmodum inquit. Ariſtoteles tres Merulæ ſpecies agnouit: ſic illi Merulas habent nigras, & albas, quas veteri Græcorum nomine Coſſyphos appellant; tertiam præterea ſpeciem, cuius Ariſtoteles meminit, quam Galli peculiari nomine Merle au Collier, id eſt, Merulam torquatam dicunt, quoniam torquatam lineam habet ſub gutture verſus pectus collum omnino cingentem, eius magna frequentia in valle Morienna, & per reliquas Allobrogum valles. Verùm, vt diximus, Merula torquata non eſt tertium Ariſtotelicum Merula-

10

Merula torquata mas cum myrto exotica Plinij.

rum genus, & diuerſam omnino ab ea, quam ponit Ornithologus, iconem exhibet, in qua nimirum nulla in collo, neſcio an pictoris incuria, an alterius, torquis exprimitur. Sed & Ornithologus depingit fæminam, quæ à mare plurimum differt. Nos vtriuſque vt differentia appareat, figuram damus. De ſua verò Ornithologus hunc ferè in modum ſcribit: Apud nos circa montes reperitur, & vulgò uominatur Ringamſel, hoc eſt Merula torquata, vel Vualtamſel, ideſt Merula ſyluatica, Magnitudine ferè, & colore Turdi eſt, inter collum, & pectus parte prona habet albas duorum digitorum latitudine plumas; reliqua pars tota 10

Merulæ torquatæ. Ornithologi deſcript. Ringaſel. Vualtamſel

Merula torquata fœmina cum Aria Theoph. effigie alni.

inferior varia, & maculosa est, nigris in medio pennis, ambitu albis: rostrum inferius subflauum: tota pars superior fusca, alarum pennæ margine extrinseco albicant, præsertim quæ in medio sunt. Auis barbatula est vt Turdus. Nomina eis apud nostros diuersa: Birgamsel, Steinamsel, hoc est, Merula montana, Merula saxatilis, Roszamsel, quod in syluis vermiculos quærat in fimo equino, Kureramsel fortè quòd circa Curiam Rhætorum in montibus degat. Sed Birgamsel vocatur etiam Merula fusca non canora, de qua suprà in A. Italis quibusdam Merlo alpestro. Hactenus Ornithologus. Mas in hoc genere descriptus longè facilior est, totus nempè colore aterrimo, exceptis rostro, quod luteum est, & torque, quæ candidissima. Fæminam ante annos aliquot ab aucupibus, qui Columbinam nominabant in foro mense Decembri emptam ita descripsi. Est hæc Merula dodrantem, & palmum à rostro ad vltimam caudam vsque longa, corpore toto subnigro, seu fusco intenso, hoc excepto, quod in vltimo gutture, seu pectore principio macula albissima pollicem lata ad humeros vtrinque pertingente ornatur velut torque candida. Pennæ quoque remiges alarum, necnon ventris extimis oris nonnihil candicant, cætera nigricantia. Rostrum circa nares, & in apice nigrum est, ad latera flauescit: pediculi fusci, cruscula ex fusco subrubra sunt.

Birgamsel. Steinamsel. Rolzamsel. Kuererãsel. Merlo alpestra.

Merulæ torquatæ maris descriptio.

Fæmi. forma Columbina.

DE MERVLA BICOLORE. Cap. XII.

Merula bicolor.

VEM, cuius modò hic icon exprimitur, Merulam bicolorem vocare placuit, quoniam duobus potiſſimum coloribus, fuſco ſcilicet, aut ſubnigro, & luteo rubeſcente, variet tantùm. Arbritrabar priùs eſſe Merulam fuſcam, Ariſt oteliſ, ſed cum inuicem conferrem, diuerſiſſimas eſſe facilè animaduer ti. *Deſcriptio.* Auis eſt Merula paulò minor, & exilior, capite fuſco, punctulis, ſeù potiùs lineolis candicantibus variegato: *Roſtrum.* roſtro paulò quam in Merula breuiori, ex *Color.* luteo rubeſcente, qui pariter color intenſior in tergore, & cauda remiſſior in pectore, & vẽtre conſpicitur. *Cauda.* Cauda etiam, quam in Merula breuior eſt: *Alæ.* alarum remiges fuſcæ in extremis oris albæ, pedes breuiuſculi, digiti verò pro portione longi, lutei, vngues rubicundi. Planta appicta eſt Phellodris albus latifolius. Habes iconem auis pagina præcedenti.

Merulæ congener cum mirtyli vulgaris ramo.

DE MERVLÆ CONGENERE. Cap. XIII.

NNO à partu salutifero 1597. à fratre Christophori Corialis sculptoris mei picturam huius Merulæ mihi communicatam sic delineaui. Corporis figura, & magnitudine Merulæ similis à rostri initio ad caudæ extremum dodrantalis, rostrum nigrum, nigrum etiam caput, dorsum, & cauda, sed colore dilutiore, & ad subcastaneum vergente extremis oris albicantibus, prope rostrum erat linea rubra: pronè nempe pectore, ventreq; toto, & cauda albicat lineolis quibusdam cinereis per transuersum ductis, & Accipitrinis ferè similibus: pedes erant sublutei, vngues nigri.

Magnitudo. Color.

DE MERVLÆ CONGENERE ALIA. Cap. XIV.

IVSCEMODI auis, cuius mihi copiam fecit D. Archangelus Graphius nobilis Bononiensis Merulis erat minor, Passeribus maior capite cinereo, oculis nigris aureo circulo circunductis, rostro pro corporis portione robusto luteo, crassiusculo, in extremitate nigro, & acuto, pectore, ventreque cinereo, ventre tamẽ magis albicante: cauda alba duabus medijs pennis exceptis, quæ cinereæ sunt, in extremitatibus nigricante, dorso ad caudam castaneo obscuro, pennis alarum, qua dorso iunguntur, albis, qua ventri, nigris, remigibus in extremis oris cinereis. In summa similis quodãmodo erat hæc auis Collurioni cinereo.

Magnitudo. Rostrum Color.

Merulæ congener cum Milio.

DE MERVLA ROSEA.
Cap. XV.

Sturnus marinus. AVEM hanc aucupes noſtri Sturnum marinum nuncupant: apparet quandoque in agris noſtris, & in fimo verſatur: mihi Merulæ potiùs, quàm Sturni genus eſſe videtur. Sturnus enim maculatus eſt, hæc minimè. Merula paulò minor eſt, 10

Merula Roſea mas, ſeu Sturnus marinus vulgo cum cicutaria latifolia fœtidiſsima.

tergore, & pectore, & alis supernis rufeo, seu carneo, capite cirrato, alis, & cauda nigris, remigibus ferè subcastaneis, rostro, quà capiti iungitur, nigro, cætera carneo, pedibus ferè croceis. Mas in hoc genere coloris vegetioris, & pulchrioris. Fæminæ caput quo ad colorem mari simile, reliqua verò pars colli, alæ, & cauda minus, quàm in mare nigrescunt. Plurimum adipis corpori adijciunt, & in cibo commendatur.

Magnitudo.

Sturnus Roseus, & niger marinus fœmina cum moly Indico vero.

DE MERVLA BRESSILICA.
Cap. XVI.

a lib. 6. de auib. c. 27.

EPINGIT hanc auẽ a Bellonius inter Merulas ductus hac ſola ratione, quòd qui eam in noſtras regiones deferũt è Breſſilio, Merulam Breſſilicã nuncupant: quare & ergo cùm de natura auis ille nihil dicat, mihiq; pariter ignota ſit, Merulis eã adiungo, quamuis alioqui roſtri breuitate, vel curuitate potius ab illis plurimùm diſcrepet. Qui huiuſce auis ad viuum factæ copiam mihi fecit pariter Merulam Breſſilicam appellabat. Qui in nuper inuẽtis regionibus, inquit Bellonius, mercaturã exercent, ſingularia nonnulla, quæ hic magno veneri credunt, ſecum afferunt. Verùm quia fieri non poteſt, vt aues viuas in caueis portent, itaq; detractam eis, quæ cæteris ſunt pulchriores, qualis hæc eſt, pellẽ nobis afferunt magnumq; inde quæſtum faciunt, maximè ex hac, quam Merulam Breſſilicã vocitant. Magnitudine tamen à Merula differt, color totius corporis, ſi caudam, & alas excipias, quæ nimirum atræ ſunt, adeo intensè rubent, vt omnem alium ruborẽ ſuperet: neq; etiã homo colorem rubeũ excogitare queat, quã ille non vincat. Cauda oblonga eſt,

Color. Cauda. Magnitudo. Color.

Merula Breſſilica cum oleaſtro.

pedes, & crura nigra, rostrum breue, vt in Passere, Pennæ ad radices vsq; rubent, Hæc ille. Quę quidem descriptio aui, cuius imago hic ponitur, conuenit, sed quodammodo mutila est. Alæ enim totæ nigræ non sunt, vt ille videtur asserere: sed pennę superius omnes ad scapulas intensè rubent, dein nigræ quædam succedunt, has rubræ rursus excipiunt, quæ subsequuntur, remiges nimirum omnes, nigræ sunt, sicuti quoq; cauda. Rostrum etiam tam breue non est, vt Passeribus, crassius item, & insigniter recuruũ, coloris extra fusci, intus vt ex rictu conijcio, lutei. Pedes item nigri non sunt, sed ex cinereo leuiter tantùm fuscescunt. Sunt autem maiusculi pro tibiarum portione, vngues breues, at recurui, eiusdem coloris. Oculi nigri sũt.

Pedes. Rostrum. Alæ. Cauda.

10

DE MERVLA APODE INDICA.

Cap. XVII.

ICONEM huiusce auiculę R. P. F. Malocchius horti Pisani prefectus iussu Serenissimi Ferdinandi Medices Magni Hetrurię Ducis nuperrime mihi transmisit. Apos est, id est, pedibus prorsus caret, idq; naturaliter, vt ille asseuerat; quare ob reliqui corporis similitudinem, quam habet cum Merulis, maximè præcedenti proximè, Merulam apodem appellare non erit inconueniens. Num verò 20 naturaliter, quod ille ait, pedibus careat hæc auis, non parum addubito: siquidem communis præceptor Aristoteles animalia cuncta sanguinea non minus, quàm quatuor notis moueri attestatur, quare etiam aues animalia nimirum talia totidem notis moueri statuendum erit, alis nempe binis, & totidem pedibus, aut quopiã alio quod horum vicem gerat, vt in 30 manucodiatis cernere est, quibus sagacissima rerum parens natura, quæ nunquam exuperat, nunquam deficit, neruos pro pedibus dedit, quibus arboribus, cum opus est, adhæreant. Vnde planè affirmauerim, aut pedes aui fuisse ablatos, aut prorsus monstrosam ipsam esse: est autem, quantũ ex pictura cõijcere queo dodrantem magna, lata digitos tres binis distin- 40 cta coloribus, capite, ventre, dorso coloris coccinei intensi, & vegetialis & cauda nigris (quare Merula porphyromelanos dici posset, à prædominio scilicet, nam pectus, & primũ dorsum maculis lunatis virescẽtibus variãt) rostro Merulæ, in extremitate recuruo, nigro, infra tamẽ, quà capiti coniungitur cãdicante. In oculis nihil apparebat, vtpote qui an imante 50 exanimata conniuebant.

Descriptio.

Manucodiatæ neruos habent pro pedibus.

Descriptio.

Merula porphyromelanos.

DE MERVLA SAXATILI, SIVE Caryocatacte Ornithologi. Cap. XVIII.

Turneri, & Ornithologi error. Merula ſaxatilis. Turdilla ſaxatilis. Rubecula ſaxatilis. Nocifraga. Nutzbrecher.

TVRNERVS, & Ornithologus perperam eiuſcemodi auem ex Graculorum genere faciunt; perperam etiam nonnulli Cyanon Ariſtotelis eſſe arbitrantur. Rectius Merula ſaxatilis, aut Turdilla ſaxatilis dici queat. Quidam etiam Rubeculam ſaxatilem nuncupant: Itali Correſolo, circa alpes, & Lacum Verbanum Merle alapadie, id eſt, Merulam alpinam, Galli Caſſenoix, Latinè nucifrugam dicas, etſi Coccothrauſtes eiuſdem codem nomine veniat. Germani, eadem ſignificatione Nuſzbrecher. Ornithologus, aut eam Io- 10

Caryocatacte, ſeu Merula ſaxatilis Ornithologi cum nuce.

cem exprimeret Caryocatacten; quanquam, inquit, non ignoro Caryocatacten apud Athenæum nominari vel instrumentum, quo nuces frangantur, vel hominem, qui nuces confringat: vt & κακηρόβατον, τὸν ἀμυγδαλοκατάκτην, κακήρυ; enim Lacones amygdalas vocitant. Dicitur eisdem Germanis Nutzbrescher, Nuszbicker, Nuszhaher, Turcis Gargà.

Caryocatacte quid Athenæo.

FORMA. DESCRIPTIO.

10 AVIS est Merula maior, Sturni instar maculata, supra nigricans, minus tamen in capite, & dorso, quàm in alis, maculis vbiq; distincta candidis semilunaribus, quæ pariter per alas, & tergus maiores sunt, quàm per caput. Prone à rostro ad anum vsq; lutea maculis ferrugineis, albisq; quæ & ipse magnitudine variant, percurrentibus. Alarum pennæ maiores nigrę sunt, & in extremis oris candicant. Cauda supinè nigra, pronè ferruginea, pedes fusci. In summa auis vaga est, & propter macularum varietatē non inuenusta.

Magnitudo

Color.

DE STVRNO. Cap. XIX.

20

STVRNI in multis, quemadmodum ex his, quæ dicturi sumus, patebit, cum Turdis, Merulisq; conueniunt, quare eis iuremerito locus iste assignatur, inter bacciuoras nimirum auibus bacciuoris, inter dociles, auibus docilibus.

Ordinis ratio.

Sarsir.

SYNONYMA.

SARSIR Hebraicam vocem nonnulli Sturnum significare volunt, fortè quia quodammodo ad Græcorum ψὰρ accedat: de eadem voce nonnulla diximus in Aquila, nisi 30 nos fallit memoria. Alij Astorgel Latinè exponunt Sturnum, at perperam. Andreas Bellunensis Alzarazir apud Arabes *aues* esse ait, *quæ apud Venetos dicuntur Sturnelli. Aues,* inquit, *sunt Turdorum ferè magnitudine, sed colore diuerso: habent enim plumas, & pennas nigras aliqua insignes albedine.* Auicēnas etiam alibi fimi Alzarazir meminit orizam edentium, quo loco vetus interpres nō rectè Turdos transtulit. Et Serapio de remedio ex eodem fimo citans Galeni verba pro Sturno Zezir habet: & eadem ex Dioscoride vertens pro Sturno ineptè Turturem posuit Alzeudeni Bellunensi auis nigra est, rostro luteo secundum aliquos, vt ille credit, Sturnus: verùm Merula potiùs videtur. Quibusdam alijs barbari Targula Turtur est, alijs, teste Alberto Sturnus: sed locus, qui ex Aristotele transfertur, Turturem esse ostendit. Græci ψάρ vel ψᾶρος, vt bis habet Aristoteles, item Galenus, & Varinus Syl-40 uaticus pro Psaros, alibi Paros habet, sed mutilam dictionem. In recto singulari ψαρος effertur, vt λόγος, vel ψὰρ, vt Κάρ, inde obliqui ψαρός, ψαρὶ, oxytoni: etsi non meminerim illos apud authores legere: pluralis quidem numerus ψᾶρες voce paroxytona, & ψαρῶν circumflexa non infrequens est. ψᾶρες poeticum, teste Eustathio, quod cum penanflectatur, miror ψάρες etiam non penanflecti, præsertim cum primam producat Homero, vt in hoc versu:

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ Κολοιῶν.

Apud Glossarium ψὴρ, & ψεάρ etiam Sturnum significant. ψᾶρες Eustathius dici ait παρὰ τὸ ψαίρειν, hoc est ab eo, quod terram pedibus radunt, & obuia quæque vertunt, dum alimentum sibi quærunt. Βύτθα, & Βύτθος, item γόλμις Hesychio, & Varino Sturnus dicitur. A quibusdam parum Latinè Sturnellus appellatur, vt Italis vulgo Stornello: nonnunquam Itali 50 etiam Storno dicunt. Lusitani Stornino. Hispani Estornino, Galli Estourneau, Germani Staar, quod nomen à Latino confictum apparet, alij Stoer, Starn, nonnulli Rinderstaar, teste Ornithologo, quod circa boum armenta versari soleat. Circa Argentoratum, & Francfordiam ein Spreche, Flandri Spraeuvve, Angli à Stare, à Starll, à Sterling, Illyrici, & Poloni Ssaczíek, vel Spatzek.

Astorgel.
Alzarazir.
Zezir.
Paratro.
Alzēdeni.
Targula.
ψάρ.
ψᾶρος.
Paros.
ψᾶρες.
ψὴρ ψεάρ
Etymum.
Βύτθα.
Βύτθος.
Γόλμιν.
Sturnellus.
Stornello.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio.

a 8. hiſt. c. 16.

ARISTOTELES *a* præter vulgare illud Sturnorum genus, quod ſuper tecta noſtra quotidie ſuo cantu aures noſtras fatigat, aliud agnouiſſe non videtur. Id verò eodem teſte, Merulæ quidem eſt magnitudine, at quã facilè inuicem diſtinguuntur. Sturnum enim varium eſſe dixit, hoc eſt, vt periphraſticè Gaza tranſtulit, albis diſtinctum maculis, Merulam verò nigram tatummodo. Sed Sturni nõ albis tantum maculis varij ſunt, vt ille exponit, ſed rubeſcunt quoq;, interdum lutei ſunt, neque etiam auis tota nigra eſt, ſed multis in locis virideſcit, maximè in alis ſuis, & propè oculos, necnon etiam in infimo ter- 10

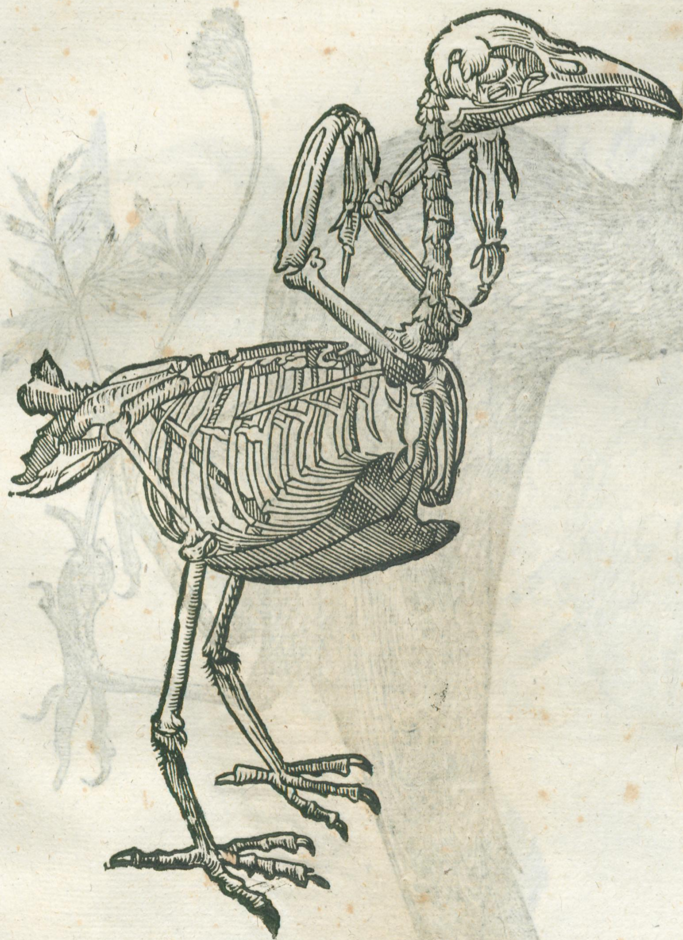
Vt à Merula differat.

Color.

Sturnus vulgaris cum cicuta.

gore. Alarum pennæ in extremitatibus luteæ sunt, item caudæ, quæ breuis est, & nigra, rostrum satis robustum, Picorum non absimile, luteum, in fine fuscum, pedes ferè crocei, vngues nigri. In summa elegans aspectu auis est ob colorum varietatem, & conspersas per

corpus maculas, quare rectè Sturnum picturatum poetæ vocarunt, vt Ruffus Festus hoc versu:

Mox picturati conuertit pectoris artus
Sturnus edax.

Sturnus fœmina cum cicutaria Brancionis.

Habes hic eiusdem sceleton, atque insuper fæminæ iconem, quæ tam maculata non est, item Sturni etiamnum pulli, nullis prorsus maculis conspersi; fusci nempe tantummodo, collo verò, capite, & ventre toto cinereo. Præter eiuscemodi cõmunes Sturnos tres etiam

Sturnus pullus cum cicutaria alba.

alios depictos ſubinde exhibeo, quorum primum non vt diuerſum, ſed vt rariùs apparentem. Pet. Franciſcus Fabius inter alios captum donauit ante aliquot annos totum album præter roſtrum, quod ex luteo rubeſcit, & pedes, qui leuiter carnei ſunt. Alteri caput,

Sturnus albus cum cicutaria maxima Brancionis.

collum, rostrumq; erat album, nisi quod supra oculos proximè rostrum maculæ binę contiguæ essent nigrę: venter candidus pariter, vti etiam alarum principia maculis subcæruleis variæ. Remiges alarum, & cauda, vt in Sturno vulgari, nisi quod binæ vltimæ earum

Sturnus capite albo cum Oenanthe cicutæ facie succo viroso.

eſſent albæ. Pedes lutei, vngues nigri. Poſtremus totus ex cinereo ruffeſcebat, vel potiùs luteſcebat, pronè tamen tendebat ad luteum. In pectore erant quædam punctula, pedes erant & roſtrum nigri coloris. Aucupes dicebant ex Sturnorum genere eſſe, mihi tamen

Sturnus cinereus cum cicuta.

alia videbatur, ſed cùm de natura, moribuſque eius nihil habere, itaque eos ſecutus Sturnis annumeraui.

Sturnus cinereus alter cum cicuta.

LOCVS.

IN arenis,inquit Albertus,& paludibus,hoc eſt pratis aquoſis aſſiduè verſantur,& cum armentis vaccarum etiam propter paſcua, quæ de ſtercoribus colligunt, nam & lumbricis, vt patebit, veſcuntur. Sed non ſemper hæc loca frequentant, ſed per agros etiam graſſantur. Habitant autem plerunquè turres,& altiora ædificiorum culmina: quare tectis plerunque inſident, in nulla regione obuij. Latent hyeme, teſte *b* Philoſopho. *Abeunt,* inquit *c* Plinius, *& Merulæ, Turdiquè & Sturni ſimili modo in vicina, ſed hi plumam non amittunt, nec occultantur, niſi ſæpe ibi, quo pabulum hybernum petunt.* Platina legit alio modo: *Abeunt Murulæ*, inquit, *& Turdi ſimiliter ac Sturni: ſed in vicina loca. Occultantur hæc animalia ſepibus, ibiquè hyberno tempore pabulum quærunt.* Georgius Agricola verò Sturnos ijs accenſet, quę cùm ęſtate degant in ſyluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montiū receſſus ſequutæ, & rurſus: *In anguſtis,* inquit, *montium locis latere aliquando conſueuerunt*, quod poſtremum ſanè veriſſimum eſt: ſed ſyluas habitare Sturnos æſtate, vt ille tradit, mihi nouum eſt audire, aues nimirum, quæ gregatim degunt.

b 8. *hiſt. c.* 16.
c Lib. 10. *c.* 29.

INGENIVM. DOCILITAS.

ORNITHOLOGVS hoc experientia deprehenſum eſſe ſcribit, Sturnum ſibi ipſi medicinam facere. Cùm enim, inquit, quidem Luſcinas ſimul & Sturnum aleret, & huic pes luxatus eſſet, oua formicarum quibus veſcuntur Laſciniæ, Sturnus roſtro minuit, & depoſita ſub alis, atque calefacta, roſtro ad pedem attriuit: qua ratione intra paucos dies integer, vt antea inceſſit. Idem refert, apud ſuos eſſe, qui Sturnum octauo iam anno domi alit, & aucupem, qui ſeptimo: eum autem dicere, valde canorum dicere, & aliarum quarumuis auium voces (quas ſcilicet in eadem domo ſubinde audiebat) imitari. Sed hoc eo nobis minus mirum apparet, cum optimè etiam humanum ſermonem inſtitutus exprimat: quare non infimam etiam inter alias volucres laudem meretur, & laudat eum etiam Plutarchus eam ob cauſam his verbis: *Sturni Coruiquè & Pſittaci, quoniam loqui diſcunt, & vocis ſpiritum tam ſequacem, tam æmulum, penſandum formandumquè docentibus præbent, ea ipſa docilitate adeſſe, potrocinariq; cæteris animalibus videntur, & tantùm non voce teſtari, etiam cæteris omnibus proferendi ſermonis, & vocis articulandæ vim natura conceſſam.* *a* Plinius ſanè teſtatur Cæſares iuuenes (Druſum nempe, & Britannicum Claudij filios) Sturnum habuiſſe, item Turdum imitantem ſermones hominum. In amplis Galliæ vrbibus, teſte Io. *b* Bruyero Gallo Gallicum ſermonem eximiè, atq; explanatè etiam longiori contextu exprimunt. Albertus latæ linguæ eſſe dicit, & perfectiſſimè loqui. *c* Scaliger vero in ſibilo proprius accedere ad loquutionem.

Sturnus ſibi ipſi medetur.

Sturnus voces aliarū auium imitatur.

a l. 10. *c.* 24
b Li. 15. *de re cib. c.* 42.
c Exc. 238.

VOX.

KIχλίζειν dicuntur Turdi, nonnulli id de Sturnorum voce etiam interpretantur, at perperam. Authori Philomelæ piſitare dicuntur:

Dum Turdus trutillat, Sturnus tunc piſitat ore,
Sed quod mane canunt, veſpere non recolunt.

F. Alunno piſiſtrare, & iſitare, neſcio quam bene. Aues ſunt admodum obſtreperæ, maximè ſummo mane, nocte verò ſilant.

Κιχλίζειν.

Piſitare.

VOLATVS.

PLINIVS *a* Sturnorum generi proprium esse ait, cateruatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus, nimirum cùm abeunt è nostra regione. Albertus qui compressè, & gregatim eos volare inquit, quasi aciei centrum, id facere eos author est propter metum Accipitris: sed cùm Accipitrem semper 10 metuere verisimillimum est, ita quoque semper gregatim, volare statuendum esset, & non solùm, cùm hinc discedunt, vt vult Plinius, quod verò semper gregatim siue cateruatim volent, etiam testatur Dantes poeta, & philosophus grauissimus, inquiens:

E come gli Stornei ne portan l'ali
Nel freddo tempo à schiera lunga, e piena.

Item Eustathius. Sturni, inquit, & Gracculi aues clamosæ, & gregariæ sunt. Et rursus Sturni aues inuicem amant, & gregatim degunt, sed mutuò se iuuare (propter infirmitatem, contra aues rapaces) non facilè possunt. Idem quotidiana attestatur experientia Vespere potissimum aggregantur, & tanta multitudine, atque impetu quandoq; volant, vt nubem facerem, & tempestatis modo sonare primo impetu videantur, atque hoc est quod dicebat 20 *b* Homerus hoc versu:

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν.
Veluti Sturnorum nubes venit, aut Gracculorum &c.

a lib. 10. c. 24.

Cur cateruatim volent.

b Illiad. ρ

NIDVS. PARTVS.

STVRNVS iisdem ferè locis, eodemquè penè modo, vt Passeres nidulantur, scilicet vel in latibulis tectorum, vel in domorum, turriumquè foraminibus. Hollandi, vt audio, Sturnis etiam vasa faciunt fictilia, similia ijs, de quibus diximus in Passeribus, 30 at maiora, in quibus libenter nidulantur, patria voce Spraeuvve potten dicta, idest, vasa Sturnorum, Ter anno parere dicunt, vno tempore septem, vel octo oua.

Spraeuvve potten partus.

VICTVS.

ANIMANTIA maximè sunt voracia, & nihil non in cibum recipiunt: bacciuoris tamen accersenda, nam baccis magis, quam alijs rebus inhiant, atque inter eas vuis, & oliuis: *Magno*, inquit Volaterranus, *impendentis vindemiæ damno veniunt. a* Cardanus non modò vuas appetere testatur, sed earum etiam esu plurimum pinguescere, 40 & meliores, & suauiores euadere, pabuliquè optimi. *b* Ludouicus Ariostus innatum ad vuarum desiderium in Sturnis, elegantissima, ac luculentissima similitudine à Mauris Lutetiam Parisiorum oppugnantibus accepta ostendit, inquiens:

Come gli Storni à rosseggianti pali
Vanno di mature vue, così quiui
Empiendo il Ciel di grida, e di rumori
Veniano à dar' il fiero assalto i Mori.

Quod verò mirum in modum esu oliuarum afficiantur, simili fermè comparatione author est inter alios Q. *c* Calaber, Græcos scribens tanto ardore, desiderioq; Troiæ excidium expetiuisse, tantoq; impetu, tantaq; caterua Troiam inuasisse, quemadmodum Sturni glome-50 rati ad oliuæ fructus, suauis edulij cupidi in olieta grassantur. Sambuci acinis grana insunt sesemacea, quæ Turdis, Sturnisq; non ingrata esse *d* Ruellius scribit. In agros quoq; milio & panico consitos teste Plinio, inuolant, & quomodo ab harum frugum esu fugentur, ex eodem in Passere scripsimus. Sunt qui Sturnos captos oryza tantùm pascant, vt eorum fimo Crocodileam, vt idem ille memorat, adulterent. Cicutam his auibus alimentum esse passim ab omnibus scribitur, atq; in primis à *e* Galeno, cùm alioqui homini venenũ sit, cuius rationem alij alia afferunt, qua de re in Coturnice nostram scripsimus opinionẽ. Cicuta, inquit *f* Cardanus, eos non modò non refrigerat, & enecat, vt nos, sed alit, atq; etiã calfacit proinde manifestè patet amicitias quasdã, pugnãtiasq; qualitatũ omnib. reb. inesse, & quã familiare

a l. 3. de sanit. c. 21.

Cant. 14. stan. 121.

Mauri Parisios, vt oppugnarent.

c lib. 8. Paral.

Græci Troiam inuadentes.

d lib. 1. de nat. stirpm.

e l. de te. & lib. de Theriaca.

f lib. 3. de sanit. c. 21.

eſt, expeditè aſſimilari, quod vero contrarium, ad internecionem ducere, quas familiaritates à totius ſubſtantiæ proprietate oriri demonſtrauimus in decimo contradicentium Medicorum, vbi etiam diſputatur, an quicquid calidam ſubſtantiam alit, eius calorem adaugeat, ac tueatur Arabes hæc confunderunt. Auerroes vel potiùs eius interpres, Helleborum Coturnicibus cibum eſſe ait, & napellum Zaratro, ideſt Sturno, vel Sturnello, vt ille habet, dupliciter hallucinatus, nam elleborus Coturnicibus cibus eſt, non venenum, & cicuta, non napellus Sturnis in cibo quæritur. Antonius Gainerius Arabes ſequutus etiam in maiorem confuſionem impegit dum ait: Aduerſus napelli venenum darem puluerem muſconum (muſcarum, vel culicum) napellum depaſcentium, vel puluerem Coturnicis vel Turdi. Arabes enim Coturnices napello, ſiue aconito ali tradiderunt; cùm Sturnos non Turdos conio, ideſt, cicuta non aconito nutriri ſcribere debuiſſent. Sed hac de re ſatis. Hollandos audio à Sturnorum eſu abſtinere, quia carnes humanas hominum ſuſpenſorum depaſcantur. Albertus etiam cum armentis vaccarum verſari ait propter paſcua, quæ de ſtercoribus colligunt, lumbricos nempe, qui cùm maiores, tùm in maiori numero in eis procreantur. Ex quibus facilè conſtat, ſturnos animalia dici poſſe pamphaga, quibus ſcilicet nihil diſplicet.

Arabum confuſio.

Anton. Gainerij error.

Hollandi cur Sturnos non edant.

PRÆSAGIA.

GRATAROLVS, referente Ornithologo ex authore quodam barbaro Starnes, inquit, (Ornithologus Sturni conijcit legendum) ſi mane volauerint congregatæ, mane erit tempeſtas; ſi autem tardè, & multo tempore erit tempeſtas, & ſi reuertantur volantes, tempeſtatem ſignificant.

Tempeſtatis futuræ ſignum.

CAPIENDI RATIO.

PANTHERON genus retis eſt, quo Galli, teſte [a] Budæo, Sturnos, & Paſſeres capiunt. Quomodo verò viſco capiātur ſic docet [b] Creſcentienſis: *Funiculis longis inuiſcatis capiuntur Sturni, qui valde gregatim volant, cum habetur aliquis Sturnus, ad cuius pedem ligatur funiculus inuiſcatus, & manutenetur, dimittitur autem, cum grex Sturnorum propè videtur, tunc enim cum funiculo dimiſſus ad gregem accedit, & cum ipſo ſtrictè* (hoc eſt quam proximè, & contiguè) *volitat, multiquè tangentes funiculum inuiſcantur, & ad terram ſimul cum eo ruunt.* Albertus quoque quia animalia ſint, quæ gregatim degunt, faciliùs ab aucupibus decipi ſcribit: poſitis enim quibuſdam ſui generis auibus, vel earum imaginibus iuxta retia, Statim, inquit, accedunt, & capiuntur. Hyeme, teſte Ornithologo laqueis quibuſdam in pratis aquoſis facilè capiuntur.

a in pādec.

Viſco capiantur.

b lib. 10. c. 27.

ANTIPATHIA.

CANES animalia aliàs generoſa, & magnanima, quibus quippe contra lupos oues defendimus, Lepores, & Ceruos venamur, & pro domum noſtrarum, immo corporum noſtrorum cuſtodia vtimur, à Sturnis, vt prodidit Blondus, abhorrere feruntur: quod ſi verum eſt, certè antipathiæ aſcribendum fuerit, quando, quod ſciam naturalis illius ratio aſſignari non poteſt: quemadmodum fortaſſis huius, Cur Sturni ipſi tantopere odere Accipitrem, communem nempe volucrum, minorum præcipuè, quales ipſi ſunt, aduerſarium, hoſtemque quem quomodo mutuant declarat in primis [a] Homerus, Troianos ſcribens ab Aiace in fugam conuerſos à ſubuenientibus Hectore, & Aenea animos recepiſſe, vnaquè cum his cateruatim Græcos inuaſiſſe. Hos verò eos tanquam Accipitrem, Sturni, viſum, fuga ſaluti ſuæ conſuluiſſe.

> Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ Κολοιῶν,
> Οὖλον κεκλήγοντες, ὅτε προΐδωσιν ἰόντα
> Κίρκον, ὅστε σμικρῇσι φόνον φέρει ὀρνίθεσσιν.
> *Horum acui Sturnorum nubes venit, aut Gracculorum,*
> *Acutè vociferantes, quando vident accedentem*
> *Circum* (Accipitrem) *qui paruis eadem affert auibus.*

Canes timent Sturnos.

Sturni Accipitrem timent.

a Illyad. 9.

Græci Sturnis comparati.

Item

Item *b* alibi Patroclum ſcribit id præſtitiſſe Græcis in Troianos, quod Accipiter in Sturnos, & Gracculos, nimirum ita fuiſſe pauori Troianis, quemadmodum Gracculis; & Sturnis Accipiter, ait autem:

> Ἰθυσεν δέ δια προμάχων, ἴρηκι ἐοικὼς
> Ὠκεῖ, ος᾽ ἐφόβησε κολοιούς τε, ψῆρας τε.
> *Iuuit autem recta per propugnatores Accipitri ſimilis*
> *Veloci, qui terruit Gracculoſq; Sturnoſq;.*

b Illiad. π. Troiani Sturnis ſimiles.

Idem docet *c* Ludouicus Arioſtus Homeri priorem, vt apparet locum imitatus ſub exemplo Rolandi, qui relicto Rege Manilardo cæteros paganos, ac Chriſtiani nominis inimicos occidebat:

> Come per l'aria, ou'han sì larga piazza
> Fuggon gli Storni da l'audace Merlo,
> Così di quella ſquadra homai disfatta
> Altri cade, altri fugge, altri s'appiatta.

c Cant. 12. ſt. 84. Rolandus paganos fugat.

Eodem prorſus modo apud Q. *d* Calabrum Neoptolemus Achillis filius Græcos pugnam deſerentes, Troianiſque turpiter terga vertentes his verbis alloquitur: *Formidoloſi quo fugitis in morem imbellium Sturnorum, quos metu concitauit Accipiter obuiam factus?* Porrò etiamſi imbelles omnino Sturni ſint, nonnunquam tamen Accipitri ſeſe opponunt, vel ſaltem accedentem repellere ſtudent. *Hunc enim ſupernè, vel à latere, teſtante Alberto, accedentem alis euentant* (ſic habet, ideſt vento alarum repellunt) *& ſubtus volantem ſtercoribus opprimunt.* Et alibi rurſus: *Ad quemlibet impetum Accipitris, inquit, comprimuntur in aere, & vento alarum coniunctarum repellunt Accipitrem, qui ſi infra eos volet, ſtercoribus eorum inquinatur, ita vt appropinquare non poſſit.* Aelianus author eſt, ſemen alij Sturno mortiferum eſſe: quod ſane mirum omnino eſt, quando certè alijs animantibus innoxium eſſe conſtet.

d L. 11. p. Neoptolemus Græcos ad pugnam hortatur. Sturni vt ſe contra Accipitres defendant. e L. 6. de anim. c. 46.

DENOMINATA.

STVRNI Sarmaticæ Europeæ populi ſunt, à Sturnis auibus nomen non habent, nomen *a* Ptolomæo Στοῦρνοι dicuntur. Plinio Sturni Calabriæ ſunt populi, cur ſic dicti neſcio. *b* Ariſtophanes ἵππον, ideſt, equum, ψαρὸν vocauit, Scholiaſtes, & Suidas transferunt celerem ἀπὸ τοῦ ψαίρειν, quod eſt, accelerare, ſiue properare, vnde & ψαρὸς deducatur, ideſt, celer, & citus, vel qui colore tali ſit, quod magis placet, ideſt maculis varius, vt Sturnus auis. Nam & Euſtathius à Sturno aue varia, inquit, quæ dicitur ψὰρ, in genitiuo ψᾶρος equus ſimiliter appellatur varius ψαρὸς. Scribitur autem ψαρὸς adiectiuum oxitonum, pro aue verò paroxitonum. Cæterùm ψαρὸν de Turdi in collo colore Gaza apud *c* Ariſtotelem vertit murinum, Plinius concolorem: ſed neuter mentem Philoſophi expreſſit, malim ego varium, & maculoſum exponere, nam & Aetius de Paſſerculo Troglodyte loquens, *ſimilis eſt*, inquit, *Regulo, ſed iuxta ſummum alæ lineamentum* ψαρότερος, ideſt, magis varius. Similiter piſces quoſdam ſcribit Ornithologus pſaros vocari à varietate coloris, ego eiuſcemodi nominis piſcem non inuenio, neque etiam in libro de aquatilibus eorum meminit, poſſunt tamen piſces maculoſi quales Turdi ſunt pſari nuncupari. *d* Plinius authoribus olim curæ fuiſſe ſcribit, lapides mortariorum, Epheſiumq; lapidem in ijs prætuliſſe cæteris, ſecundum laudis locum dediſſe Thebaico, quem ſeſe alias pyrropœcilon vocaſſe, ait, alios vocare pſaronium. Cuius mentionem faciens *e* Bellonius Plinium quodammodo explicans qualitatem, eius innuit, inquiens: Lapis hic, quem ex Plinio à maculis Sturni pſaronium, vel quod ex lapicidinis Thebanis excidatur, Thebaicum nomino, ſupra omnes lapides duriori corporis callo conſtat. *f* Polydorus Virgilius authores ſeſe habere ſcribit, qui Henrici Tertij Anglorum Regis temporibus dicant percuſſum eſſe denarium argenteum, quod genus monetæ vulgò Sterling nuncupatur, ab effigie ſturni auis, quæ in altera parte numi eſſet, nam ſturnus, vt ſupra dixi Anglicè Sterlyng nuncupatur; ſex verò, & viginti denarios fuiſſe ait pondere vnius vnciæ argenti, & tales ferè, quales hodie ſunt: quare etiam omnis Anglica moneta etiamnum Sterlyngorum nomine putetur. Sed & cur denarius ſit nota Sturni auis ſignatus, cauſam ponere, quod ea auis pars foret inſignium, quibus Reges id temporis multarum poſſeſſionum, vel

Sturni populi. a L. c. 11. b In nubib. Sturnus equus qui. c 9. hi. c. 46 Gazæ, & Plinij error. piſces pſari. d L. 6 c. 22 Lapis pſaronius quis. e L. de op. antiq. c. 8. f L. 6 hiſt. Angl. Numus argenteus cū impreſſo Sturno. Monetæ Anglorum cur Sterlyngi dicti. Sturnus auis Angliæ inſigne.

extra-

Ster Anglis quid. extramarinarum domini vsi essent; quemadmodum reges nunc solent in insignibus regijs singula suorum insignia adiungere, quò potentia existat, quàm maxima, vel quòd numulus in altera parte haberet notam Stellæ, quam Angli Ster vocant. Et istos denarios etiam hodie reperiri.

HIEROGLYPHICA.

Hominis ingrati hieroglyph. DE Sturno apud antiquos, vti neque apud recentiores nullum hieroglyphicum hactenus obseruaui: posset nihilominus pro homine ingrato non incongruè pingi. Quemadmodum etenim hoc auium genus cateruatim volans tendit in olіuetas, eorumque fructus maxima cum auiditate depopulatur, & nonnisi depastis ijs discedit, & olіueta deserit. Simili plane ratione homines ingrati, donec aliorum ope, fauoreq; egent, èos obseruant, venerantarq; vbi verò auxilio eorum vsi sunt, vel munera, quorum causa eis adulabantur, acceperunt non tantũ beneficij fiunt immemores, verũetiã sępè contemnũt.

VSVS IN CIBIS.

a lib. 2. *Sturni non habiti sunt in delicijs.* STVRNI olim etiam hominibus in cibum cessere, nam & Antiphoni, teste *a* Athenæo, inter cibos recensentur: sed in delicijs non habebantur, vt in primis colligo ex Martiale, qui cognato suo cum Turdos donare vellet, qui quibus in delicijs haberentur, suprà abundè demonstrauimus, cur eos non mittat, causam reddit, quod ager suos Turdos non ferat, sed Sturnos, aues nimirum ignobiles, ac nullius ferè pretij; inquit autem:

Nunc Sturnos inopes Fringillarumq́; querelas
Audit, & arguto Passere vernat ager.

Sturnorum caro. *b lib. 5. de sanit.* *c lib. 5. de san. tuen.* Sunt qui prorsus eos à mensis abdicent, sunt qui aliquo tempore tantùm, nimirùm cicutæ tempore. Carnem aiunt duram esse, ventriculoque inobedientem, virosum quendam etiam spirare odorem, maximè cum cicutam depascuntur. *Sturni*, inquit Platina, *quos vulgò diabolicam carnem habere dicimus, omnino ab oblonijs lautorum abijciantur. Hos comedat Vacerra noster qui mar supto magis, quàm vita consultum vult.* *c* Galenus verò, cui alias, vt medicorum coryphæo standum foret, inter Perdices, Turdos, Merulas, & huiusmodi, quæ quidem boni succi esse ab omnibus putantur ψᾶρας, hoc est Sturnos etiam recenset. Quam controuersiam examinans *d* Aloysius Mundella Galenum defendere conatur, obiectioniq; aliorum sic occurri posse existimat; Galenum in eo libro in calculi renum vitio Sturnos, tanquam tenuis alimenti probasse, similiter, & Palumbos turritosve Passerculos, vel Sturnos non ita fortassis improbi succi esse, præsertim iuuenculos, vt vulgus putat. Quædam namque animalia in tenella adhuc ætate boni succi sunt, vt vituli, & hœdi, si verò annosi fiant, praui. Hæc enim, vt ait *e* Galenus carent, & concoctionis, & boni succi, & nutritionis laude. Et paulò post, Nec obstiterit, inquit, quò minus boni succi sint, quòd cicuta interdum pascantur, vt neque Coturnicibus, quòd elleboro. Et rursus *f* alibi: Galenus, inquit, Sturnos inter attenuantes, optimique alimenti cibos connumerat, qui tamen ab omnibus ferè, qui de illis tradidere, & praui succi, & saporis ingrati habiti sunt. Et fieri quidem potest, vt vox illa psaros, idest, Sturnus, alio Galeni contextu, non ab ipso authore addita fuerit. Vel Galenum ibi de Sturnis iuuenculis locutum fuisse dicimus, qui tenelli adhuc succi laudabilioris fuerint, quàm adulti: vel potius existimabimus illum intellexisse de Sturni, qui in montibus degunt, non autem qui circa paludes, & loca campestria versantur: quos sanè si comedas, cum præsertim nouellæ sunt ætatis, adeo miram cibi illius suauitatem senties, vt vix illos à Turdis discernere possis. Hæc ille. *g* Cardanus Sturnorum esum vindemię tempore non improbat, tunc enim suauiores euadere scribit. Idem facit *h* Iulius Alexandrinus, qui de Passeribus locutus, Sturnorum, inquit, conditio eadem, extraneus præterea sapor quidam, vnde deterioris insuper succi alicuius suspicio, ipsi se ipsis tamen, maturescentibus vuis, ac per vindemiam totam, pabuli melioris copia meliores, & sapore iucundiores euadunt, vt edi non insuauiter prorsus possint. Nonnulli, vt Cardanus quoque, aiunt, si mox, vt capti sunt, amputetur caput, reliquunt corpus suauis euadere. Calidi sunt, & sicci iuxta Auerroem.

Marginal notes: *d Epist. 6. medicin.* — *Quomodo Galē. Sturnos laud.* — *e lib. 3. de alim. fa.* — *f Dial. 4. medicin.* — *Sturnorum suauitas.* — *g 3. de san. cap. 21.* — *h li. 13. salu. c. 8.* — *Cur caput amputandum.*

MEDICA.

MEDICA.

MEDICIS, sturnorũ stercus potissimũ seruit: nec eis ad medicinam, sed ad faciem exornandum. *Ad alphos*, inquit, a Ægineta, *crocodilea, & fimus Sturni, cum oriza comederint.* Plinius verò crocodileam adulterari scribit amylo, aut cymolia, sed maximè Sturnorum fimo, qui oriza tantùm pasti sunt. Plurima de huius fimi vsu ad 10 alphos, pannos, impetiginem, & morpheam leges ex Galeno, Dioscoride, & Serapione, eiuscemodi autem vitia sanare hunc fimum à natura docemur, quæ varijs maculis distinctam auem genuit, vt docet b Porta Terrestrum crocodilorum fimum luxuria fœminarum preciosum fecit, quæ non contentæ tot medicamentis, quæ splendidam, extentamq; faciei cutem reddunt, crocodrilarum, & Sturnorum etiam fimũ eis adijciunt. Constat igitur hæc stercora abstergendi, exiccandiq; vim possidere, vtranq; mediocriter: multò moderatiùs tamen, & infirmiùs Sturnorum stercus est. *Stercus Zezir*, inquit Serapio citans Galenum, *oryza pasti impetigines efficaciter abstergit.* Sed c Galenus fimum Crocodili terrestris cutim abstergere, & siccare scribit, vt & Sturnorum oryza pastorum, qui tamen longè imbecillior fit; crocodili verò terrestris tam efficax, vt ephelides etiam, & alphos, & lichenes tollat, 20 eiusdem Serapionis interpres ex Dioscoride transferens pro fimo Sturni, imperitè posuit Turturis. Sturnorum in cibum sumptum Kiranides iuuare author est eos, qui mortiferum aliquid biberunt, & si quis prægustauerit, omnino non lædi. Contra Arnoldus euitandos esse ait eis, quos hæmorrhoides crebrò vexant, & maximè pulsantes.

Stercoris vsus.
a L.28.c.8
b li. 5. phytog. c. 16.
Fimi crocodilorum terrestriũ honor.
c lib. 10. de simpl.
Interpretis Serapionis error.
Sturni esus cui vtilis, cui noxius.

DE COCCOTHRAVSTE Ornithologi. Cap. XX.

30 SYNONYMA.

HESYCHIVS, & Varinus κοκκοθραύστης, inquiunt, auis quædam est, sed quæ, non explicāt. Ornithologus id nominis huic aui, cuius effigiem in sequenti pagina dabimus egregie competere videns, eam eo nomine indigitauit, quod rostro suo coccos, & interiora grana, siue officula cerasorum cõfringere soleat. Apud alios Græcos, imo Latinos aliud nomen non reperio, nam Pardalus Aristotelis non est, quamuis id affirmauit a Bellonius. Italis Frison, Fruson e, vel Grison etiam appellatur; circa Lacum Verbanum Franguel monta- 40 no, idest, Fringilla montana. Gallis, teste Bellonio, Grosbec à rostri nimirum crassitie. Cenomannis priuatim Pinson royal: nonnullis, referente Ornithologo, Chochepiere, & alibi, vt audio Cassenoix, idest, nucifragra, quod nomen Caryocatactæ aui suprà descriptæ magis conuenire existimo. Germani, eodem Ornithologo teste, vocant Steinbysser, Heluetij Klepper, in Austria Kernbeisz: circa Francfordiam Kirszfinck, & alibi Kirseschneller. Audiuisse etiam sese ait alicubi Bollebick vocari, hoc est, gemmiuoram, quòd gemmas arborum comedat. Turcis Giengen dicitur.

a l.7.c. 30. de auib.

FORMA. DESCRIPTIO.

50

HAVD inconueniens fuerit hic, quæ Bellonius de hac aue scripsit, inserere, eoq; maximè, vt manifestemus, hanc auem Aristotelis Pardalum non esse. Ille verò sic scribit: Nullum autem nomen inuenimus, quod aptiùs, atque exactiùs huic aui competat Gallicè, quàm si dicamus Grosbec. Rostrum enim ei pro corporis portione insigniter magnum. In alijs tamen Galliæ locis aliter appellatur; nam Cenomanni dicunt Pinson royal. Colorem, vt potior pars aliarum auium, non seruat. Nuper enim in Græcia vnam, cuius detractam pellem nobiscum attulimus, obseruaui, cuius color diuersus est ab alijs, quod propter diuersitatem ætatis contingit. Sturno paulò minor est, ro-

Grosbec.
Pinson royal.
Colorem mutat.

strum

Descriptio. strum ei durum, adeo verò insigne, vt magnitudo eius nobis sit admirationi. Caput superius est colore mali aurantij: cum macula sub gutture nigra: collum cinereum, dorsum fuluum: alarũ extremitates ex viridi lutescunt, sicuti torques Palumbis: caudæ extremitas alba, subtus fulua, cuius pariter coloris sunt venter, pectus, & guttur. Quę *a* Arist. Pardalo suo tribuit, huic aui competunt. *Pardalus* inquit, *colore tota cinereo est, magnitudine proximè superiori* (loquutus erat de Sturno, Collurione, Cæruleo, Mollicipite, Galbula) *magna ex parte gregatim volat, nec singularem hanc videris; vocem frequentem, nec grauem emittit*. Quæ notæ omnes huic nostro Grosbec conueniunt. Solam .n. volare non obseruamus, & insuauiter canit, quare nec in caueis alitur. Hęc omnia ille. Verùm si Arist. hanc auem agnouisset, tam diuersam ab alijs rostri figuram, ille, qui differentias vbiq; notare solet diligentissimè, non erat taciturus: præterea Coccothraustes nostra, siue vt ille vocat, Grosbec tota cinerea non est, sed in collo tantummodo: postremò vox non est insuauis, peculiaris tamen Cymbalorum ferè æmulo: caueis tamen includi non solet, nisi fortè aucupij causa. Sed ad formam eius reuertamur, depingit, describitque eandem his verbis Ornithologus: cuius descriptionem ne temerè in ea elaboremus, hic quoque inserere visum est. Magnitudo ei

a 9.h.c.23.

Descriptio ex Ornith.

Coccotrhaustes mas cum cerasi ramulo.

Alaudæ, aut Loxiæ. Rostrum durum, validum, breue, latũ, simile fere rostro auis, quã Gig-ger vocamus, magis fuscum, (ita vocat quãdam aliam auiculam, cui pariter rostrũ crassũ est, quã Turnerus Pyrrhulam esse conijcit.) Color capitis (in fœmina) charopus, vel ex flauo ruffus, in pectore, & ventre ex cinereo rubicundus. Pennæ alarũ superius nigricãt, in medio albent, in imo coloris ferè cærulei, vel Indici sunt. Pennis nigris rostrũ inferius ambitur, & similiter oculi. Collum pronum, & vtrinq; ad latera plumis vestitur cinereis. Dorsum ex ruffo nigricat. Propius caudã charopæ sunt pennæ, extremæ in cauda albicãt.

Rostrum. Caput. Venter. Alæ. Collum. Dorsum. Cauda.

10

LOCVS.

ORNITHOLOGVS in syluis capi scribit, æstate fortè, hoc enim tẽpore apud nos in mõtibus agunt, & sub Octobrẽ ad plana descẽdunt. In Germania etiam ęstatè rarius, hyeme frequentiùs cernitur. Nidificat, vt ille narratum sibi esse ait, in arborum cauis.

INGENIVM.

20 ITALI hominem crassi ingenij, & deceptu, persuasuq; facilẽ significantes Coccothraustem crassi rostri appellant, dicentes: Tusci vn Frison del becco grosso, ac si eiusmodi auis hebetis, & obtusi esset ingenij, & facilè caperetur. Audio tamẽ non facilè sese præbere capiendam, sed fortè inde erit natum prouerbium, quod cauæ inclusa non solùm rarò cantillet, sed ne instructionem admittat.

VICTVS.

TANTA rostro eius durities est, vt cerasorum ossa eo confringat, quorum nu-30 cleis inhiat maximè: super qua re hoc ridiculũ addit Ornithologus, nã auceps quidam nuper vt rem ridiculam ostentaret, Turdi genus Bohemicum (vt Germani appellant) in cauea inclusit; idque cerasis aridis pasci assuefecit. Quæ cùm Turdus integra deuoraret ossicula cerasorum, quæ subinde excernebant, in subiectam caueam cui inclusus erat Coccothraustes, delapsa illum alebant. Vescitur etiam, vt audio, oliuis, aliasq; baccas vorare credendum est. In cibo cedit, & caro eius non improbatur, & grata est, & suauis.

40

DE COCCOTHRAVSTE INDICA cristata. Cap. XXI.

EIVSCEMODI auem ad viuum depictam F. Franciscus Malocchius horti Pisani præfectus iussu Serenîs Ferdinãdi Magni Hetrurię Ducis ante aliquot dies ad me misit, affirmans in natiuo eius solo, nimirum in Insula, quã vocãt capitis viridis, appellari vulgò Frusonem nomine simillimo Frisoni nostro proximè pręcedẽti capite descriptio, cui ẽt rostro similis est, macula ei tam rostrum nigra ambit, & magnitudine, teste Hieronymo Mercuriale, Turdi. Quare 50 etiam Coccothrausten Indicam appellare libuit. Auidè amygdalas, vt Malocchius mihi significauit, deuorat, in quo cũ Coccothrauste etiam conuenit, qui huiusmodi fructus rostro frangit, vnde nucifraga dictus est, aliosque coccos, siue ossicula: quod facere pariter hanc auem verisimile est, cum rostro valde crasso, & robusto prædita sit. Lusitanis Mercurialis Cardinalitium vulgò appellari asserit, fortè quia purpurea est, galerumq; purpureum gestare videatur. De natura, moribusque eius hæc referebat Malocchius: Auium voces, maximè Lusciniæ imitatur, panico inhiat, amygdalisque alsinem herbam deuorat, visa in speculo [icone sua miserabilibus] modis gesticulatur, sibilos edendo, cristam deponendo, caudam more Pauonum erigendo, alas motitando,

Mores. Natura.

in ſumma ſpeculum roſtro impetit: temperies ei calidiſſima, quod inde innoteſcit, quia ſępe ſe aquę immergit. Ingenio eſt manſuetiſſimo, cibum è manibus oblatum accipit. Hęc ille de eius natura. Forma verò hæc eſt. Cirri in capite figura trigona coccinei, quo patet colore collum, pectus, & venter refulgent. Alarum extremitates non tam intensè purpuraſcunt, quemadmodum neq; cauda, quæ pro corporis portione longiuſcula eſt, palmũ ſcilicet aliquantulum ſurrecta, lata digitum auricularem, vt pictura oſtendit. Tibiæ breues, & albicantes, vngues robuſti, & non nihil incurui. Auis tota à capite ad caudæ extremum menſurata duos palmos explet.

Deſcriptio.

10

Coccothrauſtes Indica cum ceraſo auium.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI. ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIÆ

Liber Decimusseptimus, QVI EST DE AVIBVS VERMIVORIS.

DE REGVLO.

Cap. I.

QVEMADMODVM apud nos homines primum honoris, dignitatisque locum obtinent, quos in Reges adoptamus; eodem etiam planè modo hęc Auicula quamuis auicularum omnium, quas nostræ regiones producunt, minima ab auibus ipsis vnanimi consensu in Regem electa, inde Regulus nuncupata, cæteris præferenda videtur, & regius siue primus ei locus in hoc libro tribuendus. Conuenerant aliquando, sicut est in fabulis inter se aues, vt illa pro Rege haberetur, quæ sublimi volatu cæteras superaret, cumque id Aquila facilè præstaret, exiliens Regulus, qui sub alis eius latebat, insedit Aquilæ capiti, inde se victricem esse asserens. Fabula inde fortè ortum habet, quia tantæ paruitatis auicula cum Aquila pugnare (quòd testatur philosophorum princeps, & communis præceptor a Aristoteles) non perhorrescat. Quapropter de vermiuoris auibus locuturus, vel solum ob nomen tanquam harum antesignanum prætulimus. Verùm antequam ad Aequiuoca me conferam, operæ pretium est admonere, Turnerum & Bellonium Passerem Troglodyten nobis pro vero Regulo obtrudere, & quam nos Regulum putamus, illos Philosopho dici Tyrannum; quasi verò Regulus & Tyrannus non sint synonyma.

Nominis ratio.

Fabulæ de Reguli electione in Regem.

a 9.h.c.11.

Turneri & Bellonij error.

ÆQVIVOCA.

REGVLVS noster a Aristoteli etiam Trochilus nominatur, vt mox patebit. Sed b eidem philosopho alia præterea auis est eiusdem nominis, quam aquas adamare testatur, & c alibi crocodilis hiantibus inuolantes tradit depurgare dentes. Hæc apud illum fortè legens d Plinius, Trochilum illum Niliacum cum Regulo nostro implicuit, dū ait: *Trochilos in Aegypto vocatur, Rex auiū in Italiæ, parua auis, quæ Crocodili in somno hiantis os, & dentes depurgat.* Sunt etiam ex amphibijs Trochili dicti, Hi per littora discurrunt, tanta sæpius celeritate, vt cursus eorum volatu etiam pernicior sit: atq; hinc nomen eius apud

a 9.h.c.11.
b 8.hi.c.3.
c 9 hi.c.6.
d L.8.c.25.

Plinij error Trochili aues dictæ, & earum hist.

Græcos impoſitum. Piſces magnos non aggrediuntur, cancellis & ſi quæ fluctibus ad littora propelluntur, contenti. Mares ſeorſim à fœminis, fœminæ à maribus paſcuntur. Ineunte vere, priores fœminæ ſolicitant mares ad coitum. Sequuntur enim & propè eos peculiari quodam cantu ſtrident: quo vix tandem allecti mares accedunt, mox iterum fœtu procreato ſeparatur, & ad ſua ſexus vterque paſcua ſeorſim reuertitur. Tunc mares omnem fœturæ & Veneris curam relinquunt: fœminis labor ſolis incumbit; illumque illæ inter ſe partiuntur. Iam aliæ oua in nidis fouent, aliæ fouentibus cibum congerunt, & ſic alternis oua ſuis plumis concalfacere pergunt. Pullos iam adultos ad littus producunt, vbi mares verſari ſolent: ibi fœmellæ etiam ex pullis cum ſuo ſexu remanet, maſculi verò ſeparantur. Author eſt *d* Oppianus. Pompeius Feſtus Immuſculum auis genus eſſe dicit, quam alij Regulum, alij Oſſifragam dicunt. Nos plura de Immuſculo in Vulture, ni fallimur, & Aquila ſcripſimus, quæ per ſe Lector adire poterit. Græci Βασιλισκὸν ſerpentem quendam vocant, quem Latini Regulum, cuius tam multiplex, tamq; varia apud ferarum ſcriptores hiſtoria eſt, vt fabularis prorſus videatur. Sunt qui dicant tantæ perniciei animal eſſe, vt ſolo oculorum intuitu, vel vt alij volunt, ſibilo tantùm, vel vt alij, morſu, humanum genus ſtatim interimat. Nec deſunt qui vulgò opinionem ſecuti ex veteris Galli ouo hanc truculentiſſimam feram naſci putant, vt abundè in Gallo docuimus. *e* Galenus eius meminit, atque his verbis deſcribit: *Baſiliſcus bellua ſubflaua, & triplici frontis apice minuta tantummodò conſpectus, & quando ſibilat, auditus, videntes ſe, & audientes necant, atque ſi quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, ſtatim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere ne baſiliſcum vicinum habitet.* Sic ille. *f* Apud Plinium quoque & Aelianum eiuſdem ſerpentis hiſtoriam legimus, ſed Plinius non triplici frontis apice munitum eſſe tradit, vt eſſe ex Galeno diximus, verùm candidam in capite maculam habere aſſerit, vt quodam diademate inſigni. Vulgus hanc beſtiam depingens, coronatam fingit ad nomen alludens: nam videtur ideò baſiliſcus dici, vel à candida illa macula capitis, vt Plinius habet, vel à triplici frontis apice, vt ait Galenus.

d Lib. 2. de aucup.
Baſiliſcus ſerpens, & eius natura.
e In lib. de Theriaca.
f L. 8. c. 21.

SYNONYMA.

PLINIVS *a* Trochilum regem auium dici ſcribit, ex *b* Ariſtotele, vt apparet, qui ſic habet Trochilus vocatur alijs nominibus Senator, & Rex. Græca nomina ſunt, Τροχίλος, Πρέσβυς, Βασιλεὺς. *c* Alibi Ariſtoteli Tyrannus dicitur: *d* Alibi etiam Ochilum nominat auem, quam Noctuæ oua exedere memorat. Ornithologus hanc quoque non aliam arbitratur, quam Trochilum, cum vtramque, inquit, legamus paruam auiculam eſſe, & foramina ſubire; vtramque etiam Noctuæ inimicam. Facilè autem vulgus vel negligentia, vel ioco (ad ὄρχεις, id eſt, teſtes alludens) Trochili nomen in Orchilum mutauit. Et reuera *e* Ariſtoteles alibi Regem auium cum Noctua diſſidere ſcripſit, ibidemque Noctuæ oua excedere Orchilum, & Aratus inter ſigna tempeſtatis etiam refert, cum Orchilus, & Eritheus caua terræ ſubeant, & Ariſtophanes denique de Carcini poetæ filijs dicebat, Ὁ σοττὸ πλῆθος κατέπτεσεν τῶν Ὀρχίλων. Hos enim ceu paruos (vt Orchilus auis parua eſt) & libidinoſos, à teſtibus, quos Græci ὄρχεις nominant traducit, vel tanquam magna habentes genitalia, vel ſaltationi deditos; nam ὀρχεῖσθαι ſaltare eſt teſte Scholiaſte. Idem *f* ſi quis, inquit, Ioui ſacrificauerit arietem, rex nunc eſt Orchilus auis Βασιλεὺς ἐς᾽ Ὀρχίλος ὄρνις. Solebant autem Ioui κριὸν ἔνορχιν, id eſt, arietem marem non caſtratum ſacrificare. Ioui quidem Orchilus auis facetè aſcribitur, tanquam libidinoſo & adultero, διὰ τῆς ὄρχεις; id eſt, à teſtibus, à quibus poeta hoc nomen confinxit, vt ſcribit Scholiaſtes, & repetit ex eo Varinus. Præterea cum Trochilus auis *g* Ariſtotele teſte alijs nominibus Rex & Senator, vt dixi, appelletur, nimirum eandem auiculam non immeritò Orchilum Ornithologus feciſſe videri poteſt, quæ hic Ioui Regi, tanquam & ipſa rex attribuitur. Ὀρχίλος, inquit Heſychius auicula vilis, quæ ab aliquibus Σαλπιγγτὴς dicitur. Quemadmodum verò Regulus Βασιλίσκος, ita primitiua, diminutiua voce Βασιλεὺς Aetio, Aeginetæ & Ariſtophani nuncupatur Ῥόβιλλος Heſychio & Varino Baſiliſcus auis eſt, & Τρίκκος apud Eleos, vt idem habent, Auicula quædam eſt, & rex. Item Κόρτιλος ipſis auis eſt, quam ab alijs Βασιλικὸν appellari ſcribunt. In Creta, teſte Bellonio, Tettigon appellatur, à magnitudine fortè, qua cicadam vix excedit.

a L. 8. c. 18.
b 9. h. c. 11.
c 8. hi. c. 5.
d 9. hi. c. 1.
Orchilum, & Trochilum eãdem auem eſſe.
e 8. hi. c. 1.
f In auib. Aries Ioui ſacrificatus.
g 9. h. c. 11.
Σαλπιγγτὴς.
Ῥόβιλγος.
Τρίκκος.
Κόρτιλος.

Albertus

Albertus alibi, vbi Aristoteles Πετρεῖς habet, legit Basit voce, vt videtur, à Græca corrupta, vt pleraq; apud ipsum. Basit, inquit, Arabicè, apud nos autem Senecta vocatur; Senator fortassis dicere voluerit, vt Gaza vertit Idem Albertus & author de natura rerum Regulum etiam Parram nominari dicunt. *h* Ioan. Saresb etiam Bitticum dici scribit referente Ornithologo. Cælius Acalanthim nobilissimi canis nomen esse tradit, quosdam tamen eo nomine aues intelligere, quas alij Basilicas nuncupant. Regaliolus item non alius quam Regulus videtur *i* Suetonio, quamuis nonnulli pro Galgulo accipiant, quemadmodum in Galgulo ostendi. In Hetruria circa Florentiam hæc nobilissima auicula 10 Fior rancio, idest, flos calendulæ appellatur, à rutila aureaque capitis crista, Veronæ ob eandem causam Capo d'oro, idest, caput aureũ, ab alijs Occhio Bouino, idest, oculus bouinus, à magnitudine vt conijcio. Genuæ, vt audio, Boarino della stella (ad differentiam alterius auiculę, cuius iconem suo postmodũ loco dabimus, quam simpliciter Boarino dicunt) Bononiæ papazzino, hoc est, Papa paruus, tanquam Regulus. Quidam item Italicè interpretantur Reatino, Scopa Italus pro Trochilo exponit Reillo, & pro olo aue alibi quoq; Reillo, & Scricciola habet. Syluaticus & ipse Italus auis inquit, regia est, quam nos vocamus Regillum. Gallicè aliqui nũcupant Rottelet, Roytelet petit Roy item vn Poul, vel Soucie, vel Sourcicle, à supercilijs, vt Bellonius vult, vel à colore verticis simili floris calendulæ, quam Galli vulgo Soucie vocant, quasi solsiam, vel solsequiam. Hinc etiam 20 Germanicè Gondhendlin appellari dicit Ornithologus, alibi Nchseneugle, idest, oculum bouinum. Circa Bernam in Heluetia Struszle, alibi Thannenmeisle, idest, Parum vel Parum abietum, sed impropriè. Flandricè appellatur een Koniinxken: Polonicè Krolik: Anglicè Vvren, Turcice Scrce. Aduertendum verò est omnia hæc nomina in diuersis linguis à rege denominata Passeri Troglodyti communiter attribui, quem multi cum Regulo confundunt, sicuti etiam Ornithologus annotat.

Tetrigon. Basit. Senecta parra. h In Poly. Bitticus. Acalãthis. Regaliol. i In Ces. Synonyma Italica, & aliarum nationum. Gallica. German.

FORMA. DESCRIPTIO.

30 MINIMA auium, inquit Cardanus, apud nos est Regulus, qui per dumeta volitat, Passerculo dimidio minor; sed hæc magnitudo Passeri Troglodyti etiam conuenit. Rectius *a* Aetius, Passerculus Troglodytes, inquit, auium omnium minima est Regulo excepto, quo paulo maior est & nigrior. Similis est aũt ei in multis, pręterquã qđ in frõte auri colores pẽnas non habet, &c. iuxta summum alæ lineamentum

Magnitudo. a Lib. 11. c. 11.

Regulus mas cum iunipero maiori monspeliendum.

legitur ψαρότερος, idest magis varij (Ita & Aegineta Troglodyten Regulo paulò maiorem esse scribit, sed quod colore illi similem esse dicat inter cinereum & viridem (μεταξὺ τεφρῶ καὶ χλωρῦ, pro qua posteriore voce quidam ὠχρῶ legũt) id sane verum non est, & soli Regulo ille color competit. *b* Aristoteles Tyranno corpus non multo amplius tribuit, quem locustæ, & cristam rutilam è pluma elatiuscula, & cætera elegantem auem esse prodidit. Ego Regulum aliquando in foro inuentum, ita quàm breuiter descripsi: Auicula hæc à capite ad extremitatem caudæ mensurata vix palmum exuperat. Rostrum longiusculum, tenue, teres quodammodo, nigrum, & in extremitate nonnihil curuum. Cristam gerit in fronte sursum erectam colore ferè aureo, quæ in mortua aue non conspicitur. Caput, collum, dorsum, & mediæ alæ ex viridi lutescunt: nam remiges nigricant, & ad latera flauescunt, & prope earum exortum notabilem habent maculam albam. Cauda eiusdem coloris est, quo remiges alarum pennæ. Guttur & pectus ex albo flauescunt, venter candicat: pedes fusci sunt, & pro corporis portione robusti. Fæmellas in hoc auium genere percepi pallidioribus capitis pennis loco coloris aurei cõspicuas esse, minores etiam ipsis crista pennulę sunt, quarum caput linea nigra crassa satis velut corona eleganter ambit. In alis etiã duas habet maculas albas, paruã vnam, longam alteram, cũ mas hanc solam habeat.

b 8. hist c. 3. *Magnitudo* *Rostrum.* *Color.* *Famellæ è mare distinctio.*

LOCVS. VICTVS.

CROCHILVS siue Regulus fruteta incolit, & foramina. Niphus Regulum rubrum esse scribit præparuum, & in ripis riuorum agere, quod vix credo. Inter Iuniperos plurimum victitat. Ornithologus aucupum suorum alios dicere perennare apud suos tradit, alios dicere auolare post alias aues, quæ migrare solent. Alij dicunt, cùm bruma est gelidissima in vrbibus, reliquo verò tempore in syluis conspici. Vermiculos edit teste *a* Aristotele, quorum nomine muscæ, formicæ, cossi similiaq; alia insecta intelliguntur. Sunt qui muscis adeo ingurgitari dicunt, vt aliquando de vita periclitetur.

Victus. *a 8. hi. c. 3.*

VOX. MORES.

Ingenium.

ALBERTVS Regulum auem musicam esse scribit, & præcipuè cantare tempore magni & sicci frigoris hyeme. Cæsar etiam Mancinus inter auiculas etiam canoras Regulum recenset, quo non placet, cùm difficulter admodum circuretur in caueis. Author Philomelæ Regulum zinzulare aiens ita canit:

Zinzilulare.

Regulus atque Merops & picto pectore Progne
Consimili modulo zinzilulare solent.

Regulus, inquit author de rerum natura, auis minima, sed quanto minor, tanto velocior, & animosa, vt etiam contra Aquilam aliquid conari audeat. Homines etiam ludit, nam cùm se proximè quasi manu capiendam obtulerit, casso homines conatu, & labore impigra profugit. Et rursus: Trochilus auis est omnium minima, quam Regulum vocant, quę licet paruo sit corpore, ausu tamen magno contra Aquilam pugnare conatur. Solitaria volat: pullis fœcunda est, nam plurimos vno fœtu producit. Vno specu, vel antro hyeme multi conduntur, vt ad calorem conferente calore, qui paruus est, in tam minimis corporibus augeatur. *a* Aristoteles vero sic habet. *Trochilus fugax, atq; infirmis moribus est, sed victus probitate, & ingenij solertia præditus. Vocatur idem & Senator, & Rex. Quamobrem Aquilam cum eo pugnare asserunt.* Mirum quod se expertum scribit Albertus nempe Regulum si deplumatus in veru paruo exponatur seipsum voluere. Idem scribit *b* Scaliger, vbi affirmat inuersionem esse quasi quendam casum. Nam quemadmodum inquit, in Regulo auicula, cum in veruculo igni apponitur, tametsi nemo vertat, tamen per se conuertitur; ita fit & in his: Regulus vbi ea-

Regulus homines fallit. *Cur simul erant.* *a 9. hist. c. 11.* *Regulus se ipsum voluit in veru.* *b In lib. de caus. plant. Theoph.*

pars quæ igni obuersa fuit, assata est; altera quæ non est assata, quia est grauior descendit, atque ita conuertitur. In frondibus idem alia ratione. Namque exusta in parte superiore attrahunt ab inferiore, atque ita inferior inanita leuior fit. Hactenus ille. c Aristoteles Regulum scribit difficulter capi. *c 9.h.c.11.*

PARTVS.

10 REGVLVS, inquit Albertus, bis anno parit, oua circiter nouem vno tempore. Videtur verò is Reguli nomine Passerem Troglodyten intelligere. Cęterùm Regulus, vbi nidificat, sex aut septem oua tam parua, quàm est pisum, ædit. *Oua Reguli.*

PRÆSAGIA.

REGVLVS auicula motu insolito & cantu, sed tamen suaui, gestiens, quia aridulus vaporosum aerem plausibiliter excipit, & aduentantem humiditatem, qua refocilletur, implorat, pluuias affuturas denotat. Aratus verò inter futuræ 20 tempestatis signa etiam ponit, si Orchilus, & Eritheus terræ caua subeant. Auienus Latinus Arati interpres sic vertit: *Tempestatis signum.*

Orchilus infectus si floricomis hymenæis
Ima petit terræ, si denique paruus Eritheus.

Conijcit Ornithologus Aratum non alia ratione hymenæis infestam hanc auiculam dixisse, quàm quia tempestatem indicat, cùm nuptiæ sereno tranquilloquè cælo gaudeant.

PRODIGIVM.

30 SVETONIVS a C. Iulij Cæsaris futuram cędem euidentibus prodigijs denunciatam esse attestatur, pridieque Martias Idus auem Regali olum cum Ramulo Laureo Pompeianæ curiæ se inferentem volucres varij generis ex proximo nemore persecutas, ibidem discerpsisse. *a In Cæsare.*

ANTIPATHIA.

Pugna.

40 TROCHILLVM scribit a Aristoteles cum Aquila pugnare, quoniam Rex, & Senator vocetur, quem locum Plinius in suam transtulit historiam: *Aquila, & Trochilus*, inquit, *si credimus, dissident, quoniam Rex appellatur auium*. b Aristoteles Regem auium contra Noctuam etiam inimicitias gerere, atque item Orchilum Noctuæ infensum ait; Orchilum ex Ornithologo eundem cum Trochilo esse ostendimus. *a 9. hist. c. 11.* *b 9. hist. c. 11.*

DE REGVLO ALIO NON CRISTATO. Cap. II.

50

IN agro nostro Bononiensi alia quandoq; capitur auicula, quam aucupes hic vulgò Reatin nuncupant. Latinè Regulus non cristatus dici potest. Est enim Regulo superiori per omnia similis, præterquam quod crista careat Auicularum omnium excepto Regulo minima est, Passere media magnitudine minor, si nudæ corpulentiam spectes: nullis aureis plumis in vertice coronabatur, in cæteris omnibus Regulum à Passere Troglodyte longè diuersissimum adamussim repræsentans. Rostrum ei est gracile, oblongiusculum, acutum, extremo, nonnihil aduncum, saturrimo atro colore resplendens, interna capacitate & vtraque *Reatin.* *Rostrum. Color.*

Oculi. *Alæ.* *Cauda.*

mandibula vnà cum lingua rubicundis. Vertex, collum, dorsum, colore, betico ad flauum nonnihil vergente. Ocelli nigrescunt, quos plumulæ ambiunt cinereæ. Alæ & cauda exteriori superna superficie ex fusco ad spadiceum vergunt. Pectus, alæ internæ ac supremæ, caudæque interiores initium sunt flaua.

Regulus, seu Trochilus non cristatus.

Pectus. *Venter.* *Pedes.*

Venter albicat, nonnihil tamen superficie tenus flauescens. Radices plumarum omnium sunt plumbeæ, seu potiùs nigricantes. Cruscula sati longa nigricant, minustamen petioli, quorum postici digiti vnguiculus omnium est maximus, digitusque à medio anticorum magnitudine secundus. Duo cęteri antici minores & æquales sunt inter se, præter id, quod hæc auicula crista caret, macula illa etiam, quam Regulus cristatus albam media ala habet, destituta.

Vt à Regulo differat.

DE PASSERE TROGLODYTE. Cap. III.

Passerculum Troglodyten, quòd à neotericis plerisq; pręter vnum Ornithologum cum Regulo confundatur, Reguli historiæ necessarium omnino est subiungere, vt diuersitas appareat, & ne temerè alios hallucinatos esse iudicare videar.

SYNONYMA.

Trogites passer qui. *Synonyma Italica.* *Perchia Chagia qui auis Siculis.* *Germanica.*

ΤΡΩΓΛΟΔΥΤΗΝ dicunt à subeundis troglis, idest, cauernis, vti etiam populos Troglodytas. Trogites verò vulgò apud recentiores Græcos dicta auis, Passer communis domesticus est. Quia verò huiusmodi auicula primo aspectu omnium auium minime videatur, multi populi Regulum nominarunt. Itali in primis Reatino, & corruptè Riatino circa Lacum Verbanum Aryotin. Perchia chagia Siculus auis est minor Passere, sæpius perforans, vnde nomen, & non alia, at puto, quàm Troglodytes. Gallis Roy, Roytelet, *Boeufde dieu*, & *Berichot*, alibi Beurichon, alibi Forfonte, Nortmannis Rebetre, quasi Roybetre, Sabaudis Roidex Ousaeux, Roytelat, Rozeto, Redoyell, & alibi Conta fasona, quòd salitando videatur numerare fasciculos. Nõnulli Germanicè Trochilum interpretantur ein Zaumkocning, Sneekoeoning, sed hæ voces nostro Passeri Troglodyti

glodyti teste Ornithologo Germano, conueniunt. Alij Germanis Zunschlipffle appellatur, in Saxonia Thurnz Koenin, Schnykeuning, Zunkuning: circa Rostochium Nesselzscuning, & Dumeliag, idest, pollicaris, à paruitate: Flandricè Konijncxken, Anglis Vvren, Polonis Krolik, Turcis Bibil.

FORMA. DESCRIPTIO.

TROCHILVS, inquit Turnetus, hunc cum Passerculo Troglodyte confundens, omnium auium est minimus, cauda longa, & semper erecta, rostro longiusculo, sed tenuissimo, colore ferè fuluo. Quæ omnia Passerculo nostro optimè conueniunt. Quamuis siquidem primo intuitu Regulo multo minor appareat, duplo tamen plus carnis possidet: contra Regulus pluribus pennis obuestitur, & earum multitudine maior apparet, cùm alias longè sit minor, vt testatur a Aetius, apud quem solum descriptam hanc auiculam reperias, *Passer Troglodytes*, inquit, *est Passerculus minimus iuxta sepes & muros victum quæritans. Estque hoc animalculum omnium auicularum minimum, nimirum ea excepta, quæ Regulus dicitur. Similis est autem Regulo in multis, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habet. Eodem paulò maior est, & nigrior, caudamque semper sub rectam, & albo colore retrò interpunctum habet: magis item garrulus, quàm Regulus est, & sanè iuxta summum alæ lineamentum cineri amplius coloris* (ψαρότερος, idest magis varij) ibi enim plurimis maculis, seu punctulis nigris, albisque variegatur, sicuti etiam in cauda. Circa huiusce minimæ auiculæ in foro emptæ descriptionem, ita aliquando me exercui

Passer Troglodytes cum malo Armeniaca.

Auicularum omnium Regulo excepto minima est, rostello longiusculo, tenui, & acuto, fusco supernè, albido infernè, quod continet admodum exilem, bifidam. Venter, collum, ac dorsum ex fusco ad spadiceum inclinante colore vestiuntur. Pectus cinereum. Venter infimus, & alarum remiges lineis vicissim nunc nigris, nonnihil albicantibus transuersum interstinguuntur: reliquæ verò minores alarum pennæ, necnon, & caudæ fuscis, ac castaneis in latum lineis sibi mutuò succedentibus instar Perdicum, seu etiam Gallinaginum variant: quin & in supremis vestientium tectrices plumulis extimo ferè latere ventri proximo notulas albidas quaternas, aut quinas est obseruare. Radices omnium omnino plumarum plumbeo sunt colore. Petioli nonnihil fusci sunt, calcari maximo omnium vnguiculo armato, cæterum medio digitulo antiquo æquali tota auicula ab extremo rostro ad vltimam caudam palmum, & digitum longa est.

Magnitudo. Rostrum. a lib. 11. c. 11. Rostrum. Lingua. Color. Pedes. Magnitudo.

MORES. NIDVS. PARTVS. VICTVS.

AVICVLA est soliuaga, nonnunquam tamen gregatim volat, imo quoties aliam suis generis offendit, mox illi bellum indicit, & confligatur. Cicuratur difficulter, etiam à teneris annis: Si tamen, vt quandoque fit, cicuretur, tunc mira in cantu eius est suauitas. Maio præcipuè cantillat, vt ferunt. a Bellonius etiam hyeme cantare asserit. Galli fabulantur Troglodyten in festo trium Magorum, omnes quos eo anno educauit, pullos congregare, & cum eis cantillare. Angli hanc auiculam vulgò aiunt esse fœminam, & marem eius esse Rubeculam, quod falsum est. Nidum facit iuxta parietes domum, & sæpes ex musco foris, intus ex plumis. Is oui erecti, & in altero suo fine consistentis formam habet, in medio veluti latere ostiolum est, per quod ingreditur, & regreditur. In posticis ædibus, & stabulis stramine tectis interdum nidum construit, sed sæpius in syluis. Albertus Regulum bis anno parere scribit circiter oua nouem vno tempore. Videtur autem Reguli nomine Passerem hunc Troglodyten intelligere. Victitat vermiculis: & breues volatus exercet.

Cantus. a lib. 7. c. 7. Anglorum nugæ. Nidus. Partus.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

a lib. 11. cap. 11.

NATVRALEM, inquit *a* Aetius vim omnino admiratione dignam habet. Itaque sale conditus, & crudus cibo acceptus, morbum perfectè sanat, calculum, scilicet renum, & vesicæ, & noui adeo quosdam ob eius vsum nunquam amplius ab affectione vexatos. Conditur autem optimè pennis euulsis, atque inde largo sale adobrutus, & postquam fuerit arefactus comeditur, & affectionem perfectè sedat. Melius autem est etiam aliter ipsos edere, si plures contigerint, coctos nimirum, eius præsertim generis, quod per hyemem vbique apparet. Exhibetur autem, & alio modo. Passerculus non deplumis in ollulam conijcitur, ac deinde operculo addito vritur animaduersione assidua habita, ne fallaris, quum in cinerem sit redactus, & (ne) in aerem exhalans totus consumatur. Consueuit enim hoc contingere tum ipsi, tum alijs, quæ vruntur: quapropter prestat ollæ operculum non oblinire, vt per interualla quædam operculo adempto vstionis modum intueamur. Exhibendus est autem semel omnis vnius Passerculi vsti cinis per se, aut modico phyllo, & pipere admixto, quo saporis iucunditate ori commendetur. Vstus itaq; Passerculus peregrè proficiscentibus commodus est, licetq; melle cocto exceptũ in promptu habere. Melior autem mihi videtur condiendi modus, atq; adhuc dictis præstantior, si quis præuulsis pennis viuum Passerculum sale adobruat: quod & ego facio, inquit Philagrius. Arbitror enim, & sanguinis naturam quiddam in se complecti, quod minime vulgariter prosit: cui amplius stercoris efficacia accedit, quam exustione debiliorem reddi planè credo. Proderit etiam eis, qui abundant, assatos edere integros, ita vt nihil ex eis præter pennas abijciant. Eadem sed breuiùs leges apud *b* Paulum Aeginetam. Antidotus ad difficultatem, & stillicidium vrinæ ex Nicolao Myrepso: Passerculum, quem troglodyten nominant (Grecè Στιλωπιδα scribitur, voce haud dubiè barbara: Ornithologus videndum monet, an Grecum nomen corruptum sit pro Σεισοπυγίδα idest Motacillam, quam recentiores ad idem remedium pro Troglodyte accipiunt) integrum cremato, & sumpto cinere, ac tenuiter contrito bibendum ex mero dato, quantitate cochlearij (minoris, quod pendet drachmam vnam) si autem volueris admisceto etiam farinæ prædictorum Cicadarum quartam cochlearij partem, & ieiuno ex vino præbeto. Aetius cum præscripsisset remedium efficax ciendæ Veneri, nempe vt Passer Troglodytes dictus in cibo acciperetur, subdit: verùm hi qui frequentiùs, & supra quàm conuenit, inde coeant, vrinam capræ bibendam præbe. Cerebellum Passerum in Antidotum diasatyrion alteram apud Nicolaum Myrepsum recipitur, & rursus in aliam cerebellum simul, & oua. Hæc quidem apud Aeginetam etiam in vnguentum Entaticon immiscetur.

Condiendi modus. *Alius exhibendi modus.* *Optimus condiendi modus.* *b l. 3. c. 43.* *Nicolaus Myrepsus correctus.*

10 20 30 40

DE PASSERE TROGLODYTE BELLONII.

Cap. IV.

a lib. 7. c. 4.

VT nihil, quoad fieri per nos licebit, in hoc nostro opere desideretur, etiam hìc quæ de Gallorum Fauuette rouse *a* Bellonius scribit, hanc pro Troglodyte Passerculo nobis obtrudens, tradenda fuerint. La Fauuette, inquit, vna est ex minimus auiculis, cui operosum fuit nomenclaturam applicare, quam nobis reliquere veteres. Quemadmodum verò Septentrionalis plagæ incolæ, qui ob nimium frigus, contra alij, qui propter nimios æstus, Troglodytæ nuncupantur: sic pariter exiguam hanc auiculam, quę foueas subintrat, Troglodyten nuncupamus: sunt tamen qui perperam Fauuette à colore fauue, idest fuluo deducant, cùm secus alioqui indicet Troglodytis etymum, nimirum dici oportere à foueis. Ruticillæ admodum est similis paulò verò minor, corpore oblongiusculo. Arbitramur autem eam esse, cui tantam facultatem aduersus calculum Paulus, & Aetius tribuunt. Mas in hoc genere magis, quàm fœmina rubet: victitat vermiculis; rostrum est gracile, & oblongiusculum. Quæ de suo Troglodyte scripsit Aetius ea huic nostræ aui conueniunt: sed in

Troglodytæ vnde dicti. *Descriptio à fœmina distinctio.*

50

in contextu eius ſcrupulus eſt: nam cum dicat ſimilem eſſe in multis Regulo, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habeat, manifeſtum eſt ea, quæ de Regulo ſcribit, intelligenda eſt de Tyranno, quem Galli dicunt vna Soucie, de quo agemus paulò infra: quare quoque antea credebamus Regulum eſſe, quam nunc appellamus Troglodyten: ſed cum Troglodytes noſter in ſæpibus, & parietibus verſetur, vermibuſq; veſcatur, ſitq; excepto Tyranno, Regulo, & Aſilo omnium minimus, itaq; facilè animaduertimus Paulum, & Aetium pro Troglodyte hāc noſtram Fauuettam accipere. Quūque plerunq; oua ędit, eaq; cinerei coloris nigro maculati. Nidulatur inter herbas, aut dumos hortorum, vt in ramis cicutæ, ſimiliſq; alterius herbæ, vel retro parietes in vrbibus, aut pagis: nidum intus ingenioſè ex ſetis equinis cōſtruit. Vix plus carnis obtinet, quam extremum digiti. Vnus tantùm in eo color, qualis nempe in cauda Luſciniæ, quamobrem longiore deſcriptione non eget. Hyeme non videtur, ſicuti nec Luſcinia, & Curruca. Hactenus Bellonius.

Partus. Nidus.

Color.

Paſſer Troglodytes Bellonij.

DE ASILO AVE. Cap. V.

ΟΙΣΤΡΟΣ, ideſt, vt tranſtulit Theodorus Gaza, Aſilus, ab *a* Ariſtotele inter aues enumeratur, quæ vermiculus victitant: quamuis Auguſtinus Niphus inſectum eſſe exiſtimet, quod vulgò à ſono tabanus nuncupatur, & inter aues accenſeri meretur. Mirum autem non eſt idem aui, ac inſecto nomen eſſe: ſiquidem & alia non pauca animalia in diuerſis generibus vnum ſæpe nomē homonymum obtinēt propter communem aliquam in vtriuſq; ſimilitudinem coloris, ingenij, vocis, magnitudinis, aut quamuis aliam. *b* Bellonius ob paruitatem ita vocari philoſopho eiuſcemodi auiculam profitetur, atque pro ea hanc, quam ab eo mutuati ſumus, auiculam depingit, deque ea ſic fermè ſcribit. Nullam excepto Regulo, & Tyranno (quaſi verò Tyrannus, & Regulus diuerſæ auiculæ ſint) auiculam nouimus, quæ hac, de qua nunc dicimus, minor ſit. Lotharingis Choſti dicitur, ac ſi Gallicè dicas in vn Canteur. Ob paruitatem corporis eius arbitramur eſſe Oeſtrum Ariſtotelis, licet eiuſdem nomine etiam inſectum volatile ſit, quod equos infeſtat, & vaccas in furorem agit. Quod vt credamus, dum potiſſimum nos moueant: quorum vnum eſt, quod & apud Græcos id nomen ob paruitatem ſuam obtinuerit, alterum quoniam vt huiuſmodi inſectū ſonitum, ſeu murmur quoddam alis ſuis ſemper excitet; ita pariter hæc auicula raro admodum non canit. Similis eſſet au Poul, quam nuncupauimus Tyrannum, niſi criſta capitis ei eſſet flaua: luteſcit tamen etiam in alarum plicis, & earum extre-

a 8. hiſt. c. 3.

Nephi error.

Tabanus inſectum.

b Li. 7. c. 6.

Aſilus quæ auis Bellonius.

Choſti.

Color.

Aſilus Bellonij.

extremitatibus, item caudæ, & per tergus. Crura, pedes, vngues, & roſtrum nigreſcunt, ſed ambæ roſtri extremitates aliquid lutei obtinent. Eſt autem longiuſculum, debile, aptum verò capiendis vermiculis. Victitat beſtiolis viuis, & grana auerſatur, degitque in vmbroſis nemorum locis. Eſt præterea etiam piſciculus exiguus, quem Græci Oeſtrum, Aſilum quoque Latini dicunt, de quo in libro de piſcibus ſcripſimus, &c.

Roſtrum. *Piſcis Aſilus dictus.*

DE HIRVNDINIBVS IN GENERE, & de domeſtica priuatim.

Cap. VI.

Ordinis ratio. *Pythagoræ dignitas.*

IRVNDO meo iudicio, quamuis propter obſtreperam moleſtiſſimamque cantus ſui garrulitatem, naturæq; feritatem indocilitatemque, vtpote, quę nũquam manſueſcit, aut diſciplinam admittit, necnon ingratitudinẽ paſſim, apud quos vis ſcriptores malè audiat, & Samius ille Pythagoras, quẽ tanti fecere veteres, vt domũ pro templo, ipſum pro numine haberent, in domo accipi illam vetuerit, inter vermiuoras aues, de quibus liber iſte inſtitutus eſt, iure nihilominus merito primũ ſibi locum vendicare videbatur. Vpupeq; etſi maiori, & formoſiori, & in quam Tereus Thraciæ rex immutatus à poetis fingitur præferenda, at non quia notior, & nobiſcum agens, & ver annunciet, tædijq; hyemis, ac frigoris finem eſſe cùm præſentia ſua, tum voce hilari, & antelucano cantu atteſtetur, ſed ob ſingulares quaſdã animi dotes, inter quas ingenioſiſſima nidi fabricatio, à qua nimirũ homines ædes ſuam conſtruere didicere, & æquiſſima cibi pullis trad endi diſtributio, cęteris prælucent: nos ſingulas proprijs locis diligenter examinabimus. Verùm Regulus ſolius ob nominis prærogatiuam, tanquam regiæ aliti dignum locum illum obtinuit.

Alba Hirũdine quid didicere homines.

ÆQVIVOCA.

Chelidonis ſignificatio. *a Li. 1. c. 4.* *Equorum impetigo quid.* *Pro cauitate inflexu brachij.*

GRÆCORVM χελιδὼν non ſemper auem, de qua nunc agimus, ſed alia etiam multa ſignificat; vt in primis Heſychio, & *Suidæ*, & Xenophonti de re equeſtri ab initio ferè cauitatem vngulæ equorum: *a* Celſus verò Aurelianus χελιδόνας equorum vocat impetigines: Sic enim apud hunc eſt legere: ſunt autem equorum impetigines, ſquamulæ anteriorum crurum ſub armorum partibus, in ipſis animalibus natæ, has Græci λειχῆνας vocant, ſiue χελιδόνας: nos verò (vt ſupra dictum eſt) impetigines, vel Hirundines. In hippatria in priori quoque ſignificatu legitur. Appellant eadem dictione cauitatem in flexu brachij humani circa cubitum. Suidas in canibus χελιδῶνα etiam vocari ſcribit, quod χελιδὼν in equo nominetur; Nuncupatur, eodem Suida teſte χελιδὼν pudendum muliebre. Eſt præterea χελιδων Ariſtoteli piſcis marinus, quem Pliuius volare ait per quam ſimilem Hirundini volucri. Romani peſce Rondine dicunt, Maris Adriatici accolæ Rondela, vel Rondela, Monſpeſſulani Arondelle; huius ætatis Græci χελιδόνα addita voce ψάρο, ad diſtinctionem piſcis ab aue. Eſt & alius piſcis Chelidonias dictus, cuius *b* Athenæus meminit ex Diphilo, vti etiam Hirundinis piſcis polypo ſimilis. Bellonius alterum exocæti genus circa Byzantium quoſdam tradit Chelidonium vocare χελιδόνες dicuntur etiam ἀχεσιδονεῖς ἰσχάδιν .i. Ficus Atticæ, vt videre eſt apud Pollucem: dicuntur etiam χελιδόνια σκληρα Epigeni Comico, vt videre eſt apud *c* Athenæum, nam vt dixi, etiam χελιδόνες nominantur, forſan ꝙ hirundines eis delectẽtur, vel quia tunc primũ maturantur, cum migrant Hirundines, quod ſentit Plinius, inquiens: *Nouiſſima ſub hyeme maturatur Chelidonia ficus.* Grammatici verò quidam à Chelidonijs populis in Britannia dictos conijciunt neſcio quàm rectè. *d* Clemens nominat ἰσχάδας χελιδονίας. Commendantur ab *e* Athenæo, qui eas colore ἐρυθρομελαίνας .i. ex rubro, & nigro permixto eſſe ait, Columella verò Chelidonias purpureas inter ficus nominat; de quibus ſuo aliquando loco. Chelidonis pręterea nomine fuit, teſte Suida, nauis ἡ εἰς Μασσαλίαν διακομίσασα, nũcupata, fortaſſis, quod eius παράσημον, & inſigne eſſet Hirundo, vt aries, & taurus dicta

Peſce Rondine. *Chelidonica piſcis.* *b Lib. 8.* *Ficus Chelidones.* *c Lib. 3.* *d In peda.* *e Lib. 14.* *Nauis chelidon dicta*

fuit

fuit arietis, ac tauri capite insignita prora. Item Peleponnesiacum quondam ex argento numisma χελιδὼν vocatum, quoniam Hirundinis figuram vt conijcio, haberet impressam. Est tandem brachialis ornamenti nomen, de quo sic *f* Pollux, vbi nonnulla mundi muliebris nomina recenset: Ornamenta in brachijs quædam ponebantur circa carpos, vt pericarpia, echini ὄφεις, χελεδόνες (alias χλίγονες quibus vtebantur Samij, vt scribit Athenæus) sed ἀμφιδέες & χλιδῶνες (χλιδόνες potiùs, vel χελιδόνες, vt supra: nisi vtrumque rectè dicatur, & χελιδόνες & per sincopen χλιδόνες) tum circa brachia, tum circa carpos nominantur. Postremò χελιδὼν Hesiodo sydus est; scribit enim, cum sexaginta dies à solstitio brumali abierint, initio noctis 10 Arcturum oriri, post illum verò apparere Hirundinem. Piscem boreum (inter sidera) Hirundinis præferre caput, propterea que à Chaldæis piscem nuncupari Chelidoniam Theon scribit citante Cælio.

Chelidon numisma. Ornamentum brachiale. f Lib. 5. ca. 17. Chelidon sidus. Piscis boreus.

SYNONYMA.

APVD *a* Hieremiam Sus, vel Sis auem quandam significat, quam R. Salamon aliter Corcaia dictami, & Gallicè Gruem videtur interpretari. Sunt autem verba Prophetæ de ijs auibus, vt Ciconia, Turture, Hirundine, & Grue, quæ noscunt 20 tempus suum migrandi, & redeundi. *b Sicut Grus & Hirundo, sic garriebam, meditabar sicut Columba* &c. Quo loco pro Grue Hebraicè Sus legitur: Kimhi equum transtulit, sicut quoque Ionatham in præcitato Hieremiæ loco; item Aquila. Hieronymus alibi Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta & Symmachus χελιδόνα, id est, Hirundinem. Ornithologus eos sequi videtur, qui Sus equum transferunt, nam Susah equam exponi ait, Sus verò equum dici putari quasi à gaudio. *c* I. verò Drusius non modò Sis (idem est cum Sus, vt antea diximus) Hirundinem dici admittit, sed Isidis etymum inde quoque deducit, cuius verba quòd ad propositam rem faciant, hìc adijcio. Fieri potest, inquit, ni fallor (neque enim certa scientia harum rerum sciri potest) tamen cum Hebreis authoribus Sis Hirundo dicatur, su-30spicor ab eo esse Isis, id est præposito Aleph more apud Aegyptios tralatitio. Fortè & sistrum à sono Hirundinis: quod alij appellatum censent ab Iside. Isis enim Inachi filia id genus instrumenti reperisse traditur. Minutius Fœlix. Et despicis Isidis ab Hirundine sistrum, & aspersis membris inanem Serapidis, siue Osiridis tumulum: & verum est, nisi me fallit Hieronymus vndecimo commentariorum super Esaiam, ad hunc modum scribens: pro pullo Hirundinis, siue Hirundine, vt septuaginta transtulerunt in Hebræo scriptum est Sus agor, quod interpretatus est Aquila, equos agor Theodotio Sis agor. Media enim vocalis littera Vau, si ponatur inter duas Samech, legitur Sus, & appellatur equus, si Ioth, legitur Sis, & Hirundo dicitur, Symmachus autem ita transtulit, sicut Hirundo inclusa. Hactenus Hieronymus. De Iside in Hirundinem, quæ Græcè χελιδὼν, conuersa, vide Plutarchum in Iside. 40 Hæc omnia Drusius. *Turtur & Hirundo & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui* &c. inquit Hieremias interprete D. Hieronymo, qui vocabulum Sus vertit Hirundinem. Agur verò Ciconiam, alij contra pro Agur reddunt Hirundinem, pro Sus Gruem: alijs Agur Pica est, alijs Anser ferus, stridore vt dicunt, alijs Passer, & plura de hac dictione videre est in Passere. Deror Hebræis libertas est, quo nomine teste Pagnino Hirundo quoque appellatur, quod liberè nidificet in hominum habitaculis absque timore, ac si homines fecissent eam liberam, ne quis eam caperet; ex Rabbi Dauid. Talmucidi rationem afferunt, quod in domo perinde, vt in agro agat: alij quod vaga volandi libertate gaudeat, nec corte includatur Psalmo 48. & *Hirundo nidum sibi in quo ponat pullos suos*: Septuaginta & Turtur, Hieronymus & auis. Prouerb. 26. 2. & Passer quolibet vadens: Gilbertus Genebraldus in explicatio-50 ne iam citati Psalmistæ loci pro Turture Hebraicè Hirundinem haberi ait, verùm esse synechdochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt, imò citra synechdochen R. Mose Nahmanides eodem loci putat. Deror nomen esse commune cunctis auiculis liberè per domos, vrbes & agros volitantibus, & vagantibus, de qua re vide in Turture. Pro Chataf Syluaticus vertit Hirundinem, & alibi Chauraf & Algardaione habet in eodem significatu. Apud Serapionem legitur Tartaph, apud *d* Auicennam Chatas, vel Chataf. Græcè χελιδὼν, vt dixi, & χελιδὼ teste Eustathio, vnde vocatiuo casu ὦ χελιδοῖ, ô Hirundo, & χελιδονιδεῖς Hirundinum pulli: Achæus poeta pullum Hirundinis duriùs χόχον χελιδῶνος dixit, vt idem Eustathius asserit: Hodie verò Græcis Hirundo χελιδόνι, vel χελιδὸν nuncupatur. Κελιδον

a Cap. 8. Sus Sis. b Esai. 38. c L. 11. obseru. c. 83. Isidis etymum. Sistrū vnde dictum. Isis quæ. Agur. Deror. Chauraf. Algardaione. Thartaf. d Lib. 2. c. 356.

Etymologia.

δὼν Arato, Theocrito, & Ariſtophani penultimam producit. Etymologus & Varinus dici volunt παρὰ τὸ τὰ χείλη δονεῖν ἢ παρὰ τὸ τὰ χείλη οἰδαίνειν, παρὰ τοῖς χείλεσιν ᾄδειν. In Synonymis Martini Rolandi pro Hirundine habes, κοτίλλη, χελιδών, κεκροπίς, tanquam ſynonyma: Thebani autem, qui nouis rerum nominibus gaudebant, Hirundines teſte Athenæo κοτιλάδας vocabant. Κωτίλλος, inquit Varinus, auis ſic dicta, à qua etiam loquaces, & adulantes, vel decipientes κωτίλοι dicuntur, exponit autem Hirundo. Apud Homerum dicitur alibi ὄρνις δ' ἀνόπαια διέπτατο, alij πανόπαια legunt, & Hirundinem interpretantur, alij aliter. Ὄρνις κατ' δῶσα συνέστιος ἀνθρώποισιν. Oppianus de Hirundine. Et in Epigrammate Græco, vbi dicitur Ἀττικὸρα μελιθρέπτε, Brodæus Hirundinem, aut Luſciniam interpretatur; ego omninò cum Ornithologo eo in loco Hirundinem. Hæc enim, vt patebit, apes capit. Κοίες Heſychio, & Varino eſt Hirundo. Ἀδονεὶς, χελιδὼν, καὶ ἡ θρίδαξ, ſic habet Etymologus, ſed magis placet, vt Heſychius habet, Ἀδώνης, ἡ Χελιδὼν καὶ ἡ θριδακίνη. Ὀλολυγόνα apud Theocritum aliqui vertunt Hirundinem deflentem Itym, alij aliter: Cicero Aredulam, & eum, vt apparet, ſecutus I. Hertelius Theocriti quoque interpres. Latini ſynonymia non vtuntur, vel dum vtuntur, circumſcribunt, præſertim, poetæ, Ouidius vagam volucrem vocauit, à volatu, vt conijcio, quo plurimùm valet. *f* Plutarchus Daulides aues etiamnum vocari ait, nimirum à Daulia oppido vtuntur, hoc ſynonymo idem Ouidius, Vergilius, alijque paſſim. Dicitur & ales Biſtinos Senecæ, alijs ales Pandionis, ſeu Pandione nata: ſed eiuſcemodi periphraſes Luſciniæ pariter conueniunt, vt ex fabula de Theteo, Progne, & Philomela poſtea patebit. Varro Hirundinem inter eos enumerat, quæ è vocibus ſuis nominantur. Videri verò poſſit ab hærendo dicta, quoniam tectis ædium, vel trabibus, vbi nidificat, adhæreat. Italicè appellatur Rondine, Rondena, Rondinella, alibi Ceſila, Ziſila, Hiſpanicè Gelondrine, pullus Hirundinis Gelondrino Androinha: Gallicè Harondelle, Germanicè Schvvalbe, Schvvalb, apud Heluetios Schvvalm, Hauſvvalm, Saxonibus Svvale, Flandris Svvalvve, Brabandis Aronde à Gallica voce: Hollandis Svvalem: Anglis Svvalouvve, Illyricè Vvlaſtovvige.

Etymologia. — e L. 1. ſe. 2. — f L. 8. ſym. q. 7.

GENVS DIFFERENTIÆ.

Hirūdinis quot ſunt ſpecies.

ARISTOTELES, inquit Turnerus tria tantùm Hirundinum genera facit, domeſticas, Apodes, & Falculas: Plinius autem quatuor genera facere videtur, domeſticas, & Ruſticas, Apodes, & Riparias. Ipſe verò Turnerus Apodes diuidit in maiores, & minores, Ornithologus tria nobis genera depicta exhibet, domeſticum, ſylueſtre, & riparium: ſylueſtres autem illas eſſe credit, quas Turnerus Apodes minores vocat nullo antiquo nomine impoſito, & quas ruſticas, ſiue ſylueſtres hic appellat, eas ſibi videri, quæ in domibus ruſticorum ſemper nidificant, quas à reliquis generibus (inquit Turnerus) duæ ſanguinolentæ maculæ, qua vtrinque in pectore videas, diſtinguunt, quod Ouidius his verſibus pulchrè oſtendit:

Apodes minores quæ.

Altera tecta ſubit, nec adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ, ſignatæque ſanguine pluma eſt.

Refert autem Turnerus has Hirundines ad primum genus, hoc eſt, ad domeſticas, quas itidem ſanguinolento pectore nobiles dixerat, vt Ouidij verſus de pectore ſanguinolento ad domeſticas ſimpliciter, vel ad vtraſq; referri poſſint. Verum quæ in noſtrorum ruſticorum caſis habitant, eas non domeſticas vocamus, & planè ignoro, quales illæ ſint ab his diuerſæ, quales ille apud ſuos ruſticos nidulari ſcribit: arbitror verò quas ille Apodes minores vocat, eas eſſe, quas *a* Plinius agreſtes, & ſylueſtres: præter hunc .n. ex veteribus neminem earum meminiſſe puto. *Alterum*, inquit, *genus Hirundinum eſt ruſticarum, & agreſtium, quæ rarò in domibus diuerſos figura, ſed eadem (qua domeſticæ) materia confingunt nidos, totos ſupinos, faucibus porrectis in anguſtum, vtero capaci, &c.* Hoc genus audio in Hollandiæ vrbibus abundare, & ad vitreas templorum feneſtras tanto nidificare numero, vt viginti ſæpè, & plures nidi in vna tantum feneſtra ſit conſpicere. Cur verò Apodes minores vocet, non video, ſiquidem Apodes hoc differunt, vt teſtatur etiã *b* Georgius Agricola, ab Hirundinibus tam agreſtibus, quã domeſticis, quod tibias habeant hirſutas. *c* Iulius Cæſar Scaliger quinq; Hirundinum ſpecies diuerſas recenſet, licet quatuor tantùm eſſe dicat; nam alterius generis duas facit ſpecies, vnam quæ in ripis, alteram quæ ad parietes nidum applicat: ſed verba eius clarioris doctrinæ cauſa adijciamus: *Quatuor*, inquit, *Hirundinum ſumma genera ſunt nota nobis. Primum hoc vulgare nigrum. Alterum ſimili forma, ſed ſubfuluum in ripis nidificant:*

Apodes minores Turnero quæ. — a Lib. 10. c. 33.

Apodes vt differāt ab Hirundinibus. — b L. de ſub. — c Exc. 218

ficans: cuius consimilis species nidos appendit artificio mirabili parietibus. In hac vrbe quotannis operantur & generant, tecti vetustæ turris beneficio. Stridunt hæ quasi sibilo inter volandum. Godaltos Vasconia vocat. Nigræ in volatu clamant aliquando breue atque abruptum quoddam. Rarò canunt. Eadem vocis præcisio, tum in metu, tum etiam cum iratæ pellunt ex ædibus peregrinas: nec minus in ijs exhortationibus, quibus è nidis eliciunt tenellos, atq; etiamnū imprudentes volandi pullos, ad aeris tentamenta, circumuolitantes: aut cum ipsæmet in nido eos eijciunt: prolapsionis metuentes instantq; veluti conuitijs obiurgatorijs. Rarò altas, vt dicebamus, nisi stantes canunt. Canunt verò tempore coitus appetente iam perfecto nido, qualiq; opere defunctæ exhilarantur. Plurimùm verò contentissimumq; blaterant manè si exire nequeunt è cubiculo, aut si altera egressa, altera intus sit: altrinsecus vitreis astantes fenestris mirificas metitantur quæstiones. Tertium genus est quater tanto grandius, toto corpore atrum, fœdissima facie, cruribus breuissimis, crassissimis, hirtis. Biuti appellantur à Liguribus Taurinis, ab Adriaticis Dardanelli. In cauis lateritiorū parietū nidificant (Apodes videtur intelligere, at nescio an quater tanto alijs grandiores sint.) *Quarti generis vnum tantum vidi magnitudine Buteonis, sed facie ab his nullo modo dissimili. Cruribus tamen atq; vnguibus ad prædam & pugnam idoneis, nec minus rostri aduncitate. Captum vocabat Rondonem Maurellus Mediolanensis, Galeacij Vicecomitis affinis nostri aucupio præfectus. Dardanellos humi si sint, non posse sese attollere, compertum habemus experientia.* Hęc omnia ille: sed postrema illa auis meo iudicio ex Hirundinum genere non est. Albertus Apodes inter Hirundines non recenset, sicuti neque Ornithologus, qui priuato de ijs agit capite. Ait tamen Albertus quatuor dari genera, domesticas, quæ in muris exteriùs nidificant, quæ in terra (ripis scilicet) iuxta flumina, & marinas nuncupatas, Ornithologus, quia Hirundines marinas nullas agnoscebat, piscem esse ait, non auem, quam Hirundinem marinam veteres appellant. Depingam ego auem toto corporis habitu Hirundinē referentem, quam quod propè mare tantum versetur, Hirundinem marinam dicunt; neq; tamen ea est, quam alibi Meropi congenerem fecimus, Germanis vulgò Seesvvalm, idest, Hirundo marina nuncupata, neq; etiam Gauia est nobis Italis etiam dicta Hirundo marina. Putabat autem Ornithologus per marinas Hirundines intelligere fortassis Albertum Apodes, quas nimirum Plinius toto mari cerni, & semper naues comitari scribit: de quo tamen dubitat, existimans aues illas non Apodes esse, sed Gauiarum generis, quod, inquit, considerabunt ij, qui propius mare versantur. Si verò id Apodes facere cōcedamus, necdū inde Albertus marinas Hirundines appellare debebat, quando & domesticas id facere cōstat, quas tamē nemo inde marinas dicit: quare fortassis Albertū de nostra Hirundine locutum esse suspicandum est. Albę Hirundines aliquando apparent, sicut scripsit Alexāder Myndius teste Aeliano. Sed *d* Aristoteles has pro diuersis non habet, verùm pēnas prę nimio frigore interdum albescere tradit; & *e* alibi etiam causam adfert, cur Hirundo & alia quædam animalia ante tempus albescant, vel canescant, quæ lector per se videre poterit. Quod si verò albam Hirundinem in Samo visam esse verum sit, quæ non minor esset Perdice, vt Heraclides testatur; ea certè diuersi generis fuerit; neque etiam Heraclidi hac in re facilè crediderim: nam *f* Antigonus eum, qui Samios fines descripsit, ætate eorum qui Herostrati discipuli primi sunt vocati, scribere refert Hirundinem albam esse visam, nulla tantę magnitudinis facta mentione. Ego sępius domesticas vidi prorsus candidas. Quod si verò quis albas desideret, oua earum, dum cubant, oliua illinat.

Godalius auis quæ.

Biuti auis quæ. Dardanellus.

Ornithologi error. Hirundo marina.

Albæ Hirundines.
d 3. h. c. 12.
e L. de col.

f In congenarr. mir. vt Hirundines albas generētur.

FORMA. DESCRIPTIO.

VIRGILIVS nigram vocauit Hirundinem ad distinctionem Ripariarum, sicuti testatur *a* Scaliger. Domesticæ Hirundinis breuem, attamen sic satis exactam descriptionem nobis reliquit, author ille, quisquis tandem ille sit, de natura rerum, inquiens: Hirundo auis est leuissima, rostro paruo, forma grata, nigredine decentissima, modicam habet carnem, & nigram, plumas multas: sic ille. At mirum est, cur de Albedine nihil dixerit, quæ per totum auis conspicitur ventrem, adeout ποικίλη idest varia Aristophani nuncupentur. Tacuit item colorem cæruleum, qui ad latera per caput alasq; refulget, vnde cyanea idest cælestis cognominatur Simonidi apud Athenæum. Tacuit præterea rubedinem, quæ sub gutture potissimùm & pectore emicat: quam notans Turnerus, Hirundines, inquit, domesticæ primi Hirundinum generis sunt, sanguinolento pectore nobiles.

a L. 11. Anc.

Hirundo cur varia dicta, & cur cyanea.

Pectus. Agnouit in Hirundinem Ouidius, canens:

Neque adhuc pectore cædis

Excessere notæ, signataque sanguine pluma est.

b 4. Georg. Et *b* Vergilius dum ait:

Et manibus Progne pectus signata cruentis. Cauda est longa & bifurcata: pedes nigri, & breues & debiles, de quibus dicebat *c* Aristoteles: *vt pennis præualere, sic pedibus degenerare videtur.* Oculi teste *d* Plinio eruti renascūtur. Quod asseuerans *e* Aelianus; *Hirundinibus,* inquit, *à natura bonum meo iudicio summum tributum est, quod etsi acu eorum oculi puncti excæcentur visum recipiunt. Quid igitur Tiresiam amplius miramur, tametsi non hic, sed apud inferos, Homeri testimonio, inter manes sapientissimum?* Alias vero idem Aelianus velut sui obli-

Cauda.
c 1. hi. c. 1.
d l. x. c. 37.
Oculi.
e L. x. c. 37.

Hirundo domestica cum chelidonia maiori.

Hirundo vropygio albo cum Ægylope.

tus id priuatim Hirundini albæ tribuens, *Aristoteles,* inquit, *in Samo ait albam nasci Hirundinem, cuius oculos si quis pupugerit statim quidem excæcatur; post verò visum recipit: & sicut ille* dicit

dicit, sic acutè, quemadmodum à principio vides. g Aristoteles verò de Hirundinum pullis sic scribit: *Pullorum Hirundinis adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexarit, resanescunt & cernendi vim postea planè recipiunt.* Aliud profectò visum recipere est, quàm erutos oculos renasci, vt Plinius scribit. Nihilominus & Aristoteles etiam laceratis eorum oculis alios subnasci à nonnullis dici prodidit. Cardanus hæc videns & non credens, Philosophi, inquit, hos renasci tradunt, quod imperfecti sint, medici dixerunt, quod humidiores sint. At si hoc verum est, cur non omnibus renascuntur, cum natiua humiditas pullis omnibus maximè abundet? quare magis placet Aristotelis ratio, nam quod læditur antequam perfectum sit, & interim dum crescit, faciliùs resarcitur aliorum verò pullorum oculi statim perfecti sunt. Adiecta est eiusdem domesticæ Hirundinis alia icon, vropygium præter morem candidum habentis. Item alterius quæ tota erat candida.

g 6. hi. c. 8.

Hirundo alba cum apio vulgo dicta.

ANATOMICA.

ARISTOTELES, nihil in dissecta Hirundine peculiare obseruasse videtur: quod enim a fel earum alijs ventri, alijs intestino adhærere dicat, quamuis id in humano corpore, si obseruaretur, quid miri foret, de alijs tamen nonnullis auibus idem prodidit. b Alibi etiam ipsis, vt omnibus auiculis, non gulam ampliorem, nec ingluuiem, sed ventriculum longiorem esse scriptum reliquit. Plinius alijque in dissectis Hirundinum pullis lapillos reperiri tradunt. *In ventre*, inquit Plin. *Hirundinum pullis lapilli candido & rubenti colore, qui Chelidonij vocantur, magicis narrati artibus reperiuntur.* d Dioscorides eos offendi scribit luna crescente, & ventre pullorum, qui primo partu exclusi sunt, lapillorumq; alium esse colorem varium, alium paruum. e Alexander verò Trallianus epilepsiæ remedia, enarrans, alterum eorundem lapillorum nigrum esse tradit, alterum album: additque Hirundines dici primo pullo hos lapillos dare, nec facilè inueniri, nisi vniuersis pullis dissectis. Ego binos eiusmodi lapillos in musæo reseruo, quorum alterum ex ventre Hirundinis extractum, intus albicantem, extra melinum mihi dono transmisit Alexander Panza Ferrariensis professor publicus: alter est subrubens; quare fortè color in ijs variauerit. Reperiuntur etiam fossiles, illis simillimi vulgò oculi auium nuncupati. Quædam etiam de hisce lapillis dicemus post in denominatis.

a 2. h. c. 15. Fel. b 2. hist. c. vlt. Ventriculus. c Lib. 11. c. 17. Chelidonij. d Lib. 2. c. 491. e L 1. c. 15.

LOCVS. HABITATIO.

M. Varro *Hirundines*, inquit, *aues aduenæ in tecto pullos faciunt*, rectius meo iudicio dixisset, sub tecto; nisi tectum accipiat pro domo, sicuti credendum est, nam in domibus nidulantur ad trabes, vel testante a Vergilio.

Garrula quæ tignis nidum suspendit Hirundo.

Et Vergilium imitatus Pontanus, qui loquens de sole cum ait æstate excandescere, tepere sub Athlantidis ortum.

Quo nidum in tignis peregrina reponit Hirundo.

Idem innuit antiquissimus Homerus, vbi Mineruam, postquā ad solitū robur capescendum

Hirundo vbi nidificet. a 4. Georg.

Vlyssem esse adhortata, inducit more Hirundinis considere ad trabem, vt pugnam quæ inter ipsum & procos vxoris suæ erat futura, ex alto specularetur.

Α'ὐτὴ δ' αἰθαλόεντος ἀνὰ μεγάροιο μέλαθρον
Ε'ζετ' ἀναΐξασα χελιδόνι ἰκέλη ἄντλω, idest,
Ipsa autem splendidæ in domus trabem
Sedit ruens Hirundini similis contra.

b 6. Met.

Ita pariter b Ouid. de Philomela in Lusciniam & Progne in Hirundinem mutatis canebat:

Pendebant pennis, quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit.

Quando strepant.

Tecta addo ego, intra domus hominibus habitatas, vnde apud Anacreontem legimus: Α' δὲ δυσγάμος κατ' οἴκυς Μερόπων θροεῖ χελιδὼν, idest, malè nuptaq; cùm per ædes hominum strepens Hirundo: quod potissimum summo mane faciunt, maximè si nequeant exire è cubiculo, vel si altera intus, altera extra sit, tum enim plurimùm contentissimumque, (vt Scaligeri verbis vtar) blaterant insidentes quandoque fessæ domibus vel arboribus, quo tempore plerunq; canunt, atq; eo modo c Moscus antiquissimus poeta, vel, vt alij volunt, Theocritus, pastorem quendam Bionem deflere facit Hirundinem altis montibus insidentem.

c In ep. Bi.

Οὐδὲ τόσον θρήνησεν ἀν' ὤρεα μακρὰ χελιδών.
Nec tanto eum luctu questa est altis in montibus Hirundo.

d Lib. 10. c. 24.

In nulla non regione Hirundinum copia est, negantur tamen teste d Plinio Thebarum tecta subire, quoniam vrbs illa sæpius capta sit, nec Biziæ in Thracia propter scelera Therei. Nos in Therei fabulæ explicatione aliam eamque naturalẽ causam assignabimus. Sex potissimum mensibus nobiscum agunt, dein vel latent, vel in alias regiones migrant; quare rectè semestres eas vocabat Plinius, inquiens: *Auium quædam perennes sunt, vt Columbæ aliæ semestres, vt Hirundines.* In Aegypto teste e Herodoto perennant, scilicet illæ quæ ibi nascuntur, nam alioqui, & nostræ eò in hiberna auolant. Hyematum, inquit Petrus f Martyr, Alexandriam Hirundines Miluos, cæterasque volucres è nostris regionibus Europæis transuolantes tendere cognoui. Discedere eas etiam testatur g Aristot. sed quo euolent, non addit, & certè id à nemine veterum exaratum video D. h Irenæus multa arcana recensens, quæ Deus nos latere voluit, volantium etiam animalium habitationem, eorum quæ veris tempore statim recedunt, cùm in hoc mundo hoc ipsum fiat, fugere ait nostram scientiam. Quo verò tempore discedant, licet nobis potissimùm sit, non rectè ex veteribus, maximè ex Plin. colligas. Hic enim hybernis mensibus discedere tradit; qua in determinatione præterquam quod experientiæ refragatur, nam Augusto, vel saltem initio Septembris abire eas obseruamus, sibi ipsi aduersatur, siquidem rectè semestres eas esse dicit, Fauoniumq; quibusdam, quod Martio mense stare soleat, Chelidoniam vocari ab Hirundinis visu. Si itaq; Martio mense Hirundo cernatur, vt certè cernitur, & semestres sint, vt ille tradit, hybernis mẽsibus abire non poterunt. Sed alibi signum orientis Arcturi seruandum monet Hirundinis abitum, deprehensasq; interire. Arcturus autem oritur in Autumno. Rectiùs dicebat Albertus: *Ciconiæ à nobis prius recedunt, quàm Hirundines, Hirundines, quam Coturnices.* Mirum est quã diuersimodè lateant. Nã quamuis i Arist. simpliciter eas hyeme ad loca tepidiora abire, si vicina sunt, at si longè distent, non mutare sedem, sed se ibidem condere scribat; nihilominus id aliæ aliter faciunt, vt subinde ostendemus. Scribit idem Philosophus visas esse multas in angustijs conuallium nudas, atq; omninò deplumes. Plinius vtrumque locum repetit, inquiens: *In vicina abeunt apricos (alias Africos) secutæ montium recessus, inuentæq; iam sunt ibi nudæ, atq; deplumes.* Visum est teste Alberto Hirundines in arboribus quibusdam concauis sese abdidisse, quod, inquit, accidit in quadam sylua superioris Germaniæ, vbi incisa quercus putrida inuenta est plena Hirundinibus. Idem hoc sibi testatum esse à Pompeio Columbo, viro maximo rerum naturæ rimatore scribit Augustinus Niphus. Idem obseruauit alius quispiam, cuius verba recitat Gaspar Heldelinus citante k Ornithologo. l Claudianus poeta lepidissimus, quam sit frigoris impatiens Hirundo, ita ostendit.

e L. 2. leg. Ba.
f Li. 2. contra hæres.
g 8. h. c. 16.
h In com.

Quomodo discedant. Plin. error.

Arcturi ortus.
i Ciconiæ.

l Lib. 9. in eutr.

Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis Hirundo.

Hirũdines sub glacie in aquis latere.

Mirum autem non est mori, si arbori insideat, vt poeta ait, nam in cauis arborum sese suo calore glomeratim inuicem adhærentes fouent longè mirabilius apparet, quomodo ita sub aquis idq; in plagis Septentrionalibus, vbi sæpè homines ob frigoris sæuitiam emori constat, lateant: quod facere hirundines testatur in primis Olaus Magnus Vpsalensis Episc. ita scribens. Et si multarum naturaliũ rerum scriptores memoriæ prodiderunt Hirundines mutare

stationes,

stationes, hoc est, exurgente leui hyeme, repetere terras calidiores: at tamen in Septentrionalibus sæpius casu piscatoris extrahuntur. Hirundiones in modum conglomeratæ massæ, quæ ore ad os, & ala ad alam, & pede ad pedem post principium autumni sese inter cannas descensuræ colligarunt. Notatum enim est, eas eo tempore suauissimo completo cantu taliter descendere, & pacificè post principium veris inde euolare, atq; repetere vetustos nidos vel nouos naturali solicitudine fabricare. Massa autem illa per imperitos adolescentes (nam antiqui & expertes piscatores eam remittunt) extracta, atque in æstuaria portata, coloris accessu Hirundines resolutæ volare quidem incipiunt, sed exiguo tempore durant, quia 10 immatura acceleratione non liberæ, sed captiuæ sunt reductæ: Accedit etiam tempore verno, liberè reuertentes; superueniente horrida hyeme cum denso casu niuium, omnes pariter emori, vt nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota ea æstate videantur, præter paucissimas tardiùs à profundioribus aquis ascendentes, aut aliunde peregrinantes, quæ naturæ beneficio sobolem reparaturæ, vel hyeme penitus in Maio soluta, aduolare cernuntur. Agricolæ enim ex earum nidis sublimiùs, vel depressiùs ædificatis prognosticum capiunt, an in montibus vel collibus (propter imbrium incrementum, vel decrementum) sint seminaturi. Imo nec omen bonum capiunt incolæ ex tectis vbi Hirundines habitare perhorrescunt, quia ea culmina casura creduntur. Hæc omnia Olaus. Idem facere Hirundines in Slesia, Bohemia, Polonia, Morauia, & vicinis alijs terris Pet. Antonius Tolentinus nobilis Cremonen-20 sis ex multorum virorum fide dignorum, maximè Presbyterorum, Societatis Iesu relatu nuper ad me scripsit, hoc verò addens, tanquam ab Olao omissum, quod & in cisternas, puteosque passim se præcipitent.

VOLATVS. GRESSVS.

HIRVNDINVM genus omne ad gradiendum propè ineptum est, quin rariùs propter pedum cum debilitatem, tùm verò maximè breuitatem incedere visum est: vel enim sedent, vel volant: Vnde dicebat *a* Aristoteles; *Hirundinum genera* 30 *vt pennis præualent, sic pedibus degenerare videntur.* Et rectè equidem pennis præualere dixit: siquidem nulli auium volandi pernicitate cedunt quin superant potius, adeo vt mirùm videatur, quomodo tam exigua auicula tamdiu volatum protrahat: quamobrem quam aptissimè *b* Ouidius vagam volucrem vocabat, canens de diluuio:

Cur non incedant. *a 1. hi. c. 1.* *Volādi pernicitas.* *b Metam. 1*

Quæsitisq; diu terris vbi sistere posset
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.

Platina *c* tantæ celeritatis in volatu esse ait, vt cæterarum alitum minus obnoxia sit rapinis: sed hoc ex Plinio accepit Platina, is verò id non tamen celeritati, quam flexionibus eius attribuit; *Volucrum soli*, inquit, *Hirundini flexuosi volatus, velox celeritas, quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est.* Quamobrem Hirundinibus quoque meliùs, secu-40 riùs, & commodiùs quam Columbis pro tabellarijs in serijs rebus vtemur. Hæ enim licet etiam volent celerrimè, à rapacibus tamen nonnunquam intercipiuntur & occulta consilia produnt, quod illius Columbæ exemplo, quæ Godefridi castris à Falcone icta decidens magno vsui fuit, vt in Columbę historicis retulimus. Hirundinū celeri volatu poeta Latinus Iuturnæ velocitatem, in eripiendo patris curru, ne in manus Aeneæ incideret, vtebatur, comparat elegantissime, dum canit:

c lib. 5. *Ab Accipitribus cur liberæ sint.* *Hirūdines optimi tabellarij.* *Iturna Hirūdini cur similata.*

Hoc concussa metu mentem Iuturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiscum
Excutit, & longè lapsum temone reliquit,
Ipsa subit, manibusq; vndantes flectit habenas
50 *Cuncta gerens, vocemq; & corpus & arma Metisci.*
Nigra velut magnas domini cum diuitis ædes
Peruolat, & pennis alta atria lustrat Hirundo,
Pabula parua legens, nidisq; loquacibus escas
Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
Stagna sonat, similis medios Iuturna per hostes
Fertur equis &c.

Poeta pariter Hetruscus Ludouicus Ariostus nauis, qua vehi cupiebat Orlandus insaniens velocitatem indicaturus, Hirundini volanti eam assimilat, inquiens;

Per l'acqua il legno và con quella fretta,
Che và per l'aria il Rondine, che varca.

INGENIVM. MORES.

Nidi fabricatio. INTER præcipua, quæ, Hirundinis industria, atque ingenio attribuuntur, earum in primis nidi fabricatio à nullis non scriptoribus classicis commendatur, quam nimirùm homines in fabricandis domibus sint æmulati. *Doxius ædificij inuentor.* Doxius cæli filius lutei ædificij inuentor exemplum teste *a* Plinio sumpsit ab Hirundinis nidis. Et communis præceptor *b* Aristoteles bruta magnam referre vitæ similitudinem humanæ docens, magis in minori, quam in maiori testatur videri intelligentiæ rationem, idque primum in auium genere ostendere Hirundinem in effigiendo, constituendoque nido. Confingit enim implicito luto festucis, hoc est, vt habet *c* Plinius, luto construit, strumento roborat, ad normam scilicet lutariæ palleationis; sin forte luti sit inopia, vt contingit temporibus aridioribus, tunc ingeniosè suo marte id facere aggreditur, nam seipsam madefaciens tam diu in puluere volutat, donec hoc sibi pacto luti vsu inuento ore, id vel pedibus auferat, vel si ita non potest, extremitatibus alarum applicet: Stragulum sibi etiam more hominum facit, duriora primùm subijciens, & modicè totum construens pro sui corporis longitudine. Disertissimè hanc fabricam descripsit his verbis Plutarchus: *Primùm festucis solidioribus*, inquit, *& fundamento iactis, molliores insuper affigunt: luti quo cemento & veluti glutino nidum ædificandum relinunt, cum penuria est, ad lacum sinumuè proximum aduolantes summis alis sic stringunt aquas, vt humescant liquore tantùm, nihil grauentur autem, mox concepto his puluere, illinunt aspera, hiantia glutinant:* Atque hoc ferè modo Hirundo nidum sibi facit, eumq; mollibus floccis, plumisq; substernit tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. Pulchrè enim intelligit, quod si teneros, ex pennisque nudos in duris fruticibus pullos requiescere sineret, non ferendis doloribus premerentur, quamobrem in ouium tergo considens, floccos lanarum teste *d* Æliano euellit, indeque pullis suis nidum, quam mollissimè substernit. Tantam auis industriam in nidificando admirans magnus ille, & *e* D. Basilius, eum cui nihil de patrimonio suo relictum est, ad Hirundinis ingeniosam, & solertem industriam respicere iubet. Sed quid dicturus erat Basilius, si commodum atque vtilitatem, quæ ex harum auium nidis quandoque percipitur nouisset? In Heracleotico enim Aegypti ostio, vt Plinius author est, manifestum illius industriæ argumentum præstant vsque adeo tenellæ auiculæ molem continuatione nidorum ita vaganti Nilo inexpugnabilem opponentes stadij vnius spatio, vt id humano opere perfici vix posse credatur. Et in ea Aegypto iuxta oppidum Copton insulam esse aiunt sacram Isidi, quam ne laceret amnis idem munire opere incipientibus vernis diebus, palea, & stramento rostrum eius firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, vt multas in opere emori constet. Eamq; militiam illis cum anno redire semper. Non minorem profectò ingenij aciem in medendis pullorum oculis demonstrat Hirundo. Hi enim cùm tardius visum accipiunt, nam imperfecti & cæci teste *g* Philosopho & Plinio procreantur, vel si ægrè habent, mater admota herba eis visum adfert. Huius herbæ homines, quamuis summo studio compotes fieri cupiant, nunquam in hac parte ipsis satisfactum esse Aelianus tradidit: quamuis alij pleriq; authores omnes Chelidoniam siue hirundinariam hanc herbam nuncupent. *Chelidonia*, inquit Plinius, *Hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, vt quidam volunt etiam erutis oculis.* Et alibi: *Chelidoniam visui saluberrimam Hirundines monstrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes.* Et Oppianus: Si quis Hirundinum pullos excæcauerit, hirundinariæ herbæ rostro demorsæ liquorem oculis infundũt, & noxam cæcitatis amoliuntur: quod oculare dicebat *h* Tertullianus. *i* D. Ambrosius cum ex nidificationis industria, tum ex solertia, qua, vt postremò diximus, pullorum oculis medentur, maternę sedulitatis in filios grande documentũ eliciens. Hirundo, inquit, minuscula corpore, sed egregiè pio sublimis affectu, quæ indiga rerũ omnium, pretiosiores auro nidos struit, quia sapienter nidificat. Nidus enim sapientiæ pretiosior est auro. Quid enim sapientius, quàm vt & volandi vaga libertate potiatur, & hominum domicilijs paruulos suos & tecta commendet, vbi sobolem nullus incurset? Nam & illud est pulchrũ, vt à primo ortu pullos suos humanæ vsui conuersationis assuescat, & præstet ab inimicarũ auiũ insidijs tutiores. Tũ illud præclarũ, qua gratia domos sibi sine vllo adiutore tãquã artis perita cõponat. Legit enim festucas ore, easq; luto illinit, vt cõglutinare possit. Sed quia

lutum

a li.7.c.56.
b 9.hi.c.7.
c l.x.c.33.
Luti præparatio.
d l.3.c.24.
e in Exa. diuino off. homil. 8.
Vtilitas ex nidis Hirundinum.
f l.x.c.33.
Hirundo pullorum suorũ oculis medetur.
g 4.de gen. 6.
h lib. de pa.
i l. 5. Exa. cap. 17.
Maternæ sedulitatis in filios documentum.

10 20 30 40 50

lutum pedibus non poteſt deferre, ſummitates pennarum aqua infundit, vt facilè his puluis adhæreat, fiat limus, quo paulatim feſtucas vel minutos ſurculos ſibi colligat, atq; adhærere faciat eo genere nidi totius fabricam ſtruit, vt quaſi pauimenti ſolo pulli eius intra ædes ſuas ſine offenſione verſentur, nec pedem aliquis interſerat per rimulas texturarum, aut teneris frigus irrepat. Sed hoc induſtriæ officium prope commune multis auibus: illud verò ſingulare in quo eſt præclara cura pietatis, & prudentis intellectus & cognitionis inſigne, tum quędam medicæ artis peritia, quod ſi qua pulli eius fuerint cæcitate ſuffuſi oculos, ſiue compuncti, habet quoddam medendi genus, quo poſſit eorum lumina intercepto viſui reformare.
10 Nemo igitur de inopia quæratur, quod vacuas pecuniæ proprias ędes reliquerit. Pauperior eſt Hirundo quæ vacua æris, abundat induſtria. Aedificat, nec impendit, tecta attollit, & nihil aufert proximis, nec indigentia & paupertate ad nocendum alij compellitur, nec in graui filiorum imbecillitate deſperat. Nos verò & paupertas afficit, & inopię neceſſitas vexat, & pleroſq; indigentia cogit in flagitium, impellit in crimen. Lucri quoque ſtudio in fraudes verſamus ingenium, aptamus affectum, atque in grauiſſimis paſsionibus ſpem deponimus, fractique animo reſoluimur, improuidi & inertes iacemus; cùm de diuina miſeratione tunc ſperandum amplius ſit cum præſidia humana defecerint. Hæc omnia D. Ambroſius, totus vt auditum eſt, in Hirundinis induſtriam laudando, hominique maximè deſidioſo imitandam proponendo. Hirundini hoc prætereа largita eſt natura, cum blattæ, quę ouis, pulliſq;
20 eius pernitioſæ ſunt, nidum inuaſerint, tunc mater apij folia ante eos proijcit, atque eo modo blattas fugat, nouarumq; acceſſum prohibet, vt teſtatum reliquit Aelianus; Prolem autem non amat dumtaxat, vt id obiter dicam, ſed ſummo labore, atq; diligentia, licet corpore, & robore abiectiſſima cōtinuò pro ea ſolicita eſt, vnde k Plutarchus in deſidioſas inuectus mulieres tam ocioſè domi reſidentes, dum mariti abſunt in bello, vt ne auferentibus, quod partum eſt, ſeſe opponant. *Cùm tua vxor*, inquit, *te belligerante domi ad focum deſideat, & ne tantùm quidem, quantum Hirundines, moliatur contra eos, qui ipſam familiamq; oppreſſum eunt.* Quæ magis itaq; atq; maiore amore filiorum cōmodis ſtudet? Hæc peritura dū aqua perfuſa puluere, vt dictum eſt, volutata, capturæ periculū adit euidentiſſimū, mihi ſolecius ſedē filijs paratura opus perficere conatur, in qua perficiēda quantū induſtriæ, laboriſq; collocet iā di-
30 ctū fuit. Ne verò ſubſequētibus annis fruſtrà tātū ſubeat laborē, cū primū ad nos verè redit, priſtinos nidos inueſtigat, inuētiſq; cātu applaudit, ſibiq; cōgratulatur mirificè vario & quaſi articulato, vt verbis ēt quibuſdā gaudiū ſuū teſtari videatur, ꝙ his verſibus expreſsit Statius:

Sic Pandioniæ repetunt vbi fide volucres
Hoſpitia, atq; larem bruma pullante relictum
Stantq; ſuper nidos, veteriſq; exordia fati
Enarrant tectis, & truncum aut flebile murmur
Verba putant, moxq; illa tamen non diſſona verbis.

Clamat ipſe Dominus per Hieremiam: *Turtur & Hirundo cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non agnouit iudicium Domini.* Nouit, inquit D. l Ambroſius, Hirundo
40 quando veniat, quando etiam reuertatur: nouit etiam pia auis annunciare aduentus ſui teſtimonio veris indicium. Verùm aliæ etiā aues ver annunciant aduentu ſuo, idq; induſtria & ingenio earum vix aſcribitur; quod ſanè aliàs in tam parua auicula admirandum prope exiſtit. Thebarum tecta teſte m Plinio ſubire negatur, quoniam vrbs illa ſæpius capta ſit; quod ex eo repetens n Solinus, *nam inter cætera*, inquit, *habere inter illas quiddam præſcium inde noſcitur, quod lapſura non petunt culmina, & aſpernantur peritura quoquomodo tecta.* Iam verò mirum videtur, quomodo tam induſtria volucris nullam admittat diſciplinam, imo nunquam cicurem ſe præbeat, cum alias noſtro magis quam vlla alia volucris contubernio fruatur, & nobiſcum fermè conuerſetur, noſtra nempe omnium maximè familiaris, atq; domeſtica. Quam ingenij, morumq; ruſticitatem, & vt ita dicam, feritatem denotans o Plinius:
50 *Non omittendum*, inquit, *eſt cùm de ingenijs diſſerimus, è volucribus Hirundines eſſe indociles è terreſtribus mures, cum elephanti iuſſa faciant, leones iugum ſubeant, in mari vituli, totq; piſcium genera miteſcant.* p Ælianus verò & Plutarchus muſcam cum Hirūdine cōiungunt, ſed & mus & muſca indociles ſunt. *Ex animalibus duo*, inquit Aelianus, *quæ hominum hoſpitio viuunt, muſca & Hirundo nulla arte ad hominum tractationem manſueſcere poſſunt, neq; nobis quicquam officij cum quapiā animi grati vel minima ſignificatione compenſant. Nam muſca, quod ſibi timeat negotium exhiberi prahenſari perhorret. Hirundo verò ſic homini diffidit vt neq; manſueſieri poſſit, neq; quicquā non periculi plenum ab homine expectare.* Plutarchus paulò aliter: *de his*, inquit, *quæ nobiſcum habitant, ſola Hirundo & muſca non curantur homini, ne tangi ſe patiuntur, neq; conſuetudinem aut ſocietatem vllius operis ludiue admittunt: quod muſca facit metu incōmodi, &*

quia

Vt blattas fuget.

k In Grillo.

Hirundo priſtinos nidos occupat.

l lib. 6. Hexa. c. 4.

Thebarum tecta non ſubit.

m lib. 10. c. 23.

n cap. 15. Polyhiſt.

o l. x. c. 15.

p 8. Sымp. q. 7.

Mus & muſca ſunt indociles.

quis ſubinde abigitur, Hirundo autem quia natura odit homines, & ob infidelitatem ſemper ſuſpicioſa manet, & ſecurationis fugax. Ludouicus q Arioſtus mori ſcribit Hirundinem, ſi vel vnica tantum die in cauea incluſa teneatur,

q In Sat.

> Mal può durar il Roſſignol in gabbia,
> Più vi ſtà il Cardolin, e più il Fanetto,
> La Rondine in vn dì vi muor di rabbia.

Hirũdines mediæ naturæ ſunt.

An verò tam indocilis ſit hæc auicula, adhuc quiſpiam ſubdubitet, quando id non de ea tantùm, ſed de mure etiam verum eſſe neget Albertus, ſeſeque aſſeueret Hirundines ſæpius vidiſſe manſuefactas, & ad manum (vt interim eius verbis vtar) volantes ſicut alię aues aduolant. Quin ipſe etiam Plinius animalia quædam nec placida, nec fera eſſe teſtatur, ſed mediæ inter vtrumq; naturæ, iiſdem Hirundines, & apes annumerat. Sed aliud, ni fallor, eſt ferum eſſe, aliud indocile: Albertum tamen mendacij arguere nefas ſit, maximè cum humano ingenio cuncta tandem obediant. Moſchus Bionis bubulci amatoris mortem deploraturus Luſcinias, & Hirundines etiam, quoniam has aues paſtor ille cantu oblectaſſet ſuo, & loqui docuiſſet, eum lugiſſe facit canens:

> *Luſciniæ, omneſq; Hirundines, quas olim cantu oblectauit,*
> *Quas loqui docuit, reſidentes in arborum ramis*
> *Ex aduerſo vlularunt inter ſe.*

λαλεῖν etiã canere ſignificat.

Cantus hirundinis qualis.

r lib. 3. de rer. nat.

Quos quiſpiam verſus legens, inde fortè collegerit, Hirundines non modo manſuefactas ab eo paſtore fuiſſe: ſed humanum etiam ſermonem edoctas. Verùm hìc loqui (λαλεῖν) etſi ad Luſciniam referri poſſet, (ea enim loqui olim viſa eſt) canere ſignificat, non articulatè ſermocinari: præterea cantus iſte plus garrulitatis, quàm ſuauitatis in ſe habet, imo commodi nihil, nihilque voluptatis, tædij verò ſatis homini adferens. Eſt enim minimè canora auis, ſed moleſto quodam ſtridore obſtrepit, quod in primis oſtendit r Lucretius, dũ ait.

> *Quid enim contendat Hirundo Cycnis.*

Hirũdinis melos.

Barbari Chelidones dicti.

Chleophon quis Ariſtophani.

Et Ariſtophani χελιδόνων μουσεῖα dicitur muſa inconcinna, & quæ corrigi non poteſt, nugatio nihil; quæ folijs leuior ſit, in ſumma pro garrulitatis officina, vnde Heſiodo, Anacreonti, Simonidi, alijſque κωτίλας dicitur, ideſt, garrula; κωτίλλειν enim garrire eſt. Hinc χελιδόνες quoque barbari nuncupantur, quoniam ſermo eorum Hirundinum cantui ſit ſimilis hoc eſt intelligi nequeat. Heſychius enim annotat τοὺς βαρβάρους χελιδόσιν ἀπεικάζεσθαι διὰ τὸ ἀσύνθετον λαλιᾶς: vnde & χελιδονίζειν dicitur τὸ βαρβαρίζειν. Ariſtophanes Cleophontem traducit in hoc ſenſu tanquam peregrinum, imperitum loquacem ignobilem barbarum, & matre Thraſſa natum. Videtur enim hæc omnia Hirundinis appellationis comprehendere. DD. Hieronymus, & Cyrillus cum Ariſtotele conſentientes per præceptum illud Pythagoricum ὁμορόφους χελιδόνας μὴ ἔχειν, abſtinendum à commercio garrulorum, & ſuſurronum intelligunt, qua de re pluribus agemus inter prouerbia. Sunt autem, qui diuos illos ſuper hoc impugnent, atque alias rationes tanquam grauiores adducere conentur, maximè vero ex Plutarcho, quas nos quoque ſuo poſt ſuo loco citabimus; nunc vero ex Nicoſtrato garrulitatem hanc notatam his iambis demonſtrabimus;

> *Si funditare verba multa iugiter*
> *Et celeriter, ſignum putet prudentiæ,*
> *Prudentiores homine ſunt Hirundines.*

Quando magis Garriat.

s l. 1. part. Mart.

Garrit vero hoc auicularum genus ſummo mane maximè, quare inter ſigna iam ortæ auroræ poetæ Hirundinis cantum referunt, vt s Baptiſta ille re, & nomine Mantuanus, dum canit;

> *Dumq; ita multiplices dant, accipiuntq; loquelas*
> *Clara per Eoos, fluctus aurora rubebat;*
> *Flammaq; ſurgebat niueis argentea bigit*
> *Luciferi, gelidos ſpargens in gramina rores,*
> *Et cupiens prolem, dulceſq; reuiſere nidos*
> *Garrula ſub lucem modulos iterabat Hirundo.*

Et inter Hetruſcos Dantes Florentinus;

> Ne l'hora, che comincia i triſti lai
> La Rondinella preſſo la mattina
> Forſe à memoria de' ſuoi triſti guai.

Hinc ὀρθρογόη Heſiodo, ideſt, antelucano tempore lamentans, & quæritans vocatur, & alijs ὀρθρολάλος, ideſt, matutino tempore, ſeu ſub diluculum garriens: ſed notandum ſcribi

etiam

etiam ὀρθογὸν, ὀρθογαλος apud Hesychium & Suidam, id est sublata & intenta voce flens, atque garriens: quo modo etiam περόπων *l* Luciano appellatur, id est, strepens, & Vergilio garrula.

l In Trag.
Georg. 4.

EPITHETA.

POSTQVAM in Epithetum vnum aut alterum Hirundinis incidimus, quibus garrulitas eius denotatur, non inconueniens fortè fuerit reliqua hic peculiari istac rubrica prosequi. Sunt autem δύσγαμος, id est malè nupta, quo vsus est Lucianus præcitato loco, alludens videlicet ad Prognem, quæ vulgò in Hirundinem conuersa fingitur. Θρηκια Aristophani, id est Thressa dicitur, idem quoque innuens, quod in Thracia Tereo esset nupta. Κωτίλη Hesiodo, vt dixi Oppiano Εἰαρινὴ ζεφύρυ προταγγελος ὄρνις, sicuti nempè *a* Ouidio & Pontano veris prænuncia Κεκροπίδη. in Epigrammate. φοιβόληπτος, id est fatidica, Lycophroni, ποίκιλα Aristophani à colore. ὑπορόφιος, id est sub tecto, aut camera agens, hoc est in domibus nidulans; nam Theocritus Hirundinum τέκτα ὑποροφια dixit. Vergilio & Auieno dicitur arguta, Sereno vaga, *b* Ouidio etiam mitis, tristis, ignota, brumalis Claudiano per antiphrasim, noua Pontono, & apud Textorem peregrina, trinsans, Daulias, Lasciua, Pandione nata, vocalis: nam agrestis & rustica differentiæ potiùs sunt, & speciem propriam constituunt.

a Fast. 2.
b Lib. 6. in Eutrop.

VOX. CANTVS.

M. Varro Hirundines, & plerasque volucrum à suis vocibus nominari scripsit. Alibi verò vbi ita habet, *& à frendice frunde, frutimi suauiter*, doctissimus Adrianus Turnerus verborum portenta esse ait, seque eadem in veteribus libris reperisse, & legit hoc modo: *Eius ab Hirundine: Hirundo fritinit suauiter.* Varro virgula diuina. *Et pullos peperit fritinientes*. Festus quoque ait sua minurritione Hirundines fritinnire. Annotat eundem locum Scaliger filius, & legit & exponit sic. *Ne frende, frittinni suauiter (ne frende νωδὲ) sic dicitur vel puer, qui per ætatem, vel senex, qui dentibus amissis cibum frangere non potest.* Sic ille. Alij cicadam fritinnire, Hirundines thrinsare, vel drinsare, vt author Philomelæ, volunt. Alias hic zinzilulare canit eas hoc disticho:

Fritinnire.
Cicadæ vox.

> *Regulus atque Merops & picto pectore Progne*
> *Consimili modulo zinzulare solent.*

Apud Sidonium minurizare legitur de voce Hirundinis. *Diluculo autem*, inquit, *Philomela inter frutices silentem Prognen, inter aceres minurizantem, id est parua voce succinentem, cantillantem, quod & Græci μινυρίζειν dicunt* *d* Homerus laxamentum nerui in arcu tenso, hoc est, sonum quem laxatus arcus ædere solet, voci Hirundinis assimilauit, dum canit:

d Odyss. φ

> Δεξιτερῇ δ' ἄρα χειρὶ λαβὼν πειρήσατο νευρῆς
> Ἡ δ' ὑπο καλὸν ἄεισε χελιδόνι εἰκέλη αὐδὴν.
> *Dextera autem igitur manu capiens tentauit neruum*
> *Hic autem sub benè sonuit Hirundini similis voce.*

Qui sonus cum thrinsare seu drinsare fermè congruit. Χελιδόνας ψιτυρίζειν apud Pollucem legimus. Τιτυβίζειν secundum alios de Hirundinibus, secundum alios de Perdicibus dicitur: per Τιτυβιζει, ὡς ζελιδὼν φωνεῖ Hesychius & Varinus. Meminit & Suidas Τιττυβίζεται ποιὸν ἦχον ἀπολελειται, καὶ βαβριος, ἐπὴ χελιδόνος ταυτης ἀκὄσας μικρὰ τιττυβισὄσης. Sed Τιτυβίζειν per τ geminatum, vt ex Suida diximus, apud Athenæum dicitur de Perdicibus. Affertur & τιτύζειν in vulgari lexico tanquam idem valens. Canunt Hirundines stantes; aliquando inuolatu clamant breue atque abruptum quidam. Manè & tempore coitus magis strepunt.

Vt canant.

NIDVS.

NIDVS. Partus.

De artificiosa & ingeniosissima nidi Hirūdinū constructione suprà satis egimus, vbi prætereà demonstrauimus Hirundines domuum ædificandarum inuētrices extitisse: vnde quoq; facetissimus Comicus Aristophanes Hirundines fingit lutum ore cōferre ad extruendam auibus ciuitatem; hoc enim faciūt, inquit Scholiastes, cùm nidificant. Achyrosis (ἀχυρῶσις) Græcis dicitur ratio commiscendi paleas cum argilla alioue luto, ab Hirundinibus primùm excogitata, nomē habens ἀπὸ τοῦ ἀχύρου, id est, ab acere, vnde & à quibusdam Latinis lutum aceratum dicitur. In epigrammatibus pro nido Hirundinis legitur καρφῖτις θάλαμος, & θάλαμος πηλόχυτος, idest, thalamus paleatis, & thalamus lutosus, siue ex luto factus: quo modo eundem nidum, luteum opus vocabat *f* Ouidius dum ait:

Achyrosis quid.

Lutum aceratum.

Luteum opus.

f L. 1. Fast.

Tunc blandi soles, ignotaq; prodit Hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.

Luteam casam T. g Vespasianus Strozza:

Garrula sed quamuis nondum certarit Hirundo.
Nec luteam solita struxerit arte casam.

Limosam sedem h Pontanus:

Verè autem cùm priscus honos hortis venit, & cùm
Garrula limosas sedes molitur Hirundo,
10 *Ac tenui solitum frustratur voce laborem.*

Calphurnius i pro construere nidum dicebat lutare:

Nidosque reuersa lutabat Hirundo.

Cùm verò omne Hirundinum genus ex luto, & paleis nidum fabricet, alia tamen aliam ei figuram inducit. Domestica de qua hìc potissimùm agimus nidum facit figura semicirculari, nimirum vt si capacior, cuius iconem hìc habes expressam, agrestis ferè sphæricam, sed de eo suo post loco. Parit hirundo non plura quam quinq; nec plura etiam vtero fert, si credimus Aeliano: sunt autem eius oua, vt obseruaui magnitudine oliuæ, maculis conspersa ferrugineis. Parit bis anno, idque teste k Aristotele sola ex ijs, quæ carne vescuntur. Physiologus referente Ornithologo primi partus oua quandoque tradit propter hyemem 20 (frigus, nam omnium prima parit) corrumpi, posteriora verò pullos proferre, sed l Aristoteles hoc de Merula refert: cum qua quidem etiam Hirundinem nominauerat, sed ea tantùm ratione, quod similiter bis pareret.

g L. 7. Erot. *Limosa sedes.* *h L. 2. hor. Hesp.* *i Eglog. 5.* *Lurare quid.* *Domesticæ Hirũdinis nidus.* *Quot pariat.* *Oua Hirundinum.* *k 6. hi. c. 5.* *l 5. h. c. 13.*

PROPRIETAS.

HESIODVS citante Aeliano testatur Luscinam solam auium somni expertam esse, & assiduam in vigilijs: Hirundinem verò non prorsus semperque vigilare, sed dimidium tantũmodo somnum perficere. Volucrum etiam soli Hirundini flexuosi 30 sunt volatus, quemadmodum supra ex Plinij testimonio scriptum est. Coitus deniq; huic auium generi mirus, & cum nulla alia, si Aeliano credimus, communis: nam cum cæteræ aues in coitu à maribus conscendantur; Hirundines non item, sed contrario, quàm reliquæ miscentur, hoc est vt exponit Ornithologus, auersæ, hoc est, vt papilionum genus. Causam cur id faciant Hirundines, Aelianus retrusam esse ait, & abditam; multorum tamen sermone in vulgus peruagatum esse eas sic coire, quoniam Thereum Regem horreant, ne quando latenter irruens nouam tragœdiam excitet. Causa sanè ex fabula dependet verendum præterea ita non coire.

Luscinia somni expers. *Volatus flexuosus Coitus mirus.* *a Lib. 2. de ani. c. 3.*

40

VICTVS.

INSECTIS victitat Hirundo, exigua venans animalcula, vt ex Aristotele a citat Plutarchus, qui etiam inter causas, cur Pythagoras in ædibus Hirundinem haberi vetabat, hanc recenset, quod cicadas venetur, quoniam hæ musis sint sacræ. Sunt autem ipsis faciles captu, vt scribit b Aelianus, qui etiam c alibi Hirundinem ijs animalibus annumerat, quæ hostilem in modum apibus insidias moliuntur: negat tamen eam ab apiarijs musicæ reuerentia permotis occidi, cum alioqui ad necandum, sit facilis, satis enim esse 50 eam prope alueos nidificare prohibere: Quod verò apes populetur, vt ait d Plinius, etiam testatur Philosophus, nidos eius alueis propinquos ab apiarijs tolli eam ob causam asserens, quare & e Virgilius monet:

Absint & picti squallentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, Meropesque aliæque volucres,
Et manibus Progne pectus signata cruentis.

Quantum verò inhient apibus Hirundines, eleganter docteq; ostendit f Ludouicus Ariostus Rugerium, & Marfisam multos occidentes, Hirundinibus apum magnæ multitudini superuenientibus comparans, dum canit:

a 8. sym. q. 7. *b Li. 8. c. 6.* *c L. 1. c. 56.* *d 9. h. c. 49.* *e Georg. 4.* *f Cant. 36. st. 47.*

Come

Come allhor, che'l collegio si discorda,
E vansi in aria, à far guerra le pecchie
Entri fra lor la Rondinella ingorda,
E mangi, e vccida, e guastine parecchie
Douete immaginar, che similmente
Ruggier fosse, e Marfisa in quella gente, &c.

Esca vilis quam Varroni. Muscas,& culices,papilionesq; & similia alia volucria captat,quæ omnia escam vilẽ vocabat Varro,hoc est,vt interpretatur Nonius,frequentem,Varro,inquam in virgula diuina.

Ad quos tam volucres venit pusillos
Vsque ad limina nidica esca vilis. 10

Plinius solam Hirundinem ex his, quæ aduncos vngues non habet,carne vesci author est. Verùm si sola,vt ipse g alibi attestatur,nõ nisi in volatu edat carnis nomine insecta intellexisse videri potest,quo modo Platina Plinium intellexit, dum ait. *Ex his auibus quæ aduncos vngues non habent, sola bestiolis quibusdam volando vescitur.* At neutrum, verum est:nam & Meropes, imo Passeres etiam insecta volantia capiunt, & paulò antè ex Vergilio vetauimus, Meropes prope aluearia haberi. Si verò Plinius carnem propè dictam, hoc est animalium sanguineorum intellexit, adhuc sibi ipsi refragatur; eam enim in aere habere non potest. Carnem tamen vesci facile credo,atq; id quoq; attestatur communis præceptor h Aristoteles,sed solam id eam facere nõ ait:nos Lusciniam aliquot diebus carne pauimus,hęc aũt 20 vncunguis non est, sed addam verba philosophi, ne quis me falsò Plinium reprehendisse putet.*Sunt etiam*,inquit, *in genere non adunco, quæ carne vescuntur vt Hirundo.* Aliquis dubitare possit, num grana attingat Hirundo, nam Porphirius Apollonium i Tyanæum refert, cùm audisset Hirundinem vnam cum multis vociferantem, sodalibus suis, quorum non paucos secum habebat, exposuisse indicare eam cæteris, asellum onustum frumento humi fusum esse,atq; ad id colligendum alios inuitare: sed Philostratus, qui exactiùs,& ex professo de vita,& moribus Apollonij scripsit,de Passerculo,non de Hirundine illud tradidit. Hãc tamen granis vesci etiam Martialis innuere videtur,lupum ridens propter donatum hortum tam exiguum, vt segetem, quæ in eo erat nascitura, vel vnica Hirundo obsumere possit.

g L.x.c.24

Plinij, & Platinæ error.

i 8.hi.c.3.

k Lib.3.de sacrif.

Et sublata volantis vngue Prognes
In nido seges est Hirundinino. 30

Sed ridet, luditq; poeta, non agit seriò, ego grana, si in os ingeratur, spernere puto.

EDVCATIO.

NON hìc vt educandæ à nobis sunt Hirundines, sed qua æquitate suis illæ pullis cibum distribuant, dicemus. *In fœtu*,inquit, *Plinius summa æquitate alternant cibum*: 40 mas nempe & fœmella, vt ait Aristoteles. Impertit vterque singulis cibum, obseruata consuetudine quadam, ne qui acceperit, bis accipiat. Dum cibum dare incipit, ab eo incipit, qui primò natus, vt disertissimis istis verbis docet Ælianus: *Iustitiam mater Hirundo aduersus filios suos seruat in distributione cibariorum suam cuique dignitatem. Non enim vnica tantum cibi vectione omnes pascit, neque posset, cum ea quæ affert, pusilla, & pauxilla sint, primùm in lucem æditum primò pascit, deinde ab illo secundum, tertium tertio loco partum alit, sic deinceps vsque ad quintum progreditur.* Addit Oppianus illum, qui cibo accepto locum mutauerit, nihil amplius accipere, donec in pristinum suum locum redierit. Æqualitatis huius adeo studiosus fuisse legitur Hadrianus Imperator,vt in victu familari Homeri cum hoc obseruaui semper voluerit, ne quis δαιτὸς ἐίσης indigeret, ac quo obsonatoribus nul- 50 lum linqueret peccandi locum, sæpe fercula de mensis aliorum etiam infirmorum apponi sibi iusserit. Nihil enim ad conciliandum sibi populorũ animos ęquè principibus prodesse putabat, quam æqualitate distributio. Nam cùm potentia suapte natura sit odiosa, per moderationem maximè omnium euadit amabilis. Meminit autem tam iustæ distributionis Hirundinum Ouidius.

Aequitas in distribuẽdo cibo.

Hadriani Imp. æqualitas in distribuendo cibo.

Potentia natura odiosa.

Iam tristis Hirundo
Argutis redit vsa cibos immittere nidis
Incipit & mollis partitos ore ministrat.

Et

Et *a* Corypus:

Sic benè quæsitas vt pullis porrigat escas
Mitis Hirundo redit postquam sua tecta videndum
Garrula per patulas fuerit delata fenestras.
Matris in euentum nido consurgit ab omni
Turba loquax, flagitantq; cibos, sedq; parentis
Oribus ora petunt, & apertis faucibus adstant:
Illa sed impendens nidum circumspicit omnem,
Distribuitque dies, vt cunctos nutriat, escas.

10 Non verò solum iustissima est in distributione ciborum Hirundo, sed sedula etiam, atque assidua: quare eam maternæ sedulitatis magnum documentum accipi iubet D. Ambros. cuius dulciora nectare verba antea citauimus. Innuit hanc auis diligentiam *b* Theocritus, inde eiusmodi comparationem deducens:

Assiduitas in cibando pullos.

b Eyd. lib. 14.

Μάσρακα δ' οἷα τέκνοισιν ὑπ ωροφίοισι χελιδὼν
Ἄψορρον ταχινᾶ πέτεται βίον ἄλλον ἀγείρειν, &c.
Quemadmodum autem Hirundo, quæ cibum pullis sub tecto fert
Mox citò reuolat, vt alium cibum adferat, &c.

Ita quoque Ludouicus Ariostus Rinaldum post diutinam absentiam domum reuertentem, tam gratum suis fuisse ait, vt est Hirundo, dum paruulis cibum adfert filiolis:

20 E pare quando egli arriuò trà quelli
Doppo gran fame Irondine, ch'arriui
Co'l cibo in bocca à i pargoletti augelli.

Ostendit præterea Hirundo eundem erga fœtus suos affectum, dum eos volare quodammodo docens in medio etiam volatu deficientes iuuet, & velut humeris ferat. Meminit vtriusque tum offerendi cibi, tum promouendi volatus amoris Baptista Mantuanus.

Dum parua domus, dum infirma propago,
Dum nati implumes tepido fert pabula nido,
Semper & extensis docet ire per aera pennis
30 *Hæc est cura tenax, studiumq; immobile matri.*

SYMPATHIA.

Antipathia.

De amore, quo Hirundo carissima sua pignora prosequitur, multa iam scripsimus, eum verò tunc maximè demonstrat, cùm coluber nidum eius inuadit, vt pullos suos deuoret: nam tunc primùm auolat lugubriter canens, cùm verò eos iam perire animaduerterit, superato metu ad colubrum aduolat, & circa eius maxillas se voluit, donec & ipsa ab eodem hoste conficiatur, sicuti hisce versibus testatur *a* Oppianus ex interpretatione Laurentij Lippij Collensis:

Hirundo vna cũ pullis à colubro absorbetur.

a Lib. 5. de piscibus.

Et velati serpens, qui tigno nactus ab alto
Alitis est vernæ pullos, sub tecto sonantes
Mactat, & occisos subicit sub dentibus artus.
At mater primò grauiter tristata mouetur
Effundens tristes natorum in funera partus.
Sed postquam laceros pullos, absumptaq; membra
Spectat, non mortem vitans, subit ora draconis,
50 *Voluitur, & dulcis comitatur funere partus.*

Q. *b* Calaber Deidamiam Achillis vxorem, filium suum ad bellum proficiscentem Hirundini assimilat, quæ pullos à colubro deuoratos deplorat. Sic certè, inquit, præclarum Achillis filium mater quidem continuit, sed pedes ad iter accendebat, at hæc quamuis magno affectu dolore, animos tamen ad suum filium sustulit, qui vbi illam sæpius amplexus esset, solam deseruit, acerbo se luctu afflictantem, in chari sui patris ædibus, non secus ac Hirundo magna indignatione perculsa, in ædibus deplorat suos pullos, quos alibi admodum stridulos pernitiosus deuorauit anguis, & in luctum coniecit verecundam matrem; hæc

b Li. 7. Paralip.

Deidamia cur Hirundini comparata.

Hirundo nullos amicos, & nullos hoſtes habet.

autem orba iam circumuolat nidum, iam verò ad expolita veſtibula fertur, graues ob ſuos liberos ploratus ciens, ſic quoque plorabat Deidamia. Sed huius amicitiæ, ſeu potius amoris occulta ratio non eſt, neque etiam aliquod animal inuenio, quo cum occultam exerceat vel amicitiam, vel etiam inimicitiam. Nam licet hoſtilem in modum apibus inſidias moliri Aelianus ſcribat, ego id non tanquam occultos hoſtes, ſed cibi gratia tantùm facere puto.

Hirundo paſſeri pugnat, & cur.

Neque occulta pugnæ earum cum Paſſeribus eſt ratio: interficiunt autem inuicem, non vt teſtatur Auicenna, cum in vna domo conueniunt, ſed cum Paſſeres initio veris earum præoccupant nidos. Tùm enim Hirundines totis conantur viribus illos eijcere, quod ſi facere nequeant, tunc ad aſtum procedunt: nam Albertus atteſtatur ſæpius Coloniæ eſſe obſeruatum, Hirundinem cum non poſſet eijcere Paſſerem, ſtridore ſuo Hirundines multas conuocaſſe, quæ ſimul cum impetu aduolantes, luto quod ore ſingulæ gerebant, nidi foramen (loquitur de ſylueſtribus Hirundinibus, quæ nidos ſphæricos conſtruunt, & vnicum tantum pro ingreſſu foramen faciunt) obſtruxerunt, & Paſſerem ita incluſum ſuffocarunt.

c Cap. 15. Poly.

An homines amet Hirundo.

d L. 3. de a.

e L. 2. c. 52.

c Solinus Hirundines à diris auibus minimè impeti, nec vnquam prædæ eſſe tradit, quaſi eſſent ſacræ, ſed ſuprà ex Plinio ſcripſimus, rapacibus ſeſe flexuoſo ſuo volatu eripere: Cum verò in hominum ædibus ſine noxa nidificet, exiſtimet quiſpiam illam id ob amorem facere, quo homines proſequatur, ideoque, & hos eis nullam inferre iniuriam, & quiete, tutoque nidulari ſinere, vt dicebat *d* Ouidius.

Caret inſidijs hominum, quia mitis Hirundo eſt.

Aelianus *e* ſanè planè eius ſententiæ fuiſſe videtur, dum ait: *Hirundo hominis ſtudioſa eſt, cuius contubernalem ſe eſſe gaudet, cum ei rurſus bonum videtur, diſcedit. Cæterum homines Homeri lege hoſpitalitatis eam tecto recipiunt, qui præcipit hoſpitem præſentem eſſe diligendum, diſcedere verò volentem dimittendum.* Contra *f* Plutarchus rationem reddens, cur nunquam cicuretur hæc auicula, eam ſcribit natura hominem odiſſe, & ob infidelitatem ſuſpitioſam manere. Ego & homines odiſſe crediderim, nec amare etiam, ſed ideò nobiſcum conuerſari, quoniam eas nos capimus, aut inſidias ponimus: Omnia enim bruta naturali inſtinctu fugiunt loca hominum inſidijs occupata. Equidem non hominibus ſolum, verum brutis omnibus inſitum eſt, vt ſeſe quo ad poſſint, ſalua velint, quemadmodum luculenter *g* Euſebius docet.

f 8. ſym.

g Lib. 8. de præpar. euãg. cap. 5.

PRÆSAGIA.

Rhodij cur Hirũdines inuitent.

a Hier. 8.

RHODII Hirundines, quia aduentu ſuo ad noſtras regiones, veris initium annuncient in fine hyemis teſte Athenæo inuitare ſolent, quod χελιδονίζειν nuncupabant. Nouit enim, vt inquit Dominus apud diuinum *a* Prophetam, *Hirundo tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Ab hoc præſagio veris prænuncia poetis dicitur: atque ad hoc alludebat Horatius, cùm ait:

Cum Zephiris, atque Hirundine prima.

Hirũdo iubet chlænã vendere.

b Eglog. 5.

Inde Hirundo apud Ariſtophanem chlænam vendere iubet, emereque themiſtrum ſuadet, præteriſſe quippè hyemem admonens, adeſſe verò præ foribus æſtatem. Alibi quoque quendam per iocum multis Hirundinibus egere ait, ſignificant verno illum indigere tempore, quo multæ ſe proferunt Hirundines. *b* Calphurnius oues præcipit, cùm Hirundo viſa eſt, & nidulari occipit, ab hybernis ſtabulis educi:

Verè nouo cum iam tinnire volucres
Incipient, nidoſq́; reuerſa lutabit Hirundo,
Protinus hyberno pecus omne mouebis ouili.

Putationis vitium exitus.

Heſiodus quoque agricolas adhortatur, vt vites putare abſoluerint, antequam Hirundo appareat:

Τὸν δὲ μετ᾽ ὀρθρογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν
Ἐς φάος ἀνθρώποις, ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Τὴν φθάμενος, οἴνας περὶ ταμνέμεν, ὡς γὰρ ἄμεινον.
Poſt hunc malè lugens Pandionis prorumpit Hirundo
Ad lucem hominibus, verè nuper cæpto
Hanc præuertens vites incidito. Sic enim melius.

Inter verò veris ſigna Hirundinis aduentus ſignum incertum eſt: ſæpè enim multæ

ſuborto poſt nouo frigore perire viſæ ſunt, atque hoc fortè innuebat Ouidius, dum canebat:

Fallimur an veris prænuncia venit Hirundo
An metuit, ne quàm verſa recurrat hyems,
Sæpe tamen Progne nimium properante quereris
Virque tuo Thereus frigore lætus erit.

Huc ſpectat pariter vulgaris illa parœmia *Vna Hirundo non facit ver*, de qua poſt ſuo loco. Iam hic dicendum quomodo, & quando pluuiam prænunciet Hirundo. Aratus inter ſigna pluuiæ (licet Theon Scholiaſtes χειμῶνος ſignum faciat) ponit Hirundinem circa lacus aquæ tam proximè volitantem, vt etiam ventre contingat;

Vt pluuiam prænunciet.

Ἢ λίμνην δῆτα (συνεχὲς) χελιδόνες ἀΐσσονται
Γαςερὶ τύπτεσαι ἄυτως εἰλυμένον ὕδωρ.

Auienus & ex hoc Vergilius vnico verſu expreſſerunt, nimirum ſic:

Aut arguta lacus circumuolitauit Hirundo.

Plinius itaque dum hyemem præſagiri ab hac auicula dicat, cùm iuxta aquam volitat, vt pennæ ſæpe percutiat, per hyemem abuſiuè tempeſtatem intellexit. Sed mirari quis poſſit iuſta de cauſa, quomodo Hirundines ſua natura pluuium cælum ac frigidum fugientes, pluuiarum aliquod ſignum afferre valeant. Cui meo iudicio reſpondi poteſt, Hirundinem quamuis naturaliter valdè ſiccum, & calidum ſit animal, moderatas interdum pluuias amare: excedentes enim corporis habitus contrariæ maximè temperant qualitates; cùm ergo iam humeſcere ſentiat aerem Hirundo, humiditatis illius cupiditate lacus petit & amnes, ventreque aquas verberat, vt pleniùs illa fruatur. Si hac & illac volitans Hirundo, parietibus ſubinde hærebit, vel humilis vſque adeo feretur, vt pedibus humum vertere, ſeque puluerare videatur, idem quod antea demonſtrabit: ratio eſt, quod aduentantem pluuiam, vel tempeſtatem præſentiens, dum ſerenum adhuc eſt, & tempeſtas percommoda, muſcas aliaque animalcula ſibi & pullis humi, & in parietibus venatur, vel quod commotam ſurſum auram perhorreſcens (habet enim corpus imbecillũ) deorſum pauitat, vel quod per eam conſtitutionem calente inferiore aere, perfrigerium à terra & locis vmbratilibus captat: nam retorrida, biliosaque eſt auicula, vt dicemus ſuo loco. In ſecretorum Ariſtoteli nuncupatis, pro tempeſtatis prænuncio habetur Hirundo alba & Paſſer albus.

Hyems pro tẽpeſtate.

Hirundo moderatas pluuias amat.

Hirundo alba quid præſagiat.

AVGVRIA.

HIRVNDINES infauſti ominis eſſe & ancipitem afferre fortunam, multi prodiderunt. a Ioannes Roſinus haud vulgaris de Romanorum antiquitatibus ſcriptor, earum circumuolutiones decubituſue aut inceſſus infauſtos habitus eſſe aſſerit: infælix fuiſſe earum augurium demonſtrat Horatius, dum canit:

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens
Infælix auis, & Cecropiæ domus
Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum eſt vlta libines.

Cyro Regi contra Scytas bellum molienti Hirundinum viſio teſte b Xenophonte infauſtam fecit expeditionem. Hirundo quæ in Pyrrhi tabernaculo nidum poſuit, rerum quas peregrè inſtituerat, irritum euentum oſtendiſſe perhibetur, qua de re conſule Plutarchum, c Aelianus verò hoc augurium de Alexandro Pyrrhi filio refert his verbis: *in Alexandri Pyrrhi filij tabernaculo nidificans Hirundo rerum actionem, quam ſuſciperet, parum laudabilem non bene neque feliciter euenturam ſignificauit.* De infauſto alio augurio quod per Hirundinem Alexandro Magno portendebatur, ita ferè ſcribit d Arrianus: *Dum Alexander Halicarnaſſum obſideret, quieſcente eo ſub meridiem, Hirundo quædam eum garritu maximo ſuper dormientis caput volitare, & modo in hanc, modo in illam lecti partem ſeſe inferre, ac turbulentiores, quàm ſit earum autum natura garritus edere conſpecta fuerat. Alexandrum tunc, vtpote labore fatigatum ſomnus oppreſſerat: ſed acutiſſimo auiculæ garritu tandem excitatus, eam continuò manu repulit. Tantum verò abfuit, vt vel repulſa aufugerit, vt rurſus ipſius capiti inſidens non prius deceſſerit, quàm prorſus expergefactus ſit. Eam rem Alexander minimè negligendam*

a L. 3. Ro.

Cyrrhi infauſta expeditio.

b L. 1. exp.

Pyrrhi augurium.

c. L. 20. de anim. c. 34.

d Lib. 1. de reg. geſt. Alex.

Alex. Magni augurium.

Ariſtander Telmiſſeus vates. *Darij interitus.* *Antiochus occiſus.* *Antonij clades.*

gligendam arbitratus, cum Ariſtandrum Telmiſſeum peritiſſimum vatem conſuluiſſet, parari ſibi à domeſticis inſidias, reſpondit: cæterum fore vt inſidiæ præhenderentur. Hirundinem enim cum hominibus conſueſcere, ac cæterarum auium loquaciſſimam eſſe. Eædem aues Dario in Scythas proficiſcenti cum exercitu interitum portendere. Antiocho Syriæ regi referente Iulio obſequente ingenti exercitu dimicanti Hirundines in tabernaculo nidum fecerunt, quo prodigio neglecto prælium commiſit, & à Parthis occiſus eſt. Meminit iſtius augurij quoque Ælianus loco paulò ante citato: Naui Antonij inſidentes, ſuſcepti belli infelicitatem & funeſtas clades portenderunt. Nauis verò Antonij non erat, vt multi tradiderunt, ſed Cleopatræ, quæ illam Antoniam, in Antonij honorem factam cognominabat, vt videre eſt apud Plutarchum, qui de hoc augurio ſic memorat in enarratione prodigiorum, quæ pugnam eam naualem, quæ inter Cæſarem, & Antonium erat futura, *circa prætoriam etiam*, inquit, *Cleopatræ nauem, quæ Antonias appellabatur, graue oſtentum factum eſt. Hirundines enim infra puppim nidificarunt: has aliæ ſuperuenientes expulerunt, & pullos earum interfecerunt.* e Dion. tamen Hirundines circa Antonij tentorium tradit, ac in prætoria naui ipſius nidificaſſe. Atque hactenus Hirundinum augurium inſelicitatem portendit, vnicum portentum fauſtum reperio, idque in eo, qui indignus eo erat, in Dionyſio, inquam, tyranno, cui arcem relinquenti, cum nidularentur in ea Hirundines, ei reditum portendere author eſt f Ælianus.

e lib. 50. *Augurium fauſtum.* *f l.x.c.34.*

CAPIENDI RATIO.

a in Bac.

DOMESTICÆ Hirundines, quod ſciant ſeſe impunè victituras, in domibus noſtris habitant. Apud veteres capi ſolitas, ex a Plauto colligitur dicente. *Duæ vnum expetitis palumbem; perij Hirundo alas verberat.* Solent enim aues viſco implicitæ alas verberare, nimirum aufugere volentes. Lambinus Plauti Scholiaſtes non Hirundo, ſed arundo legit, Plautumque ea voce in allegoria perſeuerare autumat. Arundo, inquit, viſco illita alas mihi verberat; & ita fit, vt viſco contactas explicare non poſſim. Significat (Piſtoclerus; quem Plautus Bacchidibus meretricibus colloqui inducit) ſe prope captum eſſe, vt aues prope captæ ſunt, quæ ab arundine viſco illita contractæ aut verberatæ ſunt. Secutus autem ſum codices manuſcriptos, nam vulgati habent, *Hirundo alas verberat;* quam lectionem minus probo, quamuis ſciam quoſdam non indoctos eam ita tueri, vt dicant Piſtoclerum ſignificare ſe propemodum captum eſſe, quemadmodum parum abeſt, quin capta ſit Hirundo, quæ viſco contracta, alas verberando viſcum excutere conatur. Hactenus Lambinus. Ego communem potiùs contextum ſequi malim.

COGNOMINATA.
Denominata.

Craſſus Hirundo dictus.

CRASSVS, quod balbutiret, & vltimas ſyllabas mutularet Hirundo dicebatur, meminit Alciatus his verſibus.

> *Ad vltimas mutilans Colobotes ſyllabas*
> *Hirundo Craſſus dicitur*
> *Qui ſurdus alijs, ſolus ipſe vult loqui*
> *Vt Sturnus in prouerbio eſt.*

Chelydon cynedus.

Χελιδὼν teſte Suida vocabatur Cleopatræ cynædus: Seneca Latinè Chelidonium vocat ſeruata vel ſaltem parum immutata Græca dictione & grande patrimonium poſſediſſe tradit. Fuit & vates eiuſdem nominis, vt idem Suidas prodidit: & Minipus quidam olim χελιδὼν cognominatus recenſetur ab a Ariſtophane, vbi Scholiaſtes δεῖν τὸ ἱερὸν τοτροφον εἶναι, καὶ παντηρια τοῦτον (fortè καυτηρίῳ τούτῳ, ſcilicet χελιδόνι) χρῆσθαι, ὅτος ὠνομάσθη. Chelidon item theologus fuiſſe perhibetur, qui obſeruatis prodigijs collegerit rerũ exitus; de quo inter prouerbia.

a in auib. *Chelidon theologus.*

prouerbia latiùs dicemus. Fuit insuper Chelidon, vel Chelidone meretricis nomen, quam Varres deperibat, de quo facetissimum Ciceronis extat scomma; Ea enim cùm in vrbana, & in Siciliensi Varris prætura omnia moderaretur, transigeret, decideret, Chelidon verò etiam Hirundinem auem significet, Romani etiam omnia auspicatù & captatis augurijs agerent, auguresq; & auspices publicis, & priuatis rebus adhiberent, propterea ait: *Nam vt Varres prætor factus est, qui cùm auspicio à Chelidone surrexisset, sortem nactus est vrbanæ prouinciæ*: quibus verbis alludit simul & ad auspicium & meretricis concubitum & cubile.

Chelidon meretrix.

Florentiæ teste *b* Borgæo nobilis familia quædam Rondinella ab his auibus denominatur, quæ in insignibus, siue armis suis Hirundines etiam depictas vsurpat.

b L. de mo. Rondinella familia.

Frisij qui in maritimam Germaniæ partem habitant, auem de genere Motacillæ Svvalken Vorbott, idest, Hirundinem prænunciam nuncupant teste Ornithologo.

Hirundo prænuncia.

Auis quæ caput caprino simile habet, vocatur Latinè apud vulgus Caper Hirundinis. Albertus.

Caper Hirundinis.

χελιδονίαι λαγωοί, & χελιδόνιος δασύπους leguntur apud Athenæum. Eustathius Chelidonias Lepores interpretatur, qui superiore parte nigri sunt, inferiore subalbi instar Hirũdinũ.

Chelidon. Lepores.

Aspidum genus est, quas Chelidonias vocant, quæ circa ripas fluuiorum, maximè Nili latibula habent.

Chelidonia quædam quoque herba est, quæ & Chelidonium dicitur. χελιδονία βοτάνη Oppiano; Dioscoridi & alijs medicis χελιδόνιον genere neutro profertur. Est autem duorum generum, maius & minus vtrumque nulli non notum. Recentiores nonnulli Latinè Hirundinariam nominant. Maius inde dictum est authore Dioscoride, quod Hirundinum aduentu exterra prodit; discedentibus verò ijdem marcescat, vel vt alij tradiderunt, si quis ex Hirundinis pullis in nido excæcatus fuerit, mater hanc herbam oculis admoueat, cæcitati eorum medens; vt inde potiùs quàm à tempore nominatum videatur, quam Græci nominis vim ignorantes imperiti quidam, præsertim Chymistæ, non Chelidonium, sed cæli donum vocauerunt, ac ea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam esse fieri prædicant, non modo ad vanas illas metallorum medicationes accommodatam, sed ad tuendam etiam hominum sanitatem, morbosque plurimos profligandos vtilem. Plinius vtrunq; genus aduentu Hirundinum florere scribit, & discessu earum marcescere. Apud nos quidem Chelidonium minus eo tempore prodit & statim floret, marcescitque mense Maio, Chelidonium verò maius & serius prodit, & serius etiam floret, vt id non rectè à Plinio videatur scriptum.

Chelidon herba. Hirũdinaria. Calidonũ.

Hermolaus eam capnon, quæ in sæpibus prouenit, Chelidoniam phragmitem Aetio dici tradit, ad exanitiones partium in iecore curuarum vtilem, dictam, vt putat, quia succo discutit caliginem, vt Chelidonia, & ob id in medicamenta oculorum addi, vt in collyrium Marciani eam Chelidoniam capnitida appellantis. Quod si eadem probetur esse cum cymbalari, vt quidam conijciunt, etiam illa similitudo, inquit, confluet, quod folium hederæ habuerit, quale Chelidonio minori contingit: propterea considerari cupio nunquid non similis, sed eadem omninò sit capnos hæc cum Chelidonio minori. Hæc ille. Eruditi quidam Chelidoniam phragmitin, eam esse herbam cõijciunt, qua hactenus pharmacopolæ pro Aristolochia rotunda perperam vsi sunt. Chelidonium paruum inter fumariæ etiam nomenclaturas apud Dioscoridem legitur, & Chelidonion simpliciter inter vitis Albæ & anagallidis purpureæ nomina.

Chelidon phragmites. Chelidon paruum.

Apud Germanos testante Ornithologo aliam etiam ab Hirundinibus herba dicta est Svvalmenkraut, quam multi Asclepiadem veterum esse putent: flore lacteo, ligustri ferè odore, folijs binis per genicula, lauriferè, sed in angustum exeuntibus, radicibus albis, multis implicatis. &c. quas aliqui ad ossa fracta consolidanda facere putant.

Svvalmenkraut.

Suprà ex Plinio, Dioscoride, & Tralliano lapillos in ventre pullorum Hirundinis reperiri diximus, eos Chelidonias (à recto Chelidonias, vt apparet, ὁ χελιδονίας λίθος.) appellant, alij Chelidonios lapides, alij Chelidonias gemmas, Germani Svvalmenstein, idest Hirundinum calculos: Plinius alibi gemmas Chelidonias, dum ait, *Chelidoniæ* (gemmæ) *duorum sunt generum, Hirundinum colore, & alia parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis*. Et *c* rursus *Aspidi similis est gemma, quam vocari Chelidoniam inuenio*. Nominat autem hoc loco gemmas, quæ ab animalibus denominantur; vnde hanc vt aspidi Chelidoniæ, de quò paulò ante, similem, nomen ab ea accepisse conijcit Ornithologus, & ab ea, cui Hirundines nomen fecere, diuersam. Sunt qui distinguendi gratia malint, vt is, qui nomen ab Hirundine habet, Chelidonius lapis, vel Chelidonia gemma dicatur:

Chelidon lapis. c Lib. 37. c. 11. Distinctio nominis.

Chelidonij lapilli vnde extrahantur.

catur; alter verò Chelidonias, cui aspis similiter dicta nomen dedit. Quo tempore, & quibus partibus extrahantur hi lapilli, & quomodo eos habere cognoscantur Hirundines, docet Albertus & author de rerum natura. *Pulli Hirundinum, inquiunt, Augusto mense lapidem Chelidonium gestant aliquando in hepate, vel ventriculo, quem ego diuersorum inueni colorum. Fertur autem quod pulli gestantes lapidem hoc signo cognoscuntur; quod in nido sedent conuersis ad se inuicem vultibus. Nam cæteri, qui non habent lapidem posteriora ad se conuertunt.* Alias etiam Albertus lapillos ait esse exiguos, & tales se vidisse à socijs suis extractos è ventriculo Hirundinum mense Augusto, tunc enim extractos efficaciores haberi, frequenter duos simul in vna Hirundine inueniri. Describit hos lapillos luculenter (luculenter dico, quia exactè illis competit, quos in musæo reseruo) Georgius Agricola his verbis: *Chelidonij, qui in Hirundinum ventriculis reperiuntur, figura, globi dimidiati semperq; intus caui qua de causa admodum tenues existunt. In eminentia sunt plerunq; rauo, sed diluto colore, in caua conuexitate purpureo, nigris interdum interpellantibus maculis, atq; ob id duæ earum species videntur esse.* Reperiuntur etiam figura lentis, qui nigri sunt, quales se Christophorus Encelius obseruasse scribit, item qui ruffi tantum, quales Ornithologus, qui & candidissimos obseruauit, sed qui perspicui non essent, & in monte quodam Sedunorum reperiri in arena inter excelsas rupes, solidos, non cauos. Tales multi pro veris obtrudunt. Ijdem vel saltem simillimi cum his sunt, quorum meminit his verbis d Strabo: *Acerui quidam ex tritura lapidum ante pyramides* (in Aegypto) *iacent in quibus lapilli & forma, & magnitudine lentis inueniuntur, quidam vt hordei grana, quæ semiexpolita excurrunt. Dicunt reliquias ciborum, qui operantibus supererant in lapidem induratas, quod quidem satis videtur verisimile, nam & apud nos collis quidam est oblongus, incompositus, qui tofi calculis in modum lentis plenus est.*

Chelidonij lapidis descriptio.

d Lib. 17. Geo.

Fauonium ventum quidam teste e Plinio ad vij. Cal. Martij Chelidoniam vocant ab Hirundinis visu, ijs enim diebus Hirundines primùm conspici solent.

e L.2.c.47. Chelidonias vẽtus qui.

Lignea Securicula Galli, teste f Gulielmo Philandro, caudas Hirundinis vocant. Ligneis, inquit, securiclis (nostri Hirundinum caudas vocant) cæra & amurca perfusis, veteres in alligationibus (lapidum) vsos ipsa opera docent.

f In Vitr. lib.2.c.8.

Gladij quoddam genus à bifurcata cauda Brodæus Chelidonium appellari asserit, nimirum quia & auis Hirundinis talis cauda est.

Chelidonius gladius.

Chelidonia collyria, quamuis Plinius à Chelidonia maiore dicta esse inquiat his verbis: *Vtuntur per se succo* (Chelidoniæ maioris, etsi de vtraq; proximè locutus sit) *in collyrijs quæ Chelidonia appellantur ab ea:* etiam alia sunt, in quibus Chelidonia non recipitur, sed simpliciter ad visum prosunt, quale in primis illud est, quod reperitur alibi apud g Galenum ab Hirundinibus, vt apparet, dictum, quasi oculis hominum claritatem ita restituere possit, vt remedio quodam pullis suis ademptum reddere creduntur Hirundines.

Chelidon collyria.

g 4. de cõp. sec. loc. c.7.

Chelidonium, χελιδόνιον, Illyrica gens est Stephano, Plinio promontorium montis Tauri in Pamphilia, Cedreno & Curopalati castellum in præcipiti colle situm.

Chelidon scopulæ.

Χελιδόνιαι Ptolomæo scopuli sunt in Pamphilio mari. *Chelidoniæ*, inquit h Strabo, *insulæ sunt in initio oræ Pamphiliæ.* Et i rursus. *Chelidonias insulæ in Pamphilia ac Lyciæ confinio iacẽt.* Et rursus in eodem libro. *Prope Hieram promontorium Lyciæ, Chelidoniæ insulæ tres sunt, asperæ sanè & magnitudine æquales, ad stadia quinque inter se distantes.* Stephanus duas esse dicit, earumque vnam Corydelam, alteram Menalippeam dici, & vtramq; contra promontorium similiter Chelidonium dictum sitam. Has easdem insulas, Chelidonias petras nuncupat. Castaldus Ilole corrente, Pinettus Caprose. Plinius nauigantibus eas scribit esse pestiferas.

h Lib. 11.

i Lib. 14.

Chelidon insulæ.

Ενεχελιδών. Hippodromus Atheniensium non ab Hirundine, sed ab Echelo heroe denominatus est.

Encchelidon.

MYSTICA MORALIA.

HIRVNDINIS exemplo, quæ pullos suos recrementa è nidis egerere docet, vt nitidè mundèque degant, monemur peccata nostra per confessionem expellere: acquid enim peccatum, nisi fœtidissimum recrementum? quid nidus, nisi conscientia? quæ nisi confessis, eorum fœtore inquinata est. Totam Hirundinis naturam mysticè interpretatur a Iacobus Vitriacensis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis his verbis: Hirundo quæ in collo & pectore rubicunda est sanctos significat, quibus Christi passionis fides in corde est, & in ore, dum corde credunt ad iustitiam, ore autem

Peccatum recrementum est, nidus consciẽtia.

a Dom. 2. Aduen.

autem confitentur ad salutem. Cuius stercoribus cum Thobia excæcantur, idest, temporalibus, quæ sancti tanquam stercora reputant, sicut Apostolus ait. Fugit autem hyemem, & ad calidas regiones transit, idest, gelicidium peccatorum, & torporem ignauiæ fugiens ad austrum Spiritus Sancti tendit, vt habitet in feruore charitatis. In nidis construendis, & ibi pullis educandis solicita est Hirundo. In fide enim Christi spem suam vir Sanctus ponit, & ibi pullos bonorum operum recondit, & proximis educandis, & nutriendis intendit. Hirundo lapsura culmina deserit: & sancti præsentis sæculi ruinam fugiunt, ne cum ruente opprimantur, & ruant. Mare autem transuolat Hirundo; dum sancti mundi huius amaritudinem transeundo extra mundum Deo seruiunt. Reuertitur Hirundo post frigus hyemis, vt annunciet initium veris, ita iustus post tentationes ad temperiem Domino ducente peruenit, & seipso bonæ conuersationis exemplum, & virorem virtutum alijs ostendit. Quærit autem veris initium; dum in se tenet discretionis, & temperantiæ modum. Hirundo cibum residens non sumit, sed in aere quas capit, escas edit; & vir iustus in terrenis cælestia quærit. Hirundo nec alias infestat aues, nec ipsa ab alijs rapitur; quia viri iusti nec alios lædunt, nec vnquam dæmonibus præda fiunt. Egregiè etiam Hirundo verbi diuini præcones significare potest; ad hos enim D. Chrysostomi *a* similitudo potius, quàm ad alios referatur. *Hirundines*, inquit, *alimenta suis pullis ab ore in os tradunt: nostra autem non, sed ab ore ad aurem: illa quippè in corruptionem: nostra verò in corruptionem procedunt. Illa corpus, animam autem nostrã impugnant.* Accipitur Hirundinum volatus pro inconstantia, ac leuitate, quemadmodum docet venerabilis Beda in explicatione horum sacræ paginæ verborum. *Fatigatus à sepultura Thobias, venit ad domum suam, & cùm iactasset se iuxta parietem, & obdormisset, ex nido Hirundinum calida stercora deciderunt in oculos eius, & factus est cæcus.* Ne mireris, inquit lector, quod aliquando bona typicè malum, aliquando bonum mala hominum facta significant. Quod si non liceret, nunquam nigro attramento, sed auro semper lucido scriberetur semper Deus, quia lux est: sed etsi nomen diaboli in calculo scribas candido, nihilominus tenebras significat profundas. Cæcatus ergo Thobias designat, quia sicut ait *b* Apostol. *Cæcitas ex parte contingit in Israel.* Fatigatus est in sepultura, & cæcatus; quia qui infatigabilis in operibus persistit, nunquam fidei luce priuatur. Iacet spiritualiter, & dormit fatigatus, qui vigilare, & stare in fide, viriliter agere, confortari negligit; cui benè congruit illud Apostolicum: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis illuminabit te Christus.* Hirundines propter leuem volatum, superbiam, cordisq; leuitatem figurant, quorum immundantia confestim eos, quibus dominatur, excæcat. Quasi enim nido Hirundinum supposítus dormit, qui leuitati, lasciuiæ, ac superbiæ mentem incautus subijcit. Hæc autem cæcitas populo Israel, maximè immittente aduentu Domini in carne præualuit, & cum Romanæ seruitutis iugo premerentur, & legis diuinæ præcepta pessimè viuendo violarent. Hæc omnia ille. Hirundo custodiens tempus aduentus sui confundit eos, qui non cognoscunt Deum vocantem, vt pœnitentiam agant, tempore sibi ad hoc concesso. Eadem per suam diligentiam nidificans, & pullis visum reparans, designat in nulla indigentia esse desperandum, neque ab operando cessandum.

Prædicatores significat Hirundo.

a Gent. 1. dissim.

Volatus Hirundinũ pro inconstantia.

b Rom. 1.

Hirundo custodiens tempus suũ quid significet.

QVIBVS SACRA.

GENVS Hirundinum tradit *a* Aelianus Dijs penatibus, & Veneri, quam & ipsam è numero penatium esse, ait, charum esse dici apud Gentiles. Opinio inde, vt apparet, orta est, quod Hirundines absque pauore nostras domos incolant. Similis penè persuasio in nostrarum muliercularum animis infixa est, dum auiculas hasce necari vetant; à quo vt magis terreant pueros, fingunt eas D. Virgini sacras esse. Apud Rhodios quædam fiebant sacrificia, vt *b* Theognis scribit, in quibus canebant; ἦλθε, ἦλθε χελιδών, καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς, idest, *Venit, venit Hirundo pulchras ducens horas, & annos pulchros.* Meminit *c* Athenæus, qui id χελιδονίζειν vocari scribit, quod est τῇ χελιδόνι ἀγείρειν, idest, Hirundini stipem colligere, circumeundo oppidanorum ædes, & canendo cantilenam, quam dixi, de aduentu Hirundinis. Similem ferè cantilenam Homerus in Samo hyemans, calendis ad ditiorum fores dicitur cantasse, quæ εἰρεσιώνη dicebatur, quam & ipse sic claudit:

Νεῦμαι νεῦμαι ἐνιαύσιος ὥς τε χελιδών
Ἕστηκ' ἐν προθύροισι. Κεῖμαι τοι δώσεις εἴδημι

a Lib. 12. cap. 34.

b Li. 3. fac.

Cantilena de aduentu Hirũdinis.

c Lib. 8.

Οὐκ ἑστήξομεν, οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἤλθομεν, ideſt.

At ego vos repetam, repetam (mihi crede) quotannis
Non ſecus atque redit ſub tectum garrula Progne,
Aſſumus in porta, ſeu munera ferre placebit,
Seu nihil, eſt tamen hinc abeundi certa voluntas,
Non etenim hic habitare diu, nec adeſſe paramus.

Chelidoniſmus quid.

d Lib. 16. cap. 24.

Hinc χελιδόνισμα dicebatur cantilena illa, quam canebant οἱ χελιδονίζοντες, & χελιδονισμὸς ipſa circuito, & collectio ſtipis. Apud eoſdem Rhodios certamen fuiſſe Hirundinum, & Coturnicum ſcribunt *d* Cælius Rhodoginus, & *e* Alexander ab Alexandro; ſed vterque nullo laudato authore.

HIEROGLYPHICA.

Patrimonij relicti typ.

a L.2.c.32.

AEGYPTIORVM ſapientes, omnes parentum opes filijs relictas volentes innuere, Hirundinem teſte *a* Oro pingebant. *Hæc enim*, inquit, *iam morti proxima, luto ſeipſam volutat, & pullis latebras comparat.* Videtur autem intelligere de nido, ſed quem non moribunda, ſed quandocunque nidificare cupit, eo modo conſtruit, aqua ſcilicet ſe aſpergens, & in puluere volutans, cùm luti inopia eſt.

Hominis ædificationis ſtudioſi hieroglyphicum.

Eodem modo ædificationis ſtudioſum hominem, quique ampla ædificia, vel etiam oppida condiderit, *b* Pierius Valerianus per eandem auiculam, nidum facientem à nonnullis intelligi ſcribit, argumento videlicet ſumpto ab auis ingenio, quo in nidulatione vtitur, de quo nos ſatis ſuperque ſupra ſcripſimus.

Aequalitas in diſtribuendo.

Iidem Aegyptij filijs æquas hæreditatis portiones diſtribuentem, vel principem, qui ſe ciuibus æquaret ſuis, neque vllo vellet ornatu, vel apparatu magis, quam reliqui, ſumptuoſiore accipi, ſignificaturi, id per Hirundinis picturam faciebant, quæ qua æquitate pullis ſuis cibum impartiatur, habes ex ſuperioribus.

Inſtitutionis hieroglyphicum.

Plura hieroglyphica finxit Pierius Valerianus libro præcitato, quæ ne quid in hoc opere deſit hìc inſeram. Primum itaq; inſcriptum eſt INSTITVTIO. Sunt qui, inquit, calathum cum pullis Hirundineis in aliquot veterum monimentis obſeruatum, hieroglyphicum inſtitutionis eſſe contendant, argumentumq; eiuſmodi ad Oſiridis, & Cereris beneficia in mortales collata referant, quod .ſ. ab ijs, & viuendi leges, & agri colendi præcepta recepcrimus, & æquo cum reliquis iure vitam degere didicerimus. Legifera .n. Ceres eſt, & apud Diodorum in ſacris Aegyptiorum litteris Oſiris Iupiter, iuſtus, pater, dux, & conſultor omnium habetur; quæ ſiue ad inſtitutionem, ſiue ad æquitatem accommodes, omnia quadrabunt.

Imploratio nis auxilij ſymbolum.

Aliud eſt inſcriptum IMPLORATIO AVXILII, de quo ſic ſcribit. Inuenias apud Xenophontem (quiſque ille fuerit) eo libello, qui titulo de æquiuocis circumfertur, per aues has in nido ore patente pictas, populos auxilium implorantes hieroglyphicè ſignificari. Nidus .n. patriam, os verò adapertum clamorem, & implorationem oſtendit. Hinc illud Ezechiæ cantico: *Sicut pullus Hirundinis, ſic clamabo.* Vnde admodum eruditè Plautus Hirundines objicit in ſomnium Dæmonæ, quas ſimia ſolicitabat, qui ſit filium ſtatim penes lares ſuos in phano Veneris opem implorantem inuenturus: Illa enim Hirundinum more transfretauerat, & ad conſuetas ſibi ſedes, domum quidem paternam delata erat.

Dæmonæ ſomnium.

Amicitia in vtilis hieroglyphicum.

c L.4. Rhe.

Nonnulli eodem referente Hirundinem ponunt pro amico inutili, ingrato, & perdifficili. Ij enim moribus noſtris, ac familiaritati, quamuis nobiſcum degant, ad inſtar Hirundinum difficulter aſſueſcunt. Verùm non inconuenienter adulatores fictiq; amici eo modo per Hirundinem notabuntur. Sola enim Hirundo impunè in domibus noſtris agit tota æſtate, excluſiſque, & educatis pullis ſuis ante frigus abit turpiter ingrata: qua ſimilitudine ad denotandum eiuſmodi adulatorum amicitiam, *c* Cicero, vel quiſquis ille ſit author rethoricorum ad Herennium vſus eſt, inquiens: *Ita vt Hirundines æſtiuo tempore præſto ſunt, frigore pulſæ receaunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſto ſunt, ſimulatq; hyemem fortunæ viderint, deuolant.* Hac quoque de cauſa Samius ille Pythagoras eas à tectis ablegauit, id ſcilicet innuere volens, huiuſmodi notæ homines euitandos, ac nullo pacto conſuetudinem, & amicitiam cum illis habendam eſſe, vt ſupra obiter innuimus, & poſt inter prouerbia etiam dicetur. Idem Pierius in hieroglyphico luctus, & quærimoniæ alios idem ſymbolum Pythagoricum interpretantes referre ad tragœdiam, quaſi triſte omen, lugubreq; argumentum afferat Hirundo, de qua re fuſiùs agemus in fabulis.

Pythagoras cur Hirundines à tectis abegerit.

Idem

Idem Pierius in coniecturis habere se Hirundinis caput imaginari, peregrinationem tradit significare, quoniam eius auis præcipue proprium sit, vt neque apud parentes degere solcant.

Sunt qui eodem referente resipiscentiam per Hirundinem acu transfossam oculos indicent: quoniam hæc si vulneratis oculis obcæcata fuerit, oculos tamen, & lucem recuperare dicitur. Lumen autem pro sapientia, & cognitione poni, perinde, ac pro imperitia tenebras vnicuique manifestum est.

Possit non incongruenter etiam Hirundo pro barbaro poni, & infante, indiscretoque alludendo ad tritam illam fabulam, qua in auem Progne, vel vt alij Philomela, in Thracia, quæ barbara erat regio, mutata fuisse cõfingitur: in quo sensu Aeschylus barbaros homines dicebat χελιδονίζειν, quoniam sermo eorum intelligi nequeat, vt neque Hirundinum garritus.

Peregrinatio significata. Resipiscentiæ hieroglyphicum. Lumen pro sapientia. Hirundo pro barbaro.

HISTORICA.

BRVTA animantia sanctis quandoque morem gerere in multis nostræ Ornithologiæ locis ostendimus, & posthac ostendemus, quoties sese nobis offeret occasio. Nunc quomodo S. Francisco, alijsque huius sanctissimi viri nomine sibi obedire iubentibus, morem gesserint, ex a Laurentio Surio dicemus. Exinde prædicando, inquit, per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam nomine Aluianum, vbi congregato populo, & indicto silentio propter Hirundines nidificantes in eodem loco, magnisque garritibus post repentes vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus allocutus est, dicens: Sorores meæ Hirundines iam tempus est, vt loquar, & ego, quia vos vsque modo satis dixistis: audite verbum Dei tenentes silentium, donec verbum Dei compleatur; & illæ tanquam intellectus capaces subito tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donec fuit omnis Prædicatio consummata. Omnes igitur, qui viderunt stupore repleti, glorificauerunt Deum. Istius miraculi fama circumquaque diffusa multos ad Sancti reuerentiam, & fidei deuotionem accendit. Hæc ille, & rursus: In ciuitate Parisiensi scholaris quidam indolis bonæ cum socijs alijs studio diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiusdam infestaretur Hirundinis, dicere cœpit ad socios. Hæc Hirundo vna de illis est, quæ virum Dei Franciscum prædicantem aliquando, donec silentium eis imponeret, molestabant, & conuersus ad Hirundinem fiducialiter ait: in nomine serui Dei Francisci præcipio tibi, vt ad me veniens conticescas. At illa Francisci audito nomine, quasi viri Dei disciplinis edocta, & statim conticuit, & ipsius manibus tanquam tutæ custodiæ se commisit; Stupefactus Scholaris statim eam libertati restituit, & eius garritum amplius non audiuit.

S. Frãcisco Hirũdines obediunt. a in vita S. Franc. c. 1. Studioso ve obediant Hirũdines.

APOPHTHEGMA.

INTER multa, quæ de Cleomene Lacedæmoniorum duce à Plutarcho conscripta sunt, lepidissimum est illud, quo Sophistam quendam comparabat garrienti Hirundini. Illo nempe de fortitudine multa disserente risisse tradit Cleomenem. At sophistæ dicenti; quid ridens Cleomenes audiens de fortitudine disserentem; præsertim cum sis rex? Quoniam, inquit, ô amice, si Hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem, quod nunc facio, sin Aquila, magno silentio auscultarem. Visum est ineptum quendam de fortitudine magnificis vti verbis, qui ipse nihil fortiter gessisset vnquam, nec aliud posset, quam in Hirundinis morem garrire.

Cleomenæ apophthegma.

APO-

APOLOGI.

Hirundo Cycnus

DE Hirundinibus, & Oloribus, siue Cycnis apologus legitur in Epistola Gregorij Nazianzeni ad Seleusium Principem, quæ ex interpretatione Iacobi Mycræi sic se habet. Quoniam mihi silentium, & rusticitatem obijcis ò vir honeste, & vrbane, age tibi etiam fabulam nihil à musis abhorrentem recensebo, si quoquo modo hac re queam dehortari, vt in posterum à nugis abstineas. Hirundines conuitiabantur Cycnis, quod nollent cum hominibus conuersari, neque musicen publicare, sed circa paludes degerent, & fluuios, solitudinemque amplecterentur; ad hæc paucula quædam canerent, & ea quidem intra seipsos, quasi musices puderet. Nostræ autem dixerunt vrbes hominesque, & penates, hominibus loquimur, & nostra ipsis percensemus. Hæc vtique hæc vetera, & Attica, Pandionem, Athenas, Therea, Thraciam, Peregrinationem, Gloriam, Ignominiam, Linguæ excisionem, litteras, atque ad hæc omnia Ityn. Atque hoc pacto in hominibus factæ sumus aues. Illi verò Olores, videlicet, vix sermone quidem ipsas dignati, garrulitatis osores, hunc in modum responderunt. Nos quidem ò Hirundines si quis ad solitudinem venerit musices audiendæ gratia, cùm alas Zephyro permittimus dulce quid & concinnum spirare videmur. Quare si non multa, & in multis canimus, certe id ipsum pulcherrimum est in nobis, quod mensura cantum moderamur, nec musicen strepitibus permiscemus. Vos autem etiam inhabitantes homines ægrè ferunt, & canentes auersantur, & maximè accusant. Præterea ne priuatæ quidem lingua silentium agere potestis, sed ipsæ taciturnitatem deploratis & affectum vestrum. Deinde loquaciores estis quodam non felici lingua prædito, & musico. Intelligis quid velim, vt ait Pindarus, nempe vel optimam meam taciturnitatem tua præstare eloquentia. Desine igitur nugis mihi silentium obijcere, atit tibi adferam parœmiam verissimam quidem illam, sed maximè compendiosam, nempe quod tunc Olores canant, cum silent graculi.

Hirundo & Cornix.

Alius sub Aesopi nomine circumferre apologus de Hirundine, & Cornice: Hæc & Hirundo de pulchritudine contēdebant, & suam cùm nimis efferret Hirundo. Cornix respondens dicebat, sed tua pulchritudo verno tempore floret, meum verò corpus etiam hyeme perdurat. Morale significat eam pulchritudinem pluris faciendam esse, quæ nullius temporis mutationi est obnoxia, quamuis adeo exquisita non sit.

Gallina & Hirundo.

Alius de Gallina, & Hirundine. Gallina serpens ouis inuenris diligenter calefacta excudit. Hirundo autem cùm eam vidisset, ait ò demens, quid hæc nutris? quæ cum excreuerint à te primùm iniuriam auspicabuntur. Fabula indicat implicabilem esse prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs.

Hirūdo & prætorium.

Inter Gabriæ fabulas de Hirundine etiam, & prætorio hic legitur apologus. Hirundo cum in prætorio construxisset nidum; & coluber pullos deuorasset, secum dixit, ò ingemiscendam fortunam, vbi enim vltio est, sola offensa sum. Fabula torquetur ad eos, qui malum à bonis patiuntur.

FABVLOSA.

NOTISSIMA fabula est, de Progne, & Philomela, Thereo, & Ityn in aues commutatis, eamque communiores authores, eosque inter potissimùm Ouidium secutus in Phasiano recitaui, atque hic modo repetere superuacaneum duco. Verum quia alij Prognem in Hirundinem, Philomelam in Lusciniam abijsse velint; alij rursus Prognem Therei vxorem, alij contra Philomelam faciant, itaque hoc loco indagabo, quibus potiùs sit adhærendum, quamuis tam confusè omnia impliciteque enarrentur, vt qui sequendi sint, nihil prorsus affirmare ausim. Græci tamen hac in re sequendi videntur, quod ab eis alij plerique populi fabulas eiusmodi sint mutuati. Qui Prognen Hirundinem factam volunt, præter Ouidium, Virgilium, & Martialem ex veteribus neminem inuenio. Vergilius verò quasi inconstans alias Prognen, alias Philomelam Therei vxorem facit; Prognem hoc versu:

Prognem qui Hirundinē factā velint.

E manibus Progne pectus signata cruentis.

Philomelam istis:

Aut

Aut vt mutatos Therei mutauerit artus,
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.

Ex Martiale quoque certi nihil solidique colligas. Quodam enim disticho, cuius lemma est LVSCINIA, apertè Ouidium sequitur; ait enim.

Flet Philomela nefas incesti Thereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

Et alibi rursus.

Multisona feruet, sacer Atthide lucus.

10 Nam Atthis ab eo Luscinia intelligitur, quasi Attica auis, quod declarat epitheton multisona, & verbum lucus. In lucis enim multis modis canit Luscinia cum Hirundo tecta frequentet. Atq; hoc à Græcis traxisse videtur, apud quos Tragædia extabat Philochori de Philomela, quæ Atthis inscribebatur. Verum nisi eo loco epitheton multisona adderetur. Atthis etiam Hirundo verti possit, nam non solum Martiali Luscinia Atthis dicitur, sed Hirundo etiam, quemadmodum *a* ipse hoc tetrasticho, cuius lemma est, *de Hirundine* demonstrat.

Atthis quasi Attica auis.

Philochoride Philomela Tragædia.

a L. 5. epig.

Hybernos peterent solito cùm more recessus
Atthides, in nidis vna remansit auis.
Deprendere nefas ad tempora verna reuersæ
Et profugam volucres diripuere suæ.
20 *Serò dedit pænas, discerpi noxia mater*
Debuerat, sed tunc cum lacerauit Ityn.

Quibus versibus Prognem & matrem Itys facit, & in Hirundinem mutatam fuisse innuit. In eadem opinione fuisse videtur author Philomelæ, cuius carmen, etsi Ouidium non sapiat, omninò tamen negligendum non est. Atq; hi sunt, qui Prognem in Hirundinem mutatam volunt, nam Seruium his non accenseo, vtpotè qui tam diuersarum sententiarum confusione intricatus modo in Hirundinem, modo in Lusciniam abijsse scribat; sed ne lectori fucum obtrudere videar, verba adijciam. Explicans itaq; imò implicans potius illud *b* Vergilij: Aut *vt mutatos Therei, &c. Thereus rex*, inquit, *Thracum Pandionis Athenarum regis filiam Prognem duxit vxorem, & Athenas profectus, vt sororem illi accerseret Philomelam, in itinere illam* 30 *vitiauit, & linguam abscidit. Illa tamen rem in veste suo cruore descriptam misit sorori. Quare cognita Progne Ityn filium interemit, & patri epulandum apposuit: postea omnes in aues mutati sunt: Thereus in Vpupam, Itys in Phasianum, Progne in Hirundinem, Philomela in Lusciniam.* Ex mox illud eiusdem Vergilij: *Quas ille Philomela dapes, &c. Atqui*, inquit, *hoc Progne fecit, sed abutitur nomine, aut illi imputat, propter quam factum est.* Hucusq; sibi constat *c* Seruius, cum verò illud explicare conatur, *Et manibus Progne pectus, &c. Nomen*, inquit, *posuit pro nomine. Nam Philomela in Hirundinem versa est, pro qua Prognem, vel quasi sororem posuit, vel quasi eam, quæ fuerat illius sceleris causa, nam ipsa miserat Thereum ad adducendam sororem.* Hæc ille, quibus posterioribus, vt vides, Philomelam in Hirundinem conuersam esse ait: adeò vt mireris tam manifestam in vno auctore diuersitatem. Qui modo Philomelam in 40 Hirundinem, Prognem in Lusciniam mutatas volunt, alij Græci sunt alij Latini. Ex Græcis in primis est Sophocles, qui facto de Thereo poemate, fabulam eo prorsus modo enarrat, quo paulò ante ex Seruio: & in Phasiano recitauimus: sed Philomelam Therei scelus acu, non cruore suo, vt habet Seruius, manifestasse, & in Hirundinē conuersam fabulatur. Idem facit Eustathius, qui vocem Hirundinis hanc ob causam, asperam & cantu insuauem esse tradit, vtpotè cui lingua mutilata fuerit, & frequenter Therei ceu balbutientis nomen efferre conari. Anacreon quoq; Hirundinem accusans garrulitatis, quòd manè somni sui dulcedinem rumperet, Thereum olim linguam ei præcidisse scribit. Sed Eustathius Philomelam Therei vxorem facit, cum Sophocles eam Prognem faciat, quem sectatus fuisse videtur *d* Varinus, qui aliàs similiter, vt Eustathius eam fabulam recenset ex Scholijs Aristophanis in aues: 50 *Progne, inquit, cum sororis Philomelæ casum intellexisset, mactatum Ityn filium Thereo edendum apposuit; quo ille cognito gladio eas persecutus est, clamans πȣ̃ πȣ̃ (vt solent quærentes) Philomela verò præ motu Therei nomen efferebat, Progne verò filium lugens Ityn miserabiliter sonabat. Ioue autem miserato Progne in Lusciniam, Philomela in Hirundinem, & Thereus in Vpupam mutati, easdem adhuc voces canunt.* Eustathij verba lector per se videre poterit. Homerum autem aliter hanc fabulam narrantem, vt in Phasiano quoque diximus, latiùs explicat. Et latinè leges apud Ornithologum & Io. Spondanum, Prognes verò & Philomelæ fabulam similiter narrat Io. Tzetzes Hesiodi Scholiastes, videlicet Prognem Therei vxorem fuisse, & in Lusciniam mutatam, Philomelam verò in Hirundinem. Thereum

Seruius cōfusè de Prognes fabula scripsit.

b Eglog. 6.

c Greg. 4.

Philomelā in Hirūdinem versā qui dicant.

d In dict. Ιτυς.

reum quoque addit Philomelæ in Aulide Bœotiæ vim intuliſſe, & huius fabulæ Sophoclem meminiſſe. Apud Plutarchum quoque Gorgias Sophiſta cùm Hirundo alui onus in eum emiſiſſet, directo in eam viſu dixit, non rectè ò Philomela: & apud Io. Grāmaticum in commentarijs in Heſiodum legimus, cùm prius Philomela Pandionis eſſet, nunc Hirundo auis, Τηρεὺς φησι μὲ ἐβιάζετο, *Thereus,* inquit, *mihi vim intulit.* Ex Latinis primis eſt e Varro, cuius hæc ſunt verba: *Luſciola* (fortè Luſciniola ὑπ. ὀκοριςικῶς legendum) *quod luctuosè canere exiſtimetur, atq; eſſe ex Attica Progne facta auis.* Varronem ſecutus eſt Statius poeta, cuius etiam non parui facienda eſt authoritas. Hic enim Prognen enarrat inter aues, quæ humanum ſermonem edocentur. Hirundinis ingenium an ad id valeat, habes ex ſuperioribus. Statij verſus citauimus in Perdice. Probus etiam, non reprobus, vt f Erithræi verbis vtar, Vergilij interpres, prodidit Philomelam in Hirundinem, Prognen in Luſciniam conuerſam, quod mihi, inquit, veroſimilius fit, propter garrulitatem Hirundinis, quam ex amputatione linguæ Philomelæ referat, quum ipſa Luſcinia mille modis cantum variet. Ex quibus modò omnibus ſatis conſtare arbitror, confusè hanc fabulam à veteribus, & recentioribus recenſeri, plurimos tamen ex Græcis, à quibus plerunq; ſuas Latini fabulas mutuati ſunt, ſcribere Prognen in Luſciniam verſam eſſe. Quare apud Poetas Pandionis ales, & Daulias ales, tam Hirundini, quam Luſciniæ attribui poſſit, vt pro Luſcinia apud Catullum:

e Lib. 4. de ori. verb.

Prognem humanum ſermonem addiſcit.

f In Inaiace Virg.

Pandionis ales.

> *Qualia ſub denſis ramorum concinit vmbris*
> *Daulias abſumpti fata gemens Ityli.*

Et Ouidium:

> *Deflet Threicium Daulias ales Ityn.*

Hirundines verò Daulidas aues etiamnum vocari diſertiſſimè ſcriptum reliquit g Plutarchus. Vocantur autem Pandiones aues, quoniam Philomela, & Progne Pandionis erant filiæ. Dauliæ verò à Daulia, ſiue Daulide oppido Phocidis ſub ditione Therei regis Thracum. Epitheta Prognes apud Textorem omnia ferè ab hac fabula depromta ſunt: ſunt autem, Daulas, Querula, Impia, Rhodopeia, Pandionia, Getica, Sæua, Dura, Attica, Cruenta, Iſmaria, Garrula, Domeſtica, Acerba, Cecropis. Eadem etiam aſcribit Philomelæ, & inſuper nonnulla alia. Iam verò alij, vt dixi, Philomelam, non Prognen Therei vxorem fuiſſe tradunt, ex quibus Ariſtophanes ipſe ſub perſona Epopis, Vergilius, & Euſtathius: cæteri omnes contrarium ſcripſerunt. Atque hæc de fabula dicta ſunt. h Pauſanias eas mulieres in eiuſmodi aues commutatas fingi putat, non aliam ob cauſam, quàm quod eædem quoq; auiculæ miſerabilem cantum edant, & lamentis ſimilem. Plinius Hirundinem Biziā in Thracia ingredi negari ſcribit propter ſcelera Therei. Sed hoc vt ad enarratam fabulam alludit, ita quoque prorſus fabuloſum exiſtit. Crediderim ego eum Thraciæ locum Boreæ magis, quam alios eſſe expoſitum, ideoque eum fugere Hirundines: quod verò boreæ flatum perhorreſcant, colligo ex his Oppiani verbis; *Hirundines in aues mutata ſunt, cùm vir adhuc eſſet Thracius ille Thereus; poſtquam verò, & illum mutatum viderunt in auem, relicto omnium auium conſortio, ad hominum domicilia confugerunt. Quin etiam neque Boreæ, neque ventorum, qui ex Thracia ſpirant, flatus amant, & nidos inde auerſos collocant.* Quod verò de Therei ſceleribus confinxere poeta prorſus falſum eſſe ex antiqua hiſtoria comprobat doctiſſimus i Io. Goropius: puduiſſe, inquiens, Atticos impudicitiæ duarum ſororum, ideoq; crimen per calumniam impegiſſe, contra quem fuit commiſſum, atque inde fabulam contexuiſſe. Prognen in Hirundinem mutatam finxiſſe, quod nullæ Hirundines intra Daulidis fines, vel pariant, vel ex ouis pullos excludant, vel omninò nidos laquearibus affigant. Quod ſi hoc Pauſaniæ credimus, magna, inquit, fuit occaſio fingendi vxorem in Hirundinem conuerſam fuiſſe. Cauiſſet enim, poſtquam ſemel mariti manus euaſit, rurſus: Daulidem reuerti, niſi vitæ mortem prætuliſſet. Deinde ingratus hoſpitæ mulieris, & vxoris animus benè potuit, & rectè Hirundini comparari: quæ aliunde venientes, domos alienas ſubeunt, & ſummo loco nidos figunt, & ex alto corporis ſpurcitiem in pauimenta, & habitatores emittunt, ac deinde dum domū fœdè conſpurcarunt, diſcendunt. Eodem modo Progne in aliena domo ad ſummum faſtigium euecta, & in regium thalamū ſublata, regem ipſum & regiam domum adulterio ſuo turpiſſimè fœdauit, atque deinde culpa ſpurciſſima manifeſta, ſe ſubducit citiſſimis alis. Credi etiam poteſt de fabula ſororem ſuauitate ſermonis, & cantilenis Thereum in multam noctem crebro detinuiſſe, quo interea locus adultero daretur. Hæc ille, & rurſus paucis interiectis. Ad hunc igitur aſtum, inquit, quoniam Philomelam linguam ſuam vocemque applicuiſſe, nihil iniuſtum Thereus feciſſet, ſi illam ſcelere deprehenſo, vt fertur, amputaſſet. Nec malè nocturna hæc Siren fingitur in auem com-

g L. 4. ſym. q. 4.

Epitheta Hirundinis.

Fabula explicatio.

h In Act.

Hirūdo cur Biziā non īgrediatur.

Hirūdines boream timent.

i Li. 8. An.

Progne cur Hirundini ſimiles.

Philomela nocturna Siren.

commutata, quæ totas noctes canendo ducit, vocis suauitate, & varietate nulli musicæ conferenda: Quod verò Thereum ipsum in Vpupam transmutarint, ne illud quidem male ad suspicionem meam alludit. Nam hæc auis nidum facit è stercore humano, & pastu vtitur fœdissimo. Quid vero regia Therei aliud erat, spurcissimis his vitijs vxoris inquinata, quàm nidus humanis stercoribus, idest fœdissimis hominum flagitijs constans? Nobis Vpupa in prouerbio est ad eas significandas, quæ sunt omni spurcitiæ genere contaminatæ. Non tamen minus aptè Thereus Vpupa dicebatur, quod sicut hæc auis in excrementis alui humani oua ponit, ita Thereus oua, & semen suum, & se denique, quoad posset, sterquilinio 10 vxoris immergeret. Hæc & alia, quæ prætereimus, Goropius. *k* Antonius Liberalis similem, nisi eandem diuersimodè tamen enarrat fabulam ex Bœo: quam non fuerit inconueniens hic apponere. Pandareus inquit, vt est apud Bœum in Ornithogonia, in agro Ephesio habitauit, quo loco nunc iuxta vrbem est Prion. Huic Ceres ad largita est beneficij, vt venter eius cibis nunquam grauaretur, quantuncunq; ingessisset. Fuit Pandareo filia Aedon: eam duxit Polytechnus faber, Colophone Lidiæ habitans; plurimumque temporis suauiter vnà vixerunt, vnico procreato filio, cui nomen Itys. Fuerunt autem felices, quamdiu Deos debito affecere honore. At postquam inani voce gloriati sunt, magis se inuicem amare, quam Iupiter, & Iuno mutuò diligant: Iuno offensa eo dicto Eridem ad eos misit, quæ contentionem operum inijceret ipsis. Paululum restabat Polytechno ad curulem sellam conficien- 20 dam, & Aedoni ad pertexendam telam. Itaque hanc sponsionem coeunt, vt vter ipsorum celeriùs suum opus absoluisset, ei altera famulam daret. Citius telam pertexuit Aedon, Iunone opus adiuuante. Cui inuidens victoriam Polytechnus ad socerum proficiscitur, simulans se ab vxore missum ad adducendam sororem Chelidonem: & Pandareus nihil mali suspicatus, filiam ei committit. Ei Polytechnus in sylua virginitatem eripit, tonsoque capite alijs etiam vestibus induit, mortemque minatus, si quid horum vnquam Aedoni indicasset, ita domum reuersus, eam vxori loco ancillæ ex pacto tradit. Aliquandiu eam soror operis exigendis atriuit, donec Chelidone cum vrna ad fontem prolixè suam deplorans calamitatem, à sorore exaudita est. Postquam se mutuò agnorunt, & consultauerunt, malum ilicò Polytechno sunt machinatæ. Filium eius in frustra conciderunt, carnes in ollam 30 coniectas coxerunt: cumque Aedon vicino suo mandasset, vt Polytechnum eas iuberet edere, ipsa cum sorore ad patrem Pandareum peruenit, indicauitque in quas deuenisset miserias. Polytechnus cognito se de filij sui carne epulatum fuisse, eas ad patrem vsque insecutus est. At famuli Pandarei eum quòd tantum Pandarei familiæ probrum intulisset, correptum insolubili vinculo constrinxere, corpusque melle inunctum, in pascuum, proiecerunt, vbi cum muscæ adsidentes eum diuexarent, Aedon ob pristinam miserata amicitiam eas abigebat. Quod cùm deprehendissent parentes, & frater odio concitati, eam statuerunt interficere. Sed Iupiter Pandareum miseratus, eas omnes personas in aues conuertit, quæ partim ad mare vsque prouolarunt, partim in aerem subuolarunt. Pandareus mutatus est in Haliaetum, mater Aedonis in Alcyonem, statimque se in mare voluere deijcere, sed Iu- 40 piter id prohibuit, atque hæ aues nauigantibus sunt secundæ. Polytechnus in Pelecanum transijt, quod ei Vulcanus fabricanti securim dedisset, atque ea auis fabris visa fausta est. Frater Aedonis Vpupa extitit, quæ auis terra, marique est auspicata, idque magis, si coniungitur Halyaeto, aut Alcyoni. Aedon quæ est Luscinia circum fluuios, & nemora filium Ityn deplorat. Chelidone Hirundo facta est, hominum contubernalis, Dianæ consilio, quod inuita virginitatem amittens plurimum inuocasset Dianam. Hæc omnia ille. Isis referente *l* Plutarcho in Byblo Aegypti nutrijsse fertur regium puerum (regis nomen Malcander fertur; reginam alij Astartam, alij Sosin, quidam Nemanum quasi Mineruiam perhibent) digito ei in os pro mamilla inserto, & noctu, quæ in corpore eius mortalia erant, adussisse; ipsamque Hirundinis specie circa columnam lugendo volutasse; donec regina aliquan- 50 do noctu infantem amburi conspicata clamore emisso, immortalitatem ei ademit. Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum etiam fabulantur, cùm mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem auium voces emisisse Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphirionis, Sturni, Lusciniæ, & Merulæ, vt sæpe dictum est.

Thereus cur victus mutatus in Vpupam.

De Vpupa prouerbiũ.

k In Met.

Politechni, & Adonis fabula.

Chelidone à Polytechno violata.

Pandareus in Haliaeton.

Polytechn. in Pelicanũ

Aedonis frater in Vpupam.

Aedon in Lusciniam.

Chelidone in Hirũdinem.

l li. de Isid.

De Iside regum puerũ nutriente fabula.

PROVERBIA.

Vna Hirũdo non facit ver.

NOTISSIMVM eſt adagium, Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: *Vna Hirundo non facit ver*, hoc eſt, inquit adagiorum author, vnus dies non ſat eſt ad parandam virtutem, aut eruditionem; aut non vnum aliquod benefactum ſufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis: plurimis enim virtutibus ea res conſtat. Aut vt certum aliquid cognoſcas, non ſatis eſt vnica coniectura: ſiquidem fieri poteſt, vt vna quæpiam Hirundo caſu maturiùs appareat. In ſumma dicitur de ijs, vt annotat *a* Polydorus Vergilius, quæ plurimorum egent teſtimonio, aut pluribus conſtant. Ille hæc addit exempla: non eſt ille doctus, quem duo treſue indicant doctum. Item non fit tumultus in ciuitate, ſi duo dumtaxat rixentur, nec duo milites exercitum faciunt, veluti vna Hirundo, quæ maturiùs appareat, non eſt certa veris nuncia, ſed cum plures ſimul aduenian, tunc primùm indicant ver. Sumptum eſt adagium ab Hirundinis natura, quæ veris eſt nuncia. Legitur apud *b* Ariſtotelem: τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα, ideſt: *Ver enim, nec vna Hirundo facit, nec vnus dies*, & beatum eodem modo, felicemve nec vnus dies, nec breue efficit tempus. Adagium hoc verſu expreſſit Baptiſta Mantuanus;

a Adag. 220.

b lib. 1. Moral.

Ver non vna dies, non vna reducit Hirundo.

Author adagiorum illud *c* Ariſtophanis: Δεῖσθαι δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων, ideſt, *multa videtur opus habere Hirundine*, ab interprete indicari vult alluſum eſſe ad prouerbium, quod iam retuli, eique affine eſſe hoc *d* Sophocleum: πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός, etenim, inquit, quemadmodum vna Hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus numus diuitem. Secundum Suidam, & Heſychium parœmiæ ſenſus eſt, vnum diem ſapientem non perficere, nec vnum infauſtum diem eum indoctum facere.

c in auibus

d in Ant.

Noua Hirundo.

Νέα χελιδών, ideſt, *noua Hirundo*. Suidas hoc adagium citat ex Auibus Ariſtophanis fallente, vt apparet, ipſum memoria, cum apud eundem Comicum extet in Equitibus hoc verſu;

Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ' ὥρα, νέα χελιδών.

Spectate pueri, non videtis ver? noua ecce Hirundo.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac perinde valere, quaſi dicas initium veris, propterea quod id temporis appareat hæc auis, quemadmodum, & Horatius *Zephiris, & Hirundine prima*. Suidas ait dici ſolere, quoties verba darentur alicui. Sumptum à ioco puerili, nam hi data opera nouam Hirundinem adſimilantes videre ſeſe, oſtendunt alijs: deinde contemplantibus illis, & intentis, interim quod volunt, ſurripiunt. Proinde quadrabit in eos, qui falſa ſpe quapiam iniecta fallunt, ac nocent. Adagiorum author diſtinguit poſt ὥρα, & νέα νέα χελιδών. Codex noſter ὥρανέα coniungit. Suidas pro ὥρα habet ἆρα interrogandi aduerbium οὐχ ὁρᾶτ' ἆρα; νέα χελιδών, id quod placet.

Hirundo ſub eodem tecto nõ habeas.

Ὁμορόφους χελιδόνας μὴ ἔχειν. *Hirundines ſub eodem tecto non habeas*. D. Hyeronymus Ariſtotelis authoritatem ſecutus interpretatur abſtinendum à commercio garrulorum, & ſuſurronum. Verùm hoc interpretamentum refellitur, inquit, adagiorum author, apud *e* Plutarchum, nam haud æquum videri ait, vt auem domeſticam, & humani conuictus citra noxam amantem, perinde vt ſanguinarias, & rapaces (nam hoc etiam inter Pythagoræ ſymbola eſt, γαμψώνυχον οἴκοι μὴ τρέφειν) propellamus. Quod enim de garrulitate cauſantur, id eſſe friuolum, cùm Gallos, Gracculos, Perdices, Picas, cumque his alias complures multo magis obſtreparas non arceamus à domeſtico contubernio, immò nihil penè minus in Hirundinem conuenire, quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quod quidam Pythagoricum hoc ſymbolum ad tragœdiam, quæ de Hirundine fertur, referunt, quaſi triſte omen ſecum adferat. Nam hac ratione Philomelam item eijci oportere, vt quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaque verò proprius videtur, ob id improbatam Hirundinem, quòd eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maximè vocale, ac muſis ſacrum venetur; præterea humi volans minutis animalibus inſidiatur, deinde ſola auium in tectis verſatur, nullam referens vtilitatem. Nam Ciconia cùm nec tecto quidem vtatur noſtro, tamen haudquaquam mediocrem contubernij gratiam refert, bufones, ſerpentes, hoſtes hominum è medio tollens. Contra Hirundo poſteaquam ſub noſtro tecto

e l. 8. ſym. q. 7.

Cicada muſis ſacra.

Ciconiæ gratitudo.

Hirũdinis ingratitudo.

ſuos educauit pullos, abit nulla relata gratia communicati hoſpitij; deniq; quod eſt omnium grauiſſimum, duo duntaxat animalia domeſtica ſunt, quæ nunquam humano conuictu manſueſcunt, neque tactum admittunt, neque conſuetudinem, neque vllius rei, aut diſciplinæ communionem. Muſca ſemper pauitat, ne quid mali patiatur, & ob hanc cauſam indocilis, & ſemifera: Hirundo item natura videtur hominem exoſum habere, proinde nec cicuratur, vtpote diffidens ſemperq; ſuſpicans mali quippiam. His de rebus rectè Pythagoras conuictorem in gratum, parumq; firmum, Hirundinis ſymbolo monuit, ablegandum. Huiuſmodi fermè Plutarchus interprete adagiorum authore. Alij ſic interpretantur, vt cauendum dicant ab alijs, qui infelicitatis tempore recedunt. Talis enim eſt Hirundinis natura, vt garrula ſit, & bono tempore, hoc eſt, verno, & æſtiuo nobiſcum ſit, malo verò, & turbido, hoc eſt hyberno, demigret, proculq; à nobis recedat. Alexander quoq; Myndius, & Dionyſius Heliopolites Hirundinem in ſomnis malũ ſignificare prodiderunt; contrarium tamen ſentit Artimidorus, vbi de Hirundine quædam ſcitu digna ſcribit. Meminit eiuſdem Pythagoræ dicti *f* Ælianus dum ait: *Hirundo tandiu hominum hoſpitio vtitur, dum pullos ex ſe pepererit, ac aluerit, deinde ingrata in deſertos receſſus abſtruſa latet, quamobrem Pythagoras minimè tecto recipiendam cenſebat:*

Muſca, & Hirundo nunquam mãſueſcit.

f Lib. 2. Onioc.

Χελιδόνων μουσεῖα. Hirundinum Muſa. Ariſtophanes:

> Εἰπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
> Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης.
> *Sunt iſta folia, & ſtultæ blateramina*
> *Muſca Hirundinum, artis, ac ſubuerſio.*

Interpres admonet prouerbium eſſe in impendio loquaces, & obſtreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædij auditoribus adferre, quam voluptatis. Aptè dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis, quam eloquentes, aut in cœtum hominum inepte loquacium. Sic & alibi Ariſtophanes; ὅτι περὶ χείλεσι βρέμεται Θρηΐκια χελιδών. Et Euripides apud Scholiaſten.

> Πολὺς δ' ἀνείρπε κισσὸς εὐφυὴς κλάδοις, χελιδόνων μουσεῖον.

Suidas Ariſtophanem Tragicos poetas vocare ait Hirundinum muſea, quod barbaro, & obſcuro ſermone vterentur: qua de re ſupra etiam quædam diximus.

Hirundinũ muſea. Tragici poetæ Hirũdines dicti.

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρέρπει, ideſt, vt vertit author adagiorum, *Hirundo totos ſchænos anteibit.* Paulus Manutius ſic transfert, *Hirundo quæpiam totos ſchænos præteribit.* Dicitur aptè, vbi quis immenſo vincit interuallo. Nam σχοῖνος, Græcis menſuræ genus, quæ ſicut exiſtimat Herodotus, ſexaginta complectitur ſtadia. Quemadmodum etiam docet Hermogenes oſtendens eſſe verbum Ægyptium, quemadmodum parasanges Perſicum: quamuis alibi *h* Plinius quadraginta ſtadia tribuat ſchœno, quæ efficiunt paſſuum quinque millia; Et antea ſcripſerat ſchœnum patere ſtadia triginta, quare varietas videtur accidiſſe ſcribarum vitio. Adagiorum author ſuſpicatur hoc loco Chelidonem pro viro accipiendum, cuius alibi facta eſt mentio, qui haud ſcire ſe ſe ait, an curſu, celeritateque præcellerit.

Hirũdo totos ſchænos anteibit.

g Lib. 2.
h lib. 12.
i l. 5. c. 10.

Πυθοῦ χελιδόνος, ideſt, *Audi Chelidonem*, ideſt, in tempore curato tua negotia. Quidam à ſuperſtitioſo quodam ortum putant, cui nomen fuerit Chelidonium. Nam aiunt huic fuiſſe morem, obſeruatis prodigijs colligere rerum exitus. Nonnulli malunt ad auem Hirundinem referri, quod ſtridula ſit auis, ac lugubris, ſiue quod veris prænunciet aduentum. Huc & illud facere videtur, quod annotauit Suidas, χελιδόνειον μέλος, ideſt, *Hirundinum carmen.* Eſt autem vox Hirundinis, inquit, non luctus, ſed cantus adhortans, & incitans ad opera. Nam hyeme neq; volant, neq; canunt, ſed tempore veris adueniunt, & ſummo diluculo ad opera mortales excitant.

Audi Chelidonem.

Hirũdinũ carmen.

VSVS IN MEDICINA.

ANTEA quam quicquam de remedijs dicam, quæ ab Hirundinibus accipiuntur, hoc prius lectorem admonitum volo, efficaciores ad omnia ſecundũ Plinium pullos ſylueſtrium eſſe, & multò adhuc efficaciſſimos ripariarũ. Aduerſus quos verò morbos eiuſmodi auiũ genus remedia præſtat ſubinde patebit, adeo vt vel eã ob cauſam Pythagoræ præceptũ de reijciendis è domo Hirundinibus nõ ſit obſeruandũ. Plinius inter

Hirũdines quæ ad remedia meliores.

Aduersus quartanas.

remedia à magis prodita esse tradit, qui Hirundines totas esse censeant deuorandas aduersus quartanas. Alibi verò corda earum cum melle deuorari à quartanas patientibus eos iubere ait, & alibi rursus fimum scribit à nonnullis eorum drachma vna in lactis caprini, aut ouili, vel passi cyathis tribus ante accessiones aduersus quartanas propinare. Hirundinis ventriculo scisso lapillos inueniri diximus, hi teste Marcello contra easdem febres prosunt, croceo linteo, vel panno inuoluti, linoq; ad collum suspensi. Doloribus capitis caput Hirundinis matutino pascentis præcisum, maximè Luna plena nonnulli adalligant lineo panno, sicuti habemus apud Plinium. Marcellus quos diximus lapillos maximè albos, si in manu singuli teneantur, aut circa caput lino nectantur, veterrimos, & diutinos capitis dolores mulcere, nisi contactu terræ lapillorum potentia minuatur. Ad dolorem capitis, & temporum ex a Galeno, *Hirundinis stercus*, inquit, *priusquam terram attigerit, simul cum luto nidi in vasculo ligneo, aceto madefac, & illine frontem.* Iacobus Oliuarius certissimum esse, ait, idque se ab Hieronymo Montuo Medico præstantissimo didicisse, corda Hirundinum augere memoriam, si cum cinnamomo, amomo, & his, quas elephanginas species nonant, sumantur. Acuunt item, si ita sumantur, ingenium, quod meminit Io. Vrsinus.

Ad dolores capitis.

a Lib. 2. Eup. 32.

Ad memoriam augēdam.

Cor mandito amomis
Commixtum, ingenij vis tibi maior erit.

Ad morbū caducum.

Frequenter comesas Hirundines Sextus, & Kiranides caducos sanare volunt: Plinius cor earum recens deuoratum. Sanguis etiam cum thure comitialibus medetur, vt idem Plinius, & Sextus tradiderunt. Nicolaus Myrepsus eundem sanguinem quoque miscet suffimento ad epilepticos experto. Cinis ad eosdem efficax est, maximè si cum cinere mustellæ misceatur, quare ad comitialem dicebat Sirenus.

Aptus mustellæ cinis est, & Hirundinis vna.

Hos eosdem cineres mistos comitialibus in potu dari iubet Plinius. Ornithologus pariter quendam suum amicum refert remedium contra comitialem à medico quodam in Germania celeberrimo exhiberi his verbis sibi descripsisse. Cineri de quatuor Hirundinum pullis combustis, drachmas duas castorei addebat, & vnciam aceti fortis. Hæc mixta linteolo exprimebat, & expressum inde liquorem ægro, vel ante, vel post proxismum propinabat. Aquam Hirundinum à ieiuno potam veram morbi caduci ex quacunq; causa orti medicinam esse inquiunt, & quamuis aliquis hunc morbum quinquennio passus fuerit, curari, idq; perfectè, si per dies quatuor huius aquæ parum biberit. Aqua autem sic fit: Hirundines iuuenes tritas misce cum castoreo, & pauco bono aceto, & destilla. Lapillos in ventriculo Hirundinis repertos, ad brachia alligatos, caducos perfectè sanare author est Sextus, ex Dioscoride, vt videtur qui sic habet: *Dissectis crescente luna pullis Hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnum colore varium, alterum purum eximes; ijs priusquam terram attigerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio, aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt.* Plinius longè aliter hæc refert non lapillis tantum eam facultatem tribuit, sed pullo etiam Hirundinis prius nato. *Sanant*, inquit, *vel lapilli è ventre pullorum Hirundinum sinistro lacerto annexi, dicuntur enim exclusos pullo lapillum dare. Quod si pullus is detur incipienti in cibo, quem primum peperit, cùm quis primum tentatus sit, liberatur eo malo.* Alter rursus Alexander b Trallianus: Mirificum, ait, ad comitiales remedium est. Duo lapilli in Hirundinum pullis dissectis inueniuntur, quorum vnus quidem niger, alter verò albus existit. Comitiali collapsos eos imponito, ac ipsum excitabis, nigrum verò cuti ad alligato: Author additionum in breuiario Arnoldi antidoto cuidam contra epilepsiam lapidem Hirundinis admiscet. Quin & è nido Hirundinum lapillum impositum recreare comitiales confestim dici, & alligatum perpetuò tueri Plinius, & Serenus scribunt: Si pili, vt quandoque fit, in palpebris sint incommodi, eos semel euulsos Plinius cinerem pullorum Hirundinum cum lacte tithymali, & spuma coclearum non pati, vt renascantur prodidit. Idem alibi sanguinem psilothrum esse scripsit. Quod si capillos albos facere velis, quod non puto, omnes enim albos, quia nimios testantur annos, fugiunt, Galenus c stercus Hirundinis tritum cum felle taurino inungere iubet. Oribasius apud d Ætium idem stercus ex aqua illini præcipit ad nigras cicatrices inalbandas. Si nigros verò reddere velis, stercus id cum felle taurino miscebis & inunges. Capillis nigrandis infectio optima: Hirundinum stercus quantū sufficiat cum aceti sextario, mitte in vas fictile, atque in fimo caballino per dies triginta-quinque suffossum habeto, atque sic macerato, atque hoc medicamento rasum caput illinito in vmbra per penicillum pictoris; sed seuo ceruino faciem priùs inunge, ne quid

Aqua Hirundinum.

b l. 1. c. 15.

Ad pilos palpebrarū

Ad capillos albos reddendos.

c l. 1. Euporist. 82.

d lib. 3. c. 129.

Ad denigrandos.

de destillet, & maculet, & dũ siccatur infectio, oleum intra os teneto, ne & dentes inficiantur, ac postquam imposueris medicinam, quarto die caput lauato, author est Marcellus. Kiranides oua Hirundinis etiam capillos & albugines denigrare scribit. Pulli Hirundinum vel assi, vel elixi, in cibo sæpius sumpti oculis caligantib. efficaciter prosunt, vt refert Marcellus. Plinius verò Hirundines viuas cremare & cinere earum cum melle cretico, inungi ad caligines vtilissimum esse ait.

Ad oculos caligantes.

Sextus etiam ad oculorum dolores & lippitudines & caligines pulli Hirundinis cinerem cum melle in oculos immitti iubet.

Ad oculorũ dolores.

Dioscorides tam pullorum, quam matrum in fictili olla (ἐν χύτρᾳ, Auicennæ interpres habet in vitro) crematarum cinerem cum melle oblitum oculis claritatem adferre memorat. Alibi rursus Plinius Hirundinum pullos plena luna excæcari, restitutaq; eorum acie, capita comburi tradit, nonnullosq; hoc cinere vti cum mele ad claritatem & dolores ac lippitudines & ictus.

Ad claritatem oculi.

Idem leges apud Marcellum. Sextus ad oculorum dolores, lippitudines & caligines, Hirundinis fel, & sanguinem mirè prodesse refert, si inungantur. Eodem sanguine recenti ac tepido inunctum oculum, qui ictu læsus est, & suffusus cruore, Marcellus statim sanari pollicetur. *Extrinsecus interdum*, inquit Corn. Celsus, *si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quam sanguine Columbæ, vel Palumbi, vel Hirundinis inungere. Neque id sine causa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimeque* (celerrimèque) *Hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine vt sit Hirundinis optimus deinde Palumbi, minimè efficax Columbæ, & illi ipsi & nobis*: Sic ille, quasi non Hirundinis tantùm oculi extrinsecus læsi, sed etiam Columbi & Palumbi vi interni ipsorum sanguinis per se sanescant, sed tardiùs quam in Hirundine, quòd sanguis eius ad sanandum efficacior sit, tum sibi ipsi, tum nobis, in illis infirmior.

Si quid in oculos inciderit.

Si quid in oculos inciderit, sunt qui lapillos in ventre Hirundinum repertos imponunt; nam cùm minimi & læuissimi sint, nec mole obsunt, nec figura aut angulis, & palpebrarum compressione id quod inciderit, emouere, & elidere possunt, vt etiam Alectorophi semen.

Cõtra visus debilitatẽ.

Contra visus oculorumque debilitatem ex felle harum auium præstantissimum aiunt fieri collyrium. Cerebrum quoque suffusionibus oculorum multum prodesse aiunt, si cum melle illinatur.

Ad ophthalmiam.

Ad oculos sanguine suffusos, & staphylomata in equo Eumelus nidũ Hirundinis integrum, vt nihil prorsus de eo amittatur, in vase cum aqua miscet, & colat, colatumq; liquorem iumento bibendum propinat, aut etiam per cornu infundit. Kiranides Hirundinis oculos frõti alligatos ophtalmiam sanare ait, omnemq; rigorem febrium auferre.

Ad albuginem.

Oculorum albugini stercus Hirundinum mirificè medetur, vt Albertus sese expertum esse refert. Sed vidẽdum esset, an tuto eo in oculis vti queamus, calidum enim si in oculos inciderit, excæcat, eodem Alberto teste: idq; legere est in sacris e Biblijs de Tobia Nephthaliensi, cui, cum aliquando fatigatus esset à sepultura venienti domum & obdormiẽti iuxta parietem, ex nido Hirundinis stercus calidum in oculos incidit, & cũ obcęcauit, cæcusq, per quatuor annos mansit oborto argemate, sanatus tandem felle piscis à Raphaele Angelo.

e Tob. 1. & 11.

Tobias vt excæcatus, & resanatus.

Sed fortè aliud est iamdiu excreto & frigido vti, aliud si id recenter ipsa Hirundo in oculos alicuius excernat. Est nihilominus huiusmodi stercus acre, & magis, quã omniũ aliorũ animalium digerit, & Celsus inter adurentia recenset.

Stercoris Hirundinũ qualitas.

Si os putredine, & crustis laboret, Galenus cinerem vstarum Hirundinum ex melle illinit.

Ad oris putredinem.

Si fauces infestentur, earum morbos cor Hirundinis bibitum Aesculapio teste sanat. Ad inflammatas tonsillas, inquit Nicolaus Myrepsus, illini debet stercus Columbæ, & venter (κοιλία) Hirundinis, sed pro κοιλία καλιά, idest, nidus legi debet: nam & g Galenus ad fluxionẽ gutturis, nidũ Hirundinis tritũ ex aceto illinit, & Asclepiades alibi apud eundem cuidã medicamẽto ad laxatas columellas nidum Hirundinum syluestrium aridum admiscet: quo loco Galenus: Nidus syluestriũ Hirundinum, inquit, multam discussoriam vim habet.

f 1. Eup. 72.

Ad inflammatas tonsillas.

g 3. Eup. 183.

Nonnulli eodem referente alibi Hirundinum cinere melle excepto vsi sunt ad affectiones, quæcunq; circa fauces, & vuã cũ tumore fiunt, Hirundinum exustarum cinis, inquit Marcellus, vsque ad periculum laboranti vuæ cum melle mixtus potenter illinitur. Sic vuæ & tonsillarum inflammationibus succurri Dioscorides & Plinius scripserunt.

Ad gurguliones inflammatos.

Ad gurguliones inflammatos & tonsillas Archigenes apud Galenum Hirundines integras vna cum pennis vstas ac tritas cum melle illini iubet. Kiranides verò eundem cinerẽ eodem modo cum melle iunctum vlcera in gutture, & lingua & omnia depascentia, & gãgrænas perfectè curare author est. Laborãti vuæ diuturno labore hæc cura teste Marcello succurrit, Hirundinem viuam testa Africanæ cochleæ includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraq; diem nonũ omni molestia

liberaberis. Ad gargulíones inflammatos, & tonſillas, aliqui vt apud Galenum Archigenes refert, aiunt, ſumme facere Hirundinũ pullos teneros valdè, ſiue recentes, ſiue inueteratos, aſſos, & in cibo exhibitos, ſtatim enim, inquit, leuant ſuffocationem. Hirundines ipſę & pulli exiccati, ſi drachmæ pondere ex aqua bibãtur, eos iuuare ſcribit *b* Dioſcorides interprete Ruellio, qui anginæ morbo conflictantur; quo loco Marcellus vertit, ſale inueterati, Plinius in ſale ſeruati; atq; ita ex Dioſcoride id repetijt Princeps Auicenna; *Salitur* inquit, *& exiccatur, & bibitur aduerſus ſynanchen.* Sunt multi ſcribente Plinio, qui cuiuſcunq; Hirundinis (domeſticæ, ſylueſtris aut ripariæ) pullum edendum cenſent, ne toto anno anginæ metuatur malum. Et ante Plinium Cornelius Celſus: *Vulgò,* inquit, *audio ſi quis pullum Hirundinis ederit, angina toto non periclitari.* Idem præterea leges apud Marcellum, qui inſuper ad eundem morbum, ius in quo Hirundinum pulli cocti fuerit, tepens ait accipi, & intra fauces contineri, atq; aliquid inde tranſmitti. Terra nidi Hirundinum cum aqua ſoluta, & inducta colli & faucium tumores, & ſynachen curat, ex Kiranide. Plinius terram ſimpliciter nominat, ſed integrum nidum: Ad anginam: inquit Leonellus Fauentinus, valet emplaſtrum maturans & reſoluens abſceſſum è nido Hirundinis, quod ab Arculano deſcribitur. Amatus Luſitanus medicos hoc tẽpore pro angina curanda diſcutiẽdaue emplaſtrũ ex nido Hirundinis collo imponere tradit, non ſine magno & euidenti iuuamine: quanquã non deſint alij; qui cùm nidum ex terra, & paleis cõpoſitum animaduertãt rebus, vt apparet, ſtypticis illius admotionem timent ac metuunt, ne forſan aſtrictione ſua materiam intrò repellat, quo fit, vt ſolo nidi decocto vtantur; in quo cæteræ res anginam diſcutientes miſcentur, ſed reuera falluntur, cùm omnia in Hirundinis nido contenta, potiùs diſcutiendi vim, quam conſtrictoriam aliquam habeantur. Hæc Amatus, & *i* rurſus, vbi ex profeſſo de anginæ cura agit, nec ſunt audiendi, inquit, qui ex nido integro tanquam ex terra frigida emplaſtrum fieri formidant, cum reuera terra nidi Hirundinis cum paleis & cæteris in eo contentis, diſcutiendi vires habeat; quanquam priſci Græci nunquam, quod legerim, nido iſto in hoc affectu vſi fuerint, ſed potiùs cinere Hirundinum, vt latiùs commentarijs noſtris ad Dioſcoridem diximus, Aetius tamen inter Græcos, vbi de eryſipelate agit, Hirundinis nidum tritum, & cribratum ac melle exceptum, contra eriſipelata faciei maximè commendant. Citò enim ea diſcutere tradit. Hucuſq; ille Stomaticæ cõpoſitioni ex beſaſa ad anginas aliqui Hirundinum cinerem admiſcent, alij nidum vrere iubent ex ſtercoribus Hirundinum maximè compoſitum Cinerem Hirundinum aduerſus anginam aliqui in potu propinant, alij illinunt, vel per ſe contingendo, vel cum melle, alij cum canna tenui inſpirãt. *Vulgò audio* inquit Celſus, *ſi quis pullam Hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari ſeruatum, quæ cum ex ſale cum is morbus vrget, comburi, carbonemq;* (cinerem) *eius contritum in aquam mulſam* (quæ potui datur) *infricari & prodeſſe. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neq; habere quicquam periculi poſſit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.* Ita Celſus. Anginis, inquit Plinius, ſuccurritur cinere Hirundinis ex aqua calida poto: huius medicinæ author eſt Ouidius poeta; ſed efficaciores ad omnia ex Hirundinibus remedia pulli ſylueſtrium ſunt; multò tamen efficaciſſimi ripariarum. Strangulatos cum ſanguine comburũt in vaſe & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent &c. Auicenna palatum vtiliter ſcribit tangi cinere Hirundinis aduerſus ſynanchen. Amatus Luſitanus cum dixiſſet crematarum Hirundinum cinerem pro diſcutienda angina vtiliſſimum eſſe, quem deinceps, inquit, vtinam medici in vſum traherent: ſed an intra corpus ſumi debeat, an foris adhiberi, non exprimit Aſclepiades Marcellus & Andromachus pullorum cinerem anginis illinunt. Dioſcorides verò tam matrum, quàm pullorum cinere vtitur, & cum melle commodè inungi ſcribit, ita quoque Marcellus Hirundinum combuſtarum cinerem cum melle Attico mixtum faucibuſque inditum & anginam teſtatur reprimere, & vlcera, ſi quæ arterijs inerunt contracta purgare, ſanareque. Alias etiam ſic habet: *Præcipuè contra ſynanchen prodeſt, ſi Hirundinis pullos viuos in nido prebendas & viuos incendas, vt puluis ex his fiat, die Iouis Luna vetere, ſed obſerua, vt impares in nido inuenias, & quanti fuerint, exuras. Horum in calida aqua puluerem bibendum dabis, & de ipſo puluere digito locum ſynanches ab intro contingens: miraberis remedium, ſed in lotis manibus remedium facies.* Idem Marcellus remedium ad anginam deſcribens compoſitum, Hirundinum pullorum exuſtorum cinerem adijcit, & rurſus alteri Hirundinum ſylueſtrium exuſtorum cinerem; quod quidem Liuiam Auguſtam ſemper compoſitum habuiſſe dicit, & reconditum in vaſculo vitreo. Facere enim mirificè ad anginam & ſynanchen. Eandem compoſitionem paululum variantem (vbi Galenus habet ſeminis apij, Marcellus habet opij,

b L. 2. c. 49.
Ad anginã.

Nidi vſus contra anginam.

i L. 1. med. curat. 40.

Vt comburantur pro angina.

quod

quod non placet) Galenus describit; vocat autem stomaticam illinitionem ex besasa, hoc est, semine rutæ syluestris. Celebre est, inquit, & hoc pharmacum ab Andromacho descriptum. Id autem inter alia apud Galenum recipit cinerem Hirundinum recentem: apud Marcellum Hirundinum syluestrium pullorum cinerem. Hoc ipsum pharmacum referente Galeno, Heras etiam scripsit, vt parum absit, quo minus penitus idem sit. De Hirundinibus quidem ambo obscurè tradiderunt, quamquam alij clarè scripserint, nisi quod inter ipsos non conuenit. Alij enim nidum vrere iubent, ex stercoribus Hirundinum maximè compositum, alij ipsas Hirundines, alij ipsarum pullos. Hi verò obscuriùs scripse-10runt, & Andromachus quidem cineris Hirundinum recentis: oportebat autem ipsum apponere vstarum: tale enim quiddam cineris vox significat nisi nidum ipsum terere, ac læuigare iubet. Heras autem Hirundinum recrementi, non apponens vstarum. Fortè igitur neuter vult comburi debere Hirundinum recrementum quemadmodum alij. In quibusdam tamē exemplaribus sic scriptum est: Hirundinum tenerarum vnciam vnam, quemadmodum in alijs Hirundinum à trabibus. Palam est autem acre, & discussorium hoc pharmacum esse ex Hirundinum excrementis constans; quemadmodum etiam alia omnia omnium animalium stercora, aliqua magis, aliqua minus, velut etiam ipsorum animalium cinis. Hactenus Galenus. Aliud stomaticum, quod facit etiam ad anginas, Asclepiadæ: Hirundinum syluestrium vstarum cineris drachmas quattuor, croci drachmam vnam, nardi 20Indicæ drachmam vnam, melle excipe: Mixtura fit, cum iam sub manibus sint affectiones. Stomaticum ex Hirundinibus ad anginas, vt Harpocras (scripsit, vel vsus est) pullorum Hirundinum vstorum numero xj. mellis cyathum vnum, myrræ obolos tres, omnia tere, & misce. Hæc duo præscripta pharmaca, inquit *l* Galenus, ex Hirundinibus sunt absque besasa: alia autem duo stomatica hæc præcedentia ex Hirundinibus cum besasa constat. Est autem & tertia coniugatio pharmacorum eiusdem generis, in qua ea, quæ ex besasa citra Hirundines præparantur, continentur. Eandem (nunc recitatam) ad anginas illitionem Nicol. Myrepsus quoque describit in capite de illitionibus, sed variantem nonnihil, & vt iudico, ex parte deprauatam. Pullos, inquit, Hirundinum agrestium numero xj. succi myrti viridis, mellis Attici, ana cyathos duos, seminis myrti succi (sicci fortè, 30nam Galenus habet tantum myrrhæ) triobolum, misce Electuarium diachelidonion Auicenna etiam describit primo quinti, & Mesue in curatione anginæ, & Serapio inter antidota. Leonellus Fauentinus ad anginam, cinerem crematæ Hirundinis cum fimo canis ossibus pasti miscere iubet, huncque puluerem inspirari in fauces, & locum abscessus cum cannula subtili bis, vel ter in die. Cataplasma ex puluere combustarum Hirundinum, & nidi earundem efficaciter itaque prodest discutiendis tumoribus gutturis, & curandæ anginæ. Operæ pretium fuerit hic obiter addere quomodo Hirundines ad eiusmodi remedia rectè vtantur. Bulcasis pullos, inquit, Hirundinis implumes in olla noua pones, & modicum salis superijncies, & ollam luto obturatam super prunas, aut in furno collocabis, donec cremati fuerint, Asclepiades apud Galenum sic; Hirundines ad remedium 40contra anginam vtuntur hoc modo; Pullos sale conspersos vnà cum pennis in fictili conijcimus, obturatumque prunis imponimus. Cui Asclepiadæ Galenus gratiam habendam esse scribit, ob id quod tam diligenter descripsit, quomodo Hirundinum pullos vri iubeat, & quod ipsa animalia, & non eorũ recrementa in pharmaci contra anginam compositionem præparanda censeat. Leonellus verò Fauentinus remedia anginæ describens, Hirundines hoc modo comburi vult. Decollentur, inquit, & sanguine euacuato deplumentur, & saliantur, deinde ponantur in vase vitreato oris angusti, & claudatur os vasis cum luto, & relinquatur in furno, donec præ ariditate facilè teri possit. Plinius ad oculorum remedia viuas Hirundines cremari iubet, alibi verò ad anginam pullos strangulatos cum suo sanguine comburi. Idem cinis cum melicrato, vt ait Kiranides, raucedines 50sanat. Lapillos in nidis pullorum Hirundinis repertos appensos Galenus à tussi tutum reddere testatur. Qui verò in ventre eorum inueniuntur, si dextro brachio suspendantur, hepaticos perfectè sanare promittit Kiranides. Contra calculos Plinius author est prodesse cinerem intestinorum Palumbum ferorum cochlearibus tribus è nido Hirundinum. Stercus in cibo, vel in potu sumptum secundum Marcellum tribuit colo sanitatem. Idem stercus apud Nicolaum Myrepsum admiscetur medicamemto ad difficultatem vrinæ, & calculum, & colum. Si partus est accelerandus, Kiranides Hirundines edi iubet, & opem inde pollicetur. Vt modò de exterioribus affectibus aliquid dicamus, supra ex *m* Aetio diximus Hirundinis nidum tritum, & cribratum, & cum melle exceptum contra erysipe-

k Lib. 6. de comp. med. sec. loc.

Stomatica illinitio ex besasa.

Stercus Hirundinis d scutit.

l Lib. 6. de comp. med. sec. loc.

Hirũdines vt pro angina.

Ad raucedines.

Ad tussim.

Ad hepaticos.

m Scrim. 14. ca. 49.

Ad colum.

Ad erisipelata faciei.

Ad furunculum. erysipelata faciei commendari, tanquam citò discutiens: Fimus potus nascentiam (phyma, idest, furunculum, vel similem tumorem intelligo) sanat, vt scribit Kiranides. *Ad linguæ vlcera.* Linguæ vlcera, & labrorum in mulso, sicut Plinius, ait, in melle, vel mulsa, vt Sextus, & Constantinus, decoctæ sanant. *Ad vlcus annosum.* Vlcus etiam annosum teste Sereno coalescet, si cineres Hirundinis altæ ei inducas. *Ad podagram.* Sanguinem mirificè dolorem podagricum lenire scribit Trallianus. Aetius inter vnguēta podagrica hoc quoq; recenset remedium. Vrticæ semen & Hirundinis nidum cum sapa terito, & illinito. Si spina vel aculeus in pede, aliave parte canem laserit, extrahet illum, inquit Albertus, impositus puluis Hirundinellarū (cinerem de pullis Hirundinum intelligere puto) in olla noua cum partibus intestinis (cum ipsis intestinis) combustarum: quod medicamentum tanquam saluberrimum in pyxide reseruandum esse monet. Ego hunc cineris Hirundinum vsum apud veteres non reperio: cæterum arundinis, quam phragmiten cognominat, radicem concisam per se, & vna cum bulbis illitam surculos, & cuspides extrahere Dioscorides tradit. *Ad morsū canis rabidi.* Ad morsum canis rabidi laudant citante Plinio Hirundinis decoctum epotum. Ad eundem morsum prodesse alias scribit glebulam ex Hirundinum nido illatam ex aceto, vel pulli Hirundinis combusti. Alibi etiam tradit, vt quidam citant, stercus Hirundinis decoctum, & potum canis rabidi morsui aduersari. *Ad viperæ morsus.* Aduersus verò viperarum morsus Pelagonius nidum Hirundinis cum vino vetere contritum in iumento imponi iubet: atq; Eumelus in iumento ad omnem virulentum ictum pulli Hirundinis ventrem, vel eorundem nidum contritum imponi præcipit. Idem Pelagonius contra viperæ morsus in iumentis Hirundinis pullos dissectos adhiberi consulit. Si Hirundinum pulli tres tribus offis in fauces boum cum vino deijciantur, toto anno valere quidam scripsere, vt Plinius, & Columella citant. *Ad ebrietatē vitādā.* Si quis liberalius bibens ebrius esse nolit, Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus, & in vino, quod bibitur, inspersus, securum teste Plinio præstabit à tumulentia. Sin iam ebrius factus est, cinerem Hirundinum adustarum quantitatem sufficientem exhibebis. *Cōtra somnum.* Si æger nimis dormiat, vel si quenquam nolis dormire, oculus Hirundinis positus in lecto, vt ferunt, somnum adimet, donec auferatur. Sunt etiam qui nugantur omnes te amaturos, si Hirundinis cor tecum habueris.

VSVS IN CIBO.

Hirundines nisi à pauperculis quibusdam in cibum admitti puto. Alimentum ex eis est nocuum, & feruidum; ideoque nisi remedij causa medici edi iubent.

VSVS IN BELLO.

Cecinnæ astus. QVAMVIS alij Hirundines nobis prorsus inutiles esse profiteantur, historia nihilominus testatur etiam in bellicis negocijs, non vulgarem vsum fuisse. Cecinnam enim equestris ordinis virum scribit a Plinius comprehensas Hirundines in vrbe, secum in expeditionibus adferre solitum, & postmodum victoriæ nuncias amicis misisse in eundem nidum remeantes illito victoriæ colore, *Fabij Pictoris astus.* & à Fabio Pictore idem Plinius traditum ait in animalibus suis, cùm obsideretur præsidium Romanum à Ligustinis, Hirundinem à pullis ad se allatam, vt lino ad pedem eius alligato nodis significaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. *Haddingus vt Dunam incenderit.* Haddingum Humbli primi Danorum regis à fratre expulsi filium, iniuriam patri illatam vindicare cum vellet, ferunt successorem patrui sui illius, qui patrem suum interemerat, Dunæ agentem arcta strinxisse obsidione, & cùm ita adhuc nihil proficeret, igne sub Hirundinum, quæ in obsessa vrbe nidulabantur, à peritis aucupibus captarum alis occultè, & artificiosè ligato vrbem incendisse, ciuesq; dum in restinguendo incendio fallaciæ ignari occuparentur, oppressisse, & Regem vna cum vrbe cepisse. *Fridleuus vt Duslinā ceperit.* Tradit eadem Historia Fridleuum alium Daniæ regem, cum generoso exercitu cum ad opprimendam Hyberniam contenderet, nec posset voti compos fieri, ad astum prænominati Haddingi regis confugisse, atque eodem etiam modo Duslinam, quæ terræ caput erat, occupasse. Similem ferè historiam de Olga quadam principe recitauimus in Columba. Atque hæc de Hirundine in genere dicta sunt.

a Lib. 10. c. 24.

DE

DE HIRVNDINE AGRESTI, siue rustica Plinio dicta.

Cap. VII.

PLINIVS *a* quoddam Hirundinum genus, quod nidos quidem figura diuersos, sed eadem (qua domesticæ) materia confingit, rusticum & agreste nuncupat, vt supra, vbi de diuersis Hirundinum generibus egi, ostendi adductis etiam eius verbis, est id quod Bellonius nobis pro Acanthylide Aristotelis perperam obtrudit, & Gazam scilicet secutus, pro Acanthylide Argathylem Latinè transfert. Caret huiusmodi Hirundine Italia, vel saltim hic mihi nunquam obseruare licuit. Turnerus propter pedum breuitatem Apodem minorem vocat, refertq; ab Anglis dici Rok martinettes, vel Chirche martinettes, idest, Hirundines templorum, quo pariter significato Germani Kirchschvvalben dicunt, nonnulli verò etiam Murspyren, Myntespyren, Mueschvvalben (vt Georgius Agricola) Bergschyvvalben; eo quod in templis & muris & montibus nidificent.

a lib. 10. c. 33.

Bellonij error.

Apos minor.

Hirũdines templorũ.

FORMA. DESCRIPTIO.

ORNITHOLOGVS quidem huiusce speciei iconem expressit, estque ea, quam nos hic ab eo sumus mutuati, sed nullam apposuit descriptionem: ait tamen aliquos dicere imo ventre ad collum vsque albicare, reliquo corpore esse nigram. Exactiùs eam descripsit Bellonius, sed icon quam depingit Ripariæ est, siue Drepanidis, cuius dum etiam genus facere contendit, oleum & operam perdit. Eius verò descriptio talis est. Color capitis, colli & dorsi, vt in Hirundine domestica supra, & infra rostrum nihil prorsus rubedinis habet, eius enim loco sub rostro, gutture & toto ventre ad caudam vsque candicat. Peculiari ab alijs signo dignoscitur, nempè quod pedes habeat pennis obuestitos. (Hinc fortè Turnerus Apodes minores vocabat) Alia est propria nota, macula videlicet prope caudam alba tantæ magnitudinis, vt dum volat, nihil in ea nigredinis prætcrquam capite, alis, & dorso & caudæ extremitatibus appareant. Cauda etsi etiam bifurcata, est binis tamen illis longissimis, quas domestica habet, caret.

Bellonij alius error.

Color.

Hirundo agrestis siue rustica Plinij.

Nota propria.

Cauda.

NIDVS.

IDEM Bellonius Hirundinis hoc genus solum nidum suum sphærica figura construere asserit, adeo vt vel hinc saltem lapsus eius manifestetur, nam *a* Plinius etiam de syluestri, siue rustica Hirundine scribens dicebat: *nidos diuersos figura* (quam domesticæ) *sed materiæ eadem confingunt totos supinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaci mirum qua peritia, & occultandis habiles pullis & substernendis molles.* Dein addit. *In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione euaganti Nilo opponunt*: quæ Bellonius de sua Argatyli Plinium intellexisse credit, cum Plinius simpliciter deinde eodẽ capite dicat; *Argatylis appellatur eadem*

a lib. 10. c. 33.

Argatylis nidus.

Gazæ error. b 9.h.c.12

dem figura (pilæ, nempe) ex lino intextus. Sed Bellonio imposuit translatio Gazæ, qui apud b Aristotelem scribentem, *Acanthilis solerti ingenio nidum construit, texit enim lino in modum pilæ, vt vix sit aditus;* Plinium hoc de Argatili scribere videns, pro Acantili Argatilem posuit, & è tipariarum genere esse de suo addidit; nam id apud Aristotelem non legitur: neque etiam Argatilem Plinius in ijs enumerat. *In genere Pararum est*, inquit, *cui nidus ex musco arido, ita absoluta perficitur pila, vt inueniri non possit aditus. Argatilis appellatur eadem figura ex lino intextus.* Ornithologus quod Gazam videret pro Parrarum legisse Ripariarum, prius Gazæ lectionem approbat, cùm alioqui, vt sequenti subinde capite ostendemus, Ripariæ longè aliter nidificent, quod fortè cernens ingeniosè admodum ad Parrarum Pararum (quos sanè eo modo nidum confingere adhibenda etiam icone suo post loco indicabimus) & pro Argatilis Ægithalus, hoc est, Parus legendum esse conijcit. Ægitalus autem, & Argitilis nomina facile permutari poterunt. Vt modo ad Hirundinem nostram reuertatur, Turnerus etiam in scopulis & templorum fenestris aditioribus, & summis turribus nidos figere scribit. *Hirundinum genus tertium*, inquit Albertus, *in parietibus murorum* (in muris) *exterius nidificat, & muscis est infeumst. Idem cum Passeribus pugnat. Passer enim domicilium* (nidum) *eius praeoccupat initio veris antequam veniant Hirundines.* Et rursus: *Hirundines, quæ in muris & lapidibus nidificant, concludunt luto nidum vsque ad arctum foramen per quod intrant & exeunt, quod si Passer intrauerit, & non citò exierit, Hirundinibus collectis pluribus, & luto obturantibus nidum suffocatur. Postea reparato foramine Hirundo, ad quam pertinebat nidus, Passerem mortuum eijcit:* Et rursus alibi, *Hirundines omnes quæ in muris nidificant, claudunt nidos præter foramen, per quod intrant.* De hoc item Hirundinis genere intellexit Matthiolus inquien: in muris veterum ædificiorum & cauernis & scopulis montium nidificant. In Hollandia ad vitreas Ecclesiarum, aliorumq; altorum ædificiorum fenestras, in fornicibus earum tantummodo nidulari audio, & nidum ferè sphæricum confingere eadem prorsus, quæ domesticæ materia, vt ex Plinio dictum est.

Plinius correctus. Parorum nidus. Hirũdinis syluestris nians.

DE DREPANIDE, SIVE RIPARIA. Cap. III.

a lib. 2. c. 1. b lib. 10. c. 34. Falcula, Abrocayn. Daryachin Dryacha. Dardanelli

AVICVLAM hanc, de qua nunc agimus, & cuius subinde pictura dabitur, a Aristoteles Drepanidem, Plinius Ripariam, Marcellus Empiricus Ripariolam voce diminutiua, Gaza apud Aristotelem Falculam aut Ripariam nuncupat, Albertus Græcè dici ait Abroycayn, & aliquos eam vocare Daryachim, quo loco alias legitur Dryacha, qua nimirum voce alibi etiam vtitur, hoc modo: *Dryacha auis est Aristoteli pedibus carens*, &c. Videtur autem corrupta vox à Græca Drepanis. Matthiolus ab Italis Rondoni vel Tartari dici scribit: sed nobis Bononiensibus Rondoni vocantur Apodes, Ripariæ siue Drepanides Dardanelli, Gallis Martinet, quod nomen Ornithologus etiam Apodes Cypsellos pertinere scribit: Sed Bellonius Gallus Martinet omnes Hirundines nominat, cum adiecto magnitudinis epitheto, Rusticam verò siue agrestem de qua proximè egimus simpliciter Martinet appellat, & Ripariam Hirondelle de riuage. Germani teste Turnero ein Vbersvvalbe aut Speitem, aliqui referente Ornithologo Vvasserschvvalbe, Rynschvvalbe, hoc est, Hirundinem aquaticam, & Rheni Hirundinem quod prope aquas & Rheni aggeres niduletur: circa Argentoratum eodem significato Rhynougele, idest, Rheni auicula diminutiua formula dicitur. Georgius Agricola & ipse Germanus summo cum & intolerabili errore Apodes cum Riparijs easdem facit, & Germanicè interpretatur Speirschvvalben. Ornithologus diuersarum Hirundinum nomina in diuersis Germaniæ locis confundi ait, suosque tradit Spyren vocare Apodes, inferiores verò Germanos ita vocare Riparias: Auem cuius iconem exhibet, & in Rheni riparum cauis nidicare asserit, ab alijs Germanicè Teelschvvalben dici scribit.

Hirondelle de riuage.

Georgij Agricolæ error.

GENVS.

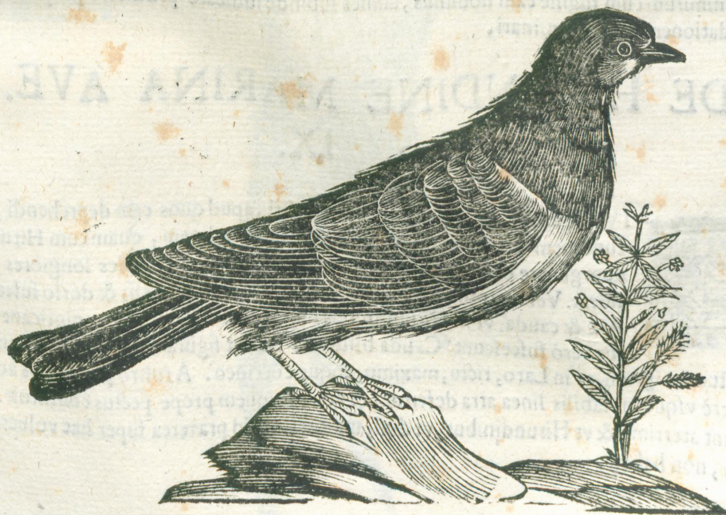
GENVS. DIFFERENTIÆ.

PLINIVS *a* Ripariam tertium genus Hirundinum facit inquiens: *Tertium Hirundinum genus est, quæ ripas excauant, atque ita internidificant*. *b* Arist. quicquid dicant alij, manifestè distinguit, dum ait: *Drepannis vt pennis præualet, sic pedibus degenerat, vt Hirundo & Apodes: nam hæc tria genera & moribus & volatu* (ὁμοιόπτερα) *& specie* (tum reliqua scilicet, tum paruitate pedum) *proxima inter se conspiciuntur*. Et reuera illud tantùm hæc auicula cum Hirundinibus omnibus commune habet, quod pedibus sit curtis, multùm volet, & insecta in volatu captet. Contra ab ijs differt nidificandi ratione, quia non semper appareat, sed cùm imber incessit tantùm, & quia caudam, vt reliquæ Hirundines non habeat bifurcatam.

Hirundo riparia fœmina cum Chelidonio minori.

Hirundo riparia mas, siue Drepanis cum Vincetoxico.

FORMA, DESCRIPTIO.

Color.

ORNITHOLOGVS Ripariæ fœminæ figuram depingens, Ventre, inquit, albicat, vt in collo quoque; pectore fusca est. Descendit enim deorsum à dorsi initio ad pectus fuscus color, sed qui tamen totum pectus non occupet. Mirum quod rotundam illam maculam eiusdem coloris, quæ retro oculos est, ad aures nimirum, non expresserit. Auicula tota (fœmina nempe) pronè præter pectus candicat, supinè fusca est; mas verò magis nigricat, item collo toto, præterquam sub rostro, vbi macula est lutescens. Alas in mare nimis breues pictor expressit; longitudinem earum ex fæmellæ icone dimitieris, quam innuens philosophus dicebat pennis praualere, pedibus verò degenerare, scilicet ob breuitatem, de qua etiam Plinius. *Qui negant*, inquit, *volucrem vllam esse sine pedibus, confirmant, & Apodes habere, & Drepanin in eis*: sic ille, quibus perperam intellectis a Albertus, *Dryacha*, inquit, *Aristoteli auis est, pedibus carens* (κακόπους autem, non ἄπους Aristoteli est) *& cùm ad terram ceciderit, cubitis alarum & pectore repit sicut Vespertilio.*

Mas vt famellas differat.

a lib. 23. Albertierror.

NIDVS.

DIVERSO, vt dixi, modo quàm Hirundines aliæ nidificant. Ripas enim teste Plinio excauant, atq; ita internidificant. Nidos enim, inquit, non faciunt. Albertus tamen nidos artificiosos sibi construere asserit. Ego in cauis simpliciter illatis tantùm plumis, & stramentis nidulari audio.

PRÆSAGIVM.

a hist. c. 3.

CVM Drepanis apparet, imbrem præcessisse ex a Aristotele colligitur, qui ita habet: *Aestate tantum apparet Drepanis cùm imber incessit; tunc enim & apparet, & capitur: denique rara hac auis est.* Quo loco Albertus sic habet: *Hirundinis quædam species non apparet nisi vno tempore anni post pluuiam in fine æstatis mense Augusto cum Sol est in Leone. Est autem admodum rara, & per totum annum nisi semel apparet, mense vno quo etiam perit: quare generatio eius obscura est.* Alibi contra sic: *Non apparet autem nisi post pluuiam in principio æstatis, & eo tempore parit, eumque pulli conualuerint, moritur.* Plinius verò migrare hanc auiculam scribit multis diebus antè quam futurum est, vt amnis auctus attingat eius nidum. Inde nimirum cùm fugisse eam nouimus, amnes subinde iudicare prædicereque poterimus inundationem aliquam minari.

Inundationis præsagium.

DE HIRVNDINE MARINA AVE. Cap. IX.

Descript. Color. Alæ. Cauda Rostr.m.

HIVSCEMODI auem aucupes nostri, apud quos eam deprehendi, Hirundinem marinam nuncupant ob similitudinem, quam cum Hirundinum genere obtinet, licet corpore longè sit maior & pedes longiores possideat. Ventre toto ad pectus vsque candicat. Capite, alis & dorso fuscescit. Alæ & cauda, vt in Hirundinibus longissimæ sunt, & colore nigricant, intus verò fuscescunt. Cauda bifurcata est, vt figura exprimit. Rostrum est robustum, nigrum, vt in Laro, rictu, maximo, eoque coccineo. A rostro per oculos ad pectus ferè vsque notabilis linea atra defertur, & velut torquem prope pectus constituit. Pedes sunt aterrimi, & vt Hirundinibus, vt dixi, maiores. Quid præterea super hac volucre dicam, non habeo.

Pedes.

DE

Hirundo marina cum lenticula marina.

DE APODE.

Cap. X.

COMMVNIS præceptor *a* Ariſtoteles auem hanc, quia Hirundini adeo ſimilem, vt niſi hirſutis pedib. & quia paulò maior ſit, ea diſcerni nequeat, Apodem indigitauit, Gaza Latinè Apedem & Depedem reddidit, Plinius verò, quem alias plerunq; ſequi ſolet, ſeruata voce Græca Apodem Gaza à paruitate pedum nomen deducit; Plinius quod careat eorum vſu. Quem ſecutus Syluaticus, *Apodhia* (Apodes rectiùs) *vocantur*, inquit, *aues ſimiles Hirundinibus, maiores tamen, plurimum volantes ſic dictæ, quia vſu pedum carent.* Eædem ab alijs teſte *b* Plinio & Ariſtotele Cypſeli vocantur. Κύψελον etiam Heſychius, & Varinus exponunt auem ſimilem Hirundini, nonnulli in hac voce l, duplicant, quod non placet. Forſan autem ita dicuntur, quoniã ἐν κυψέλαις ſiue κυψελίσι pariant, vt ſubinde ex Ariſtotele dicemus. Cypſelos, inquit Cælius, Pſellus in libro de victus ratione Trogletas nũcupat, quia in foraminibus, & cauis ferè latitent. Sed Cælius ex translatione Ge. Vallæ deceptus eſt, vt ni fallor, in Paſſere etiam annotaui, nam hoc interprete Pſellus commendat in cibo Paſſeres & Trogletas (lege Paſſeres Trogletas) quæ Hirundinibus ſimiles ſunt pedibus curtis (quæ poſteriora verba Valla de ſuo addidit) qui foraminibus turrium ſolum ſe committunt: vnde nimirùm pyrgitæ hi Paſſeres etiam appellantur, quorum pariter idem *c* Pſellus meminit. Vt verò ad Apodes reuertamur, quidam viri docti Germani referente Ornithologo χελιδόνας θαλλασσίας, ideſt, Hirundines marinas etiam nominant, ſed cur id faciãt, authorem, quod ſciam, non habent, niſi fortaſſis Plinij authoritate ita appellaſſe putemus. Hinc enim Apodes toto mari cerni ſcribit Hirundinum ſpecie. Nos autem hoc nominis proximè præcedenti aui tribuimus nullam aliam ob cauſam, quam quod aucupes eam ita appellare videremus. Nonnulli etiam hodie Alcyonem vulgò Hirundinem marinam dicunt, & Germani, vt Ornithologus ſcribit Meropi, aut ei congeneri aui eandem nomenclaturam tribuunt. Albertus cum ſcripſiſſet de Apodibus, quorum pedes ſint mali, alæ verò bonæ, poſt ſubdit: *Dicit autem Auicenna auem minorem quam ſit Veſpertilio* (Hirundo potiùs, inquit Ornithologus, vt vitium ſit interpretis; ſed Apus Hirundine maior eſt; itaq; legit: Dicit Auicenna Apodem maiorem eſſe, quam ſit Hirundo) *& eſt*, inquit, *de genere Veſpertilionis* (Hirundinis) *quæ in terram cadens ſuper alas cadit, & Arabicè vocatur Abaſi* (voce forſan corrupta ab Apode) *& vacillat in motu, ac ſi careat pedibus.* Ariſtoteles ſanè illo in loco nullam Veſpertilionis, ſed Apodis tantùm & Hirundinis mentionem facit. Aug. Niphus pro Apodes habet Apedes, Gazam, vt apparet, ſecutus, & Hirundines ſaxatiles, & ſpeluncarias dici ſcribit. In Venetia prouincia referente Hermolao etiam nunc Cypſeli nuncupantur. Ego id nominis vulgare Italicum eſſe non puto. Perperam etiam Scoppa etiamſi Italus Cypſelum Italicè interpretatur la Rendina, Rondina, vulgò typographi lapſu: nam & vox ſimpliciter Hirundinem ſic reddidit. Perperam item Syluaticus, & ipſe Italus apud plures vulgò Dardanos appellari dixit. Itali Meropem ita nuncupant, & Hirundinem ripariam Bononienſes Dardanellum, fortè quod Meropis adinſtar terræ caua ſubintret. Apodes Bononiæ, Regijq; & fortaſſis in tota Lombardia Rondoni dicuntur, Genuæ, vt audio Barbarotti, voce planè ab Hirundinibus diuerſa, Hiſpanis Venceiò, nonnullis Arreaquo; Gallis la gran Hirondelle, grand Martinet, ſeu Martilet, Moutairder. Georg. Agricola Apodem, vt ſuperius quoq; à me eſt annotatum, eandem cum Hirundine riparia facit, & Germanicè interpretatur Spirſvvalben; Heluetij teſte Ornithologo Spyren nominant, & Murſpyren, & Gerſuualm, vel Gerſchuualemen: Holandi, vt audio Steenſvvalemen, quod in parietibus nidulentur: Angli Thegreatſv valovves, hoc eſt, Hirundines magnas, vt refert Turnerus Anglus, qui has aues vel Hirundines ruſticas appellandas putat, vel Apodes maiores: Eliota pariter Anglus Martlettes dici ſcribit.

a 9. hiſt. c. 30.
Etymologia.
Apes ſeu Depes.
Apodhia.
b Lib. 10. c. 39.
Cypſelus.
Vallæ error
Paſſeres troglytæ.
Paſſeres pyrgitæ.
c Lib. 1. de vict. rat. cir. finem.
Hirundo marina.
Alcyon.
Meropi cõgener.
Abaſi.
Apedes.
Hirundo ſaxatilis, & ſpeluncaria.
Rendina.
Dardanus
Dardanell.
Rondoni.
Barbarotti.
Synonyma aliarum nationum.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

APODES, tametsi vulgò vbique fermè terrarum Hirundinis nomenclatura celebrentur, inter Hirundines tamen à veteribus, nimirum Aristotele, & Plinio non recensentur. Vterque verò Hirundinibus similes esse prodidit: quinimò Aristoteles discerni posse ab Hirundine negat, nisi quòd tibijs sint hirsutis, quam pariter differentiam in domesticæ Hirundinis historia annotauimus. Quàm apertè verò Apodes ab Hirundinibus distinguat Philosophus, ostendimus in Drepanide allatis etiam eius verbis: differunt verò etiam magnitudine, nidulandi modo, & digitorum in pede constitutione: sunt enim duo antrorsum & totidem retrorsum tendunt, quamuis id in icone, quam exhibebo, expressum non sit; vsum eius in sequenti iam rubrica inuestigabo.

Vt ab Hirundinibus differant.

Apos cum Tabano.

FORMA, DESCRIPTIO.

APOS toto corpore plumis egregiè munitus, fultuſque eſt, quemadmodum ſcilicet auibus multùm volacibus conueniebat, maximè verò cùm & pedum vſu careat fermè; vnde dicebat a Philoſophus, *Apodes vt pennis præualent, ſic pedibus degenerant*. Natura enim pedum paruitatem, alarum velocitate compenſauit. Toto corpore vnicolor eſt, ſed qualis in murium pilis conſpicitur. Caput habet ſupra admodum latum, collum verò breuiſſimum, rictum ampliſſimum, adeò vt integros ſcarabeos ac lucanos deglutiat; palpebras more terreſtrium ſupra, & infra oculos, roſtrum exiguum, nigrum, propè extremitatem acutum, alas longas, caudam bifurcatam, crura breuiſſima, ac digitos vſque pennis obueſtita, digitos verò vtrinque binos, vt in Picis Martijs, vnguibus armatos acutis, quibus quod rapuit adeò conſtringit, vt id perfodiat. Cæterùm cùm cæteris auibus pedes, cruraque ad inſiſtendum dederit natura, in hoc auium genere ad rependum potiùs facti eſſe videntur: ijs enim quando aliquod foramen ſubintrant, vltra prorepunt, ad quod digiti ab vtraque parte bini plurimum proſunt, vt Picorum exemplo facilè comprobatur, quibus tales ad ſcandendum arbores, rependumque per caudices & ramos earum natura ſagax conceſſit.

a 1. hi. c. 1.
Color.
Caput.
Collum.
Os.
Palpebræ.
Roſtrum.
Alæ.
Cauda.
Pedes.
Pedū vſus.

LOCVS. VOLATVS.

EIVSCEMODI auium genus, quod pedum vſu propemodum careant, nunquam ſtant aut ſedent, aut arboribus, vt Hirundines conſiſtunt, & ſi fortè in terram impegerint, cùm propter alarum longitudinem, tùm propter pedum breuitatem eleuare ſeſe nequeunt, quare in continuo volatu verſantur, & niſi in foramine aliquo, vel proprio nido quieſcunt; quod annotauit quoque Plinius, dum ait: *Plurimum volant Apodes. Hæ ſunt quæ toto mari cernuntur, nec vnquam tam longo naues tamquè continuo curſu recedunt à terra, vt non circum volitent eas Apodes. Cætera genera reſidunt, & inſiſtunt: his quies niſi in nido nulla, aut pendent, aut iacent*. Differt autem Apodum volatus à volatu Hirundinum, quòd Apodes plerumque gregatim volent, & altiùs etiam illis. Cum volant velut arcus tenſi figuram exprimunt, & ſæpè alas non mouent. a Bellonius affirmat hoc auium genus reliquas aues volatus pernicitate vincere, & delphinum cæteros piſces natando, & ab hoc ſuperari Apodem, ſi volatus natatui conferatur, Apodes ſcribit Ariſtoteles omnibus anni temporibus appareret; cùm alioqui apud nos primæ auium diſcedant, & vltimæ redeant: quamobrem in Græcia vbi degebat Ariſtoteles, ſecùs quàm hìc fecerint: quod credens Bellonius Ariſtotelem ait id de ſua patria ſcribere, & reuera aliàs Apodibus id non conuenit. Georgius Agricola plures numero hybernis menſibus inter ſe nexas latere tradit in ripis fluminum, paludum, & in littoribus & ſcopulis maris, indeque accidere vt piſcatores interdum ita inter ſe iunctas ex aquis extrahant. Verùm dubium eſt, de quibus id ſcribat Agricola; nam Apodes, vt dixi, cum Riparijs confundit: Vnde ſubdit, *dictæ autem ſunt Ripariæ, quod ſoleant ripas excauare, & in eis nidos conſtruere, ac latere*, quibus ſanè verbis ſe de Riparijs loqui atteſtatur.

Vt quieſcant.
Volatus Apodum, & Hirūdinū, vt differat.
a L. 7. c. 13.
Delphini natatus.
Vt lateant.
Agricolæ error.

NIDVS.

CIRCA turres degunt, & in foraminibus earum nidificant; Plinius in ſcopulis etiam nidulari ſcribit, quæ fortè illæ fuerint, quas toto mari conſpici ait, Ornithologus in crepidinibus fluuiorum altiſſimè, vel in terra, vel in glarea, quod non puto, quamuis & Ariſtoteles intra ſpecus nidum confingere teſtetur. Fingunt autem eodem Ariſtotele teſte ſpecie ciſtellæ productæ longiùs, fictæ ex luto (Græcus textus habet, νεοττεύουσιν ἐν χυ-χελίοιν ἐκπηλῶ, vno aditu dato arctiſſimo, idque locis anguſtis, vt & beluas deuitare poſſint & homines.

Nidi figura.

VICTVS.

VICTITANT insectis per aera volitantibus, eaque nisi volantes capiunt, & nisi volantes edunt. Obseruaui tamen ego aliquando adhærere parietibus, quod ideo eas facere conijcio, vt araneas muscasue, similiaque insecta præuisa capiant. Bellonius tantum oculorum acie valere scribit, vt per mille passus muscam volantem obser- 10 uent, & subitò insequantur.

Quantum visu valeat Apus.

CAPIENDI RATIO.

QVOMODO pueri Adopes primùm redeuntes in Zacintho insula numerosè capiant, ita ferè recenset Bellonius, Zacinthus insula castrum habet in cacumine rupis propè vrbem, cuius (castri) incolæ pueri è fenestris ceu piscaturi baculum manu continent, hamoque plumam pro esca appendunt, quam diripere, & in nidum portare volentes aues, hamo affixæ hærent, atque ita puer vnus septuaginta vnô die 20 aues capere visus est. Idem Bellonius quomodo in Creta pueri eas cicadis captent, sic docet. Acicula instar hami curuata cicadam transfigunt, aciculam filio alligant, cuius ipsi extremitatem tenent. Cicada transfixa in aerem euolat; eam conspectam Apodes impetu petunt, & deuorata filo hærente capiuntur. Simili modo Regij audio laqueis capi, in quibus cicadæ, vel muscæ sint appensæ.

Pueri vt Apodes capiant in Zacintho insula.

Vt cicadis capiantur in Creta.

COGNOMINATA.

VNNI populi Apodes dicti sunt, vt Suidas meminit, quòd nunquam ferè pedites, 30 sed contra semper equites iter facerent. Cypselus Corynthiorum tyrannus fuit, de quo consule alios.

Vnni populi Apodes dicti.

Cypselus tyrannus.

PROVERBIVM.

CYPSELVS *non generat Aquilam*, prouerbium citatum G. Heldino: quod adagiorum author non memorat. Videtur autem simile illi Horatiano, *Et imbellum feroces, Non generat Aquila Columbam*. Vel forte ideo Apos Aquilam non generare dicitur, quia etsi volandi pernicitate Aquilam nisi superet, saltem adæquet, viribus longè 40 sit inferior, cùm scilicet Apos insecta deuoret animalcula exigua, Aquila quocunque obuium etiam maximum impugnet.

Cypselus non generat Aquilā.

VSVS IN CIBO, & Medicina.

GERMANI superiores, inferioresque, vt audio, ab Apodum esu tanquam prorsus abominando abstinent, cùm alioqui in cibo non sint ingrati, maximè pingues. 50 Fœtus earum Bononiæ in præcipuis delicijs habentur, & magno væneunt. Has aues testatur Plinius ex vino sumptas sanare tormina.

Germani non edunt Apodes.

DE VPVPA.

Cap. XI.

Ordo. *Auis paradiſi.* *a l.6. Met.*

VPVPAM etſi ſpurciſſimam, vt ſubinde in hiſtoria patebit, auem, vel ob ſolam fabulam, qua Thereus Thraciæ rex in auem conuerſus fingitur, quod Philomelam, ideſt, Hirundinem, & Prognen; ideſt, Luſciniam gladio perſequeretur, Hirundinibus ſubiungimus; ſed forſan & regiam alitem præferre debebamus, regiam autem, non ob iam dictam fabulam, ſed propter inſignem, ſpectabilemque corporis decorem, quamobrem quibuſdam auis paradiſi nuncupari meruit, quam pulchritudinem notans *a* Naſo de Thereo in Vpupam conuerſo canebat:

Vertitur in volucrem, cui ſtant in vertice criſtæ,
Prominet immodicum pro longa cuſpide roſtrum,
Nomen Epops volucri, facies armata videtur.

SYNONYM.

Dulkiphat. *a Cap. 13.* *Vpupa gallus ſylueſtris dicitur.* *b Cap. 14.* *c Cap. 6.* *d In com.* *Anapha.*

PRO Dukiphat in Leuitico Rabbi *a* Salamon exponit Gallum ſylueſtrem duplici criſta, vnde etiam nomen ſit, quaſi, ideſt, duas, ideſt, criſtas habens. Eandem expoſitionem ſequitur R. Dauid, Serach, Ghaon, & R. Abraham. D. Hieronymus, & Septuaginta vertunt Vpupam: quam verſionem aſtruit Sanctes Pagninus, quod Vpupa auis ſit criſtis à capite exeuntibus galeata. Sed & Rabbinorum verſio non diſplicet: nam Vpupa à quibuſdam Græcè etiam ἀλεκτρύων ἄργιος, ideſt, Gallus ſylueſtris dicitur, quemadmodum à nonnullis Italis Gallus Paradiſi. Eandem Hebraicam vocem Septuaginta in *b* Deuteronomio traducunt Porphirionem. Vbi apud *c* Zachariam iuxta Hebraicum legitur: *Et habebant alas* Chaſida, Aquila Theodotio & Symmachus teſte D. *d* Hieronymo legunt ἐρῳδιόν, ideſt, Herodionem, ſoli Septuaginta ἔποπα, ideſt, Vpupam Haſidam, inquit D. Hieron. Hebræi Miluum putant auem rapaciſſimam, & ſemper domeſticis auibus inſidiantem. In In Anapha Hebraicæ vocis interpretatione variant plurimum interpretes; Hieron. Charadrium nonnulli Vpupam, quòd ad Charadrium proximè, vt aiunt, accedat, quia criſtam in fronte geſtare videtur: quidam Picam, Picum alij, alij Miluum, alij Gracculum eſſe volunt, alij Palumbem ſylueſtrem, quidam recentiores Otum, vt in Oto dixi. Ego D. Hieronymi lectionem probauerim, quamuis plurimi Ardeam propriè ſignificare velint. Racham etiam Hebraicè linguæ periti omnino genus aliquod Aquilæ, aut Vulturis eſſe volunt, quanquam Septuaginta Vpupam tranſtulerint, item aliqui Vpupam exponunt, quod quoque improbant eruditi. Kaath quidam Germanus non indoctus Vpupam exponit, ſicut etiam Iudæi recentiores ferè; Cos deniquè variè interpretantur, Bubonem, Noctuam, Vpupam, vt in Bubone fuſiùs, niſi memoria fallit, ſcripſi. Alhudud Bellunenſis auem eſſe tradit, quæ vulgò apud Patauinos Gallus Paradiſi vocatur. Fitomos Syluaticus traducit Vpupam, item Gareſol. Apud Albertum pro Vpopa reperitur Hakocoz. Græcis ἔποψ, vt Latinis Vpupa dicitur, nomine pro onomatopœiam facto. Nam quamuis Iſidorus ita Græcè dictam ſcribat, eo quod ſtercora humana conſideret, & fœtenti paſcatur fimo, mihi probabilius videtur à voce ſua dici, vt Varroni etiam in primis placet, vt mox patebit. Pro ἔποψ legitur apud nonnullos quandoque etiam ἔποξις, apud Heſychium & Varinum ἔποψ auis quędam exponitur. Ornithologus conijcit vocem eſſe corruptam & legendum vel ἔποψ, vel μέροψ. Iidem etiam Σιντλων appellari aſſerunt, & ἀλεκτρίονα, & γέλασον. Aegyptij Cucuſam, vel Cucupham vocant, voce nonnihil accedente ad Hebraicam *Duchitat: & Kiranides Cucuſam pro Vpupa* interpretatur, & alijs Phylncopetron vocari ſcribit *e* Orus Κεκουφαν parentibus ſenio confectis nidum ait extruere, pennis eorum euulſis; idem alij de Vpupa referunt, pietate eius in parentes celebrata. Sed Orus, vel ſaltem interpres aliquis Græcus Cucupham ab Vpupa auem diuerſam exiſtimaſſe videtur, cum hic Cucupham, *f* alibi verò Epopen nominet. Nunc vulgò Græcorum appellatur ἀγριπέτρος teſte Roberto Stephano, ideſt, Gallus ſylueſtris, & in Creta, vt aiunt

Rachum. *Ataleph.* *Kaath.* *Cos.* *Alhudud.* *Fitomos.* *Gareſol.* *Hakocoz.* *Etymologia.* *E'ποιξ.* *Cucufa, philoncopteros.* *e lib. 1. Hic rog 55.* *f ub. 1.*

agriope-

agriopetinon dicunt. Apud Italos per onomatopœiam Buba dicitur, circa Vincentiam Vperga; alibi à crista, qua insignis spectatur, Gallo del Paradiso, vt in Venetia prouincia, apud Ligures Galletto di Marzo, nimirum ob cristam, & quod circa Martium mensem apparere incipiat; alibi etiam Galletto di Maggio, fortè quod tunc numerosiùs appareat, Bellinzonæ Pupulla, Siculis, ni fallor, cristella: Hispanis Abubilla: Lusitanis Pop.: Gallis Huppe, vt nonnulli aiunt, vt Ornithologus, à fœtore, qui postremam eam dictionem per p, duplicatum scribit, circa Montepessulanum Lupege: Sabaudis Etpie, ni fallor, in valle Augusta, Putta: Germanis Vvydhopff, Vvidehopffe, Karhann, idest, Gallus stercoris, circa Rostochium Vvedehoppe; Flandris Hupetup; Brabantis Huheron; Anglis à Houupe; Illyris Dedek; Polonis Dudek, Turcis Ibik. Litteratores plerique omnes Britannici Vpupam, inquit Turnerus, eam vocant auem, quam barbari ab alarum strepitu Vannellum, & ipsi sua lingua Lapuuingam.

Buba.

Vannellus Lapuuinga

FORMA. DESCRIPTIO.

VPVPA, inquit Pausanias, magnitudine paululum excedit Coturnicem, In capite autem pennas habet cristarum instar in sublime elatas. Vnde τριλοφίαν eam nominat Aristophanes, quasi triplicem habeat in galea cristam, vt in scholijs legitur, vnde etiam μακρεσίκρανος, & κορυθαιολος à poetis cognominatur, vt Hesychius, & Varinus scribunt. Cristam verò, quia dum lubet, erigit, & rursum submittit, Plinius rectè plicatilem vocauit, dum ait: *Diximus, & cui plicatilem cristam dedisset natura per medium caput à rostro residentem.* Et alibi iterum: *Mutat & Vpupa colorem, vt tradit Aeschylus poeta, auis crista visenda plicatili, contrahens eam, surrigensq; per longitudinem capitis.* Vbi apud Albertum legitur: *Vpupa galeam de pelle habet in capite, toto corpore varia, & pulchra;* lege de pennis, vel plumis, nam ex his crista constat, sicuti etiam ex Pausania dixi, non ex pelle, sed hoc Gallinaceo potius conuenit. a Aristoteles Vpupam, & cæterarum quoque syluestrium plurimas tempore æstatis, & hyemis mutare prodidit, & b alibi: *cum colore, tùm verò specie immutatur, vt Aeschylus poeta satis carmine suo exposuit.* Citat dein eius carmen, sed quia ita deprauatum legitur, vt ne minimum id quidem interpretari potuerit magnus vir Gaza, hic id ego, quantum iudicare possum, correctum, & emendatum à c Iosepho Scaligero apponam.

Magnitudo
Caput.
Vpupa cur τριβοφία dicta.
Crista Vpupæ plicabilis vocata.
a 9.h.c.15.
b 9.h.c.39.
Aeschylus correctus.
c In comm. Acinæ Virg.

Τȣτον δ' ἐπὸ πλω Ἔποπα τῶν αὐτȣ̃ κακων.
Πεποικίλωκε, Κάκοδυλώσας ἔλει
Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχία
Ος ἦρι μὲν φαιὸν τιδιαπ πάλει πτερόν
Κίρκȣ λεπαργȣ, δύο γὰρ οὖν μορφὰς φανῆ
Παιδός γε τ' αὐτȣ̃ νηδυος μιᾶς ἄπο
Νέας δ' ὀπωρας ἡνικ' αὐξανθῆ ςάχυς,
Τίκτειν αὖτις. Καμφινωμȣσει πτερυξ:
Αἰεὶ δὲ μίσει τȣ̃ δε παλλήνης τοπȣ
Δρομȣ̀ς ἐρυμȣ̀ς, ἢ πάγȣς ἀποικίσει.

Iacob. Dalechampius sic vertit, Gazam, vt apparet, secutus, nā Circi Accipitris nō meminit:

Hunc calamitatis Vpupam testem suæ
Variam facit, tenetq; perculsum metu,
Ferum antea, armatum, petrarum nunc auem
Vere appetente, quæ nouo pennas quatit
Ruffas in agris. Nam est figura duplici
Vnus quidem iuueni colos est pectoris:
Autumno at illa flaua cum peperit seges,
Mutata pennas rursus alias induit.

Citaui eosdem versus in Cuculo ex Dalechampio, vbi pariter Aeschylum cùm Vpupa Cuculum imprudenter confudisse, ex Scaligeri authoritate scripsi; quod vt manifestiùs appareat, necessarium est clarissimi istius viri scholia ad eosdem versus apponere. In quibus versibus, inquit, primum allusum ad nomen Epopis, tanquam ἐποπτης, fuerit malorum suorum: deinde alium plumarum colorem illi vere attribuit, alium æstate. Nam ἦρι φαιὸν πτερὸν illi dat Κίρκȣ λέπαργȣ. Ait habere pennas Accipitris, qui est λέπαργος, hoc est ventre

Aeschyli error.
Aeschyli versus de Vpupa explicat.

Vpupa cum gramine panniculato phalaroide.

tre albo, & habet φαιὸν πτερὸν, fuſcas pennas. Vbi ſanè conſiderandum eſt Aeſchylum ſine dubio Cuculum cum Epope, ſiue Vpupa confudiſſe. Nam non Epops, ſed Cuculus φαιὸν διαπάλλει πτέρον λέυκαργυ κίρκυ. In qua ſanè animaduerſione mirum in modũ mihi placeo, cum & mentem Aeſchyli planè odoratus ſim, & menda, ex tam deplorato loco ſuſtulerim. Fefellit Aeſchylum, quod Epops eandem ferè vocem cum Cuculo emittit. Propterea eundem Epopem cum Cuculo fecit, qui, vt nemo ignorat, tam ſimilis eſt Accipitri, vt quidam in genere Accipitrum poſuerint, & neſcio quid tale tetigerit Ariſtoteles. Porrò ἡνίκα ἐξανθῇ στάχυς, hoc eſt, cum adulta eſt æſtas, τίκτει νιν αὖτις πτέρυξ, rurſus renouat, & quaſi alium facit penna, hoc eſt mutatus pennarũ color alium videre facit. Hucuſque Scaliger. Ornithologus in corrigendis eiſdem verſibus elaborauit, at non omninò ſatiſfacit. Non videntur equidem Ariſtoteles, & Plinius Aeſchylum attentè legiſſe, & oſſitanter cum eo, quæ Cuculo debebant, Vpupæ tribuiſſe; quamuis tamen, & hæc colorem mutet, nam & *d* Theophraſtus: *Quædam*, inquit, *temporis ratione mutari videntur, vt Accipiter Vpupa, & ſimiles volucres*: Hiſce igitur perperam, vel lectis, vel perceptis Gaudentius Merula, vt in quibuſdam auibus per ſtata quædam anni tempora miram metamorphoſim eſſe oſtenderet, Accipitrem, & Vpupam ſcribit ſtatim quibuſdam vicibus alterum alterius capere imaginem. Vt modò ad Vpupæ deſcriptionem reuertamur, auis nimirum perpulchræ, breuiter ita eam deſcripſit Ornithologus: Color, inquit, in Vpupa reperitur cinereus albus, & nigricans. Roſtrum ei nigrum, oblongum: pennæ albis, & nigris maculis alternatim diſtinctæ. Criſta ruffa, in ſummo tamen nigra. Paulò exactiùs Turnerus: Vpupa, inquit, eſt magnitudine Turdi, alis per interualla fuſcis albis, & nigris pennis diſtinctis, criſta in capite ab ea parte roſtri, qua capiti committitur, ad extremum vſq; occiput in longitudinem porrigitur, quam pro adfectibus ſuis, & contrahit, & dilatat, vt equus aures arrigit, aut dimittit. Tibijs eſt valdè breuibus, alis obtuſioribus. Sic ille: Ego Vpupam in foro emptam anno à partu ſalutifero 1589. ſub finem Auguſti ſic deſcripſi: Magnitudine erat Merulæ, capite acuto, quali Philoclem comicum Suidas fuiſſe ſcribit, roſtro aliquantulum falcato Certhiæ inſtar, nigricante, rotondiuſculo, parumper tamen depreſſo à lateribus, criſta admirabili, conſtante ex vigintiſex plumis, quarum aliæ alijs longiores, quarumque extrema nigricant, deinde albicant, quod reliquum eſt coloris caſtanei ad flauum vergentis, palpebra, vt in Gallinaceo genere oculum contegebat. Hanc pro libitu nunc arrigere, nunc deprimere dicitur ſine dubio muſculorum quorundam ope. Hoſce aliquando diſſecando inueſtigatos inueni, quos tamen arduum erat videre, num duo, an vnicus potius eſſet. Inter verticem capitis, & roſtri initium in valle quadam, ſeu cauo locatus erat totus continuus, ne quaquam in plures partes diuiduus, aut muſculos diuerſos ſeparabilis, vnde vnicum coniecerim, naſciq; à verticis extremo, & frontis initio carnoſiore principio, deſinere verò vtrinque ſupra nares, medio tamen paulò altius ad roſtri initium, qui cranium attingit infima parte carnoſior, & rubicundus, extima, ac ſuprema, cui criſtæ plumulæ profundè ſatis implantantur, membranoſo magis, ac cutaneus, fibroſoque tanquam panniculus quidam carnoſus. Cum verſus principium nempè verticis locum traheretur, criſtam ſurrigebat; cùm in contrariam partem, nempè verſus roſtrum, eandem demittebat. Collum qua capiti annexum, aliquantulum ruffeſcens, tandem in cinericium declinat ad dorſum vſque. A dorſo vſque ad caudam cinereis veſtiebatur plumis; per interualla albicantibus diſtinctis maculis. Caudam habebat ſex digitos per tranſuerſum longam, in medio tranſuerſalis erat linea alba, lata primæ quadratæ ipſius Lunæ creſcentis figuram referens: cauda tota decem conſtabat pennis. Crura erant breuia colore plumbeo verſus anteriora maximè. Alas habebat nigras lineis latis albis per tranſuerſum diſtinctis. Harum pennæ aliquæ extremo nigricant, alias verò albicant. Cauda alas ſuperat. Sub ventre vropygium verſus candicabat, pectus verò ruffeſcebat. Lingua erat parua, in profundo latitans, vnde nimirum inconditus, & abſonus ille ſonus, trigona item, initio lata, extremo acuta inſtar perfecti, & æqualium laterum trianguli. Aſpera arteria initio diuaricationum, quibus in pulmones vtroſque finitur duo veluti oſcula extrinſecus laryngis vicem ſupplentia exhibebat, quibus pellicula tenuiſſima prætendebatur.

Annuli dimidij, ſeu ſemicirculi in vtrunq; latus termi-

Cuculus Accipitri ſimilis.

Ariſtotelis & Plinij error.

d L. 1. hiſt. plant. c. 6.

Gaudentij Merulæ error.

Deſcript. *Color.* *Roſtrum.* *Criſta.* *Magnitudo* *Tibiæ.* *Alæ.* *Magnitudo* *Roſtrum.* *Criſta.*

Collum. *Dorſum.* *Cauda.*

Crura. *Alæ.* *Venter.* *Pectus.* *Lingua.* *Nares.*

terminati nequaquam interna parte coibant, ſed tota interior facies hiabat, ſubtiliſſima membrana obtenta tantummodò cooperta, quæ aere, ac ſpiritu copioſo vocis efformandæ, ac ædendæ gratia concepto in amplum diſtendi poſſit. Habes hic arteriæ linguæque ei annexæ iconem. Nares erant oblongi, & in palatum deſinebant.

LOCVS.

a 9. hiſt. c. 11.

ARISTOTELES *a* Vpupam teſtatur montes, & ſyluas incolere: quod quamuis non negauerim, nam fieri poteſt, quod in ijs etiam locis reperiatur Vpupa, exiſtimauerim tamen id Aeſchyli authoritate ſcripſiſſe Ariſtotelem. Is enim apud hunc Gaza interprete ſic habet:

Vagatur hæc ſemper faſtidiens locos,
Deſerta quærens nemorum, & inuias plagas.

Cuculus montes, & ſyluas habitat.

At in Græco textu nullus genuinus ſenſus eſt, Aeſchyluſq; Cuculum, cui potiſſimùm in hoc conuenit, cum Epope, ſiue Vpupa confundit, vt paulò ante ex Scaligero oſtendimus. Iſidorus eam in ſepulchris, & humano ſtercore commorari ſcribit. Procopius Gazæus citante Ornithologo, Vpupam, neſcio quàm rectè inter aues noctis, & tenebrarum amicas numerat cum Erodio, Noctua, & Charadrio. Rariùs aiunt inſidere arboribus, plerunq; verò verſari in terra, maximè vbi immunditiеs eſt, quam roſtro continuo verſat, vermen vt puto quæſitura. Latitat hæc auis plurimo anni tempore. Plinius aues quaſdam ait eſſe trimeſtres, hoc eſt, tribus menſibus nobiſcum degere, quæ cum fœtum eduxere, abeunt, quibus quoque Vpupam accenſet. Latent autem, vt ſcribit Georg. Agricola in anguſtijs montium, & in cauis arboribus. *Siue autem in arboribus*, inquit, *ſiue in montibus latuerit, ea de cauſa verno tempore deplumis ſolet conſpici.* Albertus alibi mutam ſcribit latere, alibi dormire, vt Veſpertilio: quando ad Septentrionales campos è regionibus alienis aduenit, veris tempus indicat, vt Olaus prodidit. Hanc autem Megaris, vbi Thereus ſibi manus attuliſſe dicitur; primum referente Pauſania apparuiſſe ferunt. Turnerus in tota Britannia nuſquam reperiri poſſe teſtatur Vpupam, apud verò Germanos eſſe frequentiſſimam.

Procopij Gazæi error.

Aues trimeſtres.

Vbi lateat.

Vbi prius apparuit.

10

20

30

NIDVS.

a 9. hiſt. c. 55.
b 6. h. c. 1.

NIDVM potiſſimùm è ſtercore hominis facere teſtatur *a* Ariſtoteles, cum, ſcilicet, hoc luti vice circumuolens, vt ait *b* Aelianus: Alibi verò Ariſtoteles Vpupam in ſuo genere τῶν καὶ ἑαυτῶν νεοττευόντων non nidificare ſcribit, ſed ſtipites arborum ſubeuntem, parere ſine vllo ſtramento in cauis: cum tamen Plinius ſolum Picum Martium in cauis arborum nidificare profiteatur. Ornithologus non ipſis ſtipitibus, ſed ſubtus nidulari putat, atque ita poſterior ille Philoſophi locus emendari poſſit. *c* Olaus Magnus in paludum tuberibus oua ponere, & educare tradit addita etiam icone.

c lib. 29. c. 21.

40

VOX.

Vox Cuculi ſimilis voce Vpupæ.
a l. 5. c. 13.
Torotinx.
b In auib.

VPVPA non aliter, ac ipſe Cuculus ſemper nobis eandem vocem verè potiſſimum occinit, eamque vt ex Scaligero dixi, Cuculi voci non abſimilem. Varro equidem Vpupam à voce ſua dictam eſſe teſtatur, & *a* Pollux ποππίζειν ſcribit. Poetæ qui Thereum in Vpupam conuerſum fingunt, huius vocem ποῦ ποῦ, fuiſſe aiunt, quod Græcis ſonat, vbi vbi? Torotinx apud *b* Ariſtophanem, alij alterius cuiuſdam auis nomen, alij Vpupæ eſſe afferunt. Quidam, inquit Albertus, dicunt Vpupam alia voce per æſtatem ſonare, alia per hyemem. Auicenna tamen (Ariſtoteles hoc quoque ſcribit, quare hunc potiùs, quam Auicennam debebat citare Albertus) colorem potiùs, quàm vocem his temporibus ab ea mutari ait.

50

VOLA-

VOLATVS.

TVRNERVS lentè admodum volare Vpupam author eſt, & ſanè alis obtuſioribus, Ornithologus apud Aelianum, vbi habet, Οἱ Ἔποπες εἰσὶν ὀρνίθων ἀπτλω ἐςατοι, & Gillius transfert, *Vpupæ auium ſunt inimiciſſimæ*, legit Vpupæ præ cæteris auibus plumis, & pennis nudantur (quod nimirum his auibus conuenit, cùm hyeme latent) aut ſi quis mauult minimè volacem, Beatus tamen Theodoretus, vbi apud Zachariam legitur. *Ecce duæ mulieres egredientes, vt ſpiritus in alis earum ſicut alæ ſunt Vpupæ:* Vpupa, inquit, maxima velocitate auis, non corpulenta eſt, quin gracilis, alas corpore maiores habet. Itaque, inquit, hæ mulieres, vbi menſuram accepiſſent, per medium aerem ferebantur: Cæterùm ego Vpupam auem velocem eſſe non puto.

Cur lentè volet.

Mulieres quare à Zacharia Vpupæ comparatæ.

VICTVS.

ARISTOPHANES *a* Vpupam myrti baccas, & ſerphos (Ornithologus exponit vermes quoſdam, vel formicis ſimilia animalcula) deuorare facit: qui ſanè cibus Vpupæ naturæ egregiè competit; ſed baciuora tamen ideo dicenda non eſt; nam plerunq; in locis fœculentis, vbi inſecta habere poſſit, verſatur: Philes apiculas deuorare ſcribit. Audio eam formicis veſci inter cætera. *b* Olaus magnus cicuratam, ſiue domeſticatam, vt eius dictione vtar, venando muſcas domum purgare tradit etiam im murium raptu. Vuis tam immodicè veſcitur, vt ſæpe inde ebria fuiſſe ſit viſa.

a In auib.

b Lib. 19. cap. 21.

Vt vuis delectetur.

PARTVS.

TERNA ferè, vt audio, oua Vpupa parit, quæ ouis Perdicum ſimilia eſſe ſcribit *a* Bartholomæus Anglicus, ſed minora, & duriora, & aſpectu deformiora, magiſq; inſipida, & odoratu grauiora.

Oua Vpupæ

a Lib. 39. cap. 110.

MORES. INGENIVM.

AVEM eſſe ferunt plenam gemitu, & clamore, fortè ob ouorum, aut pullorum cuſtodiam. Ingenio tamen non caret. Vt enim homines à nidis, & pullis depellat, Aelianus author eſt nidum ſuum hominis ſtercore, loco luti circumlenire, atq; ita intolerabili odoris fœditate fugare. Albertus verò hoc facere Vpupam ſcribit, quia ſtercus id vim quandam habere caleat aduerſus venena, ne ſcilicet venenata animalia ad nidum accedant. Si ex vuarum nimio eſu læſa fuerit, aut velut ebria facta, tunc teſte Oro adiantum herbam ori inſerit, atque ita circum ambulando ſibi medetur, quam pariter herbam Aelianus contra faſcinationes nido ſuo imponere ſcribit, & in Geoponicis Græcis authore Zeroaſtre hoc remedium ab ea contra blattas fieri dicitur, ſed perperam amianton pro adianto ibi legitur. Philes verò gramen edere ſcribit aduerſus βασκανίαν, ideſt faſcinationem, vel neſcio quas iniurias. Mirum verò, & fortè fabuloſum, quod prodidit Aelianus, quomodo ſcilicet obſtructum ab aliquo nidi foramen admota quadam herba aperiat. Id is ſic tradit: Cum aliquando in parietis diruti, & deſerti rima vetuſtate acta peperiſſet Vpupa, idipſumq; parietis curator animaduertiſſet, luto rimam expleuit, & obſtruxit. Vpupa verò rediens, ac videns receſſum, ac latebram ſuam clauſam, herbam attulit, qua ad lutum admota diſſolutum eſt lutum, & defluxit. Illa in cauum ad pullos ſuos ingreſſa eſt, & cum poſtea ad inquirenda cibaria rurſus proficiſceretur, homo ille iterum parietis cauernam oblinens obſtruxit. Auis verò eadem ipſa herba rimam aperuit, quod ipſum tertiò factum eſt. Cuius factum parietis curator intelligens, herba illa è luto ſublata, non quidem ad eos vſus, ad quos Vpupa vtebatur, ſed ad reſignandos theſauros

Cur nidum ſtercore circumlinat.

Vt ebrietatem curet.

Zeroaſtres correctus.

Cur gramẽ edat.

Vt nidum clauſum aperiat.

ad

ad eum nihil pertinentes. Hæc ille, quibus qui volet, credet. Alibi idem author est Picum quoque herba quadam allata foramen suum lapide, aut ligno immisso obturatum aperire, vt in Pico scripsimus.

PIETAS IN PARENTES.

Vt parenti iuuent.

Vt parentibus visum restituant.

Cucupha diuinorum sceptrorum ornamentũ

VPVPÆ, inquit idem Aelianus, *aduersus parentes existimantur piæ*. De qua pietate mira leguntur apud Albertum, & authorem de rerum natura. *Vpupæ,* inquiunt, *senescentes inter pullos iam adultos in nido plumas exuunt, & interim à pullis pascuntur, donec vires, plumasque recuperent. Cum enim senio visum amiserint, pulli notam naturaliter herbam colligunt, & excæcatis oculis illitu visum restituunt.* Quæ paulo aliter apud quendam obscurum leguntur, nempe sic: Vpupæ pulli, cum parentes senuisse viderint, ita vt neque volare, neque videre queant, vetustissimas eorum plumas euellunt, & oculos eorum illinunt, fouentque ipsos sub alis donec pennæ eis nascantur, & oculorum renouetur acies; sicque mutuam vicem parentibus reddunt. Celebrat ex antiquis eandem pietatem Orus Apollo hieroglyphicorum Ægyptiacorum interpres his verbis: *Cucupha* (sic Vpupam vocat) *sola ex mutis animalibus, postquam à parentibus caucata fuerit, ijsdem senio confectis parem refert gratiam. Quo enim loco ab ipsis enutrita est, eodem nidum ipsis extruit, pennis eorum eulsis, cibumq; subministrat, donec renatis pullis parentes sibi ipsis opem ferre queant. Vnde & diuinorum sceptrorum Cucupha insigne, atque ornamentum apud Aegyptios esse solet.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Vpupæ Luscinia contubernalis.

Vpupa cum Hirundinibus pugnat.

VPVPA, inquit Suidas, contubernalem suam appellat Lusciniam, sed contra fabula de Thereo in Vpupam commutato innuere videtur, ea enim Thereum, Philomelam, & Prognem gladio persequi fingit, hoc est, Lusciniam, & Hirundinem. Nam & Olaus magnus bellum Vpupæ esse scribit cum Hirundinibus, item cum Picis, & Monedulis. Aelianus, & Philes Vpupam à dorcadis interfici scribunt.

PRÆSAGIA.

Vini copia, & bonitatis præsagium.

a lib. 19. cap. 21.

ORVS Apollo Vpupam dici refert, si canat ante vitium tempus, hoc est, antequam vites germinent, insigne simul bonitatem, & copiam vini prænunciari. Vulpes in herbis latitare importuno suo clamore indicare scribit a Olaus, atque ita etiam canes, ac cæteras bestias abigendas exclamat. Idem author est pluuiam quoque gemitu indicare.

MYSTICA.

Vpupa quos designet.

a In capt.

Vpupa pro meretrice.

b lib. 2. aduers. Iou.

c l. 1. com. in Zach. c. 6.

Vpupa hominẽ vitijs deditum signat.

SPVRCISSIMA Vpupa volucris, & in stercore humano nidificans, querula insuper, lugubris, atque luctuosa, eorum præfert speciem, quos terrenis inhærentes, tristici seculi grauat, item meretrices, & libidinosos: *vnde vrbanè lepideq;* Tyndarus apud a Plautum Vpupam pro meretrice accipiens: *Itidem*, inquit, *huc mihi aduenienti Vpupa, quæ me delectet, data est.* Quo in sensu b D. Hierony. agens de libidinosis; *& quia, inquit, opulentus es pater familias in autarijs tuis non Turtures, sed Vpupæ nutriuntur, quæ tota fœtidæ voluptatis lustra circumuolent.* Et alias explicans hæc Zachariæ verba: *Et ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum sicut alæ sunt Vpupæ:* postquam vocem Hasidam alijs Erodionem, alijs Miluum, alijs Epupam significare ostendisset. Quamcunque ex tribus auibus, inquit, intelligere volueris Hasidam, conuenit istis mulieribus Iudæ, & Israeli; quæ propter peccata potentia traditæ sunt Dæmonum potestati, & ab eis ductæ in captiuitatem. Pierius Valerianus Theologos per huius alitis hieroglyphicum, hominem vitijs deditum significare asserit, propterea quod nemo magis querulus, magisq; mœstus assiduè est, quam vnusquisque vir improbus, atque flagitiosus.

HIE-

HIEROGLYPHICA.

QVAM piæ erga parentes sint Vpupæ, paulò ante scriptum est: quare sapientes illi Aegyptiaci Sacerdotes quotiescunque gratum vellent indicare animum, teste Oro Apolline Cucupham, hoc est Vpupam depingebant. Iidem Ægyptij eiusdem auis icone depicta præcognitam vindemiæ feracitatem, siue lætum vin- 10 demiæ prouentum significabant, lætitiam scilicet affuturam, vt in vite latius, explicat Pierius: apud quem aliud Hieroglyphicum habemus, cum lemmate EBRIETATIS REMEDIVM. Hominem, inquit, ebrietate laborantem, ac sibi remedium commiscentem significare cum vellent, Vpupam, & capillum Veneris herbam pingebant. Vpupa siquidem vuis vescitur immodicè, ita vt plerunq; inde ebria fiat, ac simul ac se tentari sentit, capillo Veneris discerpto efficacissimè sibi medetur.

Grati animi typus.

Vindemiæ læti prouẽtus signum.

Ebrietatis remedium.

VSVS IN CIBIS.

20 VPVPA, inquit author Glossæ in Leuiticum, *quocunque nomine Hebraico appelletur, auis impura haberi debet, vel eo nomine, quod in stercore meretur, & si verum scribit Isidorus, etiam in sepulchris. Procopius inter aues noctis ac tenebrarum amicas, ideoque abdicandas mensis eam enumerat. Auis est lugubris, & luctum amans: quamobrem in lege prohibetur, quia sæculi tristitia mentem operatur.* Sed quamuis edicto Dei vetitum sit carnes auium immundarum comedere; nos tamen Christiani, qui sensum præcepti cognoscimus ab earum esu non abstinemus, nam & Sues, quas inter Immunda quadrupedia Hebræorum lex censebat, comedimus; sed earũ tantummodo quarum caro dura est, fibrosa & excrementitia, inter quas an Vpupa enumerari debeat, adhuc dubito. Sæpè enim in foro venalem offendi, & à multis emi obseruari, & commendari intellexi, licet non me lateat, Rasim scri- 30 bere carnem eius esse austeram.

Vpupa cur impura sit habita.

Quib. Christiani abstineant.

MEDICA.

MARCELLVS Vpupam cum pinnis exustam, & cinerem eius ex vino potui datum, colum sanare scribit. Rasis verò, *in puluere, pupa*, inquit, *est remedium contra morsum cancri* (canis) *decollatur autem & scinditur, & fit cataplasma super locum.* Cor Vpupæ Plinius laudari ait in lateris doloribus, Sanguine si illinantur tempora dormituri, Cardanus tradit mirabilia in somnis visurum. Multa de hoc sanguine & corde 40 traduntur, quæ vt nimis superstitiosa & prorsus memoratu indigna sponte prætereo. Pennarum suffitus vermes expellit, Lingua obliuioso suspensa prodest. Corium impositum dolenti caput dolorem sedat. Oculus pro amuleto suspensus lepram sanat teste Rase. Fertur eodem referente, si suspendatur dens hominis & ala Vpupæ dextra ad caput hominis dormientis, non expergisci, donec auferatur.

Cordis vis sanguinis.

Pennarum suffitus.

Corij vsus.

PROVERBIA.

50 EPOPA *cum Cignis certat*, prouerbium simile illi, *Pica certat cum Luscinia, Vespa cicada obstrepens*; quadrat in illos, qui certant longe impares cum superioribus desumptum est adagium ex hoc Theocriti:

Οὐ θεμι τὸν Λακὸν ποτ' ἀἠδονὰ κισσαο' ἐριοδεν,
Οὐ δ' Ἐ' ποπας κύκνοισι: idest,
Haud fas est Lacon, Philomelam prouocet vnquam
Pica: nec argutis Epopa obstrepat improba Cycnis.

Epopa cum Cignis certat.

Illud quoq; meo iudicio prouerbialiter ab a Aristophane prolatum est: τὸ νεοττ' ὄρνις ἐγγενασ' ἐκ τῶν ορνεων, idest, *Vpupam progenuit auis ex auibus*, similisq; videtur illi: mali Corui malum ouum, idest pessimi patris pessimus sæpè filius.

a In auib.

FABVLÆ.

Therei fabula.

DE Thereo Thracum Rege, quem in Vpupam mutatum, militaremque adhuc in capite cristam gerere, & rostro oblongiore ensem referre, quo habitu vxorem (vel Prognen vel Philomelam) insequebatur, & quasi adhuc filium quæreret, sonare πῦ πῦ, fabulantur, in Phasiano & Hirundine scripsimus. Aliam fabulam de Indica Vpupa his verbis recitat Aelianus: Indicam Vpupam duplo maiorem nostra, & formosiorem Indorum rex amores & delicias suas circumgestat, & eius venustatem summa admiratione frequenter intuens, magnam lætitiam, voluptatemque capit. Brachmanes verò fabulam huiusmodi de ea narrant. Regi Indorum inquiunt, olim filius fuit minimus natu, quem fratres cæteri maiores, cum planè improbi, & iniqui essent, propter ætatem contempserunt. Cùm verò parentes quoque iam senectute graues contumeliosè ab eis tractarentur, vt improbitatem eorum declinarent; assumpto filio minimo discedunt, ac fugiunt, & propter laborem in itinere moriuntur. Defunctos filius in sui capitis, vulnere, quod ense sibi inflixerat, & sepelit. Insignem hanc eius pietatem conspicatus, admiratusquè Sol, puerum in auem formosam admodum, & viuacem conuertit, crista super caput eius erecta, de sepultis ab eo parentibus eadem in parte monumento. Talia quædam de Alauda etiam fabulantur Athenienses, vt in Auibus Aristophanis apparet: qui fortè hanc de Vpupa Indorum fabulam, non satis quænam auis esset intelligentes, ad Alaudam (quæ & ipsa cristata est) ttanstulerunt.

De Vpupa Indica fabula.

Indorũ Regis filius minimus in Vpupã.

Alauda vt cum Vpupa cõfundatur

DE PARIS IN GENERE.
Cap. XII.

Ordo.

AROS auibus canoris accensere quidem potuissem, maximè cum præter vermes seminibus etiam, ac in primis cannabino vesci soleant, sed quia tamen vnum tantùm eorum genus, quod cæteris maius est, & pulchriùs, pro cantu in caueis seruetur, idque potissimùm à pueris ferè, vt alios sui generis alliciant, & capiant, itaque paucula quædam, quæ vel ipse in hisce auibus obseruaui, vel quæ ab alijs exarata hactenus vidi, hic post Hirundines, & Vpupam subiungam, eoq; maximè cùm harum in Hirundine riparia, nisi me fallit memoria, mentio facta sit.

Paruis qui in caueis teneatur.

ÆQVIVOCA.

AEGITHALVS Græcis, vt dicemus, Parus est; apud Aristophanem Aegitallus legitur l duplicato: vbi Scholiastes *Aegithalus*, inquit, *auis est de genere Accipitrum, sic dicta quod capram fugat*. Verùm quæ capram fugere, vel mulgere dicitur auis nocturna est αἰγοθήλας Græcis dicta, id est, Caprimulgus. Aegithalus verò Parus non à capra dicitur, vt subindè patebit. *a* Oppianus tamen Aegithalum pro Caprimulgo imprudenter accepit, fortè quod heroicum carmen, quod visus est, Aegothilæ vocabulum respueret. Suidas, & Varinus Αἰγίθαλος exponunt nomen auis, & saltationis genus. Alibi apud Varinum sic legitur Αἰγίδαλος, & αἴγιλος herbæ sunt. Pari piscis meminit *b* Bellonius.

Caprimulgus q auis a lib. I. de aucup.

b Li. I. de piscibus.

SYNO-

SYNONYMA.

AEGITHALVS, inquit Hermolaus (Αἰγιθαλος) auis Aristoteli memorata, cuius tres species describit nos plures agnoscimus à Gaza vertitur Parus, & à recentioribus etiam Parix est Alberto, & alijs. In Campania, & alijs regionibus Parula vocatur auicula, cuius vertex nigricat coronæ specie, quæ an Pari species sit nondum perspexi: Sic ille. Mihi eandem esse dubium non est, etsi tres, & fortassis plures vertice nigricent. Ægithalus autem non à capra nomen habet, quando Parum significat (nam cum Aegithela, id est, Caprimulgo, vt dixi confunditur) sed ab impetu fortassis, quo volando vtitur: nam & αιγιδα, qui flatus est impetuosus à verbo αισσειν deriuari conijcio. Augustinus Niphus Italus Parum vulgò Parizuolam dici scribit, & rustice apud suos Parascium. In alijs Italiæ locis Parruza dicitur, in alijs, vt Ornithologus refert, Zinzin, & Orbesina nominatur, Parus communi pluribus speciebus vocabulo, Bononiæ Poligola, Gallicè Mesange, vel Speruoczolo, vt testatur Bellonius Gallus, Iacobus Syluius etiam Mesangam nuncupat: Sabaudicè Mayenche, Germanicè eis Meyse, vel Maysz, Anglicè à Tit Mouse, Illiricè, ni fallor Sykora.

Parix. Parula quæ auis Campania. Etymologia. Parizuola. Parascius. Poligola. Mesanga.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

ARISTOTELES a tria tantummodo Parorum genera nominat, quorum primum appellat Fringillaginem, & ait esse maiorem, Fringillæ nempe parem, alterum monticolam dici, quia in montibus degat, & caudam habere longiorem: Tertium, ac postremum cæteris quidem similem, sed magnitudine sui exigui corporis discrepare. Ad hæc tria Parorum genera b Bellonius quartum adijcit, qui Parus palustris est Ornithologi: ego quoque quatuor genera obseruaui; Ornithologus septem, ex quo tres icones mutuabimur. Differunt, vt ex Aristotele liquet, magnitudine, & habitationis loco, colore item & caudæ longitudine. Est præterea genus vnum à cæteris capite cristato differens. Omnibus iuxta oculos maculæ albæ sunt. Vnguibus etiam omnes reptare & facilè, vbi volunt, adhærere possunt: ita vt ad nucem è filo eis suspensam adhærescentes comedant.

a 8. hist. c. 3. Fringillago Parus monticola. b l. 7. c. 27. Parus palustris. Vt differāt.

NATVRA. VOX. VOLATVS.

SVNT aues animosæ, potissimùm maior, & ad se defendendum strenuæ, pro sua magnitudine vocales, clamosæque. De voce Pari author Philomelæ ita canebat;

Parus enim quamuis per noctem cinniat (aliàs tinniet) *omnem*
At sua vox nulli iure placere potest.

Tanquam Parus noctu canat, quod forsan Para, vel Parra facit. Gregatim volant, & impetuosè.

Vox. Parra noctu canit.

LOCVS. NIDVS. PARTVS.

IN arboribus degunt, nunquam vel rarò saltem terram petunt: quandoque verò humilibus stirpibus propius terram insidunt. Toto ann tempore in agris nostris, & apparent, & capiuntur. Ad Belgas, vt audio, & fortassis etiam Anglos statis temporibus accedunt quotannis sub Octobris initium, nimirum maior, & cæruleus cæteri, vt aiunt, eis incogniti sunt. Albertus in cauis arborum nidificare scribit, at non omnes id factitant: quædam enim species nidum miro modo ex arbore suspendit, vt post patebit. Oua plurima ædere ferunt teste a Aristotele.

Quando apud Belgas accedant. Nidificatio. a 9. h. c. 15.

VICTVS.

a 9.hi.c.3.
b 9.hi.cap. 40.
Api astra.
Vt ab Hollandis pascantur.
Cur seuum Paris detur.

PARVS, inquit idem a Aristoteles, versibus vermibus vescitur,& b aliàs etiam apibus iniuriam inferre prodidit: vnde nonnulli apiastram esse coniecerunt,quæ nihilominus Merops est. Turnerus non solùm vermibus vesci, sed & cannabino semine, & nucibus delectari asserit,easque rostris suis acutioribus perforare;seuo item duo priora genera (Parum magnum & montanum) delectari, atque eo planè victu ab Hollandis in caueis pasci intelligo, semen autem cannabinum pedibus contentum rostro dum perforant, sonum ædere adeo sonorum ac si fabrum agerent, qui malleum in durum aliquem asserem adigat; secum verò eis exhiberi, vt eius lentore fauces demulceantur, & suauiùs canant, cuius gratia incolas ferunt diligentissimè illis insidiari Ornithologus muribus etiam vesci scribit, cute tantùm detracta obiectis, quod sanè mirum videtur.

CAPIENDI RATIO.

Cur facilè capiantur.
Hollandi vt Paros capiant.
Meseslagẽ vt ab apiarijs capiantur.

PAROS inquit Ornithologus, & Luscinias audio stultas esse aues, & facilè capi, quod propter curiositatem mox ad eum locum accedant, à quo aucupes abierunt. Amant verò etiam sui generis aues, quare pueri aucupantes eos, vnum caueæ includunt,& propè eam vimen visco illitum ponunt, ad quem cùm alij accedunt visco affixi remanent, & in cibum cedunt. Hollandi pariter eos caueis, vt audio, capiunt, at longè aliter: nam singulę duas habent decipulas ingeniosè admodum fabricatas, in quibus semẽ cannabis imponunt,quod cum vident allecti à Paro incluso, & aucupe Pari vocem imitante, sese in decipulis præcipitant, & carè sepe venæunt. Eiuscemodi caueas vernacula lingua Meseslagen nuncupant. Quomodo ab apiarijs capiantur, docet his verbis Aelianus: Gustatu farinæ primum inebriati capite grauantur, denique cadunt, & abiecti volare non queunt, & facilè tolluntur ab apiarijs. Nocent enim apibus.

DENOMINATA.

QVEMADMODVM Græcis σρεβλόποδα hominem, cuius crurum tenuitatem notare voluerint, eodem modo Germani à Pari crusculis Meisenbeinle referente Ornithologo nominat.

VSVS IN CIBO, & Medicina.

Meisẽbeinle qui Germanis.

PAROS non admodum delicatos in cibo esse scribit idem Ornithologus, apud suos tamen in cibum venire Hic simul cum Fringillis, similibusq; alijs auiculis venduntur,& nihilo alijs deteriores habentur. Sunt qui Paro eandem facultatem tribuunt, quem veteres Ictero, vel Galgulo, vt scilicet renium morbum aspectu patientis in se recipiat, illa sanetur.

DE PARIS IN SPECIE, & primo de Paro maiori. Cap. XIII.

ORDO. SYNONYMA.

10

MAIOREM Parum, quia primò nominat Aristoteles, nos item primò in manib. assumpsimus. Hic a Philosopho Αἰγιθαλος σπιζίτης, hoc est, vt vertit Gaza Fringillago nuncupatur, quippe quod Fringillam æquet. Et Ægithalis alter, inquit Athenæus (quasi verò duo tãtum sint genera) à nonnullis ἐλαιος, ab alijs πιριας (vox videtur corrupta: quidam vir doctus legit πυριός) & Sicalis, idest Ficedula tẽpore quo ficus maturæ sint, alias Melancoryphus. Sed & alij Pari, præter Cæruleum, omnes melanchoryphi sunt. Propriè verò Melancoryphus dicta auicula est Atricapilla, tempore tantùm à Ficedula differens, à Paris plurimũ. Hanc verò Parorum speciem Itali Parisolam, vel Parussolam, vel Parisolam domesticam 20 dicunt, item Orbesinam quanquam hæc nomina etiam alijs Paris communia sint, circa alpes Tschirnabò, circa Bononiam Poligola, Galli Mesange, aut Nonnette, Brabanti Gallis vicini, etiam Mesange, alij een Mese, Hollandi een Maes, aut Coelmaes, Germani superiores Spiegel meisz, Kolmeisz: quæ postrema vox Heluetijs parum alium minorem vertice nigrum significat. Ornithologus Spiegelmeisz dici ait à colorum pulchritudine, quibus distinguitur: Kolmeisz verò hunc parum interpretatur Turnerus, & Longolius, quasi parum carbonarium, ab atro colore capitis, qui vtrinque etiam à collo descendit per pectus, & ventrem medium. Nonnulli alij Germani appellant Brandtmeisz, similiter, vt vult Ornithologus, ab atro colore; aliqui grosse Meisz, idest, Parum magnum, Sabaudi Maienze, Lusitani Tintilaum, Turcæ Alà.

a 8. hi. c. 3.

Fringillago.

Melancotyphus.

Synonyma Italica, & aliarũ gentium.

Parus carbonarius.

Parus magnus.

30

DESCRIPTIO.

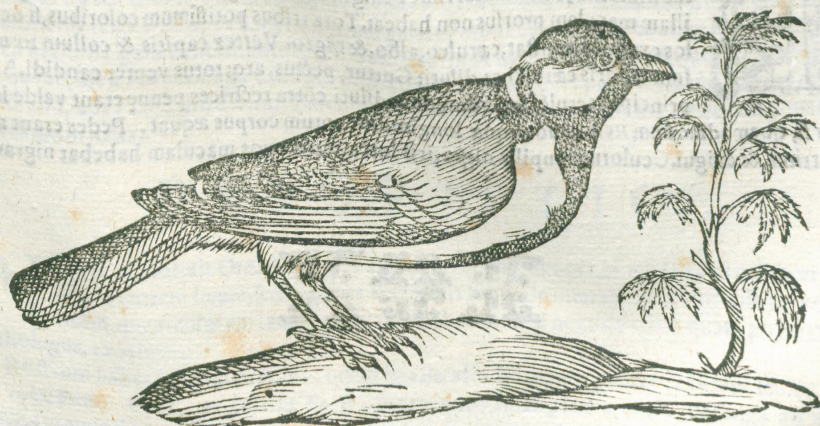
MAGNITVDINIS cum Fringilla par est, rectè Fringillaginem vocauerit Aristoteles. Coloribus quinq; elegantissimè variat, viridi, luteo, albo, nigro, & cæruleo; quorum luteus, viridis, & cæruleus potiores corporis partes occupant. Rostrum habet acutum & inscidentibus, subtilibusque lateribus, rotundum haud ad-

Magnitudo.

Color.

Rostrum.

Parus maior, seu Fringillago cum cannabe.

Caput.

modum longum. Quæ totum caput integit Vitta, præ intenso nigrore instar Corui resplendet, qui per latera colli descendens ad guttur protenditur, illudque totum simili atro colore tingit. Tempora & oculorum ambitus albent. Insuper & exiguam albam maculam conspicere est verticis extremo, nempe vbi ater ille color renitens inficere desinit. Lingua extrema in duas partes fissa est, quarum vtraq; denuo in exigua quasi capillamenta subdiuiditur. Plumæ dorsi subuiridis sunt coloris; pectoris verò & ventris flaui: ventrem tamen medium linea nigra in longum ducta secat. Bellonius alarum sinus virescere scribit, quod in nostrate Fringillagine non est videre, neq; huiusce collum cinereæ tegunt plumæ, vt de sua Francica idem tradit, sed subuirides, quarum tamen radices cinereæ sunt. Dorsum extremum propter vropygium leucopheum, seu cinereum est. Alarum remiges maximè pennæ extrema, extimaq; quæ ventri obuertitur, parte cyanei sunt coloris, media subnigri, intima albidi, sed minimæ quæ dorso proximæ sunt contra, vbi maxime cianeæ sunt illæ albent, reliquæ totæ nigrę. Quę rectrices cooperiunt plumulę subcęruleę sunt, extremæ verò albam lineam per transuersas alas ducunt. Bellonius pallere hanc lineam ait. Verùm hanc diuersitatem, in qua ludere luxurians natura solet, inducere potest aeris, ac regionum, seu cæli, soliq; diuersitas. Cauda bifida partim cinerea, partim nigra, cuius extremæ, vtrinque pennæ duæ exteriori parte candent.

Lingua. Dorsum. Venter. Alæ. Cauda.

10

CANTVS.

20

Parus non murescit.

TVRNERVS Parum maximum ineunte statim vere cantiunculam quandam breuem, nec admodum iucundam exercere, alias mutum esse scribit, cùm propter cantus suauitatem ab alijs multis passim alatur, eumq; toto ferè anno continuet.

VSVS IN MEDICINA.

Motacilla ad calculũ valet. Parus vis cõtra calculũ.

ADVERSVS calculum renum Motacilla, seu Caudatremula vulgò dicta, furno siccata, efficacissima creditur. Iacobus Sylvius idem præstare scribit; quæ vulgò Gallorum Mesangua dicitur, id est, Parum, Ant. Mizaldus paulò aliter: Easdem, inquit, quas veteres Galeritæ auiculæ vires ad colicos & niphriticos cruciatus, easq; probatissimas, tribuunt aliqui pulueri auiculæ, quam vulgus Mesengam vocat.

30

DE PARO INDICO.
Cap. XIV.

40

HIVSCEMODI auicula, cuius copiam mihi fecit Excell. D. Cęsar Fachinettus Marchio, Paro maiori siue Fringillagini congener videtur, licet nigram illam maculam prorsus non habeat. Tota tribus potissimum coloribus, si oculos excipias, constat, cæruleo, albo, & nigro. Vertex capitis, & collum totum sunt coloris cærulei, at diluti: Guttur, pectus, atq; totus venter candidi. Alæ principio cęrulei sed admodum diluti, cõtra rectrices pennę erant valde intersi, quemadmodum item cauda, quæ longitudine totum corpus æquat. Pedes erant nigerrimi, & exigui. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, retro quos maculam habebat nigram.

Parus Indicus cum Araneo lauto.

DE PARO CAVDATO, seu Monticola. Cap. XV.

PARVM Monticolam cognomine, vt vertit Gaza (ὀρινὸς) appellat secũdo loco Aristoteles, quoniam in montibus degat, atque cauda ait esse longiore, quamobrem Parum caudatum vocauit eum Ornithologus, Bellonius philosophi exemplo Monticolam. Hallucinatur Turnerus, dum secundum Aristotelis Parum credit illum, qui cæteris minor est, & cæruleus, nam disertissimè hunc tertio loco nominat Ppilosophus. Quidam nõ ineruditi Germani Parum ἀνώνυμον, minimum quidem in Parorum genere esse aiunt, sed longissimam habere caudam. Videntur autem de Paro hoc caudato loqui, nam & Germanicè interpretantur Zagelmeisz & Pfannen stigliz à caudæ longitudine, sed Parus caudatus omnium Parorum minimus nõ est, & nescio quid in mentem ipsis venerit ἀνώνυμον vocandi, cùm Monticolam vocet Aristoteles. Itali appellant hoc etiam genus Paronzino; circa Bononiam Pulzonzino, circa Malalbergum Pendolino, quod nidum ex arbore suspendat. Galli Mesangue à la longe, queue, idest Parum longæ caudæ, à prolixitate cuius pariter apud Heluetios Schvvantz meiiszlin, aut Pfannestil dicitur, Berchmeiszle verò, quod loca montana frequentet, quasi Parus monticola.

Etymum. *Turneri error.* *Parus anonymus.* *Paronzino.* *Pendolino.*

DESCRIPTIO.

NIGER est, inquit Ornithologus parte prona, albus supina, in medijs alis rubet, vt & circa ventrem imum, sed dilutiùs Bellonius soli huic inter Paros album esse ait verticem, quem colorem tamen expressa ab illo icon, vti neq; illa etiam quam ponit Ornithologus, exprimat.

Color.

Rostrum habet fuscum breuius, quam in vllo alio Parorum genere, acutum tamen, & robustum. Oculi, vt in alijs Paris, supra quos linea, seu macula oblonga ab aurium foraminibus ad rostrum vsque procurrens conspicua est colore ferè castaneo. Collum

Rostrum. *Oculi.* *Collum.*

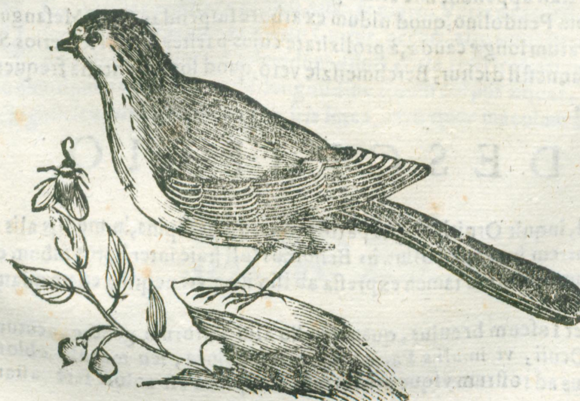
Venter. Dorſum. Alæ. Cauda. Bellonij error. Fœminæ à mare diſcrimen. Pedes.

lum ſupinam ad dorſum atrum eſt, pronè à roſtro ad ventrem vſque candicat intercurrentibus lineolis exiguis deorſum deſcendentibus nigricantibus, venter ad caſtaneum vergit, quamuis Bellonius album eſſe ſcribat. Dorſum eiuſdem eſt coloris, ſed intenſioris, vt in alis etiam, ſed quarum remiges nigræ ſunt, & in extremitatibus ſuis albæ. Cauda cum remigibus eiuſdem eſt coloris, ſed tãtę prolixitatis, vt retro per tergus ſuper caput poſita, hoc lõgitudine ſua vincat. Hanc Bellonius tradit eſſe, vt in Hirundine bifurcatam, quam tamen in icone ab ipſo poſita non videas, quemadmodum neque in mea, neq; in Ornithologi. Ait idem Bellonius Reguli magnitudine eſſe, quod ſanè verum non eſt, imò longè maior: eſt nihilominus exigua auicula. In fœmina omnia ſunt pallidiora & color ille tergoris caſtaneus, in hac fermè fuſceſcit. Pedes vtrique nigri, ſed quos fortè nimis exiles pictor meus expreſſerit. Habes hic vtriuſque iconem.

Parus caudatus, ſiue Monticola mas cum araneo viridi, & valeriana montana.

Parus caudatus, ſiue Monticola fœmina cum ape ſylueſtri, & ſtyrace.

LOCVS. MORES. VOLATVS.

MONTES incolit teste a Aristotele. Rarò inuenitur, nisi tempore frigido. Eisdem est moribus, quibus Fringillago seu Parus prior, sed syluas rarò deserit, neq; ad hortos tempore vernali, vt aliæ duæ species, accedit. Inquieta auis est, & certo loco residere nescit, at modò hanc, modò illam petit arborem. Volant gregatim deni & duodeni, & inuicem vocant.

a 7. hist. 3.

VOX.

ALtum clamant & sonorè magis quàm cætera Parorum genera. Vox verò inconcinna non est, maximè tempore veris, quamuis Ornithologus eam inconditam esse scribat.

VICTVS.

VEscuntur vermibus, araneis, similibusque animalculis, & fortassis etiam seminibus, nam Bellonius acuto suo rostro arborum germina principio veris amputare tradit.

NIDVS. PARTVS.

IDEM Bellonius cæterarum auium more nidificare scribit, nidumq; construere amplum ex musco, & plumis. Ornithologus verò, nidum, inquit, struit duos ferè palmos cum dimidio longum ex musco, & filis (araneorum, vt videtur) compositum, aditu semper angusto, inter frutices. Facit autem oblongum propter caudæ longitudinem. In genere Ripariarum (aliàs Patrarum, ego cum Ornithologo Parorum lego) b Plinius auis est, quæ nidum è musco auido struit, non quidem oblongum, sed pilæ figura tam absoluta, vt

a L. 7. c. 25. Nidi figura.

b L. x. cap. 33.

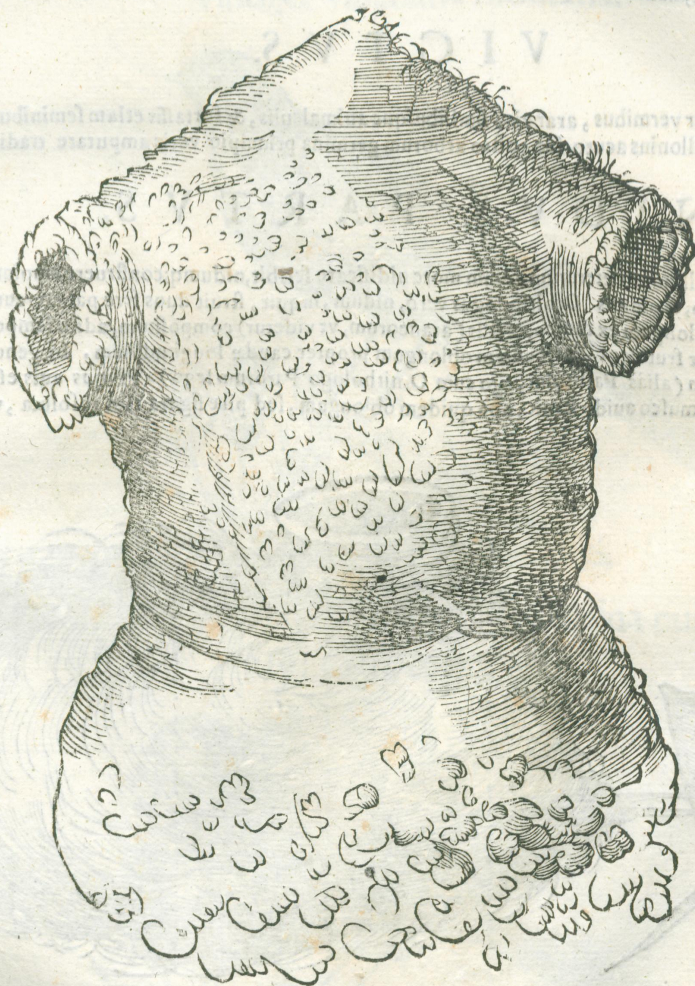

inueniri non possit aditus. Ego quatuor huius auis nidos obseruaui, earumque icones hic exhibeo. Constabant autem intus ex lanugine illa, quæ generatur in salice vetica, & populo, extra ex lino aut cannabe, quo etiam nidum auis ex arbore suspendit. Sed figuram fortassis auis mutat, nam vt plerunque vnus ei ingressus est, nonnunquam tamen sunt duo. Prior figuram calcei imitatur, alter thoracem. Audio & Mourier apud Gallos nominari quandam Pari speciem, exigua, atro capite reliquo corpore subcæruleo, vel cinereo, quæ nidum rotundum aditu gemino ad arboris alicuius truncum suspendat, & multa oua pariat, quamobrem suspicor secundum illum nidum huius auis esse, & non Pari caudati. Colonienfibus pariter quædam auicula Vuynteptker dicitur, ac si vini promum diceres, quæ

Mourier.

Vuyntept-ker.

Nidi duo simul coniuncti ad formam thoracis.

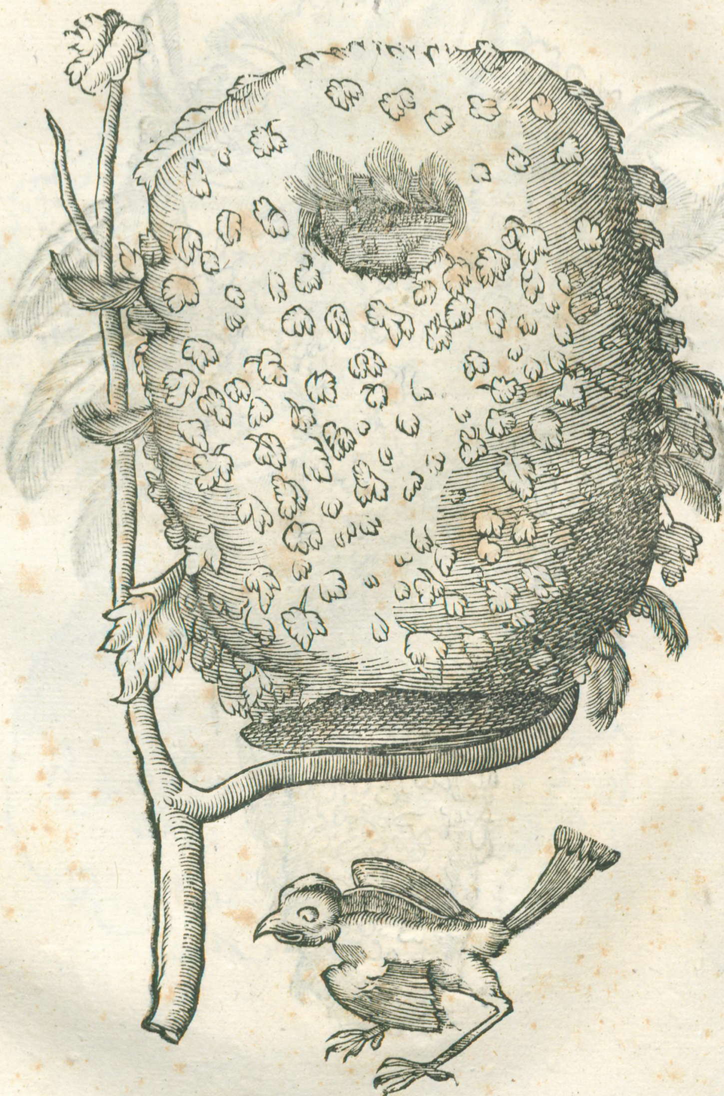
consimilem pilæ modo nidum facit & ex arbore suspendit. Huiusmodi nidum Moersiæ sese aliquando reperisse mihi affirmauit D. Vvilhelmus Knaussius tunc mihi familiaris, nunc vt intelligo medicus Coloniensis, vir sanè in plantarum cognitione nõ mediocriter versatus. Nidum verò quarto loco depictũ detulit ad me R. Barthol. de Bassis Presbyter, à se inuentum anno 1592. die verò 15. Aprilis mirificè sanè structuræ. Figura erat oblonga mali pinei, longus duos palmos, latus vnicum rotundus: constructus ex varia admodum materia, nempè musco cùm arboreo tùm terrestri, erucarum seu bombycum syluestrium folliculis, aliaque consimili lanosa materia, & Gallinaceis plumulis, eo ordine ac arte, vt præcipua ac media operis formitudo, seu parietum textura ex musco illo viridi subluteo, villoso

Nidus consimilis nido Pari.

vulgari, & bombycina illa materia, tenacibuſq; qualia aerem ſuſpenſa, & ſereni cæli indicia deputantur, filamenta telis aranearum ſimilia volitant connexis implicitiſq; ſibi mutuo ita firmiter, vt vix vi diuelli poſſint: interiori verò capacitate latera omnia, fundumq; plumis, vt videbatur, erant obducta, ac ſuffulta, ad molliorem pullorum decubitum. Extima ſuperficies vndiquaq; muſci illius ac folioſi arboribus poſſim adhærentis fragmentis firmiter alligatis, erat munita ac loricata. Situs erat hic nidus inter vitẽ & maritam huic vlmum hædera circundante veſtitam, vlmo ipſo, fundo præſertim affixus. Parte anteriore, quæ ſolem orientem ſpectabat, eaq; ſuperna, vbi fornix quæ nidum æquabili ac reliquo nido ſimili coagmentatione concinnata obtegebat, exiguum foramen ſpectabatur, per quod vix parenti Paro ingreſſus patebat. Nouenos in eo pullos reperimus iam penè octiduum natos, capite ſatis magno, alis in medio dorſo pennis tenellis veſtitos, reliqua implumes, cauda tamen oblongiuſcula. 10

Nidus Pari caudati arbori affixus.

DE PARO CÆRVLEO.
Cap. XVII.

ARISTOTELES quidem hunc Parum tertio loco nominat, sed peculiare nomen nõ tribuit: ex eo tamen, quod magnitudine sui exigui corporis à prioribus duobus discrepare dicat, Ornithologus, Bellonius, alijque plerique viri docti de hoc loqui asseuerant; qubus ego insuper assentior, quã libentissimè. Solus vero Turnerus perperam Parorum secundum genus putauit. Latinè Parus cæruleus dici potest, quod solus cæruleo capite sit insignis. Italis appellatur Parussolin, vel Parozolino Bonon. *Rospedino* & Fratino; Hispanis & Lusitanis Chamaris, vel Alionine, vel Milcheiro, Gallis Marēge, vel Mesangebleue, vt Bellonius habet, Sabaudis Moyne, id est Monialis, Germanis teste Longolio Pimpelmeisz (ita etiã Germani inferiores, vt Hollandi vocant, vt audio) aut Mcelmeisz. Heluetijs Blavvmeisz, id est Parus cæruleus: circa Norimbergam Bymeisse, quod apiculas deuoret, Anglis Thelesſ Titmous.

a 8. hi. c. 3.

Turneri error.

DESCRIPTIO.

EXIGVA est admodum auicula, & vix Regulo maior. Rostrum ei est teres, & breuiusculum, pusillum & acutum. Capitis vertex cæruleo colore, seu azurro decorus, maculatum albo interstitium oculorum, & vtrunque rostri latus. Oculus præterea vterque albo circulo circundatur. Cæruleum verticis colorem alba lineatorum caput cingens claudit, ad oculorum canthum minorem seu exteriorem, vtrobique protensa. Hanc denuò color pulchellus qui verticis, cyaneus excipit colli principio. Collum verò medium alba nota maiuscula tinctum est. Dorsum totum cinereo ad virīscentes ornatur colore. Pectus supremum flauescit, venter infimus albicat, radicibus plumarũ nigris. Pediculi plumbei sunt coloris atque subcęruleo colore fusci Cauda tota cęrulea. Alarum remiges, quæ integunt plumæ extremo albentes lineam candidam transuersum ductam, cõstituunt. Apparet circa principium Autumni in Gallia, & tota hyeme conspicitur, nam per æstatem degit in syluis, apud nos verò etiam æstate passim apparet. Parum carnis obtinet, & vix Regulo ipso est carnosior. Oua quamplurima ædit. Turnerus Anglorum Titmoum oua parere circiter sedecim scribit, atque inde etiam paruas mulieres fæcundas eiusdem auiculæ nomine vulgò appellari.

Magnitudo. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Dorsum. Pectus. Venter. Pedes. Cauda. Alæ. Partus.

Parus Cæruleus cum nuce myristica, & vespa.

DE PARO PALVSTRI. Cap. XVIII.

Paronzino parus paluſtris.

IN vallibus prope Malalbergum in agro Bononiẽſi huiuſcemodi pari genus Paronzino vocãt. Arbitror autem eum eſſe, quem Ornithologus Parum paluſtrem nuncupat, & Bellonius quartam Parorum ſpeciem. Parus paluſtris, inquit Ornithologus. Germanicè ein Murmeisz aut Riet meisz, noſtris Kol meisz, cum alij genus præcedens Parũ atrum, de quo ſubindè agam, ſic appellent. Capite prorſus nigro eſt, cùm ſuperior in medio per occipitium maculam albam habeat. Pectus & venter albicant, crura roſea ſunt, vt pictura indicat. Dorſum & cauda fuſca, aut ferè cinerea: vnde etiã Aeſchmeisle à quibuſdã appellatur, ab alijs Kaatmeszle, fortè quod circa cœnum, & paludes degat. Habet etiam aliquid ruffi in ſupremo dorſo, vt pictura Argentoratenſis præ ſe fert. Ego cum captum nuper Parulum Carbonarium, ſiue Atricapillum noſtrum inſpicerem, deprehendi illum paulò minorem eſſe cæruleo Parulo, corpore fuſco ad cinereum vergente, macula nigra continua per totum caput medium inſignem, vtrinq; candicantem; ventre è cinereo albicãte; cauda magis, quam vertex nigricante, cruſculis ad cæruleum inclinantibus. Turnerus hanc auem Iunconem (Schœniclon) Ariſtotelis facere videtur, & Paſſere arundinario non diſtinguere. Hæc omnia ille.

Caput. Color. Magnitudo. Color. Caput. Iunco ſuis paſſere hirundinario

Parus paluſtris cum miryophillo aquatico.

DE PARO ATRO. Cap. XIX.

PARVM atrum, inquit idem Ornithologus, appello, quem plerique Germani Kolmeisz, id est, Parum carbonarium nominant, quanquam etiam Parum maiorem Saxones, & alij quidam similiter appellant. Alba macula ei infra oculos est, & alia in occipitio, reliquum caput atrum, venter luteus, crura fusca. Nostri non hoc, sed palustre genus. Pari, de quo iam dicetur (de quo nos vltimum diximus) carbonarium cognominant. Hæc de hac auicula ille.

Parus carbonarius.

Caput.

10

Parus ater Ornithologi, cum nucis fructu aperto.

DE PARO CRISTATO. Cap. XX.

Parus cristatus.

Parus cristatus.

DEPINGIT idem diligentissimus auiculam cristatam, quam Parum cristatum nuncupat, atque de ea sic scribit. Parus cristatus nigro est capite cum paucis punctis albis, crista retrò extensa, corpore prono fusco, pectore albo, cruribus cinereis. Germani à crista vocant Kobelmeisz, Struzmeiszlin, vel Heubelmeisz, & Heidenmeisz, Galli Mesangue Hupèe. Minor est Paro maiore, montano par magnitudine.

Kobelmeisz.

DE SYLVATICO PARO.
Cap. XXI.

10

Caput. Nomenclatura.

E hoc Paro, cuius pariter iconem ab eodem Ornithologo sumus mutati, sic ait: Hic quoque Parus perquam exiguus est, macula per medium verticem rubente cōspicuus, partibus vtrinque nigris, crusculis fuscis, alis nigricātibus, & cauda quoque extrema; reliquo corpore viridis, dilutiùs in ventre. Nostri à syluis in quibus degit, præsertim circa abietes & iuniperos, vocant VValdmeizle, Thannenmeiszle, aliqui minus propriè VValdzinzsle; alij à voce Zilzelperle. Cantillat enim Zul Zil Zalp. Turcæ, vt audio, Agulgulsin. Auceps quidā apud nos aliquando aluit, sed mutam. Hæc ille.

20

Parus syluaticus.

DE MOTACILLIS IN GENERE.
Cap. XXII.

50

l. 8. li. c. 3.

VAMVIS teste M. Varrone Motacilla dicta sit, quòd semper caudam motitet; idque pluribus etiam præter eas, de quibus hìc agemus, commune sit (Iunconi nempè, Cinclo, & Tringæ his enim teste *a* Philosopho cauda motitat, & Albicillæ, vt de suo addidit Gaza, cum alioqui in Græco contextu nihil sit, quod Albicillæ respondeat) itaque Motacillę etiam dici possint, tamen hic de alba, & lutea priuatim, de vtraque in genere, quod vtraque in sectis, muscisq; victitet, agemus.

ÆQVIVOCA.

SYLVATICVS videns Aetium laudare Passerculum Troglodyten aduersus calculum renum & vesicæ, eamdemque facultatem attribui Motacillæ, imprudenter admodum hanc cum illo confudit, dum scribit: *Tragulіduntes Arabicè, Græcè Safurion, Latinè Caudatremula, auis est omnium minima, quæ lapidem de renibus, & vesica expellit*. Cor-10rupit bonus ille vir, vt apparet nomina, Traguliduntes scribens, cùm Troglodytes scribere debebat, (vetus Auicennæ interpres habet Adrunculudidos) & Struthon, vel Struthion, id est, Passerem, in Safurion, vel Safarahum conuertit. Et cùm Aetius scribat circa sæpes & muros versari illum Passerculum, barbari isti & imperiti Arabum sectatores, circa piscinas, & parietes reddiderunt, & cùm caudam erigere dicere deberent, mouere illam dixerunt.

Syluatici error. Traguliduntes. Safurion. Caudatremula. Adrucundidos.

SYNONYMA.

20 IIDEON vel Iideoni Rabbi Salamon diuinum intelligit, qui vtitur osse animantis, quod Iadu vocatur. Ita Kimhi etiam: Sunt qui Motacillam putent. Kiranides Σεισοπυγὶς, inquit, est Passer, qui iuxta riuulos aquarum, & torrentes inuenitur, cauda semper mobili. Apud Hesychium & Varinum legitur Κίλλορος, Σεισοπυγίς. a Seruius cillere Latinis mouere esse ait. Quidam Cinclum & Sisopigida accipiunt pro eadem aue, vt apud Hesychium & Suidam legimus. Iyngem quoque aliqui eum Sisopygide implicant. A Syluatico imperitè Sisofigius scribitur, & multò imperitiùs Merula exponitur. In lexico Græcolatino etiam Σισυρα legitur, idem quod Σεισοπυγὶς, Σισορα, & κολοσσῦσα nomina sunt Græciæ nostro tempore vsitata. Italis vulgò Codatremula dicitur, Cotretula, Codacinciola alibi Cogiuuanella & Titispisa, quæ synonyma leguntur apud Scop-30pam Italum. Inuenio etiam Couatremula, Squassacoa, Scussacoa, Ballarina, quamuis nonnulli postremum illud ad Motacillam albam priuatim referant. Venetis quædam auis Veciello di neue vocatur, id est, auis niuis, Pispissa Siculis per onomatopœiam. Hanc eandem esse conijcio cum Motacilla, nam & Hispanicè Aguzza neue, hoc est auis niuis appellatur, ni fallor, & Petzpitalo, Hyeme autem per vicos apparet, nunquam quiescit, cauda semper tremit, colore vario, æqualis Passeri, aut minor, gracilis. Eandem pariter Nicolaus Massa describere videtur, cuius verba mox recitabo inter remedia ex caudatremule ad calculos. In Gallia Narbonensi Guignecue, & alibi Battemare. Apud Hollandos Quickstaert.

Iideon. Seisopygis. a In lib. 2. Georg. Cillere quod Sisofigius. Synonyma Italica, & aliarum nationum. Veciello di neue. Pispissa.

40

LOCVS. VICTVS.

MVscis vesci omnibus Motacillis commune est, quamobrem vbi illæ abundant, vt circa aquas, & pecora versari solent.

MEDICA.

CAVDATREMVLÆ, id est, Motacillæ cinerem in medicina administrari scri-50bit Nicolaus Leonellus Fauentinus lapides educere putat, & alibi, *aduersus lithiasin*, inquit, *prodest auis, quæ Caudatremula dicitur: cuius mira vis in atterendo calculo. Ea pennas habet circa dorsum colore auri* (imo vt Aetius refert, Passer Troglodytes Regulo similis est in multis, nisi quod in fronte auricolores pennas non habet) *& in cauda puncta alba. Et quidam putant, quod sit Parix. Sed potius videtur illa quæ vulgò dicitur Caudatremula, & præparatur sic. Auis hæc cum pennis suis, vel vt alij volunt, absque pennis* (Aetius cum pennis) *olla obstructæ inclusa in furno torretur. Eius pulueris drachma vna, vel altera datur cum aqua saxifragiæ, aut vino albo generoso*. Nicolaus Massa eandem etiam his auibus contra calculum facultatem tribuere videtur, dum scribit: Inter aues, quæ eduntur, sunt etiam Caudatremula, quæ

Cineris vsus. a In epist.

quæ frequentissimè ad nos (Venetias) per hyemem accedunt. Non sunt autem illæ, quas lapides in renibus, & vesica frangere dicunt. Hæ enim rarò ad nos aduolant. Inueniuntur tamen aliquando, nimirum hyemis tempore, cum boreales venti vigent, & sunt paruo corpore, colore cinereo, alis rubro & nigro colore hinc inde distinctis. Quare videant, qui has aues ad frangendum lapidem venantur, & similitudine decepti in cassum laborent. Hæc ille Ornithologus etiam ex libro Germanico manuscripto ad calculum vesicæ Motacillæ genus, quod à luteo colore denominatur Germanis Gael Bachsteltzen in olla vri refert cum plumis, tum sanguinem ceruinum similiter in olla tostum admisceri, & è vino potente propinari vtiliter. Postremò Arnoldus Villanouanus in capite de calculo renum laudat hanc auem, vt citat author Luminaris maioris, & ego quoque, inquit, mirabilem eius experientiam vidi. Reperitur autem apud nos frequens æstate ac hyeme: sed æstate non versatur in ciuitatibus; hyeme verò frequentat ciuitates & piscinas: Lombardis vulgò Caudatremula, aliquibus Bouerina dicitur. Alexander verò Benedictus existimat hosce recentiores pro Caudatremula Passerem Troglodyten intelligere, quasi Motacillæ vis lapides frangendi non sit. Ornithologus parum referre putat, quæ nam auis comburatur, cùm cineris propè omnium vis eadem videri possit. Prætulerim tamen, inquit, ea auium genera, quæ insectis vescuntur, vt muscis, formicis, & similibus. Cinis quidem etiam ex alijs quamplurimis remedijs in animalium, & stirpium genere, ad lythiasin commendatur.

Gael Bachsteltzen. *Quando ad vrbes accedat.* *Bouerina.* *Cinis auiū omniū ad calculum prodest.*

DE MOTACILLA COMMVNI, quam vulgò albam vocant. Cap. XXVIII.

THEODORVS Gaza auiculam Albiculam appellare videtur, nam vbi apud a Arist. legitur: *Cinclus, Iunco, & Tringa, quæ inter minores hosce maiuscula est; Turdo enim æquiparatur.* Albiculam etiam nominat, cùm alioqui nostris exemplaribus Græcis nullum sit nomen, quod ei voci respondeat. Bellonius non solùm Motacillã vocat, sed Cnipologon etiam Aristotelis, id est Culicilegam cognomento cinerem, vt à sequente distinguat: Addit & Susurradam vocari, sed qua dialecto non explicat. Turnerus quoque prius Cnipologon Aristotelis esse existimabat: Culicilegam, inquit, esse iudico auiculam quam aliqui Motacillam nuncupant. Postea in epistola ad Ornithologum, Culicilegam Aristotelis, inquit, vidi in terra Bergensi. Tota cinerei coloris est, & speciem habet Pici Martij. Illa verò, quam Culicilegam esse putabam, est variola, nisi fallor. Decepti autem fuerunt viri isti clarissimi ex Versione Gazæ, qui alibi apud b Aristotelem pro Cnipologo Culicilegam vertit nimis curiosè, nam quamuis Cnips, vel Snips apud Græcos quandoq; culicem vel insectum volucre significet, nihilominus certum etiam est cossos, id est vermes, qui lingua erodunt κνιπας dici, & Picos (de quibus ibi agit Aristoteles, & minimum inter eos proprio nomine κνιπολογοι nominat, & lignipetam, vt cæteros Picos esse dicit) cossis vermiculisq; magis quam culicibus victitare. Italicè hæc auicula, vt ad Motacillam reuertamur, Ballarina, quasi saliens dicitur, in agris nostris Codatremola, circa lacum verbanum Geron, Lusitanicè Aueloa, quamuis alij Motacillam flauam sic nominari velint. Bellonius Gallis Lauandiere dici scribit, quoniam circa aquas iuxta mulieres lotrices versetur, vel quod similiter vt illæ, podicem assiduè agitent. Circa Monpessulum Enguane pastre dicitur, fortè quia ad pecora, quæ pascuntur propius accedit, vt ad hominem quoq;, vt aiunt, Sabaudicè Colapa, Germanicè ein Vvysse aut Gravve Vvassersteltz, id est, alba aut cinerea Motacilla, à nonnullis Begestertz, vel Vvegestertz, alibi Kloster freuvvle, id est, Monialis, ab albi & nigri colorum distinctione; Anglicè, Vuagtale; Belgicè Quickstaert.

a 8. hi. c. 3. *Albicula.* *Cnipologos* *Susurrada.* *Variola.* *b 9. hi. c. 4.* *Gazæ error* *Cnips, vel Snips quid* *Cnipologus, quæ auis.* *Lauãdiera.* *Monialis.*

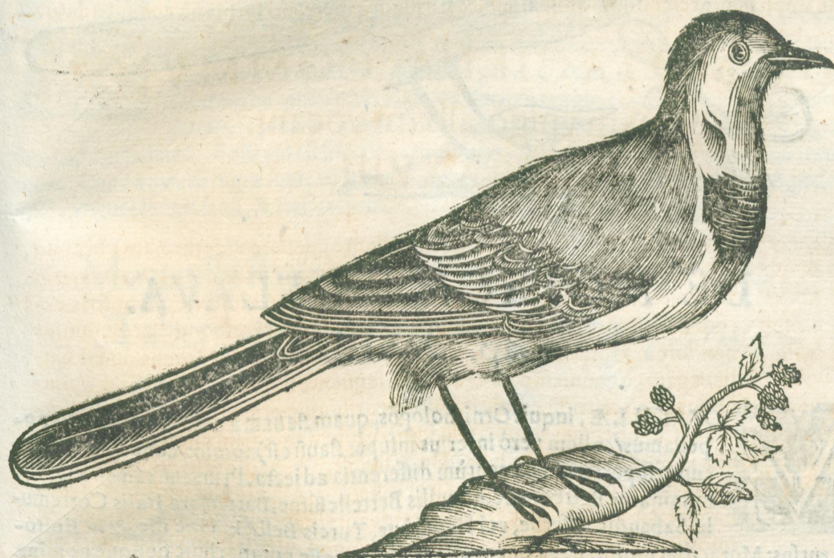
FOR-

FORMA. DESCRIPTIO.

AVICVLA est oblonga, vertice collo superiori, & pectore nigris, dorso cinereo, rostro longiusculo, tenui, nigro, gula candida, ventre toto candido. Alæ primùm cinereæ, dein ex albo & nigro variæ, quemadmodum etiam cauda, quæ oblonga est; Tibiæ & pedes fuscescunt, & longiusculi sunt. Fæmella vertice est cinereo, gula lutescente, cætera mari similis. Figuram fœminæ habes sequenti pagina.

Color. *Rostrum.* *Alæ.* *Cauda.*

Motacilla mas cum alno.

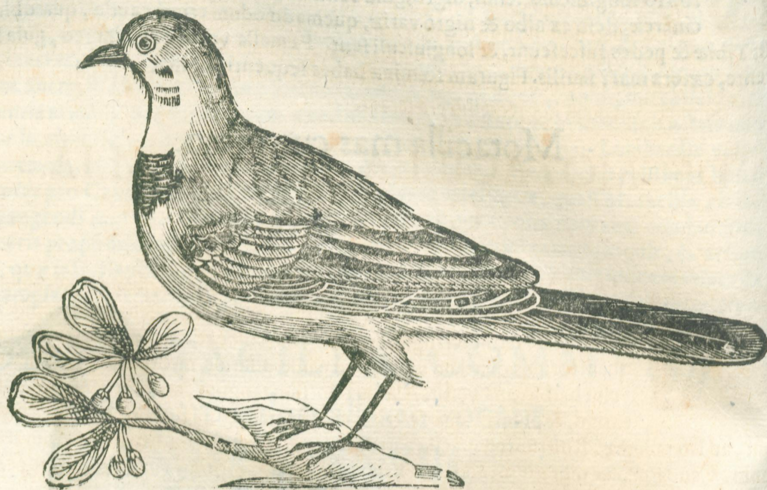

LOCVS. VICTVS.

VERSATVR circa aquas, vt diximus, sicuti ac ripas fluminum, vbi muscas captat, & vermiculos; quin & aratrum vermium causa sequitur, quos versat & exhibet cum gleba aratrum. Pecora amare quoque existimatur, quòd prope ea, fortè propter muscas circumuolitet. Albertus Cuculum scribit aliquando in huius auiculæ nido parere, & Ornithologus refert aucupes apud suos obseruasse Cuculi pullum ob hac eadem auicula nutriri.

Mota-

Motacilla fœmina cum ramo ambaris.

DE MOTACILLA FLAVA.
Cap. XXIII.

Nomina.

MOTACILLÆ, inquit Ornithologus, quam flauam à colore imi ventris appellamus (collum verò inferius insuper flauũ est) nomina conueniunt quæcunq; superiori flauæ tantùm differentia adiecta. Priuatim tamen à Gallis nominatur Bettequeue, nõnullis Bettellessiue, Battemara. Italis Corremula, Sabaudis Assecue, vel Haussecue, Turcis Belbek. Hæc ille, & in Epitome rursus: Motacilla, inquit, flaua quam aliqui Florum esse putant: huic quoque nomina conueniunt, quæcunq; superiori, flauæ tantùm differentia adiecta, sed habet etiam peculiaria sibi nomina. Bellonius Gulicilegam vocat alteram Aristotelis, superiorẽ distinguendi causa cineream vocans. Gallicè dicitur Bergerette, vel Bergeronnette iaulne, vt scribit Bellonius, quod pastorum instar pecora frequente, Germanicè Gelbe Vuassersteltz.

Florus.

DESCRIPTIO.

Magnitudo

IDEM Ornithologus hanc auiculam sic descripsit. Auis est magnitudine Pari maioris. Caudam semper mouet, quæ ei bifurcata est (contrà tamen icon eius, & mea etiam indicant) reliquo corpore multò longior, pennis longioribus octonis condita, quarum duæ extremæ vtrinque tres discretos colores, habent, plurimum albi, minus nigri, minimum lutei: interiores verò, itidem vtrinque duæ nigricant cum paucissimo luteo sunt & paucæ in medio breuiores. Rostrum longiusculum, rectum gracile, nigricat. Cranium mollissimum. Venter albicat cum paucissimo luteo, qui color initio caudæ inferius intensior est, vt & superius propè vropygium color ex luteo, & viridi mixtus conspicitur. Caput & dorsum fusca sunt. Pennæ in alis nigrant, in medio per transuersum albicant, præter extremas, quæ totæ nigræ sunt. Alæ sunt breues, caput pro portione paruum, crusculа fusca.

Rostrum. Cranium. Venter. Caput. Dorsum. Alæ.

LOCVS.

LOCVS. VICTVS. CANTVS. VSVS.

DEgit iisdem locis, quibus alba Motacilla, quã migrare aiunt, & hanc apud nos manere Vtraque sequitur armenta & pecora, nimirum propter muscas, quibus victitant. Caueis non includuntur; licet tamen apud Germanos in hypocausto alantur. Ab Accipitre persequente si euaserint, egregiè cantant, tanquam sibi de salute gratulantes. Aduersus calculum ad remedium torretus Motacilla ollæ inclusa in furno, vt suprà scripsimus. Sunt qui flauam in hoc remedio præferant.

Contra calculum.

DE MOTACILLA FLAVA ALIA. Cap. XXV.

ALIA est Motacilla flaua, quam pariter in agro Bonon. quandoquecapiunt, infrà à gula ad podicem vsque intensiùs, quàm præcedens flaua, capite verò, & dorso fermè ferruginei coloris, qui color etiam principium gulæ tanquam torquis quædam ambit, sed paulò dilutior, mentum albicans macula velut barba cana vestit. Alæ quà dorsum tangunt, etiam ferrugineæ, costæ earum, & plumæ, quæ rectrices cooperiunt, & ipsæ insuper rectrices nigræ sunt, ad latera luteæ. Rostrum est gracile, atrum, longiusculum, in extremo parum recuruum. Caudæ pennæ nigræ sunt, ad latera leuiter albescunt, orrhopygium flauum est, pedes fusci, vngues longiusculi, & satis recurui.

Color.

Cauda.

Motacilla flaua altera cum gramine tremulo Tabernamont, item cum muscæ specie.

DE SPIPOLIS DICTIS.
Cap. XXVI.

Spipola.

IVSCEMODI auiculas, quas ſubinde deſcribemus, & depictas exhibebimus, aucupes noſtri Spipolas nuncupant, & caudam motitare inquiunt. Prior, quæ cæteris in hoc genere maior eſt, capite eſt leucophæo, ſiue cinereo. Sub roſtro tamen alba macula, ceu barbam conſtituit; pectus rubicundum eſt; venter ex rubicundo, & albo variat. Cauda ſupra nigra eſt, infra candicat; dorſum leucophæum. Alæ totæ ex nigro, albo & ruffo variant, crura & pedes lutei, vngues nigri, roſtrum longiuſculum, gracile, fuſcum.

Color. 10

Spipola maior cum vitice.

Altera magis, quàm ſuperior, ad cinerem vergit. Differt autem ab illa, quòd pectus rubicundum non habeat, ſed maculis fuſcis deorſum deſcendentibus interſtinctum. Eſt autem pronè minus, quàm ſupinè cinerea, quinimò venter ferè albeſcit: retrò oculos macula eſt maiuſcula ad ferrugineum quodammodò accedens. Alarum pennæ rectrices, & quæ eas obueſtiunt, nigræ ſunt ad latera, & in extremitatibus cinereæ, crura, & pedes fuſceſcunt: cauda cinerea eſt.

Alarum.

Tertiam in hoc ordine alij Spipolam, alij Boarinam nuncupant. Auicula eſt ea qua vides magnitudine, tota ferè ex albo luteſcens, in alis intenſiùs, quàm alibi, roſtrum, & pedes fuſceſcunt.

Boarina.

DE

Spipola altera cum Iunco leui, item cum musca.

Spipola alba, siue Bouarina cum cerro Rouilij, & papilione.

DE STOPAROLIS VVLGO DICTIS. Cap. XVII.

Stoparola.

AVCVPES noſtræ vrbis auiculam, cuius modò pictura exprimitur, neſcio quo ſignificato, niſi fortè à ſtipulis, quas Stoppiam ruſtici vocant, Stoparolam 10 vulgò dicunt. Auicula eſt ex muſcicaparum, ni fallor, genere, pectore & ventre ferè candido: capite, quod maculis nigris conſpergitur in vertice, collo, tergore, atque cauda ſubfuſcis, alarum remigibus nigris, nigris item reliquis earum pennis ſed ad latera ſubluteis, tibijs ac pedibus nigris, exilibus, roſtro longiuſculo, acuto, nigro.

Stoparola vulgo cum laburno Plinij.

Eiuſcemodi verò auiculam, cùm die 24. Iunij anno verò 1592. aucupes eam noſtri cæpiſſent, nomenque ignorarent, ego cum nulla omnium auium, quas depictas habeo, maiorem habere ſimilitudinem aduerti, quam cum iam poſtremò deſcripta ac depicta. Auicula eſt magnitudine Motacillæ, & illius, quam magnaninam & Pаſſerem ſtultum vocari dixi: roſtro oblongo, acuto, recto, ſupra tamen parumper decliui, nigro ſuperius, inferiùs 50 corneo, collo, pectore, & ventre pallidis: oculis exiguis, hilaribuſq; pupilla nigra, circulo albo, maculaque circa ipſos obſcurè conſpicua, fuſca, pedibus plumbeis.

DE

Auis consimilis Srupparolæ, & Magnaninæ.

DE MVSCICAPIS.
Cap. XXVIII.

OTACILIS Muscicapæ siue Muscipetæ auiculæ dictæ à muscarum venatu, quia eodem pascũtur victu, iuremerito subnectẽtur. Oppianus Βυδύτας aues imbecillas visco capi prodidit. Non ineptè quispiã meo iudicio iudicet eiuscemodi aues de Passerum, idest, paruarũ auium genere esse, atq; ita dictas, quod circa boues volitent, quemadmodum verisimile etiam est hasce auiculas muscis victitantes, nam prope boues, & armenta horum insectorum copia plerunq; existit.

Ordo.
Buditæ aues quæ. al. 3. Ixeu.

40

Quam priori loco damus depictam in agro nostro à persequendo boues vulgo Boarolam siue Boarinam nuncupant. Auicula est oblonga, rostro etiam oblongo, ex fusco rufescente: colore per totum dorsum & caput ex plumbeo, cinereo & subluteo mixto. Gula & venter totus candicant, pectus vero nigris maculis distinguitur. Alæ ex nigro, lutescente, alboque variæ. Cauda longiuscula, nigra, ad latera alba, Tibiæ & pedes nigricant.

Boarola.
Boarina.
Color.

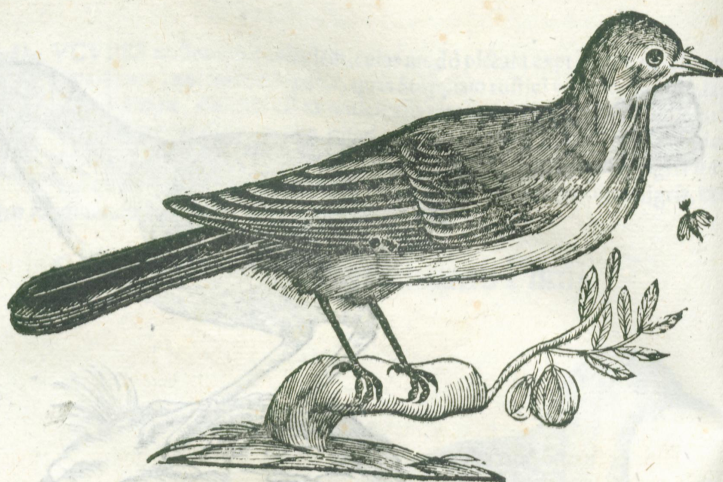
Eiuscemodi exiguam auiculam nostri aucupes Chiuin dicunt, Genuenses, vt audio, Borin, quasi Boarin, vt conijcio, quod circa boues degat. Regulo paulò maior est. Rostrum ei gracile, & acutum, infigendis muscis perquàm idoneum. Caput superiùs, sicuti collum quoque ac dorsum colore cinereo diluto: caput inferiùs gula, pectus, & venter ex albo ad luteum tendunt, dilutiùs tamen in pectore, & ventre. Alæ superiùs leucopheæ, inferiùs eiusdem coloris, sed dilutioris; vropygium album: cauda, quæ duodenis pennis constat tres digitos longa eiusdem cum alis coloris. Pedes, & crura spadicei, vnguiculi oblongiusculi & graciles.

Chiuin.
Boarin.
Rostrum.
Color.

50

Boarina cum muſca & Carcapolide muſcæ ſpecie.

Borin Genüæ cum rubo.

Tertio loco poſitãm aucupes noſtri vulgò Pigliamoſche nuncupant, ideſt, muſcipetam, quòd & ipſa muſcas captet. Auicula etiam eſt parua, colore etiam à ſuperioribus diuerſa. Caput, collum ſuperius, dorſum & alæ percurrentibus lineolis, ſeu oblongis punctulis ferrugineis nigricant. In collo macula alba eſt velut torquis, item alia in medio alarum: pectus ex ferrugineo rubet, venter ex luteo albicat; roſtrum gracile, atrum; pedes item nigri, in ſumma pulchra eſt auicula. Icon ſequenti pagina exprimitur.

Huic

Muscipeta cum carpino albo.

Huic postremò præcedenti omninò cõgener, & fortassis in hoc genere mas fuerit, quam hìc quarto loco depictam cernis. Pectore enim & ventre egregiè rubet, rostrum gracile est, & nigrum, nigra etiam macula mentum constituit. Caput, collum & dorsum ex rubro & nigro varia, sicuti etiam alarum initium. Pinnulę quæ rectrices cooperiunt, ad latera rubent, quemadmodum quoq; & ipsæ remiges, sed quæ in extremo candicant. Cauda breuiuscula, nigra, neruis & lateribus albis. Crura & pedes nigri. Aucupes Montanellum, & Montanarum vocant. Arbitrabar Oenanthen esse, sed postea meliùs examinata auis natura, quia inquam muscas venari audirem, Muscipetis adiunxi.

Montanellus Bononiensium cum œnanthe, siue labrusca.

Magnanina. Paſſer matto. Color. Magnitudo. Alæ. Cauda.

Muſcipeta etiam eſt, quam quintam in hoc ordine collocamus. Aucupum alij Magnaninam quaſi fabri munus obeuntem, fortè quod roſtro ſonorè tundat, dum muſcas capit, alij Paſſere matto, id eſt, Paſſerem ſtultũ nuncupant, fortè à colore, qui ferè ad ſpadiceũ accedit, vel potiùs quòd facillimè ſeſe capiendã præbeat. Auicula eſt magnitudine Paſſeris, roſtro longiuſculo, tenui, acuto, nigro: pronè ad ventrẽ vſq; ex albo cinerea, ventre albicat: retro oculos notabilis macula eſt coloris ferme caſtanei, quo colore vertex quoq; cõſpicitur. Alarũ pennæ maiores nigricant; cauda colore eſt minus, quã dorſum ſpadiceo, crura & pedes [illegible]ſcunt, vnguiculi nigricant.

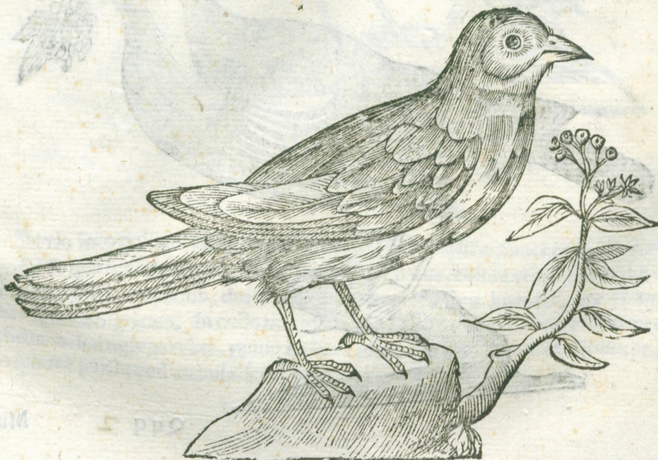
Magnanina vulgò dicta cum macalep, & muſca.

Gickerlin. Guckerlin. Griẽuogelin. Glareana. Color. Roſtrum.

Ornithologus eiuſcemodi auiculam muſcis victitantem Germanis Gickerlin, vel Guckerlin, Grienuogelin nuncupari ſcribit; & in epitome, Latinè inquit, ſi libet, Glareanam vocemus. Eſt. n. Glarea, quod Griẽ Germania dicitur, hoc eſt, minutiſſimi lapilli, & arenę in ripis, & littoribus. Hãc auiculã quoq; circa pecora, & armenta verſari ait, quoniã muſcarum genus, vt ſæpe ſignificaui, circa illa abundet. Ante hyemem plurimas ſimul collectas auolare: colorem ei eſſe per dorſum fuſcũ, partim ex fuſco ſubuiridẽ, vt in lateribus quoq; & parte alarum: pectus maculis nigris diſtingui in albo, ventrẽ ſine maculis albicare; in cauda ſuperiùs, & maiores alarum pennas nigricare: crurum colorem roſeum eſſe: roſtrum rectum, & reliquam ſpeciem, vt in pictura apparet; quàm ſicut ipſe à pictore Argentoratenſi accepiſſe ſeſe ſcribit, ego etiam hìc appoſui. Milio quoq; pingueſcere ſeſe audiuiſſe teſtatur.

Glareana Ornithologi.

Idem Ornithologus de alia auicula, quæ & ipsa muscis inhiat, sic scribit: Auicula parua aliquando circa vrbem nostram capitur, rostro tenui, recto, acuto, nigricante; Paro minor, colore fusco; alis, cauda & cruribus nigricantibus; in alis tamen medijs maculæ transuersæ albæ sunt. Aucupes quidam nostrates nominant eam Todtenogele; fortè quòd imminente pestilentia frequentiores, & propius ciuitates appareant, & Flungenstecherlin, id est muscipetam. Solis enim muscis victitat, vt Hirundines, quibus etiam rostrum simile gerit. Solitaria semper est, & alas subinde motitat, per arbores semper irrequieta volitans, &c. In epitome arbitratur Bellonium pro Batide Aristotelis pingere, de qua nos mox, icone etiam 10 picta agemus.

Rostrum. Magnitudo Color. Todtenogele. Flügēsthecherlin. Mares. Batis auis.

Circa Argentoratum eodem Ornithologo referente VVydengunkerlin appellatur, quam hìc penultimo loco depingimus ab eo etiam mutuatam. Auicula, inquit, est minima, colore partim fusco, vt parte prona, partim subflaua, vt supina, partim albicante, vt per latera, & iuxta collum, crusculis subrussis, cuius figura hæc est, Argentorato ad nos missa. Capitur apud nos etiam interdum: & alijs nominibus vocatur VVyderle à salicibus, quas amat, vt ferunt, quamuis aquatica non sit, & Zilzepsse à frequenti voce Zilzel, vel Tiltap Muscis & araneis, alijsque circa salices vermiculis vescitur; quibus vt fruatur, alias auiculas abigit: Vidi captam Iulio mense, rostro gracili, recto. Hucusque ille; & rursus in epitome Salicariam dici posse putat.

Vvydēgunkerlin. Color. Vvyderle. Zilzepsse. Zilzel. Tiltap. Salicaria.

Salicaria Ornithologi.

In agro nostro alia quædam capitur auicula, quam aucupes Grisolam nuncupant, fortè à colore griseo, idest incano, cùm tamen incana non sit, sed ex cinereo fuscescens, vel fortè quod solitaria clamitet, nam gridare dicimus pro lamentari quandoque. Victitat etiam muscis, & similibus insectis alijs, sicuti ex rostri figura, constitutioneq; conijcio: est enim tenue gracileq; & longiusculum. Collo, & pectore maculis fuscis oblongis deorsum vergentibus interstinguitur. Venter totus candicat: caput, collum superius, dorsum, & cauda fuscescunt, sicuti etiam alæ, quarum pennæ ad latera, & in extremitatibus suis albocinereæ sunt. Crura, & pedes sunt quoque fusci, vel nigricantes.

Grisola vnde dicta. Rostrum. Color.

Grisola vulgò dicta cum moro candida.

Moucherolle. *Mouchette.* Galli præterea quandam auiculam à capiendis muscis vulgò Moucherolle vocant, de qua Bellonius addita hac, quam ab eo mutatus sum, icone hunc ferè scribit in modum. Fringillarium Accipitrem marem Mouchette appellari alibi scripsimus : nunc verò de alia agemus auicula magnitudine Currucæ, quę in syluis degit, & quia muscis potissimùm vescitur Moncherolle nuncupatur. *Descriptio.* Sunt & aliæ auiculæ, quæ muscis victitant, vt Lauandria, quam Culicilegam appellauimus, & Apiastra, quæ apes capit : verum de hac, quæ a muscis adinuenit nomen, tanquam peculiari specie, & cum iam dictis differenti, hic separatim agemus. Passeri adeo similis est, vt nisi moribus, dum viuit, & rostro cùm mortua est, ab eo distinguatur. Crura pedesque robustos habet, pedes etiam nigros. Rostrum gracile est, & oblongum, & Rubeculæ, cauda etiam longiuscula: in summa per omnia similis est Passeri pusillo agresti in quercubus degenti, exempto rostro & cantu suauiusculo. *Volatus.* Cùm volat, in syluis & dumis latitat: quamobrem viri quidam graues & docti, qui mecum retia huic auiculæ tendebant, videntes adeò Passeri similem esse, Latinè Passerem rubi nuncuparunt, quasi Sepicolam. *Passer rubi* *Sæpicola.* Hæc Bellonius. *Prunellia* *Ornithol.* Ornithologus in auium suarum epitome hanc auiculam conjicit esse eandem cum sua Prunella, de qua hic ita. *Color.* Prunellas aucupes nostri vocant auiculas à colore, qui obscurè tuffus est : vel figulinus saturatus. Quidam Linarijs eas comparant, alij Passeribus, quibus minores sint, colore simili ferè. Canoras esse audio, & cantillare instar Trogloditæ Passerculi nunquam auolare. Alia quibusdam in caueis propter cantum. Crura rosea sunt : color circa collum & pectus ad cæruleum inclinans, in ventre dilutior; retro oculos macula figlina, rostrum nigrum. Sic ille.

Passeri rubi.

DE RVBETRA. Cap. XXIX.

RVBETRAM auiculam semel tantùm nominat a Aristoteles interprete Gaza, vermiculis victitare scribens: legitur autem Græcè Βατὶς oxytonum genere fœminino. Niphus ait esse auem, quæ vulgò ab Italis Barada nuncupatur. Quidam Germani viri aliàs docti Rubetram minimum Turdorum genus esse volunt, quoniam rubi fructu, & sambuci victitet, cùm tamen Aristoteles nihil de ea præterea scribat, quam quòd vermiuora est. Gybertus Longolius Linariam, seu Miliariam esse putabat, quoniam rubo crebro insideat: sed cùm id alijs auiculis etiam conueniat, alias etiam eo modo Rubetras dicere possimus; quamobrem Turnerus, quid vetat, inquit, quo minus & Buntinga Anglorum (hæc autem auis est, quam Alemani vocant Garsthammer, vt aliàs ni fallor, dixi) quoque Batis dici possit, cùm in rubis non minus frequens sit? Nihil itaque certi habemus, quod nomen Britannicum aut Germanicū sit huic aui imponendum. Sed cùm auium supra commemoratarum altera (Miliaria) seminibus herbarum vescatur, altera (Buntinga) hordeo & tritico, & Batis Aristotelis vermiuora sit deligenda est auicula quæpiam, quæ solis vermibus pascitur, qualis est auicula, Anglis Stonchattera aut Morettettera dicta, & Germanorū Klein Brachuogedkein. Hæc si Batis non sit, mihi prorsus ignota est. Hactenus Turnerus. Petr. Bellonius verò auiculam quandā Gallis Traquet a continuo motu alarum dictā Aristotelis Rubetram esse affirmat, & proprio de ea instituto capite sic ferè scribit. Inuenitur quædam auicula ab alijs in suo genere diuersa. Versatur in dumetis, semper eorum culminibus insidens, continuoque alas motitat; vnde propter inquietudinē Gallicè dici meruit vng Traquet: aliqui vocant vng Thyon, at causam nominis ignoramus, alij vng Groulard, & quemadmodum tympanum molæ nunquam quiescit, donec hæc vertitur eodem modo hæc auicula sine intermissione alas motitat. Rarò gregatim volat, semper solitaria degens, præterquā dū soboli intenta est, tūc enim mas cum fęmella coniungitur, nidū tāta cōstruit industria, vt quò intret, vel exeat, difficile sit inuenire. Circa fœtus admodū est fœcunda, eosq; pascit animalculis viuis. Migratoria non est, & in nulla non regione obuia, sed proprius pagos & vrbes non accedit. In Creta & Græcia æquè; atq; in Gallia, & Italia cernitur. Videntes itaque vbique frequenter conspici, indicamus eam esse, quam Aristoteles Βατὶς appellauit, indicans congruè ac cōuenienter dici posse Roucette. Batis enim idem est Græcis, quòd Latinè rubus, & Gallis vne rouce. Gaza Latinè transtulit Rubetrā. Conijcimus autē Rubetrā circa rubos versari, vermiculis vesci, abstinere fructibus. Verisimile est eam esse, cuius meminit Arist. nihil nobis præter coniecturæ locū relinquens.

a 8. hi. c. 3. Βατὶς. Barada. De Rubetra variæ opiniones. Buntinga Anglorum Garsthammer. Stonchattera Morettettera. Rubecula, quæ Bellonio. Traquet. Thyon. Groulard. Mores. Nidus. Roucette.

Deſcriptio Melancephali. quens. Vertice capitis nigricant ad inſtar Ficedulæ, quamobrem ſuſpicabamur aliquando Melancoryphum eſſe, eoque maximè, cum & vulgò in Creta circa Idam montem vocetur Melancephali, quare ſubinde poſt Ficedulam nobis dicendum de ea videbatur. Rubetra *Magnitudo.* capite ſupremo nigra eſt, nigris alis & cauda, collo, dorſoq; ferè cinereo, propter humum *Color.* volitat, Fringilla paulò minor eſt, roſtrum eius, crura, pedes & vngues nigra, ſicuti etiam caudæ extremitas, & alarum. Mas à fœmina diſcrepat, quoniam ventre candicat, dorſumq; caput, & collum habet cinereum, albam deniq; per alas lineam. Hac Bellonius appoſita, quàm vides, icone, quæ cum hac altera à me adiecta magnam gerit ſimilitudinem. Eſt enim capite nigro, corpore ſuprà cinereo ad fuſcum vergente, infra candicante. 10

Rubetra Bellonij cum rubo.

Batos, ſeu Rubetra authoris cum veſpa, & arbuto.

DE ERITHACO, SIVE RVBECVLA.
Cap. XXX.

VAMVIS communis præceptor Ariſtoteles, eumq; ſecutus Plinius Erithachum & Phænicurum eandem auem eſſe ſcribant, Erithacum ſcilicet eſſe hyeme, Phœnicurum æſtate: ego tamen ſeparatim de ſingula agam, vnaq; cum Turnero, & Bellon. Philoſophum ex aucupum relatibus hallucinatum arbitror. Vtraq; enim auicula ſimul ſæpe conſpicitur. Erithacus altus in cauea eandem perpetuò formam ſeruat: quin & eodem tempore nidulantes, modis verò longè diuerſis obſeruantur, ſicuti ſubindè in hiſtoria patebit.

Ariſtotelis & Plinij error.

ÆQVIVOCA.

ERITHACVM itaq; Ariſtoteles & Plinius cum Phœnicuro confundunt. Cæterũ hoc quoq; animaduertendum eſt, quoſdam etiam Phyrrullã eandem credere, quę Phœnicuros, item eandẽ quæ Erithacus, ſed ſecus ſe res habet Theodorus Gaza pro Erithaco Rubeculam vertit, pro Phœnicuro Ruticellam, pro Phyrrhala Rubicillam, pro Pyralide, cuius ſemel tantùm meminit Ariſtoteles, cum Turture eam pugnare ſcribens, eò quod locus paſcendi victuſq; idem eorum ſit, Ignariam, vnde à Pyrrhula diuerſam eſſe conſtat.

Pyrrhula cum Phœnicuro confunditur.

Ignaria.

SYNONYMA.

PRO Ἐρίθακος apud Heſychium, & Varinum etiam legitur ἐριθεύς, quam vocem agnoſcit quoq; Scholiaſtes Ariſtoph. & ab alijs ἐρίθυλον vocari ſcribit. Thomas Magiſter etiam ἐριθέα dici tradit: à nonnullis item Αἴσακος appellatur, quæ dictio Heſychio etiam ramum lauri ſignificat, quem manu tenẽtes hymnos Deorum dicebant. Eidem Heſychio, quemadmodum & Varino Δάνδαλος Erithacus auis exponitur. Scribitur autem ipſis Ἐρίτακος oxytonum, niſi typographorum error ſit, Varino proparoxitonum, quod placet. Theodorus Gaza Ariſtotelis interpres alibi Rubeculam reddidit, nimirum à pectoris rubedine, alibi etiam Syluiam, fortè quod in ſyluis degere ſoleat per æſtatem. Italorum vulgò Petto roſſo appellatur, & à quibuſdam per ſincopen Petuſſo, pro pettoruſſo, alibi etiam Peciettо, vel Pecchietto, quaſi pectuſculum: Gallicè, vt ſcribit Bellonius, la George rouge, vel Rubeline, alibi Rouge gorge, vel Beree. Eadem fortè fuerit, quæ Sabaudis Rouge bourſe appellatur, Germanicè Rotele, VVinterrotele, Rotbruſtle, VVeldrotele, Rotkropff, Rotkropffſtlin; & apud Saxones Rotkelchyn: Anglicè à Robin, à Radbreſte, vt Turnerus, & Eliota Angli ſcribunt (quanquam hic alibi Fringillam interpretatur à Roddocke, or Robin, Redbreſt) alibi à Robbiurock; Illyricè Zer Vuencka.

Ἐρίθευς. Ἐριτυλος. Αἴσακος. Δάνδαλος.

Rubecula. Sylura. Pettoroſſo. Peccietto.

FORMA. DESCRIPTIO.

RVBECVLA ſiue Erithacus à rubro pectore in pleriſque linguis nomen obtinuit, cùm tamen id ad ferrugineum ferè accedat, non ad malum aurantium, vt ait Bellonius, idq; nominis Pyrrhulæ potiùs conueniat, licet Gaza Rubicillam verterit. Erithacum hyeme captum, quo tempore plerunque conſpicitur, & capitur, ita aliquando, vt honeſto otio indulgerem, breuiter deſcripti. Roſtrum ei nigrum, exiguum, gracile. Tota auicula magnitudine Carduelem non excedit. Roſtri ſupremam partem, & pectus totum pulcherrimus ornat, color non tam ruber, quam aurantius, ſed ad ferrugineum accedens. Venter totus erat albus. Caput, collum, dorſum, ſuperior alarum pars, & cauda colore ſunt inter cinereum, & beticum medio. Crura aliquantulum rubeſcunt. Cauda duodecim eſt pennis inſtructa; eam ſæpè motitat, & plerunque erectam habet, lingua bifida. Turnerus Phœnicuri fœminam, & prolem adeò Rubeculæ pullis

Etymum. Roſtrum. Magnitudo. Pectus.

Phœnicuros fœmina vt à Rubeculæ pullis distinguatur.

lis similis esse tradit, vt vix ab oculatissimo discerni possint, dignosci verò caudæ motu. Rubeculas enim, licet cauda moueant, postquam submiserint, statim erigere, nec tremere bis, aut ter more Ruticillarum, quæ simul atque caudam mouere cæperint, non cessant inquit, donec ter aut quater simul mouerint, vt alas iuniores auiculæ cibum a matribus efflagitantes, motitant.

Erithacus, siue rubecula cum cantharide, & sorbo syluestri.

LOCVS. VICTVS.

IDEM Turnerus, Rubeculæ, inquit, in æstate, vbi in syluis satis superque alimenti suppetit, nec vllo infestatur frigore (quæ res cogit illas in hyeme ad vrbes, oppida & pagos confugere) cum prole ad desertissima quæq; loca secedunt. Qua re minus mirandum est, in æstate non passim occurrere Rubeculas: Ruticillas quid miri est in hyeme non esse obuias, cùm toto hoc tempore delitescant? Ad hæc cùm Rubeculæ pulli, in fine Autumni perfectam ferè in pectoribus rubedinem nacti, ad Pagos, & oppida propiùs accedunt: Ruticillæ quæ anteà per totam æstatem cernebantur, disparent, nec amplius in proximum vsq; ver cernuntur. Quæ cùm ita se habeant, quid Aristoteli, aut illi hoc referentibus errori ansam præbuerit, facilè quiuis potest colligere. Hæc omnia Turnerus. Aristoteles Erithacum vermiculis pasci scribit, quod nostro Erithaco conuenit.

MORES. INGENIVM. NIDVS.

VArius Erithacum scribit ὄρνεον μονῆρες, καὶ μονότροφον, id est, auem solitariã, & quæ sola pascitur, & nunquã ferè in eodẽ saltu, nisi vnam reperiri. Domi capta, muscis, micis panis, & nucleis iuglandiũ concisis alitur. Porphirius Coruos, Picas, & Erithacos, homines testatur imitari nimirũ voce, & meminisse eorũ, quæ audiuerunt: quod sanè mirũ videtur, cùm lingua, vt dixi, bifida sit. De nidulationis eius modo Turnerus ex inspectione sic prodidit Rubecula, quę nõ secus æstate, quam hyeme rubrũ habet pectus, quã possit lõgissimè ab oppidis & vrbib. in densissimis vepretis & fructicetis ad hunc modum nidulatur.

a lib. 5. de abstin. ab animatis. Lingua.

dulatur. Vbi multa querna reperit folia, nidum construit, & iam constructum, opere veluti topiario folijs contegit. Nec ad nidum vbique patet aditus, sed tantum via ad nidum itur. Ea quoque parte, qua nidum ingreditur, longum struit ex folijs ante ostium nidi vestibulum, cuius extremam partem pastum exiens, folijs claudit. Hæc quæ nunc scribo admodum puer obseruaui, non tamen inficias iuuerim, quin alter nidulari possit. Si qui alium nidulandi modum obseruauerint, ædant, & huiusmodi rerum studiosis, & mihi cùm primis non parum gratificabuntur. Ego quod vidi, alijs candidè sum impertitus. Hæc ille.

Nidulatio.

10

PROVERBIVM.

VNICVM *arbustum non alit duos Erithacos* Zenodotus author est hoc adagio notari illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi, inquit author adagiorum non intempestiuiter dici posse videtur in illos, quibus parum conuenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autem Erithacus auis quædam solitaria, vt eodem in saltu non temerè nisi vnam inuenias. a Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium: Οὐ γὰρ ἄν ποτε τρέφειν δύναιτ᾽ ἂν μία λόχμη κλέπτα δύο: idest, *non enim fieri potest, fures, vt vnquam saltus alat vnus duos.* Non omninò dissimile est huic, quod dixisse fertur Alexander Magnus, mundum non capere duos solos. Eiusdem sententiæ est illud Germanis quibusdam vsitatum, vt Tappius scribit: Duobus Gallis in vno sterquilinio, duobus stultis in vna domo nou conuenire.

a In Vespis.

20

EMBLEMA.

ALCIATI emblema cum lemmate PARVAM CVLINAM DVOBVS GANEONIBVS NON SVFFICERE.

In modicis nihil est quod quis lucretur, & vnum,
Arbustum geminos non alit Erithacos.

30

ALIVD.

In tenui spes nulla lucri est, vnoque residunt,
Arbusto geminæ non benè Ficedulæ.

Sumptum est adagium ex superius allato Zenodoti prouerbio. Hanc sententiam a Lucanus diuerso quidem sensu, at fortasse multò melius protulit sic.

a Lib. 1. de bello ciu.

Nulla fides belli socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

40

Quò etiam respexit b Cicero inquiens: Quod enim est apud Ennium. *Nulla sancta societas, neque fides regni est.* Id latiùs patet. Nam quicquid eiuscemodi est, in quo non possint plures excellere, in eo sit plerumque tanta contentio, vt difficillimum sit sanctam seruare societatem.

b Li. 1. Offic.

PVGNA. ANTIPATHIA. SYMPATHIA.

SI domi simul duo, aut tres alantur Erithaci, pugnare inuicem solere aiunt: quare in syluis etiam eas pugnaces esse verisimile est, quemadmodum nimirum ex prouerbio allato innotescit. Contra tanto amore Merulam prosequi, vt noctu ferè in proxima arbore propius eam quiescat.

50

Erithacus pugnax auis est.

PRÆSAGIA.

ERITHACVS imminentem pluuiam prædicit. Aratus, vt in Regulo diximus, signum futuræ tempestatis facit, si Orchilus, idest, Trochilus, siue Regulus, & Eritheus, hoc est, vt ostendimus Erithacus, caua terræ subierint.

Pluuiæ præsagium.

COR-

CORPORIS AFFECTVS.

MORBO comitiali interdum hanc auiculam corripi ſunt qui volunt; qui morbus in alijs etiam auiculis incluſis quandoque obſeruatur.

DE PYRRHVLA, SIVE RVBICILLA. Cap. XXXI.

Ordo. *Victus.*

ANTEQVAM ad Phœnicuros, ſiue Ruticillas accedam, operæpretium eſſe videtur, de Pyrrhula, ſeu Rubicilla prius agere: ſiquidē huic magis, quàm Rubeculæ, quam tamen ita à pectoris rubedine denominauere, pectus rubet. Vermiuora inſuper auis eſt, quamuis ſecus roſtri figura indicare videatur.

SYNONYMA.

a 8.hiſ.c.3. *Rubeccius.* *Franguello montano.* *Franguel iuuerneng.* *Sufflato dicatur.* *Nymphocopos.* *Pfafflin.*

GRÆCE apud a Ariſtoteles qui ſemel tantùm huius auiculæ meminit, πυῤῥούλας ſcribitur Gaza Rubicillam trāſtulit. Hæc auis, inquit Niphus, ruſticè à noſtris (Italis nimirum) Rubeccius vocatur, licet Rubicilla, & Rubecula iuxta verſionem Gazæ non ſint idem. Auicula quam nos vnà cum Turnero, & Ornithologo Pyrrhulam Ariſtotelis eſſe conijcimus, in multis Italiæ locis Franguello montano appellatur à ſimilitudine cum Fringilla quaſi Fringilla montana, quamuis & aliæ quædam aues Fringillæ montanæ appellentur, & alibi circa alpes Franguel inuerneng, ideſt, hyberna Fringilla; alibi etiam Suffuleno, Bononienſibus aucupibus Stuflotto, quod canendo, vt conijcio, proxime fiſtulam imitetur, nam & Turnerus huic aui ſimilem vocem tribuit. Gallicè Piuoine, quamquam & Ficedulas, & Atricapillas, ita vocet Bellonius; Lotharingis Pion, Germanicè Blutfinck, ideſt, Fringilla ſanguinea à rubro colli, pectoris, & ventris ſuperioris colore, alibi Gutfinck, Brommeiſz, Bollenbyſſer, Bollebick, quaſi nymphocopos, nymphas autem voco arborum germina, Rotuogel, Hail, Goll, Heluetijs teſte Ornithologo Gugger per onomatopœiam, in Auſtria Gympel, in Brabantia Pilart, Roſtochij Thumherr: alibi in Saxonia fortè, Lobfinck, quaſi Fringilla frondium, fortè quia frondium gemmas deuoret, item Thumpfaff, quod neſcio quomodo ſacerdotis canonici habitum præſeferat, & Gumpel, fœmina priuatim Quetſchfinck (Quidam Germani Fringillam, ita ſimpliciter nominant) Quecker, Blutfinck, quod penultimum nomen Ornithologus Germanus ſibi ignotum eſſe profitetur, vltimum verò aui, de qua hic ſcribimus, conuenire, & attribui ſolere. Idem eandem cum hac aue eſſe conijcit, quæ circa Francfordiam ad mœnum pfafflin dicitur. Aiunt enim, inquit, auem eſſe fuſcam, pectore rubro, vertice nigro. Hinc nimirum etiam Thumpfaff dicitur, quòd nigrum habeat circa caput, quaſi cucullum. Illyricum ei nomen eſt Dlask, Anglicum Bulfinche.

FORMA. DESCRIPTIO.

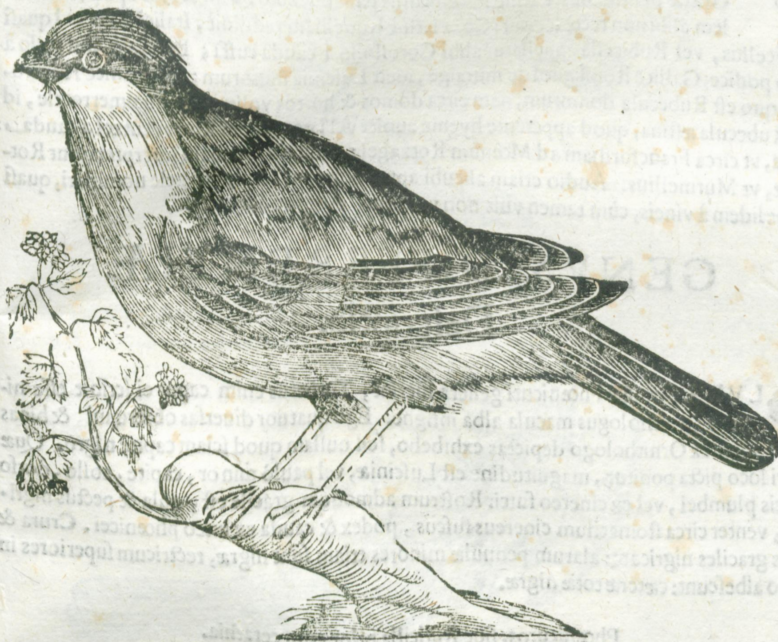
Bulſincam Anglorum eſſe Rubicillam. *Magnit.* *Roſtrum.* *Lingua.* *Cauda.* *Magnit.*

RVBICILLAM, inquit Turnerus, Ariſtoteles inter eas aues connumerat, quæ vermibus veſcuntur, ſed pluribus nobis eam non deſcribit. Ego nominis etymologiam ſecutus, Anglorum Bulſincam eſſe conijcio. Nam omnium, quas nunquam vidi auium mas in hoc genere, pectore eſt longè rubidiſſimo: fœmina verò pectore toto eſt cinereo, cætera mari ſimilis. Sed vt faciliùs omnes intelligant, de qua aue ſcribam. Magnitudine Paſſeris eſt, roſtro breuiſſimo, latiſſimo, & nigerrimo. Lingua latiore multò, quàm pro corporis magnitudine. Pars ea linguæ, quæ cibi ſapores diiudicans, oris cælum tangit, carnea & nuda eſt, reliquæ partes cornea pellicula obducuntur. Supremam auis partem plumæ cianeæ cōtegunt. Cauda nigra eſt, capite etiam nigro. Hæc ille. Ego verò ſuperiori hyeme in foro emptam, vt me exercerē, ita deſcripſi. Paſſeris ferè magnitud. eſt. Roſtrū habet

ber admodum breue ac lutum, splendens instar bituminis, trigonum fermè. Lingua corpori comparata reliquo, lata admodum & crassa est, cooperitur cornea quadam pellicula excepta parte extrema superiore, quæ palatum tangit, & sapores diudicat: hæc enim tenera, ac carnea est. Dorsum plumæ coloris leucophei ad cæruleum tendentis integunt. Capite, cauda, & extrema remigum alarum parte atro colore tinctis. Vropygij plumulæ candent radicibus nigris. Albent item plumulæ binæ aut ternæ, quæ rectrices vestiunt extremæ. Reliqua alarum pars cum tergo in colore conuenit. Gula, pectus & venter colore pulcherrimo miniaceo seu puniceo decora sunt. Alarum pennæ, quæ ventrem spectant, albæ sunt, eæq; magis quæ ventri proximiores. Crura pedesque gracilia fusca sunt. Fæmina à mare iam descripto differt, quod pectus ei sit totum castaneo cinereo colore diluto.

Lingua. *Dorsum.* *Alæ.* *Sexus discrimen.*

Pyrrhula siue Rubicilla cum sambuco aquatico.

LOCVS. NIDVS. VICTVS. MORES.

ÆSTATE vt audio, in montibus & syluis degit, sub hyemem ad plana descendit, & ad domos sæpè aduolat, & facilè capitur. Nidulatur in sæpibus & oua quatuor excludit, vt scribit Turnerus, & plurima quinque. Addit hic eundem colorem per totum annum seruare, & locum non mutare. a Aristot. vermiculis vesci author est, libentissimè verò vescitur primis illis gemmis ex arboribus ante folia, & flores erumpentibus, & semine cannabino, gemmis inquam præcipuè florum mali, aut pyri, priusquam se aperiāt: ad quod aptum & benè conformatum habet rostrum, vnde & Bollenbyffer apud nonnullos Germanos nuncupatur, & alibi Bollebick eodem significato. Nuces etiam edit, & acinos quorundam fruticum, rubentes præcipuè, vt sambuci aquaticæ, & solani perpetui cognominati, siue aliàs etiam, siue per hyemem tantùm, cùm cibos alios non inuenerit. Cicur admodum euadit, ita vt domi etiam pariat, & interdum etiam fœtus educet. Turnerus auem esse scribit perquàm docilem & fistulam voce sua proximè imitari. Fœminam audio non minus quàm marem canere, secus ac in pleroque auium genere. Docetur exprimere omnes cantus auium, vt aiunt, sibilando & quasi canendo, interdum etiam, sed rarò humanum sermonem. Capitur sine vlla molestia. Ornith. se in decipula lignea aliquoties cepisse testatur sparsis in circuitu rubentibus solani perpetui acinis.

Colorem seruare. *a 8. hist. 3.*

DE PHOENICVRO, SIVE RVTICILLA. Cap. XXXII.

9.h.c.49.

DE Phœnicuro, ſiue Ruticilla, vel ideò ſaltem hìc à nobis fuerit agendum, quoniam Ariſtoteles eiuſque erroris aſſecla Plinius cum Erithaco, ideſt, Rubicilla, vt dictum eſt, confundunt, inuicem tranſire ſcribentes; eſſe nimirum Erithacum hyberno tempore, Phœnicurum æſtiuo. 10

SYNONYMA.

Phœnicurgus. Φοίνικρος proparoxytonum Græcè ſcribitur rectè, vt cenſet Ornithologus linguæ Græcæ peritiſſimus, Latinè Phœnicurus paranflexum. Φοινικυργὸς apud Ariſtotelem alibi non rectè legitur: Gaza latinè Ruticillam reddidit. Italicè Reuezol quaſi Rubicellus, vel Rubicella appellatur alibi Coroſſollo à cauda ruffa; Bononiæ Cul roſſo à ruffo podice; Gallicè Rouſſignol de muraige, ideſt Luſcinia murorum; Germanicè Huszrotele, quo eſt Rubecula domorum, nam circa domos & hortos volitat, vel Summerrotele, id eſt, Rubecula æſtiua, quòd appetente hyeme auolet vel lateat; alibi Rotſvventzel à cauda 20 rubra, vt circa Francfordiam ad Mœnum Rotzagel: nonnulli Germani interpretantur Rotſtertz, vt Murmellius. Audio etiam alicubi apud Germanos VVynuogele nominari, quaſi Ampelidem à vineis, cùm tamen vuis non veſcatur. Anglicè à Redetale. Ampelis.

GENVS. DIFFERENTIÆ. Deſcriptio.

PLVRA fortaſſis Phœnicuri genera fuerint, Turnerus enim caput ei ſcribit eſſe ni- 30 grum Ornithologus macula alba inſigne. Ego quatuor diuerſas obſeruaui, & binas alias ex Ornithologo depictas exhibebo, ſed nullam quod ſciam capite nigro. Quæ priori loco picta ponitur, magnitudine eſt Luſciniæ, vel paulò minor, capite, collo, dorſo coloris plumbei, vel ex cinereo fuſci. Roſtrum admodum gracile eſt, gula & pectus nigricant, venter circa ſtomachum cinereus fuſcus, podex & cauda ex luteo phœnicei. Crura & pedes graciles nigricant: alarum pennulæ minores etiam ſunt nigræ, rectricum ſuperiores in medio albeſcunt: cæteræ totæ nigræ. Magnit. Color. Roſtrum.

Phœnicuros, ſiue Ruticilla prior cum cerathia.

Congener superiori est, & sexu tantùm ab ea discrepans hæc secundo loco posita. Color enim in hac longè est dilutior & pallidior, magis inquam ad cinereum vergit, & vix nigredo sub rostro conspicitur: alæ etiam vix nigrescunt: pennæ, quas in præcedenti albas dixi, in hac magis conspicuæ. Podex & cauda adeò alteri similes & magnitudine & colore; vt nihil quicquam vides similius.

Color.

Phœnicoros fœmina cum pseudosycomoro.

Ruticilla Ornithologi cum Vitalba.

Tertio loco positam Ornithologus ita descripsit Phœnicurus (vt aliquando consideraui captum in fine Iunij) macula alba insigne habet sinciput, pennæ sub rostro nigræ sunt, caput cum dorso cinerei vel fusci coloris. Alarum pennæ fuscæ modicè ad ruffum inclinant. Ruffus color est in pectore, ventre, & cauda: sed venter imus magis albicat: cauda pennis octonis constat. Magnitudo totius infrà Parum maiorem est, Rubeculæ, æqualis. Rostrum nigricat, tenue, oblongum, rectum. (Rectitudo & tenuitas in icone, quam ponit, non benè expressæ sunt, optimè verò in mea) Crura nigricant.

Phœnicuri Ornithologi descript. Venter. Cauda. Magnit. Rostrum.

Tergus. Huic iam ab Ornithologo deſcriptæ Phœnicuro per omnia ſimillima eſt, quàm nunc quarto loco exhibemus, niſi quod in hac alba illa ſincipitis macula in longam lineam ſit immutata. Tergus etiam magis videtur cinereum, neque podex albus eſt, cætera ſimilis.

Phœnicuros alter cum lentiſco.

Rotſchvv-entzel. Circa Argentoratum aliam quandam auiculam Ornitholog. Rotſchvventzel, à caudæ rubedine nominari ſcribit, appoſita hac, quam ab eo mutuatam hìc quintam delineauimus, icone. Tranſuerſa etiam, inquit, per alas macula obſcurè rubet. Fuſcus color capitis, & dorſi eſt. Maiores alarum pennæ nigricant, vt in dorſo quædam, & roſtrum. Crura fuſca. Superior alarum pars ſubruffi coloris ſordidi eſt. Pectus & venter albent. Pars circa oculos in fuſco albicat, vt pictura demonſtrat, nam auem ipſam nondum vidi. Hæc de hac aue Ornitholog.

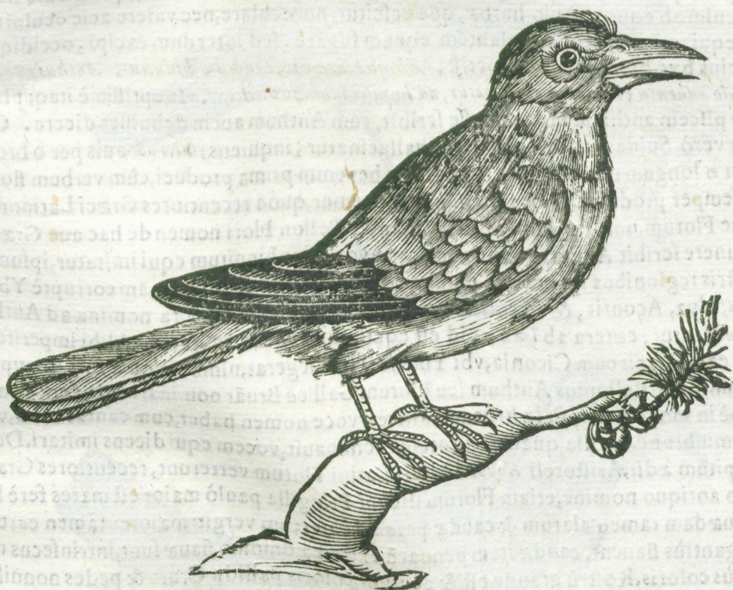
Phœnicuros alter Ornitholog.

Idem scriptor aliam auiculam, cuius pariter iconem ab eo mutuati sumus, circa eandem vrbem VVegflecklin dictam magnitudine & specie Phœnicurum & Ruticillam referre narrat, collo & pectore coloris cærulei diluti, maculis distincti nigris: capite, cauda superiùs & maioribus alarum pennis nigricare: reliquam partem pronam fuscam esse, sed circa vropygium, & in cauda supina & ventris superiore parte colorem esse ruffum, reliqua parte albicare: rostrum fuscum, longiusculum, crura rubicunda, vt ex pictura Argentorati expressa, inquit, descripsi, quam hic exhibeo. Deinde sic iterum scribit: Vidi & ipse aliquando apud nos (raram alioqui) Septembri mense captam hanc auem, pectore cæruleo, parte inter pectus & ventrem media ex flauo subruffa: qui color etiam in pennis caudæ (supinis) non vsque ad extremum tamen, & circa vropygium ei erat. Rostrum paulò breuiùs, quam hìc exprimitur: venter cinereus, non albus, vt in Argentoratensi pictura: crura fusca, non ruffa, vt in eadem, & plumæ sub rostro non cæruleæ, sed fuscæ & variæ. Quærendum autem an hæc differentia ad sexum, aut ætatem, aut speciem forte eiusdem generis diuersam referenda sit. Germanicum nomen partim à vijs ei impositum est, nam circa vias itinera & agros versatur; & inde vt conijcimus, vermiculos, & in alia terra obuia (semina) ad cibū legit; partim à cærulea pectoris macula, quantū coniectura assequor. Hucusq; Ornithologus.

VVegflecklin. Color. Alia descr. Color. Rostrum. Nominis ratio.

Phœnicuro similis Ornithologi cum cupresso.

LOCVS. VICTVS. NIDVS. Partus. Mores.

Phœnicurus tota æstate| nobiscum degit, in fine verò autumni auolat, aut se se abscondit, & verno tempore ad nos redit: quod si domi alatur, per hyemem nō cantillat, sicut Erithacus, sed vere primum. Difficilius etiam alitur, & sæpius moritur. Vescitur eisdem, quibus Erithacus siue Rubecula, nempe muscis, micis panis, & nucleis iuglandiū concisis; item ouis formicarum, & ni fallor, araneis quoq;. Nidulatur in excauatis arboribus; & quod sæpe se expertum esse Turnerus scribit, in rimis & fissuris murorum

Locus. Victus. Nidulatio.

Quot pariat. *Mores.* *Cantus.*

poſticarum ædium, in medijs vrbibus, ſed vbi hominum minor frequentia concurſat. Bina oua aut terna parit. Nutrit & Cuculi pullum aliquando, quẽ in eius nido in ripa cuiuſdam riui conſtructo quidam ſibi deprehenſum Ornithologus retulit. Caudam ſubinde motitat, ſed aliter quàm Rubecula, vt ſupra ex Turnero ſcripſi. Mas ſubinde cantillat, canitque in ſublimi aliquo ædificio, vt pinnaculis, & ſummis caminis. Primò diluculo præcipuè ſuauiter cantillat. Pullis iam excluſis, vt & Philomela, nõn canit, ſed inter incubandum. Prætereunte aliquo clamitat.

DE ANTHO, SIVE FLORO. Cap. XXXIII.

a 8. hiſt. c. 3. *b hiſt. c. 2.*

NTHVS inquit a Ariſtoteles, *Auis eſt magnitudine Fringillæ.* b Alibi ei pulchrũ colorem tribuit, adeò vt hinc Anthus, id eſt Floridus vocetur Gaza Florum reddidit. Fiſſos habet pedes eodem Ariſtotele ſcribente, & vermiculis veſcitur, nec ij ſolũ, ſed herbis quoq; vt Bellonius, & nonnulli alij de ſuo addunt, cùm tamen ideò loci apud philoſophum non reperias. Ait autẽ circa aquas amnes & paludes degere, & εὔβιοτον eſſe, id eſt, victum habere facilem; item cum Spino, & Aegitho odium exercere, ſanguinemq; eius cum ſanguine Aegithi dici non poſſe permiſceri, quod poſtremum repetijt Plinius: poſtremò equum odio habere. Pelli enim ab equo pabulo herbæ, qua veſcitur; nubeculare, nec valere acie oculorum, vocemq; equi imitari, atq; aduolantem equum fugare, ſed interdum excipi, occidiq; ab equo Plinius hæc breuiùs ex eo repetijt. *Eſt quæ,* inquit, *equorum hinnitus. Anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulſa, imitatur, ad hunc modum ſe vlciſcens.* Ineptiſſimè itaq; Philes equum & piſcem anthiam inimicos eſſe ſcribit, cum Anthum auem debuiſſet dicere. Circa nomen verò Suidas etiam non parum hallucinatur, inquiens; Φλόρος auis per o breue: Φλῶρος per o longum nomen proprium viri. Debet enim prima produci, cùm verbum floreo primam ſemper producat. Hoc ſaltem inde docemur, quòd recentiores Græci Latinorum imitatione Florum, non Anthum dixerint, nam & Bellon Flori nomen de hac aue Græcos hodie retinere ſcribit Albertus hanc auem, quæ vocẽ ſiue hinnitum equi imitatur, ipſumq; fugat, noſtris regionibus ignotã eſſe putabat. Apud eundem & Auicennam corruptè Ybos, Ydos, Ibis, Hyz, Acontis, & Accuttis nominatur: quæ duo poſteriora nomina ad Anthos corrupta videntur: cætera ab ἵππῳ, id eſt equo, cuius vocem imitatur. Alibi imperite & perperam eandẽ facit cum Ciconia, vbi Ybos, vel Ibis legerat, nimirum quia Ibis Aegyptia Ciconiæ ſimilis ſit. Bellonius Anthum ſeu Florum Gallicè Bruãt nominari vult, deq; ea aue hunc fermè in modum ſcripſit le Bruant Gallicè à voce nomen habet, cum cantat enim, vocem exprimit bruire. Eſt illa quam Ariſtoteles nominauit, vocem equi dicens imitari. Dum volat, ſtrepitum ædit, Ariſtoteli Ἄνθος dicitur, Latini Florum verterunt, recentiores Græci neſcio quo antiquo nomine, etiam Florum dicunt Fringilla paulò maior eſt mares ferè luteſcunt, quædam tamen alarum & caudæ pars ad cinereum vergit: maiores tamen earum pennæ elegantiùs flauent, caudæ item pennarũ extremæ omnino flauæ ſunt, intrinſecus tamen alteriùs coloris. Roſtrũ grande eſt, & acutum, coloris pallidi. Crura & pedes nonnihil rubeſcunt. Aluntur in caueis propter cantus ſuauitatẽ. Veſcitur plerunq; cannabino ſemine, verſaturq; circa altas & proceras arbores procul à pratis diſſitas; ad minimum quinq; pullos excludit. Ariſt. præcitato loco dicebat Anthũ vermibus veſci, & non his tantum, ſed herbis etiam; pedes habere fiſſos, colorem ei pulchrum eſſe, victum facilem, magnitudinem Fringellæ, equũm ediſſe pelli ab hoc, pabulo herbæ qua veſcitur imitari equi vocem, vnde aduolans equum fuget, cæcutire, atq; hinc quandoq; ab eo occidi Florum. Hæc ferè de Antho Ariſt. in quibus nihil eſt, quod noſtræ Bruant non conueniat. Hucuſq; Bellon. Sed hæc auis Chloris Ariſt. potius fuerit, de qua nos ſuo loco. Cæterum ſi ei liceat eam auẽ eandem cum Floro iudicare, quid vetat, cur nõ & ego hanc auiculam, quam aucupes noſtri Spipolam (licet & aliæ ita vocentur, quæ tamen huic ſimiles non ſunt) nuncupant Anthum ſiue Florum vocem? Huic enim ſi non omnia, plura q; ſaltem, quæ de Antho prodidit, Ariſt. conueniunt, vt audio ex ijs, qui auis naturam ſibi perſpectam habent. De magnitudine in primis non eſt ambigendum, ſicuti ex adiecta icone conſtat, quæ aui noſtræ exactè reſpondet: vermibus victitat, vt illi aiebant, & noſtri figura indicat, circa amnes & paludes, maxime

Flori & Ægithi ſãguis nõ miſcetur. *Florum equus pellit.* *Philis error.* *Suidæ error.* *Alberti error.* *Ibis Ciconiæ ſimilis* *Bruant.* *Vox.* *Magnit.* *Color* *Roſtrum.* *Crura.* *Victus.* *Locus.* *Spipola.* *Anthus au thoris.* *Magnit.* *Victus.*

mè in pratis vliginosis degit, & si ab equis ibi pascentib. pellatur, aufugit quod ácũ garritu quo hinnitũ equi quodãmodo imitari videtur. Nunquid verò cæcutiat, ignoro, audio tamẽ difficulter volare. Quo ad colorẽ attinet, is pulcher, potiùs, quã aliter appellandus: Supinè per collũ, & dorsũ & alas ex fusco ruffescit, & maculis semilunaribus interstinguitur. Caput superiùs eiusdẽ est coloris, sed maculas illas nõ habet. Alarum remiges, & quæ eas tegunt, nigræ sunt, ad latera & in extremitatibus suis subflauæ. Rostrũ vermibus capiendis aptum, nec gracille, nec crassũ, coloris ex albo flauescentis, parte prona à rostro ad podicẽ vsq; idẽ color est, sed maculis variegatur modò oblongis, modò rotundis, modò alterius figuræ: pe-

Locus. *Vox.* *Color.* *Rostrum.*

Spipola vulgò Anthus, seu Florus fortè Arist. cum vitice.

Anthus, siue Florus Ornithologi.

des

Gaulāmer. *Emmeriza*

des nigreſcũt, Ornithologus verò in epitome auiũ ciuſcemodi auiculam, quam circa Argentoratum Gaulammer vocari aſſerit, Ariſtotelis Anthum ſeu Florum eſſe conijcit. Eam autẽ ſcripſerat roſtro, colore ac reliqua ſpecie à ſua Emmeriza, vel Emmerlinga, nimirum noſtro Paglierizo eſſe diſſimili, natura verò, vt putat ſimili. Volat enim, inquit, cateruatim, auenę, & aliarum ſeminibus paſcitur. Nidificat inter fruteta, & terna, & quaterna oua parit. Tota pars ſupina flauet, ſuperior nigricat, per alas medias & dorſum medium ruffa eſt.

DE HYPOLAIDE, SEV CVRRVCA. Cap. XXXIV.

a 8. hiſ. c. 3 *Opiniones author de Curruca.* *Fauuette brune.* *Hippolais Sartagna.* *Titlinga. Anglorum.*

YPOLAIDA quia a Ariſtoteles vermibus victitare ſcribit; itaq; de ea hic pertractandum eſt. Cùm verò Cuculum in eius nido parere teſtetur, & de corporis forma nihil penitus prodiderit, itaque quæ auis ipſi Curruca, ſiue Hypolais dicatur, etiãnum certant docti, & adhuc ſub iudice lis eſt. Quamobrẽ ego aliorũ ſuper ea opiniones ab Ornithologo collectas hic adducã, vt quam lubet, quiſq; eligat. Currucam (Gaza per r ſimplex ſcribit) inquit Auguſtinus Niphus auem paruam, in cuius nido Cuculus pariat aliqui auiculam interpre- 20 tantur, quæ imitetur cantu, & magnitudine Philomelã (huius ſententiæ etiam Bellonius videtur, qui pro Curruca auiculam depingit Luſciniæ, vt ait ſimilem in cantu, Gallicè dictam Fauuette brune) alij Caudatremulam, vtrumq; Albertus Auicennæ authoritate probat, alij Alaudam. Sed hi conuincuntur verbo Gręco, quod eſt Hippolais: quoniam eſt auis fiſſipes, quę quia nidificat in oculi cõcauitate: quę eſt capitis equi mortui, dicta eſt Hippolais. Hęc ruſticè Startagna vocatur. Sic ille. Quòd verò ad etymologiam attinet, ea profectò ridicula eſt, & homine docto indigna, ex imperitia nimirum linguæ Græcæ. Non .n. Hippolais Græcè ſcribitur, tanquam ab equo compoſito nomine, ſed Hypolais, à præpoſitione ὑπὸ. Deinde quanquã nonnulli ſcribant in Alaudæ Chloridis, Motacillæ aliarumq; auium nidis Cuculum parere; non ideo tamen huiuſmodi aues Currucas vocant, vt Niphus ſomniat Turne- 30 rus Currucam, ſiue Hypolaida Ariſtotelis eſſe ſe ſuſpicari ſcribit Anglorum Titlingã, quoniam nullam auem in vita ſua frequentiùs Cuculi pullum ſequentem & pro ſuo educãtem obſeruauit. Ait autem eſſe Luſcinia minorem, ſed eadem corporis figura, colore ſubuiridi, culices, & vermiculos in ramis arborũ ſectari: raro humi conſiſtere hyeme non cerni. Alibi eandem auiculam Lingettam vocat, & à Germanis Paſſerẽ gramineum vocari aſſerit, nimirum Graſmuſch, in cuius pariter nido Cuculum parere ſcribit Albertus, & ſimilem eſſe Philomelæ. Longolius Aegithũ auiculam interpretatur eſſe Graſmuch, id eſt Paſſerem gramineum, & alijs ita Currucam appellari dicit Ornithologus Germanicã hanc dictionem Graſmuſch conijcit fortè à Latinorum Curruca factum eſſe permetatheſin, quaſi Paſſerem gramineum dicas Germani enim inferiores, inquit Paſſerem muſch appellant. Pronunciant 40 autem noſtri (Heluetij) & ſuperiores Germani Graſmuch; inferiores & Flandri Graszmuſche. Species, inquit, huius generis plures ſunt, nempe quatuor aut quinq; vt aucupes noſtri obſeruauerunt. Vermiculos autem edunt omnes. Quædam enim ex eis maiores ſunt, colore fuſco, præ cæteris canoræ. Has Lucarni & circa lacum Verbanum Piccafigas, id eſt, Ficedulas nominant, quarum figura in pręcedenti pagina expreſſa eſt (Eſt autem ea, quam hìc ex eo mutuatam exhibemus.) Aliæ Atricapillæ, noſtris Svvartzkopff, Italis capi neri, vel teſte nere. His audio caput in prima ætate rubere, deinde nigreſcere, maribus duntaxat: fœminis verò ſemper rubere, auolare eas hyeme. Græcè, ni fallor hodie vulgò κάζογρεζα vocitant. Atricapillam, inquit Turnerus, in Anglia nunquam vidi, neque ſæpius in vita quàm ſemel Ferrariæ in Italia mihi demonſtratam. Anglorum Lingettæ (ſupra Titlingam 50 dixit) & Germanorum Graſmuco, quod ad corporis magnitudinem attinet, ſimilis erat, ſed capud habebat atrum, & reliquum corpus colorem magis ad cinereum vergentem. Fortè hæc potiùs Ficedula dicenda erit, quam prima, cùm Atricapilla à Ficedula Ariſtoteli tempore tantùm differat, quo capitis colorẽ mutat. Sed de Ficedula iterum ſuo loco dicemus. Tertia ſpecies pectore albo conſpicitur, capite cinereo, eadem magnitudine, qua prima. Hanc nidum aiunt ex lino ſtruere: hinc fortè Lingetta Anglis dicta. Quarta corpore minore eſt, ventre albo, oculis etiã albicantibus, inter ſæpes ferè degit, & hyeme diſcedit, vt Luſciniæ etiam & Fringillæ, præſertim fœminæ. Nam aliquando hyeme mares tantùm

Lingetta. *Ægithus.* *Graſmuſchi etymũ.* *Graſmuſchi ſpecies.* *Piccafiga.* *Atricapilla* *Lingetta unde dicta*

complu-

complures ſimul apparent ſine vlla fæmina. Hæc omnia. Ornithologus, ſed quã ex ijs Currucam exiſtimet, non addit, & dubitandũ eſt, tot genera diuerſa non dari, ſed pro tempore colorem in eis mutari. Eliota Anglus Currucam, in cuius nido Cuculus parit, ſuſpicatur eſſe eam auem, quæ Anglicè Paſſer ſæpium appellatur, an Hedge Sparovve; quo nomine dictam apud Anglos auiculam Turnerus Paſſerem Troglodyten interpretatur; cui apud Germanos etiam nomen, vt diximus à ſæpibus, Zaunſchlipfle. Ex quibus omnibus ſatis cõſtare arbitror, à recentioribus nullam auem pro vera Hypolaide Ariſtotelica agnoſci: neque ego vllam obſeruaui auem, cui propriè illud nomen conuenire exiſtimem. Ad Hypolaidis etymum quod attinet, Ornithol. conijcit dictam, quia ὑπὸ τοὺς λᾶας, id eſt, ſub lapidibus vermes quærat: Currucæ verò nomen per onomatopœiam factum. Apud Heſychium ὑπολαῖς legitur penanflexum, paroxytonum apud Varinum; malim oxytonum, vt Theophraſtus & Ariſtoteles habent. Scoppa Italus, Curruca, inquit, vulgò Italicè lo cornuto, vxoris & ſimilium obſcurius certè quam oportebat. Hinc deceptus fortaſſis Ornithologus, Curriculæ nomen adhuc in Italia in vſu eſſe ait, cum aliquis de ſtoliditate notatur, & nomen cornuto à Curruca detorttum videri. Ego in media natus Italia neminem vnquam Curriculam nominare audiui, & cornuto à cornibus factum eſt, nam ſtolidos maritos, quos adultera vxor fallit, beccocornutos, quaſi hirci cornua geſtantes, vel ſimpliciter beccos vel cornutos nuncupant. Solus ex latinis [b] Iuuenalis Currucam nominat, de viro ſtolido, fictas improbæ vxoris lachrymas miſerante. Canit autem:

Passer ſæpium Anglorum. *Hypolais unde dicta.* *Curruca unde dicta.* *Cornuto unde dicatur Italis.* *b Sat. 6.* *Currica qs dicatur. Iuuenali.*

> *Tu tibi nunc Curruca places, fletumque labillis*
> *Exorbes*

Codices quidem hic pro Curruca habent Cruca; quod non placet. Videtur autem prouerbialiter à poeta prolatum. Meritò enim maritus, qui mœchæ vxoris filios pro ſuis & legitimis educat, vt Cuculi pullos Curruca, & aliæ quædam aues, Currucæ nomine appellantur, quemadmodum abundè in Cuculo dictum fuit.

Curruca Ornithologi.

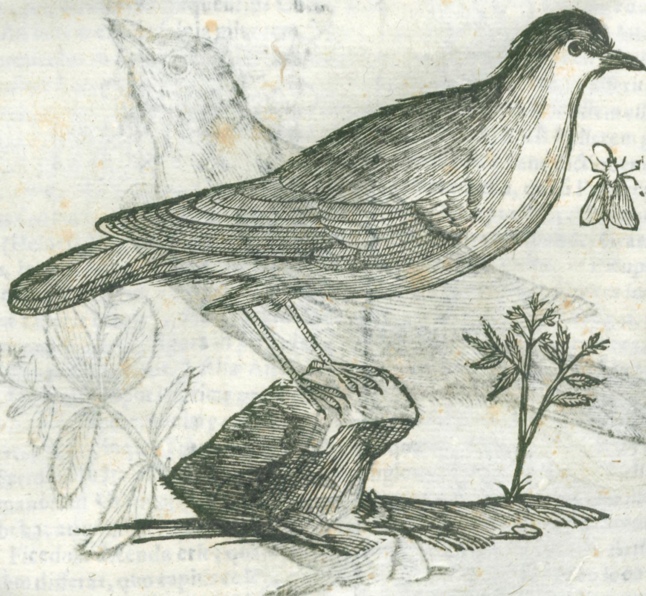
DE CANNEVAROLA Bononiensibus dicta. Cap. XXXV.

VICVLA hæc, quam hic depingimus, quamque in agris nostris vulgò Canneuarolam, quod in viridi crescenteque cannabe degat, niduleturq; nuncupant, Germanorum Gramuscho, & Anglorum Titlingæ per omnia similis est. Albertus enim Grasmuschum cantu & magnitudine Lusciniam referre ait, & Turnerus Titlingam Luscinia quidem minorem esse scribit, sed tota corporis figura eam referre, colore esse subuiridi. Quæ omnia nostræ Canneuarolæ tam exactè conueniunt, vt prorsus eandem, vel saltem cùm moribus, tum corpore simillimam quispiam iuret. Tota die in cannabe dulciter cantillat, modò huc, modò illuc per cannabem & per sepes, & alias humiliores arbores volitat, vermiculos quæritans. Lusciniam tam exactè exprimit figura corporis, vt nisi paulò esset minor, & non tam ruffesceret, vt illa, prorsus eadem videretur. Tota parte prona, gula nempè, pectore & ventre ex albo flauescit. Supinè capite, collo, dorso & alis ex luteo fuscescit. Rostrum lutescens, longiusculum: caput planum est, cauda breuiuscula infrà lutescens, supra ad ferrugineum vergit. Propè costas alarum nigricat. Pedes longiusculi, exiles, pallidè flauescunt, sicuti etiam digiti, qui & ipsi longiusculi sunt, & magnitudine ferè pares; vngues atri. Nidum struit inter cannabem, eiusque caulibus cum ingeniosè eo quo hic vides modo adalligat, in quo num Cuculus pariat, nondum obseruaui.

Locus. *Descript.* *Pars prona.* *Pars supina.* *Pedes.*

Canneuarola vulgò cum cannabe syluestri, & papilione subfusco.

DE ATRICAPILLA, SEV FICEDVLA. Cap. XXXVI.

Atricapilla eadem eſt, quæ Ficedula.

RNITHOLOGVS, quemadmodum paulò ante allatis etiam eius verbis demonſtrant, Graſmuſchi Germanorum alteram ſpeciem fecit Atricapillam, quamobrem & ego hìc mihi de ea agendum eſſe duxi. Cæterum cùm inter veteres communis præceptor Ariſtoteles, Zoroaſtres, & Plinius, & inter recentiores Ornithologus, Bellonius, & alij plerique Atricapillam Ficedulam eandem auem eſſe ſcribant, vnà hic dicemus de Ficedula tàquam de eadem aue. Aduertendum verò eſt, falli eos, qui Albertum Magnum ſecuti, Gallinaginem, id eſt, Becaſſam Gallorum Ficedulam vocant, vt illos pariter, qui auem rubente pectore Guger Germanis dictam, quoniam capite atro ſit, Atricapillam faciant. Hallucinantur item qui Ficedulam interpretantur auem Phœnicuro adeò ſimilem, vt niſi cauda differrent, quæ illi rubea, huic cinerea eſt, vix poſſent dignoſci. Ego hanc Erithacum potiùs quam Ficedulam exiſtimauerim.

Alber. error Guger.

Erithacus.

SYNONYMA.

a 9. h. c. 49.

Ficedulã, & Atricapillam eſſe eaſdẽ aues.

FICEDVLÆ & *Atricapillæ*, inquiunt *a* Ariſtoteles, & Zoroaſtres, *vicibus commutantur. Fit enim ineunte autumno Ficedula, ab autumno protinus Atricapilla. Nec inter eos diſcrimen aliquod, niſi coloris, & vocis eſt. Auem eſſe eandem conſtat: quia dum immutaretur hoc genus, vtrumque conſpectum eſt nondum abſolutum, nec alterutrum adhuc proprium vllum habens appellationis*: Sic illi: idem ferè ſcribit Plinius, dum ait: *Alia ratio Ficedulis, quam Luſcinijs, nam formam* (vocem habet Ariſtoteles) *ſimul, coloremque mutant. Hoc nomen niſi autumno habent poſtea Melancoryphi*. Solus Auguſtinus Niphus ſic diſtinguere nititur. Atricapillam, inquit, aliqui duplicem eſſe volunt, alteram paruam, quæ non mutatur in Ficedulam, nam & hæc tempore Ficedulæ viſa eſt, alteram paululum maiorem, quæ conuertitur in Ficedulam, & hæc nunquam apparet apparente Ficedula. Hæc ille. Aucupes noſtri diuerſas eſſe putant, quos ego ſequi tamen non volui. Ante Ficus itaque nobis Capo nero dicitur, & alibi teſta nera, Gallis Piuoine. Bellonius Gallus in Creta abundare ſcribit, per fruteta volitare, & quoniam cauda, caputque, & pars corporis nigricant, à multis vulgò Aſprocolon, id eſt, albicillam per antiphraſim nominari, (Melampygus potiùs eſſet dicenda) nam alia, inquit, quædam auis propriè leucopygos (Gallicè tamen Clublanc tantùm ſcribit) appellatur, quæ veterum Græcorum Oenanthe eſt. Alij in Creta magis propriè Atricapillam Melanocephalum, eadem qua Latina vox eſt, ſignificatione. Eſt autem eadem quæ Ficedula, Gallis Papafigo, vel Beccafigo dicta. Hactenus Bellonius. Heluetij teſte Ornithologo appellant Schvvartzkopff, id eſt, caput nigrum, & periphraſticè die Graſzmuch mir dem ſchyvvartzkopff, ideſt Graſmuſchum capite nigro. Quidam Saxonicè interpretantur Munchlein, id eſt paruum monachum, nimirum à macula illa capitis rotunda. Atque hæc ferè ſunt ſynonyma Atricapillæ. Ficedula dicitur à ficu, quod ea, vt ait M. Varro pingueſcat, vel quòd ficuum tempore capiatur, vnde eadem ratione dicitur Συκαλὶς apud Græcos. Hermolaus & Cælius etiam Ampelida vocari illis aſſeuerant. Ego quod de Ampelide ſentiam, aliàs aperui. Alchaugi Syluaticus interpretatur Ficedulam, & alibi pro Fecetola (lego Ficedula) auem paruam, ſaporis grati, quam nominat Dioſcorides nimirum capite de Hirundinibus. Serapionis interpres eum Dioſcoridis locum transferens pro Sycalide habet Sophlidas, & apud Syluaticum Sofadas legitur & exponitur Facetola. Italis appellatur Beccafico, & alibi Beccafigo. Becquefico, circa Lacum Verbanum Piccaſyga, quaſi συκοκόπος, id eſt, ficus tundens: Germanis Graſzmugg, vel Graſzmuſch, id eſt, Paſſer gramineus, vt Turnerus interpretatur, Ornithologus à fuſco colore nomen id deriuat, ac ſi Paſſerem fuſcum ſonaret: ſed Atricapilla ante mutationem in alis gramineo ferè colore vireſcit; vnde idem Turnerus alibi dicebat Ficedulam Germanorum Graſmuſcho ſimilem eſſe.

Ficedula ab Atricapilla diſtincta.
Caponero.
Piuoine.
Aſprocolos.
Melãpygos.
Leucopyg.
Oenanthe.
Græcorum quæ Bellon.

Ficedula vnde dicta.
Ampelis.
Alcuangi.
Facetola.

Sophlidas.
Sofada.
Graſmuſchus, vnde dictus.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

Atricapillæ descript.

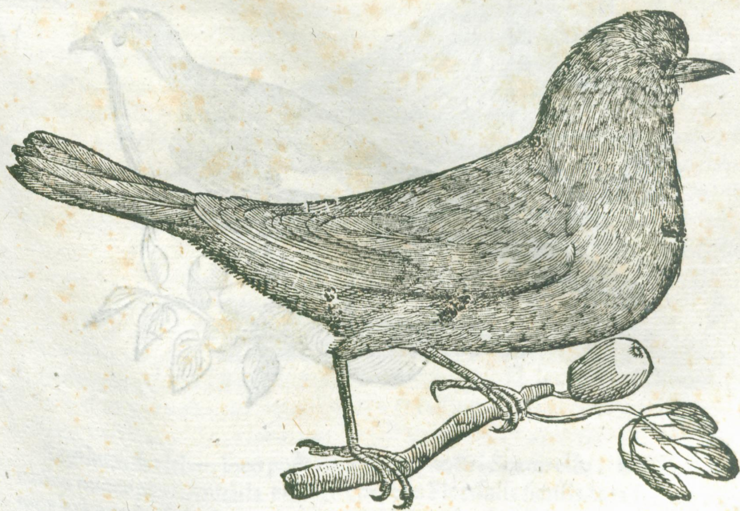
AVICVLAM, cuius primo loco ponitur imago, Itali Capo nero dicunt, id est Atricapillam. Caput, dorſum, cauda, & alarum remiges pennæ nigræ prorſus ſunt. Alæ ſuperius virides, venter ſubflauus, podex albidus; roſtrum nigrum, mediocre, in extremitate nonnihil recuruum, crura, pedeſque, & vngues atri.

Atricapilla cum napo ſatiuo.

Secundo loco poſita ſuperiori erat prorſus ſimilis, quamuis ceù longè maiorem pictura exprimat, vertex verò capitis in ea erat coloris caſtanei: quare vel pullum etiamnum, vel fœminam fuiſſe exiſtimo: nam & Ornithologus caput eis prima ætate rubere ait, deinde nigreſcere, idque in maribus duntaxat, fæminis verò ſemper rubere.

Atricapilla alia caſtaneo vertice cum ramo & fructu fici.

Ficedula nondum mutata.

Quæ tertio ponitur loco, nec Atricapilla, nec Ficedula dici poteſt, cum enim eam depingerem, colorem mutare nondum deſierat, ſed in ipſa erat mutatione, vertex tamen capitis erat niger, ſed notabili alba macula ſupra roſtrum in fronte notabatur. Pectus venterque albicabant, vt figura demonſtrat, collum velut alba torquis cingebat; in alis etiam, & cauda aliquid erat albi: cætera erant nigra. Hanc auiculam tanquam obſeruatu dignam mihi miſit Illuſtriſs. D. Ludouicus Gozzadinus patritius Bonon. & Iuris vtriuſque Conſultiſſimus.

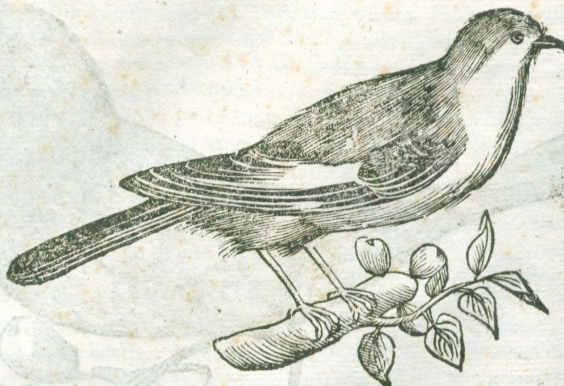
Ficedula, ſiue Atricapilla ſe ſe mutans.

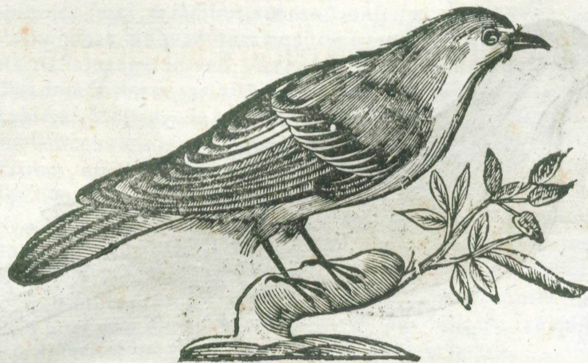
Ficedula mas & fœmina.

Quarto, & quinto loco poſitæ mas & fœmina tempore ficuum captæ & depictæ colore ſupinè per caput, dorſum, alas & caudam ex fuſco ad caſtaneum vergente. Fœmina pronè tota albicat, mas ex albo ad cinereum vergit. Alarum remiges in mare nigræ ſunt, cum quibuſdam intercurrentibus albis maculis, in fœmina ad caſtaneum vergunt, quemadmodum etiam cauda, quæ in mare etiam eſt nigra. Contra fit in pedibus, hi namque in mare ſunt ſubcaſtanei; in illa nigri.

Ficedula mas cum ficu Ægyptia.

Ficedula fœmina cum pistachio.

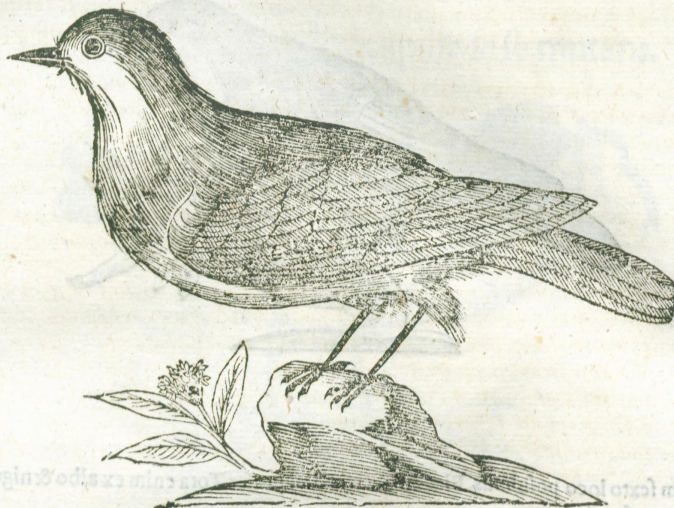
Quam sexto loco posuimus, Ficedula varia dici posset. Tota enim ex albo & nigro variat, vt pictura ostendit.

Ficedula varia cum philarea Narbonensi.

Septimo, & vltimo loco positam aucupes nostri Scatarello. Genuenses, vt audio, Beccafico nuncupant. Auicula est toto corpore Ficedulis similis, tota ferè ex cinereo fuscescẽs, maximè per dorsum, & partes supinas, nam pectus lutescit, pedes nigri sunt.

Scaterello vulgò cum Perſica Anglorum.

LOCVS. VICTVS. PARTVS. Educatio.

Anglia non habet Ficedulas.
a 9.h.c.15.

ANGLIA, vt ex Turnero diximus, Ficedulam non habet. Nidificat in arboribus teſte *a* Ariſtotele; in cauis nimirum vt Niphus exponit. Ariſtoteles & Plinius ſanè magnam huic auiculæ tribuunt fœcunditatem, oua plura quàm viginti, parere ſcribentes, ſed numero ſemper impari. Atque Albertus tanta ait pullos alere ſedulitate, vt in nido etiam pinguiſſimi exiſtant, quando verò è nido auolant, matrem turmatim ſequi, nec deſeri ab hac, donec ſeipſos nutrire valeant. Quod ad victum pertinet, Ariſtoteles Ficedulam & Atricapillam vermiculis nutriri tradidit; qui ſanè victus noſtris etiam Atricapillis conuenit. Sed autumno ficuum eſu plurimum adipem corporibus ſuis adijciũt, & tunc potiſſimùm & viſuntur & capiuntur. Vuis item mirum quàm inhient, quod hoc diſticho Martialis expreſſit.

Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus vuis
Cur potiùs nomen non dedit vua mihi?

Hinc etiam Ampelides eaſdem à vineis nominatas Cælius conijcit.

CAPIENDI RATIO.

κεντίδια.

Κεντίδες Græci, vt ſcribunt Heſychius & Varinus quidam Ficedulas nominant, & retia quibus capiuntur κεντίδια. Noſtri, vt audio, retibus eas non capiunt, ſed viſco; qui verò retibus capiunt, id noctu applicatis ad arbores, vbi quieſcunt, retibus perficiunt, in quæ edito ſtrepitu eas depellunt.

VSVS

VSVS IN CIBIS.

MIRVS quanti in Italia fiant Ficedulæ ob saporis gratiam. In magno etiam olim pretio, vt inuenio, habitæ sunt, idque iure merito; etenim cum duobus præstantissimis pomis, ficubus, inquam, atque vuis vescantur, fit vt cæteris salubriores probioris succi, & facilioris concoctionis sint. Apicius vnà cum Turdis bis 10 terue Ficedulas nominat, tanquam aues æquè delicatas. Macrobius eo die, quo Lentulus Flamen Martialis inauguratus est, Ficedulas, & Turdos ante cænam appositos fuisse refert. *a* Gellius dum scribit negari vllā auem præter Ficedulam totam comedi oportere, ostendere videtur, nihil olim in hac alite agnouisse, quod non esset esui. *b* Athenæus in opiparo quodam conuiuio, vt aliàs etiam scripsi, porcum assum appositū tradit Turdis & Ficedulis fartum, qualis etiam Apicij porcus hortulanus est. Platina, quem alterum seu nouum Apicium dicere soleo Ficedularum reliquarumque auium minutarum carnes si pingues fuerint, & modo non nidificent, boni alimenti esse attestatur. Ego inter reliquas minutiores auiculas Hortolano, seu Cenchridi & Ficedulæ primatum lubens ascribo. *c* Iuuenalis nō sine summa indignatione monstraturus parentes filijs sæpè ansam 20 præbere in vitia proruendi, quia prauis suis exemplis teneræ mentes eorum ad vitia facilè formentur inter gulæ illecebras, quas à parentibus didicere, & à quibus cum iam adoleuerunt, se se dissuescere non possunt, Ficedulas nominat inquit.

Ficedularū æstimatio.

a Lib. 29.
b Lib. 4.

Porcus turdis, & Ficedulis fartus.

c Sat. 14. de princ.

> *Nec de se melius quicquam sperare propinquo*
> *Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,*
> *Boletum condire, & eodem iure natantes*
> *Mergere Ficedulas didicit nebulone parente,*
> *Et cana monstrante gula, cum septimus annus*
> *Transierit puero nondum omni dente renato.*
> *Barbatos licet admoneas mille inde magistros,*
> 30 *Hinc totidem, cupiet lanto cænare paratu*
> *Semper, & à magnæ non degenerare culina.*

Ficedulæ ob allatam rationem autumno sunt præstantiores, vtpote pinguiores, quod etiam testatur Galenus, dum ait: *Ficedula optima est autumno, propter alimentum eis tum abundans.* Quod ad coctionis modum attinet, Ficedulas, inquit Platina, implumes & nullibi comminutas, aut exenteratas, in folio vitis cum modico salis, funiculi ac laridi inuolues, inuolutaq; cinere calido, & carbonibus integes. Ante dimidiū horæ coquētur. Assas si voles, quaternas simul deuincies circa veru capite, & pedibus, ne si transfixæ fuerint, nil habeas quod comedas. Sunt qui in extrema coctura laridum illis instillent. Sic ille. Apicius describit ius pro coquendis & condiendis auibus, Turdis, & Ficedulis, 40 vt in Pauone etiam diximus. *d* Martialis piper addendum iubet in coctione, dum ait.

Quando sint meliores.

Coctionis modus.

d li. 6. c. 5.

> *Carea* (idest, pinguis) *quæ patulo lucet Ficedula lumbo.*
> *Cum tibi fortè datur, si sapis, adde piper.*

Cur verò piper addatur, causam reddit Bapt. Fiera poeta simul & medicus.

> *Si sapit, & calida arescit Ficedula, quæris*
> *Cur piper? vt melius si bibis, inde coquas?*

In Cypro in sale conduntur, & in futurū vsū conseruantur. Κρηπὶς Polluce teste placēta est ex farina & melle, in qua positæ erant aues Ampelides aut Ficedulæ assæ, quibus comesis placentam quoq; (crustam videtur intelligere) iuri intritam edebant.

50 VSVS IN MEDICINA.

DIoscorides Ficedulas in cibo (similiter nimirū paratas, vt de Hirundinibus dixerat, non quod Ficedulæ oculos iuuent) aciei visus medicamentū prębere scribit.

PROVERBIVM.

Commune illud aduerbium à Græcis vſurpatum.

Σῦκα φιλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσι.

Gratæ auibus ficus ſunt, ſed plantare recuſant.

à Ficedula auiculis præcipuè dictum apparet quanquam, & aliæ aues, & ficulus veſcuntur. Eiuſdem penè ſenſus eſt, *Felis amat piſces, ſed aquas intrare recuſat.* 10

DE OENANTHE, SIVE VITIFLORA. Cap. XXXVIII.

THEODORVS Gaza pro Oenanthe aue, quam a Ariſtoteles & Plinius exortu Caniculæ abdi ſcribunt, occaſu verò apparere, tranſtulit Vitifloram. Plinius b alibi eadem de Parra & Virione ſcribit, quæ c antea de Oenanthe, & Cholorione ſcripſerat, adeo vt Oenanthen Partam cum 20 vertiſſe appareat. Auguſtinus Niphus Oenanthen à colore ſimili vuis germinantibus dictam conijcit: verùm an potiùs fortè dicta ſit, quòd vini tempore appareat? In occaſu enim Caniculæ incipiunt vindemiæ. Vel an quod vuis delectetur, vt conijcit etiam Ornithologus? Qui, circa Argentoratum, inquit auiculam quandam Ficedulæ magnitudine, vt pictura oſtendit, vulgò Buſtner appellant, quam vuis pingueſcere audio. Color ei fuſcus, pars ſupina alba, maculis aliquot aſperſa cinereis, partem etiam ſub cauda albere puto Longiores alarum pennę nigricant; roſtrum longiuſculum modicè inflectitur. Sed cùm de occultatione eius nihil cognouerim, Oenanthen eſſe nõ aſſero. Hæc ille, adiecta etiam auis icone. Bellonius auiculam quandam quam Galli Cul blanc, Itali Culo bianco nuncupent, pro Oenanthe deſcripſit, ſed 30 cur id fecerit, rationem nullam attulit: Le Cul Blanc, inquit, auis eſt Sittæ magnitudine compar, veſcitur crucis, quæ per herbas degunt, & vermibus terræ, quamobrem aratra proſequitur. Moribus eſt eiuſdem, quibus Philomela at non verſatur circa nemora, ſed in paruis dumetis, neque in volatu perſeuerat. Niſi in dumetis eam obſeruaſſemus, non credidiſſemus nomen ei ab antiquis fuiſſe impoſitum. Equidem nomenclaturam non eſt reperire, quæ aptiùs & conuenientiùs huic aui competat, quam Oenanthe, vel vt Gaza tranſtulit, Vitiflora, quæ poſtrema vox Gallorum Vitrec (ſic hanc auem nominant) conformis eſt admodum. Nidulatur in foraminibus veteris maceriæ, quandoque etiam in terra, vbi bos, vel aliud quoduis iumentum veſtigium impreſſit, nec non etiam in lapidicinis. Roſtrum & alæ & crura, & caudæ extremitas nigra ſunt, dorſum cinereum. Ro- 40 ſtrum ſimile eſt eius, quam Galli dicunt vn Pluuier. Lingua etiam eſt oblonga & plana, quinque aut ſex plerũq; ædit fœtus. Parui fit, quia nihil penitus canit aut canere nouit; id quoque etiam non educatur: ſi quis nihilominus educare velit, eiſdem alet, quæ Luſciniæ dari ſolent. Admodum manſueta eſt, ſi à paruo nutriatur: celeriter curſitat per terram, ſicut Bergorenetta (Ita, ni fallor, genus quoddam Motacillæ nuncupant) Pedes habet paruos, crura tamen oblongiuſcula, quid quid ſub ventre eſt, & infra & ſupra vropygium, & anteriorem partem caudæ album eſt, vnde vulgò Cul blanc appellatur. Hæc ille, ſed icon, quam exhibet, vix deſcriptioni reſpondet.

a 9. hi. cap. 49.
b lib. 18. cap. 30.
c l. x. c. 29.

Parra.

Oenanthe vnde dicta Buſtner, & eius deſcriptio.

Culo bianco.

Mores.

Vitrec.

Nidulatio.

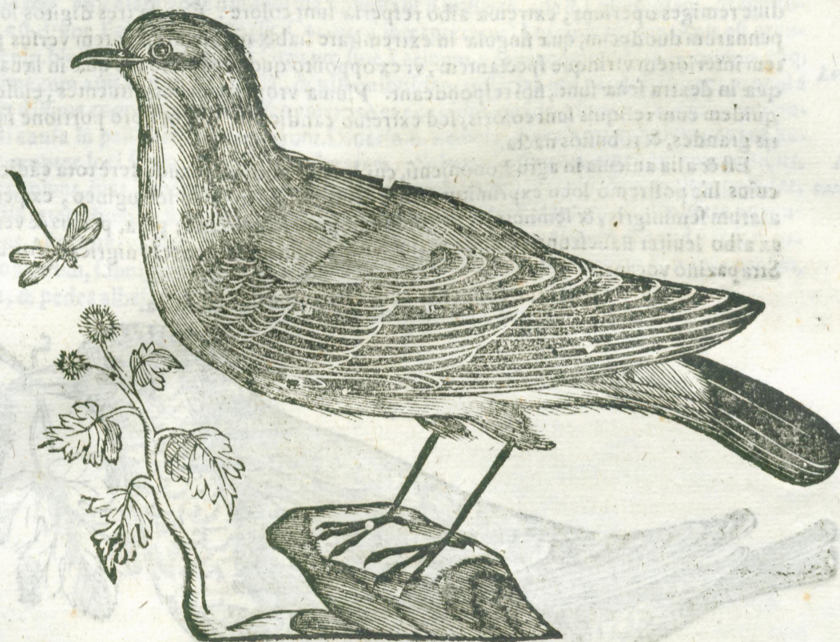
Deſcriptio.

Educatio.

Hæc quam ego depingo, & vulgò etiam apud nos Culo bianco nuncupatur, prorſus quidem deſcriptioni Bellonij reſpondet, & exactiùs expreſſa eſt, vt videre licet. Alæ 50 verò nigræ quidem ſunt, vt ille ſcribit; coſtæ tamen cinereæ ſunt, dein ex nigro & caſtaneo variæ. Capitis vertex ex caſtaneo rubeſcit; tergus ex cinereo ad caſtaneum vergit.

Oenanthe siue Vitiflora cum Platano, & papilione caudato.

Alia est auis in agris nostris quandoq; obuia, quam pariter à podicis albedine Culo bianco nominant. Auis est superiore paulò minor, Passere verò maior, capite, collo, dorso, alarum pennis minoribus, pectore, & ventre ex ruffo flauescens, dorso intensiùs, pectore remissiùs, oculis nigris, retro quos macula est oblonga etiam nigra, figura quodammodo semilunari; rostro longiusculo, gracili, nigro, nigris alarum remigibus, quarum extremitates lutescunt, sicut fit etiam in caudæ pennis.

Oenanthe altera cum Oenanthe herba.

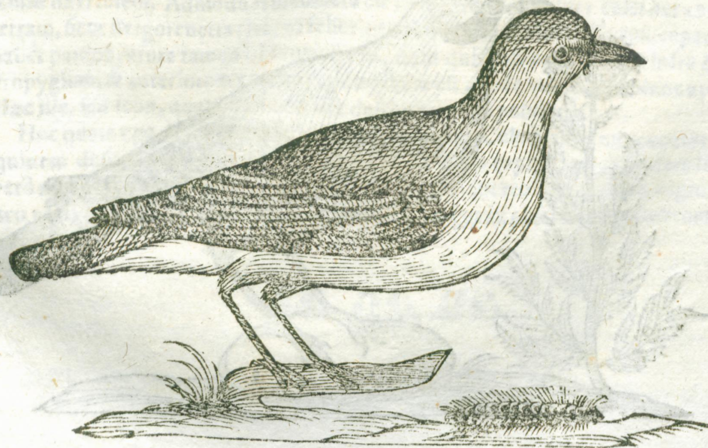
His congenerem iudicaui auiculam quandã, cuius modo hic exprimitur ſpecies, aucupibus noſtris anonymon & incognitam, menſe Ianuario captam. Roſtrum craſſiuſculum, & aures habebat maiuſculas, caput colore cinereo fuſco, dorſum non abſimile, ſed nigriuſculis notis variegatum. Venter maculis ferrugineis inſignitur. Gula, pectus, reliquuſq; vẽter cinerei item, ſed leucophei coloris inſtar Alaudæ. Alæ item eiuſdẽ coloris, quarum tamen pennæ extremo latere dilutiore colore pallent. Plumulæ quę duplici ordine remiges operiunt, extremæ albo reſperſæ ſunt colore. Cauda tres digitos longa pennarum duodecim, quæ ſingulæ in extremitate habẽt notam albicantem verſus partem interiorem vtrinque ſpectantem, vt ex oppoſito quodammodo, & quæ in læua, & 10 quæ in dextra ſenæ ſunt, ſibi reſpondeant. Plumæ vropygium conſtituentes, eiuſdem quidem cum reliquis ſunt coloris, ſed extremo candicant. Vngues pro portione ſic ſatis grandes, & robuſtos nacta.

Eſt & alia auicula in agro Bononienſi, cui pariter podex & cauda ferè tota cãdicant, cuius hic poſtremò loco exprimitur icon, capite & dorſo luteo ferrugineo, ex pennis alarum ſeminigris, & ſemiluteis, roſtro longiuſculo fuſceſcente: gula, pectus & venter ex albo leuiter flaueſcunt. Cauda verſus vropygium lutea, cætera nigricat. Aucupes Strapazino vocant.

Oenanthe congener cum Oenanthe ſiue labruſca.

Strapozino vulgò cum erucæ ſpecie.

DE LVSCINIOLA. Cap. XXXIX.

MVLTI, inquit Bellonius, le petit Mouchet, idest, Passerem rubi, perperam Rousfette, idest Lusciniolam nuncupant. Si quidem vt nostræ regionis incolę Luscinias à rubicũdo colore Rossignolos nominant; eodem planè modo rustici hanc auiculam voce diminutiua appellant Roussette, idest Lusciniolam, Magnitudine est d'vne Fauuette brune (sic Curruccã interpretatur) Luscinia minor. Auis est grandiuscula. Nullum ei nomen siue Græcum, siue Latinum, aptè accommodare potuimus, eoq; maximè cum auis sit non ita obuia, & nisi quibusdam rusticis, qui pagos habitant procul à syluis dissitus cognita, qui nimirũ numerosè eas capiunt, quãdo æstus ingrauescit, cùm potandi causa in palustria sese conferunt. Diuersa.n. nemora, diuersa etiam auium genera habent propter loci situm, & populi varietatem. Solent plerunq; aucupes auibus omnibus, quas capiunt, suas imponere nomenclaturas, quare & hanc à maculis quas multas possidet, coloris inter phœniceũ & mali aurantij circa pennarũ extremitates medij, Rossette nuncuparunt. Pectore, capite, & dorso, & coloris est cinerei: pennæ alarum & caudæ fuscæ: rostrum acutum, subnigrum, gracile, quale vermiuoram decet, in extremo & intus aureum, crura, & pedes albescunt.

Petit Mouchet. *Roussette.* *Locus.* *Nominis ratio.*

Lusciniola Bellonij cum quercu.

Cum hac auicula, nisi eadem, similis saltem fuerit ei, quam hic postremò depingimus quamuis tamen non omnes notas in illa expresserit Bellonius, neq; etiam omnes ab illa positè hic exactè respondeant. Pingit enim suã auem ex cauda oblonga, quæ in nostra desideratur, digitum præterea posticum pedis, ita longum minimè expressit. Hanc die Maij vltima anni 1592. in foro nostro emi ab aucupibus, qui eam Giarolam, fortè quòd propè omnes, vbi plerunque filium, quas giaras Itali dicunt, copia est versetur nuncupabant, quod nomen alijs quibusdam auibus aquaticis ex Gallinularum genere conuenire quoque scio. Magnitudine erat Alaudæ ab extremo rostro ad vnguium vsque mucrones longitudo erat duorum palmorum. Rostrum fragile, rubicundum, intus, & rictus marginibus lutescens, qui rectus admodum amplus est. Color verticis, colli, dorsi, & alarum admodũ est varius, adeo vt hoc Coturnicem exactissimè referat, Gallinaginibusq; sit simillima. Nam plumæ omnes ex fusco castaneum induunt colorem, margines verò dilutiori, aut albicante nonnihil, aut modicè rubescente colore cinguntur. Verticis finis collivè initium albicantibus plumularum marginibus tanquam corona cingitur. Lingua bifida est; venter albus; radices pennarum cinereæ. Cauda breuis adeo, vt vix vlla appareat, bifida tamen, & varia, etenim extremæ vtrimq; seu vltimæ duæ totæ albæ sunt, penultimæ partim albæ, partim castaneæ. Tota cauda vix pollicari est longitudine angustissimis plumulis cõposita, & ipsa angusta. Crura pedesq; sat magni colore carneo ex albido nonnihil rubescente. In pedibus hæc obseruatur

Giarola. *Magnitudo* *Rostrum.* *Color.* *Cauda.* *Pedes.*

ſeruatu eſt dignum, quod poſticus digitus admodum longus paris longitudinis vnguem annexum habet, ita vt ambo polliceam expleant. Vngui verò hic minimè, vt plerunque totus incuruus eſt, ſed primum rectus ferè totus, extremo tantum admodum exiguo vnco modicè inflexo armatur. Vnguiculi quoque albeſcunt.

Giarola vulgò cum gramine minori Lobel.

Auiculæ hìc poſtremò loco depictæ aucupes noſtri, qui eam in agro noſtro ceperant nomen ignorabant. Habebat autem caput pro corporis portionem magnum, ac craſſum. Aiebant ficubus inhiare, quare etiam ſycomorum appinximus.

Anonymos capite magno cum ſycomoro.

Finis Libri Decimiſeptimi.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI. ET MEDICI BONONIENSIS
ORNITHOLOGIÆ
Liber Decimusoctauus.
QVI EST DE AVIBVS CANORIS.

DE EISDEM IN GENERE. Cap. I.
PRÆFATIO.

CANORAS aues, quæ deliciarum tantùm causa in caueis aluntur, à reliquis omnibus alijs auibus, quarum historiam in superioribus libris longè, lateque prosequuti sumus, non esse ita distinctas, ac si diuersum quoddam genus constituant, nos latet minimè. Quasdam enim quæ granis vescuntur graniuoris accenseri posse, aliàs quę vermibus inter vermiuoras locum habere, nonnullas denique alijs de causis alicui alij ex iam commemoratis generibus annumerari posse ex ipsarum particularis historiæ processu patebit. Verumenimuerò quia huiuscemodi argutæ auiculæ hoc præter cæteras peculiare habent, vt cantus sui tantum gratia, quo inter reliquas volucres celebres, & insignes existunt, educari consueuerint, itaq; de illis tantùm sermo erit, quæ ob cantus sui dulcedinem dignæ habitæ sunt, vt summa industria, & studium in ipsis enutriendis, & curandis adhibeatur: non vt nobis in cibum aliquãdo, cedant, vel aliquid aliud eiusmodi emolumenti afferant, sed in aulis, cubiculisque in suspensis caueis cantilantes, cùm nos domi continemus, suauissimis suis cantiunculis oblectent, & animi molestias demulceant. Sed antequam ex hisce alicuius particularem historiam aggrediamur, quædam omnibus ferè communia, cuiusmodi sunt ad cibum educationem, corporisque affectus & cantum, spectantia, ne eandem cantilenam sæpius canere inuiti cogamur, prætermittere necessarium esse duximus.

Canoræ aues diuersum genus non constituunt.

Canoræ aues sub diuersis generibus comprehendi possunt.

Quid peculiare habeant, & cur de ipsis author agat seorsim.

De quibus auibus in hoc libro agatur.

VICTVS.

INTER illa igitur, quæ vel omnibus hisce auiculis, vel earum pluribus communia sunt; primo loco victus ratio sese offert. Potus igitur frigida sit munda, & nitida, prorsusque ab omni immunditiæ defæcata: Talis enim & cantus suauitati, corporisque salubritati plurimum conferet. Cibi autem varij pro naturæ, & palati differentia sunt offerendi. Aliæ namque seminibus aluntur, quibus natura duriusculum rostrum elargita est cuiusmodi sunt Carduelcs, Alaudæ, Linariæ, Fringillæ, & quos Passeres Canarios, seu Canarientes appellant, & id genus reliquæ. Quædam verò omni fermè insectorum genere, carnibus contu-

Potus.

Cibus.

Quæ seminibus gaudeant.

sis,

Quæ inſectis & carne. *Phalaridis ſeminis præſtantia.* *Phalaridis deſcriptio.*

ſis, ouorum vitellis & id genus cibis potiſſimùm gaudent, vt quæ roſtro imbecillo, & tenui à natura donatæ ſint, & ad ſemina frangenda minus idoneo. Primi igitur generis auiculis nullum cibum ſapidiorem, iucundioremq; & qui magis ad earum valetudinem faciat, & magis longæuas reddat, & quo paſtæ magis aſſiduos, & ſuauiores modulos meditētur, phalaridis ſemine haud facile reperias. Eſt autem Phalaris, vt deſcribunt quidam planta, quæ tres, quatuorue culmos erigit cubitales & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ, aut tritici culmis non diſſimiles. Folia ex geniculis ſingula exeunt, acuminata, paruæ arundini, aut tritico ſimilia; ex iiſdem geniculis quidam etiam culmi ramulorum vice emergunt, quos folia circumamplectuntur. Spicas in ſummis culmis, & ramulis illis fert rectas digitali craſſitudine, teretes, in ſumma turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas, e quibus flores candiduli exigui è breuibus ſtaminibus depēdent: ſemen deinde inter ſquamas gignitur, milio non diſſimile ſplendidum, candicans, aut ſubnigrum, oblongum, in mucronem acuminatum, guſtu milio ſimile. Quibuſcunq; has aues alere eſt cordi, huius plantæ ſemen non ignorare plurimùm conducit. Peregrinum eſt autem pluribus in locis, & multis incognitum. In Galliam ex Hiſpania affertur, & Canarijs inſulis. Maſſiliæ autem, quæ eſt Galliæ Narbonenſis vetuſtiſſima, & pręclariſſima vrbs frumentum Canarienſe dicitur, quia eius copiā inſtitores ex Canarijs ſecum deferunt, & vnà cum Paſſerculis Canarienſibus vendunt, quòd eo maximè delectentur, ſitq; eis cibis ſaluberrimus. Cæterùm in multis etiā alijs locis naſcitur, & magna cum vbertate prouenit. Apud Melitenſes namq; diligentiſſimè ſeritur, & illius inſulæ incolæ patria lingua Cuneno vocant, & ad conficiendum panem (pauperes fortaſſis, & in anonæ caritate) cum tritico miſcent. Sicilia etiam, huius ſeminis, vt ſi quæ vlla regio, ferax eſſe perhibetur, vbi vel ſpontè inter ſegetes triticeas potiſſimùm frequens innaſcitur. Illinc magna copia cum tritico admiſtum, tum etiam ſecretum in oras Italicas nauibus onerarijs aduehitur, Genuam præcipuè. Quapropter illius vrbis & totius Liguriæ homines nullum aliud hiſce auiculis cibi genus offerunt, & indigenæ ſcagliuola nuncupant, quaſi ſquamoſam. Sed quia non vbique terrarum ſeminis huius habetur copia, in illius defectu, pro harum auicularum cibo, milio vti poterimus, vt apud nos Bononienſes vſus obtinuit. Sunt qui etiam panicum, Zeam, tritici recrementa, canabis, & lini ſemina exhibeant: ſed minus tutò, nec ſine aliqua noxa: ob id enim in quoſdam corporis affectus facile incidunt, vel ſaltem mœſtam, & ferè taciturnam vitā degunt. Non deſunt etiam qui corde veruecino, aut vitulino paſcāt, ſed huiuſmodi ſanè victus altero generi, quod molli, imbecilloq; roſtro pręditum eſt, magis conuenit: cui etiam præter id, vermes, muſcas, & id genus inſecta, ouorum vitellos ad duritiem coctos, carneſq; tum crudas, tum coctas exhibere licebit. Sed præter cōmemorata ex ciceris albi farina, cum nonnullis alijs admiſtis edulij genus quoddam parant, quod omnibus hiſce auiculis apponi poteſt, nulli autem ſalubriùs, vtiliusve, quam ijs, qui minus firmo ſunt roſtro. Cuius deſcriptionem tùm vt paratu facilem, tùm vt maximè vtilem, ne dicam neceſſariam hoc in loco afferre non piguit. Duabus igitur ciceris albi farinæ libris, optimè à furfuribus in cerniculo expurgatæ, amygdalarum dulcium optimarū, quales ſunt, quas Ambroſianas appellant, quæ ab interiori etiā cortice exquiſitè emundatæ fuerint, & in mortario diù contuſæ contuſæ libram vnam admiſcent, & in æneum cacabum ſtanno illinitum ſimul cum butyri recentis vncijs tribus quatuorue indunt: ignem modicum poſtea ex lignis acapnis, ne tetrum ex fumo ſaporem ingeſta concipiant, cacabo ſubdunt, & ſuauiter, & lentè admodum decoquunt; ſed dum coquuntur, cochleari in gyrum aſſiduè agunt, & frequenter verſant, cnm verò butyrum iam liquefactum fuerit, duos ouorum vitellos, & croci puſillum adijciunt: Mel ptæterea deſpumatum, & vt dicunt, colatum ex interuallis ſuperinfundunt, aſſiduè, vt dictū eſt, agitantes, & cochleari verſantes. Queis omnibus quantum ſatis eſt decoctis, per cribri foraminula ampliora, vel anguſtiora, prout auium huiuſmodi edulio paſcendarum, robur, & magnitudo exigunt, miſcellam illam digitis ſubigentes exire compellunt, & buccellulas hoc pacto granorum milij magnitudine plus minus efformatas in ſuarum auium eſum aſſeruant: quod cibi genus, vt in longius tempus perduret, ne putreſcat, melle ſæpiùs aſpergendum erit, & crebrò verſandum. Sic enim fiet, vt imputre, incorruptumq; vel ad ſex menſes perſeueret. In caueis item terræ, aut vetuſti ruderis, aut pumicis fruſtulum habeatur; ad hoc enim roſtrum acuere poſſint, quod alioqui ipſis aliquando obtunditur. Ex terra autem aliquid ſæpe vorare conſueuerunt, quò noxios humores per aluum deturbent: Id enim euacuationis genus ad ipſarum incolumitatem non parum conferens natura eas docuit. Atque hęc de victu earum in genere. Qui modo ſingulis peculiariter conueniant, in particularibus hiſtorijs edocebimus.

Phalaridis ſemē vnde afferatur. *Frumētum Canariēſe.* *Phalaris vbi naſcatur.* *Cuneno.* *Sicilia Phalaridis ferax.* *Genuenſes quo ſemine canoras aues alant.* *Scagliuola.* *Milium.* *Cur veruecinum, & vitulinum* *Vitelli ouorum.* *Edulij pro auibus quæ molli ſunt roſtro deſcriptio.*

CAN-

CANTVS.

AVES vere, & æstate frequenter canere non est nouum: ijs tamen temporibus illarum cantus hominibus minus gratus, minusque iucundus existit. Nam & caueis inclusæ & quæ liberæ per agros volitant, suo modulamine certatim aures velut 10 offendunt. E contrario autumno & hyeme cantus gratior est, & maximi vbique fieri consueuit, tum ab alijs, tùm ob aucupibus; Præcipuè earum, quas in caueis inclusas seruant, vt quæ ipsis allectricibus vtuntur ad alias capiendas, quæ ex montibus à frigoribus, & niuibus depulsæ ad valles, & tepidiora loca descendunt. Quapropter non ab re, imò fortè operæ pretium fuerit, artem aliquam excogitare, qua vernales, æstiuosque cantus, tanquam inutiles, & importunos, in autumnum, primamque hyemem, velint, nolint, differre cogantur. Calendis itaque Maij, vel circiter tempore nimirum, quo & homines purgare sese solent, quando iam frequentiores modulos edere meditantur, eas, quæ in dictos vsus sunt asseruandæ, purgare oportet, vt scilicet noxijs humoribus, quos hyeme coaceruare solent, penitus expulsis, naturaq; inde firmata, commodius, valentiusq; futuri carceris & tenebrarum 20 incommoda ferant. Prima igitur huius instituti die betæ succum defæcatum cum aqua nitidæ pauculo propinabimus, quem vt exhauriant, per aliquod interuallum aquam nitidam consuetum earum potum auferemus, altera herbam ipsam vellendam, edendamque in cauea suspendemus, indito insuper pugillo terræ, & rudere aliquo, qualia ex vetustarum domorum ruinis eruuntur. Si quid enim ex ijs deglutierint, vt tanquam à natura edoctæ factitare consueuerunt, non minus, quàm betæ succo, aut folijs purgabuntur. Cùm purgantur, ab intensa luce sunt arcendæ, ideoque eas domo efferre non licet: Sed vt tenebris assuefiant, in dies paulatim in obscuriora loca recondendæ, idque in decimam vsque lucem, ac deinde in cubiculum penitus obscurum, & quod ne minimum quidem splendoris, ne per rimulas admittat, includendæ. Sic enim importunum garritum vsque in optatum à nobis 30 tempus differrent. Toto verò clausionis tempore ergastuli ostiolum à nemine aperiatur, prçterquam vesperi ab eo, cui illarum cura demandata fuerit, is enim saltem tertio quoque die cum lucerna accensa ingredi debet, & aquam, quam conspurcare solent, mutare, scariosque pariter alueolos mundare, atque recentem simul cibum priore iam exhausto, suppeditare. Sed in primis necessum erit, vt munda semper à fœcibus, & ab omni alia immunditie cauea seruetur. Nihil enim ipsas æquè offendit, ac teter stercoris, & aliarum immundarum rerum odor. Profuerit quoque betæ folium quarto, & succum vigesimo quoque die exhibere, præsertim Fringillis, quæ nisi optimè curentur, sæpiusq; purgentur, in cæcitatem non rarò incurrunt. Sed vt etiam pediculis, à quibus non parum infestatur hoc auium genus, minus obnoxiæ sint, operæ pretium fuerit, illas in mundiores caueas vicesimo quoque die transferre: quò 40 etiam fiet, vt à fætore, qui eas aliquando interficit, vindicentur. Hac igitur ferè ratione vsque ad V. Idus Augusti curandæ sunt, quo tempore eodem modo, quo superius præcepimus, eas denuò purgare oportet. Ab hinc studendum est, vt paulatim iterum luci assuescant: cauendum tamen interim à Sole, nunquam enim deinceps vsq; ad aucupij tempus illi sunt exponendæ, ac splendor radiorum hebetantem earum visum offendat. Quæ omnia si obseruauerimus, voti nostri abundè compotes fiemus, nimirùm ex ipsarum harmonia, atq; aucupio vtilitatem, voluptatemque simul percepturi.

Aues canoræ qua arte cantum in autumnum differant.

Quomodo & quibus purgentur.

Clausionis tempore quomodo pascendæ.

Quousque inclusas esse deceat.

CORPORIS AFFECTVS.

50

MVLTIS affectibus obnoxium est vniuersum hoc auicularum genus, inter quos nullus molestior, magisve perniciosus cæcitate ipsa: quam alioqui facilè incurrũt: & cùm iam radices iecerit, penitusq; firmata fuerit, nullam deinde curationem admittit: Quare optimi consilij erit venienti morbo occurrere, ipsamq; adorientẽ consentaneis propulsare remedijs. Id autem facilè præstabimus, si simul ac lachrimari cœperint, quod est incipientis ægritudinis indicium, saccharũ ex betæ succo alternis diebus ad quatriduum vsque propinauerimus: statimq; virgulam aliquam ficulneam caueæ intromiserimus, vt ad illam oculos perfricent; quod à natura edoctæ factitare solent, indeq; breui admodum conualescere

Cæcitatis curatio.

Cæcitatis incipientis indicium.

ualescere

Crurum, & tibiarum fracturæ curatio.

ualeſcere. Crura inſuper nonnunquam franguntur, vel tibiæ; quæ vt coaleſcant, & in priſtinum reducantur, ſumma cura, & ſtudio enitendum erit. Quare ablatis prius virgulis, quibus dum benè habent, inambulantes inſiſtunt, neceſſe fuerit, cibum in ima cauea apponere, vt ſcilicet in promptu ſemper ſit: neque illum quæritantes, huc & illuc volitare coactæ ægra membra non ſine magno diſpendio, doloreq; trahant, vnde vel commoriantur, vel penitus claudicantes, & inutiles euadant. Porrò affectum membrum neque deligandum, neque faſciandum eſt. Ex hoc enim remedij genere, quòd ſine dolore adhiberi nequeat, periculum imminet, ne humor ad partem affectam attractus, phlegmonē excitet. Sed totum negocium, præmiſſis, quæ præcepimus, naturæ eſt committendum, quæ nullo alio artis præſidio eas intra paucos dies ſanitati reſtituet. Caueas autem quibus incluſæ ſunt remoto procul ab hominum frequentia loco abdere oportet: ne frequenti introeuntium aſpectu territæ, huc illuc volitantes, crura, tibiaſque clathris earum magis allidant.

Phlegmone quomodo curentur.

Phlegmone etiam non rarò huiuſcemodi auiculæ tentantur, & illæ potiſſimùm, quæ calidiore ſunt intemperie, à qua eò in maiorem vitæ diſcrimen adducuntur, quò nobiliorem ea partem, caput nempè inuadit. Eſt autem eiuſcemodi inflammatio à principio cannabino ſemine vix maior, ſed temporis tractu in ciceris magnitudinem excreſcit: In qua ægritudine, quæ non ſine vitæ periculo exiſtit, eas eo quo à nobis dictum eſt modo purgare conueniet: ſicuti etiam in morboſa illa conſtitutione,

Morbus ſubtilis, & eius cura.

Morbi ſubtilis ſigna.

quam morbum ſubtilem appellant, quæ non minus periculoſa eſt, & exitialis. In hac enim totum corpus intumeſcit, vt in hydropicis, & venæ præſertim tumidæ apparent: pectus gracile, & ex carne euadit; auis ipſa à pabuli loco non diſcedit: Sed cibum, huc illuc diſpergit, potiùs quàm comedat. Nec minoribus à podagra, quam cum ſæpè conflictantur, afficiuntur incommodis; nam præ doloris ſæuitia neque ſtare, neque per caueam ambulare permittuntur.

Podagræ ſigna.

Aſthmatis ſigna.

Hanc adeſſe, pedum, & tibiarum ſcabrities præter iam commemorata ſymptomata in primis declarat. Aſthma autem, quo affectu etiam eas aliquando diuexari accidit, his notis ſeſe prodit. Auis raueſcit, aut penitus obtumeſcit, vel, ſi vocem non prorſus amittit, imperfectam ſaltem aſperam, gemebundamq; ædit adeò vt obſtrepere, & vociferari, lamentariq; videatur potius, quam canere. Sin nullam vocem emittat, digitos pectori admouere oportebit: nam ſi vehementi, inſueto motu palpitet, vt nullum aliud certius, & euidentius huius ægritudinis ſignum exoptare licebit. Ab hiſce itaque iam commemoratis morbis, ſi appoſita, qualia ſunt, quæ recenſuimus, adhibeantur remedia, nonnunquam vindicari poterunt: ſecus ab epilepſia, qua non ſecus ac homines veluti diuinitus percuſſæ concidere cernuntur.

Epilepſia, & quomodo curāda.

Ab hac enim vel nunquam rarò admodum liberantur. Si autem à primo inſultu ſaluæ euaſerint, vngues illis ſunt illicò reſcindendi, & ipſæ optimo vino multis vicibus aſpergendæ; cauendum verò inprimis, ne ſub ſole diù moram contrahant. Eſt & aliud morbi genus, aphtis ſimile, quod ipſas vehementer affligit, & inter aliquas corporis partes ori pręcipuè incommodat.

Oris affectus curatio.

Ad quod propulſandum peponis ſemina in aqua diſſolues, & in potum triduum, quatriduumue offeres. Cùm autem eas iam meliuſculas eſſe, & conualeſcere cognoueris ſaccharum ſimili modo in aqua diſſolutum exhibebis.

Alui profluuium quomodo curandus.

Aluus poſtremò non minus ac hominibus plus æquo hiſce auiculis aliquando profluit, tunc igitur, vt quoad licuerit, huic malo occurratur, caudæ pennas, & quæ podici adiacent reſecabimus, aluumque oleo illinemus: & reiecto ſi fortè eo ante veſcebantur, cannabino ſemine, eius loco peponis ſemina biduo miniſtrabimus: ſed ſi ex illarum numero fuerint, quæ ſeminibus non veſcuntur, omnibus alijs edulijs dimiſſis, ouorum tantùm vitellos, qui eſt coctione duritiem contraxerint, comedendos apponemus.

In plumarum defluuio quomodo ipſis opitulandum.

Plumarum defluuij ſigna.

Præter commemoratos affectus, quibus omnes obnoxię non ſunt alia eſt ęgritudo omnibus communis, & quam nulla earum deuitare poteſt, nempè plumarum defluuium. Nonnullis .n. circiter calendas Iulij, nonnullis circa eiuſdem menſis finem plumæ decidunt, & poſtea nouæ renaſcuntur. Grauis eſt hæc affectio: mœſtæ tunc ſunt, & omninò ſilent, parum comedunt, plumæ omnes rigent; ipſæ verò immobiles perſiſtunt, & aliquando etiam vitam cum morte commutant. Quæ ita laborant, ter quaterue in hebdomada vino aſpergendæ ſunt. Sic enim morbo faciliùs reſiſtunt, & ab illa moleſtia citiùs ſe liberant.

Vt minus morbis obnoxiæ ſint.

Cæterùm quò rarius, hiſce, & alijs ægritudinibus tententur, vel vt, ſi quando tentari contigerit, faciliùs euadant, eas præſertim, quæ panico, cannabis ſemine, & alijs mali ſucci cibis victitant, ſemel in menſe purgare operæ pretium fuerit. Hoc commodè præſtabimus peponis ſeminibus à cortice mundatis, lactuca, cichorio, beta, angallide, & mercuriali, quæ poſtrema herba linariæ priuatim conuenit. Proderit etiam rudus aliquod ex calce, & terra in caueam inijcere. Peculiares affectus, & ipſorum remedia in particularibus hiſtorijs, quas iam aggredimur, recenſebimus.

DE LVSCINIA. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

INGRATI animi notam haudquaquam me effugere posse, existimem, aut asini auriculas, quod de Mida dictum est, habere videar, nisi inter canoras aues, quæ caueis inclusæ à nobis deliciarum causa aluntur, Lusciniæ primas detulerim. Hæc enim animum nostrum molestissimis excruciatum curis, & assiduis studijs fessum toties recreat, refocillatq; & nunc etiã nobis hæc exarantibus aures cantus sui dulcedine, atq; harmonia demulcet, eamq; diutiùs ferè, quam solet, continuat, ac si deprecetur, vt quæ extra controuersiam cęteris cantu præstat, ego etiam primo honore digner. Huiusce verò auiculæ encomia prosequi, & recensere superuacaneum existimo: tum quod ipsa sujmet tibicen est, & cuiusmodi sit, cantu suo declarat: tũ quòd eius laudes & poetæ, & qui soluta oratione scribunt, passim vbiq; celebrent. Plinius in primis, vt tam musicæ auiculæ dignum se præbeat encomiastem, ipsius in canendo assiduitatem, suauitatem, veritatemque & studium elegantissimis verbis longè, lateq; prosequitur: quæ eius in Lusciniam laudes, ab innumeris postea scriptoribus, vel eædem omninò, vel paucis tantùm immutatis repetitæ fuerunt. *a Luscinijs*, inquit, *diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus siue intermissu cantus densante se frondium germine non in nouissimum digna miraturus. Primum tanta vox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfectæ musicæ scientiæ modulatus editur sonus, & nunc continuo spiritus trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intortæ, promittitur reuocato, infuscatur ex inopinato: interdum secum ipse murmurat: plenus grauis, acutus, creber, extensus, vbi visum est vibrans, summus, medius, imus, Breuiterque omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: vt non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, nec ijdem omnibus, sed sui cuique certant inter se palamque animosa contentio. Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente, quam cantu. Meditantur aliæ iuniores, versusq; quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibusq; reticent. Intelligitur emendata correctio, tussas canere cæpisse, & cum symphonia alienasse.* Hucusq; Plinius, & paulò inferius. *Visum iam sæpe iussas canere cæpisse, & cum symphonia alternasse.* Ad Plinij imitationem *b* Bellonius, ne in huius auiculæ laudibus recensendis infacundior esse videretur, quamplurimis, ijsq; ornatissimis verbis ipsius cantum exprimere, & laudibus extollere conatus est, qui & statim in ipso proæmio vocauerat eam nobilissimam, & cui meritò inter eas, quæ versantur circa sæpes, virgultos, & dumos, primus locus sine controuersia deberetur. Hinc Plinij, & Bellonij in Lusciniam præconijs, authoris Philomelæ, quisquis illæ fuerit, carmina à nobis alibi, prout occasio ferebat recitata, nusquam verò melius, decentiùsue, quàm nunc, subijcere libuit.

Lusciniæ laudes.

a lib. 10. c. 29.

Lusciniæ cantus laudes.

Iuniores ab adulatoribus ediscunt.

b De hist. aui. l. c. 1.

Dulcis amica veni noctis solatia præstans,
Inter aues etenim nulla tibi similis.
Tu Philomela potes vocum discrimina mille
Mille potes varios ipsa referre sonos.
Nam quamuis aliæ volucres modulamina tentens,
Nulla potest modulis æquiualere tuis.
Insuper est auium spacijs garrire diurnis;
Tu cantare simul nocte dieque potes.

Non iniuria igitur auem hanc tanti fecerunt prisci illi Romani, vt quæratur *c* Plinius, *Sonorum illis pretia fuisse, & quidem ampliora, quam quibus olim armigeri parabantur.* Ex cuius verbis colligere licet; Lusciniarum magna fuisse pretia. Vinitor enim seruus, vt apud Columellam legere est, octo millibus æstimatus est, & pluris armiger venire vinitore solitus erat, vt qui præsidium vitæ domino afferre posset. Ex quo satis constare arbitror, id quod statim sequitur apud Plinium deprauatè legi; nempe carũ Lusciniam albam, quæ Agrippinæ dono data est, sestertijs sex venisse, hoc est sex millibus. Cùm enim cæteras hac prærogatiua antecellet, quòd candida esset, quod est prope inusitatum, vt ait ibidem Plinius, pluris eam stetisse, non verò minoris, quàm reliquas proculdubio statuendum est. Sed iam reliqua ad huius auis historiam spectantia prosequamur, adductis tamen prius *d* Iani Cruteri carminibus,

c lib. 10. c. 29.

Vinitoris serui pretium.

Plinius deprauatus.

d lib. 3.

nibus, vt quæ eius in canendo ſuauitatem declarent, principemq; volucrum appellent: vt quæq; in hic pateat, nos principem locum inter canoras aues Luſciniæ iuremeritò aſſignaſſe. Canit igitur.

Tu quoque tu volucrem princeps Philomela latere
Quam ſub ramo aliquo querquera cogit hyems.
Prode age de tenebris, & ſi quid amicius olim
Innumeris numeris es meditata melo.
Id nunc ne magna graue ſit Victorij ad vrnam
Gutturis omni ſidis totum iterare tonis.

Luſcinia homines muſicam docuit.

Non immeritò autem à ſcriptoribus celebratur. Nam ſi quæ vnquam auis fuit, ex cuius cantilenis homines muſicam excogitauerint; vt quidam arbitrati ſunt nimirum Luſcinia eſt, quam habuiſſe magiſtram neminem pudere debeat, dummodo vim in hac re alitis non ignauiter aſſequatur. 10

ÆQVIVOCA.

Thachmas. *Ranan.*

THACHMAS Hebraicam vocem aliqui Luſciniam, alij autem immundam, & rapacem exponunt. Rhargun vult eſſe genus Accipitris. Communis translatio Larũ vertit. Sic & Ranan aliqui pro Luſcinia, alij aliter accipiunt. Αηδὼν, etſi propria, & 20 vulgata ſignificatione Luſciniam tantum ſignificet, ab authoribus tamen in alijs penitus diuerſis vſurpatur ſignificatis. a Lycophron Syrenes propter ſuauem, & demulcentem earum cantum Αηδόνας vocat hoc in verſiculo.

a In Caſſ. *Syrenes Aedones dictæ.*

Αρυιογόνων κλῶμακάς τ' Αηδόνων, id eſt,
Et aui formium ſcopulos Luſciniarum.

Aedones Libyſſæ quæ.

Αηδόνες Libyſſæ dicebantur etiam olim mulieres illæ, quæ Carthagine Libyæ vrbe filios ſuos, neſcio qua religione Saturno ſacrificabant, alluſione nimirum ad fabulam Aedonis, ſiue Philomelæ, quæ filiũ ſuum mactaſſe, & Thereo pro epulo appoſuiſſe perhibetur. Aedon præterea epitheton eſt, quod muſicum, & ſuauiter cantilantẽ ſignificat, & aliqui volũt eſſe Philomelæ epitheton: Ornith. verò potiùs ad ipſius nomẽ pertinere putat, in cuius ſenten- 30 tiam libenter eo. Quidam autem in epigrãmate Græco cicadam Aedona cognominat, hoc eſt muſicam, & ſuauiter cantillantem: ſicuti Euripides tibias Αηδόνας, dixit; apud quem alibi Αηδὼν pro tibiæ lingua per methaphoram legitur, vt aſſerit Heſychius, qui addit præterea Mineruam à Pamphilijs Αηδόνα appellari. Αηδοὶς autem, vt teſtatur Varinus Luſciniæ pullum, & apud Archilocum muliebre pudẽdum, & locum, in quo canebãt, & officinam ſignificat. Nec illud ſilẽtio inuoluendũ, quod vbi apud Ariſtotelem Αηδόνων alicubi legitur: Gaza, & Nyphus Alcyonum tranſtulere, quaſi ſubolfacienres corruptum eſſe Ariſtotelis contextum, & pro Αηδόνων Αλκυόνων legendum eſſe. Idem autem eſt Αηδὼν apud Græcos, quod Philomela apud Latinos. Sciendum tamen, Philomelæ nomine omnes ferè Græcos, vt alibi diximus, non Luſciniã, ſeu Hirundinem accipere. Etſi enim à latinis ferè omnibus receptum 40 ſit Prognen in Hirundinem, Philomelam verò in eius nominis auem deformatam fuiſſe: contra tamen Græci ſcriptores hanc Hirundinis, illam verò Philomelæ, ſeu Luſciniæ formã induiſſe volunt: quod alibi fuſiùs dilucidiuſque demonſtrauimus. Quapropter ſufficit nunc id b Ariſtotelis teſtimonio fulcire, qui laudat Georgiæ ingenium, qui cùm ambularet in aperto foro, ſortèq; Hirundo ſupra caput volitans ipſum ſtercore inquinaſſet, reſpiciens illam, inquit, *Turpe tibi hoc ſanè Philomela. Si enim*, inquit, *vt auem ipſam increpuiſſes, locum reprehenſio non habuiſſet. Neque enim aui, quamuis commiſerit turpitudinem vllam ea res affert: ſed virgini turpe id factum eſt, quo nomine illam vocauit. Forte igitur exprobrauit Gorgias Hirundini flagitium, quod feciſſet tanquam cum virgine non aue, ſermonem cum ea habens. Et Philomela namq; illa auis facta fuerat.* Hæc Ariſtoteles: ex cuius verbis, quod aſſeruimus, mirificè confirmatur. Sed neq; Luſciniæ nomen amphibologia caret. Narrat enim c Bellonius Paſſerem rubi à quibuſdam Luſciniam vocari, ſed perperã. Eſt enim, vt ait ille Paſſer rubi auis colore quidem referens Luſciniã, vnde factum vt à ruſticis Gallinæ Rouſſette appelletur; minor tamen ipſa Luſcinia, quod etiam nomen diminutiuum illi à ruſticis inditum denotare videtur. Sed de hac auicula ſuo loco iam egimus. Sunt etiam teſte Ornithologo, quædam bombardarum genera, vt vocat, quæ neſcio ob quam cauſam Luſciniæ dicuntur, Italorum Roſigniuolo, ſiue Vſigniuolo quid penitus abane diuerſum ſignificat apud Ioan. Bocaccium, quem Hetruſ[illegible] Ciceronem appellare libet, illud nimirum in homine, quod

Ariſt. correptus. *b Reth. l. 3.* *c De au. l. 7. c. 1.* *Rouſſette.*

fine

ſine rubore ab ingenuo proferri nequit. Hic enim in lepidiſſima illa fabella, quam de Ricciardi nubili iam filia Luſciniam mane cantillantem audire cupiente recenſet, illam in ſomno Luſciniam manibus habentem à patre deprehenſam fuiſſe cõmemorat. Græci igitur Latiniq; & Itali eodem vocabulo & auem, de qua ſermo eſt, & aliam penitus diuerſam ſignificant ſine vlla additione, Galli verò cum additione ſuum. Roſſignuol in alia ſignificatione vſurpant. Phœnicurum enim aliam prorſus auiculam, teſte *c* Bellonio, Roſſignuol de muraille, id eſt, Luſciniam murorum appellant.

Phœni cur Roſſignol de Muraille Gallis dictus.
c lib. 7. de auib. c. 7.

10

SYNONYMA.

THACHMAS & Ranan Hebraicas voces aliquos Luſciniam interpretari diximus. Arabicè dicitur Odorbrion, Enondon: & voce quaſi corrupta à Græco Ἀηδὼν, vt aſſerit Syluaticus, Andon quoq; legitur apud Auicennæ interpretem. Ἀηδὼν Græca vox eſt, Luſciniam vt iam diximus, ſignificans, & facit genitiuum Ἀηδόνος penultima breui. Reperitur & Ἀηδόος contractè, & Ἀηδῶ poeticè, & vocatiuus Ἀηδοῖ tanquam à recto Ἀηδώ, fit autem Ἀηδὼν à verbo ἀείδειν mutatione Aeolica ει diphthongi in η impropriam diphtongũ.
20 Recentiores quidem deriuant ab ἀεὶ ᾄδω, quod ſine intermiſſione ferè canat, vbi inceperit. Legitur apud *a* Theocritũ Ἀδόνες pro Ἀηδόνες. Ἀβηδόνα, Ἀηδόνα Heſychius, & Varinus. Τετράδυσιν Ἀηδόνα. Idem Ἀτθίχορα μελίφθροττε, &c. habetur in Græcis epigrammatibus, quo in loco Brodæus Atth idem vel Hirundinem, vel Luſciniam interpretatur, Ornithologus Hirundinem. Ὀλολυγόνα quidam apud Theocritum interpretantur Luſciniam, vel Hirundinẽ. Nos infra de hoc noſtram aperiemus ſententiam. Ἀηδὼ idem eſt, quod Ἀηδὼν, ſicuti & Ἀηδονιεύς, quod poſtremũ in hoc tantũ differt, quod maſculina terminatione profertur, ac ſi dicatur Luſcinius, aut Luſciniolus; & videtur eſſe factũ ex Ἀηδονὶς, quod præter alia Luſciniæ pullum ſignificare diximus. Sunt tamen qui velint diminutiui formam, ſiue terminationẽ habere, non autẽ ſignificationẽ: quibus libenter adhæreo. Daphnis. n. hac voce vtens apud *b* Theo-
30 critũ non paruula Luſciniæ, ſed adultioris ſibi vocem precari cenſendum eſt. Canit autem.

Thachmas Ranan. Odorbrion. Enondon. Andon.
a Iliad. 19.
Ἀηδονὶς. quorundã ſententia diminutiui formã, non ſignificationem hẽnt.
b Eidyl. 8.

> Αἴθε ρ' ὁμοῖον
> Μοισίσδοι Δάφνις παισὶν ἀηδονίσι, id eſt,
> *Vtinam eodem modo*
> *Caneret Daphnis ſicut Luſcinia.*

Latini quoq; hoc nomen ſeruant. Virgilius:

> *Quodq; leues Calami, quod ſuauis cantat Aedon.*

Vbi non parum hallucinatur interpres, qui pro Aedomẽ muſici cuiuſdam nomen interpretatur. Dicitur apud eoſdem & Philomela, non autem Philomena, vt admonet Cælius Rhodiginus, ſuffragante Pauſaniæ authoritate. Græci autem, vt in ſuperioribus annotauimus,
40 Philomelæ nomine Hirundinem plerunq; accipiunt, ſicut Prognes, vocabulo Luſciniã, veluti cùm Epops apud *c* Ariſtophanem Luſciniam alloquens, *Progne*, inquit, *Exi, & te ipſam oſtende hoſpitibus*. Latini Philomelæ, & Luſciniæ vocabulo in eadem paſſim ſignificatione vtuntur. Poetæ verò videtur Philomelam libentiùs vſurpare, ſicut oratores Luſciniam: de cuius poſterioris vocis etymologia diuerſi diuerſa ſentiunt. Quidam enim quod in lucis canat ſic dictam volunt: nonnulli verò quod canat ante lucem, vel quòd cantu ſuo ſignificare ſoleat diei ſurgentis exortum. Mihi in primis arridet *d* M. Varronis ſententia, qui ſic dictam autumat quòd lugens canat. Inquit enim: *Luſciola* (hoc nomen ab eo appellatur, quod idem eſt cum eſt Luſcinia) *quod luctuosè canere exiſtimatur, atq; ex Attica Progne in luctu facta auis.* Omnes enim ferè ſcriptores eius cantum per hæc verba lugere, gemere, aut fle-
50 re, & eiuſmodi plerunque exprimunt: vt ex ipſorum authoritatibus mox poſt adducendis eluceſcet. Luſciniæ diminutiuum eſt Luſciniola, qua voce vtitur *e* Plautus:

c In Auib.
Luſciniæ etymum.
d De ling. lat. lib. 4.
Luſciniola.
e In Bacc.

> *Volego mutuo, ne Luſciniolæ deſiat oratio.*

Quo in verſiculo videtur locum habere, quod de voce Ἀηδονὶς ſuperius dictum eſt, nempe diminuentem formam potiùs, quam ſignificationem obtinere. Atthis præterea, etſi, vt iam diximus, alij aliter interpretentur, à poetis aliquando nuncupatur, quaſi Attica, ad fabulam nimirum reſpicientibus, qua Philomela Pandionis Athenienſibus regis filia in hanc autem dicitur eſſe transformata Martialis:

> *Sic vbi multiſona feruet ſacer Atthide lucus.*

f hist. li. 9. cap. 49. *Vnisonum.*

Cùm æstate colorem, vocemque mutauit in Italia alio nomine appellari scribit *f* Aristoteles, sed hoc nomen à nullo fuit traditum, licet Albertus hyeme vnisonum appellari dicat. Ego nec Vnisonum appellari, nec alio quopiam diuerso nomine apud Italos vnquam eo tempore audiui. De huius autem auiculæ hactenus cōmemoratis nomenclaturis satis apud omnes etsi non omnino conuenit. Quod verò nonnulli Acantidis etiam ei nomen indiderint, ij me Hercule toto penitus cęlo errant. Nec illi mea sententia ferendi sunt, qui auiculis illis, quæ mense Augusto, & Autumno pinguescunt, & Ficedulæ indiscriminatim vocantur, Luscinias annumerant. Hi enim auiculam quandam Curucā nimirum quibusdam putatam cum ipsa Luscinia confundunt. Erant pariter, vt annotat *g* Bellonius, quidā authores Græci Neoterici, qui auem quandā ab ipsis Potamidam dictā inter Luscinias recensent. Hanc etenim ait, secum in Cretam nauigasset, ex ipsius nido cognouisse ex Curucarum genere. Nonnulli, vt *h* Isidorus, Acredulā eandem esse cum Luscinia arbitrantur ex illo *i* Ciceronis.

Luscinia non est Acanthis. *Luscinia non est Curuca.* *g de Auib. lib. 7. c. 3.* *Luscinia differt à Potamida.* *h Orig. l. 12.* *i l. de diu.* *Acredula.* *Vlula.*

Et matutinis Acredula vocibus instat.

Sed ibi Cicero Acredulam vertit auem, quæ ab Arata Ὀλολυγὼν dicitur, quamq; aliter Festus Vlulam vertit. Inquit enim:

Si matutinas Vlulæ dant carmine voces.

Ex cuius interpretatione fortasse quispiam Acredulam, & Vlulam eandem auem esse conijciet. Sed Philomelæ author distinguit eas. De Vlula namque sic canit:

Ast Vlulant Vlulæ dant carmine voces. 20

Et de Acredula iam dixeras:

Vere calente nouos componit Acredula cantus,
Matutinali tempore tunc mitilans.

Ex quo etiam apparet, authorem illum Philomelam ab vtraq; aue diuersam statuere, vt de qua statim in ipsis primis carminibus dixerat.

Tu Philomela potes vocum discrimina mille
Mille potes varios ipsa referre modos.

Cæterùm vt ego de hac re sententiam meam aperiam, nihil obstare video, quin pro vtraq; voce tùm Græca, tùm latina Lusciniam rectè interpretati possimus. Neque enim tanti est apud me Festi, aut authoris Philomelæ authoritas, vt ab hac me opinione dimoueant. Nec 30 mihi quis Ciceronem obijciat scribentem:

Sæpè etiam per triste canit de pectore carmen,
Et matutinis Acredula vocibus instat.

Videtur enim innuere Acredulam auem esse mali ominis. Luscinia auem boni semper habita fuit, vt suo loco. Sed non rectè id ex eius verbis quis inferat; cùm solùm matutinū eius, nimium frequentem & peruicacem cantum, imminentem tempestatem præmonstrare dicat. Vt verò nos huic magis sententiæ firmiter inhęreamus, faciunt cùm tempus, quo canere dicitur, matutinum nimirū, Lusciniæ fere peculiare: tum quòd eius cantus querelæ dicantur, quod vocabulo, aut consimili & Philomelæ cantiunculæ à poetis fere semper exprimi solent. Vtrunq; autem ex illius carminibus liquidò patet. 40

Philomelæ cātus querelæ dicuntur.

Et matutinis Acredula vocibus instat,
Vocibus instat, & assiduas iacet ore querelas,
Cùm primum gelidos rores aurora remittit.

k Eid. 7.

Accedit quod de hac eadem aue sub Ololygonis nomine tradit *k* Theocritus, quod scilicet in densis ruborum spinis canat. Lusciniam verò in dumetis libentissimè degere nemo est, qui ignoret, cuius rei causam nos aliàs assignabimus. Theocriti verba sunt hæc.

Τοὶ δὲ ποτὶ σκιεραῖς ὀροδαμνίσιν αἰθαλίωνες
Τέττιγες λαλαγεῦντες ἔχον πόνον. ἁ δ' Ὀλολυγὼν
Τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βάτων τρύζεσκεν ἀκάνθαις.

Ad opacas verò frutices ardentiuncula 50
Cicadæ gannientes garriebant & Acredula
Procul in densis ruborum stridebat spinis.

Diuersæ de Ololygone sententiæ. *Rauarinus.* *Tarinus.*

Hæc nostra est de Acredula, & Ololygone sententia. Cæterùm haud ab re me facturum existimo, si quid de his vocibus alij senserit paucis referam. Quidam igitur apud eundem Aratū in recitatis carminibus Ololygona interpretantur auis solitariæ genus. Author quidam innominatus libelli de animalibus, & plantis à Roberto Stephano excusi cum nomenclaturis Gallicis, scribit, Acredulam auem canoram à quibusdam vulgò credi Rauarinum, alijs Gallorum Tarinum, alijs Lusciniam, & esse ex earum genere, ex quibus futura tempestas,

stas, aut pluuia prædici potest. Acredulam alij interpretantur auem Germanis (Saxonibus) dictam Grynerlin, quam hoc nomine sibi incognitam esse testatur Ornithologus. Scoppa, & Franciscus Alumnus Calandram vulgò dictam, quæ ex genere Alaudarum est. Theocriti Scholiastes Ololygona interpretatur Hirundinem, quæ Ityn deploret, vel Lusciniam. Sed iam præstiterit, reliqua huic loco deseruientia pertractare, quod præstabimus, si quomodo ab authoribus periphrasticè circumscribatur, ostenderimus. Propertius im primis vocat illam volucrem Atticam à patria.

Grynerlyn *Calandra.* *Hirundo.* *Volucris Attica.*

Non tam nocturna volucris functa querelis
Attica Cæcropijs obstrepit in folijs.

Iole apud l Senecam vocat alitem Dauliam:

—— Qualis natum
Daulias ales solet Hismaria
Flere sub vmbra.

Qua periphrasi vsus fuerat m Ouidius:

m ad Liu.

Talis in vmbrosis mitis nunc deniq; syluis
Deflet Tereium Daulias ales Ityn.

Hos imitati sunt Iulius Cæsar Scaliger, & Iulius Aelius Crotus, vterq; tamen sine substantiuo alite: quorum ille sic canit:

Daulias exiguè quæritur dum noctis in vmbra
Dulcibus attonitas quæstibus vrget aues.

Daulias.

n Hic verò:

n Herm. lib. 1.

Obstrepit argutis Daulias in folijs.

Est autem Daulias patronymicum à Daulide Phocidis oppido olim sub ditione Therei regis Thracum, quem Philomelæ virum fuisse perhibent. Consimili forma à Pandione eius patre Pandiona ales, vel volucris dici queat, sicut etiam Hirundo: vt apud o Statium:

Ales pandionia. *o Theb. 8.*

Sic Pandiæ repetunt vbi fida volucres
Hospitia.

Et hunc sequutum Politianum:

p in Mant.

Dant Pandionæ volucres, ter murmure placant
Liuentes oculos, ter frontem baccare tangunt.

Aliquando per primitiuum circumscribitur, sicut ab q Ouidio:

q ad Pis.

Sic nec Olorinos audet Pandionis ales
Parua referre sonos nec si velit improba possit.

Et r Luciano: *Et si Pandionis natam dixeris, rudis, & inepta est, quanquam vocem multisonam edere soleat.* Ab Homero autem Pandarei filia, vt à Græcis alijs Pandaris patronymica forma. Sed fortassè idem fuerit Pandareus cum Pandione. s Statius eam sic descripsit:

r in Imag. *s Sylu. l. 2.*

Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili.

Vocat autem sororem nempe Hirundinis priuam cubili Bistonio, idest Thracio, quod est possessiuum à Bistonia regione Thraciæ inter Nessum, & Hebrum fluuios, ita dicta à vicino lacu, quem Bistonidem appellant: vt quibusdam placet à Bistone rege. Cultioris idiomatis Itali vocant Lusignolo, Vsignolo, Rosignuolo, & Filomena etiam legitur apud poetas, vt apud Petrarcham:

E garrir Progne, e pianger Filomena.

Galli Rosignol appellant, à quibus sic dictum Bellonius vult, quin quodammodo rubras habere pennas videatur. Ego tamen ab illis sic nuncupari arbitror à Latino Luscinia, vel potius à diminutiuo Lusciniola. Hoc est enim Gallis familiare, vt L literam in R mutent. Hispanicè dicitur Ruissenor, vel Ruissenol; Germanicè ein Nachtgall, Anglicè à Nyghtyngall, apud Batauos Nachtegael, Illyricis Slauuiñ.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

LVSCINIAM inter canoras aues reponendam esse, & in ipsis primas ferre ex dictis patere arbitror. Scribit a Bellonius, Lusciniarum quasdam vitam agere in syluis, & appellari Rosignol ramige, idest, Luscinias ramorum; has in cantu diutiùs perseuerare affirmat; quasdam verò sæpes colere, & esse alijs minores. Sed neque Aristoteles, neque Plinius, neque alij, huiusmodi differentias ponunt, quod nouerim. Possint tamen afferri non-

a de auibus c. 1.

ri nonnullæ accidentariæ differentiæ. Aliæ namque Luſciniæ montanæ, aliæ paluſtres à locorum, vbi degunt, diuerſitate, dici queant: Alias autem montes, alias paluſtria amare ex cantus diuerſitate obſeruauit b Iulius Alexandrinus. *Et obſeruatum,* inquit, *Luſcinias paluſtribus in locis, ac planis multò minus ſonorum edere cantum ſolitas, quam montanis eâdem omnino ob cauſam, vtique humiditatis nimiæ vocis inſtrumenta velut relaxantis, vt contenta, arguta, atque canora à voce nequeant.* Poſſint præterea huiuſmodi differentiæ ſimiliter ſumi à colore. Nonnullæ enim ſunt viſæ candidæ, cuiuſmodi illa fuit, cuius meminit Plinius, vt à nobis eſt ſuperius annotatum. Ego huiuſcemodi Luſcinias aliquando obſeruaui, depinxi iconem exhibiturus ſum. Reliquæ differentiæ tanti momenti non ſunt, vt in eis enarrandis 10 diutiùs immoremur.

b In lib. 9. Gal. de ſimpl. medi. c. aebile.

Luſciniæ candidæ.

FORMA. DESCRIPTIO.

NVLLA ab Ariſtotele, aut à Plinio refertur nota peculiaris, quæ Luſciniam ab alijs auibus diſcriminet, præter vnam, ab vtroque recenſitam. a Ille namque id ei proprium eſſe affirmat *linguâ ſummo acumine carere.* b Hic verò (quod ex Ariſtotele ipſo deſumpſit) *Linguæ tenuitatem illam primam non eſſe, ei quæ cæteris auibus, atque hoc* 20 *illi cum Atricapilla commune intercedere.* c Franciſcus Sanctius, quòd Luſciniam linguâ prorſus ferè deſtitutam obſeruaſſet, vt affirmat, Luſcinias prorſus ea carere credit, cùm ſcribit: Auem porrò ipſa Philomelam lingua carere pro certo affirmare poſſum, niſi me oculi fallunt. Nam diebus ab hinc paucis, cùm hæc ſcriberem, amicus quidam meus mihi commonſtrauit Philomelam in cauea concluſam, quam cum inde extraxiſſemus, per tenue veſtigium linguæ vix potuimus reperire: quæ res non paruam mihi præbuit admirationem, tantam in eſſe huic auiculæ ſuauitatem cantilenæ, & vocis criſpationem, nullam tamen linguam, niſi fortè eam in gutture habeat abſconditam: vnde non ab re finxerunt poetæ Philomelæ præciſam fuiſſe linguam. Hæc ille. Quod an verum ſit alijs iudicandum relinquo. Ego quidem quot quot vidi (vidi autem plurimas) Linguam eamq; ſatis 30 conſpicuam habere animaduerti. Quod autem afferat, linguæ priuationem poetis occaſionem præbuiſſe, vt Philomelam à Thereo elinguatam fuiſſe configerent, alij non admitterent, nam fabulæ huic ſatis idoneum erat argumentum, quòd linguæ ſummo acumine careat. Cæterùm vt proſequamur, Luſcinia Paſſere paulò minor eſt, licet aliqui lõgior appareat. Roſtrum oblongiuſculum atq; teneriuſculum, & molle, quod cùm aperit, inſignem tum oris, tum faucium hiatum præ ſe fert. Caput, collum, & dorſum ex phœniceo, ſeu ſpadiceo ad cinereum quodammodo vergente colore decoratur. In alis verò & in cauda ſpadiceus ille color vegetior eſt, & magis eluceſcit, quamuis tamen in hac magis, in illis minus. Gula, pectus, venter & vropygium, ſubcinerea aliquantulum albicans videntur. Crura oblonga, vngues ſubtiles, & aliquantulum incurui. Mari fæmina quo ad corporis habitum, ſimilis, licet fortaſſis illa aliquando ad cinereũ magis vergit: quo diſcrimine etiã iuniores, ab adultioribus diſtinguuntur. Pulchrè noui Homerum hanc auem χλωρίδα vocaſſe eamq; vocem à quibuſdam exponi luteam, ac ſi luteus torquis, vt putãt, collum eius ambiat. Sed quę torque luteo decoretur, nunquã obſeruaui. Quare viridem potius interpretarer: (χλωρος enim & viridem & luteum colorem ſignificat:) non quòd viridis ſit auicula, ſed quòd vere maximè appareat, quando virent omnia, ipſaq; ſedens in viridantibus folijs dulce modulatur melos. Niſi fortè luteam dixerit Poeta, cùm iam colorem mutauerit, quod ſanè ad ea d Ariſtoteles, e Plinius, f Ælianus alijque ſcribunt, nimirum æſtate colorem mutare, quare fortè tunc nonnihil lutei, idq; præcipuè circa collum acquirat. Quo ſenſu fortaſſis etiam Theocritus & Ariſtophanes Luſcinias ξουθάς, id eſt flauas nuncupant, licet eandem dictionem Euripidis interpres verterit flauo roſtro. Quare ſuſpicari quis queat poetas de roſtri interiori parte intelligere: os enim interius nonnihil flauet, vti in canentibus conſpicitur maximè. Alijs Poetis etiam ποικιλόδειρος, & χλωραύχην cognominatur, id eſt, collo inſignis vario, aut viridi, aut luteo; poſtremum epitheton cum ſuperiori conuenit. Ποικιλόδειρος fortè verò ſynecdochicè dicta ſit, vt per collum vocem accipiamus, quam nimirum variam, & floridam ædit. Albas aliquando reperiri Luſcinias ante monui, vnamq; olim Agrippinæ dono datam fuiſſe ex g Plinio dixi. Ego quoq; albam Luſciniam olim obſeruaui, iconemque hic illius exhibere non piguit.

a hiſt. lib. 9. cap. 15.
b l. x. c. 29.
c Com. in Alc. embl. 70.
Luſcinia ferè ſine lingua.

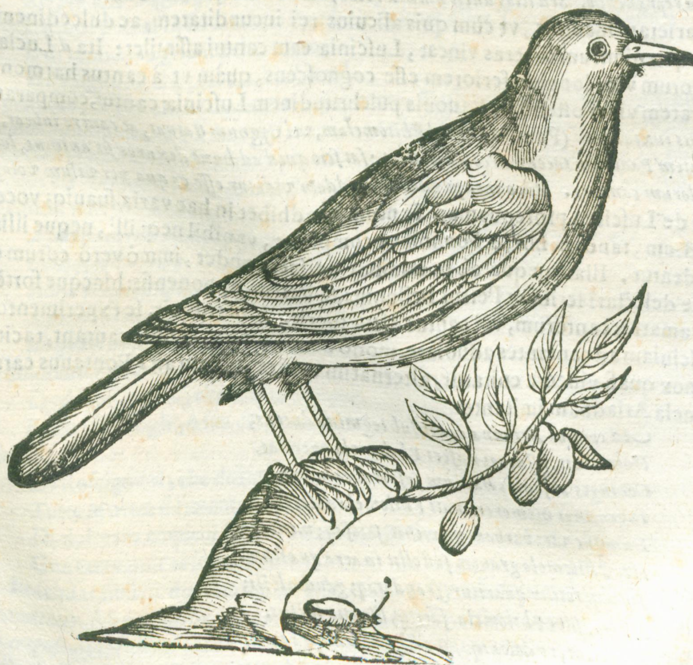
Luſciniæ deſcriptio. Magnit. Roſtrum. Caput. Collum. Dorſum. Gula. Pectus. Venter. Vropygium. Crura. Vngues.
d hiſt. li. 9. c. 49.
e l. x. c. 19.
f de anim. l. 12. c. 28.
g l. x. c. 29.

VOX.

Luſcinia cum Tragopogo.

Luſcinia alba cum amygdalo erythromelano.

VOX. CANTVS.

Luscinia nulla vox peculiaris.
a In Hac. actu 2.

LVSCINIÆ nulla vox ascribitur peculiaris. Ipsa enim omnia ferè vocum discrimina edere potest: vt videtur innuere Hecuba apud *a* Euripidem, hortans Polixenam, vt emittat omnes voces, quemadmodum Luscinia. Inquit enim;

Συδ' εἴτι μείζω δώναμα ἡ μήτηρ ἔχεις
Σπ8δαζε, πάσας ὕςτ' Ἀηδόνος σόμα 10
Φθογγας ἱεσα μὴ ςερηθῆς ἀς βίε id est,
Tu verò si quid plus, quem mater valeas,
Annitere omnes, ceu os Lusciniæ
voces emittens ne vitæ orberis tua.

Disertè id cecinit Philomelæ author:

Tu Philomela potes vocum discrimina mille
Mille potes varios ipsa referre modos.

Et Strotius pater.

Mille licet dulces variet Philomela querelas.

b Apol. l. 2.

Similiter & *b* Thomas Radinus, vbi auium voces recenset. *Philomela si quidem*, inquit, *mille* 20
vocum discrimina contexebat. Idem subinde singularum auium voces enumerat, ac si innuere
volens, cæteris vnam tantùm vocem datam, Lusciniæ innumeras. Quam in canendo vocum
multiplicitatem, plurimi iiq; magni nomine scriptoris, ac se ipsis cum ipsamet Luscinia
de cantu esset certandum, ornatissimis efferunt præconijs: sed quorum verba breuitatis cau-
sa omitto. Vnus tamen *c* Ludouici Viuis, quia mira sermonis eius elegantia est de cantu

c Exer. li. lat. dialog. vest.

huius auiculæ, laudes præterire non possum. *Animaduerte*, inquit, *accuratè, & annotabis va-*
rietatem omnium sonorum: nunc non interquiescit, sed continuo spiritu in longum æquabiliter sine
mutatione: nunc inflectitur: iam minutiùs, & concisiùs canit: nunc intorquet, & quasi crispat vocem:
nunc extendit, iam reuocet: aliàs longos concinit versus quasi heroicos; aliàs breues, vt sapphicos: in-
terdum breuissimos, vt Adonicos. Quin etiam quasi musica ludos, & scholas habent. Meditantur 30
aliæ iuniores, versusque quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna: vtinam nos
præceptores nostros pari, & reddit, vicibusq; reticent. Intelligitur emendata correctio, & indocente
quadam repræhensio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas praua. Tanta verò inest in hac vo-
cum varietate suauitas, vt cùm quis alicuius rei iucunditatem, ac dulcedinem ostendere
cupit, quæ nimirum cæteras vincat, Lusciniæ eam cantui assimilet: Ita *d* Lucianus verbo-

d De dom.

rum suorum vim longè inferiorem esse cognoscens, quàm vt à cantus harmonia visus iu-
cunditatem vinci ostendat, Pauonis pulchritudinem Lusciniæ cantui, comparat, inquiens:
At si quis iuxta illum (Pauonem) *vel Philomelam, vel Cygnum statuat, ac canere iubeat, inter canen-*
dum autem Pauonem tacentem commonstret: sat scio quod ad hunc flexuros sit animus, longum valere
iussis illorum canticis. Adeo inexpugnabile quiddam videtur esse ea qua per visum voluptas capitur. 40
Sed vt de Luscinia prosequamur. Tantùm ea adhibet in hac varia suauiq; voce efforman-
da studium, tandem sibi, & hominibus complicet, vt nihil neq; illi, neque illis antiquius
esse videatur. Illam neque ab hominibus ediscere pudet, immò verò eorum cantu sum-
mopere delectari scribunt Petrus Bellonius, & Petrus Apponensis: hincque fortè Φιλαοιδὸς;
id est, amatrix cantorum, vel cantus dicta fuerit. Albertus ait, se experimento cognouis-
se, Lusciniam ad cantantes aduolare, modò bene cantent, & dum cantant, tacitè ausculta-
re, & mox quasi vincere enitatur, alternatim canere. Idem ait *e* Pontanus carmine de

e In Acon.

Philomela Ariadnam imitante:

Ad corylos Ariadna canit sub tegmina ducens; 50
Dum canit, assuetas miscet Philomela querelas.
Coniugis absentes hac cùm suspirat amores:
Ingeminat memorem nati Philomela dolorem.
Dumque viri barbam meminit, setosaq; mentas
Hic Philomela grauem sustollit in aera quæstum.
Dumq; totum quæritur, frandataq; gaudia lecti;
Mœsta, silet Philomela, facitq; silentia luctus.
Suspirant, re dolentq; simul, quo carmine captæ
Formicæ tacitum dant læta per agmina plusquam.

*f*Alibi etiam de suaui cantu Lepidinæ loquens Philomelam, quod Lepidinam vincere nesciret velut ira percitam ac quasi inuidam illinc discessisse, vbi canebat Lepidina, ac si innuere vellet. Lusciniam quando se victam ab hominibus cantando cognoscat, inuidia contabescere. Canit ergo: *f In Lep.*

Cum canere inciperet, atro *hic dente pilaster*
Latrat, & ipsa fugæ sepem insidiasq; reliqui
Inuidia (sic Nicla refert) Philomela recessit.

Philomelæ verò nullam esse peculiarem vocem, vt ante dixi, confirmare videntur Iulius Pollux, & Aelianus. Ille enim suam cuiq; animalium assignans, ευςομεῖν, id est cantillare Lusciniarum esse dicit. Hic verò Catreianis vocem acutam, & concisam esse, sicut Lusciniæ. Quæ quidem ab vtroque assignatæ voces communes sunt, & omnibus auiculis canoris rectè accommodari possunt: nulli autem meliùs, quam Lusciniæ, & præsertim, quam affert Pollux, qua vtitur Iulius Cæsar Scaliger in hisce lepidis versiculis: *Catrei.*

Hinc gutturillo Luscinilla cantillans,
Hinc murmurante ripa garriens sinu
Crata quietis plena dona ministrabant.

Sed & multæ aliæ communes pariter voces Lusciniæ attribuuntur. Nullæ autem frequẽtiùs, quam quæ luctum significant, cuiusmodi sunt lugere, flere, plorare, & id genus similia *g* Moschus legere facit in sylvis, inquiens: *g Eydil. 9.*

ἀηδόνες αἱ πυκινοῖσιν ὀδυρόμεναι ποτὶ φύλλοις, id est.
Lusciniæ quæ densis lugetis in foliys,

Et quæ sequuntur. Chorus apud *h* Sophoclem de Electra loquens gemere, & lugere: *h In Elect.*

Electra prodita duris
Quatitur querelis sola
Semper peremptum querula
In modum Lusciniæ
Lugit gemit peremptum
Misera parentem nullo
Metu mortis perculsa.

i Baptista etiam Mantuanus Lusciniæ cantum per hæc verba plorare, & quæri exprimit: *i In villa refrig.*

Philomela peremptum
Plorat Ityn.

item *k* alibi. *Mane sub auroram cùm ros matutinus in herbam* *k Fast. l. 5.*
Ros pluit, & linguæ queritur Philomela rapinam.

Græcos, & Latinos poetas in hoc imitati sunt Itali, & inter alios Torquatus *l* Tassus; *l Hier. lib. 18.*

E di musico Cigno il flebil canto,
E l'Vsignuol, che plora, e li risponde.

Is tamen gemitus, & ploratus. (Quamuis verò gemere, & plorare ea dicatur) haud insuauis est, sed suauis admodum, & auribus periucundis, vt dixi, & innuit *m* etiam Sophocles, cum inducit chorum prædicentem Salamim ploraturam ob Aiacis dementiam non in modum Lusciniæ, hoc est non suaui fletu, & dulcibus querelis, quales sunt Lusciniæ, sed miserabili prorsus gemitu, miseroque vlulatu. Ait autem: *m In Aia. flagel.*

Quando tu iam multo confecta æuo,
Cænoq; obsita senio
Illum mater desipientem
Miserrima audies,
Ah quàm miserabiliter
Non in modum querulæ
Lusciniæ plorabis:
Sed manifestos occines
Misera eiulatus.

Disertè admodum Petrarca, vbi ait:

Quel Roscignuol, che sì soaue piagne
Forse i suoi figli, ò sua cara consorte.

Item alibi:

E'l Roscignuol, che dolcemente à l'ombra
Tutte le notte si lamenta, e piagne
Di dolcezza empie il Cielo, e le campagne,
Con tante note sì soaui, e scorte.

Sunt qui Luscinias sibilare dixerunt, quo verbo etiam vtitur *n* Sidonius Apollinaris ruris sui delicias enarrans. Ait etiam: *Hic iam quam volupe est, auribus insonare cicadas meridie cõcrepantes, ranas crepusculo incũbente blacterãtes, Cianosq; atq; Anseres connubia nocte clangentes intempesta, Gallos Gallinaceos concinnentes, oscines Coruos voce triplicata puniceam surgentis auroræ faciẽ consalutantes: diluculo autẽ Philomelã inter frutices sibilantẽ*, & quæ sequuntur. Sed & Theocritus *n Epi. l. 1.*

critus voces Luſciniarum ſibilos dixit, vt in illo verſiculo à nobis ſuperius recitato videre eſt; ſibila verò hæc ſuauiſſima, & iucundiſſima æſtimari debent, non qualia ædunt dracones, quorum ferè proprium eſt ſibilare, ſed qualis eſt dulcis ille venti ſonitus leniter flantis, & inter frondes ſuauiter murmurantis. Similiter Cineſia apud *o* Ariſtoph. fieri cupit Ἀηδὼν λιγύμυθος, id eſt canora Luſcinia, non vt quidam exponunt ſtridula; nam ſtridor ingratus & aſper ſonus eſt. Quod verò *p* D. Chryſoſtomus Luſciniam à poetis tardilinguam appellari dicat, ego me nuſquam id legiſſe, & cauſam, cur ſic appellata fuerit, ignorare ingenuè fateor, auis ſcilicet tam canora, & muſica, quæ omnium vocaliſſima à primi nominis ſcriptoribus dici meruit. Sed huius appellationis cauſam profundioris iudicij viri fortaſſe excogitabunt. Nos interim quæ de ipſius cantu dicenda ſuperſunt, proſequamur. Canere ſolet, vt *q* Ariſtoteles, Plinius ac alij docent, aſſiduè diebus ac noctibus quindecim, cùm ſylua fronde incipit opacare: deinde canit quidem, ſed non aſſiduè. Author de natura rerum addit, tunc temporis adeò ſuo cantu delectari, vt rariſſimè comedat, canere verò ſumma cum feſtinatione. Sed & tunc, & alijs temporibus, quo dies tranquillior, ac ſerenior ſit, eò canit ſuauiùs, & inacceſſabiliùs: vnde *r* Strozius pater, vt ſummã amœnitatem diei natalis Anthiæ oſtenderet, ſic canit:

Garrula vicinis carmen Philomela ſub vmbris
Integrat, & ſolito dulciùs orſa queri.

Hallucinantur ergò, qui hanc auem, cum maiori dolore afficitur, magis canere affirmant, eoſq; meritò redarguit *s* Plato. *Nec animaduertunt*, inquit, *auem nullam canere cum eſurit, aut friget, alioq́; quopiam doloris genere afficitur: non ipſum Luſciniam, non Hirundinem, non Vpupam, quas aiunt, præ dolore canere.* Moſchus tamen vt oſtenderet *t* Bionis mortem omnes, immo ipſa etiam bruta fleuiſſe, nunquam ait adeò Luſciniam ceciniſſe in rupibus. Sed is ſicuti & cæteri poetæ ad fabulam alludunt, qua Philomela Ityn filium à ſe ſe peremptum plorare dicitur: Sic & ipſe etiam poetarum princeps *u* Homerus:

Ὡς δ' ὅτε πανδαρέου κούρη χλωρηῒς Ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσι
Ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον ὅν ποτε χαλκῷ,
Κτεῖνε δι' ἀφραδίας κοῦρον Ζήθοιο ἄνακτος, id eſt,

Sicut autem Pandarei filia florida Luſcinia
Benè canit vere recens ſtantis, id eſt, nouo
Arborum in folijs ſedens denſis,
Quæ frequenter verſans fundit per ſonantem vocem
Filium autem lugens Itylum dictum, quem quondam ferro,
Interfecit per infantias filium Zethi regis.

Idem annotare videtur *x* D. Chryſoſtomus. *Itaque*, inquiens, *tempus eſſet iuxta poetam nunquam ceſſare luctu, multò magis, quàm Luſcinias. Illæ enim vere dicuntur lamentari Ityn: homines autem par eſſet lamentari vere, & hyeme.* Martialis ob illatum ſibi à Thereo ſtuprum flere dixit hoc diſticho:

Flet Philomela nefas inceſti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

Alij queri eam volunt propter linguam ſibi abſciſſam, ſicut *y* Ianus Gruterus ſcribens:

Conqueriturq; iterum linguæ Philomela rapinam.

Nunc poetarum figmentis omiſſis reliqua ceu veriora proſequamur, qui de eius cantu ab authoribus fide dignis prodita fuere. Tranſactis itaq; illis quindecim diebus, quibus canere dixi aſſiduè noctù, & interdiù, canit quidem, adhuc teſte *z* Ariſtot. ſed non aſſiduò: mox enim adulta æſtate vocem mittit diuerſam, non inſuper variam, aut celerem, modulatamq; ſed ſimplicem. Idem tradunt *a* Plinius, & Ælianus. *Sed eæ*, inquit ille, *tantæ tam artifices argutiæ à quindecim diebus paulatim deſinunt, nec vt fatigatas poſſis dicere, aut ſatiatas. Mox æſtu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia.* Hic autem, *Colorem*, inquit, *& vocem per æſtatem in aliam ſpeciem immutat. Neque enim ſic tantum variat, diſtinguit, inflectit, acuit, quemadmodum verno tempore.* Addit *b* Iulius Cæſar Scaliger, tàm à verno ſuo cantu in diuerſum canere ſub autumnum, vt nulla ratione perſuaderi poſſit agricolis eamdem auem eſſe.

Sibilare quibus proprium.
o In auib.
p Orat. 47.
Luſcinia tardilingua.
q hi. l. 9. c. 47.
r Erot. l. 1.
s Eidyl. 3.
t In Phæd.
u Odyſſ. T.
x Epiſ. 23.
y l. 4. el. 4.
z hi. li. 9. c. 49.
a l. x. c. 29.
b In Theo.
c Pl. lib. 5. c. 10.

INGENIVM. MORES.

AMBITIOSA, gloriosaq; auis est Luscinia, neq; tam sibi Pauo ob caudæ pulchritudinem, quam ipsa propter cantus suauitatem sibimet applaudit. Vnde Charmides Atheniensis, referente a Cælio Rhodigino, eam non modo dixit φιλόμουσον, id est musicę studiosam esse, sed & φιλόδοξον, id est, gloriam ambitiosiùs captare. Siquidem in solitudinibus si concinnat, simplicem omninò cantum ædit, apparatu nullo, veluti sibi canens tantùm sin præsto sint auditores prædulcem in primis, variumque multoque apparatu 10 compositum, quippe intellectu certo ταχερῶς ἑλίττειν τὸ μέλος. Ipsæ autem non solùm hanc gloriam ambitiosiùs affectant, sed & pullos ad eam quodammodo adhortantur, quod meminit etiam b Aristoteles, vbi ait. *Iam vero suos pullos docere, versusq; quos imitarentur, tradere visa est, vtpotè cum non perinde locutio, vt vox per naturam prouenirent, sed acquiri posset per disciplinam, & studium*. Idem asserit Plinius, cuius verba alias attulimus, & hic non repetimus, sicuti neque Aeliani, quod nihil de suo adiungat. Præter id autem addunt quidam experientia compertum esse inconcinniùs nonnullas canere, quoniam matres ob exilitatem vocis earũ docere dedignentur, doceri è contra optimè quæ vnà cum cæteri degunt. Cæterum parentibus, vt pulli sui ad perfectum in canendi arte gradum pertingant, adeò cordi est, vt 20 referente Oppiano illos quorum cantus genuinos & legitimos iudicant, omni diligentia curent: mutos autem tanquam spurios, & indignam Atticis Lusciniis prolem interimant. Est alioqui incredibilis earum in prolem amor, quem celebrarũt plurimi. c Statius inter alios, vt declararet, quãtæ curæ vxori suæ cõmunis esset vtriusq; filia iam viro matura, canebat: quod

Non sic Philomela penates
Circuit amplectens, animumq́; in pignora transfert.

Si fortè fortuna implumes adhuc nido detrahantur, mirum est, quanto ipsa mœrore conficiatur, quosq; gemitus, quosque eiulatus effundat. Sic poetæ cùm quem summo dolore affectum indicare volunt, admodum concinne, apteque comparationes hinc depromunt. Virgilius in primis de Orpheo ob Euridicis occasum dolente:

30 *Qualis populea mœrens Philomela sub vmbra*
Amissos quæritur natos, quos durus arator
Obseruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramoq́; sedens mirabile carmen
Integrat, & mæstis latè loca questibus implet.

Idem pariter e Baptista Mantuanus aliis verbis elegantissimè expressit:

Mœrebam vt pastu rediens Philomela, cibumque
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
Cùm sublata videt, rostro cadit esca remisso:
Cor stupet, & contra nidos super arboris altæ
Fronde sedet plorans infelices hymenos.

40 Eadem comparatione vsus est Q. f Calaber vxorem Lacoontis deflentem liberos à draconibus deuoratos, Philomelæ ob eandem causam ploranti comparens his verbis: *Mater verò vberes quæstus fundens ad inanem tumultum obstrepebat, aliud peius sibi metuens: defleuit igitur calamitatem, in quam viri sui inscitia impegerat: nam Deorum iras formidauit: vt quando circa nidum quæritatur Philomela: magno enim cruciatu cor exedens in valle arboribus obsita, cuius tenelli adhuc pulli, antequam obstrepito resonarent cantu, perierunt horrendi draconis maxillis, & matrem in luctum coniecerunt; nam immensum quanta percita indignatione plorat in vacua domo magno adito clangore, sic illa crebros ducebat gemitus ab filiorum exitium plorans ad eorum tumultum*. Sed iam reliquæ huius auis dotes enumerandæ veniunt, quas inter nulla eam 50 magis admiratione dignam reddit, quã summa ipsius docilitas, qua pollere eam experientia ipsa, & clarissimorũ virorũ authoritates testantur. Non loquor modo de canendi peritia, qua reliquas omnes aues superat, taceo itẽ quod alię alias docẽt, id enim paulò ante summorum authorũ testimonio comprobaui. Neq; etiam quam promptè ac lubenti animo discat ab hominibus repeto. De his enim iam feci, & alio in loco verba iterũ facturus sum. Loquor autem de tali docilitate, cuius ope Psittaco suum Chære non inuidet. Ipsa inquam vocem hominum efformare etiam docetur. Vocem humanam docuisse eam adolescentem quendam testatur g Philostr. & quomodo doceatur, docet h Plinius iubens, *vt doceantur secreto, & vbi nulla alia vox misceantur assidẽte, qui crebrò dicat q̃ cõdita velit, ac cibis blãdiente*. Idẽ author ibidẽ narrat

a Lec. ant. l. 13.
b hist. l. 4.
c Sylu. l. 4.
e Aegl. 2.
f Par. l. 12
g Invita Apollon.
h l. x. c. 41.

Cæsares iuuenes, nempè Claudij Cæsaris filios, *habuisse Luscinias Græco, atque Latino sermone dociles: præterea meditantes in diem, & assiduè noua loquentes, longiore etiam contextu*, quare non amplius posthac mirer, quæ Ornithologus de tribus Luscinijs ex familiaris sui relatu memoriæ prodidit; etsi alioquin fidem vix admittant. Quarum historiam, quod non iniucundam legentibus fore existimem, hic exarare non piguit. Credat interim quisquis, quod sibi visum fuerit: His, inquit, adijcere libuit narrationem, quam amicus vir doctissimus, & fide dignus ad me perscripsit. Quoniam de auibus perscripturus es, dicam tibi de Luscinijs sermones hominum imitatium mirabile quiddam, ac propemodum incredibile: quod tamen & verissimum est, & ipse his meis auribus audiui, atq; expertus sum proximis comitijs Ratisbonensibus anni 1546. cùm istic in publico diuersorio ad auream coronam agerem. Habebat hospes tres Luscinias separatim collocatas, ita vt singulæ singulis caueis opacis includerentur. Per id verò tempus vernum, quo alioqui continuè, & indefessæ cantare solent, aduersa valetudine ex calculo ita laborabam, vt quam minimum mihi somno indulgere liceret. Tùm circa, & post quidem mediam noctem, cùm nihil vsquam turbatum esset, miras altercationes, & æmulationes duarũ Lusciniarum Germanico sermone inter se colloquentium audiuisses planè hominum sermones imitantium, me ob admirationem propemodum obstupescere. Promere enim, ac conferre inter se se nocte silentio hominũ facto, quicquid interdiù ab hospitibus colloquentibus inaudierant, ac meditatæ fuerant. Duæ autem inter eas erant huius artis insignes atque præcipuæ, vix decem pedum spacio disiunctæ: tertia longè remotior aberat, quam non ita lecto decumbens exaudire poteram. Sed duæ illæ mirũ dictu quam inuicem altera alteram lacessendo, ac respondēdo altera alteram inuitabāt, nec voces tamen simul confundebant, sed potiùs alternatim reddebant. Præter autem quotidiana, ac recenter à conuiuis prolata, duas potissimùm historias mutuò inter se se prolixè, & à media nocte in auroram vsquè, donec nullus hominum strepitus fieret, decantabant, & ea quidem modulatione sua natiua, & vario inflexu vocis, vt nisi intentus nemo hominum facilè ab illis bestiolis expectasset, vel animaduertisset. Et quærenti mihi ex hospite, num linguæ earum fortasse nouacula solutæ essent, aut aliquid eloqui edoctæ, respondebat, minimè: num ita animaduertisset, aut intelligeret, quæ noctu occinerent, similiter negabat. Idem dicebat familia tota. Ego verò qui totas noctes dormire non poteram, auscultabam bestiolas auidiùs, ac diligentiùs industriam earum, & certamen profectò admiratus. Altera historia, seu colloquutio erat de Pincerna, seu Oikete, eiusq; vxore, quæ postulantem maritum profecturũ in bellum sequi noluerat. Conabatur enim maritus vxori, quantum ex auiculis animaduertebam, persuadere spe prædæ, vt diuersorio eo, seruitioq; relicto secum proficisceretur in bellum. Illa verò recusans sequi vel Ratisbonæ mensuram, vel Norimbergam abituram se recipiebat. Fuerat vtrinq; magna, & longa contentio, sed amoris (quantum intelligebam) arbitris atq; hero inscio, hancq; totam reddebant auiculæ. Si quid enim secretiùs, tacendumq; magis inter disputandum fortè euomerant, illæ prodebant, seu nescientes discrimen inter honestas, & inhonestas voces. Et hanc quidem contentionem, & altercationem bestiolæ sæpè noctu repetebant, vt quæ firmissimè, vt conijciebam, hærebat, ac probè mediata fuerat. Altera erat tunc imminentis belli Cæsaris contra protestantes historia, & ceu præcinium quoddam. Rem enim omnem, quæ paulò post accidit, veluti præsagientes, ac vaticinantes decantare visæ sunt. Tùm & immiscebant ea, quæ antea contra Ducem Brunsuicensem gesta erant, sed vt ego puto, auiculas illas habuisse omnia ex nobilium, seu capitaneorum quorundam priuato, & clandestino colloquio, quod eo loci, vbi auiculæ detinebantur, tanquam in publico diuersorio frequens esse potuit. Hæcq; nocte, vt dixi, præsertim post mediam, cùm profundiùs esset silentium, faciebant: interdiù verò magna ex parte silebant, & nihil, quàm apud se illa quæ fortè in mensa conuiuæ, vel deambulando conferebant, meditari videbantur. Ego profectò nunquam Plinio nostro credidissem multa adeò miranda de auiculis illis scribenti, nisi ipse has bestiolas talia promentes, & oculis vidissem, & hisce auribus audiuissem. Neque satis ex tempore tamen iam ista ad te omnia perscribere possum, & singula comminisci. Hactenus ille. Mirum etiam est, vt herum suum agnoscant, & diligant, quare visæ sæpè sunt etiam, quæ è cauea dimissæ ad eam spontè reuerterentur, qualem Alcon apud Nemesianum, se Donaci dono dedisse canit:

Trium Lusciniarum admirabilis historia.

Herum suum agnoscunt, & diligunt.

Ecloga 2.

Cur me Donace formosa reliquit?
Munera nanque dedi, noster quæ non dedit Idas,
Vocalem, longos, quæ ducit Aedona cantus:
Quæ licet interdum contexto vimine clausæ
Cum paruæ patuere fores, ceu libera ferri

Nouit

Nouit & agrestes interuolare volucres
Scit rursus remeare domum, tectumque subire
Viminis & caueam totis præponere syluis.

Ob eiusmodi amorem in herum visæ sunt etiam aliquæ, quæ vel alis venditæ, vel dono datæ, prioris domini desiderio contabescentes, vitam cum morte commutarint: Sed antequam seruitio assuefiant, plurimum laboris est impẽdendũ, vt mox dicemus. Nam si adultæ caipiãtur, iam confirmata ætate, & inclusæ asseruentur in cauea, idcircò se & cãtu, & cibo abstinent, & pro seruitute venatorem teste Æliano silentio vlciscuntur, quia præ cæteris auibus vehementissimè libertatem, amant, eaque amissa sæpe commoriuntur. Atque hoc est, quod dicebat *k* Ludouicus Ariostus.

k Sat. 3.

Mal puol durar il Roscignuol'in gabbia.

Quare iam ætate grandes, altores non accipiunt, sed etiamnum pullos comprehendere student. Qui tamen & ipsi frustra sæpe instituuntur, etenim matres ipsis, teste Oppiano, tantum libertatis amorem instillant, vt cantum omninò recusent, & elingues sese matrum exemplo præbeant. Vigilem porrò auem esse Lusciniam ex hoc patet, quod non solum interdiù, sed & noctu canit, vt Hesiodus testatur, referente *l* Æliano. Scribit enim illam ex auibus omnibus somni expertem esse, seduloq; in vigilijs versari, Hirundinem verò non prorsus semper vigilare, sed dimidium tantùm somnum perficere. Has autem pœnas vtramque luere propter facinus in Thracia perpetratum in cænam illam illicitam. Postremò callidane, an stolida auis sit Luscinia in sequenti capite aperiemus.

l In Varijs.

CAPIENDI RATIO.

LVSCINIA, quia stolida auis, & minimè circumspecta est: omni aucupij genere admodum facilè capitur. Sicubi aliquantulum excauatam tellurem viderit, cibi spe ociùs accurrit, quare aucupes terram leuiter effodiunt, ibique decipulam collocant caueæ modo fabrefactam, sed cuius superior pars tota pateat, vt introeuntibus auiculis editum præbeat, quæ tamen cauea etiam operculo cooperitur, cùm opus est: quod ne decidat, prohibet virgula quædam, qua in altum erectum fulcitur. Farinarios deinde vermiculos, quibus auidissimè inhiat, vel aliud edulij genus intra, & extra decipulam apponunt. Accurrit illa illico, deuorataq; iam foris posita esca, intrò deuolat, eduliumque quod aucupes ad filum quoddam ex industria alligarunt, deglutiens filum simul trahit, quo tracto loco suo dimouetur virgula, quam diximus fulcire operculum: quo delabente, decipula clauditur, capiturque misercula, sed frequentius, faciliusque visco, vnde *a* Oppianus;

Luscinia stolida.

a De Auc. lib. 1.

Decipit & visco versutus Aedonas aucupes.

Nam si aliam auiculam, etsi protinus diuersæ speciei caueæ inclusam viderit, velut curiosa, & quid illic rerum agat captiua illa, scire cupiens, temerè circumuolitat, donec in virgulas visco illinitas, caueæ affixas vel alis, vel pedibus impingat. Quomodo autem hoc pacto faciliùs capiatur, docet Io. Bap. Porta, iubens, vt fœmina caueæ includatur, aucupesq; vocẽ Lusciniæ ementiantur (reperiuntur enim qui illarum sonum exactissimè reddunt, sicuti ego vidi plurimos, & etiam asserit *b* Plinius docens quomodo id fiat, *addita*, scilicet *in transuersas arundines aqua, & foramen inspirando, linguaæ parua opposita mora.*) Nam mas audita ea voce accurrit, & conspecta fæmina circumuolitat, & insidias incidit. Porta autem id tradit de retibus, sed de visco quoq; idem statuendum est, immo verò minori negotio præstabitur. Quomodo præterea aliter visco capiantur, nimirum propter musices amorem docet *c* Bellonius, eas tantopere musica delectari scribens, vt eius causa se facillimè capi sinant. Nã si quis, inquit locum adeat, vbi numerosè degant, ibique musicum aliquod instrumentum pulset, illæ suauem sonum admiratæ, & captæ dulcedine, magna frequentia aduolant, & in insidias visco in arboribus illic consitis paratas incidunt. Docet idem alium ab hoc penitus diuersum capiendi modum. Sicuti enim harmonicum sonum amant, ita obstreperum, & ingratũ prorsus abhorrent, & abominantur. Quapropter si quis felem, aut aliud obstreperum, & stridulũ, aut inconcinnæ vocis animal arbori alligauerit, & funiculo à longè attractum vociferari cogat, illæ tanquam indignabundæ, & veluti stridore illo offensæ, quasiq; increpantes tamdiù circumuolitant, donec iisdem insidijs illaqueantur. De irretitis quibusdam auiculis, & Luscinia retia euadente, & in proximas syluas aufugiẽte, sic meminit *d* Petrus Angelius Bargæus.

b l. x. c. 19.

c De auib. l. 7. c. 3.

d Car. l. 2.

Aucupe cùm trepida surgant clamante volucres
Et cæcæ properent, accelerare fugam:
Implicitæ laqueis omnes, & retibus hærent,
Occultosque dolos, insidiasque dolent.
Sola inter cunctas elapsa effugit, & altas
Luscinia in syluas libera facta volat.
Et quis vates, sacrum genus esse negabit
His auibus; cum dent retia & ipsa viam.

MIGRATIO. LOCVS.

Luscinia frigoris impatientes.

QVIA frigoris admodum impatientes sunt Lusciniæ, in caueis hyeme facilè pereunt: quæ verò eam effugiunt, postmodum maximi veneunt. Quæ sui iuris sunt, à nobis discedunt, loca calidiora quærentes. *Aestate*, inquit Philosoph. *adulta non diu apparent, & sese abdunt & latent, & sub autumno vsque ad vernos dies conduntur.* Plinius etiam *hyeme non cerni* prodidit. Aeris etiam rationem habent, nam alibi magis, alibi minus frequentes visuntur. *b* Athenis plurimam reperiri earum copiam perhibent: vnde fortassis Philomelam poetæ Atticam fuisse confixerint, dulciterq; garrire, quæ sit Attica. Hinc apud Sophoclem Antigone sciscitanti *c* Oedipo patri cæco, quem manu ducebat; quonam terrarum peruenissent; respondet, Athenas & in nemore illo, quod vrbi proximum erat audiri Lusciniarum melos. Inquit autem.

a h.l.5.c.9.
b l.10.c.9.
c In Oedip. Colon.

Miserande genitor, arduis quantum eminus
Licet videre, vrbs cincta turribus iacet;
Atque hic, vt ego quidem puto, quem premimus, est
Locus Dijs sacratus, ad olea plurima,
Viridique densa germinans laurus coma,
Vitesque consitæ arguunt, & intima
Parte nemoris suaues canoro gutture
Lusciniæ fundunt sonos.

Qui locus idem fuerit cum illo, vbi Creusa Erechthei filia ab Apolline vitiata, grauidaque facta fuit petram, *d* Euripides vocat Lusciniis celebrem, id est, à Lusciniis frequentatam. Cupienti enim Ioni filio nosse suos natales, respondet Creusa, se indulsisse Veneri furtiuæ:

d In Ione Act. S.

Παρ' ἀηδονίαν πέτραν φοίβῳ, id est,
Iuxta petram Luscinijs celebrem cum Phœbo.

Prope Ardennam Syluam, vt vocant, Luscinias abundare testatur *e* Bellonius. Contra Hybernia, vt refert Io. Boterus, Luscinijs prorsus caret; sicuti & Batauia, vbi, vt mihi retulit Hollandus quidam fide dignis, aliunde etiam illlatæ mori vulgò creduntur, Daulis pariter oppidum est, non procul à Delphis vbi Lusciniam non parere scriptores memoriæ prodiderunt. Et Delphi Batauiæ emporium est, quasi Luscinia quæ Delphos Græcorum fugiat, prope Batauorum quoque eiusdem nominis vrbem morari nolit. Hinc autem Philomela prope Delphos à Thereo violata fingitur. Sed & in ijs regionibus, vbi frequens earum numerus inuisitur, passim & sine discrimine non degunt. Loca enim alia alijs præferunt. Mane nunc hic, nunc illic volitant. A meridie ad occasum solis vmbrosa quærunt ad opacum frigus canentes, prope fontes, riuulos, & sæpes: quare meritò cecinit Politianus.

e De auib. l.7.c.1.

Non querulæ cessant tenerum tinnire volucres.
Fluctibus Alcyone, querula Philomela sub vmbra.

Et Bembus.

O Rosignuol, che in queste verdi frondi
Soura il fugace rio fermar ti suoli,
E forse à qualche noia hora t'inuole
Dolce cantando al suon de le roche onde.

Cur in dumis latent.

In dumis etiam; rubisque libentissimè latitant, fortè quia illic se à serpentibus tutiores fore credunt, ab ijs enim plurimùm sibi timent, vt suo dicemus loco. Vnde *f* Iulius Aelius Grotus loquens de Marone Pythagorico, qui se in diuersa corpora migrasse dicebat, scribit illum aliquando fuisse Philomelam, & cùm reliquis huius generis auibus luxisse in rubis.

f Strom.l.3.

Luxis in humatis, quæ Philomela rubis.

Sub

Sub quercum pariter ramis, sub vitibus, & myrtis non inuitæ delitescunt, quod innuunt quoque hæc elegantissima *f* Petri Anglij Bargæi carmina, adhortantia vt quercum fugiant, vites verò & myrtos sibi eligant.

f Corn. l. 2.

Nec cantus Philomela tuos, ne proijce ad auras:
Has quercus, hæc tu robora adura fuge.
Nec te decipiat, blandis quod sæpè Napeis
Ornarit varium querna corona caput.
Hic tibi dum rami fundunt è cortice viscum,
Exitium miseræ, perniciemque parant.
Sunt virides Bacchi vites, est proxima myrtus,
Intra quos versus dicere tuta potes,
Vitibus aurati pendent hinc inde racemi,
Myrtus odoratas spargit vbique comas.
Adde quod & numeros, & dulcia carmina vatum
Et venus, & toto pectore Bacchus amant.

Apud *g* Aristophanem verò Luscinia, quam excitare, & alloqui cupiebat Pistecerus, Butomo insidebat. Est autem Butomus planta, fluuios, & loca aquosa amans, & in eis fructificans. Non omnibus autem in locis æquè vocales sunt. Montanæ etenim eas, quæ in vallibus, & locis palustribus victitant, harmonia vincunt, vt superiùs annotatum est. Scribit *h* Petrus Martyr in insulis Hispaniola, & Ioanna nunquam à cantu cessare, & mense Nouembri canere. Pausanias Luscinias, quæ circa Orphei sepulchrum nidos habent, suauiores, quam cæteras, & vocaliores à Thracis vulgò credi, prodidit. *i* Idem confirmat *k* Philostratus ex Myrsilo, qui Lesbiana composuit. Sepulchrum autem id in Antissæa regione conditum, verùm in illo non cadauer totum, sed caput tantùm conditum esse. In Scotia, vt Petrus Apponensis refert, non tam suauiter canunt, quam in Italia.

g In auib. Butomus quæ plãta. h Hist. Indiæ occid. i in Boet. k In l. narr. mir. Orphei sepulch. vbi. l In probl. Aristot.

NIDVS. INCVBATVS. PARTVS.

LVSCINIA verè nidum construit mense Maio, vel etiam prima æstate. Aliquæ humi sub sæpibus, & arborum truncis: nonnullæ in ipsis fruticibus viridibus, & densis. Nidum autẽ ipsum ex folijs arborum, paleis, & musco, oblongiusculum ferè parant. Quos autem ego vidi, folijs quernis erant constructi, figura hemisphærica, quorum alterũ in suburbano meo adinuentũ, vna cum fœtibus hìc expressum exhibere non piguit. Delitescebat sub herbis illic plurimũ luxuriantibus, quò *a* pertranseuntibus minus conspiceretur, ex folijs quernis haud inconcinnè constructus. Mirũ autẽ quomodo folia illa sine glutino simul connecterentur. Figura erat semisphærica, cuius beneficio à pluuijs, & ab omni alia ambientis iniuria fœtus intus latitant tutiores. Ij verò quinque erant iam plumis obuestiti, præter ovnum, qui alijs subiacebat, prorsus glaber, & implumis. Plumarum color cinereus, obscurus: rostrum triquetrum quodãmodo, & cuius pars illa mollior, & cartilaginea, seu carnea, quam oris labra non ineptè dixeris, quæ inadultis euanescit, coloris lutei albicantis. Oculi parui, nigri, pellucidi, pedes subalbidi. Magnus fauciũ hiatus. Ore nanque aperto, voce admodum alta, & obstrepera, quasi cibum peterent, vociferabuntur. *b* Aristoteles etiã Lusciniam *æstate quinque aut sex oua parere* scripsit Plinius *cùm plurimum sena* in hoc ab Aristotele dissentiens, quod primum ver nidificationis tempus statuat, cùm ille æstate parere dicat. Sed facilè conciliatur: vterque præceptor. Luscinias enim vtroque tempore parere compertum est. Numerum ouorum fortè non seruant, nam Albertus, Minores aues, vt sunt Philomela, & Alauda semel anno quatuor, aut quinque oua edere scribit. *Fæmina* teste *c* Arist. *cessat à cantu cum incubat: pullosq́ educat.* Quod negat Albertus, aitq; se dum adhuc incubaret, canentem audiuisse. Idem Albertus Lusciniam, cum incubat, non solum fotu corporis, sed etiam cantu oua viuificare testatur his verbis: *Philomela inter incubandum cantat: & dixerunt aliqui Platonicorum oua eius non posse sine cantu viuificari, id quod verum esse videtur. Nam spiritus lenis, & calor eleuans sanguinem in talibus animalibus mouet in eius cantu iucunditatem, & desiderium gaudij: talis verò parentum calor incubando magis vitalis est, quam alius.* Idem legere est apud D. Ambrosius, si modo D. Ambrosij sunt hæc verba, vt nonnulli volunt. *Luscinia, peruigil custos, cum oua quodam sinu corporis, & gremio fouet, in somnem longæ noctis laborem cantilenæ suauitate solatur, quo possit non minus dulcibus modulis (vt mihi videtur)*

Quo tempore nidificet, vbi. Ex quibus nidum cõficiant, & quomodo. Nidi cum pullis descriptio. b h. l. 5. c. 9 c Ibidem.

Luſciniæ nidus.

videtur) quam fotu corporis oua animare. Sed eiuſmodi ouorum viuificatio, quanquam veriſimilem, & Philoſophiæ principijs conſentientem rationem afferat Albertus, Ariſtotelis tamen authoritati repugnat. Luſcinia etiam ex ijs auibus eſſe prædicatur, in quarum nidis Cuculus parit. Eandem cum Phœnicuro auicula illi admodum ſimili aliquando coire, ſunt qui referant. 40

Cum Phœnicuro aliquãdo coit.

EDVCATIO. CIBVS.

Luſciniæ antiquitus ali ſolitæ.

De Stoicor. repugnant.

LVSCINIAS antiquiſſimis etiam temporibus ali ſolitas ex multis veterum monumentis colligitur: ſed potiſſimùm ex Chryſippo, qui in libro de Repub. referente Plutarcho, inſectatur eos, qui Pauones alebant, Columbas, Perdices, & Luſcinias. Sed hunc Plutarchus meritò redarguit, tanquam contrarias legibus à conditore legum vniuerſi poſitis leges ſtatuentem, ac naturam ſubſanantem, quæ ad ſolatium tot malorum, quibus tam frequenter premimur, tam elegantia, ac ſonora animalia tam ſtudioſè ædidit. Romanos Luſcinijs delectatos in primis fuiſſe ex Plinio apparet; non ſolùm autem viros, ſed eam fœminas, quæ illas deliciarum gratia alebant, vnde a Martialis: 50

a lib.7.

Luſcinia tumulum ſi Theleſina dedit.

Ex hoc enim colligitur non minus hanc Luſciniam fuiſſe delicias Theleſinæ, quam Lesbiæ decan-

decantatus ille à Catullo Paſſer, vtpotè quam adeò dilexerit, vt ſepulchri honore dignata fuerit. Noſtra quidem tempeſtate, quam placeat illarum cantus, nemo eſt, qui ignoret. Quomodo autem ſint educandæ iam dicendum eſt. Mares ſeruandi ſunt, fœminę reijciendę, quibus autem ſignis dignoſcantur in ſequenti capite dicetur. Nunc adultaſne, an iuniores educare expediat, conſiderandum. Scribunt enim aliqui vt etiam ſuperiùs eſt annotatum, ſi pulli capiantur adhuc & cantandi rudes, & inter homines alantur, peius canere, quòd ante legitimum tempus à magiſtris parentibus ſubducti fuerint: contrà ſi alantur vnà cum parentibus, erudiri, & diſcere optimè. Ita Gryllus apud *b* Plutarchum, *Luſciniæ quoq; pullos ſuos*, inquit, *cantare docent: & capti ante tempus, enutritique inter hominum manus deterius canunt: quia præoperè à magiſtro ſunt remoti*. Sed iam adultos alere, vt iam dictum eſt, non parum habet difficultatis. Ob deperditam enim libertatem tanto mœrore afficiuntur, vt cibum detrectantes contabeſcant, ac ſæpè etiam commoriantur. Quin, vt ex Æliano diximus, adultæ ſæpè canere recuſant, vt venatorem ſilentio vlciſcantur: Crediderim ego, tamdiu eiuſcemodi auiculas velut elingues perſeuerare, donec mœrorem depoſuerint, eoque depoſito priſtinum cantum repetere. Quare adultæ etiam ali meo iudicio poterunt. Quod cum difficillimum ſit, pullos è nido detractos plurimi præferunt. Hîc itaque quis labor cùm in his, tùm in illis enutriendis ſit impendendus, vt omnibus ſatisfiat, dicetur à pullis exordiendo. Sin verno tempore nati, nam quo citiùs, & tempeſtiuiùs haberi poſſunt, eò minori negotio voti compotes fiemus: ſed & vocaliores euadent, vitamq; in longius tempus producent, vt ambientis iniurijs minus obnoxij. Cùm enim plumarum defluuio ſtato ab ortu tempore laborent, ſicuti & aliæ aues, ſi primò verè in lucem editi fuerint; tempeſtiuè ab illa moleſtia liberabuntur, nec eos borealia frigora, quæ autumni initio aliquando vigent plumis nudos excipient: quod illis euenit, qui æſtate prognati ob ea in vitæ diſcrimen adducuntur. Sed neque è nido ſunt eximendi implumes: ſed expectandum plumis veſtiantur. Exemptos in abditam domus partem procul ab hominum frequentia ſemouendi, ibique cibus quater, aut quinquies ſingulis diebus accurata induſtria offerendus: ſitis vel oui recentis & cocti donec indurueri, vitellus, vel cor veruecinum, aut vitulinum optimè contuſum, indeq; bucellæ paruulæ tres, quatuorue ſingulis vicibus exhibeantur. Cùm verò paulò magis adoleuerint, caueæ includendi ſunt, in qua palea ſit aut fœnũ, quo mollius cubent. Tandem cùm iam proprio marte cibum capere poterunt (id autem cognoſcitur cùm cantum emittere, & garrire incipiunt) muſcas, formicas, & harũ oua, & veruecis, vel vituli cor, & aliquando carnes crudas, vel coctas etiam, ſed ſine ſale minutim conciſa exhibere conuenit. Vermes præterea quos farinarios vocant, auidiſſimè comedunt, quos vel mortuos, vel viuos potiùs, vt motu illorum ad cibũ allicientur, præbere licebit, neque enim illos deglutiunt, niſi prius occiderint. Horum apud piſtores magna reperitur copia; ſed maior apud textores, qui pannos è lino, vel cannabe contexunt. Vtuntur enim miſcella quadam, è furfuribus, aceto, & axungia, qua deſtillante, putreſcenteq; vermes naſcuntur, & pro Luſciniarum eſca in furfuribus aſſeruantur. Suprà cùm de huius generis auium victu generatim loqueremur, edulium deſcripſimus, quod omnibus quidem, ſed Luſcinijs præſertim ſuauiſſimum, ac ſapidiſſimum eſt, & earum incolumitati plurimùm conferens: nunc aliud illi ſimile deſcribere non pigebit, quo Genuenſes Luſcinias alere conſueuerunt, vt retulit mihi Odoardus Turrianus nobiliſſimus Genuenſis ex Comitibus Lauaniæ, herbarum cognitionis ſtudioſiſſimus, & peritiſſimus. Sumunt ij amygdalarũ ab interiori cortice expurgatarum vncias ſex, optimè contundunt, binos ouorum vitellos, qui coctione indurueri nt, addunt, melliſq; quod ex Hiſpania eò aduehitur, vncias duas, quibus omnibus ſimul in mortario lapideo diligenter commiſtis, croci pauxillo colorem conciliant; deinde paſtillos vnius vnciæ ferè pondere efformant, & in furno tepido decoquunt, ſed non diù, eos poſtea extractos aqua roſacea leuiter conſpergunt, & in Luſciniarum cibum aſſeruant. Cùm vſus exigit, ferreo quodam inſtrumento, quod Tyroneſtem vocamus, minutim comminuunt, & epulandos non ſolũ iunioribus, ſed iam ætate grandibus, offerũt: Si adultas educare libet, mox vbi ſunt captæ, alas deligare profuerit: ne ſcilicet euolare cupientes ſe ſe caueæ clathris allidant, roſtrumque proterant; eoque faciliùs manſueſcent, & cicurabuntur. Quod cùm factu difficillimum ſit; libertate enim priuari admodum moleſtè ferunt, caueam, etiam vndique charta cooperire oportet, interſepienteſq; virgulas detrahere. Vt autem ad cibum accipiendum incitentur, muſcas, & vermiculos viuos in caueam inijcere proderit, vt illorum motu ad eſcam illiciantur. Deinde veruecinum cor, vel bubulum, & alia à nobis commemorata edulia obijcere expediet, quæ tamen ſi attingere recuſauerint, eam diù vermibus ſunt paſcendæ, donec cibis etiam alijs aſſueſcant. Quidam vt carnibus

aſſuefiant

Quomodo educandæ. Mares alẽdi, fœminæ reijciendæ. Adultæ ne an iunior. Luſciniæ ſint alẽdæ.

b In Gryllo.

Quomodo pulli ſint educandi & qui.

Quomodo cognoſcantur iam ex ſe cibum capere.

Adultarũ cura.

Potus. aſſueſiant, fruſtulum carnis, & vermem farinariam ſimul vinciunt. Atque hæc de cibis. Non minori curæ nobis eſſe debet, potus, vt mundus, defæcatuſq; ſemper illis in promptu ſit, vt ſitim ſedare, & lauare etiam liceat, quoties libuerit. Hoc modo aliæ Luſciniæ, aliæ tranſactis octo diebus, aliæ quindecim, nonnullæ nonniſi poſt menſem canere incipiunt. Quæ vltra hoc tempus non canunt, aut fœminæ ſunt, aut cantui ineptæ. Quanto autem citiùs cantillare inceperint, eò magis canoras fore arguitur, & ſuauiùs cantaturas. Cum canere incipiunt, charta illa, quæ caueam cooperiebat, paulatim detrahenda, ita vt ſingulis diebus fruſtulum aliquod abſcindatur, eiuſque loco frondes aliquot reponere conducet: donec penitus detracta charta, luci, & ſplendori aſſueſiant. Quæ cautio ſi omittatur, periculum imminet, ne indignabundæ, aut tertiæ prorſus obtumeſcant.

Quanto citius canũt, eo magis canoræ euadent.

SEXVS.

DIVERSI diuerſas prædicant notas, quibus in hiſce auiculis ſexus cognoſcitur. Ornithologus maſculorum colorem aliquantò obſcuriorem eſſe tradit, cui ſubſcribere videtur a Bellonius, plurimiq; alij. Sunt qui dicant, marem corporis mole fœminam ſuperare, alij oculum dextrum mari eſſe maiorem, quam fœmellæ. Multi caudam illi, quam huic longiorem. Ego omnia hæc falſa eſſe experientia didici. Nam quæ in mare ſigna memorant, omnia in fæmina eluceſcere ſæpè animaduerti: Non iuerim tamen inficias plura ex hiſce commemoratis ſignis ad dignoſcendum ſexum plurimùm conferre, ſed ſtabilia, & perpetua eſſe nemo mihi perſuaſerit. Ex cantu verò, & motu locali ipſarum certiora ſigna deſumuntur, vt ſunt huiuſmodi. Quæ frequentes, & modulatos ædit cantus, qui continuo ſpiritu trahantur in longum: quæ vnico ſæpè inſiſtat pedi, & longum temporis ſpatium immobilis permanet, eam marẽ aſſerere ne dubitaueris. Fœmina etenim per caueam huc illuc curſitat, ita vt loco ſtare non poſſe videatur; cantum promit breuem, conciſum, & intermiſſum, neq; enim in tam longum tempus illum producere valet, vt mas. Nec mihi quis b Ariſtotelem, & Plinium obijciat, quorum ille, *Luſcinias mares, canere perinde vt ſuas fœminas*, hic verò *auium quarundam maribus eandem vocem eſſe* dixit, *vt Luſciniarum generi*. Non etenim dicere voluerunt hi præclariſſimi authores, vnam eandemq; vocem, eodem ſono prolatam vtrique ſexui eſſe in hac auium ſpecie: Sed differentiam afferre voluerunt, quæ inter mares, & fœminas diuerſorum generum animalium intercedit. Nam in quibuſdam quidem mares tantùm canunt, vt in cicadarũ genere, in quibuſdam & mares, & fœminæ, vt in Luſcinijs, ſed diuerſimodè. Hæc igitur ſunt marium, & fæmellarum differentiæ. Cæterùm quas menſis Martius, primumq; ver ſuppeditant, hoc peculiare habent, quod mares, vtpotè qui tunc in Venerem ruunt, ſexu etiam ſeſe prodant. Tunc enim temporis genitalia in illis turgent, & prominent: ſecus in fœminis.

Mas quib. notis à fæmina dignoſcatur.
a De auibus l. 1. c. 1.
Certiſſima ſexus ſigna.
a b. l. 4. c. 9.
Mares aduli verè capti ſexu ſe ſe produnt.

CORPORIS AFFECTVS.

CORPORIS affectus curandi methodum docuimus in huius libri principio, cùm de morbis, quæ toti harum auicularum generis accidunt, ageremus. Luſciniæ præterea peculiare hoc habent, vt facilè pingueſcant, immo ſæpè adipis mole obrutæ extinguantur, quare vt minus pingueſcant, carnes crudas ſi quando in cibum exhibere contigerit, diſſectas minutim, vel contuſas prius abluere expediet, ciboſque qui minimè pingues ſint, parumque nutriant, manducandos apponere. Ipſæ verò cùm liberæ adhuc volitant, ſi ægrotare contigerit, formicarum ouis ſibi ipſis medicæ medentur, ex eorum enim eſu conualeſcere dicuntur. Quapropter illis etiam, quæ in caueis aſſeruantur huiuſcemodi medicinam facere aliquando profuerit.

Formicarum ouis ſibi medentur.

SVM-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

CVM Phœnicuro Luſciniæ amicitiam intercedere ex hoc patet, quòd cum eo coire credatur, vt dictum eſt: Cum reliquis etiam omnibus ferè auiculis præſertim cum ijs, quæ molli ſunt roſtro, illi ſat bene conuenit. Ad illas enim caueis incluſas quæcunque tandem fuerint, eueſtigio aduolat. Contrà cum Collurionibus ingentes inimicitias, etſi non æquo Marte exercet. Hi nanque omnes paruas auiculas perſequuntur, atque occidunt, & præſertim earum cerebella deuorant, vt mihi hæc ſcribenti narrabat aucupes quidam: addens quoque, Collurionem cùm aliquam auiculam viſco implicitam viderit, illicò aduolare & dum capere eas vult, in eaſdem virgulas viſco illinitas ſeſe præcipitare, atque hoc modo non paucas capere ſolere. Habent præterea maiores hoſtes Luſciniæ, omnibus alijs auibus communes, Accipitres inquam: quod innuit & Heſiodi de Accipitre, & Luſcinia apologus, mox recitandus. Aquilas verò quantum paueant, declarat inter alios *a* Bapt. Mant. D. Apolloniam ita ſatellites horruiſſe ſcribens, vt faciunt Luſciniæ Aquilas, capræ icones, & agnæ lupos.

Luſciniæ ſympathia cum Phœnicuro.

Cum Accipitribus.

Antipath. Cũ Aquil. a Parth. 6.

Stat veluti tepidis errans ab ouilibus agna
Inter mille lupos, aut inter mille leones
Capreæ, quæ tenera producere cornua fronte
Incipit, aut Aquilas inter Philomela rapaces.

Viperas etiam exhorreſcunt ac ſi occulta quædam inimicitia ſecum ipſis eſſet. Neque enim potiore de cauſa dumeta, & rubos quærunt, quam vt ab illis tutæ ſint. Ad ea enim loca propter ſpinarum aculeos nõ facilis eſt ſerpentibus acceſſus. De hac antipathia meminit *b* Gaudentius Merula, ſcribens, vulgò credi, Luſciniam à viperæ ſuppoſitæ oculorum fulgore in certiſſimam perniciem trahi. Deſcendens enim paulatim ab arbore fit, vt in prædam ipſi cedat. Sed de hoc *c* Cardanus, etſi patris ſui teſtimonio ſit confirmatum, non parum addubitans ait: Maius eſt, quod de Philomela referunt, paterq; meus teſtabatur quod tamen apud me ſupra fidem eſt, ſcilicet, Philomelam deprehenſam in arbore à vipera, quæ arborem ambit, paulatim deflentem miſerabili voce in illius os, vt deuoret, deſcendere. Si itaque hoc contingat, metus, & antipathiæ cauſa, ac cuiuſdam ſtuporis ingeniti ratione fiet. Verùm talibus non ſubſcribam, donec videro. Hæc Cardanus.

Cum vipis

b In mira.

c De var. rer. lib. 7. c. 36.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

AEDONES Libyſſe, vt alibi annotatum eſt, dicebantur olim mulieres illæ, quæ liberos ſuos neſcio qua ductæ religione, Carthagine, quæ Libyæ vrbs eſt, immolabant. Natos namque ſuos interficiebant, ſicuti Aedon, aut Luſcinia, quæ liberorum interfectrix, παιδολέτωρ ab *d* Euripide appellatur. Sirenes prgeterea Luſcinias auiformes vocat *e* Licophron. Luſcinias autem, quia ſuauiter canere credebantur, vt Luſciniæ, adeò vt dulci cãtu ſopitos nautas deuorarẽt: auiformes, quia parte inferiori ſicut aues fingerẽtur. Caſsãdra igitur prædicẽs varios Vlyſſis, & ſociorũ errores, diuino afflata numine ſic vaticinatur.

Aedonea Libyſſa.

Aedon interfectrix liberorum.

d In Rheſ. Aſt. 3.

e In Caſſ.

Τῦς δ' ἀμφὶ σύτιν καὶ λιβυςικὰς πλάκας,
Στελῶ τε πορθμῦ σινδρολῶ τυρσηνικῦ,
Καὶ μιξοπηρος ναυτιλοφθορυς σκοπὰς,
Της πρὶν θανοῦσης ἐκχερῶν μηκισέως
Τῦ σιφοπέπλυ σκαπανέως βοαγίδα,
Αρπυιογεινῶν κηλωμάκας τ' Ανδόιων
Πλαγχθέντας, ὠμόσιτα δαιταλωμένες
Πρόπαντας, ᾅδης παιδοκευς ἀργεύσεται, id eſt,

Alios circa Syrtin, & Lybiæ æquora,
Auguſtumque freti Tyrrheni incurſum,
Et ſemiferæ naufragas, ſpeculas,
Prius interfectæ manibus Meciſtes
Leoninam induti foſſoris bubulci

Et

Et auiformium ſcopulos Luſciniarum
Vagatos crudeliter laceratos
Orcus omnes capax capiet.

f In Caſſa. *Laodicen, & Polixena Luſcinia dicta.*

Apud eundem Caſſandra vocat Laodicen, & Polixenam Luſcinias, quarum illa, cùm capta Troia, hoſtium vim timeret, & alioqui ob excidium patriæ magno cruciaretur dolore, vltrò ſe de rupe præcipitem dedit: hæc verò Achillis vmbris à Pyrrho ſacrificata ad tumulum eius occubuit: Ait autem:

Οἴ μοι δυσαίων καὶ διπλᾶς ἀηδόνας,
Καὶ σὸν τάλαινα πότμον αἰάζω σκύλαξ, id eſt,
Hei mihi miſeræ duas quoque Luſcinias
Et tuam, infelix canis gemo mortem.

Hecuba canis. *Luſcinia muſarum Palamedes dictus.*

Canis dicitur Hecuba, quòd in canem deformata fuerit. Luſcinia Muſarum dictus fuit Palamedes ab Euripide Vlyſſis dolo à Græcis interfectus.

Ἐκθάνετ᾽ ἐκάνετε τὸν πάνσοφον ὦ Δαναοὶ.
Τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν ἀηδόνα μουσῶν, id eſt,
Necaſtis, necaſtis ominiſciumo Danai
Muſarum Luſciniam cunctis innoxiam.

g In manibus Catul. *Catullus Philomela dictus.*

Fuit quippe vir ille in Philoſophia excellens, & ad pangendum carmen factus, quem Iliacum bellum verſibus ceciniſſe perhibent. Pari ratione *g* Iulius Cæſar Scaliger Catullum vocat Philomelam:

Dulcis Virgilius, latina Syren,
Duplex Mæonides, triplex Apollo,
Vnus omnia, quæ ambiunt poetæ.

O Ciene, ò Philomela, & quæ ſequuntur. Quod dicendum reſtat, Romæ olim celebris erat Luſciniorum familia, quos tamen non à Luſcinijs, ſed fortè quòd Luſcioſi eſſent, ſic reor fuiſſe denominatos. Horum meminit *h* Lambinus, paupertatem, inquiens, maiori laudi, quã delicias fuiſſe teſtimonio ſunt Fabricij, Curi, Coruncani, Luſcinij, Accidini, Calatini. Huius familiæ, fortè fuerit Fabricius Luſcinus (fortè Luſcinius) de quo meminit *i* Ammian. Marcell.

h Comin Hor. li. car. od. 3.
i lib. 3.

PRÆSAGIA. AVGVRIA.

IOVIS nunciam à Sappho dictam fuiſſe Luſciniam teſtatur Suidas, eò quòd ſuo ver ſignificet. Quapropter peotæ ver deſcripturi Luſcinias canere, vel mox cantaturas dicunt, vt Baptiſta Mantuanus:

Suos cùm iam Philomela parare
Aedere per villas, & per viridaria cantus.

a l. 1. Her.

Et *a* Iulius Aelius Grottus ver deſcribens:

Attica Cecropijs Philomela receſſerat antris
Acriter Hiſmarij ſatagemens Ityili.

Franciſcus quoque Petrarca inter alia veris ſigna Philomelæ fletum commemorat:

E garrir Progne, e pianger Filomena.

b l. 8. ep. 7.

Sed expreſſius *b* alibi idem Petrarca eam veris nunciam appellat. Ego, inquit, lites, clamoreſque furentium & tubas, & tympana: Tu mugitus boum, labentiſque riui murmur, tu querelas volucrum audis, Philomelam primus veris nunciam auditurus. Ineuntem quoque brumam Luſciniæ domeſticæ præſertim mares cantu admodum vocali, & inſolito nunciare ſolent: quod nos in vna, atque altera non ſine admiratione experti ſumus; cùm taceant tunc omnes aliæ volucres. Diem ſimiliter prænunciare nemo eſt qui ignoret. Diluculo namque canentem, vernis præcipuè illis quindecim diebus, quiuis audire poteſt. Quod modo ad auguria attinet, ipſam efficaci haberi auſpicio, & felicia decernere teſtatur Alexander ab Alexandro: quod prius à Plinio ſcriptis proditum eſt ſcribente. Suauitatem cantus ipſius præmonſtratam efficaci auſpicio, cùm in ore Steſichori cecinit infantis; quod hoc in carmine expreſſit *c* Baptiſta Fiera.

Steſicori Philomelam olim inſediſſe labellis,
Et miro auſpicio modulatam carmina, fama eſt.

c In Sylu.

Pari auſpicio poetarum principem Homerum Luſciniæ vocem ædidiſſe memorant, vt alibi nobis traditum eſt.

MORALIA.

QVICVNQVE huius mundi illecebris allectus, cæleſtia obliuiſcitur, vnde poſtea interueniente morte opprimitur iuremerito comparatur viatori illi pigro, qui Philomelæ in arbore, aut rupe aliqua garrientis cantu detinetur, & ab incæpto itinere remoratur, ſuperueniente nocte in tenebris, & labores conijcitur, vt eleganter
10 his verſibus Scaliger oſtendit:

Qualis ſcatebroſa piger è rupe viator,
Viridante cui tacito blanditur in vmbra
Arguta ciens modulos Philomela canoros:
Sudore, ſiti perditus excipit vndam,
Oblitus iter, celeri nocte deprehenſus,
Quem fugerat vltrò nouum duplicat laborem.
Cæleſtia ſic qui recolit mente maligna
Hoc melle acido lumine delinitus atro,
Interueniente tenebra opprimetur amens.

20 Luſciniæ cantus alioqui laudabilis eſt, vt quæ Deo factori ſuo gratias aſſiduè agere videatur. Tota enim peruigil nocte paruulis ouis ſuperſedens, decantat tanta cantilenæ ſuauitate, vt hæc videatur ſumma eius intentio, quo poſſit non minus dulcibus modis fętus animare, quam fotu corporis. Hinc educta progenies veſpere, & mane, & meridie quodammodo narrabit, & creatoris laudem non ingrata natura enunciabit ei, qui dat eſcam omni carni, confitebitur, vt erubeſcere debeat homo rationali, ſi vnquam dona creatoris in eſcam mutus ab eius laude perceperit. Luſciniæ autem, quæ non ſolum fouendo, ſed etiam canendo oua ſua excludere ſtudet, cōparat *a* D. Ambroſius mulierem illam pauperculam, quæ vt natis ſuis victum prouideat, nocturna opera exercet, & cantu longum, & importunum laborem ſolatur. Quæ quamuis Luſciniæ ſuauitatem nō poſſit imitari, imitatur eam ſedulitate pietatis. Huius
30 auiculę cantum imitari oportet omnes Chriſticolas, ſicuti ſcriptum eſt, *Cane, & cane bene.* Quoſcunq; enim Chriſtum colētes bene canere, vt Luſcinia, decet. Tunc autē bene canimus, cùm in orationibus perſiſtimus, Deo laudes dicimus, peccata confitemur, gratias pro acceptis beneficijs Deo agimus. Quod autem Luſcinia cantu diem prænunciet, in hoc non male aſſimilatur prophetis. Iſti enim ortum ſolis iuſtitiæ Chriſti præſciuerunt, & eum futurum hominibus canticis prædixerunt. Quod verò tempore verno, dum aſſiduo cantui operam nauat, rarò comedere perhibeatur magnum quidem omnibus Chriſti fidelibus, ſed præcipuè ijs, qui religionem colunt, & religioſi vulgo dicuntur, pietatis documentum præbet. Homines namq; Deo addictos, & ſacros, dum in eius laudes incumbunt, ab ebrietatibus, & comeſſationibus prorſus abſtinere decet. Et quemadmodum Luſciniæ, de ſuauitate concen-
40 tus certare dicuntur, ita pariter viros iſtos, vt alter alteri in cōmemoratis pijs munijs obeundi præcellat, eniti par eſt. In hiſce omnibus igitur Luſciniam imitari quiſque debet. Quod autem vere, & æſtate tantum canere feratur, non hyeme, in illi vitio aſcribendum eſt, ſicuti & illis, qui vere, & æſtate, id eſt, cùm proſpera vtuntur fortuna, Deum laudibus extollunt, iuxta illud, *Confitebitur tibi cum benefeceris ei*: hyeme verò, cum infortunijs premuntur, à diuinis laudibus abſtinent. Sed neque in hoc imitanda eſt, quod præſente maiori hominum numero ardentiùs canat, ſin auditores non ſint, vel pauci, cantum negligit. Quod tamen nonnulli faciunt concionatores, ſeu prædicatores, qui in magna tantùm hominum frequentia ad oſtentationem nimirum orationem habere ambitioſe cupiūt, paucis auditoribus concionari recuſant, cùm potiùs Chriſtum imitari præſtaret, quam vni tantùm mulierculę Cha-
50 nanææ diuina patefacere myſteria non piguit. *b* Cælius ex hoc, quod Luſciniarum fęmellæ minus, quàm mares canoræ ſunt, egregium mulieribus documentum elicit. Ipſas nempe decere ſilentium, ipſiſq; præcipuè ex ſilentio adeſſe ornamentum. In mulieribus autem noſtris, ſecus accidit, quæ (liceat mihi Andreæ Tiraquelli verba vſurpare, ſicuti ipſe Plautina) ſunt loquaculæ, verboſæ, dicaculæ, linguaces, garrulæ, & arcanorum minimè tenaces. Nam vt ait Eunomia ipſa Plautina in Aulularia.

Multum loquaces meritò omnes habemur,
Nec mutam profectò repertam
Hodie dicunt mulierem vllam in ſeculo.

a In Hex. l. 5. c. 14.

Chriſticolas Luſcinia cantu oportet imitari.

Religioſos à crapula abſtinere dicet.

In quibus non imitanda.

b Lec. ant. lect. 17. c. 6.

In quam

Tres mulieres nundinas faciunt.

In quam sententiam Germanorum est prouerbium: Tres mulieres nundinas faciunt; ex loquacitate mulierum ortum, quarum garrulitas nondinis comparatur, vbi maximus est mercantium strepitus, sonitusque de hac re satis.

VSVS IN CIBIS.

a lib. 15. de cib. c. 38.

ETSI Luscinias in cibis ab elegantioribus assumi nostro æuo a Ioannes Bruyerinus neget, mihi tamen, qui eas aliquando esitaui, non insuauem, nec insalubrem, quamuis exiguum cibum, præstiterunt. Cæterum antiquitùs eas sicut & alias aues vocales in delicijs fuisse, testatur centenaria illa Aesopi Tragici patina, quæ scilicet constabat centum auiculis (inter quas Lusciniam quoque locum habuisse censendum est) quæ cantu aliquo excellerent, vel humanam vocem imitari valerent, quarum singulæ numis sex coemebantur. Quare vt conijcit Budæus, patina illa quindecim millibus coronatorum stetit. Nec mirum tanti Tragœdum canasse, quando Romani Histrionicę artis studio admodum capiebantur; vnde ingentis pretij munera histrionibus dedisse leguntur. Siquidem ciuem quendam Romanum donatione vnica Æsopo decem aureorum millia dedisse legimus, & Roscinum annua mercede sex, & triginta millibus aureorum meruisse. Nulla autem suauitate inductus fuit Æsopus ille, quam vt hominis imitationem, aut potius hominum linguas cænaret. Heliogabalus verò ille Imperatorum perditissimus, camelorum calcanea, cristas Gallinacei demptas viuentibus, Pauonum linguas, & Lusciniorum esitasse perhibetur; quod se factitare affirmabat, quod qui ijs vescerentur, epilepsiam non sentirent. Atrij etiam filios Luscinias magno coemptas cænare solitos fuisse scribit b Horatius ob solam dementiã, qua laborabãt,

Æsopi Tragici cẽtenaria patina.

b Serm. l. 2. saty. 3.

Quinti progenies Arri par nobile fratrum
Nequitia & nugis, prauorum, & amore gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coemptas,
Quorsum abeant sani? An creta, an carbone notandi?

Non etenim, quia suauiorem alijs auibus cibum præbeant, illis vescebantur, sed quia ob cantum pretiosæ erant; quod magnum esse insaniæ, & stultitię genus, qui eat inficias?

VSVS IN MEDICINA.

VERVMNE scit, quod de Lusciniarum linguis asserebat Heliogabalus alij dijudicent. Ego quidem pręstantiora, & certiora remedia in epileptico affectu vsurpanda putarem. Cęterùm harum carnes ad vigiliam facere ex clarorum virorum monumentis constat. Psellus in primis Canes, & Coruos, & Gallos, ad vigiliam conferre scribit, & Philomelam, & Vespertilionem, & Noctuam, atque ex his maximè caput, cor, & oculos. Quod partim est a Plinij authoritate confirmatum, qui & vtendi modum docet, inquiens, quod *cancrorum oculi cum Lusciniæ carnibus in ceruina pelle alligati vigiliam præstant fugato somno.* b Ælianus quoq; huic subscribit: quod tamen remedij genus, tanquam somno rerum quieti, & Deorum placidissimo aduersum elegantissimis verbis improbat. *Luscinia, inquit, auium argutissima, & tranquillo præ cæteris animo, suauissima, & canora voce solitarijs in locis cantillat. Eius etiam carnes vigiliam fouere aiunt, mihi verò qui cibo vescantur huiusmodi, homines nec boni, nec sapientes videntur. Sed illius etiam Deorum atque hominum regis, vt Homero placet, nempe somni priuatio, infelix infelicis cibi munus mihi videtur.* Licet autem Aelianus hoc remedij genus detestetur, qui tamen aut nocturnis orationibus, aut studijs inuigilant, libentissimè amplectentur: sicuti & illi, qui soporoso aliquo affectu infestantur: quibus quomodo sit adhibendum docent quidam hoc modo: Accipe cor, vel oculos Philomelæ, & pone sub ceruicali, vel puluinari, vel suspende è collo ægrotantis, & quandiù ibi fuerit, non dormiet. Io. Bapt. Porta addit, omnium vigilantium, & Nocturnorum, & noctiuagorum animalium carnes idem præstare, & quæ noctù vocalia sunt, valere, vt in vigilijs patrata in somnis narrentur, cuiusmodi esse dicit, Ranam, Anserem, Lusciniam, Bubonem. Feleius cum melle illitum visum perfectè acuit, vt vult Kiranides. Postremo procachicis in cibo laudari Alaudas, & Luscinias Alexander Benedictus memoriæ prodidit.

a l. 32. c. x.
b De anim. l. 16. c. 43.

VSVS IN DELICIIS.

CVR tam sedula cura, tantoque studio Lusciniæ à nobis educentur, nemo est, qui ignoret, vt scilicet nos cantu suo oblectent, & molestissimas animi curas adimant. Licet autem omnes aliæ ferè nocturnæ aues, & præcipuè quæ flebiles voces edunt, nobis sæpenumero ingratæ sint, non tamen, vt inquit a Franciscus Petrarca, Philomela apud Virgilium:

a de aduer. fort. dial. 90.

10 *Flet noctem, ramoq́; sedens miserabile carmen*
Integrat, & mœstis latè loca questibus implet.

Dulcis enim eius fletus, & suaue carmen, & delectabiles sunt querelæ. Hinc in Elysio, vbi nihil est, quod molestiam afferre possit, sed omnia grata, & iucunda sunt antiquitus felices illæ animæ maximam è Luscinijs voluptatem capere dicebantur. Sic b Lucianus enumerans delicias conuiuiorum, quæ illic celebrari fingebantur, scribit Luscinias, & cæteras canoras volucres cum cantu conuiuas superuolare, & aspergere flores, quos è proximis pratis legunt. Et paulò post primas choreas à pueris, & virginibus, quibus præerant, & concinnebant Eunomus Locrus, & Stesichorus, duci fingit, secundas à Cygnis, Philomelis, & Hirundinibus. Sic quoque c Strozius filius canit, quòd illic:

b Verard. hist. lib. 2.

c Amos. l. 1

20 *Semper odoratis gemitus Philomela sub vmbris*
Integrat.

Aurei quoq; sæculi homines voluptatibus, quæ ex Philomelæ cantu hauriuntur, non caruerunt: nam

Blandaq́; vicini retinens Philomela sub orno
Mollibus exierat dulcia bella modis.

Vt ait idem d Strozius, aurei sæculi delicias enarrans. Et nostro æuo, & in nostris regionibus quis ex huius auiculæ cantu voluptatem aliquando non percipit? Quàm dulce enim, & quàm suaue omnibus vbique eam cantillantem audire? Illis verò potissimum, qui verno tempore ruri se continent? Hanc vocis suauitatem, & dulcedinem, sæpiùs cùm expertus esset Vespesianus e Strozius, Lusciniæ sic gratias agit.

d Ibidem.

30 e Erot. l. 6.

Aemula diuini suauissima carminis ales,
Quæ virides vmbras, & loca sacra tenes:
Mollibus, & varijs, quæ tot discrimina vocum
Flexibus humana dulcius arte refers:
Munere pro tali tibi quid Philomela rependam?
Præmia, quæ tanto digna labore putem?
Dum vagus huc illuc hortis genialibus erro,
Miror, & artifici culta vireta manu.
40 *Hospitis officio tu protinus vsa benigno*
Fingis in aduentu carmina mille meo.
Nec procul hinc densis canis abdita frondibus altæ
Ilicis in ramo, populeis ve comis.
Verùm hic iuniperi insidis mihi proxima trunco,
Non imitabilibus me venerata modis.
Et licet hæc perstem tibi tam vicinus in vmbra,
Deque tua suaui garrulitate loquar.
Nil tamen ipsa times, nec gutturis ista canori
Sedulitas, ideo dulce remittit opus.
50 *Grata sed in longum lucro resonante querela*
Ducitur argutis continuata modis.
Nos verò tali quoniam dignaris honore,
Dicimus in laudes hæc tibi pauca tuas.
Humanas auium quæ mulcent cantibus aures
Cedere carminibus carmina cuncta tuis.
Viue diù, similisq́; tui generata propago
Finiat extremum non nisi sera diem.

Profectò huic, vt eius verba indicant, opus non erat cythara, sicuti neque alijs, qui tunc temporis ruri degunt.

Nam cytharam Philomela feret: quam nulla libido
Flexit adhuc, tremulo permulcens gutture ſyluas.

Verba ſunt Franciſci Petrarcæ Ioan. Columnam Cardinalem, vt ſerus conferret, hortantis. Quamuis autem Luſciniæ cantus tantam auribus humanis dulcedinem inſtillet: repertus eſt tamen aliquis, neſcio brutum ne an homo dicendus, qui vt narrat, idem præclariſſimus author, cùm ruri habitaret, ad fugandas nocte Luſcinias ſaxis armatus, ſudibuſq; cõſurgeret; & cùm ſic parum proficeret, circunfuſas arbores detruncaret, vt vel ſic prærepto frondente domicilio, abirent: quibus manentibus cogeretur abire, quaſi importunis earum cãtibus pulſus. Is tamen in proximæ paludis ripa nocturnos ranarum ſtrepitus veluti modulatiſſimam fidium harmoniam gratis hauriebat auribus. O inhumanum, ferumq; & aſininis auribus hominem, qui quod cæteris maximæ voluptati eſſe ſolet, non tantùm aſpernaretur, & prorſus abhorreret, ſed à ſe propellere omnibus viribus ſtuderet: quæ verò reliqui iure merito deteſtantur, ipſi grata eſſent, & periucunda. Similis profectò is dicendus Aſino illi Aeſopico, qui Cuculi cantum Luſciniæ harmoniæ prætuliſſe dicitur.

HIEROGLYPHICA.

LVSCINIA, quia nulla auis vocacilior ſit, nec alia elegantiùs cantet, corporis verò pulchritudine non admodum conſpicua ſit, & præ indignatione, ac nimia excandeſcentia ſæpenumero conficiatur, viri ſtudioſi, & virtute præditi, qui leui de cauſa indignatur, & ira celerrimè excandeſcit, corporiſq; cultum negligit, haud temerè hieroglyphicum ſtatui poſſit, matrum verò, quæ proprios liberos trucidant, quia tale facinus Philomela patrata fuiſſe confingatur. Vnde mulieres illas, quæ Carthagine liberos ſuos Saturno immolabant, ſiue turpiter etiam cremabant, Ἀηδόνες Lybiſſas dictas fuiſſe ſupra meminimus. Pierius Valerianus in ſuis hieroglyphicis diuerſas aſſignat huius auis ſignificationes: & primum Homeri ſimulacrum eſſe dicit, quod confirmat authoritate Aeneæ philoſophi, qui ex Chaldæorum, Aegyptiorum, & Græcorum opinione defunctorum animas euocari poſſe docens, Orphea Cygni ſpecie euocandum eſſe ait, & ſi quis Homerum euocare voluerit, oportere eum Luſciniæ forma indutum apparere. Simili ratione quemlibet poetam egregium Luſciniæ ſpecie euocare poterimus, illumque ipſius hieroglyphicum ſtatuere. Erat enim Pythagoricorum perſuaſio, aues canoras in poetas, & poetas in aues canoras renaſci. Vnde apud [a] Platonem Thamyræ animus Luſciniæ vitam deligit. Ad quod alluſiſſe videtur [b] Ianus Gruterus ſcribens ad Petrum Thiaram Poetam:

Matris filios necãtis hieroglyphicum.

Poetæ egregij cuiuslibet hieroglyphicum.

[a] Reip. l. 20
[b] In epigr.

Quin Heliconiadum fueris quod viuus amator
Poſt obitus meliciam te Dea auem eſſe dabunt.
Et vel Luſciniam, vel ouantem rore cicadam,
Vel Cycnum fingent, melligenam, vel apem.
Mentior. Haud ſatis hoc: monſtrum nouum eris compoſitum.
Ex Philomela, & Olore, exque cicada, & ape.

Non ſolùm autem optimi Poetæ, ſed perfecti Oratoris hieroglyphicum dici poteſt Luſcinia: eiq; aſſimilantur, qui in dicendi arte primas tulere. Quapropter rectè M. Tullium illud Romanæ eloquentiæ decus eximium Luſciniæ non ſolùm ob ſummam eius in dicendo facundiam, ſed quia more eius auiculæ pullos ſuos ideſt rethoricę ſtudioſos iucundiſſimis, & ſuauiſſimis cantionibus, præceptis nimirum rhetoricis erudire voluerit, comparare poſſimus. Quemadmodum.n. Luſciniam, vnam ex auibus maximè admiramur, quod in tam paruo corpuſculo tam clara, tam ſuauis, tam magna, tam iucunda vox inueniatur: quod verno tempore cùm frondeſcere arbores incipiunt, quindecim diebus, ac noctibus continuis, & ſine intermiſſione canere ſoleat, ſicuti iam ſatis ſuperq; demonſtrauimus: ita pariter in hoc vno viro tam perfecta, atq; abſoluta prorſus omnis dicendi ratio eſt, vt in ſuo genere non minori ſit admirationi, atq; haud ſcio, an etiam maiori, qui dono quodam (vt ait Fabius) prouidentiæ genitus eſt, in quo tota vires ſuas eloquẽtia experiretur, clarus, ſuauis, iucundus, grauis, qui diuina ingenij fęlicitate quicquid in omnibus alijs authoribus admirabile politum, ingenioſum, eximiũ reperitur, id in ſuis Luculenter, ne dicã diuinè operibus totũ effinxit. Sed iam reliqua proſequamur, quorũ Pierius Luſciniam hieroglyphicum eſſe ſtatuit: inter quæ prima ſeſe nobis offert muſica, quam quidem omnibus numeris abſolutam per hanc alitem ſignificari ab alijs traditum eſſe aſſeuerat: nec iniuria, ſiue multiplicem vo-

Perfecti Oratoris hieroglyphicum.

cis veritatem, siue delectabilem suauitatem, siue pertinacem in ea continuationem admiremur. Quod autem cùm sylua incipit opacare frondibus, diebus, ac noctibus quindecim assiduè canat, lætitiam testata, quam ex verni temporis aduentu præsentit, hinc germinationis tempus nonnulli per Lusciniam significant, eodem Pierio referente: eademque de causa, quod scilicet vernis illis diebus per totam fere noctem dulci eo modulamine delectetur, vigilantiam suo hieroglyphico, nocturnasq; lucubrationes denotat. Nam sicut ob mirificam canendi delectationem non piget insomnes noctes ducere, ita hos summæ sapientiæ, & scientiæ desiderio affectos non tædet laboriosis vigilijs insenescere, atq; continua mentis agitatione consumi. Horum igitur omnium hieroglyphicum Luscinia meritò statui possit, è contra in auibus Aristophanis illa denotatur per meretriculam habitu ornatam meritricio, capite verò Lusciniam referentem, ob id fortè, quòd illæ impudicæ mulieres non minus, quàm Luscinia lingua valeant: vnde Platus meretriculam quandam Lusciniolam vocat, vt ex illius iam ante recitato & mox iterum citando carmine apparet.

Vigilantiæ hieroglyphicum.

PROVERBIVM.

PRO diuersis Lusciniæ proprietatibus diuersa quoq; ab illa desumuntur prouerbia. Diximus autem auem esse vigilem, harmonicam, in canendo indefessam, ambitiosam, & cantu se suo delectari, ideoque sibi blandiri, & libertatis amatricem esse. Hinc prouerbia Οὐδ' ὅσον ἀηδόνες ὑπνώσσι, idest *nec quantum Lusciniæ dormiunt*: in eos conuenit, qui somni parcissimi sunt, Lusciniæ enim minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem sanè magis, vt arbitratur Adagiorum author. Ἀηδὼν μουσῶν, idest, *Musarum Lusciniæ*; conuenit in hominem insigniter eruditum, & præcipuè in poetam carmine felicem, quo nomine vocatum fuisse Palamedem alibi diximus. Ἀηδόνων μουσεῖα, idest, *Lusciniarum Musea*, appellari possunt hominum disertorum, & eruditorum orationes, scripta, bibliothecæ, vel etiam ipsorum hominum doctorum conuentus. Sumitur ab ipsius cantu & hæc prouerbialis allegoria, *Lusciniæ deest cantio*, perinde quasi dicas, mulieri desunt verba, poetæ versus, sophistæ cauillum, vnde a Plautus:

Ego Pol metuo ne Lusciniolæ desuat cantio.

In eodem sensu Tappius scribit, Germanis hoc est prouerbium, Die Nachtgallkan nit singen, idest, Luscinia nescit canere.

Non sine prouerbiali figura loquutus videtur b Theocritus, cùm dixit:

Κὴξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο, idest,

Ex montibus Scopes cum Luscinijs cantu certent.

Et pariter cùm idem c alibi cecinit:

Οὐ θεμιτὸν λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδεν, idest,

Non fas ò Lacon Picas certare cum Luscinijs.

Eadem prouerbiali figura vsus videtur Calphurnius.

Vocalem superet si dirus Aedona Bubo.

Quæ omnia conuenire possunt in eum, qui cùm infacundus, & ineruditus sit, virum eloquentem, & doctum docere conatur, vel ei se conferre. Sicut autem hoc ineruditos redarguit, ita quod sequitur peritos commonet, ne immodicè suis studijs delectentur. Est autem huiusmodi: Ἀηδόνες λεσχαῖς ἐγκαθήμεναι, idest, *Lusciniæ nugis insidentes*. Conuenit, vt diximus in eruditos, qui suis studijs magis, quàm par est, delectantur. Quod genus sunt poetæ potissimùm. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. *Luscinia vocalior*, vsurpari potest in eos, qui eloquentia conspicui sunt. Ἀηδὼν ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδει, idest, *In cauea non canit Luscinia*: quo prouerbio significatur ingenij libertate nihil esse præstantius ad res agendas. Hoc prouerbio vsus esse dicitur Scopelianus sophista. Hunc enim cùm obsecrarent Clazomenij, vt domi suæ profiteretur, sperantes eius doctrina celebres fore, ille os obstruxit percommode, dictitans, inclusam caueæ Lusciniam non canere: libertas enim res inestimabilis, & ingenia libera rebus omnibus agendis sunt accommodatiora. *Simile huic est*, quod dixit d Ludouicus Ariostus.

Mal può durar' il Roscignuol in gabbia.

Quod quoque, & melius vsurpari potest in eum, qui seruitium alicuius molestè ferat. Postremo Ioann. Tzetzes cùm parœmias duas commemorasset: *Quantum Graculi de regno curant,*

Nec quantum Lusciniæ dormiunt Lusciniæ.

Musarum Lusciniæ.

Lusciniæ deest cantio.

a In Bacc.

b Eidyl. 1.

c Eidyl. 5.

d Sat. 4.

curant, & Quantum Aquilis leges Platonis cura sunt, subdit. *Hæc quoque similis est superioribus, Syllogismorum, quæ cura est Luscinijs? Siue librorum qualiumcunque Aristotelis?*

APOPHTHEGMATA.

a In Apop. Lacon.

b Ibidem.

NARRAT a Plutarchus Laconem, cum plumis Lusciniam nuda sset, ac parum admodum carnis reperisset, dixisse: *Vox tu es, & nihil præterea.* Simile nos Itali de Cuculo dicimus, in simillimo significato: b Agesilaus autem rogatus, vt refert idem Plutarchus, vt audiret quendam, qui vocem Lusciniæ imitabatur, renuit, quod diceret se ipsammet sæpè audiuisse Lusciniam, res inanes contemnendas demonstrans. 10

EMBLEMA.

a Embl. 70

EXTAT a Alciati de Luscinia emblema huiusmodi:

Quid matutinos, Progne, mihi garrula somnos
Rumpis, & obstrepero Daulias ore canis?
Dignus Epops Thereus, qui maluit ense putare,
Quam linguam immodicam stirpitus eruere? 20

Huic autem Lusciniam intelligit, eorum sequens opinionē, qui Prognē in Lusciniā transformatā fuisse volunt, vt rectè exponit Franciscus Sanctius. Vocat autem illam Garrulam.

Quod cantare simul, nocte dieque potest.

Quo epitheto à Martiale etiam donata fuit, vt ex eius disticho à nobis alibi recitato patet.

FABVLOSA.

Lusciniæ fabula.

Caxibaxaqua.

Amaiuna.

Mirabolani.

PHILOMELA ne, an Progne in Lusciniam mutata fuerit, diuersas super hac re sententias alibi recitauimus. Quapropter ne actum agamus, omissis, quæ à nobis ibi tractata sunt, fabellam aliam de Luscinia referre præstiterit, quam recenset Petrus Martyr in historijs Indiarum occidentalium: ex qua pateat omnes illos suas etiam sibi confinxisse fabulas, ipsorumque sicut nostros poetas de Luscinia, quod ex humana forma in auem deformata fuerit fabulatos esse, etsi diuersimodè. Ille autem ex insulæ Hispaniolæ incolarum relatu huiusmodi narrat fabulam. Ad cuiusdam immensæ magnitudinis montis radices, duæ speluncæ erant, quantum maior Caxibaxaqua, altera verò quæ minor erat, Amaiuna illorum lingua dicitur. In hisce delitescebant homines (neque enim adhuc terras colore cœperant) nec foras egredi audebant, Solem veriti, qui ab eis cerni nolebat: & ne quis pedem extra ferret, Machoelem quendam nomine ad fores custodem collocauerat. Is curiosus nimium, quidque proferret insula sciendi cupidus, spreto solis præcepto, relictaq; speluncarum custodia, huc illuc diuagari cœpit, cum verò iter diutius protraheret, ad commissas sibi speluncas tempestiuè non redit: quare à sole deprehensus temeritatis, & inobedientiæ pœnas luit, & in lapidem conuersus illa in insula in hunc diem ab incolis demonstratur. Custode autem absente, qui in speluncis inclusi fuerant, nocte quadam è carcere illo egressi cœperunt, & ipsi per insulam deambulare, sed & hos nimiam contrahentes moram sol superueniens in arbores quasdam deformauit, quæque etiamnum passim in insula visuntur, fructus afferentes prunis haud absimiles. Hispani huiuscemodi fructus ea pruna esse existimant, quos mirabolanos dicimus. Inter cæteros qui in speluncis latitabant, vnus erat Vanguonione nomine vir præ cæteris conspicuus. Huic cùm multi essent liberi, vnum vt & ipse insulam peruistigaret, foras mittere ausus est, quem postea sol in Lusciniam conuertit. Cùm itaque illic, vt dictum est, Lusciniæ toto anni tempore canant, Indi auiculam suum infortunium, & ærumnam queri, & à parente suppetias incessabiliter implorare existimant. Vides ergo, & Indis suas esse etiam fabulas? Hanc tamen non pro fabula, sed pro historia recensent. Extat Philippi cuiusdam de Philomela carmen inter Græca epigrammata, quæ Boream fugiens, cùm per mare volaret, Delphini dorso suscepta, vectaque sit, & illum nantem carminibus suis delectarit, quæ fabula ei quæ de Arione narratur, perquam similis videri possit. 30 40 50

APOLOGI.

LVSCINIÆ, & Accipitris apologum narrat a Hesiodus, cuius hæc est breuius expositio. Accipiter Lusciniam vario cantu argutam in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc vnguibus transfixa miserè plorabat. Ad hanc raptor horrenda voce sic inquit: Quid exclamas misera à multò quam tu sis fortiore detenta? Huc adsis, quo ego te protraham. Suaue licet vsque canas: cœna tamen mihi futura es, vbi voluero. Apologus indicat eum desipere, qui potentioribus repugnat. Dicunt autem interpretes, ibi Hesiodum per Lusciniam semetipsum intelligere (poetarum hieroglyphicum Lusciniam esse iam diximus) qui fuerat à iudicibus vexatus: per Accipitrem verò iudices, ob rapacitatem, qui Persæ fratris largitionibus corrupti iniquè iudicarant. Alij aliter hunc apologum narrant; & aliam quoque affabulationem afferunt. Philomela, inquiunt, super arbore sedens, de more canebat. Accipiter autem videns, ac cibi indigens volando corripuit. Quæ cùm occidenda foret, orabat Accipitrem, ne deuoraretur. Neque enim satis esse ad Accipitris ventrem implendum, sed oportere ipsum ad maiores aues conuerti. At accipiter suspiciens, ait: Sed ego certè demens essem, si quis in manibus paratus est, cibo dimisso, quæ non videntur, persequar. Fabula hæc significat, plerosque homines eodem modo esse inconsultos, qui spe maiorum incertorum, quæ in manibus habentur, amittant. Cuculi, & Philomelæ apologum in Cuculo recitauimus soluta oratione, eundem nunc ab b Achille Bocchio versibus expressum reddimus cum duplici lemmate, ab vno quidem latere IVDEX INEPTVS PESTE PEIOR PESSIMA, ab altero verò cum lemmate OFFENSIO ASPERA EX INEPTO IVDICE.

a Lib. 1.

Luscinia, & Accipitris apologus.

b l. 3. sym. quaest. 90.

Dic, Musa, quæso, cur diutius canit
Coràm homine, & accuratiùs Luscinia?
Illa, & Cuculus anni eodem tempore
Olim canendo, vt assolent, in maximam
Contentionem fortè quadam venerant,
De suauitate cantionis, & quia
Lis de sono erat, asellus est aptissimus
Tum creditus iudex, quòd auriculis foret
Præter animantes cæteras maioribus.
Asellus autem repudiata protinus
Luscinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam Cucullo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, statim
Causam suam agit, & diligenter cantat, vt
Ei approbet se, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab asino, Hinc discat ergò quilibet,
Vitare peius peste ineptos iudices,
Nec belluinis auribus, tam credere,
Præpostera vt fiducia, atque offensio
Nascatur inde, pœnitenda, & aspera.

Idem Bocchius alterum habet hunc de Luscinia apologum (si ita licet appellare, quod ipse symbolum) cum lemmate LVSCINIÆ HAVD DEFIT CANTIO:

Propter limpidum aquæ caput
Illimis Zephyro dum genitabili
Arridens aperit se humus,
Dum se mollia passim viridantium
Densant germina frondium,
Florenti teneræ ramulo ab arboris,
Dulci garrula murmure
Cantabat Philomela. Intereà nemus
Promptis vndique voculis
Argutum resonare. Inde suæ nitido
Vmbra fontis in æquore

Visa, fortè timens vincier, integras
Certatim varium, nouum
Mellitum, lepidum cantum animosior.
Porro suspiciosula
Paulum constitit. Hinc præcipiti volans
Lapsu falsa ad imaginem
Forma, vndam appetijt. Naiades interim
Risere. Illa vbi plumulas
Iam tota vuida se denique fallier
Sensit, mox vacuum secat
Euro diffugiens ocyùs aera.

DE CARDVELE. Cap. III.

ORDINIS RATIO.

Carduelis auis pulcherrima.

INTER pulchriores huius generis auiculas pulchra, imò verò pulcherrima ab omnibus ferè Carduelis vbique censetur, & non minus aspectui iucunda, quam cantu grata, suauisque auribus habetur, vndè meritò secundũ à Luscinia locum, cui nimirum soli cantus suauitate cedit, corporis verò pulchritudine lõgè antecellit, sibi vindicat. Hæc & venustatis, & cãtus nomine magno procul dubio apud omnes honore haberetur, ni, quæ magna illarum vbique reperitur, copia obstaret. Id quippè illi euenit, quod plerisque alijs rebus, quæ etsi pretiosæ alioqui, magno tamen præ numero vilescunt. Sed ego qui res, quales sunt, potiùs perpendo, non quales æstimantur, secundum illi inter canoras aues locum omnino tribuendum esse existimo.

SYNONYMA.

Thraupis Aristotelis non est Carduelis nostra.

VBI inter aues, quæ spinas appetunt Aristoteles Thraupidem Acanthida, & Chrysomitrem annumerat; Gaza pro Thraupide Charduelem interpretatur, cui subscribunt Hermolaus Barbarus, Ornith. & alij, nulli, quod nouerim innixi argumẽto. Nemo enim illorum suam probat sententiam. Miror autem cur non potiùs pro Chrysomitre Carduelem intellexerint, cui multo magis id nominis conuenit. Chrysomitres .n. aurea ornatum mitra, ni fallor, significat: quod nulli volucrum æquæ, ac Cardueli nostræ competit: ipsam namq; aurea fascia ornatam esse luce clarius conspicitur. Sed erroris eorum causam subodorati mihi videor. Nam mitram, ni fallor, capitis tantùm ornamentum esse existimauerint: & cùm Carduelis vittam illam auream in alis, non in capite habeat, Chrysomitris nomine eam non sunt dignati. Sciant autem velim, mitram significare etiam quancunq; aliam fasciam, qui cuilibet corporis parti circunducitur: vnde fasciam quandam in loricæ modum contextam ad latera defendenda mitram appellat [a] Virgilius:

Mitræ significationes variæ.

a Aeneid. lib. 6.

Et tunica manicas, & habent redimicula mitra.

Simili ratione mitra appellabatur zonæ quoddam genus, quam soluebant primum parientes, & Dianæ consecrabant; de qua [b] Cælius Rhodiginus: *Est*, inquit, *eodem quoque nomine, zona, quam soluere narrantur primùm parientes, dicantq; Dianæ, nota inde illius cognomento, vt appelletur λυσιζώνη, quo nomine etiam Athenis templum visebatur consecratum. Mitram certè incorruptam dicit Apollonius, vbi constant etiamnum pudicitia, virginitasque.* Pulchro igitur nomine pulchra donetur auis, quod à Turnero quidem iuremerito factum est; quem multò meliùs, quam illos hæc vidisse ex iam dictis patet. Hic enim velut sententiæ nostræ assertor, affirmat, auem illam aureis plumis, hoc est, Carduelem nostram Aristotelis Chrysomitren esse, Thraupidem verò nequaquam. Quæ verò Thraupis sit, suo dicemus loco. Nunc Carduelem Aristotelis Achantida non esse dixisse sufficiat. Hæc.n Philosopho teste vita, & colore ignobilis est: Carduelis verò, siue Chrysomitres, vt omnib. notum est, varijs, floridisque coloribus omnium oculos in sui admirationem trahit. Quis color ille sit, quem Aristoteles ignobilem vocitat in Ligurino referemus. Licet autem Aristotelis Acanthidem nostram Carduelem esse nemini assenserim, noui tamen recentiorum Græcorum quibusdam

b Lect. antiq. lib. 6. cap. 10.

Acanthidem

Acanthidem cum Carduele eandem videri, ficuti Theocriti interpreti, qui ait. Acanthidem autem esse argutam, & à coloris varietate ποικιλίδα dici; quo etiam nomine Carduelem nostram neoterici quidam vocari asserunt, nempe à coloris varietate, vt testatur ille, inter quos est *c* Bellonius, qui eodem in loco asserit Acanthidem longè aliam esse auem à Gallorum Chardoneret, ideſt Carduele, nempè Spinum, aut Ligurinum, quem ijdem vocant Serin. Nos Ποικιλίδα Picam variam ſignificare aliàs diximus. Sed vt ad rem reuertamur, Latinorum quoq; plurimi, recentiores potiſſimum pro Acanthide Carduelem vulgò dictam accipiunt, vt Seruius in illo *d* Virgilij.

c de auibus l.7.c.23.

d Geor. l.3.

Littoraq; Alcyonem reſonant, Acanthida dumi.

Per dumos verò, inquit, Acanthis, quam alij Luſciniam (fuere etiã huius ſententiæ aliqui, qui nimirum Luſciniam, & Acanthidem eaſdem eſſe exiſtimarunt, fortè quod in ſpinis & degat, licet illarum ſeminibus non victitet) alij verò Carduelem, quæ ſpinis, & carduis paſcitur. Et ſic paſſim Virgilij interpretes ferè omnes & ſexcenti lexicorum authores pro Acanthide Carduelem interpretantur, ſicuti etiam pro Acalantide, quam nimirum eandem eſſe cum Acanthide volunt: quinimo illo in Virgilij verſu modò recitato Acalanthida non pauci legunt fortaſſis, quòd Acanthis primam corripiat, cui tamen incongruo aliter, & fortè meliùs occurri poſſe videtur additione nimirum, & copulæ hoc pacto.

Acalãthis.

Littoraq; Alcyonem reſonant, & Acanthida dumi.

Baptiſta Pius Bononienſis, ait Acalantidem à quibuſdam credi eandem eſſe cum ea, quæ vulgò Acalanthula dicatur, & cui vocis omnis amœnitas cum varietate tributa ſit. Sed ego qui, & ipſe Bononienſis ſum, nullam auem vulgò Acalanthulam vocari audio: ſuſpicor tñ illum intelligere de Alaudæ quodam genere admodum canoro, quæ non Acalanthula, ſed Calandra nuncupatur: de qua ſuo loco. Sed vt ad Latinam nomenclaturam deueniamus, non pauca etiam eſt de Plinij Carduele controuerſia: nam non ſatis conſtat, quam ex his, quæ Carduorum ſeminibus veſcuntur, pro Carduele intelligendam eſſe voluerit, Thraupidemne, Spinumne, an Chryſomitren: quæ enim de Carduele ſcribit, omnibus hiſce auiculis vllo ſine diſcrimine competunt: Namq; omnes imperata faciunt, nec voce tantùm, ſed pedibus, & ore pro manibus. Crediderim tamen hæc de Carduele noſtra Plinium intellexiſſe, per excellentiam. Hæc enim alijs longe pulchrior eſt, & cæteris propter cantum antefertur, atque licet cæteræ illæ carduorum ſemine quoq; veſcantur, ab his ipſam peculiariter nomen traxiſſe; nam, & apud Cretenſes in hunc diem, vt ſcribit Bellonius Guardelli dicitur, & Stragalino. Quare ſatis admirari nequeo, quid Grapaldo in mentem venerit, vt aſſeueret Carduelem eſſe Paſſerẽ ſolitarium, auem toto genere diuerſam, & triplo, & amplius maiorem, vermibus potiſſimum victitantem, quos omninò aſpernatur Carduelis, vt docuit Ariſtoteles. Fallitur quoque Ambroſius Calepinus, dum Anthum eſſe Carduelem credens: *Anthos*, inquit, *vnus ex filijs Neſtoris eſt; & Latinè flos interpretatur. Hinc Carduelis Anthus dicitur, quòd flore paſcatur.* Nos quæ auis Anthis ſit, iam diximus. Nonnulli ad hanc eandem auem ſignificandam quędam vocabula commemorant Latinane, an Gręca, vel Barbara, ignoro, ſed barbara certè, vel ſaltem diuersè ſignificantia. *Zona*, inquit Kiranides, *ideſt, auis Iouis, quam Græci vocant Aſtragalinum, nos verò Carduelem, in capite pennas rubeas habet in alis aureas, & omninò variæ eſt colore.* Corydalim, inquit Baptiſta Pius, nonnulli Carduelem vocitant. Matthæus verò Syluaticus pro Aſtrolino, & Aſtrogallo Cardellam, vel Carduellum interpretatur: quæ voces pro Aſtragalino, vel Aſtragallo corruptæ videri poſſint. Non tamen Oppiani Aſtragalini Carduelesſunt, vbi ſcribit celeres Aſtragalinos viſco capi: Aſtragalini ab Aſtragali magnitudine dictæ videntur. Solent enim authores medici Aſtragali magnitudinem nominare, quaſi notam vulgò, vt nos recentiores nucis ferè pronunciare ſolemus: eſt autem Aſtragallus os pedis in animalibus quibuſdam, ſupra calcaneum, talus Latinis dictum, vndè aſtragalus ludi genus, in quo aſtragalis, ideſt, talis vtebantur. Habet item alias ſignificationes, quæ ad rem noſtram non faciunt. Cæterùm eiuſdem Oppiani Aſteres, quas ibidem viſco capi prodidit, Carduelesforſitan fuerint. *Quibus*, inquit, *rubicundulus circulus ſtellæ inſtar in capite fulget.* De eo tamen addubitare videtur Ornithologus anceps Carduelesne ſint, an aliæ quædam auiculæ admodum canoræ, quæ & ipſæ è ſpinis, ſeu carduis victitant, rubente in vertice circulo Scofferle ab Heluetijs appellatæ, de quibus in Linaria. Reperiuntur, & quædam alia vocabula barbara prorſus, & corrupta veluti Acardelentes, Acalantia, & Actalantia, nomina, vt videtur, corrupta ab Acanthis, vel Acalanthis: quas omnes dictiones recenſet Syluaticus, qui alias etiam Liſiniam habet pro Cardella, vt ipſe loquitur. Albertus, ex Auicenna

Acalanthula. *Calandra.* *Plinij Carduelis eſt eadem cum noſtra.* *Guardelli.* *Stragalino.* *Grapaldi error.* *Calepini error.* *Zona.* *Auis Iouis* *Corydalis.* *Aſtrolinus.* *Aſtragall.* *Scofferle.* *Acardelentes.* *Acalantia.* *Actalantia* *Liſinia.*

Azamicoz. Carduelo. Chardonneret. Charderaulat. Siſtelfinck. Siſteluogel. Stigelitz. Rothogelken. Pietter. Truns. Steglik. Sezigil. Sirguerito. Ziſich. Finck. Auis lini.

cena nimirum Azamicoz habet. Apud Italos latinam ferè vocem ſeruat, Carduello, ſeu Carduelino dicta, & apud quoſdam etiam, ſi Auguſtino Nipho Italo credimus, Raparino, vel Rauarino, nimirum circa Lacum Verbanum. Galli Chardonneret, vel Chardonnet dicunt, quanquam, & aliæ aues, quæ ſpinas, & carduos appetunt, eodem nomine ipſis vocentur. Sabaudi Carderaulat: Germani Siſtelfinck, vel Siſteluogel, quod carduis inſideat: quidam quoq; Stigelitz imitatione vocis, vt ait Albertus. Roſtochij appellant Rotkogelken Friſijein Petter, Hollandi een Pitter, Rhæti, qui Germanicè loquuntur Truns, ni fallor, Illyrij, & Bohemi Steglik, Poloni Sezigil, Hiſpani Sirguerito, Sielecolore, & aliqui etiam, vt opinor, Pintacilgo. 10

GENERA. DIFFERENTIÆ.

CARDVELIVM plura genera conſtituere videtur Albertus, ſed tria dicit eſſe potiora, Carduelem propriè dictam, de qua impreſentiarum nobis ſermo eſt, Ligurinum, & Fringillam. *Carduelis*, inquit, *multorum generum eſt, ſed tria apud nos ſunt notiora. Primum genus dorſo cinereo eſt à lateribus croceum, & ante roſtrum in capite rubet minij inſtar, & hoc nobilius habetur. Alterum eſt croceum paruum, quod vulgò Ziſich* Ligurinus *vocatur. Tertium vulgò nominatur Finck* Fringilla, *cui pectus omninò flammeum rubet. Sunt qui quartum genus adijciant, lino inſidens, quare auis lini* Linaria *vocatur, in dorſo ferè cinereum eſt, vt primum,* 20 *& in pectore ad croceum colorem cinereo dilutum vergit.* Hæc ille, volucres omnes carduis inſidentes ſub Carduelis nomine recenſens: & carduelès propriè dictas meritò reliquis præponens, Spinis, ſeu Ligurinis ſecundum locum aſſignans, Fringillis tertium, poſtremum Linarijs inter notiora. Nos de ſingulis, auibus nempè prorſus diuerſis, ſeorſim agemus. Cæterùm aucupes noſtri Carduelès propriè dictas ſic diſtinguunt. Quædam inquiunt in ſpinis, & dumetis naſcuntur, quas aliqui alijs præponunt: quòd magnitudine, firmitudine, & cantus pertinacia ſuperent eas, quæ in arboribus naſcuntur. Aliæ mali aurantij colorem referunt, quæ proximè dictis cantus ſuauitate, & peruicacia nil cedunt. Alij verò, quibus ipſe aſſentior, quæ ad nigredinem magis accedunt, cæteris tanquam præſtantiores præferunt, & quò atriores, eò meliores eſſe cenſent. Sed & inter illas, quæ in arboribus 30 nidulantur, in prunis, aut malis aurantijs inuentæ, illis quas oleæ, aut aliæ arbores ſuppeditant, vocaliores, & magis habentur harmonicæ.

FORMA. DESCRIPTIO.

Carduelès vbiq; generantur.

NVLLA eſt regio, ni fallor, quæ hoc auicularum genus non generet: vnde apud omnes nationes paſſim in caueis alitur: quare in eius deſcriptione, vt auis notiſſimæ, & quæ ante oculos ſemper habeatur, nos nihil elaborauimus. Si tamen quiſpiam (quod vix mihi perſuadere poſſum) Carduelis deſcriptionem deſideret, Bellonij, aliorumque deſcriptionibus, quas hìc afferre non pigebit, ipſi ſatisfiet. Carduelis, inquit, 40 a Bellonius, minor eſt Fringilla; magnitudine quodammodò Thraupidis (pro Thraupide intelligit auem eam, quæ Italis Citrinella nuncupantur, & nobis Bononienſibus Vidarino) & eſt pulcherrima auium, quæ in Gallia reperiuntur. Nutritur in cauea propter cantus ſuauitatem. Manifeſtiſſimis notis diſtinguitur à cæteris. Habet enim in anteriore parte capitis, & in gutture ſemper aliquid rubri. Capitis pars ſuperior nigra eſt, tempora alba. Alas habet nigras albo diſtinctas; in quarum remigibus pennis vtrinq; lutea faſcia cernitur. Hæc Bellonius, cuius deſcriptione, ſi quis non acquieſcat, quæ alij de Carduelis forma ſcripſere, & nos hìc repetimus, perlegat. Carduelis, inquit author de natura rerum, auis eſt parua, croceo in corpore (alis) rubeo in capite colore decorata. Carduelibus, inquiunt Eberus, & Peucerus, dorſum cinereum, & fuſcum, alæ croceo colore, nigroq; mix- 50 tim alternatim variatæ, albiſq; notatæ maculis, vertex nigricans, roſtrum niger ambitus, hunc miniatus, miniatum cæſius circundat. Ex hac colorum varietate Baptiſta Mantuanus pictam nuncupat, dum ait:

a De auibus lib. 7. c. 13.
Thraupis, quæ auis.
Carduelis deſcriptio.

Miratur Acanthida pictam

Pſitaccus.

Hic enim cum Acanthide Carduelem implicat, quod Latinorum recentiorum pleroſque factitare ſuprà diximus. Quæ autem de colorum varietate tradunt citati modò authores, non in omnibus æquè conſpicitur. Superiori enim anno aucupem offendi plurimas Carduelès

Carduelis mas cum carduo tomentoso.

Carduelis nondum adulta cum paliuro Theoph.

dueles vænales habentem, inter quas vna erat quã aiebat nondum esse adultam. Erat autem alis & cauda adultę ferè similis, sed in capite nihil prorsus habebat rubedini, sed vbiq; vnicolor, nempe ex cinereo ad ruffum tendens, cuius hic etiam icon exprimitur, vti quoq; alterius, cui niger ille ambitus circa rostrũ, & cilia, quæ in alijs rubere solét, niueo cãdore 50 refulgent. Reperiuntur prætereа, quæ totius ferè corporis colore à reliquis varient, quales in Rhætia aliquando inueniri scribit Ornithologus: & in Italia etiam aliquando capi obseruaui, depinxi, & depictas hoc in loco exhibere non piguit. Harũ quidem altera aliquid tantùm in anteriori parte capitis, & in mento similiter rubri obtinebat cæteræ capitis partes, dorsum, vẽter, & pectus erant subalbida: alæ (excepta lutea illa fascia, quæ coloris erat obsoleti) & cauda ex cinereo fuscæ. Altera quam ex capitis conformatione conieci marem esse, tota prorsus erat alba, si capitis partẽ rubram demas, & pennas aliquot lutescẽtes in alis. Cuius verò post has iconem damus, & quam Ferrariæ captã familiaris quidam meus caucæ inclusam ad me misit, à iam commemoratis plurimũ differt, ita vt non ex Carduelium

Carduelis cilijs albis cum berberi.

Carduelis subalbida cum carduo stellato.

Carduelis alba capite rubro cum spina alba.

lium vulgarium numero, sed eis congener potius censenda sit. Nam Carduelem corporis mole superat, vt quæ Fringillam æquet. Rostrum circundat fasciola crocei coloris admodum vegeti. Oculi, quales Carduelis sed maiores. Caput, excepta particula illa crocea, cuius modò meminimus, & dorsum eodem colore, nempe subnigro. Pectus in nigro virescit, sicuti etiam plumæ paruulæ costas alarum contegentes: quarum remiges atræ colore albo multò magis, quam in alijs euenit, interstinguuntur: quod in reliquis Carduelibus lutei est in hac ferè pallescit. Cauda alijs attritate non inferior: in duabus verò extremis 30 pennis vtrinque albi. Aliquid, si expandebantur, cernere erat: nam alioqui ipsa contracta recondebatur, nec erat visui satis obuium. Venter totus ex cinereo ad fuscum vergebat. Nouissima autem hæc quadrupes erat, vt ex subiecta icone cernere licet.

Carduelì congener cum carduo stellato.

VOX.

Carduelis quadrupes monſtrifica cum carduo tomentoſo.

VOX. CANTVS. VOLATVS. Aucupium.

Carduele valens vocis amœnitate.

QVANTVM Cardueles valeant amœnitate vocis, nemo eſt, qui ignoret. Omnes enim cùm quas domi alimus, tùm quæ per agros liberæ degunt, ſemper ſuauiſſimè cantillant, & non ſolùm cùm arborum ramis, & ſpinis inſident, ſed cùm volitant etiam. Quapropter qui aucupio vel animi, vel vtilitatis gratia operam nauant, duas ſibi tantùm Cardueles allectrices ſufficere exiſtimant: cùm alioqui Fringillæ, & aliæ huiuſmodi volucres plures requirantur Cardueles enim quamuis omni quidem tempore canant, illud tunc maximè præſtant, cùm è ſuo genere aliàs aduenire cognoſcunt. Tunc enim ſuprauolantes alta voce compellant, velut opem implorantes earum, & vt ſe miſeras ergaſtulo incluſas liberent. Aduolant liberæ, & vndique non minori garritu, quam numero accurrunt. Gregatim enim volat omne Carduelium genus, & tanto quandoq; numero ſimul, vt auceps quidam narrauerit mihi, æſtate ſuperiori, cùm earũ aucupio incũberet, duo millia, & plures etiam ſimul ſummo manè ad allectrices ſuas aduolaſſe, arboreſq; quas ipſe viſco illinerat, ferè cooperuiſſe, ſed qđ ros viſcum madefeciſſet, liberas ex paratis inſidijs abijſſe, pauculis tãtũmodo captis. Narrabat præterea, eas viſco facilè capi, ſed ſi ſemel fortè ab illo ſe explicuerint, nunquã amplius in poſterum ita poſſe capi: Quandã verò affirmabat, quã viſco captam multos annos aluerat, viſci ita recordatam fuiſſe, vt cùm aliquãdo vaſculum potorium lauans, caueæ oſtiolum aperuiſſet, aufugientem viſco capere nequierit, cùm tamen non lõgè à domo recederet, & quotidiè in vicinis arborib. cantillaret, & ad ſocias aduolaret, ſeminibuſq quæ ex earum caueis decidebant, victitaret, illeq; cibũ & potum ſæpè inter virgulas viſco illitas poſitum offeret: illam ſiquidẽ cùm cibũ capere viſco deuitato poſſet, auidiſſime comediſſe: ſin minus inedia cõſumi potiùs maluiſſe. Vnde ſe, cũ videret ſe oleum, & operã perdere, aliã excogitaſſe verſutiã; Caueã cibo, potuq; inſtructã apertã reliquiſſe, famelicam illã ſitibundamq; cùm illicò intrò ingreſſa eſſet, oſtiolo clauſo cepiſſe. Hæc ille. Cæterũ Cardueles non ſolũ viſco, ſed & retib. fallũtur, qua in re peculiari quodã aſtu vtũtur aucupes, carduos per retis aeiã

Quãdo magis canant.

Gregatim volant.

Vt faciliùs retibus capiantur.

vt

vt vocant, (est autem illud spatium, quod inter vtrasque retis alas interiacet) disponunt auiculasque, quæ eorum seminibus mirum in modum inhiant, aduolitantes ad eos capiunt. Refert Albertus non solùm has, sed omnia alia Carduelium genera, ita oblectari carduis, vt cum ijs insident, adeo stupidæ sint, vt aucupe per parietis cuiusdam, post quem latet, foramen, multas è suis, vnam nimirum post alteram laqueo in virgæ extremitate ligato per collum attrahi potiùs patiantur, quàm aufugiant. Similiter, quando fisso ligno capiuntur: vna hærente multas iuuandi animo, accurrere.

10

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO.

Victus. Sexus.

NIDVM in spinis, arboribusq; construere Carduele iam diximus. Nidificant etiam aliquãdo captæ apud nos, si locus in quo volitare queant, eis concedatur. Ornithologus apud Heluetios in Zetis, siue *Hypocaustis*, pullitiem etiam educere licet rariusculè, scribit. De ouorum numero neque Aristoteles, neque Plinius meminerunt, quod nouerim. Ornithologus septem parere asserit, Bellonius octo. Nostri aucupes ter anno nidificare referunt, Maio, Iunio, & Augusto, quo in mense nouissimè commemorato, quæ nascuntur, cæteris præstare. Quapropter si qui harum auicularum cantu, & corporis specie delectantur, eo mense natas eligant, & inter has, quæ spinis innascuntur, nam huiusmodi præ reliquis viribus, & cantu pollere dicuntur. Mares verò præstare, nemo est, qui dubitet. In omnibus quippe auium generibus masculi fœmellis loquaciores existunt, contra quàm in hominibus euenit, in quibus fœmina. *Vnam laborantem posset succurre lunam.* Sexum periti ita distinguunt: mari caput, guttur, dorsum nigriora esse volunt, & caput non solùm nigrius, sed longius, & compressius. Fœminam alas habere cinereas, guttur album, caput rotundum. His alij alias adijciunt coniecturas: maribus rostrum crassius, & longiusculum, alarum maculam coloris aurei, caudam pluribus maculis albis distinctam tribuunt. Sed eiusmodi signa perpetuò vera non sunt: plerunq; tamen. Quæ verò à cantu, & costarum plumis desumuntur, cùm sæpiùs animaduertissem, perpetua, & minimè fallacia reperi. Fœminis enim vox exilior, cantusq; minimus diuturnus, & plumæ costas obuestientes cinereæ, aut fuscæ, cùm maribus sint aterrimæ. Mares igitur in spinis mense Augusto notas, educare oportet, si quid autem nidum ipse adinuenerit, pullos in eo relictos parentum curæ committet, donec volare qodammodo queant: tunc enim caueæ illos includere oportebit, & ibidem ex arbore suspendere, vt sic clausi à consuetis altoribus pascantur, donec cibum, potumque proprio marte capere nouerint. Quod si verò à parentibus suis domi tuæ ali eos velis, ne in agris relicti, furibus cedant in prædam, pullos præsente parentum altero, vel vtroque in caueam impones, & sensim in conspectu eorum deferes ad domum tuam. Parentes enim liberis se suis orbatos esse dolentes, te non minori peruicacia, quàm studio, & pietate sequentur pullos deserere nolentes, quare cum domum perueneris, caueam in qua pulli inclusi fuerint è clauo fenestræ infixo suspendebis; illi autem cibum, potumque liberis suis eodem quo antea amore, ac pietate offerent. Quod vt commodiùs faciliusque præstent, caueæ clathros satis amplo inter se interuallo distare oportet. Cùm verò iam adoleuerint, & alterius opera ad mandendum bibendumve non amplius indiguerint, parentes ipsos quoque visco, aut alio decipularum genere capere poteris. Quòd si ad vrbem pullos deferre cupias, in nido similiter relinquendi sunt, quò commodiùs ali queant. Cibus eorum sint amygdalæ dulces, & nuces auellanæ contusæ, vel dentibus aliquantulum contritæ: & penna gallinacea in os ingerantur: cùm cibi quantum satis est, assumpserint, radio alicui ligneo gossipium inuolues, & ex eo madefacto aquam in os instillabis, tum vt bibant, tum etiam vt de faucibus detergantur cibi reliquiæ, ne scilicet illic retentæ phlegmonem, & aphatas excitent: maiores verò natu, & sine alicuius adminiculo comedentes cibis à nobis aliàs proditis pascantur, si cannabis semen exhibetur, illud leuiter conteres, & quotidiè mutabis: Nam sic contusum aliàs acredinem quandam, & putredinem breui contrahit, & velut venenum aues enecat. Cæterum si adultas alere placuerit, minori id fiet labore. Tales etenim breui admodum tempore mansuescunt, & cicurantur, & statim comedunt, & potant; nisi fortè, cum incubant, aut fœtus alunt, captæ fuerint. Nam tunc non propter captiuitatem, sed nidi, & liberorum desiderium mœrore confectæ, facilè moriuntur. Quod ad Carduelium victum attinet, de eo sic meminit a Aristoteles: *Spinum appetunt illa, Spinus, seu Ligunus,*

Vbi nidificent.

Quot oua pariant, & quoties.

Quæ educandæ.

Sexus quomodo dignoscẽdus.

Modus educandi.

Cibus.

a h.l.8.c.3.

20 30 40 50

nus, Thraupis, item quæ Aurinittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in ſpinis, Vermes autem, & quoduis aliud animal aſpernantur. Dormiunt, & paſcuntur eodem in loco: Sic ille: Quod autem ſcribat ſpinis victitare, id de ſeminibus eorum intelligendum: quamuis, & herbam ipſam, imo etiã ſpinarum aculeos deuorare dicat author de natura rerũ. *Mirum videtur*, inquit, *quòd hæc auicula carduorum acutis, & aculeis paſcitur* Sed id negat Albertus his verbis: *Quod Carduelis dicatur paſci acutis ſpinarum, & aculeis experimento nouimus falſum eſſe. Paſcitur enim ſeminibus lapparum, & virgæ paſtoris* (dipſaci) *& ſimilium. Edit etiam ſemen papaueris, & rutæ, & cannabis, & quæcunq; ſemina edit, roſtro decorticat, vt pura medulla veſcatur*. Hæc Albertus, qui etiam alibi harum auium cibos hoc modo recenſet. *Genera Vinconum ex ſpinis victitant, vt auis Zeysle Germanis dicta, & Vinco cardui* (Carduelis) *& Vinco rubens pectore, & auis Gurſe dicta.* Confirmat id Creſcentienſis, *Virgæ paſtoris*, inquiens, *dipſaci ſemina, & vermiculos, qui ſunt in carduis ſuper radices ſiccatis, quærunt auiculæ, & cantant, cum dantur eis.* Cannabis ſemen alias in harum auium victu improbauimus, quod non ſolum cantui, ſed ſanitati etiam officiat. Scribit autẽ *a* Io. Bapt. Porta eas hoc ſemen adeo pinguefacere, vt cãtillandi alacritatẽ adimat. Crediderim tamẽ ego non inde pingues fieri, ſed potiùs in malũ corporis habitum, & cachexiam incurrere, ita vt pingues appareant, cum tamen pingues nõ ſint.

Quibus veſcantur.
Zeysle.
Vino Cardui.
Vino rubẽs pectore.
Gurſe.
a De vi. l. 1

MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

MITI, placidoq; ingenio ſunt, quòd vel ex hoc conſtat, quod ſtatim captæ, nulla cura adhibita, potum, cibumq; ſumant, neque ita hominum præſentiam exhorreſcant, vt roſtrum, alaſq; caueæ clatris allidant, vti aliæ, pleræq; aues facere conſueuerunt. Captiuitatem non valde ægrè ferunt. Quinimò ſi aliquandiù in cauea permanſerint, ne dimiſſæ quidem auolant, vt ipſe etiam obſeruaui. Imo verò mihi narrauit vir quidam fide dignus, cùm aliquando Carduelem fœminam pro mare aluiſſet, ſexu poſtea cognito, inuitam abegiſſe, quæ poſtridie reuerteretur, & velut gemens, & plorabunda caueis aliarum volucrum inſideret, & per clathrorum foramina in caueam aliquam aditum ſibi parere ſtuderet: ideoque beſtiolæ peruicaciam, & in priſtinas ædiculas amorem miratus, caueæ è qua dimiſſa fuerat, oſtium aperiens, ingreſſum præbuit, eamque vnà cum maribus poſt modum per multos annos pauit, donec tandem ſenio deficeret. Viuunt autem hæ aues in ſeruitute quantum quæcumque aliæ diù. Quod innuit Arioſtus his verſibus:

Carduelis mite ingenium.

Mal puol durar il Roſignuol in Gabbia,
Più vi ſtà il Cardellino, & il Fanello.

Propter enim mãſuetudinem hominum ſeruitium libenter ferunt, nec vlla ob id excruciãtur cura. Qua de re ſic meminit etiam Ornithologus: Cardueles domi in caueis aluntur multis annis: donec iam ſenecta ætate deficiant: & in menſas aliquando emiſſæ cicures admodum ſe præbent. Hæc ille. Tantæ illarum placiditati, & animi tranquillitati ſummam docilitatẽ natura coniunxit. Nam vt ſcribit Plinius, *imperata faciunt, nec voce tantum, ſed pedibus, & ore pro manibus.* Quæ autẽ ſint hæc imperata, ad quæ faceſſenda pedibus, & ore vtuntur pro manibus declarat author de natura rerum, inquiens: *Carduelis ergaſtulo clauſa ſuppoſitam aquam ab imo per filum vaſculo ſuſpenſo, ad ſe roſtro trahit, pedeq; filo interdum ſuppoſito, cum attigerit vaſculum, ſitim potu ſedat.* Quod præſtare eas veriſſimum eſt, & omnibus notũ, & paſſim reperiuntur, venduntrq; quæ talia faciunt. Quare non tãtum mirari debuit *a* Platina illã, quæ in cubiculo Franciſci Gonziaci Cardinalis cibum, ac potum duobus vaſculis æquilibribus funiculo ad ſeſe traheret, & eo minus mirari debebat, cùm non ſolum Cardueles propriè dictæ id agant, ſed & omnia alia Carduelium genera. *Carduelium genera*, inquit Albertus, *cornu* (vaſculum potorium) *è caueis vbi includuntur depræhendens roſtro trahunt, vt bibant, ſed cùm biberint, temere decidere ſinunt.* Turnerus. *Præter auiculam*, inquit, *Spinituoram illam aurea vittam redimitam, aliam noui Spinituoram, colore viridem, quæ non ſecus, ac Auriuittis roſtro, è duabus ſitulis viciſſim aſcendentibus, & deſcendentibus cibum ex vna & potum ex altera deſumit. Quin & hoc facit Miliaria, quam Linottam noſtrates* (Angli) *appellant. Eadem quoq; hominem quiduis cantantem voce imitatur. Quare non ſola illa, quæ Græcè θραυπὶς, & Latinè Theodoro Carduelis dicitur imperat facit, & roſtro, & pedibus pro manu vtitur.* Hactenus ille. Quæ omnia veriſſima eſſe quotidiana experientia docet. Nã & Spinũ quoq; id præſtare pluries obſeruaſſe meminimus. Sunt etiã ſibi ipſis medicæ eiuſcemodi auiculæ. Etenim vbi oculos hebetare ſuos agnoſcunt, eufragiam, ſi Antonio Mizaldo credimus, deuorant, viſumque reparant.

Cur diù apud nos viuant.
a De tuen. nal. l. 5.
Linotta.

ÆTAS.

ÆTAS.

Quandiu viuant.

CARDVELIS in vigesimum, plus minus, vsque annum vitam producunt, prout nimirum magis, minusue firmam valetudinem nactæ fuerint, & maioris minoriue cura educatæ. Super qua re sic à necessario suo sibi scriptum fuisse memorat Ornithologus. Carduelis auicula etiam vltra vigesimum annum viuit: Maguntiæ enim puer 10 Carduelem vidi egressam viginti tres annos, cui singulis septimanis rostrũ, ac vngues præcidebantur, vt papauer, cibum, potumq; capere, & suo loco consistere posset. Cauea verò, & carcerib. suis exuta, quo locabatur vel prona, vel supina iacebat immota prorsus præ ætate, & ad volandum inepta, & iam propemodum pennis geminis immutatis cana effecta.

CORPORIS AFFECTVS.

CAVEIS inclusæ aliquando morbo comitiali laborant, phlegmone etiam, & morbo, quem subtilem vocant, corripiuntur; præsertim si prauis pascantur cibis. Quem affectum si incurrant, eo modo sunt curandæ, quo à nobis alias dictum est.

20

MORALIA.

CARDVELIS auis paruula est, ad canendum in caueis enutriri solita: quæ vt diximus mirabili modo potũ funiculo ad se attrahit, vt bibat. Sic qui in cauea Christi sunt, hoc est, qui relicto hoc terreno, sæculo se in cænobiorum claustra religionis gratia includunt vt Deo noctù, & interdiù laudes canant, vas plenum aquæ, idest, sacram paginam attrahere, idest, frequenter legere tenentur vt bibant aquam scientiæ, & sapientiæ Dei.

30

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA.

a De tuen. valet. li. 5.

b In Synt. med.

Carduellũ caro qualis

NOLLEM *Cardueles deuorari*, inquit, *a* Platina: *plus enim voce, quã patina hominem delectari.* Alias tamen eas non improbat, quin de eisdẽ sic scribit: *Ficedularum, & Carduelium, & reliquarum auium minutarum carò si pingues sint, modo non nidificent boni alimenti est.* Alij verò eas à cibo reijciunt, vti in primis *b* Io. Iacob. Vueckerus sic scribens: *Carduellorum* (sic habet) *Paraellorum, Passerculorum viridium caro succum prauum generant.* Cæterũ assæ, & in cibo sumptæ iliacos, & colicos perfectè curant. Si Kiranidi fides est adhibenda.

40

DE SPINO, SEV LIGVRINO. Cap. IV.

ORDINIS RATIO.

SPINVS, seu Ligurinus in hoc Carduelium genere post Carduelẽ per excellentiam dictam, & colorum elegantia (licet Aristoteli sit aliter visum, & vocis amœnitate cæteris præfertur, sed quia & ipse magno capitur numero flocci etiam ferè ab omnib. penditur, & vili admodum à nostris aucupib. pretio venundantur. Tantum tamen non ei ea vilitas detrahit, quominus 50 inter canores aues tertium ei nimirum post Carduelem, locum assignemus. Hunc autem locum quia in multis cum Carduele conueniat iuremerito sibi vendicat. Vtrique enim à spinis, siue carduis nomen est inditum; vterque eodem ciborum genere victitat, idem vtrique ingenium, ijdem mores, eadem mansuetudo, eadem docilitas. Tam illa, quàm hic imperata facit, & pedibus, & ore pro manibus vtitur. Quid? Nonne vtramque tum à Græcis, tum à Latinis Acanthides dici diximus? Visi sæpe sunt, & quotidie videntur Ligurini, qui apprimè adeo Carduelium voces imitentur, vt si quis non videat, sed tamen cantantes audiat, easdem prorsus aues esse iudicet. Quare profectò magna quidem repræhensione dignus videbat, si tam vniformes aues ab inuicem disiunxissem.

ÆQVIVOCA.

ACANTHIS præter auem herbæ quoq; genus quoddam Callimàcho ſignificat, quæ Græcis erigeron, Latinis ſenecio dicitur, quòd verè caneſcat : vnde etiam aliqui pappum nominant. Acanthis item apud Ariſtophanem Dianæ nomen eſt.

Καὶ ἀρτέμιδι Ἀκανθίδι.
Οὐκέτι κολαινὶς, ἀλλ' Ἀκανθὶς Ἄρτεμις, ideſt,
Et Dianæ Acalanthidi
Non amplius Colanis, ſed Acanthis Diana.

a Pace.

Videtur autem Ariſtophanes in auium honorem id nominis confinxiſſe. Eſt item a apud eundem poetam Acalanthis cuiuſdam inſignis canis nomen, nam alibi obſcurum quoddam oraculum referens ait:

Χ' ἠχώδων Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει, ideſt,
Et tintinabulum Acalanthis feſtinans cæcos parit.

Acalanthis canis nomẽ

Vbi Scholiaſtes de ſolo cane, inquit, memoratur in prouerbio, quòd cæcos pariat : meminit quoque Cælius, Acalanthidem nobiliſſimi canis nomen eſſe tradens παρὰ τὸ ἀικάλλειν, ideſt, ab adulando, fortaſſis quòd familiaribus aduletur, peregrinis allatret. Cæterùm cùm vocabula hæc auem ſignificant, eandem ſemper non denotant. Veteres enim tum Græci, tùm Latini pro Acanthide Spinum, ſeu Ligurinum accipiunt, de quo nobis modò eſt ſermo : iuniores verò vtriuſque linguæ ſcriptores Carduelem per excellentiam dictam. Acalanthides præterea dicuntur, aues baſilicæ, ideſt, regiæ, vt aliàs ex Cælio annotauimus,& Ariſtophanis quoq; ſcholiaſtes memoriæ prodidit. Spinus etiam auem, & aliud longè diuerſum ſignificat Seruius etenim in illo b Virgilij:

b Geor. l. 4.

Eduramq; pyrum, & ſpinos iam pruna ferentes.

Prunorum ſylueſtrium, inquit, *arbor ſpinus vocatur genere maſculino, nam ſentes has ſpinas dicimus.* Ex quibus verbis patet, Seruium huius eſſe ſententiæ, ſpinum, cùm eſt generis maſculini, arborem ſignificare. Quem quia multi poſtea ſecuti ſint, illi refragari non liceat. Eſt autem ſpinus frutex, non arbor, vt inquit Seruius, vix in arborem magnam adoleſcens, radice lenta, lignoſa, longè, lateq; ſerpente, ex qua multos producit ramos, pungentibus aculeis horrentes folia ſatiuæ pruno ſimilia, ſed multò minora : fructus rotundus, prunis ſatiuis minor, guſtus acerbi,& plurimum adſtringentis. Ligurini nomen poſtremò,& ipſum æquiuocum eſt : Nam præter auem puerum quendam, ſeu adoleſcentulum denotat apud c Horatium, de quo ſi rectè memini, duobus in locis mentionem facit. Auicula quædam rubente capitis vertice inſignis ex Parorum genere, quæ vulgò apud Heluetios Thammeiſle, ideſt, Parulus abietum (volitat etenim in ſyluis circa abietes) appellata, à nonnullis apud Heluetios etiam Maldzinsle, ideſt, Acanthis ſyluatica nuncupatur.

c Com. li. 4. od. 1. & 10

SYNONYMA.

Spini, & Acanthidis etymum. Longolij error. Chloris quæ auis. Turneri error. Grenefinca.

LICET tum Carduelis per excellentiam dicta, tum Spinus, ſeu Ligurinus Acanthophagæ aues æquè ſint,& dici poſſint, Ariſtotelem tamen pro Acanthide Spinum, ſeu Ligurinum accipere in ſuperioribus demonſtraui. Vtrumque nomen ei à Spinis, quarum ſeminibus veſcitur, eſt inditum. Ἀκανθῶν enim Græci ſpinam vocant. Non defuere qui pro Acanthide, & Spino alias aues interpretentur. Gyber. Longolius Acanthidem, & Chloridem eſſe putauit, quam nos potius aliam auiculam cum Ornithologo eſſe remur, nimirum totam χλωρὰν, ideſt viridem, vnde nomen ei apud Italos, alioſque populos eſt inditum. Turnerus tamen Anglus cum Longolio conſentiens, ſic de Spino ſcribit : Spinum Ariſtotelis Grenefincam noſtram eſſe arbitror. Nam illa inter ſpinas plurimùm degit, & ex herbarum ſeminibus victitat. Auis quam Spinum eſſe iudico, magnitudine Paſſerem æquat, tota viridis eſt, præſertim mas, in hoc genere, fœmina ferè pallida eſt. Veſcitur carduorum ſemine, & Lapparum, vt Auri vittis minorum, nidulatur in ramis ſalicum, aut prunorum ſylueſtrium, cantat amœnè, & cibum, & potum è ſitulis haurire non recuſat. Hactenus ille : Aliàs Acanthidem, ſeu Spinum noſtrum imprudenter Luteolam vocat, & Ariſtoteles Chloridem eſſe autumat, vt ex eius verbis liquet. χλωρὶς, inquit, Luteola Anglicè Siskin, Germanicè ein, Zeyſich, quibuſdam ein, Englechem.

Siskin.

Luteola

Luteola Luteo superiùs descripta multò minor est, & colore ad viriditatem tendente, pectore luteo est, & rostro longiusculo, tenui, & acuto, Auriuittis simili. Duas habet maculas nigras, alteram in fronte, alteram sub mento, cantillat non insuauiter. Rara apud Anglos hæc est, nec vspiam ferè alibi, quam in caueis cernitur. Semel in Cantabrigianis agris vidisse recordor. Huius generis sunt, quas Anglia Canarias vocat. Hæc ille, cuius super hisce auibus sententiam cuilibet, qui sano iudicio sit, falsam esse satis constare arbitror, nec nos cogere, vt in illa refellenda diutiùs immoremur, eoq; magis, quod alibi de hoc sermo sit habendus: quare iam reliqua prosequamur. Pro Acanthis apud nonnullos Acanthyllis legitur ego Acanthyllis per l, simplex scribendum esse arbitror. Lacones, vt testantur Hesychius, & Varinus ἀκαλανθοσιν dicunt Ἀκαλανθίλις apud Theocriti scholiastem legitur per iota in penultima, pleriq; tamen per malunt. Ab Acanthylis per metathesin, siue literarum transpositionem videtur facta Acalanthis; ab Acalanthide Acardelentes, Acalantia, & Actalantia, nomina corrupta, de quibus aliàs meminimus. Albertus quoque vbi Acanthis apud Aristotelem legitur, corruptissimas voces habet, vt Fatalyz, Asslauados, Amastorochoz. Spinus autem non solùm apud Latinos, sed Græcos etiam auem significat; nam in illo Aristophanis.

Acanthyllis. *Acalāthis.* *Fatalyz.* *Asslauados.* *Amastorochoz.* *Spinus.*

Ὅτι σωυειρων τοὺ σπίνες πωλεῖ καθ' ἑπτάτε ὀβολοῦ, idest,

Fascem è septenis spinis contextam obolo vendit.

Interpres nihil aliud interpretatur, quam Spinus genus auis, vt ex eo Varinus. Videtur autem Aristophanes litteram geminasse ratione metri, vt scilicet produceret penultimam: nam alioqui corripitur, sicuti apud Aratum: Καὶ σπῖνος ἠῶα σπίζωα, idest, *Et spinus in aurora sibilant.* Sed & idem Aristophanes penultima breui alibi vsurpat. Eubulus etiam penultima correpta apud Athenæum in hoc senario:

Τίλλον τὲ φάττας καὶ χίχλας ὁμοῦ σπίνοις.

Idem σπίνια, & ἀκανθυλλίδας nominat: sed dubitant nonnulli, an Græcorum Spinus idem sit cum Acanthide, quam voce latina Gaza Spinum vertit. Plerique diuersum esse volunt, esseq; auem, quæ per onomatopœiam sic appelletur. Quippe Festus Auienus in hoc Arati versu:

Σπῖνος Nomen lapidis.

Σπινθία εἶδος ὀρνιθαρίων σπίνοι,

Fringillam vertit hoc pacto:

Si matutino Fringilla resultat ab ore.

σπῖνος verò penanflexum nomen est lapidis Aristoteli in mirabilibus. Quod ad Ligurini etymum attinet, super eo diuersæ sunt sententiæ. Quidam etenim Græcam illi originem tribuunt, διὰ τὸ λιγυρὸν τῆς φωνῆς, à vocis argutie: quidam verò inter quos est Bellonius, à Gaza ex lingua vernacula suæ genti formatum esse existimant. Idem a Bellonius Chrysomitrem Ligurinum esse, se aliquando existimasse asserit, ac super ea opinione sua sic fortè scribit. Est & alia quædam auicula Græcè Chrysomitris, quam Gaza vertit Auriuittem, quasi gestantem vittam auream, quam aliquando putauimus esse Ligurinum. Sed M. Antonius Martinellus Flander huiusmodi auiculam exiccatam, & salitam, antequam illinc discederem, mihi ostendit: quos nos in sententia nostra confirmauit: ad quod accessit etiam nomen (dixerat paulò antè, nunc in Græcia Ligurinum appellari Spinum, & Spinidiam) quo in hunc diem adhuc venit. Hæc Bellonius, qui Ligurinum quidem non esse Chrysomitren rectè iudicat: sed quod aui illi exiccatæ sibi à Martinello ostensæ id nominis tribuat, non satis firmis innititur argumentis. Habuerit fortassis, & illa auream vittam, vt Carduelis nostra, sed id non conficit fuisse Aristotelis Chrysomitrin, nisi cætera quoque de ea à Philosopho tradita respondeant, quæ in Carduele nostra penitus reperiuntur, ita vt hæc extra omnem controuersiam Auriuittis sit statuenda. Quod superest. Itali vulgò Lugurino, & Lugaro dicunt, quam posteriorem vocem quasi latinitate donare cupiens Augustinus Niphus, Leucarum vulgò dici scribit. Quibusdam minus culti idiomatis dicitur etiam Legorin, Luganello: Siculis Legora. Galli, vt audio, appellant Scenicle, Cinit, alibi etiam Cerisin, vel Serin. Cuius postremi vocabuli etymologiam reddere conatur b Bellonius his verbis: Auis vocata Gallis Serin à cantus præstantia nomen habuit. Dicitur autem Serin, quasi Syren; sicuti enim Syrenes vario cantu aerem mulcere dicuntur, vocisque dulcedine soporem nautis inducere; sic etiam hæc auicula Regulo vix maior, quòd cantus in primis suauitate valet, meritò à Gallis hoc nomine appellata fuit; qui autem aliquam benè canere denotare volentes, Ligurini modulos ædere asserunt. Hæc Bellonius, Germanis dicitur Zinzle, vel Zeisel, vel Zizele, vel Zyschen, Louaniensibus Galuogel, Frisijs Sisgen, Belgis alijs Ciisken, Geel Voghelken, Polonis Czizek, Illyrijs Czisz, Turcis Vtlugan.

a De auib. l. 7. c. 14.
Spinidis. *Lugaro.* *Lugarino.* *Legorin.* *Luganello.* *Legora.* *Scenicle.* *Cinit.* *Cerisin.* *Serini etymum.*
b De auib. l. 7. c. 14.
Zinzle. *Silgen.* *Cuskengee.* *Boghelkenl* *Czisz.* *Vtlugan.*

FORMA. DESCRIPTIO.

a De Auib. lib. 7. c. 14.

Ligurini descript. ex Bellonio.

Rostrum.

Color.

DE Ligurini forma ex Turnero sub Luteolæ nomine superius quædam diximus, sed si quis ijs non acquiescat, Bellonij etiam descriptionem adijcere non piguit. a Ligurinus, inquit, multum similitudinis habet cum Thraupide (Thraupis illi, & nobis auis est, quam Citrinellam dici testatur Ornithologus) sed plus lutei coloris habet, & corpore paulò minor est. Rostrum illi breue, colore pallido, caput dorsumq; non tam lutescunt, 10 vt in Floro (pro Floro Vireonem, seu Chloridem Aristotelis intelligit) Guttur, & pectus lutea sunt, sed nonnullis maculis pullis interstincta. Ita etiam cauda, & plumæ supra alas, & vropygium ex luteo pallescunt. Extremitates alarum nigræ sunt. Hæc Bellonius, sed in hoc à Turnero dissidens, quòd hic rostrum longum, ipse verò breue Ligurino tribuat. Ego in omnibus quotquot hactenus vidi, rostrum non tam longum habere, vt in Auriuitte, quod astruere videtur Turnerus, nec adeò breue, vt Bellonius obseruaui, sed corporis magnitudini egregiè respondere. Mas à fœmina in hoc auicularum genere non parum differt. Mari etenim capitis macula multò nigrior, & toto corpore multò magis lutescit, quàm fœmina. Quæ etiam differentiæ in vtroque sexu iuniores ab adulatoribus discriminant. Quò etenim adultiores fuerint, eo magis lutescunt, & capite magis sunt atro, vt à me sæpius fuit obserua- 20 tum, quare neque piguit alterius, qui iam erat prouectioris ætatis, iconem hìc exprimere. Vidi præterea aliquando Ligurinum fœminam, capite prorsus albo, quam pariter depingere libuit, ne quid vnquam in hoc opere desiderari queat.

Maris, & fœminæ differentiæ.

Ligurinus leucocæphalos.

Ligurinus mas cum acanthio satiuo.

Ligurinus mas ætate prouecta cum iuiubis.

Ligurinus fæmina leucoceph. cum acanthio Illyrico.

LIGVRINI, *& vita, & colore ignobiles sunt*, inquit a Aristoteles, *sed valent vocis amænitate*. Quod postremum verissimum esse aliorum scriptorum testimonio, & experientia ipsa est confirmatum. Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, secundum à Carduele per excellentiam dicto locum propter cantus suauitatem Ligurino assignat. Bellonius item, cuius verba supra attulimus, eandem cælo laudibus attollens, scribit Gallos, quando alitis alicuius cantum laudare volunt, eam Ligu-

a *Hist. l. 9. c. 17.*

Ligurini valent vocis amænitate.

rini instar canere dicere. Multi præterea non obscuri nominis authores huiusce auis amœnitatem summis laudibus celebrant; quorum tamen verba breuitati consulentes hic adducere superfluum existimauimus, eoque maximè cùm in caueis nostris continuò cantillans, quid voce sua valeat, ipsa sui ipsius preco esse possit. Hoc interim à nomine, quod noui traditum libenter adijcio; auium scilicet quarumcunq; vocem imitari, & præcipuè Carduelis. Alebam ego aliquando Ligurinum, qui ex longo cum Carduele conuictu, & consuetudine, proprij & natiui cantus omninò oblitus, Carduelis vocem ita exprimeret, vt quicunque eum non videret, sed cantillantem tantùm audiret, Carduelem, non Ligurinum esse iudicaret, at quod magis adhuc est mirabile ex interuallis etiam Hirundines per aulam, & thalamos volitantes, Passeres tecto insidentes, & quascunque alias ei volucres audire contingeret, adamussim imitabatur. Vnde cùm ruri me aliquando continerem, caueamq; in qua inclusus erat, ab arbore suspenderem omnis generis auiculæ, tanquam ad suæ speciei auem, vocis nimirum similitudine deceptæ, magna frequentia vndiq; aduolabant.

Ligurinus aliarum auium, voces reddit.

INGENIVM. VOLATVS. LOCVS.

Aucupium.

IDEM ferè ingenium Ligurinis, quod Carduelι, sed mitiores, & minus sagaces eos qui fortè iudicauerit his argumentis, quod Carduele, si plures in eandem caueam congerantur, non raró inter se rixentur, Ligurini verò neq; cum suo, neque cùm alio quoquam genere altercari vnquam visi sint, quin alijs quibuslibet auibus, & si imbecillioribus, si insultent, miro mansuetudinis exemplo cedant. Quod ad aucupium attinet, multò faciliùs, quam Carduεles capiuntur, nec tam tenaciter insidiarum, quas aliquando euaserint, memores sunt; imo verò centies visco se explicuerint, nondum tamen illud deinceps deuitant. Aduolant ocyus ad generis sui allectrices, & in quascunq; insidias sese præcipites dant, nec illinc prius discedunt, quam in manus aucupum deuenerint. Et si quis fortasse eorum volatum aliorsum dirigat, illicò vel ad vnam vocem captiui reuocantur. Vnde fit, vt totum agmen aliquando capiatur, volant etenim & ipsi gregatim, sicut cætera Carduelium genera. Tempus autem ad eos capiendos idoneum, est autumnus. Cùm enim aues migratoriæ sint, primis frigoribus, & niuibus è montibus pulsi ad nos aduolant, & hinc ante hyemis aduentum in densa nemora sese abdunt, tepidiora loca quærentes teste a Aeliano his verbis: *Spini aues in posterum longissimè prouidentes, hominibus ad futurarum rerum coniecturam sapientiores sunt: etenim hyemem futuram præsentiunt, & niuem prænoscunt, & multa cautione obseruant, ne ijs opprimantur. Itaque eorum acerbiores metuentes, tanquam ad perfugia sic ad loca nemoribus frequentia confugiunt.* Hæc Ælianus. Cæterùm quod de autumnali eorum aduentu diximus, id singulis ferè annis in Italia contingit. In frigidioribus verò regionibus, vel nunquam, vel raró apparent, vt in Gallia, & Anglia, vt meminerunt Bellonius, & alij. Quin neq; apud nos quotannis cernuntur. Obseruarunt namque aucupes nostri plerunque magnum eorum esse numerum; aliquando verò etiam ne vnum quidem toto anno vspiam apparere.

Ligurini mitiores, & minus sagaces carduelibus.
Multò faciliùs, quã Carduεles capiuntur.
Gregatim volant.

a De ani. l.4.c.36.

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO. CIBVS.

QVID de Spini nido dicam, non habeo, nam & aucupes nostri, quòd in regionibus hisce non nidificet, nidum numquam sese obseruasse inquiunt. In montium verò syluis nidulari consentaneum est, vbi scilicet nidificationis tempore degit. De numero ouorum, meminit b Plinius, vbi omnia animalia, quò maiora sunt eò infæcundiora esse probat, ideoque elephantos, camelos, equos, singulos tantum gignere. Eo enim in loco statim de Acanthide subijcit, quod cùm auis minima sit, duodenos pariat: Cùm tamen, Albertus, tum de Acanthide, tum de reliquis alitibus paruulis diuersimodè tradat. *Aues*, inquit, *paruæ vt Philomela, Alauda, Scifcendula* (Ligurinum intelligere videtur) *& huiusmodi semel anno pariunt quatuor, aut quinque oua.* Sic ille, cui ne, an potius Plinio ea in re credendum sit, illi iudicabunt, qui nidum huius auiculæ

b l.x.c.36.

culæ reperient, aut antè reperierunt. Quòd modò ad educationem attinet, ea sanè facilis est, statim enim capti cicurantur, & cibum, vel è porrigentium manibus capiunt. Eisdem vescuntur, quibus Cardueles, eodemque prorsus modo educandi sunt. Apud Gallos napi semine teste *a* Bellonio enutriri consueuerunt. Obseruarunt etiam nostri aucupes conizæ semine oblectari: & reuera huic plantæ insidere sæpiùs cernuntur, cùm liberæ volant, & gaudere ea planta ipse in ijs, qui in caueis aluntur, pluries sum expertus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

AEGITHI, & Flori sanguinem credi commisceri non posse à Philosopho proditum est. Idem de Spino, & Salo scribit Aelianus: *Spini*, inquiens, *& Sali sanguinem si quis in eodem vase permisceat, coire, & permisceri negant*. Idem dissidium *a* Antigonus Apeitho ascribit. Ego quæ auis Apeithus sit, me ignorare ingenuè fateor: suspicor tamen eandem esse, quæ Aegithus, vel pro apeitho Aegithum esse legendum. Tanti autem dissidij inter commemorat s auiculas causa ignoratur. Cur autem Corydalis, idest Alauda Acanthidem odio habeat, vt testantur Philes, & Aelianus, causam referunt, quòd oua sibi inuicem frangat. Ligurinus asinum etiam odio prosequitur, & cur, docet *b* Aristoteles: *Spinus*, inquit, *Asinus inimici inter se sunt. Victus enim Spino à vepribus, quas asinus tenellas adhuc pascit*. Idem Plinius ex Aristotele tanscripsisse videtur. Bellonius paulùm diuersam causam comminiscitur: nam, *Spinus*, inquit, *est asino inimicus. Hic etenim teneras adhuc spinas tempore verno deuorans, nidum Spini in terram deijcit; vnde orta lites*. Hæc ille. Quod reliquum est, cum alijs omnibus auibus, & animalibus, quæ ex rapacium genere non sint, Ligurino nostro benè conuenit.

Spini, & Sali sanguis, non coit.
a In mirab. narrat. congerit.
Cur asinum oderit.
b Hist. lib. 9. cap. 1.
c De auib. lib. 7. c. 14.

FABVLOSA.

ANTONINVS Liberalis fabellas duas de Acanthide, scilicet, & de Acalanthide, tanquam de auibus diuersis recenset. Nos autem, quod eædem aues putentur, vtramque hìc referre non pigebit. Autonous, inquit, Melanei filius ex Hippodamia filios nactus est, Erodium, Anthum, Schœneum, Acanthum, & filiam Acanthidem, quam forma pulcherrimam Dij fecerunt. Habuit is Autonous equorum armenta plurima, eaque pascebantur ab Hippodamia vxore, & filijs eius. Cæterùm Autonoi plurimum agri possidenti nullus cum fructus perciperetur, ob culturæ neglectum: sed iuncos ei solum, spinasq; ferret: inde nomina filijs Acantho, & Schœneo, filiæq; Acanthidi imposuit: maximumq; natu Erodium appellauit, quòd ipsum destituisset terra. Is Erodius armentorum equarum studiosissimus ea pastum in prata compulerat: vnde cum ea Anthus expulisset, equæ à pabulo exclusæ in furorem versæ sunt: nactaq; Anthum deuorarunt, multa Deos opem fl gitantem. Et pater quidem Autonous præ dolore attonitus equas abigere cunctatus est, itemque adolescentis famulus. Mater verò cum duabus depugnans ob corporis inbecillitatem pestem filij depellere non potuit. Cùm autem hoc modo extinctum Anthum deflerent, Iupiter, & Apollo misericordia ducti vniuersos in aues mutauerunt: Autonoum in Ocnum, quòd pater ad ferendum filio auxilium segnis fuisset; matrem in Corydum, quod se aduersus equas armasset, pro filio propugnans: ipsum autem Anthum, Erodium, Schœneum, Acanthum, & Acanthyllida in aues pristinis suis nominibus insignes, famulum Anthi comitem itidem in Erodium, sed Pello longè minorem. Atque inde Erodius nusquam Antho adsidet, neque Anthus Epipha, quòd ab equis pessimè fuisset tractatus, atque etiamnum Anthus equi vocem audiens fugit, simul eam imitans. Hactenus Liberalis, qui & de Acalanthide paulò inferius fabul tur in hunc modum. Iupiter in Pieria cum Mnemosina congressus Musas genuit. Regnabat eo tempore in Emathia Pierius Indegna, eique nouem erant filiæ, quæ chorum suum Musis opposuerant: certamenque musicum est in Helicone commissum. Quando autem filiæ Pierij canebant, omnia caligine obscurabantur, nihilq; ad choream obtemperabat. At Musarum cantu sistebatur cælum, astra, mare, flumina: & Helico voluptate delinitus ad cælum vsq; crescebat: donec eum consilio Neptuni Pegasus inhibuit, verticem pede percutiens. Quoniam autem certamen inierant mortales cum Deabus, Musæ eas in aues transformarunt numero nouem, quo etiamnum inter homines nominantur, Colymbax, Iynx, Cenchris, Cissa, Chloris, Acalanthis, Nessa, Pipo, Dracontis.

Acanthidis fabula.
Autonous in Ocnum, Hippodamia in Corydum.
Acalanthidis fabula.

DE

DE PASSERIBVS CANARIIS.

Cap. V.

Canaria insula.
a L.6.c.23.

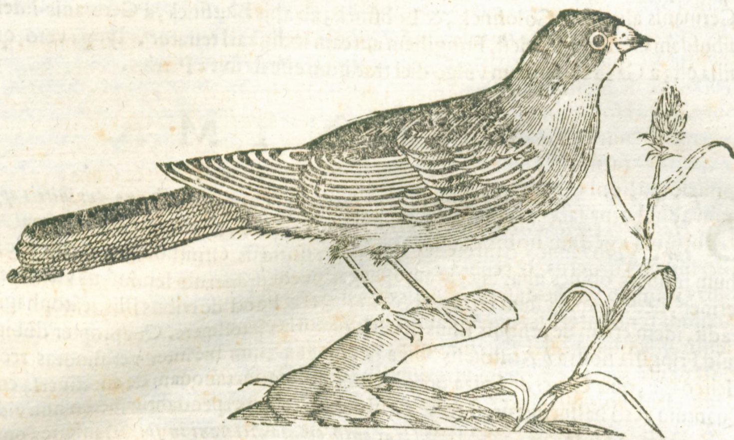

CANARIA insula est Atlantici Oceani ad læuam Mauritaniæ, vna ex his, quas veteres ob insignem aeris temperiem Fortunatas vocauere, sic dicta à multitudine canum ingentis magnitudinis, vt ex Iuba tradit a Plinius. Hodie omnes illæ insulæ, quas veteres Fortunatas dixere, vno nomine Canariæ appellantur. Ex his solent afferri nostro æuo aues quædam ex canorarum genere, quas à loco vnde afferuntur, Passeres Canarienses vocant, vel Canarios, aliqui Canarios simpliciter, alij quoque aues sacchari, quòd illinc quoque optimum aduehatur saccharum, quod Canarium nuncupant. De hac autem aue subinde post Ligurinum agẽdum nobis esse iudicauimus, quòd Ligurini speciem esse quidam existimauerint, vt Turnerus, & reuera colore, & aspectu ei admodum similis est. Hanc Ornithologus ex amico suo sic describit. Auis est vulgaris Pari magnitudine, rostro albo paruo, & in acutum tendente: alarum, & caudæ pennis totis viridi colore; exiguo sanè discrimine ab auiculis illis, quas nostri Citrinas nuncupant: aut ijs, quas Ziselas nostri, Itali Ligurinos, nisi quod paulo maior est, quàm vtraque illarum, huic aspectum similior, illa nonnihil viridior: Hæc Ornithologus. Inter marem, & fœminam hoc interesse animaduerti, quod illi pectus, & venter, & capitis pars superior, quæ rostro adiacet magis lutea sunt, quam fœminæ. Hoc vtrique commune est, vt carnosi sint non pingues. De eius cantu idem Ornithologus sic meminit: Concentu valde amœno est, & acuto, quem spiritu diù non interrupto nunc in longum, nunc in altum varia vocis inflexione, & musica propè, sanè lepida, & artificiosa melodia extendit. Sonus emissus omnino gracilis, tamq; vibrans est, vt cùm paruos faucium aliquando neruos intenderit, auscultantium aures tereti quasi clãgore percellat, & obtundat. Huiusmodi illius cãtu, qualem nobis describit Ornithologus multi delectãtur, multi etiam offenduntur obtundi se ab illo dicentes. Carè admodum vbique venditur, tũ ob cantus suauitatẽ, tùm quod à remotissimis locis summa cura, & diligentia non nisi rarò asportetur, vndè à nobilibus tantùm ali consueuit. Si quis autem harum auium modulis capitur, eas emat, quæ longiore cauda sunt præditæ, & quæ minorem corporis magnitudinẽ obtinent. Nam quò minores sunt eò magis canoros esse experimento compertum est. Quæ verò magnæ sunt caueis inclusæ caput circa, & retrò versant, neque genuini Passeres Canarij sunt æstimandi. Huiusmodi ex insula Palma, & Viridi afferuntur, & stultos ab eo capitis motu, qui stultis conuenit, vocitant. Pascuntur vt alibi est à nobis traditum Phalaridis semine, eoq; multùm delectantur, ideoq; simul cum illis ex eisdem insulis ad nos deferre solet, nunc verò non pauca aliunde copia suppeditatur. Ornithologus ex amici sui relatu eisdem cibis vesci scribit, quibus Ligurini, & aues Citrinæ nuncupatæ, Lini s. aut papaueris semine, vel etiam interdum milio: priuatim verò Saccharo, eiusque arundine summoperè gaudere vti etiam alsine, siue auricula muris, quam vulgò morsum Gallinæ vocant. Hæc enim ad cantum statim excitari affirmat. Eiuscemodi aues tuberculis quibusdam in capite infestari solent, quæ ex atheromatum genere existimo: butyro ea, aut Gallinaceo adipe sunt inungenda donec maturescant: deinde pus ex eis accurata dexteritate relectis extrahendum, & postea iterum inungenda donec omninò sanescant. Quandoque etiã pediculis eos affici contingit: in quo casu vino eos sæpius aspergere conducet. Ita n. animalcula illa perimentur, & ipsæ ad eã molestiã superandam firmiores euadent. In reliquis affectibus eisdẽ remedijs curantur, quibus reliquæ. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo, cuius nimirum veteres nullam mentionem fecerunt: Quare reliqua iam prosequi certum est, recitato tamen priùs periti Germani cuiusdam in hanc auem epigrammate.

Passer Canariensis, seu Canarius.
Ordinis ratio.
Cantus.
Pretium.
Quæ eligendæ.
Quibus vescantur.
Corporis affectus. Tubercula in capite. Pediculi.

Quid miror digitis quando rudis organa pulso
Suaue tot è cannis ire, redire melos?
Plures vna sonos auis, hac nil Passere maior
Gramineis herbis aqua colore dedit.
Illa tonos aptè medios, quos maxima moles,
Nec calami poterant mille sonare, canit.
Ergo chelys cytharæq; fides vos, dicite nostram,
Vel mutam, & si fas est, ἄμουσον auem.

Canaria mas cum panico foliata pannicula.

DE FRINGILLA. Cap. VI.

ORDINIS RATIO.

POST aues canarias, quas Ligurinorum quandam speciem aliqui existimant, Fringillæ sequi videntur. His enim Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, tertium locum assignat. Et quamuis minus quàm Carduelis propriè dicta, aut Ligurinus cantum continuet, nihilominus multò æditiorem, & pleniorem, auribusq; non insuauem vocem ædit. Quare etiam eorum more in caueis passim alitur, nec infima inter cæteras canoras habetur, quin aucupes illam maioris, quàm reliquas faciunt, libentiusq; paucas ex his capiunt, quàm ex alijs multas, & maiorem semper ipsarum numerum, quàm cæteratum enutriunt: cuius rei causam aliàs, cùm locus exiget, reddemus.

Ordinis ratio.

Fringillæ altior, & plenior vox, quàm Carduelis, aut Ligurino.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

PRÆTER communem Fringillam aliud quoddam genus est, quod Montifringillam nominant, à montibus nimirum, in quibus degit, vulgari non dissimile, & magnitudine proximum: vt verò differant, dicemus postea. Cæterùm quemadmodum Albertus Carduelis nomen, vt diximus, tribus, aut quatuor auicularum generibus, quæ omnes canoræ sunt, & carduorum seminibus vescuntur, commune facit: ita etiam Germanicè omnes Vincones nuncupat, nimirum Carduelem vulgò dictam Vinconem Carduorum, Spinum, vel Ligurinum aliàs in Vinconum genere numerat, aliàs simpliciter Vinconem nominat, rubeum verò Vinconem à colore pectoris, Fringillam vulgarem. In Heluetia Fringillarum quoddam genus esse narrat Ornithologus, quas nescio an à communibus illius regionis differentes, aucupes Fringillas Italicas appellant.

Montifringilla.

Vico apud Albertum, quas aues significet.

Vinco cardui.

Vinco simpliciter.

Vinco rubeus.

ÆQVIVOCA.

FRINGILLÆ, & Vinconis nomen, alijs etiam auiculis, cùm in Gallia, tùm potissimum in Germania attribuitur Ornithologus trium auicularum meminit, quarum primam ex Chloridum genere existimat, à Gallis Pinson verdier, id est, Fringillam viridem nuncupatam; alteram dicit esse Fringillam minorem, pectore luteo, cauda oblonga

iuxta

Gielfincke. Gÿger. Golofinck. Blutfinck. Goutuinck. Iynx. a Hierogl. lib. 25.

iuxta aquas degentem à Frisijs Gielfincke, idest, Fringillam luteam cognominari. Hancque illius regionis aniculas Christo oculos in cruce eruisse nugari. Tertiam verò ab ipso descriptã capite atro, pectore omnium maximè rubro, lingua sine acumine, ab Heluetijs Gijger, à Germanis aliquibus Golofinck, & Lobfinck, ab alijs Blutfinck, à Germanis inferioribus quibusdam Goutuinck, idest, Fringillam auream indigitari testatur. Iynga verò, quæ Torquilla est, à Gaza Fringillam vulgò dici traditum esse scribit *a* Pierius.

SYNONYMA.

a H.8.c.3. *b Hist. lib. 8. cap. 3.*

SPINAM *appetunt illa Spinus, siue Ligurinus, Carduelis, & quæ Auriuittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in spinis. Vermem autem, & quoduis aliud animal aspernantur.* Verba sunt *a* Aristotelis, quæ non assequens Ornithologus credit hìc Philosophum innuere omnes alias aues acantophagas, idest, spinarum seminibus victitantes, neq; vermen, neq; animal vllum attingere, & in summa, quod de tribus illis acãtophagis auibus tradit, idem etiam de reliquis illius generis omnibus intelligere. Quapropter dubitat, nunquid Fringilla nostra *b* Aristotelis Spiza sit, Spizam enim hic inter vermiuoras recenset: & idcircò ille, quæ Græci de Spiza prodiderunt, separatim tanquam de aue diuersa conscribit. Quantum verò hallucinetur, si rectè Aristotelis verba perpendantur, nemo non viderit. Putauit autem, vt suspicor, verba illa (*Hæc enim omnia victitant in spinis*) inferre, omnes aues in spinis victitantes vermes, & quodlibet animal non attingere; cùm potiùs demonstrent, illas tres commemoratas auiculas, ideò in spinis victitare, quia spinam appetunt; quod ex verbis etiam, quæ statim subijciuntur, satis constat. Nam, *Dormiunt*, inquit statim Philosophus, *& pascuntur eodem in loco.* Sitiaque nihil aliud obstiterit, quàm quod vult Ornithologus, Fringillam nostram esse Aristotelis Spizam, nemo dubitet. Nam licet, & ipsa carduorum seminibus vescatur, vermiculos tamen, & locustas libenter deuorat: imo verò Aucupes nostri, vt ipsi mihi retulerunt, locustam aliquam, seu vermiculum cùm suauius illam canere volunt, mandendum apponunt. Affirmare autem auem aliquam partim ex vermibus, partim ex alijs cibis victum, sibi quærere, non est inconueniens, vt ibidem Philosophus de eadem Fringilla, Passere, Rubetra, Luteola, & alijs prodidit. Sed & ipse post Ornithologus, cùm meliùs rei veritatem perspexisset, palinodiam in Paralipomenis canit his verbis: In capite de Fringilla, & mox in sequente de Fringillis diuersis, dixi, me dubitare an Fringilla sit eadem auis, quæ nostris vulgò Finck, Gallis Pinson dicitur: quòd Spizam Aristoteles, Gaza Fringillam vertit, inter vermiuoras aues numeret, Finca verò nostra seminibus victitet. Sed postea intellexi præter semina vermiculis quoque eam vesci: & Cuculi etiam pullum (qui vermiculis tantùm vescitur) in eius nido quandoque reperiri. Quare iam minus dubito Fincam nostram esse Fringillam, præsertim cùm Bellonio quoque, & alijs eruditis viris sic videatur. Hæc ille. Dicitur autem Spiza à σπίζω per onomatopœiam. Hodierni Græci, vt refert Petrus Bellonius, Fringillaro appellant, vocabulo Latinorum Fringillæ non absimili: Fringillam à frigore dictam volunt, eò quòd in frigore plures conuolantes cernantur. Alij quòd frigus prænunciet, ad quod alludit *c* Alciatus.

Spizæ etymum. Fringillaro. Fringillæ etymum. c Emb. 100. Franguello. Pinson Gallis vnde dictus. Quinson. Finck. Buchfink. Vinck. Schaffinche. Pinkauua. Slouuick.

Aduenisse hyemem Fringilla renunciat ales.

Nonnulli etiam sic dictam volunt, quòd frigore canat, exhilareturque. Italis Franguello nomine, vti apparet, à Latinorum Fringilla deriuato dicitur, Gallis Pinson à pungendo, quòd rostro pungens etiam vulneret. Sabaudis Quinson: Sed dubitatur, Fringillamne, an Coccothrautem per hanc vocem intelligant, Germanicè Finck, apud Heluetios Buchfink, Belgis, & circa Coloniam, vbi viuebat Albertus, Vinck, Anglis Schaffinche (vel Finck, vt alij) à Sheld appel, à Squinck, Eliota Anglos interpretatur Rudocke, Robin, Redbrest, sed ea nomina Turnerus, & ipse Anglus Erithaco tribuit. Illyricis Pinkauua, Polonis Slouuick.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

FRINGILLA mas, quam hic scribentes præoculis habemus, magnitudine ferè Passerem æquat. Rostrum ei crassiusculum, & validum, carneique coloris, sed in extremo subnigrum. Capitis, & colli pars prona ad subcæruleum vergit: quod hinc ad vropygium vsq; interiacet, castaneorum colorem refert: ipsam verò vropygium subuirescit. Pectus, & venter inter rubrum, & spadiceum ambigunt. Alas geminæ albæ maculæ, veluti fasciæ intersecant, quas inter fascia alia nigri coloris intercurrit: quod à secunda macula alba ad extremum vsque superest, totum nigrum est. Cauda longiuscula duodecim pennis constat, ex quibus geminæ vtrinq; totæ albæ sunt reliquæ nigræ. Fæmina verò, quam etiam nunc manibus tractamus, eisdem ferè coloribus ornatur, sed minus vegetis; & pectus, venterq; ex ruffo pallescunt. Testatur Ornithologus Fringillam toto corpore candidam aliquando visam esse, Ego quoque Fringillam ab aucupibus nostris emi aliquando, corpore toto ex alibido nonnihil flauescente, præsertim dorso; nam collum, & pectus aliquantulum erant ferruginea, venter magis cinereus. Alarum tegetes plumulæ suis extremitatibus duas lineas albas transuersum constituebant. Remiges superficie tenus nonnihil lutei ostendebant, cæteræ albæ, interiori latere ad cinereum accedentes. Radices omnium pennarum plumbeæ erant. Pedes eodem, quo rostrum colore, nimirum carneo. Caudæ plumulæ betico, extremo albæ. Cuius loco postremo effigiem exhibemus, duobus ab hinc annis, si rectè memini aucupes nostri, vt inusitatum quiddam ad me attulerunt. Ei autem caput ferè totum, dorsumque & pennæ vestientes alas ex albo lutescebant: plumæ circa rostrum guttur, pectusq; & ventrem subnigræ erant. Alæ verò, caudaq; ex subnigro, & albo mixtæ.

Magnit. *Rostrum.* *Caput.* *Collum.* *Vropygium* *Pectus.* *Venter.* *Alæ.* *Cauda.* *Fæmina descriptio.*

Fringilla mas cum rosa.

Fringilla albicans cum oxyacantha.

Fringilla sublutea, & subnigra, cum papauere albo satiuo.

VOX. CANTVS. EDVCATIO. CIBVS.

NON vno, eodemq; modo Fringillæ canunt: Quædam etenim concisos tantummodò cantus ædunt, quædam trahunt in longum, nonnullæ vtrunque præstare dicuntur: à quibus cantus differentis, diuersa quoque nomina accipiunt, vt quisque à suæ regionis aucupibus sciscitari poterit. Maribus omnibus tamen vox alta est, & plena, fœminis 10 aliquanto exilior, & submissior. Fringutire aliqui volunt esse Fringillarum, & interpretantur adgarrire, *a* Plautum citantes. Apud hunc enim Cleostrata marito suo seni nimis obnixè contendenti, vt Cassina ancilla nuptui detur seruo, quo cum de primo concubitu conuenerat, respondet: *Tu quid Fringutis?* hoc est, quid adgarris? Alij verò frigere exponunt, & præ frigore contremiscere: quasi senex ille frigore subsilire dicatur, vt illis euenire solet, qui spem inter metumq; alicuius rei, quæ illos solicitet, euentum expectant: verbum interim illud à Fringilla deductum non inficiantur, quòd frigore cantet, & vigeat. Ob quas diuersas sententias illud *b* Ennij pariter diuersimodè exponunt. *Hæc anus admodum fringuti nimirum sauciauit sestore Libert.* Quæ verba vtrique, ni fallor sententiæ accommodari possunt. Temulenti namque, & garrire, & contremiscere aliquando consueuerunt. Porrò, vt inde 20 digressa erat, reuertatur oratio, Fringillæ quando concisè canunt, quæri quodammodò videntur, vel rixari: vnde Martialis Fringillarum cantus querelas vocat:

Nunc Sturnos inopes, Fringillarumque querelas

Audit. Qui verò cantus ab ipsis in longum protrahitur, gratus admodum auribus est, non minus harmonia, quàm sonora voce mirabilis: ideoque in caueis non minus ac Cardueles, & Ligurini passim enutriuntur. Quod modò ad nutritionem pertinet, eadem cura, & iisdem ferè cibis, ac præcedentes aues enutriuntur, præterquam quòd locustas etiam, & vermes deuorent. His tamen non pascuntur, nisi ad cantum excitare volumus. Quicumque autem aucupio operam nauant, maiorem ex ipsis, quàm ex alijs auibus numerum enutriunt: quod minus garrulæ sint: & si molestia aliqua afficiantur, cantum omninò admittant: quin 30 imò cùm ventus spirat, pleræque obmutescere solent. Vt itaque vnam, & alteram saltem tunc cantillantes habeant, vel vt plures per interualla canentes, vnius, & alterius continuè cantantium vicem suppleant, plurimas alere illis necesse est. Huc accedit, quòd cùm aues callidæ sint, & vapidæ, nullibi consistunt, vbi paratas sibi insidias suspicentur, nisi frequentibus admodum allectricum vocibus allectæ. Vt autem crebriùs, & modulatius canant autumno, & hyeme, aucupes per totam æstatem loco obscuro includunt, & sub autumnum canoras extrahunt. Canere autem incipiunt, cùm ad lucem redeunt, alioquin mutæ, & ad alliciendas reliquas ineptæ. Quomodo recondendæ, & quæ reconditarum cura sit habenda, cùm ipsarum, tùm aliarum huius generis volucrum, quæ cantus gratia aluntur, aliàs satis superque docuimus.

Fringillarum vox.
Fringutire quid.
a In Cassin.
b In Alcef.
Quando non canãt.
Aues callidæ sunt.
Vt autumno canant.

40

INGENIVM. MORES. AVCVPIVM.

HOC quoque auicularum genus, vt cæteri Cardueles imperata faciunt pedibus, & rostro vtentes pro manibus cùm vasculum potorium, & escarium ad se filo trahant, vt bibant, comedantque: Quod tamen vt præstent longiore tempore opus est, quàm in alijs. Nam captæ feras admodum sese præbent, neque adeò citò cicures fiunt, aut mansuescunt: quin primis captiuitatis diebus, tanquam se eam ægrè ferre indicent, rostrum, alasque caueæ clathris continuè allidunt, & sæpè etiam vulnerant. Visæ sunt quæ præ mœrore cibum omninò respuerent, & mortem potiùs, quàm seruitium ferre eligerent. Visæ inquam non rarò sunt, quæ nunquam mansuescerent. Omnes autem primis suæ captiuitatis mensibus præ mœstitia obmutescunt, & nisi adhibitis blanditijs, aut temporis diuturnitate exhilarantur; vocemque nullam proferunt, nisi fortè gemitum quendam, aut eiulatum, si quempiam accedentem cernunt: idque vel timore, vel indignatione facere existimo. Cùm itaque libertatis valdè studiosæ sint, insidias, quibus se illa priuandas iri norunt; deuitare probè callent, & in hoc Ligurinis, & Carduelibus ipsis multò astutiores, & cautiores sese præstant: quare pariter maiori astu in ipsis capiendis aucupes vtuntur, ita enim viscum in arborum ramis disponunt, vt à superuo-

peruolitantibus videri nequeat. Nam cùm illud apertè vident, non minori celeritate quàm timore aliò aufugiunt, nec semel digressæ, vllis amplius allectricum vocibus reuocantur, vt Carduelis, & Ligurini solent, qui ad alteram tantùm reuocantium vocem reuertuntur. Quare plures allectrices canoras aucupij tempore habere conuenit, quæ ver ferè totum, & æstatem in loco obscuro inclusæ manserint. Alioqui canunt quidem vere, & æstate: sed autumno, & hyeme, cùm illas canere magis expedit, mutæ omninò fiunt. Quomodo verò faciliùs capiantur, docent Robertus Stephanus, & Petrus Bellonius Galli, iubentque in loco plano procul ab omnibus alijs arboribus, & dumis, quà Fringillæ præteruolare solent tres arbores resectas erigi, parum inter se distantes, & ita disponi, vt triangulum efforment, & 10 illas frontibus inferius cingi præcipiunt, vt aues eis libentiùs insideant. Per medium, inquit Stephanus, funis extenditur perticæ alligatus, ab altera parte sustinetur furca, & è longinquo tenetur ab aliquo. Funi duæ, aut tres Fringillæ annexæ sunt. Virgulæ etiam visco illitæ per arbores disponuntur; & non procul hinc duabus, vel tribus caueis inclusæ Fringillæ collocantur, quæ præteruolantes voce alliciant. Illectæ illæ dum curiosiùs Fringillas à fune pendentes, vel caueis inclusas inspiciunt, visco capiuntur. Hæc illi: obseruarunt prætera aucupes plures capi flante Zephiro, quam alijs ventis, & multò etiam plures si ventus omninò non spiret. Nam tunc, & dimissiùs volant, & meliùs allectricum voces audiunt. Cæterùm non modo visco, sed retibus etiam, imò multò plures his, quàm illo capi solent.

20

NIDVS. PARTVS. VOLATVS. LOCVS.

Vbi nidulentur.
Ex quibus nidum conficiant.
Aues migratoriæ sunt.

NEQVE terram proximè, neque nimis ab ea distanter nidum construunt. Cùm etenim in fruticibus, & in arboribus nidulentur, vt mediocritatem seruent, in illis summos ramos, in his infimos eligunt. Ipsum autem nidum intus ex lana, quam ex lanigeris arboribus excerpere crediderim, & ex aranearum telis conficiunt, foris ex musco. Quinque, aut sex oua parere referunt aucupes nostri, qui earum nidos æstate in nostris regionibus reperiere. Etsi paucæ admodum tamen apud nos nidificent. Nam aues migratoriæ sunt, & perpaucis exceptis, sub hyemis finem recedunt, autumno turmatim reuersuræ. In Heluetia, si Ornithologo credimus, per hyemem recedunt, fœminæ præsertim. Mares enim illic aliquando complures apparent sine vlla fœmina. Videntur autem diuersa ab alijs auibus natura donatæ; pleræque enim hyeme loca amant calida, seu tepida, æstate frigida, hæ verò hyeme frigida, æstate tepida quærunt, si a Bellonio, & b Aristoteli credimus. Ego frigus quidem diligere eas existimem, sed moderatum, ab immoderato lædi. Nam cùm magis glacie niuibusque hyems sæuit, adeò offenduntur, vt volare nequeant, vnde etiam in pluribus Italiæ locis tunc temporis manibus capi sese permittunt. 30

a De auib. l. 7. c. 28.
b Hist. lib. 9. cap. 7.

PRÆSAGIVM.

40

Mane canens quid prænũciet.

THEOPHRASTVS inter reliqua tempestatis signa, duobus locis, si rectè memini, Fringillam manè canentem recenset: quod præsagium efficacius fuerit, si id facere super tectis audietur.

CORPORIS AFFECTVS.

Cui morbo magis sit obnoxia.

ISDEM affectibus obnoxia est Fringilla, quibus aliæ aues: tamen illi quodammodo peculiare esse videtur, quod facilè obcæcetur. Cui affectui medebimur eisdem remedijs à nobis alias commemoratis: quæ si nihil profecerint, non est, vt in illa enutrienda, in posterum operam perdamus. 50

DEMON-

DE MONTIFRINGILLA. Cap. VII.

ORDINIS RATIO.

ETSI Montifringilla in caueis ali propter cantum non consueuerit, quod nouerim, *nisi fortè aucupij causa, ideoq; hunc locum illi non conuenire quis existi*mauerit tamen quia Fringillæ species à plerisque non temerè censetur, cuius nimirum, & nomen retinet, addita tantùm *loci differentia*, itaque haud incongruum fore puto, aliquid de illa post Fringillam simpliciter dictam subinde hic subijcere.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

NE quis vocabulorum æquiuocatione decipiatur, scire licet, Montifringillæ nomine nonnullos Italorum *non solùm* auem hanc, de qua modò est nobis sermo, accipere, & patria lingua Frenguello Montanino appellare, sed Coccothraustem etiam, & Rubicillam, de quibus iam suo loco egimus. Οροσπίζης, inquit, Aristoteles: *nomen accepit à montibus, in quibus degit*. Oros enim Græcè montem, Spiza Fringillam significat. Cui voci omninò respondet nomen Latinum Montifringilla, item Italicum nostrum Frenguello Montanino, & Gallorum Pinson Montain: licet ex his aliqui Pinson d'Ardaine nominent; quod fortè in illa sylua frequens admodũ videatur Heluetij pariter Maldfink, idest, Fringillam montanam vocitant, & Thanfinck, idest, Fringillam abietum. Cæteris vel saltem plerisq; Germanis dicitur ein Rouuert, vel Schneefinck, VVinterfinck, id est, Fringilla hyberna, aut niualis, à tempore scilicet, quo aduenit.

Oryspizæ etymum. Montifringilla. Frẽguello mõtanino. Pinson Mõtain. Pinsõ d'Ardaine. Maldfinck. Thanfinck. Rouert. Schneefinck. VVintendfinck.

FORMA. DESCRIPTIO.

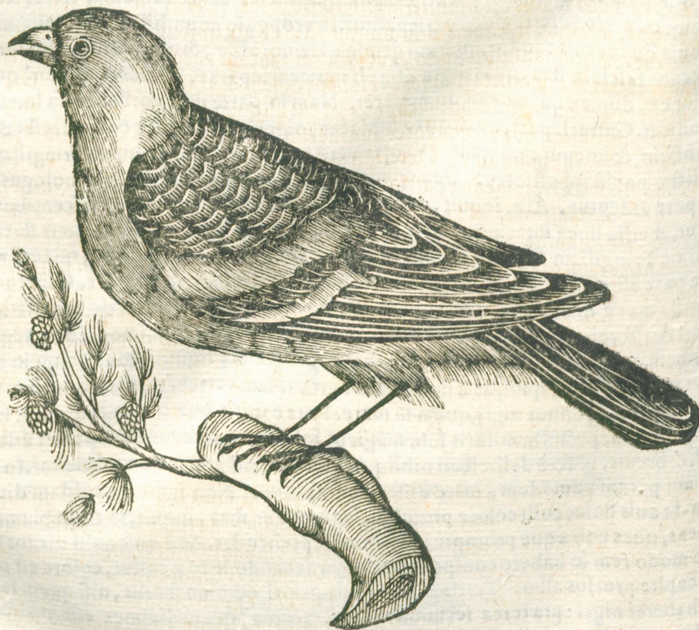
MONTINFRINGILLA mas, quam hìc describimus, & depingimus, media hyeme cùm magnis frigora sæuiunt, in agro Bononiensi capta, magnitudine æmulatur Passerem simpliciter dictum. Rostrum habet crassum, & acutum, coloris lutei, nisi quòd in extremo nigricat. Linguam crassiusculam, & acutam, Vertex, & collum, dorsumq; ex nigro & ferrugineo variegantur. In vropygio nonnihil albi conspicitur. Cauda pennis duodenis constat, quarum geminæ vtrinq; albo, & nigro distinguuntur. Alas intersecant fasciolæ duæ, quas nigra alia ab inuicem separat. Illarum superior, quæ multò maior est, duplex quodammodo apparet. Nam in parte superiori ex ruffo lutescit, infra candicat. Gutturis pars, quæ rostro subiacet, nigra est; quod ex eo superest, & pectus inter ruffum, & luteum ambigunt Venter verò candicat. Pedes, quàm Fringillæ simpliciter dictæ paulò robustiores. Quæ omnia ab illa, quam describit Ornithologus parum discrepare videntur. Alæ, inquit, duabus transuersis lineis ex ruffo flauescentibus distinguuntur, media linea interiecta. Sunt & lineæ duæ angustiores albæ subluteis statim. Magnitudine Fringillam excedit. Color in capite, dorso, & cauda nigrior, quàm Fringillæ: supina pars albicat. Pectus cum gutture nonnihil ruboris habet. Hæc ille. Cæterum Montifringilla mas à nobis descripta collum non habet cæruleum, quod de Montifringilla tradidit Aristoteles, nisi fortasse ad solis conuersionem color huiusmodi in ea acquiratur. Qui tamen, vt aliquoties obseruaui, in vtroq; colli latere liquidò conspicitur in fœmina. Quæ præterea in alijs, quoque à musculo differt. Nam vertex, ceruix, & dorsum plus habent ferruginei, & minus nigri, quàm in mare. Pars capitis, quæ oculis, & auribus subiacet, & guttur totum, pectusq; coloris sunt magis obsoleti. Alarum linea superior adeo angusta est, & breuis, vt ferè delitescat: nihilq; præter aliquid albi in ea conspicitur. In reliquis nihil, aut parum admodum à mare differre conspicitur. Non ignoro quosdam diuersam à nostra de auis huius colli colore protulisse sententiam, mas, inquit, in collo plumas habet cæruleas, quas non æquè promptè in fæmina deprehendas. Sed quicquid dicant isti, contrario modo rem se habere conspeximus. Quæ secundo loco ponitur, colore est pallidiori, & capite prorsus albo. Tertia & postrema priori omnino similis, nisi quod sub rostro nihil haberet nigri: præterea secunda illa fascia lutea, quam diximus esse in alijs, in hac longè erat magis conspicua.

Magnit. Rostrum. Lingua. Color. Cauda. Alæ. Guttur. Pectus. Pedes. Fæminæ descriptio.

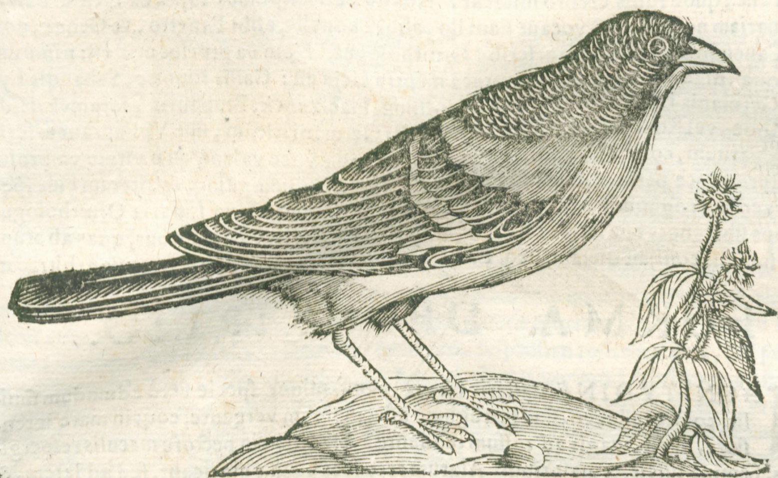
Montifringilla mas cum rubo ideo.

Montifringilla leucocephalos cum laricē communi.

Montifringillæ congener cum cannabe ſpuria facie vrticæ.

VOX. INGENIVM. AVCVPIVM. Volatus.

NON adeo ſuauis eſt Montifringillarum cantus, vt Fringillarum ſimpliciter dictarum, ideoque in caueis non aluntur, niſi ab aucupibus, vt eis allectricibus vtantur. Abruptam aliquando, aut vnicam tantùm vocem ex interuallis emittentes audiuntur; feles vociferantes diceres. Habent tamen & alium diuerſum ab hoc cantum, ſed inſuauem quoque. Referunt aucupes, qui eas aliquandiù aluerunt, in caueis incluſas, voces aliarum alitum, quas frequenter audiuerint, imitari, præſertim Paſſerum, quos temporis tractu penitus imitantur. Cæterùm etſi Bellonius eiuſdem eſſe ingenij, & naturæ 40 cum Fringillis ſcribat, tamen vt partim vidimus, partim ex fide dignorum aucupum relatu didicimus, multò mitiores ſeſe præbent, multoq; faciliùs manſueſcunt, & cicurantur, minuſq; prouidæ, minuſq; callidæ videntur. Nam facillimè tum viſco, tum retibus capiuntur; pauciores tamen, quòd minori numero ad nos adueniant, licet & ipſæ gregales ſint, & nonniſi multæ ſimul conſpiciantur. Apparent autem admodum ſerò, & tunc præcipuè cum agri niuibus, & glacie obſidentur. Plura quæ de hoc auium genere ſcribam, non habeo niſi quod eiſdem ſeminibus paſcitur, quibus aliæ Fringillæ: Veſcitur & vermibus teſte *a* Ariſtotele.

Montifringillarũ cantus duplex & vterque inſuauis.

Cur pauciores capiantur.

a lib. 8. c. 3.

50 DE LINARIA. Cap. VIII.

INTER CARDVELIVM genera aliquos Linarias etiam annumerare ſuperiùs ex Alberto diximus: quapropter ne ipſas ab illis diſiūgeremus, poſt Fringillas ſubinde de eis agere voluimus. Ornithologus eiuſcemodi auicularum genus imitatione Gallorum, qui Linote vocant, quod Lini ſeminibus potiſſimum veſcatur, Linariam appellat; etſi Ruellius Miliariam interpretetur inquiens: Vulgus Gallicum Linotas, vel meliùs Linarias appellitat: quia cùm rarior apud nos milij vſus ſit, ad linum, & cannabem aduolant, ſicut Cardueles

Ordinis ratio.

dueles ad carduos: inde nomen adhuc vulgò remanſit: Nos qui de Miliaria cenſeamus, in Cenchramo aperuimus. Bellonius verò & ipſe Gallus Aegithum Ariſtotelis eſſe aſſeuerat, & Latinè Salū dici: ſic nempe Gaza trāſtulit, ſed Plinius ſeruata Græca dictione Aegithus habet. Vtrùm verò quæ de hoc ſcribit Ariſtoteles, Linariæ noſtræ conueniat ſanè omnino addubito. Gybertus Longolius Linariam, ſiue Miliariam Rubetram, (Batin Ariſtotelis) putabat eſſe, quod rubis crebrò inſideat. Nos de Bati ſcripſimus ſupra ex mente Bellonij. Linariam noſtri vulgò vocant Fanello, alibi Faonello, alibi Fanetto, vt Genuæ, non autem Caneuarola, vt perperam ſcribit Ornithologus. Nam ea prorſus alia eſt: nimirum illa, de qua, ni fallor, ſubinde à Curruca mentio facta eſt: Gallis Linotte, Sabaudis Lynuette, Germanis Linfinel, Schoſſzlin, Henffling, Flacſzfinck, Brabantis Vlaſuinck, Hollandis Knoe, vel Knue, Friſiis Rubin. Nonnulli Germani Eleam, ſiue Veliam auem ſcribunt eſſe paruam, colore pulchro, infernè croceo, quæ voce valeat, quæ æſtate vmbroſa, hyeme aprica loca petat. Germanicè interpretantur Zigelhempfling, & alteram eius ſpeciem, cineream cognominantes, Heidenhemflin: quæ nomina pro Linaria Ornithologus Germanus ſibi ignota eſſe ſcribit: Eleamque vel potius Heliam à paludibus, quas ab arundinibus ſummis conijcit dictam, neq; Linariam, neq; aliquam eius ſpeciem eſſe arbitratur.

Fanello. Ornithologi error. Linfinck. Scoſazlin. Flachſzfinch. Vlaſuinck. Knoe. Elea. Zigelhemfling.

10

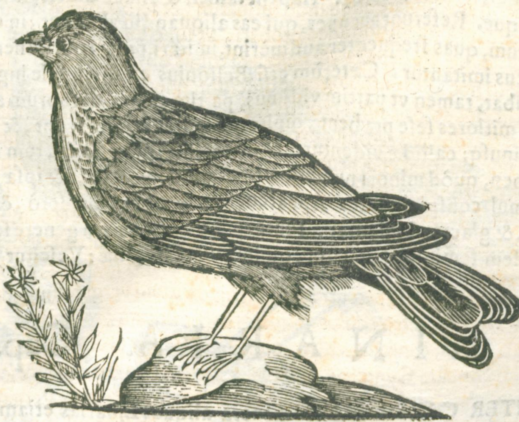
FORMA. DESCRIPTIO.

20

Magnit. Color.

MAGNITVDINE Paſſeris eſt, vel paulò minor, ſpecie verò admodum ſimilis, colore teſtaceo, ſiue ferrugineo ad cinereum vergente, eoq; in mare intenſiore, id eſt, magis ad ruffum tendente. Mas item in pectore maculis reſpergitur ruffis, fæmina fuſcis, & maioribus. Alarum rectrices pennæ nigricant, ſed ad latera, & in extremitatibus ſuis candicant, quemadmodum etiam in cauda eſt conſpicere, quæ duodecim pennis conſtat venter, & vropygium albeſcunt. Pediculi breues, graciles, vnguiculi etiam graciles.

Linaria mas cum lino ſylueſtri.

Ca-

CANTVS. VICTVS. INGENIVM. Morbus. Aucupium.

LINARIA suauissimi cantus sui gratia alitur. Cibus apponitur phalaridis semen lini, & cannabis, pannicum, auena fracta, & inuicem permixta plerunque. In Hollandia semine raparum, caulium, & cannabis pasci audio. Adeò hyeme ex esu cannabini seminis pinguescere eam tradit Porta, vt præ pinguedine pereat, vel saltem ei cantandi alacritas adimatur. Dum in caueis alitur. Laborat prætereca aliquoties morbo illo, quem subtilem dicunt, qui his notis dignoscitur. Ipsa mœsta silet, pennæ obrigent, venter solito tumidior venis rubris conspergitur, pectus ex carne apparet. Accidit ei id morbi genus ex cannabino seminis esu; quapropter alijs cibis esset pascenda. Asthmate etiam aliquando affligitur, & vocis raucedine; qui affectus remedijs à nobis alibi dictis sunt profligandi. Tradit Antonius Mizaldus exoriente canicula obmutescere, necnon ægrotare, ac plumas vellicando excutere: idque contingere circa medium Iulij; sicuti toto decennio in vna, & altera sese ait esse expertum, atque hinc certum canicularis syderis exortum multis indicasse Albertus Linariam etiam ex auiculis accenset, quæ cornu suspensum rostro trahunt, sed postquam bibere, temerè delabi sinunt. Nos vtrumq; vasculum potorium.s.& escarum ad se rostro trahentem vidimus, quæ cum essent æquilibria, alterum alterum ne decideret, prohibebat. Auis admodum astuta est, vnde vulgus nostrum cum aliquem callidum,& versutum esse ostendere volunt, solent dicere egli è vn Fanello: hac de causa perpaucæ admodum capiuntur; nam viscum & agnoscunt, & vbi retia parata sunt, facilè subolfaciunt, neque vt consistant, vllis allectricum vicibus, aut blanditijs persuaderi possunt.

Cibus. *Asthma.* *Vocis raucedo.* *Astuta est.*

DE LINARIA RVBRA. Cap. IX.

ALIAM auiculam Ornithologus Linariam rubram nuncupat, à coccineo verticis colore, vt apparet. Aucupibus suis Schofferle appellari ait; aliquibus vt circa Fräcfordiam ad Mœnum Stockenfling; Italis circa lacum Verbanum Finett. Considerandum an fortè sit Aster Oppiani, an potiùs Carduelis, vt in eius historia diximus. Circa Norimbergam Tschutscherle dici asserit; & aduolare aliquando turmatim, & ferè pestilentiam breui sequuturam indicare putari: cantu autem non adeò probari, vt superior. Ego pariter bina Linariæ genera obseruaui, atque hìc depicta, & descripta cuiuis ob oculos pono, quibus vertex crocei coloris est: sed in hoc ab Ornithologi aue differunt, quod in pectore, & in gutture, & in vltimis dorsi pennis eius coloris nihil prorsus habeant; sicuti de sua ille scribit. Prior toto corporis habitu ad Carduelem accedit, per collum, & dorsum, ex luteo fusca est, sicuti quoq; per initia alarum, quarum aliæ pennæ, quæ rectrices cooperiunt, nigræ sunt, & in extremitatibus albæ, sicuti icon demonstrat, rectrices etiam fuscæ in extremo cinereæ. Cauda quoq; fusca, ad latera candicans. Rostrum lutescit, infra, & supra macula conspicitur nigra. Vertex miniaceus, Pectus, & venter candicant. Aucupes nostri Fanello marino, id est, Linariam marinam nuncupant. Altera, cui color ille miniaceus magis splendet, per tergus,& superiora prorsus ferè leucophea est, percurrentibus strijs deorsum vergentibus, & alæ, quàm in superiori longè pallidiores, retro oculos maculam habet fuscam, rotundam, quæ in præcedenti etiam non est. Gula, & pectus leuiter lutescunt. Venter prorsus albus est. Alia est auicula, quæ circa Argentinam Gyntel nominatur, referente Ornithologo, & seminibus vescitur, vt Linaria, papaueris, alijsque Gregatim volat. Oua terna, aut quaterna parit, eo colore, quo Linaria. Per dorsum, caput, & caudam fusca est; cruribus rubicundis: pectore ruffo, fuscis distincto maculis: ventre inferiore albicat, vt pictura præ se fert.

Linaria rubra. *Schofferle.* *Stockhenfling.* *Finett.* *Fanello marino.* *Gyntel.* *Cibus.* *Descript.*

Linaria

Linaria rubra cum lino maximo.

Linaria marina cum linaria cærulea.

Gyntel Germanorum cum visco Indico.

DE ALAVDA. Cap. X.

ORIDINIS RATIO.

ALAVDÆ quod hunc locum inter canoras aues assignauerim, aliquis me fortassis redarguat. Nam quibusdam, quarum iam historiam pertractauimus haud inferior existimari possit, imò fortè superior si suauitatẽ eius, & dulcedinem in canendo, si nominis celebritatem cum apud poetas, tùm eos qui soluta oratione scribunt, si denique antiquitatem: vt quæ antiquorum authoritate antiquissima esse comprobatur, vt quæ inquam ante omnes alias aues, imo ante terram ipsam nata fuisse perhibetur spectemus. Verùm descriptę hactenus aui-40culæ inuicem aut genere consimili, aut alio quopiam nexu coniunctæ, nequaquam seiungi poterant. Quare age hìc Alaudæ historiam pertractemus.

Alauda antiquitas.

ÆQVIVOCA.

Κορυδαλλὸς auis & vicus Atticæ est, Hesych. & Varino, λ duplicato licentia poetica, nam alioqui apud soluta oratione scribentes, simplici legitur, nonnunquam tamen, & apud hos, vt apud Aeginetam, & alios eadem litera geminatur in eadem significatione. Corydalis etiam præter auem quoddam fumarię genus significat, quam alijs nomini-50bus inter nomenclaturas Dioscoridi attributas Corydalion, vel Corydalion agrion, vel Corion appellari quandoq; legimus: alijs Splith Illyrica flore luteo. Chelidonium phragmites, & Fumaria lutea montana dicitur. Corydalis autem hæc verba vocatur, vel quod vt auis ipsa doloribus coli medeatur, vel quod florum veluti calcaria longiuscula Alaudarum digitis pedum, aut posteriori saltem comparari possint. Alauda Latinum, quod hanc auem significamus, nomen proprium, viri est apud a Martialem, ad quem tanquam ad sordidæ libidinis hominem sic scribit.

Κορυδαλλὸς quid.

Splith Illyrica.

a Epi. l. 12.

Ancillariorum tua te vicat vxor, & ipsa
Lecticariola est: estis Alauda pares.

Alauda

Alauda militis nomen a Syria. l. 5.

Alauda rursus nomen est militis, Indonis Hispaniæ regis filij, qui sub Godefredo Duce in celeberrima illa Hierosolymitana expeditione militans occubuit, si *a* Petro Angelio, Bargeo credimus, qui sic de eo meminit:

Cumque Accone Clephis, prolesque Indonis Alauda,
Indonis qui quondam inter regnauit Iberos.

b In vita Iulij Cæs.

Alauda præterea dicta Romana quædam legio, de qua *b* Suetonius, *Qua*, inquit, *ad legiones quas à rep. acceperat, alias publico, alias priuato sumptu addidit: vnam etiam ex Transalpinis vocabulo quoque Gallico: Alauda enim appellabatur quam disciplina, cultuq; Romano instructam & ornatam postea vniuersam ciuitatem donauit.* De hac etiam Cicero ad Atticum sic scribit. *Antonius cum legione Alaudarum ad vrbem pergere pecuniam municipijs imperare.* Ex cuius verbis apparet non solum legionem ipsam, se & milites Alaudas fuisse dictos. Alaudam verò nomen esse Gallicū ex Suetonij iam recitatis, & *c* Plinij mox recitandis verbis liquidò constat. Hic enim, *In capite*, inquit, *paucis animalium, nec nisi volucribus apices, diuersi quidem generis: Phœnici plumarum serie, è medio eo exeunte alio: Pauonibus crinitis arbusculis, Stymphalidis cirro, Phasianæ corniculis: præterea paruæ, quæ ab illo Galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat Alauda.* Ornithologus ostendere aggrediens, cur legio illa sic dicta fuerit. Et quoniam, inquit, Alauda vocabulum Gallicum fuisse perhibetur, nostram super eo coniecturam qualemcunque explicabo. Veteres Gallos magna ex parte lingua Germanica vsos esse constat, & cùm Cicero, vt modo recitaui, Alaudas: cæterosque veteranos dicat,

Milites Alaudæ dicti c l. 1. c. 27.

Alaudas quoq; de veteranorum cōditione fuisse conijcio, præsertim ex natione Germanica, siue Gallica oriundos. Nam veteranos, & homines quosuis ætate progressos lingua nostra vocamus die alten, vel alden. Nam inferiores Germani olden pronunciant. Hanc tum Ornithologi coniecturam *d* Io. Goropius Becanus, aliam ipse afferens in multis reprehendit: vt eius verbis, quæ hic subijcere non piguit, cuilibet palam esse poterit. Quibus, inquit, cùm Plinium, & Suetonium citasset, cùm nihil clariùs esse possit ad docendum, Alaudæ nomen Gallicum esse, nihil ampliùs aliorum testimonia morati, exponamus, quid Alaudæ nomen ad veram rationem vocatum designet. Al omne esse, & Aut, vel Aud antiquum, ne balbutientibus quidem de plebe nostro pueris ignotum: è quibus vocibus si nomen componas, quid aliud dices, quam omne antiquum, quasi diceretur, hâc auem apud omnes in omni re habendam antiquissimam? iam si Al-auden dicas, in plurium numero locutus intelligeris, nihilq; aliud notasse, quàm omnes antiquos esse. Quoniā autem & auiculæ, & legioni nomen idem tributum videmus, prius id examinemus, quod faciliorem habet approbationem. Galli ergo in Romanam militiam Iulij Cæsaris adsciti, Gallicum sibi nomen sumpserunt, non Romanum: infami hominū nostratū huius temporis nota, qui quauis vel corruptissima lingua, quàm sua ipsorum, quàm purissimam hactenus habemus, vocari malunt. Quale verò nomen sibi indiderunt? Nempe tam nobile, & honorificum, vt vix nobilius, aut honorificentius legioni dare posset. Quanti fuerint apud Romanos veterani qui nescit, is in eorum historia se per parum, vel nihil legisse fateatur: Cùm igitur hos in summo honore cùm apud cæteras nationes, tùm apud Romanos esse Galli scirent, sic legionem suam nuncuparunt, vt se omnes veteranos esse ipso nomine iactarent. Quid enim aliud significat Al-auden, quam omnes veteranos esse in plurium numero voce pronunciata? Quod licet cæteri fortasse Latini sermonis scriptores ignorarint, à Cic. tamen diligēter obseruatam videmus, vt legionis nomen in hoc numero ponat. Sic dixit, *Alaudas ab Antonio iudices lectos*, & iterum *Antonium cum legione Alaudarū vrbē pergere.* Quid? Quod idem videtur satis perspexisse hanc vocis significationem, cùm dixit: *Huc accedunt Alaudæ cæteriq; veterani.* Sunt ergo Al-auden in lingua nostra, qua hactenus vtimur, ijdem qui Latinis ad verbum, omnes veterani dicerentur. Ornithologus, dum Alaudas ab Alten, seu Alden dici scribit, addens veteres Gallos lingua Germanica magna ex parte vsos esse, nec id de Germanis inferioribus capi volens, quos dicit Olden, non Alden sonare, tria vna in re peccat. Neq; enim Alaudæ ab Alden, sed ab Alauden dicunt, neq; Germani inferiores Olden solum, sed Alden et dicunt: tametsi hæ voces ad superiores potiùs spectent. Propria enim ipsius prōuciatio Auden habet. Neq; verum est Gallos olim Germanica lingua superiore vsos esse, cum clarum sit Cimbrorum sobolem fuisse, quorum sermo hactenus apud Brabantos Campanos integerrimus extat: quem Gallos olim loqui solere, si non ex ijs, quæ in Gallicis originibus tradidi: at certe ex hoc Alaudarum nomine clare docetur: in quo ne vnus quidem apex esset immutatus, nisi Latini more suo ipsum terminassent. Porrò quo clarissimo nomini, quo omnes se veteranos esse significabant. Symbolum responderet, eiusdem rei habens notationem, auiculam sibi sumpserunt,

d Hierogl. lib. 18.

Al, & Ant, vel Aud quid Cimbris.

Alaudarū militum symbolum.

runt, quæ non voce tantùm, & nomenclatura conueniret, ſed omnium, gentis ſuæ hominum confeſſione vetuſtiſſima etiam haberetur. De ſigno igitur Alaudam non malè dicas: ſed ſi primum nomen ſpectes, Alaudas melius vocaris. Crediderim equidem, nec eſt etiam cur dubitem, Alaudas dum à Romanis nominis ſui cauſam rogarentur, reſpondiſſe ab auicula ſibi nomen contigiſſe, atque inde Plinium ſic literis prodidiſſe. Videmus itaque nunc fabulam eam, quam antiquiſſimi Græci Aeſopo acceptam referunt, ad vnguem quadrare cũ Cimbrica Galeritæ nomenclatura. Hæc omnia Goropius: cui ſi credimus, omnes veterani milites Alaude dici poſſunt: Quidam etiam ſcribunt recentiores milites qui galeis vterentur, dictos fuiſſe Alaudas, hac de cauſa nimirum, quod aues ipſæ Alaudæ dictæ, galeatæ eſſe videntur. Poſſent etiam Alaudæ dici, vt Ornithologo placet, milites illi; qui vt excellentiores videantur, Struthionum, alijſue pennis pileos, aut galeas ſuas faſtigiare ſolent. Alauda poſtremò apud Rondelentium nomen eſt piſcis, ſicuti etiam Galerita, quo poſteriori etiam nomine auis noſtra ſignificatur, qui duo piſces ſic appellati fuerunt, vt videtur, ob ſimilitudinem quandam quam cum hac auicula gerunt: Ornithol. his tertium addit, quem Venetijs Gutturoſam, vel diminutiua voce Gutturoſulam vocant, la Gottoroſola, vt vulgus effert: à prominente opinor, ſub faucibus tumore. Gallus quidam Gallinam maris, mihi nominabat à criſta nimirum. Germanicè, & hunc, & priores Alaudas communi nomine ſeeleychen, hoc eſt, Galeritas marinas nuncupari poſſe ait. *a* Bellonius deniq; auem quandam circa aquas degentem Alaudæ colore, & magnitudine ſimilem Gallis Alaudam marinam dici teſtatur. Atque hæc de huius auis nominum æquiuocatione dicta ſufficiunt.

Alauda per dici poſſit. *Alauda piſcis.* *Galerita piſcis.* *Gottoroſola.* *Gallina maris.* *Seelychen.* *a De auib. l.4.c.24.* *Alauda marina.*

SYNONYMA.

CVM plures ſint Alaudarum ſpecies magnitudine, forma, & alijs quoque notis ab inuicem diſtinctæ, illas nomenclaturas primùm afferemus, quæ omnibus ſimul adaptari poſſunt, ſed quarum pleraque criſtatis præcipuè conueniunt, peculiares cuique ſpecies, cum de illis priuatim agemus aſſignaturi. Κόρις igitur, Κορύδαλος, & Κορύδαλλός, & Κορυδαλλὶς apud Theocritum duplici λ, & Κορύδος propter galeam, quæ Græcis dicitur κόρυς, Alaudam ſignificare creduntur. Hermolaus Barbarus Scordalon addit; ſed Ornithologus Corydalon legendum eſſe ducit; cui ego libenter hac in re aſſentior: & reuera apud neminem huiuſmodi dictio legitur. Ex hiſce Κὸρυδος apud Galenum, Paulum Aeginetã, Theocritum, & alios pro paroxitonum legitur. In auibus verò Ariſtophanis in textu, & in ſcholijs oxytonum duobus in locis, vt apud Varinum quoque. Apud Athenæum Ε'χρατισό Κορύδος paroxitonum habetur, ſed perperam, vt conijcit Ornithologus. Ariſtophanes in auibus Κορύδον genere fæminino protulit: Plato comicus maſculino. Κορὺδων apud Ariſtotelem alicubi legitur, vt cùm ait, ποικιλίδες, & Κορυδῶνες inter ſe pugnant. Quapropter dubitant Varinus, & Ariſtophanis ſcholiaſtes, nunquid ibi Philoſophus aliam ab Alauda auem intelligat. Nos eandem intelligere credimus, licet terminatio variet. Κορύφαλος genus auis, Suidæ, & Varino, Alauda fortè, ſed cùm apud authores nuſquam, quod nouerim, vox hæc reperiatur Κορυδαλος fortaſſis legendum fuerit: niſi quis, vt ait Ornithologus, pro eodem Κορυφὴν, & Κόρυδα accipiat, & ab hoc Corydalon, ab illo Coryphalon deriuet. πιοιγξ Heſychio Alauda eſt, πίφιξ verò Varino eſt auis longè alia, vt quam velit ſic dictam παρὰ τὸ πιω, id eſt, à potu: quòd aquis gaudeat πιφαλλὶς, πιοιγξ idem etiam habent. Eadem autem auis fortè fuerit, de qua Ariſtoteles, *Piphex*, inquit, *Harpa, & Miluus amici ſunt*, vbi Græcè πίφηξ ſcribit. Ornithologus auem eſſe conijcit, quam Barbari Vanellum, Heluetij Gitfitz per onomatopæiam appellant. Gaudet enim & hæc quoque aquis Alauda à Græcis hodiè vulgò Guzula dicitur, Hermolao Barbaro teſte, & τρουλῖτις, vt refert Ornithologus. In Creta verò, ſi Bellonio credimus, Chamochilados nuncupatur. Quod modo ad Alaudæ etymologiam attinent, ſuperiùs, rationem adferentes, cur Tranſalpinam illam legionem à Cæſare conſcriptam Alaudam dicerent, verum, ni fallor, illius etymum ex Goropio adduximus: quapropter de reliquis eius nomenclaturis diſſerere expediet. Sed prius cum Ornithologo recentiores illos ridere libet, qui Alaudam à laude nominatam aiunt, quòd nimirum Deum laudare videatur cantu ſuo, vel quòd ipſa digna ſit laude, mira alacritate pennis in aere exertis muſicam, & canoram ſe declarans, velut à laudato cantu ſic dictam innuentes. Quomodo enim Gallicæ, & Germanicæ voci origo Latina quadraret? Quod modo ad Galeritam, & Caſſitam attinet, hæc vocabula, licet Alaudæ criſtatæ potiſſimùm conueniant

Κόρις. Κορυδαλός. Κόρυδος. Κορις Græcis quid. Κόρυδως. Κορυφαλος. *πίφιξ.* *Vanellus. Gitfitz. Cuzela. Τρουλῖτις. Chamochilados.*

attribuuntur tamen abuſiuè etiam minoribus, quarum vertex planus eſt, & non criſtatus, & à galea, quæ caſſis etiam dicitur: deducta fuiſſe quis haud ineptè exiſtimet: niſi tamen Galeritam à galero dici quis malit, cuius ſententiæ eſt omninò *b* Goropius; illud inſuper addens, ſi aliundè non conſtaret, quæ galeri quondam fuerit forma, ex hac ſola auiculæ nomenclatura deprehẽderetur. Cæterùm licet apud Latinos fæminino genere plerumq; efferatur, Varro tamen Galeritum maſculina terminatione dixit; In Caſſita verò eſt annotandum, penultimã produci, cùm in Caſside, à qua deriuatur, vt diximus, corripiatur, vt apud Propertium:

b Hierogl. lib.8.

Galeritus.

Aurea cui poſtquam nudauit caſſida frontem. Et *c* Virgilium.

c Aen.l.11.

Aureus ex humero ſonat arcus, aurea vati
Caſſida.

Vbi Seruius ex accuſatiuo, inquit, Græco facit nominatiuum Latinum: Sunt qui aliam Caſſitæ originẽ tribuant, & ab Haſſida nomen eſſe corruptũ putent: de qua re ſic apud *d* Pierium legitur: Memini verò, & illud diſputaſſe te, Latinorũ aliquod per Haſſidã Caſſitã interpretatos, fabuloſeq; Gelliũ fabulam cõmentum de nidificatione in agris, & ſegetibus, ſed cũ apologum, non hiſtoriã ſcripſiſſe dicebaſq; Latinos noſtros vnà cũ Græcis, quippè qui ſint ad diuinos ſonos ſoli barbari, cùm ſacris litteris careant, aſpirationẽ grauẽ in c literã mutare ſolitos, & pro filio Noa Hã ſcriptitare Chã: pro Ahab Achab; pro Ohozia Ochozia. Et Blondũ in aſportando D. Marci corpore, Suũ tergis operto exclamatũ ſcribere Cancir, Cancir, ab ijs, qui Alexandriæ cuſtodes erant, cùm Hazir Arabum lingua enunciaſſent, quæ vox ſuẽ ſonat: Eſſe verò Arabum linguam Hebræorum linguæ non abſimilem, & hos, & illos æquè ſuillam abominari manifeſtum eſt. Qui quidem error à quodam noſtri temporis nouo interprete omnibus diuinarum inſtitutionum ex hiſtoriæ tam vetere, quàm nouæ libris ſupra quàm dici poſſit, auctus eſt. Hæc apud Pierium, quæ omnia hic adducere non piguit, vt modus magis dilucidè innoteſceret, quo Caſſitæ nomen ab Haſſida corruptum fuiſſe ille exiſtimet. Pro Ciri pariter vir doctiſſimi non pauci Alaudam interpretantur, & in hanc Scyllam. Niſi regis filiam, cùm patrem fatali crine ſpoliatum Minoi prodidiſſet, mutatam fuiſſe volunt: cuius nominis etymum *e* Ouidius deducit à verbo Græco, χείρω, quod eſt tondeo, alludens nimirum ad fabulam, qua Scylla purpureum. Niſi patris crinem fertur totondiſſe. Sic enim ait:

d Hier.17.

Nazir quid Arabis.

Ciris an Alauda ſit.

e Metam.l.7.

Plumis in auem mutata vocatur Ciris, & à tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.

Apud *f* Oppianum Cirris geminator legitur, atq; ita etiam ſcribit Iulius Cæſar Scaliger, nomen hoc à cirris deductum eſſe innuens: qui tamen omninò negat Cirrim eſſe Alaudam, ſed potiùs Phœnicopodem, ſeu Hæmatopodem auem cruribus rubris, & cirris in capite, duobus, vt videtur, potiſſimùm nixus argumentis: nam Alaudæ, vt ille oppinatur, cirri non inſunt, ſed plumarum ſeparatarum ſerie criſtam efficiens, vbi ſuſtollitur. Cirri autem, vt ille exiſtimat, pinnulæ ſunt oblongæ pulcherrimæ, quas in Phœnicopode ſua reperiri affirmat, ſicuti etiam pedes rubros, qui in Alauda non ſunt, quod Cirim non eſſe ſatis clarè arguere videtur. Nam Virgilius Cirim, de qua opuſculum compoſuit, quod etiam Cirim nominauit, tradidit eſſe pedibus rubris. Sed *g* Scaligeri verba clarioris doctrinæ gratia hic inſerere non pigeat. *Albo* (Ardearum generi, de quibus ſupra egerat) *ſimillima,* inquit, *Phœnicopus maior, minorq; Taurini vtranq; Garzam, Aremonici minores Egrettas nuncupant. Crurum tantùm rubore: vnde & nomen, ab Ardea differt. Quo loco doctiſſimorum virorum lapſus notandus eſt, qui Cirrim Virgilianam putarunt eſſe Galeritam: ſolius apicis ducti ſpecie, quæ vtrique quidem generi communis haud parum tamen differt. In Alauda plumarum ſeries ſeparatarum criſtam efficit, vbi ſuſtolluntur: Cirri pinnulæ oblongæ pulcherrimæ, quibus addebamus pileolis decus iuuenes inſani, ventoſiq; ingenij teſtimonium: ſicut ederam cuppæ, atq; ænopolio. Neque verò ſolus error eſt. Eſt comes alter illi. Cùm Haliætum Falconem pingit Albertus, cuius pes alter vncis vnguibus armetur ad auium prædam, alter ſit Anſerino ſimilis ad natanaum. Idem Falco, Niſus, Haliætus è Virgilij poemate. Niſus. n. in Haliætum, eo canente mutatus eſt. Falco noſter Phœnicopoda prædatur ad victum. Niſus apud Maronem Cirrim. Tertia itaq; multorum culpa, qui Niſum Sparuerium exiſtimarunt, quia Cirrim pro Alaudæ capiebant, ſaltem Smerilium dixiſſent. Sparuerium aliquandò à Græco deduxiſſem παρὰ τὸ σπαράττειν aues, quam vocem in Italiam ſimul Hexarchatus cum Græcula ſuperbia importaſſent, niſi Germanicè ſic eum appellaremus. Cæterum quæ de Cirri opinio ad Alaudam tranſlata eſt, cum tàm altè inſederit in animis, hominum, vix vt vllo pacto auelli poſſe videatur (quippè etiam, dũ hæc ſcriberemus, amicus meus ſummus, idemque doctiſſimus pertinacia ſua huic ſententiæ imminebat) teſtimonio doctiſſimi poetæ labes hæc eluenda eſt. Ille in eodem poematio ſic.*

f De aui. l.1.

g Exe. 233.

Phœnicop. Garza.

Cirri quid.

Niſus non eſt Sparuerius.

Inde alias partes, minioq; infecta rubenti
Crura.

Hæc

Hæc omnia Scaliger. Quibus sanè argumentis Cirrim non esse Alaudam omnino conficere videtur. Quod autem dicat, multos, quia Cirrim pro Alauda capiebant: Nisum Sparuerium existimasse, posset è cōtra dici multos, quia Nisum pro Sparuerio capiebāt, Cirrim Alaudam existimasse. Nam Sparuerius Alaudis maximè insidiatur, & infensus est: quod Virgilius de Niso, seu Haliæto in Cirrim testatur. Sed iam reliqua synonyma prosequamur. *Alcanabiri*, inquit Bellunensis, (aliàs Alcanabir, Canaberi) *est auis nota Damasci, cuius meminit Auicenna in curatione colici affectus; & creditur esse auis illa, quæ Venetijs Lodola* (Alauda) *aliàs Capellata* (Alauda cristata) *dicitur*. Idem Bellunensis apud Auicennam legit Cambura, Canaberi, 10 vel Canberi, & Lodolam interpretatur. Apud Serapionem pro Hanabroc interpres Vpupā ineptè interpretatur, quē tamen sequitur Syluaticus. Rectiùs mea sententia Aggregator ibidem Kambrah legit, & & Capellutam interpretatur. *Alcubigi*, inquit vetus Auicennæ glossographus, *est auis, quæ dicitur Alauda Cappellata;* sed Bellunensis interpretatur auē Perdici similem, aut ipsam Perdicem secundū aliquos. *Galeritæ cristatæ*, inquit Albertus nimirū, ex Auicenna Græcè id vocantur. Idē alibi Auicennā, & eius interpretē sequutus pro Græca voce Corydos ineptè scribit Kocoroz, & alibi Coratoz, & Forodoz. Apud Rasim Finore nominantur aues, quibus easdem vires attribuit, quas Alaudis. Quanquam autem plurima ex iam commemoratis nomenclaturis, vt diximus, Alaudæ cristatæ tantùm conuenire videātur, tamen aliquando ad omne genus Alaudarum abusiuè vsurpantur: vnde *b* Aristoteles diffe- 20 rentiæ gratia cristatam, λόφον ἔχουσαν periphrasticè vocauit. Quapropter haud rectè sensisse videtur, qui Corydalis omnibus cristam inesse affirmauit Italicè vocatur Lodola, Allodola, Allodetta. Gallis Alouette, Hispanis Cuguiada, Germanis Lerch, Anglis Lerck, vel Larck, vel Lauerock, Illiricis Skrziuuan, Saxonibus, & Flandris Leeuerck, & inter hos Batauis Leeurik, quæ duo postrema vocabula admodum similia videntur Cimbrorum Leeuvverc: cuius nominis etymum reddere conatur *i* Goropius inquiens in illo v, consonantem pro f, littera duriore ad compositionis mollitudinem fuisse aduocatam. Integre enim ait, & extra compositionem Leefuuerc diceretur: qua voce idem significatur, quod Romanus vitæ opus ad verbum verteret: siue malis Latinius totius vitæ officium, atq; munus: Mirificum me Hercules (addit Goropius) & portentosum nomen. Quid enim, vel tantum, vel tanti in hac pu- 30 silla auicula esse potest, vt in eo vitæ opus consistere meritò dici possit. Ego sanè quodnam hoc opus sit, siue munus, quod totius vitæ summam ijs complecti visum est, qui hoc nomen exiguę huic alti dederunt, non ex libris vllis, sed ex maiorū accepi traditione, qui mihi adhuc puero frequenter narrarunt, hanc auiculam quotidie septies in altum euolare, quò hymnos cātet suo creatori: vnde factū, vt postea in adolescentia mirarer, dū viderem Psalmistam cecinisse, *Septies in die laudem dixi tibi*. Ex hac re forte quidam arripuerunt occasionem, vt Alaudā à laudando nominari docerent, cùm tamē nihil sit putidius, quàm vocabulo Gallico Latinā ascribere significationis causam, & ipsa adeo vocum causa, tāquam ex summo tribunali sentētiam ferat, cuius sermonis nomina statuenda sint. Quando itaq; nullum aliud pręcipuum Alaudæ opus commemoratur, quàm quod septies, id est perfectissimè omnibus mo- 40 dis, & semper Deum laudet, atq; demulceat, in hanc cogimur descendere sententiam, vt hoc ipsum, Deum nimirum assiduè adorare, & laudare, dicamus ipsum ipsissimæ vitæ opus apud maiores nostros iudicatum fuisse. Hactenus Goropius de Leeuvverc etymo, quo nomine apud Cimbros Alauda appellatur. Qui item paulò inferiùs alteram affert huius nominis rationem, quā cùm ex eodē de Alaudæ apice disputauimus, adducere nō pigebit. Et hæc de nomenclaturis omniū Alaudarum generatim, quarū tamen pleraq; cristatis præcipuè cōueniūt, dicta sunto. Reliqua, quæ singulis Alaudarū speciebus propria sūt, suo loco referemus.

Alcanabiri. Canaberi. Cambura, Hanabroc. Kambrah. Alcubigi. Kocoroz. Coratoz. Forodoz. Finore. *b* H. l. 9. c. 25. Corydalis non omnibus cristam inest. Lodola. Alouette. Cuguida. Lerch. Lerk. Skrziuuā. Leeuerck. Leurick. Leeuvverc etymum. *i* Hierogl. l. 8.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

ALAVDARVM *duo genera*; inquit *a* Aristoteles, *alterum nempè cristatum, quæ propriè* 50 *Galerita à crista appellatur: alterum gregale, nec singulare more alterius, verum colore simile, quanquam magnitudine minus, & crista carens, cibo verò idoneum*. Cæterum præter hæc duo commemorata à Philosopho genera, alia etiam agnoscit nostra ætas non parum diuersa: cuiusmodi sunt Alaudæ illæ, quæ supradictis magnitudine cedunt, & crista insigniuntur; quapropter eas aliqui non ineptè cristatas minores vocitant. His admodum similes sunt, quæ syluestres appellantur eadem nimirum magnitudine, quæ & ipse crista decorantur, sed albicantiores sunt, præsertim parte supina, nempe ventre, & circa collū, & oculos. Annumerant etiā Alaudis, nec iniuria autem illā, quæ Italis Calandra dicitur, quæ nō nisi magnitudine ab illis differt, vnde nos de ipsa inter Alaudas agemus. Addit postremò *b* Bellonius

a Hi. l. 9. c. 25. Calandra. *b* de Auib. lib. 5. c. 25.

Farlouſe. Falloppe. Alouette de pre.

lonius aliam Auiculam quandã Aludæ valdè ſimilẽ, ſed minorẽ, Gallicè Farlouſe, ſiue Fallope, ſeu Alouette de pre, ideſt Alaudã pratorũ nominatã. De quibus ſingulis priuatim ſuo agemus loco, ſi prius quæ omnibus, aut ſaltẽ pluribus adaptari poſſunt, prius percurrerimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

a Hiſt. l. 9. c. 13.

ALaudæ magnitudine eſt lutea auis, inquit *a* Ariſt. Galenus verò, & Aetius adſimilem eſſe dicunt Paſſerculis, qui Pyrgitæ, & Troglytæ nominantur. Paſſer qui ſylueſtris, & maior cognominatur, vt ait Actuarius, Alaudam magnitudine refert. Suidas, & Varinus eas Coturnicibus ſimiles eſſe dicunt: quod de colore accipiendum eſt. Color etenim κεραμεῦς, ideſt teſtaceus, teſte Gyb. Longolio, communis eſt ferè puluerarti-cibus, vt Alaudæ, Perdici, Coturnici, quidam ἰσονυβιδ ας à colore fuiſſe dictas conijciunt, à verbo nimirũ ἰύφω, quod eſt vro; quòd ad flammeum colorem accedunt. Sed magis placet huius nominis cauſam ad fabulã referre, quę à nobis ſuo loco explicabitur. *Alauda,* inquit Albertus, eſt *coloris cinerei* (Ornith. lectionem corruptam eſſe conijcit, & terrei legendum exiſtimat, cui libenter aſſentior; nam præterquam quod author de natura rerum terrei coloris eſſe ſcribit, in Alaudis, quas quotidie ferè videmus, ille color, non cinereus conſpicitur) *paulò maior Paſſere* (id ſolum criſtatæ maiori conuenire videtur) *& in poſteriore digito pedis longiſſimum habet vnguem.* Scaliger vngues rectos illi aſſignat, & longiſſimos.

MORES. INGENIVM. VICTVS.

Aues ſunt Pulueratrices. a Hiſt. l. 9. c. 50.

ALaudæ ex illarum auium numero ſunt, quæ ſe puluerare conſueuerunt. Sic enim de eis, inquit *a* Ariſt. *Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ, ſed terræ propinquæ, vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phaſiana.* Cæterùm, quòd terræ propinquis annumeret, id ſano modo intelligendum: Non etenim ſemper id faciunt: ſed ſæpè in ſummum aerem alis ſeſe attollunt; & quoties altiùs tendunt, eò ſuauiores, frequentioreſq; cantus edũt, ad quod Bapt. Mant. hiſce verſibus alluſit: *Prole noua exultans galeaq; inſignis Alauda Cantat, & aſcendit, ductoq; in aera gyro Se leuat in nubes, & carmine ſydera mulcet.*

b De Ani. li. 1. c. 35.

c li. de Iſid.

Quod ad animi dotes attinet, illis natura ſicut permultis alijs animalibus, quandã naturalem peſpicacitatem ingenuit, qua noxia cognoſcerent, & cognita ſubſidijs quibuſdam ſubterfugerent. Contra faſcinationis metum gramine (in nidũ ingeſto) ſe tueri tradit Aelianus, & folia quercus comedunt, vt ait *b* Philes: qui laurei etiam folijs veſci ſcribit, ſed valetudinis, an cibi gratia, an alia de cauſa non ſatis eſt manifeſtum, alij id diligentiùs inquirãt: ego interea hìc aliquid de earum victu dictã. Eſt autẽ idem ferè, ac pleriſq; canoris cõmemoratis auibus, quibus durũ eſt roſtrum. Vermes etiam deglutiunt, & attelaborũ ex locuſtarum genere, oua diligenter perquirunt, & conficiunt. Quod poſtremum eſt à *c* Plutarcho traditum, addente, eas idcircò à Lemnijs coli: cuius rei quoq; meminit Cælius Rhodiginus his verbis: Sanè conſtat, bouem, atq; ouem, & ichneumonem vtilitatis, ac beneficij gratia in cultu fuiſſe. Sicuti Lemnij colunt Corydos, ideſt, Alaudas, quod oua locuſtarum ſcrutentur, & perfringant.

LOCVS. MIGRATIO.

a Hiſt. li. 9. cap. 8. b Hiſt. l. 8. c. 16. c l. de Animãt. ſubter.

EX his (humi ſcilicet nidulantibus) inquit *a* Philoſophus, *Alauda, & Gallinago, & Coturnix nunquam in arbore conſiſtunt.* Quod quidem, vt plurimum eſt verum. Tamen ego aliquando Alaudas, etiam criſtatas nudis arboribus inſidere obſeruaui, præſertim, quæ rugoſo, & minimè læui ſunt cortice. Quòd autem eas alibi idem *b* Ariſtoteles inter aues latere ſolitas recenſeat: id non omnino verum eſt, licet illi aſtipulari videatur *c* Georgius Agricola, qui de eis, alijſque auibus ita ſcribit. At Hirundines tam domeſticæ, quam agreſtes in loca vicina, quæ ſunt tepidiora ſecedunt: quæ ſi defuerint eis, ſe in anguſtis montium locis condunt, in quibus aliquando etiam Sturni, Palumbes, Turtures, Merulæ, Turdi, Alaudæ, Vpupæ latere conſueuerunt. Siue autem in arboribus, ſiue in montibus latuerint, eo tempore deplumes conſpici ſolent. Hęc ille, id tamen aliquando tantum euenire pronuncians. Quippè in Italia omni tempore conſpiciuntur, ſicuti & in Gallia; quod ſcribit Bellonius, quiq; mendum in *d* Ariſtot. contextu ſuſpicatur. Semper enim vt ille inquit, & Galen. ſcripſerat, in vijs obuiæ nobis ſunt, præſertim hyeme. Et licet illi de criſtatis id pronunciaſſe videantur, tamen reliquas quoq; idem facere experientia didici: Sicut contra, quam Turnerus non criſtatis attribuit, quod ſcilicet ad ripas lacum magna ex parte degant, criſtatis eſſe magis ex vſu: neq; interim, inficias iuerim id ab illis, quæ criſta carent non eſſe alienum. Mirum Alaudas, neq; Coturnices in Andaluſia non conſpici, quod *e* Auerr. tradit.

d de auibus l. 5. c. 22.

NIDVS. PARTVS.

NIDVM Alaudæ humi conſtruunt, ex ſiccarum herbarum radicibus. Sunt qui ex ſiccis ſtercoribus illum conficere dicant; Alaudam cum Vpupa turpiter confundentes nominis æquiuocatione decepti. Nam Hanabroc aliqui Alaudam non male, licet aliter ſit legendum, aliqui Vpupam perperam interpretantur. Ter anno nidificant, vt eſt ab aucupibus obſeruatum, nempe circiter calendas Maij, & Iunij, & paulò poſt Idus Iulias. Sed hoc perpetuum, & ſtabile non eſt. Nam pro temporum conſtitutionibus id aut tardiùs, aut citiùs euenit. Oua pariunt quinq; plus minus. Quod autem vulgò receptum eſt oua illarum a bufonibus foueri, & excludi, id quidem vt ridiculum eſt, ita potiùs ab eiſdem, reptilibus, & muſtelis oua deuorari crediderim. Sed (quod ſuſpicor, huius deliramenti imperitis occaſionem præbuiſſe) rarò à parentibus fouentur. Nam, vt inquit Albertus modico calore egent, vt excludantur. Quod ideo fortè euenit, quia *nidum ſuum auræ patere cupiunt*, teſte *a* Philoſopho, & ſuperincidentes ſolis radij parentum defectum ſupplent. Etſi verò nidum auræ patere cupiunt, eum tamen ita recondunt, vt prætereuntium, & Accipitrum oculis minus obuius ſit. Quod innuit *b* Ariſtoteles, cùm inquit, *Quæ autem minus volant, vt Perdices, & Coturnices non nidis, ſed condenſo frutice prolem muniunt: ſicut Alauda, & Tetrix.* Cæterùm in ſegetibus quoq; & in gramine eum ſæpè occulere conſueuerunt: Quorum priùs innuit apologus, qui de Alauda in ſegetibus nidificante apud multos legitur, poſteriùs confirmat hoc *c* Alciati diſtichon.

Quot oua pariant.

a L. 6. c. 1.

b Hi. l. 6.

c Embl. 26.

Oculis inflexo nidum ſibi gramine Alauda,
Vulgò aiunt, pullos ſic fouet illa ſuos.

Poſtquam oua excluſa ſunt, matres de pullis admodum ſolicitæ ſunt, quæ prius oua negligere putabantur, & eos ferè implumes adhuc è nido in agros ad paſtum educunt fortaſſis, vt eos prædantium iniurijs citò eripiant. Quæ præpropera pullorum eductio me puerum adhuc ſæpius fefellit. Cùm etenim illos recens excluſos, & nudos ferè plumis obſeruaſſem, poſt triduum ad nidum reuertens euolaſſe iam reperi. Quod in Perdicibus quoq; & Coturnicibus, aliiſque id generis alitibus à me & ab alijs eſt obſeruatum Cuculus in huius alitis nido libenter nidificat, vt ex *d* Ariſtotele patet. *Cuculus*, inquit, *vt antea dictum eſt non nidificat, ſed in nidis parit alienis, & præcipuè in Palumbium, & Curruca, & Alaudæ humi.*

d hiſt. li. 9. cap. 29.

CANTVS. VOLATVS.

ALAVDIS peculare videtur eſſe, cùm volant, dulciùs, & ſine interceſſione canere, quàm cum curſitant. Nam cùm humi quieſcunt, aut nunquam, aut rarò cantant. Hunc canendi, & volandi morem annotat Albertus. *Cantat*, inquit, *aſcendendo per circuitum volans, & cum deſcendit primo quidem paulatim id facit, & tandem alas ad ſe conuertens* (contrahens) *in modum lapidis ſubitò decidit, & in illo caſu cantum emittit.* Hæc Albertus. Quæ in caueis captiuæ aſſeruantur, hanc ſibi à natura ingenitum morem, quoad licet ſeruare conantur. Nam quoties cantillant alas motitantes volatum quodammodo altum exercere velle videntur. Porrò non omni tempore æquè ſuas cantilenas ædunt: quod alijs alibi auibus euenire diximus. Matutino namq; potiſſimùm audiuntur, meridiano ſilent. Vnde ſcribit *a* Theocritus meſſores conſueta munia incipere debere cum Alauda excitatur, labore ceſſare cùm dormit:

a Eidyl. 7.

Ἀρχεσθαι δ' ἀμῶντας ἐγειρομένω Κορυδαλλῶ
Καὶ λήγειν εὕδοντος ἐλιννυσαι δὲ τὸ καῦμα, id eſt,
Meſſores incipere oportet, cùm Galerita excitatur:
Et deſinere cum illa dormit & ſine ſenſu tolerare æſtum.

Sed & cum cælum ſudũ eſt, inceſſanter canit pluuio, aut nubilo obmuteſcit. Cuius rei meminit author de natura rerum, *Alauda*, inquit, *mira alacritate pennis exertis in aere vocis modulatione læta ſerenitati temporis quaſi applaudit. Nam nubilio pluuione cælo vix, aut vnquã canit vt neq; humi, ſed inter aſcẽdendũ. Aſcendit aũt paulatim: ſubitò verò & inſtar lapidis deſcendẽs cantillat.* Hæc ille, in cantu autem quodãmodo ſibi applaudere vr̃, vt innuit Dantes his verſibus.

Quando non canat.

Qual l'Alodetta, che'n aere ſi ſpatia
Prima cantando, e poi tace contenta
De l'vltima dolcezza, che la ſatia.

CAPIENDI RATIO.

a In Ixeut.

QVOMODO capiantur visco Alaudæ, docet *a* Oppianus, *Auceps* inquiens *Noctua exposita in aspide aliqua area, subinde funiculum attrahit, & virgulas vndiq; circumpositas visco illinit. Tum Alaudæ ad Noctuam capiendam properantes inuiscantur.* Sed hoc modo, vt referunt aucupes, nullæ, aut saltem perpaucæ prehenduntur: Non.n. in ramis, sed humi quiescere ferè semper consueuerunt, vt iam annotauimus: isque modus, 10 quę molli sunt rostro, & in dumetis degunt, capiēdis magis idoneis videtur. Frequentiùs autem, & maiori numero retibus capiuntur, vt innuere videtur *b* Alciatus, dum canit,

b Emb. 104.

Dum Turdos visco pedica, dum fallit Alaudas.

c Lib. 20. c. 19.

d Annot. in Pand.

Quomodo verò ita fallantur, abundè docet *c* Crescentiensis: quem Lector per se cùm ocium est, adire poterit. Retis etiā genus, ad has, & reliquas aues capiendas, quo etiam nostri passim vtuntur aucupes describit *d* Gulielmus Budæus. Genus est, inquit, retis bimembre, quod duabus alis constat, humiq; deuolantibus auibus, adducto fune contrahitur, expanditurque, Robertus Stephanus Gallus Alaudas noctu capi solitas esse tradit, modumq; sic docet. Alaudæ, inquit, Perdices, Rusticulæ, & aues aquaticæ capiuntur noctu ad ignem tintinabula, & retis genere quodam. Ignis hoc modo fit. Ellichnium facito ex linteis veteribus siccis in seuo li- 20 quato madefactis, eaque contorqueto ad crassitudinem brachij, & crassitudinem pedis. Sic ille. In quibusdam verò Italiæ locis nonnulli noctù per campos faces ex cannis aridis conficiūt: alibi, vbi resinę pineæ adest copia, ei igni lento liquatæ pannos lineos veteres contortos intingunt, & instar candelarum efformant: quibus noctù ad aues capiendas vtātur. Sed vt ad Alaudas redeamus, hyeme maximè capiuntur, & tum præcipuè, cùm nix alta iacet, gelatve.

CORPORIS AFFECTVS.

30

a Art. med. sect. 1. li. 2.

MORBO comitiali laborare dicunt, & ideo qui huic effectui obnoxij sunt, ab Alaudarum esu abstinere iubentur, *abstineant,* inquit *a* Dominicus Leonus de epilepticis loquens, *ab auibus epilepsiam patientibus, vt sunt, secundum aliquos Perdices, & Coturnices, & Alaudæ.* Afficiuntur & alterius oculi cæcitate, cùm, diù in caueis vitam ducant, si Alberto credimus, qui addit, hoc eis nono ferè anno accidere, vt se aliquoties expertum esse ait. Sed quæ à nobis aluntur, vix tam diù viuunt, priusq; moriuntur, quam obcæcentur. Postremò morbo illo, quem subtilem vulgò appellari diximus, sæpè etiam infestantur.

40

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

a h. l. 9. c. 1

b Ibidem.

c Ibidem.

AMICI *sunt,* vt scribit *a* Aristoteles, *Iunco, & Alauda b* Idem *Auium,* inquit, *Variæ dictæ cum Alaudis dissident.* Alaudæ item cum Pella ex Ardearum genere, inimicitias exercent, & illius oua diripiunt, eodem *c* Philosopho teste. Acanthyllidem quoq; odisse testantur Philes, & Ælianus, Coruos quoque eis esse infensos, arguit ille Alberti Coruus, qui eo præsente Alaudam deuorauit. Sed omnium maximè in eas sæuire dicuntur Accipitres, & illi præcipuè, qui inde Alaudarij nominantur, quos adeo expauescunt, Alberto, & Matthæolo testibus, vt in hominum potiùs sinus confugiant, vel loco manentes, vel in terra sedentes, capi se ab hominibus permittant. Sed magis est mirum, quod Antonius Mizaldus de 50 occulta earum cum Arcturo sidere inimicitia, refert, inquiens Alauda in exortu Arcturi cum sole, obmutescere incipit, nec non ægrotare, ac plumas vellicādo excutere. Nam aues, & animantes suum habent quæq; peculiare sidus, à quo mouentur ad cantum, taciturnitatem, mœstitiam, & hilaritatem. Postremò ipsas sinapis semen nulli non alias innoxium enecat; vt meminit *d* Ælianus, cum ait: *Alaudam sinapis semen, Gruem hausta vitis lachryma conficit.*

COGNOMINATA. DENOMINATA.

HOMINES olim, inquit a Aristophanes, auium cognomina vsurparunt. Vnde & Philocles Corydus nominabatur. Scholiastes causam reddit, quòd capite superius acutiore esset, καὶ Ορνιθώδης τὴν κεφαλὴν. Deformem verò illum fuisse in Thesmoriazusi etiam indicat Poeta. Vnde dicebant Hesychius, & Varinus Κορυδέος (Ornithologus legit Κορυδοὶ) & filij eius tanquam deformes in comædijs traducuntur: indeq; natum est prouerbium, *Corydeo deformior*. Corydones appellantur pastores duo, alter apud Theocritum, apud Maronem alter, vterq; fortè à Corydo, idest, Alauda, quę suauiter canit, id nominis sumpserint: quòd scilicet auis amœnitatem in cantu imitarentur: ad quod etiam alludit Virgilius, cùm cecinit:

Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

Intelligens verè Corydonem dici ex argumento dulcedinis. Cur autem apud Athenæum parasitus quidam sibi hoc nomen vindicauerit, non satis est manifestum Corydalla vrbs Rhodiorum est, & Corydela insula pestifera contra Tauri promontorium, quæ vocabula à Corydali deducta esse videntur, sicuti etiam Corydelis, qui salsamentarius piscis est, quem aliqui Cordyllam appellant, quorum nominum rationem assignare difficile est. Alaudium, inquit Budæus, appellatum esse videtur à laudando, idest, nominando authore, & à priuatiuo, quòd qui prædia eo iure habeant, laudare authorem suum nemini teneantur, vt qui nullum soli dominum cognoscant, nec patronum. Sed forsan, vt optimè censet Ornithologus, ad Alaudis, id est, veteranis militibus dictum fuerit: quod illis huiusmodi prędia ab initio tanquam benemeritis diuisa, & donata sint. Alaudarium accipitrem à capiendis Alaudis quoddam Aquilæ genus quidam vocant, de quo nos sub Pygargi secundi generis nomine in primo opere egimus. Heluetij teste Ornithologo Alaudarum flosculos appellant, qui nascuntur cærulei in pratis humidioribus, quibusdam è genere paruo herbæ arthriticæ, quam & primulam veris nominant, rari inuentu, cùm lutei passim vulgares sint. Galli Pied d'Alouette, idest, Alaudæ pedē, Germani Ritter spron, Bononienses nostri consimili nomine sprondi caualiero, id est, equitis calcar appellant herbam, caule simplici ramulis multis brachiato, tenuibus, longis, diuisis, syluestris nigellæ modo, Floribus, purpureis, nigræ violę æmulis, ex quorum altera parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ calcaris veterum formam, aut Alaudæ pedem referre videntur. Paulum Morigiam non possum non ridere, vt qui nobilem aliàs Gallaratorum familiam, & Gallaratam oppidum à legione Alaudæ sic denominari existimat: cùm alioqui nemo legionem illam Galeritam appellatam fuisse inquiat.

a In auib. | Corydeo deformior. | Corydalla | Corydela | Corydalis. | Alaudium vnde dictū. | Alaudari⁹. Accipiter. | Alaudarū flosculis. | pied d'Alouette. | Ritter sprō | Sprondi caualiero.

10 | 20 | 30

AVGVRIVM. PRÆSAGIA.

COLÆNVS quidam Colonidas vrbem colonis Athenis deducta condidit, Corydo, idest, Alauda duce vsus ex oraculo: vt ex verbis a Pausaniæ cognoscere licet, quæ sunt eiusmodi: *Coronæorum vrbi finitimæ sunt Colonides, Negant verò qui illic habitant, se Messenios esse, sed Attica se terra huc à Colæno deductos aiunt ipsum Colænum Galeritam ex oraculo in ea loca venisse.* Hæc ille. Aduenientem diem, & ineuntem æstatem ex Alaudæ cantu præsagire licet. Mas, inquit Albertus, in hoc genere valde musicus est, & multæ modulationis Æstatem primus inter aues prænunciat, & cantu suo diem ante lucano prænunciat.

a In Mess.

40 | 50

MORALIA ET MYSTICA.

PLVRIMA ex Alauda ad mores, & mysticum sensum facientia elicit a Goropius: quæ omnia si hic insererentur, nimis in longum nostra abiret oratio: quapropter quosdam veluti flosculos, ordine quodam singula, quæ diffusè tradit, percurrentes, decerpere tentabimus. Cùm igitur Leeuwerc, quæ Cimbris est Alauda etymum doctè admodum, & acutè enucleasset, causam affert, ob quam Alauda omnibus terrenis, atque ipsa etiam terra antiquior perhibeatur: quod nimirum septies quotidie in

a Hierogl. Lib. 8.

Diuina adoratio terra vetustior.

in alto aere hymnos Deos canat. Diuina verò laus, & adoratio ipsa terra vetustior inueniatur. Ideoque, quòd nimirum Alauda septies in die laudes Deo canere creditur, in Aegyptiaca quadam tabula eius caput non semel quidem, sed septies pictum fuit, vt innueretur septies quotidie Deo laudes canere Galeritas. Atque hoc solerti artificio doceremus, septies in singulos dies, id est semper & assiduè Deo preces, & hymnos fundere oportere. Atque iam sese offert occasio, vt quod alibi polliciti sumus, alteram nominis rationem, quo apud Cimbros appellatur, ex eodem referamus. Antiquissimum est Alaudæ symbolum, & multis ante Crœsum, & septem Græciæ sapientes ætatibus in vsum vocatum, ad hoc denotandum, nihil esse precibus, & laudibus diuinis antiquius habendum. Quòd autem caput eius ad huius rei notationem potissimùm adhibuerint causa fuit, vt ipse censet, quod id, quod in rẽquaque summum est, & caput totius, id concinnissimè capite notatur. Deinde in Alaudæ capite ea cernuntur, quæ imaginem eius gerunt, quod altero Cimbrico nomine denotatur, nempe conus, siue apex. Conus enim, vt idem in Aleph figura declarat, verum vitæ opus designat, quod est, mentem nostram à multis ad ipsum vnum referre. Sicut enim omnes lineæ à basi ipsius coni ad vnum supremum punctum tendunt, ita omnium humanarum actionum ratio ad eum modum instituenda, vt perpetuò mens nostra ad ipsum vnum, summum omnium rerum apicem recta dirigatur. Conus igitur aptissimum est symbolum, quo viuere denotamur: sed id nullo alio sermone, quàm Cimbrico declaratur. Leef enim apud illos viuo denotans, duas habet significandi causas, alteram quod nihil aliud sit Leef quam membra leuo, siue porto, altera, quoniam eadem vox indicat in altum cælum id se leuare, quod viuit, de natura Lambda, & Hef ducta notatione. Quia verò nec vlli quæ oculis cernuntur, maior in altum tollendi vis est, quàm igni, nec alia ei, quàm conoides propria figura sit, vt ignisque figura, quæ in Alaudæ cono, seu apice optimè conspicitur, apud vetustissimos vitalis tesseræ consecuta sit nobilitatem. Duabus igitur rationibus, licet eodem tendentibus Galerita Leevverc, siue Leeuuvverc dicitur: altera, quia conum vitæ signum in capite gerat: altera, quia altissimè sese ad Cælum attollat, vt Deum laudet, quod vt ipsissimum veræ vitæ opus est, ita vox Leef ex hoc ipso rationem habet suæ significationis. Ea est auiculæ natura, vt nihil magis obiter videatur agere, quàm pabulum in terra accipere: idque sibi primarium semper opus putare, vt terra & terrenis omnibus relictis, quàm altissimè in cælum subuolet ad preces, & laudes Deo canendas. Quid quod ne altissima quidem arborum cacumina digna putat, vt in ijs sedens Deum, vel oret, vel hymnis extollat: propterea nimirũ, quòd quantumuis eæ sint excelsæ, vitæ tamen suæ pabulum è terra capiant, & radices sic in ea habeant fixas, vt nunquam ab ea se viuæ liberare possint. Quo circa Alaudæ omnia terrena spernentes, vt cælestibus indigna, & se quàm longissimè possunt ab illis dimouentes, sursum contendunt, quò propiùs ad patrem accedant, quem cantu suo demulcere moliuntur. Sic animi nostri quicquid terreni est, reliquant necesse est, si digni velint haberi, qui sese orationibus, & laudibus diuinis dedant. Facessant omnes curæ omnes libidines, omnes liuores, omnia odia, omnes simultates, omnis superbia, omnis auaritia, omnis ambitio, omnis fastus, omnia denique, quæ nos ad terram detrahunt, & terrenis affigunt, si tales euadere velimus, vt digni habeamur, quorum preces à parte cælesti exaudiantur. Sumantur Galeritarum alæ, sumantur, inquam illæ, alæ quas Socrates dixit nos perdidisse, cùm terrenarum rerum, & caducarum cupiditate à cælo descenderemus. His vnà cùm Alaudis subuolemus nullis nixi terrenorum adminiculis, aut potiùs retenti impedimentis, cogitemusque tantò nos minus à patre, & vera vita abesse, quantò longiùs terrena omnia reliquerimus: atq; adeo ne posse quidem nos Dei fores ita pulsare, vt audiamur, nisi prorsus à terrenis omnibus recedamus. Sed dicas, est ne corpus alendum? Sunt ne quærenda, quibus

Alterum Leeuvverc etymum.

Conus quid significet.

Leef Fimbris quid.

Ignis præ alijs in altũ tollit.

Alas quando perdiderimus.

> *Panis ematur olus, vini sextarius, adde*
> *Queis humana sibi doleat natura negatis?*

Sit sane hoc ita: sed hæc si quærantur, tanquam aliud agas: & interim dum corpore laboras, & discurris, animus, vel apud superos versetur, vel si qua mora injciatur, ea mox reiecta, eò vnde auocatus erat, reuertatur. Nihil in hac vita est tam graue, tam acerbum, tam violentum, tam multis, vel occupationibus, vel tormentis distractum, quod animum à superis detrahere possit, modo nos nolimus, nec Alauda corpore caret, nec vento pascitur, nec cælibem vitam, agit, nec nunquam sobolem cogitur educare: & hæc tamen quicquid terrenum est, ita obiter agere cernitur, vt vnum sibi opus habere videatur, quò semper creatori suo suaues cantiunculas frequentet. Hanc pariter si omnino imitari voluerimus, ita vt nihil amplius terrenorum memores simul cum ipsa in cælum subueamur, necesse fuerit,

fuerit, vt alas nobis comparemus, quibus id præstare possimus. Oportet igitur, vt cælum, eiusq; pulchritudinem intueamur. Nam ex admiratione tantæ machinæ, tàm splendidæ, tam ornatæ, tam deniq; omnibus modis admirandæ in eius cogitationẽ veniemus, qui eam construxit, & cuius causa construxerit, inuestigauimus. Primùm igitur ex summa pulchritudine hoc consequemur, vt hæc terrena perinde, atq; Alauda contemnamus: deinde vbi ratiocinando eò fuerimus deducti, vt illud tam pulchrum opus hominis causa à creatore factum intelligamus: tùm verò ingenti primum stupore corripiemur, ingenio nostro tantam bonitatem non capiente: at dum paulatim vires resumemus, & accuratiùs tantum beneficiũ animo 10 oreuoluemus: tùm tandem tanto amore accedemur, vt hic internus ignis alas producat, & in dies magis, atq; magis confirmet. Hìc itaq; alatus amor nos cum Alaudis in cælum attollet, & terrenorum oblitos, & totis ijs inhiantes gaudijs, quæ ex tam mirifico spectaculo oculis nostris vltrò exhibito consequuturos nos speramus. Tùm demum firma fide patrem orabimus, vt nos ad vitam illam admittat, quod apud priscos Galerita denotabat. Sed iam videamus, quid Alaudæ caput septies in Aegyptiaca Bembi tabula depictum in suprema scipionum parte denotet. Hoc nihil aliud signat, quod caput scipionis nostri, Alaudæ caput esse debere. Sed quid est scipio? An non id, quo gressum nostrum sustinemus, atq; firmamus? Sicut autem baculo hominum corpora firmantur, ita D. Paulus Coloss. hortatus est, *vt fiat fundati, & stabiles essent*, & eosdem alloquens *fide firmatos*, dixit, Idem ad Corinthios, *Vi-* 20 *gilate*, inquit, *& state in fide*. Et ad eosdem Epist. 2. *Per fidem enim ambulamus*. Et prius: *Nam fide statis*. Ad Romanos dixit: *Ramos Iudaicæ oliuæ fractos esse propter incrudelitatem*. & idcirco Romanos monet, quorum oleaster successit in locum oliuæ, *vt dum starent fide nollent altum sapere, sed timerent*. Ecclesiasticus vaticinatus est, *in sæculum staturam fidem*: quod si sic habet, hoc fidei scipione nos firmemus, qui vt perpetuò stabit, ita nobis quoque firmamentum præbebit æternum. Quomodo igitur scipionem eum vocabimus, cuius suprema pars in Galeritæ caput desinit: Galeritæ baculum? Bene quidem: sed cùm hoc dicis, quid aliud dicis, quàm baculum fidei. En quo venimus rerum Fidei baculum, quo solo si charitate sit firmata, vita nostra stare potest, inuenimus in hieroglyphicis signis, quem si de sermone Cimbrico ab auicula, qua est insignitus nominaremus, Leeuvverc stat diceremus, idest firmum 30 viuifici operis scipionem. Nunc opus vite est ipsa fides: nihil vt intersit vtrius nota baculum designes. Qui Christophorum depinxerunt, diligentissimè obseruarunt, vt in periculosissimo humanæ vitæ freto, hinc Charybdi, hinc Scylla, hinc alijs monstris præsens exitium intentantibus firmò baculo niteretur. At quo quæso baculo? Quo alio quàm baculo fidei? Cui si toti incumbamus, nihil est tam horridum, tam efferum, tam multis mortis periculis obnoxium, quod non securi persuadere possimus. Firma enim & inconcussa fides omnia firmat, & stabilia reddit; tametsi, vel totus Oceanus quicquid habet vndarum, quicquid habet monstrorum, immitat ad ruinam. Cæterùm, quia fides sine operibus mortua est, & nihil, nisi viuat per charitatem roboris suppeditat: nõ otiosè id in Christophori baculo consideradum eum semper à pectoribus frondentem nobis proponi: quò demonstretur in sola viua fide, & 40 charitatis operibus animata totum scipionis Christiani consistere firmamentum. Iam, quia primum, & antiquissimum viuę fidei opus est Deum perpetuis precibus orare, & laudibus efferre, in summo virentis scipionis apice Alaudam pictam videmus, in ijs præsertim tabulis, quæ genuinam olent antiquitatem. Hic ait Goropius meminisse se puerum frequenter parentes, quibuscum templum frequentabat, interrogasse, qui fieret, vt auicula ea, quæ frondibus baculi insideret, non auolasset, dum S. Christophorus arborem, qua baculi vice vtebatur, euelleret. Mirum enim id sibi videbatur, propterea quod dum studiosè Passerculos sectaretur, nullus vnquam, tam quietus consedisset, verùm se ad arborem, super qua sederent, proprius accedentem, confestim quantum alis possint, aufugissent. Ad quam 50 puerilem quæstionem sic respondere solebant, auiculam eam non metuere, eò quod creatorem suum humeris S. Christophori insidentem videret, cuius præsidio freta laudes Deo suo cantillaret. Quæ si conferantur, cum vetustis, admirabilis quædam sese offert concessio sæculorum. Ex quo hoc saltem venit in lucem S. Christophori baculum, & fidei baculum esse, & in eo cum scipionibus Aegyptiacis conuenire, quòd supernè etiam Alauda sit insignitus. Cùm itaq; Alaudæ caput, quæ Leevverc, idest opus vitæ vocatur, scipioni imponitur, denotatur eum demum firmum fidei baculum esse, qui vitæ operibus coronatur. Nec rursus vitæ opus esse potest, quod fidei baculo non sustineatur: quoniam nimirum ea sola opera ad vitã conducant, quæ fidei innituntur. Quamobrẽ non vulgatis, aut leuis causa est, ob quam Alaudæ caput scipionibus impositum videmus. Hæc omnia ex Coropio, quibus addamus,

Scipio quid significet.

Fides omnia firmat, & stabilia reddit.

D. Christophori baculus quod denotet.

Alaudas,

Alaudas, tunc suauissimas cantiunculas modulari, cùm sudum, & serenum est: quapropter & nos tunc optimè canemus Deo laudes, cùm conscientia nostra nullis nubibus, nullis peccatorum tenebris obducetur. Nihil ergo nobis esse debet antiquius, quàm vt conscientiæ serenitatem procuremus. Nam, vt est apud Ecclesiasten: *Non est speciosa laus in ore peccatoris*. Alauda præterea si se ab Accipitre insectari sentiat in hominis sinum refugit. Ad huius exemplum quisquis à diabolo omnium Accipitrum ferocissimo, & sæuissimo tutus euadere cupit, Christum, qui verus homo est, & verus Deus, omni cum fiducia adeat, & eum aduersus hostis infensissimi vires, & fraudes defensorem præsentissimum adhibeat. 10

VSVS IN INSIGNIBVS.

ALAVDÆ tres aureæ olim insignia fuere Austriæ, & Serenissimæ Imperialis Familiæ Austriacæ, quas Lupoldus eiusdem Familiæ Marchio nonus in fasciam albam, in rubeo, vt dicunt, campo, primus commutauit. Ab Alauda legione insigne hoc originem habuisse docet a Vuolfangus Lazius, his verbis: quæ eò prolixiùs adduximus, vt insignia vetustiora Austriæ trium Alaudarum aurearum, vnde, aut quo euentu picta primùm omnium extiterint, manifestum faceremus. Siquidem decimam Alaudam posteriùs 20 abductam fuisse ab Antonino Marco in Pannoniam superiorem, vbi nunc Austria inferior excurrit, mox cùm de decima Pannonica (legione) loquimur, ostendemus. Quemadmodum enim duobus locis hæc legio Alauda statiua quondam habuerat, ad Arenatium, videlicet, Rheni, & ad Vindobonam Danubij; ita vtrobiq; Austria fuit, cui Alaudarum insignia picta sunt à Franconibus constituta, quanquam prior illa ad Rhenum esse iam desierit, vbi hodiè Hunesruken in Bestrichem extenditur. Hæc ille: qui etsi Austriacæ Familiæ non meminerit, tamen ea insignia eadem de causa vsurpare verisimillimum est.

a Commen. Reip. Rom. lib. 5.

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA. 30

PLVRA hìc de Alaudis, tùm ad rem medicam, tùm ad culinam attinentia, dicenda essent; sed quia non omnibus Alaudis omnia ex æquo conueniunt: aliæ enim gulæ, aliæ magis medicinæ deseruiunt, itaque quæ vnicuique generi peculiaria sunt, in proprias vniuscuiusque historias reijciam, eaque hìc tantum referam, quæ omnibus indifferenter attribui possunt, aut saltem ab alijs indifferenter ascripta videntur: a Castor Durantes Alaudas esse ait sine excessu calidas, & humidas, & tunc præcipuè esui esse, cum pingues sunt, quales plurimæ capiuntur autumno, & hyeme: boni esse alimenti; assas appetentiam conciliare; facilè concoqui, præsertim si cum saluia, & larido assentur, aut va- 40 rijs condimentis elixentur: sed quæ sint hæc condimenta, non explicat. Necessum verò esse, vt pingues, & iuniores sint, & in primis optimè coquantur: autumno præsertim, & hyeme comedi ab omnibus absque vlla noxa posse. Adultas verò difficilè concoqui, quare non nisi recens occisas, & optimis condimentis præparatas comedere præcipit. Qua in re tamen non temerè quis ab illo dissentiat, nam quæ duriore carne sunt animalia, vt teneriora fiant, & esui magis idonea, mortua diù solent asseruari. Asseruari autē plumis exutas diutiùs in farina testatur, quod verò temperatè calidas, & humidas dicat, id quoq; de non cristatis tantummodo verū fuerit, nam Cristatis id conuenire non existimo, quas nempè calidiorem, & sicciorem temperiem nactas esse non dubito. Cardanus vtrunq; genus calidum, & siccum esse pronunciauit. Michael quoq; Sauonarola secundum caliditatis, & siccitatis recessum at- 50 tingere. Sed fortè de cristatis tantùm hic intellexerit, vti pariter Io. Iacobus Vveckerus, Alaudarum carnem difficilè concoqui, & prauum succum præstare dicens, quod tamen, nec incristatis hisce maribus omnino verum est, nisi admodum senes, aut nimis macilentæ fuerint, quales sanè aliquando reperiuntur, æstate nimirum potissimum. Nam autumno, & hyeme pinguiusculæ sunt, quod alioqui multi mirantur. Nam cùm æstate maiorem habeant nutrimenti copiam, pinguiores etiam esse debere videntur, & tamen tunc macerrimæ sunt. Contra hyeme, cùm nihil ferè agri suppeditant, obæsulæ euadunt: ratio est, quòd rari corporis habitus sint, qui propter æstum magis rarefit, ideoque quicquid inest humidi, diffluit, & consumitur. Præterea æstate Veneri indulgent, vt quæ ter in ea pariant, vt iam à nobis est

annota-

a De facul. tuen.
Alaudarū temperies.
Quādo pingues sint.
Assæ appetentiam cōciliant.
Quomodo assandæ.

annotatum, & de ſobole valdè ſolicitæ ſunt, & quicquid ferè nanciſcuntur, illud ei ſuppeditant. Hyeme verò ſui tantum curam gerunt. Quod ad contra colicis, & alios affectus vim attinet, in quo ſummam prærogatiuam habere perhibentur, quia hac vi criſtatas maiores tantùm pollere credimus, nihil in præſentiarum dicemus, ſuo ea de re acturi loco.

PROVERBIA.

10 Κάσησι Κορύδαλοισι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, ideſt *Omnibus Galeritis oportet criſtam ineſſe.* Citatur ex Simonide, & vſurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis in hunc ſenſum: Nullum eſſe mortalis ingenium, cui non ſit aliquod vitium admiſtum, perinde, ac ſi ſecundum hominis naturam ſit non carere vitio, vt Galeritæ naturale eſt habere criſtam. Plutarchi verba ſubſcribamus: *Quoniam autem oportet, vt videtur, non ſolum omnibus Galeritis criſtam ineſſe, quemadmodum dixit Simonides, verùm etiam omni democratiæ Sycophantam.* Congruit huic dictum Cratetis, quod refertur apud Laertium, vix eſſe quenquam, qui prorſus omni vitio careat: *ſe omnibus malis punicis aliquod ineſſe granum putre.* Hæc ex Adagiorum authore. Verùm ſimile de Corydali prouerbium in alio 20 ſenſu ab Eunapio Sardiano vſurpatum fuiſſe videtur, qui de a Oribaſio loquens, *Verùm,* inquit, *vt ſine criſta non eſt Alauda, ita non caruit inuidia Oribaſius,* ac ſi diceret, quemadmodum non reperitur Alauda, quæ criſta deſtituta ſit, ita virtuti ſemper comes eſt inuidia. Cæterùm minus aptè hæc prouerbia vſurpari videntur. Nam non omnes Alaudæ criſtam habent. Et Corydalis eas etiam Alaudas, quæ criſta carent, ſignificat, vt oſtenſum eſt. Credebatur Laurus aduerſus venena valere, vnde qui ſe tutum ſignificare vellet, δαφνίνην dicebat φορῶ βακτηρίαν, ideſt, *laureum geſto baculum.* Cui ferè conſimile prouerbium eſt de Corydo, gramen nido aduerſus animalia noxia ingerẽte Εν Κορύδου κεῖτι σκολιὸ κέκρυπται ἄγρωσις, Refert autem hoc prouerbium Cælius ex Zoroaſtre, quod hoc carmine exprimitur.

In Corydi nido intorta occultatur agroſtis.

30 Adagij vſus eſt, vt inquit Alexander Braſſicanus, quando nobis non deeſſe præſidia tacita quædam, & paucis cognita innuimus, quemadmodum Corydus auicula agroſti, ideſt, gramine occulto quodam aduerſus ea, quæ nocere poſſunt, amuleto vtitur ſimillimum illi, vt ait Eberhardus Tappius, quod Germani vulgò iactitant. Et iſtim Vvie ein ſpieſz hinder der thure. *Inter indoctos, amuſos etiam Corydus ſonat.* Εν ἀμούσοις καὶ Κόρυδος φθέγγεται, quadrabit in eos, qui apud idiotas ſe ſe velut eruditos venditant inter doctos alioqui prorſus elingues: Corydum autem auem minimè canoram eſſe teſtatur, & Græcum epigramma. Licet.

Α'δηλον,

Ε' Κύκνῳ δύναται Κόρυδος παράπλησιον ᾄδειν
Τολμῶν δ' ἐρίσαι Σκῶπες ἀηδόνισι
40 Ε'ι Κόκκοξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι,
Ισα πέσειν καὶ ἐγὼ Παλλαδίῳ δόρατα.

Nos omnia Alaudarum genera vocis amœnitate valere nouimus, tertio excepto, quod abſonum, & ineptæ vocis eſſe oſtendemuss. Quapropter ea prouerbia de hoc dicta fuerint, quod vt libentiùs credamus facit, quod & ipſum etiam criſtam habeat: vnde Corydis nomen ei propriè conuenit, *Aquilæ ſenecta Corydi iuuenta.* Α'ετοῦ γῆρας, Κορύδου νεότης de viuida, viridiq; ſenecta, quæ præſtantior ſit aliquorum iuuenta. Nam anus Aquila præſtat Corydo auiculæ etiam ætate integra. Vulgò Italis dar l'allodola eſt irridere, ſeu vt dixit Horatius in naſo adunco ſuſpendere, quo ijdem aliter dicimus dar cacaboldole, moine, roſelline, la 50 quadra, la traue, & id genus reliqua.

Omnibus malis punicis ineſt aliquod granum putre.

a De vit. phi. in vit. b Orib.

FABVLA, ET APOLOGI.

APVD a Ariſtophanẽ Piſiſtratus auiũ chorũ imperitiæ taxans hanc fabulã narrat: Galeritã omniũ auiũ primam, antè fuiſſe, quàm terra eſſet, ac deinde patrẽ eius obijſſe, nec terram fuiſſe, in qua ſepeliretur. Cum igitur hìc iam quintum diem iaceret, illã cõſilij impotẽ, patris tumulũ in capite collocaſſe. Atq; hic quidẽ apologus eſt ab Ariſtophane ad Æſopũ relatus. Cuius fabellæ ſenſũ antè explicuimus, oſtẽdimuſq; inde ortã, quod

a In auib.

Alauda

Alauda ipsa terra omnium non earum modò, quæ animalis habent naturam, sed inanimorum etiam matre, & nutrice vetustior diceretur. Quod verò ad tumulum illũ attinet b Theocriti versus hinc non parum lucis accipiunt, qui sic meridianum tempus scribit.

b Edyl.7.

Σιμιχίδα πᾶ δὴ τὺ μεσαμέριος πόδας ἕλκεις;
Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει,
Οὐδ' ἐπιτυμβίδιοι κορυδαλλίδες ἠλαίνοντι.
Simichida, quo tu nunc in meridie pedes trahis?
Quum & lacertus sub sepibus dormit,
Neque cristatæ Cassitæ vagantur. 10

Alaudæ cur. ἐπιτυμβίδιοι dictæ.

Inde etenim ἐπιτυμβίδιοι dictæ putantur, quoniam in vertice suo patris tumulum gestent, erectum ea forma, qua in Aegypto pyramides videntur: ex quo vt id obiter dicamus, quiuis intelligit, veterum tumbas in metam fuisse sublatas, vnde multis in locis tumuli ad hanc effigiem è terra aggesti etiamnum cernuntur: & à nobis non solum quæ hanc figuram gerunt, sed omnia alia sepulchrorum genera tombe sæpè dicuntur, & præcipuè à poetis, vt à Petrarca:

Giunto Alessandro alla famosa tomba.

Sed de hoc satis. De Alauda Aesopus lusit alterum apologum, qui à multis authoribus passim refertur: Cassita iura cibum pullis quæsitum, monet eos, vt si quid audiant, id cum rederit sibi referant. Interim aduentat dominus segetis illius, & filio, matura, inquit, hæc operas postulant. Idcircò in crastinum amicos adibis, & roga, veniant, operam mutuam daturi, vt messis peragatur. Vbi rediit mater, renunciant omnia, & trepidi orant, vt sese auferat. Iubet illos Cassita bono animo esse: nã si dominus, ait, ad amicos messem reijcit, crastino seges non metetur. Die igitur postero Cassita ad pabula euolat, dominus frustra amicos præstolatur. Tũ ille rursum ad filium: Amici nulli veniunt: quin potiùs imus, & cognatos, affinesq; nostros oramus, vt adsint diluculo ad metendum. Nunciant hoc itidem pulli pauidi Cassitæ. Ea hortatur, ne timeant futurum, vt necessarij fermè nulli obsequiales sint, aduertant modò, si quid denuo dicetur. Orta luce proxima, & auicula in pastum profecta, affines opellam non præstant. Hinc dominus filio: Valeant, inquit beneuoli cum propinquis, nosmetipsi cras metemus, Id quod vbi à pullis mater accepit, Hora, inquit, iam est abeundi, nunc dubio procul messis peragetur: in ipso enim iam vertitur, cuius est negotium, non in alio, à quo petitur. Atque ita Cassita cum pullis secessit. Significat apologus, vt notat c Gellius, leuem plerumq; & inanem esse amicorum, & propinquorum fiduciã. Vnde audenter edicere possumus, ò amici, amicus nemo, ò propinqui, propinqui nulli, & illud ex oraculo quasi Delphico exijsse. Ne quid expectes amicos, ne quid cognatos, quod tu peragere possis. Habet idem Aesopus alium de Cassita, & aucupe apologum, qui est huiusmodi: Auceps auibus struxerat laqueos. Alauda verò hunc procul videns rogauit, quid nam operaretur, eo vrbem condere dicente, deinde procul regresso, & abscondito. Galerita viri verbis credendo, accedit ad cassem, & capta est. At aucupe accurrente, illa dixit, heus tu, si talem vrbem condis, non multos inuenies incolentes. Fabula significat, tunc maximè domos, & vrbes desolari, cùm præfecti molesti sunt. 40 Non minus lepidum de hac volucre d Iulius Cæsar Scaliger narrat apologum ex Aeno:

c L.2.c.29.

d Epyd.l.3.

Immissulus vncis pedibus gerens Alaudam,
Arcebat. Auis fundere miserabile carmen
Orare pius: parcere odicæ voluci.
Contra ille: Modis & numeris satura cicada est;
Icciro perit cum numeris suis, modisque
At ego Iouis ales tepida carne pascor,
Sic frendet, & euiscerat, & vorat precantem
Nil terra calet bellua virtute Procustes.

Hic Scaliger Immissulum accipit pro Aquila, cùm aliàs propriè sit Vulturis pullus, licet ali- 50 qui etiam Aquilæ pullum esse velint, antequam cauda albicet: sed de hoc alibi egimus. Cæterùm hoc apologo nihil aliud denotari arbitramur, quàm tyrannos virtutem minimi facere, & in studiosos & eos, qui virtute excellunt non minus ac in alios truculentos, & sæuos se præbere. Postremò narratur huiusmodi de Alauda apologus: Cassita laqueo capta plorans dicebat; Hei mihi miseræ, & infelici volucri, non aurum surripui alicui vsquam, non argentum, non aliud quicquam pretiosum, Granum autem tritici paruum mortis mihi causa fuit, Fabula in eos, qui ob vile lucrum magnum subeunt periculum.

DE

DE ALAVDIS IN SPECIE, & primum de Alauda cristata. Cap. XI.

SYNONYMA.

PLVRIMAS nomenclaturas superiùs attulimus, quæ etsi Alaudæ cristatæ potissimùm conueniant, tamen ad alias quoq; aliquoties vsurpantur. Quare hìc eas tantum referemus, quæ propriè hanc à reliquis discriminant. Apud Græcos nomen peculiare non habet: Aristoteles λιρὸν ἔχουσαν periphrasticè vocat: Author quidam obscurus libri de natura rerum, Gosturdum, cuius dictionis ratio obscura est, nisi à similitudine Coturnicum sic dici quis suspicetur: vel ex Arabibus eam detorsisse, nam Elluchasem, vel eius fortasse interpres Guzardos habet. Italicè dicitur Lodola capelluta, vel Capelluta simpliciter, alicubi etiam Capellina, seu Cipperina, item Couarella. Gallis Cocheuis, quod similitudinem quandam ob cristam cum Gallis Gallinaceis gerat, Germanis Beubellerch, Saxonibus præsertim, Heluetijs Maglerch, idest Alauda viarum, sæpe enim in vijs nobis occurrit, quod de ea etiam scripsit Galenus, Anglis propriè Lerca. In libro Rasia de remedijs ex sexaginta animalibus de Alaudis fit mentio, & paulò inferius de Finoris, quibus ipse easdem vires attribuit, quas alij authores Alaudis cristatis.

Gosturdi. Guzardi. Lodola capelluta. Beubellerch. Maglerch. Lerca. Finorx.

FORMA. DESCRIPTIO.

ALAVDA cristata, inquit [a] Bellonius, rostrum habet longiusculum, acutum, aliquantulum cauum, & recuruum. Crista, cuius radices inter vtrunque oculum situantur, aliquantulum nigricat: & quatuor tantùm eius plumę aliquam magnitu-

[a] de auibus l. 5. c. 22. Rostrum. Crista.

Alauda cristata cum fumaria lutea montana.

Dorsum. Cauda. Venter. Lingua. Vngues. Pectus. Color. Pedes. Magnit. Alaudæ cristatæ senis descriptio.

dinem nactæ videntur; dorsum cinereum albo maculatur. Venter, & pars alarum interior albicant. Caudæ plumæ nigræ sunt, si geminas vtrinq; excipias, quæ alarum colorem referunt. Lingua exigua, ferè furcata: & quia ramis rarò insidet, vngues habet longiusculos. Hæc Bellonius, quibus adde, pectus cinereum pullis maculis conspergi, in reliquo verò corpore color ferè testaceus. Sed non solùm vngues sunt ei longi, sed etiam pedes. Postremò Passerem aliquantò magnitudinem excedit, vt prior hæc figura indicat. Posterior icon est Alaudæ cristatæ senis, cuius rostrum, qua capiti coniungitur album erat, dorsum ad cinereum vergebat: pectus, venterque albicabant, sed pectus punctulis exiguis coloris terrei distinguebatur. Alæ ferè totæ oĩno albæ, præter paucas remiges, cauda verò nigra.

Alauda cristata senex.

CANTVS. VOLATVS. LOCVS.

a de auibus l.5.c.20.

QVÆCVNQVE de Alaudis generatim diximus, ea omnia ferè huic generi conueniunt: quare pauca admodum hic dicenda supersunt. Quod ad earum cantum attinet, *a* Bellonius non cristatis meliùs, & suauiùs canere ait, & cùm homines accedentes videt, cantum incipere. Contra alij non cristatas præferunt. Sed mirum videri non debet, quibusdam huius, alijs verò illius magis cantus arridere: nam quot capita, tot sententiæ. Omnium verò iudicio cristata secundo generi, quod crista caret, volatu cedit. Nam non tam frequenter euolat, & euecta alis pauca in aere moram trahit, & ferè statim procumbit, præterea gregatim non volitat, vt illæ. De ipsarum volatu sic scribit author de natura rerum. *Gosturdi non volant aliarum auium more, sed vento cogente nunc alta, nunc ima petunt.* Nemini autem dubium sit, quin hoc illud Alaudarum genus sit, de quibus dixit Albertus: *Alauda in agris habitat non in syluis*: de quibus item Galenus: *In vijs sæpe obuia est*, & Aetius: *circa vias hyemis præsertim tempore.* Postremò ad ripas lacuum, & fluminum, vt ipse obseruaui, frequentes conspiciuntur, licet Turnerus id non cristatis tribuat.

Volandi modus. Vbi degant

VSVS IN MEDICINA, ET IN CIBIS.

COLICVS affectus inter eos, qui humanum genus contorquent, haud infrequens, miseris modis excruciat, & sæuissima inducit symptomata. Nam dolor vehementissimus perforanti similis percipitur, perinde, ac mucro ventri infixus inhæreat, quem præter alia sæpè frigidi sudores, creber singultus, neruorum distentio, extremorum frigus, animi deliquium, & tandem mors ipsa subsequitur. Aduersus immanem hunc tortorem nullum præstantius præsidium, quàm quod ex Alauda cristata desumitur: sed diuersimodè vsurpari consueuit. *a* Galenus alibi assam mandi vult, elixam alibi. *Galerita*, inquit, *auis illa pusilla nobis plerunque obuia in iure elixa colicos adiuuat. Verùm assidue eam edere simul cum iure necesse est*, & quæ sequuntur. De eadem verò *b* alibi sic scriptum reliquit. *Galerita postquam tosta fuerit, comesta coli dolores aufert cum omnium admiratione.* Assam pariter laudat *c* Dioscorides, inquiens, *Galerita auicula est parua apicem in vertice Pauonis modo gestans. Hæc assa, & in cibo sumpta colicos iuuat*, vt restituit Marcellus Virgilius, non autem *Cæliacos*, vt Ruellius transtulit, & vulgares codices habent. Sic autem legendum esse ex pluribus authorum testimonijs, quæ subijciemus, facilè patebit. *Finoræ* inquit Rasis, *decoctæ cum aqua soluunt ventrem, & colo medentur*. *d* Serenus pariter afferens colici affectus remedia, canit: *Cùm colus inuisum morbi genus intima carpit. Mande Galeritam volucrem, quæ nomine dicunt. Quidam*, inquit Plinius secundus, *cor Alaudæ* (aduersus colicum affectum) *adalligari fæminini iubent: alij recens, tepens que deuorari: Consularis Asprenatum domus est, in qua alter è fratribus colo liberatus est, aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso, alter sacrificio quodam facto crudis laterculis* (fortè incluso corde) *ad formam camini atque vt sacrum peractum erat, obstructo sacello.* Marcellus verò Virgilius de hoc sic scribit: *Hoc ità præscriptum remedium, colo, & omnibus intestinorum doloribus, & tam hominibus, quam iumentis ex hac laborantibus efficacissimè subuenit.* Et rursus: *Alauda cum sua pluma in vase fictili gypsato in furno posito ita comburitur, vt teri possit. Contritæ autem tenuissimus puluis reponitur, & cum opus fuerit, ex eo cochlearia duo, vel tria cum aqua calida per triduum, aut quatriduum dantur. Incredibile hoc colicis remedium, quod adeò prodest, vt omnia medicamenta meritò superare videatur.* Hæc ille. Comburendi modum docet Plinius secundus his verbis: *Porrò cinerem auium, vel aliorum animalium desideratum sic fieri oportet. In ollam nouam mittitur auis, vt quodlibet aliud animal, quod putaueris exurendum, quod addito operculo, circunlitoque argilla in furno feruenti torrebitur, spiramento per modico facto.* Postremò ad eundem affectum scribit Alexander Trallianus, Thraces, viuente adhuc Alauda, cor eximentes, alligatorium facere, & femori sinistro ipsum circundare. Neotericorum etiam sexcenta afferre possem testimonia, qui vno ore summam in colico affectu curando Alaudæ prærogatiuam prædicant: sed ex iam adductis patere arbitror, Colicis, & non cœliacis ipsius carnes conferre. Porrò vnde hæc illi vis sit, docere conatur *e* Io. Baptista Porta. Loquacia animalia, inquit, colicæ passioni non obnoxia, vt etiam loquaces homines. Nimia enim garrulitate flatus, ex quo sæpe morbus exoritur, eximitur. Nobis igitur eorum imprimentes qualitatem eiusmodi morbum tollunt, & post connumeratas aliquot garrulas auiculas, Alauda, subdit, vocis modulationem mirifice delectat, caueis inclusa captiuitatis oblita vix diei horam sine cantu præterit. Alaudam ad colicos valere ex Dioscoride, Galeno, Aetio, & omnibus diximus. Hæc ille, qui suprà docuerat, vnde cognosceremus Corydalim herbam ad eundem affectum valere; à similitudine nimirum, quam cum Alauda gerit, quòd eius flores cristati, turbinatiq; Alaudæ capitis galericulatum verticem æmulentur. Sed huius rei hæc potest afferri ratio: quia nempe eius succus aluum soluit, qua soluta flatibus etiam via patet. Conueniunt autem colicis non vehementia, sed leuia tantùm medicamenta, quæ aluum modicè ducant. Hìc lectores monitos velim, Medicos cùm Alaudas ad colicos facere scribunt, de cristatis intelligere, quarum ius, & carnes idem in hac valetudine præstare ex dictis liquidò constat. Quidam tamen ex Rasi scribunt, canes earum ventrem constringere, ius verò soluere. Sic enim is *f* alicubi scribit: *Alaudæ cristatæ in cibo calfaciunt, & astringunt.* Huic astipulatur Elluchasem, dum scribit: *Cucardi sistunt ventrem, & ius eorum colicis salubre est.* Sed hoc Dioscoridi, Galeno, & alijs aduersatur. Miror autem Michaelem Sauonarolam, Galenũ dicere, carnes earũ scripsisse ventrem astringere, ius verò soluere, cùm vtrunque ius nempe, & carnem colicis conferre doceat, vt supra citauimus. Porrò colus ventris solutione, non adstrictione curatur.

Colicus affectus.

a De simpl. med. facul. lib. 11.

b De Theri. ad Pis. c. 9.

c l. 2. c. 48.

d De Med.

e Phytog. lib. 6. c. 31.

f lib. 60. Anim.

Cæterùm vt scribit Elluchasem: *Cuzardi magis conueniunt medicinæ, quàm cibo.* Nam caro earum calida est, & sicca, adeò vt scribat Rasis, calidiores, & ficciores esse Passere domestico; Michael verò Sauonarola vltimum secundi ordinis recessum in caliditate, & siccitate attingere. Nos de hoc alibi sententiam nostram diximus. Elluchasem inter aues syluestres præfert Calandrellas, & Sachar (aliàs Sathur) pingues. Secundum locum tribuit Sturnis, Phasianis, Perdicibus, tertium Coturnicibus, & Cuzardis. Si eis verò aliquando vesci quis velit, eligi debent iuuenes, & pingues, quibus ex Rasis præcepto conducet addere condimentum ex aceto, coriandro, & succo sinapis. *f* Cardanus vtrunque genus saluia, laridoq; inassari solere dicit, & diuersis condimentis elixari, & facilè concoqui, si iuuenes, pingues, 10 & benè coctæ fuerint, optimumq; generare succum.

f De tuena valet. li. 3. cap. 22.

DE ALAVDA NON CRISTATA. Cap. XII.

SYNONYMA.

ALTERVM Alaudarum genus gregale, nec singulare more alterius, Niphus suspicatur esse Tetricem Aristotelis, non alio argumēto ductus, quàm quòd Philosophus: *Alaudam, & Tetricem condenso frutice nidum munire,* scribit: Verùm hallucinatur. Nam Aristoteles, vbi de Alaudis ex professo agit, nullam illius, quæ crista caret, peculiare nomen affert, tantum abest, vt Tetricem nominet. Cæterùm hoc secundum genus Tetraneolam vocare videntur Hermolaus, Sipontinus, & Grapaldus. Dicunt enim Terraneolam esse similem Alaudæ (cristatæ) nisi quod apicem non habet: & sic dictam, quoniam in terra, non in arboribus diuersetur, nidificetque: quanquam alioqui altiùs volet, & quàm cristata, quàm Aristoteles terrenam esse ait. Verùm hoc nomen apud classicos nusquam legitur, quod no- 30 uerim, vnde cum Ornithologo existimo à recentioribus tantùm Italis vulgi imitatione sic dictam. Apud eosdem Italos nostros Lodola campestre appellatur, alicubi Petronella, in Gallia Cisalpina Fratagnia: apud Parmenses Regio, vt testatur Grapaldus. Quidam existimarunt in quibusdam Italiæ locis Calandram dici, seu Calandrellam, sed ij tota aberrant via. Est quidem Calandra ex Alaudarum genere, sed ab hoc diuersa, vt quæ omnes alias magnitudine superat, vt suo ostendemus loco. Alauda non cristata, inquit Turnerus, à nostris fera Alauda à Vuilde, vel à Hathlerck: à Germanis ein Bleidlerch effertur. Sunt & alia Germanica eius nomina Sanglerch, idest, Alauda canora, quòd cristatæ cantu ferè præferatur, & Himmellerch, idest, Alauda cælipeta. Volatu enim alta petit, idq; sæpius, quàm cristata factitat, & longiorem moram in aere trahit, longioraque spacia conficit. Item 40 Boltzlerch, vt Gyb. Longolius interpretatur. Dubitat Ornithologus, nunquid eædem sint, quæ circa Basileam Lurlen dicuntur, an potius Calandræ. Sunt enim, vt ille testatur, ex Alaudarum quoque genere, & inter Alaudas volare constat. Galli tandem hoc secundum genus Alouette propriè appellant.

Lodola cãpestre. Petronella. Fratagnia. Regio. A Calãdra differt. A Vilde. Bleidlerch. Sanglerch quid. Himmellerch quid. Boltzlerc. Lurlen. Alouette.

FORMA. DESCRIPTIO.

ALAVDA *non cristata,* inquit *a* Aristoteles, *colore similis est cristatæ, sed magnitudine minor, & galero carens:* *b* Petrus Bellonius sic eam describit: Alauda non cristata 50 rostrum habet breuius, quàm cristata. Postici eius digiti, & vngues eadem sunt magnitudine, qua anteriores. Venter subalbidus est. Pectus pluribus maculis distinguitur, quàm cristatæ. Caput nigrius habet, quàm illa, fuluo colore intermixto. In dorso color spadiceus, cinereus, & subniger permiscentur. Geminæ vtrinque in alis, & cauda pennæ in parte extrinseca diuersi sunt coloris ab eis, quæ in parte intrinseca reconduntur. Nostra, cuius iconem damus, descriptioni à Bellonio allatæ respondet, nisi quod posticos vngues multò longiores, quam anteriores, mas nigredinis plus habet, quam fœmina.

a Hist. l. 9. cap. 15. b de auibus l. 5. c. 23. Rostrum. Digiti. Vngues. Venter. Pectus. Color. Alæ. Caudæ.

Alauda non cristata cum capno fabacea.

CANTVS. LOCVS. VOLATVS. Aucupium.

30 VALET plurimum amœnitate vocis hoc secundum Alaudarum genus, quare multi eius cantum cristatæ præferunt: quocirca à Germanis Sanglerch, idest, Alauda canora dicitur. Eadem loca amat, quæ primum genus. Turnerus in planis, & locis circa consitis magna ex parte degere prodidit. Longolius inter iuniperos, & vepres, præsertim vbi frequens myrica (fortasse erica) gregatim cursitare scripsit. Est enim gregalis, vt *a* Philosophus tradit. *b* Bellonius ait, eas hyeme quidem gregatim volare, sed æstate binas tantùm. Item in Gallia plurimas capi, adeò, vt nullarum maior capiatur auium copia. Idem in quibusdam Italiæ locis accidit, vt Genuæ, sicuti audio, hyeme media, cùm iam Fringillarum aliarumque auium numeris diminuitur. Capiuntur autem retibus, vt quæ humi plerunque consistant.

Vbi degat.

a Hist. li. 9. cap. 25.

b De anibus li. 5. ca. 23.

Retibus capiuntur.

40

VSVS IN CIBIS.

CIBO peridoneæ sunt, vel ipso *a* Philosopho teste, idque pariter multi alij magni nominis authores affirmant. Elluchasem non solùm cristatis, sed alijs etiam syluestribus auibus præfert. Turnerus carnem longè suauissimam quibusdam videri dixit. De hac intellexit *b* Polydorus Virgilius, cùm inquit: Syluestrium delicatissimæ Perdices, Phasianæ, Coturnices, Merulæ, Turdi, Alaudæ. Hæc auicula hyeme minus rigida mirificè pinguescit, tuncque innumerabilis capitur numerus, ac maximè omnium mensas 50 exornat. Quod hyeme admodum pinguescat, testatur pariter Bellonius: illius quoque causam reddens. Nam frigus, inquit, calorem intrò cogit, ne effluat, aut dissipetur. Ait autem Gallicum vulgus sibi persuadere, hanc auem ex vno in alterum temperamentum facilè transire, & pro ventorum diuersitate, diuersimodè etiam immutari. Nam flante Austro macrescit, contrà, dum viget Aquilo, valdè pinguis euadit: cuius rei quoque ipse eandem causam affert. Quomodo verò apud Gallos in cibum concinnetur, docet *c* Io. Bruyerinus. Alaudarum, inquit, duo genera nouimus, vnum gregale, nec singulare more alterius: verum colore simile, amplitudine tamen minus, cibo peridoneum, & in Gallia fre-

a Hist. li. 9. cap. 25.

b Hist. Angl. lib. 1.

c De retib. l. 15. c. 43.

frequentiſſimum: proinde captura fit largiſſima, hybernis menſibus potiſſimum: quo tempore obæſæ admodum ſpectantur, niſi niues diutinæ ſedeant, & nimia frigoris ſit inclementia, quibus plerunque ob corporum imbecillitatem, & cibi penuriam, tùm hæ, tum aliæ, huiuſmodi aues ſolent perire. Vulgatiſſimus eſt cibus Lutetiæ. Eas culinæ ſenas, aut duodenas, ligneo transfixas bacillo, ſaluia, lardoq; interpoſitis inaſſant. Elixantur etiam pipere, caryophyllis, aliiſq; id genus conditæ. Quin & piſtorio opere includuntur madentes cinamomite condimento: Hippocratum vulgus nuncupat. Verum id genus epularum locupletum eſt, & ventri obedientium: quippè Alauda ſatis ſuo corpore vngitur. Hæc ille. 10

DE CALANDRA, SEV ALAVDA Maxima. Cap. XIII.

SYNONYMA.

Calādra eſt ex Alaudarum genere

CALANDRAM etiam ex Alaudarum genere eſſe, vel ex hoc patet, quòd alicubi Κορύδαλος vocatur .i. Alauda: ſicuti Venetijs etiam, vt aliquando ſibi ab Antonio Eparcho Corcyræo, viro erudito audiſſe, teſtatur Ornith. quin & Bellon. Corydalum Græcè appellari ſcribit. Aliàs Græcis χαλανδραν, & χαλάνδρον dici quis haud ineptè coniiciat. Hæc .n. nomina habet a Oppianus. Ne verò hanc coniecturam falſam eſſe quis exiſtimet, hic paraphraſtæ verba adſcribere non pigebit. *Chalandram, inquit, nemo facile ceperit, niſi reti iuxta aquam extenſo ab aucupe iuxta in tugurio latitante: qui auem ad potum hauriendum accedentem funiculo retis attracto inuoluat.* Nos Alaudas verſari circa lacus, & amnes iam diximus: quapropter id quoque Calandram facere, vt quæ ex Alaudarum genere ſit, veriſimile eſt. Idem eius etymum confirmare videtur, quod fortaſſe fuerit, ni fallor, ἀπὸ τοῦ καλῶς ᾄδειν .i. à ſuauitate cantus. 30 Suauiſſimum autem Calandræ noſtræ cantum eſſe nemo eſt, qui ignoret. Syluaticus pro Calandra perperam Galeritam interpretatur, & pro Chamæzelo Calandrum auem. Camæzelos autem humilem, vel humi, ſoliq; amantem ſignificat. Vnde χαμαίζηλος, quod Alaudæ conuenit: nam & primam ſpeciem terrenam eſſe tradit Ariſtot. & alteram aliquos Terraneolam vocare diximus: & cætera quoque Alaudarum genera terrena eſſe .i. humi confidere docebimus. Hinc fortè corrupta eſt vox Chamochilados, qua Alaudam vulgò in Creta nuncupari Bellonius ſcribit. Intolerabili errore Franciſcus Alumnus, pro Calandra interpretatur Acredulam, & Aedona. Aedon enim proculdubio Luſcinia eſt. Sed multo magis etiam reprehendendus Aggregator, dum vocis affinitate deceptus, Chalandriam pro Charadrio accipit. Turpiter etiā errant, qui pro Gurgulione Chalandram intelligunt. 40 Gurgulio enim Latinis nunquam auem, ſed quoddam inſecti genus ſignificat, quod in frumento in ſaccis, aut in horreis incaleſcente innaſcitur, illi valde infeſtum. Quare Albertus fortaſſis, & ipſe vbi Gurgulum auem nominat, de Calandra loquitur. Italicè dicitur Calandra, cuius nominis etymologiam deducunt aliqui à verbo Italico Calare, quod ſignificat deſcendere: quia vox eius aſcendat quidem, ſed plurimum deſcendat. Germani Kalander proferunt, alij Galander. Hiſpani, & Angli Chalandram, ſeu Chalandriam dicunt. Galli Calandre, quod nomen Bellonius à Græco Corydalo deductum fuiſſe putat, & quoſdam fuiſſe ſcribit, qui pro ipſa Turdū viſciuorū acciperent, quos ibidē iuremerito reprehendit. 50

a In Ixeut.

Calandræ etymum.

Chamæzelus quid.

Chamochilados.

Alumni error.

Gurgulione quid. Gurgulio.

Kalander.

Quorundā error.

FORMA. DESCRIPTIO.

HVIVS volucris deſcriptionem, & effigiem, quòd in Bononienſi agro non capiatur, ideoque à nobis nunquam viſa ſit, vel ſi viſa, non obſeruata, à a Petro Bellonio mutuati ſumus. Calandra, inquit, Alaudæ ſpecies eſt. Quam ſi quis cognoſcere cupiat, Alaudam non criſtatam ſe videre fingat ad Sturni magnitudinem accedentem. Quapropter, qui eam Alaudam magnam dixerit, is haud ineptè feciſſe videri poterit: nam & vox eius Alaudæ voci omnino ſimilis, licet altior, idem plumarum color, idem caput, eædem alæ, cauda eadem, iidemque etiam mores. Pedes, tibiæ, digiti-

a De auibus l. 5. c. 42.

Cui ſimilis magnitudo vox.

digitiq; omnino similes, & in hisce postici, sicuti & Alaudis longiusculi. Collum gracile est, quà eius iubæ capiti connectuntur, quod etiam de Pauone diximus, quodque Coturnicibus est pariter commune. Quia verò non nisi magnitudine ab Alauda non cristata differt, & hæc Galeritam esse maiorem diximus, & apice insigniri, quo cristata, & Calandria carent, has alitum species Alaudas dici posse facilè concesserim, & sub Alaudæ genere comprehendi. Calandra reliquas magnitudine superat, ideo crassiori rostro eguit, quo à natura donatam fuisse credimus, vt duriuscula grana, quibus victitat, comminuere posset: etsi quæ in caueis inclusæ asseruantur, auena, & panis alibi micis enutriri soleat. Hæc omnia Bellonius, ex quo etiam iconem modò expressam exhibemus. Licet fortassis nimis exiguam.

Collum.

Rostrum.

Cibus.

Calandra cum Phalaride.

CANTVS. VOLATVS.

CALANDRIS, inquit author de natura rerum, auis est parua, similis ferè Alaudæ, colore fusca, plumis despecta, sed vocis modulatione audientes mirificè oblectat, ac omnes auium voces expressissimè imitatur. Quin etiam capta inclusaque captiuitatis suæ oblita vix vnam diei horam sine cantu præterit, adeoque per diuersos auium cantus euagari gaudet, vt de cibo solicita non sit. [a] Bellonius etiam ei vocem valde harmonicam attribuit: ideoque in Gallia, quo aliundè in caueis inclusæ afferantur, magno pretio venundari. Nos si quem rectè canere ostendere volumus, eum vt Calandra canere dicimus. Conijcit Petrus Bellonius, eam more Alaudæ non cristatæ gregatim volare. Postremò quod ad eius vsum in cibis attinet, Elluchasem interpres carnes eius inter cibos laudatissimi succi recenset.

a De auib. l. 5. c. 24.

In Gallia carè venduntur.

DE ALAVDA CRISTATA MINORE & illi congenere. Cap. XIV.

SEQVITVR modò Alauda, quam cristatam minorem appellant, Aristoteli planè incognita, nostris Lodola cāpagnola vulgò dicta, Germanis teste Turnero Coper à longissima, vt arbitratur, crista: Heluetij Robellerch Steinlerch, Baumlerch appellant, Angli à Vvolderck, idem Turnerus, cui libenter assentior, hanc recentiorum Græcorum Corydon esse credit, nimirum illam, cuius in adagio suprà

Robellerc. Vvolderck.

prà citato fit mentio *inter indoctos, ideſt amuſos, etiam Corydus ſonat:* hoc autem nixus argumento, quòd Colonenſes aucupes vnanimiter nullam habere peculiarem cantiunculam affirment, ſed ineptè aliarum, quibuſcum victitat, vocem referre. Gyb. Longolius, etiam non cantillare eas expertus ait; nam cùm ſæpè in auiario carceri incluſiſſet, & educaſſet, nihil planè profecit, cùm nihil præter eam vocem, quam ſubinde iterabant, & à qua apud Germanos nomen eas habere ſcribit, loquerentur. Idem aſſerunt Heluetij aucupes, Ornithologo teſte. Item ego in aere tantùm cantare obſeruaui, & vocem inconcinnam, & conciſam efformare. Quare etiam in caueis non aluntur; hic tamen à nobis, quòd ex Alaudarum genere ſint, de ijs eſt pertractandum. Quod autem prius Ariſtotelis genus non ſit, patet ex his Pilosophi verbis: *Alterum gregale genus criſtata magnitudine minus eſt*, hæc verò non ſolùm criſtata ipſa, ſed non criſtata eiuſdem Ariſtotelis longè minor eſt. Quam poſteriorem nemo etiam ſanæ mentis eſſe dixerit, cùm illa criſta careat, hæc longiſſimam habeat. Cæterum hæc de qua ſermo eſt, quam criſtatam minorem appellare libet, criſtatis maioribus ſimilis eſt, ſed longè minor, & apicem pro corporis paruitate longiuſculum habet, pedeſque rubros, & totius ferè corporis color ad ſubfuſcum magis quam in illis vergere videtur. Eam Gyb. Longolius, cùm frigus intenſum eſt, & nix agros paſſim tegit, in ſterquilinijs, & propè horrea verſari ſcribit. Ego per agros gregatim curſitare obſeruaui. Eſt enim, & ipſa gregalis, in vijs quoq; ſæpè mihi conſpecta. Tradit idem Longolius, eas hyeme nobiſcum viuere, per æquinoctium auolare, nidos non conſtruere in ſegetibus, verum in foſſis ſenticoſis, non aliter, ac Paſſeres maiores. Meminit Ornithologus alterius cuiuſdam Alaudarum generis, quod huic proximè dicto fortaſſe congener fuerit. Ait autem. Eſt poſtremò aliud ſylueſtre genus Alaudæ criſtatum albicantius proximè dicto (criſtato minori) præſertim parte prona, ideſt, ventre, & circa collum, & oculos, vt pictura à perito aucupe, eodemque pictore nobis communicata indicat: nam auem ipſam nondum vidi. Nomen ei Germanicum Maldlerch, ideſt, Alauda Syluatica: quod Angli etiam proximè dictæ tribuunt.

Deſcriptio. Apex. Color. Vbi degāt. Gregales ſunt. Vbi nidificent. Maldlerch.

Alauda criſtata minor cum mycone Rouilij, ſeu fumariæ ſpecie.

DE ALAVDA PRATORVM BELLONII. Cap. XV.

OGNOSCIMVS, inquit a Bellonius, auem Alaudæ non cristatę admodum similem, nisi quòd corpore valde sit paruo, Galliæ rustici Farlouse, aut Fallope nominant, nonnulli Alaudam pratorum. Ab Alaudis magnitudine, colore aliquantulum differt. Est enim paulò subflauior: quò fit vt vulgari, non sit omnino similis: quinimo specie videatur esse diuersa. Coloris subrussi, & subflaui, nigroq; magis, quàm Alauda maculatur. Hęc magis vbiq; fit: & ob miram cantus amœnitatem in caueis alitur. Sed quia difficulter admodum educatur, paucis in locis conspicitur. Si verò eam aliquando educari contigerit, suauissimè canit. Posticos digitos habet, quantos Alaudæ reliquæ. Caudæ plumæ in extremo albicant. Rostrum tenue, & longiusculum est, vt in Alaudis. Plumæ cutem contegentes omnino nigræ sunt. Ramis non insident, sed humi dormiunt. Quodam anni tempore pennis in aere erectis vicina loca suauissimis, & diuersis cantibus replent. Cùm Accipitrem super aduenientem conspiciunt, se se in vicinarum arborum ramis abdunt, ibique latitant: præter cæterarum Alaudarum morem. Alaudam pratorum vocitant, quòd in pratis nidificet. Omnibus Alaudis corporis magnitudine cedit. Hæc omnia Bellonius, qui solus de hoc A laudarum genere meminit: Cùm qua hìc expressam eandem esse existimamus. Alaudæ cristatæ minori est magnitudine similis, vel paulò maior: Color subflauus, vt meminit Bellonius, in ventre potissimum Geminæ hinc, atq; hinc maculæ albæ perexiguæ alę vtriq; insunt. Plura, quæ de hoc genere dicam, non habeo.

a de auibus l. 5. c. 24. *Farlouse.* *Alauda pratorum.* *Descriptio.* *Color.* *Postici digiti.* *Cauda.* *Rostrum.* *Magnit.*

Alauda pratorum cum bellide cærulea.

DE ALAVDÆ CONGENERE EX quorundam sententia. Cap. XVI.

LAVDIS postremò quidam auem hanc, cuius hæc icon est, annumerant. De qua etsi alioqui ab Alaudis diuersam existimem, cùm nulla alibi de ea loquendi se obtulerit occasio, aliquid breuiter dicere placuit. Bononiæ Petrone dicitur; Genuæ Petronello, & Chiapparrone. Alaudæ cristatæ maioris magnitudinem æquat, vel fortè paulum superat, eidem colore ferè similis est, & eisdem maculis per caput, dorsum, & pectus conspergitur. Differt verò, quòd pectoris, & totius ventris color ad subflauum magis vergere videtur: & rostrum, & collum multò magis, quàm in Alauda crassiora, & breuiora sint. Vngues etiam in tantam

Petrone. *Petronello.* *Chiapparrone.* *Descriptio.* *Magnit.* *Color.*

tam longitudinem non excreſcunt: tibiæ verò, & pedes albicantiora ſunt. Caro optimum præbet alimentum, & in cibis valdè expetitur. Turmatim volitat, & in arboribus, aut fruticibus, & humi etiam conſidit. In arboribus, & fruticibus ſumma ſemper cacumina petit, quibus diù immobilis planè inſidens, haud inſuaues cantilenas modulatur. Humi etiã ſæpè quieſcit, vel curſitat, & in pratis præſertim, & herboſis fluuiorũ alueis libentiſſimè verſatur.

Carnis qualis. Volatus. Vbi conſidat. Cantus.

Alaudæ congener cum loto Æthiopica.

DE CHLORIDE.

Cap. XVIII.

40

MVLTI viri docti, quòd Gazam apud Ariſtotelem modo pro Chlori, vel Chloride Luteam, modò Luteolam, & pro Chloreo Luteum, vel Luteam vertere viderent, Chloreum cum Chloride, vel confunderunt, vel non rectè diſtinxerunt; cùm alioqui Chloris auicula ſatis vulgaris ſit, & à viriditate ſua (nam χλωρὸς etiam viridis eſt, quemadmodum abundè in Chloreo oſtendimus) vulgò Verdon appelletur, alibi Verderro, alibi Verdmontan. Potuit tamen Luteam Gaza vertere. Nam & a Ariſtoteles Chloridem à colore partis ſuæ inferioris pallido (ochros) dictam ſcribit. Ochros autem eſt luteus, vt in noſtra aue conſpicitur. Alicubi, vt Ornithologus tradit, dicitur Zaranto, Caranto, aut Taranto: circa Tridentum Frinſon, Luſitanis Verdelham, Sabaudis Verdeyre, Gallis Verdier, in Græcia nunc vulgò Aſarandos, teſte Bellonio, Germanis Grunfinck, ideſt, Fringilla viridis, Grunling, alibi Kuttuogel, & circa Francfordiam ad Menum Tutter: alibi Rappfinck, quia ſemen raporum edit, Illyrijs Zeglolka. Turnerus, vt in Acanthidæ diximus, hanc auem Acanthidem facit, & Germanicè interpretatur Kirſzfinche, melius ſcripturus Hirſzfinck, ideſt, Miliariam: non enim ceraſis, ſed milio veſcitur, vnde etiam apud aliquos Hirſzuogel appellatur. Idem Turnerus in epiſtola ad Ornithologum ſcripta Kirſfincam iſtam, ideſt, Chloridem noſtram putat eſſe Thraupin.

50

Verdon. a Hi. lib. 9. cap. 13. Zoranto. Frinſon. Verdelhã. Verdeyre. Verdier. Aſarandos. Grufinck. Tutter. Rappfinck cur dicta. Zeglolka. Kirſzfinc. Hirſzfinck. Hirſzuog.

FORMA.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES a Chloridem magnitudine esse scripsit Alaudæ; quod nostræ Chloridi conuenit, non autem Ligurino: Color item in pectore Ochros est, sicuti de Chloride prodidit Philosophus. Turnerus Anglorum, Grenefincam magnitudine Passerem æquare scribit, totamq; viridem esse, præsertim marem, fœminam pallidam. Nostra Chloris fœmina quidem pallida est, quinimo nihil ferè in ea viride conspicitur; mas etiam totus viridis non est, quem aliquando in foro emptum sic delineaui. Paro aliquantò maior, rostrum habet breuiusculum, rotundum extremo acutum, sed crassum, quale ferè Coccothrausti, sed minus, colore supernè corneo, infernè carneo. Ceruice, dorso, & superiore alarum parte ex cinereo superficie tenus luteo diluto, qui color ad viride vergere videtur, vestitur. Verùm gula, ventre, & pectore, & caudæ principio, seu vropygio quaternis vtrinque caudæ pennulis, alarum suprema ora, & remigium maximis octonis pulcherrimo, & saturo ochræ colore flauescit: quod reliquum est alarum, ac bifurcatæ caudæ ex cinereo partim, partim verò castaneo nigrescit. Vltimo ventre nonnihil albescit. Pedes, & crura molicula, carnea ferè substantia, & colore. Digitulorum maximus est medius anticus. A mare in hoc differt fœmina, quod hæc partim spadiceo, partim cinereo vbique coloratur, minusque multò lutei coloris, imò modicum habet. Marem audio aliquando totum viridem esse, aliquando valde luteum.

a Hist. l. 9. cap. 14. *Magnit.* *Pectus.* *Chloridis maris descriptio.* *Magnit.* *Rostrum.* *Color.*

Chloris mas cum pruno syluestri.

VICTVS. MORES.

a Hist. l. 8. cap. 3. *Quibus victitet.*

ARISTOTELES vermiculis victitare scribit: Viridiam verò suam, siue Anglorum Grenefincam Turnerus inter spinas degere plurimùm, & ex herbarum seminibus victitare, præcipuè carduorum maiorum, & Lapparum, & Auriuittis minorum. Raporum etiam semina edit, vnde à Germanis quibusdam Rappfink appellatur. Cæterum Phalaridis semine, vbi illius copia est, pasci consueuit, quo non minus, ac aliæ canoræ auidissimè, & saluberrimè vescitur. Volaterranus eam præ cæteris mansuescere ait: quod verissimum esse sæpius sum expertus: nam adeo aliquoties cicuratur, vt si quis eam altera manu teneat, altera cibum porrigat, ipsum capere non recuset. Carduelium more vascula potoria, & escaria rostro ad se trahere docetur, imò id multò citiùs, faciliùsq; quam vlla alia auis, docetur. Sunt qui eam filo longissimo alligantes, digito super quod considere volunt, ostenso à longè aduolare docent: vti sæpenumero non sine admiratione conspeximus. 10

Docilitas. *Situlas ad se trahit.*

NIDVS. PARTVS.

a Hist. l. 9. cap. 13. *Ex quibus nidum conficiat.*

CHLORIS, inquit a Aristoteles, *nidum sibi ex symphyto* (quod magna difficultate reperiri, & effodi vult Aelianus) *stirpitus euulso facit, sed stragulum subijcit ex lana, & villo. Parit autem quatuor, aut quinque.* Alibi Cuculum in eius nido parere prodidit. 20

DE CHLORIDE INDICA. Cap. XVIII.

EIVSCEMODI auiculam ab Illustrissimo Marchione Cæsare Fachinetto mihi communicatam si cognouisset Aristoteles, Chloridē, licet suprà tantùm vireat, minorq; sit superiori; & rostrū, & pedes ita crassos non habeat, erat appellaturus. Pronè ventre nimirum, & pectore est candidissima, rostro ex subuiridi ad fuscum vergente, capite toto, dorso, & vropygio viridibus, pennis, alarum remigibus, & tota cauda cæruleis, scapis albis, pedibus nigris. Auiculæ huius picturam Iaponensium reguli in Italiam secum detuleunt. 30

Virioni congener.

DE CITRINELLA ORNITHOLOGI, siue thraupide Bellonij, & alijs quibusdam luteis. Cap. XIX.

ITRINELLA, inquit Ornithologus, in quibusdam Italiæ locis, vt Tridenti, nominatur auicula Chloridi nostræ, vel Ligurino congener, pectore luteo, seu citrino, capite cinereo. In caueis alitur propter cantũ, quo mirè excellit pre omnibus huius generis, *Serino* tantũ excepto. Papaueris nigri seminibus vescitur, Galli vocant Tarin, & alibi, vt circa Auinionẽ Trin, Neapolitani, Lequila, Turci Sarè. Hanc si quis Chloridem esse malit à flauo, citrinoue colore partis inferioris, concedam. *Capitur* in altis Heluetiæ montibus, & alpibus vt retrò Thermas Fabarias. *Hactenus Ornithologus.* Bellonius verò, qui Thraupidem Aristotelis esse putat, in cuius sentẽtiam *libenter* imus, breuiter etiã de ea ferè sic scribit Tarin quandam nuncupamus *auiculam* per onomatopœiam, quia nimirum cantillãdo eiusmodi vocem efformat: inter suauissimè cantillantes secundum locũ obtinet à Ligurino, cui etiam similis existit. *Vescitur* seminibus carduorum, & aliarum plantarum. Vermes non attingit, sicuti neq; Carduelis. Græcis non ignota fuisse videtur, imo simili fermè, quo Galli nomine eam appellãt, Thraupidẽ dicentes, cuius meminit *a* Aristoteles, & quæ de ea prodidit, nulli aui rectius, quàm huic conuenire nouimus. Vbiuis magis obuia est, quàm Ligurinus, quo etiam paulò maior est suamq; ob flauedinẽ magis fusca videtur, hoc est color capitis, dorsi, caudæ, nonnullarumque maiorum alarum pennarum intensior est, quam in Ligurino, itaq; communiùs etiam alitur, & minoris venditur ab aucupibus. Loco seminis napi quo Ligurinum alimus, huic libentius semen cannabis exhibemus: pauciores etiã, quàm ille procreat, siquidẽ raro plures, quàm septẽ, aut octo vno incubitu excludit. Hæc itaq; Bellenius, cuius sanè descriptio auiculæ à nobis depictæ nõ malè cõgruit. Mas autẽ plus flaui coloris in toto corpore, & præsertim in pectore, & circa nates habet, quã fœmina. Cæterum quod scribat Bellonius hanc auiculam magis esse obuiam, quàm Ligurinum, & communius ali, id, quamuis in Gallia verum esse possit, apud nos verum nõ est. Illam autem eisdem cibis enutrimus, quibus alias canoras auiculas enutriri diximus, præsertim phalaride, vbi eius est copia, qua non secus ac aliæ libentissimè vescitur. Hæc auicula in quibusdam Italiæ locis dicitur Serino, aut Searino, vt Genuæ, Bononienses nostri Vidarino appellant.

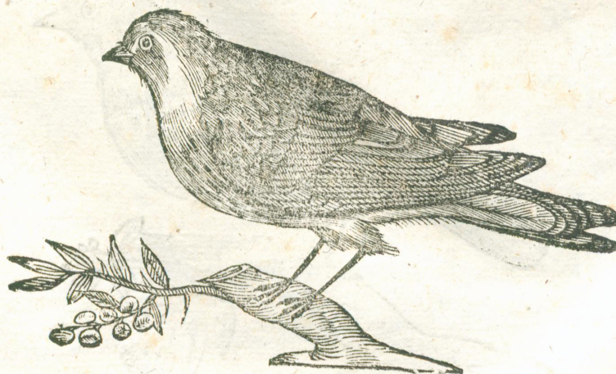
Citrinella. Cantu excellit. Tarin. Lequila. Sarè. Suauiter canit. a 8. H. c. 3. Magnit. Color. Cibus. Serino. Vidarino.

Ornithologus auiculam quandam Italis ab aureo colore pectoris vccello d'oro, idest auem auream dici tradit, auiculamque esse paruam instar Citrinellæ, & admodum canoram, & aureolam posse dici, denique ex Italia ad suos deferri.

Vccello d'oro. Magnit. Cantus.

Citrinellis etiam comparatur, vt ibidem refert Ornithologus, aut Ligurinis magnitudine, & partim colore auicula in quibusdam Germaniæ regionibus, vt Alsatia Gyrola nomine (Gyrle) per onomatopœiam, vt conijcit, cantu laudatissima.

Citrinella, siue Thraupis cum paliuro.

DE SERINO ORNITHOLOGI. Cap. XX.

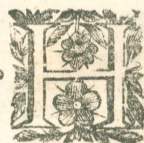
CITRINELLAM de qua proximè egimus, in quibusdam Italiæ locis Serino appellari diximus. Ornithologus aliam auiculā Italis Serino dici asserit, & à Citrinella diuersam facit. Ego præter Citrinellam, aliam auē Serinum dici planè ignoro. Quare nihil de ea asserere hic possum, nisi quod est ab Ornithologo traditum. Inquit autem; Auicula cuius hæc icon est cantu egregiè musico omnibus huius generis (etiam Citrinellæ) prælata, Italicè, vt audio Serin vocatur, vnde etiam Serinum diximus: Gallicè Cedrin, haud scio, an à colore Citrino. Nam Ligurinum auiculam refert & magnitudine, & colore partim, pectore, & ventre scilicet ex viridi flauescens: parte superiore partim eiusdem coloris, partim fusca. In primis mansuescit, & ad multos annos (tredecim, aut quatuordecim) caueis inclusa alitur. Venæunt apud nos, quæ cantu præstant, singulæ statere duplici, aliæ sequistatere, aut tetradrachmo. Germanicum ei nomen est Fademle: & in Heluetia alicubi Schvvadeile (quanquam aliqui diuersam hanc esse auiculam volunt) circa Francfordiam ad Mœnum Girlitz: vt alia quædam parua auicula huius generis in Alsatia Gyrola. Non aliæ sunt, vt audio, Scartzerini dictæ auiculæ, circa Tridentum capi, & ad Germanos deferri solitæ, à quibus Hirngryllen appellantur. Suauiter cantillant, & forsitan nomen eis à continuo cantu factum. Nam vt grylli in agris apricis, & circa balnea, ac fornaces cantu suo continenter, vtuntur: aut fortè quod vocem mirificè flectant, & varient ad suauitatem modulationis, quasi vi quadam intellectus, & phantasiæ id faciant. Nam & homines ευφαντασιώτας, hoc est, qui phantasia valent, gryllos cerebro continere vulgus dicit. Est autem his Germanis cerebrum Aut potiùs, quòd summa, & argutissima vocis acutie cerebrum penetrare videantur. Circa Francfordiam simpliciter Gryllen appellant. Itaque Latinè etiam Gryllum, aut Gryllodum, & Græcè similiter γρυλλον ἢ γρυλλωδον, hanc auem appellemus licet. Capiuntur & in Germania apud Carinthios Augustæ Vindelicorum simul vterque sexus (canit enim vterque) trium steterum, siue drachmarum duodecim pretio venit, vt audio. Magnitudine sunt qua Ligurini, vel paulò minores, sed minus lutei. Capiūtur etiam in Heluetiæ nostræ montibus, ac syluis quibusdam, & circa Vocetium montem, & circa Bellinzonam. Auceps quidam apud nos cùm vtrumq; sexum domi inclusum aleret, ita vt aliqua volandi libertas esset, pullos, etiam ex eis habuit. Sed aliquando cum pro mare Gryllo marem Ligurinum adhibuisset, oua quidem nata sunt, sed ex quibus foris nihil prouenit. Hæc itaque Ornithologus.

Eius descriptio. Cui auis similis. Ingenium. Ætas. Serini apud Heluetios pretium. Fidemle. Schvvadeile. Girlitz. Scartzerini. Hirngrillē. Gryllen. Gryllus. Pretium.

Serinus Ornithologi.

DE LVTEIS DICTIS, & illi congenere. Cap. XXI.

HISCE auiculis, quibus omnibus color luteus communis est, præsertim in pectore, duo alia lutea pariter genera adijcere libuit, quæ etiã à quibusdã in caueis cantus gratia aluntur. Hæc in plerisque Italię locis cõmuni nomine Ciæ appellantur, per onomatopœiã nimirum, nã & volantes & consistentes, hanc vocem ci ci frequentissime repetere audiuntur. Differentię autem gratia alterum genus Cia pagliarina, seu pagliariccia appellant à colore paliari, qui in illa valde vegetus est, cùm alterum Ciam simpliciter nuncupent: quæ quidem alio nomine nobis Bononiensibus dicitur Rapparino, quibusdam Cirlo. In nonnullis Italiæ locis Triofagolo. Auis est Passeris magnitudine, rostrum habet crassum, & breue, cuius pars superior interiori longiuscula est. Pectus, & venter subflaua sunt; maculis fuscis conspersa. Caput, dorsum, alæ, caudaq; ex testaceo ad fuscum colorem vergunt: sed in cauda geminæ vtrinq; pennæ partim albæ sunt, partim eundem cum reliquis colorem seruant. Inter marem, & fœminam hoc interest, quod mas luteũ nactus sit, quàm fœmina magis, præsertim in superiori circa oculos parte, & sub gutture, & in collo ad latera, vbi maculæ satis amplæ coloris lutei conspiciuntur, quę in fœmina desiderantur. Sed licet cum plurimùm in hisce auiculis colores dicti conspiciantur, aliquoties tamen variant, vt in mare hoc, quem vna cum fæmella expressum damus, est videre, in quo pectoris pars, quæ maculis illis flauis guttur, & collum ornantibus immediatè subiacet, ad viride obscurum vergit; pectus inferius inter ferrugineum, & flauum ambigit: dorsum ferrugineũ est, obscuris maculis distinctum. Quod ad eius mores, & ingenium attinet, non admodum cautam esse, hinc conijcere licet, quod facillimè omni aucupij genere capiatur: & si semel visco adhæserit, nullo modo se explicare nouerit, vt multæ aliæ faciũt, nisi fortè pennis, quę illi facilè euelluntur, in visco relictis, nuda ferè in terram decidat. Sed & retibus etiam nullo negotio frequenter inuoluitur. Est enim ex illarum volucrum genere, quæ humi magna ex parte degunt, sibi illic victum petentes, & ex seminibus, & alijs: quapropter cum recens capta est, rostrum semper ferè lutosum habere solet. Quæ in caueis inclusæ asseruantur, eisdem victitant, quibus reliquę aliæ canoræ auiculę. Captę breui quidem cicurantur, sed cantiunculam suam pul-

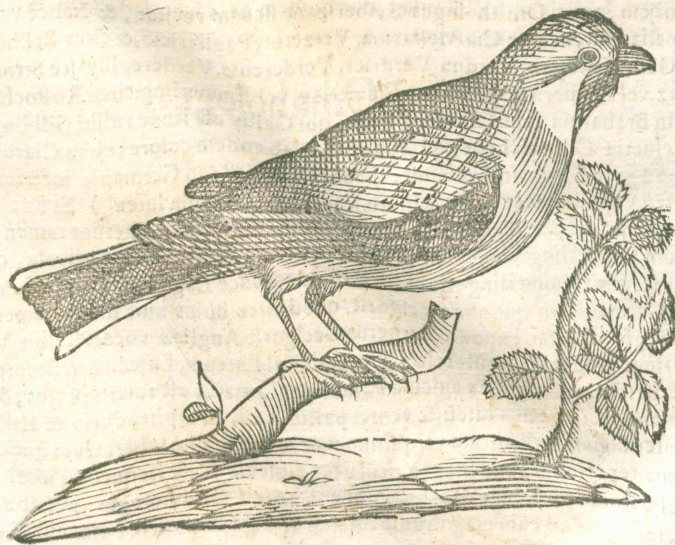
Ciæ vnde dictæ.

Rapparino Cirlo. Triofagolo. Magnit. Rostrum. Color.

Ingenium.

Victus. Breui cicurantur.

Cirulus mas vulgò cum rubo.

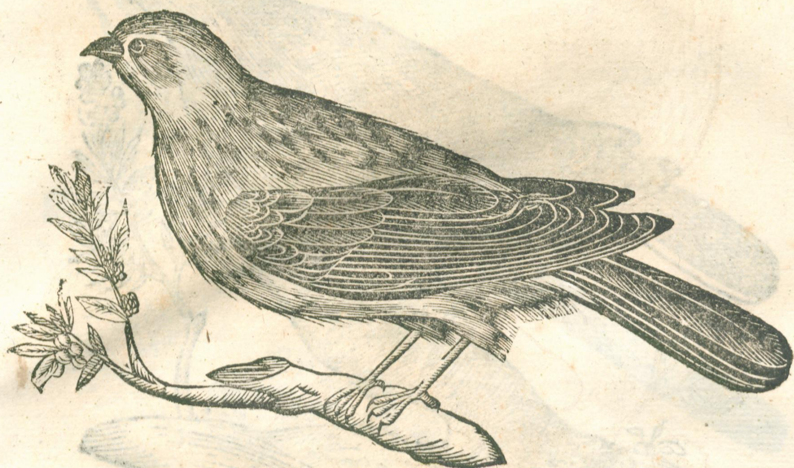
Lutea, ſeu Cirlus fæmina cum populo lybice.

Morbo quo laborent. cherrimam, quam liberæ nobis inculcare ſolent, per duos, aut tres menſes plus, minus intermittunt, & nihil aliud, quam ci ci ſemper quidem, ſed præcipuè cum aliquem accedentem, vident, ingeminant; deinde captiuitatis oblitæ ſua priſtina modulamina reſumunt. In caueis ſæpe morbo comitiali affliguntur: Vidi ipſe quæ ſingulis ferè diebus veluti cæco ictu perculſa ſtatim cōcideret, quod non rarò etiam in alijs euenire referunt aucupes. Eiſdem ferè moribus, præditum eſt, eodemq; modo canit alterum Luteæ genus: quam apud nos Ciam pagliaricciam, id eſt palearem appellari diximus, licet colore euariet. Hanc eam eſſe conijcio, quam Ornithologus Emberizam flauam vocitat, & Italicè varijs nominibus appellari ait, nempe Cia Meliarina, Verzerot, Pagliericio, & circa Bellinzonam, Spaiarda: Gallicè Bruyan, Verdun, Verdrier, Verdereule, Verdere, Illyricè Strnad, Heluetijs Embritz, vel Emmeritz quibuſdam Emmering, vel Emmerling: circa Roſtochium Galgenſiken, in Brabantia laſine à colore flauo, qui Gallis eſt iaune; alibi Gilbling, vt in Briſgoia Heluetiæ Gilberſchent, vel Giluuertſch ab eodem colore; circa Claronam Koruogel, quod granis frumenti veſcitur: alicubi Geeglorſt (in Germania inferiore, vt ipſe putat, ſed vt audio, Geel Vinch ibi dicitur, id eſt Fringilla lutea.) Et hæc omnia nomina fortaſſe priori à nobis deſcriptæ etiam adaptari poſſunt. Fuerunt tamen qui pro Germanorum Emmerling Galgulum interpretarentur, vt Georgius Agricola, qui cum aſpiratione ſcribit Hemmerling; quidam pro eadem voce Lagopodem accipiunt. Gyb. Longolius Germanicum quoque Geelgorſt, quod inter huius auis modo nomenclaturas retulimus, pro Chloreo exponit Turnerus Geelgorſt Anglicæ vocari ſcribit Velouuham, à Vovvlring: eandemq; Ariſtotelis Chloreum, vel Luteum, Luteamue eſſe ſuſpicatur. Eam verò ſic deſcribit, Gelgorſta auicula Paſſere paulò maior eſt: maris pectus, & venter lutea ſunt: fæminæ verò pectus luteū, & venter pallidus eſt. In capite, dorſo, & alis, pennis fuſcis luteę intermiſcentur. Roſtrum vtiq; firmum, & breue, in quo tuberculum quoddam dentem mentiens, reperias. Cauda huius auiculæ longiuſcula eſt, & frequenter motitās Hanc Turneri deſcriptionem Emmerizæ ſuæ conuenire dicit Ornithologus, nec ab aue noſtra diſcrepat, niſi quod ad eam magnitudinem non attingat: Paſſere enim videri quidem poſſit magnitudine æqualis, maior nequaquam. Sed hoc parum refert. Illam eodem eſſe cantu, & ingenio

Alterum Lutearum genus. Ciap glia-riccia. Emberiza flaua. Bruyan. Verdun. Embritz. Galgēliken. Iaſine. Gilbling, gilberſchē. Koruogel. Geelgorſt. A Velou-vvham. Deſcript. Magnit. Color. Roſtrum. Cauda.

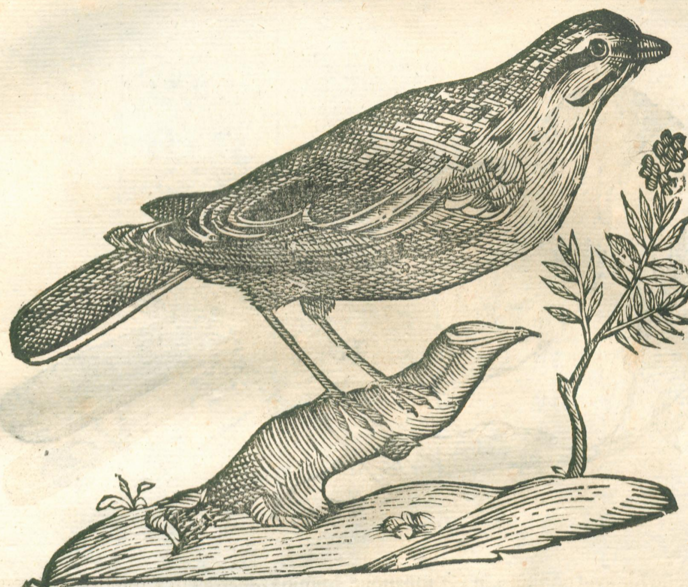
Lutea mas cum alaterno primo Clusij.

30 ingenio præditam, quibus proximè à nobis descriptam auiculam, supra diximus. Quod ad eius victum spectat eisdem etiam, quibus ille enutritur. Scribit Ornithologus granis hordei, tritici, pane, & eiusmodi vesci, hyeme verò in stercoribus equinis alimentum quærere, Turnerus addit eam etiam vermibus victitare, quare non omninò eam esse affirmem, quam Gursam, & Amerigam dici prodidit Albertus: de qua sic loquitur. *Apud nos plerumq; inueniuntur Cuculi in nidis auicularum, Grasemuscha* (idest Curucæ) *& Citrina cuiusdam auis, quam alij Cursam, alij Ameringam vocant*. Nam de hac alibi idem Albertus sic scribit. *Genera Vinconum* (Carduelium) *& auis Gurse dicta animal nullum attingunt; edunt verò semina spinarum albarum, & rosarum & herbarum & maximè semen papaueris & lappæ, & huiusmodi*. Auis verò nostra, vt prodidit Turnerus, & experientia docet, præter reliqua vermes & alia ani-40 malcula deglutit: Apud nos media hyeme apparet tam frequenti numero, vt nullæ aliæ aues numerosiores conspiciantur. Cùm plurimum autem per agros cursitant, qui recens aratro scissi fuerint: sed & in pratis libenter degunt, in quibus ingentes earum cateruæ sæpe cernuntur diebus pluuijs præsertim. His duorum lutearum generibus, auiculam quandam aliam adducere libuit; licet nihil prorsus lutei coloris habeat, & in caueis quod nouerim, non alatur: nam illis esse congenerem ex his perspicitur, quod eadem sit magnitudine, eodem corporis habitu, eodemq; prorsus figura, & forma (licet colore variet) quod ad illas caueis inclusas libentissimè, tanquam ad suis generis auiculas aduolet, quod tandem vocem illam ci, ci non minus quam illæ, tum volans, tum quiescēs continuè ingeminet: vnde meritò etiam qui-50 busdam in locis, vt Genuæ, Cia appellatur, seu differentiæ gratia Cia seluatica, siue Cia montanina, Bononiensibus nostris Cirlo matto, idest Cirlus stultus; Cirlo autē, vt diximus, vocant etiam primo loco à nobis commemoratum genus. Capitis nouissima pars superior, & dorsum totum colore ferrugineo decoratur, nigris maculis satis amplis interstincto. Supra oculos macula cinerea ad album tendens, à rostro ad extremum collum percurrit: pectus, & ventrem omnem ferrugineus prorsus occupat. Remiges alarum pennæ, & caudæ subnigræ sunt, quorum tamen extremæ oræ in ferrugineum colorem desinunt. Alis præterea nonnullæ albæ maculæ insunt: in cauda, vna, aut altera vtrinque penna partim subnigra, partim alba. Hæc sunt, quæ de hisce tribus auicularum generibus nobis dicenda occurrerunt.

Victus. *Cursa.* *Ameringa.* *Vbi degat.* *Vox.* *Cia seluatica, seu montanina.* *Cirlo matto.* *Descript.* *Color.*

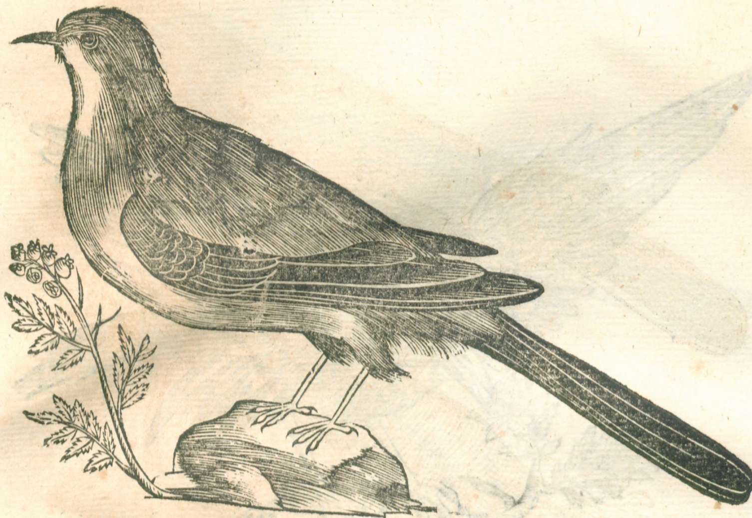
Cirlus stultus vulgò cum ligustro.

Cyanus Bellonij, cuius descriptio habetur fol.618.

Motacilla flaua, cuius descriptionem habes fol. 728.

Vesica, cuius hìc icon ponitur, in Gallopauone fœmina reperta circa lumbos satis granis, pellucida, ac quodammodo peritoneo adnexa, figura erat cucurbitę lagenarię venis resper-sa plurimis, ad tactum instar glaciei frigida.

Petrus Vvittendellius Alcmarianus Batauus, Philosoph. ac Medicus iconem huiusce oui, in cuius testa serpentis imago cernitur, anno 1594. die verò Februarij duodecimo Pisis à se conspecti mihi transmisit, natus Gallinam, ita enixam vel quòd serpentes timuisset, vel potiùs, quòd auidiùs eum prius deuorasset, vel deuorare cupiuisset, nimirum ex imagina-tione. Quam generationem quamuis non inficiet, scio tamen à nullis arte oua eo modo ela-borata passim venundari.

Sex iſtæ, quę ſubinde ſequuntur icones ad me ſub auium Indicarum nomine miſſę ſunt, quas cum paruæ ſunt, noſtræ de Paſſeribus hiſtoriæ addi poſſunt.

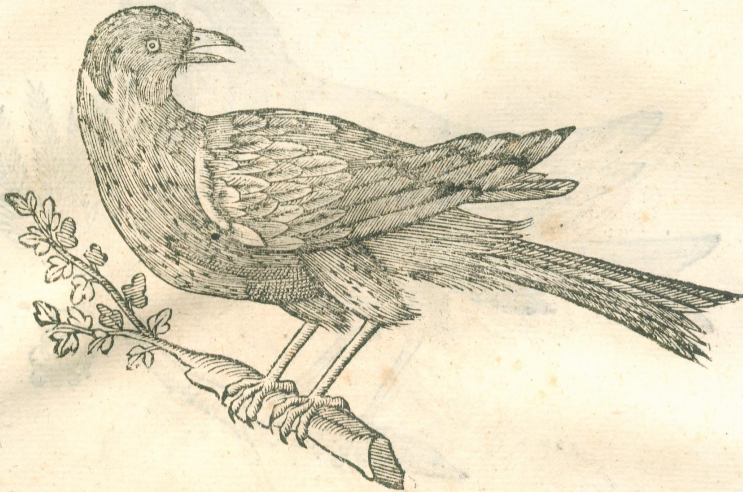
Auis Indica Ochrocephalos cum arbore thuris.

Auis Indica alia Chlorocephalos cum palmæ ſanctæ ſimili arbore.

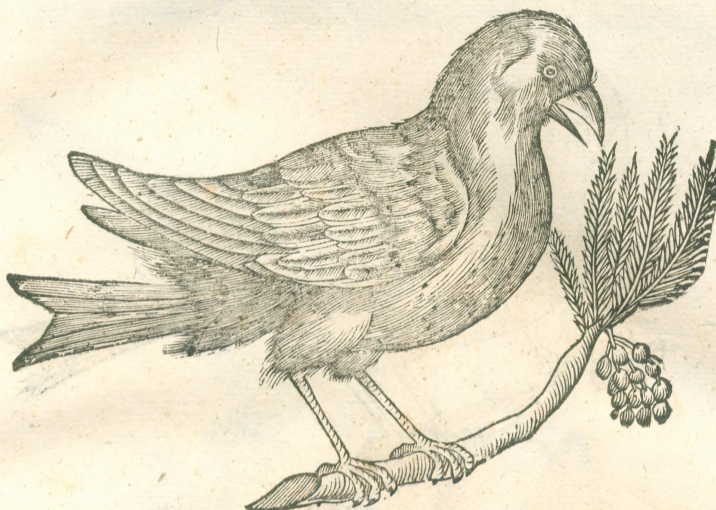
Auis Indica alia cum malabrato.

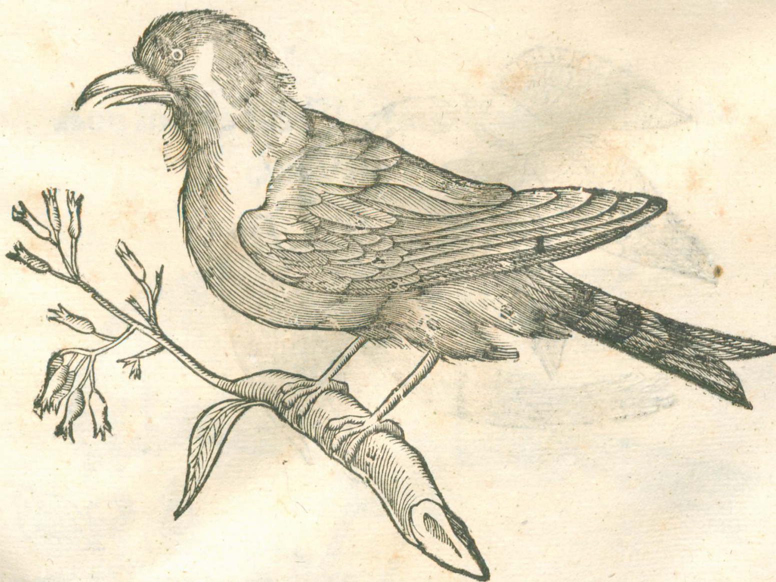
Auis Indica alia cum ſaſſafras.

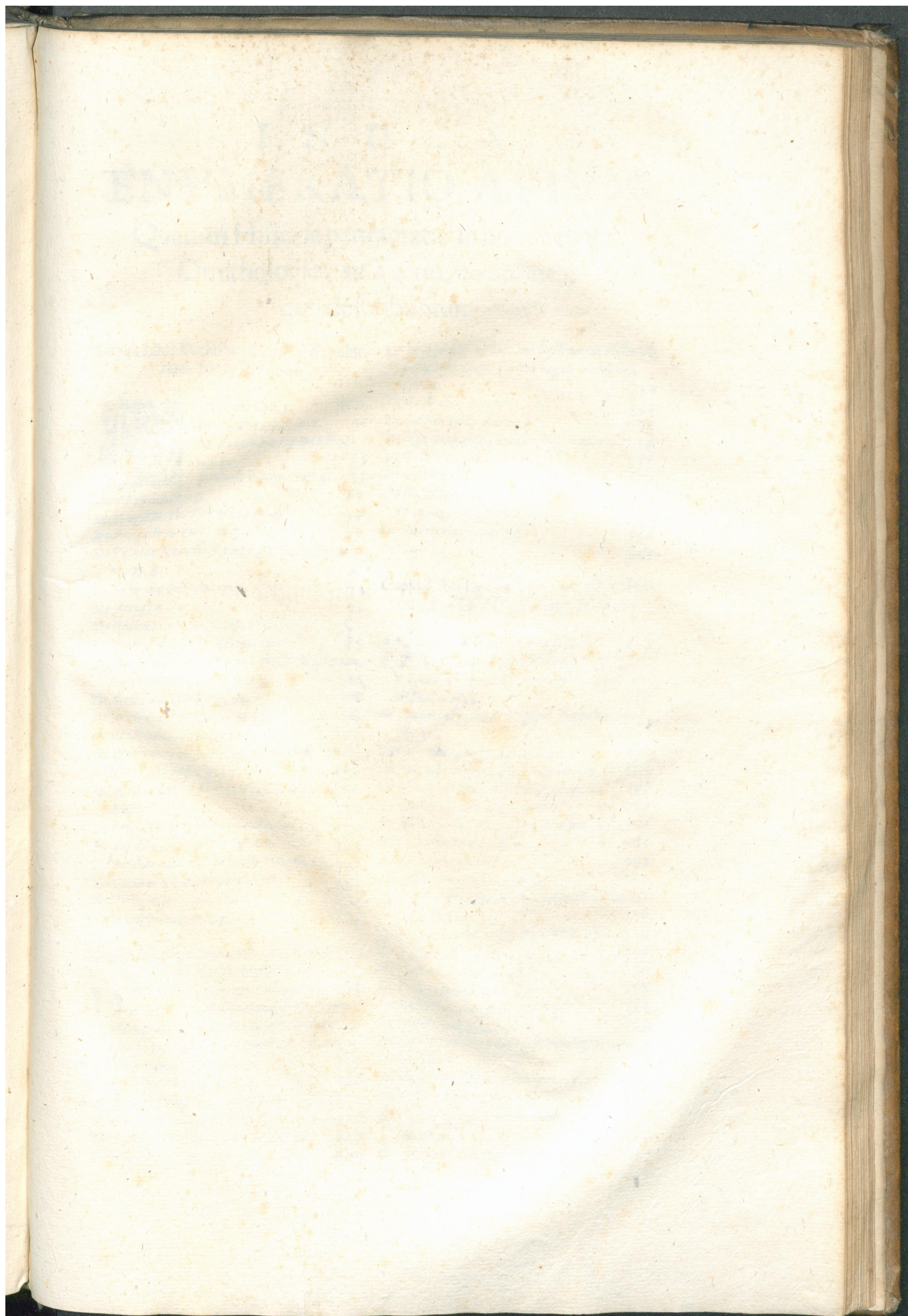
Auis Indica alia cum fauſel.

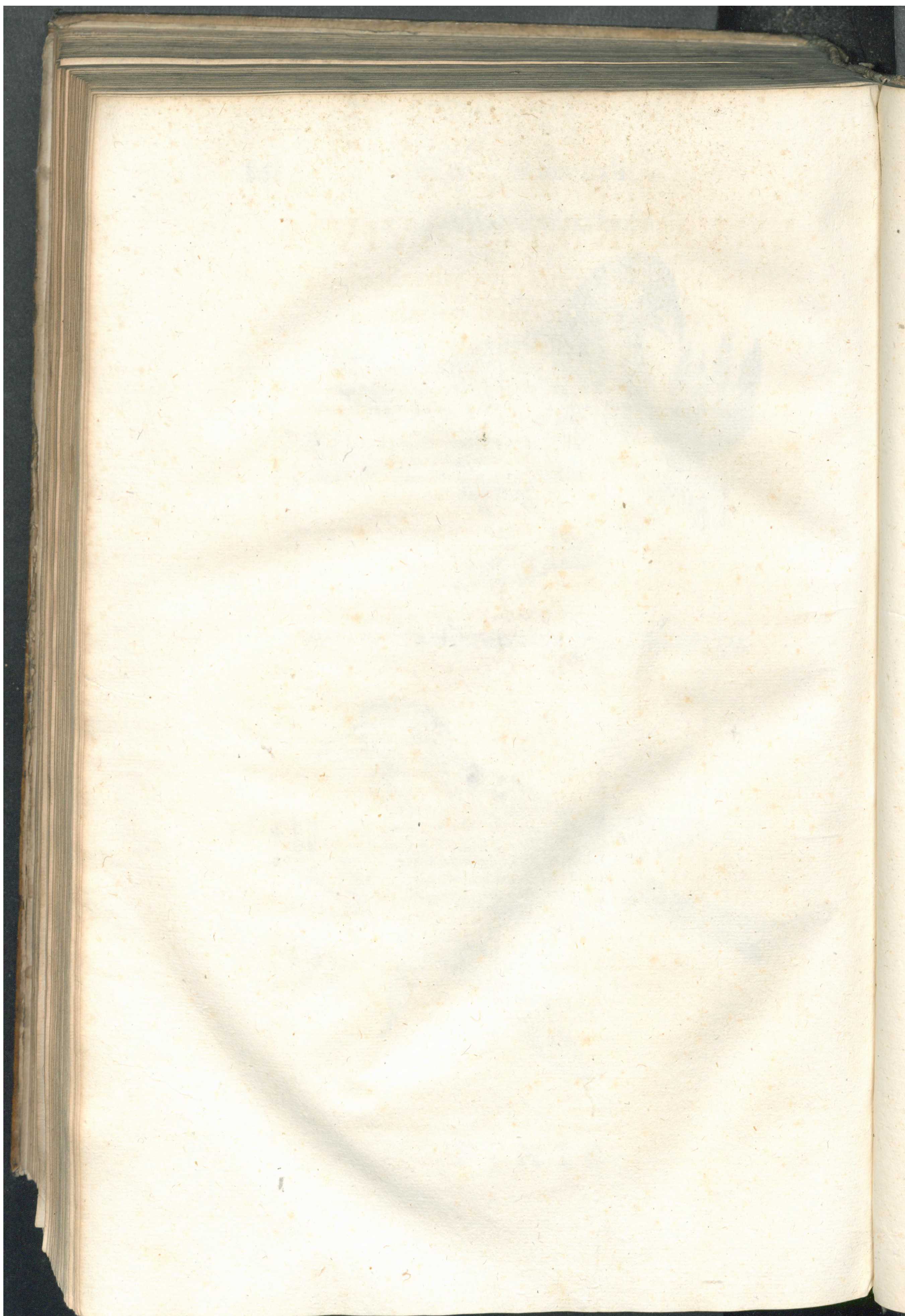

Auis Indica alia cum cariophillo aromatico.

FINIS.

INDEX

ENVMERATIO AVIVM.

Quarum Historia pertractatur in hoc Secundo Ornithologiæ, ac Tomo, eo ordine, quo describuntur.

Capita Libri Decimitertij, qui est de puluerratricibus syluestribus.

Capita Libri Decimiquarti, qui est de puluerratricibus domesticis.

Capita Libri Decimiquinti, qui est de Auibus, quæ simul se puluerant, & lauant.

INDEX.

Capita Libri Decimisexti, qui est de Auibus bacciuoris.

Capita Libri Decimiseptimi, qui est de Auibus vermiuoris.

Capita Libri Decimioctaui, qui est de Auibus Canoris.

INDEX

INDEX
HORVM SEX LIBRORVM
Ornithologiæ copiosissimus

Latinus, Græcus, Hebraicus, Chaldaicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Anglicus, Scoticus, Polonicus, Illyricus, Turcicus, Indicus, & aliarum linguarum.

A

cursu

circum

B

C

D

E

8.7.13.

I N D E X.

I

La-

L

Locu-

M

P

sanat

Peregri-

Pierij

INDEX.

mis

Q

R

deco

bacci-

Vir

Græca

INDEX.

GRÆCA.

INDEX.

Περ-

INDEX.

Καλα-

INDEX.

Hebraica.

Chaldaica.

Arabica.

Alderatiz

INDEX.

Parox

INDEX.

Gallica

Gallica.

Hispanica.

Germanica.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

Louroch

INDEX.

FINIS.

BONONIÆ M.DC.LII.

Typis Io. Baptistæ Ferronij. Superiorum permissu.

